PHILOSOPHIA NATVRALIS IOAN. DVNS SCOTI,

EX QVATTVOR LIBRIS SENTENTIARVM, ET QVODLIBETIS COLLECTA,

In Theoremata distributa, & contra Aduersarios omnes tam Veteres quam Recentiores, impugnationibus, & defensionibus illustrata, ac dilucidata.

Quorum decemnouem priora, præcipuas difficultates Logices complectuntur.

ET IN CVIVS FINE ADDITVS EST TRACTATVS BREVIS facilis, & necessarius in Formalitates Scoti.

AVCTORE FRATRE PHILIPPO FABRO FAVENTINO, *Ord. Min. Conuent. In Vniuersitate Patauina Sacræ Theologiæ publico professore.*

QVINTA EDITIO

Ab Auctore ab innumeris mendis, quæ in priores editiones irrepserant, & quibus vndequaque scatebant, omni meliori, & accuratiori sedulitate castigata, atque expurgata.

Insuper hinc inde sparsim varijs Additionibus cum Opinionum, tum Responsionum, ac Dilucidationum eorum, quæ fortasse aliquibus videbantur abstrusa, nimisq. obscura, ad clariorem rerum omnium intelligendarum explicationem valde quidem vtilibus, & accommodatissimis, aucta, locupletata, pristinoq. ad mentem ipsius auctoris suo candori restituta.

Cum duplici Indice, Theorematum scilicet, & rerum præ alijs notabilium.

AD ILLVSTRISSIMVM D. LEONARDVM MOCENICVM.

Cum Priuilegio, & Licentia Superiorum.

VENETIIS, M DC XXII.

Apud Hæredes Io. Baptistæ Bertoni, sub Signo Peregrini.

ILLVSTRISSIMO VIRO
AC DOMINO, DOMINO LEONARDO MOCENICO PATRITIO VENETO,

Io. Baptistæ Bertoni relicti hæredes minores filij S. D.

Nter omnes Philosophorum, & Theologorum illustres nobilesq. familias, quę vt principes, cęteris vel ex hominum memoria obliteratis, vel extinctis, eruditorum studio excolantur, Angelici Doctoris D. Thomæ, & subtilissimi Scoti celebriores nostra hac ætate, & maiorum nostrorum memoria extitisse, omnium testimonio est comprobatum. Sunt enim illæ velut duo lumina, & accensæ faces, quæ fulgorem in profundum illud veritatis, in quo demersam asserit eloquentiæ Parens, maximū euibrent; vt, qui horum duorum insignium Doctorum disciplinam secuti sunt, vel egregijs editis Commentarijs illustrarunt, illi semper nobis visi sint omnium commendatione dignissimi. Et quidem vt semper eo animo fuimus, vt litterarum canditatis operam typographia nostra commodaremus, tum præcipuè in eam curam mentem intendimus, vt probatissimos quosque Auctores, qui vel D. Tho. vel Scoti doctrinam suis scriptis locupletassent, impensa typorum nostra, emendatissimos vulgaremus. Idem nunc saxum, vt in prouerbio est, euoluimus, dum maximè egregia Philippi Fabri Scoticæ disciplinæ celeberrimi Alumni, acerrimi Defensoris, doctissimi Viri Commentaria in Philosophiam Scoti, quæ semel, atque iterum à nobis impressa fuerant, multò auctiora, & locupletiora quàm antea, denuo typis damus, vt ab ijs, qui Philosophicis in castris stipendia merent, & beneuolentiam ineamus, & gratiam. Atque cum velut litterariæ militiæ donarium

alicui veterano militi, vel potius Heroi dicandum esset, non fuit nobis diutius deliberandum, cuinam illud consecraremus. Quid enim? cum omnium in te oculos Nobilissime, & Generosissime Heros in Philosophica arena superioribus annis strenuissimè decertares, admiratione virtutis conuerteris, in spemq. erexeris omnes, qui te nouerant, magnæ expectationis, nos etiam vernas antiquos nobilissimæ Familiæ tuæ obseruantissimos, in tui non dicam solum admirationem non rapeires, sed ad obseruãtiam impelleres? Ter campum subijsti Philosophiç in celeberrimis Italiæ Gymnasiis, primũ Romæ, excellẽtissimo illo ingeniorum Asylo, tum Patauij Theatro illo sapientum maximo, per duos dies, demum Venetijs honestissimo Circo purpuratorum Patrum. Atque tua cumprimis laus extitit, quod nullus tecum fructum gloriæ de certaminibus illis decerpserit; Solus ter pugnasti; solus ter laudis triumphum, & gloriæ reuexisti, nullo alio auspice, quã virtute, nullo alio duce, quàm doctrina, & ingenij excellentia: ipse dux, ipse miles omniũ qui testes, & spectatores interfuerunt, linguis celebreris, vt non modò dum dubia distingueres, obscura declarares, perplexa dissolueres, qui te disserentem eruditi viri audierunt, ingenium suspexerint, & eruditionem iuuenili illa ætate è Lycei fontibus haustam, sed facundiam, animiq. moderationem, mira quadam comitate conditam, coluerint, vt natus ad honestatem, ad gloriam educatus, ad maiorum laudem augendam comparatus, Reipublicæ verò ornamentum futurus maximum, iudicareris. Neque verò hic nobis percurrendum erit per Maiorum tuorum laudes, qui segetem habemus copiosissimam, non amplissima familiæ trophæa, non illa decora recensebimus, quæ non tam familiæ, quàm Venetæ Reipublicæ ornamento foris, & domi, pacè, ac bello semper extitere conspicua. Quo etiam nomine tibi debebatur hoc munus, vt veterem obseruantiam, qua Illustrissimum Thomam Serenissimi Principis Aloysii Mocenici Nèpotem, Parẽtem tuum, Virum Sapientissimum, & Grauissimum Senatorem, & Lucretiam Priulam Matrem, Antonij nostra hac ætate Augustissimi Principis sororem, clarissimam, & lectissimam Fèminam summo semper studio complexi sumus, hæreditario tamquam

iure

iure traducamus in seros etiam Nepotes. Hôrum tu vestigia prêmis, tuorum præclaras imagines mente infixas cum teneas, per virtutis arduum iter, quod illi summa cum laude contriuerunt, æquis & magnis passibus contendis; elucent in te singulares maiorum dotes, animi ornamenta & Maiestas, adeò, vt spires vnus ipse viua omnium simulacra, gloriosas omnium imagines vna tui imagine adumbres, qui in adolescentia, penè dixerim pubertate, præteruectus ætatem, tam præclarum argumentum, specimenq. virtutis edideris. Accipe ergò munus hoc nostrum, veteris in Familiam tuam nostrę obseruantiæ testimonium, pignus beneuolentiæ, tuæ virtutis Trophæum, Philosophicum litterarium, Philosopho Laureato litterarum amantissimo erectum. Humanissime illud accipe, impar gloriæ, meritis, virtuti, par studio deuouentium; foue, & nos, qui seruitutis tuæ ære promeremur, beneuolentia complectere, vt interim incrementa honorum, quos tibi præparat virtus, cuius in stadio desudas, recognoscentes, maioribus in posterum exornemus laudis, & gloriæ monumentis. Vale. Venetijs

Tibi Addictissimi

Quondam Ioan. Bap. Bertoni minores filij.

AD LECTOREM.

Nimaduerti sæpè (æquissime Lector) multos Philosophiæ amatores, non parum cupidos inspiciendi luculenter, & clarè mentē Scoti in abditioribus, & difficilioribus controuersijs, quæ in Peripatetica Schola continuò emergunt, vt tanti viri perspecta doctrina, suis studijs satius cōsulerent; perspexi quoque multos alios Scoti sectatores, laborasse multum, vt mentem Scoti aperirent, & in medium eius doctrinam proponerent, & defenderent; sed vt quod sentio, apertè dicam, id ita inuolutè præstiterunt, vt potius doctrinæ Scoti obnubilatores, quam dilucidatores sese præbuerint; etenim pulchriores difficultates diligenter discussas a Scoto, omiserūt, & eas paucas, quas tractauerunt, vt plurimum alio intellectu sanè quam ipse Scotus intenderet, & obscuriori, & difficiliori modo tradiderunt: quò factum est, vt sæpè in scholis, & apud auctores probatos, opinio, quam nec Scotus somniauit, pro opinione Scoti defendatur, vel impugnetur; Propterea decreui ipsā germanam mentem Scoti pro nūc in materijs spectantibus ad Philosophiam naturalem, ex quattuor libris Sententiarum, & Quodlibetis colligere, vbi seriò, & clarè loquitur Scotus, & seorsum in hoc libro studiosis proponere, & nè quis arguat in me, quod in alijs reprehendo, locos (quod in alijs semper desideraui) in quibus vnusquisque perspicere poterit, an ego germanam mentem Scoti attulerim, & dilucidauerim, copiosissimè, & fideliter assignabo; & quoniam parum admodum esset, solam, & nudam mentem Scoti adducere, volui etiam ad eius doctrinæ maiorem dilucidationem, de proposita materia aliorum opiniones, & Aduersariorum omnium, quos nouerim, in medium adferre, & refellere, non quidem, quòd iurauerim in verba Scoti, sed quia re vera in ijs difficultatibus, quas pertractat Scotus, mihi eius opinio alijs probabilior longè videtur; Quod verò aliqui dānant hanc emulationem inter Philosophos, & Theologos Scholasticos, puto non rectè sentire: dimissa enim hac concertatione intellectus nostri, nulla occasione habita disputādi, vel acuendi seipsos, otio tabescerent; & ita cum contrà Hæreticos, Philosophos, & alios fidei Catholicæ Aduersarios esset disputandum, imbecilles, & eneruati omnino existerent. Accipe igitur (studiosissime Lector) susceptum Opus, & meum omnes studiosos iuuandi cupidum animum obserues. Cæterum, quia hoc Opus in prioribus editionibus adeò mendis, & erroribus scatebat, vt multis in locis nec verus sensus percipi posset, ipse iterum opus idem diligenter perlegi, & ita purgaui, vt nihil sit quod desiderare habeas, nihilq. quod acutiem ingenij tui lædere valeat: Nonnulla etiam hac occasione sparsim addidi ad maiorem elucidationem eorum, quæ tractamus, quæ tibi non paruæ vtilitatis futura spero. Vale.

F. PHILIPPVS GESVALDVS MINISTER Generalis, & seruus totius Ordinis Minorum Conuentualium.

Opus inscriptum, Philosophia Naturalis Io. Duns Scoti, Doctoris subtilis per P. Fratrem Philippum Fabrum, Fauentinum, Doctorem Theologum, nostri Ordinis Parmæ in Gymnasio nostro Regentem, elaboratum, examini, atque censuræ PP. Theologorũ, scilicet Magistri Guidi Bartolucij Assisiensis, in Schola nostra Cœnobij Veneti Regentis, & Magistri Francisci Mariæ Castellani à Tosciniano, eiusdem Scholæ primæ Philosophiæ Interpretis, à nobis commissum, ac per eos diligenter recognitum, cum ex eorum attestatione liqueat, nihil aduersum doctrinæ Catholicæ, sacrisue dogmatibus, nec bonis moribus, continere; vt imprimatur, seruatis seruandis, concedimus.

Romæ. Die 19. Septembris. 1601.

F. Philippus Gesualdus.
Minister Generalis.

OPERE DIVERSE

Stampate alla Libraria del Pellegrino.

Miracoli del ſantiſs. Sacramento, raccolti dal R. D. Nicola Laghi da Lugano; Aggiuntoui in queſta nuoua impreſſione la Seconda Parte di altri ſimili Miracoli, con l'Hiſtoria de' Sacri Corporali di Daroca. Dal R. D. Girolamo Canini d'Anghiari D. di S. T. & il Propugnacolo della vera, e real preſenza di Criſto nell'Eucariſtia Santiſs. Del R. D. Giorgio Polacco, in quarto.

Scala di ſalire con la mente a Dio per mezo delle coſe create, compoſta dall'Illuſtriſs. & Reu. Sig. Car. Bellarmino, della Compagnia di Gieſù. Volgarizata dal Sig. Abbatte Angelo della Ciaia, Nipote del'Auttore in dodeſe.

Filoſofia Morale del Doni, Stampata in quarto, con figure.

Marmi, prima, ſecũda, terza, & quarta parte del Doni, in quarto, cõ figure.

Diſcorſi di Hercole Vdine ſopra l'oratione Dominicale, in quarto.

Herone Aleſſandrino delle Machine ſe mouenti, tradotto dal Greco da Bernardino Balbi Abbate di Guaſtalla, in quarto, con figure in rame.

Inuentione Noua, & Arte del ricordarſi per luoghi, & imagini, & per ſegni, & figure poſte nelle mani del Reuer. Padre Girolamo Maraſioto Teologo dell'Ordine de' Minori Oſſeruanti, in ottauo, volgare, e latina.

Lettere di Annibal Guaſco, con aggiunta della ſeconda parte fatta dall'iſteſſo Autore, ſcritte in diuerſe materie, in quarto.

Opus Aureum in librum D. Thomæ Aquinatis de Ente, & Eſſentia, Commentarijs Reuer. D. Hieronymi Contareni Epiſcopi Iuſtinopolitani illuſtratum, in octauo.

Profetie dell'Abbate Gioachimo, & di Anſelmo Veſcouo di Marſico, con l'aggiunta di vn'oracolo Turcheſco, in quarto, con figure in rame, volgari, e latine.

Roſario della Sacratiſſima Vergine Maria, raccolto da altri Roſarij per il R. P. D. Teſeo Manſueti Canonico Regolare di San. Saluatore, in ottauo, con figure in rame.

Vaticinij della ſucceſione de' Sommi Pontefici Romani, compreſi in ſei ruote, intagliata in rame, con Dichiarationi, & Annotationi di Girolamo Giouannini, in quarto, volgari, e latini.

Vite de i Filoſofi, con l'aggiunta delle Vite de' più illuſtri Oratori, & Poeti antichi, in quarto, con figure.

Opere Iacobi Sanazarij, in octauo.

INDEX
THEOREMATVM.

THEOREMA X.

THEOREMA XI.

THEOREMA XII.

THEOREMA XIII.

THEOREMA XIV.

THEOREMA XV.

TEOREMA XVI.

THEOREMA XVII.

THEOREMA XVIII.

THEOREMA XIX.

THEOREMA XX.

THEOREMA XLI.

THEOREMA XLII.

THEOREMA XLIII.

THEOREMA XLIV.

THEOREMA XLV.

THEOREMA XLVI.

THEOREMA XLVII.

THEOREMA XLVIII.

THEOREMA XLIX.

THEOREMA L.

THEOREMA LXX.

THEOREMA LXXI.

THEOREMA LXXII.

THEOREMA LXXIII.

THEOREMA LXIV.

THEOREMA LXXV.

THEOREMA LXXVI.

THEOREMA LXXVII.

THEOREMA LXXVIII.

THEOREMA LXXIX.

THEOREMA LXXX.

THEOREMA LXXXI.

THEOREMA LXXXII.

THEOREMA LXXXIII.

THEOREMA LXXXIV.

Exponitur

THEOREMA LXXXV.

THEOREMA LXXXVI.

THEOREMA LXXXVII.

THEOREMA LXXXVIII.

THEOREMA LXXXIX.

THEOREMA XC.

THEOREMA XCI.

THEOREMA XCII.

THEOREMA XCIII.

FINIS THEOREMATVM.

TRACTATVS
FORMALITATVM.

FINIS.

INDEX AVCTORVM OMNIVM.

Qui in hoc toto opere citantur.

FINIS.

INDEX
RERVM INSIGNIORVM,
ET NOTATV DIGNISSIMARVM,
QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR,
vberrimus atque locupletissimus.

In quo primus numerus Theorema; alter Capitulum; & tertius Paginam significat.

c. 4.

30.c.

condi-

conti-

definitio

demon-

dif-

 distin-

E

F

facul-

forma

formam

Genera-

G

corrum-

H

habitus

I

logica

materia

materia

metaphy-

modus

motus

N

nihil,

O

 philo-

P

poten-

poten-

præ-

princi-

pro-

ratio

speciē.

subie-

subie-

substantia

T

Pario-

V

indiget

Vnio

Z

FINIS.

THEOREMATA LOGICA.

THEOREMA PRIMVM.

Logica est scientia.

Positio opinionis Scoti cum suis rationibus. *Caput Primum.*

Scotus in prima quæstione Vniuersalium sustinet, quod Logica est Scientia, sed distinguit, quod duplex est Logica scilicet docens, & vtens. Docens est illa eo primo, quæ traditur de hac facultate, & habitus logicæ in lib. logicis, vtens est eadem Logica quatenus applicatur alijs Scientijs per vsum. Quoniam autem hic vsus, & applicatio potest esse duplex, hinc oritur ambiguitas de Logica vtente. Ideo sciendum est, quod Logica potest considerari quatenus tota inseruit alijs Scientijs, quia eius subiectum inseruit omnibus scientijs, & secundum hunc modum applicationis Logica vtens est tota Logica docens quatenus tota inseruit alijs. Altero modo Logica applicatur quatenus largitur scientijs omnibus quasdam rationes communes, & argumentationes, quæ communiter dicuntur rationes Logicæ, & Dialecticæ, quia procedunt per locos Topicos, & communes, & inuentæ sunt à Logica propter disputationem, & hoc modo etiam Logica dicitur vtens, & hæc Logica verè est Logica in vsu posita, & qui periti sunt in illa solent communiter dici boni Logici; procedunt enim per quasdam regulas Logicas, quæ quandoque doctorum virorum ingenia delectant magis, quam rationes ex re ipsa deductæ, ita quod potest constitui talis diuisio. Logica duplex. Docens, & Vtens. Vtens iterum duplex, vel vtens pro tota Logica in vsu posita, vel vtens pro rationibus Logicis, quibus vtuntur omnes scientiæ, & tunc ad mentem Scoti sunt tres conclusiones.

Prima Logica docens est scientia, secunda Logica vtens primo modo non est scientia, tertia Logica vtens secundo modo non est scientia. Prima conclusio primo probatur sic. Scientia est conclusio demonstrationis, in Logica multa demonstrationes concluduntur, ergo Logica est scientia. Maior est clara ex primo lib. post. in 2. cap. in initio. Minor probatur, quia ab Aristotele fiunt multa argumenta ad ostendendum multas conclusiones in lib. post. & in alijs. Vnde hæc conclusio demonstratio est ex propositionibus per se, & vniuersalibus probantur ab Arist. in 6. cap. primi post. Item principia sunt certiora conclusione. Item non potest fieri transitus de Genere in genus in demonstrationibus, & aliæ quamplurimæ conclusiones ab Aristotele in illis probantur ex quibus integratur habitus Logicæ cognitionis, ergo hic habitus Logicæ cognitionis est ille, qui dicitur scientia, & sic Logica est scientia. Secundo Logicus est sciens, ergo Logica est scientia, quia à concretis ad abstracta vbi est prædicatio per se, tenet consequentia, vt si dico album est coloratum, ergo albedo est color. Valet ergo consequentia. Antecedens probatur, quia Logicus scit causam conclusionum, quas cognoscit, ergo est sciens.

Tertio in Logica sunt requisita ad scientiam, ergo est scientia. Consequentia probatur, quia illa facultas, quæ habet conditiones requisitas ad scientiam est scientia. Antecedens probatur, quia in Logica est subiectum & passio demonstrabilis de subiecto, & principia, per quæ potest demonstrari, vt definitio subiecti.

Secunda conclusio non habetur explicitè à Scoto, tamen deducitur, & est clara; quoniam Logica vtens primo modo nil aliud est nisi Logica docens vt applicatur, siue vsus instrumentorum Logicæ docentis

Pri- ma il- latio

Pri- ma ra-

Secũ- da ra-

Ter- tia ra-

Secũ- da il- latio

ex docentis modo clarum est, quod talis visus, & applicatio non est ratio constitutiua aliquid in genere scientiarum, quod declaratur, quia cum ponimus aliquam conditionem specificantem super re considerata, restringimus rem, & considerationem eius tantum sub tali conditione, vt si quaeramus, an homo vt Piscator sit disciplinae capax? considero hominem praecisè vt est Piscator, abstrahendo ab ipso & rationale, & animal, & alia, quae in eo sunt, ita quod homo in hac consideratione est praecisè Piscator, & considero an haec ratio vt piscator, sit homini ratio essendi disciplinae capax. Ita in proposito cum quaerimus an Logica vt in vsu posita sit scientia, intelligimus praecise Logicam sub applicatione suorum instrumentorum ad alias scientias, & praescindimus habitum, cognitionem, & omnia alia, quae sunt in Logica, ita quod remanet tantum Logica sub applicatione illa, & vsu, & sic est quaerere an hic vsus, & applicatio sit ratio ipsi Logicae essendi scientiam. sed hoc est impossibile. Probatur quia nulla qualitas ponitur in esse qualitatis per aliquid alterius generis; sed scientia omnis est qualitas, ergo nulla facultas constituitur in esse scientiae, & qualitatis per aliquid alterius generis. Subinfero, sed vsus & applicatio est vel de genere actionis, vel de genere relationis; non est autem de genere qualitatis, ergo talis vsus, vel applicatio non potest esse ratio constitutiua Logicae in genere scientiae, & qualitatis. Probatur antecedens, quia vsus est exercitium, exercitium est actio, vel vsus est applicatio Syllogismi, & applicatio est habitudo syllogismi instrumenti Logici ad aliam scientiam; sed haec habitudo est relatio vt patet, ergo hic vsus est de genere relationis, & sic apparet, quod haec applicatio non est ratio constitutiua scientiae.

Tertia conclusio *(Tertia conclusio)* probatur à Scoto, quia Logica vtens secundo modo non procedit per media necessaria, sed communia. Quod autem haec sit intentio Scoti conspicitur ex hoc, quia in prima quaestione dicit, quod Logica vt vtimur ea applicando eam ad alias scientias, non est scientia: quia procedit ex communibus, in secunda quaestione vero dicit Logicam esse scientiam communem, quia illa vtimur, & applicamus ad alias scientias: vbi aperte sibi contradiceret, nisi diceremus quod in prima quaestione loquitur de Logica vtente secundo modo. In secunda verò loquitur de Logica vtente primo modo, quae in se est scientia, sed scientia communis, non autem propter illum vsum & applicationem, hoc enim non habet talem vsum, sed est scientia communis: quia est de subiectis, quod est commune instrumentum inseruiens omnibus scientiis.

Rationes, & positiones aliorum scriptorum. Cap. II.

Grandamicus, & Zabarella lib. 1. de natura Logicae cap. 5. tenent, quod logica docens non sit scientia. Prima ratio, *(Prima ratio)* omnis facultas, quae scientia dici debet, est de obiecto necessario, & aeterno, ex Arist. 6. lib. ad Nicomachum cap. 3. & ex 1. post. cap. 2. in definitione sciri; At logica versatur circa ens rationis, quod solummodò est cum fit ab intellectu, & illo cessante, cessat, & sic est contingens, quod pro nostro arbitratu fit, ergo logica non est scientia. Haec minor est concessa communiter.

Secundò arguunt à Scopo, & fine; Scopus *(Secunda)* scientiae est cognitio rerum contemplatarum, artium verò scopus non est cognitio, sed effectio, quia omnis cognitio artis dirigitur ad effectionem; at scopus logicae non est cognitio syllogismi, sed effectio syllogismi, docet enim efficere syllogismum, & tota cognitio, quae in logica habetur, dirigitur ad effectionem syllogismi, ergo logica non est scientia, sed potius Ars, quia scientia habet pro scopo cognitionem, non effectionem; Ars vero effectionem, non cognitionem.

Tertio Arist. 1. lib. Priorum in principio secundae, & tertiae sectionis *(Tertia)* agens de generatione syllogismorum docere dicit quomodo facienda sint, & quomodo à nobis facilè fieri possint, ergo hic est modus tradendi artem, non scientiam à

quia & si quis vellet docere artem ædificatoriam nil aliud doceret, nisi quomodo sit facilè, & bene ædificanda domus.

Quartò Arist. 1. Topicorum cap. 9. tria genera problematum enumerat, scilicet actiuum, contemplatiuum, & logicum, & ait, actiuum problema est verum voluptas sit bona, contemplatiuum an mundus sit æternus. Logicum an detur quarta syllogismorum figura. Deinde ponens discrimen inter ista problemata, illud desumit à fine & à scopo; Vnde ait, quod actiuum per se respicit fugam, vel electionem. Contemplatiuum cognitionem; Logicum verò vtrique parti Philosophiæ inseruit, ait ergo quod problema logicum non parit scientiam cum ipsum à contemplatiuo & scientifico distinguatur ab Aristotele per hoc quod tantum contemplatiuum faciat scientiam, & confirmatur ex aliis verbis Aristotelis in eodem cap. quæ sunt, quædam enim problemata vtile est scire tantum ad eligendum, vel fugiendum, vt an voluptas sit eligenda nec ne; quædam autem ad sciendum tantum, vt an Mundus sit Æternus nec ne; quædam verò per se ad neutrum horum; adminiculantia autem sunt ad aliqua tantum, plerique enim ipsa cognoscere per se non volumus, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quidpiam cognoscamus.

Contra secundam cōclusionem arguit Zabarella cap. 5. de natura logicæ 1. lib. & sustinet logicam vtentem, siue in vsu positam, & Philosophiæ applicatam esse scientiam, & probat sic. Logica externa est instrumentum quærentis parit scientiam, at logica non per se, sed solum cum applicatur scientiis, & Philosophiæ, facit scientiam ex Aristotele in citatis locis, ergo logica scientiis applicata, & in vsu posita est scientia, & est eademmet scientia, cui applicatur, vt logica applicata Philosophiæ naturali nil aliud est nisi Philosophia naturalis, nil enim aliud est Philosophia naturalis, nisi congeries demonstrationum, syllogismorum, & propositionum in rebus naturalibus formatarum, & ita logica applicata non amplius nomen logicæ retinet, sed fit illa scientia, cui applicatur.

Ad rationes Scoti Respondet cap. 6. & quia innituntur omnes ferè eodem medio, ad omnes simul respondet quod si valerent, sequeretur, quod ars ædificatoria esset scientia, & omnes Artes effectrices essent scientiæ, quia si statuatur aliqua ars docens, vt Medica, vel ædificatoria, illa quoque habebit proprium subiectum, de quo multa demonstrabit per propria illius principia, quia omnis doctrina fit ex præcognitis per discursum à noto ad ignotum; falsum autem est dicere, quod Medica, & cæteræ artes sint scientiæ, ergo licet in logica fiant demonstrationes, non propter hoc logica est scientia, quod ergo ait Scotus logicus est sciens, logicus demonstrat conclusiones in logica, negandum est illud fundamentum; quia non habet logica subiectum æternum per se cognoscibile, quale requirit scientia speculatiua, & consequenter non habet ea omnia, quæ requiruntur ad veram demonstrationem. nec valet si quis dicat, quod Aristoteles habet in logica multas propositiones necessarias, ex quibus facit demonstrationes, quia illæ propositiones non sunt necessariæ per se, sed solum ex suppositione, scilicet ex constitutione finis, sicuti & in aliis artibus, nam constituto hoc fine scientiam esse indagandam, taliter propositiones sunt adducendæ, quæ posita sunt necessariæ.

Ad rationem pro tertia conclusione respondet, quod Scotus deceptus est, vel alios fallaci ratione decipere voluit; verum enim est quod Topica procedit ex communibus, non autem logica in vsu posita; putauit enim, quod quando Scotus dixit logicam vt applicatam scientiis non esse scientiam, & probauit per hoc, quod talis logica procedit per media communia, intelligeret de logica vtente primo modo, quod tamen existimare non debebat, si rectè considerasset Scotum, & non pinguiter intellexisset; clara enim est sententia sua, quod intellexit de logica vtente secundo modo, quæ est logica, quæ disputat, & ratiocinatur de omnibus entibus per media communia, vt diximus.

Tandem ponit propriam opinionem,

quæ est opinio Græcorum, & consistit in hoc, quod logica est instrumentum, & sic logica est disciplina instrumentalis, quæ opinio probatur ex confutatione aliorum opinionum, nam cum non sit scientia, neque Ars, neque facultas, & scopus eius sit in ordine ad alias scientias, & doceat instrumentum, quod est syllogismus, debet dici instrumentalis & continetur sub habitu scientiæ cui inseruit, nam Aristoteles solum numerauit habitus principales in sexto libro ad Nicomachum ca. 3. & quia logica est habitus minus principalis, ideo non debuit nominari per se, tamen subintelligitur contineri sub suo habitu principali cui inseruit, qui est scientia, vt si quis interrogatur discedens Patauio quo eat respondeat Romam, intelligit etiam se velle ire Florentiam, & Bononiam, licet illas non nominet, quia per illas Ciuitates necessario transire debet; non nominat tamen, quia non sunt eius scopus præcipuus. Ita Aristoteles inter habitus intellectus nominauit scientiam, & sub illa intelligit suum instrumentum, quo acquiritur; ita quod logica licet sit instrumentum, continetur tamen sub habitu scientiæ.

Opinio Zabarellæ.

Balduinus quoque in sua quæstione an logica sit scientia arguit contra Scotum hac ratione. Logica docens & vtens sunt idem, ergo si vtens non est scientia, nec docens erit scientia. Antecedens probatur, quia logica docens est vt actus primus, vtens vt actus secundus, modo actus primus, & secundus non differunt nisi ratione, sed conueniunt subiecto, ergo & logica vtens & docens sunt idem subiecto, idest sunt vnus, & idem habitus, sed differunt ratione, ergo si vtens non est scientia, neque docens erit scientia. Secundo Aristoteles primo Topicorum cap. 9. (est etiam argumentum Zabarellæ) distinguit scientias a fine, & ait quod finis logicæ non est operari, neque scire, sed aliis adminiculari, & verba sunt hæc (quædam enim problemata ad neutrum horum valent) Vbi aperte dicit, quod problema logicum non est, neque propter scire, neque propter operari, sed propter vtrique adminiculari, & addit quod sic sunt tradita, quæ nec sciuntur propter se, sed aliis;

Prima ratio Balduini.

Secunda ratio.

quare aperte dicit quod problema logicum non parit scientiam. Tertio si logica docens est scientia, est maxime, quia in ipsa sunt demonstrationes, vt ait Scotus, sed hoc est falsum, probatur falsitas, quia illa demonstrantur quæ per se sunt ignota ex primo Posteriorum, quia scientia est de nouo adepta de rebus, quas prius non noueramus: sed res logicæ non sunt vniuersaliter ignotæ, probatur, quia sunt ab intellectu, quæ facit Artifex sunt nota illi, ergo res logicæ non prius sunt, quam noscantur, & sic non sunt vniuersaliter ignotæ, sed semper notæ, ergo non est scientia de illis. Quarto modus considerandi sumitur à modo definiendi, sed quæcunque definiuntur in logica docente ab Aristotele per modum instrumenti definiuntur, ergo modus considerandi logicam est vt instrumentum, ergo non est scientia. Maior est Aristotelis et Auerroe sexto Metaphysices texto secundo, minor patet inductione in omnibus definitionibus Aristotelis in logica. Quinto. Modus sciendi non est scientia, logica est modus sciendi, ergo non est scientia. Maior patet a simili, quia modus videndi non est visus: Minor est Aristotelis secundo Metaphysices texto primo absurdum est quærere simul scientiam, & modum sciendi, vbi Auerroes per modum sciendi exponit logicam; Nec valet dicere quod logica est modus sciendi non formaliter, sed materialiter quia eius materia est syllogismus, qui est modus sciendi, aliud enim inest formaliter alicui, quod est ratio formalis illius; sed instrumentum est ratio formalis ipsius logicæ, ergo esse instrumentum per se, & formaliter, conuenit logicæ, & sic illa propositio logica est modus sciendi, est vera formaliter, maior patet. Minor est Aristotelis primo Topicorum, capite nono. Vbi ait Aristoteles, quod, quæ docentur in logica sunt instrumenta adminiculantia aliis scientiis, ex hoc habet, quod modus considerandi logices est instrumentum; tunc arguit sed modus considerandi logicæ est ratio formalis logices, ergo a primo ad vltimum illa propositio logica est modus sciendi est vera formaliter. Sexto. Scientia non est ex communibus, sed ex pro-

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

priis;

Pro-ba rō. pijs; Logica autem est ex communibus, ergo non est scientia. Respondetur a Scoto, quod vterus est ex communibus, non docens, concessa quia Vterus, & docens sunt idem, vt supra ostensum est. ergo si vterus est ex communibus, docens [illegible].

Opinionis aduersariorum reijcitur. Cap. III.

Quot et qui sint habi-tus in-tellec-tiui. PRaeclara nostra opinionis Scoti, & veritatis, opus est videre quot, & qui sint habitus intellectus; nam logicam certum est quod est habitus non corporis, neque sensus, neque appetitus, sed intellectus, (loquor de logica docente de illa cognitione, quam tradit Philosophus in libris logicis) ideo opus est quod reponatur sub aliquo illorum, Aristoteles autem diuidit in cap. 3. sexti libri ad Nicomachum habitus intellectus, in quibus est veritas, in quinque species, scilicet in Intellectum, Scientiam, Artem, Prudentiam, & Sapientiam, & declarat vnumquemque. Ex hoc colligo, quod superuacaneus est alius habitus intellectualis, *Pri-ma rō.* quem ponunt moderni quidam, volentes saluare logicam esse habitum intellectus, neque tamen esse scientiam, nec artem, & dicunt quod illi quinque enumerati ab Aristotele sunt habitus principales, sed praeter eos dantur alij habitus instrumentarij, qui continent logicam, & grammaticam. Contra hos ego arguo sic. Vel illi habitus instrumentarij continent in se veritatem, vel non; non dices quod non; quia huiusmodi sunt solum suspicio, & opinio, vt dicit Aristoteles ibidem: in his enim duobus contingit quandoque esse falsum; illi ergo habitus instrumentarij sunt de numero eorum, qui continent veritatem; si sic, ergo continentur in illis quinque, quos enumerauit Aristoteles; quia ibi propriè Aristoteles enumerauit omnes habitus, in quibus est veritas affirmando, vel negando; vel ergo est diminutus, vel sub illis reponuntur. At *Respō-sio ad-uersa-riorū.* respondent, quod numerauit solum principales, non instrumentarios, & minus principales; tamen numerando principales quoque, [illegible], & instrumentarios numerauit, sicut qui diceret Patauio, dicens, vado Romam, diceret quoque implicitè vado Florentiam, & Bononiam, licet non nominaret, quia itidem [illegible]; per has enim vrbes transire debet. Contra, accipiatur vnus habitus *Reijci-tur.* instrumentarius illorum, vt puta hic, qui dicitur logica, vel ille habitus instrumentarius continens in se veritatem, est eiusdem speciei cum altero illorum habituum principalium, & habet omnes conditiones, quas habet ille principalis, vt scientia, vel est alterius speciei, & conditionis; si primo modo, habeo intentum, quia sic non debet statuere aliam speciem per se; si enim habet easdem conditiones, & naturam, est frustra multiplicare habitus; si verò est conditionis diuersae, non potest contineri sub illo principali, neque nominando alterum illorum habituum, vel scientiam, intelligeremus alium habitum instrumentarium diuersum, sicuti, qui dicit hominē, non dicit equum, quia equus non continetur sub homine, & sic male fecisset Aristoteles nō enumerando ipsum explicitè cū sub nullo illorū praedictorū reperiri possit. Ex quo colligo, quod haec noua species habitus intellectus, quam vocat habitum instrumentarium, vel est idem quod aliter illorum habituum, vel Aristoteles fuit diminutus in enumeratione habituum intellectus. Si quis dicat parum differre ab altero illorum, dico, quod quaecumque sit illa differentia, sequitur idem, quia vel illa differentia est essentialis, & sic facit habitū diuersum specie, vel est accidentalis, & sic erit idem specie, quia accidentalia non variant speciem. Exemplum illud de eo qui dicit, vado Romam, non est ad propositum, vt ex dictis quilibet perspicere potest; quia illae Ciuitates clauduntur necessario in itinere, quod facere intendit. Sed illi habitus instrumentarij, vel non sunt quid diuersum ab habitibus principalibus, vel sunt quid diuersum, & sic non necessario clauduntur sub illis, & sic particulariter debebat illos nominare. Sed *Scoti-sta re-plic.* vlterius ostendamus, Grammaticam, quam ponunt sub hoc habitu instru-

nificatio esse idem cum altero illorum ab Aristotele enumeratorum, scilicet cum Arte. Definit Aristoteles 6. libro ad Nicomachum cap. 4. Artem sic. Ars est habitus recta cum ratione effectiuus. & declarat, quod Ars versatur circa illa, quæ possunt generari, & fieri, & docet quomodo rectè fieri possint, & distinguitur ab habitu morali, quia ille est actiuus, Ars verò effectiuus: vnde effectio propriè, vt ibi tradit, est generatio earum quæ sunt extra nos & est transiens; actio autē est immanens, & intra nos. Ex hoc colligo quod omnis habitus intellectualis docēs cum recta ratione efficere aliquid, quod sit extra nos, est Ars, vt Medica, Ædificatoria &c. Modò Grāmatica docet efficere locutionem rectam & scribere rectè, & certè illud rectè pertinet ad effectionem; licet enim non sit res, quæ manibus, pedibusue efficiatur, vt Gladius &c. efficitur tamē lingua, & sic est effectio materialis, non mentalis, quia est extra intellectum; vnde Musica nulla alia de causa est Ars, nisi quia docet modulari voces: sic Grāmatica dum docet locutionem congruā, nil aliud docet, si rectè consideretur, nisi modulare linguam, vt accidere, nō autē deficere in pronunciando, quod pertinet ad effectionem; vnde etiā ab Antiquis semper Grammatica dicta est Ars. Docet quoque scribere, quæ est effectio Characterum; neque tamē cognitio rectè scribendi potest reduci ad alium habitum, nisi ad Artem. Ars autem per se non est, sed pars Grāmaticæ, vt omnes fatentur. Ex his satis patet, quod illi habitus instrumentarij non dantur. Cum ergo logica sit habitus intellectus, & non instrumentarius, sed principalis, necessariò erit, vel Intellectus, vel Prudentia, vel Sapientia, vel Ars, vel scientia, at nemo dicit quod logica sit Sapientia, vel Prudentia, vel intellectus, nos addimus non est ars, ergo erit scientia; quod autem logica non sit Ars sic ostendo: Ars versatur circa res effectibiles: illæ autem sunt, quæ extra nos fiūt, & materiales, & corporales sūt, siue quæ ab aliqua virtute corporea fiunt, vt patet de Arte Medica, Ædificatoria, & Grammatica &c. quia vt dictum est, Ars est habitus cum recta ratione effectiuus; dictū est autē ex Aristotele vbi supra, quod effectio est rerum, quæ extra animū nostrū sūt, & sunt in corporibus. Hinc patet, quod logica non sit Ars, nam logica docet syllogismum, siue conficere syllogismū: at confectio syllogismi non est effectio, quia syllogismus non est res corporea, neque fit à virtute corporea, sed à mente, & remanet in mente, non ergo logica est Ars. Relinquitur ergo, quod logica sit habitus intellectus, qui dicitur scientia.

Logica nō est Ars.

Secundò principaliter probo, quod logica contineatur sub scientia, ita quod sit vna species eius, quod facile patebit, si quid sit scientia cognoscamus. Scire enim significat, vt docet Aristoteles 1. Posteriorum in definitione scire, habet quatuor conditiones. Primò, quod res cognoscatur per causam. Secundò propter quam causam ipsa res est, scilicet causam proximam. Tertiò & quartò illius est causa. Quartam demum [illegible], quod sit certum rem aliter se habere non posse: ex qua definitione, & maximè ex vltima conditione (vt etiam lib. 6. de Moribus aperte explanat Aristoteles) definitur, quod obiectū scientiæ est res necessaria, & æterna, quia res contingens non potest sciri, & cognitio ipsius non potest habere has conditiones, quia nunquam animus scientia potest esse certus, quod illa res non possit se aliter habere, quia cū sit contingens, potest esse, & non esse, & mutari. Hæc sunt, quæ dicit Aristoteles de scientia, tū lib. 6. de Moribus ca. 3. tum 1. Posteriorum. Addunt aliqui, quod scibile sciatur propter seipsum, & non in ordine ad aliud: sed hæc conditio non apponitur ab Aristotele, neque debet apponi, quia cum est aliqua res necessaria, & eam cognosco per causam, & causam proximam, & per discursum syllogisticum, & scio talē causam esse talis effectus causam, & sum certus quod illa res non potest se aliter habere, dicor scire illā rem, & talis cognitio rei, est scientia vocanda, siue illa res ordinetur, siue nō ordinetur ad aliud, nihil refert; nam nō requiritur quod omne, quod scitur, propter se sciatur; immò sunt vilia quædā, quorum cognitio si spectetur dicēda est indigna, licet ipsa cognitio per se sit perfectio intellectus. Ad propositum

Secūdū principale.

Cōditiones scientiæ.

positum

positum nostrum logicæ videtur deficere hæc principalis conditio quod non est de obiectis necessario, quia est de syllogismo, qui est secunda intentio: at secunda intentio est tantum dum fit, & arbitrario nostro potest esse, & non esse: ergo obiectum eius est contingens, & sic cognitio ipsius non est scientia, quia non habet conditiones requisitas ad scientiã. Sed ego arguo in oppositum; Logica est de obiectis necessariis, ergo est scientia; vnde cũ hæc sola conditio videatur ei deficere, neque hæc ei deficiat, certè erit scientia. Pro intelligẽdo hoc, sciendum est, quod rerum necessariarum sunt varij gradus, nõ enim omnes sunt eodem gradu necessitatis necessariæ. Substantia est in primo gradu necessitatis, quia ipsa est fundamentum omnium entium: Accidentia verò non sunt ita necessaria, immò per se non sunt necessaria, quia non habent esse nisi quia sunt in substantia, vt habet Aristoteles in 7. Met. tex. 5. vnde si substantia deficeret, non essent, & tamen de accidentibus, vt de quantitate est vna scientia, quæ est certissima, vt Mathematica. In tertio gradu necessitatis possumus ponere secundas intẽtiones: quinimmo mirabile dicere videor, sed si probentur, audient amplius mirabiliq; dictum. Certum est quod lata est differẽtia inter figmentum, & ens rationis, quod est secunda intentio: nã figmentum, vt imaginatio Hircocerui nullum fundamentum habet in re reali & necessaria, sed est mera fictio, & imaginatio, & hæc est merè contingens, quia fiat in arbitrio mentis nostræ fingere quod vult. At secundæ intẽtiones nõ sunt sic, sed habent fundamẽtum reale, & necessarium, nã cũ dico species, non dico quid merè fictitiũ, vt est Hircocerus, sed dico relationem factã à ratione fundatã in homine, leone & cæteris, quæ sunt entia realia, & necessaria, quæ quidẽ relatio etsi meus intellectus non laboraret, esset in homine, leone, &c. fundamentaliter, licet non esset completa, & perfecta: quod perspicitur, si cognoscerimus quomodo fiant secundæ intẽtiones. Fiunt autẽ hoc modo, intellectus primò intelligit ẽtialiter hominẽ quo ad quid est, & hæc est prima intentio: quia est prima notio illius rei necessariæ, & realis; inde ex eisdem

Quomodo fiant secundæ intentiones.

rem contemplatur iterum, & hæc est secunda notio, & stãte prima notione, quã habet de homine, cõsiderat in hac secunda notione, quod habet aliqua inferiora, & superiora, vt homo habet Franciscum sub se, & animal supra se; tunc intellectus considerans huiusmodi respectum, vocat hoc nomine, species, quod nomẽ notat in homine duos respectus, superioris, & inferioris; vnde species est, quæ prædicatur de indiuiduis, & est sub genere: ergo species est nomen secundæ notionis, illa secunda notio, quæ notatur per hanc vocẽ species, est ille duplex respectus superioris, & inferioris in homine. Modò videri potest an ille respectus sit præcisè opus nostræ mentis, certè nõ quia etiam consideratione secunda intellectus cessante, stãte prima, ille respectus duplex insurgit in homine fundamentaliter, licet nõ completè, & perfectè, ergo secunda intentio, siuè secunda notio, est res realis, & consequẽter est necessaria, sicuti homo est necessarius, Idem dicendum est de alijs. Si ergo iste respectus est secũda intentio, nũ videre quomodo non sit necessaria secunda intentio. Sed vnde est quod istæ rationes, & isti respectus dicũtur entia rationis? dico, quod euenit, quia perficiuntur ab intellectu, non enim perfectè sic sunt in re, sed solum fundamẽtaliter, intellectus postea illas per secũdam notionem obiectorum perficit, & ordinat, & proprijs nominibus significat, & ideò dicuntur opera nostri intellectus, & hoc est quod dicitur cõmuniter, quod secũdæ intẽtiones fundãtur in primis, ideò non sunt merè opus intellectus, vt sunt fictiones, vt Hircocerus. Quod si quis obijciat nullam esse differẽtiã inter figmentum, & secũdas intentiones, quia etiã figmentũ habet fundamentum in re, etenim Hircocervus fundatur in Hirco, & Ceruo, & Chimera, vt puta imaginatio animalis, quod habeat caput hominis, brachia leonis, vẽtrẽ bouis, &c. fundatur in animalibus istis, quæ sunt entia realia. Respondetur, quod fundamentum quidem figmenti est reale, sed figmentum non est reale, sed quoniam figmentum est illa compositio, siue ille respectus, & ordo partium adinuicem: at ille ordo, & cõpositio illa nõ entis ex

Chimera.

Responsio.

natura illarum partium, immò ex natura partium oritur repugnantia, & impossibilitas. figmentum ergo secundum suam rationem formalem non habet fundamentum in re, sed negationem, & repugnantiam: at secunda intentio secundum suam rationem formalem, & entitatem propriam, habet fundamentum in entibus realibus. Quia reuera in homine, leone &c. ex natura eorum insurgit respectus ille superioritatis ad indiuidua, & inferioritatis ad animal, & ideo distinguitur à figmento. His sic stantibus, possumus nos sic arguere. Quod est ens necessarium, potest esse obiectum scientiæ; secundæ intentiones sunt ens necessarium, ergo sunt obiectum scientiæ, ergo logica est scientia, quia est de secundis intentionibus tamquam de obiecto. Nota quod non dico, quod secundæ intentiones sint communiter subiectum in logica; sed dico sic, quia syllogismus, qui est subiectum in logica, est secunda intentio. Probo minorem, quia secundæ intentiones insurgunt, & pullulant à rebus necessariis, & hæ perpetuò insunt, ergo & illæ sunt necessariæ, sicuti risibilitas est necessaria, quia hominis, cui inest, est res necessaria. Hinc patet quod rationes Scoti habent rigorem, & reiicitur solutio Zabarellæ allata ad eas, quia logica est de subiecto necessario, & cum in logica sit subiectum necessarium, sunt omnia requisita ad demonstrationem, quia subiectum habet definitionem, per quam ostenduntur multæ passiones de ipso syllogismo &c.

Soluuntur rationes aduersariorum.
Cap. IIII.

Ad primam. AD obiectionem primam Zabarellæ patet solutio, quia assumit falsum, quod logica non sit de ente necessario; Ad secundam. Ad secundam de dispositione, quod si valeret secundum sua principia probaret logicam esse artem; quod nec tamen ipse concedit; dico ergo quod logica docens docet formare syllogismum, sed formatio syllogismi non est effectio. Quia non est actio materialis, neque est extra limites intellectus; talis autem effectio est [illegible] ria de syllogismo imprimis dicere, docere syllogismum [illegible] & [illegible] syllogismum, nam certè nil aliud facit in libris Posteriorum, nisi quod docet cognoscere quæ sit bona demonstratio, quia habita cognitione, nos postea formamus illas demonstrationes, & hæc omnia in mente fiunt, vt cognitio aliarum scientiarum. Adest hæc differentia, quod hæc cognitio non est ita necessaria; per hoc idem patet ad tertiam. Ad tertiam.

Ad quartam. Ad quartam de primo Topicorum 9. dico, quod ibi Philosophus non negat logicæ cognitionem esse scientiam absolutè; non enim excludit à Theoremate logico scientiam: sed solum dicit quod eius finis est Philosophiæ inseruire; vult ergo solum quod non est propter se eius scientia & cognitio, sed propter aliud, dictum est autem supra, quod ordinari ad aliud, non impedit quin talis cognitio sit scientia; sufficit enim quod scientia habeat conditiones requisitas supra enumeratas; scilicet, quod sit de obiecto necessario, licet postea illud obiectum non sit propter se expetibile, sed propter aliud; hoc nihil refert quin scientia dicatur; Solum efficit, quod scientia non sit ita honorabilis, sicuti aliæ, vt naturalis, & Metaphysica. Quod si respiciamus obiectum, quantitatis est dignitas quantitatis vt per se eius cognitio expetatur, & tamen de ipsa est scientia perfectissima, & magis certa, quàm scientia de corpore naturali & de Deo vt Metaphysica; licet ergo obiectum logicæ sit propter aliud, & eius cognitio non sit expetibilis per se, sed propter aliud, nõ tamẽ restat quin sit scientia, & sic vbi dicit Aristoteles, quod logica non parit scientiam, intelligit quod non parit scientiam per se expetibilem, sed propter aliud; non tamẽ vult dicere quod non pariat scientiam absolutè. Possumus etiam dicere, quod negat Problema logicum parere scientiam, quia non est de rebus nobilibus, vel scientiæ reales, sed de ente rationis, quod est valde ignobile, neque per se appetitur eius cognitio, vel scientia rerum realium. Vnde subinfert, quod earum rerum appetitur cognitio propter aliud, & tantum in hoc respectu negat Theorema logicum

pare-

patere scientiam, sed non negat absolute.

Ad rationes Balduini ad primam omittendo multas absurditates, quae in ea sūt, dico, quod non bene perspexit Scotum; putat enim quod Scotus quando dicit logicam, ut applicatur, non esse scientiam, intelligat de logica utente primo modo, quod est falsum (licet nec ea sit scientia, ut dictum est in conclusione secunda, capite primo) loquitur enim de logica utente secundo modo dicta, scilicet de rationibus Dialecticis, & de facultate Topica, quae procul dubio etiam ipso asserente est diuersa à tota logica docente, licet saepe usurpetur pro tota logica.

Ad primam Balduini

Ad secundam Balduini iam dictum est respondendo ad quartam Zabarellae.

Ad secundam.

Ad tertium dico, quod in logica sunt, demonstrationes, & conclusiones multae quae uiuacissimis rationibus probantur ab Aristot. ut patet in processu omnium illorum librorum, & maxime Posteriorum, ut haec conclusio, Principia magis sciuntur; quam conclusio; item non fieri debet transitus de genere in genus. Item propositiones demonstrationis debent esse per se, & uniuersales, sicuti fit in aliis scientiis; neque enim conclusiones aliarum scientiarum, ut Philosophiae naturalis per demonstrationes probantur; sufficit si in multis. Sic etiam quoque in logica, cum negat quod in logica non possunt fieri demonstrationes, quia illae sunt de rebus naturaliter ignotis, & secundae notiones sunt naturaliter notae. Respondemus negando quod omnes intentiones sint naturaliter notae. Vbi pro intelligentia est notandum, quod in omnibus scientiis sunt aliqua, quae praenoscuntur, & aliqua, quae ignorantur, in quorum cognitionem per prius nota uenimus. Ita in logica euenit, sunt aliquae intentiones secundae, quae habitus per non facile gignuntur ab intellectu, ut Genus, Species, Propositio, &c. sunt autem quaedam aliae intentiones in quarum cognitionem paulatim deuenimus per prius nota, Vnde licet demonstratio conficiatur ab intellectu, nō tamen statim scit illam conficere, sed post cognitionem multarum discit conficere illam; logicae cognitio igitur fit ex praecognitis.

Ad tertiam

Ad quartum possumus dicere, quod in eo multae sunt aequiuocationes, & quod nihil concludit, & quod egeret multa declaratione; sed breuiter dicimus, omnia caetera concedentes, quod logicus nō definit ut instrumentum, quia talis modus definiendi non solum est enim improprie loqui, sed definit instrumenta; nam illa sunt materia circa quam uersatur, debet illa definire, & sic dicere, logici modus considerandi est ut instrumentum, est improprie loqui, debet dicere, logicus considerat instrumenta, & tunc negamus, quod propter hoc logica non sit scientia.

Ad [illegible]

Ad quintum dico, quod logica est modus sciendi materialiter, non formaliter. Ad impugnationem contra hoc negamus notem. Ad probationem per Aristotelem 1. Topicorum dico, quod Aristoteles nō ait ibi, quod instrumentum sit ratio formalis logicae, sed quod est eius materia; quia ait quod logica docet instrumentū, quod aliis scientiis inseruit.

Ad quintam.

Ad ultimam concedo distinctionem istam; ad impugnationem iam dictum est, quod Zabarella de logica utente, nam ipse intelligit de logica ut applicatur primo modo, nos uero loquimur de logica ut applicatur secundo modo, quod magis patebit in sequenti capite.

Ad sextam.

De logica Vtente agitur. Cap. V.

QVo ad logicam utentem, si loquimur de logica ut applicatur secundo modo, non est difficultas ulla, quia neque Zabarella, nec ullus logicus asserit logicam, quae disputat de omnibus scientiis per illas rationes Topicas, & Dialecticas esse scientiam; & ratio est, quia nō procedit per propria, sed per communia; At difficultas est de logica ut applicatur primo modo dicta: de hac Scotus non loquitur, ut dixi in expositione suae sententiae, quia ridiculum uidetur quaerere an logica sub hac consideratione sit scientia, cum hoc sit impossibile, ut supra diximus. Tamen Zabarella de mente Graecorum hoc sustinet, & eam probat primo libro de natura logicae, capite quinto, ut supra diximus; quia Aristoteles 9. Topicorum

Cap. 5. de natu. logi.

corum

cum ibi asserit logicā partim parere scientiam, & partim non, per se non parit scientiam, sed solum quatenus applicatur alijs scientijs, cuius quæstio scientiā habet, ergo ex hoc loco habemus quod logica per se accepta, vt est docens, non est per se scientia, quia sic non parit scientiam, sed quatenus est alijs applicata, quia sic parit scientiam. Deinde declarat quomodo hæc logica applicata sit scientia, & ait esse scientiā illam, cui applicatur, vt puta logica applicata Philosophiæ naturali, est Philosophia naturalis, quia nihil aliud est tota Philosophia naturalis nisi cōgeries quædam syllogismorum, propositionum, & definitionū in rebus naturalibus formatarum.

Regula certa notanda. Pro detegenda veritate in hac re notandū est primò, quod instrumentum nunquā sit illa res, cui inseruit, vt exēpli gratia Gladius est instrumentū ad secandum lignum, tamen in secando ligno nō fit lignū, & si aliquando possit esse idē materialiter cū re, cuius est instrumētum vt Gladius ferreus potest secare ferrum, vti sunt quidam gladij, quibus vtuntur fabri ferrarij; non tamen idē formaliter & numero erit vnquam cū illo ferro, distinctū ab instrumento, neque ex vsu illo potest fieri idem realiter distinctū ab instrumento, quia instrumentū est res externa, quæ inseruit artifici ad fabricandum illud opus: vnde si vtatur malleo ad faciēdū alium malleū, malleus, qui est instrumentū ex vsu illo nō euadit malleus, qui est opus factum, sed semper remanet per se instrumentum distinctum a malleo facto.

Secundum notandum. Secundo notandū, quod scientia & cognitio quæcunque habet denominationē ab obiecto, si propriè loqui volumus, vt patet. Ad propositū ergo cū ibi dicit, logicā applicatā scientiæ naturali esse sciētiā naturalē, vel intelligit per logicā applicatam ipsum syllogismū, qui est instrumentum, quo vtimur in Philosophia naturali ad cognoscēdas illas cōclusiones, vel intelligit cognitionem syllogismi conficiendi, quæ habetur in libris logicis, quatenus illa vtor ad conficiendū demonstrationes in Philosophia naturali. Neutro modo logica vtens & applicata est Philosophia naturalis; non primo modo, quia ex primo notādo instrumentum nunquā est res, neque per vsum fit illa, cui inseruit: ergo syllogismus licet inseruiat Philosophiæ naturali, nō est Philosophia naturalis, sed est syllogismus, & instrumētum logicum, quia hoc est contra naturam, & conditionem instrumēti: poterit quidem dici materialiter Philosophia naturalis, quatenus materia ex qua est syllogismus, est Philosophia naturalis, sed formaliter, & per se, minimè, sicuti malleus ferreus est idē materialiter cum malleo effecto, sed formaliter, & vt instrumentū nequaquā. Neque secundo modo quia ex secūdo notando cognitio de syllogismo est logica docens, quæ habet pro obiecto ipsū syllogismum, licet ergo ego hac cognitione vtar in Philosophia naturali ad efficiendam cognitionē conclusionum vniuersalium, talis cognitio non amittit suā naturam, & essentiā, sed semper erit cognitio logica, quia est de syllogismo, illa autem scientia, quā ego acquiro de corpore naturali, dicitur Philosophia naturalis, quia erit cognitio de obiecto, quod parit cognitionē Philosophiā naturalem appellatam; neque vsus illius scientiæ, cum sit quid accidentale ipsi scientiæ externum, nō potest mutare essentiam scientiæ: logica cognitio ergo, quæ nobis inseruit in Philosophia naturali, est semper cognitio logica, neque fieri potest Philosophia naturalis.

Ad rationes Zabarellæ. Ad rationes Zabarellæ dictum est, quod logica docens parit scientiam, quia in libris logicis proceditur demonstratiue, & scientia illorum librorum est per suas causas, sicuti aliæ: vnde negatur minor. Ad probationē ex 1. Topicorū 9. dictum est supra cap. 4. ad quartū quod non negat logicā docentē esse scientiam, sed dicit non esse propter se, quia est de syllogismo, qui est propter aliud, & syllogismus non est ita nobilis, vt propter se sit dignus sciri: sicuti non scientia cuiuis est propter se digna, tamen syllogismum scimus cum ait Arist. ibi dicere logicam partim parere scientiā, partim nō & nego Arist. ibi hoc dicere, vt patet legenti textum. Cum dicit logica applicata parit scientiā, dico quod parit vt instrumentum, sed propter hoc, & etiā per se considerata parit scientiā. Vnde possum sic arguere. Logica enim est scientia quatenus est

habi-

habemus cõclusionem acquisitam, per demonstrationem, & sic parit scientiam; at logica docens est huiusmodi, ergo. At illud quod Philosophia naturalis nil aliud est nisi aggregatio syllogismorum, induētionum, propositionum, &c. dico quod concedo sit solum quod syllogismus & alia instrumenta logica sunt philosophia naturalis materialiter, non formaliter, & secundum propriam essentiam.

Ex dictis quorundam aliorum sententiæ reijciuntur, & declaratur quod logica est scientia speculatiua. Cap. VI.

HAnc sententiã quod logica sit scientia, vltra Scotum, sequuntur ferè omnes Latini, cum sustinet D. Thom. 4. Met. textu 4. Auicenna in sua logica. Albertus Magnus in sua logica cap. 1.

Caietanus autẽ in Prœmio Cathegoriarum asserit, logicã esse artẽ directiuã actuũ, siue operationum intellectus, sed hæc sententia est sine fundamento, quia non potest esse ars propriè dicta, quoniã ars, vt diximus supra, versatur circa res effectibiles, quæ sunt extra intellectum, at ea, circa quæ versatur logica, remanẽt in intellectu, vt patet de syllogismo. Si dicat esse artem impropriè dictã, tunc dupliciter errat, primo quia in definitione quidditatiua rerum debemus assignare genus per se rei, non genus per accidens, & impropriè dicentes dicẽdo logicam esse artem impropriè dictã, est assignare genus impropriè dictum, nos autem quærimus genus propriè dictum. Secundo: quia cũ sit ars impropriè dicta, quærimus adhuc quod sit proximũ eius genus, & ad quod genus propriè reducatur hæc ars impropriè dicta, an ad instrumentũ, an ad scientiã, vel ad aliquid aliud. Constituto ergo, quod sit sciẽtia, solet disputari an sit vna scientia, vel plures. Ad quod patet breuiter dicẽdum, quod cum vnitas sciẽtiæ sumatur ab vnitate obiecti, & logica sit de syllogismo tanquã de subiecto totali adæquato est vna scientia, quia est vnius generis subiecti, habentis suas partes, & passiones, de quibus in vnoquoque libro agitur: potest tamen dici sciẽtia communis per applicationem, quia est de syllogismo, qui applicatur omnibus alijs scientijs. Esset altera difficultas an logica sit scientia practica, vel speculatiua, de qua multi contenderunt: sed est breuiter dicendum, quod licet logica sit directiua operationum intellectus nostri, quæ pertinent ad discursum, & syllogismum, non tamen dici potest scientia practica esse, quia, vt in suo loco dicemus, scientia practica est, quæ est directiua praxis, praxis vero est operatio alterius potentiæ ab intellectu, & sic operationes intellectus nõ sunt praxes propriè loquendo, sed operationes aliarum potentiarum, & sic logica non potest esse scientia practica, erit ergo scientia speculatiua. Insuper, vt suo loco dicemus, quod sciẽtia sit practica, oritur ex obiecto, non aliunde. & cum dicitur, quod practica differt à speculatiua fine, debet intelligi de fine interno, qui est idem quod obiectum, non de fine externo: at patet, quod obiectum logicæ scilicet syllogismus, non est quid operabile vel agibile, & sic patet quod logica nõ est scientia practica, & denique scientia practica vel est actiua, vel factiua: at actio, & factio sunt circa res extra intellectum existentes, non intra intellectũ manentes, ergo logica non est scientia practica. Relinquitur itaque quod sit speculatiua, & hæc est opinio Scoti in prologo primi Sententiarum quæst. de praxi, & pr.

Opin. Caietani reijcitur.

An logica sit vna scientia.

An logica sit practica, an speculatiua.

THEOREMA II.

De subiecto præcognoscitur quod est, tamen à posteriori in scientia potest demonstrari. Cap. I.

Exponitur Opinio Scoti cum suis fundamentis.

SCotus primo Sent. in prologo quæstione de subiecto, soluendo tertium principale ad secundam quæstionem videtur asserere quod subiectum licet nõ possit probari in sciẽtia quod sit a priori, nil tamen impedit quin possit probari à posteriori, & quod hoc asserere patet: quia

quia adducit argumentum pro parte falsum ad probandum, quod Deus absolutè in Sacra Theologia nō possit esse subiectū, quod innititur eo medio, quia Deus est subiectū in Metaphysica, nihil autem potest esse subiectum adæquatū in duabus scientijs; quod verò Deus sit subiectū in Metaphysica probat per Auerroē, qui primo Physicorum Commento vltimo dicit, quod Auicenna multū peccauit ponendo Metaphysicum probare dari substantias separatas. quia genus substantiarum abstractarum est ibi subiectū, & nulla scientia probat dari subiectū. sed illud supponit. Soluendo hoc argumentū Scotus ait, quod malè dixit Auerroes, & benè Auicenna, & statim probat, quod substantias abstractas dari probatur in Metaphysica, & prima ratio est hæc. Si Physica probaret dari substantias separatas, ita quod esset cōclusio Physicalis: Substantiæ separatæ dantur, & esset suppositum in Metaphysica, sequeretur, quod Physica esset prior Metaphysica; mica ratio est, quia Philosophia naturalis ostenderet de subiecto Metaphysicę quod est, asserere autem Philosophiam naturalē esse priorem Metaphysica, est absurdū. Ex hac ratione colligitur, quod dato etiā, quod substantiæ abstractæ essent subiectum in Metaphysica, posset probari dari illas, Physica verò nequaquā, sicut dicebat Auicenna. & sic videtur Scotus velle, quod subiectum in scientia possit demōstrari quod est. Sed clarius idem asserit in secundo argumento, quod facit contra Auerroem, quod est hoc. Per omnē conditionem effectus quā impossibile est inesse effectui nisi causa sit, potest demōstrari de causa quod est; sed multę passiones cōsiderantur in Metaphysica, quas impossibile est inesse rebus absque causa tali entium, ergo ex illis passionibus Metaphysicis potest demōstrari aliquā primā causam istorū entium dari. Minor probatur, quia multitudo entiū, dependentia, compositio, ostendunt dari aliquod ens simplex, independens, necessarium, & quia omnis multitudo reducitur ad vnitatem, dependentia ad independens, & contingens ad necesse esse, ergo Metaphysicus potest probare dari aliquod ens simplex, independens, necesse esse: illud autem est genus substantiarum abstractarum. Ex hac ratione simpliciter probat, quod Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas, & vt videtur, dicit etiam, quod in Metaphysica substantiæ abstractæ essent subiectum, nam non ait Scotus Auicennam errasse, quia posuit genus substantiarum abstractarum esse subiectum, sicut Scotus etiam Auerroem in hoc errasse credat, vt alibi dicam; sed ait errasse asserendo Metaphysicum non posse probare dari substātias abstractas, quia si Auicenna diceret subiectum non posse ostendi in scientia a posteriori, diceret Metaphysicus ostendit dari substantias abstractas, sed substantiæ abstractæ non sunt sibi subiectum, & rectè dicit Auicenna, & malè ait à Auerroes, cum impugnat ostendi posse à Metaphysico substantias abstractas dari, & vterq; hoc medio, quod substantiæ abstractæ sunt subiectum in Metaphysica, quia hoc medium est falsum; nam alibi Scotus pluries dicit Metaphysicæ subiectum esse ens, non Deum, neque genus substantiarū abstractarum. Ad argumentum autem nil aliud dicit: quia cum commendat Auicennā soluit argumentum, negabat enim Auicenna genus substantiarū abstractarum esse subiectum in Metaphysica, sed dicebat esse ens; Cū ergo Scotus cōmendat Auicennam, negat consequenter Deum esse subiectū in Metaphysica, adeò quod in duobus est contra Auerroem. Primò, quia Deus non est subiectum in Metaphysica. Secundò, dato quod esset subiectum, tamen Metaphysicus illud posset probare, non Physicus: hoc idē repetit in quæstione prima primi Metaphysicæ, & idē habet Antonius Andreas in illa quæstione primi Metaph. Itaque deduco Scotū existimasse de subiecto demōstrari posse qd est in scientia a posteriori, non autē a priori; q2a demōstratio à priori, procedit per diffinitionem subiecti, & ideo illud supponi quo ad si est, nam quid est præsupponit quod est. & quādo Aristoteles dicit de subiecto præcognosci quod est, intelligit à priori, non à posteriori. quod verò hæc opinio sit vera, probatur per illam secundam rationem

Primò

Secūda

tionem

tionē Scoti factā contra Auerroem, quia datur sępe aliquis effectus in scientia necessario conuertibilis cum subiecto, per quē potest demonstrari de subiecto tali quod datur.

Opinio opposita. *Cap. II.*

Contra hanc opinionem insurgit Zabarella libro de tribus precognitis cap. 5. & probat, quod nullo modo subiectum potest probari in scientia quod sit, neque à priori, neque à posteriori, & ratio est, quia tamen subiectum est basis, & fundamentū scientiæ, & radix, à qua omnia, quæ in scientia considerantur, emanant; si tum ergo subiectum ostenditur in scientia, cōsiderationis subiternatur eo subiecto, omnia reliqua auferre necesse est, & eo ignorato omnia ignorari similiter necesse est, & idem si reuocetur in dubium an sit, omnia, quæ sunt in scientia in dubium quoque reuocantur. Ex hoc formatur talis ratio. Subiectum est prius, & magis notū, quòd sit in scientia; at omnis demonstratio, quæ ostendit aliquid, debet esse aliquo per notius, ergo subiectum non potest ostendi esse in scientia, quia ibi deficit medium, nam medium debet esse notius, & non debet esse alienum; nihil autem in scientia est notius ipso subiecto; ergo non potest ostendi à priori, nec à posteriori.

Suessanus quoque aduersus Scotū arguit primo Metaphysices quæstio. 1. cap. 5. distinctionum quarto, primò sic. Quod est præcognitum in scientia, nō est quæsitū; sed subiectum in scientia est præcognitū, ergo nō est quæsitum, ergo non potest ostendi esse, quia solum hoc ostēditur de quæsito. Secundo, subiectum si ostenditur esse in scientia, vel hoc sit per eius proprietatem, vel per eius principia, vel per eius speciem, non primum, quia oporteret prius supponere, quod talis proprietas inest tali subiecto, sed hoc supponi nō potest, nisi supponatur prius dari subiectū, ergo est petitio principij probare subiectū per suā proprietatē, neque secundum, quia esset demonstratiō propter quid, quo subiectum ostendi etiā negat Suessanus, neque tertium potest admitti, quia non potest supponi speciē esse, nisi supponatur genus esse, & sic species eius non potest esse medium ad illud ostendendū. Tertio, propositio de secundo adiacente nō potest probari nisi syllogismo Hypothetico ex primo Priorum; sed per syllogismum Hypotheticum nihil probatur, vt ibi Aristoteles docet, ergo non potest demonstrari subiectum esse aliqua species syllogismi.

Balduinus in proprio quæsito de hac re arguit contra Scotum primò sic. Si subiectum posset demonstrari in scientia, ergo naturaliter esset ignotum, quod naturaliter est ignotum, est contrarium suppositioni, ergo non posset supponi. Secundò Aristoteles primo posteriorum c. 23. ait inter tria requisita ad demonstrationem vnum esse genus subiectum, quod ponitur esse in omni genere demonstrationis. Tertiò pertinet ad illum Artificē demonstrare propositionem, ad quē pertinet eius prædicatum; sed sic est, quod ens est prędicatū pertinens ad Metaphysicum, ergo hęc propositio, subiectū est, siuē corpus naturale est, nō potest demōstrari ab aliqua sciētia particulari, sed solum à Metaphysica, ergo nulla sciētia particularis potest demōstrare suū subiectū. Quartò, Aristoteles primo posteriorum tex. 69. dicit, quod quādo probamus subiectum esse, vt numerū esse in Arithmetica, ostendimus tale subiectum, & numerū esse eius extra animā; sed esse extra animā est esse simpliciter, quod pertinet ad Metaphysicā, ergo nulla scientia particularis potest ostēdere de subiecto quod sit, nisi mittat manū in messem alienā. Quintò, demōstrare de aliquo subiecto quod est, est demonstrare quod sit species entis, & pars entis, sed probare aliquid esse partē entis pertinet ad Metaphysicū, ergo nulla sciētia particularis potest demōstrare de subiecto an sit: sed hoc est munus Metaphysici respectu aliarū scientiarum particularium. Sextò, Definitiones substantiarū sunt indemonstrabiles, quia sunt suppositiones in scientia, ergo neque si est de subiecto poterit demōstrari. Cōsequentia est Aristot. 6. Metaphysices primo tex. 1. & primo posteriorum 45. Septimo initium & finis semper supponitur, & non probatur, sed subiectum est in-

est intentio, & finis in scientia solum ratione differens, ergo subiectum supponitur, & non probatur in scientia.

Confirmatio huius opinionis, & solutio suarum rationum. Cap. III.

PRo clara notitia istius difficultatis breuiter quędam hic adnotanda sūt, quę fusius declarabuntur, & probabuntur in sequentibus, & maxime in quęsitis de regressu, & in quęsito an definitio sit instrumentum logicum; sunt autem hęc. Duę sunt Methodi ad omnē rem cognoscendam necessariae, & sufficientes, scilicet Methodus compositiua, & resolutiua; quamuis enim sint species argumentationis, scilicet Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplum, tñ hęc vltima sunt syllogismi imperfecti, & reducuntur ad syllogismum perfectum, vt patet ex libris Priorum; syllogismus autem est methodus propriè dicta; quia methodus significat processum ex noto ad ignotum cum vi illatiua, huiusmodi autem solum est syllogismus. Hic autem processus est duplex, vel compositiuus, vel resolutiuus, scilicet vel à causa nota ad effectū ignotum, vel ab effectu noto ad causam ignotam, & sic sunt duę methodi, prima dicitur demonstratio propter quid, scilicet processus à causa ad effectum; secunda demonstratio quia, scilicet processus ab effectu ad causam; inductio autem, & exemplum quod est inductio imperfecta, sunt species methodi resolutiuę, quia procedunt à singularibus notis, ad vniuersale ignotum, licet inductio sit parum efficax, & illa vti debeamus solum in iis, quę parum ignota sunt. Sciendum est etiā, quod cum quatuor quęstiones fieri possint de vnaquaque re, duę primę scilicet si est, & quid est, pertinent propriè ad demonstrationem quia, & ad inductionem; duę posteriores ad demōstrationem propter quid: manifestum est enim quod de vnaquaque re scire possumus qd est, & quid est: hoc fieri non potest per definitionē, quia illa non est instrumentum significatiuum, vt in proprio quęsito ostendemus, neque per demōstrationē propter quid, quia hęc ostēdit inhęrentiā propriae passionis cum subiecto per causam propriā, & sic satisfacit duobus quęsitis vltimis; an insit, & propter quid insit: quando etiam continetur in definitione satisfacit quęsitis quod est, & quid est; sed hoc solum reperitur respectu accidētiū, non respectu substantię, quia non notificat vnquā de substātia quid sit, neque an sit substantia. Relinquitur ergo, quod de substantia an sit, & quid sit ostendatur per demōstrationē quia, & per inductionem, & hoc cōspicitur ex eo, quod cognito de effectu quod est, statim cognoscimus causam, & ex plurima consideratione eiusdem effectus, venimus paulatim in cognitionem conditionum causę, & sic cognoscimus quod est, & quid est de causa, vt fecit Aristoteles 8. Physicorum, nā via motus venit in cognitionem quod datur causa motus scilicet motor, & ex plurima cognitione eiusdem motus venit in cognitionem plurium prędicatorū motoris, & sic adeptus est quod est, & quid est primus motor, vt puta quod est ens ęternum incorruptibile: patet ergo, quod demonstratione quia, satisfacimus quęsito quid est de substantia: de inductione etiam patet ex iis, quę dicit Aristoteles in 2. Post. cap. de definitione, vbi ait non sufficere diuisionem ad venandam definitionem, sed requiri etiam compositionem scilicet inductionem, vt ibi se exponit: sed de hoc vberius in quęsito an definitio sit instrumentum logicum. Ex his mihi videtur deducendum optimam esse sententiam Scoti, quod subiectum possit ostendi in scientia à posteriori, idest per demonstrationem quia, non à priori; clarū est enim quod de subiecto sciri potest quod est, hoc autem per ipsum non potest demonstrari propter quid, vt dictum est, quia satisfacit solum duabus quęstionibus cōplexis, & supponit simplices, neque versatur circa substantiam, sed circa propria accidentia, neque definitio, quia non est instrumentum logicum, neque diuisio, quia illa non habet vim illatiuam, neque vlla alia species argumentationis, quia reducuntur ad illas duas principales. Relinquitur ergo, quod sciatur, & demonstre-

tur per

Duę sunt methodi.

tur per demonstrationem quia. Sed aliquis forsan dicet. Concedo, quod subiectum est scito de quo est, sed non in ea scientia, in qua est subiectum, sed in superiori. Contra quam de illa superiori quae nominatur Metaphysica, certe illa habet proprium subiectum, & illud est subiectum quod est, & nō per aliam scientiam superiorem, quia non datur, ergo in Metaphysica potest eius subiectum ostendi quod est. Quoniam autem in scientiis semper quaerimus passiones de subiecto per propriam causam, hinc est, quod communiter dicimus, quod de subiecto praesupponitur quod est, & quid est, cū enim in scientia tractetur de passionibus subiecti, quae sunt effectus eius, sequitur quod illae sint notiora subiecto, & consequenter poterit ostendere de subiecto quod est, demonstratione quia. Verum est notandū, quod hoc non est in usu, quia in scientiis semper procedimus per causas ad ostendendū passiones de subiecto, & in hoc insudamus, & sic subiectum semper supponimus: sed tamen si quis vellet probare contra obstinatum quod est, hoc efficere valeret.

Obiectio.

Responsio.

Ad primum Zabarellae.

Hinc ad obiectiones respondeo & primū ad Zabarellā dico, quod illa concludit, quod de subiecto demōstratione propter quid non potest ostendi quod est, quia subiectum respectu demonstrationis propter quid, est substratum scientiae, de ipso enim passiones quaerimus, & demonstrantur per sua principia: unde si illud auferatur, & vertatur in dubium, auferetur scientia illa propter quid: at nō ex hoc sequitur, quod si quis vellet demonstrare de subiecto illo, quod est per passiones subiecti demonstratione quia, in illa scientia nō possit: & hoc est, quod dicit Scotus, quia causa potest ostendi quod est per suos effectus, & maximè, quia effectus sunt notiores causa. Per hoc idem patet ad argumēta Suessani. Ad primum dico ad minorem, quod subiectum in scientia est praecognitum respectu demonstrationis propter quid, non respectu demonstrationis quia. Ad secundum dico, quod subiectum probatur quod est in scientia per suas passiones, ad impugnationē contra hoc dico, quod non propter

Ad primum Suessani.

Ad secundū.

hoc supponitur esse, sed probatur esse per eas, quia cognito de passionibus, & effectu quod est, statim cognoscimus, quod datur causa propter quam talis passio est, & per ulteriorem considerationem effectus, & collationem eius ad causam, cognoscimus quod talis effectus provenit a tali causa, ut in quaestione de regressu dicemus, immo hic demonstrationes ... ad intelligendum quod est de causis, sunt enim facilius cognita effectus, & notiores, quā causae, & istae sunt origines nostrarum scientiarum. Ad tertiū multum peccat, sed dicimus, quod si concludit, non concludit solum de subiecto, sed de quacunque re, & sic de nulla re posset ostendi quod est per aliquem syllogismum, cuius maior ... quam sit absolutum cuilibet patere, negāda est ergo maior, & minor, sed maior praecipue est falsa: quia Aristoteles 8. Physicorum ostendit de primo motore quod est & tamen illae sunt rationes cathegoricae, ut hoc est videre, & cognosces. Quod autem ait Aristot. hoc dicere, falsum est.

Ad tertiū.

Ad argumenta Balduini per eadē fundamenta patet. Ad primū dico, quod subiectum respectu scientiae propter quid, non est notum, quod est: sed respectu scientiae quia, est ignotum, & ideo potest ostendi, & sic concedo, quod respectu scientiae propter quid, potest esse suppositum, at nō respectu quia. Ad secundum dico, quod Aristoteles ibi loquitur de demonstratione propter quid, nō quia. Ad tertium multa dici possent, sed pro nunc dicimus, quod aliud est cōsiderare quid res est, & aliud est considerare an res sit in rerum natura, & habeat existentiam: primum quidem pertinet ad Metaphysicum, sed considerare rē an habeat existentiam in rerum natura, ut pertinet ad quaestionem an sit, non est proprium Metaphysicum, sed unaquaeque scientia de illo agit. Unde quantum ad has quaestiones, an sit, quid sit, &c. pertinet ad omnes scientias ut supra diximus. Ad quartum & quintum argumentum Balduini patet per nunc dicta. Ad sextum respondeo, quod concludit subiectum esse indemonstrabile respectu demonstrationis propter quid, non quia. Per hoc idem patet ad septimum, quia in scientia propter quid,

Ad primum Balduini.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Ad quartū, & quintū.

Ad sextū.

Ad septimū.

per quid, supponitur: nō tamen propter hoc sequitur, quod non possit demonstrari a posteriori. Per hæc eadem patet confutatio & solutio eorum, quæ contra Scotum in hac materia dicit Zimara Theoremate 52. Per hæc eadē patet ea quæ dicit Caiet. 2. Post. cap. 1. contra nos nullius esse momenti: quia nos quidem non distinguimus inter subiectum scientiæ, & demonstrationem, quia omnis scientia per demōstrationem acquiritur: ideo si per demonstrationem propter quid acquiritur, subiectum est præcognitum, nisi per demōstrationem quia, potest probari. Reliqua ex dictis quoque reijci possunt facile.

Zimara. Caietan.

THEOREMA III.

De subiecto præcognoscitur quid rei, & quid nominis. Cap. Vnicum.

Exponitur mens Scoti, & Opiniones Aduersariorum reijciuntur.

Opinio Scoti.

SCotus tertio libro senten. distin. 24. quæst. 2. post literā H. aperte tenet, quod de subiecto in scientia semper debeat præcognosci quid rei, & hanc ait mentē Philosophi esse in 2. Post. dum inquit de subiecto debere præcognosci quid est: ait enim, quod intelligit de quid est rei. Ratio eius vnica est, & deducta ex natura sci., quæ est hæc. In ratione, & quidditate subiecti includitur virtualiter tota ratio scientiæ, neque per demonstrationem vllo modo acquiritur cognitio de subiecto quid est, sed supponitur, & solum per demonstrationem propter quid acquiritur cognitio passionū inhærentium subiecto: ideo cum definitio subiecti sit medium, & verum præcipuum principium cognoscendi passiones inhærentes necessario subiecto, debet præcognosci in scientia. Hæc est opinio Scoti firmissimo innixa fundamento.

Ratio Scoti.

Contra hanc opinionē insurgit Zabarella in libro de tribus præcognitis, prima ratio habetur cap. 2. & est hæc. Inquit Aristoteles, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, non inquit de subiecto præcognoscitur quid sit: modò significatio pertinet ad nomen, non ad rē, ergo dum inquit Philosophus, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, intelligit, quod de ipso præcognoscitur quid nominis.

Zabarellę. Ratio.

Secundò arguo ipse, vt eius magis declaretur, ait Aristoteles 2. textu primi posteriorum, quod tria sunt præcognita, passio, dignitas, & subiectum, & de passione præcognoscitur quid nominis, de dignitate quod est, de subiecto vtrumque, tūc subiecto in eodem sensu, accipitur præcognoscere quid, tam respectu passionis, quam subiecti vt patet, quia ait, quod de subiecto vtrumque præcognoscitur, ideo vtraque præcognitio, quæ diuisim competit passioni, & dignitati, simul competit subiecto: sed sic est quod passio solum præcognoscitur quo ad quid nominis, ergo cum Aristoteles ait de subiecto præcognosci quid est, intelligit de quid nominis. Tertia ratio habetur ex eodem Zabarella eodem lib. cap. 4. quæ est hæc. Subiectum non potest præcognosci in scientia, nisi sua principia essendi præcognoscantur: sed sic est, quod quandoque principia essendi subiecti non præcognoscuntur, sed probantur, ergo neque subiectū potest præcognosci quo ad quid rei. Maior probatur, quia definitio quid rei subiecti constatur ex proprijs principijs rei vt definitio essentialis hominis constatur ex animali, & rationali: sic est dicendū de alijs: ergo ignoratis principijs essendi subiecti, necesse est quod subiectum quoque ignoretur quo ad quid rei: minorē verò taliter, quod quandoque principia essendi subiecti ignorentur, probat exemplo de principijs corporis naturalis: nam materia, & forma non præcognoscuntur, sed inuestigantur quid, & quod sint in primo Physicorum, ergo quandoque contingit, quod principia essendi ignorentur, & cōsequenter ignorari quoque de subiecto quid est, non igitur de subiecto semper præcognoscitur quid rei. Verùm istę rationes non cogunt, opposita enim conclusio nimis forti fundamēto roboratur. Tamen pro intelligentia argumentorū est explicanda intentio, & sensus Aristotelis in illo secundo textu primi Posteriorum.

Secū. darā. Tertia ra. Responsio.

Est igi-

Nota dum. Est igitur notandum, quod Aristoteles dixit tria esse praecognita, scilicet passio, dignitas siue principia, & subiectum: dicit quoque duas esse praecognitiones, scilicet quia est, & quid est, sub istis duabus comprehendens alias duas: nam sub quid est, comprehendit quid rei, & quid nominis: sub quia est, intelligit simplicem, & compositam: applicando postea praecognitiones ad praecognita, asserit passionem praecognosci solum quid est, id est quid nominis, vt omnes exponunt, & de hoc non est lis: principia vero, & dignitates ait praecognosci quod sunt: & de subiecto ait praecognosci quod est & quid est, quae duo sunt difficilia intellectu, ideo est sciendum, quod principia scientiarum sunt duplicis generis, quaedam sunt complexa, vt sunt dignitates, & suppositiones, quae dicuntur principia cognoscendi, quaedam alia dicuntur principia essendi, & haec sunt illa, quae constituunt subiectum, vt materia, & forma in corpore naturali; modo principia cognoscendi sunt illa, de quibus ait Aristoteles praecognosci quod sunt, vnde exemplificat de dignitate, & praecognitio illa quod sunt, est praecognitio composita, quia debent praecognosci quod sunt, id est, quod praedicatum inhaeret subiecto, & vera sunt, principia vero essendi non habent particularem praecognitionem, quia illa per se non sunt, sed cum sint partes essentiales subiecti praecognoscuntur praecognitionibus, quae conueniunt subiecto, de subiecto autem ait Philosophus, quod dupliciter praecognoscitur, scilicet quia est, & quid est: vbi per quia est, certum est quod non intelligit praecognitionem compositam, quia cum subiectum sit incomplexum, & in incomplexis non sit verum, neque falsum, non potest dici quod praecognoscatur esse verum, quod est praecognoscere, quod est complexum. Relinquitur ergo, quod de subiecto praecognoscitur quod est incomplexe, scilicet quod est in rerum natura: & sic etiam praecognoscuntur de suis principiis essendi cum idem sint. Ex quo patet, quod Aristoteles in primo Posteriorum non distinxit hos duos modos praecognoscendi quod est incomplexe, & complexe, sed solum in secundo libro, quae praecognitio, vt diximus superius Theoremate est praecognitio respectu scientiae propter quid, non quia. Quo vero ad praecognitionem quid est, certum est, quod non intelligit solum de quid nominis, cum haec sit communis omnibus ingredientibus demonstrationem sicut passioni, quae principiis & subiecto, ideo opus est quod subiectum praecognoscatur quo ad quid rei, quia eius definitio est principium, & causa ad inuestigandam cognitionem passionis, & inhaerentiae eiusdem passionis cum subiecto, quod esse est propter quid in demonstratione propter quid, tale subiectum sit praecognitum quid rei. Si vero loquamur de demonstratione quia, sic dico, quod potest esse ignotum subiectum, & quod eius definitio possit inuestigari; & hac de causa saepe videmus, quod quando subiecti definitio non est summe nota; licet debetur praesupponi, vt incipiamus scientiam illam probare a posteriori, vt illa habita, & cognita, summe sit scientia propter quid, & sic Aristoteles in primo Physicorum voluit inuestigare definitionem principiorum essendi corporis naturalis, & consequenter probationem definitionis corporis naturalis; & sic in libris de anima voluit inuestigare definitionem animae, & sic in aliis; sed hoc facit demonstrationibus a posteriori, non a priori, quod nos concedimus, sed negamus in scientia a priori. Ex his patet solutio ad argumenta in contrarium. Ad primum dico, quod significatio pertinet etiam ad definitionem, quia definitio significat distincte id, quod significat confuse nomen, vt alibi fatetur ipsemet Zabarella, etiam saepissime exponit Philosophus, et in 1. Posteriorum tex. 7. vbi ait definitionem subiecti esse suppositionem in scientia in qua est subiectum. Ad secundum patet responsio ex dictis, quia Aristoteles sub quid est comprehendit quid rei, & quid nominis, non tamen vult, quod eodem modo intelligatur praecognitio quid est respectu passionis, & respectu subiecti. Ad tertium patet similiter, quod de subiecto non praecognoscitur quid rei, quando scientia eius traditur per demonstrationem quia, & modo indistincto, & confuso, vt est scientia illorum principiorum corporis naturalis quae traditur modo confuso, constituunt enim demonstrationibus quia, deductis ex nostra facili cognitione, &

Ad primum argumentum.

Ad secun.

Ad tertium.

ex sensibilibus; tamen vbi de subiecto traditur scientia distinctè & per demonstrationem propter quid, semper cognoscitur de subiecto quid rei. absque illis non posset haberi scientia de inhærentia passionum in subiecto. Quod vero quodlibet subiectum nõ debeat habere principia essendi, probatur singula ratione: ratio.

Baldinus. Baldinus in quæsito de logicæ subiecto afferit apertè quod de subiecto non oportet præcognoscere quid rei. Primum ratio. Primò quia ens est subiectum in Metaphysica, & tamẽ non habet definitionem, ergo de ipso non potest præcognosci quid rei. Secunda ratio. Secundo arguit, quia definitio subiecti non potest esse principium, & mediũ ad ostendendum passiones de subiecto, multis modis; sed de hoc in quæstione de medio demonstrationis.

Ad primum. Ad primum dico, quod ens, licet nõ habeat definitionem, tamen habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicem definitionis, sicuti nec substantia habet definitionem, quia nõ habet genus, nec differentiã supra se; tamen habet conceptum quidditatiuum, qui gerit vicem definitionis; vnde ens, quod est subiectum in Metaphysica est ens reale, quod non est purum nomen, sed est conceptus vniuocus, & sic habet propriam rationem, quam præcognoscere opus est; immò illa ignorata non esset possibile facere vllam rationẽ in Metaphysica; spreuit autem illã Aristoteles expressè ponere, quia est notissima, nam omnes sciunt, quod ens reale est illud, quod habet esse in rerum natura, atque hæc est descriptio quid nominis, vt latè patebit in quæsito de vniuocatione entis; nihil itaque habet Baldinus aduersus Scotum.

ens ponitur subiectum in Metaphysica, & tamen non habet principia essendi, sed solum cognoscendi, vnde meritò Antonius Andreas, qui in illa quæstione de subiecto Metaphysicæ tantum laborat, vt inueniat principia essendi in ente; adde tu, quod corpus naturale, siue substantia corporea naturalis, quod idem est etiam secundũ Scotum, vt suo loco ostendam, est subiectũ in Philosophia naturali, & tamen non habet principia essendi, quia materia, & forma sunt principia essendi corporis generabilis & corruptibilis, nõ naturalis, vnde Cœlum est corpus naturale, & tamen non cõstat ex materia, & forma, & maximè secundũ Scotum; gloria autem est differentia inter principia essendi & cognoscendi, quia principia cognoscendi sunt solum dignitates & suppositiones, quæ in scientia non probantur, sed supponuntur nota, & certa; principia verò essendi sunt res, ex quibus constat subiectum, vt materia, & forma respectu corporis naturalis, generabilis & corruptibilis, quia constituunt illud, etiam causa efficiens, & finalis sunt principia essendi, quia sunt causæ ei se illius subiecti; verum est, quod hæc principia essendi quoque possunt quodam pacto dici principia cognoscendi, quia necesse est illa præcognoscere, si volumus subiectum cognoscere, vt diximus in superiori quæsito; non tamen propriè dicuntur principia cognoscendi, sed solum essendi.

Hanc sententiam secutus est Zabarella quoque in libro de constitutione Philosophiæ naturalis cap. 11. Ex his patet, quod subiectũ quoque debet habere passiones, quæ per hæc principia ostendantur, nihil enim aliud acquiritur per scientiam, nisi cognitio certa inhærentiæ passionis cum subiecto: sed circa illam conditionem an subiectum habeat partes, est dubium. Opinio Zabarellæ.

THEOREMA IIII.

Non est cõditio necessaria subiecti, quod habeat partes; sed qd habeat principia & passiones, & sit Vniuocũ. Caput Vnicũ.

Propositum Theorema explicatur.

Scotus.

Scotus primo Sent. in prologo quæstione tertia, soluendo tertium principale, aperte ait, esse necessarium, quod quodlibet subiectum habeat principia cognoscendi, quia hæc principia sunt illa, per quæ demonstrantur passiones de subiecto; vnde

Scotus primo Sent. in prologo quæstione de subiecto, soluẽdo idem tertiũ principale in principio aperte dicit, quod scientiæ naturaliter adinuentæ habent pro subiecto semper aliquod vniuersale, ideo cũ tale vniuersale sit genus, quod necessariò

habet

habet sub se species, quæ sunt partes subiectiuæ, vt patet in Philosophia naturali, in qua statuitur subiectum corpus naturale, qd est vniuersale, & habet sub se multas species, verum est, quod tale subiectũ habet partes; Sacræ Theologiæ verò subiectũ nõ habet partes, quia nõ est aliquod vniuersale; sed eius subiectum est Deus, qui est simplicissimus, & vnus numero.

Ex solutione autem secundi argumenti facti aduersus definitionem subiecti, quã ponit in initio illius quæstionis ad D. habemus, quod duplex est scientia, scilicet generica, & specifica; verum est de scientia generica, quod habet partes ratione [illegible], & sunt omnes scientiæ naturaliter adinuentæ; tamen scientiæ specificæ, illæ scilicet in quibus subiectum est species, non habent partes, quia species non habet partes subiectiuas vniuersales, sed singulares, de quibus nõ est scientia; vnde breuiter dicere possumus, quod habere partes, nõ est conditio subiecti, vt subiectum est, sed cõditio subiecti scientiæ genericæ, constat enim, quod de specie, vt de homine, potest esse scientia, & tamẽ non habet partes, vt dictum est, quia habet principia & passiones demonstrabiles de seipso per illa principia. Ideo illa auctoritas Aristotelis de primo Posteriorũ textu 179. quæ est vna autem scientia, quæ vnius generis subiecti est, quæcumque ex primis componuntur, & partes sunt, & affectiones harum per se, loquitur de vnitate scientiæ, non de conditionibus subiecti; ita quod Aristoteles ibi vult dicere, quod illa scientia est vna, quæ est vnius generis habentis partes, principia & passiones, quasi dicat nihil impedire, licet in aliqua facultate multa sint, vt affectiones, principia & species variæ, quia sufficit, quod habeant vnam radicem, & reducantur ad vnum genus; hoc enim sufficit ad dandum illi scientiæ vnitatẽ, vbi apertè conspicimus loqui de scientia generica & de vnitate scientiæ genericæ.

Dup. scia.

Hanc eandem sententiam sequitur, & egregiè explicat Zabarella lib. de tribus præcognitis cap. 2. quem multis temporibus ante ipsum Scotus admonuit, vt patet ex prædictis locis, & multo magis ex declaratione sequentis definitionis subiecti assignatæ à Scoto.

Quoad illam conditionem, an sit Vniuocum, multa dicunt Scotistæ, sed nos ijs omissis dicamus consequenter ad dicta, quod subiectum debet esse vniuocum, ad hoc vt sit vnum, & scientia, quæ est de eo sit vna, quod patet, quia debet esse vel genus, vel species, & genus, & species semper sunt Vniuoca; sed hæc conditio non est conditio subiecti, vt est subiectũ, sed vt est [illegible] quod nõ est internum, sed ad subiectum consequitur semper. Aliqui dicũt, v. Zabarella libro de cõstitutione Philosophiæ naturalis, quod subiectum potest esse Analogum; quod et quoque admittimus; quia sustinemus Analogiã, siue ad vnum, stare cũ Vniuocatione, vt in propriis quæstionibus ad mentẽ Scoti contra multos ostẽdimus.

an su- biect. sit v- niuo- cum.

Possumus itaque concludere, quod cõditiones necessariæ & consequentes necessariò essentiam subiecti sunt tres. Prima, quod de ipso præcognoscatur quod est, & quid est. Secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrantur de subiecto per hæc principia. Tertia desumitur ex ratione ipsius subiecti, & est, quod subiectum sit basis, & fundamentum totius scientiæ ad [illegible], quod omnia, quæ considerantur in scientia ad ipsum reducuntur, & nihil omittatur in scientia spectans ad ipsum, vt patet ex prædictis. Vnde Scotus etiam in quæstione tertia Vniuersalium, assignando conditiones subiecti, has tres numerauit, licet sint conditiones subiecti absolutæ, vt est commune ad subiectum genericum, & specificum, & subiecti scientiarum naturaliter adinuentarũ; quia in subiecto Theologiæ aliter est procedendum suo loco, Deo dante, alias dicã.

THEOREMA V.

Definitio ista subiecti est bona, subiectũ est, quod continet primò in se virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum.

Expositio Opinio Scoti, & Aduersariorũ obiectiones adducantur. Caput Vnicũ.

Scotus primo Sentent. quæstione tertia prologi, definit subiectũ, dicens, quod ratio primi, & adæquati subiecti est, in se *diff.*

 con-

continere primò virtualiter omnes veritates sui habitus, cuius est subiectū. Hæc probat duabus rationibus. *Primaria.* Prima ratio est hæc: Obiectum primum continet propositiones immediatas; quia est subiectū illarum. propositiones immediatæ continent mediatas, quia sunt suæ cōclusiones, ergo cōtinet omnes veritates sui habitus, quia omnes propositiones alicuius habitus sunt mediatæ, vel immediatæ, ergo obiectum cōtinet omnes propositiones, & veritates sui habitus virtualiter. *Secunda ra.* Secunda ratio est hæc. Obiectū respectu scientiæ se habet vt causa efficiēs respectu sui effectus; sed causa nō dicitur adæquata suo effectui, nisi cōtineat in se virtualiter totū effectum, ergo obiectū adæquatū debet cōtinere virtualiter totā scientiā in se ipso. Minor supponitur vera ex quæstione illa: an obiectū cōcurrat cum intellectu ad generandam intellectionem: minor quoque est clara.

Caietan⁹. Caietan⁹ prima parte quæstione prima articulo 3. circa definitionē subiecti differt à Scoto, ait enim, quòd licet illa sit bona definitio, quā assignat Scotus, scilicet, quòd subiectum virtualiter continet omnes veritates, tamē hanc virtualem continentiā Scotus nō rectè intelligit: ait enim Scot⁹ quod subiectum debet ita virtualiter cōtinere veritates, quod ex se solo possit, & sit sufficiens producere scientiam omnium veritatum habitus, in quo est subiectū, quæ intelligentia est falsa, ait Caietanus, quia sic in nulla scientia subiectum cōtinet virtualiter notitiam, & scientiam omnium veritatum illius scientiæ; quia in scientia de numero, numerus est subiectum, & tamē ex se solo nō potest producere omnes veritates in Arithmetica; vt veritates de binario, & ternario, quia passiones binarij non continentur in numero virtualiter adæquatè, & sufficienter, sed ad scientiam de binario requiritur præter numerum aliqua alia causa proxima, quæ determinat numerum, qui est subiectum causet scientiā adæquatè, [illegible] autem dicitur esse ratio formalis, secundum quam illa res est scibilis, vt sic adeò quod secundū eum, subiectū est tātum causa radicalis scientiæ, & continentia illa virtualis est continentia radicalis, quia est causa [illegible] in suo ordine tantum: præter illam autem ad hoc vt subiectum sit sufficiens parere scientiam, requiritur causa proxima, scilicet ratio formalis, sub qua illud est scibile, sunt enim duæ rationes formales subiecti secundum Caietanū prima parte, quæstione prima, articulo tertio. Altera per quam subiectū est res, altera per quā est scibile: ita vt in Philosophia naturali ens quod est subiectū, habet duas rationes formales, scilicet mobile, per hanc est res, altera est vt est in materia sensibili, & hoc est scibile: subiectum ergo sine hac ratione formali vt scibile nō est causa sufficiens virtualiter cōtinens suū effectum. Hic suam opinionem probat exemplo omnium scientiarum inferiorum in Mathematicis, & vniuersalibus cū sit, quod traduntur, & docentur passiones multarū specierū, quæ nō possunt virtualiter, & sufficienter, & adæquatè contineri in subiecto, vt dicebat Scotus: ita quod subiectū ex se sit sufficiens causare scientiā de illis. *Exēplum.* Dat exemplum de passionib. Trianguli, quarū scientiā non potest producere subiectū Geometriæ. Ex his respōdet ad primā rationē Scoti, quod nō concludit: *Ad primam Scoti.* quia est verū, quod subiectū continet virtualiter habitum, & est causa habitus, sed non sequitur quod sit causa adæquata, & sufficiēs absque ratione formali, quia subiectū est solū causa radicalis, & prima in suo ordine. *Ad secūdā.* Similiter ex dictis ad secundum argumentū respondet, quod subiectum cōtinere virtualiter habitum, dat duplici ter, scilicet primo, & adæquatè, & hoc est falsum. Secundo modo vt prima sit causa in suo ordine, & hoc modo est verum: vt sed est causa habitus prima in suo ordine, sed non adæquata, & totalis, quia alia requiruntur. Ex his deducit, quod vna scientia specifica potest esse de genere, & diuersis speciebus, quia sufficit, quod subiectum illud generis sit vnius scientiæ [illegible] quæ sub se continentur, quāuis illæ species licet habeant diuersas rationes formales, [illegible] quæ in genere non continentur; quia tamen genus est prima causa & radix scientiæ omnium, & conueniunt in eadem ratione, qua scibile, vt dictum est, illa scientia diuersarum specierum, & illius generis erit vnius speciei.

Gregori⁹ de Gregorius de Arimino primo sententiarū quæstione quarta prologi articulo primo,

Arimi. mo, aduersus Scotum longa serie rationũ insurgit, & postea assignat aliam rationẽ subiecti. Pro impugnanda opinione Scoti distinguit, quod subiectũ & passio possunt accipi in propositione dupliciter, primo modo prout sunt termini mentales, & vt sunt in mente, & significant res ipsas. Secundo modo prout sunt res ipsae extra mentẽ significatae per istos terminos. Hoc facto ponit sex conclusiones, per quarũ quinque cõfutat mentem Scoti, per sextam ponit suã opinionem. *Prima conclusio.* Prima conclusio, accepto subiectum & passionem secundo modo, subiectum non continet virtualiter suã propriam passionem. *Secunda.* Secunda, notitia subiecti incompleta non continet virtualiter primò notitiam incomplexam, & quidditatiuã passionis. *Tertia.* Tertia, subiectum, & passio non continẽt virtualiter propositiones immediatas, scilicet nõ possunt cõtinuere propositiones immediatas. *Quarta.* Quarta, quod vna propositio, vel praemissa non continet aliã primò virtualiter. *Quinta.* Quinta deducitur, qd subiectum scientiae non continet virtualiter primò omnes veritates illius scientiae, cuius est subiectum, quod est oppositum opinionis Scoti. *Probat primã conclusionem.* Probat primam cõclusionem. Primò, si subiectum cõtineret sic virtualiter suam passionem, tunc passio esset alia res à suo subiecto, consequens est falsum, consequentia patet, quia causa, & causatum distinguuntur realiter, quia nihil causat seipsum, at continere virtualiter, est causare, ergo passio causaretur à subiecto, & sic esset alia res, quod est falsum. Falsitatem cõsequentis probat multipliciter, vide apud ipsum, quia non faciunt ad meum propositum. Secundò eandem conclusionem sic probat. Nulla res sic contenta à creatura virtualiter, est in Deo, at multae passiones dicuntur de homine, quae etiam sunt in Deo, vt incorruptibile, & creatiuum, ergo Deus non continet illas, ergo non omne subiectum continet passiones primo modo dictas de se. Tertio, nulla creatura primò virtualiter continet aliquam rem, quia diuina essentia saltem partialiter concurrit, ergo non omne subiectum continet omnes passiones primò virtualiter. Quartò, Sphericitas est passio Caeli ex Philosopho secundo Caeli com. 22. & tamen non continet illam virtualiter, quia illã nõ efficit, quia est aeterna. *Secundã conclusionẽ probat.* Secundã conclusionẽ probat. Omnis notitia, quae primò virtualiter cõtinet aliquã notitiam, sic continet, quod sine illa est impossibile habere cognitionẽ de illa alia notitia; sed nõ omnis notitia subiecti sic continet notitiã passionis, quod illa notitia passionis nõ possit haberi sine notitia subiecti, ergo notitia subiecti non cõtinet primò virtualiter notitiam passionis, maior patet ex dictis Scoti, dũ declarat cõtinẽtiã virtualẽ, minor probatur in multis passionibus, quae denotãt res distinctas à subiecto, vt esse informabile in materia, hominẽ esse beatificabile, &c. nã quis potest hanc passionem beatificabilẽ cognoscere absque eo quod cognoscat qd sit homo. Similiter quid sit informabilitas absque eo quod cognoscat quid sit materia. Item, corpus radiosum potest causare calorem in corpore calefactibili, & tamen quis potest cognoscere calorem, & non habere notitiam corporis radiosi? & Reubarbarum est purgatiuum colerae, at quis potest cognoscere colerã non cognoscendo Reubarbarum, & econuerso. Item ad hominem si notitia subiecti contineret virtualiter notitiam cuiuscumque passionis ergo secundo subiectum, haberet notitiã cuiuscumque notitiae absque notitia passionis, qd est ridiculum, consequentia patet ex se, falsitas consequentis probatur, quia qui habent notitiã de sole, nõ tamẽ sciũt quid sit calefactiuum, sed si scirent absque notitia priori sciret, vt ex notitia caloris, & aliorum. *Tertiam conclusio.* Tertiã conclusionem probat, quia quis põt habere notitiã subiecti, & passionis, & nesciat conficere propositionẽ, vt si quis cognoscat quid sit Reubarbarum & quid sit colera, tamen nesciet facere hanc propositionẽ, omne Reubarbarũ est purgatiuum colerae, quia haec scit ab experientia ex Aristotele in Proemio Metaphysicae, & sic de alijs, ergo notitia subiecti, & passionis non cõtinet virtualiter hãc propositionẽ, & veritatẽ immediatã. *Quarta conclusio.* Quartã cõclusionẽ probat, quia aliquarum demonstrationum propositiones oẽs possunt esse immediatae, ergo vna nõ probat aliã. Quintam ex his deducit aduersus Scotũ, quod ratio prioris obiecti nõ sit cõtinere primò virtualiter oẽs veritates il-

lius habitus, cuius est obiectū; probat sic. Subiectum non continet veritates immediatas, ergo nec cōclusionē illarum, & sic nec immediatas, nec mediatas [illegible] veritatem, cōsequentia patet, antecedens probatur. Subiectū principij, siue propositionis immediatae nō continet primo passionem, vt probatum est in 5. conclusione, nec notitia subiecti notitiam passionis, nec notitia subiecti simul cū notitia passionis cōtinet notitiā propositionis immediatae, vt probatum est in 3. conclusione, ergo subiectum non continet virtualiter notitiā propositionis immediatae, quādoque etiā continet omnes propositiones immediatas, quarum vna non probat aliā, vt in 4. conclusione, ergo relinquitur, quod subiectū virtualiter non possit cōtinere veritates scientiae, cuius est subiectum. Secundō sic. Si subiectum contineret virtualiter omnem veritatem scientiae, sequeretur, quod contineret in se omnes causas & effectus, vel nō esset scientia per causas & effectus: haec secunda pars consequentis patet omnibus, quod est falsū; relinquitur ergo prima pars, scilicet, quod subiectum contineret virtualiter omnes causas, & effectus; sed hoc est falsum, vt patet ex dictis, quia nulla res creata continet notitiā alterius rei creatae: alioquin, qui cognosceret solem, cognosceret omnia producibilia à sole. Ex his ergo habetur, quod subiectū non continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū. Ex hoc deducit, quod etiā est falsum, quod Scotus dicit de subiecto pro formali, scilicet, quod ratio formalis subiecti debet continere omnes veritates illius scientiae: falsitas enim huius patet ex dictis, quia si nihil continet virtualiter notitiā alterius, ergo nec sub hac, vel illa ratione hoc continebit; hoc cōprobat multis exemplis de homine, qui est subiectū in medicina, & de alijs subiectis, quae non cōtinent veritates primò illius scientiae, in qua est subiectū. Item sequeretur, quod omnis scientia demonstraret suam conclusionem à priori, quod ait ipse est falsum apud omnes, datur enim scientia à posteriori. Ex his ad rationem Scoti respondet. Ad primum assumit falsum, scilicet quod subiectum contineat propositiones immediatas virtualiter, quod falsum est, vt fuit probatū in 5. conclusione, ergo nulla est illa ratio. Ad secūdam dicit quoque, quod assumit falsum, scilicet, quod subiectum adaequatum contineat habitum virtualiter, quod falsū est, quia ille habitus consistit in cōclusionibus, cōclusiones causantur ex principijs, siue ex propositionibus immediatis, & illae non continentur in subiecto, vt dictum est, ergo. Tandem ponit suam opinionem, dicens, quod ratio propria subiecti primi scientiae est haec, si loquamur de scientia prout est scientia vnius conclusionis, subiectum scientiae est illud, qd scitur per illam esse tale; ita quod ratio subiecti nō est cōtinere virtualiter veritates scientiae, sed sciri esse tale, vel tale; si verò loquamur de scientia, vt est collectio pluriū habituum conclusionum diuersarum, tunc sicut sunt plures cōclusiones, sic sunt plura subiecta scita, illud tamen, ad quod caetera alia habēt ordinem & reductionem, sunt enim illa plura ordinata, potest dici subiectum. Hoc secundū probat à simili de alijs scientijs de subiecto Physicae, Medicinae &c. in quibus assignatur communiter aliquid cōmune pro subiecto, quod dat veritatem scientiae. Primam conclusionē probat: quia cōmuniter dicitur illud, cuius demōstrantur partes & passiones esse subiectum, tale autem est illud, quod scitur esse tale. Praeterea, hoc solo posito scitur, quod scitur esse tale, & de quo ostēduntur passiones, & hoc ablato nō remanet scientia, ergo haec definitio est vera, & propria definitio subiecti.

Ioannes Bacchonus quoque, aduersus Scoti definitionē insurgit quaestione tertia Prologi 2. primō sic. Si subiectū est, &c. ergo materia erit subiectum in Philosophia naturali, quia continet virtualiter omnia scibilia illius scientiae. Secundō sequeretur, quod Deus esset subiectum [illegible] sub ratione infinitatis, quia sic solus Deus continet omnia virtualiter. Tertiò forma substantialis erit subiectum in Philosophia naturali, quia ipsa effectiue cōtinet omnia in Philosophia naturali, dat enim esse cuilibet. Quartò subiectū est causa cognitionis accidentiū virtualiter, vt patet quarto Metaphysices, ergo substantia erit subiectum in Metaphysica. Item ad-

Secūda r.

Contra rationē formalē subiecti assignatā à Scoto.

Ad 1. rationē Scoti.

Ad 2.

Opinio [illegible]

Bacconis prima rō.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Primum argu. Aur.

ducit argumenta Aureoli, ex Aristotele 1. Post. 22. Vna est scientia cuius, & partis, dicit enim Aristoteles, vna est scientia vnius generis subiecti, partes, & passiones habentis, sed omnes veritates cognoscibiles de subiecto partibus, & passionibus eius in nullo uno primo continentur virtualiter, quia veritates passionum non continentur in subiecto primo, quia nō insunt passionibus per rationem eiusdem, sed per rationem partium, vt risibilitas homini non inest per rationē animalis, sed per rationem rationalis, ergo subiectum non continet omnes veritates.

Secundum.

Secundò tunc sequeretur, quod effectus essent subiectū in scientia, quia effectus virtualiter continent omnes veritates in scientijs quia.

Tertium.

Tertiò sola scientia propter quid, haberet subiectum nō quia, quia solum subiectum in scientia propter quid, cōtinet virtualiter, consequens est falsum, vt patet (inquit ipse) in 1. Post. tex. 4. & 1. Post. tex. 43. dicit, quod illud est subiectum, quod habet partes, & passiones, sed partes, & passiones nō cōtinentur virtualiter in subiecto, sed potentialiter, ergo continere virtualiter non est ratio subiecti ex Philosopho.

Quartum. Opin. Aur.

Quartò, primum subiectum respicit effectum, vt causa, sed respectu vnius scientiæ possunt dari plures scientiæ. Tandem ponit Aureolus definitionem subiecti dicens (vt refert Bacchonus) quod ratio subiecti est esse genus subiecti habens passiones, & proprietates, seu partes determinatam sibi vnum genus, & vnum modum cognoscendi, & addit, quod non sequitur, quod illæ partes, & passiones contineantur virtualiter in subiecto, sed sufficit, quod reducantur aliquo modo ad ipsum: & hæc opinio potest probari ex 1. Post. tex. 43. vbi Aristoteles ait, quod subiectum est id, cuius principia, partes, & passiones, demum instituuntur.

Exponitur, & dilucidatur opinio Scoti ex qua Aduersariorum sententiæ falsæ deprehenduntur. Cap. II.

Primum.

VErū vt appareat, qualis sit vera opinio Scoti, primò duo præmittenda sunt. Primum quod duplex est subiectū in scientijs, scilicet subiectum specificum, & genericum, sicuti & scientiarū, alia dicitur specifica, alia generica. Subiectum specificum est species particularis, de qua instituimus scientiā, vt si instituamus scientiam de homine præcisè, quæ de nulla alia se peractet, quàm de homine, illa scientia erit specifica, quia subiectum eius erit hæc species homo, sic de alijs. Subiectum genericum est genus, de quo instituimus scientiam tam quo ad ipsum, quā quo ad suas partes, & species.

Secundum.

Definitio Scoti intelligitur de subiecto specifico.

Subiectum specificum est illud, quod definitur à Scoto; dū ait, quod ratio subiecti est virtualiter, primò continere in se omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū, hęc enim definitio competit tantum subiecto specifico, vt ipse doctissime docet i citato loco, soluendo secundum argumentum cōtra hanc definitionē factum; hoc enim obiectum, siue subiectum (pro eodem enim accipio nunc) est illud solū, quod cū intellectu facit notitiā (supponit enim quod cognitio partim sit ab obiecto, partim ab intellectu, & quod intellectus concurrit ad intellectionē partialiter, sed principaliter, & obiectū partialiter etiam, sed minus principaliter, vt in proprio quæsito ostendit; adeo quod subiectū etiā se habet in ratione causæ efficientis respectu scientiæ.) Cum ergo obiectum sit illud, quod gignit scientiam causaliter, debet illam cōtinere virtualiter; si enim nō contineat illam virtualiter, nō poterit illam gignere; nemo enim dat, quod non habet, si etiā sit adæquatum, debet cōtinere omnes veritates illius obiecti, scilicet debet esse potens gignere cū intellectu omnes veritates, & cōclusiones habitus, & scientiæ de se ipso obiecto. Hoc cōfirmatur, quia intellectus debet intelligere rē, & obiectū eo modo, quo est, si debet esse bona scientia, & vera; alioquin si intelligat aliquam cōclusionē de aliquo obiecto, quæ vere non sit in illo obiecto falsò, & male intelliget illud obiectū, & illa non erit scientia, sed mendacium, & ignorantia. obiectum ergo specificum vere sic definitur Subiectum, est, quod virtualiter cōtinet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū, id est subiectū est illud, ex quo vere intellectus deducit omnes veritates illius habitus, at hæc definitio nō potest cōuenire subie-

ctio generico, q. huiusmodi subiectū cū intellecta non potest gignere notitiā conclusionis veritatum illius scientię, in qua statuitur subiectum; si quidē [illegible] subiectum proprię sciētię & propriarū specierum, ac veritates specierum earum continet potentialiter, & in cōmuni quatenus cōtinet easdē species in aliquo conceptu vniuersali & cōi, sicuti genus cōtinet species in se, vt exēpli gratia, substātia continet animal, corpus, lapidē & multa alia potētialiter, nō autem actu, ideo intellectus apprehēdendo hoc subiectum substantię nō potest gignere cognitionem huius conclusionis: Homo est risibilis, quia illa continetur tācū in potentia, in substantia, nō sic at homo, qui est subiectū specificū, potest gignere ex se notitiā huius conclusionis, homo est risibilis, quia illa passio actu cōtinetur in homine, & sic homo virtualiter cōtinet hāc veritatem, homo est risibilis, quia potest gignere notitiam huius veritatis. Homo est risibilis.

Zabarella. Eandē distinctionem posuit Zabarella in suo lib. de reb. precognitis, cap. 2. vbi reprobat opinionē illorū, qui volebant inter conditiones subiecti scientię speculatiuę poni hāc, quod habeat partes, siue species, & per hāc rationē potissime reiicit, quia inquit pōt esse aliqua species specialissima, de qua sit sciētia, in hac scientia non erunt partes, nec species, & dat exemplum, vt si esset scientia de homine, vnde concludit solum in scientiis genericis requiri illam conditionem, quę est, quod subiectum habeat partes, quod ipse appellat subiectum totius, & ne tibi hoc videatur grāde quoddam, est hęc distinctio eadem cum illa, qua communiter vtimur, subiectum duplex totius, & partis, q̄d est ac si diceret genericū & specificum. *Clara quorundam Scotistas.* Hęc dixisse volui propter multos ex nostris, qui volūt applicare illā definitionē Scoti subiecto generico, vt sunt subiecta sciētiarū communiter adinuentarū, & putat de illis verificari, quod falsū est, cū illa sint semper generica & propterea nō possint gignere notitiam veritatis in quib. statuitur subiectū, vt dictū est. His visis aduersariorū dicta cōsideranda sūt.

Caietani. In primis in dictis Caietani multa falsa sunt. Primo falsum est, quod continentia virtualis subiecti intelligatur eo modo, quo explicauit ipse, scilicet, quod ad hoc, vt subiectum sit causa sufficiēs partialis cōgnitionū veritatū illius habitus, cuius est subiectū, requiratur illa ratio, quę est scibile, prater rationē formalē, quę est res. *Opinio Caietani.* Secundō dico quod cōtinētia virtualis intelligatur, vt ait ipse, falsum est, quod subiectum genericū cōtineat oēs veritates illius habitus, cuius est subiectum, vt ipse vult, & alia quę breuitatis causa omitto.

Prima ratio. Primū patet ex ijs, quę dixit Scotus in probatione definitionis subiecti, certum est enim quod solum intellectus, & obiectum causant notitiā, vt suo loco explicabitur, hęc ratio formalis obiecti, quę est scibile, nō requiritur ex parte intellectus, quia intellectus est sufficiens causa quantum est ex se, & in suo ordine, ergo requiritur ex parte obiecti solum, tunc sic, si obiectū ex se, quantū est ex parte obiecti, non pōt producere scientiā de seipso, sed requiritur aliquid aliud ad hoc, vt sufficiat ad producendū hanc notitiā, sequitur, quod illa sciētia nō erit totaliter, nec adęquatē de illo obiecto, vt exēpli gratia, Homo sit subiectum in scientia de sensu ipso si homo ex se nō sit sufficiens partiale sui notitiam in ratione obiecti, sed requiritur aliquid in ratione obiecti, iam non erit illa scientia de homine solum, sed de duabus scilicet de homine, & de illo aliquid adiecto homini, & sic sequeretur, quod nulla scientia esse posset de vno obiecto, de quo statuitur: sed semper esset de aliquo alio simul. Est ergo ridiculum dicere, quod obiectum sit causa prima in suo ordine, sed non sufficiens, quia si non est sufficiens in ratione obiecti causare sui notitiam, sed aliud requiritur etiam in ratione obiecti, amplius non est scientia de illo, sed etiam de eo adiuncto simul. Confirmatur, quia hęc ratio, qua subiectum est scibile, vel est aliquid distinctum a subiecto realiter, vel est idem realiter, si est idem realiter, ergo ipsa quoque erit [illegible], quia subiectum est res, quod negat ipse Caietanus & vlterius tunc superflue erunt [illegible] rationes formales positę à Caietano constituentes subiectum in esse. Si est quid distinctum, ergo ex illo, & subiecto fiet vnum per accidens, & sic scien-

tia

tia esset de vno obiecto per accidens, at de ente per accidens non est scientia, & consequenter nullum tale ens potest poni subiectum in aliqua scientia. Praeterea hęc ratio formalis subiecti, quae est scibile, assignata à Caietano, nō est res, de qua habemus scientiam, sed est modus, quo cōsideramus subiectum, adeo quod potius est contractio quędā obiecti materialis, mediante qua protestamur nos nō absolutè considerare illud obiectū, sed solum sub hac ratione, vt exēpli gratia secundū Caietanū cū dicit, Physicus considerat ens mobile, sed solū, vt est in rebus sensibilibus, certum quod hęc ratio formalis, sub qua ens mobile est scibile, in scientia naturali nō est res, de qua habemus conclusionem, & scientiā; sed est modus, & cōtractio quędā, sub qua cōsideramus ens mobile, vnde Caietan⁹, nō diceret, q̄d veritates Physicę sint de hac ratione formali, vt in rebus sensibilibus, sed de ente mobili sub hac ratione, vt est in rebus sensibilibus, quod est dictū de ente mobili quo ad hunc modū tātum, vt est in materia sensibili, & hoc fatetur ipsemet Caietanus, dum inquit, q̄ in quolibet subiecto est duplex ratio formalis, altera, qua subiectum est res, altera, qua est scibile. Hęc ergo ratio formalis, qua subiectum est scibile, nō est quid pertinens ad subiectum, quatenus est res de qua habemus scientiā, sed ad modum quo est scibile. Tunc sic ratio propter quā limitatur consideratio subiecti, non tribuit illi subiecto virtualem continentiam illius considerationis; hęc de se patet; at hęc ratio, qua subiectum est scibile, solum limitat considerationem subiecti, ut dictum est, ergo non est ratio, propter quam subiectum cōtineat oēs veritates illius habitus, & cōsiderationis, sed solum est ratio cur illud subiectum & illa scientia sint adęquata. Insuper sic arguo. Subiectum scientię cōtinet veritates in se virtualiter quatenus est res talis, nō autem quia sub hoc modo consideratur, ergo continentia virtualis inest subiecto, vt res, non vt hoc modo scibile, ergo si res se quatenus est res non est sufficiens causa veritatum de se scibilium, neque erit causa sufficiens per illā rationē formalē, qua est scibile, quia illa nō est pertinēs ad rē subiecti, sed ad modum quo cognoscitur. Confirmatur exemplo grammatici quia vellet instituere sciētiam de aliquo obiecto sub aliqua ratione formali, quę nō esset in subiecto realiter, sed esset extrinseca, nulla esset sciētia, vt si quis vellet instituere sciētiā de homine, vt est incorporeus, nulla posset esse sciētia, quia homo non est res incorporea, & ideò nullam pōt gignere veritatē cōficientem talem habitum, patet ergo, quod ratio formalis, qua quid est scibile, non est quid diuersum ab ea, quae continet veritates, sed est ipsamet res, quae est obiectum.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Ex his colligitur, q̄ ratio formalis subiecti, quae est scibile, nō est quid diuersū à ratione formali, qua est res, sed idē sūt, & quod ratio formalis non dat subiecto virtualē cōtinentiam, sed solum facit sciētiam aliquam subiecto, vt dixi ēt in materia de subiecto logicę. Praeterea, non vitat rationes factas à contrarijs, scilicet Gregorio & Baconio; quia nullum genus, ētiā cū hac rōne, quę est scibile, potest continere virtualiter veritates specierum, quę species actu nō cōtinentur in genere, sed potētia; & ideò cognitio generis non potest gignere cognitionē specierum, & ipsum mobile etiam cum hac rōne, vt in materia sensibili, nō cōtinet in se actu omnes species, & passiones, quę sunt in Philosophia, vt elementa, mixta, mineralia, & cętera & qui perfectē cognosceret ens mobile, vt in materia sensibili ī cōmuni rōtu, vt est genus non posset habere totum habitum Philosophię naturalis, sed esset necesse, quod nedum cognosceret in cōmuni ens mobile, vt in materia sensibili; sed etiam esset necesse, quod cognosceret omnes species eius. Ex dictis etiā apparet, q̄ Antonius, Gregorius, & Baconius non rectè perceperunt mentem Scoti, neque enim Scotus spreuit illam definitionem subiecti quam assignat supra Aristoteles. Subiectum sciētię est, de quo precognoscitur quid est, & cętera; imò Scot⁹ eā admittit pluribus in locis in suis scriptis, & eam declarat, vt visum est in precedenti questione, sed quia illa erat communis tā subiectis genericis, quā specificis, ipse addidit hāc definitionē de subiectis specificis, quae non est diuersā ab illa cōmuni; sed solū est particula addita definitioni

Quarta ra.

Reiectio Anto. Greg. Baconi. (?)

in communi, quæ contrahit illam ad definitionem subiecti specifici hoc modo.

Definitio subiecti specifici. Subiectum specificum est, de quo præcognoscitur, quod est, & quid est, cuius sunt principia, & passiones, & virtualiter continet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum, per hanc vltimam conditionem differt à generico; hæc autem conditio deducitur ex natura ipsa subiecti specifici, vt probauit Scotus. Subiectum verò genericum sic definiri potest: subiectum genericum est illud, de quo in scientia, in qua est subiectum præcognoscitur, quod est, et quid est, habens partes, principia, & passiones, quod autem hæc definitio competat subiectis scientiarum naturaliter acquisitarum, vt Philosophiæ naturali, & Metaphysicæ patet, quia omnia, quæ in illis sunt, vel sunt partes, vel passiones, vel principia subiecti, & in illis semper de subiecto suo præcognoscitur, quod est, & quid est.

Definitio subiecti generici.

Solutio rationum aduersariorum. Cap. III.

Triplex veritas Scoti. PRo solutione igitur rationum Aduersariorum notandum est Primò, quòd Scotus dicit, quod subiectum continet virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum, non dicit autem, quod subiectum contineat virtualiter esse passionum, ita quod causet passionem in esse, licet etiam hoc sit verum, nec etiam ait, quod subiectum contineat virtualiter notitiam passionis, vt est quod in se, ita, vt velit inferre, quod subiectum est causa virtualis cognoscendi, quid est passio in se, licet etiam hoc verum sit, quia definitio, propter quid perfecta versa in demonstrationem est definitio accidentis proprij, & ideo sicuti subiecti definitio est causa, & principium demonstrationis, est etiam causa cognoscendi, quid est passio, vt diximus in Theoremate an

Theorema 15. omnia per demonstrationem cognoscantur, sed intelligit Scotus, quod subiectum est causa, vt verificentur propositiones, in quibus ponitur inhærentia passionum cum subiecto, vt quod hæc sit vera: Homo est risibilis, quod enim hæc sit vera prouenit ex subiecto, quia hæc veritas est in illo, & causa in illo est causa, quod intellectus intelligendo subiectum simul cum subiecto veritatem illam producit in actu. Secundò notandum est, quod duplex est subiectum, scilicet genericum & specificum, vt supra dictum est, his habitis ad argumenta, ex primo notando patet ad argumenta Gregorij de Arimino, quam argumenta facta in sua prima conclusione non concludunt aduersus Scotum: quia illa probant, quod subiectum non continet virtualiter passionem, quo ad esse simpliciter, de quo non loquitur modò Scotus, solum enim dicit, quod continet virtualiter veritates habitus, vel notitiam veritatum habitus, quod idem est, vt dictum est super in primo notando; ideo cum non sint ad propositum dimittuntur, de subiecto autem, & passione, quomodo se habeant ad inuicem, an sint idem, vel non, sed vnum contineat aliud, declarabo in proprio quæstio.

Duplex subiectum. Ad rationes Greg.

Ad argumenta pro 2. conclusione. Similiter argumenta facta pro secunda conclusione non concludunt aduersus Scotum, quia Scotus non dicit, quod notitia subiecti contineat virtualiter notitiam passionis secundum se, vt est quid complexum, vt dictum est in principio notando; sed dicit, quod subiectum continet virtualiter notitiam inhærentiæ passionis in subiecto, subiectum enim est causa, quod propositio, in qua dicitur, quod passio inhæret subiecto, sit vera, & sic est causa virtualis veritatum illius propositionum, & nota, quod in proposito dicere continet virtualiter omnes veritates habitus est dicere continet virtualiter propositiones veras illius habitus, quia veritates hic nil aliud sunt, quod propositiones veræ. Præterea, alia argumenta non concludunt propositum suum, nam vt alias videbitur non potest cognosci passio secundum propriam quidditatem perfectam, nisi per subiectum. Vnde argumentum primum non concludit: quia falsum est, quod quis possit habere cognitionem passionis propriæ subiecti, nesciat, quid est subiectum, quia implicat loquendo de cognitione quidditatiua, quia ratiocinamur de cognitione, quid nominis, ergo enim non cognoscam, quod sit risibilitas cognitione, quid est, nisi cognouero, quid est subiectum, à cuius principijs ipsa propria passio habet esse, ideò dicebat Aristoteles in 1. Posteriorum, declarando secundum modum dicendi per se, & in 7.

Meta-

Metaphysicis & alibi, vt in quaestionibus Metaphysicalibus dicam, quod in definitione propriae passionis necessario ingreditur subiectum, [illegible] definitiones [illegible] ergo per hoc patet ad exempla [illegible] & Reubarbari, quod si illae sint propriae passiones, & non accidentia communia, non possunt cognosci sine cognitione subiecti. Argumenta pro 3. conclusione faciunt ad propositum, sed non concludunt, quia est impossibile, quod quis cognoscat terminos, & si habet intellectum sanum, non faciat compositionem; & cum probat quia quis cognoscet Reubarbarum, & colerem, tamen nescit facere hanc complexionem. Reubarbarum est purgatiuum coleræ, dico quod hoc est quia cognoscet tantum quid nominis illorum terminorum Reubarbari, & colerae; sed si sciat, quid rei, est impossibile, quod nesciat compositionem, vt dictum est, experientia autem facit illam propositionem, quia solum cognoscimus quid nominis terminorum [illegible] experientia postea venimus in cognitionem effectuum illius rei, cuius nomen scimus et effectibus; deinde venimus in cognitionem paulatim naturae & sic per viam experientiae, & per sensum venimus in cognitionem quid rei rerum, & deinde complexionis earum, & sic patet scientia.

Ad argumentum pro 3. conclusione.

Ad argumenta pro quarta conclusione dico, quod non sunt ad propositum, quia non dicit Scotus, quod propositio immediata probetur per aliam immediatam, sed mediata per immediatam; illa autem argumenta probant, quod immediata nō probat aliam immediatam, quod etiam concedimus. Per haec patet ad argumenta quintae conclusionis. Ad primum negatur antecedens, & ad probationem, quae tenetur conclusionibus illa quinque responsum est, quod primi nō sunt ad propositum & quae ad propositum, non concludunt, vt visum est in vnaquaque. dicimus enim nos, quod notitia subiecti continet virtualiter notitiā inhaerentiae subiecti, & passionis. Ad secundum dico ergo consequentiā, ad probationem dictum est, quomodo intelligatur continētia virtualis subiecti in propositionibus; nō enim dicimus, quod contineat virtualiter, quo ad esse, sed quo ad notitiam, nec dicimus, quod contineat omnes passiones, vt sunt res, sed quod continet veritates; & propositiones veras tantū, quae integrant habitum illum, cuius est subiectum. Ex hoc sequitur, quod falsum est, quod dicit de subiecto formali, sicut enim impugnat, sic impugnatur his fundamentis falsis, quae ipsi definitioni proficit. Ex his etiam apparet, quod rationes Scoti sunt solummodo, quia per haec fundamenta ad illas responderi [illegible] [illegible]. Per dicta etiā impugnatur positio ipsius Gregorij; stante enim veritate opinionis Scoti, remanet falsa opinio Gregorij. Praeterea, haec definitio Gregorij non declarat quid rei subiecti, sed solum quid nominis, ergo non est bona definitio, quia in proposito quaerimus definitionem quid rei. Antecedens probatur, quia dicere, subiectum est, quod scitur esse tale, est dicere, subiectum est illud, de quo praedicatur talis passio, vel talis, vt patet, quod sic dicere, non est dare, & assignare naturam subiecti, sed quid est nomē notificare; sic enim [illegible], quis sunt termini sit, qui dicitur subiectum, & dicimus, quod est illud, de quo talis passio scitur, & quod scitur esse tale; sed hic quaerimus definitionem quid rei, quia scio quidnam sit terminus, qui dicitur subiectum, vlterius quaerimus naturam huius, qui dicitur subiectum, propter quam ei competat, quod talis scientia de ipso dicatur: cui quaestioni opinio Scoti satisfacit ex Aristotele, quod natura subiecti est continere primo virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum, vt dictum est supra, et propter hanc continentiam virtualem de illo est talis, & talis scientia. Ad rationes Baconi patet quoque ex primo nostro dicto, quia hic non loquitur de continentia virtuali, quo ad esse reale, vt supponunt omnia sua argumenta, sed loquitur de continentia virtuali veritatum scientiae, vt dictum est supra, ideo nihil concludunt. Ad quartū dicendum, quod falsum est, quod substantia contineat virtualiter notitiam accidentium communium, vt facit subiectum veritates scientiae. Ad probationem dico, quod non possunt sciri quaecunque ipsa accidentia sine subiecto, quia substantia est subiectum inhaesionis eorum, vt sic dicit Ari-

Ad argumentum pro 4. conclusione.

Responsio ad argumenta 5. concl.

Ad 1.

Ad 2.

Rationes Scoti efficaces.

Ad rationes Baconi.

cit Aristoteles, tamen per seipsa possunt quidditatiue cognosci absque subiectis, vt suis subiectis. Ad Aureolum patet per secundum notandum, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum: concludunt argumenta de subiecto generico, non de specifico, non autem loquimur de specifico, & sic patet ad primum; maior enim, quae est Aristotelis loquitur de subiecto generico. Ad secundum respondetur, quod cognitio habita à posteriori non est scientia, nisi reducitur ad intellectum. Praeterea, scientia propter quid, respicit effectus & passiones, & de hac propriè loquitur Scotus; scientia à posteriori respicit cognitionem substantiae, vt diximus in Theoremate. Anteriora per demonstrationem cognoscuntur. Ad tertium concedo, quod sola scientia propter quid, est scientia verè & propriè sumpta; impropriè autem dicitur scientia cognitio à posteriori, vt dictum est. Ad alia argumenta patet per responsionem allatam. Ad primum. De opinione Aureoli dicitur, quod est vera de subiecto generico, quod concedo, & hanc tenet Scotus, vt visum est.

ad Aureol.

Theor. 13.

Ockam, & Biel 3. quaestione Prologi contra Scoti definitionem arguunt; sed sunt rationes, & positio est eadem, quae est Gregorij: ideo impugnationes, & solutiones rationum Gregorij sufficiunt contra Ockam.

Opinio Ocha. & Biel.

THEOREMA VI.

Subiectum logicae est syllogismus.

Exponitur sententia Scoti, & refutantur aliorum. Cap. Primum.

Scot. SCotus in tertia quaestione Vniuersalium recitat multas opiniones, sed tamen ipse approbat, quod syllogismus sit subiectum in tota logica, & intelligit, quod est subiectum considerationis adaequatum; Principalis ratio est: quia tres sunt conditiones requisitae ad subiectum, prima quod de ipso praesupponatur quod est, & quid est, ex primo Posteriorum textu secundo. Secunda, quod habeat principia, & passiones per quae principia tales passiones ostendantur de subiecto; haec desumitur ex primo Posteriorum text. 43. Vna scientia est vnius subiecti habentis principia, & passiones. Tertia est, quod omnia tractata in scientia ad ipsum reducantur, quae desumitur ex natura propria subiecti, quia subiectum est, quod substernitur toti scientiae, & de quo scientia est, & à quo habet vnitatem, & distinctionem ab alijs, ideo oportet, quod omnia reducantur ad subiectum; tunc sic arguit. Hae omnes conditiones competunt syllogismo, ergo syllogismus est subiectum. Probatur antecedens, quia Aristoteles post tractationem de partibus syllogismi siue de principijs essendi syllogismi, tā terminis, quam propositionibus, statim in primo Priorum praemittit definitionē syllogismi, & sic supponit quod est, quia cum assignamus de aliqua re quid est, supponimus quod est, quia quid est, sequitur ad quod est: deinde per definitionem illum, tāquam per principium cognoscendi; nam definitio subiecti est vnum principium cognoscendi in scientia. Vnde Aristoteles in primo Posteriorum, cap. secundo appellat definitionem, suppositionem, quia definitio subiecti in scientia semper supponitur pro vera, & inseruit pro principio ad cognoscendum passiones de subiecto) procedit ad ostendendū multas passiones de syllogismo. Habet secundam conditionem, sunt enim in logica multae passiones syllogismi, quae de illo ostenduntur tam in libris Priorum, quā in alijs. Habet etiam tertiā, quia omnia, quae tractantur in logica, vel sunt partes syllogismi, vt termini, & propositiones, de quibus in praedicamentis, vel species syllogismorum, de quibus in alijs libris, quae omnes reducuntur ad syllogismum in communi, sicuti, & in Philosophia naturali agitur de varijs speciebus corporis naturalis, & de eorum principijs, quae tamen omnia reducuntur ad corpus naturale, tamquam ad subiectū totale, nam in his scientijs naturaliter adinuentis subiectum est genericum, non specificum, vt dictum est in quaestione de conditionibus subiecti. Et ex his fundamentis confutat etiam opinionem Diui Thomae, & Aegidij, qui dicunt, quod conceptus mentis [illegible] rationis, est subiectum in logica; ratio est; quia illis deficiunt tres enumeratae conditiones.

Prima ratio.

Tho. & D. Th. [illegible] Aeg.

tiones:

tiones: de prima patet, quia nullibi assignatur definitio entis rationis. Iterum de secunda patet, quia si non habeat definitionem, non poterunt ostendi passiones de illo per definitionem: deficit etiam et tertia, quia est nimis commune: licet de hac non loquatur Scotus, quia extendit se ad grammaticam, nam & ipsa est de ente rationis. Caeterae opiniones diversae a Scoto per haec eadem fundamenta confutantur, ut quilibet videre potest in eiusdem met quaestione tertia universalium.

Zabarella. Zabarella lib. 1. de natura logicae c. 1. deridet laborantes circa hanc quaestionem, ut dicit hanc pugnam esse veluti caecorum contentionem, & multum laborare, dum quaerunt subiectum proprie dictum in logica, cum tale minime reperiatur, & post multa dicta ab eo, in cap. 6. & in ca. 17. contra hanc sententiam unico argumento insurgit, quod est hoc. Logica non est scientia, ergo non habet subiectum proprie dictum: antecedens, & consequentia satis in eisdem libris probatur, dum ostendit, quod logica docens non est scientia, dum etiam ostendit quod tale subiectum proprie dictum est illud, quod habet illas conditiones, scilicet, quod est ens reale completum, quod remanet etiam cessante operatione nostri intellectus, quod ex propria natura habet principia, & affectiones, huiusmodi autem subiectum solum ingreditur scientiae speculativae. Syllogismus autem est ens rationis tantum, concedit tamen, quod si accipiamus subiectum pro fine universali totius logicae, quod syllogismus sit tale, & subiectum logicae, sed tunc omnes assignantes sibi illas tres conditiones, siquidem illae solum competunt subiecto reali & proprie dicto, cuiusmodi est subiectum scientiarum contemplativarum tantum.

Responsio. Sed haec obiectio faciliter tollitur per ea, quae diximus in praecedentibus; ostendimus enim, quod logica est scientia, & quod est de syllogismo, qui licet non sit omnino ens necessarium, tamen fundamentaliter est ens necessarium sicuti aliae secundae intentiones, ut praediximus; fundantur enim in primis, & a primis pullulant, licet perfecte & complete habeat esse ab intellectu, & talis necessitas sufficit ad esse subiectum in aliqua scientia, & hinc est, quod scientia logica est vera scientia, quia eius subiectum est quoddam ens exiguum, sed non tamen propter hoc sequitur, quod ipsa non sit scientia, & eius subiectum non sit sufficiens subiectum.

Adducuntur argumenta Balduini contra Scotum, & eiusdem opinio. Cap. II.

Balduinus. BAlduinus in proprio quaesito de subiecto logicae adversus Scotum insurgit, & primo probat, quod eius opinio est diminuta. Secundo quod est falsa. Primum probat, quia in subiecto sunt duo, scilicet materiale, & formale, ut sciunt periti. Scotus assignat tantummodo subiectum materiale, quod dicit esse syllogismum, tamen non assignat ullam rationem formalem, neque modum, quo talis syllogismus consideretur in logica, & sic est diminuta. Secundum, quod sit falsa probatur primo sic, quia Aristoteles primo Post. tex. 179. dicit, quod subiectum totale debet esse unum comprehendens omnia, vel ut species, vel ut principia, vel ut passiones, sed multa sunt in logica, quae non reducuntur ad syllogismum tamquam species ad genus, nec ut passiones, sed tantum, ut imperfectum ad perfectum, ergo syllogismus non potest esse subiectum; minor probatur, quoniam Inductio, Enthymema, & Exemplum considerantur in logica & tamen non sunt principia, nec species, nec passiones syllogismi ergo. Secundo neque etiam omnia tractata in logica reducuntur ad syllogismum, sive non tractantur in gratiam syllogismi, sed in gratiam definitionis, ut ipse in proprio quaesito ostendit: ergo non est subiectum. Tertio Scotus sibi ipsi contradicit, quia in libro Priorum quaestione secunda ait, quod syllogismus non est subiectum, quia deficit ei tertia conditio, nam in logica agitur de divisione, definitione, & caeteris quae non reducuntur ad syllogismum. Quarto iterum sibi contradicit, quia in illamet quaestione primi Priorum ait, quod subiectum in logica est instrumentum cognoscendi. Quinto errat Scotus, quia ponit eandem scientiam subiectum proprium & primum quod fieri non debet, quia in Metaphysica substantiae abstractae sunt primum & primarium subiectum non tamen proprium, sed illud est ens. Impugnat etiam fundamentum Scoti, pri-

Primum. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta.

ti, pri

ti, per quod arguit contra Diuum Thomam, & Aegidium scilicet malè assignat conditiones subiecti, quia non semper de subiecto oportet praecognoscere quod est, & quid est; quia Aristoteles primo Posteriorum tex. 25. ait, quod de subiecto non semper praecognoscitur esse, neque quid nominis, quid est nomen, & subinfert ridiculum esse talem praecognitionem permittere secundum Themistium, quia quicunque subiectum à diuino seorsum defert. Secundò ens secundum Scotum est subiectum adaequatum in Metaphysica, & tamen de eo non praecognoscitur quod est, neque quid est, quia ens non definitur, ergo haec conditio non rectè assignatur à Scoto, vel ens non est subiectum in Metaphysica, quod est contra ipsum. Tertiò quia subiectum est per se notum non oportet praecognosci quid nominis, quia ens versatur circa difficilia, non circa facilia; quod etiam malè assignet secundam conditionem probat, quia ens est subiectum in Metaphysica, & tamen non possunt demonstrari passiones de eo, per eius definitionem, quia caret definitione. Secundò falsum est quod per definitionem subiecti possit ostendi passio de subiecto: quia ex Aristotele, & Auerroe multis in locis, sed praecipuè in sexto Metaphysicorum cap. 4. & 6. Metaphysices text. primo, definitio facit scire substantiam, demonstratio verò accidens, ergo falsum est, quod definitio subiecti facit scire passiones subiecti, quia tunc definitio faceret scire accidens, non substantiam, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. Tertiò falsum est, quod definitio subiecti sit medium ad ostendendam passionem de subiecto, quia Aristoteles in secundo Post. tex. 4. dicit, quod medium est definitio maioris extremi, scilicet passionis ad ostendendam passionem inhaerere subiecto. Quod etiam malè assignauerit tertiam conditionem probat, quia illa conditio, quod omnia reducantur ad ipsum, non est conditio subiecti adaequati, sed subiecti principalis dumtaxat. Ex his concludit Scotum errasse assignando conditiones subiecti, & consequenter nulla est communis sua aduersus D. Thomam & Aegidium [illegible] fundamentum innititur. Ex his etiam [illegible] Scoti, quia innititur falso fundamento, scilicet illas conditiones subiecti malè assignari.

Ponit deinde propriam opinionem, quae consistit in duabus conclusionibus. Prima, quod subiectum totale, & adaequatum in logica sunt secundò intellecta, vt sunt instrumenta notificandi. Secunda conclusio, subiectum principale est definitio. Ad probandum primam conclusionem multa dicit de conditionibus subiecti, & de diuisione subiecti, quae multa falsa, & implicita continent, sed de hac re in proprio quaesito de conditionibus subiecti egimus. Sed etiam si difficile sit videre quomodo hae conditiones declaratae ab ipso de subiecto applicentur huic suae conclusioni, nec ostendunt in hoc sui sequaces; nam in illo suo quaesito multa dicit & nihil ad propositum. Secunda conclusio probatur ab eo, quia ad definitionem esse subiectum principale, quod pertractatur in logica, vt ait se diffinitè probere in proprio quaesito, modò definitio in se habeat demonstrationem.

Confutatio huius opinionis & illatae in eam solutio. Cap. III.

PRo ostendenda varietate huius opinionis, & rationum quas facit contra Scotum sufficienter ea, quae dicta sunt in superioribus de conditionibus subiecti. Tamen pro nunc praeter rationem Scoti, qua probat, quod secundae notiones non possunt esse subiectum, quia non habent conditiones ad subiectum requisitas, possumus ita argumentari specialiter contra hanc opinionem. Secundae notiones, sicut ens rationis, extenduntur ad alias facultates, quam ad logicam, ergo sunt nimis communes; & propter hoc non sunt subiectum adaequatum in logica: consequentia patet, & etiam conceditur ab ipso, cum subiectum adaequatum est, quod non excedit, neque excluditur à scientia, cuius est subiectum. Antecedens probatur, quia etiam Rhetorica, Grammatica, & Poetica, sunt de secundis intentionibus; probo: quia Rhetorica tradit praecepta omnibus eruditis, vt sunt illae figurae, & regulae, quae ab illa dicuntur, at hae regulae & instrumenta ornatè loquendi sunt entia rationis, & intellectus, & species syllogismi, & tunc dicuntur

cunetur secundae notiones, quia intellectus portet cognitis terminis, & vocibus, quae est prima notio, postea illos terminos, & voces considerat quomodo ornatè eloquutionem faciant, & sic fiunt regulae, & praecepta, quae sunt instrumenta notionis. Idem de Grammatica, nam grammatica docet regulas congruè loquendi, & Poetica regulas formandi Poema, quae omnia sunt inventa, & formata à ratione, & sic sunt entia rationis. Sed aliquis dicet, hae facultates sermocinales, non autem de entibus rationis: sed contra à pari ego dicam, Logica est scientia sermocinalis, quia versatur circa sermonem, qui est disputatio, ergo non est de secundis intentionibus, & ita si suum argumentum valet, & meum; Ideò hoc est declarandum. Grammatica, Rhetorica, & Poetica, non dicuntur sermocinales, quia eorum obiectum primum sit sermo, & doceant sermocinari, quia loqui habetur à natura, sed quia versantur circa accidentia sermonis, quae accidentia sunt formata ab intellectu, & haec sunt proxima eorum materia, & obiectum, vt dictū est nunc, nam Poetica versatur circa regulas Poematis, Rhetorica circa sermonem ornatum, Grammatica circa sermonem congruum; sic logica versatur circa argumentationem, quae est accidens quoddam locutionis.

Vnde si dicatur facultas rationalis, vel est dialectica propriè nomine appellatur, verum est ergo, quod omnes istae facultates sub hoc communi genere continentur, scilicet, sub ente rationis, quae sunt secundis intentionibus, & ita dicere ens rationis esse subiectum in logica, est ponere nimis commune subiectum. Sed dicet Balduinus haec non concludunt contra me, quia addo rationem formalem restringentē, quae est vt instrumentum notificandi; Sed contra tunc coincidis in opinionem Scoti, quam reiicis, quia secunda intentio, quae est instrumentum sciendi, & quae habet vim notificandi, solum est syllogismus, vt in quaesito an definitio sit instrumentum logicum demonstrabo: ergo idem dicis quod Scotus. Balduinus autem in hoc deceptus est cum aliis multis, qui existimāt definitionem esse instrumentum logicū, & ratiocinatiuum. Secunda conclusio cōfirmatur in eodem quaesito. An definitio sit instrumentum logicum, dicimus enim ibi, quod solùm demonstratio est instrumentum logicū, ad quod omnia reducuntur, atque definitio. Ex his potest confutatio opinionis D. Thomae, qui quarto Metaphysicae lectione quarta, & opusc. 42. ait ens rationis esse subiectū in logica, neque ea, quae dicit Scotus pro eo in hac quaestione habent aliquid momenti; ea siquidem omnia confutantur facillimè sed declarata, vel ea declarat Iauellus in sua logica, nempè quod hoc intelligat D. Thomas de logica in communi, vt se extendit ad Grammaticam, Rhetoricam, &c. & quod accipiēdo logicā propriè, subiectū eius est ens rationis sub discursu intellectus, coincidit cū opinione Scoti: quia ens rationis cum hac contractione est solus syllogismus. Nūc ad Balduinum reuocamur. Quatuor dicit Balduinus aduersus Scotū. Primo, quod est diminutus in assignatione subiecti logicae. Secundo, quod haec opinio Scoti est etiam falsa. Tertio, quod sibi Scotus contradicit. Quarto quod malè assignat conditiones subiecti, & quod ideò nō concludunt suae rationes contra D. Thomam. In hoc quarto consistit tota difficultas, quia hoc est fundamentum Scoti, & quia est validissimum, eget sicum declaratione: ideò nunc breuibus, de illo agam vberius in proprio quaesito, vt dictū est. Sed primū incipiamus a primo. Pro intelligentia est notandum, quod nō alia ratione addimus rationē formalem & modum considerandi subiecto, nisi vt adaequetur subiectum formaliter cum subiectum materiale, vt plurimū est valde extensum & amplum; ita quod multum excedit scientiam, exemplū gratia. Ens in Metaphysica, si sic absolutè cōsideretur, complectitur omnes scientias, & sic nulla alia scientia praeter Metaphysicam daretur: ideò additur ei modus formalis, qui restringit considerationē entis, & reddit illud aequale scientiae Metaphysicae, qui est, vt ens est; dicimus enim ens est subiectum in Metaphysica sub hac ratione formali, vt ens est. Idem dicendum de corpore naturali in Philosophia naturali, nam per rationem formalem, vt naturale, restringimus considerationem corporis, & illud aequale reddimus, quia non agit de

agit de corpore naturali, nisi vt est mobile; non autem vt est quantum, vel sub aliis rationibus, sub quibus considerari potest. Ex hoc elicitur quod quando subiectum materiale absque ratione formali, & modo considerandi est æquale scientiæ, non debemus apponere rationem formalem ad restringendam illius considerationem; propterea quod si est æquale ex se, non eget conditione restringente, & ducente ipsum ad æqualitatem, quod exemplo declaro. Si esset scientia de homine, quę consideraret de homine omnibus modis quibus est cognoscibilis, vtpote cognosceret ipsum vt est homo, vt animal, vt substantia, vt capax virtutis, & omnibus modis, quibus est cognoscibilis, homo in tali scientia non deberet poni subiectum sub aliquo respectu, siue sub aliquo modo considerandi, sed absolute; quia absque vlla ratione formali, & restrictione esset æquale tali scientię; immo si quis apponeret aliquam rationem formalem illud restringeret, & faceret nimis angustum. Vnde postea non esset æquale; at si sit scientia, quę consideret hominem solum vt rationalis, siue vt homo, non autem vt animal, vel vt moraliter educandus, &c. debet apponi modus, quo consideratur, vt sit æqualis scientię, in qua consideratur. Hęc libenter annotaui, quia multi ignorant causam propter quam ratio formalis apponitur subiecto materiali. Ad propositum dicimus, quod logica considerat absolute syllogismum omnibus modis, quibus est considerabilis, neque enim syllogismus est res ita amplum quod innumeras habeat rationes sub quibus possit considerari; sed est quoddam instrumentum artificiosum, quod fit ab intellectu ad intelligendam scientiam, Ideo in scientia, quę eius essentiam, & naturam contemplatur, quę est logica, nihil quod pertinet ad eius cognitionem omittitur; nō enim agit solum de syllogismo sub vno respectu, vtpote quatenus constat ex materia necessaria, vel quouis alio, sed absolute: ideo nō erat adducenda illa ratio formalis, siue modus considerandi, quia illa apponitur ad hoc, vt subiectum æquale reddatur scientię, quod si est æquale spernitur. Vnde in libro Post. assignantes subiectum, apponimus rem consideratam, & modum considerandi; dicimus enim syllogismū vt est ex necessariis subiectum esse siue demonstrationem, quod ideo est, quia in illis libris non agitur de syllogismo nisi sub illa ratione formali, & ideo illam ponimus, vt subiectum sit æquale scientię, & sic Scotus non est diminutus in assignando subiectum logicę syllogismum, licet non apposuerit modū, quo consideratur in logica. Ex hoc patet ad primam rationem Baldini, qua probat Scotum esse diminutum. Quo ad secundam notandum est, vt ipse in proprio quæsito ostendam, quod omnia instrumenta logica ad syllogismum reducuntur, & nedum instrumenta logica, quę ab omnibus logica instrumenta esse conceduntur, sed etiam definitio, & diuisio, de quibus est maxima dubitatio an sint logica instrumenta; nam & inductio, enthymema, & exemplum, reducuntur ad syllogismū, quia totam vim colligendi & inferendi, quam habent, eam habent à syllogismo, quem virtute continent licet non actu; vnde omnia hęc possunt transformari in aliquem syllogismū, vt aperte docet Arist. in postrema parte 2. libri Prior. Analyticorum, vbi tractat de enthimemate, de inductione, & exēplo, & ostendit quomodo ad aliquā tantum figurarum reducantur; quomodo autem enthimema reducatur ad syllogismum est clarum, quia tacetur in ipso altera præmissarum, illa scilicet, quę est nota, quæ si explicitè apponatur, est syllogismus perfectus. Inductio verò reducitur ad syllogismum, cum vniuersale de quo aliquid concludere volum' in sua singularia distribuitur, quæ distributio postea fit minor propositio syllogismi, vt si dicatur, Cæsar currit, Plato currit, Socrates currit, at omnis homo vel est Cæsar, vel Plato, vel Socrates, ergo omnis homo currit. Exemplū reducitur ad syllogismum sic, hoc est exēplum. Pisistratus acceptis copiis tirannizauit, ergo Dionysius acceptis copiis tirannizabit, reducitur ad syllogismum explicando maiorem, quæ virtute est in hoc exemplo, scilicet quod euenit in Pisistrato acceptis copiis, idem eueniet in Dionysio acceptis copiis, sed Pisistratus acceptis copiis tirannizauit, ergo Dionysius tirannizabit acceptis copiis. De definitione est difficul-

Ad primā a- rgu. Bal- dini.

Ad secū- dam.

Qd instru menta logica ad syl logis- mū re ducū- tur.

Defi- nitio

Diui- sio &c.

tas.

Ad primam rationem Scoti.

[illegible], & si [illegible] & [illegible] expectatur pro- priam quaestionum; [illegible] definitum [illegible] definitio [illegible] habent [illegible] & proprietates non [illegible] species syllogismi perfecta, vel imperfecta, quae reducuntur ad syllogismum, ut patet, & principaliter [illegible] est enim medium, vel conclusio, vel [illegible] demonstrationis [illegible] sunt certa [illegible] eorum differentiae, ut [illegible] dicam. Ex hoc [illegible] incredibile [illegible] esse [illegible] continuatam, esse [illegible] exemplum & inductionem, non reduci ad syllogismum, & propterea falsum esse syllogismum [illegible] Scoti, dum dicit syllogismum esse [illegible] in logica. De divisione possit [illegible] dicere quod [illegible], & [illegible] instrumenta logica, quia divisio, & [illegible] syllogismi quasi [illegible] & [illegible] vel fallaces, & [illegible] & ordine, [illegible] argumentationes, ut argumentum [illegible] efficaciam [illegible] tum [illegible] ad naturam [illegible] syllogismi; [illegible] tamen ad ipsum [illegible] & [illegible] syllogismum; [illegible] ad [illegible] & quia [illegible] in [illegible] ne [illegible] esse [illegible] instrumentum [illegible] ut patet [illegible] & maxime Platonici [illegible], patet ad secundum obiectionem. Quo ad tertiam, de qua tamen ego semper [illegible] illorum, qui asserant librum illum non esse Scoti, sed [illegible] Scoti, [illegible] quaedam, quae dum erat iuvenis [illegible] praelegebat, quae postea ab aliis collecta & adiuncta sunt, & ratio est, quia in illis quaestionibus non procedit eo modo, quo in aliis, sed est stylus diversissimus a Scoti stylo; multa etiam ibi dicuntur, quae non consonant dictis suis in libris Sententiarum, quae modo adducere longum esset; attamen ad contradictionem cum dicit in 1. Priorum syllogismum non esse subiectum, sed instrumentum [illegible], dicendum, quod hoc intelligit non in logica Aristotelis, sed ut tota logica extenditur ad omnia opera adiuncta in corpus [illegible] logicae Aristot. [illegible] posterioribus, ut est liber sex principiorum & liber Divisionum Boetii, &c. [illegible] expositoris dixit in logica Aristotelis argumentationem esse subiectum, vel [illegible] [illegible] syllogismi, quia argumentatio [illegible] Analogum, ut patet q. 4. [illegible], & [illegible] Analogatum est syllogismus; [illegible] argumentationem esse subiectum, hoc verificatur de primo Analogato, & sic syllogismus est subiectum. Quo ad quintam, patet quod Scotus loquitur de subiecto adaequato.

Ad quintam.

Quo ad rationes factas contra conditiones subiecti, illas tres conditiones assignatas a Scoto esse veras conditiones subiecti totalis scientiae supra de proprio quae [illegible]. Ad [illegible] contra primam conditionem possumus dicere, quod quamvis non expresse notae, [illegible] expresse etiam praecognitio, ut patet de ente in Metaphysica, de quo non habetur expresse quid sit, & quid [illegible], quia est [illegible] non egeat declaratione; non tamen sequitur, quin necessario praecognitio non habeatur in mente, de quo dicitur, quod ens non habet definitionem; dico quod habet conceptum quidditativum, qui gerit vicem definitionis, ut dictum est in quaestione proprio. Per idem ad argumenta contra secundam conditionem quia etsi ens non habeat definitionem, habet conceptum quidditativum, de quo [illegible] sermo in quaestione de Univocatione entis. Ad aliam dico, quod definitio ut inservit demonstrationi, facit [illegible] se accidens; [illegible] autem per se neque facit [illegible] substantiam, neque accidens, sed [illegible] significat vel substantiam, vel accidens. Ad aliud petit difficultatem de medio demonstrationis: Nos autem sustinemus, quod illud sit definitio subiecti in demonstratione potissima, & ad argumentum [illegible] respondebimus. Ad rationes contra tertiam conditionem respondemus, quod aliud est loqui de primitate nobilitatis, & aliud loqui de primitate attributionis. Dico quod reducuntur ad subiectum principale quo ad nobilitatem; quo verò ad considerationem dico, quod debent reduci ad subiectum attributionis, ut scientia sit una.

Ad primum.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Thom. 1. sen. dist. 3.

Ex dictis variae aliorum sententiae considerantur. Cap. IV.

EX dictis patet quid sit dicendum de reliquis opinionibus de subiecto logicae, vel enim coincidunt cum nostra, vel differunt, & confutantur per fundamenta posita. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse argumentationem, quae communiter tribuitur Auicennae, Algazeli, Alberto Magno, Ammonio, & alijs reducitur ad opinionem Scoti, quia vel est idem quod syllogismus, vel quid commune, quod est idem quod syllogismus, ut re vera est, quia omnis argumentatio recta debet regulari regulis syllogisticis, & sic est idem quod syllogismus, & tunc est cum Scoto, vel est quid commune syllogismo, & tunc debent aduersarij explicare quid contineat ultra species syllogismi; nullam enim speciem argumentationis ego video, quae non reducatur ad aliquam speciem syllogismi. quod si aliquid aliud contineat, tunc patet quod non est subiectum adaequatum logicae Aristotelis, quia in ea solum de syllogismo agitur, ut superius probatum est. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse orationem, ut est ignoti manifestatiua, & volunt eam extendi ad syllogismum, definitionem, & diuisionem, quas dicunt instrumenta notificatiua, absolute est vera, & coincidit cum opinione Scoti, quia re vera oratio ignoti manifestatiua per vim illatiuam est solus syllogismus & sic absolute sumpta est nobiscum, sed etiam accepta in sensu quo eam illi accipiunt, ut extendatur ad definitionem, & diuisionem, est nobiscum: quia diuisio, & definitio non sunt instrumenta diuersa a syllogismo, sed reducuntur ad syllogismum, ut supra c. 3. ostendimus, licet ipsi existiment diuisionem, & definitionem esse instrumenta logica diuersa a syllogismo, & speciem subiecti uniuersalis, & adaequati logicae, quo posito admisso, oratio non esset subiectum adaequatum logicae Aristotelis, sed nimis amplum, sed esset subiectum logicae in uniuersum sumptae, ut amplectitur logicam Aristotelis, & scripta aliorum expositorum, ut libros Diuisionum Boetij, & aliorum. Opinio eorum, qui dicunt subiectum esse ens rationis, quae est D. Thomae, & sequacium 4. Metaphysices, si accipiatur sic communiter, & in uniuersali, patet quod est nimis ampla, quia ut diximus supra Grammatica, & Rhetorica etiam versantur circa ens rationis: & postea in logica Aristotelis non considerantur principia, & passiones entis rationis in communi, sed syllogismi, nec definitio entis rationis in communi assignatur, sed syllogismi, ut patet 1. Priorum, in principio. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse opus rationis dirigibile, quod triplex est, scilicet simplicium apprehensio, diuisio, & discursus, ut videtur velle Caietanus in proemio Cathegoriarum, ubi asserit scopum logicae esse opus rationis, vel coincidit cum opinione D. Thomae, quia ens rationis, & opus rationis, idem sunt, & sic est nimis commune, & patitur difficultates, quas diximus de D. Thoma: vel intelligit per opus rationis ipsum syllogismum, & sic ens rationis restrictum reducitur ad syllogismum, & coincidit cum opinione Scoti. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse ens reale, quia Arist. 4. Metaphysices tex. 5. ait circa idem versari Logicum, & Metaphysicum, est penitus falsa, quia patet, quod tota logica versatur circa syllogismum, & partes, ac species eius, quae sunt entia rationis, & insuper quia est scientia rationalis, non realis. Ad auctoritatem vero illam de 4. Metaphysices, cum dicitur Logicam & Metaphysicam versari circa idem, Respondetur illud verbum, idem, potest notare duo, vel subiectum, vel modum subiecti, non notat subiectum, ut sumitur in suo argumento, sed modum subiecti, quia syllogismus est communis omnibus scientijs, & rebus sicut Metaphysica est de ente, quod comprehendit omnia entia, & est commune ad omnes scientias.

Opinio Auicennae, Alberti, & Ammonij.

Opinio eorum qui dicunt orationem esse subiectum in logica.

Opinio.

Opinio eorum qui ponunt subiectum in logica esse opus rationis dirigibile.

Opinio eorum qui ponunt subiectum in logica esse ens reale.

THEO-

THEOREMA VII.

Propositio per se nota est, quæ ex proprijs terminis, vt sunt eius, nata est habere euidentem complexionem.

Exponitur opinio Scoti, & reijcitur opinio D. Tho. Cap. I.

HOC Theorema ex professo pertractatur à Scoto in primo Sent. dist. 2. q. 2. quia eius cognitio est satis vtilis, & non est ita clarum apud omnes, quæ sit propositio per se nota, ideò est diligenter aduertendum. Scotus igitur sustinet, quod
Scot⁹. illa est propositio per se nota, quæ ex terminis confusè cognitis, & notis, quo ad quid nominis est euidens; ideo quod ad euidentiã eius complexionis, non opus est inquirere conceptum distinctum illorum terminorum, vt explicatur per definitionem, sed sufficit ista cognitio terminorum sic confusa, vt explicatur per nomen; vt omne totum est maius sua parte, complexio istius propositionis est euidens statim cum cognitionem confusam, & nominalẽ habemus de his terminis absque eo quod inquiramus cognitionẽ terminorũ cognitionem distinctam. Pro probatione autẽ huius
Primum suppositū. sententiæ primo supponit, quod ratio propositionis per se notæ est ista. Propositio per se nota est, quæ excludit quamcunque causam, & notionem, quæ est extra per se conceptum terminorum propositionis, sed ex prima cognitione terminorũ habet euidentiam; quæ definitio, & ratio probatur ex Aristotele primo Posteriorũ tex. 25. dicente principia prima cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; ex quo patet, quod propositio per se nota non excludit quamcunque causam, & notitiam, quia non excludit cognitionem terminorum, sed excludit quamcunque causam & cognitionem, quæ est extra conceptum terminorũ suorum. Facit aliud fun-
Secundum suppositū. damentum nempe istud, quod definitum, & definitio sint diuersi termini, & hoc, siue isti termini accipiantur pro vocibus significantibus, siue pro conceptibus significatis; & hoc suppositũ probat dupliciter:
Pri. medio primò sic. In demõstratione potissima demonstratis termini, id est subiecti est medium in tali autẽ demonstratione ostenditur propriã passionem inhærere subiecto, & definitio per definitionem tanquã per medium, ergo si definitio nõ est alius terminus à subiecto, & definito, sed sunt penitus idem, sequitur, quod in tali demõstratione, quæ est potissima, erit petitio principij, quod est maximum absurdum; dicendum est ergo, quod termini isti definitum, & definitio sunt diuersi; hæc ratio concludit propositum, quia in tali demonstratione altera præmissarum nõ differt à conclusione, nisi vt definitio, & definitũ, vt in ista. Omne animal rationale est risibile, Homo est animal rationale, ergo homo est risibilis; maior nõ differt à conclusione, nisi vt definitio à definito, quia ista: omne animal rationale est risibile nõ differt ab ista, homo est risibilis, nisi vt definitio, & definitum; nã in maiori subiectũ est definitio, in conclusione subiectum est definitum, & tamẽ maior est nota per se; (hoc supponatur causa exempli) conclusio vero non est nota per se, sed demõstrata; ergo illi termini differunt, & quãtum ad rationem propositionis per se notæ, alius terminus est definitio à definito, quia definitio est per se nota, definitũ est ignotũ, quia in cõclusione clauditur, quæ est ignota, sed notificatur ex præmissis, vt dictũ ẽ.

Confirmatur hæc ratio, quia si definitum, & definitio non sunt distincti termini, ergo in tali demonstratione potissima, Confirmatio prima. erunt tantum duo termini, quia in ea semper solum definitũ siue subiectum definitio, & passio demonstrata, modò si definitũ & definitio sunt idẽ, patet quod sunt tantum duo termini. Secundo sic, ex Aristotele primo Physicorum tex. 5. nomina sufficiunt ad definitionem hoc, quod totum Confirmatio secunda. ad partes, id est nomen est prius notũ definitione. Ex hoc arguit sic. Impossibile est eundem cõceptum esse priorem, & posteriorem, haberi, & nõ haberi de eadem re; at eadem res potest prius concipi secundũ nomen, quàm secundum definitionem, nomen autem importat confusè illam rem, quam definitio significat distinctè, ergo conceptus quidditatis rei prout importatur per nomen confusè est prius notus naturaliter, quàm conceptus eius, vt importatur distinctè per definitionem, & ita est

ctus conceptus, & in demonstratione po test esse aliud extremū distinctum à defini tione. Ex his duobus suppositis infert in- tentum, scilicet quod propositio per se nota est illa, in qua terminis confusè co- gnitis siue per nomen cognitis, statim ma nifesta est complexio eorum terminorum absque quod alii termini, & quidditates eorum cognoscantur distinctè per defini- tionem. Ista conclusio ex illis duobus sup positis patet: quia ex primo supposito propositio per se nota est, quae excludit quamcumque aliam cognitionem extra terminos, & nota est ex cognitione prae- cisa terminorum: ex secundo vero supposi to alius terminus est conceptus definitio- nis à conceptu definiti, & consequenter illa non erit propositio per se nota, ad cu- ius complexionis cognitionem non suffi- cit cognitio terminorum simplicium, sed requiritur cognitio definitionis eorundē terminorum, & haec est prima ratio inte- gra pro hac sua sententia. Secunda ratio est haec; nisi dicamus hoc modo, sed asse- ramus quod omnis propositio, quae co- gnitis terminis distinctè, est per se nota se queretur, quod quaelibet propositio neces saria, quae est vera in primo modo dicēdi per se, esset per se nota, vt illa, Homo est animal & illa, Homo est corpus, Homo est substantia; quod tamen non est verū; falsitas consequentis non probatur à Sco to, sed relinquitur vt manifestè falsa, nam istae propositiones saepe sunt ignotae, & de ipsis quandoque est non leuis disputatio, consequentia verò est clara, quia si assi- gnetur causa distincta vtriusque extremi, patebit, quod vnum extremum includit alterum, vt quod homo includit animal, & consequenter, quod illa est necessaria, homo est animal. Tertiò etiam sequere- tur, quod in scientiis specialibus quæli- bet propositio esset per se nota, quia Meta physicus ex definitionibus terminorum haberet; haec etiam esset secundū illos esset per se nota, sed hoc est falsum, quia Geome tra non vtitur aliquibus principiis tāquā per se notis, nisi quae habent euidentem ve ritatem ex terminis confusè cognitis, pu ta componendo lineam confusè, et eadem, quod linea est longitudo sine latitudine, tum componendo adhuc distinctè ad quod genus pertineat linea, sicut consideraret Me taphysicus similiter, multae propositiones quas Metaphysicus potest cognoscere, pu ta quod linea est species quantitatis con- tinuae, & similiter contra superficiem, corpus, & huiusmodi, non sunt per se notae apud Geometrā. Quartò in vsu est, & certū sit, quod saepe demonstramus aliquod praedi catum de definito, quod quale praedica- tum erat per se notum inesse definitum, vt habere tres demonstratur de triangulo, quod tamen praedicatum est per se notū inesse definitioni trianguli. Ex his patet propositionem per se notam esse illam, in qua ex sola cognitione confusa termino- rum, quae per nomē explicatur, absque co gnitione vlla alia est euidens cōplexio ter minorum. Hinc confutat opiniones alio- rum quorūdam, & praecipuè D. Thomae, qui dicit propositionem per se notam esse duplicis generis; quaedā enim dicitur esse per se nota, quaedā verò dicitur esse per se noscibilis; [illegible] distinctio est nulla, quia pri mum membrum, vel coincidit cū secun- do, vel non datur; quia propositio nō dici tur per se nota, quia actu cognoscitur ab intellectu, nunc enim nullo intellectu con siderante, nulla esset propositio per se no ta, & etiam quaecumque propositio, quam actu cognosceret intellectus, posset dici per se nota, quia omnia sunt [illegible], sed illa est propositio per se nota, quae quā- est ex natura terminorū, nata est habere euidentem veritatem contentam in illis terminis. Confutat etiam opinionem D. Thomae prima parte quaestione prima ar ticulo primo, quod nulla est distinctio il- la, duplex est propositio per se nota, scili- cet in se, & in nobis: haec enim distinctio coincidit cum praecedenti, & per eandem rationem reijcitur, quia secundum mem- brum non datur, nam quaecumque proposi tio, quae est in se, & per se nota, est nota cui cunque intellectui, quoniam dicitur per se nota, quia est apta nata cognosci ex cō- plexione [illegible] à quocūque cognoscēte terminos, dicitur ergo per se nota, licet nō sit actu cognita, sed sufficit, quod ex natu ra terminorū sit apta nata cognosci à quo cūque intellectu, qui cognoscat terminos. Sicut et syllogismus necessarius dicitur il- le, qui secundum se est necessarius, & vul-

Pri- mum est princi palis.

Secun- da ra- tio pro- posito.

Quar- ta.

Opi- nio D. Tho. reijci- tur.

lo alio indiget, vt sit necessaria, & licet à nullo cognosceretur, esset necessaria. Per idē confirmat aliam distinctionē eiusdē D. Thomæ in præsenti loco, scilicet, quod nulla est illa distinctio; alia est propositio per se nota sapientibus, & alia est per se nota insipientibus; quia propositio per se nota est, quæ cognoscitur cognitis terminis, vt dictū est; quicunque ergo cognoscit terminos siue sit insipiēs, siue non, cognoscit illam propositionem esse verā; vt etiā rusticus cognoscit illam esse veram. Omne totum est maius sua parte, quod ad propositionem per se notam, igitur non differt esse sapientē, vel insipientē, quia sufficit cognitio terminorum confusā, licet nullam aliam cognitionem vel sapientiā habeat, vide nostras disp. 1. Sent. dist. 2. q. 2.

Adducitur defensio Caietani, & reijcitur. Cap. II.

Opinio D. Tho. secundum Caie. CAietanus prima parte Summæ, quæstione secunda, articulo primo, sed exacte in primum Posteriorū, capitulo tertio, nititur exponere, & defendere opinionem D. Thomæ. Primò itaque videbimus opinionem D. Thomæ, vt ipse illam declarat, & probationem, & solutionem ad rationes Scoti, deinde omnia considerabimus. Sentit ergo D. Thomas secūdum Caietanum, quod illa est propositio per se nota, quæ est immediata, & ideò asserit triplicem esse propositionem per se notā. Alia est per se nota secundum se tantum, alia est per se nota secundū se, & quo ad nos; & alia est per se nota, sed quo ad nos tantum; ratio istius diuisionis est: quia quot modis dicitur vnum oppositorū, tot modis dicitur & reliquum, oppositio autem mediata, quæ opponitur propositioni immediatæ, siue per se notæ, est triplex, sicuti triplex est medium, aliud medium est notum nobis tantum, vt cum procedimus ab effectu ad causā, & sic propositio, quæ caret tali medio, est per se nota quo ad nos tantum. Aliud est medium in se notum tātum, vt cū procedimus per causam, quæ tamen est ignota nobis, & sic propositio, quæ est nota sine medio tali, est per se nota secundum se tantū; tertio modo est medium, quod est notū secundum se, & quo ad nos, & ita propositio, quæ caret hoc medio, dicitur propositio per se nota secūdum se, & quo ad nos; hæc autem est duplex; vel enim caret medio, quod est notū secundum se, & secundum nos omnes, & talis propositio dicitur dignitas; vel hoc mediū est notum secundū se, & secundum nos, sed solum sapiētes, & hæc dicitur communis animi conceptio. Hi sunt varij gradus propositionis per se notæ, secundū hāc opinionē, qui omnes fundantur in vno primo fundamento, quod idē sit propositio per se nota, & propositio, quæ caret medio, adeo quod omnis propositio immediata, & in qua prædicatū inest subiecto in ratione subiecti, est per se nota. Est insuper notandum, quod cum dicit, quod istę propositiones sine medio sunt per se notæ, quia ex proprijs terminis sine vllo medio sunt notæ, ibi per proprios terminos intelligit terminos secundū sua significata, siue sint sumpta distinctè, siue confusè, arbitratur enim quod definitum, & definitio, siue cōceptus confusus, & distinctus definiti, sint vnicus terminus. Propositio ergo per se nota, secūdū hāc viā, est quęcūque propositio, quæ ex proprijs terminis, siue cōfusè acceptis, siue distinctè acceptis, est nota sine vllo medio. In hoc ergo differt hæc opinio à Scoto, quia ista opinio vult, quod quęcūque propositio immediata sit per se nota, et si nō sit euidēs ex terminis nisi distinctè conceptis, Scotus vero vult, quod illa tantummodo sit propositio per se nota, quę ex terminis tantum cōfusè cognitis est euidēs, siue ex terminis illis absque recursu ad alios terminos habet euidentiam. *Fundamentum Caie.* *Notandum.*

Secūdum fundamentum Caie. Caietanus itaque vt suam opinionē veram esse ostendat, nititur probare, quod conceptus confusus, qui explicatur per nomen, & conceptus distinctus, qui explicatur per definitionem, siue definitum, & definitio, non sunt diuersi termini secundum se, sed solum secūdū nostrum modū concipiendi, & quod ideò propositio per se nota, dēt dici illa, quæ est nota ex terminis sine vllo medio, siue illi termini cōfusè accipiantur, siue distinctè; Hoc ergo probat primò sic. Definitum, & definitiū differunt solùm secundū confusè cōcipi, & distinctè concipi, ergo secūdū se nullam habēt differentiam. Antecedens est euidens

quia non possumus fingere aliquam differentiam quae illam proportionem, aut ... illa frequenter ... quia conceptus nihil vnde possit separari conceptum, ergo differentia secundum concipi non est differentia quidditatis significatae per se, secundum se; ergo concipere distincte, vel confuse, non ponit distinctionem in re concepta secundum se, sed solum secundum modum nostrum intelligendi. Secundo, in processu, in quo probatur aliquod praedicatum inesse definito, & tale secundo, quia inest eius definitioni, committitur fallacia petitionis principij ex parte rei, ergo definitum, & definitum sunt idem ex parte rei. Consequentia est euidens. Antecedens probatur auctoritate D. Thomae in fallacijs, & Alberti magni ibidem, quia si negatur, quod homo currit, non minus negatur, quod animal rationale currit. Ex his quoque ad rationes Scoti respondet, quae probant, quod illa non est propositio per se nota, quae habet euidentiam ex rationibus, & definitionibus terminorum. Ad primam rationem negat secundum suppositum, nempe quod definitum, & definitio differant. Ad primam probationem respondet, quod si definitum, & definitio accipiantur secundum rem, non est petitio principij; sed si accipiantur secundum nostrum modum concipiendi, differunt, & sic non committitur fallacia petitionis principij, & hoc secundo modo accipiuntur. Eodem modo respondet ad confirmationem: sunt tamen duo termini secundum se, sed ratione nostri, sunt tamen quia secundum nos, definitio & definitum differunt. Ad secundam probationem [illegible] fundamenti gratia concedit, quod alius est conceptus definiti, & definitionis, sed non in se, sed secundum nos. Ad tertium principale negat consequentiam, quia sequitur, quod illae propositiones essent per se notae Metaphysico, qui eorum terminorum definitiones cognoscit, non in scientijs specialibus. Ad quartum respondet, vt ad primum, quod scilicet sit, quod aliquod praedicatum sit notum inesse definitioni ratione nostri, non autem secundum se, & ideo potest demonstrari de definito per definitionem, nec fit petitio principij. Hinc ad obiectiones contra diuisiones propositionis

Secundo. *Ad rationes Scoti respondet Caietanus.* *Ad primam.* *Ad confirmationem.* *Ad secundam.* *Ad tertium.* *Ad quartum.* *Ad obiectiones.*

per se notae factas à D. Thoma, respondet, quod prima non facta est, scilicet propositio mediata, alia est mediata secundum se sola, & alia quoad nos, vt dicit Aristoteles in libris Post. vnde per hoc distinguitur demonstratio propter quid à demonstratione quia. Vltima autem diuisio quoad nos omnes, vel quoad nos sapientes, est data per easdem differentias magis contractas. Ad rationem autem contra, respondet, quod illa propositio assumptus, quaecunque propositio est in se, & per se nota, est nota cuicunque intellectui debet sic modificari, propositio in se, & per se nota, est nota cuicunque intellectui cognoscenti illos terminos distincte, aliter est falsa, quia licet aliquando habendo cognitionem confusam terminorum alia cognoscentibus sit euidens, saepe et contra, quod nisi haberemus cognitionem illorum distinctam, non est nota.

Prima diuisio. *Secunda.* *Tertia.*

Pro euidentia huius definitionis Caietani non sunt inquirenda alia media, quam ea, quae adducta sunt à Scoto, quibus clare intellectis, veritas in hac re est quoque nota. Dimitto etiam argumenta adducta à formalistis, quae quidem concludant, nolo in praesenti considerare, & licet haec disputatio sit potius nominalis, & determinata, quae deberet supponi, tamen quia in disputationibus saepe euenit aequiuocatio propter diuersum intellectum propositionis per se notae, opus est eam declarare. Antequam autem ostendam veritatem Scoti, est notandum pro intelligentia, quod licet res quaeque explicatur per nomen definiti, & per definitionem ipsam sit vna, & eadem, tamen propositio vnaquaeque dicetur, ad nomen definiti & definitio definiti sit vna, & isti termini, vt homo, & animal rationale; licet enim eadem res per illos terminos explicentur; sunt tamen varij, & diuersi termini, & sunt diuersi non solum propter nostrum modum concipiendi, sed secundum se & cessante quacunque nostra operatione intellectus; homo enim est vna vox, & dictio; & animal rationale est alia vox, & dictio; hic autem accipimus terminum proprie in propria significatione, quod idem est, quod vox, & dictio illa significatiua, ex qua constituitur propositio, & ex qua propositio componitur, & propterea si fiat talis propositio, homo est risibilis, & animal rationale est risibile, etiamsi

Argumentum Caietani. *Notandum.*

Notandum.

vnquam dicet quod sit vnica propositio, sed erunt duae, licet significent eandem rem. Notandum est insuper, quod termini diuersi, licet significent quandoque eandem rem, tamen significant semper cum aliqua diuersitate, quae diuersitas consequitur illos terminos ex natura sua, non propter nostrum intellectum (non loquor modo de prima impositione nominum, quia scio, quod illa facta est ab intellectu, & ad placitum primi instituentis) sed loquor de vsu nostro quotidiano illorum terminorum, in eorum enim vsu communi intellectus noster non ponit diuersitatem, sed illis vtitur in significato illis imposito, vt homo & vir, sunt duo termini, & significant eandem rem realiter, tamen adest aliqua diuersitas in significato istorum terminorum ex natura terminorum ipsorum sine operatione nostri intellectus, vt patet ex Etymologia horum nominum, adeo quod non solum vox est diuersa, sed conceptus significatus est diuersus, licet sit de eadem re, quae adeo clara sunt, vt qui ea neget, errare videatur in terminis. In proposito ergo definitum, idest nomen definiti est vnus terminus, & definitio ipsa definiti est alius terminus, accipiendo proprie terminum, vt terminus est, quia sunt diuersae voces, & licet idem significent, tamen diuerso modo significant, quia definiti nomen confuse, definitio distincte, & hoc ex natura ipsorum terminorum, non per opus nostri intellectus, & sic sunt duae voces habentes diuersa significata, & conceptus ex natura sua, quam adepti sunt in prima institutione. Ex his patet efficacia rationis primae Scoti, & veritas eius opinionis, quia ait Aristoteles principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus, cum ergo offertur mihi propositio, homo est risibilis, si cognoscendo hos duos terminos, qui sunt termini illius propositionis, non cognosco complexionem illius propositionis, & sed est necesse quod recurram ad alium terminum scilicet ad animal rationale, haec propositio non erit nota ex terminis suis, vt termini eius sunt, sed erit nota per alios terminos, nempe per animal rationale, quod est contra id, quod dicit Aristoteles, quod principia prima cognoscimus in quantum terminos cognoscimus, & sic haec non erit propositio per se

Efficacia rationis primae Scoti.

nota. Ex hoc patet impugnatio distinctionis allatae a Caietano, qua ait esse vnum fundamentum, vt re vera est, scilicet, quod definitum & definitio sunt idem terminus secundum se, non tamen quo ad nos, certum est enim quod definitum, & definitio licet significent eandem rem realiter, tamen etiam citra operationem nostri intellectus sunt diuersi termini, & voces, & insuper, licet significent eandem rem realiter, eam tamen significant vario modo, quia nomen definiti confuse, definitio distincte, & haec varietas significationis inest illis terminis ex natura terminorum, non ex operatione nostri intellectus nunc laborantis, quia cessante quacumque operatione nostri intellectus animal rationale significat distincte hominem, homo vero significabit confuse, quia hanc significationem habuerunt ab impositione nominum, non a nostro intellectu in eorum apprehensione, vnde vt clarum est ex primo Perihermenias, prius concipimus res, deinde illas per voces explicamus; primo ergo concipimus hominem confuse, deinde per nomen illud explicamus, deinde concipimus hominem distincte, & deinde per definitionem eum explicamus; definitio ergo, & definitum sunt diuersi termini, quia sunt diuersae voces, & licet significent eandem rem, significant tamen illam cum aliqua diuersitate ex propria natura, quia vnum confuse, & aliud distincte, vt dictum est, ergo ex propria natura habent diuersos conceptus; ergo est certum, quod sunt duo termini distincti, definitio, & definitum, ex natura rei, & secundum se, quia sunt diuersae voces aliquos diuersos conceptus significantes de eadem re. Ex hoc ergo fundamento, & illo alio, quod propositio per se nota, ex communi sententia est illa, cuius complexio est euidens ex cognitione terminorum illius propositionis, ita quod non requiritur alia extranea cognitio. Ex his duobus fundamentis sequitur, quod propositio per se nota est illa, in qua complexio est euidens ex confusa cognitione terminorum, & non requiritur cognitio definitionum, quia tunc requireretur alia cognitio vltra cognitionem propriorum terminorum. Ad rationes Caietani, quibus probat, quod definitum, & definitio differunt solum per opus nostri intel-

Impugnatur fundamentum Caietani.

Ad primum.

Contra Caietanum. intellectum, & quod sunt idem terminus secundum se. Ad primam nego consequentiam; ad probationem dico, quod concipi distincte, & confuse non addit quidem aliquid reale supra ipsum conceptum, sed tamen importat terminum ex propria natura diuersum, quia conceptus distinctus est diuersus conceptus à confuso ex natura sua, & ideò requirit diuersam vocem, qua exprimatur; & sic est terminus diuersus ex natura rei à confuso, tam quo ad vocem, quam quo ad conceptum; argumentum autem concludit, quod res, quæ explicatur per nomẽ, & per definitionem non est diuersa, quod nos quoque concedimus; sed non probat, quod termini illi nomẽ definiti, & definitio, qui illam rẽ diuerso modo significant, non sint diuersi, quod est illud, quod intendit Scotus; Vnde Scotus non dixit, quod alia res sit, quæ explicatur per nomen definiti, & alia quæ explicatur per definitionem; sed dixit quod alius terminus est definitum, & alius est definitio, & sic semper loquitur Scotus. Secundum argumentum quoque cõcludit, quod res, quæ significatur per definitum, non est alia res ab ea, quæ significatur per definitionem, quod concedimus, non tamen probat, quod non sint diuersi termini ex natura rei definitum, & definitio. Per idem patet, quod responsio ad primum argumentum nulla est, secundum enim fundamentum verissimum esse ostensum est, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, tam quo ad voces significantes, quam quo ad cõceptus, & sunt distincti ex natura sua absque opere intellectus nostri; quod si quis dicat, concipi confuse, & distincte, est operatio intellectus nostri, ergo hæc distinctio est per opus nostri intellectus. Dico, quod licet concipere distincte, & cõcipere confuse sit opus nostri intellectus, tamen termini significantes conceptus confusos, & distinctos nõ sunt opus nostri intellectus, quoniam termini significant ad placitum primi instituentis, & ideò licet illa prima institutio fuerit per opus intellectus instituentis; attamen nunc termini sunt vt res & significant talem, & talem conceptum ex natura sua, non ex nostra imaginatione; & ideò illi termini ex natura sua tam diuersos conceptus significãt,

Ad secundum.

Responsio ad primum argumentum confirmatur ad argumentum Scoti.

eos, vt dictum est, sunt etiam diuersi in se.

Ratio contra Caietanum. Per rationem etiam illam reijcitur ista responsio, quia si illi termini distinguerentur ratione tantum, tunc cum vnus terminus est notus, & alius quoque esset notus, quia sunt idem, ergo vnum non posset esse causa alterius notificatiua, quia semper ignotum demonstratur per notius non per ignotum; si autem æqualiter sint noti, fit petitio principij, quæ fallacia fit, cum supponimus esse notum illud, quod probare debemus. Confirmatur, & validissime: quia in demonstratione non sufficit, quod termini sint distincti per nostrum modũ intelligendi, sed debent esse distincti ex natura rei; quia termini ingredientes demonstrationem sunt subiectum, passio, & medium siue causa, modo illi termini non distinguuntur per solam rationem nostram cogitantem, sed ex sua natura, etiã cessante operatione intellectus, quæ distinctio probatur, quia habẽt diuersas proprietates, & de illis varia prædicata verificantur cessante operatione intellectus, quia de subiecto ostenditur passio, nõ de medio, medium est causa inhærentiæ passionis cũ subiecto, non subiectũ. Per idem patet impugnatio responsionis ad secundum; si enim nomen, & definitio solũ secundũ nostrã operationem intellectus distinguuntur, & secundũ se sunt vnum, & idem terminus, & conceptus, ergo intellectus noster non potest cognoscere prius vnum, quàm aliud, vt prius nomẽ quàm definitionem, quia intellectus intelligit res sicuti sunt, & non prius illas distinguit, quam cognouerit; in prima igitur intellectione nõ potest illa separare, sed solum postquam illas cognouit, ergo in illa prima intellectione non sunt diuersæ: sed idem, ergo nõ potest vnus esse prior, & alius posterior secundum operationem nostri intellectus; Si ergo vnus est prior, & alius est posterior in illa prima intellectione, est secundum se; Aristoteles enim ibi loquitur de conceptibus secundũ se, & ait, quod intellectus noster prius cognoscit terminos, quã definitiones; loquitur enim de ordine nostræ cognitionis prima ex parte rerum, & dicit quod magis confusa prius à nobis cognoscuntur, & consequẽter nomina rerũ prius cognoscimus, quàm definitiones per se

Impugnatur responsio ad secundum.

fectio,

tum, & hoc est etiã verum secundum expositionem D. Thomæ, conceptus ergo significatus per nomen, est alius à conceptu significato per definitionem. Secundum argumentum principale probat intentum egregiè, scilicet quod propositio illa, quæ ex terminis distinctè cognitis per definitionem est nota, non debeat dici per se nota, quia tunc omnis propositio primi modi esset per se nota, quod est falsum. Sed Caietanus negat falsitatem consequentis; adeò quod iudicat propositiones omnes de primo modo esse per se notas, sed hoc est exclusum supra formando argumentum. Præterea omnes differentiæ rerum paterent, quod tamen est cõspicuè falsum, consequentia patet, quia illæ pertinent ad primum modum dicendi per se, statim etiam prolata vna propositione cognosceremus an esset in primo modo dicẽdi per se, vel nõ, quod tamẽ est falsum, est enim difficultas, an hæc sit i primo modo, vel secũdo, Asinus est rudibilis, consequẽtia patet, qa propositio de primo modo est per se nota p se. Præterea, tunc omnes propositiones primi modi essẽt prima principia, & notissima, vt istæ: Omne totũ est maius sua parte, at videmus, quod admodũ paucæ sunt nobis notæ, & multæ ignotissimæ. Tandẽ confirmatur opinio Scoti ex Aristotele secũdo Metaphysices, in initio, vbi propositiones per se notas vocat principia prima, in quib. nullus errare potest, sed sunt nobis naturaliter notæ, ait enim, quod in inuentiõda veritate sunt quædã propositiones, in quibus errare nõ possumus, & sunt prima principia, quorũ cõplexio cognitis terminis simplicibus, statim est euidẽs, nõ ergo quælibet ꝓpositio immediata potest dici per se nota, quia nõ sẽper illa est ita euidẽs, quod in ipsis errare nõ possimus, & quod nulla sit disputatio, immò plurimæ illorũ nos latent, & de multis alijs est maxima difficultas, illæ ergo solũ sunt ꝓpositiones per se notæ, quæ quidem sunt immediatæ, sed adeò sunt notæ, & euidẽtes, quod in illis errare non possumus; istæ autẽ sunt illæ solùm, quæ ex cognitione cõfusa terminorũ habent euidentiam, vt totum est maius sua parte. Ex dictis potest elici impugnatio respõsionis ad tertiũ, & quartum. Est ergo dicendum, quod nõ sufficit, qd propositio sit immediata ad hoc, vt sit per se nota, sed op⁹ est, quod cognitis extremis confusè, siue per nomina, statim complexio sit euidens. Per hæc idem patet confutatio respõsionis ad illam deductionẽ contra diuisionem Diui Thomæ, qa si est necesse habere cognitionem definitionis ad hoc, vt illa propositio sit nota, non erit per se nota, quia non erit nota ex proprijs terminis, vt dictum est. Præterea, diuisio illa propositionum reijcitur, quia innititur illo falso fundamento, quod propositio per se nota sit idẽ, quod propositio immediata, quod esse falsum est ostensum.

THEOREMA VIII.

Propositio per se, non conuertitur in propositionem per se.

Expenditur sententia Scoti, & obiectiones contrariæ reijciuntur. Cap. I.

SCotus primo Sent. dist. 3. quæstione iiii. ita G. ad probandum, quod ens non est vniuocum dictum in quid de suis passionib⁹, adducit duas rationes. Prima est, propria passio prædicatur de subiecto in secũdo modo dicẽdi per se, ex primo Post. cap. 4. tex. 31. ergo subiectum ponitur in definitione passionis vt additum, quia secũdus modus dicẽdi per se, est ille, in quo subiectum est de definitione prædicati, vt homo est risibilis: Homo enim est de definitione risibilis, constat autẽ quod non est de definitione risibilis, nisi vt additũ, quia homo nõ est genus, neque differẽtia risibilis, neque vniuersaliter aliqd subiectũ alicui⁹ accidẽtis proprij ingreditur definitionem accidẽtis proprij, nisi vt additum. Ex hoc deducit Scotus, ergo nõ prædicatur in primo modo p se, de proprijs passionib⁹, quia quod prædicatur de aliquo in primo modo, est genus, vel differentia, vel tota definitio, vt patet ex declaratione illorum modorum. & sic subiectum nõ est vniuocum dictũ in quid de suis passionib. & cõsequenter ens nõ est vniuocum dictum in quid de suis passionibus. Secũda ratio est, quia ex Aristotele primo Post. cap. 18. vbi loquitur de statu in principijs, dicit quod propo-

propositio per se, non conuertitur in propositionem per se, sic praedicatio per se non conuertitur in praedicationem per se; ita quod si praedicatum dicitur per se de subiecto, non conuertitur, subiectum per se dicitur de praedicato, sed per accidens, Ex hoc deducit, ista est per se secundo modo, homo est risibile, ergo haec non est per se secundo modo, risibile est homo: sed quasi per accidens, sicuti haec risibile est homo, est

Origo disputationis.

per accidens. Ex his duabus rationibus concludit, quod esse non praedicatur in quid, de suis passionibus. Hinc oritur disputatio inter quosdam Scotistas, & Caietanum; numquid sit vera uniuersaliter haec propositio, nulla propositio per se, conuertitur in propositionem per se. Quidam Scotistae tenent eam esse veram uniuersaliter; Caietanus tenet eam esse veram particulariter, in aliquibus enim valet, in aliquibus non valet. Rationes, quas pro se

Prima ratio Caie.

adducit Caietanus primo Post. cap. 4. sunt istae; primò ista est propositio per se in primo modo, homo est rationalis, cum conuersa est, rationale est homo, & haec quoque est per se, ergo in aliquibus propositionibus propositio per se conuertitur in propositionem per se; quod autem haec propositio rationale est homo, sit per se, probatur, quia est necessaria, & omnis propositio necessaria est per se. Secundo probatur hoc, quia illae sunt propositiones per se, quibus competunt modi perseitatum secundum definitiones datas ab Aristotele; huic autem, rationale est homo & similibus competit definitio secundi modi per se, quia in his subiectum ponitur in ratione praedicati, ista verò, par, & impar est numerus, est in primo modo, quia ibi, & similibus competit definitio primi modi.

Reiicitur.

Verùm haec sententia Caietani, sicuti & multae aliae in suis libris Post. repugnat nedum Scoto, sed Aristoteli, & veritati de praesenti quidem est conspicuum, nam Aristoteles in 18. capite primi Post. in alia

Primariò

re non laborat, nisi in probando, quod in praedicatione uniuersali, & per se, non datur conuersio; supponit enim ibi principaliter, quod non est processus in infinitum in praedicatis, ex qua re hoc autem comprobandum, iacit inter alia hoc fundamentum, quod praedicationes per se uniuersales non conuertuntur; de his enim praedicationibus loquitur, quia aliae praedicationes sunt praedicationes per accidens, vt disertè docet textu 148. in textu etiam 150. vt illi exponit egregiè Ioannes Grammaticus, & Zabarella docet, quod non potest esse reciproca praedicatio speciei de genere, nec de differentia, quia licet genus, & differentia praedicentur de specie, non tamen vult Aristoteles, quod haec praedicatio sit reciproca, probat enim ibi intentum principale duabus rationibus, prima est per fiducialem repositionem, scilicet dato etiam, quod daretur haec reciproca praedicatio, non tamen sequeretur, quod detur processus in infinitum in praedicatis, neque in subiectis. Secunda ratio est: quia si daretur haec reciproca praedicatio in quid, & esset per se, & uniuersalis, sequeretur, quod genus esset sui generis genus; si enim haec est per se, & uniuersalis, animal est homo, sequitur, quod homo sit genus animalis, quia in naturali praedicatione superiora praedicantur de suis inferioribus, & consequenter esset quodque genus sui generis, quod est absurdum euidens. Similiter si species posset praedicari uniuersaliter de differentia, species esset differentia suae differentiae; Idem probat de praedicatis accidentalibus in tex. 151. & non intendit ulterius, quia clarum est, quod si dicam risibile est homo, est praedicatio contra naturam, quia subiectum est homo, & risibile est accidens, & consequenter risibile inest homini, non homo risibili, est ergo praedicatio contra naturam, risibile est homo; & denique haec omnia clara sunt apud Aristotelem in praecitato loco, Quod etiam conspicuè apparet ex ratione & definitione modorum per se: nam primus, & secundus modus per se habent hanc communem conditionem, quod praedicatum inest subiecto; ad eo quod praedicatio debet esse naturalis, non contra naturam, & probatur ex verbis textus, nam in primo modo ait: *per se autem quaecumque insunt in eo, quod quid est*, *vbi per verbum illud insunt, denotat praedicatum inesse subiecto*; secundum verò ait in eo quod quid est, *declarat secundam conditionem, scilicet modum quo inest in secundo modo*, cum verò ait, &

quibus-

quibuscumque eorum, *scilicet praedicatis quae insunt ipsis subiectis: haec est prima conditio*, ipsa subiecta insunt in definitione, *et aliam conditionem*: convenimus ergo utrique in illa prima conditione, quod praedicatum debet inesse subiecto; & ita praedicatio est naturalis: differunt vero in secunda conditione, quia in primo praedicatum est de definitione subiecti, in secundo vero subiectum est de definitione praedicati: quae omnia, quia diligenter declarantur a Iacobo Zabarella, & aliis, qui sententiam Aristotelem ipsum exponunt, non immorabor. in propositis propositionibus a Caietano, cum dicimus, rationale est homo, par & impar est numerum, praedicatum non inest subiecto. Sed econverso; ideo quod praedicatio est contra naturam. Ad rationem Caietani dico, quod falsa est illa propositio, quod omnis propositio necessaria est per se, quia propositio de omni, est necessaria & tamen, non est per se, quia propositio per se est magis necessaria propositione de omni. Sed hoc dimisso, dico, quod haec propositio, & similes; rationale est homo est vera, & necessaria, quia ista homo, est rationalis non solum est per se, sed est universalis, & secundum quod ipsum, quod est ultimus gradus necessitatis; propositio autem, quae est universalis, est de terminis omnino aequalibus, & ideo sunt convertibiles, & ideo istae propositiones convertim praedicantur propter eorum terminorum perfectam aequalitatem. & sic licet praedicatio non sit naturalis, tamen propositio est vera, & necessaria, quia eius conversa est secundum quod ipsum, non ergo sunt necessariae istae, quia sint per se; sed quia eius conversae sunt secundum quod ipsum, vide Porphyrium capite de Specie, duplicem praedicationem solum admittit, superiorum de inferioribus & aequalium de aequalibus; idem dicendum de illis propositionibus omne necessarium est aeternum, quod si non sint secundum quod ipsum, erunt falsae, vel non necessario verae. Quae autem dicit Caietanus de definitione accidentium, quod subiectum non ponitur, ut addunt, sunt falsa, sed alibi ea examinabuntur, scilicet in Meth. lib. 7.

Ad primam rationem Caietani.

THEOREMA IX.

Datur regressus.

Probatur quod datur regressus de mente Scoti, & secundum veritatem. Cap. I.

Licet quod antiquos de demonstratione circulari fuerit disputatio, nunquam tamen de regressu fuit controversia. Vide Scotum libere loquutur de eo, ac si de hoc nunquam dubitatum esset: ut autem veritas in hac re dilucida fiat, primum declarabo quid sit regressus, & quomodo a circulari demonstratione (quam condemnat Aristoteles) differat. Secundo ponam Opinionem Scoti cum suis fundamentis. Tertio rationes adversariorum adducam, & solvam. Quo ad primum est tale discrimen inter circulum, & regressum, quod circulus est, quo ostendimus conclusionem per praemissas, deinde praemissas per conclusionem eadem via, scilicet propter quid, ita quod utraque est demonstratio propter quid, ut si ex A. demonstremus B. & iterum ex B. demonstremus A. & utraque sit demonstratio propter quid, sive per causam est demonstratio circularis, quam Aristoteles 3. c. 1. Poster. reiicit; regressus vero est, quando per effectum ostendimus causam, deinde revertimur, & per causam ostendimus effectum, & ita hoc est discrimen inter regressum & circulum, quod in circulo uterque processus est propter quid; at in regressu prior processus est ab effectu, & a posteriori; secundus est propter quid, & a priori, & ita argumenta, quae fiunt contra circulum, non valent contra regressum, nec admittentes regressum admittunt circulum. Quo ad secundum ex multis locis Scoti in libris Sent. potest talis sententia colligi, licet nullibi (quod viderim) de hoc expresse loquatur, praecipue tamen elicitur eius sententia ex 1. Sent. in Prologo quaestione de subiecto solvendo tertium principale; ait enim quod ex passionibus possumus venire in cognitionem causarum [illegible] passionum, demonstratione [illegible] admisso, clarum est, quod possumus per tales causas possumus cognoscere illas passiones, quae sunt effectus talis esse causarum; etenim si sunt

Discrimen inter circulum, & regressum.

Opinio Scoti.

cognitae

cognoscibiles, distinctè debent cognosci per causas proprias, & sic habito per demonstrationem quia, quod causa est, possumus regredi ad ostendendum effectum distinctè per eandem causam, siquidem ille effectus nō potest distinctè cognosci, nisi per suam causam proximam: & hoc confirmatur, quia vult quod subiectum in scientia potest demonstrari demonstratione quia, & tamen cum hoc vult, quod definitio eiusdem sit medium, & causa ad ostendendum passiones, & effectus de subiecto. Sed clarius i quodlibeti q. 7. ad A. admittit regressum: dicit enim ibi apertè, quod duplex est demonstratio, vna est per causam, & alia per effectū, & ibi probat dari hoc duplex demonstrationis genus: quia veritas necessaria, sed non euidens ex se habet euidentiam, & probatur ex alia veritate euidente sumpta ex causa, vel ab alia sumpta ex effectu, & subinfert, quod veritates de causis non possunt esse sine quibusdam veritatibus de effectibus, & è conuerso veritates de effectibus nō possunt haberi sine veritatibus deductis ex causis; ita quod in illis est circulus necessarius, & mutuus. Ex quo loco clarius apertè ipsum admittere regressum; nam vult, quod per causam cognoscamus effectum, & per effectum causam, siue quod idem est, quod per veritates deductas ex effectu, veniamus in cognitionem veritatum deductarum ex causis, & per veritates sumptas ex causa, veniamus in cognitionem effectuum necessariorum. Quomodo fiat Regressus. Vlterius declarat quomodo sit possibile, quod aliqua propositio vera deducta ex effectu, sit euidens, & non sit nota per causā, & declarat hoc modo: quia vt patet ex Proœmio Metaphysicæ acquirimus scientiā per experientiā, q̄ experientia fit sēsu, & sic cognoscimus effectum, licet nō cognoscamus causam distinctè, & consequenter possumus cognoscere aliquam propositionem veram deductam ex effectu non cognoscendo causam distinctam, & subinde vlterius inquirendo; postea etiam Notandum. cognoscimus distinctè causam, vbi declarat quomodo detur Regressus. Pro cuius clariori notitia notandum est, quod hæc habent in regressu, vt colligitur ex prædicta quæstione septima quodlibetali A. quando in primo processu ab effectu noto tendimus ad causam, tunc notum est nobis effectum inesse subiecto, sed cognitione confusa, quia tunc cognoscimus nō per propriam causam, sed per experientiam, & sensum effectum inesse tali subiecto, & sic nos deducit quoque in cognitionem confusam causæ, sed habita cognitione confusa causæ, per effectum notum confuso modo, non statim procedimus à causa ad effectum, sed prius distinctè cognoscimus causam esse causam talis effectus, cognoscimus autem distinctè per multiplicem collationem causæ ad illum effectum, sic enim ex cognitione confusa istius effectus, venimus in cognitionem distinctam causæ, & hoc est, quod dixit Scotus ibi in calce, mediante vlteriori inquisitione, vt exempli gratia, experientia, & sensu cognoscimus generationem inesse rebus materialibus, & prodire à materia; modò per multiplicem collationē generationis ad materiam, venimus in cognitionem conditionum materiæ, vt patet in primo Physicorum, vbi Philosophus per generationē, quæ est effectus materiæ venit in cognitionē materiæ, primò enim probat dari materiā in corpore naturali sic. Vbicumque est generatio, est materia subiecta, in corpore naturali est generatio, ergo in eo est materia; inde paulatim procedit ad cognoscendum exactè ipsam materiam per multiplicem comparationem materiæ ad generationem; & sic adinuenit quod si materia est causa generationis, debet esse priuata forma, & esse in potentia, & habere annexam priuationem, & multas alias conditiones, ita quod venit in perfectam cognitionem materiæ. Habita hac perfecta, & distincta cognitione materiæ, tunc regressum facit, & per causam ostendit effectum inesse subiecto, subinfert generationem inesse corpori naturali per materiam sic; Vbicumque est materia, ibi est generatio, in corpore naturali est materia, ergo in corpore naturali est generatio. Hæc tria ergo in regressu sunt cognitio confusa effectus, consideratio, & examinatio causæ per illam collationem ad effectum, qua acquiritur cognitio distincta ipsiusmet causæ, tertio regressus à causa ad effectum, & licet ista tria tempore

re in quolibet regressu non reperiantur subordinata, tamē natura sic sunt disposita, & se praecedunt. Quod nullo detur talis regressus, probatur primò auctoritate Aristotelis primo Post. c. 3. nam postquā confutauit circularem demonstrationem per illam rationem, quia idē esset notius, & ignotius seipso, subiungit, hoc tamen non esse inconueniens si diuersimodè accipiatur notius, & ignotius, vt vna demonstratio sit propter quid, alia quia. Hęc autē sūt verba tex. [Circulo quoq; quod impossibile sit demonstrare simpliciter manifestum quidem, ex prioribus oportet demonstrationem esse, vt notioribus, impossibile enim est eadem eisdem simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero simpliciter quo modo inductio facit notū.]

Dari regressum. Primò ratione

Secundò. Ex his manifestè apparet, quod respuit circulum, tamen regressum admitti. Secundò clarius primo Post. tex. 37. habetur, vbi ponit discrimen inter demonstrationem propter quid, & quia. dicēs, quod quando causa est medium, est propter quid: quando autem mediū est effectus, est demonstratio quia; & dat hoc exemplū formantem hūc syllogismum. Quod propè est, non scintillat. Planetae propè sunt, ergò non scintillant; haec est demonstratio propter quid, quia propè esse, quod est causa non scintillandi, est medium in hac demonstratione; si verò formetur sic: Quod non scintillat propè est. Planetę non scintillant, ergo propè sunt, est demōstratio quia, nā mediū est effectus, scilicet nō scintillare, nā causa cur Planetę nō scintillant, est prope esse; ecce qd̄ in prima priori demōstratione demōstrauimus effectū per causam, & in hac secunda per eundē effectum demōstrauimus causam, qui est regressus, quia vnus est propter quid, alter quia. [illegible] quādoque euenire, vt sint reciprocè, & demōstratione vtamur; haec enim sūt verba textus [euenit autem, & per alterū monstrari alterū] & hoc clarius docet ī tex. 95. & 39. nā ī fine illius tex. 99. monet, nō posse fieri semper huiusmodi regressum, sed solum quando causa, & effectus sunt reciprocè, ita quod causa sit causa immediata talis effectus; sed quādo effectus non sunt reciproci, per effectū poterit ostēdi causa, at per causā nō poterit ostēdi talis effectus, quia effect* non pōt ostēdi propter quid, nisi per causam proximā, & immediatā.

Tertiò ratione Tertiò ratione: si talis regressus est circulus, & nō admittēdus, sequitur quod nulla datur scięntia, quod est absurdū; Probo consequentiā, quia ex notioribus nobis deuenit ipse Philosophus in cognitionē causarū, quae sunt nobis ignota, & nota naturę; notiores aūt in nobis sunt effectus, causę autē sunt notę naturę, ergo si habita cognitione causarū tantū per effectus, ex cognitione illarū causarū non possumus venire in cognitionē effectuū, nulla datur scientia; nec valet si quis respōdeat, ex effectu deuenitur in cognitionem causę, tamē per causā postea nō cognoscimus illū effectū, sed alios effectus, & cognitio de his est, quae perficit scientiam; non valet inquā, quoniā hic effectus est cognoscibilis cognitione distincta, quae est per causam propter quid: potest enim cognosci distinctè per causā, nisi cognoscatur per illam per causā, quā ipse habet ostēdi à posteriori, vel ergò dicendū est, quod talis effectus immediatus nō est cognoscibilis distinctè per causā, vel quod debet admitti regressum esse, etenim qui per effectū notum ostendimus causā, effectus est notus solum confusō modo; per causam autem cognoscitur distinctè.

Adducuntur rationes contra Regressum, & soluuntur. Cap. II.

Primum PRimò illi, qui negant regressum duobus illis argumentis arguunt quibus innuitur Aristoteles, ubi est circulum, quorum primum est; Si daretur circulus idē esset notius, & ignotius eodem, scilicet causa esset notior, & ignotior effectu; nam in processu vno esset causa ignotior effectu, in alio esset causa notior effectu, & ita idem esset notius & ignotius eodem; nec valet si quis dicat, hoc non sequitur in proposito, quia alio, & alio modo sumitur notius & ignotius; nam in vna demōstratione causa est notior naturā, alia est notior quoad nos. Non valet dicere quia vtraque demonstratio est propter nos; non propter naturam, & ideò vtraque debet

bet fieri à notioribus nobis. Vnde cum effectus sit notior nobis, possumus quidem per illum ostendere causam, at non possumus regredi à causa ad ostendendum effectum, quia semper effectus erit notior nobis causa. *Secũdum.* Secundo dato regressu nihil aliud probamus, nisi idem per seipsum, qui est processus inutilis; nam priori processu ostendimus ex A. effectu causam B. in secundo processu ostendimus ex B. causa A. effectum; adeò quod à primo ad vltimum nihil aliud probamus, quod si A. est, A. est. Hæc duo argumenta conficit Arist. 1. Post. cap. 2. aduersus Circulum.

Tertium. Tertio. Arguunt aliqui, & putant demonstrare quando ab effectu ad causam procedimus, vel cognoscimus illum effectum pendere ab illa causa, vel non, si nõ, non possumus etiam facere demonstrationem illam, & per illum effectum adinuenire illam causam, quia maior propositio illius demonstrationis esset falsa: vt si quis arguere vellet quod datur ignis in ligno, quia in ligno est fumus, deberet sic formare demonstrationem. Vbicumque est fumus, ibi est ignis, at in ligno est fumus, ergo in ligno est ignis, modo si ignotum esset quod fumus pendeat ab igne, nulla esset talis demonstratio, quia maior esset ignota: si verò scimus quod effectus ille pendet ab illa causa, ergo superfluus est secundus processus, in quo ostendimus effectum per causam; nam per demonstrationem propter quid, quærimus scire propter quid talis effectus: siue causam talis effectus: hoc autem iam consequimur per priorem processum, ergo superfluus est secunda demonstratio, ergo iste regressus non est admittendus, quia vel est vitiosus, vel superfluus.

Argumenta Balduini. Varia argumenta aduersus hunc regressum adducuntur à Balduino, & illa probant secundum processum à causa ad effectum non esse demonstratiuum, & ideò non posse fieri talem regressum. *Quartum.* Primò sic. Omnis demonstratio est ex notioribus nobis; sed demonstratio in secundo processu non est ex notioribus nobis, ergo. Maior est Aristotelis primo Posteriorũ, capitulo secundo. Minor probatur ex Aristotele primo Post. cap. 2. & c. 15. vbi ait Aristoteles, id quod est causa notitiæ alicuius, est magis notum illo, propter enim vnumquodque tale & illud magis; sed esse effectus est causa notitiæ esse causæ, ergo notitia esse effectus est maior, & certior notitia esse causæ. *Quintum.* Secundò, demonstratio fit ex præmissis necessarijs, sed præmissæ talis processus non sunt necessariæ, ergo, maior est nota, minor probatur quia præmissæ illius processus sunt necessariæ ex suppositione, quia si effectus est, causa est, ergo si effectus non esset, neque causa esset, & hæc minor habetur ex Aristotele 2. Post. cap. 15. *Sextum.* Tertio, si daretur hic regressus, quælibet scientia posset ostendere suum subiectum à priori, consequens est falsum, ergo, consequentia probatur hoc exemplo: datur corpus compositum, ergo est corruptibile, ergo est materia. Hoc processu adinuenimus materiam ab effectu. Regrediamur à causa ad effectũ, datur materia, ergo datur corpus corruptibile, ergo datur corpus compositum, quod est subiectum in Philosophia naturali, sic in alijs possumus arguere.

Prædicta soluuntur. Ex dictis in præcedẽti capite facilè soluuntur rationes adductæ. *Ad primum.* Ad primam, cõcedo quod idẽ est notius, & ignotius respectu eiusdem, vt dictum est, neque hoc est inconueniens accipiendo diuerso modo notius & ignotius; vnde argumentũ procedit contra circulum, non contra regressum, quia in regressu effectus est notior causa cognitione confusa; sed est postea ignotior ipsa causa cognitione distincta. & cum arguit cõtra hoc, quia in vtroque processu debemus procedere à notioribus nobis, quia demonstratio est propter nos, non propter naturã, dico, quod in vtroque processu procedimus à notioribus nobis, sed in vno cognitione confusa, vt cum procedimus ab effectu ad causam; in alio verò processu procedimus a notioribus nobis cognitione distincta, vt cum à causa procedimus ad effectum, neque enim dicimus alium processum esse à notioribus nobis, & alium à notioribus naturæ; sed vterque est à notioribus nobis, alio tamen, & alio modo, vt dictum est. *Ad secundum.* Ad secundum iam dictum est, quod concludit aduersus demonstrationẽ circularem, non contra regressum, quia in regressu non est processus ab eodem ad

idem,

idem, eodem modo, vt contingit in circulo. Ad 3. Ad tertium dico, quod ex primo processu cum procedimus ab effectu ad causam, ignorantes causam esse causam illius effectus, & etiam scimus esse causam illius effectus, scimus illam causam esse causam illius effectus confuso modo; sed ignoramus distincto modo; Ideò cum tibi conitur ergo superfluit ille secundus processus a causa ad effectum, dico, quod nõ superfluit, immò est necessarius, vt cognoscam distinctè talem effectum esse à tali causa. Vnde isti decipiuntur simili deceptione Menonis, & Sophistarum 1. Post. cap. 1. argumentium, quod non datur scientia; quia enim non concedebant medium cognitionem inter perfectam scientiam & meram ignorantiam, quæ est cognitio confusa, ideo illos cauillos, vt etiã ibi soluere nesciebant; nos autem illa adinuenta faciliter cum Aristotele soluimus. Ad 4. Ad quartum, negatur minor, profectò verum est, quòd effectus est causa notitiæ causæ in cognitione confusa, tamen in cognitione distincta effectus non est causa notitiæ causæ, sed talis cognitio distincta habetur ex examine, & labore intellectus circa cognitionem illius causæ, & hæc responsio confirmatur ex hoc, quod omnes concedunt cognitionem cõfusam semper præcedere distinctam; immò distincta habet originem a confusa; tamen si quis argueret, ergo certior est cognitio confusa, quàm distincta; quia propter vnumquodque tale, & illud magis; nihil concluderet, quia vbique locum habet ratio in eodem ordine, at in diuersis ordinibus nequaquam. Ad 5. Ad quintum negatur minor; ad probationem dico, quod in secundo processu propositiones sunt necessariæ per se, non ex suppositione, quia prædicatum inest subiecto necessario; ideò licet earum cognitio originetur a cognitione effectus confusa, tamen habita illa, venimus postea in cognitionem distinctam causæ, & sic formamus propositiones necessarias per se, quia sunt veræ, & necessariæ, licet euidentiam habeant ex illis, neque sequitur, quod sint necessariæ ex alio, & ex suppositione, licet earũ cognitio distincta præsupponat aliquam Ad 6. cognitionem confusam. Ad sextum negatur consequentia; ad probationem per illud exemplum, dico, quod concludit, quod subiectum potest ostendi à posteriori, & hoc nos concedimus, immò si cognitio, quia præsupponit aliã, non esset necessaria, nulla cognitio intellectus esset necessaria absolutè, quia illa præsupponit cognitionem sensitiuam, ab illa enim originatur; hoc autem dicere, est absurdum, & si hoc dicere non est absurdum, neque est absurdum hoc, quod ipse pro absurdo assumit, fallitatem autem consequentiæ ostendo per hoc, quia in regressu in primo processu ostendo causam per effectum, in secundo processu ostendo effectum per causam, modò si per talem regressum possum ostẽdere dari subiectũ propter quid, hoc contingit in primo processu, in quo per effectum ostendo subiectum, & causam, & tunc hoc non est probare dari subiectum a priori, sed a posteriori, quod non concedimus, vt in propria quæstio dictũ est; in secundo verò processu, qui est à priori, non ostendimus dari causam, neque subiectum, sed effectum, & passionem per causam, ita quod nulla est hæc ratio.

THEOREMA X.

Dantur tantum duæ species demonstrationis.

Positio Scoti & comprobatio. *Cap. I.*

DE hac materia loquitur Scotus in Quodlib. quæst. 7. i principio ad A. & apertè asserit Aristotelem tantummodo duas species demonstrationis admittere, scilicet, propter quid, & quia, quarum vna est per causam, alia est per effectum; quod autem sufficiant duæ species demonstrationis tantum, probat: quia omne verum necessarium non euidens ex terminis, habens tamen necessariam connexionem, & euidentem ad aliud verum necessarium, & euidens, potest probari per illud verum necessarium, & euidens. Hoc non probat Scotus, tamen ex se facillimè patet, tum sicuti ex propositionibus euidentibus ex terminis probamus propositiones veras, sed non euidentes ex terminis, quæ habent necessariam connexionẽ ad istas.

ad illas ita possimus probare propositiones veras, sed non euidentes ex aliis veritatibus necessariis, & euidentibus, ad quas habent necessariam connexionem. Hæc omnia vera & clara per se sunt. Subinfert Scotus, at veritates necessariæ, & euidentes accipiuntur vel a causa, vel ab effectu, & sic veritates necessariæ, sed non euidentes, vt sunt conclusiones necessariæ, possunt probari, vel per veritatem necessariam euidentem deductam ex causa, vel per veritatem necessariam euidentem deductam ex effectu; si primo modo, habetur demonstratio propter quid; si secundo modo, habetur demonstratio quia: ita quod in demonstratione propter quid, ostendimus conclusionem veram, sed non euidentem ex veritate necessaria, & euidenti deducta ex causa; in demonstratione quia, ostendimus conclusionem verum, & non euidentem per veritatem euidentem deductam ex effectu. Hinc patet, quod sint tantum duæ species demonstrationis, & hæc confirmantur ex 2. Sent. d. 3. q. 6. soluen. in vltimam principali ad 3. vbi demonstrationem potissimã appellat propter quid; dicit enim, quod definitio subiecti est medium in demonstratione potissima; at definitio subiecti est medium in demonstratione propter quid, ergo propter quid est demonstratio potissima, & ita secundum Scotum nulla est differentia inter demonstrationem propter quid & potissimam; sed eam est propter quid, est etiam potissima. Cur autem solum detur demonstratio ex causa ad effectum, & ex effectu ad causam, est, quia solum inter has datur essentialis connexio, & vis illationis.

Notandum. Notandum est autem, quod duplex est causa & effectum, scilicet causa remota, & effectus remotus, & sic possent esse aliæ duæ species demonstrationis, vna per causam remotam, alia per effectum remotum; de hac prima loquitur Philosophus in cap. 10. primi Post. & eam appellat demonstrationem quod; vnde ait quod duplex est demonstratio quod; vna per effectum, alia per causam remotam: & hanc quæ est per causam remotam, ait fieri tantum in secunda figura, ratio est: quia causæ ad effectum non est necessaria connexio, vnde posita causa remota, non ponitur effectus, & sic solum in secunda figura fit, quia ex consequenti negata causa remota, negatur effectus, & sic solum habet locum in secunda figura, in qua conclusio est semper negatiua, vt patet per exemplum adductum ibi, quod est hoc, reductum in figura Camestres. Omne respirans est animal, nullus paries est animal; ergo nullus paries respirat. Ecce causam remotam, quæ est esse animal (nam esse animal non est causa proxima respirandi, sed remota; quia sunt multa animalia non respirantia, vt quæ carent pulmone) causa ergo proxima est pulmo; sed quia tales demonstrationes sunt viles, ideo indignæ sunt nomine demonstrationis; similiter demonstratio ab effectu remoto, est adeo plena defectuum, quod illa in scientijs non venit in vsum; nam ab effectu remoto non possumus procedere ad cognitionem causæ remotæ, nisi prius habita causa proxima; & hac de causa Aristoteles de ea ne verbum quidem vnum facit. Solum ergo sunt duæ species demonstrationis, vna per causam proximam, quæ est propter quid, & habet omnes conditiones enumeratas ab Arist. 1. Post. 2. & 4. cap. & dicitur potissima demonstratio. Altera ab effectu proximo, quia solum inter causam proximam, & effectum proximum est essentialis connexio, & hæc dicitur demonstratio quia. Ex quo apparet, quod illa tertia species demonstrationis adinuenta à Themistio non est admittenda, quæ vt ipse ait, est non ab effectu ad causam, neque à causa ad effectum, sed ab effectu ad effectum, & ab æquali ad æqualem, non à priori, neque à posteriori, & hæc fit quando duo effectus æqualiter proueniunt ab eadem causa; tunc enim ait ipse, possumus vnum ostendere per alterum; exempli gratia febris putrida habet duos effectus alterationem pulsus, & certum calorem in ægrotante. Vnde si quis ex eo, quod est in ægroto certus talis calor, inferat ergo est inæqualitas pulsuum, quod erit demonstratio ab æquali ad æquale diuersa à duabus primis: Sed iure confutatur hæc species ab omnibus ferè, quia in demonstratione requiritur connexio necessaria, quæ solum est inter causã, & effectum; modo illi duo effectus, cum

Demonstr. Themist. ab æquali ad æquale

vtiq; non

velis non sit causa alterius nō habent necessitatem consequentiae, sed quod sint simul semper, & quod posito uno, ponatur alterum est ex accidente, non prouenit ex necessaria, & intrinseca natura rerum, sed ab extrinseco, scilicet à solo, quod si [illegible] effectus ita se habere, quod unum dependeat ab altero, tunc se habent ut causa, & ut effectus, tum ut effectus, & effectus. Hanc
Graeci & Latini. eandem sententiam Scoti sunt omnes Graeci expositores, & Latini, qui omnes dicunt, quod dicitur tantum duae species demonstrationis, una quae est solum, quod est, alia, propter quid est, ut diximus.

Confirmatur autem haec positio primo
Probatio. testimonio Arist. cap. 10. 1. Post. ubi colligit omnes species demonstrationis & earum discrimen assignat, & tamen enumerat solum demonstrationem propter quid, & quia. Et confirmatur, quia Arist. ibi diuidit demonstrationem quia, in duas partes, scilicet in demonstrationem quia, per causam remotam, & in demonstrationem quia, ab effectu: ergo si daretur alia species demonstrationis debebat illam assignare, neque solum eo in loco de alijs speciebus demonstrationis non facit mentionem, sed neque in ullo alio loco habetur specialis tractatus, qui tamen requiri videbatur.

Opiniones aduersariorum adducuntur.
Cap. II.

Auerroes. AVerroes tamē, & eius sectatores cō trariam opinionem sustinēt, & asserunt tres esse demonstrationis species, unā, quae ostendit, quod est tantum, ut demonstratio quia, alia, quae ostēdit propter quid est solum, nō autem, quod est, ut demōstratio propter quid, quam etiam appellant demonstrationem causae, & alia, quae ostēdit, quod est, & propter quid est simul, & hāc appellant demonstrationem potissimam, & demonstrationem simpliciter, & sic sunt tres species demonstrationis, quia, propter quid, & potissima: ab effectu prodit demonstratio quia: à causa verò duplex prouenit, scilicet demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, & sic demonstratio propter quid, est duplex alia, propter quid solum, & alia potissima. Tota itaque difficultas inter Auerroem, & eius sectatores, & Scotum, & Graecos ac Latinos omnes, est an demonstratio propter quid, & potissima, sint duae species demonstrationis, quarum potissima sit excellentior demonstratione propter quid, vel potius illae sint una, & eadem species demonstrationis. Hoc asserunt Scotus, & Latini, & Graeci, illud Auerroes, & sectatores eius. Cum itaque Auerroistae dicant demonstrationem propter quid, & potissimam, esse duas species demonstrationis, declarant etiam differentias, propter quas istae species ab inuicē distinguantur: sed circa assignationem differentiarum nō conueniunt. Aliqui dicunt, quod tres sunt differentiae, quibus distinguuntur: prima est ratione medij: unde dicunt, quod medium in demonstratione potissima, est semper causa formalis: sed in demōstratione propter quid, medium est, vel causa efficiens, vel materialis, vel finalis, nūquam formalis. Secunda est ratione terminorum: unde dicunt, quod demōstratio potissima semper fit in terminis cōuertibilibus, sed propter quid, nō fit in terminis conuertibilibus. Tertia est, quod demonstratio potissima, ostendit quid est, & propter quid est simul: sed demōstratio propter quid, ostēdit solū propter quid est: nō autem quod est. Haec opinio tribuitur M. Antonio Zimarae, & Thomitano. Varia opiniones Auerroistarum. Prima opinio. Aliqui alij, ut Bernardinus Petrella lib. 6. suarum logicarū disputationum, c. 7. adducit quatuor cōditiones: prima quod in potissima, mediū est solū causa formalis, in propter quid, omnia quatuor genera. Secūda, quod in potissima, termini sūt reciproci, ut mediū cum effectu: in propter quid verò, nequaquam. Secunda opinio. Tertia, quod in potissima, mediū & causa est nota naturae, & nobis immediate per sensum, & sine demonstratione, quia: sed in demonstratione propter quid, mediū, & causa est nota solum naturae, non nobis; sed venimus in cognitionem illius causae, & medij per demonstrationē quia: unde solum illae causae, quae nobis innotescunt per demonstrationem, quia, efficiunt demonstrationem propter quid, nō potissimam: sed causae, quae sunt notae natura, & nobis immediatè,

absque ulla demonstratione, quia efficiunt demonstrationem potissimam. Quarta, quod demonstratio potissima facit scire quod est, & propter quid est; & sic satisfacit duobus quaesitis, sed propter quid, facit scire solum quid est, non quod est, quia iam scitur, quod est, per demonstrationem quia: quae semper in talibus praecedit. Aliqui alii, ut Bernardinus in sua quaestione de regressu, dant tantum, ut videtur, unicam differentiam; prima est tantum media posita in demonstratione potissima, medium est notum natura, & nobis primo & immediate; absque demonstratione; quia sed in demonstratione propter quid, causa, & medium est notum solum natura, non nobis; nobis vero innotescit per demonstrationem quia. Secunda, quod demonstratio potissima, facit scire quod est, & quid est simul; sed propter quid, facit scire solum propter quid est, & definitur, & acquiritur ex priori; nam ex eo, quod medium in demonstratione potissima est notum natura & nobis, illa demonstratio facit scire quod est, & propter quid est; in demonstratione vero propter quid, quia medium, & causa est nobis ignota, licet sit nota natura, non facit scire, quod est, sed solum propter quid est; quod est autem, innotescit nobis per demonstrationem quia. Has differentias Averroistae ex variis locis Averrois colligunt. Prima ratio pro hac opinione, quam putant validissimam, est haec. Demonstratio, quae ostendit solum quid est, differt a demonstratione, quae ostendit quod est, & secundum omnes sunt duae species, ergo etiam illa, quae solum ostendit propter quid est, debet esse alia species a demonstratione, quae ostendit, quod est solum, & ab ea, quae ostendit, quod est, & propter quid est, propter eandem rationem; sicut enim demonstratio, quia, ostendit solum quaesitum quod est; ita propter quid, ostendit solum quaesitum propter quid est; potissima vero utrunque; & sic realiter istae species distinguuntur ab invicem, & haec differentia desumitur a quaesitis. Secunda ratio desumitur ex auctoritate Arist. in 1. Post. tex. 178. ubi ait, quod certior, & praestantior est scientia illa, qua cognoscimus, quod, cum propter quid, quam illa, qua cognoscimus quod solum, vel propter quid solum, ergo videtur, quod Arist. etiam ponat talem distinctionem inter species demonstrationis, qualem isti assignaverunt. Tertio Arist. in 2. Post. tex. 39. videtur innuere intendum, ut cum cognoscimus rem esse quaerimus solum propter quid; evenire etiam aliquando, ut manifesta ambo simul fiant; & ita videtur quod tres species demonstrationis admittat, unam, qua solum scimus quod est: aliam, qua solum scimus propter quid est; tertiam, qua scimus utrunque. Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum logicarum cap. 4. multa dicit pro confirmatione huius opinionis, ex quibus praeter supra dictas duae rationes aliae colligi possunt; Prima, illae sunt diversae species demonstrationum, quae habent diversa media, & diversas causas; at demonstratio propter quid, & demonstratio potissima habent diversas causas, & diversa media, ergo. Maior probatur ex Arist. 2. Post. tex. 11. & 2. Physicorum tex. 71. ubi ait Arist. in demonstrationem propter quid ingredi quatuor genera causarum, & ita colligitur, quod demonstrationem propter quid ingreditur quartus modus dicendi per se, qui proprie est causa efficiens; at demonstrationem potissimam ingreditur solum primus, & secundus modus dicendi per se, & excluditur tertius, & quartus ab Arist. 1. Post. c. 4. Secunda ratio; Sunt quaedam causae, quae ignotae nobis sunt, & habent effectum notum, ex his fit demonstratio quia, solum; sunt etiam quaedam causae ignotae nobis, tamen notae natura; ex his solum possumus facere scire propter quid, non autem quia; denique sunt causae notae natura & nobis. Ex his possumus facere demonstrationem potissimam, quae facit scire quod est, & propter quid est, ergo cum sint media triplicia, tres quoque demonstrationum species dantur.

Tertia.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta Petrella.

Quinta.

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

VErum cum omnes hae attributiones commentitiae sint, & apud Arist. ut supra diximus est tantum duae species demonstrationis dentur, propter quid, & quia, & propter quid sit potissima, & principia

de-

demonstratio, facile est omnes has differentias, quibus nituntur ostendere potissimam, & propter quid esse diversas species reprobare, & confutare; ego tamen breuibus ago, quia plura de his quilibet legere potest apud Zabarellam de speciebus demonstrationis cap. 13. & infra, ubi has omnes egregie confutat. *Contra primam differentiam.* Contra primam differentiam hanc unicam rationem adducimus; dicunt quod demonstratio potissima, solum fit per causam formalem; propter quid vero, per alias causas nunquam per formalem. Contra demonstratio propter quid, fit per causam formalem, ergo haec differentia est nulla, & sic non sunt duae species demonstrationis, sed unica. Antecedens probatur; Contingere potest quod causa formalis sit ignota nobis, effectus autem illius, ut passio accidens aliquod sit nobis notum, ut aperte asserit Aristoteles in primo de Anima, tex. 11. tunc per effectum possum venire in cognitionem causae formalis demonstratione quia; & hoc facto possum regredi, & per illam causam demonstrare effectum propter quid, tunc erit demonstratio propter quid, & non facit scire quod de effectu, quia iam illud est notum, sed facit scire solum propter quid est, & sic non est potissima demonstratio, & tamen est per causam formalem, ergo non est bona differentia. Haec omnia quae sunt in hac ratione admittuntur ab Averroistis, nam ipsi admittunt regressum. Alias rationes vide apud Zabarellam loco citato. *Contra secundam.* Contra secundam differentiam, quam dicebant esse terminorum reciprocationem in potissima, non autem in propter quid. In omni demonstratione, in qua praemissae sunt immediatae est terminorum reciprocatio, sed in demonstratione propter quid, & causae (ut vocant) solum sunt propositiones immediatae, ergo & in illa sunt termini reciproci; ergo nulla est haec secunda differentia; minor probatur: quia causa cur termini sunt reciproci, est, quia immediate unus sequitur ad alterum, ut causa ad effectum proximum; ideo enim posito homine ponitur risibile, quia homo est causa proxima risibilis, & quando sunt immediati, sunt de omni, per se, & secundum quod ipsum. Ex quibus conditionibus sequitur reciprocatio terminorum; ideo enim est propositio immediata, quod propositio de omni, per se, & secundum quod ipsum, quia illae conditiones de 4. cap. 1. Post. sunt eaedem conditiones secundi cap. sed magis illarum declarativae; est ergo vera maior; minor est concessa ab omnibus, nam clarum est quod demonstrationem propter quid non ingreditur causa remota, quia illa facit demonstrationem quia, ut patet ex 10. cap. primi Post. ergo si tunc causa proxima ingreditur hanc demonstrationem, ut etiam ipse Averroes concedit, sequitur quod eius propositiones sunt immediatae; quando enim effectus proximus demonstratur per causam proximam de subiecto in aliqua demonstratione necesse est, quod propositiones omnes sint immediatae; etiam sequitur, quod in demonstratione propter quid, termini sunt convertibiles, ergo demonstratio propter quid, est potissima, & sic una species demonstrationis sunt, non duae. Alias rationes vide apud Zabarellam, ut supra. Praeterea sumptis causa, & effectu reciprocis, & effectus sit nobis notus, tunc poterimus in regressu per effectum ostendere causam, & erit demonstratio propter quid tantum, secundum eos, & tamen erit in terminis convertibilibus, ergo non est bona differentia. Contra tertiam differentiam, quae desumitur a medio & erat, quod medium in demonstratione potissima, est notum naturae, & nobis; sed medium in demonstratione propter quid est notum naturae solum, non nobis, & in hac differentia maxime innituntur; ideo hac refutata clara erit nostra positio. *Contra 3.* Ex hac etiam patebit confutatio alterius conditionis sequentis, scilicet quartae, quae ex hac desumitur. Arguo itaque in hunc modum. Illa est demonstratio potissima, & simpliciter, maneris absoluta, quae habet omnes conditiones assignatas ab Aristotele in 2. capit. & 4. primi Posteriorum sed haec conditio medii, quod debeat esse notum nobis, & natura, non ponitur inter illas, ergo non est conditio necessaria ad potissimam demonstrationem & consequenter cum solum haec differentia ponatur inter propter quid, & potissimam demonstrationem, & demonstratio propter quid, habeat omnes alias conditiones, se-

quitur quod sit demonstratio potissima: non ergo differt propter quid, à potissima, maior probatur. Alioquin Aristoteles esset diminutus; hoc autem non est dicendum, neque illud dicerent adversarij. Minor probatur, conditiones assignatę in definitione demonstrationis 2. capitis sunt illę quinque; quod præmissæ sint veræ, immediatæ, priores, notiores, & causę conclusionis; declarans autem illam conditionẽ notiores, ait duplex esse aliquid notius, natura & nobis, & explicat se intelligere, quod debent esse notiora natura, non nobis; sic enim est demonstratio quia; conditiones autem de quarto cap. sunt declarationes illarum, & in nullo differunt; non ergo est inter conditiones demonstrationis potissimæ, quod medium sit nobis notum, & natura, sed solũ, quod sit notius natura; conditiones autem præmissarum sunt conditiones medij, vt patet ex secundo & alijs capitibus. Nec valet communis Averroistarum responsio, quòd quando Aristoteles dixit principia esse notiora, intellexit esse notiora natura, & nobis, non autẽ solum notiora natura, quia demonstratio est opus nostrum, & propter nos inventum, ideo debent illa principia esse notiora etiam nobis: non valet inquam, quoniã Aristoteles apertè ait debere esse notiora natura solum; & reddit rationem, quia sunt causæ, causæ autem sunt priores, & notiores conclusione natura; quod autem dicunt principia demonstrationis debere esse notiora nobis, quia demonstratio propter nos est inventa. Respondeo, quod illa responsio provenit ex quadam deceptione, et opinione nominis Zabarellæ: quia credunt, quod nota natura, non sint nota nobis, sed sint nota naturę, quasi natura sit quædã vis cognoscens, nos verò illa non cognoscamus; sed decipimur, quia & nota natura & nota nobis, sunt nota nobis; sed aliqua dicuntur nota natura, quia sunt nota nobis eo ordine, quo natura procedit, scilicet cognitione distincta; & ideò dicuntur nota naturę, id est nobis ordine distincto, quo natura procedit. Alia verò sunt nota nobis, quia illa cognoscimus ordine confuso, & opposito ordini naturæ; & eo modo, quo nos procedimus ad cognitionem, terminos

Resp. pro Averroist. reijcitur.

ergo valet, debet medium demonstrationis potissimæ esse notum natura, & nobis: quia demonstratio est inventa propter nos, nam etiã nos concedimus, quod est notum nobis, sed cognitione distincta. Præter ea fortius arguo. Est impossibile, quod idem medium sit notum natura, & etiã nobis, sive ordine distincto, & ordine confuso, vt illi dicunt esse mediũ demonstrationis potissimæ, quia vel illud medium est causa, vel effectus; si est causa, est impossibile, quod sit notum nobis ordine confuso, quia nõ eadem sunt nobis nota, & natura; si est effectus est impossibile, quod sit nobis notũ ordine distincto, propter eandẽ rationem. Præterea, stante hac eorum responsione, demonstratio propter quid, non esset propter nos, neque vllo pacto vtilis, quia illa solum per illos procedit per medium notum natura tantũ, ergo nullo pacto tale medium esset notius nobis. Fortasse dicent per se est ignotum, sed nobis fit notum per demonstrationem, quia, confuso modo, vt est medium in demonstratione propter quid, est notum natura. Contra, si ergo tali modo, scilicet distincto est ignotum nobis, sequitur, quod talis demonstratio nobis est inutilis, secundum se, quod est evidenter absurdum. Itaque dicendum, quod quando Aristoteles ait præmissas, & medium esse notiora natura, intelligit, mediũ & præmissas esse nota, natura, id est nobis distincto modo, & sic demonstratio propter quid, cum habet hanc conditionem cum alijs, est potissima: quomodo autem veniamus in hanc cognitionẽ distinctam causæ, dictum est in Theoremate de regressu; venimus enim per mentalem collationem effectus ad causam.

Theorema 9.

Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum cap. 13. respondet his rationibus; primo, quod falsum est, quòd demonstratio propter quid habeat causã immediatam; immò dicit, quod sit per causã mediatam, quia in talibus semper est causa causæ; vnde propositio immediata est illa, in qua nedum nullũ est medium inter medium, & passionem, sed etiam requiritur, quod medium sit mediũ inter causã, & subiectum. Sed contra, conditiones principiorum demonstrationis sunt conditiones

Resp. B. Petrellæ.

Requisita.

me

nec medii, vt etiam ipse Petrella fatetur in eodem loco, ergo cum dicit, principia debere esse immediata, dicit medium debere esse causam immediatam maioris extremi, siue passionis, & consequenter nam cum scimus passionem propter causam proximam, propter quam res est, habemus optimam scientiam, siue postea illa causa, & medium sit causatum, & habeat esse ab alio, nihil impedit quin propositiones [illegible] medio sint immediatae. Quod etiam causa immediate insit subiecto, probo: quia in demonstratione propter quid, propositiones debent esse per se, [illegible] autem necessarium est semper in primo modo: at constat, quod propositiones de primo modo dicendi per se, sunt immediatae, quia in his praedicatum, vel est tota definitio, vel pars definitionis subiecti; at nec definitio, neque partes definitionis sunt demonstrabiles de definito per aliquam causam, quia quod quid est non demonstratur de eo, cuius est, vt probat Aristoteles in 2. Post. licet aliquas [illegible] alias adinuenire possimus, vt [illegible] dicam, sed haec non est probatio, quae faciat propositionem mediatam, quia sic etiam prima principia declarantur. Cum itaque in demonstratione propter quid, causa sit immediata, & causa per se primo modo insit subiecto, est dicendum, quod etiam sit potissima, & habeat omnes conditiones potissimae, & perfectissimae demonstrationis. Dat aliam responsionem, & inquit, quod demonstratio propter quid, & potissima, non habent principia nota eodem modo, quia potissima habet illa nota per sensum absque vlla demonstratione quia, sed demonstratio propter quid, habet illa nota per demonstrationem quia. Contra, vel tu vis intelligere, quod in demonstratione potissima principia sint nota nobis sensu, idest confuso modo, & hoc esset maximum absurdum, vel intelligis, quod sunt nobis nota distincte, & sunt eodem modo nota sicut in vtraque demonstratione, vt dictum est, quod si velis dicere, quod intellectus noster percipiat hanc cognitionem distinctam principiorum immediate ex sensu, hoc falsum est: quia cognitio distincta, habetur non necessario post confusam: confusa autem

Resp. de re [illegible]

Reijcitur.

obtinetur in nobis quidem per [illegible] sensus, [illegible] tamen sensus [illegible] dere non potest, quia ad effectum sensibilem [illegible] sed intellectus [illegible] demonstratione, quia illius causam adinuenit, & eandem [illegible] multa [illegible] effectus ad quod, distincte cognoscit causam, & sic progreditur ad demonstrandum effectum per causam, & sic [illegible] la principia. Verum illud [illegible] quod principia dubia [illegible] cognita, quandoque ipsamet sensu comprobantur, sed hoc sic intelligimus, quod sensu comprobantur, idest experientia, & demonstratione quia, quae est per sensata media, attamen [illegible]. Respondet etiam, quod falsum est, in omni demonstratione propter quid, principia esse secundum quod ipsum, vt patet quando posita causa ponitur effectus, non e conuerso, nam in his potest fieri demonstratio propter quid, quae tamen non erit potissima, & exemplificat de igne, & illuminatione, nam posito igne ponitur illuminatio, non e conuerso, & sic per ignem tamquam per causam possumus demonstrare illuminationem, haec non est demonstratio potissima, quia termini non sunt pares, neque reciprocantur. Ad hoc argumentum, & responsionem respondetur ex Aristotele 2. Post. textu 90. vsque ad 97. vbi aperte Aristoteles mouet hanc quaestionem, vtrum reciprocentur causa & effectus, & concludit in textu 94. quod cum causa est immediata, semper effectus, & causa reciprocantur. Vnde ad propositum, cum ipsi dicunt, quod demonstratio propter quid, est per immediatam, & proximam causam, neque etiam dicere possunt, quod sit per causam remotam, quia sic est demonstratio quia, sequitur, quod in ipsa sint termini reciproci. Ad exemplum illud, quod posito igne ponitur illuminatio, non e conuerso, respondetur ex eodem textu Arist. 2. Post. textu 97. vbi aperte soluit hanc dubitationem, cum quandoque non videatur causa reciprocari cum effectu, ait, quod est, quia non assignamus propriam causam proprio effectui, neque facimus problema vniuersale, sed assignamus passionem generis alicui speciei illius generis, quemadmodum euenit in proposito exemplo; nam illumi-

Alia resp.

Reijcitur.

[illegible] non est propria passio ignis, sed aliquid [illegible] quod est genus ad ignem, & ad alia; quod sic sit est [illegible], quod non est reciprocatio.

Confutatur quarta differentia, & rationes pro Averroistis soluuntur. Cap. IV.

Contra 4. differentiam. Aduersus [illegible] differentiam, quae [illegible] a quibusdam, arguitur primo [illegible] in praecedenti cap. cum demonstratio propter quid, & potissima, sint [illegible] species demonstrationis, & habeant eadem principia, & [illegible] eandem conclusionem [illegible] est necesse, & sic non possumus dicere, quod potissima facit scire quid, & propter quid, & demonstratio propter quid. Secunda ratio est contra hanc differentiam propriè. Nulla demonstratio potest ostendere propter quid, de effectu, nisi etiam ostendat; quod est de illo effectu, ergo si demonstratio propter quid, ostendit de effectu propter quid, etiam ostendit quod est; Antecedens probatur quia quaestio quid est, includit si est, & secundum propriam naturam quid est, praesupponit quod est. Sed forsan dices, quod iam erat notum [illegible], ideo talis cognitio per demonstrationem propter quid non acquiritur. Contra, quando scimus non per causam, quod est, tunc scimus per sensum & distincte; sed cum scimus [illegible] per causam, scimus confuse: Ad propositum cum ante demonstrationem propter quid, scimus de re quod est, scimus confuse, cum vero habemus demonstrationem propter quid, tunc scimus distincte. Ecce quod demonstratio propter quid, facit scire quod est, licet prius [illegible] confuse sciremus quod est.

Resp. Petr. Bernardinus Petrella loco supra citato, cap. [illegible] his rationibus respondet ad primam quod [illegible] est roboris, quoniam ipse probauit quod differentia a medio sumpta sit vera differentia, & propterea ex illa colligitur haec vltima, & ita sicuti nos ex illius [illegible] destructione destruximus hanc vltimam, ille ex constructione illius, confirmat hanc vltimam; sed cum nos iam supra ostenderimus illam constructionem esse nullam, & rationes Petrellae in responsione refutauerimus, remanet haec nostra positio clara: & haec ratio in suo robore. Ad secundam respondet, quod demonstratio est adinuenta propter hoc, vt illa mediante cognoscamus illud, quod est nobis ignotum; & hoc fuit scopus inuentorum, qui demonstrationem adinuenerunt: si ergo quod est [illegible] notum [illegible] est, [illegible] est dicere, quod illud per demonstrationem acquiratur; nam si est iam notum, quomodo per demonstrationem innotescit? & quod dicimus, si est, includi in quid est, intelligendum est, quod non possumus quaerere quid est, nisi prius sciamus, quod est, non autem, quod cognoscendo quid est, cognoscamus etiam quod est. Contra hanc responsionem arripio pro argumento, & sic arguo. Sapientes adinuenerunt demonstrationem, vt sciremus distincte, quod vel ignorabamus omnino, vel tantum confuso modo sciebamus; sed sic est, quod per demonstrationem propter quid, & causae tantum venimus in cognitionem distinctam de effectu, quod est, quod prius ignorabamus distincto modo, licet confuse sciremus, ergo demonstratio propter quid facit scire quod est: maior non potest negari: neque enim diceret, quod demonstratio adinuenta sit propter cognitionem confusam, minor etiam patet: quia licet per sensum cognoscam, quod effectus est, tamen quousque non scio per causam, scio confuso modo, neque sum omnino certus.

Ad primam pro Aduersarijs negatur illa differentia, scilicet quod demonstratio propter quid ostendat solum propter quid, & demonstratio potissima quod est, & propter quid est, quia iam diximus, quod haec differentia est nulla. Ad secundam ratio[illegible] ex Aristotele textu 178. primi libri Post. responsio, quod Aristoteles ibi non ponit [illegible], sed inquit solummodo, quod [illegible] est illa scientia, qua cognoscimus simul quod est, & quid est, quam illa, qua solum cognoscimus, quod est; & nihil aliud dicit, hoc autem nihil sibi [illegible], non enim [illegible] aliud [illegible], vt illi dicunt, scilicet, quod scientia qua cognoscimus quod & propter quid simul, sit perfectior scientia, qua cognoscimus solum propter quid est; ideo haec demonstratio non habetur. Ad tertiam dico, quod Aristo-

teles ibi ait quod aliquando scimus quod est solum, & tunc quærimus vlterius propter quid; sed quandoque contingit, quod quando quærimus an sit, simul cognoscimus propter quid; quia dum quærimus, an sit, inuenimus causam propter quam est, & sic simul scimus vtrumque. Modo ex hac non habetur, quod quando que sciamus solum propter quid & ignoremus quod est. Ad aliud secundo dico quod Aristoteles ait in [illegible] quod tria genera causarum ingredi demonstrationem propter quid; & sic in utraque demonstratione eadem media; Quomodo autem demonstratur demonstratio propter quid, & vna sit perfectior alia, dicemus in proprio Theoremate de hoc re. Cum ait in quarto cap. primi Posteriorum, ubi de quarto medio, dico quod finem excluditur tam a demonstratione propter quid, quam a potissima, quia licet sit causa efficiens, non tamen est causa efficiens interna, & necessaria, vt clarius dicemus in quæstione de medio demonstrationis. Ad quintum dico, quod non datur illa causa, quæ firmata natura, & non sit nota nobis, ex qua possit fieri demonstratio, sed omnis causa quæ est medium in demonstratione propter quid, est nota natura, id est nota nobis aliquo modo, & sic est eadem, quæ est medium in demonstratione potissima; sed hæc, quæ pertinent ad medium demonstrationis, clarius habentur in quæstione de medio demonstrationis.

Ad argumentum.

Ad quartum.

Theor. 31.

Ad quintum.

THEOREMA XI.

Demonstratio quia, siue ab effectu, debet dici demonstratio.

Explicatur, & comprobatur propositum. *Cap. I.*

EX dictis à Scoto quæstione 7. quodlibet. in initio vt supra diximus, de regressu, & speciebus demonstrationis locum summam, elici potest quid senserit Scotus de hoc quæsito, licet illud ex professo non tractauerit; Eodem enim loco habemus rationem efficacissimam ad tuendam suam opinionem, Ait quod duæ sunt species demonstrationis, scilicet demonstratio per causam, & demonstratio per effectum, & rationem adducit, quia veluti veritas non euidens, probatur per veritatem euidentem deductam ex causa, vel ex effectu; nam vt etiam Scotus ibi dicit, contingere potest, quod effectus sit mihi notus per experientiam, & tamen nescio propter quid, & sic ex hac cognitione experimentali habeo cognitionem alicuius veritatis euidenter de illo effectu, & ex hac veritate deducta ex hoc effectu possum procedere ad cognitionem causæ; vnde per multam inquisitionem sic solemus venire in cognitionem distinctam causæ nostri effectus; aliquando etiam habita cognitione causæ, vel per demonstrationem quia, vel ex aliqua cognitione adductæ alterius rei, scimus aliquam veritatem euidenter de illa causa, scilicet, aliquas propositiones, ex quibus postea venimus in cognitionem effectus distincte, & propositionum significantium effectum distincte. Ex his deduco Scotum sensisse demonstrationem ab effectu esse veram demonstrationem, quia in ipsa est necessarius connexus, & illatio vnius veritatis ad aliam; etenim in ipsa veritas non euidens de causa proxima, demonstratur ex veritate euidenti deducta ex effectu proximo; omnis autem syllogismus in quo est connexus necessarius propositionum, & veritatum, est vera demonstratio. Vnde Aristoteles in primo Post. assignauit has conditiones in demonstratione propter quid, vt quod esset ex veris, primis, & ceteris, & quod essent de omni, per se, & cetera vt essent necessaria; nam cum principia habent illas conditiones, sunt necessaria, & illatio illis est vera, & necessaria; itaque in demonstratione ab effectu ad causam illatio est necessaria, vt dictum est, & quamuis, quod demonstratio sit vera demonstratio, quia est necessaria ratione materiæ; non est tamen ita excellens sicut demonstratio propter quid, quia non parit tam nobilem scientiam, nobilior enim cognitio est cum scimus per veritatem deductam ex causa, quam cum scimus per veritatem deductam ab effectu, licet vtrinque sint connexus necessarius. Possumus itaque in hunc modum argumentari. Ille syllogismus est demonstratio, qui est ex euidenter veris & necessariis inferendo

Opin. Scoti.

Ratio prima.

conclusionem veram; demonstratio ab effectu est huiusmodi, ergo. Maior probatur, quia non alia de causa demonstratio propter quid est demonstratio, nisi quia est ex veris evidentibus, & necessario inferentibus conclusionem; cum enim habent omnes illas conditiones, sunt necessario causae conclusionis. Minor probatur, quia propositiones demonstrationis, quia sunt experientia notae, & cognitae habent etiam necessariam connexionem cum veritate demonstrata, quia ab effectu procedimus ad causam proximam est necessarius connexus, ut patet de exemplo Aristotelis in 10. cap. primi Posteriorum, quod est hoc. Omne non scintillans est prope; Planetae non scintillant, ergo Planetae prope sunt; maior est propositio vera deducta ex effectu, scilicet ex non scintillare, quod est medium, similiter, & minor, quae nobis experientia notae sunt; per has veritates probamus hanc veritatem de Planetis, quod prope sunt, quae est verius pertinens ad causam; nam prope esse est causa non scintillandi.

Notandum est autem hic, quod illae duae propositiones maior, & minor sunt certissimae, quia notae sunt experientia, ex qua generatur scientia; in illis etiam est evidens illatio quando una sumitur sub altera, & sic apparet, quod talis syllogismus est demonstratio verissima. Hanc opinionem sequuntur omnes Latini, & Auerroistae.

Ali. contra oppositam sententiam tenet. Aliquis tamen contrarium partem tutatus est duabus rationibus, prima est haec; Omnis demonstratio est argumentum necessarium, & constans ex propositionibus necessarijs, at syllogismus ab effectu non est ex necessarijs, ergo non est demonstratio, *Prima rō.* maior patet, nam solum illos syllogismos appellamus demonstrationes, qui sunt necessarij, & ex propositionibus necessarijs, minor probatur in demonstratione ab effectu accipimus effectum sive proprium accidens adhaerere subiecto, & per hunc effectum probamus causam inesse subiecto; at quod effectus inhaereat subiecto necessario, est nobis ignotum, quia non possumus hoc scire certe, nisi cognoscamus causam (causa enim est ratio cur accidens proprium necessario insit subiecto) ergo demonstratio ab effectu non est ex certissimis, & necessarijs, & sic non est demonstratio. Secundo sic. *Secunda.* Demonstratio est syllogismus faciens scire; at hic syllogismus ab effectu non facit scire, ergo non est demonstratio, maior patet ex definitione formali demonstrationis assignata ab Aristotele secundo cap. primi Post. quae est, Demonstratio est syllogismus faciens scire, minor probatur ex definitione scire; nam scire est rem per causam cognoscere, at in tali demonstratione non scimus per causam, sed per effectum, ergo non est demonstratio. *Ad primum.* Ad primum argumentum ad minorem dico, quod accipimus quidem effectum inhaerere subiecto, sed cum subinfert, quod hoc est nobis ignotum, quia solum hoc scimus per causam: dico quod scimus per experientiam talem effectum inesse tali subiecto, licet nō sciamus per causam, experientia autem est certior cognitio, quam si sciremus per causam; est etenim radix scientiae experientia, & ideo tales propositiones notae experientia sunt certissimae & fundamentum scientiarum.

Obiectio. Contra hanc responsionem potest quis dicere, quod non valet, quod illae permissae sint notae experientia, quia non omnes propositiones notae experientia sunt necessariae, & essentiales; nam experientia notum est omnem Coruum esse nigrum, non tamen haec propositio est necessaria, sed accidentalis. *Responsio.* Respondeo, quod experientia notum est Coruum esse nigrum, sed non est notum hanc esse propositionem Corui esse nigrum, immo scimus experientia, quod est ei accidens commune; non enim soli Coruo competit nigredo, sed alio modo in demonstratione ab effectu, quando ab effectu procedimus ad causam, experientia notum est tale accidens esse proprium tali subiecto, ita quod illi soli, & semper competit, & haec cognitio est certissima, & fundamentum scientiae; unde cum experientia est nobis notum, quod aliquod accidens insit alicui subiecto soli, & semper, certiori modo scimus, quam si sciremus per causam, licet non sit nobilior; unde ex talibus experientijs fit scientia, & talis cognitio aequivalet cognitioni per

Cau-

Ad secundum. causam. Ad secundũ argumentũ negatur minor, ad probationem dicimus, quod duplex est scientia, strictè accepta, & largo modo sumpta, prima est cognitio per causam certam, at secunda est cognitio certa, sed non per causam, & ideò non ita perfecta; tunc dico, quod syllogismus ab effectu non parit scientiam primo modo dictam, tamen parit scientiam secundo modo dictam, quę pro tanto potest dici scientia, quia est cognitio certa.

THEOREMA XII.

Scientiae subalternatae praesertim habent duas conditiones, primã, quod notitia principiorum scientiae subalternantis sunt causa notitię scientię subalternatę, secundã, quod conclusiones subalternatae sunt diuersae à conclusionibus subalternantis.

Exponitur sententia Scoti, & Aristotelis. Cap. I.

Scot. SCotus in primum Sent. in prologo q. 4. an Theologia sit scientia, & 3. dist. 24. quęst. 1. multa de his scientijs docet: & multa etiam supponit tanquam communiter concessa, sed praecipuè duas conditiones habere dicit, primã, quod notitia principiorũ scientiae subalternantis debet esse causa notitię principiorũ scientię subalternatae. Secundã, quod cõclusiones subalternatae sunt diuersae à cõclusionib. subalternantis, [illegible] sunt de essentia cõclusionum, quia sint diuersę. Superaddit, quod ad hoc vt aliqua sciẽtia dicatur subalternata, nõ sufficit si subiectum eius cõtineatur aliquo pacto sub subiecto alterius sciẽtię, sed requiritur, quod sumat principia ab illa scientia superiori ad probãdã suas conclusiones. Addit insuper, quod maximè notandũ est, quod nihil refert, neque spectat ad subalternationem, si principiũ aliquod in aliqua scientia perfectius, & clarius cognoscatur ab alia cõmuniori sciẽtia, quam illa met sciẽtia, in qua est principium, quia hoc nõ facit scientiam clarius cognoscentem subalternatę sibi scientiam obscurius cognoscẽtem illud principiũ; exempli gratia, Metaphysicus cognoscẽs distinctè quidditatẽ lineę, perfectius cognosceret aliquod principium immediatũ lineę, quàm Geometra obscurè, & in cõfuso cognoscens lineę quidditatem, non tamẽ per hoc Metaphysica subalternat sibi Geometriam, vt communiter conceditur. Haec & multa alia dicit, quę quoniã apud sectatores D. Thomę suspecta sunt, vt cognoscantur esse vera, oportet videre quae sint cõditiones, & q̃ sit natura scientiarũ subalternatarum secundũ quod de illis locutus est Arist. Tres cõditiones explicant naturam, & conditionem sciẽtiarum subalternatarũ. Prima est, quod subiectum scientiae subalternatae sit sub subiecto sciẽtię subalternantis, quae colligitur ex text. 100. & 101. primi Post. sed clarius ex text. 59. vbi enim ibi docet Arist. quod in sciẽtijs nõ debet fieri transitus de vna sciẽtia ad aliã, sed quod quaelibet scientia debet habere ꝓpria principia, excipit ab hac regula scientias subalternas; dicit enim ibi, ꝙ quãdo sűt sciẽtię eiusdẽ cognationis, & eiusdẽ generis, tunc habẽt principia cõmunia, quod quãdo nõ sunt eiusdẽ cognationis, sed diuersę nõ sűt tamẽ omninò diuersę, sed sűt, vt Musica, & Arithmetica, eodẽ modo se habẽt, ac si essẽt eiusdẽ cognationis, solum differunt in hoc quod sciẽtia superior habet ꝓpter quid, inferior verò habet solũ quia, & rationẽ adducit, quia subiectũ inferioris est idẽ, quod subiectum superioris, solum differt in hoc, quod est alteratũ, id est differt solum hoc subiectũ inferioris à superiori, quia est contractum per differentiã accidentalem ad illam inferiorem scientiam, ideò quod nõ est alteratũ illud subiectũ, sed solum alteratum in scientiis inferiori.

Tres conditiones scientiarum subalternarum.

Ex eo itaque tex. colligitur, quod subiectum scientiae subalternatae est sub subiecto scientiae subalternantis: colligitur etiam secunda conditio scientiarum subalternatarum, quae est, quod subiectum inferioris addat differentiam accidẽtalem subiecto superioris, & illud contrahat per illam differentiam. Tertia conditio est, quod inferior accipiat principia à superiori, scilicet à subalternante, quia in eodem tex. vt diximus in talib. scientijs, quae sic sunt cognatae principia esse eadem, solum intercedere hãc differentiã

quod

quod superior facit scire propter quid conclusiones inferioris; sed inferior facit eas scire tantum quia: ex quo clare habetur, quod subalternans largitur principia ad ostendendum conclusiones proprias scientiae subalternatae: Vnde Musica per se non ostendit suas conclusiones a priori, sed per principia Arithmeticae, cui subalternatur; solum illas ostendit a posteriori; Istae conditiones conceduntur ab omnibus, sunt enim expresse ab Aristotele assignatae: tamen circa earum intelligentiam est aliqua difficultas, & maxime circa secundam conditionem: & difficultas est haec, an illa differentia accidentalis, per quam subalternata contrahit, & alterat subiectum subalternantis se teneat ex parte materiali subiecti, vel potius ex parte formali subiecti: ita quod dum dicimus Musicam accipere ab Arithmetica numerum, & illum contrahere per differentiam hanc, vt in sonis versatur illa differentia, vt in sonis sit modus considerandi numerum in Musica, & propterea sit ratio formalis Musicae, vt dicamus Musica versatur circa numerum, vt in sonis est: vel potius illa differentia non se teneat ex parte modi considerandi, sed ex parte materiali, & rei consideratae, ita quod dicamus, Musica considerat numerum sonorum, vt numerum: sic enim illa conditio accidentalis habebit rationem materiae, & rei consideratae, non rationem modi considerandi, quia Musica habet pro re considerata numerum cum alteratione, vt sonantem: & sic differt accidentaliter ab Arithmetica, sed habet eundem modum considerandi, quia considerat numerum sonorum, vt est numerus. Zabarella libro de tribus praecognitis, sustinet secundam opinionem hac ratione, quia si illa differentia sensibilis haberet rationem modi considerandi, tunc sequeretur, quod scientia subalternata Mathematicae non esset Mathematica, sed pars scientiae naturalis. Probatur consequentia, quia sicuti omnis res a forma constituitur, ita omnis scientia constituitur in esse a modo considerandi; sonus autem, qui est differentia contrahens numerum, est res naturalis, ergo Musica esset scientia naturalis, non Mathematica, & sic non posset verificari id, quod dicit Aristoteles Demonstrationes Musicas, & aliarum scientiarum subalternatarum fieri ex principiis desumptis ex superioribus scientiis subalternantibus, quia tunc fieret transitus de genere in genus.

Diffi- cul- tas.

Opinio Zab. & eius ratio.

Sed haec opinio non mihi videtur sustinenda, quia certum est, quod illa differentia adueniens subiecto subalternantis, illud subiectum restringit, & contrahit: ita quod in subalternata non est amplius subiectum in illa latitudine, & communitate, sub qua erat in superiori; modo contrahere est officium differentiae, & modi considerandi: non autem materiae, ergo illa differentia se tenet ex parte formae, & modi considerandi. Ad illam rationem dico, quod illae scientiae subalternatae, vt Musica, & Perspectiua, quae per differentias sensibiles contrahunt subiectum superioris appellantur ab Aristotele secundo Physic. textu [illegible] magis naturales, quam Mathematicae, idest dico, quod sunt partim Physicae, & partim Mathematicae, quia res considerata est Mathematica, modus considerandi est naturalis, quia res Mathematica contrahitur per differentiam sensibilem, quae est naturalis, vt numerus per sonum; & quia principalius est modus considerandi, hinc ait Aristoteles, quod sunt magis naturales, quam Mathematicae; & magis confirmatur haec positio, quia certum est, quod scientia subalternata distincta est a subalternante, sunt enim diuersae scientiae, licet sint cognatae; sed distinctio est a forma, & a modo considerandi, vt Zabarella quoque loco citato ait, sed sic est, quod differentia, per quam differunt istae scientiae ab inuicem est illa differentia accidentalis, ergo illa habet rationem formae, & se tenet ex parte modi considerandi, non ex parte materiae. Ad illam obiectionem, quia tunc non valeret, quod scientiae subalternatae possint accipere principia a subalternantibus, quia sunt diuersae, nam in his duabus Musica, & Arithmetica, vna esset naturalis, altera Mathematica, ergo fieret transitus de genere in genus; Respondeo, quod licet sint diuersae scientiae, non tamen sunt omnino diuersae, sed sunt cognatae, quia sunt de eadem

Respon- sio.

Ad ratio. Zab.

Ad ratio. ipsi.

re con-

re considerata, quę in inferiori quoque
pacto alteratur; & quia hęc differentia
est parua, & accidentalis, hinc fit, quod
non sint penitus diuersę, & quo ad rem,
& quo ad modum sicut sunt scientię non
subalternatę, vt Geometria est de linea,
Arithmetica de numero, Metaphysica de
ente, vt ens est, naturalis Philosophia de
corpore naturali, vt naturale: de his enim
patet, quod sunt maximè differentes, &
nullo pacto cognatę. Verùm circa dicta
oritur non leuis dubitatio, nam non vide
tur reperiri aliquod discrimen inter scien-
tias subalternas, & non subalternas, nam
& illę scientię non subalternatę sæpè con-
siderant subiectum superioris scientię,
sed sub alio modo, & alia ratione, vt Ma-
thematica considerat ens, vt quantum,
& sic considerat idem subiectum mate-
riale, quod Metaphysica, sed sub alio mo
do, quia Metaphysica considerat ens, vt
ens, Mathematica, vt quantum, & hæc
differentia videtur accidentalis, quia quã
titas est accidens, & sic Mathematica vi-
detur esse subalternata Metaphysicæ,
quod tamen falsum est; idem dicere pos-
sumus de naturali Philosophia, & de [illegible]
Ad hoc dubium breuiter respondet Za-
barella, quod licèt versentur circa ean-
dem rem, tamen habent diuersum mo-
dum considerandi, & sic sunt scientię di-
uersę; subalternę autem tenent eundem
modum considerandi, ideò hoc est ve-
rum discrimen, & regula seiungendi sub-
alternas à non subalternis. Nos verò, qui
iudicamus illam differentiam accidenta-
lem se tenere ex parte formæ & modi cõ
siderandi, non possumus respondere eo
modo; ideo dicendum, quod sicut non
quælibet differentia adueniens generi a-
liud facit speciem, sed solùm essentialis,
ita nõ quælibet differentia adueniens rei
consideratæ in aliqua scientia variat illã,
& facit aliam speciem subiecti, & conse-
quenter aliam scientiam de illo; sed so-
lùm differẽtia essentialis. Ideò dico, quod
scientiæ non subalternę si habent rem eã-
dem consideratam, addunt illi differen-
tiam essentialem, & sic variant illam, &
contrahunt illam rem consideratam ad
aliam speciem entis, & ideò sunt penitus
diuersę scientiæ, sed subalternę solùm
addunt accidentalem, quæ non variat es-
sentiam rei, & sic nõ sunt diuersæ omni-
nò, sed solùm accidentaliter diuersę. Hinc
patet discrimen inter scientias sub alter-
nas, & non subalternas, quia non subal-
ternæ, vel sunt de rebus consideratis, &
modo considerandi diuerso, vt Arithme-
tica, & Geometria, vel si sunt de eadem
re considerata, tamen sunt de diuerso mo
do considerandi; sed hic modus est diffe-
rentia essentialis diuidens illam rem con-
sideratam, & faciens illam aliam speciem.
Vnde superior erit de genere, inferior de
specie, vt patet de Metaphysica, & Philo-
sophia naturali, quia Metaphysica est de
ente in communi, naturalis est de specie
vna entis, scilicet de corpore naturali, &
quia diuersa est scientia generis à scien-
tia speciei, vt scientia de animali, à scien-
tia de homine, & pendet à diuersis princi
pijs, vt patet, hinc fit, quod illæ scientiæ
non sunt subalternatę, sed omnino diuer
sæ, at scientiæ subalternæ sunt de eadem
re, solùm ei addunt illam differentiam ac-
cidentalem modo prædicto, quæ differẽ-
tia virtualiter continetur in subiecto su-
perioris, & sic virtualiter quoque in scien-
tia superiori continetur cognitio inferioris
scientię. Genus autem non continet vir-
tualiter inferiora, sed potentia; ideò scien-
tia de genere non potest gignere scien-
tiam de specie, licèt prærequiratur, sed
per se solùm non potest, quia species pen
det ab alio, quàm à genere, scilicet à dif-
ferentia; ideò scientię non subalternę, nõ
possunt præbere sua principia alijs scien-
tijs, quia nullo modo cognatæ sunt, sed so-
lùm subalternę. Hinc fit, quod subalter-
nans largitur principia subalternatæ,
quia sunt de eodem ferè subiecto aliqua-
liter alterato, vt visum est.

Dubitatio.

Solutio Zab.

Alia solutio.

Ostenditur veram esse opinionem Scoti.
Cap. I I.

DEclarata natura scientiarum subal-
ternarum secundum opinionẽ Ari-
stotelis veram, patet conditiones à Scoto
assignatas esse rectè assignatas: primò e-
nim, quod scientia subalternans probare
debet principia subalternatæ, siue quod
notitia principiorũ scientię subalternan-
tis debet esse causa notitiæ principiorum
subalter-

Scientia non subalternata subalternanti se-

ditio Scoti. subalternante. Haec conditio patet ex secunda conditione Aristotelis assignata de his scientijs, quae erat, quod subalternata accipit principia à subalternante, & ratio illius conditionis patet ex dictis in declaratione naturae harum scientiarum: nam inferior non potest ostendere propter quid de suis conclusionibus, sed solum quia, & ratio est, quia subiectum inferioris pullulat à superiori, immò nihil aliud est, nisi subiectum ipsius superioris cum aliqua parua alteratione. Hinc apparet quoque cõfutatio opinionis illorum, qui asserunt subalternatam scientiam posse dari quae sit cognitio per principia sua tantum credita, non tamen euidenter cognita, vt est opinio D. Thomae in materia de subalternatione Sacrae Theologiae: nã si scientia subalternata non potest ostendere suas conclusiones à priori, nisi per principia subalternantis, habens scientiam subalternatam necessariò euidenter cognoscere debet illa principia subalternantis: alioquin non cognoscens talia principia, non poterit scire propter quid de conclusionibus subalternatae: vel ergo scientia subalternata non erit scientia, sed fides, vel si est scientia, necessariò oportet quòd euidenter sciat illa principia subalternantis, quòd si quis dicat: Subalternata supponit illa principia vera ex subalternante, in qua probantur, & ideò illa credit, sicuti etiam de alijs scientijs, quae supponunt pro veris sua principia, & illa credunt, & tamen sunt scientiae. Contra, nulla cognitio vnquam erit scientia si non habeat euidentiam principiorum, quia magis scire debemus principia, quàm conclusiones: conclusio autẽ est cognitio necessaria, quod res aliter nõ se possit habere, ergo multo magis scire debemus principia ex Aristotele primo Post. c. 2. propter vnumquodque tale, & illud magis: ideo dico ad argumentum, quod licet addiscens aliquam scientiam ipse supponat illa principia, tamen oportet, quòd illa principia habeant euidentiam ex terminis in illa scientia, in qua supponuntur: alioquin non poterunt parere scientiam, quia euidentia ex terminis necessariò comitatur habitum illum cognitionis, qui dicitur scientia. Ad propositum licet subalternata supponat sua principia: tamen oportet, quòd illa habeant euidentiam ex terminis in superiori scientia, in qua supponuntur, scilicet in subalternante, alioquin non esset scientia haec inferior scilicet subalternata, & habens scientiam subalternatam, non cognoscens euidenter principia supposita in scientia superiori, non potest dici propriè sciens, sed tantum talis communiter sciens, quia si vellet scire haec principia subalternatae, potest discere subalternantem, mediante qua postea euidenter potest cognoscere principia subalternatae, & sic contingere potest, quod quis superficiat subalternatam, & tamen subalternantẽ scientiam non potest fieri, quod verè, & propriè sciat subalternatam, & ignoret principia subalternantis. Dicendum est itaque, quòd sicut scientia subalternata non est scientia, nisi sua principia habeant euidentiam in superiori scientia; ita neque sciens scientiam subalternatam vnquam verè dici potest sciens, nisi cognoscat principia subalternatae euidenter, scilicet ex notitia terminorum: sed ille habitus erit fides, quia scilicet vera esse principia illius scientiae credit. Hinc manifesta redditur secunda conditio Scoti, quae erat, quod subalternans, & subalternata non sunt de eisdem conclusionibus, quia si inferior est diuersa à superiori, quia est de subiecto eodem, sed sub differentia accidentali, sequitur, quod conclusiones quoque erunt diuersae. Patet etiam veritas tertiae conditionis: non enim sufficit ad subalternationem, quod subiectum vnius scientiae sit sub subiecto alterius, quia hoc quoque reperitur in non subalternatis, sed aliae duae conditiones assignatae ab Aristotele quoque requiruntur. Patet etiam quarta conditio, quod clarius cognoscere non facit subalternationem, quia subalternans non cognoscit clarius conclusionem subalternatae, quàm ipsamet subalternata, nam vtraque per eadem principia cognoscit illas conclusiones, & sciens conclusionem subalternatae, si debet esse verè sciens, & non habere fidem, oportet quod cognoscat euidentiã principiorum ex terminis, sicuti sciens subalternantem. Praeterea probatur, quòd

Margin notes: D. Tho. — Resp. posi. — Secũda cõditio. — Tertia cõditio. — Quarta cõditio.

clarius

clarius cognoscere non sit conditio scientiarum subalternarum, quia Metaphysica clarius, & distinctius cognoscit principia scientiae naturalis, quam ipsa Philosophia naturalis, quae illa cognoscit tantum in confuso, & tamen non dicimus, quod Metaphysica sit scientia subalternans respectu Philosophiae naturalis.

THEOREMA VII.

In demonstratione potissima solùm definitio subiecti est medium.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Scoti EX variis locis super quarto Scot. elicitur sententiam Scoti fuisse definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, & etiam 2. Scot. dist. 3. quaestione 6. solvendo vicinum principale ad Metaphoram, quod definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Item in 3. dist. 24. quaest. 1. ait ex Aristot. 2. Post. quod de subiecto debemus praesupponere quid est, & subiecti rationem, quia in ratione, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota scientia de subiecto. Haec eadem sententia habetur in Prologo quaestione de subiecto in principio, vbi ostendit, quod subiectum virtualiter continet omnes veritates scientiae cuius est subiectum, & multis aliis in locis eadem sententia habetur: ex quibus apparet secundum Scotum, quod definitio subiecti est medium in demonstratione propter quid, & potissima, siquidem à medio pendet scientia: ipse autem ait scientiam pendere à definitione subiecti, tanquam à causa propria. Item in prologo quaest. 1. tertio argumento contra Philosophos, vbi probat quod nō possumus cognoscere proprietates substantiarum abstractarum, adducit hāc rationem, quod non possumus illas proprietates cognoscere à priori, & propter quid, idest, per causam, quia non cognoscimus substantiam illarum proprietatum: vnde si cognosceremus illam substantiam quidditatiuè, tunc etiam propter quid cognosceremus illas proprietates: Per hoc autem vult dicere, quod definitio substantiarum abstractarum est causa cognitionis illarū proprietatum, & est medium in demonstratione propter quid, & quia ignoramus talem definitionem, ideo tales passiones non possunt sciri à nobis propter quid. Hanc sententiam clarè habemus in quaestione illa de medio demonstrationis in illis quaestionibus super libros Posteriorum, quae editae sunt sub nomine Scoti; has enim potius esse alicuius Scotistae existimo, quam ipsiusmet Scoti; sed vtcumque sit, haec est Opinio Scoti, quod medium in demonstratione potissima sit definitio subiecti, quae comprobatur hac potissima ratione, & desumitur ex dictis variis Scoti supra citatis. In demonstratione potissima semper demōstratur propria passio de subiecto, siue inhaerere subiecto; Hoc stante sic arguitur. Illud est medium in demonstratione potissima, Prima ratio quod est causa proxima inhaerentiae passionis proprie cum subiecto; sed sic est, quod definitio subiecti est causa inhaerentiae talis passionis propriè cum subiecto, ergo definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Suppositum in hac ratione est clarum, quia accidentia communia non demonstrātur de aliquo per demonstrationem; quia non pertinēt ad scientiam, solùm ergo accidentia propria demonstrātur, maior rationis patet ex definitione scire, & ex conditionibus demonstrationis, minor probatur: quia propria passio fluit à principiis intrinsecis subiecti, ergo solū principia intrinseca subiecti, scilicet materia, et forma, quae integrant definitionē sunt mediū, & causa simul illius passionis, & consequenter solùm definitio subiecti est mediū in demōstratione potissima. Hinc possumus Secunda. etiam arguere, quod definitio passionis non potest esse medium, quia tam passio, quam definitio passionis, cum sint vnū, & idem definitū, & definitum, pendent Tertia ratio à definitione subiecti. Tertia ratio est, quia tunc esset petitio principii in demōstratione potissima, si definitio passionis esset medium, ratio est: quia idem est definitio passionis, quod ipsamet passio, & sic non est notius, quod definitio passionis insit subiecto, quā quod passio ipsamet insit.

inesse. Haec est positio certe Scoti, quae mihi re vera verissima videtur, sed quia à multis reijcitur, & variae positiones adinventae sunt; ideo quomodo eam substantiare laboraverint alij, & quias opiniones veras asseruerint, in medium adducere oportet ut quilibet studiosus iudicium proferre possit.

Rationes adversariorum contra sententiam Scoti. Cap. 12.

Zab. Prima ratio. CONTRA hanc opinionem arguit Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 3. primò sic. Scientia, quae acquiritur in demonstratione potissima est scientia affectionis non subiecti, quia subiectũ omnino praecognoscitur; hoc supposito tunc sic, ergo medium in demonstratione, quae parit scientiam passionis debet esse causa passionis, sed definitio passionis includit causam passionis, ergo definitio passionis est medium, non definitio subiecti. Suppositũ. Suppositum primum est clarum per se; maior etiã patet ex definitione scire, nam scire est rem per causam cognoscere. Oportet ergo, quod res cognoscatur per causam, & sic medium debet esse causa, minor probatur à Zabarella lib. 4. de Methodis. cap. 14. nam definitio accidentis debet esse perfecta, necessariò includit causam, per quam affectio est. Vbi notat definitionem accidẽtis esse triplicem; unã, quae dicitur formalis, secundã quae causalis, tertiam, quae est tota demonstratio sola positione terminorum differens; formalis, & essentialis est illa, in qua ponitur proprium genus passionis, & proprium subiectum, ut diffiniendo Eclypsim, si dicamus. Eclypsis est privatio luminis in luna, & licet haec definitio sit essentialis, non est tamẽ perfecta, quia non adest causa Eclypsis, & sic non quietat animum sapiẽtis, qui adhuc quaeret causam talis Eclypsis. Secunda definitio est causalis, & est quãdo definimus passionem per causam propriã, ut si dicam. Eclypsis est interpositio terrae inter solem, & lunam: haec enim solũ est per propriam causam Eclypsim, neque est perfecta, sed valdè imperfecta. Tertia integratur ex his duabus, & est perfecta definitio, quae convenit cum demonstratione; solumq. ab illa differt terminorum situ, ut si dicamus. Eclypsis est privatio luminis in Luna, propter interpositionem terrae inter Solem, & Lunam. Ad propositum, quando ait Zabarella in proposito, quod definitio passionis est medium in demonstratione potissima, non intelligit de definitione formali, quia illa est conclusio demonstrationis ex Aristotele, neque de definitione perfecta, quia haec est tota demonstratio; sed intelligit de definitione causali, quam etiam ipse Aristoteles ait esse principium demonstrationis, & haec ait expresse Zabarella libro primo de medio demonstrationis capit. 11. hacq. ratione ostendit, quod non est definitio subiecti medium in demonstratione, sed passionis. Secunda ratio. Secunda ratio est haec. Aristoteles secundo Posteriorum tex. 41. 95. & 97. ait, quod medium demonstrationis est ratio primi termini, idest affectionis, ut videre est in locis citatis. Tertia ratio. Item in omnibus demonstrationibus, quas conficit in illo secundo semper medium est definitio causalis passionis, illae autem sunt potissimae, ergo definitio passionis est medium in demonstratione potissima; quod autem in illis exemplis definitio passionis, & non subiecti sit medium patet, nam ait Aristoteles locis citatis, quod interpositio terrae est mediũ ad ostendendum Eclypsim inesse Lunae, modò interpositio terrae nõ est definitio, neque causa Lunae, sed Eclypsis: mediũ ad ostendendum tonitruum inesse nubi ait esse extinctionem ignis in nube, modò extinctio ignis in nube non est definitio, neque causa nubis, sed tonitrui, probat casum foliorum inesse arboribus propter congelationem humoris in arbore: at congelatio humoris in arbore non est definitio, nec causa arboris, sed casus foliorum. Ecce ergo quod in omnibus demonstrationibus Aristotelis definitio passionis est medium ergo falsum est, quod definitio subiecti sit medium. Quarta ratio. Quarta ratio Zabarellae contra Scotum est, quia multa sunt accidentia, quae habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, ut patet de acceptione luminis in Luna, quod inest per sphaericam figurã,

quod est

quod est accidens, scilicet accidens accretio luminis est subiecti, & est subiecti per propriam, & immediatam causam, & sic potest fieri per demonstrationem potissimam, & tamen in hac demonstratione non potest esse medium definitio subiecti: quia haec non est causa, sed est aliud accidens, quod est causa accretionis luminis, scilicet sphaerica figura, non ergo definitio subiecti est medium.

Opinio Iacobi Zabarellae. Cap. III.

Hic [illegible] ponit Zabarella propriam opinionem, quam asserit esse Averrois [illegible], qui [illegible] est, quod medium in demonstratione potissima sit causa, & definitio maioris extremi, & [illegible] & causa minoris extremi, scilicet subiecti tamquam [illegible] talis syllogismus, [illegible] est appellandus demonstratio, in aliquibus vero, sed [illegible] contingit, quod causa, & definitio utriusque extremi, scilicet maioris, & minoris sit medium: atque quod cum haec [illegible] disciplinae non sint considerandae, & non sunt tradenda praecepta de talibus demonstrationibus. [Nota, quod Averroes, & Zabarella dicunt formam subiecti esse causam utriusque extremi, scilicet maioris, & minoris, quia continet subiectum in esse, & est causa etiam passionis, & quoniam nulla est forma subiecti, quae non sit etiam causa passionis, ideo dicit, quod numquam causa minoris extremi solum est medium, quia opus est, quod etiam sit causa maioris extremi.] Ideo Zabarella cum Averroe ad propositam quaestionem nil aliud respondendum esse arbitratur, tamquam quod medium in omni potissima demonstratione ex necessitate est causa, & definitio maioris extremi, scilicet passionis non autem causa, & definitio minoris, quia hoc est accidentale, immo definitio minoris, scilicet subiecti sola numquam medium esse potest. Pro declaratione, & probatione huius opinionis supponit Zabarella, quod duo sunt genera accidentium, quae ex suis causis demonstrari, & sciri per demonstrationem possunt; alia namque accidentia habent causam externam, alia

Suppositio

vero internam, causa externa est illa, quae loco, & subiecto distincta est à subiecto: sicuti huius accidentis, scilicet interpositio terrae inter Solem, & Lunam est causa huius accidentis Eclypsis in Luna, & tamen est loco distincta à Luna, quae est subiectum Eclypsis; causa vero interna est, quae non est loco, & subiecto distincta à subiecto accidentis, ut figura sphaerica est causa accretionis luminis in Luna; haec accidentia ait ipse primo de medio demonstrationis c. 11. habent hoc discrimen, quod, quae pendent a causa externa perpetuo comitantur causam, & cum ea reciprocantur, sed non perpetuo comitantur subiectum, neque cum ipso reciprocantur, non enim Eclypsis semper est in Luna, neque reciprocatur cum Luna in paucis contingit, quod semper comitentur suas causas, ut motum Caelum, & haec pertinere ad demonstrationem, & posse sciri per eundem probat lib. 1. de propositionibus necessariis c. 15. accidentia vero quae pendent à causa interna, perpetuo comitantur subiectum, atque cum illo reciprocantur [illegible], quae perpetuo insunt subiecto, & sic ipsa perpetuo, & [illegible] insunt subiecto. Hoc supposito tali, suam opinionem sic declarat. In illis demonstrationibus, in quibus ostenditur de subiecto illud accidens, quod pendet à causa externa, necessario medium est causa externa, scilicet illa causa, à qua tale accidens pendet, & in his est omnino falsa positio Scoti, quia cum illud accidens pendeat à causa externa, definitio subiecti non potest esse medium; hae autem sunt demonstrationes potissimae, ergo in demonstratione potissima medium non est semper definitio subiecti, sed passionis, sed de his demonstrationibus an sint potissimae, erit particularis quaestio. In demonstrationibus vero, in quibus ostenditur accidens de subiecto, quod pendet à causa interna, scilicet à causa, quae distincta loco, neque subiecto ab ipso subiecto ait, quod hic ordo servatur, quia omnia illa accidentia pendent quidem, & proveniunt à forma subiecti, sed ordine quodam; aliquod enim accidens provenit à forma, sed illud postea producit aliud accidens, & illud aliud, & sic dein-

sic deinceps, & sic forma quidem subiecti est radix omnium istorum accidentium, sed non est causa immediata omnium illorum, sed solius primi, quod ab ipsa prodit: illud vero est postea causa immediata alterius accidentis, & illud est causa immediata alterius, & sic forma subiecti solum potest esse medium ad ostendendum illud accidens primum, quod ab ipsa prodit immediate, & in his solum habet veritatem opinio Scoti. Sed haec accid. pauca sunt, vt sunt de illis, quae raro reuelantur & ideo non pertinent ad scientiã; in alijs vero accidentibus forma subiecti non potest esse medium, quia non est causa immediata, & proxima; sed est illud accidens, quod est causa proxima: patet autem, quod tale accidens est causa solũ maioris extremi, id est passionis, ergo definitio causalis, siue causa maioris, etiam in his accidentibus est medium quo illud de subiecto ostenditur. Hoc manifestat exemplo, quia per rotunditatem Lunae ostendimus Lunam paulatim augeri, paulatim augeri est accidens, quod pendet immediate à figura sphaerica Lunae, quia enim Luna est rotunda, ideo non statim illuminatur, sed paulatim; figura vero est accidens Lunae, quod pēdet à substantiali forma Lunae; hoc ergo accidens accretio luminis est accidens pendens à causa interna, quod est accidens aliud sphaerica figura, & sic Aristoteles ostendit Lunam esse paulatim augmentabilem, quia est rotunda; medium ergo est accidens, quod est causa immediata, non autē forma subiecti; & ita ex his habemus, quod etiam in accidentibus, quę pēdent à causa interna, medium est causa maioris, nō autem minoris. Hęc opinio probatur primò per rationes adductas contra Scotũ. *Ratio prima.* Secundò, quia in scientijs Mathematicis non demonstrantur omnia Theoremata ex definitionibus, & ex primis principijs earum scientiarum, sed aliqua pauca tantum, quę postea sumuntur vt propositiones ad aliorum Theorematum demonstrationem, & sic accidens demōstratum sumitur vt medium ad aliud accidens ostendendum, & illud ad aliud, & sic deinceps. Secunda ratio, ait Aristoteles primo de Anima tex. 11. quod quod quid est, est *1. lib. de an.* vtile ad cognoscendum causas accidentium substantiae; igitur in loco isto quidem significare definitionem subiecti esse causam primam, & radicem omnium accidentium, non tamen esse causam proximam singulorum accidentium; distinguit enim definitionem à causis accidentium, quia inquit, quod quod quid est est vtile ad cognoscendum causas accidentium, ergo praeter ipsam definitionem subiecti accidentia habent alias causas; adeo quod ille locus intelligitur, quod definitio est vtilis ad cognoscendum causas, quia est prima causa, & radix omnium accidentiũ, sed non proxima causa. Tertiò multa sunt *Tertia.* accidentia, quae habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna, quae adest propter Sphaericam figuram, quod est accidens scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic sciri potest per demonstrationem potissimã, & tamen in demonstratione ista mediũ nō potest esse definitio subiecti, quia haec non est causa, ergo erit accidēs illud quod est causa accretionis luminis in Luna; non ergo semper definitio subiecti est medium in demonstratione potissima.

Confutatur praedicta opinio, & defenditur Opinio Scoti. Cap. IV.

HAec Opinio diligenter est consideranda, quia ex ostensione falsitatis eius, patebit falsitas aliarum opinionum, quae dissentiunt ab opinione Scoti. & pro videnda veritate suppono vnum, quod etiam conceditur ab ipsis multis in locis, *Primum suppositum.* & praecipuè in primo libro de medio demonstrationis, capitulo vigesimo, & vigesimoprimo, scilicet, quod cum dicimus definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, per definitionem intelligimus formam subiecti, quae est praecipua pars definitionis, & sic cum dicimus, quod definitio hominis est medium ad demonstrandum hominem esse risibilem, intelligimus, quod rationale, quae est praecipua pars definitionis, est mediũ, vltima enim pars definitionis ex Aristotele 7. Metaphysicę est tota definitio, quia continet alias priores differentias, & sic

speciei vt [illegible] differentiam appellamus definitionem [illegible] cum Zabarella dico, quod definitio passionis est medium, [illegible] quod vltima differentia definitionis accidentis perfectae, quae est causa ipsius accidentis est medium, non tota definitio, sed illa vltima particula, quae est definitio causalis. Secundo suppono, quod in omni demonstratione potissima ostenditur semper propria passio de suo subiecto, nunquam autem accidens commune de subiecto communi.

Secundum suppositū.

Hoc suppositum, praeterquam quod est commune, & concessum ab omnibus, quod ego viderim, etiam est Aristotelis aperte primo Posteriorum, cap. 4. tex. 37. vbi probat, quod conclusio demonstrationis debet esse secundum quod ipsum, & aequalis, ita quod passio debet reciprocari cum suo subiecto, & subiectum cum sua passione: & hoc aperte & egregie declarat in declaratione eiusdem loci Zabarella, & etiam vberius secundo libro de propositione necessaria capitulo secundo, tertio, & maximè in quinto capitulo eiusdem libri, vbi confutat errorem Alexandri, & Themistij, qui sibi dicerent conclusionem non esse vniuersalem, & secundum quod ipsum, & probat egregiè, quod etiam conclusio debet esse vniuersalis, & secundum quod ipsum; hoc facto supposito verissimo, arguo tali pacto. Illud est medium in potissima demō stratione, quod est causa proxima, immediata, & per se propriae affectionis, quae demonstratur, sed solum definitio subiecti, siue forma subiecti est causa proxima & immediata & per se propriae affectionis, & passionis: ergo solum definitio subiecti, siue forma subiecti, quae ab Auerroist[?], & Zabarella appellatur causa vtriusque extremi, vt supra dixi, quia est causa constitutiua subiecti, & effectiua passionis, est mediū in demonstratione potissima.

Ratio.

Maior est clara, & certissima: quia deducitur ex definitione scire; tunc enim scire arbitramur vnumquodque, cum cognoscimus causam propter quam res est, vbi intelligit de causa proxima, vt etiam ipse Zabarella exponit; probatur etiā ex conditionibus principiorum demōstrationis, quae debēt esse prima, immediata causa, & caetera. at conditiones principiorum sunt conditiones medij, vt ipsemet Zabarella sustinet in pluribus locis, & maximè libro quarto de Methodis, vbi confutat opinionem illorum, qui dicunt consilium Aristotelis in Posterioribus Analyticis esse agere in primo de principijs, in secundo de medio; ait enim, quod tractatio de principijs est tractatio de medio, & idem habet pluribus in locis suae doctrinae passim; Tandem hanc maiorem expressè cōfitetur libro primo de medio demonstrationis, capitulo decimotertio, vbi probat contra Scotum accidentia interna mediata nō posse probari per formam subiecti, quia etsi illa accidentia pē deant à forma subiecti, non tamen immediatè omnia ab illa prodeunt, sed ordine quodam, & sic cum forma subiecti nō sit proxima & immediata causa illorum accidentium, neque etiam potest esse medium ad demonstrandum illa de subiecto: est ergo maior vera, & concessa, tota difficultas consistit in minori, quae si clarè probetur, vt facilè probabo, tota veritas quoque patebit; haec ratio mihi efficacissima videtur, adeo quod solus Scotus, & sequaces eius, & etiam quidā Thomistae in hac materia veritatem attigisse mihi videntur; minor itaque ita probatur. Illud est causa proxima, per se, & immediata propriae affectionis, quo posito ponitur propria affectio, & quo ablato aufertur propria affectio; sed sic est, quod posita forma subiecti, ponitur propria passio, & illa ablata aufertur propria affectio: ergo forma subiecti est propria immediata, & per se causa affectionis propriae: maior est euidens; quādo enim causa nō est per se, proxima, & immediata, sed remota, posita causa nō ponitur effectus, vt animal ē causa remota risibilitatis, & ideò posito animali non ponitur risibile; sed quia rationale est causa, proxima risibilitatis, ideò posito rationali ponitur risibile: propria affectio igitur perpetuò comitatur suā causā proximā, & immediatā: Minor probatur: quia posita forma subiecti, statim cōsequitur propria affectio immediatè absque vlla alia causa, quod si acquireretur aliqua alia causa ad hoc vt passio inesset subiecto, illa passio nō esset

propria passio illius subiecti, non esset illi accidens commune, nam proprium est illud, quod inest alicui subiecto soli, omni, & semper. ideo si positum illud subiecto, & forma essentiali illius subiecti non insit ei passio propria, non inest semper. & sic est accidens commune non proprium.

Secundò probatur eadem minor principalis argumenti, quod fluit à principijs internis subiecti per se & immediatè, habet pro causa interna principia subiecti, sed propria passio fluit ab internis principijs subiecti, ergo propria principia subiecti sunt causa propriæ affectionis: maior est euidens, minor probatur, quia affectus semper consequitur suam causam immediatam: propria passio autem semper consequitur proprium subiectum, quia inest omni, & soli subiecto, & semper, ergo opus est, quod fluat à principijs internis illius subiecti.

3. Tertiò, quod inhæret inseparabiliter alicui subiecto nullam aliam causam habet quam ipsum subiectum; sed passio propria inhæret inseparabiliter suo subiecto, ergo nullam aliam causam habet quam ipsum subiectum; maior probatur, quia si penderet ab aliqua alia causa, quam ab ipso subiecto, contingeret aliquando illam passionem esse sine subiecto, et putà deficiente tali causa: hoc autem de propria passione non possumus dicere, quia data forma substantiali subiecti, impossibile est propriam passionem nõ sequi, ut posito rationali, & homine, est impossibile, quod risibilitas ei non insit: Et secunda minor patet, quia cũ passio immediatè sequatur principia subiecti necessarium est, quod positis principijs subiecti, passio quoque ponatur, neque possumus intelligere, quod subiectum possit esse diuisum & sine proprio, quia si possemus intelligere subiectũ absque proprio, & diuisum ut est, tunc accidens proprium nõ esset proprium, sed commune; possumus quidẽ cõcipere unũ, nõ cõcipiendo aliud: sed nõ possumus concipere subiectũ existere sine proprio. Hinc patet falsitas dicti illius Zabarellæ, quod accidentia externa subiecti, quæ nõ concomitantur semper subiectũ, possint demonstrari demonstratione potissima, quia patet, quod ista sunt propria accidentia subiecti, & hoc etiam ipse cõfitetur, si enim nõ semper comitantur subiectum, neque etiam sunt propria; patet etiam, quod accidentia, quæ vocat ipse interna, quæ tamen non procedunt immediatè à forma subiecti, sed ab alio accidente procedente à forma subiecti, non possunt esse conclusio demonstrationis, quia illa non sunt propria accidentia; non enim insunt subiecto secundum quod ipsum, neque secundum propriam formam subiecti, sed secundum causam accidentalem; Vnde si contingeret separari à subiecto illud accidens primum, scilicet rotunditas Lunæ, neque aliud accidens secundarium, scilicet incremento luminis, inesset Lunæ, inest ergo accidentaliter, & sic nõ est conclusio necessaria, nec vniuersalis, qualis requiritur in demonstratione potissima, neque illæ passiones sunt propriæ: Sed hæc clarius patebunt in propria quæstione, vbi ostendam, quod illæ demonstrationes de accidentibus tam internis, quam externis, non sunt potissimæ demonstrationes. Text. 17.

Præterea Zabarella lib. 4. de Methodis c. 13. & 14. apertè asserit definitionem substantiæ esse medium in demonstratione, & duobus modis considerari in libris Posteriorum, scilicet, ut principium demonstrationis propter quid, & ut finis Methodi resolutiuæ; & in primo libro pertractari de definitione substantiæ secundũ primum modum, ac Aristotelem, dum in primo libro agit de principijs demonstrationis, agere de medio, & quod illud est definitio substantiæ; ergo velit nolit fateri definitionẽ subiecti, quod est substantia, esse mediũ in demonstratione potissima. Ex his omnibus rationibus conspicuè apparet, quod est solum demonstratio propter quid, & potissima, in qua passio propria ostenditur de suo subiecto per principia subiecti, quæ sunt inclusa in definitione subiecti, & quod cæteræ demonstrationes, in quibus definitio subiecti nõ est mediũ, nõ sunt perfectæ demonstrationes, quia nõ habent conditiones assignatas ab Aristotele. & ita patet, quod definitio passionis non est medium vnquam in perfecta demonstratione, sed definitio subiecti, quæ potest dici causa passionis, & ea possumus, & ea est princi-

Zabarella.

Dictum Zabarellæ falsum.

princi-

opinio Scoti, & falsa opinio Zabarellę, sed hoc magis patebit in sequenti Theoremate, ubi ostendemus, quod illę demonstrationes, quae [illegible] potissimę, adsunt potissimę. Sed aliquis dicet, ergo demonstrationes potissimę erunt admodū paucę. Hoc concedo, immo assero, quia & illud asserit Aristoteles primo Poster. tex. [illegible] est, quia causę, & formę subiectorum valde latent, unde magna ex parte demonstrationum per causas remotas habentur, sed per proximas cognoscuntur [illegible] earum per effectus habentur.

Ad rationem Zabarellę. Ad rationem Zabarellę [illegible] primum dico, quod definitio causalis accidentis, [illegible] est medium in demonstratione potissima, sed [illegible] quod il[illegible] forma subiecti, quę illa

Ad primum. ponitur in definitione propriae passionis, [illegible] causa ipsius ad perfectē quę[illegible] [illegible], ut ipsemet concedit, & [illegible] in Metaphysica ostendemus, [illegible] est [illegible] quia in demonstratione potissima, semper ostenditur passio de proprio subiecto per causam proximam, & immediatam passionis, [illegible] autem causa est forma subiecti, in demonstrationibus verò non potissimis, ut est illa de Eclypsi non est necesse, quod definitio causalis sit forma subiecti, quia in illis non ostenditur accidens proprium de subiecto, sed accidens commune, quod pendet ab alia causa, quam a forma subiecti, ideo in illis non debet forma subiecti esse medium, sed causa passionis quaecunque illa sit.

Ad secundum. Ad secundum ad auctoritatem Aristotelis de secundo Post. in quibus dicit, quod in demonstratione medium est ratio primi termini, dico, quod est verum, sed per rationem intelligit definitionem causalem, ut supra exposuimus, scilicet causam passionis, quam diximus esse definitionem subiecti, quando autem nos diximus quod definitio subiecti est medium, loquimur de definitione formali subiecti, quae definitio formalis est definitio causalis passionis, si enim definiatur passio per propriā causā, in tali definitione ponetur forma subiecti, quę est vera causa eius.

Ad tertiam. Ad tertiam rationem dico, quod illę demonstrationes nō sunt potissimę, ut ipse in propria quęstione ostendam; Ad illam rationem ex Mathematicis dico, quod demonstrationes Mathematicae, in quibus propria passio non ostenditur de proprio subiecto, non sunt demonstrationes potissimę, ut diximus est, neque illę sunt certissimę, quia non habent summam necessitatē, neque earum conclusio est secundum quod ipsum, quod magis patebit in quęstione an tales demonstrationes sint potissimę.

Ad quartam. Ad rationem illam Aristotelis ex primo de anima tex. 11. dico quod Aristoteles sic dicit, quod definitio subiecti sive substantię est medium in demonstratione, unde in eodem textu ait, quod definitio est principiū demonstrationis, & quod illa definitio quę non facit scire accidentia non est bona definitio, & licet dicat, quod definitio facit scire causas accidentium in numero plurali, nō propter hoc vult inferre, quod definitio subiecti non sit medium proximū, & causa immediata accidentis, sed per hoc innuit solum, quod definitiones subiecti sint causę accidentium, & causę immediatę, unde in eodem textu asserit quod illę definitiones, quę non faciunt cognoscere accidentia, non sunt bonę definitiones, sed vanę, & in eodē textu ait, quod sicuti quod quid est, est utile ad cognoscendum accidentia, ita accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est; oportet ergo quod [illegible] accidentia immediatē fluant ab ipso quod quid est substantię, aliquin non possent conferre maximā ad cognitionē definitionis substantię, quia effectus remoti nihil fere conferunt ad cognoscendum definitionem subiecti, a qua radicaliter producti. Postremo ait, quod quod quid est est principium demonstrationum respectu accidentium; non ergo tantū accidentia debent esse remota, quia tunc respectu eorum definitio subiecti non posset esse principium demonstrationis, quia principia demonstrationum non debent esse remota, sed proxima, & immediata.

Ad quintam. Ad ultimum respondemus, ut supra dictū est, quod tales nō sunt demonstrationes potissimę, nec propter quid, ut patebit in propria quęstione de his demonstrationibus, ratio est, quia in potissima demōstratione semper ostenditur propria passio

de subiecto, haec autem solum habet pro causa formam subiecti, illa verò accidentia, quae ab alia causa, quam à forma subiecti prodeunt, non sunt propriè passiones, neque accidentia propria, sed communia, ideò licet habeant proprias causas proximas, per quas sciri possunt, non tamen cadunt sub demonstrationem potissimam, vt clarius suo loco ostendam, sed sunt syllogismi probabiles per causam remotam.

Adducuntur aliae opiniones, & confutantur. Cap. V.

Balduini opinio reprobatur. EX confutatione huius opinionis patet confutatio opinionũ aliorum, vt Balduini, qui in quaestione de medio demonstrationis sustinet, quod causa maioris extremi sit mediũ, non vt definitio, sed vt causa, & nos dicimus, quod mediũ in demonstratione est causa maioris extremi, sed ex hoc dicimus esse illud esse definitionem subiecti, vt supra dictum est, & ex dictis patet etiam solutio ad rationes pro sua opinione, probant enim solum, quod causa maioris extremi est mediũ, & hoc nos concedimus, sed dicimus, quod illud est forma, & causa subiecti: illa ratio de similitudine nihil valet. *Rationes Balduini soluuntur.* Ad illas tres rationes, quas conficit aduersus Alpharabiũ, quas ait Balduinus valere cõtra Scotum, quidquid sit de opinione Alpharabij, dico pro nunc, quod contra Scotũ nihil concludunt, tum primò, quia non dicit Scotus, quod mediũ in potissima demonstratione sit tantum causa minoris, & non maioris extremi, sed ait quod est causa maioris; immò hoc est meum suũ fundamentum: verùm illa sequela, quae est, stante opinione Alpharabij & Scoti, putat enim, quod sint eiusdẽ opinionis, sequitur, quod praemissae demonstrationis potissimae nõ sint per se, de omni, & secundum quod ipsum, nega tur, & ad illud exemplũ adductum, quod Alpharabiũ admisisse ait Balduin⁹, quod est hoc, omne animal est corpus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus, dico, quod hoc non admitteret Scotus, neque hanc esse verã, & perfectã demonstrationẽ sequitur ex opinione Scoti, quia secundũ opinionem Scoti necesse est, quod omnes propositiones sint vniuersales, & secundum quod ipsum, & cõclusio debet esse in secundo modo dicendi per se, vt egregiè patebit in quaestione an demonstratio de Eclypsi cum caeteris de 2. Posteriorum sint potissimae, hoc autem non verificatur in exemplo allato; nam homo, quod est medium, nõ est causa corporis, nec animalis, nec corpus inest primo homini; ideo conclusio non est secundum quod ipsum, neque in secundo modo. Ex his patet, quod neque secunda, neque tertia, aliquid efficiunt opinioni Scoti, procedunt enim eodem modo. Patet etiam, quod malè reprehendit Scotum, quod proposuerit cum alijs Latinis hoc quaesitum sub nomine definitionis, quia nos per definitionem intelligimus praecipuam partem definitionis accidentis, quae est causa ipsius: vel dico, vt credo existimasse Scotum, quod quaesiuit an definitio subiecti sit medium, & statuit quod sic, quia definitio subiecti, id est partes definitionis subiecti sunt medium, & causa passionis, vt re vera sunt. Multę aliae nugę sunt apud virum illum, quas nolo recensere, multa enim tribuit Scoto, quae nec somniauit, & illas cõfutando, & respondendo multa maiora addidit, quae vnusquisque per seipsum videre potest. Hinc patet etiam falsitas opinionis Aegidij, qui dicit medium in demonstratione potissima semper esse definitionem passionis, nunquam subiecti, & ipse intelligit de definitione formali accidentis, non de causali, patet enim, quod propria passio nõ pendet à propria definitione formali passionis, sed à forma subiecti, vt supra ostẽdimus. Praeterea est petitio principij, & maximè secundum ipsum, *Opinio Aegidij confutatur.* quia refutat opinionẽ Scoti per hoc, quod definitio subiecti nõ potest esse medium, quia est idem cum subiecto, & sic peteremus principiũ, à pari; ego dico quod definitio passionis, & passio sunt idẽ, & maximè definitio formalis, ergo si in demõstratione potissima definitio passionis est mediũ, committitur petitio principij: 1. & haec ratio optimè concludit aduersus Aegidiũ, sed aduersus Scotũ nequaquã, vt infra clarè ostẽdam in solutione rationis pro Aegidio. Tertiò, definitio passionis 2.

versatur

constat ex proprio genere, & ex proprio subiecto, quod ponitur loco differentiae, & ex causa, si debet esse perfecta, vt si quis definiat Eclypsim, dicet. Eclypsis est priuatio luminis in Luna ob interpositionem terrae; & si quis definiat risibile, dicet, risibilitas est passio hominis propter rationalitatem, sic definiuntur omnes passiones, & accidentia quaecunque sint, vt habetur ex Aristotele 7. Metaphysices, & vt est per se clarum. Hoc stante, quaero, quidnam sit illud, quod est medium in hac definitione ad demonstrandum passionem de subiecto, si dicas, quod est causa, quae est vltima particula definitionis, coincidit cum opinione Zabarellae, & contra eos concludunt haec, sed dicimus illud esse formam subiecti, & sic erit definitio subiecti eo modo, quo nos supra diximus definitionem esse medium, & sic ad ostendendum quamlibet passionem, oportebit pro medio sumere formam subiecti, quia est illa a qua ipsa dependet; vel erit ipsum subiectum, sed si hoc, habemus intentum, quia tunc medium erit subiectum, & sic etiam definitio subiecti, vt dictum est, vel erit genus ipsius passionis; sed hoc non potest esse, quia species non causantur à genere, neque ab ipso dependent, nisi remotè: non enim homo habet esse hominem ab animali, & sic accidens proprium nō habet esse à suo genere, sed habet esse à suo subiecto, à quo fluit; non ergo genus accidentis proprij potest esse medium ad ostendendum propriam passionem de subiecto, cum propria passio nō pendeat à genere. Ideo quod ad esse proprium, & specificum: si dicat à tota definitione simul, nihil est, quia non tota definitio est causa passionis, sed sola definitio causalis.

Respon. Praeterea, propria passio est accidens, & sic est forma simplex, non ergo pendere potest à propria definitione formali, cum nullam habeat formam per quam habeat esse formale, solum pendet à subiecto, cuius est forma accidentalis, sed et necessario concreta, & ab illo pullulat.

Ad rationes Aegidij. Rationes Aegidij nullius roboris sunt, innituntur enim praecipuè auctoritati Aristotelis, qui 2. Post. dicit, quod ratio primi termini est mediū, nunquā dicit quod ratio minoris. Itē exēpla omnia, quae adducit Aristoteles de demonstratione potissima habent pro medio rationem passionis, vt patet in demonstrationibus de Eclypsi, & alijs. Ad has auctoritates dico, quod illae demonstrationes non sunt potissimae, vt ostendam in proprio quaesito, & quando Aristoteles ait, quod medium in demonstratione est ratio primi termini, per rationem intelligit causalem definitionem, quae datur per formam subiecti, & non est pro nobis.

Ad 2. rationem. Secunda ratio: si definitio subiecti esset medium, esset petitio principij, quia subiectum, & propria definitio sunt idem. Respondeo, quod non cōmittitur petitio principij pro nunc, quia per definitionem possumus intelligere, vel definitionem totam continentem materiam et formam subiecti vel possumus intelligere formam subiecti tantum, & sic intelligimus in proposito: modo definitio vt includit totum, & forma subiecti non sunt idem, vt patet, quia definitio explicat totum definitum, forma autem dicit partem subiecti, scilicet formam ipsius. Praeterea definitio, & definitum, licet sint idem realiter, non tamen sunt idem ex natura rei, quia definitum dicit compositum, & totum, sed definitio dicit partes componentes totum, & sic non est inconueniens; immò communis est ratio definitiuae cognitionis, vt ex partibus veniamus in cognitionem totius, sicut docebat Aristoteles 1. Physicorum textu 5. quod aliud est definitio circuli, & circulus; est enim notior nobis cognitione confusa circulus, quam definitio circuli, sed cognitione distincta est notior definitio circuli, quam circulus, quia partes sunt notiores toto cognitione distincta, & sic per definitionem possumus ostendere aliquid de definito, vt per notius de ignoto, ostendimus enim in Theoremate de propositione per se nota, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, propter opus intellectus. (Theore. 5.)

Ad tertiam rat. Tertia ratio pro Aegidio est haec. Si definitio subiecti est mediū in potissima demonstratione, sequitur, quod demonstrationis principia nō erunt ex proprijs, sed ex communibus, sed hoc est inconueniens, vt ostendit Arist. cōtra Brysonem 1. Post. Consequētia probatur, quia exēpli gratia animal rationale, siue rationale est me-

dium ad ostendendum de homine, quod est risibile, erit etiam medium ad probandum, quod homo est disciplinae capax, & ad demonstrandum alias proprietates passiones, non ergo vnaquaeque passio erit ex causa propria, quae sibi soli competat demonstrata: & sic non erit ex propriis. Ad hanc rationem nego consequentiam; ad probationem dico, quod Aristoteles quando dixit principia debere esse propria, & non communia intelligebat, quod principia deberent esse causae per se immediatae, & necessariae & proximae passionis, & conclusionis, quia haec sunt propria, non autem remotae, & mediatae, quia haec non sunt propria: si autem contingat, quod ab vna causa pendeant immediate plures passiones, non est inconueniens, quod omnes illae passiones demonstrentur per illam causam, cum sit sua proxima, & vera causa, & sic nos dicimus, quod non est inconueniens, quod risibile, & disciplinae capax, & aliae proprietates quae insunt homini propter rationale demonstrentur de homine per rationale, neque propter hoc est dicendum, quod rationale sit mediū

Ad 4. commune, nō proprium. Quarta ratio; si definitio subiecti esset medium in demonstratione potissima, sequeretur, quod maior esset demonstrabilis, contra sententiam Aristotelis, qui 1. Post. cap. 2. ait principia debere esse immediata, consequentia probatur: quia inter subiecti definitionem, & passionem demonstrandam, mediat definitio passionis, per quam poterit passio demonstrari de subiecti definitione. Haec ratio nihil concludit, & est impossibilis; quando enim quae est definitio passionis est haec, quae erit medium, vel etiam erit definitio formalis, & haec non, quia ex Aristotele semper est conclusio demonstrationis, nunquam principium; si dicat erit causalis, iam dictū est, quod haec est forma subiecti, neque tota, & perfecta definitio, quia secūdo est medium, sed tota demonstratio sola positione terminorum differt.

Aliarū opinionū confutatio. Ex his patet confutatio aliarum opinionum; & solutio suarum rationum, vel enim concordant cum opinionibus praedictis, vel parum ab illis distant, ita vt ex dictis quilibet, vel parum eruditus sciat cognoscere quid dicendū superuacua autem dicta, & rationes recensere esset longum, cum nonnulli diuersi libros, alij longissimas quaestiones conscripserint de hac materia.

THEOREMA XIIII.

Demonstrationes, in quibus medium non est definitio subiecti, non sunt potissimae.

Opinio Scoti, & Zabarellae cum suis fundamentis. Cap. I.

Ex dictis à Scoto, & ad mentem eius in praecedenti Theoremate patet resolutio veritatis huius Theorematis, ratio iam dicta est: quia in potissima demonstratione ostenditur semper propria passio de proprio subiecto, quia conclusio debet esse vniuersalis, & secundum quod ipsum; at si accipiatur accidens commune de aliquo subiecto, vt contingit in proposito, non erit conclusio vniuersalis, & secundum quod ipsum patet etiam, quod propria passio solum pendet a definitione subiecti, vt supra declarauimus; ergo solum definitio subiecti est medium in potissima demonstratione, & consequenter illae demonstrationes, in quibus mediū nō est definitio subiecti, sed vel causa externa, vel aliud accidēs, nō sunt potissimae, sed hoc magis patebit ex cōfutatione contrariae opinionis. Zabarella cum multis aliis opinionē cōtrariam sustinet in multis locis suis operib. logicis, sed praesertim lib. 1. de medio demonstrationis, & in lib. 1. de propositionib. necessariis. In primo namque libro de medio demonstrationis c. 3. probat, quod hae demonstrationes, in quibus medium est causa externa, vt cū ostēdimus Eclypsim inesse Lunae per interpositionem terrae inter Solē, & Lunā, & cum probamus tonitruū inesse nubi propter extinctionem ignis, & casum foliorū inesse arbori propter humoris congelationem, sint potissimae, & in cap. 4. eiusdem aliam demonstrationem adducit, saepe adductā ab Aristotele, quae nō est per causā externam, sed per causam internam, quae inest subiecto, non tamen est definitio subie- Opinio Zabarellae, & aliorum.

cti,

cti, sed accidens quoddam, quod est causa proxima illius effectus, vt cum probamus, quod Lunæ inest incrementum luminis propter sphæricã figuram, quod ergo hæ omnes demonstrationes & similes sint demonstrationes potissimæ, probat primò

Prima ratio

hac ratione, quã ipse putat efficacissimã, & est totum suum fundamentum. Illa demonstratio est appellanda potissima, quæ perfectam rei scientiam tradit, ita vt nihil amplius de ea re quæri vel cognosci possit; at demonstratio Eclypsis Lunæ per obiectionem terræ, plenã ipsius Eclypsis scientiam tradit, ita vt nihil amplius de Eclypsi sciendum, vel quærendum remaneat, ergo hæc demonstratio est potissima appellanda; idem dicit de aliis memoratis demonstrationibus, ergo omnes illæ sunt potissimæ, & potissimæ appellandæ sunt, maior propositio à nullius sanæ mentis (ut ipse negari debet) probatur, quia quæ, & quanta sit demonstratio cognoscitur ex fine, qui est scientia, demonstratio ergo, quæ præstantissimam parit scientiam, est præstantissima demonstratio, & præstantissima appellari debet; præstantissima autem scientia est, quæ tandem satisfacit omni quæstioni, ac nostri desiderio animi, ita vt nihil amplius quærendum remaneat, vel desiderandum. Minor probatur quoque, quia ex Aristotele in 2. lib. Post. 1. cap. & contextu 4. & 41. eiusdem libri quod ea, quæ ad summũ quæri possint, sint quattuor. An sit. Quid sit. An insit. & Cur insit, & postea ostendit has omnes vnius, & eiusdem medij esse quæstiones, ita vt eo vno medio inuento, ijs omnibus quæstionibus simul satisfacimus, quod etiam ipsemet Aristoteles ostendit in exemplo de Eclypsi Lunæ, possumus enim quærere an Eclypsis sit, quid sit Eclypsis, an insit Eclypsis Lunæ, & propter quid insit Lunæ Eclypsis; hæ omnes quæstiones eandem causam quærunt, quæ est interpositio terræ inter Solem, & Lunam, hoc enim inuento cessat omnis quæstio, & ita perfectè, vt de Eclypsi nihil amplius quærendum remaneat; vnde ait, quod si essemus supra Lunam, ita quod terram interpositam videremus inter Solem, & Lunam, sensu cognosceremus causam Eclypsis, & sic non quæreremus an Eclypsis sit, neque an insit, neque tandem propter quid sit. Ex his patet probatio minoris, quia in hac demonstratione de Eclypsi habemus medium, quod optimam scientiam inducit, quia satisfacit omni quæstioni, quod facere possumus de Eclypsi, & omni nostro desiderio satisfacit, ita vt eo habito, nihil amplius de Eclypsi remaneat quærendum, neque cognoscendum, ergo hæc demonstratio debet dici potissima, & hoc idem asserere possumus de aliis demonstrationibus supra citatis, quia earum medium eodem modo se habet, quo medium demonstrationis de Eclypsi; Demonstratio Eclypsis ergo & illæ omnes sunt potissimæ. Secunda ratio. Secundus liber Poster. est omnium librorum logices scopus, & finis, & ideo dicendum est, quod ista demonstratio, de qua loquitur Aristoteles in eo libro, est quoque præstantissima demonstratio; cum itaque in eo libro adducat has demonstrationes, & præcepta de demonstratione tradita in illis accommodet, & declaret, ideo etiam est dicendum, quod illæ demonstrationes sunt potissimæ. Tertia ratio. Eclypsis in Luna est scibilis non nisi per causam propter quam est, & cognoscit per causam propter quam res est, perfectè est demonstrari, ergo syllogismi, quibus Eclypsis, & similia per suas causas cognoscuntur, sunt demonstrationes, sed Lunæ Eclypsis est propter obiectionem terræ & cætera, ergo demonstratio, qua probamus Lunæ inesse Eclypsim propter terræ obiectionem esse demonstratio potissima. Quarta ratio. Istæ demonstrationes vertuntur in definitionem, ergo sunt potissimæ. Multæ aliæ rationes pro hac opinione elici possent ex variis dictis, sed hæc prima est totũ suum fundamentum, & ex dicendis omnia, quæ pro hac opinione adduci possunt soluentur.

Secunda ratio

Tertia ratio

Quarta ratio

Opinio Zabarellæ reijcitur. *Cap. II.*

PRo cognoscẽda veritate in hac quæstione duo præcipuè animo dicenda documenta, quæ sunt verissima & communiter concessa, etiam ab ipso Zabarella pluribus in locis suorum operum repetitũ, & expositionis suæ super librum Poster.

Primum suppositum. primum est, quod Arist. in 1. Post. tradit præcepta de demonstratione vt resoluta est, & perspicua in 2. c. à definitione scire simpliciter exorditur, & ex definitione scire inuestigat postea definitionē materialem demonstrationis, vnde ait: si itaque scire est vt definiuimus, demōstratio est ex principijs veris &c. adeò quod concludit, quod si demonstratio debet esse syllogismus faciens scire simpliciter, oportet, quod sit ex principijs veris, & quod habeat omnes illas conditiones ibi nominatas, quas postea magis declarat in 4. c. dum docet hæc principia debere esse per se, de omni, & vniuersalia, ex hoc deducitur quod illa demonstratio, siue ille syllogismus solum facit scire simpliciter, & parit propriam & veram scientiam, qui habet illas conditiones assignatas ab Aristotele; quod si aliquis syllogismus sine illis conditionibus posset perfectissimam sciētiam parere, frustra assignasset illas conditiones, & argumentatio Aristotelis nō esset bona, dum à definitione scire, probat definitionem demonstrationis, dicens text. 9. si scire ipsum est, vt posuimus, necesse est & demonstratiuā scientiam ex veris esse &c. Ex quo loco patet apertē, Aristotelem dicere, quod certa scientia, & perfectissima, & simpliciter, non potest esse nisi ex propositionibus veris, & habētibus omnes illas conditiones, quòd si aliquis assignaret syllogismus carens aliqua illarum conditionum, non pariet scire simpliciter, & perfectum. Secundum suppositum. Secundū, quod mente dicendum est, & deducitur ex præcedenti, quod non possumus dicere de vlla conclusione, est verissima, & certissima scientia, nisi illa deducatur ex principijs primis, veris &c. quæ habeant illas conditiones assignatas ab Aristotele tam in 2. quam in 4. c. 1. Post. Hoc suppositum comprobatur ex priori, quia scientia simpliciter, necessariò est ex principijs veris, & cætera, ergo non possum ego esse certus & scire quod illa conclusio sit necessaria, & certissima, nisi videro quod deducatur ex propositionibus verissimis & certissimis, cuiusmodi sunt [illegible] constantes ex conditionibus assignatis ab Aristotele locis citatis. Hæc sunt adeò clara per se quod non egent probatione. Tunc arguo ex primo supposito. 1. Ratio generalis. Ille syllogismus, & demōstratio illa est potissima, & perfectissima demonstratio, quæ facit perfectissimam, & perfectissimā scientiam, vt est scire simpliciter; sed sic est, quod demonstrationes illatæ, & omnes aliæ, in quibus medium non est definitio subiecti, non pariunt perfectissimam scientiam, ergo non sunt demonstrationes potissimæ, & perfectissimæ; maior patet ex primo supposito, & ab Aduersarijs conceditur, immò accipitur pro maiori ad probandum suam opinionem. Minor ita probatur. Illa demonstratio facit scire simpliciter, & perfectissimam scientiam; quæ constat ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus; sed demonstrationes allatæ, & similes non constant ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus, ergo non pariunt veram & perfectissimam scientiam; maior etiam in hoc syllogismo est verissima, & patet ex primo supposito, & est concessa; tota difficultas est in minori, quam probo primò in vniuersali vna ratione validissima deducta ex præcedentibus; deinde probabo in speciali de vnaquaque; ratio vniuersalis est hæc. 2. Ratio. In omnibus demonstrationibus, in quibus medium est causa externa, concluditur de subiecto aliqua passio, quæ non est propria passio subiecti, sed est accidens commune, nam passio propria subiecti pendet causaliter ab ipso subiecto, nō ab aliqua causa externa, ergo vniuersaliter in his demōstrationibus conclusio nō est vniuersalis; at illa non est demonstratio potissima in qua conclusio nō est vniuersalis, vt dictū est supra. Insuper minor nō est per se, quia in maiori causa illa externa, quæ est mediū prædicatur de subiecto, non est autē definitio, nec pars definitionis subiecti, sed est quid externū à subiecto, & sic nō est in primo modo, neque est in secūdo, quia in illo propria passio prædicatur de subiecto, medium autem non est passio subiecti; quod si dicas, pertinet ad quartū modū, hoc infra confutatur capite tertio. sed in particulari de vnaquaque demonstratione hoc ostendam, 3. Ratio quæ est in particulari. & primò in demonstratione de Eclypsi, & primò ostendo, quod propositio-

nes

[illegible] de-mon-stra-tio Eclipsis [illegible] non est per se.

nes etiam non sunt vniuersales, & secundum quod ipsum, deinde ostendam quod non sunt per se, neque de omni. Quo ad primum sumemus demonstrationem in hunc modum, quomodo etiam Zabarella formandam esse asserit lib. 2. de propositionibus necessarijs c. 17. Quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur, at Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, ergo Luna obscuratur. Consideremus has propositiones, maior quidem non solum non est vniuersalis, sed neque per se, neque de omni; sed nūc ostendamus, quod non est vniuersalis. In propositione vniuersali termini debent esse æquales, ita quod vnus non sit vniuersalior altero, & debent esse conuertibiles, ita quod posito vno, ponatur & reliquum, vt patet ex declaratione Aristotelis secundum omnes, quid sit vniuersale, & secundum quod ipsum; at in hac propositione termini neque sunt æquales, neque sunt conuertibiles: nam hoc subiectum, quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, latius est, quam prædicatum illud, obscuratur; non enim omne id quod priuatur radijs solaribus propter terram obiectam, obscuratur, vt patet de alijs stellis, in quibus euenit sæpè, quod inter illas, & Solem interponatur terra, sicuti interponitur inter Solem, & Lunam, & tamen illæ Stellæ ob talem interpositionem non obscurantur, lucent enim propria luce, non luce recepta à Sole. Idem dicendum, si aliquis in aliquo subterraneo thalamo ponat carbunculū preciosum, ille priuatur radijs Solis propter obiectam terram inter ipsum, & Solem, & tamen non obscuratur: non ergo isti termini sunt æquales, immò hæc propositio est falsa, sic vniuersaliter prolata, vt patet ex instantijs adductis. Nec valet si quis dicat, quod hæc demonstratio de Eclypsi supponit aliam priorem demonstrationem, per quam nouimus, quod lumē, quod habet Luna à Sole recipit, quia habita tunc optimè nouerimus Lunam Eclypsari, si aliquod corpus densum interponatur, quia priuatio nō cognoscitur nisi per suum oppositum positiuum, vt per habitum. Eclypsis autem est priuatio quædā.

Dico, quod hæc responsio est nulla, quo-

Respōsio.

Contra.

niam esti per aliquam demonstrationem certam ego sciam, quod Luna recipit lumē à Sole, tamen non propter hoc sciam hāc propositionē esse veram, & certam, & vniuersalem, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur, quia stante illa demōstratione, quod Luna recipiat lumen à Sole, nō probatur per illam hæc propositio vniuersaliter, omne quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur; sed etiam stante illa demōstratione, hæc maior non est vera, si illam non est vniuersalis, vt necesse est quod sit, ex suppositis. Probo etiam quod non sit per se, quia nō est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, vt patet, non enim prædicatū est de definitione subiecti, neque e conuerso: sed isti sunt soli modi, qui ingrediuntur demonstrationem, ergo hæc propositio non est per se; Sed hic respondet Zabarella in 2. libro de propositione necessaria, c. 17. quod hæc propositio est in quarto modo dicendi per se, & ideo est per se, sed infra hāc responsionem infringam: quia quartus modus dicendi per se, nō ingreditur demonstrationem. Neque hæc propositio maior est de omni, quia propositio de omni, habet duplicem vniuersalitatem, scilicet subiecti, & temporis, at hic non est vniuersalitas subiecti, quia obscurari non competit omnibus quæ priuantur radijs solaribus ob terram interpositam, sed solum illis, quæ recipiunt lumen à Sole, & cum desit hæc vniuersalitas, quæ est præcipua, deest & secunda, & sic non est vniuersalis. Ex his itaque habemus, quod maior huius demonstrationis non est vniuersalis, neque per se, neque de omni; quomodo ergo talis demonstratio potest esse potissima? Sed idem ostendamus de minori, minor est hæc, sed Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta. Hæc minor neque est vniuersalis, neque per se, neque de omni. Non est vniuersalis, quia isti termini non sunt æquales, neque conuertuntur, non sunt æquales, nam latius patet prædicatū, quàm subiectum; latius enim patet prohiberi radijs solaribus à terra obiecta, quàm Luna, quia hoc prædicatum multis alijs conuenit, quàm Lunæ, omnia enim sunt quæ, & Solem

Respō-
sio.
Zaba-
rellæ.

Reij-
citur.

Con-
tra
mino-
rem.

Solem interponitur terra, prohibentur radij Solis, et animalia in nocte &c. neque isti termini conuertuntur, nam posita Luna, non ponitur prohibitio radiorum Solis à terra, neque posita prohibitione radiorum Solis à terra, ponitur Luna, quia dato casu, quod Luna non esset, esset adhuc prohibitio radiorum Solis in alijs ob terram interpositam, non est ergo vniuersalis, neque est per se, quia non est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, neque enim Luna est de prohibitionis radiorum definitione, neque è conuerso, neque est de omni, quia licet conijceat Lunę, non tamen semper, & sic de Sole et vniuersalitate temporis, quomodo ergo est de omni? si ergo maior, & minor non sunt de omni, neque per se, neque vniuersales, non video quomodo talis demonstratio sit potissima, & miror viros grauissimos hoc asseruisse, neque rationem ipsam per se loquentem animaduertisse. Sed aliquis dicet, ergo videtur quod tales propositiones sint falsę, quod non est asserendum, cum eas admiserit pro veritatibus vir, qui fuit Arist. Dico quod istę propositiones sic absolutè prolatę sunt falsę, & non concluduntur, sed tenent rationem aliquorum singularium, quę esse vera compertum est per experientiam, neque Arist. dixit illas propositiones vniuersales esse veras vniuersaliter. Patet ergo, quod conclusio deducta ex his pręmissis non est certissima, & simpliciter, omnes illi defectus facilè conspici possunt in alijs memoratis demonstrationibus ex causa externa; Nunc ostendamus, quod demonstrationes per causam internam, in quibus medium non est definitio subiecti, sed accidens, non constant ex propositionibus de omni, neque per se, neque vniuersalibus, & hoc facilè consequimur considerando illam demonstrationem, quam habet Aristoteles per multa, dum ostendit accrementum luminis in Lunę propter Sphęricam figuram, demonstratio sic formatur ex Zabarella, Omne corpus sphęricum paulatim illuminatur, Luna est sphęrica figura, ergo Luna paulatim illuminatur; Maior non videtur esse vniuersalis, ratio est quia isti termini non sunt pares, neque reciproci, corpus sphęricum, & paulatim illuminari, nam latius patet paulatim illuminari, quàm corpus sphęricum, nam omne corpus sphęricū paulatim illuminatur, sed nō omne, quod paulatim illuminatur est corpus sphęricum; Pręterea, non est per se, non enim est in primo, neque in secundo modo, quia pręedicatum scilicet paulatim illuminari, non est de definitione corporis sphęrici, neque corpus sphęricū est de definitione paulatim illuminari, sed dato, quod hęc esset per se, & maior sit vniuersalis, minor non est per se, neque vniuersalis, minor est hęc. Luna est sphęrica figura, quod nō sit vniuersalis patet quia sphęrica figura est accidens commune non solum Lunę, sed alijs sideribus, & alijs corporibus, latius ergo patet sphęrica figura, quàm Luna, neque illi termini sunt conuertibiles. Luna, & sphęrica figura, quia licet valeat, est Luna, ergo est sphęrica figura, non tamen valet, est sphęrica figura, ergo est Luna, quia potest esse Sol, vel aliud sydus, siue aliquod aliud corpus, esse ergo sphęricę figurę competit Lunę non quatenus Luna, sed quatenus corpus sphęricum, & sic non inest Lunę secundum quod ipsum, & propterea non est vniuersalis; neque est per se, quia neque est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, non in primo, quia in definitione essentiali Lunę nō ponitur sphęrica figura, quia hoc est accidēs, & extraneum à natura Lunę, neque in definitione sphęricę figurę ponitur Luna, ergo non est per se, neque potest dicere, quod sit in quarto modo dicendi per se, quia ille non pertinet ad demonstrationem; & postea hęc demonstratio secundum ipsum non est per causam externam, sed per internam, ergo debet esse in primo, vel in secundo modo dicendi per se; Cum ergo minor propositio non sit per se, non est demonstratio potissima, & pręstantissima, cum potissima illa sola sit, quę constat ex principijs omnibus per se & vniuersalibus. Sed forsan hic aliquis dicet, quod non est necesse, quod minor semper sit per se, vt dicit Zabarella libro secundo de propositionibus necessaria Post. c. 17. Sed hanc responsionem absurdissimam esse infra ostendam, & ...

Obiectio.

Responsio.

Demonstratio ex causa externa [illegible]

est eadem

ostendam maiorem, & minorem debere esse per se, de omni, & vniuersales.

Aliæ rationes adducuntur contra prædictam opinionem. Cap. III.

Secunda ratio principalis. SEcunda ratio principalis. Apertè asseruit Aristoteles in primo Post. cap. 14. quod conclusio demonstrationis debet esse vniuersalis, vt supra in quæstione de modo demonstrationis abundè probatum est, sed nulla conclusio illarum demonstrationum, quæ fiunt per causam externam, vel per aliquod accidens etiam commune subiecti est vniuersalis, ergo illæ nõ sunt demonstrationes perfectissimæ, & potissimæ, maior, vt diximus, est Aristotelis, minor probatur primò in demonstratione de Eclypsi, concludimus enim ergo Eclypsis est in Luna, at hæc passio Eclypsis, siue priuatio luminis non competit Lunæ, vt Luna est, sed quatenus est corpus tale, quod recipit lumen à Sole; vnde si daretur aliquod aliud corpus quod reciperet lumen à Sole obiecta terra inter illud, & Solem, eclypsaretur, nõ ergo hæc proprietas inest Lunæ quatenus Luna, & secundum quod est Luna, sed secundum genus Lunæ, quod est corpus recipiens lumen ab alio. Idem patet de demonstratione, in qua cõcludimus tonitruum esse in nube propter extinctionem ignis, nam tonitruum non est propria passio nubis, quia non inest soli nubi, sed cuicumque corpori, in quo extinguitur, ignis est tonitruum, & rumor, ergo, neque inest semper, vt per se patet, non enim semper in nube est tonitruum, ergo conclusio ista nõ est vniuersalis. Idem dicendum de illa alia demonstratione, in qua ostendimus casum foliorum arboribus propter congelationem humoris inesse, neque enim casus foliorum inest omni arbori, nam laurus nõ habet casum foliorum in hyeme, & neque multis alijs inest casus foliorũ, neque inest arbori, vt arbor, sed secundũ aliquam speciem arboris. Idem dicendum de illa demonstratione, in qua ostendimus Lunam suscipere accretionem luminis propter sphæricam figuram, nõ enim accretio luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est sphæricũ corpus, sicut ergo sensibile non inest homini quatenus homo, sed quatenus animal, ita neque suscipere accretionem luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est corpus sphæricum, quod est genus ad Lunam, vt animal ad hominem, & forsan cõmunius: & sic non est secundum quod ipsum fuit conclusio. Tertiò particulariter arguo contra demonstrationes ex causa externa, & probo quod illæ demonstrationes non sunt potissimæ. Demonstrationes constantes ex propositionibus per se quarto modo, non sunt potissimæ, sed omnes demõstrationes, in quibus ostenditur effectus externus ex causa externa, omnes constant ex propositionibus de quarto modo, ergo illæ non sunt potissimæ, Minor conceditur ab Aduersarijs, & patet inspiciendo vnamquamque demonstrationem assignatam, nam si causa est externa, & effectus est externus, nõ possunt esse nisi in quarto modo dicendi per se, & quæ non sunt per se quarto modo, nullo modo sunt per se, vt videbimus. Maior probatur: quia ponitur expressè ab Aristotele, in primo Poster. cap. 4. tex. 53. & est opinio ferè omnium, & eandem sententiam Aristot. esse testatur ipsemet Zabarella, libro primo de propositione necessaria, cap. 11. vbi ait apertè quartum modum reijci ab Aristotele, neque esse vtilem ad demonstrationem, quia nõ habet necessitatem, & idem testatur in secũdo de propositione necessaria, cap. 14. Ex his ergo patet, quod tales demonstrationes, in quibus propositiones sunt per se quarto modo, non sunt potissimæ, quia non habent necessitatem. Ad hoc argumentum respondet, sine dubio responsionem libro 2. de propositione necessaria cap. 14. vbi longo sermone declarat quomodo quartus modus dicendi per se, quãdoque sit vtilis ad demonstrationem, dicit enim ex Auerroe, quod causa propter quam quartus modus reijcitur ab Aristotele est, quia rarò causa effectus externa est æqualis suo effectui, & rarò est simul cum effectu, & ideò rarò potest esse medium in demonstratione, sed solum tunc est medium, quando ipsa cum suo effectu reciprocatur: hoc enim quandoque contingit, & ex accidenti, vt patet de Eclypsi, &

Tertia ratio.

Propositiones per se in quarto modo non sunt ad demonstrationem.

Responsio.

obiecti-

obiectione terræ: hæc enim est causa externa, & tamē est æqualis, & conuertitur: quia posita obiectione terræ, Eclypsis ponitur, & ablata obiectione terræ, aufertur Eclypsis; est ergo æqualis, & sic quartus modus per se, qui aliquando est vtilis, sed per accidens, & subiiciet, quod ideò vera est sententia communis multorum, quod solùm duo priores modi dicendi per se, sunt vtiles ad demonstrationem, & quod Aristoteles hic hunc quartum modum reiicit, quia non est semper, & perpetuò vtilis, sed aliquando, & ex accidenti est vtilis; illa verò quæ rarò eueniunt, & ex accidenti, non pertinent ad scientiam; ideo Aristoteles hunc quartū modum reiicit, non tamen propter hoc negat, quod aliquando nō sit vtilis, vt patet in hac demonstratione de Eclypsi, quam 2. Post. vult esse potissimam, & venire in definitionem. & hic maximè est aduertendum, quod ipse vt declaret medium laborat, scilicet quomodo inuestigatur, cū ipse, & Auerroes dicunt, quod ex accidenti causa externa est medium in demonstratione; non enim volunt dicere, quod causa externa, quæ sumitur in demonstratione ostendat effectum accidentaliter, quasi nō sit vera & necessaria consequentia demonstratio Eclypsis in Luna per obiectionem terræ, est ita vt necessariò concludat, vt melius non possit demōstrari, neque per magis necessariam causam, sed dicunt, quod genus causæ efficientis per accidens, euenit quod sit medium in demonstratione: quia tale genus causæ efficientis per accidens cum suo effectu rarò habet necessariam connexionem, & conuertibilitatem; sed cum loquimur de causa particulari, vt obiectio terræ, dicit, quod huic non euenit per accidēs quod sit medium, sed per se, & necessariò inest esse medium, quia est vera, & necessaria causa. Per hæc patet responsio formalis ad argumentū, cū dicitur quod propositiones de quarto modo non sunt necessariæ &c. Respondetur, quod verum est vniuersaliter, tamen quandoque sunt vtiles, vt contingit in aliquibus demonstrationibus; hanc suam sententiam confirmat auctoritate Arist. 2. Post. tex. 63. vbi Aristoteles hanc sententiam expressè ponit; volunt; declarat etiam quomodo fieri possit in cap. 16. suæ libri secundi de propositionibus necessariis, hoc modo; Accidens proprium duobus modis pendet à subiecto, vt risibilitas ab homine. Primò ab eo tamquam à causa materiali, quia risibilitas recipitur in homine tamquam in materia. Secūdò ab eodem tamquam à causa efficiente, quia rationalitas eius est causa efficiens risibilitatis; verum hæc secunda pendentia, est quæ facit hominem necessariò risibilem, quia dato casu quod homo non esset rationalis, non esset risibilis, quia non adesset causa efficiens risibilitatis; in proposito accidēs externum vt Eclypsis pendet à causa efficiente, & à subiecto, sed adest hæc differentia, quod illæ duæ causæ sunt hîc distinctæ, & separatæ, in homine autem sunt in eodem subiecto: vnde si accipiamus subiectum, vt Lunam non solum, & nudam, sed cum causa externa, vt cum obiectione terræ, tunc hoc accidens necessariò inest illi subiecto, est Eclypsis Lunæ propter causam efficientem tum inexistentem Lunæ cogentem tale accidens illi subiecto inesse. In proposito ergo licet causa efficiens Eclypsis non semper comitetur Lunam, & consequenter non semper insit Eclypsis Lunæ, tamen quando talis causa inest Lunæ, est causa necessaria Eclypsis. Hæc sūt, quæ pro sua defensione, ni fallor, diceret Zabarella, vel aliquis alius pro eo.

Notand.

Dictum Zabarellæ [illegible] explicatur.

Contra hanc responsionem si valeret, sequeretur etiam, quod hæc demōstratio esset potissima, cum ergo percipio me esse calorem, quia me calefacio ad ignem, ita quod corpus meum erit subiectum, calor erit passio, & accidens, calefactio erit medium, nam hic effectus, & accidens est externum, & est cum causa efficiente, quæ est calefactio, & posita calefactione, ponitur calor in me, & hæc calefactio est vnā causa per se caloris in me, neque vlla alia causa efficiens assignari potest; qui ergo scit in me esse calorem propter calefactionem certissimè scit. & hæc erit demonstratio potissima, sicut illa, quia scio Eclypsim inesse Lunæ propter obiectionem terræ; est enim omninò similis. Sed quis diceret vnquā hanc esse demonstrationem potissi-

Reijcitur.

potissi-

demonstrationem, cũ de accidentibus communibus nulla possit dari scientia; calor autem est accidens commune, quod corpori meo adest quandoque, & quandoque non; Sicut etiam Eclypsis est accidẽs commune, quod inest Lunæ quãdoque, & quandoque non, & etiam alijs corporibus propter eandem causam inesset, si enim daretur aliquod aliud corp⁹, quod reciperet lumẽ à Sole, & non esset Luna, etiam in ipso propter eandem causam fieret Eclypsis, sicuti eadẽ calefactio induceret in aliud corpus calorem, si illud calefaceret. Similiter, si ego ostẽderem, quod Socrates interijt propter iugulationem, esset demonstratio, at quis non videat has demonstrationes, neque bonos syllogismos esse, quia sunt de accidentibus, quæ non habent certam, vniuersalẽ, & determinatam causam, sed particularem, quæ non cadit sub scientia. Præterea si illæ demonstrationes formentur, videbimus, quod propositiones vniuersales erunt falsæ, vt ego supra ostẽdi de illa demonstratione Eclypsis, solùm conclusio est vera, quia aliqua particularis propositio est nota experientia, vel sensu, sed non virtute alicuius illationis vniuersalis, quę sit in demonstratione; hinc ergo dixit Aristoteles, quod quartus modus dicendi per se, non est vtilis, quia in illo non est aliqua illatio necessaria, quia causa, & effectus non habent nexum necessarium in illis, & si quandoque causa efficiens inducat effectum, hoc non prouenit ratione, & natura illius causæ, sed illi accidit, quod talem effectum producat, vnde Eclypsis nõ prouenit ex natura, & essentia terræ, sed accidit terræ, quod Eclypsim producat: cum enim sit corpus opacum, & Sol voluatur circa ipsam, accidit terræ vt interponatur inter Solem, & Lunã, & sic causat vmbram, & obscurat Lunã, & sic fit Eclypsis. Idẽ dicendum de alijs causis externis. Cum ergo dicit, quod obiectio terræ est causa Eclypsis, dicit, quod est causa, sed est causa particularis, & accidentalis eo modo, quo nũc dictum est, quæ non pertinet ad demonstrationem, causa enim, quę ingreditur demõstrationem debet esse vniuersalis, & propria, & per se debet talem effectum inferre, ita quod talis effectus ab illa inferatur, & nõ possit esse illa causa destructa; at si fieri posset, quod aliud corpus densum, quod nõ esset terra interponeretur inter Solẽ, & Lunã, etiã illud causaret Eclypsim. Præterea, illa causa, scilicet obiectio terræ, nõ est causa necessaria Eclypsis necessitate consequentis, sed consequentiæ, de qua Aristot. in lib. Perihermenias ait hanc esse necessariam, Homo quando est, necesse est esse; sic in proposito, quando obiectio terræ causat Eclypsim, necessario causat Eclypsim, est necessaria in sensu cõposito, non in sensu diuiso; quia alio tempore potest esse Eclypsis, & non esse per obiectionem terræ, vt dictum est. Tertiò in talibus demonstrationibus est altera præmissarum, quæ non est necessaria, vt in demonstratione de Eclypsi patet de minori, quæ est, Luna priuatur radijs solaribus à terra obiecta, neque enim est in primo, neque in secundo, ergo non est per se, neque talis demonstratio est potissima, quia neuter terminorum istius propositionis est causa alterius termini.

Ad hanc rationẽ apertè respondet Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, cap. 17. & concedit, quod non est per se illa minor, sed ait non esse hoc inconueniẽs; quia non est necesse semper, quod in demõstratione minor sit necessaria, & hoc declarat hoc pacto. Finis demonstrationis est sola cognitio affectionis, ideo in demõstratione attẽdenda præcipuè sunt illa, quæ ducunt nos ad cognitionem affectionis: hæc autem duo sunt, primum est, quod talis affectio demonstretur de subiecto, cui primo inest, vt risibile de homine. Secundũ per causam proximam & æquatam, non per communem & remotam; nam hæc duo in demonstratione sunt, demonstratio est præstantissima, & potissima, ex hoc infertur, quod in demonstratione potissima debet esse essentialis connexus affectionis cũ medio, per quod demonstratur, & cum subiecto, cui inesse demonstratur, sed medij cum subiecto non est necesse, quod sit talis essentialis connexus, quia potest euenire, quod nulla sit affinitas causæ affectionis cũ subiecto, cui inesse demonstratur, vt contingit in præsenti demonstratione de Eclypsi;

Præterea 2.

Præterea 3.

Tertia præmissa particularis.

Resp. Zabar.

Minor demonstrationis debet esse necessaria.

certum

certum est enim, quod hoc accidens, & passio Eclypsis potest sciri, quia quod habet causam certam, proximam & adaequatam, sicuti ab ea habet ut sit, ita habet ut possit cognosci, cognosci autem per talem causam, est demonstrari, ergo dicendum, quod haec est demonstratio potissima, licet haec minor non sit per se: quia hoc non necessario requiritur.

Reijcitur. Contra hanc responsionem Zabarellae non est opus laborare multum, cum ipsa omnino adversetur regulis verae demonstrationis, & ipsimet Aristoteli artifici huius instrumenti, & miror de hoc viro, quidem doctissimo, qui ita ingeniose de rebus logicis scriptum est, quod ut tueretur hoc falsum dogma, quod hae demonstrationes sint potissimae, voluerit incidere in hoc absurdum, quod ex suismet operibus dicitur esse maximum; In primis contra hanc responsionem est Arist. in 1. Post. tex. 44. ubi probat, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, ait, quod non possunt esse necessaria, nisi sint per se. Ex hoc sic arguo. Quaero a Zabarella, an minor in demonstratione debeat esse necessaria; si dicat quod sic, ergo debet esse per se, quia nisi sit per se, non est necessaria, ut ait Aristoteles. & per se patet ex ratione. Ari[illegible] si non est necessaria, neque conclusio erit necessaria, quia necessarium deducitur ex necessario, non ex contingenti & non necessario, nisi per accidens, ut docet Aristoteles, estque etiam clarum, quod minor in demonstratione habet vim illationis, ita quod conclusio pendeat etiam a minori; si ergo minor non sit necessaria, neque conclusio erit necessaria, & eo magis, quia conclusio semper sequitur deteriorem partem. Neque valet dicere, quod est vera, quia hoc non sufficit, ex eadem doctr. Aristotelis, sed requiruntur aliae conditiones, quia etsi sit vera, non tamen facit conclusionem veram necessario, sed si dum inducit conclusionem veram erit, ut etiam syllogismus topicus quandoque, sed non erit vera necessario; hoc patet clare per textum [illegible] cap. [illegible] patet, quod Aristoteles non loquitur de maiori, sed de minori, & maiori simul, [illegible] elicitur ex textu 40. ubi probat a signo, quod demonstratio est ex propositionibus necessariis, quia solemus ferre instantias, quando ambo principia non sunt necessaria, vel alterum & illud solemus negare, ergo debent omnia esse necessaria, & per se. Sed haec clariora sunt, quam ipse explicare valeamus, ratio illa mihi videtur efficacissima, quia praeter quam est Aristotelis, est etiam evidentissima. Item 2. c. Arist. ait, quod demonstratio debet elici ex primis, veris, & c. et quod loquitur in plurali, ergo omnia principia demonstrationis debent habere illas conditiones, non alteram illarum. At principia non possunt esse prima, & c. nisi sint per se, [illegible] istae conditiones de omni, per se, & universales, non sunt diversae ab illis positis in definitione, sed illae eadem magis explicatae, ut docet ipsemet Zabarella in initio 4. c. 1. Post. Accedit, quod frustra laborasset Arist. ostendendo, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, & per se, quia haec non esset necesse verificari de minori. Ad rationem autem, qua hanc suam responsionem probat, dicit, quod in demonstratione requiritur connexio causae cum affectione, & affectionis cum subiecto, sed requiritur connexio necessaria causae cum subiecto; alioquin nunquam ostendere potero affectionem illam necessario inhaerere illi subiecto, quia licet cognoscam quod rationalitas est causa risibilitatis, non tamen cognoscere potero, quod risibilitas insit homini, nisi prius certe cognovero, quod rationale necessario insit homini, ita quod connexus affectionis cum subiecto, non potest cognosci, nisi prius cognoscatur connexio medii cum subiecto: unde in maiori cognosco connexionem medii cum affectione, in minori cognosco connexionem medii cum subiecto; & haec ita clara sunt, quod nemo [illegible] & ipsemet pluribus in locis idem fatetur, [illegible] quod illo modo se res habet, atque ille [illegible]; exempli gratia, cognosco, quod omne animal rationale est risibile, deinde cognosco, quod omnis homo est rationalis, ecce quod cognovi hanc connexionem, deinde ex eo quod cognosco quod rationale, quod est causa risibilitatis, inest homini, cognosco etiam, quod ho- Ad rat. Zab.

quod ho-

quod homo est visibilis, nec valet si dicas hoc habere locum tantum in demonstratione à causa interna, quia hoc est requisitum universale, quod conclusio debet sequi ex maiori & minori, & quando est necessaria ratione materiae, necessario debet utraque propositio esse necessaria, alioquin illa conclusio non erit necessaria, sed si est vera, est accidentaliter vera, quod patet, quando dicit Sambus esse affectionem Ecclypsis esse subiectum de Luna, & per causam propter quam est infra respondebimus.

Impugnatur demonstratio habens pro medio accidens inhaerens subiecto. Cap. IV.

Contra demonstrationem illam ex causa interna, quae non est definitio subiecti, sed accidens aliquod inhaerens subiecto, ut est illa, qua ostendimus accretionem luminis in Luna propter sphaericam figuram, primo sic arguo. Haec demonstratio, & similes, non sunt ex propositionibus universalibus, neque per se, ergo talis demonstratio & similes non sunt potissimae, consequentia patet, quia ex dictis in calce praecedentis capitis cum propositiones non sunt universales, & per se, non sunt necessariae, & consequenter conclusio deducta ex illis praemissis non est necessaria, & sic neque talis demonstratio est necessaria. Antecedens probatur: quia in huiusmodi demonstrationibus accipitur pro medio accidens aliquod commune, quod semper inest subiecto, & propter hoc saltem minor non erit universalis, neque per se, in qua accipitur hoc accidens inesse tali subiecto, ut in assignata demonstratione; Minor est haec, Luna est sphaerica figura, haec non est per se in primo modo, quia sphaerica figura non est de definitione Lunae, quia sphaerica figura est accidens, & Luna est substantia, neque est in secundo modo, quia sphaerica figura non est propria passio Lunae, quia inest aliis corporibus a Luna, ideo deceptus est Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, c. 12. & 15. neque est in 4. modo, quia quod sic dicitur, dicitur de accidente proprio, non de communi, sed hoc est commune, quod etiam ipsi concedunt, & etiam, quia Luna non est causa efficiens adaequata figurae sphaericae, sed est aliquod genus commune ad Lunam, & alia corpora sphaerica, quod est innominatum, quod est causa talis accidentis. Praeterea, iam est dictum, quod hic quartus modus non est utilis ad demonstrationem. Secundo, conclusio non est universalis, neque secundum quod ipsum, quia accretio luminis non inest Lunae quatenus Luna, sed quatenus corpus sphaericum, sicut sensibile inest homini, non quatenus homo, sed quatenus est animal; at in demonstrationibus potissimis conclusio debet esse universalis, & passio demonstrata debet esse propria. Tertio maior non est per se ullo modo, quae est haec. Omne corpus sphaericum suscipit accretionem luminis; praedicatum hoc enim non est genus, vel differentia corporis sphaerici, sed effectus eius: nam in maiori semper praedicatur passio, & effectus de propria causa, & ideo non est in primo modo, neque est in secundo modo, ut vult Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, quia accretio luminis non est proprietas figurae sphaericae, sed accidens commune competens multis aliis corporibus, at in secundo modo passio praedicatur de proprio subiecto, ergo non est in secundo modo; Nec valet, quod ait Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, nempe quod in talibus demonstrationibus in maiori explicatur solum pendentia effectus a causa explicite, sed implicite etiam est pendentia effectus a subiecto, ut dum dicimus rationale est risibile, explicamus causam tantum risibilitatis, non autem subiectum, scilicet hominem, sed tamen potest tacite & implicite subintelligi, quia cum dicimus rationale est risibile, idem est ac si dicamus, homo rationalis est risibilis, & sic haec propositio maior est, in secundo modo implicite. Sed haec licet aliquo pacto possit accommodari demonstrationibus, in quibus medium est forma subiecti, ut est illa demonstratio, qua probamus, quod homo est risibilis, quia est rationalis, de qua etiam ipsi exemplificant, non tamen illo pacto potest accommodari demonstrationibus, in quibus medium est causa accidentalis, quia hoc accidens implicite non potest intelligi inhaerere subiecto, quia non est illi necessario co-

nexum

nerum. Præterea, propositiones debent esse explicitè per se, non simpliciter, & propterea minor debet etiã esse per se explicitè. Sed hæc est maxima difficultas: si istæ demonstrationes non sunt potissimæ, & tamen sunt per causam, & omnis demonstratio per causam, vel est proxima, vel remota, quia diximus in quæstione de speciebus demonstrationis, quod nõ dicatur demonstratio potissima distincta à demõstratione propter quid, in quorum numero debent reponi? Dico quod debent reponi in numero demonstrationũ per causam remotã, licet enim talis causa videatur nobis vera, & proxima causa, tamen non est, quia tunc esset causa necessaria, & sic illius propositiones essent necessariæ, vnde si perfectè cognosceremus essentiam, & naturam rerum, videremus, quod multæ causæ, quas putamus esse proximas, & immediatas, reuera nõ sunt causæ proximæ, vel dicamus, quod sunt demonstrationes quia, primæ speciei, de qua Arist. in 1. Post. cap. 10. quia licet sint per causam, non habẽt tamen omnes conditiones requisitas ad demonstrationem propter quid, & sic non pariunt scientiã propter quid, sed quia.

Dubium. Ad quam speciẽ demonstrationis istæ reducantur. Responsio.

Rationes Zabarellæ soluuntur. Cap. V.

Ad primum.

AD rationes Zabarellæ respondemus & primò ad primum argumentũ patet ex dictis in primo supposito, & in confutatione, sic opinionis, maior quidẽ est vera, sed debet addi hæc particula, necessariò, ita quod hæc sit maior. Illa demonstratio est potissima, quæ perfectissimam & necessariam rei scientiam necessariò tradit, ita vt nihil amplius quæri, vel cognosci possit: hoc modo est vera maior, & in hoc sensu illã pro nobis accepimus contra Zabarellam: sed minor tunc est falsa, quia illæ demonstrationes non pariunt scientiam necessariò; ratio est: quia vt dictum est sæpe supra in primo supposito conclusio, & scientia necessaria est ex propositionibus necessarijs, & per se, non ex accidentibus, & hæc scientia, quæ deducta est ex propositionibus per se, & necessarijs, sola dicitur perfectissima, & absolutissima, quæ aliter esse non potest, vt Aristoteles illam definiuit, sed hæ demonstrationes non sunt ex propositionibus per se, & necessarijs, ideo non possunt parere perfectissimam scientiã. Ad probationem minoris dico, quod licet medium, vt terra obiecta, satisfaciat quidem omnibus quæstionibus de Eclypsi, non tamen satisfacit necessariò, sed accidentaliter, quia non est medium necessarium, sed accidentale, & est veluti mediũ in syllogismo Topico vero, quod etiam satisfacit omni quæstioni de problemate proposito, quia est verum, at nõ necessariò, sed ex accidenti. Propter dicta in præcedenti, adduco exemplum ad hoc declarandum. Cadit lapis è domo, & occidit Franciscum me vidente, tunc ego perfectissimè scio an sit occisio in Francisco, & quid sit occisio in Francisco, an insit occisio Francisco, & propter quid insit, quia omnibus his quæstionibus satisfacit casus lapidis, hæc enim omnia sunt à casu lapidis, ergo hæc cognitio est cognitio certa, & perfectissima, qua melior haberi nõ potest, quia est propter causam proximã, propter quam res est, non tamen dicitur scientia, quia hoc medium est mediũ accidentale, accidit enim lapidi cadenti, quod occideret Franciscum; non enim casus lapidis necessariò producit hunc effectum, scilicet occisionem Francisci: at in demonstratione quia est quod mediũ sit causa necessaria necessariò inducens talem effectum, ita quod non possit aliter euenire, ita euenit de obiectione terræ respectu Eclypsis, accidit enim obiectioni terræ quod causet Eclypsim, vnde si obijceretur alicui alij corpori recipienti lumẽ à radijs Solis, etiam in illud Eclypsim induceret, & etiã Eclypsis induceretur in Lunã à quocunque alio corpore opaco, si daretur quod posset interponi inter Solem, & ipsam Lunam. Minor ergo est falsa; & hic est notandum vnũ scitu dignissimum, quod si Zabarella, & alij animaduerterẽt, non offenderẽt in huiusmodi errores, quod cum medium est necessariũ, & habet illas conditiones, quas explicauit Philosophus in definitione scire, semper demonstratio eius est ex propositionibus per se necessarijs, & vniuersalibus, vt declaratur i primo supposito, ita quod

Exemplum.

Notandum.

hæc con-

hęc contingunt, medium est necessarium, & premissę sunt necessarię, propter quod sunt necessarię, & medium est necessarium. Quoniam autem difficile est cognoscere quando medium sit necessarium, ideò Arist. docuit nos formare demonstrationem; quando enim habemus demonstrationem constantem ex propositionibus necessarijs, quę sunt per se, & vniuersales, sumus certi, quod habemus etiam medium necessarium, & hęc est vnica via cognoscendi quando medium est necessarium, & patet mihi scientiam necessariam; vnde etiam habito medio necessario, nisi ordinetur in forma syllogistica, non facit fidem mihi quod sit medium necessarium, neque me omnino certificat; non valet ergo dicere, hoc mediũ est causa huius effectus, ergo demonstratio facta ex hoc medio est potissima, quia non possum scire vnquam (nos loquimur de cognitione scientifica) quod hoc medium sit causa huius effectus, nisi sit ordinatũ per demonstrationem habentem conditiones requisitas, vnde hic assumo, quod probare debuisset, sed benè valet hęc demõstratio est potissima, & habet omnes conditiones requisitas, ergo medium huius demonstrationis est necessarium, & habet omnes conditiones assignatas ab Arist. in definitione sciri, & sic patet error argumenti Zabarellę, dic enim argumẽdo: obiectio terrę est causa proxima Eclypsis; ergo demonstratio in qua est medium, est necessaria & potissima; nego hanc consequẽtiam propter rationem dictam: quia non possũ cognoscere, quod hoc mediũ sit medium necessarium, nisi per demonstrationẽ rectam, & omnibus conditionibus absolutam, & quando eius demonstratio non est ex necessarijs, cognosco, quod hoc medium non est causa necessaria, & sic non mihi facit scientiam, vnde in antecedenti deberet addere est necessaria causa; demonstrationes ergo hę sũt verę sed nõ necessarię; sed propositiones nostę sunt experientia, & obseruatione ligatę, nõ per viã demonstratiuam & scientificam.

Ad secundam. Ad secundũ dico, quod Arist. vsus est exemplis nobis notioribus, & quę sępè per manus habemus, & praesertim, quia quando vsus est his exemplis declarabat quiditatem extremi definitio sit medium & dicit, quod est ratio maioris extremi, scilicet causa, vel definitio passionis, & adducit exemplum de Eclypsi, dicens, quod medium ad demonstrandum Eclypsim de Luna, est causa Eclypsis quęcumque illa sit, adducitque illam causam, quam omnes vulgò existimabant esse causam propriam, non tamen propter hoc dicendum est, quod Arist. voluerit asserere hãc demonstrationem esse potissimam, cum omnino aduersetur suis regulis, & documentis, hęc tamen demonstratio est secundi gradus, & licet non sit per causam necessariam, est tamen per causam verã, & sic non est sensibilis, nec vana.

Ad tertiam. Ad tertiam respondeo, quod Eclypsis non est scibilis inesse Lunę via scientifica, & demonstratiua, quia accidentia cõmunia non sunt scibilia, Eclypsis autem est accidens commune, vnde maior est falsa, vt dictum est supra; vel dicamus, quod est scibilis, sed non per tale mediũ, sed per aliud, quod nos latet.

Ad quartam. Ad quartam non valet consequentia, potest enim quęlibet demonstratio per causam remotam verti in definitionem, sed tunc sicuti non est potissima demonstratio, ita non est perfecta definitio.

THEOREMA XV.

Sola causa formalis est medium in demonstratione potissima.

Exponitur, & declaratur sententia Scoti. Cap. I.

EX dictis in praecedentibus patet respondendum esse ad quęstionem illam, qua quęritur quodnam genus causę sit illud, quod est medium in demonstratione potissima, esse causam formalem, ratio pręcipua est: quia supra diximus formam subiecti esse causam efficientem proximã passionis, & necessariam; Sola autem passio propria ostenditur de subiecto in demonstratione, alia verò accidentia communia nequaquam; ideò sola forma subiecti est mediũ in demõstratione potissima, non autem alię causę, quia passio habet effectiuè à forma subiecti, &

sic enim ab ipsa habet cognoscibilitatē, & ideò forma est praecipua causa passionis; habet etiam passio esse à materia, id est à subiecto, & à fine, sed illę non sunt praecipuę causę & propriae, vt est forma subiecti, vnde licet subiectum, & passio conuertantur, hoc euenit solùm, quia in subiecto necessariō est talis forma, quae est causatiua talis passionis necessario: causa autem finalis non habet propriè causalitatem realem, sed solùm metaphoricam, quia est vltima in esse, & est posterior; forma igitur est medium in demonstratione potissima solùm, reliquae autē causae per se sunt nequaquam.

Notandum Et notandum est, quod cum dicimus medium esse causam formalem, non intelligimus quod hoc medium, & causa sit forma ipsius passionis, quia passio cum non sit aliquod compositum, est quasi pura forma, & sic nullam aliam habet formam, per quam sit, nisi seipsam; cum ergo dicimus medium esse causam formalē, non intelligimus esse ipsam formā, quae est passio, quia tūc idē ostenderetur per seipsum, quod nihil est, sed intelligimus per formam subiecti, formam, quae est causa efficiens ipsius passionis; forma ergo est mediū, sed tamen hic notandum est, quod cū forma est mediū ī demōstratione, non est amplius forma, sed est efficiens, & ideò medium licet sit forma, habet tamen rationem efficientis, quia efficit conclusionem. Confirmatur haec positio, quia si accipiatur aliqua alia causa pro medio, siue sit materialis, siue efficiēs, siue finalis, si non est propria forma subiecti, nunquam erit causa necessaria, & sic neque conclusio erit necessaria, neque vniuersalis, neque praemissę erunt necessariae, & vniuersales, vt in exēplis videmus, & in aliis ab Arist. in 2. Poster. adductis videre possumus.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. II.

Prima ratio CONtra hāc sententiā est Arist. 2. Post. c. de causis, quod est 11. vbi ait, quod possumus demonstrare per omnia quatuor genera causarum, ergo videtur quod medium in potissima demonstratione possit esse medium causa efficiens, quae est forma subiecti, sed causa materialis, & finalis, quaecumque, à qua aliquis effectus proueniat.

Solutio. Ad hanc rationē, & authoritatem ergo iudico respondendum esse, vt multi respōdent, & ipse nunc supra tetigi, quod in demonstratione propter quid, perfecta & potissima solum causa formalis est medium, vt nunc declaraui, in aliis verò demōstrationibus propter quid, quae nō sunt potissimae, & perfectae, medium potest esse causa materialis, efficiens, & finalis, quia vnaquaeque istarū habet aliquem effectum, & sic per illas causas demonstrari possunt; quando ergo Aristoteles ait per omnia quatuor genera causarum posse demōstrari, concedo, sed tamen nō sequitur quod omnes illę demōstrationes sint potissimae, vt dictum est, & quod haec fuerit mens Aristotelis conspicitur in lectione 2. Post. ī illo c. de causis absque tot subtilitatibus, & nugis, nam postquam dixit, quod per omne genus causae potest fieri demonstratio, distinxit causas, quia aliae sunt, ad quas cōsequuntur effectus semper, aliae ad quas quādoque, & aliae sunt necessariae, & aliae accidentales, & denique enumerat omnes modos causarū & postea declarat quomodo vnusquisque effectus possit demōstrari per suā causā, vnde tādē in tex. 56. & 57. ait quod illa causa est mediū in demonstratione, quae respondet suo effectui, & sic vnusquisque effectus ostēditur per propriā causā suā vt ille effect⁹, qui est, saepe debet mōstrari p causā quae est saepe effectiua, qui est sēper, per causā quae est sēper, qui raro, per causā quae est raro. Constat autem, quod multae demonstrationē habēt non sunt potissimae, neque habent omnes conditiones assignatas ab Aristot. perfectae demōstrationis propter quid, & tamē in illis causa erit quādoque materialis. Idē clarius exprimit in c. 16. & 17. 2. Posteriorū, postquā etiam cōpleuit tractationē de definitione, quā iterum tractationi de causis, est enim definitio medium, & cōsequēter causa, & sic pertinebat ad eā tractationē in tex. 90. qui est principiū Capituli 17. & in sequētibus, & maximè ī tex. 9[illegible] docet causam debere reciprocari cū suo effectu, & ratio est quia problema debet esse vniuersale, & propria

alio-

affectio debet apponi proprio subiecto, & hoc etiam asserit in præcedenti capite 16. scilicet quod problema debet esse vniuersale, & quod affectio debet apponi proprio subiecto, alioquin non poterit demonstrari. Clarum est, quod hoc asserit de demonstratione potissima: in textu vero 26. mouet dubitationem an si problema non sit vniuersale, medium debeat esse vniuersale, & respondet quod non, sed quale est problema, tale debet esse medium. Ex his locis conspicitur, quod licet Aristot. in cap. de causis, dicat posse demonstrari per omne genus causæ, non tamen intelligit, quod per omne genus causæ fiat demonstratio vniuersalis, & necessaria, quæ sola est potissima; vnde demonstrationes à signo, & à posteriori, & etiam per causam remotam, quę tamē nobis proxima videtur, appellat demonstrationes, & re vera in scientijs paucę admodum sunt demōstrationes potissimę, sed plurimę à posteriori, & per causam remotam, vnde per accidentia generis sępe ostendimus passiones de speciebus, quia natura specierum est ignota.

Rationes Zab. in cōtrariū Sed contra hanc sententiam arguit Zabarella lib. 2. de medio demonstrationis, capitulo tertio, primò quia tunc faceremus distinctionem inter demōstrationem propter quid, & demonstrationem potissimam, quæ tamen nō distinguuntur, vt vidimus in quæstione de speciebus demonstrationis, & ex eodem Aristotele in libro secundo, dicente per eandem demonstrationem manifestari quid est, & propter quid est, & eam esse potissimam. *Secūda.* Secundò in eodem libro Aristoteles ait, quod vnius rei est vnica causa, quæ tradit cognitionem propter quid est, eamq. vult cum effectu suo reciprocari; ergo fieri non potest, quod idem effectus per causam formalem potissimè demonstretur, per aliā verò causam demonstretur propter quid tantum, quia tunc vnius rei essent plures causæ, per quas posset demonstrari. *Tertia.* Tertiò cum dicimus causam formalē esse medium in demonstratione, vel intelligimus de causa formali subiecti, vel de causa formali passionis; primum non potest dici, quia rarò euenit, quod forma subiecti sit causa passionis; neque secundum esse potest, quia forma passionis est ipsamet essentia passionis, vnde si passio per suam formam demonstraretur, idem demonstraretur per seipsum. Ad has obiectiones respondeo, & ad primam quidem dico, quod vt dixi in quæstione de speciebus demonstrationis, demonstratio propter quid est eadem quod demonstratio potissima; quia demonstratio propter quid, quæ habet omnes conditiones assignatas ab Arist. 1. Post. c. 2. & 4. est vera demonstratio, & potissima, & facit scire quid est, & propter quid est, & vertitur in definitionem; sed sunt aliæ demonstrationes, quæ non sunt sic perfectæ, neque habent omnes conditiones illas, & ideo non sunt omninò necessariæ, vt sunt istæ de Eclypsi, & aliæ; & dico, quod illæ possunt dici demonstrationes propter quid, quia sunt per causam, non tamen potissimæ, quia non sunt per causam omninò necessariam; vnde dato, quod sit vera, & proxima causa, quia tamen est accidentaliter causa, vt supra ostendi, ideò non est necessaria, & hę potius debent propriè ad demonstrationem per causam remotā, quia reuera, illæ sunt per causam remotā, licet nobis videantur per causam proximam, & hoc prouenit, quia naturam rerū nō optimè cognoscimus; si enim optimè cognosceremus Lunā, videremus aliam esse immediatā [illegible], & proximiorē causam in Luna propter quam Luna eclypsatur, quā interpositio terræ, hęc enim est accidentalis, & remota: sed quia potiorem non habemus, eam vt proximam iudicamus. *Ad 1.* Ad secundam concedo, quod vnius effectus est vnica causa proxima, & necessaria, & per eā solā potest demōstrari potissimę, non tamen est inconueniēs quod demōstratione minus perfecta possit demonstrari per alias nō ita proximas, & maximè cum multę causę requirantur ad vnum effectum causandum; illę ergo possūt esse mediū eo modo, quo sūt causæ, vt diximus nunc supra. *Ad 2.* Ad tertiū dico, quod cum dicimus causam formalē esse mediū in demōstratione potissima, loquimur de forma subiecti, vt dixi i quęstione de medio demonstrationis; cum autem ait hoc esse inconueniēs, quia illa causa rarò est mediū, patet esse falsum ex ui-

Ad 3. Zab. cap.

demus et disputatione de medio demonstrationis, vbi formam subiecti esse causã passionis ostendimus, & cõsequenter esse medium in demonstratione potissima.

THEOREMA XVI.

Definitio non est instrumentum Logicũ.

Exponitur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. I.

Opinio Scoti. EX iis, quæ diximus in quæstione de subiecto Logicæ ad mentem Scoti, apertè mihi dicendum videtur, quod definitio non sit instrumentum logicum diuersum à demonstratione, vt aliqui curiosè sustinent; ratio est, quia tunc logica nõ esset vna scientia, neque haberet vnum subiectum, sed duo, scilicet syllogismum, & definitionem, hoc autem est falsum, ergo non est dicendum, quod definitio sit instrumentum logicum diuersum à demonstratione & syllogismo; Consequẽtis falsitas patet, consequentia probatur; quia si definitio sit instrumentum re distinctum à demonstratione, non poterit cõtineri sub syllogismo, quem statuimus subiectum in tota logica; ratio est, quia non est pars, neque passio syllogismi, & sic non continebitur sub syllogismo, sed habebit proprium tractatum per se diuersum à syllogismo; ita quod, vel erunt duo subiecta in logica, vel erit sumendũ pro subiecto in logica aliud aliquid commune illis, scilicet instrumentum sciendi, vt aliqui dicũt, quod nos cõfutauimus in quæstione de subiecto. Quod si quis dicat, licet definitio sit instrumentum logicum, tamẽ reducitur ad demonstrationem: Theo. 6. quia est principiũ demonstrationis, & medium & cõclusio, & tota demonstratio sola positione terminorũ differẽs. Dico, quod Solutio. dũ hoc dicimus, nõ statuimus definitionẽ instrumentum diuersum à demõstratione, cuius munus sit notificare substantiã, Cõfutatur. sed facimus definitionem partem demõstrationis, & hoc quidem modo, sed tunc procedunt [illegible] Quę autem pars sit, & quomodo pertineat Secũda. ad demonstrationẽ inferius patebit; Hoc etiam cõfirmo, quia aliqui dicunt definitionem esse instrumentum logicum, hoc dicunt, quia asserunt definitionem notificare substantiam, demonstrationem verò accidens: at nos diximus in Theoremate de regressu, quod substantia, & causæ notificantur per demonstrationem, quia, & per inductionem, accidentia verò & effectus per demõstrationem propter quid, vt abundantius ostendemus in proprio Theoremate; non ergo est opus dicere, Theo. 9. quod definitio sit instrumentum notificatiuum substantiæ. Hoc etiam confirmatur ex consideratione logicæ Aristotelis; si enim eam totã spectemus, videbimus, quod solum in illa agit de instrumentis, quæ habent vim illatiuam, & pertinẽt ad discursum, & sic prout varias species habent, varios libros confecit, vt librum Priorum, Topicorum, Posteriorum, Elenchorum, in quibus de forma, vel aliqua specie syllogismi egit, & librum Perihermenias, in quibus de propositionibus egit, & librum Prædicamentorũ, in quo de terminis simplicibus egit; Tertia. Voluit ergo logicam facultatem solum esse de instrumento discursiuo, at definitio non habet discursum, neque vim illatiuam, & ideò nõ est instrumentum logicum; Quod verò definitio non habeat vim illatiuã, patet ex se, quia tunc Aristoteles de hac specie syllogistica verba fecerit in aliquo libro, vel facere debuisset, alioquin esset diminutus: hoc non est dicendum, & præsertim in facultate, quam ipse proprio marte si non adinuenit, saltem maximè exornauit; Quod verò Aristoteles in nullo libro agat de definitione, vt est instrumentum habens vim illatiuam notificãdi subiectum, patet; quod si quis dicat, quod hæc tractatio habetur in secundo Posteriorum, hoc nõ est verũ, quia et concedamus, quod in secundo Arist. agat de definitione, non tamen agit quomodo per definitionem via discursus, & cũ illatione notificare possimus substantiã & quidditatem substantiæ, nam à text. 81. vsque ad 47. peractas illa quattuor de definitione, quæ in illo li. ex proponit, scilicet, quo modo possimus venire in cognitionẽ de quod quid est. Secundum quomodo quod quid est reducitur ad demõstrationẽ. Tertium quid sit definitio, & quod quid est.

Quarenam quærunt sit definitio, sed fere in tota hac tractatione ostendit quod quod quid est, non posse demonstrari de eo cuius est, & tandem circa tex. 34. & 41. illius 2. Post. concludit, quod sola demonstratio perfecta, quæ versatur in definitione, ostendit quid est, quia causa, quæ facit scire, propter quid est, facit etiam scire quid est: sed illud pertinet ad definitionem accidentis, non substantiæ, de quibus causis agit vsque ad [illegible], deinde reuertitur ad tractandum de definitione, & de illa agit vsque ad text. 5. & in hac secunda tractatione docet, quomodo possimus venari quod quid substantiæ, siue prædicata essentialia substantiæ, quæ sunt ipsamet definitio, & in processu illo ostendit, quod adinueniuntur nō via diuisiua solum, vt voluit Plato, sed etiam via compositiua, quæ est demonstratio a signo, & inductio, vt videbimus, non ergo agit de definitione quatenus ipsa habet vim notificandi substantiam, & quidditatem rei, sed docet quomodo quidditas, & essentia rei, quæ est idem quod ipsa definitio venetur, & nostrantur a nobis; & hoc nō sic ni via compositiua, quæ est quid diuersum ab ipsamet definitione, scilicet demonstratio a signo, & inductio.

Zab. opin. Zabarella hac eandē sententiā multis in l[illegible] de Methodis logicis, sustinet, scilicet quod definitio non sit instrumentum logicum, & primò arguit sic. In 3. lib. [illegible] cap. 13. Omne instrumentum logicum est discursus à noto ad ignotum: sed definitio non est discursus à noto ad ignotum, ergo definitio non est instrumentum logicum: maior probatur ex nomine facultatis logicæ, logica enim dicitur [illegible] Græcis, id est à ratione, & discursu, vnde ipsa est ratiocinatiua, & qui diceret logicā sine ratione & discursu esse, esset ac si diceret calidum sine calore; de ratione ergo logicæ est, quod sit discursiua, & consequenter instrumenta logica si debēt nomine esse logica, debent habere discursum à noto ad ignotū: Minor probatur: quia

Prima ratio. in definitione non est discursus, neque est instrumentū discursiuū manifestatiuū ignoti ex noto; Hoc autē probat Zabarella longo discursu in c. 12. 13. & 14. eiusdē tertij de Methodis, non enim in definitione fit discursus à parte ad partē, vt à parte definiti nota ad partē definitionis ignotā, quia omnes istæ particulæ definitionis nō sunt quid plura, sed quid vnum integrū, velut definitum est vnum integrū, præterea, si esset illatio, procederet à genere ad differentiā, quia genus semper primū locū ponitur, sed hæc illatio est nulla: non enim valet Franciscus est animal, ergo est rationalis; neque possumus dicere, quod sit illatio à definito noto ad definitionem ignotā, quia tunc esset illatio ab eodem in sē, quia definitio, & definitum sunt idem. Sed præter hoc possumus nos confirmare, quia talis illatio est contra naturā, nam definitio est, quæ notificat definitum, non quæ notificatur à quo, neque est processus, & discursus à tota definitione ad definitum: quia definitio est idem re cum definito, sicuti nomē est idem re cum re nominata, & significata per ipsum, & sic cum sint idem, si definitio est nota, necessario quoque definitum est notū, & si definitio sit ignota, & definitum ignotum esse necesse est, sicuti, & nomen si est notū, est quoque res ipsa nota, si nomē ignotū, est res ignota; solum differt in hoc definitio, & nomen, quod nomen significat rē confusè, definitio significat rem distinctè, quia significat quidditatē; si ergo definitio est ignota, & quidditas est ignota, si est ignota quidditas, & definitio est ignota, vnde potest sic formari ratio. Si definitio est instrumentū logicum, & nomen, & verbum sunt instrumēta logica; consequens est falsum, vt omnes concedunt, ergo consequentia probatur, quia sicut se habet nomen ad rē, ita definitio ad quidditatem, quia sicut nomen significat rem confusè, ita definitio significat quidditatem rei distinctè, neque potest esse discursus à partibus definitionis ad totam definitionem, vt ostendit Zabarella libro eodem, cap. 14. quia partes definitionis sunt ipsamet tota definitio, partes autem simul collectiuæ non differunt à toto; non ergo à partibus definitionis ad totam definitionem est illatio, quia esset illatio ab eodem ad idem, verum est quidem partes definitionis cognosci posse, antequam cognoscantur in esse definiti, vt partes essentiales, & vt definitio,

demum cognosci, ut probatum est in alia, & confirmatum est omnium in definiri, sed hæc secunda cognitio non diuersa est à prima, quia ut Arist. ostendit in 2. Post. quod quid est non potest ostendi de re, cuius est, non enim probamus vt si medio ostendere hoc prædicatum rationale inesse homini in eo quod quid est, sed per se nobis manifestum, vel ab experientia, vel ab effectibus, vel alia via, ut inductione, & denique via resolutiua, ut proprio loco dicam. Quando autem ignoramus partes definitionis substantiæ omnes, vel aliquas, cōfugere debemus ad methodum resolutiuam, quæ illas notificat & inuenit definitionem substantiæ, vt ipse in 3. lib. de Methodis ostendit, cap. 17. sed tamen cum sint notæ non habent vim ullam ad definitionē earum, quia cum ipsæ sint notæ, est quoque nota tota definitio, quia ipsæ sunt tota definitio.

Secunda ratio. Secundò sic arguit ibidem Arist. 1. de Anima, tex. 4. & 5. ubi quærit, an sit una cōmunis methodus inuestigandi substantiam, & quid est in omnibus substantiis, & inquirit aliquas methodos, subiungit enim, an demonstratio, & diuisio, an aliqua alia methodus, quærit itaque, an methodus inuestigandi substantiam, & quid est rei, sit demonstratio, vel diuisio vel aliqua alia; ex hoc sic arguit. Si definitio est communis methodus inuestigandi substantiam rei, ad quid Arist. quæreret, an sit demonstratio, vel diuisio, vel aliquid aliud? certè ex hoc innuit Arist. quod definitio nō est instrumentum noscendi quid est substantiæ, sed potius, quod ipsa est finis, & scopus demonstrationum, & aliarum methodorum.

Tertia ratio. Præterea, substantia cognoscitur à nobis per demonstrationem quia, & per methodum resolutiuam: ergo definitio non est instrumentum notificandi substantiam: antecedens probatur in proprio quæsito, consequentia probatur quia tunc alterum superflueret.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. II.

Prima. Contra hāc opinionē arguitur à multis, & præcipuè à Bonauentura Petrella, 2. libro suarum disputationum logicarum cap. 1. qui asserit definitionem esse instrumentum logicum, sed ante ut illi similiter arguit contra, quod duplex est instrumentum logicum, scilicet modi, ut est ratione, vt demonstratio, & modi significandi, vt definitio; arguit autem sic. Definitio consideratur à logico, ergo definitio est instrumentum logicum; consequentia patet ex 7. Metaph. tex. 4. & ex Auerroe ibidem, cuius ratio est quia modus considerandi logici est vt instrumentum, eo quod omnia quæ considerat logicus, considerat vt instrumenta sciendi, & notificandi, & hoc habetur ex Auerroe in prologo primi Post. ergo definitio est instrumentum logicum. 1. ra.

Secundò Aristoteles in 6. Top. cap. 1. & 4. ait definitionem esse, ut cognoscatur substantia, siue substantia accipiatur pro essentia rei, siue sit accidens, siue sit substantia, siue accipiatur pro ipsa re substantia contradistincta ab accidentibus. 2. ra.

Tertiò, Philosophus in 2. Post. capite 10. habet hæc verba. Amplius si definitio substantiæ quædam cognitio est, & cætera; vult denotare Aristoteles per illud verbum, quædam cognitio est, quod cognitio acquiritur nedum per rationem, sed etiam fine, & sic cognitio substantiæ potest acquiri per definitionem, licet definitio non sit instrumentum cum ratione, & discursu. 3. ra.

Quartò, in eodē loco proponit, an idē possit sciri per definitionē, & per demonstrationē, ergo videtur velle Aristoteles, quod definitio sit instrumentū faciens scire, alioquin esset vanum talem quæstionē proponere. 4. ra.

Quintò separatim dicitur ex Aristotele tex. 4. nulla est melior atque præstantior scientia ea quæ est acquisita per definitionem. 5. ra.

Sextò, Philosophus 1. de Anima, & 7. Metaph. tex. 48. vtrobique vult omnes disciplinas vti pro instrumento definitione, & demonstratione; hæc n. sunt verba Philosophi. Atqui omnis disciplina per præcognita omnia, aut aliqua est, & aut per definitionē, aut per demonstrationem, & sic concludi potest, quod etsi definitio non sit instrumentum habens vim discursiuam, est tamen instrumentum logicum pariens scientiam. 6. ra.

Bald. Hieronymus Balduinus in suo quæsito

virum

utrum nobilius instrumentum sit definitio, vel demonstratio, duab. rationibus ostendere tentat definitionem esse nobilius instrumentum demonstratione. supponit autem, quod definitio sit instrumētum cognoscendi, & notificandi substantiam, sicuti demonstratio notificat accidens.
1. ra. Prima eius ratio est hęc. Illud est nobilius instrumentum logicum, ad quod omnia logica instrumenta reducuntur, sed omnia instrumēta logica reducuntur ad definitionem, ergo, Hęc minor probatur ab eo multis auctoritatibus Averrois, qui multis in locis dicit demonstrationem reduci ad definitionem, et hac ratione potest sic argui. si ergo demonstratio reducitur ad definitionem tanquam ad nobilius instrumentum logicum: ergo
2. ra. definitio est instrumentum logicum. Secunda ratio est hęc. Illud instrumentum est nobilius, quod versatur circa nobilius subiectum, & quod causat scientiam de nobiliori subiecto, & etiam quod habet nobilius medium, sed definitio versatur circa nobilius subiectū, quia circa substātiam, & habet nobilius medium, quia notificat per causam formalem, ergo. Hęc minor non probatur ab ipso, sed hoc arguitur ergo si definitio notificat substantiā, & per causam formalem definitio est instrumentum logicum. Balduinus itaque sentit definitionem esse instrumentū, & ratiocinationem, Sed Petrella, & nonnulli alii, esse instrumentum logicum si-
Respon- ne ratione. Pro nunc tamen possumus v-
sio. na ratione contra Petrellam arguere, ait, quod datur aliquod instrumentum
Con- logicum, quod parit scientiam absque
tra ratione: hęc enim sunt verba eius in 1. lib.
Pet. cap. 1. quia autem instrumentorum quodque notificandi [illegible] praestat, vel cum ratione, vel sine ratione, si cū ratione, appellatur instrumentum demōstratiuum, si sine ratione, appellatur instrumentum definitiuum, vel definitio: quomodo ipse quomodo aliqua propositio sciri possit absque ratione, quomodo possit esse scientia absque ratione? & consequenter, quā instrumentum esse illud, quod notificat aliquid absque ratiocinatione, quod sine ratione profertur, videtur insulsum, & [illegible] vtili dicere, vt nos

dicimus, quod datur aliquod instrumentum logicum, quod notificat aliquid, id est significat, & explicat aliquid sine ratione. hoc vltro damus, neque enim talia instrumenta nata sunt notificare aliquid ratione; sed negamus huiusmodi instrumentum debere dici logicum: quia tunc nomen, verbū, propositio, oratio & multa alia, essent instrumēta logica, quod est absurdum. Sed hęc opinio satis confutata est ex his, quę dicta sunt supra in precedenti, ideo ad Rationes respondebis.
Ad 1. Ad primam nego consequentiam, & probatio est nulla, quia logicus considerat decem praedicamenta, propositiones, & principia demonstrationis, considerat syllogismos & multa alia, quę tamen nō sunt instrumenta notificandi, & sciendi, sed partes vel principia instrumenti ratiocinatiui, vnde bene sequitur, logica est instrumentalis: ergo quidquid consideratur a logico, vel est instrumentum sciendi vel pars eius, vel principium, vel finis: sed non sequitur, ergo quidquid consideratur a logico, est instrumentum per se distinctū ab alijs, definitio autem est pars demonstrationis.
Ad 2. Ad secundam dico, quod Aristoteles in 6. Top. lib. cap. 1. ait, quod definitio debet dari p verba magis nota, & perspicua, & quę sint propria, & clare declarantia quidditatē, & essentiam rei, non tamen propter hoc dicit, quod illa verba, per quę explicatur, & ex quibus cōstituitur definitio habeat vim illatiuā, solum sunt declarantia definiti, verum vna vox est notior, & clarior altera voce, & sicut hoc loco habemus, quod definitio est oratio complexa, & instrumentum significatiuum essentię rei, siue illa rei sit substantia, siue sit accidens, non tamen est instrumentum notificatiuum, & sic non est instrumentum logicum.
Ad 3. Ad tertium dico, quod illa verba dicunt, quod definitio est cognitio substantię, siue oratio significatiua substantię, & hoc ego concedo, non tamen propter hoc sequitur, quod habeat vim illatiuam, & vim notificandi, solum significat substantiam, ideo autem instrumentum non est instrumentum logicum.
Ad 4. Ad quartum dico, quod Aristoteles dū proponit, an omne definibile sit demonstrabile, &

tentiae demonstrabilis sit definibile, & propterea verum est, quod Aristoteles proponit, an idem sciri possit per definitionem, & per demonstrationem, sed postea concludit in tex. 19. postquam ad vtramque partem multum disputauit, quod nõ potest idem sciri per definitionem & per demonstrationem, & ratio est in hoc posita: quia definitio non ostendit aliquid de aliquo, sed illud est demonstratio, definitio verò solùm significat, & declarat quid, & propterea non est instrumentũ notificatiuum; proposuit autem hoc in quaestionem, quia aliqui existimabant, quod idem posset sciri per definitionem,
Ad 5. & per demonstrationem. Ad quintam dico, quod Aristoteles 7. Metaph. tex. 4. nõ ait scientiam acquisitam definitione esse perfectiorem, vt videre est in textu, sed dato, quod hoc dicat ibi, vel alibi, sensus est, quod illa cognitio, quae est per definitionem, est omnium perfectissima, quia est cognitio essentiae rei, tamen haec cognitio non habetur vi definitionis, sed ratione demonstrationis à signo, vel inductione; definitio solùm significat essentiam,
Ad 6. non autem notificat. Ad sextam dico in 1. Metaph. tex. 48. & primo de Anima loqui contra Antiquos, vnde saepè accipit propositiones ab illis concessas, & quia aliqui eorum iudicabant definitionem parere scientiam, propter hoc dicit, quod omnis scientia acquiritur, vel per demonstrationem, vel per definitionem; tamen cum ipse loquitur secundum propriam mentem, nunquam dicit, quod definitio pariat scientiam, est enim ridiculum dicere definitionem parere scientiam, sed sine ratione.

Ad 1. Ad rationes Balduini patet, quod cõtra nos nihil cõcludunt. Ad primã negamus, quod omnia, quae tractãtur in logica, reducantur ad definitionẽ tamquam ad nobilius instrumentum, quod nõ probatur nisi auctoritate Auerrois male intellecta, &
Ad 2. quam non sustinemus. Ad secũdã falsa est maior, & minor; maior est vera tãtum in scientiis realibus in quib. attenditur nobilitas ratione subiecti, sed in logicis instrumẽtis, in quib. consideratur nobilitas propter vim illatiuam, & efficacitatẽ concludendi, nõ est vera; in proposito autem sit sermo de demõstratione, & definitione, quae sunt logica instrumenta; minor etiam est falsa, quia definitio nõ notificat substantiã, neque vtitur causa formali, cum ipsa nõ vtatur medio, sed ipsa est medium in demonstratione potissima, & sic definitio reducitur ad demonstrationem, vt pars ad totum.

THEOREMA XVII.

Omnia per demonstrationem cognoscimus, scilicet tam substantiam, quam accidens.

Exponitur propositum Theorema, & confirmatur, & declaratur quid sit definitio. Caput vnicum.

OCcurrit quaedam difficultas non leuis ex dictis, nam si definitio nõ est instrumentum logicum, & nobis non notificat substantiam, quodnam ergo instrumentum erit illud, quod nobis notificat Dubitatio.
substantiam? Respondeo absolutè, quod Respõsio.
per solam viam ratiocinatiuam venire possumus in cognitionem tam substantiae, quam accidentis, quia sola instrumẽta, quae habent vim illatiuam, ex noto ad ignotum possunt notificare nobis, & parere cognitionem; duae autem sunt species methodorum siue argumentationũ, & instrumentorum notificantium rem ignotam; scilicet methodus compositiua, & methodus resolutiua; methodus cõpositiua est syllogismus procedens per causã ad effectũ, methodus resolutiua est syllogismus procedens ab effectu ad causam, methodus cõpositiua nõ diuiditur ĩ plures species, sed methodus resolutiua diuiditur in duas species, in demõstrationẽ quia, & ĩ inductionẽ; modò istae duae methodi sufficiũt, prohibent et rebus cognoscẽdis, duo enim sunt, quae à nobis cognosci possunt, scilicet substãtia, & accidens, accidẽs cognoscitur solùm per causã propriam, quia accidẽtia cõmunia non pertinẽt ad scientiam, sed solùm accidentia propria, haec autem solùm cognosci possunt per causam propriã, & ita solùm possunt cognosci per demõstrationẽ propter quid, vt abundè dictũ est; supra substantia

Quomodo substantia cognoscatur. stantia autem non possit cognosci per causam, quia non habet causam, solum ergo cognosci potest per effectus, & ideo potest notificari solum per demonstrationem quia, & per inductionem, quae procedunt ab effectibus ad causam, cognoscitur autem substantia hoc modo. Substantia perfecte cognoscitur, cum cognoscitur eius definitio, definitio autem tunc cognoscitur, & habetur, cum habentur praedicata quidditatiua integrantia ipsam definitionem; haec autem praedicata essentialia non possunt cognosci per demonstrationem propter quid, quod patet ex Aristotele in secundo Posteriorum, ubi ostendit, quod quid est non posse demonstrari de eo cuius est. Relinquitur itaque quod a posteriori siue per aliquos effectus, & per accidentia, substantiae cognoscantur, vt ait Aristoteles primo de anima, texto 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quid quid est, & sic per ipsa venimus in cognitionem praedicatorum essentialium, & consequenter quidditatis, & essentiae substantiae, quae est causa illorum accidentium, vti fecit Aristoteles in 8. Phys. qui per effectum primi motoris, & praesertim per motum venit in cognitionem essentiae primi motoris, & alibi saepe idem effecit. Quomodo autem propositiones demonstrationis ab effectu sint verae, & notissimae, dictum est in quaestione de regressu c. 1. & 2. Et in Theoremate 12. *Text. 11. 9.* Possumus etiam dicere praeterea, quod propositiones demonstrationis ab effectu sunt notissimae, quia illae constant ex effectu, & causa proxima, inter quas est connexio necessaria, sed talis connexio notificatur experientia, vnde per multum examen effectus, & collationem eius ad causam, cognoscitur causa distincte. Venimus etiam praedicata essentialia, & definitionem substantiae per inductionem, quae est species ipsius methodi resolutiuae, vt docet Arist. in 2. Post. a textu 69 & infra; postquam enim destruxit opinionem Platonis, qui dicebat definitionem inueniri via diuisiua, vt patet a tex. 73. docet diuisionem cum inductione, quam ibi appellat viam compositiuam esse vtilem: Diuisio enim sola nihil probat, quia non habet vim illatiuam, sed inductio habet vim illatiuam, quia reducitur ad syllogismum, & ex singularibus notis inducit cognitionem vniuersalis; ex eo enim quod aliqua praedicata experimur inesse multis singularibus, inferimus illa inesse vniuersali; vnde via cognoscendi praedicata essentialia speciei, est accipere praedicata, quae competunt omnibus indiuiduis illius speciei, & solis indiuiduis illius speciei, vt dicere sic. Franciscus est rationalis, Antonius est rationalis, Socrates est rationalis, sed isti sunt homines, ergo omnis homo est rationalis, itaque quod inductione cognoscimus praedicata essentialia speciei, & sic venimus in cognitionem definitionis substantiae per inductionem. Ex his patet inductionem ducere nos in cognitionem substantiae, quia inductio ducit nos in cognitionem praedicatorum substantiae vniuersalis, ex eo quod noscimus illa praedicata inesse singularibus illius vniuersalis; cognoscimus autem illa praedicata quidditatiua inesse illis singularibus ex effectibus singularium, & ita per experientiam venimus in cognitionem substantiae singularium, & ex cognitione substantiae singularium, postea per inductionem venimus in cognitionem vniuersalium substantiarum, ideo, quod experientia est radix, & fundamentum scientiae, & praecedit inductionem, vnde hic est ordo nostrae cognitionis, ad sunt singularia in rerum natura, illa producunt suos effectus per suas proprias formas substantiales, cognoscimus effectus illos experientia, illos incipimus examinare, & comparare ad suas causas per experientiam, & sic venimus in cognitionem causarum illorum effectuum in illis singularibus, deinde inductione causas illas, & formas, quae sunt in singularibus concludimus inesse vniuersalibus, vt speciei, & generi, & facimus propositiones vniuersales, quae postea sunt principia Demonstrationis, quia exemplum ex Arist. 1 Post. cap. 10. Omne non scintillans prope est. Planetae non scintillant, ergo Planetae prope sunt. maior, & minor experientia notae sunt, quia enim experientia compertum est, quod haec stella, quando est prope, non scintillat, & similiter illa, & illa, & sic de aliis, inductione facta est haec propositio maior, omne sydus non scintillans prope est.

pe est, eodem modo nota facta est minor; per hanc demonstrationem colligitur hoc praedicatum de Planeta esse prope nos, quod est praedicatum essentiale ingrediens eius definitionem, vel saltem potest videri praedicari essentialiter, quia nõ habere possumus essentialiorem; aliud exemplum volo proferre, quod homo est rationalis, dico sic: Omne animal quod proficit in cognitione, est discursiuum, homo proficit in cognitione, ergo homo est discursiuus, siue rationalis, maior est ex terminis [illegible], minor patet inductione; ecce quod per demonstrationem quia, inuestigaui praedicatum essentiale, & quidditatiuum hominis, ergo experiẽtia fit inductio, per inductionem fiunt propositiones vniuersales, quae sunt principia demonstrationum à posteriori, & ita per demonstrationem quia, inuestigamus praedicata essentialia substantiae constituentia definitionem ipsius; vide Theoremate 88. deinde postea fit regressus ab istis causis distinctè cognitis, ad illos effectus.

Tamẽ inductio, p se sola cum diuisione sufficit eo modo, quo explicat Arist. 2. Post. tex. 9. nam exempli gratia, accipio genus hominis notissimum, vt quod est substantia & deinde diuido illud, dicens substantia alia animata, alia inanimata; cognosco quod homo est substantia animata, quia inductione fundata super experientiam video quod Socrates est animatus, Petrus est animatus, & sic de alijs, ideo concludo, ergo homo est animatus. Sed vt hoc melius intelligatur, nota, quod ex Auerroe in prooemio Metaphysicae experientia differt ab arte; quia experientia versatur circa singularia, vt singularia sunt, ars verò versatur circa singularia, nõ vt singularia sunt, sed vt sunt vniuersalia; experimentum enim vnum fit ex multis memorijs particularibus, vt quia recordor hoc reubarbarum purgasse choleram in hoc, & in hoc, &c. fit hoc experimentum quod reubarbarum purgat choleram, persistendo tamen in consideratione singularium, & cognitio, vt singularia sunt absque vlla abstractione naturae vniuersalis: Ars verò fit ex istis singularibus, quatenus intellectus procedit vlterius ex multa collatione ipsorum singularium, & conditionum similitudinem, ad cognitionem alicuius naturae vniuersalis in illis singularibus, quod fit instrumento inductionis; haec enim ex multis singularibus eodem modo se habentibus colligit vniuersale, & hoc est, quod Auerroes in eodem prooemio dicit, artem, siue scientiam fieri ex experientia, experientia ergo est fundamentum scientiae, & per ipsam probantur principia demõstrationis quia, in quibus assumitur effectum manifestum, & subiectum, & etiam eadem experientia probantur propositiones singulares inductionis, quae similiter assumunt effectus manifestos causis, vel propositiones [illegible]. Ex hoc etiam apparet, quod sit dictum ergo quidem existimo, quod definitio substantiae nil aliud sit, nisi quidditã principium, quod appellatur suppositum, vt aperte Aristoteles pronunciat in primo Post. tex. 4. vbi ait, quod definitio quaedam positio est, & suppositio; quia eodem modo eius cognitio acquiritur, quo docuit Arist. vlt. cap. 2. Post. acquiri cognitionem principiorum; nam sicut experientia principia cognoscuntur, ita definitionis cognitio mediante experientia habetur; per experientiam enim notas habemus propositiones [illegible] effectus, quia venimus in cognitionem praedicatorum essentialium substantiae, vt dictum est supra. Similiter notificatur definitione, vt dictum est, dicit quod non est laborandum quomodo ipsa sit instrumentum [illegible], sed solum sit instrumentum significandi, velut caeterae orationes complexae; & hoc maximè verificatur de definitione substantiae, quae sola est principium demonstrationis, est enim medium, loquendo verò de definitione in communi ad definitionem substantiae, & accidentis, vt dicebam, quod est instrumentum significandi, vt caeterae voces simplices, vel complexae, & ita genus proprium definitionis est instrumentum significandi; differentia facit ipsam differre ab alijs vocibus est significare quidditatem rei distinctè, per hanc enim differentiam differt ab alijs vocibus, & maximè à [illegible], quia caeterae voces complexae non significant quidditatem rerum,

nimirum

nomen vero significat quidditatem, sed in confuso.

Ex hoc patet error, quod definitio est, secundum logicos, demonstratio positione differens, propter quam licet definitio perfecta accidentis, quia est tota demonstratio sola positione terminorum differens; nam demonstratio quia, est definitio formalis, quæ posita est per terminum in demonstratione propter quid; quia terminos tandem stare quærimus per instrumenta syllogistica, nisi sint omnes scibile per rationem; scibile autem est duplex scilicet, substantia, & accidens; cum ergo sciamus quid sit substantia, & quid sit accidens, per rationem habemus cognitam scientiam predictam, & quærimus. Vnde Aristoteles postquam in 2. Posteriorum & 2. in prima in parte docuit quomodo definitionem accidentium per demonstrationem propter quid investigare possimus, in secundo à tex. 59. vsque ad 84. docet quomodo definitionem substantiæ quærere, & investigare à priori in substantia, posteriori, & demonstratiue à posteriori præter alium quem diximus, vt supra diximus.

Obiectio Petrellia. Sed quia id quod dicimus demonstrationem quia, docendam, & investigare definitionem substantiarum, vt Petrellia hoc modo. Demonstratio quia, ostendit solum principia demonstrationis propter quid, quando sunt ignota, non autem praedicata quidditatiua substantiæ, ergo demonstratio quia, non potest manifestare quidditatem substantiæ. Respondeo,

Solutio. quod hæc obiectio confirmat nostram sententiam; quia si demonstratio quia, ostendit principia demonstrationis propter quid, hæc sunt ipsummet medium, vt diximus in Theoremate de medio demonstrationis, medium est definitio subiecti, vt declaratum est in eodem Theoremate de medio demonstrationis, ergo demonstratio quia, dum ostendit principia propter quid, ostendit prædicata quidditatiua, & ipsam definitionem subiecti, quæ est substantia. Sed contra, definitio non potest de-

Obiectio. monstrari de definito per vllum syllogismum, ex 2. Post. Respondeo, quod hoc

Solutio. dicit Aristot. de demonstratione propter quid, non tamen negat hoc fieri posse per demonstrationem quia, & per inductionem, nam in 2. lib. Posteriorum, vt diximus, docet definitionem venari non posse sola diuisione, sine compositione, quæ est inductio, vt ibi manifestat. Sed

Obiectio. hic est aliud dubium: dicitur communiter, quod agere de definitione, pertinet ad Metaphys. & hoc est verum, vt videre est apud ipsum 7. Metaphys. vbi longo sermone tractat de quod quid est rerum, ergo non pertinet ad logicum agere de definitione.

Solutio. Breuiter respondetur, quod definitio consideratur à Logico, & à Metaphysico, sed diuerso modo. Pro cuius intelligentia est notandum, quod definitio non potest considerari, quod simul non consideretur quidditas, quæ explicatur per definitionem, nec potest considerari quidditas, quod simul non consideretur definitio, quæ est vox complexa explicatiua quidditatis, quia sunt simul maxime coniuncta. Ad propositum dico, quod Metaphysicus considerat quidditates rerum, & consequenter considerat definitionem; sed primo quidditatem, secundario definitionem; logicus e conuerso considerat principaliter definitionem, vt est vox complexa, sed secundario quidditatem explicatam per definitionem; ratio autem est; quia Metaphysicus agit de rebus ante vt ens est, & sic agit de quidditate, & essentia rerum in communi; logicus autem considerat instrumenta explicantia res, vt sunt nomen, indiuiduatio, &c. & etiam considerat instrumenta venificantia per discursum, vt est syllogismus, definitio pertinet ad instrumenta primi generis, & hoc modo non est instrumentum, quod definitio dicitur instrumentum logicum, sed secundo modo est instrumentum, communiter autem instrumenta logica illa sola dicuntur, quæ sunt discursiua, & habent vim illatiuam, & illa principaliter considerantur à logico, & propriè logica instrumenta dicuntur.

THEOREMA XVIII.

Facilior modus nostræ cognitionis est norma ordinis doctrinæ.

Opinio Scoti, & aliorum. Cap. 1.

Communiter omnes dicunt, ordinē doctrinæ esse habitum instrumentalem, quo docemur partes cuiuscunque disciplinæ conuenienter disponere, & ordinare: sed quæritur quæ sit norma, & regula conuenienter disponendi partes scientiæ, in qua consistit tota essentia ordinis, est valdè dubitandum: si ignoramus normam, & regulam secundum quam partes scientiæ, vel scientiæ ad inuicem debent disponi, ignorabimus, an partes illæ sint rectè dispositæ, vel non, & ignorabimus verum ordinem, & ideò his temporibus non leuis controuersia orta est inter viros doctos de hac norma.

Scotus. Scotus de hac re parum loquitur, quia suo tempore non verrebatur in dubium, unde simul cum Auerroe, & Aristotele sustinet, quod hæc norma sit facilior modus nostræ cognitionis, & existimat tunc partes scientiæ esse rectè dispositas, cum primo loco ponuntur illæ partes, quas facilius addiscimus, & ex quibus faciliorē aditum habemus ad alias partes scientiæ adipiscendas; non itaque naturalis ordo rerum, sed facilior, & melior nostra cognitio erit norma ordinis doctrinæ. Hāc esse opinionem Scoti desumitur ex 1. Sent. dist. 2. quæstione secunda, ubi loquitur de primo cognito, nam secundum argumentum pro sua opinione est hoc. Metaphysica ordine doctrinæ est ultima scientiarum, & tamen ipsa agit de principijs omnium aliarum scientiarum, est enim veluti Regina: & aliæ scientiæ non probant propria principia, sed relinquūt hoc munus Metaphysicæ, quæ probat principia aliarum scientiarum: Philosophia naturalis itaque ordine doctrinæ est prior; si ergo quæramus quare Aristoteles primo loco ipsam proposuit, certè non est dicendum, quia naturalis ordo rerum hoc expostulabat, quia naturalis ordo rerum expostularet, quòd primò ageretur de Metaphysica, quæ agit de principijs primis omnium rerum communissimis, non de Physica, in qua agitur de rebus sensibilibus. Dicendum est ergo, quod hoc factū est, quia Philosophia naturalis est facilior, ut quæ est de rebus sensibilibus, quas facilè addiscere possumus, & postea ex illa cognitione ad Metaphysicam ascendere quisque potest facilè. Ex hoc deducitur ergo, quod norma recti ordinis doctrinæ est facilior nostra cognitio, ita quod cum primò tractamus res faciliores cognitu, & ascendimus ad difficiliores, seruamus ordinem rectum doctrinæ, licet non seruetur ordo naturalis rerum: hæc est intentio Scoti.

Mercenarius hanc eādem opinionem sustinet in suis Dilucidationibus, & Zabarella lib. 1. de Methodis, cap. 6. Opinio Mercenarij.

Mercenarius adducit has rationes. Aristoteles 1. Physicorum tex. 4. assignans ordinem procedendi in principijs scientiæ naturalis, ait ab universalioribus esse incipiendum, & rationem huius adducēs, inquit, quia sunt nobis notiora, ergo ordinis norma est facilior nostra cognitio, non ordo naturalis rerum; Quod si quis dicat illam propositionem pertinere ad viam doctrinæ, & esse conclusionem syllogismi de via facti in 2. & 3. tex. hoc impugnat, quia tunc Aristoteles prætermisisset ordinem doctrinæ, quod tamen non est dicendū: Præterea, ut patet, ibi loquitur de ordine doctrinæ, non de via. Mercenarij 1. ratio. Secunda, si ordo doctrinæ à naturali rerum ordine esset desumendus, debuisset Philosophus prius agere de plantis, quàm de animalibus, quia plantæ sunt communiores, & priora, tamen voluit agere prius de animalibus, quia sunt notiora, ut dicit in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, ergo. 2. ratio. Tertia Philosophus 5. Metaph. tex. 1. ait principium doctrinæ non semper est principium rei, sed undè quis facilè addiscere potest, ergo norma ordinis doctrinæ est facilior nostræ cognitionis. 3. ratio.

Zabarella alias rationes adducit. Prima, si norma ordinis doctrinæ esset naturalis ordo rerum, sequeretur dari solū ordinem compositiuum, sed consequens est falsum. Probatur consequentia: quia in omnibus rebus principia, & simplicia sūt priora natura effectibus, ergo in cognitione cu- Opinio Zabar. 1. ratio.

ne cu-

re cuiuscumque rei erit incipiendum à causis, & simplicibus nunquam ab effectibus compositis, & sic solum compositiuus ordo habebitur, nõ resolutiuus. Falsitas consequentis probatur, quia omnes admittunt ordinem resolutiuum, & Aristoteles multa scripsit ordine resolutiuo, vt libros Priorum, & Posteriorum Analyticorum, libros Philosophiae moralis, &
2. ro. alios. Secundò illa est vera causa alicuius rei, qua habita conquiescimus; at si quaeramus ab Aristotele in Proœmio Physicorum, qua de causa prius velit agere de principijs rerum naturalium, & aliquis dicat, quia illa sunt priora in ordine naturali, non conquiescimus, sed adhuc quaeremus, quare velit agere prius de his, quae ordine naturali sunt potiora? Vnde cogimur respondere, quia faciliorẽ & meliorem cognitionem habemus seruando hunc ordinem, haec ergo causa, scilicet modus facilioris nostrae cognitionis, quietat intelle-
3. ro. ctum nostrum. Tertiò haec positio confirmatur ex multis locis Aristotelis, vbi saepè spernit ordinẽ naturę, & sequitur faciliorẽ modum nostrę cognitionis, sicut dixit faciendũ esse in 5. lib. Metaph. tex. 1. vbi ait principium doctrinae non semper esse principium rei, sed vnde quis facilius addiscere potest; Habes multa alia apud Zabarellam 1. de Methodis, cap. 6. & 7.

Opinio Francisci Piccolominei. Probatur 3 auctoritat.

Franciscus Piccolomineus in sua Morali in Introductione cap. 14. contrariam opinionem sequitur, scilicet, quod ordo naturalis rerum sit regula, & norma ordinis doctrinae, & hanc opinionem probat cap. 14. & capit. 15. primò Aristoteles in initio primi Elenchorum, inquit, incipientes secundum naturam à principijs, & in initio primi Rhetoricorum ait, primum igitur quaesitum est secundum naturam, quod à natura primum est, & in 1. Physicorum 57. est enim secundum naturam communia prius dicentes, ita circa vnumquodque speculari, & in libro de sensu, & sensili. De reliquis primum dicamus, ac primum de primis, & in secundo de generatione animalium c. 4. nunc à primis incipiendum est, prima autem sunt perfecta, & eiusmodi sunt, quae animal generant, omniumq. principiũ ... 2. lib. de Anima tex. 34. primum de alimento, & generatione dicendum est, quia haec facilior, & prima est, & communissima aliarum.

1. ro. Rationibus sic arguit primò. Scientiae sunt res ipsae per repraesentationem in esse cognito, ergo debent repraesentare res, eo modo, quo sunt, ergo in distributione, & ordine partium debent imitari ipsas res, ergo naturalis ordo rerum est norma ordinis doctrinae. Secundò semper princi- 2. ro.
pia, & simplicissima primò tractantur, vt in 1. Physicorum patet, vbi primò de prima materia, & forma in communi agitur, ergo. Tertiò Metaphysica dicitur pri- 3. ro.
ma Philosophia, quia est de primis entibus secundum naturam, vnde licet ordinatur à Physica, non tamen dicitur Metaphysica vltima, sed prima. Quartò om- 4. ro.
nes tractantes de sensibus semper seruãt naturae ordinem, vel originis, vel dignitatis. Aristoteles seruauit ordinem dignitatis, ideò incepit à visu, & à nobiliori, Plato, & Auicenna seruauerũt ordinem originis, ideò pertractauerunt prius de tactu, ergo ordo naturalis rerum, siue originis, siue dignitatis est norma ordinis recti, non autem nostra facilior cognitio.

Ad rationes pro opinione, quã sequitur Scotus, ad primam Mercenarij, de 1. Physicorum tex. 4. dicit, quod illa non est sufficiens ratio, neque primaria, scilicet, quia ex vniuersalium cognitione facilius habeamus cognitionem aliarum rerum naturalium, sed primaria ratio est, quia sunt priora, ideò illis cognitis facilius aliae res cognoscuntur. Ad secundum de Ad 2.
Platone, & ad omnes auctoritates Aristotelis, in quibus probatur quòd quandoque praetermisit ordinem naturalem rerum, & secutus est ordine nostrae facilioris cognitionis, dicit, quod hoc factum est ex accidenti, quod nihil refert, sufficit, quod vt plurimum, & in rebus grauibus egit de rebus iuxta ordinẽ naturalẽ rerum.

Ad primam rationem Zabarellae re- Ad 1. Zab.
spondet, quòd ordo naturae est duplex, scilicet compositiuus, & resolutiuus, & ideò non sequitur, debere solum ordo compositiuus.

Ad secundam rationẽ inquit, quod ve- Ad 2.
ra causa propter quã conquiescimus est, quãdo dicimus quia hic est ordo naturae, vnde si quis quaerat cur Aristoteles prius

agit de

agit de principijs: Respondet, quia illa sunt priora, & illis ignoratis non possumus alia scire, & quia sunt priora in ordine ipsarum rerum, est causa quietans intellectum nostrum. Ad auctoritatem illam de 5. Metaphysices tex. 1. ait, quod ibi Philosophus loquitur de via doctrinæ, non de ordine doctrinæ.

Confirmatio prioris opinionis, & confutatio illius secundæ. Cap. II.

Primarò. VErum hæc opinio non est sustinenda, ut probant rationes, & auctoritates superius adductæ pro prima opinione, & præcipuè ex ratione deducta ex Scoto, & ex prima ratione Mercenarij, nam apertè Aristoteles in 4. textu primi Physicorum ait, se velle agere prius de vniuersalibus, quia illa notiora sunt, et probat in 5. textu, & in illo 4. ergo norma illius ordinis est facilior cognitio, non ordo naturalis rerum, neque enim dixit Aristoteles se velle incipere ab vniuersalibus, quia illa sunt priora secundum naturam, sed quia sunt faciliora; nec solutio, quam affert huic argumento, est villius valoris, quoniam dicere, quòd hæc non est præcipua ratio, & quòd Aristoteles hic non assignat primariam rationem, sed secundariam; est dicere Philosophum esse valde inconsideratum in re tam principali, nam vbi aggreditur nobilissimam scientiam, si redderet rationem ordinis non assignaret veram & præcipuam causam, sed secundariam, multum peccaret. Adde, quod si Philosophus non existimaret hanc esse præcipuam rationem, non laboraret ostendere per tres illas rationes de quarto, & quinto textu, quod vniuersalia sint nobis notiora, & quod ideo sit ab vniuersalib. est inchoandum. Secundum argumentum etiam est efficax, neque valet dicere, quod quando Aristoteles ordinando partes scientiæ, sæpè proponit partes faciliores cognitu, hoc fuit per accidens, quia non est arbitrandum Aristotelem aliquid efficere, & maxime euidens contra intelligentiam, & ita sæpè & toties magis, quia sæpè adducit hanc rationem talis ordinis, quia est nobis facilior cognitio. Tertia est etiam præ omnibus efficax, & responsio quam affert, quod ille, scilicet in quinto Metaphysices textu primo intelligat de via doctrinæ, est omninò falsa, quoniam eo loco Aristoteles ponit varias acceptiones principij, & tandem ait, quod vno modo dicitur, vnde res maximè incipit, secundum quam acceptionem solemus dicere principium viæ, vnde incipit via. Deinde ponit aliam acceptionem principij, quæ est, quod illud dicitur principium, etiam a quo facilius res cognoscitur, & exemplificat et principium discendi, non a primo rei principio aliquando est inchoandum, sed vnde facillimè quis addiscet, ecce quod apertè loquitur de ordine, non de methodo, & demonstratione, quia inquit, quod doctrinæ inchoatio aliquando non fit a primo rei principio, modo inchoare pertinet ad ordinem, non ad viam doctrinæ, & hoc magis patet, quia inferius in eodem capitulo paulo post ponit præter alias significationes principij, etiam hanc, quod principium quandoque accipitur pro medio demonstrationis, his verbis (Præterea, cum cognoscibilis res est, principium hoc quoque dicitur, vt demonstrationum suppositiones) non ergo in priori loco loquitur de methodo, sed de ordine. Ad quartum respondet, quod duplex est ordo naturæ, compositiuus, & resolutiuus, ideo etiam datur ordo resolutiuus; Hæc responsio est vana; quia si natura procedit ex ordine compositiuo, & resolutiuo, nisi adsit aliqua norma, remanemus perplexi quem ordinem seruare debeamus; est ergo dicendum, quod datur norma, quæ est nostra facilior cognitio, quod ipsemet Zabarella coactus ratione alibi dicit, quod vno, vel altero modo inchoamus naturam pro varijs affectibus nostris. Ad vltimum ait, veram normam esse ordinem naturalem rerum, & hanc esse sufficientem ad quiescendum eam. Sed contra hanc responsionem superius argumenta est. Nunc autem ad rationes Piccolomini est respondendum, & pro solutione notandum, quod licet quandoque, & vt plurimum in scientijs ordo doctrinæ sequatur ordinem rerum, hoc non euenit, quia ordo naturalis rei sit norma veri ordinis doctrinæ, sed quia facilior nostra cognitio tunc expostulat, vt disponamus res secundum illum ordinem, vt puta, quia illa

Quarto.

Quinto.

Nota dum Ad rationes Piccolomini.

quia illa priora secundum naturam sunt ita necessaria, quod non potest haberi cognitio de aliis posterioribus, nisi prius illa declarentur, vt exempli gratia non possumus loqui, nec cognoscere mixtum, nisi prius cognoscamus elementa, ideo prius agit de elementis, quam de mixto; per hoc respondemus ad omnes auctoritates Aristotelis, quod quando ait incipiendum esse a prioribus secundum naturam, hoc esse propter nostram faciliorem cognitionem; quando etiam omittit ordinem rerum, id facit propter nostram faciliorem cognitionem.

Ad primam. Ad rationes; ad primã dico, quod probat nos debere scire res eo modo, quo inter se dispositæ sunt, & hoc concedo: quia res sicuti se habet ad esse, ita ad cognosci; vnde si quis cognoscendo hominem non sciret, quod cor est prior pars, sed existimaret esse pedes, hæc non esset scientia certa, oportet enim quod ego cognoscam res in eo ordine, quo sunt, non in opposito ordine; sed non propter hoc sequitur, quod ego in addiscendo has res non possim incipere a parte rei, quæ est mihi notior, per quam facilius possum venire in cognitionem rei, & deserere ordinem naturalem rerum. *Ad secundam.* Ad secundam rationem dicendum est, quod id factũ est semper propter nostram faciliorem cognitionem. *Ad tertiam.* Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentum facit pro nobis, non pro ipso, quia Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vnde ascribitur ab ordine quem obtinet Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum, Metaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. *Ad quartam.* Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & ideo quia modo vnus sensus, modo alius magis manifestabat illum, ideo variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modũ nostræ cognitionis, quod modo explicare esset superuacaneum; De hac re vide Iacobum Zabarellam in Apologia sua. *Resolutio.* Resolutio huius quæstionis itaque consistit in hoc, quod ipsemet ordinem doctrinæ est nostra facilior cognitio, & quod ideo debemus semper incipere a notioribus nobis; Sed nota, quod hic per notioribus nobis non intelligimus illa, quæ contra distinguuntur a notis natura, sed appello notiora illa nobis, quæ facilius aliis in animo illius scientiæ disco, & ex quorum cognitione facilius alia addisco, siue illa sint per propriam naturam nota natura, vel nota nobis. *Nota.*

Disputatur vtrum in ordine doctrinæ semper incipere debeamus à notioribus nobis cognitione distincta, & ab vniuersalibus; & ordo compositiuus semper seruari debeat in scientiis. Cap. III.

EX determinatione præcedentis Theorematis elicitur declaratio alterius conclusionis, quæ ex illo deducitur, & est, an in ordine doctrinæ semper incipiamus a notioribus nobis cognitione distincta? Scotus loco citato paulo infra asserit Metaphysicam, * licet sit prima in ordine cognitionis distinctæ, quia ipsa probat principia omnium aliarum scientiarum, tamen esse vltimam in ordine doctrinæ. Itaque sustinet Scotus in ordine doctrinæ non esse semper incipiendum a notioribus cognitione distincta, neque semper esse seruandum ordinem compositiuum, sed semper incipiendum esse ab illis, a quibus facilius addiscimus, & sunt nobis faciliora cognitu, vt supra dixi in conclusione quæsiti præcedentis; & sic possumus quandoque omittere ordinem compositiuum, & seruare ordinem resolutiuum. *Opinio Scoti.* Probatio istius Theorematis patet ex probatione antecedentis: quia hæc conclusio sequitur ex illo, non semper in ordine doctrinæ est incipiendum a notioribus nobis, id est ab his vnde facilius distinctius et notiora nobis cognitione distincta, & causæ non sunt semper faciliores cognitu, nec quo incipiendo ab illis semper facilius illam scientiam addiscimus, vnde dicimus nos quandoque negligere ordinem naturæ.

Zab. opin. contraria. Sed contra hoc est Zabarella, nam asserit oppositum libro 2. de Methodis; Cognoscit enim semper esse incipiendum a notioribus nobis secundum nostram cognitionem

tionem distinctam simpliciter, vel saltem in genere, quam particularē addit propter ordinem resolutiuum, qui seruatur in artibus, qui incipit ab effectu, & fine, qui non est notus nobis secundum cognitionem nostram distinctam, sed solum in genere, est enim notus finis exquisitè per se, absque vlla probatione; vnde de fine nulla fit consultatio, sed de medijs ad finem; Idem dicit 1. libro de Methodis capite 7. vbi probat, quòd scientiæ non possunt ordinari alio ordine, quàm compositiuo, compositiuus autē ordo semper est à distinctis, & simplicibus & causis; est etiam

Ratio Zab. aliud dictum Zabarellæ in primo de Methodis, cap. 12. nempè, quod commune est ambobus ordinibus, tàm compositiuo, quàm resolutiuo, incipere ab vniuersalibus, & tendere ad particularia; quia vniuersaliora sunt notiora; ratio præcipua istius assertionis est, quia ordo debet tradere cognitionem distinctam rei, ergo debet incipere à simplicibus, & principijs, & causis, quæ sunt notiora nobis cognitione distincta. Sustinet ergo Zabarella, quòd in scientijs debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta.

Refutatur 1. ra. Contra hanc opinionem arguo primò sic; Quandoque contingit, quòd facilius addiscimus incipiendo à minus vniuersalibus, & à compositis; ergo non debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à notioribus cognitione distincta, id est causis, & magis vniuersalibus: Antecedens probatur, primò ab ipso Zabarella multis in locis, & probatur etiam, quia aliter non esset vera norma ordinis doctrinæ ea, quam nos assignauimus, scilicet nostra facilior, & melior cognitio, sed norma assignata à Piccolomineo, scilicet ordo naturalis rerū, nam dicere, quod debemus semper seruare ordinem compositiuum in scientijs, & incipere à magis vniuersalibus, & principijs, est dicere, quod debemus seruare ordinem naturalem rerum, quia hic incipit à principijs, & à magis simplicibus, quia natura procedit à principijs ad effectus semper; diximus autem suprà, & ipse nobiscum, quòd ordo doctrinæ incipit ab eo, vnde melius & facilius addiscimus etiam spreto ordine naturæ; vnde si minus vniuersalia, & posteriora natura sint talia, quod nos facilius ducant in cognitionē rei, debemus incipere ab illis, ergo consentiente etiam ipsomet Zabarella, non debemus seruare semper in scientijs ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus.

Probatio. Secundò videmus sæpe Aristotelē agere prius de multis, quæ sunt posteriora secundum naturam alijs prioribus natura etiam in scientia speculatiua, nam in libris Physicis, vt dicebamus agit prius de animalibus quàm de plantis, & tamē est prior, & vniuersalior secundùm naturam tractatio de plantis, quàm tractatio de animalibus. Item in octo libris Physicorum etiam ex mente ipsius Zabarellæ in

1. Physic. libro de Constitutione Philosophiæ naturalis, prius agit de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, cuiusmodi sunt materia, forma, & priuatio, de quibus 1.

Responsio. Physicorum, quàm de principijs corporis naturalis, de quibus in secundo, & sic proponit principia speciei principijs generis, ergo non semper incipit à notioribus nobis cognitione distincta; Quod si dicat Zabarella, vt dicit in libro de Constitutione Philosophiæ naturalis, Aristot. hoc fecisse aliquando propter nostram faciliorem cognitionem, Hæc responsio cōfirmat nostram sententiam, quia iam diximus ordinem doctrinæ respicere nostrā faciliorem, & meliorem cognitionem; non ergo verum est, quòd semper à simplicibus & cognitione distincta notioribus inchoandum: sed solum tunc hoc est verum, quando à talibus simplicibus inchoando facilius addiscimus, & sic tunc seruamus ordinem compositiuum: quod si sit secus, etiam hunc ordinem compositiuum negligemus, & ita illæ duæ conclusiones primæ sunt falsæ, quod semper in ordine doctrinæ incipiamus à notioribus nobis cognitione distincta, & quod in scientijs contemplatiuis vtamur semper ordine compositiuo; quia de directo repugnat dicere, Ordo doctrinæ est ab his vnde facilius addiscere possumus, & dicere, est à notioribus cognitione distincta semper, & semper est compositiuus.

Ad ta-

Ad aliud Zab. Ad rationē suam dico, quod non spectat ad ordinem inducere cognitionē distinctam, sed ad methodū; vnde sicuti duplex est scientia nostra, a causa, & effectu, ita duplex est methodus, perfecta, & imperfecta: Methodus perfecta propter quid, facit scientiam distinctam, similiter Methodus perfecta quia, facit scientiam distinctam de causa, & de an sit, & quid sit; sed Methodus propter quid, per causam remotā, vel quia, per effectū remotū causat scientiam imperfectam. Ordo autem inseruit solum facilitati sciendi, vnde sæpe contingit, quod priori loco ponimus aliqua, de quibus habemus solum cognitionem quandam confusam, & per rationes parum efficaces, quia hæc rudis cognitio non adiuuat ad claram cognitionem aliarum rerum, non igitur pertinet ad ordinem, vt cognitio sit distincta, vel confusa.

Aliud assertum impugnatur. Ex quo colligitur etiam falsam esse illam conclusionem Zabarellæ, quam habet primo de Methodis, capite 3. quod illæ duæ particulæ melius, & facilius declarent ordinem doctrinæ, quia sola secunda coguntur, vnde Philosophum in quinto Metaphysices solum secundam posuisse, ait enim; Non enim semper principium rei in doctrina est principium, sed vnde quis facilius addiscit; & quidam primo loco primi Physicorum sit incipiendum esse a principijs, in hoc dicit, quando faciat distinctam cognitionē, sed quia facilius acquirimus cognitionē rerum naturalium incipiendo a principijs, iuxta dictū in quinto Metaphysicos textu 1. quia in ordine doctrinæ, licet non semper principiū in doctrina sit principium rei, tamen quandoque, & vt plurimum principium est, vt in loco primi Physicorum, quia incipiendo a principijs in Philosophia naturali, addiscimus facilius.

THEOREMA XIX.

Demonstratio est subiectum in libris Posteriorum.

Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur. Cap. I.

EX determinatione facta in præcedenti sequitur determinatio alterius quæsiti, quod est valde controuersum inter Doctores, & est de subiecto, siue scopo principali Arist. in libris Post. ego tamen prius aliorum opiniones considerabo, deinde opinionem, quam puto Scoti, & conformem veritati adducam. *Opinio Lauonensis, Auerro. & Petr.* Prima opinio est Lauonensis, & communiter tribuitur Auer. & Thom. quam etiam sequitur, & tuetur Bernardinus Petrella in suis Disputationibus logicis, lib. 2. c. 5. qui dicunt, quod Arist. agit in primo quidem libro de demonstratione, in secundo autē de definitione, vt est instrumentū distinctū a demonstratione, & sic voluit, quod in libris Poster. agatur de duobus instrumentis distinctis, scilicet de demonstratione in primo, & de definitione in secundo.

1. argumentum. Hanc opinionem probant primo sic. Duo sunt, quæ cognoscenda sunt in vnaquaque re, scilicet substantia, & accidentia rei; accidentia propria cognoscimus per demonstrationem, substantiam, & essentiam subiecti per definitionem; sed sic Logica est scientia instrumentalis, ergo debet docere instrumenta, quæ docent cognoscere substantiam, & accidens aliquin non esset perfecta, sed de definitione, qua cognoscimus substantiam, in nullo alio libro logicæ agitur, nisi in secundo Posteriorum, ergo in secundo Posteriorū agitur de definitione, vt est instrumentum cognoscendi substantiam.

2. argumentum. Secundo, quidquid traditur a logico, est instrumentum sciendi, sed a logico in secundo Posteriorum, traditur de definitione, ergo vt est instrumentum sciendi. Maior propositio probatur, quia logica est scientia instrumentalis, & quidquid docet, vt instrumentum sciendi docet, minor est clara.

Tertium. Tertiò, definitio duobus modis potest considerari, vno modo, vt est essentia rei, alio modo, vt est instrumentum sciendi, & cognoscendi quid est; primo quidē modo cōsideratur a Metaphysico, ergo secundo modo cōsideratur a Logico, sed hæc consideratio, est cōsideratio definitionis, vt est instrumentum cognoscendi quid est, ergo logicus agit de definitione, vt est instrumentum cognoscendi quid est; de definitione autem solum agit in secundo Posteriorū, ergo definitio, vt instrumentum cognoscē-

di est subiectum in secundo Posteriorum, & confirmatur hęc ratio: quia definitio substantialis duobus modis potest considerari, secundo modo autem non potest considerari à Philosopho diuino, quia tūc metaphysica esset scientia instrumentalis, ergo hęc secundo modo consideratur à logico.

Quarto. Quartò; Quę scimus aliquo instrumento scire necesse est, at quatuor sunt, quę quęrimus, vt sciamus, an sit, quid sit, an insit, & propter quid insit. Tribus satisfacit demonstratio, scilicet an sit, an insit & propter quid insit: quęstioni verò quid sit, solum definitio satisfacit: at ad logicum spectat in libro Posteriorum agere de instrumentis sciendi omnes quęstiones, vt instrumenta sunt, & in primo agit de demonstratione, ergo in secundo de definitione agere debet, vt est instrumentum sciendi.

Reijciuntur. Hęc opinio non est sustinenda, quoniam supra nos ostendimus, quòd definitio nō est instrumentum logicum, cum ipsa nō habeat vim illatiuam, & propterea licet Arist. agat de definitione in secundo Posteriorum, non agit tamen de illa, vt est instrumentum sciendi, cum tale instrumentum ipsa non sit, & propterea talis consideratio ei non competere potest; Quòd si dicant, vt Bernardinus Petrella, quod est instrumentū notificandi, sed sine ratione: *Responsio sacra reijcitur.* Hęc responsio suam absurditatem secū defert: nam si procedit sine ratione, quomodo notificare, & facere scire potest? nā vbi nō est vis illatiua, nulla est cognitio, neque cognitio, si quidem cognitio procedit à noto ad ignotum per vim illatiuā, vt supra diximus, immò tūc fieret petitio principij; Vnde propter hāc rationem Aristot. secundo Posteriorum, vbi docet quemadmodum inuestigari definitionem substantię, reijcit diuisionem, quia diuisio sola nihil probat, quia nō habet vim illatiuam. Secunda ratio. Si Arist. ageret in secundo libro de definitione, tāquam de instrumento re distincto à demonstratione, liber Posteriorum non est vnus liber, sed duo, quia haberet duo subiecta principalia, quod tamē esse falsum conspicimus ex inscriptione, & continuatione illorum librorum, quia vterque est de posterioribus resolutione; Neque valet si qs dicat, quod licet definitio, & demonstratio sint diuersa, tamen in idem redeūt, quia definitio est demonstratio sola positione terminorum differens, quia illa definitio, quę est demonstratio sola positione terminorū differens, non est definitio substantię, sed accidentis, vt patet 1. Post. à tex. 39. vsque ad 42. *Responsio reijcitur.* Nec valet si quis dicat, quod isti duo libri habēt vnitatem à genere superiore ad demonstrationem, & definitionem, quod est instrumentum sciendi: quia vt diximus in quęst. de subiecto logicę, instrumentum cognoscendi non est subiectum in logica, sed syllogismus, syllogismus autem solum est genus demonstrationis, & ideò non competit definitioni: quia definitio non est syllogismus, neque etiam definitio est instrumentum logicū, vt ostendimus; & sic isti duo libri in hoc genere non possunt conuenire, neque ab eo habere vnitatē; *Alia ratio responsio reijcitur.* Praeterea, dicere, quod liber Posteriorum, sunt vnus, quia agunt de instrumento sciendi, est etiā absurdū; quia sic etiam liber Topicorum, Priorū, & Posteriorum, sunt vnus liber, quia in omnibus agitur de instrumentis cognoscendi: Neque denique valet responsio Petrellę ad hoc argumentum, quę proximè accedit ad responsionem assignatā: *Reijcitur resp. Petr.* dicit enim, quod liber Posteriorum habet vnitatem non à materia considerata, sed à modo considerandi, vnde licet in primo agat de demonstratione, & in secundo de definitione, tamen, quia de vtraque agit sub eadem ratione formali, quę est, vt instrumentum sciendi, agit enim de demonstratione, & definitione, vt sunt instrumenta sciendi, habens vnitatem non à materia considerata, sed à modo considerandi, qui est vnus, & idem in vtroque, & sic liber Posteriorum est vnus; non valet inquam, Primò, quia iam ostendimus, quod definitio non est instrumentum logicum, neque est aptum, ex natura sua notificare, ideò talis consideratio vt instrumentum logicum illi non competit; Praeterea, hęc ratio formalis competit omnibus alijs speciebus syllogismi, vt formali, & topico, nam ita dicere possumus, quod Aristoteles in libris logicis agit de Topicis, de syllogismo formali, & de enthyme-

mate,

antiq, de exemplo, vt sunt instrumenta sciendi, ergo liber Posteriorum, & Topicorum, & Priorum, sunt vnus liber, quia habent eandem rationem formalem, quæ est vt instrumentum sciendi, nam in his omnibus agit de syllogismis, vt sunt instrumenta sciendi; hoc tamen dicere est magnum absurdum, vt omnes confitentur. Præterea, dictum est supra, quod subiectum in tota logica non est instrumentum sciendi, neque materiale, neque formale, sed syllogismus; ideo hęc responsio est nulla.

Opin. Iac. Zab. Iacobus Zabarella lib. 4. de Meth. longo sermone, & in expositione primi, & secundi libri Posteriorum in initio, declarat suam intentionem multis verbis, quæ est. Scopus Arist. in vtroque libro Posteriorum est agere de demonstratione potissima, duplex est enim method', scilicet demonstratiua, & resolutiua; demonstratiua est propter quid, resolutiua est demonstratio quia, & inductio, de vtraque quidem agit in libris Posteriorum, sed quia resolutiua reducitur, & ordinatur ad demonstratiuam; ea enim vtimur vt causas adinueniamus, quibus postea vtimur ad ostendendum effectus, per quas causas formantur demonstrationes propter quid; vnde si causæ notæ sint, despicimus demonstrationem quia, & inductionem; hac ratione dicit in libris Posteriorum subiectum esse methodũ demonstratiuam, siue scopum Aristot. esse methodũ demonstratiuam (non vult enim tale subiectũ posse dici verè subiectum in libro de trib. pęcognitis.) Verum quia in 2. lib. Posteriorũ agit Philosophus de definitione, declaris quomodo reducatur ad demonstrationẽ: cũ enim definitio non sit instrumentũ logicũ, non potest agere de ea vt de instrumento distincto à demonstratione; agit ergo de illa vt reducitur ad demonstrationẽ; atq; tribus modis definitio reducitur ad demonstrationẽ, scilicet vt principiũ, vt conclusio, & vt tota demonstratio, sola positione terminorum differẽs; hic autẽ vltima est precipua consideratio, & videtur esse vltimus demonstrationũ finis; vnde dicit quod Aristoteles agit in secundo de demonstratione, vt conuertitur in definitionẽ, & facit scire quid est de passione demonstrata; Breuiter ergo hæc est sententia Zabarellæ, quod Philosophus agit in primo de demonstratione, vt facit scire propter quid; in secundo verò de demonstratione vt facit scire quid est; docet enim in primo, quomodo per demonstrationem possimus cognoscere passionem per causam, quod est scire propter quid; in secundo verò quomodo per demonstrationem possimus cognoscere quid est passio; Demonstratio enim conuersa in definitionem, est definitio passionis, & sic in secundo libro Posteriorum agit de demonstratione quatenus conuersa in definitionem facit scire quid est de passione demonstrata; & sic finis methodi demonstratiuæ est definitio accidentis, sicut finis methodi resolutiuæ est definitio substantiæ; sed hæc secunda ordinatur ad primam, & propter hoc absolutè est dicendum, quod subiectum in libris Posteriorum est demonstratio propter quid, siue potissima. Hæc opinio ab ipso longo sermone probatur, præcipuè tamen hoc modo. Hęc positio habet duas partes. Prima, quod demonstratio potissima est subiectum, & scopus Aristotelis in vtroque libro quia duæ solum sunt methodi, resolutiua scilicet & demonstratiua; & demonstratiua est principalis; idem ea est præcipuus scopus Arist. Secunda pars, est quod in 1. lib. agit de ea vt facit scire propter quid est, in secundo, vt facit scire quid est; quæ probatur; quia vltimus demonstrantium scopus est scire quid est: vnde demonstratio est motus quidam, & terminus ad quem est definitio passionis, idẽ iure dicit Arist. agere in secundo de demonstratione, vt facit scire quid est. Ratio positionis

Refutatur opinio Zabarellæ. Hęc opinio quo ad primam partem mihi summè probatur, existimo enim quod subiectum in vtroque libro sit demonstratio, sed quo ad secundam partem, in qua dicit in secundo libro Aristotelem agere de demonstratione, vt facit scire quid est, & vt testificat definitionem accidentium, & hac ratione considerari definitionem in secundo Posteriorum quatenus scilicet est finis, & scopus demonstrationis propter quid, non mihi probatur. Ratio est quia si Arist. in secundo Poster. ageret de demonstratione vt 1. ratio.

facit scire quid est, sequeretur quod in secundo ageret de definitione, vt definitio est tota demonstratio sola positione terminorum differens: consequentia est clara, & concessa, sed consequens est falsum: quia definitio habet triplicem respectū ad demonstrationem, est enim principiū demonstrationis, est conclusio, & est tota demonstratio sola positione terminorum differens; si ergo habeat hunc triplicem respectum ad demonstrationem, & Arist. in libro secundo agat de definitione, vt ordinatur ad demonstrationem, debet Aristoteles agere de definitione secundum hunc triplicem respectū, non ergo agit in secundo de definitione solum, vt est finis demonstrationis. Quod si dicas Aristotelem etiam de definitione secundum alios duos respectus agere, sed quia hic est præcipuus, & scopus aliorū, ideo omnia sub eo comprehendit; Hæc responsio non valet; quia illa definitio, quæ est principium demonstrationis, est definitio substantiæ, hæc enim est medium, sed hæc est multum diuersa a definitione, quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens; quia ista est definitio substantiæ; illa accidentis; Præterea, principalior consideratio est respectu medij, quam finis, quia medium est causa interna, finis externa, neque valet, si quis dicat, quod in 1. lib. Aristoteles agit de definitione, vt est principium, & conclusio demonstrationis, dum declarat conditiones principiorum, & conclusionum: non valet inquam, quoniam licet dicat in primo, principia debere esse vniuersalia, & per se, & similiter conclusionem, non tamen propter hoc mentionem facit de definitione, neque de hoc respectu, quem habet definitio ad demonstrationem: sed in secundo solo loco hoc explicauit, & explicare debuit, vbi de definitione locutus est explicite, non in primo, in quo ne vllum quidem verbum de definitione fecit; Sed his omissis, secundo arguo sic, & hæc est efficacissima ratio. Stante opinione Zabarellæ, sequeretur quod Aristot. in secundo Posteriorum non ageret de definitione substantiæ, consequens autem est aperte falsum, vt patet discurrendo per totum secundum librum, nam tex. 8. illius secundi inter cæteras quæstiones proponit quærendum an quod quid est, possit demonstrari demonstratione, at clarum est quod ibi loquitur de definitione substantiæ, hæc enim sola definitio demonstrari non potest; sed definitio accidentis demonstratur de accidente, si quidem est terminum, & finis demonstrationis propter quid, & hoc determinat, postea à textu 39. vsque ad 42. Præterea, à textu 69. vsque ad 84. vbi tractat de inuentione quod quid est, & definitionis: clarum est, quod loquitur de inuentione definitionis substantiæ: dicit enim, quod diuisio non est sufficiens, sed requiritur etiam via compositiua, quæ est inductio: at talis definitio, non est definitio accidentium; quia horum definitio acquiritur per demonstrationem propter quid, vt dictum est, & ipse fatetur, quia scopus demonstrationis propter quid, est definitio perfecta accidentis proprij, consequentia probatur, quia si in 2. lib. agit de definitione, vt est tota demonstratio sola positione terminorum differens, non poterit agere de definitione substantiæ; quia hæc nō est scopus demonstrationis, neque venatur in demonstratione, neque per hanc demonstrationem satisfacimus quæstioni quid est accidentis, neque est tota demonstratio sola positione terminorum differens.

Respōsio [illegible] refutatur.

Secunda ratio.

Exponitur sententia Scoti, & rationes in contrarium soluuntur. Cap. XI.

EGo verum puto opinionē Græcorū, & Latinorū ferè omnium, qui dicūt in vtroque lib. Posteriorū subiectum esse demonstrationem, & quod in primo agit Aristoteles de principijs demonstrationis, in secundo vero de medio demonstrationis, quod est ipsa definitio; quæ opinio rectè declarata, omnes difficultates soluit. Quòd in primo Philosophus agat de principijs demonstrationis, ac de conditionibus eorum, non est dubium, quia id omnes fatentur, & licet tractando de principijs demonstrationis, tractet quoque necessario de medio, quia medium est inclusum in ipsis principijs, imò est ipsamet principia, quia illa ex eo constantur, nō tamen explicitè locutus est de medio,

Græcorū & Latinorū opinio.

[illegible] neque declarauit quomodo res sit hæc, neque posuit esse medium, sed de principijs quæ posuit esse medium, sed de principijs formauit in secundo explicitè loquitur de medio, & quia hoc medium est definitio, fere in toto secundo agit de definitione, & declarat quomodo inuenire illam possimus, & quomodo ordinetur ad demonstrationem, & quid sit, & quotuplex sit, & in his declarandis versatur in toto secundo libro excepto vltimo cap. Cum itaque agat in secundo de definitione, & definitio sit medium in demonstratione, inde arguimus, quod in secundo agit de medio demonstrationis. Sed vt plenius hæc res intelligatur, est notandum, quod vt probauimus in Theoremate de medio demonstrationis, ex conditionibus præmissarum assignatis in primo libro Posteriorum, sequitur, quod medium in demonstratione est definitio subiecti, & propterea erat necessaria diligens cognitio definitionis subiecti, quod est substantia, vt ad medium agere possemus in demonstrationibus, ideo Philosophus in secundo libro Posteriorum, voluit diligenter loqui de definitione illa subiecti, & vt magis clare loqueretur, disputauit in communi de definitione, quorum sit, quotuplex sit, quomodo reducatur ad demonstrationem, in ipsa parte maximè docetur nobis illam inueniendam esse, quod non agebat in eo secundo de definitione propter se, sed in ordine ad demonstrationem; Docuit etiam quomodo definitio sit causa, & medium, quomodo illam venari possimus, & denique circa illam nihil intactum reliquit, vt patet ex lectione 2. Post. & licet sola definitio subiecti, & substantiæ, sit medium in demonstratione potissima, tamen loquutus est in genere de definitione, vt nobis pateret magis definitio substantiæ, quæ est principium demonstrationis, & medium, & quomodo definitiones accidentium differant à definitione substantiæ, & ordinentur ad demonstrationem, vel ex illa educantur, & quoniam ipsa definitio est medium, & propterea satisfacit omni quæstioni, ideò in initio secundi proposuit numerum quæstionum, quæ omnia esse quæsita medij, & quibus omnibus medium idem satisfacere docuit, deinde statim de definitione tractare incepit. Quoniam ergo definitio substantiæ est principium, & essentialiter pars demonstrationis, quia est medium, ideò merito dicimus ad ipsa de eius [illegible] Arist. in secundo libro agere de medio, licet agat quoque de definitione quæ est conclusio demonstrationis, & de definitione quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens, Rursus quia sunt genera illarum, ex quæ est me sunt facimus denominationem ab ea, quæ est mediũ, vt diximus, egit igitur Arist. in vtroque lib. de demonstratione, sed in primo de principijs demonstrationis, & de suis conditionibus explicitè, in secundo verò de medio eiusdem, scilicet de definitione, vnde non dico quod agit de medio sub hac reduplicatione, vt medium in qua sensu impugnatur à Zabarella, sed de definitione, quæ est medium, & de definitione secundum naturam absolutam quæ postea inseruit pro medio, talis enim cognitio erat omninò necessaria, vt perfectam cognitionem de demonstratione, & de medio ipsius haberemus; ista, quod hæc opinio non conueniat dictis multorum Latinorum omnino, sed hæc mihi verior videtur, & omnes definitiones reserata, neque repugnat dictis Scoti.

Hæc opinio satis probata est ex dictis tamen possumus sic arguere; Certum est quod in secundo Posteriorum agitur de definitione, at definitio est medium demonstrationis, ergo in secundo agitur de medio demonstrationis; Maior est clara; Minor etiam est [illegible] in Theoremate de medio demonstrationis; neque valet si quis dicat, quod in secundo agitur de definitione, vt est instrumentum notificandi quid est, & distinctum à demonstratione; quia iam ostensum est, quod definitio non est instrumentum logicum; Neque valet etiã si quis dicat, quod agitur de definitione, vt est finis demonstrationis; quia definitio substantiæ non est finis demonstrationis propter quid, & potissimæ, sed principium, siue medium in secundo autem præcipuum agit de definitione substantiæ, & docet venari illam. Scot. [illegible] 1. 14.

Præterea in primo agit de præmissis, ergo in secundo agere debebat de medio; licet enim agendo de præmissis, egit de medio implicitè, non tamen egit explicitè, Zab. [illegible]

 expli-

explicitè, à leo in secundo agere debebat de medio explicitè. Sed hæc sententia magis confirmatur ex [illegible] rationum in oppositum. Rationes autem in contrarium præcipuæ sunt illæ.

Prima ratio in oppositum. Primò, si Arist. agit in 2. de medio demonstrationis, vel agit de eo, vt facit scire quid est, vel vt facit scire propter quid: [illegible] est verum, ergo, Minor probatur: quia si primo modo ageretur de definitione, vt definitio est instrumentum cognoscendi rem, & tunc non ageretur de definitione, vt de medio, sed vt de instrumento separato; si secundo modo, de hoc loquutus est Arist. in 1. libro, dum assignauit conditiones propositionum demonstrationis, illæ enim sunt etiam conditiones medij demonstrationis propter quid, ergo in secundo non debebat agere de medio isto modo. Secundo sequeretur, quod ars logica esset manca & diminuta, quia non daretur medium, quod nos ducit in cognitionem quid est: nam si definitio consideratur solùm vt mediū demonstrationis, sic solùm notificat propter quid est, ergo non est dicendum, quod agat de definitione, vt est medium demonstrationis in secundo libro, sed de ea vt notificat quid est. Tertiò stante hac opinione, non haberemus instrumentum quod notificet substantiam: at logica est scientia instrumentalis, ideo debet docere nos omne cognoscendi modum, scilicet tam substantiam quam accidens, demonstratio autem propter quid, solum notificat accidens, non autem substantiam: ergo nisi agat in 2. lib. Poster. de definitione, vt est instrumentum notificandi substantiam, logica esset diminuta & manca.

Ad primum. Ad primum argumentum Respon. quod Arist. in secundo non agit de medio, vt medium est, & propterea nō agit de eo, vt facit scire propter quid est, neque vt facit scire quid est, sed agit de definitione absolutè secundum suam essentiam, quæ postea est medium, & docet cū hoc quomodo reducatur ad demonstrationem, reducitur autem præcipuè, quia est medium, ideo à principali respectu sumpta denominatione dico, quod agit in secundo de medio demonstrationis, quod est dictum, agit in secundo de medio demonstrationis materialiter, non formaliter. Sed dices definitio, vt definitio satisfacit quæstioni quid est, ergo si agit de definitione vt definitio, agit de ea vt instrumentum notificandi quid est.

Respondeo quod satisfacere quæstioni quid est, potest duobus modis contingi, vno modo cum ratione, alio modo sine ratione, sicut etiam quæstioni propter quid, duobus modis possumus satisfacere, sine ratione, & cum ratione: sine ratione satisfacimus: si quis quærat propter quid eclypsatur Luna, & ego Respondeo propter interpositionem terræ, satisfacio quæstioni, quia quæritur causa eclypsis, & ego adduco causam, sed hæc satisfactio licet sit per veram causam, tamen est sine ratione necessaria, & illatiua, non enim ostendo ratione allegata hanc esse veram causam eclypsis, vnde posset ille eam negare: at cum per demonstrationem propter quid, satisfacio huic quæstioni, & accepta causa formo demonstrationem secundum regulas assignatas, satisfacio quæstioni propter quid, cum ratione, & omne dubium aufero, existentibus enim veris omnibus propositionibus, & per se, & vniuersalibus, scio, quod hæc causa est causa talis effectus, causa ergo satisfacit quæstioni sine ratione, sed demonstratio ex ipsa meta causa satisfacit quæstioni cum ratione: vnde dicimus demonstrationem esse instrumentum notificans propter quid est. Et ita quæstioni quid est, satisfacit definitio, sed sine ratione, nam quando ad quid est quærentem essentiam & quidditatem rei satisfacio adducendo definitionem declarantem essentiā rei, satisfacio illi quæstioni quid est, sed satisfacio sine ratione, vnde remanet dubius animus quærentis, an hæc sit definitio vera, si quis enim quærat quid est Cælum, & ego Respondeo, est corpus æternum, satisfacio quæstioni quidem, sed non certifico animum quærentis: sed adhuc dubitabit, numquid verum sit quod cælum sit corpus æternum, vel aliquid aliud, quia non adduco vllam rationem mei dicti, at si demonstratione quia, & ab effectu, ostendo cælum esse corpus æternum, [illegible] quæstioni quid est, & cū ratione, & [illegible] to animum quærentis. Possumus ergo di-

tum, quod definitio satisfacit quaestioni quid est, sed tamen non est instrumentum quaesitum satisfaciens nisi quaesito perfecte, quia non est ultimus animum quaerentis, quia sed habetur demonstratio ab effectu, & inde. Sic loquendo de substantia; sed loquendo de accidente, est demonstratio propter quid; quia haec satisfacit illis quaesitis cum ratione. & ideo proprie loquendo definitio non est instrumentum satisfaciendi quaesito quid est substantiae, ut dicimus communiter; sed demonstratio quia.

Ad propositum dico, quod licet Arist. agat in secundo de definitione absolute, non tamen propter hoc sequitur quod agat de definitione ut est instrumentum satisfaciendi quaestioni quid est; quia ipsa non est tale instrumentum, sed agit de illa secundum suam essentiam, cum postea accidat quod sit medium, & pars demonstrationum; & talis cognitio erat omnino necessaria ad perfectam demonstrationis cognitionem sicut ad cognitionem totius requiritur cognitio omnium partium.

Ad secundum argumentum. Ex hoc patet quod dicendum sit ad argumentum, sequitur quod ars logica est manca; quia licet definitio non satisfaciat quaestioni quid est, substantiae tamen illi satisfacit demonstratio a posteriori & inductio, & quaestioni quid est de accidente satisfacit demonstratio propter quid, ut dictum est in proprio quaesito.

Ad primum pro prima opinione. Ad argumenta pro prima opinione, Respondeo ad primum, quod definitio non est instrumentum cognoscendi substantiam, ut visum est, & ideo licet in secundo libro Posteriorum de definitione tractet, non tamen tractat de ea ut est instrumentum cognoscendi substantiam; sed agit de definitione, modo quo superius diximus.

Ad secundum. Ad secundum nego Maiorem, & ad probationem dico, quod licet logica sit scientia instrumentalis, non tamen propter hoc sequitur, quod quidquid tractatur in logica sit instrumentum cognoscendi, cum etiam in logica agat de quatuor quaestionibus, de cognitione principiorum, de vocibus incomplexis & complexis, & de multis aliis quae non sunt instrumenta cognoscendi & notificandi, sed sufficit si reducantur ad instrumenta cognoscendi aliquo modo.

Ad tertium dico, quod maior est falsa; quia non est verum quod definitio possit considerari ut instrumentum tale, sed solum potest considerari, ut instrumentum significandi substantiam, ut dictum est; quomodo autem consideretur, & a logico, & a Metaphysico diverso modo dictum est in Theoremate, quod definitio non est instrumentum logicum. Ad tertium. Theor. 16.

Ad quartum Respondetur, ut ad primum dictum est. Ad quartum.

Ad argumentum Zabarellae, concedo eius opinionem quo ad primam partem, quia sumus concordes; quo ad secundam eam non teneo, ideo ad rationem pro ea dico, quod licet demonstratio propter quid resolvatur in definitionem accidentis perfectam, & quod finis demonstrationis propter quid sit illa definitio, non tamen propter hoc sequitur, quod in toto secundo libro agat de tali definitione solum, vel de demonstratione, ut resolvatur in talem definitionem, & ut faciat scire quid est de accidente proprio, quia iam visum est, quod agit etiam de definitione substantiae, quae non est finis demonstrationis propter quid; agit etiam de definitione in communi, agit de quaestionibus de medio, & agit de ipsa etiam definitione absolute ut refertur ad demonstrationem; non refertur autem solum ut conclusio, sed etiam ut principium demonstrationis, ideo dicimus, quod absolute agat in secundo de definitione, & quia praecipuus respectus definitionis ad demonstrationem est inservire pro medio, dicimus in secundo lib. agi de definitione ut est medium, sed illud ut non accipitur reduplicative, sed specificative, quatenus denotat proprium respectum consequentis definitionem, ita quod est sensus, agit Arist. in secundo Posteriorum de definitione, quatenus definitionis principale est ingredi demonstrationem propter quid, ut medium. Ad argumentum Zabarellae.

THEOREMATA PHILOSOPHICA.

THEOREMA XX.

Corpus naturale est subiectum in Philosophia naturali.

Exponitur opinio Scoti, & aliorum, cum suis fundamentis. *Cap. I.*

SCotus multis in locis de hac re loquitur, sed praecipue 6. Meth. q. 1. suam sententiam aperte explicat, & comprobat, quae est, quod subiectum in Philosophia naturali est substantia corporea naturalis, quod est ac si dicat, corpus naturale esse subiectum. Clarū est enim, quod corpus naturale, non est aliud, quam substantia corporea naturalis; certum enim cum dicimus corpus esse subiectum in Philosophia naturali, certum est quod non intelligimus de corpore Mathematico, & quāto, quia hoc a Mathematicis consideratur, sed loquimur de corpore, quod est substantia, & cum addimus illam particulam, naturale, hoc aperte declaramus; nam corpus naturale certum est, quod est substantia, non accidens; itaque cum dicimus substantiam naturalem, significamus corpus naturale; & licet substantia sit quid abstractius corpore, tamen dum contrahitur per hanc particulam, naturalis, idem est quod corpus naturale, quia nulla substantia est naturalis, nec habet principium motus, nisi corpus naturale. Hanc opinionem probat Scotus ex sufficienti diuisione scientiarum facta ab Aristot. eo loco, nā cum, quod tres sunt tātum scientiae speculatiuae, Metaphysica, Mathematica, & Philosophia naturalis, quia etiam sunt solum tria subiecta generica virtualiter, & in cōmuni continentia cognitionē omniū entium speculabilium. & sic sunt tantum tres scientiae speculatiuae. Probat antecedens sic. Ab omnibus entibus speculabilibus potest vnū cōmune abstrahi subiectum, de cuius cōmunitate dicta sunt multa in quaestione de vniuocatione entis, habet propriis passiones, & hoc cōstituit Metaphysicam; sed quia eas comprehendimus omnia speculabilia in vniuersali, non autem in speciali, debemus quaerere subiecta specialia. Subiecta autem prima diuidēntia sunt decem praedicamenta, sed de his non potest esse alia scientia, nisi Metaphysica, quia illa non habent alias passiones scibiles diuersas à passionibus entis; oportet ergo infra descendere diuidendo volentes inuenire alia subiecta specialia, & sic descendentes diuidendo non possumus diuidere aliquod genus accidentis, quia quodlibet illorum continetur virtualiter in substantia mediatè, vel immediatè, & sic licet genus accidentis habeat aliquas passiones, quia tamen ipsum dependet ab alio, non potest esse primum subiectum, oportet ergo diuidere praecisè substantiam, vt habeatur subiectū primum scientiae alterius à metaphysica. Diuiditur autem substantia in corporeā & in incorpoream, incorporea pertinet ad Metaphysicum, quia de ipsa nobis notae sūt solum pro hoc statu passiones entis, vt aliàs in rebus Metaphysicalibus declarabo contra quosdam modernos; corporea verò est talis conditionis, quod ei primò consideratae, abstracte inest quātitas, ad quam postea multa alia consequuntur, quae tamen sunt scibilia. & sic substantia corporea quanta est scibilis, & sic ipsa constituit aliam scientiā diuersam à Metaphysica, quae dicitur Mathematica. Et licet communiter Mathematica dicatur esse solùm de quantitate, hoc nihil refert, vt ibi declarat Scotus, & Anton. Andreas q. 2. quia hoc non prouenit, quia quantitas sit subiectum in Mathematica sed hoc prouenit, quia in Mathematica non ostenditur quantitatē inesse substantiae corporeae, sed supponitur quasi medium ad probandum posteriores passiones quae cōsequuntur quātitatem; nec in Mathematica ostenditur aliquid de substātia corporea nisi per naturam quantitatis tanquam primae passionis: ideo videtur esse quasi ratio propria subiecti illius scientiae, & quasi ponitur subiectū, licet sit illi passio, quia includitur in subiecto primo, scilicet substantia corporea. Vlterius eadem substantia corporea non abstracta ad aliquod materiale sed aliter considerata, scilicet

Probatur Scoti sententia principaliter.

licet

Vtrum quatenus habet formam, quæ est principium determinatę operationis, scilicet motus, & quietis, habet multas passiones sibi inhærentes, & sic habet vnā scientiam, & sic potest constituere aliā scientiam specialem, quæ Physica, siue Philosophia naturalis dicitur. Præter illas tres scientias, non potest reperiri aliqua scientia specialis, quæ non contineatur sub aliqua illarum, quia erit de aliqua substantia inferiori, vel de aliquo accidente, quæ omnia sub his continentur accessorie. Ex hac sufficientia diuisionis scientiarum [illegible] ab Aristot. Scotus probat, quod substantia naturalis corporea sit subiectum in Philosophia naturali, dictū est autem, quod substantia corporea naturalis idem est, quod corpus naturale, ergo Scotus indicauit, quod corpus naturale sit subiectum; dicitur etiam quod adæquate subiectum formale esse, vt naturale, quia dixit, quod substantia naturalis est subiectum quatenus habet formam, quæ est principium motus, & quietis, quod est dicere corpus naturale esse subiectum [illegible] principium motus, & quietis quatenus est naturale. Hæc igitur est vera opinio Scoti, & conuenit communi opinioni fere omnium Philosophorum huius ætatis, qui sustinent, quod corpus naturale in tota Philosophia naturali est subiectum adæquatum sub hac consideratione quatenus est naturale. Hæc opinio probatur ex conditionibus subiecti assignatis ab Arist. variis in locis in libris Posteriorum. Prima, quod de eo præcognoscatur quod est, & quid est. Secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrentur de ipso subiecto per eius principia. Tertia, quod definiatur ex his, quod sit adæquatum scientiæ, ita quod nihil contineatur in scientia, quod non contineatur etiam in subiecto, & nihil sit in subiecto, quod nō aspiciatur in scientia; modo clarum est, quod istæ conditiones competunt corpori naturali, nam Aristoteles in 2. Phy. t. 1. ponit statim definitionem corporis naturalis, & ex hoc præsupponit, quod sit, quia nunquam quærimus de re quid sit, nisi præsupponatur, quod sit. Secunda conditio patet: nam principia subiecti sunt in duplici consideratione: alia sunt principia essendi, & alia sunt principia cognoscendi; principia essendi sunt, quæ constituunt subiectum, vt respectu hominis materia, & forma; principia cognoscendi sunt propositiones quædam maximæ, ex quibus deuenimus in cognitionem subiecti. Non est necesse, quod quodlibet subiectum habeat principia essendi, sed necessarium est, quod semper habeat principia cognoscendi; in secundo autē Physic. Philosophus ponit multas propositiones, quæ sunt principia cognoscendi corpus naturale, vt est definitio corporis naturalis, definitio naturæ, & aliæ multæ propositiones. De passionibus, patet: quia in reliquis sex vltimis libris agit de motu, de tempore, infinito, & vacuo, quæ sunt passiones corporis naturalis, & etiam amplectitur Cælum. Confirmatur ex primo de Cælo texti primo, vbi Arist. aperte ait, Philosophum naturalem versari circa corpora, & magnitudines, & circa passiones, & motum talium corporū, etiam circa principia corporum, quæ sunt substantiæ, & probat hac ratione; quia quæ natura constant sunt corpora, & magnitudines, & horum passiones, & principia. Item 6. Metaph. tex. 1. ait Philosophum naturalem considerare substantias sensibiles, quæ cum motu sunt. Patet etiam tertia conditio, quia nihil consideratur in Philosophia naturali, nisi vt habet naturam, siue principium motus in se ipso, & nihil consideratur, quod habet principium motus & quietis in seipso, & sic est adæquatum; vnde breuiter sic potest confirmari ratio: illud est subiectum in tota Philosophia naturali, cuius principia, & passiones considerantur in octo libris Phys. sed sic est, quod in libris Physicorum de principiis & passionibus corporis naturalis, ergo corpus naturale est subiectum; Maior & Minor patent ex prædictis. Hæc est sententia Scoti, ideo veri Scotistæ naturaliter loquentes, non innaturaliter, vt inquit Caietanus in quæstione de subiecto Philosophiæ naturalis, quod dicit propter Ioan. Canonicum, & nonnullos alios, qui ad mentem Scoti ponunt subiectum in Philosophia naturali esse substantiam finitam, quatenus comprehendit

Caie-tani cita-tio [illegible]

Angelos quoque; hæc enim opinio non est ad mentem Scoti, nec Arist. quia licet Angeli moueantur verè de loco ad locum, secundum substantiam, tamen hoc ignorauit Aristot. quia voluit motum esse passionem corporis non substantiarum abstractarum; neque Scotus hoc imposuit, vel imponere intendit Aristoteli. Aliæ rationes, & auctoritates haberi possunt apud alios auctores pro hac opinione. Sed hæc opinio magis confirmatur ex confutatione aliarum opinionum contrariarum, ideo illas examinare oportet.

Præter hanc, quam nos sustinemus sunt aliæ tres opiniones de hoc subiecto Philosophiæ naturalis. Prima opinio est D. Thomæ, & suorum sequacium, qui in 1. Phys. asserit subiectum esse ens mobile; sed hæc opinio diuersimodè explicatur à Thomistis; quidam accipiunt ens mobile absolutè, sic, vt est quid communius ad corpus naturale, & in hoc sensu eam probare nituntur; eorum autem fundamentum est, quod putant materiam, & formam esse mobiles per se aliquo pacto, modo materia, & forma non continentur sub corpore, sed sub ente; & ideo statuunt pro subiecto ens mobile, non corpus mobile, siue naturale; vnde pro ipsis sic possumus arguere. Illud est subiectum in aliqua facultate, quod complectitur omnia, quæ tractantur in illa facultate, sed sic est quod ens mobile, & non corpus mobile complectitur omnia tractata in Philosophia naturali, ergo ens mobile est subiectum. Maior est euidens. Minor probatur quia materia, & forma sunt per se aliquo modo mobiles, & illæ non continentur sub alio conceptu, quàm conceptu entis, vt est mobile, ergo ens mobile est subiectum. D. Thomas autem probat, quod corpus mobile non possit esse subiectum in Philosophia naturali, vnica ratione, quæ talis est. Nulla scientia probat suum subiectum dari, sed sic est, quod in 6. lib. Phys. Aristoteles probat dari corpus mobile (probat enim omne illud, quod mouetur esse corpus,) ergo corpus mobile non potest esse subiectum, vnde ex hoc possumus elicere confirmationem opinionis D. Thomæ sic deducendo. Subiectum in tota Philosophia naturali necessariò est ens mobile, vel corpus mobile: quia non videtur aliquid aliud posse poni subiectum, sed sic est, quod corpus mobile non est subiectum, quod probauimus, ergo relinquitur quod subiectum sit ens mobile. Tertiò arguitur pro hac opinione D. Thomæ. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, quod est subiectum primæ passionis consideratæ in Philosophia naturali, sed sic est, quod prima passio, quæ consideratur in Philosophia naturali est mobilitas, ergo subiectum primum mobilitatis erit subiectum in tota Philosophia; subsumitur minorem, sed sic est, quod subiectum mobilitatis est ens mobile, ergo ens mobile est subiectum in tota Philosophia naturali; Probatur hæc vltima minor per definitionem motus assignatam ab Arist. tertio Phys. vbi dicit, quod motus est actus entis mobilis, vt mobile, non dicit corporis, sed entis, ergo.

Opinio D. Tho.

[illegible]

Tertio.

Et confirmatur à Iauello in primo Phys. q. 1. quia Arist. ibi declarans definitionem motus, exemplificat de generatione, & corruptione, quarum subiectum est materia prima; ergo materia prima est mobilis, siue subiectum motus, & consequenter primum subiectum mobilitatis est ens.

Caietanus autem in proprio quæsito de subiecto Philosophiæ naturalis, hanc opinionem diligenter examinat, & tandem asserit, quod D. Thomas quando ait ens mobile esse subiectum Philosophiæ naturalis, per ens intelligit ens propriè, quod est illud, quod fit scilicet compositum, adeo quod per ens non intelligit quodcunque, quod habeat esse quocunque modo, sed intelligit ens verum quod propriè habet esse, vt est compositum, quod habet esse per generationem, siue sit substantiale, vt homo, siue accidentale, vt homo albus, & sic colligit, quod quælibet pars subiectiua entis mobilis (quod est subiectum) debet esse propriè ens id est compositum, & mutabile mutatione Physica; & ideo subinfert, quod nec materia prima, nec forma substantialis, nec accidentalis, sunt ens mobile; sed solùm sunt principia entis mobilis. Pro nobis verò post longum sermonem intelligi ait fundamen-

Opinio Caietani.

dinmentio aptitudinis ad motum; & tā-
dem ait, quod hæc mobilitas est quid
quid est rationem naturalium prædictis na-
turalitatem, & in illa reliquis passionis na-
turam; Quæ sententia si habet illam sen-
tentiam significare videtur, quod mobilitas,
quæ est ratio formalis entis, (quod est su-
biectum) non est passio entis, sed quid in-
timum, & essentiale ens, quod clarius di-
xerat, dum asserit mobilitatem hanc es-
se simul . . . aptitudinem ad motum.
Recolligens autem hanc suam sententiā,
ne quis existimaret propter hæc ea dicta
ipsum declinare ad eam sententiam,
quod corpus naturale, vel substantia na-
turalis sit subiectum, declarat quomodo
differat ab his sententijs hoc modo; Ens
mobile se extendit ad omnia naturalia
composita, quæ sunt mutabilia, siue sint
substantialia, siue accidentalia, siue sint
mutabilia secundum formam absolutam,
siue secundum Vbi, & insuper ens mobi-
le hoc modo est tamen quid abstractius
corpore mobili, & substantia naturali,
quanto ens aliquem gradum concomi-
tans est prius corpore mobili & substan-
tia naturali, & licet ens coarctetur per
mobile (ait Caietanus) hoc nihil obstat:
quia licet ens mobile, & substantia mo-
bilis, quo ad ly mobile, conueniant, & sint
æqualis abstractionis, tamen remanet ma-
ior abstractio ex parte entis respectu sub-
stantiæ & corporis, vnde sicut substantia
rationalis est quid abstractius, quam ani
mal rationale, ita ens mobile est quid ab-
stractius substantia naturali, & corpore
mobili, quod declarat exemplo. Si quis
concederet esse substantiam rationalem,
adhuc esset locus disputandi, an illa sub-
stantia rationalis esset corpus, aut animal,
& tunc quæstio a magis abstracto, ad mi-
nus abstractum, descenderet; ita in pro-
posito sub ente mobili remanet quæstio,
an ens sit substantia, & an sit corpus, &
sic ens est quid abstractius corpore mo-
bili, & substantia naturali, & sic concludit
quod de mente Diui Thomæ res, quæ
sunt in Philosophia naturali, induunt ra-
tionem subiecti Philosophiæ naturalis;
nō quatenus sunt substantiæ mutabiles, &
naturales, neque quatenus corpora mo-
bilia sūt, sed quatenus sunt entia mobilia.

Hanc sententiā probat tribus modis. 1. ra.
Primum est. Adæquatum subiectum pri-
marum passionum naturalium est adæ-
quatum subiectum in Philosophia natu-
rali, sed ens mobile, & nō substantia mo-
bilis, vel naturalis, est adæquatum subie-
ctum passionum naturalium, ergo; ma-
ior est per se nota, minor probatur: sup-
ponendo, quod transmutabilitas sit pri-
ma passio Physica, sic. Adæquatum subie-
ctum transmutabilitatis habet materiā,
formam, & priuationem pro adæquatis
principijs, sed tantum ens mobile habet
hæc pro adæquatis principijs, ergo nihil
aliud ab eo est subiectum. Assumptio pro-
batur minorem ex 12. Metaph. textu 9. vs-
que ad 29. vbi ostenditur, quod materia,
forma, & priuatio non coarctantur ad ge-
nus substantiæ, sed sunt in alijs prædica-
mentis, adeo quod materia, forma, & pri-
uatio; generis substantiæ, sunt principia
propria substantiæ mutabilis, materia,
forma, & priuatio in genere quantitatis
sunt principia propria quanti mutabilis;
& sic de qualitate; Secundo arguit au- 2. ra.
ctoritate Arist. in 3. Phys. qui definiens
motum, dixit motū est actus entis in po-
tentia, id est, est actus entis mobilis. Arist.
non dicit, quod motus sit actus corporis,
vel substantiæ, sed entis; ex hoc arguitur
sic. Illud est subiectū Philosophiæ, quod
ponitur in definitione primorum accidē-
tium naturalium, quia tale est proprium
subiectum eorum, vt patet ex 7. Metaph.
tex. 15. sed non corpus, neque substantia
ponitur in definitione motus, qui est pri-
ma passio naturalis, ergo ens mobile
est subiectum in Philosophia naturali.
Confirmatur ex primo Phys. textu 11. vbi
Aristoteles ait, supponendum esse om-
nia, aut quædam moueri, non dicit cor-
pora, vel substantias, ergo.

Aegidius Romanus aliam opinionem tu- op.
sustinet, & est, quod subiectum in tota nio
Philosophia naturali sit corpus mobile, Aegi
& supponit hanc propositionem esse ve- dij.
ram, quod subiectum in Philosophia na-
turali, vel sit ens mobile, vel corpus mo-
bile; stante hoc supposito, sic arguit: sed
sic est, quod ens mobile non est subiectū,
ergo corpus mobile erit subiectum; Pro-
bat hanc minorem tali pacto, quia si Phi

losophia naturalis contemplaretur ens mobile, subalternaretur Metaph. quod est falsum. Probatur consequentia: quia illa est scientia subalternata, quae considerat idem subiectum, quod alia considerat, superaddita tamen differentia accidentali; at Metaph. contemplatur ens, vt ens est; ergo si Philosophia naturalis contemplatur ens, vt mobile, considerat idem subiectum, quod Metaphysica, addita ei tantum differentia accidentali, quae est mobile; hac ratione indicat subiectum esse corpus mobile, non autem ens mobile.

3. opinio. Tertia opinio est quorundam recentiorum, qui dicunt subiectum Philosophiae naturalis esse corpus generabile, & corruptibile, hanc suam opinionem comprobant tali ratione. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia considerantur in primo libro Physicorum; at in primo libro Phys. considerantur solum principia corporis generabilis, & corruptibilis, ergo corpus generabile, & corruptibile est subiectum. Maior probatur: quia illud est subiectum in aliqua facultate, cuius principia in illa considerantur; minor autem probatur, quia in primo lib. Phys. agitur de materia, forma, & priuatione, quae sunt principia corporis generabilis, & corruptibilis solum, patet enim quod Caelum non constat ex materia, & forma.

Secundo subiectum debet esse vniuocum, at corpus naturale, vt complectitur caeleste, & generabile corpus, non est vniuocum, sed aequiuocum, ergo. Maior est clara. Minor probatur: quia ex Arist. 10. Met. tex. vltimo, aeternum, & corruptibile inter se genere differunt, ergo non habent vnam naturam communem vniuocam. Nec valet responsio communis, quod corpus naturale est analogum, quoniam analogia non mediat inter vniuocum, & aequiuocum, vniuocum enim, & aequiuocum contradictorie opponuntur, inter contradictoria autem non datur medium, ergo analogum erit, vel vniuocum, vel aequiuocum, ergo admisso, quod corpus naturale, vt sic, commune sit analogum, adhuc necessario aequiuocum, vel vniuocum erit, non est vniuocum, ex argumento allato, ergo erit aequiuocum, & sic non potest esse subiectum.

Tertio si Caelum esset pars corporis naturalis, quod est subiectum in Philosophia naturali, sequeretur Caelo competere definitionem corporis naturalis, quod est subiectum Philosophiae naturalis, sed hoc est falsum, ergo. Consequentia est euidens, quia praedicata, quae competunt generi, debent competere quoque speciebus, iuxta illam Regulam Antepraedicamentalem: Quaecunque de praedicato dicuntur, & de subiecto. Falsitas consequentis probatur, quia corpus naturale, quod est subiectum in Philosophia naturali, ex Arist. 2. Physicorum tex. 3. est, quod habet in seipso principium internum motus; at Caelum nullum habet internum principium motus, sed externum tantum, scilicet ab intelligentia, quae est motrix illius, ergo.

Contra opiniones respondetur, & confirmatur opinio Scoti. Cap. II.

PRo intelligentia istius materiae animaduertendum est illud commune, quod duplex est subiectum, scilicet materiale, & formale, materiale est res considerata, formale vero est modus considerandi, quo ad vtrunque errauerunt opiniones illae, tamen possunt reduci ad bonum sensum. D. Thomas pro subiecto *Opiniones aliorum reducuntur ad bonum sensum.* materiali posuit ens, & modum considerandi voluit esse mobile; tamen si recte consideremus quid sit ens mobile, videbimus, quod nihil aliud est, nisi corpus naturale, propterea quod solum corpus naturale est mobile; materia enim per se, & forma per se non sunt mobiles, sed compositum solum est per se mobile, quia habet in seipso principia motus, quae sunt materia, & forma; vnde dum dicit ens mobile esse subiectum in Philosophia naturali, est, ac si dixisset corpus naturale esse subiectum, & sic opinio D. Thomae potest reduci ad bonum sensum. Quo ad formale, opinio D. Thomae similiter, & opinio Aegidii possunt reduci ad bonum sensum. Aegidius autem non errauit circa subiectum materiale, quia posuit illud esse corpus, sed cum D. Thoma

errauit circa sensum de, quia posuit corpus ut mobile, possunt tamen istae duae opiniones redigi ad bonum sensum. Ad cuius euidentiam Mobile potest duobus modis accipi, uno modo pro aptitudine illa ad moueri, quae est qualitas, & accidens de Praedicamento Qualitatis; alio modo potest accipi pro principio intrinseco aptitudinis ad moueri, scilicet pro illa ui, & principio interno ad mouendum: si accipiatur hoc secundo modo, illi [illegible], quia tunc idem est ac si diceret, quod corpus, ut est principium motus, est subiectum, at illud, quod est principium motus, est tantum corpus naturale, ut habetur in 2. lib. Phys. tex. 1. & 2. nam corpus naturale est illud, quod habet intrinsecum principium motus; si uero accipiatur mobile pro aptitudine illa ad moueri, quae est accidens de Praedicamento Qualitatis, tunc eorum opinio est falsa; & quoniam Thomistae Moderni, & sectatores Aegidij nolunt sibi accipere interpretationes, quibus illae opiniones possunt redigi ad bonum sensum, sed illas uolunt sustinere secundum eum sensum, quo proferuntur, ideo illas ut falsas impugnare debemus.

Contra D. Tho. Contra itaque opinionem D. Tho. ut illam sustinent Thomistae communiter. Primo sic arguitur. Illud est subiectum in Philosophia naturali, quod potest moueri, & haec ratio probat [illegible] subiectum materiale, sed solum corpus, non autem materia, & forma, nec quod abstrahitur a corpore potest moueri, ergo corpus est subiectum materiale: non autem aliquid commune corpori, & communiter ens mobile non est subiectum. Minor probatur ex Arist. 1. Phys. tex. 8. & etiam 5. lib. tex. 7. 8. & 9. ubi probat, quod omne illud quod mouetur, debet esse actu, quia, quod non est actu, non potest moueri, & perlectim 3. Phys. postquam assignauit definitionem motus, & dixit, quod est actus entis in potentia, in tex. 6. declarat quomodo sit ens in potentia, ne quis existimaret, quod motus esset actus entis, quod est omnino in potentia, distinxit, quod motus est actus illius entis, quod est partim actu, & partim potentia, & quod motus est actus illius entis non ea parte, qua est actus, sed ea parte qua est potentia: unde postea statuit illam propositionem uniuersalem, quod illa sunt entia Physica, quae mota mouent, quia partim sunt actu & partim potentia; at materia, & forma, per se considerata, ante compositionem non sunt actu, sed solum corpus, ergo nihil quod est commune corpori, potest moueri. Secundo probatur idem. Aristoteles in secundo Phys. tex. 12. ait, quod materia est terminus a quo generationis, forma uero terminus ad quem, sed illud, quod est terminus a quo, motus non mouetur: quia ab illo incipit motus, ipsum autem excluditur a motu: at ait Aristoteles quod materia est terminus a quo generationis, ergo materia non generatur, & sic non mouetur, ergo nihil commune ad materiam, ut ens, debet poni subiectum. Secunda ra.

Tertio arguo sic. Materia, & forma nulla specie motus possunt moueri, ergo non possunt esse subiectum motus. Antecedens probatur ex Aristotele primo Phys. tex. 82. materia est ingenerabilis, & incorruptibilis, similiter forma, quae est principium, & causa, non causata, neque principiata; ergo materia, & forma, non possunt moueri motu generationis, neque motu corruptionis, quae est prima species motionis, neque moueri possunt motu augmentationis, quia hic fit in Praedicamento Quantitatis, sed materia, & forma non sunt quantitates, sed substantiae; neque motu alterationis; quia hic fit solum in Qualitate, materia, & forma non sunt qualitates, neque fit in Praedicamento Vbi, quia, quod mouetur ad Vbi, est corpus, materia autem per se, & forma per se, non sunt corpus, sed principia corporis. Corpus ergo est illud, quod per se mouetur, materia uero & forma, solum per accidens mouentur, scilicet, ad motum corporis. Subiectum ergo motus proprie, & per se est corpus, non quid commune corpori. Tertia ra.

Sed fortasse quis diceret materia, & forma dicuntur moueri, sed uario modo, atque corpus, corpus enim est subiectum motus adaequatum, materia est subiectum motus radicaliter, quia materia est radix omnis passionis: forma uero est subiectum motus terminatiue, quia motus terminatur ad formam. Respõsio. Contra, nam sequeretur quod quidquid commune est cum motu, uel quod habet aliquam Replic.

relationem

relationem ad motum, esset subiectum motus, & aliqua species subiecti, quod est falsum, falsitas consequentis patet; quia tunc nulla erunt principia distincta à subiecto, nullae passiones, sed omnia tractata in Philosophia naturali erunt partes integrales subiecti. Consequentia patet, quia & principia, & passiones, & accidentia naturalia, sunt aliquo pacto mobilia, & etiam si essent immobilia, non pertinerent ad Philosophiam naturalem; ergo materia, & forma, quia aliquo modo sunt mobilia, sunt partes integrales subiecti, eadem ratione, & principia, & passiones erunt partes integrales subiecti. Praeterea, cum motus propriè, & principaliter dicatur de motu locali, deinde de alijs motibus, illa quae habent relationem ad motum localem, dici debebunt mobilia motu locali, & sic locus cum sit terminus motus localis, ut forma substantialis, est terminus generationis, erit mobilis, quod tamen Aristoteles expressè negat in quarto Phys. in definitione loci, ubi apertè dicit, quod locus est ultimum corporis continentis immobile primum, ex quo loco apertè patet Aristotelem dicere locum esse immobilem. Tempus quoque quia est numerus motus, erit mobile; habet enim relationem ad motum, non est ergo dicendum, aliquid commune corpori naturali esse subiectum adaequatum motus.

Contra subiectum formale. Contra subiectum formale arguo. Nulla scientia potest probare de suo subiecto quod sit à priori, neque potest ostendere subiectum formale inesse subiecto materiali à priori, sed sic est quod in Philosophia naturali possumus probare à priori, quod mobilitas sit, & quod mobilitas insit corpori, ergo mobilitas non potest esse subiectum formale Philosophiae naturalis; Maior est evidens ex dictis ab Aristotele in lib. Posteriorum, nam subiectum praesupponimus, & quaerimus de passione ipsius. Minor probatur; quia possumus sic arguere. Illud, quod habet principium internum motus est mobile, sed corpus naturale habet internum principium motus, nempe naturam, scilicet materiam, & formam, ergo corpus naturale est mobile. *Contra utrumque.* Tertio arguitur contra utrumque, scilicet tam contra subiectum materiale, quam formale. Nullum aggregatum per accidens potest esse subiectum in aliqua scientia, sed corpus mobile est aggregatum per accidens, ergo non potest esse subiectum. Maior probatur, quia aggregatum per accidens, non est scibile, non enim de ipso potest assignari definitio, ut inquit Aristoteles in septimo Metaph. post tex. 12. usque ad 20. neque de ipso potest haberi scientia, quia non est una res, ut homo albus, sed duae res distinctae. Minor probatur, quia corpus est substantia, mobilitas vero est accidens, ergo corpus mobile est aggregatum per accidens. Respondet huic rationi Iavellus in 4. Metaph. quod mobile licet sit accidens, tamen gerit vicem differentiae, & sic non est inconveniens, quod assignetur pro formali subiecto Philosophiae naturalis. Sed haec responsio est nulla: quia primo non tollitur per hoc, quin corpus mobile sit aggregatum per accidens, de quo negatur ab Arist. posse haberi scientiam, secundo falsum est, quod non possit haberi differentia substantialis secundum quam consideratur corpus in Philosophia naturali, quia illa est naturale, ut ostendimus.

Ad rationes D. Thomae. Ad rationes D. Tho. Resp. & primo, ad primum quod maior propositio deficit, non enim solum requiritur ad subiectum quod amplectatur omnia considerata, sed debet esse etiam adaequatum, ita quod non excedat scientiam; modo ens est nimis commune, & propterea non est adaequatum. Praeterea est falsum, quod omnia reducantur ad ens mobile tanquam subiectum proximum, quia illud est corpus naturale, & fundamentum rationis tuae, quod erat, quod materia, & forma erant mobiles, iam visum est esse falsum, nam nec materia, nec forma per se sunt mobiles, quia non sunt actu, sed solum corpus per se est mobile. *Ad secundam rationem.* Ad secundam rationem negatur illa propositio, quae subintelligitur, videlicet, quod in Philosophia naturali subiectum sit, vel ens mobile, vel corpus mobile; ostendimus enim, quod neutrum est subiectum. *Ad 3.* Ad tertium negatur minor scilicet quod primum subiectum motus sit ens mobile, quia

le,quia,

le, quia, vt dictum, est primum subiectū motus est corpus naturale, non enim materia, & forma sunt mobiles per se. Ad definitionem Arist. de motu, dictum est, quod motus est actus entis non omnino in potentia, sed partim in actu, partim potentia, & quod motus est actus entis, non ex ea parte, qua est actu, sed ex ea parte, qua est potentia; hoc autem est corpus naturale. Ad rationem Iandun. dico quod materiam esse subiectum generationis, dupliciter potest considerari, vno modo pro fundamento super quo fit motus generationis, & corruptionis, & hoc modo verum est, quod materia est subiectum generationis; sed in hoc sensu non accipitur in proposito; alio modo subiectum accipitur pro mobili, quod subijcitur motui, & mutationi, & hoc modo subiectum accipitur ab Arist. in definitione motus, & sic materia non est subiectum; quia non est mobilis; non enim generatur, vel corrumpitur, sed corpus naturale solum est sic subiectum. Ex his patet confutatio opinionis Aegidij, & solutio suarum rationum.

Ad rationes Iandu ni.

Reijcitur sententia Caietani, & Recentiorum. Cap. III.

Expositio D. Tho. Caietani.

OPinio verò D. Tho. secundum expositionē Caiet. impugnatur hoc modo. Primò, quia non est ad mentem D. Tho. vt colligi potest ex dictis supra, vbi explicauimus quomodo sententia D. Tho. possit redigi ad bonum sensum. Secundò, illa opinio, vt consideratur à Caietano necessariò in re conuenit cum nostra sententia, licet secundum eius mentem diuersa sit, quod ostenditur breuiter: Primò per mobile se declarat, quod intelligit fundamentum aptitudinis ad motum sen mobilis; at hoc fundamentum aptitudinis ad motum, est naturalitas, quia ratio propter quam aliquid est mobile, est natura, vt declarauimus, neque aliquid est mobile, quod requirat materiam, mobile ergo idem est quod naturale, accipiendo mobile secundum declarationem Caiet. declarando verò quid intelligat per ens, quod est subiectum materiale, ait, se intelligere compositum ex materia, & forma, nō quodcunque ens, quod sub se comprehendit materiam, & formam tamquam partes integrales; at ens compositum ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale; probatur: quia omne ens compositum ex materia, & forma, est corpus naturale, & licet hoc sit de se clarum, & nullus sanæ mentis negaret, tamen probatur, quod hoc ens compositum ex materia, & forma, vel sit idem quod corpus naturale, vel sit figmentum. Hoc ens compositum ex materia, & forma, positum à Caiet. quod est commune substantiæ, & accidenti, & enti per accidens, necessariò est quid commune decem prædicamentis, aliquid quod se extenderet ad compositum substantiale, & accidentale simul, vt vult Caietanus, tunc sic arguitur. Nullum compositum ex materia, & forma, datur, quod sit supra Prædicamentum substantiæ, sed omne tale compositum idem est, quod corpus naturale de Prædicamento substantiæ, ergo idem est ens mobile expositum pro composito ex materia, & forma, quod corpus naturale, vel tale ens compositum est commentitium; consequentia patet; antecedens probatur. Si daretur hoc ens compositum abstractum & commune substantiæ, & accidenti, sequeretur quod omnis substantia Prædicamentalis, & omne accidens esset compositum ex materia, & forma; consequens est falsum, vt patet de substantia incorporea, quæ est in Prædicamento, etiam secundum D. Tho. qui cum alijs Latinis vult, quod supremum genus de Prædicamento substantiæ sit substantia, & quod æternis, & corruptibilibus sit aliquid vniuocum, & de accidentibus quæ sunt formæ simplices, vt infra dicam; consequentia probatur. Omne superius includitur in suis inferioribus, sed compositum illud est superius ad substantiam, & accidens, ergo includitur in substantia, & accidente, & sic omnis substantia, & omne accidens, esset compositum ex materia, & forma; & nota quod hanc rationem non potest vitare Caiet. quia tenet, quod ens mobile hoc modo est quid abstractius substantia naturali, & quid commune accidentibus, modo quod est commune substantiæ, & accidentibus, est

Arguitur.

transcen-

transcendendo, & cum transcendentia claudantur in unitatibus suis inferioribus, hoc ens mobile compositum, claudetur in Prædicamento Substantiæ, & sic totum Prædicamentum Substantiæ erit compositum, & ita intelligentiæ cum reponantur in Prædicamento Substantiæ secundū D. Tho. erunt compositæ ex materia, & forma, quia quidquid est in superiori, est quoque in inferiori; & hæc ratio habet vim, sive illud ens mobile compositum dicat conceptum Univocum, vel Analogum: nam certum est, quod cum verum sit dicere, ens mobile, est compositum ex materia, & forma, & est superius ad substantiam & accidens, etiam est verum dicere, quod substantia quoque, & accidens sunt cōposita ex materia, & forma, quia quidquid prædicatur de superiori, illud idem prædicatur de inferiori, ex regula Antepredicamentorum. Cum itaque nō detur hoc compositum ex materia, & forma, quod sit abstractum corpore naturali, dicendum est quod cōpositum ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale, vel quod tale compositum est cōmune. Præterea, dum restringit ens per mobile, contrahit ens ad corpus, nec enim responsio valet, quod ostenditur exēplo adducto eius. Si quis concedat, Socratem esse substantiam rationalem, etiam concedit Socratē esse hominem; & falsū est quod remaneat adhuc inquirendum, an Socrates sit corpus, & animal: quia est impossibile quod Socrates sit rationalis, & non sit animal. Cōcedendo ergo quod Socrates sit rationalis, conceditur quoque Socratem esse animal. Sic in proposito, dicendo ens mobile, mobile contrahit ens ad illud, quod est verè mobile, ut ostendimus contra aliam sententiam Thomistarum, ergo dicendo subiectum esse ens mobile, est dicere, subiectum esse corpus naturale.

Sed his dimissis, opinio Caiet. est in se falsa; nā Caiet. non vult concedere, quod corpus naturale, sive substantia naturalis, quod idem est, sit subiectum, ut includat accidentia, quæ putat per se sola esse mobilia, & tamen illa non sunt substantiæ, neque corpora; & hoc colligitur expresse ex suis verbis, & ex prima ratione sua. Sed arguo contra, & quæro à Caietan. an accidentia sint composita, an non; *Contra Caietanum.* si non sint composita, sed formæ simplices, ergo non possunt esse partes integrales, & subiectum entis mobilis, quia ipse intelligit per ens mobile compositum ex materia, & forma: Si verò dicat accidētia esse composita, ut Quantitatē, & Qualitatē, &c. hoc est falsum, quia omne accidēs est forma simplex apud omnes, immo aliqui Thomistæ, & alij existimantes Scotum statuere accidētia esse composita, illum reprehendunt, ut patet ex Paulo Soncinate 12. Metaph. sed ergo in Theoremate, quod Deus non est in genere, respondendo ad argumenta Gregorij de Arimino, ostendi mentem Scoti, & declaraui quomodo non sit verum accidētia esse composita; *Theorem. 32.* Præterea, est expressa sententia D. Tho. 1. 2. q. 3. art. 4. in corpore, ubi ait nulla accidentia constare ex materia, ex qua, sed in qua, & circa quam; unde si accidens est compositum ex materia, & forma, ut ipse vult, constabit accidens ex materia ex qua, & forma, quæ facit cōpositum, & hoc vitare non potest Caiet. nisi sua verba neget; accidens ergo per se, non est compositum, & sic non potest moveri: verò inquit substantiæ, fieri ens per accidens, quod fieri non est ens per se, neque est mobile per se, sed per accidens, & pro tanto est mobile, quia subiectum cui adhæret movetur; modo ea quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam, & in præsenti loquimur de eo, quod per se movetur, & quod est subiectum in Philosophia naturali, quod est propriè per se mobile. Præterea, si accidens est compositum, quæro ex qua materia sit compositum, vel ex materia prima, vel ex alia diversa: si ex materia prima, ergo est compositum ex substantia; vel ultra materiam primam est alia materia prima, videlicet, quæ est communis materiæ substantiæ, & accidentis, si est diversæ rationis, ergo sunt plures materiæ primæ. Præterea illud debet statui subiectum in Philosophia naturali, quod movetur ut quod, non ut quo, sed si est quod accidens movetur solum ut quo, corpus verò substantiale, ut quod, ergo non debet statui pro subiecto aliquid cō-

munes substantiæ, & accidentis, sed præcisè aliquid substantiale. Maior conceditur; Minor probatur, quia Arist. in 1. Physic. tex. 4. & 5. Physic. tex. 9. & inde inquit, quod motus fit in Quantitate, Qualitate, Vbi, non dicit quod Quantitas, Qualitas, & Vbi moueantur, quoniam illa non mouentur vt quod, sed est corpus substantiale, quod mouetur secundum Quantitatem, Qualitatem, vel Vbi. Præterea probatur, concesso quod corpus naturale sit subiectum, quod sit substantia naturalis, quod idem est, vt declaraui in 1. cap. de subiecto. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia sunt illa materia, forma, & priuatio, de quibus loquitur Arist. in 1. Physic. hæc maior admittitur quoque à Caiet. & conceditur, sed materia, & forma, quæ in 1. Physic. traduntur, sunt principia substantiæ tantum, non accidentium, neque entis per accidens, neque entis, quod commune est substantiæ, & accidenti, ergo subiectum Philosophiæ naturalis est substantia naturalis, siue corpus de Prædicamento substantiæ tantum, non quid commune. Minor probatur, quia materia prima est substantia imperfecta, vt dicitur à Commentatore in primo Physic. tex. 81. & 7. Metaph. textu 7. & forma est substantia perfecta, ex his esse materiam, constat enim Arist. dicens 2. de Anima tex. 2. & 7. Metaph. quod triplex est substantia, scilicet materia, forma, & compositum, quod est ex illis. Rationes singulorum memoratæ sunt.

Ad 1. rat. Caietani. Ad primam rationem Caietani dico, quod in eodem loco scilicet in 12. Metaph. tex. 19. vsque ad 25. Arist. docet, quomodo eadem sunt principia omnium Prædicamentorum non absolute, sed quadam proportione, quia in quolibet ente, tam in substantia, quam accidente, est aliquid quod habet rationem actus, & aliquid quod potentiæ, in substantia materia est potentia, forma est actus, in accidente verò materia est substantia, accidens ipsum est forma. Secundò ait simpliciter esse eadem principia omnium Prædicamentorum, quia quæ sunt principia substantiæ, tam extrinseca, quam intrinseca, sunt etiam principia accidentium, quia accidentia fluunt à substantia. Tertiò, quia omne ens est primo in potentia, deinde in actu, & sic materia, & forma sunt principia omnium entium, loquendo de principiis vniuersaliter. Ad secundum dico, quod Arist. in definitione motus, per ens intelligit ens actu, & completum, quod est in potentia ad terminum, ad quem, sed hoc est solum compositum substantiale, hoc enim est quod generatur, & corrumpitur, alteratur, augetur, & mouetur de loco ad locum, & hæc clara per se sunt. Alia auctoritas non facit ad propositum, quia ibi facit Arist. quandam suppositionem, quod omnia aut saltem aliqua mouentur, quam suppositionem accipit in illa communitate maxima, & est verissima, sed illa, quæ mouentur sunt corpora. Ad secundam.

Opin. 3. reiicitur. Tertia opinio superius adducta, nec ea tamen est sustinenda; dicebat enim quod subiectum in tota Philosophia naturali est corpus generabile, & corruptibile, verum si hæc opinio esset vera, sequeretur quod Cælum non esset de consideratione Physici, hoc autem est falsum, nam clarum est, quod Cælum est corpus naturale, & de ipso agit Physicus: probatur consequentia, nam Cælum non est generabile, nec corruptibile, vt probat Philosophus in 1. de Cælo. Præterea, sequeretur, quod libri de Cælo non deberent connumerari inter libros Philosophiæ naturalis, & tamen videmus Arist. post libros Physicorum posuisse libros de Cælo. Tertiò omne mobile pertinet ad Physicum, nam mobilitas est passio, quæ pertinet ad Philosophum naturalem, sed Cælum est mobile motu locali, ergo Cælum est de consideratione Philosophiæ naturalis.

Responsio quorundam. Sed quidam sequentes hanc opinionem respondent, quod etsi Cælum sit corpus mobile, & consideretur à Physico, non tamen sequitur illud contineri sub subiecto Philosophiæ naturalis, sed tractationem eius esse quasi appendicem quandam ad Philosophiam naturalem, aliter, tenerentur requirere propriam scientiam, nec contineri sub aliquo illorum trium membrorum scientiarum, quas enumerat Arist. 6. Metaph. tamen Arist. ne multiplicaret scientias sine necessitate, de eo tractauit inter tractandum de corporibus naturalibus.

Reiicitur. Cæterum, hæc responsio non satisfacit; nam in primis, dicere, quod illa diuisio scientiarum facta ab Arist. non comprehendat sub se omne ens, est facere Arist. diminutum, & negare diuisionem communissimam scientiarum, qua negata, ad libitum pote-

poterimus multiplicare genera scientiarum in infinitum si eo quia Cælum, & sublunaria differunt per corruptibile, & incorruptibile, exigunt diuersas scientias, ita cum animata corpora differant ab inanimatis per viuere, & non viuere, quæ sunt differentiæ valde essentialissimæ, & maximæ, dicere poterimus exigere diuersas scientias, & alterum illorum non contineri sub Philosophia naturali, & sic de alijs.

Præterea, dicitur Arist. non constituisse proprium genus scientiæ corpori cœlesti, ne multiplicaret scientias sine necessitate, at hoc est vanum, quia cum Cælum sit pars præstantissima entis, & per eos nõ contineatur per se sub aliquo enim mẽbrorum scientiarum, erat necessitas multiplicandi scientias, alioquin fuisset diminutus Arist.

Præterea ibi Aristot. ait Philosophiam naturalem versari circa mobilia, & inseparabilia, & per hoc differre à Metaph. & Mathematica, at Cælum est mobile, ergo ad Physicam spectat.

2. rat. refu. ditur & re solu. Quod magis confirmatur ex solutione rationum recentiorum, maximè ex solutione secundæ, & tertiæ. Secundam enim reflectere possumus sic. Corpus naturale hac sumptum, vt complectitur æternũ, & mortale, est vniuocum, ergo. Antecedens probatur 1. quia definitio corporis naturalis est hæc, ex primo textu secundi Physicorũ. Corpus naturale est, quod habet in seipso principium motus, & quietis per se primo, & non per accidens, & hæc competit sublunaribus, & Cælo, vt patet, quia de facto continuo mouetur; quod verò Cælum est incorruptibile, sublunaria corruptibilia, hoc non facit, quod corpus naturale in communi non sit illis vniuocum, sed facit, quod differant genere proximo, sicut non sequitur, quod etsi animal diuidatur per rationale, & irrationale, animal non sit vniuocum homini, & bruto: sufficit enim quod in definitione animalia conueniant, ergo sufficit, quod Cælum, & corruptibilia corpora conueniant in hac definitione, quod est habere principium motus, & quietis per se primo, & non per accidens. Ad text. ante dictum ex 10. Metaph. Respondetur, cum loqui de genere physico proximo, non de remoto.

3. ra. refutatur. Tertia ratio verò omninò est petitionis; Minor enim est falsa, & opposita est vera, scilicet quod Cælum habet internũ principium motus, nam per principiũ non intelligitur principium actiuũ, quia tunc inanimata non essent corpora naturalia, sed intelligitur de principio passiuo, hoc autem potest esse in Cælo cum de facto ab intelligentia moueatur, & naturaliter, non violenter.

1. ad soluitur. Ad primam rationẽ verò, quæ est fundamentum eorum, licet possent multa dici, satis sit hoc, quod Arist. voluit in principio Philosophiæ naturalis agere de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, non quia corpus generabile, & corruptibile est adæquatum subiectum philosophiæ, sed quia illud genus corporum est notius, & ex eius principijs parabatur magis via ad alias res naturales intelligendas, & ideo ad formam argumenti dico, quod maior est falsa, dicebat enim maior. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, cuius principia naturalia, considerantur in 1. Phys. hæc perpetuò est falsa, deberet sic dicere, illud est subiectũ in tota Philosophia naturali, cuius principia & passiones cõsiderantur in octo libris Physicorum, & tunc esset vera, verum posita hac maiori, minor illa non sequitur, sed potius sequitur hoc, at in octo libris Physicorum agitur de principijs, & passionibus corporis naturalis vt complectitur etiam Cælum, ergo corpus naturale, quod etiam complectitur Cælum, est subiectum in tota Philosophia naturali, in 1. enim lib. agitur de principijs cognoscendi corporis naturalis, quæ est necesse habere quodlibet subiectum; non est autẽ necesse quodlibet subiectũ habere principia essendi, vt dictum est The. 4. materia autem, & forma sunt principia essendi corporis generabilis & corruptibilis. Corpus autem naturale non habet principia essendi, sed solum cognoscendi, vt dictum est.

THEO-

THEOREMA XXI.

Totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus suis coniunctim, & diuisim.

Positio opinionis Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Auerroes. DE hac materia loquitur ex professo Scot. 3. Sent. dist. 2. q. 2. art. 1. litera C. vbi primo refert opin. Auerrois, secundò eam confutat, & ponit propriam sententiam. Auerroes 1. Phys. com. 17. videtur dicere, quod totum licet sit aliud à partibus, siue à qualibet parte seorsum, non tamen ab omnibus simul; ita quod Auerroes sustinet, quod totum non est aliquid [illegible] aliud à partib. suis simul sumptis, [illegible] eadem entitas partium.

Scoti 1. ra. Scotus [illegible] sustinet, quod totum est aliud [illegible] à suis partibus seiunctim, & coniunctim sumptis. Hanc sententiam probat [illegible] rationibus; primò, nisi totum essentiale esset aliud ens à suis partibus, sequeretur, quod non esset differentia inter totum, quod est per se vnum, à toto, quod est vnum aggregatione, vt cumulus lapidum, consequens est falsum; probatur consequentia: quia omne totum, quod est vnum aggregatione, non est aliud, quàm suæ partes vnitæ, vt cumulus lapidum nihil aliud est, nisi ipsimet lapides cumulati, & vniti. falsitas consequentis probatur: quia vnum per accidens est magis vnum, quàm vnum aggregatione, & minus vnum, quàm totum vnum per se, & tamen totum vnum per accidens non est suæ partes, ergo multo minus totum essentiale; quod totum vnum per accidens non sit suæ partes, patet ex Arist. 7. Metaph. ca. 11. & 12. ibi enim ait Arist. homo albus est vnum aliquid, quia albedo inest homini, & informat hominem, & facit hominē aliud, scilicet album, vnde ait, quod homo albus est vnum aliquid, non ergo sunt duo; at si totum illud esset solum suæ partes, non esset vnum, sed duo, quia partes sunt duæ entitates. Sed fortius secundò sic arguit.

2. ra. Terminus generationis est ens, habens propriam entitatem, quia generatio producit in esse proprium terminum, sed totum est primus terminus generationis, ad quem, non altera pars, ergo totum est aliud ens à suis partibus, siue coniunctim, siue diuisim. Tertiò, sic arguit à simili, de corruptione ex Philosopho 7. Metaph. in fine. Corruptionis terminus est, non esse, siue destructio alicuius entis realis, at in quacunque corruptione terminus est non esse compositi, non autem semper esse partium, quia partes quandoque remanere possunt destructo composito, vt dicunt Theologi de anima, & corpore hominis, & persequendo in Philosophia Aristotelis, cum destruitur hæc syllaba, ab, remanet a. & b. & tamen non manet ab, ergo ab, est aliud realiter à suis partibus scilicet ab a. & b. idem dicendum de alijs totis essentialibus. Quartò sequeretur, quod causæ intrinsecæ nihil causarent, scilicet materia, neque forma, quia istæ causæ causant hoc compositum, quia sūt partes causati, sed istæ non sunt partes, neque alterius earum, neque ambarū, quia neutra est causa sui, neque ambæ, quia sūt primæ causæ, & prima principia rei, igitur opus est, quod si sint causæ reales, & effectus est realis, quod compositū sit ens realiter aliud à materia, & forma. Quintò sequeretur quod nullum ens esset, cui inesset propria passio per se, & propria passio speciei, quia nec propria passio, neque propria operatio sunt materiæ, vel formæ, sed cōpositi. Relinquitur ergo, quod compositum sit aliud ens à partibus quocumque modo sumptis.

6. ra. Pro hac eadē opinione arguūt alij. Arist. secundo de Anima, tex. 20. & septimo Metaph. textu 7. & alibi sepè, diuidit substantiā in materiā, formā, & compositum, & ait esse tres substantias; cùm autē membra diuidētia nō debeant ad inuicē coincidere, sed esse diuersa, sequitur, quòd totū sit aliud ens, & substantia à materia, & forma. Septimò, possum⁹ arguere ex dictis efficacissimo modo. Si totū nil aliud est, quàm suæ partes vnitæ, sequitur quod terminus generationis substantialis est vnio, hoc est falsum, ergo, probatur consequentia: quia tunc in generatione nil aliud fit, nisi quod partes simul vniuntur

vt forma materiæ; falsitas consequentis patet ex se, quia vnio est relatio, at terminus generationis substantialis debet esse substantia, non accidens, generaretur enim tunc vnio partium, non substantia compositi.

Vlterius Scotus in eodem loco declarat quænam entitas sit hæc entitas compositi, quæ est alia ab entitate partium, & ait, quod non est entitas respectiua, sed entitas absoluta; hoc patet ex rationibus adductis, quia nulla generatio est per se ad respectum: si autem entitas totius essentialis esset respectiua, illud absurdum admittere cogeremur.

Qualis entitas sit totalitas compositi. Quid sit forma totius, & quid materia totius.

Vlterius etiam docet, non esse imaginandum quod hoc totum (quod dicimus esse aliud ens reale à suis partibus, etiam simul sumptis) constituatur in hoc esse tertiæ entitatis ab aliqua alia forma superueniente illi vltra formam partis, quæ dicatur forma totius, quia hic intellectus est falsus, quia tunc in homine præter animam intellectiuam, esset alia forma perfectior constituens eum in esse hominis, quod est absurdissimum; est ergo dicendum, quod totum constituitur in hac tertia entitate per formam partis, & præter illam non est ponenda alia vlterior forma, quæ perficiat materiam & formam vlumaté, quia materia, & forma non sunt elementa perfectibilia ab alio tertio actu, & forma, sed vnum illorum est proprium perfectibile, scilicet materia, & aliud proprium perfectiuum, scilicet forma, & hæc est præcisa ratio, propter quam faciunt vnum per se, quod est ens aliud ab ipsis realiter distinctum. Et si quæratur vnde est, quod tales causæ causent, & constituant entitatem tertiã aliã à se, quæ sit per se vna, & aliæ causæ non, vt homo, & albus, nõ est assignanda alia ratio, nisi quia illæ entitates illarum causarum sunt tales, & aliæ sunt alterius rationis, quod innuit Philosophus 8. Met. tex. 15. vbi respõdẽs ad quæstionẽ de vnitate compositi quomodo sit vnũ per se, ex materia & forma, assignat pro causa quia hoc per se est actus, hoc verò per se est potẽtia, & sicut hoc est per se actus, aliud verò p se potentia, ita hoc totum est vnum per se, & si vnum illud est actus per accidens, & potentia per accidens, ita totum, quod fit ex illis, est vnum per accidens; quare autem illa entitas sit per se actus respectu vnius, & alia sit tantum actus per accidens respectu alterius, non est ratio, nisi quia hæc entitas est hæc entitas, sicuti calidum est calefactiuum, quia est talis entitas, neque vlla ratio assignari potest; possumus tamen admittere in composito formã totius, sed in hoc sensu, non quod hæc forma sit quid constituens, sed quod sit ipsa natura tota totius, quæ quidditas dicitur, & in hoc sensu in homine forma totius erit humanitas, & hic sensus est bonus, & hæc forma est diuersa à forma partis, sicut totum est aliud à forma partis, & ei respõdet materia toti⁹, quæ est ipsũmet cõpositũ, nõ quod informetur à forma totius, quia iam dixit, quod ea non est forma informans, sed est forma compositi, quia est forma, qua compositum est ens quidditatiuè, vt hoc compositum homo, est homo humanitate; sicuti enim in generatione generatur ens reale aliud à partibus, ita generatur natura alia à natura partiũ, hæc potest dici forma totius, illud materia totius. Ex his apparet, quot ineptias dicant illi Scotistæ, qui de hac materia totius, & forma totius tantum laborant, & tot quinternos scribunt; neque enim Scotus multum laborat, vt illam ostendat, sed solum ait, quod in composito non est opus ponere aliam formã à forma partis, neque aliam materiam à materia partis, quæ sit informans, sed si aliquam formam in toto esse volumus, possumus dicere, illam esse naturam totius, quæ etiã quandoque ab Arist. & aliis Auctoribus, vt ab Auicenna, appellatur forma, vt Equinitas dicitur forma, natura equi ab Auicenna, & compositum ipsum dicetur materia talis formæ totius, non quod informetur ab ipsa, sed quia eã naturam quidditatiuè est compositum.

Dein quiddã [illegible] formalitatẽ.

Sed Mercenarius in suis Dilucidationibus, aduersus hanc formam totius, & materiam totius arguit: & quia vt patet ex dictis, non asserimus formam totius esse quidditatem totius resultantem ex partibus, vt in homine humanitatem, ipse assumit probandum, quod non detur quidditas talis resultans ex partibus, sed

Mercen.

quod

quod quidditas, & essentia totius est solùm forma, materiam autem omnino à quidditate excludit, & sic solam formam partem esse quidditatiuam probare nititur, sed quia hoc est aliud quæsitum, & illud suo loco pertractabimus, & ostendemus quod Phil. ho. materia quoque est pars quidditatis, ideò ibi etiam rationem Mercenarij soluemus; quæ verò dicit aduersus materiam totius, soluimus abundè in Theoremate Theo. 30. de principio indiuiduationis, ubi declarauimus, qua ratione Scotus appellet differentiam indiuidualem materiam, ostendentesque eam non rectè dici ad mentem Scoti materiam totius esse principium indiuiduationis. Præterea ratio Mercenarij, quam adducit contra materiam totius, non concludit contra eam in sensu quo nunc nos illam declarauimus, nam dicit ipse, quod apud Aristotelem materia semper est potentialis, & passiua, nos autem dicimus, & concedimus hanc materiam totius esse actualem, & constitutiuã, hoc enim est falsum, quia dicimus esse potentialem, & passiuam, siquidem respondet formæ totius, vt visum est; alia ratio non militat contra propositum nostrum.

Pier. hon. Ex his etiam patet, quod non rectè Pico-lominæus exposuit mentem Scoti libro de materia rerum naturalium, capite secundo, dum tribuit Scoto cum alijs, quod materia totius sit principium indiuiduationis, neque enim hoc dicit Scotus, vt ostendimus in Theoremate de principio indiuiduationis, cap. 3. & ideò rationes eius contra Scotum nullius sunt momenti.

Rationes aduersariorum contra hanc sententiam, & solutio rationum pro Scoto. Cap. II.

COntra hanc opinionẽ Scoti arguunt multi ex Antiquis, & modernis, & præcipuè Aureolus, Durandus 3. Sent. dist. 2. q. 2. & Gregorius de Arimino, primo Sent. dist. 24. quæstione prima, articulo primo, sed pauca dicit; rationes autẽ, quæ contra hanc opinionem adduci solent, sunt istæ præcipuæ. Primò arguit Au-Pri. ma ra. reolus; Omne absolutum potest esse sine quocumque alio, à quo distinguitur realiter per diuinam potentiam, sed sic est, quod per Scoti compositum est ens absolutum, ergo si est realiter distinctum à suis partibus, poterit esse per diuinam potentiam sine suis partibus subinfert, at implicat contradictionem dicere, quod totum possit esse sine suis partibus essentialibus, et quod homo sit sine materia, & forma, sine anima & corpore, ergo est impossibile, quod totum distinguatur realiter à suis partibus, siue quod sit alia entitas realis à suis partibus. Alij verò sic. Si 2. ra. totum distinguatur à partibus suis, vel distinguitur à partibus secundum se totum, vel secundum aliquam partem sui. Si primo modo, ergo secundum omnes partes suas distinguitur ab omnibus partibus suis, quod implicat contradictionem, si secundo modo, illud, vel erit passio, vel aliqua pars totius, nõ potest esse passio, quia est posterior, ergo pars, & sic secundum partem distinguetur realiter ab omnibus partibus, quod similiter implicat contradictionem. Tertia ratio, Si totum distin- 3. ra. guitur realiter à suis partibus, ergo ternarius erit quaternarius, consequens est euidenter falsum, consequentia probatur; quia præter tres vnitates partiales, esset quarta vnitas, nempe entitas totius ternarij, quæ cum illis tribus constitueret quaternarium. Quarta, tota aliqua quantitas 4. ra. esset maior, quàm omnes partes suæ simul sumptæ; probatur consequentia vt supra, quia illa quantitas habet omnes quantitates partium, & præter illas habet entitatem totius, quæ non potest esse aliud quàm quantitas, ergo est maior quàm omnes partes suæ simul sumptæ, quod est apertè falsum. Quinta ratio cuiuslibet 5. ra. generationis essent duo termini, vnus forma, alius entitas totius, at vnius motus numero vnus terminus tantum est, vt ille est forma, ex Aristotele sæpè, ergo hæc entitas totius non datur. Sextò, 6. ra. Quidquid aduenit enti in actu, est accidens, sed illa entitas totius aduenit formæ vnitæ cum materia, quæ forma est actu, ergo illa entitas totius est accidens; non ergo poterit esse terminus generationis substantialis. Septimò secundum Ari- 7. ra. stotelem forma est tota quidditas rei, at si datur hæc entitas totius, hæc erit quidditas,

Ar. 2. de an. ditas, & sic quidditas non esset forma, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. 8. ra. Octauo, Si hęc entitas est aliud ab entitate partium, ergo simul cum entitate illarum partium facit compositionem & vnum ens per se, & sic in quolibet composito praeter materiam, & formam, erit alia compositio ex materia, & forma, cum ista entitate tertia, & rursus aliud tertium compositum consistens ex entitate materiae, & formae, ex vna parte, & ex hac entitate totius ex altera parte, quod est absurdissimum. 9. ra. Nona, Ista tertia entitas si separatur ab entitate omnium partium, tunc quaero an in entitate totius separatim a partibus considerata, includantur partes, nec ne; non includi eas est contra rationem totius, includi autem est contra suppositionem. Nec valet si quis dicat, quod non possit mente hęc entitas separari ab entitate partium: quia cum entitas totius sit absoluta, & distincta realiter ab entitate partium, nulla causa est, quin mente vnum sine altero intelligi possit. 10. ra. Decima, Erit triplex natura, scilicet materia, forma, & hęc entitas totius, quod est contra Aristotelem, qui ponit solum duplicem naturam, scilicet materiam, & formam; probatur consequentia: quia omnis substantia physica est natura; et cum ad hoc posita consequuntur multa absurda, quia non est facile videre quo modo ei possit competere definitio naturae, quomodo sit principium motus, quodque principium sit, an actiuum, an passiuum. His rationibus moti multi, existimant totum nil aliud esse, quam suas partes simul sumptas.

Ad ra. pro Scoto. Ad 1. Ad rationes vero adductas pro Scoto respondent Aduersarij. Ad primam dicunt, quod totum nihil aliud est, quam aggregatio partium, sicuti ternarius nil aliud est, quam vnio, ac determinata collectio trium vnitatum; vnde non est species numeri per aliquam vnam entitatem distinctam ab vnitatibus illis etc, sicuti etiam domus est vna, propter vnam compositionem, & figuram partium, non propter aliquam entitatem distinctam a partibus. Ad argumentum autem dicunt, quod in hoc stat differentia inter totum vnum aggregatione, & per accidens, & inter totum essentiale, quia in hoc est essentialis connexio dependentiae & ordo inter partes, in illis vero est ordo, & connexio accidentalis. Ad secundum aiunt quod terminus generationis substantialis est forma substantialis non per se, sed in materia, vnde ait Arist. 7. Metaph. textu 27. non generatur hoc, vel hoc, sed hoc in hoc; id est non generatur materia, vel forma, sed forma in materia. & quia compositum nihil aliud est, quam forma in materia, ideo dicitur generari compositum. Ad 2. Ad tertium dicunt, quod essentia compositi est forma in materia, ideo cum corrumpitur forma in materia, destruitur essentia compositi, & sic est terminus corruptionis. Ad 3. Ad quartum dicunt, quod materia, & forma, sunt sibi mutuo causae, quia materia causat formam, quatenus forma educitur de potentia materię, forma vero est causa materię, quia actuat materiam; ex hac autem causalitate mutua oritur vnum naturale, propter quam terminatur, & est compositum naturale; quod vero dicitur, quod sunt prima principia, & primę causae, ideo sunt incausatę, hoc valet de prima causa efficiente extrinseca, non de intrinsecis, vt est materia, & forma; alioquin etiam valeret de partibus quantitatiuis, quia sicuti partes essentiales constituunt totum essentiale, sic partes quantitatiuę constituunt totum quantitatiuum, & tamen hę non distinguuntur a suo toto. Ad 4. Ad quintum dicunt, quod propriae passiones dicuntur esse passiones compositi: quia sunt formae solum quatenus est in materia, & materię, prout est actuata a forma. Ad 5. Ad sextum respondent, quod Aristoteles pro tanto appellat compositum tertiam quandam substantiam a materia & forma, quia forma coniuncta materię habet quemdam modum essendi, qui est diuersus a modo essendi materiae per se, & a modo essendi formae per se; & hac de causa dicit compositum esse tertiam substantiam ab illis. Ad 6. Ad septimum respondent, quod terminus generationis non est vnio, sed forma in materia, vt dictum est supra ad secundum. Ad 7.

Zimara cum multum opinionem Scoti considerauerit in praesenti materia, & similiter rationes Aduersariorum, venit in hanc sententiam, quod opinio Scoti sit vera, & Zim.

ideo

ideò in concordantijs inter Auerroem, & Aristotelem in primo Physicorum substantiae separatae, & etiam Theoremate 75. aperte nititur probare Auerroem habuisse eandem sententiam cum Scoto, atque eos leuiter considerare Auerrois dicta, qui manifestum hoc absurdum Auerroi ascripserunt, quod multis rationibus, & auctoritatibus comprobat, & sic ait Scotistas iniuria tribuisse Auerroi hanc opinionem, quod existimauerit totum nihil aliud esse, quàm suae partes simul sumptae, cum oppositum habeatur ex doctrina Auerrois multis in locis; vnde respondet ad auctoritates Auerrois in contrarium, dicens, quod quando Auerroes ait, quod totum non est aliud, nisi suae partes simul sumptae, debet hoc intelligi, quod hoc est verum constitutiuè, & integratiuè, quia nihil aliud per se intrinsecè concurrit ad constitutionem totius, quàm suae partes simul iunctae: cum hoc tamen stat, quod entitas sit alia ab entitate partium simul sumptarum, & in hoc sensu, cum dicitur, totum non est aliud à partibus simul sumptis, verum est aliud distinctum loco, & subiecto, sed est aliud secundum rem ipsam. Haec Zimara.

Confutatio huius opinionis, & responsiones ad rationes Scoti. Cap. III.

PRo clara, & dilucida cognitione huius Theorematis est considerandum titulus quaestionis ex declaratione enim & vero intellectu eius, patebit rationes Scoti esse validas, & Theorema verissimum esse habebimus, quoque falsam esse solutionem illatam ab aduersarijs rationibus Scoti.

Notandum. Notandum est ergo, quod Auerroes in textu 17. primi Physicorum aperte dicere videtur, quod ad constituendum aliquod totum, nil aliud requiritur, nisi quod partes vniantur ad inuicem, nam illae partes sic vnitae ad inuicem, nil aliud sunt, nisi totum, & sic videtur velle, quod in generatione totius non fiat mutatio, & transitio partium in tertiam quandam naturam, sed quod solum vniuntur ad inuicem, si enim vnitae partes praecisè sunt totum, & sic totum non est alia entitas secundum se, nisi entitas illarum partium vnitarum. Scotus autem ex altera parte iudicat, quod in generatione totius, partes quidem primò vniantur, sed quod postea transeant in tertiam entitatem, non enim vult, quod vnio illa partium sit esse totius, sed quod tertia entitas, in quam materia, & forma transeunt, sit esse totius; ad quam tamen necessariò praerequiritur vnio illa partium, sicuti ad causationem alicuius effectus necessariò praerequiritur ordo causarum efficientium, & approximatio illarum, quando sunt immediatè ordinatae, nec tamen illa approximatio, neque ordo est essentialis effectus illarum, quia ille est respectus tantum, effectus verò est quid absolutum. Vult ergo Scotus ostendere, quod entitas totius essentialis non est praecisè illa vnio partium, sed quod entitas totius essentialis est entitas realis absoluta alia ab illa vnione, siue à partibus illis vnitis tantum; & haec declaratio habetur expressè ab eodem Scoto in calce illius articuli 3. Sententiarum loco iam citato, ideò proponit hanc conclusionem, quod totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus coniunctim & diuisim, quae facit hunc sensum, quod entitas totius est alia, & re distincta ab entitate partium, siue sint simul iunctae, siue sint diuisim sumptae. Habita hac declaratione, patet quomodo sit intelligendum illud dictum, quod communiter pronunciamus. Totum realiter distinguitur ab omnibus partibus suis simul sumptis, non volumus enim dicere, quod totum distinguatur à suis partibus, vt à materia, & forma, vt sunt vnitae, & iam transierunt in tertiam entitatem, quia dicere hoc, est dicere, quod totum distinguitur à seipso realiter, siue totum est aliud realiter à seipso, quod implicat contradictionem; si quidem materia, & forma, vt transierunt in tertiam entitatem, sunt ipsummet totum realiter, sed volumus dicere, quod totum distinguitur à suis partibus simul vnitis tantum, non autem transactis in tertiam entitatem, quia partes simul vnitae tantum sunt aliud ens ab entitate totius, cùm enim partes sunt tantùm simul vnitae, non amittunt propriam naturam, sed eam seruant

solum illi addunt respectum illius vnionis, sed partes, quae sunt simul vnitae, & fecerunt compositum, non amplius seruant suam entitatem, sed transeunt in aliam entitatem, quae est totum, vnde totum non est amplius materia, neque forma, sed compositum resultans ex materia, & forma, & propter hoc Aristoteles dixit, quod compositum est alia substantia à materia & forma, quia materia, & forma in generatione substantiali mutantur in totum, & sic amittunt propriam entitatem, & vertuntur in compositum. Hic clamant nonnulli materia, & forma manēt in composito, ergo materia, & forma non corrumpuntur, nec amittunt suam entitatem, dum ingrediuntur compositum; sed illi crassa Minerua philosophantur, legāt Arist. 12. Metaph. tex. 20. & 7. Met. tex. 60. vbi expressè dicit, Principia interna compositi esse diuersa à composito, & dat exemplum de A. & B. quae differunt à syllaba AB, cuius tamen principia interna sunt, & loquitur de differentia reali. Hanc rē fusius explicaui in disputationibus meis in lib. quatuor Sent. lib. 3. disp. 9. cap. 3. ideo hic eadem non sunt repetenda; tamen pro nunc nota, quod materia, & forma, habent suam causalitatem, sed eorū causalitas realis, nō est effectiua, ita vt efficiant suum effectum distinctū à seipsis, vt pater efficit filium distinctū à seipso, sed causant causalitate sibi conuenienti, scilicet intrinsecè per actionē causę efficientis, ita vt resultet quaedam tertia substantia, quae dicitur compositum. Vndē dicuntur causae intrinsecae compositi, nō quia maneant in composito in esse suo, quod habent, vt sunt materia, & forma absolutè, & quod habebant ante causalitatem compositi, sed quia compositi entitas coalescit, & consurgit intrinsecè ex entitate materiae & formae, quae per actionem agentis vertuntur in totum, vndē desinunt esse, & tamen manent in composito, desinunt esse in suo esse, quod prius habebant, & manent in esse, & entitate compositi, in quod ab agente mutantur. Ex hac ratione compositum est substantia diuersa à materia, & forma, & perfectius vtraque, non quatenus inexistunt sibi vt dictum est, sed secundum illud esse praecisè, quod prius habebant antequam vnirentur, & mutarentur ab agente, sed erāt tantum approximatae. Dat exemplum Arist. 7. Metaph. tex. 60. vt caro est compositum ex terra, & igne, & syllaba AB. ex A. & B. Ecce terra, & ignis vt ingrediuntur carnem, non remanent in esse ignis, & terrae, & tamen manent secundum essentiam in carne, quia caro constat intrinsecè ex terra, & igne: ita corpus, & anima faciunt hominem & essentiam hominis, sed anima & corpus non sunt praecisè anima, & corpus, dum sic sunt in composito, sed quid tertium, quod est homo & essentia hominis; manent ergo, & non manēt, non manēt in priori esse, manent in esse compositi, & esse hominis.

Haec doctrina est expressè Scoti in primo Dist. 17. q. 3. in illo textu incipiente: *Supposito charitatem &c.* circa mediū, versiculo, *Concedo Conclusionem illarum rationum. &c.* confirmatur efficaciter, quia si partes essentiales materia, & forma, non conuertuntur in totum, sed in sua entitate formali manent, ita quod in toto sint tres entitates realiter distinctae, sequitur, quod totum nihil erit. Consequentia probatur: quia non erit anima, quoniā realiter distinguitur ab ipsa; non corpus, quia ab ipso realiter distinguitur; non erit vnio, quia hoc cōpetit animae, quae ab ipsis realiter est distincta; quod autē cōpetit vni distinctio realiter, non potest competere alteri distinctio realiter, esset enim contradictio. Item homo non haberet esse necessario, quia haec tres partes corporis, a quo realiter homo distinguitur per aduersarios. Sed notandū est adhuc pro clariori notitia, quod non omnis distinctio realis est inter rem, & rē, quarū vnaquaeque existat, vt est inter Socratem, & Petrum; sed etiā datur aliqua distinctio realis, quae est inter positiuum, & priuatiuum, vt inter motum, & quietem, vt diximus in Formalitatibus cap. vltimo, respondendo ad obiectiones contra identitatem, & distinctionē realem. Et hoc modo distinguitur realiter caro ab igne, & terra, ex quibus generatur, & caro à cibo, & a nutrimento, ex quo fit, idem is euenit in proposito: totum distinguitur realiter à partibus suis simul sumptis praecisè, quia illae

mutan-

mutantur in totum, & sic desinunt in se, & euadunt entitas totius, sicut cibus euadit caro, & terra, & ignis fiunt caro; & sic haec distinctio realis inter partes, & totum, non est inter positiuum, & positiuum actu existens, sed inter positiuum, & priuatiuum: partes enim, quae prius simul sumptae erant, & constituebant vnam entitatem, post generationem quia transeunt in totum, amittunt suam entitatem, & fiunt entitas totius, & sic deinde totum distinguitur ab illis realiter, sed priuatiue, vt caro distinguitur a cibo ex quo genita est. Ex his apparet, quomodo rationes Scoti concludunt verum esse eius opinionem, & falsam aduersariorum. Habemus quoque facilem responsionem ad rationes aduersariorum. Prima quidem ratio Scoti efficax est: quia si totum nil aliud sit nisi vnio partium, vt dictum est, sequitur, quod nulla erit differentia inter totum, quod est vnum aggregatione, & totum essentiale, quia totum quod est vnum aggregatione, nil aliud est, nisi vnio partium, vt patet de cumulo lapidum; hoc autem quam sit absurdum dictu, ex se patet. Nec valet eorum responsio, quod in toto essentiali sit dependentia essentialis inter partes eius, in toto vero per aggregationem, sit dependentia, & vnio accidentalis inter partes eius, quia quicunque sit ordo, & dependentia inter partes, siue essentialis, siue accidentalis, si entitas totius est vnio praecise partium ad inuicem, & nil aliud, sequitur quod entitas totius compositi essentialis, erit relatio, siquidem vnio est relatio, & sic erit haec differentia inter totum essentiale, & totum aggregatione, quod totum essentiale erit relatio essentialis, totum aggregatione relatio accidentalis. Insuper entitas totius essentialis, erit accidens, siquidem illa est vnio, nam vnio est accidens, quia est relatio. Quae omnia cum sint absurda, patet clarum esse compositum substantiale esse absolutum, & esse primam, & maximam substantiam. Illud exemplum de ternario, quod adducunt pro confirmatione suae responsionis, non est ad propositum; quia ternarius est vnum totum aggregatione, & ideo verum est, quod non est nisi vnio suarum partium, non autem loquimur de toto essentiali vno. Secunda ratio etiam est efficacissima, quia certum est, quod terminus generationis est substantia, non accidens, terminus autem totalis, & adaequatus est compositum, siue entitas compositi, ergo entitas compositi per se considerata, quae habetur per generationem, non est vnio, quia illa est relatio. Nec valet responsio, nempe, quod terminus generationis est forma, non per se, sed in materia: quia sic dicere, est dicere, quod vnio illa sola est, quae habetur per generationem, non enim forma per se generatur, sed formam in materia, quod est dictum, generatur vnio formae ad materiam, hoc autem est impugnatum directe ab argumento: terminus enim totalis adaequatus generationis esset accidens, non substantia; etiam magis confutatur haec responsio per auctoritatem Aristotelis in illo eodem textu, qui aperte dicit, quod nec materia, nec forma generantur, ergo nemo poterit dicere, quod terminus proprius generationis sit forma tantum, sed forma in materia, quod est compositum. Verum notandum est, quod licet Aristoteles dicat, quod generatur forma in materia, non tamen propter hoc vult dicere, quod vnio illa formae ad materiam, sit terminus generationis, quia hoc est contra sua fundamenta, vt dictum est: sed vult dicere, quod terminus generationis est compositum, quod resultat ex vnione formae in materia, vnde in illo septimo, & alibi similes dixit, hoc aliquid, & compositum generari, & hoc esse diuersam substantiam a materia, & forma. Per hoc idem patet vis, & robur tertij argumenti. Quarta ratio quoque efficacissima est; Certum est enim quod materia, & forma, sunt causae per se reales, neque vna est causa alterius, quia principia prima non sunt sibi inuicem principia quo ad entitatem, quia tunc non essent prima principia, sed principiata, & hoc confirmatur auctoritate Aristotelis ex 7. Metaphysicae textu 37. nunc adducta ab aduersarijs, vbi dicit Aristoteles, quod materia per se, non causatur, neque forma per se, si igitur ex causatione compositi, nil aliud sit, nisi

Prima ratio Scoti efficacissima.

Respõsionis [illegible] illa.

Secunda ratio.

Responsio [illegible] illa.

Notandum.

Tertia, et quarta argu.

sit, nisi

fit, nisi vnio illarum causarum, terminus productus ab istis causis, est vnio illa ipsarum, & sic causabunt solam relationem: immò nihil causabunt, quia illa relatio vnionis non fit, neque producitur à materia, vel forma, sed ab efficiente, ex quo enim efficiens coniungit simul formam cum materia, insurgit illa relatio vnionis, & sic materia, & forma nullum effectum proprium producerent. Neque valet responsio, quod solum primũ principium efficiens est incausatum, non autem de materia, & forma; primò, quia hæc propositio probatur ab Aristotele 1. Physicorum à textu 41. & inde de omnibus primis principijs, immò magis de materia, & forma, quàm de efficiente intendit, scilicet quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia ex illis, modo materia, & forma sunt principia prima, vt in eodem primo longo sermone probat Aristot. & est concessum apud omnes, ergo non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed alia ex illis, ecce quod causatio materiæ, & formæ non est respectu se inuicem, sed respectu tertij ab illis, sic enim: sed omnia ex illis, id est composita fiunt ex illis. Ex quo etiam deducitur validum argumentum, quod compositum est aliud ens à partibus, cum dicat tertia alia fieri ex illis. Confirmatur, causa & causatum distinguuntur realiter, forma, & materia sunt causæ, compositum est causatum, ergo. minor est clara, maior probatur quia efficiens non causat seipsum, sed aliud: similiter, forma non format seipsam, nec materia fit ex seipsa, quia nihil facit seipsum, neque fit ex seipso, quia tunc materia fieret ex seipsa, & vnaquæque causa esset causa sui realiter, quod implicat contradictionem, quia esset, antequam esset, non possunt autem materia & forma causare aliquid realiter distinctum à se, quia intrinsecè ingrediuntur suum causatum, quod est compositum, ergo necesse est, quod hoc verificetur hac ratione: quia materia, & forma aliter se habeant quando sunt approximatæ tantum, & antequam causent, & postquam causauerunt, non possunt autem aliter, & aliter se habere, nisi quia mutantur in tertiam illam entitatem, & sic causant causatum

Respō- sionis reie- ctio.

realiter distinctum à seipsis vnitis, & approximatis tantum, non autem à seipsis transactis in tertiam entitatem. Cum itaque materia non possit esse causa entitatis formæ, nec è contrario, & dato quod esset possibile, cum secundum Arist. causatio formæ non sit respectu entitatis materiæ, neque è contrario, sed respectu alterius entitatis, oportet quod terminus causationis harum causarum sit alia entitas realis ab entitate partium, quæ non potest esse alia entitas, quàm compositi. Exemplum illud quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis de toto quantitatiuo, & partibus, dico, quod non est ad propositum, quia illud est totum integrale, quod concedimus non esse aliud à partibus suis simul sumptis, non autem loquimur de toto essentiali.

Quintum argumentum etiam est efficax, etenim certum est, quod propria passio est alicuius entis vnius, & operatio vnius speciei procedit ab ente vno numero perfecto, & completo, modò forma vnita tantum materiæ non est ens vnum numero simul cũ materia, sed duo: quia illa vnio cum sit accidens, non est tantæ virtutis, quod faciat illas duas substãtias distinctas, scilicet materiam & formam, vnam substantiam numero, non enim duæ substantiæ distinctæ realiter per aliquod accidens, fiunt vna substantia numero: quia substantia prima non constituitur in suo esse per aliquod accidens: quia accidens est posterius substantia, non dabitur ergo aliquod ens vnum, quod sit proprium subiectum propriæ passionis, & propria operatio non prodibit à subiecto vno numero, sed à duobus, scilicet materia & forma. Neque valet eorum responsio, quod propria passio pro tanto dicatur passio compositi, quia est passio formæ in materia; contra quos sic arguo. Certum est, quod operationes compositi non competunt formæ per se, vt etiam ipsi concedunt, quia qui diceret animam texere, & filare, vel generare, diceret ridiculum, ergo illi competunt vt est in materia: at si competunt illi, vt est in materia, competunt illi per accidens. & sic dabitur aliquod subiectum, & ens, cui propriè, & per se competat operatio compositi,

Quintū ar- gum.

Respō- sionis reie- ctio.

positi,

positi, & propria passio; Probatur consequētia; quia si competeret operatio aliqua formæ prout est vnita materiæ, competit illi per illam vnionem, quæ est accidens, ergo propria operatio, & propria passio competit formæ, & sic per operationem per mediantem accidente externo, quod dicere, quam sit absurdum, ex se patet. Nec valet dicere, Hæc vnio inter materiam & formam est essentialis; quia quæcumque vnio est relatio, siue sit essentialis, siue accidentalis; relatio enim habet multas species, inter quas vna est vnio, hæc rursus habet multas species, vt vnio essentialis & vnio accidentalis; cum ergo hæc vnio sit species relationis, est accidens, & sic si datur modo propter quam operatio competat formæ, talis operatio tali formæ competere dicetur ex accidenti, non per se & [illegible] per se nullum est [illegible] competat propria passio, & operatio competens. Ex his ergo patet assertio

Reuo-tum. nostri argumenti, nam si compositum non sit aliud quam vnio formæ, & materiæ, patet quod compositum non est alia substantia à materia & forma; quia in composito tunc præter entitatem materiæ, & formæ, non est alia entitas substantialis, sed solum illa vnio, quæ est entitas accidentalis.

Responsio reiicitur. Nec responsio aliquid valet: quia tunc forma in composito non habet aliquem modum essendi substantialem, sed accidentalem, scilicet, esse vnitum, non ergo propter hunc modum, forma in materia debet dici tertia substantia, de compositum.

Rationes aduersariorum soluuntur. Cap. IV.

Distinctio notanda. NVnc soluendæ sunt rationes aduersariorum, & pro solutione notanda est vna distinctio, quæ desumitur ex dictis, & est, quod totum realiter distinguitur à partibus suis simul sumptis, potest intelligi duobus modis; vno modo quod totum distinguatur ab omnibus suis partibus simul sumptis, vnitis tantum, sed non transfactis in tertiam entitatem per generationē, & hoc modo totum distinguitur realiter à partibus suis, & potest esse sine illis, immò de facto est sine illis: quia est aliud ens substantiale ab illis, sicuti dicimus, quod accidēs distinguitur à subiecto realiter, quia est aliud ens, & quod effectum est distinctum ab approximatione causarum illum producentiū. Alio modo potest intelligi, quod totum distinguatur à suis partibus simul sumptis, & etiam transfactis in tertiam entitatem per generationem, & hoc modo non dicimus quod totum distinguatur à suis partibus: quia illæ partes sic sumptæ, nil aliud sunt nisi entitas ipsiusmet totius essentialis, inde dicere, quod totum distinguatur à suis partibus sic sumptis, est dicere, quod totum distinguatur à seipso, quod implicat. Per hanc distinctionem, quæ desumitur ex clara intelligentia Theorematis, soluuntur omnes rationes aduersariorum, & per hanc distinctionem patet ad primam rationem, omittendo responsionem Antonii Andreæ 7. Metaph. *Ad 1.* q. 18. quam non puto ad mentem Scoti, quam in tertio Scoti, ubi citatur nouissimè confutatam propter quasdam Scotistas, quibus illa mirum in modum placet, compositum enim potest esse sine suis partibus tantum vnitis, siue approximatis tantum, sed nō potest esse sine suis partibus simul vnitis & transfactis in tertiam entitatem, cuiusmodi est materia, & forma, anima, & corpus, quando constituūt compositum, sunt enim tunc compositū, & cuiuscumque entitas compositi, neque amplius retinent proprias entitates, vt dictū est. Ad secundam rationem dico, quod *Ad 2.* distinguitur secundum se totum à suis partibus simul vnitis tantum, non à partibus simul vnitis, & transfactis in tertiam entitatem, argumentum autem secundo modo, nos autem intelligimus primo modo. Ad tertiā, negatur consequentia, ad pro- *Ad 3.* bationem dico, quod entitas termini non est alia ab entitate partium, sed illamet: quia iam versæ sunt in tertiarium, idē non ponit in numerum. Argumentum etiam non est ad propositum, quia illud est totum aggregatione, nos loquimur de toto essentiali. Ad quartam similiter di- *Ad 4.* co, quod non est ad propositum, quia loquitur exemplo de toto Integrali, de quo nos non loquimur, sed loquimur de toto essentiali. Ad quintam nego consequen- *Ad 5.* tiam, ad

tiam ad probationem dico, quod duplex est terminus generationis, scilicet formalis & totalis, vel terminus quo, & terminus quod, forma est terminus quo, entitas com-
Ad 6. positi terminus totalis & quod. Ad sextum dico, quod non sit ad propositum; non enim dicimus, quod entitas compositi sit entitas adueniens entitatibus vnitatis, vel vnitarum; sed dicimus, quod entitates materiae, & formae, vertuntur in entitatem tertiam, quae est entitas compositi.
Ad 7. Ad septimum dico, quod pro tanto Arist. appellat formam quidditatem rei, quia illa est quae constituit compositum in esse, atque in hac tertia entitate, non tamen negat quin illa entitas compositi sit entitas diuersa à forma, & materia tantum
Ad 8. vnitis, vt dictum est, neque negat formam illam totius, vt declarauimus. Ad octauam respondemus vt ad secundam, quod haec tertia entitas non est entitas diuersa ab
Ad 9. entitate partium, sed resultans ex illis. Ad Nonum dico, quod non possit considerari totum sine suis partibus essentialibus simul vnitis, & transfusis in tertiam entitatem: quia illae tunc factae sunt entitas totius & sunt veluti partes integrales, sed quidem possit intelligi entitas totius absque entitate suarum partium tamen simul vnitarum, sicuti etiam entitas totius est alia ab entitate partium simul sumpta-
Ad 10. rum tandem. Ad decimum dico, quod compositum non est natura, sed habens naturam, vt docet Aristoteles in 2. Physicorum, tex. 4. ideo non valet consequentia, & propositio assumpta ad illius probationem est falsa; quia compositum est substantia Physica, & tamen non est natura, sed habens naturam, vt docet ibi Aristoteles.

Ad Zimaram. Ad Zimaram dico, quod licet Auerroes alibi oppositum dicat, tamen in illo 17. textu primi Physicorum ait, quod totum nihil aliud est, quam suae partes simul sumptae, ideo iure Scotus hanc opinionem illi tribuit, neque Scotus hanc opinionem Auerroi ex professo tribuit, sed inquit, quod videtur Auerroes dicere, quod totum non est aliud nisi suae partes simul sumptae, quod si consentiat necessarium, vt tenetur Zimara, nulla est contentio. Quomodo autem rationes aduersariorum soluere debeamus, docuimus a-
lia clariori distinctione, quam Zimara facit. Hanc opinionem Scoti multi sequi profitentur, qui eam non intelligunt, & qui similiter eam impugnant, hanc sententiam non percipiunt, vnde fere parum scientes videbuntur, si huic disputationi claram lucem attulerimus. Ex dictis habes, quomodo ad auctoritates & rationes Physicas respondere possis. Ad rationes Theologicas alias respondebimus.

THEOREMA XXII.

Materia prima habet actum entitatiuum.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

QVoniam materia haec est difficilis, Scotus.
& multi perperam mentem Scoti intelligunt, eam clarè exponere, & dilucidare decreui. Scotus secundo Sententiarum, distinctione 12. quaest. prima, proponit hoc quaesitum: Verum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta à forma. (haec enim sunt verba eius formalia) deinde adducit vnam opinionem quae à Marginalis tribuitur Richardo de media villa, & Alberto, quae dicebat, rem generabilem, & corruptibilem habere in se tantum vnam realitatem positiuam, & hanc aliqui dicebant esse materiam alij formam. Scotus hanc opinionem confutat, & probat necessario in quacunque re naturali generabili, & corruptibili, esse duas realitates positiuas, Prima ratio.
multis rationibus, sed praecipue sic ex Arist. 1. Primo de generatione tex. 23. In generatione naturali semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur, & hoc est oppositum, quia ex opposito fit oppositum in generatione naturali; praeter hoc datur aliquid quod est commune vtrique termino, quod est materia, ergo in quacunque re naturali genita, est oppositum, quod fit ex opposito, scilicet forma, quae fit ex priuatione, eo modo quo docti sciunt tanquam ex termino à quo, adest etiam materia quae est subiectum vtrique termino, & semper remanet in generatione, &

ne, & vt generata, ergo materia, & forma, sunt realitates positiuae. Praeterea, substantia per se existens, diuiditur in substantiam simplicem, & compositam; sed composita non potest esse diuisa per se contra simplicem, nisi habeat partem per se distinctam, & realiter distinctam à forma, ergo in re naturali composita, sunt duae realitates positiuae distinctae. Alias rationes efficaciores vide apud Scotum citato loco, has duas faciliores adduxi, quia res haec est clarior quam probari possit secundum omnes Peripateticos. Hoc habito, determinat quale ens sit materia, & pro declaratione ponit hanc distinctionem de potentia, quod aliquid potest esse in potentia dupliciter; Vno modo, vt terminus actionis agentis, & sic dicitur esse in potentia illud quod ex se nihil est, sed est in virtute, & potentia agentis, vt mundus antequam crearetur erat in potentia, & virtute agentis Dei, sed in se ipso nihil erat, & hanc potentiam appellat potentiam obiectiuam; Alio modo aliquid est in potentia quatenus est subiectum capax, & receptiuum alicuius formae, & haec est potentia subiectiua: istae duae potentiae quandoque se concomitantur, & non sunt diuersae potentiae realiter, sed comparatae ad diuersa, sunt duae potentiae, vt exemplum, granum seminis est in potentia ad recipiendam formam corporis animalis, quia est subiectum capax talis formae, & sic est in potentia subiectiua, idem semen est in potentia, vt per actionem agentis fiat corpus animale, & sic est in potentia obiectiua, quatenus ergo est subiectum informabile forma corporis animalis, est in potentia subiectiua, quatenus verò semen consideratur non vt est subiectum, sed vt est obiectum actionis agentis, per quam fit corpus animale, est in potentia obiectiua, & recipit agens vt per actionem eius fiat corpus animale, & sic eadem potentia realiter semen est subiectiua, & obiectiua, obiectiua respectu agentis. Quandoque hae potentiae sunt separatae, ita quod potentia obiectiua erit in aliqua re, sed in ea non erit potentia subiectiua, vt in creabili, est solum potentia obiectiua, non subiectiua, quia creabile habet esse tantum in potentia, & virtute agentis, in se verò nihil est: nullum enim est subiectum in creatione, quod supponatur, & ita in creabili non est potentia subiectiua.

Habita hac distinctione ait, quod aliqui dicunt, quod materia est in potentia obiectiua tantum, sicut mundus est in potentia obiectiua quando nõ est, quae tamen secundũ quod est, quia est in virtute causae, vel causarum futurum, adeò quod haec opinio videtur dicere, quod materia ex se nihil sit, & quod nullã habeat entitatem ex se, sed quod solum habeat entitatem in causis suis, sicut mundus antequã crearetur, ex se nihil erat, & nullã habebat entitatẽ, sed solũ habebat entitatem in sua causa, scilicet Deo; & ita secundum hanc opinione materia prima est tantum in potentia obiectiua, non autẽ subiectiua, quia ex se nõ est entitas, quae sit apta nata esse subiectũ formarum, vel aliis sicut ea, quae sunt in potentia subiectiua. Scotus contra hanc opinionem insurgit, & probat, quod materia non est tantum in potentia obiectiua, sed quod ex se est entitas positiua apta suscipere omnes formas, quod est entitas positiua, extra suas causas, & consequenter, quod est in potentia subiectiua non obiectiua. Hinc apparet intellectus quaestionis quando quaerimus, an materia prima habeat actũ entitatiuũ, nam quaerimus, an materia prima sit entitas positiua ex se extra suas causas, vel an potius materia ex se nihil sit, sed tota sua entitas sit in potentia, & potentia agentis, & suarum causarum. Hanc suam opinionem probat, & simul oppositam cõfutat his rationibus. Contra hanc opinionem valent duae rationes supra adductae, & aliae multae quas in praecitato loco fecit Scotus cõtra opinionem illam dicentem, quod in generabili, & corruptibili est vnica entitas positiua, sed praeter illas specialiter, ita arguit; Stante positione aduersariorum, nec ignis, nec quodque generandum, vel generatum, erit realiter compositum ex diuersis entibus, sed quoddam simplex, quod est contra omnem Philosophiam.

Secundò eadem stante opinione, non saluatur mutatio substantialis, quod patet est contra omnem Philosophiã, probatur consequentia: quia mutari, est aliter se habere nũc quam prius, aliquo modo manen-

Opinio quorundam refellitur.

Duplex potentia.

1. ratio.

Secunda.

manens in esse positiuo, ac si materia ex se nullam habet entitatem positiuam, dum aliqua substantia mutatur, ipsa manere non potest, forma autem patet quod nõ manet in mutatione substantiali, ergo mutatio substantialis est impossibilis; quia nihil datur positiuum, quod in ipsa maneat. Sed forsan aliquis dicet, quod hoc non est inconueniens, quia dum substantia vna corrumpitur, fit alia noua substantia. Contra hoc nihil est, quia licet in corruptione substantiali vna substantia destruatur, non tamen annihilatur, sed ex ipsa aliud generatur: quia corruptio vnius, est generatio alterius; non posset autem ex illa substantia corrupta generari alia substantia noua, nisi aliquid substantiae corruptae remaneret in hac mutatione, ex quo generatur substantia noua: hoc autem ait Aristoteles, quod est materia, modo si materia non est quid positiuum ex se, sed solum habet esse in suis causis, nihil remanet in mutatione substantiali, & sic erit impossibilis.

Resp. tacitā refellitur.

Tertio. Tertio patet, quod haec via aufert omnem compositionem, quia sicut quando albedo de potentia obiectiua redit ad actum, non fit compositio realis in albedine, ita cum ex igne in potentia fit ignis actu, non fit realis compositio, & ideo qui ponunt materiam solum in potentia obiectiua, & non subiectiua, destruunt omnem rationem Philosophi de materia, & euertunt totam doctrinam allatam ab eo de materia. Propter haec, & alias rationes, Scotus determinat, quod materia nõ est in potentia obiectiua tantum, sed est entitas positiua extra suas causas, quae potest esse subiectum omnium formarum, & sic secundum Scotum materia habet actum entitatiuum, id est, est entitas realis positiua extra suas causas, & est in potentia subiectiua, ideo in corpore quaestionis hanc suam sententiam sic explicat, & confirmat: materia est per se vnum principium naturae, vt dicit Philosophus primo Physicorum, tex. 52. & inde, & secundo tex. 8. est per se causa, vt dicit secundo Physicorum tex. 28. & quinto Metaphysices tex. 2. est pars compositi 7. Metaphysices tex. 24. & 34. est fundamentum formarum per se. 1. Metaphysices tex. 17. est subiectum mutationum substantialium quinto Physicorum tex. 7. & 8. & secundum Theologos est terminus creationis. Idem habetur 1. de generat. tex. 1. & 25. & primo Phys. tex. 60. & 82. & 8. Metaph. tex. 3. & 4. & 12. Metaph. tex. 2. & 10. Ex his omnibus, quae verissima sunt, necessario sequitur, quod materia non est aliquid in potentia obiectiua tantum, sed est necesse, quod sit in potentia subiectiua existens actu, vel sic actum. & vt intelligamus quid ipse intelligat per hunc actum, in quo materiam per se existere dicit, subinfert haec verba formalia, (sed oportet illud quod sit in potentia subiectiua existens in actu, vel actus, non curo qualitercumque dicatur, secundum quod, omne illud dicitur esse actu, vel actus, quod est extra causam suam) ecce quod se declarat, quid intelligat per actum entitatiuum. Deinde ex his hanc sententiam sic confirmat: cum materia sit principium, & causa entis, oportet necessario quod sit aliquod ens: quia cum principiatum, & causatum dependeant à sua causa, & à suo principio, si esset nihil, vel non ens, dependeret ens à nihilo, vel non ente, quod est impossibile. Praeterea, materia eadem manet sub terminis oppositis, & sub potentijs numero diuersis, quae in ipsa corrumpuntur. Ex his apparet, quod est realiter distincta à forma, & quod est quid positiuum ex eisdem causis, quia est receptiua formae. Tamen his non obstantibus, dicitur ens in potentia, quia quanto aliquid habet minus de actu, tanto magis est in potentia, & quia materia est receptiua omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo maxime est in potentia respectu earum, & ideo materia definitur per esse in potentia ab Aristot. non enim materia habet actum distinguentem, vel diuidentem, vel recipientem, vel informantem, & dantem sibi esse specificum, cuiusmodi est actus formalis, & tamen materia est receptiua illius actus, scilicet formalis, per nunc dicta, & est causa compositi, ergo non potest esse nihil: quia nihil non est receptiuum alicuius, erit igitur aliquid, scilicet entitas positiua realis. Cum Scoto sunt Henricus de Gandauo, Gre-

Opin. Scoti.

Mo. Greg.

gorius

Mercen. Perr. gorius de Arimino, Mercenarius, & Perrerius.

Adducuntur rationes contra Scotum. Cap. II.

COntra hanc suam determinatā sententiam Scotus adducit varias rationes, quibus aliorum sententiam [illegible], & probat quod materia ex se non sit entitas positiua, sed quod solum sit in potentia obiectiua; siue quod habeat solùm esse in suis causis.

Prima ratio. Primò igitur ex septimo Metaphysicae tex. 8. Materia nō est quid, nec quale, nec quantum, nec sic de aliis Praedicamentis, ergo non continetur sub aliquo illorum, in quae ens diuiditur, ergo ipsa non est ens, & si est ens, non est aliud ens à forma, quae est substantia.

Obiectio. Quod si quis dicat, quod materia non est ens actu, & hoc vult Philosophus, tamen est ens in potentia. Arguit contra, si est ens in potentia, vel esset materia in potentia, vel forma in potentia, vel compositum in potentia, praeter haec nullum illorum est, ergo non est ens in potentia, non primum, quia materia tunc non esset materia, nihil enim est in potentia ad seipsum, aliquo quia esset, & non esset simul: neque est potentia formae, quia materia nō fit forma, neque tertium, quia materia non fit, neque euadit compositum, licet ingrediatur compositum, & maneat in eo.

Secunda. Secundò materia non est ens per se intelligibile, quia ex Aristotele primo Physicorum tex. 69. materia est cognoscibilis solùm in Analogia ad formam, vel vt habet textus in Analogia ad Arte facta, ergo non est ens in se, quia omne ens positiuum est per se intelligibile.

Tertia. Tertiò dicit Scotus, quod materia est in potentia subiectiua, & quod est extra suas causas actu, prout illud dicitur esse actu, quod est ens positiuum extra suas causas, quod nos appellamus actum entitatiuum, siue actum entis. Contra: Omnis actus diuidit, & distinguit, sed materia non diuidit, neque distinguit, quia ipsa est fundamentum naturae, & in fundamento naturae nihil est distinctum, ergo materia nō est actus, neque habens hunc actum.

Quarta. Quartò si materia esset actus, compositum non esset per se vnum, consequens est falsum, probatur consequentia, quia ex duobus entibus in actu, non fit vnum per se, modo forma est actus, ergo si materia quoque sit actus, erunt duo actus.

Quinta. Quintò si esset actus, vel esset actus, qui est forma, vel ens in actu, quod est compositum, neutrum potest dici etiam per Scotum, ergo materia non est actus.

Sexta. Sextò Philosophus primo de generatione tex. 1. & 23. arguit contra illos qui ponebant subiectum generationis aliquod corpus actu, per hanc rationem: quia tunc generatio esset tantum alteratio, quia omne quod aduenit enti in actu, est accidens: ita in proposito si materia de se sit aliqua entitas positiua in actu, actualiter distincta à forma, sequitur idē inconueniens: quia materia tunc erit in potentia solùm, quatenus est receptiua actus completiui speciei, quidquid ergo est aduentitium materiae, constituit vnum per accidens cum ea, & sic non dabitur generatio substantialis, sed alteratio tantum.

Septima. Septimò potentiale in omnibus aliis generibus à substantia non est actu illius generis, patet discurrendo per omnia genera accidentium: nam susceptiuum coloris, non est color actu, neque in genere coloris, ergo in genere substantiae susceptiuum substantiae nihil erit generis substantiae; cum autem tale receptiuum non ponatur in aliquo alio genere, nec possit reduci ad aliud genus, quàm ad substantiam, dicendum est quod non distinguitur realiter à forma substantiali, cuius est susceptiuum, & sic materia nō est entitas positiua per se existens distincta à forma.

Thomistae, Bacconus, & Zabarel. Praeter haec Thomistae omnes Ioannes Bacconus, & Zabarella arguunt contra hanc sententiam Scoti multis rationibus. Sed aduerte, quod isti omnes dicunt, & concedunt, quod materia est realitas positiua, & quod est ens, & sic saluant compositionem: sed cum hoc dicunt, quod materia est ens, siue entitas potentialis, quod de se nullam habet existentiam, sed eam habet solùm à forma, ideò impugnant Scotum quoad id quod dicit, quod materia est entitas positiua, sed in actu existens extra suas causas, hoc enim falsum esse aiunt; quia materia non est actus, neque in actu. Praeter ergo allatas

rationes

tinebit à Scoto, quamuis multa adducantur ab illis, quae videntur illum impugnare hunc actum entitatiuum, sic arguunt.

Paul. Sonc. Paulus Soncinas 7. Metaphysicae, quaestione 17. nullibi legitur apud Philosophum, quod materia sit actualitas quaedam, sed quod est pura potentia; ergo nõ habet actum entitatiuum;

Arist. antecedens probatur 2. de Anima tex. 8. & 8. Metaphys. assignans Arist. causam, quare ex materia, & forma fit vnum per se, dicit, quia materia est potentia, & forma est actus; Item 7. Metaphysices textu 8. postquam dixit, quod materia non est quid, neque quale, nec quantum, declarans naturam materiae, ait, quod est potentia omnis horum; Item Arist. in quinto Metaphysices tex. 14. diuidit quodlibet genus entis in potentiam, & actum, sed substantia est vnum genus, ergo aliquid est in ea vt potentia, & aliquid vt actus, at forma

Ratio. est actus, ergo materia erit potentia. Deinde rationibus arguit, & primo sic; Si materia haberet actum entitatiuum, esset per se cognoscibilis, quae ratio superius à Scoto est adducta.

Secunda. Secundo sequeretur, quod qualibet substantia materialis esset secundum se totam actus: sed hoc est falsum, ergo & antecedens; consequentia: quia quaelibet pars eius est actus, nam patet, quod forma est actus, si etiam materia est actus, quaelibet pars eius est actus, & sic tota est actus; Si quis dicat quod est tota actus entitatiuus, sed non tota actus formalis.

Responsio. Contra arguit: sequitur ex hac responsione, quod substantia separata non sit magis quàm substantia materialis; probatur consequentia: quia substantia separata non est tota actus formalis, quia eius essentia est potentia ad esse simpliciter, recipit enim esse substantiale, & ei subordinatur, ergo illa essentia est potentia subiectiua, sicut & materia.

Tertia. Tertio, materia est sic prope nihil, quod nihil propinquius potest imaginari, sed si sit aliquo modo actus, possibile est imaginari aliquid quod sit propinquius nihilo materia, puta si materia esset tàntum potentia, ergo materia nullo modo est actus.

Quarta. Quarto de quolibet actu verè potest dici per propositionem de inesse, quod sit actus, dicendo hoc est actus; sed esse actum non potest verè enunciari de materia; Et sic dicamus, materia potest esse sine forma, hoc est dicere, quod materia potest esse in actu, non actus; ex his arguunt. Si materia esset separata à forma, materia non esset actus, ergo multo minus quando est in composito, vel actus, tenet consequentia, quia tunc haberet esse per se, in composito autem habet illud solum à forma.

Quinta. Quintò, quidam alij sic arguunt. In tota latitudine entis sunt duo extrema opposita inter se, nimirum Deus, & materia prima, sed Deus est purus actus, ex se habens esse suum; ergo materia prima est pura potentia, esse suum accipiens ab alio; consequentia probatur: quia oppositorum est eadem ratio.

Sexta Zab. de Materia. Sextò, Zabarella tandem monstrans opinionem Scoti euertere nititur, & in 2. lib. de Materia, cap. 2. sic arguit. Iste actus entitatiuus quem ponit Scotus in materia prima, vel est aliquid, vel nihil; si nihil, ergo non datur; si aliquid, vel erit substantia, vel accidens, quia omne ens, vel est substantia, vel accidens, non est accidens secundum Scotum, quia iste actus entitatiuus est actus materiae primae, vnde si iste actus esset accidens, materia prima esset accidens, quod Scotus non diceret, ergo est substantia, atqui substantia secundum Arist. diuiditur in materiam, formam, & compositum; sed iste actus non est forma, quia Scotus contradistinguit hunc actum entitatiuum, ab actu formali, multo minus est compositum: quia sequeretur, quod in entitate materiae esset compositio materiae cum forma; si autem iste actus est materia, sequetur quod erit materia materiae, & sic materia constabit ex alia materia, vel erit ipsimet materia, quod omnino concedendum est Scoto, sicuti entitas hominis nil aliud est, quam homo, ita entitas materiae nil aliud est quàm materia, & sic sequitur, quod actus entitatiuus sit ipsamet materia; at entitatem materiae vocare actum, est ita varium, vt ne mente quidem concipi possit, cum potius omnes Philosophi naturae materiae contrarium nomen attribuerint, nempè, nomen potentiae, & dixerint eius naturam in hoc esse consistere, vt sit ens potestate. & sic asse-

sic asserit Zabarella, quòd materia non est actus. Primam rationem ad hoc affert Ioannes Bacconus in secundo Sententiarum, distinctione 2. quae est, vel potentialitas materiae est actualitas, vel re distincta ab actualitate. Primum nō potest dici; quia implicat contradictionem, nec secundū: quia tunc natura materiae non esset simplex, quia esset per utrunque, scilicet per potentiam, & per actum, natura materiae componeretur, ergo non est dicendum, quòd materia sit actus. Sed Ioannes Bacconus hanc rationem sic conficit; dicimus tum, aliquid in materia est potentialitas, & actualitas, est actualitas, quatenus est ens positiuum, est potentialitas, quatenus est in potentia ad formam recipiendam. Contra inquit Ioannes Bacconus, si materia includit in sua quidditate actualitatē, & potentialitatem, vt vos Scotistae dicitis, & neutra includit aliam, supple quia esset contradictio; ergo potentialitas vt praecisè accepta, non est ipsa actualitas, sed aliud secundum rem; ergo quia ratione primo materiae ponitur quaedam actualitas, quia est quaedam essentia, eadem ratione potentia ipsa nuda, quae in materia distinguitur contra actualitatem est actualitas, cum sit res, & quidditas, & ita quod primò distinguitur contra actualitatem, erit actualitas, quod est contradictio; & etiam si potentia pura praecisè accepta, sit actualitas ipsa pura potentia, & praecisè, posset esse terminus creationis. Alia argumenta, quae adducit Ioan. Bacconus, superius adducta sunt à Scoto, & à Thomistis. Zabarella quoque pro se adducit auctoritates Aristot. supra adductas, vt ex 2. de Anima, textu 2. ait, quod materia est potentia; & in tex. 8. & 7. Metaphysicae, tex. 8. quod materia non est vllū ens determinatū, ergo materia non est ens actuale, cum ens diuiditur per potētiā, & actum. His rationibus concludit Zabarella, quod materia nō est actus neque actu, immò nō est ens propriè, sed solū est principium, & materia entium; quia non est aliqua species entis determinata; sed inchoamentum omnium entium; si ergo possemus appellare materiam actum, quatenus est ens, eadem ratione possemus appellare materiam Asinum, & alicere, nos accipere Asinum alio modo quàm accipiatur Asinus.

Prima ratio Ioan. Bacconi.

Praeter has rationes arguunt Thomistae, et Paulus Soncinas & Iaudunus 9. Metaphysicae, & Zabarella in hoc citato loco aduersus illam distinctionem, quam adducunt Scotistae de duplici potentia, obiectiua, & subiectiua; quia dicunt, quod ista positio Scoti [illegible] fundamentumque destructo, nulla est entitatiuum, mutuae autem omnes eisdem ferè rationibus.

Contra potentiam obiectiuam.

Prima ratio est haec. Apud Arist. legimus tantum duas potentias, scilicet actiuam, & passiuam, vt patet 9. Metaphysicorum, tex. 1 & duos actus, scilicet primum, & secundum, vt notauit Arist. 2. de Anima, tex. 5. & inde, potentia passiua refertur ad actum primum, potētia actiua ad actum secundum, tunc arguunt; Vel ista potentia obiectiua (hoc enim membrum est quod impugnant) est potentia actiua, vel passiua, vel non datur. Probatur haec propositio; homo qui nondum est genitus, per vos Scotistas est in potentia obiectiua; quod enim est in suis causis tantū, est in potentia obiectiua; quaero in quo ista potentia obiectiua, si est quid reale, inhaereat, certè in ipso homine fundari & inhaerere non potest; quia homo ille nōdum est, à quo fundabitur ergo certū dicendum est, quod fundatur solùm in materia prima hominis generandi; nihil enim hominis generandi existit, nisi materia, quae pura pars futura est; at potentia, quae est in materia, est solū potentia subiectiua, & sic cum dicimus, homo generandus est in potentia, illa potentia est potētia materiae; haec est solùm subiectiua, ergo homo generandus est in potētia subiectiua, ergo potētia obiectiua non distinguitur à subiectiua; haec potētia subiectiua est potētia passiua, ergo potētia obiectiua non distinguitur à potētia passiua, & potētia obiectiua, & subiectiua sunt eadem. Probat etiam Zabarella quod potētia obiectiua, nō differat ab actiua, hoc modo; quādo dicimus, Mundus antequā crearetur, erat in potētia obiectiua respectu agentis, nunc non significamus aliquā potentiam existentem, quia cum mundus non sit, non potest fundare istam potētiā,

Contra potētiā obiectiuā & subiectiuā.

neque hæc potentia prout mundo attribuitur habet aliquid positiuum cui inhæreat, & sic non est potentia existens; sed hæc potentia nil aliud dicit, nisi non repugnantiam terminorum, hoc est negationem impossibilitatis huius propositionis; Possibile est mundum creari; modo patet, quod potentia hæc non est potentia realis, ex Aristotele 5. Metaphys. tex. 17. ideo vanum est hanc potentiam, quæ nihil est nisi ens rationis statuere, vt eam distinguerent ab alijs potentijs, quæ sunt entia realia, subinferre deinde Zabarella, quod si hæc potentia obiectiua est aliquid reale, non est quid diuersum à potentia actiua agentis; & sic cum dicimus, mundum est in potentia obiectiua, si quid reale dicimus, nil aliud dicimus, nisi quod est in potentia actiua Dei, ita quod dicere mundum fuisse in potentia obiectiua Dei, est dicere, Deum habuisse potentiam actiuam creandi mundum; potentia ergo obiectiua non est quid reale, distinctum à potentia actiua, Ex his concludunt, quod non datur potentia obiectiua distincta à passiua, & actiua, & consequenter non datur actus entitatiuus, & propter hoc D. Thomas, & sibi omnes dicunt, quod materia non habet actum entitatiuum; sed est ens in pura potentia nullam habens existentiam. Præterea omnis existentia est à forma, & propter hoc materia ex se, nullam habere potest existentiam, licet sit entitas substantialis, & inchoamentum omnium specierum substantialium.

Reijciuntur rationes aduersæ, & confirmatur sententia Scoti. Cap. III.

QVam sint absurda, & vana hæc, quæ dicuntur ab istis, tam pro confirmatione suæ opinionis, quam contra Scotum, facile quilibet studiosus inspicere potest, si rectè sententiam Scoti perceperit, quam supra tetigimus; oportet tamen euidenter eorum vanitatem ostendere, tamen verbis, & animo dissentiunt à Scoto, tamen vera cogente veritate id ipsum quod Scotus sentiunt; oportet ergo primum videre quænam sit eorum sententia, non enim sibi constare videntur, primum quidem non omnes fatentur quod materia est pura potentia, nullā habens existentiam extra suas causas, & per seipsam; ex alia parte dicunt, quod materia est ens, & substantia, & inchoamentum omnium formarum, & subiectum variandum, & hæc expressè dicit Zabarella, & in præcitato libro secundo de materia cap. 4. in declaratione quintæ Conclusionis; hoc etiam tenentur omnes Thomistæ & Ioannes Bacconius. Nunc arguo contra hanc opinionem, vel isti pugnantia dicunt, vel dicunt idem quod Scotus, & admittunt actum entitatiuum; nam quæro ab illis, quando dicunt, quod materia est pura potentia, siue ens purè potentiale, nullo pacto existens per se, sine forma, an intelligant de potentia passiua, vel actiua; nam secundum eos, omnis potentia, vel est actiua, vel passiua; non possunt dicere se intelligere de actiua, quia hæc potentia est in agente; etenim potentia actiua est facultas transmutandi aliquid in aliud, quod non competit materiæ, quæ solùm est passiua, intelligunt ergo de potentia passiua: & hoc ita admittunt: potentia passiua autem est potentia transmutandi aliquid ab aliquo; cum ergo dicunt quod materia est ens potentiale, & in potentia pura, volunt dicere, quod materia est ens, quod potest transmutari in aliud ab agente; tunc quæro cum dicunt quod materia est ens in pura potentia passiua, an velint dicere, quod materia est in potentia veluti mundus antequam crearetur (sic enim terminis suspectis) erat in potentia passiua ad creari, & veluti homo generandus, antequam generetur, est in potentia passiua ad generari; nam mundus in seipso antequam crearetur nihil est, & homo generandus similiter nihil est extra suas causas, sed est tantum in suis causis, vel velint dicere quod materia est ens potentiale, veluti est æs respectu formarum artificialium, quarū nullam adhuc recepit, sed recipere potest; vnde æs respectu formarum artificialium est merè, & purè potentiale, quia nihil actus artificiati habet, sed illum recipere, & transmutari, ad alias formas potest ab agente. Præter hos duos modos essendi in potentia passiua nullum alium reperimus; vel enim ens secundum se totum est in potē-

Incōstantia aduersariorum.

Primum contra aduersarios.

tia passiua ad esse, vel secundum partem: Primo modo est in potentia secundum [illegible] Secundo modo est in potentia secundum partem ad esse, si intelligunt primo modo, sunt contra Scotum & est opinio quam ore pronunciant, & animo tenent, & est falsa, vt infra [illegible] ostendam. Si secundo modo, consentiunt cum Scoto, & admittunt actum entitatiuum, ostendo primum; Mundus antequam crearetur, ex se nihil erat; Neque potest dici, quod sit ens, habet enim solum esse in causis suis, & esse illud non est entitas realis mundi distincta ab entitate causarum, vel causae Dei, sed est illamet entitas causae Dei, ideo nemo potest dicere, quod mundus antequam crearetur, sit subiectum alicuius formae, neque quod sit inchoatiuum formarum: neque quod possit esse pars componens aliquid reale: neque quod sit substantia etiam imperfectissima, quia substantia aliquid in se est, at mundus in se tunc nihil est, ideo non est substantia, sed neque accidens: quia & accidens aliquid reale positiuum in se importat: mundus antequam crearetur, nihil erat; Similiter de homine generando, sed similiter generando dicendum est: nam in se nihil est, adeo non potest dici, quod homo generandus sit entitas realis alia a suis causis; Neque potest esse subiectum alicuius formae; neque potest esse pars alicuius rei realis, quia in se nihil est, sed habet solum esse in causis suis, & illud esse sine illa entitate, est entitas realis causae, vel [illegible] hominis generantis: si ergo dicat materiam hoc modo esse in potentia & esse potentiam puram, patet vos asserere quod materia prima est purum nihil secundum propriam entitatem, sicut mundus erat nihil antequam crearetur, & homo generandus similiter secundum propriam entitatem est nihil, & sic materia prima non potest esse substantia etiam imperfectissima, quia substantia est aliqua entitas in se, sed materia hoc modo est nihil, neque similiter est accidens eadem ratione, quia accidens est entitas positiua: modo haec erat sententia illius opinionis, quam Scotus confutat; & contra hanc opinionem secundum hunc sensum militant omnia argumenta Scoti, quae sic dicentes asserere materiam esse in potentia obiectiua, quam terminos recte assignatos esse a Scoto infra ostendam: Quae opinio quam falsa sit sufficienter per se patet, cum statuat materiam esse nihil, si vero Thomistae intelligant secundum posteriorem sensum, scilicet quod materia est quidem pura & purum potentiale, id est denudatum ab omni forma, vt in respectu omnium formarum substantialium, quia enim est in potentia ad recipiendum omnes formas, sed earum nullam habet, & tamen in se est aliqua entitas realis positiua, in qua entitate non dependet a forma vlla substantiali, sed est ex se ens positiuum; recte dicunt, & cum Aristotele, & cum veritate; sed haec est opinio Scoti, & haec admittit actum entitatiuum, nam sic dicere, est dicere, materiam esse in potentia subiectiua, & esse in pura potentia respectu formarum; sed non absolute in pura potentia respectu propriae entitatis: est enim dicere, quod est ens aliquod positiuum extra suas causas, quia nisi esset extra causas quaecunque illae sint; secundum Theologos enim causa eius est Deus, & secundum aduersarios est forma, siquidem dicunt materiam habere a forma existere, & esse, & denique cum ponant illam esse in potentia obiectiua, cogerent dicere, illi esse in causis aliquibus, vt dicebat prima opinio. Deinde dicimus materiam esse extra causas suas, non quia petamus eam habere causas iuxta Aristotelem, sed hoc modo loquendi vtimur, vt manifestemus materiam habere esse verum in rerum natura, existentem in causis aliquibus tamen, vt volunt aduersarii. Materia prima in se non esset entitas positiua realis, vt supra dictum est, & sic non posset esse subiectum, & fundamentum formarum substantialium, quod tamen constat esse falsum secundum hunc sensum; ergo materia prima est entitas positiua extra suas causas, & in hac entitate non dependet a forma, sed ex semetipsa est tale ens, dicitur tamen pura potentia, quia nullam formam actu habet, sed est receptiua omnium.

Secundo confirmatur ex Aristotele 1. Phys. tex. 69 haec impugnatio. Vbi docens methodum inueniendi materiam primam, ait, quod materia cognoscitur per analo-

fortasse haec est melior expositio, quae illi loco congruat, sed hoc contemplentur Metaphysici. Secunda responsio est, quod dico quod ibi Aristoteles loquitur ad propositum mentem, auctoritas non est cōtra nos quia ibi ponit ille, quod ens determinatur, & distinguitur, haec autem determinatio fit à forma; dicit ergo Scotus, quod materia non est aliquod ens hoc, vel determinatum, quia caret forma actuante, & determinante, non tamen propter hoc sequitur quod materia sit nihil, sed solum sequitur, quod non est aliquid determinatum.

Ad secundum Ad secundum dico, quod materia est per se cognoscibilis, etiam absque Analogia ad aliud, vt in proprio quaesito ostendam, sed pro nunc ad argumentum dico, quod materia duobus modis potest considerari; vno modo vt est entitas absoluta; alio modo vt est subiectum generationis, & mutationis, Aristoteles in primo Physicorū considerat solùm materiā vt est subiectum generationis, & mutationis, & hoc modo concedo quod non est cognoscibilis nisi per Analogiam ad formam, vel ad arte facta: at alio modo, scilicet, vt est ens, est per se cognoscibilis absque analogia, vt dictum.

Ad obiectionem dico, quod materia est in genere substantiae, sed est indeterminata actu formali, quia omni forma caret, & est in potentia subiectiua ad formam, cum arguitur contra, quia materia non sit forma, nec compositum, ergo non est in potētia ad formam, nec ad cōpositū: Respons. quod materiā esse in potentia ad formam, contingit duobus modis, Vno modo vt fiat forma & compositum ipsum simpliciter. Alio modo vt determinetur à forma ad esse compositum, materia prima est in potentia ad formā, non vt fiat forma simpliciter, sed vt determinetur à forma, ad hoc, vel illud cōpositū, quod ex materia, & forma consurgit.

Ad tertium Ad tertium dico, quod actus duobus modis potest accipi, Vno modo pro actu actuante, & hic est forma, & secundum hunc sensum dico, quod materia non est actus, ideò non distinguit, neque separat, Alio modo accipitur actus pro omni eo quod est extra suas causas, & sic concedo, quod materia est actus vel in actu, dic vt vis.

Ad quartum Ad quartum per idem, & ex dictis potest ad quintum. Ad quintum, Ad sextum Ad sextum dico quod aduenit enti in actu formali completo, est accidens, sed hoc non concludit de actu entitatiuo, immò est necesse, quod id, quod est subiectum in generatione substantiali, sit aliquid existens extra suas causas, ex quo simul postea fit compositum; antiqui autem ponebant subiectum generationis esse corpus habens formam substantialem, alij terram, alij aquam, & alij aliquid aliud statuebant: ideò concludit contra eos, non contra nos.

Ad 7. Ad septimum dicit Scotus, quod potentiale receptiuum accidentium, non est quid illius generis, quod recipit: sed tamē est quid actu in alterius generis prioris, vt superficies est receptiuum coloris, ideò non est de genere coloris, tamen est prioris generis, scilicet, Quantitatis, & sic habeo quod receptiuum alicuius semper est actu alicuius generis modo receptiuū substantiae cum sit primum genus, substātia non potest esse in aliquo priori genere, ideò est in genere substantiae eo modo, quo dictum est.

Ad primum Pauli Soncinatis in contrarium. Ad primū Pauli Soncinatis dico, quod apud Aristotelem saepissimè legimus materiam primā habere actum entitatiuum; nam vt supra diximus, ait illam esse subiectum generationis, esse partem compositi ingenerabilem, &c. ideò ad auctoritates in contrarium dico, quod Aristoteles non vult dicere, quod materia sit pura potentia, vt illi intelligunt: sed intelligit quod est in potentia subiectiua. Ad auctoritatem de septimo Metaphysicae iam dictum est supra, respondendo ad primum. Ad aliam auctoritatem de quinto Metaphysicae, dico, quod ens in potentia, non est ens, neque ens praedicatur de illo per se, sed solùm per accidens. Vnde dico, vt dicit Scotus in expositione super illū locum, quod illa diuisio entis, in actum, & potentiam, est diuisio distrahens, vt haec homo alius verus, alius pictus, nam homo pictus non est homo, neque praedicatur de hoc membro, quia distrahit; ideò ens in potentia, omninò non est ens; & sic si materia esset omninò in potentia,

quid

quod est, esse in potentia obiectiua, non esset ens reale; dico ergo, quod materia continetur sub membro illo, quod est actuum, sed communiter dicitur in potentia, quia est in potentia subiectiua.

Ad primam rationem, & secundam. Ad primam rationem iam responsum est supra.

Ad secundam dico, quod substantia materialis est tota actus entitatiuus. Ad rationem contra hoc, dico, quod substantiae separatae sunt magis actus, quam materiales, quia illae non sunt compositae ex actu, & re, sed sunt simplicissimae entitates, & propter hoc dicuntur esse magis actu, quam materiales, quia sunt formae simplices impermixtae materiae.

Ad 3. Ad tertiam dico, quod materia est prope nihil, quia non habet esse formarum, sed infimum: at si esset pura potentia, vt dictum est supra, non esset prope nihil, sed esset nihil, est igitur ergo potentia pura subiectiua.

Ad 4. Ad quartam dico, quod parum refert appellare materiam actum, vel in actu entitatiue, quod pro tanto dicimus materiam esse actum, vel in actu, vt denotemus materiam esse ens extra suas causas, reale, positiuum: tu ergo velis eam appellare actum, appella in actu.

Ad 5. Ad quintum dico, quod hoc argumentum est pro nobis: si enim in tota latitudine entis reperitur materia, ergo materia non est nihil, sed aliquid ens positiuum extra suas causas, aliquin non esset in latitudine entis, & tunc concedo, quod sicut Deus est purissimus actus, nihil habens potentialitatis mixtum, sed pura, & simplicissima forma, vt Deus: sic est alterum quod nihil habet actualitatis formae: sed est pura potentia respectu talis actualitatis, & hoc est materia prima, sed hoc non concludit amplius, quam quod materia est in potentia subiectiua, non obiectiua, quia si esset in potentia obiectiua, iam non esset in latitudine entis realis.

Ad primam Zabarellae dico, quod actus entitatiuus non est substantia, neque accidens, sed est passio entis, & est transcendens, quia actus entitatiuus, & existentia, est passio entis realis, sine quadam forma secundum, & sic non est materia, neque forma, neque compositum, sed existentia materiae. Vnde cum dicimus materiam habere actum entitatiuum, est, ac si dicamus materia habet existentiam, & sic cessant omnes rationes; existentia autem est idem realiter cum eo, cuius est existentia; distinguitur vero formaliter, sicut caeterae passiones entis sunt idem realiter cum eo, non formaliter.

Ad primam Zab. Ad rationem desumptam ex Baccono, vt eam format Zabarella, dico, quod actualis materia est re distincta a potentialitate materiae, neque tamen propter hoc sequitur, quod in materia sit compositio, sicut priuatio non facit compositionem cum materia, quia illa potentialitas est passio materiae posterior existentia, & actualitate materiae, ex eo enim quod materia est ens existens, est etiam potentialis, & receptiua formae.

Ad rationem, vt eam format Baccon, cum inquit potentialitas poterit dici quaedam actualitas, quia est quaedam essentia, & res, sicut materia ponitur quaedam actualitas, quia est quaedam essentia; Dico quod potentia importat duo.

Primo notat aptitudinem in subiecto patiente.

Secundo notat carentiam formae ... pendet id enim dicitur esse in potentia, quod est aptum recipere formam aliquam, sed illam non habet; Dico ergo, quod potentialitas duobus modis potest considerari; Vno modo vt est quaedam aptitudo, & sic est quaedam entitas, & consequenter potest dici actualitas entitatiua, & hoc modo non opponitur actualitati; Alio modo potest accipi pro negatione formae, & actus, & sic opponitur actualitati, & secundum hunc sensum potentialitas non est entitas, & sic non distinguitur re ab actualitate, tanquam positiuum a positiuo, sed tanquam negatiuum, & non ens a positiuo, & ente; & tunc cum dicimus potentialitas distinguitur re ab actualitate, volumus dicere, quod distinguitur re, id est non sola ratione, sed ex parte rei; patet ergo quod potentialitas potest dici actualitas, & quando est contradictio, & quando non. Per haec idem ad secundum patet, quia potentialitas pura, id est illa negatio formae, non est actualitas, sed potentialitas, pro aptitudine est entitas,

tas, hæc tamen non potest esse terminus creationis ex se sola, quia cum sit passio, necessario requirit suum subiectum; vnde sicut risibilitas non posset produci, neque creari sine homine, ita nec potentialitas materiæ posset esse terminus creationis absque materia. Ad auctoritates Aristotelis iam dictum est.

Ad rationes contra potentiam obiectiuam. Cap. V.

AD rationes quibus impugnabāt potentiam obiectiuam, est respondendum: sed primo notandum est, quod valde Aduersarij decipiuntur in hoc: putant enim Scotum existimasse potentiam obiectiuam esse quid reale, siue potentiam realem, cui necessario respondeat actus entitatiuus, & ita volunt, quod ex positione potentiæ obiectiuæ arguatur dari actum entitatiuum. Vnde dicunt, fundamentū Scoti esse potentiam obiectiuam, qua destructa, destruitur actus entitatiuus; sed eos decipi, patet ex opinione Scoti, quam supra retulimus; nam ponit actum entitatiuum quia detur potentia obiectiua; sed probat potentiam habere actum entitatiuū, rationibus adductis, quia esset nihil, quod nō est aliter ens. Præterea, non est Scoto fundamentum hanc potentiam obiectiuam, sed est terminus cōmunis necessarius pro declaratione quæstionis huius, & aliarum similium, & hoc vel sine prius Aduersarij, dum dicunt, quod illud, quod habet esse tantum in causis suis, est in potentia obiectiua: vnde impugnare hanc distinctionem, est arguere tam contra seipsos, quam contra nos.

Præterea, non dixit Scotus, quod hæc potentia obiectiua sit distincta a potentia passiua, vel actiua, vt supra diximus, asseruit enim, quod hæc potentia obiectiua est idem quod potētia subiectiua quandoque, vt quando se compatiuntur in eadem subiecto, vt dixi de semine, & tūc potentia obiectiua est potentia passiua realiter, quia est potentia rei, quæ ad diuersa susceptiua [illegible] vel subiectiua, [illegible] quando vna est sine altera vt in materia creabili: tunc potentia obiectiua est idem quod potentia actiua agentis realiter, formaliter autem est non repugnantia, & negatio impossibilitatis rei creādæ. Sunt ergo admittendi isti termini; Neque argumenta aduersariorum sunt vllius valoris contra Scotum. Vnde ad rationes Zabarellæ formaliter dico, quod potentia obiectiua duobus modis potest accipi, vno modo propriè, & per se sola, vt contradistinguitur a potentia subiectiua, & sic dico, quod si consideretur quo ad esse reale, est idem quod potentia actiua agentis: si verò consideratur secundum suum esse formale, est non repugnantia termini producibilis, quæ ab Aristotele appellatur potentia Logica. Alio modo potest considerari vt est simul cum potentia subiectiua, & sic dico, quod realiter est potentia subiectiua, sed formaliter est non repugnantia productionis termini illius ab agente; & sic patet, quod potētia subiectiua, & potentia obiectiua, continentur sub illa distinctione Aristotelis de duplici potentia, scilicet actiua, & passiua: etiam potentia subiectiua, est passiua realiter, & formaliter; potentia verò obiectiua, realiter est potentia actiua agentis, vel potentia subiectiua, sed formaliter est non repugnātia, siue potentia Logica, quæ ab Aristotele [illegible] conceditur. Ad rationes Zabar.

Per hæc eadem patet ad Zimarri Theoremate 15. & alia, vbi hanc materiam disputat, & reprobat actum entitatiuū, & contra principale fundamentum nititur, quod omnis existentia sit a forma, quod tamen falsum esse ostendimus. Applicationem ad singula propter prolixitatem relinquimus. Ad Zimarra.

THEOREMA XXIII.

Potentia non est de essentia materiæ.

Theorema declaratur. Cap. Vnicum.

EX determinatione præcedētis Theorematis, patet huius quæstionis determinatio; etenim, cum visum sit, quod materia secundum se sit esse absolutum, est ens reale, extra suas causas existens; patet consequenter, quod potentia non

est de-

est de essentia ipsius in primo modo dicendi per se, sed solum in secundo modo. Vnde pro solutione omnium obiectionum contrarium dico, quod potentiam esse de essentia materiæ potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod sit de essentia materiæ, in primo modo dicendi per se; Alio modo, in secundo modo dicendi per se. Concedimus, quod potentia est de essentia materiæ in secundo modo dicendi per se, non autem in primo: quod patet per dicta; ostendimus enim iam, quod materia est in potentia subiectiua respectu formæ, & sic cum sit ens, quod est aptum natũ suscipere varias formas, hinc est, quod talis potentia est passio propria ipsius materiæ, & sic ei competit in secundo modo dicendi per se. Rationes, quæ solent adduci in contrarium, solutæ sunt in præcedenti Theoremate.

THEOREMA XXIV.

Materia per Diuinam potentiam potest existere sine forma.

Theorema declaratur. Cap. vnicum.

HVius Theorematis veritas pendet ex determinatione præcedentiũ; nã cum materia sit ens per se absolutum, cõ stans extra suas causas, non est contradictio ipsam esse sine forma; Deus autẽ potest omne illud, quod non implicat contradictionem; Omnia clara sunt. Sed hoc Theorema est mere Theologicum. Philosophus enim licet asserat materiam esse entitatem absolutam, extra suas causas, non tamen diceret, illam posse existere per modum sine forma: sicuti nec diceret accidens posse sine substantia existere, neque substantiam sine accidente. & hoc propter ordinem naturæ, & quia modo sumus in Philosophia, de hoc satis.

THEOREMA XXV.

Materia est per se cognoscibilis.

Adducitur opinio Scoti cum suis fundamentis. & obiectiones Aduersariorum absoluuntur. Cap. I.

Scoti opinio. SCotus 2. Sent. dist. 12. q. 1 respondendo ad tertiũ principale, & q. 2 respondendo ad tertiũ pro opinione, & 2. Metaph. q. 1 sed hoc loco confuse, ex duobus autem prædictis locis de 2. Sent. clare dicit, quod materia est per se intelligibilis absque forma, siue absque relatione ad formam. Hæc conclusio probatur ab eo in eodem loco, tali ratione; Omnis entitas absoluta, in se est cognoscibilis, materia est huiusmodi, ergo. Maior est clara ex Theoremate de obiecto intellectus: quia intelligibilitas est passio entis. Minor etiam patet ex Theoremate de actu entitatiuo materiæ, vbi ostendimus, quod materia est ens absolutum, & sic tenet, quod materia in se habet Ideam in mente Diuina; sed de hac Idea, quia est negocium Theologicum, nõ loquemur modo. Quoniam autem de materia potest esse duplex consideratio, de ipsa quoque duplicem cognitionem assignat; Potest enim considerari materia, vt est entitas absoluta, & sic ipsa est per se cognoscibilis ab intellectu, vt dictum est. Alio modo considerari potest vt est subiectum mutationis, & transmutationis, & sic ait, quod cognoscitur per Analogiam ad formam; Prima quidem cognitio materiæ à nobis haberi non potest pro hoc statu, licet materia sit in se hoc modo cognoscibilis, ratione superius adducta; & ratio est quia valde distat a sensibus nostris; Diximus autem in Theoremate de obiecto intellectus, quod intellectus noster non potest cognoscere nisi ea, quæ sunt sensibilia in se, vel in suis effectibus, propter ordinem naturalem potentiarum; materia autem non est sensibilis in se, secundum suam entitatem absolutam; neque est sensibilis per effectus; quia vt est entitas absoluta, ab ea circumscribuntur omnes effectus, sed vt subiectum rerum generabilium, est cognoscibilis; quia vt sic, habet effectus, & sic est sensibilis per suos effectus, scilicet, per sustentationem formæ, vnde cognoscitur per transmutationes, & mutationes, quæ fiunt in ipsa; & sic materia est cognoscibilis tantum per Analogiam ad formam, siue per comparationem ad formam, cum est subiectum pro hoc statu à nobis, adeo quod sint duæ Conclusiones. Materia in se, vt est entitas absoluta, est cognoscibilis, licet cum pro hoc

Duplex cognitio de materia.

hoc statu sic non cognoscamus. Secunda, Materia est cognoscibilis pro hoc statu per Analogiam ad formam. Prima Conclusio patet ex ratione adducta. Hanc verò conclusionem secundam sic probat; forma est magis cognoscibilis à nobis quàm materia, sed forma non cognoscitur nisi ex operationibus, ergo nec materia, sed effectus materiae est substentare formam, ergo materia est cognoscibilis solum per habitudinem ad formam. Maior est clara, & communiter cōcessa. Minor probatur: quia ex nota operatione arguimus notam formam; sic etiam, ex nota mutatione, cum videmus subiectum mutari, venimus in cognitionem materiae, & sic materia est cognoscibilis solum, quatenus habet habitudinem ad formam. Aristoteles autem dicit saepè materiam cognosci per Analogiam ad formam, non tamen propter hoc voluit excludere, quod materia in se non sit cognoscibilis: sed quia nos pro hoc statu, quo solùm novit Aristoteles, cognoscimus materiam hoc secundo modo, hinc fit, quod illam sic cognosci saepè dicit, nō est autem inconveniens, quod aliqua una res duobus modis cognoscatur: etenim, ignis ut transmutatur localiter, non est cognoscibilis, nisi per comparationē ad locum, tamen absolutè in se est cognoscibilis alio nobiliori modo, scilicet, ut est ignis; ita materia ut est subiectum mutationis, non est cognoscibilis, nisi per comparationem ad formam, cuius est subiectum. sed non tamen sequitur propter hoc, quod non sit cognoscibilis in se, quatenus est entitas absoluta, & sine relatione ad formam.

Duae Conclusiones

Adversariorum positio cum suis fundamentis. Cap. II.

CONtra hanc sententiam Scoti sunt obiectiones duplici ex parte, Primò, quia in secunda cōclusione dicit Scotus, quod Methodus inveniēdi cognitionem materiae primae, est Analogia ad formā; quae tamē sententia videtur falsa, & Mercenarius contra eam sic arguit in secundo Tomo suarum Dilucidationum, in praesenti Dilucidatione. Primò confundit haec opinio Scoti methodum, & viam inveniendi cognitionem materiae, quò ad, an sit, & quò ad, quid est; hoc est absurdum, ergo. Absurditas consequentis patet: quia an sit, & quid sit, sunt diversae quaestiones, & ideo requirunt diversa Methodum; probat assumptum, quoniam ista opinio non distinguit de cognitione materiae an sit, & quid sit, sed absolutè ait materiam cognosci per analogiam ad formam, quod est falsum quò ad cognitionem an sit, & probatur, quoniam Methodus per analogiam non est methodus inveniendi materiam, quò ad si est, sed tantum quò ad quid est, quod coniectatur ex hoc, quia cum Aristoteles tex. illo 69. primi Phys. dixisset materiam cognosci per analogiā, ex hac analogia deducit definitionem materiae primae, dicens, quod materia sua propè natura est substantia quaedam informis in potentia ad omnes formas. Praeterea, methodus per analogiam, supponit materiam esse, quod cōspicitur ex Arist. loco citato, inquit enim sic. Sicut se habet aes ad statuam, ita materia ad formam, & ad res naturales; iam verò discursu ille materiam praesupponit esse, quia naturalis materia sic se habet ad res naturales ut materia arte factorum ad res arte factas; iam verò clarum est, quod haec comparatio supponit materiam esse, non autem probat illam dari; errant ergo dum dicunt analogiam esse methodum cognoscendi materiam quò ad si est. Haec opinio errat tertiò, dū interpretatur analogiam, quia Aristoteles ait cognosci materiam per habitudinem ad formam, quoniam Aristoteles ibi per analogiam non intelligit talem habitudinem, sed solum intelligit proportionem, & similitudinem ad materiam arte factorum; unde declarans quomodo materia per analogiam cognoscatur, inquit, quod sicut aes ad statuam, & lignum ad lectum, ita materia rerum naturalium ad res naturales; tamen quo illa materia rerū artificialium informis est, potentiaq. ad formas artificiosas, ergo, & materia rerū naturalium substantiis quaedam informis est, potentiaq. ad formas omnes naturales recipiendas. Hinc petit finem sententiam, quae est, quod methodus cognoscendi ma-

Mercenarius

Primum

Secundum

Tertium

scendi materiam primam quò ad si est, est contrarietas existens in transmutatione, vnde tex. 51. primi Phys. via transmutationis ostendit dari materiam primam sic: Omnis transmutatio fit ex contrario, sed vnum contrarium non recipit, neque alterum contrarium transmutat: quia mutuò se perdunt, ergo sola contraria in generatione non sufficiunt, sed opus est dare aliquod subiectum quod recipiat contraria, & ex eo simul cum altero contrario alterum generetur. In tex. 52. ostendendo quod principia non sint contraria, materiam dari demonstrauit: quia cum hæ duæ propositiones non possint de eodem verificari, principia non sunt contraria, & principia sunt contraria, necesse est adinuenire aliquod principium, quod nulli sit contrarium; hoc est materia; contrarietas ergo existens in transmutatione, est methodus ad inuestigandum si est de materia, methodus autem inuestigandi cognitionem materiæ quò ad quid est, est analogia, non quidem ad formam, vt Auerroes, & Scotus, & D. Thomas dicunt, sed analogia ad materiam artefactorum.

Opinio Marsilii (margin)

Contra primam conclusionem verò ex professo arguit Achillinus lib. 1. de Elementis, dubio 12. Illud non est intelligibile per se, quod nõ est actus, vel habens actum, at materia prima non est actus, neque includit essentialiter actum, ideo non est per se intelligibilis. Ambas propositiones veras esse supponit: relinquitur ergo, quod materia solum cognoscatur ex accidenti, scilicet ex analogia ad arte facta, vel ex subiecto generationis accidentalis; & hoc insinuat Arist. 1. Phys. tex. 69. cognosci materiam.

Achillinus contra primam conclusionem. Primum. (margin)

2. ra. Secundò, potentia est quædam latentia, & occultatio, ideò quæ sunt potentialia, sunt latentia aliquo modo, sic, quod non se ostendunt intellectui ex se, sed per aliud ostenduntur, vt per similitudinem, sed at materia est potentialis, ergo per se non est nota, sed ignota, & si cognoscitur, per aliud necessariò cognoscitur. Zimara in Theoremate 36. eandem opinionem, quæ est communis Auerroistarum, sustinet, & eandem rationem adducit. Thomistæ similiter in hoc cum Auerroistis conueniunt, propter idem fundamentum; cum enim dicant essentiam materiæ esse potentiam, & potentia sit respectiua ad formam, dicunt quod materia non potest cognosci sine forma.

Zim. & Thomistæ. (margin)

Excellentissimus Piccolomineus lib. 2. de Materia c. 2. impugnat opinionẽ Scoti primò sic. Quod est proprium formæ, non est tribuendum materiæ, sed propria ratione formare mentem, siue percipi à mente, est proprium formæ, ergo non est tribuendum materiæ. Minor probatur: quia recipi in alio, terminare, & formare aliud, est proprium formæ, hinc dixit Arist. 3. de Anima tex. 6. quod mens est locus formarum.

Piccolom. Primum. (margin)

2. Secundò sicut sensus 2. de Anima, tex. 121. dicitur recipere species sine materia, ita longe magis mens dicitur recipere species sine materia, non materiam, vnde Arist. 3. de Anima, tex. 38. docens quomodo anima sit omnia, ait, non lapis est in anima, sed species lapidis.

3. Tertiò Arist. 3. de Anima tex. 9. inquens de aptis intelligi à mente, naturam carnem, & esse carnis, scilicet compositam, & formam, non autem materiam, ergo materia non est per se intelligibilis.

4. Quartò 3. Physic. capite de infinito, infinitum dicitur secundum se ignotum; at materia est quoddam infinitum, & indeterminatum citra terminum, ergo, nedũ est ignota per se, sed causa ignorantiæ.

5. Quintò. Sicut se habet res ad esse, ita ad cognoscendum: at materia non est quid, nec pars quid est, sed vehiculũ ipsius quid est, vt assumitur in calce 2. Physic. ergo materia non est per se cognoscibilis.

Declaratio opinionis Scoti et Aduersariorum confutatio. Cap. III.

VT veritas in hac re sit manifesta, primò dilucidabimus secundam conclusionem, dein de primam; Quò ad secundam igitur est notandum, quod materia prima tam quò ad si est, quàm quò ad quid est, cognoscitur via transmutationis, & corruptionis: hac enim Methodo Aristoteles adinuenit materiam primã dari in 1. Phys. tex. 51. & eadem methodo adinuenit definitionem materiæ, ex eo enim quod videmus cõtinuò aliquid corrumpi, & in illa corruptione aliquid deperdi,

Met. (margin)

pedo, scilicet formam, & aliquid remanere, arguimus dari subiectum illarum contrariorum, & eadem via & methodo inuenimus essentiam materiae: ex eo enim quod ipsa remanet in corruptione, & modo hanc formam recipit, & modo aliam, dicimus quod materia est vna, sit informis, sed in potentia ad omnes formas recipiendas; & ita hac methodo à posteriori, & ab effectu, satisfacimus quaestio, an sit, & quid sit materia prima; at haec methodus includit habitudinem ad formam, vt patet: quia transmutatio fit in subiecto; ergo hanc etiam in Theorematibus Logicis diximus esse methodum inuestigandi definitionem substantiae, scilicet demonstrationem quia, vt ibi explicauimus, & probauimus; quomodo hoc etiam fiat, declarauimus in Theoremate de regressu, quaere in his duobus locis. Hinc facile possumus ostendere, quomodo opinio Scoti sit verissima: patet enim quod eadem methodus inseruit ad venandum de materia prima quod est, & quid est: non autem vt dicebat Marcantonius, ad an sit, inseruit methodus, & demonstratio ex transmutatione, & ad quid est analogia ad arte facta; immo particulariter contra hoc, quod analogia ad arte facta non sit methodus, & via sufficiens ad intelligendum quid est, de materia ostendo. Haec similitudo ex se non facit fidem, sed praesupponit methodum ex transmutatione substantiali, ergo per se non est sufficiens. Antecedens probatur: quia si quis arguat, Sicuti se habet materia respectu artificialium, ita materia respectu formarum naturalium; sed materia artificialium, &c. Statim quis posset negare Maiorem, scilicet, illam similitudinem, scilicet, quod sicuti se habet materia artificialium respectu formarum artificialium, ita materia formarum naturalium se habet respectu formarum naturalium: nisi enim probetur, ex se nihil valet; pro tanto ergo valet, quia ex transmutatione substantiali apparet haec similitudo, & proportio: quia enim in corruptione naturali destruitur forma, & remanet materia, & illa materia est informis de se, & potentialis ad omnes formas, hinc cognoscimus materiam rerum naturalium esse similem materiae artificialium; non ergo haec similitudo est vera, & propria methodus inuestigandi quid est de materia prima, sed est transmutatio substantialis. Hinc patet ad duas primas obiectiones Marcantij, non enim valent contra Scotum: non enim dicit Scotus, neque eius opinio asserit analogiam esse methodum intelligendi cognitionem de materia prima an sit; immo diximus, quod Analogia, neque est methodus ad intelligendum quid est, de materia, vt ipse falso arbitratur. Secunda vero ratio facit pro nobis, quia diximus, quod via generationis ostendit quod est, deinde addimus, quod etiam facit scire quid est, vt longo sermone declarauimus in Theoremate Logico, quia demonstratio quia, notificat substantiam. Ad Auctoritatem vero dico, quod illa Citatio non deducitur ex illa Analogia praecise, sed ex rationibus superius adductis ex ratione transmutationis, quibus Aristoteles probauerat materiam esse subiectum contrariorum, sed in se nullum contrarium habere, sed esse susceptiuum illorum; ex hac enim efficaciter deducitur, quod materia est informis, & in potentia ad omnes formas, illa autem analogia inseruit pro maiori declaratione, sed ex se non habet vim demonstrandi, & per hoc patet ad secundum. Ad tertiã rationem pro solutione est notandum, quod duobus modis potest exponi ille textus. Vno modo, vt exponit Marcantonius, scilicet, quod ibi dicat subiectã materiam cognosci per analogiam ad arte facta, & expositio est satis conformis verbis textus, sed tamen non propter hoc dicimus, quod Aristoteles voluerit hanc analogiam esse methodũ cognoscendi quid est materia prima: sed esse quandam leuem argumentationem, quae simul cum methodo ex generatione, & corruptione deducta, deducit nos in cognitionẽ quid est materia prima. Alio modo potest exponi conformiter expositioni Auerrois, scilicet, quod subiecta materia cognoscitur in analogia, id est in habitudine ad formam: ex se enim habet ordinem & relationem essentialem ad formam; est enim subiectum formae ex propria natura,&c.

Theo. 17.

Theo. 3.

Ad duas primas obiectiones Marcantij.

Theo. 17.

Ad 3.

ra, & ideò cum includat talem habitudinem, non potest cognosci, nisi in hac habitudine, & analogia ad formã: hanc autem habitudinem materiæ ad formã declarauit per similitudinem materiæ artefactorum: æs enim non est forma, neque aliquid formæ, sed potentia omnes formas artificiales includit; & etiam materia de se nõ est forma, nec habet formã, sed potentia omnes formas includit, & sic conspicitur, quod materia habet habitudinem ad formam, & sic potest cognosci ista res. Sed Auer. errauit in eo, quod ulterius progrediens, dicit materiã nullo alio modo esse cognoscibilem, nisi in hac habitudine, quod falsum est, ut in prima Cõclusione declarauit. Sententia porro uerũ est, quod materia, quæ est subiectũ, & tertium principiũ rerum naturaliũ, nõ est cognoscibilis, nisi in hac analogia, sed ut est ens absolutũ per se, ut ostendimus in Theoremate de actu entitatiuo, est p se intelligibilis sine hac habitudine, & analogia: quia eis ens & intelligibilitas est passio entis, & sic hæc ratio cõtra nos nullum hẽt robur.

Confirmatur 1. Cõclusio. Pro confirmatione uerò primæ Conclusionis non sunt alia fundamenta consideranda, quam illud, quod superius adductum est, nempe, quia materia secundum se, est ens absolutum: omne autẽ ens est intelligibile per se, quia intelligibilitas est passio entis: quod fundamentũ adhuc probatur, quia ens est obiectum adæquatum intellectus, ut dictum est in proprio quæsito, & sic omne ens per se intelligibile, sicut omnis color est per se uisibilis, dato quod color sit obiectum adæquatũ uisus, tamen specialiter cõtra fundamentũ Aduersariorum arguo, & probo, quod actus formalis non sit causa intelligibilitatis rei. *Contra fundamentũ aduersariorum.* Quando illi dicunt, quod actus est causa intelligibilitatis, uel intelligunt ex parte rei, uel ex parte intellectiui: ex parte rei, hic est sensus, quod actus est causa ꝓpter quã res est intelligibilis. Si secundo modo, hic est sensus: actus est causa propter quam intellectus intelligit eam. Si primo modo, adhuc duobus modis intelligere possunt, uel enim intelligunt, quod actus est causa propter quam res est intelligibilis materialiter, & obiectiuè, id est actus formalis solus est obiectum intelligibile sine materia intellectionis. & non aliud uel intelligunt, quod actus est causa, & ratio propter quã res est intelligibilis formaliter, adeo quod actus est ratio formalis, qua res est intelligibilis; ita quod sũt tres sensus; Primus est, actum est causa propter quã intellectus intelligit rem: Secundus, actus est causa, propter quam res est intelligibilis obiectiuè; Tertius: actus est causa propter quam res est intelligibilis formaliter. Aduersarij non intelligũt primo modo, quia tunc nulla esset disputatio inter nos, quia non loquimur de intellectu nostro, an possit materiã nec ne intelligere, sed loquimur de materia ipsa in se, an sit intelligibilis; & si hoc modo intelligerẽt, esset omninò quoque falsũ, quia intelligẽtiæ abstractæ sunt in summo actu, & tamen ex secundo Met. & alibi, sunt difficillimè cognitu ab intellectu nostro, quia se habet respectu illarũ ut oculus Nicticoracis respectu solis. Restat ergo, quod intelligant secundo, uel tertio modo; sed neque secũdo modo est uerus: quia si solum actus formalis esset obiectũ, & materia intellectionis, operata entia non essent intelligibilia, ut materia, compositũ, actus secundus, scilicet operationes, itẽ entia, de quib. loquitur Arist. 2. Physic. tex. 4. quæ nõ sũt naturalia neque habẽt naturã, & sic nõ sunt forma, nec materia, nec cõpositum, sed sunt secundũ naturã, quod tamẽ est falsum, immò hæc cognoscimus, & illis mediantibus ascendimus in cognitionem formæ compositi. Præterea, tunc materia prima nullo modo esset intelligibilis, quia quod est extra obiectum alicuius potentiæ, nõ potest ullo modo percipi ab illa potentia, ut sonus, quia est extra obiectũ uisus, nullo modo est uisibilis: ergo si actus formalis sit obiectum intellectus, materia nullo pacto poterit intelligi, nisi forsan dicant per accidens, ut dicimus, quod albedo in ædificio est ædificatiua per accidens, sed quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. Relinquitur ergo tertius sensus, in quo ipsi loquuntur: sed hic quoque est falsus, quia similiter tunc sequeretur, quod actus secundus, & entia secundum naturam, non essent per se intelligibilia, probatur consequentia: quia illud, à quo assumitur ratio

formalis

formali, intelligibilitatis, redderetur inintelligibile, sed actus secundus. & entia secundum naturam, secundum se sunt denudata ab actu primo, & forma, quia forma non clauditur in eorum entitate, vt patet, sed sunt entia distincta. Similiter materiae primae tunc repugnaret intelligibilitas, quia ei repugnat actus, & forma, & sic neque vllo modo posset intelligi, & tamen Aduersarij concedunt ipsam intelligi, nam eius definitionem, & proprietates assignant. Nec valet dicere, cognoscitur per formam, quia cui repugnat ratio formalis intelligibilitatis, est penitus inintelligibile, sicut id, cui repugnat ratio formalis entitatis nullo pacto est ens, etiam sicut, quia ei repugnat ratio visibilitatis, nullo modo nec per se, nec per accidens est visibilis, neque est, quod dicant esse intelligibile per accidens: quia hoc est falsum, vt visum est, deinde, quae sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. Ex his patet, quod haec propositio, quae est fundamentum Aduersariorum, actus est causa intelligentiae, est falsa secundum intellectum eorum. Sed est hic

Nota notandum, ne decipiamur, vt decepti sunt

dum. Aduersarij, quod quidem omne ens reale est intelligibile, siue sit substantia, siue sit accidens, siue materia, siue forma, siue perfectum, siue imperfectum, sed tamen vnum ens nō est ita perfectè intelligibile, vt alterū, sed illud, quod habet nobiliorem entitatem, est perfectius intelligibile, & quoniam forma est perfectius ens quam materia, ideò forma est magis intelligibilis. Insuper cum forma sit causa, dans entitatem rebus, forma quoque dicitur causa intelligibilitatis rerum, quod enim tribuit rei entitatem, tribuit quoque intelligibilitatem, quia intelligibilitas est passio entis: Cum itaque forma sit causa entitatis, est quoque causa intelligibilitatis, & in hoc sensu vera est illa propositio actus, & forma est causa intelligibilitatis, sed hoc non officit nobis, vt dictum est: quia nos concedimus, quod illud est magis intelligibile, quod habet nobiliorem actum; vnde substantiae abstractae propter hoc sunt maximè intelligibiles, id est perfectissimè intelligibiles, non tamen sequitur, quod ens parum entitatis, & res, quae nihil habet actus formalis, dummodo sit ens, non sit per se intelligibilis, vt dictum est. Ad quod vberius declarandum, valde est vtilis illa disputatio, quod difficultas cognoscendi res non prouenit ex parte rerum, sed ex parte nostri intellectus, de qua suo loco; licet enim vnum intelligibile non sit ita perfectum vti alterum, tamen vnumquodque quantum est ens se est aequè facilè intelligibile, vt reliquum. Hinc patet quomodo potentia sit causa ignorantiae, & occultationis, quia quod est potentiale, est parum entitatis, & sic est parum intelligibile, & propter hoc materia prima dicitur parum intelligibilis, quia est maximè potentialis, & intelligentiae maximè intelligibiles, quia nihil participant de potentia, sed sunt entia perfectissima.

Hinc ad primam rationem nego Ma- Ad 1.

iorem, quia omnibus modis est falsa. Ad secundam concedo, quod potentia est causa occultationis, quia minuit entita-

tem, & perfectionem eius. & ideo dico, Ad 2.

quod materia est intelligibilis satis exiguo modo, quia habet maximum de potentia, cum hoc tamen stat, quod materia est per se intelligibilis: tamen quia materia per se insensibilis, ideo pro hoc statu cognoscitur per res sensibiles propter ordinem, & connexionem nostrarum potentiarum, & communiter dicitur materia inintelligibilis, quia est insensibilis, vt diximus in Theoremate de obiecto intelle-

ctus. Ad rationem Themistianam patet, Ad rationem Themistianam.

quod procedit ex falso fundamento, scilicet quod materia nō habet entitatem absolutam. Ex his facilis est responsio ad rationes Piccolominei. Ad primā negatur

Minor, Ad 1.

ad probationem respōdeo, quod aliquid recipi in alio, & formam aliud, potest intelligi duobus modis, vel vt actu in materia, vel vt obiectum in intelligente, primum est omnino proprium formae, sed secundum est omnino contra eius: [illegible] autem receptionis patet quod magis distat ab inuicem, quam Caelum à terra, quod conspicuè patet ex auctoritate, & exemplis Arist. in 3. de Anima tex. 8. quod intellectus est locus formarum, neque enim hoc intelligitur de formis rea-

libus

stibus realiter, sed de speciebus formarũ, quæ intentionaliter in intellectu, & mente recipiuntur; quælibet autem ens habet huiusmodi species, & formas. Per
Ad 2. hoc patet ad secundum, vult enim dicere Arist. quod non recipitur in anima lapis materialiter, sed spiritualiter per suam speciem, ideò non sequitur propter hoc, quod materia in se non sit intelligibilis, ipsa quoque per propriam speciem non
Ad 3. possit intelligi. Ad tertium dico illud tenus est explicatus in Theoremate de primo cognito, pro nunc dicatur, quod locus ab auctoritate negatiuus non valet.

Ad 4. Ad quartum dico, quod concludit materiam esse parum entitatis, quia plurimum potentialitatis habet, & sic est parum intelligibilis, concludit etiam valde esse remotã à sensu, quia distat ab actu formali, & sic est insensibilis, & ideo prout hoc stat per se est parum intelligibilis, sicut etiam intelligentiæ, non ex parte entitatis, sed ratione eadem, & conditionis nostrarum potentiarum.
Ad 5. Theo. 25. Ad quintũ negatur Minor. Ad probationem iã probata est alias in proprio Theoremate, quod materia est pars quidditatis, & habet suum quid.

THEOREMA XXVI.

In materia prima non datur forma corporeitatis, siue ratio seminalis coæterna ei.

Positio Alberti Magni, & aliorum. Cap. I.

SCotus secundo Sententiarum d. 18. q. vnica, recenset quandam opinionẽ, quæ à Marginalibus tribuitur Alberto Magno, & Henrico, & ab aliis tribuitur Auicennæ, & aliis, quæ asserit in materia prima esse formam corporeitatis æternam. Circa hanc materiam tria sunt facienda; Primò declarabimus, quid intelligant per hanc formam corporeitatis; Secundò eorum rationes adducemus;
1. ra. Tertiò examinabimus illam. Quo ad primum, existimant isti, in materia prima esse quandam formam substantialem æternam, quam appellant formam corporeitatis, quæ quidem per seipsa non est perfecta forma, sed imperfecta: dat tamen materiæ, vt sit receptiua omnium formarum; Hæc forma appellatur ratio seminalis, siue inchoatio formarum, quia ex illa educuntur omnes formæ tanquã ex seminario, & radice, & dicunt, quod licet sit imperfecta, coagit tamen generanti extrinseco in prima generatione cuiuscunque rei. Pro hac opinione adducit
1. ra. Scotus varias rationes, & sunt istæ; Nisi hæc forma admitteretur in materia, sequitur quod daretur creatio, immò quod hæc, quæ generatio appellari solet ab omnibus, erit creatio. Consequens est falsum, tam secundum Philosophos, quam Theologos, quia Philosophus nõ admittit creationẽ, neque Theologus admittit, quod agens naturale possit creare. Consequentia probatur: Quia creatio est productio alicuius nulla illius rei producte parte supposita, sed sic est, quod si forma producitur ab agente sine hac forma seminali in materia, producit illam totaliter, nulla sui parte supposita, ergo agens naturale creat, & sic illa, quam nos appellamus generationem erit creatio: at si admittamus illam formam corporeitatis, patet, quod non sequitur hoc inconueniens, quia illa præsupponitur tanquam pars formæ inducendæ.

2. ra. Secunda ratio, sequeretur quod nulla generatio esset naturalis, consequens est falsum, vt patet: consequentia probatur. Ille motus est violentus, & non naturalis, qui est totaliter ab agente extrinseco, nullo autem pacto ab intrinseco, sed sic est, quod si non admittatur hæc forma seminaria in materia, quæ coagat agenti extrinseco, omnis agens in motu generationis est extrinsecum, quia materia non potest agere, neque forma inducenda, quia nõdum est, nil aliud autẽ internũ adest; Relinquitur ergo, quod omnis generatio sit
3. ra. violenta. Hæc ratio cõfirmatur, ex Arist. in 2. Physicorum, tex. 1. vbi ait, quod naturalia differũt ab artificialibus per hoc, quod naturalia habent principium internum motus, artificialia verò nequaquã; per quod principium potest, quod vult intelligere principium actiuum, non passiuum, artificialia enim quoque habent

princi-

principium passiuum. At si haec forma perpetuò innexa materiae negaretur, res naturales nullum haberent principium actiuum intrinsecum.

4. Quartò ait Aristoteles 7. Metaph. tex. 22. quod principium artificialium est in componente, & principium naturalium est in ipsis; certum est quod in hac auctoritate vniformiter loquitur de principio, alioquin non valeret argumentum quod ibi facit; probat enim sic, quod Philosophia naturalis distinguitur à practica, quia naturalis est circa ea, quae habent principium in re mota, practica verò est circa ea, quorum principium est in operante, siue in intellectu. Necesse est ergo quod intelligat vniformiter de principio, scilicet de illo, per quod scientiae illae distinguuntur; tunc sic: sed principium artificialium est actiuum, ergo principium, quod est in natura, debet quoque esse actiuum; at tale nil aliud esse potest, quam illa forma corporeitatis, ergo.

5. Quintò, tertio Ethicorum violentum est, cuius principium est extra non conferente vim passo; ergo per oppositum passum naturale est illud, quod nō mouetur totaliter ab extrinseco, sed ipsum quoque passum aliquam vim confert; ergo hoc quod in passo naturali confert hanc vim, nil aliud esse potest quā forma haec, vt dictum est, ergo datur forma corporeitatis aeterna materiae quae est inchoamentum, & ratio seminalis omnium formarum.

6. Sextò arguūt alij pro hac opinione sic. Tria supponendo, Primò quòd supremū genus in cathegoria substantiae vniuocum est corpus, quod sola caduca corpora complectitur. Secundò, genus vniuocū illud solum dicitur, cui aliqua vna natura communis extra animam respondet. Tertiò, quòd haec natura communis à qua sumitur vniuocatio, non potest esse sine forma. Tunc ita argumentamur; Corpus quod est supremum genus cathegoriae substantiae, est vniuocum genus omnium caducorum corporum, ergo ei respondet in rebus aliqua vna forma ab omnibus talibus corporibus participata, datur ergo forma corporis; si ergo datur, ergo aeterna est, quia quod est in re intereunte, debet quoque esse in re generanda, non debet interire, at corporis natura, siue forma nulli rei generandae repugnat, immò est omnibus necessaria, & est in omnibus rebus, ergo nunquam interire debet, ergo est aeterna; sola autem materia est aeterna, ergo in materia solum esse potest, & sic concludunt quod forma corporis sit aeterna.

Huius opinionis confutatio. *Cap. II.*

HAec opinio communiter ferè reijcitur ab omnibus, Scotus tamen praecipuè contra eam loco supra citato argumentatur, & impugnat fundamenta huius opinionis.

Primò sic. Illi ponunt hanc aeternā formam in materia ad vitandam creationem, & dicunt quod si haec forma admittatur in materia, optimè saluatur, quod generatio naturalis non sit creatio. Contra hoc non saluatur; quia quaero vtrum illa pars formae de nouo adueniens, per generationem praefuerit, an non: si dicas quòd non, ergo cum illa forma non sit à se, sed ab alio agente illam producente, & nihil illius praefuerit, creatur: si dicas quòd praefuit, ergo nihil noui acquiritur per generationem, & sic nihil est totaliter nouum, sed quodlibet erit in quolibet, quod repugnat Philosopho 1. Physicorum, tex. 37. Huic rationi forsā aliquis responderet, quod licet pars generanda non praecesserit, praecessit tamen forma illa aeterna, quae est pars eius imperfecta, & sic non creatur. Haec responsio est contra ipsos, quia ipsi aiunt, quòd illud creatur, quod producitur in esse, nulla eius parte praesupposita; si hoc est verum, sequitur quòd illa pars quae de nouo in generatione aduenit, creatur, quia ipsa non praefuit, neque aliud illius partis; illa enim praecedens forma aeterna, non est pars formae quae de nouo aduenit, alioquin haec pars de nouo adueniens, esset prius quam esset; si autem dicat, quòd haec pars praefuit, ergo nō datur aliquod nouum in generatione, vt supra. Ratio itaque est efficacissima, quia procedit ex supposito falso aduersariorum, & est ad hominem: falsum est enim quòd illud

Prima ratio

dicatur

dicitur creari, quod producitur in esse, nulla parte sui praeexistente: sed aliud creari dicitur, quod producitur de nihilo, scilicet, nulla praesupposita materia; aliter quod id, quod producitur in esse, licet nulla pars ipsius praeexistat, dummodo de aliqua materia producatur in esse, nō dicitur creari, sed generari: & sic in proposito, cum omnis forma naturalis educatur de materia, licet nihil formae praeexistat, non dicitur creari, sed generari.

Secun-da. Secundò quod talis forma quae sit ratio seminalis, non praeexistat in materia, probatur sic: Supponendum est ut etiam dicunt Adversarij, quod forma illa praeexistens in materia, & forma adveniens, sint eiusdem rationis, alioquin illa forma esset ex diversis rebus diversarum rationum, tunc sic: agens quod in virtute sua activa habet formam perfectiorem, habet quoque imperfectiorem eiusdem rationis, ergo sicut perfectior ponitur in esse per generans, sic & imperfectior, ergo non est opus ratione seminali praeponere in materia.

Ter-tia. Tertiò, pars formae per generationem inducitur, aut educitur de potentia materiae immediatè, & tunc frustra ponitur ratio seminalis, & haec forma in materia, aut non educitur de materia, sed de illa ratione seminali, vel de materia quatenus est sub ratione illa seminali, & forma illa corporeitatis; sed utrobique haec etiam absurda sunt, quia utrobique sequitur quod aliquid deducatur ad actū de aliquo eiusdem rationis cū ipso. Consequentia patet: quia ratio illa seminalis, vel materia, ut est sub illa ratione, & forma, est eiusdem rationis cum forma inducenda, ut illi concedunt, & concedere habēt ratione superius adducta; falsitas consequētis probatur: quia nihil fit ex alio eiusdem rationis cum ipso, non enim equus fit ex equo, neque bos ex bove, nisi ratione agentis, sed omne quod fit, ex suo contrario fit, vel ex medio, ut dicit Philosophus primo Physicorum tex. 42. & inde.

Quar-ta. Quartò, si haec forma corporeitatis datur in materia prima, aut est eadē respectu contrariarum formarum, aut in materia prima sunt singulae rationes seminales singularum formarum specificarum; Non potest esse eadem: quia tunc eadem in numero erit pars formarum contrariarum, quod est inconveniens. Praeterea, illae formae contrariae ex quo sunt contrariae, differunt; non differunt autem per rationē illam seminalem, quia illa est illis communis, & est eadem secundum adversarios, ex hypothesi: ergo per aliud differunt, & sic sunt compositae ex partibus diversarum rationum, quod est falsum, cum illae sint simplices. Si verò in materia sint singulae rationes seminales singularum formarum, tunc vel una informabit materiam, & aliae non, & sic erunt per se subsistentes, aut omnes informabunt, & sic cum sint diversae speciei illa materia, una erit informata diversis formis specificis substantialibus, quod quàm sit impossibile esse patet; non ergo admittenda est aliqua ratio seminalis in materia, neque forma corporeitatis, neque plures.

Impugnat etiam aliud fundamentū desumptū ex naturalitate generationis; quia falsum est, quod naturalitas generationis desumatur à principio activo, & hoc probat, quod natura non sit principium activum, sed passivum, de quo suo loco, ideò non est quaerendum principiū activum in generatione ad hoc ut generatio sit naturalis, sed sufficit principiū passivū, & sic propter hoc nō est opus ponere hanc formā corporeitatis, quae sit principium activum generationis coordinatū agēti externo, sed pro principio activo sufficit agens externum, internum verò omne principium naturale est passivum. Quin-ta.

Alij arguunt contra hanc opinionem ut Avicenna: Si haec forma aeterna esset in materia, non posset ulla alia forma recipi in materia, consequens est falsum, quia tolleretur generatio substantialis omnino. Consequentia probatur: quia materiā per hanc formam constitueretur in actu, & sic omnis forma illi adveniens esset accidentalis, siquidem omne adveniens alicui in actu est accidens. Ratio alio-rum.

Quidam respondēt, quod duplex est forma, alia specifica, & alia generica, specifica quidem constituit in esse actuali, & quodcunque advenit enti existenti in actu per talem formam, est accidens: sed forma generica non constituit in actu

existentiae, & ideo forma illi advenire potest, quae ipsam constituat in esse actuali existentiae, & sic in proposito.

Cum haec forma corporeitatis sit generica, non constituit materiam in esse actuali existentiae, & sic formae specificae materiae advenire possunt, & illam constituere in esse specifico actuali, neque sunt accidentia.

Contra hanc responsionem arguit Zabarella; quia vel forma corporeitatis est [illegible] materiae, ita quod intrinsece inhaereat essentiae materiae, & sit inseparabilis ab ipsa, vel illi inest potentialiter, ita quod materia respectu illius est in potentia contradictionis. Non est dicendum hoc secundum, quia cum frustra sit forma, quae non reducitur ad actum, posset contingere, quod quandoque materia esset sine hac forma, & sic illa forma esset corruptibilis, neque esset aeterna; Si vero dicatur primum, ut dicere habent, valet argumentum factum; quia cum talis forma intrinsece inhaereat essentiae materiae, sequitur, quod nulla alia forma substantialis illi advenire possit: quia forma existens prohibet extraneam. Sed neque haec impugnatio est valida, quia dicunt, quod forma existens specifica prohibet aliud eiusdem speciei, & sic si illa forma esset specifica, utique non posset materia recipere alias formas specificas, sed, quia haec est generica, non sequitur. Unde dicerent, quod recipiens debet esse denudatum a natura recepti specifica, non generica, de quo alias.

Positio opinionis Scoti, & solutio rationum Adversariorum. Cap. III.

PRopter rationes adductas, Scotus aperte sustinet, quod in materia non datur talis inchoatio formae, neque forma corporeitatis: quid autem sit ratio seminalis, & in quibus sit, declarat, sed nos suo loco tractabimus de illa. Nunc ad rationes Adversariorum respondendum est.

Ad 1. Ad primum patet ex dictis in confutatione opinionis adversariorum: non valet enim consequentia, quia generatio fit ex subiecto materia, & hoc sufficit ad salvandam generationem non esse creationem.

Ad secundum similiter negatur consequentia; Ad probationem dico, quod principium naturale non est activum, sed passivum, & motus non dicitur naturalis a principio activo, sed a passivo, quia natura est principium passivum naturalis motus, & quamvis, ut dicam alio loco, aliquis motus totaliter sit a principio activo externo, tamen si sit conformis principio passivo interno rei materiatae, est naturalis, si vero sit contrarius principio passivo motae, non est naturalis, sed violentus, ut in quaestione, An natura sit principium passivum motus tantum [illegible]. Ad 2. The. 15.

Ad tertium quod est confirmatio praecedentis [illegible] pro nunc. Quod artificialia differunt a naturalibus, non solum per principium activum, sed per principium passivum: quia naturalia habent principium passivum inclinans ad talem motum, sed artificialia nequaquam, sed tantum non repugnantiam. Ad 3.

Ad quartum dico, quod Aristoteles ibi non loquitur uniformiter in omnibus, sed solum quantum ad distinctionem obiectorum, ut dicam infra mox. Sed quando dicit, quod principium artificialium est in cognoscente, intelligit de principio activo, sed cum ait, quod principium naturalium est in motis, intelligit de principio passivo. Ad impugnationem Respondemus, falsum esse, ibi loqui de principiis uniformiter omnibus modis, nam principium rerum naturalium est passivum, ut dictum est, principium artificialium, sive obiectorum scientiarum practicarum est activum principium, tamen utraque uniformiter se habent quo ad hoc, quod sunt distinctiva horum obiectorum & scientiarum; non sunt autem uniformia quo ad rationes proprias; quia unum est activum, aliud passivum, unum est in intellectu, aliud in re mota, utrumque tamen est distinctivum sui obiecti ab alio obiecto, & ab alia scientia. Ad 4.

Ad quintum, authoritas illa, violentum est illud, cuius principium est extra, non conferente vim passo, debet sic exponi, quod violentus motus est ille, qui fit a principio externo, passo non conferente vim, scilicet passo non praebente inclinationem, & tendentiam ad talem motum. Ad 5.

rem, sed potius prahente repugnantiã, vt inferius [illegible].

Ad 2. Ad secundum quicquid sit de illis suppositis quorum primum est falsum, vt inferius ostendam, ad argumentum dico, quod datur forma vna correspondens corpori, quod est genus vniuocum substantijs cælestibus, & mortalibus, sed est vna generatione numero, & ideò hæc non potest in materia nuda consistere perpetuò, & ideò in argumento est fallacia æquiuocationis ab vnitate generica ad vnitatem numeralem. Vnde concedo, quod forma generica sit æterna, quia vniuersalia sunt æterna, sed forma vna numero nulla est æterna, & nihil numero vnum est æternum nisi Cælum, cætera sunt corruptibilia, hoc modo etiam rationale est forma æterna hominum, ex hoc autem inferre, quod in materia detur vna forma numero æterna, est absurdum.

THEOREMA XXVII.

Materia non est vna numero, sed specie.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & aduersa reijcitur. Cap. Vnicum.

SCotus in quarto distinctione vndecima, quæst. partic. secunda, contra Aegidium sustinet, quod materia prima non est vna numero, sed diuersis ac sublimere videtur eam esse vnam specie, & euidentia, quod est idem, quod esse vnius rationis, vt quid. Pro hac opinione tres rationes
1. ra. adducit, sed peritissimi hac. Dicere, quod materia sit vna numero in omnibus compositis est contra Philosophũ, & contra rationem, ergo non est asserendum. Quod sit contra Philosophum probatur: quoniam Philosophus in duodecimo Metaphysic. tex. 27. loquens de per se principijs, ait, quod sicut principiata sunt alia, sic etiam per se principia, & hoc secundum genus, & speciem, & numerum, & ad propositum expressè dicit: [illegible], quæ sunt in eadem specie diuersa, supposita sunt [illegible] præcisè, sed quia singul[illegible] est vna materia & forma [illegible] & mea, ratione autem vniuersali eadem. Ex hoc loco clarè deducitur, quod et intentione vult, quòd materia mea, & tua, quæ est per se principium meum, & tuum, est diuersa

numero. Secundò ex processu Aristot. in primo Physic. tex. 81. & primo de generat. tex. 24. & secundo tex. 51. de generatione in prosequendo materiæ, patet materiam non esse vnam numero, in omnibus enim his locis Aristoteles ait materiam esse subiectum substantiale transmutationis, & vtriusque termini. Ex hoc deducitur, ergo materia est eadem in genito & corrupto aliquo modo, quo modo non est eadem in eadem simul genitis, quia si esset eadem eodem modo generatio, & corruptio, non magis concluderent materiam in genito, & corrupto esse vnam, quam diuersorum existentium simul, sed in successione est eadem numero in igne genito, & in aere corrupto igne, ergo non potest esse eadem numero in aere, & igne simul existentibus. Tertiò si materia eadem numero esset simul sub forma aeris, & ignis, non requireretur transmutatio corrumpens vnum ad hoc vt materia fieret sub alia forma. 2. ra.

Quartò est contra rationem, quoniam materia est prior ordine naturæ, quàm forma recepta, quia materia est fundamentum, terminum, at prius vt est prius essentialiter non variatur propter variationem posterioris, ergo materia per aduentum formarum non posset plurificari numero si ipsa per se esset essentialiter vna numero, & sic eadem materia numero recipiet diuersas formas substantiales contrarias vel saltem incompossibiles vt aeris & ignis, & tunc vlterius sequeretur, quod generans posset generare aliud corrumpendo, etiã eadem materia numero possit esse sub forma hominis, & simul & sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent perficiendo eandem materiam. 3. ra. 4. ra.

Ex omnibus his rationib. concluditur, materiam primã non esse vnam numero, sed cũ necessario materia sit vna, quia vnitas est passio entis, & ideo cõpetit omnibus entibus, necessariò debet esse aliquo modo vna, & cum vnum solum tribus modis dicatur ex Aristotele 5. Physic. tex. 31. vnum numero, vnum specie, & 5. ra.

vnum genere, necessario materia erit vna aliquo horum trium modorum; dictum est autem, quod non est vna numero, non ergo vna vel specie, vel genere. non videtur autem posse dici, quod sit vna genere, quia non habet differentias specificas, per quas distinguatur in suas species, neque habet species, vt patet, erit ergo vna specie, quia est vna species entis, dividitur autem in plura numero per vltimas actualitates suas. Vel dicamus, per vltimas actualitates formas, neque enim reperitur materia vna numero distincta ab altera, nisi in composito, & sic quod est ratio individualis compositi, est etiam individualis ratio materiae.

Tamen Gandauensis lib. 1. Physic. q. 14. Conclusione secunda, & Zimara ex Auctore Theorematum 93. aperte sustinent, quod materia prima sit vna numero. distinguit enim de materia prima, & proxima compositi & hanc fatetur esse plures numero, materiam vero remotam esse vnam numero a fortiori omnium generabilium & corruptibilium, & probat primo sic: quia omnium quae transmutantur ad inuicem, est vnum subiectum numero, cum transmutatio requirat subiectum vnum numero sub vtroque termino transmutationis, ex 1. Physic. tex. 62. & 3. tex. 8. at omnia naturalia sunt transmutabilia ad inuicem, vt patet ad sensum, ergo materia est vna numero in omnibus entibus generabilibus & corruptibilibus. Secundo materia prima de se non est distincta, oportet ergo eam habere aliquam vnitatem, quia vniuersaliter quaecunque distinctionem non habent, vt sic, vnum dicuntur, sed materia non est specie vna, neque est vna genere, neque vna analogia, ergo relinquitur, quod sit vna numero. Modus autem dicendi eius est hic; Aliquid dicitur vnum numero duobus modis. Primo positiue, & hoc modo illud dicitur vnum numero, quod habet formam vnam numero per quam est individuum, vt contingit, de quolibet individuo. Alio modo aliquid dicitur vnum numero priuatiue, quia est vnum per priuationem omnium formarum individualium, a quibus est multitudo numeralis, materia non est vna numero primo modo, sed secundo, quia ipsa non habet aliquam formam, imo per quam sit vna numero, sed caret omnibus quantum est ex se, non quod careat omnibus simul, sed quia ipsa materia in essentia sua nullam formam claudit. Pro hac etiam opinione videtur esse Aristot. qui 1. Metaph. tex. 1 [illegible] ait, quod in fundamento naturae nihil est distinctum, at materia est fundamentum naturae, ergo in illa nulla est distinctio, ergo est vna numero.

Opin. Gandauensis & Zim.

1. ra.

2. ra.

Modus dicendi huius opinionis Gandauensis & Zimarae. 1. Metaph. tex. 14.

1. ra.

Veruntamen haec opinio non est vera, nec Aristoteli consentanea, & ideo contra eam argumenta Scoti facta sunt efficacissima, quae non oportet repetere. Sed contra modum assignatum ita argumentor. Omnis priuatio reducitur ad positiuum, sed materia per eos est vna numero priuatiue, ergo debet haec vnitas numeralis reduci ad aliquam rationem vnitatis positiuam, antecedens est concessum communiter, & consequentia est euidens. Sed quod decepit aduersarios tamen, est non recte percipere quid sit vnitas specifica, vel generica, & quomodo hae differant ab vnitate numerali, putant quia volunt materiam esse, & habere vnicam essentiam, ideo existimant eam esse vnam numero; quod tamen est falsissimum, sicut videmus naturam specificam esse vnicam essentiam, & esse vnam eius in rerum natura, nec tamen dicimus esse vnam numero, sed specie, ita in proposito, licet materia sit vnica essentia & vnum ens in rerum natura, non tamen est existimandum eam esse vnam numero, quia quod est vnum numero, est incommunicabile pluribus, vt quod, & vt quo, materia vero est communicabilis pluribus, vt quod, vt patet, praedicatur enim de hac, & illa materia, & secatur diuiditur in hanc, & illam materiam, sicut homo diuiditur in Socratem & Petrum.

Refutatio.

Praeterea, distinctio illa de materia proxima & materia remota nullius est momenti, quia materia proxima est quae sub forma actu est, haec materia proxima non est diuersa ab alia materia proxima ex se, & quatenus est materia, sed ex forma, proprietates enim, & rationes propter quas materia proxima est diuersa ab alia materia proxima, in sunt sibi a forma, & vere sunt proprietates compositi, & formae, non materiae.

Non-

Ad primum. Ideo ad rationes pro opinione aduersariorum adductas, ad primā dico quod in locis assignatis Aris. dicit in omni generatione debere reperiri aliquid subiectum, sed tamen non dicit Aristot. quod illud subiectum debeat esse vnum numero, neque potest colligi, sed vltra damus in aliquibus generationibus eandem materiam, quæ erat in corrupto, manere in genito, vt materiam, quæ erat sub forma aeris, eandem numero manere in igne genito ex aere illo corrupto; sed ex hoc non sequitur, quod eadem numero sit materia omnium generabilium, & corruptibilium, vt deducunt aduersarij, immo ex hoc deducitur argumentum in oppositum, vt patet ex secundo argumento Scoti, iam dicto, quia cum sit eadem numero in genito, & corrupto, sequitur, quod non est eadem numero in vtrisque illorum existentibus in esse suo; quia sic simul duo numero existerent in materia eadem numero, quod est absurdum.

Ad secundum. Ad secundam rationem dico, quod est vna specie, vt declaratum est.

Ad tertium. Ad tertium dico, quod ex illa authoritate tantum habetur, quod materia non est ratio, & causa distinctionis, & quod abstrahendo à materia formas, nulla daretur distinctio rerum, quia omnis distinctio rerum compositarum est à forma, non tamen sequitur, quod materia prima secundum suam essentiam, non sit distincta ab alijs entibus specifice; & quod non plurificetur numero a formis; quod tamen materiæ repugnaret, si materia esset vna numero, ex propria natura.

Aduersarij, etiam hoc fateri videntur dum asserunt materiā esse vnam numero, non positiuè, sed priuatiuè; hoc enim est dicere, quod materia est quædam essentia, cui non competit ex se multiplicari numero, sed à forma multiplicatur. Non potest autem materia esse vnum genere, quia non damus plures species materiæ primæ; tamen apud D. Thomam, qui dicit aliam esse materiā rerum generabilium, & corruptibilium, & aliam esse materiam corporum Cælestium, posset dici, quod materia prima sit vnum genere; sed apud nos, qui sustinemus materiam primam esse vnam ratione in omnibus, & quod in Cælo non est materia, oportet dicere materiam primam esse vnam specie, non genere.

THEOREMA XXVIII.

Materia est pars quidditatis substantiæ materialis.

Positio Scoti cū suis fundamentis. Cap. I.

SCotus 3. Sententiarum, dist. 22. q. vnica art. 1. ex professo disputat de hac materia, & sustinet materiam esse partē quidditatis rei materialis, vt ignis, vel hominis, & huiusmodi, & pro hac sua sententia varias producit efficacissimas quidem rationes. Primo est, essentia substantiæ materialis, vt exempli gratia essentia ignis, est sufficiens ratio intrinseca igni essendi substantiam, circumscripta qua- *Prima.* cumque alia re ab essentia ipsa ignis; igitur si essentia ignis est forma circumscripta quacumque alia re ab igne, forma ignis erit sufficiens ratio ipsi igni essendi ignem, & substantiam, ergo ignis esset verè ignis, si esset sola forma ignis; hoc autem est falsum; quia tunc destruitur omnis materia, si enim sola forma circumscripta materia est ignis, materia superflua est, & sic ignis erit ignis, & substantia absque materia; primum antecedens est clarum, quia essentia rei est principium internum sufficiens essendi ipsi rei, reliqua enim, quæ requiruntur ad esse rei, sunt externa. Prima consequentia de se est euidens, similiter secunda consequentia est euidens de se. *Secunda.* Secundò cuius essentia est, secundum se incausata, ipsum quoque est incausatū, quia essentia, & illud cuius est essentia, sunt eadē res realiter, tunc sic; id cuius essentia est incausata à causis intrinsecis, ipsū quoque est incausatū à causis intrinsecis, sed sic est, quod si quidditas, & essētia rerum materialiū nō includit materiā, esset incausata, à causa materiali, quia non habet materiā causam, sic ergo id, cuius est quidditas, est similiter incausatū materialiter: sed hoc ē impossibile, qa tūc frustra poneretur ab Arist. materia causa substātiæ materialis. *Tertia.* Tertiò, cui competunt in genere, nulli al-

tam vnitur, vt faciat vnum per se cum ea, sed solum faciet vnum cum ea per accidens, vel vnum aggregatione, & ratio huius est, quia quae faciunt vnum per se, nō sunt entia completa in genere per se, sed sunt principia rei cōpletae per se in genere, tunc sic, ergo si forma ignis est quidditas completa in genere, vt dicunt aduersarij, forma ignis nulli alteri vniri poterit, ita vt cum quo faciat vnum per se, sed faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione, vt est aceruus lapidum; & sic cū forma ignis vnitur materiae ignis, non faciet vnum per se, sed vt dictum est faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione. Quartò, quod non includit aliquam quidditatem, quae sit in genere, vel non includitur ab aliqua quidditate existente in genere, id nō est in genere, neque per se, neque per accidēs, materia autem certum est, quod non includit quidditatem hominis, ergo si nō includitur in quidditate hominis, & aliorum, ipsa non est in genere, neque per se, neque per accidens, quod autem non est in genere, nihil est, nisi sit Deus, quia solus Deus non est in genere, materia autem non est Deus. Maior patet: quia solum illa sunt in genere per se, quae includunt quidditatem, vt indiuidua, vel sunt ipsamet quidditas, vt homo, & humanitas, illa verò sunt in genere per reductionem & per accidens, quae clauduntur in aliquo, quod est per se in genere; Minor quoque patet, quia ad primam partem, & quoad secundam partem est positio aduersariorum. Quintò, sicut hic actus siue haec forma, & haec materia faciunt vnum per se signatum, vt hunc hominem, ita forma in communi, & materia in communi faciūt vnum per se abstractum in genere, vt hominem, ergo in illo vno abstracto in communi clauditur forma & materia; ergo entitas eius constat ex materia & forma, & consequenter quidditas illius includit materiam & formam; Antecedēs primū patet ex se, consequētia prima probatur, quia ex 2. Physi. tex. 38. causae & effectus proportionātur, si genere genere, si numero numero; igitur sicut compositum singulare constat ex materia & forma, ita compositum in genere abstractum ab illis particularibus constabit ex materia, & forma. Secunda consequentia est etiam manifesta, quia illud, & entitas eius vnum, & idem realiter sunt. Secūdò Philosophus 7. Metaphysic. tex. 34. vult, quod sicut ex hac materia contracta cum hac forma fit hoc indiuiduum vltimatū, ita ex materia communi, & forma communi resultat quidditas communis, ergo materia est pars quidditatis in communi; probatio autem huius deductionis Philosophi est: quia ex hac materia & ex hac forma, ideo fit vnū, quia haec est actus, illa verò potentia, sed esse actum, & esse potentiam conuenit per se pluribus, ergo per aliquid commune eis competit huic materiae potentia, & huic formae actus, illud commune non est aliud forma, & materia, quae primò faciunt vnum non sed omnino per se, vnum habet per se vnum aliquid quod est, ergo & quidditatem, & sic materia in communi & forma in communi faciunt quidditatem; haec Scotus loco citato & alibi habet alias rationes, quas vide apud Antonium Andream in hac quaestione 7. Metaphi. q. 13. & sed pro nunc ista sint satis.

Quarta. (margin)
Quinto. (margin)
Scotus (margin)

Ponitur opinio Aduersariorum cum suis fundamentis, quibus impugnatur opinio Scoti, & eadem reiicitur. Cap. II.

EX aduersis sunt multi alij, qui sustinent, quod forma est tota quidditas rei materialis; sed hi etiam sunt in duas partes. Aliqui enim vt Hugo de Sancto Victore, Albertus Magnus, & Auerroes, vt eis imponitur à Marginalis Scoti, sustinent, quod materia nō est pars quidditatis, accipiendo quidditatem pro essentia, & substantia, & natura materialis compositi, vt accipit Sanctus Diuus Thomas, & vt communiter accipitur apud recentiores Philosophos, & Theologos. Alij verò sustinent eandem conclusionem, sed alio modo; quia distinguunt inter quidditatem, & essentiam compositi substantiae materialis, & pro quidditate intelligunt solum formam, quae est perfectiua compositi, & completiua eius. Pro essentia verò intelligunt naturam, & substantiam compositi, & quoad istos quaestio solū erit de nomine. Primi itaque pro sa-

Hugo. Alb. Mag. Auerroes. (margin)

[illegible]

habent has rationes, quia postquam [illegible] adduxit Scotus loco citato, & iste contra eas Auerroes deduxerunt. Primùm. Primò ex septimo Metaphysices cap. 7. materia est, quia res potest esse, & non esse, & propter hoc Aristoteles dicit, quod quaecumque generata sunt, siue sint generata ab arte, siue ab alia causa, quia habent materiam, sunt possibilia per hoc, dicitur sic ergo si materia esset pars quidditatis, quidditas posset generari, & corrumpi, quod est contra Philosophum in eodem 7. tex. 54. cap. de partibus definitionis, vbi vult, quod quaecumque corrumpuntur, sine [illegible] rationes speciei, hae [illegible] corrumpuntur. Secundò. Secundò, quod quid est, est principium per se cognoscendi illud cuius [illegible] quod secundum se cognoscitur, non includitur in ratione ipsius quod quid est, materia est per se ignota ex Philosopho 7. Metaphysices cap. de partibus definitionis, tex. 35. si ergo materia non [illegible] quidditatis [illegible]. Tertiò. Tertiò, in per se habentibus quidditatem, quidditas est idem cum eo, cuius est quidditas, vt expressè dicit Philosophus in 7. Metaphysices cap. 4. tex. 20. tunc sic arguitur, quod primitus quidditatem esse idem cum eo cuius est quidditas, non est per se de ratione quidditatis, at materia est huiusmodi, ex eodem Philosopho ibidem c. 4. [illegible] quod in conceptis cum materia non est idem quod quid est cum eo, cuius est. Quartò. Quartò arguitur auctoritate Aristotelis, nam eodem 7. Metaphysices, cap. de partibus definitionis tex. 35. dicit, quod anima est substantia animati, & species, & quod quid erat esse, ergo quidditas est tantum anima. Quintò. Quintò in eodem 7. Metaphysices cap. 2. tex. 9. Antiquitas habet sic verba: Compositum ex materia, & forma dimittendum est, quia [illegible] substantia [illegible] est quidditatis rei, vbi aperte excludit materiam a quidditate rei, & in epilogo illius capitis ait, quod partes, & materia non insunt quidditati substantiae [illegible] expressè sunt, quod materia non est pars quidditatis [illegible]. Responsio. Hanc opinionem falsam esse conspicitur facilimè ex argumentis factis à Scoto. Si enim sola forma esset tota quidditas, & essentia rei, & compositi materialis, sufficeret in definitione substantiae materialis assignare formam, quia quidditas est, quae explicatur per definitionem; Secundò. Praeterea, si nulla ratione esset materia pars, & principium materialis substantiae, neque substantiae materiales possent dici materiales, atque compositae, sed essent simplices, eo quia dicuntur materiales, & compositae, quia habent materiam partem sui, quod si illa non est pars entitatis, & substantiae earum non deberent dici materiales, neque compositae. Tertiò. Praeterea, Arist. 2. Physicorum tex. 2. asserit, materiam esse subiectum, quia ex ipsa componitur substantia composita, substantia autem non potest fieri ex non [illegible]. Quartò. Praeterea, saepè & maximè 7. Metaphysices, tex. 7. ait, quod triplex est substantia, scilicet, materia, & forma, & quod ex vtrisque est, scilicet, compositum: ergo compositum fit ex materia & forma, ergo entitas, & substantia compositi fit ex materia, & forma, & sic necesse est dicere, quod sit pars substantiae eius. Quintò. Praeterea, in initio 2. Physicorum dicit tria esse principia rerum naturalium, duo per se, & vnum per accidens, scilicet priuationem, materia verò, & forma sunt principia per se, ergo non est dubitandum materiam esse partem quidditatis rei materialis, quae quidditas nihil aliud est nisi essentia, & substantia ipsius rei compositi. Ad rationes pro opinione. Ad rationes pro hac opinione facilè respondetur: primò Scotus aliquas illarum ducit in oppositum, & ostendit, quod concludunt pro ipso [illegible] sed rationes adductae sufficiunt, qui eas videre voluerit, legat ipsum Scotum loco citato. Ad 1. Ad primum itaque rationum dicendum, quod aliquid esse possibile, & corruptibile intelligi potest dupliciter, vno modo de potentia proxima, alio modo de potentia remota, concedo quod quidditas substantiae materialis est corruptibilis de potentia remota, non proxima, licet enim secundum se sit corruptibilis, non tamen [illegible] corrumpitur [illegible] in suis singularibus, quidditatem autem substantiae materialis esse corruptibilem de potentia remota, non est inconveniens, imò est necessarium, quia per hoc distinguitur ab abstractis, insuper, quia corru-

quiditas est passio propria corporis naturalis, & debet necessario attendi iuxta aliquid vniuersale, non enim scientia est de particularibus, & ideo verum est dicere, corpus naturale in communi est corruptibile, & verificatur talis propositio, nō quidem de potentia proxima, sed de potentia remota: ita etiam corruptibilitas, quo ad potentiā remotam, inest quidditati & essentiae rei materialis, & inest per materiam, & ita argumentum concludit pro nobis, quia cum talis quidditas in communi sit corruptibilis, & omnis corruptibilitas sit propter materiam, sequitur, quod quidditas substantiae materialis, includat materiam.

Ad 2. Ad secundum concedimus, quod quod quid est, principiū cognoscendi illud, cuius est, & ideo cum substantia materialis non possit cognosci sine materia, necessario in quod quid est eius clauditur materia; & argumentum concludit pro nobis; Cum dicitur, quod materia est ignota, dico, quod pro tanto materia dicitur ignota, quia non est perfecta ratio, nec potissima cognoscendi illud, cuius est, sed forma; tamen ipsa quoque est necessaria, alioquin cognitio substantiae materialis nunquam haberetur à nobis; insuper omnis cognitio scientifica esset rerum immaterialium, & simplicium, non autem compositarum, quod est absurdum, vt patet, quia ad hanc cognitionem requiritur cognitio partiū substantiae compositae. Possumus etiam dicere, quod materia dicitur ignota, quia forma est aliquo modo ratio cognoscendi materiam, hoc tamen nihil refert, quia sufficit nobis quod ipsa cognosci debeat, an potius per se, vel per aliud, hoc nihil refert.

Ad 3. Ad tertium, cum dicitur, quod in conceptu suum materia, non est idem quod quid est cum illo cuius est; Dico quod Philosophus nō vult negare illi quod quid est esse idem cū illo cuius est in conceptu cū materia, cum probet aduersus Platonē esse idem in 7. Metaphysicae tex. 20. sed vult negare quod non est idem primo, vt clarius dicam in proprio Theoremate, de hoc. Dicat quicquid velit Zimara. Theo. sequ.

Ad 4. Ad quartum ad auctoritatē Aristotelis, quando dicit quod anima est substantia animalis, & quod quid erat esse, Dico, quod accipit ibi substantiam, & quod quid est, pro notiori parte definitionis, quae est forma: non pro tota definitione, quod probatur per eundem Philosophū glosantem se, infra in eodem capite, & dicentem, siquidem est altera, & non est anima animal, & sic quid dicendum, hoc autem non dicendum sicut dictum est, vbi aperte se declarat, quod anima non est substantia animalis, sed altera pars.

Ad 5. Ad quintum dico, quod in illa auctoritate loquitur non de illa materia, quae est materia partis, sed de differentia indiuiduali, quae dicitur materia ratione qua diximus in materia de indiuiduatione declarando positionem Scoti, & sic ad omnes alias auctoritates Aristotelis, vbi videtur dicere, quod forma est quidditas, & quod quod quid est rei, respondendum est, quod non vult dicere, quod forma sit tota quidditas, & quod quid est, quia haec includit materiam: sed loquitur sic quia forma est principalior pars, & cum negat materiā esse partem quidditatis, vel loquitur de differentia indiuiduali, vel de materia; si loquitur de materia, quae est pars intelligit quod non est pars principalis, nec aequalis, sed minus principalis. Propter has rationes haec opinio his temporibus derelinquitur ab omnibus ferè. Theo. 58.

Ponitur alius modus sustinendi formam esse totam quidditatem rei & ratione. Cap. III.

Videntes quidam alij Auerroistae, quod ista opinio secundum hunc sensum supra expositum, non potest sustineri in alio sensu illam sustinere nituntur. Idem Achillinus libro 1. de Elementis, dubio 22. Zimara Theoremate 69. Zabarella libro de Natura Caeli, cap. 8. Mercenarius in suis Delucidationibus, & alij. Isti enim non distinguunt inter quidditatem, & essentiam, siue substantiam rei, & dicunt, quod quidditas rei est sola forma, & ideo cum materia non sit de essentia formae materialis, neque etiam materia potest esse pars quidditatis materialis, cum illa quidditas est aliud sit, quam forma substantiae materialis; tamen dicunt materiam

Achil. Zima 69. Zabarella. Mercenarius.

esse

esse partem substantiae, & essentiae rei materialis, & ingredi definitionem eius, quia essentia substantiae materialis componitur ex materia, & forma, ideo materia est pars eius; Et haec quidem sententia exponitur clarè à Zamora in Theoremate illo 39. Per hanc distinctionem respondet ad argumenta Scoti; Haec etiam ponitur expressè ab Achillino loco supra citato, vbi dubio principali respondens, asserit, quod materia non est pars quidditatis quia de natura quidditatis est, esse quid, & id quo aliquid est quid, hoc autem soli formae conuenit; ex quo apparet, quod per quidditatem non intelligit essentiam, & substantiam rei, sed solam illud quod dat esse, & perficit eā, quod est forma. Vnde inferius concludit, quod materia licet sit pars substantiae cōpositae, non tamen est pars quidditatis.

Prima ratio. Eandem sententiam sequuntur Zabarella, & Mercenarius, vt est videre apud eos locis citatis. Mercenarius in suis Dilucidationibus, ita argumentatur. Arist. 2. Physicor. tex. 28. definiens formam, dicit, quod forma est quod quid est rei: at ibi Aristoteles loquitur de forma partis, & non de forma totius, ergo forma partis est quod quid est, & quidditas rei; Confirmatur: quia in eodem textu in calce ait, quod partes definitionis sunt formae, ex quo deducit, quod cum partes definitionis sint solū formae partis, quod quid est, est solum forma partis. *Secunda.* Secundo illud est tota quidditas rei quod rem ipsam constituit in esse specifico, à quo totum esse rei dependet, & id solum est forma partis, ergo. Pro hac opinione adducuntur multae auctoritates, & rationes; & primo, auctoritas omnium antiquorum Peripateticorum, vt Alexandri Aphrodisei, Themistij, Simplicij, Auerrois, & Alberti, qui omnes per quidditates intellexerunt formam, non essentiam rei; sed tamen Albertum Magnum fuisse huius opinionis, vt facilè colligitur ex verbis eius*, quae adducuntur à quodam moderno sectatore huius opinionis. *Alexan. Themist. Simplicius.* Insuper adsunt auctoritates Aristotelis clarae, nam tertio de Anima, textu 9. affirmat aliud esse carnē, & aliud carnis esse; vbi autem, vt exponunt Themistius & Simplicius per carnē intelligit formam cum materia, per esse carnis verò intelligit formam simplicem: esse autem carnis, est quidditas carnis: ergo quidditas est simplex. *Prima auctoritas.* Iterum Arist. 7. Metaphysicor, textu 9. cum diuisisset substantiam in materiam, & formam, & compositum, subiungit praetermittendā esse materiam, & compositum, & solum esse considerandum esse formae, mox verò textu 10. proponit sibi agendū esse de ipsa quidditate, ergo ex hoc dicit Arist. habere pro eodem formam, & quidditatem: quia sī dixit se velle agere in posteriū de forma, & incipit agere de quidditate, siue, de quod quid est, ergo quidditas apud eum est idem quod forma. Tertia, item in 8. Metaphysicor. tex. 12. inquit Aristoteles, si quis interroget, quae sit materia hominis, Respondendum est esse menstrua, si quod mouens, siue efficiens, Respondendum est semen, quae sit forma, Respondendum est ipsum, quod quid erat esse. Quarta, item Aristoteles in secundo Physicorum, tex. 15. et in 6. Metaphysicor. & alijs locis ait, quod ita definiuntur res naturales, per materiam sensibilem, sicuti simitas per nasum, adeo quod Aristoteles vtitur hoc exemplo ad rem declarandam, ergo sicuti nasus non pertinet ad definitionem simitatis, tanquā pars eius, sed tanquam subiectum, ita materia nō vt pars, sed vt subiectum, debet ingredi quidditatem substantiae materialis. Arguitur etiam rationibus. Primo sic, materia prohibet, quod quid est, esse idem cū illo, cuius est, vt recitauimus supra cap. 2. Secundo verè dicimus aliam esse quidditatem hominis, aliam leonis, aliam equi, & quaeritur nunc vnde nascatur haec diuersitas quidditatū, non ex accidentibus, quia illa sunt extra quidditatem rei, non ex materia, quia illa est vna in omnibus sublunaribus, ergo ex sola forma substātiali, ergo forma substantialis est tota quidditas. Tertiò quidquid ponitur in definitione rei, debet illā distinguere ab aliquo alio, sed distinguere, & separare est proprium actus, & formae, vt docet Aristoteles 7. Metaphysicor. tex. 49. materia autem nō est actus, neque forma, ergo non est pars quidditatis, neque definitionis, sed si ponitur in his definitionibus, ponitur tāquam vehiculum.

lum ; subiectum formæ, non tanquam pars quidditatis.

Resp. Hæc opinio non differt ab opinione Scoti in re, sed solum verbis: unde esset in his disputandũ de nomine, non de re; non dissentit quidem re, quoniam ait materiam esse partem essentiæ, & substantiæ compositi materialis, sed non vult, quod hæc essentia, & substantia compositi materialis appelletur quidditas, sed solum volunt per nomen quidditatis nominari formam simpliciter, & clarum est, quod nos non dicimus materiam esse partem formæ, sed asserimus esse partem essentiæ compositi, quæ fit ex materia, & forma, & hanc nos appellamus quidditatem, ergo habemus hucusque, quod quis adversarii conveniatur cum opinione Scoti. Contentio modò est de nomine. Hæc quidem disputatio de nomine esset spernenda, quoniam cum Philosophi circa rem conveniunt, non videtur decere, eos de nominibus certare: sed quia in disputationibus multum refert uti vocabulis, & nominibus, secundum proprias significationes ad æquivocationes tollendas, volo etiam ostendere, quod rectius essentia, & substantia rei appellatur quidditas, quam sola forma & sic patebit, quod rectiori modo locutus est Scotus, quam adversarij. Certum est, quod nullibi Arist. dixit formam esse quidditatem, nusquã enim usus est hoc nomine quidditas, sed est nomen inventum à suis Commentatoribus, solum autem Arist. usus est hoc nomine, quod quid est rei, unde in 2. Physicorum definiens formam, non dixit, forma est quidditas rei, sed dixit forma est quod quid est rei, & 7. Metaph. ubique semper utitur hoc nomine, quod quid est, non quidditas. Videamus modo unde Philosophi sumpserint hoc nomen quidditas, certè habent dicere adversarij, quod derivatur à quod quid est: unde quod quid est rei, & quidditas rei, apud Philosophos sunt idem, & apud ipsos etiam sunt idem, quia ipsi dicunt, quod quidditas significat solam formam, quod quid est etiam significat formam. Siquidem Aristoteles appellat formam, quod quid est rei, Relinquitur itaque dicendum, quod hoc nomen quidditas, descendit à quod quid est, & si quis hoc neget, dicat ipse à quo nomine derivetur, si dicat à quid, et quid, & quod quid est idem sunt, sed hoc clarius est, quàm quod probari possit. Facto hoc supposito verissimo, probo, quod hoc nomen quidditas, si propriè accipiatur, significat essentiam, & naturam specificam compositi substantialis, quam clarum est continere in se materiam, & formam, non autem formam solũ; quidditas significat id, quod significat, quod quid est: sed quod quid est, significat essentiam, & substantiam specificam compositi materialis, ergo quidditas significat substantiam, & essentiam compositi materialis. Maior patet ex supposito. Minor probatur: quia quod quid est, & definitio explicat non solum formam compositi, sed totam essentiam, & naturam compositi substantialis, ergo quod quid est, significat totam essentiam, & naturam compositi substantialis.

Maior probatur ex Arist. 7. Metaphysices tex. 11. ibi enim declarans, quid sit, quod quid est, ait, quod est unumquodque quod dicitur secundum se, id est, quod quid est, est ratio, quæ constat ex prædicatis per se, non ex prædicatis accidentalibus, ratio autem constans ex prædicatis per se rei est definitio rei. Hæc expositio est Averrois, & omnium super illum textum, neque potest negari, quia in eodem textu hoc modo se aperte declarat. Insuper in tex. 12. & 18. declarans quorum sit quod quid est, ait, quod non est entis per accidens, sicut vestis albæ adducit rationem, quia ens per accidens, non est unum per se; & concludit, quod quod quid est, proprie est speciei, quod verificatur de definitione, quia definitio proprie competit speciei essentiali, & ibidem docet pluries. Insuper in textu 13. dicit, quod illa solum habent quod quid est, quæ habent definitionem, non autem omnis oratio significans rem aliquam est definitio, quia & Ilias esset definitio belli Troiani, sed ait, quod est ratio, quæ solum constat ex prædicatis per se. Pertinax etiam est argumentum validissimum contra adversarios, ait in tex. 13. quod quod quid est, solum est substantiarum, non accidentium. Deinde in 14.

& alijs

& aliæ sequentibus dicebat quomodo etiam aliqualiter dicere possimus, quod accidentia, & entia per accidens, habent quod quid est, tamen propriè quod quid est, est solum substantiarum, sunt sic. Accidentia sunt formæ simplices, si ergo quidditas, & quod quid est significat formam totam, alia potius deberent dici, quod quid est, & quidditates quam substantia materialis, quæ est composita, & tamen ipse ait, quod solum est substantiæ.

Minor autem principalis argumenti, non eget probatione, quia definitio est oratio indicans essentiam rei, & indicans quidditatem & naturam rei, si autem in definitionem non poneretur materia, non significaret essentiam, & quidditatem rei, eo modo quo est, sed alio modo, & sic esset falsa explicatio. Præterea satis clarum præceptum, quod in definitione debet poni genus, & differentia, sed differentia explicat formam, genus materiam; de differentia patet. Quod genus explicet materiam probo. Dum dico, homo est animal rationale, animal includit corpus, quia si definiemus animal dicentes. Animal est corpus animatum sensibile, modo corpus est materia animalis, animatum explicat formam; cum ergo in definitione hominis ponimus animal loco generis, ponimus implicitè materiam hominis, scilicet corpus. Vnde est ac si diceremus homo est corpus animatum sensibile, rationale; Sed hæc ita clara sunt in eo septimo, quod quilibet ex ipsis sibi legere poterit. Secundò principaliter in eodem 7. tex. 2. ait contra Platonem, quod

Ibidē.

quod quid est, non est separatum ab eo, cuius est in his rebus materialibus, quia si esset separatum, cognoscendo illud quod quid est, non cognosceremus has substantias materiales, si quidem quod quid est, esset separatum ab illis, ex hoc ergo sic cognoscendo, quod quid est, rei materialis rem vniuersalem cognosceremus: at si quod quid est, diceret solum formam, ipsius substantiæ materialis cognoscendo, quod quid est, substantiam materialem non cognosceremus, cum ad eius veram cognitionem requiratur vera cognitio materiæ, quæ concurrit ad eius entitatem substantialem, vt pars.

Sed hoc clarius habetur in 7. Metaphysices texu 35. vbi concludit Aristoteles, quod materia est pars speciei, speciem autem dicit, quod quid est, & 8. Metaphysices tex. 9. ait, definitionem esse rationem longam, in qua aliquid est hoc, vt materia, aliud verò, vt forma; quibus in locis apertè hoc docet, sed qui hæc clarius velit noscere, Aristotelem legat 7. Metaph. vbi tex. 35. hoc clarè docet, quod ego breuitatis causa omitto. Ex his itaque conspicimus, quod & Scotus, & alij Thomistæ, & Moderni omnes, per quidditatem intelligunt essentiam rei, quæ explicatur per definitionem rectè & propriè loquendo, & sic nedum quo ad rem, sed quo ad nomen quoque vera est opinio Scoti; licet autem Arist. sæpè appellet formam, quod quid est, hoc non facit, quia forma ipsa sola sit quod quid est, & quidditas, & essentia rei, sed quia est principalis pars constituens hanc quidditatem, & essentiam, materia enim est ex se turpis, & passiua vehiculum, forma verò est quid diuinum, perficiens materiam formaliter, virtute cuius resultat ex ipsa, & materia, entitas tertia compositi, quæ propriè dicitur quidditas, vt humanitas, equinitas, &c. sed hoc clarius dicemus.

Quòd quidditas significet formam totius, & solutio rationum opinionum pro hac secunda opinione, & Mercenarij. Cap. IV.

EX his quæ in præcedenti capite diximus apparet, quòd propriè hoc nomen, quidditas, significat formam totius, quod ostendemus breuiter sic. Forma totius, vt diximus in Theoremate de toto, quæ distinguitur realiter a suis partibus cap. 1. nihil aliud est nisi natura, & essentia compositi, quæ resultat ex vnione partium, scilicet materiæ, & formæ in generatione substantiali. Diximus enim quòd sicut ex materia, & forma fit compositum, quod est entitas alia ab entitate partium realiter, ita quoque totum habet essentiam & naturam aliam ab essentia, & natura partium, vt exemplificauimus de humanitate, ex anima enim & corpore fit homo, qui est quid tertium ab anima & corpore,

corpore,

corpore, & cõsequenter habet essentiam propriam, & naturam aliam ab essentia partium, quæ dicitur humanitas; neque enim humanitas significat solum rationalem animã, sed totum compositum ex anima & corpore: unde sicut hæc essentia, & natura totalis dicitur forma totius, ita quoque entitas compositi, cuius est hæc natura & essentia, dicitur materia totius, ut supra loco citato explicauimus. Ex quo apparet per formam totius, quod nos non intelligimus aliquam formam distinctam esse toto præter formam partis, immo hoc reprobat Scotus in præcitato loco: sed intelligimus naturam, & essentiam compositi; & licet huiusmodi termini non sint in usu apud Aristotelem, non est tamen inconueniens ad declarandas difficultates rationabiliter aliquando ipsos fingere, siquidem nomina sunt ad placitum, quoniam sæpe legimus Auerroë, & Græcos finxisse multos terminos, quibus non est usus Arist. ut est forma informans, & forma assistens, licet Alexander dicat quædam verba, ex quibus rationabiliter deducuntur isti termini, & multi alij, qui apud viros doctos sunt in usu. Hinc cum ab Arist. quod quid est, & essentia rei sæpe dicatur forma, atque cum essentia, & natura rei compositæ, ut supra vidimus, non sit sola forma partis, sed natura resultans ex materia, & forma, voluit Scotus hanc naturam, & essentiam appellare formam, & ut distingueretur à forma quæ est pars compositi, & constituens talem essentiam, & naturam compositi, appellauit eam formam totius, illam vero formam partis. Hinc modo videant docti, nunquid hæc forma totius sit chimera quædam, vel quoddam monstrum in Philosophia, quod nec intelligi, nec percipi possit ab intellectu absque omni ratione confectum; similiter an materia totius sit quid chimericum; ex hoc etiam apparet satis inconsulto illos Scotistas loqui, (quod dixerim pace Antonij Andreæ Scotistæ fidelissimi, à quo in hac re 3. Sent. q. 5. declarã verba Scoti in 3. Sententiarum, ut demonstraui in Theoremate de ent. 7. an distinguatur realiter a suis partibus, & in Theoremate de principio indiuiduationis me dissentire cogunt) qui dicunt materiam totius esse principium indiuiduationis, hoc enim est falsum: quia materia totius est ipsummet compositum quod indiuiduatur, ut ex dictis patet, neque unquam dixit Scotus in lib. Sententiarum, vbi ex professo de hac re locutus est, materiam totius esse principium indiuiduationis, ut declaraui in Theoremate ipsomet de principio indiuiduationis; declarata in hunc modum forma totius, facile patet principale intentum, scilicet, quod forma totius, est quidditas rei, & quod quid est, & quidem quod quid est, idem est quod definitum, & quod per definitionem explicatur; iam vero definitio explicat essentiam, & naturam speciei compositi, quia definitio ex Arist. in 7. Metaph. loco citato, & ex commentarijs [illegible] est solius speciei propria, & natura, & essentia speciei substantiæ materialis, non est sola forma, ut ostendimus 2. cap. in hoc Theoremate, sed requiritur materia quoque, ex quibus postea in generatione fit compositum, quod est eius reale totum, habens propriam essentiam, & naturam, quæ etiam per definitionem explicatur. Per hoc patet, quod rationes Mercenarij, quas facit aduersus hanc formam totius, & materiam totius, nullius sunt momenti; licet nec Samanus aduersarius eius, recte mentem Scoti perceperit, ut ex dictis patet. Concedimus enim nos, quod Arist. appellat formam partis, quod quid est, & ipsam definit, dicẽs, quod est, quod quid est, sed nõ propter hoc vult dicere, quod ipsa secundũ se sit quod quid est, sed quod est consummatiua, & formatiua quod quid est, & essentiæ rei compositæ, ita quod ipsa est principalis; sed hoc non potest esse sine materia, quæ ipsam associatur, ut pars, ut docet ipsemet Aristoteles in 2. Phys. & 7. Metaph. & ubique. Quod confirmatur: quia in 7. Metaph. tex. 10. [illegible], declarans Auerr. ex professo quod quid est, per quod quid est, non accipit amplius solum formam, sed essentiam compositi materialis, ut nunc in præcedenti capite declarauimus. Sed contra; In definitionibus non sumitur denominatio à præstantiori, sed definitur res, ut est simpliciter, ideo cum Aristoteles de-

finiat

Theor. 92.

Obiectio.

finiat formam esse quod quid est, dicendum est, formam esse quod quid est simpliciter. Respondetur, quod cum Arist. reperitur varius in dictis de aliqua re, debet exponi iuxta sua principia, & suam doctrinam, & conciliari, ideò cum alibi, vt ostendimus in 7. Metaph. dicat, quod quod quid est, est essentia rei, quae explicatur per definitionem, & alibi vt in citatis locis, dicat formã esse, quod quid est, conciliandum est, quod forma est, quod quid est esse etiam, non totaliter, essentia verò totaliter. Ad argumentum autem dicitur, quod definitio non est recta, cum in ea est aequiuocatio, vel non explicatur rei essentia: at in proposita definitione considerando, quod forma est, quod quid est rei, non est aequiuocatio, & eius licitum essentia formae, quia forma est perfectio, & essentia rei, at non totaliter, sed principaliter; idem & rectè etiã Arist. in definitione motus, cum, quod motus est actus entis, nec tamẽ motus est propriè actus, sed actus imperfectus, tamen non dicimus, quod definitio illa sit malè assignata, sed exponimus, & declaramus. Ita in proposito. Neque illa ratio nobis obest, quae dicit, quod tota quidditas rei est illud quod rem ipsam cõstituit quia haec propositio est falsa, licet enim forma sit quod quid est rei principaliter, nõ tamẽ est tota quidditas rei. Rationes verò quas facit contra materiã totius, nihil obsunt quia laborãt in aequiuoco, etiam appellat ipse materiã totius differentiam indiuidualem, vt aliqui multi Scotistae. sed hoc esse falsum ostensum est; & quomodo loci Aristotelis intelligendi sint, exposuimus in Theoremate de principio indiuiduationis. Ad auctoritates pro hac secunda opinione c. 3. adductas, possumus vltro concedere (quia etiam secundum ipsos concludunt formam appellari quidditatem) quod nos nunquam admittimus, non tamen propter hoc sequitur, quod solam formam appellatur quod quid est, & quidditas rei ab Arist. sed multis aliis in locis appellat essentiam rei, & substantiam cõpositi quod quid est, & nos dicimus hanc secundam appellationem esse magis propriã, & cõsuetam; tamen ordinatim respondeo ad omnes. Ad primam dico, quod in illo 9.

Solut.

Ad 1.

Ad 3.

textu tertij de Anima, loquitur de singulari, & vniuersali: & sic per esse carnis, non intelligit formam solam, sed essentiam carnis, per carnem singularẽ ipsam essentiã carnis, vt exponemus infra in proprio Theoremate de hoc. Ad illud de septimo Metaphys. concedo quidem quod diuisit substantiam in materiam, formã, & compositum & textu 9. dicit dimittẽdum esse compositum, & agẽdum de forma, & quod postea textu 10. est agendũ esse de quod quid est, sed est benè textus considerandus, quia interponit quaedam verba, in quibus manifestat se omninò non habere pro eodem formam, & quod quid est; Nam postquam dixit agendum esse de forma, subiungit haec verba. Confitentur autem substantias esse sensibiliũ quidem, quare in his quaerendum prius; quoniam autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiã, & quorum vnum esse quod quid, erat esse, speculandum est de ipso; haec Aristot. Modò si Aristot. pro eodem haberet omnino formam, & quod quid est, debebat statim cum dixit agendum esse de forma, incipere tractationem de quod quid est, tamen hoc non fecit, immò adducit aliã diuisionem suprà allatam textu 7. quod substantia quatuor modis dicitur; Vno modo, & maximè, quod quid erat esse. Secundo modo Vniuersale. Tertio modo Genus. Quartò modo subiectum, & dicit se velle agere de substantiis, quae est, quod quid esse, signum est ergo, quod non est idem omnino forma, & quod quid est & Quid. Confirmatur quia incipiens tractationem de quod quid est, in textu 1 [illegible] & sequentibus, assignat quae sint praedicata, quod quid est, & quorum sit, quod quid est, et quibus locis vt diximus, clarè conspicitur, quod loquitur de quod quid est, quod explicatur per definitionẽ quae est essentia, & natura rei compositae, non autem formae tantum; & reuera hic est scopus Arist. ibi disputat enim contra Platonicos vtrique autem dicebat, quod quid est, id est essentiam rei esse maximã substantiam. Praeterea Aristot. prius Logicè, deinde Metaphysicè agit de ipso quod quid est, & ostendit, quod ex praedicatis per se, sit, & quod competit solum speciei

substa-

substantiae propriè; Deinde viterius, tex. 21. & 22. ostendit, quod non est separatum à substantia corruptibili, quia tunc illa non esset, quae habet esse per quod quid est, quod si illud esset separatum ab ea, tum illa non esset, neque similiter esset intelligibilis, quia est intelligibilis per quod quid est, & per essentiam, quod si illud est separatum ab ea, sequitur quod non possit cognosci: & concludit sic contra Platonem, quod illae Ideae separatae nō possunt esse constituentiae essentiae substantiae materialis, & quod sint superfluae, sed quod essentia talium substantiarum materialium constituuntur à forma, quae est idem realiter cum illis.

Ad auctoritatem de 8 Metaph. Resp. quod posset exponi de forma totius, potest etiam exponi de forma partis, eo modo quo supra dictum est.

Ad auctoritatem de 2. Phys. textu 28. quae eadem adducitur 5. Metaph. cap. de causa, concedo quod partes definitionis sunt formae, & ita materia quoque prout est pars definitionis, est forma, quia est pars speciei, species autem quandoque dicitur forma ab Arist. nec obstat si quis dicat, ergo materia erit pars formae: quia hoc non sequitur, ait enim Arist. 7. Metaph. tex. 1. quod forma est species, & exemplar, & quod quid est rei: & quod partes naturae sunt similiter species, & exemplar: dixi autem, quod forma dicitur, quod quid est, quia forma est constitutiua quidditatis, & quod quid est, & essentiae, quae essentia verè est species, non quod ipsa forma sit tota quidditas; materia ergo cum sit pars essentiae, & speciei rei materialis, quae est forma totius, dicitur pars quod quid est, & formae, nec tamen est pars formae partis, quae opponitur materiae.

Ad exemplum illud 6. Metaph. illa ratio facit pro nobis, quia res sensibiles non possunt intelligi sine materia, exemplum autem non debet esse omnino simile, sed sufficit quod sit simile, quo ad propositum declarandum; propositum autem Arist. ibi est, quod forma rei materialis non potest intelligi sine materia, vt simus sine naso, & quo ad hoc simum valet, vt patet in textu citato, & quo ad hoc facit pro nobis: Ad primam rationem responsum est supra, cap. 2. *Ad primam ratio.*

Ad secundam rationem dico, quod licet originaliter quidditatum differentia proueniat à forma partis, non tamen sequitur propter hoc, quod ipsa sit tota quidditas. *Ad secundam.*

Ad tertiam Respondetur, quod etiam materia, vt est pars essentiae, habet rationem distinguendi, & ideo distinguit substantiam materialem ab aeterna, & haec distinctio sufficit, & sic potest dici actus vt est pars quidditatis. *Ad tertiam.*

THEOREMA XXIX.

In abstractis à materia idem est quod quid est, cum eo cuius est; in corporalis verò cum materia, quod quid est, est idem cum illo cuius est, sed non per se primo.

Declaratio, & dilucidatio huius propositionis. Cap. Vnicum.

EXtat auctoritas Arist. 7. Metaph. textu 20. 21. & 41. & aliis saepius quibus locis dicit, quod in his quae sunt sine materia, idem est quod quid est, cum illo, cuius est; in compositis verò cum materia, non est idem quod quid est, cum eo, cuius est. Scotus autem eam declarat pluribus in locis, sed praecipuè 2. Sent. dist. 3. q. 6. Respondendo ad 5. q. in solutione 4. argumenti, & 4. Sent. dist. 11. q. 1. disputando ad oppositum tertium rationem adducit primam. Exponit ergo Scotus hanc propositionem hoc modo; Quod quid est, & quidditas, potest comparari ad dupliciter ad naturam & individuum; nam & natura specifica dicitur habere quidditatem & essentiam, similiter individuum talis naturae specificae dicitur habere quidditatem, & essentiam: si quidditas itaque comparetur ad naturam specificam, quod quid est, & quidditas est idem cum illa natura per se primò; & hoc tam in natura abstracta, quàm in natura coniuncta materiae; ratio huius est; quia huic competit primò, & per se talis quidditas, & essentia, quae per definitionem explicatur; si verò comparetur indi-

uiduo, vel suppositu, nunc quidditas, & quod quid est, non est idem illi primo, sed per se secundo, quia supposito competit quidem quod quid est, & essentia, sed nō primò, sed primò sunt naturæ specificæ, deinde sibi, quatenus sibi inest, quia includitur in natura specifica. In separatis autem substantiis abstractis, quæ nō differunt in numero, sed unicum individuum unicam speciem constituit, in illis absolute dicit Aristoteles, quod idē est quod quid est, & illud cuius est. In coniunctis verò cum materia, quia individuum differt à specie per illum vltimum realitatem formæ, vt dicimus in materia de individuatione, ait, quod quod quid est, nō est idem cum illo cuius est, intelligendo per id, cuius est, non naturam specificā, sed suppositum, cui non primò, sed secundo, competit talis essentia, & quod quid est, ideo quod vult dicere, quod in suppositis naturæ materiatæ, non est idem quod quid est, & ipsum individuum: nō quia re vera nō sint idem per se, sed quia non est idem primò, sed secundò, quia est idem primo cum natura specifica, deinde secundo, cum individuo. Hoc eodem modo est exponenda Auctoritas illa de tertio de Anima tex. 9. vbi dicitur, quod aliud est magnitudo & magnitudini esse, sed non in omnibus, sed in quibusdam idem est caro, & carni esse. Nam Aristoteles per magnitudinis esse, intelligit naturam, & essentiam rei materialis, per magnitudinem verò singularitatem, & individuum illius naturæ, in aliquibus igitur ait esse idem natura, & quidditas, & individuum illius naturæ, scilicet in abstractis, in aliis verò scilicet in non separatis à materia, aliud est essentia, & natura specifica ab individuo, quia individuū distinguitur à natura per differentiam individualem.

Non vult autem dicere, quòd in coniunctis cum materia, non sit idem, quod quid est, & essentia cum individuo naturæ per se, sed vult dicere, quod licet sit idem per se, non tamen est idem per se primò, sed per se secundò, vt diximus.

Ratio autem huius expositionis esse potest, quia iam Arist. 7. Metaph. tex. 20. & aliis, disputans contra Platonem, probauit, quód, quod quid est, id est essentia, & natura rei materialis, est idem cum individuo rei materialis, neque est separata ab illo, vt volebat Plato, dicebat enim Plato, quod quidditas & essentia harum rerum naturalium, erant illæ Ideæ separatæ æternæ.

Hoc autem confutat Aristoteles, nam quia si illæ Ideæ sint essentia, & quidditas harum rerum sensibilium, illæ res sensibiles non erunt entitates, quia entitatem habent per suam essentiam, ergo si illæ Ideæ sunt separatæ ab his sensibilibus, quo modo possunt esse essentia harum rerum sensibilium? Similiter de his rebus non esset scientia, quia scientia est cognitio essentiæ rei, si autem essentiæ istarum rerū sensibilium essent separatæ ab his rebus, qui cognosceret essentias illas, non cognosceret res illas materiales, cum hæ ab illis essentiis & omninò separatæ essent. Propter has rationes concludit Aristoteles, quod, quod quid est, & essentia, est idem cum illo, cuius est, etiam in his materialibus; ideò cū dicit, in his distingui quod quid est, ab illo cuius est, intelligi debet, quòd non est idem per se primò, sed per se secundo, vt dictum est. Ex his, & ex dictis in superioribus, apparet, quod ea, quæ dicit Zamara Theoremate 29. contra expositionem allatam à Scoto de hac propositione, nullius sunt valoris.

THEOREMA XXX.

In materia non sunt dimensiones interminatæ.

Positio Averrois. *Cap. I.*

DE mente Averrois in præsenti materia est contentio inter Auctores. Quidam, vt Achillinus lib. 1. de Elementis, dub. 17. & Zabarella in 2. lib. de Materia, cap. 8. dicunt existimasse Averroem in tex. 63. 1. Phys. & in 3. cap. de Substantia Orbis, & alibi, quòd materia prima ante receptionem formæ, sit quanta, & habeat tres dimensiones, scilicet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ tamen dimensiones sunt interminatæ, sine illis determinatis terminis, & limi- *Achillinus.* *Zabarella.*

& limi-

& limitibus: sed adueniente postea forma, ipsa praefigit limites quantitati materiae, & sic dimensiones prius interminatas terminat.

E contrario Scotus, D. Thomas, & alij Latini, sustinent, quod materia prima ante aduentum formae, non sit quanta, ac nullas habeat dimensiones, vel interminatas, vel terminatas: sed quod quantitas consequatur substantiam completam, & perfectam, quae est substantia composita, sicuti faciunt alia accidentia. Pro Auerroe sunt multae rationes, sed istae praecipuae. Arguit Zabarella in libris de Philosophia naturali lib. 2 de Materia prima, cap. 8. Primò, Si quantitas non est generabilis, ergo aeterna: at sola materia est aeterna, ergo quantitas solùm est in prima materia. Antecedens quod quantitas sit ingenerabilis, probatur: quia non habet generans, non enim potest generari à forma, neque a Quantitate, neque a Qualitate: ergo non à forma, quia forma non est quanta, & quod non est quantum, non potest producere quantum; forma autem de se est indiuisibilis vt forma, alioquin anima intellectiua, quae forma esset diuisibilis; non a Quantitate, quia quantitas non agit, non à Qualitate, quia est posterior ea. Secundò, si materia prima per se non esset quanta, quod constat ex materia, & forma, non esset quantum, consequentia falsum apparet; consequentia probatur per duo fundamenta: primum habetur 5. Metaphys. text. 18. vbi Philosophus ait, diuisibilitatem esse propriam quantitatis, & aliarum rerum per ipsam; Secundum Philosophus 6. Physicorum, text. 2. ait, quantum neque diuiduum fieri ex pluribus indiuiduis, & non quantis, tunc si materia nõ est diuisibilis, neque forma, ergo neque quod constat ex materia, & forma, quia nemo dat, quod non habet; neque valet si quis dicat, quantitatem sequi ad substantiam compositam, quoniam aduersaretur haec responsio Philosopho, tunc enim sequeretur, quod ex non quanto fieret quantum. Tertiò, si quantitas inciperet habere contrarium, quia omne quod interit interimitur à suo contrario, & quantitati nihil est contrarium ex Aristotele in Praedicamentis, ergo. Quartò est ipsa sensus, quia videmus, quod quando ex aqua generatur aer, quantitas aquae non perit, sed crescit, & fit maior, nisi ad terminos enim amplius se extendit. Quintò, materia non potest retinere existentiam sine quantitate, sed sic est, quod materia est per se existens, non autem per formam, & maximè per Scotum, ergo est per se quanta, & habet has dimensiones interminatas. Sextò, forma non dat materiae esse subiectum, sed supponit illam esse subiectum, ergo supponit etiam materiam habere id per quod est subiectum, sed est subiectum per quantitatem, non enim habet materia partes distinctas citra quantitatem, & sic non potest esse subiectum diuersarum formarum citra quantitatem, ergo in materia datur quantitas prius eadem formam. Septimò si quantitas insit composito tanquam in subiecto, non autem materiae, sequitur hoc absurdum, quod forma substantialis sit subiectum quantitatis, & sic anima rationalis, quae est diuisibilis, esset subiectum quantitatis, est autem impossibile, quod aliquid sit subiectum quantitatis, & non sit quantum. Adsunt multae aliae rationes, sed hae sunt potissimae.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis, & allata reijcitur. *Cap. II.*

SCotus 2. Sent. d. 3. q. 4. in impugnatione opinionis Gotofredi, & Aegidij, via 2. 3. & 4. & in solutione rationum pro opinione, quae sustinebat Quantitatem esse principium indiuiduationis, apertè negat in materia prima hanc quantitatem interminatam, & quod haec sit mens eius, cõspicitur: quia probat, quod Quantitas, quae est accidens, est posterius substantia, & nedum substantia, quae est materia, vel forma, sed substantia, quae est compositum ex toto Praedicamento substantiae, & loquitur nedum de quantitate terminata, sed etiã de interminata, vt patet ex tertia via, & ex solutione ad confirmationem pro secunda ratione Gotofredi; in calce enim apertè reijcit rationes Auerrois, & quoad hoc, ait, se esse cum Aegidio, quod scilicet nullum acci-

dens

dem ante formam, vel post corruptionē formae possit remanere in materia, quod est contra Auerroem, qui dicebat, quantitatem eandem numero scilicet interminatam remanere in genito, & corrupto, & licet Mauritius in margine dicat, Scotum illud dicere non asserendo, tamen nō est verum, vt conspicitur ex aliis locis. Errat etiam Antonius Andreas 4. Metaphys. q. vltima, dist. 3. vbi videtur asserere, quod quantitas est medium praesuppositum inter materiam, & formam, hoc enim expresse confutat Scotus loco citato ad M. dicens, quod forma immediate perficit materiam absque quantitate, vbi confutat illam propositionem, quod agens particulare non attingit ad subiectum materiae, sed attingit illam prius vt in quantum est quanta, aliter etiā ex Scoto habemus idem in 2. Sent. d. 12. q. 2. ad D. & 4. d. 11. q. 2. subiecto secundū principali, aperte asserit, quod materia per se, vt habet actū entitatiuū, si daretur per potentiam Diuinam sine forma, nō esset in loco circumscriptiue, sed definitiue, quemadmodū Angelus. Angelus autē nō est quantus, & ideo est in loco definitiuē, ergo mens Scoti fuit, quod materia prima per se considerata, ante aduentū formae nō sit quanta, sed indiuisibilis, quantitas verò ad eā sequitur, sicuti reliqua accidētia sequūtur ad substantiā perfectam. Pro hac opinione arguitur ex
Ar. 1. Scoto vbi supra. Primò sic, Substātia praecedit accidens, ex Arist. 7. Metaphy. tex. 4. vbi ait, quod substātia est prior accidēte natura, tempore, & cognitione: ergo quātitas nō potest praecedere formā substantialem, & sic quātitas interminata nō potest esse in materia prima ante aduentū
Respō- formae substantialis. Ad hoc argumentū re-
sio. spondet Zabarella loco supra citato c. 9. & exponit auctoritatē illā Arist. & inquit cum Zimara Theor. 5. quando Arist. ait, quod substantia est prior accidentibus tēpore, natura, & cognitione, pro substātia debemus intelligere substātiā in communi praecedere propriū accidens, quaelibet enim substantia communiter praecedit omne accidēs proprium: cum verò dicit, tempore, natura, & cognitione non est sensus textus coniunctiuè, ita quo intelligatur, quod quaelibet substantia debet praecedere sicuti accidēs his omnibus modis, & ita est, quoniam substantia non praecedit accidens proprium tempore, vt homo risibile: sed est intelligendus sic, quod Arist. dicit substantiam praecedere accidens, modis tamen quibus praecedit, sunt isti, scilicet tempore, natura, & cognitione, sed nō omnibus simul, sed modo vno, modo alio, vt in accidente proprio substātia praecedit illud natura, & cognitione, non tempore, in aliis verò accidentibus tempore & natura, & ita ad argumentū, substātia praecedit accidens, intelligitur, quod quaelibet substātia praecedit suū proprium accidēs, & ita substātia cōposita praecedit dimēsiones terminatas, quia quantitas terminata est propriū accidens substātiae compositae, materiae verò interminatas, quia interminata est accidens proprium materiae, in sensu enim quaelibet substantia debet praecedere propriū accidens, & non accidentia aliarū substātiarū, nā substātia hominis praecedere accidentia hominis debet, nō accidētia equi, nō est ergo inconueniens, quod aliquod accidēs praecedat substātiam cōpositam: quia Arist. nō dicit, quod omnis substantia debeat praecedere quodlibet accidens, etiā alterius substantiae, sed solum, quod quaelibet substātia praecedit proprium accidēs, & hoc modo soluitur haec ratio Scoti, immo subdūt aduersarij, quod ibi Arist. loquitur solum de substantia composita, cuius accidentia existūt, & ideò nō licet arguere de materia, cuius accidētia, vt est quantitas interminata nō existunt.

Sed haec solutio nulla est, & optimè cō- [illegible]
futatur, per ea quae dicit Scotus loco citato: clarum est enim inspicienti diligenter textum Arist. quod ibi loquitur de substantia secundum quod est verum entium, quae diuidunt ens, ita quod vult, quod substātia secundum suā totā coordinationē, sit prior accidētibus & quod ideo debemus prius habere cognitionē de substantia, à qua pēdet cognitio accidentium, quae illi inhaerent, & insistunt, ergo ex intētione Arist. in hac coordinatione nō debet misceri accidens, ita quod sit aliqua substantia prior accidēte, & aliquod accidēs prius substātia, quia tunc non praecederet tota substātia omnia accidētia, sed illae coordinationes essēt permixtae. Haec expositio cō-

firmatur ex determinatione primi textus cum sequentibus, dividit enim primo ens, dicens, quod multipliciter dicitur, nam quandoque significat quod est, quandoque quale, & quantum, & subdit, quod substantia est prior omnibus his modis, & probat, quod substantia sit prior primitate praedicationis & primitate cognitionis accidentibus, hoc autem verificatur de tota continentia substantiae; & in tex. 4. determinat, quod est prima agere de substantia, quia ex eius cognitione venimus in cognitionem accidentium, ergo sine tota continentia substantiae intelligi. Praeterea, substantia praecedit accidens, ergo prima substantia debet praecedere primum accidens: sed prima substantia est substantia composita, ergo substantia composita debet praecedere quodcumque accidens, ita quod ante primam substantiam, nullum omnino potest esse accidens. Quod si quis dicat substantia composita est prima substantia completa, sed materia est prima substantia incompleta. Contra hoc, substantia incompleta per se manens distincta a forma, non datur in rerum natura, ergo nec seiuncta a substantia completa, ergo non potest ex se sola materia praecedere accidens, non ergo dari possunt hae dimensiones interminatae praecedentes formam in materia; Quod vero dicit, quod substantia non praecedit omne accidens tempore, in proprio quaesito discutiam.

Praeterea, sequeretur, quod forma substantialis penderet ab accidentibus quia prior inesset materiae quantitas, quam forma substantialis; nec formam substantialis posset dare esse sine quantitate, ergo non accidens a substantia, sed substantia ab accidente penderet, & tamen Arist. 7. tex. ait, quod forma est prior materia, & composito, quod nō potest intelligi nisi de perfectionis prioritate, quia ipsa dat perfectionē materiae, ergo nō pēdet a quātitate. Item substantia prima, quae est praecipua substantia, non haberet suum esse praecise a substantia, sed penderet in essendo ab accidentibus, quia ab illa quantitate interminata, ergo. Quod si quis diceret, est prior in essendo non indivisibilitate, Haec responsio tollit dimensiones interminatas praecedere formam in materia, & hoc est quod volo.

Secundum argumentum principale, 24.
sic potest formari, Materia ex se sola, non existit existentia singulari, at nihil potest esse subiectum accidentis, nisi existat existentia singulari, ergo materia ex se sola, non potest esse subiectum accidentis, & ita nec dimensionis interminatae, quia est accidens. Pro intelligentia illius rationis notandum est, quod existentia est duplex, alia est existentia simplex, & alia est existentia singularis. Existentia simplex est, habere esse extra suas causas, quo pacto sic in rerum natura, & hoc pacto materia prima habet existentiam ex se sola, quia est pars compositi, formā quoque habet existentiam hoc modo, quia & ipsa est pars compositi. Verum haec existentia non est sufficiens ad hoc ut sit subiectum accidentium; quia sic est quid incompletum, non potest autem ens esse subiectum alterius entis diversi generis & in suo genere completi, antequam in suo sit completum & perfectum; aliquin etiam forma sine materia posset operari: quia est ens per se existens, distinctum a materia, licet actu numquam reperiatur sine materia, sicut nec materia reperitur sine forma. Alio modo consideratur, ut est singularis existentia, & hoc modo quod existit est capax accidentium, modo materia prima ex se sola, & sine forma non existit hac existentia particulari, quae est subsistentia, ut patet, ergo non potest recipere in se accidentia, & ita nec quantitatem. Zabarella dicit, quod hoc est verum de accidentibus terminatis, non interminatis, nam ens potentiae, potest esse subiectū accidentis interminati. Contra quaero, quomodo potest aliquid subiici accidēti & sustentare accidens, si illud sustentans non subsistat actu, profecto hoc est impossibile, ergo si materia prima nō subsistit actu, profectò nō potest esse subiectū, at materia per se sola, actu non subsistit sine forma in rerū natura, licet enim habeat actū entitatiuū p se, nō tamē sequitur, quod reperiatur in natura sine forma, nō est autē subiectum accidentis, ut habet actum entitatiuū, quia cū hoc actu solo nō reperitur, licet per Dei potentiam absolutam posset

R. ob Zabarel.

Res.

reperiri, sed est subiectum accidentiũ eo modo, quo ipsa reperiuntur in rerum natura; hoc modo autem reperiuntur solum sub actu formali, & in substantia completa, quod est compositum. ergo materia per se, non potest esse subiectum accidentis, & multo magis valet contra Zabarellã: quia tenet, quod materia in se est pura potentia, non habens existentiam, ergo non potest esse subiectum accidentis. Si quis enim diceret, quod rosa, quæ est in hyeme, in virtute est subiectum albedinis, diceret et pressum mendacium; si ergo materia solum habet esse in suis causis, & non extra, quia non existit, non potest esse subiectum quantitatis interminatæ.

Solutio rationum aduersariorum. Cap. II.

Ad. A D argumenta Zabarellæ, ad secundum, quod habet aliquam difficultatem, dico, quòd diuisiuum non posse fieri ex indiuisibilibus, potest intelligi duobus modis; Vno modo ex additione, ita quod addendo indiuidua simul, non potest fieri aliquod diuisibile: & hoc intendit Arist. ibi quia ostendit, quod linea, quæ est diuisibilis, non potest constare ex punctis, quæ sunt indiuisibilia. Alio modo diuisibile potest fieri ex indiuisibilis originatiuè, & consecutiuè, & hoc modo diuisibile potest fieri ex indiuisibilis, & sic quantitas insequitur substantiam compositam, sicuti etiam alia accidentia; vel dicas, quòd materia virtualiter est quanta, non actu, sicuti, neque materia est qualis actu, nec relatiua, sed virtualiter solum. vndè cum est completa per formam, statim consurgunt accidentia, scilicet quantitas, qualitas, & alia quæ propterea dicuntur procedere à substantia vtà causa pullulatiua. Cũ dicebatur nemo dat quod nõ habet, dico quod habet virtualiter, non formaliter. Hæc distinctio soluit multas obiectiones. Vel dicas sic, quod sicuti agẽs potest generare substantiã, de nõ substantia potest generare quãtũ, de nõ quãto, quia potest generare substãtiã ad quã consequitur quantitas, quæ est passio quã [illegible] compositæ. Porrò verũ est q̃ de eo quod nihil prius est quãtũ, agẽs naturale nõ potest generare quãtũ, sicuti nec de eo quod nihil penitus est, non potest generare substantiam, sed solum Deus, sed de eo quod est res aliquo modo quanta, & fuit corruptum, potest generare aliud quantum, quia generat aliud ens, quod est quantum alia quantitate, & hæc tamen ex Scoto, vbi supra.

Ad primũ, & tertium dico, quod quãtitas per se non interit, sed ad interitum subiecti, sicuti nec color, nec alia accidentia in genere corrumpuntur, sed mutantur, quod autem corrumpit subiectum, corrumpit quoque quantitatem consequenter. Ad primũ & 3.

Ad quartum, & ad similia dico, quod quando non remanet substantia, neque eadem accidentia remanent, sed generãs, quod producit nouam substantiam, producit quoque noua accidentia consequẽtia illam substantiam. Ad 4.

Ad quintum, negatur quod materia non possit existere sine quantitate: quia existentia, est passio entis realis, et diximus in Theoremate de actu entitatiuo materiæ, materia autem per se, sine forma & quouis accidente, est ens reale, & substantia, ideò per se habet existentiam, licet non habeat quantitatem. Ad 5.

Ad sextũ, negatur quod materia sit subiectum per quantitatem; Ad probationẽ dico, quod materia habet partes substantiales citra quantitatem, & sic potest esse subiectum diuersarum formarum substantialium sine quantitate. Ad 6.

Ad septimum, negatur consequentia, ad probationem dico, quod forma non est subiectum quantitatis, sed compositum, quod resultat ex materia, & forma, & sic tertia entitas est subiectum quantitatis, sicut & aliorum accidentium; quod autem forma sit subiectum quantitatis, hoc modo, non est inconueniens. Ad 7.

Opinio Baccasferri refellitur. Cap. IV.

L Vdouicus Baccasferrus vir doctissimus in primo de generatione, texu 24. in dubitationibus exponit aliã sententiam Auerrois circa has dimensiones, & ait, quod Auerroes non voluit intelligere, quod hæc tertia dimensio quantitatis præcedit formam substantialem in com-

in com-

in composito, quia actus substantialis præcedit accidentalem, & vltra hoc materia non existit sine forma, & sic nō potest esse subiectum accidentis sine forma; sed intellexit, quod quantitas, quæ est in rebus naturalibus, est æterna, ac potest dici terminata, & interminata, & terminata vt est sub forma, vt exempli gratia, quantitas, quæ est in corpore Socratis dicitur terminata respectu formæ Socratis, sed respectu aliarum formarum quæ possunt aduenire illi materiæ, est interminata, quia illæ formæ possunt exigere maiorē, vel minorem extensionem, & quantitatē, & ideo respectu illarum dicitur interminata, adeò quod eadē secundū rem est quātitas terminata & interminata differt solū quo ad terminationē, & interminationem, hæc autem quātitas nō inhæret materiæ ante formā substantialem, sed post formam substantialem. Hanc eandem sententiā videtur sequi Franciscus Piccolomineus 5. lib. de Materia, cap. 11. quòd si
Franciscus Piccolomineus. hæc est opinio Auerrois, vt credo, est recta, & consentit cum Scoto, & est optima, & verissima, sic enim quantitas in communi est ingenerabilis, & incorruptibilis, sed hæc quantitas, & illa est generabilis sicut etiam materia in communi est ingenerabilis, sed hæc materia, & illa, est generabilis, & corruptibilis, & quod hæc responsio consentiat cum Scoto, patet ex responsione ad secundum argumentum adductum à Zabarella pro Auerroe.

THEOREMA XXXI.

Materia prima non est corpus de Prædicamento substantiæ.

Positio Zabarellæ. Cap. I.

Zabarella libro secūdo, de prima Materia, c. 17. sustinet materiam primā esse de sui natura corpus, id est extēdi[illegible] quod nō vult, quòd sit corpus per aliquam formam corporeitatis existentis in ipsa, vt putauit Auicenna, contra quem supra disputatum est, quam etiam vt dixi ipse reijcit, neque sustinet, quòd materia prima sit corpus secundum se, [illegible] formæ, extra omnem [illegible] vt putauit [illegible] Grammaticam. Sed existimat materiam primam secundum propriam naturam seclusa quacunque forma esse corpus de Cathegoria Substantiæ, & esse supremum genus vniuocum in ea, & vult
multis rationibus, sed his præcipuè. Ab 1. ra. Zab.
omnibus conceditur, quòd corpus est supremum genus de Cathegoria substantiæ, & quod est vniuocum suis inferioribus, quemadmodum alia genera illius Prædicamenti, at omne, quod est vniuocum, est vniuocum, quia habet aliquam naturam communem æque participatā à suis inferioribus, propter quam est vniuocum, ergo corpus debet habere hanc naturam communem, quæ participetur ab his inferioribus, vt animal est genus vniuocum, quia habet animam sensitiuā, quæ participatur æquè ab omnibus animalibus. Tunc sic quæro, quæ est hæc natura, propter quam corpus est vniuocum cæteris corporibus inferioribus, vel est materia, vel accidens, accidens esse non potest, quia accidens non potest constituere substantiam, neque est forma, quia forma corporeitatis ab omnibus reprobatur, & ab ipso in eodem libro paulo supra, restat ergo, vt sit vel nexus materiæ cum forma, vt existimarunt multi Latini, vel materia sola, vt ipse, at nexus nō potest esse, hæc ratio corporis, ergo materia, antecedens multis rationibus hoc comprobat. Primò ex compositum [illegible] incorporeis nō potest constitui corporeum, quia nemo dat quod non habet, sed materia, & forma per Latinos sunt incorporea entia, ergo nexus eorum non potest esse causa cor-
poreitatis. Secūdò, ratio quia aliquid esse 2.
vniuocum debet esse aliquod reale extra animam, vt animal est vniuocum cæteris animalibus per animam sensitiuā, quæ est ratio realis extra animam, ubi sic hæc ratio propter quam aliquid est vniuocū, non potest esse composita, quia si hæc esset ratio speciei, per quā species est vniuoca, esset maximè composita, quia species est compositior genere, attamen ratio speciei est simplex, vt ratio, qua homo est vniuocus, est anima rationalis, ergo ratio qua corpus est vniuocū, debet esse simplex, at nihil simplex datur præter materiā, & formam, ergo ratio vniuocationis corporis

debet

deberet esse materia, vel forma, sed non est forma, quia vel esset forma generalis, vel forma particularis, illa generalis esse non potest, quia ab omnibus refutatur, nec etiam illa particularis, quia illa non esset communis, & per consequens non esset vniuoca, vel constitueret corpus in communi, sed constitueret hoc corpus particulare; & tunc nullum corpus vniuocū daretur, quod est falsum; ergo materia erit ratio corporis, qua corpus est vniuocum, & sic ipsa erit corpus.

3. Tertiò, Arist. in primo de generatione, textu 54. dicit materiam primam esse liberam ad oppositos actus eiusdem generis, ergo videtur, quòd materia sit aliquod genus, at nō est aliud, quā est dictum, ergo.

4. Quartò illud est primum corpus de Cathegoria Substantiae via originis, à quo primo emanat corpus de genere quāti, & in quo primo inhaeret, tamquā primum illius accidens; sed prima materia est primum subiectū corporis de Cathegoria Quanti, quia emanat à prima materia, primo ergo ipsa materia prima est primum corpus de Cathegoria Substātiae. Maior probatur, quia corpus de genere Quanti, nō potest per se existere, sed necessario praerequirit corpus de genere Substantiae cui inhaereat per trinā dimensionem substantia, ergo est primū corpus cui inhaeret quantitas, scilicet trina dimensio, sed haec substantia corporea est ipsa materia prima, ergo materia prima est corpus de genere substantiae; haec minor probata est in alia parte diffusè.

5. Confirmatur, quia nos ipsi in intellectu dū concipimus ipsam materiam primam absque forma, non possumus non cōcipere quandam molem substinctā. cum verò intelligimus formam, intelligimus quoddam incorporeum, & indiuisibile, ergo patet, quod materia est corpus per se.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

HAnc opinionem non est sustinenda, & contra ipsam sic argumentatur; Pri-mo. Corpus quod ponitur de Praedicamento Substantiae est cōpositū ex materia, & forma, at materia prima nō est composita, ergo materia prima non est illud corpus; Minor est euidēs, Maior probatur, quia corpus de Praedicamento Substantiae, est species generis generalissimi substantiae, diuiditur enim in corporeum, & incorporeum, & haec differentia corporea constituit corpus, at omnis species est composita, & est substantia cōposita, ergo. Ad hanc rationem respondetur, quòd est falsum, quòd substantia sit genus generalissimū vniuocum, nam sic ipse cum Zimara, & Auerroe, quòd supremum genus de cathegoria substantiae vniuocū est corpus, & non substantia, & ideò est simplex, & sic congruè dicitur. Contra sic arguo pro nunc (de hoc enim erit particularis disputatio) si substantia non est genus vniuocum, hoc erit, quia non est vna natura communis extra animam, quia haec est ratio vniuoci, sed erit conceptus fictus tantū ab intellectu, sed hoc est falsum, quia tunc distinctio, quam facit Arist. in 5. Metaph. textu 14. Entis in decem Praedicamenta, & similiter in Praedicamentis, c. 5. & 7. Metaph. tex. 1. nō esset distinctio realis, neque inter res reales, sed inter entia rationis. Similiter distinctio substātiae ab accidente, non esset distinctio inter rē realem, & rem realē, sed inter ens rationis, & ens rationis. Praeterea, prioritas quam ait Aristot. 7. Metaph. tex. 4. & alibi, esse inter substantiam, & accidens, non esset prioritas realis, sed rationis, quia est inter ens reale, & ens rationis, & tandē dicere, quòd substantia sit purum nomē aequiuocum, est auferre omnem doctrinam Aristotelis, quā tradidit de substātia in communi, siquidem de aequiuocis non datur scientia, quae omnia, quam sint absurda, ex se patet. Vel ergo est dicendū, quòd substantia in communi vt contradistinguitur ab accidēte, & includit aeternū, & corruptibile, est vna natura realis communis, & sic potest esse genus vniuocū, cū haec sit ratio vniuoci, vel omnia praedicta absurda admittēda sunt. 2. Secundò nomen aequiuocum non habet quod quid est, substantia in communi habet quod quid est, quae contradistinguitur ab accidēte, substātia enim est, quae per se stare potest, accidens verò quod est in alio. 3. Tertiò, quādo substātia diuiditur per corporeā, & incorporeā, certum est quòd substātia quae diuiditur, est substātia completa, non pars substan-

stantię, quod patet, sunt exempli gratia, diuiditur enim substantia in corpoream, vt intelligentiæ, corporea, vt animalia, & plantę, & lapides alij, ergo substantia corporea, quæ est de Prædicamento substantię non est materia, nec forma, sed substantia completa; quia substantia completa est composita ex materia, & forma: ergo sola materia non est hæc substantia completa, &

4. corporea. Quartò, si materia prima per se esset corpus, quod est genus de Prædicamento substantiæ, tunc cum corpus diuiditur in corpus animatum, & inanimatũ, sola materia sic diuideretur, non forma, hoc est falsum: quia & forma alia est anima, & alia non est anima; ex quo fit, quod corporis aliud est animatum, & aliud inanimatum: quia ergo diuiditur corpus aliud est animatum, & aliud inanimatum, diuiditur nedum materia, sed materia, & forma, & sic substantia completa est quę diuiditur, non ergo materia est tale corpus. Confirmatur, si materia est genus generalissimum, sequitur, quod hæc prædicatio esset naturalis, & in recto. Animal est materia, homo est materia, & similia: consequens est absurdum, vt patet. Consequentia probatur: quia generalissimũ in recto, & directè prædicatur de suis inferioribus in linea recta. Præterea, vera esset quoque ista propositio: materia alia est animata, & alia inanimata; consequẽs est absurdum: quia anima non est actus materiæ. Consequentia probatur, quia genus prædicatur in recto, de suis speciebus: at ex hac opinione materia esset genus, species eius esset animatum, & inanimatum, ergo materia posset prædicari

5. de animato, & inanimato. Quintò, quando diuiditur substantia, quod alia est corporea, alia incorporea, si per corpoream intelligitur materia prima, sequitur, quod forma materialis cadat sub alio membro, scilicet incorporea; materia enim realiter distinguitur à forma; nunc sic ex oppositis differentijs non fit vnum per se, materia, & forma sunt sub oppositis differentijs, ergo ex illis non fit vnum per se, quod est absurdum. Sextò, quæ sunt di-

6. uersi generis, sunt etiã diuersæ speciei, & numero, & consequenter vnum nõ potest constitui in esse per alterum; at species corporis, quod per te est materia, & species formæ, sunt diuersi generis, quia substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, materia est substantia corporea, forma autem est substantia incorporea, ergo species formæ non possunt constituere in esse species materiæ, & sic non potest constituere in esse animal, nec hominẽ. Sed cum omnes istæ sint species materię, debent habere esse per materiam, non per formam. Hoc declaratur exemplo. Corpus diuiditur per animatum, & inanimatum, & certum est, quòd species corporis animati non constituuntur in esse per species corporis inanimati, vt homo, qui est species corporis animati, siue animalis, non constituitur in esse per lapidẽ, qui est species corporis inanimati. Ad propositum, substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, & corporea est materia, & incorporea est forma, ergo species corporis non possunt constitui in esse per species formæ, quia sunt diuersi generis. Ad hanc rationem forsan respõdebunt, quòd materia includit in se formas materiales, potentia, non immateriales, vti genus continet species. Contra, tunc sequeretur, quod hæc esset prædicatio recta, & per se, anima est materia; sic enim valet dicere, homo est substantia, siue Socrates est animal, nam Socrates, & alia inferiora includunt actu sua superiora, & ideo sua superiora prædicantur de illis per se, in recto, & sic, si materia esset genus, & contineret formas materiales, vt species sub se potentia, posset prædicari de illis per se in recto; quod tamen est falsum, vt patet inductione: non enim est vera, sensitiua est materia, rationalis est materia. Septimò illud corpus de Prædi- 7.
camento substantię est genus, & consequenter vniuersale, nunc vniuersale est quod abstrahitur à singularibus & singularibus compositis, quia nõ datur singulare in substantia, nisi habeat materiam, & formam secundum omnes opiniones; ergo hoc vniuersale nõ continet in se solã materiam, vel formã Socratis, sed totum, scilicet materiam, & formam. Idem dicendum est de aliquo hoc vlterius, ergo corpus de genere substantiæ est vniuersale abstractum à corpore animato, & inanima-

to,

to, ergo per corpus intelligitur substantia [illegible] materia, sed intelligimus materiam & formam. Ultimo Franciscus Piccolomineus libro de Materia, cap. 6. Omne corpus, vel est Mathematicum, vel Artificiosum, vel Physicum; at materia non est corpus Mathematicum, nec Artificiosum ut patet, nec Physicum, quia illud est in loco per se, sed materia per se, non est in loco, ergo. Item cadit sub sensu, quod repugnat materiae.

Picco-lomi-neus.

Positio Scoti, & solutio rationum Zabarellae. Cap. III.

EX his quae habet Scotus 6. Metaph. quaestione 1. ubi assignat sufficientiam, & rationem sufficientiae scientiarum speculativarum, & alibi passim, ex eius doctrina dicitur Scotum existimasse corpus, quod ponitur in Categoria Substantiae, esse substantiam compositam. sustinet enim quod substantia, quae est genus generalissimum, sit univocum: & quod dividatur prima divisione in substantiam incorpoream, & corpoream; incorporea pertinet ad Metaphysicum, corporea duobus modis considerari potest: vel ut est quanta, & sic pertinet ad Mathematicum, qui considerat puram quantitatem substantiae. Alio modo potest considerari, ut habet principium motus, & sic pertinet ad Physicum. Ex hac divisione habetur, quod dum substantia dividitur in substantiam corpoream, substantia corporea est una species substantiae, sicuti & substantia incorporea est alia species substantiae, & consequenter, quod corpus illud non est quid simplex, sed compositum, siquidem est compositum ex realitate generis, scilicet substantiae, & illud differentiae corporeae; ubi est notandum, quod per differentiam corpoream non debemus hic intelligere quantitatem, quae est accidens, quia substantia non constituitur in esse per accidens aliquod, sed intelligere debemus aptitudinem illam, quae est in substantia ad recipiendam quantitatem, quam nominamus alio nomine, vocare illi per formam corporeitatis: haec enim substantia [illegible] differt ab illa aeterna, quia haec est materiata, & apta nata recipere haec accidentia, ut quantitatem, qualitatem, & illud illa aeterna nequaquam; & haec sententia confirmatur ex his rationibus, quibus opinionem Zabarellae confutavimus; possumus enim confirmare hanc nostram sententiam, quod Arist. dividit 7. tex. 7. Metaph. & alibi saepe substantiam hanc corpoream in materiam, formam, & compositum; & si haec est bona divisio, membra non debent coincidere, quod in hac divisione videmus, quod materia est unum ex membris divisis, non autem est illud quod dividitur; at si materia esset genus, & illud corpus, quod est genus, esset id, quod dividitur, non autem alterum membrorum illorum, quae dividuntur; unde ex hac divisione habemus duo; primum, quod materia non est genus univocum, quod est corpus de Cathegoria Substantiae, ut dictum est. Secundo, quod datum, quod esset, non posset continere sub se formam, neque compositum, ut partes subiectivas, quod tamen esset necessarium, quia haec contradistinguuntur a materia, nullum autem oppositum continet suum oppositum sub se tanquam speciem; Insuper si substantia non in genus univocum haec duo, scilicet forma, & compositum non habebunt genus univocum supra se, & sic erunt generalissima, quae omnia, quam sint absurda ex se patet.

Ad primam ergo rationem Zabarellae, concedo quod corpus est genus univocum de Praedicamento Substantiae, licet non sit supremum, & est univocum per aliquam naturam, & rationem participatam ab inferioribus; sed haec non est materia, neque genus materiae, neque accidens, sed illa differentia, qua constituitur in esse distincto ab intelligentiis, quae circumscribuntur per corpoream, quam nominare proprio nomine nescimus, ut infra hic dicitur. Cum dicitur forma est indivisibilis, ergo non potest esse causa, quod aliqua substantia sit corporea, sive corpus corporeitatis. Respondetur, quod licet actu sit indivisibilis, in se tamen continet virtualiter radicem divisibilitatis, scilicet, quantitatem, sicuti & alia accidentia, per hoc ad primam, & secundam. *Ad 1.* *Ad 2.*

Ad tertiam dico, quod Aristoteles ibi [illegible] materiam esse velati genus, non tamen dixit esse genus; idest solum voluit, [illegible] similis generi in hoc tantum, *Ad 3.*

quod genus est indifferens ad oppositas differentias, vt ad rationale & irrationale, ita materia de se est indifferens ad hominem, & ad non hominem, scilicet brutum; loquendo de materia prima in prima notitia.

Ad 4. Ad quartam in alio quæsito ostensum est esse falsam minorem.

Ad 5. Ad vltimam dico, quod non est mirũ quod non possumus intelligere materiã, nisi sub quadam mole, quia hoc euenit propter phantasmata, quę sunt in phantasia, quæ solum sunt corporea, & quia oportet intelligentem phantasmata speculari, ideò etiam imaginamur cum corpore, etiam Deum, & Angelos, licèt sic materia careat, non tamen est corporea, sicut nec Deus.

THEOREMA XXXII.

Esse existentiæ actualis non distinguitur realiter ab essentia.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

APertè Scotus pluribus in locis asserit esse idem realiter essentiam rei, & ipsius esse actualis existentiæ, & præcipuè 4. Sent. d. 13. q. 1. art. 3. circa medium soluendo quoddam argumentum, & 2. dist. 16. q. 1. soluẽdo rationes pro D. Thoma, circa finem, sed ex professo primo Sent. d. 36. q. 1. contra Henricum, qui volebat, quod creaturæ ab æterno haberẽt in Deo esse essentiæ, licet non haberent esse actualis existentiæ, in tempore postea volebat, quod reciperent esse actualis existentiæ. Scotus autem ostendit, quod hoc est impossibile, quia hæc positio auferret creationem, & alijs multis medijs theologicis eandẽ impugnat. Vnde concludit Scotus, quod creatura tunc recipit esse reale, cum recipit actualem existentiam per creationem, esse autem, quod habet in Deo ab æterno, est esse cognitum, quod nihil est creaturæ intrinsecum, sed realiter est solum ipsamet scientia Dei, hic tamen non adducit nisi rationes Theologicas. Item 3. d. 4. quæst. 5. & dist. 1. quæst. 3. in suspiciendo quæstionis. Item 3. Sent. dist. 6. quæst. 1. idem apertè asserit, vbi probat, quod in Christo sunt plura esse existentiæ, & licet argumenta illa directè non probent, quod non est aliud essentia, ab esse actualis existentiæ, sed quod natura humana i Christo habet propriũ esse existentiæ distinctum realiter ab esse existentiæ increatæ naturæ diuinæ, & illæ rationes sunt Theologicæ, tamen ex his, quæ ibi dicit, facile elicitur esse idem essentiam, & eius actualem existentiam, & possumus quoque habere rationes ad probandum hoc, ex varijs locis suæ doctrinæ, in Theologia facillimè probantur ab ipso, in philosophia autem rationes ex ipso venabimur nos. Possumus primo ex secundo Sententiarum distinct. 2. quæst. 5. ita argumentari. Illa sunt idem realiter, 1. ra. quorum vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo non sit inter illa essentialis dependentia, & impossibilitas proueniat ex causa interna non ab externa, sed essentia, & existentia actualis rei sic se habent, quod vna non potest esse sine altera sine contradictione, ergo sunt idem realiter. Maiori apposui istam particulam, dummodo nõ sit essentialis dependentia: quia substantia, & accidens sunt distincta realiter, & tamen vnum non potest esse sine altero, quia accidens essentialiter dependet à substantia, sed in his est manifesta distinctio, apposui quod impossibilitas proueniat intrinsecus, quia quæcunque licet distincta sint realiter, vnũ nõ potest esse sine altero propter aliquod agens externum illa connectens ad inuicem, vt cœlum, & motus: neque enim cœlũ potest esse sine motu, & tamẽ cœlũ, & motus distinguuntur realiter. Maior autẽ sic declaratur probaturque: quia dato opposito, duo prædicata contradictoria de eodẽ respectu eiusdẽ verificabuntur: si accipiamus Socratem, & Platonem, & Plato sit Socrates realiter, & tamẽ possit esse non existente Socrate, ergo de Socrate, & Platone, qui ex hypothesi supponuntur esse vna res realiter, verificabuntur hæc duo prædicata contradictoria, est, & nõ est. Dicatur enim Socrates, & Plato, qui supponuntur esse vna res realiter, A. erit verũ dicere de A. existente Socrate, A. est, non existente Platone, A. nõ est,

& sic

& sic de A, in eodem tempore verificabuntur duo prædicata contradictoria, quod est impossibile; quod sint circa idem, patet, quia sunt circa A, tanquam circa subiectum, quia sunt de esse, & sunt in eodem tempore ex hypothesi, supponimus enim, quod Socrates, & Plato, sint vna res realiter, & quod primo tempore quo Socrates est, Plato non sit; hac via sæpè vsus est Philosophus ad ostendendum aliquid distinctum realiter ab alio, vt secundo Physicorum textu 67. & primo Physi. tex. 51. & inde probauit, quod materia est aliud à forma, quia materia manet sub vtroque termino generationis, forma verò non: ita probat in quarto Physi. tex. 14. & 7. Topicorum c. 1. loco 16. & 12. & 4. Physi. tex. 5. probat locum distingui realiter à locato; quia idem locus manet sub diuersis locatis. Denique hæc propositio non potest negari, nisi à proteruo, contra quem non est disputandum. Minor principalis probatur: quia omnis essentia creata est aliquid habens esse præter opus intellectus, aliqquin non esset ens reale, sed rationis, si per solum intellectum haberet esse; etiam essentia est aliquid ens extra suas causas: quia quod habet esse tantum in suis causis, in se nihil est, vt Rosa in hieme nihil est reale in se; ergo essentia est aliquid realiter extra suas causas, & præter opus intellectus; sed tale ens est impossibile quod possit separari ab existentia absque contradictione: quia implicat contradictionem, quod talis essentia sit essentia realis, & non existat; cum ergo sit impossibile esse extra suas causas, & non existere, & hæc impossibilitas non proueniat ab aliqua causa externa, sed intrinseca ab ipsamet essentia, sequitur, quod esse essentiæ, sit idem quod esse existentiæ, & ipsamet existentia; neque in his est dependentia essentialis: quia illa inter quæ est dependentia essentialis, vnum habet rationem producentis, siue dantis esse, alterum verò effectus: at in proposito hoc esse non potest, quia si talis esset dependentia, esse existentiæ dependeret ab essentia, & sic essentia daret illi esse, sed nihil dat, quod non habet, essentia per Aduersarios, non habet esse existentiæ, ergo non potest dare esse existentiæ ipsimet existentiæ. Præterea, nihil potest esse causa productiua realiter, nisi habeat esse reale, & existat extra suas causas; Rosa enim in spinis existens, tempore hiemis non potest afficere olfactum, & producere odoramentum, ergo essentia, vt est distincta ab existentia, non potest esse causa existentiæ, & sic inter essentiam, & existentiam, non potest esse essentialis dependentia; & hæc ratio valde concludit contra aduersarios, quia tenent, quod existentia sit accidens realiter distinctum ab essentia, vnde sequitur quod essentia si est causa existentiæ, & est causa realis, necesse est quod habeat in se proprium esse, cum causa præcedat saltem natura effectum, & sit aliud ens ab eo.

Neque illud esse actualis existentiæ, potest esse essentia: quia tunc ponitur effectus realis, distinctus realiter ab essentia; oportebit ergo quod essentia habeat aliud esse extra causas proprium, absque esse existentiæ, quod in se est falsum, & etiam ab aduersarijs negatur.

Secundò principaliter. Impossibilitas 2. 17. quod aliquod vnum non possit esse sine altero, prouenit, vel quia est idem illi realiter, vel quia sunt simul natura, vel quia est posterius illo, sed sic est, quod essentia non potest esse absque existentia, neque existentia est simul natura cum essentia, neque essentia est posterior natura existentia, sed è conuerso, ergo hæc prouenit quia essentia, & existentia sunt vnum, & idem. Maior est clara, nulla enim alia causa videtur posse assignari propter quam vnum non possit esse sine alio præter prædicta. Minor probatur quoad primam partem: quia non est reperire essentiam realem absque reali existentia, quod probatur, quia implicat contradictionem. Quò ad secundam partem etiam probatur: quia existentia non est prior essentia, neque simul natura cum illa sed cum sit aliud ab ea, est posterior, vt dicunt aduersarij, & habent dicere, sed hoc dici non potest: quia tunc essentia posset esse sine existentia, quia omne prius potest absque contradictione esse sine suo posteriori, cum prius nullo pacto dependeat à posteriori in esse, tunc autem ens reale potest esse absque eo, quod est aliud ab eo,

& à

& à quo non dependeret in esse, neque hęc propositio negari potest nisi à protervo, hoc autem est absurdum, quia implicat contradictionem dicere, Rosa est essentia realis, & non est, si enim est essentia realis, & extra suas causas, & extra intellectum, non est intelligibile, quomodo non habeat esse, & non existat, cum esse esse extra suas causas, sit existere.

Positio D. Thomæ, cum suis fundamentis. Cap. II.

Divus Thomas, ex altera parte multis in locis, sed præsertim in secundo contra Gentiles, c. 52. & lib. de Ente, & essentia, cap. 5. sustinet, quod in omni creatura quidditas, sive essentia, & esse eius actualis existentiæ, distinguuntur realiter, & hanc quoque esse mentem D. Thomæ testatur Caietanus in Commento libri de Ente, & essentia cap. 5. ponit enim D. Thomas in rebus creatis duplicem compositionem, alteram ex materia, & forma, & hæc est in rebus creatis materialibus tantum; altera est ex essentia, & ipsamet existentia, & vult, quod essentia respectu existentiæ, se habeat velut potentia: existentia vero ut actus; essentia enim secundum eum, habet potentiam recipiendi existentiam, per priorem compositionem res acquirit esse quidditativum specificum, & intelligibile abstractum à singularitate, & à causalitate efficientis, & simpliciter per posteriorem vero compositionem res acquirit esse existentiæ singulare, sensibile, generabile, & corruptibile, dependens à causis externis, & internis; & ita vult, quod essentia, & quidditas rei sit realis, & tamen distinguatur realiter à suo esse, & quod quomodocumque sit sine suo esse existentiæ actualis, ut in Theologia, quod humana natura Christi, quæ unita erat Verbo, esset sine existentia, & esse creato, tamen sit realis, & habeat esse reale. Sed nos nunc non procedemus contra hanc opinionem ex fundamentis Theologicis, quia sumus in Philosophia, sed solum ex mediis naturalibus, licet in Theologia multo facilius hanc senten-
T. 18. tiam reiicere sit.
Caie. Pro hac opinione Caietanus loco citato adducit tres rationes desumptas à D. Thoma, quæ satis tediosæ sunt in forma; sunt autem illæ. Prima. Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum præter suum esse, nullum esse irreceptum habet aliquid sibi realiter coniunctum præter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creata; ex hoc infert, ergo esse, & essentia, non sunt idem. Nota pro intelligentia illius rationis, quod apud ipsum in hoc loco esse irreceptum, est esse independens, ut esse Dei, qui non producitur ab aliquo, ideo neque recipitur ab aliquo alio; esse autem creaturæ, appellatur esse receptum: quia provenit à Deo, & recipitur à creatura; In Deo idem est esse, & essentia eius, & sic esse irreceptum, & essentia sunt idem, sed in esse receptum, essentia, & esse, non sunt idem. Per hoc argumentum itaque concludere vult, quod esse creaturæ est esse receptum, non irreceptum, & consequenter, quod esse creaturæ, & essentia creaturæ non sunt idem realiter. Maior est nota per se, quia Socrates includit aliquid præter suum esse, videlicet, quantitatem, albedinem, &c. Minor probatur: Quia, cum prima causa propter quam esse habet aliquid sibi annexum sit, quia est receptum in alio, quod potest recipere aliud, ita si esse non sit receptum, non poterit habere aliquid aliud sibi annexum. Minor ergo est vera, quod nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexum præter se. Consequentia vero patet: quia tunc essentia creata esset irrecepta. Confirmatur hæc probatio, quia esse substantiale Socratis adiungitur etiam aliis, ut patet, quia Socrates est substantia, dicitur quantus, albus, &c. Cum ergo adiungatur etiam aliis, quæ non sunt ipsum, aut adiungitur cum illis identice. Quod est manifeste falsum: Quia esse substantiale Socratis non est esse album: nam est sicut forma, & actus, ita quod esse substantiale sit forma, & esse accidentale sit accidentium, & hoc non, quia nullum esse accidentalis existentiæ potest poni subiectum alterius, cum sit ultima actualitas, restat igitur, quod ita tantum adiunguntur, quia ambo recipiuntur in tertio, scilicet in essentia, ideo ablatis aliis esse existentiæ, quod sit receptum, auferunt etiam quod

possit

possit habere aliquid sibi annexum, & sic remanet probata maior principalis, quod nullum esse interceptum habet aliquid sibi annexum.

2. rł. Secunda ratio. Omne esse interceptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse interceptum; probat maiorem (quia minor patet) longo sermone, quia omne esse purum, est infinitum, esse interceptum est purum, ergo est infinitum. Maior est nota, minor autem ait ipse patet ex ratione antecedenti, & ratione facta in textu quæ est, quod sicut id, quod recipit aliud, est compositum ex recipiente, & recepto, ita quod non recipit aliud est purum, & simplex, ergo esse interceptum est esse purum, & simplex. Declarat etiam exemplum Albedo si poneretur non recepta in aliquo, est pura albedo, & nihil haberet nisi seipsam, & insuper esset infinita in specie albedinis, quia albedo separata non posset intelligi ab aliquo sano intellectu, quod sit finita, & terminata ad aliquem terminum, & gradum.

3. rł. Tertia ratio est hæc. Quod conuenit naturæ specificæ absque omni causa efficiente, distinguitur realiter ab eo quod conuenit illi non nisi per causam efficientem; sed prædicata quidditatiua conueniunt rei, absque omni causa effectiua, existentia autem non conuenit, nisi per causam efficientem, ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota, Minor etiam quo ad secundam partem, quo ad primam verò declaratur: quia seclusa omni causa effectiua respectu rosæ, verum est dicere, rosa est substantia corporea, quasi hæc non sit vera, ergo rosa absolutè sumpta, non est in Prædicamento, & prædicata primi modi per se non inessent rei, & definitio separaretur à definito; quæ omnia sunt absurda. Paulus Soncinas 4. Metaph. q. 12. pro eadem opinione ita arguit. Essentia est indifferens ad esse, & non esse, quia aliquando est, & aliquando non est, ergo distinguitur essentia ab esse; consequentia patet quia illud, quod successiuè suscipit opposita, distinguitur à quolibet

4. rł. eorum: Vnde per hanc rationem probat Philosophus, quod materia distinguitur à forma, & priuatione, quia remanet modo sub forma, & modo sub priuatione. Se- 5. rł.
cundo si esset idem cum essentia, sequeretur, quod esse (saltem creaturarum) esset per se subsistens, hoc est falsum, ergo. Probatur consequentia; essentia cuiuslibet substantiæ separatæ, est per se subsistens, quia sunt formæ abstractæ, ergo quidquid est idem cum tali essentia, est per se subsistens; Falsitas consequentis probatur, quia omne esse per se subsistens, est infinitum in ratione essendi, sed esse substantiæ creatæ non est infinitum in ratione essendi, alioquin haberet in se omnes perfectiones rerum; Minor est euidens, Maior probatur: quia vbi non est ratio limitationis, ibi nulla est limitatio, ratio autem limitationis vel est subiectum, in quo recipitur vel sunt differentiæ, per quas contrahitur: sed esse per se subsistens, non est limitatum primo modo, quia non recipitur in aliquo subiecto, neque secundo modo: quia non habet vllas differentias, ergo est infinitum. Tertia 3.
ratio est eadem cum tertia Caietani.
Quarto. Nulla res participat essentiam 4.
suam, sed habet eam quantum haberi potest, bonitas enim habet bonitatem perfectissimo modo, nec possibile est, quod magis sit in vno, quam in alio; sed quælibet creatura participat esse, cum non habeat existentiam perfectissimo modo, ergo esse, & essentia non sunt idem. Quinto. 5.
Nihil est in potentia ad seipsum, alioquin esset prior, & posterior se ipso, quælibet essentia citra Deum, est in potentia ad esse, ergo distinguitur ab esse. Sexto, nulla 6.
res potest intelligi sub opposito eius, cum est idem realiter, non enim potest intelligi, quod homo sit non animal; sed essentia potest intelligi sub opposito existentiæ; Intelligo enim essentiam rosæ non existere, ergo essentia distinguitur ab existentia.

Septimò. Arguitur auctoritate Arist. 7.
2. Posteriorum textu 1. vbi distinguit si est, à quid est, quid est, explicat essentiam, si est, existentiam, ergo essentia, & existentia distinguuntur.

Consu-

Confutatio huius opinionis, & solutio rationum pro ea. *Cap. III.*

VErùm falsitas huius opinionis facilè patet ex rationibus suprà allatis cap. 2. pro opinione Scoti; cum enim essentia non possit esse sine existentia, neque in eo nulla sit dependentia, neque hęc impossibilitas proueniat à causa externa, necessariò dicendum est quod essentia, & existentia eius actualis sint idem realiter. Neque valet Responsio Caietani ad primum argumentum, quam innuit respondendo ad secundum argumentum Antonij Trombetę, vbi negat minorē, scilicet, quod essentia non possit esse sine existentia, quam negationem confirmat exemplo de humanitate Christi, quę erat in Christo, & tamen non habebat existentiam propriam; hęc enim responsio facilè confutatur ex probatione minoris, quam supra adduximus: quia certum est, quod essentia, & quidditas rei creatę, est ens reale extra suas causas, & actuale: quia si sit in causis suis, & in pura potentia, nihil est, vt diximus in Theoremate de solo entitatiuo materię; filius enim, qui est in lumbis patris, in se nihil est, sed est solum entitas patris, & de illo non est verum enunciare, filius ille est ens, quia in se nihil est; similiter res, quę est in potentia actiua agentis, vt creaturę, quas Deus potest creare in se ipsis, nihil sunt, quia non sunt extra suas causas, vnde de Antichristo non est verum dicere, nūc Antichristus est ens, quia nihil est, & certè hęc omnia ita vera sunt, quòd probatione non egent: neque vllus rationis compos rationabiliter hęc negare poterit; quando si essentia, & quidditas rei creatę est ens reale, & extra suas causas, est impossibile quod non existat, cum existere nil aliud sit, nisi esse ens in se reale, extra suas causas quòd si quis dicat, existere nō dicit solùm esse extra suas causas, sed dicit esse singulare, & sensibile, hoc autem non est idem cum essentia. Contra, Hęc Responsio non est ad argumentum: quia nos hic intelligimus per existere esse actuale reale essentię, quod ei competit vt est essentia, non vt est singularis, & sensibilis, vnde quęrimus. An essentia, & esse eius actuale sint idem, non autem quęrimus an essentia, & esse singulare sint idem: quia nos scimus, quòd essentia, & quidditas contrahitur ad esse singulare, per aliquid, quodcumque illud sit, de quo contendunt Philosophi, vt suo loco disputauimus; sed sustinemus quòd essentia, vt quidditas, & vt essentia, habet proprium esse, & hoc dicimus non esse quid reale distinctum ab ipsamet essentia, vt probauimus.

Responsio Caietani ad primam reijcitur.

Neque valet Responsio Caietani ad secundam rationem quam loco supra citato innuit, scilicet, quod falsa sit illa propositio quòd omne prius possit esse absque posteriori, cum tamen nullam rationem assignat: verum hęc propositio est verissima. Omne ens reale potest esse sine quocumque alio, à quo ipsū in essendo dependet, nam Angelus potest esse sine homine, quia Angelus non dependet ab homine in esse.

Responsio ad secundam reijcitur.

Neque vlla alia ratio potest assignari cur vnum esse possit absque altero, præter hanc, at prius in esse non dependet à posteriori in esse, cur ergo non poterit illud prius absolutè esse sine contradictione absque altero posteriore. Sed forte dices, hoc prouenit propter ordinem vniuersi, qui disponit sic, vnde non videmus substantiam esse sine accidente, & tamē est prior in esse accidente. Contra, hęc ratio non adducit impossibilitatem internam, sed externam, nam si substantia non potest esse sine accidente, propter vniuersi ordinem, hoc prouenit ex causa externa, non interna, & consequenter nō est contradictio, quòd substantia possit esse sine accidente, sed quantum est ex se ipsa posset esse sine accidente, nisi extrinsecus impediretur; vera est ergo illa propositio, quòd prius potest esse absque suo posteriori; sed quòd essentia possit esse sine suo esse actuali existentiæ, est impossibile impossibilitate quæ intrinsecus prouenit, ergo sunt idem.

Possumus etiam arguere alijs medijs contra hanc opinionem. Nam isti videntur asserere essentiam esse ens rationis tantùm, quòd tamen & ipsi falsum esse asserent. Nam Caietanus libro de Ente, &

Prima ratio contra Caietanum.

te, &

te, & essentia. Respondendo ad quartum argumentum Trombetæ, dicit, quod essentia hominis absolutè reponitur in recti Prædicamento Substantiæ, sed vt est in rerum natura, sit realis realitate existentiæ, tunc sic contra eum, ergo essentia hominis, vt est essentia, & quidditas hominis, & vt est in Prædicamento Substantiæ, non est in rerum natura, ergo quæ sunt in Prædicamento Substantiæ non sunt in rerum natura, ergo nihil sunt, ergo non sunt entia realia, quia quod non est in rerum natura non est ens reale, ergo essentia, vt est distincta ab existentia, non est ens reale, sed rationis. Præterea
Secū-di. ipsi sustinent contra Scotum, quod natura communis nō est quid reale, sed quod omne ens reale est singulare, ergo quæ sunt in Prædicamēto nisi sint singularia, non sunt entia realia, essentia, & quidditas hominis sine existentia non est singularis, ergo essentia hominis vt est separata ab existentia, non est ens reale; Si dicant, quod essentia hominis non est ens reale, præter quam quod hoc est ex se falsum, sibi contradicunt; quia tunc non posset distingui realiter ab existentia, neque cum illa facere compositionem realem, quia compositio realis est ex extremis realibus; si dicant verò quod essentia, & quidditas hominis est singularis, præterquam quod est falsum, quia tunc non posset sciri neque definiri, quia scientia, & definitio est solùm vniuersalium, sibi contradicunt, quia volunt, quod existētia sit solùm singularium, ergo quidditas, vt quidditas existeret, non ergo quidditas, & essētia hominis distinguerentur ab esse eiusdem quidditatis, & essentiæ hominis. Hoc confirmari potest sic, per hoc
Tertia. distinguitur ens reale, ab ente rationis, quod ens reale est in rerum natura præter opus intellectus, ens verò rationis nequaquam: at esse in rerum natura, est existere ex dictis nunc à Caietano, respondendo ad argumentum quartum Trombetæ, & essentia, vt est seclusa per eum ab existentia, est ens reale, quia realiter distinguitur ab existentia, ergo essentia per
Quarta. se est existens. Alij etiam sic arguunt, existētia si est quid diuersum ab essentia, vel est substantia, vel est accidens; non est accidens, quia et essentia, & existentia tunc non facerent vnum per se neque est substantia, quia vel esset forma, vel materia, vel compositum, neutrum est. Respondet Caietanus, quod existentia substantiæ, est substantia & existentia accidentis est accidens, sed existentia substantiæ non est materia neque forma, neque compositū, sed actualitas omnium illorum, & sic reductiuè est in genere substantiæ, & est principium formale vltimum substantiæ. Respōsio Caietani.
Sed hæc responsio admittit, quod existētia sit forma, dicere enim quod sit principium formale vltimum, est dicere, quod est forma vltima, cum forma sit principium formale, sed hoc posito est falsum, quia forma pertinet ad essentiam rei, iste autem actus est extra essentiam, & sic erit accidentalis, vnde faciet vnum per accidens, cum essentia, & maximè concludit hoc contra eos, qui in eodem composito negant plures formas substantiales; hac autem opinione stante, in quolibet composito erit actus substantialis essentiæ, & actus substantialis existentiæ. Replicatur.

Item secundum Aristotelem duplex est actus (& hanc propositionē valde exagerant ipsi in materia de actu entitatiuo materiæ) scilicet primus & secūdus, quæro de hac existentia, quam dicunt esse actum, vel est primus vel secundus: non secundus, quia hæc est operatio, ergo primus, sed hic est forma constituens essentiam, ergo existentia erit forma essentiæ. Præterea, dicunt quod essentia est in potentia ad existentiam, tunc sic ex Aristo. in 8. Physicor. 12. & 2. de Anima 53. & secundum veritatem, duplex est potentia, scilicet essentialis, & accidentalis, at essentia non est in potentia essentiali ad existentiam, quia tunc in se non esset completa, & perfecta, quod est contra ipsos: neque est in potētia accidentali, quia existentia substantiæ nō est accidēs, vt nunc ex Caietano dicebatur, neque fit ex illis duobus vnum per accidens secūdum ipsos, quod tamen fateri esset necesse si poneretur in potentia accidentali, ergo essentia nō est in potentia ad existentiam, & sic non distinguitur essentia ab existentia realiter.

Ex his apparet, neque dici posse, quod existētia est realiter essentia, & quod est

modus

modum eius intrinsecum, sicut finitas est modus intrinsecus creaturae, & infinitas Creatoris, unde haec existentia sequitur essentiam, qualis enim est essentia, talis est existentia eius, si est essentia substantialis existentia eius est per se existentia, si est essentia non per se manens, neque eius existentia est per se existentia, sed inexistentia, & ita ista nomina sunt diversa subsistentia, quae denotat per se existentiam, competit substantiae soli, inexistentia, quae significat existere in alio, competit essentiae accidentium, & sic existentia identificatur cum quacumque essentia cui coniuncta est, & qualis est essentia, talis est existentia, & quia triplex est substantia, scilicet materia forma, & compositum, quaelibet substantia habet suam existentiam, materia cum sit imperfecta habet suam existentiam, cum sit ens reale, sed est existentia imperfecta, forma vero habet propriam existentiam, quae est perfecta, sed tamen per se non potest manere, tamen est talis conditionis, quod iuncta materiae, facit compositum, quod per se posita existit, & sic cum forma dat essentiam composito, dat etiam illi existentiam perfectam, quae dicitur subsistentia compositum cum subsistit.

Ad ra- Ad rationes adversariorum ex dictis facile est Responsio, procedunt enim fere omnes ex falsa suppositione, scilicet, quod esse substantiae creatae, & esse accidentale existens, recipiuntur in aliquo tertio scilicet in essentia, & sic supponitur id quod probare deberent, nempe quod essentia sit distincta ab esse suo, & quod illud recipiat simul cum esse accidentali. Ideo ad primam rationem Caietani Respondeo, quod minor potest habere duplicem sensum, vel enim intelligit per esse irreceptum esse independens, & improductum, veluti est esse Dei, & tunc concedo illam minorem, quia tale nihil habet realiter annexum praeter suum esse, sed tunc non sequitur conclusio ab adversariis intenta, sed sequitur, quod esse creaturae non est esse irreceptum, scilicet independens, quod concedo, sed cum infert illam consequentiam, ergo esse, & essentia in creaturis non sunt idem, nego hanc consequentiam, quia licet esse creaturae non sit independens, tamen non distinguitur realiter ab essentia, & hanc consequentiam Caiet. probare debet: supponit enim, quod solum in esse independenti sit idem esse & essentia, nos autem dicimus, quod non solum in esse independenti, sed etiam in esse dependenti sunt idem. Alius sensus minoris potest esse, quod intelligat per esse irreceptum, esse, quod non recipitur in aliquo alio a seipso distincto realiter, & in hoc sensu accipit Caietanus, nec nego minorem scilicet, quod tale esse irreceptum non habeat aliquid sibi annexum. Ad primam probationem, nego quod causa praecise propter quam esse habet aliquid sibi annexum, sit, quia recipitur in alio, haec enim non est causa, quia esse substantiae creatae non recipitur in alio, & tamen habet annexum accidens, sed causa est, quia est ens imperfectum, quod in se non habet omnem perfectionem, & sic ab aliis rebus iuvatur, & perficitur. Ad confirmationem dico, quod esse substantiae Socratis adiungitur cum esse accidentali eiusdem Socratis, concedo ergo quod substantia, & accidens adiunguntur ad invicem, est enim substantia, & essentia rei in potentia accidentali ad recipiendum accidens in se, cum sit subiectum eius, & consequenter quoque esse accidentis, ut patet.

Ad se- Ad secundam rationem respondeo per eandem distinctionem de esse irrecepto, si enim accipit esse irreceptum primo modo, concedo maiorem, sed argumentum tunc concludit, quod esse creaturae non est independens, non tamen propter hoc sequitur, quod distinguatur ab essentia creaturae; si accipit in secundo sensu, ut illam accipere, nego illam maiorem; ad probationem nego minorem; ad probationem minoris, nego illam propositionem, quae in ratione subintelligitur, scilicet, quod esse irreceptum in secundo sensu, non sit compositum, licet enim esse substantiale creaturae non recipiatur in aliquo tertio tamquam in aliquo tertio distincto realiter, tamen est compositum, sicuti essentia eius est composita ex materia, & forma, & ex accidentibus, ideo ratio est falsa, & sic Caietanus, vel est deceptus in illa aequivocatione de esse irrecepto, vel

voluit nos decipere. Ad illud exemplum de albedine, concedo, quod si albedo sit per se, erit simplex, non tamen sequitur propter hoc modo, quia in illa ut subsistentia est composita ex esse, & essentia, vt dictum est. Insuper falsum est, quod esset infinita, quia sibi repugnat intrinsecam infinitas, sicuti aliis rebus creatis; finitas enim in creaturis est modus eius intrinsecus, sicuti infinitas in Deo, de quibus rebus suo loco. *Ad 3.* Ad tertium Negatur Minor, quo ad primam partem, quod praedicata quidditatiua conueniant enti absque omni causa effectiua, & ratio negationis est, quia essentia, & quidditas hominis est ex constitutiuis, modo ad compositionem constituendam non requiruntur solum causae internae, sed externae, forma enim ex se sine agente non dat esse compositio, sed virtute agentis: cum ergo quidditas hominis, & essentia eius sit ens reale constitutum ex materia, & forma, habet quoque causam efficientem. Illud quidem verum est quod talia praedicata, & essentia non reperiuntur sine singularibus actu, tamen ipsi per se, est ens reale, quod contrahitur ad singulare, & indiuiduationem, per differentiam indiuidualem.

Ad probationem dico, quod falsum supponit, nempe rosam posse esse ens reale absque causa efficiente; quia si rosa nõ habet causam efficientem, ipsa in se nihil est, quia si esset, & esset sine causa efficiente, esset ens increatum effectiuè, vti Deus, quod non potest dici de creaturis: secluso ergo causa efficiente, non est verum dicere, quod Rosa sit substantia corporea, quia si Rosa non est, quomodo ei conuenire possunt illa praedicata? quod enim est non ens, nullum in se claudit praedicatum: alioquin possemus dicere etiam chimeram esse substantiam corpoream, verificantur ergo talia praedicata de rosa, quia tota in se est ens reale, & natura quaedam communis, vel caeterae species entium effectiuè productae à suis causis efficientibus. *Notandum.* Nota tamen, quod si adhuc nulla rosa particularis reperiretur, quod non esset verum dicere, quod rosa sit substantia corporea, quia destructis illis particularibus, etiam natura communis euanescit; Conueniunt ergo praedicata per se, & definitio ipsi rosae, quia est ens reale extra suas causas efficientes, licet non reperiatur diuisa à singularibus. *Ad 1. Soncinati.* Ad primam rationem Pauli Soncinatis, negatur, quod essentia sit indifferens ad esse, & ad non esse, quia implicat contradictionem; potest quidem intelligi essentia, non considerando an existat, vel non, sed non potest intelligi esse sine existentia, quod est dicere (vt dicunt nostrates) potest intelligi essentia sine existentia praecisiuè, nõ disiunctiuè. *Ad 2.* Ad secundam negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur Maior, & ad probationem dico, quod ratio limitationis creaturarum est finitas interna, finitas enim est modus intrinsecus in creatura, vt suo loco dicam.

Ad 3. Ad tertium supra responsum est.

Ad 4. Ad quartum nego, quod quaelibet creatura non participet essentiam, esse enim, & essentia, est proprium Dei, creaturarum verò est per participationem; quod autem dicit, quod nulla creatura participet essentiam suam, concedo: quia non habet totam suam essentiam: sed neque hoc modo participat esse suum, sed habet illud totum, at participat esse, & essentiã accipiendo esse, & essentiam in communi, quia creatura non est essentia per se ipsam, sed per participationem: non enim creatura est totum ens, sed pars entis, & esse, esse in communi.

Ad 5. Ad quintam negatur Minor, quae ab ipso non probatur, si intelligat, quod essentia prius sit essentia, & postea sit in potentia ad esse, vt ipsi dicunt: si verò intelligatur, quod quaelibet essentia creata est in potentia ad esse, scilicet prius est possibilis esse, & postea actu est, hoc modo concedo, sed tamen non concludit aliquid pro aduersario.

Ad 6. Ad sextam dico, quod falsum est, non posse intelligere rosam absque existentia disiunctiuè, concedo quidem praecisiuè, vt dictum est ad primum.

Ad 7. Ad septimam dico, quod illae authoritates solum concludunt existentiam distingui formaliter, & ex natura rei ab essentia, non realiter, &c.

THEOREMA XXXIII.

Natura est principium motus passiuum tantum.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. 1.

Scot. Scotus multis in locis asserit naturam esse principium passiuum tantum motus, sed praecipue 2. Sent. dist. 18. quaest. vnica, in confutatione opinionis Alberti, de rationibus seminalibus, & 4. Sentent. dist. 43. q. 4. & 5. Metaph. capite de natura in expositione. Rationes eius ex 2. Sent. sunt istae. Primo, Illa est naturalis 1. ra. mutatio, in qua passiuum mutatur sicut aptum natum est mutari à quocunque agente fiat illa mutatio, sed passiuum nunquam dicitur sic aptum natum propter principium actiuum, sed propter principium passiuum internum. Ex hoc colligitur, quod natura est principium passiuum internum, non actiuum. Secunda propositio probatur ex 2. Physicorum textu 5. vbi Aristotel. declarans quae sint illa quae sunt secundum naturam, ait, quod sunt illa, quae insunt rebus naturalibus per se, vt ignem ferri sursum, possumus addere, & vt terram ferri deorsum, &c. Ecce, quod ait illa esse secundum naturam, quae insunt rebus secundum principium passiuum, non actiuum, non enim ait ferre sursum in igne esse secundum naturam, sed ferri sursum, ergo natura est principium passiuum, non actiuum; probatur eadem propositio ex 8. Physic. tex. 27. & infra, vbi Aristot. facit illam diuisionem de mouentibus, declarans enim, quod mouentia alia sunt secundum naturam, alia violenta, & extra naturam, ait, quod illa quae mouentur contra principium passiuum, non mouentur naturaliter, sed violenter; & exemplificat, vt cum terra mouetur sursum, & ignis deorsum, hic motus est contra naturam, & partes animalium multotiens mouentur extra naturam, vt cum extollit homo manum, &c. Ecce quod hoc in loco determinat naturalitatem motus penes principium passiuum, non penes principium actiuum. Prima propositio est per se clara, mutatio enim, in qua passiuum mutatur aliter quam sit aptum mutari dicitur violenta, vt motus terrae sursum. Consequentia etiam est clara, quia si motus dicitur naturalis propter principium passiuum tantum, sequitur clare, quod natura sit principium motus non actiuum, sed passiuum.

Secunda ratio. Natura est principium 2. ra. motus internum rei, non externum: sed natura est principium passiuum internum solum quo ad principium non quo ad actiuum, ergo natura est principium tantum.

Maior est clara ex definitione naturae. Minor probatur per Arist. 2. Phys. tex. 5. in declaratione definitionis naturae, vbi declarans, quod natura non est principium accidentale, ait, quod infirmus accidit esse medicum, & per medicinam sanari, duo enim sunt in infirmo medico, principium actiuum sanitatis, nempe esse medicum, & principium passiuum, in infirmo, vult Arist. quod illud principium actiuum sanitatis scilicet esse medicum sit accidentale, non per se, & consequenter vult, quod sit quid externum, solum ergo natura quo ad passiuitatem, est internum principium non quo ad actiuitatem, quod si etiam illud principium actiuum inesset infirmo per se, non posset dici natura: quia tunc infirmus sanaretur in quantum medicus, non in quantum infirmus, sed hoc est falsum, quia sanatur in quantum infirmus, & sic illi infirmo competit motus sanitatis ratione principij passiui, non autem actiui.

Tertia ratio. Internum illud principium 3. ra. actiuum, & vis, non potest esse natura: quia illa non agit nisi agens extrinsecum agat prius, quia si ageret, ante per eandem rationem, & per quantumuis, & sic semper ascendendo, & ita per quod ista ratio est in materia; clarum est ergo, quod agens extrinsecum prius agit, & prius illam excitat, sed in illo instanti, in quo prius agit agens extrinsecum, est actio naturalis, aliter quam esset naturalis, quia omnis transmutatio causatur ab agente extrinseco; has easdem rationes habet in 5. Metaph. c. de natura, clarius.

Adue-

Aduersariorum positio cum suis fundamentis. Cap. II.

ADuersus hanc sententiam Scoti sunt ferè omnes Philosophorum Scholæ, qui omnes sustinent, quod natura est tam principium actiuum quam passiuum motus: vno excepto Simplicio, qui in 2. Physicorum tenet, quod natura est solū principium passiuum, sed vlterius progreditur, & ait quod Anima nullo modo est natura, neque sub natura continetur. Ex quo apparet, quod Simplicius partim est cum Scoto, & partim non est cum Scoto; dum dicit, quod natura est solum principium passiuum, est cum Scoto, differt verò à Scoto dum negat Animam esse naturam, nam Scotus vult, quod Anima cum sit forma, sit natura, & tamen natura est principium passiuum, vt videbimus.

Simplicius.

Multi ergo aduersus Simplicium arguunt & probant, quod natura sit principium actiuum, & hæc argumenta militant quoque aduersus Scotum, ideo oportet illa adducere & considerare ad claram cognitionem opinionis Scoti.

Zab. 1. Primò itaque arguit Zabarella, libro de Natura cap. 5. & hæc sunt potiora argumenta, quæ ab Aduersarijs adduci possunt. Primo Anima ab Arist. pluribus in locis appellatur natura, at Anima est forma, & principium actiuum, ergo natura est principium actiuum. Minor est clara, maior probatur, primo authoritate Arist. qui in 2. Physic. tex. 7. & 15. eiusdem ait, quod si effodiatur lectus ita vt germinet, produceret lignum, non autem lectum, & sic cum esse operationem naturæ, sed illa operatio, scilicet germinare, est operatio animæ vegetantis, ergo appellat Animam naturam. Item 8. Phys. tex. 27. ait animalia habere in seipsis principium motus sui, cumque dicit fieri à natura, modò motus illi fiunt ab anima, ergo anima ab Arist. appellatur natura. Item primo de partibus animalium c. 1. ait animã esse naturam, licet dubitet de mente, sed de nutriente & sentiente, concedit, quod sint natura, quia sunt principium motus. Vltimò cui competit definitio, eidem competit nomen definiti, & natura definiti, sed animæ competit definitio naturæ; est enim verum quod anima est principium motus & quietis illius, in quo inest primo & per se, non per accidens, ergo anima est natura.

1. Secundo ex Arist. in 2. Physic. à textu 7. vsque ad 15. habemus, quod forma est natura & magis natura, quam materia, & tunc sic; sed forma est principium actiuum motus, vt patet, ergo natura est principium, non solum passiuum, sed etiam actiuum motus. Tertiò Arist. in 2. tex. 1. Phys. 3. declarans definitionem naturæ, ait se apposuisse illam particulam per se, & non per accidens propter medicum sanantẽ seipsum, qui licet per artẽ sanet seipsum, non tamen ars potest dici natura, quia nõ est principium per se, sed per accidens, modò autem est artem medicam in medico esse principium actiuum sanitatis, ergo naturam quoque esse principium actiuum sanationis intelligit, sed per se, vbi Ars erit per accidens.

4. Quartò Arist. ibi clarè dicit arte facta non habere in se principium factionis, ibi autem vult affirmare de naturalibus id, quod de artificialibus negat, sed arte facta non habent in se principium actiuum motus, ergo vult, quod naturalia illud habeant, & sic natura erit principiũ motus & quietis.

Mercenarius 1. Mercenarius quoque in suis Dilucidationibus in declaratione definitionis naturæ aduersus Simplicium, probat quod anima est natura, quia Arist. postquam diuisit ea, quæ sunt, alia in constantia natura, alia in constantia arte, inter constantia natura numerat simplicia corpora, stirpes, & animalia, at animalia habent esse, & motum per animam, ergo anima est natura, & sic natura erit principium actiuum, cum anima sit principium actiuum. Secundò Mercenarius contra Simplicium adducit authoritatem Aristot. ex 2. 86. text. 2. Phys. vbi Arist. dicit, quod si ars nauis factiua esset in ligno, ageret sicut & natura agit in eo in quo est, ex his verbis apertè colligitur, quod natura est causa agens motus.

Scot. Scotus etiam ex aduersarijs aduersus se adducit nonnullas rationes, quarũ aliquæ

quæ superius adducta sunt, præter illa addantur hæc duo. Primum, Arist. 6. Meta-
1. [illegible] dicit, quod principium artificialium est in cognoscente, & principium naturalium [illegible] principium [illegible] quod est in cognoscente, non est passiuū principium sed actiuum, ergo principiū naturalium, quod est in [illegible]
2. [illegible] Violentum est, [illegible] principium est extra [illegible] 3. Ethic. cap. 1. id est passo [illegible] oppositum passiui naturale est, quod [illegible] sed passum concurrit [illegible] ergo quod [illegible] naturale sit principium [illegible] illud non potest esse aliud quam [illegible] ergo natura erit principium [illegible]. Vltimo ergo dubitur sic: A principio actiuo denominatur actio naturalis, sed actio naturalis dicitur [illegible] à natura, ergo natura est principium actiuum [illegible]. Maior probatur: quia dicimus, quod ignis in igne est actio naturalis [illegible] quod sit actio [illegible] ab igne, ergo quod igniti dicitur naturalis [illegible] ab igne actiuo. Minor est euidens.

Allata opinio reijcitur. Cap. III.

AD confutandam hanc opinionem quod natura sit principium actiuum & passiuum, sufficiunt profecto rationes allatæ à Scoto, quibus nemine respondere [illegible]. Cum enim actio naturalis dicitur à principio passiuo, non actiuo, sequitur, quod natura sit principium passiuum tantum, non actiuum, possumus addere, quod si forma, vt est principium actiuum, esset natura, sequeretur, quod omnia opera facta à forma actiue, essent naturalia, quia prodirent à natura, attamen hoc est falsum, quia omnes concedunt, quod cum animal mouet se sursum, videlicet cum saltat, ille motus est violentus, & contra naturam, vt expresse dicit Aristot. in 8. Physicorum loco suprà citato, & tamen ille motus est ab anima, quæ est forma. Secundo omnes motus [illegible] [illegible], quàm externus sit à forma tamquam à principio actiuo, ergo omnia [illegible] [illegible] vel [illegible] in mo[illegible] violentus. Præterea Arist. 2. Physic. [illegible] & [illegible] naturales, & non naturales, ponit ipsum penes principium passiuum, ait enim, quod [illegible] sunt Physicæ considerationis, sed [illegible] non sunt Physicæ considerationis, [illegible] Arist. apertè discernit motum physicum à [illegible] non physicis, per principium passiuum non per actiuum, ergo signum est, quod natura est principium passiuū tantum & [illegible] habent principium motus; & [illegible] habent [illegible] principium motus [illegible] quod intelligat ibi per principium motus, non potest dici, quod intelligat principium actiuum, quia illud habent [illegible] mobilia, mouent enim ex interna natura, licet ipsa non [illegible] oportet ergo intelligere de principio passiuo, scilicet quod illa quæ [illegible] ipsa in se sunt susceptiua motus, sunt naturalia, & ita naturalitas sumitur penes principium passiuum; & hic locus [illegible] est. Idem clarius dicit in [illegible] 73. sub his verbis: non sunt principia physicè mouentia, quæ non alterum non est physicum, quia non habet principiū motus in seipso, [illegible] Arist. at certum est, quod motus non physicum habet principium actiuum, & caret principio passiuo, ergo mouens physicum distinguitur [illegible] physico per principium passiuum.

Quartò possumus etiam confirmare ex [illegible]
4. Physic. definitione [illegible] motus, [illegible] est enim, quod natura maximè ignoratur ignorato motu, & consequenter maximè cognoscitur cognito motu, vt habetur in initio libri tertij: ex cognitione ergo motus facilè veniemus in cognitionē naturæ, modo Aristot. in definiendo motū, ait (Motus est actus entis in potentia, vt in potentia; & in secunda definitione ait Motus est actus mobilis, vt mobile; [illegible] in expositione illius definitionis dicunt,

cit, quod petatur illa particula (vt in potentia) ad descendendum; quod motum est actu [illegible] non est ea parte, qua mobile est, sed qua est potentia; ex hoc habemus [illegible] illam comprehensionem nostram [illegible]; quoniam motum [illegible] tenet [illegible] ratione actus, & principij actiui; sed tamen potentiae, & principij passiui; signum est ergo, quod [illegible] est materiale propter principium passiuum motus, non actiuum; Sed haec [illegible] magis [illegible] in declaratione ipsius, & solutione rationum [illegible].

Declaratio opinionis Scoti, & solutio rationum allatarum in oppositum. Cap. IV.

NOtandum est itaque Primò, quòd natura dicitur tam de materia, quàm de forma, vt optimè docet Arist. in 2. Physic. & à quo modo dicatur de forma, non rectè intelligitur ab aduersarijs, quia dicunt, quod dicitur de forma, vt est principium actiuum, hoc autem falsum est, vt probauimus; Nos autem dicimus, quod dicitur de forma, quatenus forma est principium passiuum; & sic natura dicitur de materia & forma, & de vtraque, quatenus sunt principium passiuum. Pro cuius intelligentia sciendum est, quòd materia non dicitur esse principium passiuū motus, secundū illam vniuersalem potentiam quae est in materia prima, quae est capax omniū formarum; vt perperam intelligunt multi ex aduersarijs, quia tunc nullus esset motus violentus, si quidē materia est in potentia passiua ad omnes formas, & vbique [illegible]; nō esset motus violentus hic cōtra inclinationem passiuam ignis, quia materia est capax omniū formarum & motuum; est ergo dicendū, quòd materia est principium passiuū motus naturalis, quatenus est ex se [illegible] potentia passiua, sed determinatur a forma, materia enim ex se nō est magis determinata ad motū ad hunc locū quàm ad alium, & consequenter res naturalis non habet a materia inclinationem passiuam ad hunc locum & non ad alium, sed a forma, ignis enim a prima materia [illegible] per materiā, sed per formam ipsius, & de terra, & de alijs; res ergo naturalis habet inclinationes passiuas à materia prouenientes, sed illa determinantur à forma, & hoc modo forma dicitur principium passiuum; quia ipsa est quae dat esse tale rei compositae, & consequenter dat talē & talē inclinationem passiuam; & quia haec inclinatio magis pendet à forma, quàm à materia, vt patet, quia forma est quae determinat rem ad hanc & illam inclinationem; hinc fit, quod appellat Aristoteles formā magis naturam, quàm materiam; haec est clara mens Scoti, vt patet soluendo rationes aduersariorum 2. Sent. dist. 2. & 8. Vnde perperam Zabarella carpit Scotum attribuendo ei, quòd asserat materiā esse principium passiuum secundum illam potentiam vniuersalem materiae; hoc enim nō dicit Scotus, sed dicit sicuti declarauimus, vt videre est apud eum locis citatis.

Secundò notandum est, quòd res naturales (vt omnes fatentur) constituuntur ex materia & forma, ita quod ex materia & forma resultat compositum, quod habet suam quidditatem, & essentiam, quia est tale compositum, de quo locuti sumus in Theoremate de mixto, & partibus eius distinguuntur realiter; haec autem essentia, & quidditas compositi, quae composita habet esse à forma, vt patet. Insuper, haec quidditas & essentia est talis conditionis, quòd habet suas proprietates, & inclinationes per quas est capax diuersarum motionum & etiam quietis, & has omnes illi largitur forma: sed istae proprietates sunt principaliter passiuae, quia istae res naturales sunt subiectae motui, & mutationi, & per hoc dicuntur naturales ad differentiam intelligentiarum, quae non habent has inclinationes passiuas ad perfici, vel ad [illegible]; illae verò naturales illas maximè habent, ergo cum essentia, & quidditas est in potentia passiua ad varios motus, & quietes, & sic principaliter habet proprietates [illegible] vero est illa quae aliquo modo accidentale; quatenus naturalis sit, vnde [illegible] motu naturalis, & motus originaliter ab [illegible] principijs, quae nō sunt naturae, [illegible] passio fit natura propter res naturales, vel tale [illegible] quā [illegible] dicimus naturā esse principium passiuum, non actiuum; quia [illegible] materia est [illegible] principium [illegible]

 naturam,

natio, & propensio ad motum, quae est in essentia, & quidditate rei naturalis, illa autem, vt dictum est, est passiua praecipue, actiua vero quodammodo secundario, & ideo dicimus naturam esse principium passiuum, & hinc soluitur illud dubium, quod multos turbat, nec bene soluitur, quod natura videtur quid absolutum, & substantiale, siquidem est materia, & forma, quae sunt absolutae, & substantiae. Aristoteles autem definit naturam per principium, quod est relatiuum, dicit enim natura est principium motus &c. Ad hoc enim dicimus nos, quod re vera natura non est proprie illa quidditas, & essentia composita, quae resultat ex materia, & forma; nam illa est habens naturam, vt dicit Aristoteles in secundo Physicorum; sed quia haec quidditas habet suam proprietatem, qua inclinatur ad diuersos motus, haec propensio, & proprietas est natura, & est illa, quae definitur ab Aristotele, cum dicit natura est principium motus, &c. id est, natura est proprietas, & inclinatio essentiae rei ad motum, & quietem, & haec non est substantia, sed qualitas super quam fundatur relatio principij, & ideo iure definitur per principium. Vel dicamus, quod natura est substantia, quia non sicut ille dicimus, quod propria passio est eiusdem Praedicamenti cum eo cuius est passio, & sic haec proprietas erit de Praedicamento substantiae, cum sit passio essentiae compositi substantialis. Definitur autem per principium, quia super ipsam fundatur relatio principij, est enim vt diximus principium, quo quidditas talis compositi est susceptiua talis motus. haec ergo proprietas est natura, & sic omnes essentiae, quae tale principium passiuum motus habent, sunt naturales, quae vero eo carent, non sunt naturales; Ex his omnibus clare apparet, quod natura est principium passiuum tantum; alioquin si natura esset principium actiuum, res naturales non differrent a Diuinis, & carentibus materia, materia vero, & forma dicuntur natura, quia constituunt essentiam, & quidditatem compositam, quae habet naturam & quia forma magis operatur in constitutione talis essentiae, ideo forma dicitur magis natura, quam materia. Hinc facile respondere possumus ad rationes aduersariorum.

Soluitur dubium.

Ad primam, concedo, quod anima sit natura, quia est forma, & forma est natura, & magis natura, quam materia; sed dico, quod forma est natura ratione principij passiui, non actiui, vt dictum est supra, & hoc confirmatur, quia operationes animae praecipue consistunt in pati, nam intelligere est pati, sentire est pati, similiter vegetare, augeri, nutriri, est pati; illae enim operationes competunt composito propter formam, quae est anima, quae constituit essentiam, & quidditatem compositi, quaedam autem operationes insunt animae, respectu quarum est mere actiua, vt mouere corpus de loco ad locum, sed respectu harum forma non dicitur natura, sed agens, & similis est agentibus externis, & vt sic est indifferens ad esse agens naturale, & violentum; si enim mouet conformiter inclinationi passiuae rei motae, est agens naturale, si e contra, est agens violentum. Pro tanto ergo forma est natura, pro quanto ipsa est etiam principium passiuum rei, quam constituit in esse. Ad 1.

Ad secundam per idem respondetur. Concedo enim, quod forma est natura, & magis natura quam materia, sed solum prout est principium passiuum, non actiuum. Ad 2.

Ad tertiam dico, quod apposuit Aristoteles illam particulam, per se, & non per accidens, ad denotandum quod natura est principium internum per se, & non per accidens, huiusmodi autem esse, solum principium passiuum denotat, non actiuum, quia infirmus qui sanatur, accidit quod sit medicus, & tamen in quantum medicus, est principium actiuum, sed in quantum infirmus est susceptiuum sanitatis, inest sibi per se, & sic principium passiuum motus inest ei per se, actiuum per accidens, & sic natura cum sit principium internum, est solum principium passiuum, vt dicebat Scotus in sua secunda ratione: quae expositio etiam valde congruit textui, si diligenter inspiciatur. Ad 3.

Ad quartam dico, quod ibi intelligit de principio passiuo, artificialia enim habent nullum principium internum passiuum motus, quia artificiale vt artificiale non magis tendit ad hunc motum, quam ad alium, sed naturalia omnia habent Ad 4.

propriam inclinationem passiui ad suum motum, & hæc est differentia, quam intendit ibi Aristoteles.

Ad 1. Ad primum Mercenarij dicimus, et ad primum Zabarellæ, concedimus enim, quod anima est natura, sed quatenus est principium passiuum intrinsecum.

Ad 2. Ad secundam rationem dimissis aliorum responsionibus, dico, quod natura duobus modis accipitur, vno modo pro principio motus secundum quam in præsenti locuti sumus; alio modo prout contradistinguitur ab arte, & secundum hanc acceptionem agens, quod est liberum, & principium artis, quod dicitur agens à proposito, distinguitur ab agente naturali, quod est illud, quod agit sine libertate, & proposito. Tunc ad Arist. quando ait, quod natura agit propter finem, dico, quod ibi accipit naturam prout contradistinguitur ab arte, scilicet pro agente determinato ad vnum, hoc enim quoque agit propter finem, nos autem in præsenti non loquimur de natura in tali acceptione, & hæc est æquiuocatio, quæ decepit multos.

Ad 1. Ad primum Scoti, respondet ipse, quod principium artificialium est in cognoscente, verū est de principio actiuo, sed principium naturalium est in moto, verū est de principio passiuo; neque verum est, quod accipiat principium vniformiter in vtroque, vt alias dicam.

Ad 2. Ad secundum respondeo, quod authoritas illa debet sic exponi, quod violentum est illud, quod est contra inclinationem passiuam passi, & ideo agenti externo nō præbet inclinationem passiuam, neque tendentiam, sed potius inclinationem cōtrariam. Vnde ad formam argumenti respondetur, differentiam inter naturale & violentum consistere per se in hoc, quod passiuum naturale mouetur ab agente, sed secundum inclinationem passiuam, & hac ratione passiuum dicitur concurrere cum principio externo, violentum vero mouetur contra inclinationem passiuā, & hac ratione dicitur non concurrere cū agente. Ex hoc autem non sequitur passiuum naturale, vt naturale, habere principium internum actiuum sui motus, sed solum passiuum; quod autem habeat actiuum, accidit sibi vt naturale est.

Ad 3. Ad vltimam difficultatem respondetur per distinctionem, quæ omnem ambiguitatem aufert in hac re, quod aliquid esse naturale, potest accipi tribus modis; vno modo id dicitur naturale, quod est conforme principio passiuo rei, vt terræ ferri deorsum est naturale, & hoc modo aliquid dicitur propriè naturale, quia denominatur à natura propriè dicta, de qua locuti sumus; alio modo aliquid dicitur naturale, quia est ab agente sine proposito, vt calefacere in igne est actio naturalis, quia ignis agit sine discursu.

Tertio modo aliquid dicitur naturale, quia est proprium alicui, vt risibile dicitur esse naturale homini, quia est proprium homini.

Ad propositum cum dicimus ignire in igne est naturale, dico, quod hic naturale accipitur prout, quod est proprium, & sic ignire est naturale igni, idest proprium igni, non tamen sequitur propter hoc, quod natura propriè dicta sit principium actiuum; vel dic, quod est naturale secundo modo.

THEOREMA XXXIV.

Accidens non potest producere substantiā.

Opinio Scoti, & eiusdem impugnatio cum opinione quorundam aduersariorum, ex modernis. Cap. I.

SCotus 4. Sententiarum dist. 12. q. 3. in initio & dist. 1. q. 1. apertè asserit, & Scot. probat, accidens non posse producere substantiam neque principaliter, neque instrumentaliter; sed vult, quod substantia producatur non nisi à substantiali forma; concedit quidem accidens dispositiuè agere ad productionem substantiæ, & producere quasdam praeuias dispositiones ad formam substantialem: sed non vult, quòd actio accidentis attingat ad productionem substantiæ: sed solum hanc attingat forma substantialis. Vnde hoc modo exponit authoritatem illam ex secundo de Anima text. 50. calor naturalis est quo anima agit, inquit enim, quod non plus concludit, nisi quòd calor est instrumentum: hoc mo-

do, quia scilicet digerit, & alterat nutrimentum, ut in termino illius alterationis possit ex ipso generari substantia carnis, unde sunt hic duae actiones, & duo principia agendi, quia respectu alterationis per illic principium agendi est calor, respectu autem formae carnis inducendae, principium est anima, vel forma substantialis carnis, & primum agens in hoc sensu dici potest instrumentum respectu secundi, quia est agens dispositivum ad secundum agens, quod est forma substantialis, & licet Scotus multa dicat hic de accidente separato à substantia, & probet contra D. Thomam, quod tale accidens separatum, nunquam potest producere substantiam, neque principaliter, neque instrumentaliter, & haec sit disputatio Theologica, tamen respondendo ad quaesitum satis apertè ostendit, quòd accidens coniunctum non possit producere substantiam, & hoc probat in via naturali, nos autem loquimur nunc de accidente coniuncto, quia sumus in philosophia Aristotelis, secundum quam, accidens nunquam separatur à substantia. Pro hac opinione sunt multae rationes, quas in confutatione aliarum opinionum adducam, ne eadem pluries repetamus.

1. ra. contra opin. Scoti. Adversus hanc opinionem Scoti insurgunt quidam his rationibus. Primò ex Aristotele, deinde ex experientia. Ex Aristotele, quia in libro de sensu, & sensili, cap. de sapore, ait ignem non agere ut ignis est, sed ut calidus est, ergo principalis actio ignis, quae productio substantiae est, non est ab igne ut ignis est, sed ut est calidus, ergo caliditas in igne est principium producendi substantiam, sed caliditas est accidens, ergo accidens producit substantiam.
2. Secundò. In primo libro de generatione scriptum est, actionem non posse fieri nisi ubi est contrarietas, quia debet agens esse contrarium patienti, at contrarietas non est propriè in substantia, ergo, substantia non potest generare substantiam.
3. Tertiò, experientia compertum est, substantiam produci ab accidente: nam videmus calorem, qui est in ferro ignito, ignire stupam, & à lumine solis ob reflexionem radiorum produci ignem, similiter per motum localem, ut per attritionem duorum corporum ignem procreari.

His rationibus non illi asserunt quod substantia non generat substantiam, sed accidens, & sustinet, quod accidens absolutè sua virtute potest producere substantiam, cum enim substantia, ut visum est nunc non possit producere substantiam, neque accidens in virtute substantiae substantiam producere possit, ut ostendemus mox contra Thomistas, relinquitur, quod accidens propria virtute possit producere substantiam. Respondent etiam rationibus quibusdam Scoti, sed eorum responsiones nunc videbimus, dum hanc opinionem confutabimus. Opin. Perer. lib. de causis ca. 1. & inde.

Confutatio huius opinionis, & solutio rationum contra Scotum. Cap. II.

SCotus adversus hanc opinionem ex professo arguit loco supra citato, conclusione secunda respondendo ad quaesitum. Prima ratio est haec. Omne agens in 1. ra.
tale, vel est univocum, & ita est aequè perfectum ut effectus, vel est aequivocum, & tunc est perfectius effectu, sed accidens non est aequè perfectum, ut substantia, neque perfectius substantia, ergo accidens non potest efficere, & producere substantiam. Minor propositio est clara; Maior etiam est nota, attamen, quia forsan negaretur à protervo adducendo instantiam, quòd aliquod agens aequivocum est ignobilius aliquando suo effectu, sicut albedo respectu intellectionis albedinis, & similiter vis formatrix foetus, quam vocat Galenus dunamin, est accidens, & sic est ignobilior foetu, & tamen producit foetum: ideo Scotus hanc propositionem declarat, & probat sic. Haec propositio est per se nota: quia negata hac propositione, non potest probari primum ens esse perfectissimum, & tolleretur omnis ordo in nobilitate, & perfectione, etiam negata hac propositione, possent protervi dicere, quod totus mundus, & quodlibet in eo, factum est à musca. Et certè hoc verissimum est, si enim causa aequivoca potest esse ignobilior, cur volet dicere Aristoteles, quod primum ens, à quo caelum pendet, & tota natura, sit perfectius cunctis rebus factis? nonne potest esse quid ignobilissimum, stante hac hypothesi, quòd illa propositio sit falsa? Praeterea hanc

propositionē multis aliis rationibus probat, sed inueniuntur aliqua propositione credita, adeo ad ꝓbandum hanc vltimam, quæ est tota naturalis, Si effectus potest esse perfectior causa, diuidamus cognitione illum effectum in duo, neque enim hoc implicat, nempe in id, in quo secundum perfectionem æquatur causæ suæ, & in id, in quo superat causam suā, & quæramus, vnde habeat effectus id, in quo superat, & excedit causam suam, non à se, vt patet: quia si entitatem nō habet à se, neque id in quo superat causam suam; Non à causa sua, quia nihil dat, quod non habet, & causa sua vltra effectum suum non habet quid excellentius in seipsa, quia iam conceditur eam se esse imperfectiorē effectu, ergo à nullo, sed à nullo nihil prouenit, ergo non est ponenda in effectu vlla excellentia, & perfectio, quæ excedat causam. Instantia autē illa de albedine nihil valet: quia vt dicam in propria quæstione, intellectio fit ex obiecto, & intellectu, vnde possibile est talē effectū excellere alterā causam in perfectione, vt puta obiectum, quia reliquam perfectionem habet ex alia causa partiali, scilicet ex intellectu. Neque alia instantia de fœtu valet: quia in proprio quæsito dicam quomodo sit illa virtus formatiua fœtus, & animæ, secundū Aristotelem. Huic tamen Respōdent isti moderni, & cū cognoscāt maiorē esse indubitanter verum, ad minorē dupliciter

Resp. mod. respondent. Primò, quòd inter substantiā, & accidēs potest fieri comparatio, vel ratione entis, & sic clarū est, quòd accidēs est ignobilius substātia. Secundò in ratione productiui, & productibilis, & sic est proportio inter ea, quia sicut accidēs naturaliter est productiuum substantiæ, ita substātia naturaliter est productibilis ab accidente.

2. Resp. Alio modo potest respōderi, Quòd duplex est effectus agentis, vnus intrinsecus actui agentis, scilicet ille, qui per actionem eius attingitur; Alterū est externus, qui quandā habet naturalē, & necessariā connexionem cum primo illo intrinseco effectu, cū ille primus producitur, hic secundus quoque producitur per modum naturalis sequelæ, ille autē primus effectus necessariò est imperfectior causa, quia sequitur mensurā, & modum virtutis agentis, quādo producitur per se ab illo agente; ille verò effectus secundus nihil prohibet quin sit nobilior, vel ignobilior: quia per se non producitur ab illa causa, sed ex accidente per modum naturalis sequelæ. Ad propositum, substantia est effectus accidentis non primus, sed secundus: quia puta exempli gratia est in materia calor, vt octo, & postea erumpit forma ignis, calor vt octo est effectus primus caloris, eruptio, & generatio formæ ignis est effectus secundus, adeo nihil prohibet hunc effectum esse nobiliorem causa. Sed neutra harum responsionum tollit argumentum Scoti: nam prima, quia ex negatione proportionis in entitate, sequitur negatio secūdæ proportionis in productione, Maior enim quæ conceditur, dicit, quod omne efficiens est æquale, vel excellentius in entitate cum effectu, si ergo accidens in entitate est imperfectius substantia, sequitur, quod non possit esse productiuum substantiæ, cū ergo isti concedunt, quòd inter substantiam, & accidens non est proportio entitatis, & quòd substātia est præstantior accidente, debent etiam concedere, quòd inter substātiā, & accidēs nō est proportio producti, & productiui, siue efficientis, & effectus. Neque secūda responsio valet: quia illa respōsio videtur concedere, quòd accidēs sit causa efficiens substātiæ per accidēs, nō per se: ait enim, quòd substātia est posterior effectus externus accidentis, & quòd talis effectus producatur nō per se, sed per naturalē quandam sequelam, & accidētaliter, nō per se, ab accidente, hoc autē est, quod intēdit concludere Scotus, non ergo accidēs est causa absoluta per se substantiæ, sed solū accidentaliter. Illi autē tenēt, quòd accidēs est causa totalis per se, & adæquata substātiæ, vt patet ex eorum positione, & suis rationibus, quas supra tetigimus, & sic sibi contradicunt. Præterea, hic non loquimur de causa per se effectiua substātiæ, nō de causa accidētali, & dispositiua; Cōcedit enim Scotus, vt diximus, quod accidētia sunt causæ dispositiuæ, ad generationem formæ substātialis, cum ergo accidens non sit talis causa per se, & de hac nos loquamur, & [illegible] Omne, quod generatur, ab aliqua causa per se generatiua, sequitur, quòd substātia

Reÿcitur 1.

Reÿcitur 2.

erit causa, quia nulla alia assignatur ab adversarijs, neque ulla alia assignari potest, quia omne ens efficiens per se vel est substantia, vel est accidens, non est accidens ex hac responsione, ergo erit substantia, & ita tantum abest ut hae responsiones solvant rationem Scoti, quod potius illa inconfirment.

2. ad principale. Secundò ex quadam ratione Scoti possumus ita argumentari, Si accidens daret esse formaliter alicui rei, non daret perfectius esse illi seipso, ergo si det alicui esse imperfectiori modo, quam si daret esse formaliter, non dabit esse perfectius seipso, sed sic est, quod efficere est dare esse imperfectiori modo, quam dare esse formaliter, ergo cum accidens dando esse formaliter, non possit producere ens nobilius seipso, neque efficiendo poterit producere ens nobilius seipso. Maior propositio patet, quia innititur huic propositioni, quidquid non potest agens agendo nobilissimo modo, quo potest, non poterit agendo ignobiliori modo, quae est verissima, ut patet. Minor quoque probatur, quia dare esse effectivè praesupponit esse formaliter, forma enim primo dat esse formaliter, & postea efficienter, & sic modus dandi esse efficienter, pendet à modo dandi esse formaliter. Insuper forma dando esse formaliter, dat esse per rationem propriae entitatis, uniendo se materiae, & constituendo compositum, sed dando esse efficienter, non vere propriam entitatem tribuit, dat esse, & ita non est tam perfectus hic modus dandi esse, sicuti modus dandi esse formaliter.

3. ad principale. Tertiò si substantia non potest producere substantiam, hoc erit, quia ipsa non habet virtutem producendi immediatè, sed sic est, quod hoc est falsum, substantia enim producit accidens immediatè, patet de accidente proprio, quod fluit immediatè à subiecto proprio, quod est substantia.

Responsio adversariorum an accidens proprium producatur. Huic rationi respondent adversarij negando, quod accidens proprium producatur à proprio subiecto, quia si accidens proprium produceretur à proprio subiecto, vel produceretur eadem actione, qua ipsum subiectum producitur, sed hoc implicat: quia producere praesupponit esse, in illa autem actione subiectum non est, sed recipit esse: vel alia actione, & hoc non: quia tunc accidens proprium esset posterius tempore substantia, quod est falsum; Insuper tunc accidens non solum flueret à quidditate subiecti, sed à quidditate existente, hoc autem non est possibile, quia non est necessaria connexio in terminis corruptibilibus existentiae ad quidditatem, sed haec potest esse sine illa, non potest autem esse subiectum sine passione, relinquitur ergo, quod propria passio subiecti producatur ab agente producente subiectum, & eadem actione, qua producit subiectum, cum hoc discrimine, quod subiectum primò producitur, propria passio verò secundariò.

Responsio. Sed contra hanc responsionem facilè arguere possumus, nam quaero ab illis, quaenam sit proxima, & immediata causa caloris ignis, certè nullus in sua doctrina habetur, quod est ignis. Similiter, quae est causa proxima, & immediata luminis solis, certè dicere habent esse solem. Sed respondent aliqui quod est esse, quod genuit ignem, certè haec responsio non satisfacit, quia illud est causa remota, non proxima, & immediata; unde, dato quod esset illud agens, & ignis substantia non esset, nec calor ignis esset. Praeterea, illa est causa proxima, & immediata, ac totalis alicuius effectus, qua posita, & circumscripta quacunque alia causa, effectus ponitur, & qua ablata, effectus aufertur, sed sic est, quod posita substantia ignis, & circumscripta quacunque alia causa, calor ponitur, & ablato igne, calor aufertur, ergo causa proxima, & immediata, & totalis caloris ignis est substantia ignis. Idem est dicendum de alijs proprietatibus substantiae, ergo accidens proprium pendet, & causatur à subiecto, cuius est proprium, utraque propositio est clara. 4. ad Praeterea illi dicunt, quod proprium accidens sequitur ad esse subiecti, per quandam naturalem, & necessariam sequelam, quaero ab illis, quid sit naturalis, & necessaria consequentia unius ad aliud, certè nil aliud est, nisi dependentia causalis huius ab illo, si enim hoc esse necessariò habet esse posito illo, est quia causatur ab illo necessariò, nisi enim causaretur ab illo, & non pende-

pende-

pendere ab illa, in ratione causæ efficientis, procul dubio illud subiectum posset esse sine illo accidente, neque hęc necessitas essendi accidens cum subiecto, est externa subiecto, sed interna, nisi enim esset interna, contingeret per aliquam potentiam, vt per diuinā, subiectū esse sine passione, sed hoc omnino repugnat, ergo Scotistæ fatentur accidens proprium prouenire à proprio subiecto causaliter.

3. ra. Præterea, probo vniuersaliter, quod substantia sit causatiua accidentis tam proprij, quàm communis, & etiam substantiæ. Certum est, quod forma substantialis est principium actionum, & efficiendi, at effectio respicit vel substantiam, vel accidens, ergo forma substantialis est effectiua vel substantiæ, vel accidentium. Minor est clara. Maior propositio est communiter concessa. Arist. enim sæpè ait materiam pati, formam verò agere; & aduersarij fatentur. Naturam esse principium actiuum & passiuum, & dicunt naturam esse principium actiuum propter formā, cuius est agere, sicuti materiæ est pati. Neque valet si quis dicat, forma est actiua tantum respectu materiæ, quia eam actuat: quoniam hæc expositio manifestè aduersatur illis in prædicto loco, volunt etiam, quod forma sit principium effectiuum actionum, quæ proueniunt à composito, & respectu harum dicimus formam esse principium actiuū, neque tamen effectiua illarum est materia, ergo est forma. Insuper Anima producit motus localis, intellectiones, &c. Insuper, forma respectu materiæ non habet rationem causæ efficientis, sed formæ, quia actuat, format, & perficit materiam, non autem efficit materiam, vt patet; manifestum est ergo quod forma substantialis est causa effectiua in agentibus, & sic producet aliquod ens, illud autem est vel substantia, vel accidens; vnde ad minus producet accidens, neque illi possunt dicere, quod substantia producit accidēs, sed mediāte accidente, quia ipsa dat accidenti virtutē inducendi, quia hinc tacultatē propriis operationes, sustinemus enim quod accidens producat substantiam, & accidens se solo, & sic incidetent in opinionem D. Tho. qui sustinet, quod substantia producitur ab accidente, in virtute substantiæ. Hæc ergo ratio Scoti est efficacissima, cum ergo substantia sit productiua immediatè, quare non producere posset substantiam? Neque eorum ratio aliquid concludit, dicunt enim quod accidens proprium producitur à substantia alia actione ab ea, qua ipsum producitur. Ad rationem contra hoc nego consequentiam, quo ad 1. partem sequitur enim solum, quod accidens erit posterius subiecto natura; nam subiectū in eo instanti temporis, quo incipit esse, emittit, & proprium passionem, vnde iter esse subiecti, & propriæ passionis cadit solum ordo naturæ, quia præsupponitur esse subiecti ad esse accidētis, sed nō præexistit subiectum sine passione per aliquod tempus, hæc autem actio, qua subiectum producit passionem, est alia actio ab ea, qua producitur subiectum, quæ illa prima completa incipit, vnde prima actio natura præcedit secundam hanc: nō tamen sequitur, quod subiectum præcedat tempore passionem, quia subiectum incipit esse per primam actionem, sed in eodē instāti, quo illa cōpletur, incipit hæc secunda, ita quod nō mediat aliquod instans temporis inter esse completum subiecti, & productionē passionis, sed solum instans naturæ; quod si quis arguat, istæ duæ actiones nō fiunt in eodem instanti temporis, sed in duobus, ergo prima præcedit secundā tempore. Ad hoc iam responsum est, quod fiūt in vnico instanti temporis, nō naturæ; Differt tamen prioritas tēporis à prioritate naturæ, quia plura instantia naturæ possunt esse in eodem instanti tēporis: exemplo est Aristoteles in capite de priori in Postprædicamentis, esse ad esse hominis, sequitur verā esse orationē, homo est; ita qd res est causa veritatis orationis, & tamē simul ipsis est conuertētia, homo est, ergo vera est oratio homo est. Et è cōuerso. At si hæc non essent in eodē instanti temporis, non valeret hęc mutua consequentia; quia pro instanti temporis quo esset homo, non esset veritas orationis. In secunda cōfirmatione cōceditur cōsequentia, neque cōsequēs est falsum, immo in hoc illi sibi aduersantur: quia tenēt alibi, quod existentia actualis sit idē realiter cum essentia: in hoc loco autē tenēt

quod

Marginal note (right): Ad 2. rat. ad confirmationē.

quod existentia possit separari a quidditate & essentia in creaturis, falsum est autem, quod essentia, & quidditas possit esse sine existentia, licet enim essentia, & quidditas rerum corruptibilium non necessario sint, & existant, tamen quando talis essentia producitur necessario tunc existit, quia existentia est idem realiter, quod essentia, vt diximus in proprio quaesito: non ergo est absurdum, quod accidens proprium fluat a quidditate existente, immo hoc est necessariũ, nisi enim existeret quidditas, & essentia talis non posset emittere, & efficere proprium accidens.

4. ad principalem. Quarto principaliter probatur, etiam quod substantia producat accidens, quia licet in ordine accidentali accidentium, vnum accidens producatur ab alio, tamẽ totus ordo accidentalis accidentium, vt puta singularium accidentium in specie caloris, pendet ab aliqua causa essentiali extra illum ordinẽ immediate, quia omnis ordo accidentalis reducitur ad aliquã causam immediatam in ordine essentiali; in causis autem essentialiter ordinatis non datur processus in infinitum ex Aristot. 2. Metaph. & vt declarat optime Scotus in 1. Sent. d. 2. q. 1 art. 1. ex quo loco tota haec ratio habet efficaciam; haec autem causa essentialis ad quam reducitur totus ordo accidentalis productionis accidentium singularium in aliqua specie, non potest esse nisi substantia, quia omne ens, quod non est accidens, est substantia, ergo substantia est productiua, & sic cũ sit productiua accidentis, nulla videtur

5. ra. ratio cur non producat substantiam. Praeterea, sequeretur, quod substantia vniuersaliter penderet ab accidente in esse; consequens est falsum, vt patet, vtpote enim dicimus accidentia esse entia imperfecta, quia a substantiis pendent. Cum omnium entia, quia enim; Consequentia probatur, quia si substantia haec sit ab accidente, & illa item, & de aliis substantiis particularibus, ergo & substantia in communi pendet ab accidentibus in esse; Quia substantia in communi nihil est praeter particulares substantias, ergo si particulares pendent ab accidente, & substantia in communi pendent ab accidente, & insuper accidens in communi erit prius substantia, quia causa est prior causato.

Ad rationes in contrarium. Ad primã dico, quod in igne duplex est actio, vna est calefacere, altera est ignire, prima competit igni ratione caliditatis, & de hac loquitur Aristoteles; altera vero competit igni, vt ignis est, & substantia, & de hac non loquitur Arist. Ad secundam dico, quod pro tanto dicit Arist. actionem non posse fieri nisi vbi est contrarietas, quia in qualibet generatione substantiali requiritur actio accidentium praeuia, & dispositiua, illa autem est semper inter contraria, sed illa habita, substantia postea producit substantiam immediate per se; Ad experientiam dico, quod ferrum ignitũ calefacit stupam mediante calore ignis existentis in ipso, forma vero ignis multiplicatur in stupam ab igne existente in ferro; Ad illud de lumine, & motu coeli, quod illa sunt generantia aequiuoce, ignis inductus per motum, & a lumine aeris per reflectionem dispositiue inducitur ab illis motibus. Sed per se ab illis corporibus motis, & a corpore luminoso, vt Rana a Sole, putrido calore, & humiditate terrae. Ad 1. rat. aduersarios. Ad.

Opinio Diui Thomae reijcitur. Cap. III.

Alia est opinio D. Thomae, qui 1. parte Summae, quaest. 77. art. 6. respondendo ad tertium, sustinet, quod forma substantialis non sit principium immediatum, & proximum agendi, & producendi substantiam, sed dicit, quod forma substantialis agit, & producit substantiã mediantibus accidentibus, & ita vult, quod accidens agat in virtute formae substantialis, & propterea accidens producit formam substantialem in virtute substantiae; & ita haec opinio discrepat a praecedenti, quia praecedens volebat quod accidens ex se solo per propriam virtutem produceret substantiam; Sed haec D. Tho. opinio vult, quod accidens quidẽ producat substantiam, sed in virtute substantiae, cuius est instrumentum. Pro hac opinione adducitur authoritas Arist. in 2. de Anima tex. 41. vbi dicit, quod calor naturalis est, quo anima agit, ergo substantia non Opinio D. Tho.

tia non

eis nõ agit immediatè, sed mediantibus accidẽtib⁹, illa aũt nõ possũt producere substantiã in propria virtute, ergo in virtute substantiæ cuius sunt instrumenta; Pro eadem opinione adducuntur a nonnullis rationes factæ supra contra Scotum, illis enim probatur, quod accidens producit substantiam, sed hoc non potest accidens propria virtute, ergo hoc efficit in virtute substantiæ, & ita D. Thomas respondet huic argumento 1. par. Summæ quæst. 77. ar. 1. ad tertium. Nihil agit ultra suã speciem, quia effectus non potest esse potior causa, ergo accidens non potest producere substantiam. Respondet inquam, quod accidens propria virtute non potest producere substantiam, sed bene virtute substantiæ id potest; nihil enim propria virtute potest ultra speciem suam, sed virtute principalis agentis nihil prohibet.

Opin. D. Tho. refutatur.

Contra opinionem istam arguit Scotus Theologicè, & Physicè nos physicas eius rationes adducemus, & primo repetam hanc rationem D. Thomæ adductam, Nihil agit ultra speciem suam, &c. cui respondet, quod verum est propria virtute, nihil autem impedit quin in virtute principalis agentis aliud producere valeat; Cõtra hanc responsionem, si accidens agit in virtute substantiæ, vel hæc virtus est intra accidente, vel extra accidens. si est extra accidens, non potest accidens agere virtute illa, quia nullum agens efficit aliquid virtute existente distincta a se subiecto, & realiter, non enim Socrates currit, vel aliquid aliud agit virtute quæ est in Francisco. Præterea ipse D. Thomas ait, quod hæc est causata a subiecto in accidentibus, ex quo apparet, quod intelligit hanc virtutem existere in accidente, sed hoc esse non potest, quia in accidente nihil est nobilius ipso, tum quia virtus subiecti accidentalis non migrat de subiecto in subiectum; tum quia omne quod est in accidente, est accidens, alioquin accidens esset compositum ex substantia, & accidente, vel accidens esset subiectum inhæsionis virtutis substantiæ, & sic substantia subiectaretur in accidente; Præterea, virtus, & vis efficiendi aliquid, est inseparabilis à radice à qua provenit, talis enim virtus est effectus formalis formæ substantialis, & eius proprietas, ac effectus formalis, & propterea est inseparabilis a forma substantiali, non ergo virtus, & vis producendi, quæ prodit a forma substantiali, potest recipi in accidente, sicut risibilitas non potest recipi in aliquo alio ab homine:

Resp. Caiet.

Caietanus prima parte, quæst. 77. ar. 1. supra responsionem ad tertiũ glossat positionem hanc D. Thomæ, & inquit advertendum esse, quod quando D. Thomas ait accidens agere in virtute substantiæ, est constructio intransitiva, unde dicere accidens agit in virtute substantiæ, est, ac si dicatur accidẽs, quod est virtus substantiæ, agit, non ergo fingere debemus aliquam fictam intentionalem secundum quam accidens agat in virtute substantiæ, ut quibusdam placuit, ait Caietanus; sed illa vis, & virtus est ipsum accidens, quo tamquam virtute substantia operatur, ideo quod secundum Caietanum cum dicit D. Tho. accidens agit, & producit substantiam in virtute substantiæ, est, ac si dicat, accidens quod est virtus substantiæ, producit, & efficit substantiam.

Refutatio.

Sed contra. Hæc expositio est contra formam & processum D. Thomæ, qui, ut patet ex verbis eius allatis, per hanc virtutem substantiæ non intelligit ipsum accidens, sed aliquid aliud existens in accidente, causatum à substantia; sed hoc omitto quidquid sit de mente eius, si hæc est opinio D. Thomæ, sequitur, quod D. Thom. coincidat cum prima opinione, nempe aliorum, qui dicunt accidens producere substantiam propria virtute, tum si dicit, quod accidens, quod est virtus substantiæ agit, & producit immediatè, ergo accidens per se producit substantiam, tum est: quia ipsum secundum se est virtus substantiæ, unde licet originetur à substantia, tamen recepto esse, potest per se producere, quia producit quatenus est ens tale, est autem ens formaliter à se ipso, licet originaliter à substantia, & sic à seipso producet substantiam. Sed ea opinio est supra satis confutata, est enim ens tantum ignobile accidens, & ideo non potest producere substantiam.

Secundo principaliter ita argumentatur contra positionem, accipiendo eam in hoc sensu, quod accidens producat substan- 2. rõ.

substan-

substantiam in virtute substantiae tamquam eius instrumentum, quae videtur esse germana opinio Divi Thomae. Nihil est instrumentum alicuius causae, nisi superioris causae in genere causae efficientis, ergo si accidens concurrentium est instrumentum substantiae, substantia erit superius agens: nunc sic ultimo, sed superius agẽs prius naturaliter agit, quàm instrumentum, licet in eodem instanti temporis, & sic ut est agẽs naturale, agit quidquid potest, & quantum potest, ergo substantia prius naturaliter, quàm accidens in eodem instanti temporis producens suum terminum, producet ipsa [illegible] autem producere totam substantiã, quia perfectio substantiae productae, nõ excedit perfectionem substantiae agentis, ergo in secundo instanti naturae, accidẽs non producet substantiam, quia illa iam est producta à substantia, vel si producit, substantia illa bis producetur scilicet à substantia, & accidente. Prima propositio patet: quia omnis causa instrumẽtalis pertinet ad causam efficiẽtem: Omne autem instrumentum est alicuius agẽtis instrumentum, ut experientia patet de serra, gladio, &c. & prima consequentia similiter ex hoc patet. Secunda etiam propositio patet: quia nullum instrumentum agit aliquid, nisi moveatur à principali agente, prius ergo principale agens agit, quàm instrumentum; secunda pars patet: quia agens naturale, agit quidquid potest, & quantum potest; secunda consequentia patet etiam, quia substantia est agens naturale, ideò agit quidquid potest, potest autem producere substantiam, agit enim ad substantiam principaliter, sicut etiam accidens instrumentaliter agit, potest etiam producere totam, quia si potest producere aliquid substantiae, etiam potest producere totam substantiã, quia tota perfectio substantiae productae non excedit perfectionem substantiae agentis; est ergo efficax haec ratio, efficacissima autem est ad concludendum, quod substantia est immediatum principium agendi, ad quam probandam Scotus adducit, clarum est enim, quòd principale agens prius agit, quàm instrumentum, & sic sequitur, quod substantia necessariò prius naturaliter agit, quàm accidens, ergo est immediatum principium agendi, quod est contra fundamentum D. Thomae, sustinet enim, quod accidens producit substantiam in virtute substantiae, quia credit substantiam non esse immediatum principium agendi, hoc autem fundamentum evertitur hac ratione.

3. Tertiò, omnis potentia merè passiva est contradictionis, ex Arist. 9. Metaph. subiectum autem non est in potentia cõtradictionis ad propriam passionẽ: quia passio non potest adesse, & abesse à subiecto, ergo illa est potentia activa, haec potentia activa reducitur ad causalitatem efficientem, non enim ad aliud genus causae reduci posse videtur, ergo substantia est principium immediatum propriae passionis: falsum est ergo illud fundamentum, quod substantia non sit principium immediatum agendi, hoc autem probatur per rationes factas contra precedentes opiniones, ubi ostensum est substantiam producere accidens.

4. Quartò, confirmatur hoc ex Aristotele septimo Metaphysices, textu 22. ubi dicit, quod proprium est substantiae, ex hac accipere esse: quia necesse est praeexistere aliquam aliam substantiam actu existentem, quae facit, ut si animal fit, sit animal, quale verò, & quantum non necessarium, nisi potestate solum; vult ergo, quod ad hoc quod substantia fiat, praeexistat aliqua alia substantia, quae producit: sed ad hoc quod quantum, & quale producatur, nõ oportet quod praeexistat aliquod quale, vel quantum actu, sed solum potestate, ergo quantum, & quale, quae sunt accidentia, producuntur à substantia.

5. Quintò, 4. Metaph. tex. 4. dicitur, singulum est id, quod est, dum potest in propriam operationem, ergo substantia tunc est id quod est, quando potest in propriã operationem, ergo substantia potest operari, & agere.

6. Sextò, secundum D. Thomam illa forma est principium agendi, in qua generans, & genitum assimilantur; sed generata assimilantur principaliter generanti in forma substantiali, secundum quid autem assimilantur in accidentibus, ergo substantia est principium agendi, nec po-

test

[illegible] quaſi hęc ratio, reſpondendo quod forma ſubſtantialis eſt principium agendi remotum, tam reſpectu ſubſtantię, quã accidentis, quia omnes concedunt, & maximè ipſe D. Thomas, qui Theologus eſt, quod Deus eſt forma, quę eſt principium proximum agendi in ſuo ordine, licet agat quod mediantibus cauſis ſecundis, ergo dato, & non conceſſo, vt ſupra [illegible] batum eſt, quod accidens habeat aliquã cauſalitatem reſpectu ſubſtantię poſtea [illegible] actione ſubſtantię, ſubſtantia tamen per ſuam propriam formam erit principium, [illegible] propriè & immediatè in ſuo ordine; & certè hoc eſt mirabile, quod ſubſtantia, quę eſt nobiliſſimum in genere inter entia, careat actione. Nullum Thomiſtam, vel alium reſpondentẽ [illegible] his rationibus. Paulus Sonc. 7. Metaph. quod accidens per ſe nõ poteſt producere ſubſtantiam, an verò ad poſitiuum [illegible] ſubſtantię, & inſtrumentaliter, nec verbum quidem facit, ſimiliter Caiet. in 3. par. Summę q. 77. art. 3. nihil dicit.

Pro hac ſententia confirmanda valet ratio, quam facit Scotus 2. Sent. d. 16. in comprobanda illa ſententia, de potentijs animę, quibus probat, quod ſubſtantia eſt immediatum principium ſuarum operationum [illegible] ſoluere Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. ſed nihil facit, vt oſtẽdimus 1 Theoremate de diſtinctione potentiarum à ſe, & ab eſſentia animę. Quomodo autẽ ſubſtantia diſtans poſſit peruijs diſpoſitionibus in accidẽtibus factis inducere formã ſubſtantialẽ in ſubſtantiã diſtantẽ, diximus [illegible] in 2. Sẽt. diſp. [illegible] ad hoc enim vt ſubſtãtia agat in ſubſtãtiã, nõ requiritur neceſſariò approximatio localis ſed ſufficit proportio agẽtis ad paſſum, vt ibi abundè etiam ex Ariſt. oſtẽdimus.

THEOREMA XXXV.

Forma ſubſtantialis immediatè informat materiam abſque vlla qualitate mediante.

Opinio Scoti cum ſuis fundamentis. Cap. I.

QVæ ſit mens Scoti circa hoc Theorema non habetur expreſſè apud Scotum; attamen ex his quę dicit in multis locis, colligitur ipſum ſenſiſſe formam ſubſtantialem immediatè ſine vllis accidentibus vniri materię, colligitur autem hoc maximè ex 4. Sententiarum, diſt. 11. quæ. 3. per totam; probat enim ibi, quod accidens non producit ſubſtantiam, neque per ſe, neque inſtrumentaliter, ſed quod ſubſtantia eſt immediatum principium efficiens ſubſtantię, & accidentis; Deinde arguens aduerſus ſe multipliciter, & præſertim, quia qualitates prędię alterant, & corrumpunt ſubſtantiam. Reſpondet, quod qualitates corrumpunt ſubſtantiam ſolum diſpoſitiuè, quia illæ qualitates alterant qualitates ſubſtantię, ad quam alterationem ſequitur poſtea generatio alterius ſubſtantię niſi adueniat aliquod impedimentum. Deinde declarans quomodo hęc prǽuia diſpoſitio, & alteratio fiat ab his qualitatibus, & quando. Reſpondet Scotus non explicitè, ſed implicitè in prętacto loco, quod cũ ſubſtantia generans agit ad productionem ſubſtantię, etiam accidentia agunt ad productionem accidentium cõtrariorũ accidentibus ſubſtantię corrumpẽdę, ſed effectus cauſatus ab accidentibus, ſcilicet alteratio, eſt prius generatione ſubſtantię generandę, & quidem habita illa alteratione, tã quã diſpoſitione pręuia, ſtatim ſequitur generatio ſubſtantię facta à ſubſtantia efficiente. Sed eſt hic notãdum, quod non vult, quod accidentia illa, ſcilicet, qualitates, inducant alterationẽ quo ad gradum incõpoſſibilem formę corrumpendę, ſed vult, quod ſolum diſponãt, & alterent vſque ad terminum vltimũ, & gradũ compoſſibilẽ, ſubſtantię corrũpendę, gradus autem primus incompoſſibilis ſubſtantię genitę non inducitur ab accidẽtibus, neque qualitatibus illis alterantibus, ſed à ſubſtantia genita, vt infra dicitur; Cum ergo accidentia alterando perueniunt ad vltimum gradum qualitatis cõpoſſibilis ſubſtantię corrumpendę, tunc ſubſtantia generans inducit formam ſubſtantialem nouam immediatè in materia, quę poſtea producta in eſſe, ipſa eſt, quę producit qualitatem incompoſſibilem ſubſtantię corruptę. ſed ante aduentum ipſius formę ſubſtantialis de nouo ge-

nitę

materia, non potuit qualitas in gradu incompossibili formae corrumpendae, vel corruptae. Facta ergo alteratione per ista ab accidentibus, illa accidentia non expellunt formam à materia, sed comperueniunt ad vltimum terminum suarum virium, substantia generans immediatè producit substantiam, & sic forma substantialis immediatè iungitur materiae. Vnde dicit Scotus in praecitato loco, quòd haec propositio est manifestè falsa. Omnis substantia ideò corrumpitur, quia inducitur ab alterante aliquis gradus incompossibilis propriae qualitati substantiae; ratio falsitatis est: quia alterans non habet tantam virtutem, quod possit inducere gradum incompossibilem qualitati substantiae, & corrumpere substantiam: quia nullum posterius secundum genus potest esse principium corrumpendi aliquid prius secundum genus: accidens autem alterans est posterius substantia secundum genus, ideo non potest corrumpere substantiam, quod probatum est in altera quaestione; vbi ostendimus substantiam generare substantiam, ergo substantia generans, quae corrumpit formam substantialem, dum in eandem materiam inducit aliam formam; accidentia verò substantiae generantis agunt, & inducunt qualitates contrarias formae corrumpendae, & conformes formae generandae; Sed non inducitur tamen gradus alterationis incompossibilis formae corrumpendae, quia tunc incompossibilia essent in eodem subiecto; sed vltimum terminum, & remittunt qualitates passi vsque ad vltimum gradum; Quibus positis, substantia agens educit formam de nouo genitam à se, quod ex his colligitur, quod Scotus non vult, quòd perueniant qualitates prius tempore, quam materia sint in materia, & etiam dispositiones ad recipiendum formam substantialem. Et sic forma substantialis in materia manet mediantibus his accidentibus & dispositionibus, sed vult, quòd forma substantialis immediatè inducatur à substantia agente, & generante: ipsa enim est quae immediatè expellit, & corrumpit substantialem formam, & inducit nouam formam in illa materia; accidentia verò quodammodo prius alterando, & corrumpendo accidentia, & qualitates contrarias; sed non corrumpunt formam substantialem corrumpendam; vnde habilitatiua alterationis. Sequitur generatio substantiae, sed haec non attingunt per aliquem accidentium, vt dictum est, sed à substantia efficiente, & generante, forma autem substantialis de nouo genita est, quae postea inducit in composito proprias qualitates incompossibiles substantiae corruptae, vnde accidentia, quae manent in composito nouo, non praecedunt formam substantialem, sed illam sequuntur. Haec sententia potest probari.

1. Primò; quia si qualitates dispositiuae, & illa accidentia praecederent tempore aduentum formae substantialis, sequeretur, quòd aliquando materia esset sine vlla forma substantiali actu, sed hoc est impossibile, probatur consequentia, quia in illo priori, in quo materia esset informata, & disposita qualitatibus illis, est per alteratiuos sine forma substantiali; enim illae dispositiones, quae praecedunt formam substantialem, & disponunt illam materiam ad recipiendum formam, manifestum est, quòd praecedunt prioritate temporis illam, cum ista dispositio non fiat nisi in tempore, & hoc videtur clarum. Falsitas consequentis probatur: quia sicut in materia est potentia ad suscipiendum omnes formas, ita nunquam est denudata à qua cumque forma, sed semper actu est sub aliqua forma substantiali, & hoc est clarum, & commune, quia corruptio vnius est generatio alterius, vnde ad corruptionem vnius formae substantialis, statim inducitur alia forma substantialis. 1. ra.

Secundò, certum est, quòd qualitates procedunt à forma substantiali, sequuntur enim formam, sicut quantitas materiam, & sunt effectus formales formae substantialis, & sic inseparabiles à sua forma; Vnde calor est inseparabilis ab igne, saltem naturaliter, ita arguitur. Si qualitates dispositiuae materiae sunt in materia ante aduentum formae generandae, ergo à qua causantur, & conseruantur in illa, non potest dici, quòd causentur à materia; quia qualitates non causantur à materia, 2.

materia,

materiam, sed a forma, nunc quæro, quæ sit hæc forma, non forma corrupta, quia illa non adest, non forma generanda, quia illa nondum est in materia: non quam inde debet quia tunc forma substantialis non a generante, quia generans, & genitum sunt distincta realiter; & sic forma generans est distincta à materia futuræ generandæ; & consequenter qualitates existentes in materia, sunt distinctæ realiter à generante, ut sic supponitur: manifestum est quod qualitas est inseparabilis à forma à qua fluit, & sic qualitates fluentes à forma generantis essent inseparabiles ab ipsa. Sed dices agens generans semper remittit proprias qualitates, sed similes illis qualitates, & illæ sunt quæ alterationis fiunt videntur. Contra, hoc est impossibile: quia ut dictum est, qualitas consequitur formam substantialem, & ab illa fluit: sic est impossibile, quod reperiatur qualitas aliqua in subiecto sine forma sua substantiali à qua fluxit: sicut est impossibile, quod propria passio reperiatur subiecto à quo fluit [illegible] sed qualitas est propria passio [illegible] formæ, à qua est impossibile quod separetur. Præterea, illæ qualitates [illegible], & habent esse in materia à generante, ergo destructo generante, & illæ destruentur, consequentia patet, quia remota causa, removetur effectus: et istæ qualitates per adsistentiam possunt remanere cum forma genita, etiam destructo generante, ergo non pendent à generante; & ita vel est dicendum, quod istæ qualitates sunt in materia sine illa causa, illis dare esse, sed per se, quod est inconveniens: sunt accidentia, quæ per se sine causa à qua pendeat materia non possunt, vel quod in materia non sunt illa accidentia ante formam substantialem, sed post illam, ut quod illa pendeant, & fluant à forma substantiali, quod est nostrum intentum.

Resp. Verum hæc ratio non videtur concludere, quia experientia videmus, quod cũ lo ignis inducit caliditatem in lignum, & tamen ignis est distinctus realiter à ligno, & illa caliditas recepta in ligno, est etiam distincta à caliditate ignis: ergo similiter in materiam potest sic evenire, quod ab accidente dispositivè, & alterāte inducatur qualitas à se distincta in materiam substantiæ generandæ, sicut ipsa qualitas agentis alterantis non recipiatur in materia. Respondetur, quod non est similis hic, & ibi: nam ideo ignis agens, &c. inducit caliditatem in lignum, quia lignum approximatur igni, omnis enim actio Physica fit per contactum, ut patet de generatione. & ideo cum ignis approximetur ligno, & ipsum tangat, forma ignis agens, agit in lignum, quia sic quodammodo eius materia per illum contactum, & ideo sicut agit in propriam materiam, ita etiam agit in lignum quod sibi per contactum adhæret: & hoc idem dicendum est de omnibus agentibus Physicis, quæ in proportionata passa agunt, sed hoc dici non potest de materia nuda absque forma substantiali; neque enim materia sic nuda potest tangi ab aliquo, quia ipsa sine forma non habet esse substantiæ, sed solum compositum est quod tangitur, unde ut probatur Metaphysice qualitates sunt singularium, & compositorum cum materia nuda non possit tangi, neque in ipsam induci possunt per illud agens qualitates illæ, sed opus est, quod prius inducatur forma substantialis, tūc enim est tactibilis, & si approximetur talium agenti fortiori recipit forma substantialis alterationem, & corrumpitur, vel verius loquendo, alteratur, & corrumpitur compositum ex ipsa, & forma constans, & nunc habet evidentiam confirmatio supra adducta: quia si istæ dispositiones, & qualitates, quas dicunt in materia præcedere formam substantialem, essent inductæ ab agente cessante, & destructo agente, ipsæ quoque destruerentur, sicut cessante igne, cessat calor productus ab ipso in ligno; si autem sustinent, quod illæ dispositiones manent cum forma substantiali de novo genita, etiam destructo generante. Præterea, si istæ qualitates dispositivæ introducerentur in materiam ante adventum formæ, sequeretur, quod accidentia & qualitates dispositivæ agentes, & introducentes illas, corrumperent formam substantialem corrumpendam; sed hoc est falsum: quia in aliis Theorematis ostensum est, quod substantia generant solum à substantia; & consequenter

ter etiam corrumpitur à substantia: & continuatur adhuc: quia nihil posterius secundum genus, potest corrumpere eius prius secundum genus; & ratio huius est: quia virtus sequitur entitatem, & qualis est entitas, talis est virtus; at praestantior est entitas rei prioris secundum genus, & ita praestantior est entitas substantiae, ideò non potest corrumpi à virtute accidentis, cum sit vilior, sicuti & entitas accidentis, est vilior entitate substantiae; consequentia verò probatur: quia huiusmodi qualitati dispositiuae in gradu incompossibili formae corrumpendae, non possunt inhaerere materiae, & disponere materiam ad recipiendam nouam formam, nisi corrumpant primam formam substantialem, vt patet, quia est illis incompossibilis: oportet ergo, quòd qualitates alterantes corrumpant formam substantialem priorem corrumpendam, quod est falsum, vt dictum est.

Rationes aduersariorum tuentium suam positionem, & eiusdem confutatio, & rationum solutio. Cap. I I.

Graeci, & Arabes. EX altera parte moderni ferè omnes, & Graeci, & Arabes sustinent, quòd in materia praecedant dispositiones praeuiae, & qualitates, quae disponunt materiam ad recipiendum formam substantialem. Pro hac opinione ita argumentantur, & rationes pro hac opinione destruunt opinionem Scoti: Omnis forma requi-
1. rit. rit determinatam materiam in qua sit, & introducatur; at haec determinatio fit per praeuias qualitates disponentes materiam ad talem formam suscipiendam, ergo si forma non reperiat in materia has dispositiones, ipsa non poterit informare materiam, neque recipi in eam.

2. Secundò, in vnoquoque potentia praecedit actum, ergo potentia determinata materiae, praecedit determinatum actum substantialem formae, seu potentia materiae determinatur per dispositiones praeuias in materia existentes, ergo huiusmodi dispositiones praecedunt formam substantialem in materia.

3. Tertiò, substantialis forma non potest immediatè produci à substantia, quia substantia vel nihil agit, vel nō agit immediatè per se, sed mediante accidente, ergo generatio substantiae necessariò consequitur productionem alicuius accidentis in materia, quae est vltima, & perfectissima dispositio inducta ab agente, vltimo enim inducitur forma substantialis de nouo.

Quartò, Omnes rationes quae sunt ad 4. ostendendum primas qualitates immediatè inhaerere materiae primae, & in corruptione nō fieri resolutionem vsque ad materiam primam & in quolibet elemento, cum vnum generatur ex alio, contrarias qualitates interire, singulas verò remanere. Hanc opinionem comprobant, & ita illi his rationibus rationibus moti sustinent formam substantialem inhaerere materiae, medijs qualitatibus, & dispositionibus in materia receptis ante aduentum formae. Verùm haec opinio non est sustinenda, propter rationes adductas, quas Refutatio I. nemmem soluere vidi; & vltra illas potest sic confutari haec opinio: quia haec opinio negat omnem virtutem à forma substantiali, & eam ita vilem facit, quòd eam submittit formae accidentali: secundum istam hanc opinionem, forma substantialis pendet ab accidentali, in esse, & operari, quoniam ipsa producitur in esse ab accidente, & ipsa per se in materia nullam actionem, neque operationem habet. Insuper forma substantialis, stante hac opinione, cum inducitur in materia, iam materia est disposita, & perfecta, & sic materia non recipit à forma adueniente, nisi ipsam informationem, sed à accidentia, & proprietates, & passiones ipsa materia reperiat, & ita passiones, & proprietates materiae, formae, immò compositi nō essent à forma substantiali, sed ab accidentibus, quae tamen omnia falsa sunt, & contraria naturae formae substantialis, vnde omnes qualitates, & passiones, quae sunt in materia, & composito, proueniunt à forma substantiali, quae cum dat esse, dat etiam tale, & tale esse: vnde si homo habet proprietates alias à planta, ab animali bruto, & ab alijs rebus; ratio, & causa est assignanda ex parte formae substantialis, quia scilicet habet diuersam formam substantialem, quae etiam diuersas proprieta-

proprieta-

prietates ei tribuit; non ergo materia est sic, vel sic disposita ante aduentum formę substantialis, sed per aduentum formę substantialis disponitur sic, & sic, & recipit tale, & tale esse cum talibus, & talibus proprietatibus, & accidentibus: materia enim de se est apta nata recipere quamlibet formã, neque quantum est ex se magis inclinatur ad vnam, quam ad alterã passionem, & proprietatem. Vanum est ergo dicere, quod materia debeat disponi per accidentia, ad hoc, vt recipiat formam substantialem. Quę impugnatio etiam confirmatur ratione D. Thomę prima parte Summę, quest. 76. artic. 6. quia esse substantiale est esse simpliciter, esse quod dat accidens, est esse secundum quid, praecedit autem semper esse simpliciter esse secundum quid; non ergo dicendum est, quod forma accidentalis prius habeat esse in materia, quàm substantialis forma.

Ad 1. in oppositũ

Ad rationes pro hac opinione. Ad primam respondeo, quod formam recipi in determinata materia, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod recipiatur in materia alterata, & disposita per accidentia formę substantialis ad debitum terminum, quo substantia generans potest generare, & producere nouam substantiam, & corrumpere veterem, & hoc modo est vera, vt dictum est. Alio modo potest intelligi, quod in materia prius recipiantur dispositiones, & qualitates incompossibiles formę corrumpendę, & postea forma substantialis noua inducatur ab agente mediantibus his qualitatibus, & dispositionibus tanquam medio, sine quo non posset induci forma substantialis; & hoc modo est falsa; quia tales dispositiones incompossibiles formę corrumpēdę inducūtur à forma de nouo genita in materia, & ideò nõ possunt precedere in materia aduentum formę substãtialis nouę.

Obiectio. Sed contra quis dicet, ergo forma hominis poterit induci in quãcunque materiam, vt in aquam, lignum, &c. *Solu.* Respondeo, quod non valet consequentia: quia non negamus pręuias dispositiones, sed negamus dispositiones incompossibiles formę corrumpendę precedere in materia formã substantialem de nouo genitam, vt dictũ est. Sed pro intelligentia notandum est, quod formę in compositis sunt subordinatę, & quando compositum est perfectum, in ipso sunt plures formę substantiales, quarum vna est perfectior altera, vltima autem est perfectior omnibus pręcedentibus: illa autem non inducitur nisi aliis praesuppositis; vnde ad propositum, forma hominis non potest induci in aquam, quia praesupponit alias formas substantiales, vt formam mixti, & formam corporeitatis, & alias, vt diximus in Theoremate de pluralitate formarum, vnde hinc euenit, quod generans videatur inducere formam in materia determinata, quia in cõposito sunt plures formę substantiales, quarum vltima destructa, cęterę remanent, vt corrupta anima, remanet forma corporeitatis, & quia statim agens inducit nouam formam, ideò videtur, quod generans inducat formam in materiam determinatam, & hoc quidem verum est in compositis, in quibus sunt plures formę substantiales, sed non in composito, vbi est vnica forma substantialis, quia corruptio, & resolutio vsque ad materiam primam: sed in hac forma est, quę sibi materiam determinat, in composito etiam vbi sunt plures formę, vltima forma determinat adhuc sibi illam materiã perfectè, licet sit aliquo modo determinata per formam, vel formas precedentes. Propositio autem illa: forma requirit materiam eiusdem rationis, vera est de materia, vt est pars compositi, quia tunc materia per formam fit eiusdem rationis cum forma, non autem verificatur de materia antequam sit facta pars compositi, vnde ignis non semper fit ex materia eiusdem rationis, sed modo fit ex terra corrupta, modo ex aere corrupto, modo ex aliqua alia re.

Notandum. *Thr. 71.*

Ad 2. Ad secundum concedo primam, & secundam propositionem scilicet, quod in vnoquoque potentia pręcedit actum, & quod determinata potentia praecedit determinatum actum: sed cum infertur, quod hęc determinatio potentię sit ab accidentibus, hoc negamus, ratio est quia determinata potentia in materia ad actũ, est priuatio formę in materia: priuatio enim non est carentia illa vniuersalis in ma-

in materia omnium formarum, sed est ex ratione formae particularis appropriatè inesse materiae; unde potentia particularis materiae, & privatio in materia, idem sunt realiter, differunt solum formaliter; manifestum est autem, quod haec privatio non inest materiae per aliqua accidentia, sed ex seipsa, ex propria natura materiae, quae est, quod semper sit sub forma vel sub privatione formae, sive sub potentia ad formam; haec ergo determinatio potentiae in materia non provenit ab accidentibus, sed inest materiae ex ratione materiae. Vel dicamus, quod cum dicitur potentia praecedit actum, vera est in illis generalibus; sed cum infertur, determinata potentia praecedit determinatum actum, hoc negatur, quia potentia est de se indeterminata, & determinatur solum ab actu; necesse est ergo, quod actus determinans praecedat determinatam potentiam; siquidem est actus, qui determinat potentiam. Si autem actus sit in se determinatus, dictum est, quod non determinat potentiam.

Ad propositum igitur falsa est illa propositio, quod determinata potentia praecedat determinatum actum, quoniam est actus determinans, qui praecedit potentiam determinatam; duplex autem est actus, scilicet accidentalis, & substantialis. Actus accidentalis determinat dispositivè, & instrumentaliter quo ad potest, & usque ad certum gradum; actus substantialis verò completè & perfectè determinat potentiam, & materiam conformiter ad proprium esse, & operari.

Ad 3. Ad tertium dictum est in praecedenti Theoremate.

Ad 4. Ad quartum ex dictis patet, & in propriis locis de unoquoque dictum est.

THEOREMA XXXVI.

Non datur minimum naturale per se existens in substantiis homogeneis, quo non possit aliud minus dari per se existens.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.

Cap. I.

PRO intelligentia istius Theorematis est notandum, quod de hac materia loquitur Scotus 2. Sententiarum, dist. 2. q. 9. F. & tractatio huius difficultatis habet occasionem ex Theoremate examinando nunc infra de successivo an componatur ex indivisibilibus; nam postquam Theo. 12.
Scotus in illa quaestione respondendo ad secundum principale, illis rationibus Metaphysicis ostendit, quod successivum non componitur ex indivisibilibus, addit responsionem quorundam (ut supra diximus in litera C.) qui dicebant has rationes Scoti, & illas Philosophi, valere contra minimum secundum materiam, non contra minimum secundum formam; quae responsio potest habere (aiebat Scotus) intellectum quantum ad sensum reducit in quoddam dictum antiquum, quod datur minimum, quod potest per se existere, non autem datur minimum in toto, quo non est minus existens in eo in potentia, id est datur aliqua portio materiae sub minori qua forma substantialis existere non potest, & hoc dicitur minimum naturale, sive minimum secundum formam; dicunt enim, quod forma substantialis determinat sibi certam quantitatem in minus, sub minori qua ipsa existere non potest; sed non datur minima pars in alio toto qua non possit esse alia minor ea in potentia; dicunt enim quod quacumque minima parte in actu data determinatum est ad aliquam aliam minimam partem minorem ea in potentia, & haec dicitur minimum naturale secundum materiam; concedit ergo haec responsio dari minimum primo modo, sed negat dari minimum secundo modo. Scotus autem vult, quod quocumque minimo dato tam secundum formam, quam secundum materiam, detur aliud minimum in potentia, minus illo potens existere; & quoniam hoc adversarii concedunt de minimo secundum materiam, & negant de minimo secundum formam, Scotus illud idem probat de minimo secundum formam, & maxime in substantiis homogeneis.

Probat ergo, quod quocumque minimo dato secundum formam, datur aliud minimum minus in eo potentia, quod est, ac si dicamus, Scotus probat, quod in homogeneis forma substantialis non determinat sibi certam quantitatem ex intrin-

seco

secto sub qua, & non minori existere possit, sed quacumque minima parte data, adhuc minor ea dari potest, sub qua forma esse poterit in infinitum.

Et nota, quod Scotus nō incidit in redargutionem; quia licet prius probaret, quod non datur minimum, & videatur hic probare, quod datur minimum, nō tamen contradicit sibi; quia supra ostendit non dari minimum, id est indiuisibile; hic autem ostendit dari minimum, minus quouis alio minimo; sed tamen hoc minimum est diuisibile. Sed hic est dubium: quia si datur minimum minus minimo in toto homogeneo, ergo totum homogeneum compositum ex minimis, quod est contra determinata à Scoto in praecedentibus. Respondeo, quod probat dari minimum minus minimo in potentia, non actu; vnde & hoc confirmatum, quod totū continuum constat ex semper diuisibilibus, quia non est deuenire ad vltimum minimum actu, sed quocumque minimo dato, semper aliud datur in potentia in infinitum. Probat ergo Scotus, quod in toto & praecisum in substantia homogenea non detur minimum, quo non possit esse aliud minimum minimo per se existens; sed quod quocumque minimo dato, aliud minus dari potest.

Opinio Thomist. Thomistae autē, vt patet ex Caiet. P.p. q.7. art.1. & ex Iauello 1. Phys. q. 19. tenent oppositum, nempe, quòd in toto homogeneo, sit deueniendum ad aliquod minimum, quo non possit dari aliud minimum minus eo; & nota, quòd hoc minimum non est absolutè minimum, id est indiuisibile; sed est pars quaedam totius, sub qua si minoraretur, non posset esse forma substantiae homogeneae, vt dictum est; illa ergo pars vltima in quantitate, sub qua, & non sub minori potest esse forma substantialis, appellatur minimum, licet etiam in se esset diuisibile; quia volunt, quod formae substantiales in homogeneis, habent determinatam quantitatem, tam in maximo, quam in minimo, sub qua, & non sub minori, vel maiori ipsa forma esse possit; & hoc est minimum, & maximum naturale, de quo loquimur. Scotus autem vult, quod forma substantialis nō habeat determinatā quantitatem sub qua sit, sed vult, quòd sicut quantitas est per se diuisibilis in partes minimas (si ex se esset) ita id sibi competere possit dum est in toto homogeneo substantiali; neque vult, quod forma substantialis impediat hanc diuisibilitatem; & ideo sicut in quantitate non datur minimum, quo non possit aliud minus dari, cum ipsa sit semper diuisibilis, & quacumque minima quantitate data, alia minor dari possit, quia illa adhuc est diuisibilis; ita vult, quod in toto homogeneo quocumque minimo dato aliud minus dari possit. Possumus itaque 1. 18. in hanc quodam argumentari, & haec ratio optimè mentem, & positionem Scoti declarat. Sicuti forma substantialis naturalis non tollit à toto naturali, quin ita sit totum semper diuisibile per quantitatē, sicuti quantitas esset, si sola esset; ita etiā forma naturalis non tollit, quin quodlibet diuisum possit per se esse, quantum est ex se, & ex parte sui, sicuti quaelibet pars quantitatiua, in quam diuideretur quantitas, per se esse posset. Sed sic est, quod in quanto secundum se, quocūque minimo dato, adhuc aliud minus datur, quia est diuisibile in infinitum, & non possumus deuenire ad minimum indiuisibile, sed quodlibet minimum est semper diuisibile, ergo apparet, quod est dabile aliud minimū minus quocūque minimo dato per se existere potens, ergo sicut in quantitate per se nō est deueniendum ad minimum, quo aliud minus nō detur, ita neque in toto naturali, vt homogeneo est deueniendum ad aliquod minimū, quo aliud minus nō detur, neque forma naturalis aliud asserere nos cogit. Scotus autē ad idē arguit loco citato F. primo sic. 1. Sicut est essentiale quāto, posse diuidi in partes, ita est ei essentiale, quòd singulū eorū, in quae diuiditur, possit esse hoc aliquid, ergo nulli parti quantitatis repugnat per se esse & fieri; cū quantum sit diuisibile in partes & quaelibet pars sit diuisibilis, illa in quae est diuisibilis, sunt possibilia ad esse, & existentiā; ergo quādo, & res naturalis quanta, nō possit resolui in indiuisibilia; sed solū in diuisibilia; sequitur, quòd quodlibet minimū habet aliud minimū minus se possibile fieri, & illi minimo non repugnat per se esse, & existere. Confirmatur haec

ratio,& prima consequentia, primò, quia illæ partes sunt eiusdem rationis, quantum ad formam,& materiam cum toto, ergo possunt habere existentiam per se,
2. sicuti & totum per se existit. Secundò: quia si illæ partes essent, per se essent indiuidua eiusdem speciei cuius suum totū est indiuiduum; at absurdum videtur, quod aliquid habeat in se naturam, propter quam potest esse indiuiduū alicuius speciei ita quod sibi non repugnat esse indiuiduum illius speciei, & tamen sibi repugnat absolutè esse non posse; sicuti esset absurdum, quod alicui non repugnaret esse partem, & tamen repugnaret sibi esse simpliciter; & hoc maximè valet in substantijs homogeneis, quæ per se sunt,
3. neque egent altero ad hoc, vt sint. Tertiò, quia partes sunt naturaliter priores toto, ergo eis nō repugnat prima duratione posse esse sine toto, absque contradictione, sicuti repugnat ipsi toti esse prius partibus.
4. Quartò circumscribamus omne cōtinēs, & omne corruptiuum, & ponatur, quod aqua sola sit in vniuerso, tunc quæro, quæ aqua datur, diuidatur, quia hoc est possibile ex dicendis infrà Theoremate 32. vbi ostendimus, continuum diuidi in semper diuisibilia, & non posse deueniri ad indiuisibile; illa, in qua est diuisio, non erit nihil, quia hoc est contra rationem diuisionis, nec erunt non aqua, quia tunc aqua componeretur ex non aquis; non enim repugnabit formæ aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu, quia ita paruta præfuit, licet in toto, neque per ipsam diuisionem corrumpitur aqua, quia ex hypothesi iam circumscripsimus omne corruptiuum, ergo non videtur assignari aliqua ratio intrinseca, propter quam esset naturalis repugnantia, quin quocunque aliquo per se existente etiam minimo, non possit aliud minus per se existere, potest quidē assignari ratio extrinseca & virtus cōtraria corrumpens, & hæc etiam est causa propter quā talia minima actu nō dentur, sed ab intrinseco nulla ratio assignari potest. Aduersarij autē dicunt, esse intrinsecè repugnare rei naturali, quod quocunque minimo dato, detur aliud minus ens per se existens. Hanc rationem probant, quod quocunque minimo naturali dato, potest dari minus, & quod illud potest per se existere, & quod hoc non repugnat intrinsecè illi toti naturali, sed solum extrinsecè, hoc tamen minimum non est indiuisibile, quia tunc infrà ostendemus, non dari minimum indiuisibile.

Rationes Aduersariorum, & responsiones ad rationes Scoti, & earundem omnium confutatio. Cap. II.

CAietanus 1. p. quæst. 7. art. 3. nititur soluere rationes adductas à Scoto, & primò iacit quoddam fundamentum, ex quo contra determinatum sententiam posset argui. Fundamentum est hoc; Quod cuilibet formæ naturali respondet determinata quantitas, quod fundamentum probatur ex doctrina Philosophi 5. Metaph. tex. 4. & 1. Phys. tex. 38. quibus in locis ait Philos. quod causæ comparantur effectibus, & commensurantur eis, & è conuerso, ex hoc sequitur, quod si formam substantialem naturaliter in communi sequitur quātitas, ergo determinatam formam sequitur determinata quātitas: sed quantitas determinatur secundum terminos, vnde corporeitates hominis, & leonis differunt, quia habēt diuersos terminos, non quia sint diuersæ speciei. Ex hoc fundamento habetur, quod omne corpus naturale habet determinatam quantitatē in maius, & in minus, Ex hoc cōtra opinionē Scoti sic arguitur. Quælibet forma naturalis requirit determinatā quantitatē, ergo sub minori quantitate illa requisita, non potest manere illa forma naturalis, ergo quocunque minimo naturali dato, non datur aliud minus, sed est standū ad aliquod ens naturale minimum, sub ita paruum, quòd nō detur aliud minus illo, in quo seruari possit forma illa naturalis. Hac eadē ratione vtitur Iauellus 1. Phys. q. 19. sub alijs verbis. Præterea si non detur minimum secundum suum sensum, vt totiens declarauimus, tunc si quocunque minimo dato, datur aliud minus, ergo forma elephantis potest saluari sub grano sinapis, quod est absurdum. Tertiò est intentio Philosophi 1. Phys. tex. 38. quod detur minimū, quo aliud minus dari nō possit, in carne, quod est dare minimā carnē & minimam

minimam

minimum aquæ. Eandem sententiam sequitur Achillinus Bononiensis 3. lib. de
Achil. Bonon. Elementis dubio primo, propter eandem rationem D. Thomæ, ait enim, quod res naturalis sub aliquanta magnitudine, potest per se existere, & sub aliquanta magnitudine res naturalis esse non potest, & sic datur terminus in magnitudine, sub qua res naturalis, vel forma naturalis esse potest, & qua minor esse non potest. Illud autem dicitur minimum naturale, quo minus dari non potest, quia illi formæ naturali repugnat esse sub minori
4. quantitate. Pro eadem opinione arguunt quidam Moderni, eadem ratione: quia virtus, & potentia, actiones, & motus, & denique forma naturalis, omnia hæc sunt definita, & determinata, ergo & quantitas, quæ propter hæc datur rebus naturalibus debet esse definita & determinata.
5. Secundò videmus in quacumque specie rerum naturalium determinatā esse paruitatem, & magnitudinē, quam nunquā excedunt indiuidua illius speciei. V.g. homo nunquam attingit magnitudinē Cypressi, nec diminuitur ad paruitatem formicæ.
6. Pro hac eadē opinione adducitur quoque illa auctoritas Aristotelis ex 2. de Anima tex. 41. omnium natura constātium est determinata ratio magnitudinis, & augmenti, & ex 1. Phys. tex. 38. vbi Aristoteles ait contra Anaxagoram dari minimam carnem. Caietanus autem Respondet ad rationes Scoti. Ad secundam
Resp. ad rōnes Scoti (primā enim nō vidit) cōcedit antecedēs, sed negat consequentiā, ratio negationis est: quia diuidi in partes, & illas posse esse hoc aliquid, non competit quanto per se positiuè, sed non repugnanter, vt patet de quantitate Cœli, quæ est verè quanta, & non est diuisibilis in partes: nec aliqua illarū partium potest seorsim per se manere: & ideò quantitas coniuncta formæ naturali, potest impediri à forma naturali, ne exerceatur, id est quod non diuidatur in partes, & quod illæ partes nō maneant seorsum. Adducit etiam aliam responsionem, quod illæ conditiones, scilicet, quantū diuidi in partes, & illę posse per se existere, non intelliguntur secundum actualem diuisionem, sed secundum designationem, & tūc ait, quod hoc modo omne quantum est diuisibile, & quælibet pars potest esse hoc aliquid, sed non secundum diuisionem actualem.

Ad primam confirmationem negat sequelam: quia forma aquæ requirit aliquā conditionem, quæ est in toto, non autem in parte, vt est tanta quantitas, quæ non est in parte.

Ad secundum Respondetur similiter, quod ad posse esse indiuiduum alicuius speciei non sufficit communicare in natura, sed debet habere etiam conditiones requisitas, quarum altera est, quod habeat determinatam quantitatem. Ad tertium negat consequentiam quo ad partes incidentes.

Ad quartum Respondet, quod si poneretur minimum aquæ, vel minimus ignis, & quod ille diuideretur, non solum corrumperetur, sed annihilaretur, & corrumperetur à diuisione, quia licet diuisio, vt sic, non sit corruptiua, tamen diuisio talis minimi naturalis, esset corruptiua, & annihilatiua in tali casu.

Confutatio harum responsionum. Cap. III.

VErum rationes istæ nullius valoris sunt; & sententia Scoti firmissima manet; neque responsiones istæ tollunt vim rationum Scoti, firmissima manet opinio Scoti, quoniam certum est, quod 1. 18.
causa positiua per se diuisibilitatis, est quantitas, & hoc licet in præsenti loco negetur à Caietano, tamen alibi millies fatetur, & præcipue in materia indiuiduationis, vbi ait requiri quantitatem propter diuisibilitatem, & distinctionem: sed hoc dimisso, hæc propositio probatur: quia diuisibilitas est effectus positiuus per se, ergo debet habere causam per se positiuā, quia effectus positiuus requirit causam positiuam, alioquin positiuum esset à non ente; at causa huius diuisibilitatis, vel diuisionis per se, nulla alia assignari potest, quam quātitas: dicere enim, quod sit aliquod aliud accidens, vt qualitatem, vel relationem, esset ridiculum: quia sunt posteriora quantitate; neque potest esse substantia, quia vel esset materia, vel forma, vel compositum, at non est forma, quia multæ formæ sunt indiuisibiles, ne-

que materia, quia circumscripta quantitate est indiuisibilis, similiter & compositum; relinquitur ergo quod quantitas sit causa positiua, & per se diuisibilitatis. Præterea 5. Metaph. tex. 18. & sæpè alias Aristoteles ait, proprium esse quantitatis secundum ipsam esse diuisibile; vel ergo intelligit, quod ei positiuè competit diuisibilitas, vel solum non repugnanter; si secundo modo, adhuc quæritur cui per
2. se, & positiuè diuisibilitas competat, si retenta etiam formæ, & materiæ & substantiæ, & aliis componentibus diuisibilitas non repugnaret, vt nec materia & compositum substantiale addita sibi quantitate, diuiditur; oportet ergo adinuenire aliquid, cui competat diuisibilitas per se, illud est sola quantitas, est ergo verissimum, quod quantitas est per se, & positiuè diuisibilis, ex quo sequitur contra Caietanum, quod hæ conditiones, diuidi in partes, & partes per se existere, competit quantitati per se realiter, & positiue, & consequenter in quocumque est quantitas per se, illud est diuisibile per se in partes potentes per se existere; quia in quibuscumque est ratio & causa formalis alicuius effectus, in illo quoque est effectus formalis illius
3. causæ. Præterea, verum est illud quidem, quod forma naturalis potest impedire hunc effectum quantitatis, quod non reducatur ad actum, vt contingit in corpore Cælesti, quod quamuis sit quantum, tamen actu non potest diuidi, quia illa forma est incorruptibilis, & dat esse incorruptibile Cælo, & consequenter quoque esse indiuisibile; sed secundo forma naturalis non tollit à toto naturali, cui dat esse, quin illud totum sit diuisibile secundum quod ipsa quantitas, si per se esset, est diuisibilis, illud totum per se est diuisibile in semper diuisibilia, sicuti quantum per se separatum est diuisibile in semper diuisibilia. Ad propositum forma naturalis non aufert à toto homogeneo, quin sit diuisibile secundum se totum, sicuti quantum, si per se esset diuisibile, probatur: quia in toto homogeneo non est dare aliquam partem secundum quā non sit diuisibile, vt aqua in quacumque parte est diuisibilis, sicuti & ipsimet linea mathematica, ergo ex hoc deducitur, quod forma illa naturalis homogenea saluari potest sub quocumque minimo dato; quia si non posset saluari, impediret totum, ne esset semper diuisibile; secundum enim aliquam partem illud totum non esset diuisibile, nempè secundū illam partem minimam sub qua saluari non posset eius forma, sicuti contingit in toto Heterogeneo, quia enim forma totius Heterogenei non potest saluari sub quocumque minimo dato, sed requirit determinatā quantitatem, idcirco forma illius impedit, quod totum non est diuisibile secundum quamcumque partem; quia ipsa destrueretur. Possumus itaque in hunc modum argumentari ex hoc medio. Si forma naturalis substantia homogenea, vt in elementis non posset esse quocumque minimo dato, ipsa impediret, & tolleret a toto homogeneo esse diuisibile secundum quamcumque partem semper per quantitatem; sed sic est, quod forma naturalis in homogeneis non impedit totum, quin secundū quantitatem sit semper diuisibile secundum quamcumque partem, ergo forma naturalis homogenea potest esse sub quacumque minima parte data. Maior probatur; quia illa forma sibi determinaret tātā quantitatē in toto sub minori, qua esse nō posset, sicuti contingit in toto Heterogeneo; quia enim forma naturalis in toto Heterogeneo determinat sibi in toto tantā quantitatē sub minori, qua esse non potest, ideò impedit totum, & ab ipso tollit, quod nō possit diuidi secundum quamcumque partem v. g. forma elephātis determinat sibi in suo toto tantam quantitatē, sub qua minori esse nō potest, & ideò tollit ab illo toto quō to Heterogeneo, vt a corpore elephantis, quòd non possit diuidi secundum quācūque partē, neque enim est diuisibile secū dum partem mediā &c. quia si diuideretur elephās per medium, forma elephātis destrueretur; ita dicendum est de quocunque toto Heterogeneo, & ratio huius est; quia illa forma requirit diuersas partes simul, quæ si diuidantur ab inuicem ipsa corrumpitur, vt patet. Minor probatur: in toto homogeneo non sic euenit, neque enim forma naturalis in tali toto tollit à toto, quod secundum aliquam partem nō sit di-

sit di-

sit indiuisibile, & quod si diuidatur secundum illa, forma illa corrumpatur, sed secundum quamcumque partem illud totum est diuisibile, nam accipiatur hoc totum aquæ, secundum quamcumque partem diuidatur, vt circa medium, & extrema, est diuisibile, neque diuisibilitate data in quauis parte forma aquæ corrumpatur, sed remanet semper aqua: at si forma aquæ determinaret sibi in toto certã quãtitatem, esset assignare aliquam partem in illo toto homogeneo, secundum quã illud non esset diuisibile, & forma ab illo diuisibilitatem tolleret, vt facit forma in Heterogeneis. Ex his sequitur, quod forma in toto homogeneo non determinat sibi certam quantitatem, & sic sub quocumque minimo, & in ipsa materie potest, & communiter cum illa forma naturalis non impedit quantitatis diuisibilitatem & quantum sit semper diuisibile, & quocumque minimo quanto detur aliud minus, ita quocumque minimo naturali homogeneo dato, datur aliud minus. Sed aliquis diceret totum homogeneum secundum quamcumque partem sit diuisibile & forma naturalis homogenei hanc diuisibilitatem non impedit, tamen totum illud nõ est diuisibile simul, secundũ aliquas partes omnes, adeò quod remaneat aliqua pars minima illius totius, & sic ea sit forma naturalis, quia hoc repugnat illi formæ naturali: licet enim non impediat diuisibilitatẽ in toto secundum quãcumque partẽ, impedit tamen q̃d simul sit diuisio in tot partes, vt partes sint minimæ: quia sub illis non posset manere forma naturalis. Sed hoc responsum est nullum: quia in diuisione totius homogenei non est deuenire ad minimũ indiuisibile, & hoc concedimus quia cũ sit quantũ continuũ, non cõstat ex indiuisibilibus, & sic nõ est resolubile in indiuisibilia, sed in semper diuisibilia: illud ergo minimum, quod posset diuidi, habebit partes, quæ erunt diuisibiles in aliud minus quantum ex se, sicut talis proportio, nullo ex contrariis corrumpentibus, cum enim corpus quantum diuisum est in quasdã partes, partes cõtinuo eius ambiens, illas partes occupat, & corrumpit: non enim datur vacuũ habet, sed quantum est ex se, & ex intrinsecis possent diuidi, quia illa non repugnat diuidi, & ita illi formæ ex intrinseco non repugnat dari sub illo minimo reperiri, & hoc asserere cogimur, quia non valemus talem formam naturalem habere illam determinationem in quantitate in tali toto Homogeneo, accipiamus aliquod totum Homogeneum, vt aquam, & dicamus formam aquæ requirere in illo toto determinatam quantitatem, & illa ponatur quantitas bicubita: poterit ergo forma aquæ esse sub aqua bicubitali, & non sub minori: cum diuidatur aqua illa bicubitalis iterum (hoc enim non repugnat) quia licet secundum aduersarios, vt naturalis non possit diuidi, tamen vt quanta potest diuidi, sicuti corpus Heterogeneum, licet vt naturale non possit diuidi, quia forma naturalis corrumperetur, tamen vt quantum, potest diuidi, nihil enim impedit diuidi corpus Elephantis in minimas partes; quæro an illa pars aquæ diuisa habeat formã aquæ, vel non; si dicas, quod habeat formam aquæ, habes intentum, ergo forma aquæ non determinat sibi certam quantitatem; si dicas, quod non habet formam aquæ. Contra, non est annihilata, vt ait Caietanus, quia annihilatio non est terminus agentis naturalis, sed solius Dei, quam etiam non nouit Philosophus, ergo erit materia sine forma actu, quod repugnat; vel habebit aliam formam, & sic per simplicem diuisionem fiet generatio, quæ erat opinio Anaxagoræ, quam confutat Aristoteles 1. Physic. t. 8. qui volebat, quod generatio fieret per segregationẽ. Et postea quæro de illa forma de nouo acquisita illi materiæ, vel est homogenea, vel heterogenea; non erit heterogenea, quia illa semper requirit maiorẽ quantitatẽ quàm homogenea, vt etiam ex se patet, & experientia videmus; & ideo forma heterogenea existere non potest sub quantitate ita parua, sola quia potest esse forma homogenea: Si dicas quod est homogenea, iterũ eodẽ modo quæro de ea vel enim habet determinatã quãtitatẽ vel nõ; si non habet, propositum, si habet illa, iterum diuidatur in suas partes, quia nõ repugnat, vt dictum est; & sic semper, ergo est impossibile quod illa natura quãtitas determinata for-

mo naturali homogeneo, sequitur dicendum, quòd sub quocumque minimo naturali homogeneo dato, forma naturalis reperitur.
3. Tertiò, vt quidam Moderni arguunt, cogitetur portio materiæ minor ea paruitate, qua isti dicunt corpus homogeneum, vt elementum sibi intrinsecè determinare, & applicetur ei ignis, aut ille ignis producet in illam portionem materiæ formam ignis & calorem, vel non; si dicas, quòd sic, habeo intentum, quia ergo forma ignis, non determinat sibi certam quantitatem, si non, hoc est impossibile, quia tota materia prima est vnius rationis, & sic omnes partes eius: materia autem prima est in potentia proxima ad omnes qualitates, & formas elementares recipiendas; videtur ergo inconueniens, quod adsit aliqua portio materiæ, cui ab agente applicetur forma ignis, & non possit in eam recipi forma ignis, & quod dicitur de forma ignis, dicitur de alijs elementis.
4. Quartò, quæro, si in elementis, quæ sunt corpora homogenea requiritur determinata quãtitas in minus, ita quòd in minori esse non possunt, hoc euenit, vel ex ratione materiæ vel ex ratione quãtitatis, vel formæ substantialis, non primum, quia quantitas in materia non determinatur à materia, sed à forma; non secundum, quia ipsa quantitas est indeterminata: est enim in infinitum diuisibilis. At dicent; est determinata propter formã: sed neque hoc esse potest, quia forma elementi immediatè inest primæ materiæ, & est comes quãtitatis, & indiuiduationẽ materiæ, & quantitatis non itaque hæc forma requirit determinatã quãtitatem in materia. Hinc ad responsionem Caietani accedendo, patet, quòd vanæ sunt. Responsio ad secundum patet, quòd non soluat, quia ostendi supra, quòd quantitati per se positiuè competit diuisibilitas in partes & in partes potentes per se existere, non autem solum non repugnantes; cum autem ait, quòd repugnat partibus illis quanti diuisis per se existere, propter formam, quia forma requirit determinatã quãtitatem, iam ostẽsum est, quòd hoc fundamentũ est falsum, videmus enim, quòd in homogeneis forma naturalis non determinat sibi certam quantitatem, vt dictum est. Secunda etiã illa responsio per hoc idẽ infringitur, quia iã ostendi, quòd partes illæ diuisæ possint per se existere actuali diuisione, & quòd hoc sibi intrinsecè non repugnat, licet extrinsecè repugnet propter contraria. Responsio ad primam confirmationem rationis nulla est, immò ratio illa efficacissima est, existentia enim rei pendet à materia, & forma: quæ ergo habent materiam, & formam eiusdem rationis, si vnum existit, siue si vni extrinsecè existere non repugnat, neque alteri; at in toto homogeneo partes habent materiam, & formam eiusdem rationis, vt patet de tota aqua, & partibus eius, ergo sicuti nõ repugnat per se existere toti, neque partibus per se. Cum autẽ dicit, hoc non sequitur, quia vltra materiam, & formam eiusdem rationis requiritur illa conditio, habere tantam quantitatem, quæ quia est in toto, existit per se, sed quia non est in partibus per se existere non possunt. Hoc nihil est: quia forma substantialis non determinatur ab accidente, sed accidentia à forma substantiali, si ergo in toto, & in partibus est forma eiusdem rationis, necesse est quod adsint accidẽtia requisita, alioquin si requireretur aliquod accidens ad esse totius, & illud in partibus non esset, neque forma substantialis eiusdem rationis esse posset in illis partibus: patet autẽ, quòd in partibus aquæ est forma substãtialis aquæ, sicuti in toto, & omnino eiusdẽ rationis, ergo similiter responsio ad secundã confirmationẽ nulla est, propter prædictas rationes, & insuper ratio illa efficacissima est, nã si staret hæc responsione Caietani, sequeretur, quod nõ omnis pars aquæ posset esse indiuiduum aquæ, sed solũ aliquæ partes, nempe, illæ solæ, quæ haberent certam quãtitatẽ, & ita principiũ distinctionis numeralis in indiuiduis substãtiæ, & constitutiuum eorundẽ nõ esset quid substantiale, sed quantitas, neque sufficeret ad cõstitutionem indiuidui forma substantialis & materia, sed requireret accidẽs, & sic substãtia prima penderet ab accidente; sed hoc forsan apud eum nõ esset inconueniens, de quo re loquitur in Theoremate de principio indiuiduationis substantiæ materialis. Tertia cõfirmatio similiter est efficax nã valet etiã de par-

Resp. Caie. reijcitur.

Theo. 90.

de partibus inexistentibus toto, prius enim quam esset totum, ille cohibebant per se: quod perspicitur si nos accipiam' aliquas partes aquæ seorsum. & postea illas omnes in unum vas ponamus: illæ partes aquæ facient unum totum, in quo erũt inexistentes, quæro nũquid prius illæ partes duratione per se existerent. nõ potes negare, ergo verum est quod partes inexistentes possunt esse prius duratione toto, ergo etiam posterius duratione manere illis non repugnat intrinsecè. Respõsio ad quartũ est petitio voluntaria. & sine ratione dicimus enim, quod minimũ indiuisibile non datur, sed datur minimum quod partes habet, & est semper diuisibile, quod autẽ tale minimum habens partes non possit diuidi, & quod diuisio in tali minimo sit corruptiua, immo annihilatiua nulla ratio persuadet: quod enim habet partes intrinsecè, sibi non repugnat diuidi in illas, illud minimum habet partes, ergo sibi non repugnat intrinsecè, licet extrinsecè, vt iam dictum est, sibi repugnet.

Ad fundamẽ. Caietani. Ad rationem fundamentalem Caietani respondetur, quod falsum est, quod cuique formæ respondeat determinata quantitas, vt probatum est, ad probationẽ ex Arist. 5. Metaph. tex. 3. & 2. Phys. tex. 38. causæ commensurantur effectibus, & econuerso. Respondetur, quod intelligitur secundum hunc sensum, quod causæ propriæ proprius respondet effectus, ad est causæ vniuersali vniuersalis effectus respõdet, & causæ particulari effectus particularis: & in hoc sensu loquitur ibi Arist. ideo ex illa propositione non habetur, qđ determinatæ formæ respõdeat determinata quãtitas.

Ad 2. Ad secundam patet, quia nos non loquimur de toto heterogeneo, sed

Ad 3. de homogeneo. Ad tertiam dictum est Theoremate 52. & per hæc eadẽ patet ad Achillinũ. Ad primum ex Modernis possumus dicere, quod verum est antecedẽs de formis heterogeneis naturalibus, & ideo consequens etiam de illis veritatem habet tam extrinsecè, quã intrinsecè, sed in toto homogeneo, verum est tantum extrinsecè, nõ intrinsecè, quia enim ignis fit augmentabilis in infinitum intrinsecè, habet etiam virtutem, motiuã, & intrinsecè interminatam. Ad aliam dico, quod concludit de toto heterogeneo, non de homogeneo. Ad illam auctoritatem Aristot. 2. de Anima, & 1. Physic. dictum est Theoremate 52. & 62. respondendo ad 2. rationem.

Datur maximum in homogeneis maius quocunque maximo dato intrinsece.

Cap. IV.

EX declaratione præcedentis Theorematis patet declaratio etiam illius, innititur enim ijsdem fundamentis: quia scilicet forma naturalis in homogeneis, non est determinata ad certam quantitatem in maius, neque in minus: sed quocumque maximo dato, datur aliud maius: sicut quocumque minimo dato, datur aliud minus: tamen Scotus apponit rationem particularem deductam ex Arist. 2. de Anima tex. 41. in loco suprà citato ad literam N. quæ est, quod apposito combustibili igni, augebitur, & ita si apponatur combustibile in infinitũ, ignis augebitur, in infinitum: hæc etiam est ratio Aristotelis in citato loco, ad probandum, quod auctio ignis, non est propriè auctio. Huic rationi respondet Caietanus in

Resp. Caiet. loco citato supra, quod hic ignis auctus in infinitum ex infinito combustibili apposito, non esset vnus numero ignis, sed aggregatione vnus, & quasi singit, quæ ex

Respõsio. se suam vnitatem ostendunt, vnum enim aggregatione est vnum per accidens, continens plura distincta numero, vt patet de aceruo tritici, & cumulo lapidũ: dicere autẽ maximum ignem quendam, esse plures numero ignes, sed vnũ p accidens est dictum voluntarium. Insuper in vno aggregatione, sunt plures materiæ diuersæ, & plures formæ similiter diuersę numero actu, vt patet in cumulo lapidũ, ergo in illo igne aucto in infinitum, ex infinito combustibili apposito, non erit vna forma numero actu, sed plures formæ, & plures materiæ actu, quod videtur ridiculum. Præterea, si ille ignis non esset vnus ignis, sed plures numero, nõ diceret Aristoteles ignis ex combustibili infinito apposito augetur in infinitum, sed diceret multiplicatur ignis in infinitũ: hoc etiam cõuincitur ex continuatione textus ibidẽ, confutat enim ibi antiquos, qui dicebant,

cebat, quod ignis erat causa augmenti cuiuslibet viuentis, Aristoteles vero hanc sententiam confutat per hoc: quia si ignis esset causa augmenti in viuente, posset augere quodlibet viuens in infinitum, quod est inconueniens: quia omnium natura constantium determinata est ratio magnitudinis, & augmenti: at ignis augens viuens vnum numero, est vnus numero quoque, illum autem aiunt posse crescere in infinitum, ergo ignis qui esset infinitus, est vnus numero, daretur ergo quocunque maximo aliud maius extrinsecè in homogeneis: sed extrinsecè repugnat: quia à natura infinitū esse, est impossibile.

THEOREMA XXXVII.

Indiuisibile vt nunc, & punctum, est quid positiuum.

Positio Scoti. *Cap. I.*

SCotus 2. Sent. dist. 2. q. 9. L. respondendo ad argumentum secundum, scilicet ad secundam probationem illius antecedentis, successiuum constare ex indiuisibilibus, adducit prius quandam responsionem, quam Marginistæ ascribunt Nominalibus, quæ dicit, quod indiuisibile est quid priuatiuum tantum, ideo ibi digreditur, & probat quod indiuisibile sit quid positiuum, non autem priuatiuum
1. ra. tantum. Prima ratio est hæc. Si indiuisibile esset tantum carentia diuisibilitatis, & non esset quid positiuum, sequeretur hoc inconueniens, quod generatio substantiæ, quæ non est per se terminus continui temporis, non haberet mensuram vllam positiuam, & sic erit in nihilo: hoc autem videtur absurdum. Idem esset dicendum de aliis mutationibus subitis, quæ non sunt per se termini motus, vt de illuminatione, quæ fit in instanti: & licet aliter ista quoquo pacto possent euadere & saluare in mutationibus, quæ sunt termini motuum, & fiunt in instanti: sunt enim quædam mutationes, quæ habent esse tantum in termino motus continui, vt priuatio continuationis sit in terminatione continuationis: et inquantum quoquo pacto in his mutationibus possent saluare, dicentes, quod tale instans sit pura priuatio, & carentia continuationis, tamen in mutationibus prædictis, quæ non sunt termini motus continui, vt est generatio, & illuminatio, tales enim mutationes nihil sunt continui, neque positiuè, neque priuatiuè, sed fiunt in vno nunc indiuisibili, non possunt euadere: quia tale nunc nullo pacto potest poni quid priuatiuum purum, & pura carentia diuisibilitatis. Secundò, 1. Post. declarando pri- 2. ra.
mum modum dicendi per se, c. 4. ait Philosophus, quod ratio lineæ est ex punctis, id est in ratione essentiali lineæ cadit punctum: quare cum dicimus lineam in primo modo dicendi per se: at nulla priuatio pertinet per se ad rationem essentialem positiui, ergo punctus non est per se quid priuatiuum. Tertiò, si verum est quod 3. ra.
punctus sit priuatio, eadem ratione quisque poterimus inferre, quod linea, superficies, & corpus sint quid priuatiuum tantum, sed hoc est falsum, vt patet, ergo et consequentia probatur: quia omne terminatum definitur per terminans, sed linea terminatur per puncta, ergo definitur per puncta. Rursus superficies terminatur lineis, ergo definitur per lineas, & sic etiam corpus terminatur superficiebus, definitur per superficies, at quod definitur per priuatiuum, nō est quid positiuum, quia positiuum non includit essentialiter priuatiuum, quia est eius oppositum priuatiuum, ergo si punctus est priuatio quædam, linea quoque erit priuatio quædam, & si linea est priuatio, ergo & superficies, & consequenter corpus. Quartò, ex hoc 4. ra.
sequitur aliud inconueniens: quia si superficies est tantùm priuatio profunditatis, sequitur, quod punctus erit tantum priuatio priuationis, siquidem punctus est priuatio longitudinis, quæ erit pura priuatio, at nihil valeat priuare priuationem, nisi sit formaliter positiuum. Quintò insunt corporibus multæ qua- 5. ra.
litates sensibiles, & corporales secundum superficiem vt videtur, ergo superficies non est tantum priuatio, sed quid positiuum. Antecedens probatur de coloribus & figuris, quorum vtrunque est in superficie tanquam in subiecto & vtrunque est per se visibile, & per consequens est posi-

est positiuum, non ergo dicendū est, quòd eorum subiectum immediatum sit priuatio. His rationib. Scotus probat, quod indiuisibile vt nunc, & punctum, non est quid priuatiuum, sed quid positiuum, quam sententiam ferè omnes nunc sequuntur.

Rationes aduersariorum, & solutiones. Cap. II.

EX altera parte Nominales aiunt, quod indiuisibile formaliter est carentia sola continuae successionis & punctum est carentia longitudinis, & nihil positiui dicit, quod probatur Primò, quia si
1. ra. ponatur sola ratio continui, & ponamus, quod non sit infinitum, & circumscribamus quodcumque aliud absolutum, continuum erit terminatum, non ergo puncti, per quos terminatur continuum, sunt quid absolutum, & positiuum, quia circumscripto quocumque positiuo absoluto & relicta sola ratione continui, continuum erit finitum, nisi ponamus illud esse infinitum. Dicendum est ergo, quòd puncta nihil aliud sunt, nisi carentia cōtinui, vel continuae successionis, & sic sunt pura priuatio. Secundò, videtur quòd Deus non possit separare finitatem à linea, sed Deus potest separare quodcumque absolutum ab altero absoluto, ergo punctum non est quid absolutum à linea,
3. ra. haec ratio est Theologica. Tertiò, si punctum esset quid positiuum, sequeretur, quod punctus & linea essent duae essentiae absolutae: duae autem essentiae absolutae nō possunt fieri vnum nisi vna accidat alteri, & tunc linea esset vnum per accidens; neque sunt vnum secundum identitatē perfectam, vt videtur; neque sunt vnum tertium compositum ex eis: quia neutra respectu alterius habet rationem actus vel potentiae; sequitur ergo quòd
4. ra. punctus sit priuatiuum purum. Quartò, indiuisibile haberet esse, & non esse absque generatione, & corruptione; probatur consequentia: quia in medio lineae est tantum vnus punctus in diuisa linea, sic duo puncta in actu, ergo est ibi aliquis punctus, qui prius non erat, & ibi est sine generatione, quia non videtur esse probabile, quòd diuidens generaret ibi aliquā essentiam absolutam. Hanc opinionem sequitur Gulielmus Ocham, vt etiam Marsilius his ferè rationibus. Opin. Ochā. Reijcitur.

Verum ex dictis à Scoto hanc opinionem esse falsam conspicitur, & ab omnibus ferè haec opinio derelinquitur his temporibus. Pro intelligentia autem dictarum rationum est notandum, quod indiuisibile nihil aliud est, nisi terminus continui, vt est punctus, & propterea formaliter distinguitur à continuo, & diuisibili, sed non distinguitur realiter, non enim est quid subiecto diuisum, & seiunctum à continuo, vt à linea, sed est terminus continui, & lineae, & sic apparet quomodo sit quid positiuum, quia est vltimum, & terminus indiuisibilis continui, & sic est quid positiuum; sed connotat carentiam continuationis, & diuisibilitatis, & per hoc formaliter distinguitur à continuo, sed non realiter, neque subiecto. Ex hoc ad primam rationem possumus negare, quod posita sola ratione continui, continuum sit terminatum: quia de ratione continui non est esse terminatum, vel interminatum, quia si de ratione continui esset esse terminatum, quodlibet continuum esset terminatum, & sic tempus quoque esset terminatum, & tamen scimus quod est infinitum & sine limitibus, secundum Arist. Si etiam de ratione continui esset, esse non terminatum, nullum continuum esset terminatum; vnde linea, &c. non essent terminata, ergo de ratione continui est, quod componatur ex partibus diuisibilibus, quae terminentur ad vnum terminum communem, vt dicitur in Praedicamento Quantitatis, & nihil amplius requiritur. Vnde ad argumentum esset dicendum, quod continuum terminatur per aliud absolutum, scilicet per punctum, & sic falsum est assumptum, quod non habeat partes, &c. Secundò possumus dicere, quod circumscripto quocumque absoluto distincto realiter, & subiecto, à continuo, continuum est terminatum: sed tunc neganda est Minor, quia puncta licet formaliter distinguantur à continuo, non tamen distinguuntur realiter, neque subiecto, vt dictum est. Ad secundū, quod est argumentum Theologicum dicit, Ad 2.

quod

quod Deus potest, quæ non implicant contradictionem; ideò si posset esse infinitum continuum, posset Deus facere illud, & sic esset continuum sine punctis, quia esset interminatum; modò, quia omne continuum est finitum, & terminatum, ideò implicat dari continuum terminatum sine terminis, & ideò non potest Deus seiungere punctum à linea, non tamen propter hoc sequitur, quod punctum, & indiuisibile, non sit quid positiuum. Ad

Ad 3. tertium patet, quare ex puncto, & linea non fiat compositio, quia non distinguuntur realiter, & subiectiuè, sed solum formaliter; Vel dicamus, quod non sit compositio, quia terminus, & res terminata non faciunt compositionem, non enim sunt duæ res, neque partes essentiales, sed vna est res & alia est terminus, & vltimum illius rei.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non datur indiuisibile actu in continuo, vt in linea, quia supra ostensum est, quod continuum nõ componitur ex indiuisibilibus, sed sic est tantum in potentia, quia omnis linea secundũ quamcumque partem est diuisibilis, & sic terminabilis punctis; vnde illa duo puncta, quæ actu adsunt dũ diuiditur linea, aderant prius actu, nec alter, nec ambo, sed vtraque potentia; per diuisionem autem fiunt in linea actu; neque hæc est generatio, quia, vt dixi, punctum non est res, & subiectiuè diuersa à continuo, sed solum formaliter; res autem est terminus, & vltimum ipsiusmet cõtinui. Hoc modo solui possunt illa argumenta, licet Scotus illa insoluta reliquerit, forsan obliuione captus, dum multa alia perquirebat in illa quæstione, quæ non sine causa ab Antiquis Scotistis difficillima semper habita fuit.

THEOREMA XXXVIII.

Non datur minimus motus indiuisibilis; siue non fit motus in instanti.

Propositum Theorema dilucidatur. *Cap. I.*

SCotus 2. Sent. d. 2. q. 9. post G. & post N. multis rationibus probat esse impossibile, quod fiat motus in instanti; ratio præcipua, & demonstratiua est hæc: Omnis motus alius à motu locali pendet à motu locali, neque fieri potest sine motu locali, vt probat ipsemet Philosophus 8. Phys. tex. 73. sed motus localis non potest fieri in instanti, ergo nullus motus fieri potest in instanti. Minor probatur, quia omnis motus est de genere continuorũ, & est successiuus, vt patet ex 6. Phys. & 3. Physic. omne enim mobile necessariò habet partes; quia indiuisibile non mouetur, non potest ergo totum mobile pertransire spatium, nisi prius vna pars transeat spatium illud, & ita in vno instanti transit vna pars, & in alio instanti alia pars; non ergo totum potest pertransire illud spatium in vno instanti. Præterea, motus localis fit super quantitatem, & medium diuisibile, quia super indiuisibile nihil mouetur, ergo mobile in transeundo illud medium, prius est in vna parte, deinde in alia, & sic non potest fieri in instanti. Sed hic est dubitatio, quia generatio, & corruptio similiter & illuminatio, sunt mutationes instantaneæ, & subitæ, vt dicitur ex ipsomet Arist. 5. Phys. tex. 7. quia generatio, & interitus versantur inter contradictoria, vt ait ibi Arist. inter contradictoria autem non datur medium, ergo mutatio inter ea fit momento; & ipsemet Scot. in 2. Sent. d. 2. q. 9. post L. contra eos, qui dicunt punctum, & instans esse quid priuatiuum tantum; ergo datur aliquis motus, qui est in instanti. Item Arist. ait guttas aquæ in instanti sine tempore indiuisibili cauare lapidem, 8. Phys. tex. 23. & lib. de sensu, & sensibili, c. 8. ait sensum posse subito alterari, & non dimidium prius, & subiungit exemplum, vt aquam omnem simul coagulari. Pro intelligentia obiectionum notanda sunt ea, quæ habet Scot. in Metaph. 11. S. q. 2. in initio illarũ additionum, qui declarat ea quæ dicit Arist. 6. Phys. lib. de successione motus; ait enim Arist. 6. Phys. tex. 7. 32. & 87. quod omne quod transmutatur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quẽ, & sic necessario videtur omne quod transmutatur, habere partes. Hoc argumentum adducitur ad probandum formam substantialem suscipere magis, & minus, sed non valet ad hoc: quia hoc argumen-

Dubi. primũ.

Secũdum.

Solutio.

guemen-

gumentum non concludit divisibilitatem mobilis secundum maius, & minus, sed secundum divisibilitatem mobilis in partes quantitativas. Omissa ergo illa disputatione de susceptione magis, & minus, oportet videre quomodo mobile est semper partim in termino à quo, & partim in termino ad quem: quia ut supra obiecimus, videtur quod aliqua mutatio sit subita, & consequenter, videtur falsũ, quod omnis motus sit successivus, ut videtur velle argumentũ, & ratio hic adducta ab Arist. Dicendum est ergo, quod hæc ratio Arist. est verissima, & concludit, quod in rebus cõtinuis nõ potest subito fieri generatio; sed id quod transmutatur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quẽ: id enim, quod generatur prius disponitur, disponitur autẽ per alterationẽ, non alteratur aũt simul totum, quia si subiectũ est cõtinuũ, est divisibilẽ in partes, & secũ forma inducat ũn, qũ subiectũ est summẽ dispositũ, nõ põt fieri generatio continui tota simul, sed aliud, & aliud: & sic forma substantialis prius inducitur in aliã partẽ, & aliam, donec cõplete inducta est, & hoc cõtinet dictũ Arist. 7. Physic. 34. ubi æquat generationem ad motũ secundũ velocitatem. Hoc itaque argumentũ concludit de extẽsione formarũ, non de intẽsione, & remissione formarum. Sed est videndũ quomodo hoc sit verum, & intelligatur hæc successio in motu, quia quædã alterationes videntur posse fieri in instanti, si circumscriberetur motus localis, qui necessario sit in tẽpore, ut contingeret de multiplicatione soni, si nõ esset impedimentũ medii per quod debet localiter deferri species soni; ideò dicendum est, quod nulli formæ quãtum est ex se, repugnat subita mutatio: posset enim in instanti induci, sed ratione subiecti, qd est divisibile, omni formæ cõpetere potest successio, & hoc est quod intendit Philos. 6. Phys. successio ergo in motu potest esse ratione formæ, quia forma habet gradus, & sic paulatim, & successive potest induci, ut cõtingit i qualitatibus; sed hoc non verificatur de omnibus formis; quia non omnes formæ habent gradus, ut sunt formæ substanciales, & propter hoc Arist. distinxit 5. Phys. motum à mutatione. Est ergo dicendum, quod successio in motu ubique est possibilis ratione subiecti, sed non ubique ratione formæ, sed solum in illis, in quibus formæ habent varios gradus; sed si accipiatur subiectum per se, & forma per se, in neutra istarum mutationum est necessaria successio, propter rationem adductam de multiplicatione soni, si circumscriberetur motus localis; si autem aliæ formæ per motum inducantur, id est, non subito inducantur, necesse est, quod sit successio: & tunc est necesse, quod sit, vel ratione subiecti, vel ratione formæ, ut dictum est. Sed arguitur contra utrumque membrum. Arguitur contra primum, scilicet, quod non possit fieri successio ex parte mobilis, quia alterãs non minus est potens in principio, quam post, & agit secundum ultimum virtutis suæ, ergo agit tantum in passum à principio in quantum post. Contra secundum membrum, quod scilicet non possit fieri divisio secundum gradus formæ: quia hoc videtur esse contra sensum, quod prima medietas mobilis sit in summo dispositiõ per primam alterationem, quia habet gradum formæ, & secunda medietas nullo modo sit alterata. Contra utrumque: quia tunc non esset una alteratio, sed plures. Pro solutione istorum argumentorum est notandum, quod aliud est ponere successionem in alteratione secundum partes mobilis proportionati agenti, & aliud secundum partes mobilis improportionati ad agens, quamvis tamen qualibet sit proportionata mobilis agenti: tamen si accipiamus primum membrũ, possumus dicere, quod prima pars mobilis alterata ab agente alterat secundum partem, vel quod non alterat, & hoc vel principaliter vel instrumentaliter: si dicas, quod alterat secundũ partẽ principaliter, tũc alterans extrinsecũ nihil agit, quod dicimus, quod alterat illã secundam partẽ instrumentaliter, tũc agens extrinsecũ erit agens principale alterãs, & prima pars agẽs instrumentale: & sic patet ad argumẽtũ contra primũ mẽbrũ, quod licet agẽs sit æqualiter potẽs, nõ necesse est, quod successive agat in passũ & mobile sibi proportionatũ, & sic primo in unã partẽ, postea in aliã; Si loquamur secundũ alterũ membrũ, põt dici, quod

agens

Con- tra 1. mem- brum

Con- tra se- cũdũ mem- brum

Con- tra v- trũque. 3. so- lutio.

agēs prius necessariò agit in vna partē, & tunc illa pars alterata agit in secundum, & sic etiam patet ad idem argumentum contra primum membrum. Notandum est insuper, pro solutione argumentorum contra secundum membrum, de successione ex parte formę, quòd si alteratum secundum vtrumque membrum modo prædicto, alterat, vel alterat statim cum incipit habere aliquid formę; aut tunc tantum, cum habet formam in summo; aut quando habet eam in certo gradu, vt puta in 10. ita quod citra illum nihil facit. Horum enim membrorum secundum gradum est impossibile, tam in absolutè summo, quam in summo possibili induci ab illo agente: quia dato, quod illud agens cesset citra gradum summū, tunc illud alteratū ab ipso, nihil vnquam posset facere, quod est contra sensum: etiam primum membrum non est verum: quia posset esse aliqua forma ita remissè inducta, adeò inducta ita secundum paucos gradus, quod mobile alteratum secundum illam non posset agere. Vltimum membrum est verū, quòd scilicet agit cū peruenit ad determinatos gradus, & tūc patet ad argumentum contra secundum membrum de successione ratione formę; quis autem sit ille gradus in formis, nō est facilè assignare: forte minor sufficit in forma magis actiua, vt calor, quam frigiditate; & ex his patet ad omnes instantias; quanto enim alteratū magis intenditur, tanto velocius mouet; & quanto magis remittitur, tanto debilius sit; & tamen agitur etiam sicut alterationes, quot alterantia, & per hoc patet ad argumentum contra vtrumque modum. Arguit etiam Scotus quod non sit successio in motu, quia vna pars mobilis non potest mouere aliam &c. sed primum argumentum contra vtrumque membrum quærit de prima substantia &c. sed illa argumenta soluit & probat quòd necessariò est successio in motu secundum Philosophum; & illam positionem reijcit, & soluit argumenta illa, & hoc facit vsque ad illa verba [Nota quòd vis tenens successionem alterationis, &c.] Inquit ergo, quod secundum Aristotelem successio in motu potest esse secundum partes mobilis, & consequenter, quod vna pars mobilis est causa motus alterius partis, quia omne ens actu potest omne ens in potentia reddere sibi simile actu; & prior pars est prius in actu, quàm secunda pars; & licet aliquando hæc successio actu non sit secundum partes, tamen illa causalitas adest, quia pars prior prima natura habet formam, quàm posterior, licet non tempore, & hoc modo euenit in illuminatione: si autem est successio secundum formam, tunc pars prior aget, non secunda a principio, sed secunda tunc agit quando habet illam formam secundum gradum actiuum. Sed hic est difficultas, quia secundum dicta, forma substantialis successiuè inducetur ratione mobilis, licet non ratione formę ipsius: quia ipsa forma substantialis non habet [illegible] sicut forma accidentalis; Hoc [illegible] est contra Arist. 5. Phys. tex. [illegible] quod in substantia non sit motus, sed [illegible] distinguit mutationem à motu tex. [illegible] quia mutatio transit de non esse, ad esse, sicut de non subiecto, in subiectum, prima tamen autem ad subiectum non fit transitus per gradus; ergo videtur, quod substantia non possit generari successiuè, neque etiam ex parte mobilis. Ad hoc Scotus dat duplicem responsionem, dimissa prima, secunda est hæc, Quod forma substantialis non perficit materiā mediante quantitate, ideo suum primum susceptiuum in quantum huius, non habet partem extra partem, & in inductione formæ substantialis non est successio secundum partes sui susceptiui: quia suum susceptiuū non habet partes, sed habet partes per accidens: quia nunquam est sine quantitate; & ideò in generatione, & inductione formæ substantialis, est successio non per se: quia neque ratione ipsius formæ substantialis, cum illa non habeat partes, neque ratione susceptiui, in quantum est susceptiuum: quia vt est susceptiuum formæ substantialis, non est quantum: sed solum per accidens habet partes, quia non potest esse sine quantitate. Alteratio autem per se habet successionem, quia qualitas per se est in quantitate & necessariò præsupponit quantitatem in subiecto, & etiam ipsa qualitas habet gradus

varios,

Notandum.

Dubium

Dubium

Resp. Scoti secunda.

Qua ratione successio sit in motu

tantum, & ideò in illis per se est successio, quod est verum communiter, vt videtur. Inter ergo in substantia non est motus, sed mutatio, quae est subita: sed in alteratione, & alijs Praedicamentis, est successio & motus.

Quomodo autem fiat haec successio in alteratione, & quare aliquid quantum mutatum prius habeat calorem remissum, posteà intensum patet ex hoc: quia cum aliquod corpus incipit calefieri, incipit calor induci paulatim sic quod vnus gradus minimus inducitur prius in vnā partem, deinde alius gradus per alium motum inducitur in illam eandem partem, prior verò alteratio continuatur in partibus alijs mobilis sequentibus, quarum vna completa, vel quantumcumque parte eius, potest incipere alia, & sic cum illa alia tertia alteratio, vnde prior pars alteratur etiam secunda alteratione, quando posterior pars alteratur prima alteratione, & sic in fine, prior pars est intensius calida, quàm posterior, quia pluribus alterationibus superuenientibus alteratur magis prior, quàm posterior. Ex his omnibus patet, quomodo in quolibet motu fit successio, & est impossibile, quòd motus fiat in instanti, quia est successio in quolibet motu, vel ratione subiecti, vel ratione formae, quia omnis motus fit super mobili, vel subiectum quantum, non super indiuisibile, vt habetur 6. *Phys.* habetur etiam quomodo generatio substantialis fit successiuè, non ratione formae substantialis, quae non habet gradus; neque ratione sui subiecti, vt est eius subiectum; sed ratione sui subiecti per accidens, quia illud semper est quantum, & sic per accidens successiuè in illud inducitur forma substantialis. Ex quo apparet, quod non satisfaciunt quaestioni qui distinguunt de generatione, dicentes, quod generatio duobus modis accipi potest; Vel pro alteratione praeuia ad inductionem formae substantialis; Vel pro ipsamet inductione formae substantialis; & dicunt generationem primo modo acceptam esse successiuam, non secundo modo; quoniam haec distinctio non sufficit: quia adhuc quaero, in illa inductione formae substantialis cum subiectum sit quantum, an inducatur illa

Reiicitur quorund. Responsio.

prius in quamlibet partem subiecti, an non; & ideò est dicendum, vt suprà, quòd successiuè inducitur non per se, sed per accidens, vt dictum est. Ad illud de guttis cauantibus lapidem, dictum est suprà in Theoremate illo, quod continuum constat ex semper diuisibilibus, ideò nunc breuiter dico, quod Arist. non ait illam excauationem lapidum fieri in instanti, sed ait fieri in tempore admodum pauco. Ad illud de illuminatione dico, quod non fit successiuè, quia ad multiplicationem coloris non requiritur motus localis, vnde omnes alij motus necessariò sunt successiui, quia interuenit motus localis, quod si alteratio fieri posset sine motu locali, nō repugnaret fieri in instanti, & sic de alijs motibus successiuis: vnde supra dixi, quod est possibile omnem motum fieri successiuè, non tamen est necessarium, si enim circumscribatur motus localis, tunc erit necesse quod sit successiuus. Ad illud de sensu, loquitur de alteratione intentionali, vbi subiectum est summè dispositum ad formam. Ad illud, quòd aqua subitò congelatur, dico, quod ait Scotus in antiquis textibus illa verba non reperisse, attamen intelligatur, simul, id est paruo tempore, & imperceptibili, vnde si sit multa aqua, videmus etiam sensu, quod non tota simul, sed paulatim congelatur. An detur mutatio instantanea disputatum à Philosopho 6. *Phys.* tex. 32. D. Thomas, Auerroes, & alij, concedunt eam dari: sed hoc est intelligendum eo modo, quo Scotus suprà exposuit, scilicet, vbi non intercedit motus localis. Alia loca citauimus, 2. Sen. dist. 2. cap. 1. quae sunt 5. Phys. tex. 25. & vndecimus Metaph. cap. 16.

Ad Arg. de guttis. Tex. 51.

Ad illud de illuminatione.

Ad illud de sensu.

An detur mutatio instantanea.

THEOREMA XXXIX.

Corruptio vnius est generatio alterius & generatio vnius, est corruptio alterius.

Opinio Scoti. Cap. I.

Scotus 2. *Sent.* d. 2. q. 5. respondendo ad tertium principale L. hanc propositionem declarat: & facit differentiam inter has propositiones. Corruptio vnius, est generatio alterius, & generatio vnius, est cor-

est corruptio alterius; prima enim propositio est verior secundum intentionem agentis, quia nunquam agens intendit primo corruptionem, sed primo intendit generationem: & quia, vt plurimum non potest agens inducere formam intentam in materiam, nisi corrumpat compositum praeexistens, ideo prius corrumpit, & postea inducit formam intentam in materiam illam; adeò quod primo & per se, agens intendit generationem, per accidens verò corruptionem. Secunda verò propositio non est ita per se vera ad intentionẽ agentis, sicut prima, propter rationem adductam: quia accidit generanti quod corrumpat propter incompossibilitatem termini corrumpendi cum termino quẽ intendit, quia non potest producere formã, quam intendit, nisi in materiam praeexistentem, & illa materia praeexistens, communiter est sub forma incompossibili formae quam intendit inducere: & propter hoc oportet, quod corrumpat compositum praeexistens, vt inducat intentum. Ex qua declaratione colligitur, quod haec propositio non est formaliter vera: Generatio vnius, est corruptio alterius: quia generatio, & corruptio sunt secundum propriam rationem formalem opposita priuatiuè, ex 5. *Physic. t. 7.* sed est vera concomitanter, quod scilicet ad corruptionem vnius, concomitatur generatio alterius, & generationem vnius concomitatur corruptio alterius, attamen haec est differentia, quod ad corruptionem vnius per se, & secundum intentionem agentis, sequitur generatio alterius: quia generatio primo intenditur, sed ad generationem vnius non concomitatur corruptio alterius per se, sed solum per accidens: quia generans per accidens corrumpit. Ex quo loco patet, quam parum accuratè Ludouicus Buccaferreus in 1. de gen. tex. 17. & Mercenarius in suis Dilucidationibus, in Dilucidatione huius propositionis, citant Scotum, cum illum non viderint, & ei tribuant opinionem quam nec somniauit, quod saepe illis accidit, citant enim Scotum in 4. *Sent. d.* 10. q. 3. & 3. d. 4. q. 1. & tamen vt videre est, Scotus ibi nec nominat hanc propositionem; & aiunt Scotum dicere hanc propositionem esse ve-

Parum accuratè citatur.

tam quandoque mediatè, quandoque immediatè, propter pluralitatẽ formarum in composito, quod tamẽ non est verum: licet enim teneat in composito pluralitatem formarum, non tamen hanc propositionem sic glossat; & ad difficultatem illam, quod dum generatur forma intent forma misti, alio modo est respondẽdum, vt infrà patebit.

Ex hoc etiam habetur, quoniam harũ propositionum prior sit; an generatio vnius, & postea corruptio; an prius sit, corruptio vnius, & postea generatio alterius; Nam si loquimur quo ad ordinem naturae, prior est corruptio vnius, quam generatio alterius, non enim generans potest inducere formam in materiam, nisi prius corrumpatur compositum praeexistens. Si verò loquimur quo ad finem agentis, prior est generatio, quam corruptio: si quidem generans intendit solum generationem compositi per se, per accidens verò corruptionem praeexistentis compositi. Ex quo etiam apparet, quod secundum Scotum generatio, & corruptio non sunt vna mutatio numero, quae diuersorum terminorum respectu dicatur generatio, & interitus, sed re vera sunt duae mutationes, adeò quod vna potest esse sine altera, quantum est ex se, & intrinsecè: potest enim esse generatio absque corruptione, vt ipsemet Scotus dicit in eodem 2. *Sent.* d. 2. q. 7. respondendo ad vltimum principale, & in praesenti loco ait, quod generans generando corrumpit per accidens, quia forma educenda est incompossibilis formae praeexistenti in materia, adeò, quod si illa forma coexistẽs in materia non, sit incompossibilis formae educendae, non corrumpet illam, & tunc erit generatio sine corruptione. Apparet etiam, quod perpetuitas generationis assignatur ex causa efficiente, & generante, ex eo enim quod generans semper intendit generationem per se, & corruptionem per accidens, hinc fit quod generatio perpetuatur; neque enim generans per se corrumpit, sed per accidens; per se autem generat; quae autem sunt per se, sunt aeterna per se, quae per accidens, sunt aeterna per accidens, & sic generatio est aeterna per se; corruptio est aeterna quasi per

Generatio & corruptio an sint vna mutatio numero.

sed

sed per accidens, saltem respectu generationis; quandocunque enim agens inducit aliquā formam, sequitur incompossibilem alteri, corrumpit ut dictum est, & sic corruptio per accidens est æterna. Ex quo apparet valde hæc propositio habere veritatem, quæ pendet ex duabus propositionibus, quæ notissimæ sunt apud Philosophum. Prima est, quod generans inducit formā in materiam, quæ nuda sine ulla forma manere non potest, propter internam pendentiam, & inclinationem, quam habet ad formam. Secundū est, quod duæ formæ numero non sunt compossibiles in eadem materia numero, & ideo opus est qđ agens corrumpat præcedentem formā in materia, & hinc fit, quod unius corruptio est generatio alterius, & unius generatio est corruptio alterius, ut etiam Moderni quidā optimē declararunt; quæ propositio est fundamentum in Physica, & eadē multorum conclusionū, & maximē mutabilium [illegible] apud Theologum non est vera, neque in iis, sed tunc Physice loquendo, & in via Aristotelis.

Aliquæ obiectiones circa prædictam declarationem, & earundem solutio. Cap. II.

Circa prædictā declarationē duæ per sectum sunt obiectiones. Prima est ex Zabarella in lib. de Communi rerum generatione, & interitu, c. 5. ubi enim sustinet, quod generatio, & corruptio nō sūt duæ mutationes numero distinctæ, ut dictum est, sed ait generationē, & corruptionē esse eādē numero mutationem, quæ respectu duorū terminorū dicantur interitus unius, & alterius generatio. Hanc sententiam pro-
1. ib. bat primo, si ignis agens in aquam vertat eam in aerem, erit interitus aquæ, & generatio aeris, & tunc erit una mutatio, & facta ab uno, & eodem agente, & per unam, & eandem actionem; ab uno autem agente unum, non provenit nisi unum, ergo illa est unica mutatio numero, & secundum diversas considerationes, & re-
2. spectus dicta generatio, & corruptio; Secundo omnis mutatio una numero, est à termino ad terminū, neque ulla est, quæ duobus terminis non sit conclusa, quorū unius est amissio, & alterius est acquisitio, sed cum corrumpitur e. g. per actionem ignis aqua in aerem, sunt duo termini, quorum unus deperditur, & alter acquiritur, ergo nihil obstat, quin illis terminis mediis inter hos duos terminos sit una numero mutatio. Sic mutatio una numero. Confirmatur exemplo motus localis: cum si descendat lapis de summa turri ad ima, transit à loco ad locum, & est unus numero motus, sed ratione duo, qui dicitur recessus ab altero loco, & accessus ad alterum, quod patet quia in eo sunt omnes conditiones requisitæ ad unitatem numeralem motus: est enim unius mobilis, & in uno tempore, & per spatium unum, & à motore uno; ergo quod de motu locali negari non potest, non debemus negare de aliis motibus; Itaque simili modo dicendum est in generatione substantiali, ut enim est mutatio aquæ in aerē, quæ est aquæ interitus, & generatio aeris. Confirmatur

Verum hæc opinio non est vera, neque conformis dictis Arist. clarum est enim quod Arist. 5. Phys. tex. 7. & inde facit distinctionem inter motum & mutationē, quia motus est transitio de subiecto in subiectum, sed mutatio est duplex, vel enim est de non subiecto in subiectum, & hanc appellat generationem, vel est transitus de subiecto in non subiectum, & hæc est corruptio, ergo ex Arist. patet, quod alia mutatio est generatio, & alia est corruptio. Sed huic rationi [illegible] respondetur, quod generatio, & corruptio duobus modis considerari possunt; Vel secundū realitatem, Vel secūdū rationem, si secundū realitatem considerentur sunt unus motus, & una mutatio, neque habēt diversas definitiones, sed unā cōmunē, quæ est, generatio est mutatio totius in totū. & qđ voluerit cōprehendere in hac definitione generationem, & interitum [illegible] ex illis verbis [illegible] generatio, illius vero interitus, si vero considerentur secundum rationē, sic distinguuntur, & tunc habent utraque suam propriam definitionem. Generatio est transitio de nō esse ad esse, & corruptio est mutatio de esse ad non esse; sed quod hæc responsio sit voluntaria & sine ratione ex eo patet: quia ibi Arist. ponit quattuor species mutationum, quarū Prima est 1.
de nō subiecto in nō subiectū, quæ reiicitur. Secūda de non subiecto in subiectū. 2.

Reprobatur.

1. rō.

Resp.

3. Tertia de subiecto in non subiectum. Quar-
4. ta de subiecto in subiectum; modo, si tertia, & secunda est distinctio secundum rationem, ergo etiam distinctio inter secundam, & tertiam cum quarta sit secundum rationem, & sic motus distinguitur à mutatione sola ratione, quod quam absurdum sit, dicat quilibet, videre potest ex differentiis quas ibi Arist. ponit inter motum & mutationem, vult enim quod mutatio sola sit in substantia, motus vero in aliis tribus Physicam [illegible]; sed hoc clarius est, quia ostendi possit, & ex eo facile colligi potest falsitas eiusdem positionis, quod motus vnus numero, vt ait Arist. 5. Physi. tex. 34. est ille, cuius est vnum mobile, vnum tempus, & vnus terminus ad quem, siue qui est sub eadem specie & formam. at in hoc motu, qui est transitus ex aqua in aerem, non est vnum mobile, immo sunt duo mobilia, vel nullum est mobile, nam hic mouetur aqua, & aer, aqua enim corrumpitur, & mouetur ab esse ad non esse, aer vero mouetur à non esse ad esse. sed verius est hic nullum vnum mobile esse, quia ex Arist. in 5. Phys. tex. 7. & 8. quod generatur non est, & quod corrumpitur similiter non est, & ideo non possunt dici moueri; quare non est vnus hic transitus, & mutatio poterit dici vnus numero; nam termini ad quos, siue formae ad quas tendunt, sunt omnino diuersae, quia vnum est forma, & esse positiuum, alterum est non esse, & priuatio.
5. Praeterea, cum dicit, quod definitiones illae de generatione, & corruptione de 5. Phys. competant illis vt ratione distinguuntur, vel intelligit, quod competit illis quatenus per solam operationem intellectus nostri distinguuntur, vel accipit ibi per rationem, essentiam, & naturam generationis, si secundo modo, habemus intentum; quia nos dicimus, quod generatio, & mutatio sunt mutationes secundum propriam essentiam realem distinctae, & sic vna non est alia, & ita mutatio aquae in aerem non est vna mutatio numero, sed duae. Si vero primo modo intelligat, Contra, ergo cessante operatione intellectus, nil differet interitus à generatione considerando motum, & generationem absolute, absque comparatione illarum ad hoc, vel illud terminum generati, vel corrupti, quod asserere, quam vanum sit, nemo est qui non videat, sed veritas huius opinionis patet etiam ex solutione suarum rationum. Ad primam nego quod illa mutatio aquae in aerem procedat ab vno agente, sit vna numero; ad probationem, quia ab vno est quaecunque, & nego illam propositionem; est enim falsa, vt optime declarat Scotus 4. Sentent. dist. 11. q. 1. [illegible] ipse enim videmus, quod ab vno in quantum vnum, procedunt plura. Praeterea nego quod haec sit vna actio, sunt enim duae actiones, quia est circa duas res, scilicet circa aquam, & aerem, & ad diuersos terminos ad quem, & in diuersis temporibus; quia agens primo corrumpit aquam, deinde generat aerem. Ad 1. ration.

Ad secundam nego, quod in proposito sint tantum duo termini, quia re vera sunt quattuor; est enim primo transitus aquae, ab esse aquae ad non esse aquae, deinde est alius transitus [illegible]; immo hic potest esse validum argumentum contra ipsum; sunt quattuor termini, & quilibet motus vnus numero, siue mutatio concluditur duobus terminis tantum, ergo hic non est vnus motus numero solum, sed duo: licet enim sint transitus, & mutatio ab aqua in aerem, non tamen propter hoc illi sunt termini mutationum, quia mutatio enim est ex positiuo in positiuum, vt patet ex 5. Physicorum, sed talis mutatio est motus proprie dictus. Ad 2.

Ad confirmationem de exemplo motus localis, patet ex dictis, quod non currit similitudo, multum enim diuersa est haec mutatio aquae in aerem ab illo motu [illegible]; quia in illo motu locali sunt omnia requisita ad motum localem vnum numero: quia adest vnum mobile, vnum spatium, vnus terminus ad quem, quae in proposito non adsunt; Est ergo dicendum, quod generatio, & corruptio sunt duae mutationes naturaliter distinctae, quae tamen se concomitantur in eodem instanti temporis. Ad confirma[illegible]

Secunda difficultas aduersus propositionem assignatam ab omnibus tangitur, & est, quia videtur falsa, videtur enim quod qualibet corruptione vnius, non sequatur generatio alterius; nam in corruptione animalis nihil generatur, quia nulla alia Secunda difficultas.

forma

formam nouam acquirimus; siquidem illa forma cadaueris, est illamet forma mixtionis quae in viuente perstitit, ergo datur aliqua corruptio, quae non est alicuius generatio. Idem dicendum est de generatione: nam adueniente intellectiua corpori humano organizato, generatur homo, & nihil corrumpitur: quia praecisissima forma mixtionis, siue corporeitatis, manet; quae ratio militat contra nos praecipue, qui tenemus pluralitatem formarum in eodem composito. Huic difficultati respondent Zabarella, & Metaurensis, concludenter, & recte, & haec responsio colligitur ex Scoto in 2. Sent. d. 12. q. 1. A. & 4. Sent. d. 11. q. 1. A. quibus in locis declarat definitionem generationis assignatam 1. de generatione. Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente. Ad argumentum itaque negatur assumptum, scilicet, quod ad corruptionem animalis, non sequatur generatio; sequitur enim generatio mixti, corrumpitur enim compositum illud animal, & succedit mixtum, siue cadauer, quod est aliud totum; & cum obiicitur nullam formam produci, dicimus, quod generatur nouum totum, & noua forma, quia illa forma mixti, quae prius non gerebat vicem formae, sed iam nunc gerit vicem formae, & constituit compositum, & ei nomen imponit, quod prius non faciebat; & cum dicitur quod generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente, id est, non remanente vllo accidente, intelligitur de accidentibus consequentibus formam totalem, quae corrumpitur, non de aliis accidentibus consequentibus alias formas, vt diximus in Theoremate de qualitate formarum, capite vltimo; est ergo verum, quod ad corruptionem vnius totius sequitur generatio alterius totius, etiam secundum nos, ponentes pluralitatem formarum in eodem composito, sed hoc melius patebit in disputatione de pluralitate formarum, in eodem iam dicta, quia non possunt se simul compati duae totales formae in eadem materia numero. Sed haec omnia, & quaestiones Boccaferrei expendemus diligenter in disputatione de pluralitate formarum. Aduertendum est insuper propositionem hanc

Resp.

veritatem habere solum in substantiis, non in accidentibus. & hoc omnes concedunt, & est expressa sententia Aristotelis in tex. 20. primi de generatione; non enim semper vera est in accidentibus: quoniam accidens non dat esse materiae, sed quia per formam substantialem iam actu sit, potest accidens vnum recedere à subiecto absque eo, quod vllum aliud accidens generetur in ipso, vel accidit, quandiu accidens non habet contrarium, et econtra sine vllo alio recedente aliud accidens aduenit materiae, possunt enim plura accidentia diuersae speciei inesse ipsimet subiecto, idem enim potest esse dulce, album, &c. quare non est necesse, quod vno accidente adueniente, alia recedant. In solis ergo substantiis est vera semper.

THEOREMA XL.

In nutritione est generatio aliqua nouae formae.

Opinio Scoti, & Aduersariorum reiectio. Cap. I.

SCotus de augmentatione loquens in 4. Sent. dist. 44. q. 1. & refutata opinione Magistri, & Henrici, suam sententiam ponit, quatuor Conclusiones ostendendo, & probando: quarum duas tantum in praesenti adducam, quia illae solae sunt ad propositum nostrum. Prima Conclusio est haec. In nutritione est aliqua generatio, extendendo generationem ad omnem inductionem formae substantialis in materiam post priuationem. Exponit autem hanc Conclusionem, quod ista generatio facta in nutritione, non est propriè generatio, sed potius aggeneratio: quoniam generatio terminatur ad per se ens, prout illud dicitur per se ens, quod non est pars alicuius; sed haec generatio in nutritione facta, potest dici aggeneratio, quia est generatio alicuius, quod per generationem fit idem alicui praeexistenti aggeneratum; potest etiam dici ingeneratio, quia est generatio partis in toto, cuius non fuit pars. Secunda Conclusio: Forma, quae per hanc generationem in materiam nutrimenti inducitur, est for-

1. Cõclus.

2. Cõclus.

ma noua, non antiqua. Comprobatio istarum duarum Conclusionum pendet ex confutatione duarum opinionum contrariarum; rationes enim, quibus istae duae Conclusiones comprobantur, etiam illas duas opiniones destruunt. Pro intelligentia clara conclusionum illarum est videndus modus nutritionis, hoc enim cognito patebit veritas istarum Conclusionum.

De nutrimenti transitu opinio Magistri.

Prima opinio est Magistri Sentent. in 2. distinct. 30. ubi declarans modum nutritionis ait, quod nihil de nutrimento transit in veritatem naturae humanae, sed tantum illud est de veritate naturae humanae, quod contrahitur a parentibus, quod autem generatur ex nutrimento, quasi fomentum adhaeret calori naturali, ne extinguatur, sicut oleum adhaeret lichno, & hac de causa requiritur nutrimentum, non tamen illud conuertitur in veritatem naturae humanae.

Reijcitur, 1. ra.

Hanc opinionem Scotus confutat multis modis, sed praecipue, quia non minus est perfecta vegetatiua in homine, quam in bruto, sed sic est, quod vegetatiua in bruto conuertit cibum nutritum in substantiam aliti, ergo & vegetatiua in homine poterit quoque habere hanc operationem, et conuertere nutrimentum in substantiam aliti.

2. Confirmatur; ita enim generatur homo imperfectae quantitatis, quam brutum, & ita in eo fit continua deperditio partium, sicut in bruto, ergo oportet, quod in homine ita sit augmentatio & restauratio sicut in bruto, in bruto autem est augmentatio & restauratio per hoc, quod terminus augmentationis est aliquid ipsius substantiae nutriendi & augmentandi, ergo necesse est etiam quod augmentatio, & restauratio fiat in homine per hoc, quod terminus augmentationis in homine sit aliquid ipsius substantiae hominis.

3. Tertio, quia stante hac opinione, sequeretur, quod in homine esset aliqua caro, quae simpliciter esset incorruptibilis per totam vitam suam, nisi corrumperetur, nunquam posset restaurari, quorum utrumque est inconueniens; primum quidem est inconueniens, quia illa pars incorruptibilis esset alterius speciei a caeteris partibus carnis corruptibilibus; dicere autem in homine esse diuersas species carnis tali diuersitate, nemo est qui non videat esse absurdum. Secundum quoque est inconueniens: quia tunc semper in homine esset minus de veritate carnis humanae, quia cum aliqua portio deperdatur semper, & non possit restaurari, semper minus erit, unde non solum non augebitur, sed semper diminuetur. Propter has rationes & alias, quas vide ibi, tenet Scotus, quod nutrimentum transit in veritatem naturae humanae, & hoc etiam communiter a philosophis conceditur, & ab aliis Theologis. Cum nutrimentum transeat in veritatem naturae humanae, oportet videre quomodo haec conuersio nutrimenti in naturam humanam fiat. Duo autem modi dicendi inter se distant.

Opinio Henr. D. Tho. & aliorum.

Primus est Henrici de Gandauo, ut impugnant ei Magister Scoti, quem D. Thomas, & multi ex Philosophis modernis sequuntur, qui dicunt, quod nutrimentum conuertitur in praeexistentem carnem acceptam a parentibus, sed conuertitur non recipiendo nouam formam, neque secundum totum, neque secundum partem, sed tantummodo per hoc, quod deficiente in nutrimento forma nutrimenti, succedit in materiam nutrimenti forma carnis praeexistens; alia quod haec opinio vult, quod per calorem naturalem partes carnis resoluuntur, & per dictum deperduntur illae partes, sed deperduntur secundum materiam solum, non secundum formam, ideo quod eadem formam eandem pertinet, & quae est totum, & quae ad partem manentem, & solum fieri fluxum in materia. Et consequenter cum alimentum conuertitur in carnem praeexistentem, non acquiritur noua forma, vel noua pars formae in nutrito nutrimento, sed solum illa materia nutrimenti amittit propriam formam, & induitur forma carnis praeexistentis; quod declarat exemplo animae intellectiuae, quae de nouo perficit materiam, quae fuit sub forma alimenti, neque tamen ipsa in se est tota, neque quo ad totum, neque quo ad partem. 1. 22.

2. Confirmatur etiam per auctoritatem Aristotelis in 1. de generatione de augmentatione, texto 34. ubi Aristoteles ait: Caro secundum speciem manet, caro autem secundum materiam non

fluit,

fluit, & refluit; ex hac auctoritate ita argumentatur, hic in perditione carnis per cto carnis secundum formam deperderetur, & etiam in augmento acquireretur, non esset verum, quod caro maneret secundum speciem, & flueret secundum materiam; sed etiam flueret, ac reflueret
3. secundum formam. Tertio probatur hæc opinio per rationem; quia si in nutritione, nutrimenti materia reciperet aliam formam carnis, quæ non perfuit in carne præexistente, ergo illa caro addita per nutrimentum carni præexistenti, non faceret vnum cum præexistenti, sed faceret quoddam contiguum, vel quoddã continuum cum illa, & tunc augmentum esset iuxtapositio carnis nouæ ad carnem veterem, quod negat Philosophus in primo de generatione cap. de augmentatione; ex hoc etiam sequeretur aliud absurdũ, scilicet, quod non quælibet pars nutriti esset nutrita: neque omnis pars aucti, esset aucta, immo tantum illa pars carnis præexistentis, cui iuxtaponitur caro no
Resp. ua. Hanc sententiam confutat Scotus pri
[illegible] mo sic. Forma extensa, & diuisibilis, non recipit materiam indiuisibiliter, & modo inextenso, sed diuisibiliter, & modo extenso, ita quod cum materia vario modo extenditur, vario quoque modo forma illa extensa extenditur, at in proposito forma carnis est forma extensiua, vnde cum materia aliter augetur, & extenditur, ipsa forma quoque necessario augetur, & extenditur, non tamen; sed partes priores formæ manẽt, ergo oportet, quod in augmentatione aliqua pars formæ noua producatur, & generetur, alioquin non esset extensior nũc, quam prius, maior propositio probatur: quia ex Arist. in prædicamento de qualitate, quanta est superficies tanta est albedo, ita quanta est materia, tãta est forma eius extẽsa; Confirmatur quia pars formæ est in parte materiæ, & ita maior pars formæ est in maiori parte materiæ, cum ergo maioratur materia, maioratur forma, & consequenter forma illa nõ potest maiorari, nisi maioretur materia, neque materia sine maioratione formæ; quia tunc aliqua pars materiæ esset sine forma sua, sicut si maioraretur quantitas, & nõ maioraretur albedo, aliqua pars quantitatis esset sine albedine, quod est inconueniens ratione formæ substantialis, sine qua materia nunquam esse potest. Minor quoque probatur: quia forma carnis si nõ est extẽsa, ergo est simplex, vt est anima intellectiua, quod non conceditur, sed ad diuisionem carnis ipsa forma carnis quoque
diuiditur. Secundo confutatur ab hac opi 2.
nione, quod post nutritionem plures sunt partes materiæ in toto, quam prius, aut ergo pars noua materiæ est in toto sine forma, quod est inconueniens, aut est sub forma noua, & hoc est propositũ nostrum, quod intendimus; aut est sub forma præexistenti, sed hoc est impossibile; quia tunc vel illa forma præexistens desinit informare partẽ materiæ, quam prius informabat, & tunc eadem pars formæ migrauit à parte materiæ ad partẽ aliã materiæ, quod est inconueniens; aut illa pars formæ prior eadẽ perficiet simul partẽ materiæ veterẽ & materiã nouã, quod est incõueniens: quia est impossibile, quod duo perfectibilia ab vno quorum vtrumque seorsum est adæquatum perfectibile illi perfectiuo simul ab eadem perficiantur; vtraque autẽ pars illa materiæ scilicet veteris, & nouæ, est adæquatũ perfectibile illi parti formæ, ergo illa pars formæ nõ potest simul vtramque partẽ materiæ perficere, quod tamen contingeret stante hac
opinione, vt dictum est. Tertio, corrupta 3.
materia, siue fluente parte materiæ, necessario etiam fluit pars formæ, quæ illã partem materiæ informabat: sed per con[illegible] materiæ pars fluit, & restauratur, ergo & pars formæ, quæ illã materiã informat, fluit, & restauratur. Minor est clara ex concessis; Maior probatur quia illa pars formæ depẽdet ab illa parte materiæ, quã informat, sicut tota forma illa pẽdet à tota materia, cum educatur de forma materiæ. Præterea si illa materia corrumpitur, necessario quoque pars ea formæ, quæ illam partẽ materiæ informabat, finit, & corrũpitur, quia destructo eius subiecto necesse sequi, & cõsequenter cũ alia materia generatur, nouã formã per generationẽ acquirit, adeò quod dicendũ est compositum esse illud quod fluit, & per cõsequẽs compositum est quod redit per nutritionẽ, non materia pura sine forma. Ex quia

tationo harum duarum opinionum habetur comprobatio opinionis Scoti de modo nutritionis, & de quidditate & definitione eiusque est explicata per illas duas Conditiones, quia ultimum est, quod nutrimentum transit in veritatem naturae humanae contra primam opinionem. & contra secundum ostensum est, quod haec transitio & conversio non potest fieri per solam additionem materiae absque generatione novae formae; sed quod est necesse novam formam generari in nutrimento, ita quod cum nutrimentum transit in naturam aliti generatur ex nutrimento nova caro, tam quo ad materiam, quam quo ad formam. & haec caro de novo manet per se, sed aggeneratur praeexistenti carni; ita quod nutritio non est simplex generatio, sed aggeneratio, vel potius ingeneratio, quia nutritio est generatio partis in aliquo toto. Hanc tandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella in suo libro de aucti. & nut. c. 18. licet differat à Scoto, primo eo contrarius sit in modo nutrimentis, quia in re esse substantiae contractam intra intervallum, cap. 4. dum [illegible]; an idem individuum numero permaneat à principio usque ad finem augmentationis, & ibi etiam solvimus rationes adductas pro opinione Henrici, quam Zabarella, & quidam alij sequuntur. Et his enim quaestionibus, quid sit nutritio, quomodo fiat, & quomodo idem numero compositum permaneat à principio usque ad finē in nutritione, & augmentatione habet easdem difficultates, & simul solvuntur, quoniam autē nutritio, & augmentatio maximam affinitatem habent ad invicem, & parum distinguuntur, oportet prius videre quid sit augmentatio; deinde ad alias quaestiones solvendas accedemus.

Prodcaus [illegible] Scoti

Zab.

Quid sit augmentatio, aliorum opiniones, & earundem confutatio. Cap. II.

Circa definitionem augmentationis est maxima disputatio inter viros graves, & quidem res est plena dubijs, arbitror tres opiniones principes extare; sed antequam opiniones de hac re adducam, notandum est, ut communiter Latini asserunt, quod ut inquit Averroes primo de Coelo comm. 22. accretio est nomen aequivocum, & ideo est prius distinguendum, ne disputatio confundatur. Uno modo itaque accipitur accretio pro aggregatione sive accumulatione corporis ex simili corpore, ut cum aqua maior fit ex appositione alterius aquae, illa prima aqua augeri dicitur, diminutio ei opposita dicitur. Secundo modo accipitur augmentatio per rarefactionem, absque novae particulae alicuius acquisitione, & similiter condensatio dicitur diminutio ei opposita, ut aqua cum valde calefit dicitur augeri quia rarescit. Tertio modo accipitur augmentatio pro incremento viventium corporum, quae in principio augeri statim consueta sunt. Et haec tertia accretio est proprie augmentatio sive accretio, & de hac accretione hoc tertio modo accepta loquimur in proposito, cui accretioni tres conditiones competunt ex Arist. in 1. de gen. tex. 31. & 35. Prima est, videlicet, quod augetur, idem numero maneat cum auctum est, quod erat ante accretionem; Secunda est, quod res maior fiat ex materia aliqua accedente extrinsecus; Tertia, quod auctio fiat, & secundum totum & secundum omnes partes. Per has tres conditiones secernitur augmentatio proprie dicta ab alijs augmentationibus improprie dictis. His ita praemissis, aliorum sententiae considerandae sunt. Prima opinio est Marsilij 1. de gen. quaest. 10. & Caietani 3. Phys. qui dicunt, quod accretio nihil aliud est, quam generatio substantialis, accretio enim est conversio nutrimenti in substantiam nutriti, secundum maiores partes, quam sint partes deperditae, & resolutae; sed conversio nutrimenti in substantiam nutriti est generatio, ut patet, ergo secundum rem auctio nil aliud est, quam generatio substantialis, & cum hoc addit, quod auctio, & nutritio non differunt re, sed solum ratione, quia auctio appellatur auctio, quatenus est conversio nutrimenti in eum nutritum, secundum plures partes eius, quam fuerint partes resolutae; dicitur vero nutritio, quatenus reparat, & restituit substantiam deperditam nutriti, ut etiam, Marsilius, & Caietanus perfecta quoque modo dissident inter se, de qua re vide Ludovicum Buccaferream.

[illegible]

3.

1.

2.

Opinio Marsilij & Caietani

Verum

Verum hæc opinio reiicitur a multis, quia (vt inquit Buccaferreus) Arist. 3. Physi. tex. 7. & 8. & inde, distinxit motũ accretionis à generatione substantiali ex tribus, primum ex termino, quia generatio terminatur ad substantiam, quod enim per generationem acquiritur est substantia, terminus verò ad quem augmentationis est quantitas hæc tanta, vel talis; secundo ex subiecto, quia subiectum generationis est materia in pura potentia; at subiectum augmentationis est substantia actu, sicuti quoque sunt subiecta aliorum motuum, vt patet ex eodem 3. Phys. sub initio; tertio differunt ratione mensuræ, quia generatio fit in instanti, augmentatio verò fit in tempore, quia est motus, & omnis motus est successiuus. Assumpsit Zabarella aliud argumentum efficax, quod si dicamus essentiam augmentationis esse præcise illam generationem, non habemus augmentationem, cum eo quòd in accretione non solum partes, sed etiam totum debet acquirere maiorem quantitatem; at si fiat tantum generatio nouæ carnis, & nulla alia mutatio in quantitate fiat, illud totum nõ acquiret maiorem quantitatẽ; & sic non extendetur magis totum, quàm prius, & ita consequenter non augebitur, augmentatio igitur non erit augmentatio. Neque hãc sententiã approbauit Soncinas qui 4. Metaph. q. 1. apertè ait nutritionem differre ab augmentatione, quia nutritio fit in instanti, augmentatio verò in tempore, cum sit motus; insuper ait nutritionem semper durare, augmentum verò tantum ad determinatum tempus, ergo vult Soncinas, quòd augmentatio sit prorsus diuersa a nutritione.

2. opin. Secunda opinio est Ioannis Gandensis 4. Phys. quæst. 2. & aliorum, & Burlei in 3. Physic. & aliorum dicentium, quod accretio nõ est conuersio illa, generatio, siue aggregatio nutrimenti in rem nutritam, quæ dicitur assimilatio, ad nutritio; sed dicunt quod est extensio, seu motus, quæ illam assimilationem, siue generationem, & nutritionem consequitur.

Gandauẽsis & Burlei.

1. ra. Pro hac opinione arguunt, quia statuendo accretionem esse hanc extensionem, saluamus quòd verè esset motus, & tendens in quantitatem cũ successione & in tempore fit, tamen tum hæc extensio fit ad maiorem quantitatẽ nulla facta mutatione in subiecto. Præterea, secundum hanc sententiam saluatur in accretione id, quod ait Aristoteles primo de Gen. tex. 25. nempe quòd id, quod augetur mutet locum, ita vt toto manẽte in eodem loco, partes de loco ad locũ mutentur, quod fieri conspicimus clarè in extensione. 2.

Hanc sententiam confutat Buccaferreus, & Iacobus Zabarella ex Petro Pomponatio. Primò, quia extensio est motus ad raritatem, est enim rarefactio quædam extensiua: raritas est qualitas, non quantitas, vt ait Auerroes 4. Physicorum 84. & 7. com. 15. at accretio est motus ad quantitatem, non autem ad qualitatem, ergo accretio non est extensio formaliter. Reijciuntur 1. ra.

2. Præterea Arist. primo de generatione tale accretione, volens accuratè definire quid sit accretio, nunquam nominauit extensionem, sed nominauit solum nutritionem ad maiorem substantiam. G. de accretione 3. ra. Tertio dicit Aristot. primo de gen. tex. 41. accretionem, & nutritionem esse idem subiecto, modo si accretio esset extensio, non esset idem quod nutritio subiecto, quia nutritio non est extensio formaliter.

3. opinio Pomponatij. Tertia opinio est ipsius Pomponatij, vt refert Zabarella, quod accretio est adeptio maioris quantitatis, quæ fieri non potest absque aduentu quantitatis externæ. Hanc eandem sententiam videtur sequi Ludouicus Boccaferreus in primo de Gen. duas enim definitiones assignat, quarum alteram appellat Logicam, alteram Naturalem, sed in idem coincidunt. Prima est. Accretio est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem. Secunda, accretio est per se motus viuentis ad maiorem quantitatem, & perfectam, factus ab anima mediante calore naturali ipsius viuentis. In hac secunda apposuit causam efficientem, quam in prima reticuit, sed ambæ in vnum coincidunt. Ex his autẽ videmus, quod definitio Pomponatij, & illa Buccaferrei in vnum conueniunt, nã illa adeptio maioris quantitatis, nil aliud est nisi motus per se ad maiorem quantitatem. Hanc opinionẽ comprobat Buccaferreus, quia habet illas tres conditiones assignatas ab Aristotele primo, manet idẽ

mobile à principio vsque ad finem: quia est motus, & in quolibet motu vnus numero manet idem subiectum numero. Secundò, quia cum auctio sit motus per se fit secundum quamlibet partem nutriti, quod enim mouetur per se secundum omnem partem mouetur. Tertiam conditionem quoque habet, quia dicunt, quod est ad maiorem quantitatem, non potest autem fieri acquisitio maioris quantitatis, nisi

Reiicitur. extrinsecus aliud accedat. Hanc opinionem reiicit Zabarella, quia ait quod non satisfacit quæsito, verum est enim vt quilibet fatetur, augmentationem esse motum ad maiorem quantitatem, sed cum in augmentatione sint plures mutationes, vt generatio, nutritio, & extensio, quæritur, quænam illarum mutationum sit in qua consistat acquisitio maioris quantitatis, ita vt illa mutatio dicatur esse muta-

Opin. Zab. tio ad maiorem quantitatem. Ponit deinde suam opinionem, quæ est, quod accretio non consistit in sola nutritione, neque in sola extensione, sed in vtraque; eamque probat, quia Aristoteles in primo de generatione vtramque conditionem posuit, dicit enim accretionem fieri ex materia extrinsecus aduenienti, vnde non in sola extensione consistit, sed in generatione, & conuersione alimenti in materiam partis substantiæ. in tex. verò 25 eiusdem secundam expressè posuit, quando dixit, [illegible] augetur locum mutare, non illa, quæ [illegible]; ecce quod sensit in accretione esse extensionem, ex hoc loco apparet accretionem consistere etiam in extensione. Hanc quoque fuisse Auerrois sententiam asserit, & multis eius sermonibus eandem sententiam confirmat.

Exponitur opinio vera, quæ est quoque opinio Scoti & rationes aliorum soluuntur. Cap. III.

Sent. Pomp. & Bacca-fer. vera. EGO hac in re existimo verum esse sententiam Pomponatij, & Baccaferrei si rectè intelligatur, & etiam opinionem Zabarellæ, verum est enim, quod si consideremus omnia quæ [illegible] ad accretionem, quod in accretione clauditur nutritio, & nutritio accretioni præsupponitur, [illegible] enim potest viuens ex materia externa augeri, nisi illa materia vt alimentum vertatur in materiam aliti, hæc autem versio fit per nutritionem, ad quam versionem statim sequitur positio materialis quantitatis præexistentis viuentis, & ideo quo ad hoc rectè dicit Zabarella accretionem consistere non in sola nutritione, neque in sola extensione, sed in vtraque simul; sed profectò si consideremus formaliter accretionem, & secundum propriã quidditatem, vti considerauerunt Pomponatius, & Baccaferreus, non possumus dicere, quod nutritio sit de essentia eius; immò nutritio est distincta ab accretione, quod facilè probatur, quia vt inquit Scotus 4. Sent. d. 44. art. 1 in fine, & vere ita declaratum est, & omnes fatentur, nutritio est mutatio, quæ fit in momento, & reducitur ad generationem, immo est generatio, siue aggeneratio, vt supra diximus, at accretio non est mutatio, sed motus in quantitate, qui fit in tempore. Insuper nutritio distingui potest ab accretione, immò de facto distinguitur, quia cum viuens peruenit ad periodum accretionis, cessat accretio, & tamen nutritur quia ad vitam, non ergo in essentia accretionis clauditur nutritio, quia essentia rei permanet destructa re, cuius est essentia; sed solum est causa necessaria requisita ad accretionem, vt diximus. Adiungimus argumentum aliud, quod affert Baccaferreus aduersus Marsilium, quia Aristoteles 5. Physic. tex. 18. dicit augmentationem esse motum, & illum distinguit à generatione per illas tres causas superius adductas, ergo non est nutritio, cum nutritio sit generatio siue aggeneratio. Præterea tunc augmentatio esset quoddam aggregatum ex mutatione, & motu, scilicet ex nutritione, & illa extensione ad quantitatem maiorem; quod tamen videtur falsum, quia Aristoteles vnam accretionem esse inter partes motum distinctam ab alijs, vt patet ex 5. Physic. tex. 18. vbi exactè distinguit, vnamquamque speciem motus; & licet hanc argumentationem [illegible] respondere Zabarella, dicens quod nutritio est principium sequens extensionem vel principium principij [illegible], & ideò in [illegible] accipitur in definitione, & [illegible] itaque nutritio est concausa inchoatiua ac-

Marginal notes (right margin, top to bottom): Scot. 1. — 2. — 3. — 4. — Resp. Zab.

Resp. ratio. cretionis. Hæc solutio non est bona, quia ex ea habetur, quod nutritio est terminus a quo accretionis, modo terminus a quo, non est essentialiter motus, qui fit ab eo: vnde cum homo descendit a caliditate ad frigiditatem, & sic mouetur frigidatione, calor non dicitur essentia frigidationis, sed est quid distinctum essentialiter, quod tamen necessario requiritur ad talem motum, argumentum etiam est pro nobis, licet enim punctus claudatur in essentia lineæ, non tamen sequitur, quod essentia puncti formaliter sit essentia lineæ, licet etiam in proposito sit maior distinctio, quia non est tanta necessitas inter accretionem, & nutritionem, sicuti inter punctum, & lineam: nam ista non possunt stringi ab inuicem, neque vnum esse potest sine altero, at nutritio potest esse sine accretione. Quare si formaliter consideremus accretionem, & nutritionem, dicendum est procul dubio, quod sunt distinctæ, quia nutritio est mutatio, accretio vero est motus, & nutritio est aggeneratio nouæ substantiæ ad perpetuitatem substituti loco deperditarum partium, accretio autem est motus per se essentialis, & adeptio maioris quantitatis in viuēte. Hoc modo optime saluatur quod Accretio est motus ad quantitatem, vt optime dicit Philosophus in 5. Phys. tex. 18. & distinguitur à nutritione, & generatione. Hoc modo etiā saluātur in accretione illæ tres conditiones, quas Philosophus accretioni assignat, scilicet, quod maneat idē numero auctum à principio vsque ad finē, hæc est clara, quia in omni motu numero vno, semper manet mobile idē numero. Saluatur secunda, quia cū sit motus per se, secundum totum mobile augetur, & secundum omnes partes. Saluatur quoque tertia, quia cum sit motus ad maiorem quantitatē, non potest fieri, nisi alia quantitas extrinsecus adueniat. Et hoc omnia habentur quomodo nutritio, & accretio simul conueniant, & differant; conueniunt quidem, vt inquit Aristoteles 1. de Gen. tex. 42. quia versantur circa idē subiectum, scilicet viuens, & circa eandē materiam, scilicet nutrimentum, nutritio enim ex nutrimento restaurat partes deperditas, & ideo respicit nutrimentum, sed non vt quantum, accretio vero respicit nutrimentum, sed vt quantum, quia respicit nutrimentum, vt auget nutritum ad perfectum, & sic differunt ex fine, & etiam formaliter. Ex quo loco apparet rectè Scotum in 4. dist. 11. q. 3. respondendo ad secundum. E. Exercitare Ægidium, quem asserere ait subiectum accretionis esse quantitatem; hoc enim est falsum, tum propter rationem, & auctoritatem Aristotelis nunc adductam: quia accretio versatur circa viuens, & est in viuente tanquam in subiecto, viuens enim est, quod motu accretionis mouetur, quantitas autem est forma, circa quā mouetur, quod etiam confirmatur ratione Scoti ibi adducta. Nulla quantitas omnino eadem manet in toto motu, & sub vtroque termino, subiectum autem manet idem, ergo quantū non est subiectum augmentationis.

Opin. Scoti. Hæc etiam, quam explicauimus, sententia de definitione auctionis est Scoti, licet enim de auctione parum dicat in præcitato loco, & alibi, tamen ex iis quæ dicit in sua calce primi Articuli, patet ipsum existimasse accretionē esse motū distinctū à nutritione, et supra diximus, quia nutritio est mutatio, & fit in instanti, & accretio est motus, quæ fit in tempore, tū quia manet nutritio destructa accretione, et astituit tamē accretionem fieri non posse sine nutritione, & versari circa idem subiectum, & materiam, nō tamen habere eundē finem, quia accretio est propter perfectionem viuētis, nutritio propter cōseruationem eiusdem, neque esse formaliter idem, quia nutritio est mutatio, accretio est motus, vt dictum est. Si tamen volumus assignare perfectā definitionē accretionis complectentem omnes causas, poterit esse hæc. Accretio est motus viuentis corporis quo totū, & omnes partes simul secundū omnes dimēsiones extēduntur ad maiorē quātitatem, factus ab anima per calorem naturalē, ex alimēto extrinsecus assumpto, & conuerso in substantiam, vt ipsum viuēs debitam sibi magnitudinem assequatur ad exercendas omnes operationes vitæ. Reliquæ particulæ huius definitionis ex dicendis patebunt; apparet et ex dictis quomodo sit accretio, & quid sit

Perfecta definitio accretionis.

Quomodo.

nihil

[illegible] nihil dicit Scotus; sit enim hoc modo; primum enim alimentum per nutritionem vertitur in substantiam nutriti, deinde facta illa versione cum illud nutrimentum conversum sit quantum, & sit additum carni & cum illo sit factum idem, illud vivens magis extenditur tunc, & sic augetur, ita quod nutritio quidem fit in momento temporis; sed auctio cum sit motus, & communiter successiuus fit in tempore; neque enim transitio illa à minori ad maiorem quantitatem factus post nutritionem, fieri potest in momento, cur autem cum fiat nutritio semper, semper nō fiat accretio, infra dicam.

Ad rationes aliorū. Ad rationes aliorum, ad rationem illā Marsilij negatur maior; formaliter enim illa est falsa, quia auctio formaliter non est conversio nutrimenti in naturam aliti, quia auctio non est motus secundum quantitatem, vt diximus, licet conversio nutrimenti in alimentum quoque acquiratur, vt dictum est, quæ hoc potest ad alias rationes; & ex dictis facillime omnia argumenta contraria soluuntur, quæ [illegible] breuitatem omitto.

Quomodo maneat idem numero, quod augetur à principio vsque ad finem. Opinio aliorum, & reiectio. Positio Scoti, & solutio rationum in contrarium. Cap. IV.

VIdimus definitiones nutritionis, & accretionis, ex quibus soluere quędam alia dubia facile possumus. Prima est maxima difficultas circa conditionem illam auctionis, quod auctum, & nutritum permaneat idem numero per totam vitam; certum est quod animal idem numero, & caro, & corpus idem numero permanet in tota vita, vt omnes admittunt; quomodo autem hoc fieri possit, est difficile cognitu, *Duæ opin.* idcirco de hac re duæ sunt opiniones, quamuis aliæ [illegible] Marsilij de nutritione, quam supra cap. 1. recitauimus, sed [illegible] quod in nutrito semper aliqua pars deperditur, & quod loco illius ex nutrimento alia acquiritur, quæ transit in [illegible] naturam nutriti, [illegible] amplecti est necesse. Prima opinio est Alberti, D. Thomæ, vt Buccaferream, & Zabarella [illegible] & Henrici, quā etiam multi alij sequuntur, & tenent, quod idem animal idem numero in tota vita dicitur, quia continua deperditio, & acquisitio fit secundum materiam, non secundum formam, anima enim vegetatiua semper permanet eadem numero, & secundum totum & secundum suas partes, & quoniā esse est à forma, cum permaneat eadē numero anima in animali in tota vita, necessario quoque permanet idem numero animal; Si verò quæratur quomodo hæc anima se habeat respectu nouæ materiæ additæ animali per nutritionem, & accretionem. Respondent quod illa forma se extendit ad informandum de nouo illam materiam sicut informabat priorem materiam, quæ fluxit, vt sup. cap. 1. diximus exponendo opinionem Henrici. Verum est hic notandum quod loquendo de forma inextensa, & simplici qualis est anima intellectiua, comprehendens vegetatiuā, & sensitiuam in homine, est vera hæc opinio, & quo ad hoc non differt a Scoto; idem enim Franciscus permanet à principio vitæ vsque ad finem, quia anima eius permanet eadem numero, licet in carne, & corpore fiat continuus fluxus, & refluxus partium: sed loquendo de forma extensa, vt carnis, & ossis, & vt est forma partium homogenearum secundum quas primo fit accretio & nutritio, & quæ hæ formæ extensæ, & diuiduæ; non est vera opinio illorum. Difficultas autem in hac disputatione non est circa formam simplicem, sed circa formam extensam quæ talis est forma carnis, ossis, & partium homogenearum, quæ primo, & per se augentur; est enim difficultas cum continuò aliqua pars carnis fluat, & refluat, quomodo eadem illa caro numero maneat à principio vitæ animalis vsque ad finem, idem de osse & partibus homogeneis; neque possumus dicere, quod permaneat eadem caro, quia permanet eadem anima vegetatiua, vt Zabarella ait, & alij opinionis contrariæ, quia caro non est caro per animam, sed est caro per propriam formam carnis, quia nos statuimus plures formas substantiales in com- *Hic [illegible]*

posito: unde cum in composito sit forma corporeitatis, quae est diversa ab anima, etiam forma carnis, quae pertinet ad formam corporeitatis erit diversa ab anima, & hoc debet fateri Zabarella, qui nobiscum in composito fatetur plures formas substantiales, & maxime formam mixti diversam ab anima. Prima ergo opinio ad hanc quaestionem est Henrici, qui dicit quod caro eadem manet: quia licet materia carnis fluat, & refluat, non tamen forma carnis fluit, & refluit, neque secundum totum neque secundum partem, sed eadem forma numero manens extenditur, & succedit in materia nutrimenti corrupta forma nutrimenti: quam opinionem confirmat rationibus adductis supra primo capite. Verum haec opinio non est vera: quia forma carnis & partium homogenearum, est forma extensa & divisa ad divisionem materiae (solo modo disparatum [illegible] sit divisa, nec ne, & an haec sit propria forma carnis, quia de hoc est sermo in materia de pluralitate formarum in eodem composito) cum ergo corpus fluat materia carnis, & corpus fluat, necesse est, quod fluat pars illa formae carnis, quae illam partem materiae informabat, & cum de novo aggeneratur pars carnis particulae carnis, etiam nova forma, sive nova pars formae in illa aggeneratur, quia praeexistentes partes formae non possunt extendi, quae omnia recte & efficaciter illis rationibus 1. cap. adductis contra opinionem Henrici probantur: solutio enim illius dubitationis pendet ex solutione illarum neque responsio Zabarellae ad argumentum de migratione formae solvit, quia non est ad argumentum eo modo, quo illud conficit Scotus. Ideo est alia opinio, quae colligitur ex Scoto in 4. dist. 44. q. 1. ex declaratione quid sit nutritio, quae est quod idem vivens caro numero, & os numero, dicuntur permanere eadem a principio usque ad finem: quia licet fiat deperditio in eis secundum partem materiae, & secundum partem formae, non tamen fit deperditio secundum totam materiam, & secundum totam formam, & ita nunquam illa caro consumitur secundum totum, & quamdiu illud, quod manet secundum totum,

Opinio Henrici. *Refutatur.* *Opinio Scoti.*

licet secundum aliquam partem continuo fluat, & refluat, dicitur idem numero, ideo etiam caro, os, & omnis pars homogenea, & denique totum corpus dicitur manere idem numero, quia secundum totum semper manet, licet secundum partes fluat. Sed contra hanc opinionem Scoti sunt rationes superius cap. 1. adductae contra opinionem Henrici, quas non solvimus ibi: & ultra eas arguit Zabarella contra eandem multipliciter; Primo sic: Haec opinio videtur adversari communi hominum existimationi: quia omnes eandem numero plantam, & idem numero animal permanere existimant a principio usque in finem; modo, si continuo particulae quaedam materiae (fuit opinio Piccolominei libro de Accretione cap. 8. & inde consentire videtur) sed etiam formae fluant, sequitur, quod eadem caro animalis, & illud corpus plantae, non erit idem numero, sed idem per aequivalentiam: quod etiam esse falsum [illegible], quia canis, qui hic per multos annos absens fuit, rediens dominum non agnosceret, quod tamen est contra experientiam; consequentia probatur, quia si anima canis esset mutata, & consequenter species quae erant in memoria canis, essent deletae, non ergo posset recordari effigiei domini sui.

Sed contra hanc opin.

Secundo sequeretur, de nova particula carnis aggenerata nova animae particula concrearetur, anima esset primo actus corporis homogenei, non corporis Physici instrumentalis. 2.

Tertio sequeretur, quod nullum esset in animali principium membrum: sed omnes partes corporis essent aeque principes: consequentia probatur: quia primam partem indicamus illam quae prior est animata, & in qua principue residet, & sic falsa erit sententia Aristot. qui dicit cor habere primatum, quia est sedes animae. 3.

Quarto, sequeretur etiam quodlibet membrum animalis ab animali separatum vivere: si enim habet animam primo existentem in ipso, non autem fluentem a corde, poterit per se vivere aliquamdiu. 4.

Quinto, sequeretur non unam esse animam in viventi, sed plures, quia in singula aggenerata carnis particula esset propria anima, sed istae rationes non cogunt. 5.

Ad

Ad 1. ra. t. adeo Stan. — Ad rationes Henrici, ad primam de exemplo animae intellectiuae, dico, quod hoc exemplum de intellectiua, est ad oppositum, quia intellectiua modo inextensibili informat materiam, sed oppositum sequitur de forma extensibili, & diuisibili in materia de qua nunc est sermo. Ad 2. Ad secundam rationem ex auctoritate Arist. 1. de generatione, tex. 34. Scotus exponit illam auctoritatem Arist. caro secundum speciem augetur, non caro secundum materiam, quoniam non debet intelligi, vt aliqui intelligunt, non enim intelligit, quod materia tantum fluat, & refluat, & forma secundum se totam, & secundum quamlibet partem sui maneat, quia iam vidimus, quod hic sensus est falsus, sed ergo secundum, quod aliquae partes sunt in carne, & viuunt, quae sunt compositae ex materia & forma, & tamen dicuntur partes secundum materiam, & aliae sunt simpliciter compositae ex materia & forma, & tamen dicuntur partes secundum formam, & hoc tribus modis contingit: pars enim vna potest dici pars secundum formam tribus modis, & pars secundum materiam etiam tribus modis. Pars secundum formam primo modo dicitur pars, quamdiu habet esse secundum formam. Secundo modo quamdiu habet nedum esse, sed etiam operari secundum formam, tamen in hoc secundo modo est aduertendum, quod ad hoc vt aliqua pars habeat operari secundum formam, requiritur, quod habeat determinatam virtutem intensiuam & extensiuam, contingit autem, quod pars quandoque habebit esse secundum formam, & virtutem extensiuam ad operari, quia erit sufficientis quantitatis ad agere, sed deficiet ei virtus intensiua propter cuius carentiam ipsa operari non potest secundum formam: pars ergo habens esse secundum formam, & quantitatem sufficientem, & virtutem intensiuam ad posse operari, dicitur pars secundum formam secundo modo: quando verò pars habet esse secundum formam, & habet quantitatem sufficientem, sed deficit ei virtus ad posse operari, dicitur pars secundum formam tertio modo: pars verò secundum materiam dicitur tripliciter modo his opposito. Primo modo pars secundum materiam est pars, quae non habet esse secundum formam, sed fluit, & corrumpitur, & haec non opponitur propriè parti secundum formam, nisi priuatiuè, vt homo mortuus opponitur homini viuo. Secundo modo pars secundum materiam dicitur pars illa, quae habet esse in toto, sed nullo modo potest habere operationem, quia non habet quantitatem, nec extensiuam, nec intensiuam requisitam ad posse operari. Tertio modo pars secundum materiam dicitur pars, quae habet esse in toto secundum formam, sed non habet virtutem ad operari, nec quantitatem requisitam ad operari, sed tamen habet aliquam paruam quantitatem, quae tamen non potest fieri additio, quia vt infra videbimus, non cuilibet paruae quantitati fieri potest additio. Tunc ad propositum respondet Scotus ad citatam auctoritatem, quod pars secundum speciem primo modo ait Philosophus, quod non fluit, quia manet in toto, non quoad secundum intellectum, quae habet virtutem conseruandi se in toto, neque quo ad tertium intellectum, quia habet sufficientem quantitatem, vt aliqua pars sibi aggeneretur ad sui conseruationem: at pars secundum materiam fluit, & refluit simpliciter: quia pars secundum materiam primo modo corrumpitur, & euanescit, vt patet, & alia aggeneratur: pars secundum materiam secundo modo fluit non quidem actu, sed quia est in proxima dispositione ad fluendum, quia non habet propriam virtutem, qua possit se conseruare: pars secundum materiam etiam tertio modo est in fluxu, quia illa nō est augmentabilis, nam, vt dicam, non quaeuis minima pars potest augeri. Adeo quod sensus est, illa pars auctā augetur, quae habet sufficientem quantitatem ad se conseruandum, vel virtutem ad operādum, vel quae habet saltem esse secundum formam, id est nō fluit; pars vero aucti, quae non habet has conditiones, non augetur. Hoc modo intelligitur auctoritas Arist. ideo non concludit pro opinione aduersariorum, quam expositionem adducit aliquam etiam Zabarella ubi praedicto cap. 19. loquendo de nutritione animi. Ex his apparet malè fuisse intellectam propositionem

Arist.

Arist. ab aliis, quas fuit confutat Zabarella in suo libro de auctione capite 22. Sed neque ipse verum sensum istius propositionis assequutus est, quod patet ex dictis; asserit enim ipse in cap. 2 eiusdem libri, quod anima cum per se sit indivisibilis, per se non potest fieri maior, vel minor, neque augeri, neque minui. Quomodo ergo dicit Aristot. auctionem fieri secundum speciem, non autem secundum materiam, sed materiam fluere & refluere? Respondet, quod anima est quanta per accidens, quia est incorporea, & ideo potest penetrare per omnes partes corporis, quod non est inconveniens, quia ipsa est incorporea, impossibile enim est penetrationem corporum, non autem rei incorporeae in rem corpoream; cum ergo materia augeatur ex alimento apposito, ita etiam dicere debemus animam augeri, & speciem non per se, sed per accidens, scilicet ratione materiae. Sed haec expositio est contra sensum Aristot. dicentis, quia ipse negat materiam per se augeri posse, sed solum speciem per se; ait enim quod auctio fit secundum speciem, materia vero fluit & refluit, adeo quod oppositum modo res sese habet, atque dicit Zabarella, sic enim auctio esset partes materiae per se, non penes formam nisi per accidens. Relinquitur ergo, quod expositio Scoti caeteris preponi mereatur, certum est ex Aristotelico loco non posse negari auctionem fieri secundum materiam, si quidem totum compositum, quod constat ex materia, & forma augetur; ut refert in hoc Zabarella dicit in eodem libro cap. 9 & secundum est expositionem Scoti de partibus secundum materiam, quae quidem fluunt, & quod ad id, quod valde tenere possumus materia autem augeri non potest, nisi forma, quae est extensa augeatur, ut dictum est; necesse est ergo & materiam, & formam augeri; quomodo ergo verificatur dictum Arist. dico, quod verificatur in sensu, quem exposuit Scotus, quia compositum secundum illas minimas partes, quae dicuntur partes secundum materiam non augetur, & sic secundum materiam non augetur, sed secundum illas partes quae secundum formam augentur, & sic dicitur fieri secundum formam. Ad tertium rationem clarius mihi patebit, pro conclusione, quod in nutritione adest aliqua generatio, sed etiam generatio, sive aggeneratio, quia est iuxtapositio, quo ad partes minimas, quae non nutriuntur, sed est aggeneratio respectu partium, quae nutriuntur. Ad quartum dictum est, & infra dicitur. Ad quintum, quod adsunt aliquae partes minimae, quae non nutriuntur, quia, quae nutriuntur requirunt determinatam quantitatem, & illae omnes, quae sunt determinatae quantitatis, sunt quae nutriuntur, non omnes absolute. Ad primam rationem Zabarellae dicendum quod compositum, quod augetur, manet idem numero a principio usque ad finem, quia numquam eadem forma tota corrumpitur simul, licet modo una pars, vel alia moriatur; etenim cum pars nova advenit non manet scindula, sed praeexistentibus partibus formae aggeneratur, ita, quod cum iterum alia pars fiat, non est dicendum esse partem illius formae, quae amplius non fluebat, & sic quod paulatim, & alternatim omnes partes illius formae moriuntur, ut alii dicunt, sed est pars illius formae, ut constat ex partibus veteribus, & novis, quae vere & idem facte sunt: non ergo est eadem forma, & consequenter compositum in forma per aequivalentiam, sed idem numero est; liceat sed bene hoc accidit ei, quod semper impurior evadat cum illa in fine, quia pars quae adiungitur est minus pura, eaque tenuis; & hoc evenit, quia eadem caro numero ex accidente deterioratur, scilicet ratione qualitatis naturalis, quod agendo repatitur, & semper debilitatur. Ad alia omnia argumenta nulla nunc habetur consideratione an vegetativa sit forma extensa, vel non, dico, quod supponens Scotum dicere formam indivisibilem paulatim augeri, & diminui, quod falsum est: loquimur enim de forma extensa, qualis est forma carnis, & partium heterogenearum, quae enim sunt extensae, & divisibiles ad divisionem materiae; & ita non est inconveniens partem illius corrumpi, & partem generari in materia, sive praeexistenti parti aggenerari.

Quaestio-

Margin notes (left): Zabarellae expositio. Zab. — Ad 3.
Margin notes (right): Ad 4. — Ad 5. — Ad 1. rationem Zab. — Ad alia argumenta.

Quomodo quælibet pars aucti augeatur, quæ est tertia conditio auctionis. Cap. V.

NOn est parua lis inter Philosophos, quomodo hæc conditio seruetur in nutritione, & auctione, scilicet, quomodo quælibet pars aucti augeatur, videtur enim falsa; quia tunc omne quod augetur, augeretur in duplum, quod tamen videtur esse falsum experientia ipsa: non enim quod augetur crescit in duplum, quia fieret immensæ magnitudinis; oportet ergo videre quomodo fiat hoc. Sciatis itaque in præsenti dub. & quæstione, soluendo tertiam rationem post Henricum R. declarat in hunc modum. Sciendum est, quod in viuente sunt partes duplicis generis: quædam enim sunt partes maiores, siue partes sensibiles, quædam verò sunt partes minimæ. Partes maiores, & sensibiles sunt illæ, quæ extenduntur, & in quibus pori remanent ex situ partium secundum materiam, qui in illa parte sensibili sit. Partes verò minimæ sunt illæ partes carnis, vel ossis, quæ non extenduntur, & sunt ita paruæ quantitatis, quod sunt insensibiles: non enim sunt minimæ, id est indiuisibiles, quia tale minimum non datur, sed sunt minimæ, id est ita paruæ quantitatis, quod sunt insensibiles. In his non sunt pori, sed ipsæ sunt partes partium in quibus pori sunt; modo appelletur pars sensibilis & maior A. quæ habeat partes minimas decem, & dicantur B. C. &c. tunc nutrimentum cum per depurationes, & sequestrationes quæcunque illæ sint, deductum est ad hoc, vt iam sit sub forma proxima formæ nutriendi, et puta sub forma glutinis, vel roris, & est approximatum per venas ad regionem corporis parti nutriendæ, & receptum in porulis relictis ex situ partis secundum materiam, (qui pori ante aduentum huius nutrimenti erant pleni humore nebuloso; vnde totum erat cariis densitate in partibus requisita ad bene esse eius) tunc nutrimentum existens in his poris, conuertitur in ipsum nutriendum, tunc ergo illa pars A. recipit in poris suis partes nutrimenti, & ibi existentes aggenerantur partibus B. C. & aliis partibus præexistentibus illis iuxtaponuntur, non tamen dicuntur iuxtaponi toti: quia sunt aliquid intra ipsum totum dicet nulla pars de nouo genita sit, aliquid inter aliam partem illius partis nutritur, sed est pars per se noua loco partis antiquæ, quæ fluxit. Sic ergo apparet, quod in nutritione, & auctione, est iuxtapositio alicuius partis: quia fit iuxtapositio partibus minimis, quæ non nutriuntur, sed non est iuxtapositio partibus sensibilibus, quæ nutriuntur, sed est aggeneratio, siue aggeneratio illis, id est est intrinsecum generatio partis nouæ loco partis antiquæ, quæ fluxit; defertur autem nutrimentum ad partem nutriendam per quasdam vias subtiles deseruientes tali missioni, cuiusmodi sunt venæ in corpore animalis, & alia huiusmodi correspondentia in plantis; postquam enim alimentum est ore contritum, traijcitur in ventriculum, & ibi concoquitur primo, postquam contritum est ore, & tunc cibus, & alimentum ex hac concoctione reddit Chilum, & ita interit cibus, & generatur Chilus. Deinde defertur Chilus ad intestina, & deinde ad iecur per venas, & in iecore iterum concoquitur, & vertitur in sanguinem: deinde per venas ille sanguis defertur ad omnes partes nutriendas, & tunc ex venis transmittitur per illos minutissimos poros, quos diximus, & tunc est sub forma proxima formæ nutriendi: tunc nutrimentum existens in illis poris alteratur iterum, & condensatur; & conuertitur tandem in substantiam similem: & hæc vltima conuersio, & mutatio, est generatio illa, quæ dicitur nutritio, ad quam sequitur accretio, vt supra dictum est. Ex his apparet, quomodo vnaquæque pars aucti augeatur; non enim augetur quælibet pars minima, quia tunc quælibet quod augeretur, augeretur in duplum: sed augentur partes maiores tantum. Sed est dubium quomodo extendatur illud nutritum, siue dicatur additio nouæ quantitatis, cum enim forma substantialis nutrimenti corrumpatur, corrumpuntur quoque eius accidentia, & corrumpitur quantitas eius: quomodo ergo alimentum ex quantum auget nutritum, vt in Aristoteles primo de generatione, & est Dub.

Solutio. verum? Respondeo quod sicut cum corrumpitur forma substantialis in materia illa nutrimenti, generatur nova forma substantialis, ita licet corrumpantur accidentia consequentia formam alimenti, tamen sequuntur alia accidentia consequentia formam de novo genitam in illa materia: & sic generatur nova quantitas, quae potest fieri una, & eadem cum quantitate partis auctivae, sicut etiam forma nova genita in nutrimento fit una & eadem numero forma cum praeexistenti. Difficultates contra hanc solutionem vide in illa quaestione, an in materia sint dimensiones interminatae. Hanc sententiam sequitur etiam

Pompo. est eiusdem opin. Pomponatius. Hinc etiam habemus, quomodo totum compositum augeatur; quia ad accretionem partium homogenearum, qualis est caro, ossa, & nervi, partes heterogeneae quae sunt membra ipsius viventis, quoque augentur, & ita totum compositum augetur. Sed unde est quod vivens semper nutritur, non tamen semper

Propter quam causam augetur? Respondeo duplex est causa, finalis & formalis. Finalis, quia natura principaliter intendit accretionem, sed non principaliter intendit nutritionem, sed ex accidente, scilicet ex necessitate conservandi viventis; cum ergo principaliter intendat accretionem, cum animal pervenit ad perfectam quantitatem, adest impedimentum propter quod amplius non potest augeri, & haec est causa formalis, quae ab aliquibus assignatur esse exsiccationem, & duritiem ossium, propter actionem caloris naturalis in illis; animal enim in principio vitae usque quo augeatur, est molle, & valde humidum; ideo facile augetur: sed cum ossa facta sunt sicca, non possunt amplius extendi. &

Nota. nota, quod ad accretionem opus est, quod fiat secundum omnes dimensiones, unde licet iuvenis cum pervenit ad perfectam aetatem, pinguior fiat, non tamen dicitur augeri, quia illa extensio non est secundum omnes dimensiones, neque ossa extenduntur, neque enim propter illam pinguedinem fit incrementum secundum longitudi-

Dub. 1. nem. Sed hic est dubium circa id, quod dictum est, scilicet quod partes radicales augentur, quod tamen videtur falsum; quia illae partes minime nutriuntur, ut videtur; ergo neque augentur.

Dub. 2. Praeterea si illis fiat iuxtapositio, ergo partes carnis essent, ut essent lapidum. Respondetur ad Primum, quod illae partes

Ad 1. nutriuntur, ut dictum est, sed illae partes sensibiles sunt quae nutriuntur. Ad secundum dico, quod adest

Ad 2. multa differentia, quia vivens per oppositionem habet quod sit una substantia, quod non est verum de lapidibus in cumulo, ideo multae partes carnis faciunt unam carnem.

An aliqua sit pars materiae in vivente, quae non fluat, sed eadem per totam vitam remaneat, ut humidum radicale. Cap. VI.

PRo exacta cognitione huius materiae, remanet considerandum, numquid in vivente sit aliqua pars materiae quae non fluat, sed eadem per totam vitam remaneat. Circa quod variae sunt opiniones. Est

Opin. Magistri Sent. una opinio, quae a Magistro Sententiarum ... quae tribuitur Magistro Sent. de qua habes cuius sententiam primo cap. huius Theorematis, qui dicit quod in vivente reperitur duplex humidum, scilicet unum quod radicale, & naturale dicitur, aliud vero cibale dicitur; primum contrahitur a parentibus in generatione & hoc solum esse de veritate naturae humanae dicitur; cibale vero humidum contrahitur ex nutrimento; primum durante vita secundum istos, numquam consumitur, quia eius consumptio est mors; secundum vero continue generatur, & fluit, & hoc est quasi fomentum, & adiuvat calorem naturalem ne extinguatur, sicut oleum adiuvat ellychnium, & propter hoc requiritur nutrimentum secundum istos, licet secundum eos non convertatur in naturam viventis. Hanc eandem sententiam aliqui tribuunt

Alexander Aphrodisi. & Io. Gramma. Alexandro Aphrodisiensi, & Io. Grammatico; sed numquid isti viri huius opinionis extiterint, non est clarum; sed hoc dimisso consideremus opinionem in se, cuiuscumque illa sit. Pro hac opinione sunt variae rationes.

1. ra. Prima est; Si tota materia flueret, & reflueret, tunc animal posset servari immortale; consequens est falsum, ergo & consi-

consequentia probatur; quia anima per senium non debilitatur, materia autem tota potest semper renouari, ergo tota anima potest semper manere & viuere, & si nunquam animal senesceret, nullum detrimentum pateretur, quæ omnia absurda sunt.

2. rō. Secundò, si tota materia flueret, & tota renouaretur, sequeretur posse formam materialem separari à tota simul materia, consequens est apertè absurdum; consequentia probatur: si enim eadem forma potest à tota materia separari per partem, & per partem, ergo tota simul materia ab eadem forma potest separari, quia est eadem ratio vtrobique.

3. rō. Tertiò, si nulla materiæ pars seruaretur eadem, non seruaretur idem numero indiuiduum à principio vsque ad finem; consequentia probatur: quia vnum numero est, cuius materia est vna. 5. Meta-
4. rō. physi. tex. 12. Item: Idem numero est, cuius materia est eadem, ergo si materia tota mutatur, non erit idem indiuiduum,
5. rō. quod nascitur, & obit. Insuper non esset idem, qui generatur, & augetur, & minuitur, non solum etiam æquiuocè diceretur de illo indiuiduo, essent enim plura indiuidua & haberent vnum tantum nomen. Forma etiam migraret de subiecto in subiectum, quia forma eadem manet, materia verò tota mutatur.

Reijcitur. Verùm hæc opinio ab omnibus ferè reijcitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinio-
1. rō. nem, adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequeretur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, aut generis à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumperetur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quod est inconueniens; consequentia patet: quia caro acquisita per mutationem ex alimento, non sit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale sit idem cum humido radicali, sed est diuersum, & inferius profundo humido radicali.

Secundò, omne humidum est aptum 2. rō.
natum pati à calore, sed humidum radicale est verè humidum, aliàs non esset humidum, sed æquiuocè humidum, ergo illud debet esse aptum natum pati à calore.

Tertiò sicut est, illud humidum radi- 3. rō.
cale, quod viuens trahit à parentibus, multiplicari, & diffundi in totum animal perfectum, & seruari ad ætatem vsque perfectam: sed hoc est impossibile, quia illud humidum in initio ortus est admodum paruum, quomodo ergo potest diffundi per tantam molem, quantam videmus esse animalis perfecti, & plantæ? Magister Sent. inquit hoc fieri miraculosè, ad modum, quo legimus in Euangelio Christum Dominum multiplicasse quinque panes, & duos pisces, sed apud Philosophum, qui non agit miracula, hoc non
potest dici. Tandem videmus ex pomo 4. rō.
admodum semine generari arborem admodum grandem. Falsum est ergo in semine illo, siue in germine primo pullulato, quod admodum exiguum est, esse totum humidum, quod diffunditur per omnes partes illius magni arboris, per quod illa viuit.

Ideò Zabarella propter has rationes Zab.
habuit aliam sententiam, quæ tamen ab opin.
hac parum differt, inquit enim quod quidem asserendum est in viuente non fluere totam materiam, ita quòd nulla pars materiæ, quæ erat in initio, remaneat in fine: sed esse asserendum aliquam remanere, quæ à calore naturali non consumitur, sicut aliqua pars à calore naturali consumitur, sed hæc differentia non sumitur ex eo, quod alia pars sit radicalis, & alia cibalis, & adueniens, vt præcedens opinio dicebat: sed sumitur ex eo, quod alia pars est humida, alia verò sicca, & terrestris, nam humidum consumitur a calore naturali, quia est eius proprium pabulum, pars verò terrestris remanet, vt etiam patet de iis, quæ comburuntur, quod toto humido consumpto ab igne, remanet cinis, quæ est pars terrestris, quam ob eius maximam resistentiam non potest ignis absumere; modo viuentia omnia in initio sui ortus sunt humidissima, & pro-

cedente

[illegible] fiunt [illegible]; & licet a due [illegible] humidum radicale, semper tamen ad [illegible] quin [illegible] aliqua pars sicca, & terrestris, quæ possit permanere [illegible] [illegible] dicto absorta. & semper [illegible] te procedente [illegible]. Hæc est opinio Zabarellæ quam profert libro suo de accretione, & nutritione c. 23. quæ consistit in hoc, quod pars, quæ permanet in viuente à principio vsque ad finem, est pars terrestris, neque est aliquod humidum, quod non corrumpitur à calore naturali, vnde vana est illa distinctio de duplici humido, scilicet radicali, vel naturali, vel [illegible] [illegible] sed totum humidum eam quod ducitur a parentibus, quam acquisitum per cibum dicitur radicale, ad differentiam humidi excrementitij, quod [illegible] est aptum pabulum caloris naturalis. Verum hæc opinio Zabarellæ, neque ipsa est sustinenda, si velit asserere, quod eadem pars terrestris, quæ a principio est in viuente, permaneat vsque in finem absque vlla alteratione, vt ipse velle videtur, tum [illegible] sequeretur tunc, quod illa pars esset incorruptibilis, vt argutum est supra contra præcedentem opinionem Magistri. Præterea in diminutione, & deperditione non corrumpitur solum humidum, vt videtur supponere Zabarella: sed est pars mista, quæ fluit, vt pars carnis, modo illa pars mista constat etiam ex portione sicca, & terrestri, ergo sequitur, quod etiam pars terrestris corrumpatur. Item concedit, quod id, quod in nutritione acquiritur, est etiã humidum & siccum, ergo si nutritio est reparatio deperditi, est necesse, quod in diminutione, & deperditione, etiam aliqua pars sicca deperdatur. Iudico itaque dicendum esse, vt videtur asserere Scotus, quod nõ reperitur aliqua pars materiæ in viuente, quæ eadem sola absque vlla alteratione, & [illegible] permaneat in viuente à principio vsque ad finem, ratio, & fundamentũ huius positionis superius sunt explicata cap. 9. vbi ostensum est, in viuente fieri fluxũ, tã secundum partes materiæ, quã secundũ partes formæ, & tamen idem numero seruari à principio vsque ad finem: [illegible] enim omnes partes carnis, nerui, & ossis, & aliæ quæ partes homogeneæ fiunt [illegible] [illegible] omnes, æquè sunt aptæ nate fluere, & restaurari, & sic omnes permutantur, & restituuntur, cum autem caro, quæ absorta dicitur sit pura, & continuo vsque ad [illegible] fluat, & restituatur, & sic de alijs partibus homogeneis, est necesse quod in [illegible] tota sit mutata, & alterata, quoniam omne agens repatitur, & debilitatur: omnis ergo pars in materia viuentis, vel tota est mutata, vel saltem est alterata, & facta impurior propter reactionem, & repassionem, vt dictum est, quoniam omne agens naturale agendo repatitur, quoniam omnis pars est fluxibilis, & alterabilis, & nulla incorruptibilis. Hanc opinionem aperte ponit Scotus in 4. distinctione 44. quæstione prima, ac [illegible] conclusione tertia. Eandem opinionem sequitur Franciscus Piccolomineus libro de accretione cap. [illegible] cum hac distinctione, quod in viuentibus imperfectis nulla pars remanet eadem, in viuentibus vero perfectis, vt sunt animalia, & præsertim homo, manet aliqua pars eadem, sed manet alterata. Pro hac opinione sunt rationes superius adductæ. Reliquum est ergo, vt rationes aduersariorum soluamus.

Ad primam rationẽ pro opinione Magistri, quæ erat ratio Philoponi, negatur consequentia ab omnibus, ad probationem dicitur, quod licet forma, scilicet anima, permaneat eadem, & tota materia renouetur, tamen non est materia renouata eiusdem perfectionis, sed semper est impurior, & imperfectior, quia agendo in alimentum, repatitur, & sic tãdẽ consumeretur, & sic viuens non posset seruari, sed esset mortale.

Ad secundã rationem dictum est in 3. c. quod nõ fluit pars materiæ solã, sed pars composita ex materia, & forma, & sic negatur antecedens, & consequentia, nunquam enim forma permanet absque materia, neque secundum partem, neque secundum [illegible] dictum est, declaratum est etiam, quæ sit pars secundum materiam, & quæ secundum formam.

Ad tertiam respondetur negando cõsequentiam, ad probationem iam dictum est in 3. cap. quomodo idem individuũ manet idem à principio vsque ad finem, quoniam sicut materia secundum partes

Reij. citur Zab. (left margin)
2. ra. (left margin)
3. (left margin)
Scoti opin. (left margin)
Picco lomi neus. (right margin)
Ad 1. (right margin)
Ad 2. (right margin)
Ad 3. (right margin)

mutetur, nunquam tamen mutatur secundum omnes partes simul. & similiter forma non mutatur secundum omnes partes simul. & sic permanet eadem. Ad probationem ex Aristotele, quia vnū numero est, cuius materia est vna, patet, quod materia illius indiuidui secundum totum semper est vna, quia secundum totum non mutatur, licet eius partes fluant.

Ad 4. & 5. Ad quartum per idem patet. Ad quintum iam dictum est supra, quod nedum partes materiæ fluunt, sed etiam partes formæ. & ideo non sequitur migratio formæ de subiecto in subiectum.

THEOREMA XLI.

Actio est in agente tamquam in subiecto.

Opinio Scoti quid sit actio, & in quo sit tamquam in subiecto. Cap. I.

Opin. Scoti. SCotus in 4. Sent. d. 13. q. 1. in principio quæstionis, longo sermone agit de actione, multaq; dicit digna scitu; breuiter tamen ait, quod Actio, vt est vnum ex decem Prædicamentis, scilicet quintū, non potest poni aliquid absolutum: quia tunc sequerentur duo inconuenientia. Vnum generale, & est, quod ad actionem esset actio, & sic in infinitum, quod est impossibile, & contra philosophum 2. Metaphysicæ. probatur consequentia: quia actio si est quid absolutum, est forma, hæc autem non est à se, quia nihil gignit se, neque à nihilo, ergo ab aliquo agente, & sic ad actionem esset actio, quod, vt dictum est, est impossibile. Secundum autem inconueniens speciale est respectu subiecti, in quo poneretur: vel enim actio poneretur in agente, vel in patiente: si in agente, ergo semper agens mutaretur per formam absolutē, antequam passum mutaretur ab ipso, quia passum non mutatur ab agente nisi iam habente actionem: si ergo actio est forma noua absoluta in agente, agēs illam non potest recipere nisi mutetur ad ipsam; si est in patiente similiter sequitur inconueniens, quod non possit aliquod passum pati secundum formam de genere qualitatis, vel quantitatis, quin simul duraret, & forte prius non patitur secundum formam alterius generis, scilicet secundum actionem, quæ ponitur esse forma absoluta distincta a quantitate, & qualitate. Consequens est inconueniens, vt patet, cum ex his habeatur quod hæc propositio negatiua est vera, quod actio vt est vnum Prædicamentum distinctum ab alijs nouem, non est forma noua absoluta, neque in agente, neque in patiente. Ostendit insuper quod non potest esse forma absoluta non noua, sed quæ est in subiecto in quocumque sine [illegible] aliâ ratione sequeretur, quod actio esset, & maneret circa passum, quod est contra rationem actionis. Consequentia patet: quia si sit in agente, non semper agens agit, si sit in patiente, non semper patiens patitur; dicendum est ergo quod actio non est forma absoluta nouiter superueniens. Ex his vlterius deducitur, quod si actio non est forma absoluta, & est genus distinctum, sequitur quod sit quid respectiuum per se. Vlterius etiam deducitur, quod est respectus alterius rationis à relatione, quæ constituit quartum Prædicamentum. si enim omnis respectus est vnius rationis quidditatiuæ, non ponerentur nisi vnum genus respectiuum, & sic solum essent quatuor Prædicamenta; falsum est autē dicere, quod sint solum quatuor Prædicamenta: quia debet supponi vera illa sufficiens diuisio Prædicamentorum in decē, quia ipsa est Arist. in Prædicamentis, & in 5. Metaph. & alijs sæpe, & vt Auerr. dicit 5. Metaph. cognouit illam diuisionē obseruantes, quod sunt decem, propter auctoritatē Philosophorum, cui non debet facilē contradici. Oportet ergo dicere q in respectibus datur aliqua sufficiens differentia per quam distinguantur, & similiter hic numerentur; hæc autem differentia sufficiens vt colligitur probabiliter ex dictis auctoris, est respect' extrinsecus adueniens & intrinsecus adueniens, respectus intrinsecus adueniens est ille, qui positis extremis consurgit statim virtute extremorum. respectus extrinsecus adueniens, est, qui positis extremis non simul, & statim surgit virtute extremorum, sed requiritur aliquid aliud extrinsecum ad hoc, vt [illegible]

Acti. non est for. absoluta.

Prædicamēta sūt 10.

surgat relatio. Relationes quae constituunt quartum praedicamentum, sunt respectus intrinsecus advenientes. Reliqua scilicet sex ultima Praedicamenta sunt respectus extrinsecus advenientes. Actio itaque cum sit quintum Praedicamentum diversum a quarto, necesse est dicere, quod non sit respectus intrinsecus adveniens, sed erit respectus extrinsecus adveniens. Verum contra hanc sententiam Scoti quod actio sit Relatio, est hoc argumentum. Agens agit per actionem, ergo actio mediat inter agens, & terminum seu passum, at relatio subsequitur extrema, non autem mediat inter illa, ergo actio non est relatio, sed forma absoluta media inter agens, & passum.

Obiectio quod actio non sit relatio.

Solutio.

Respondetur cum Scoto in 4. Sent. d. 13. q. 1. ar. 1. in responsione ad secundum, pro opinione quod ablativus in similibus propositionibus potest dupliciter construi; Uno modo in ratione formae proxime denominantis, ut in hac propositione: Simile similitudine est simile. secundo modo in ratione formae proprie in genere causae formalis, ut in hac propositione: Simile qualitate est simile, forma autem proprie sumpta, est quidem ratio proxima agendi, sed non est ratio proxima denominandi, sed solum remota. Ad argumentum ergo Respondetur, quod ille ablativus in antecedente, actione construitur in ratione formae proxime denominantis, non in ratione formae proprie in genere causae formalis, sic enim est forma agentis. His habitis, respondetur ad propositum nostrum, & statuitur Theorema propositum, scilicet quod actio est in agente, & passio in patiente, & sic actio, & passio distincta sunt subiecto, & realiter.

Opinio Scoti.

Pro hoc Theoremate adducit has rationes. Prima, in eodem est respectus & fundamentum eius, sed potentia activa, quae est fundamentum actionis est in agente, ergo & actio, quae est respectus, erit in agente. Secunda, quia eadem non sunt respectus oppositi saltem ad idem, neque universaliter necessario sunt simul, passio autem universaliter est in passo, non ergo necessario in eodem passo est actio, quae est respectus oppositus passioni ipsi.

1. ra.

3. ratio.

Tertia, in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale secundum illam formam, quia omnino irrationabile videtur quod aliqua forma ponatur in aliquo, & non denominet illud informaliter secundum ipsam, ergo si actio est formaliter in passo, passum erit formaliter agens, hoc enim est absurdum, ergo est asserendum quod actio est in agente formaliter tamquam in subiecto. Pro hac ratione habes alias rationes apud Antonium Andream in 7. Metaph. in quaestione de hac materia.

His rationibus Scotus deinde statuit actionem esse in agente tamquam in subiecto, in potentia vero activa agentis, ut in fundamento proximo; similiter passionem dicit respectum oppositum correspondentem illi, & esse in passo ut in subiecto, & in potentia passiva ut in fundamento proximo, & specialius quoniam in agente sunt multi respectus, declarat quisnam sit ille respectus agentis, qui dicitur actio, & est respectus extrinsecus adveniens; & inquit quod in agente est triplex respectus, scilicet ad productum, ut ad genitum, secundo ad inductum, ut ad formam inductam in aliquod subiectum, v. g. ad calorem inductum in lignum, tertio ad subiectum illius formae, ut ad lignum. Primi duo respectus sunt intrinsecus advenientes, quia positis terminis statim insurgunt in fundamento relationes; posito enim in esse filio, statim in patre consurgit relatio paternitatis vel generantis, & sic in aliis: at posito in esse subiecto, ut ligno, & posito in esse agente, non statim insurgit relatio in agente: potest enim agens impediri, quod non agat in illud subiectum; ut posito igne, & ligno, potest contingere quod ignis non agat in lignum propter aliquod impedimentum, ut puta, propter distantiam, vel aliquid aliud, & tunc in agente non est relatio illa respectu illius subiecti; quando ergo talis relatio inest tali subiecto, hoc evenit ex aliqua causa externa, & sic illa relatio dicitur extrinsecus adveniens, & haec relatio proprie dicitur actio, quae ut ex his colligitur est in agente tamquam in subiecto.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam Scoti: & earundem solutio, & confutatio. Cap. II.

t. 17. ADuersus opinionem Scoti insurgit Henricus quarto quodlibet quaest. quarta, hac ratione, quam aliqui demonstrationem appellant. Si actio est in agente, vel est principium actiuum agentis; vel respectus agentis ad passum; vel aliqua entitas absoluta de nouo producta in agente dum agit; & certè actio est alterum horum: sed actio nihil horum esse potest, ergo actio non est in agente; Minor probatur quoad omnes partes. & quoad primam partem probatur primò, quia principium actiuum est principium actionis, ergo si actio est principium actiuum, est idem principium actionis, & idem erit principium suiipsius, quod est impossibile. Secundò, vbi est actio, semper agens actu agit, at agens non semper agit actu, licet semper habeat actu principium actiuum, vt patet de igne, qui habet semper actu principium calefactiuum, neque tamen semper actu agit. Secunda pars minoris probatur: quia respectus pertinet ad Praedicamentum relationis, actio verò constituit Praedicamentum distinctum à relatione, ergo neque valet responsio Scoti, quod actio est respectus extrinsecus aduenientis, tum, quia hic respectus extrinsecus est fictio Scoti; tum, quia ratio formalis relationis, quae traditur ab Aristotele, est esse ad aliud: quidquid ergo refertur per se ad aliud, siue intrinsecè, siue extrinsecè, pertinebit ad Cathegoriam Relationis; Tertia pars minoris probatur: quia si actio est quid absolutum de nouo inductum in agente, sequitur, quod producatur per actionem, illa iterum per aliam actionem, & sic dabitur processus in infinitum. Secundò, quia tunc agens prius pateretur, quam ageret, quod videtur inconueniens. Alij

Ferrarius. verò contra Scotum arguunt, & probant simul, quod actio sit idem realiter, quod passio, & propterea sit in passo, sicuti passio est in passo. Primò, hanc positionem Scoti repugnat Philosophus in tertio Physicorum textu 20, ait enim Aristoteles ibi, non esse inconueniens, vt idem actus sit communis duobus, scilicet, agenti, & patienti: nam agentis est tanquam à quo, patientis tanquam in quo: vt doctio est in docente, quia est actus docentis, at non est doctus, sed est in ipso discente. at doctio est actio, ergo secundum Aristotelem actio est in agente tanquam in principio à quo, & in patiente tanquam in termino in quo; ecce quod Aristot. non vult quod actio sit in agente tanquam in quo, sicut in subiecto, sed in passo tanquam in subiecto, actio ergo est in patiente. Secundò Aristoteles 2.
secundo Physicorum textu 22. volens declarare quomodo idem motus sit actio, & passio, diuersis sub rationibus, & inquit motionem esse actionem prout est actus huius in hoc, vbi per [in hoc] indicat actionem subiectiuè esse in passo. Tertiò 3.
9. Metaph. tex. 16 habet haec verba. Quorumcumque praeter actionem est aliud, quod fit, horum actio in eo, quod fit, est, vt aedificatio in eo, quod aedificatur, & contextio in eo, quod contexitur, similiter etiam de alijs, & omnino motus in moto. Ex his apparet, quod actio est in patiente. Quartò Aristot. 3. de Anima tex. 137. 4.
habet haec verba; Si igitur motus est actio, & passio, & est in eo, quod mouetur, & patitur, actio enim, & motiui actus in patiente fit, at non necesse est mouens moueri; & 3. tex. seq. ait: Sicut enim actio, & passio in patiente est, non in agente, sic & ipsius sensibilis actus in ipso sensitiuo existit. Quintò, arguunt ratione. Si omnis 5.
actio est in agente, ergo nulla actio est transiens, sed omnis actio est immanens, quod est contra Arist. lib. 9. Metaph. tex. 16. vbi facit duplicem actionem, immanentem, & transeuntem, etiam est contra omnes Philosophos, qui talem distinctionem admittunt. Sextò, omnis actio est motus, & sic motus 6.
non est in agente, ergo actio non est in agente. Antecedens probatur per Arist. 3. Phys. tex. 19. vbi habet haec verba; Cognoscitur vtraque sit motus, loquendo de actione, & passione; & tex. 22 ait: neque actio cum passione idem proprie sunt, sed cui insunt haec, motus, & [illegible] nam agere est hoc [illegible], & esse agens est esse motum, ergo actio est [illegible]

Hic

Praeterea, actio est tota successiuè: quia agens per actionem successiuè agit, quia successiua productio, & motus, quia omnis motus subiectiuè est in mobili, vt ait Arist. 3. Physic. tex. 18. tum ex definitione motus, in qua dicitur, quod motus est actus mobilis, ergo motus est in mobili tamquam in subiecto; tum, quia agens moueretur eo motu, quo mouet, quod est inconueniens. Septimò, si actio est motus, passio etiam est motus, ergo vnum numero mouens simul produceret duos motus, quod est inconueniens, neque se ipsis possent distingui isti motus, quia omnis motus distinguitur à termino; in actione autem, & passione est idem terminus, ergo actio, & passio sunt vnus motus. Praeterea sequeretur, quod agens esset prius, & posterius actione; prius, quia producit actionem; posterius, quia secundum Scotum agens est formaliter agens per actionem inhaerentem in ipso, & sic idem esset prius, & posterius eodem, quod implicat. His rationibus moti asserunt isti, quod actio, & passio sunt idem realiter; & quod sicuti passio est in patiente; ita actio quoque est in patiente. Rationes quoque Scoti, & pro Scoto adductas nituntur soluere, sed quia non rectè adducuntur ab illis, & fortiores dimiserunt, ideò pro nunc illas tacemus.

8. ra.

Respõsio.

Quòd haec opinio non sit vera, clarè cõspicitur in iis, quae diximus in declaratione opinionis Scoti, & ex rationibus eius, quas non oportet modo repetere. Prima ratio quae est Scoti, est efficax, nã relatio est in eo in quo est eius fundamentum, & in quo ipsa fundatur; neque hoc negari potest, fundamentum autem respectu actionis est potentia actiua, vt patet, potentia autem actiua est in agente tamquam in subiecto, non in passo, ergo actio est in agente; At respondentem innuere videntur ad hanc rationem, quod potentia actiua, quae est in agente, fundat duplicem relationem diuersa ratione, scilicet relationem, quae est motiui ad mobile, & eã, quae est motricis ad motum. Sed haec responsio non est ad propositum, & ratio est: quia ipse non intellexit rationem Scoti, alterum quae confirmat rationem Scoti, haec enim admisso, quod potentia actiua fundet duas relationes illas, habemus quod semper fundamentum in potentia actiua, & consequenter quod sunt in agente, in quo etiam est potentia actiua, tamquam in fundamento, quod est intentum Scoti. Secunda ratio est etiam efficax, cui non assignatur vlla responsio. Tertia quoque cui nec similiter vlla responsio assignatur. Possumus etiam arguere ratione quorundam Scotistarum. Si actio non est in agente, ergo in patiente, ergo patiens, vt patiens agit. Huic rationi respondent, quod actio realiter est in patiente, sed non formaliter, hoc est, non, quod est actio, nempe motus, est in patiente, sed illud, quod est exire ab agente, in quo consistit ratio actionis, non est in patiente, sed in agente, haec sunt eorum verba formaliter, ex qua responsione confirmatur validissimè nostra positio: nam quaero, quid sit actio secundum propriam essentiam, & naturam, & formaliter dicitur, quid est illud exire ab agente, sine ille respectus agentis ad subiectum patiens, quod fatentur, dum dicunt formaliter illud exire, esse actionem: at hoc per se non est in patiente, sed in agente, ergo habemus, quod actio secundum propriam essentiam & naturam, est in agente, non in passo. Praeterea, actio, & passio differunt genere, quia sunt diuersa Praedicamenta, & consequenter realiter decem Praedicamenta differunt re; tum etiam, quia si non differunt re, ergo citra operationem intellectus, idem erit docere, & doceri, verberare, & verberari. Ad hoc respondent Aduersarij, quod decem Praedicamenta non necesse est quod distinguantur re, sed ratione, id est definitione; nam licet actio sit idem re cum passione tamen etiam citra operationem cuiuslibet intellectus actio non est passio. Haec responsio admittit distinctionem formalem inter actionem, & passionem, & consequenter inter Praedicamenta, quod est contra famosam illam diuisionem Aristotelis, quae ab omnibus reputatur realis sicuti clarè conspicitur de Substantia, Quantitate, Qualitate, & etiam talem omnes Philosophi existimauerunt; cui auctoritati Scotus non ausus est contradicere; de qua diuisione, &

Ratio quorundam Scotistarum.

distinctionem aliis erit sermo; actio autem, & passio, non tantum sunt diuersæ formaliter, sed realiter, quia sunt duæ res, nempe actio respectus extrinsecus adueniens agenti, & passio respectus extrinsecus adueniens patienti, & illa sunt fundata in diuersis duobus subiectis, quod probatur: quia idem subiectum non est agens, & patiens respectu eiusdem, sed vnum agit, & aliud patitur, ergo & relationes fundatæ in illis subiectis sunt diuersæ realiter.

Solutio rationum Aduersariorum. Cap. III.

PRo intelligentia veritatis, & solutione rationum Aduersariorum notandum est, quod vt inquit Scotus, huius
2. nominis actio est multiplex æquiuocatio. Vno modo accipitur actio pro operatione, & hoc modo intellectio, & volitio dicuntur actiones, & tamen re vera sunt Quali-
3. tates. Secundo modo actio per se, dicit habitudinem, & respectum, & sic duobus modis potest accipi; Vno modo pro respectu producentis ad productum, & in hoc sensu pater dicitur esse agens filij, siue habere actionem circa filium. Alio modo accipitur pro respectu inducentis ad inductum, siue educentis ad eductum, id est pro respectu mouentis quocumque alio motu à generatione ad transmutatum, & hoc modo cœlum dicitur causa agens caloris in ligno. Tertio modo accipitur actio pro ratione includendo respectum ab alio, & hoc modo Arist. 3. Phys. tex. 15. 18. & 22. appellat motum actionem. Quarto modo actio propriè accipitur, & est respectus extrinsecus adueniens transmutanti ad subiectum transmutatum, vt supra diximus declarando opinionem Scoti. Habita hac distinctione, patet declaratio auctoritatum Aristotelis, & solutio rationis secundæ etiam, quod vario modo accepit Aristoteles nomen actionis, sic vario modo de illa loquutus est: attamen loquendo propriè de actione, vt actio est, nunquam dixit eam esse in alio, quam in agente; neque esse idem quod passio, sed quid diuersum: quoniam autem aduersarij hanc æquiuocationem distinguere nesciuerunt, ad pauca respicientes dixerunt actionem esse passionem, & esse in passo tamquam in subiecto. Ad rationes ergo Aduersariorum, *Ad 1. rationem aduersariorum.*
ad primam quæ est Henrici, dico quod actio est respectus agentis ad patiens. Ad confirmationem contra hoc dico, quod est relatio extrinsecus adueniens. Ad impugnationem contra hoc dico quod illa distinctio de duplici relatione intrinsecus adueniente, & extrinsecus adueniente, est necessaria, vt visum est, & probauimus recitando opinionem Scoti, quam hic non oportet repetere propter prolixitatem; & tamen quilibet Scotista poterit iudicare, an illa distinctio sit ficta, & voluntaria, vel potius deducta ex re ipsa, & necessariò. Ad rationes aliorum, ad primam deductam ex auctoritate Arist. 5. Physic. respondetur, quod actio multis modis accipi potest, vt supra diximus, in eo autem *Ad 2. 3. & 4.*
loco accipitur actio non propriè, sed pro operatione, & motu procedente ab agente ad patiens, & ideò accipiendo hoc modo actionem, valet argumentum, non autem accipiendo actionem propriè, vt est suum proprium genus; & quid diuersum ab alijs, actio enim pro operatione, est forma absoluta pertinens ad qualitatem, non autem ad actionem; sed actio propriè, & formaliter, est ille respectus extrinsecus insurgens in agente, dum agit in passum, vt diximus supra. Per hoc patet ad omnes alias auctoritates, & rationes adductas, in omnibus enim illis locis Aristotelis accipit pro actione motum, siue operationem, de qua iam clarum est esse in agente, mouente, vt à quo, & in mobili, & passo vt in quo, sic enim hæc qualitas doctio, est in docente, vt à quo, & in docto, vt in quo, quæ doctio non est propriè actio, sed Qualitas, quæ fluit à docente in doctum, motus enim realiter est forma fluens, vt dicemus ex Commentatore in Theoremate, quod motus non est genus *7 Met. 41.*
per se distinctum. Ad quintam rationem dico, quod illa distinctio de actione im- *Ad 5.*
manente & transeunte, sit de actione non propriè dicta, quia illa est semper immanens, sed fit de actione accepta pro operatione producta ab agente. Talis enim operatio, vel immanet agenti, vt volitio, & intellectio in nobis, vel transit in aliud, vt combustio, verberatio, &c. ideò prima dicitur actio immanens, 2. actio transiens.

Ad

6. Ad sextum dico, quòd antecedens est verum accipiendo actionem non propriè, sed pro actione, vt est operatio, sicut dictum est, & de hac procedunt omnes suæ probationes: nos autem loquimur de actione propriè dicta, vt supra declaratũ
7. est. Ad septimam concedo, quòd actio pro operatione est motus, & sic est passio, quia sunt vnum, & idem motus, sed accipiendo actionem pro actione propriè
8. dicta, dico, quod actio non est motus. Ad octauam negatur consequentia; ad probationem dico, quod fit æquiuocatio de actione, nam actio pro operatione producitur ab agente, & ita agens est prius, sed actio propriè dicta est, qua formaliter dicitur agens, & hæc insurgit extrinsecus in ipso agente, dum se accingit ad operandum, & ad agendum ratione potentiæ suæ actiuæ, quæ est proximum fundamentum illius actionis.

THEOREMA XLII.

Idem indiuiduum numero potest produci à diuersis generantibus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

SCotus 2. Sent. dist. 20. q. 2. vbi loquitur, An in statu innocentiæ illi soli tunc fuissent geniti, qui nunc sunt electi in eo tempore quæsiti habuet, quod idem indiuiduum numero potuit esse filius Adæ, & filius Abrahæ, & similiter, quod quodlibet indiuiduum numero potest esse à diuersis agentibus, non autem ex diuersis materiis, quia vult, quòd ad vnitatem numeralem requiratur vnitas materiæ, non autem vnitas agentis, & producentis. Hanc suam sententiam probat ibi primo, quia sit ignis A. tantæ virtutis, & quantitatis, quod possit ex materia G. generare ignem, etiam alius ignis B. similiter tantæ virtutis, & quantitatis, agat in illam materiam G. poterit generare ex illa eadem materia illum ignem, quem generaret ignis A. in eodem instanti, & ita idem ignis numero producetur, licet agentia sint diuersa. Sustinet ergo Scotus, quod ad vnitatem numeralem geniti, requiratur vnitas materiæ, non autem vnitas generantis, neque temporis, sed à diuersis agentibus, in diuersis temporibus possit idem numero indiuiduum produci ex eadem materia; ratio fundamentalis huius assertionis, vt dicit ibi, potest ex dictis in eo loco, & mihi esse hæc: quia ad vnitatem numeralem indiuidui sufficit vnitas partium essentialium intrinsecarum, scilicet materiæ, & formæ; dummodo ergo sit eadem materia numero, & forma numero, indiuiduum semper erit idem numero, licet causæ extrinsecæ varientur, scilicet agens, & finis, & alia accidentia concurrentia ad eius generationẽ, & esse.

Pro hac opinione multa adduci possunt, quæ habet ipse in 4. Sent. dist. 43. q. 1. vbi loquitur de possibilitate resurrectionis, quorũ aliqua in seq. cap. tangemus. Hinc apparet Ludouicum Buccaferreum in 1. de generatione, non rectè percepisse mentem Scoti; tribuit enim Scoto, quod asserat idem indiuiduum numero posse generari à diuersis agentibus in diuerso tempore, & ex diuersa materia; hoc autem vltimum est falsum, quia certè vult, quod idem indiuiduum numero possit produci à diuersis agentibus & in diuerso tempore, sed non ex diuersa materia, vt nunc dictum est, & in præcitato loco Scoti videre est. Lud. Bucc.

Rationes Aduersariorum contra Scotum, & eorundem positio & confirmatio C. II.

ADuersus Scotum insurgunt multi, quos refert Ludouicus Buccaferreus in primo de generatione, & Primo sic. Est auctoritas Arist. 5. Metaph. tex. 12. 5. 12. vbi habet cum materia fuerit diuersa, & agens fuerit diuersum, quod generatur etiam erit diuersum, ergo. Item 12. Metaphysicæ tex. 11. & 12. dicit, quòd multitudo diuersorum est ex multitudine, & agentium, & materiæ. Ex his locis habetur, quòd agens requiritur ad vnitatẽ numeralem geniti; vbi enim est diuersitas agentis, est etiam diuersitas numeralis geniti, & sic idem numero nõ potest produci à diuersis agentibus. Secundo arguitur ratione sic: Omnis effectus 2. 16. debet proportionari causæ, & è contra, ergo de-

go determinati effectum debet etiam esse determinatum agens, & determinatū tempus; sed indiuiduum est determinatus effectus, ergo habet determinatam causam; ergo huius indiuidui est ita determinata causa, quòd non alia. Tertiò
3. ra. [illegible] Arist. 5. Physic. tex. 34. & 35. dicit, quòd ad vnitatem numeralē motus tria requiruntur, scilicet vnitas temporis, vnitas formæ, & vnitas materiæ, & autem Physic. tex. 40. addit quartum, scilicet vnitatem motoris, ex hoc arguunt sic, Hæc requiruntur ad vnitatem motus, ergo hæc etiam requiruntur ad vnitatem numeralem mutationis, sed per vnam mutationem numero, habetur vnum indiuiduū, ergo vnum indiuiduum numero, non potest generari à diuersis agentibus. Adducit Bocasferreus nonnullas alias rationes, sed quia illæ probant, quod non potest idem indiuiduum produci ex materia diuersa, illas non adduco, quia non sunt contra nos, vt diximus. Hanc sententiam sequitur Bocasferreus. Pro eadem
4. ra. opinione arguunt alij præter rationes supra allatas sic; Effectus particularis per se, dependet à Cælo, quare variato Cæli aspectu, & siderum, quem omni puncto temporis variari necesse est, non potest idem numero effectus produci.

Verùm hæc opinio facilè confutatur ex ijs quæ diximus in explicatione opinionis Scoti: nam de ratione entitatis numeralis indiuidui non est agens, neque tempus, quia posita materia, & forma, & omnibus alijs circumstantijs, semper idem numero indiuiduum manebit, ergo illa entitas eadem numero manere potest variato agente, & tempore, ergo de ratione huius entitatis numeralis nō est, quòd fit ab hoc agente, & in hoc tempore magis, quàm in alio, & alio tempore; quod confirmatur: quia pereunte illo agente, & tempore variato, manet idem numero indiuiduum, quia manet eadē materia, & forma, ex quibus est illa tota entitas; quantum est ergo ex ratione entitatis indiuidui, non repugnat, quòd illud indiuiduum, quod est ab vno agente, potuerit esse ab alio agente in alio tempore, quia propter variationem temporis, & agentis, non variatur entitas indiuidua numeralis, sed semper eadem numero manet.
Refp. Sed forsan aliquis dicet, repugnare indiuiduo ex ratione entitatis, scilicet ex habitudine necessaria indiuidui ad agens determinatum, & ex ratione temporis, & actionis; vnica enim actione fit vnum indiuiduum numero tantum ab vno agente, quia actione variata, non potest idem numero amplius fieri, vt dicebatur in argumentis. Contra hanc responsionem sol- Refp.
uitur argumentum, quia vel habitudo indi- alias.
uidui ad agens, & ad tempus, est necessaria, vel accidentalis, & contingens; si contingens, & accidentalis, habeo intentum; si necessaria, ergo est inseparabilis ab indiuiduo, & sic indiuiduum non poterit esse sine habitudine, & relatione ad hoc agens & ad hanc actionem; sed hoc est falsum, quia destructo agente, & tempore eo, perit illa habitudo, & tamen remanet entitas numeralis indiuidui. Respōde- Refp.
bit quis forsan, quod illa habitudo est in indiuiduo in fieri, non in facto esse; vnde postquam factum est, potest esse sine agente, & sine illa actione, sed non potuit fieri sine illo agente, & sine illa actione. Refu-
Contra, si indiuiduum in fieri pendet so- tatio.
lùm ab hoc agente, necesse est, quod hoc euenerit, quia hoc agens solum habet requisita ad producendum hoc indiuiduū: sed hoc tollitur, quia ponimus, quod aliud agens sit eiusdem speciei, & virtutis, & habeat eadē omnia requisita, quæ habet agens, quod iam produxit, hæc autē requisita sunt esse eiusdem speciei, & habere eandem quantitatē, qualitatem, & virtutem; non est autem impossibile reperire diuersa agentia habentia has easdē conditiones, vt patet de duobus ignibus, quos esse eiusdem speciei quantitatis, & virtutis, & manifestum est quod accidentia, non variant entitatem essentialem ad variationem accidentalem. Præterea idē 2.
numero, vbi diuersis motib. potest acquiri, vt motu circulari, & motu recto; ergo & idem numero indiuiduū potest acquiri diuersis mutationibus; Præterea, acci- 3.
dit huic indiuiduo, quòd producatur in hoc, vel illo tempore, ergo varietas temporis cū sit accidentalis, non potest variare entitatē numeralē indiuidui. Antecedens probatur: quia aliter sequeretur, quod

Anio-

Antonius esset determinatus ad geniturali die, & Ascanius tali, quod est absurdum; tum, quia sic tollerentur contingentia; non enim Socrates posset generare Ascanium cum sibi placeret, sed tempore determinato, consequenter etiam, quod Socrates & Ascanius in propria essentia includerent illud tempus determinatum, sicut includit propriam materiam, & propriam formam, quod est falsum. Praeterea, ab omnibus conceditur, quod ordo individuorum est accidentalis, accidit enim, quod prius sit genitus Antonius, quam Ascanius; at si quodlibet genitū necessario est a proprio agente, hic ordo non erit accidentalis, sed essentialis, & necessarius, quia dicendum erit, quod prius sit genitus Antonius, quam Ascanius, quia suum agens non potuit producere prius Ascanium, quam Antonium, si ambo sint ab eodem agente; vel si sint a diversis agentibus, & patribus, dicemus, quod necesse fuit Antonium esse prius genitum, quam Ascanium, quia suum agens praecessit agens & parentem Ascanij, ipse autem pater Antonij non potuit producere Ascaniū, sed solum Antonium, haec tamen videntur absurda, quia omnes concedunt contingenter euenire, quod Caesar Imperator praecesserit Neronem, &c.

Sol. ratio. Ad 1. Hinc ad rationes Adversariorum Respondemus facile, ad primam rationem, quae innititur auctoritatibus Aristotelis, respondeo concedendo, quod vbi est diversitas materiae, ibi quoque est diversitas individuorum, & hoc est quod nos dicimus, & Aristoteles in praedictis locis, quod autē dicitur, ad diversitatem numeralem geniti sequi etiam agentis diversitatem, non est similiter verum, quia, vt experientia videmus idem agens numero, potest diversis actionibus diversa genita producere, vt idem pater diversos filios; quod dico ergo verificatur dictum Arist. dico, quod diversum agens, & diversitas materiae permixtae, est causa adaequata diversitatis geniti, & effectus, sed diversitas agentis tamen non sufficit, sed bene diversitas materiae solum sufficit, vnde et dixi, idem pater potest producere ex varijs seminibus suis diversos filios, potest ergo seruari haec distinctio diversitatem agētis sequi ad diversitatem numeralem geniti, potest intelligi dupliciter, vel simpliciter, & hoc est falsum, vel secundum quid, & hoc concedimus, sola enim diversitas agentis, nullā facit diversitatem. Ad 2. Ad secundam dico, quod determinati esse non debet esse determinata, & proportionata causa, & agens, sed sufficit, quod habeat determinatam causam, & proportionatā in specie, nō numero; similiter de tempore debet habere determinatum tēpus, non numero, sed in specie, debet enim ei correspondere hora, vel dies, vel annus, in quo generatur, sed non magis hic dies, quā iste, & ideo a varijs agētibus numero, & in varijs tēporib. numero potest produci idē igne numero. Ad 3. Ad tertiā dico, quod illa ratio cōcludit, quod vnius motus numero, est vnus effectus numero, non plures; quod concedo, sed non tamē propter hoc sequitur, qd ille effectus numero, qui modo productus est per talem motum, non possit produci ab alio agente in alio motu; Vnde ad argumentū formaliter respōdendo, cōcedo illa quattuor requiri ad vnitatem numeralem motus; & cum infertur per vnam mutationem numero habetur vnum individuum numero, cōcedo; sed cū infertur vlterius, ergo vnū individuū numero nō potest produci a diversis agentibus, nego hanc sequelam; quia ratio illa concludit solum hoc, quod per vnam mutationem numero, habetur vnū individuum numero solū, non plura, attamen quod illud individuū numero, quod per hanc mutationem habemus, non potuerit haberi ab alio agente in alia mutatione, hoc non habetur. Ratio in contra soluitur. Sed dices, diversae mutationes exterminis habēt diversos terminos numero; negamus hoc de possibili, de facto hoc est verū, & experientia probatum, attamē nō est impossibile, quod idem numero, fit ab alio agente in alia actione, & sic tota, quod nō dico, quod postquā habuit esse per hanc mutationem, possit iterū habere esse per aliā mutationem, quia hoc est falsū. hinc, idem producerentur, Sed dico quod sicut habuit esse hac productione ab hoc agente eiusdem speciei, etiam ita potuit habere esse alia productione ab alio agēte, & nō habuit dicendū est, quod hanc mutatiōnē & hoc agēte sui

quia

quod extrinsecum ad genitum, ideo licet illa varientur, nō tamen necesse est quod varietur entitas numeralis geniti vnde etiam idem numero vbi, diuersis mutationibus localibus numero, & etiam specie potest acquiri, vt diximus supra, vt A. punctus potest acquiri via recta, & circulari. Ad 4. Ad quartum dico, quod varij aspectus Cæli producunt varios effectus, quia illi aspectus nedum differunt numero, sed specie, & ideo eorum diuersitas est causa diuersitatis specificæ, vel potius diuersitatis mutationum, & alterationum in specie, & hoc concludit argumentum, non tamen propter hoc sequitur, quod si sit agens eiusdem speciei, & virtutis & qualitatis cum alio agente, & agit in eandem materiam, non possit eundem illum effectum numero producere, quomodo produxit illud agens.

THEOREMA XLIII.

Datur reactio.

Positio Scoti. *Cap. I.*

HAec quæstio est satis difficilis; neque Scotus de ea multum disserit, forsan, quia suis temporibus non erat in controuersia, adeo loquitur de reactione, eam admittendo, ac si de ea nullum esset dubium. Supponit autem, quod reactio sit retrorsum actio, hoc est, quod cum agens agit in passum, etiam passum reagit in agens, & sic reactio est passio reciproca, sicut enim aqua patitur ab igne, etiam ignis patitur ab aqua, sustinet ergo Scotus, quod detur reactio, vt patet ex 2. Sent. dist. 19. quæstione vnica, vbi loquens de statu Adæ in paradiso terrestri, stante statu innocentiæ, asserit, quod Adam etiam stante suo statu, nisi præseruatus fuisset à Diuina virtute, mortuus fuisset, reddit rationem, quia per continuam nutritionem eius calor naturalis ita debilitatus fuisset, quod non amplius potuisset conuertere nutrimentum in rem nutritam, & sic tandem deus esset quia omne agens Physicum agendo patitur, & repatiendo debilitatur, & citat Aristotelem in 1. de generatione eandem sententiam expresse habet 4. Sent. dist. 44. q. 1. art. 1. in declaratione suæ opinionis de augmentatione, conclusione 3. Item tertio Sent. dist. 16. quæst. 1. respondendo ad quæst. & etiam primo d. 17. q. 4. tertia via, & 2. dist. 15. & alibi, adeo, quod certissimum est, ipsum admittere reactionem, & repassionem, sed pro hoc nullam adducit rationem, solum auctoritatem Philosophorum.

Rationes eorum qui negant reactionem. Cap. II.

DE hac re non erat mihi agendum, quoniam de ea non est difficultas particularis contra Scotum, sed inter alios de hac re satis abunde locuti sunt Excellentissimi Philosophi, vt est Pomponatius, Franciscus Piccolomineus, Iacobus Zabarella, Ludouicus Buccaferreus, & alij optimi Philosophi, attamen cum variæ existant opiniones eorum qui sustinent dari reactionem, opportunum duxi etiam mentem Scoti aperire in hac re. Statuemus ergo primo dari reactionem, & postea modum afferemus. Burleus itaque, Gregorius, Ocham, Suessanus, & multi, sustinent non dari reactionem, his argumentis suam intentum probant. Primo 1. A. est supponendum, quod actio, vt ait Arist. in lib. de motu animalium non peruenit nisi à victoria, & excessu agentis respectu passi; facto hoc fundamento, ita argumentantur. Sumantur duæ res, in quibus actio, & passio esse debent, hæ vel æquales habent vires, vel non, si æquales, ergo neutra agit in aliam, quia dictum est, quod actio prouenit ex victoria, & excessu agentis, at in his neutra vincit alteram, si verò sint inæquales, illa, quæ validior est, aget in reliquam, sed hæc altera in illam non aget vicissim, quoniam debilius non agit in validius, ergo non datur reactio. Secundò si daretur reactio, se- 2. queretur idem moueri motibus contrarijs: hoc est falsum, ergo non datur reactio. Falsitas consequentis patet, consequentia probatur, quia si ignis calefaciat aquam mediante aere, & aqua frigefaciat etiam ab aqua mediante aere, sequitur, quod idem aer calefiet, & frigefiet.

Secundo

Secundò probatur eadem consequentia:
quia ignis, dato, quod calefaciat aquam
sine vllo medio, si refrigeretur ab aqua,
necesse est quod illa pars, quæ est propin-
quior aquæ, prius frigefiat quàm remo-
tior illa, ergo pars ignis propinquior a-
quæ frigefiet ab aqua, & calefiet ab alia
parte ignis, & sic mouebitur motibus con
3. trarijs. Tertiò. Si daretur reactio, seque-
retur, quod agens non posset sibi reddere
simile patiens, consequens est falsum, quia
hic est scopus agentis, vt reddat sibi simi-
le patiens; consequentia probatur: quia
statuatur agens calidum, vt quatuor,
quod agat in frigidum, vt duo, scopus il-
lius agentis est reddere illud frigidum ca-
lidum, vt quatuor, vt sit sibi simile, at, si
statuatur calidum in hac actione pati,
refrigerabitur, & sic non amplius erit ca-
lidum, vt quatuor, sed vt tria, deinde, vt
duo, & deinde in fine illius pugnæ non
erit amplius calidum, vt quatuor, & ita
cum nihil agat supra vires suas, non pote-
rit agens illud calidum reddere sibi simi-
4. le illud patiens. Quartò arguitur exemplo;
Statuantur duo contraria agentia, vt ignis,
& aqua, & ignis statuatur posse calefacere
per distantiam decem pedum ad sum-
mum, aqua verò agat ad distantiam solum
duorum pedum, ergo si statuantur dista-
re solum quatuor pedibus, ignis aget in
aquam, non autem illa in ignem, ergo nõ
omne agens Physicum agendo patitur.
5. Quinta ratio, Si talis reactio daretur, se-
queretur, quod idem secundum idem, &
respectu eiusdem esset actu & potestate,
quod implicat contradictionem; conse-
quentia probatur: quia si ignis agat in a-
quam, & ipsam calefaciat, & calefacien-
do eam, ignis frigefiat, ignis aget quate-
nus calidus, & patietur etiam quatenus
calidus, & ita eadem ratione, qua est cali-
dus, erit actu & potestate. Hæc argumen-
ta contra reactionem adducuntur à Lu-
6. douico Buccaferrea, 2. de generatione,
tex. 48. & à Zabarella, libro proprio de re-
actione. Buccaferreus præter has ratio-
nes adducit experientiam, quia videmus,
quod si gutta aquæ superinfundatur ma-
ximo igni, aqua patietur, quia ignis con-
uertit ipsam aquam in suam propriam
naturam ignis: aqua tamen non reagit in
ignem: neque enim hoc apparet, ergo ali-
quod agens agit, & non repatitur. Idem
apparet de magnete, magnes enim trahit
ad seipsum ferrum, & tamen magnes nõ
mouetur à ferro, ergo non omne agens a- 7.
gendo repatitur. Septimò, Si daretur re-
actio, sequitur, quod duo contraria simul esse
possent in eodem subiecto: sed hoc est fal-
sum, quia contraria mutuo se expellunt,
saltem ab eodem subiecto, sed à diuer-
sis subiectis, & hoc est expressè concessũ.
Consequentia probatur: quia si ignis cale-
faciendo aquam frigefieret, in igne erit cali-
ditas, & frigiditas, quæ sunt contraria tã
in gradu intenso, quàm in gradu remis- 8.
so. Octauò, duo contradictoria verifica-
rentur de eodem, quod est impossibile.
Consequentia probatur, quia vnum con-
trarium est semper priuatio alterius con-
trarij, ex 10. Metaph. tex. 9. si ergo in ali-
quo subiecto est calor, in eo est priuatio
frigoris: at si illud subiectum sit calidum,
& frigidum, vt contingit per reactionẽ,
ergo simul in eodem subiecto erit habi-
tus frigoris, & priuatio frigoris, & ita de
eodem subiecto duo prædicata contradi-
ctoria verificarentur, esse frigidum, & nõ
frigidum, quod est impossibile. Multæ a-
liæ rationes afferuntur contra reactionẽ:
sed quia ferè coincidunt cum his, & ex so-
lutione istarum illæ quoque facilè soluũ-
tur, breuitatis causa illas omitto. Propter
has rationes Auctores prædicti, & multi
alij, recesserunt ab Arist. & reactionem
veram negauerunt.

Probatur dari reactionem. Cap. III.

Verùm ex altera parte sunt auctori-
tates expressæ Arist. qui admittit
reactionem, Adsunt etiam rationes effica-
cissimæ; quia, vt inquit Buccaferreus, si
tollatur reactio, tota Philosophia tollitur.
Prima auctoritas Arist. est ex 3. Phys. tex- Pri-
tu 8. vbi apertè ait, quod omne agens Phy- ma
sicum agendo patitur, & mouendo mo- auct.
uetur, & rationem adducit ibi: quia agẽs
Physic. est partim actu, & partim poten-
tia, vnde ex ea parte qua est actu, agit, ex
ea parte qua est potentia, patitur. Idem ha-
bemus auctoritate Arist. expressa 1. de gene-
ratione tex. 53. & 55. in quibus locis aper-
tè Arist.

te Arist. ait, quod omne agens Physicum communicans in materia cum passo, agendo repatitur, qui est locus citatus à Scoto, & etiam eodem 1. de generatione, textu 41. & 42. reddens rationem Aristot. augmentationis, & diminutionis, dicebat, quod calor naturalis sicut agit in nutrimentum, & illud conuertit in naturam aliti, ita etiam, patitur à nutrimento, in tantum, quod aliquando debilitatur adeò, vt non possit amplius agere, & tunc moritur homo; & dat exemplum de aqua mixta vino, quæ licet patiatur à calore vini, tamen vinum etiam patitur ab ipsa aqua, & in tantum patitur, quod vinum fit aqueum.

Resp. ad has auctoritates. Ad has auctoritates, qui negant reactionem respondere nituntur; & primo dicunt aliqui, quod datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, vt puta si ignis agit in aquam per caliditatem non repatitur per qualitatem contrariam, scilicet per frigiditatem, sed repatitur in alia contrarietate, scilicet in siccitate, vt puta ignis, vt siccus patitur ab humiditate aquæ, & ita datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, sed secundum diuersas. *Reijcitur.* Sed hæc responsio nulla est, & impugnatur optime à Buccaferreo, & Zabarella, quoniam apparet, quod Aristot. in citatis locis, si rectè intelligatur, loquitur de reactione in eadem contrarietate, & maximè in textu 42. vbi reddens rationem diminutionis, ait, quod calor naturalis agendo in nutrimentum, ille calor remittitur in tantum vt aliquando non possit amplius agere; calor ergo agit, & idem patitur, siquidem debilitatur. Insuper Arist. se declarat in 4. de generatione animalium, cap. 3. quæ auctoritas non fuit considerata ab aduersarijs, ex enim in loco Arist. citat eum locum ex primo de generatione, & habet hæc verba: (Causa autem quòd mouere solemus, est, quod omne agens etiam patitur à patiente, vt quod secat hebetatur ab eo, quod secatur, quod frigefacit, refrigeratur à calefaciente; denique, quæcunque mouent, excepto primo motore, mouentur aliquo motu, verbi gratia, quod pellit pellitur quodammodo, quod premit, reprimitur: incendium etiam fit, vt quod agit magis patiatur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calefiat, quod frigefacit.) Ex hac auctoritate apertè patet, quod Arist. intelligit reactionem in eadem contrarietate.

Alia resp. Videntes alij, quod hæc expositio non est bona; adduxerunt aliam expositionem ad verba Arist. & est: quod reactio quidem est primò, & per se secundum diuersas contrarietates, secundariò tamen, & per accidens, est in eadem contrarietate; nam dicunt, quod dum ignis vt calidus agit in aquam, vt frigidam: ignis vt siccus repatitur ab humiditate aquæ, & sic siccitas ignis remittitur ab aqua, sequitur etiã postea remissio in calore ignis, & sic per accidens & secundariò sequitur reactio in eadem contrarietate. *Reijcitur.* Sed hæc expositio optime reijcitur à Zabarella, tũ, quia hoc dictum est voluntarium sine vlla ratione, tum, quia ex verbis Arist. apparet, quod loquitur de reactione per se, cũ inquit: quod calefaciens refrigeratur, quia quæ fiunt per accidens, non pertinent ad scientiam. *Alia resp.* Alij alio modo responderunt, quod datur reactio priuatiua in eadem contrarietate, non positiua. Positiua autem reactio in eadem contrarietate secundum eos est, quando calidum agit in frigidum, imprimendo in eo aliquid caloris, & frigidum imprimit aliquid frigoris in calidum. Reactio verò priuatiua est, quando calidum agendo in frigidum, non patitur aliquid à frigido, sed frigidum resistit calido quantum potest, hæc enim resistentia frigidi, est reactio quædam, sed priuatiua.

Sed neque hæc expositio aliquid veritatis habet, & egregiè impugnatur à Ludouico Buccaferreo, & à Zabarella; nam Aristoteles non dicit tantum patiens resistere agenti, sed dicit, calefaciens refrigerari, quæ absque dubio est reactio positiua. Præterea, vt inquiunt ambo, omne patiens resistit agenti, etiam non physico; Cœlum enim resistit quoque intelligentiæ, ergo si reactio est solum resistentia, possumus dicere, quod reactio nedum est in agentibus communicantibus in materia, sed etiam in agentibus non communicantibus in materia, quod tamen est contra eos;

tra eos, & Arist. qui ait, quod agens communicans in materia cum passo, in agendo repatitur, & hoc negat de agente separato à materia. Si plura contra hanc sententiam cupis, lege prædictos auctores locis citatis. Probatur quod detur reactio etiam rationibus. Prima est hæc, &

1. ra. sumitur ab experientia; videmus quod si

Pro ratione quis manu calida teneat aliquam frigidã

sententia apprehendat, vt glaciem manu calida, il-

ne. lam glaciem calefacit, & simul manus refrigeratur à glacie, & hæc experientia est ita nota, quod nullus de hac re minimã

2. ra. dubitationem habere deberet. Secunda ratio est efficacissima. Si tollatur reactio, tollitur etiam mixtio, sed consequens est falsum, etiam secundum aduersarios. Consequentia probatur: quia in mixtione, miscibilia debent alterari, si enim permanerent in sua summitate, vt caliditas ignis non remittatur à frigore, & siccitas ab humiditate, ergo ignis non poterit misceri, quia non alteraretur, neque reducerentur ad temperamentum. Idem dicendum de aliis. & opus est quod fiat alteratio secundum omnem partem, quia quælibet pars mixti est mixta: at si non detur reactio mutua, excellentiæ elementorum non corrumperentur, & sic fieri non posset mixtio. Hæc ratio est efficacissima contra Aduersarios.

Solutio rationum contra reactionem.
Cap. IV.

Ad 1. AD primam rationem dico, quod actio est duplex, perfecta, & imperfecta; actio perfecta est, quæ est cum victoria, & excessu agentis aduersus patiens; actio vero imperfecta est, quæ imprimit aliquam contrarium qualitatem passo, sed tamen non obtinet victoriam. Ad propositum quando Aristoteles ait, quod actio est cum victoria, & excessu agentis ad passum, loquitur de actione perfecta, non tamen propter hoc sequitur, quod contrarium non possit agere in suũ contrarium actione imperfecta, licet sit minus validum suo contrario, & sic patet ad primum.

Ad 2. Ad secundum Respondetur, quod nõ est inconueniens, quod idem secundum diuersa diuersis motibus moueatur, nam ignis calefacit ratione suæ formæ, & quatenus est actu, patitur vero & refrigeratur quatenus est in potentia ad formam aquæ, cum inferunt, quod tunc duo contraria inerunt eidem subiecto, quia idẽ aer calefiet, & frigefiet, & eadem pars ignis calefiet & frigefiet. Respondent aliqui, vt Buccaferreus, & Zabarella, quod illa contraria non possunt esse in eodem subiecto in esse summo: quia summus calor, & summum frigus non se compatiuntur in eodem subiecto, sed in esse remisso se compatiuntur; vt contingit in aqua, si enim pars aquæ sit frigidissima, & super infundatur alia pars aquæ calidissima, tunc aqua illa fit tepida; & sic sunt simul in aqua calidum, & frigidum, nõ in summo, sed in esse remisso & refracto; ita ergo non est inconueniens, quod ignis agendo in frigidum, remittatur, & sic in eius subiecto maneat caliditas, & frigiditas; & hæc responsio certè est bona; & videtur eam quoque concedere Scotus in 2. d. 17. q. 4. & altera sequenti ei addita argũ

Scot. des contra Gentilem, dicit enim, quod calidum antequam corrumpat frigidũ, illud remittit, & concedit ibidem quod calidum, & frigidum in summo, non manent simul; & ita videtur admittere contraria in esse imperfecto, & remisso, posse esse simul in eodem subiecto. Hoc idẽ dicit in 2. Sent. d. 2. q. 9. O. Tamen possumus aliter dicere, & facilius, quod illa propositio, contraria non possunt esse simul

Contraria sine pugna in eodem subiecto, est vera in esse quieto, non in pugna, scilicet contraria non possunt quiescere simul, & manere sine pugna in eodem subiecto, quia vnum expellit aliud attamen in pugna hoc nõ est inconueniẽs: immò necessariò si inter ipsa debet esse pugna, opus est quod ipsa sint in eodem subiecto, si enim calidũ sit in vno subiecto, & frigidũ in alio, non pugnabunt inter se propter distantiam, sed quando sunt in eodẽ subiecto, tunc pugnãt, donec vnũ expellat suũ contrarium, vel inter se veniant in tertium, & ita fit in alteratione, & in reactione, dum ignis agit in frigidum, frigidum agit in calidum, & idẽ est, dum calor expellere vult frigidũ ab aliquo subiecto, frigidum quoque vult expellere

calidum

calidum ab eodem subiecto, & ita existentia in eodem subiecto pugnet donec validius vincat, vel resoluatur in temperamentum, & in medium quandam qualitatem si sint aequalia; & sic non est inconueniens, quod in reactione & alteratione contraria simul sint in eodem subiecto, immò est necessarium. Aliam responsionem habes infra ad octauum.

Ad 3. Ad tertium Respondetur, quòd dato, quòd scopus agentis sit reddere patiens sibi simile, agens non frustratur suo fine, quia reddit patiens sibi simile quo ad potest, ideo si per proprium sit deficientium, assimilat sibi patiens imperfectè, si verò excedat assimilat sibi passum perfectè, vel forsan dicendum est, vt inquit Zabarella; quod scopus naturae vniuersalis est, quod haec agentia se inuicem refrigerant, & alterent propter generationem, quae principaliter intenditur a natura, neque sine hac reactione fieri posset.

Ad 4. Ad quartum Respondetur, quòd concedimus nullam esse reactionem, vbi nimia distantia intercedit, quae prohibet reactionem fieri.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia ad probationem dicitur, vt supra ad secundum, nam enim ignis agit, & patitur secundum idem, sed secundum diuersa, quia agit vt calidus, & per formam, patitur verò, vt potestate frigidus, & per materiam, sic enim omnia mouentia Physica, quae mouent, & mouentur se habent, vt dicit Arist. 3. Phys. textu 8.

Ad 6. Ad sextum, quod innititur experientiae dico, quod reactio requirit proportionem aliquam in passo, modo si accipiatur gutta aquae, & immittatur in fornacem, est adeo paruae virtutis, quod non est mirum, si non potens est agere in ignem fornacis; vel possem dicere etiam, quod reagit illa gutta, sed quia vis ignis est maxima, & vis aquae parua, ideo illa reactio non conspicitur propter suam paruitatem. Ad aliam experientiam dicit Bartholomaeus, quod illa non est ad propositum, quia illa actio non est per alterationem, & sic non est mirum, si non adest reactio, est enim actio magnetis in ferrum sibi, quia non habent contrarium aliquod aliquorum

nos reactionem in actione inter qualitates; vel dicamus cum Piccolomineo, quod Piccolom. magnes agit per propriam formam, & etiam repatitur.

Ad septimum responsum est supra ad secundum, vbi declarauimus quomodo in reactione duo contraria maneant in eodem subiecto. Ad 7.

Ad octauum dico, quòd non verificantur contradictoria, quia non sunt in eodem subiecto respectu eiusdem, quia ignis non agit, & patitur secundum idem, sed agit vt est actu, & patitur vt est potentia. Ad 8.

Vel ad haec duo argumenta vltima dicere possumus, quod nunquam duo contraria sunt in eodem subiecto, neque etiam in pugna, sed quando ignis per reactionem frigidi patitur, non recipit in ipso frigiditas distincta à caliditate, ita quod in eadem materia ignis sit caliditas & frigiditas distinctè; sed solum caliditas ignis remittitur per actionem frigiditatis, ita quod frigiditas non remanet in igne actu, sed solum effectus eius, qui est remissio caliditatis, quoniam enim extinguatur frigiditas, tamen remanet effectus eius; & sic semper caliditas ignis remanet in materia ignis donec tota corrupta sit sed remanet alterata, & remissa, & sic consequenter neque duo contradictoria verificari possunt de eodem subiecto, quia nunquam in subiecto ignis est priuatio ignis, & forma ignis, & forma frigoris & habitus frigoris; quia nunquam ambo contraria insunt eidem subiecto, sed semper post corruptionem vnius alterum succedit, sicut diximus est; & licet fiat pugna, & alteratio, & reactio in illis, nunquam tamen alterum est in eodem subiecto cum altero, sed vt illud remittit, & continuat, & haec responsio tollit omnia vitae.

Quid sit resistentia, & an in motu locali sit reactio. Cap. V.

AD perfectam cognitionem reactionis requiritur cognitio resistentiae, vnde sicut multa egimus de reactione, agimus quoque de resistentia, quoniam autem de hac re habemus multa apud Piccolomineum,

Piccolomineus,

primatium, & Zabarellam in materia de reactione, ideo breuiter mentem Scoti aperiam. Scotus itaque in 2. Sent. dist. 2. q. 9. respondendo ad quartum, ubi declarat causam propter quam fiat successio in motu, ait, quòd est resistentia mobilis ad mouens, & declarans, unde proueniat hæc resistentia; inquit, quòd prouenit ex defectu virtutis mouentis: ex eo enim quod mouens non est perfectæ virtutis, hinc fit, quod non potest statim inducere terminum intentum, & sic illi media resistunt; quod si esset agens infinitæ virtutis, statim induceret formam intentam, neque media illa resistere possent; Contra hoc arguit Pomponatius libro de Elementis, cap. 25. quia implicat contradictionem, quod idem corpus in instanti sit in termino ad quem; quod autem implicat contradictionem, non subiicitur virtuti finitæ, neque infinitæ. Respondeo, quòd non implicat contradictionem; quia quod mobile transeundo à termino à quo ad quem, transeat per media, est lex constituta à Deo agentibus naturalibus, at Deus, & agens infinitum, illi legi non subest, ideò potest in instanti inducere mobile ad terminum ad quem. Inquit ergo Scotus redeundo ad propositum, quod resistentia prouenit ex defectu virtutis agentis: unde hinc prouenit successio in motu, quia agens cum sit virtutis debilis, non potest statim inducere terminum intentum, quia media existentia inter ipsum mouens, & mobile, non potest mouens statim vincere, & superare, & propter hoc addit Scotus, quod successio in motu prouenit nedum ex defectu virtutis agentis, sed etiam ex medijs, quæ resistunt; ex quo loco mihi videtur haberi intentionem Scoti quod resistentia secundum se & formaliter, nil aliud sit, quàm priuatio passionis: nam resistere est non pati; adeo quod resistentia formaliter est non passio ab agente, & secundum se, est quid priuatiuum, quia autem priuatio reducitur ad positiuum, causa huius priuationis est duplex secundum Scotum, scilicet defectus virtutis agentis: nam ideo passum quandoque non patitur ab agente, quia agens non habet tantam virtutem, ut possit mouere passum. Alia causa est forma passi, quæcumque enim forma desiderat sui esse, & conseruationem; ideo dat esse quo ad possibile, vel corrumpitur; & sic non dat locum aduersario quo ad non cogitur; & ita ex his duabus causis oritur resistentia. Hinc oritur, quod quandoque passum perfecte resistit agenti, quia scilicet agens est valde debile in agendo, & passum habet formam valde radicatam: quandoque resistit aliquo pacto, ut puta, quia agens habet multam virtutem: sed tamen non habet tantam virtutem, quod possit statim corrumpere passum, & inducere terminum, & formam intentam, & ideò paulatim agit. Ex hoc elicio, quod Zabarella hanc opinionem omnes, & alias resistentias confutat, atque dissentiunt ab hac, quas ego non recenseo breuitatis causa, cum apud ipsum legi possint; Similiterq. eius opinio est comprobanda, sed deficit aliquo modo: dicit enim, quòd resistentia est quid priuatiuum, & hoc est verum; dicit etiam, quod causatur à forma passi (verum est enim, quod non potest causari à materia, cum materiæ proprium sit pati) & in hoc quoque verum asserit, sed hoc non sufficit, quia si agens sit maximæ virtutis, statim mouet passum, neque passum licet habeat formam cupidam conseruandi suum esse, resistere poterit; non ergo totalis causa resistentiæ est forma passi: sed requiritur etiam defectus virtutis agentis, qui defectus positiue nil [illegible] virtutis agentis, unde quodlibet agens habet determinatam virtutem, & hinc est, quòd non quodlibet potest agere in quodlibet.

Hinc apparet solutio alterius dubij an scilicet in motu locali fiat reactio. Bacc. [illegible], & Zabarella citatis locis tenent, in motu locali dari reactionem, sed solum in his, quæ communicant in materia proxima, & corporea, veluti hæc inferiora, quod probatur. Primo auctoritate Arist. 8. Physicorum. & 1. et qui voluerit loquens de mouentibus Physicis, inquit, quod omne mouens Physice in mouendo mouetur. Secundo experientia: nam si trabs erecta stet, ita ut leui facto ictu cadere possit, si eam saxo, vel pila lignea percutiatur, trabs cadit, & pila, vel saxum repercutitur, adeo quod pila, [illegible]

[Margin notes: Opin. Scoti. — Arguit contra Pompon. — Solu. — Zab. [illegible] Scoto — Defectus opin. Zab. — An in motu locali fit reactio. — Opin. Bac. & Zabar.]

repellitur à trabe, ergo in motu locali datur reactio. Item duo gladij mutuò se percutientes, se mutuo secant, & obtunduntur. Item serra secans lignum, hebetatur à ligno, & ita aliquid repatitur à ligno.

Responsio. Sed ego nunquam hanc sententiam probare possum, quia vbi non est actio, ibi non potest esse reactio: actio proprie loquendo, quæ constituit alterationem, est solum in qualitatibus, quia illæ propriè sunt actiuæ, & consequenter actio est solum in Prædicamento Qualitatis. Vbi autem cum sit Prædicamentum diuersum, in eo non est actio, sicut neque in Quantitate; an autem actio sit in Substantia, iam dictum est in proprio loco; sed extendendo hoc nomen actionis ad quæcunque motum materiarum, & quamcunque operationem, motus localis potest dici actio, sicut & intelligere dicitur actio, sed in talibus non fit reactio, nisi per accidens.

Ad rationem in oppositum. Ideo ad rationes in contrarium; ad auctoritatem Arist. dico, quod illa propositio: Omne mouens mouetur ab alio, habet hunc sensum, quod omne mouens Physicum cum mouet aliquid, mouetur ab aliquo, sed non ab ipso moto, vt si manus mouet baculum, non vult dicere Arist. quod manus iterum moueatur à baculo, sed vult dicere, quod manus dum mouet baculum mouetur ab alio, scilicet ab anima.

Instantia. Sed contra hoc, quia Arist. 4. lib. de motu animalium, cap. 3. inquit: pellens pellitur quodammodo; & quod premit premitur, vbi videtur velle significare, quod mouens mouetur à moto. Sed respondendum est, quod propositio Arist. est vniuersaliter vera eo modo quo exposuimus, scilicet, quod mouens Physicum mouetur ab alio, dum mouet, non à moto, si quando autem mouetur à moto, hoc est per accidens, scilicet ratione quarundam qualitatum accidentium eius agenti, quàm patienti, vt verbi gratia, quia pellens est durum, sed non ita durum vt est res quæ pellitur, vt cum manus mouet lapidem, hinc fit quod pellens quodammodo pellitur, sed hoc non est ei competit ratione motus localis, re vera enim manus mouet lapidem, quia mouet eum de loco ad locum, sed lapis non mouet localiter manum, sed solum quia lapis est durus, & caro manus est mollis, ideo cum manus cedit lapidi, & hæc tenera potest dici actio, quia est inter qualitates, durum enim agit in molle.

Resp. Similiter cum duo gladij se percutientes obtunduntur, & serra cum secat lignum, concedo quidem, sed hæc non sic repatiuntur ad inuicem, vt mouentur motu locali, sed vt prædita sit qualitatibus oppositis, inter quas certum est, quod est actio, durum enim agit in molle: vnde cum gladius agit in gladium, si vnus est durior alio, illum obtundit, & quoniam in illo altero est etiam durities, sed simul est aliqua mollities, repatitur, & obtunditur ab alio gladio. Ad illud exemplum de trabe, & de lusu pilarum in tabulis dico, quod pila percutiens trabem pellatur à trabe non ei competit ratione motus localis, quia non est de essentia motus localis, quod moueatur à moto, vt dictum est: sed competit ei per accidens, scilicet, quia mouens intendit inducere pilam in locum intentum; & quia reperit impedimentum, scilicet corpus durum in medio, neque illud pertransire potest, fit ictus, & collisio, & quia ambo dura sunt, vel franguntur, vel retrocedunt; ita ergo retrocessio competit illis ratione duritiei, quæ inexistit vtrique, & quod est magis durum, magis agit in alterum, & si ambo sint æqualiter dura, æqualis fit retrocessio. Fit ergo in motu locali repassio, sed non ratione Vbi, & motus localis, sed ratione qualitatum existentium in mobilibus, & sic in Vbi non datur actio, neque reactio, accipiendo propriè reactionem: sed extendendo actionem ad quemcunque motum materiarum, & passionem motus localis, potest dici actio: sed in tali actione, & motu, non est reactio, nisi per accidens, scilicet ratione qualitatum existentium in mobilibus, quæ se pellunt, vt dictum est.

THEOREMA XLIV.

Raritas fit per acquisitionem nouę quantitatis, & condensatio per deperditionē.

Adducuntur variæ aliorum sententiæ de rarefactione, & condensatione, & reijciuntur. Cap. I.

Difficilis est admodum hæc materia de rarefactione, neque satis apertè patet, quam partem sustineat Scotus; Vt autem materia hæc dilucida fiat, notandum est, quod rarefactio, & condensatio dupliciter capiuntur; Vno modo pro maioratione alicuius corporis in quantitate sua per extrinsecum corpus aduueniens, vt per intromissionem extrinseci, & condensatio pro minoratione alicuius corporis quantitate sua per aliquod recedens; exemplum de vtroque potest esse in spongia, cuius constringentes per manibus, illa constrictio appellatur condensatio, & cum dimittitur spongia in natura sua, & post implentur aere, dicitur rarefieri. Sed hæc rarefactio, & condensatio impropriè dicitur. Alio pacto accipitur rarefactio pro maioratione alicuius quanti, sine aliquo extrinseco adueniente, & sic condensatio erit minoratio alicuius quanti sine alicuius alterius expulsione, & hæc est rarefactio propriè dicta, & de hac loquimur in proposito.

Tres opin. Circa hoc, tres sunt opiniones celebriores. Quidam existimant in rarefactione totam priorem quantitatem corrumpi, & aliam de nouo generari, scilicet, corrumpi minorem, & produci de nouo maiorē, & hæc tribuuntur à Marginistis Scoti 4. Sententiarum dist. 12. q. 4. Gofredo, & Burleo, sed re vera Burleus in 4. Physicorum, hanc sententiam non habet; Alij dicunt, quod rarum fit, nulla quantitate extrinsecus accedente, sed sola noua extensione prioris quantitatis accedente; & hanc opinionē sequitur Ludouicus Buccaferreus in 1. de generatione, tex. 42. in examine, quam desumpsit ex Auerroe 4. Physicorum, tex. 84. & in eo loco 2. de generatione, & ex Ioanne Grammatico ibi. Hanc eandem sententiam apertè tenet Burleus in 4. Physicorum, textu 84. Opin. Thomist. Thomistæ quid sentiant in hac re, non est multum clarum, tamen vt patet ex ijs, quæ habet Iauellus in 4. Physicorum, q. 19. & Paulus Soncinas, 8. Metaphysices, parum distant ab hac opinione, sustinent enim videtur, quod non acquiritur noua quantitas in rarefactione, sed solum noua extensio quantitatis eiusdem dando esse eidem materiæ magis extensum, quàm prius daret, & condensatio non est deperditio quantitatis prioris, sed est eadem quantitas alio modo dans esse quantum eidem materiæ, scilicet minus extensum. Tertia opinio est communis, quæ dicit, quod rarum fit per acquisitionem quantitatis nouæ, non quo ad totum, sed solum quo ad partem, & condensatio est deperditio partis prioris quantitatis. 3. op.

Nunc istæ opiniones sunt examinādæ. Pro prima opinione sunt variæ rationes persententiam istæ, quas adducit Scotus 4. Sentent. distinct. 12. q. 4. Primò, termini motus sunt incompossibiles, ex 5. Physicorum textu 26. Sed rarefactio est motus à quantitate ad quantitatem, ergo nihil prioris quantitatis, à qua incipit motus rarefactionis, manet cum posteriori quantitate, quæ de nouo per motum acquiritur. 1. opi. proba tur. 1. ra.

Quòd si quis dicat, quantitatem manere eandem in hoc motu, sed solum mutari terminos quantitatis, modo enim quantitas terminatur ad maiorem, modo ad minorem. Contra, quia termini motus, & subiectum motus, realiter differre debent, sed subiectum motus rarefactionis, & eius termini realiter non differunt, quia quantitas, & termini eius scilicet maius, & minus in quantitate, nō differunt realiter. Secundò, quælibet pars raritatis est rarior, ergo quælibet pars rarioris est maior secundū quantitatē, ergo quælibet est quāta noua quantitate. Tertiò, quantitas illa, quæ prefuit, si manet, quæro, in quo subiecto manet, nō nisi in eodem, in quo prius, quia accidens non migrat, ergo illud, quod prius fuit quantum hac quantitate, modò erit quantum quantitate eadem, ergo non potest esse quantum, nec secundum se totum, nec secundum partem alia noua quantitate, nisi idem esset simul 2. 3.

quantum duabus quantitatibus, quod est absurdum, & impossibile; vel nisi in rarefactione sit aggregatio nouarum partium substantiae sub noua quantitate, & illa aggregatio partium quantarum ad quantitates praecedentes, sit rarefactio; Sed hoc nihil est: quia tunc non quaelibet rarioris pars esset rarior formaliter, illa enim pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc quod sibi continuaretur pars illa noua.

Contra hanc sententiam arguit Scotus in Sent. d. 12. q. 4. primò, quia si tota quantitas corrumperetur, sequeretur, quod corrumperentur omnia accidentia reliqua quae insunt illi subiecto, quod est falsum; consequentia probatur, quia corrupto subiecto, corrumpuntur omnia accidentia, quae illi subiecto insunt: sed quantitas est subiectum omnium accidentium quae insunt composito, quantitas enim prius, & immediate inest subiecto, & reliqua accidentia, vt qualitates consequuntur post quantitatem, secundum omnes, immò secundum Auerroistas quantitas inest materiae prius quam forma substantialis, licet hoc non sit verum. Falsitas consequentis patet ad sensum, nam idem sapor numero, manet in re rarefacta, idem color &c. Et si dicatur, quod non debet sensus hoc iudicium ferre, sed ratio: Contra secundum Aristotelem 8. Physicorum, tex. 22. stultum est ibi quaerere rationem, vbi habemus aliquid certius ratione; Praeterea numerus secundum Philosophum 2. de Anima, tex. 64. est sensibilis, vnde sensus potest iudicare de numero suorum propriorum sensibilium: ideo sensus potest iudicare an aliquod accidens, quod est obiectum eius proprium, sit idem numero, vel diuersum ante, & post rarefactionem; tamen Scotus nō multum innititur huic rationi, quoniam innititur fundamento satis dubio.

2. rō. Secundò, non est possibile, quod quantumcumque diuersa agentia regulariter inducant eandem formam post corruptionem eiusdem corrupti, sed à quocumque rarefiat corpus rarefactibile, sicut aqua ab igne, siue à sole, inducitur regulariter talis sapor, & talis color, ergo manet eadem, & consequenter manet etiam eadem quantitas; quod si tantundem omnia accidentia in rarefactione esse noua, clarius, & efficacius contra hanc opinionem arguitur: quia talia accidentia non possunt inesse post rarefactionem illi subiecto rarefacto, nisi inducantur de nouo ab agente inducente rarefactionem, neque enim ab alio agente induci posse videntur, quia nullum agens aliud hic operatur, sed agens rarefaciens non potest inducere illas qualitates, & accidentia, ergo ibi non erunt post rarefactionem. Probatur Minor: quia ignis quidem potest rarefacere, sed non potest inducere has qualitates, quia ignis non continet in se virtualiter omnem, neque continet in se virtualiter quaecumque, & quantumcumque diuersa accidentia secundum genus, vel speciem, vt per se patet.

Alia opinio est Auerroistarū, quae innititur his rationibus praesertim, quoniam quantitas est inseparabilis à materia, ideò non potest acquiri noua quantitas, nisi acquiratur noua materia; in rarefactione autem non acquiritur noua materia, quia tunc corpus rarefactum non esset idem quo ad omnem entitatem quod prius, quia haberet nouam materiam, ergo. 1. rō. Praeterea additio secundum materiam ad formam praeexistentem, videtur reduci quoquo pacto ad accretionem, differt autem rarefactio ab augmentatione, & diminutione, vt omnes concedunt, ergo. 2. Secundò, rarefactio distinguitur ab augmentatione, vt Arist. in 1. de gener. & de accretione, per hoc, quod accretio fit ex aliqua materia extrinsecus accedente: sed rarefactio nequaquam, ergo in rarefactione non accedit noua quantitas. Pro hac opinione faciunt etiam rationes, quas infra adducemus contra opinionem communem, quam sequitur Scotus, & quas supra adduximus contra praecedentem opinionem, cum enim rarefactio non fiat per mutationem totalem quantitatis, vt dicebat prima opinio, nec fiat per mutationem alicuius partis quantitatis de nouo accedentis, vt dicit Scotus, & aliqui tertiae opinionis, nec accedat noua materia, quia est contra naturam rarefactionis, sequitur, quod rarefactio solum fiat per nouam extensionem quantitatis.

Verum haec opinio non est sustinenda.

dicunt

dicunt enim quod rarefactio fit per novam extensionem, non per novam quantitatem.
Responsio. Contra, at nova extensio, est nova quantitas, ergo rarefactio fit per novam quantitatem, passim patet probatur illud formaliter est quantitas, quo aliquid formaliter est quantum, sed aliquid dicitur esse quantum formaliter per aliquam extensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis, ergo extensio formaliter est quantitas.
2. ra. Praeterea, si extensio non esset formaliter quantitas, sequeretur quod magis extensum non haberet maiorem quantitatem, quam minus extensum, & sic homo longus non esset magis quantus, nec haberet maiorem quantitatem homine parvo; quia ergo possem dicere quantitatem hominis longi, esse magis extensam, quam quantitatem hominis minoris, sed tamen quantitatem in utroque esse aequalem.
Resp. Quod si quis dicat est maior quantitas in homine longo, quia est plus de materia quam in homine parvo.
Instantia. Contra ex hac responsione sequitur quod ubi est plus de materia, ibi quoque sit plus de quantitate, sed hoc est falsum, consequentia est evidens: falsitas consequentis probatur, quia si acciperemus pugillum terrae pedale, & pugillum aeris pedale, est plus de materia in pugillo terrae quam in illo pugillo aeris secundum illos, ut si ubi est plus de materia, ibi est plus de quantitate, sequeretur quod pugillū terrae pedale, deberet excedere multū in magnitudine pugillum aeris pedale, cum in illo pugillo terrae sit multum plus de materia, quam in pugillo aeris pedale, quod tamen est absurdum. Quod si quis dicat esse quantitatē, sed non extendi, est ridiculū, sicut esset dicere hoc est homo, sed caret intellectu, quia repugnat, quod hic sit tanta quantitas, & non sit tanta extensio, & è contrario, quia deficeret nobis medium cognoscendi maiorē, & minorē quantitatē in rebus, hoc enim cognoscimus ex dimēsione, et extensione, linea n. quae est magis extensa in longitudine est maior quantitas altera linea minus extensa.
5. ra. Per hoc etiam impugnatur eorū fundamentum, quod quantitas sequatur materiam, quoniā densum pedale, habet plus de materia, quam rarum pedale, ergo densum pedale debet habere plus de quātitate, quam rarum pedale. & tamen hoc est ridiculum dictu, nullus enim Mathematicus diceret unquam, quod densum pedale haberet plus de quantitate, quam rarum pedale, cum utrumque sit pedale.

Quarto, quantitas continua ab Aristotele in Praedicamentis definitur, quod est illa, cuius partes copulantur ad invicem, & ad unum terminū communem, adeo, quod haec est differentia essentialis constituens quantitatem continuam in esse differentem à discreta, scilicet partes eius copulari ad invicem, & ad unum terminum communem, ut copulari ad invicē, & ad unum terminum communem, nil aliud est, nisi partes extendi, alteram extra alteram, secundum dimensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis sine divisione, ergo extensio secundum aliquā dimensionem, est essentialis differentia quantitatis continuae, & consequenter extensio est essentialiter quantitas. 4. ra.

Ponitur opinio Scoti, & comprobatur, et aliorum rationes solvuntur. Cap. II.

SCotus agit de hac materia in quarto Sent. dist. 12. q. 3. per totam, sed nullibi apertè suam sententiam aperit: nam solvendo rationes pro prima opinione post B. videtur velle, quod raritas sit apparitio quarundam corporum subtiliorum de novo generatorum ex aliquibus partibus rei rarefactae ab agente rarefaciente, adeo quod rarefaciens de aliquibus partibus substantiae rarefaciendis, generat aliqua corpora subtiliora quam sint partes illius corporis rarefactibilis, & ita quia non possunt esse simul cum aliis partibus adhuc remanentibus in specie sua (nam duo corpora non possunt esse simul) ideo illae partes expellunt alias grossiores de loco suo, & per consequens totum corpus occupat locum maiorē, & sic rarum esse, nihil est aliud, quam habere plura corpora subtiliora permixta secundum iuxtapositionem cum partibus suis propriis. Sed hanc opinionem sequi in corpore quanto, respondendo ad quantitatem post F. variis rationibus, sed praecipuè, quia videtur mirum, quod nulla substan-

ria manent omnino eadem, possit transmutari à raro in densum in quodam: extra autem in responsione ad secundū, pro prima opinione dicitur, quod verior est opinio, quòd rarefactio non inferat nouā quantitatem, sed solum fit extensionis extensio, quæ est opinio Auerroistarū. Sed neque Scotus hanc opinionem sequitur: quia auctor illius contra mutat suam sententiam ex responsione Scoti ad tertium principale; at responsio illa potius est contraria: quia dicitur ibi, quòd licet species Sacramentales non possint augeri nutrimenti propriè, quia hic motus competit animatis tantùm, tamen possunt à quantitate minori ad quantitatem maiorem transmutari, & è conuerso.

Opin. vera Scoti. Dicendum est itaque, Scotum sentire cum opinione, quam ipse dicit esse communem, quòd in rarefactione fiat acquisitio alicuius nouæ partis quantitatis, vt patet: quia reijciendo primam opinionē ibi, quantum ad illam opinionem paulò infra apertè dicit, quòd licet non sit verum, quòd in rarefactione fiat acquisitio totius nouæ quantitatis, tamen omnis opinio cogitur dicere, q. fiat acquisitio alicuius partis quantitatis, & probat quia alioquin corpus rarefactum non esset post rarefactionem maius. Quòd si quis dicat est maius, quia habet maiorem extensionem, iam in præcedenti capite hanc sententiam reiecimus disputando aduersus Auerroistas, insuper respondendo ad quæstionem post F.

Rationes pro opin. Scoti. Pro hac sententia non adducimus rationes alias præter eas, quas adduximus reijciendo alias opiniones: cum enim ad sensum pateat, in rarefactione fieri nouam extensionem, patet etiam produci nouam quantitatem, vt disputauimus contra Auerroistas, non fit autem inductio quantitatis nouæ, quoad totam, vt ostendimus contra primam opinionem, ergo erit noua solum secundum aliquam partem.

Ad rationes pro 1. opin. Ad 1. Ideo ad Rationes pro prima opinione respondetur ad primam de incompossibilitate terminorum motus, & mutationis, ex 5. Physicorum, dicitur, quòd illa propositio est vera de primis terminis, qui sunt semper priuatio, & forma, sed non est vera vniuersaliter de terminis concomitantibus illos terminos, vt diximus in Theoremate de pluralitate formarū: ne- *The. 72.* que enim prima forma est incompossibilis sequenti, & de nouo inductæ per mutationem, & motum; Item maior quantitas, & minor, quatenus vna est priuatio alterius, sunt incompossibiles: sed quatenus denotant aliquid positiuum ipsius quantitatis, sic sunt compossibiles.

Ad 2. Ad secundam, cum dicitur, quòd quælibet pars est rarior, & consequenter maior secundum quantitatem, conceditur sed cum dicitur, ergo quælibet est quanta noua quantitate, negatur consequentia: quia sequitur solum, quòd quælibet pars recipit nouam quantitatem non secundum totam, sed solum secundum partem aliquā, neque enim vlla pars est indiuisibilis, sed diuisibilis, & sic cum extenditur, recipit nouam quantitatem secundum illam partem, secundum quam fit extensio. *Ad 3.* Ad tertium respondetur, quòd illa pars corporis quæ rarefit, recipit alterationem per rarefactionem, vt nunc in sequenti capite dicam, & ideò cum recipiat nouam qualitatem, recipit etiam nouam quantitatem, remanet ergo antiqua, & prior quantitas, sed noua quantitas illi additur ab agente rarefaciente, quæ quantitas de nouo educitur ex illa eadem materia, & composito per alterationem alterando enim illud corpus, per rarefactionem noua insurgit quantitas in extensione, subtiliatur enim corpus illud per calefactionem, & sic extenditur, ideo quod noua quantitas inducitur absque noua materia: ideò cum dicitur in argumento, illud, quòd fuit quantum, vel est quantum eadem quantitate antiqua, & sic non potest fieri quantum noua quantitate, nisi sit quantum duplici quantitate, dico quod est quantum priori, & antiqua quantitate, sed nō est quantum tanta quantitate, quanta postea est quantū cum posteriori quantitate post rarefactionem est quantum priori tamen, quia illa non deperditur, nec mutat subiectum, sed non est quantum tanta quantitate quanta in posteriori, quia quælibet pars quantitatis extenditur, & crescit per additionē nouæ quantitatis secun-

secundum quod aliquam partem corporis, cui ipsa quantitas inest, & sicut quaelibet pars corporis alteratur, & rarescit, quaelibet pars quantitatis dilatatur per nouam quantitatem accedentem illi.

Ad rationes pro Auerroistis, ad primam concedendo, quod quantitas est inseparabilis à materia, neque propter hoc sequi non posse nouam quantitatem in eadem materia, nam ea praeexistente illa materia ab agente rarefaciente & extenuante compositum rarefactibile, educitur noua quantitas in eadem praeexistenti materia; verum est ergo, quod quantitas non potest esse sine materia, non tamen sequitur, quod in determinata materia sit determinata quantitas, ita quod portio eiusdem materiae non possit modo sub maiori, modo sub minori quantitate esse, sufficiendo etiam quantitatem consequi materiam post aduentum formae substantialis, vt sub intima, loquendo de dimensionibus interminatis, dicimus, quod aliquando aliquam materiam compositum illud potest rarefieri, & condensari tantum, & terminari quantitate, sicut intenditur, & remittitur in qualitatibus, quia forma talis compositi non est determinata ad hanc, vel ad illam quantitatem in certo, & determinato gradu, sed intra quandam latitudinem. Ad secundam respondetur, rarefactionem fieri ex aliquo extrinseco accedente, potest intelligi duobus modis; Vno modo, vt materia aliqua noua, vel ex aliqua substantia noua, & sic augmentatio fit ex aliquo extrinseco accedente, & nutrimento, & hoc modo rarefactio non fit ex aliquo extrinseco accedente, & in hoc differt rarefactio à rarefactione; Alio modo aliqua quantitate noua, & sic concedo, quod rarefactio fit ex aliquo extrinseco accedente, Arist. loquitur primo modo, non secundo modo. Ad tertiam patet quomodo verum esse dicimus opinionem asserentem rarefactionem fieri per nouam quantitatem superadditam.

Verum adhuc circa hanc opinionem, quam dicimus esse Scoti, est dubium quia ad eam videtur sequi penetratio corporum, quae est impossibilis, consequentia probatur, quia stante hac opinione, habetur quod cum magnitudine praeexistenti acquiritur noua magnitudo, & similiter existentibus in eadem materia dimensionibus ergo illae se penetrant. Respondetur negando consequentiam, tunc enim sequeretur haec penetratio corporum, quando plures dimensiones, & quantitates essent in eadem materia, & illa non esset magis extensa quam prius, quia tunc illae dimensiones se penetrarent, quando vna non esset extra aliam; praesens non sic se habet res, quia dicimus per nouam quantitatem eandem materiam in qua rarefit, & dependentem condensatam, & remittitur.

Exponitur in quo Praedicamento sit rarefactio, & condensatio, & qui motus ad eam concurrant. Cap. III.

NOn est consentaneum apud omnes in quo Praedicamento sit rarefactio, & condensatio. Quidam putant esse de Praedicamento Qualitatis, vt Burleus 4. Phys. tex. 84. Et D. Thomas, primo de generatione, capite, de augmento, licet obscure loquatur, ibi dicens, quod raritas & densitas est Qualitas de tertia specie Qualitatis, & quod id aliud est nisi ipsamet extensio quantitatis, adeo quod volunt, quod ipsa extensio, & remissio quantitatis, sit qualitas de tertia specie, & differat realiter à quantitate, cum sint in diuersis Praedicamentis, sunt tamen passiones, & termini ipsius quantitatis, Insuper asserit raritatem, & densitatem esse qualitates sequentes ad calidum & frigidum, & certe hanc esse opinionem Burlei, non est dubitandum, licet de Diuo Thoma non sit ita euidens. Pro hac opinione est Auerroes qui 4. Phys. 84. dicit, quod in rarefactione acquiritur qualitas, non quantitas nuda & idem repetit alibi saepe. Secundo, quia Aristoteles 7. Physicorum, tex. 11. dicit, quod differentiae corporis naturalis sunt rarum, & densum, ergo rarum, & densum, non sunt quantitates, sed qualitates, alioquin nō insequerentur corpus naturale, vt naturale, sed corpus Mathematicum, quod non est verum, quia Mathematicus abstrahit à raritate, & densitate.

Haec opinio nō est approbanda, quia si quantitas secundū se, est non extensa, sed est extensa per qualitatem superadditam, sequi-

1. sequitur quod quantitas non haberet partem extra partem, nec ipsa erit divisibilis
Ar. in partes per se, sed per accidens, scilicet
c. 18. per qualitatem, hoc autem videtur absurdum maximè, & contra essentiam quantitatis. unde Aristoteles in Praedicamentis capite de Quantitate enumerans species quantitatis, dicit illas esse propriè quantas, alia verò per ipsas dici quanta, ut actionem esse longam, & album esse magnum, quia superficies est magna. At stante hac opinione qualitas esset illa, secundum quam aliquid diceretur quantum,
2. magnum, & parvum. Praeterea, ostendimus superiori capite, extensionem non distingui à quantitate, sed essentialiter, &
3. idem formaliter. Tertiò Aristoteles in praedicamentis capite de qualitate, aperte dicit, quod rarum & densum non sunt qualitates, sed positiones, quia rarum dicitur distantium partium, & densum propinquarum partium, modo haec propinquitas, & distantia, dicunt ordinem, & positionem
4. partium, non ergo sunt qualitates. Quarto Aristoteles 5. Metaphysic. tex. 19. enumerando species qualitatis, non enumerat
5. rarum, & densum ergo. Quinto tunc materia esset extensa formaliter per qualitatem, scilicet per extensionem, ergo frustra ponitur quantitas in materia, quia non per aliud ponitur quantitas in materia, nisi propter hoc, ut extendatur materia, at si materia est extensa per extensionem, quae est qualitas, frustra ponitur extensa per quantitatem, & frustra quoque datur quantitas, nullo ergo modo sustineri potest illa opinio, quae dicit, quod extensio est distincta realiter à quantitate, maxime hac ratione, quia tunc quantitas non esset divisibilis, nec haberet partem extra partem, quod est contra communem animi conceptionem de quantitate.

Opin. Greg. Ar. reiic. Alia est opinio quae tribuitur à Buccaferreo Gregorio Ariminensi in primo Sent. dist. 17. q. 4. & innixa fundamento ibi quinto argumentum, videtur hanc opinionem sequi, licet parum de hac re loquatur. Haec opinio itaque ait, quod raritas, & densitas, sunt de Praedicamento Quantitatis, quoniam raritas & densitas sunt extensio ipsius quantitatis, extensio autem est ipsiusmet quantitatis adeo, quod haec opinio vult raritatem, & densitatem esse ipsiusmet quantitatem.

Sed haec sententia reiicitur ex hoc quòd in pedali quantitate terrae, & in pedali quantitate aëris, est aequalis extensio, & tamen non est aequalis raritas, ergo raritas, & densitas non sunt extensio ipsa. Secundò raritas, & densitas ex 7. Physic. t. 4. sunt differentiae corporis naturalis, ergo non conveniunt alteri à naturali, ergo non conveniunt corpori Mathematico, at extensio convenit corpori Mathematico, ergo raritas, & densitas non sunt idem quod extensio.

Ideo cum aliquorum dicendum est, quòd raritas est aggregatum ex multis motibus, & secundum hos motus poni potest in variis Praedicamentis. Opin. vera.

Ideo pro intelligentia veritatis est notandum, quòd in raritate, & densitate propriè dicta, concurrit alteratio, fit enim raritas per calefactionem, & densitas per infrigidationem, & quoniam alteratio fit in qualitate, & semper raritas, & densitas consequitur hanc alterationem factam in qualitatibus, hinc fit, quòd dicatur qualitas, & numeratur inter secundas qualitates; accedit, quod secundum ipsas corpus dicatur quale, & qualificat corpus, & propter hoc raritas, & densitas dicuntur qualitates; ad hanc autem alterationem sequitur extensio, & productio novae quantitatis in materia rarefacta, vel deperditur aliqua portio quantitatis in materia condensata, & hoc modo est propriè in quantitate, quia est productio novae quantitatis, & ideo secundum hanc considerationem raritas, & densitas debent poni in Praedicamento Quantitatis. Nota-ndum. Sed est hic notandum, quòd aliqui arbitrantur raritatem essentialiter esse qualitatem, & primario, secundario autem, & concomitanter esse quantitatem. Ut Zimara in Contradictionibus, Averroes 4. Physic. super tex. 84. & Zabarella libro de accretione c. 10. quoniam raritas consequitur motum factum ad calorem, & densitas motum ad frigus; Sed iudicio meo decipiuntur, quoniam essentia raritatis consistit in extensione quantitatis in eadem materia, absque nova materia adue- Opin. Zima-ra & Zab. reijci-tur.

nieme, vnde quantumcunque corpus alteratur per calorem, vel frigus, tamen si non sequatur extensio maior in quantitate, numquam dicetur corpus illud esse rarefactum vel condensatum. Videtur ergo mihi dicendum, quod raritas & densitas, est motus factus in quantitate formaliter, causaliter autem est in qualitate: quia raritas prouenit ex alteratione facta in qualitate, & ratione huius causalitatis dicitur raritas esse in Prædicamento quantitatis per accidens, fit enim in quantitate hic motus per alterum motum factum in qualitate: quatenus enim in corpore rarefacto est, quædam variatio partium ab eo, quod prius erat, & simul in denso, hinc fit quod etiam ab Aristotele remouetur à Qualitate, & ponatur in Prædicamento Situs. Vel dicamus cum alijs, quod hic Aristoteles non loquitur de raritate propriè dicta, sed de raritate impropriè dicta, qualis est raritas, & densitas spongiæ de qua supra loquuti fuimus capite 1. in initio, & sic possumus conciliare omnia dicta Arist. & etiam quodam modo opiniones allatas, prima enim scilicet D. Tho. & Burlei loquitur de raritate, vt in ea fit alteratio. Secunda opinio loquitur de raritate, & densitate, vt in ea fit acquisitio vel deperditio nouæ quantitatis; quando Aristoteles ponit in Prædicamento Situs, considerat ordinem motuũ inter se, & ad locum, vt dictum est. Vel dicamus, quod loquitur de raritate impropriè dicta. Hanc sententiam videtur loqui Scotus, qui in 4. d. 12. q. 4. soluendo tertium principale, dicit in quantitate vltra augmentum & diminutionem, reperiri alia transmutatio, vt dilatatio, & continuatio, qui procul dubio fiunt duo motus, & sunt in quãtitate per se, vnde à Mathematicis considerantur: per accidẽs autẽ sit in quantitate esse rarefactionẽ, & condensationem, quod dicit, quia rarefactio est in quantitate secundum accidens, vult ostendere, quod raritas propriè, & absolutè nõ est quãtitas, licet fiat in quantitate, quoniã licet fiat in quantitate, tamen fit per accidens, scilicet interueniente alteratione in quantitate, & ita dicere possumus, quod rarefactio, vt est acquisitio nouæ quantitatis, est formaliter in quantitate, vt autem denotat alterationem factam per caliditatem, vel frigiditatem, est in Prædicamento Qualitatis, vt tandẽ denotat distantiam partium secundũ varium situm, & habitudinẽ partium, est in Prædicamento Situs. Ad rationes. Ad primam pro opinione Auerrois potest dici, quod si velimus eam trahere ad bonũ sensum, quod pro tanto dicit raritatem, & densitatem esse qualitates, quia proueniunt in esse per alterationem, quæ fit in qualitate. Ad secundam patet, quod pro tanto dicit raritatem, & densitatem esse differentias corporis naturalis, quia fiunt per alterationem, quæ competit soli corpori naturali. Ad rationem pro secunda opinione patet, quomodo concludit accipiendo raritatem, & densitatẽ pro productione nouæ quantitatis, vel deperditione eiusdem.

Christianorũ conciliatio. (margin)

Opinio Scoti. (margin)

Ad 1. rationem pro Auerroe. (margin)

Ad rationem pro 2. opi. (margin)

THEOREMA XLV.

Motus non est genus per se distinctum, sed est in illo genere Prædicamẽtali in quo fit, & sic quoque in Prædicamento Relationis.

Positio Scoti. *Cap. I.*

De hac re est maxima lis inter expositores Aristot. in pluribus locis, sed præcipuè in 4. text. 5. Physicorum. Scotus pluribus in locis loquitur de hac re, in 4. distin. 12. quæst. 4. ad D in fine, & in solutione argumentorum principalium; sed clarius loquitur de hac re in 4. Sent. dist. 13. q. 1. art. 1. ad M. & supra. Ibi videtur probare sententiam Auerrois, qui pluribus in locis loquens de motu, & maximè 3. Physicor. c. 4. ait, quod motus nil aliud est realiter, nisi forma fluens, & ita vult, quod motus sit in illo Prædicamento, in quo est forma quæ fluit, & acquiritur per motũ, vnde mot⁹ ad Qualitatẽ, nil aliud est, nisi qualitas mota, motus ad Quantitatẽ, nil aliud est, quàm quantitas mota; hoc idẽ Scotus asserit: ait enim, quod motus nil aliud est, quàm forma producta vel educta ab agente; quod est idem ac si dicat, motus est forma fluens, & tendens ad esse perfectũ. Sed se declarat Auerroes, quod duob. modis potest considerari mot⁹; Vno

 modo

modo materialiter, & sic nihil aliud est, nisi forma fluens, sed formaliter ait, quod est passio, quia Arist. ait in Praedicamentis, quod motus est passio [illegible] quo ad hoc, videtur dissentire a Commentatore Scotus, quod enim uno modo motus sit forma fluens, aperte Scotus fatetur ultimo loco citato; quod autem formaliter consideratus motus sit passio, neque videtur, docet enim ibi quid sit actio, inquit, quod saepe actio accipitur non proprie pro actione, sed pro re acta, & forma fluente, cum hoc respectu esse ab alio, unde in hac forma fluente duo sunt, Unum ut absolutum, scilicet illa forma fluens, est etiam aliud respectivum esse ab alio, de absoluto non est dubium quod est in determinato genere, scilicet, vel in Qualitate, vel in Quantitate, vel aliquo de illis, [illegible] esse ab alio, est dubium in quo genere sit, & inquit, quod si illud esse ab alio, significat respectum ab agente, & producente, a quo forma fluit, pertinet ad genus Relationis, ut supra [illegible] declaratum; Si vero dicit respectum ad transmutatum, pertinet ad genus passionis; vbi mihi videtur velle dicere Scotus, quod si ille fluxus, sive illa via, & progressio, quae denotatur per esse ab alio, in hac forma fluente, respiciat agens quod sit inducens, vel producens, id est, si respicit agens quod det illi totale esse, ut est producens, vel det esse secundum aliquam partem, ut est inducens, ille fluxus est Relatio, quae insurgit intrinsecus in illa forma, posita illa forma, & re fluente in esse; si vero ille fluxus, qui denotatur per esse ab alio, respiciat transmutatum, id est illud agens [illegible] passum, & passio passiva, quod forma illa [illegible] posita per motum & fluxum, non statim ponitur in esse, ille fluxus erit passio, quia extrinsecus insurgit in illa forma fluente, dictum est autem, quod talis respectus extrinsecus insurgens in passo ad agens est passio proprie, quae est sextum Praedicamentum, ut diximus in proprio Theor. 41. de actione; clarum est autem quod ille fluxus in forma fluente, vel respicit agens producens, ut in generatione & corruptione, quia in his mutationibus, res alia recipit totale esse, vel non esse; vel respicit agens inducens, ut in alteratione, [illegible] proprie dictis, quia res in illa per illos motus [illegible] non recipit totale esse, sed aliquam partem [illegible] & [illegible] forma [illegible] ab alio, & forma sit materiale motus, esse autem ab alio, sive fluxus sit formale motus, & hic fluxus sit habitudo ad agens inducens, vel producens, sequitur quod motus formaliter sit relatio, & sic motus formaliter erit in Praedicamento Relationis, forma enim quae habet esse per generationem, non potest poni in esse nisi cum habitudine ad generans, quia per generantem ponitur in esse; similiter quantitas, quae augetur, non potest poni in esse quo ad illam partem auctam, nisi cum habitudine ad augens; Qualitas, quae alteratur, non potest poni in esse, nisi cum habitudine ad alterans, & Vbi ad quod corpus mouetur non potest poni in esse quo ad tale, nisi cum habitudine ad illud mouens; Cum ergo haec forma fluens quo ad illud esse, quod recipit, sive sit totale, sive partiale, non possit poni in esse sine habitudine ad mouens, sequitur quod illa habitudo sit Relatio intrinsecus adveniens. Haec dixi, ut Scotus intelligatur in praecitato loco, vbi licet pulcherrimam doctrinam tradit, ita est difficillimus, attamen aliquantulum perceptus facile intelligi potest. Breviter itaque dicere possumus, quod in motu duo sunt, scilicet forma fluens, & fluxus formae, forma fluens est materia motus, & haec non est alia, quae est in Praedicamento illo, in quo fit talis motus, ut potest in Quantitate, vel Qualitate, vel Vbi vel in Substantia. Adest postea aliud, scilicet fluxus formae, & hoc est formale motus, & hic fluxus significat possessionem formae fluentis ab agente, [illegible] formam [illegible] dicere formam productam [illegible] ad illum terminum; quia autem fluxus est in forma fluente, quia ea posita, statim insurgit haec habitudo, est respectus intrinsecus adveniens, & hoc est in Praedicamento Relationis, non Passionis, quia passio est respectus extrinsecus adveniens, vt in suo loco diximus, unde si haec forma fluens posset esse, & non haberet illum respectum fluxus ab agente, sed sequeretur aliquod [illegible] esset respectus extrinsecus adveniens, & sic esset proprie passio formaliter, ergo motus, scilicet illa via, & pro-

pro-

progressio formæ ex potentia ad esse actu, est relatio, materialiter verò est forma fluens, vel acquisita per motum, & est in genere illo, in quo est illa forma fluens, vel acquisita. Hæc itaque positio habet duas partes, Prima est, quod motus pro materiali est forma fluens. Secunda, quod motus pro formali est relatio.

5. ed. Aduers. Prima conclusio potest probari, quia materia, siue res quæ mouetur, & secundum quam sit fluxus, est forma, quæ tendit à termino à quo ad terminum ad quem, in quocunque motu, quæ est imperfecta, donec perueniat ad terminum ad quem, & perficiatur motus.

5. ed. Aduers. Secunda etiam faciliter probatur ex dictis, quia fluxus formæ, siue illa via, & progressus formæ ad perfectionem, nihil aliud est, quam pendentia, & respectus formæ ad agens, à quo fluit, & prouenit, & est respectus intrinsecus adueniens, vt patet, & consequenter est in Prædicamento Relationis, quod confirmatur: quia non est Substantia, neque Quantitas, vt patet, nec est Qualitas, quia esset sub aliqua illarum quatuor specierum Qualitatis, quod autem sub nulla illarum sit, patet per se intuenti; neque est respectus extrinsecus adueniens, vt sunt illa sex vltima Prædicamenta, est ergo Relatio de 4. Prædicamento. Ex hoc vlterius deducitur, quod motus pro materiali, non est genus per se distinctum ab alijs, sed est in illo Prædicamento, in quo est forma fluens, quod erit alterum illorum quatuor, quæ nominat Philosophus 5. Physic. tex. 4. scilicet Substantia, Quantitas, Qualitas, & Vbi, & hoc probatur, quia forma perfecta, & imperfecta, non differunt genere, quia perfectum, & imperfectum non variant speciem: forma autem fluens, in principio motus est imperfecta, sed in fine motus est perfecta, & est alicuius determinati Prædicamenti, ergo etiam forma fluens imperfecta, est alicuius determinati Prædicamenti: pro formali est in Prædicamento relationis, vt dictum est.

Rationes aliorum contra determinatam sententiam. Cap. II.

Contra 2. Contra secundam Concl. sunt variæ rationes, quædam etiam subtiliores motum per se, in nullo Prædicamento reponentes arguunt. Tantum motum ab Aristotele poni in Postprædicamentis, nõ autem in aliquo Prædicamento, ergo signum est quod Arist. voluit, quod peruagaretur omnia Prædicamenta, in nullo verò determinatè esset; Ibid. tex. 6. Item omnes interpretes exponentes 4. textum tertij Physicorum motum non dici vniuocè, ergo motus non est in aliquo determinato Prædicamento, quia Æquiuoca, & Analoga remouentur à Prædicamentis. 2. Tertia, motus est idem cum termino ad quem, quoniam ab ipso accipit vnitatem, & distinctionem, vt dicitur 5. Phys. textu 18. nihil autem commune est vniuocum, vt genus terminis motus, vt Quantitati, Qualitati, & Vbi, quia sunt genera per se primo diuersa. 3. Quarto si motus esset in aliquo determinato genere, sequeretur, quod augmentatio, diminutio, alteratio, & latio, essent vnius generis, quod est falsum. 4. Consequentia patet quia essent in vno genere, videlicet in motu. Falsitas consequentis probatur per Arist. 5. Phys. tex. 31. vbi tradit tres modos, secundum quod motus dicitur esse vnus, aut enim vel motus est vnus genere, vt sunt omnes motus eiusdẽ generis, vt omnes alterationes, vel dicitur vnus specie, quia terminus ad quẽ est vnus specie, vt omnes calefactiones sũt vnius speciei, quia sunt ad calorem, qui est vna species qualitatis, vel est vnus numero. 5. Quinto specialiter arguunt, quod motus non sit in Prædicamento Relationis, nã si motus est relatiuũ, necessario habebit vnũ correlatiuũ, hoc autẽ vel erit mobile, vel mouens, quid enim aliud sit, non fingi quidẽ potest. At nõ potest esse relatiuũ ad mobile: quia ille est respectus accidentis ad suũ subiectũ, q nõ pertinet ad Categoriam Relationis, alioquin omne accidens deberet poni in Prædicamẽto Relationis, quod tamẽ est falsum: neque est respectus ad mouens quia hic est respectus effectus ad causam; at hic respectus est respectus secundũ dici, nõ secundũ esse, & sic nõ est in Prædicamento Relationis, alioquin omnes res quæ producũtur sunt à Deo, deberent constitui Prædicamentũ Relationis; his rationibus nonnulli dicunt, quod motus per se nõ est in aliquo Aliorũ opinio.

ge-

rum. determinato genere; sed quod est in Prædicamento reductiuè, scilicet in Prædicamento illius rei, ad quam fit motus.

Respon- sio. Verum hæc opinio partim est vera, & partim est falsa: partim est vera, quia si intelligat de motu pro materiali, verum est, quod motus hoc modo sumptus non est in aliquo genere per se determinato, sed est reductiuè in illis Prædicamentis, ad quæ fit motus, vt declarauimus: at de motu pro formali non est vera, quia verum est, quod motus est accidens reale, realiter distinctum ab alijs accidentibus; oportet ergo, quod vel sit genus per se distinctum ab alijs decem Prædicamentis, vel quod contineatur in aliquo illorum decem Prædicamentorum, alioquin esset nihil, non potest autem dici, quod sit genus diuersum ab illis decem Prædicamentis stando in doctrina Arist. quia illa decem Prædicamenta amplectuntur omnes res, ergo, motus pro formali, scilicet ille actus entis in potentia, siue illa via ad perfectionem, & fluxus formæ est aliquod alicuius determinati generis, non est autem alterius, nisi Relationis, vt vidimus & sic motus pro formali, est in Prædicamento Relationis.

Ad rationes adductas. Ad rationes in oppositum, patet per hanc distinctionem, Motum duobus modis considerari posse; Vel pro materiali, vel pro formali, allata argumenta concludunt de motu primo modo, non secundo.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod motus pro formali est respectus fundatus in forma fluente, sicut filiatio in filio, correlatiuum vero est respectus fundatus in mouente & producente fluxum, sicut correlatiuum filiationis est paternitas, quæ fundatur in patre, ideò probationes in contrarium non sunt ad propositum, neque enim est relatio causati ad causam, licet illa concomitetur, sed est relatio specialis denominans motum, vt capite præcedenti declarauimus, & Theor. 41.

An Ad aliquid sit motus. Cap. vlt.

Est dubium circa dicta, quia dictum est, quod motus materialiter est tantummodo in quattuor Prædicamentis, scilicet Substantia, Quantitate, Qualitate, & Vbi, quia solum in his fieri potest motus, & forma fluens, & apta moueri est tantum in aliquo horum quattuor Prædicamentorum, & hoc idem apertè dicit Arist. in 5. Phys. tex. 10. vbi dicit in his quattuor solum reperiri motum, (accipit nunc motum in communi, vt amplectitur motum, & mutationem.) Insuper dicit ibidem Arist. quod motus non est in Prædicamento Relationis, & adducit hanc rationem, quia relatio potest aduenire termino absque termini mutatione, vt si quis, qui prius erat seruus Antonij, fiat Princeps, & dominus Antonij, qui Antonius prius erat dominus, & sic Antonius ex domino fit seruus absque vlla mutatione, vel motu in seipso. Ex altera parte videtur, quod in Relatione sit motus, nam mutari est aliter se habere, modo Antonius aliter se habet nunc, quam prius, quia prius erat dominus, nunc est seruus: ergo videtur, quod in Relatione sit motus. Scotus ad hanc difficultatem respondet in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad secundum pro prima opinione, ad Gal. concedit expositionem Simplicij, quam affert huic dubitationi, inquit enim Simplicius, quod mutari duobus modis accipi potest, primo modo mutari significat aliter se habere in se nunc, quam prius, & sic illud mutatur hoc modo, quod se aliter habet in se nunc, quam prius, & hoc dicitur mutari per se primo; Alio modo mutari potest accipi largius pro omni, quod aliter se habet, siue in se, siue ad aliud, & hoc modo dicimus, quod in Ad aliquid, siue in Relatione est motus, quia cum relatio adueniat fundamento, licet fundamentum in se non moueatur, neque mutetur, tamen mutatur in ordine ad aliud; se enim aliter habet nunc respectu sui correlatiui, quam prius se habebat, & sic respondetur ad dubium quod affert Arist. quando ait, solum in quattuor Prædicamentis esse motum, loquitur de illis Prædicamentis, in quibus per se est motus, quia formæ, & res existentes in illis Prædicamentis per se, & in se mutantur, at res, quæ sunt in Prædicamento Relationis, non per se primo mutantur, nõ enim in se mutantur, sed solum secundariò, & in ordine ad aliud, & ratio huius est,

quia Relatio, quæ [illis] advenit per motum, non est forma ad se, sed ad aliud, & sic fundamentum relationis illius nõ mutatur in se per illam formam, sed in ordine ad aliud, & hoc est, quod etiam dicit Arist. in 5. Phys. in eodem tex. [illegible] videlicet, quod in ad aliquid est motus per accidens, scilicet non per se primò, sed secundariò, neque in se, sed in ordine ad aliud. Præterea, aliter respondere possumus: nã Scotus in 4. Sent. d. 6. q. 10. & prima ratione adversus D. Th. & 3. Sent. d. 1. q. 1. & in omnibus his locis probat, quod Relatio extrinsecus adveniens, potest esse terminus mutationis absque ulla productione formæ absolutæ. Unde ubi est Relatio extrinsecus adveniens, quia posito corpore, & loco, in esse, non statim ponitur hoc Ubi, unde posito corpore, & platea, non ponitur corpus meum esse in platea, sed causa externa necessaria est, quæ moveat corpus meum ad locum plateæ, producens Ubi de novo, & [illegible] esse in platea, & terminus illius motus est Ubi, scilicet illa præsentia corporis mei ad plateam, quæ est circumscriptio passiva corporis locati ad locum; quod autem talis relatio extrinsecus detur, ibi hoc probat Scotus, & nos in 4. Sent. distinct. 10. diximus. Ideo dictum Arist. verificatur de relatione extrinsecus adveniente, non de relatione intrinsecus accidente.

THEOREMA XLVI.

Si daretur vacuum, motus fieri posset in eo in tempore.

Positio Averrois, & Scoti, cum suis fundamentis. Cap. I.

Averrois opin. SCotus 2. Sent. distinct. 2. quæst. 9. respondendo ad quartum principale, declarat, quod in vacuum si daretur, posset fieri motus, & hoc adversus Averroem. Et quoniam res hæc difficilis est, diligenter est perpendenda. Averroes 4. Phys. tex. 71. asserit, quod si in vacuo daretur grave, moveretur in eo in non tempore, hoc autem est impossibile; quia motus omnis mensuratur tempore, & fit in tempore, tempus enim est mensura motus. t. 71.

Consequentia vero tenet apud ipsum, quia existimat, quod successio in motu, fiat ex resistentia medii, cum autem in vacuo nullum sit medium, nulla potest esse resistentia; & sic, cum gravi nihil resistat in vacuo, si moveatur, movebitur in instanti. Hæc etiam videtur esse intentio Aristotelis in prædicto loco, nam tex. 71. construit hanc rationem; quæ est proportio medii ad medium in subtilitate & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate; igitur nec motus in vacuo ad motũ in pleno in velocitate, & tarditate, sed omnis motus possibilis ad omnem motum possibilem potest esse aliqua proportio in velocitate, ergo nullus motus est possibilis in vacuo, sed aliquis est possibilis in pleno. Hæc ratio est demonstratio, & optimè concludit. Sed est bene intelligenda. Maior propositio supponit, quod qualis est medium, talis sit motus, unde ex similitudine medii oritur similitudo, & proportio motus; si enim medium est densum, motus est tardus, si medium est subtile, motus est velox. Minor est vera quia vacui ad plenum nulla est similitudo, neque proportio. Ex his sequitur Cõclusio, quod motus, qui est in vacuo, nullam habet similitudinem in velocitate neque in tarditate ad motum qui fit in pleno, at omnis motus possibilis habet aliquam proportionem in velocitate cum alio motu possibili, cum ergo hic motus factus in vacuo, nullam habeat similitudinem cum motu facto in pleno, sequitur, quod motus in vacuo non detur. Aliam rationem construit Aristoteles ad hoc in 4. Phys. tex. 72. quæ est ducens ad impossibile: nã impossibile apud Philosophum, quòd motus factus in pleno sit æqualis motui facto in vacuo; at si admittatur, quòd motus fieri possit in vacuo, sequitur hoc impossibile, quod autem sequatur probat sic. Accipiatur aliquod corpus plenum, quod sit subtile in tanta proportione, quod excedat aliud corpus plenum subtile tantum, quantum tempus motus facti in vacuo excedit tempus motus facti in pleno, tunc si fiat motus in hoc pleno subtiliori, erit æqualis motui t. 72.

tui

tui facto in vacuo, quod vt diximus est impossibile. Consequentia autem patet: quia si corpus illud subtilius sit subtile in tanta proportione, quod sit aequale proportionaliter tempori, in quo fit motus in vacuo, sequitur, quod aequalis erit motus factus in tali pleno, & in vacuo, & haec ratio ducit ad impossibile, qua ratione etiam probatum est, quod impossibile est motum in vacuo propter hoc inconueniens.

Haec dicit Scotus de mente Aristot. in 2. Sentent. dist. 2. q. 9. art. 4. Arg. principali. Respondendo postea Scotus his rationibus in eodem loco ad quartum dicit. Ad Auerroem quod pro tanto secundum Philosophum in vacuo non posset moueri graue, quia vacuum non posset cedere grauitati ratio huius est, quia secundum Philosophum vacuum est nihil, & nullum habet spatium, & ideo graue non potest prius esse in vna parte, deinde in alia, & sic vacuum non potest cedere graui: sed si vacuum statuatur aliquod spatium quantum, habens latera distantia, inter quae nullum sit corpus, sed sit penitus vacuũ, vt exempli gratia si esset quaedam Aula magna vacua, dicit Scotus, quod in tali vacuo posset fieri motus, & esset in tempore, & non in instanti. Ratio est: quia in motu duplex est successio, Alia est successio essentialis, & alia est successio accidentalis (hanc successionem alij appellant resistentiam internam, & externam, externa est successio accidentalis, interna est essentialis) successio essentialis in motu, est ex spatio quanto, in quantum quanto, si enim graue moueatur à tecto Aulae vacuae ad pauimentum, necesse est, quòd prius sit in priori particella spatij, deinde in media, tandem in vltima, haec est successio essentialis. Ex hoc apparet, quòd talis motus non posset fieri in instanti: quia in instanti non posset has partes spatij pertransire: successio verò accidentalis prouenit ex subtilitate, & densitate medij, & haec successio nõ posset esse in motu facto in medio, vnde quia medium vacui nihil est, & sic neque est densum, neque subtile successio, itaque essentialis prodit ex duplici causa, scilicet ex diuisibilitate spatij, & ex impotentia agentis, & haec secunda est propriè resistentia, vt dixi in Tractatu de reactione, cap. 4. sed diuisibilitas spatij non est propriè resistentia, quia in illa praecisè considerata, non est agens, neque patiens. At Franciscus Piccolomineus lib. de Elem. cap. 23. ait hanc impotentiam agentis non requiri ad successionem, sed sufficere primam causam nunc assignatam, quia limitatio agentis potius constituit determinatum terminum formae acquirendae, quàm determinatum tempus, vnde agens si contrarium non pugnaret, induceret formã in instanti, sicuti sol sine tempore illuminat, quia lumini contrarium non competit, Sed haec ratio nihil concludit, & eius expositio est falsa, quia resistentia prodit ex impotentia agentis quoque, alioquin sequeretur, quòd idem passum in eodem tempore aequalibus partibus immutaretur ab agente validissimo, & ab agente valdè remisso, vt quòd idem lignum aeque comburetur ab igne intenso ad centum, sicuti ab igne intenso ad decem, quod tamen experientia patet esse falsum, consequentia est clara: quia eadem est forma, patiens, & eodem modo resistit vtrique: Falsa quoque est in proposito: quia successio in motu est principaliter ex impotentia agentis: quia in motu locali in vacuo non est contrarium repugnans formaliter, quod impediat, vnde illa successio in illo motu, quod in instanti non perueniat à termino a quo, ad terminũ ad quem, est ex impotentia agentis, Vnde quia debilius erit agens, eò maior erit tarditas in illo motu: Ratio autem eius non concludit, quia solis illuminatio est actio spiritualis, & non corporalis, ideò non concludit in proposito, de quo alias plura.

Piccolomineus.

Refellitur.

Ad etiam Piccolomineum.

Ex hoc ergo apparet, quòd in vacuo posset fieri motus successiuus, & tamen cum hoc rationes Philosophi concludunt, quia Philosophus considerauit non solùm successionem essentialem in motu, sed etiam accidentalem, motus autem successiuus successione accidentali in vacuo fieri nõ potest, vt dictum est: quia haec prouenit ratione densitatis, vel subtilitatis medij, quae densitas, vel subtilitas non est in medio vacui, tandem etiam velocitas, & tar-

Soluitur ratio Arist.

dinat motui ratione densitatis, vel subtilitatis medij, quia impedit, vel promouet graue: vnde motus in vacuo non haberet talem velocitatem, vel tarditatẽ. Ex quo
Picolomineus male carpit Scotũ patet Piccolomineum lib. de Elementis cap. 14. non recte carpere Scotum, debebat enim totum textum Scoti legere in responsione ad quartum principale, & tunc vidisset, quae sit germana mens Scoti. Per hoc patet responsio ad omnes obiectiones contra Aristotelem, & patet quomodo suae rationes concludant; immo (vt videtur) omnia ferè quae dicit Picolomineus ad saluandum Aristotelem in proportionibus motuum fere ex Scoto in hoc loco desumpsisse videtur.

Rationes ergo Philosophi concludũt, quod in vacuo nõ posset esse motus cum successione accidentali, scilicet, tarditate, & velocitate, vt est in motu facto in pleno, quia nõ adest proportio medij inter vacuum, & plenum, vt dictum est in illis rationibus, non tamen propter hoc cõcludunt, quod in vacuo non possit fieri motus successiuus successione essentiali, vt dictum est, quia esset proportio inter talem motum essentialem in vacuo, & motum factum in pleno, quo ad successionem essentialem, licet non quo ad accidentalem, quia & in motu facto in pleno, successio essentialis fit ex spatio quanto, & impotentia agentis, & sic ad primã
Ad 1. rationem, quae est demonstratio dicendum est ad maiorem, quod vera est de motu quo ad successionem accidentalem, non quo ad essentialem; nos autem dicimus in vacuo possibile esse solum illum motum quo ad successionem essentialem, non accidentalem. Similiter ad
Ad 2. secundam rationem dicimus, quod illud non est impossibile, quia medium vacuũ, & medium plenum possunt aequari quo ad successionem essentialem, non quo ad accidentalem. Et sic ex his patet, quod in vacuo potest fieri motus successiuus, quia essentialis successio in motu est ex spatio quanto, quod virtus finita in instanti pertransire non potest; mouens ergo posset se mouere in vacuo, & mouere in tempore, vt dictum est.

Rõnes pro- Pro hac opinione arguitur ab alijs, & huic medio fere omnes rationes innituntur. Ponamus lapis in concauo lunae, & totum spatium vsque ad centrum ponatur vacuum, non est dubium, quin ille lapis mouebitur deorsum, quia natura est grauis, & est extra suum locum, & nihil obstat, vel igitur mouebitur successiuè, & sic habeo quod volo, vel in instanti, & sic erit simul in supremo, medio, & in vltimo loco, quod est impossibile, nam vt Arist. in 6. Phys. omne mobile, quod mouetur per aliquod spatiũ, prius pertransit priores partes quam posteriores illius spatij. Praeterea, omnis successio prouenit ex distantia extremorum, at haec dist. aeque potest esse tam in spatio vacuo, quam in pleno, ergo in vacuo potest esse motus. Alij alias rationes adducunt, sed hae sunt potiores.
bantur opin.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & earum solutio. Cap. II.

PRimo Iādunus 4. Phys. q. 11. cũ Auerroe sustinet, quod in vacuo nõ sit possibilis motus localis, & arguit primò sic.
Si daretur vacuum, & in eo fieret motus localis, aut mobile existens in vacuo moueretur ad vnam partem solum, vel ad omnes simul, non est dicendum quod ad omnes simul, quia implicat, quod vnum & idẽ corpus tendat ad plures partes simul secundum idem sui; neque potest moueri ad vnam partem tantum, quia vacuum si esset, esset vniusmet dispositionis per totum, & nullã partium diuersitatem haberet, neque variatum, vt omnes concedunt, & sic quã ratione moueretur mobile ad vnam partem, eadẽ ratione moueretur ad aliam oppositã. Secundò, si in va- 1.
cuo fieret motus, sequeretur hoc impossibile, quod in vacuo aequaliter moueretur corpus graue, & leue caeteris paribus, scilicet figura & magnitudine existente eadem. Cõsequentia falsitas patet, est enim inconueniẽs, quod graue eiusdẽ figurae, & magnitudinis cũ alio leui eiusdẽ figurae, & magnitudinis aequali motu moueatur deorsũ. Cõsequentia probatur, quia ratio quod vnũ mobile eiusdẽ figurae & magnitudinis velocius moueat alio, est, quia velocius, & fortius diuidit mediũ per quod fit motus; si autem detur vacuum, mediũ 2.

illud

illud cum sit inane, non potest fortius diuidi ab vno, quam ab alio, ergo aequaliter mouebuntur. Alij verò, vt Auicenna,
4. Auic. Auer. Achillinus, & alij probant; si motus fieret in vacuo, ille motus esset in non tempore, & maximè de corpore simplici: sic enim successio, & mora in motu, prouenit ex resistentia interna mobilis, vel ex externa resistentia; sed si moueretur corpus simplex in vacuo, nullam haberet resistentiam, ergo motus in vacuo non poterit fieri in tempore, nec erit successiuus. Maior probatur: quia successio non prouenit ex mouente, quia mouens quantum est ex se, vellet quamprimum inducere terminum intentum. Confirmatur: mora in motu est propter aliquam resistentiam, quam mouens reperit, etiam motores sibi ipsi non repugnant, ergo. Confirmatur: quia videmus eandem virtutem actiuam modo mouere tardius, modo velocius, secundum quod reperit maiorem, vel minorem resistentiam; agens etiam naturale in principio paulatim, & successiuè agit, ob qualitates sibi repugnantes; sed vbi eas expulit, agit in instanti, nunc enim puncto temporis producit formam substantialem, non ergo ex mouente prouenit mora, & successio in motu. Relinquitur ergo, quod successio in motu, proueniat ex resistentia interna mobilis, vel ex resistentia externa medij, quia non potest fingi, quod proueniat ab alio. Minor verò probatur; Corpus simplex in vacuo si moueretur, non haberet resistentiam externam, quae est à medio, scilicet à densitate medij, neque haberet resistentiam internam mobilis, quia vel illa proueniret à materia, vel à forma, nō à materia, quia materia est indifferēs ad quemlibet motum; non à forma, quia illa est principium motiuum: ergo ipsa non resistet sibi in motu, quem facit; cum itaque in tali motu facto in vacuo, nulla sit resistentia, nulla quoque erit successio, & consequenter talis motus erit sine vlla mora, & in non tempore.

Zab. Hanc rationem valdè exaggerat Zabarella lib. 1. de Motu grauium, & leuium, cap. 10. & eam confirmat: quia ait internam resistentiam prouenire ab actu, vnde compositum, in quo sunt plures actus, vt est animal, si esset in vacuo, ait Zabarella ex Auerroe, moueretur motu continuò, quia adest resistentia interna; anima enim, & forma corporis sibi resistunt: sed negat elementa posse moueri in vacuo in tempore, quia ista cum sint simplicia, habent vnicum actum, & sic non possunt habere internam resistentiam. Potentia enim nulli resistit, actus verò sibi ipsi in actione quam facit non resistit, ideò in vacuo non possunt moueri, quia mouerentur in instanti. Quod confirmat exemplo illuminationis, quae fit in instanti, eo quòd non habet contrarium actū, qui lumini resistat in illuminando. Quarto sic; Si successio motus in vacuo nō prouenit ex resistentia medij, sed successio quae medio nō affertur est accidentalis, Respo. sequitur, quod corpus simplex grauius magis naturaliter, & magis velociter moueretur in vacuo, quam in pleno, quia nullum habet impedimentum, sed hoc est contra Arist. 3. de Caelo, tex. 28. vbi ait naturam vti medio tamquam instrumento, ad faciendum motum naturalem, vel violentum, & motum naturalem iuuari, atque promoueri à medio, ergo sine medio pleno non potest fieri motus neque naturalis, neque violentus. Sed notā quod haec Vera 3 (?) ratio non probat motum factum in vacuo corporis simplicis, fieri in non tempore, ad quod adducitur ab illis: sed solum probat, si quid probat, quod motus in vacuo fieri non potest: quia non habet requisita, quorum vnum est plenitudo medij secundum eos. Quintò, seque- 5.
retur, quod corpus simplex nunquam posset moueri purè naturaliter, neque tanta velocitate, quanta est aptum moueri in pleno, sed solum sic fieret in vacuo; Consequens est absurdum; quia nullum corpus simplex modò moueretur naturaliter, quoniam vacuum non datur, sed omne medium est plenum, consequentia probatur: quia naturalis velocitas corporis simplicis, semper impeditur, & retardatur à medio. Haec ratio concludit vt praecedens nunc assignata. Sextò probare 6.
etiam, quod in vacuo nullo modò possit fieri motus. Omnis motus localis dependet a motu locali Caeli, ex Aristot. 8. Phys. text. 36. & in 12. Metaph. tex. 38. sed sic

est, quod

est, quod posita vacuo auferetur motus Cælorum, ergo in vacuo nullus motus localis fieri possit. Septimo, motus localis
7. non potest fieri sine loco, neque locus potest esse sine superficie corporis continentis, vt patet ex 4. Phys. tex. 41. sed in vacuo nulla est superficies corporis continentis, quia nullum corpus, ergo in vacuo non fieri possit motus localis.

Solutio rationum adductarum. Verum rationes illæ nullius sunt momenti, & sententia Scoti est satis declarata in cap. superiori, & est exposita mens Arist. & est inefficacia harum demonstrationum in hac materia; Nam relinquitur, vt has rationes diluamus.

Ad 1. rat. Ad primam quidem rationem Themistii dico, quod mobile in vacuo moueretur ad vnam partem determinatè, scilicet ad illam ad quam moueretur à mouente, vt si mobile esset graue, moueret deorsum, quia forma grauis mobilis, moueret illud deorsum determinatè; ideo ratio assumit falsum, scilicet quod determinatio motus ad vnam partem magis, quàm ad aliam proueniat ex medio.

Ad 2. Ad secundam nego consequentiam. Ad probationem dico, quod duplex est velocitas, & tarditas in motu, vna essentialis quæ prouenit ex virtute mouentis, alia accidentalis, quæ prouenit ex medio, & sic ad propositum dico, quod mobile in vacuo licet careret velocitate, & tarditate accidentali quę prouenit à medio, haberet tamen tarditatem & velocitatem prouenientem à mouente; & nunc quia mobile graue habet mouentem fortiorem, quàm mobile leue, ideo velocius moueretur mobile graue, quàm mobile leue, licet esset in medio vacuo.

Ad 3. Ad tertium nego maiorem. Concedo enim quod successio in motu est ex resistentia, sed dico, quòd resistentia nedum prouenit ex medio, & ex mobili, sed dico, quod oritur quoque ex defectu virtutis mouentis, quia enim mouens est virtute exiguum, ideo hinc fit, quod non potest inducere statim mobile ad terminum intentum, quoniam in vacuo licet non adsit resistentia ex parte mobilis, neque ex parte medii, tamen adest resistentia ex virtute mouentis, quod quidem cum sit corporeum, & virtutis finitæ, non potest inducere mobile ab vno extremo spatii vacui ad aliud extremum spatii vacui in instanti, sed fieri necessariò in tempore. Maior itaque est falsa, quia est diminuta, & tunc quoque minor est falsa, dico enim quod in mobili est resistentia intrinseca ex parte formæ, non quia forma sibi resistat, sed quia habet virtutem limitatam, & sic non potest mouere in instanti mobile, licet nullum medium sibi resistat.

Ad rationes probantes minorem. Ad rationes probantes Minorem, ad primam dico, quod mouens vellet inducere in instanti si posset, at non potest, quia spatium est quantum ex hypothesi, & ideo necesse est quod prius sit in medio quam in fine, & dato, quod nullum aliud impedimentum adesset, adest hoc, quod est finitate & determinatæ virtutis, & sic non potest in quocumque minimo tempore mouere, sed necessariò mouet in tempore determinato. Ad secundam iã dictum est, quod resistentia quoque prouenit ex defectu virtutis mouentis. Ad confirmationem dico, quod hoc accidit, quando vltra resistentiam prouenientem ex defectu suæ virtutis adest resistentia accidentalis proueniens ex medio, tunc enim secundum quod medium est vel subtilius, vel densius, velocius, & tardius mouetur. Ad aliam confirmationem dico, quod etiam in motu locali in vacuo adest impedimentum, nempe partes spatii pertransibiles, remoto autem hoc impedimento, etiam mouens localiter duceret statim mobile ad finem intentum.

Ad confirmationem minoris. Ad confirmationem Minoris dico, quod corpus simplex non moueret se ex resistentia interna proueniente ex defectu virtutis mouentis & ex continuitate spatii, vt dictum est. Ad illam confirmationem de illuminatione, respõdeo, vt Piccolomineus, quod non est ad propositum, quia illa est actio spiritualis, non corporalis; Vel dicimus, quod illuminatio fit in instanti, quia non habet vllum impedimentum extrinsecum, at in motu locali adest impedimentum, scilicet distantia localis, qua ablata in instanti corpus fieret in loco, lux enim non defertur de loco ad locum, vt res mobilis motu locali, sed actuat corpus diaphanum sibi iunctum, quod quia est in actu in pluribus locis; in instanti etiam simul illumi-

natur

natio sit pluribus in locis.

Ad 3. Ad tertium pro intelligentia dico, quod Arist. in 3. de Cælo textu 28. ait aërem seruire motori violento, & naturali, quia aer est grauis, & leuis, grauis respectu ignis, leuis respectu terræ, & aquæ, ad ea ergo quæ mouentur deorsum inseruit motori, quia cum ipse aer quoque sit grauis, impellit, & promouet rem deorsum. Similiter inseruit mouenti dum mouet aliquid sursum: quia aer est leuis, vt dictum est, & sic promouet sua leuitate rem illam sursum, & hic re vera est sensus Aristot. vt quilibet videre potest. Ex quo patet responsio.

Ad 4. Ad quartum, nego enim consequentiam; quia medium, vt inquit in citato loco Arist. est, vel graue, vel leue, & sic vt leue, adiuuat mouentem dum mouet rem sursum, vt verò est graue, adiuuat mouentem rem deorsum, mouet vt aer, quia est leuis respectu terræ, & aquæ sua leuitate promouet rem, quæ mouetur sursum, & grauitate rem, quæ mouetur deorsum. Si autem à medio circumscriberentur grauitas, & leuitas, & remaneret solum densitas, non est dubium, quod tunc graue moueretur velocius in vacuo, quam in pleno.

Ad 5. Ad quintum patet ex dictis similiter, quia consequentia valeret si à medio circumscriberentur grauitas, & leuitas, & remaneret tantum densitas: at quia medium semper vel est graue, vel leue, ideò vbi impediret densitas, suppleret grauitas, vel leuitas medij, & sic res in medio pleno mouentur naturaliter, & sua velocitate naturali.

Ad 6. Ad sextum dico, quod hic quærimus facta hypothesi si vacuum esset, & esset virtus motiua in eo, an posset mouere in tempore, & dicimus, quod sic, vnde licet nunc re vera, Cæli motus sit causa omnium motuum, tamen facta illa Hypothesi, non esset causa omnium: quia illa virtus esset primum principium motus sui.

Ad 7. Ad septimum dico, quod si darentur vacuum vt loquimur, adhuc darentur corpora, dato enim, quod aer esset vacuum, adhuc esset terra, & ciuitas vna distaret ab alia, & sic quodcumque moueretur ab vna ciuitate ad aliam, moueretur super superficiem terræ, & transiret per vacuum, vbi esset aer. Vel dicamus, quod ad motum localem sufficit corpus verum, quod sit terminus à quo, & simul, quod sit terminus ad quem, licet enim medium sit vacuum, nihil refert, imminò hoc non esse impossibile ostendimus supponendo dari vacuum.

THEOREMA XLVII.

Locus est vltimum corporis continentis immobile primum.

Declaratio huius definitionis loci secundum mentem Scoti. Cap. 1.

HAec est definitio loci, quam ponit Arist. 4. Phys. tex. 41. Locus est vltimum corporis continentis immobile primum, cuius duas particulas declarat Scotus 2. Sent. d. 2. q. 6. respondendo ad quæstionem, prima particula est, vltimum inquit enim definitio, Locus est vltimum corporis continentis, &c. per vltimum intelligit Philosophus vltimam superficiem corporis continentis; rationem adducit Scotus, propter quam locus dicitur vltimum, & est hæc: quia nullum diuisibile, secundum illam dimensionem, secundum quam est diuisibile, potest applicari alicui immediatè, vt continens ipsum, quia non potest totum immediatè inhærere contento: sed solum inhæret contento secundum vnam partem illius dimensionis, secundum quam est diuisibile, vt vas continens aquam, non potest immediatè totum inhærere aquæ: quia vas est diuisibile secundum profunditatem in diuersas superficies, ideò vas inhæret aquæ secundum vltimam superficiem vasis, & hæc est, quæ continet aquam præcisè. Illud ergo est locus solum, quod est præcisè continens, hoc autem est vltimum corporis continentis, scilicet vltima superficies corporis continentis. Ex hoc habemus, quod præcisum continens, quod est re vera locus, est indiuisibile ratione nunc dicta; nullum autem indiuisibile de genere quantitatis per se existit sed est in aliquo diuisibili, & ideò sequitur quod illud præcisè continens, quod est locus, sit vltimum alicuius corporis continentis, subinfert autem hanc vltimitatem non esse

Quomodo sit vltimum.

de ra-

de ratione loci, sicut de ratione loci est continere per se, & ratio huius est; quia si fieri posset, quod aliud indivisibile, quod inhaeret immediate & continet locatum, vt puta illa superficies, per se maneret, & non esset vltimum alicuius diuisibilis, ipsa per se esset locus & per se contineret, & non esset vltimum alicuius corporis continentis; haec ergo ratio vltima, competit loco, non vt locus est, siue non vt continens est, sed quia tale continens per se non potest esse nisi aliquod vltimum corporis continentis. Secunda particula declaranda in definitione loci est, immobile, in cuius declaratione primò ponit opinionem D. Thomae, & illam reijcit: Secundò ponit propriam declarationem, quam nos primo loco ponemus. Dico dicit de loco quo ad hanc particulam, & primum, est, quòd locus est omnino immobilis immobilitate opposita motui locali, secundum quod etiam dicere possumus locū esse incorruptibilem, & aeternum specie, siue secundum aequivalentiam; re vera omnis locus idem numero est corruptibilis, sed specie, & per aequivalentiam potest dici incorruptibilis, & hoc secundū adducit ad declarandum quomodo locus

Nota dicatur incorruptibilis. Vbi attendum est, quod aliud est dicere, locum esse immobilem & aliud dicere, esse incorruptibilem, vnde Aristoteles ait locum esse immobilem, non tamen dicit esse incorruptibilem; Scotus ergo declarat primum, scilicet quomodo locus sit immobilis, & inquit quòd locus est immobilis motu locali, quia locus non potest moueri de loco ad locum, siue per se, siue per accidens, quia si moueretur de loco ad locum, siue per se, siue per accidens sequeretur, quod locus esset in loco per se, siue per accidēs, quorum vtrumque est inconueniens: quia tunc loco possemus assignare alium, & alium locum. Confirmatur, quia tunc etiā sequeretur, quod quiescens moueretur, vel mouens posset de loco ad locum, vt quiescens, quod implicat. Consequentia probatur, quia quod habet successiuè alium, & alium locum, mouetur localiter; sitam autem, & quiescēs in aliquo loco, si locus ille moueretur haberet alium, & alium locum successiuè, moueretur enim locus dum ipse quiescit, & sic apparet cōsequentia. Implicatio autem contradictionis in consequente est manifesta, quia quiescens, pro tanto est quiescens, quia manet in eodem loco numero, non potest ergo moueri locus per se, neque per accidens: quia tunc quiescēs vt quiescens, non quiesceret, sed moueretur, quod implicat; quòd si quis contendat locum moueri per accidens, quia videtur moueri ad motum corporis, cuius est vltimum. Respondetur ex Arist. 4. Physic. tex. 41. quòd non mouetur vt locus, quia hoc implicat, sed mouetur vt accidens illius corporis, & quod in eo, vt mouetur non est in eo, vt in loco, sed vt in vase, vt nauis in flumine. Haec ergo modò ait Scotus locū esse immobilem, quae explicatio equidem est verissima, & fortissimis nixa fundamentis, & secundum mentem Aristotelis, Ex quo apparet, Benedictum Pererium non rectè Scotum intellexisse, dum id, quod ait Scotus de incorruptibilitate, putat Scotum dixisse de immobilitate. Nunc videamus secundū, scilicet, quomodo locus sit incorruptibilis. Inquit Scotus locus idem numero absque dubio est corruptibilis, & de facto corrumpitur: quia si subiectum non manet idem, nullum accidens absolutum, vel respectiuum existens in ipso, manet idem: at clarum est, quod subiectum loci, siue superficies vltimae corrumpitur, & mouetur localiter, ergo locus ille numero corrumpitur, quia non manet eadem ratio loci in eo subiecto, quae prius erat; Neque possumus dicere, quod maneat eadem ratio loci in corpore succedēte, vt exempli gratia, aqua succedit aquae, sed eadem ratio loci numero, quae erat in priori aqua, non potest manere eadem in subsequente aqua: quia accidens non migrat de subiecto in subiectum, corrumpitur ergo locus idem numero, quomodo ergo locus est incorruptibilis? quia dicimus, quod Turris existens in aqua, quae continuo fluit, semper manet in eodem loco, & tamen locus ille ambiens turrim scilicet superficies aquae continuò mouetur, & corrumpitur, quia semper aqua fluit. Respondet Scotus quod ille locus turris non permanet idem numero re vera, quia vt probatum est, cum continuò

Pererius.

Locus incorruptibilis.

subsecutam scilicet aqua illa superficies, & locus continuo mutatur, & corrumpitur, sed tamen idem locus manet per equiualentiam, quia illi loco succedit alius locus eiusdem speciei, & quoddam inter illum locum priorem, & hunc posteriorem subsequentem [illegible] intercedit [illegible] idem esse [illegible] numero locum, & ratio huius apparentiae est, quia in [illegible] Vis diuersa [illegible] respectu ad totum vniuersum, sunt que [illegible] spatium, & quia inter hec [illegible] Vis non intercedit spatium neque habet diuersum respectum ad locum vniuersi, non potest [illegible] motus localis, & consequenter videntur eadem Vis & vnus locus numero. Die pulchrum exemplum in nominibus significatiuis, quia haec vox homo, quotiescunque proferatur [illegible] inter vna [illegible] numero & distinguitur ab hac voce, lapis, numero, cum tamen non possit eadem vox numero bis proferri, tamen quod quae sunt prolationes [illegible] voces distinctae numero, & haec vox, homo, & haec vox lapis, non tantum numero, sed etiam specie distinguuntur, & tamen quia ad finem vocis scilicet ad exprimendum conceptum, sunt idem, ideo per aequiualentiam dicuntur vna numero. Idem, & lumen, lapis, & lapis, sic loci illi licet sint diuersi numero, tamen quia sunt circa idem locatum, sunt eiusdem [illegible] & nō variat respectus spatii ad vniuersum, dicuntur vnus locus numero. Ex his apparet, quomodo verificetur dictum illud [illegible] manent in flumine continuo fluenti, manet semper in eodem loco & vniuersaliter de quacunque re, apparet etiam quomodo locus sit immobilis, & tamen est corruptibilis numero, & incorruptibilis per aequiualentiam. Alij autem omnino decipiuntur, non debite [illegible] immobilitatem ab incorruptibilitate.

Obiectiones aliorum contra dicta à Scoto, & earundem solutiones. Cap. II.

QVidam Moderni arguunt aduersus Scotum, dicit enim Scotus, quod locus est incorruptibilis per aequiualentiam, non numero, qui vero arbitrantes locum esse incorruptibilem etiam numero ita argumentantur. Primo Aristoteles 4. Physicorum, textu 42. [illegible] est vas aqua, quae continetur fluuio, [illegible] locus [illegible] aqua [illegible] si ista vera positio Scoti [illegible] Aristoteles posset [illegible] dicendo aquam fluminis [illegible] mutari quidem per se, tamen manere eundem secundum aequiualentiam, & hoc sufficeret ad [illegible] locum immobilem. Secundo, [illegible] si super [illegible] diuersis [illegible] corporum continentium aliquod locatum, non possunt aequiualere in [illegible] numero, sed in eadem specie, hic tamen quaerimus immobilitatem loci numeralem, quia [illegible] flumine, vel aere [illegible] in eodem loco continuo, licet superficies ambiens non semper sit eadem numero. Tertio si quis transeat ex vna parte aeris ad aliam, secundum Scotum diceretur esse in eodem loco, quia licet mutaret varias superficies [illegible] tamen quia illae sibi inuicem sint aequiualentes, & eadem positione [illegible] dicerentur esse in eodem loco. Cum itaque isti Moderni cogitarent non posse [illegible] locum esse immobilem, deuenerunt in hanc sententiam, quod haec conditio competat solum loco naturali, nec cuicunque loco naturali, sed solum loco naturali elementorum [illegible] sic locus est proprium, & immobilis. Ad obiectionem [illegible] in flumine. Respondetur quod est in loco eodem [illegible] quia ipsa non mutat locum, sed [illegible] ipsa [illegible] à diuerso loco. Vel aliter, locus duobus modis vsurpari potest: Vno modo pro positione, & situ, & ita [illegible] quod turris est in eodem loco, id est in eadem positione, & situ semper. Alio modo accipitur locus proprie pro superficie vltima corporis continentis, & sic turris non est in eodem loco numero, sed diuerso. Sed quod haec positio sit falsa, probatur facillime per ea quae dicit Scotus declarans definitionem loci; clarum est enim, quod Aristoteles capitulo 4. Physicorum de loco in communi, sicut loquitur de tempore, & motu in communi; dicuntur enim isti sex vltimi libri, communes libri

a. b. c. Responsio.

libris quia in illis agit de passionibus cō-
munibus corporis naturalis, secus in duo-
bus primis agit de principijs communib.
corporis naturalis, non ergo arctatur illa
translatio ad locum particularem & ad lo-
cum elementorum tantum. Praeterea, ve
vera omnis locus est immobilis, ut proba
uit Scotus, ergo immobilitas est conditio
competens universaliter loco. Ad ratio-
nes contra Scotum facile est respondere;
Ad 1. Ad primam dico, quod, ut est videre le-
gentibus textum in principio loci, Arist. du[m]
declarat locum ex similitudine ad vas:
ait enim locum esse veluti vas, sed adest
haec differentia, quod vas est mobile, lo-
cus vero immobilis, quod est in aliquo,
quod movetur, non est in eo tanquam
in loco, sed tanquam in vase, ut navigiū
in flumine, non est in flumine tanquam in
loco, quia flumen non est immobile, sed
est in flumine tanquam in vase, & haec ver-
ba vera sunt, quia re vera navis non est
in flumine tanquam in loco, quia non est
[illegible] navigium primo a flumine, sed a su-
perficie fluvij, quae potest esse immobilis,
unde subinfert, quod non vas, sed superfi-
cies ultima vasis est locus, licet ergo velit
Arist. navigium in flumine non esse in
eo tanquam in loco, tamen non negare
[illegible] est in flumine) habere aliquem
locum, quia cum sit corpus, necessario est
in aliquo loco, hic autem est superficies
fluentis aquae, & illa superficies est immo
Ad 2. bilis per aequivalentiam. Ad secundum pa
tet ex dictis enim quod locus navis idē nu-
mero non permanet, sed idem specie, qui
tamen [illegible]
Ad 3. [illegible] per aequivalentiā. Ad
tertiā similiter patet ex [illegible] dictis, quia
qui transiret ab uno Ubi ad aliud Ubi, nō
haberet eundem locum, neque numero,
neque specie, neque in ordine ad univer-
sum [illegible], sed omnino diversum, inter
quae etiam daretur spaciū; & posset fieri
motus localis. Unde illi duo loci non pos-
sunt appellari unum, & ideo non sequi-
tur [illegible] illum sic trā-
seuntem debere esse in eodem loco.

Opin. D. T. D. T. multis in locis sui [illegible] 4.
Physic. tx. 41. ponit suam opinionem quo-
modo locus sit immobilis; qui [illegible]
[illegible] Themistius [illegible],
neque intelligimus; inquit ergo, quod lo-
cus materialiter est mobilis, sed formali-
ter non, hoc declarat exemplo. navis est
in flumine, totus fluvius, ut est immobi-
lis, est locus navis: sed quia totus fluvius
respectu navis est locus communis, opor
tet reperire locum proprium navis, hic
necessario erit aliqua pars fluminis in-
quantum habet ordinem ad totum flu-
vium, ut est immobilis, volentes igitur ac-
cipere proprium locum navis in flumi-
ne, non debemus accipere locum secun-
dum aquam, quae fluit, sed secundum or-
dinem, & situm, quem habet haec aqua
fluens ad totum flumen ut est immobile,
qui quidem ordo, vel situs remanet in a-
qua succedente, & sic est immobilis, lic[et]
[illegible] aqua materialiter fluat, non ta-
men quatenus habet rationem loci fluit,
adeo quod aqua materialiter fluit, sed so-
lo ordo, & situs aquae, qui est locus forma
liter, semper manet in aqua succedente,
& sic locus est immobilis. Hoc eodem mo- Opin.
do D. Tho. ait sumendum esse locum in D. T.
corporibus mobilibus naturalibus per re-
spectum ad totum corpus sphaericum Cę-
li, quod habet unam quietem propter
immobilitatem Centri, & Polorum, nam
ordo, & situs, quem habet quodlibet cor-
pus naturale respectu Cęli, & Centri, est
eius proprius locus, videlicet illud cor-
pus, quamvis aer auferatur, [illegible],
& corrumpatur, non corrumpitur tamē
ordo ille, & situs, quem habebat respectu
Centri, & Polorum mundi, sed ille rema-
net in aere succedente silicet & hoc modo
respondet ad [illegible] illam quae fieri
posset, quia dicimus quod locus est termi-
nus, & superficies ultima continentis, sed
continens movetur, ergo locus, qui est ter-
minus continentis, movebitur quoque, re-
spondet, quod haec superficies, & termi
nus continentis, non erit locus nisi quatenus
erit terminus, & superficies illius corporis
mobilis, sed secundum ordinem, vel situm
quē habet in toto immobili. Ex quo appa
ret opinionē D. T. esse, quod licet superfi-
cies continentis corporis ut aquae, ventorum
moveatur, tamē quia situs vel ordo illius
superficiei ad universum, ut est immobile
nō movetur, sed semper manet in corpore suc-
cedente, hinc fit quod locus sit [illegible]

Hæc est germana opinio D.T. vt est videre in loco citato textu 41. 4. Phy. scotum. Hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolomineus, libro de communibus affectionibus.

Piccolominei.

Scotus autem loco citato in 2. Sent. d. 2. q. 6. in corpore, tangit hanc opinionē, & eam confutat hac vnica ratione, quia corrupto subiecto, corrumpitur quodcunque accidens ipsius, siue sit absolutum, siue respectiuum, sed superficies est accidens absolutum corporis continentis, ordo verò & situs illius superficiei respectu vniuersi, vt est immobile, est accidens respectiuum, est enim respectus quidam, ergo & ille corrumpitur: non ergo manet idem locus numero. Quod si dicat Iandelus esse eundem ordinem, & situm specie, non numero. Contra ergo similiter possemus dicere, quòd superficies est immobilis, quia licet nō maneat eadem numero, manet eadem specie, & sic frustra confugimus ad hunc situm & ordinem.

Opin. D.T. reijcitur.

Sed D.T. existimauit, quòd idem situs numero maneret semper, vndè dixit quòd licet superficiem aquæ, & aeris fluere, sed situm, & ordinem eius ad vniuersum non moueri. Et nota quod ille situs, & ordo non potest esse idem numero, licet respiciat eundem terminum etiam secundum Thomistas; quia habet varia fundamenta, scilicet varias superficies, at eadem relatio non potest fundari in diuersis fundamentis, etiam secundum ipsos, vt alias diximus; quod si dicat, vt Iandelus, quòd istæ superficies sunt termini relationum; sed primum continens, scilicet Cælum, est fundamentum. Contra, quia tunc Cælum esset locus materialiter non illa superficies, quia relatio denominat fundamentum, non terminum. Secundò contra hanc opinionem arguunt quidam Moderni validissimè quia si ratio formalis sit hic ordo & situs, locus erit de genere relatiuorum, vt patet, locus autem est ens absolutum. Tertiò, quia secundum hanc sententiam superficies non esset de essentia loci, nam ipsa ablata adhuc remaneret ratio formalis loci, quod tamen est manifestè contra ea quæ ponuntur ab Arist. in definitione, vbi superficies pro genere. Multas alias rationes habes contra hanc sententiam apud alios, quas hic adducere esset superfluum.

Nota. *Ad 2.* *Ad 3.*

Scotus in eodem loco cōfutat quandam responsionem vel opinionem quorundam aliorum, qui dicebāt locum esse vltimum nedum corporis continentis, sed vniuersi, & secundum hoc, locum esse immobilem. Hanc responsionem, vel opinionem impugnat per hoc, quia locus non potest esse vltimum totius vniuersi, nisi quia, primò est vltimum alicuius partis vniuersi, partes autem vniuersi sunt aliæ, & aliæ; ergo vltimum vniuersi est aliud & aliud, vt est vltimum illarum partium, & sic non est vnum, & idem numero vltimum, sed plura numero, & sic neque potest saluari locum esse immobilem hac via, sed est alius, & alius & variabilis, vt sunt illæ partes vniuersi.

Aliorum opin. reijcitur.

Alia est opinio Auerroistarum quorundam, qui dicunt, quòd locus est immobilis, quia non est necesse, quòd locus moueatur ad motum locati: etiam quia locus est immobilis per se, licet per accidēs possit moueri. Sed hæc opinio rectè confutatur à quibusdam Modernis, primò: quia licet non moueatur locus ad motū locati, attamen moueri potest ad motum corporis locantis, & sic non est immobilis. Insuper hoc modo vas posset dici immobile, quia non mouetur semper ad motum aquæ, vel rei locatæ, sed per se, & tamen Aristoteles ait vas esse mobile, & hac de causa non posse esse locum. Alias rationes quære apud alios. Et per hoc eadem confutatur Piccolomineus, qui loco nunc citato, etiam hanc rationem adducit pro immobilitate loci. Quo ad Auerroistas autem dicunt locum esse immobilē, quia est immobilis per se, rectè dicunt sed rationem huius non adducunt. Scotus autem eam egregiè explicauit, vt vidimus, locus enim est immobilis nedum per se, sed etiam per accidens, quia tunc locus mutaretur de loco ad locum per accidens, quod repugnat loco, tamen potest dimitti: quia quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam.

Opin. Auerroist. reijcitur. *Reijcitur Piccolomineus.*

THEO-

THEOREMA XLVIII.

Vltima Sphæra non est in loco.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Cap. 1.

SCotus in Quodlibetis q. 11. in initio apertè asserit primum Cælum, siue vltimam sphæram non esse in loco, quia non esse contradictionem, dari aliquod corpus, quod sit sine aliquo alio corpore continente. Hanc positionem probatur à Scoto alia ratione, nisi quia ex Aristot. 4. Physic. & primo Cæli, & aliàs, dicit vltra vltimam sphæram non dari aliud corpus continens, cum autem vltra vltimam sphæram non detur aliud corpus continens, neque vltima sphæra esse potest in loco, quia locus est vltimum corporis continentis. Hanc suam positionem confirmat subiiciendo rationes in oppositum, vt videbimus. At quoniam Cælum mouetur localiter, & nihil dicitur posse moueri localiter, nisi sit in loco, videtur dicendum, quod primum Cælum sit in loco. Respondet Scotus, quod primum Cælum est in loco quò ad locare, non quò ad locari, quia ipsum primum Cælum non locatur, cum neque contineatur ab aliquo, cum non habeat aliquod corpus extra se, sic non est modo in alio, licet moueatur localiter, sed mouetur secundum locare, quia nunc aliter locat corpus contentum, quàm prius locauerit, & isto modo est intelligi dictum Auerrois, 4. Physic. Comment. 43. vbi dicit Cælum esse in loco per Centrum, id est Cælum esse in loco, est locare locabile suum in loco, Cælum enim voluitur continuo circa Centrum, & sic aliter, & aliter locat Centrum; & quoniam Centrum est fixum, & est immobile, adeò primum Cælum est immobile quò ad totum, quia nunquam mutat locum quò ad totum, non ergo vltima sphæra est in loco per esse, scilicet passiuè, sed pro tanto dici potest esse in loco, quia locat alia, non quia locetur, quia ipsa non locatur; & sic licet moueatur localiter, non mouetur localiter, quia modo sit in vno loco passiuè, modo in alio, sed quia modo locat locatum hoc modo, modo alio modo, voluitur enim circa locatum, & sic aliter, & aliter locat. Hanc suam sententiam confirmat Scotus soluendo rationes, quæ contra ipsum fieri possent; primò arguit sic. 1. ra. Locare non potest poni in aliquo genere, ergo iste motus localis non pertinet ad aliquod genus Prædicamentale, & consequenter non datur. Antecedens probatur, quia non potest poni in genere Vbi, quia Vbi est circumscriptum passiuum, locare autem est circumscriptio actiua, vt patet, neque potest esse in vllo alio genere, quia tunc motus esset in aliis pluribus generibus, quàm ponat Philosophus 5. Physic. textu 18. omnis enim motus localis ab ipsis ponitur in Vbi, quod si hic motus locare non ponitur in Vbi, neque etiam poni debet in Quantitate, vel Qualitate: ergo vel ponitur in alio Prædicamento, & sic motus erit in pluribus Prædicamentis, quàm posuerit Aristot. vel in nullo genere Prædicamentali ponetur, & sic talis motus non dabitur. Secunda ratio. 2. ra. Sicut Cælum potest circulare, licet non contineatur à corpore, ita posset circulare licet non contineret corpus, & sic illa forma fluens, secundum quam est motus circulationis, posset per se esse sine respectu ad continens, & ad contentum, & sic esset mere absoluta, & tunc neque esset in loco per locare, quia nihil locaret, & tamen moueretur localiter: moueri ergo circulariter in prima sphæra non esset locare aliter, & aliter Centrum. Tertiò, probat vniuersaliter omne 3. ra. corpus necessariò esse in loco passiuè, & consequenter sphæram vltimam cum sit corpus, erit in loco passiuè sic; Quod competit generi, competit cuique eius speciei, sed esse in loco passiuè competit corpori in communi, ergo competit cuilibet speciei corporis. Maior probatur, quia corporeitas est ratio per se essendi in loco; sed contradictio est, rationem formalem esse absque eo, cuius est ratio formalis: ergo contradictio est corporeitatem esse sine esse in loco, cum corporeitas sit ratio essendi in loco. Quartò arguit specialiter de primo Cælo. 4. Illud corpus mouetur & non nisi motu locali, sed moueri localiter requirit esse in loco, quia moueri localiter, est

aliter se habere in loco quam prius, ergo primum Cælum est in loco passiuè: dicatur ergo quòd primum Cælum quiescit, quę tamquam, quod est contra Philosophum, & veritatem; non vitamus etiam instantiam: quia omne quod quiescit, in loco quiescit; ergo primum Cælum in loco erit.

Ad 1. Ad primam rationem non respondet Scotus, neque ad secundam, sed quidam alij ex discipulis Scoti in 4. Sent. d. 10. q. 1. Respondetur, & rectè ad primam: quod illud locare ponitur in Prædicamento Vbi, cum requiritur: quia Vbi ex philosopho est tantum circumscriptiuè passiuè, aduertendi si respicientes definitiones illorum generum generalissimorum, & maximè sex vltimorum, multa reperiuntur, quæ in nullo genere Prædicamentali esse, atque quod tamen est falsum: quia illa decem genera sufficienter enumerant omne ens. Dicendum est ergo, quod Vbi sicut & alia genera, non assignantur sub ratione communi, & adæquata, sicut possent assignari, sed sub ratione nimis stricta: & ideò si assignaretur ratio communis Vbi quæ sibi competit, illa includeret Vbi passiuum, & Vbi actiuum.

Ad 2. Ad secundam, dimissa responsione aliorum negamus assumptum, quia omnis motus est à medio, vel ad medium, vel circa medium, ex primo de Cælo sæpè, & motus circularis est circa medium: est ergo impossibile, quòd aliquid moueatur circulariter, nisi vertatur circa medium immobile: vel dicas, vt illi dicunt, quod admisso casu, erit ille motus circa mediū imaginarium, non reale, & hoc sufficit ad solutionem rationis; sed stante ordine naturæ talis motus est impossibilis.

Ad 3. Ad tertiam respondet ipsemet Scotus loco citato, sed responsio breuiter consistit in hoc, quod corporeitas, siuè dimensio, est ratio formalis corporis essendi in loco aptitudine, non tamen actu, vndè sequitur quidem, quòd corpus per corporeitatem, & dimensionem sit aptum esse in loco, non tamen sequitur, quod actu sit in loco; quia ad esse actu in loco, requiritur agens externum determinans ad actum, sicuti albedo est ratio formalis albo essendi simile, non tamen sequitur, quod album actu sit semper simile, sed bene aptitudine; & similiter hæc quidem est necessaria in secundo modo dicendi per se; homo est risibilis, sed hæc non est per se secundo modo, quia est purè contingens. Ita in proposito corpus est locabile in aliquo, est per se modo in secundo modo; sed hoc corpus est in loco actu, est purè contingens, non ergo est contradictio, quod sit aliquod corpus, & quod sit sine loco actu, & sic Cælum primum, est quidem locabile aptitudine, id est illi non repugnat locari, hæc enim non est potentia, & aptitudo Physica, sed Logica: sed tamen actu non est in loco, quia extra se non habet corpus.

Ad quartam respondetur, vt supra dictum est, quòd primum Cælum mouetur quo ad locare, non quo ad locari, & sic possumus dicere, quòd est in loco non passiuè, sed actiuè, vt dictum est supra. Ad 4.

Hanc eandem sententiam optimè tuetur Alexander Aphrodisęus, vt ei tribuit D. Thomas, & eandem rationem adducit, quam Scotus, nempè quia non est necesse, quòd omne corpus sit in loco, & alij quidam huic opinioni suffragantur, quia dicunt, quòd locus Cæli esse debet Cælo conueniens, & suo motui locali, motus autem localis Cæli est circa medium, & centrum, non à medio sursum vel deorsum, ideò Cælo non debet assignari locus continens, vt sit elementis, sed congruus locus suo motui, qualis est locus contentus, scilicet medium, & Centrum. Sed hæc ratio non est tuta; quia à pari cæteræ sphęræ ab vltima, essent in centro, & medio tamquam in loco, quia & illæ mouentur in orbem, & tamen Arist. dicit, illas omnes esse in loco, non quia sint in Centro, sed quia sunt in continente, & habent aliud corpus extra, à quo continentur; est ergo dicendum, quòd primum Cælum nō est in loco passiuè, vt communiter accipitur esse in loco; quia non habet aliud corpus extra se, neque per se, neque per accidens, sed potest dici esse in loco actiuè, quia locat Centrum, & alia corpora, & quiescit quo ad totum in Centro, quod fixum manet. Opin. Alexandri.

Huic opinioni etiam proximè accedit Themistius 4. Physicorum tex. 45. qui ait vltimam sphęram esse in loco ratione par- Opin. Themist.

tium

ximi orbis, quem tangit secundum superficiem concauam, qui est sphæra Saturni; ex quo ait esse in loco quo ad locare, non quo ad locari. Hanc eandem sententiam videtur sequi Auerroes, qui 4. Physic. Com. 43. dicit primum Cælum esse in loco per accidens, scilicet per Centrũ: nã Cælum est in Centro tanquam in loco per se, scilicet in corpore continente; quod enim est in loco per accidens, quod est in corpore alio, quod est in loco per se. Apparet autem, quod primum Cælum non est in centro quo ad locari, sed quo ad locare; si hoc modo sentit Auerroes, est cum Scoto, quo ad hoc; quicquid sit de eius sententia. Franciscus Piccolomineus quoque huic sententiæ acquiescit in libro de Communibus affectionibus, cap. 18. Auerroes.

[illegible] Aduersariorum, & earundem diuersa. Cap. 11.

ALij dixerunt primum Cælum esse in loco per se, passiuè, sed inter se sunt valdè discrepantes, quas tamen nolo recensere, & confutare, cum passim ab alijs adducantur; sed solum adducam opinionem D. Thomæ, quæ cæteris videtur probabilior, qui 4. Phys. lect. 43. ait primũ Cælum contineri à loco, modus positionis est hic. Supponit D. Thomas, quod vniuersum sit aggregatum ex primo Cælo, & alijs orbibus, & quattuor elementis, hæ enim sunt principales partes mundi; dicit ergo, quod vniuersum totum est in loco, sed differenter, quia orbes inferiores sunt in loco per se, quia vnus orbis est in alio, & alius in alio vsque ad primum Cælum, quod quoniam non habet Cælum superius à quo contineatur, non est in loco per se, sed est in loco ratione partium internarum tantum; habet enim prima sphæra suas partes, quæ mouentur circa sphæram Saturni, dum ipsa prima sphæra voluitur; & sic partes primi Cæli sibi inuicem succedunt, & correspondent diuersis partibus concaui Saturni, quæ est sphæra proxima vltimæ; & hoc modo dicit primum Cælum esse in loco, non per se, sed per partes internas & continuas, quas continet, quarum vna est locus respectu sequentis, & sic deinceps dum mouentur. Hanc suam sententiam D. Thomas probat: quia locus quæritur propter motum localem, vt habetur 4. Phys. tex. 32. quod ergo secundum se totum mutatur localiter, etiam secundum se totum est in loco, quia secundum se totum transit ex vno loco ad alium; sed quæ mouentur de loco ad locum secundum partem, etiam sunt in loco non secundum totum, sed secundum partes; & huiusmodi est Cælum; nam licet secundum totum immobile maneat, tamen secundum partes mutat locum, quia partes illius sphæræ sibi inuicem succedunt; & sic vna est locus respectu sequentis, quam continere videtur. Quod si quis obijciat partes Cæli non sunt in loco per se, neque per se mouentur secundum locum, quia Cælum est corpus continuum, & totum corpus continuum per se est in loco, & per se mouetur: Respondet, quod partes continui corporis, licet actu per se non sint in loco, neque moueantur in loco, tamen in potentia sunt in loco, & mouentur in loco, & hoc sufficit, quia si diuiderentur à se inuicem, essent in loco per se. Pro hac sententia est expressè Arist. 4. Phys. tex. 45. vbi apertè ait Cælum esse in loco per accidens, scilicet per partes.

Opin. D. T. — t. 32. — Resp. aduer. — t. 45.

Sed hæc opinio D. Thomæ non est sustinenda, neque enim saluat primum Cælum esse in loco passiuè, vt profitetur; quia neque partes primi Cæli continentur à sphæra Saturni, sed potius continent sphæram Saturni, & licet moueantur circa sphæram Saturni, & sibi inuicem succedant, non sibi inuicem succedunt in loco passiuè, à quo vicissim contineantur, sed ubi succedunt in locare; cum enim primũ Cælum voluitur circa sphæram Saturni, aliter, & aliter ipsam locat, non tamen locatur ab ipsa; D. Thomas autem ait, & rectè, essentialem conditionem loci esse cõtinere locatum, illæ partes primæ non cõtinentur à loco illo, sed solum continent, ergo dicendum est, quod illæ non sunt in loco per se passiuè, & consequenter neque Cælum est in loco per illas. Secundò, Refutatur.

2\. essentialis conditio loci est, quod locus distinguatur à locato, & quod sit extremum continentis, sed in partibus Cæli v-

ita non est distincta ab aliera, neque inter illas mediae superficies, quae dicantur
3. locum sequentis partis. Praeterea, aliud est esse in aliquo, vt pars in toto, & vt aliquid in loco, quia quod est in aliquo, & non est indistinctum ab illo, vt ait Aristot. textu 34. 4. Physic. illud est in illo, vt pars in toto, non vt locatum in loco, sed partes ab inuicem non sunt distinctae, ergo sunt in toto Caelo, vt partes in toto, non
4. vt corpus in loco. Quarto, est etiam impossibilis haec opinio in scripto, quia inquit D. Thomas, quod partes primi Caeli sunt in loco potentia, non actu, ergo Caelum non erit in loco actu, sed potentia; at Caelum actu mouetur localiter, ergo actu est in loco. Insuper haec potentia non est Physica, nempe, quod partes sint in loco per se in potentia, immò est impossibile, quod diuidantur, & seiungantur à toto; potentia ergo haec est solum imaginaria, adeo quod Caelum erit in loco solum per imaginationem, quod etiam est contra ipsum D. Thomam. Alias rationes vide apud alios, vt apud Pererium.

1. Ad rationes pro hac opinione, ad primam dico, quod partes primi Caeli non sunt in loco, neque mouentur localiter passiuè, sine quo ad locari, sed actiuè, scilicet, quo ad locare, vt dictum est, ideo falsa est maior.

2. Ad secundam, quae innititur authoritati Arist. & validissima videtur, quia expressè Arist. dicit primum Caelum esse in loco per accidens, quia est in loco per partes, quatenus vna continet aliam. Respondeo, quod nullum nobis deferet scopum solutionem; quae enim Arist. ibi, quod Caelum est in loco quidem per partes, quia vna pars continet aliam; sed ait tale esse in loco, esse per accidens in loco, id est impropriè, & apparenter; propriè enim locus est continens, & est quid diuersum à contento, quorum neutrum verificari potest de partibus Caeli, vt ostendimus contra D. Thomam. Re vera ergo prima sphaera nõ est in loco propriè passiuè, neque per se, neque per accidens, sed est in loco per accidens, id est apparenter quatenus scilicet mouetur in circulum, & hic motus videtur esse secundum partes, licet re vera sit secundum totum, vt diximus contra D. Thomam: neque quia illae partes non sunt seiunctae, neque apparentur seiungi ab inuicem, ideo videntur partes esse in alio, & alio in eo, & sic consequenter primum Caelum videtur esse in loco per partes, sed re vera non est in loco per partes passiuè, vt diximus, sed solum potest dici esse in secundaria. Reliquae rationes, quae fieri possunt pro hac sententia, per ea, quae dicta sunt, facilimè solui possunt.

THEOREMA XLIX.

Tempus non est quantitas realiter distincta à motu.

Opinio Scoti. Cap. 1.

Licet Scotus in 2. Sent. dist. 2. quaest. 2. & 3. videatur hac in re problematicus, tamen apertè in quarto Sentent. distinct. 48. quaestione 2. in corpore soluendo primam rationem contra opinionem Theologorum G. apertè dixit, tempus nõ esse aliam quantitatem realiter distinctam à motu, ita quod vna fundetur in alia, vt puta tempus in motu, sed ait tempus, & motum esse vnam quantitatem realiter, & solum distingui formaliter. Certum est enim, quod tempus est mensura motus octauae sphaerae, quae voluit vniuersum motu diurno, qui motus est regularissimus, & maximè vniformis; est etiam velocissimus omnium aliorum motuum, haec enim est sententia Arist. aperta in 4. Physic. text. 134. inquit ergo Scotus, quod non est imaginandum, quod tempus sit in motu Caeli, vt quantitas in alia quantitate, & adducit rationem, quia in eodem subiecto permanente, non oportet ponere duas quantitates, quarum vna sit subiectum, alia sit propria passio illius; hoc enim videtur esse maximè inconueniens; at si poneremus tempus esse quantitatem realiter diuersam à motu, sequeretur quod in Caelo prius esset motus, qui est vna quantitas, deinde in motu tanquam in subiecto esset tempus, vt eius propria passio. Inquit ergo Scotus, quod tempus nil aliud est realiter, nisi motus includens suam successionem, & vltra motum tempus realiter nil addit, sed formaliter

tempus differt à motu, quia est mensura motus; & sic formaliter differt à motu, motus enim primi Cæli est fluxus illius corporis cælestis, tempus autem est ille fluxus, vt mensurat alios motus, & etiam ipsummet motum primi Cæli; & sic secundum hanc mensuram formaliter motus ille est tempus; vnde conditiones quæ requiruntur ad mensuram fundamentaliter sunt in motu primi Cæli, quæ sunt vniformitas, siue regularitas motus illius primi Cæli, & velocitas: nam de ratione mensuræ duo sunt, scilicet certitudo mensuræ, debet enim quantitas, & numerus mensuræ esse certus, inuariabilis, & notus, & sic cum inter motus locales motus Cæli cum sit regularis, & vniformis, & notissimus apud omnes gentes, necesse est quòd motus localis Cælorum sit mensura aliorum motuum: inter motus autem Cælorum præsertim motus primi mobilis habet has conditiones: ergo motus primi mobilis erit mensura aliorum. Secundò, de ratione mensuræ est, quòd sit primum omnium illorum, quæ sunt in illo genere, vt inquit Aristoteles in 4. Physicorum textu 133. & quòd sit æquabile ab alijs illius generis; ita quòd cum quid fuerit æquale illi, siue æquatum alia illius generis illi primo cognoscantur numerus, & mensura illorum: modo circulatio, & motus primi Cæli est primus omnium motuum aliorum orbium, & est minimus, & est velocior; ita quòd alij motus possunt illi æquari, & commensurari, & ex hac æqualitate potest cognosci numerus, & quantitas illorum motuum, sicuti ex æquatione panni ad vlnam, cognoscitur quantitas panni. Cum ergo id, quod est primum, & æquabile, & summè notum in aliquo genere, sit mensura eorum, quæ sunt in illo genere, iure motus primi Cæli cum sit primus in genere motus localis, & sit summè notus, quia est vniformis, & sit minimus, quia æquabilis, certum est, quod est mensura omnium aliorum motuum, & consequenter fundamentaliter ille motus habet rationes, & conditiones mensuræ, & sic iure ille motus stabit pro tempore: patet ergo, quod tempus nil aliud est realiter, nisi motus primi Cæli, formaliter verò ille motus non est tempus, quia sic motus sic absolutè consideratus, secundum suam rationem formalem, siue ratione mensuræ non est tempus, quia tempus formaliter dicit mensuram, sed ille motus primi Cæli consideratus, vt est mensura aliorum motuum, propter conditiones quas habet, vt diximus, est tempus, tempus ergo est primus motus realiter, formaliter est diuersum; hæc absque dubio est mens Scoti, quæ est maximè conformis doctrinæ Arist. in 4. Physicorum in fine, textu 133. Sed hic est obiectio quia si tempus est primus motus, siue motus primi Cæli quo- Obiectio. modo mensurabitur motus ille primi Cæli? Respondet Scotus in 2. Sententiarum dist. 2. quæst. 3. B. ex Arist. 4. Physicorum textu 124. vbi dicit, tempus posse mensurare se, non quidem primò, sed determinando partem vnam motus, quæ postea cum nota est, est nata mensurare totum; sicut enim solemus longitudinem aliquam vt pannum mensurare cubito, vel vlna, quæ est longitudo determinata, & nota, sic possumus mensurare tempus, scilicet primum motum determinando aliquam partem illius motus, & postea per ipsam mensurare illum totum motum primi Cæli, quod est tempus. Pro hac opi- 1. ra. nione, quæ est Alexandri, Themistij, Græcorum, & etiam Zimaræ in Contradictionibus super 4. Physic. arguitur multipliciter, & primo sic Arist. postquam in 4. Physic. tex. 101. definiendo tempus, dicit tempus esse numerum motus, & quietis, se declarauit de quo numero intelligeret, dicens, quod intelligit de numero numerato, ideo quod vult, quòd tempus sit numerus numeratus: at numerus numeratus est motus, cum inquit ibi, quòd tempus est numerus motus, ergo motus est res numerata: sed res numerata est numerus numeratus, ergo dum dicit tempus esse numerum numeratum, est ac si dicat tempus esse motum. Secundò, si tem- 2. pus esset quid distinctum à motu, esset etiam notius motu, quia mensura debet esse notior mensurato, nisi enim cognoscamus quantitatem vlnæ, non poterimus per eam mensurare pannum, at tempus non est notius, imò omninò est oppositum, quia tempus cognoscitur per motum, vt patet ex ijs quæ dicit Arist. in 4. Phys. tex. 97. de illis, qui in Sardo dormire fabulabantur, & non-

quòd

quod nullum motum perspexerunt dormientes, nullum tempus praeterijsse existimabant, & tamen quingenti anni, vt dicunt, iam praeterierant, ergo signum est, quod tempus cognoscitur ex priori & posteriori in motu, igitur tempus non potest esse mensura distincta realiter à motu. Alias rationes habes apud alios: sed haec opinio est ita conformis menti Aristotelis, vt suprà in hoc capite hanc sententiam aperiendo demonstrauimus, quod non eget alijs rationibus, ideo alterum opinionem, & rationes in oppositum videamus.

Rationes contra determinatam opinionem. Cap. II.

SCotus 2. Sententiarum, distin. 2. quaestione 2. videtur problematicus hac in re, loquitur enim dubitatiuè, & inquit, si tempus differt à motu, & quaestione 3. eiusdem distinct. post II. similiter videtur problematicus esse, & videtur magis declinare ad partem affirmatiuam, quàm ad negatiuam: adducit enim rationem, qua probat tempus esse distinctum à motu, quae videtur efficacissima pro opposita autem parte nihil dicit; ratio est haec.

1, 2. Illae quantitates sunt eaedem realiter, in quibus partes eiusdem proportionis, & quantitatis sunt aequales in vtraque quantitate secundum numerum, & secundum magnitudinem; cum autem partes eiusdem proportionis, & quantitatis non sunt aequales in numero, & magnitudine in vtraque quantitate, clarum est, quod illae quantitates non sunt eaedem realiter haec est Maior, Minor est haec, sed partes eiusdem proportionis in motu non sunt aequales in numero, & magnitudine cum partibus eiusdem proportionis in tempore, ergo tempus, & motus non sunt eadē quantitas realis, sed diuersa. Maior propositio ex se vera videtur, non enim videtur intelligibile, quod quantitates in quibus partes eiusdem proportionis nō sunt aequales in numero, neque in magnitudine, sint vna quantitas, quia in eadem quātitate partes eiusdem proportionis non sunt diuersae, sed eaedem. Minor verò probatur, si enim eisdem partibus temporis possunt esse plures partes motus, aequales prioribus partibus temporis, vel tot inaequales: exempli gratia, sit virtus mouens aliquod mobile velocius in duplo altera virtute mouente idem mobile, vt puta Socrates moueat lapidem per milliarium in vna hora, Angelus verò ponatur mouere in dimidia hora eundem lapidem per milliarium, pono enim, quod Angelus habeat velociorem virtutem in duplo Socrate, tunc omnes partes magnitudinis, quae sunt in motu tardiori, sunt etiam in motu velociori, mouens enim velocius, non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis, sed successiuè alteram post alteram, ergo tot, & tantae sunt partes in motu tardiori, quot, & quantae in motu velociori, nō potest autem idem tempus, & habens easdem partes, esse cū hoc motu, & cum illo, vt patet in exemplo adducto, prius enim motus fiet in hora, alius in dimidia, & hoc est necessarium, si alterum mouens sit velocius mouens in duplo, ergo partes eiusdem proportionis illius temporis, vt puta horae, non possunt esse eaedem partibus velocioris motus, neque partibus tardioris motus, quia illae sunt inaequales, vt apparet in exemplo, & consequenter tempus illud totum non est idem illis motibus secundum totum, neque secundum partes & sic tempus erit quantitas diuersa à motu.

Pro hac eadem opinione arguitur aliquis ita. Motus non est vnus in omni loco, sed tempus est vnum in omni loco, ergo tempus non est motus; Maior patet: quia sicut sunt diuersa Vbi, & diuersi motus, ergo & diuersi motus. Minor verò est euidens: quia omnes motus eodem tempore mensurantur, vt fatentur 2.
omnes. Tertia ratio desumitur ex Aristotele, 4. Physicorum. 96. vbi sic arguit: Omnis motus, vel est velocior, vel tardior 3.
alio motu, sed tempus nō est tardius, neque velocius, ergo motus non est tempus. Maior patet experientia. Minor probatur: quia velox, & tardum determinantur tempore, nam velox est, quod in pauco tempore multum mouetur, & tardum est, quod in multo tempore parum mouetur, sed tempus non determinatur tem-

pore.

4. pore. Alij ita arguunt, mensura differt à mensurato, sed tempus est mensura, motus est mensuratum, ergo tempus differt
5. à motu. Quinto Arist. 4. Phys. reprehendit eos, qui dicebant motum Cęli esse tempus, vel alium quemlibet motum, & statuit tempus non esse motum, sed tamen non esse sine motu, quia est passio, vt ait
6. Philosophus idem 12. Metaph. Sexto. Cũ definit Aristoteles tempus 4. Phys. dicit, quod tempus est numerus motus, ibi accipitur numerus æquiuocè ad eo quod est sensus, quod tempus est numerus, quo numeramus motum, & hoc probatur, quia postquam Aristot. assignauit definitionẽ motus; probat tempus esse numerũ motus, sic. Id quo mensuratur plus, & minus, est numerus, sed tempore mensurat maiorem, & minorem motum, ergo tempus est numerus. Hęc probatio vim habet, si numerus accipiatur actiuè, non autem si accipiatur passiuè, ut si tempus est numerus mensuratus, non erit motum, quia motus est numerus numeratus, siue numerus passiue; motus enim est ille, qui numeratur.

Verùm quæ in mente Scoti iam suprà attendimus, & licet videatur problematicum, tamen vt diximus in 4. Sent. aperte se determinat, vnde soluendæ sunt rationes suprà adductæ.

Ad 1. Ad primam, quæ est Scoti, patet responsio ex determinatione facta in capite precedenti; nam dictum est, quod tempus est motus realiter primi Cæli, ideò differt realiter à quocunque alio motu particulari, & sic concedimus totam rationem; sed ratio concludit quod tempus non est eadem quantitas numero cum motibus particularibus; & hoc non concedimus, quia vt dictum est, tempus est motus primi Cæli: at motus primi Cæli est quantitas diuersa numero ab omnibus alijs motibus particularibus, vt dictum est, & hoc concludit ratio; sed non propter hoc sequitur, quod tempus sit quantitas diuersa à motu in communi, vel à quocunque motu particulari, vt à motu primi Cæli, vt intendunt Aduersarij.

Ad 2. Ad secundam rationem similiter respondetur, quod concludit motus particulares esse diuersas quantitates à tempore. & hoc concedimus, sed non concludit, quòd tempus sit quantitas diuersa à quolibet motu particulari, quia non probat quòd tempus sit quantitas diuersa à motu primi Cęli, tempus enim est vnum numero apud omnes, quia motus primi Cęli est vnus apud omnes; sed alij motus particulares sunt diuersi, quia sunt circa mobilia diuersa numero; licet ergo tempus sit vnum numero apud omnes, & motus sint plures, non tamen sequitur, quòd tempus non sit motus.

Ad tertiam dico, quòd concludit tempus esse quid distinctum à motu formaliter, non materialiter, nam motus primi Cæli, vt motus, dicitur velocissimus, tamen vt est mensura motuum aliorum tempus non dicitur velox, neque tardum, tempus ergo duobus modis considerari potest materialiter, vel formaliter, vera est minor accipiendo tempus formaliter, non materialiter. Ad 3.

Ad quartam Respondetur, quòd sufficit si mensura distinguatur à mensurato formaliter, non materialiter, quomodo concedimus in proposito vel concedere possumus totum argumentum; dicimus enim tempus, scilicet motum primi Cæli differre numero ab omnibus alijs motibus, & sic mensura differt à mensurato realiter; quomodo autem tempus possit seipsum mensurare, iam dictum est, & tunc non est necesse, quòd mensura realiter distinguatur à mensurato, sed formaliter. Ad 4.

Ad quintam respondeo, quod licet Arist. 4. Phys. tex. 95. reprehendat eos, qui dicebant motum esse tempus; tamen in calce illius libri tex. 131. eos veritati accessisse probauimus fatetur, vbi apertè declarauit naturam temporis; eos autem reprehendit superius, quia non declarabant intentum: exactè tempus, & rationem formalem temporis; non sufficit enim dicere, tempus esse motum, sed oportebat declarare quomodo, & qualis sit motus, & per hoc illos reprehendit. Ad 5.

Ad sextam dicet, quod ibi se declarat Arist. quod intelligit tempus esse numerum numeratum. Ad rationem Arist. dico, quod accipit ibi tempus pro formali; & sic ei competit mensurare, & esse quo mensu-

[illegible], tamen materialiter nō est quod diuersum à motu.

THEOREMA L.

Quies, & substantię rerum generabilium, & corruptibilium mensurantur tempore.

Opinio Scoti cū suis fundamentis [illegible].

SCotus 2. Sent. dist. 2. q. 4. in corpore & ad Assolutionem primam obiectionem docet apertè quietem mensurari tempore, & etiam declarat modum, quo mensuratur tempore, & ne Theologica misceamus humanis, & Philosophicis, pertereo ea quę dicit ibi de æuo, & qua mensura, & æternitate alia Deo dante in Theologia differam. Statuit ergo in primis Scotus, quod omnia, quæ actu mutantur, vel sunt mutabilia, mensurantur tempore, & licet aliam opinionem adducat, quæ asserit, quod æuo mensurantur omnia, quæ actu non mutantur, licet sint mutabilia, & variabilia, tamen magis primam opinionem commendat, scilicet quod non æuo, sed tempore mensurantur omnia variabilia, licet actu non mutentur, neque varientur. Hanc ad propositum nostrum ait Scotus, quando forma, quæ est apta nata fluere, & moueri actu, quiescit, quies illa non potest mensurari alia mensura nisi tempore, quia est ex hypothesi tempore mensuratur forma, nedum fluens, sed quæ est nata fluere: sic autem est forma dum actu quiescit.

Adducit aliam rationem ex Aristot. 5. Phys. tex. 52. & 53. vbi asserit, quod quies est priuatio motus, modo priuatio mensuratur suo habitu semper, tantum enim malum est cæcitas in oculo apto nato ad videndum in determinato tempore, quantum bonum est visio, & sic mensura, qua habitus mensuratur, eadem mensuratur priuatio, licet secundariò, & quodammodo per accidens: at habitus oppositus quieti est motus, hic autem mensuratur tempore: ergo quies mensuratur tempore. Declarat autem hoc per exemplum de vacuo: nam si daretur vacuum in aliqua domo, maior esset distantia mei ad vnum parietem, quam ad alium, sicut est tum si esset aer, & etiam inter me, & illum parietem, quam inter me, & alium, vnde tunc diceretur vacuum esse tantum quantum corpus illud, quod esset in incorpore in vacuo, si vacuum non esset. Ita in proposito, tanta est quies, siue priuatio successionis in forma, quæ est apta moueri, quanta esset successio, & motus partium illius formæ si moueretur. Hanc eandem sententiam repetit, & confirmat in eadem dist. quæst. 3. in corpore quæstionis, vbi asserit, quod si quiesceret Cœlum, quies eius mensuraretur tempore illo, quo motus primus mensuraretur, si esset positiuè, & actualiter. Et hæc opinio est Aristot. 5. Phys. tex. 128. quando enim ibi dicit Philosophus, quod quies mensuratur per accidens tempore, hoc idem videtur innuere, quod Scotus dicit, habitus enim quietis est motus, & hic primò mensuratur tempore; & quia priuatio mensuratur mensura, qua habitus sibi oppositus, etiam consequenter per accidens dicitur quies mensurari tempore; possumus tamen dicere, quod quies etiam per se mensuratur tempore, accipiendo per se pro eo quod competit alicui secundum propriam naturam, sic enim quies mensuratur per se tempore, quia naturæ quietis non competit alia mensura, quam tempus, licet ei primò non competat, sed suo habitui, nempè motui. Eodem in loco disputat Scotus, qua mensura mensuraretur substantia rerum generabiliū, & corruptibilium, & inquit, quod per se mensuratur æuo, per accidens verò tempore, quatenus scilicet eam consequitur quantitas naturalis, hoc autem dicit ibi Scotus loquendo secundum veritatem, & Theologicè, non autem secundum mentem Aristotelis, Arist. enim non distinxit inter æuum, & æternitatem, vt patet in primo de Cœlo post tex. 100. vbi ostendit Intelligentias esse entia carentia loco, tempore, & alijs passionibus corporis, cum sint incorporeæ, & mensurari æuo, & æternitate, vbi pro eodem videtur accipere æuum, & æternitatem, res verò generabiles, & corruptibiles dixit Arist. mensurari tempore, & ratio eius fuit: quia non seiunxit motum à substantia earum: si enim seiunxisset motum à substantia earum, & reliquisset mensuram æui, quomo-

do dill–

do distinguitur ab aeternitate, non dixisset substantiã mensurari tempore: sed quia accepit cõiunctim substantiam generabilem, & quantitatem consequentẽ ipsam, quae est motus, ideò dixit substantias generabiles, & corruptibiles mensurari tempore; & hoc quoque sensit Scotus, vt expositum est; quare Petrus non rectè intellexit Scotum; de qua re alias in Theologia fusius disseremus Deo dante: haec enim conclusio substantia generabilis per se mensuratur aeuo, non est Aristotelica, sed Theologica, quia secundum Aristotelem mensuratur tempore.

THEOREMA LI.

Idem nunc secundum substantiam nõ permanet idem in toto tempore. Cap. vnicũ.

HAnc difficultatem exactè pertractat Scotus 2. Sent. dist. 2. quaest. 2. C. & probat multis rationibus ad mentẽ Philosophi, quod idem nunc, non permanet idem secundum substantiam in toto
1. t. tempore. Prima ratio sumitur ex Philosopho 4. Phys. textu 104. etenim in loco Philosophus, vt etiam Vicomercatus in sua expositione super illum textum tangit, comparat nunc, ad mobile, sicut enim mobile, siue id, quod fertur in motu maximè notũ est, & eo cognoscimus prius, & posterius in motu, ita, per nunc, tamquam per partem temporis notissimam, cognoscimus prius, & posterius in tempore, haec ait Arist. loco citato. Subinfert Scotus, sed nõ cognoscimus prius, & posterius in motu per mobile acceptum secundum substantiam, sed per mobile quatenus est sub alia, & alia mutatione; ergo neque cognoscimus prius, & posterius in tempore per nunc idem secundum substantiam, sed per nunc aliud, & aliud, secundum substantiam. Assumptum probatur; quia si accipiatur mobile secundum substantiam, non cognoscitur eo prius, & posterius in motu, sed solum quatenus mobile est sub mutatione alia, & alia, indicat nobis
2. t. prius, & posterius in motu. Secunda ratio ad idem desumitur ex textu 105. eiusdem quarti Phys. loquendo enim de tem-pris proprietate nunc, ait Philosophum, quod sicuti motus localis non potest esse sine mobili, & è conuerso: ita neque tempus potest esse sine nunc, neque nunc sine tempore, & subinfert Philosophus, quod sicut se habet mobile ad motum, ita nunc ad tempus, sicuti mobile, & latio sunt simul, sic etiam nunc & tempus sunt simul: Haec Aristot. Tũc Scotus subinfert, sed mobile in toto motu est alterum, & alterum, quia semper mutatur, ergo & nunc in toto motu semper est alterum, & alterum. Tertia ratio efficacis- 3. t.
sima est: Arist. 6. Phys. textu 89. probat, quod indiuisibile nõ potest moueri, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus; ergo si nunc idem in toto tempore manet idem secundum substantiam, sequitur, quod idem nunc fluat secundum diuersa esse, quae etiam sunt indiuisibilia, & sic totus fluxus eius componeretur ex indiuisibilibus: quod est contra Philosophum in praedicto loco, vt dictum est. Quartò, ad hanc eandem con- 4. t.
clusionem adducit duas rationes Philosophi, quarum altera sumitur ex 4. Phys. tex. 92. illa sunt simul quae sunt in eodem indiuisibili, ergo si nunc, est idem secundum substantiam in toto tempore, ergo omnia sunt aequè praesentia, & simul, tam ea, quae sunt nunc, quã ea, quae in millesimo anno. Alia ratio eiusdem Philosophi 5. t.
habetur in eodẽ 4. Phys. tex. 91. si nunc sit aliquod diuersum à mobili, & sit aliquid indiuisibile de genere quantitatis vti cõmuniter conceditur, necessariò erit alicuius continui terminus, vel alicuius discreti pars; non potest esse pars discreti: ergo dabitur tempus discretum, quod Philosophus non concessit; secundum enim ipsum tẽpus est quantitas cõtinua; si vero est terminus cõtinui, ergo opus est, quod sit aliud, & aliud secundum substantiã, scilicet quod terminet aliam, & aliã partẽ continui temporis, quia est impossibile, quod idẽ nunc secundum substantiam sit principium alicuius quantitatis, & eiusdem terminus. Quod si quis responderet huic rationi, quod idẽ nunc secundũ substantiã terminat secundum diuersa esse, multipliciter hanc responsionem tollit Scotus, vbi sup. & praecipuè, quia non est intelligi-

insensibile, quod ipsum nunc mutetur ad diuersa esse, & tamen non mutetur secundum substantiam. Praeterea hoc vnum nunc secundum substantiam, aut idem est secundum substantiam in quolibet mobili, aut praecise in vno, non in quolibet; quia nunc vnum eodem numero esse in pluribus subiectis diuersis; neque est in vno mobili praecise, vt patet, quia non assignaretur illud mobile solum.

Obie-ctio. Sed contra hanc sententiam videtur esse Aristoteles textu 4. Phy. tex. 104. vbi soluens quaestionem, an nunc sit idem in toto tempore, videtur dicere, quod est vnum, & idem secundum substantiam; sed ad hoc respondet Scotus, quod Philosophus

Solu. ibi intelligit nostram concludere, quod quodlibet nunc est vnum & idem secundum substantiam; tamen consideratum in ordine ad praeteritum, & futurum, est diuersum, quia est principium futuri, & finis praeteriti; & sic quodlibet nunc est vnum idem re, & substantia, diuersum ratione; non vult autem dicere, quod idem numero nunc permaneat in toto tempore, quia hoc esse falsum patet ex dictis; & etiam, quia tempus est quantitas continua, & successiua, & sic habet partem post

Dub. partem. Sed hoc non videtur soluere difficultatem, quia licet quodlibet nunc sit idem secundum substantiam, diuersum ratione, adhuc remanet, quomodo respondendum sit ad quaestionem propositam a Philosopho, an idem nunc permaneat in toto tempore.

Resp. Respondet Scotus, quod Arist. hanc difficultatem nunquam expresse soluit, sicut neque illam, an tempus sit vnum; sed multa dicit ex quibus illa solui possunt. Inquit ergo Scotus, quod sicut mobile secundum se, & vt quoddam nunc est idem secundum substantiam, sed comparatum ad se, sed aliud, & aliud secundum esse, id est secundum quod reperitur sub alio, & alio tempore; ita nunc secundum se est idem, sed comparatum ad praeteritum, & ad futurum, est aliud & aliud subiecto; sed non est tanta identitas nunc in toto tempore, quanta est in mobili, vt comparatur ad vnum mobile, & hoc per se patet, ideo in toto tempore est aliud, & aliud nunc, secundum substantiam; & certe hoc modo debet intelligi Philosophus, neque enim vult dicere, quod idem nunc numero permaneat modo indiuisibile; modo illud, quia sicut quatenus accipitur de subiecto in subiectum, sed pro tanto dicitur esse idem nunc secundum substantiam, quia vnum nunc non separatur ab altero nunc sed est illi continuum, quia tempus est quantitas continua, vnde imaginamur contingere in tempore, vt imaginantur Mathematici, dum protrahunt lineam, fingunt enim lineam fieri ex fluxu puncti, in qua generatione lineae manet semper idem punctum, hoc etiam modo videtur contingere in tempore, sed non est ita, sed semper est aliud, & aliud nunc, non tamen [illegible] continuum, neque separatum ab altero [illegible], & ideo Arist. dicit manere idem nunc secundum substantiam, sic diuersum secundum esse, & hanc solutionem [illegible] Simplicius, qui dicit non manere idem nunc numero in toto tempore [illegible] est vera, vt intelligitur ex dictis [illegible] apud Aristotelem [illegible] 104. [illegible] verba aliquam [illegible].

THEOREMA LII.

Omne successiuum componitur ex semper diuisibilibus, & consequenter est continuum.

Rationes Scoti pro sua opinione. Cap. I.

HAnc propositionem diffuse tractat Scotus 2. Sent. dist. 2. q. 9. soluens secundum argumentum principale, quia in eo est adeo difficultas, [illegible] vt egeat multo studio & patientia. Primo enim arguendo ad oppositum, in secundo argumento principali multis rationibus ostendit, quod motum successiuum est continuum, quia componitur ex indiuisibilibus. & maxime ad soluendum hoc secundum argumentum principale, praesupponit, quod successiuum non componitur ex indiuisibilibus, & minime [illegible] dicendo soluere rationes in oppositum adductas illo secundo argumento ab [illegible] locis, sed secundum [illegible] quod a [illegible] initio [illegible] & praedicta,

quod

quod [illegible] linea non componitur ex indiuisibilibus [illegible] & durat vsque ad [illegible] verba. [ad primum dicitur, quod licet possibile sit [illegible] [illegible] omne [illegible] [illegible].] [illegible] post [illegible] hoc [illegible] [illegible] [Ad tertium principale dico.] [illegible] in continuum; sed [illegible] sunt, quia digreditur, & loquitur de minimo naturali, & de minimo motuali, & indiuisibili, quae omnia [illegible] sunt. Nos breuibus agemus, [illegible] veritatem aperientes; qui disputationem [illegible] videre, legat Scotum [illegible] [illegible] [illegible] hec nostra breuis explicatio; quod ergo successiuum non componatur ex indiuisibilibus, probat [illegible] rationibus; primo [illegible] ex
2. 16. Aristotele 6. Phys. tex. 23. [illegible] Aristot. hanc propositionem [illegible] rationibus [illegible], sed [illegible] demonstratione [illegible] quae est [illegible] vt impossibile, si successiuum, vt tempus, [illegible] componitur ex Atomis, siue ex indiuisibilibus, [illegible] quod aliud indiuisibile diuidatur. probatur [illegible] consequentia sic; primo supponit, quod [illegible], & tardius in omni tempore [illegible], & quod id quod velocius est, maius spatium transire possit, quam id, quod est tardius in tempore aequali: quae omnia [illegible] vera supra [illegible]; nunc etiam ex his supponit, quod in quacunque proportione possit accipi motus velocior quolibet motu dato; & consequenter si detur aliquis motus, qui mensuratur tribus instantibus, erit accipere motum velociorem in [illegible] duplo, qui mensurabitur instanti & dimidio; [illegible] quod [illegible] instans, quod ponitur indiuisibile, diuidetur; cum ergo hoc sit [illegible] non est dicendum, quod successiuum, vt tempus, componatur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus.
2. 16. Adducit aliam rationem, quod est permanens, est continuum, ergo & successiuum, probatur consequentia. Sed pro intelligentia probationis notandum est, quod supponit Scotus id, quod habet Arist. 6. Phys. tex. 3. & [illegible]: quod continuum non potest constare ex indiuisibilibus quia partes continui [illegible], necesse est quod habeant duo extrema, quorum vnum tangat extremum antecedentis, alterum extremum, subsequentis ex quo [illegible] [illegible] continuo [illegible] [illegible] [illegible]. Hoc supposito, [illegible] probat consequentiam sic: si in motu, qui est de genere successiuorum, [illegible] ex indiuisibilibus, vel hec indiuisibilia [illegible] sunt immediata, vel mediata, vtrumque est absurdum, ergo motus non constat ex indiuisibilibus; probatur absurditas; si in motu illa indiuisibilia sint immediata, quaero de mobili, & ipso Vbi, quod mobile habet in illo instanti immediato, vel inter [illegible] Vbi & [illegible] alterius Vbi, est medium, vel non, si non est medium, ergo [illegible] Vbi [illegible] immediatum [illegible] alterius Vbi. & [illegible] instans in quo mobile est in illo Vbi, habet [illegible] per quod est [illegible] alteri instanti, ergo in isto instanti erunt duae partes, per quarum vnam tangit vnum instans antecedens, & per alteram aliud instans sequens. sicut quodlibet Vbi in magnitudine locali habet duas partes, vt dictum est in suppositis, & consequenter, quod haec instantia non erunt indiuisibilia. & successiuum non constabit ex indiuisibilibus; si vero inter illa duo Vbi sit medium, quaero in quo tempore sit [illegible] illud mobile in illo medio; [illegible] est dicendum, quod sit in altero instanti illorum duorum, quae respondent illis duobus Vbi, quia sicut non est in illis duobus Vbi, ita neque in instantibus respondentibus illis duobus Vbi, ergo erit in aliquo medio inter illa duo instantia, ergo illa duo instantia non erunt immediata. & sic motus non componitur ex indiuisibilibus indiuisibilibus, sed ex partibus diuisibilibus. Haec est probatio Scoti. Sed vltra hanc rationem ista consequentia similiter, quod si permanens est continuum, successiuum quoque est continuum probatur etiam ab Arist. 6. Physicorum [illegible], vbi textu 4. habet haec verba. [Eiusdem rationis est, lineam, & magnitudinem & tempus componi ex indiuisibilibus vel non.] [illegible] etiam probatur ab Arist. eod. 6. [illegible]. Scotus tamen

men illud probat per duas propositiones Geometricas, quas propter obscuritatem, & prolixitatem omitto.

Rationes in oppositum, & earundem solutio. Cap. II.

ADuersus hanc veritatem multipliciter arguit Scotus loco citato secundo argumento principali. 1. ra. Primo sic, successiuum diuiditur in indiuisibilia, ergo componitur ex indiuisibilibus, consequentia patet. Antecedens probatur. Possibile est successiuum diuidi in omnia in quae est diuisibile ergo possibile est ipsum esse diuisum in omnia in quae est diuisibile, sed hac possibili si ponatur in esse, sequetur, ergo est diuisum in indiuisibilia, quia si non, ergo non est diuisum in omnia in quae est diuisibile. 2. ra. Secundo probat idem antecedens, quia successiui nihil est actu nisi indiuisibile, hoc probatur, quia si aliquid diuisibile successiui existeret, successiuum simul esset, & non esset successiuum, quoquo pacto enim permanenti modo illud indiuisibile transit raptim, tunc quaero quid illi succedit? si aliquid indiuisibile, habeo propositum, quia tunc continuum componitur ex indiuisibilibus; si vero succedit diuisibile, tunc successiuum actu non est, quia iam dictum est, tunc successiuum actu esse solum, cum eius indiuisibile existit. Secunda ratio principalis, successiuum componitur ex minimis, ergo non est continuum. Consequentia probatur, quia minimum quo non est minus, non habet partem, ex qua sit, & sic est minimum, nec quantum: at non quantum, non potest continuari non quanto, ergo minimum non potest continuari, & sic constans ex minimis, non est continuum. Antecedens verò probatur auctoritate Philosophi 1. Physicorum, tex. 38. vbi arguendo contra Anaxagoram, suae rationes videntur niti hoc fundamento, quod datur minimum naturale, vt minima caro, vel minimus ignis: ergo si datur permanens minimum, debet quoque dari minimum successiuum, scilicet minimum tempus, minimus motus, & sic motus debet componi ex illis, & diuidi in illa. Item 2. de Anima, tex. 41. ait Philosophus, quod omnium natura constantium determinata est ratio magnitudinis, & augmenti, ergo determinandum est ad minimum vniuersaliter non solum naturalia sunt permanentia, sed etiam successiua, ergo habent determinatam paruitatem, & magnitudinem. Item in de sensu, & sensato, c. 7. in illa prima dubitatione, videtur velle, quod passiones naturales non sint diuisibiles in infinitum, & videtur probare per hoc, quia tunc videretur sensus posse intendi in infinitum, quia ad percipiendum minimum indiuisibile requiritur acutior sensus in infinitum. Rationem etiam probant idem antecedens; 3. ra. primo sic, datur prima pars motus, ergo datur minima, consequentia probatur, quia si qualibet pars haberet partem minorem sic, aliquid fuisset prius aliquo sui in infinitum; processus in infinitum non datur, ergo standum est ad aliquam partem minimam, quae est illa prima pars motus. Antecedens probatur auctoritate Philosophi octauo Physicorum textu 23. vbi Philosophus dicit, non enim si partibile in infinitum est, quod alteratur propter hoc, & alteratio, sed velox fit, sicut glaciationes densatio. Ecce, quod ait alterationem non esse partibilem in infinitum, sed fieri velociter, ergo in illa potest reperiri prima pars motus illius, qui dicitur alteratio; & quamuis videatur hoc repugnare, quod prius dixit in sexto, exemplum quod ante omne motum, est motum esse, & ante omne mutatum esse est moueri. Respondet Auerroes, quod illud in sexto intelligatur de motu in quantum est continuus, esse diuisibilis, hic autem intelligitur de motu in quantum est actu productus, & generatus, quod confirmat exemplo de guttis plumbi, quae cadentes non cauant quaelibet gutta partem lapidis, sed vltima gutta cauat lapidem; ecce quod motus ille simul totus est. Sed nota, quod Auerroes pro velociter habet subito, ideo putat, quod motus fiat in instanti, & totus motus sit simul; & hoc comprobari putat per exemplum de guttis aquae, & idem dicit de alteratione, & trahentibus motum. Hoc idem dicit de alteratione, libro, de sensu, & sensato, vbi ait contingere totum simul alterari, & totum si-

num simul cōsideratū, & non partem post 2. ph. partem. Hoc idem antecedens probatur ratione, quia inter contradictoria non datur medium; inter non esse ipsius formæ inducendæ per motum, & esse ipsius, non est medium, cum sint contradictoria; nō esse autem ipsius formæ inducendæ fuit in vltimo instanti formæ præcedentis; quam enim illa forma est corrupta, statim incipit non esse formæ inducendæ, ergo inter illud instans, in quo est non esse formæ inducendæ, & instans in quo est esse formæ inducendæ, non est medium, sed si nullum esset primum inter esse formæ inducendæ, & non esse ipsius, esset medium, ergo ibi est dare primum, illud primum est minima pars, quia non esset prima nisi esset indiuisibilis.

Solu. huius rati. Ad 1. Ad has obiectiones respondet Scotus parum post. II. Ad primum negatur antecedens, ad probationem, respondetur, quòd continuum est possibile diuidi in indiuisibilia; non tamen est possibile actu esse diuisum in indiuisibilia; quia ista diuisio est solum in potentia, & in fieri, non in facto esse tota, & ita ista de possibili, non potest vnquam tota simul poni in esse. Contra hanc responsionem arguit. Per Cōtr- illā. nos hæc est vera, continuum potest diuidi in infinita, ergo possibile est diuisionem tam factam esse in actu in infinita. Hæc Scotus, subinfert tunc ergo a simili, idem dicendum successiuo quia successiuum est continuum. Solu. Dimissis responsionibus aliorum respōdet Scotus, quòd consequentia est impossibilis, quia quando fit diuisio actu continui secundum vnam partem, vt puta secundum A. nō fit secundum B. quia cum reductiones vnius potentiæ ad actum stat alia potentia non reducta ad actum, vt si reducitur ad actum potentia ad diuidi secundum A. non reducitur potentia ad diuidi secūdū B. quia necesse est diuisione existēte in fieri, vel in facto esse, secūdū A aliquid cōtinuū terminari per A. & ita potentiā, quæ est in illa parte cōtinui ad diuidi, non reduci ad actū, est ergo impossibile, quod cōtinuum actu, simul diuidatur secundū omnes partes in quas est diuisibile, vnde illa propositio vniuersalis: Continuū est diuisibile secundum quodcumque signum, siue secundum quāscumque partem, est vera accepta in hoc sensu, quod continuum est diuisibile secundum omnem partem non simul, sed seorsum, quia vnaquæque pars indifferenter est diuisibilis, sed non omnes simul, & hac de causa illa consequentia non valet, continuum est diuisibile secundum quamcumque partem, ergo actu poterit esse diuisum in omnes partes, non valet inquam, esse diuisum secundū omnes partes simul, sed solùm erit diuisum secundum omnes partes, sed non simul; quia nulli parti repugnat diuidi, sed repugnat omnibus simul, vt dictum est. Hic est sensus intentus sibi à Scoto, licet propter magnam rationum perplexitatē, & multitudinem, sit obscurus; & hic est sensus in quo intelligitur hæc propositio continuum est diuisibile in infinitum, continuum enim est infinitū, & quia est infinitum, est diuisibile in infinitum tamen non potest actu esse diuisum in infinitum, tum quia non est possibile esse actu diuisum in omnes partes, in quas est diuisibile; tum quia continuum est infinitum solum in potentia, non actu, quia infinitum actu non datur.

Ad secundam probationem illius antecedentis, primo præmittit respōsionem Nominalium, & eam confutat, deinde ponit propriam, quæ est, cum quærit, quid succedit illi indiuisibili, scilicet instanti. Respondet, quòd succedit pars continua illi, non autem indiuisibile, & hæc pars finem succedit, quia continuū est immediatum indiuisibili, & ideo falsa est etiam illa propositio, quòd successiuum tunc tantum fit, cum non indiuisibile est, quia etiam successiuum est, cum eius pars diuisibilis est; sed tamen valet successiuum non est eodem modo, & vniformiter; hoc autem non est inconueniens, sicuti nec etiam linea habet esse vniformiter vbique, quia linea habet esse in partibus suis diuisibilibus, vt in viatoris, & in punctis, quibus terminatur, vt in terminis. Ita tempus, & aliud quodlibet successiuum, non habet esse vniformiter semper, prout semper distribuitur, & pro partibus diuisibilibus, & pro indiuisibilibus. Ad 2.

Ad 2. principalem. Ad secundam rationem principalē pro illo [illegible] de maximis, negat antecedens. Ad primam probationem ex primo Physicorum [illegible] 38. contra Anaxagoram, Respōdet, quod Philosophus ibi non intendit dari minimum: sed sufficit ei contra Anaxagoram ostendere, quod in diminutione [illegible] totū minueretur, quod non semper de [illegible] abstrahi potest, & consequenter totus caro dividetur, quod non poterit tamdiu amplius [illegible] aequale dividi, & sic non fieri poterit generatio, vt videbat Anaxagoras, qui dicebat, quod generatio fiebat ex segregatione [illegible] ab alterius [illegible], quod [illegible] generaretur ex alia carne [illegible] ab aliqua carne; hoc autem est impossibile, quia dividendo [illegible] ad [illegible], a qua non posset accipi caro in tanta quantitate, quod ex ea [illegible] caro posset generari [illegible] quia debet fieri generatio, debet esse determinatae quantitatis [illegible], non admittit ergo Philosophus minimum naturale, sed minimum tale, quod non est aptum, vt ex eo fiat generatio.

Ad 3. Ad illud ex secundo de anima dicit, quod ibi Philosophus loquitur de quantitate naturali augmentabilis, & diminutibilis & hoc concedimus, quia determinata est ratio magnitudinis, & augmenti, secundum quam vnaquaeque res produci debet, & secundum quam debet augeri, & minui, non enim potest augeri supra montem Olympum, neque in breui est ita parua, vt formica; sed ex hoc loco nihil habetur contrarium.

Ad 4. Ad illud ex libro de sensu, & sensibili, Respondet, quod concluditur, quod sensus cresceret in infinitum, si sensibile in quantum est perceptibile à sensu, esset diuisibile in infinitum; sed illud est impossibile, quia minimum sensibile, non est perceptibile à sensu, vt etiam Philosophus ibi dicit, ergo sensus non potest minui in infinitum.

Ad 5. rationem. Ad primam rationem ait, posse negari consequentiam, quia qui dicerent dari primum in motu, dicerent motionem primam esse partem motus, tamen negat dari primum motum, & primum mutationem: quia Philosophus, 6. Physicorum textu [illegible] intendit [illegible] oppositum, scilicet, quod omnem motum praecedit mutatum esse in infinitum, & e conuerso, & de hac re aggrediemur disputationem, de qua sum loco. Ad auctoritatem autem Aristotelis ex 8. Physicorum, textu vigesimo tertio, quae [illegible] ad [illegible], Respondet, quod Philosophus ibi intendit solum ostendere, quod non omnia semper mouentur, vt nonnulli antiqui putabant, & conuincit illos ex eis motibus, quibus in talem opinionem inciderunt: quia enim videbant animal augmentatum esse perceptibiliter in magno tempore, vt puta in anno, putabant quod illud animal semper augeretur in toto tempore, licet imperceptibiliter. Philosophus autem illis obuiat, quoniam potest tale mobile quiescere per aliquod tempus & postea moueri in aliquo paruo tempore [illegible]; ita quod non oportet sic per illum motum [illegible], & ad hoc adducit exemplum de guttis aquae cadentibus, & cauantibus lapidem, quarum multae cadunt, & nihil mouent, vna tandem vt puta centesima cauat in virtute aliarum, non tamen vult dicere Philosophus, quod ablatio partis lapidis fiat in instanti, & tota simul, quia hoc est impossibile: nam illa ablatio est motus localis, qui necessario fit in tempore; sed vult tantum dicere, quod hic motus non sit successiuus vt secundum, quod vna gutta aquae cadit, fiat aliquis motus in illa cauatione, sed sic, quod hic motus cauatio fit in casu vltimae guttae; sed tamen illa cauatio non est instantanea, sed successiua, quia est impossibile, quod fiat in instanti, vt alias dicam, & secundum hunc sensum postea subinfert, quod alteratio non est partibilis in infinitum, sed velox, ita etiam expositio Commentatoris non est bona: quia est contra litteram: vbi enim nostra expositio habet expositio Commentatoris habet [illegible], & [illegible] exponit in instanti, sed debet exponi [illegible], id est repente, sine in tempore paruo, & imperceptibili; vult ergo dicere Philosophus, quod licet alteratio sit [illegible] in infinitum alterationem tamen [illegible], quod alteratio [illegible] correspondeat, ita quod illa alteratio continuo fiat, quia ipsa fiet in aliquo

partia tempore.

Ad vltimam rationem de contradictorijs concedit Soncinas, quod inter non esse formæ indiuisibilis, & esse eiusdem, non datur medium; sed quod esse formæ indiuisibilis immediatè sequitur non esse eiusdem, quia inter illud non esse, & esse formæ indiuisibilis, nihil medià; non tamen sequitur, quod esse formæ indiuisibilis, quod tempore mensuratur, videatur primum, secundum totum illi non esse, quod mensuratur indiuisibili, sed primum est immediatè per partem vnam, deinde per alteram, ideo non sequitur, quod illud primum sit minimum, & indiuisibile, sed est pars prima minus diuisibilis, & sic habetur, quomodo successiuum non componatur ex indiuisibilibus.

Ex hoc etiam patet, quomodo vera sit illa propositio, continuum est diuisibile in infinitum; intelligitur enim in potentia, non actu, quamuis illi repugnet resolutio actu, vt dictum est supra soluendo primam rationem, est enim vera solum in hoc sensu, Continuum est diuisibile secundum quamcumque partem non simul, sed successiuè: & ita in infinitum est diuisibile, quia in diuidendo continuum, secundum partem secundum non possumus deuenire ad finem, quia cum secatur secundum vnam partem, secundum aliam remanent, & sic in infinitum, & semper enim pendet ex veritate præcedentis, quod continuum non componitur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus, ideo neque potest resolui in indiuisibilia. Hinc patet, quam absurda sint, quæ alij dicunt de diuisibilitate continui.

Dub. Sed circa illam propositionem est difficultas: quia omne finitum per ablationem sui, tandem consumitur, ergo continuum et quoque tandem consumitur, ergo non est diuisibile in infinitum in sensu prædicto.

Respondetur, iam dixi, quod illa propositio est vera in potentia, non in actu; certum est enim, quod omne corpus finitum continuum actu non diuiditur in infinitas partes, quia est deuenire ad aliquas partes ita paruas, quas contraria illius corporis facilè corrumpant; tamen in potentia illæ partes essent diuisibiles in infinitum, quia non sunt indiuisibiles, neque constant ex indiuisibilibus vt dictum est, & ideo illis repugnat diuisio vsque ad indiuisibilia; adeo quod sint semper diuisibiles: quæcumque enim pars minima data, illa habebit partes, & ita erit diuisibilis, tamen actu propter agentia contraria, cum corpus continuum est diuisum in quasdam partes paruas consumuntur, quia illæ partes corrumpuntur a contrarijs, & ita verificatur illa propositio: Omne corpus finitum per ablationem partium tandem consumitur, id est per ablationem actualem partium paruarum, quæ à contrarijs facilè corrumpuntur, illud quoque corrumpitur, tamen secundum se & in potentia, & intrinsecè, illi non repugnat diuisibilitas in infinitum, quod etiam declaratur in Theoremate, vbi loquitur de minimo naturali.

Et nota, quod illa responsio, quæ communiter ad hanc propositionem adducitur, quod continuum est diuisibile in infinitum secundum partes eiusdem proportionis, non autem secundum partes eiusdem quantitatis, in se est sufficiens ex Philosophi in tertio Physicorum, text. 59. quia eidem facta diuisione secundum partes eiusdem proportionis, illud continuum finitum consumitur, vel non fiet processus in infinitum, quod patet, nam detur magnitudo decem pedum, auferatur ab ea dimidia pars, deinde ab illa dimidia parte iterum auferatur dimidia: hæc enim erit diuisio per partes eiusdem proportionis, non eiusdem quantitatis: quia prima pars dimidia, & hæc secunda pars dimidia non sunt eiusdem quantitatis, sed eiusdem proportionis, tamen patet cuique, quod facta tali diuisione in toto finito non fiet processus in infinitum, sed illud tandem consumabitur. Est ergo dicendum: quod in se non est sufficiens ratio, sed fundatur in hac prima radice, quia magnitudo est continua, & continuum est diuisibile in infinitum, vt dixi, & hanc præcipuam rationem esse dicit Aristoteles tertio Physicorum textu 69. vt in vtroque loco notauit Vian-

mentarius, & Burlæus textu in eo textu 59.

THEOREMA LIII.

Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas.

Opinio Scoti cum suis fundamentis, & relatio Aduersariorum.
Cap. vnicum.

Scot. SCotus primo Sententiarum in prologo quæstione de subiecto, quæstiuncula secunda, respondendo ad tertium, approbat opinionem Auicennæ, qui dicebat Metaphysicam posse ostendere dari substantias abstractas, & reprobat Auerroem in hoc contradicentem Auicennæ; dicebat ergo Auerroes 1. Physicorum textu 83. quod ad physicum solum spectat ostendere dari substantias abstractas, & non ad Metaphysicum, & quòd nullum aliud medium est efficax ad hoc ostendendum, præter motum. Scotus è contra sustinet cum Auicenna, quod etiam Metaphysicus potest ostendere dari substantias abstractas.

1. ra. Prima ratio est hæc; Si aliquas substantias separatas esse, esset suppositum in Metaphysica, & probatum in Philosophia naturali, sequeretur, quod Physica esset prior Metaphysica, quod est absurdum. Falsitas consequentis patet; consequentia probatur: quia tunc Philosophia naturalis ostenderet si est de subiecto Metaphysicæ, quod quidem subiectum præsupponitur nisi cognitioni scientiæ Metaphysicæ.

2. ra. Secunda ratio; per omnem conditionem effectus, quam impossibile est inesse effectui, nisi ab aliqua causa prima, talium entium, potest demonstrari de illa causa quod est. At si est, quod in Metaphysica considerantur multæ passiones, quas impossibile est inesse entibus nisi à causa talium entium, quæ sunt substantiæ abstractæ, ergo per illas potest demonstrari de substantijs abstractis quòd sunt. Maior est nota per se, Minor vero probatur, quia multitudo entium, dependentia, compositio, & huiusmodi, sunt conditiones entium, quæ illis inesse non possunt nisi ab aliqua prima causa earum, quia multitudo pendet à simplicitate, dependentia ab independentibus, fluxibilitas, & corruptibilitas, a necessitate, ergo per hæc media potest Metaphysicus probare dari substantiam simplicem, independentem, necesse esse, talis est substantia abstracta, ergo multa media habet Metaphysicus per quæ potest demonstrare de substantijs separatis, quod sunt. Adiungit Scotus, quòd multo perfectius Metaphysicus ostendit primam causam esse ex passionibus Metaphysicalibus causatorum, quàm ex passionibus Physicis, scilicet motu, quia passiones Metaphysicæ ostendunt perfectiora prædicata de prima substantia, quàm Physica, quia Physica ostendit solum primam causam esse mouentem, sed Metaphysica ostendit primam causam esse necesse, esse primum ens, & cætera, perfectior autem cognitio, & immediatior de primo ente, est cognoscere, quid sit primum ens, & necesse esse, quàm quod sit primum mouens.

Contrarium sententiam habet Zimara Theoremate 51. circa finem, & Zabarella etiam libro de Inuentione æterni motoris, capite primo. Omnes aduersus hanc sententiam ita arguunt. Omnia alia media præter motum, nullius sunt valoris, neque necessaria sunt, ergo solus Physicus potest ostendere substantias abstractas dari. Consequentia est clara, antecedens probatur: nam cum argumentamur, datur ens dependens, quod à nullo dependet, hic est Deus, ergo. Item datur bonum, ergo melius, ergo optimum, & cætera. Antiqui Philosophi aliqui præter res corporeas, & sensibiles, nil aliud existere concedebant, dicentes, illud summum, & optimum, & perfectissimum esse Cœlum, nec vllum præter illud dari Deum; nisi ergo confugiamus ad motum, non poterimus probare dari substantias separatas. — Opposita sent. Zim. & Zabarel. 1. ra.

Piccolomineus. Franciscus Piccolomineus libro de Motoribus Cœlorum, capitulo septimo conuenit in conclusione cum Scoto, scilicet, quod alijs medijs quàm per motum

potest probari dari substantias separatas, sed tamen reprehendit Scotum. Pri-
1. r. mò, quia Scotus non assignat quibus rationibus Arist. sit vsus. Secundò, quia non
2. r. est verum quod alia media sint potiora, quàm aeternitas motus.

3. r. Tertiò, quia alia media, vel supponunt aeternitatem motus, vt videtur dicere glossa Scoti in margine, & tunc solus motus est medium necessarium, & alia media non sunt potiora illo, sed debiliora; Vel si non supponunt, ergo errauit Aristoteles, qui tum in Physica, tum in Metaphysica ostensurus dari substantias separatas, semper incipit ab aeternitate motus, in eoq. moratur, non in alijs.

4. r. Quartò retorquet rationē Scoti quam adducit contra Auerroem, contra ipsummet Scotum. Rationes Metaphysicae supponunt rationem Physicam, ergo Metaphysica est posterior Physica, consequentia valet, si consequentia Scoti valet contra Auerroem; Antecedens est Scoti, tenendo, vt glossa illa marginis Scoti ait, quod rationes Metaphysicae supponant rationes Physicas.

5. r. Quintò arguunt alij, quia omne quod consideratur à Metaphysica est abstractum. Media ergo omnia Metaphysica sunt abstracta; at per medium abstractū non potest ostendi dari abstractum, quia esset petitio principij.

Verum obiectiones istae nullae sunt, & conclusio Scoti manet in suo robore, quod etiam probatur optimè per rationes superius adductas ex Scoto; Et confirmatur multis authoritatibus Aristotelis, Aristoteles 1. de Caelo, textu secundo, ait, magis esse alterius, & prioris Philosophiae, quàm sit naturalis, ostendere esse quaedam ingenerabilia, & omnino immobilia, in Metaphysica autem saepè pollicetur se ostensurum dari substantias separatas, vt 3. Metaph. textu 7. sexto Metaph. textu 2. & 3. in 7. Metaph. textu 5. & 6. & alibi, in principio tertij libri eiusdem Metaphysicae asserit ad Metaphysicam pertinere ostendere dari substantias separatas, his verbis, textu 2. & hoc idem quoque necessariò est quaerere, vtrum sensibiles substantiae esse solum, dicendae sint, aut praeter has aliae (&

Opinio Scoti confirmatur.

paulò infra in eodem textu 2. habet haec verba (quinto est & etiam illud quaerendum necessariò, vtrum oporteat necessariò dicere, quod substantiae sunt sensibiles tantum, aut sunt aliae substantiae à sensibilibus) vbi apertè dicit pertinere ad Metaphysicam ostendere de substantijs abstractis, an sint, & deinde quaenam sint; & alibi saepè. Nec valet responsio commentatoris Zabarellae, quod Aristoteles in praedictis locis loquitur de quid est, non de an sit, & quod in omnibus praedictis locis iure dicit Aristoteles substantias immobiles esse ignotas, quia Aristoteles in 8. Physicorum, non docuit Primum motorem esse substantiam immobilem, sed motorem immobilem; vnde hoc praedicatum, quod Primus motor sit substantia immobilis, probatur in Metaphysica, sicut & alia praedicata pertinentia ad quid est, non autem probatur quod sit; non valet inquam haec responsio: quoniam patet legentibus textum, quod Aristoteles loquitur de, si est, non de, quid est, quoniam in Metaphysica disputat aduersus Antiquos, inter quos non erat lis contentio de numero substantiarum: Aliqui enim ponebant Ideas, aliqui res Mathematicas, aliqui solum res sensibiles esse substantias, ideo semper pollicetur se velle determinare quot genera substantiarum dentur, & praesertim 7. Metaph. textu 6. inquit, quaerendum esse, an dentur aliq; substantiae praeter sensibiles, & istae quomodo sint, per quod denotat vtramque quaestionē, an sint, & quid sint. Idem habetur 3. de Caelo textu 2. vbi habet Aristot. haec verba: Esse enim quandam entium ingenerabilia, & totaliter immobilia magis est alterius, & prioris, quam Physicae considerationis; at illud verbum, esse, significat existentiam, & sensus est ostendere, quod in rerum natura sit aliquod ens ingenitū, & totaliter immobile magis est Metaphysicae, quam Physicae; nō ergo in illis verbis asserit Aristot. ad primum Philosophum spectare probare immobilitatem primi motoris, vt vult Zabarella: sed loquitur de existentia entis immobilis, & sic vult magis spectare ad primum Philosophū declarare existentiam entis ingeniti, & immo-

inutiles [illegible] ad Physicam.

3. R[illegible] enim [illegible] Scotus [illegible] Metaphysicas [illegible] efficaces: nam ex [illegible] 8. Phys. quia motus est, semper aliquis [illegible] manifestum [illegible] est, ita ut hoc principio sic sequitur. Datur aliqua substantia irrationalis, & corporea; datur alia substantia, quae partim est corporea, & partim intellectualis, vt homo; ergo debet dari aliqua substantia mere intellectualis, & incorporea seiuncta à materia, quia hoc est optimum. Haec ratio est efficax deducta ex illo principio. Praeterea in causis essentialiter ordinatis, non datur processus in infinitum, ex 8. Physicorum, & 2. Metaphysicae, textu 5. & in de[illegible] hoc principio sic infertur: datur essentia dependens ab alio; ergo deueniendum est ad vnum primum, quod sit independens, illud est substantia abstracta. Item

4. datur ens compositum, ergo debet dari aliquod ens simplex, cum illud sit perfectius, & quod est perfectius, est admittendum in rerum natura. Item ordo

5. accidentalis rerum, vt generatio, est contingens, at omne contingens pendet ab aliquo necessario, alioquin non esset permanens; ergo deueniendum est ad ali-

6. quam causam necessariam, qualis est Deus. Omnes istae rationes concludunt, vt patet; responsiones autem aduersariorum sunt tenuissimae.

Ad 1. Zab. Ad primum autem Zabarellae dico, quod dicere hoc optimum, independens, primum efficiens esse caelum, vel corpus, est vanum, quoniam corpus omne dependet à loco, non est enim optimum; quia videmus, quod intellectus est perfectior corpore apud nos; ergo illud, quod est perfectissimum omnium, & optimum, nō potest esse corpus, sed erit intellectus. Praeterea omne corpus participat potentiam, saltem ad Vbi; at quod participat potentiam, non est optimum, sed solum purus actus. Illud quidem est verissimum, quod motus aeternitas, est medium euidentius, quod habere possumus; quia quod substantia separata sit, non potest cognosci à priori, quia non habet causam supra se; manifestatur ergo solum per effectus. Inter omnes effectus autem substantiarum separatarum, clarior, & notior est motus, cum omnia efficiantur per motum; non tamen propter hoc sequitur, quia alia media sint inefficacia, licet non sint ita euidentia vti motus; consequens est enim, quod Caelum & corpora singula sint optimum, cum musca propter vitam sit excellentior Caelo.

Ad 1. Pic. Ad primum Piccolominei dico, quod Scotus adducit alias rationes, quibus vtitur Metaph. vt visum est, licet non pertineat per omnes, & hoc sufficit.

Ad 2. Ad secundum dico, quod Scotus non ait, quod Physicae rationes sint perfectae, & efficaciores ratione desumpta à motu, sed quod sunt perfectiora media; & quod Metaph. intendit de prima causa, quod est perfectiori modo, quam Physicum; quia Physicus per motum ostendit, quod datur vnum mouens primum, at Metaphysicus ostendit per alia media, quod datur ens primum, quod sit necesse esse; & quod datur vnum primum quod est simplex, quod est intelligens, &c. quae omnia sunt praedicata excellentiora. Ait ergo Scotus, quod media Metaphysica sint perfectiora, & perfectiori modo ostendunt primam causam, vt dictum est; non tamen ait, quod sint efficaciora.

Ad 3. Ad tertium dico, quod istae rationes Metaphys. non supponunt motum, sed sunt media diuersa, sed ea neglexit Aristotel. quia ratio desumpta ex motu, erat euidentior, & satis per se efficax; glossa autem illa Scoti, pro tanto ait rationes illas praesupponere physicas rationes; quia aliqui aduersarij Scoti ex eo loco arbitrabantur Scotum negare motum esse sufficiens medium ad ostendendum dari primū motorem; & physicam hoc probare non posse, quod est falsum; quia Scotus non negat Physicam per motum posse probare dari substantias separatas, sed ait id quoque posse Metaphys. & media Metaph. ducere nos in excellentiorem cognitionem primae causae; ideo illa glossa ait aduersarios Scoti decipi, putantes Scotum asserere Metaphysicam probare substantias abstractas dari, non supposita probatione Physica, id est solum Metaph. probare dari substantias abstractas & excludere penitus probationem Physicam tamquam inualidam.

Ad 4. Ad quartum per idem patet: quia rationes istæ Metaphysicæ ex Scoto, nõ præsupponunt rationem physicam, sed sunt penitus diuersæ rationes. Præterea, ratio Scoti est efficax contra Auerroem: quia Auerroes dicebat, quòd genus substantiarum separatarum est subiectum in Metaphysica, modo sciẽtia, quæ probat de subiecto alterius scientiæ, quòd est, est prior illa, & ideò verè sequeretur, quòd Physica esset prior Metaphysica, at si vna scientia accipiat medium vnum ab alia scientia, non propter hoc sequitur, quòd sit posterior illa, quia non propter hoc sequitur, quod sit de subiecto posteriori illa.

Ad 5. Ad quintũ possumus dicere, quòd media Metaphysicalia sunt abstracta à motu, & mutatione, sed abstracta tamen omnia non sunt eiusdem rationis; quædam enim sunt notiora, & quædam minus nota, & sic per magis nota deuenimus in cognitionem eorum, quæ sunt minus nota, quædam enim licet sint abstracta, tamen sunt notiora nobis alijs abstractis. & per illa ascendendo ad cognitione aliorum, non fit petitio principij. Nunquid autem hoc demonstratio, quòd datur primus motor per viam motus sit dicenda Physica, vel Metaphysica, satis docet disserit Zabarella in libro de Inuentione æterni motoris. Ego breuiter puto dicendum, hanc demonstrationem esse naturalem: quia media, & quæsitum sunt naturalia, est enim clara doctrina Aristoteles primo Posteriorum, quòd non debet fieri transitus de genere in genus, & quòd medium, subiectum, & passio debent esse in eadem scientia, & sic frustra à nonnullis quæritur, an demonstratio denominanda sit à medio, vel à subiecto, quia & media, & subiectum, debent esse eiusdem generis. Quòd autem in ista demonstratione, medium, & quæsitum sint naturalia, patet: quia hæc est demonstratio: Omne quod mouetur, ab alio mouetur, sed in mouentibus non datur processus in infinitum, ergo deueniendum est ad vnum primum motorem immobilem. Ecce quòd Conclusio est de prædicato naturali, & medium similiter, & sic tota demonstratio est naturalis. Quòd autẽ hic primus motor sit substantia à materia separata incorporea, &c. sunt prædicata Metaphysicalia, & sunt aliæ conclusiones deductæ ex hac conclusione data: motor æternus, accepta pro medio: Metaphysicus enim conclusionem & demonstrationem Physicam accipit pro medio ad alia prædicata inuestiganda de primo motore.

[Margin: An demõstratio, qua ostẽditur substãtias abstractas dari, sit naturalis, vel Metaphy.]

Possumus etiam dicere, quod Metaphysica est scientia vniuersalissima, & ideo medijs vniuersalibus, & rationibus vtitur, & quia motus est effectus notissimus, ideo dicendum est, pertinere magis ad Metaph. quam ad Physicam: tamen Physicam accipere hoc medium à Metaph. & vti illo, & considerare contracte, scilicet, quatenus est passio corporis naturalis, sicut etiam à Metaph. accipit subiectum, scilicet corpus naturale, & illud contracte considerat, scilicet vt est principium motus, quod non facit Metaph. quæ motum considerat, vt est passio entis. Vnde videmus in 12. loqui multum de motu substantiarum abstractarum, in 8. & 9. multum loqui de generatione, & corruptione, & alijs motibus, ideo non est mirum, quod Metaphys. vtatur motu tamquam medio, ad probandum dari substantias abstractas, & earum proprietates.

THEOREMA LIV.

Deus est infiniti vigoris, etiam secundum Aristotelem.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Illud in primis est notandum in tractatu de Intelligentijs, quòd Scotus Scot. arbitratur in 1. Sent. d. 2. q. 6. & 7. q. quodlibetali. nempè, quod cum ex dictis Philosophi possit elici opinio rationabilior, & verior, & quæ est conformis fidei, quæ est summa veritas, non vult imponere ipsi Arist. opinionem irrationabiliorem, sed ex eius dictis vult elicere rationabiliorem sententiam quam possit.

In quæstione igitur septima quodlibetali, respondẽdo ad primum principale, probat de mente Philosophi Deum esse infiniti vigoris, sed inquantum adducam

rationes, sciendum est, quod Scotus per infinitum vigorem, non intelligit omnipotentiam eo modo, quo Theologi ponunt omnipotentiam in Deo, quæ est infinita potentia actiua efficiendi quodcunque etiam immediatè, sine causis secundis: talem enim omnipotentiã in Deo, & infinitum vigorem, non nouit Arist. quia posuit necessarium esse ordinem, & connexionem causarum secundarum, sed per infinitum vigorem intelligit potentiam actiuam infinitam in se, in efficiendo quodcunque, tamen alligatam causis secundis, vt infrà manifestabitur: adeo quod Scotus probare intendit, quod prima Intelligentia secundum Aristotelem, habet infinitam potentiam in se, sed actu illam non exercet, propter imperfectionem effectuum, propter quam dantur causæ secundæ, quib. illa potentia infinita est alligata. Probat ergo Scotus, quod Deus
t. 78 sit infiniti vigoris ex Arist. Primo sic. Aristoteles 8. Physic. tex. 78. & 12. Metaph. tex. 41. probat Deum carere magnitudine, & vtitur hac demonstratione, quæ in formam reducta, continetur in duobus Syllogismis hoc modo.

Omne illud, quod mouet per infinitum tempus, habet infinitam potentiam; At Deus mouet per infinitum tempus, ergo Deus habet infinitam potentiam; Subsumit, sed quod habet infinitam potentiam, caret magnitudine: At Deus habet infinitam potẽtiam, ergo Deus caret magnitudine. Maior primi syllogismi probatur; quia si esset finitæ potentiæ, illa consumeretur, & ita non posset mouere per infinitum tempus; Minor est probata in 8. Physic. vbi iam concluserat, quod motus est æternus. Maior 2. Syllogismi probatur ab Arist. ibidem sic, quia vel haberet magnitudinẽ infinitã, & hoc esse non potest, quia non datur magnitudo infinita, neque habere potest magnitudinẽ finitã, quia in magnitudine finita, non potest esse virtus infinita, sed quacunque potẽtia in magnitudine finita data, posset dari aliqua maior.

Ex hac ratione Arist. colligitur ipsum cognouisse primam Intelligentiam esse infinitæ potentiæ; quoniã in Maiori propositione 1. Syllogismi, & 2. [illegible] est, quod per potentiam infinitam intelligit talẽ infinitatem potentiæ, quæ non possit stare cum opposito consequentis, scilicet cum habere magnitudinem, vel esse in magnitudine: quia hoc esset dicere, quod faceret consequentiam, quæ secundum intentionem eius non tenet, nam ex eo, quod primus motor habet potentiam infinitam, infert, quod primus motor caret magnitudine. Modo, si illa infinita potentia motoris posset stare cum magnitudine, consequentia Arist. esset nulla, quia nõ valeret dicere, habet potentiam infinitã, ergo caret magnitudine; Relinquitur ergo, quod Arist. in vtraque illa Maiori per infinitam potentiam, intelligat potentiã, quæ stare non potest cum magnitudine; Ex hoc arguo sic; sed potentia infinita in duratione potest stare, & acta est secundum Philosophum cum magnitudine, ergo dum ait Philosophus, primum motorem esse infinitæ potentiæ, non intelligit de infinitate in duratione, sed intelligit de infinitate vigoris; Antecedens probatur; quia Cælum est actiuum, agit enim secundum omnes, lumine, & calore in mortalia, & est præditum magnitudine, & tamen est æternum, & habet infinitam potentiam actiuam in duratione. Consequentia probatur: quia non datur alia potentia infinita, nisi durationis, vel vigoris, Potentia motoris non est infinita in duratione, ergo in vigore. Hæc ratio mihi videtur efficacissima, nisi enim Arist. intelligeret de potentia infinita in vigore, sed in duratione, vt Aduersarij volunt, faceret ipse Arist. consequentiam, quæ secundum ipsummet Aristotelem non valeret; Ex hac ergo demonstratione Arist. deducit Scotus, quod mens Arist. est, quod Primus motor sit infiniti vigoris; Vnde non curat, an ratio illa Aristotelis concludat propositũ ipsius Arist. necnè; sufficit sibi colligere mentem Aristotelis esse, quod primus motor sit infinitæ potentiæ in vigore.

Huic rationi respondere nititur Franciscus Piccolomineus, lib. de Cælorum motoribus, c. 34. & 35. sed neque eam adducit, vt eam format Scotus, neque vim illius perpendit, tamen responsio eius consistit in hoc, quod Arist. eo in loco intendit probare æternũ motũ, nõ posse produci à moto- Fra. Pic.

à motore, & virtutē materiatā, & habente magnitudinē, siue illa virtus sit finita, siue infinita; adeo quod tota Conclusio est ista.

Primus motor non est habens magnitudinem finitam, vel infinitam; quam postea probat: quia magnitudo infinita nō datur, in magnitudine verò finita virtus existens, non potest mouere per infinitū tēpus, ex dictis in tex. 78. Insuper, ex hoc ait patet, quod loquitur ibi Arist. de finita, & infinita virtute, quæ competit formis materialibus, quod est finitum, & infinitum extensione, & motu, talis autem finitas, & infinitas, non competit formis abstractis, vnde ipse sustinet, quod Deus non est finitus, nec infinitus ea acceptione, qua finitum, & infinitum accipitur in illo 8. Physic. & propterea ait, perpetuam maiorem formare illam demonstrationem, sic enim esse formandam ait; Nulla virtus materiata mouet semper: At primus motor mouet semper, ergo non est virtus materiata, Maior probatur: quia virtus materiata, vel est infinita extensione, mora, & actione, vel est finita, & in magnitudine finita; non infinita; quia non datur; non finita: quia talis, per ostensa in textu 78. illius 8. non valet semper mouere; Hæc ex dictis Piccolominei habentur; ex quibus ad rationem Scoti patet esse respondendum, quod Arist. per potentiam infinitam intelligit, non potentiam infinitā in vigore, sed in duratione, siue mora, & extensione.

Reiectio. Verùm hæc solutio nullius est momenti, & roboris: Primum quia dato, quod sit aliqua difficultas de hac demonstratione, vt ponitur in 8. Phys. tamen à nobis explicato modo formatur ad vnguē in 12. Metaph. tex. 41. sed etiam hoc eodem modo cōficitur in 8. Phys. licet difficiliori modo. Dico igitur, qd hæc responsio Piccolominei, vel concedit cū sētētia nūc relata de mēte Scoti, vel est falsa; primū quidē clarū est intēdere Arist. in illo tex. 78. & 79. 8. Physic. esse, velle ostēdere, qd primus motor est carēs materia, & magnitudine: qd euidē cōspicitur ex primis verbis illius tex. 78. quæ sūt ista [Quod autē hoc necessē est impassibile esse, & nullā habere magnitudinem, nunc dicamus] Modo si dum Piccolomineus ait Arist. intētum esse, ibi velle ostendere motum æternū non posse effici à motore, & virtute materiata, hoc idem si vult intelligere, est euidentissime: quia est idē dicere, motus æternus non potest effici a motore materiato, & motor æternus caret magnitudine, & materia; Cū deinde inquit, quod Arist. intentum est ostendere, quod motus æternus effici nō potest a motore materiato, siue finito, siue infinito, hanc infinitatē, & finitatem, vel accipit pro medio, ita quod illa finitas, & infinitas sit medium, quo cōcludit motorē primū esse sine magnitudine, vel ponit eā ex parte quæsiti, & conclusionis non pro medio, ita quod hic sit sensus, quod Arist. intendit ostēdere, quod motus æternus effici nō potest à motore materiato finito, neque infinito, si intelligit primum sensum, est nobiscū, & tūc currit ratio vel supra ipsam formatam quia tunc opus est, quod intelligat Arist. per potentiam finitam, & infinitam potentiā vigoris, & nō durationis, sine nos cōsēquunt intelligit secūdo modo, vt videtur intelligere Piccolomineus, est sensus manifestè repugnās Arist. apertè. n. Arist. intēdit probare, qd prim^9 motor caret magnitudine: quia in magnitudine nō potest esse potētia infinita, vnde ad hoc probādū, facit duo fundamēta; Primū in tex. 78. q̄d nulla virt^9 finita pōt mouere p infinitū tēpus, Secūdū in tex. 79. qd in magnitudine finita, nulla virt^9 infinita esse pōt, ex q̄b. duob. fundamētis, postea elicitur demōstratio, qd prim^9 motor caret magnitudine, quia prim^9 motor mouet per infinitū tēpus, ergo est virt^9 infinita ex primo fundamēto: sed virtus infinita ex secūdo fundamēto nō est in magnitudine finita, infinita aūt magnitudo ex 4. Phys. nō datur, ergo primus motor non est virtus in magnitudine; Ex his euidē patet finitatem, & infinitatē virtutis esse medium in hac ratione, non quæsitum, vel conclusionem probādā, quæ est, quod primus motor per æternum tempus mouens, est sine magnitudine, & tunc patet, quomodo optimè currit ratio Scoti: quia cum dicitur in Maiori prim^9 motor mouet per infinitum tempus, ergo est virtus infinita ex primo fundamento, necessario debet Arist. intel-

intelligere de infinita potentia in vigore, quia si intelligeret de infinita potentia in motu, tunc minor esset falsa, cum dicitur, At virtus infinita non est in magnitudine finita, quia Cœlum est magnitudo finita; & tamen habet virtutem infinitam in duratione; Ex quo patet Aristotelem intelligere & loqui in illo octauo, de virtute, & potentia, & finitate, & infinitate, quæ competit formis abstractis & consequenter falsam esse illam conclusionem Piccolominei, quod primus motor non est finitus, nec infinitus infinitate, de qua loquitur Arist. in 8. Physicorum. Quod etiam Aristoteles ibi potentiam finitam, & infinitam accipiat pro medio, & non pro Conclusione, conuincitur formando demonstrationem, eo modo, quo ipsam Piccolomineus format, nam conclusio est ista; Primus motor non est virtus materiata, nec habens magnitudinem; quæ deducitur ex illa Maiori: Nulla virtus materiata mouet semper; & ex Minori illa, primus motor mouet semper, medium est mouere semper; Probat ergo Aristoteles, quod primus motor est sine magnitudine, & sine materia, quia mouet semper & nulla virtus materiata mouet semper. Probat deinde maiorem, quia virtus materiata, vel est finita, vel infinita, & infinita non datur, finita verò non mouet semper, ex textu 78. Modo conspicuum est, quod in hoc discursu subintelligitur propositio illa: quod mouet semper est virtus infinita; quia causa propter quam virtus materiata non mouet semper, est, quia ad mouere semper, requiritur virtus infinita, & virtus infinita non potest esse in magnitudine; & tunc postea subsequitur illa probatio Maioris, quia si in magnitudine esset virtus infinita, vel illa magnitudo esset finita, vel infinita; quorum vtrúque est impossibile; Ecce, quod omnino cogitur fateri medium in hac demonstratione, esse potentiam infinitam.

Greg. de Arim. Gregorius Ariminensis, primo Sent. dist. 42. quæst. 3. art. 1. huic rationi Scoti, aliter respondens, inquit, quod Philosophus nunquam fecit istam consequentiam, Deus est infinitus, ergo non est virtus in magnitudine, sed arguit sic: nullam finitum mouet tẽpore infinito; Omnis virtus in magnitudine, est virtus finita, ergo nulla virtus in magnitudine, mouet tempore infinito. Ex quo postea potest subsumi; Deus mouet tempore infinito, ergo non est virtus in magnitudine; Quomodo autem in præmissis accipitur infinitum, non vult considerare, sed inquit, dato, quod fiat hæc consequentia, Deus est infinitus, ergo non est virtus in magnitudine, intelligendo in antecedente de infinitate durationis, non vigoris, valet consequentia secundum Philosophum; quia talis infinitas motionis localis in duratione secundum Philosophum, repugnat virtuti cuicumque existenti in magnitudine; quia nulla virtus in magnitudine potest mouere motu locali per infinitum tempus, quia quælibet talis virtus, ex hoc motu locali defatigatur. Vnde licet aliqua virtus in duratione posset per infinitum tempus alterare, non posset tamen mouere localiter, quia in hoc motu locali defatigatur, non in illo motu alterationis.

Verùm hæc responsio Gregorij, est nulla; Primò, falsum est, quod illa consequentia non habeatur in Aristotele, licet enim non sit in Aristotelis verbis formaliter, tamẽ habetur virtualiter, quoniam ex illo modo, mouet per infinitum tempus concludit, quod primus motor est sine magnitudine, vt supra diximus; nam ex Primo fundamento probato ab Aristotele, nulla virtus finita mouet semper, relinquitur, quod virtus, quæ mouet semper sit infinita; & ex secundo fundamento, quod nulla virtus infinita esse potest in magnitudine infinita; sequitur, si primus motor mouet semper, & est infinitus in virtute mouendi, non est in magnitudine; ecce consequentia clara in octauo. Hæc eadem lucidè patet inspicienti tex. 41. 12. Metaph. & denique quocumque se vertant, clarum est, quod medium, quo vtitur Arist. ad probandum primum motorem esse sine magnitudine, est mouere semper, siue infinitam potentiam mouendi, quod idem est; quocumque modo postea formetur hoc nihil refert, hoc vidit & intellexit Gregorius; ideo dicit se non velle pro nunc considerare præmissas; Quod

Argu. cõtra.

tia; Quod vero ait, quod etiam accipiendo in antecedente siue in medio pro potentia infinita, infinitatem in duratione, ratio Arist. concluderet; quia talis infinitas motionis localis in duratione repugnat virtuti in magnitudine existenti, propter hoc quod quaelibet virtus infinita in magnitudine in suo motu locali est fatigabilis, est penitus insufficiens: nam si daretur virtus infinita in duratione, in magnitudine, certum est, quod non laxaretur, neque fatigaretur, quia esset infinita; non ergo qualibet virtus in magnitudine in motu locali est fatigabilis, sed solum finita; infinita autem non posset esse in magnitudine; quia magnitudo infinita non datur, neque in magnitudine finita, virtus infinita existere potest. Praeterea, probatum est supra, quod consequentia, & ratio Arist. non concluderet si intelligeret de infinitate in duratione, propter Caelum, in quo est potentia infinita in duratione, & tamen habet magnitudinem.

Alio- rũ re- spõ. Alij dicunt, quod ex illa ratione non colligitur Deum esse infiniti vigoris, sed esse sine magnitudine, & quod postea illa assumit Scotus ad probandum Deum esse infiniti vigoris.

Haec responsio non tollit rationem Scoti, quia nos quoque concedimus Aristot. concludere per illam demonstrationem, quod Primus motor caret magnitudine, sed dicimus, quod hoc intentum habere non potest, nisi intelligat in antecedente, siue in medio, de infinitate vigoris, quia infinitas durationis, non sufficit ad probandum Deum carere magnitudine.

Zim. Tandem Zimara Theoremate 65. in principio, & fine, de mente Auerrois, Respondens huic rationi, concedit Arist. intelligere se vera in illa demonstratione de finitate & infinitate vigoris, non tamen sequitur ex illa ratione, quod Deus sit infiniti vigoris; quia illa ratio, vt eam pertractat Auerroes, procedit de virtute naturali, & concludit quod cum Primus motor sit mouens aeterno tempore, sequitur, quod non est virtus in corpore, siue virtus naturalis, nam omnis virtus in corpore, & naturalis, est finita, quia in corpore finito, non potest esse virtus infinita, & corpus infinitum non datur: & ita est impossibile, quod virtus infinita naturalis & corporea detur, primus motor autem cum semper moueat, est virtutis infinitae, ergo primus motor non est virtus materialis, & corporea, sed alterius generis abstracta; non tamen ait Zimara, ex hac ratione secundum Auerroem sequitur, quod Primus motor sit virtutis infinitae in vigore: quia secundum Auerroẽ, finitas vigoris sequitur formã, vnde omnis forma tam corporea, quam abstracta, secundum Auerroem, est finita, quia de ratione formae est terminare, & finire: Infinitas vero vigoris, sequitur corpus, & materiam: & cum non detur corpus infinitum, neque etiam datur in certam materia virtus infinita in vigore: primus motor itaque cum sit forma, licet sit forma abstracta, non tamen est virtutis infinitae, sed finitae. Verum solutio illa Zimarae, nihil officit rationi Scoti, immo conficiendo eam rationem hoc modo quemodo expresse eam conficit Auerroes 12. Metaph. tex. 41. concludit intentum Scoti: quia si haec ratio concludit, quod Primus motor non est virtus naturalis: quia semper mouet, & quod mouet semper, habet infinitam potentiam, & non finitam, & hic per finitam potentiam intelligit potentiam finitam in vigore, ergo per potentiã infinitam etiam intelligit potentiam infinitam in vigore. Et sic concludit Primũ motorem esse immaterialem, quia est virtutis infinitae in vigore. quomodo ergo Zimara dicit, quod licet demonstratio concludat Primum motorem esse immaterialem, tamen non sequi, quod concludat illum esse infiniti vigoris, si accipit infinitatem vigoris pro medio ad probandum Primum motorem esse immaterialem. Certe non sequitur ex demonstratione illa haec conclusio Primum motorem esse infiniti vigoris; sed praesupponitur, quia est medium in illa demonstratione. Et hoc nobis sufficit. Quod autem ait nõ valere illam consequentiam, quoniam de mente Auerrois finitas sequitur formã, & omnis forma est finita, in vigore; & infinitas vigoris sequitur materiam; Vel non est verum illud esse de mente Auerrois, vel sibi aperte contradiceret, & Aristoteli, & veritati, si quidem ipse Auerroes ex-

(Margin, beside "sed finitae. Verum solutio illa Zimarae": Rejicitur.)

roes ex-

roes explicans illam demonstrationem. Aristot. ex eo, quod Primus motor mouet semper, ait esse potentiæ infinitæ, & ex eo, quod non est virtus in corpore, quia in corpore finito, non est virtus infinita, in corpore autem infinito, esset virtus infinita; sed tale corpus infinitum non datur, ait, quòd Primus motor est virtus seiuncta à materia, & corpore, ergo de mente Auerrois non est, quod virtus infinita sequatur corpus, & non formam, quia iam statuit Primum motorem esse formã abstractam à corpore, quia est virtutis infinitæ, non in duratione, vt ea ipse Zimara exposuit, & sæpius suprà probatum est, sed quia est virtutis infinitæ in vigore.

Adducuntur aliæ rationes ad idem, ex Scoto. Cap. 11.

2. 26. ALia ratio potest desumi ex Scoto in præcitato loco; nam postquam ostēdit Scotus, quòd Aristoteles in illa demonstratione per potentiam infinitam intelligit potentiam infinitam in vigore, non in duratione, prosequitur declarare quomodo ratio Aristotelis concludat absolutè non amplius secundum mentem ipsius Aristotelis, quia per rationem nūc allatam ostensum est, quomodo Aristoteles hanc rationem fecit, & quomodo existimauit concludere; in ratione autem Aristotelis, adderant illæ consequentiæ per ordinem. Primus motor mouet infinito tempore, ergo habet potentiam infinitam, ergo caret magnitudine; quærit ergo Scotus, quomodo ex primo antecedēte deducatur secundum, scilicet, ex illo: Deus mouet semper, ergo habet potentiam infinitam, & inquit, quod licet illud antecedens secundum Theologos sit falsum, scilicet, quod Deus mouet semper, tamen multi eorum concedunt, quòd potest mouere per infinitum tempus à parte ante, sicuti omnes Theologi dicunt posse mouere per infinitum tempus à parte post. Modo ex hac possibilitate concluditur infinitas potentiæ sicuti ex motione actu, quod enim potest aliquid facere, licet illud non faciat actu, concluditur habere virtutem, quam posset eur habere si actu illud efficeret. Ex hoc verò quærit, an ex hoc antecedente concludi possit potentia infinita intensiuè, & ostendit quod sic; & ipse adducit rationem quomodo concludat, non secundum intentionem Aristotelis, sed absolutè. Vnde supra in eodem loco adducendo primam rationem, quam nunc in præcedenti capite adduxi, postquam ostēdit Aristotelem intelligere de potentia vigoris, dixit (Concedo, quod Aristoteles siue sufficienter probauerit intentum suum, siue non, intellexit de infinitate potentiæ intensiua) ex quo patet, quod Caietanus in quæstione de infinitate Dei, non rectè percepit Scotum; putauit enim quod Scotus dicat rationem Aristotelis de mente ipsius Aristotelis concludere eo modo, quo Scotus ait, & ego nunc explicabo; quod non est verum, sed est Scotus quod illud antecedens primum Aristotelis perpendit: Primus motor est mouens per infinitum tempus; & considerat an ex illo possit deduci hæc consequentia, ergo habet infinitam potentiam in vigore, & Scotus ait, quòd sic: sed cum additione, scilicet, quod mouet per infinitum tempus, & à se habet infinitam potentiam intensiuam, & in hoc sensu accepit illud Aristoteles, quia loquitur de Primo motore, qui mouet à se. Ratio autem est hæc, quæ nobis pro principali ratione inseruire potest; Omne, quod habet à se potentiam actiuam, à se quoque habet entitatem, quod habet entitatem à se, habet illam in tota plenitudine, quæ sibi competere potest, sed entitas in tota plenitudine, quæ alicui competere potest, est solum entitas infinita, ergo Primus motor ex eo, quòd mouet à se, concluditur habere entitatem infinitam, & potentiam actiuam infinitam. Caiet.

Propositiones istius rationis probantur; Prima quidem patet, quia potentia sequitur entitatem, & ideò nihil potest mouere à se, nisi habeat entitatem à se, si autē haberet entitatem ab alio, nō mouere se, à se, sed ab alio haberet, quod moueret; Et denique concessum est ab Aristotele, quod Primus motor à nullo dependet in entitate, neque in virtute, & potentia mouendi, sed omnia alia ab ipso pendent.

Secunda

Secunda propositio probatur quoque; quia quod habet aliquid à se, habet illud illimitatè, & sic in tota plenitudine, ita quod maior dari non potest; Probatur: quoniam nihil habetur limitatè in aliquo, nisi illud recipiatur ab aliquo superiori agente determinante illud ad certum gradum; Si enim aliquod ens haberet virtutem illimitatam ex se, & aliud haberet ex se virtutem limitatam, nulla posset assignari ratio, propter quam illud haberet virtutem illimitatam, & illud non, quia vtrumque est a se; sed esset a casu, quod non est dicendum in iis, quae sunt a se, & sunt entia necessaria; Est ergo vera ista propositio; id, quod habet entitatem à se, habet illam illimitatam, sine illimitatè & in tota plenitudine, quia maior dari non potest; Ex quo sequitur necessariò, quod Primus motor habet entitatem, & virtutem illimitatam, & infinitam intensiuè.

Ex his quoque apparet, quod si ex illo antecedente Aristotelis puro, scilicet, quod mouet semper, non deducitur hoc consequens, habet potentiam infinitam, tamen cum ista additione, quod mouet semper, & a se deducitur. Aristoteles autem, vel arbitratus est solum illud antecedens sufficere ad inducendum hoc consequens, vel hanc additionem subintelligi voluit.

Resp. Pic. Huic tamen respondet Piccolomineus loco vbi supra, quod prima Intelligentia, ac sic est limitata, & finita, quia ex Aristotele octauo Metaphysicae, formae sunt sicut numeri, & ideò omnis forma consistit in indiuisibili, & est aliquid definitum, & terminum sequitur eius conditionem. Deus itaque est essentia optima, quae formam debet terminos sibi competentes, quia est optimum vltra quod nihil aptum est ei competere, & à nobis excogitari.

Resp. [illegible] Alij respondent, quod virtus, quae est à se, habet totam potentiam, quae sibi non repugnat, at infinita potentia ei repugnat, quia tunc primus motor mouere posset in non tempore, quod est impossibile.

Verum responsiones istae nullae sunt, Prima quidem responsio nihil obest rationi nostrae; Si et ratio directè est contra illam: nam ratio adducta directè probat, quod prima forma, scilicet Intelligentia, est sine limitibus in entitate, & in vigore quo ad intensionem; & propositiones assumptae sunt probatae; & ad eas nihil respondetur, non ergo sufficit negare conclusionem, nisi ostendatur, vel falsitas propositionum, vel aequiuocatio in illis propter quam non sequatur talis conclusio, quae per aliquam distinctionem pateficeret, sed neque negat propositionem, neque aliquid ad rationem dicit, sed solum negat conclusionem Propterea hoc respondere, est nihil dicere. Quod autem propositiones assumptae sint verae, & directè impugnent hanc responsionem, patet; Prima quidem propositio est eadem ex se; secunda autem, in qua difficultas tota consistit, probatur; quia si nullum habet agens supra se, à quo ei limitetur entitas, procul dubio erit illimitabilis; Vnde si in eo esset virtus, & entitas limitata ex se, & quaelibet res entitatem limitatam, quam habet, haberet ex se, illimitatam non possemus habere rationem, propter quam intelligentiae haberent entitatem limitatam tot gradibus, & alia res, tot gradibus, sed omnia essent casu. Est ergo dicendum, quod detur aliqua res, quae habet entitatem illimitatam, & perfectissimam in maximo gradu, quo nulla maior dari possit: quia si haberet illa res determinatam entitatem, non possemus assignare causam, propter quam illa habet entitatem limitatam, quia causam superiorem non habet, ergo esset dicendum, hoc determinatè casu fieri dictum est, quod est inconueniens, sed posita tali re, habente entitatem infinitam, & illimitatam, habemus postea rationem, propter quam possumus assignare propter quid caeterae res sic sint limitatae. At dicunt quod haec virtus infinita primae intelligentiae repugnat, propter multa inconuenientia, quae sequerentur.

Contra, adducere inconuenientia non est soluere rationem; Dicere ergo, quod non potest esse illimitata entitas primae intelligentiae, quia moueret in instanti, &c. non est respondere rationi, sed ar-

gnare. At opus est propositionibus respondere.

Cum ego Aduersariorum obiectionibus respondebo, hæc inconuenientia tollam. Sed aliquis dicet: Respondent propositionibus rationes, quia negant secundum, scilicet quod virtus mouens cælum sit infinitæ potentiæ. Contra, hæc iam est probata. Iterum Respondebunt, ista probatio non valet; quia non est necesse, quod omnis virtus limitata, limitetur ab alio, quia aliqua per se est limitata, & hoc modo est ista prima Intelligentia. Contra, quia nulla potest assignari ratio, & causa istius limitationis, ergo erit ista limitata casu, quod est absurdum ponere in ipsis, quæ sunt à se, & omnino necessaria. Consequentia clara est: quia hic nullam possumus assignare causam per se, ergo recurrendum est ad causam accidentalem. Præterea, quæro, cur est limitata ad tot gradus, & non ad plures; cum enim sit finita, certum est, quod posset sortiri plures gradus entitatis, quia quocumque gradu limitato dato, maior dari potest alio, quia non esset limitatum. Præterea, limitari & determinari, est quid priuatiuum, quia dicit defectum, & omne priuatiuum reducitur ad positiuum, ergo opus est assignare causam positiuam istius limitationis, & determinationis extrinsecam, vel intrinsecam; intrinseca nulla datur, quia illa substantia est simplex: neque extrinseca, quia nulla datur superior illa, ergo videtur, quod nullo pacto prima substantia possit dici limitata, & determinata. Præterea, in Prima Intelligentia esset aliqua compositio scilicet entitatis [illegible] & illius priuationis, esset quoque aliquo modo imperfecta, quod omnino negat Arist. 12. Metaph. text. 39. & inde dicit de prima substantia, quam vult esse perfectissimam, & simplicissimam. Præterea, stat ratio supra facta, quia dato casu, quod esset aliquod ens, quod haberet plenitudinem entitatis à se, aliud verò haberet à se entitatem limitatam, tunc cum vtrumque illorum habeat entitatem, nulla potest assignari causa propter quam illud habeat plenitudinem entitatis, illud verò limitatam, nisi casus, qui non est ponendus in his, quæ sunt à se, ergo dicendum est, quod esse à se, est causa propter quam hoc habere plenitudinem entitatis, illud verò non. Illud ergo, quod est à se, & habet entitatem à se, habet quoque plenitudinem entitatis, quia per hoc differt illud, quod est à se, ab eo, quod non est à se.

Gregorius autem de Arimino loco supra citato huic rationi respondet, Primo, quod plenitudo entitatis, & potentiæ, est [illegible] ita quod concedit Primum motorem, quia est à se habere entitatem, & virtutem in tota plenitudine, non tamen habere infinitam intensiue. Secundo negat id, quod habet entitatem, & potentiam ex se, habere entitatem, & potentiam in [illegible] infinitam, quia ceteræ Intelligentiæ, etiam secundum Scotum, non habent entitatem infinitam, & illimitatam. Verum ista responsio nihil obest rationi Scoti; nam, & ipse [illegible] negat vnam propositionem [illegible] probationem Scoti, & in [illegible] nihil dicit, [illegible] quod virtus habens entitatem, & virtutem in tota plenitudine, habet virtutem infinitam intensiue: At hoc probatum est, & etiam per se patet, quia si est finita entitas, aliqua maior virtus haberi potest [illegible] intendi, non ergo est in tota plenitudine. Greg. Arim. Resp. [illegible]

Alia propositio etiam quam negat, scilicet quod illud, quod est à se, non habeat entitatem, & virtutem infinitam intensiue, est probata à Scoto. Ipse verò ad probationem nihil dicit; probatur etiam [illegible] quia nullus erit qui illi primo enti limitet, & determinet entitatem, & virtutem, & ideò habet in maiori plenitudine, quæ possit haberi, hæc autem maior plenitudo est infinitas intensiua, quia [illegible] dari non potest, quæ per possibilem [illegible] est nunc superius, [illegible] responsionem Neotericorum, [illegible] principio, quia dato casu, sicut facta hypothesi, quod aliquod ens haberet entitatem infinitam, & aliud entitatem limitatam, & vtrumque esset à se, non posset assignari ratio [illegible] limitationis, cum vtrumque sit à se, esset casus sic illius [illegible]. Ratio ergo, [illegible] infinitas entitatis, & virtutis, est esse à se, & sic, quod est

à se,

a se, necessario habet virtutem infinitam intensiuè, quæ si verò non est a se, non potest illam habere. Quod si quis dicat, casus est impossibilis, dico, quòd ad inuestigandam veritatem sæpe supponimus aliqua falsa & impossibilia, quod Aristoteles sæpè facit, vt patet 4. Physicorum, vbi disputat, an si vacuum daretur, in eo esset posset motus, vacuum est impossibile dari, tamen supponit, quod detur, vt veritatem clarius videat, & hoc apud Philosophos sæpè est in vsu; dico etiam in proposito, licet sit impossibile, quòd detur quantitas [illegible] virtutis infinitæ, & [illegible] virtutis [illegible] tamen [illegible] [illegible], & virtutis [illegible], quia [illegible] supponit suppositionem illa hypothesi falsa, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod autem ait Scotus [illegible] Intelligentias [illegible] [illegible] est falsum, vt suo loco [illegible].

Tertia propositio. Tertio principaliter arguit Scotus ad ostendendum primum motorem esse infinitum in vigore [illegible] quæstione [illegible] [illegible] ad [illegible] hanc consequentiam, quam facit Aristoteles 8. Physicorum, & 12. Metaph. Primus motor mouet motu infinito; ergo habet potentiam infinitam in vigore; arguit ergo sic. Quodcumque agens habens virtutem, quæ quantum est de se posset in infinita simul, licet incompossibilitas effectuum impediat illa simul poni, est virtutis infinitæ: Primum mouens est huiusmodi, ergo est infinitæ virtutis. Maior propositio declaratur: quia si esset aliquod agens quod posset simul producere album & nigrum, quantum est de se, illud non esset minus perfectum, si non posset ea simul causare; quia illa non sunt simul causabilia, cum hæc non simultas, est ex repugnantia eorum, & non ex defectu agentis, quia agens simul habet virtutem respectu amborum, si illa ex se essent compossibilia. Minor quoque probatur: si Primum mouens haberet omnem causabilitatem omnis causæ possibilis formaliter, & simul, procul dubio esset virtutis infinitæ, licet illa causabilia non possent esse simul posita in esse, quia quantum esset ex se, posset simul infinita producere. Sed Primum mouens perfectiori modo habet in se omnem causabilitatem, quàm si eam haberet formaliter: quia illam habet eminenter, ergo si hoc modo illam formaliter, esset infinitum in vigore, multo magis si habet illam perfectiori, & excellentiori modo, erit infinitum in vigore. Minor illa probatur in 2. quodlibeto, & in eadem quæstione in principio & est [illegible] quia Aristoteles 2. Metaphysicorum probat, quòd datur status in causis efficientibus, & probat Aristoteles [illegible] in [illegible]. [illegible] causatorum causam habet [illegible] quæ sit aliquid illius [illegible] [illegible] esse causa [illegible] ergo est aliquid extra totam vniuersitatem causatorum ergo in causis non datur infinitas, est deueniendum ad vnam primam causam, in qua erit status simpliciter in prima principaliter, & simpliciter continet. Ex hoc arguitur sic; Omnes aliæ causæ secundæ habent esse ab ista prima causa, ergo prima causa eminenter in se continet causabilitatem illarum secundarum causarum, & cum illa prima est, quæ illis causis secundis dat esse, & causare, necesse est quod nobiliori modo illa prima causa contineat in se illam causabilitatem. Ex hoc patet minor, scilicet, quòd primum mouens continet in se eminenter causabilitatem omnis causæ possibilis; quia omnis alia causa ab illa prima dependet in esse. Aduersarius dicet, quòd licet primum mouens eminenter contineat causabilitatem causarum secundarum, non tamen potest ex se, & immediatè omnes effectus sine causis secundis, quia non est probatum, quòd sit totalis causa, & proxima omnium effectuum, quod tamen requiritur ad concludendum, quod sit virtutis infinitæ.

Scotus hanc obiectionem esse nullam probat, quia prima causa est ita perfecta modo, ac si esset totalis causa formaliter, dato enim quod esset formaliter causa omnium, nihil perfectius esset, quàm sit nunc: quia non plus esse perfectè quàm esse primam causam; dat enim esse, & causare omnibus alijs causis. Secundum, causæ secundæ non requiruntur propter perfectionem addendam in causalitate

quia

quia tunc remotius a prima causa esset perfectius, quia perfectiorem requireret causam, cum requirat plures causas secundas: sed causae secundae secundum Philosophum requiruntur propter imperfectionem effectus; vt prima causa cum alia causa imperfecta possit causare effectum imperfectum, qui secundum ipsos non potest immediatè causari a prima causa; Confirmatur vt dictum est: quia causa secunda proxima primae, totam perfectionem illam causalitatis, habet a sola prima causa, ergo tota illa perfectio prima est; & sic habet illam perfectionem eminentius quàm secunda; quia etiam respectu secundae, est realiter causa & causa aequiuoca, similiter arguitur de tertia causa respectu secundae, vel respectu primae, & sic de causis alijs est dicendum, ergo ex his patet, quod prima causa est virtutis infinitae; quia habet in se omnem perfectionem aliarum causarum secundarum.

Alia responsio negatiua

Quod si quis huic rationi respondeat, quod prima causa, est causa conseruans omnium, non efficiens, haec responsio est nulla dupliciter; Primò, quia Aristoteles 2. Metaph. tex. 5. & inde, quando probat non dari processum in causis in infinitũ, neque ascendendo, neque descendendo, sed deueniendum esse ad vnam primam causam à qua omnes aliae dependent, loquitur de omnibus quattuor generibus causarum, & praecipuè de efficiente, vt patet ex se, ergo in causis efficientibus est deueniendum ad causam primam incausatam, à qua omnia alia causantur. Secundò, quia causa conseruans, reduci debet ad aliquod genus illarum quattuor causarum; non potest autem reduci ad materiam, neque ad formam, neque ad finem, vt patet, ergo reducitur ad efficientem; Et confirmatur: quia conseruare sit esse, est continuò dare esse, quod est continuò producere, & efficere, quod enim conseruat aliquid, manutenet illud ne deficiat in esse, illud autem manutenere, est dare esse, quod clarius infra dilucidabitur, licet per se sit clarum. Praeterea, quod eget conseruatione, est in se, & in suo esse dependens, ergo habet esse illud ab alio efficiente, neque enim prima causa posset conseruare illud esse, nisi tali rei dedisset tale esse.

Alia responsio

Si quis alius verò dicat, Primam intelligentiam non esse causam primam producentem alterum, sed tantum conseruantem, quia non est causa productiua intelligentiarum alterum à prima, vt solent dicere Gregorius, & alij, qui negant alias intelligentias prouenire à prima, manifestè aduersatur rationi Aristotelis praedictae, in qua ostenditur deueniendum esse ad vnam primam causam efficientem incausatam, à qua omnia pendent: quia cum non esset vna prima causa efficiens, sed plures, quod est inconueniens, & contra ipsum manifeste in eodem loco: sicuti enim non sunt plures primae materiae, neque plures vltimi fines, neque plures vltimae formae, ita nec plures causae efficientes.

Variae aliae rationes ab alijs adducuntur; sed hae sunt rationes Scoti, & efficaciores mihi videntur quae in hac materia adduci possint, ideò patet, quod non sine ratione Scotus vult Aristotelem fuisse huius opinionis; De mente Auerrois nolo modo disputare, sed quod accesserit ad hanc opinionem, & quod rationabiliter possit ei imponi haec opinio, conspici potest ex ijs, quae dicit Zimara Theoremate 6. Hanc eandem sententiam secuti sunt multi viri docti, vt Philoponus, Simplicius 8. Physic. tex. 84. Ammonius in initio capitis de Substantia, Alexander Aphrodiseus, & alij multi, quos commemorat Franciscus Piccolomineus libro de Motoribus, cap. 35.

Auerr. — *Philoponus, Simplicius, Ammonius, Alexander, Piccolomineus.*

Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluuntur. Cap. III.

ADuersus hanc sententiã Scoti Aduersarij multis rationibus instant; Franciscus Piccolomineus libro de Cęlorum motoribus c. 34. arguit Primò sic, & ratio ista adducitur quoque à Zimara, & multis alijs: Deus mouet immediatè, vt efficiens potentiam, & per virtutem definito tempore, ergo non est infinitũ roboris. *1. ob.*

Antecedens probatur ab eo aliàs, quo ad illam partem, quòd immediatè mouet,

tur, ut efficiens, & infinito tempore. Consequentia deducitur per regulas proportionis motuum; quia motoris ad mobile debet esse aliqua proportio; nam qualis est ratio motoris, talis est velocitas motus; sed si motor est infinitus, cum mobile sit finitum, nulla erit proportio, & sic nullum assignari poterit tempus in quo moveat, ergo Primus motor non est infiniti roboris; Haec consequentia ab aliis formatur sic: sequeretur quod moveret in non tempore, quod est absurdum manifestum. Confirmatur consequentia ex Arist. 8. Phys. tex. 79. ubi ait, quod si in magnitudine finita esset vis infinita, moveret in non tempore, quia si assignaretur aliquod tempus in quo moveret, reperiretur aliqua vis finita, quae in eodem tempore moveret, & sic eodem tempore moveret vis finita, & infinita, quod destruit Aristoteles ut conspicue absurdum.

Confirmatur. Confirmatur, quia vel potest primus motor velocius movere, quam movet, vel non, si non, ergo non est infiniti vigoris, si sic, in aeternis idem est esse, & posse, ergo si potest movere, movet actu, & hanc rationem putant indissolubilem in principiis Aristotelis.

2. ra. Secundo, Motor Caeli ex sententia Arist. est infinitus, eo modo quo colligi potest ex medio, quo utitur Arist. at Arist. utitur pro medio motu infinito duratione, & mora, non velocitate, ergo Primus motor ex Aristot. sententia est infinitus duratione, non virtute.

3. ra. Tertio, Media, quae nos ducunt in cognitionem vigoris infiniti, sunt tria, scilicet, Revelatio, Creatio, & Miracula, sed ista media sunt incognita Aristot. & viribus naturalibus, ergo nec ab Arist. neque a natura potest cognosci immensitas roboris in Primo motore.

4. ra. Quarto, si Primus motor ex sententia Aristot. esset infiniti roboris, omnes Caeli motores essent infiniti roboris: Consequens est absurdum, ergo & Antecedens. Consequentia probatur, quia Arist. ad Primi motoris notitiam devenitur per motum aeternum, De quo autem verum est medium, vera quoque est Conclusio: at verum est de omnibus Motoribus Caeli quod semper moveant, ergo etiam verum est, quod sunt aeterni roboris, si ergo ex motu perpetuo, quia movet semper, deducitur infinitas vigoris, necessario fateri cogimur omnes Caeli motores, qui semper movent, esse infiniti vigoris, & confirmatur haec ratio ex eo quod Arist. 8. Phys. & 12. Metaphys. textu 4[illegible] determinat de Primo motore, idem de aliis Caelorum motoribus putat esse enunciandum. unde in 12. Metaphysico citato, cum ostendisset per aeternum motum Primum motorem esse abstractum a materia, quaerit, an huiusmodi motor sit unus, vel plures, & ait esse plures, & de omnibus esse verum idem, quod ostensum est propter idem medium. Quinto, cuilibet agenti respondet proprium passum ex 2. de Anima textu 25. ergo si primus motor esset roboris infiniti, deberet ei respondere mobile infinitum; sed hoc est impossibile, ergo & Antecedens. Quod confirmatur, ex Arist. sententia Deus est agens necessarium, ergo produxisset mundum infinitae molis. Sexto, ex sententia Arist. repugnat dari infinitum actu; sed Deus est prima forma ex calce primi Phys. & purus actus ex 12. Metaphys. tex. 47. ergo non est infiniti roboris. Aristot. autem primo Phys. cumulatim reiicit infinitum ex parte formae, & solum concedit infinitum in potentia ad materiam. Septimo, Omnis nostra cognitio ortum habet ex phantasmatibus; sed phantasmata sunt finita, ergo non possunt ducere nos in cognitionem infiniti. Octavo, Infinitum est ignotum, ergo Deus erit ignotus, sed si Deus est ignotus, cum sit principium primum omnium rerum, caeterae res essent ignotae. 5. ra. 6. ra. 7. ra. 8. ra.

Greg. Gregorius de Arimino adversus eandem sententiam arguit 2. Sent. dist. 42. q. 3. artic. 1. & Primo, supponit duo: 1. Primum, quod Deus immediate est motor orbis, & hoc ait nedum verum esse ex mente Arist. sed etiam esse concessum a Scoto; Secundum fundamentum est, quod de mente Aristotelis Deus movet necessario, ex his duobus fundamentis manifeste sequitur, quod Primus motor non est infiniti roboris, quia moveret in instanti. Consequentia est clara, quia movet immediate ex primo supposito, & necessario ex secundo, ergo secundum ultimum suae poten-

1. potentię, ergo mouet in instanti. Secunda ratio: Si Deus esset infinitus in vigore, posset mouere quodcunque mobile quantumcunque magnum: At ex sententia Arist. hoc non potest efficere, quia ait Arist. 2. Cęli tex. 70. quod si in aliquo Orbium erraticorum essent plures stellę, Orbes victuri essent in labore, cum mouet Orbes motu diurno, At si potentia mouentis primi mobilis esset infinita, non moueret cum labore, vt iam dictum est, Quod confirmatur ex Auer. 12. Metaph. tex. 40. vbi ait declarans Arist. quod si in primo Cęlo essent plures stellę, aut maiores, orbis ille aut tardius moueretur, aut non moueretur penitus.

Zimara. Zimara Theoremate sexto, licet opinionem Auerrois defendere, & suis prolixus est, tamen ea quae faciunt ad rem, sic hac breuiter collecta; In principio illius Theorematis ait Scotum sustinere contra Auerroes Primum motorem esse infiniti vigoris: quam tamen ostendit ipse Zimara, se non vidisse Scotum, cum Scotus hanc disputationem sumat propriè contra Auerroem, vt patet ex eo loco, respondendo ad primum principale; quod autem Primus motor non sit infiniti vigoris, probat prius factis duobus fundamentis, quo-
1. rum Primum est, quod finitas in vigore sequitur formam, adeo quod quęcunque forma quantum est de se, est finita in vigore, siue illa forma sit iuncta materię,
2. siue sit abstracta à materia. Secundum, infinitas vigoris sequitur corpus infinitum, vt infinitum. Primum fundamentum pro-
3. batur auctoritate Arist. in 8. Metaph. tex. 10. dicentis, quod formę sunt sicuti numeri, numerus autem quilibet est limitatus, & finitus, de ratione etiam formę est limitare & determinare. Quod confirmatur ex Arist. 3. Phys. tex. 60. & 65. vbi Philosophus dicit, quod finitas est à forma sicuti illuminatio, & infinitas est à Materia, & ait hanc esse communem viam Philosophorum. Secundum fundamentum probat tali medio; quia si forma est causa limitationis, necessariò materia est causa illimitationis, & consequenter corpus infinitum, quia habet materiam infinitam, erit infinitum in vigore; Sed specialiter probat: quia in maiori quanto est maior virtus, cęteris paribus. Hęc propositio conceditur ab omnibus Philosophis, & ideo si virtus illa augeatur in infinitum, est, quia corpus augetur in infinitum; Ex his patet dicendum, Primum motorem non esse vigoris infiniti: quia non est corpus, nec virtus in corpore, sed forma abstracta à materia; Quae etiam confirmatur: quia admisso vigore infinito, non esset proportio inter motorem, & mobile, vt supra Philoponus, & Gregorius argumentabant.

Verum rationes istę non cogunt, & ex dictis facile soluuntur. Ad primum respondeo, quod Primus motor mouet mediatè, non immediatè. Ad rationes contra hanc responsionem in sequentibus respondebimus, & per idem patet ad primam confirmationem. tenet enim de motore infinitę virtutis mouente immediatè, de hoc enim sequeretur, quod moueret in non tempore; Ad aliam confirmationem dico, quod Primum motorem posse mouere velocius, quàm mouet, potest intelligi duobus modis; vel ratione sui, vel ratione effectuum, ratione sui potest velocius mouere quia habet vim infinitam in vigore, sed ratione effectuum, non potest, quia est necesse quod vtatur causis secundis, & illis mediantibus agat, vt dictum est in præcedentibus. Ad secundum concedo, quod medium quo vtitur Arist. ad inuestigandam Primi motoris infinitatem, est æternus motus, sed nego propositionem, quae subintelligitur pro formando syllogismo, quod ex hoc medio, Motus æternus, non possit colligi infinitas vigoris: quia vt ostendimus in prima ratione, Arist. ex eo, quod motor Primus mouet in æternum, concludit, quod est potentię infinitę, & ex hoc vlterius concludit, quod est sine magnitudine, & impartibilis; Dum autem ex æterno motu deducit primum motorem esse infinitę potentię, dictum est, quod necessariò intelligit de infinita potentia in vigore, non in duratione, propter infinitam de Cęlo; Ad tertium dico, quod illa tria media ducunt nos in cognitionem omnipotentis Dei, eo modo quo asserunt Theologi Deum esse omnipotentem, & infinitum in vigore: at eo modo, quo intelligit Philosophus ad sunt media naturalia, vt vidimus. Ad quar-

Solu. Ad 1. — Ad 2. — Ad 3. — Ad 4.

tum

eam rationem specialiter respondebitur in proprio quaesito. An ceterae Intelligentiae sint infinitae in vigore; tamen pro nunc nego consequentiam; Ad probationem dico, quod aeternus motus sit absolute sumptus, non est sufficiens medium ad concludendam infinitatem vigoris, sed requiritur alia particula, scilicet a se, quod enim movet a se aeterno tempore, est infinitae potentiae in vigore, ut patet ex dictis in secunda ratione principali pro Scoto. Arist. autem non fecit mentionem de hac particula expresse, sed forsan subintellexit, & credendum est ipsum, illam subintellexisse: quia loquebatur de Primo motore, qui a se movet: quia tamen expresse in illa ratione non ponitur, dixit Scotus in illa disputatione, An ratio Philosophi concludenter, sit ne demonstratio, quod quidem sequitur procul dubio erit ostendere quod Primus motor caret magnitudine, quia carentia magnitudinis non potest probari per infinitatem durationis propter instantiam de Caelo; Ad confirmationem, ex Arist. in 12. Metaphys. clarius etiam dicam; pro nunc dico, quod usque ad tex. 42 loquitur de Substantiis abstractis in communi, & ibi multa praedicata intelligit, quae competunt substantiis in communi, attamen non omnia illa praedicata competunt cuicunque Intelligentiae, sed aliqua tantum primae Intelligentiae, aliqua aliis tantum aliis. A tex. vero 42. incipit distinctius agere de illis, & docet quomodo ordinem habeant ad unam primam a qua aliae dependent, & multa in particulari de primo docet, & de aliis, quae illis solis competunt, & ideo falsa est illa propositio, quod quae dicit Arist. de Primo motore, de aliis quoque velit intelligi, unde cum in 12. Metaph. texto 43. quaerit, an una, vel plures sint tales substantiae, illud verbum talis non refert omnia praedicata enumerata de substantiis abstractis, sed refert solum genus Substantiarum abstractarum; adeo quod est, ac si quaerat, an una, vel plures sint substantiae generis illius, scilicet abstractarum a materia; quae expositio in proprio loco infra confirmabitur.
5. rf. Ad quintam respondetur, quod illa propositio Aristotelis ex 3. de Anima, ut in Theorematibus animasticis dicam, non debet intelligi, quod cuicunque agenti debeat respondere proprium passum adaequatum: quia in sensu est falsa; cum materia prima sit passum proportionatum multis formis, immo eadem portio materiae est proportionata passum multis formis, sed sufficit, quod in tota coordinatione entium, cuilibet agenti respondeat proprium passum. Ad propositum, sufficit, quod agenti primo respondeat totus mundus, ut passum; non potest autem ei respondere mundus infinitus, quia repugnat ex parte effectus, & postea non agit secundum totam suam virtutem, quia agit mediate, ut dictum est, & dicemus infra. 6. rf.
Ad sextum dico, quod Arist. negat infinitum in quantitate molis actu; & de hoc loquitur in 3. Physic. loquitur etiam de formis materialibus, & quibus non negat autem de infinito virtutis, & perfectionis, & de formis separatis a materia, de quo etiam infra respondendo ad Zimaram.

Ad septimum si ratio illa concluderet, sequitur, quod nullam possumus habere cognitionem Substantiarum abstractarum; Consequentia probatur: quia nostra cognitio est per phantasmata, phantasmata autem omnia nostra sunt corporea, ergo non possumus venire in cognitionem abstractarum. Si ergo, quia phantasmata sunt finita, non possunt nos ducere in cognitionem infiniti, neque quia sunt corporea, possunt nos ducere in cognitionem incorporeorum; dicendum est ergo, quod licet effectus, & res illae ex quibus phantasmata gignuntur, sint finita, tamen quia habent quasdam conditiones, quae non possunt provenire a causa finita, argumentamur dari causam infinitam, ut ex continua generatione, corruptione, & aeterno motu, ex Arist. argumentamur dari Deum infinitum vigore infinito. 7. rf.
8. rf. Ad 8. si illa ratio concluderet contra nos, concluderet quoque contra eos, qui ponunt primum motorem esse infinitum in mora, & ducimus argumentum si infinitum est ignotum, primus motor secundum eos etiam erit ignotus; ideo est respondendum, quod infinitum, ut infinitum est ignotum: quia nunquam possumus pertingere ad cognitionem totalem illius, quia habemus cognitionem eius, ex una parte tamen sunt infinita cognoscibilia, & sic Deus quoad

omnes gradus suæ virtutis infinitæ, est nobis ignotus etiam secundum Theol. quia Deus solum comprehenditur ab intellectu Diuino modo infinito: At infinitum pro aliqua sui conditione cognoscitur à nobis, & sic infinitum in duratione, & in vigore cognoscimus, sed non infinito
1. modo. Ad primam rationem Gregorij, di- *Greg.*
co, quòd primum fundamentum est falsum, & etiam negatum à Scoto, vt infrà dicam: Primus enim motor mouet mediatè, non immediatè: & sic ratio illa non concludit, vt superius dictum est. Ad secun-
2. dam rationem, dico, quod Arist. in eo loco, scilicet 2. de Cælo, non loquitur de Primo motore, sed loquitur de prima sphæra, quæ motu suo mouet alias sphæras, soluit enim illam dubitationem motam superius, quæ est, vnde est, quod cũ in sphæra superiori sint innumeræ stellæ, in Planetis est tantum vnica stella; & postquàm dedit duas solutiones, ponit tertiam in eo textu 70. quæ consistit in hoc, quod cum prima sphæra superior moueat omnes inferiores, si cum hoc haberet mouere plures stellas, esset ei laboriosum; quia cuiuslibet corporis est virtus finita, hoc est, quod dicit Aristotel. vbi apertè patet, quòd facit comparationem inter corpora mota, & sphæram mouentem, & dicit sphæram mouentem excedere in potentia corpora mota, sed finita, quia illa sphæra superior est corpus, in corpore autem non est virtus infinita. Quod etiam confirmatur: quia cum dicit, quòd prima sphæra moueret cum difficultate, si in illis orbibus essent plures stellæ, non debet intelligi, quod in stellis esset ponderositas, aut aliquid resistens motui, quia nihil tale est in illis: sed vult dicere, quod debet esse excessus corporis mouentis ad mobile in virtute, quę illis corporibus cælestibus competit, qui excessus non esset, si in inferioribus simul cum multitudine sphærarum esset multitudo stellarum, tunc enim sphæra illa superior non esset corpus aptum mouere corpora illa inferiora. Quòd etiam loquatur de corpore, non de motore separato, patet ex verbis textus ait enim: Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est; vnde licet Auerroes hoc intelligat de motore separato, & abstracto non tamen verum est.

Ad Zimaram, primum, & secundum fundamenta falsa sunt; Primò, quia materia non est actiua, sed passiua, non agit, sed patitur, ergo materia de se non est habens vigorem, & virtutem agendi, & consequenter non potest habere vigorem illimitatũ: quo autem remouetur genus, remouentur quoque eius differentiæ, & species: sed à materia remouetur virtus agendi, ergo & finitas, & infinitas, quæ sunt partes eius; è conuerso, sola forma est quę agit, & habet virtutem operandi, ergo soli formæ competere potest virtus finita, & infinita: si est forma limitata in entitate, est quoque limitata in potentia, & vigore, si verò est illimitata in entitate, necessario quoque est illimitata in potẽtia, & vigore, quemadmodum dictum est de Primo motore. Ad probationem ex 8. Metaphys. dico, quòd dum ait Aristoteles q̃d formæ sunt sicut numeri, non vult dicere quod quælibet forma sit determinata in entitate, & virtute, ita quod sit finita: sed vult dicere, quod sint determinatę in specie, sunt enim ex se specie distinctæ & diuersæ, vnde formæ materiales sunt, quæ membris diuersis dant esse, & illa determinant, & specificant: formæ verò abstractæ sicut per se sunt specie distinctæ, & diuersæ: habent enim similitudinem aliam formæ cũ numero, & de ea loquitur ibi Aristoteles, quæ est, quod sicut numerus nõ suscipit magis, & minus, ita formæ non suscipiunt magis, & minus, vt diximus in disputatione: An forma substãtialis suscipiat magis, & minus. Ex hoc patet ad rationem, cũ dicit, quòd formæ est limitare, & finire, verum est, q̃d est limitare, & finire esse, & naturã rei, quo ad esse specificum, & qualitatem substantialem, non tamẽ propter hoc sequitur, quòd esse finiti vigoris, & virtutis, sequatur formam, quia hæc est alia finitas, & determinatio. Vel dico, quod formæ finitæ est limitare, & finire, nõ formæ infinitæ, vti est Primus motor. Ad illud de tertio Physicorum dico, quod Aristoteles confutat infinitum in actu, & admittit infinitũ in potentia, loquendo de infinito in magnitudine molis, non de infinito in magnitudine *Ad Zim.*

perfe-

perfectionis, & virtutis; non est ergo verum, quod ille neget infinitum in forma, & concedat infinitatem materiae.

Ad probationem secundi fundamenti, ex illa propositione in maiori quanto, est maior virtus caeteris paribus, dico, quod haec propositio fert secum solutionem, ait enim, quod est vera caeteris paribus, ergo non sufficit, quod materia augeatur, ad hoc, ut augeatur virtus alicuius, sed opus est, quod omnia sint paria, inter haec autem requiritur praecipuè intensio formae, nam in maiori quanto, in quo etiam est intensior forma, est maior virtus: sed si assumas maius quantum, in quo sit forma minus intensa, quàm forma alterius quanti minoris, in illo quanto maiori, non erit maior virtus, sed minor, ut patet de Asino, & Leone, Asinus est maior Leone, quantitate molis, sed non est maior virtute, &c.

THEOREMA LV.

Primus motor mouet mediatè primum mobile.

Exponitur, & probatur opinio Scoti. Cap. I.

Scot. SCotus 2. *Sent.* dist. 8. quaest. 5. sed praecipuè in quodlib. q. 7. G. tenet consequenter ad dicta, quod Primus motor secundum intentionem Arist. moueat mediatè primum mobile, ita quod respectu primi mobilis est duplex motor, sicut & respectu aliorum orbium, scilicet propria Intelligentia, quae primum mobile mouet immediatè, & primus motor, qui mouet idem primum mobile per propriam Intelligentiam, appropriatam primo mobili, reliqui orbes etiam habent propriam Intelligentiam motricem, ultra Primum motorem, qui omnibus illis Intelligentijs dat esse, & operari, ita, quod Primus motor nullum orbem immediatè mouet, sed omnes mediatè, primum tamen principaliter, & appropriate mouere dicitur, propter nobilitatem, & principalitatem eius. Hanc suam sententiam parcè probat Scotus, immò videtur eam supponere, quasi de illa nulla sit controuersia, cum videatur Auerroes in hanc sententiam declinare, licet Zimara, & alij Auerroistae oppositum de mente eius sustinere nitantur. Sed quidquid sit, de hoc videamus rationes Scoti, & rem ipsam consideremus. Arguit primò Scotus ex authoritate Aristotelis, in 8. Physic. textu 78. & 79. & licet Scotus in eo quodlib. intendat probare, quòd aliae Intelligentiae à prima sint productae, à prima tamen assumit pro medio, quòd Primus motor, qui est infinitae potentiae, non mouet immediatè: & illud ex sententia Aristotelis in 8. Physic. probat ait. Videamus ergo hoc medium; Aristoteles in praecitato loco, tex. 79. probat, quod virtus infinita in vigore, non potest mouere immediatè aliquod mobile, quia moueret in non tempore, hoc consequens est impossibile, ergo etiam antecedens est impossibile, scilicet, quod motor, qui est infinitae potentiae in vigore, moueat immediatè aliquod mobile. Hac argumentatione, quae tota est Aristotelis, sumpta pro Maiori deductionis: sed Primus motor est infinitae potentiae in vigore, ergo non mouet immediatè Caelum, sed mediatè tantum; Maiorem illam, quae est argumentū Aristotelis, probatur esse de mente Aristotelis: Probat in citato textu Aristoteles propositionem illam, quam secūdo loco assumpsit ad probandum quod Primus motor caret magnitudine, nempè, quod virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita; probat inquam hoc modo. Primo assumit, quod maior virtus mouet in minori tempore, quàm minor virtus; Vnde videmus, quòd maior virtus calefactiua, citius calefacit aquam, quàm minor virtus. Ex hoc fundamento deducit, si in magnitudine finita sit virtus infinita, sequitur alterū horum duorū absurdorum: tēpē, vel quod non detur tempus ultimum in quo talis virtus mouere possit; vel quod finita virtus aequali tēpore mouebit cum virtute infinita: Dimisso hoc secundo absurdo, quod non facit pro nobis, probat primum absurdum consequi, quia iam suppositum est, quod maior virtus mouet in minori tempore, quàm minor virtus, ergo infinita virtus in tempore minori in infinitum mouebit quia infinitum excedit fi- t. 78.

nitum per exuberantiam infinitam et nō aliquam ylam temporis nec in tempore finito, sed infinitum, quia tale tempus est non tempus: ergo virtus infinita in vigore, nō potest mouere quia si moueret, moueret in non tempore, et quod absurdo, & aliis, quod dimissis postea sequitur, quod talis virtus infinita, non possit esse in magnitudine finita, et sic concipit Virum mota- tum temporis. Modo ad propositum nostrū ex probatione consequentiae ultimi absurdi facta ab Aristotele, conspicuè patet ex Aristotele, quòd virtus infinita in vigore, non potest mouere immediatè, sed si mouet aliquod mobile, mouebit mediatè, & quod primus motus, qui prodit ab illa infinita virtute, non est motus localis alicuius mobilis: quia illud moueret in non tempore; est ergo ille primus motus alterius rationis; nos autem dicimus, quod ille primus motus est productio Intelligentiae, ideò dixit Aristoteles quod Primus motor mouet ut amatum & desideratum, de quo infrà. Ex his patet Maior nostrae rationis, Minor verò probata est in superiori Theoremate, de vigore infinito primi motoris. Ex hac ratione confirmatur etiam prima ratio facta pro infinitate vigoris: quia dum Aristot. in illa demonstratione vult ostendere, quod Primus motor caret magnitudine, & probat per hoc quia mouet infinito tempore, & quod ideo habet infinitam potentiam, potentia autem infinita, non potest esse in magnitudine, neque infinita, neque finita, loquitur Aristot. de infinitate potentiae in vigore, non in duratione, ut aduersarij exponunt, ut conspicuè patet ex probatione consequentiae ultimi absurdi; conspicuè enim patet ipsum loqui de infinitate in vigore, quia loquitur de virtute infinita, ad quam sequitur hoc absurdum; hoc autem sequitur de virtute infinita in vigore: quia si adesset virtus infinita in vigore, moueret in non tempore, non autē sequitur hoc absurdum de virtute infinita in duratione; loquitur ergo Aristot. in eo loco de virtute infinita in vigore. Confirmatur: in eodem 8. textu 78. vult Aristoteles, quod motor infiniti vigoris, moueat coelum infinito motu, id est tempore infinito. Subinfert Scotus, ergo non mouet immediatè, sed mediatè, scilicet mediante aliqua Intelligentia alia à prima; Antecedens est clarum: quia Arist. in illo textu supponit ex probationibus prius factis, quod Primus motor mouet aeterno tempore, cum motus sit aeternus; quod autem existimet Primum motorem, qui infinito tempore mouet, esse infiniti vigoris, iam ostendimus in Theoremate praecedenti, quia quod mouet infinito tempore, habet potentiam infinitam, & caret magnitudine; Consequentia verò deducitur: quia si ita moueret immediatè moueret in non tempore, quod est inconueniens, ut dictum est supra, ideo necesse est quod moueat mediatè. Hanc etiam esse sententiam Arist. scilicet, quod Primus motor moueat mediatè, asseruit Auerroes 12. Metaph. com. 41. & contra illud agens asseruit Arist. loco citato.

Confirmatur primum motorem esse infinitae virtutis in vigore.

Franciscus Piccolomineus libro de Cœlorum motoribus, cap. 18. huic rationi respondet, primo eam refellit contra Scotum, deinde illam soluit, refellit autem hoc modo; ab eo sine medio mouetur primum mobile de quo Arist. in 8. Physic. tex. 79. format ostensionem, ut ostendat, quod caret magnitudine, at format ostensionem illam de Primo motore, & primo principio, etiam secundum Scotum, ergo primum mobile mouetur à primo principio sine medio. Secundo, illa ostensio vera est de omni motore Coeli, non de illo primo, ergo si ex ea colligeretur debere dari aliquē mediū motorē etiam colligeretur in quolibet motu Planetarum dari duplicem motorem, quod ipse Scotus inficiatur. Tandem rationem ipsam soluit quia institutum Aristot. eo loco est, ostendere motum Coeli non posse effici à motore materiato, nec finito, neque infinito, & de illo habent vim ostensiones assignatae.

Resp. Piccolominei.

Refutatur.

Sed ex dictis patet, quod illae refelliones nullae sunt, nec minus solutio. Prima quidē refutatio re vera non potest dici refellere: quia est ratio penitus diuersa à ratione Scoti, ut patet inspicienti formationem vtriusque; Scotus enim probat, quod primus motor non mouet immediatè, quia moueret in non tempore, ut est mens Aristotelis in illo 79. textu ut osten-

Respōsio.

ditur

est: Picolomineus autem probat, quod Primus motor mouet immediatè, quia ostensio illa, qua Aristoteles probat Primum motorem carere magnitudine, fit de Primo motore, ecce quod sumit potentia duorum medium. Neque etiam concludit hæc ratio aliquid contra Scotum, nego enim Maiorem, ad probationem verò, quæ erat, quia tunc conclusio non responderet principio, nego hoc sequi, quia vt diximus in materia de vigore infinito, conclusio illa, quod Primus motor careat magnitudine, procedit ex duobus illis fundamentis, quod nulla virtus finita mouet per infinitum tempus, sed solum virtus infinita, & quod virtus infinita non potest esse in magnitudine; Ex his duobus sequitur, quod Primus motor caret magnitudine, sed iste forsan vult dicere, quod conclusio non responderet principio, id est medio, vult enim quod medium, quo ostenditur dari Primum motorem abstractum à materia, sit motus localis, adeò quod si Primus motor immediatè non moueat primum mobile motu locali, motus non erit sufficiens medium; sed si hoc intendit in præsenti ratione, non est ad propositum, quia in eo loco non habemus talis ratio; huic autem rationi infrà in solutione rationum oppositarum satisfaciam, est enim Achillis Zimaræ, & aduersariorum. Secunda responsio nihil valet: nego enim, quod ratio illa concludat de alijs Intelligentijs, vt suprà in materia de vigore infinito ostendimus, cap. 3. soluendo argumentum; Solutionem infra in solutione obiectionum aduersariorum. Solutio autem, quam adducit, nullius est momenti, quia in Theoremate de vigore infinito cap. 1. perpendendo primam rationem Scoti, ostendimus falsum esse, quod institutum Aristotelis sit ostendere motum Cæli non posse effici à motore infinito, sed esse ostendere motorem Cæli
2. ad principale. carere magnitudine. Secundò probatur eadem conclusio efficacissima ratione, quæ adducitur à Scoto in præcitato loco septimo quodlibeto, & ab Antonio Andrea 12. Metaph. quæst. 2. & à Ianduno 12. Metaph. quæst. 17. & alijs. Prima Intelligentia mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis. Hæc propositio habetur ab Aristotele 12. Metaphysicæ textu 36. Subsumitur: sed intelligibile, & appetibile, mouet tantum intellectum, & appetitum, non autem illud quod caret intellectu, & appetitu, ergo Primus motor mouet tantum intellectum, & appetitum; Maior, vt dixi, est Aristotelis; Minor verò probatur quia omne agens, & mouens, agit, & mouet passum sibi proportionatum; Hæc est clara de se; sed corpus carens intellectu, & appetitu, non est passum proportionatum ad pati ab ipso intelligibili, & appetibili, ergo solum intellectum, & appetitum. Subsumitur: sed Orbis cælestis secundum intelligentiam neque est intellectus, neque habet intellectum siue appetitum, ergo Orbis non mouetur à Primo motore, qui est Deus immediatè. Hæc ratio procul dubio est efficacissima.
Huic rationi respondet Zimara de tripli- R. S. Zim.
ci causalitate, & concedit, quod Deus mouet vt finis, & vt intelligibile; sed cum subinferimus, ergo non mouet effectiuè Cælum, sed debet dari alius intelligens, qui moueat immediatè ipsum Orbem; Respondet, quod non sequitur hoc: quia sicut Primus est mouens in ratione finis, ita etiam Primus motor effectiuè mouet Orbem, quia in separatis à materia, idem est efficiens, & finis. Hæc Reijcitur.
responsio non valet: quia Aristoteles ibi declarat modum, quo Primus motor mouet, & inquit, quod mouet vt appetibile, & desiderabile, & adducit rationem, quia hæc solum non mota mouent, non ergo mouere potest pellendo, vel trahendo sine efficiente motu locali, vt inquit Zimara, quia talia mouentia etiam mouentur, sed mouet solum intellectum scilicet Intelligentiam sibi proximam (quæ dicitur anima Cæli, non ratione informationis, sed ratione propriæ assistentiæ), & sic Primus motor est mouens, non motus quia talia mouentia solum mouent, & non mouentur. Præterea, non negamus Primū motorem mouere primum mobile, sed dicimus, quod illud mouet mediante anima, & intelligentia appropriata ipsi primo mobili. Præterea, concedit, quod in separatis à materia idem est efficiens, & finis, ergo efficientia primi mouentis non est alia habitudine à causalitate finis; Consequentia

probaretur, quia tunc non esset vera illa propositio; In separatis à materia idē est efficiens & finis; sed esset quid diuersum; & confirmatur exemplo de balneo, quod mouet appetitum, & sic efficit, quod homo tendat ad balneum, & sic est causa finalis, & efficiens. ergo dum Primus motor mouet Intelligentiam sibi proximam in ratione finis, & illa mota à fine mouet Orbem, vt assimiletur primo mouenti, non distinguitur in primo mouente efficientia à causalitate finis. Per hæc eadem reijciuntur ea, per quæ respondet Piccolomineus ad hanc rationem in cap. 18.
3. ra. de Cælorum motoribus. Tertio principaliter adduco rationem ipsissimet Arist. in illo 12. Metaph. textu 36. assignat enim rationem, propter quam cogitur dicere, quod Primus motor mouet vt appetibile, & intelligibile, & est ista; quia ista sola mouent non mota, tunc arguitur sic; eo modo mouet Primus motor, quo mouent illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio; sed sic est, quod illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio solum sunt quæ mouent, vt appetibile; ergo Primus motor solum mouet in ratione appetibilis, & desiderabilis, quod autem mouet solum vt appetibile & intelligibile mouet solum intellectum & appetitū, propter rationem nunc suprà dictam, ergo non mouet Orbem, qui caret intellectu, & appetitu, sed ipsum intellectum, & appetitum; Maior, & Minor huius Syllogismi sunt Aristotelis expressè. Præterea, conspicuum est ex 8. & ex 12. Metaphys. textu 45. quod Primus motor est immobilis per se, & per accidens. Minor etiam patuit ab eo in percitato tex. 41. Præterea, Deus est infiniti vigoris, sed quod est infiniti vigoris, non potest mouere aliquod mobile immediatè motu in cæli, quia moueret in instanti, tamen Primus motor mouet ex Aristotele primum mobile, ergo mouet mediatè.

Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluuntur. Cap. 11.

ADuersus hanc opinionem insurgūt
1. ra. multis rationibus, quarum princi-
tio. palis hæc est; Arguit Zimara q. de triplici causalitate, & Theoremate 69. primò sic; Nullum datur medium ad probandum dari Primum motorem, nisi motus; quia solus naturalis demonstrat dari Primum motorem via motus: at si Primus motor non mouet immediatè primum mobile, & vt efficiens, hoc medium erit insufficiens: neque naturalis poterit ostendere dari Primum motorem. Hanc rationem tanti fecit Zimara, quod eam putauit insolubilem. Eadem vtitur Gregorius de Arimino, 2. Sent. dist. 1. quæst. 1. artic. 2. vbi nititur probare, quod Primus motor mouet immediatè. Secundò. 2.
Arist. in 12. Metaph. textu 43. intelligit numerum Intelligentiarum ex numero Orbium; & ita tot esse statuit Intelligentias, quot Orbes. Ratio autem hæc non valeret, nisi omnes Intelligentiæ mouerent immediatè Orbes: nam si vnus Orbis haberet duas Intelligentias, profectò non essent tot Intelligentiæ quot Orbes, sed essent plures Intelligentiæ quam Orbes. Tertiò, sæpè habetur apud Aristo- 3.
telem, & est verissimum, quod Intelligētiæ agunt in duplici genere causæ, scilicet, finalis, & efficientis; ergo nedum mouent in ratione appetibilis, & intelligibilis, sed etiam in ratione efficientis, & ita mouent cælum immediatè, plures alias rationes adducit ad ostendendum hanc fuisse mentem Auerrois: sed de hac parum est curandum. Pro hac sententia quar- 4.
tò loco adducitur authoritas expressa Philosophi in 12. Metaph. tex. 38. vbi apertè Philosophus ait, quod Primus motor mouet primum mobile motu diurno, quo primo mobili moto, reliqua mouentur; ergo Primus motor mouet immediatè; & in eodem; 12. tex. 43. ait Arist. quod præter simplicem lationem vniuersi, quam mouere dicimus substantiam immobilem, scilicet primam, cæteræ lationes Planetarū sunt æternæ; Ecce, quod apertè ait Arist. primam lationem fieri a Primo motore. Quinto Franciscus Piccol. lib. de Cæ- 5. ra-
lorum motoribus, cap. 17. Ille motus, qui tio.
sæpe ab Arist. nuncupatur motus totius, in quem cuncta conspirant, qui est regula, & mensura, & tamquam vita aliorum motuum, ab eo solo motore prodire potest, qui obtinet conditionem totius, est

principa

princeps cunctorum, ex quo cuncta pendent, & per quem cuncta perficiuntur : sed hic solum est Deus, ergo Deus mouet effectiuè & immediatè primum mobile. Confirmatur, quia Aristot. resoluens corpora cælestia in 8. Phys. & 12. Metaphys. nunquam ea in plura resoluit quàm in duo, scilicet, in mentem separatam à mobili mouentem, & in corpus mobile; ergo cuilibet corpori mobili cælesti solum competit vnus motor; ergo primum cælum habet vnicum motorem, qui est Deus. Sextò. Alij, vt Gregorius, inquiunt, si primum mo-

Ratio Greg. de Arim. uens moueret effectiuè primum mobile, esset otiosum, secundum Arist. & esset superfluum in mundo. Septimò. Alij ita arguunt. Aristot. in 8. Physicorum textu 78.

6. probat Primum motorem esse impartibilem, ista demonstratione: quia si esset in

7. magnitudine, vel illa esset finita, vel infinita: non infinita, quia illa non datur; non finita, tum, quia tunc moueret in non tempore, tum, quia virtus finita moueret in æquali tempore cũ virtute infinita; at deductio illa, quod primũ mouẽs, moueret in nõ tẽpore, non sequitur, si ipse moueat in ratione finis, sed tantum si dicimus ipsum mouere in ratione causæ efficientis.

Solutiones. Ad 1. Verùm rationes istæ nullius sunt momenti; Ad primam quæ est Zimaræ, respondeo, quòd sufficit Physico via motus deuenire ad vnum primum motorem immobile: sed ad ipsum Physicum non spectat exponere quomodo primus motor moueat, sed hoc pertinet ad Metaphysicũ, qui enim secundũ Zimaram considerat quod est, de ipso primo motore; Vnde in Physicis nunquam dixit Philosophus quomodo primus motor moueat, sed in Metaphysicis dixit modo, quòd mouet, vt appetibile, & desiderabile, ideo non elicitur ex hoc modo motus, an Primus motor moueat mediatè, vel immediatè, sed sat est, quòd per motum aggnitum, sciamus deueniendum esse ad vnum Primum motorem immobilem; vnde nos negamus Primum motorem esse causam efficientem motus; sed dicimus, quòd non est applicatus Orbi, ita, quòd immediatè moueat: sed dicimus, quòd mouet mediatè efficienter, dicimus insuper, quòd hæc efficientia, & causalitas motus, non est distincta à causalitate finis; neque enim arbitrari debemus, quòd Deus moueat primum mobile, vt homo mouet lapidem, & vt manus baculum, hoc enim esset valde stultum, & tamen hoc modo aduersarij videntur velle Primum motorem mouere, cum omnē sublimitatem ipsius pellere, & trahere primum mobile; sed dicimus, quòd mouet vt obiectum intelligibile, & appetibile mouet, hoc enim genus motionis est nobilius, & hæc sola non mota mouent, sed de hac efficientia primi mouentis, in sequenti plura dicemus. Quòd autem hæc sit intentio Arist. in 8. Phys. patet, quia sic procedit ibi ostendẽdo, quòd omne quod mouetur, ab alio mouetur, in quo sisque a certo motu: & sic in mouentibus localiter, deueniendum esse ad vnum mouẽs, quod sit immobile per se, & per accidẽs; quomodo autem illud primum mouens immobile, moueat, non disquirit Physicus: quia sufficit illi ostendere de Primo motore quod est. Per hoc idem patet respondendum esse huic modo ad alias auctoritates probantes Deum esse motorẽ, vt ad illam ex 3. Phys. Mouentia alia sunt mota, & sunt Physicæ considerationis, alia mouentia non mota, & hæc non sunt Physicæ considerationis: istæ enim auctoritates & similes, non plus concludunt, quàm quod Deus, & Primus motor, est mouens: sed quomodo moueat, non habemus ex illis: quia hoc ad Physicum non spectat, sed ad Metaphysicum.

Ad secundam in qua aduersarij faciũt maximam vim, Respondet Antonius Andreas in 12. Metaphys. quod ibi Philosophus accipit pro vno, & eodem motore Primum motorem immobilem, & Intelligentiam immediatè mouentem primum mobile, & ideo primo mobili vnicum videtur assignare motorem, & hæc responsio potest sustineri: quia Arist. ibi enumerat motores per se, licet autem primum mobile moueatur à duplici motore, quia tamen intelligentia recipit virtutem mouẽdi à primo motore, ideo Primum motorem enumerabat tanquam proprium motorem; Quòd si quis dicat, etiam cæteræ Intelligentiæ aliorum Orbium recipiũt virtutẽ à primo, ergo nõ sunt per se mouentes, Respondeo, quod idẽ est iudicãdũ de primi

Ad 2.

Intelli-

Intelligentia & alijs, respectu Primi motoris, tamen, quia primum mobile est alijs Orbibus nobilius, motus eius ab Aristot. tribuitur Primo motori. Tamen ego puto melius respondendum esse, quod Aristot. per primum mobile intelligit aggregatum ex Orbe & Intelligentia, adeo quod cum dicit Primum motorem mouere Cælum, per Cælum intelligit Intelligentiam & Orbem, & sic primo mobili assignat vnicum motorem. Et quod hæc sit intentio Arist. probatur, quia Arist. in textu 36. ait Primum motorem mouere, vt appetibile, & intelligibile, modo, Orbis ille, & primum mobile, circumscripta Intelligentia, non habet intellectum, neque appetitum, & ita non potest moueri ab appetibili neque ab intelligibili, ergo illud, quod mouetur à Primo motore, est aggregatum ex Intellectu, & Orbe. Item in calce textus 37. ait, quod Primum motor mouet primum mobile, vt amatum, & desideratum, Cælum verò siue primũ mobile motum, reliqua mouet. Ecce per id, quod per primum mobile, & Cælum accipit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe; Et hæc fuit causa, propter quam Alexander, & alij dixerunt Cælos esse animatos. Quod si quis dicat, hoc etiam dici posset de alijs Intelligentijs & Orbibus, quod mouentur à Primo motore, dico quod verum est, nam Primus motor non solum mouet primum mobile, sed alios Orbes, vnde inquit, Cælum vero motum, alia mouentur, & mouet illos immediatè, quia semper accipitur aggregatum ex Intelligentia & Orbe; mouet ergo Primus motor cæteros Orbes, quia mouet Intelligentias assistentes Orbibus illis: dicitur tamen appropriatè mouere primum mobile, quia cum ab illo cæteri motus pendeant, & sic nobilior illis, eius motio tribuitur ipsi Primo motori; & ita, quot sunt Orbes, tot sunt Intelligentiæ, Primus motor verò superest, vt diximus. Quod etiam primus motor non sit appropriatus alicui Orbi, sed super omnia, & alijs omnibus tribuat vitam, patet ex sequenti in calce 12. Metaph. textu 52. vbi dicit Arist. alias Intelligentias & mundum comparat familiæ, in qua alij serui sunt, alij filij, ipsum verò Primũ motorem comparat Patrifamilias, & Duci, & Principi, non ergo proprium eius munus est aliquam sphæram voluere, sed omnibus alijs Intelligentijs præbere virtutem & potentiam. Confirmatur etiam: quia nunquam Aristot. dicit de alijs Intelligentijs, quod moueant in ratione amati, & desiderati, sed solum dicit hoc de Primo motore.

[illegible] (left margin note)

Ad tertiam, non negamus in Primo motore efficientiam; sed dicimus, quod non efficit immediatè motum localem primi mobilis: quia cum efficientia non distinguitur ab eius causalitate finali, seu sunt idem, sicuti, & efficiens, & finis sunt idem in separatis à materia, quod clarius infra patebit dum loquemur de modo, quo Deus producit Intelligentias secundum Arist. Ad 3.

Ad quartam, ad illas duas auctoritates patet ex dictis, ad secundam rationẽ dicimus quidem Aristot. Primum motorem mouere primum mobile motu locali, sed per primum mobile, & per Cælum non intelligit corpus cæleste exclusa Intelligentia, sed aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, vnde ille mouet Intelligentiam dando illi esse, & virtutem mouendi, sed ipsa postea immediatè mouet Orbem. Ad 4.

Ad quintam dico, quod illa ratio Picolominei concludit illum nobilissimum, & perfectissimum motum primi mobilis prouenire à Primo motore; & hoc etiam gratis concedimus; sed non concludit, quod proueniat immediatè. Ad 5.

Ad confirmationem dicimus, quod quodlibet corpus cæleste habet propriã Intelligentiam assistentem; & licet Arist. resoluat illa in Mentem, & Corpus, tamen non propter hoc sequitur, quod Primus motor sit applicatus primo mobili, quia est cæteris Intelligentijs excellentior, quippe qui illis vitam, & esse tribuit. Possumus etiam dicere, quod Arist. dum loquitur de primo mobili, & diuidit illud in Mentem seorsum à materia, & Orbem, per Orbem intelligit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, cum ipsum aggregatum habeat rationem passiui, & solum Primus motor actiui absque vlla passione, cum semper esse, neque virtutem

virtutem

motum ab illo alio eripiat.

Ad 6. Ad sextum dico, quod non est inconveniens Primum motorem, licet non moveat, non esse otiosum; asserit enim Arist. 12. Metaph. texti 39. quod est vita felicissima, & quod in contemplatione sui beatum; & certe qui hunc argumentum inveniunt, videntur 12. Metaphysicae sequi, quia ibi Aristot. expresse dicit vitam Primi motoris esse beatissimam, quamque consistere in contemplatione sui ipsius, non in rerum extra seipsum, ut vilesceret intellectus ille; & aperte in illo texto [illegible] quod ipse idem est intellectus, intelligens, intelligibile: & subinfert, quod est speculatio sui ipsius, & est delectabilissima, & optima: munus ergo primi motoris, & Dei Benedicti, non est volvere, vel pellere corpus illud caeleste, sed speculatio sui ipsius, etiam secundum Arist. quod est maxime congruum veritati Christianae; & mirum est, quod dum Aristotel. veneratur ipsum attingere, sui expositores illum penitentere volunt.

Ad 7. Ad septimum dico, quod ratio illa concludit, motorem habentem [illegible] infinitam virtutem movendi, carere magnitudine, ut diximus in Theoremate de primi motoris infinitate in vigore; dico secundo vero, quod ille motus moveat, ex illa ratione nihil habetur, ideo negatur consequentia, falsumque, quod movens motum illud non sequatur, si moveat sit ratione finis, quia illa est motio effectiva, quae attenditur secundum vim moventis.

THEOREMA LVI.

Omne aliud citra primam intelligentiam est causatum, ita quod secunda Intelligentia Caelum, & Materia prima sint causata.

Explicatur opinio Scoti, & eius prima ratio adducitur, & contra Adversarios dilucidatur, & confirmatur. Cap. I.

Scot. DE opinione Philosophorum, & maxime Aristot. & Avicennae, est maxima disputatio, quid de hac re senserint: tamen Scotus 7. quaest. quodlib. & 2 Sententiarum dist. 2. q. 5. in initio, ait se non velle imponere absurdiorem sententiam illis, quam elicitur ex dictis eorum. Aliqui ergo dicunt ipsum Aristotel. sensisse Intelligentias, & entia aeterna, necessaria esse incausata ut Henricus, & alij; cum quibus multi ex modernis concordant: Henricus. tamen cum hoc dicunt aliquo modo pendere a primo, quia videtur illis, quod sit contradictio dicere, Intelligentiae sunt aeternae, & necessariae, & tamen sunt ab alio; Scotus vero ait Philosophum existimasse entia aeterna & necessaria esse causata, & producta a prima Intelligentia per emanationem; neque hoc est contradictio apud ipsum: quia tenet hoc falsum principium, quod Deus agat necessario extra, ad quod hoc autem consequitur, quod effectum immediate productum a Deo, [illegible] quia non potest non esse & tamen est causatum; Hanc ergo esse mentem Aristotelis probat Scotus primo in 12. Metaphysices texto 52. ubi declarat omnia 12. Met. Scoti. entia licet non similiter, essentialem habere ordinem inter se, sed magis ad unum primum, ita quod in omnibus unum pendeat ab altero, & omnia a primo; & dat exemplum de familia, in qua servi, liberi, & iumenta habent ordinem ad patremfamilias, & ab illo dependent, sed non similiter; dat etiam exemplum de exercitu, in quo est unum supremum caput, dux in toto universo existit, & eadem sequitur, entia nolunt male disponi, unus ergo Princeps. Ex his omnibus apparet, quod omnes etiam Intelligentiae pendent in esse a Primo Motore, & consequenter omnia sunt causata praeter primum: sicut in familia omnes pendent a Patrefamilias. Confirmatur: si enim aliquid aliud ut Intelligentiae secundae, essent infinitae, & incausatae, & aequales primae, non possent ordinari essentialiter ad aliud, quia infinitum intensive, non potest subordinari essentialiter alteri, nec sicut ad finem; quia bonum infinitum non est propter aliud bonum: neque ad aliud bonum, ut ad principalius, quia nihil est principalius bono infinito; si ergo caeterae Intelligentiae essent infinitae, & independentes, non haberent ordinem essentialem ad primum, quod est inconveniens, quia bonum Universi consistit in utroque ordine, sed maxime

xime

ximè in ordine ad primum, vt explicat Philosophus in 12. Metaph. tex. 12. Ratio ista adducitur a Scoto de Intelligentijs, sed concludit etiam de alijs, quia si Intelligentiæ pendēt in esse a Primo motore, magis Cælum, & materia prima, & *Cōfir-ma-tio [illegible]* ego eam confirmo authoritate Arist. in eodem 12. textu 38. in calce, vbi habet hæc verba. A tali ergo principio tum Cælum, tum natura dependet; & primo de Cælo, textu 100. inter multa habet hæc verba. Vnde & alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obscurius, esse, & viuere. Ex quibus locis apertè patet, quod omnia præter primum ens, & primum causans, habent entitatē causatam, & dependentem ab illo Primo motore.

Resp. Henrici. Respondetur hic ab Henrico, quòd in Intelligentijs est ordo, non tamen est causalitas, sicuti in numeris, & figuris est ordo, & ita vna dependet ab alia, & omnes à prima, & tamen non causantur ab illa; *[illegible]* Contra; Hic ordo est essentialis, vel accidentalis: non est dicendum quod sit accidentalis, quia in causis accidentaliter ordinatis, causa secunda inquantum causat, non dependet à causa prima, ex Scoto in primo Sent. dist. 2. q. 2. sed potest per se effectum producere: sed in causis essentialiter ordinatis, secunda inquantum causat, dependet a prima. Item in causis accidentaliter causantibus, causalitas est eiusdem rationis; nam Socrates, & Cicero cum filijs, habent causalitatem eiusdem rationis; sed in causis essentialiter ordinatis, causalitas est alterius rationis, quia prima est perfectior secunda. Tandem causæ accidentaliter ordinatæ, non omnes requiruntur simul ad causandum, sed vnaquæque per se sufficit, Socrates enim ex se generat sine Platone Patre suo, sed causæ essentialiter ordinatæ necessariò omnes simul requiruntur. Ex his patet, quod Intelligentiæ, & prima causa, quæ sunt causa horum inferiorum, sunt essentialiter, non accidentaliter ordinatæ; quia omnes simul requiruntur cum prima ad causandum; quod si quis dicere vellet illas esse accidentaliter ordinatas, vti sunt Indiuidua specierum, cogeretur dicere, quod etiam essent causatæ, quia vniuersus ordo causarum accidentaliter ordinatarum, pendet ab ordine causarum essentialiter ordinatarum, & insuper vnaquæque causa accidentalis, ab alia dependet in esse. Indiuidua enim perpetuantur, quia Cælum, & Intelligentiæ, & aliæ causæ essentialiter ordinatæ, sunt perpetuæ, & dant esse, & vltra hoc vnumquodque Indiuiduum recipit esse ab alio Indiuiduo. Ad propositum ordo essentialis sic se habet, quod ea, quæ à tali ordine dependent, ab illo dependent in essendo; quia destructo primo illius ordinis, reliqua tollerentur, & si destructo primo, non tamen alia, esset ordo accidentalis non essentialis ad illum primū; modo, si primum mouens non esset, nihil aliorum esset, si quidem ab eo dependent omnia; ergo aliæ Intelligentiæ pendent in esse à prima. Præterea, etiam est vt Princeps & paterfamilias, ergo secundæ causæ habent dependentiam in esse ab illo, quia habent ordinem essentialem ad illum. Præterea, stat argumentum in robore, satis enim est nobis, quod secundæ Intelligentiæ ordinantur, & dependent à prima, sed incausatum, & improductum est a se, & ad nullum ordinatur, aliquin etiam prima Intelligentia, v. Deus, posset ordinari ad aliud, & dependere ad aliud; at hoc negatur in Deo, hac sola ratione; quia est incausatus, ergo cæteræ Intelligentiæ sunt causatæ. Quod verò dicitur de numero, non est ad propositum; quia maior numerus dependet a minori, quia minor materialiter acceptus, est pars maioris, & sic maior in essendo dependet à minori, tamquam totum à parte; sed minor numerus formaliter acceptus, non est aliquid maioris numeri, & sic maior nō dependet à minori, neque minor à maiori: in his autem Intelligentijs nihil est quod habeat rationem totius & partis, sed omnes sunt actus: est ergo necesse si habent ordinem, & dependentiam ad primum, quòd dependeant in esse, & causari: quia circumscripta hac causalitate à prima, non remanet vlla ratio propter quā aliæ Intelligentiæ ordinentur, & dependeant à prima.

Alij respondent ad hoc argumentum, & has authoritates, quòd intelligentiæ *Resp. alio-* dependent

Reij- dependent a prima quo ad operationem
ciun. tantum. Contra, vel intelligunt, quod secundæ intelligentiæ nullam habent operationem nisi à prima; vel intelligunt, quod intelligentiæ secundæ habent propriam operationem, vt mouere immediatè Cœlum: sed tamen hanc suam operationem exercere non possunt absque auxilio primæ; primum non potest dici: quia quod à se habet entitatem, habet etiam operationem à se, & quod nõ habet operationem à se, neque etiam entitatẽ: siquidem operatio indicat entitatem, & qualis est operatio, talis est entitas causatiua illius operationis, quia operatio procedit à principijs internis subiecti; si ergo secundæ intelligẽtiæ sunt à se, est mirum, quod nullam habeant per se operationẽ. Essent etiam entia inferiora quacunque re materiali, cum nullum tale sit, quod non habeat propriam operationem; si dicamus secundum, ergo non sunt ex se incausatæ, quo ad esse, quia tunc possẽt per se operari, sed egent auxilio primæ, ergo prima est prior illis, non potest autem assignari ratio illius anterioritatis nisi hæc, quod prima est a se, reliquæ ab alio, alioquin hæc diuersitas esset à casu.

Resp. Alij respondent ab has authoritates,
alio- quod aliæ intelligentiæ, & entia æterna,
rum. solum pendent a prima quo ad conseruationem, non quo ad causam efficientem, vt Picolomineus in duobus libris de Creatione, & maximè in secundo libro c. 7. & 11. ait etiam pendere à prima
Reij- tanquam a forma & à fine. Contra. Hæc
citur. conseruatio siue sit respectu esse, ita quod esse intelligentiarum secundarum non possit perpetuari nisi à virtute, & influxu primæ intelligentiæ, in quo sensu ipsi loquuntur; siue hæc conseruatio sit respectu operationis, ita quod secundæ intelligentiæ solum dependent à prima, vt possint operari, nulla est: nam hoc secundum reducitur ad primum, quia quod dependet in operari, non est à se, sed ab alio, vt nunc supra diximus, & sic conseruantur quo ad esse, nunc sic: Conseruatio quo ad esse, est continua datio essentiæ quod conseruat entitatẽ rei, continuò dat entitatem rei, vt de se patet inspiciendo quid sit cõseruatio, vt optimè docet Scotus 2. Sent. dist. 2. q. 1. Respõdendo ad primum principale, & etiã declaratur: quia in his corruptibilibus cõseruare est vitare contraria, seu corrumpentia, vt subministrare alimentum, quo res perpetuatur; at hoc est dare esse: in illis vero quæ non corrumpuntur per motum, & mutationem, sed per desitionem, si adsit conseruans, opus est, quod perpetuet esse per quandam manutenentiã illius entitatis in esse, ne deficiat: hæc talis manutenentia, quæ est continua datio esse, quod enim conseruat se esse, dat esse. Confirmatur: quia si alia entitas eget conseruante, de se est finibilis, & possibilis non esse; per conseruantem autem retinet in esse, ergo de se est causata, & non summè necessaria: quia tunc nullius auxilio in essendo indigeret. Præterea, quare quædã causa egent conseruante? certè quia per se esse non possunt, alioquin frustra diceretur illas pẽdere a primo tanquã a conseruãte, ergo intelligentiæ ex eo, quod pendent à prima, causã sunt causatæ, patet itaque, quod sic respondendo nihil dicunt.

Alij vt Achillinus quodlib. secundo Alio-
loquens de intelligentijs, soluens quod- rũ re-
dam argumentum in calce secundæ viæ, spons.
qua arguit contra Philosophum, dicit quod Philosophus non concedit intelligentias, neque alia entia necessaria conseruari à Prima, sed quòd ipsæ intelligentiæ seipsas conseruant laborando vt illi primæ se assimilent, sicut illa mouendo operatur id, in quo consistit eius perfectio: ita intelligentiæ se conseruant, quia intendunt assimilari primæ, & in hac operatione consistit earum perfectio, ita quod ipsæ se conseruant.

Contra, quod est possibile de se, non po- Reij-
test perpetuari à se: at intelligentiæ per se ciunt.
sunt possibiles de se, ita quod egent conseruatione, ergo non possunt a semetipsis conseruari. Minor conceditur ab ipso: nam non negat Achillinus, quod non conseruentur, sed inquit, quod a seipsis conseruantur per operationem, ita quod operatio est causa conseruationis, quod si non operarentur, non se conseruarent, & deficerent, ergo.

Minor est concessa; Maior probatur: quod à se habet possibilitatem, nõ habet

perpetui-

perpetuitatem; quia hoc implicat contradictionem: esset enim per se corruptibile, & non corruptibile. Item tunc non haberent dependentiam à prima, nam prima nullam haberet actionem circa se cundas, & tamen Philosophus ait, quod à prima pendet Cælum, & tota natura, &c.

1. responsio recitatur. Quidam respondent tripliciter. Primo quòd locus ille ex primo de Cælo tex. tu 100. non intelligitur de prima Intelligentia; sed de corpore cœlesti, vt exponit Alexander, quod probant: quia attributa illa, vt esse, quod habet significare rei situm, & habere optimam vitam, & sufficientissimam, non competunt intelligentijs, quia ista, inquiunt, non tribuit Deus intelligentijs secundum essentiam, neque enim habent situm, sed neque habent vitam à prima, sed à se, quod patet ex illis verbis superioribus, quod illa viuunt, & habent vitam sufficientissimam, ergo illam non habent à prima, saltē quo ad essentiam.

2. responsio. Secunda responsio. Esto illud intelligatur de intelligentijs, hoc verificatur de illis, quatenus effectiuè applicantur Cœlo, & mouent Cælum. Cœlum enim tunc viuere, & habere esse dicitur, cum mouentur, & ab eo alia mouentur, & tunc communicare esse, non competit soli Primæ intelligentiæ, sed alijs omnibus, quia omnes mouent, & dant esse. Tertia responsio. Prima intelligentia dicitur dare esse, quia sua perfectio adest omnibus rebus, & est causa, vt sint secundum suos gradus ordinis in vniuerso.

Reijcitur. 1. responsio. Verum istæ responsiones non soluunt, non prima, quia clarum est Aristotelem ibi loqui de primo & summo ente, etiam secundum Aphrodisæum, prout referunt Simplicius & Auerroes ex Themistio, licet dicat posse intelligi etiamque de Cælo, sed quod loquatur de Primo mouente patet, loquitur enim de ente, quod est extra Cœlum, & est in extrema latione, vt patet ex verbis textus; illud enim autem secundum omnes, est Deus solus, & confirmatur: quia postquam dixit, illa entia quæ sunt in extrema latione sempiterno æuo frui, subiungit, quod hoc nomen æuum antiquis habitum est significare quid diuinum, nam significat quidem spatium vitæ, quod à natura vniuscuiusque rei tributum est: vnde æuum quandoque significat idem quod sæculum, & hac ratione vita diuturna Cæli dicitur æuum, tamen propriè significat omne tempus sine tempus infinitum, quia sumit denominationem ab eo, quod est semper, & est idem quod immortale, & diuinum: & tunc postea subiungit, ab hoc, quod est semper immortale, & diuinum, communicatur alijs esse, & viuere, his quidem clarius, his verò obscurius. Ex his ergo patet, quod intelligit primam intelligentiam esse eā, quæ propriè sempiterno fruitur æuo; & diuinitatem; quia vlterius reddens rationem dicebat, scilicet, quòd primū esset sempiterno æuo fruatur, non recipiat esse, sed alijs communicet, inquit, quia secundum omnes, omne diuinū est intransmutabile, præsertim autem primum, & maximè summum necesse est esse huiusmodi, & reddit rationem: quia non habet aliud quod ipsum moueat, quia non esset primum, neque habet prauitatem vllam, neque indigentiam. Ex his ergo patet, quod loquitur de primo ente, & licet prius loqueretur in plurali, & diceret entia, quæ sunt extra Cælum, non senescere, &c. tamen se declarat postea loqui in particulari de primo ente, atque ait, ab illo tamquam à maximè diuino, & maximè perpetuo pendere esse, & vitam aliorum. Cum ergo aliæ intelligentiæ sint entia distincta à Deo, necesse est, quod eorum esse, & viuere, pendeat à prima.

Ad rationem aduersariorum. Et per hoc confutatur ratio Aduersariorum: patet enim ibi Arist. per esse non intelligere situm, sed essentiam rerum, neque enim ibi illum est propositum de situ, neque de ordine vniuersi, sed de pendentia rerum in esse à primo ente, saltem est enim illis prædicatum habere vitam à Deo, non competere intelligentiis alijs à prima, nam hoc apertè ait Arist. ergo magis debemus credere Arist. se explicanti, quam istis. Nec valet ratio sempiterno æuo intelligentiæ fruuntur, ergo non habent esse à prima: non enim valet consequentia: quia vt colligitur ex eo loco, sempiternum eodem modo dicitur de entibus, nam in temporalibus vita cuiusque æui-

quę animalia dicitur actum etiam ergo duratio aliarum intelligentiarum, licet sit ab alio illis communicata, potest dici æternum, & æternitas, non tamen eo modo, quo est in primo, quia in eo non solum est æterna duratio, sed etiam à se, quia ipse est fons, & radix omnis æternitatis intelligentijs, verò est ab alio, scilicet à primo.

Reijcitur 2. responsio. Neque secunda responsio valet, tum, quia Arist. loquitur absolutè, ait enim alijs à primo communicatur esse, & viuere, his quidem clarius, his verò obscurius. Præterea, si Deus effectiuè applicat intelligentias Cœlo, ergo efficit aliquid, nam illa applicatio est aliquis effectus, non formalis, ergo effectiuè, siue per modum causæ efficientis; sed patet Aristotelem ibi loqui de esse absolutè, non de applicatione ad motum.

Tertia etiam responsio est vana: quomodo enim Deus præsentia sua potest esse causa, vt sint secundum suos gradus, in suis vniuersi nisi habeat aliquam efficientiam in ipsa entia, non est intelligibile.

Baccon. Resp. Ioannes Bacconis 2. Sentent. distinct. 3. quæstione prima, artic. 4. respondet, quòd dependent à primo, non in ratione causæ efficientis, sed in ratione causæ finalis; sustinet autem, quòd causa finalis dat esse, & nobiliori modo quàm efficiens, & concedit apertè, quòd etiam æterna, vt Cœlum, & Intelligentiæ habent esse post non esse, & quòd hoc concessit Philosophus. Hoc legitur clarè in calce articuli quarti, soluendo rationes; Causa autem, propter quam negat verã causalitatem in ipsis, est: quia reputat, quòd omnis causalitas vera, fit per motum, & mutationem, & quia hæc entia non habent esse per motum, & mutationem, ideò negauit, quòd sint efficienter à primo, tamen concessit, quòd habeant esse ab ipso tanquam à causa finali, & ait, quòd hic modus est excellentissimus, & hic modus est modus emanationis, quem nos concedimus; & hoc pacto ait Philosophum concedere creationem, conuenit ergo nobiscum re, solùm differt in modo loquendi, & in obstinatione.

Greg. de Arim. Gregorius de Arimino in 2. Sentent. distinct. 1. quæst. 1. artic. 2. in solutione difficultatis similiter facit hanc distinctionem, de efficiente verè, quem appellat agens verum, & de efficiente per similitudinem, quo est hic, quem nos appellamus agens per emanationem; concedit primam Intelligentiam esse efficiens per similitudinem, dat exemplum de forma, quæ est causa proprietatum saltem accidentium, & proprietatum consequentium, vt forma ignis respectu leuitatis; & hoc modo concedit Deum producere Intelligentias; patet autem, quòd hic modus cõcordat nobiscum, solùm differt in verbis, nam & ipse concedit, quòd ne vera habent esse post nõ esse, & sic de se sint causabiles quò ad entitatem, sicuti accidentia, & proprietates formarum substantialium sunt effectæ, & pendebant post nõ esse à forma, nunquam prima forma habet esse sine Intelligentia secunda per aliquod tempus, sed solùm prioritatem naturæ, vt nos dicimus de prima Intelligentia respectu secundarum. Eadem videtur esse sententia Francisci Picolomini in secundo lib. de Creatione, adeo quod nobiscum re sunt, sed verbis discrepant, & voluntate.

Picolom.

1. r. Secundò principaliter pro confirmatione huius rationis Scoti arguo ad conclusionem ex exemplo allato ab Aristotele de exercitu, loquens enim Aristoteles de ordine vniuersi, & de entibus in ipso, ait, quòd se habet veluti exercitus, in quo vnus est superius, alij inferiores, & minores, & tandem aliqui qui solùm obediunt; & suppono, quòd in hoc exemplo entia non considerantur, vt entia sunt, & vt homines sunt, neque vllo alio modo, sed solùm, vt milites sunt, & vt personæ belli, quia aliæ considerationes non sunt ad propositum, sic sic arguo; Omnes qui sunt in exercitu, vt milites sunt, pendent à primo Duce, nam ipse est qui inferiores milites pecunia ducit, & sic dat illis esse milites, Centuriones, & Duces cuiuscunque cohortis, habent ergo esse à supremo Duce, qui illos instituit, vel de eius mandato instituuntur à maioribus Ducibus in tali gradu; tandem omnes Duces inferiores, & etiam superiores, vt Duces legionum, ac Vices gerentes in tali esse, à primo Duce constituuntur; Hoc ergo est ve-

est verum, quod omnes personæ exercitus in tali esse dependent à primo; tunc sic: ergo in ordine mundi, omnia entia pendent in tali esse, quod habent à prima causa, & ita Intelligentiæ quæ sunt primæ, & vna est maior altera, pendent à prima in tali esse: ab ipsa enim habent esse tale, & sic de Cælo, & de alijs, alioquin similitudo non valeret; vnde sicut in exercitu pereunte Duce, nihil remanet; Ita in mundo si periret primus motor (dicebat Philosophus) omnia perirent, etiam ni si daretur substantia æterna necessaria (dicebat Philosophus in 12. Metaphysicæ, texto 29.) motus destrueretur; Hoc etiam aperte voluit innuere in illo exemplo de exercitu, & de patrefamilias, apud quē dicebat alios esse propinquiores, & propter hoc maioris nobilitatis, alios remotiores, & propter hoc minoris nobilitatis.

3. ra. Tertiò, Nobilius dominium est tribuendum Deo, at dominium Monarchicum est nobilius, quam Aristocraticum, ergo Deo tribuendum. Sed aduersarij ponentes omnes intelligentias esse incausatas, & solum quandam paruam relationem habitudinis respectu primæ, vt reuerentiæ amantis, faciunt dominium mundi Aristocraticum; nam in Aristocratia vera, Princeps solum ordine est primus, & quadam reuerentia, sed in vigore, & potestate, non plus valet quam alius Senator; Ita isti dicunt de Deo; at hoc dominium ab Aristotele non reputatur optimum, sed solum Monarchicum, in quo tota potestas est apud Principem vnum; & hoc voluit innuere Philosophus, dum exemplificauit de exercitu, & patrefamilias; nā apparet, quod in his est dominium Monarchicum, non Aristocraticum: dixit enim entia nolunt male disponi, vnus ergo Princeps.

Adducuntur aliæ rationes Scoti ad idem probandum, & dilucidantur. Cap. II.

4. ra. PRo eadem Conclusione arguit Scotus in eodem quodlib. sic. Aristoteles 12. Metaphysicæ tex. 36 ait, quod Primus motor mouet vt appetibile, & amabile; modò tali motione non potest mouere nisi intelligentiam sibi proximam, ergo causat intelligere ipsius intelligentiæ, sed illud intelligere est ipsamet substantia intelligentiæ, ergo intelligentia secunda est producta. Hæc ratio est efficax, & melius patebit cum declarabimus modum, quo intelligentiæ producuntur; Pro nūc tamē sic declaratur: Deus est obiectū appetibile & intelligibile, obiectum autem mouet ad intelligere seipsum, ille autem actus Dei mouendi ad intelligere Dei, est productio intelligentiæ secundæ, & sic prima intelligentia ad extra communicat suam bonitatem; non ergo mouet vt intelligibile, ita quod quasi præsupponat intellectum secundæ intelligentiæ esse vt euenit apud nos, sed ita mouet quod illa motio est productio substantiæ intellectualis, quæ intelligētia secunda dicitur, & sic de alijs; Hic ergo est modus productionis intelligentiarum: & ita habet vim hæc ratio, & concludit; quia secundum aduersarium illa motio qua Deus mouet, vt intelligibile, siue intelligere in secunda intelligentia est substantia ipsiusmet secundæ intelligentiæ; nam secundum Philosophum, intelligere in abstractis non est accidens, ideò valet ratio, quia illud intelligere causatur à Deo, qui est obiectum mouens, ergo & substantia illius intelligentiæ causatur à Deo. Quis autem sit ille aduersarius, contra quem ibi loquitur Scotus, non habetur; Marginista in illa quæst. 7. quodlib. notant D. Thom. par. 1. quæst. 66. art. 2. sed ibi D. Thomas de hac re non loquitur, Caietanus libro de Ente, & essentia, de hac re loquitur, sed est nobiscum. Ad hanc rationem respondent aliqui, quod nunquā dicit Aristoteles, quod prima intelligentia sit causa intelligentiæ, sed intellectionis; ait enim, quod mouet, vt intelligibile, ergo est causa intellectionis, non intelligentis, & sic non sequitur, quod intelligentia sit producta. Contra verum est, quod in his inferioribus distinguitur intellectio ab intelligente, tamen obiectum est causa effectiua intelligentis, in quantum est intelligens, sed in separatis à materia, idem est intelligens, & intellectio sua, ita quod sit concedis primum causare intellectionem secundæ, cum hæc intellectio Resp. aliquorum. Confutatio.

tellectio

intellectio sit [illegible], cum [illegible] intelli- gentiis, [illegible] effectum secundae esse [illegible]. Aliqui [illegible] Gre- gorius respondent, quod [illegible] Pri- [illegible] intelligentiam, & alterum [illegible] est causa intelligentiae, [illegible] non est causa efficiens intelligentiae [illegible] prima est causa efficiens intelligentiae se- cundae, quod ad [illegible] hoc [illegible] [illegible] est causa efficiens intelligen- tiae vt intelligens est, nam obiectum est quod efficit intellectionem, & [illegible] habet causam [illegible] & efficientem [illegible] separatis à materia, in qui- bus idem est intellectus & intelligens, ob- iectum, quod est causa intellectionis, etiam est causa efficiens intelligentiae, idem e- nim sunt.

Sed adest instantia ipsius Gregorij: quia prima intelligentia non producit secundam per suum intelligere, quia intelligere pri- mae, est substantia primae; Respondetur, quod primus motor Deus non causat se- cundam intelligentiam per suum intelli- gere, neque hoc dicimus nos, sed dicimus, quod causat secundam intelligentiam, & [illegible] mouendo ad intelligere se, qui est ob- iectum intelligibile, & sic dicitur prima mo- [illegible] intelligentiam producit, quia illa mo- [illegible] producitur intelligentia, sine intel- lectione, quae est substantia, appellata se- cunda intelligentia. &c. & [illegible] dici- tur [illegible] intelligibile, & appetibile, quatenus producit intellectionem sui, quae est substantia intelligens, & appetit- [illegible] primum. Aliud ergo est intellectio primae, qua se intelligit, & aliud est ma- [illegible] extra se vt intelligibile mouet [illegible] [illegible], quod eius intelle- ctio est substantia ipsius primae, quia pri- [illegible] intelligentia, & intelle- [illegible] sed non illa, quia, vt intelligibile extra se mouet, est productio intelligentiae, vt infra dicam. Confirma- [illegible] de ratione [illegible] in his inferio- ribus est, quod producat, [illegible] enim po- [illegible] obiectum [illegible] est [illegible] excellens, ergo actus eius [illegible] debet esse longè nobilior, ergo [illegible] esse productiuus intellectionis, quae [illegible], si quidem hic [illegible] ob-

iectum producit [illegible], quod est accidens.

Alij Respondent quod [illegible] est vera [illegible] & metaphorice, [illegible] [illegible] finem intelligentia [illegible] est [illegible] causatur ab obiecto, & non [illegible], realiter, accipit enim esse [illegible], quod est [illegible] ab obiecto; sed [illegible] [illegible] ponitur secunda intelligentia est dicenda ab obiecto, quia est [illegible], & [illegible] ergo est efficiens, vere & realiter à primo, accipiendo hic causam efficientem pro causa quae dat vere esse, de non esse, licet sit sine mo- tu, & mutatione, & sine principio tem- poris.

Quinto arguit Scotus sic; Secundum Aristotelem primus motor est infinitae vir- tutis, & ideo non potest mouere imme- diate, ergo mouet mediante aliqua alia intelligentia, quae est finita: sed quod est finitum non est à se, ergo intelligentia se- cunda est ab alio. Haec ratio habet vim ex eo, quod Primus Motor est infinitae vir- tutis, quod supra est probatum.

Sexto determinatum est, quod respe- ctu Caelorum duo mouentia, & hoc est verum sine sententia nobiscum, quod pri- mus motor mouet immediate Caelum pri- mum, sic cum alijs [illegible] ha- bent dicere, quod praeter [illegible] motorem [illegible] quilibet Orbis, etiam Primus Motor illis Orbibus virtute as- [illegible] operaretur primum mo- [illegible] circa orbes alios, nulla esset depen- dentia ad primum, neque inter illos es- set ordo essentialis ad verum primum, quod esse falsum supra ostendimus. Tunc sic arguit Scotus, Quandocumque sunt plura agentia essentialiter ordinata, unum se- cundum accipit esse à primo, exemplum de Caelo, & igne: nam ignis habet esse a Caelo, aut licet non accipiat esse a primo, accipit tamen aliquam influentiam, exem- plum, Baculus accipit à manu motum, vt possit mouere pilam, aut tertio, ambo a- gentia attingant eundem effectum im- mediate, sed ordine quodam, quia pri- mum principalius, secundum minus prin- cipaliter, exemplum de Patre, & Matre respectu prolis, secundum opinionem

quod maior actiue concurrat, Ad propositum: vel ergo hæc duo mouentia se habent tertio modo, & hoc est impossibile: quia tunc in æquali tempore, minimum in eodem mouere virtus maior quo minor, quod est absurdum: nam in eodem spatio temporis mouet & Primus motor sphæram primi mobilis, scilicet spatio 24. horarum, & illa intelligentia assistens, & sic de aliis. Aut secundo modo, sed hoc est inconueniens, quia illæ entia æterna nihil recipiunt vltra suum esse, essent enim alterabiles, si reciperent influentiam aliquam à primo, quæ non esset essentia earum. Hæc ergo influentia, & virtus, non poterit esse aliquid aliud ab earum essentia. Relinquitur ergo, quod se habeant primo modo, & tunc habemus propositum. Ad hoc argumentum respondet Achillinus illo 2. quodlibeticens, quod licet duæ intelligentiæ non distinguantur re, sed ratione. Sed hæc responsio non eget impugnatione, tunc enim vnica in omnibus Orbibus esset intelligentia re, sed plures ratione. Probat etiam Scotus hoc fuisse de mente Auerrois, sed de hac re solo disputare, qui vult hanc rem in via Commentatoris videre, videat Zimaram quæst. illa de simplici causalitate.

Resp. Achil. lini resp. — *Auer. non idem sentit.* — *Septi.*

Septimo Scotus in primo d.8. q.5. arguit alia efficacissima ratione. Philosophus in 12. Metaphysicæ, tex. 52. concludit vnitatem vniuersi et vnitate finis: ergo omne aliud ab illo fine, tendit ad illum vltimum finem. Hoc etiam ab omnibus aduersariis conceditur, subinfert, quod habet causam finalem, habet quoque causam efficientem, intelligentiæ habent causam finalem, vt dictum est, ergo habent causam efficientem. Maior in qua est tota difficultas, probatur ex 5. Metaphysicæ cap. 2. quia finis nõ est causa nisi in quantum mouet efficiens ad agendum, vel dandum esse alicui, propter ipsum finem amatum, hæc est Arist. sententia, nam finis est id, gratia cuius aliquid fit, mouet ergo solum agens ad agendum, & ad dandum esse alicui, propter seipsum finem: ergo quod causatur à fine respicit agentis & efficientis quia hoc solum mouetur à fine, nec ergo quæ ordinatur ad aliquem finem etiam secundario habet efficientem, quod mouetur a fine ad producendum rem gratia sui vel propter illum finem, quoniam sic quoque propter finem producitur, pro tanto mouetur à fine, quia finis mouet finem efficientem ad dandum illi esse. Et nisi haberet talem efficientem, illa esse non esset illa res ad finem, exemplum manifestum, vt finis mouet hominem ad ambulandum, vnde ambulatio habet causam finalem scilicet sanitatem, ideo habet etiam efficientem, scilicet animam hominis facientem ambulationem ipsam, quæ anima mouetur à sanitate. Tunc ad propositum omnes intelligentiæ præter primam ordinantur ad primam vt ad finem, ergo habent causam efficientem dantem illis esse propter illam primam, quæ causa efficiens est potius ipsa prima, quia ipsa est finis & efficiens. Verum hæc ratio non videtur concludere, quia dicet aduersarius, ex hoc nõ sequitur, quod omne quod habet causam finalem, habeat efficientem, quia illud agens, quod agit propter finem, vel producit aliquid propter finem, nõ est factum per talem actionem à fine, ergo à parti intelligentiæ mouentur quidem ad efficiendum aliud ab vltimo fine, non tamen sequitur, quod ipsæ sint effectæ tali motione. Hæc responsio est nulla: quia tunc secundæ intelligentiæ essent ordinatæ ad primam quo ad operationem tantum, non quo ad essentiam, & hoc est absurdum, quia quo ad entitatem, & operationem ordinantur ad primam, & ideo sequitur ratio, quod cum sint ordinatæ ad aliud secundum entitatem sunt causati. Propterea ratio Scoti consistit in hac propositione, quod habet causam finalem, factum est propter illum finem, quia finis est gratia cuius aliquid est, vel fit, non potest autem aliquid esse propter aliquid aliud nisi sit posterius illo fine, & ab aliquo efficiente sit ei tributum illud esse, & pendentia ad illum finem quod quidem efficiens efficit illam rem propter illum finem: quod autem est in fine esse absque vllo fine est increatum, & sic est solus Deus. Tunc ergo sic arguitur.

Quæ redda tur resp.

Si secundæ Intelligentiæ quo ad propria entitatem non sunt effectæ propter finem, ergo sunt ad finem, sicuti nec primum efficiens est ad finem, quia non ordinatur ad aliud, ipse enim est finis suus, ergo &

fecun-

secundæ intelligentiæ erunt finis, & non ad finem, non ergo erit unus finis omnium entium in mundo; & hæc est vera ratio Scoti. Præterea, cum dicimus efficiens habere finem, non intelligimus quod efficiens habeat finem ita quod illa entitas quæ est efficiens sit ad finem propter illud efficere, sed dicitur efficere propter finem, quia entitas quæ producitur ab ipsa est ad finem; unde si fieri posset, quod efficiens produceret aliquam entitatem, quæ non ordinaretur ad aliquem finem, tunc efficiens illud non diceretur agere propter finem, quia eius effectus ad nullum finem ordinaretur: solum itaque illud dicitur esse ad finem, quod habet entitatem propter aliud; omne ergo quod habet causam finalem, necessario habet causam efficientem, quæ causa efficiens propter illum finem efficit illam entitatem; Si itaque secundæ intelligentiæ non sunt causatæ, neque habent causam efficientem, sequitur, quod neque etiam habent causam finalem, etiam si ponantur producere hæc inferiora propter primum finem; non enim solum quatenus efficiunt, sunt ad finem, sed etiam ut habent esse, sunt propter finem; Unde finis definitur 2. Metaph. textu 2. & 2. Physic. textu 28. quod est cuius causa aliquid fit. Præterea, pro tanto aliquid dicitur habere causam finalem, quia propter finem habet esse, finis ergo dat illi esse, sed finis nullo modo dat esse sine causa efficiente, sed per causam efficientem; ergo quod habet causam finalem, habet quoque necessario efficientem, & ita si intelligentiæ habent causam finalem, habent quoque efficientem.

Ratio formata à recentioribus. Hanc rationem formant quidam in hunc modum. Si Deus est finis rei, ergo dat rei finem: at finis & forma sunt idem; ergo si Deus est finis rei, dat formam rei, quod dat formam est efficiens, ergo Deus est efficiens.

Respondent argumentum concludere de fine cuius, non de fine cui, Deus est finis cui, non cuius.

Resp. recentiorum reiecta. Contra. Finis cui est species finis cuius: at conditio generis competit quoque speciebus, ergo si finis cuius, dat esse illi, quod est ad finem, etiam finis cui, dabit esse illi quod est ad seipsum ut ad finem; prima propositio probatur ex Arist. 2. de Anima tex. 27. ubi in ultimis verbis habet, dupliciter autem dicitur ipsum gratia cuius, & cuius, & cui. Secunda propositio patet: quia 2. Physic. tex. 27. causa finalis definitur sic: finis est gratia cuius, ergo hanc distinctionem non suffragatur. Confirmatur: quia finis cui, maxime continet rationem causæ finalis, est enim illud propter quod gratia cuius aliquid fit, nam finis gratia cuius de ambulatione, est sanitas, sed finis cui, sive [illegible] est Socrates, cui inest sanitas, & propter hoc Arist. 2. de Anima textu 37. dixit animam esse gratia cuius, & gratia cui, omnium instrumentorum naturalium, quæ omnia hoc habent ad suos fines, tamen omnes viventes ordinantur ad animam. Ex quo sic arguitur per adversarios, finis gratia cuius dat finem, & formam, ergo finis cui, magis dat finem, & formam: Deus est finis cui intelligentiarum, ergo dat illis finem, & formam, ergo Deus est causa efficiens illarum. Præterea, ratio hæc formata, ut supra à Scoto valet contra hoc: quia quod non est ab alio, sed a se, non potest ordinari ad aliud, ut ad finem, implicat enim quod sit à se, & simul sit ad aliud.

Ratio ad primum. Ad hoc valet ratio adducta à Scoto infra cap. 4. quod Deus est primum efficiens secundum Arist. & secundum omnes philosophos, ac nō potest esse primum efficiens, nisi efficiat aliquid immediate, ergo debet aliquid efficere immediate, aliud autem non potest esse aliud, quam Intelligentiæ, Cælum, & materia prima, ergo omnia ista immediate fiunt à Deo. Minor probatur, quia si Deus nihil efficiat immediate, sed omnia mediate: ergo non erit primum efficiens, sed dabitur aliud efficiens prius eo, illud scilicet mediante quo efficit. Et confirmatur: quia sine illo primum efficiens efficere non posset, illo autem posito efficit, ergo primum efficiens, non erit primum efficiens. Assumptum in syllogismo probatur, quia cætera ab Intelligentijs, Cælo, & materia prima, producuntur à Deo mediantibus Cælo & causis secundis.

Respondent recentiores falsum esse Deum secundum philosophos præcipue Platonem, & Aristotelem esse causam efficientem, propter rationes quas infra cap.

vltimo adducemus, & soluemus.

Deũ esse causã efficientẽ probatur

Contra, dimisso Platone, cui competit definitio, competit & definitũ: primo enti competit definitio causæ efficientis, ergo. Minor probatur ex Arist. 2. Physic. tex. 27. efficiens est principium vnde motus: sed ex Arist. & aduersarijs Deus est Primus motor Cœli, ergo. Respondent concedendo Minorem: sed dicunt argumentum esse contra nos, quia motus præsupponit mobile, ex 1. Physic. tex. 9. ergo mouens efficienter præsupponit materiam: ergo non efficitur ex nihilo, vt est productio per emanationem. Contra, adductione [illegible], non est soluere rationem; ex hac ratione habemus, quod Deo competit ratio causæ efficientis, quia est principiũ, vnde motus, ergo falsum est, quod illi assumunt pro fundamento, quod genus causæ efficientis sit causa, dicens imperfectionem a toto genere, propter quã rationem, maxime non competere Deo, ergo non dicit imperfectionem à toto genere: sed si habet imperfectionem aliquam, est à subiecto, materia, vel ratione modi efficiendi aliquorum particularium, vt instrumentorum, & causarum materialium; sed absolutè in se dicit perfectionem; & ideo hoc negare, est negare principium naturale, & solũ Aristotelicum. Vnde retorquendo argumentum, & ostendo vim argumenti Scoti. Deus est principium vnde motus: sed esse principium vnde motus, ex subiecta materia, siue principium vnde motus Physicum non dicit perfectionem absolutè, nec primam efficientiam, sed secundariã, quia præsupponit causam mediam aliquam concurrentẽ, scilicet materiam, & mobile; ergo debet dari aliud principium vnde motus, & aliqua alia efficientia, quæ sit prima, & consequenter quæ efficiat nullo præsupposito, & requisito ad hoc, vt saluemus Deũ esse primum efficientem, & sine imperfectione. Sed tunc aduersarij negabunt Minorem, scilicet, quod Deus sit principium vnde motus, & dicent omnes authoritates Arist. quibus ait primum ens esse primum motorem, & mouere Cœlum primum, & c. intelligi de causa, & dependentia finali, non de efficiente. Sed contra, Certum est, quod Deus secundum istos Arist. est enim causa efficiens motuum inferiorum, cum Cœlo ipso concurrens, vnde illi recentiores concedunt Deum, vt applicantum Cœlo, esse causam [illegible] generationis, & hoc modo intelligunt illud ex primo de generat. tex. 4. vbi Arist. etiam ex confessione [illegible]. Apertissimè sentit Deum esse causam efficientem [illegible] in omnibus. Tunc sic: Deus est causa efficiens non prima, sed secundaria & efficit, quia aliud efficit, scilicet Cœlum: ergo Deus in genere causæ efficientis efficit, sed non primò, at secundariò & mediatè, quod est apertè absurdum: quia primum ens penderet ab alijs in efficiendo, & operando, quod est absurdum, & hic locus est valde ob intendum quia [illegible] 2. de generat. tex. 54. apertè dicit primum ens immobile esse causam vnde motus æternæ generationis, non enim dicit esse causam finalem Cœli, & Intelligentiarum, & illas postea efficere generationem: sed ait apertè Primum mouens immobile, esse causam vnde motus, id est efficientem & generationis, & quod magis vrget, est, quia subiungit, quod distinguere de immobili principio, pertinet ad primam philosoph. signum est ergo, quod causa efficiens dicitur de principio alio modo quã in his inferioribus, & ideo nos rationabiliter distinguimus efficiens in efficiens per motum & mutationem, & in efficiens per emanationem. Cõfirmatur ex 12. Metaph. tex. 38. & alijs in Metaph. vbi appellat primum ens principium primum, & dicit cessante eius motu nihil moueri posse: ergo motum illum est causa efficiens prima omnium entium ab eo [illegible] causatorum simul cum Cœlo; quia nisi habeat aliquem modum efficiendi ex se solo non erit primum efficiens independens; sed dependet à Cœlo in efficiendo, & sic non erit illi sufficientissimum, nec verum erit ipsum nullo indigere, vt dic. 1. primo de Cœlo tex. 100. vt videbimus, sed egebit Cœlo & causis secundis, quod est absurdum, & contra Philosophum ipsum.

Confirmatur.

Hoc idem repetit 12. Metaph. tex. 35. & 36. nam et tex. 35. [illegible] dicit vnũ primum principium [illegible], & illud declarat exemplo [illegible], & exercitus, [illegible] in tex. [illegible], quum

ratione

rationabilius alijs antiquis hanc doctrinam tradiderit, & praeterea, quod posuit hoc vnum primum principium distinctum, ad quod omnia, & a quo omnia pendeant, & quia posuisset aliquis obijcere, quod etiam Anaxagoras posuit intellectum esse primum principium, quia dixit, quod quidem intellectus primus mouet omnia. Respondet philosophus, quod recte Anaxagoras posuit primum principium mouens esse intellectum, tamen deficit, quia hoc non declarauit bene, absolute enim haec sententia prolata est falsa; quia si primus intellectus mouet, non poterit esse primum principium, quia omne mouens propter aliud mouet, scilicet propter finem: ergo primus intellectus habebit aliud principium ante se, & sic non erit primum principium; subiungit deinde Arist. Si autem Anaxagoras intellexisset vt ipse Arist. scilicet, quod moueat non propter aliud distinctum a se, sed propter semetipsum, ita quod ipse intellectus sit mouens & motum, sicut est intelligens, & intellectum, recte dicit, & dat exemplum, dicens medicina est quodammodo sanitas ipsa, quia medicina est forma quodammodo sanitatis, inducit enim sanitatem. Vnde Alexander Aphrodisaeus ibidem in Commentario dicit, quod si Anaxagoras in hunc modum de intellectu primo dixerit, vt idem faciat mouens, & cuius gratia mouet, & omne, quod mouet gratia ipsius, tum mouens [illegible] dicit, rationi consentanea dicere videri possit; ergo ex Arist. & Alexandro primus intellectus est simul vltimus finis, & primum efficiens, quod omnia propter semetipsum mouet, & hic locus est multum notandus.

Praeterea, ibidem paulo inferius ait, quod tam ij philosophi, qui posuerunt duo principia quam ij, qui posuerunt formas, coacti sunt ponere aliud principium prius: quia non potest haberi, quomodo materia fiat particeps Idearum, nisi sit aliquod principium efficiens, quod moueat materiam, & deferat formas in materiam, illud autem primum principium ait Alexander ex Aristotele est hic primus intellectus, qui est principium primum. Ex hoc loco habetur expresse, quod primum mouens ipse est primum efficiens; idem habetur in verbis sequentibus, quibus ait, nisi vnum principium primum, incorporeum, & intelligibile, quod sit principium omnium, ponatur, non poterit saluari ordo vniuersi, nec generatio, nec caelestia corpora, quia daretur processus in infinitum in principijs, vt dixerunt quidam antiqui, quod tamen est absurdum; patet autem, quod loquitur de principio effectiuo, vt patet ex positione ipsius Alexandri Aphrodisaei, vel Aegei, vt alij volunt, verba autem tex. sunt haec; Praeterea, si non sint alia praeter res sensibiles, non erit principium, nec ordo, nec generatio, nec Caelestia corpora erunt, sed semper principium principij erit, vt Theologis omnibus naturalibus accidit.

Tandem eodem textu vltimo reprehendit Pithagoricos, eo quia posuerunt numeros esse principia rerum; quia si illud esset verum, non vnum esset principium omnium rerum, sed multa, & diuersa, & sic res non possent recte vniri inter se, necesse est ergo ait Arist. ponere vnum principium omnium, vt non possimus [illegible] entia nolunt male disponi, malo autem dispositum, si essent plura principia prima: ergo vnus princeps, & vnum principium est ponendum: notandum est autem, quod Pithagorici ponebant numeros esse principia efficientia: ergo dum loco illorum numerorum Arist. ponit vnum principium immobile, loquitur de principio non solum finali, sed efficiente.

Multae aliae rationes adducuntur ab alijs, & ab eo, sed hae mihi videntur potissimae. Franciscus Piccolomineus in suo libro 4. de Creatione, multa dicit contra hanc sententiam: sed tamen in nostram sententiam deuenit re ipsa, vt patet ex dictis ab eo in cap. 5. illius libri, solum discrepat verbis. Haec est ergo opinio Philosophorum, quod entia necessaria praeter primum, sunt causata, neque apud illos hoc implicat contradictionem, quia existimant primum agens agere necessario, & consequenter dare illis entibus esse necessario, & propter hoc sustinent aeterna esse causata.

Explicatur modus productionis Intelligentiarum secundum Arist. Cap. III.

QVo ad modum productionis Intelligentiarum, sunt duo modi dicendi principaliter: vnus verus, & est Arist. quem exponunt Auerroes, & Zimara Theoremate 12. Alius est Auicennae, qui in modo productionis concordat cum Aristot. & Auerroe, scilicet, quod non producuntur istae Intelligentiae per motum, & mutationem, sed per emanationem: at differt in modo, quia Aristot. voluit, quod omnes procedunt à prima, Auicenna voluit, quod vna ab altera procederet, & à prima solum vnicam procedere: sed in hoc errauit. Videamus ergo modum verum, & ordinem productionis Intelligentiarum, quem ponit Scotus quaestione illa septima quodlibetorum: nam licet vere modus, quo intelligentiae, & alia entia efficiuntur à Deo, at via philosophorum sit valde difficilis ad explicandum: vnde Auer. 12. disputat in solutione primi dubij, (quod etiā declarat Zimara Theor. 12) dixit esse verum secundum Peripateticos, quod entia procedunt à Deo, sed modo altiori quàm sit natura, & quàm humana voluntas: sed ille modus clarè non potest comprehendi nisi ab ipsis, attamen rationabiliter ex dictis suis simul cum ratione philosophantes, sic potest explicari. Necesse est si prima Intelligentia habet aliquam efficientiam, vt diximus, hanc esse emanationem, necesse est enim, quod efficiat, & producat. Veluti obiectum intelligibile producit, & efficit intellectionem de se, haec enim est productio, & causatio spiritualis, quae tamen dat verū esse reale, quoniam producit rem de non esse ad esse reale, & hoc confirmatur: quia dicit Arist. quod primum mouet, vt appetibile, & intelligibile, itaque si mouet, mouet, & efficit in ratione obiecti, quo ergo modo mouet immediatè, ita producit Intelligentias, quia vnumquodque actu tale, est vna Intelligentia: nam sicuti obiectum intelligibile apud nos dum mouet intellectum nostrum, producit vnam intellectionem, sed dum mouet alium, aliam intellectionem producit: ita quod quodque actum mouendi habet, ita producit intelligentias: quia vnumquodque motum est vna intelligentia: ita primum appetibile quatenus motum efficit, tot intelligentias producit, differt in hoc ab obiecto nostro: quia obiectum apud nos, etsi concurrat, non producit per se intellectionem, sed ipsum simul cum intellectu, tamen quantum est ex se, producit suam intelligentiam, sed obiectum illud diuinum cum sit excellentius, producit intelligentiam perfectè per seipsum absque alio intellectu, & haec est distincta ab ipso, & est substantia, quae appellatur secunda intelligentia, &c. Vnde etiam adest alia differentia, quod obiectum apud nos praesupponit intellectum in esse, sed obiectum diuinum, quod est primum, non praesupponit intellectum vllum alicuius Intelligentiae, sed per talem actum mouendi producit intelligentiam, quae est ipsa substantia secunda intelligens, & quot motiones efficit, tot intelligentias producit. Vnde non est imaginandum, quod intelligendo se, producat alias intelligentias, vt ait Baconus, quia intellectus, intelligens, & intellectio, sunt idem, in prima, & abstractis à materia, & sic prima produceret seipsam, & secunda intelligentia esset idem realiter cum prima, quod est falsum; Haec vero secunda intelligentia pro tanto intelligit primam, pro quanto intelligit seipsam, quae est similitudo, & imago primae, & sic cognoscunt omnes per suam essentiam, & ita cognoscunt primam intelligentiam, quia cognoscunt seipsas, quae sunt imagines ipsius; vnaquaeque autem inferiora cognoscit, quia cognoscit se, quae est quoquo pacto causa illarum, siue pro tanto, quia cum sit perfectior aliis inferioribus, quoquo pacto illas in se continet eminenter; non tamen ita perfectè sicuti prima, & ita apparet quomodo intelligentiae sic se habent, quod in vnaquaque intellectus, intellectio & intelligens, sunt vnum, & idem.

Baconus reprobatur.

Sed aliquis diceret non est intelligibile, quod obiectum solum producat intellectionem, & moueat vt appetibile, & intelligibile, non praesupposito concursu alicuius intellectus sui, vel alterius vnde

Videtur

videtur probabilior modus Bacconi, neque Scotus in illo quodlibeto hunc modum damnat. Respondetur: quod non possumus dicere concurrere ad causalitatem huius intelligentiae intellectum Dei, neque aliarum intelligentiarum, propter rationes dictas nunc; cogimur autem dicere, quod causat intelligentias per emanationem, quae emanatio est per aliquem modum & nullus videtur accommodatior isto; Unde sicut radii emanant naturaliter à Sole, nulla alia causa concurrente, ita intelligentiae emanant à Deo, nulla alia causa concurrente, ista autem causa dicatur intelligentiae, ergo debent produci eo modo, quo intelligentia producitur, illa producitur partim ab obiecto, partim ab intellectu [illegible]; sed autem cui non possit concurrere intellectus, dicendum est produci per emanationem à solo obiecto, sicut radius à Sole, & hunc esse eius modum producendi naturalem; & hic modus dicendi est Averrois, ut declarat Zimara pulcherrime allegato Theoremate 12. qui etsi sit difficilis, est tamen rationabilior statuendo efficientiam in primo motore, quam iam supra, & auctoritatibus, & rationibus efficacissimis probavimus.

Probatur intelligentias esse à prima aliter probatur. Et confirmatur nunc quoque, intelligentiae omnes secundum adversarios pendent à prima tamquam à fine; Tunc sic: Quidquid est propter aliud, non est propter se; sed quod habet pro causa finali aliud à se, non est propter se, sed propter aliud, ad quod tamquam ad finem ordinatur; ergo quidquid ordinatur ad aliud tamquam ad finem, non est propter se. Maior est evidens ex terminis, opposita enim implicat contradictionem; Minor quoque patet, repugnat enim quod aliquid ordinetur ad aliud tamquam ad finem, & tamen sit propter se; tunc subsumitur, sed quidquid non est propter se, sed propter aliud, non habet se esse, sed habet aliud ab alio; ergo intelligentiae non habent esse à se, sed ab alio. Assumptio probatur, quia circumscripto illo, propter quod sunt, non habent esse; hoc per [illegible] circumscripta causa per se alicuius rei, res illa non habet esse; finis est causa per se illius, cuius est causa; ergo ablato fine?, illud quod est ad finem, non esset; consequentia ergo, quod ablata prima intelligentia, non essent secundae: ergo secundae esse suum non habent à se, ergo habent esse causatum, & dependens efficienter ab alio; quia si non habent esse à se, habent illud ab alio, hoc autem est effici ab alio.

De inaequalitate. De inaequalitate est difficultas, propter quam causam videlicet sint inaequales, & quo ad hoc est respondendum, quod proveniunt à prima ordine quodam, omnes quidem proveniunt immediate, tamen non in eadem perfectione, quia entia non possunt aequaliter participare esse divinum. Unde ait 2. de Caelo, quod ab ipso communicatum est esse, his quidem clarius, his vero obscurius; Unde se habent sicut numeri, nam sicut omnes numeri proveniunt ab unitate, ordine quodam, ita entia illa aeterna à quibus postea haec omnia inferiora causaliter emanant.

De pluralitate. De pluralitate cur tot sint, & non plures, non habemus causam à priori, sed à posteriori, & est quia non sunt plures sphaerae, & quia primum agens est necessarium, operatur entia, quae sunt necessaria ad regimen mundi, & ideo tot producit intelligentias, quot Orbes necessario movendi sunt; hinc etiam unum Caelum & una materia, & non plures dantur. *Contra Avicennam.* Hinc patet, denique, propositionem Avicennae, quoniam prima Intelligentia non habet aliam modum movendi nisi ut appetibile, & desiderabile: manifestum est autem, quod à tali obiecto plura provenire possunt immediate, nam unum obiectum plura movere potest, & ita ruit fundamentum Avicennae, quod erat illa propositio, Ab uno, in quantum unum, non provenit nisi unum, et enim non est absolute vera, sed debet sic glosari, ab uno in quantum unum secundum essentiam, & virtutem, non provenit nisi unum; sed ab uno in quantum unum secundum essentiam, & non secundum virtutem, possunt provenire plura, ut est in proposito. Scotus autem in 4. Sententiarum distinctione [illegible] quaestione 1. respondet ad rationes pro Avicenna, & dicit, quod haec propositio si intelligatur de agente? uno in se, est falsa: quia diversis terminis se operatio per intellectum, & voluntatem possunt provenire multa aliquo modo habens [illegible] cognitionem cu-

generet tunc Angelus enim secundum Theologos, diuersas intellectiones producit, quae glossa non repugnat primae. sed illa propositio recipit vtramque, quod vero ait Zimara, hanc glossam non esse ad mentem Peripateticorum, quia illi nollunt, quod Intelligentiae intelligat aliud à se; pro nunc dico, quod Scotus tunc loquebatur secundum Theologos, tamen sufficit quod illa propositio non est vera nisi cum glossa illa, licet probatio Scoti sit Theologica, nos possemus varias probationes naturales adducere, sed in re clara non oportet immorari, probent ipsi.

Explicatur quid detur, & quomodo detur Creatio in via philosophorum. Cap. IV.

SCotus de hac re loquitur in 2. Sent. d. 1. q. 2. in principio, & etiam Zimara c. 2. Theorematum, & quaestio. de triplici causalitate. Piccolomineus in duobus lib. de Creatione. Pro intelligentia sciendum est, quod creatio est productio alicuius rei de nihilo in effectu; & de hoc consentiunt omnes Theologi, licet diuersi varijs verbis illam assignent, essentia enim creationis consistit in hoc, quod est productio rei in esse reale de nihilo, sine nulla alia re praesupposita, per quod distinguitur à generatione, & alijs mutationibus, quia generatio semper praesupponit aliquod subiectum, ex quo ab agente generante res generata educitur, at quod creatur, ex nihilo penitus producitur, hoc exactè declarat Scotus in 2. Sent. d. 1. q. 2. & hoc plenè sonat illa definitio quam assignat in eadem dist. q. 3. respondendo ad secundum principale, dum dicit Creatio est productio totius creati in esse, non praesupposita aliqua parte eius. Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione cap. 1. reprehendit hanc definitionem, quia videtur competere productioni omnium formarum, quia omnis forma adeò tota producitur, vt nulla pars antecesserit, ideoque dicit ipse esse assignandam talem definitionem. Creatio est actus perfectus creantis, quo creatum ex non esse penitus constituitur in esse. Ratio huius definitionis est, quia creatio habet commune cum motu quod sit actus: distinguitur postea in reliquis, quia motus est actus imperfectus, creatio verò est actus perfectus, & tota simul. Verum vt breuiter agam res enim Theologica potius est quam Physica. Pro determinatione praesentis quaestionis, dicitur pro nunc dico, quod definitio communis Theologorum est rectè assignata, illa verò Piccolominei est satis vana, neque explicat essentiam creationis, falsum est enim quod Creatio conueniat cum motu in actu, quia actus qui sumitur in definitione motus, significat viam ad perfectionem, & significat viam entis imperfecti, tendentis ad perfectionem, Vndè motus dicitur actus mobilis, vt mobilis & entis in potentia, ita, quod actus qui accipitur in motu, est progressio, & via ipsius entis in potentia, adeo quod talis actus praesupponit subiectum aliquod, scilicet illud ens potentiale tendens ad perfectionem, at Creatio non est via, neque progressio aliqua alicuius entis, sed pura productio entis realis ex nihilo simpliciter facta à creante. Ad rationem in oppositum dico, quod omnis forma materialis, quae communiter generatur, educitur de potentia materiae, & sic aliquid sui praesupponitur, scilicet materia, at quod creatur, nihil sui praesupponi debet, neque in se, neque in alio, sed fit ex nihilo penitus.

Est etiam obiter alia difficultas determinanda, quam pertractat Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione, cap. 3. scilicet An creatio sit mutatio, quo in loco imponit Scoto, quod dixerit creationem simplicium, vt Animae, & Angelorum, non esse mutationem, sed creationem compositorum, vt terrae, aquae, &c. esse aliquo modo mutationem.

Sed Franciscus Piccolomineus nō rectè percepit Scotum. Sciendum est ergo, quod, vt inquit ipsemet Scotus, in 2. dist. 1. q. 1. in corpore quaestionis, & creatura duobus modis potest accipi, scilicet strictè & generaliter strictè, creari illud dicitur, quod de nihilo penitus immediatè à Deo producitur, & sic Angelus, Anima, gratia, &c. dicuntur Creaturae Dei, & productio illorum in esse, est creatio strictè dicta. Creari verò generaliter est, quod recipit esse suidem à primo efficiente de nihilo, at est immediatè, siue mediatè scilicet.

Quid sit creatio.

Pico.

Resp. con.

An creatio sit mutatio.

Responsio.

licet quoniam habet esse ex materia, quæ primo à Deo immediatè fuit producta ex nihilo, & ab efficiente, quod etiam habuit esse a primo immediatè, & sic animalia, plantæ, &c. quæ modo sunt in mundo cõmuniter dicuntur Creaturæ, quoniam licet non prouenerunt immediatè à Deo ex nihilo, sed per generationem ab alijs, & ea alijs, tamen habent habitudinem ad primum à quo illa immediatè habuerunt esse, ex quibus illa producta sunt. Modò ad propositum, quamuis Scotus in 2. Sent. dist. 1. q. 3. respondendo ad quintum, dicat quod nulla Creatio est mutatio, vel sal tem creatio simplicium, non est mutatio, & facit hãc distinctionẽ, & ponit differẽtiam inter creationem rerum simpliciũ, & compositarum, respectiuẽ, quod dicimus, quia creatio strictè, & propriè accepta, vt est productio animæ, non est mutatio, propter rationẽ quam ibi assignat, quæ est, quia in tali productione res non mutatur, neque transit de non esse ad aliud esse, neque à potentia reali, ad actũ, quia prius non fuit sub materia, & postea sub forma: sed primo recipit totum esse, transiens à pura negatione ad esse reale, & sic vniuersaliter est dicendum de Creatione propriè loquendo. Hæc est opinio Scoti, vt patet ex his, quæ dicit in illo 2. Sentent. dist. 1. quæst. 2. in corpore, vbi est proprius locus; loquendo verò de Creatione secundo modo, possumus dicere, quod illa est mutatio: quia productio illarum rerum est per generationẽ, vnde transeunt de potentia reali ad actũ, & prius habent esse in materia: deinde per formam; & licet in se non præcesserint, præcesserunt tamen in sua materia, & trasiuer actu tum per formam aliam ab agente; Sed his dimissis, de quibus diffusè in Theologia alias disputabimus. Pro intelligentia, an Philosophus concesserit Creationem, respondendum est, quod creare est producere aliquid de nihilo in effectu, vt diximus, & in hac definitione omnes conuenerunt: illud autem (de) vt inquit Scotus in principio illius secundæ quæstionis primæ distinctionis secundi, potest duplicem habere sensum: vel enim dicit ordinem naturæ, vel durationis; primo modo facit hunc sensum; Creatio est productio de non esse ad esse, ita quod non esse, solum præsupponitur ipsi rei productæ, non tamen notatur, quòd per aliquod tempus non esse, præcesserit rei esse; exemplum est de Sole, & radijs, nã non esse radiorum, solum natura præcedit esse ipsorum radiorum, non autem tempore. Secundo modo facit hunc sensum, creatio est productio de non esse, ad esse, ita quod non esse simpliciter, per aliquod tempus præcessit esse. Ad propositum secundo modo, Philosophi non concedunt Creationem: quia secundo modo est creatio temporalis, & ipsi tenent mundum esse æternum. Addidit Scotus rationem ad hoc: Deus de mente Philosophorum est agens necessarium, ideo posito Deo, statim ponitur operatio, ergo res habuerunt esse statim, & sic esse Dei, non præcessit non esse creaturarum per aliquod tempus, quia nullum fuit tempus in quo mundus, & aliqua res non essent: & in hoc Philosophi discordant à Theologis; Quantum ad primum modũ Scotus sustinet, quod Philosophi concesserunt creationem. Sensus Conclusionis est hic; Philosophi concesserunt res habere esse post non esse simpliciter, ita quod prius habuerunt nõ esse, quàm esse, non quidem prius tempore, ita quod per aliquod tempus extiterit non esse rei, ante ipsum esse rei, sed solummodo prioritate naturæ præsupponitur non esse, ad esse, sicut dictum est, quod Sol precedit radios non tempore, sed prioritate naturæ, vnde sol dat esse radijs, & tamen sunt simul tempore cum Sole, Scotus ergo primo adducit rationẽ Aegidij ad hoc, & illam confutat, deinde ipse Scotus sic arguit: Deus potest immediatè aliquid efficere & causare, ergo potest creare. Antecedẽs probatur: quia Deus est primum efficiens secundum omnes Philosophos, ergo si non potest immediatè aliquid causare, & efficere, nunc nec etiam mediatè, quia tunc ille non esset primum efficiens, sed illud aliud, quo mediante efficeret, Est ergo dicendum quod aliquid immediatè efficiat, alioquin non esset efficiens, nam circumscripto illo alio, non esset efficiens; consequentia vero probatur, quia illud quod recipit esse à primo efficiente, nõ est ex se formaliter

necess-

An Philosophi concesserint creationem.

Quo Philosophi concesserint creationem.

1. rat. Scoti.

necessarium, & habet esse a causa, ergo habet esse post non esse, posterioritate naturae, ergo est creatum; probat etiam, quod agit immediate nullo praesupposito: quia omne aliud ab eo est causatum, & productum, ergo in illa prima productione, & efficientia immediate, & nullo praesupposito egit, & efficit, ergo creauit. Quod si dicatur ab aliquibus, quod Deus non agit immediate, sed praesupposito Caelo, & Intelligentijs & materia prima, quae sunt incausabilia, & ingenerabilia, haec nunc impugnantur, eo quia ostendimus Intelligentias, Caelum, materiam primam, & cuncta entia necessaria, prouenire immediate a Deo.

Tota haec quaestio pendet ab hac propositione: Omnia praeter Deum sunt causata ab ipso Deo, quia hac existente vera, etiam est verum, quod primum productum fuit productum nullo praesupposito, & consequenter fuit creatum; illa autem propositio iam probata est in superioribus.

Rationes in contrarium explicantur, & soluuntur. Cap. V.

1. [illegible] GRegorius de Arimino 2. Sent. d. 1. q. 1. arguit contra hanc positionem per duo fundamenta. Primum est, quod ex nihilo nihil fit, in hoc enim conuenerunt omnes, qui de Natura loquuti sunt, vt ait Philosophus 1. Physic. tex. 34. Secundum est, quod motus Caeli nunquam incipit esse, vt patet ex 8. Physi. Ex his fundamentis probatur, quod entia aeterna alia a Primo motore non sint facta, vt est materia prima, Caelum, & Intelligentiae; primo de materia, quia si materia esset facta, materia esset antequam esset per primum suppositum, quia si facta est, oportet quod sit facta ex alia materia; & hoc est argumentum Arist. 1. Physic. textu 82. & 12. Metaph. tex. 12. vbi probatur, quod materia est ingenerabilis. Hac eadem ratio-
2. ne probat de Caelo, quia tunc Caelum es-
3. set factum ex nihilo, & similiter Intelli-
4. gentiae. Secundo Caelum non esse aeternum, quod est contra secundum suppositum. Confirmatur ab aliis, quia tunc Caelum esset possibile [illegible] esse, & contra Philo-

le. Item cui non competit ratio, & definitio causae efficientis, neque etiam causa efficiens, at Caelo non competit ratio causae efficientis, quia ex 2. Physic. tex. 29. Causa efficiens est vnde motus; at Prima Intelligentia respectu aeternorum, non est vnde motus, quia illa non producuntur per motum. Item aeterna haberent potentiam, quia quod est possibile, & effici potest, habet potentiam, ergo in aeternis, vt sunt Intelligentiae, esset potentia, quod est con- 5.
tra Philosophum in 12. Metaph. tex. 50. & inde. Item de eo quod producitur verum est dicere quod producitur, vel fuit verum dicere, quod aliquando producitur, 6.
tunc sicut entia aeterna producuntur quando sunt, aut aliquando producuntur, & non semper, non secundum: quia non fuissent semper, si aliquando producerentur, neque primum, quia tunc essent semper in fieri, & sic nunquam essent perfe-
cta. Item 12. Metaph. textu 42. ait Arist. 7.
Vtrum vna, vel plures sint tales substantiae, ergo si prima est imperfecta, & reliquae multae. Aliae similes sunt rationes, quibus inniti Gregorius de Arimino, [illegible], & Henricus de Gandauo, sustinet, non dari productionem in aeternis.

Contra hanc sententiam arguit ex aliorum opinione Scotus. Primo sic. Intellig- 8.
tiae secundum Philosophum sunt formaliter necessariae, ergo non sunt causatae.
Secundo quod est causatum est de se pos- 9.
sibile esse, & est non ens, at Intelligentiae sunt simpliciter necesse esse, ergo non sunt causatae, quia Arist. poneret contradictoria. Tertio, Franciscus Picolomi- 10.
neus lib. 2. de Creatione cap. 4. sic arguit. Creatio exposuit vim infinitam Creantis, Arist. [illegible] Dei virtutem [illegible], ergo. Item quod non potest fieri, non
potest factum esse, at non potest fieri Crea- 11.
tio nunquam illa non datur, ergo neque aeterna. Quinto, Arist. probauit materiam, 12.
& mundum esse aeternum, ergo illae essent fictiones inanes. Sexto ponere crea- 13.
tionem aeternam, est dicere pugnantia. Probant iterum omnes creando imponit aliquod creatum primum, si ergo ab aeterno humana species exempli gratia, manaret a Deo, vel daretur aliquis homo primus qui manaret a Deo, vel continuaret se ha-

beat, si

bet de mundum, est generare Creationē, qua modo homines non creantur, sed generantur, Dicere vero dari primum hominem creatum, est exemplum emanationem aeternam, quia in aeternitate non datur primum, nec secundum; Hanc rationem arbitramur magni ponderis; Reliquae rationes ad hanc ducuntur à Gregorio, & alijs.

Solu. Pro solutione istarum rationum, & omnium quae fieri possunt, notandae sunt duae distinct. *Prima dist.* Prima est, quod duplex est agere, scilicet alterum per motum & mutationem & alterum per simplicem emanationem sicut dicimus solem producere radios suos, non per mutationem aliquam, sed quia quodammodo ab ipso emanant, sicut etiam accidentia à substantia, & satis competenter, quod omnes dicunt solem esse causam efficientem radiorum suorum, & subiectum accidentium: ergo vera talis distinct. agendi; *2. distinct.* Secunda distinctio est quod agens producens esse, tum duobus modis potest praecedere, vel tempore, vel natura: tempore, ut sunt agentia per motum, ut pater generans filium: natura vero ut agentia per productionem, & emanationem, ut sol respectu radiorum suorum. Tunc ad propositum dico, quod cum dicimus ista aeterna esse producta, non intelligimus, quod sint producta per motū, & mutationem, neque dicimus quod agens primum, ut puta Deus, tempore praecesserit illa entia aeterna, ita quod per aliquod tempus praecesserit eorum esse, sed dicimus, quod producta sint per emanationem, sicut radij solis à sole, & quod agens praecessit illa non tempore, sed Natura, sicut sol radios, & ita non esse, praecessit esse, natura, non tempore, sed tamen omnes obiectiones probant, quod aeterna non sint facta, & producta productione quae est per motum, & mutationem, & quod agens non praecessit tempore illa entia, quae nos concedimus, non tamen probant, quod non sint producta secundo modo.

Ad propositionem rationem. Tamen applicando omnia ad propositum ad illa duo supposita Gregorij. Ad primum, ex nihilo nihil fit. Respondemus, verum est factione, quae est per motum, & mutationem, & de hac loquebantur Philosophi in 1. Phys. & in 12. & in hoc omnes antiqui convenerunt, tamen fallit de factione, quae est per emanationem, & quoad hoc non convenerunt omnes antiqui; quia hanc concessit Plato; & sic patet, quod materia est ingenita, & aeterna, & Caelum est genitum, quia non est generabile tali generatione, & sic etiam intelligendum. Ad secundum suppositum Motus Caeli est aeternus, ergo Caelum nunquam est factum, quia fuit semper; dico, quod est aeternum in duratione, & nunquam fuit aliquod instans temporis, in quo non fuit; & de hac duratione concludunt rationes Arist. non tamen sequitur, quod in aliquo instanti naturae non fuerit, est habeat efficiens, à quo dependet in esse: & per hoc patet ad secundam, nego enim, quod Caelum non sit aeternum. Ad tertiam dico, quod id quod est possibile possibilitate quae correspondet generationi per motum & mutationem est corruptibile, sed quod est possibile possibilitate, quae correspondet emanationi non est corruptibile; Caelum est possibile secundo modo, non primo. Ad quartam dico, quod *Ad 4.* ipsi dicunt efficiens, ut est in rebus generabilibus, & corruptibilibus, vel quod efficiens est unde motus, adeo quod motus accipitur pro ipsa actione, ita quod est sensus, quod illud est efficiens à quo est actio dans esse, & hic motus ibi accipitur in communi ad motum verum, & ad metaphoricum, qui est haec nostra emanatio. Ad quintam, negatur consequentia, *Ad 5.* quia potentia est solum in ijs quae producuntur per motum & mutationem, & hanc negat; sed potentia pro non repugnantia, ut est in hoc agentis, non negatur ab illo, quia haec non est causa corruptibilitatis. Ad sextam dico, quod entia *Ad 6.* aeterna aliquando sunt producta, sed hoc aliquando fuit ab aeterno, & sic non sequitur quod aliquando non fuerint, sed semper sunt, & fuerunt modo praedicto. Ad septimum dico, quod illud verbum, tale, *Ad 7.* refertur ad ultimam conclusionem, scilicet. An una vel plures sint substantiae inalterabiles, & incorruptibiles, quod si illud referas ad aliam conclusionem, ut sit sensus: An una vel plures, quae careant

ingenita-

magnitudine, ergo debes referre etiam ad superiores conclusiones de eadem substantia, vt quod mouet in ratione finis, vt appetibile, & vt intelligibile, quod mouet primum Cœlum, & sic cum concludat Philosophus, quod tales sunt plures, habebis concedere quod sunt plures, quæ mouent in ratione finis, & quod plures mouent primum Cœlum, & sic de alijs, quæ sunt ab finita.

Ad 8. Ad octauam; Respondet Scotus quod Philosophus non iudicauit hanc esse repugnantiam, aliquid esse causatum, & esse formaliter necessarium, sed tantum finaliter, vt suprà diximus.

Ad 9. Ad nonum, Respondetur. Quod causatum non est de se non entitas, quod causatio non competeret entitas, quia causatum tunc esset nihil, sed causato nō competit modus essendi, qui est esse à se, potest ergo esse entitas necessaria formaliter, non à se, sed ab alio, potest etiam possibile & potentiale, sed illa potentia præcedit esse, non tempore, sed natura tantum.

Ad 10. Ad 10. ex Piccolomineo, dimisso pronunc an ad veram creationem requiratur virtus immensa, & omnipotentia propriè dicta, dico, quod Arist. concessit Primum motorem esse vigoris infiniti, vt diximus in proprio loco.

Ad 11. Ad vndecimum, dico, quod hæc creatio, & emanatio secundum Philosophum continuo fit, & semper est facta, cum sit æternus mundus.

Ad 12. Ad duodecimum. Dictum est quomodo illæ ostensiones Arist. concludunt.

Ad 13. Ad 13. Nego, quod creatio, & æternum dicant pugnantia. Ad probationem dico, quod sicut res nunc emanant à Deo, sic semper emanarunt; Cum arguitur contra, quia nunc res generantur non creantur, dico, quod Intelligentiæ, & alia æterna, quæ immediatè à Deo pendent, non generantur, quia continuo à Deo conseruantur in esse & hoc conseruare est continuo creare, quia conseruat, & manutenet illud primum esse, quod habuerunt, post non esse, non posteritate temporis, sed naturæ ab æterno: & ista sunt Intelligentiæ, Cœlum, materia prima, a quibus postea ex materia prima ista sensibilia continuo generantur; generatio ergo habet esse mediante emanatione, & propter hoc generatio est æterna, quia emanatio primorum principiorum est æterna, & hoc est quod ipsi quoque fatentur, dum dicunt omnia continuo conseruari à Deo; Reliqua verò entia, quæ continuo à Deo, & ab alijs agentibus producuntur ex aliquo præsupposito, illa dicuntur generari, hoc enim est discrimen inter creationem, & generationem, quod Creatio est productio rei in esse nihilo præsupposito; Generatio est productio rei in esse aliquo præsupposito; non ergo modo omnia generantur, sed quædam emanant continuo, vt æterna, quædam verò continuo generantur, vt fluxibilia, quæ ab æterno non permanent in esse, & corrumpuntur continuo.

Quædam rationes aliorum considerantur, & rejiciuntur. Cap. VI.

QVidam, & doctissimi quidem, adducunt alias rationes contra ea, quæ diximus, ideo opus est eas considerare, & adhuc magis declarare.

Primo ergo arguunt sic. Causa efficiēs est causa detrahens, & diminuens, quia pendet à fine: ergo si Deus ponatur causa efficiens, detrahitur Deo, quod est absurdum. 1. ra.

Præterea, Deus tunc esset dependens, & independens in sua essentia, independens, quia vltimus finis, dependens: quia esset efficiens, hoc autem implicat contradictionem. 2. ra.

Præterea, Potentia actiua non potest dari sine passiua: quia potentia actiua definitur per passiuam, radix autem potentiæ passiuæ est materia, ergo omnis potentia actiua supponit potentiam passiuam, in quam agat, potentia passiua præsupponit materiam, ergo si Deus est causa efficiens, non efficit per emanationem, & ex nihilo, sed ex subiecta materia. 3. ra.

Præterea, Arist. in Moralibus remouet à Deo omnem actionem, ergo. 4. ra.

Præterea, Si Deus est causa efficiēs, cur aliqua entia sunt æterna aliqua non? 5. ra.

Præterea, aduertendum duas distinctiones allatas pro solutione rationum argumentantium, & simul aduertendum, quæ

ex aliis sequuntur primam enim distinctio-
nē sequitur hæc alia distinctio quod pro-
ductio rei est duplex: alia per motū, & mu-
tationē, & hæc habet mutationem, & fines ali-
quo subiecto: alia est sine mutatione, &
motu, & non ex aliquo subiecto. Alij
adiungunt aliam distinct. quod non esse,
præcedere esse, potest contingere duobus
modis, scilicet positiuè & negatiuè; positi-
uè, quando aliquod ens in aliquo instanti
naturæ positiuus habet non esse, in alio ha-
bet esse, priuatiuè, quando aliquod ens in
quolibet instanti naturæ habet esse, tamē
si aliquod non esset, à quo ipsū essen-
tialiter dependeret, ipsū esset ei cōpetere
non esse. Sed hæc distinctio videtur super-
flua, quia quæcumque saluātur per eā, sal-
uantur quoque per secundā distinctionē.

Recentiores has distinctiones impu-
gnāt; primō in hac distinct. est petitio prin
cipij; probatur quia vnum membrum di-
stinctionis semper præsupponit aliud, de
quo est quæstio, aut mediatè, aut imme-
diatè, assumit enim hoc probatur de prima
distinct. nā in ipsa supponitur dari agens,
quod agat sine motu, & sine subiecto,
hoc autem est quod in controuersia posi-
tum est, an scilicet detur tale agens.

2. Præterea, Arist. nunquam concessit da-
ri efficiens aliquod efficere aliquid sine
motu, & mutatione: quia hoc repugnat
causæ efficienti, dicitur enim 2. Phys. tex.
3. 29. efficiens est vnde motus. Præterea, si
daretur efficiens sine motu, ruerent om-
4. nes demonstrationes Arist. 1. Phys. scilicet
vbi dicit: si factum est, per motū factum
est. Præterea, falsum est dari efficiens sine
5. subiecto, quia ex Arist. tex. 1. Phys. ex nihilo
nihil fit, nam tex. 71. ait, ex non ente autē
nihil fieri, subijci enim quidpiā oportet.
6. Præterea, hic modus producendi aliquod
per emanationem, implicat contradictio-
nem, nā arguunt sic. Quod habet esse per
emanationē, habet in sua intima natura
hanc naturā, vt aptum sit habere nō esse,
ante esse, ergo in sua intima natura ha-
bet, vt sit aliquando ens, aliquando non
7. ens. Præterea, aliud ens productū per ema
nationem, est æternū, æternū autē semp
per est, ergo aliud productum per emanā
tionem, esset sēper ens, & nō semper ens,
quæ implicat cōtradictionem. Præterea,

quod detur agens respiciens terminū, &
non subiectū, est contra rationē termini:
nā terminus ad quē, relatiuè opponitur
termino à quo, qui terminus à quo, requi
rit subiectū, quo nō esse sustineatur. Tan 8.
dē, ista facere & fecisse, quātum ab æterno
ponantur in Deo, ponunt mutabilitatem
in Deo, etsi semper dicamus fieri, saltem
ista sensibilia dicentur facienda, vt Plato sta
tuebat, & ducimur in Heracliteam.

Contra secūdam distinctionē quoque
arguunt ex Arist. 2. & 12. Metaph. tex. 3 ...
vbi Arist. ait, quod efficiens, est prius tem
pore facto, & sequitur de efficiente simpli
citer. Quod si quis obijciat. Cæli motor om,
qui est æternus, & ideo motor tēpore non
potest ipsū præcedere. Respōdent, quod
efficiēs motus æterni, est prius tēpore, sin
gulis partibus, nō toto motu, sicut sol est
prior tēpore singulis illuminationibus, non
omnibus simul, quā expositionē adiuuant
authoritate Simplicij 8. Phys. in a digres-
sione contra Ioannē Grāmaticū argumen-
tem contra Proclum, qui tenebat mundū
ab æterno prodijsse à Deo, vt radij à Sole.

Rationes istæ, licet reuera in Arist. do- Solu-
ctrina videantur habere maximū funda- tio.
mentū, manes tamē dubio procul sunt, ex
dictis enim superioribus capitibus prefer-
tim 2. vbi ex Arist. ostendimus primū ens
immobile esse nedum finem vltimum, &
mouere ratione finis, sed etiā esse primū
efficiēs & in ratione efficientis efficienter
cesse est distinguere de efficiente, vt dice-
bat Philop. 1. de generatione, tex. 14. hoc
enim spectat ad Metaph. & debemus di-
cere, quod efficiēs est duplex: aliud per mo-
tu & mutationē, & ex subiecta materia,
vt est motus physicus, aliud vero altoriori
nobiori modo, & hoc dicimus esse per mo
dū simplicis emanationis & ex nihilo. Vn
de formari pōt sic ratio; Deus est efficiēs
immediate, & primū; at immediate non
mouet hæc inferiora, sed intelligētias, &
Cælū primū, ergo primū ens immediate ef
ficit immediate intelligētias, & Cælū p ri
mū, ac alia æterna, & hoc pacto intelligen-
dæ sunt authoritates illæ, ab hoc pēdet Cæ
lū & tota natura, ab hoc cōsicatū est esse
omnibus, hoc quidē exemplis ipsū dicun
tur. Cōsequenter in Cōclusione debere in
telligi de vero efficiente supra posito ei.

Proli-

Pro soluendis autem rationibus in oppositum, & pro dicta intelligentia illarum, notandum est, quod licet prima, & omnes intelligentiae, & Caelum sint aeterna, non tamen eodem modo, & eadem necessitate: nam certum est, quod prima intelligentia, quae est immobilis, est magis aeterna, quam aliae; probatur: quia illa non indiget alijs, sed est sibi sufficientissima; at caeterae indigent illa; ergo non sunt ita necesse esse, sicut illa prima; Minor probatur ex Aristot. 2. de Caelo tex. 100. ibi enim dicit, quod omne diuinum est intransmutabile, maximè autem primum, & maximè summum; & probat, quia non habet grauitatem vllam, nec est indigens bonorum suorum, nec aliorum; sed operatur, & mouet ex sua summa perfectione; tunc sic: at caeterae intelligentiae indigent prima, quia pendent ab illa saltem tanquam à causa finali, ergo indigent illa tanquam suo vltimo bono: ergo non sunt ita independentes sicut prima, & consequenter neque ita aeternae, & incorruptibiles vt prima.

Ad primam rationem. Hinc ad rationes respondetur. Ad primam negatur hanc distinctionem petere principium: non enim supponimus dari principium per emanationem, sed iam probauimus illud dari, & esse distinctum à principio effectiuo per motum, & mutationem, & ex subiecta materia: & ideo ad argumentum dicimus illa non infringere dari hoc agens per emanationem; sed probare solum hoc agens non agere per motum, & per consequens; quod concedimus.

Ad primum contra 3. distinctionem. Ad primam autem rationem probantem non dari secundum Arist. Agens, quod agat sine motu & mutatione, & sine subiecto, negamus antecedens; ad probationem ex Aristot. definitione causae efficientis, dico, quod motus ibi accipitur largè, non pro motu, & mutatione propriè dicta, qui est motus physicus, sed pro motu in communi ad motum physicum, & ad motum per emanationem, qui potest dici mutatio ad terminum, sine ad subiectum: quia per ipsum saltem subiectum nullum mutatur, sed terminus totus totaliter producitur; & ideo Arist. 1. de generatione tex. 4. dixit pertinere ad Metaphysic. distinguere de immobili; quod est causa vnde motus aeternaliter, ergo signum est ex Arist. immobile primum non esse causam, vnde motus, vno tantum modo, quia tunc Metaph. non posset de illo distinguere, & pertinet ad causam, vnde motus.

Ad 2. Ad secundum Respondetur per idem, vt supra, quod vera est illa propositio de motu physico, non de motu per emanationem. Vel dicamus, quod factio potest comparari ad agens materiale, vel ad agens abstractum à materia, & aeternum, quod est simul agens primum & vltimum; tum, vera est illa propositio de agente materiali, non de abstracto, & primum.

Ad 3. Ad tertium negatur modum habendi esse per emanationem, implicare contradictionem; ad probationem concedo, id, quod est per emanationem, includere in sua natura habere esse, & non habere respectu diuersorum, habet enim esse, quia est in rerum natura: sed non habet esse à se, ideo circumscripto primo non haberet esse sicut eidem soli habenti esse in se, & tamen illud habent ab alio, quo circumscripto, non haberent esse; quando ergo res aliqua est aliquando potest non esse & aliquando potest esse, & hoc non implicat contradictionem.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod aeternum est semper ens, aliud membrum, quod sit semper mouens, non sequitur sed solum sequitur, quod semper possit esse mouens. Debet ergo sic inferri. Aeternum per emanationem, est semper ens, & semper potest esse non ens, quod concedimus: quia dictum est supra, quod non omne aeternum, est eodem modo aeternum: quia vnum est aeternum à se, aliud ab alio: Deus est aeternum primo modo, caeterae intelligentiae sunt aeternae secundo modo; illud autem aeternum, quod est ab alio, posset non esse circumscripto illo primo à quo dependet, licet illa circumscriptio sit impossibilis: & ideo verè est aeternum. Dices; ergo intelligentiae sunt in potentia. Respondetur extrinsecè sunt potentiales, sed intrinsecè sunt necesse esse, quia à Deo agente necessariò non liberè producuntur, vt etiam ipsi Caelum esse aeternum, & tamen constitui ex materia, & forma. Vide Suarez 1. Sent. distinct. 2. quaest. 2.

Respon-

Responsione ad primum principale.

Ad 5. Ad quintũ Respondetur, quod terminus ad quem, respondet terminus a quo, qui est non esse rei productæ per emanationem, transit enim de non esse ad esse, non ordine durationis, sed naturæ, & dicitur [illegible] terminus a quo, [illegible] subiectum, quod sustinetur non esse, [illegible] in motu naturali, & transmutationis ex subiecto in subiectum, non in motu quo [illegible] accipitur [illegible] motu per [illegible].

Ad 6. Ad sextum negamus nos incidere in Heracliteorum [illegible] dicebat omnia continuo mutari: unde [illegible] omnem propositionem esse falsam, quia dicebat rem mutari quamcumque propositio fit completa; nos [illegible] a Deo per emanationem dicimus entia æterna esse perfecta, & ab æterno emanare in esse perfecto, quæ emanatio, ut coexistit nunc, æternitati est productio, ut coexistit aliis partibus temporis, dicitur conseruatio; non ergo secundum nos continuo mutantur, sed æterna semper manent perfecta, & à Deo conseruantur. Entia verò sensibilia donec durant in suo esse, quod habent per generationem semper sunt eadem, & à Deo, & aliis causis secundis in illo conseruantur, donec corrumpantur à suo contrariis; non ergo secundum nos hæc sensibilia sunt in fieri: & hoc tenentur concedere aduersarij: nam & ipsi premuntur eadem difficultate respectu causæ finalis: æterna enim semper mouentur à fine: ergo semper sunt in fieri, nunquam in facto esse. Respondetur ergo quod semper mouentur, & tamen semper sunt in quiete, & possessione obiecti amati: quia motus ille semper est perfectus, sed ut coexistit nunc æternitatis, apprehenditur sub ratione perfecte facti, aliis autem sequentibus apprehenditur sub ratione conseruati.

Ad rationem 2. distinct. Ad rationem contra secundam distinctionem. Respondetur eam esse notam [illegible] alia esse priora natura, & alia tempore, est enim Arist. in Postprædicamentis, de Priori, & 5. Metaph. cap. de Priori tex. 16. ideo secundum Arist. non omne quod est prius altero, est prius illo tempore, sed aliqua sunt priora aliquo natura non tempore, & ideo melius dicitur, quod primum mouens præcedit motum æternum natura, non tempore, quam dicere, quod sit prius tempore singulis partibus, non toto motu: quia quod est prius omnibus partibus, est prius toto, cum omnes partes sint totum, [illegible], qui enim est prior singulis diebus unius mensis, est prior toto illo mense. Quod autem adducit Arist. 12. Metaph. tex. 16. Respondetur Arist. ibi dicere causam efficientem præcedere factum, non tamen ait tempore, [illegible]. Unde potest intelligi de prioritate temporis, & naturæ; & tunc est intelligendum secundum subiectam materiam, Physica præcedit tempore, Metaph. natura. Quod verò aiunt de disputatione Ioan. Grammatici aduersus Proclum, non facit ad rem nostram: quia [illegible] modo disputamus, an mundus potuerit esse ab æterno, ut illi duo philosophi disputant, [illegible] in Theologia [illegible] enim nunc mundum [illegible] placitum Arist.

Quæ dicuntur aduersus instantia naturæ, quæ plura possunt esse in vno instanti temporis, non egent refutatione, clara enim sunt in Arist. qui admisit prioritatem naturæ, non est autem inconueniens aliqua esse priora natura aliis diuersis modis & in diuersis signis, ut si dicamus homo simul tempore est animal, rationale, risibile, tamen prius natura est animal, quàm rationale, & prius natura rationale, quàm risibile, ecce duo instantia naturæ in vno instanti temporis, quòd ista sic natura se præcedant, patet ex definitione prioritatis naturæ assignata ab Aristot. 5. Metaph. tex. 16. Quæcumque possunt esse sine aliis, & alia non sine illis, sunt priora natura: at animal potest esse sine rationali, & rationale sine risibili, quamuis [illegible], risibile non sine rationali, & animali, ergo illa sunt priora natura risibili.

Ad alia argumenta. Ad primum respondetur quod [illegible] causa efficiens est nobilissima causa, quæ est causa realis, finis verò est causa Metaphysica, & ideo negare hoc genus causæ à Deo, est auferre ab eo nobilissimam perfectionem. Quod autem aiunt esse imperfectionem, quia pendet à fine, respondetur: quod si valeret, concluderet Ad 1.

concluderet

cluderet quoque eam esse imperfectiorem materia: quia efficiens dependet à materia, neque enim causa efficiens secundum eos, aliquid efficere potest sine materia & subiecto, quod tamen nos puto non concessuros. Insuper, si efficiens pendet à fine, quia ab ipso mouetur Metaphysicè, etiam finis pendet ab efficiente in esse reali: quia finis est vltimum in executione & effectione, licet vt mouet, sit in mente & præcedat: at est finis, & optimum, non vt mouet, sed vt est obtentum. Respondetur ergo, quod non inconuenit, causas esse sibi inuicem causas, ex Arist. 2. Phys. textu 30. in diuerso genere causæ, & proinde penes hoc non attendi nobilitatem vnius causæ super aliam, sed penes modum agendi, constat autem efficientis modum esse nobilissimum, efficiens enim est quod connectit materiam cum forma, & dat esse rebus, adeo miror, hos viros dicere, genus causæ efficientis esse genus causæ imperfectum, & maximè, quando idem est simul efficiens, & finis. Quod autem dicitur ex Aristot. 2. de Cælo, primum habet optimum sine actione. Respondetur, Arist. ibi loqui de actione morali, non de actione, vt est causa efficiens, vt dicam infra ad quartum.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod dependet à semetipso: quia est simul efficiens, & finis, sicut est intelligens, & intellectum, ideo sicut non est inconueniens, quod dependeat à semetipso tanquam ab obiecto, ita non est inconueniens, vt dependeat à seipso, vt à fine, neque implicat contradictionem, quia non est dependentia, & independentia respectu eiusdem.

Ad 3. Ad tertium, vera est Maior de potentia actiua iuncta materiæ, non de potentia agentis abstracti à materia, vt suprà diximus.

Ad 4. Ad quartum ex moralibus, respondetur minimè ad rem facere, etenim Arist. ibi negat à Dijs actionem omnem moralem, vt actum temperantiæ, fortitudinis, iustitiæ, & huiusmodi, quia eorum felicitas est speculatiua, quæ consistit in speculatione, non in actione, at non negat ab eis actionem effectiuam, de ea enim nullam habet ibi verbum.

Ad quintum respondetur, nos non dicere omnia immediatè procedere à Deo, sed sola æterna aliaque, à seipso quæ immediatè producuntur æterna, vt Intelligentiæ, Cælum, Materia prima; at verò illa, quæ producuntur à Deo mediantibus his causis secundis, scilicet Cælo, & Materia prima, ista sunt corruptibilia, & mutabilia.

THEOREMA LVII.

Deus ex sententia Philosophorum ad extra necessariò agit, sed secundum veritatem agit contingenter.

Exponitur obiter sententia Scoti, tam in via Aristotelis, quam in via veritatis, circa contingentiam rerum, ex qua variæ obiectiones Aduersariorum soluuntur. *Cap. Vnicum.*

SCotus vbique in Operibus suis fatetur Aristotel. posuisse Deum agere necessariò ad extra, sed proprius locus est in 8. distinctione 1. Sent. quæst. 5. vbi nedum hanc esse Arist. mentem ait, sed etiam pro Philosophis in hac materia adducit varias rationes, sed cum hoc concessum sit ab omnibus Peripateticis, de hoc non est laborandum, & præsertim, quia rationes quas ibi Scotus ex Philosophis, & pro Philosophis conficit, etiam soluit, ostendens secundum veritatem Deum agere liberè, Cum itaque ibi disputet cum Philosophis, & pro veritate ipsa, & nos hic solù secundum placita Arist. loquamur, deferenda est hæc disputatio ad Theologiam, de qua alias (Deo dante) agam; Nunc enim tangemus obiter, & propterea solum de radice, & causa contingentiæ rerum ad extra, secundum eius veritatem, licet hoc sit pars Theologica, tamen quidam Moderni in operibus Philosophicis agentes de contingentia secundum rei veritatem, carpunt Scotum, Scotus enim primo Sententiarum, distinct. 2. quæst. 2. post R. & distinct. 8. quæst. 5. arguendo contra Philosophos, & alibi, assignans radicem contingentium, ait illam esse libertatem diuinæ voluntatis: quia enim Deus liberè, & contingenter agit, & operatur, ideò datur contingentia in re- De radice contingentiæ.

bus, & ideò

bus; sed si ipse ageret necessario, non esset contingentia in rebus. Impugnant hanc opinionem inferendo, quod tunc omnes res essent contingentes, quia omnes res producuntur libere à Deo, ergo nulla res dabitur quę sit necessaria, quod tamen est falsum. Item, nihil prohibet quod Deus dum vult res libere, quasdam velit esse liberas, id est contingenter produci, & quasdam necessarias esse, id est necessario producantur, & similibus rationibus: sed quia de hac re est grauissima disputatio inter Scotum, & D. Thomam, & sequaces, & alios Theologos, & ex determinatione huius quęstionis pendent alię difficillimę disputationes pertinentes ad salutem nostram, nolo hic immorari; sed Deo dante omnia aperte dilucidabo in operibus Theologicis; pro nunc solum dico, quod iste vir non percepit mentem Scoti, sicuti nec multi alij; non enim Scotus vult totalem causam contingentię rerum esse libertatem diuinę voluntatis, sed vult contingentiam pendere primo ex libera Dei voluntate, & deinde etiam ex rebus ipsis creatis: vnde ponit voluntatem nostram liberam esse, & multa alia, & fortuna eueniunt: Scoti mens ergo est, quod si prima causa, scilicet Deus, necessario agat, necessario omnia quoque eueniunt; & nulla dabitur contingentia: & ideo dicit Aristotelem non potuisse sustinere has duas propositiones, Deus necessario agit, & aliqua contingenter fiunt, loquendo secundum veritatem. Ratio est, quia Deus est prima causa, quę mouet immediate suam proximam causam; si ergo illam mouet necessario, & illa aliam necessario quoque mouebit, & sic omnia quę mouent, necessario mouebuntur; vnde sic totus motus erit necessario causatus, ergo quęlibet pars illius motus, erit necessario causata, & sic nihil contingenter causabitur, cum omnia per motum causentur in his inferioribus: & ita cum dicimus omne agens particulare recipere vim ab illo maiori, & priori, (ponimus enim Deum habere perfectam causalitatem) voluntatem [illegible] in operando ab illa prima causa dependet, ergo si illa causa necessario agit, & ista particularis necessario aget; vel in agendo non pendebit ab illa prima, quod est absurdum; & insuper, hęc particularis aliter operando quam prima intendat, erit potentior prima causa; causa prima quoque frustrabitur suo fine, & impediretur à particulari; quę omnia absurda sunt. Quod autem dicunt assistentiam primę causę recipi in secundis causis, non secundum conditionem primę causę, sed secundum dispositionem causarum secundarum, est ridiculum: quia causa secunda esse, substantiam, & dispositiones recipit à prima causa, & maxime secundum veritatem, ergo causa prima est quę determinat causam secundam, non causa secunda est quę determinat primam; quando causę enim simul concurrunt ad eundem effectum, illud [illegible] modo causa prima [illegible] ergo si causa prima [illegible], & necessario agat ad vnum effectum, causa secunda poterit resilire, & eam à fine naturali auertere, & dirigere ad proprium [illegible] est ergo mens Scoti, quod prima radix contingentię est libertas Diuinę voluntatis, ex eo enim quod Deus libere agit, condidit res vt quasdam liberas, & alias necessarias, & nunc illas operari sinit secundum suas naturas: & propterea quę contingenter producuntur, sic producuntur, quia ita sibi placuit, & quę necessario producuntur hoc modo producuntur, quia ita ei placuit. Ex his patet, quod rationes istę non concludunt contra Scotum: quia supponunt, quod de mente Scoti contingentia solum proueniat ex Diuina libertate, & non ex causis secundis: quod non dicit Scotus, sed solum dicit, quod prima radix contingentię est libertas Diuinę voluntatis, cum qua postea ad hoc vt res contingenter fiant, concurrunt alię causę, vt voluntas nostra, & alię dispositiones in mobilibus, quę per se nihil efficere possent, si prima causa [illegible] esse, & operaretur necessario, & ab his causis secundis libere dicuntur contingentes, quę vero proueniunt à causis secundis necessario, & naturaliter, necessarię & naturales dicuntur ab his causis. Nunquid autem hęc opinio sit vera, & rationes adductę, & alię per veritate ipsam concludant, patet: tamen

[Margin note beside the opening lines: 1. 57. [illegible]]

alias considerabimus, quia res est magni momenti.

Quo ad Aristotelem autem, non est Scoto quod sibi contradicat, sed solum ait, quod Aristot. fuit mendax ex antecedis, quod Deus agat necessario, & sic perfectum agentem, ut tenent Catholici, non potest sustineri hoc consequens, quod sit dabilis contingentia, propter causam, ut nunc addidi. Iuxta Deo opinionem autem Aristotelem esse, quod, ut dixi, posito Deum agere necessario ad extra, tamen posuit actionem suam solum esse circa Intelligentias, & mundum supernum, qui per emanationem ab eis est, ut diximus; supralunaria autem non immediate pendent ab ipsis Intelligentijs, Caelum, & Aeterna, illud vero, & hec inferiora, non pendent ab eis immediate, sed mediantibus causis secundis, quae in haec inferiora agunt necessario per motum Orbium Caelestium & sic continua fit generatio, & corruptio; Verum quia in his inferioribus adsunt causae particulares quae simul cum causis illis vniuersalibus producunt suos effectus & illae causae saepe sunt imperfectae, propter varios defectus quos habent propter suam imperfectionem, non semper attingunt finem, & scopum intentum a natura, vnde multa per accidens fiunt; causae enim vniuersales naturaliter agunt & necessario tendunt ad suum finem, & scopum: sed quia causa particularis deficit euenit alius effectus ab eo, quem communiter intendit illa causa particularis cum vniuersali causaulo, & sic fiunt monstra, & alia, quae casu, & fortuna euenire solent. Vnde talia ab Arist. appellantur contingentia, & Metaphis. 7. dicit enim contingentia sunt talia entia per accidens, reducta ad causam per accidens. Ex quo loco etiam colligitur secundum Arist. non dari fatum, ut quidam Philosophi dicebant, asserentes illa quae per accidens hic videntur fieri, produci a quadam virtute corporis caelestis, cum quodam ordine operantis, haec enim non essent ita contingentia, neque penderent a causa per accidens, sed a causa per se; Propter eandem rationem, apud Aristotelem non datur prouidentia in Deo, quia tunc haec omnia, quae per accidens eueniunt, non essent contingentia, non enim haberent causam per accidens, sed per se, & non possent esse ad vtrum liber, nisi dicamus cum Francisco Piccolomineo lib. de Mundo, cap. vlt. & ante, quod Deus apud Peripateticos pro tanto dicitur habere prouidentiam, quia omnibus in communi largitur necessaria; sed quoad particularia, non habet prouidentiam, quia neque distinctam cognitionem omnium, sicuti nec Princeps omnia particularia distincte cognoscit, & prouidet, sed solum quae ad vniuersalia spectant; Et per haec consequenter dicitur habere prouidentiam de singularibus: sed haec prouidentia cum sit per actionem necessariam, non est proprie prouidentia. Dicit insuper Scotus 1. Sent. dist. 39. in principio solutionis quaestionum, quod ista propositio datur contingens, non potest demonstrari a priori. Vnde Arist. primo Perihermenias, & alibi disputans contra necessitatem futurorum, non deducit ad aliquid impossibile ex Hypothesi (id est, hac, quod datur contingens) sed ad aliquod impossibilius nobis, manifestius scilicet, quod non oporteret nec consiliari, nec negociari, & ideo negantes talia manifesta, indigent poena, & exponendi sunt tormentis donec concedant, quod possint non queri & non negari. Contra hoc etiam arguunt illi Moderni: quoniam possumus a priori ostendere, quod datur contingentia in rebus, praesertim in sublunaribus; quidquid habet materiam, & contrarium, est contingens: sed omnes res sublunares habent materiam & contrarium, ergo in illis est contingentia; & alijs similibus rationibus vtuntur. Sed diserte isti viri decipiuntur, aliud enim est probare dari ens possibile, & corruptibile, & aliud est probare, quod res possibilis, & corruptibilis quando causatur, causetur contingenter, ita quod possit non causari; argumentum quidem probat, quod ens possibile, & corruptibile datur, sed non probat, quod tale ens dum causatur, libere causetur; immo videmus, quod omnia fere sublunaria necessario causantur, & tamen in se sunt corruptibilia. Scotus autem loquitur de contingentia in causatione rei. Vnde appositè difiniuit in 1. Sent. dist. 39. q. illa secun-

secunda, atque R. quod vocat hic contingenter causatum, non quodcunque non sempiternum, & non necessarium, sed illud cuius oppositum fieri posset quando illud fit.

THEOREMA LVIII.

Intelligentiae non sunt formae informantes Caelum, sed assistentes.

Exponitur mens Scoti, & Aduersariorum rationes soluuntur. Caput vnicum.

SCotus 2. Sent. d. 14. q. vnica, in corpore aperte sustinet, quod Caelum secundum Philosophos non est animatum formaliter, sed quod Intelligentia est for-
2. t. 2. ma assistens ei, vt nauta nauis; Pro hac positione ita argumentatur. Si dicimus Caelum esse animatum formaliter, vel est dicendum, quod Caelum erit tantum anima intellectiua: quia Philosophi non posuerunt in Caelo nisi intellectiuam, & ita intellectus erit quantus, quod non est intelligibile, quia Caelum, vt patet, est quantum formaliter, vel Caelum erit aliquid perfectibile ab anima intellectiua, & hoc est inconueniens quoque, quia tunc in Caelo erit potentia contradictionis, & ita Caelum non erit necessarium, & sempiternum, quod est inconueniens, vt ostendimus in Theoremate, quod in Caelo non est materia; Consequentia est euidens; quia si Intelligentia est forma dans esse formaliter corpori Caelesti, necesse est, quod in Caelo sit materia perfectibilis ab illa forma. Nec valet responsio quorundam recentiorum, vt inquit Mercenarius in suis Dilucidationibus, qui rationi huic maxime insistunt, quam noscit esse validissimam. Non valet inquam responsio recentiorum, qui dicunt, quod potentia est duplex, vna ad esse tantum, & ad dimidium contradictionis, alia verò ad vtrumque; & quod materia Caeli est in potentia ad esse tantum, & ad dimidium contradictionis, & per hanc recipit Intelligentiam ipsam cum qua fit vnum per se; Haec inquam responsio est nulla: quia in illo Theoremate de materia Caeli ostendimus aduersus Caietanum, quod omnis potentia passiua, est potentia contradictionis; & Confirmatur etiam per alias rationes: quia tunc ratio Arist. quam facit 9. Metaph. textu 17. ad probandum, quod aeterna non habent potentiam ad esse, esset nulla, vtitur enim hoc medio: si aeterna haberent potentiam ad esse, haberent etiam potentiam ad non esse, & 12. Metaph. tex. 30. vbi probat, quod Intelligentiae in sua essentia non habent potentiam, per hoc idem medium: quoniam haberent quoque potentiam ad non esse, nam aliquis posset his rationibus respondere, quod habent potentiam ad esse, & ad dimidium contradictionis, non ad vtramque contradictionem. Neque etiam valet quorundam aliorum responsio, asserentium, quod materia Caeli non est quidem in potentia, tamen ex ipsa, & Intelligentia fit vnum per se, quia est talis conditionis, vt ex ipsa & Orbe, possit fieri vnum per se, licet non sit potentia; haec enim responsio est sine ratione, immo rationi contraria: nam ratio compositionis, propter quam ex duobus fit vnum, est, quia vnum est potentia, & aliud est actus, at ex duobus in actu nunquam fit vnum per se, vt inquit Arist. in 8. Metaph. textu 15. & 2. de Anima tex. 8. & alibi saepe; Praeterea, et ipsi fatentur illam materiam Caeli esse potentialem, dum dicunt eam actuari à forma; quidem si actuatur materia Caeli per se ipsam est in potentia, & caret actu, & sic habet in se priuationem; Praeterea, si in Caelo Intelligentia est forma informans Caelum, necessariò illa quoque mouebitur per accidens ad motum Caeli, sicut anima nostra mouetur ad motum corporis nostri: sed hoc est contra Aristotelem in 8. Physic. tex. 26. quod Intelligentiae non mouentur per se, neque per accidens, sed solum mouent. At aliqui respondent, est duplex forma informans; alia enim est forma informans, & constituens subiectum in esse, & simul continuatur in esse per subiectum, quomodo sunt istae formae materiales; alia verò est forma informans, & constituens in esse subiectum, sed non continuatur in esse per subiectum; & ad argumentum dicunt, quod forma primo modo mouetur per accidens ad motum sui subiecti, non autem forma secundo modo accepta: Intelligentiae autem sunt

X 2 formae

formæ informantes secundo modo, non primo. Dimissa impugnatione Metcenatis, de qua in rebus animasticis, cum alijs arguitur, quod per hanc distinctionem non solutum argumentum: quoniam dato, quod sit vera illa distinctio, non tamē sequitur, quod forma informans, quæ constituit subiectum, & cum eo constituta, non moueatur per accidens ad motum sui subiecti, quia dum mouetur Cælum, quæro, vel mouetur sola materia Cæli, vel aggregatum ex materia, & forma; non sola materia; quia per eos est potestate tantum, & eget terminis, & actualitate, subiectum autem motus est actu, & determinatum, ergo id, quod mouetur, est aggregatum: sed illud constat ex materia, & forma, ergo materia, & forma mouentur: & sic Intelligentia mouetur per accidens saltem; & confirmatur exemplo Solis, qui modo est in ortu, modo in occasu, ergo Sol est compositus ex Intelligentia tamquam ex forma informante, Intelligentia quoque erit modo in ortu, modo in occasu.

3. ra. Tertia ratio desumitur ex eodem 8. Physicorum, multis in locis, sed maximè ex tex. 40. & inde, & adducitur à Scoto complicata cum præcedenti; Aristoteles distinguit id quod mouetur, in duas partes, in partem per se motam, & partem per se mouentem: at si Cælum constat ex Intelligentia tamquam ex forma informante, non constabit Cælum ex parte per se mota, & parte per se mouente: quia materia per se, sine Intelligentia, est pura potentia & non est actu, & ideo non potest esse subiectum motus; Intelligentia quoque non poterit esse per se mouens, quia forma informans non mouet per se, sed est ratio mouendi, vt anima in nobis, & ipsa mouetur; necesse est ergo inuenire aliud mouens, qui moueat Cælum per se distinctum ab intelligentia. Hæ sunt rationes Scoti, quæ maximam euidentiam habent. Pro hac eadē sententia multipliciter arguit Franciscus Picolomineus, in libro de Cælo, ca. 19. & hanc plurimi viri clari sequuntur, & multi sectatores Auerrois, adeo quod est fere communis hæc responsio apud grauiores Philosophos. Picolomineus.

Contra hanc sententiam nonnulli arguunt, sustinentes oppositam sententiam, vt Suessanus, Balduinus, Achillinus, & alij, Achillinus lib. 3. de Orbibus, dubio primo, per totum, sed maximè Conclusione 5. probat Intelligentiam esse formaliter Cælo, sic Forma vt habetur ex 2. Physicorum, tex. 28. est quod quid est rei, & dat esse rei, Intelligentia est forma Cæli, ergo est quod quid est Cæli, & sic dat esse Cælo formaliter. 1. ra. in opp. sent.

Secundò, quandocumque forma substantialis est realiter vnita materiæ, informat materiam, & dat illi esse substantiale; sed Intelligentia est forma Cæli substantialis, ex 12. Metaph. tex. 37. ergo. Maior probatur: quia negata hac propositione, non probaretur dari formam substantialem, dantem esse substantiale compositis substantialib. 2.

Tertiò, ex Aristotele 2. de Anima, tex. 37. Anima est qua viuimus, & viuere est viuentibus esse: sed Intelligentia est anima Cæli, ergo. Alij rationem hanc formant sic. Aiunt Aristotelem in illo secundo ita argumentari. Anima est forma, ergo est causa vt viuentia sint à pari, Intelligentia est forma, ergo est causa vt cæleste corpus sit actu. 3.

Quartò, in separatis à materia, idem est efficiens, forma, & finis; cum ergo Intelligentia sit efficiens, & finis, ergo etiā est forma Cæli. 4.

Quintò, Omne quod mouetur includit in se quattuor genera causarū: sed Cælum mouetur, ergo claudit in se quattuor genera causarum, sed si excludas Intelligentiam esse formam informantē in cœlo, in cœlo deerit formalis causa. Sextò: Intelligentia est natura cœli, ergo est causa intrinseca cœli, quia natura est intrinseca rei, at non est materia, ergo est forma. 5. 6.

Septimò. Alij arguunt ex Arist. in 2. de Anima tex. 24. vbi probat animam esse actum corporis hac ratione, Omne, per quod alicui propria operatio inest, corporis actum est: sed per Intelligentiam Cælo propria operatio inest, igitur Intelligentia cælestis corporis actus est. Octauò. Quod largitur alicui vnitatem, largitur eidē esse sed Intelligentia largitur Cælo vnitatē, quia ex Orbe, & Intelligentia, magis fit 7. 8.

vnum

vnum quã ex materia, & forma, ergo. Nõ nõ Arist. in 2. de Cælo tex. 13. ait in Cælo inueniri per relationem ad nos, sed absolute & ratione sui inueniri differentias positionis, cum sit animatum, ergo si Cælum est ex se animatum, quia ab anima recipit esse, & formatur ab ea: hæc autem anima est Intelligentia ipsa.

10\. Decimò, corpora Cœlestia inuicē comparata, vel sunt eiusdem, vel distinctæ speciei: quodcumque dicatur, semper infertur Intelligentiam dare esse: quoniam species constituuntur in esse per formam, ergo per Intelligentiam diuersam speciei, distinguuntur specie; vel sunt eiusdem speciei, quia ab Intelligentia eiusdem speciei sunt constituta in esse.

Ad 1. Ad rationes istas facilis est solutio. Ad primam dico, quòd forma est duplex, scilicet, propriè dicta, & impropriè dicta. Intelligentiæ non sunt formæ propriè dictæ, sed potius agentes; quia tantum mouent, vt causa motum, at non dant actū esse propriè tamen autem dicuntur formæ, quia dant Cælo motum, qui est vnus ex quatuor gradibus vitæ. Possumus itaque dicere, quòd duplex est forma, scilicet informans, quæ est verè, & propriè forma; Alia est assistens, quæ est impropriè forma, definitio Arist. in 2. Phys. intelligitur de informāte, nō de assistēte, vti sunt Intelligentiæ, forma enim assistens non dat esse substantiale, sed dat solùm aliquem gradum vitæ, nempè, mouere.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd Intelligentia est forma Cæli assistens, nō informans, & hoc est quod dicit Arist. c. 12. Metaphys. tex. 37. & vbique; Maior autem est vera de forma informante.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd Intelligentia dicitur Anima Cæli, & est qua Cælum viuit, sed viuit solùm quarto gradu vitæ, scilicet, motu locali, non tamen ex hoc solo gradu vitæ sequitur, quòd ipsa sit anima perfecta informans, & dans esse substantiale per informationem; Si verò consideratur alio modo, dico vt Mercenarius, quòd non argumentatur Aristo. modo in isto loco, sed opposito modo, nēpè sic: Id quod est causa vt res sit, forma est rei: anima est causa vt viuens sit, ergo anima est causa, et forma; Vnde sic probat Ma-iorem, scilicet, quod anima est causa in triplici genere causæ, scilicet, efficientis, formalis & finalis; valeret ergo itasi intelligentia est causa vt cælum sit actu, ergo Intelligentia est forma informans Cæli; sed tunc antecedens est falsum, nec valet, nisi quo ad mobile.

Ad 4. Ad quartam dico, quòd Intelligentia est efficiens, quatenus est principium motus; est finis, quatenus Cælum est propter Intelligentiam; est forma, non quia det esse formæ, sed quia dat quartum gradum vitæ, ideo in separatis à materia finis, forma, & efficiens, sunt vnum. Per hoc idem patet ad quintum. Ad sextum dico, quòd Intelligentia non est natura Cæli, declarauimus enim in proprio Theoremate, quomodo in Cælo sit natura, & quomodo motus Cæli sit naturalis. Ad septimam dico, quòd Maior est vera secundum propositionem, verum est quidem quòd id per quod inest alicui propria operatio substantialis, est actus eius, sed quòd est causa vt alicui insit tantum motus localis, non autem aliæ operationes, non est actus eius, & forma informans, sed solùm assistens. Præterea, possumus negare, quòd Intelligentia sit ratio, & causa propter quam propria operatio insit Cælo; nam propria operatio Cæli est agere in hæc inferiora, saltem lumine, & calore; at hæc operatio non inest Cælo per Intelligentiam, sed ex propria natura Cæli: mouere autem est quodammodo ei accidentale: quia est operatio, quæ illi inest ab alio extrinsecus, scilicet, ab Intelligentia.

Ad 8. Ad octauam, negatur quòd Intelligentia det vnitatem Cælo. Ad Auerroem dicentem ex Orbe, & Intelligentia magis fieri vnum, quam ex materia, & forma; dico, quòd non vult asserere quòd ex Orbe & Intelligentia fiat vnum compositū, vt illi perperam intelligunt: sed vult dicere, quod ex Intelligentia, & Orbe fit vnū magis indiuisibile, quam ex materia, & forma materiali. Ad nonum Respondet Piccolomineus, Cælum dici absolutè, & ratione sui, animatum: quia habet vitalem actum, & vitalem contactum virtutis, ex quo vitali contactu pendeant

Ad 9.

differentiae, non tamen propter hoc sequitur, quòd sit verè animatum anima informante, quod vt breuiter dicamus est animatum effectiuè, non formaliter. Ad decimam dico, quòd sicuti illa corpora sunt acti entia per seipsa, ita etiam per seipsa ab inuicem differunt, & non per aliquam formam informantem, & dantem illis esse substantiale.

Ad decimam.

THEOREMA LIX.

Caelum est corpus simplex.

Ponuntur opiniones Aegidij, & D. Thomae cum suis rationibus: & refellitur opinio Aegidij. Cap. I.

QVoniā in hac materia Opinio Scoti non potest comprobari, nisi ex cōfutatione Opinionū Aduersātium, ideò primū apponam Opiniones aliorum, deinde Opinionem Scoti patefaciam. Aegidius primo loco ponit in Caelo esse materiam, & eam esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum. Pro hac opinione ipse, & multi alij, varias rationes adduxerunt. Prima ratio sumitur ex Aristotele 1. de Caelo, textu 92. Omne indiuiduum sensibile, & per se existens, constat ex materia, & forma. Corpus Caeleste est huiusmodi, ergo Corpus Caeleste constat ex materia & forma. Minor est per se nota; Maior est Aristotelis in assignato loco; immò totum argumentum; ibi enim expressè ponens hanc Maiorem, colligit aliud esse rem absolutè sumptam, vt Caelum, aliud esse eandem vt singulare, vt hoc Caelum: Caelum enim absolutè pronunciatum, significat formam, at hoc Caelum significat formam in materia. Ait ergo Aristoteles apertè, quod Caelum constat ex materia, & forma. Subiungit Aegidius, at nulla alia materia datur apud Aristotelem nisi illa prima materia, quae inuenta est primo Physicorum, quae est materia horum inferiorum, ergo eadem est materia Caeli, & horum inferiorum.

1. ra.

2. ra. Secundo, eadem accidentia sunt communia Vniuerso Orbi, Caelo, & Mortalibus, & accidentia eadem, eandem materiā consequuntur, ergo habent eandem materiam. Antecedens patet; quia lumē, perspicuum, rarum & densum, sunt communia mortalibus, & Caelo. Et confirmatur; quia ex Aristotele secundo de ortu & interitu, quae comparantur secundū motum, & dimensiones, habent communem materiam ait Aristoteles, Caelum & mortalia sunt huiusmodi, ergo. Nā dicimus, Solem maiorem terra, Lunam minorem, ergo communem materiam includunt.

3. ra. Tertiò, ait Aristoteles 12. de ortu, & interitu, esse genere eadem, & ratione esse eadem principia Caeli & mortalium, ergo materia est eadem in Caelo, & mortalibus.

4. ra. Quartò, vnica est forma mundi, ergo vnica materia. Item, vnum primum efficiens omnium, ergo vnica prima materia omnium, vt cuilibet patienti respondeat proprium efficiens. Item vnus est mundus, ergo vnicam habet materiam: quia vnius operis est vnica materia, & confirmatur 7. Metaphysicae; Vnum numero est id, cuius materia est vna; Mundus est vnus numero, ergo materia eius est vna: & sic Caeli, & inferiorum vnica est materia.

5. ra. Quintò, Caelum, vel est pura potentia, vel est purus actus, vel compositum ex actu & potentia; sed non est purus actus, quia Caelum est quantum, & habet alia accidentia; neque est pura potentia, quia non est prima materia, ergo est compositum ex potentia, & actu. His omnibus rationibus probatur in Caelo esse materiam, & illam materiam esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum; & quia videbant contra hanc suam sententiam valere argumentum Diui Thomae, & Auerrois, quia tunc Caelum esset corruptibile. Respondet, quòd hoc non sequitur, quia ait, quod sunt duo genera formarum, quę materiam informant; alia enim forma habet contrariam aliam formam, & propter hoc materia illi subiecta habet potentiam recipiendi aliam formam contrariam, & propter hoc in tali materia est priuatio; alia verò forma nullam formam contrariam habet: sed

satiat omnem capacitatem materiæ, quā informat, & tunc materia illi subiecta nō est in potentia ad aliam formam recipiendam, quia tota eius capacitas satiatur hac forma; Hoc modo contingit in proposito de materia Cæli, cum enim nullam aliam formam contrariam habeat, satiat omnem capacitatem materiæ, quam informat, & ita non est in potentia ad vllam aliam formam & sic Cælum licet habeat materiam eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, tamen Cælum est incorruptibile. Duo itaque dicit Aegidius. Primo quod in Cælo est materia. Secundò, quod illa materia est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

Opin. Aegidius continua.

6 tx. Pro hac eadem opinione audiui quosdam adducere ex 1. libro de Cælo verba illa: *Dico autem substantias quidem simplicia corpora, vt ignem, & terram, & quæ eiusdem cum his ordinis, & quæcumque ex his, velut & totum Cælum, & partes eius, & rursum animalia & Plantas, &c.* Nam videtur hic Aristot. dicere, quod totum Cælum sit compositum ex Elementis, sicut alia composita materialia corruptibilia, & consequenter videtur velle, quod Cælum constat ex materia eiusdem rationis cū materia horum inferiorū. Id autem colligitur ex illis verbis: *& quæ ex his, velut totum Cælum, & partes eius.*

Opin. D. Tho. D. Thomas prima parte quæstione 66. articulo 2. partim conuenit cum Aegidio, partim dissentit; conuenit in hoc, quod in Cælo est materia, & quod Cælum est compositum vere ex materia, & forma; dissentit verò, quia D. Thomas ait hanc materiam esse alterius rationis à materia horum inferiorum: quomodo autem sit diuersa declarat, & hoc est notandum, vt cognoscatur, quomodo differat ab opinione Auerrois; est ergo diuersa secundum D. Thomam in hoc tantùm, quia materia horum inferiorum est in potentia ad diuersas formas, neque vnquam recipere potest vnam formam, quæ sit ei perfectè integra, & sit totum eius obiectum receptibile, sed omnis forma, quam recipit, est pars obiecti adæquati, ex quo fit, quòd in materia horum inferiorum necessariò semper relinquitur potentia ad aliam formam, quia est priuata, & ita in materia horum inferiorum hac de causa est priuatio, & corruptibilitas: at in materia Cæli, nulla est priuatio, neque potentia ad aliam formam, quàm ad eam, quam habet: quia illa forma satiat totam capacitatem materiæ, si quidem illa materia est tantum in potentia ad illam formam, & non ad aliam, & propter hoc in Cælo non est corruptibilitas; Vult ergo quod materia Cæli sit in potentia ad esse, quod recipit à forma Cæli, & non ad Vbi solùm; & in hoc differt ab Auerroe, qui vult, quòd materia Cæli sit solum in potentia ad Vbi, sed non ad esse; & vltra D. Thomas vult, quod materia Cæli sit solum in potentia ad hanc formam Cæli, non ad aliam, per quod distinguitur a materia horum inferiorum, & in hoc discrepat ab Aegidio.

Differentia D. Tho. ab Auerr. & ab Aegidio.

1. rõ. D. Tho. Primam partem huius positionis, qua conuenit cum Aegidio scilicet, quod materia Cæli sit in potentia ad esse, & ad formam Cæli, & ita sit pars, ex qua simul cum forma Cæli componatur Cælum, probat hoc argumento. Omne ens actu, vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam, at Cælum seclusa Intelligentia, est ens actu, vt patet, ergo vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam: at non est totum actus, & forma, quia omne tale est intellectum in actu, quod non potest dici de corpore Cælesti, quia est sensibile, relinquitur ergo, quod sit habens actum: sed habere actum, est compositi ex forma, & subiecto formæ, ergo Cælum constat ex materia, & forma. Pro hac parte etiam valent rationes adductæ pro sententia Aegidij quò ad id, in quo conueniunt.

Secunda pars, in qua discrepat ab Aegidio probatur à D. Tho. Secundam partem probat, in qua discrepat ab Aegidio. Cælum apud Aristotelem est ingenitum, & incorruptibile, ergo eius materia nō habet annexam priuationem; Antecedens est clarum; Consequentia quoque est clara: quia priuatio est causa corruptibilitatis; subinfert: at materia horum inferiorum habet annexam priuationem, quia est in potentia ad contrarias formas, ergo hæc, & illa differunt, & sunt alterius naturæ, quia alte-

ritas consistit in hoc, quod huiusmateria inferior est in potentia ad diuersas formas oppositas, ideò habet annexam semper potentiam, & priuationem, etiam cum est actu sub vna forma: at materia Cæli est in potentia solùm ad vnam formam, quam actu habet, ideò non est in eo priuatio, neque potentia ad alias formas, & ita non est in Cælo corruptibilitas.

1. ra. Pro eadem opinione arguunt recentiores, & acutissimè quidem Theophrastus lib. quem scripsit de Natura, Albertus Magnus in Summa, p. p. ex Rabbi Moyse Aegyptio, putant hanc propositionem: Corpus naturale est compositum ex materia, & forma, esse per se notam; quod etiam videtur de mente Aristotelis secundò de Anima, textu 2. nam ibi Aristoteles diuidit substantiam in materiam, formam, & compositum. Deinde textu 3. faciens diuisionem compositi, quod diceret constare ex materia, & forma, in naturale, & artificiale; deinde naturale in vitam habens, & non habens vitam, &c. compositum non nominat amplius nomine compositi, sed nomine corporis, & dicit corpus, id est compositum comparatum alijs substantijs, scilicet, materiæ, & formæ, esse maximè substantiã, & subiungit maximè omnium corporum tale esse corpus naturale; ergo Aristoteles apertè videtur supponere corpus naturale, & compositum ex materia & forma, esse idem, & proinde omne corpus esse compositum, maximè autem corpus naturale; Mathematicum enim corpus, & Artificiale ibi accipiuntur vt substantiæ, quatenus constant sola existentia substantiali, non accidentali. Hac ergo Maiori sic constituta, sic formatur ratio. Corpus naturale est compositum ex materia, & forma. Cælum est corpus naturale, ergo Cælum constat ex materia, & forma; Minor supponitur vera ex dictis alibi.

2. ra. Secundò ex Arist. secundo Physicorũ. Omnis res naturalis ad tria membra reducitur, vel enim est natura, vel habens naturam, vel secundum naturam. Cælum est res naturalis, vt patet; at non est natura, quia natura est in alio, scilicet in eo, cuius est principium, Cælum verò non est in alio, sed per semetipsum existit; neque est principium motus, sed corpus mobile; neque est secundum naturam, tanquam non est affectio, nec proprietas corporis naturalis, ista autem sola propriè dicuntur secundum naturam, ergo relinquitur, quod Cælum sit habens naturam: at habens naturam, est compositum ex materia, & forma, ergo Cælum est compositũ ex materia, & forma. Assumptum probatur ex discursu Aristotelis in secundo Physicorum à tex. 6. vsque ad textũ 20. ibi enim Aristoteles loquitur de naturis insistentibus habenti naturam, scilicet composito naturali, quæ sunt materia, & forma, ergo supponit, habens naturam esse compositum ex materia, & forma; istæ enim sunt naturæ, quæ insunt habenti naturam.

Tertiò natura ex Aristotele secundo Physicorum textu 3. est in alio: quia est principium motus in eo, in quo est, &c. nunc facto hoc supposito sic arguunt: Naturam esse in alio, duobus modis fieri potest; vel vt sit in alio tanquam superueniens; vel sit in alio tanquã constituens; si primo modo, erit accidens, ergo secundo modo: at si natura est in Cælo secundo modo, scilicet, vt constituens, necesse est Cælum esse compositum; Consequentia probatur: quia simplex materia, & simplex forma, non sunt in alio, sed ambæ sunt in composito: si ergo in Cælo est natura, & natura est in Cælo tanquam in re constituta ab ea, necesse est quod Cælum sit compositum ex materia, & forma: quia hoc modo solum verificatur naturam esse in Cælo, vt in constituente. 3. ra.

Quartò, ex Alberto Magno sic arguunt: Posterius non abstrahit à suo priori, compositio accidentalis est posterior substantiali, ergo hæc non abstrahit ab illa; ergo vbi est compositio accidentalis, ibi est compositio substantialis; in Cælo est compositio accidentalis, vt patet: est enim compositum ex substantia, & quantitate, figura, &c. ergo Cælum est compositum ex materia, & forma. Confirmatur: non est posterius sine suo priori, forma est natura prior materia, materia est 4. ra.

poste-

posterior, ergo materia naturalis est ubi est forma naturalis: at in Cęlo est forma naturalis per Auerroistas, ergo ibi quoque est materia naturalis, ergo Cęlum est compositum.

5. rō. Quintò Aristoteles 8. Metaphysices textu primo, proponit substantias ab omnibus concessas, inter quas enumerat Cęlum & partes Cęli, in textu 4. deinde ponit hanc propositionem, omnes substantię sensibiles habent materiam, & subdit ibi diuisionem illam, substantia est triplex, materia, forma, & quod ex his. Hinc patet, quod Cęlum continetur sub his substantijs; constat etiam, quod Cęlum est sensibilis substantia, & quod non est materia, nec forma, ergo habetur, quod est substantia composita ex materia & forma.

6. rō. Sextò, Aristoteles 1. de Cęlo textu 92. ait omne sensibile esse singulare, & in omni singulari aliud esse formam simpliciter, & aliud esse formam in materia; tunc sic: Cęlum est sensibile, & singulare, ergo Cęlum est compositum ex materia & forma. Confirmatur: Aristoteles tertio de Anima, textu 9. scribit in nonnullis rem esse, & esse rei, esse idem; in alijs verò non esse idem, illa in quibus sunt idem, sunt quidditates, & simplices essentię; illa in quibus non sunt idem, sunt composita ex materia & forma: tunc sic: Cęlum est res, vel ergo est primi generis, & hoc non: quia Cęlum est singulare quoddam, non quidditas vel simplex, ergo est de numero illorum, in quibus differunt esse rem, & esse rei: omnia talia sunt composita ex materia, & forma, ergo Cęlum est compositum ex materia, & forma, coincidit cum primo Aegidij.

7. rō. Septimò, Nisi Cęlum sit compositum ex materia, & forma, non dabitur primũ efficiens naturale: consequens est absurdum, ergo & antecedens. Consequentia probatur, quia si Cęlum sit materia solum, quę mouetur ab Intelligentia, Cęlum non habebit aliam formam, quam intelligentiam, at intelligentia non est forma naturalis, ergo Cęlum non erit principium efficiens naturale: quia in Cęlo non erit vis effectiua naturalis, quę est forma naturalis propter intelligentiam.

Octauo arguitur ex Aristo. 2. de Cęlo tex. 46. ubi habet, circulum maiorem velocius ferri minore: quia in maiori est maior virtus: nunc si virtus in aliquo potest esse maior ex duplici causa, primò, quia maior virtus additur mouenti, ut contingit in grauibus, quę in fine velocius mouentur, quia augetur grauitas ex minori resistentia medij, quod semper diminuitur quo magis res appropinquat Centro. Secundò, quia virtus augetur ex multiplicatione materię sub eadem forma, ut fit de ignito ferro, & palea, in ferro enim est maior caliditas propter materię multiplicationem; in Cęlo non potest esse additio virtutis primo modo, ergo erit secundo modo; at multiplicatio, & condensatio materię sub eadem forma, supponit materiam esse sub illa forma, ergo in Cęlo est materia. 8. rō.

Nonò, Raritas est multiplicatio materię sub eadem forma, aut formę in eadem materia, ergo ubi est raritas, & densitas ibi est materia, in Cęlo est raritas, & densitas, ergo in Cęlo est materia sub forma. 9. rō.

Vtraque istarum opinionum est falsa secundum Scotum, & communibus urgentur difficultatibus, & etiam proprijs; nos tamen primo reijciamus opinionem Aegidij. Aduersus eam arguit Scotus 2. Sententiarum, distinctione 14. quęstione 1. argumento eodem, quo etiam utitur aduersus Diuũ Thomam, ut infra videbimus, & est illud idem argumentum, quo utitur Diuus Thomas contra Aegidij sententiam, propter quod vitandum, Diuus Thomas dixit materiam Cęli esse alterius rationis à materia horũ inferiorũ, quod est hoc. Stante opinione Aegidij, sequeretur Cęlum esse corruptibile, consequens est falsum, ergo & antecedens. Consequentia probatur: quia in quocumque est potentia contradictionis, in eo est corruptibilitas, quia potentia contradictionis est ratio corruptibilitatis, at in materia prima est potentia passiua, quę est potentia contradictionis, ergo in Cęlo non est materia prima. Huic rationi respondet Aegidius, quòd licet in Cęlo sit materia prima passiua, quę est contradictionis, non tamen 1. rō. contra Aeg. Resp.

tamen sequitur, quod Cælum sit corruptibile, quia forma Cæli est adeò perfecta, quod satiat omnem appetitum, & capacitatem materiæ, & potentiæ eius, & ideò Cælum non est corruptibile, licet includat materiam primam: nulla enim manet priuatio in illa materia amplius respectu cuius remaneat appetitus in materia. Hanc responsionem reijcit Scotus: quia nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formę, nisi det actum oppositum priuationi alterius formæ, vt putà, forma ignis nõ potest satiare appetitum suæ materię, & potentię eius, quam habet ad formam aquę, nisi det esse illi materię, quod dat formam aquę. Hęc propositio est euidens: quia aliter semper manebit appetitus ille in materia illa ad illud esse, & actum, sed forma Cęli non dat suę materiæ actū oppositum priuationi cuiuscunque formæ alterius à se, ergo non potest satiare omnem appetitum materiæ suæ, sed in illa materia remanet priuatio formæ ignis, aquæ, &c. Minor hæc probatur, quia nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscunque formæ, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter: sed forma Cæli non sic continet omnes formas, quia non continet intellectiuā, vt patet, ergo saltem in materia Cęli est priuatio formę intellectiuę, ergo materia Cæli est in potentia ad illam, & ita Cęlum est corruptibile. Hæc ratio est efficacissima, & potest ampliari: quia certum est, quod forma Cęli non continet in se formas mixtorum, neque formas elementorum, cum sint diuersæ formæ etiam genere. Declaratum est autem, quod si materia Cęli est materia prima, sit eiusdem rationis cum materia prima, quod est in potētia ad recipiendas huiusmodi formas actu, & licet forma Cęli sit nobilior formis mixtorum, & concurrat ad generationem ipsarum, non tamen illas virtualiter continet: quia tunc forma Cęli per se posset producere omnes effectus, & efficere omnia, quæ efficiunt formę mixtorum, sicuti Deus, quia virtualiter in se continet omnes causas inferiores, & creaturas potest per se producere, & efficere omnes effectus, quos ipsę nec creaturę producere possunt, at secundum Arist. Cęlum est vnum genus substantiæ, quod habet suas operationes, & effectus proprios, distinctos, ac diuersos ab alijs agentibus, quo fit, vt forma Cæli sit pars obiecti adęquati materiæ primæ: obiectum verò totale, & adæquatum, receptibile à materia, est genus vniuersum formarum, vti color in vniuersum est obiectum visus: sicuti ergo licet potentia visiua actu sit sub vno perfecto colore, vt putà, sub albo, non propter hoc negatur, quin sit in potentia ad alios colores videndos, neque ab illo colore perfecto satiatur potentia, & appetitus potentiæ visiuæ: ita materia prima licet sit sub forma Cęli, quę est forma perfectissima, non tamen propter hoc dici debet, quod sit penitus satiata, & quod in ea amplius non sit appetitus ad alias formas. Quod si quis dicat, rationem corruptibilitatis in his inferioribus prouenire non ratione materiæ, sed ratione formarum horum inferiorum, quæ sibi inuicem sunt contrariæ, forma autem Cęli nullum habet contrarium, & ideò nõ est corruptibilitas in Cęlo; Hæc responsio est nulla, quia potentia, & priuatio, non assunt materiæ primæ ratione formarum: sed ex propria natura materiæ, vnde ait Arist. 1. Phys. tex. 59. & inde: quod priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, licet sint diuersæ ratione. Et in hoc est valde insistendum; nonnulli enim volentes defendere Aegidium, distinguunt sic. Materia potest considerari dupliciter; Vno modo secundum essentiam, & sic nõ est in potentia ad vllam formam, nec habet priuationem vllam, sed est pura potentia; Alio modo, quatenus est sub forma, & tunc si est sub forma habente contrarium, in materia ipsa insurgit potentia ad aliam formam, & priuatio, si verò sit sub forma, quæ non habet contrarium, non insurgit potentia ad aliam formam, nec priuatio & quia materia, vt est in Cęlo, est sub forma, quæ non habet contrarium, ideò non habet potentiam ad aliam formam, nec priuationem: sed quatenus est sub formis his sublunaribus, quæ habent contrarium, recipit potentiam, & priuationem.

Verum hoc Aegidij fundamentum,

quod

Margin notes: Refellitur. — Probatur. — Responsio [illegible] pro Aegidio [illegible]

quod materia prima secundum essentiã sit potentia, & tamen non sit in potentia ad formas, & quod non appetat formas omnes, sed hęc potentia, & appetitus, & consequenter privatio, esse materię à formis habentibus contrarium, est omnino falsum; Primò enim repugnat dicere, quod materia sit secundum essentiam potentia, & tamen non sit in potentia ad formas; nam potentia dicit relationem ad formam, tamquam ad terminum, ergo non potest esse potentia, nisi respectu formę. Praeterea, si est essentialiter potentia respectu formarum, ergo essentialiter est privata formis, & habet aptitudinem ad illas recipiendas, ergo implicat repugnantiam, quod habeat hanc potentiam, & privationem extrinsecè à forma, quod enim inest alicui essentialiter, non inest extrinsecè. Confirmatur, quia secundum Aegidium, potentia inest materię in primo modo dicendi per se, potentia autem, & privatio, sunt idem realiter, ergo privatio inest materię in primo modo dicendi per se, non à forma; tandem forma dat materię actum, non potentiam; immò, determinat potentiam, quam reperit in materia. Vltimò, vt dictum est ex Aristot. Privatio, & materia sunt idem, & vnum numero, sola ratione diuersa, ergo privatio inest materię ex se, non à forma habente contrarium, est ergo verum, quod materia prima habet essentialiter annexam potentiam, quę quia nunquam vniuersaliter ab aliqua forma expletur, semper remanet priuata aliqua alia forma, & sic priuationes, & potentię particulares remanent in materia, propter quas fit continua corruptio, & generatio, quia potentia vniuersalis nunquam tota satiatur.

2. ra. Secundò arguunt proximus vt Zabarella, & alij. Si materia Cęli est eiusdem rationis cum materia horum inferiori, ergo ei competit definitio materię primę, patet consequentia; sed hoc est falsum, quia in calce primi Phys. tex. 72. & inde, ait Aristot. quod materia prima est primum subiectum, ex quo fit aliquid, ergo materia Cęli erit subiectum ex quo aliquid poterit generari, ergo Cęlum erit corruptibile. Neque valet dicere, illam materiam definiri vt est in corporibus inferioribus tantum, quia esse in corporibus inferioribus, esset ei accidentale, si est communis ad omnes formas, sicuti est accidentale potentię visiuę, quod videat colorem album, & sic hęc definitio esset per accidentalitatem clarum est, quod hęc est conditio essentialis materię, quod ex ipsa fiat aliquid, cum ergo hęc sit essentialis conditio materię, necesse est etiam quod competat Cęlo, ergo Cęlũ erit corruptibile. Tertiò, Methodus inueniendi 3. ra. materiam primam est transmutatio, sed in Cęlo non est transmutatio, ergo non possumus cognoscere in Cęlo an sit materia; Maior probatur in quodam nostro Theoremate de cognitione materię, & confirmatur, quia illa sola via est Aristotelis 1. Phys. tex. 72. & inde. Vel ergo illa sola datur, vel alia notior, vel efficacior via, sine qua non possumus cognoscere an detur materia prima. Alias rationes require apud alios, vt apud Franciscum Piccolomineum; hę mihi videntur potiores, sed multę rationes contra opinionem D. Thomę, etiam valent contra hanc sententiam.

Reijcitur opinio D. Thomę. Cap. II.

IN eodem loco Scotus reijcit opinionem D. Thomę, & opinio adducet rationem primam, quam adduximus contra Aegidium, quam repetere non est 1. ra. inutile, propter responsiones Thomistarum.

Nullum incorruptibile constat ex materia, Cęlum ex Arist. 8. Phys. 1. de Cęlo, & alibi, est incorruptibile, ergo Cęlum nõ constat ex materia. Minor est clara, & cõcessa; Maior probatur. In quocumque est materia, in eo est potentia passiua. Hęc propositio patet, quia materia habet annexam potentiam, quę est propria passio materię, immò secundum D. Thomam, & Aegidium, potentia est de essentia materię in primo modo dicendi per se; at ex Arist. 9. Metaph. tex. 17. omnis potentia passiua est potentia contradictionis, et quia Cęlo si sit materia, Cęlum erit in potentia contradictionis: sed quod est in potentia contradictionis, potest esse, & non esse: quod potest esse, & non esse, est corrupti-

corruptibile; ergo à primo ad vltimum si Cælum constat ex materia, Cælum non erit incorruptibile, sed formaliter corruptibile, sicuti ignis, & quodlibet aliud corpus naturale; & dato quod non esset aliquod agens externum, quod posset ipsum corrumpere, tamen intrinsecè esset corruptibile in se, quia haberet materiam, quæ est principium internum corruptionis. Caietanus prima parte Summæ, quæstione 66. art. 2. nititur soluere rationem hanc Scoti, & pro declaratione opinionis D. Thomæ, & solutione rationis huius, & aliarum, ponit hanc distinctionem. Materia secundum se, non est aliquod ens, sed solùm substantialis potentia ad formam, & hæc est quidditas materiæ: sed esse substantialem potentiam ad formam, contingit duobus modis; Vel enim est ad formam secundum genus, vel secundum speciem; differunt autem istimodi, quia potentia ad formam vnam genere tantum, est ad plures species simul: sed potentia ad formam vnam specie tantum, non est ad plura, nisi per accidens, vt ad plura indiuidua, in quæ est multiplicabilis: sed hoc non pertinet ad artem. Ex hac differentia consurgit alia differentia, quæ est, quòd potentia ad formam vnam secundum genus, habet priuationem annexam, sed potentia ad formam vnam secundum speciem, non annexam; & hæc secunda differentia patet: quia potentia, quæ est ad plura, dum habet actu vnum illorum est in potentia ad reliquum, ac per hoc priuatur illo, & sic habet annexam priuationem: materia verò habens potentiam ad formam vnam specie, siue potentia ad formam vnam specie, cum illam habet, nullo caret, quod sit apta habere, & sic illa potentia non habet annexam priuationem; & monet huic fundamento esse standum, quia hoc est clarissimum, quod nihil appetit negationem, aut malum, nisi quia appetit vnum, cui est annexa negatio alterius, vt calefactibile appetendo calorem, appetit priuationem frigoris; potentia ergo secundum genus, habet annexam priuationem, non potentia secundum speciem; nunc ad propositum ait, quòd materia horum sublunarium est potentia ad formam secundum genus, scilicet ad formam substantiæ generabilis & corruptibilis, quam respicit, vt actum adæquatum, & quia sub forma hac generica sunt multæ species, oportet quòd cum est sub vna specie, sit in potentia ad alteram, & sic est priuata illa; ideo materia horum inferiorum habet annexam priuationem: sed materia Cælestis corporis non est potentia ad formam vnam genere, sed ad formam vnam specie tantum, quod non est putandum (ait ipse) quod materia Cæli respiciat formam Cælestem in communi, & vt actum in genere adæquatum; quia sic sequeretur esse in ea potentiam ad plura, & priuationem, & corruptibilitatem ab intrinseco, vt contingit in materia horum inferiorum: Sed dicendum est, quod materia lunæ, est in potentia secundum se ad formam lunæ tantum, & materia solis ad formam solis tantum, & sic de alijs, & ita quot sunt species corporum Cælestium, tot sunt genera Physica eorum; & ait, quod quando dicit, materia Cæli, non dicit, neque significat aliquam vnam materiam, sed quoddam analogum nomen materiæ Corporum Cælestium.

Resp. Caietani.

Hac habita distinctione, vt respondeat ad Rationem Scoti, quæ etiam est Auerrois, format aliam distinctionem, quæ coincidit cum ista, scilicet, quod potentia est duplex; Quædam est purè receptiua, quæ scilicet nulla passione media recipit formam, vti est potentia ad vnicam formam specie; Quædam autem est potentia receptiua, & simul passiua, ita, quod & agitur ab agente, & recipit formam, vti est potentia ad formam secundum genus: modo prima potentia non est potentia contradictionis, sed hæc secunda.

Ad propositum ait, quod luna constat ex materia, quæ est purè receptiua; quia nulla passione media, aut actione, recipit illam formam; & sic dicendum est, de alijs corporibus Cælestibus; Quod confirmatur: quia luna est in potentia ad figuram sphæricam, & tamen non est in potentia contradictionis respectu illius; quia est tantum illius receptiua, sed non est passiua respectu illius; Quod si quis instet, quòd potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem, &

conse-

consequenter inferatur, ergo materia Caeli potest esse sine actu, neganda est consequentia, vel formalis illatio, quocumque modo aliter formetur Ratio; ratio negationis est, quia ista propositio negatiua est vera, potentia non ex se habet actum; sed ex ea non infertur affirmatiua, ergo ex se habet non actum, quod est esse in potentia contradictionis secundum se ad actum, & ad non actum, similiter ista propositio affirmatiua. Potentia ex se habet non actum, est falsa; Similiter ista. Potentia ex se non magis habet actum, quam non actum: quoniam haec materia Caeli, quae est potentia substantialis formae Caeli, ita vendicat sibi actum talem, & talem formam, quod non aliam; Haec est Prima responsio. Secundò respondet ad hominem, nil est ad intentionem Arist. 9. Metaph.
2. responsio. dicens, quod cum Arist. ait, quod omnis potentia est potentia contradictionis, ibi loquitur de potentia, vt potentia est, at quando potentia iam est sub actu non est potentia, vt potentia, & ita potentia purè receptiua non clauditur sub illa propositione; quòd autem potentia, vt est sub actu, non sit potentia, probat ex Arist. in eodem tex. 17. 9. Metaph. vbi Arist. negat in Caelo esse potentiam ad motum, & tamen clarum est, quod in Caelo est potentia ad motum, quia motus est actus entis in potentia, vt in potentia; cum ergo motus sit in Caelo, in Caelo est potentia ad motum localem, cum ergo negat in Caelo potentiam ad motum, non alia de causa negat, nisi quia Caelum semper actu est sub motu.

n.op- Verum haec defensio Caietani videtur
cant. tota verbalis, attamen contra eam arguo, & dimissa disputatione an materia sit pura potentia substantialis, quae alias est discussa, probo, quòd illa distinctio de duplici potentia, scilicet purè receptiua, & receptiua, & passiua simul sit nulla, quia tam primum, quam secundum membrum est potentia contradictionis (dato gratis quod in materia reperiatur illa duplex potentia ad formam secundum genus, & ad formam secundum speciem, quod est apertè falsum, quia determinatio omnis est à forma, nulla à materia, & idem in materia ex natura sua non reperitur distinctio potentiae; sed distinctio illa potentiarum prouenit à formis suis informantibus ipsam materiam, & a formis illis postea euenit, quòd materia illa determinetur ad formam vnam secundum speciem, & illa ad aliam) Probo itaque quod potentia, quam ipse dicit purè receptiuam, siue potentia quae est ad vnicam formam speciei, habeat priuationem annexam, & sit potentia contradi- 1. ra.
ctionis, primo sic. Potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem; Haec propositio ex se est vera, & non eget probatione; quia si esset determinata ad alteram partem, non esset potentia, sed esset vel purus actus, vel pura negatio; potentia ergo est indifferens ad vtrumque, quia potest recipere vtrumque, & carere vtroque successiuè; & haec propositio etiam admittitur à Caietano, vt visum est: sed negat postea consequentiam; tunc ergo arguitur hoc modo. Potentia de se est indifferens ad actum, & negationem actus, at materia per vos est potentia, ergo est indifferens ad actum, & negationem actus, totum hucusque conceditur: at ex hoc sequitur, quod in potentia est priuatio actus, & ista potentia contradictionis; haec est consequentia, quam negat Caietanus, quia inquit solum sequi hanc propositionem, quod potentia non ex se habet actum, non autem istam, potentia non habet actum ex se; Ego autem probo hanc esse bonam consequentiam; nam omnis potentia indifferens ad duo extrema, aequaliter illa duo extrema respicit, aliòquin non esset indifferens ad illa, sed ex concessis, & nunc probatis, materia, & potentia est indifferens ad actum, & negationem actus, ergo aequaliter respicit actum, & negationem actus, ergo non magis repugnat illi materiae, & potentiae ex se, negatio actus, quam actus ipse; quia tunc non esset indifferens ex se, ad vtrumque: sed actus ei non repugnat, immò competit, & illi inest actu, ergo negatio quoque illa materiae, & potentiae inesse potest saltem, quantum est ex natura potentiae: aliòquin vt dictum est, potentia illa non respiceret indifferenter vtrumque, at potentia contradictionis est ea, cui ex se non re-

non re-

non repugnat esse sub extremis contradictionis, ergo omnis potentia est potentia contradictionis, & sic potentia purè receptiua, quoque erit potentia contradictionis. Secundo, Caietanus ait, quod hęc propositio est vera, & sequitur ex illa: potentia non ex se habet actum, tunc sic. Hęc propositio est propositio Cathegorica de subiecto infinito, vt patet ex Arist. in 2. Perihermenias, ad propositionem affirmatiuam de subiecto infinito, sequitur affirmatiua de prędicato infinito: vt ad hanc; non homo est iustus, sequitur ista; homo est iniustus, ergo in proposito, si hęc est vera: potentia non est ex se habens actum, (quę est eadem, prior enim resoluitur in hanc) etiam ista erit vera: potentia est non habens actum ex se; siue potentia est inhabens actum ex se, ergo priuatio actus potentię ex se inest: & certè hęc ratio est efficacissima, & euidentissima. Quòd si quis dicat, hanc propositionē esse modalem, non absolutam, hoc admisso, adhuc remanet vis rationis: quia ex Aristot. in 2. Perihermenias, ad faciendam propositionem modalem negatiuam, debet negatio apponi modo, non verbo. Itaque si hęc propositio: potentia non ex se habet actum, est modalis, erit negatiua, quia negatio est apposita modo, scilicet ex se, quę est conditio modificans propositionem: vnde opposita ei affirmatiua est hęc: potentia ex se habet actum, & re vera potest dici modalis, quia non negat absolutè actum inesse potentię, sed negat modum inessendi, scilicet ex se. Tunc arguitur sic. Quando propositio negatiua est vera, id, quod negatur inesse alteri per talem propositionem re vera non inest, sed per te hęc propositio negatiua est vera: potentia non ex se habet actum, ergo id quod negatur potentię per hanc propositionē, re vera non inest potentię; subinfero, at negatur actus ex se inesse ipsi potentię, ergo actus re vera non inest ex se potentię, sed vbi non est actus, ibi est priuatio: quia opposita priuatiua sunt immediata, ergo cum in potentia ex se non insit actus, qui est habitus, inerit priuatio ex se, & ita ista potentia erit potentia contradictionis; vltimo hoc argumento concluditur, quod priuatio prius insit ipsi potentię, quàm actus, vt patet. Tertiò, priuatio, & potentia materię sunt idem realiter, differunt formaliter solum: quia priuatio primò dicit carentiam, secundò aptitudinem; sed potentia primò dicit aptitudinem, secundò carentiam: tunc sic. Potentia, & priuatio, sunt idem realiter, ergo potentia est priuatio actus; consequentia patet, quia potentia & priuatio, sunt idem realiter. Vlterius, ergo in quocumque subiecto, & materia, est potentia, in eo est priuatio actus sibi oppositi, ergo implicat dicere, in aliquo esse potentiam, & non inesse priuationem, cum priuatio, & illa potentia, sint idem re vera; est ergo vniuersaliter propositio Arist. quod omnis potentia passiua, est contradictionis, quia illud subiectum, quod est in potentia, potest esse sub actu, & sub priuatione illi opposita. Quartò arguitur, quod potentia hęc, scilicet, materia Cœli non ex se habet actum, tunc arguo: ergo ab alio habet actum; consequentia est clara, sed quod habet actum ab alio, habet illum ab agente, & ab illo agitur, & per illud recipit formam; per te autem potentia, quę agitur ab agente, est potentia receptiua, & passiua simul, quam etiam fateris esse potentiam contradictionis, ergo materia Cœli non erit potentia purè receptiua, sed receptiua & passiua & consequenter erit potentia contradictionis. Vide infra in fine huius capitis responsionem etiam recentiorum ad hoc argumentum. 4. ar.

Contra hanc sententiam etiam est efficacissima ratio Aegidij, quę est: materia Cœli secundum eos, seclusa forma Cœli, est solum pura potentia, sed pura potentia non distinguitur a pura potentia: quia omnis distinctio est ab actu; cum ergo materia Cœli, & horum inferiorum non possint distingui, sunt idem, sed etiam ostensum est, & conceditur, quod materia horum inferiorum non est in Cœlo, ergo nulla materia est in Cœlo. Huic rationi respondet Caietanus, quod Maior est vera, quod omnis distinctio est ab actu. Ad Minorem ait, quod istę potentię distinguuntur per actus, quos per se primo respiciunt, & per quos definiuntur; si verò quęras intrinsecum distinctiuum ipsarum, ait, quod est interna connotatio vniuscuiusque 1. ra. prin. Resp. Caie.

cuiusque materiæ ad propriam formam sibi adæquatam, quæ commensuratio est ipsimet essentia materiæ identicè, & formaliter. Verum hæc responsio est nulla: & eam satis confutauimus in Theoremate de Indiuiduatione animæ intellectiuæ: pro nunc contra possumus sic argumentari; quia tunc loquitur, quod essentia materiæ erit formaliter relatio quædam, non quid absolutum, consequentia probatur: quia omnis habitudo essentialis ad aliquem est relatio realis, materia per se est commensuratio illa ad formam, & ad propriam formam, ergo essentia materiæ erit pura relatio, & tota, quod non dico materia erit relatiuum, sed dico, relatio: quia relatiuum vltra relationem, dicit fundamentum relationis, quia est concretum: at in essentia materiæ primæ secundum illos nil aliud est, nisi illa substantialis commensuratio, quia hæc est identicè, & formaliter essentia materiæ, ergo materia prima, & illa materia Cæli, est simplex relatio; sed illi concedunt, quod materia sit quid respectiuum, non absolutum, quod est adeò absurdum, vt non egeat confutatione. tunc enim substantia erit relatio, vel materia ista non erit substantia, immò materia ista non erit res absoluta: quia illud, quod est pura potentia, cuius essentia est commensuratio ad proprium actum, ergo est pura relatio. Quod confirmatur: quia si præter relationem materia aliquid absolutum dicat, ista habitudo, & commensuratio, erit ei accidens proprium, non ratio constituens eam in esse in primo modo dicendi per se. & tunc coincident cum opinione Scoti, quod blasphemium in Philosophia putant; & certe hæc ratio est efficacissima. Alias rationes habes apud Franciscum Piccolomineum, Zabarellam, Mercenarium, & alios.

Ratio tertia quorundam recent. Nonnulli ex Alexandro 1. Quæstionum naturalium cap. [illegible] & c. respondent materiam horum inferiorum, & materiam Cæli seipsis differre, sunt enim entia simplicia. Simplicia autem non differunt à se inuicem per aliquid additum, vt per differentiam, quia hoc solum competit simplicibus, vt seipsis differant, sicuti enim materia, & forma differunt, sic prædicamenta inter se sic [illegible], & non ens; Verum quia contra hoc est, quia actus est, qui distinguit non potentia, ergo duæ puræ potentiæ non possunt distingui ab inuicem seipsis. Respondent, quod illæ materiæ habent modos, ratione quorum distinguuntur: nam materia Cæli, est potentia habens modum causandi determinatum, & definitum: materia autem sublunarium est potentia habens modum causandi indeterminatum & indefinitum: illi modi non sunt differentiæ superadditæ illis materijs, sed sunt essentia ipsa vniuscuiusque materiæ. Cum ergo dicitur in argumento omnis differentia est per actum, conceditur, sed dicitur actus has materias distinguentes esse illos modos, quibus ipsæ sufficienter sunt in actu; Quod si contendat quis differentiam esse in actu formali, respondetur, quod etiam differunt per actum formalem, quatenus potest illis adesse differenter tamen formam, quia vnum potest adesse accidentaliter, vt materia sublunari, altera quatenus potest adesse essentialiter, scilicet materia Cæli.

Refutatio. Responsio ista facilè ex dictis refellitur. in primis habetur, quod illæ materiæ, vt sunt puræ potentiæ, non possunt seipsis distingui, quia dubitatio est ab actu, vnde confugiunt ad modos illos tam quam ad actus, quibus istæ materiæ distinguuntur. Sed neque hoc habet quid [illegible] quæram enim, quid intelligunt per illum modum causandi? non puto eos intelligere de aliqua causalitate effectiua, quia hæc est à forma, intelligere ergo habent de causalitate materiali & tunc materiam Cæli habere modum causandi definitum, & determinatum, est idem, quod materiam Cæli esse determinatam ad faciendum compositionem cum forma Cæli & non cum alia forma; materia verò sublunarium est indeterminata ad faciendum compositionem cum hac, vel illa forma materiali. Sic autem dicere, est dicere, quod materia sublunarium & materia Cæli, distinguuntur & habitudine, & commensuratione ad formam, ad quam sunt in potentia, & sic redit responsio Cæterorum, & similiter reijicitur; quia illa habitudo, siue ille modus, est relatio, relatio autem est accidens extrinsecum, quod

[illegible]

proindeque non potest facere differre substantiam à substantia intrinsecè & essentialiter. Si verò dicas, quòd modus ille causandi, nõ est relatio, sed est ipsamet essentia materiæ, licet hoc non sit intelligibile: quia ille modus essentialiter est ordo ad formam, & ideo est relatio secundũ propriam suam formalitatem, adhuc stat ratio in suo robore: quia potentia pura haberet ex se distinctionẽ non ab alio, quod est absurdum: quia ex Aristotele distinctio & maximè essentialis est ab actu, non à pura potentia.

Confirmatur: quia inauditum in Philosophia est, quod potentia pura determinet sibi modum agendi: hæc enim est proprietas actus, & si semel concedatur aliquam potentiã determinare sibi modum agendi, & essentiam suam in quolibet re, poterimus dicere proprietates, & modos agendi, esse à materia, non à forma: & hoc est peruertere prima principia Philosophiæ, quæ sunt, quòd materia sit principium primum patiendi, forma, agendi. Tandem ex hoc modo dicendi potius habetur cõfirmatio opinionis nostræ, quàm eius destructio: quia cum hæc materia habeat modum agendi determinatum, & sit simplex substantia, videtur esse quinta essentia, & corpus ex se simpliciter actu, & nullo modo ex materia, & forma compositum.

Quod ait deinde has materias distingui quoque per habitudinẽ ad actũ formalem, reijcitur, vt responsio Caietani, in eam enim recidit, & per dicta nunc.

3. ad prim. Tertio principaliter arguit Scotus contra hanc opinionem Diui Thomæ particulariter; ratio enim adducta, probat quòd materia nullo modo est in Cælo, quia habet potentiam; Hæc ratio verò probat, quòd non potest fingi alia materia diuersa à materia horum inferiorum, & illam dici esse materiam Cæli, vt dicebat Diuus Thomas, & Thomistæ dicunt, vt patet ex dictis à Caietano nunc. Probat ergo, quòd in Cælo non est materia, neque etiam alterius rationis à materia horum inferiorum. Si in Cælo est materia alterius rationis à materia horum inferiorum, sequitur, quòd sint duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis. Consequentia patet: Consequens est falsum, ergo & Antecedens. falsitas consequentis probatur: quia non sunt duo fines primi, nec duo efficientes primi, alterius, & alterius rationis, ergo neque similiter duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis.

Consequentia probatur: quia causæ sibi inuicem sunt proportionales, & eodem modo multiplicantur, ex Aristotele secundo Physicorum textu 38; ergo si darentur plures materiæ primæ, darentur quoque plures vltimi fines: sed non dantur plures vltimi fines, nec plures primi efficientes: ergo nec plures materiæ primæ. Et cõfirmatur ex secundo Metaphysicæ, textu 2. in vnoquoque genere deueniendum est ad vnum primum; ergo sicut in genere causæ efficientis deuenitur ad vnum primum, ita in genere causæ materialis deueniendum est ad vnam primam materiam.

Huic rationi respondet Caietanus vbi supra, negando falsitatem consequentis. Resp. Caie. Ad probationem, negat consequentiam, quia non est par ratio, de causis extrinsecis, & causis intrinsecis: nam causæ extrinsecæ non ingrediuntur compositionem rei, vt partes rei, sed intrinsecè intrant cõpositionem rerum, vt partes, & ideo debent variari iuxta rerum varietates.

Contra: Si hæc responsio valeret, sequeretur, quòd quot sunt varietates rerũ, tot essent materiæ primæ, & ita non solum materia Cæli, & horum inferiorum essent diuersæ, sed in his inferioribus essent plures materiæ primæ: consequens est apertè falsum, consequentia verò probatur: quia in his inferioribus sunt variæ species, & variæ naturæ rerum, & maximè differentes, vt animatarum, & inanimatarum: ergo materia, quæ est pars illarum, debet esse alterius, & alterius rationis. Præterea, etiã verificatur de causis extrinsecis, quòd multiplicantur, & variantur ad variationem rerum: nam videmus diuersas causas efficientes, & diuersos fines; neque enim omnia ab eadem causa efficiẽte procedunt, neque ad eundem finem, sed prout variæ res sunt, varios quoque fines, & causas requirunt, & tamen propter hoc non dicimus, quòd sint plures primi efficientes.

cientes.

cerent, & vtrumq; fieri, [illegible] [illegible] quod à quo illę materię distinguuntur [illegible] vel ab a-lio, vel à seipsis, si ab alio, quodcumque illud sit, per aliquam distinctionem, vel aliquam formam illas ad inuicem distinxit, & si hoc est verũ, ergo prius conueniebant in aliqua vna natura, & sic datur vna materia prior duabus materijs, ex quibus illę diductę sunt; vel ab his immediaté producitur, & creatur, quod non admittitur in Philosophia; si dicas ex seipsis distingui, vt videtur dicere Caietanus, cum ait distingui per internam commensurationem, est impossibile: quia hoc esset actus, non materię, & potentię, quia actus est qui seipso est distinctus ab alio, & qui distinguit, & separat, non materia, vel potentia; Cum ergo non possimus assignare distinctionem, relinquitur quod non possint esse diuersę.

Aliorum resp. reijcitur. Respondent quidam, concedendo esse duas materias primas, & negant falsitatẽ consequentis; Ad probationem respondent ad illud prefertim 2. Metaphys. esse vnam tantum materiam primam in ratione communi potentialitatis, principij componentis, & principij mouentis: istę enim sunt pręcipué conditiones materię. Videtur sensus huius responsionis esse, quód in genere causę materialis, deueniendum est ad vnam primam rationem causalitatis materialis, quę est hęc, vt sit vna prima potentialitas quę sit principium compositionis, & materialis; sed cũtra Arist. ibi non intendit inuestigare rationem formalem causarum, sed intendit inuenire vnam primam causam numero in vnoquoque genere causę, intendit enim ibi ostendere, non esse procedendum in infinitũ in causis, sed in vnoquoque genere deueniendum esse ad vnum primũ in illo genere, & sic in genere causę efficientis deueniendum esse ad vnum primum efficiens, in genere causę materialis, esse deueniendum ad vnam primam materiam: non ergo intendit concludere, deueniendum esse ad vnam primam potentiam in communi, quę postea sit diuisibilis in duas species, sed ad vnam essentiam, quę sit prima in illo genere, sicut in genere causę [illegible] ciente, deueniendum [illegible] vltimũ Solis, sed ad causam primam efficiens; sed esse deueniendum ad vnum [illegible], quod sit primũ efficiens, & vltimũ Sol, & in illo dari statum. & hoc est euidentissimum, & ab a [illegible] indubitanter al-bi concessum.

Quarto princip. ra. Quartó, principaliter arguit Scotus. Data hac alternatiuę, quod materia Cęli, sit alterius rationis à materia horum inferiorum, adhuc non potest saluari, quód Cęlum sit incorruptibile ab intrinseco; probatur assumptum: quia hęc materia saltem erit in potentia ad hanc formam Cęli & ad priuationem illius, & ita erit hęc materia de se in potentia contradictionis. Sed materia est causa corruptibilitatis, inquantum est in potentia ad priuationem formę, quam habet; ergo. Minor probatur: quia ratio propter quã Aristoteles posuit, & adinuenit materiã, fuit potentialitas ad mutationẽ, vnde ipsa mutatio fuit via, & methodus inuestigandi materiam primam, vbi ergo nulla est mutatio, volebat quod neque debeat poni materia.

Resp. Caiet. Caietanus vbi supra, huic rationi respondet ex dictis negando, quód materia Cęli, vt puta Solis, sit in potentia ad priuationem illius formę: quia, vt dictum est ab eo supra, solum ea materia est in potentia, quę respicit diuersas formas, sed illa quę vnicam formam respicit, non habet annexam priuationem. Verum hoc fundamentum Caietani superius est reiectum, vbi ostendimus, omnem potentiam includere vtramque partem contradictionis: immó potentiam esse ipsammet priuationem realiter, solum differre ratione, vel formaliter.

Replicatio. Contra quam responsionem maximé militat confirmatio, quam nunc adducit Scotus; nunc enim loquimur philosophicé, & ideó debemus vti terminis eo modo, quo vsus est Aristoteles; at Aristoteles adinuenit materiam solum ratione mutationis, vbi ergo non est mutatio, vanum est ponere materiam, & multo magis vanum est fingere nouam aliam materiam omninó diuersę rationis, & condistinctam à materia prima, quam adinuenit Arist.

Possumus etiam sic arguere. Vel illę po- 2. 18.

tentiæ materiæ Cæli ex se repugnat priuatio formæ, quam habet, vel non: si non, ergo intrinsecè, & quantum est ex se, poterit esse sub priuatione, & sic Cælum est corruptibile; Si dicas, quòd ei repugnat, contra omnis repugnantia est ab actu, non à potentia, quia potentiæ, vt potentia, patitur, non agit, neque reijcit aliquid à se, sed solum patitur, & recipit, ergo materiæ Cæli, & illi potentiæ non repugnat negatio quantum est ex se, quia ipsa non est actus. Quòd si dicas ei repugnat propter formam quam habet; quia solum id, quod est in potentia, contra; ergo hæc repugnātia est ab extrinseco, non ex natura materiæ, siue potentiæ, & ita deducitur quòd intrinsecè quantum est ex ratione materiæ, Cælum erit corruptibile. Rationes autem Aristot. sunt plures, quæ aduersarios conuincunt, & præcipuè ex Arist. 9. Metaph. textu 17. vbi apertè ait quòd omnis potentia passiua est contradictionis, & quòd propter hoc æterna non habent huiusmodi potentiam, quia tunc possent nõ esse, quod illis repugnat, & ratio, quam ibi adducit Aristoteles est; quia sicuti quod non est possibile esse, vtique nunquam existit actu: quia non possibile, neque posset impossibile, & sic, quod non est possibile, est impossibile, & quod est impossibile, numquam est actu, ita quod est possibile, contingit actu esse, & non esse, & ita concludit, quod id, quod est impossibile esse, contingit actu esse, & non esse (illud autem solum sic possibile dicitur, quod est in potentia passiua, non actiua, quod patet) tale ergo possibile, in quocunque illud dicatur, siue in substantia, siue in quāto, siue in quali, semper contingit esse, & non esse, ideò cum substantiæ æternæ sint penitus incorruptibiles, non possunt esse passibiles, neque in potentia; si ergo in Cælo est potentia materiæ, erit passiua potentia (neque enim illam potentiam materiæ Cæli actiuam esse quis dicet) & sic sequitur, quod sit potentia contradictionis, vel ergo erit potentia passiua respectu esse ipsius materiæ Cæli, & sic ipsa materia Cæli poterit non esse actu, vel erit potentia passiua in materia respectu esse formæ Cæli, & ita quoque illa materia poterit esse, & non esse actu sub illa forma. Hinc apparet, nullam esse responsionem quam affert Caietanus huic *Caietani responsio reijcitur.* authoritati, ait enim Arist. loqui de potentia, vt potentia est, non vt est sub actu, vnde vult Caietanus, vt videtur, quòd potentia passiua, quæ est sub actu, non sit potentia passiua; quod est apertè falsum; quia semper manet potentia secundum propriam essentiam; alioquin si eius natura mutaretur, Cælum non constaret ex materia illa, quæ est potentia, sed differt solum, quia nunc est sub actu; potest ergo esse sine illo actu: vnde hæc inferiora licet sint sub actu, dicuntur habere in se potentiam passiuam non solum quia possunt recipere alios actus, sed quia possunt amittere actum quem habent, & ideo si potentia Cæli est passiua, non amittit suā naturam, licet sit sub actu: sed semper est passiua, & sic cum omnis potentia passiua sit contradictionis, illa potentia materiæ Cæli erit contradictionis. Præterea, *t. 17.* Arist. loquitur de natura, & essentia potentiæ in se, & etiam de illo, in quo ipsa est, ait enim, quod possibile id quod est in potentia passiua contingit esse, & non esse actu, possibile etenim, quod est actu, & est sub forma actu, ad quam prius erat in potentia, habet potentiam passiuam, quia potest esse, & non esse actu; Vnde ait, quod nullum æternorum est sic in actu: quia tunc posset esse, & non esse, sed eorum actus est omninò exclusus à potentia passiua, & sic nullo modo sunt possibilia, siue sub potentia passiua; loquitur ergo Arist. ibi de potentia, vt est sub actu: immò Arist. ibi per possibile intelligit id, quod prius erat in potentia passiua, & postea est sub actu, hoc enim contingit non esse; quod probo; quia ponit discrimen inter æterna, & caduca; modo per caduca intelligit, quæ actu sunt sub forma, vt res naturales actu, non præcisè ea quæ futura sunt, & non sunt actu; differentia autem est, quia hæc caduca possibilia sunt, quia contingit ea non esse, sempiterna verò nequaquam; loquitur ergo Arist. de potentia passiua, vt est sub actu.

Ad illud Caietani. Ad illud verò quod ait Arist. ibi negare in Cælo esse potentiam ad motum, cū tamen motus sit actus entis in potentia; respondeo, quòd Caietanus non rectè intelligat

telle sit extra locum, vel si intellexit, vt credo, quia est facilis, voluit illum permittere, postquam Arist. etiam semper caret potentia passiua, hoc etiam determinat de motu æterno Cæli, & de ipsomet Cælo, dicens, quod æternum motum, qui est æternus, caret potentia passiua, quia non contingit illum motum non esse, & sic est necesse esse; similiter Cælum non est in potentia passiua, quia non potest non esse, sed est in tali motu, qui est tantummodo motus localis, & in Cælo esse potentiam vnde, & quo; vult ergo dicere Philosophus, quod ille motus non potest desinere, & non esse, & sic non habet potentiam passiuam, tamen habet potentiam, quæ requiritur ad ipsum vt motus, quæ est quod mobile sit potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, & vtique in Cælo admittit hanc potentiam: quia in Cælo est potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, secundum partes Cæli; & hæc est potentia, quæ in motu includitur, dum definitur 3. Phys. Motus est actus entis in potentia, vt in potentia, sed non est potentia passiua ad esse, vel non esse.

Sed aliquis dicet: Hæc potentia Cæli ad motum est passiua, & tamen non est contradictionis: quia Cælum non potest esse sine motu, ergo non omnis potentia passiua est contradictionis. Respondeo, licet non opus sit propter Aduersarios, hoc enim est aliud dubium, dico, quod est potentia passiua, & illo est contradictionis, vnde Corpus Cæleste quantum est ex se, posset non moueri, patet enim quod illa æternitas motus in Cælo, est ab Intelligentia extrinsecus mouente; negat ergo Philosophus in motu potentiam passiuam ad esse absolutè, quia motus est æternus, & sempiternus secundum esse simpliciter quod habet, (est enim esse suum ab Intelligentia, quæ est æterna, & naturaliter mouet, & ita motus secundum esse, quod habet est æternus) non ergo est in potentia passiua ad esse absolutè (& hic nota, quod valet in via Philosophiæ, apud Theologū nō valet: quia omnis natura est deficiens) mobile etiam non est in potentia ad esse absolutè, sed solum est in potētia passiua intrinsecè ad Vbi hoc, & illud, quia posset quantum est ex se, non moueri, sed extrinsecè impeditum, & sic conceditur esse in potentia contradictionis quātum est ex se, non absolutè secundum Philosophum. Ex his patet impugnatio omniū eorū, quæ dicit Iauellus 8. & 9. Metaphys. in hac materia, procedit enim secundum fundamentum Caietani. *Iau. impugnatur.*

Per hæc impugnatur responsio quorundam, qui dicunt, quod potentia contradictionis, quæ est in Cælo, est potentia contradictionis secundum quid, non simpliciter, potentia contradictionis simpliciter, est, qua substantia Cæli possit esse, & non esse, & hæc non est in Cælo potentia contradictionis secundum quid, est, quæ in Cælo est respectu partium motus: quia motus quo ad illas partes corrumpitur; Ad illud verò de Intelligentijs, quas esse incorruptibiles diximus, propter carentiam materiæ, dicunt carentiam materiæ esse necessariā, non ad esse æternum substantiæ solum; sed ad esse æternum substantiæ, & actionem; nam Intelligentiæ sunt æternæ, non solum substantia, sed operatione, quia sunt substantia, actio ideo debet carere materia. *Resp. quor. imp.* Quantum enim spectat ad primum patet Arist. asserere potentiam omnem esse contradictionis, simpliciter, & non solum secundum quid, id est potentiam passiuam, in quocumque esse ad vtramque partem contradictionis. Vnde, si in essentia Cæli est potentia passiua necesse est in illa essentia esse potentiam ad esse, & non esse, secundum substantiam. Vnde respondere illam potentiam passiuam materiæ Cæli ponere in Cælo solum potentiam contradictionis, quo ad partem motus, non est respondere ad argumentum, quia iam conceditur, quod Cælum non solum habet potentiam, quo ad moueri secundum partes, sed quod habet potentiam passiuam, quo ad essentiam, quia componitur ex materia prima, quæ est potentia essentialiter passiua, & reducitur ad actum à forma Cæli: ergo in essentia Cæli, est potentia ad esse, & non esse; & sic Cælum ab intrinseco est corruptibile. *Solutio.* Quantum ad secundum, de Intelligentijs eadem ratione arguitur, nam Aristot. loquitur ibi de substantia Intelligentiarum, non de operatione illarum, & illas distinguit à mortalib. per hoc quod

lucenti materiae quia inquit, quod habet materiam est corruptibile: ergo nunquam quia potentiam materiae ab Intelligentiis ratione aeternitatis operationis, sed propter suam rationem essentiae eorum; ad quam postea sequitur etiam aeternitas operationum. Habes alia argumenta Thomae in superiori cap. 1. an caelum sit animatum, quod potentia passiua sit ad esse, & ad non esse; vide ibi.

Ponitur opinio Scoti, & soluuntur rationes Aduersariorum.

Cap. III.

EX confutatione opinionum praecedentium, patet veritas Opinionis Auerrois, quam Scotus loco praecitato laudat, & sequitur, quae est, quod Caelum est corpus simplex, neque componitur ex materia, & forma, sed est quaedam substantia diuersa ab elementaribus, simplex per se acta, quae ab Aristot. appellatur quinta essentia: sed pro intelligentia variarum auctoritatum Arist. & Philosophorum, est Nota notandum, quod substantia Caeli appellatur quandoque materia, sed materia alterius rationis à materia horum inferiorum, neque tamen coincidimus cum opinione D. Thomae: quia D. Thomas ponit materiam Caeli differre à materia horum inferiorum, solum in hoc, quod materia horum inferiorum est in potentia ad plures formas, vt videmus, sed materia Caelestis ipsa est solum in potentia ad vnicam formam, sed in reliquis vult, quod conueniat materia Caeli, & horum inferiorum, & maxime in hoc, quod sicut ex materia, & forma in his inferioribus fit compositum, ita vult quod ex materia Caeli, & forma Caeli Caelum componatur, & fiat, quod postea sit compositum vnum immortale, & incorruptibile. Auerroes vero, & nos cum illo dicimus, substantiam corporis Caelestis esse simplicem, non constantem ex materia, & forma, tanquam ex partibus sed tantum componi ex materia, & forma assistente Intelligentia, quae tria dicitur forma eius. Orbis vero dicitur materia, quia non habet potentiam ad esse, sed solum ad Vbi: sed D. Thomas praeter Intelligentiam ponit aliam formam, qua corpus Caeleste habet esse. Secundum Auerroem ergo, & Scotum, materia Caeli est ipse Orbis, & corpus Caeleste, respectu cuius Intelligentia non est forma informans, sed assistens, & sic in Caelo materia, non proprie, quae habet annexam potentiam ad sui materia improprie dicta, quae est locus Intelligentiae, ex quo sequitur, vt inquit Piccolomineus, non recte loqui dicendo in Caelo non esse materiam, quam asserendo in Caelo esse materiam: quia vox absoluté posita debet accipi in potiore significatione; materia autem significat alteram partem potentialem compositi principaliter, vt patet ex communi vsu loquendi. Haec autem opinio ex dictis contra D. Thomam, & Ægidium satis patet: potest tamen adhuc aliquibus authoritatibus confirmari. Primo, Arist. 8. Metaphys. textu 12. ait, quod res debent cognosci per omnes causas, & etiam ibi enumerat quatuor genera causarum, etiam materiam, sed deinde, non omnes res habere omnes has causas, & reddit rationem; quoniam naturales substantiae, & quiete non habent eandem materialem vel substantiam habent talem, qualem habent substantiae corruptibiles, sed habent materiam solum mobilem de loco ad locum, ecce quod ait, in Caelo non esse materiam, vel illi, quod non est talis materia qualis est materia substantiarum inferiorum, quae habet potentiam ad esse; & assignat discrimen: quia illa habet solum potentiam ad motum de loco ad locum, sed non ad esse, est ergo illa materia, substantia simplex, per se eadem. Secundo Aristot. 12. Metaph. textu 5. & 25. ait triplicem esse substantiam, scilicet, sensibilem corruptibilem, vt haec inferiora; sensibilem incorruptibilem, vt Caelum; insensibilem, & incorruptibilem, vt Intelligentiae; ergo Caelum est alterius generis substantiae, à substantia horum inferiorum, non ergo debet participare compositionem, materialitatem; & potentialitatem, quam habent hae substantiae inferiores; quia tunc non esset genus alterum substantiae.

Piccolo- mini- neus.

1. ra- tio co- fir- mat.

2. ra.

Tertiò,

3. ra. Tertiò, Aristoteles 1. de Cœlo tex. 20. di serte probat, cœlum non esse compositũ ex materia, & forma, per hoc medium: quia non esset corruptibile, quæ est ratio esti facillima; Vide infra in Responsione ad primam rationem Mercenarij, & eius confirmationem. Ad rationes pro Aduersarijs.

Ad primam adversariorum. Ad primam Aegidij; pro intelligentia est notandum illud, quod habetur sæpe apud Scotum, quod forma, duobus modis accipi potest; Vno modo pro forma illa, quæ est altera pars compositi, & realiter distinguitur à materia, in qua inheret, & talis forma non est in corpore Cœlesti, vt dictum est, cum non sit corpus compositum, sed simplex. Alio modo accipitur forma pro quidditate, & essentia rei, omnis enim res habet essentiam propriam, & proprium, quod quid est, & hoc modo Cœlum habet formam; quia habet propriam quidditatem, & essentiam; forma primo modo, dicitur à Scotistis forma partis; forma secundo modo dicitur forma totius, de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus, cap. 1. Sed hoc est verum solum in rebus materialibus, quæ sunt compositæ; nam cum quidditas est forma totius, sed in abstractis à materia, vbi non est totum, neque pars, non dicitur eorum quidditas forma totius, sed essentia simplex; differunt autem istæ duæ formæ, siue forma his duobus modis captæ, nam forma primo modo accepta, scilicet, forma partis, distinguitur re à materia & composito; quia sicuti aliud est materia, & aliud forma, ita aliud est forma, & aliud forma, & materia simul, quæ si transierunt in compositum; sed forma secundo modo accepta, scilicet pro quidditate, non sic se habet: quia hæc non distinguitur re à materia propria, sine ab eo, cuius est quidditas, sed est idem re, vt ego alias ostendi in proprio Theoremate de hac re, sed distinguitur ratione solum: nam homo re idem est quod animal rationale, quæ est eius essentia, & distinguitur sola ratione, & per hoc vitamus negationem dum dicimus, homo habet quidditatem; ad propositum, Cœlum est indiuiduum, materiale, & sensibile, quod habet suam quidditatem, à qua distinguitur non re, sed ratione; Cum ergo dicimus Cœlum, dicimus quidditatem, & essentiã per se, quæ est secundum se intelligibilis tantum, non sensibilis; cum dicimus hoc Cœlum, dicimus quidditatem in composito sensibili, & materiali, ita Aristot. cum ait in 1. de Cœlo, cum dico Cœlũ, dico formam: ibi per formam non intelligit formam partis, vt perperam contendit Mercenarius contra Sanctum Thomam; neque per materiam intelligit materiam partis, sed per formam intelligit quidditatem ipsam intellectibilem, per materiã verò ipsum indiuiduum sensibile, habẽs quidditatẽ. Hinc Ad formam argumenti Aegidij, Maior admittitur de indiuiduo materiali, corruptibili, non de æterno, vt est Cœlum; Ad probationem Maioris ex Arist. desumptam 1. de Cœlo, tex. 92. patet, quod Aristoteles ibi non loquitur de materia, neque de forma partis, sed de forma pro quidditate accepta, & de materia pro ipsomet composito: quæ verò ait Mercenarius contra hanc distinctionem, alias reijcimus in præcitato Theoremate. Ad form. arg.

Ad secundam respondet Franciscus Piccolomineus, quod accidentia Cœli, & horum inferiorum, non sunt communia vniuocè, sed per quandam similitudinem, & proportionem: & ita quantitas Cœli, & mortalium, non dicitur vniuocè, sed per proportionem. Alij dicunt, quod est eadem Mathematicè, non Physicè. Idem dicendum de luce, perspicuo, claritate, & densitate, & rationem addit Piccolomineus, cap. 17. quia cum substantia Cœli sit alterius naturæ, & conditionis à substantia mortali, opus est quoque, quod accidentia eius sint alterius generis ab accidentibus horum inferiorum, & cum arguitur, quia quantitati Cœli competit eadem definitio, eodem enim modo definitur superficies Cœli, quo superficies corporum inferiorum: Respondetur, quod est eadem definitio, proportione, & similitudine, non vniuocè, superficies enim Cœli, & alia accidentia eius, sunt diuersa ab accidentibus his inferioribus, sicuti & substantia Cœli est diuersa à substantia hac inferiori; tamen similitudinẽ habent in aliquibus, vt etiam substantia Cœli, habet aliquam similitudinem cum Ad 2.

substantia horum inferiorū, vt quia sub stat accidentibus, sicuti & ista, sed adsunt multę alię differentię: quoniam autem Cęlum valde distat à nobis, hanc diuersitatem non valemus cognoscere, nisi in aliquibus, & cum difficultate maxima; De quibusdam autem, vt quod est rarum, & densum, diuerso modo se habere in cęlo, & in his inferioribus, patet: quia in his inferioribus sunt per admistionem partium materię, sed in cęlo sunt ex conditione suę essentię, vt inseruiat Intelligentię, & Vniuerso: & ideo stella est densior portio orbis, non ex maiori parte materię, sed ex conditione suę essentię, etiā cęli est perspicuum, & opacū, perspicuitas sequitur raritatem, opacitas densitatem; habet etiam lumen, quia multa corpora sunt lucida ex sui conditione, vt sol, & stellę;

Alia resp. Vel dicamus, vt inquit Mercenarius, quod quantitas Cęli, & horum inferiorum, & alia accidentia, sunt ідem vniuocè vniuocatione Metaphysica, non Physica, quo modo etiam substantia ęterna, & corruptibilis verè vniuocè conueniunt; & super hac responsione fundatur prior; quia omnis proportio fundatur super aliqua vnitate vniuocationis.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex Aristotele in verbis sequentibus, quod ęternorum, & mortalium principia sunt eadem proportione: nam in ęternis est aliud, quod habet rationem materię, vt corpus Cęli, aliud, quod habet rationem formę, vt Intelligentia; vnde subinfert Philosophus ibidem, hoc quidem, vt materia, id verò, vt forma.

Ad 4. Ad quartum respōdetur, quod forma mundi, est ordo mundi, siue essentia mūdi, coniungens ex omnibus entibus illum integrantibus, ita concedo, quod est vna materia totius, ei respondens, quę est moles mundi, habens esse per formam illam vniuersalem; quę est forma totius mundi, sed formę partis sunt varię, & varię materię non vna, licet sint subordinatę; Ad aliud de efficiente, respondetur, quod est vnum primum efficiēs, at ei respondet pro materia vnus mundus; est vnus primus motor, & ei respōdet vnum primum mobile, & vniuersum quò omnia mouentur; Ad aliud de vnitate operis, quod operis vnius est vna materia, iā dictum est, quod mundus est vnus vnitate ordinis, & similiter materia eius est vna vnitate ordinis.

Ad 5. Ad quintum respondetur eadem responsione, quę ad argumentum D. Thomę, cum dicitur, quod Cęlum, vel est actus, vel habens actum: distinguo, vel sumit in hac Minori, actum pro altera parte compositi, vel actum pro quidditate, & essentia: si primo modo, negatur ista Minor, quia est insufficiens diuisio, est enim quod datur aliquod ens extra animam, quod neque est talis actus, neque habet talem actum, & hoc est Cęlum, quod neque habet formam partis, neque est forma partis, sed est essentia quędam quinta, & simplex, quę non constat ex partibus. Si verò accipiat actum secundo modo, concedimus totū argumentum: quia Maior, & Minor sunt veræ, nā Cęlum est habens actum, est enim indiuiduum, habens propriam essentiam, à qua distinguitur solum ratione. Nec obstat aliud argumentum Thomistarum, scilicet, qd nihil dicitur habere semetipsum. Arist. autē multis in locis dicit Cęlum habere materiam. Respondetur, quod hic modus loquendi est vulgatus, & tritus in Philosophia, dicimus enim homo habet definitionem suam. Homo est animal rationale, & tamen hęc non est distinctio realis, sed solū rationis; Possumus etiam dicere, quod Cęlum est actus, scilicet, essentia simplex, & pura. Neque improbatio D. Thomę valet cum dicit, quod tunc esset intellectus in actu, id est Intelligentia seiuncta à corpore, & non esset sensibile; peccat enim per insufficientem diuisionē, vt suprà diximus, quia datur quidditas, & essentia, quę est actus, & non est Intelligentia separata à corpore; Quę verò dicit Caietanus pro ostendenda efficacia huius rationis, nullius sunt roboris, ait enim rationem D. Thomę habere vim ex resolutione substantię, quę secundum Aristot. est solum triplex, scilicet materia & forma, & compositum; materia ergo Cęli cum non sit compositum, neque materia, ergo erit forma, quę est altera pars compositi, quę est de numero eorum, quę sunt intellecta in actu, Vt enim cęteras omittam,

Ad argumentū D. T.

Caietani ratio soluitur. mixtam, fallitur Caietanus, dum arbitratur non dari aliam substantiam, praeter istas tres, nã supra in hoc capite diximus, dari etiam apud Aristot. diuisionem substantiae in sensibilem, & corruptibilem, vt est substãtia horum inferiorum; in substantiam sensibilem, sed incorruptibilem, vt est Caelum; & in substantiam insensibilem, & incorruptibilem vt sunt Intelligentiae; Distinctio autem illa Caietani ex 7. Metaph. & alibi, in materiam, formam, & compositum, est diuisio substantiae sensibilis, & corruptibilis, non substantiae in communi; ideo cum ratio D. Thomae habeat vim ex hac distinctione, peccat ex insufficienti diuisione, & nullam vim habet.

Ad 6. rationem. Respondetur ad sextam, textum illum nullo modo facere ad propositum: quod patet euidenter nam ibi Aristot. per Caelum non intelligit corpus caeleste, nam si hoc intelligeret, sequeretur ex illo loco plus colligi, quam velit Aegidius; colligeretur enim Caelũ constare non solum ex materia eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, sed ex quattuor Elemẽtis ita quod non esset corpus simplex, sed compositum, sicuti sunt haec inferiora ex quattuor Elementis, quod non admitteret Aegidius. Dicendum est ergo cũ Simplicio & alijs, ibidem Arist. intelligere Mundum ipsum totum, & per partes eius intelligere partes principales mundi, quae sunt illa quinque Corpora simplicia quattuor Elementa, & corpus ipsum Caeleste simplex totum enim mundus quãdoque appellat Caelum, & ex illis quinque corporibus simplicibus tanquam ex partibus principalibus constat: Vnde sensus textus illius in summa est hic. Quae natura constant alia sunt Substantiae, alia sunt passiones harum: Substantias autem dico (inquit Arist.) simplicia corpora puta, Ignem, & Terrã, & his cognata, scilicet, duo reliqua Elementa, Aerem & Aquam & Caelum (quintam essentiam) & quaecũque ex his, vt est totus ipse Mundus, qui ex his quinque corporibus compositus est, & partes principales eius, quae sunt illa quinque corpora simplicia: dixit esse substantias. Rursus dicit Substantias Animalia, & Plantas, & partes ipsarũ; Passiones autem, & operationes sunt motus vniuscuiusque horum, &c.

Rationes à recentioribus adductae ex dictis facilè dissolui possent, nihilominus ad maiorem declarationem respondetur sigillatim ad vnamquamque.

Ad 1. rationem recentiorum. Ad primam ergo respondetur, illam propositionem, Corpus naturale esse compositum ex materia, & forma, esse propositionem per se notã, posse intelligi dupliciter; Vno modo, intelligendo eam vniuersaliter, vt sit vera de omni corpore naturali, & in hoc sensu illa negamus, & forsan nõ est ad intentionem illorũ Doctorum; Alio modo potest intelligi indefinite, vt sit vera de aliquo corpore naturali, scilicet, de generabili, & corruptibili, & sic conceditur, sed non facit contra nos.

Ad confirmationem. Ad confirmationẽ ex Arist. 2. de anima Respõdetur, cõcedẽdo quòd per corpus intelligit ibi cõpositũ, & pro eodẽ ibi accipit corpus naturale, & cõpositũ: sed dico, quod illa diuisio substãtiae in materiã, formã, & cõpositũ, est diuisio substãtiae sensibilis generabilis, & corruptibilis, nõ est autẽ diuisio substantiae sensibilis in cõmuni, nã Arist. 12. Metaph. tex. 5. facit aliã diuisionẽ substantiae, sic: Substantiae sunt tres, vna quae est sensibilis corruptibilis, alia quae est sensibilis incorruptibilis, alia insensibilis, & incorruptibilis: Quam diuisionẽ repetit eodẽ 12. tex. 30. ad propositũ, quãdo diuidit substantiã in materiã, formã, & cõpositũ, loquitur de substantia sensibili, generabili, & corruptibili. Vnde 1. de Caelo tex. 20. excepit Caelum ab hac cõpositione, cum inquit, compositum, quod fit ex hac compositione, scilicet ex materia, & forma, est corruptibile & generabile: Caelum autem est incorruptibile, ideo caret hac compositione; & manifestum est, ibi Aristotelẽ intendere eximere Caelum à materia illa, & forma, de qua dixit in Physicis, compositum naturale constare ex materia, & forma, ait enim: Omne, quod componitur ex subiecto quodã, & cõtrario esse corruptibile, vt dictum est in primo sermone, id est in Physicis.

Ad 2. rationem. Ad secundam, per idem respondetur; concedo ergo Caelum esse habens naturã. Ad rationem contra hoc, negamus habere naturam, esse compositum ex mate-

ria, & forma; Ad probationem ex discursu Arist. in 2. Physic. respondetur, quòd natura potest duobus modis considerari, Vno modo pro formali, alio modo pro materiali, natura pro formali est principium motus & quietis; pro materiali est ipsa materia, & forma, vel illud à quo manat illud principium, ita habens naturam est duplex, aliud habens naturam pro formali, & est illud, quod habet in se principiū motus, vel quietis, aliud est, quod habet naturam pro materiali, & est illud, quod habet materiam, & formam pro principijs internis. Cælum habet naturam pro formali, non pro materiali. Pro materiali enim habet quintam essentiam, à qua manat eius motus. Aristot. loquitur in 2. de habente naturam pro materiali. Præterea, potest negari minor vniuersaliter. Ad probationem negatur illa consequentia; Aristot. loquitur de naturis inferiorum habentium naturam, quæ sunt materia, & forma, ergo supponit omne habens naturam, constare ex his, non enim consequētia valet vniuersaliter accepta, sed indefinitè accepta; quia 1. de Cælo, vt dixi, exemit corpus Cæleste ab his naturis pro materiali acceptis; quia dixit Cælum esse corpus immune à subiecto, & contrario, quod non potest esse, nisi materia, & forma; priuatio enim non componit corpus, vel cōpositum Physicum positiuè.

Ad 3. ratio. Ad tertiam, concedo quòd natura est in alio, & quòd natura est in Cælo, non vt accidens in subiecto, sed vt principiū constitutiuum in constituto, cum infert, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma: negatur consequentia; Ad probationem respondetur, quòd natura duobus modis accipi potest, vt supra dictum est, vel pro formali, vel pro materiali, pro formali est ipsa quidditas naturę, quæ est principium motus &c. pro materiali est illud à quo prouenit hoc principium motus & quietis, vt materia, vel forma, in his sublunaribus, tunc dico, quòd natura pro formali, & pro quidditate est in Cælo, non natura pro materiali, vt est materia, & forma, quæ sunt partes essentiales compositi, sed natura pro materiali in Cælo est ipsa quinta essentia, quæ est principium motus Orbium; natura verò pro formali non facit compositionem cum eo, cuius est natura, vt quidditas hominis cum homine, & quidditas huius cū indiuiduo huius, ita natura non facit compositionem cum illo, quòd habet naturam; quia est in illo, vt quidditas in eo, cuius est quidditas.

Ad 4. ratio. Ad quartam respondetur, quòd duplex est posterius. Aliud, quod essentialiter dependet à priori; Aliud, quod non dependet essentialiter à priori. Maior est vera de posteriori quod depēdet essentialiter à priori, non de eo, quod dependet accidentaliter ab eo, compositum accidentale est posterius, quod dependet à composito substantiali tamquam à priori, nō essentialiter, sed accidentaliter: vnde datur aliquod compositum accidentale, quod non dependet à composito substantiali, vt materia prima simul cum priuatione est compositum accidentale, & intellectus cum specie intelligibili, vel secundum eos essentia animæ cum potentijs; quæ secundum eos sunt accidentia & tamen non dependet ab aliquo alio cōposito substantiali, quia nullum tale praesupponit; est ergo accidentale, quod compositum accidentale præsupponat compositum substantiale; potest enim sequi ad simplicem essentiam; & maximè quando illa essentia non est forma, sed materia in actu, siue quinta essentia.

Ad confirmationem. Ad confirmationē dico, quòd illa procedit contra Auerroistas dicentes, qui tenent materiam Cæli aliqua forma formari, siue sit intelligentia, siue anima, siue aliqua alia forma informata, sed non valet contra nos, qui sustinemus quòd Cælum est corpus simplex, omnino carens forma aliqua informante, sed solum assistente.

Ad 5. Ad quintam respondetur, quòd Arist. 8. Metaph. text. 12. & 12. Metaph. text. 10. & alibi appellat corpus Cæleste & illā quintam essentiam cum materia, eo quia est subiectum motus localis, & accidentibus, vt quantitati &c. non tamen intelligit quod sit materia eiusdem rationis vel vocē cū materia horum inferiorum, vt ipsi quoque tenent contra Aegidium: quia ibi apertè, & maximè 12. tex. 10. dicit esse diuersam à materia horum inferiorū, neque est materia diuersa à materia hu-

ium

rum inferiorum, eo quia sit in potentia tantum ad formam corporis Cœlestis, quia tunc esset generabilia, & corruptibilis, quia omnis potentia passiua est contradictionis, & illud, in quo est, est generabile, & corruptibile intrinsecè, vt supra ostenderimus: materia autem Cœli ex Aristot. eodem 12. tex. 10. non est generabilis, sed mobilis vndequo, pro tanto ergo appellatur materia, quia est subiectum motus localis, & hac ratione omnes substantiæ sensibiles possent dici habere materiam.

Ad 6. Ad Sextum respondetur Arist. ibi distinguere quidditatem, & essentiam à singularitate, concedimus, aliud esse quidditatem hominis in communi, & quidditatē contractā ad esse indiuiduale, Aliud enim est quidditas Cœli, & aliud esse particulare huius Cœli; & ita concedimus Cœlum constare ex essentia, & esse suo indiuiduali, & particulari, non autem concedimus, ex hoc esse compositū ex materia, & forma partis. Per hoc idem patet ad cōfirmationem & per dicta supra, ad primum argumentum Aegidij.

Ad 7. Ad septimū negatur consequentia. Ad probationem respōdetur, Cœlum non esse actiuum propter aliquam formam naturalem, ex qua simul cum materia componatur: sed quia est quædam quinta essentia, & quoddam corpus simplex, quod de sua natura habet propriam efficientiam, & actiuitatem, ab intelligentia autem habet solum motum in orbicum.

Ad 8. Ad octauum multa possent dici. Sed breuiter sufficit ad argumentum respondere, quod vt supra diximus raritas est in Cœlo, sed alterius rationis à raritate in corporibus sublunaribus, Ideo ad propositum in Orbe maiori, est multiplicatio materiæ magis quàm in Orbe minori, sicut in vno sydere est magis condensata materia, quàm in reliqua parte Orbis: sed hæc materia est substantia illa quinta, actu corporis Cœlestis non materia potentialis actuata per formam.

Ad 9. Ad nonam iam dictum est supra quod raritas, & densitas in Cœlo, non vniuocè dicitur; sed per quandam proportionem & similitudinem, ideo ratio non concludit.

THEOREMA LX.

Elementa manent in mixto virtualiter.

Opinio Auicennæ cum suis fundamentis, & reiectio. Cap. I.

HOc Theorema habetur ex professo, à Scoto in 2. Sent. dist. 15. in cuius principio exactè hanc materiam pertractat, & recitatis aliorum opinionibus, suam sententiam ponit, quæ ex confutatione aliarum, habet suum robur; Ideò prius aliorum opiniones adducemus, quia ex cōfutatione illarum, clarius patebit quæ sit mens Scoti, & quibus fundamentis innititur.

Primo loco Scotus adducit opinionem Auicennæ, ex Commentatore, qui eam refert, & confutat 3. lib. de Cœlo, textu 67. & 1. de generatione, cap. de mixtione; qui quidem Auicenna sustinet, quod Elementa manent in mixto secundum substantiam, ita quod formæ elementorum manent in mixto, & consequenter, etiam qualitates elementorum. Sed formæ elementorum manent integræ, & sine vlla remissione, sed qualitates elementorum remanent in eis remissæ, castigatæ, & refractæ. Auicenna.

Pro hac opinione Scotus nullam rationem adducit, sed solum ponit disputationem Averrois contra Auicennam, quam nullius esse valoris ostendit, vnde postea Auicennam proprijs rationibus impugnat, tamen à sectatoribus Auicennæ pro hac opinione referuntur huiusmodi rationes. Arist. 1. de generatione, tex. 84. dicit in mixtione, neque ambo miscibilia interimi, neque alterum, sed remanere vtrumque, & in tex. 88. eiusdem libri, dicit guttam vini non admisceri multæ aquæ, quia gutta destruitur, cum ergo primo loco dicat miscibilia remanere in mixto, & in secundo loco neget guttam aquæ misceri; quia corrumpitur, sequitur, quod ipse intelligat elementa manere in mixto, At non dicitur res manere, & seruari, nisi maneat, & seruetur eius forma substantialis, ergo formæ elementorū debēt manere in mixto; Hoc enim cōcluditur ex nomine 1. 17.

mixtio-

mixtioni, quę enim miscentur manent, At formæ elementorum cum sint substantiæ, non possunt remitti, quia substantia non intenditur, neque remittitur, ergo manent integræ; qualitates autem cum suscipiant magis, & minus, remanent in
2. ra. mixto, sed in esse refracto. Secundo. Aristot. 5 Metaph. tex. 3. ait elementum esse id ex quo intrinsece, est, ergo Aristot. vult, quod elementa intrinsece insint mixto: at non inessent, nisi remanerent formę elementorum, ergo formę substantiales
3. ra. elementorum remanent in mixto. Tertia, definiens Arist. mixtionem primo de generatione, ait mixtionem miscibilium alteratorum unionem esse, non dixit corruptorum, at alteratio pertinet ad qualitatem, ergo elementa ingrediendo mixtum, non corrumpuntur, sed solum alterantur, ergo formæ substantiales elemen-
4. ra. torum manent. Quarta Arist. 3. lib. de Cęlo, tex. 67. disputans contra Platonem, docet Elementa non habere figuram aliquã propriam; & utitur hoc argumento: quia si haberent aliquam figuram, non possent remanere in mixto, & hoc consequens habet pro inconvenienti, ergo putat elementa manere in mixto secundum
5. ra. substantiam. Quinta, In initio 1. de Cęlo, ait mixta moveri ab elemento pręndominante, vult ergo quòd elementa maneant in mixto, alioquin pręndominans moveri non posset, nisi actu esset in mixto secundum substantiam; & si remanet elementum pręndominans, ergo & reliqua qui-
6. ra. bus prędominatur. Sexta, nisi elementa servantur in mixto, mixtio nõ differret à generatione, & corruptione, quia tunc nil
7. ra. aliud esset mixtio, quàm generatio mixti, & interitus elementorum. Septima, mixtũ in elementa dissoluitur, nam Arist. tex. 84. primi de generatione, ait miscibilia iterum posse separari à mixto; & mixtum resolui in elementa, ergo mixtum constat ex elementis, alioquin non posset resolui in elementa.

Mercenarius. Archangelus Mercenarius quoque in secundo Tomo suarum Dilucidationum, eandem opinionem sustinet; & addit suas
1. ra. rationes. Primã, si elementa non manent in mixto secundum substantiam, necesse est assignare corrumpens, à quo eorum substantia, & forma substantialis destruatur, cum ingrediuntur mixtionem, dicere enim elementa corrumpi dum ingrediuntur mixtum, & non assignare corrumpẽs, est ridiculum: at nullum datur tale corrumpens, ergo manent formaliter in mixto. Probatur quia non corrumpuntur ad corruptionem eorum termini, quia hic modus corruptionis competit tãtum Relatiuis, ut corrupto patre, corrumpitur filius: at elementa non sunt relatiua, sed substantię, neque corrumpuntur ad corruptionem subiecti, quia sic accidentia corrumpuntur: at elementa sunt substantię, & licet eorum formæ sint in materia, non possunt tamen corrumpi, quia eorum subiectum, quod est materia prima, est incorruptibile; si ergo corrumpuntur, ab aliquo corrumpuntur, aut ergo inter se corrumpuntur, aut ab alio, non primum, quia cum elementa habeant quodammodo pares vires ex Arist. 2. de generatione, tex. 89. unum non potest corrumpere aliud, quia corrumpens semper alteri dominatur; neque ab alio corrumpi possunt, vel enim à Cęlo, vel a generante, vel à forma mixti generanda, non à Cęlo, quia quod corrumpit aliud, illud corrumpit qualitate contraria ei in quod agit, Ignis enim qualitate contraria frigoris corrumpitur: at si Cęlum corrumperet ignem frigore, & humore, his qualitatibus non corrumperet aquam, quia aqua his conservatur, non corrumpitur: Si verò siccitate corrumperet aquam, ea qualitate non corrumperet ignem, quia siccitate conservatur, ergo Cęlum non potest esse corrumpens, neque ob eandem rationem generans corrumpens esse potest, neque possunt corrumpi à forma mixti generanda, quia forma mixti est finis illorum Elementorum, tam verò finis non est contrarius iis quæ sunt ad finem, neque incompossibilis iis; Præterea finis non mouet nisi Metaphoricè ex Arist. 2. de generatione, tex. 5. ergo forma mixti non potest esse corrumpens. Secundò 2. ra.
principaliter, mixtum nõ potest corrumpi nisi combustione, vel putredine: at cum corrumpitur mixtum combustione, & resoluitur in terram, vel est dicendum, quod illa terra erat iam in mixto, & hunc

habeo

habeo interemptum, vel est dicendum, quod de nouo sit genita, at hoc secundum dici non potest, quia si generaretur de nouo, generaretur ab igne, quia quod est corrumpens, est etiam generans. Vnde cum ignis comburit lignum, producit ignem: at ignis non potest producere terram, quia terra est frigida, & sicca, quę qualitates neque sunt in igne, neque produci possunt ab igne, ergo terra, in quam resoluitur mixtum, erat in mixto substantialiter.

3. ra. Tertio Arist. 1. de generatione, tex. [illegible] inquit [illegible] eorum, quę miscentur, prius et separata [illegible], & post [illegible] iterum separari, quod ait elementa esse possibilia rursus separari, ergo secundum substantiam sunt in mixto integra, alioquin separari non possent.

4. ra. Quarto, Arist. 3. Cęli tex. 31. contra Anaxagoram probans non partes consimiles esse principia, & elementa rerum, sed ignem, terram, aquam, & aerem, ait hoc argumento, quoniam mixta omnia in[illegible], in quattuor elementa dissoluuntur, ex quo concludit quattuor elementa habere rationem principii, & subiecti.

Auerrois disputatio contra Auicen. Auerroes. Auicennam arguit quo ad illud, quod ait formas elementorum remanere in mixto in esse integro, & nulla ex parte laesas; in reliquis conuenit cum Auicenna, scilicet, formas substantiales, & qualitates remanere; sed vult, quod omnes remaneant in esse refracto, tam formę substantiales, quam qualitates; vtitur autem tali argumento. Idem est iudicium de toto, & partibus, ergo si qualitas potest remitti secundum partem absque eo quod remittatur forma substantialis, ergo etiam posset remanere elementum integrum secundum substantiam amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis, & non calidus, quod omnes concedunt esse impossibile.

Scot' impugnat dictam Auerrois ratio. Verum Scotus hanc rationem Auerrois nullam esse ostendit, quoniam illa propositio quam assumit pro fundamento, in hac ratione, non est vera absolute: verum est quidem, quod eadem est ratio totius & partis, si inter se comparentur: quia eo modo quo se habet tota pars qualitatis, eodem modo se habet tota qualitas si consideretur respectu temporis, et respectu subiecti, non est eadem ratio totius, & partis, quia quodlibet elementum habet qualitatem in quadam latitudine, sed non precise sub tali & tali gradu: vnde licet qualitas necessario concomitetur subiectum, non tamen sub hoc, vel illo gradu. Vnde contingere posset, quod gradus qualitatis intendantur, vel remittantur, neque tamen forma substantialis necessario intendatur, neque remittatur: Vnde sicut non sequitur: hoc corpus non potest esse sine hoc loco, & sine illo, ergo pari ratione sine [illegible]; Sic in proposito non valet ratio Commentatoris: ignis potest esse sine hoc, & illo gradu caliditatis, ergo sine quocumque gradu caliditatis, non valet. Ex quo loco desumitur opinionem Scoti, de susceptione magis, & minus in formis substantialibus, esse eam, quam nos adduximus in Theoremate de hac materia; sustinet enim vnam formam substantialem suscipere magis, & minus in generatione: sed postquam recipit esse, non amplius remittitur, neque intenditur, per quod distinguitur ab accidentibus.

Arguit ergo ipse contra Auicennam multis rationibus, quas contra Auerroem videbimus, quia valent contra vtrunque; Sed nunc sufficit adducere istam. Forma substantialis simul cum materia, nata est constituere suppositum per se subsistens in genere substantię, ergo si sint plures formę substantiales elementorum in mixto, quęlibet constitueret vnum suppositum, & sic in omni mixto essent plura supposita: quia ibi erit suppositum aquę, & suppositum ignis, quorum quodlibet natum est per se subsistere; hoc autem est maximum inconueniens: quia sic in mixto esset iuxtapositio. Ratio Scoti contra Auicen.

Praeterea, mixtum non esset vnum, quia nullum ens per se vnum subsistens, potest habere duas formas specificas, quarum vna non sit nata perfici ab alia: at stante hac opinione, in mixto vno essent quattuor formę specificę, neque vna esset nata perfici per aliam, ergo mixtum non erit vnum sed quattuor. 2. ra.

Alias rationes mox contra Auerroem adducemus; Alias etiam rationes aduersus hanc sententiam habes apud Bocasferreum in 1. de generatione, cap. de mixtione, & apud Franc. Piccolom. & Zab. in

libris

libris suis de Mixtione. Ad rationes Auicennæ respondebimus infrà.

Opinio Auerrois cum suis fundamentis.
Cap. II.

AVerroes in præcitato loco 3. de Cælo commento 67. postquam confutauit Auicennam, ponit suam opinionem, quæ est quod elementa manent actu in mixto secundum substantiam, & secundum qualitates, sed in esse fracto, & castigato, tam quò ad qualitates, quàm quò ad formas substantiales, & ita conuenit cum Auic. quò ad qualitates, sed quò ad formas substantiales dissentit, quia Auicenna illas in mixto remanere dicebat in esse integro. Auerroes autem uult illas remitti, & frangi, & ad quandam mediocritatem redigi. Vbi est notandum duo dicere Auerroem in hac sua opinione; Primum quòd elementa maneant in mixto secundum formas substantiales, & in hoc consentit cum Auicenna. Secundum est, quod ait has formas substantiales manere in esse fracto, & in hoc discrepat ab Auicenna. Pro primo dicto faciunt omnia argumenta, quæ adducta sunt pro Auicenna: ipse tamen hæc duo addit referente

1. rō. Scoto: Primo, ex Arist. in 5. Metaph. tex. 4. Elementum est ex quo componitur res, & manet in eo, ergo substantia elementi

2. rō. manet in mixto, licet in esse refracto; Secundò, si elementa non manerent in mixto, sed omninò corrumperentur adueniente forma mixti, sequeretur, quod materia prima susciperet omnem formam sine ordine, quod est inconueniens.

2. rō. Secundum dictum probat per rationem, quam superiori cap. ex eo adduximus aduersus Auicennam, & reiecimus.

3. rō. Præterea, Auerroistæ adiungunt ex eo, nisi dicimus formas substantiales remitti, sequitur mixtionem esse tantum congregationem, & iuxtapositionem, quem mo-

4. rō. dum mixtionis reiecit Arist. Insuper mixtum non esse vnum, sed plura, vt ostendebat argumentum Scoti: sequeretur etiam, quod quælibet particula mixti, non esset mixta, quia aliqua particula ignis esset purus ignis, aliqua purus aer, &c. & tamen Arist. voluit, quod quælibet particula mixti, esset mixta. At si dicamus for- 5. rō.
mas elementorum posse remitti, & frangi, hæc omnia inconuenientia tolluntur, quia tunc non fient amplius plures formæ specificæ, sed vna, quam etiam sequitur vna qualitas media, orta ex congressu, & mutua alteratione, & castigatione excellentiarum qualitatum elementarũ, hoc modo etiam non sequitur generationem mixti esse puram alterationem, quod sequebatur ad Auicennam, quia secundũ hanc sententiam, fit noua forma substantialis specifica, quæ est forma mixti, & elementa non seruant amplius nomen, definitionem, nec species, quia per illã castigationem desierunt ignis, aer, aqua, terra, & mixtum incepit esse aurum, ferrum, vel huiusmodi, & sic in mixtione habetur noua forma substantialis specifica, & nouum esse substantiale: denique substantiam mixtum esse vnum, & quamlibet mixti particulam esse mixtam.

Hucusque consentiunt omnes Auerroistæ: sed postea valdè dissentiunt in declarando quomodo hæ formæ elementorum maneant in mixto in esse refracto, quarum multas opiniones refert Franciscus Piccolomineus suo lib. de Mixtione, cap. 8. & nunc etiam confirmat. Alexander Achillinus lib. de elementis 3. artic. cum quo multi alij, dicit elementa primo diuidi in partes minimas, & eas inuicem apponi, & tunc dein formas, & qualitates refrangi, & contingit temperamentum, hoc modo tamen, quod forma mixti effunditur per omnes particulas, adeo quod in qualibet particula reperitur forma mixti, cum forma elementi, forma enim mixti superuenit illis formis elementorum, quia mixti ipsæ formæ elementorum sunt potiores, propter quam formam mixti etiam illæ particulæ positæ sub formis elementorum prohibentur dici, & nominari formæ elementorum. Sed hæc opinio hoc confutatur à Piccolomineo: quia hæc mixtio esset minimarum partium iuxtapositio: quam mixtionem sæpe reiecit Arist. 1. de generatione, Aliasque multas rationes adducit, quas apud eum quilibet legere potest. Alij, vt Pomponatius, & Suessanus, dicunt necesse esse iuxtapositionem partium elementorum mi-

Clarissimi Auerroistæ.

Opin. Achillini.

Responsio.

Opin. Pomponatij.

quam actionem, & passionem, ad quam sequitur extensio formarum cum remissione, ita quod in quolibet minimo entenae realis sunt quattuor formae elementorum, quibus aduenit quinta forma, quae est forma misti, & sic in quolibet misto sunt quinque formae, quam sententiam quamquam late Piccolomineus reijciat, quia etiam hoc modo sequitur, quod mistio erit coaceruatio, & confusio quaedam entium, & iuxtapositio, non mistio; Alij dicunt vt Auerrois, & alij, quod in misto sunt tantum illae quattuor formae elementorum, sed in esse remisso, & castigato, & quod forma misti non est quinta forma illis adueniens, sed quod mistum nil aliud est nisi quattuor formae contemperatae, definitaq. proportione simul ligatae, vt est harmonia, quae est congruens proportio variarum vocum; quae opinio neque est vera quia tunc mistum esset quoddam accidens, si formaliter accipiatur, proportio enim est accidens, si verò fundamentaliter accipiatur, non erit vna forma simplex, neque vna essentia, sed multae iuxtapositae; Alia etiam multa habet apud eu. Alij quoque vt etiam Cardanus, dicunt quod misti est forma elementi praedominantis in mistione quo quidem sunt quattuor formae substantiales, sed illa, quae praedominatur, dicitur forma misti; Sed neque haec opinio est sustinenda, quia tunc mistum non differt specie ab elemento praedominante. His itaque opinionibus dimissis, quae ab omnibus reijciuntur, ab his temporibus alia opinio, quam sequuntur duo Philosophi celebres, Franciscus Piccol. in suo lib. de Mistione, c. 7. & Iacobus Zabarella in lib. de Mistione, c. 7. quam etiam esse veram Auerrois opinionem sustinent; Piccolomineus ponit duas Conclusiones; Prima etiam misti est vnica forma specifica, siue vnica forma constituens mistum in specie. Secundum illa forma specifica misti consurgit ex formis elementorum remissis, nō tanquam ex termino à quo, vt volunt Latini, & etiam Scotus, sed tanquam ex partibus, vti medij colores, & medij sapores consurgunt ex extremis, adeò quod forma misti est, quidem essentia simplex vt est vnius formae, sed tamē formae elementorum sunt gradus formae

Resp. cionr.

Opin. Auerroi.

Reij-cion.

Opin. Picco-lomi-nei & Zabarell.

misti, adeò quod formae elementorum sunt partes formae misti, & in hoc ait se differre à Latinis, qui nolunt formas elementorum esse partes misti, vt puta qui volunt illas interire. Haec opinio est penitus eadem cum opinionem Zabarellae, nā cap. 7. Conclusione 2. ponit vnam distinctionem de intensi, & remissi, & ait, quod duobus modis potest fieri remissio, & intensio, Vel cum variatione speciei, Vel absque variatione speciei: remissio cum variatione speciei est, quae constituit medium, quod specie differt ab extremis, vt si album ita remitteretur quod fieret [illegible] est [illegible], quae non est cum variatione speciei, & haec constituit medium, quo non differt specie ab altero extremorum, vt si album quis ad aliquot gradus remittatur pro admistione nigri, ita tamen quod non amittat speciem, sed solum non sit ita album vti extremum album: tunc ponit duas Cōclusiones, quod formae elementorum non suscipiunt magis & minus secundo modo; & hoc modo dixit Aristoteles substantias non suscipere magis, & minus, sed primo modo, ait formas elementorum suscipere magis, & minus, & ita per hanc secundam Conclusionem, declarat opinionem Auerroi, quod formae elementorum substantiales intenduntur & remittuntur illa remissione, quia variant speciem, adeò quod in mistione elementa admiscentur ad inuicem, & quia sunt contraria, remittuntur ad inuicem, & hac remissione mutāt speciem, & ita ignis desinit esse ignis, & terra desinit esse terra, & aqua & aer, sed fiunt noua species, vt caro, vel aurum, quod a [illegible] ab Aristotele vocatum est medium, & dicemus mistibilium quia est tale medium, quod specie differt ab extremis, & ita hoc medium est ipsum mistum, siue forma misti. Amplius declarans rationē huius positionis, ait, quod natura horum corporum quae debebant esse materia aliorum corporum, debebat esse talis, vt eorum formae varijs modis remissae possent euadere formae omnium mistorum & eorum species constituere, adeò, vt omnia mistorum formae, nil aliud sint quā gradus aliqui omnium formarum elementarum, diuersae tamen formaliter à formis

T. 27. illa. & 2.

elemen-

elementorum, quia non amplius constituunt elementa, sed mistum, & dat aliud esse specificum. Ex his patet, quod ambo isti viri grauissimi, conueniunt in hoc, quod in misto manent elementa secundum formas substantiales, & tamen est vnica forma specifica in misto, quae est forma misti, cuius gradus, & partes sunt ipsae formae elementorum, quae tamen formae elementorum non sunt amplius formae elementorum, sed mutatae sunt in tertiam formam substantialem, nempe in formam misti. Hanc eandem sententiam sequitur Ioannes Baconius 3. Sent. d. 16. vbi diffuse eam declarat, vbi habentur haec propria eius verba post allatam quandam distinctionem (Et illo tertio modo debet concedi, quod aliquid elementorum manet in misto, non duobus primis modis, vt sic dicamus, quod elementa, siue formae elementorum manent in misto secundum gradus suos medios, iam remissos transmutatos in formam misti) & infra se declarat, vt per hoc, quod dico, quod manent secundum gradus suos, intelligatur, quod aliqua realitas media istarum formarum elementarium manet in misto (& infra. & probo, quod duo transmutantes, excluduntur, quod illi non remanent infra proprias species.) Ex quibus verbis, & alijs multis, patet ipsum quoque sensisse, quod formae elementorum remanent in misto in esse refracto, ita, quod nõ amplius sunt in propria specie, neque amplius sunt terra, ignis, &c. sed mutatae sunt in tertiam formam, nempe misti, cuius sunt realitates, vel partes; & ita secundum eos, in misto est vnica forma specifica simplex, cuius tamen formae elementorum, hoc modo refractae, sunt gradus. Pro hac opinione Auerrois hoc modo declarata, sunt variae rationes. Zabarella habet hoc fundamentum. Nisi dicamus hoc modo elementa manere in misto, nullam possumus afferre rationẽ cur elemẽta magis dicantur materia misti, quam mistum misti, nec magis elemẽta dicerentur materia hominis, quam semen materia hominis, & homo materia cadaueris; nam si formae elementorũ interirent penitus, ita mistum fieret ex elementis, vt homo ex semine. At ista est differentia quia elementa dicuntur materia misti, quia remanent in misto, sed semen dicitur materia hominis, quia fit ex semine non remanente, sed corrupta forma seminis, neque satis est dicere, quod elementa remanent per qualitates, quia quod corrumpitur per formam substantialem, non dicitur remanere in aliquo. Neque valet dicere, quod remanent potestate, quatenus possunt iterum elementa generari ex ipso misto, quia hoc modo possumus etiam dicere, mistum manere in alio, quod ex eo generatur, & sic possemus dicere, quod caro est in pane, quia caro potest generari ex pane; est ergo dicendum, quod remanent in misto, ita quod seruant aliquid sui actus, vt dictum est.

Baconi opin.

1. rõ.

Secunda ratio desumitur ex Aristot. 1. de generatione, tex. 83. vbi ait, miscibilia non mutari alterum in alterum, sed vtrumque in alterum, ita vt non alterum ipsorum proueniat, sed medium, & commune. At Arist. non appellaret mistum medium, & commune, nisi aliquid ex parte retineret vtriusque extremi, hoc autem nullo alio modo potest intelligi nisi praedicto modo. 2. rõ.

Tertia ratio. In eodem libro tex. 84. ait miscibilia nec omnino remanere, sicut corpus, & album, quae integra penitus coniunguntur, neque etiam interire, sed seruari vt res ipsorum, vbi per vires, puto ipsum intelligere realitates, siue gradus formae, quia statim subiungit inde fieri, vt possint iterum separari; si ergo possunt separari, signum est, quod prius in actu erant in misto, non enim alio modo nisi ex praedictis potest interpretari illud separari; separantur enim illa solum quae sunt actu coniuncta. 3. rõ. Quarta ratio. 4. rõ. Item tex. 48. secundi libri de generatione, ait, quando in duorum elementorum congressu, vnum est absolute actu & alterum potestate, non est mistio, sed huius generatio, illius vero interitus; quando neutrum interit omnino, sed modo aliquo calidum factum est frigidum, & frigidum factum est calidum, & neutrum factum est actu absolute, sed transit vtrumque in quoddam medium, tunc est mistio; vult ergo Auerr. elementa in misto remane-

remane-

remanere actu, sed in esse fracto; unde ibidem dicit, elementa in mixtione solùm amittere essentias, & frangi, sed non penitus interire.

5. rō. Quintò, ait Bacconus, 1. de generatione tertio & 3. probat Arist. quod mistio non est generatio: quia in generatione alterum corrumpitur: at si in mixtione omnia elementa corrumpuntur, ita ut non remaneant aliquae realitates, ergo mixtio non erit mixtio, sed erit corruptio, & generatio, quod negatur ab Aristotele.

Reiicitur sententia Averroistarum. Cap. III.

VErum contra hanc opinionem validissimae sunt rationes Scoti, quas in praecitato loco tum contra Auicennam, 1. rō. tum contra Averroem facit; primo itaque arguit sic. Forma elementi nata est cum materia constituere suppositum per se subsistens in genere substantiae, ergo si sint plures formae elementares in mixto, quaelibet constituet suppositum proprium, & sic in omni mixto erunt plura supposita: quia ibi erit suppositum aquae, & suppositum ignis, &c. quoniam quodlibet est natum per se subsistere: hoc autem est inconveniens, quia tunc mixtio esset iuxtapositio, & mixtum non esset unum. Haec quidem ratio est validissima, & absque dubio concludit adversus Avicennam, & adversus illos Averroistas, qui ponunt in mixto formas quidem remissas, sed esse separatas, & formam mixti esse formam supervenientem illis quatuor formis elementorum, ut supra ostendimus. Sed isti moderni Averroistae ut Piccolomineus, & Zabarella, sequentes opinionem Bacconii, respondent huic rationi, ut est videre apud Zabarellam in lib. de Mixtione, cap. 12. quod adversus eos haec ratio non concludit, quia ipsi non dicunt, quod formae elementorum maneant in mixto, ut quatuor formae, sed ut una forma: quia iam transierunt in aliam formam specificam, scilicet, in formam mixti; ideò non possunt constituere unumquodque suum suppositum in esse specifico: & sic ad argumentum negant consequentiam. Sed isti dum volunt vitare argumentum Scoti, in maximum absurdum incidunt, immò in apertam contradictionem; & certe hoc argumentum Scoti est nodus indissolubilis. Ex opinione nunc recitata istorum, & ex responsione ad hoc argumentum, habetur, quod nullo modo formae elementorum manent in mixto, actu ita quod hac in re consentiunt cum Latinis, discrepant tantum verbis; apertè enim primò omnes fatentur formas elementorum in mixtione non servare suum esse specificum, sed remitti, ita quod transeunt in tertiam formam, scilicet in formam mixti; tunc sic argumentor. Forma, quae amittit proprium esse specificum, & transit in aliam specificam formam, penitus corrumpitur: sed per vos, formae elementares amittunt in mixtione proprium esse specificum, & transeunt in aliam formam specificam diversam à qualibet illarum, ergo formae elementorum secundum substantiam & actum non remanent in mixto, ut contenditis defendere; sed nihil penitus illarum actu manet, cum penitus corrumpantur. Minorem confitemini aperto ore; difficultas ergo erit in Maiore: sed Maior est ita clara, quòd eam neque protervus negare potest: quia esse specificum, est propria essentia & substantia formae; unde, si anima rationalis huius hominis, amitteret esse specificum hominis, & reciperet esse specificum Angeli, quis non videt, quod illa anima esset penitus corrupta, & ex ea genita esset alia essentia, & forma. Praeterea isti dicunt quod manent forma terrae, aeris, &c. in mixto, sed non est amplius terra, neque aer, &c. quia factae sunt forma mixti; tunc sic arguo: at ubi non 2. rō. est terra, ibi non est forma terrae, ubi non est aqua, non est forma aquae, tunc enim maneret forma absque subiecto, ergo formae substantiales elementorum, non manent in mixto secundum substantiam; & denique si desinit esse forma aquae, non debemus dicere, quod forma aquae manet in mixto. Dices, manent realitates formarum; contra tunc quaero, quid sunt illae realitates secundum substantiam, an formae elementorum, vel formae mixti? Si primum, ergo non corrumpuntur secundum esse specificum, & sunt forma terrae, aeris,

Resp. quorundã. Reiicitur.

ex aeris, &c. Si secundum: ergo substantiae formarum elementorum, non manent in mixto, sed penitus corrumpuntur.
3. rat. Praeterea, quod amittit esse specificum alicuius speciei, nihil est illius speciei, sed sic sunt formae elementorum per vos, ergo in mixto formae tales nihil sunt speciei aquae, vel terrae, &c. Si ergo terra, vel aqua, sive gradus terrae, vel gradus aquae, non possunt dici formae elementorum substantiales, nihil sunt specierum elementorum; Maior assumpta probatur: quia a quo removetur totum, removetur & quaelibet pars totius: at ab eo, quod amittit esse specificum, removetur tota natura speciei, ergo id quod amittit esse specificum, amittit totam naturam speciei, & sic nihil est illius speciei; Si ergo formae substantiales elementorum amittunt esse specificum, amittunt totam naturam speciei, & sic non potest dici, quod amplius maneant in mixto formae elementorum: quia iam per vos sunt corruptae. Denique, dicere quod formae elementorum corrumpantur quo ad esse specificum, & postea dicere quod formae elementorum secundum substantiam, sive gradus, & realitates, dum ingrediuntur mixtum, actu maneant in mixto, est contradictio, quia realitates sive gradus formae substantialis, actu manere non possunt in mixto, si corrumpuntur, & mutant speciem, ipsaemet formae substantiales; si enim dum vinum amittit formam specificam, & fit aqua, diceret quis realitates, & gradus formae vini manere actu in aqua, diceret contradictionem: quia si iam corrupta est forma specifica vini, quomodo actu manet realitas vini? Praeterea, forma ignis, & sic de aliis, vel corrumpitur penitus in mistione, vel non; haec est contradictio in qua non est dare medium: si dicas, quod penitus corrumpitur, ergo formae elementorum, neque realitates, neque gradus remanent actu in mixto. Si dicas, quod non penitus corrumpuntur, sed remanent realitates, & gradus, ut dicitis, ergo non mutant esse specificum: quia transitus de uno esse specifico, ad aliud, abiicit primum esse penitus, quia formae sunt simplices, sed paulatim remittuntur; quae remissio non mutat speciem, sicut album remissum est semper album, neque amittit esse album, & ita in mixto illae realitates formarum, cum habeant esse specificum proprium, sicut retinebunt, specie distinctae erunt ab invicem, & a forma mixti; & ita in mixto non erit unica forma specifica, & mixtio erit impossibilis, ut a principio argumentabamur; Praeterea, repeto a quo generationis formae mixti, quaero a vobis quid sit; vos cogimini dicere, quod sint formae elementorum: quia forma mixti etiam per vos fit ex formis elementorum. vel ergo forma mixti fit ex illis realitatibus formarum, ita quod illae corrumpuntur, & transeant in formam mixti, vel singulis, & cum existant, & tunc desinunt esse, & sic amplius in mixto actu non manent; sicut, neque cibus actu manet in carne, vel fit ex illis; ita quod non corrumpuntur, sed in suo esse manent. & sic forma mixti illis supervenit, ut forma, & tunc non corrumpuntur secundum esse specificum, & sic in mixto ultra formam mixti, erunt isti gradus formarum elementarium, quae faciunt iuxtapositionem, non mistionem, erit enim mixtio aggregatio realitatum formarum elementarium, simul cum forma mixti, neque enim inservire possunt pro materia ipsius formae mixti, quia tunc forma mixti non esset forma simplex, sed quaedam compositio, vel aggregatum; ex his omnibus apparet istos, cum Latinis convenire re ipsa, quod non intendunt, & repugnantia dicere.

Secundo arguit Scotus est inconveniens quod aliquod subsistens, possit habere duas formas specificas, quarum una non est nata perfici ab alia: at si poneretur elementa manere in mixto secundum formas substantiales, poneretur dari subsistens per se, habens duas formas specificas, quarum una non est nata perfici ab alia, ergo in mixto non possunt manere formae substantiales actu. Maior est evidens; nam & illi qui ponunt in composito plures formas substantiales, non ponunt plures formas contrarias, sed ponunt illas esse subordinatas ad unam, respectu cuius aliae se habent ut materia. & hoc etiam fatetur Zabarella; Minor probatur: quia vel formae elementorum remanent 2. arg. princ.

nent

nent formæ essentiam, vel illam amittant, si illam amittunt, nihil eorum remanet, neque realitas, neque gradus illarum formarum: quia tunc adesset realitas formæ ignis absque natura, & essentia ignis, quod implicat, quia realitas formæ ignis, siue gradus formæ ignis, pro tanto est realitas, & gradus formæ ignis, quia est realitas essentiæ, & formæ specificæ ignis; si ergo manet realitas, & gradus formæ ignis, manet quoque essentia, & forma specifica ignis; immo vltra, si manet realitas ignis, & gradus ignis, & manet absque forma specifica ignis, sequitur hoc inconueniens, quod erit realitas, & gradus formæ ignis, sed diuersæ speciei a forma ignis: quis autem audebit dicere, quod realitas formæ ignis sit diuersæ speciei a forma specifica ignis; si enim est diuersæ speciei a forma ignis perfecti, non est amplius realitas formæ ignis: sed est corruptæ, sicut panis cum recipit esse specificum carnis, non potest dici amplius gradus vel realitas formæ panis, sed potius gradus, vel realitas carnis, siue formæ carnis. Relinquitur ergo et hoc, quod si formæ elementorum amittant in mixtione esse specificum, in mixto non maneant: si vero maneant, ergo in mixto sunt duæ formæ specificæ, & earũ vna non est apta nata perfici ab altera. Hoc vltimum probatur, quia formæ elementorum sunt formæ contrariæ, quarum vna non est nata perfici ab altera. Huic rationi respondet Zabarella, vt supra, quod non concludit aduersus eos, qui non dicunt formas elementorum remanere in esse integro, sed in esse fracto, quia remanent realitates, quibus adimitur noua formalitas, & sic realitas formæ elementaris fit alia forma; sic semper respondet Zabarella soluendo argumenta Scoti, & maxime quartũ, & quintum, secundum suam enumerationem.

Resp. Zab.

Sed hoc plurimum est confutatum: quia illa realitas formæ ignis, certè est alicuius vnius speciei, nihil enim est in mundo, quod non sit alicuius vnius speciei, vna enim res, vnius est speciei, vel ergo est speciei ignis, vel speciei formæ mixti; si est speciei ignis, ergo non amittit esse specificum ignis, quod est contra eos: & sic sunt in mixto quatuor specificæ formæ contrariæ, vel est speciei formæ mixti, ergo non est amplius realitas formæ ignis: quia nihil est simul diuersarum specierum diuersarum; & ita elementorum formæ non remanent in mixto, sed corrumpuntur, & certè velle hæc in re prosequi, est in manifestissima pertinacia manere, quam quilibet ingenuus Philosophus vitare debet.

Rep- [illegible]

Hoc etiam cõfirmatur ex eo, quod ipsi adducunt de medijs coloribus; certè cum ex albo, & nigro fit color medius, vt rubeus, nõ manẽt in rubedine realitas albedinis, & realitas nigredinis, quia sic rubedo nõ esset qualitas, & forma simplex, vt ipsa albedo; oportet quod in mixtio non tantum extrema [illegible] maneant realitates, non fit vna tertia forma per se, sed solum fieret quædam iuxtapositio, quæ ex realitatibus diuersis, & contrarijs, si manẽt in suo esse, fit tantũ aggregatio, nõ generatio, quia non potest generari noua forma diuersa a prima, ex prima, nisi prima corrumpatur, & sic [illegible] realitates formarum elementorum. Concludit etiam efficaciter contra eos, qui ponũt in mixto manere gradus formarũ in esse specifico, quia tunc clare concludit, quod quatuor formæ, quarum vna non est perfectibilis ab alia, manebunt in mixto. Dicent, quod manẽt gradus formarũ, non formæ. Contra, vel illi gradus amittunt esse specificum suæ formæ elementaris, vel non: si amittunt, ergo non remanent, quod est contra eos, si non amittunt, ergo manent in suo esse specifico, & sic licet sint refracti, & remissi, tamen habebunt esse specificum, & sic in mixto erunt quatuor formæ specificæ remissæ, quarum vna nõ est nata perfici ab alia, quod itidem est inconueniens.

Confirm.

Præterea, contra illos omnes valet ratio illa, quod tunc quælibet particula mixti, non erit mixta; nam vel illi gradus, & realitates formæ ignis manent distincti, & tunc non fit mixtio; vel miscentur perfecte, ita quod in qualibet minima portione mixti, est realitas formæ aquæ, ignis, terræ & aeris, sed sunt confusæ simul, & tunc eadem portio materiæ mixti, simul informabitur a realitate formæ ignis, & simul a realitate formæ aquæ, aeris, & terræ, & sic eadem portio

3. [illegible]

materiæ numero, informabitur simul ab oppositis realitatibus formarum, quod est impossibile: quia nullum subiectum simul & semel, potest innutri sub contrariis. Præterea, si manerent illæ realitates actu, & sint sic contrariæ, realitas formæ aquæ, erit contraria realitati formæ ignis, & sic mixtorum non erit forma mixti simplex, sed quædam in compositio realitatum [illegible]. Præterea, vel isti gradus & realitates gerunt officium materiæ, vel formæ, vel utriusque. si materiæ, habeo intentum; si fungantur officio formæ, ergo dant esse, quia officium formæ est dare esse, & sic quælibet realitas dabit esse per se subsistens, cum sit realitas substantialis; vel si fungantur officio materiæ, erit materia formæ mixti, & sic forma mixti erit ex realitatibus elementorum, tanquam ex materia, & sic forma mixti erit compositum quoddam, non simplex essentia, qualis est omnis forma.

4. ra. princip. Quarta ratio Scoti est efficacissima. Mixtum generatur ex elementis, vel ex elementis & corrumpitur in illa, ergo talis incompossibilitas est inter formam mixti & inter formas elementorum, qualis est inter terminum generationis a quo, & inter terminum generationis ad quem; At terminus a quo, & ad quem, non se compatiuntur in eodem subiecto, ergo neque formæ elementorum, & forma mixti, se compatiuntur in eodem mixto subiecto; unde sicut est impossibile, quod quando ex aqua fit ignis, materia simul perficiatur forma aquæ, & etiam forma ignis; ita in proposito est impossibile, quod materia mixti simul perficiatur forma elementorum & forma mixti.

Resp. Ad hoc argumentum efficacissimum, respondet Zabarella consequenter, & concedit totum argumentum: quia ait contra se non concludere: quia non dicit formas elementorum remanere, sed esse terminum a quo; & formam mixti esse terminum ad quem, neque has posse esse simul, neque eadem res potest esse simul mixta, & elementum (hæc sunt verba eius formalia) sed tamen eadem realitas formæ elementorum, & formæ mixti. Sed hæc responsio est penitus vana;

Refutatur. cum videatur concedere, has realitates fuisse mansuram, quas posuit remanere, si habere eo modo quo posuit materiam remanere in generatione, ait enim, quod remanet sub utroque termino generationis, quia remanet sub termino corruptionis formarum elementarium, quia dum corrumpitur eorum esse specificum, & forma elementi, remanent gradus [illegible], quæ etiam servantur in generatione formæ mixti; At hæc est ridicula assertio de gradibus formæ, cum ipsa sit quæ corrumpantur in materia, & generentur in materia, non autem sit materia, & subiectum generationis. Insuper forma substantialis elementi esset composita ex materia, & forma: quia in corruptione eorum desinit esse specificum, & remanet realitas, quæ substantiam formarum specificam, & realitas, quæ gerit vicem materiæ.

Quinta ratio. Omne subiectum corporeum consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeæ. At forma elementi quantumcumque remissa, constituit substantiam compositam, ergo ipsam consequitur propria quantitas, sicuti passio propria: sed eadem propria passio non est plurium subiectorum, ergo in uno subiecto erunt plures quantitates, ut quantitas mixti, quantitas ignis, terræ, aeris, &c. & ita tunc vel duo corpora erunt simul, & dabitur penetratio corporum, vel mixtio erit tantum iuxtapositio. Hoc argumentum evitare non possunt Averroistæ, dum asserunt gradus formarum elementarium retinere officium formæ in mixto, ut patet, quia tunc unaquæque dat esse subsistens per se, ad quod sequitur propria passio, quæ est quantitas propria; si vero dicant realitates gerere officium materiæ, incidunt in errorem præcedentem, ut dictum est; si corrumpantur penitus, habemus propositum, &c. 5. ra. princip.

Ponitur opinio Scoti, & probatur ex dictis, & declaratur quomodo discrepet a cæteris Latinis quorum opinio reiicitur. C. IV.

EX confutatione istarum opinionum apparet comprobatio opinionis Scoti, quæ licet a nemine est explicata, & intellecta, tamen est verissima. cum ponat in præcitato loco 2. dist. 15. q. 1. Opin. Scoti.

Tota

virtute, in corporibus quæ est: elementa non manent in mixto, secundum formas substantiales, neque in esse remisso, neque in esse summo, vt probatum est: & cum non maneant secundum formas substantiales, etiam manifestum est, quòd neque manere possunt, quò ad accidentia, quia accidentia manere non possunt eadem numero destructis eorum subiectis, nihil ergo elementorum manet in mixto, & in hoc vltimo differt à Latinis alijs, cum quibus tenent ferè omnes Scotum communiter. *Dub.* Sed tunc quomodo saluabitur id quod Arist. ait elementa manere in mixto? *Solu.* Respondet Scotus & declarat quomodo elementa maneant in mixto; & certè est egregia declaratio, & pro declaratione adducit illam distinctionem de duplici medio, quam etiam adducunt Zabarella & Piccolomineus, sed Scotus considerat tantum vnum membrorum, scilicet medium per participationem extremorum, dimittens medium per abnegationem extremorum. ait ergo, quod medium per participationem extremorum, dicitur componi ex extremis, vt color rubeus ex albo, & nigro; sed ista compositio non est vera compositio, ita, quod media illa qualitas integretur ex partibus extremi albi, & partes extremi sint partes rubedinis; quia illa qualitas est ita simplex, sicuti sunt extremi, adeo quod rubedo est ita simplex, sicuti albedo, & nigredo, sed pro tanto illa qualitas media dicitur componi ex extremis, quia habet naturalem conuenientiam cum extremis, quam non habet extremum ad aliud extremum; propter ergo hanc conuenientiam naturalem cum vtroque extremo, dicitur componi ex extremis; tamen re vera non est composita, sed est qualitas simplex, vt sunt extrema. Hoc etiam huiusque fateri debent, & fatentur Piccolomineus, & Zabarella, & ideo dicunt, quod forma mixti, quæ est tale medium, est forma simplex: ita ad propositum, cū Arist. dicit formas elementorum manere in mixto, ita quod corrumpuntur excellentiæ, & refrangantur, & manent in medio, vult dicere, quod forma mixti habet naturalem conuenientiam cum formis elementorum, quam non habent formæ elementorum ad se inuicem, sicuti dicimus rubedinem continere in se albedinem, & nigredinem, quia habet conuenientiam cum vtroque; sed hoc non sufficit ad rectam intelligentiam opinionis Scoti, sed opus est declarare quomodo ex elementis fiat mixtum, quia nondum patet quomodo ex elementis fiat mixtum.

Inquit ergo Scotus, quod quando elementa concurrunt ad generationem non generant mixtum per actionem illorum mutuo se corrumpentium, sed quod agunt in virtute vniuersalis agentis, adeo, quod secundum Scotum agens vniuersale vtitur elementis & ex illorum actione, & mutua corruptione, inducit aliam formam substantialem, quæ est forma mixti, in qua forma mixti non remanent amplius formæ substantiales elementorum, neque eorum accidentia, quia iam corrupta sunt: sed dicuntur manere in mixto in virtute, siue secundum vires: quia illa forma mixti producta ex elementis ab agente vniuersali, habet quandam mediam naturam, quæ retinet vires, & qualitates similes virtutibus formarum substantialium elementorum, adeo, quod euenit sicuti si ex albedine, & nigredine ab aliquo agente per actionem illorum ad inuicem, & corruptionem induceretur rubedo, tunc rubedo fieret ex albo, & nigro, & vires albedinis, & nigredinis dicerentur manere in albedine in esse refracto, & in medio, non quia re vera gradus albedinis, vel rubedinis manerent in rubedine, quia est simplex, vt dictum est: sed dicerentur manere secundum virtutes, quia ex illis producta est rubedo, quæ continet qualitates, & virtutes similes virtutibus, & qualitatibus elementorum in esse medio, & refracto. Hæc proculdubio est mēs Scoti, modo declarans verba Aristotelis, quibus dicit, quod elementa manent in mixto virtualiter, ait, quod forma mixti est perfectior sine dubio formis elementorū, & ideo dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, sicuti imperfecta, & inferiora, in suis superioribus, & perfectis, & sicuti sensitiua, & vegetatiua manent in intellectiua: non quia intellectiua componatur ex sensitiua, & vegetatiua, tanquam ex partibus, quia intellectiua est

forma simplicissima, sed quia intellectiua est forma composita virtutes similes virtutibus vegetatiuae, & sensitiuae. Et respondendo ad secundum argumentum ait, quod in mixto sunt qualitates similes qualitatibus elementi, non eaedem; & in fine corporis quaestionis Respondet [illegible], & ponit conclusionem suae opinionis his verbis.

Dico ergo quod quattuor elementa manent in uno mixto, virtualiter habente formam substantialem continentem in virtute formas elementorum, non tamen secundum substantiam, ut partes sui, sed propter praedictam conuenientiam, & continentiam virtualem; & pro hoc videtur esse Philosophus, qui dicit, quod manent potentia & virtute. Haec sunt verba Scoti. Ex quibus apparet, in hac opinione Scoti duo esse. Primo declarat quomodo elementa maneant in mixto. Secundo declarat quomodo ex elementis fiat mixtum; Mixtum autem fit ex elementis ab agente vniuersali, quod agens ex elementis per actionem eorum, & corruptionem mutuam, producit formam mixti; Ecce secundum dictum. Elementa vero non manent in mixto, neque secundum substantiam, siue in esse remisso, siue in summo, neque realitates eorum: quia iam corrupta sunt, & forma mixti est simplex, sed manent secundum vires in esse medio: quia illa forma mixti habet virtutes similes virtutibus elementorum in esse fracto, & medio. Hoc est primum dictum quod probatum remanet per rationes contra Auerroistas & Auicennam, & per auctoritatem Aristotelis, dicentis elementa manere in mixto virtute; & per exemplum illud de medio. Secundum dictum, quod scilicet elementa ex se non producant formam mixti, sed quod agunt in virtute vniuersalis agentis, probat dupliciter. Primo, quia quaero de instanti, in quo generatur mixtum, vtrum in illo sint omnia elementa corrupta; vel adhuc maneant; si omnia sunt corrupta, & in illo instanti, in quo inducitur forma substantialis mixti, est vera actio, & productio, & generatio, cuius initium [illegible] non esse; si aliquid illorum manet, ergo non corrumpitur, & mixtum generatum [illegible], [illegible] non generantur mixtum, [illegible] sua vi. Ex hac ratione apparet, quod mixtum non potest generari ex sola actione & mutua corruptione elementorum: sed requiritur aliquod agens efficiens, diuersum ab elementis, neque tamen excludit corruptionem, & mutuam actionem elementorum, quia haec necessario requiruntur. Vnde respondendo ad primum aperte ait, quod cum mixtio sit quaedam generatio, per consequens est corruptio alterius: at non potest esse corruptio illa elementorum, neque possunt corrumpi nisi a generante [illegible]: ergo actio mutua elementorum requiritur; & sic probat, quod per solam actionem elementorum, non potest generari mixtum, sed requiritur etiam agens vniuersale. Secunda ratio est clarior. Causa aequiuoca est nobilior suo causato: sed elementa in instanti, in quo corrumpuntur, & in quo [illegible] instanti, sunt imperfectiora quam mixtum, ergo non causant, nec generant ipsum mixtum per actionem suam. Opinio Piccolominei, & Zabarellae huic prope accedit, & non differunt nisi in declaratione, sed in re est eadem: aiunt enim, formas substantiales elementorum corrumpi specifice, & fieri vnam tertiam formam simplicem, quae est forma mixti; ex eo quod dicunt idem: quia si formae quo ad esse specificum corrumpuntur, & [illegible] tertia forma scilicet mixti, ergo secundum substantiam non remanent, neque secundum realitates siue gradus quia tunc non mutarent esse specificum suum gradus, & realitates, ut supra probatum est: neque forma mixti constans ex illis gradibus, & realitatibus diuersarum formarum, esset simplex essentia, ut est: & ipsi fatentur quia dicunt in mixto esse vnicum esse formale, & vnicam formam specificam. & sic, si volunt vitare implicationem contradictionis, incidunt in opinionem Scoti, sed inciderunt in hanc contradictionem propter duas rationes oppositas, quae illos vrgebant: ex vna parte est Aristoteles qui dicit ex elementis fieri mixtum, & elementa manere in mixto, & corrumpi ex [illegible]; haec autem non videntur posse saluari nisi formae remaneant aliquo modo in mixto; idest dicerent eas manere secundum realitates: quia vero ex alia parte

Opin. Picc. et Zabar. Acceditur ad opin. Scoti.

[illegible]

plures formas substantiales specificas, quæ tamen sint subordinatæ, cum possint simul in eodem supposito, ut valide ostendimus contra Scotum, dixerunt formas elementorum secundum esse specificum, & sic putabant sententiam salvare: sed non animadverterunt eam se incidere in contradictionem, ideo melius est si dicamus cum Scoto, quod elementa fieri mixti formam ab agente universali per eorum corruptionem ad unicam, in qua remanent per proportionem, & similitudinem virtus in medio, non in summo; sic etiam salvatur unitas mixti, & elementa manere in mixto virtute, decipit etiam nos mixtio sensibilis: licet enim in nostris mixtionibus, quas sensu cernimus, videmus realiter, sive partes minimas miscibilium remanere, ita non potuit capere Zabarella quomodo ex elementis fiat mixtio, & elementa realiter non maneant, sed debebat advertere, quod hæc mixtio sensibilis, non est vera mixtio, sed compositio, quam reijcit Aristoteles, ideo non debet esse talis mixtio ex elementis.

Differ. alior. Latinorum. Ex his apparet in quo differant cæteri Latini à Scoto, quam differentiam rectè notavit Zabarella, quia cæteri ut D. Thomas, Aegidius, Marsilius, & Ludovicus Buccaferreus, dicunt quidem formas elementorum interire in mixtione penitus, sed qualitates illorum remanere in esse fracto: Scotus autem neque substantiales formas, neque virtutes eorum vult remanere, ut patet apud eum, respondendo ad secundum, ut supra diximus, & per totam suam positionem. Pro hac opinione

q. 13. pro opin. Latinorum. duas auctoritates adducunt, quia Arist. 8. phisic. de ortu, & interitu, vbi ait miscibilia nõ manere actu in mixto, ut corpus, & album, neque etiam interire, sed manere vires eorum, illæ sunt qualitates, ergo.

Secundo Arist. 2. de partibus animaliũ, c. 1. dicit, tres in animali esse compositiones, & primam esse ex iis corporibus quæ à nonnullis elementa vocantur, scilicet, aqua, terra, aere, igni, sed statim subiungit, melius fortasse esse ut dicamus corpora constare ex virtutibus elementorum, quam ex elementis ipsis; & virtutum nomine statim ait se intelligere qualitates, ergo clara est auctoritas Arist. quod elementa maneant in mixto tantum secundum qualitates.

Sed hæc opinio non est sustinenda, quia cum forma substantialis corrumpitur, etiam accidentia corrumpuntur, non ergo eædem qualitates elementi numero remanent in mixto, sed sunt eædem proportione, & similitudine; & hoc modo respondemus ad illa duo argumenta: concludunt enim, quod virtutes elementorum maneant in mixto, eadem proportione, non realiter, & secundum substantiam. Responsio. ad rationes pro Latinis.

Solutio rationum Adversariorum, & declaratio quomodo mixtio sit idem quod generatio mixti. Cap. V.

PRo solutione rationum Adversariorum, & intelligentiis auctoritatibus Arist. quæ in contrarium adducuntur, notandũ est Primò, quod generatio mixti, & mixtio, non differunt re, sed re sunt idem, quoniam mixtio nunquam est perfecta nisi cum acquisivit suum terminũ, scilicet formam mixti: sed differunt solũ ratione, quia mixtio, vel respicit formam mixti productã, vel elementa, ex quibus producitur; si primum, dicitur generatio quia est productio formæ substantialis mixti; si respicit elementa, dicitur mixtio quia illa simul miscentur & corrumpuntur, & sic sunt principia mixtionis, & generationis formæ substantialis, & ita non est inconveniens, quod mixtio diversimode considerata, dicitur mixtio, & generatio mixti; & etiam secundum has varias considerationes habeat duas definitiones, quæ verè una sint. Notandum est insuper, quod in mixtione, & generatione mixti, sunt tria per ordinem. Primum est alteratio mutua per actionem, & passionem mutuam contrariarum qualitatum; Secundum est actio elementorum qualitatum in passivas: Tertium est productio mixti, quæ in definitione mixtionis, dicitur unio; & hoc tertium est mixtio, & mixti generatio; quia reliqua duo sunt dispositiones ad mixtionem, & ad generationem mixti, & præcedunt tempore ipsam generationem mixti; Quod autem hæc unio, sive generatio Notandum.

mixti, sit re vera mistio. & quod Aristot. quando definiuit mistionem, dicens Mistio est miscibilium alteratorum vnio, per vnionem intelligat generationem formę mixti, & non vnionem elementorum tantummodo alteratorum, vt volebat Mercenarius, patet ex eo: quia tunc mistio esset iuxtapositio elementorum, quia illa integra cum suis formis adhuc permanerent, quod genus mistionis sępe Aristoteles reijcit, disputans contra Antiquos. Et confirmatur, quia inquit Arist. Mistio est miscibilium alteratorum vnio; vbi illud participium pręteriti temporis, alteratorum, vt exposuit Scotus, significat alterationem iam pręcessisse mistionem, & à mistione pręsupponi, non autem in ea formaliter consistere naturam mistionis; Sunt ergo idem definitio mistionis, & definitio generationis mixti, quarum prima est: Mistio est miscibilium alteratorum vnio; Secunda est, quam affert Arist. 4. Meteororum, & est Transmutatio patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; in vtraque ponitur substantia ipsamet mistionis, & generationis mixti; & ponuntur etiam pręuię dispositiones substantiæ subiectæ, cum dicitur in definitione mistionis, quod est vnio, & in definitione generationis mixti cum dicitur quod est transmutatio, dispositiones verò, cum dicitur in definitione mistionis, Miscibilium alteratorum, in definitione generationis, cum dicitur patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; differunt verò ratione: quia vna respicit elementa, alia formam mixti; quę omnia abundè, & egregiè declarat Zabarella, libro primo de generatione mixti, cap. quinto, & eandem opinionem sustinet Franciscus Piccolomineus, libro de Mistione, cap. 11. quę omnia sunt consona doctrinę Scoti; immò puto, quòd Zabarella hanc sententiam, mediam inter Mercenarium, & Erastum magna ex parte acceperit ex Scoto multum tum enim facit super expositione illius particulę, alteratorum, quę peculiaris est Scoti, vt videre est apud eum, respondendo ad primum; super quam expositionem, vltra alias rationes, maximè fundat se, quòd mistio sit generatio formę substantialis, non simplex vnio elementorum alteratorum. Ex quo etiam patet, quod apud nos, nulla est illa difficultas, An forma mixti, sit forma superaddita formis elementorum in mixto; & rationes Zimaræ non concludunt contra nos; quia supponunt, quòd formę elementorum remaneant secundum substantiam in mixto, licet in esse fracto; & ideo postea quærunt Auerroistæ, an forma mixti, sit forma superaddita illis formis elementorum. At nos dicimus, formas elementorum solum remanere proportione, non actu; Secundo, Notandæ sunt duæ distinctiones; Prima, quòd cum dicitur elementa manent in mixto, potest intelligi duobus modis; Primò, secundum esse reale, & substantiale, & hoc modo non manent in mixto, neque secundum substantiam, neque secundum qualitates, vt ostendimus. Alio modo potest intelligi quòd maneant secundum proportionem virtutum, & qualitatum, & hoc modo, elementa manent in mixto. Secundo Elementa secundum hanc proportionem virtutis manere in mixto, potest duobus modis intelligi; Vno modo quod maneant secundum proportionem virtutis in summo; Alio modo quòd maneant secundum proportionem virtutis in esse refracto, & remisso, manent hoc secundo modo, non primo. Ex his ad primam rationem, quæ innititur Aristot. auctoritati, primo de generatione, textu 84. Respondetur, quòd ait vtrumque remanere, quia vtrumque secundum proportionem virtutis manet, non autem secundum substantiam, si enim generaretur aliquod mixtum, quod non haberet conuenientiam vllam cum virtute ignis, diceretur interire ignis penitus in illo mixto: quia forma mixti nullam haberet proportionem cum forma ignis, at forma mixti debet habere proportionem cum omnibus formis elementorum, & sic est medium resultans ex illis. Ad illud de tex. 88. dico, quòd Arist. adducit illud exemplum de gutta aquæ, ad declarandum, quòd elementa debent manere saltem in forma mixti, secundum proportionem, non secundum esse, non autem alterum corrumpi secundum proportionem virtutis;

An forma mixti sit superaddita formis elementorum. Secundo Notandum.

Ad 1.

tutis;

entis; Vnde, sicut gutta vini non dicitur misceri amphoræ aquæ, quia corrumpitur, ita si aliqua forma elementi intereat, ita, quòd forma misti nullo modo illi similis sit, neque vllam cum illa habeat cõuenientiam, non dicetur illud elementũ manere, & esse in illo mixto similitudine, neque illud elementum esse mixtum illi formæ misti, sicuti neque gutta aquæ est mixta amphoræ vini, quia corrumpitur, & quo ad hoc valet tamen similitudo: neque enim exempla quatuor pedibus currere debent, & ideò omnes auctoritates exponendæ sunt de hac remanentia, secundum proportionem, & similitudinem virtutis, non secundum substantiam elementorum.

Dub. Sed contra: quia ait Arist. sicuti syllabæ ex litteris constant, ita mixtum ex elementis: at litteræ manent in syllabis actu, & secundum substantiam, ergo & elemẽta.

Solu. Respondetur, quòd hoc exemplum non est omninò simile, quia subinfert ibidem Aristot. Num quid autem hæc elementa insint actu, vel potentia, alibi soluendum est, & soluit postea, dicens, quòd insunt virtute; tenet ergo similitudo, quòd sicuti ex litteris fit syllaba, ita mixtum ex elementis: immò hæc auctoritas facit pro nobis: nã syllaba fit quidem ex litteris, sed facta syllaba, litteræ non sunt amplius litteræ, sed syllaba, sicuti dixit Arist. 7. Metaph. text. decimo, de syllaba (AB) quæ fit ex A. & B. sed postea non est amplius neque A. neque B. sed AB, ita mixtum fit ex elementis, sed non ea amplius sunt elementa, sed mixtum.

Ad 2. Ad secundum respondet Scotus, quòd Arist. ibi loquitur de materia prima.

Ad 3. Ad tertium respondet Scotus, quòd omnis mixtio est quædam generatio, & per consequens est necesse quòd ad ipsam præcedat corruptio aliorum, quæ sunt elementa, quòd autem corrũpuntur, prius alterantur, & sic elementa, & miscibilia prius alterãtur, deinde corrumpuntur; Vnde Arist. ait, quod Mixtio est vnio miscibilium alteratorum, deinde corruptorum, non secundum substantiam, sed secundũ virtutem, vel similitudinem virtutis; Possumus etiam dicere, quòd Mixtio est vnio miscibilium alteratorum, id est Mixtio est vnio elementorum secundum similitudinem virtutis, non in summo, sed in esse fracto, & alterato, quem esse sensum necessarium illius definitionis, ex dictis ostendimus.

Ad 4. Ad quartum egregiè respondet Ludouicus Boccadiferrus, nempe, quòd Arist. ibi loquitur ad hominem, scilicet ad Platonem dicentem, quòd mixtum constat ex compositione elementorum, sed cum hoc dicebat, quòd elementa habent proprias figuras. Arist. autem ait, quòd si elementa habeant proprias figuras, cùm maneant in mixto, secundum Platonem, in mixto dabitur vacuum: quia hæc corpora cum proprijs figuris, non possunt vere contineri in mixto, nisi intercipiatur vacuum, & sic concludit Argumentum quòd elementa non possint habere proprias figuras ex hoc medio, quod maneant in mixto secundum substantiam, sed hoc medium, quod maneant in mixto secundum substantiam, accepit à Platone, & arguit ad hominem, non ex propria sententia.

Ad 5. Ad quintum respondet Scotus, quod prædominium elementi in mixto, attenditur penes illã qualitatem mixti in qua mixtum assimilatur vni elemento magis, quam alij. Vnde secũdum diuersam mixtionem elementorum concurrentium in generatione illa, aliquando mixtum magis conuenit in forma cum vno elemento, quam cum alio & sic in qualitate simili, quæ est qualitas mixti, non elementi: & ideò habet similem modum, consequenter etiam similem actionem; non ergo hoc prædominium arguit substantiam elementi esse in mixto, sed mixtum magis assimilari illi elemento, secundum cuius motum mouetur naturaliter.

Ad 6. Ad Sextum duplex est generatio; Vna qua genitũ nullo modo assimilatur priori corrupto, vt cum ex aqua fit aer; Alia in qua genitum de nouo, aliquam conuenientiam habet cum eo, quòd est corruptum, vt cum fit ex nigro rubeum, nunc dico, quòd Arist. negat mixtionem esse generationem primo modo, sed concedit secundo modo, vt declaratum est.

Ad 7. Ad septimum habemus responsionẽ ex ipsomet Zab. eodem lib. cap. 10. exponendo sen-

dū sententiam Alexandri, inquit enim, Alexandrum rectè annotasse, cum dicit Arist. elementa iterum ex mixto posse separari, hoc non debere intelligi ita, vt illa elementa penitus eadem redeant numero, quæ priùs in mixtionem venerant, sed, quòd non redeunt eadem numero, sed solum specie; hoc modo dicimus ad rationem, quod equidem mixtum potest resolui in elementa, & elementa possunt separari à mixto, sed non eadem numero, quæ ingressa sunt, sed solum eadem specie; hoc autem concludit pro nobis, elementa non manere in mixto secundum substantiam, sed corrumpi, & manere secundum similitudinem tantum, & hoc nobis potest inseruire pro argumento principali; quia si non separantur ex mixto eadem numero, sed solum eadem specie, ergo realiter eadem numero ignis, non manet in mixto, sed corrumpitur & tunc nihil penitus elementi, quod pertinet ad vnitatem numeralem manet in mixto.

Ad 1. Mercen. Ad primum Mercenarij dico, quòd elementa corrumpuntur à se inuicem, & ab vniuersali agente, quòd inducit mixtum. Cum dicitur, quòd hoc esse non potest, quia habent pares vires ex Arist. dico, quòd dicuntur habere virtutes pares, quia vnū nō potest conuertere aliud in suam naturam; sed propter hoc non sequitur, quòd non adsit intensior virtus in vno quàm in alio; sed quia partim vnum excedit aliud, hinc fit, quòd dū agit in aliud, repatitur, & sic corrumpuntur omnia, & resoluuntur in tertiam formam, scilicet formam mixti; si etiam hoc argumentum concluderet, sequeretur elementa esse corpora incorruptibilia, cum nullum corrumpēs habeant.

Ad 2. Ad secundum dicimus, quòd nulli debeant aliquod terra, in quam resoluitur mixtum per combustionem, actu nō erat in mixto & eadem numero, vt supra diximus respondendo ad septimum pro Auicenna, sed de nouo generatur. Cum arguitur, quia ignis non producit terram, sed lenem respondetur, quod agit quantum potest ignis, vt vertat mixtum in ignem, sed quia tale mixtum nullum assimulatur terræ, & quantitatem terræ, hinc fit, quòd separati ignis naturam retinent-

tiam, & tamen non posset vertere in ignem, vertit in terram, affectam tamen calore igneo.

Ad 3. & 4. Ad tertium iam responsum est supra ad septimum. Ad quartum, concedimus mixtum cum corrumpitur corrumpi in quatuor elementa, non tamen propter hoc sequitur, quòd elementa sint in mixto actu secundum substantiam.

Ad 1. Zab. Ad primum Zabarellæ dicimus, quòd non debemus decipi à mixtione sensibilium quæ videmus est iuxtapositiua, sed realiter, quàm respicit ipse, ex cuius similitudine videtur decepi; sed cum mixtio sit generatio ipsi mixti secundum sē, non alteratio, dicere debemus elementa esse materiam mixti, quam dicamus sensus esse materiam hominis, ostendemus enim, quod elementa penitus corrumpuntur. Vel possumus dicere, quòd elementa secundum proportionem, sunt materia mixti, siquidem tantum secundum proportionem remanent in mixto, vt vidimus.

Ad 2. Ad secundum ex Bacconio patet ex dictis supra, quemadmodum mixtio, & generatio sunt idem realiter, sed differunt ratione.

Ad alia. Ad alia tria, quæ authoritatibus Arist. innituntur, iam dictum est, quomodo illæ authoritates intelligendæ sint, cum enim loquuntur de remanentia elementorū in mixto, intelligendæ sunt secundum similitudinem qualitatum non secundum realitatem, & substantiam; & sic elementa cum veniunt ad mixtionem, vnum non corrumpitur omninò in aliud, sed ex ambobus fit medium mixtum, quod vtrumque illorum in esse remisso retinet in similitudine, quia habet virtutem in se similes virtutibus elementorum in esse remisso, & cum facit vim super illud verbum, separari, quia nisi elementa essent actu in mixto, non possent separari, iam supra responsum est, respondendo ad septimum pro Auicenna, fatetur enim loco citato etiam Zabarella cum Alexandro, elementa nō manere in mixto actu eadem numero, sed eadem specie, quod sic est pro nobis, non contra nos, &c.

THEOREMA LXI.

Elementa dum naturaliter mouentur, à seipsis mouentur.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Disputatio ista plena est dubijs, quod patet ex varijs opinionibus virorum grauissimorum; Hanc autem ex professo examinat Scotus secundo Sent. d. 2. q. 10. per totam. Primo itaque ponam opinionem Scoti, Secundo rationes aliorum contra Scotum adducam, & soluam, opinionesque aliorum euertam, quantum in me fuerit; Asserit ergo apertè Scotus loco citato, quod in grauibus, & leuibus est potentia actiua ad illud Vbi, cuius sunt receptiua naturaliter, id est habent principium intrinsecum actiuum mouendi se ad proprium locum naturalem, quae est propria forma substantialis elementorum; quam esse veram opinionem Scoti, colligitur ex rationibus quas adducit, quae omnes probant allatam sententiam. Primo itaque Scotus arguit auctoritatibus Aristotelis, Secundo rationibus; auctoritas prima sumitur ab Aristot. 8. Physic. textu 32. & inde, vbi Aristoteles soluens hanc dubitationem de principio efficiente motus grauium, & leuium, Primo distinguit potentiam dupliciter, scilicet in potentiam ad actum primum, & in potentiam ad actum secundum; primam communiter expositores vocant essentialem, secundam vocant accidentalem; prima potentia est, quae respicit actum primum, & formam, vt cum quis non habet scientiam, sed potest illam habere, siue acquirere, antequam illam acquisiuerit, dicitur esse in potentia essentiali ad illam scientiam, haec est potentia essentialis; Secunda potentia respicit actum secundum, scilicet operationem rei, nam cum aliquid est adeptum actum primum, vt cum aliquis adeptus est scientiam, potest exire in actum secundum, scilicet operari, vt considerare, & cum aliquis adeptus est animam, quae est actus primus, est in potentia ad sentire, & intelligere: quia potest operari actu; Haec ergo est potentia accidentalis, quae distinctio, traditur ab Arist. in 8. Physic. textu 32. sed & in libris de Anima, scilicet 3. textu 8. & alibi saepè, & apud omnes est frequenter in vsu. Habita hac distinctione, ad propositum eam applicando, dicit, quod ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus; quod patet quia ex igne potest fieri aqua, & haec potentia in igne dicitur potentia ad actum primum, siue potentia essentialis, quia respicit actum primum aquae: postquam vero genita fuerit aqua ex igne, & sic potentia prima reducta fuerit ad actum primum, tunc insurgit potentia accidentalis, siue potentia ad actum secundum, quia ignis factus aqua habet potentiam infrigidandi, & potest infrigidare actu, nisi impediatur. His habitis, hanc distinctionem applicat proposito de motu grauium, & leuium: nam leue fit ex graui, & tunc antequam graue fiat leue, graue est in potentia ad leue; cum vero ex graui factum est actu leue, ita quod illa potentia essentialis, quae erat in graui deducta est ad actum primum, tunc in leui insurgit potentia accidentalis, scilicet ad actum secundum, scilicet ad moueri sursum, nisi impediatur; Vnde verba formalia Arist. sunt haec [Cum autem est iam leue actu, operabitur mox, nisi prohibeatur prohibetur autem, cum leue est in aliquo loco contrario, vt cum est deorsum, & actu in illo detinetur ab agente aliquo externo, ne possit sursum ascendere] Ex hoc loco colligitur Arist. velle, quod elementum cum recepit actum primum, habeat in se potentiam, & virtutem exeundi ad actum secundum, & ad operationem, & de facto exire ex se, & sicut ignis, vt factus est ignis actu, & habet calorem actu, statim & effectiuè efficit calefactionem, quae est eius operatio, ita ignis actu existens leuis, effectiuè se habet ad esse sursum, siue ad ferri sursum, quae est operatio eius, sic ergo elementa mouentur, quo ad actum secundum ex Arist. Subiicit etiam Arist. in eodem tex. haec verba [Etiam leue operabitur mox, nisi aliquid prohibeat; actus autem leuis est alicubi esse, vt sursum, prohibetur autem cum in contrario loco sit] Vbi notanda sunt illa

verba

verba (actus autem leuis est alicubi esse, & sursum) nam per istud verbum, actus, clarum est, quod non intelligit actum primum, sed actum secundum: quasi dicat, actio leuis, id est operatio leuis, est tendere ad aliquem locum, scilicet sursum: nã si velimus exponere de actu primo, est falsum quod ait Aristot. quia licet leue sit in loco contrario, non tamen prohibetur ab actu primo, quia adhuc habet actum primum, sed prohibetur ab actu secundo, quia non habet actum secundum, scilicet suam operationem; cum ergo dicit, actus leuis est alicubi esse, scilicet sursum, est, ac si dicat, operatio leuis, est esse sursum, siue tendere sursum. Si etiam exponamus actus leuis est esse alicubi, scilicet cum est in actu leue, est actu leue, ita quod leuis est ascendere, nihil impedit nostram opinionem: quia tunc est dicere, quod leue, quia actu leue est, ascendit, quod est dictum causale, quod nobis manifestat leue esse causam ascendendi sursum, quod nos fatemur, & asserimus.

Secunda auctoritas desumitur ex 4. Phys. cap. de vacuo, tex. 85. vbi ait apertè, quod ad rarum & densum, concomitantur duae contrarietates, scilicet graue, & leue, durum, & molle, loquens verò de contrarietate graui & leui in tex. 86. eiusdem libri, apertè asserit, quod rarum, & densum, secundum hanc contrarietatem grauis, & leuis, sunt actiua motus, secundum autem durum, & molle, sunt passiua. Ex hac auctoritate clarè patet, grauia, & leuia per seipsa esse principia effe-
Obie- ctiua motus. Sed hic occurrit obiectio Ad-
ctio. uersariorum, quam reflectit Scotus aduersus eos, deinde illam soluit.

Resp. Respondent Aduersarij, quod ista non est intentio Aristotel. licet hoc modo sonent verba. Ratio est: quia in 2. de generat. textu 8. Arist. enumerans qualitates actiuas, excludit qualitates, grauitatem, & leuitatem à qualitatibus verè actiuis,
Confu- & passiuis. Respondet Scotus, quod si va-
tatio. let haec obiectio, & Aristot. eodem modo intelligat in 2. de generat. loco citato, & in 8. Phys. etiam obiectio valet contra Aduersarios, & sibiipsi Arist. aduersabitur, etiam secundum Aduersarios: nam Aduersarij dicunt, quod in 8. Phys. ait, grauia, & leuia habere in se principium patiendi, non agendi: in secundo autem de generat. ait, quod graue, & leue, nec sunt actiua, nec passiua, & etiam hoc probat ibi: Haec ergo auctoritas non solum est cõtra Scotum, si intelligatur eodem modo, qui dicit grauia, & leuia habere in se principium actiuum, sed etiam contra Aduersarios, qui dicunt grauia, & leuia, habere in seipsis principium passiuum; et 8. siquidem Arist. in 2. de gener. negat à grauibus, & leuibus principium agendi, & patiendi; quoque oportet ergo dicere ad tollendam hanc contradictionẽ, quod Arist. non loquitur eodem modo in vtroque loco, sed sicuti loquitur in libris Physicor. de motu in generali, & vniuersali, in libris autem de gener. loquitur de motu ad formam, ita in 4. Phys. loquitur de actione, & passione in communi, & in vniuersali, & ita verum est, quod dicit 8. Phys. quod nedum habent principium patiendi, respectu motus localis, sed etiã agendi: in libris autem de generat. loquitur de actione ad formam, vbi agens, & patiens sunt contraria in principio, similia in fine, & loquitur de actione, quae est productio actiua, & passione, quae est productio passiua; & hoc modo negat grauia, & leuia esse actiua, vel passiua, quia neque sunt principium faciendi aliud, neque patiendi ab alio, & hoc expressè sonat ratio sua ibi: non tamen propter hoc sequitur, quod non sint principia actiua aliquo modo respectu motus localis, vt dictum est.

Tertio, arguit Scotus ratione sic. Om- 3. ra.
nis effectus, quando in actu causatur, habet causam in actu; Haec propositio est Arist. apertè 2. Phys. textu 37. & 5. Metaphy. cap. de causis, vbi dicit efficiens in actu, & causatum in actu, simul sunt, & nõ sunt; probatur etiam vltra auctoritatem Arist. haec propositio per rationem; quia quod non est, quando non est, non producit aliquid ad esse; haec ergo propositio est manifesta per se. Stante hoc fundamẽto, sic arguitur. Cum graue mouetur deorsum actu, necesse est quod adsit aliqua causa actu producens illum motum deorsum. Haec propositio manifestè deducitur ex fundamento allato, subinfertur

tunc non causatur actu ille motus, à remouente prohibens: quia remouens prohibens, postquam remouit impedimentum, nil amplius efficit: vt patet exemplo, est lapis in tecto positus super aliquo ligno, ego remoueo lignum, statim lapis cadit deorsum, ego non amplius ago in illo motu, sed solum egi in principio, quando abstuli impedimentum, quo lapis ille nō poterat ferri deorsum: motus ergo ille lapidis deorsum, post ablationem impedimenti, non fit à remouente prohibens; Hoc idem, ait Scotus dicendum esse de impellente graue deorsum; quia impellens videtur esse remouens, prohibens, vt cum quis pellit lignum vel aliquod graue deorsum, quod per se moueri deorsum nō posset, nihil aliud facit, nisi quod remouet prohibens, & impedimentum; & confirmatur; quia hoc agens remouens impedimentum est agens, per accidens, vt videtur dicere Arist. 8. Phys. tex. 32 at ponere motum per accidens, opus est dare motum per se: de hoc autem loquimur in proposito. Neque talis motus effici potest à centro trahente, quia dato per impossibile, quod nullum graue esset in centro, sed tota terra esset amota à centro, ita quod nullum corpus esset in centro, & tamen remaneret centrum sub ratione centri, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum, & tamen per Hypothesim datam, nullum corpus esset in cētro, quod posset trahere graue; manifestum est autem, quod actio illa tractionis, necessariò debet fieri ab aliquo corpore; Neque est Vbi Mathematicum, id est illud centrum purum, quod est Vbi Mathematicum, potest esse causa talis motus, quia constat, quod talis forma Mathematica, non est forma actiua; quia est de genere quanti, at quantitas non est de genere actiuorum; Neque potest esse Cælum, quia est fuga, recurrere ad agens vniuersale, & negare causas particulares, & effectus particulares. Præterea, influentia Cæli, quantum est de se, est vniformis in toto, & in medio, quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum: nisi poneremus agens particulare determinans. Neque potest esse generans, quia accidere potest quod generans actu non sit, cum graue mouetur deorsum; neque potest dici, quod graue accepta motum, sit causa talis sui motus in actu, quia nihil mouet se vnum ad illud, quod habet: nam ignis non calefacit se. Præterea, motus est quid extrinsecum graui, & rei motæ, est enim accidens quoddam, oportet ergo dicere, quod causa effectiua motus, sit aliquid intrinsecum ipsi graui, vel ipsummet graue per aliquid intrinsecum. Hæc ratio potest confirmari ex his, quæ dicit Aristot. 2. Post. circa textū 34. & inde, de causa, & effectu, inquit enim effectus præteritū, esse causam præteritam, præsentem præsentem, & futuri futurum, actu existentis actu existentem, potestate existentis, potestate existentem; Vnde cum effectus existit, opus est quod causa eodem modo existat.

Huic rationi respondet Gandauen. cū *Resp. aliorum.* cedens maiorem illam, & cum concludimus, quod hæc causa est aliquid intrinsecum, dicit quod generans manet virtute in graui, & per hoc generans mouet ipsum graue.

Sed hæc responsio reijcitur à Scoto, *Reiectio.* quia generans manet virtute in genito, vt causa in suo effectu: at quod manet sic in aliquo, ipsum per se nihil est, pater enim qui genuit filium, si non habet aliud esse, nisi esse quod habet in filio, per se erit non ens, vt patet; Vnde omne quod est in filio, est entitas filij, non entitas patris, solum est illa relatio, quod habuit esse a patre: at virtus quæ efficit motum grauis deorsum, debet esse ens actu per se: quia reducitur ad causam efficientem, causa autem efficiens si non est actu, non potest efficere actu, sequitur ergo, quod hoc intrinsecum existens in graui, quod est principium motus, non sit generans in virtute existens in graui genito, sed quod sit aliquid actu, existens in graui genito.

Quartò, illud, quod mouet aliud tantum, quia mouetur prius vniuersaliter ab alio, ab eodem habet quod moueat, & moueatur; Hæc propositio de se patet: sed graue, cui alligatum est aliquid leue, cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet leue trahendo illud ad centrum secum, vt patet experientia, nunc subsumo: at graue illud cum mouet illud leue, 4. ra.

prius vniuersaliter mouetur; quod patet: quia ex suo motu trahit secum leue, ab eodem autem habet, quod moueat illud leue, & quod ipsum moueatur, ex propositione dicta; at mouet illud leue deorsum ex sua grauitate, vt videmus omnes sentire, ergo & graue ipsum mouetur à sua grauitate; Hæc ratio confirmatur; quia quando aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ, potest eam causare in quocunque proportionato, & debitè approximato, sed graue habet potentiam actiuam respectu Vbi deorsum, vt patet respectu leuis, quod secum trahit deorsum, ergo quando graue est extra locum deorsum, cum sit receptiuum illius Vbi, poterit causare istam formam Vbi, deorsum in seipso, quia est patiens proportionatum, & approximatum sibi.

5. ra. Quintò, Quies ita requirit causam in actu continentem, sicut motus in actu, & hæc causa debet esse coniuncta ipsi graui quiescenti: at nulla alia causa coniuncta ipsi graui, causans quietem, assignari potest nisi ipsa grauitas, cæteræ enim causæ cum distinguantur à graui, possunt seiungi, & separari à graui, ergo grauitas ipsa est quæ mouet graue deorsum effectiuè ad illam quietem, & confirmatur: quia ab eadem causa efficitur quies, & motus ad quietem, quies enim est finis motus à causa mouente graue deorsum, & ideò causa mouens graue ad centrum, facit quoque graue manere in centro, at grauitas facit quiescere graue in centro, ergo grauitas est, quæ mouet graue deorsum.

6. ra. Sextò, graue impeditum à motu deorsum, si grauitas eius vincit virtutem illius impedientis, vel resistentis, remouet illud prohibens semetipsum graue à motu deorsum; Hæc propositio est manifesta per exemplum; Accipiatur aliquid graue in aere alligatum filo, & suspensum, postea verò suo pondere filum frangatur, & feratur deorsum, certum est filum fuisse impedimentum, idq; à nullo alio sublatum esse quàm à grauitate illius grauis deorsum tendentis, remotio autem illa impedimenti, siue fractio illa fili, certum est quòd est motus violentus, & sic habet causam externam, quam nullam dictam esse fingere possumus, nisi grauitatem; nam graue illud non alia de causa frangit, & aufert illud impedimentum, nisi vt se faciat in centro, ergo ab eodem principio habet se facere in centro, à quo habet illud impediens remouere, per grauitatem remouet impediens, ergo per grauitatem tendit deorsum.

Septimò, ab eodem generante posset generari aliquid grauius, & aliud minus graue, & possent ista duo esse in eadem distantia à Centro, & in eadem influentia Cæli, & tamen grauius velocius mouebitur quàm graue, ergo difformitas motuum in istis, est ab aliquo principio interno. 7. ra. Octauò, motus naturalis intenditur in fine secundum Philosophum in primo de Cœlo textu 88. & 89. at huius est difficile assignare causam, si causa effectiua istius motus esset præcisè aliquid extrinsecum. 8. ra. Ex his omnibus colligitur, quod elementum mouetur à seipso, scilicet à propria forma; quomodo autem hoc se habeat, & ad mentem Philosophi declarat per veram positionem, & veram distinctionem; quod agens est duplex, scilicet, vniuocum & æquiuocum; Agens Vniuocum est, quod inducit formam in passo eiusdem rationis cum forma per quam agit; Agens æquiuocum est illud, quod agit non per formam eiusdem rationis cum forma quam producit; Siue agens æquiuocum est illud, quod non inducit formam in passum eiusdem rationis cum forma quam actu habet, exemplum primi, vt homo generans hominem; exemplum secundi, vt Sol producens ranam; quemadmodum igitur agens vniuocum potest per suam formam agere in passum, & receptiuum sibi proportionatum, & proximum, ita agens æquiuocum per suam formam potest agere in passum sibi proportionatum & approximatum: & si ipsummet sit receptiuum illius actionis, & effectus, potest producere illum effectum in seipso si sit carens illo, immo tunc causabit hunc effectum in seipso, ex quo est sibi approximatissimum in propositio; lapis existens sursum, est in potentia ad Vbi deorsum, & caret illo; grauitas autem est principium effectiuum æquiuocum illius Vbi, in eo, à quo est approxi-

Modus positionis. Agens vniuocum & æquiuocum.

natum

potentiam recipi, ergo in seipso potest producere & efficere illud Vbi, immo prius producit hoc Vbi in seipso, deinde in alijs, mediante seipso; Causare ergo Vbi deorsum, est operatio grauis, sicuti calefacere, est operatio calidi. sed quod causet hoc Vbi in seipso, est ei accidentale, accidit enim sibi in quantum est causatiuum talis Vbi, quod ipsum sit receptiuum talis Vbi, vt dictum est. Addit Scotus, quod motus factus à forma grauis, non est naturalis in se, in quantum habet principium actiuum in se, sed solum ex hoc, quod habet principium passiuum intrinsecum naturaliter inclinans ad motum hunc, natura enim est principium passiuum, ex 2. Physi. tex. 3. non actiuum, intelligendo tam de materia, quam de forma, vt alias diximus in proprio Theoremate

Theo. 33. de hac re. & hoc probat in hoc eodem loco Scotus; Sed quia de localitate loco citato diximus, hic non est immorandum, forma ergo elementi non est natura, vt est principium actiuum talis motus, sed quatenus largitur grauè inclinationem, & proportionem passiuâ ad hunc motum, hæc est germana mens Scoti, fideliter relata, vt quilibet videre poterit conferendo cum littera Scoti.

Adducuntur rationes Aduersariorum, ac eorum opinio explicatur, per quam reijcitur opinio Scoti. Cap. II.

* Aliquorum opinio. Dimissis opinionibus antiquorum, de quibus solum de Peripateticis, multi sunt, qui ex opposito asserunt elementa nullum habere internum motorem per se in suis motibus naturalibus, sed solum motorem externum, & hunc, quod illud est vel generans, vel remouens prohibens; & ideo ponunt duplicem esse motorem, quia mouere est ducere rem de potentia ad actum, duplex autem est potentia in elemento, prima quidem est qua graue est in potentia ad ascendendum, quæ dicitur essentialis, quia ad hoc vt ascendat, necesse est quod essentiâ mutetur, & fiat leue, talis enim ascensus repugnat graui, nisi mutet essentiam, vt cum ex aqua fit ignis, dicitur talis hæc essentiali potentia, quòd erat prius graue, ascendit, nec impeditur: quia est actu leue; Hic ascensus, & motus, fit à generante, quia dans formam, dat consequentia formam, & ideò quia generans dedit graui leuitatem, dedit quoque ascensum sursum. Alia est potestas ascendendi in elemento, quia elementum iam factum leue ascenderet sursum, sed quia impeditur, non potest ferri sursum, & hæc est potestas accidentalis, quia accidit leui extra suum locum existenti, quòd non ascendat cum habeat naturalem inclinationem ad ascendendum; ab hac potestate accidentali ducitur ad actum, & mouetur sursum à remouente prohibens, vt si vas aere plenum detineatur in fundo aquæ ab aliquo sibi superposito, & aliquis remoueat saxum superpositum, ascendit aer, tunc aer ille dicitur moueri sursum ab eo, à quo abductum est impedimentum; Hanc sententiam probant auctoritate clara Arist. in

8. t. 32. pluribus locis, hæc enim quæ dicta sunt modò dicuntur ab ipsomet Aristot. in 8. Phys. tex. 32. & 4. de Cælo tex. 24. & 25. ergo elementa nullum habent internum motorem, sed solum externum, & illum duplicem modo prædicto.

8. t. 29. Secundò Arist. 8. Physi. tex. 29. & 30. expressè distinguit grauia, & leuia ab animalibus, per hoc, quod animalia mouentur à seipsis, & à motore interno, nempè ab anima, grauia verò, & leuia non mouentur à se, sed semper ab externo mouente.

8. t. 28. Tertiò addit Aristot. aliam rationem, quæ est id, quod mouet se, etiam sistit se, & mouet se contrarijs motibus; At elementum neque se sistere potest, neque se mouere contrarijs motibus, ergo non mouetur à seipso.

4. t. 32. Quartò Arist. in 4. de Cœlo tex. 32. & 8. Physic. soluit quandam tacitam obiectionem ex qua solutione videtur apertè confirmari prædictam sententiam; Dicere aliquis poterat, si elementa ab externo motore mouentur, cur ergo illum motum naturalem appellamus, vt cum ignis mouetur sursum videtur potius violentus, respondet Aristot. grauia, & leuia habere in seipsis principium passiuum motus, non actiuum; & ab illo principio passiuo, motus ille dici-

ille dicitur naturalis, quia est conformis inclinationi, & propensioni passiuae, quā habent; ideo licet non moueantur a se, sed ab alio, non tamen dicendum est, quòd non sit naturalis.

5. rō. Quintò, Nullum continuum potest seipsum mouere ex 8. Physic. tex. 28. sed elementa sunt de genere continuorum, ergo.

6. rō. Sextò, Arist. ipse adducit rationem pro hac opinione efficacem; non potest idem secundum idem agere, & pati, quia idem secundum idem, esset simul potestate & actu, ergo non potest idem mouere seipsum nisi habeat duas partes distinctas, vnam mouentem, alteram motam, vt in animali videmus, quod distinguitur in animam mouentem, & corpus motum; at in elemento nō possumus reperire partem per se mouentem distinctam à re mota; quia distinguitur solum in materiam primam, & in formam elementarem, at concesso, quòd forma sit per se mouens, tamen materia non potest per se mouere, neque moueri, quia non est actu, omne autem quod mouetur, debet esse actu, ex 5. Phys. tex. 7. ergo. Hae omnes sunt rationes ipsiusmet Aristotel. ergo videtur, quòd haec sit sententia clara, & aperta Aristotelis.

Opin. D.T. Hanc sententiam sequitur D. Thom. p. p. q. 18. art. 1. respondendo ad secundum, nullam aliam rationem assignat, forsan supponens hanc esse veram, propter rationes adductas ex Arist. nunc supra. Iandunus tamen 8. Physic. q. 9. pro Diuo Thoma arguit primo sic; Si duo ita se

1. rō. habeant, vt remoto impedimento vnum necessariò sequatur aliud, dans primum dicitur quoque dans secundum; sed generans dat formam elementorum ad quam proximè sequitur latio, nisi sit impedimentum, ergo generans, quod dat formam elementorum, dat quoque lationem eorum. Confirmatur quoniam ex Arist. 4.

2. rō. de Caelo, tendere ad suum locum, est ten-

3. rō. dere ad formam; at motus ad formam rei prodit à generante, ergo à generante prodit motus ad suum locum in elementis.

Tertiò, exemplo proiectorum confirmatur; nam proiecta solum recipiunt principium motus à proiiciente, & tamen postea proijciente, dicitur illa proiecta moueri à proiiciente; ergo similiter elementa cum primo recipiant à generante formam, per quam mouentur, licet generans pereat, non tangat elementa, tamen dicuntur moueri à generante. Hanc eandem sententiam videtur sequi Simplicius 8. Phys. tex. 33. & alibi; Item Themistius in 8. Phys. tex. 32. omnes isti dicunt, elementa moueri à generante, licet diuersificentur postea in assignando, quodnam sit illud generans; Alij enim dicunt esse Caelum; Alij generans proximum; diuersificantur quoque multi in assignando quomodo forma elementi concurrat, Alij enim dicunt, quod generans est Princeps mouens, forma verò substantialis elementi, & grauitas, sunt instrumenta inseruientia generanti ad motum. Alij verò dicunt formam esse causam motiuam per accidens, non per se, sed per se esse generans & hanc esse opinionem Auerrois, aliqui dicunt, quam explicant per exemplum; Sicuti enim nautae mouendo nauem, seipsos mouent, sic etiam corpus simplex pellendo medium, producit seipsum vsque ad locum suum naturalem; Alij adducunt exemplum nautae, qui se mouet mouendo nauim, quod est mouere se per accidens, exemplum quòd mouet nauim in qua est, mouet quoque seipsum, ita corpus simplex mouet medium, medium autem motum mouet corpus simplex, & sic graue mouendo medium, mouet seipsum, sed per accidens. Sim. Themist. Auerrois.

Hanc sententiam refert Zimara esse Auerrois in quadam sua quaestione manuscripta, vt inquit Franciscus Piccolomineus. & alij Moderni eandem esse sententiae Auerrois fatentur in 4. de Caelo, com. 22. imò eam esse Arist. tantum probare, quia Arist. 3. de Caelo tex. 28. ait naturam ad efficiendum motum localem corporum simplicium, siue naturalem, siue violentum, vti medio aere tanquam instrumento, atque eo sublato, neutrum effici, vel consistere posse, & 4. Phys. tex. 72. ait, in vacuo nullum motum corporum simplicium fieri posse; quia non adest medium; videtur ergo Arist. velle, quod elementa moueant medium, & ad Zim.

motum aeris se moueant, adeo quod se mouent per accidens; Iacobus Zabarella
Zab. conciliare nititur omnia dicta Auerrois, & vult ipsum asseruisse idem quod Scotus, & ait male Scotum reprehendere Auerroem de inconstantia, quia Auerroes semper sibi constitit, sed de Auerroe nobis non est curandum, si consentit nobiscum, quia de hoc non est lis, sed an consentiat nobiscum, est dubium, cum eius dicta varia sint, etiam teste ipso Zabarella, & praecipue sui sectatores, ei aliam opinionem tribuant, & propter hoc iuste dicit Scotus quod auctoritatibus Auerrois non est multum attendendum; Opinio autem adducta a Zimara, non est vera, vt nunc infra patebit cuiuscumque illa sit.

Praedictae opiniones reijciuntur, & rationes pro eis soluuntur.
Cap. III.

1 ra. VErum opinionem D. Thomae non esse approbandam, satis aperte patet ex rationibus supra adductis à Scoto pro sua opinione, quibus clarè ostensum est, quod nec generans, neque remouens impedimentum, sunt principium per se proximum effectiuum motus naturalis elementorum, praesertim, quia effectus in actu, & maxime ille cuius esse consistit in fieri, requirit causam per se in actu, motus autem est effectus in actu, & eius esse consistit in fieri, ergo requirit causam in actu quando est, at generans, & remouens impedimentum, possunt non esse quando motus est, ergo neque generans, neque remouens impedimentum, sunt principium effectiuum per se motus
2. naturalis elementorum; Praeterea, Franciscus Piccolomineus adducit aliam rationem efficacissimam, quae desumpta est ex Scoto, in materia de virtute seminali, vt ibi patebit; Quando dicunt elementa moueri naturaliter a generante, clarum est quod per generans, intelligunt generans proximum, non Caelum; quia Caelum est agens commune, & remotum, At generans proximum, & res genita, sunt agentia particularia, quae ad inuicem essentialiter sunt ordinata, ut causae ordinatae accidentaliter, sunt huius conditionis, quod posterior non agit in virtute prioris, vt Socrates genitus à Platone, non operatur, neque mouet in virtute Platonis, sed per propriam virtutem, & per seipsum, ergo elementum genitum, vt leue, et graue, non operatur, neque mouetur in virtute grauis, sed ipsa forma leuis per seipsa est causa effectiua sui motus.

Ex ijsdem rationibus patet opinionem Auerrois, & aliorum, quocumque modo explicatae sint, dummodo asserant principium per se, proximum effectiuum motus naturalis, esse generans, vel aliquid aliud, vt remouens impedimentum. Simili vero nequaquam; sed esse principium mouens per accidens, esse falsum. & praesertim contra opinionem explicatam à Zimara, arguunt Zabarella, Piccolomineus Cont. Zim. & Gregorius de Ariminio, quia mouens graue mouet aerem per se vt illi dicunt, ergo prius mouetur graue, antequam moueat medium, neque enim prius potest mouere leue medium, nisi prius moueat se, sicut nec remus potest mouere nauem, nisi prius moueatur, & nauta non potest mouere nauim, nisi prius moueat se [illegible], ergo in illo primo motu, non mouetur ab aere moto, sicuti nec primus motus nauis est à naui; Tunc quaero de illo motu, à quo proueniat per se, vel à seipso, vel à generante; at quod à generante, siue à quocumque alio extrinseco, est iam impugnatum, ergo à seipso mouetur per se, non ergo per accidens; Praeterea, haec opinio tunc est penitus eadem cum opinione D. Thomae quo ad principium mouens per se, quia nullam assignant mouens per se nisi generans, vel remouens prohibens, quae tamen in sunt mouentia per se, sed per accidens; Nos autem in proposito loquimur de principio effectiuo motus naturalis per se, non per accidens.

Ad rationes in oppositum facile est respondere. Ad [illegible] Aristotelis [illegible] Ad 1.
dictis à Scoto facile [illegible] respondetur [illegible]
inspiciendum est [illegible]
dictis in 8. Phys. [illegible]
[illegible]

hoc non ostendit de quocunque motu cuiuscunque rei, non enim est necesse, quod omnis motus rei sit ab alio, sed sufficit quod quo ad actum primum sit ab alio: cum igitur ergo Aristoteles quod elementa mouentur à generante, quia à generante habent actum primum, à quo pendet actus secundus, & hoc quidem est verissimum: quia nō potest negari quin grauia à propriis formis moueantur, tanquam ab agente proximo per se efficiente talem motum, vt patet ex rationibus allatis, tamen quoniam elementa hanc formam non habent à se, sed ab alio, scilicet à generante, dicit Aristot. quod mouentur à generante, possumus itaque ita distinguere grauia, & leuia moueri à generante, cō- tingit duobus modis, Vno modo, quod moueantur à generāte tanquam à principio proximo, & per se, & hoc est falsū; quia sic mouentur à propriis formis; Alio modo elementa dicuntur moueri à generante tanquam à principio dante elementis actum primum, quo habito, postea se mouent: & sic Aristot. loquitur, & asserit grauia moueri à generante; & hanc causam praecipue assignat in octauo, quia est ad sensum manifesta sibi, non tamen negat quin moueantur à seipsis, vt dictum est. Ad id verò quod ait moueri à remouente prohibens, patet, quod hunc dicit esse principium mouens per accidens, de quo non loquimur modo; Propterea, illa efficientia videtur pertinere quoque ad actum primum; nam cum graue impeditur à motu deorsum, videtur quodammodo non habere actum primum, cum ad actum primum sequatur semper actus secundus, remouens ergo impedimentum, dicitur quodammodo dare actum primum elemento, cum remouet illud impedimentum, quo ablato, est solutum, & suae naturae restitutum, vt possit operari secundum illam, patet per hoc ad intentionem Arist. & ad primam rationem. Ad

Ad 2. & 3. secundam Respondet Scotus, quod ratio illa Philosophi concludit, quod grauia, & leuia non mouent se, sicuti faciunt agentia operantia per cognitionem, & per hoc habet intentum suum, quod grauia, & leuia, non sunt primum mouens, quod ibi simpliciter à primo motore operatur, & mouet per cognitionem, & [illegible] grauia, & leuia non mouent se, quia non possunt sibi ipsis, neque mouere se quocunque voluerint, vt animalia, quia non sunt agentia operantia per cognitionem, & propter hoc dicuntur moueri ab alio, quia illum motum, quem efficiunt, non habent, et sicuti animalia habent suum motum, sed illum habent à generante, quod dedit illis talem, & talem formam efficientem talem, & talem motum: vnde non possunt aliter mouere se, sed animalia maximè: non tamē propter hoc sequitur, quin moueant se naturaliter; Per hoc patet etiam ad tertium. Ad quartam Respondet similiter Scotus, quod per illud dicunt Aristot. motum illum elementorum non dici naturalem à principio actiuo; quia vt aliis dictum est, natura non est principium actiuum, sed passiuum, non tamen propter hoc negat, quin actiuè se moueant; neque Arist. hoc dicit, quod non habeant in se principium actiuum, sed quod ab actiuo principio motus ille non dicitur naturalis. Ad 4. Ad quintam Respondet Scotus, quod non concludit de continuo, quatenus quantum, sed de continuo, quod est eiusdem dispositionis in omni parte, & concludit, quod non potest mouere se per partem, non autem concludit, quod non possit mouere se primò secundum totum; probat enim Arist. quod graue non mouet se effectiuè, quia nō habet partem vnam in actu, quae possit facere aliam in actu, secundum eandem qualitatē, & hoc modo concedimus, quod vna pars grauis existens in actu, non causet motū in alia parte: sed dicimus nos, quod totum graue est in actu secundum actum primum, & ita mouet se totum, secundum actum secundum, non pars, partem. Ad 5.

Ad sextum, quod est difficilius, Respōdet Scotus, quod illa propositio quod nihil potest mouere seipsum, est tantummodo vera in agentibus vniuocis, non aequiuocis, vt diximus supra, cap. 1. in calce. Ad probationem: quia idem esset simul in actu, & in potentia, similiter non valet, nisi quando agens ageret vniuocè, tunc enim sequeretur, quod idem haberet actu formam eiusdem rationis, ad Ad 6.

quam moueretur actu, quod implicat cōtradictionem; sed hoc non valet, loquendo de agente æquiuoco, quia hoc agens habet virtualiter tantum illam formam, ad quam mouetur, sed non habet eam formaliter, immo est in potentia ad eam formaliter, esse autem in actu virtualiter, respectu alicuius formæ, & carere illa formaliter, & consequenter esse in potentia ad illam formaliter non est contradictio.

Ad rationes Iouelli respondetur vnica responsione; Generans, & remouens prohibens, efficere motum in grauibus, & leuibus contingit duobus modis, vel proximè, vel remotè, concludunt, quod generans, & remouens prohibens efficiunt motum remotè, quia in hoc sensu est vera illa propositio: Dans formam dat consequentia formam, vnde pater generans filium, cum dat ei actum primum, dat quoque actum secundum, scilicet generare alios filios, sed tamen pater non dicitur generare illos filios, nisi remotè, quatenus dedit formam, & actum primum, quo exire possit in actum secundum. At in propositio loquimur de mouente proximo, non de remoto.

Adducuntur quædam obiectiones contra sententiam Scoti, & diluuntur. Cap. IV.

Pico. HÆc opinio Scoti, videtur dubia in aliquibus, & propterea Franciscus Piccolom. in lib. 1. de Elementis cap. 21. aduersus eam arguit, conuenit quidem Piccolomineus cum Scoto in conclusione, scilicet, quod grauia, & leuia à seipsis mouentur, idest à proprijs formis, sed differt in modo à Scoto, quia Scotus videtur dicere, vt eliciunt ex dictis supra, quod nō requiritur distinctio realis inter mouens, & motum: sed sufficit distinctio rationis, siquidem idem mouet seipsum: vtitur etiam illa distinctione, quod agens vniuocum non potest in seipsum agere, sed bene agens æquiuocum: Arguit ergo Piccolomineus contra hæc duo dicta, quæ redeunt in idem, & probat, quod necessaria sit distinctio realis inter mouens, & 1. ra. motum, & primo sic. Hæc positio aduersatur Aristoteli 8. Phys. post 40. text. Vbi latissimè probat aliquid solum ex se moueri, quia constat ex parte mouente, & ex parte mobili, adeo quod constituunt differentiam realem, & ex natura rei inter mouentem, & motum. Secunda ratio, si 2. ra. sufficeret distinctio rationis inter mouēs, & motum, & mobile, vt inquit Scotus, tunc Arist. in 8. Phys. suis rationibus non assequeretur intentum: nam sibi propositum in mouentibus, & mobilibus, deueniendum esse ad primum, quod ita ex se mouet, vt constet ex motore immobili, & parte mobili, at si sufficit distinctio rationis sola, dicere possemus, Cœlum æternum, 3. ra. & ingenitum, moueri ex se, sine alio motore immobili per se, & per accidens, quia mouens motu locali est motor æquiuocum, quod etiam fatetur Scotus. Insuper Zab. ait ex Aristot. 8. Physic. textu 32. haberi, quod motus elementorum dicitur naturalis a principio passiuo, non actiuo. Contra hoc quia Arist. in 8. Physic. tex. 32. de hac re nec verbum quidem facit. Præterea, si motus ille est a forma, & forma est natura, & est principium actiuum, motus ille debet dici naturalis ratione principij actiui, non passiui, quod est materia. Præterea, conspicua est sententia Arist. 8. Physic. textu 32. asserentis totum animal, quia ab anima interno principio mouetur, moueri secundum naturam, quamuis corpus contra proprium naturam moueatur.

Iacobus Zabarella quoque libro de 1. ra. motu grauium, & leuium c. 12. commendat Scotum in conclusione, quod elementa moueāt se a proprijs formis, & quod nulla requiratur distinctio realis inter mouens, & motum: sed primo reprehendit 2. ra. ipsum Scotum, quia dicat Auerroem hac in re fuisse inconstantem, cum sibi maximè constiterit semper. Sed hac in re ipsemet Zabarella, ait Auerroem variè locutum fuisse, licet modo ipse diligenter cōsiderans Auerroem, faciat eum esse determinatæ sententiæ, sed omnes aliorum Auerroistarum opiniones testantur sententiam Scoti esse veram. Reprehendit secundo Scotum ipse quoque, quo ad illam distinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco, qua Scotus suam sententiam confirmat, & Aduersariorum rationem

soluit; nam falsum est hic, quod omne agens aequiuocum, possit agere in seipsum absque distinctione: verum quidem dantur in alia agentia aequiuoca, quae agunt ob. per transmutationem extra se, vt est Caelum, respectu elementorum inferiorum, in talibus autem nihil potest transmutare seipsum, & quod nihil potestatem habet exhibendi sibi actum, nisi habeat partem per se mouentem, & partem per se motam; quod probat etiam aliis exemplis: nam vinum est virtute calidum, & actu frigidum, sed in potentia ad fieri calidum actu, & formaliter, attamen non potest calefacere seipsum; motus etiam secundum Aristot. generat calorem, quo liquescit plumbeus mucro sagittae hoc modo quod mucro sagittae per motum agit primo in aerem & ipsum atterendo accendit, quo accenso postea calefit ipse mucro; ecce quod mucro, & sagitta habet virtutem calefaciendi se, & est in potentia formali & tamen non potest seipsum immediate mutare; non ergo est idonea ratio Scoti, neque haec distinctio ipsiusmet Scoti, ad probandum hanc conclusionem valet.

3 ob. Praeterea, haec ratio est agens aequiuocum, & habet potentiam recipiendi formam, ergo potest mutare seipsum; est falsa, & implicat contradictionem: quia si hoc esset verum, sequeretur, quod tale agens, non esset in potentia formali ad habendam illam formam, sed esset sub actu semper, quia si habet virtutem operandi & est dispositum & est sibi praesens, cum sit agens naturale, semper erit in actu; Quinto, viget contra Scotum ratio Aduersariorum, quod admissa hac sententia Scoti, tunc processus Aristotel. in 7. Physic. ad inueniendum primum motorem immobilem: nam Aduersarius diceret, deueniri ad primum motum, quod seipsum mouet absque distinctione motoris & moti, & sic non dabitur primum mouens immobile.

4 ob. Verum quia ista obiectio vltima militat etiam contra eos, qui sustinent, quod elementa moueantur a seipsis, ipsi Aduersarii aliter respondent, & declarant hunc modum quo elementa se moueant alio modo quam fecit Scotus.

Pic. Franciscus Piccolomineus itaque respondet, elementa moueri per eam mobilis distinctionem originis, rationis, & passionis, nam corpus graue, totum mouet, & totum mouetur, ita tamen, vt origines, & primae rationes agendi, & patiendi, sint distinctae: nam quamuis sola forma non moueat, est tamen prima, & integra ratio agendi, similiter quamuis sola materia non moueatur, est tamen integra ratio patiendi, & ita non sequitur absurdum, quod idem, relatione ad idem, sit actu & potentia; Cum itaque elementum sit compositum ex materia, & forma, potest habere hanc distinctionem, quod si esset simplex, vt est Angelus, non posset ei competere talis distinctio, nec posset mouere seipsum secundum Aristot. sicut ipse Aristot. de aliis Intelligentiis dicit. Iacobus Zabarella accipit distinctionem de agente operante per motum, & mutationem, & operante per emanationem; verum est, inquit, quod in agente operante per motum, & mutationem, necesse est mouens & motum distingui at in operante per emanationem, non est necesse, & per hoc soluitur obiectio facta ab aliis contra Scotum, quam ipse Scotus soluere potest, nempe, quod stante sententia hac destruerentur processus Aristot. in 8. Physic. ad inueniendum dari primum motorem immobilem, quia Aduersarius dicere posset, primum seipsum mouens, esse mouens per emanationem, proinde non requiri distinctionem realem mouentis & moti, cum a semetipso moueatur, & proinde possemus dicere Caelum seipsum mouere. Respondet enim, quod nullus motor per emanationem potest dici primus; quo fit vt cum peruenerimus ad hunc, necessario prodeat a motore alio priore, talis enim motor per emanationem, non potest esse nisi forma naturalis; & ideo haec obiectio contra eum non valet. Praeterea, ipsemet Scotus aduersus se duas rationes admodum difficiles adducit, quas non oportet latere, quia huic materiae maximum lumen praebet earum solutio. Zab. [illegible]

Prima est, aliqua diuidentia entis sunt incompossibilia in aliquo vno, vt Substantia, & Quantitas, nam diuiditur ens in Substantiam, & Quantitatem, vt videtur, quod id quod est Substantia, non est Quantitas. 1. ob. [illegible]

titas.

tiam, & quod est Quantitas non est Substantia, sed accns, & potentia diuidunt omne ens, (Substantia enim, & Quantitas non diuidunt omne ens) ergo potentia, & actus sunt incompossibilia in quocunque eodem: non ergo est possibile, quod idem sit in actu, & in potentia.

2.28. Secundò. Omne quod mouet se, diuiditur in duo, quorum alterum est primo mouens, alterum primo motum, ex 8. Physicor. tex. 30 & 40. & probatur ex 1. Concl. 7. Physicorũ, quod nihil mouet se primo: quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret, quod implicat contradictionem.

Solutio. Antequam dissoluam obiectiones istorum, ostendendum est, quod multa istorum, quæ declarant hanc Conclusionem, & rationi respondent, non est admittenda; responsio quidem Piccolominei est falsa: quia falsum est, quod rationes agendi & patiendi in graui sint distinctæ realiter: quia eadem forma, quæ est principium agendi motum deorsum, est principium, & ratio patiendi, ut [illegible] concedit, & secundum probatur: quia materia de se, nullam habet determinatam propensionem ad hunc, vel ad illum motum, ut ad sursum, vel deorsum, unde in leui est apta moueri sursum, & in graui deorsum; tota ergo determinatio illius inclinationis passiuæ est à forma, quæ dat esse graui: ergo eadem ratio, & origo, quæ est principium agendi, est etiam principium patiendi: hoc autem abundè probatur in Theoremate [illegible], quod natura est principium passiuum motus tantum, & hoc idem est quod materia sit integra ratio patiendi, & forma integra ratio agendi; Concedo quidem formam esse integram rationem agendi, sed cum hoc etiam est ratio patiendi: materia enim solum habet potentiam indeterminatam patiendi, à forma vero [illegible] determinatur; Præterea materia, & forma, ut sunt in composito, non sunt realiter distinctæ, sed unum numero reale, & magis unum, quod esse possit: ergo nõ est distinctio realis inter illas, & [illegible] hæc sequitur, quia videmus, & concedunt, quod nõ sola materia mouetur, & non sola forma agit, sed totum mouetur, & mouet, [illegible]: ergo hæc distinctio realis

5.19. ratio- nes a- gendi & [illegible]

mouentis, & moti; Certè nõ video quomodo possit saluare hanc distinctionem realem, nisi fortè dicat, quod grauia, & leuia mouent se, ut faciunt animalia, quod quia est nimis vanũ, non credo ipsum asserere.

Ad 1. Ad rationes ergo eius, dico, quod sufficit aliquando sola distinctio rationis in aliquibus agentibus æquiuocis, ut in proposito. Ad Aristot. in 8. Physicorum, textu [illegible], quod ibi Arist. loquitur de agente vniuoco, quod patet ex exemplis adductis: ait enim, quod tunc sequeretur, quod idem doceret, & doceretur, alteraret, & alteraretur, quæ sunt incompossibilia. Contra hanc responsionem arguit Piccolomineus, & probat, quod Aristot. ibi loquatur etiam de motore æquiuoco: quia mouens secundum locum, est æquiuocus motor, & tamen ait Arist. ibi, quod idem non potest moueri, & mouere motu locali, ait enim: Si idem moueret se, idem ferret, & ferretur, quod est inconueniens, ergo. Rursus, omnes rationes Arist. in 8. Physic. tenerent, quibus ostendit deueniendum esse ad unum motorem immobilem, [illegible]: quia possemus dicere cum Scoto, quod satis est distinctio rationis inter mouens, & mobile, & quod ideo possumus sistere ad mouens, quod etiam mouetur à se; Præterea, est contra Arist. sententiam 1. de generat. textu 73. ubi disputans cõtra Democritum, asserentem Atomos descendere, inquit Arist. vel diuiditur in mouens, & mobile, & ita mouerentur Atomi, vel secundum aliud, contraria ipsis inerunt, quia cum immobiles, si faceret distinctio rationis inter mouens, & motum; Respondetur, quod ut supra dictum est, ibi Arist. loquitur solum de mouente vniuoco, non æquiuoco, ut ipsemet Arist. testatur in [illegible] textu 41. ait enim, illo quæ dixi, quod nihil se mouere potest secundum eandem, verum est solum in agentibus vniuocis; Ad illud de motu locali, dicitur, quod mouens motu locali, potest comparari ad duo, primo potest comparari ad Vbi, quod est quid extra ipsum agens, & tunc respectu illius, est agens æquiuocum, quia natura [illegible] Vbi, quod est forma alterius [illegible], quam agit, & hoc modo [illegible] Aristoteles quod mouens motu locali, non

Impug- natio.

posse seipsum mouere: quia videmus, quòd animal seipsum mouet ad Vbi hoc, vel illud. Alio modo potest considerari mouens motu locali in ordine ad formam internam, per quam mouet localiter, & tunc non potest mouere illa forma, & ad illam formam moueri: quia sequeretur, quod tunc haberet formam, per quam mouet, & non haberet, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu dicit Aristoteles quod non potest idem mouere, & moueri, quia ferret, & ferretur, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu mouens motu locali, esset agens vniuocum, quia induceret formam in se, per quam operaretur, quod implicat contradictionem, & certè hic est sensus in quo loquitur Aristoteles ibi, vt patet intuenti literam, alioquin Aristoteles ipse mentiretur, dum aliud, quod dicit totum non posse mouere seipsum, verum esse solum de agente vniuoco, quibus verbis ostendit se locutum esse de mouente motu locali, vt est agens vniuocum, non vt est agens æquiuocum. Per hoc idem patet illud ex primo de generatione.

Ad 2. Ad secundam impugnationem, dico, quod processus Aristoteles non ruit, quia dato, quod inter aliquod agens, & patiens æquiuocum, solum requiratur distinctio rationis, & quod illud idem posset mouere seipsum, non tamen propter hoc dabitur status in tali mouente, quia huiusmodi mouens, non est immobile, & ideo non potest esse primum, Aristoteles autem probat necessariò deueniendum esse ad vnum primum mouens immobile, vnde etiam in animalibus in 8. Physicorum texta 20. docet, quod mouent seipsa motu locali, & animal mouetur ab anima in motu locali: at anima à nullo amplius mouetur motu locali, licet mouetur ab obiecto motu metaphorico, & tamen non propter hoc sequitur, quòd anima sit primum mouens; & ratio est: quia licet ipsa moueat seipsam motu locali, & sit immobilis ab alio motu locali, non tamen est immobilis quocunque motu ab alio, quia mouetur ab obiecto, & alijs, ita de grauibus, licet seipsa moueant grauia motu locali, non tamen graue est immobile quocunque motu, quia mouetur ab alio, vt à generante ad actum primum, & ideo nō potest esse primum mouens, non ergo datur status in illo; licet ergo solummodo adsit distinctio rationis in aliquibus mouentibus, & motis tantum, non tamen propter hoc sequitur quòd tollatur processus Arist. in 8. Physicorum.

Per hoc patet etiam ad secundam obiectionem principalem, falsum est enim, quòd ex hac nostra positione sequatur, Cœlum posse statui primum mouens; quia Cœlum id est corpus illud æternum, non est immobile per se, sed mouetur, ergo ipsum dato, quod esset seipsum mouens, siue intelligentia, non esset primum mouens; quia non est immobile; at primum mouens debet esse immobile, ideo statuit Arist. dari Intelligentiam, quæ est tanquam mouens, non mota, Cœlum verò est motum. Ad aliam obiectionem, quòd elementa dicuntur naturaliter moueri, à principio passiuo, non actiuo, vt dictū est in Theoremate, de Natura, quòd est principiū passiuū tantū; Ad obiectionē illam, quod Arist. in 8. Physic. tex. 32. nec verbū facit de hac materia, scilicet, an motus elementorū dicatur naturalis à principio passiuo, dicitur, quod Piccolomineus non rectè considerauit illū textum, vt patet cuique inuenti illū textū, clarū est, quòd in medio illius textus Arist. mouet hanc dubitationē, quam etiam Antiqui quidam mouebant, scilicet, propter quid grauia, & leuia in sua loca mouentur; & respondet, quod causa est, quia ipsa apta sunt secundum propriā naturā ad illa loca moueri, vt leue sursum, & graue deorsum, ex his deducit Scotus, quod motus elementorū ad propria loca, est naturalis, vt pateat causa, & principium huius motus ex Arist. est inclinatio naturalis, siue aptitudo passiua ipsorum elementorum, ergo motus naturalis dicitur naturalis à principio passiuo eorū, scilicet ab illa inclinatione passiua, non ab actiuo principio; Hæc dicit Aristot. & hæc eadem Aristot. dicere ait Scotus, & ita patet, quod nullius valoris est hæc obiectio Piccolominei. Ad aliā obiectionem iam dictum est in proprio quæsito, quod forma est natura, sed non dicitur natura quatenus est principium

actiuum,

actiuum, sed quoniam est principium passiuum; quod quomodo intelligatur, ibi diffusè ostendimus; Ad obiectionem aliã ex eo loco Arist. breuiter dico, quòd ibi Aristot. facit generalem quandam diuisionem mobilium, & inter multas diuisiones, ponit hanc: quod aliqua mouentur natura, aliqua praeter naturam: & declarans, quae mouentur natura, ait esse illa, quae habent internum principiũ motus, non externum: & exemplificat de Animali secundum se totum, cum enim habeat internum principium, moueri naturaliter dicitur: si tamen loquamur ait Arist. de corpore naturali per se, possumus dicere, quòd mouetur naturaliter, & praeter naturam; si mouetur contra inclinationem passiuam, etiam si ille motus fiat ab anima, est contra naturam; si verò sit secundum inclinationem naturalem, est naturalis; ex quo colligitur, hunc locum facere pro nobis; vt patet: quia inquit motum corporis animalis, si sit contra inclinationem passiuam, non esse naturalem, sed praeter naturam. Ad illud ergo, quod ait animal motum cum mouetur à seipso, naturaliter moueri: respondeo, per hoc denotare naturam esse principiũ motus internum, non externum, pro tanto enim quae à seipsis mouentur, dicuntur naturaliter moueri: quia habent internum principium motus; sed cum duplex sit internum principium, scilicet actiuum, & passiuum, ex his non apparet, quodnam principium sit illud, quod natura dicitur, scilicet, an actiuum, vel passiuum: verùm illud esse solum passiuum, colligitur ex verbis sequentibus, in quibus determinat, quod si corpus moueatur ab anima contra inclinationem passiuam, non natura, sed praeter naturam mouebitur.

Confutatio Zab. Ad Zabarellam verò dico, quod responsio sua coincidit cum responsione Scoti, quam putat falsam; etenim dicit, quod graue est agens per emanationem, quare non sit agens vniuocum, vel aequiuocum, certum est; vt etiã fatetur ipse; quòd est agens aequiuocum; quia inducit formam, scilicet, Vbi, quae est forma alterius rationis à forma, per quam operatur; ait etiam, quòd inter tale agens, & patiens, non requiritur distinctio realis, sed rationis: hoc est id, quod dicit Scotus, scilicet, quòd inter agens aequiuocum, & passiuum sibi respondens, sufficit distinctio rationis; cum etiam respondet ad rationem Aduersariorũ, quod tollit etiam processus Aristot. in 8. Physic. & ait, quod ad suam sententiam hoc non sequitur, quia tale mouens per emanationem, non potest esse primum, est eadem responsio, quae Scoti; quare enim tale agens non possit esse primum mouens? quia semper mouetur ab alio, scilicet à generante; & hoc est quod ait Scotus, huiusmodi mouens aequiuocum, non posse stare primum: quia non est immobile, sed ab alio mouetur, scilicet, à generante, motu alterationis, & generationis, & etiam ab alio; processus autem Aristotelis, & rationes sibi adductae, probant dari vnum primum motorem immobilem, quod minimè non sufficeret ergo dicere dari stare ad mouens, quod moueat se, quia primum mouens debet esse immobile per se, & per accidens, vt dictum est suprà; sed Zabarella deceptus est in cognoscenda ratione fundamentali opinionis Scoti, opinatur enim quod Scotus adduxerit illam distinctionem de agente vniuoco, & aequiuoco pro fundamento ad probandum graue mouere se, & vti hac ratione, agens aequiuocum non requirit distinctionem realem inter se & passum, & possit mouere se: elementa sunt agentia aequiuoca, ergo possunt mouere se, vnde in conclusione ait Scotum deficere in adducenda ratione suae positionis, quia falsa est illa propositio; quòd omne agens aequiuocum, agat in seipsum: & quod nullum agat in passum distinctum à se realiter, quia licet vera sit de aliquibus agentibus aequiuocis, vt de iis, quae agunt per emanationem, vt Caelum contingit in hac instantia, non est tamen vera de omnibus: Sed fallitur Zabarella: quia haec distinctio non inseruit Scoto ad probandam suam Conclusionem, sed ad eam probandam sufficiunt rationes adductae pro Conclusione in primo capite, & maximè, quia effectus actiuo requirit causam actiuam; sed haec distinctio inseruit Scoto ad declarandam suam positionem, quomodo grauia moueant

sit. & ad [illegible] dum illam obiectionem, [illegible] non [illegible], quia illa vera est in [illegible] [illegible] in æquinoctio. Vnde, [illegible], quod aliquod agens [illegible] [illegible], & quod in illis non [illegible] distinctio realis [illegible], & [illegible] per hoc patet ad [illegible] secundum [illegible] principalem contra Scotum, & ad tertiam in æquivocum Scotus concedit talem [illegible] quia [illegible] Zabarella. Per idem patet ad quartam obiectionem, cum eodem modo [illegible] Scotus, quia tale movens non est primum: quia est [illegible] secundum Aristot. Omne, quod movetur ab aliquo movetur &c. probant devēniendum esse ad unum primum movens, quod sit immobile, & quod illud movens, quod movetur, non potest esse primum, sive etiam movetur a se, sive ab alio, quia ante se habet aliud movens primum ergo movens dabitur [illegible] [illegible] se quocumque modo, [illegible] di non sunt grauia.

Ad 1. obiect. q. est contra S. Ad primam obiectionem Scoti contra se, respondet: quod actus & potentia duobus modis cōsiderari possunt, Vno modo ut sunt modi entis, & sic sunt incompossibilia in eodem ente, & [illegible] rationale, & irrationale in eadem re, Alio modo, ut accipiuntur pro principio actiuo, & passiuo, & hoc modo non sunt incompossibilia in eodem, quia non sit dissimile, quia idem intellectus pertinet obiecto, potest inducere in se intellectionem, & ita est actiuum, & passiuum.

Ad 2. Ad secundam respondetur quod illa propositio Omne movens se, diuiditur, &c. valet in mouentibus per cognitionem, & mouentibus se organicè: quia illæ partes organicæ, nedum requirunt distinctionē inter se, & animam, sed etiam inter se ad hoc, ut moueantur: sed hoc non valet in mouentibus se non organicè, quia totum est vniforme quantum ad actum primum, & totum in parte sua quantum ad actum secundum, Ad probationem ex septimo Physicorum respondetur quod ratio illa Aristotelis probat, quòd nullum totum possit se primo mouere, id est secundum omnes partes suas, sed probat, quòd nullum [illegible], vel mouere se secundum totum primum, & secundum quamlibet partem primò; ita quòd causalitas adæquata mouendi, competat simul toti primo, & cuilibet parti illius totius primò, quia hoc implicat: sequeretur enim quod ad quietem partis totum quiesceret, & non quiesceret: at si dicimus totum mouere se primò, quia secundum quamlibet partem se mouet, & mouetur: hoc mouere se non competat primò cuilibet parti, sed toti tantum, non implicat contradictionē, non sequitur, quod si pars quiescat, totum quiescat, & non quiescat.

THEOREMA LXII.

In mixto principium motus naturalis secundum elementum prædominans est forma mixti. Cap. Vnicum.

CVm experientia constet, & Aristot. expressè asserat in textu primi libri de Cœlo, omnia mixta moueri secundum prædominium elementi prædominantis, est difficultas, quodnam sit principium actiuum illius motus; & de hoc est controuersia apud Philosophos. Scotus 2. Sent. dist. 15. quæst. 1. soluendo tertium argumentum ait hoc principium actiuum esse qualitatem quandā mixti, resultantem ex mixtione elementorum similem qualitati elementi prædominantis: nā cū sit mixtio ex elementis, ut dicimus semper, vel saltem ut plurimum, forma mixti magis conuenit cum vno elemento, quàm cum aliis: & sic conuenit etiam cum qualitate illius elementi, magis quam cum qualitate aliorum, & ita illa qualitas est principium actiuū motus naturalis in illo mixto, quæ qualitas non est qualitas elementi, cum non maneant elementa in mixto, sed qualitas formæ mixti, quæ sequitur conditionem elementi, cum quo forma mixti magis conuenit.

Ad hanc opinionem comprobandam Scotus nullam adducit rationem, sed ex ijs, quæ habet in quæstione, & quæ nos supra diximus exponendo quomodo elemēta maneāt in mixto, potest probari: quia principiū motus localis in elemētis sunt qualitates, ideo enim terra mouetur deorsum, quia est grauis, & ignis sursum, quia est leuis: ergo & in mixto causa motus ad hunc, vel illum

vel illum locum naturalem, est qualitas ipsius mixti, si sit graue, tendit deorsum, si leue, tendit sursum, & sic de alijs; ergo qualitas est principium actiuum motus, & Notandum est, quod hæc qualitas non est prima causa, & radix motus naturalis mixti, sed est forma mixti; Neque valet contra Scotum obiectio quam adducit Zabarella libro 2. de Motu grauium, & leuium, capitulo 2. & 3. contra Latinos, scilicet, quia forma mixti est alterius rationis à formis elementorum, & quòd propterea non potest efficere motum simplicem, qui dicatur secundum præualens elementum: quæ enim diuersa sunt, diuersos motus quoque producunt. Non valet inquam: quia licet sint diuersæ, tamen, vt diximus, elementa remanent virtute, & proportione in mixto, & sic forma mixti semper conuenit magis cum aliquo vno elemento, & ideo cum sit magis similis vni elemento, quàm alteri, motus illius formæ dicitur factus secundum elementum dominans, non quod re ipsa, & dominetur, sed proportione, & similitudine: forma ergo mixti est causa, & radix principalis motus, qualitas autem inseruit pro instrumento, sicuti etiam diximus de motu elementorum. Ex hoc patet quòd in mixto est vnicum tantum principium motus actiuum naturale, non plura. Sed contra hanc sententiam arguunt Nominales qui sustinent, quòd elementa non mouentur ab vnica forma, sed a pluribus, quam opinionem probant: & primo faciunt duo fundamenta. Primum est Aristotelis 4. de Cælo, graue in suo loco non grauitat, neque leue in suo loco leuitat; id est graue in suo loco non mouetur, neque mouetur, similiter nec leue, sed solum quando sunt extra propria loca. Secundum fundamentum est, quod graue tunc secundum naturam dicitur esse locatum, quando est infra leuius se; his positis fingunt exemplum, Sit mixtum habens quinque gradus igneæ qualitatis, tres aeris, tres aquæ, tres terræ, certum est, in hoc dominari qualitatem igneam, & tamen non semper mouetur ab illa: quia si tale mixtum ponatur in igne, descendet, quia illi gradus qualitatis igneæ in proprio loco non mouent ex primo supposito, insuper nouem alij gradus elementorum grauium præualebunt: cum etiam fuerit in aere, descendet, quia tres gradus aereæ qualitatis erunt otiosi, ex primo fundamento, illi autem sex gradus grauiorum, præualebunt quinque gradibus ignis, at cum fuerit in aqua tale mixtum ascendet, quia gradus aquei erunt otiosi, reliqui octo leuiores præualebunt tribus terreis, & sic ascendet, & sic illud mixtum quiescet inter aerem, & aquam, quod ideo, & similibus competere videtur. In hoc ergo exemplo apparet, quòd non semper mixtum mouetur ab elemento prædominante, sed etiam ab alijs non prædominantibus. Verùm hæc opinio iure reijcitur a Zabarella, tum, quia falsum est, quod qualitates ipsæ elementorum maneant in mixto, vt disputauimus contra Latinos alias; tum quia si quæreretur, quid idem mouetur motibus contrarijs naturaliter, quod est absurdum, motus enim secundum vnam qualitatem illi esset naturalis, sed alij elemento esset contrarius, & violentus. Insuper sequeretur, quòd elementum prædominans, vt terra, quantumcumque excedat, non posset vnquam facere mixtum quiescere in suo loco, vt in Centro, quia illi dicunt, quod elementum in suo loco non mouet, ideoque otij gradus qualitatum leuium dominabuntur, & illud mixtum ascendere faciet; est ergo dicendum, quod in vnico mixto sit vnica forma, & sic est vnicum principium motus, non plura, quod vt diximus maiorem similitudinem habet cum vno elemento quàm cum alio; & hac de causa dicitur moueri secundum elementum prædominans: quia tale elementum cui magis assimilatur videtur dominari in illo mixto. Ad rationes illorum, ad illa exempla dicendum est, quod talia exempla sunt impossibilia: quia supponunt in aliquo mixto reperiri varios actus, & gradus distinctos sibi inuicem, non enim esse vnicam formam, quæ totum aliter mouet secundum essentiam, quam acquirit in sua generatione. Ad primum fundamentum dicitur, quod est verū de elementis per se existentibus, sed non existentibus in mixto. Secundū fundamentum est omnino falsum, quod patet, si accipiamus exē-

Margin notes: Exem. — Obie. Zab. solu. — Nominales — 1. — Refutatio. — Ad rationes in opposit.

plenum aqua, cui aer supernatet, & ponamus ignem in loco ignis, non tamen propter hoc dicetur aqua existens in illo vase esse in suo loco, licet sit infra leuius scilicet infra aerem: quia non est in loco naturali in vniuerso sibi a natura constituto, & determinato. Alia est difficultas, quia motus mixti factus secundum elementum praedominans, videtur esse duplex: at forma mixti est complexa, ergo non videtur posse producere motum simplicem. Pro intelligentia istius argumenti videndum est quid sit motus simplex, & quis compositus. Ad quod est respondendum breuiter, quod ex Arist. 1. de Caelo, textu 8. motus simplex est ille, qui non est compositus ex motibus diuersis, vt ex recto, & ex circulari, ita quod solum rectus, & circularis sunt simplices, haec autem simplicitas in motu, tantum oritur ex vnitate lineae, super quam fit, siue fiat a causa simplici, siue a mixto, nam ratio simplicitatis, vel compositionis in motu semper est petenda a simplicitate lineae super quam fit motus. Videndum est modo, quae sit linea simplex, & quae mixta. haec autem potest esse mixta duobus modis, Vno modo est mixta Mathematice, quae scilicet partim est recta, partim vero circularis: sed alio modo apud naturales dicitur simplex, vel mixta; simplex est linea protracta a centro terrae, siue ascendendo, siue descendendo: quia non descendit ad latera, ideo non est mixta; mixta vero est, cum partim vergit ad latera, & tamen tendit ad centrum, vel fugit a centro; Modo ad propositum, omne mixtum naturaliter secundum elementum praedominans mouetur ad centrum, vel recedit a centro per rectam lineam (Nam omnis motus mixti, vel est sursum, vel deorsum) quia natura superflua reiicit, & cum mixtum appetat proprium locum, mouetur ad illum per breuiorem viam, quam per longiorem, breuior autem est via recta, quam mixta. ergo colligitur ex hoc, quod motus naturalis elementorum, & etiam mixtorum, ille scilicet qui factus est secundum elementum praedominans, est simplex: quia fit per lineam rectam naturalem, quamuis etiam in motu alio modo, qui mixtus dicitur, & est ille qui fit a mixto, vt mixtum est, qui fit ab anima. licet enim quaerit aliquis quia hic motus non fit super lineam rectam, ideo ad propositum patet, quod licet forma mixti sit composita, tamen motus factus ab ea secundum elementum praedominans, est simplex, quia fit super lineam rectam simpliciter, motus vero mixti factus ab anima, est mixtus, quia non fit per lineam rectam, sed per mixtam.

An motus mixti sit simp.

Sed contra hoc arguitur, quia ad simplicitatem motus tria requiruntur; Vnitas naturae mouentis, Simplicitas corporis, quod mouetur, & Simplicitas spatij, sicuti e diuerso ad compositionem motus requiruntur alia tria, scilicet, Pluralitas principiorum mouentium, Secundo, compositio corporis, Tertio, compositio spatij; at in mixto, principium non est simplex, nec mobile est simplex, ergo neque motus mixti secundum elementum praedominans est simplex. Maior probatur, quia mouentia diuersa, diuersos motus efficiunt, & modo sursum, & modo deorsum mouent, vt contingit in motu vaporum, simplex enim corpus vno motu simplici mouetur, & mixtum motu mixto, ex Aristot. 1. de Caelo, textu 7. Motus etiam factus per spatium & lineam simplicem, est simplex, sicuti factus per mixtam lineam, est mixtus, vt nunc dictum est. Contra 1.

Secunda ratio, sequeretur eundem effectum produci a tali absolute, & tali secundum quid; Consequens est falsum: quia idem effectus non potest produci a summe calido, & leuiter calido. Consequentia probatur: quia terra absolute per se est summe grauis, & illa producit motum deorsum, ergo si mixtum in quo terra praedominatur, producet motum deorsum rectum, sequitur, quod idem effectus producitur ab absolute graui, & a secundum quid graui. 2. ra.

Ad primum argumentum respondetur, negando Maiorem: quia ad simplicitatem motus sufficit simplicitas lineae, & spatij super quam fit. Ad probationem, quo ad primam partem dico, quod forma mixti est duplex, & ideo duobus modis mouere potest, vel motu simplici, vel motu mixto illa, quae mouet ratione qualitatis simplicis, v.g. grauitate, vel leuitate, quam acquirit in generatione, talis motus est simplex. Ad 1.

plex, quia fit super lineã rectam, vt dictũ est; & hoc modo mouent formæ mixtorum inanimatorum. Vel forma mixta mouet aliqua simplici qualitate, sed per se, vti est anima, & tunc hic motus est mixtus, quia non fit super lineam rectam, sed est compositus ex recto, & circulari. Et nota quod omnis forma tam mixtorum, quàm elementorum est simplex, quia est vna simplex essentia, quoniam nullam habet compositionem: sed forma mixtorum dicitur mixta, quia præsupponit alias formas in materia eadem priores se, siue illæ remaneant post aduentum suũ, siue recedant: & sic anima licet sit essentia simplex, dicitur mixta, quia præsupponit alias formas in materia; formæ verò elementorum dicuntur simplices, quia nullam priorem formam præsupponunt in eadem materia priorem se: & sic etiam patet, propter quid forma mixti dicatur mediare inter formas elementorum, & animam: quia anima præsupponit formam mixti, forma verò mixti præsupponit formas elementorum. Differunt, quia anima est addita formę mixti, quia forma mixti in aduentu animę non corrumpitur, sed formę elementorum in aduentu formę mixti non remanent actu, sed solum proportionaliter, vt dictum est; forma ergo mixti cum semper assimiletur alicui elemento, recipit similem qualitatem, & per illam mouet, & sic ille motus dicitur factus secundum prędominium illius elementi, & est simplex, quia mouet qualitate, & principio simplici: anima verò, quia mouet per se, non qualitate illa, ideò facit motum mixtum. Ad probationem secundę partis, quę innititur auctoritati Aristotelis primo de Cęlo, textu 7. Respondeo, quod Aristoteles loquitur de mixtis quando mouent vt mixta, vti solum sunt mixta animata, & de his mixtis propriè verificatur dictum Aristotelis vt dictum est. *Ad 2.* Ad secundum argumentum maior est vera cum hac conditione, quod nullum tale secundum quid, possit producere eundem effectum omnibus modis, quod producit tale simpliciter, & ideò argumentum concludit, quod mixtum graue non potest mouere se ita fortiter, vti graue simplex, & quod ideò nõ possit occupare locum ita infimũ, sicuti graue simplex. Corpora enim grauia habent loca ordinata in mundo, secundum quod sunt magis, & minus grauia, sed non sequitur, quod non possit moueri motu simplici, &c.

THEOREMA LXIII.

Motus Cęli est neuter.

Exponitur mens Scoti, ac aliorum obiectiones soluuntur, & declaratur quomodo in Cęlo sit natura. Caput vnicum.

SCotus 2. Sententiarum d. 2. quęst. 6. in fine corporis quęstionis & 4. dist. 48. quęst. 2. Respondendo ad vltimum principale, asserit apertè, motum Cęli non esse naturalem; & pro se citat Auicennam 9. suę Metaph. vbi idem asserit, & rationem ad hoc adducit: quia si motus Cęli esset naturalis, esset terminabilis ad aliquem locum, in quo postea deberet quiescere, & si moueretur ab illo loco, ille motus esset sibi violentus: at videmus, quod in Cęlo nullus est motus violentus, quia tunc Cęlum esset corruptibile, quia ad motum neque eius motus quietum esset. Hoc potest confirmari à simili. Ignis naturaliter mouetur, ideo habet proprium locum sursum ad quem tendit, & in quo naturaliter quiescit: quod si ab illo loco moueatur deorsum, hic motus est illi violentus, ergo etiam si Cęlum moueretur naturaliter, haberet proprium locum ad quem moueretur naturaliter, à quo postea non posset remoueri, nisi violenter. Similiter in 4. dist. 48. quęst. 2. idem asserit, & nullam aliam rationem adducit, nisi quia motus naturalis est ad aliquem terminum in aliquo Vbi, ad quiescendum; sed motus Cęli non terminatur ad quietem in vllo Vbi, quod patet: quia tunc cum recederet ab illo Vbi, ad aliud, violenter moueretur, & hac de causa ait Scotus non est naturalis, neque violentus, sed neuter. *Scot.* *Auicen.*

Perrerius libro de Natura, cap. vndecimo recitat opinionem Scoti, & tres rationes pro eius opinione adducit, quę tamen non sunt apud Scotum, vt est videre cum in *Perrerius*

loco

locis citatis, quod si sibi autem de hoc reperire, tamquam in ijs locis loquatur Scotus, sed solum affert illam rationem, quam ego adduxi, illa enim est totum eius fundamentum.

Zabarella quoque lib. de Nat. Cæli c. 10. ait Scotum esse huius opinionis, sed nihil de illa dicit, solum approbat Perevrium. Arguit Perevrius aduersus Scotum

1. [illegible] 1. ex Aristot. 1. de Cælo, tex. 5. vbi probat Arist. Cælum habere aliquem motum naturalem, quoniam est corpus naturale habens naturam. Item ex 3. libro de Cælo, tex. 1. de partibus animalium cap. quinto, & octauo Metaphysicæ textu 1. & 2. & alibi, ait Cælu esse corpus naturale, sed corpus naturale habet principium motus, & quietis, ergo habet motum naturalem.

2. Secundò, Motus circularis, quo Cælum mouetur, vel est ei naturalis, vel violentus; sed patet quòd non est violentus; quia est perpetuus, nullum autem violentum est perpetuum.

3. Tertiò, Omnis res naturalis habet naturalem propensionem ad suam operationem & perfectionem: sed propria Cæli operatio, & perfectio est motus circularis, ergo Cælum habet naturalem inclinationem ad motum circularem. Tandem, quæ sunt necessaria ad efficiendum motum circularem, ea omnia sunt in Cælo naturaliter, ergo etiam motus circularis est ei naturalis. Antecedens patet, quia adest figura orbicularis, abest grauitas, & leuitas, est substantia incorruptibilis carens contrario, quæ omnia requiruntur ad motum circularem faciendum. Fran-

Pico. ciscus Picolomineus quoque libro de Cælo, cap. 34. ait Scotum dicere Cælum non esse procliue ad motum, sed esse indifferens tam ad motum, tam ad quietem: quod falsum esse probare nititur, sed quia hoc non dicit Scotus, vt patet ex dictis, neque ipse Picolomineus assignat locum, in quo hoc dicat Scotus, ideo rationes eius omitto. Pro intelligentia ergo opinionis Scoti & veritatis sciendum est, quod motus localis duobus modis potest esse naturalis. Vno modo quia fit à principio naturali, absque consideratione termini ad quem est.

Alio modo dicitur motus naturalis, quia tendit ad quietem in aliquo Vbi, vt motus terræ deorsum, est naturalis, quia tendit ad Vbi deorsum, vt ibi quiescat; ita quod distinctio in hoc consistit, quod motum esse naturalem contingit duobus modis, Vel ratione principij, Vel ratione termini. Tunc dico, quòd quando Scotus ait motum Cæli non esse naturalem, intelligit ratione termini, non ratione principij: quod conspicitur ex suo fundamento; ait enim, non esse naturalem, quia non haberet aliquod Vbi, in quo quiesceret, & à quo non posset moueri nisi violenter: clarum est autem, quod Cælum non habet aliquod Vbi determinatu, in quo quiescat, non est ergo naturalis motus Cæli ratione termini: quia ad nullum Vbi inclinatur, vt ibi quiescat, & sic est neuter; ratione verò principij, nulli dubium est, quod motus Cæli est naturalis, neque hoc negat Scotus: nam in 12. Metaph. tex. 19. dicit, tres esse substantias, quarum duas, scilicet substantiam sensibilem, & generabilem, & sensibilem, & ingenerabilem pertinere ad Physicum: insensibilem verò & incorruptibilem ad Metaph. per substantiam autem sensibilem, sed æternam, intelligit Cælum, ergo cum concedat pertinere ad Physicum & alibi concedat corpus naturale esse subiectum [illegible] in Philosophia naturali, sequitur, quod senserit esse corpus naturale, & consequenter eius motum esse naturalem, & hoc corpus in se habere naturam. Item concedit naturam esse principium motus passiuum, at in Cælo est principium passiuum motus, quia est aptum natum moueri motu circulari, ergo concedit in Cælo esse naturam, & illum motum esse naturalem, quia est conformis suæ inclinationi, & naturæ, quo ergo ad principium, motus Cæli est naturalis, nõ quod ad terminum. Hanc etiam esse mentem Scoti conspicimus, quia cum dicit Scotus respondendo ad argumentum principale, quod in Cælo est habilitas quædam ad moueri circulariter, propter figuram sphæricam; sed quod talis habilitas non sufficit ad naturalitatem, ostendit apertè Cælum habere in se principium passiuum, & consequenter naturam, & motum Cæli circularem:

[illegible] ratione posse dici naturalem, sed [illegible] posse dici perfectè naturalem, quia omnis motus naturalis est ad aliquem terminum naturalem: hoc [illegible] motui Celi, & hac de causa [illegible] quod non est motus naturalis, [illegible] ratione principij, & termini, seu solum ratione principij. Quod autem hæc opinio Scoti sit vera, [illegible]. Et quod Celi motus nō possit appellari naturalis absolutè probatur: quia omnis motus naturalis habet motū violentum sibi oppositum, vt patet: at nullum possumus assignare motum violentum in Celo, neque enim in motu circulari possumus assignare motum violentum, quia talis motus non est ad aliquod Vbi determinatum, ad quod accedendo mobile dicatur moueri naturaliter, & à quo recedendo, dicatur moueri violenter. Hinc patet solutio rationum Perrerij, neque enim militant contra Scotum, sed sunt pro Scoto, quia probant motum Celi esse naturalem ratione principij, non ratione termini, vt dictum est: nos autem hoc concedimus. Per hoc idem patet ad omnes alias rationes: Per eandem patet ad rationes Francisci Piccolominei. Neque enim verum est quod Scotus asserit Celum non esse procliue ad motum; sed Scotus quod non est procliue ad aliquod Vbi determinatum, sed indifferens, vt diximus; ideo quæ dicit, nullius sunt valoris contra Scotum.

Sed contra hanc determinationem est communis obiectio, quia dictū est, quod in Celo non est materia, neque forma; Aristoteles autem 2. Physic. ait, quòd natura dicitur de materia, & forma, ergo videtur, quòd in Celo non sit natura, & quòd consequenter motus Celi non sit naturalis ratione principij. Respondetur etiam communi responsione, quòd natura analogicè dicitur de corporibus Celestibus, & sublunaribus, ideo sicut materia, & forma in mortalibus dicuntur natura, quia sunt principium passiuum motus corporum corruptibilium, ita essentia, & quidditas corporis Celestis dicitur natura Celi, quia est principium passiuū motus circularis in Celo; Sicuti enim ex materia, & forma, in his inferioribus [illegible] res naturalis habens talem, & talem inclinationem passiuam, ita in Celo quidditas eius, cum sit simplex, per seipsam est determinata ad talem inclinationem, & propensionem motus, non ergo debemus in Celo quærere formam distinctam à materia, quæ Celum recipiat talem, & talem inclinationem, vti contingit in his inferioribus, sed ipsa quidditas [illegible] per se habet talem propensionem. Ex quo etiā patet, quòd in Celo (loquor de Orbe) natura est principium actiuum internum respectu motus, ad quem est inclinatum, & habet propensionem; sed principium est externum, id est intelligentia, & tamen Orbis per se dicitur naturale corpus, & habere naturam. Ex quo etiam [illegible], verum esse opinionem Scoti, quòd natura est principium passiuum tantum, non actiuum, cum Celum dicatur habere naturam, & tamen habet solum principium passiuum motus internum, non actiuum, &c.

THEOREMA LXIV.

Substantiæ abstractæ præter primam sunt in genere.

Exponitur sententia Scoti, & declaratur propositio illa, aeterna, & corruptibilia nihil est commune vniuocum. Cap. I.

EX Theoremate, quo Deus non est in genere, patet quia de causa asseruimus secundas substantias esse in genere; Ratio siquidem est quia illæ sunt finitæ, & licet sint necessariæ secundum Philosophum, non tamen sunt necessariæ ex se, sed ab alio, vt diximus; Modus enim [illegible] generis [illegible] [illegible], & necesse ex se, vel conceptus de se indifferens ad infinitum, & finitum ad necesse esse, & contingens esse, vt vidimus supra. Dicendum est ergo, illas esse in genere, & in genere Substantiæ, quæ [illegible] dividitur in infinitum, & finitum, Substantiæ abstractæ præter primam continentur sub ente finito, modo ens finitū dividitur in decem Prædicamenta per modos intrinsecos, & sic ens per se finitum in Substantiam, & primum Prædicamentum: Substantiæ abstractæ continentur sub

Marginal notes: Ratio. (beside "pij. Quod autem hæc opinio Scoti"); Ad rationes Perr. (beside "Hinc patet solutio rationum Perrerij"); Ad Picc. (beside "ad rationes Francisci Piccolominei"); Obiectio. (beside "Sed contra hanc determinationem"); Solu. (beside "naturalis ratione principij. Respondetur"); Theo. 95. (beside "EX Theoremate")

tur sub hoc genere Substantiæ, quia, & illæ per se subsistunt, diuiditur postea Substantia, & in Substantiam corpoream, & incorpoream. Substantia incorporea continet Substantias abstractas excepta prima, ita quod Substantiæ abstractæ sunt vna species Substantiæ, & sic continentur sub genere. Sed est difficultas, quia non videntur esse potentiales, neque compositæ, quomodo ergo sunt species? Respondetur, quod Substantiæ abstractæ limitatæ, non sunt compositæ ex re, & re, neque ex realitate, & realitate actualiter, sed tantum potentialiter (vt etiam sunt formæ actuales, licet diuersa ratione, vt infra patebit) quia vt inquit Scotus in 1. d. 8. q. 2. per totam, quælibet Creatura cũ sit finita, licet actu non sit composita, tamen est composita potentia: quia habet entitatem cum priuatione alicuius gradus entitatis, quia nulla Creatura habet entitatem secundum totam perfectionẽ, quã nata est esse entitas in se, quia tunc esset infinita, & ideo caret semper aliqua perfectione, & sic est componibilis, Substantia itaque quatenus est genus generalissimum, est potentialis, & est contrahibilis, & de facto contrahitur per sua differentias esse actu compositum, & cõponibilem: ita quod Substantia alia est componibilis tantum, alia est composita actu: componibilis est Substantia incorporea, composita actu est Substantia corporea, quæ postea diuiditur in animatũ, & inanimatum; & ita primæ species Substantiæ, & vt est genus generalissimum, sunt Substantia componibilis tantum, & Substantia composita actu. Thomistæ autem tenent etiam, quod secundæ Substantiæ abstractæ sunt actu compositæ ex actu, & potentia, scilicet ex esse, & essentia, vt patet ex Caietano in libro de Ente, & essentia. Sed alias ostendimus, quod nõ differt esse ab essentia, ideò nõ possunt esse cõpositæ tanquam ex actu & potentia, & ex rebus realiter diuersis. Sed cõtra hanc determinationem est propositio illa Arist. 10. Metaph. Corruptibile, & incorruptibile differunt plus etiam genere, quomodo ergo possumus dicere, quod substantiæ abstractæ secũdæ sunt in genere, Hæc propositio debet exponi, & declarari ad

Diffi-
cultas.

totalem cognitionẽ huius materiæ. Ideò Respondet 4. Sent. d. 6. q. 1. quod M. & aperte alteri, corruptibile, & incorruptibile differre quidem genere Physico, non autem genere Logico, vbi declarans hanc propositionem Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, ait, quod corruptibile, & incorruptibile, non possunt esse eiusdem generis Physici, quæ enim sunt talis generis, sunt transmutabilia, incorruptibile autem non est transmutabile: quia caret materia: immò differunt genere Physico, quia non conueniunt in mutabilitate, & transmutationis, cuius causa huius est, quia non conueniunt in materia; sed inquit nihil prohibere quin conueniant in vno genere Logico, tale enim genus potest continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Physicum, & exemplificat (vt patet) de Substantia, quæ continet corporeum, & incorporeum, & de Quantitate, quæ continet corporalem, & spiritualem. Hanc eandem sententiam defendit Antonius Andreas 10. Metaph. quæst. vltima. Hanc opinionem tenent omnes Latini. Pro hac opinione adducta sunt fundamenta in Theoremate, quòd Deus non est in genere, & præsertim, quia omne quod est potentiale, & componibile est in genere: secundæ Intelligentiæ sunt potentiales, quia licet actu non sint compositæ, sunt tamen componibiles non ex alio actu, sed ex aliis gradibus perfectionis: quia compositæ sunt ex positiuo, & priuatiuo, Sustinet itaque Scotus, quòd Substantia quæ est genus generalissimum, est vniuocum genus, & quòd continet sub se Substantias æternas, & corruptibiles.

E Sc.

Theo.
60.

Ex altera parte Auer. in cap. super Porphyrium, & multis aliis in locis, & cũ eo sui sequaces, vt Iandunus 10. Metaphys. quæstione vltima, & Zimara Theoremate 63. qui sequitur Iandunum, & Zabarella lib. 2. de Materia, cap. 13. qui Zimaræ sententiam in hoc approbat: tenent isti omnes, quòd corruptibile & incorruptibile differunt plus quam genere, & negant, quòd Substantia prædicetur vniuocè de æterno, & corruptibili, & innituntur huic authoritati Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt

Aduersariorum sententia.

plus quam genere. Vnde volunt, quod supremum genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ sit corpus, quod amplectitur solùm Substantias compositas ex materia, & forma, & sic neque Intelligentia, neque Cœlum continetur sub Substantia, tamquam sub genere vniuoco: sed Substantia respectu illorum omnium est genus multipliciter dictum, siuè analogum: & quia Scotus, & Latini exponunt, quod differunt genere Physico, non genere Logico. Contra hanc expositionem, & sententiam sic arguunt.

Iand. Primò sic. Iandunus, & Zimara in præcitatis locis, si Arist. intelligeret de genere Physico, non de genere Logico, dum dicit, quod corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, sequeretur quòd ratio eius peteret principium, & nihil concluderet contra Platonem; Probatur consequentia: quia Plato dicebat, Ideam hominis, & hominem singularem, esse eiusdem speciei Logicæ, quia volebat, quod haberet eandem rationem, & definitionem vtrùmque; sed nõ volebat quòd essent eiusdem generis Physici; quia ponebat Ideam sine materia, hominem verò singularem ponebat cum materia, & sic non volebat, quod essent eiusdem generis Physici. Modò Arist. arguit aduersus Platonem; quæ differunt genere, differũt etiam specie, corruptibile, vt hic homo, & incorruptibile, vt Idea, differunt plus quam genere, ergo differunt specie; ecce quod si Arist. intelligeret de genere Physico, Plato negaret illam propositionem, quod quæ differunt genere, differant specie, & Aristot. peteret principium, quia hoc est, quod probare debet Arist. scilicet, quod quæ differunt genere Physico, differant etiam specie Logica: quia Plato hoc non habet pro inconuenienti; at si dicamus Arist. intelligere de genere vniuoco, ita quod hic sit sensus, quod quæ differunt genere, id est in nullo vniuoco conueniunt, differunt etiam specie, corruptibile, & incorruptibile, differunt genere, neque in vllo vniuoco conueniunt, ratio eius est efficax; quia tunc sequitur, ergo corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem speciei, quod est intentum Aristotelis in illa ratione.

Pro hac opinione adducit Zimara aliam rationem, quæ est hæc. ex 12. Metaph. tex. 26. Actum & potentia sunt principia omnium decem Prædicamentorum; quia quæ sunt in Prædicamento, quandoque sunt in potentia, quandoque sunt in actu, quæ autem sunt quandoque in actu, & quandoque in potentia, sunt corruptibilia, & generabilia; ergo quæ sunt in Prædicamento, sunt solùm res generabiles & corruptibiles, ergo supremũ genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est Corpus, quod continet solum Substantias generabiles & corruptibiles. 2.

Tertiò Zabarella in præcitato loco ita argumentatur, & probat, quod huiusmodi genus Logicum vniuocum, non datur quod sit distinctum re à Physico; arguit autem sic, genus Logicum siuè genus prædicabile, non potest esse vniuocum, nisi ei respondeat natura communis extra animam; vanus est enim ille conceptus, cui non respondet extra animam Natura communis; genus autem cui extra animam correspondet communis natura, est genus Physicum, ergo genus Logicum vel est idem re quòd genus Physicum, vel est figmentum. Tunc ad propositum. Cõ generatum, & corruptibile, non conueniũt in aliqua natura communi extra animã, si enim aliquam participarent, illa esset materia, sequitur, quod non conueniant in aliquo genere vniuoco, & sic supremũ genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est corpus, quod complectitur omnia inferiora corpora, & est illis vniuocũ per materiam, quam omnia participant. Hisce eisdem rationibus vtitur Franciscus Piccolomineus libro de Cœlo, cap. 14. 3. Pic.

Huius opinionis confutatio, & solutio rationum pro ea. Cap. II.

CONtra hanc opinionem facilè possumus arguere ex dictis supra, illi enim negant Substantias abstractas esse in genere Substantiæ, sed neque illis esse aliquid commune vniuocum cum his inferioribus, quod plus est; ideò iisdem medijs, quibus probatum est eis esse vniuocũ Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti,

dem. similiter potest argui, quod Substantia dicit conceptum vniuocum Substantijs abstractis, & mortalibus; sed specialiter nunc sic arguo. Illi concedunt
1. ra. quod Substantia vt comprehendit sub se aeternam & corruptibilem, est genus analogum, vt visum est ex Zimara, & Auerroe: at tale analogum, vt probauimus in
Tbr. 35. Theoremate de vniuocatione entis, stat cum vniuoco, ergo si Substantia vt est genus analogum, continet sub se Substantiam aeternam, & corruptibilem, Substantia est genus vniuocum, & vniuocè dicitur de substantia aeterna, & corruptibili.

2. Praeterea. Omnis scientia est de vniuersalibus vniuocis, non de aequiuocis, & quae non sunt vniuoca, non pertinent ad scientiam; de Substantia in communi ad aeternam, & corruptibilem est scientia, ergo Substantia in communi, est genus vniuocum; alioquin non esset scientia de illa. & haec ratio vitari non potest contra distinguendo analogum ab vniuoco; Maior est Arist. vbique, de eo enim quod non habet vnam rationem communem, non potest esse scientia; & ideò si analogum non dicit vnam rationem communem, non est vniuocum, & de eo non potest esse scientia; si verò dicit vnam rationem, quaecumque illa sit, est vniuocum, vt diximus supra; Minor conceditur: quia Aristot. a 7. Metaph. vsque ad 12. multa disserit de Substantia in communi, & maximè cum ipsam diuidit ab Accidentibus, quam postea diuidit in tres species, scilicet in sensibilem, & corruptibilem, in sensibilem sed incorruptibilem, in insensibilem aeternam, & incorruptibilem.

3. ra. Tertiò principaliter in Theorematibus Logicis est euidens, quod genus solùm necessariò est vniuocum, licet de Metaphysica possint posteriores, dicentes, quod ens est analogum, tamen de Mathematica hoc non potest dici, quae est de Quantitate, quae non est analogum, sed vniuocum. Praeterea, sequitur secundum Zabarellam, quod omne genus vniuocum sit Physicum. Contra si omne genus vniuocum est Physicum, ergo Substantiae abstractae in nullo genere vniuoco conueniunt. Consequentia est de se manifesta; Falsitas consequentis probatur, quia quae differunt specie, conueniunt in aliquo genere; sed Substantiae separatae inter se differunt specie secundum Auerroem, & omnes, & vt Arist. vt suo loco dicam, ergo debent conuenire in aliquo genere, & hoc genus debet esse vniuocum, quia species specialissimae, conueniunt sub genere vniuoco, Substantiae autem separatae sunt velut species specialissimae, ergo non omne genus est Physicum. Quartò, vniuocum est illud, quod includitur in suis 4. ra.
inferioribus secundum nomen, & secundum rationem; sed Substantia includitur in Substantia aeterna, & corruptibili, secundum nomen & secundum rationem, ergo. Maior est Arist. in Antepraedicamentis, & vbique vbi de hac re loquitur. Minor probatur quia per se existere, & non esse in alio, est conceptus, & ratio Substantiae, hic autem conceptus est praeter opus intellectus, quia per hunc distinguitur Substantia ab Accidente, & tam Substantia aeterna, quàm corruptibilis, per se existit, neque est in alio tamquam in subiecto, ergo conceptus Substantiae est vniuocè inclusus in illis. Quod autem conceptus Substantiae in communi sit genus, probatur, quia contrahitur per differentias, nō per modos intrinsecos, quia aeternum, & corruptibile variant essentiam Substantiae, neque sunt solum gradus, & modi intrinseci, vt gradus albedinis; sed habent rationem extrinseci, quia additae, variant essentiam, & faciunt aliam speciem Substantiae, quod non verificatur de albedine, & finito contrahentibus ens, vt ostendimus in Theor. An Deus sit in genere, & similibus [illegible].

An rationes adductae [illegible] multa essent dicenda [illegible] sed pro nunc dico, quod tamen Arist. optimè concludit contra Platonem, neque [illegible] principium, & tamen intelligit de genere Physico: nam in principio illius textus [illegible], quod corruptibile, & incorruptibile [illegible] secundum potentiam & impotentiam [illegible] autem sic opposita differunt genere. Ex hoc in calce textus concludit, quod si darentur ideae illae hominis aeternae, quas ponebat Plato, est impossibile quod sint eiusdem speciei, & tamen cum homine singulari,

singulari, vt dicebat Plato. Ratio est: quia quæ differunt genere, differunt etiam specie, corruptibile, & incorruptibile differunt genere, vt supra ostendimus, ergo illa species æterna, quæ est incorruptibilis, non est eiusdem speciei cum homine singulari, qui est corruptibilis. Illa autem propositio super quam innititur talis scilicet: quæ differunt genere, differunt etiam specie, est per se clara, atque probatur ab Arist. quæ enim aliquo genere differunt, siue illud sit Physicum, siue sit Logicum, certum est quod non possunt esse vnius eiusdem speciei, quæ continetur sub illo genere; sed quæ non conueniunt [illegible] modo Idea hominis, & hic homo non conueniunt in genere Physico, quomodo ergo possunt esse idem in specie vna, quæ continetur sub illo genere Physico. Porro, si in tali specie conuenirent, etiam in tali genere conuenirent; hic autem homo est speciei animalis, quod est genus Physicum; ergo si Idea hominis est eiusdem speciei cum hoc homine, erit quoque ipsa speciei animalis, & sic conueniet in genere Physico quoque. Vera ergo est propositio per se, quæ differunt genere, differunt etiam specie. Hæc pro solutione præsenti. Sed pro nobis facit textus Aristot. in eo loco: probat enim in principio illius textus, quod corruptibile, & incorruptibile differunt solum genere Physico, quia differunt secundum potentiam, & impotentiam, sed quæ differunt secundum potentiam, & impotentiam in aliquo vniuoco genere conueniunt, scilicet in Substantia, conueniunt etiam in transcendenti, scilicet in ente, & ipso.

Ad 2. Ad secundam rationem dico, quod Arist. dicit quod actus, & potentia circumeunt decem Prædicamenta, non quidem actus, & potentia realis: sed ait quod actus, & potentia circumeunt omnia Prædicamenta secundum similitudinem, vt patet expresse in textu eodem; & sic vult inferre, quod omnia quæ sunt in Prædicamento, constant ex actu, & potentia, vel reali, vel ex similitudine; Substantiæ corruptibiles constant ex actu, & potentia reali, Substantiæ vero æternæ constant ex actu, & potentia secundum similitudinem, quia in illis est aliquid quod habet rationem actus; & aliquid quod habet rationem potentiæ: quia constant ex primo, & negatiuo, vt dictum est. Ad tertiam rationem dico, quod supponit falsum: nempe, nullam naturam esse realem, & extra animam, à qua possit sumi vniuocatio, & non sit Physica: hoc enim est falsissimum, vt ostendimus contra eius opinionem. Concedimus quidem, quod talis natura, quam ipse dicit, facit vniuocationem Physicam, at non propter hoc sequitur, quod non detur vniuocatio Metaphysica siue Logica, quæ est per conuenientiam in aliqua vna natura reali extra animam secundum à motu, & mutatione, quam appellamus Metaphysicam siue Logicam, de qua tractat Metaphysica. Imo si talis vniuocatio non daretur, necessario esset tollenda de medio Metaphysica, &c. Ad 3.

THEOREMA LXV.

Substantia suscipit magis & minus.

Exponitur quid sit suscipere magis, & minus, & variæ aliorum adducuntur opiniones, & reijciuntur. Cap. I.

SCotus de hac re loquutus est plurimum 8. Metaph. q. 3. sed adeo obscure, vt non parum sit laboris in inuestiganda eius sententia; aliquando etiam dicit 1. Sent. d. 17. q. 5. vt diximus: sed quia magis proprie loquitur in 8. Metaph. ideo consideranda sunt ea, quæ dicit eodem octauo. Primum autem oportet declarare, quid sit suscipere magis & minus; deinde videbimus quomodo Substantiæ suscipiunt magis, & minus. Quo ad primum vtique; variæ sunt opiniones, vt ipse in eodem 8. Metaph. dicit loco citato. & Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. & super Sex Principia, cap. vltimo: Aliqui enim dicunt, quod suscipere magis & minus, est suscipere augmentum, & decrementum, quo ad subiectum, vel quo ad accidens, vel quo ad vtrumque. Hanc sententiam probant quia illud dicitur grauius, siue magis graue, quod habet maiorem grauitatem [illegible] est maiorem continuitatem grauitatis. Sed hæc opinio est falsa, & reprobatur ab An- *Quid sit suscipere magis, & minus.* 1. op.

dreæ

ctore Sex Principiorum: quia tunc eadē substantia numero, susciperet magis, & minus: quia eadem substantia numero, augetur, & diminuitur, vt Antonius est maior cum est vir, quàm cum erat puer: quod tamen negatur ab Arist. in Praedi-
1. ra. camentis. Item, quia quantitates solae per se susciperent magis, & minus: quia ipsae per se crescunt, quod tamen negatur ab Arist. cùm in capite de Quantitate, tum in capite de Qualitate. Item tunc minus album esset albius, quod est falsum, vt patet experientia. Aliqui alij dicebant, quod suscipere magis, est magis recedere à contrario, suscipere minus, est admisceri contrario multum, adeo quod dicebant,
2. opinio. solùm inter contraria reperiri susceptionem magis, & minus, & hanc opinionem videtur sequi Ammonius in Praedicamentis, c. de Substan. Sed haec opinio impro-
Reprobatur. batur: quia lumen in medio suscipit magis, & minus, & tamen nullum contrariū miscetur sibi, similiter virtus intenditur, & remittitur absque admixtione vitij.
3. opinio. Aliqui alij dicebant, quòd suscipere magis, & minus, est, formam habere esse in subiecto secundum maiorem, & minorē dispositionem eius, remanente essentia
D. T. opin. eius immutata. Haec opinio est D. Thomae, prima secundae, q. 52. artic. 1. & 2. vbi apertè ait, quod forma secundum se remanet immutata: sed dicitur suscipere magis, & minus, secundum quod participatur à subiecto in maiori dispositione, vel minori, & haec est opinio, quam refert Scotus 1. Sent. quaest. vltima, distinct. 17. post V. V. vbi loquitur de augmento Charitatis.

Pro hac opinione est auctoritas Arist. 8. Metaph. qui ait, quòd formae sunt sicut numeri, id est in se indiuisibiles. Sunt etiam aliae rationes, quas infrà adducam ex Scoto pro eadem opinione; per easdē enim rationes tenet D. Thom. quod nulla forma neque Accidentalis, neque Substantialis suscipit magis, vel minus secundum participationem graduum formae, sed solum ratione receptionis in subiecto.

Responsio. Contra hanc sententiam arguit Scotus primo Sent. distin. 17. q. vltima. Primò
1. ra. sic. Contraria in summo sunt incompossibilia in eodem, sed in gradibus remissis non sunt incompossibilia, ergo necesse est quòd hoc proueniat ex aliquo, quod est in contrario, dum est intentum in summo, quod non est in contrario, dum est in esse remisso; quia aliter essent etiam incompossibilia in esse remisso, subiecto: sed illa incompossibilitas non est habitudo ad subiectum, neque ex habitudine ad subiectum: prior enim est incompossibilitas formarum in se, quam sit formarum in subiecto recipiente: quia enim sunt incompossibiles in se, ideo sunt incompossibiles in eodem subiecto, non è conuerso. Ex his deducit, ergo illud, quod est ratio incompossibilitatis in formis intensis oppositis, est aliquid positiuum in eis secundum se, non in ordine ad subiectū, & consequenter quando in eis fit remissio, vel intensio, fit respectu alicuius intrinseci ipsarum formarum, non ratione dispositionis, & esse quod habent in subiecto: illud autem intrinsecum postea nil aliud esse potest, nisi gradus ipsarum formarum.

Si forma est indiuisibilis, dat subiecto 2. ra.
esse indiuisibile, & indiuisibiliter: non enim subiectum est tale secundum formā, nisi quia forma est talis in seipsa, ergo si forma est talis, quod in ipsa secundum se non sit aliqua maioritas perfectionis, & non habeat varios gradus perfectionis in se, nec subiectum secundum eam dicetur magis tale.

Praeterea, quaero de illa dispositione, 3. ra.
vel esse, an sit idem realiter, quod forma illa, vel non: si idem, ergo sicuti illa dispositio, & esse recipit magis, & minus, & habet varios gradus, etiam illa forma secundum essentiam recipiet magis, & minus, cum idem sint. Si est quid diuersum, quaero de illo vtrum secundum suam essentiam suscipiat magis, & minus, si sic: habeo propositum, scilicet, quòd suscipere magis, & minus, contingit secundum essentiam. Si dicas non, sed per aliud, ergo dabitur processus in infinitum, quia eo-
dem modo quaeram de illo alio. Praete- 4. ra.
rea, Habitus termino ī ratione termini, cessat motus, quia habitibus praesentibus, cessat motus, & generatio, vt habetur ex 1. de Generatione; sed per te in principijs

calefa-

calefactionis habeatur ista calefactio secundum tantum, quae est terminus calefactionis: ergo in principio calefactionis esset calor summus. Probatur Minor, quia in principio calefactionis est aliquid de essentia caloris: si ergo essentia caloris non suscipit magis & minus, sequitur, quod in principio erit calor perfectissimus secundum modum quo est terminus, quia iam adest essentia caloris tota; Hoc autem conclusio est falsa & contra sensum: quis enim non videt, quod calefactio augetur semper magis, & consequenter essentia caloris recipit magis, & etiam minus.

Cai. defensio. Caietanus, prima secundae, quaest. 52. artic. 1. nititur defendere D. Thomam, & ait Scotum putare Divum Thomam dicere duo. Primum, quod formae intendantur proprie & remittantur secundum habitudinem ad subiectum. Secundum est, quod res illa, quae est forma, quando intenditur, & remittitur, nihil sibi reale acquirat absolutum, vel dependat, sed solum aliquid in ordine ad subiectum; & ait, quod hoc secundum dictum, secundum veritatem non est D. Thomae, sed solum primum; Reijcitur. Sed quilibet, vel caecus poterit iudicare, an hoc dicat D. Thomas, vel non: nam aperte D. Thomas in illis duobus articulis ait, quod forma secundum se non mutatur: quia formae non fit additio, sed solum in forma fit additio secundum materiales dispositiones, & adducit rationem in secundo articulo; quia si fieret additio, vel detractio ex parte formae, haec additio, vel detractio mutaret speciem. Item, primum dictum includit necessario secundum, quia dicit, formae intenduntur tantum secundum habitudinem ad subiectum: ergo, dicit tantum, ergo nullo alio modo.

Resp. Cai. ad 1. rat. Scoti. Ad primam rationem autem Scoti solum respondet Caietanus, primo negando Antecedens, scilicet, quod contraria remissa se compatiuntur in eodem subiecto; ait enim, quod semper pugnant proportionabiliter, sicuti faciunt, quando essent in summo, quod si manent in mixto simul, hoc est propter formam mixti.

2. resp. Secundo respondet, dato Antecedenti, Consequentia illa non valet, quae etiam ergo haec repugnantia competit illis contrariis absque habitudine ad subiectum; ratio est, quia illa incompossibilitas competit formis in ordine ad subiectum, quia habitudo formae ad subiectum, praecedit incompossibilitatem illarum graduum inter se.

Reijcitur, 1. Responsio. Sed haec defensio est inanis. Primo patet quod Antecedens est verum, licet enim in mixto contraria sint contemperata; tamen certum est, quod in mixto simul manent, & se compatiuntur in eodem subiecto, quod tamen in esse summo fieri non poterat, & hoc sufficit nobis.

Reijcitur, 2. Responsio. Secunda responsio est falsa; quia iam ostendi contra Caietanum in Materia de principio individuationis animae intellectivae, quod illa participabilitas, vel commensuratio formae ad subiectum materiale, non est principium constitutivum talis formae, & consequenter ista participabilitas, non est prior gradibus formae, & consequenter illis naturaliter talis gradus, ut est incompossibilitas eorum ad invicem, ut late dixi in Materia de individuatione substantiae materialis.

2. ra. Praeterea non solum hic ratio, quia incompossibilitas formarum contrariarum est propter gradus, quia in summo non se compatiuntur in eodem subiecto, sed cum remittuntur, se compatiuntur, ergo in illa remissione non fit variatio tota solum in dispositione seu formae subiecti, sed fit quoque variatio in gradibus formae, quia aliqui illorum dispelluntur, ergo remissio non fit solum ratione participationis, & dispositionis formae et subiecto, sed secundum essentiam ipsius met formae in qua fit dispositio graduum.

Aliorum opinio. Aliqui alii dicunt, quod suscipere magis & minus, provenit a maiori, vel minori radicatione formae in materia, ita quod ipsa forma per se non intenditur in essentia, sed dicitur esse magis, vel minus, quatenus magis, vel minus radicatur in subiecto. Reijcitur. Sed haec opinio neque ipsa est vera: quia illa radicatio, vel est quid distinctum ab ipsa forma, vel non: si non est quid distinctum habeo intentum; quia si 2. ra. cum radicatio est maior vel minor, ita illa forma. Si est quid distinctum, tunc quaero, vel est quid absolutum, vel quid respectivum: si quid absolutum, habeo in-

terminum: quia illud est forma aliqua, & habet magis, & minus; si est quale susceptibilium, similiter est forma relatio est forma accidentalis, & sic forma secundum essentiam habet varios gradus. Praeterea sequeretur ex hac opinione, quod vbi forma est magis radicata, ibi subiectum sit magis tale: sed hoc est falsum; probatur falsitas Consequentis: quia verecundus quandoque est rubicundior aliquo homine naturaliter rubeo, & tamen in eo est minus radicatus rubor, quam in alio, qui est sanguineus naturaliter.

2. ob. Dicunt etiam Medici, quod febris Hectica est magis radicata, quam Tertiana, & tamen Tertiana est magis intensa.

3. ob. Aliorum opin. Aliqui alij, vt Auctor Sex Principiorum dicunt, quod magis & minus, est per accessum ad terminum, vel ad formam, à qua aliquid denominatur; quod enim propius accedit ad illam formam, dicitur magis, quod autem magis recedit, dicitur minus; Supponit autem, quod illa forma accidentalis, quam aliqua subiecta recipiunt, habeat nomen impositum ab vltimo suo gradu perfectissimo & ita vult, quod illud dicatur album, quod est perfectissimum, & purissimum album: per album itaque intelligimus albedinis in perfectissimo gradu, illud subiectum ergo, quod propius accedit, & de pluribus gradibus albedinis participat, dicitur suscipere magis, & quod remotius manet, dicitur suscipere minus; & quoniam imponitur nomen, vt supponit ab vltimo gradu formae, ideo dicit, quod illud recipit magis, quod propius accedit ad rationem nominis: quod minus recedit, suscipiet minus.

Reijcitur. Haec positio videtur falsa tantum quo ad id, quod supponit, scilicet quod impositio nominis fiat ab vltimo gradu formae: tunc enim nihil esset album albedine, nisi albissimum; nam si nomen album imponitur ab vltimo, & perfectissimo gradu albedinis, significat tantum perfectissimam albedinem in subiecto; subiectum ergo album remissè, non posset dici album; tamen in re est vera, quia ponit gradus in formis accidentalibus, & ait subiectum recipere magis, & minus, cum recipit plures, vel pauciores gradus illius formae.

Opin. Scoti. Tandem est sententia propria Scoti in eodem 8. loco citato, & 1. Sententiarum distinct. 17. quaest. vltima, quae est, quod suscipere magis, & minus in quacunque forma, quae sit apta suscipere magis, & minus, siue sit Substantialis, siue Accidentalis, est esse maius, vel minus aliud cum magnitudine virtualis, vel maioritate perfectionis in natura rei, siue in complemento perfectionis, vel esse maius in potentia, siue in respectu actionis. Prima dicitur naturalis bonitas; Secunda naturalis vigor; dicit, quod illud est magis, quod habet maiorem bonitatem naturalem, vel maiorem vigorem naturalem: sed hoc secundum se quidem primum; vbi enim est maior bonitas naturalis, ibi est completior tantum perfectionis naturae rei, ibi etiam est maior vigor. Ex qua sententia apparet, quod secundum Scotum, vt etiam fatetur Antonius Andreas super librum Sex Principiorum, capite vltimo, forma tamen specifica habet quandam latitudinem in gradibus, ita quod in se continet multos gradus perfectionis naturalis, & propter hoc participatur ab indiuiduis secundum magis, & minus: quia vnum indiuiduum participat illam secundum aliquem gradum, aliud secundum plures: & propter hoc datur magis, & minus in indiuiduis; quod si in quidditate, & illa forma specifica non darentur illi gradus, non posset esse magis, & minus; Dat exemplum in 1. Sententiarum dist. 17. quaest. vltima litera x. Sicut quantitas molis si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum, per se esset maior, vel minor, absque illa habitudine ad subiectum. Vnde hic notandum est, vt infra etiam dicemus, quod in forma, & quidditate specifica sunt illi gradus perfectionis, qui sunt gradus indiuiduales, sed in illa non dantur varij, nec plures gradus specifici, immo si plures essent gradus specifici, non esset vna species, sed plures: quia quilibet gradus specificus constituit speciem, sicuti quaelibet vnitas addita numero variat numerum, & aliam speciem constituit; sed in ea sunt plures gradus perfectionis, quos indiuisibiles nominamus, & illud indiuiduum, quod plures continet, est magis, & quod minus habet, dicitur minus. Sic ergo patet, quid sit suscipere magis, & minus. Notandum.

Opinio

Opinio Scoti an Substantia suscipiat magis, & minus. Cap. II.

Opin. Scoti. His praemissis, oportet determinare hanc principalem dubitationem, an Substantia forma substantialis suscipiat magis, & minus, de forma accidentali non est ex dubitatione, quia ex dictis in praecedenti cap. patet, quòd suscipere magis, & minus, quòd & omnes concedunt, licet diversè exponant modo positionis, de suscipere magis, & minus loquitur Scotus in 1. Sententiarum, dist. 17. q. vltima, & inde, sed in communi loquitur, tam de forma Accidentali, quàm de Substantiali, immò magis de Accidentali. Quo autem ad formam Substantialem loquitur de forma Substantiali, quia si forma Substantialis suscipit magis & minus, consequenter etiā Substantia suscipit magis, & minus, loquitur in 8. Metaph. q. 1. loco citato, & in additionib. & quae additiones, ubi Scotus ponit tres Cōclusiones. Prima est in initio quaestionis, & est, quod si accipiatur Substantia in communi, & pro quidditate Substantia non suscipit magis, nec minus, quia ei, ut sic, non competit suscipere magis, & minus: sed quatenus est in individuis tantum; Si verò consideratur quatenus participatur ab individuis, tunc ponit duas Conclusiones. Prima est, quod una forma Substantialis est maior alia eiusdem speciei, & intelligit quod sit maior maioritate perfectionis, id est, est magis Substātia alia forma eiusdem speciei. Et hanc Conclusionem universaliter sustinet cum Henrico contra Auerroem, de quacunque forma Substantiali, Auerroes enim eam sustinet tantum in formis elementorum.

2. conclus. Secūda Conclusio est, quòd eadem forma tamen non intenditur, neque remittitur; quā Conclusionem etiam sustinet cū Henrico cōtra Auerroem, qui sustinet aliquam formam Substantialem eandē numero intendi, & remitti, ut patet de formis elementorum. Quo ad primam Conclusionem secūdi membri, distinctiuus, in eodem loco ait Scotus, nullam esse rationem cogentem pro, nec contra: tamen ipse magis adhaeret conclusioni positae, quam oppositae, & rationes pro ea adducit.

Primò sic. Pro ea Conclusione est articulus secundus Parisiensis, igitur de intellectiua, & caetera. sed hoc cogeret apud Theologos non Philosophos. 1. articul. 1.

Secundò adducit unum tamen efficacem, quae est. Quandocunque aliqua una Substantia numero eiusdem speciei habet aliquam qualitatem consequentem necessariò speciei intensiorem, quàm alia forma eiusdem speciei, forma prior ea Substantia est perfectior, & consequenter magis Substantia, quàm forma secundae Substantiae habentis minus intensam qualitatem: sed sic est, quòd una Substantia numero eiusdem speciei, habet qualitatem necessariò consequentem speciei intensiorem tanquam alia forma eiusdē speciei, ergo illa est perfectior, & magis Substantia alia. Minor probatur inductiue quia unum individuum ignis, est calidius alio individuo ignis, quantitate materiae eadem utrinque existente, & unum individuum vini, & carnis est dulcius alio individuo eiusdē speciei, & sic de aliis. Maior patet ex duobus suppositis. Primū, quòd qualitates emanant ab illa forma Substantiae exclusio quocunque alio extrinseco agente, ut patet de frigiditate aquae: quae cum frigiditas aquae per contrarium remouetur, si postea Substantia illa aquae sibi relinquatur, redit ad pristinum statum, & gradum frigiditatis, ergo videtur, quòd causa efficiens reditus frigiditatis non sit alia, quàm forma Substantialis aquae. Secundum suppositum, Causa naturalis non impedita agit secundum ultimum potentiae. Ex his duabus propositionibus sequitur, quòd si qualitas producta ab una Substantia eiusdem speciei, sit minus intensa qualitate producta ab alia Substantia eiusdem speciei, etiam forma Substantialis imperfectior, & minus substantia, quia praestantia effectus arguit excellentiam causae, maximè quando agūt causae secundum ultimum potentiae suae, & non sunt impeditae, & sunt in suo esse quieto, & non pugnant cum contrariis. Hac autem etiam fauet D. Thomas 1. parte Summae, quaest. 85. art. 7. ait enim, quòd corpus quanto est perfectius disposi-

fitum, tanto [illegible] formae Animalis. Ecce quod possit magis, & minus ex parte animae, [illegible] in redure [illegible] ad corpus: vbi videtur contradicere sibi in 1. [illegible] [illegible] & habeat quidquid velit Cartesius, alibi enim illam commentationem constrauimus, & etiam confirmatur per articulum allegatum; quid autem valeat responsionem aliorum ad hoc, infra considerabimus.

Alias rationes adducit Scotus pro hac Conclusione in principio illius quaestionis, sed quia dixit non concludunt magis, & minus in Substantia, sed diuisibilitatem subiecti, vt dixi in Theoremate, quod non datur minimus motus; ideo illas omitto, aliter arguendo sic.

Ex Arist. 8. Metaph. text. 10. habetur, quod Substantia, quae est secundum speciem, non suscipit magis, & minus, sed si qualem in materia, quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] comparat formas numeris, & ait, quod sicut numerus non habet magis, vel minus, ita Substantia, quae est secundum speciem non suscipit magis, vel minus, sed quae, cum materia; quod autem intelligat hoc, patet: quia intelligit Substantiam secundum esse indiuisibile, sine secundum quod recipitur in indiuiduis; haec enim est Substantia in materia, non abstracta à materia; Hoc modo igitur Substantia suscipit magis, & minus, quia recipitur in indiuiduis [illegible] magis, & minus.

2. [illegible] Quo verò ad secundam conclusionem tenet contra Auerroem, scilicet, quod eadem forma substantialis numero, non suscipiat magis, vel minus, [illegible] intendatur, vel remittatur, & probatur ab eo [illegible], ex eodem modo fere. Si remissa [illegible] remittatur forma substantialis, igitur à [illegible] ex contrario remittente, nulla est causa [illegible] [illegible] redeundi ad gradum [illegible], [illegible] aqua in summo frigido, [illegible] [illegible] & remittit frigiditatem per quinque gradus, deinde [illegible], tunc est manifestum, quod aqua redit ad pristinam frigiditatem [illegible] ad gradum intrinsecum, modo si forma substantialis aquae tunc [illegible] fuisset, [illegible] frigiditas est remissa, [illegible] [illegible] [illegible] quia non possit redire ad gradum intensum in summo, quia forma substantialis, quae [illegible] non potest vincere suas vires, & sic nō potest producere qualitatem intensiorem, quia illa non est sibi proportionalis: illa etiam forma remissa non potest esse principium sufficiens, nullum ergo est principium effectiuum reditus illorum quinque graduum dilatatorum, oportet ergo dicere, quod eadem forma substantialis numero non intenditur, neque remittitur. Confirmatur, quia cum aliqua qualitas innaturaliter est intensa per contrarium praesens, vt cum aer calefit extra gradum naturalem suae, non est dicendum, quod tunc forma aeris intendatur: quia amoto igne non deesset causa intrinseca, per quam aer rediret ad perfectum calorem remissum; & tamen videmus, quod ablato igne agente extrinseco, & relicto aere sibi, redit ad calorem naturalem, hoc autem est clarissimum de forma animalis, scilicet, quod nullo intenditur, neque remittitur, de quibus est argumentum in speciali. Tertia est auctoritas Arist. 5. Phys. vbi negat motum in substantia, & concedit illum in qualitate, non negat autem motum in substantia propter partem [illegible] quia sic generatio est successiua, vt ostendimus supra Theorem. [illegible] & [illegible] ergo negat motum per partes, vel partibilitatem formarum.

Ant. An-drea [illegible] [illegible] Hic nota, quod Antonius Andreas in hac Conclusione non est cum Scoto, sed [illegible] enim in Praedicamentis q. [illegible] Substantia & in 11. Metaph. q. 1. quod eadem substantia numero est [illegible], & aliqua intenditur, & remittitur, & maximè de formis elementorum, & in mixtionibus talibus: & ita est cum Auerroe, immò plus dicit, quàm Auerroes, sed rationes, quas pro se adducit, illas easdem adducit Scotus, & solutas videbimus infra.

Not. Notandum est primum, quod in his dictis valere contradictio, nam diximus supra, quod in forma substantiali, non sunt gradus, sed in forma accidentali, & inde dicimus, quod suscipere magis & minus est participare magis, vel minus gradus perfectionales formae, ergo si forma substantialis non habet gradus, nō potest suscipere magis, vel minus. Ad hoc respondeo, quod non negamus omnino esse gradus

gradus in forma substantiali, imitabiles secundum rationem, neque individuales, vt supra diximus in 1. Conclusione de forma substantiali; sed negamus gradus eo modo, quo sunt in forma accidentali; forma enim accidentalis paulatim inducitur per gradus, vt patet de calidítate in aqua, & secundum illos gradus est in continuo fluxu; non sic est de forma substantiali, quia tota simul in instanti inducitur, neque est est inducta, & generata, modo intenditur, & modo remittitur, vt forma accidentalis, attamen non propter hoc sequitur, quod in generatione individuali vna forma non recipiat plures gradus perfectionales altera, & hinc fit, quod suscipit magis, & minus.

Rationes Adversariorum contra primam Conclusionem Scoticè responsio ad fundamenta Scoti, & eorundem solutio, & confutatio. Cap. III.

D.T. [illegible] DIuus Tho. 1.2. quaest. 52. art. 1. & 2. videtur negare, quod forma substantialis suscipiat magis, & minus: sed hoc dicit in sensu 2. conclusionis, asserit enim ipse quoque, formam substantialem suscipere magis, & minus. Quod confirmatur ex 1. parte, quaestione 85. articulo 7. vt supra diximus; sed est diuersus à nobis, quo ad modum: sustinet enim, quod forma substantialis suscipiat magis, & minus ratione dispositionum in subiecto, quod supra confutauimus. Hoc etiam intendit Iauellus in 8. Metaph. quaest. 6. si rectè notauerit. Eandem sententiam sequitur Mercenarius in suis Dilucidationib. Pro hac opinione possunt rationes supra pro D.T. adductae, sunt illae. Arist. 8. Metaph. textu 10. habet, quod formae sunt sicuti numeri quò ad hoc, quod si numero addatur vnitas, variatur numerus, vt si addatur vnitas denario, fit vndenarius, & binarius, fit ternarius: ita forma substantialis si ei addatur aliquis gradus, vel detrahatur, variatur essentia, & natura eius, ergo forma substantialis non suscipit magis, vel
2. minus. Secundò, Arist. 10. Metaph. capite penult. textu 25. dicit, quod differentiae formales mutant speciem, at si essent gradus in essentia formae substantialis, tunc integra sua essent differentiae formales, ergo si addantur gradus formis variatur species eius. Tertio Porphyrius dicit
3. capite de Differentia, quod differentia formalis non suscipit magis, nec minus, ergo.
4. Quartò, Auctor Sex Principiorum ait, quod forma est consistens in simplici, & inuariabili essentia.
5. Quintò, Ex Iauello 8. Metaph. quaest. 6. quodlibet indiuiduum constituitur in esse per formam indiuisibilem, ergo illa nō habet varios gradus, ergo illa non potest suscipere magis, & minus.

Adiungerem aliam auctoritatem Aristot. in Praedicamentis dicit, quod Substantia nō suscipit magis, & minus, ergo. Neque valet respondere, quod verum est dictum Aristotelis quo ad esse specificum, non quo ad esse indiuiduale, quoniam ibi Aristoteles intendit per illam proprietatem demonstrare, quod substantia differt ab accidente per hoc, quod accidens suscipit magis, & minus, substantia verò minimè, sed accidens non suscipit magis, vel minus quo ad esse specificum, sed quo ad esse indiuiduale: quia vt dicit Aristot. [illegible] ergo intelligatur Aristoteles quo ad esse specificum, non habebit Aristoteles intentum suum. Adducunt aliam auctoritatem Aristot. in 1. de Anima, text. 65. vbi ait Philosophus, quod intellectus est incorruptibilis, & quod si corrumperetur, maximè corrumperetur à senili debilitate, quae est in senio: hoc autem ei non contingit, sed sibi accidit, sicuti virtuti sensitiuae, & potentiis visiuae, quae quidem non minuuntur quo ad substantiam, neque remittuntur; sed si quid prima patitur, ita vt deceptus operatur, id sibi contingit ratione organi malè dispositi, vnde si senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. Ex hoc loco habet Philosoph. quod sensitiua se habet velut intellectiua, quae nō intendit, & remittit: at haec secundum Scotum est indiuisibilis omnino, ergo forma substantialis non suscipit magis, nec minus, tam quo ad esse specificum, quam quo ad esse indiuiduale. Et his ad rationem Scoti respondent.

Ad primā dicitur, quod vnus ignis est magis, vel minus intensus alio, non propter

pter formam ignis magis, vel minus intensam, sed propter materiam, & propterea cum dicitur remissio effectus denotat remissionem causæ, negant hoc: quia dicunt, hoc prouenire ratione materiæ, vel dispositionum subiecti.

Ad 2. Ad secundam ex Arist. 8. Metaph. respondetur, quod non concludit formam suscipere magis, vel minus: sed tantum, quod vna forma est perfectior alia: sed falso non assequatur ab Arist. Archangelus autem dicit, quod ibi Arist. non loquitur affirmatiue, sed sub conditione, vt sit sensus: Forma substantialis non suscipit magis, vel minus, sed si susciperet, illo pacto tunc susciperet in materia, sed nec hoc, nec illud [illegible] est, ergo non valet illa auctoritas pro Scoto.

Reijcitur opin. adducta. Verum quod ista opinio sit falsa, patet ex rationibus Scoti adductis, quæ non soluuntur per responsiones illas, primum argumentum Scoti manet in suo robore: quia materia habet esse à forma, & materia in composito est talis conditionis: quia forma dat ei talem esse, ideo si operatio indiuidui vnius est perfectior, quam alterius, hoc non est ascribendum materiæ, sed formæ, quia forma dat esse, nec pendet a materia, sed materia à forma. Nec est dicendum, quod proueniat propter dispositiones in materia, quia dispositiones consequuntur formam, ergo non sunt contra formas. Maioritas ergo intensionis, vel remissionis non est ascribenda dispositionibus, sed formæ, quæ est causa prima.

2. ad. Præterea, illæ dispositiones, quæ sunt in materia, non sunt contrariæ formæ, quia contrariæ formæ ad aduentum nouæ formæ recedunt, ideo non possunt impedire operationem formæ inductæ de nouo.

Secunda ratio similiter manet in suo robore: dictum est enim quod substantia non potest vlla suscipere magis, vel minus ratione materiæ, sed ratione formæ. Responsio Archangeli est mera fictio: quia patet legenti textum quod Arist. affirmatiue loquitur, ait enim [Et quemadmodum nec numerus habet magis, nec minus, nec quæ secundum speciem substantia, sed si quidem cum materia] Ecce quod si quidem cum materia, loquitur [illegible]

Pergit rationes adductas pro opinione Scoti, opinio aduersa nostram impugnantur sic. Ipsi admittunt, quod vna forma intensius operatur alia, quod etiam experientia patet: sed confugiunt ad medium suppositionis, dicentes hoc prouenire propter materiam & dispositiones eius, ideo hoc eorum fundamentum est considerandum. Et quidem contra illud sunt illa duo argumenta superius secundo capite facta contra D. Thomam, desumpta ex Scoto in primo Sententiarum dist. 17. q. 4. [illegible] *1. ad aduersarios.*

Sed præter illa, adhuc ex eodem loco argumentor. Forma huius ignis, & illius, sunt formæ eiusdem speciei, speciei secundum se totam habet dispositiones eiusdem rationis in susceptiuo, ergo omnia indiuidua illius habent dispositiones eiusdem rationis, & sic vnum indiuiduum nō habet maiorem dispositionem altero, cū sint eiusdem speciei, & tamen vnum indiuiduum est magis intensum, vel remissum altero, ergo maioritas, vel minoritas nō prouenit ex dispositionibus, sed ex gradibus formarum. Secunda propositio probatur: quia dato contrario eius opposito, sequeretur, quod quando lignum est dispositum ad recipiendum hoc indiuiduū ignis, non esse dispositum ad recipiendum aliud indiuiduū ignis eiusdem speciei, quod tamen est falsum, quia cum lignum est calefactum ad gradus debitos, recipit indifferenter hanc, vel illam formam ignis. Secundo. Si præcedant tales dispositiones ad magis, & minus, nunquam erit vnus motus ab intenso ad remissum, quod est absurdum. Consequentia probatur: quia nihil mouetur ad remissum, nisi quatenus habet dispositionem etiam conuenientem receptioni remissi: non potest autem hæc dispositio haberi nisi per motū factum in hac dispositione, ideo quod intercedit motus factus in illa dispositione, ergo motus ab intenso ad remissum non esset vnus motus, sed duo. Idem dicendum de motu à remisso ad intensum. *Argumentatur 2 & 3 [illegible].*

Contra eandem opinionem habes rationes apud Gregorium de Arimino, 1. Sent. distinct. 17. & apud Occamum 1. Sententi. distinct. 14. sed prima ratio ad facta contra responsionem Aduersariorum ad primam Scoti est validior omnibus, quia

est fundamentum huius positionis.

Ad 1. aduersariorum. Ad rationes aduersariorum. Ad primã Formæ sunt sicut numeri, etiam dicitur quod forma substantialis accepta pro quidditate, vt abstrahit ab individuis, nõ suscipit magis vel minus. Sed forma substantialis vt participatur ab individuis suscipit magis & minus, vt dictum est. Authoritas intelligitur primo modo, non secundo.

Ad 2. Ad secundum per idem Respondetur quod est verum de gradibus quidditatiuis, id est de differentijs specificis, quæ variant speciem, non de gradibus individualibus, qui non variant speciem, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium dicitur eodem modo.

Ad 4. Ad quartum de Authore Sex Principiorum dicitur, quod probat formam esse indiuisibilem, quo ad quantitatem molis, non quo ad quantitatem perfectionis, nos autem loquimur secundo modo, non primo. Ad rationes Mercenarij patet per secundam distinctionem supra assignatam.

Ad rationes Mercenarij. Ad 1. Ad primum dico, quod Arist. in Prædicamentis ait, proprium esse substantiæ non suscipere magis, vel minus motu continuo; non tamen negat quin suscipiat magis & minus motu individuali, seu indivisibili, vt dictum est; & tantum hoc Arist. ponit differentiam inter substantiã, & accidens, adeo quod est sensus Arist. in Prædicamentis, quod substantia non suscipit magis vel minus motu continuo, vt facit accidens; vnde exemplificat. Socrates non est magis homo nunc, quam prius, quia habet semper idem esse, quod à principio habuit, sed bene est modo magis albus quam prius, quia accidens motu continuo intenditur & remittitur; His tamen non obstantibus Plato potuit habere perfectiorem formam in generatione, quam Socrates.

Ad 2. Ad secundam authoritatem ex 1. de Anima textu 6, dico, quod nihil aliud probat, nisi quod forma substantialis non suscipit magis, vel minus motu continuo, & idcirco est ita perfecta in puero quam in sene, quod concedimus; sed propter hoc nõ sequitur, quin in motu individuali suscipiat magis, & minus.

Sed pro breui & dilucida solutione rationum in contrarium adductarum, & adducendarum, & pro declaratione authoritatum Aristot. notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est, quod substantia duobus modis accipi potest; Vno modo pro quidditate, vt abstrahit à suppositis & individuis; Alio modo potest accipi substantia pro quidditate, vt includitur in individuis; substantia primo modo considerata nõ suscipit magis, nec minus, quia quodcunque additur quidditati, est differentia specifica, quæ variat quidditatem contrahendo illam, & ideo hoc modo non suscipit magis, nec minus. Secundo modo, quidditas substantiæ suscipit magis, & minus, quia hoc individuum perfectius habet naturam specificam, quam aliud. 1. distinctio.

Secunda distinctio est, quod aliter contingit suscipere magis, & minus in Accidentibus, & aliter in Substantijs, quia in Accidentibus magis, & minus inducitur motu continuo, cum eadem caliditas numero, modo sit in quatuor gradibus, modo in octo, modo in sex, & semper in motu continuo absque quod corrumpatur, intenditur & remittitur ad prædictos, & similes gradus: in substantia autem magis & minus inducitur solum in mutatione individuali, quæ est generatio, quam appellamus mutationem individualem, quia terminatur ad individuum; quando autem individuum generatur, tunc participat magis, vel minus alio individuo, de sua natura specifica, sed postea amplius non remittitur, neque intenditur quo ad substantialem illam formam quam accepit, sed semper in eodem gradu permanet, & in hoc consistit differentia inter Substantiam & Accidens. 2. distin.

Not. Notandum est tamen, quod differentiæ specificæ ex quarum additione variatur quidditas, dicuntur gradus specifici, gradus vero illi, qui in latitudine eiusdem speciei reperiuntur, secundum quos magis, vel minus participatur ab individuis, dicuntur individuales. Per has duas distinctiones respondetur communiter ad omnes authoritates, includunt enim, quod substantia accepta pro quidditate, & vt abstrahit ab individuis, non suscipit magis, vel minus. Et authoritates negant substantiam suscipere magis, vel minus,

tuum continuo, non autem motu indiuisibili, & ita omnes illæ auctoritates faciūt pro secunda Conclusione, nec contradicūt primæ. Nos tamen ad vtramque supra respondimus. Per hæc patet ad auctoritatem adductam à Ianduno, quod indiuiduum constituitur in esse per formā indiuidualē motu continuo, vt patet ex dictis.

Ad rat. ad Iandun.

Rationes aduersariorum contra secundam conclusionem, & earundem solutio.
Cap. IV.

COntra secundam Conclusionem est Auer. qui dissinnet formas elementorum continuò intendi, & remitti, sicut etiam euenit in qualitatibus. Hanc sent. probat primo sic, tertio Cæli Com. 67. Si formæ elementorum non suscipiunt magis, & minus, non potest saluari generatio mixti; consequentia probatur, quia elementa certum est, quod manent in mixto, nō possunt autem manere in esse summo, & perfecto, quia tunc generatio mixti adueniret enti perfecto, & materiæ iam existenti in actu, quod autem aduenit enti existenti in actu, est Accidens, ergo forma mixti habita per generationem, esset accidens, quod est inconueniens. Confirmatur, quia mixtum non esset vnū, quia vnaquæque forma elementorū dat esse simpliciter, quattuor autem sunt elementa, ergo quattuor cōposita, ergo mixtū non esset vnum. Secundò ibi aduersus Auicēnā sic arguit. Si formæ elementorum non remitterentur ad remissionem quantum qualitatum, formæ elementorum possent conseruari in materia sine dispositionibus suis, Consequens est falsum, Consequentia probatur, quia qua ratione duo, vel tres gradus caliditatis remitti possunt absque remissione formæ, pariter & omnes, cum sint eiusdem rationis, & sic forma ignis poterit manere in igne, & tamen ignis nō erit calidus. Vltra adiungit Scotus alias rationes pro hac opinione, quas pro se Antonius Andreas adducit.

Con-firm.

Prima. Calidum intenditur, & remittitur: igitur ignis, Antecedēs est manifestū, consequentia probatur, quia propria passio sequitur formam tamquam per se causam, ergo cum propria passio intenditur, signum est, quod forma quoque intenditur per se. Secundò. Si in alteratione præcedente corruptionem aquæ in ignem, inducitur calor in aquam ipsam, igitur & forma ignis, non perfecta, ergo imperfecta, & remissa. Antecedens patet, quia aqua per calorem disponitur ad corruptionem, & receptionem formæ ignis. Probatur consequentia: quia calor est propria passio formæ ignis, & propria passio non potest esse sine subiecto. Insuper, quia si posset induci vnus, vel duo gradus caloris absque forma ignis, pariter possent induci omnes sine forma ignis, & sic esset summus igneus calor in aqua, & maneret aqua, & non esset ibi forma ignis, quod est absurdum.

1. ra. Anto. Andr. ad-uers.

2.

Tertiò, ignis remisso calore non augetur, & vinum aquaticum nō conuertit semper aquam in vinum, & tamen illæ generationes fiunt per formam substantialem generantis, ergo signum est, quod illa forma remittitur, & consequenter etiam intenditur. 3.

Quartò. Ex Arist. 6. Phys. Omne quod transmutatur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, ergo oportet transmutatum habere partes, & secundum illas partim esse in vno loco, & partim in alio, hoc nō potest intelligi nisi forma sit diuisibilis, ergo successiuè inducitur, & sic intenditur, & remittitur. 4.

Quintò, si duo ignes numero vniantur, & fiat vnus ignis, certum est, quod ille est intensior, ergo certum est, quod ille ignis compositus habet perfectiorem formā, quam vnusquisque illorum per se seorsum, quia ardentius vrit. 5.

His rationibus omnibus respondet Scotus loco citato. Videntur illæ rationes probare, quod vna forma numero est intensior altera, vt diximus in prima Conclusione de forma substantiali; & si in hoc sensu adduxisset Antonius Andreas, non esset contrarius Scoto, & illas concederemus; sed videntur vlterius probare quod eadē forma substantialis numero intendatur, & remittatur, vt facit albedo, & hoc est, qđ negat Scot. & propter hoc soluit illas rationes, neque enim hoc vltimum probāt; Antonius Andreas autem videtur eas adduxisse in hoc sensu. Sed quidquid sit de mente

Ad rationes.

mente eius, ad rationes respondetur.

Ad 1. Ad primum dico, quod supponit falsum, scilicet, quod elementa maneant in mixto, vel secundum esse remissum, vel secundum esse summum, quorum vtrumque falsum est, vt diximus in materia de mixtione.

Ad 2. Ad secundum est notandum pro intelligentia, quod multa entia ad hoc vt sint simpliciter, necessario requirunt aliquam qualitatem, infra latitudinem aliquam graduum, nō tamen necessario in hoc gradu vel in illo: exempli gratia, Vita humana requirit sanitatem aliquam, non tamen requirit hanc proportionem humorum praecisam in hoc gradu, vel illo ad hoc, vt sit: quia si vita requireret determinatum gradum sanitatis, et hanc proportionem humorum praecisam, sequeretur, quod corpore meo aliqualiter infirmato anima mea periret, & vita dissolueretur: dicendum est ergo, quod forma substantialis requirit aliquam qualitatem infra aliquam latitudinem, sine qua existere non potest, & tunc illa qualitas intra illam latitudinem, licet intendatur, & remittatur, dummodo maneat intra illam latitudinem, forma semper manet in eodem statu: cum verò qualitas fit extra illam latitudinem, forma illa iam corrumpitur: ita in proposito forma ignis ad hoc vt sit, requirit caliditatem in quadam latitudine graduum, vt exempli gratia, requirit caliditatem quinque graduum, scilicet, à quinto ad decimum, adeo quod supremus gradus ignis caliditatis decimus, infimus est quintus; quando ignis est in esse quieto, quia tunc est in summo, ignis habet caliditatem in decimo gradu: cum verò alteratur à contrario, paulatim deperdit gradus istos, sed non statim cum amittit decimum gradum caloris, forma ignis alteratur, sed neque cum amittit octauum, & septimum, vnde videmus, quod si auferatur contrarium, redit ad pristinam caliditatem decem graduum, quod si forma esset remissa, cum non posset, vt dictum est supra, neque etiam corrumpitur, quia non requirit praecisè decimum gradum caloris, vel octauum ad suum esse: sed cum corrumpitur quintus gradus, tunc & forma ignis corrumpitur, quia erit extra latitudinem determinatam, & sic ignis cum conuertitur in aquam, necesse est quod amittat caliditatem, & remittatur, ita quod ignis tendens ad corruptionem, est remissior igne in esse quieto, licet habeat eandem formam atque perfectam. Ex quo sequitur etiam, quod ignis tendens ad corruptionem in aquam, sit aliquando minus calidus aqua, quae corrumpitur in ignem, quia & aqua ipsa, dum corrumpitur in ignem, amittit frigiditatem & recipit caliditatem: non potest enim forma aquae corrumpi, nisi cum est inducta caliditas in tot gradibus, quod sit incompossibilis formae aquae, & sic caliditas debet excedere frigiditatem in aqua intensam, antequam forma aquae corrumpatur. E conuerso in igne corrumpendo in aquam, frigiditas debet excedere caliditatem, ad hoc, vt forma ignis corrumpatur, & inducatur forma aquae: alioquin non esset bene disposita aqua cum conuertitur in ignem, neque ignis, cum conuertitur in aquam; ignis ergo in via ad corruptionem in aquam est minus calidus aqua in via ad corruptionem in ignem, tamen in esse quieto clarum est, quod ignis est calidior aqua, & aqua frigidior est igne. Ad argumentum ergo negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod cum & decē gradus non sunt necessarij simpliciter ad hoc vt forma sit, sed quinque intra latitudinem. Per hoc soluuntur illa argumenta Scoti, quae videntur probare, quod dū intensior calor in aqua corrūpenda in ignē, quam forma ignis paulatim inducatur, quod est primum est. Si paulatim non inducitur forma ignis in aquā dum aqua conuertitur in ignem, sequitur, quod aqua tendens in ignem erit calidior igne manente igne, quod est absurdum. Ad hoc respondetur, & negatur falsitas consequentis in aqua, & igne in via ad corruptionem. In esse quieto vero, consequēs est falsum. Secundum argumentum est. Ignis corrūpendus frigescit, igitur ante corruptionē deuenit ad minimum gradum caliditatis tantū, quia alias non summè dispositus esset ad corruptionem, ergo aqua corrumpenda in ignē, excedit ignem corrumpendum in 8. gradibus caloris, & ita erit magis calida igne. Respondetur

Duo argumenta Scoti 3 ad. cit. supra. Tex. 1. cit. 8. par.

quin

(non disputando modo, an forma ignis possit manere cum vno gradu caloris, nec ne; forsan enim cum ignis admisit plus quam medietatem graduum caliditatis, forma ignis est incompossibilis illi materiae propter frigiditatem oppositam, hoc autem non facit ad praesens quaesitum) vt supra, quod admissa forma ignis manere cum vno gradu caliditatis, & nouem frigiditatis, hoc consequens non est absurdum de igne, & aqua in via ad corruptionem, sed esset inconueniens de illis in esse quieto: sed sustinendo latitudinem graduum, dicimus, quod ignis corrumpendus frigescit, & cum amisit vltimum gradum suae latitudinis est sufficienter dispositus ad corruptionē in aquam, ita quod numquam permanet ignis in tali gradu, quod sit minus calidus aqua corrumpenda in ignem; idem dicendum de igne corrumpendo in aquam.

Ad 1. Scoti. Ad primum ex Scoto, negamus consequentiam; potest enim esse, quod causa naturalis impediatur a contrario agente praesente, & agente, & ita per illud contrarium potest eius effectus remitti, licet ipsa causa non remittatur, quod hic patet: quia causa sibi derelicta ablato contrario causet effectum perfectum, vt prius, non ergo remittitur causa in se, licet remittatur effectus. Valeret quidem consequentia arguendo ex effectibus causatis a diuersis causis sibi derelictis in esse quieto, quia si illi effectus sic se haberent, quod vnus esset magis intensus alio, valeret quidem tunc inferre, ergo vna causa est intensior alia, vt nos argumentabamur pro prima conclusione de formis substantialibus; potest enim recte concludi: non pro hac secunda. Ex hoc apparet, quod replica Antonij Andreae ad hanc responsionem nulla est. Ad probationem consequentiae, negamus quod caliditas sit propria passio ignis: quia nec indiuisibiliter est sequens, nec sibi inhaerens, sed est qualitas necessario consequens formam ignis necessitate absoluta secundum aliquem gradum determinatum in illa latitudine.

Ad 2. Ad secundam rationem de alteratione negamus similiter consequentiam; quia non est verum, quod cuilibet gradui qualitatis, qui acquiritur per actionem agentis extrinseci correspondeat proprius gradus formae.

Ad primam probationem consequentiae dictum est, quod caliditas non est propria passio ignis. Ad secundam similiter dico, quod non valet: vnus gradus caloris potest esse ab agente extrinseco, scilicet ab igne in aquam sine forma ignis, ergo omnes gradus ignis possunt inesse aquae sine aquae corruptione, & introductione formae ignis; non valet: quia forma ignis requirit quandam latitudinem graduum indeterminatam, ad quam postea ipsa forma ignis subsequitur.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod intensio, & remissio in huiusmodi effectibus, proueniret ex contrario impediente; de forma autem sibi derelicta in esse quieto non valet.

Ad 4. Ad quartum dictum est supra in Theoremate, quod datur minimus motus, illam tamen concludere extensiuam quantitatem motus, non extensionem virtutis & perfectionis, de qua nunc loquimur.

Ad 5. Ad quintum dico, quod cum sit generatio noui indiuidui habentis formam intensiorem, ex duobus enim illo indiuisibiliter dispositis generatur ab agente vnum indiuiduum habens formam intensiorem, ideo concludit hoc argumentum pro 1. conclusione de forma substantiali, non contra hanc secundam.

THEOREMA LXVI.

Lumen est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis.

Tractatur quaestio Scoti ad literam ex secundo sententiarum dist. 13. quaest. vnica, quia in ea sunt multa pulchra dicta de hac materia. Cap. I.

Circa istam decimamtertiam distinctionem quaero simul de luce, & lumine.

Et primo quaero, Vtrum lux gignat lumen tamquam propriam speciem sensibilem suam? Quod non: August. 7. super Genes. ad literam: Anima administrat corpus per lucem & aerem, &c.

Praeterea. Lumen gignit substantiam;

vt patet

vt patet de igne, ergo est substantia.

Præterea. Lumen frangitur, & reflectitur, ergo est corpus, quia ista sunt passiones corporis.

Præterea. Quod non sit species, quia denominat medium, non sit species coloris.

Excludit etiam oppositum scilicet tenebrarum, ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi & nigri in medio.

Tertiò, quia habet effectum realem in medio, & organo, scilicet, vt cum corrumpere, & gignere calorem, effectus realis non conuenit speciei, &c.

Contra, Lux est de sensibilibus ex 2. de Anima tex. 65. ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam a lumine, ergo, &c.

Hic tria sunt videnda. Primo quid sit lux, secundo quid lumen, Tertio qualiter lumen à luce generatur.

De primo dico, quòd lux non potest poni substantia: quia est per se sensibilis: nulla substantia [illegible] ergo, &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substantia, quod enim verè est nulla, accidit ex primo Physicorum tex. 27. Antecedens patet: quia si in igne esset lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior, quæ essent in potentia ad formam specificam. Non primo modo: quia tunc quæcumque haberent lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo: quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis cælestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile formam substantialem corporis cælestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ. Non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis cælestis, quàm lux.

Confirmatur per Damasc. libro 2. cap. 8. quære.

De secundo dico quòd lumen non est substantia completa: hoc est, per se subsistens, (2. de anim. 69.) quia nec spiritualis: cum sit sensibilis, nec corporalis quia tunc duo corpora essent simul, est enim lumen cum toto aere, nec oportet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, quia tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis quia illud, cui aduenit manet perfectè in specie illo recedente, sicut apparet in aere quandoque illuminato quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantiæ. Nec est verisimile, quod ad aliquid aliud genus pertineat, præterquam ad genus Qualitatis.

Cum autem qualitas ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis.

Notandum est, quòd intentio non dicitur hic illud in quod tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectum esset intentio, sed intentio hic dicitur illud, per quod tanquam, per principium formale in obiectum tendit sensus. Et sic quidquid est signum, est res secundum Augus. de doctr. Christiana: licet non è conuerso. Et ideo in distinctione rei, & signi, res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illud, quæ est signum, sit etiam res [illegible], & intentio licet intentio sit res. Et forte sensibilis res, in quam possit sensus tendere; tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in aliquam cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quòd lumen propriè est intentio siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensum, quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

Hoc autem est falsum, & contra Commentatorem, [illegible] de Sensu & Sensato, (2. de anima 71.) vbi vult quòd necesse est lumen propinquum esse oculo ad hoc, vt recipiat species colorum & videat.

Modus ponendi ille, quòd sicut lux, vt visibile est prius naturaliter colores, ita &

spec

species visus est naturaliter prior specie coloris. Et ita tam in perficiendo medium, sic quòd medium non illuminatum non sit capax ad percipiendum colores, quàm in perficiendo visum: ita quòd organum non illuminatum non sit visivum proximè.

Quantum ad Tertium articulum, qui declarat istum secundum, notandum est, quòd est dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsum Auicen. in Perspectiua sua. Rectus radius est, qui diffunditur à luminoso in medio eiusdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminosi.

Radius reflexus est, qui occurrente opaco, ante quàm terminetur virtus actiua luminosi, diffunditur in partem oppositam, non ex electione, sed quia naturale agens, cuius virtus actiua non est totaliter exhausta, in directum agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum.

Radius fractus est, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur in illo medio, sed non secundum lineam rectam, sed incidit ibi angulus: quando autem occurrit medium densius, frangitur radius ad perpendicularem: quia ex quo est perpendicularis, est fortissimus in agendo.

Unde cum frangitur ad agendum in medium densius, requiritur situs propinquior perpendiculari radio: talis est situs radij fracti ad perpendicularem, quando autem occurrit medium rarius, frangitur radius à perpendiculari propter oppositam causam.

Dico tunc, quòd lumen multiplicatum secundum illos tres radios, immediatè gignitur ab ipsa luce, & etiam immediatè est species sensibilis ipsius lucis. De recto patet. De reflexo probatur, tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente. Tum, quia quære Commentatorem de hoc, qui dicit, quòd radius egreditur à corpore radioso, & offenditur in speculum, & inde reflectitur in videntem.

Eodem modo etiam per radium fractum, videtur ipsa res multiplicans se, & non species aliqua ipsius rei visæ. Et sicut ista lumina primaria multiplicatione diffusa sunt immediatè species lucis gignentis: fortè ita impedimenti gignuntur ab ea. Loquendo de immediatione ad causam, non excludendo ordinem effectuum mediatorum, respectu eiusdem causæ.

Sed præter ista, est aliud lumen secundarium, quod dicitur lumen accidentale, quale est ubi est umbra. In hoc enim distinguitur umbra in actu à tenebris, quia tenebra est priuatio luminis tam primarij, quàm secundarij, umbra est priuatio luminis primarij. Istud autem secundarium lumen dicit quandoque diffunditur per reflexionem, non tamen à corpore polito, quia reflexio à tali corpore est gignitiua radij primarij, qui est immediata species ipsius lucis gignentis, non autem sic illud lumen secundarium, tamen gignitur ab ipso lumine primario. ita quòd si per impossibile reflexio remaneret sine lumine radij primarij, gigneret sphæricè, vel hemisphæricè illud lumen secundarium, non sic autem gigneretur lumen reflexum à radio primario, quando est reflexio à corpore polito, est ergo omne lumen species, sed lumen primarium est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarij.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem: quia tunc lumen videatur, non erit species visibilis.

Respondeo species aliqua colorata non obstante, quòd sit intentio, & species alterius visibilis potest tamen in se esse visibilis, sicut dicit Commentator super de Sensu & sensato, capitulo 1. quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter species non sunt visibiles, nisi quando terminantur ad opacum, ita quòd non contiguatæ opaco, non possunt gignere species sui, quibus videantur: sicut species coloris dum est in medio, non videtur, sed quando contiguatur opaco tunc videri potest: sicut patet de radio transeunte per vitrum coloratum, apparet enim in pariete, ubi terminatur radius ille: & videtur coloratus similiter sicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radius coloratus visibilis: nec tamen propter hoc negatur ille rubor esse species, qui apparet in pariete: quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor, videret rubeum vitrum, vel ruborem vitri. Unde hoc est fallacia illud, quod est intentio obiecti visibilis, non est

visibile

visibile, sed illa est vera. Omnis latentia non tantum est visibilis sed est etiam ratio videndi. Vnde forma illuminans Lunam, lumen est, & non lux: quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis. similiter per Aristotelem de Sensu, & Sensato cap. 1. Fulgor cuiusdam ab oculo moto in tenebris visibilis est & tamen est species lucis tantum. Et evidenter videtur lucem non terminatam ad opacum, non videri, quod patet ex illo quia radij Solaris de nocte non apparent, qui tamen intercipiuntur inter nos, et caelum, & supra conum pyramidis umbrae terrae. Tunc quia existens in carcere opaco & tenebroso, ubi per opposita foramina transiret radius Solaris non videret ita, quod nunquam reflecteretur ad oculum, non videret illum radium, si corpuscula illa non frangerentur.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum & non terminatum ad corpus opacum, Sole existente super Horizontem nihil videretur quia non esset terminans.

Eandem ergo conditionem habet lumen, quam habent illae species principales colorum quantum ad videri & non videri: sicut principales species colorum quae sensibiliter multiplicantur, possunt generare alias secundarias accidentales non radicaliter multiplicatas, & per illa videri, & tamen non negatur illas primas esse intentionales propter quod simpliciter sunt similitudines illorum primorum colorum gignentium, sic in proposito.

Ad primum dico quod Augustinus accipit ibi lucem pro corpore subtili, quia forte pro igne, qui est corpus subtilius in mixto, vel pro aliquo corpore subtili moderato cum accidente aut igne in natura sicut & scriptura dicit, lucem factam fuisse prima die: non quod tunc fieret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux: & ideo describitur subiectum per accidentis notionem.

Ad secundum dico quod alteratio in fine alterationis generat aliquam tamen illa qualitas, qua alterauit.

Ad tertium dico, quod illa sunt metaphorice dicta de luminibus sicut patet per Auicen. 6. naturalium. par. 3. non enim aliquid idem procedit recte, quasi motu locali. & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo: sed quando virtus actiua non est totaliter exhausta, id est, non tantum causauit, quantum potest causare, tunc ulterius, si non potest secundum lineam rectam agere secundum quam natura magis aliud agit, quia illa est breuissima, & efficacissima ad operandum: agit secundum aliam lineam sibi propinquiorem; & hanc fractam, vel reflexam; si nihil potest agere ulterius agendo in id passum in quod prius egit confundendo tamen ibi cum illo prius causato aliquid simpliciter imperfectius.

Et si obijcias quod cum perfectiori causato priori non potest esse confusum imperfectius posterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario non potest esse lumen nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus.

Dico quod falsitas Consequentis apparet ad sensum.

Patet enim si radius Solis incidat in aquam & reflectatur in aliquem locum tenebrosum, ubi non est radius rectus, sensus docet reflexionem fieri, usque in locum illum tenebrosum. Non autem illic fieret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo dicit lumen lumen secundarium siue speciem luminis primarium diffundi à lumine primario contiguata alicui corpori opaco, usque ad aliud: aliquin non videretur illud lumen primarium; & tamen per totum illud medium est lumen primarium.

Tunc ergo illa propositio est neganda, ubi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, siue species, quae sit forma imperfectior.

Ad alia, quae sunt contra species, sunt intentionem. Dico ad primum, quod tamen accidens forte, posset denominare subiectum suum in quo est, si esset denominatiuum vel nomen impositum, quod significaret denominationem conuenientem formae respectu talis subiecti.

Hoc modo non est denominatiuum impositum à speciebus colorum, quia denominatiuum impositum à coloribus, dicit subiectum habere colorem, secundum esse reale.

Si autem esset denominatiuum impositum, quod denominaret subiectum habere formam secundum esse intentionale, sic secundum esse reale, tunc posset medium denominari

nari.

minari à tali specie albi, & tale est oppositũ à lumine, & fortè magis hoc, quàm in coloribus propter maiorem perfectionẽ, & euidentiam huius intentionis, quàm aliarum intentionum visibilium.

Quòd additur secundò de opposito dico, quòd lumen vnum non excludit aliud lumen alterius rationis, sicut lumen Solis nõ excludit lumen Lunæ in eadem parte medij, vel alterius stellæ; sicut nec species nigri excludit speciem albi, vel è conuerso in eadem parte medij, sed sicut lumen quodcunque excludit à medio tenebram; quæ est eius priuatio non contrarium, vel dispositionem, ita species cuiuscunque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad tertium concedo quòd res est, & effectum realem habere potest; non tamen ita res, quòd possit non esse intentio; quia cum ratione sua stat quòd ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum. Et hoc sufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediatè ab ipsa luce, & non pars radij à parte, probatur: quia si ponatur, quòd lumen in aliqua parte medij gignat lumen ex se, quilibet punctus huius multiplicat se sphæricè, quia omne actiuum naturale agit in medium circumstans sphæricè, si sit ex omni parte æquè dispositum, & si habeat aliquod obstans ex vna parte sui, saltem multiplicat se hemisphæricè, ergo modo si lumen esset genitum respectu alterius luminis, ex quo non habet oppositum impediens ex aliqua parte sui sphæricè se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen vt alterius secundarium indirectum, ita gignet etiam ex omni parte radij distantis, quod est contra sensum.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans localiter: quia si non posset agere nisi vbi est localiter, tantum posset illuminare aliquid indiuisibile, quòd si præsens est in ratione agentis aliquid distans localiter, ergo & pari ratione toti medio vsque ad tantam distantiam, ad quantam sufficit virtus eius. & si præsens est illi toti & potest in toto causare lumen, ergo causat, quia ipsum lumen genitum ab ipso dato, quòd possit causare aliud lumen tamen luminare propriè est maioris virtutis quàm lumen genitum. & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

Declaratur sententia Scoti breuiter; & opiniones Aduersariorum reijciuntur, cum suis fundamentis. Cap. II.

EX allata quæstione Scoti, patet quid sit dicendum secundum Scotum de allato Themate. De luce quidem asserit, quòd non est dicendum, quòd ipsa sit substantia. Ratio est: quia ipsa lux est per se sensibilis, at substantia non est sensibilis per se: ergo lux non est substantia; sed est dicendum, quòd est forma accidentalis actiua consequens formam substantialem cœlestis corporis, sicuti formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuæ, quæ sunt formæ accidentales; De lumine verò ait, quòd non est substantia, quia nec est substantia completa, quia nec spiritualis, nec corporalis, vt probat; neque est substantia incompleta, vt materia vel forma, vt etiam idem probat: relinquitur ergo, quòd lumen sit accidens. Non videtur autem verisimile, quòd pertineat ad aliud genus, quam ad Qualitatem; Est ergo dicendum, quod lumen sit Qualitas, & sit de tertia specie Qualitatis, tertia autem species Qualitatis, scilicet sensibilis Qualitas, diuiditur in duas partes, scilicet in Qualitatem sensibilem, & in Qualitatem, quæ est species, siue intentio Qualitatis sensibilis, lumen est species Qualitatis sensibilis, quæ dicitur species, & intentio Qualitatis per se sensibilis.

Sed pro clara intelligentia huius rei explicare debemus, quid sit Intentio, & Intentionale: hoc enim cognito, cognita erit natura luminis, & opiniones falsæ facilè reijcientur.

Porrò hoc nomen Intentio, nil aliud significat, nisi attentionem, & diligentiã animæ in aliquam rem considerandam. Vnde qui diligenter aliquid considerat dicitur intentus, scilicet valdè intentus; sed in hac significatione non accipitur in præsenti. Alio modo accipitur Intentio, pro actu potentiæ tendentis in aliquod obiectum, siue illa potentia sit intellectiua, siue

Sc sen-

sit sensus; & hoc modo consideratio, & cognitio quam habet Intellectus de rebus realibus, videlicet de homine, animali, &c. à Philosophis dicitur Intentio; & dicitur prima Intentio: quia est prima consideratio Intellectus circa illud obiectum reale; quando postea Intellectus ne eum considerat ista obiecta realia, & format secundas Intentiones, vt diximus in

Th. 1. Theoremate, quod Logica est scientia: illa secunda consideratio Intellectus dicitur secunda intentio; & intentio in hac significatione communiter accipitur à Philosophis. Vnde scientiæ reales dicuntur esse de primis Intentionibus, Logica quæ est scientia rationalis, dicitur esse de secundis Intentionibus tamen in præsenti Intentio non accipitur in hac significatione.

Tertio modo accipitur Intentio pro illa ratione formali, per quam potentia tendit in obiectum, & sic species intelligibiles & species sensibiles, cum sint rationes formales, quibus intellectus tendit in obiectum intelligibile, & sensus in obiectum sensibile, illæ species dicuntur Intentiones, & entia Intentionalia: quoniam enim illæ species habent esse spirituale & repræsentant obiecta sua, dicuntur esse intentiones illorum obiectorum, id est imagines, & similitudines in animis illorum obiectorum. Ad propositum dicit Scotus, quod lumen est intentio, & species lucis: quoniam lumen est species, & imago, per quam sensus tendit in lucem, & illam cognoscit, & sic lumen habet esse intentionale.

Sed subinfert Scotus, quod lumen nedum habet esse intentionale, sed etiam habet esse reale. Pro cuius intelligentia notandum est, quod illud dicitur habere solum esse Reale, & non Intentionale, quod solum est per se sensibile, sed non est ratio sentiendi alicuius in proposito, lux est solum sensibilis, tamen non est ratio, qua sensus videat; & color est solum visibilis, non ratio, qua visus videat, & ita lux, & color, & similia, habent solum esse Reale, nō Intentionale; sed illud, quod potest sentiri, & quod etiam est ratio sentiendi alicui, dicitur habere esse Reale, & esse Intentionale, & hoc modo inquit Scotus, quod sic habet lumen: quia lumen est species, & imago lucis, & sic habet esse Intentionale, est etiam per se visibile, quia potest terminare visum & sic habet quoque esse Reale. Tenet ergo Scotus, quod lumen habet esse Intentionale, & esse Reale. Quomodo autem lumē sit per se visibile, & terminet sensum, non declarat Scotus, neque etiam asseruit dicit, quod sit per se sensibile: sed inquit, licet sed tamen dicit, quod lumen, & vniuersaliter illa species, & intentio est res, & ideo habet esse Reale; & ita patet quomodo lumen habet esse Reale, & Intentionale; quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet visum, adhuc manifestabitur mox. Ex his patet discrimen inter lucem, & lumen, nam lux est obiectum per se visibile, & est forma accidentalis consequens corpora cælestia, vt Solē, & Stellas; sed lumen est species, & imago ipsius lucis, ab illa manans, vti aliæ species sensibiles emanant, & producuntur à suis obiectis sensibilibus. Quomodo autem lumen possit habere esse Reale, & Intentionale Scotus declarat exemplo Theologico, et D. Augustini de doctrina

Li. 2. c. 4. Christiana; sed nos possumus hoc declarare exemplo naturali, nam sæpè videmus à lumine per ampullam vino plenā transeunte, produci speciem, & imaginē coloris vini in panno linteo subiecto; illa enim rubedo, quæ est in vino, est color realis, & mouetur ad motum vini, quod est eius subiectum: sed color, qui est in panno linteo, est color Intentionalis, qui non mouetur ad motum subiecti panni, sed ad motum vini, & ad motum luminis causantis, quo producitur; ille ergo color intentionalis est species, & imago coloris realis vini; & sic habet esse intentionale & quia ipsa est res in se, & sensibilis, terminatur enim visus ad eum, dicitur quoque habere esse reale, licet illud esse reale sit esse valde ignobile, & exiguum.

Hanc sententiam probat Scotus, & 2. rā. præsertim probat, quod lumen habeat esse intentionale hoc argumento, quia si lumen non esset intentio, tunc positum supra sensum, prohiberet sensationem: quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentien-

sensibile, si ponatur supra sensum, impedit sensationem: quia sensibile positum supra sensum, non sentitur, ex Aristotele 2. de Anima, tex. 68. & ita lumen positum supra oculum, impediret visionem oculi: quod opposito modo se habet.

Zab. rus. Hanc eandem sententiam sequuntur Iacobus Zabarella libro 1. de Visu, capite 6. & Franciscus Piccolomineus, in libro de Visu, capite 8. quod verò dicit Piccolomineus capite 9. ex Scoto nō haberi quid sit esse spirituale luminis, est falsum; nam ex dictis constat, quod esse spirituale luminis est esse Intentionale, & ita cum lumen habeat esse Intentionale, & sit imago, & species lucis habet esse spirituale; & hoc etiā dicit ipsemet Piccolomineus, neque tamen sequitur, quod lumen creetur, quia creatio est productio ex nihilo: sed lumen, & omnes species spirituales, producuntur ex obiecto principali, & ab eodem quoque emanant, ita, quod non educuntur ex nihilo, & sic non creantur.

D. Tho. D. Thomas 2. de Anima, textu 75. & 1. parte quaestione 67. articulo 3. arguit contra hanc sententiam Scoti, & probat, quod lumen in medio non habeat esse intentionale, sed reale, & naturale, duabus rationibus.

1. ra. Prima, quia lumen denominat aerem lucidum, quia aer fit luminosus actu, ergo lumen est forma naturalis, & habet esse naturale, & secundum tale esse, est in medio, & diaphano: probatur Consequentia, quoniam forma intentionalis non denominat subiectum, non enim oculus dicitur albus per speciem sensibilem coloris albi, sed forma reali, & naturali.

2. ra. Secunda, quia per radios solis caelestis corporis, & luminosos non causantur alterationes naturales, ergo signum est, quod lumen non est species intentionalis, sed est forma realis, atque habet esse reale, & non intentionale. Ex quo loco videtur D. Thomas non distinguere inter lumē & lucem, sed arbitrari idem esse lucem, & lumen, & hoc certè ipsum arbitrari quilibet considerans ex iis quae dicunt ibi D. Thomas & Caietanus, apertè cognoscet, & hanc esse sententiam Thomistarum confirmatur quoque ex iis, quae dicit Iandunus 2. de Anima, quaest. 29. ait enim,

Reij- citur.

quod lux, & lumen idem sunt, sed ratione differunt: quia dicitur lux, vt est in corpore luminoso, vt in Sole; dicitur verò lumen, vt est in medio, & diaphano; Ecce quod asserit lucem, & lumen esse idem secundum rem, sed ratione differre. Sed haec sententia Diui Thomae optimè impugnatur per argumentum Scoti: quia si lumen esset aliquid reale solum, & non intentionale positum supra sensum visus, oculus nō videret; quia sensibile, quod non est intentionale positum supra sensum, non facit sensationem. Et haec ratio est efficacissima etiam confitente ipsomet Caietano. Refellitur.

2. Secunda ratio Scoti desumitur ex Aristotele libro de sensu, & sensibili, nec longe a principio, Vbi Arist. ait, necesse esse lumen proprium esse in oculo, ad hoc, vt recipiat species colorum, & videat; & ponit hunc modum, quod sicut lux, vt visibile, est prior naturaliter colore, ita species lucis est naturaliter prior specie coloris, etiam prius naturaliter species lucis perficit medium quam species coloris, ita quod medium non possit recipere speciem coloris, nisi prius receperit speciem lucis; & ita similiter species lucis, prius perficit organum, quam species coloris, adeo, quod organum visus, non est perfectè visiuum, antequam receperit speciem lucis; modo, ex hoc satis conspicuè patet, quod lumen est species lucis, & quod consequenter habet esse intentionale in medio. Est etiam falsa opinio Diui Thomae in eo, quod non distinguit lucem a lumine, nam, vt patet ex Arist. in hoc loco, & alibi, lumen est species, & imago lucis, producitur enim lumen à luce corporis lucidi, tanquam ab obiecto reali, adeo, quod negare lumen non distingui a luce, est negare rem manifestam. Caietanus in Commentario illius articuli tertii 67. quaestionis, propter vim primi argumenti Scoti nititur conciliare D. Thomā cum Scoto, & trahit D. Thomam in sententiam Scoti, & inquit, quod lumen esse, non est purè intentionale, neque purè naturale, sed est quid aliud, praehabens in se virtualiter id, quod spectat ad esse intentionale, & ad esse naturale, & ita ait, quod est vtrumque, & neutrum; & ita ait

Lux distinguitur à lumine. Caiet.

D. Tho-

D. Thomam, & Scotum aliquo modo vere
Diu. enim dicere. Sed in hac sententia Caieta-
1. nus fuit multis erroribus. Primo confundit lu-
Ca. cem & lumen credit enim, & lucem, & lu-
men esse eandem rem realiter, vt patet ex
declaratione suae sententiae in illo Commen-
tario & hac fuit causa, quod non intelli-
gere potuit quid sit lumen. Secundo ex-
2. pressè repugnat D. Thomae, qui in in
Argu- corpore articuli adducit opinionem dicē-
cine. tium lumen esse intentionem, & illam re-
cipit per illas duas rationes superius ad-
ductas: non enim vult, quòd lumen sit ali-
quo modo intentio, & sententia D. Tho-
mae est ita clara; quod nō eget manifesta-
3. tione. Tertio est falsa: quia non est verū,
quod esse luminis virtualiter contineat, id
quod pertinet ad esse intentionale, & esse
naturale, siue reale: sed formaliter habet
esse intentionale & reale, vt ostendimus;
est enim intentionale formaliter, quia est
species & similitudo lucis, habet etiam es-
se reale formaliter, quia lumen est ens rea-
le sensibile terminans visum: non ergo
continet esse intentionale & reale virtua-
liter, sed formaliter: hi vero duo modi cō-
tinendi, sunt diuersi, & incompossibiles,
vt communiter conceditur.

Opin. Aeg. Ex altera parte Aegydius 2. de Anima, texto 76. tenet, quòd lumen in medio, & diaphano habeat esse intentionale tantum, non reale, & hoc probat duplici ratione.

1. ra. Primo quia sensile positū supra sensum, non facit sensationem, ergo si lumen haberet esse reale in medio, aer illuminatus positus supra oculum, non faceret sensationem, vt facit, sed impediret sensationem.

2. Secundo: Omnis forma recepta in materia secundum esse reale, si materia habet contrarium; & illa forma habet contrarium. Haec propositio probatur: quia omne quòd recipitur, per modum recipientis recipitur modo, omnia corpora inferiora diaphana habent contrarium; quia vel sunt elementum, vel elementata, ergo si lumen reciperetur in diaphano secūdum esse reale, haberet contrarium; sed hoc est falsum: quia lumini opponitur solum tenebra, quae est contrarium priuatiuum.

Sed haec Aegydii sententia falsa est: quo- Pri.
niam non supra ostendimus, quòd lumen deri
habet esse reale: quia est Qualitas de ter- Aegy.
tia specie qualitatis, & non est nihil, & sen-
hoc confirmatur argumento illo: quia lu- tētia.
men producit effectus reales, quia lumen vehemens destruit temperiem oculi, qui est effectus realis; producit quoque calorem, vt diximus; at vero effectus realis est a causa reali. Sed causa erroris Aegydii, & multorum, vt inquit Zabarella, fuit, quòd existimauerunt, non posse aliquid esse simul intentionem, & rem, cum tamen e contrario res sese habeat, & hoc negare, sit pugnantia dicere: quoniam si aliquid est species, & intentio alicuius alterius, ergo est res aliqua; quomodo enim esset intentio, & species, si esset in se nihil, & idea optime hoc declarauit Scotus exemplo
desumpto ex Diuo Augustino de Doctri- Lib. 1.
na Christiana, si liber, & res, & signo, quo- cap. 1.
niam quando distinguimus rem a signo, non propterea dicimus signum non esse rem, sic enim esset nihil, proinde signum appellari non posset, sed cum rem a signo distinguimus, nil aliud significare volumus, nisi aliquid esse rem tantum, non signum, quod vero esse rem, & signum rei; & ita hoc modo distinguitur res, & intentio: aliquid enim est res tantum, & non intentio: aliquid autem est intentio, & res simul: quia non potest esse intentio, ni, quo sit aliqua res, & ita habeat esse reale, quod etiam decepit multos; quia existimauerunt, quòd illa quae spiritualia sunt, nihil sint, quod tamen est falsum: quia dantur substantiae spirituales, quae nobilissimae sunt; dantur etiam accidentia spiritualia, quae habent veram entitatem, licet minorem, quàm accidentia realia, a quibus producuntur, vt diximus in
Theoremate de sensu agente; illae ergo Th.
species habent esse reale, sed debile. Ex 76.
his duobus erroribus processit etiam sententia Diui Thomae; quoniam non potuit cognoscere, quòd lumen habere posset simul esse spirituale, & reale, & existimauit, quòd si haberet tantum esse spirituale, & intentionale, non posset agere actione reali, quasi esse spirituale, non sit esse reale. Ad rationes Diui Thomae, & Aegydii ex dictis facilis est solutio.

Ad primam Diui Thomae [illegible] respondetur [illegible] in quartum proportionis, negatur consequentiam. Ad probationem dico, quod quodlibet accidens posset denominare suum subiectum [illegible] & quodlibet accidens intentionale, posset denominare [illegible] quoniam non habent [illegible] propria, ideo non denominant subiectum illa. denominatiua enim imposita à colore [illegible] denominant subiectum habens colores secundum esse reale, non intentionale: si autem esset denominatiuum [illegible], quod denominaret subiectum habens formam secundum esse intentionale, non secundum esse reale, tunc species, & intentio posset denominare subiectum, & sic species coloris albi in oculo, posset denominare oculum album.

Secunda ratio concludit, quod lumen est [illegible], & hoc nos concedimus: non tamen sequitur, quod etiam non sit intentio, vt declaratum est; & sic negatur, quod species intentionalis non agit Physicè; Nec obstat, quod [illegible] quia hoc concludit solum, quod non causet [illegible] tamen negari non potest quin causet aequiuocè.

Ad primum Aegidij respondetur, quod [illegible] illa Aristotelis (Sensibile positum supra sensum, nō facit sensationem) verum est, & Aristotelem intelligi [illegible] de obiecto sensibili [illegible] sensationem tantum, non de [illegible] specie; quinimo necesse est, speciem ad contactum vsque organi peruenire, si fieri debet sensatio; ideo hoc argumento quo [illegible] est Aegidius, optime vsus est [illegible] Zabarella.

Ad secundum maior est falsa; quia materia de se, non habet contrarium, sed quidquid habet, illud habet à forma; Ad probationem per illam Maximam dico, quod non est ad propositum: quia sensus illius Maximae (Quidquid recipitur, per modū recipientis recipitur) est hic, Quidquid recipitur in aliquo, recipitur secundum capacitatem, & modum, quo recipiens recipere potest: hoc autem sensu non est ad propositum, vt patet.

Si aut eā Maxima faceret ad propositum, [illegible] deberet esse [illegible] Quidquid recipitur in recipiente, induit naturam recipientis: tunc tamen sequeretur, quod cum lumen recipiatur in corporibus diaphanis inferioribus, quae habent contrarium, ipsum quoque induceret contrarium [illegible] propositio illa Maxima in hoc sensu est falsa simpliciter, & secundum Aegidium simpliciter, quia quod recipitur [illegible] habet rationem actiui, & recipiens verò habet rationem passi; actiuum autem est quod determinat passum, & illum actiuat, vt patet de [illegible] non autem [illegible] & determinatur à passo, & recipiente. Secundum Aegidium verò est falsa illa propositio [illegible], quod formae corruptibiles recipiuntur in materia, faciant in illa contrarietatem, quam ex se non habent [illegible] Caeli [illegible] Thomae de materia Caeli. Sensum autem verum illius Maximae hunc esse Omne quod recipitur, in recipiente eo modo quo competit ipsi recipienti, recipitur, patet quia [illegible] recipit Materialiter; Quale non recipit Quantum; Accidens non recipit Substantiam [illegible] Accidēs recipitur in Substantia; Qualitas in Quantitate; Qualitas vna in alia Qualitate sibi proportionata, & sic de aliis [illegible] recipitur in subiecto, & recipiente apto nato. Quod autem secundum hunc sensum non faciat ad propositum, patet quia corpora diaphana inferiora, quae habent contraria, apta nata sunt recipere lumen, non tamen ex hoc sequitur quod ipsum lumen debeat induere naturam contrariam ipsorum corporum; quia Qualitas quae recipitur in Quantitate, & accidens in Substantia, non induunt naturam, & modum ipsorum subiectorum, vt dictum est, sed potius opposito modo se habent.

Quomodo autem generetur lumen à luce, & etiam lumen sit passibile, licet sit species lucis, optime est declaratum à Sonzo in 4. Articulo. Ex praedicta quaestione habemus quoque quid ipse Sonzus senserit de necessitate luminis in visione [illegible] tam est enim, quod lumen requiritur ad visionem, quoniam sine lumine non [illegible]

p[illegible]

test fieri visio, sed an requiratur ad illuminandum medium perspicuum, an ad illuminandum obiectum colorem, an etiam propter organum, est difficultas apud expositores Aristotelis. Auerroes enim & Auicenna ex vna parte sustinent, quod lumen requiratur solum ex parte coloris, scilicet ad hoc, vt color illuminetur, & fiat actu visibilis, & mouens diaphanum. Auerroes ex altera parte sustinet, quod requiratur lumen nō propter colorem, sed ad illuminandum medium solum. sed Auerroes quoque nō negaret requiri lumē propter organum. Vnde Gandauensis in 2. de Anima, quæstione 19. dicit, quod Auerrois sustinet requiri lumen, & tam ex parte medij, quam organi. Alij, vt Albertus, quem sequitur Zabarella, sustinent, quod requiratur lumen tam ex parte coloris, quam medij & organi.

Aui-cenna & Auerroes. Alb.

Sco. Scotus ex parte dicit in 2. Articulo tertiæ quæstionis, requiri lumen ex parte medij, & organi. & hoc etiam de mente Auerrois adeo, quod videtur impugnare sententiam Auerrois, tamen non negat requiri ex parte coloris quoque: sed [illegible] non loquitur ex proposito, ideo quilibet [illegible] sententiam, quæ sibi rationabilior videbitur [illegible] opinio Alberti, & Zabarellæ, qui sustinent, quod lumen requiratur, & propter colorem, & propter organum, & propter medium, quam sequitur etiam Zabarella 1. libro de Visu, & eius obiectiones optimè soluit; & huic opinioni mihi maximè accedere videtur Scotus. Qui verò vult tueri opinionem Auerrois, soluat obiectiones in contrarium. Quod lumen requiratur propter medium, expressè dicitur in libro 2. de Anima, capite de Visu. Aristoteles assignando [illegible] definitionem luminis, dicit Lumen est actus perspicui [illegible] neque enim perspicuum posset recipere species colorum nisi illuminaretur [illegible] modo propter eandem rationem organum visus, scilicet oculus, requirit lumen quia & ipsum est perspicuum, ideo sine lumine non posset recipere species colorum: quod verò requiratur etiam propter colorem, patet experientia, quia si color sit in tenebris, licet medium sit illuminatum, & organum etiam, tamen color nō videtur; quia sine lumine non potest mouere perspicuum. At contra si color sit illuminatus, etiam medio existente tenebroso, color videtur: vt patet de aliquo existente in spelunca tenebrosa, qui videt colorem illuminatum existentem extra illam speluncam. Nō tamen dicendum est, quod color possit videri absque eo, quod medium illuminetur, quoniam medio existente omnino tenebroso, nō posset recipere species colorum: sed dicendum est, quod lumen illuminans colorē est, quod postea quoque paulo illuminat medium, & etiam organum, ita, quod potest recipere species illius coloris, & illas deferre ad visum, adeo, quod lumen tangit vtrumque & illuminat. per hanc experientiam itaque cōprobatur, quod est necesse ad visionem colorem illuminari, sed tamen non sequitur, quod medio omnino existente tenebroso, possit color videri; requiritur ergo lumen propter colorem, medium & organum. Obiectiones in contrarium optimè soluuntur à Zabarella & alijs, quæ quia distincte apud illos habentur, hic omitto. Quomodo sentiat autem non dicit Scotus, sed ex dictis eius in hac quæstione possumus conijcere sententiam Zabarellæ positam 2. capite 1. libri de Visu, esse probabiliorem, &c.

THEOREMA LXVII.

Anima rationalis est forma informans.

Exponitur sententia Auerrois cum suis fundamentis. Cap. I.

Inter omnes difficultates Philosophicas, vnanimum consensu maxima est illa, An anima rationalis sit immortalis: [illegible] ordine [illegible], quæ, An anima rationalis sit forma informans hominem; Secunda, an sit vna, vel plures; Tertia, de origine ipsius. Sed istæ sunt valde difficiles in doctrina Aristotelis, itaque à multis multa, & valde prolixe scripta sunt, [illegible] & confusione, quæ in aliquibus displicet, [illegible] breuiter difficiliores partes aperiam, & maximè quæstionis

mens Scoti. Primò ostendam, quòd Anima rationalis est forma informans. Secundò, quòd nō est vnicus intellectus in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem individuorum. Tertiò, examinabo quid secundum Arist. dicendum sit de immortalitate intellectus humani. Quartò loquar de origine intellectus, & aliarum animarum secundum Arist. Quo ad præsens Theorema, Scotus 4. Sent. dist. 43. quæst. 2. in principio corporis quæstionis, apertè sustinet animam intellectiuam siue intellectum esse formam informantem hominis: & hoc comprobat contra aduersus Auerroem. ideo, vt rectè percipiantur rationes Scoti, prius adducam opinionem asserentium intellectum esse assistentem tantum homini, non informantem, neque dantem esse specificum, cum suis rationibus.

Auerroes prætendit hanc sententiam Socratis esse, scilicet intellectum esse assistentem, non informantem actum, clarè conspicitur ex Commentario eius in 3. textu 5. libri de Anima, & multis alijs in locis, & hanc fuisse mentem eius, omnes eius sectatores, & etiam oppositæ sententiæ auctores asserunt: quidquid dicat Achillinus in 3. quodlibeto, dubio 3. Eandem secuti sunt Themistius (licet Diuus Thomas oppositam sententiam ei tribuat) vt videre est in 3. de Anima, textu 20. vbi tuetur vnicum esse intellectum in omnibus hominibus, vt Auerroes. Philoponus in 3. de Anima, in præfatione, & in [illegible] primi text. Simplicius & inter Latinos Gandauensis, Vicomercatus. Franciscus Piccolomineus libro de Humana mente, cap. 17. & multi ex Modernis. Hi omnes dicunt intellectum non dare esse specificum homini, neque esse formam informantem, sed verò operatiuam ab eo, quæ sit forma informans, & dans esse specificum homini, dicunt esse cogitatiuam.

Pro hac Opinione rationes præcipuæ, quæ adducuntur sunt istæ. [illegible] probantur per immortalitatem animi, [illegible] excepto D. Thoma [illegible], iuxta mentem Arist. sustinentes intellectum immortalem esse, sustinent quoque non esse informantem, sed assistentem, & vnicum esse in omnibus: quia putant in eo Arist. hæc duo esse incompossibilia: scilicet, quòd intellectus sit immortalis, & quòd sit forma informans, & multiplicatur ad multiplicationem individuorum; quia tunc sequeretur, quòd actu essent infiniti intellectus, cum Mundus, & generatio ex Arist. sint æterna à parte ante, & a parte post, quod est maximum absurdum; illi ergo, qui sustinent immortalitatem, sustinent etiam vnitatem, excepto D. Thoma, vt dixi.

Ideo Franciscus Vicomercatus in sua quæstione de Anima rationali, hanc vnicam rationem adducit. Arist. in 2. de Anima, textu 11. apertè asserit quasdam partes animæ non esse separabiles, quia sunt actus ipsius corporis, vt vegetatiua, & sensitiua, quasdam verò nihil prohibet separari à corpore, quia non sunt actus corporis, & hæc sunt verba Aristotelis. *Quasdam autem nihil prohibet separari, propter id, quod nullius corporis sunt actus.* Ex quo loco habemus, quòd apud Arist. intellectus, qui est hæc pars separabilis, non est forma informans corporis, & consequenter est assistens, & quoniam [illegible] hoc erat explicatum, subiungit hæc verba. *Amplius autem immanifestum est, si sit corporis anima actus, vt nauta nauis.* Hanc difficultatem postea Arist. explicauit, dum ostendit, quòd intellectus est immortalis, & separabilis a corpore; sic enim ostendit, quòd non est forma informans, ideo quòd sic potest formari ratio. Forma informans non est separabilis à corpore, at intellectus est separabilis à corpore, ergo intellectus non est forma informans, sed assistens. Maior habetur in illo textu 11. in verbis adductis. Minor probatur per rationes, quibus probant intellectum immortalitatem.

Franciscus Piccolomineus libro 3. de Humana mente, cap. 18. [illegible] rationes adducit, quarum prima est. Omnis forma dans esse corporis, est finis generationis, per Arist. 2. Physicorum [illegible] dicit, quod finis, & forma generationis in idem recidunt: mens autem, id est intellectus, non est finis generationis: quia finis generationis est natura ex 2. Phys. tex. 14. Mens autem non est natura, ex 1. de partib. animalium

ergo intellectiua, & mens, non informant hominem.

Secundo. Ea forma constituit esse per naturale, ad quam materia est in potentia; at materia cum sit natura, est in potentia ad formas, quae solum per naturalem transmutationem ex ea educuntur, non ad eas, quae extrinsecus adueniunt, & sunt aeternae, vt est intellectus, ergo intellectus non dat esse hominis per informationem.

3. Tertio, forma non attinens ad Physicum non dat esse corpori Physico, mens ex 1. de partibus animalium, non est Physicae considerationis, ergo.

Quarto, & amplectitur omnes alias, Forma, & formatum, terminans, & terminatum, debent esse eiusdem conditionis: sed mens est immaterialis, & incorruptibilis, & consequenter diuersae conditionis, ideo non potest formare, & dare esse materiae siue composito materiali, neque materia ipsa potest terminari ab huiusmodi formis. His fere rationibus nituntur ostendere intellectum non esse formam informantem.

Alias rationes pro hac Opinione habes in calce sequentis capitis.

Haec sententia reijcitur, & explicatur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. II.

HAec Opinio est adeo impia, & inepta, vt suam ineptiam in ipsamet fronte deferat: nam, vt inquit Scotus, in 4. Sent. dist. 43. quaest. 2. secundum ipsum Auerroem huius sententiae defensorem, & alios eiusdem sectae, homo non esset formaliter, nisi quoddam animal irrationale: tamen per quandam animam irrationalem, & sensitiuam excellentiorem animabus aliorum brutorum, haberet esse, quod quam sit impium, & ineptum, consensus communis omnium hominum manifestat, qui asserunt hominem in hoc excellere alia bruta, quia homo est rationalis, & intellectiuus, quod alijs brutis non competit. Ideo Alexander Aphrodisaeus excellentissimus Peripateticus D. Thomas, Scotus, & multi ex Modernis, vt Pomponatius, Zabarella, & multi alij, enixe tuentur intellectum esse formam informantem: sed opus est hanc sententiam contra peruersos comprobare. Rationes autem omnes erunt a posteriori, vt inquit ipsemet Scotus, loco citato: quia a priori nulla datur ex operatione ipsa namque probatur, quod anima rationalis, & intellectiua sit forma informans ipsum hominem.

Ratio prima communis omnibus Doctoribus huius sententiae, sumitur ex intelligere, quae ratio a D. Thoma formatur in hunc modum, prima parte, quaest. 76. art. primo. Intelligere est propria operatio hominis, ergo est a propria forma hominis, sed intelligere est ab intellectiua, ergo intellectiua est propria forma hominis. Hanc rationem ex principijs D. Th. ait Scotus nihil valere, quia D. Th. sustinet, quod intellectus intellectionem sibi habeat passiue, non actiue, ideo Minor secundum hoc principium esset falsa: si quidem stante hoc principio, intelligere non esset operatio procedens ab intellectiua, sed ex obiecto. Huic obiectioni respondere nituntur Caietanus, & alij, sed de hac re loquemur in proprio loco, dum disputabimus de causis producentibus intellectionem; pro nunc satis est nobis, quod ratio satis in se est efficax, quam Scotus sic format; Homo intelligit formaliter, & proprie: ergo anima intellectiua est proprie forma hominis. Antecedens est manifestum cum Philosopho, 3. de Anima, tex. 2. vbi dicit Philosophus. *De parte autem animae qua homo intelligit & sapit* & 1. Ethicor. capite 9. multis locis expresse dicit Philosophus, intelligere esse propriam operationem hominis, & hominem formaliter intelligere, operatio etiam, vt contradistinguitur contra actionem, seu factionem, formaliter inest operanti, & non est actio transiens in alterum, sed in ipso manens, ex 9. Metaph. tex. 17. Confirmatur: quia 10. Ethicorum Aristot. ponit felicitatem hominis in intelligere; manifestum est autem, quod illa felicitas inest homini formaliter, ergo intelligere quoque inest homini formaliter; quoniam felicitas consistit in intelligere. Licet ergo hoc antecedens sit de se euidens, & verum, attamen contra proteruum Scotus illud probat efficacius; & notandum est quod in

1. ra. ex D. Tho.

resp. Caie.

Ra. propria Scoti.

antecedente intelligit Scotus, de intelligere propriè accepto, vt contradistinguitur à toto genere cognitionis sensitiuæ, & priora adducit probationes D. Thomæ, quas in aliquo declarare ostendi. Sed his dimissis, adducamus rationes proprias Scoti, quæ sunt efficaces. Prima ratio. Habemus in nobis aliquam cognitionem obiecti, sub aliqua ratione, sub qua non potest cognosci à sensibus, ergo habemus in nobis formaliter hanc operationem, quæ est intelligere; antecedens probatur primò: quia experimur in nobis, quod actu cognoscimus vniuersale. Secundò experimur nos intelligere ens, siue qualitatem, vel aliquid aliud ens, sub ratione communi, quam sit ratio primi, & adæquati obiecti sensus, includendo etiam supremam sensitiuam. Tertio experimur, quod distinguimus genus sensibilium ab aliquo, quod non est illius generis. Quarto experimur, quod cognoscimus relationes rationis, sicut secundas intentiones, vt intentionem generis, & speciei, & oppositionis, & aliarum intentionum Logicalium. Quinto experimur, quod assentimus complexis principiis absque dubio certitudinaliter, vt primi principii. Sexto experimur in nobis discursum à noto ad ignotum, & illi assentimus necessario modo: cognitio istorum non potest attribui parti sensitiuæ, ergo necessario in nobis præter potentias sensitiuas est intellectus. Si quis autem protectus negaret Maiorem, scilicet, hos actus, quos diximus inesse nobis, non est cum eo vlterius disputandum, ait Scotus: sed est illi dicendum, quod est Brutum; sicuti non esset disputandum cum cæco qui habet oculos, & negaret se videre colorem: sed est illi dicendum, quod eget sensu, & quod cæcus est. Assumptam verò, siue Minorem, scilicet, quod nullus horum actuum possit cognosci secundum aliquam potentiam sensitiuam, probatur, & primo de vniuersali: quia vniuersale cognoscitur à nobis sub illa vniuersalitate, vt dicitur de omnibus singularibus in quibus continetur, & sub hac vniuersalitate sensus non cognoscit, quia communi consensione sensus est singularium, intellectus verò vniuersalium, sed de secundo res est euidentior, scilicet, quod cognitio rerum sub communiori ratione, quam est obiectum adæquatum sensitiuæ potentiæ, non potest haberi à sensu, quoniam nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione vniuersaliori, quam sit ratio adæquata sui obiecti; cognitio ergo, quæ est in nobis, de rebus, quæ excedunt rationem obiecti sensus, etiam sensus principalis non potest fieri, & generari in nobis per potentiam sensitiuam, & certè hoc argumentum est efficax; at experimur in nobis, quod de albedine cognoscimus, quod est species coloris, & quod color est eius genus, experimur etiam, quod cognoscimus albedinem esse Qualitatem, & quod continetur sub Qualitate, non sub Quantitate: assignamus quoque definitiones Qualitatis, &c. qui omnes actus non possunt esse alicuius sensus, siue interni, siue externi: de externis patet. Si quis verò dicat, hos actus esse cogitatiuæ, vel imaginatiuæ; Contra, quia tunc superflua est virtus intellectiua, cum ipsa non habeat nobiliores actus: cognoscere enim prædicata quidditatiuè, assignare definitiones rerum, discurrere, sunt nobiliores operationes, quæ intellectui ascribuntur, ideo si illæ competunt cogitatiuæ, superfluus est intellectus. De tertio patet ex dictis in hoc secundo: quia virtus ponens discrimen inter aliqua duo, debet cognoscere vtrumque, at virtus sensitiua non potest exire extra obiectum sensibile, ergo non potest distinguere, & dignoscere id, quod est sensibile ab eo, quod non est sensibile, cum non sensibile, non cognoscatur ab eo. De quarto patet per idem: cum enim illæ relationes sint extra res sensibiles, immò sint tantum in rebus intelligibilibus, sequitur, quod sensus illas cognoscere non possit, quia sunt extra limites sui obiecti. Confirmatur illud etiam primum, scilicet de vniuersali, per hoc, quia sensus est rerum existentium, sed non est vniuersale actu, & istæ relationes rationis, non possunt existere per se; ergo non potest sensus illas cognoscere. De quinto, & sexto patet quod non possunt haberi à sensu, quia fiunt per relationem rationis, est enim ratio nostra, & mens, quæ illa simul connectit, & percipit, & cognoscit, & iudicat, & denique discurrit,

Resp. [illegible]

& com-

& comparatio propositionum est peculiaris operatio intellectus secundum omnes, & ex Aristotel. 3. de Anima, ubi enumerans operationes intellectus, dixit illas esse tres, scilicet, simplicium apprehensionem, & divisionem, & denique discursum. Si ergo discursus haberi posset à sensitiva virtute, superfluus esset intellectus. Ex his omnibus apparet clarum esse antecedens primum, scilicet, quòd homo formaliter & propriè intelligit, id est, homo habet in se formaliter cognitionem excellentiorem cognitione sensitiva. Consequentia verò primi enthymematis, quae erat: ergo Anima intellectiva est forma hominis, probatur sic: talis actus, qui est intelligere, non est substantia eius: quia modo adest, modo abest à nobis, ergo est accidens, ergo oportet dare sibi aliquod receptivum proprium: quia omne accidens propriè in aliquo subiecto proprio recipitur: at hoc subiectum receptivum, non potest esse aliquid extensum, neque organicum, ut sunt omnes sensus: quia tunc intelligere esset actus extensus, quod est impossibile & contradicit ab universis: quia intellectus non utitur organo; probavimus etiam, nullam talem cognitionem posse cadere sub aliqua potentia sensitiva, si autem reciperetur in sensu, sensus cognosceret ea, quia cognoscere est pati, ergo etiam subiectum erit aliquid inextensum, at illud subiectum debet inesse nobis; quia iam diximus, quod in nobis experimur huiusmodi actus intelligendi; at res quae formae; quae sunt in nobis, & obiecta omnia sunt extrinseca, & sunt sensibilia, ergo illud subiectum erit solum anima intellectiva, & consequenter anima intellectiva est forma informans hominis, & intrinsecus dans esse, non extrinsecus, ut nauta navi, quia tunc in nobis non experiremur huiusmodi actus; Si enim intellectus est qui intelligit, & est subiectum receptivum illorum actuum, sed postea est extra hominem, ergo homo non intelligit formaliter sicuti cum nauta intelligit, vel loquitur, navis non dicitur loqui neque intelligere quia nauta est extra essentiam navis, at si intellectio reciperetur in forma essentiae navis, navis diceretur loqui; & haec ratio quae

Cons. primi enthymematis probatur.

dubio est efficacissima. Huic rationi videtur Averroes quodammodo innuisse responsionem in illo quinto textu in digressione, quae tamen ut inquit Scotus est fictio, quae nocet, nec alijs est intelligibilis. Videtur ergo ex Averroe posse responderi, quod ideo homo intelligere dicitur, licet intellectus non informet eum, quia intellectus coniungitur homini per phantasmata, & sic cum intellectus intelligit, homo dicitur intelligere. Verum quae nam sit haec coniunctio, nec ipse Averroes, nec aliquis alius eius sectator explicare potuit, ut inquit Scotus in praedicto loco, & experientia discimus: nam coniunctio phantasmatis cum ipso intellectu, est coniunctio obiecti intelligibilis cum potentia intelligente, ideo licet phantasmata sint in homine, et in phantasia & illis utatur intellectus, non propter hoc fit, quòd homo, vel illa phantasmata intelligant, sicuti color existens in pariete, & movens oculum, non facit quod paries videat, quia phantasma habet semper rationem cogniti, non cognoscentis, & hoc est verum secundum omnes, est ergo mera fictio ista coniunctio. Sed alij aliter declarant hanc coniunctionem, ut Franciscus Piccolomineus in 2. libro de Mente, cap. 15. ait enim, quod intellectus dupliciter nectitur cum homine, scilicet primo per naturam, secundo per operationem, nexus per operationem est coniunctio per phantasmata, ut nunc diximus, licet non explicetur ab eis: nexus verò per naturam, in quo ipse facit maximam vim, quis sit, & quomodo fiat, non docet: sed tantum dicit, quod hic nexus intellectus cum homine per naturam, est intimior, quam nexus materiae, & formae, & subinfert haec verba. Homo continuus per phantasiam, dicitur per mentem cum eo innexam intelligere; tandem ad argumentum dicit: cum dicitur, quòd homo formaliter non intelligeret, non esset homo &c. Respondetur, quòd hoc non sequitur: quia homo per phantasiam cui iuncta est mens, intelligit, & est ex parte simul homo, &c. Haec vir iste maxime existimavit. Sed haec declaratio est verbosa, & nihil momenti in se habet, ita ut verum sit, quod dicit Scotus, scilicet, quod ista coniunctio

Resp. Aver. *Reprobatur.* *Resp. Picc.*

intellectus cum homine, ficta ab Auerroe, non est intelligibilis, & quod nullus eius sectator eam explicare valet.

Rejicitur 1. ra. Sed breuiter reijcitur: quia dicit iste vir, quod intellectus iungitur phantasiae, & homini, & quod iste nexus est intimior, quam nexus formae cum materia; tunc sic argumentor: ergo intellectus non est forma assistens, sed est plus quam forma informans, & consequenter non est separabilis ab homine; probo consequentiam: quia actus informans, vt est forma iuncta materiae, non est separabilis a materia per eam, ergo si intellectus maiori nexu vnitur homini, quam forma materiae, multo minus intellectus erit separabilis ab homine.

2. ra. Praeterea, debent explicare quomodo fiat, & quae vnio sit iste nexus intimior; porro ex Aristotele non datur maior nexus, quam actus, & potentiae, cum ex his duobus consistituitur vnum per se, si ergo vnio intellectus ad hominem est maior, ergo multo magis ex intellectu & homine fiet vnum per se, & sic vnum habebit rationem actus, aliud potentiae, sed excellentiori modo, & sic erit informans, & plus quam informans, si haec maior informatio est possibilis.

3. Praeterea, non est intelligibile apud Aristotelem quomodo ex duobus actibus fiat vnum per se: intellectus est actus, homo per eum iam est in actu per phantasiam, phantasia est actus, & nullo modo potentia, respectu intellectus, ergo falsum est quod ex intellectu, & homine fiat vnum intimum, & magis, quam ex forma cum materia, sed erunt distincta, & duo entia segregata tantum sibi praesentia.

4. Denique, concesso quod intellectus nō sit informans hominem, licet sit vnus cogitantur hominis, non sequitur quod homo formaliter intelligat. Consequentia probatur: quia sicut nauis non intelligit, licet nauta, qui sibi assistit intelligat: ita hominis essentia non intelliget, licet assistat sibi intellectus, qui formaliter intelligit: quia iste intellectus non est forma & essentia hominis dans illi esse, sed est forma extrinseca assistens, & aggregata.

Aliqui volunt explicare hanc coniunctionem per exemplum luminis in perspicuo, lumen enim aduenit aeri extrinsecum, neque est eius forma, & tamen est ratio ipsi aeri recipiendi colores: sic intellectus licet non sit forma hominis, sed extrinsecus homini adueniat, tamen est ratio propter quam homo est intelligens. Aliqui cum resp.

Sed hoc exemplum, vt optime inquit Zabarella, non est ad propositum: quia aer inquantum aer, non recipit colores, sed quatenus perspicuum, sit verò perspicuum per lumen, quia lumen est actus, & forma perspicui, & lumen dat esse perspicuo, & sic postea perspicuum recipit colores: at in proposito intellectus respectu hominis non se habet vt lumen respectu perspicui secundum Auerroem, quia intellectus non dat esse homini secundum eum, sed lumen dat esse perspicuo. Reijcitur 1. ra.

2. Praeterea intellectus ipse absque corpore recipit intellectionem, quia est in organicus, at in perspicuo non euenit sic, quia non est lumen quod recipiat colores, sed perspicuum constitutum in tali esse per lumen, & sic lumen non recipit, sed est ratio, quia perspicuum recipit colores, ideo exemplum non est ad propositum.

2. ad princ. Secundo principaliter arguit Scotus in eodem loco per eandem Conclusionem, ex operatione voluntatis, siue appetitus, quam experimur in nobis, sic. Homo est Dominus suorum actuum, ita quod in potestate eius est determinare se ad hoc, & ad oppositos actus, & hanc propositionē concedit Aristoteles passim in sua Philosophia, vt primo Perihermenias, capite de futuris contingentibus, & 2. Physic. cap. de fortuna & casu, & maximè 6. Metaphysic. probat, dari entia contingentia; probat enim multa pertinentia ad prudentiā, in moralibus admittens consilium, quod est de futuris, & de eis, quae non vitare possumus, & denique hoc est clarū in Philosophia Arist. & sensu ipso patet; Cum hac propositione assumit aliam, quae quoque est euidentissima, scilicet, quod haec libertas, & indeterminatio nō potest prouenire ab aliquo appetitu sensitiuo, & excesso, siue ab aliqua virtute sensitiua: quia omnis virtus appetitiua, sensitiua, & corpora-

lis est de-

determinamur ad certum genus appetibilium sibi conveniens, ita quod illud apprehensum non potest non convenire, nec appetitum non approbare, quae propositio confirmatur: quia agere secundum electionem, & à proposito, competit soli homini, ut experientia patet: quòd si talis electio competat homini secundum potentiam sensitivam aliquam, ergo posset competere bruto, ergo & per impossibile amoto intellectu ab homine, posset homo liberè agere, eligere hoc, & non illud, quod est inconveniens: quia superfluus esset intellectus. Quod si quis dicat, actio illa libera provenit ab intellectu, sed recipitur in cogitativa, hoc improbatur, quia actio illa, quae est ab intellectu, est incorporea, & inorganica, vel omnes sensus sunt organici, & eorum operatio recipitur in ipsis, mediantibus organis: actio autem illa intellectus est incorporea, & inorganica, ergo nõ potest recipi in cogitativa, vel in aliqua alia virtute organica, & extensa. Praeterea, si proveniret ab intellectu, & intellectus non sit forma informans, homo formaliter vellet, ut supra argumentabamur de intellectu. Ex his duabus propositionibus sequitur haec tertia, quod electio, & [illegible] nobis per animam intellectivam: cum sit experientia videamus nos habere hanc actionem liberam, haec nobis non potest inesse per aliquam virtutem sensitivam, quia illae sunt organicae, & extensae, ergo inest nobis per intellectivam, & consequenter anima intellectiva est forma nostra, quae omnia probata sunt ex dictis.

3\. Tertiò, principaliter arguitur ex unitate specifica hominis: homo per rationale constituitur in esse, & distinguitur à brutis: sed rationale denotat nobis animam intellectivam, ergo anima intellectiva dat esse specificum homini, & est eius forma informans, haec ratio communiter adducitur à sectatoribus illius sententiae, & confirmatur, quia certum est, quod homo distinguitur à bruto: non potest autẽ distingui, nisi per aliquam formã substantialẽ: vel ergo ista forma est anima intellectiva, vel illa cogitativa Averrois: at nõ potest esse illa cogitativa, quia vel illa cogitativa est tamen imaginativa, sive Phantasia, & quia loquitur Arist. in calce 2. de Anima: vel est alia forma: si est eadem homo à brutis non differt specie, quia etiam bruta habent phantasiam. Nec valet dicere, quòd in homine est excellentior, quia magis, & minus non variant speciẽ, & Aristot. ibi agens de ea, nullum inter ea discrimen ponit, sed de ea agit communiter, ut omnibus animalibus competit; si verò est alia forma substantialis à Phantasia illa, Arist. debebat de illa verba facere; cur enim Arist. de tali forma substantiali ita necessaria, & digna non est locutus, & tamen est locutus de Phantasia: & forma substantialis dans esse specificum brutis: ergo dicendum est, quòd forma dans esse specificum homini, est anima rationalis. Quarto est Argumentum Aristot. de Anima tex. 24. ubi volens Aristot. probare, quòd anima est forma corporis, ita argumentatur, Anima est id, quo primo vivimus, sentimus, movemur, & ratiocinamur, ergo anima est forma viventis, sentientis, moventis, & ratiocinantis; ex quo loco apertè patet, quòd sanctum animam esse formam ratiocinantis. sicuti anima sentiens est forma sentientis animalium vero illa est forma informans, ergo anima rationalis, qua ratiocinamur, est forma informans. Haec ratio in se est efficax: ex eo enim, quòd homo ratiocinatur, probat animam, per quam ratiocinatur homo, quae est intellectiva esse formam, per quam constituimur in esse. 4.

Quintò, Scotus tangit aliud argumentum, quod est: quia intellectio est actio immanens, non transiens, ut tum consensione, at si intellectus est assistens, erit transiens, quia transit ab intellectu in hominem, sicut actio intelligentiae, quae movet Orbem, est transiens ab Intelligentia in Orbem. Sexta ratio, Arist. 2. de Anima definiens animam, dixit, Anima est actus corporis Physici organici, &c. & ibi assignat definitionem de anima in communi, ut probatur in primo textu, ubi profitetur se velle assignare rationem communissimam de anima, ergo etiã anima intellectiva est forma dans esse specificum homini. Respõdet Fuscus [illegible] ubi supra, quod Arist. ibi re[illegible] animã nõ partes eius, ideo verú est, quod [illegible] 5.

[illegible]

ta anima est forma informans, sed nõ quęlibet pars, vt est intellectiua. Hęc responsio Respon- sione.
dicit pugnantia: si enim tota anima in cõmuni est forma informans, quomodo nõ est forma informans quęlibet eius pars? profectò si aliqua pars non est informans, falsum est quod tota sit informans: quia quod competit generi, competit etiam cuilibet speciei. Secundò respõdet, quod genus in hac definitione, scilicet, actus, non dicitur vniuocè, sed ab vno, & sic est commune ad actum informantem, & assistentem; & hęc responsio est communiter omnium Auerroistarum; sed impugnatur ex ipsomet Arist. textu 2. de Anima tex. 2. postquam pollicitus est se velle assignare definitionem communissimã animę, diuidit substantiam (supponit enim ex disputatione habita contra Antiquos animam esse substãtiam) distinguit ergo substantiam in tres partes, scilicet materiam, formam, & compositum, & materiam dicit esse potentiam, & formam esse actum perficientem materiam; dicit enim ibi, quod forma facit hoc aliquid; deinde eliciens definitionem animę in quarto textu, ait, quòd anima non est corpus, neque materia, sed quod est actus & forma corporis Physici, ergo actus qui ponitur in definitione animę, est forma, & actus dans esse, non autem in communi sumptus ad actum assistentem, & informantem. Hoc idem confirmatur ex eodem 2. textu 7. ait enim Arist. non esse quęrendum an ex anima & corpore fiat vnum, sicuti non est quęrendum, an ex cera, & figura fiat vnum, quoniam ex potestate, & actu non fiunt duę res, sed vna: ecce, quòd actus ille, qui est anima, est qui informat & dat esse potentię. Idem colligitur ex tex. 8. eiusdem libri. vbi dicit, quod anima est quod quid est corporis, tamen forma assistens non est, quod quid est rei, sed hoc, verificatur solum de causa formali dante esse specificum, quę est vnum genus causę per se, vnde forma in 2. Phys. textu 28. definitur, quod est, quod quid est rei. In eodem etiam tex. cõparat corpus animalium securi, & animã figurę securis, at figura securis est, quę constituit illã esse securim, non autem illi assistit. Idem ducunt Arist. in tex. 9. & 10. comparando corpus oculo, & animã potentiam visiuam: dicit enim potentiam visiuam esse, quod quid est oculi, sine ea enim esset oculus æquiuocè: ita quoque anima est, quod quid est corporis Physici, illi dans esse, non assistens, sicut potentia visiua non assistit oculo, sed informat, & dat esse. Responsio Vicomercati ad hęc omnia argumenta, non est responsio, sed repetitio suę positionis: sic responderet vnico verbo ad omnia argumenta, semper, quòd licet, quòd anima rationalis sit assistens, nihilominus homo est intelligens, est viuus per se, viuere potest, & differt ab alijs per rationale: quia in homine est vnica anima, quę est eius vera forma informans, sed non secundum omnem partem, quia non secundum intellectum. Sed hęc responsio, vt dixi, est repetitio suę opinionis, & per rationes adductas reiecta est: quia si anima rationalis nõ est informans, homo non intelligeret formaliter, vt ostendit prima ratio, non operaretur liberè, vt ostendit secunda, non differret à brutis, vt ostendit tertia, & quarta, intellectio non esset humana, vt quinta; neque hoc congruit definitioni ab Arist. assignatę, vt ostendit sexta ratio. De his multa alia legi possunt apud Alexandrum, Pomponatium, & alios viros doctos. Hęc satis sint ex dictis a Scoto. Pręterea, vt nunc dictum est contra Picol. hęc responsio dicit repugnantia: quia repugnat, quod aliqua vna forma secundũ totam essentiam sit informans, & eius aliqua pars non sit informans, sed assistẽs: non enim esset vnica essentia numero, sed aggregata ex pluribus animabus, quia cum illa, quę est assistens, non est vera forma hominis, quia non est quod quid est eius. Resp. Vicomer. rejic.

Rationes variæ pro opinione Auerroistarum adductas, in primo capite adducturus sum: nunc earum quasdam pręcipuas ego adducam: longissime enim disputationes de hac re habentur. Gandauensis 4. de Anima, q. 5. multipliciter arguit: & nota quod eius rationes supponunt, quod anima sit forma informans materiam, & corpus, sit materialis. Primò inquit sequeretur, quod anima rationalis esset mortalis: consequens est falsum, ergo. Ibi habet Aliæ rationes pro opinione Auer.
1.

alia

illa argumenta; sed ego ex eius dictis ita
2. arguo. Si anima rationalis est forma informans, ergo anima rationalis est materialis: consequens est falsum, ergo & antecedens. Consequentia probatur, quia forma immaterialis non potest dare esse materiale, si ergo rationalis est forma immaterialis non potest dare esse materiale homini, & informare materiam; & e contra: si dat esse materiale, ipsa est materialis, & corporea: falsitas consequentis probatur: quia si esset materialis, ipsa non reciperet omnes formas materiales, nec formam aetatis materialium, quia nihil recipit seipsum, neque speciem sui: at intellectus recipit omnes formas materiales quo ad earum species, ergo non est mate-
3. rialis. Sequeretur etiam, quod si intellectus est informans corpus, quod sit extensus, quia est subiectum figurae corporis, & aliorum accidentium: nam materia per se non potest esse subiectum accidentium, est ergo subiectum accidentium per mixtum dantem illi esse specificum, ergo si illa est intellectiua, anima intellectiua erit subiectum figurae, quae est quantitas, & sic ipsa erit quanta saltem per accidens,
4. quod est absurdum. Quarto, si anima rationalis esset materialis, non posset intelligere vniuersalia, quia vniuersalia intelliguntur cum abstractione à materia, ergo soli incorporeae facultati abstractae à
5. materia. Quinto, Alij arguunt ex Arist. 3. de Anima, tex. 4. & 6. vbi dicit intellectũ humanum esse immixtum, id est non cõmixtum cum materia, ergo intellectus non est forma informans.

6. Sexto Arist. in 1. de Anima, textu 92. ait non posse quidem fingi quam partẽ corporis occupet intellectus, ergo intellectus non est forma corporis, ergo est abstra-
7. ctus à materia. Septimo, Arist. 2. de generatione animalium, cap. 3. ait, quod intellectus extrinsecus accedit, ergo nõ est forma informans, sed assistens homini.

Proponuntur quaedam digna scitu pro intelligentia veritatis, & rationes aduersariorum soluuntur. Cap. III.

PRo solutione rationum Aduersariorum sciendum est, quod Arist. semper fuit dubius, an omnis forma informans sit corruptibilis; vel potius aliqua sit corruptibilis tantùm, aliqua verò non. Quòd aliquae formae informantes sint corruptibiles, non dubitauit, sed pro certo habuit, & patet ratione, & experientia; per continuam corruptionem rerum, sed de anima rationali fuit valde dubius, & modo in hanc partem, modo in aliam declinauit, vt dicemus in sequentibus, dum de immortalitate tractabimus. Adeò quod tres sunt propositiones apud Aristot. Prima, Anima rationalis est forma informans hominem. Secunda, Anima rationalis est inorganica, incorporea, & immaterialis secundum suam essentiam, neque alicui organo adstricta, & operatur sine organo. Tertia, Anima rationalis in se, & quo ad essentiam suam est incorruptibilis. De duabus primis fuit semper certus, quia per rationes probari possunt, & ab eo probantur, quod clarum est ex dictis: nam in praecedentibus visum est de prima, de secunda quoque habetur sententia Aristotelis in 3. de Anima, textu 6. vbi apertè probat, quod anima rationalis non est organica, neque commixta corpori: nam in operando non vtitur organo, quia esset qualis, esset enim calida, vel frigida. De tertia verò propositione fuit dubius, & secundum varia principia variè locutus est. Si inspiciebat operationem animae rationalis, quae est sine organo, item si inspiciebat eius excellentiam, finem, videbatur incorruptibilis, & immortalis: ideò aliquando dicit intellectum esse quid Diuinum, forsan esse separabilem à corpore, extrinsecus aduenire, & alia huiusmodi. Si verò considerabat, quod intellectus operatio non est sine corpore, quia non est sine phantasmate, & quod est actus corporis, & quod alij huiusmodi actus sunt corruptibiles, & multa alia, quae infrà tangemus, declinabat ad mortalitatem. Et certè nisi nos Christianae fidei lumine essemus adiuti, hoc lumen immortalitatis animae ignorauissemus, & si illam admisissemus, illam admisissemus cum multis erroribus, vt fecerunt Auerroes, & Platonici, qui etsi dixerunt animam rationalem esse immortalem, tamen illi multas impietates adiunxerunt,

Tres propositiones apud Arist.

vt pro-

ut ponendo numerum determinatum ab initio mundi, ut Platonici, aut unicam, ut Auerroes, & alia multa absurda. Stante hoc fundamento, facilè est respondere ad rationes in oppositum allatas.

Ad 1. Ad primam Gandauensis, negamus cõsequentiam; Ratio negationis est, quia cõsequẽtia innititur illi propositioni, quod omnis forma informãs materiam, sit materialis, & corruptibilis, quam diximus vniuersaliter non esse certam apud Aristot. sed solum quo ad aliquas formas, nõ autem quo ad rationalem, de qua in praesenti loquimur.

Ad 2. Ad secundam, negamus consequentiã; ad probationem negamus illam propositionem, quod forma immaterialis non possit dare esse materiale, id est informare corpus, & dare vitam, non potest quidem dare esse corporeum, & extensum, & sic currit argumentum, sed potest dare vitam intellectiuam, & esse inextensum.

Ad 3. Ad tertiam respondemus, negando consequentiam: quia intellectus dat esse homini vitale, non corporeum, & extensum; iam enim corpus per formam corporis est quantum, & extensum, per animam verò habet esse intellectuale, & viuum, & sic non sequitur quòd sit quanta, extensa, & organica, licet det esse homini per informationem.

Ad 4. Ad quartam, respondent Alexandrei negando consequentiam, quia ad intellectionem vniuersalium sufficit abstractio ab organo secundum operationem, non secundum esse; nos insuper possumus respondere, concedendo totum argumentum: sed negamus suppositum, scilicet, quod anima rationalis sit materialis.

Ad 5. Ad quintam respondetur, quod intellectus duobus modis potest dici commixtus corpori, vel quo ad esse, vel quo ad operationem, quo ad esse affirmatur ab Arist. vt visum est, quia illi dat esse, sed quo ad operationẽ est immixtus, & quia commixtio intellectus cum corpore quo ad operationem, poterat duobus modis esse; Vel quo ad obiectum recipiendum, vel quo ad corpus, vt illo vtatur ad intelligendum tamquam organo, & eius instrumento, Arist. in illo 3. de Anima tex. 4. remouet primam Conclusionem, quo ad obiectum, & inquit quòd intellectus est immixtus ab omnibus obiectis, quia in sua natura nullum obiectum habet; quia intus existens prohibet extraneum. Secundum verò respicit in 6. tex. vbi aperte ait, quod intellectus in operando non vtitur organo, quia tunc intellectus esset calidus, vel frigidus, adeo quod Arist. sic vult ostendere, quod intellectus non vtitur organo corporeo ad intelligendum, vt sensus, sed est immixtus ab eo.

Ad 6. Ad sextam per idem patet: nil aliud enim Arist. vult dicere ibi, nisi quod intellectus in corpore non habet determinatum locum id est organum, non enim est colligatus alicui parti corporis, qua vtitur vt instrumento, vt caeterae partes animae, sed est inorganica virtus.

Ad 7. Ad septimam dicemus, dum loquemur de origine animae rationalis infra.

Ad Vicomer. q. est 1. tex. 11. cap. Ad rationem Vicomercati dico, quod rectè debet considerari ille textus, & tunc patebit, quod ille tex. 11 facit diuersè pro nobis: nam in illo tex. Arist. statim in initio ex dictis colligit, quod anima non est separabilis à corpore, sed statim Aristot. venit in notitiam animae rationalis, de qua erat ipse dubius, & erat apud Philosophos tanta controuersia, ideo statim quodammodo restrinxit sermonẽ, & restrinxit se, vnde haec sunt verba eius (*Quod quidem igitur non sit anima separabilis à corpore, aut partes quaedam eius, si partibilis apta nata est, non immanifestum est.*) Ecce, quòd prius ait manifestum esse animam non esse separabilem à corpore, deinde propter dubium de anima intellectiua, quae est pars animae in communi, quam prius definierat, se restrinxit dicendo quaedam partes eius, & aliam rationem adducit propter quã aliquae partes sint separabiles, quaedam verò non, & inquit; quia aliquae sunt actus quarundam partium corporis, quaedam verò nõ id est, ideo aliquae partes non sunt separabiles, quia alligatae sunt aliquibus partibus corporis, quibus egent ad eorum operationes exercendas: & quia absque eis operari non possunt, ideò ne omnino sine, non possunt separari. Sed quaedam scilicet intellectiua, quia non sunt alligatae alicui organo, non enim in operando

vtitur

vtitur organo, nullum habent impedimentum ex hac parte, quia sint separabiles & etiam, quia ista separabilitas ipsi erat dubia, nec volebat se determinare ad hanc, eam [illegible] subdiscernit. Amplius immanifestum si sit corporis actus anima, sicut nauta nauis: videbatur enim sequi, quod si anima rationalis est separabilis a corpore, anima rationalis assisteret corpori, vt etiam aliqui Antiqui fecisse existimabant; Ideo hanc sententiam reprimit, dicens, immanifestum est autem, an anima sit corporis actus, vt nauta nauis: id est, sed ex dictis non est manifestum, an anima sit actus corpori assistens, vt nauta nauis, quasi dicat, sed potius oppositum est manifestum, quod est actus corporis per informationem, quod item supra probauerat, vti ostendimus perpendendo textum 9. & 10. cap. praecedentis, & confirmatur haec expositio, quia si Arist. iudicasset animam intellectiuam esse formam assistentem, & hoc colligeret ex eo, quod intellectus non est actus alicuius partis corporis, debuisset colligere sic: manifestum est, quod anima est actus corporis, vt nauta nauis; & non oppositum: at ipse colligit oppositum, scilicet, non esse manifestum an sit actus corporis, vt nauta nauis, textus ergo ille excitatur egregie dubitationem Aristotelis in materia de separabilitate, & incorruptibilitate animae intellectiuae.

Ad 1am. Ad primam rationem Picolominei, respondeo primo, quod anima duobus modis considerari potest; vel secundum quidditatem, vel vt est forma; secundo modo est natura, non primo, ideo Arist. dixit [illegible] Animam in prima significatione non esse naturam, non in secunda; Vide infra Theoremate sequenti capite 3. Secundo possumus dicere, quod in vera anima rationalis est natura, quia est forma hominis, vt vidimus; sed quia, vt dictum est, Arist. fuit dubius de aeternitate animae rationalis, secundum varia principia vario modo locutus est de ea: & quia communiter forma naturalis est corruptibilis, & de anima rationali erat dubium, an esset mortalis, vel potius immortalis, tunc declinans ad immortalitatem dixit intellectum non esse naturam, non quidem, quod voluerit dicere, quod anima non sit forma non informans: sed voluit dicere, quod non est natura, id est, & mortalis vt communiter sunt formae naturales, & fatetur, & fatetur Scotus apud Arist. reperiri auctoritates magis expressas pro immortalitate, quam pro mortalitate: sed rationes sunt efficaciores pro mortalitate, quam pro immortalitate; & mirum si arbitratus est Arist. animam rationalem esse immortalem, quod illam nullibi saltem aliqua ratione suaserit, cum esset res tanti momenti.

Ad secundum respondetur per idem; tamen infra declarabimus quomodo anima quaelibet nostra rationalis extrinsecus educatur, & tamen sit forma informans: quia Scotus de mente Arist. tenet, quod Deus sit productiuus animae cuiuslibet ex semine, ideo dato, quod anima extrinsecus accedat, id est ab vniuersali agente virtute diuina producatur, non tamen sequitur, quod non sit forma informans, & quod materia ad eam non sit in potentia. Ad tertium dico, quod variae sunt expositiones illarum trium rationum Arist. scilicet, quomodo anima rationalis pertineat ad Physicum; Pro nunc dico, quod non ait, quod rationalis non pertineat ad Physicum, sed quod non pertineat ad Physicum, secundum totalem suam considerationem; non enim pertinet ad Physicum quatenus est Ens, sed ad Metaphysicum; Vel dicas, quod tunc declinat ad immortalitatem, vt supra, & sic ait non pertinere ad Physicum. Ad quartam respondetur, quod Maior est falsa absolute prolata: quia non est inconueniens, quod forma secundum suam essentiam sit immaterialis, & informet corpus Physicum, & det illi vitam; concedimus ergo, quod intellectus est immaterialis, & inmixtus organo corporeo, quia per se, est receptiuus specierum absque aliquo instrumento corporeo, sed quando ait, quod intellectus est incorruptibilis, negatur hoc assumptum, quia hoc est dubium, & dato, quod esset immaterialis, non propter hoc sequitur, quod non possit informare corpus, & negatur, quod haec forma non sit proportionata corpori, est enim actus, corpus vero potentia. Ad 2. Ad 3. Ad 4.

THEO-

THEOREMA LXVIII.

Anima rationalis secundum veritatem, est immortalis, sed de hac veritate fuit dubius Aristoteles.

Expositur Sententia Scoti. *Cap. I.*

Scotus 4. Sent. di. 43. quaest. 2. declarando secundam propositionem, quae est ista; An animam rationalem esse immortalem, ratione naturali possit probari, Respondet, quod naturaliter non possumus habere rationes necessarias, atque demonstrationes ad eam probandam, sed solum probabiles, & loquens de Philosophis maxime de Aristotele, ait, quod auctoritates eius, quae videntur asserere immortalitatem possunt solvi duobus modis, primo modo, quia dubium est, quid ipse Arist. circa hoc senserit, varie enim loquitur in diversis locis, & habuit diversa principia, ex quorum aliquibus videtur sequi unum oppositum, & ex aliis aliud, unde probabile est, quod Aristot. in illa Conclusione semper fuerit dubius, & nunc magis accedere ad unam partem, nunc magis ad aliam, iuxta hoc, quod tractabat materiam conformem magis uni parti, quam alteri; neque sibi contradicit in quodlib. 21. sed habet eandem doctrinam, quam habet in 4. Sent. loco citato; & nos declaravimus in sup. Theor. cap. 2. declarando auctoritatem illam Arist. Intellectum de foris advenire, licet enim secundum principia Arist. animam intellectivam esse immediate a Deo: sed non dicit secundum omnia principia Arist. esse immortalem. Quod si quis obiiciat, ait Scotus in eo quodlibeto, quod ratio naturalis potest attingere ad probandam animam intellectivam esse immediate a Deo, quae est immortalis, ergo secundum principia Aristot. ait Scotus, animam intellectivam esse immortalem. Respondeo quod aliud est asserere animam intellectivam esse immortalem probari posse ratione naturali, aliud est secundum principia omnia Arist. esse immortalem, ut illa ratione Scoti potest inferri [illegible]. Unde etiam Scot. in 4. Sent. loco citato dicit, quod ad probandum animam intellectivam esse immortalem, sunt rationes probabiles, licet non sint demonstrativae, neque necessariae, tamen auctoritates Arist. ait posse dupliciter solvi, scilicet, vel quia fuit dubius, vel quia si asserit animam rationalem esse immortalem, [illegible] nullis ergo est contradictio in Scoto, sed idem utrobique loquitur, & hoc elicitur quoque ex 7. quodl. sub P. ubi citat quodlib. 21. quia in eo loco aperte ostendit, se ibi loqui de productione animae intellectivae, non de immortalitate animae. Quod si quis obstinate hanc expositionem reiiciat, dicimus, quod secundum aliqua principia Arist. anima intellectiva est immortalis, ut nunc infra patebit, & de his loquitur ibi Scotus; Hanc eandem sententiam habet Scotus in 3. Sent. [illegible] dist. 27. quaestione unica, articulo 3. sub G.

Quod autem hoc verum sit, sic ostenditur Arist. 7. Metaph. tex. ult. ubi vult, quod quando compositum resolvitur, solum partes materiales remaneant, scilicet, elementa, sed forma nequaquam, unde dicit ibi, quod compositum constituitur ex partibus materialibus, ut ex terra, & igne, sicut syllaba componitur ex elementis, sed ultra hoc aliud forma totalis resultans, & dans esse toti. Unde syllaba AB. non est solum A. & B. sed aliquid aliud, & caro non est solum terra, & terra, [illegible] calidum & frigidum, sed & alterum aliquid: per illud, aliquid alterum, intelligens formam substantialem & totalem, & hoc probat quia dissolutis his, id est elementis, ut A. & B. & terra & igne, elementa quidem manent, sed caro, & syllaba non manet, id est forma substantialis totalis, quae dabat esse carni, non manet post mixtum, & ex hoc elicitur, quod forma substantialis, quia totum habet esse, non manet separata a toto, sed materialis; sed haec forma totius non est alia forma a forma partis, ut declaravimus in Theoremate, An ratione distinguatur realiter a suis partibus, quia forma partis est quae dat esse rei, & [illegible] ut ibi declaravimus; at anima rationalis est, quae dat esse homini, ut probavimus, & est quid quod est hominis, ergo ipsa iuxta principia Arist.

non

non remanent separata à motu materiali, sed à partibus materialibus. Et ex hoc
Resp. [illegible] Ian. confutatur responsio Iandu. ad hoc argumentum, quia concedit, sequitur motum corrumpi, sed negat animam esse sequitur motum; Rationem autem in dicto Theoremate adductae cap. 5. hoc probamus, & hoc quo ad secundam responsionem; quo ad primam responsionem vero concedit Iandunus, Aristotelem probare ibi, quod totum est aliud à partibus, quia partes remanent post totum, hoc autem non probat rationalem corrumpi, immò remanere: quia est, partes remanent, rationalis autem est pars hominis. Sed ego quaero à Ianduno, quae sint partes, quas Philosophus ibi dicit remanere post totum; certe dicit esse solum materialia, non formam, animam formam dicit corrumpi, ergo haec consequentia est Aristotelis, partes quae remanent post totum, sunt solum elementares, ergo non forma.

Secundo, est principium apud Aristotelem quod incipit, desinit esse; unde hoc vetur Aristoteles contra Platonem 1. de Caelo, textu 102. & inde, & textu 126. & inde, & ibi habet pro impossibili, quod aliquid coeperit esse, & sit perpetuum, & incorruptibile; sed anima rationalis incipit esse, apud Aristotelem, ergo. Item 3. Physicorum cap. de Infinito, textu 30. habet. Omne est principium, cuius est finis;
1. responsio Ian. Huic rationi respondet Iandunus eodem 3. de Anima, quaestione 5. dupliciter. Primo, quod argumentum concludit de genito generatione Physica; sed anima non
Resp. est genita generatione Physica. Sed haec responsio destruitur per rationes Philosophi, & per suam met declarationem illorum terminorum, ingeniti, & geniti, nam expresse textu 127. declarat quid intelligat per ingenitum, & quid per incorruptibile intelligat, & dicit, & quod accipit ingenitum in sua significatione pro eo, quod est nunc & prius verum non erat dicere, non esse, id est pro eo, quod semper fuit, & est, & per incorruptibile intelligit id, quod nunc est, & de quo postea non erit verum dicere, non esse; & ostendit, quod haec duo se consequuntur, ingenitum, & incorruptibile, in tex. vero sequenti probat ex his, quod genitum, & corruptibile se consequuntur, ita quod quod omne quod est genitum est corruptibile;
Ex hoc patet falsitas responsionis Ianduni, quia Aristot. non loquitur de genito generatione Physica, vel alio modo, Resp. [illegible]
sed loquitur absolute de genito, quod est illud quod habuit esse post non esse, ut dicunt ipsi de anima, nam sicut ingenitum est quod semper habuit esse, ita genitum est quod non semper habuit esse, sed post non esse habuit esse, & ad hanc rationem in textu 127. 128. & 129. quae consistit in hoc; datur aliquid quod semper fuit, semper est, & semper erit, & hoc dicitur semper ens, datur aliud, quod nunquam fuit, neque est, neque unquam erit, & hoc dicitur semper non ens; inter haec duo extrema datur medium, quod medium est genitum, & corruptibile: haec enim non sunt semper, ut semper ens, neque semper non sunt, ut semper non ens, ergo sunt medium, & sic aliquando sunt, & aliquando non sunt; genitum enim pro aliquo tempore determinato est, pro aliquo vero non est; corruptibile similiter pro aliquo tempore est, & pro aliquo non est, & sic se videntur consequi: & hac ratione probat Arist. corruptibile, & genitum se consequi. Ex hac ratione colligitur, quod Aristoteles non accepit genitum, quod est corruptibile, pro genito generatione Physica, sed pro eo, quod aliquando habuit esse, post non esse, quocumque modo illud esse acceperit. Ex his etiam patet falsitas secundae responsionis Ianduni ad hoc argumentum, cui magis ipse adhaeret, quae est, 2. resp. Ian. quod Aristoteles loquitur de genito, quod habet contrarium, cuiusmodi non est anima, falsum enim est, quod loquatur de genito sub hac contractione particulari, ad genitum habens contrarium, quia, ut dixi, loquitur de genito absolute, quod habet esse, post non esse, & est medium inter semper esse, & non semper esse. Sed plures aliae rationes ad hoc in illis textibus habentur, quas unusquisque videre potest.

His possumus addere tertio, quod secundum Aristotelem forma est, quod 3- quid est, & essentia rei compositae, ergo quaelibet, quod illa met forma sit separabilis ab

bilis ab illa essentia, ita quod destruatur essentia illius compositi, & forma illa maneat. & haec ratio est, quam magni facit Alexander Aphrodisiensis, quae re vera est efficacissima: dicere autem animam rationalem non esse formam specificam hominis, est adeo impium, & contra rationem, vt supra diximus, vt nihil magis. Ex his principiis Auerr. declinabat ad mortalitatem intellectus.

4. Quarto, etiam 1. de Anima, tex. 12. ait intellectum non intelligere sine phantasmate, ex quo colligitur non posse separari a corpore, quia esset otiosa.

Respondetur resp. D. T. Responsio Diui Thomae nulla est, quia ostendam eius opinionem esse impossibilem apud Aristotelem. Neque responsio Auerroistarum, qui dicunt, vt Vicomercatus, & Franciscus Piccolomineus, quod licet corrumpatur vnius phantasia, alia remanet, cum qua intellectus intelligit semper; est ergo tantum separabilis ab hoc, & ab illo corpore, sed non a corpore in communi. Sed haec responsio est vana: quia ergo incorruptibile, aeternum, & diuinum pendet a corpore in sua propria, & peculiari operatione, quia non potest operari sine corpore, siue illo veluti ut instrumento, siue quocumque alio modo. Praeterea, Aristotel. loquitur de corpore particulari vniuscuiusque hominis; quia loquitur de passionibus, vt de timore, ira, desiderio, &c. & quaerit de his, an sint illis particularibus corporibus simul cum intellectu communes, vel soli animae: & concludit, quod si communes sunt toti coniuncto, animus non est separabilis ab illo corpore particulari: certum est autem, quod timor, confidentia, ira, &c. insunt toti coniuncto, vt ibi dicit etiam de intelligere, quia non est sine phantasia; non ergo confugere debent ad corpus in communi. Mirum est de viris istis, dum Aristoteles dicit videri sibi animum esse abiunctum a corpore, libenter interpretantur de corpore particulari; dum vero Aristoteles dicit sibi videri non posse separari, quia non potest operari sine corpore, interpretantur de corpore in communi: at Aristoteles loquitur vniformiter, quia de eadem quaestione semper loquitur; & minime in illo 1. de Anima, text. 12. quia dicit esse dubitationem de passionibus animae an sint omnes communes, vel solius intellectus; quia si primum, non est separabilis a corpore; si vero secundum, nihil prohibet: sed primum manifestat, & negat secundum, & sic ex hoc principio probat inseparabilitatem.

Praeterea, 3. de Anima, text. 20. ait, quod intellectus post mortem non reminiscitur; quaero ergo ad quem pertineat reminiscentia, an ad hominem, & intellectum particularem (suppono enim reminiscentiam esse intellectus in hac vita) certe pertinet ad particularem, non ad vnam vniuersalem Intelligentiam; sed inquit quod non reminiscitur, ergo supponit, quod intellectus remanens post mortem sit ille particularis, qui erat viuentis hominis, & quod sint plures, non vnus post mortem.

Ex altera parte habebat quaedam principia, licet non ita cogentia, quae ipsum impellebant ad immortalitatem, quae vt ex eius dictis colligimus, videntur esse dignitas intellectus, qui videtur esse quodammodo quid diuinum, est enim in operatione sua inorganicus, & hoc est maximum, & magis cogens principium, quod tamen non ita cogit, vt aliunde, quae adducimus. *Aristoteles principia quibus impellebatur ad immortalitatem.*

Adde etiam opinionem maximorum, & praeponderantium Philosophorum, desiderium naturale hominis, existimationem omnium hominum fere, pietas legum, & alia huiusmodi, quae tamen non sunt valde efficacia vt priora; & hoc confirmatur: quia Aristoteles nullam adducit rationem, neque inuenit vnicum medium, quo probaret illam esse immortalem, sed aliquando asserit quidem esse immortalem, sed sub dubio, & sub ambiguitate, vt expositores eius illas authoritates in vtramque partem trahant, & exponant, quae omnia signa sunt euidentis dubitationis Aristotelis in hac re, qui nesciuit ad alteram partem certam, & euidenter se determinare: & certe nisi lumen supernaturale nos adiuuisset, arbitror innumeros homines hoc dubio inuolutos fuisse: res enim tam ardua est ex lumine naturali tantum.

Secundus modus quo possumus diluere *Traditur 2. modus.*

re aucto-

[illegible] re auctoritates Aristotelis, licet, quia possumus dicere, quod licet existimauerit animam rationalem esse immortalem, hoc tamen rationibus necessarijs non probauit: neque enim omnia dicta à Philosopho assertiuè erant probata ab eo per necessariam rationem naturalem, sed frequenter non habebant nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgarē opinionem Philosophorum praecedentium; vide Philosophum 2. de Caelo, text. 60. in quo loco tractat duas difficillimas quaestiones, inquit, dubitandum est ad dicere, quod videtur signum, reputantes promptitudinem magis imputari verecundiae; quam audaciae, si quis propter Philosophiae sitim etiā paruas sufficientias diligit, de quibus maximas dubitationes habemus.

Ex quo loco elicitur debere sufficere Philosopho quandam paruam sufficientiam de rebus arduis, vbi non possunt peruenire ad maiora, ne contradicerent principijs Philosophiae; & in eodem capitulo ait de alijs astrologicis Aegyptijs, & Babylonicis, à quibus multas credulitates habemus de vnoquoque astrorum, ex quo loco patet, quod quandoque Philosophi acquiescunt alicui Conclusioni propter suas persuasiones probabiles, aliquando propter assertiones suorum principiorum, praeter rationem necessariam; & ex hoc habetur responsio clara ad omnes auctoritates Philosophi, etiam si essent expressae, quod licet Aristoteles existimauerit animam immortalem, nunquam hoc rationibus necessarijs probauit: immò ad hanc conclusionem nullam ipse Aristoteles rationem adduxit, vt illam probaret, vt patet ex diligenti inquisitione eorum, qui dicunt indubitanter Aristotelem posuisse animam immortalem, quia nullam rationem nec leuissimam factam ab Aristotele ad ostendendum animam esse immortalem adducunt, licet varias auctoritates eius adducant, ex quibus ipse videtur asseruisse hanc immortalitatem.

Notandum. Sed hic vltimo aduertendum esse notandum est; quod quando Aristoteles videtur dicere animam rationalem esse immortalem, non tenet eam immortalem vt facit Auerroes, & eius sectatores, id est, non tenet eam esse vnam Intelligentiam assistentem omnibus hominibus, quia vt visum est, tenent eam esse informantem, sed dicit esse immortalem, vt D. Thomas, id est animam rationalem vniuscuiusque esse immortalem. At dicet Aduersarius, hoc non potuit dicere Aristoteles, quia eius principijs aduersatur; & ego respondeo, quod aliquibus suis principijs aduersatur, ideò quia non habuit rationem sufficientem ad probandum immortalitatem, quae tamen aliqua ex alia principia, quae diximus ei competere videbantur sibi, semper cum dubitatione dixit, eam esse immortalem; certus ergo fuit Aristoteles quod intellectus est forma hominis, & hoc probauit, sed an esset immortalis fuit dubius; Quod confirmatur: quia teste Francisco Picolomineo, 2. libro de Mente humana, cap. 30. Arist. nullibi mentionem fecit de vnitate intellectus, si ergo Arist. existimauit animam rationalem esse quandam intelligentiam vnam numero, hominibus assistentem, certè vel vnum verbum de hac vnitate dixisset: at quia supponebat eam multiplicari ad multiplicationem indiuiduorum, quia est forma informans, ideò vt de re clara nec verbum fecit.

Opiniones, & rationes Aduersariorum explicantur. Cap. II.

ILli, qui animam esse immortalem absque vllo dubio dixerunt, de mente Aristotelis, in duas partes diuisi sunt; aliqui enim dixerunt illam esse vnicam in omnibus hominibus, vt Auerroistae omnes, & Vicomercatus, Franciscus Picolomineus, & alij. *Auerroistae. Vic. Pic. Nic.*

Alij verò dixerunt multiplicari ad multiplicationem indiuiduorum, & vnamquamque esse immortalem, atque haec opinio est vera, & de fide, sed hanc dicimus fuisse dubiam Aristoteli, & hanc secutus est D. Thomas. *D.T.* Quae opiniones licet diuersae sint, tamen in eo, quod vtraque sustinet animam rationalem esse immortalem, rationes communes habent, quas adducere libet, vt dubietas Aristotelis in hac re, & meritum fidei Christianae magis appareat. Scotus pro hac opinione adducit varias rationes, & auctoritates. Primò

Philosophus 2. de Anima textu 21. dicit, quod intellectus separatur à caeteris, sicut perpetuum à corruptibili; hunc eundem adducunt Vicomercatus, & Piccolomineus.

2. Secundò, 3. de Anima textu 7. ponit differentiam inter sensum, & intellectum, quia vehemens intelligibile perficit intellectum; ergo non eodem modo debilitatur in senectute, & tunc vltra sequitur, quod sit incorruptibilis intellectus.

3. Tertiò (hanc magnificatur à Francisco Piccolomineo) in 12. Metaphysicae textu 17. ait Philosophus, si autem posterius aliquid permanet, perscrutandum est; in quibusdam enim nihil prohibet, vt si anima est talis, non omnis, sed intellectus, ergo vult dicere, quod intellectus est forma manens post compositum; ergo est immortalis.

4. Quartò, 2. de generatione animalium, cap. 3. habentur haec verba; *Relinquitur igitur, vt intellectus de foris adueniat.* Ergo intellectus non accipit esse per generationem, ergo neque potest amittere esse per corruptionem, quia eius esse non subest alicui tali conditioni corrumpendi, vel quam rationem plurimi faciunt Vicomercatus, & Piccolomineus.)

5. Quintò, ex dictis Aristotelis formatur ratio; est verum principium apud Aristotelem, quod naturale desiderium non est frustra, nunc autem in anima est naturale desiderium ad semper existere patet, ergo.

6. Sextò, 7. Metaphysices, vult Philosophus, quod materia est, qua res potest esse, & non esse, ergo illud, quod non habet materiam, non habet talem potentiam non essendi, intellectus secundum Philosophum non habet materiam, quia est forma simplex.

7. Septimò, 3. Ethic. vult, quod fortis debet se exponere morti pro Republica, & 9. Ethic. vult idem, etiam secundum iudicium rationis naturalis, ergo secundum rationem naturalem Arist. cognouit immortalitatem animae; probatur consequentia, quia nullus propter qualemcumque bonum virtutis, vel in se, vel in alio, potest appetere omnino non esse suum, at si anima non esset immortalis, tunc fortis appeteret esse suum tollere, ergo.

D. Tho. par. 1. quaest. 75. art. 6. colligit ex verbis Philosophi sic: Quod corrumpitur, corrumpitur per contrarium, aut per defectionem alicuius necessario requisiti ad esse eius: sed anima intellectiua non habet contrarium, nec esse corporis est simpliciter necessarium ad esse eius, quia habet proprium esse per se, & idem in corpore, & extra corpus: solum adest haec differentia, quod in corpore illud communicat corpori, extra corpus non communicat. 8. D. Tho.

Nonò, Nō Anima est simplex, simplex non potest separari à simplici, ergo non potest separari à seipsa, ergo neque ab suo esse, quia non habet esse per aliam formam à se diuersam, sed per seipsam; secus est de composito, quod habet esse per formam, quae forma potest separari à materia, & ita esse compositi desinit. 9.

Decimò, ex Piccolomineo lib. 4. de Mente humana, cap. 4. Arist. 1. de Anima textu 65. inquit; *Liberiusque est, & melius esse corpori non potens absolui, & praeterea fugiendum, si quidem melius est menti non esse cum corpore, vt dici solet, & multis placet.* Ecce quod commendat sententiam Platonis in hoc, quod dicit animam esse immortalem. 10.

Vndecimò, in eodem 1. textu 65. ait Philosophus; *Mens quidem videtur ingenita substantia quaedam existens, & non interire*, & infra. *Ipsum igitur intelligere, & speculari marcet cum quodam interius corrupto, ipsa autem impatibilis est;* & paulò infra: *Mens autem fortassis quid diuinius, & impatibilius est.* 11.

Duodecimò, Aristoteles in 1. de partibus animalium, cap. 1. probat mentem non esse de consideratione Physica, tribus rationibus; ex quo loco Piccolomineus elicit rationem primò ex Conclusione; Forma omnis ad Physicum non attinens, est immortalis, at mens ex dictis locis non attinet ad Physicum, ergo est immortalis. 12.

Decimotertiò, Aristoteles sic adducit rationem primam, quae est: Si naturalis Philosophus loqueretur de omni anima, praeter naturalem scientiam nulla reli- 13.

quere-

quæritur Philosophia.

14. Decimoquarto, forma, quæ non est natura, non attinet ad Physicum, mens non est natura, ergo non attinet ad Physicum; Minor probatur: quia mens non est principium motus accretionis, neque latio[n]is, neque alterationis, &c.

15. Decimoquinto, est tertia ratio Aristotelis ibi. Quæ sunt ex abstractione, nō pertinent ad Physicum, sed mens est ex abstractione; ergo supponit Aristoteles mentem esse de numero abstractorum.

16. Decimosexto, ex 4. textu 3. de Anima arguitur. Ibi accipit Aristoteles mentem omnia intelligere, ex quo deducit, quod anima est immixta corpori, & in hoc laudat Anaxagoram, qui dixit mentem immixtam esse corpori, quia intus existens prohibet extraneum. Ex quo loco sic arguitur. Arist. hic intelligit mentem esse segregatam, & immixtam corpori, ut posuit Anaxagoras, quem hic laudat; sed Anaxagoras posuit mentem separatam à corpore omnino, & quoad esse, & operationem, & esse immortalem; ergo Aristoteles existimavit mentem esse immortalem, & à corpore, quo ad esse, & operari, esse seiunctam.

17. Decimoseptimo, arguitur ex 6. textu ubi dicit Aristotel. mentem non esse mixtam corpori, quia esset calida, vel frigida. Sic arguitur. Forma, quæ non sit qualis, neque eget instrumento corporeo, est immortalis, sed mens nō est talis. Minor est Aristotelis in eo textu; Maior probatur: quia forma quæ eget materia ad suū esse, etiā pro fungendo suo munere eget aliquo materiato instrumento; ergo quæ non eget pro suo munere fungendo aliquo instrumento materiato, est secreta à materia, & consequenter est immortalis.

18. Decimooctavo, in textu 2 0. loquens de intellectu agente, dicit, quod est immixtus separabilis, & simplex. Sed intellectus agens, & possibilis, re idem sunt, ergo intellectus secundum essentiam est immortalis.

19. Decimonono, 3. de Anima textu 20. ait, quod intellectus post mortem non reminiscitur, quia corrupta est phantasia; ergo intellectus manet post mortem, & est immortalis.

Alias rationes adducunt alij, sed hæ potiores videntur, & ex solutione, & declaratione istarum quilibet poterit de alijs iudicare.

Opinio prædicta reijcitur, & rationes pro ea solvuntur. Cap. III.

VErum illa opinio, quo ad mentem minimè est admittenda. Opinio quidem Divi Thomæ in se est vera, & absolutè, sed illa nobis certitudinaliter innotuit per fidem, & revelationem supernaturalem, ab Arist. autem fuit quidem cognita, sed dubia, vel saltem non habuit rationes efficaces ad illam probandam, immò ex eius principijs sequitur oppositum; cum adhuc quia ipse negat creationem temporalem, quam tamen sustinendo immortalitatem animæ cum pluralitate, cogitur admittere; Sed hoc admisso quia possent varia responderi, unum est argumentum, quod est insolubile, quia Arist. posuit mundum esse æternum à parte ante, & à parte post, tunc si animæ rationales sunt immortales, infinitæ animæ actu essent, infinitum autem actu non potest dari ex Arist. 3. Phys. tex. 50. & inde ideo cū non posuerit Arist. [illegible] hoc argumentum, nihil de immortalitate animæ voluit certè proferre sed, vel sub dubio, vel sine ulla ratione. Reijcitur Opin. D. T.

Nec responsio D. Th. & Caiet. ad hoc argumentum, ipsum tollit; respondent enim quod Philosophus 3. Phys. negat dari infinitum in corporalibus, non autem negat infinitum in intellectualibus & immaterialibus; Sed certè, hæc responsio est [illegible], quod enim clarum est apud Arist. planum in loco, quod dicit naturam refugere infinitum; & non solum 8. Physicorum textu 48. ubi dicit, motores orbium, qui sunt separati à materia, non esse infinitos quia melior est finitas, quam infinitas, & 1. Physicorum textu 50. adversus Antiquos ponentes infinita principia, inter rationes multas, quibus refutat principia infinita esse, dicit; semper finita melius esse ponenda quam infinita; & sic semper Arist. renuit infinitatem; ergo merito manet in proposito. Sed quod Arist. in 3. Phys. & 12. Metaph. cap. 8. ponit Arg. in Arist. insolubile. Resp. D. T. Reijcitur.

non dari infinitum actu, etiam in immaterialibus, probatur ex rationibus illis, quas adducit contra Antiquos ponentes infinitum separatum à sensibilibus: probat enim Philosophus absolutè non dari infinitum in 11. Metaph. cap. 8. hoc modo. *Si datur infinitum actu existens, vel est Substantia, vel Accidens*, non est Substantia, quia tunc infinitum non erit multitudo, neque magnitudo, quia ista sunt accidentia: at consequens est falsum, quia multitudo, & magnitudo sunt de essentia infiniti, quia infinitum est diuisibile, diuisibilitas est passio quantitatis, ergo infinitum erit accidens: sed hoc esse falsum, probat primo aduersus Platonicos: quia hoc ipsi dicere non poterant, quia ponebant infinitum esse principium omnium, accidens autem nõ potest esse aliquid huiusmodi: sed infra probat absolutè quod infinitũ non possit esse accidens: quia vel esset magnitudo cõtinua infinita, & tũc daretur corpus infinitũ, quod est absurdũ, & longo sermone in illo 11. cap. & probatur & 3. Phys. vel esset numerus infinitus, sed hoc secundum quod maximè facit ad propositum nostrum (quia Aduersarij ponentes infinitas animas actu, ponunt infinitatem in numero, adeò quod daretur infinitus numerus actu) soluitur hac ratione: quia omnis numerus, vel habẽs numerum, est numerabile: si ergo infinitum est numerus per se existẽs separatum à sensibilibus, vel à quocũque subiecto, erit innumerabile: si verò inerit alicui subiecto, illud subiectum erit innumerabile: at falsum est vtrumque illorũ esse innumerabile, scilicet quod tũ numerus in se quã habens numerũ nõ sit numerabile, patet ergo quod non datur infinitum numerus in se, quod est accidens, neque dantur infinita numerabilia actu, quæcumque illa sint, siue sensibilia, & materialia, siue abstracta à materia, ergo non dantur infinitæ animæ actu: quia tunc esset numerus infinitus in se, vt est accidens, esset etiam actu infinitũ numerabile innumerabile, quod est inconueniens, quia non posset numerari, & tamen omne numerale est numerabile. Præterea in 3. Phys. à tex. 56. incipit loqui de infinito per modum determinationis, cum vsque determinasset de infinito per modum [illegible] particulariter: determinat autem ibi, quod omne infinitum semper est quid potentiale, & non est totum simul, sed quod accipitur pars post partem: & dat exemplum de ludis Agonę, & de die, qui nunquam est totus simul sed pars succedit parti; & hoc in tex. 57. in calce autem illius textus, & sequenti, comparat ad inuicem duo infinita, scilicet infinitum generationis hominum & temporis ad infinitum in magnitudine, & docet in quo conueniant, & in quo differant, in quo conueniant, quod in vtroque infinito, sc. quod accipitur, semper est finitum, & semper remanet aliquid accipiendum: differunt verò in hoc, quod illud finitum, quod accipimus in magnitudinibus semper permanet, & non corrumpitur, sed illud finitum, quod accipimus in infinito generationis, & temporis, corrumpitur, & deficit: ex hoc loco conspicuè percipimus, quod Arist. non vult res, quæ in continua successione habent esse, remanere, & consequenter non vult, quòd detur infinitus numerus rerũ actu à parte ante, quod tamen Aduersarij dicunt.

Est etiam notandum quod dicit Iauellus, nempè, quod Pithagoras ponebat infinitum quantitatem non in numero, & quod ideo Arist. reijcit tale infinitum in quantitate, non in numero: quoniam Pithagoras, & Antiqui, vt ibi dicit Philosophus, ponebant infinitum sine quantitate, esse quid separatum: quia si ipsi dixissent infinitum illud, quod asserebant dari, esse quantitatem, Arist. in 11. Metaph. non argumentaretur scilicet aduersus eos per illã diuisionem: infinitum illud, aut est Substantia, aut est Accidens: quia tunc Aduersarij asserebant esse quantitatem; est ergo dicendum, quod Antiqui dicebant absolutè dari infinitum, quid verò illud esset, erat aliud negotium; ideo Philosophus reijciebat tale infinitum, quia omne quod est, est Substantia, vel Accidens, illud autem infinitum non est Substantia, nec Accidens, ergo non datur.

Probat etiam non esse Quantitatem 11. Met. quia vel esset cõtinua, vel discreta, & neutram esse ostendit, & sic infinitũ nihil esse. His possumus addere, quod apud Diuũ Thom. indiuiduatio est propter materiam, *11. Met. princ.*

animæ

anima autem in se ipsa est sine materia, quomodo ergo potest multiplicari? Opinio autem Caietani quo ad hanc similitudinem cum aliis est refutata. *Reijcitur opinio Auerroistarum.* Opinio vero Auerroistarum est impia: quia negat intellectum esse formam informantem, & putant Arist. dicere animam esse abstractam à corpore per informationem, & solum esse assistentem, & propterea esse immortalem, & vnicam numero, quod principium esse falsum patet ex iis, quæ supra diximus de informatione animæ intellectiuæ, *Rn. ad Philosophos animam esse immortalem.* & rationes, siue authoritates adductæ, informationi nihil officiunt: quia authoritates non dicunt intellectum separatum à corpore, id est non informare corpus humanum, dum homo actu viuit: sed dicunt, animam esse separabilem à corpore, id est in se non esse materialem, & corpoream, vel dicunt esse separabilem à corpore, nempe post mortem, id est non esse mortalem: *Non fuit dubium esse formam.* hoc autem non erat inconueniens expressum apud Philosophos antiquos, quod anima esset immortalis, & quod tamen esset actus informans hominem, vt patet de Platonicis, qui ponebant quendam determinatum numerum animarum à principio mundi creatarum, quas postea informare corpus asserebant, dum homo generabatur, & licet Franciscus Piccolomineus dicat Platonicos posuisse animam esse assistentem, tamen ex iis, quæ dicit Zabarella libro de Humana mente, cap. 4. colligitur ipsos posuisse illam esse informantem: sed hoc nihil refert pro nunc. Hæc propositio ergo erat dubia apud Arist. An omnis forma informans esset corruptibilis, & sic stat simul, quod Arist. non dubitauerit de animæ informatione, sed illam asseueranter tenuerit, & probauerit, vt patuit supra, tamen dubitauerit de eius immortalitate: Rationes etiam, quæ videntur probare animam esse seiunctam à corpore, immixtam, &c. non probant animam rationalem non esse actum informantem, & dantem esse specificum homini, vt supra fusius diximus, sed solum non esse organicam, & operari sine organo, neque alicui parti corporeæ esse addictam, vt sunt partes sensitiuæ: quod magis patebit mox, dum respondebimus ad vtramquamque.

Redeundo verò ad immortalitatem, duobus modis possumus respondere ad omnes has rationes.

1. responsio prima. Primò, quod Arist. nihil certi attulit, & quod si aliquando dixit animam esse immortalem, illud sub dubio protulit.

Arguit Pic. Sed aduersus hanc responsionem arguit Piccolomineus, dicens, immò Arist. de nulla alia re tam clarè & sæpè locutus est, & si de hac re dicendum est Arist. sub dubio locutum fuisse, nulla est res, de qua clarè locutus sit. *Rn.* Sed hæc confutatio non est confutatio: non enim quia Piccolomineus dicit Arist. locutum esse clarè, ideo Arist. locutum esse absque dubio probatur, debebat rationes adducere.

2. responsio. Secundo modo possumus dicere, quod etsi forsan Aristot. existimauerit animam rationalem esse immortalem, & aliquando illud asseueratiuè protulerit, tamen ad hoc nullam adduxit rationem nec sententiam. Ratio autem illa, quæ efficacior Aduersarijs videtur, quia ipsa rationalis non est communicata corpori, vel alicui parti, & quod ideo est separabilis, nam dicit, quod probat, animam rationalem non esse organicam, id est in operando non vti corpore, vel aliqua parte eius determinata ad operandum, vt faciunt sensus, & confirmatur à simili: quia si Aristot. ex eo, quod anima rationalis non est actus alicuius corporis, deducit separabilitatem à corpore omnino, in textu 12. de Anima, quem locum ipsi tantum magni fecerunt, ergo debebat concludere, quare manifestum est intellectum esse actum, vt nautam nauis, & separabilem à corpore: sed Aristot. infert oppositum, dicens: (Amplius autem est immanifestum, an anima sit actus corporis, vt nauta nauis) Ratio ergo illa nihil valet, neque contra informationem, neque pro immortalitatis certitudine apud Arist. sed solum concludit separabilitatem animæ ab organo determinato in operando, vt inquit Vicomercatus, Arist. ex eo, quod rationalis non est organica, concludit esse immixtam à corpore, in 3. de anima textu 6. *Rn. Vicomer.* Dico, quod non concludit animam esse immixtam corpori secundum esse, sed solum probat non esse organicam, & materialem,

& hoc modo non misceri corpori: quia tunc esset calida, tamen non sequitur, quod nihil habet non dato esse [illegible]. Nūc ad unamquamque rationum breuiter respondemus, conuertens Scotus ad multas [illegible] respondeat, in quo [illegible] Aristot.

Ad 1. Ad primum respondetur, quod intelligit Aristot. de separabilitate a corpore in operando, quia non utitur organo, dicit ergo quod est separabilis, & incorruptibilis corruptione organica, quae est propter corruptionem organi: potentia enim visiua est corruptibilis, quia eius organum corrumpitur, intellectus ergo est separabilis, & incorruptibilis tali corruptibilitate, non tamen sequitur propter hoc, quod intellectus absolute sit incorruptibilis in operando, quia tunc esset quoque incorruptibilis in essendo, sed est simpliciter corruptibilis in operando, iuxta illud 3. de Anima. Intellectus corrumpitur inibi quodam interiori corrupto. Possumus & aliter dicere, quod ibi Aristotel. loquitur dubitatiue, haec enim sunt verba sua. *De speculatiua autem potentia nihil manifestum est, sed videtur genus alterum animae esse, & hoc solum contingere separari, vt perpetuum a corruptibili.* Ecce quod prius inquit de hoc intellectu nihil certi esse, sed videri esse genus aliud; certe si assertiue loqueretur, non debuisset dicere, de speculatiua nihil est certum; sed debuisset dicere, est certum, & indubitatum, illam esse aliud genus animae, & esse separabilem; clarum est ergo, quod hoc dixit secundum vulgarem quandam hominum opinionem, qui iudicabant animam esse immortalem, sed ipse nihil certi habebat.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod excellens sensibile corrumpit sensum per accidens: quia corrumpit organum; & per oppositum, quia intellectus non habet organum, non corrumpitur ab excellenti obiecto, non tamen propter hoc sequitur, quod intellectus absolute sit incorruptibilis.

Ad 3. Ad tertium respondetur quod Aristoteles ibi loquitur sub dubio: quia apponit particulam dubitatiuam (forsan) Vel secundum aliam litteram, conditionalem; si sit tamen aliquis qui commendat Arist. illud expresse dicere: dicendum est, quod illud non probauit aliqua ratione necessaria, quod ostendit enim sic locutum esse propter vulgarem quorundam hominum opinionem communem, & propter quasdam persuasiones, de quibus diximus supra.

Ad 4. Ad quartum, in sequentibus, dum sequemur de origine, respondebitur.

Ad 5. Ad quintum, de desiderio naturali, respondetur, quod aeque concludit de brutis, cum quodlibet brutum fugit mortem.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod illa est vera descriptio materiae, sed non debet intelligi sic, quod illa res solum sit corruptibilis, cuius ipsa materia est pars: quia tunc forma ignis non esset corruptibilis, quia est simplex, sed debet intelligi, quod illud est corruptibile, cuius materia ipsa est pars, vel quod recipitur in materia; hoc secundum autem est dubium de intellectu, immo potius videtur oppositum, quia clarum est quod recipitur in materia.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod bonum commune est maius bonum, quam bonum particulare: & ideo politicus debet magis diligere illud bonum commune, quam suum bonum particulare, etiam si ignoret se esse immortalem.

Ad 8. Ad octauum, quae est ratio D. Thomae, respondet Scotus: dum aliquis D. Thomae, quod anima rationalis habet proprium esse per se, vel accipit ibi esse, prout contradistinguitur ab inesse accidentis, & hoc modo non valet consequentia: quia etiam forma ignis cum sit substantia, si esset sine materia, esset per se; Vel accipit, esse per se, praecise, quod conuenit composito in esse substantiae, hoc modo Antecedens est falsum: quia si anima per se haberet esse hoc modo, tunc non indigeret corpore; Ratio ergo non concludit. Nisi intelligatur illa propositio sic, quod anima habet per se esse subsistens absque corpore naturali. Sed haec propositio non est nota naturaliter sed credita.

Resp. Cai. Respondet Caietanus in Commentariis 1. parte 1. quaestione 75. articulo 6. quod est satis probata ex modo operationis pro-

priae

prię animæ, quæ est intelligere: probat enim ibi D. Thomas, quod anima est per se subsistens, & independens à corpore, ex modo operandi, sic. Id quod est cognoscitiuum omnium, nullam habet naturam corporis: anima est cognoscitiua omniũ, ergo nullam corporis naturam habet. Minor est clara; Maior probatur: quia inius existens prohiberet extraneum, quod probatur experientia in sensu gustus, qui quãdo est affectus ab aliquo sapore vehementer, non sentit alium; sic contingit in febricitantibus. Quod etiam sit incorporea, probatur ex operatione: quia operatur sine organo; si enim operaretur per organum, natura illius organi impediret omnium cognitionem. Sed iam diximus suprà, quod ratio ista non probat animam esse separabilem à corpore, & per subsistentem. Prima ratio probat animam non esse mixtam obiectum materialiter, vt dicit Aristoteles 3. de Anima, textu 4. Secunda autem ratio probat solum animam non vti organo, neque esse determinatam alicui determinatæ parti corporis, vt est sensus, & hoc concludit ratio Philosophi, 3. de Anima, textu 6. ait inquit Caietanus ibidem, & 2. de Anima, cap. 1. quod animam esse separatam ab organo, idest à parte corporis, in idem concidit, quod est esse separatam à toto corpore: quia ratio, quæ probat animam non esse commixtam organo, quæ est, quia esset calida, vel frigida, concludit idem de toto: si enim intellectus non est separabilis à toto corpore, quo ad operari, sed requiritur corpus, in quo recipiatur simul cum intellectu intellectio, & species intelligibilis, sequitur similiter, quod intellectus erit organicus: quia habebit totum corpus pro organo; ita ratio eadem Aristotelis contra totum corpus valet: quia sequeretur similiter ratio, quod intellectus esset calidus, vel frigidus. Est ergo fuga valde puerilis, declinare à parte ad totum, cum quæritur, an intellectus corpori, vt subiecto vniatur. Respondetur, quod Scotus non dicit species intelligibiles, & cognitionem recipi in corpore partialiter, & partialiter in anima, ita quod ex anima, & corpore fiat integrum & primarium susceptiuum intellectionis, vt ibi tribuit Caietanus Scoto; sed ait totaliter recipi in anima, quæ tamen non est, neque subsistit sine corpore; ideò Caietanus non rectè percepit Scotum: ac si intellectus esset organicus, species, & intellectio reciperentur in corpore, scilicet, in organo aliquo, sicut euenit in potentijs sensitiuis: non recipiuntur autem in corpore, sed in anima, quæ non est sine corpore, cuius intellectus sit actus, & quod quid est corporis, quod autem ratio, qua Aristoteles probat intellectum non esse organicum, probet etiam intellectum nõ esse actum, & formam informantem corporis, sed per se subsistentem, non dicere debet Caietanus, qui secundum Diuum Thomam tenet animam esse immortalem, & tamen formam informantem, contra Auerroem. Vnde ad argumentum respondetur, quod valet quidem hæc cõsequentia: intellectus non vtitur aliqua parte corporis pro organo, ergo non vtitur toto corpore pro organo; Sed non valet postea hæc alia consequentia: intellectus non vtitur corpore pro organo, ergo est actu non informans corpus. Ad rationem autem in se, propter Auerroistas dictum est, quod Aristoteles probat intellectum non vti organo: quia tunc intellectus esset alicuius temperamenti, & esset calidus, vel frigidus: hoc autem non possumus dicere de intellectu, qui est forma incorporea, & immaterialis secundũ essentiam; non ergo ex hac ratione probatur, quod intellectus sit coniunctus corpori, idest, non dicit esse formale corporis: sed probatur, quod in se est immaterialis, incorporeus, & immaterialis; neque etiam ex hoc postea sequitur, quod si est immaterialis, & incorporeus in se, sit separabilis à corpore, cuius est actus, & quod quid est, est particulare est autem naturaliter notum, quod aliquis actus informans materiam sit separabilis ab illa materia, sed hoc est dubium, vt suprà diximus.

Sed Caietanus eadem quæstione, articulo 2. arguit contra Scotum, quod sibi in hac materia, scilicet in hoc quod dicit operationem intellectiua, scilicet, intelligere, esse operationem animæ cum corpore aduersatur. tenet enim Scotus duas propositiones, ex quibus videtur sequi oppositum, nam in 4. distinct. 43. quæst. 2. tenet

Reprobatur.

Iustã sio Caietani.

Resp.

Aliud argum. Caiet. contra Scotum.

hanc propositionem, quod in nobis est operatio quædam transcendens omnem operationem sensibilem, & hoc est verũ, quia hoc modo visũ est ad ostendendum potissimè, intellectum esse formam informantem non assistentem. In Quodlibetis autẽ, quæstione 9. D. & inde tenet, quod ex hoc, quod operatio aliqua est sic immaterialis, vt de intelligere dictum est, quod recipitur in anima sola; & non in composito ex anima & corpore, vt proximo receptiuo modo ex his duabus propositionibus sequitur tertia, quòd intelligere recipitur de facto in sola anima, non in composito, vt proximo receptiuo; Ex hac autem benè infertur: ergo anima est separabilis à corpore; & vlterius sequitur quarta propositio, quòd anima sit immortalis, quod tamen Scotus dicit se nescire. Si ergo Scotus, quando dicit, quod intelligere est operatio animæ, vt est vnita corpori, intelligit, quod anima sit ratio intelligendi toti composito, ita quod corpus sit correceptiuum proximum, & propter hoc ex hac operatione non potest inferri, anima est per se subsistens, contradicit positioni de 4. Sententiarum: quia tunc intellectio esset sensibilis, non transcendens sensibilem cognitionem; si verò intelligit, quod anima est ratio operandi ipsi composito, ita quod sit totum suppositum, quod operatur, contradicit positioni de 9. quodlibeti, in qua dicit operationem recipi in sola anima, & ex illa posse inferri, quod anima est separabilis à corpore. Cogitur ergo Scotus dicere, quòd intelligere est operatio solius animæ, absque corpore tamquam. Ad hoc breuiter dico, quod in dictis Scoti nulla est contradictio, quia idem vbique dicit, scilicet intelligere recipi in anima tanquam in proximo receptiuo, dici tamen operationem totius compositi, quia anima non est quid per se secundum subsistens: sed est actus corporis; & sic operatio animæ est operatio totius compositi. Ad illud verò quod videtur facere maiorem difficultatem, & quod decepit Caietanum, scilicet quod ex hoc, quod intelligere recipitur in anima, non in toto composito, tanquam in proprio receptiuo, valet inferri separabilitatem animæ à corpore. Respondetur, *Resp.*

quod nequaquam ita se declarat Scotus, dicens, quod ex hac operatione, quæ sic recipitur in sola anima, valet inferri separabilitatem animæ à corpore, id est, valet inferri ipsius naturæ animæ immaterialitas: quia in esse suo substantiali non pendet à materia; sed inquit Scotus, non propterea inferri immaterialitas vlterior, quæ est impossibilitas informandi materiam. Ecce, quod sit, quod anima ipsa habeat propriam operationem absque corpore, non tamen valet inferri ex hoc, quod ipsa anima non sit actus materiæ, illi dans esse formaliter: sed solum valet inferri, quòd anima in se est potentia immaterialis, quod tandem concessimus. Quod verò Caietanus infert, est immaterialis, ergo est immortalis, non sequitur necessario: quia non est notum ratione naturali, quòd actus, qui de se est immaterialis, sed tamen est actus materiæ, sit immortalis, & maneat post suam materiam, siue compositum cui dat esse.

Ad 9. Ad nonam, quæ est secunda ratio Diui Thomæ, Respondet Scotus, quod non omnis corruptio est per separationem alterius ab altero; sed aliquando est per desitionem esse. Caietanus ait, quod instantia non valet: quia procedit de annihilatione; ipse Diuus Thomas verò loquitur de corruptione. *Cai. defensio reijc.* Sed hæc responsio est nulla: quia verum est quidem de composito, quod desinit esse per separationem formæ à materia; tamen hoc non est verum de forma substantiali; Si quis enim quærat, quomodo forma vegetalis desinat esse, non dicet, quia aliquid separatur ab ea, quia est simplex, & tamen non est in se incorruptibilis: ergo est sufficiens ratio simplicitas formæ, quia & cæteræ formæ in se corruptibiles, neque absque subiecto manere possunt, & tamen sunt simplices. Sed dicet alia est ratio de illis: quia illæ sunt materiales, vel actus materiæ, vel aliquid aliud. Et ex hoc ego arguo, ergo simplicitas formæ non est sufficiens ratio incorruptibilitatis formæ.

Ad 10. Ad decimam, patet principiè ex hac annotatione, quod quando dicit animam esse immortalem, hoc dicit, quia est consilium maius, non quod hoc ipse ratio-

nibus

nibus sic esse certum statuat.

Ad 11. Ad vndecimam, patet ipsum loqui cũ dubitatione, quia toties vtitur illo verbo fortasse.

Ad 12. Ad duodecimam, in qua, & in tribus illis rationibus Aristotelis faciunt maximam vim Vicomercatus, Piccolominaeus, & caeteri Auerroistae, licet possem disputare de modo, quo concludant illae rationes, tamen dimisso hoc, de quo multi viri diserti vtrinque satis scripserunt, possumus exponere illas cum Mercenario in suis Dilucidationibus, ipse enim quamuis teneat animam immortalem de mente Aristotelis, tamen illas rationes non immate hoc cognouit: adeo Respondetur, distinctionem, qua ipse ad illas soluendas est vsus, quod intellectus duobus modis cõsiderari potest, vel vt est forma corporis, vel secundum suam quidditatem, primo quidem modo intellectus pertinet ad Physicum, secundo modo nequaquam, sicuti nec vlla alia forma Physica, sed ad Metaphysicum spectat, quia considerat quidditates omnium rerum, vt entia sunt, & sic patet ad duodecimam.

Ad 13. Ad decimamtertiam, quae est prima ratio Aristotelis, ex dictis patet: quia antecedens est verum cum hac glosa, si Physicus loqueretur de omni anima omnibus modis, non daretur Metaphysica, quia si loqueretur de anima omnibus modis, loqueretur etiam de omni intelligibili omnibus modis, quia correlatiua pertinent ad eandem scientiam, & tunc recte sequitur, ergo superfluerent aliae scientiae.

Ad 14. Ad decimamquartam dicitur, quod intellectus non est natura, considerando secundum suam quidditatem: sed est natura vt forma, & actus corporis est, adeo secundum priorem considerationem, remouet ipsum à consideratione Physica.

Ad 15. Ad decimamquintam Respondetur, quod intellectus vt quidditas est à materia abstractus, & sic non pertinet ad Physicum: vt forma verò, non est abstractus, & sic pertinet ad Physicum. Ad omnes istas quattuor rationes possemus etiam respondere, quod Aristoteles secundum varia principia, vario modo loquitur: ibi loquitur secundum opinionem ponentem immortalitatem; in libris verò de Anima, vbi pollicetur se velle loqui de anima in communi, vt in initio 1. de Anima, & in particulari de intellectu, vt in principio 3. de Anima, vbi dicit: *De parte autem animae*, &c. loquitur secundum eos, qui ponunt animam esse immortalem.

Ad 16. Ad decimamsextam responsum est, quod ibi Aristoteles loquitur de mixtione ab obiecto, & laudat Anaxagoram nõ absolutè, sed in ratione huius dicendi: dicebat enim Anaxagoras, quod erat necesse, quod mens esset immixta ab omnibus, vt imperaret omnibus, & Aristoteles ait, quod est necesse, quod intellectus sit immixtus ab omnibus obiectis, vt omnia obiecta cognoscat: intus enim existens, prohibet extraneum.

Ad 17. Ad decimamseptimã, iam exposuimus sæpè, quomodo ille textus intelligatur: probat enim Aristoteles ibi tãtum, quod anima non est corporea, & materialis, & organica, sed in se est immaterialis, non tamen propter hoc sequitur, quod non sit actus corporis, & sic quo ad esse, est commixta corpori, sed quo ad essentiam suam & naturam, nequaquam. Sed contra: quia nulla forma incorporea videtur posse dare esse corpori, quomodo etiam forma immaterialis, & incorporea, debet esse corporeum, & materiale: Respondetur, quod de ratione, & essentia animae nõ est, quod sit corporea & materiata: sed solum quod sit actus, & perfectio corporis, cui quidem corpori non dat esse quantũ, & extensum, quia illud habet corpus per propriam formam corporeitatis, sed dat corpori Physico vitam intellectiuam, adeo non est inconueniens, quod anima sit immixta corpori secundum suam naturam, & essentiam, tamen sit mixta corpori, quo ad esse nõ vera mixtione, sed sicut forma miscetur composito, dando illi esse. Ad rationem ergo Piccolominei negatur Maior, Ad probationem negatur antecedens: & hoc est, quod probare debet, quod forma, quae eget materia ad sui esse, semper egeat organo, & materia ad operandum: quia anima est, non possit esse sine corpore, tamen non eget corporeo organo. Quo anima non dat esse corporeum.

Ad de-

Ad 19. et 20. Ad decimumnonum illud concedimus ab Aristotele dici, tamen non probatur ab eo, & ideo colligitur dicere illud secundum mentem aliorum; Per idem patet ad ultimum.

Animam rationalem esse immortalem secundum veritatem Philosophorum probatur, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IV.

QUid sentiat Arist. de animae rationalis immortalitate, vidimus: verum quia res haec est magni ponderis, & veritas est, quod anima rationalis humana est immortalis: ideo nos dimissis principijs Aristotelis, & aliorum philosophorum gentilium, quorum multa, quàm vana sint, & falsa, cumulatè ostendit Franciscus Picus Mirandulanus, in libro illo praeclaro examinis vanitatis doctrinae gentium. Nos (dimissa fide, & revelatione supernaturali, secundum quā de hac veritate dubitare nefas est, dicente Domino Iesu Christo, qui veritas ipsa est apud D. Lucam cap. 12. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Timete autem, &c. & in Evangelio, & in sacris literis passim impijs comminantem ignem aeternum, alijs verò vitam aeternam: quod esset frustra, si anima non esset immortalis) in philosophia id est lumine naturali procedentes, exclusa revelatione supernaturali, hanc veritatem astruamus (neque enim philosophia Arist. est universa philosophia) hanc veritatem igitur praesentem duabus vijs manifestabimus. Prima erit per rationes concludentes, si non demonstrativas, saltem valde cogentes; Secunda per claram, & facilem solutionem rationum in contrarium allatarum.

1. R. Quo ad primum sit haec ratio, Conspicuum est hominem habere liberum arbitrium, propter quod praesertim elevatur supra alia animalia, non enim solum excedit animalia bruta, quia discurrat, ipsa verò nequaquam, sed quia liber est in suis operationibus, & si pati operatur cōtra inclinationem naturae, unde huius beneficio homines construunt urbes, domos, serunt agros, gubernant se invicem, scilicet cum cognoscunt quid sibi bonum, & quid sibi malum, eligunt illud, hoc fugiunt, quod facere non possunt caetera bruta animalia, licet cognoscant quid sibi bonum, quid sibi malum; quia naturali instinctu ducuntur ad agendum illud, quod agunt; Ex hoc fundamento ita argumentor. Quod corpori, & materiei dominatur, est à materia liberum, & solutum; sed anima rationalis materiae dominatur, & imperat, ergo est à materia soluta: quod est à materia solutum, nullam habet causā corruptibilitatis, ergo anima rationalis est incorruptibilis, & aeterna. Minor patet ex dictis. Maior verò probatur.

Nam ideo formae materiales corruptibiles existunt, non sunt separabiles à materia: quia non dominantur materiae, sed à materia trahuntur, & materiae imperio subjiciuntur, et forma lapidis non dominatur suae materiae, sed à sua materia trahitur; quod si materiae dominaretur, & traheret materiam, ad libitum, esset quoque soluta à materia. Idem quoque evenit de caeteris animabus brutis, quoniam enim eorum animae non dominantur materiae, sed materiae imperio subjiciuntur, ideo à materia non sunt liberae & solutae; Cum igitur anima rationalis materiae dominetur, procul dubio censenda est immortalis. Maior verò in syllogismo est evidens, quia materia propter potentiam sibi annexam est causa corruptibilitatis, ergo ubi non est materia, non est corruptibilitas, quod etiam docuit Aristot. 12. Metaph. textu 40.

Secundo suadetur immortalitas ex religione: neque enim sola religio Christiana, quae est vera Religio, sustinet, & credit Animam rationalem hominis esse immortalem, sed omnis, & quaecunque religio Gentilium, sive fuerint Graeci, sive Chaldaei, sive Arabes, vel alterius gentis, & his temporibus, sive sint Mahumetani, sive Gentiles; & denique omnes nationes, quae religionem habent, tenent animam rationalem esse immortalem, ac ponunt praemia, & poenas illi post mortem, & licet discrepent in declarando statum animae rationalis post mortem, ut quidam fabulosa affirment, tamen hoc est in 2. R.

confesso

confessio apud omnes gentes, animam rationalem superstitem esse post mortem, & immortalem seruari; Hac de causa colunt Deum, siue Deos iuxta eorum instituta, propter futuram felicitatem, quod non esset adeo firmum, & stabile, si mendacium esset, & commentum hominum; quia figmentum hominum non posset esse idem apud omnes gentes, & temporis spatio euanescit; Hoc ergo est argumentum exploratissimum immortalitatem animæ rationalis.

3. ra. Tertio; Insatiabilitas animi, & appetitus nostri rationalis, ostendit ipsius animæ immortalitatem; quia videmus hominem quocumque bono creato adepto, minimè satiari, sed semper plura, & perfectiora optare, quod non contingit in brutis, illa enim adepto obiecto naturali, conquiescunt; signum est ergo, quod animæ rationalis obiectum & finis vltimus, est aliquid infinitum: at in hoc mortali corpore non potest consequi hoc obiectum infinitum, & tamen hæc consecutio non est illi impossibilis, quoniam voluntas nō est impossibilium, ex 3. Ethicorum, capite 5. & tamen anima rationalis tantopere hoc obiectum infinitum exoptat, ergo necesse est post mortem dari alium statum, in quo hunc suum appetitum satiare possit, at in obiecto, & bono infinito conquiescat.

4. ra. Quarto Argumentor in hunc modum; Nulli dubium est, quod Deus est excellentior ipso homine, ergo debet habere totam perfectionem, & nobilitatem hominis, & nobiliori modo: sed homo est agēs liberum, & libertas in homine dicit maximam perfectionem, & excellentiam, ergo tribuenda est Deo; Consequentia est euidens; alioquin Deus non esset virtute intellectiua perfectior homine; & confirmatur: quia facere Deum agens necessarium, vt est ignis, est facere illum viliorem homine; immò, & brutis, quia illa habent spontaneum.

Hoc ergo iacto fundamento, quod Deus est agens liberum, efficitur clarè, quòd Deus habeat prouidentiam vniuersi huius, & rerum inferiorum: cum enim regat liberè cuncta, ea disponit pro modo suæ libertatis; Tunc sic.

At si anima rationalis non esset immortalis, sequeretur hoc maximum absurdum, quod Deus esset impius, & iniustus, quod apud omnes gentes est nefas dicere.

Consequentia vero probatur, quoniam in hac vita non agitur cum hominibus secundum eorum merita; quinimò, cernitur in rebus humanis magna quædam inæqualitas, & inordinatio, dum improbi magis prosperè viuant, quàm boni, dū isti plerumque abundant omnibus bonis, illi verò in calamitate viuunt; nisi ergo hæc inæqualitas, & inordinatio in alia vita, & statu ordinetur, Deus esset impius: hoc non est dicendum, ergo necesse est, quod post mortem detur status in quo iustis, & malis condigna præmia reddantur.

Quinto Argumentor ratione desumpta ex Diuo Augustino, 13. de Trinitate, capite 8. vbi licet asserat viribus naturalibus difficile esse astruere animæ rationalis immortalitatem, & quod pauci ex Philosophis illam asseruerint: tamen facit rationem ad probandum animam rationalem esse immortalem, quæ sufficit ad persuadendum vnicuique ratione prædito; Omnes naturaliter appetimus beatitudinem, beatitudo autem est, viuere vt volumus, dum tamen nihil mali velimus, quia beatus est ille, qui viuit vt vult, & nihil mali vult. Hanc esse definitionem veræ beatitudinis, posset probari ex consensu communi hominum; tunc enim vnusquisque se beatum esse existimat, quando habet quidquid vult, & nihil mali vult; Tunc sic, at nemo potest esse beatus sine vita, quia vita est fundamentum beatitudinis, ergo si anima nostra rationalis est mortalis, non est possibile nos habere beatitudinem, quam tantopere habemus insitam, & innatam nobis; quia non habemus vitam; si verò anima rationalis est immortalis, possibile est nobis habere beatitudinem, quia possibilis est vita sempiterna, quam omnes exoptamus. 5. ra.

Sexto, Efficacissima ratio desumitur ex illo principio concesso, & probato ab Aristotele, scilicet, quod anima intellectiua non est organica, neque materialis, secun- 6. ra.

dum

dam essentiam, quia non est calida, nec frigida, nec corrumpitur à vehementi intelligibili: sed perficitur, vt habetur 3. de Anima, textu 6. & 7. at tale genus formæ Physicæ nihil prohibet separari à corpore, & manere post mortem, vt ipsemet Aristoteles habet in eodem 2. de Anima tex. 11. & 12. Metaphysices tex. 17. ergo anima rationalis est immortalis. Quod autem hoc repugnet alijs principijs Aristotelis, vt mundi æternitati, nihil curare debemus: quia fatemur illud principiũ: mundum esse æternum, esse falsum, & Arist. in illo deceptum esse.

Ad vlt. in oppositum. Vltimò animæ rationalis immortalitas maximè ostenditur ex solutione rationum in oppositum. Cum enim illæ nõ cogant, & habeamus rationes probabilissimas pro animæ immortalitate, & ex Aristot. in 8. Physicorum tex. 56. digniora semper accipiamus in natura, si sit possibile, procul dubio asserere debemus, animam rationalem esse immortalem. Neque enim Philosophi de omnibus veritatibus habent demonstrationem semper: sed sufficit in rebus difficilibus habere persuasiones probabiles, & aliorum sapientum auctoritates, vt ait Aristot. 12. Metaphysices, tex. 35. de numero orbiũ, & alibi sæpè.

Notandum est autem pro solutione rationum in contrarium, quòd anima rationalis etiam ex Aristotele, vt supra diximus, est forma immaterialis inorganica, & inextensa, adeo vt non repugnat esse sine materia, & corpore. Tunc ad primam rationem, quæ inter efficaciores adduci solet, quæ desumitur ex illo principio Aristotelis 7. Metaph. tex. vlt. & alibi sæpè,

Ad 2. rationem contra immortalitatem. scilicet, quòd composito corrupto, non remanet forma, sed tantummodo partes elementales, & materiales. Respondetur negando illud principium Aristotelis esse verũ vniuersaliter, & absolutè de quocumque composito, in speciali enim est falsum de composito humano, neque Arist. probat illud esse verum vniuersaliter, sed in aliquibus speciebus compositorum tantum. Vnde ad probationem; cum dicitur caro corrupta, non remanet forma carnis, sed solum remanent partes materiales ipsius carnis, Respondetur, quod duplex est forma dans esse composito materiali: Altera est forma omnino materialis, & extensa; Alia est forma omninò immaterialis, & inextensa; Verum est, quòd corrupto composito, quod habet esse per formam materialem, forma ipsa materialis corrumpitur, nec remanet, vt est forma carnis, sed loquendo de composito, quod habet esse à forma immateriali, non est verum, quod corrupto composito, forma corrumpitur; neque oppositum huius probatum est ab Aristotele, anima autem rationalis, etiam teste ipsomet Arist. est immaterialis, inorganica, & inextensa.

Sed dices, quomodo forma non materialis potest dare esse composito materiali? Dictum est in quæstione de informatione. Pro nunc dico, quod non potest dare esse materiale, & corporeum, sed illud potest esse immateriale, & inextensum, sicut est esse intellectiuum: homo enim præter animam intellectiuam habet formam corporeitatis, per quam est extensus & materialis. Ad secundam rationẽ, quæ est desumpta ex illo principio Aristotelis; Omne quod incipit esse, desinit quoque esse; Respondetur, quod multa essent dicenda, quæ pertinent ad productionem mundi, & intelligentiarum, de quibus suo loco; Pro nunc dico, quòd illa propositio; Omne quod incipit esse, desinit esse, potest habere duplicem sensum; Primus est, quod omne ens productum in esse, est corruptibile quantum est ex se, & desinet ex principio intrinseco & quantum est ex se, non habet necessitatem essendi, & hoc modo propositio est vera, & admittitur à Theologis communiter, quia creaturæ omnes, siue mortales, siue immortales, vt Angeli intrinsecus, & quantum est ex se, sunt corruptibiles, & defectibiles, quia non sunt ex se necesse esse: sic enim solus Deus est necesse esse, & consequenter absolutè solus ipse est incorruptibilis. Secundus sensus est, quòd omne, quod incipit esse, sit corruptibile de facto, & de facto tendat ad non esse, & pro aliquo tempore sit non futurum: & in hoc sensu est falsa, secundum veritatem: quoniam licet Angeli, & Cælum sint facti à Deo aliquando, cum prius non essent, & tamen

sint ex

sint et se corruptibiles, & circumscripta nimium determinatis desinerent esse, tamen hac lege à Deo agente libero condita sunt, vt perpetua, & immortalia sint, & dedit eis naturam omnino immaterialem, alienam à contrariis, in signum, quod voluit talem naturam esse immortalem, & incorruptibilem, & propter hoc Angeli, & Animæ sunt immortales.

Ad 3. ex Aphro. Ad tertiam rationem, quæ desumitur ex eo, quod Anima est forma hominis, qua maximè innitebatur Alexander Aphrodisæus. Respondetur, quod essentia rei duobus modis potest accipi: Vno modo adæquatè, & totaliter, & hoc modo amplectitur materiam, & formam & integrat essentiam, & compositum rei, & hæc procul dubio est inseparabilis à composito, quia ablato animali rationali, aufertur quoque homo: sed hoc modo forma non est essentia rei; Alio modo accipitur essentia rei, pro principali parte quidditatis, & hæc est forma: quia hæc constituit essentiam rei principaliter, licet non se sola; & loquendo de hac quidditate, falsum est quod essentia, & quidditas, non possit separari ab eo, cuius est forma, & quidditas; contingit enim separari, quando talis forma est immaterialis, & inorganica.

Ad 4. ration. Ad quartam rationem, quæ desumitur ex operatione animæ intellectiuæ, respondetur, quod intelligere formaliter est actus immaterialis, & ideo competit Deo, & Intelligentiis: non est ergo de intrinseca ratione actus intelligendi, quod pendeat à corpore, sed ex accidenti, scilicet, quia anima intellectiua est iuncta corpori pro hoc statu, nec aliquod obiectum potest sibi percipi sine sensibus: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & propter hoc necesse est intelligentem phantasmata speculari pro hoc statu. Ex hoc autem non sequitur, quod intellectus non possit intelligere sine corpore & sensu, absolutè loquendo.

Aliud arg. efficax contra. Erat aliud argumentum. Si anima rationalis est immortalis, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, vt re vera multiplicatur, sequitur dari infinitam in actu in multitudine, quia Aristoteles posuit mundum esse æternum, quo supposito, infinitæ animæ necessariò præcesserunt. Arist. solu- tur.

Respondetur, quòd hoc concludit apud Aristotelem, sed non concludit secundum veritatem, quia principium illud Aristotelis, quod mundus sit æternus, est falsum, neque ratione naturali demonstratum est ab ipso, & vnde rationes illius factæ in 8. Physicorum, soluuntur à Ioanne Grammatico, & à multis aliis, non est autem mirum, quòd ex falso principio sequatur falsa Conclusio. Concludamus ergo verè, & absolutè Animam rationalem esse immortalem, & præter hunc dari alium statum, in quo veram beatitudinem consequi poterit.

Vbi obiter notandum esse dico, non admodum benè facere quosdam, qui contendunt contrarium veritati, & fidei Catholicæ inferre, qui asserunt Aristotelem dicere animam rationalem immortalitatis esse expertem, vel fuisse dubium. Primò, quia fides Catholica non eget nostris mendaciis, immò hisce eam velle munire, esset maxima impietas, quia exponeretur derisioni infidelium; Dicere autem Aristotelem posuisse animam rationalem esse immortalem, non est ita clarum, vt maximè, & euidenter distet à mendacio. Vnde tot sunt contentiones de eius mente. Præterea parum est curæ Ecclesiæ, quid dicat Aristoteles: quia doctrinam suam non ex argumentationibus Philosophorum, sed ex reuelatione diuina, & fide tenet: & propter hoc tot alias assertiones Aristotelis, & aliorum philosophorum reiicit, & damnat, vt eleganter ostendit D. Augustinus in lib. de Trinit. præsertim 13. loquens de beatitudine hominis. Et multo magis eos errare puto, qui dicunt esse de fide, tenere Aristotel. posuisse animam rationalem esse immortalem. Primum enim falsum docere, quia sacrum Concilium Lateranense, sub Leone X. sess. 8. decernit quidem esse de fide, asserere animam rationalem humanam esse immortalem, & hanc veritatem professores publicos tanquam veritatem fidei debere defendere, aduersarios reiicientes, & eorum rationes soluentes in suis scholis contra temere philo- Quorundam sententia Catholicorum immortalitas animæ sit ex Aristotele a phil.

philosophantes; veniret enim philosophari, qui assertiones Alex. Aphrodisei, vel Auerrois, vel Arist. assererent esse veras in philosophia, quasi philosophia Alex. Auerrois, Aristot. vel alicuius alterius Philosophi sit vniuersa philosophia, vt supra diximus. Dicant ergo, illas assertiones deduci ex doctrina illorum philosophorum, quae cum habeat multa falsa principia, non est mirum, ex illis sequi Conclusiones falsas, quas tamen ipsi veras iudicent: Sed non dicant esse veras in philosophia absolutè, quia philosophia absolutè sumpta, vel est sapientia, quae in lumine naturali exclusa diuina reuelatione habetur, quae est vulgaris acceptio huius nominis philosophia; vel est sapientia vera, & hoc modo idem est philosophia, quod vera philosophia, & tunc coincidit cum sapientia reuelata, quia ipsa sola syncera, & indubitata veritas est. In philosophia autem hoc duplici modo sumpta, falsissimum est, animam intellectiuam hominis esse mortalem, vt iam abundè ostensum est; Sed sacrum Concilium non decernit asserendum esse Aristotelem hanc veritatem cognouisse, vel eam ex principijs Aristotelis necessario sequi. Satius est ergo non iniicere scrupulos in mentem audientium sed in veritate apertè eos docere, explicando, quid Philosophi gentium dixerint, vel dixisse existimentur, deinde illorum errata manifestare, & neruosis rationibus veritatem tueri, & confirmare, quod ipsi pro virili facere conati sumus.

THEOREMA LXIX.

Omnis Anima animalium habet esse à Deo immediatè, secundum Aristotelem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti; & declaratur in quibus sit semen, & quid sit, & quomodo agat in generatione. Cap. 7.

LOquitur Scotus duobus in locis praecipuè de productione animarum, scil. primo de intellectiua, in 4. Sent. distinct. 43. quaest. 2. declarando secundam propositionem, an scilicet, anima sit immortalis; de omnibus verò animabus animalium, quae per propagationem producuntur, in communi loquitur, in 2. Sent. dist. 18. in calce, & in vtroque loco dicit animas viuentes, non posse produci virtute seminis, sed recurrendum esse ad Deum; Prius explicabimus sententiam ad animam intellectiuam, cum hucusque de ea locuti simus; deinde loquemur de alijs animabus in communi, & de virtute seminis.

Quo ad primum, inquit Scotus in praecitato loco 4. Sent. declarando locum illum Aristotelis, Intellectum de foris aduenire, quod valde dubium est quid Arist. senserit de inceptione animae intellectiuae: si enim non ponit Deum immediatè aliquid de nouo agere, sed solum mouere sempiternè mouere Caelum, & hoc vt agens remotum, à quo agente separato ponet illam animam intellectiuam de nouo produci? Si enim dicas, quod ab aliqua intelligentia, duplex est inconueniens. Vnum, quia illa non potest creare secundum ipsum; Aliud, quia illa non potest magis aliquid nouum producere immediatè, quàm Deus, secundum principium Philosophi de immutabilitate agentis, & de simplicitate in agendo; Nec potest ipse Philosophus, vt videtur secundum principia sua, ponere intellectum esse terminum agentis naturalis: quia vt videtur ex 12. Metaph. ponit eum incorruptibilem, & immortalem (diximus enim supra, esse varia principia apud Aristotelem, quorum aliqua inducunt ad mortalitatem, aliqua ad immortalitatem; Scotus nunc loquitur de illis principijs, quae ducunt ad immortalitatem) nulla autem forma, quae est terminus agentis naturalis, est simpliciter incorruptibilis. His exclusis dubijs, posset dici secundum determinationem alicuius: [Addo verba Scoti, quia clara sunt, & breuiter aperiunt mentem Scoti] Potest dici, quod Philosophus ponit eam immediatè recipere esse, & nouum esse à Deo; quia quod accipiat esse, satis sequitur ex principijs suis, cum non ponat eam perpetuò praecessisse sine corpore, nec prius in alio corpore, & non est probabile secundum rationem, à quo posse recipere totale esse, nullo praesupposito, nisi à

Deo,

Deo ergo concederet creationem pono sequitur, quia non dicit esse aliam productionem compositi, & animae intellectiuae, sicut nec in igne, nec in forma ignis, sed illam animationem corporis organici, ponit esse productionem per accidens ipsius animae; Nos autem Christiani, ponimus duas productiones, Vnam, de non esse animae, ad eius esse, & illa est creatio; Aliam a non animatione corporis, ad animationem eius, & illa est productio compositi animati, & per mutationem praedictam; Qui igitur poneret tantum secundam, scilicet animationem, nullam poneret creationem, & ita Aristoteles. Adhuc Scotus rem magis declarat, dicens: sed hic videtur creationem, secundum eum, quomodo potest agens immutabile, vt est Deus, aliquid nouum producere? Respondeo nullo modo, nisi propter nouitatem passi recipientis, quod enim effectus naturaliter & primo dependentis a causa actiua, esset nouus, reducetur secundum Aristotelem in aliquam variationem ipsius causae efficientis; sed quod effectus dependens ab agente, & passo recipiente, sit nouus, potest reduci in nouitatem ipsius passi, non nouitatem agentis, & ita dicemus hic, quod Deus necessitate naturali transmutat corpus organicum ad animationem, quam cito corpus est susceptiuum illius animationis, de a causis naturalibus sit aliquando de nouo illud susceptiuum, & sic noua est mutatio ad animationem ab ipso Deo; sed quare reducenda est illa nouitas immediate in Deum, sicut in causam agentem? Respondeo, Sicut quia est primum agens, ideo secundum Aristot. est semper agens aliqua actione in passum semper eodem modo se habens, ita si aliquod passum potest esse nouum, & susceptiuum alicuius formae, quae non potest subesse causalitati alicuius causae secundae, Deus est immediata causa illius, & tamen de nouo, quia omni potentiae passiuae in ente, oportet ponere aliam actiuam correspondentem, & ita si potentiae passiuae nouae, non respondet alia potentia actiua creata, correspondebit sibi immediate Diuina; haec Scotus, Ex quibus clare patet, Scotum voluisse Aristotelem existimasse animam intellectiuam esse immediate productam a Deo & tamen non esse creatam; quia creatio est productio de nihilo; sed ista productio naturalis, est eductio de potentia materiae, hoc enim idem est quod animatio, vt ipse dicit; habetur etiam ratio huius sententiae, quia sustinendo quod rationalis anima habeat esse, post non esse, vt sustinere debemus, sustinendo multiplicationem, & informationem absque transmutatione Pythagorica, & numero determinatam animarum, secundum Platonem, quae omnia contraria sunt Aristotelicis principiis; & insuper sustinendo illa principia Aristotelis, quod anima sit immortalis, necesse est nos dicere, ipsam esse a Deo immediate productam; Ratio est adducta, quia tunc non potest produci a causa naturali, ergo a Daemone, vel ab Intelligentia, vt dictum est, ergo a Deo.

Sed sustinendo etiam animam rationalem esse mortalem, secundum alia principia Aristotelis, quae magis cogentia apud eum videntur, vt saepe diximus, necesse est etiam dicere, quod immediate producatur a Deo, & hoc non solum de anima rationali, sed etiam de sensitiua dicendum est, Hoc autem diligenter probat Scotus in 2. Sent. distinct. 18. & licet non loquatur de intellectu, tamen quia loquitur in communi de anima animantium, quae per propagationem producunt sibi similia, comprehenditur quoque anima intellectiua; Scotus ergo in praesenti loco, Tria declarat, Primo, in quibus sit semen; Secundo, quid sit semen; Tertio, qualiter in eis sit. Quoad Primum, dicit, quod aliqua producunt sibi dissimilia in specie, & in forma, vt Sol producens Ranam; & agentia aequiuoca; alia sunt quae producunt sibi similia, & hoc dupliciter, vel immediate; vt ignis ignem, vel mediante propagatione; in primis duobus non requirunt rationem seminalem mediante qua forma inducatur, sed solum in tertio. *De semine.*

Quod autem in istis duobus non sit semen, probat Primo, quia nihil est dicere, quod ignis in producendo ignem de aqua, primo causet sibi rationem seminalem, quae sit imago, vel agenti vniuersali, quia elementa sunt imperfectissima entia secundum Commentatorem 3. Caeli, Comment. 21. *1. ra.*

menti. 22. & 67. semen autem cuiuscunque agentis, est imperfectius eo agente: non ergo illa ratio seminalis agere ad formam perfectam misti. (Si enim ignis non posset agere, multo minus semen ignis ageret ad formam misti, cum illud
2. rõ. semen sit imperfectius igne.) Praeterea, ratio seminalis agit absente agente principali; sed cessante igne à sua actione, nõ continuatur caliditas, vel actio calefaciendi qua generatur ignis, sed redit aqua
3. rõ. ad frigiditatem, ergo. Praeterea, semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitum: sed hic est actio immediata sine semine, quia ignis immediatè generat i-
4. rõ. gnem, ergo. Praeterea Arist. 7. Metaph. textu 29. & 31. dicit, quod sicut in artificialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tantum ab extra, vt ignis ab igne: igitur non praecessit in materia ratio seminalis, quae est inchoatio formae.

Quid sit semen. His habitis, accedit ad secundum, scilicet, ad declarandum, quid sit semen, & quid sit ratio seminalis. Deinde declarabit quomodo, & qualiter haec ratio seminalis in animalibus, & aliis animantibus se habeat: non enim eodem modo se habet in omnibus. Inquit ergo Scotus, quod semen est corpus quoddam imperfectũ, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud vt, scilicet ex illo generetur aliquid simile generanti; & vt hoc melius videamus, potest distingui in natura duplex processus in formis. Vnus ascendendo, vt à forma seminis ad formã sanguinis, à forma sanguinis ad formam aliam, scilicet, Embrionis, vel alteram: & iste processus est ab imperfecto ad perfectum. Alius processus est descendendo à perfecto ad imperfectiora, resoluendo, scilicet, in cadauer, & in feces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel ad materiam primam: illud autem à quo incipit natura in primo processu, est semen, & constat naturam in illo non sistere, sed vlterius procedere, & ascendere vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in resoluendo, & descendendo, scilicet quòd natura non sistit citra vltimã, & tota natura astricta est huic ordini, & propterea semen ignis est quoddam corpus imperfectum productum à generante, vt sit via ascendendi ad vlteriores formas perfectas. Ratio autem seminalis est

Quid sit ratio seminalis. aliqua forma seminis, in quantum semen est, & illud est vel forma substantialis seminis, vel qualitas necessariò consequens formam substantialem eius, sicut forma tritici in tritico, vel qualitas consequens formam substantialẽ tritici, est ratio seminalis tritici, semen autem fit ex nutrimento, in quo semine est ratio seminalis, tanquam in subiecto; nec semper est semen in seminante, cum fiat ex superfluo alimenti. Haec de secundo. Tertium princi-

Ad quid sit semen. pale est, ad quid sit semẽ: & hoc est, quod in praesenti quaeritur, An scilicet semen sit propter generationem, & hoc notum est, quod semen est propter generationẽ: sed quaeritur qualiter conducat ad generationem, scilicet an ita sit propter generationem, quod sit principium generationis actiuum, vel potius passiuum. Scotus

Scoti opin. respondet apertè, quod semen non potest esse principium actiuum generationis attingens formam, & animam generandi;
1. rõ. & hoc probatur primo sic: Quod non est, non potest esse principium productiuum substantiae, sed semen in instanti generationis non est, ergo tunc non est principium productiuum generationis, vel termini generationis. Secundò, neque etiam
2. rõ. dum est, potest esse principium tale, quia semen est aliquod de proximo conuertibile in id, quod debet generari: hoc autem habet rationem passiui, non actiui.
3. rõ. Tertiò, imperfectius non est causa sufficiens actionis perfectioris: sed semen est imperfectius, quam res generanda, etiã cum omnibus spiritibus suis, ergo etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis. Ad hoc responde-

Resp. tur, quod semen mouet, & agit in virtute decidentis, & generantis, & ideo sic potest agere ad productionem substantiae, & geniti, & hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem Diuinam.

Confutatio. Sed contra hoc arguitur. In virtute non entis, eo modo quo est non ens, nihil agit, sed generans, vel decidens semen in proposito, est non ens, cum non sit praesens illi corpori in quod debet agere semen, vel ratio seminalis, & potest non es-

se sim-

sed simpliciter, ergo si semen agit, hoc erit in virtute alicuius in se contenti. Praeterea, licet causae per se, & essentialiter ordinatae simul concurrant ad vnum effectum causandum, sicut patet de Sole, & Homine in generando hominem, causae tamen accidentaliter ordinatae, non requirunt se in causando, sed sicut vna sit ab alia, et quo tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus, non existente causa, à qua est, sicut patet de Platone generato à Socrate, qui potest generare Ciceronem Socrate non existente, nec causante. Vnaquaeque igitur causarum accidentaliter ordinatarum agit, & causat propria virtute, sed generans vel seminans, & semen, sunt accidentaliter ordinata sicut Socrates, & Plato, igitur ad actionem introductiuam formae vitalis, non concurrit forma generantis.

Sed si nec semen, nec generans, sunt principium actiuum formae, & substantiae generandae, quodnam erit principium actiuum generationis, & vltimae formae generandae, quae est anima?

Respondet, quod nec semen, nec aliquid in semine, nec pater, nec mater, sunt principium productiuum istius vltimae formae. De semine dictum est, & de ratione seminali est eadem ratio; pater etiam, & mater possunt non existere, quando compositum generatur, ergo illa non sunt quae producunt, neque est forma Coeli, quia multa viuentia sunt perfectiora forma Coeli, neque Angelus, siue Intelligentia, quia Angelus non agit nisi mediante motu Coeli. Relinquitur ergo, quod à Deo.

Vlterius quaerit Scotus, postquam semen non est principium actiuum vltimae formae, an saltem sit principium praeuium alterationum corporis organici, quod generatur.

Respondet, quod neque huiusmodi alterationem possumus ponere in semine: quia semen est vniforme, & vnigenum, & ideò non potest per aliquem gradum entitatis suae, vel per qualitatem suam seipsum corrumpere, vel promouere ad vltiorem gradum, sicut patet de igne, & suo calore; Illa enim qualitas seminis si esset actiua, alteraret se, nihil autem alterat se, quia nihil agit in seipsum; Praeterea, principium vniforme non est principium actionum difformitatis, nisi passiuum sit difforme: sed semen est vniforme, & vnigenum, dato etiam quod sit actiuum, & similiter materia, ergo non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici. Sed à quo prouenit igitur ista difformitas, & organizatio corporis?

Respondet Scotus, quod recurrendum est hic ad virtutem Diuinam, sicut & Auerroes facit in dissoluendis quaestionibus difficilibus, 2. Coeli, & ideò Galenus vocat virtutes seminum diuinas; Dicit ergo, quod virtus quae facit diuersitatem organorum in corpore animalis, debet esse diuina; & huiusmodi est actio caloris Coelestis, vel corporis Coelestis, quae est conformis virtuti Diuinae. Haec habet Scotus de semine, & virtute seminali animalium. Ex quo loco apertè patet, ipsum tenere non solum animam rationalem immediatè prouenire à Deo, sed animam sensitiuam, & vniuersaliter animas animalium.

In alijs verò ab animalibus, poni potest ratio seminalis hoc modo, quia mixta habere possunt à generante qualitatem qualitatem, quae sunt viae ad formas vlteriores, & perfectiores, vt in cadauere bouis, potest induci qualitas aliqua à corpore Coelesti, quae est via ad formam. Et haec qualitas dici potest ratio seminalis. Hoc idem potest dici de corporibus non verè mixtis, quia Corpora Coelestia non semper generant de verè mixtis, sed de mixtis per iuxtapositionem, & tale mixtum potest habere qualitatem quae est via ad formam perfectiorem, & sic patet, quod sit dicendum de ratione seminali in animalibus, & alijs ab animalibus, secundum Scotum; Quae opinio cum sit munita rationibus, vt euidentissimum est, iudicanda est vera.

Soluuntur quaedam dubitationes contra praedicta, & eadem sententia magis confirmatur. Cap. 11.

EX his habetur, quod locus ille ex secundo de generatione animalium Aristo. 2 de ge.

[illegible] quamuis valdè exagitetur à Boetio, Pomponatio, Vicomercato, Piccolomineo, & aliis, potest explicari hoc modo, quo Scotus explicauit, scilicet, quod ibi Aristoteles voluerit dicere, quod mens extrinsecus accedat ratione principij productiui: quia producitur immediatè à Deo, & propterea ille locus nihil facit pro immortalitate animae: quia siue sit immortalis, siue mortalis, tamen extrinsecus adueniret hoc modo, non solum intellectiua, sed quaelibet alia anima. Quod confirmatur ex serie illius capitis: quam optimè ponderauit Zabarella cap. nono de Humana mente; nam Aristoteles proposuit ibi tres quaestiones, sed praecipuè hanc, quae est consentanea: an omnis anima extrinsecus accedat, vel nulla, vel aliqua, & antequam fuisset, disputatione procedit, vt sibi moris est, & primo probat, quod nō omnis anima extrinsecus accedit, id est, nō praeextitit ante corpus, quia aliquae virtutes organicae, & sic non possunt praeexistere ante corpus, & postea accedere ad corpus, quam prius fuissent extra; & hanc argumentationē statim sequuntur verba illa [Restat igitur, vt mens sola extrinsecus accedat, eaque sola Diuina sit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis.] quasi dicat, omnes animae partes extrinsecus accedere est impossibile, quia aliquae sunt organicae: sola relinquitur mens, quae extrinsecus accedere possit, ac Diuina esse dicatur, quia ipsa non est organica, id est, quantum est ex vi huius rationis desumptae ab organis, nihil prohibet eam esse Diuinam, & extrinsecus accedere quoad substantiam. Ecce, quod nihil certi colligi; Et haec est eadem sententia, quae est in 12. textu 3. de Anima.

Mox habitis his verbis, soluit quaestionem propositam, & ostendit quomodo omnis anima extrinsecus accedat, nō quia praeextiterit secundum substantiā ante corpus, quia hoc est impossibile, & de organicis productis, de rationali relinquit sub dubio: sed ratione agentis, & efficientis à quo producuntur, dicuntur extrinsecus accedere, nam ait, quod formae inanimatorum educuntur de materia ab agente elementari: sed anima non potest produci à calore elementari, ideo habet principium externum, caeleste & Diuinum, scilicet, Astrorum vires, in semine enim ait reperiri spiritum, qui proportione respondet elemento stellarum, quas stellas etiam ait nobilitate, & dignitate inter se distare, prout etiam animae producendae nobilitate discrepant: actiones autem stellarum sunt instrumenta primi motoris, immò in sequentibus dicit, in semine esse duplicem virtutem; Vnam ab ipso separatam; Alteram verò non separatam, agit enim semen tanquam agens proximum instrumentale, agit etiam virtute Caelesti, tanquam instrumentum Caelestis agentis; Itaque hic locus egregiè confirmat sententiam Scoti: neque enim Scotus negat in semine omnino actiuitatem, agit enim semen maris in semen foeminae, quod actiue disponitur, & in potentia animatum, non actu, vt dicit Aristoteles in eodem cap. 2. de generatione animalium, sed actu animatur à Deo producente animam: negat ergo Scotus, solam actiuitatem quoad vltimam formam quae est anima, neque illa auctoritas nobis obest: cum inquit Aristoteles, quòd sola mens extrinsecus accedat: quia dictum est, quod in alio sensu accipit extrinsecus accedere ab eo, in quo accipit, cum soluit quaestionem, nam in eo sensu, quo ibi loquitur, neque intellectiua, neque vlla alia extrinsecus accedit: hoc illud de intellectiua ibi non probatur per illam rationem.

Aduersus hanc sententiam arguit Suessanus 7. Metaph. quo ad definitionem seminis, & nititur ostendere, quod semen sit corpus perfectum, & quod malè Scotus [illegible] dum asseruit semen esse corpus imperfectum. Obiec. Suess. Sed hoc nihil relinquit; Scotus dixit pro tanto semē esse corpus imperfectum, quia non intenditur à natura propter se, sed propter aliud, ordinatur enim ad animal. Resp. Contra Conclusionem verò principalem, scilicet, quod anima quaelibet producatur immediatè à Deo, Arguit Iauellus 7. Metaphysic. quaest. 14. & probat, quod caeterae animae, praeter rationalem intellectiuam, virtute seminis producantur, ac ab illa [illegible] hoc praesertim ratione, quam caeteri [illegible] plurimi faciuntque quia si [illegible] Obiec. Iauel.

produ-

producerentur à Deo, non à virtute seminis, sequeretur, quod illæ crearentur: Creatio autem non admittitur à Philosophis; Probatur Consequentia: quia nulla alia ratione anima intellectiua dicitur creari, & non generari, nisi quia non educitur ab agente naturali de potentia materiæ;

Solu. Sed hoc argumentum nullius est momenti; diximus enim, vt patet ex dictis, quòd in hoc differt Creatio à Generatione, quia id, quod creatur producitur ex nihilo de nulla subiecta materia, & nullis præerequisitis dispositionibus in materia, at in præsenti dicimus, animam posse produci à Deo secundum Philosophum, sed de materia subiecta, præerequisitis dispositionibus, & ideo non est Creatio, sed Generatio; quod etiam optimè notauit Franciscus Piccolomineus, libro 5. de Materia, cap. vltimo.

Obie. ex Themist. Ex Themistio alij sic arguunt. Si semen non produceret animam, sed Deus, ergo non magis homo posset generari ex semine hominis, quam equi.

Resp. Respondetur, quod non negamus semen agere dispositiue, est enim corpus indutum à generante, & à natura, propter animal generandum, & agit ad terminum quendam, quo habito, Deus perficit quod semen attingere non potest: quia Deus est causa vniuersalis, quæ supplet defectus causarum naturalium quando passiuè sunt debitè dispositæ, & nulla causa actiua hoc attingere potest.

Obie. Iand. Iandunus 7. Metaphysicæ, quæst. 19. ex Commentatore sic arguit. Si anima inducitur ab agente separato, ergo genitum non est vnum. Probatur Consequentia: quia omne generans terminatur ad actū, sed datur agens coniunctum materiæ, datur & agens separatum, vtrumque agens producit aliquid in actu, ergo genitum est duo in actu, non vnum.

Resp. Respondetur, quod Consequentia non valet quia non sunt duæ formæ vltimæ, sed agens coniunctum materiæ, vt forma seminis agit ad dispositionem quandam, sed illa ordinatur ad vlteriorem formam, quæ postea inducitur à Deo, ideo cum illæ formæ sint subordinatæ, genitum non est duo, sed vnum.

2. ad. Secundo, Agens separatum non potest transformare materiam, sed genitum est generatum per transformationem, ergo non est genitum à Deo; Dico, quod Maior est vera de agente separato ex se solo operante, non de eo operante per causas secundas, vnde in proposito, Deus vtitur motu Cælorum, & in seminis, tam quam causis instrumentalibus, ad inducendas primas dispositiones; sed vltima forma quæ in instanti inducitur, à solo Deo producitur. Resp.

Paulus Soncinas, nonnullas rationes adducit, quæ nullius momenti sunt, ideo eas omitto; sed præsertim arguit: quia generatio animæ humanæ esset æquiuoca; Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia formæ rerum naturalium, non sunt eiusdem speciei cum intelligentia. Obie. Sonc.

Respondetur, quod æquè concluderet de anima intellectiua, ideo respondeo, quod est generatio vniuoca, quia generans, licet nō attingat productionē vltimæ formæ, tamen sufficienter disponit materiā, ad quā dispositionem sequitur necessariò secundum Aristotelē ipsius animæ productio. Et quod arguit; quia tunc agens naturale superfluè esset: quia quidquid potest facere maius, potest facere minus; nihil est: quia hæc propositio valet in effectibus eiusdem rationis: sed in effectibus diuersæ rationis, nequaquam; nam homo potest generare hominem & tamē nō potest generare pulicem, & tamen homo est effectus nobilior pulice; Ita in proposito, licet Deus secundum Arist. possit producere animam, non tamen potest producere dispositiones; quia illæ sunt effectus vltimi, qui Deo competere non possunt, & propter hoc datæ sunt causæ secundæ, vt alibi dictum est. Resp.

THEOREMA LXX.

Intellectus non est vnus numero in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum.

Exponitur ex dictis mens Textus, & rationes Aduersariorum præcipuæ adducuntur, & soluuntur. Cap. vnicum.

VT nonnullæ difficultates tollantur, quæ prædeterminatis aduersari vi-

dentur, & pendere decreuit particulariter, ne intellectus sit vnus numero in omnibus. Quid verò hac in re sit dicendum, ex dictis facilè patet, & præcipuè ex eo, quòd intellectus est forma informans hominē, atque illi dans esse specificum: nam hoc clarius sequi patet, quod intellectus multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. & quoniam hoc cognouerunt Auerroistæ, dixerunt intellectum esse formam assistentem, non informantem. Solus Achillinus 1. quodlibeto, dubio 2. vt rectè inquit Zabarella, negauit hanc Cōsequentiam. Intellectus est forma informans, ergo multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum; sed rectè confutatur ab eodem Zabarella, & confutatio est per se euidens, sequeretur enim, quod si intellectus est forma informans, & tamē est vnus numero; quod omnes homines particulares essent vnus homo numero, & singularis, & quod vnus homo numero haberet esse alterius hominis particularis, quæ omnia implicant contradictionem, & ipsi sensui aduersantur. At respōdet Achillinus, hæc absurda non sequi, quia intellectus est vna Intelligentia vniuersalis, quæ dat esse omnibus hominibus particularibus, quasi dicat: Si intellectus esset forma particularis, non posset dare esse omnibus particularibus hominibus: sed quia est vniuersalis, ideo singulares homines possunt ab illo intellectu sumere esse siue hoc, & vnum; Ratio verò multiplicationis oritur ex materia distincta ab intellectu, scilicet ab cogitatiua, quæ cogitatiua multiplicatur, & sic datur multiplicitas indiuiduorum in natura humana, licet esse specificum, & esse hominem, hunc recipiant ab eodem intellectu. Sed hæc positio est admodum implicita absurditatibus, vt nihil magis. Quæro quomodo forma vniuersalis potest dare esse singulare per sui informationem, forma enim informata est, quod quid est rei, & essentia, & qualis est forma, tale efficit rei, & non esse oppositum: quomodo ergo forma vniuersalis dat, vt possit esse singulare? Præterea quando dicit, quod intellectus est forma vniuersalis, aut ergo, vel est forma vniuersalis in prædicando, & tunc implicat contradictionem dicere,

1. ratio Zab. contra Achillinum. — *Resp. Achillini.* — *Reijcitur.* — 2.

quod est vna Intelligentia numero, sicuti dicere, quod animal est vnum numero, & hoc dicere non potest, quia omne tale vniuersale habet sub se indiuidua: est ergo solum vniuersalis in causando: et vniuersale in causando, non dat esse formam causis; sed per modum efficientis, vt patet de alijs causis vniuersalibus, vt est Deus, Cælum, &c.

Præterea, vt inquit Zabarella, singularitas substantiæ, vel pendet à forma, vel à materia, vel adiunguntur etiā, ab Accidentibus, vt omnes modos Indiuiduationis comprehendamus; si à forma, ergo forma vna numero, constituit vnum singulare; & sic valet nostra Consequentia; Vel singularitas, & indiuiduatio prouenit à Materia, vel Accidentibus, & tunc forma ipsa est singularizata, & indiuiduata, & sic erit numero distincta ab altera forma. 3.

Secundò communiter adducitur contra hanc vnitatem intellectus, argumentum desumptum ab operatione: & argumentum est hoc. Actus secundus intellectus, scilicet intellectio, multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, ergo etiam actus primus, scilicet intellectus; Consequentia est euidens, quia diuersitas operationum indicat diuersitatem formarum. Antecedens est clarum, quia intellectio mea, non est tua: quia ego aliquando dormio, & tu vigilas, & aliquid intelligis, ergo intellectio tua, non est mea. Præterea vnus discipulus discit, & alius est ignorans. *2. ratio.*

Ad hoc argumentum respondet Auerroes, & Auerroistæ, vt Gandauensis, Vicomercatus, & alij, negando Consequentiam. Ratio est, dicunt ipsi, quia ad multiplicationem posterioris, non sequitur multiplicatio prioris: licet enim multiplicentur intellectiones non tamen propter hoc sequitur, quòd multiplicari debeat intellectus, qui producit huiusmodi intellectiones; assignant enim rationem multiplicationis intellectionum ex parte phantasmatum: cum enim phantasmata sint varia, variæ quoque intellectiones sunt: non enim solus intellectus intelligit, inquit Vicomercatus, sed totus homo, & sic licet intellectus *Resp.* — [illegible]

mul- tipli- catur intel lect. intellectus sit vnus, tamen respectu eorum qui intelligunt, sunt plures, & phantasmata illustrata ab intellectu agente, in diuersis hominibus diuersas intellectiones producunt. Sed re vera sine ratio scientifice formata, non est efficax: quia ad multiplicationem posterioris, non sequitur multiplicatio prioris: sed declarata eo modo, quo infra, est efficax; quod vero ipsi dicunt de multiplicatione intellectionum ratione phantasmatum, est perpetua Auerroistarum cantilena, quam in Theoremate de informatione animae, ostendimus non esse intelligibilem: mirum est enim, quod intellectus sit productiuus, & receptiuus intellectionum solus, quantum est ex parte potentiae (neque enim in hoc vtitur corporeo organo, vt dictum est supra,) & tamen diuersae intellectiones in hoc, & in illo homine sint propter diuersitatem phantasmatum, non intellectuum. Quaero enim

Replicatur. ab Auerroistis, sunt ne phantasmata, quae intelligunt, nec ne? profecto dicere, quod phantasmata sint quae intelligant, est merum absurdum: quia intelligere est actus vitae, & ideo est actus alicuius formae viuentis, scilicet animae: si autem phantasma non intelligit, relinquitur, quod solus intellectus sit qui intelligat, cum neque sensus, neque corpus intelligere dicantur, vt ex se patet, tunc vltra argumentor, & suppono vnam propositionem veram, quam supra ostendimus in Theoremate de Informatione animae, quod intellectio recipitur in intellectu, & quod pro tanto intellectus intelligit, quia recipit intellectionem in se, quae infra probabitur, & est concessa, tunc sic arguo.

Diuersae intellectiones numero recipiuntur in diuersis subiectis numero, scilicet vt in diuersis hominibus, vt alia in Socrate, alia in Platone, &c. vt experientia videmus, ergo diuersi intellectus numero dantur, & non vnicus, Consequentia patet: quia intellectus est subiectum intellectionis; Antecedens est verum: sed negaretur forsan ab Auerroistis, qui dicunt vnicam esse intellectionem numero in omnibus. Sed contra. Quando aliqua duo sic se habent, quod vno destructo remanet aliud, illa distinguuntur numero, sed intellectio Socratis potest destrui illo dormiente, & remanente intellectio Platonis, vt patet, ergo differunt numero. Quod si concedunt esse diuersas intellectiones, sed hoc prouenire non à diuersitate numerali intellectuum, sed hominum, in quibus recipiuntur. Contra: Intellectio cum recipitur in hominibus, non recipitur in parte corporea, vel sensitiua, sed in intellectu, ergo si recipitur in diuersis hominibus, est, quia in illis sunt diuersi intellectus; vnde si esset vnus numero intellectus, diuersae intellectiones non possent recipi in diuersis subiectis numero diuersis. Praeterea, è contrario, eadem intellectio numero, quae recipitur in intellectu, cum intellectus intelligat patiendo, erit in omnibus hominibus eadem numero; Consequentia est eadem, quia dicit, quod in omnibus hominibus est vnicus, & idem intellectus, & sic sequitur, quod eadem erit intellectio omnium hominum numero.

Aliqui dicunt, quod est eadem specie, non numero: sed hoc, vltra quod reprobatur ex argumento facto, quod concludit, quod esset eadem numero in omnibus hominibus, si concedatur, est falsum: quia sequeretur, quod omnes homines haberent eandem cognitionem specie, & sic, qui studeret medicinae, disceret illud, quod discit studens Mathematicae &c.

Adsunt multa alia argumenta apud D. Thomam, Gregorium Ariminensem, Zabarellam, & alios, & maxime illud D. Thomae, quod intellectus mouetur à phantasmate tanquam ab obiecto, adeo quod cum phantasma mouet intellectum meum, necesse est dicere, quod moueat intellectum aliorum hominum, si idem numero intellectus est in omnibus hominibus: sed ego nunquam cognoui intellectum meum moueri à phantasmate aliorum, & certè si Auerroistae non dicant sensum cogitatiuum esse qui intelligit, & patitur, & recipit intellectionem, & intellectum esse tantum causam efficientem intellectionis, non possunt haec argumenta soluere; dicere autem cogitatiuam recipere intellectionem, & intellectum se habere tantum actiuè est falsissimum, vt ostendimus in Theoremate de Informatione, & aliis in sequentibus manifestabitur. Alia arg. apud alios.

1. ra. Visa veritate, nunc rationes ponimus adductas in oppositum, quas Averroes ipse, & Averroistae pro hac veritate adducunt. In primis ab [illegible] adducitur hoc argumentum, quod [illegible] magni momenti. Omnis forma substantialis, quae est multiplicata, & numerabilis, est perfectio [illegible] materiae, extensa ad extensionem [illegible]; sed hoc repugnat intellectui, ergo intellectus non est forma multiplicata. Maior probatur ex Aristotele [illegible] dicitur, quod [illegible] sub eadem specie [illegible] Minor vero probatur; quia omne materiale est potestate intellectum, vt ait Aristoteles in textu 16. 3. lib. de Anima: omne autem potestate intellectum, est obiectum intellectus possibilis, ergo idem intellectus est obiectum sibiipsi, & mouet seipsum, & recipit seipsum, quae tamen sunt absurda; ergo intellectus non est forma numerabilis, neque multiplicatus.

2. ra. Secundò, Si intellectus esset multiplicatus numeraliter, sequeretur, quod intellectus vnius hominis non esset eiusdem speciei cum intellectu alterius hominis. Probatur Consequentia: quia vel esset individuatus per corpus, vel per seipsum; non per corpus: quia subsistit ante corpus; non per seipsum, quia in eadem specie non sunt differentiae substantiales, ex libris Posteriorum, sed solum accidentales; ergo si intellectus est multiplicatus numeraliter, & substantialiter, non erit in eadem specie.

3. ra. Tertiò. Si intellectus vnius hominis esset penitus distinctus numero ab intellectu alterius hominis, sequeretur, quod Magister non posset producere scientiam in animum discipuli: Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia scientia non est qualitas, & idcirco non potest aliam numero scientiam in alio producere eo modo, quo calor ignis producit in aliud, alium calorem numero; igitur idem est intellectus Magistri, & Discipuli: aliquin non habemus modum, quo discipulus possit doceri à magistro. Hinc est etiam ait Themistius, quod communes animi conceptiones apud omnes sunt eaedem.

Quartò. Si intellectus esset multiplicatus, sequeretur, quod intellectiones essent 4. ra. multiplicatae, & similiter [illegible] quod etiam multiplicatae in infinitum: at infinitum non datur, ergo. Sequela consequentiae probatur: quia si hoc intellectum [illegible] hoc [illegible] vniuersalis, quae si notum a pluribus hominibus particularibus intelligatur, erunt plures intellectiones de illo, a quibus aliud vniuersale in intellectu abstrahi [illegible], & sic in infinitum, ergo.

Hae rationes aliqua ratione negotium facessunt. Ad rationes. Ad primum quidam respondent, quod animam rationalem esse formam materialem, potest duobus modis accipi; Vno modo quatenus materiale idem est, quod corporeum organicum, & extensum, & hoc sensu accipitur ab ipsis; Alio modo accipitur quatenus materialis forma dicitur, quae est forma, & quod quid est materiae, sine corporis contractione, & [illegible] animam rationalem esse materialem hoc secundo modo, non primo modo, & in hoc sensu conceditur Maior (licet alio modo dicamus nos de individuatione, vt patet in proprio Theoremate) & negatur Minor. Ad probationem respondet Zabarella, & rectissime, quod obiectum adaequatum intellectus non est materiale tantum, sed omne ens, & sic intelligentia, & anima; sed eo concomitanter; sed obiectum porro est duplex; aliud est obiectum intellectus primarium, & aliud secundarium; primarium est omne ens praeter ipsum intellectum; secundarium vero obiectum est ipsemet intellectus: dicit enim Aristoteles textu vndecimo de anima, quod intellectus intelligit se per intellectionem aliorum, & sic non mouet primò intellectum, sed secundariò, scilicet, per alia obiecta primaria; quando autem Aristoteles dicit intus existens prohibet extraneum, est intelligendus de obiecto primario, non secundario.

Ad secundum respondetur, quod indi- Ad 2. uiduantur homines, sicuti caetera individua specierum materialium, scilicet, per diuersam realitatem formae, vt declarauimus in proprio Theoremate, de Principio Individuationis.

Ad ter-

Ad 3. Ad tertium Zabarella optimè respondet illud in Adversariis: nam aliqua animalia bruta, ut Psittacus vocem humanam audiens, eam imaginatur, & in memoria figit, & mirabiliter imitatur, nec propter hoc dicimus, quod eadem numero sit phantasia Psittaci, & hominis; Et certè hoc argumentum est indignum [illegible]. Ad rationem tamen in se, dicitur, quòd intellectus Magistri differt numero ab intellectu discipuli; & cum arguitur, quia scientia non est qualitas activa, respondetur, quod non agit materialiter, sed spiritualiter, ut etiam qualitas, quae imprimit speciem suam in oculo, & deinde in imaginativa, ita scientia explicata per voces, defertur ad auditum, inde ad Phantasiam, & sic imaginatur, & tandem intelligitur, & in [illegible] hunc addiscendi docent Aristot. 1. Perihermenias, dum dixit, voces esse signa earum, quae sunt in animo, & sic nos explicare conceptus nostros per voces.

Ad 4. Ad quartum, conceditur prima Consequentia, secunda verò negatur; Ad probationem dico, quòd ab intellectionibus particularibus, potest abstrahi una intellectio universalis, & in illa sistimus; Cum dicis iterum: si illa intelligatur a pluribus, erunt plures intellectiones singulares, à quibus abstrahi poterit intellectio universalis; dico, quod intellectio duobus modis potest considerari; Vel subiectivè; Vel obiectivè; si obiectivè, intellectio de obiecto universali, sive sit in uno individuo, sive in pluribus, dicitur universalis; intellectio, quae subiectivè, dicitur singularis, quia est in subiecto singulari. Ad propositum ab intellectionibus singularibus subiectivè, & universalibus obiectivè potest abstrahi intellectio in communi, idest consideratio intellectionis illius universalis in se, absque consideratione huius, & illius subiecti particularis intelligentis. & hic datur status; si enim iterum illa intellectio de illo universali obiecto intelligatur à particularibus, non poterit abstrahi alia intellectio ab illis intellectionibus particularibus, sed semper eadem abstrahitur quae prius. Vel dicatur [illegible], quod intellectio in communi [illegible], & sic quam usque intellectio [illegible] de qua [illegible] in infinitum intellectionis in communi, ideo sistimus in abstractione Intelligentiae in universali: licet enim iterum ego illam intellectionem universalem intelligam & ille, & ille, illae omnes intellectiones sunt Individua illius intellectionis universalis; licet ergo dari possit processus in infinitum in intellectionibus particularibus, non tamen datur processus in intellectione in generali, quia illa est veluti species, quae est universalis, & semper manet, licet individua multiplicentur in infinitum.

THEOREMA LXXI.

Aliqua species actiùm naturaliter generabilium possunt produci univocè, & aequivocè.

Exponitur opinio Scoti, & declaratur argumentum ex patre, & semine, sint eiusdem in specie. Cap. I.

SCotus 1. Sent. dist. 2. quaest. 7. solvendo primum principale, de hac re loquitur ex professo, declarando propositionem illam Averrois 8. Phys. Commento 46. quod unius naturae est unus modus communicandi, & inquit, quod ibi Averroes loquitur expressè de homine, & disputat contra Avicennam, cui ipsemet Averroes imponit, quod existimaverit hominem posse produci aequivocè; Probat ergo Averroes, quòd homo non possit produci aequivocè, sed solum univocè, ut est per propagationem, per multas rationes. Inquit autem Scotus, quod Conclusio Averrois est vera, intelligendo ipsam de homine, & de aliis genitis naturaliter perfectis; tamen Averroes intelligit universaliter, quod nulla res genita naturaliter etiam imperfecta, potest etiam generari alio modo, scilicet solum generatur univocè, & non aequivocè, ait Scotus Conclusionem Averrois esse falsam, & rationes illius non concludere. Primò itaque probat Conclusionem Averrois esse falsam de rebus imperfectis naturaliter genitis, neque enim ea unius modi generationis, & [illegible] solum aequivocatione, ita quod & producta univocè, & aequivocè, sunt eiusdem speciei.

cia, licet sint diuerso modo producta, & genita; & hoc primo probat auctoritate

1. ra. Sanctorum. Sed illis dimissis, vtamur naturalibus rationibus, & primo sic. Genita ex putri, propagant alia iterum propagantia, propagantia autem sunt vniuoca generantia se, ergo propagata, & genita per putrefactionem, sunt vniuoca; Quod si ad hoc argumentum, Auerroes, & sectatores contrariæ opinionis, negent assumptum, vt negant, propter instantiam de apibus, & de consimilibus animalibus, quæ genita ex putri, generant, sed diuersam speciem, ait Scotus, quod saltem hoc non potest negari in plantis, quia plantæ æquiuocè genitæ, hoc est, non ex semine, sed ex putri postea producunt semen vniuocè, ex quo generantur plantæ aliæ eiusdem speciei.

2. ra. Secunda ratio. Multa genera animalium ex terra procreantur, sine parentibus, quæ tamen pariunt coniuncta sibi similia, ergo species genitæ vniuocè, possunt etiam produci æquiuocè; probatur antecedens, quia similiter viuunt, & moriuntur, habent easdem operationes, & circa eadem obiecta, & ab eisdem conseruantur, & ab eisdem corrumpuntur, habent eosdem motus, siue quantum ad sursum, siue quantum ad deorsum, siue quantum ad motum progressiuum, & eadem organa motus progressiui. At Arist. ex vnitate motus, concludit vnitatem naturæ, 1. de Cælo, tex. 8. & etiam Aristot. habet motus vnius speciei, non posset esse nisi ex vnitate naturæ, habent insuper hæc animalia membra eiusdem speciei, membra enim leonis, non differunt à membris cerui, nisi quia anima leonis, differt ab anima cerui, 2. de Anima, tex. 54. & generaliter quæcumque media possunt concludere vnitatem specificam, siue sumpta ex accidentibus, siue sumpta ex operibus, concludunt propositum de vniuocatione generantium sic, & sic in vnitate specifica. Ad hæc duo argumenta respondent Aduersarij.

Resp. ad 1. Ad primum dicit Mercenarius, plantas solum generare alias plantas, quæ genitæ sunt ex semine, non illas quæ sunt genitæ ex putri, sic quoque, & hoc colligit ex auctoritate Aristot. ex libro 8. de Historia animalium cap. 1. vbi habet hæc verba: *Plantarum nullum aliud munus esse videtur, nisi quod sibi alteram faciant, videlicet quæ ex semine procreantur.*

Ad 2. Ad secundam respondent idem Mercenarius, & Franciscus Piccolomineus, negando antecedens; Ad probationem dicunt, quod non habent organa, neque membra, neque motus eiusdem speciei, quod comprobatur: quia orta ex putri, generant quidem, sed illa non sunt mas, neque femina, ergo non habent eadem membra, sed sunt similia, & hæc similitudo est causa deceptionis, sunt ergo eiusdem generis subalterni, sed non eiusdem speciei.

Rep. illa resp. Istæ responsiones, non possunt reijci, nisi experientia; equidem de plantis satis compertum puto, quod quædam generentur ex putri, vt patet de arboribus siluestribus, vt sunt quercus & castaneæ siluestres, pira quædam, & poma siluestria, quæ oriuntur ex putri, & tamen producunt semen ex quo si seratur, producuntur aliæ quercus, & pirus, & malus, & de quercu est quidem certum, satis enim conspicuum est, quod nascuntur aliquæ ex putri, & tamen generant glandes, quas si seminamus, oriuntur aliæ plantæ quercus; Auctoritas autem Aristotelis non dicit, quod solæ plantæ ex semine productæ, producunt sibi similes plantas, sed exemplificat in plantis ex semine productis, quia in illis non est illa difficultas: sed de genitis ex putri, non est ita clarum, immò multa, vt diximus, non producunt sibi similia in specie, sed diuersa; Similiter de animalibus genitis per coitum & animalibus genitis ex putri, an omnia sint diuersæ speciei, ita quod neque sint feminæ, neque mares, esset probandum. Aristoteles illud quidem dicit de aliquibus, at non de omnibus, immò in 6. de Historia animalium, capite vltimo ait, *Terra Persica parte quadam, mure femina recisa fœtus feminæ pregnantes, comperiuntur.*

Ex quo apparet, quod non omnes mures geniti ex mure orto ex putri, sunt nec mares, nec feminæ: sed aliqui sunt qui sunt mares, vel feminæ, quod etiam non infra ex ipsomet Aristot. magis ostendimus;

mum, & hoc dicit ex propria mente, non ex aliorum sententia; unde si diceret hoc ex aliorum sententia, illud exprimeret, sicuti facit statim infra, cum ait: Sunt qui vehementer affirment, mures si salem lambant, impleri sine coitu. Ecce, quia hoc dicit ex aliorum sententia, declarauit se hoc dicere ex aliorum sententia; & hoc frequenter habet in vsu, in illis libris, quod cum aliquid dicit de mente aliorũ, se explicat.

Ad rationem Aristotel. infra respondebitur. Tertiò Aristot. in 7. Metaph. texta 3. te.
22. & 23. vult, quod sicut aliqua eadem fiunt ab arte, & à casu, ita vult, quod natura [illegible] eadem, alia fiant à natura, & alia à casu, & Auerroes ibi vult in textu, quod illa possint generari sine semine æquiuocè, in quorum materia potest produci virtute cælesti aliqua virtus similis virtuti seminis in propagatis.

Resp. Merc. & Picc. Ad hoc respondent Mercenarius, & Piccolomineus, quod intelligit, quod sunt eadem genere, non eadem specie: quia iste locus non est proprius locus de hac materia, sed liber primus de generatione, vt Piccolomineus, vel 5. de Historia animalium, quibus in locis se explicat, hæc genita ex semine, & ex putri esse eadem genere, diuersa verò specie. Sed ista solutio

Reijcitur. non satisfacit: quia infra ostendemus, quod in libris de animalibus, concessit aliqua eadem specie fieri ex putri, & semine; quod auctoritas Aristotelis est intelligenda de identitate in specie, non in genere, quoniam adducit exemplũ & similitudinem de sanitate; inquit enim, quod sicut eadem sanitas inducitur ab arte, & à natura, ita eadem animalia ex semine, & absque semine oriuntur; Ecce quod per similitudinem se declarat: sicuti ergo eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, eadem quoque animalia specie, ex semine, & sine semine producuntur. Nec valet quod inquit Mercenarius, similitudinem tenere in hoc solum, quod sicuti sanitas arte, & natura producitur, ita quoque animalia, quædam ex semine, & sine semine producuntur; nam tunc Aristot. non debebat apponere illud verbum eadem.

Præterea, neque expositio ipsiusmet Mercenarij esset bona, dum exponit Aristot. intelligere eadem genere; nam si Aristot. solum intendit, quod sicut sanitas producitur arte, & natura, ita animalia producuntur ex semine, & sine semine, non possumus dicere, quod ipse dicat esse eadẽ genere, sicuti non vult ipse, quod dicamus esse eadem specie. Præterea, quod hæc expositio non sit admittenda, patet: quoniam quando nos adducimus exempla, & similitudinem ad declarandum aliquid, debemus interpretari rem sicuti similitudo illa nobis patefacit, at ait Aristoteles quod sicuti eadem sanitas producitur ab arte, & à natura, ita eadẽ animalia producuntur ex semine, & sine semine, ergo sicuti eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, ita eadem animalia specie producuntur ex semine, & sine semine. Quod vero ait Franciscus Piccolomineus, nil obstare, licet sanitas sit eadem specie, quæ producitur arte, & natura, quia in sanitate seruatur principale agens, quia ars est instrumentum; natura verò ex putri, & ex semine variatur principale agens, & quod ideo non sequitur argumentum, nihil est, quia nos hic non dicimus, quod sit eiusdem speciei, & vniuocè respectu principij producentis, sed ratione formæ, & essentiæ productæ.

Præterea, tunc reprehendendus esset Aristotel. qui non fecisset bonam comparationem, nam sanitas ab arte, & à natura facta, esset eadem specie, sed animal ex semine, & ex putri non esset idem specie, ideo prauam comparationem fecisset Aristoteles, dicendo, quod sicut eadem sanitas producitur arte, & natura, ita eadem animalia producuntur ex semine, & putri: immo dictum Aristotelis esset falsum, quia non essent eadem animalia, sed diuersa; asserendo ergo, quod comparatio Aristotelis sit bona, dicere cogimur vtrque esse eadem eodem modo.

Quarto arguo ipsa auctoritate Aristotelis, vt etiam argumentatur Ludouicus Buccaferreus, ex 6. de Historia animalium, cap. 15. ibi Aristoteles in principio 15. capitis habet hæc verba. *Sed sunt qui ex limo, & arena procreantur, etiam* 4. te.

exqu

ex ouo generentur, quæ per coitum, & oui [illegible] generantur. Verba ista sunt adeo conspicua, & sententiæ, & probatæ Aristot. in illo loco, vt nil magis, [illegible] deinde in capite declarauit quomodo pisces lacunarum, & fluuiorum generentur, & pariant, & in calce capitis dicit, quod pisces magna ex parte ex ouo generantur: subiunxit postea, in initio capitis 15. verba prædicta, quibus asserit aperte, quod sunt quidam pisces etiam ex ijs generibus, quæ ex coitu & ouo generantur, qui quoque ex limo, & ex arena generantur; & deinde assignat loca in quibus hi pisces, & ex coitu, & ex limo, & ex luto, & arena generantur, & producuntur; Ecce ergo, quod aperte Arist. asserit, eandem speciem piscis, quæ generatur ex ouo, & per coitum, generari quoque ex [illegible] genita ex putri, & ex semine, & per coitum, sunt eiusdem speciei; Deinde in eodem loco procedit, declarans quod in quibusdam stagnis apud Gnidum, sub ortu Canis resiccatis, limo iā arido, vbi primum imbribus restagnare loca cœperunt pisciculi nascebantur, genere Mugilum, quod per coitum procreantur: & hic idē etiam ait in nōnullis Asiæ amnibus, & eundem subinfert, (quod maximum in modum hanc sententiam confirmat) esse quosdam auctores, qui putant omne genus mugilum (quod Græcè dicitur Cephalum) ex putri, & sponte oriri, sed ait non recte existimare, & adducit rationem quia feminæ eorum habere oua cernuntur, & mares genitale; ex quo apparet, quod etiam aliqui generantur per coitum. Est etiam alius locus ex Problematibus, 10. Probl. 65. vbi Aristot. ait, animalia alia ex coitu generari tantum, vt Homo, & Equus; alia ex coitu, & sine coitu, & semine, sed quæ[illegible] loc° est clarissimus, patet enim animalia perfecta non posse produci ex semine, & sine semine; alia, vt imperfecta, posse vtroque modo produci.

Resp. Pom. Respondent Pomponatius, & alij, quod hæ auctoritates probant genita ex semine & sponte esse eadem genere proximo, sed non specie: [illegible] Arist. in præcitato loco, [illegible] Aristoteles dicit Mugiles genitos ex putri, & per coitum, esse eiusdem generis. Hæc enim sunt verba eius: *Sunt qui omne Mugilum genus sponte oriri opinentur, sed non recte*, ergo videtur, quod Aristot. dicat, esse eadem genere, non specie. Sed hæc responsio non est admittenda: quoniam ibi Aristot. per nomen generis intelligit speciem specialissimam, & hoc frequenter est in suis illis libris, & ideo non est facienda vis in verbo; Vide etiam in 1. de generatione animalium, cap. 1. (qui locus est præcipuū fundamentum Aduersariorum) dum dicit genita ex putri, generare quidem, sed sobolem, quæ nec sit mas, neque femina, & ideo est diuersæ speciei, vtitur nomine generis, pro specie. Ait enim procreant quidem (scilicet genita ex putri) sed non sui generis prolem: vbi aperte per genus, intelligit speciem specialissimam. Sed alterius responsio ipsa impugnatur ex hoc quod Aristoteles ait, illa eadem, quæ ex semine, & coitu procreantur, procreari quoque sponte: [illegible], si per eadem intelligeremus eadem genere, sequitur, quod non eadem specie, sed eadem genere, id est, eadem natura generica producitur, & ex semine, & sine semine: sed quod conuenit generi, conuenit quoque speciei: ergo si toti generi piscium cōpetit generari ex semine, & sponte, ergo omnibus speciebus illius generis competit generari ex semine, & sine semine; & ex hac responsione pro nobis [illegible] colligere plus quam volumus; & si per eadem, acciperemus identitatem specificam, vt textus interpretari debemus, clarius est, quod ex generibus piscium, etiam ex ijs, quæ ex semine, & coitu nascuntur, sunt quædam species, quæ ex semine, & sine semine procreantur, v. species Mugilis. Et certe hic est germanus sensus illius textus. Hoc eodem modo procedit auctoritas ex Problematibus allata.

Quinto, arguo ex Arist. 5. de Historia animalium, cap. 1. quem locum Mercurialis pro se adducit: sed si eum integrū considerasset, vidisset eum facere contra. Inquit Aristoteles ibi, quod animalia, quæ non nisi ex semine et coitum procreantur, omnia ortum habent, & generantur per coitum; dummodo habeant sexus distinctos, ita quod sit mas, & femina; 5. Hist.

Arist. ibid.

& femina, [illegible] subinfert, quod in genere pi- scium sunt nonnulla quae gignuntur, nec mas, nec femina sunt; & subinfert, haec quidem sic genita esse quidem eadem ge- nere, sed diuersa specie ab alijs; & subin- fert: quaedam verò sunt quae omninò sunt sui generis; Perspicuè igitur videmus par- ticulam pisces, qui generantur ex coeno & non sunt mas, atque femina, sunt geni- ta, & procreata à genitis ex putri, vt in eo- dem capite dicit Aristoteles, de his di- cit [illegible] genere eadem cum alijs, sciscere, cum sint parentibus, vt etiam Aduersarij fa- tentur, at in vltima particula subinfert: quaedam etiam sui generis omninò con- stituunt; ergo in his verbis manifestat, quòd si aliqua sunt diuersi generis à suis parentibus genitis ex putri, & quae nec mas, atque femina sunt, aliqua etiam [illegible] [illegible] sunt eiusdem generis cum suis paren- tibus; [illegible] ergo dicit Aristoteles, quod [illegible] progenies à genitis specie [illegible] diuer- sa specie; [illegible] aliqua, illa scilicet, quae nec mas, nec femina sunt, [illegible] alia attestis, quae sunt omninò eiusdem sui generis, quae [illegible] sunt omninò eiusdem generis cum aliquo, sunt eiusdem speciei; ergo aliqua [illegible] genitorum ex putri, est eiusdem speciei cum ipsis parentibus ortis ex pu- tri.

6. 18. Sextò, Scotus probat propositionem allatam, etiam de mente Auerrois non esse veram vniuersaliter, nam de acciden- tibus ipsemet Auerroes affirmat, quod ge- nerantur aequiuocè, in 2. de Caelo Com- mento 42. ibi enim concedit, quod in ac- cidentibus non semper generatio est v- niuoca: & ponit exemplum de calore, qui generatur aequiuocè ex motu, & con- currit radiorum, & etiam à calore vniuo- cè.

7. 18. Septimò, probat idem in substantijs a- lijs ab animalibus: quia ignis generatur aequiuocè, & vniuocè, quod aequiuocè, pa- tet 3. Caeli, & Mundi, Commento 56. & i- bi per Auerroem exemplum ignis de lapide, non est de capitulo translationis, sed de capitulo alterationis, hoc est, non genera- tur per lationem, sed per alterationem, generatur etiam per motum localem, 1. Meteor. de generatione impressionum ignitarum.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. Cap. I I.

EX aduerso multi alij existimarunt al- latam propositionem: verùm naturae esse vniuersaliter [illegible] esse vniuersa- liter veram de quacumque re naturaliter generata, [illegible] aperte sentit, & probat Auer- roes, com. 8. Physic. com. 46. [illegible] 1. de ge- neratione animalium, cap. 1. in paraphra- si, praecipuae rationes eius sunt. Primò, 1. 18. quae sunt eiusdem formae, sunt ex eadem materia, sed quae sunt eiusdem speciei, spe- ciem, sunt eiusdem formae, ergo etiam ex eadem materia. Hoc Syllogismo accepto pro Maiori, subiungit Minorem: sed vna ex putri & ex femine, sunt ex diuersis ma- terijs, ergo quae ex putri, & ex femine nō sunt eiusdem formae, neque eiusdem spe- ciei. Vel vniuersaliter sumatur Minor sic: Sed materiae correspondentes diuersis a- gentibus, & producentibus, sunt alterius rationis, ergo effecta eiusdem speciei, non possunt produci à diuersis agentibus. Mi- nor propositio primi Syllogismi est eui- dens. Maior verò probatur ab Auerroe: quia alioquin propriae materiae non re- sponderet propria forma, & tunc quod- libet generaretur ex quolibet, & vtraque ma- teria vniuersaliter essent otiosa, & super- fluae. Assumptum in Subsyllogismo pro- batur in generatione per propagationem; nam propagatum generatur ex femine, sed genitum ex putri, non, sed ex alio cor- pore putrefacto.

2. 18. Secundò, In ijsdem locis si eadem spe- cies femine, & ex putri posset genera- ri, frustra esset natura, & frustra parasset marem, & feminam pro conseruatione speciei; Consequentia est euidens: quia tunc homo posset generari à natura, & à casu, ergo absque natura, & femine, fru- stra generari posset, quia illa natura diuer- sa principia posset communicari, & sic natura producens ex femine esset frustra: at natura minimè est redundans; Seque- retur etiam, quod homo posset fieri à na- tura & casu, Consequens est falsum, quia quod sit à casu, est oppositum ei, quod fit à natura. Praeterea, nulla species est ex ac- cidenti, & à casu, quia quae eueniunt à ca-

sa, sunt monstruosa; vnaquæque etiam species producta est proprijs principijs per se, quibus cadit sub natura, ex quibus gignitur, & constituitur.

3. ra. Tertiò, Si homo posset gigni ex terra, vt vermis, aut hoc esset, vt in pluribus, aut rarò, aut necessitate; at non est dicendum quod ex necessitate; quia nunquam fieret ex semine; non frequenter; quia tunc rarò fieret ex semine; Si rarò, ergo contingenter fieret, & casu; talia autem sunt monstruosa, & diuersæ speciei à natura genitis, ergo non sunt eiusdem speciei.

4. ra. Quartò. Arguit Scotus pro Auerroe, diuersorum motuum specie, sunt diuersi termini specie, 5. Phys. text. 48. & infrà: at in proposito, sunt diuersi motus, & diuersæ productiones, ergo etiam termini producti sunt diuersi specie.

5. ra. Quintò. Arguunt Mercenarius in suis Dilucidationibus, & Franciscus Piccolomineus in libro de Ortu ex putri, cap. 1. ex auctoritate validissima Arist. 2. de generatione animalium, cap. 1. vbi Arist. conspicuè asserit, quæ non ex coitu, sed ex putri materia oriuntur, generare quidem, sed genere diuersum; quodq. gignitur, nec mas est, nec fœmina; talia sunt nonnulla insectorum: & Aristot. addit rationem; ait enim, quod iuxta rationem euenit; nam si ex coitu eorum quæ ex animalibus orta sunt, animalia orientur, hæc si eiusdem generis essent, primum quoque ortum parentum talem esse oporteret, quod rectè ita censemus, cum ita eueniat in cæteris animalibus patentibus; sed si dissimilia quidem, & quæ coire inter se possent, generarentur, rursus ex eis alia quædam natura procrearetur, & alia ex ea, idq. in infinitum procederet: at natura infinitum renuit, &c. Ex quo loco patet, Arist. apertè affirmare, orta ex putri, & ex semine, esse diuersæ speciei, & insuper id ratione probauit.

6. ra. Sextò. Adiungit Mercenarius, auctoritatem ex Arist. 5. de Historia animalium, cap. 1. vbi apertè Aristot. inquit, quod in genere piscium, nonnulli sunt, qui ex putrescenti limo oriuntur, qui licet idem genus cum alijs sortiantur, specie tamen differunt.

7. ra. Septimo. Est locus Aristotel. 2. de Anima tex. 34. vbi Arist. ait, quod naturalissimum est opus viuentiũ, sibi simile procreare, quæcunque imperfecta non sunt, neque abortiua, aut sponte genita.

Hæc sententia, vt patet ex rationibus assignatis in præcedenti cap. est falsa; & licet habeat aliquã apparentiam de animalibus, propter auctoritates ferè expressas Aristotelis, tamen de alijs substantijs, vt igne, & plantis, & alijs, & de accidentibus, nulla remanet dubitatio; sed & de animalibus non verificari, quoque ex responsione ad auctoritates adductas magis patebit. Reijcitur Auer. opin.

Ad primam rationem Auerrois. Respondet Scotus loco citato, & Maiorem primi Syllogismi glossat; quando dicitur, forma eiusdem rationis requirit materiam eiusdem rationis, ibi materia potest accipi duobus modis; Vel pro materia, quæ est pars rei inexistens, & hoc modo vera est Maior, sed est falsa Minor assumpti, quòd genita ex semine, & ex putri, sint ex materijs diuersæ rationis à forma; Vel potest accipi ibi materia, pro opposito, scilicet, pro materia, vt est sub opposita forma rei generandæ, & vt est annexa priuationi, & hoc modo accipit Auerroes, & sic est falsum, nam ignis eiusdem speciei generatur, siue ex terra corrupta, siue ex igne corrupto: & hoc modo concedimus, quòd genita ex putri, & ex semine, sunt ex diuersis materijs. Ex hoc patet, quod non quodlibet fit ex quolibet; quia vnumquodque non fit ex quacũque materia, accipiendo materiam primo modo pro, ex materia sibi inexistente, vt pars, sed ex determinata materia; determinatur enim materia in adueniens formæ per præuias dispositiones, eo modo quo diximus in Theoremate de Modo generationis substantiæ, sed accipiendo materiam secundo modo, scilicet, pro opposito, dicimus, quod quodlibet fit ex quolibet: quia materia de se, est indifferens ad omnes formas, & est eadem in omnibus, & sic quodlibet fieri potest ex materia, vt est sub opposito corrupto; Neque etiam sequitur, quod dentur materiæ quæ sint ociosæ in rerum natura. Ad 1. Auer. rat. 7. Th.

Ad secundam non respondet Scotus: quia ex responsione ad tertium haberi potest so- Ad 2.

test so-

test solutio. Respondeo itaque ipsi per ordinem, & nego primam consequentiã: quia licet homo nunc posset produci ex semine,& ex terra, tamen natura producẽs ex semine,non esset frustra: quia hæc est producens per se, & per determinatam causam, illæ aliæ causæ verò producunt per accidens. Secunda consequentia conceditur,& negatur falsitas consequentis. Pro responsione verò ad probationem, & pro maiori declaratione propositi, notan-

Met. dum est ex Scoto 7.Metaph.tex.2 in expositione, quòd non inconuenit, quòd aliquid idem numero, sit genitum à casu, & naturaliter, vt cum sanitas in aliquo ægroto euenit ex fricatione, & fricans non habet intentionem sanandi,nam si consideremus naturam,& corpus sanari, sanitas est inducta à natura, quia natura per illam fricationem operata est sanitatem, & sic illa sanitas est naturalis.Si verò consideremus causam agentem fricationis, tunc illa sanitas est à casu: quia illa sanitas est inducta præter intentum fricantis; Ita in proposito euenit de animalibus genitis ex putri: si consideremus causam vniuersalem communem, vt est Sol, & est causa naturalis, sicuti semen est causa genitorum per propagationem,si verò consideremus quo ad causam particularem inducentem,& producentem animal ex putri, illa est causa per accidens: nam calor,qui est in putrefacto, non intendit generationem illius animalis, sicut virtus, quæ est in spermate: adeo quod animal genitum ex putri, & à casu, est naturaliter productum;quia à causis naturalibus naturaliter agentibus est productum à casu,quia præter intentum causæ proximæ agentis.Quare autem plura fiant per propagationẽ, quàm ex putri, ratio est, quia quæ fiũt per propagationẽ habẽt causam particularem determinatam,sed quæ fiũt ex putri,habent causam particularem indeterminatam, ideo eueniunt rarò, quia præter intentum causæ particularis, quæ cum non possit aliquando attingere terminum intentum, vel etiam attingendo per accidens,aliud generat: ideò ad probationem falsitatis consequentis,cum dicitur, quod producitur casu, opponitur ei quod euenit à natura, dico, quod opponitur quo ad modum productionis, ratione causæ particularis, non autem quo ad rem productam, vt declaratum est de sanitate. Cum dicitur secundò, quòd ea quæ eueniunt a casu, sunt monstruosa, & non naturalia, negatur consequentia: quia scit, quod eadem res producitur casu, & etiam sit naturalis, & naturaliter producta. Cum dicitur vlterius, quod vnaquæque species est prædita propriis principiis quibus constituitur, verum est de principiis internis, & etiam externis secundum visum communem naturæ, non est tamen inconueniens, quòd quandoque, & per accidens ab aliis, & diuersis principiis externis constituatur, vt dictum est de causa proxima efficiente. Hæc desumuntur ex Scoto partim ex 7.Metaph.partim ex 2. Sent. loco citato, responsione ad secundum.

Ad tertium respondet Scotus,(sed ipse inquit in textu ad secundum)& per intelligentia supponit, quod aliquid non dicatur fieri rarò, vel vt in pluribus quia illa res ita fit contingat rarò, vel frequenter: sed illud dicatur euenire, vt in pluribus, quod habet causam determinatã ad suum euentum: illud verò dicitur euenire rarò, quod non habet causam determinatam ad suum euentum, quæ vt in pluribus producit effectum suum, sed tãtum euenit ex alia causa ordinata ad aliũ effectum, impedita tamen, quòd non possit producere illum effectum, quem intendit, & tamen ex tali impedimento prouenit illud rarò. Insuper accipitur, rarò, & vt in pluribus duobus modis, Vno modo prout distinguit inter opposita contradictoria, alio prout distinguit inter opposita disparata,& sic illa eueniunt rarò, quæ nũquam eueniunt; illa eueniunt vt in pluribus, quæ aliquando eueniunt,& hoc modo sunt vt contradictoria. Alio modo accipitur rarò, prout comparatur ad causam indeterminatam,& vt in pluribus ad causam determinatã,& tunc,vt in pluribus, & rarò sunt opposita disparata. Ad argumentum itaque concedit, quod nõ esset ex necessitate, sed esset vt in pluribus, accipiendo,vt in pluribus, primo modo: quia orta ex putri, habent causas naturales, licet proxima sit indeterminata, adeo quod Ad 3.

fiunt

sunt extra eum quam, & sic aliquando eveniunt, neque est impossibile quod eveniant, ut Aduersarij dicunt. Concedit namque Scotus, quod si homo generaretur ex putri, quod eveniret ut in paucioribus, generatio ut in pluribus accipitur primo modo, & opponitur raro, contradictoriè, ut dictum est. Sed accipiendo secundo modo, eveniunt raro, & non ut in pluribus, quia secundo modo genita ex semine, eveniunt ut in pluribus, quia habent causas omnes determinatas: sed orta ex putri, eveniunt raro, quia habent causam particularem indeterminatam, & hoc modo ut in pluribus, & raro, sunt disparata, non contradictoria, ut declaratum est: neque tamen ex hoc sequitur, quod genita ex putri sint monstra, propter rationem nunc dictam, respondendo ad secundam rationem: quia stat simul, quod aliquid naturaliter producatur, & casu.

Ad 4. Ad quartam, quam adducit Scotus pro Auerroe, Respondet ipsemet Scotus, quod illa propositio Maior, non est immediata, sed pendet ex alijs duabus propositionibus, quarum si vna sit falsa, altera propositio quoque est falsa, propositio prima, ex qua pendet, est: motus differentes specie sunt illi, in quibus formae secundum quas sunt fluxus, differunt specie, ut dealbatio, & denigratio, sunt motus specie differentes, quia albedo secundum quam est fluxus in dealbatione, & nigredo secundum quam est fluxus in denigratione, differunt specie. Secunda propositio, forma fluens, vel forma secundum quam fit fluxus, eadem enim sunt, est eiusdem rationis cum forma terminata; vbi autem altera istarum duarum est falsa, propositio Maior assumpta quoque est falsa; Quod autem illa Maior pendeat ex illis duabus propositionibus, & quod altera illarum existente falsa, ipsa quoque sit falsa, probatur ex Philosopho 7. Phys. Sed nihil est aliud negandum: satis est per se manifestum, quod forma fluente existente alterius rationis à forma terminata, non oportet ex distinctione motuum concludere distinctionem terminorum: in proposito autem secunda propositio est falsa, quia forma inducta per productionem, & generationem vtramque, tam ex semine, quam ex putri, nempè essentia rei productae est alterius rationis à forma, quae est fluens, vel secundum quam est fluxus, & motus: quia forma secundum quam fit fluxus, & generatio ex putri, non est essentia rei productae, quia haberet esse antequam esset. Idem dicendum de forma secundum quam fit fluxus generationis ex semine, quaecumque illa forma sit.

Ad quintam, quod est difficilius argumentum, quod pro Aduersarijs adducitur, Respondet Auicenna, quem multi alij secuti sunt, ut Commentator, Antonius Trombeta, & multi alij, quod Aristotel. loquitur particulariter, scilicet tantùm de quibusdam animalibus, quae immediatè generant dissimile specie, ut Ranae genitae ex putri, generant primo ranunculos, qui videntur pisciculi parvuli, & appellantur Marsiones, & illae postmodum efficiuntur ranae; idem de vermibus, qui faciunt sericum, primo generant papiliones, deinde redeunt ad propriam speciem; Sed haec expositio ut inquit Ludouicus Buccaferrus, est extorta, & falsa: quia Aristoteles ibi vniuersaliter loquitur de omnibus genitis ex putri, quia sic dicit: *In vniversum ut ita dixerim.* Praeterea, tunc illa possent se perpetuare, quod tamen Aristot. in eodem loco in ratione facta, negat; Iudico itaque Respondendum cum ipsomet Buccaferreo, qui certè veram responsionem attulit; & nisi hoc modo dicamus, pugnantia in ipsomet Arist. comperiemus. Dicendum est ergo, quod Aristot. posuit tres gradus animalium, quaedam generantur solùm ex semine, ut animalia perfecta; quaedam generantur solùm ex putri, ut animalia quaedam imperfectissima, ut pediculi, pulices, anguillae, &c. quaedam verò generantur & ex putri, & etiam ex semine. Ad propositum quando Aristot. in 1. de generatione animalium, cap. 1 asserit genita ex putri, nõ generare sibi simile in specie, loquitur de secundo gradu, scilicet de ijs, quae solùm ex putri generantur: at non in proposito non intimat [illegible], quod omnia genita ex putri, & sua soboles, sint eiusdem speciei sed solùm dicimus, dari quaedam animalia, quae & ex semine, & ex putri producuntur, sicut dicit Aristot. 5. de Historia anima-

Ad 5.

anima-

animalium cap. 15. de Magilibus, qui generantur ex limo, & etiam ex arena; potest ergo in proposita quæstione fieri duplex comparatio; Prima inter animal genitum ex putri, & animal genitum ex semine; Secunda inter animal genitum ex putri, & eius productum. Argumentum, & auctoritas Aristotelis loquuntur secundo modo, non primo modo; nos verò loquimur primo modo; & hoc est quod Scotus intendit; sustinet enim Scotus, & probare vult, quod non est inconueniens, quod aliqua natura imperfecta communicetur pluribus modis; & quod idem specie, generetur à natura, & casu, ut probatur argumento allato; & autem est sustinere, quia dantur illi tres gradus animalium, & non ergo valet contra nos illa auctoritas,
Not. & ratio Aristotelis. Sed notandum est quod non omnia genita ex putri, sunt huius naturæ, quod non producant sibi similia; sed hoc est verum solum de iis animalibus secundi gradus, qui solum ex putri producuntur; sed de iis quæ sunt tertij gradus, scilicet, quæ ex putri & ex semine producuntur, non valet: quia hæc producuntur, & producunt sibi similem in specie, ut ostendimus ratione secunda, & quinta, in capite præcedenti. Per hoc idem patet ad sextum, & septimum; sed sexta nullius est momenti: ut probauimus ratione quinta, et pendendo sensum illius loci, in capite præcedenti.

Ad 7. Ad septimum verò patet, quod loquitur de iis quæ generantur solum ex putri.

THEOREMA LXXII.

In animali ut in homine non sunt tres Animæ realiter distinctæ, scilicet, vegetatiua per se, sensitiua per se, & intellectiua per se, sed sunt vna met & eadem Anima.

Exponitur sententia eorum qui existimant hoc Theorema esse falsum. Cap. I.

ZAbarella libro de Facultatibus Animæ, cap. 8. & plures alij Auerroistæ, ut Gandauensis, 9. Physicorum quæst. 8. sustinent etiam in uno eodem animali esse plures animas, ut in homine esse tres animas realiter distinctas, scilicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem; & quod istæ tres animæ sint tres diuersæ substantiæ, realiter distinctæ, quæ hoc modo se habent, quod vegetatiua se habet velut materia respectu sensitiuæ, & sensitiua respectu vegetatiuæ habet rationem actus, & hoc compositum ex vegetatiua, & sensitiua, se habet velut materia respectu intellectiuæ, & intellectiua habet rationem actus; & sic Aristoteles collectionem illarum animarum solet appellare animam, ipsas verò animas solet appellare partes; Vnde in principio 3. de Anima ait: De parte autem animæ, &c. ita ergo animæ illæ hoc modo subordinatæ, & colligatæ per actum, & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quia priores quasi sunt velut materia, vltima verò est vltimus actus, quia solent Latini, ij potissime, gradatiuam vocantur appellare formas.

Primum argumentum pro hac opinione est hoc: Non repugnat in eodem composito esse duas formas substantiales, ergo neque tres, neque decem; neque contrarium, sed in composito viuente, est forma mixti, & Anima, quæ sunt duæ formæ substantiales realiter distinctæ, ut sunt Scotisti nos quoque affirmantes, ergo non repugnat, quod in eodem composito sint tres animæ, quæ sint formæ substantiales distinctæ, eadem ratione, & eodem modo connexæ. Secundum. Ab eadem forma est impossibile prouenire effectus oppositos, sed appetitus carnis, quod id quod vult sensus, reijcit intellectus, & ratio, ergo ratio, & sensus sunt duæ diuersæ formæ. Neque valet si quis dicat, quod diuersitas effectuum contrariorum solum arguit diuersitatem potentiarum, non animarum: quia ut dictum est, eadem potentia realiter, essentialiter non potest simul, & semel producere effectus oppositos. 1. argumentum pro hac opinione. 2. argumentum.

Tertium argumentum. Forma simplex est essentia, & quod quid est rei, & dat esse rei unum autem forma dat unicum esse, non plura, ideo forma, quæ dat esse hominis, & constituit hominem in esse, nō constituit in esse animalis, nec viuentis, sed est illa forma per quam homo est homo, nō efficit ut per eandem homo sit animal et 3. argumentum.

per

per aliam, scilicet per sensitiuam, & per vegetatiuam est viuens. Cum ergo in homine sint tria esse, & vnica forma det vnicum esse, sequitur, quod in homine sint tres animae.

4. argum. Quartum argumentum. Sequitur etiā secundum ponentes vnicam formam in animali, vt in homine, quod idem esse proueniat à pluribus formis: nam si rationalis constituit hominem, & rursus animal, & viuens, & similiter forma equi cōstituit in esse equum, & rursus animal, & viuens, & idem dicatur de forma leonis, & caetera, ergo esse animal proueniet à diuersis formis, quod est ridiculum; ergo dicendum est, quod datur propria forma constituens hominem, & propria forma constituens animal, & propria forma constituens viuens, & sic in eodem animato sunt tres animae per se distinctae.

5. argum. Quintum. Si ponimus plures animas in eodem composito, optimè seruamus vniuocationem generis; si verò tenemus oppositum, minimè seruatur. Probatur hoc, quia illa verè dicuntur vniuoca, quae conueniunt in aliqua natura communi; sed si ponatur, quod vegetatiua sit vna forma eadem existens in omnibus viuentibus, tunc apparet quod omnia viuentia sunt vniuoca, quia conueniunt in eadem natura communi, quae habet esse per illam formam; at si homo est viuens per rationale, & equus est viuens per formam propriam equi, &c. non est vera vniuocatio: quia naturae viuenti nulla correspondet vna natura realis communis in rebus. Neque valet communis responsio Latinorum ad hoc, quae consistit in hoc, quod licet anima rationalis sit vna, tamē habet tres gradus, scilicet rationale, sensitiuum, & vegetatiuum, & ideo licet anima rationalis, & anima equi sint realiter animae diuersae; tamen participant gradū sensitiuae, & in hoc conueniunt, & propter hoc seruatur vniuocatio generis sensitiui in illis; similiter licet anima rationalis, & anima equi, & anima plantarum, sint diuersae animae, participant tamen gradum vegetatiuae omnes, & per gradū seruatur vniuocatio in illis, quia ille gradus vegetatiuae est communis illis. Sed contra hos gradus arguitur: non enim videtur intelligi posse quid illi sint, & primò sic. Qui enim de his gradibus, vt ordinādi sunt, vel sunt substantiae, vel accidentia: quia non datur medium; non sunt accidentia, quia quod constituit substantiam, non est accidens; ergo substantiae: si substantia, vel materia, vel forma; non materia; ergo erunt distinctae formae; ergo in homine tres distinctae animae.

6. argum. Sextum argumentum si statuitur à Latinis, quod vnumquodque horum trium graduum, vt vegetalis, sensitiuus, & rationalis, habeat alios gradus, siue facultates: sicut enim & est verum, quod vegetatiua habet generatiuam, augmentatiuam & nutritiuam, sensitiua, visiuam, auditiuam, &c. rationalis, intellectiuam, & voluntatem: ex quo sequitur magnum absurdum, scilicet, quod facultates habeant facultates, siue potentiae, potentias; quod est absurdum: quia sola substantia animae habet varias facultates operandi: quia facultas nihil aliud est, nisi aptitudo operandi: Modo aptitudo ad operandum non habet aliam, & aliam aptitudinem ad operandum, esset enim ridiculum hoc, quia illa facultas est accidens qualitatis, scilicet illa aptitudo ad operandum. Si ergo vegetatiua, & sensitiua sunt facultates, siue potentiae animae, non est dicendum, quod habeant facultates, quas habent ex Aristotele, vt clarum est, ergo non sunt facultates, & gradus, sed animae, & substantiae dantes esse.

7. argum. Septimum argumentum. Operationes diuersae arguunt formas diuersas realiter; sed actus vegetatiuae, & sensitiuae & rationalis, sunt diuersi, ergo sunt diuersae animae in homine.

Gandau. q. 14. Gandauensis loco citato sic arguit. Primò supponit, quod omne quod inest homini per formam, qua est animal, inest homini secundum quod est animal. Secundum suppositum est, quod omne quod inest homini secundum quod est animal, inest omni animali; Tertium suppositū, quod si est eadem forma, quae dat esse homini, & esse animali, non dat esse secundum diuersum modum, sed eodem modo: nam si per diuersos modos, quaero de illis modis, quid sint; vel enim sunt substantiae, vel accidentia; nō accidentiae; quia accidens

accidens

accidens, non dat esse substantiale, ergo substantiale in materia, ergo forma, quod est propositum. Tunc sic argues. Omne quod inest homini per formam, quæ est animal, inest homini secundum quod est animal per primum suppositum, & consequenter inest omni animali per secundum suppositum, sed omne quod inest homini per formam, quæ est homo, inest et per formam, quæ est animal, per adversarium, qui concedit, quod eadem est forma, per quam est homo, & per quam est animal: ergo omne quod inest homini per formam, quæ est homo, inest homini secundum quod animal, & per consequens omni animali, quod est absurdum.

2. 15. Secundò. Aliquod accidens inest formæ genericæ per se primo, & non formis specificis, ergo forma generica est diversa à formis specificis. Consequentia patet: quia si essent idem, quod uni inesset, inesset quoque alteri. Antecedens probatur: quia sensus inest animali per se primo, & convenit alijs per formam animalis, non autem inest per se primo sensus homini, vel equo, ergo, &c.

3. Aut. Arist. Aliæ rationes non sunt ad hoc propositum. Auctoritatibus Aristotelis idem probatur. Prima est Aristotel. 2. cap. libri de Vita & Morte, ubi habet hæc verba: [*Necesse est unam, & eandem esse particulam in animali, qua & animal est & vivit, si autem esse plures, & diversas*] ubi per esse, intelligit essentiam, voluit ergo esse diversas essentias, & animas in eodem animali. Item secundo de generatione animalium, cap. tertio dicit: Conceptum in utero primo habere animam vegetantem, postea sensibilem, qua animal est, denique rationalem, qua est homo, ergo ex hoc habetur, quod sint diversæ animæ, & formæ essentiæ; si quidem prius una advenit, quàm alia. Nec valet si quis dicat,

Resp. impro- batur. quod Philosophus ibi loquitur de ordine naturæ, non de ordine temporis, quia patet ex textu, quòd loquitur de ordine temporis. Nec valet, quod quis dicat, hoc debere intelligi de operationibus animæ, non de essentia; dicunt enim aliqui, quod anima rationalis in infanti advenit, sed non statim operatur omnibus modis, sed prius operatur opera vegetativæ, deinde sensitivæ, & rationalis. Hæc responsio non valet inquam, quia Aristoteles ibi loquitur non de operationibus, sed de substantia animæ: clara enim sunt verba eius, quæ sunt: [*Non simul fit animal, & homo, nec simul animal, & equus*] at substantia, non operatio est quæ dat esse rei, & facit esse animal, vel hominem.

Auer- roes. Gal. Zab. Itaque hæc opinio, quæ est Averrois, & Galeni quoque pluribus in locis, ut refert Zabarella loco citato, ponit, quòd in homine & in animalibus sint plures formæ substantiales, ultra formam mixti, scilicet, tres animæ, hoc modo, quòd una est subordinata alteri, & una habet rationem potentiæ respectu alterius, & ultima sola habet rationem actus, & omnes illæ dicuntur constituere unam animam ratione huius potentialitatis, & actus.

Exponitur opinio Scoti, & comprobatur, et recitata opinio esse nec- cessariam reijcitur.

Cap. II.

CErtum est, quod Scotus, licet in compositio asseruerit esse plures formas substantiales, ut suo loco diximus: tamen non existimavit in animali esse plures animas realiter distinctas, sed voluit, quod in homine esset sola anima intellectiva, quæ continet vegetativam, & sensitivam tanquam potentias: Brutum quoque continere vegetalem tanquam potentiam, & similiter facultates vegetalis tanquam proprias facultates: has verò potentias continet virtute, & realiter, ut dicemus in Theoremate 74. sed remanet distinctæ formaliter, sicut odor, & qualitas unicæ continentur in albedine, & sunt distinctæ formaliter, & tamen albedo est una forma simplex: ita vegetativa, & sensitiva, continentur realiter in intellectiva, & unitivè, sed formaliter distinctæ manent: nihilominus intellectiva est forma simplex, & si hoc modo adversarij intelligerent, rectè dicerent: sed ipsi volunt, quod in homine sint tres animæ realiter distinctæ, quarum una sit veluti materia respectu alterius, ut diximus, quod est absurdum.

Opinio Scoti. Quod autem hæc fuerit mens Scoti elicitur ex 4. Sententiarum, dist. 44. fine: & ubi hic aperte dicit, & declaratum esse a Scoto in 2. Sententiarum, dist. 3. q. 6. & dist. 16. & 4. Sententiarum dist. 11. quæst. 3. articulo 2. in quibus omnibus locis semper dicit vegetatiuum, & sensitiuum, esse tandem animam cum intellectiua in homine, licet quando sunt in diuersis animatis, sint animæ per se diuersæ. Ad hanc sententiam tamen comprobandam nullam rationem adducit: quia suis temporibus forsan non erat dubia, solum in 16. distinctione 2. probat, quod istæ potentiæ animæ, non sunt accidentia, neque sunt partes animæ, vt dicebant Richardus, & alij: sed nullibi probauit, quod non sint tres animæ separatæ in homine, tamen multa dixit, ex quibus hæc opinio quę mihi verissima videtur, (ex eo maxime, quia rationes aduersariorum nihil concludunt) comprobari potest: rationes autem quibus diuersa reijcitur, hæc nostra comprobantur. Itaque contra hanc opinionem Auerrois sunt rationes & authoritates Aristotelis.

1. ra. Primo est authoritas Aristotelis secundo de Anima textu 31. vbi ex professo hanc dubitationem dissoluit, ait enim ibi, quod vegetatiuum est in sensitiuo potentia, vt triangulum in quadrangulo, vel vt Trigonon in Tetragonon, quod idem est: at triangulum non est in quadrato vt alia figura distincta ab ipso quadrato, sed est vnamet figura realiter cum ipso quadrato, ergo anima vegetatiua, vt est in sensitiua, non sunt duæ animæ distinctæ realiter, sed est vnica anima continens animam vegetalem, sicut quadratum est vna figura tantum simul cum triangulo: & ex hac ratione colligitur vegetalem secundum essentiam esse in sensitiua realiter, & virtute, vt diximus declarando mentem Scoti, non tamen sequitur, quod sint duæ animæ, sed vnica, & simplex, vt est albedo, licet virtute contineat colorē, & qualitatem, & vt est ens, licet contineat suas passiones.

Nota. Sed est hic notandum, quod antequā dicat vegetatiuum esse in sensitiuo, adducit rationem in illo eodem textu, quæ consistit in hac comparatione: quod similiter se habet de figuris, & animæ potentijs: quia id quod est prius, semper est potentia in eo quod est posterius, & ex hoc infert, quod vegetatiua est in sensitiua, vt triangulus in quadrato: hic est considerandus intellectus illius propositionis: Quod omne prius est in potentia in suo posteriori, si volumus exponere, vt exponit Zabarella, scilicet, quod triangulus est in quadrato potentia, quia est materia quadrati, & materia dicitur potentia illius rei cuius est materia: Hæc expositio est mala, quia directe est contra sensum suum: quod cum est materia alicuius rei, non dicitur esse in potentia in illa, sed actu. Modo, si triangulus est materia quadrati, non possumus dicere, quod triangulus sit in potentia in quadrato: sed erit actu: est ergo exponenda, et vniuersaliter exponitur illa propositio: Omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud consequitur, quod scilicet, licet actu non contineatur semper in suo posteriori, tamen semper potentia continetur, & sic binarius licet non sit semper in ternario, quia quandoque binarius est per se, vt quando non existit ternarius, ita triangulus est in potentia in quadrato, quia quandocunque quadratus erit, in eo continebitur actu triangulus.

Ita vegetatiua per se, est in potentia in sensitiua, quia quandoque est per se sine sensitiua, tamen quando est anima sensitiua, semper in ipsa est anima vegetatiua, & ex hoc sint inferre, quod vegetatiua continetur in sensitiua, vt triangulus in quadrato, quia omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud sequitur: sed vegetatiua, & triangulus sunt priora ad sensitiuam, & quadratum: ergo semper vegetatiua est in potentia in sensitiua: si per se consideretur antequā sit actu in illo posteriori, quando postea est actu in isto posteriori fit vna, & eadem cū illa posteriori realiter, & sic ex hoc sequitur, quod non sint duæ animæ, sicut nec sunt duæ figuræ quadratum, sed est vna realiter, & duæ formaliter: nec sequitur, quod vna habeat rationem actus, alia potentiæ: quia nec triangulus est materia quadrati, ita quod quadratus sit solum actus, quia quadratum nedum actu for-

mam

riam aliam, sed materiam aliam, nempe alium angulum, est ergo vegetatiua in sensitiua vt pars integralis, licet non sit re vera integralis, quia anima est essentia simplex, sed similitudinarie, ex quo patet, quod inter quam dicit Scotus has potentias, & animas vnitiue contineri in ipsa anima, & esse vnam essentiam realiter, distingui verò formaliter, & si secundum hunc sensum loquerentur Zabarella, & Auerroistæ, essent nobiscum; & certè eorum opinio posset redigi ad bonum sensum: quia forsan ipsi dicunt esse tres animas, quia volunt animas illas manere sic realiter distinctas in essentia animæ, quâ totam animam dicunt esse vnam, sed ex collectione omnium illarum constitutâ. Vnde si intelligant animam esse vnam entitatem simplicem, constantem eius vnitatê, sentiunt nobiscum.

Secundò, hæc opinio dicit, quod cuilibet generi correspondet propria forma, alioquin non esset vniuocatio illius respectu generum inferiorum, & ita Vegetatiuo respondet propria forma, quæ est generalis, Sensitiuo respondet propria forma, quæ est generica, sed minus communis. Rationali respondet propria forma rationalis, quæ est forma specifica. Tunc sic. Si hoc est verum, sequitur hoc absurdum, quod accidens non erit forma simplex, sed composita, & in albedine erunt tres, vel plures formæ realiter distinctæ; Consequentia probatur: quia albedo primo est qualitas, deinde color, deinde albedo, ergo in albedine erunt tres formæ realiter distinctæ, vna per quam albedo est qualitas, secunda per quam albedo est color, tertia, per quam albedo est albedo: sicut in homine secundum illos est vna forma, qua homo est viuens, alia, qua est animal, & alia, qua est homo; consequentis falsitas per se patet: quia omnes fatentur, accidentia esse formas simplices, neque enim in illis est aliquid, quod habeat rationem materiæ, & aliquid quod habeat rationem formæ intrinsecæ. Quod si quis dicat, hoc valere solum in substantijs, non in accidentibus; Contra, saltem ex hac ratione habeo, quod illa propositio cuilibet generi ad hoc, quod sit vniuocum, debet respondere propria forma distincta à speciebus, est falsa: quia color vniuocè prædicatur de albedine, & alijs speciebus, & tamen non respondet ei propria forma distincta à forma albedinis, & alijs speciebus realiter, De hoc egimus in Theoremate de Pluralitate formarum, cap. 4.

Tertiò. Si in homine sunt tres animæ realiter distinctæ, ita quod generi cuilibet, respondeat propria forma, sequitur, quod in Francisco erunt tres animæ particulares realiter distinctæ, vna faciet Franciscum esse hoc animal, alia esse hoc viuens, & alia esse hunc hominem; Consequentia est euidens. Hinc argumentor sic. Omnis forma singularis realiter existens est alicuius speciei, sed hæc forma, per quam tu dicis Franciscum esse hoc animal, est singularis, & realiter existens, ergo debet esse alicuius speciei. Sed conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, non Maior, ergo Minor, quæ est tua Conclusio: falsum est enim, quod Franciscus sit animal per vnam formam singularem existentem in Francisco, totus hic discursus est bonus, et patet, Maior ab omnibus conceditur, est enim impossibile, quod sit aliquod singulare existens in natura rerum, & nullius sit speciei: quod etiam probatur: quia genus non prædicatur immediatè de pluribus differentibus numero, sed de pluribus differentibus specie, necesse est ergo, quod singulare sit sub specie, deinde sub genere, quod etiam patet ex eo dicto Aristot. quod secundæ substantiæ et genera, & species fundantur in primis substantijs. Vnde Arist. dicebat in Prædicamentis, quod destructis primis substantijs, est impossibile aliquid aliorum remanere: non ergo existere possunt genera, & species absque indiuiduis, & sic est contradictio, quod detur singulare generis per se existens, & nullius sit speciei; potest quidem intellectus considerare singulare vnum generis absque consideratione cuius speciei sit: sed illud non potest esse in rerum natura, nisi sit alicuius speciei; Minor est eorum positio, falsitas Conclusionis est patens: quia forma, quæ facit Franciscum esse viuentem, constituit Franciscum in genere viuentium per se [illegible], non in aliqua specie determinata, est ergo im-

possibile, quod detur hæc forma particularis viuentis, & nullius speciei viuentium sit. Item, quod detur vnum particulare animal, & nullius speciei sit; semper enim cum aliis indiuiduis constituit vnam speciem, vel si sit vnum numero tantum, constituit propriam speciem, vt patet de Intelligentiis, & de Sole; est enim Sol vnicum indiuiduum, & non abijcit speciem, sed est vnius speciei determinatæ; similiter, & vnaquæque Intelligentia vnicam speciem constituit in via Aristotelis.

4. rl. Quartò, tunc daretur forma generis absque specie, cum tamen illa est prior, quia homo viuit prius vita plantæ, neque per aduersarios dependet à specifica, neque à singulari. Consequens tamen est absurdum, quia genera, & species, & omnia similia, non habent esse per se seiunctum à singularibus, sed solum in suis singularibus, à quibus abstrahuntur, & quibus destructis destruuntur.

5. rl. Quinto, id, quod generatur & corrumpitur est singulare, & indiuiduum, vniuersale verò est ingenerabile, & incorruptibile per se, at si in Francisco est forma generis distincta, & illa generatur & corrumpitur per vim, ergo vniuersale per se generatur & corrumpitur, & non ad corruptionem singularium: nam si in Francisco est forma, per quam est viuens, & alia per quam est animal, cum viuens, & animal sint vniuersalia, quia sunt genera, viuens & animal per se generatur, & corrumpitur, ergo vniuersale generatur, & corrumpitur per se, quod est absurdum.

6. rl. Sexto arguit, quod genus non sit forma distincta à specie, clarum est, quod vniuersalia nihil sunt præter singularia, absque opere intellectus, sed intellectus noster est qui facit vniuersale, videns enim omnes particulares homines in quibusdam proprietatibus, vt puta, in rationali conuenire, fecit vnum vniuersale, quod appellauit speciem, & sic de aliis. Hinc quia vidit multa alia, quæ conueniebant in viuere, fecit aliud vniuersale, quod appellauit genus, & dixit omnia illa esse vnius generis, quæ viuunt, & sic de aliis, vt passim apud Philosophos docetur, quod communitas [illegible], intellectus est; qui facit [illegible] in rebus; ex hoc apparet quod in vno singulari composito, vt Francisco, non est in rei veritate vna forma particularis, per quam sit viuens, & alia per quam sit animal, & alia per quam sit homo, & sic de aliis; quia cum omne prius possit esse sine posteriori, potuisset natura absque contradictione facere Franciscum esse viuens, & non esse animal, vel alicuius alterius generis viuentium, & esse animal & non esse rationale, vel alicuius alterius speciei animalis, quod tamen est impossibile; Concludimus ergo, quod in Francisco est vnica forma, loquor modo de animis, non de forma mixtionis, quæ est anima rationalis, quæ cum sit perfectissima, & habeat plures gradus perfectionis, continet enim in se rationes vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi, & sic vnica est animal & est homo per eandem formam numero.

Septimo possumus adducere argumentum Scoti, quod mihi efficacissimum videtur. Dicit Zabarella loco citato, cap. 9. quod ista collectio animarum in eodem viuente, solet appellari tota anima ab Aristotele, quia ex actu, & potentia fit vnum per se; illæ autem animæ sic sunt subordinatæ, quod vna respectu alterius est potentia, vt vniuersalior respectu minus vniuersalis, minus verò vniuersalis est actus, & sic plures formæ colligatæ simul per actum & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quæ habet plures substantiales formas, & per hoc animus saluare, quod habentes animas plures vnum numero, quod quidem est, ergo argumentum efficax contra eum; Modo in primis est statuendum vnum sui fundamentum quod ipsi non solum fatentur, scilicet, quod licet nos admittamus in composito plures formas substantiales, vt formam mixtionis & animam, tamen compositum non potest esse vnum numero, nisi vltima forma adueniens habeat rationem actus perfectissimi, & præexistens forma materiæ, sine præexistens compositum constitutum in esse per formam mixti respectu vltimi actus, non se habeat vt potentia, & nullo modo vt actus; nisi enim hoc dicamus, non poterimus dare compositum, in quo sint plures formæ substantiales esse vnum numero, sed essent vnum numero quæ [illegible] defen-

7. rl.

alij formæ essent in ente vel forma adueniens esset accidentalis. Hoc stante fundamento, ita argumentor; Vel istæ tres animæ in Francisco connectuntur ad inuicem, vt actus, & potentia, vel non: si dicas quod nõ, ubi aduersarius: & insuper Franciscus nõ esset vnum in diuisum, & compositum numero, sed plures; vel sensitiua, & rationalis essent formæ accidentales, quæ omnia absurda sunt; relinquitur ergo, quod se habeant vt potentia, & actus; Tunc sic: sed quod constat ex duabus, vel pluribus, quarum vnum habet rationem potentiæ, & aliud rationem actus, est vnum essentiale, & vnum per se perfectissimo modo, ergo tota anima siue collectio animarum illarum, non erit quodammodo vna forma, vt dicit Zabarella, sed erit compositum perfectum, & per se vnum, sed hoc est absurdum: quia Anima non est essentia composita, sed simplex; Sed vlterius deduco argumentum vt deducit Scotus; Si istæ animæ sunt partes essentiales animæ, Anima ipsa non poterit informare, & dare esse corpori, consequens est manifestè falsum; Consequentia probatur: quia quod constat ex aliqua potentia receptiua, & perfectibili ab alia, & ex perfectiuo simul, non potest inesse alicui informando illud; Hoc assumptum probatur: quia illi parti receptiuæ repugnat, vt ignis non potest inesse alicui informando illud, quia eius parti potentiali, scilicet materiæ, repugnat informare, ita eueniet in proposito; Cum enim ipsa anima aliqua pars sit receptiua, sequitur, quod anima repugnaret ex illa parte inesse alicui illud informando, neque enim est maior ratio de potentia hac in anima quam de materia in alijs compositis, & hoc est diligenter notandum, quia Zabarella est perplexus, dicit enim, quod istæ animæ sunt subordinatæ vt actus, & potentia, & postea inquit, quod sunt quodammodo vna forma, & deinde inquit, quod tamen sunt tres animæ realiter distinctæ, & quod vegetatiua prius tempore aduenit, deinde sensitiua, tandem intellectiua; at hæc pugnant ad inuicem; quia si habent rationem actus, & potentiæ, ergo non sunt quodammodo vna forma, sed simpliciter vna essentia, & vna essentia composita per se, & tunc vlterius sequitur, vt anima illa non possit informare corpus, quia constat ex aliqua parte, quæ est potentialis, & receptiua, sicut ignis non potest esse forma alicuius rei.

Octauo, Franciscus Piccolomineus libro de Multitudine formarum arguit ex Aristotele 1. de Anima, textu 58. quo loco Aristoteles habet pro inconuenienti, in eodem corpore esse plures animas: hoc enim ratione probat Arist. quod anima nõ potest esse ratio mixtionis, ratio enim mixtionis est multiplex, quia alia est ratio mixtionis ossis, alia carnis: vnde si anima esset ratio mixtionis, animæ essent plures, & ita in quolibet corpore essent plures animæ, quod Aristoteles habet pro inconuenienti. 8. rõ.

Item 2. de anima textu 20. & 21. animam extensam, vt est sensitiua, & vegetalis esse vnam in toto viuente actu, plures autem potentia: ergo ex Aristot. in animali sentiente non sunt duæ animæ. Rationes aliæ apud ipsum videri possunt, per has clarè colligere possumus in homine non esse plures animas, sed vnicam, in se continentem varias potentias, quæ quoniam potentiæ, quia formaliter distinctæ manent, ideò videntur formæ seiunctæ, & per se, tamen non est verum, sed est vnica essentia numero, continens potentias, quæ formaliter distinguuntur, vt superius declarauimus.

Rationes aduersariorum soluuntur.
Cap. III.

AD rationes in oppositum facile est ex dictis respondere. Ad primam dico, quod non est par ratio de forma mixti, & de anima: nam forma mixti est particularis, & constituit suum compositum particulare in esse singulari, quod non potest fieri ab alia forma, quam à forma mixti; sed esse vegetale, & sensibile, potest poni in esse ab anima rationali continente in se vegetalem, & sensitiuam potentiam, & ideo cum non adsit necessitas multiplicandi entia, non debemus ponere multas animas, repugnat etiam, vt diximus arguendo, & maximè in ratione septima. Ad 1.

Ad 2. Ad secundum dico, quod pugna, quae in homine est inter rationem & sensum, non arguit plures formas realiter in homine rationalis & sensitiuae, sed solum differentiam formalem, vt diximus; nam per eam partem animae, qua [illegible] corpori, & habet affectiones corporeas, & nihil est [illegible], habet iudicium, quo differens [illegible] a malo, non est ergo inconueniens, quod diuerso modo affecta diuersa appetat, & fugiat; [illegible] enim contingit, quod obiectum delectabile appetat anima propter sensibilia cum circumstantiis indebitis, & quod [illegible], & [illegible] sensibilibus, tunc ipsa anima [illegible] aduersatur varia modo affecta, affecta ratione aequi, & [illegible], aduersatur sibi affectae bono delectabili, sed non potest esse, vt quae sunt illi actus oppositi, quia sunt ab ipsa anima, & forma, sed diuerso modo disposita; & cum ratione ducitur, tunc non appetit, & cum appetit sensualiter [illegible]; quandoque est dubia, & neutrum accipit, [illegible] inclinatur magis ad vnum, quam ad aliud; Neque est mirum, quod eadem potentia [illegible] varios affectus producat oppositos actus, vt sensus quandoque appetit [illegible] propter delectationem, sed alias propter [illegible], quae [illegible], [illegible] pugna, & est in sensitiua, quia gustus appetit lac propter dulcedinem, sed tactus fugit lac propter [illegible], & tamen non dicunt aduersarii, quod in sensitiua sint plures animae.

Ad 3. Ad tertium concedo, quod vnica forma dat vnum esse, sed cum dicit, quod in homine sunt tria esse, concedo formaliter, nego realiter, est enim vnicum esse reale & vnica essentia realis, quae constituitur in esse per animam rationalem, quae est ita perfecta, quod dat suo composito illas tres perfectiones, quod sit animal, & viuens, & rationale; sicut albedo albificans parietem facit, quod paries est albus, & [illegible] & est qualificatus, & tamen est vnica forma; Cum dicit ex Arist. quod forma est, quod quid est res, sed aliud quod quid est viuentis, ergo sunt tres formae. Respondeo, quod, quodquid est animalis, & quod quid est hominis, [illegible] est aliud formaliter, non aliud realiter, & propter hoc non sunt tres formae realiter distinctae in homine, sed solum formaliter, sicut facultates [illegible], & [illegible] sensitiua formaliter distinguuntur non realiter, & tamen aliud est quod quid est visus, & aliud est quod quid est auditus.

Ad quartum argumentum patet quid sit dicendum ex Thomistis, quod [illegible] tamen pro nunc dico, quod natura communis tam generis, quam speciei, non est separata a singularibus, quia [illegible] est diuisa in singularibus [illegible] quod quodlibet indiuiduum speciei participat totam naturam illius propriae speciei, & vnaquaeque species totam participat naturam generis, & naturam generis, & specialissimam [illegible] opere intellectus [illegible] proprium [illegible], non tamen habent illam [illegible] a singularibus, quia patet, quod eadem forma singularis indiuidui [illegible] specificam & genericam, & [illegible] naturam speciei, & de naturam generis, & propterea fit abstractio a singularibus, & intellectus [illegible] abstrahit vniuersale a singularibus, quia contemplatur [illegible] naturam communem [illegible] a singularibus, vt praedicatur de pluribus, & est in pluribus, quod est facere vniuersale [illegible]. Tunc ad argumentum dico, quod plures formae particulares dant vnum esse vniuersale, & commune, quia sunt subordinatae, vel dic, quod plures formae formaliter distinctae sed non realiter dant vnum esse reale, quod est plura esse formaliter. Ad 4.

Ad quintum patet per idem, non enim requiritur ad vniuocationem, quod vniuocata habeant vnam naturam communem per se existentem realiter distinctam a singularibus: sed sufficit si vt modo diximus conueniant in aliqua natura communi, vel conceptu vno, qui est diuisus realiter in multis, sed tamen est vnus propria vnitate communi, & hic conceptus est vniuocus, quia non est purum nomen, sed significat aliquam naturam, vel realitatem vnam in se, existentem tamen diuisam in multis, vt albedo & nigredo conueniunt vnione in hoc conceptu color, Ad 5.

quo

qui color non est quid unum per se realiter distinctum a coloribus particularibus, sed est vna natura communis, sine realiter diuisa in albedinem, & nigredinem, & alias species colorum, quam cum omnes participent, dicuntur esse vniuoca in illa, sic etiam equus, homo, & [illegible] participent animam sensitiuam, quae est natura communis diffusa in eis, dicuntur vniuoce conuenire sub vno genere, vniuocatio ergo optime seruatur in his potentijs, & gradibus. Cum arguitur contra gradus illos, dico, quod argumentum est efficax contra Diuum Thomam, & Aegidium, ponentes potentias esse accidentia, sed non faciliter dicimus, quod illi gradus sunt potentiae, quae sunt ipsamet substantia animae, sed formaliter inter se & a se inuicem distinctae, & sic possumus dicere diuersa esse formaliter, licet sint vnum in eadem anima numero, sicuti eadem numero albedo dat albo suo esse albedinem, esse colorem, & esse qualitatem. Vnde ad illam consequentiam negatiuam, sunt formae, ergo sunt tres diuersae formae realiter, quia non valet.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod vegetatiua, vt est per se, & sensitiua similiter per se, habet suas potentias, sed vegetare, id est nutrire, augere, & generare, sunt facultates rationales, quae cum contineat in se vegetalem, continet quoque eius facultates, cum vero vegetatiua est per se, habet etiam suas facultates, & potentias, quae sunt ipsamet substantia animae, vt dictum est. Et sic substantia habet facultatem, & non facultas facultatem, idem dicendum de facultate sensitiua.

2. refert.

Ad 7. Ad septimum dico, quod vna forma simplex potest habere diuersas [illegible] nam secundum [illegible] anima vegetalis est vnica substantia, & forma simplex, & tamen habet tres operationes [illegible] & augere, & similiter [illegible] quinque sensus, qui sunt [illegible] propter hoc dicimus, quod sint quinque animae sensitiuae, idem dicendum de anima intellectiua, [illegible] ergo [illegible] possunt [illegible] diuersae operationes.

Ad 1. Gan. Ad primum Gandauensis [illegible] ergo [illegible] respondemus, [illegible] dicendum, quod dat esse per varios gradus, siue per varias potentias, quae sunt substantiae, neque tamen sunt formae per se realiter distinctae, sed formaliter, vt dictum est, argumentum est efficax contra Thomistas, qui dicunt has potentias esse accidentia.

Ad 2. Ad secundum dico, quod argumentum illud facit pro nobis, concludit enim has potentias formaliter distingui ab inuicem, sed non realiter. Nam cum asse potentiae formaliter sint diuersae habent praedicata formaliter diuersa, & quae conueniunt vni potentiae primo, non conueniunt alteri primo, sed quando sint eadem realiter conueniunt per se secundo, & sic quia sensitiua differt formaliter a rationali, sensitiua competit primo sentire, rationali vero secundario, & si rationalis non esset eadem anima realiter cum sensitiua, nec primo, nec secundo hoc praedicatum illi competeret, sicut per se albedini non competunt primo, nec secundo rationalia, quia & formaliter, & realiter distinguuntur.

Ad 1. auctoritatem Aristotelis. Ad primam auctoritatem dicendum, quod illa auctoritas facit pro nobis; haec enim sunt verba Aristotelis [Neceße est vnam, & eandem esse animae particulam in animali, qua animal est & viuit, ipsam autem esse primam, & diuersam] Ecce, quod ipse non dicit, quod est vna particula in animali, qua viuit & est animal, ergo non sunt duae animae quarum altera viuit, & altera sit animal, sed est vna & eadem, qua viuit, & est animal: quod autem adiungit, ipsam autem esse primam, & diuersam, non ita intelligit quod aliud est esse viuum, & aliud esse animal, non realiter, sed formaliter, & sic intelligit quod particula eadem sit vtrumque esse, licet illae esse sint diuersa non realiter, sed formaliter.

Ad 2. Ad secundam autem de 3. de generatione animalium dicitur, quod illam dicit Aristoteles, quod homo prius viuit vita plantae, postea animalis, postea rationalis, quia vult dicere, quod in materia prius tempore in anima vegetalis per se, quae tamen est substantia [illegible], & naturaliter [illegible] per aliquod tempus in sua specie sub genere [illegible], quod esset [illegible] specie determinata,

quod est impossibile, est ergo dicendum, quòd Aristoteles quidem & loquitur de pluralitate temporis, sed non loquitur de substantia animæ, sed de operationibus, adeò quòd est sensus, quòd in homine prius tempore operatur potentia vegetabilis, quàm sensitiua, & rationali.

Vbi est notandum, quòd licet anima rationalis in homine sit eadem, quòd vegetalis, & sensitiua realiter, & etiã in instanti quo ad essentiam tota inducatur, tamen quia est forma, & actus corporis Physici organici, quod paulatim perficitur, hinc fit quòd in operationibus paulatim perficitur. Vnde primò vegetalis opera efficit, deinde sensitiuæ, & tandem intellectiuæ. Propter hoc dixit Aristoteles, quòd non simul fit animal, viuens, & homo, Sic etiam soluimus quòd forma generis non existit extra speciem, quod ipse Zabarella soluere non potest, quod enim dicit formam generis existere non posse absque specie, & singularibus, verificari de formis perfectis non autem de imperfectis, cuiusmodi est homo in fieri, est verum, quoniam compositum substantiale quodcumque esse habeat, habet illud esse per formam, & si est viuens, est per animam, ergo necesse est, quòd illa anima sit alicuius determinatæ speciei, quia omne singulare est alicuius determinatæ speciei.

Obiectio. Sed contra opinionem nostram est argumentum validum, quia tunc rationalis contineret in seipsa virtualiter vegetalẽ quod videtur impossibile, quia nulla forma continens virtualiter aliam formam formaliter operatur sicut illa vt patet de Deo qui virtualiter continet in se omnes potentias naturales, nec producit effectus formaliter, vt illæ potentiæ naturales, sed modo eminentiori, at homo formaliter generat, augetur, & nutritur vt anima cum anima vegetali tantum, ergo vegetalis non continetur virtualiter in rationali, sed formaliter, & actu.

Resp. Respondetur quòd rationalis continet vegetalem, & sensitiuam, non virtualiter eminenter, vt Deus res, sed realiter, & formaliter, idest, continet potentias istas secundum rationes suas formales, & ideò potest operari formaliter, vti operantur vegetatiua, & sensitiua, quando sunt solitariæ realiter à rationali.

THEOREMA LXXIII.

In eodem composito numero sunt plures formæ substantiales.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Caput primum.

QVòd in composito substantiali animato plures formæ substantiales reperiantur, & maximè duæ, scilicet forma mixti, & anima, sustinet Scotus 4. Sent. d. 11. q. 3. art. 2. in quo loco multa dicit, ex quibus possunt deduci nonnullæ rationes. Prima ratio est hæc. 1. ra.

Vbicumque sunt plures mutationes substantiales, ibi sunt plures formæ substantiales: sed in composito animato sunt plures mutationes substantiales, ergo in compositis sunt plures formæ substantiales. Maior probatur, quia vnaquæque mutatio substantialis terminatur ad formam substantialem, ex Arist. Hæc maior est clara quia per hoc differt à mutatione accidentali, Minor probatur: alia est mutatio ad corpus, alia ad animam, quia inducitur à diuersis agentibus, nam corpus inducitur à generante, qui producit semẽ, Anima verò à Deo, siue ab vniuersali agente secundum Philosophum, qui illam educit de semine, quod intelligitur non solum de intellectiua, sed de sensitiua quoque, & vegetatiua, vt dixi in materia de virtute seminali, ergo ibi sunt plures formæ substantiales, & tamen homo, vel animal est vnum compositum. Præterea vel inducantur illæ duæ formæ ab vnum, vel diuersis agente, nihil refert: sufficit quòd sint duæ mutationes substantiales. Sed huic rationi forsan à diuersarij responderent, quod verum est quidem in pluribus mutationibus adesse plures formas: sed imperfectior corrumpitur adueniente perfectiori, & sic adueniente anima, corrumpitur forma mixti. Sed contra, operatio arguit formam, si ergo in mixto sit aliqua operatio, quæ non possit procedere ab anima, necessariò erit ab alia forma, ab anima: sed in mixto animato sunt mul- Resp.

Obiectio.

re tales operationes, ergo. Maior est clara. Minor probatur; Mixtum animatum cum ex turri deijcitur deorsum, praeter intentionem mouetur naturaliter à seipso, non tamen ab anima, vt patet quia talis motus est à grauitate, quae grauitas repugnat moueri animae, vnde animal in progrediendo fatigatur, ergo est forma mixti, quae mouet secundum qualitatem elementi praedominantis, ergo in mixto praeter animam, est alia forma, quae est causa huius motus.

2. Secundò, certum est, quod corpus habet esse ab aliqua forma; sed haec non est intellectiua, nec vegetatiua, nec sensitiua; non intellectiua: quia ipsa est inextensa, corpus verò extensum: at nulla forma inextensa, dat esse extensum: quia hoc aduersatur suae naturae, ergo habet esse ab aliqua alia forma, quae sit extensa, haec non est sensitiua, neque vegetatiua; quia modo inextenso continentur in intellectiua, ergo datur forma corporis substantialis distincta ab anima, & ita sunt plures formae substantiales saltem in homine.

Resp. 1. Sed huic argumento respondent Thomistae dupliciter; Primo, quod corpus habet esse quantum à materia, quae licet non sit subiectum omnium dimensionum, est tamen ratio recipiendi eam in homine, & non forma, haec est Iauelli.

2. Secundò dicunt, quod dato, quod forma sit quae dat esse quantum homini, & corpori, negant tamen hoc non posse efficere animam intellectiuam: quia licet sit spiritualis, aequipollet tamen in substantia, & virtute animae sensitiuae, & vegetatiuae, & formae mixti, & ita non inconueniens, quod anima intellectiua det esse corporeum, & faciat eundem effectum & operationem formae mixti: quia licet non sit quanta formaliter, est tamen quanta virtualiter, vnde anima rationalis est media inter substantias penitus incorporeas, & formas penitus corporeas: quia formaliter non est quanta, sed virtualiter.

Contra 1. resp. Haec est responsio Iauelli 7. Metaph. q. 15. desumpta à Caietano. Sed contra primam responsionem, certum est secundum Thomistas, & veritatem, quod materia de se, non est causa determinationis, & limitationis quantitatis in corpore: quia materia de se, est indeterminata: sed ista limitatio in corpore est à forma, licet enim ratio recipiendi quantitatem in corpore sit materia, tamen ratio recipiendi hanc limitationem quantitatis, & hanc non est materia, sed forma: quia forma est, quae determinat, & agit, materia verò solum patitur, & est ratio passionis, & probatur insuper quia si limitatio quantitatis in aliquo corpore proueniret ratione materiae, nulla esset ratio, propter quam hoc corpus debeat esse maius alio corpore: at hoc, quod sit maius alio, non prouenit à materia, sed à forma quae requirit tantam, & tantam materiam, & cum talibus organis; & hoc est conspicuum in animatis; non enim forma leonis potest informare corpus formicae; si hoc sit verum, sequitur ergo clarè, quod ratio, & forma constituens corpus in esse quanto determinato, non est materia, sed forma: quia forma est quae limitat quantitatem, non materia; & sic tollitur prima responsio: quia licet materia sit ratio fundamentalis, non tamen est ratio formalis limitationis. Neque anima intellectiua potest esse causa talis limitationis quantitatis in corpore, & sic tollitur secunda responsio: quia quod dat alicui esse per informationem, & est inextensum, & spirituale quoad substantiam, dat esse inextensum, & spirituale tali composito: sed anima dat esse per informationem composito, & est spiritualis, & inextensa secundum substantiam, ergo dat esse composito spirituale, & inextensum. Minor est clara; Maior probatur: quia forma dans esse per informationem alicui composito, dat illi tale esse quale est essentia talis formae, quia eadem forma dicitur essentia, & quod quid est compositi, & ita si forma est spiritualis dat esse spirituale, & immateriale composito, non ergo potest limitare quantitatem in materia, & constituere formam corporis, sed illam supponit. Item, nihil dat, quod non habet, anima non habet quantitatem, nec limitationem quantitatiuam, ergo neque potest eam dare corpori; & quod confugiunt ad hoc, quod anima habet hanc vim virtualiter, & non formaliter, est falsum: quia anima dat esse animato per informa- Contra 2. resp.

matio-

mationem actualem, non virtualiter, & ideo si facit corpus esse quantum, hoc facit per propriam informationem substantialem, non per virtualem influxum; sed anima non continet virtualiter tantum effectum, quem operatur circa corpus, sed etiam formaliter; formaliter enim [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] est [illegible], & [illegible], hoc est formaliter, & per propriam [illegible], quam [illegible] corpus, quod [illegible], cum sit spiritualis, vt dictum est. Praeterea, nulla substantia continet in se virtualiter effectum sibi repugnantem, neque enim ignis continet in se virtualiter frigiditatem; at [illegible] quantitatem, & extensio ad tantam, & tantam quantitatem, repugnat animae intellectiuae formaliter, & secundum substantiam, quia ipsa est inextensa, & incorporea, ergo non potest esse causa virtualiter limitationis, & determinationis formae corporis, neque enim per se limitat seipsam ad tantam quantitatem, & tantam, quod est falsissimum, quia [illegible] animae intellectiuae, quod competit hominibus talibus, & talibus similiter, cum sit penitus immaterialis, & expers quantitatis.

3. ra. Tertio, non potest regulariter idem effectus produci a diuersis quantumcumque agentibus, sed a quocumque agente corrumpatur anima viuens, semper tamen remanet idem corpus quod erat; ille enim animal gladio, vel morbo perimit, vel suffocatur, vel fulmine percutitur, est idem corpus, & [illegible], quod erat viuens; ergo hoc corpus non potest esse aliquid [illegible] per [illegible], tunc non semper esset idem specie, sed diuersum, secundum diuersitatem agentium, & diuersis modis [illegible], [illegible] quod corpus animalis habeat [illegible] alia forma, quam ab anima viuente, quia si ab anima viuente haberet esse, [illegible] [illegible] [illegible], ergo habebat propriam formam; sed dicetis, quare non permanet diu sub illa forma, [illegible] [illegible]? Dicimus [illegible] [illegible], quia [illegible] ad [illegible] formam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] corpus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

tur, quod a forma habuerit propriam formam.

Huic argumento respondent Iandunus & Contarenus vbi supra, quod propositio Maior non est vera, quando effectus est via ad destructionem rei, & sic effectum [illegible] est cadauer, & eo magis [illegible], quia omnia illa agentia inducunt alterationem, qua disponitur anima ad recedendum a corpore; Dicit insuper Contarenus, quod est dubium an cadauer sit eiusdem rationis, quod educitur a diuersis generantibus, potest enim dici quod sic, & quod non. [illegible]

Contra primam responsionem arguit [illegible] [illegible] propositio Maior non est vera, [illegible] [illegible] potest producere vulnus, [illegible] effectus vilis, & vulneratio quae [illegible] inducit dolorem [illegible] [illegible], & denique quodlibet producere potest quodlibet [illegible] quod [illegible] in [illegible] esse [illegible], quia determinata agentia habent determinatos effectus. Praeterea inquit, quod agentia illa inducunt alterationes eiusdem rationis [illegible] est falsum, quia cum modi sint diuersi, & modi agendi sint diuersi, etiam alterationes diuersas specie inducunt; alia est enim alteratio quae per venenum [illegible] animal, & quae gladio. Praeterea inquit, quod hoc esse [illegible] forma cadaueris, est forma [illegible] via ad destructionem rei, [illegible] [illegible] animalis non est generatio [illegible] compositi per formam [illegible] [illegible] vt dicunt, sed tantum corruptio, si quidem dicitur, quod est via ad destructionem rei. Insuper, natura tenderet ad destructionem in sua generatione, & a perfecto ad imperfectum, quod est absurdum. Cum ergo agentia inducant mortem [illegible], non generant aliquid, sed solum corrumpunt; & sic [illegible] [illegible] cum sua forma corporeitatis, [illegible] est illam formam esse in viuente [illegible], & esse eandem quae [illegible] de nouo producatur.

Confirmatur tamen quod sit idem numero corpus mortuum quod erat viuens, & quod non sit de nouo genitum, quia animal moritur per mortem, quae est [illegible] [illegible] [illegible] forma vero [illegible] per putredinem,

quae est

cum est extinctio caloris elementaris à calore ambientis, ergo per eam in hoc corrumpitur forma mixti. Et confirmatur: quia mortuo animali, superest et alia, & [illegible]. si propria eorum forma de nouo generaretur, non posset assignari à quo generaretur, quia per accidens generatur, vt habetur 4. Meteororum; à quo autem [illegible] in tam breui tempore [illegible] possit assignari. Ad hoc respondet Gregorius, quod decedente anima, non remanet corpus quod erat prius, sed fit generatio [illegible]. Contra arguitur [illegible], quia à diuersis agentibus non potest generari idem effectus, [illegible] respondet, quod [illegible] verum est [illegible] [illegible] effectu, [illegible] [illegible] vt calefit ab Igne, & à Sole, [illegible] à [illegible] [illegible], & [illegible] quaque in cadauere: quia aliquando per vnum, [illegible] per aliud, &c. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] remanent eadem accidentia, quoque remanent eadem, licet forma recedat. Hæc responsio nulla est, Contra quam sic arguo, & accidentia remanent eadem, vt ea concedis, ergo substantia, & forma substantialis corporis; probatur Consequentia quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum, modo si eadem sint in corpore viuo, & mortuo, & parte diuisa à [illegible], [illegible], quod quam sit falsum patet. Secundum, quod dicit, est falsum, id est, quod accidentia consequuntur materiam, quoniam cum materia de se semper se habeat vno modo, & semper accidentia in quacunque generatione essent eadem, quod est falsum. est ergo dicendum quod consequuntur formam, & sic ad mutationem formæ, & ad corruptionem eius, sequitur diuersitas accidentium: [illegible] cum ipsa recedat, [illegible] etiam recedunt, quod confirmatur quia accidentia consequuntur compositum, & non materiam solam. ideo corrupto subiecto, & composito, & ipsa corrumpuntur.

4 ra. Quartò, in composito non sunt plures formæ substantiales, ergo agens producens animam illam, producit immediatè in materia plantæ, & [illegible] [illegible] actu primo materiæ primæ, Consequens est falsum: quia anima tunc non haberet corpus aliquod dispositum ad operationes suas, et non superessent formæ [illegible] [illegible] [illegible] ad formam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ratio vltima forma præsupponit, Consequentia patet, quia si plures formæ non adessent, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prima.

Quintò, Aristoteles, & Philoponus, et Auicenna, 2. de Anima, tex. 6. Anima est actus corporis Physici organici, & [illegible] hoc definitio anima est perfectio corporis, [illegible] [illegible] [illegible] perficiat corpus, [illegible] corpus Physicum, & organicum [illegible] [illegible] [illegible] dicere Philosophus, quod anima sit perfectio corporis Physici organici, [illegible] [illegible] quod anima efficit corpus Physicum, & organicum. Colligitur ergo clarè, quod corpus prius est quam ipsa in esse, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Confirmatur etiam [illegible] anima [illegible] esse corporis, sed dat operationes, vt vegetandi, generandi, nutriendi, augmentandi, sentiendi [illegible] & idem etiam in secunda definitione [illegible]. Anima est, quo primò viuimus, sentimus, & intelligimus. Ex quo patet, quod anima non dat corpori esse corpus, sed esse animal, & operari opera vitæ, quia corpus Physicum, & organicum, & anima, tanquam ex materia, & forma, fit compositum, scilicet animal.

Sextò, Per hanc opinionem arguunt Pomponatius, Paulus Soncinas, & Zabarella, in libris suis de hac materia; hanc enim sententiam, vt veram declarant, & probant [illegible] [illegible] Arist. & Phy. [illegible] 28. & 29. dicit animalia solum mouere se ipsa, hac ratione, quia diuiduntur in partem per se mouentem, & in partem per se motam; anima enim est mouens, & [illegible] [illegible], & corpus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; hoc autem dicere de inanimatis non possumus, quia ipsa solum diuiduntur in materiam primam, & formam: & materia non potest dici mota, neque per se mouens, quod per se mouetur, debet esse aliquod probatum.

batum: quia Arist. in 5. Phys. distinguit id quod mouetur, ab eo quod generatur; quia quod mouetur, est actu, vt patet de eo quod mouetur de loco ad locum, at quod generatur, non est actu, materia autem non est actu, ergo non potest per se moueri. In animalibus igitur cum sit pars per se mouens, quae est anima, & pars per se mota, quae est actu, necesse est, quod haec pars mota, quae est corpus, habeat formam substantialem diuersam ab anima, qua sit actu, ergo in animali vltra animam est forma substantialis dans esse corpori.

7. ra. Septimo idem accidens quod erat in viuente, seruatur in mortuo: nam idem color, & sapor seruatur in herba demortua, qui erat in viuente, ergo signum est, quod permanet ab alia forma, quam ab anima, scilicet à forma mixtionis. Respondent ad hoc, quod non sunt eadem accidentia, sed similia. Contra, formae oppositae, & diuersae speciei, effectus oppositos & diuersos specie producunt, non similes, & eiusdem speciei: sed anima, & forma cadaueris quam dicunt de nouo produci, est opposita animae, & speciei diuersae, immo, & generis diuersi ergo, non potest producere eosdem effectus, quos producit anima ipsa.

8. ra. Vltimo arguit Scotus Theologice: quia tunc sequeretur, quod Corpus Christi in sepulchro, non fuisset idem corpus numero, quod erat viuens, quia si tunc de nouo aderat alia forma diuersa numero, & specie à priori, quae erat corpus viuens, non est idem numero.

Caie. Resp. Respondet Caietanus, quod Corpus Christi in triduo fuit simpliciter idem: quia fuit idem suppositaliter, materialiter, & quoad esse existentiae actualis, non autem idem formaliter, & quod hoc sufficit ad verificandas omnes auctoritates sanctorum, & inquit, quod non trepidamus timore, vbi non est timor. Sed hoc dimisso, quia Theologicum est, certe verum est, nos trepidare, & libenter captiuamus intellectum nostrum, vbi lumen supernaturale elucescit: at ipse non trepidat, vt suas opiniones tueatur. Sed ad rem redeuntes, quomodo Corpus Christi potest esse idem numero in sepulchro, quod erat viuens, si dicamus, quod in morte de nouo generatur aliud totum diuersum, & numero, & specie à priori toto? si esse est à forma, & vnicum esse ab vnica forma, & a pluribus formis plura esse, quomodo si in Christo sunt duae formae diuersae numero, & specie, altera, quae est viuentis corporis, altera, quae est cadaueris, potest esse Corpus Christi idem numero, & quo ad entitatem, & esse essentiae, de qua modo loquimur? Dicunt, est idem suppositaliter, hoc est dicere, est idem numeraliter si forma non est eadem numero, quomodo suppositum erit idem numero? Dicitis est idem materialiter, sed hoc non sufficit, quia entitas & essentia Corporis Christi non constituitur ex sola materia, sed ex forma quoque, ideo, si forma est diuersa, necessario quoque suppositum est diuersum, esse autem actualis existentiae secundum aduersarios, non pertinet ad esse essentiae, & entitatem Corporis Christi, nos autem loquimur de hac entitate. Praeterea, si non manet eadem essentia, & entitas Corporis Christi, neque manere potest idem esse existentiae: quia esse, & existentia, non distinguuntur, vt suo loco diximus.

Rationes pro opposita sententia adducuntur. Cap. II.

D.T. EX altera parte est D. Thomas, 1. parte Summae, q. 76. artic. 3. & 4. vbi sustinet, quod in composito non sint plures formae substantiales: & arguit multis rationibus; prima est art. 4. Vnius entis est vnum esse, vnum esse est ab vnica forma, 1. ra.
ergo vnius entis substantialis est vnica forma. Secunda ratio principalis ibidem 2. ra.
in corpore art. 4. est. Si in composito essent plures formae substantiales, tunc vna adueniret enti completo, & sic daret esse accidentale, & ita non distingueretur à forma accidentali, differunt autem, & maxime: quia forma substantialis dat esse simpliciter, accidentalis secundum quid. Tertio. In art. 3. Vltra primam rationem 3. ra.
nunc adductam, adducit secundam rationem, quam licet ipse D. Tho. adducat ad probandum quod in homine est tantum vnica forma, tamen Thomistae, et Ca-

ietanus,

sequens, Datur etiam valere dicunt unitas simpliciter contra pluralitatem quarumcunque formarum in eodem composito, & sumitur ex praedicatione, & est haec. Quae sumuntur à diversis formis, vel praedicatur ad invicem per accidens, vel in secundo modo dicendi per se, si formae non sint subordinatae, erit praedicatio accidentalis, ut si dicamus album est dulce; si verò sint subordinatae, erit praedicatio per se, in secundo modo, ut si dicamus superficiem est coloratam. Ad propositum, ergo si in homine sit una forma, qua dicatur animal, & alia, qua dicitur homo, vel non erunt subordinatae, & sic erit praedicatio accidentalis, cum dicimus homo est animal, vel erit praedicatio in secundo modo dicendi per se, ut cum dicimus, homo est animal, utrumque autem est falsum: quia animal, per se de homine praedicatur: & sic primum est falsum: homo enim non ponitur in definitione animalis, sed animal in definitione hominis, ergo est in primo modo, non in secundo modo.

4. ra. Quartò. Generatio unius est corruptio alterius, ergo cum advenit anima intellectiva, corrumpitur illa prima forma corporeitatis praeexistens.

5. ra. Quintò. Ex Henrico de Gandavo, qui in Quodlib. negat formam mixti distingui ab anima; si sunt plures formae in eodem mixto, vel educuntur de una potentia materiae, vel de pluribus; non de una, quia una potentia est ad unam formam specie secundum Commentatorem, ergo omnes illae formae essent eiusdem speciei, quod est impossibile; nec etiam duae species, & formae perficerent unam potentiam, quod est impossibile, quia ut Arist. potentiae distinguuntur per actus, ergo e contra actus per potentias. Nec potest dici, quod sint plures potentiae, quia illae essent simul in materia, & tunc etiam formae essent simul.

6. ra. Sextò, Ludovicus Buccaferreus 1. de generatione inquit: Arist. definiens generationem ait Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente; ergo in generatione dum nova forma advenit, praecedens corrumpitur, non ergo manent plures formae substantiales in eodem composito.

7. ra. Septimò. Caro viva & caro mortua essent unica, quod est absurdum. Praeterea, essent duae formae completae, & ultimatae in composito, quod est absurdum: quia eadem caro vera propriam formam substantialem haberet animam, & sic haberet duas formas ultimatas, & completas.

8. ra. Octavò. Arguit Iavellus, Si anima intellectiva adveniret formae corporeitatis mixti, quae est extensa saltem per accidens, anima intellectiva extenderetur, quod patet à simili: quia non alia ratione albedo recepta in quanto, est quanta per accidens, nisi quia recipitur in quanto: sed quod anima sit extensa per accidens, est contra Scotum, & veritatem: quia communiter tenemus, formam extensam educi de potentia materiae: anima autem intellectiva non educitur de potentia materiae.

9. ra. Nonò particulariter, quod forma corporeitatis sit superflua in animalibus brutis, quia in his anima sensitiva, & vegetativa dat esse extensum, ut patet ex Aristotele 2. de Anima, dum loquitur de animalibus anulosis, & Decisis, & Plantis de quibus dicit animam sensitivam, & vegetativam dividi in partes, ergo in his non est multiplicanda forma corporeitatis, cum per sensitivam, & vegetativam fiant quaecumque fiunt à forma mixti.

10. ra. Decimò. Paulus Soncinas, Possibile est secundum Scotum, quod materia sit nuda sine forma, tunc per divinam potentiam uniatur materiae forma leonis, cum quantitate, absque ulla alia forma, tunc certè compositum illud erit animal, ergo etiam est corpus, & tamen non habebit nisi unicam formam substantialem. Consequentia haec ultima probatur: quia ab inferiori ad superius affirmative valet consequentia; si est homo, ergo est animal, valet, ergo etiam valet si est animal, est corpus.

11. ra. Undecimò. Arguit idem. Si datur haec forma corporeitatis in animali, constituet genus, dicitur enim tale animal corpus per talem formam corporeitatis; sic sic. Omnis forma prior potest esse absque posteriori, sine contradictione: sed secunda

quod genus non potest esse absque differentijs specificis, quia nullum est genus, quod non sit in aliqua specie, ergo forma hæc constituens genus, non potest esse absque aliqua forma specifica, ergo non distinguitur ab illa.

Illarum rationum solutio. *Cap. III.*

VErum ad hanc opinionem rejiciendam non est opus alijs rationibus, præterquam nunc supra adductis, ex illis enim satis aperte falsitas eius cognoscitur. Reliquum est, vt rationes per eas soluantur.

Ad 1. Ad primam rationem respondet Scotus in 4. dist. 11. q. 3. §. [illegible]. Sed pro intelligentia sciendum est, vt supra diximus, quod in animali licet sint plures formæ substantiales, tamen non faciunt plura entia, quia istæ sunt subordinatæ ad vltimam, quæ est cæteris perfectior, & quæ dat esse specificum, & vltimatum composito, & in animali anima, licet enim in composito animato sint formæ mixti, & in suis mixti sint aliæ partiales formæ dantes esse substantiale partibus ipsius corporis, tamen omnes istæ formæ ordinantur ad formam mixti, & forma mixti ad animam, adeo quod respectu materiæ, quam informant, sunt actus; sed respectu formæ ad quam ordinantur, se habent vt materia, adeo quod forma mixti respectu animæ intellectiuæ, se habet vt materia, & hæc est sententia Aristot. in calce 4. Meteororum, vbi dicit solam postremam formam esse absolutè formam, & actũ, intermedias verò esse materias, & formas ratione nunc dicta. Hoc etiam exposcit ordo naturæ, neque enim anima potest immediatè informare materiam, sed necessariò præexigit saltem prioritate naturæ loquendo de intellectiua corpus organizatum, vt possit operari.

Ideo his sic stantibus, ad Primam rationem ita respondetur. Vnum enim est vnicum esse completum, & absolutum, sed multa possunt esse partialia. Ideo cũ subinfert: sed vnicum esse, est ab vnica forma, Respondeo, quod si hæc propositio absolutè sumatur, & esse vno modo accipiatur, semper est falsa, quia vnicum esse totale, id est, vnica entitas totalis, (pro eodem enim apud Scotum est esse, & essentia, siue entitas, vt alibi ostendimus) est à pluribus formis partialibus. Si verò accipiatur differenter, & cum specificatione, id est, vnum esse partiale est ab vnica forma, & vnicum esse totale, & absolutum, est ab vnica forma totali, & absoluta, est vera: & ideo tunc concedimus, quod in composito est vnicum esse completum, & perfectum, & quod est ab vnica forma absoluta, & completa: nõ tamen propter hoc obstat, quin in composito reperiantur plures formæ substantiales, quæ vt materia se habent respectu illius vltimæ formæ, vt dictum est. Hoc eodem modo respondent huic argumento Franciscus Piccolomineus, & Iacobus Zabarella.

Caietanus 1. parte Summæ, quæstione 76. articulo 4. hanc responsionem reijcere nititur, & impugnat eam triplici [illegible]; sed quia duo priores modi nihil obstant responsioni, adduco tertium, qui est, quod tenetur veritate communi, quam tamen in nullis principijs cogimur fateri, & videre, immò semper in ore habemus, scilicet, quod ex duobus in actu, nõ fit vnum per se, sed per accidens: si ergo in composito sunt plures formæ substantiales, sequitur, quod compositum animatum non erit vnum per se, sed per accidens. Sed hæc obiectio nulla est: quamuis verum est, quod ex duobus in actu, non fit vnum per se, sed dicimus, quod in composito substantiali formæ præuiæ se tenent loco materiæ, non formæ: non enim habent rationem actus, sed potentiæ respectu animæ, vt nunc ex Arist. 4. Metaphysica supra diximus; ex duobus verò in actu per se, & non subordinatis, verum est, quod fit vnũ per accidens, non per se. Caiet. impugnat. Resp.

Ad secundum argumentum ex dictis facile respondent Piccolomineus, & Zabarella, quod illa propositio: Quidquid aduenit enti in actu, facit vnum per accidens, siue non dat esse substantiale, vera est de illo ente, quod est actus, & forma vltima, & completa, cui aliæ formæ non subordinantur: sed de non actu, & forma, quæ etiam est potentia, vt dictum est de formis mixti, non est vera, & hæc est optima solutio.

Sed

Sed quoniam ratio D. Thomae videtur multi rationi, & naturae formae substantialis, & accidentalis, & facere vim in hoc, quod forma substantialis dat esse simpliciter, & accidentalis secundum quid, sic esse tale.

aliên nova inter formam substantiale & accidentale. Respondet Scotus in 4. ubi supra, quod ille terminus, simpliciter, potest duobus modis accipi, & haec distinctio habetur ex Aristotele, in 1. de generatione 12. & eodem, ubi arguit contra Antiquos, quod ex non ente simpliciter, non potest aliquid fieri, quia ex nihilo nihil fit, & quod ideo debet dari materia. Et eadem habetur in 1. Physicorum, versus finem, textu 76. & inde, ubi in eadem re loquitur contra Antiquos. Ait ergo Scotus, quod cum dicimus aliquid esse ens simpliciter, potest duobus modis intelligi. Uno modo prout simpliciter accipitur pro universaliter, & tunc ens simpliciter, est quodcunque ens, quod contradistinguitur a nihilo, & nihilo simpliciter, non ens simpliciter in ente est, quod universaliter non est ens, & sic purum non ens, est non ens simpliciter, & ita huic non enti simpliciter, opponitur quodcunque ens, quantumcunque minimam habeat entitatem, & sic tam substantia, quam accidens quodcunque dicitur ens simpliciter, prout opponitur omnino non enti, & puro nihilo. Alio modo accipitur ens simpliciter, prout contradistinguitur ab ente secundum quid, & tunc ens simpliciter, est substantia, & secundum quid, est accidens, & sic esse simpliciter, est primum esse naturale, esse secundum quid, est secundum esse naturale, natura enim dat prius esse per se subsistens, & perfectum, quod dicitur esse substantiale: dat deinde alia consequentia tali substantiae, & haec dici possunt esse secundaria naturalia; dat enim prius homini esse substantiale, & hoc est esse primum naturale: dat deinde esse album, & hoc est esse secundum quid, quod est esse secundum naturale. Sed si quaeras, unde est quod haec forma dat esse simpliciter, illa secundum quid? unde distinguuntur?

Cele- dita- Respondet Scotus, & egregie, quod vel in quaeris de re in se, vel in comparatione ad cognitionem nostram: in se, nulla causa assignari potest, quare illa dat esse simpliciter, nisi, quia est forma substantialis, haec vero dat esse secundum quid, quia est forma accidentalis: sicut non possumus reddere rationem, quare substantia, est substantia, & accidens, est accidens: si quo ad cognitionem nostram dicit, quod Philosophi distinxerunt inter formam substantialem, & accidentalem a posteriori, & sic varias causas assignarunt, utpote per recipere magis & minus, per habere contrarietatem, sed unum modum principalem, & manifestius dignoscendi formam accidentalem a substantiali est, quod quando procedimus in substantialibus formis, forma posterior est perfectior: quando procedimus in accidentalibus, perfectior est imperfectior; Quando ergo in composito forma adveniens est perfectior priori, signum est quod est substantialis: quando est imperfectior, signum est quod est accidentalis; & sic patet ad formam argumenti quod videbatur procedere ex quasi haec opinio Scoti non distingueret inter formam substantialem, & accidentalem, tam haec opinio non definit hanc distinctionem inter formam substantialem, & accidentalem, sed illam assignat, & ex parte rei, & ex parte nostra.

Hanc responsionem impugnat Caietanus loco supra citato, articulo 4. esse voluntarium: quia Scotus ad placitum exponit terminos, & non secundum usum Philosophorum: quia apud Philosophum, simpliciter, habet tantum duos sensus; Uno modo simpliciter idem est, quod totaliter, & sic intelligitur ex non ente simpliciter, id est totaliter, nihil fit; secundo modo, id idem est, quod nullo addito: & hoc modo accipitur in proposito; fatetur, quod Scotus, & alii huius opinionis decepti sunt, quia non discernunt in hoc termino simpliciter, actum exercitum, ab actu signato, cum tamen discernat illum Caietanus. Exponit autem actum signatum, dicens, quod in actu signato ponitur simpliciter in ipsa re, de qua est sermo, ut cum dicimus: Generatio hominis est generatio simpliciter, generatio hominis albi, est generatio secundum quid; In actu vero exercito, simpliciter est lingui Caie. impugnat.

de ipso

de ipsa re, de qua est sermo, absque adie-ctione aliqua: vt in generatione hominis dicimus, homo fit, id est, simpliciter fit: cum dealbatur verò homo, non dicimus homo fit, sed dicimus, homo fit albus, id est, fit talis. Tunc ait, quòd D. Thomas & Antiqui ponunt discrimen inter formam substantialem, & accidentalem, penes esse simpliciter, & secundum quid, in actu exercito: & sic forma substantialis dat esse simpliciter, forma verò accidentalis dat esse secundum quid: & ita procedit ratio D. Thomæ: quia, cum forma substantialis det esse simpliciter, si alia forma aduenit illi, non dabit amplius esse simpliciter, sed esse tale, id est secundum quid; & sic erit accidentalis.

Resp. Sed quamuis nihil dicat Caietanus, Primò patet ex dictis, quod Scotus non vtitur ad placitum terminis: sed sicut generatio est accepta ab Arist. 1. de gener. Deinde hoc mirum non esse debebat Caietano, cum notum sit hos terminos simpliciter, & secundum quid, apud Philosophos variis significationibus accipi; Quod autem ait formam substantialem distingui ab accidentali penes simpliciter & secundum quid, in actu exercito, si quis diceret hos esse terminos ad placitum, rectè diceret, sunt enim confecti à Caietano; Sed his omissis dicimus, vt suprà, quod esse simpliciter in actu exercito, potest accipi duobus modis; Vno modo, vt contradistinguitur à penitus nihilo: tunc dicimus, quòd per hoc nō distinguitur forma substantialis ab accidentali: quia neque forma substantialis dat esse simpliciter hoc modo. Alio modo potest accipi, vt contradistinguitur ab ente secundum quid, & ab ente, quod est accidens: & sic concedimus formam substantialem distingui ab accidentali: sed tunc non valet argumentum, vt pelus diximus: non enim valet, forma substantialis dat esse simpliciter, ergo forma illi adueniens dat esse secundum quid, id est dat esse accidentale: sed si est perfectior, dat esse substantiale simpliciter perfectius.

Caietanus autem arbitratur, esse simpliciter in actu exercito, esse id, quod contradistinguitur ab omnino non ente; & vult, quòd forma substantialis det tale esse simpliciter, quod contradistinguitur ab omnino non ente: hoc enim est totaliter dare esse, & nullo addito, vt exponit ipse, simpliciter; sed hoc est falsum: quia forma substantialis non dat esse totaliter, & nullo addito: sed praerequiritur materia, cum qua simul dat esse composito: non ergo forma substantialis dat esse totaliter, & nullo addito: sed dat ex parte, imo dat tale esse, sicut accidentalis quoque dat tale esse, & ita apparet, quòd forma substantialis non distinguitur ab accidentali, per dare esse totaliter, & nullo addito: quia non dat tale esse, sed potius conuenit cum forma accidentali, quia vtraque dat esse tale; oportet ergo confugere ad aliam differentiam.

Ad tertium respondet Scotus, quod si respiciamus vim prædicationis, videtur prima facie habendum, quod prædicatum acceptum à forma priori, non dicitur per se de eo, quod sumitur à forma posteriori: quod conceditur; Ratio huius est: quia illarum formarum vna, non includit aliam, quod requiritur ad prædicationem per se; tamen ad argumentum respondet, negando Maiorem quo ad secundum membrum, scilicet, quod prædicata, quæ sumuntur à diuersis formis, etiā si sint subordinatæ, cum prædicantur ad inuicem, sit prædicatio per se, in secundo modo, quoniam prædicatio illa erit semper prædicatio accidentalis, & nō per se, vt est hæc: homo est albus, superficies est colorata; & animal est rationale; &c. Et ratio huius est: quia in propositionibus per se, requiritur, quod vnum includatur per se in altero: at quando accipitur vnum prædicatum præcisè, à forma priori, vt à Genere, & aliud præcisè à forma posteriori, vt à Differentia constituente speciem, neutrum includit alterum per se; & ideo cum prædicantur ad inuicem, nunquam est prædicatio per se: vt si dicā, animal est rationale, non est per se, neque rationale est animal, est per se, & tamen istæ duæ formæ sunt subordinatæ, vt patet, & cum dicitur hæc est per se, homo est animal.

Ad 3. Respondet Scotus, quod ideo valet: quia homo non importat solum differentiam specificam: sed totam eam, includit

solum ra-

etiam rationem generis, ideo cum animal includatur in homine, tanquam genus in specie; prædicatio illa est per se: Homo est animal, in primo modo, sed ista: Rationale est animal, vel animal est rationale, in nullo modo per se dicitur, quia neutra includit aliam. Cum dicebant, quod hæc est per se in secundo modo, corpus superficiatum est coloratum: nego consequentiam, sed erit prædicatio accidentalis, quia nulla forma intrinsecè clauditur in alia, & sic prædicata sumpta præcisè ab his formis, si prædicantur ad inuicem, erit prædicatio accidentalis.

Caie. resp. Caietanus vbi supra artic. 3. ait Scotū dissimulare vim rationis D. Thomæ, quæ tamen est conspicua: & ostendit, quod hæc propositio: Homo est animal, dato, quod sint duæ formæ diuersæ, animalis, & hominis, erit vel prædicatio per accidens, vel in secundo modo dicendi per se: at ex dictis patet, Caietanum non percepisse Scotum, hic enim dixit Scotum respōdendo vim prædicationis super quam fundabatur ratio D. Thomæ, vt supra diximus, soluendo eamdem: ad rationem D. Thomę respondet negando Maiorem, vt diximus. Sed probat Caietanus contra responsionem Scoti, quod illa propositio Maior est vera quo ad secundum membrum quoque, quando prædicatum, & subiectum sumuntur à diuersis formis præcisè: quia ista est vera per se: terra est grauis, & ignis est calidus, & tamen subiectum, vt terra, sumitur ab vna forma, scilicet à forma substantiali terræ, graue vero sumitur à grauitate, quæ est accidentalis forma. Idem de igne, & caliditate di- Resp. cendum. Ecce ergo, quod etiam prædicata, & subiecta quando sumuntur à diuersis formis præcisè, si prædicantur ad inuicem, faciunt propositionem per se. Sed hæc probatio est nulla, & exemplum hoc non est ad propositum: quia terra, & grauitas, non sunt duæ formæ distinctæ, dantes esse alicui rei: sed grauitas est propria passio terræ, & inest terræ, sine clauditur in terra, tanquam in proprio subiecto, & ideo talis propositio, & similes, vt illa: Ignis est calidus, sunt in secundo modo dicendi per se, sicut ista: Homo est risibilis, et quando formę sunt distinctæ, & vna non est de conceptu per se alterius, vt est illa: Rationale est animal, dico, quod nunquam est prædicatio per se, sed per accidens.

Ex dictis ibidem à Caietano potest formari alia ratio talis, Nos dicimus, quod hæc propositio: Homo est animal, est per se: quia homo includit in se animal; at hoc de facto est verum: quia in homine est vnica forma continens specificam, & genericam: at data Hypothesi, & quod in homine essent duæ formæ, altera qua est homo, & altera, qua est animal, tunc homo aut significaret formam specificam solam per modum totius, non per modum partis, & differentia formā specificam, quæ determinat, & dat esse formaliter, & habet rationem partis, quod non est dicendum; vel significaret habens vtramque formam, genericam, & specificam, & tunc optime sequitur, quod homo non esset verè id, quod est animal, nisi vel ratione partis, & hoc repugnat prædicationi per se primi modi; vel esset idem, quod animal per accidens, quod etiam repugnat prædicationi directæ per se primi modi, quia prædicatum nullo modo debet esse per accidens. Alia ratio ad neg.

Ad hoc respondetur breuiter, quod homo significaret habens vtramque formā, Solutio. genericam, & specificam, sicut modo animal significat habens animam, & formā corporis, cum dicitur, quod tunc homo non esset verè id, quod est animal, nisi ratione partis, dico, quod hoc est verum, neque enim homo dicit solum animal, sed animal rationale, & sic est animal ratione partis, quia animal est pars eius; Neque contradicit prædicationi directæ primi modi, quia in illa prædicatum, vel dicit totam essentiam subiecti, vt cum definitio prædicatur de definito, vel dicit partem, vt cum pars definitionis prædicatur de definito, vt contingit in proposito, & ita homo est animal, est in primo modo dicendi per se: quia animal, quod est prædicatum, clauditur in homine, vt pars in suo toto; Quæ omnia declarata sunt in declaratione [illegible] modorum per se.

Ad quartam respondetur, vt dictum Ad 4. est in declaratione huius propositionis; quod generatio vnius rei, est corruptio

alteritas, totum corrumpitur enim forma specifica, vt anima: & sic corrumpitur illud totum, & aliud totum per aliam formam, quę remanet: dicit aliud esse specificum quia est diuersę speciei à priori corrupto.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod in materia est duplex potentia; Vniuersalis, & particularis: educuntur omnes formę de eadem potentia vniuersali, non de eadem particulari. A tertio autem loquitur de potentia particulari, quia materia sub particulari non potest perfici pluribus formis, sed vniuersali non est inconueniens; Et quod dicitur quod potentia distinguitur per actus, intelligitur similiter de potentia particulari, aut aliud non est ad propositum, quia Arist. loquitur de potentiis animę, quę sunt facultates: non de potentiis, vt est idem cum potentia realiter.

Vel dic, vt Scotus dicit quod educuntur ex diuersis potentiis materię, quę sibi sunt coordinatę, quia ordinantur prius ad vnam, quam ad aliam, vt ad formam mixti, quam ad animam.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod totum in illa definitione accipitur coniunctim, non disiunctim, aliud quod totum corrumpitur, & fit aliud totum per aliam formam vltimam & completiuam, non tamen quęlibet pars corrumpitur, vt dictum est: aliud autem totum sensibile remanet quod pertinet ad formam, quę corrumpitur vt infra cap. vltimo dicetur.

Ad 7. Ad septimum dico, quod caro viua, & mortua, est vniuoce sed non dicitur quidoque vniuoca, quia caro viua, vltra propriam formam mixti, habet animam, à qua perficitur magis & ad quam ordinatur vt eius organum, & instrumentum, ideo corrupta anima, ipsa quoque perit, neque diu permanet; quod obijcit quia tunc in carne essent duę formę completę. Hoc negatur: dicimus enim quod prior forma se habet respectu posterioris velut materia.

Ad 8. Ad octauum dicitur, quod concluderet, si anima intellectiua esset extensa per se, educitur de potentia materię; animo hoc concludit contra eos: quia cum ipsi non ponant formam corporeitatis diuersam ab intellectiua, intellectiua debet esse per se extensam, oportet enim quod corpus aliqua forma formaliter debeat esse extensum, & sic per formam extensa, & consequenter educitur de potentia materię.

Ad nonum dico, quod Aristoteles ait animam vegetatiuam esse inextensam, diuidem & extensam: non tamen ait, quod det corpori esse extensum; sed dat operari opera vitę, & sic de sensitiua, non tamen [illegible], & extenta, quod possit dare esse corporeum. Vt alibi diceremus, etiam vegetatiua, est tota, in toto & tota, in qualibet parte: quod non est verum de forma mixti, non enim tota forma mixti est in capite, sed pars in parte & tota. Illa anima vegetatiua sit diuisibilis, & extensa ad extensionem corporis, non tamen ipsa potest dare esse corporeum quia vna pars daret esse parti vni, & alia pars alij parti: at anima est tota in qualibet parte, & tota dat esse vni parti & toti toto. Ad 9.

Ad decimum Respondetur, negando vltimam consequentiam. Ad probationem dico, quod idea vniuersaliter valet consequentia ab inferiori ad superius affirmatiue, quia secundum ordinem naturę, minus vniuersalia presupponunt magis vniuersalia, & anima presupponit formam corporeitatis in natura, liber per se. in hoc casu variatur secundum naturam, & ideo non valet consequentia. Est etiam casus hic impossibilis, secundum repugnantiam; quia anima est actus corporis Physici, & ideo nisi corpus prius sit Physicum, & organicum, anima non potest illud informare; vnde Deus non potest facere, quod lapis existens lapis, informetur anima & generet, quia ad generationem requiruntur organa debita, quę non essent in lapide & in materia prima sine forma corporeitatis. Ad 10.

Ad vndecimum Respondetur, quod hęc ratio non concludit contra nos, sed contra Iandunum: quia non sumimus quodlibet genus constitui à propria forma, sed aliquę; & ita respondetur, quod aliud est loqui de genere, quod est conceptus abstractus, & communis pluribus speciebus, & aliud loqui de hac forma partic- Ad 11.

particulari, quae est in hoc composito, per quam comprehenditur sub tali genere; verum est, quod genus non potest esse sine suis speciebus, & differentijs: sed haec forma particularis, per quam comprehenditur sub genere, potest esse absque alijs formis illi adiacentibus, quia non [illegible] in illis, vel genera in speciebus: [illegible] enim [illegible], quae genus abstrahitur à formis particularibus, & alijs praecedentibus, & tunc genus potest esse sine speciebus subiectis quibus, vt est in proposito: nam hoc genus corpus, abstrahitur à formis particularibus corporis, & tales possunt esse sine formis subsiquentibus quae dant illi corpori aliud esse specificum; sed quando genus sumitur à realitatibus, realitas, à qua sumitur genus, non potest manere absque suis speciebus: quia includitur in illis vt realitas, & pars earum.

De numero formarum substantialium in eodem composito explicantur nonnullae opiniones, & reijciuntur; & ponitur opinio Scoti, & defenditur. Cap. I V.

Illa aut OStensum est plures esse formas substantiales in composito: de numero vero earum sunt variae opiniones. Iandunus 1. de Anima, q. & 8. Metaph. q. 10. tenet in composito esse tot formas substantiales, quot sunt praedicata quidditatiua, & essentialia in primo modo dicendi per se: & sic in homine vult aliam esse formam, qua est homo, aliam qua est animal, aliam, qua est corpus, &c. & pro se habet multas rationes.

1. ra. Primò, Philosophus 7. Metaph. cap. de diffinitione, ait, quod diffinitio est sermo habens partes, & quod partibus diffinitionis respondent partes rei, ergo alia est pars a qua homo est homo, & alia a qua homo est animal.

2. ra. Secundò, Philosophus 2. Metaph. volens probare, quod non datur processus in infinitum in causis formalibus, probat non esse processum in praedicatis in quid, ergo vult, quod secundum diuersitatem talium praedicatorum, sit distinctio formae in eodem composito.

3. ra. Tertiò, Idem non potest esse similis, & dissimilis alicui secundum eandem formam: sed homo secundum quid animal, est similis equo, & secundum quod homo, est ei dissimilis, ergo non est eadem forma, qua est animal, & qua est homo.

Quartò, Diuersa quod quid est, sunt diuersae formae, quia quod quid est formae sed in quolibet contento in genere sunt diuersa quod quid est, ergo diuersae formae. Maior est eadem; Minor probatur, quia diuersa obiecta intellectus, sunt diuersa quod quid est: sed genus, & differentia sunt diuersa obiecta intellectus: quia vnum potest intelligi sine alio, ergo sunt diuersa quod quid est, & consequenter diuersae formae. 4. ra.

Quintò, Arguit ipse Iandunus sic. Sequeretur tunc, quod risibile inesset omnibus animalibus brutis. Consequentia probatur: risibile inest homini per formam hominis, ergo si eadem est forma, qua homo est homo, & qua est animal, risibile inerit homini secundum quod est animal: sed quod inest animali secundum quod animal, inest omnibus animalibus, ergo risibile inesset omnibus animalibus. 5. ra.

Sextò, Conceptus animalis est diuersus à conceptu hominis, secundum omnes; vel ergo sumuntur à diuersis formis, vel a diuersis modis essendi eiusdem formae: primum habetur intentum; secundum autem dici non potest: quia quo ad modos essendi differt animal à homine: alius enim est modus essendi animalis, vt animal, & alius est modus essendi animalis, vt homo. 6. ra.

Septimò, Illae formae sunt diuersae realiter, quarum materia recipit vnam, mediante alia: sed materia prima recipit prius formas vniuersales; deinde [illegible] vniuersales mediantibus vniuersalibus, ex Commentatore 1. Metaph. textu 17. [illegible]. 7. ra.

Verum haec opinio non est admittenda; licet enim quandoque diuersa praedicata sumantur a diuersis formis, non tamen hoc semper verum est: quia saepe sumantur diuersa praedicata à diuersis realitatibus, & gradibus formae eiusdem; quod probatur: quia si quodlibet praedicatum sumeretur à propria forma, sequeretur, quod ignis esset corpus valde compositum, quia est ignis, est corpus, est inanimatum, est substantia &c. & tamen ab Aristotele appellatur corpus simplex. Simi- Responsio.

liter albedo nō esset forma simplex, quia est qualitas: est qualitas patibilis, est color, est accidens, ergo esset valdè complexa; Idem de quatuor primis qualitatibus esset dicendum, quę omnia sunt absurda. Alias rationes habes apud Thomistas in Metaphysica, & apud Piccolomineum libro de Multitudine formarum in eodem composito, cap. 3.

Ad 1. Ad rationes in oppositum facilè respōdetur, quòd partibus definitionis respondent aliquando formę diuersę; aliquando realitates diuersę, vt declarat rectè Antonius Andreas, 7. Metaph. q. 14. & ego alias declarabo.

Ad 2. Ad secundum Respondetur, quod ibi arguit Aristoteles à maiori ad minus, & probat, quod si non datur processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis per se, quæ sunt plura, multo minus dabitur processus in infinitum in formis, quæ sunt pauciores.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd homo differt ab equo, quia habet formam alterius speciei ab anima equi: non tamen sequitur, quòd in homine præter animam intellectiuam sit alia forma, qua sit animal, quia anima intellectiua claudit in se virtualiter vegetatiuam, & sensitiuam, & sic per eandem animam est animal, & homo, vt alias dicam in Theoremate an in homine sint tres animæ.

Ad 4. Ad quartum similiter patet, quod non omne quod quid est, est forma, sed sæpè est tantum realitas: quia de realitatibus formæ assignamus quoque quod quid est, & definitio.

Ad 5. Ad quintum per idem patet, quia risibile inest homini per formam, qua est homo, quæ tamen eadem est cum forma, qua est animal, quia continet eam virtualiter: neque tamen valet consequentia, quod risibilitas insit alijs animalibus, quia animalia reliqua habent animam alterius speciei, cui non competit risibilitas.

Ad 6. Ad sextum concedo, quòd sunt diuersi, & quòd sumuntur quandoque à diuersis formis, quandoque à diuersis realitatib.

Ad 7. Ad septimum concedo, quando in cōposito sunt plures formæ, quòd vniuersalius genus accipitur, quàm minus vniuersalis, nego tamen, quod cuilibet prædicato essentiali respondeat propria forma, & quòd quodlibet genus desumatur à forma, sæpe enim desumitur à realitate, vt dictum est, vt color in albedine, &c.

Est alia opinio Zabarellæ, & aliorum, qui dicunt in homine esse quatuor esse formas substantiales, scilicet formam misti, quæ resultat ex multitudine formarum particularium misti; secundo, animam vegetalem; tertio, animam sensitiuam; quartò animam intellectiuam; volunt enim quod in homine istæ tres animę sint realiter, & essentialiter distinctę; Sed de hac re habebimus propriā disputationem, dum de rebus Animasticis loquemur. Alij vt Franciscus Piccolomineus, secundum Aristotelem ponunt in homine tres formas, scilicet formam mixti, secundò animam, quę organis vtitur, vt sensitiuam, & vegetatiuam; tertia est intellectiua, quę extrinsecus aduenit, quę ab eo appellatur mens; Sed de hac re quoque loquemur in proprio loco, vbi ostendam, quòd intellectus, & mens, est forma informans, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum: & quòd non distinguitur à vegetatiua, neque à sensitiua in homine, sed illas in se virtualiter claudit. Vltimo loco est difficultas de partibus organicis, an in vnaquaque parte organica corporis, sit vna forma distincta substantialis diuersa ab alijs formis; Quo ad hanc opinionem Thomistæ sustinent partem negatiuam: arbitrantur enim, nullo modo formas multiplicari in aliquo composito. Alij verò vt Piccolomineus, & Zabarella, licet non faciant proprias disputationes de hac re; tamen vt colligitur ex varijs eorum dictis tenent partem affirmatiuam.

Opin. Zab. — Tho. 72. — Opin. Pic. — Tho. 70. 71. — Disp. de formis partium organicarum. Tho.

Scotus de hac re videtur Problematicus; nam in tertio Sententiarum, distinctione quarta, in principio corporis quæstionis: & in eodem libro distinctione 2. quæstione 3. in corpore videtur Problematicus, in 4. etiam, vbi probat dari multitudinem formarum in eodem composito; videtur se restringere ad formam mixti tantùm, & animam; An verò forma corporis misti constet ex pluribus formis particularibus specie, & numero distin- Sco.

distinctas, non loquimur, attamen, ergo partem [illegible] organicas corporis habere varias formas specie distinctas; huic enim parti magis accedere videtur Antonius Andreas, 7. Metaphysices q. 17. sustinet quoque partem affirmatiuam & re vera haec est rationabilior. Et probatur ab Antonio Andrea Primò sic; Aliqua pars corporis animalis potest separari ab animali, vt os, vel pes, & tunc illa pars manet, & tamen non manet in esse, neque habet entitatem suam à forma totius animalis: neque etiam generatur de nouo, vt sensu videmus, etiam in tam breui tempore incisionis, nō videtur quomodo possit de nouo generari.

Ant. And. 1. ra.

Tho. Resp. Huic rationi Respondent Thomistae, & defensores opinionis oppositae, quod os illud habet esse per formam de nouo genitam. Ad improbationem huius dicunt quod quantumcumque paruo tempore fiat illa incisio, tamen fit alteratio, quae est praeuia, sufficit per generatione nouae formae in parte incisa; & Confirmatur: quia illa forma est forma cadaueris, quae est vilis, & est via ad resolutionem in elementa, ad cuius generationem, nec multum temporis, nec multae dispositiones requiruntur.

Sed haec responsio superius est confutata in primo capite: licet enim sit vilis illa forma cadaueris, est tamen substantialis, & est habita per generationem per vos: at scimus, quod generatio praerequirit varias dispositiones, & maximè generatio ossis, praerequirit concoctionem humoris, quae alterationes, neque vna hora, neque vno die perficiuntur, vt videmus in ordinaria generatione ossis; ergo est impossibile, quod in tam breui tempore cum inciditur pes, vel manus, quod tempus est vix perceptibile, fiat generatio nouae formae, quae requirit tam longam alterationem. Praeterea, in membro abscisso à corpore animalis, vt est pes, adest caro, & os, & neruus, quae habent varia temperamenta, communiter requirunt varias dispositiones, & tamē omnes eodem tempore generarentur, quod videtur absurdum.

2. ra. Secundò. Vna forma mixti nō videtur posse informare materiam dispositam cō trarijs, & repugnantibus mixtionibus: sed in corpore animalis sunt tales mixtiones, ex 1. de Anima, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum &c.

Resp. Huic rationi respondent, quod duplex est forma; Vna quae est vnica essentia, & virtute: Alia, quae est vnica essentia, sed multiplex virtute: vera est Maior de forma primo modo, non secundo modo; Ratio autem currit de forma primo modo accepta: vnde ipsi volunt, quod forma mixti animalis aequipolleat in virtute formis quatuor elementorum.

Reprob. Sed haec responsio superius etiam 2. capite est exclusa: quia forma, quae corpus est corpus, est forma informans, & dat esse informatiuè, non dat esse virtualiter, vt Sol virtualiter producit ranam: vnde forma quae dat esse mixto, non dat illud esse virtualiter, sed formaliter, quoque habet enim entitatem mixtam per formam informantem, ergo non sufficit, quod aequipolleat anima in virtute formis elementorum: sed opus est, quod formaliter det esse tale mixtum, non tantum virtualiter, vt Sol dat esse ranae; anima autem non est talis, vel talis mixtionis, aut temperamenti, quia est forma simplex, ergo anima nō est forma illa dans esse tale, vel tale, parti organicae mixtae.

3. ra. Tertio ex Aristotele in libro de Animalibus: Cor prius tempore generatur, quàm aliae partes animalis; & hoc modo etiam possumus assignare multas mutationes completas, quarum vna praecedit aliam: sed istae mutationes terminantur ad formam substantialem, ergo in corpore animalis sunt plures formae substantiales. *Resp.* Hic respondet, quod Arist. ibi per generationem cordis intelligit solùm figurationem eius; non tamen est verè, & essentialiter Cor, nisi in eo instanti, in quo introducitur anima, quae informat totum, & singulas partes Contra. Tunc mutatio illa esset mutatio accidentalis, non substantialis: & consequenter, in mixti mutatione non essent plures mutationes substantiales, quod tamen est contra sensum. Praeterea, tunc prius inhaereret accidens Cordi, scilicet illa figuratio, quàm forma substantialis, & remaneret post aduentum formae substantialis, quorum *Reprob.*

vtrumque est contra ipsos, quia forma substantialis est, quę primo dat esse contra Auerroem & Dimensionibus interminatis, & accidentia quae requiruntur pro dispositionibus ad formam substantialem non manent adueniente forma substantiali. Praeterea, illa figuratio est terminatio quantitatis, vt patet: sed hęc terminatio fit à forma substantiali, secundum omnes, & secundum Thomistas subsequitur ad formam substantialem contra Auerroem in materia de dimensionibus interminatis; ergo oportet, quòd antequam Cor figuretur, habeat propriam formam substantialem.

Contra Scot. Contra sententiam Scoti sunt omnes rationes superius adductę contra pluralitatem formarum in eodem composito, quę etiam solutę sunt.

Paul. Sonc. Sed praeter eas arguit Paulus Soncinas 8. Metaphys. q. 12. & 13. probat quod forma carnis est anima; & consimiliter idem erit dicendum de alijs.

1. ra. Primò arguit sic. Anima est terminus nutritionis; sed terminus nutritionis per se, primo est forma carnis, ergo anima est forma carnis. Prima propositio probatur: quia nutriri conuenit tantum viuentibus, vt dicitur 2. de Anima, ergo eis competit per animam, ergo anima est terminus nutritionis.

Solutio. Hęc ratio ab ipso satis confusa fit; sed solum concludit, quod anima est causa effectiua nutritionis, non terminus: & hoc est quod dicit Aristot. in 2. de Anima, & hoc nos concedimus: sed non sequitur, quòd anima sit terminus nutritionis: sed caro, & os, & similes particulares eorum; neque enim anima nutritur, vel augetur, sed caro, & corpus per animam, & ideo solum animata nutriuntur.

2. ra. Secundò. Caro est caro per animam: quia quidquid est in animali genitum ex semine, illud totum est tale per animam: sed caro est generata in animali per virtutem seminis, ergo. Respondetur, quod

Solutio. hęc ratio concludit animam esse principium effectiuum corporis, & carnis, quod concedo: non autem sequitur, quod anima sit forma carnis, vt est pars organica corporis.

3. ra. Tertiò. Si diuersę complexiones requirunt diuersas formas substantiales, sequitur quod diuersę potentię animę requirunt in sua substantia diuersas animas: sed hoc consequens est falsum, ergo. Probatur Consequentia: quia quę sunt magis distincta, magis distinguuntur, sed in animali sunt magis distinctę potentię animę, quam diuersę qualitates elementares, & complexiones, ergo si in animali diuersę complexiones requirunt diuersas formas, multo magis hoc requirunt diuersę potentię animę.

Ad hoc argumentum nego Consequentiam. Ad probationem negatur Maior: concedo quidem, quod distinctio, quę est per intrinseca, sit maior distinctione quę non est per intrinseca: sed nego, quòd potentię animę distinguantur per intrinseca, quam diuersę complexiones: distinguuntur enim formaliter tantum, sed complexiones distinguuntur & realiter, & formaliter, & ideo distinguuntur per intrinseca; quod autem non ponamus plures animas sentientes licet videamus plura organa, & diuersas operationes, euenit, quia non cogimur, nulla enim sequitur contradictio, quod illi plures effectus produci possint ab eadem forma, quando habet illa organa diuersa absque contradictione; at dare esse formale tale, & tale mixtis, videmus, quod non potest produci ab eadem forma mixti; similiter eadem pars mixti esset, & non esset, vt diximus in Prima ratione: quia esset, & tamen esset sine propria forma, quod est impossibile. ad 3.

4. Quartò. Si diuidatur animal annulosum, constat, quod partes diuisę sunt eiusdem speciei, & tamen cauda, & caput habent diuersas complexiones.

Solu. Respondeo. Quod partes illę habent animam eiusdem speciei, sed per se non sunt partes eiusdem speciei, sed diuersę speciei, propter diuersas formas mixti specificas dantes illis esse.

5. Quintò. Manus mortua non est manus nisi ęquiuocè, ergo manus mortua non est manus per propriam formam, quia tunc esset manus viua, & mortua, ergo signum est quod est manus solum per animam. Antecedens est Arist. in 7. Metaphysicae.

Respon-

Solu. Respondet Antonius Andreas, quod manus duobus modis potest considerari; Vel ut manus velut organum officiolum, siue ut organum animæ. Secundo modo est manus æquiuocè, id est, instrumentum æquiuocè, quia non amplius instruit animam; sed primo modo est manus vniuocè, per hoc patet ad obiectionem Iandu contra hoc, quod non stat ratio organi, licet maneat ratio substantialis manus.

Auer-roi-star. opin. Denique est alia opinio Auerroistarū, quæ ponit in composito vltra animam & formam mixti formas elementorum in mixto: sed hæc opinio iam supra est confutata in materia de mixtione.

Est ergo dicendum, in quolibet animato composito esse vnicam animam, deinde formam mixti generalem, quæ dicitur forma corporis resultans ex alijs obie. formis mixti partialibus corporis. Sed contra, quia tunc animal non erit vnum numero.

Solu. Respondetur, quod licet animal habeat plures formas, non propter hoc sequitur, quod non sit vnum: sed sequitur, quod non est simplex: vnde compositum est verius vnum in genere, id est, perfectionis vnum, sed non indiuisibilitatis vnum, & ideo sufficit, quod partes illæ organicæ sint in eadem materia ordinatæ ad formam mixti, respectu cuius sunt partes integrales: vnde videmus corpus animalis esse congeriem quandam membrorum, & partium homogenearum & heterogenearum, vnitæ ergo sunt per formā vltimam mixti; aceruus autem lapidum nullam vnam formam communem habet, quæ faciat illos lapides vnum compositum numero. Alia argumenta habes apud Antonium Andream, & eorum solutionem, vide eum; Quæ autem dicit Suessanus aduersus hanc positionem ex dictis hic, & supra facile reijci possunt.

An idem accidens numero quod erat in corrupto permaneat in genito. Aliorum sententiæ expenduntur, & reijciuntur, & opinio Scoti comprobatur. Cap. V.

AD perfectam cognitionem pluralitatis formarum in eodē subiecto, oportet videre, numquid idem accidens numero, quod fuit in corrupto remaneat in genito: hoc enim erat vnum ex principalibus fundamentis, quibus nitebatur probare, quod forma mixti est forma diuersa ab anima. In hoc re duæ sunt extremæ opiniones.

Aliqui dixerunt, quod idem numero accidens, quod fuit in corrupto non potest manere in genito, quia si hoc esset verum, alterum horum duorum absurdorum accideret; Vel enim accidens idem numero migrabit de subiecto in subiectum; Vel dicendum est, quod omnia accidentia primò, & immediatè inhærent materiæ primæ.

Consequentia probatur: quia si subiectum accidentis dicatur compositum, cum corrumpitur compositum, corrumpitur subiectum accidentis, si ergo manet accidens in alio composito, quod de nouo generatur, patet, quod migrabit de composito in compositum, & de subiecto in subiectum, quod ab omnibus Philosophis impossibile esse censetur; Vel si volumus vitare migrationem de subiecto in subiectum, debemus dicere, quod subiectum immediatum accidentium est materia prima, quia eadem semper manet sub vtroque termino generationis: sed hoc est contra Aristotelem 1. de generat. texto 24. vbi dicit, subiectum accidentium esse sensibile, & 8. Metaph. texu [illegible] dicit materiam primo recipere formas substantiales, deinde accidentales; Ex quo patet, quod subiectum accidentis est compositum, constans ex materia, & forma substantiali. Alij verò, vt Ludouicus Buccaferreus 1. de Generat. Marsilius, & Gregorius Ariminensis 2. Sent. dist. 12. quæst. 1. artic. 2. tenent, quod idem numero accidens potest seruari in genito, quod fuit in corrupto: quam opinionem sensu, ratione, & auctoritate Aristotelis probant; sensu: quia videmus in cadauere eandem cicatricem, quæ fuit in viuente, & hoc omnes homines fatentur. Ratione: quia si est alia cicatrix ab ea, quæ fuerit in viuente, quæro, à quonam agente sit producta, oportet certè, quod in puncto temporis fuerit imperfecti cadaueris, quod nec immaginabile quidem est, cum nul- Alio-rū o-pin.

lium appareat agens, à quo potuerit imprimi. Auctoritate; quia Arist. 2. de generat. tex. 24. asserit in mutatione aquę in aerem seruari eandem perspicuitatem, & humiditatem, & aperte fatetur, posse in genito aliquod accidens sensibile manere, sed nec eo solum remanere posse, vt subiectum. Et in 2. de generatione text. 24. inter elementa symbolum qualitatem habentibus, facilior est mutationem: quia symbola qualitas eadem manet in genito, quæ fuit in corrupto. Zabarella libro de Communi rerum generat. cap. 8. hanc secundam sententiam sequitur, & nos quoque eandem sustinere videmur cogi, cum maxime hoc argumento vsi fuerimus ad probandum formam mixti esse diuersam ab anima: quia eadem seruantur accidentia in cadauere, quę in viuente, vt dictum est in decima.

Tamen ex aduerso Scotus 4. Sent. dist. 3. quæst. 4. respondendo ad secundam rationem pro opinione, aperte dicit, quod si corrumperetur forma corporeitatis, non manet vllum accidens in genito, quod fuerit in corrupto; quid ergo dicendum? dico, quod vtrumque dicere possumus, & quod idem accidens numero manet, & quod non manet; primum patet per rationes adductas à Buccaferreo, & alijs, quæ sensibus patent; Non manet etiam, vt dicit prima opinio Pomponatij, & eius rationes ostendunt; veritas autem patebit, si considerabimus solutiones quas afferunt aliqui rationi Pomponatij. Buccaferreus, & alij ad rationem illam concedunt accidentia inhærere materiæ primæ immediate, & sic volunt materiam primam esse immediatum subiectum accidentium. Ad probationem contra hoc ex Arist. 1. de generat. distinguunt, quod subiectum est duplex, inhærentiæ, & denominationis; materia prima est subiectum inhærentię, compositum verò denominationis. Ad illud ex 7. Metaph. dicunt, quod ille est ordo recipiendorum, non recipientis; formæ enim sunt, quę hunc ordinem postulant, vt prius substantialis, deinde accidentalis recipiantur, sed materia quantum est ex se ipsa, est apta recipere immediatam formam accidentalem, atque substantialem. Sed huiusmodi responsiones non consistunt Zabarella loco suprà citato: prima enim distinctio non soluit argumentum: quia Arist. eo loco vult ponere discrimen inter formam substantialem, & accidentalem, & ponit per hoc, quia forma substantialis non habet subiectum sensibile, sed accidentalis; at stante hac responsione, subiectum formæ substantialis, & accidentalis est eiusdem rationis, si quidem est materia prima, & sic compositum erit subiectum denominationis respectu vtriusque. Secunda responsio quoque est nulla, tum, quia est falsa, quia nihil est frustra in natura, neque datur receptibile, quin detur receptiuum, & sic est maxima consonantia: at stante hac responsione daretur receptibile, scilicet ordo formarum, nec tamen daretur ordo recipientis potentiæ, immò consentaneum est materiæ primæ, quod primo appetat formam substantialem, à qua perficitur; vnde dicebat Aristoteles 1. Physicorum, quod sicut appetit fœmina marem, ita materia formam, quod intelligitur de forma substantiali; tum, quia non tollitur præsens difficultas, nam stante etiam hoc ordine formarum recipiendarum, sequitur, quod formæ accidentales non possint inhærere materiæ primæ nudæ, sed necessariò inhærent composito. Proinde ipse Zabarella aliam solutionem excogitauit, quæ est; Primum sciendum est præ omnibus potestatem patiendi esse propriam materiæ primæ, & ceteris alijs competere per ipsam, & sic ipsa est subiectum receptiuum omnium formarum tam substantialium, quam accidentalium. Ceterum, etsi ipsa sit tale subiectum, negari tamen non potest, ipsam esse aptam eas recipere ordine quodam, ita quod eo ordine perturbato, non reciperentur, & hic ordo est, quod prius recipit substantiales, quàm accidentales, & inter substantiales prius recipit vnam, deinde aliam; tamen per huius ordinis constitutionem non stat, quin proprium sit materiæ pati, & ipsa sola sit receptaculum omnium formarum; adeo quod ad omnem difficultatem tollendam cogimur dicere aliud esse subiectum receptiuum formarum, & aliud esse conditionem illi necessariam ad recipiendum formam,

miæ, subiectum receptiuum materia prima, conditio recipiendi formas accidentales est forma substantialis: non tamen forma substantialis est subiectum receptiuum, sicuti quantitas est conditio recipiendi qualitatem in substantia: non tamen quantitas est subiectum qualitatis, sed solum conditio necessaria ad hoc, vt recipiatur in materia. Ex his respondet ad auctoritates Arist. quod quando Aristot. ait accidentia habere subiectum sensibile, & Auerroes dicit accidentia habere subiectum actu, non solum subiectum inhærentiæ respexerunt, sed aggregatum ex eo, & conditione necessaria ad recipiendum: per hoc enim distinguuntur formæ accidentales à substantialibus, quia accidentales requirunt prius receptas substantiales non econtra; & ideo dicimus accidentia habere subiectum sensibile, & à dentia. Ex hoc etiam patet, quod auctoritas Arist. ex 7. Metaph. non est contraria: sed pro hac opinione: & ideo cum accidentia inhæreant materiæ primæ, licet inhæreant mediante forma substantiali, quia tamen materia prima est eorum primum subiectum, patet, quod cum eadem materia maneat eadem in corrupto, & genito, quod accidentia illis inhærentia non migrant de subiecto in subiectum.

Reijcitur. Verum neque hæc responsio tollit argumentum: ex hac enim responsione habetur, quod licet accidens propriè inhæreat materiæ primæ, tamen non potest inhærere ei, nisi prius illa materia sit informata forma substantiali: ergo hinc clarius apparet, quod si desit illa forma substantialis, quæ est conditio, & ratio propter quam tale accidens inhæret materiæ, quod illud accidens amplius illi materiæ non inhærebit: ergo dum corrumpitur compositum, accidentia in illa materia remanere non possunt: ablata enim causa per se, & proxima alicuius effectus, tollitur talis effectus, causa autem inhærentiæ accidentis in materia prima per se est forma substantialis, ergo illa destructa per corruptionem, non potest in ea materia amplius remanere illud accidens: quod si remaneret, sequeretur, quod forma substantialis non esset causa talis inhærentiæ.

Propria solutio rationi adu. Iudico itaque dicendum, quod accidentia inhæreant composito propriè: nã inhærere materiæ primæ mediante forma substantiali, est inhærere composito, cum materia prima cum forma substantiali sit compositum ipsum: certum est autem, quod non quodlibet accidens inhæret cuilibet composito, sicuti nec quodlibet fit à quolibet, sed vnumquodque à causa determinata, ex Arist. 1. Physicorum; Quòd ergo hoc accidens inhæreat huic subiecto, non prouenit ratione materiæ, cum ipsa indeterminatè sit apta recipere quæcumque accidentia, ergo prouenit ratione formæ, quæ quia est talis, ad ipsam quoque consequitur tale accidens. Cum ergo dictum sit, quod in composito sunt plures formæ substantiales, vt in animali anima, & forma mixti, in mixto quoque erunt accidentia varia, alia, quæ insequuntur animam, alia, quæ insequuntur formam mixti, Cum ergo corrumpitur in animali anima, & remanet forma mixti, corrumpuntur accidentia consequentia animam, & remanent accidentia consequentia formam mixti, propter hoc cicatrix eadem numero, quæ erat in viuente remanet in mortuo, quia cicatrix insequitur formam mixti, non animam: & ita apparet quomodo possimus dicere, quod idem accidens numero, manet in genito, quod erat in corrupto, & quomodo non: nam corrumpitur accidens consequens formam corruptam: non corrumpitur accidens consequens formam remanentem, & ita cum dicit Scotus, quòd corrupta forma substantiali, corrumpitur accidens quoque, intelligit primo modo: cum ait, quod idem accidens, quod erat in corrupto manet in genito, intelligit secundo modo.

Nota. Et nota, quod quodlibet accidens habet aliquam causam dantem illi esse, vel saltem conseruantem, qua destructa tollitur illud accidens, & illa est semper aliqua forma substantialis: nam si accidentia consistunt in fieri, vt ambulatio, & locutio, pendent ab anima, & ideo illa destructa destruuntur, vel eorum natura consistit in facto esse, vt sunt artificiata, & illa vltra causam efficientem, quæ est artifex, habent etiam causam conseruantem,

quæ

quæ reducitur quoque ad efficientem, quæ est forma dans esse materiæ, in qua producuntur, vt figura in ligno pendet ab artifice, & forma mixti ligni, tanquam à conseruante; vnde licet possit talis figura esse sine efficiente causa, non tamen potest esse sine causa alia conseruante; vnde si auferatur forma ligni à ligno, in quo est figura, figura quoque corrumpetur. Ecce ergo quod omne accidens inhæret alicui composito ratione alicuius formæ, qua destructa, destruitur & illud.

Adj.

Ex hoc etiam habetur, quod in corpore puro mixto, vbi est vnica forma mixti, cum corrumpitur illud mixtum, & fit aliud, accidens, quod erat in priori mixto, non remanet in mixto de nouo genito; quia nulla forma remanet eadem numero in genito, & corrupto; idem dicendum de elementis, quæ sunt corpora simplicia; cùm enim ex aere fit ignis, nullum accidens idem numero, quod erat in aere, remanet in igne, sed solum idem specie; & hoc modo intellexit Arist. quando dixit in 2. de gen. in elementis habentibus symbolum qualitatẽ, faciliorem esse transmutationem, quia in mutatione aquæ in aerem seruatur eadem humiditas, intelligitur eadem non numero, sed specie, vt etiam pulchrè explicat Zab. lib. 2. de Qualitatibus elementalibus cap. 5 & 7.

THEOREMA LXXIV.

Potentiæ animæ distinguuntur formaliter ab anima, & à se inuicem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti. Cap. I.

Dist. declarat. Theor.

DE hac re loquitur Scotus 4. Sent. d. 44. q. 2. respondendo ad quæstionem, & 2. dist. 16. q. vnica, magis ex professo; ex ambobus his locis possumus colligere vnam distinctionem, quæ est declaratiua Theorematis; Cum enim quæritur de potentijs animæ, an distinguantur ab inuicem, vel quæritur de illis præcisè, vt sunt potentiæ animæ, vel, vt sunt totius compositi potentiæ; primo modo potentia est illa pars animæ, quæ est principium operandi; secundo modo est totum coniunctum, ex illa parte animæ, & organo, non enim anima potest tristari, vel gaudere per se, quia illæ formaliter sunt operationes totius coniuncti, & sic potentia visiua potest accipi pro hoc coniuncto includente essentialiter illam perfectionem animæ, & aliam perfectionem corporis mixti sibi correspondentem; & sic visio est totius coniuncti primo; ita quod proximum receptiuum & ratio suscipiendi non est anima, vel aliquid quod præcisè est in anima, nec forma mixtionis in organo, sed forma totius compositi ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio est ratio proxima recipiendi sensationem, & in hoc differt intellectus à sensu; quia intellectiua primò est susceptiua intellectionis, non enim est organica, non totum: sed sensitiua potentia non est primo receptiua sensationis, sed totum coniunctum, vt dictum est. Propositum Theorema intelligitur secundum primum sensum; in secundo verò sensu possumus dicere, quod potentiæ sensitiuæ distinguuntur realiter. Probatur; potentia hoc modo nil aliud est nisi compositum ex corpore illo mixto, & potentia animæ, vt potentia visiua est quoddam totum essentialiter constans ex perfectione animæ sensitiuæ, qua animal videt, & ex perfectione illius corporis mixti, nempe oculi, qui quidem oculus est organum illius potentiæ. Ideo hoc modo consideratæ potentiæ animæ quatenus sunt aliud totum coniunctum, dico, quod distinguuntur realiter ab ipsa anima, & probatur sic. Illa quorum vnum potest esse sine altero, absque contradictione, distinguuntur realiter: at sic est, quod potentia sensitiua potest esse sine potentia visiua, quæ est aliud coniunctum, vt patet in cæco, ergo similiter vna potentia potest esse sine alia, vt auditiua sine visu: ergo distinguuntur realiter. Sed aliquis forsan diceret, hoc quidem concludit, quod illæ potentiæ distinguantur ab inuicem realiter, sed non concludit, quod distinguantur realiter ab anima tota, cum illæ potentiæ non possint esse sine essentia animæ, licet essentia possit esse sine illo coniuncto; Respondetur, quod hoc procedit, quia anima est quid prius essentialiter illo coniuncto, ideo a-

Dub.

Resp.

illud continentum non potest esse sine anima, quia ab illa dependet: hoc autem non impedit distinctionem realem, ut dictum est declarando hanc distinctionem realem in Theorematis de esse, & essentia.

Opin. Scoti expli- catur Considerando verò ipsas potentias, quæ tamen sunt præcisè ipsius animæ, & non totius coniuncti, aperte Scotus secundo Sent. distinct. 16. quæstione unica, sustinet, quòd non distinguuntur ab anima, nec à se inuicem realiter, sed solum formaliter contra D. Thomam, Henricum, & alios, adeo quod vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, ut sunt potentiæ, & facultates præcisè ipsius animæ intellectiuæ, non distinguuntur realiter, sed formaliter ab essentia animæ & inter se: similiter potentiæ illæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua, ut sunt potentiæ animæ vegetatiuæ, similiter visus, auditus, &c. ut sunt præcisè potentiæ animæ sensitiuæ, solum formaliter ab ipsa anima, & inter se distinguuntur.

Hæc est positio Scoti: Hanc suam sententiam explicat Scotus in prædicto secundo Sent. dist. 16. quæst. unica, in corpore, hoc modo. Asserit, quòd illa, quæ continentur unitiuè in aliquo, non sunt omnino idem, quia quæ sunt omninò idem, non dicuntur unitiuè contineri in aliquo: quia ibi non uniuntur. unitio enim connotat aliqualem distinctionem, qualem non possumus ponere in ijs, quæ sunt omninò idem, illa etiam sic unita non manent distincta ea distinctione, qua prius distinguebantur antequam unitiuè continerentur in illo, sed remanent solum distincta formaliter, & fiunt idem realiter; hæc autem, quæ sic unitiuè continentur in aliquo, & fiunt idem realiter, & distincta formaliter, sunt duplicis generis: quia quædam sunt de natura continentis; ut quæcumque sunt superiora ad continens; exempli gratia, in albedine re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis sensibilis, & qualitatis, & hæc sunt superiora ad hanc albedinem, & ideo omnia sunt de essentia albedinis huius particularis, in qua unitiuè continentur. Alia sunt contenta in aliquo unitiuè quasi posteriora, quia sunt quasi passiones continentis, nec sunt res aliæ ab ipso continente: sic unde ens continet multas passiones, quæ non sunt aliæ res ab ipso ente, ut probat Arist. 4. Metaph. textu 4. & 5. sed distinguuntur ab inuicem tantum formaliter, & quidditatiuè, & etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiua; aliter Metaphysic. concludens talia passiones de ente, & illas considerans, non esset scientia realis.

Ad propositum, sicuti hoc secundo modo ens unitiuè continet rationem unius veri, & boni & aliarum passionum; sic anima continet potentias illas unitiuè quamquam formaliter sint distinctæ. Hanc sententiam confirmat persistendo in exemplo albedinis de ente, & suis passionibus, & accipe hanc propositionem ab eo positam, & probatam quæstione prima Prologi art. 4. in Reportatis, scilicet principium: quæcumque haberent aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habent secundum rationem, ubi non sunt distincta realiter; sub hac Maiori adiungit hanc Minorem: at ens, & unum, si essent separata realiter, essent distincta distinctione quidditatiua & reali, ergo & nunc quando sunt unitiuè contenta in ente, retinent illam distinctionem quidditatiuam, & formalem secundum rationem (intellige non ratiocinantem, sed ratiocinatam. licet enim amplius non sint duæ, vel plures res, habent tamen suos conceptus formales, & quidditates, quas prius habebant dum erant separata) sic in proposito, possumus accipere de intellectu, & voluntate, quæ non sunt partes essentiales animæ, sed sunt unitiuè contentæ in anima, quasi passiones eius, propter quas anima est operatiua, nō quod sint essentia eius formaliter, sed distinctæ sunt, idem tamen identicè, & unitiuè, ut nos dicimus de attributis diuinis in essentia Dei; imaginandum est ergo, quod anima quasi in primo instanti naturæ, est natura talis, in secundo est operatiua, sive potens operari secundum hanc operationem, vel illam, & potentiæ, quæ sunt principia illarum operationum unitiuè continentur in essentia eius, & sic consulendum etiam illam possunt saluari omnes illæ auctoritates, quæ dicunt, quòd

illæ

istæ potentiæ egrediuntur ab essentia animæ, & sunt quædam virtutes eius. Item quod sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, quia sunt quasi passiones animæ, & passio egreditur, & ebullit à subiecto, sunt tamen idem essentiæ animæ realiter, vt dictum est, & possunt etiam dici partes secundum quod nulla dicit totam perfectionem essentiæ continentis, sed quasi perfectionem partialem. Similiter isto modo facilè est concipere, quòd vna potentia non continet perfectiones omnium aliarum, nec totam perfectionem ipsius animæ, licet sit eadem propter illam distinctionem formalem: vnde sic contenta, non continent se mutuò, quia sunt distincta formaliter, & inter se, & à continente, cui sunt penitus idem realiter.

Opin. Scoti. Hæc est positio Scoti ad verbum, quæ satis per seipsam est explicata: In hanc sententiam Scotus deuenit, quia rationes Aduersariorum non cogunt, & pluralitas sine necessitate non est ponenda: Non est autem necesse ponere istas potentias distinctas ab anima, & à seipsis realiter, & multiplicare tot entitates, vt patebit soluendo rationes Aduersariorum; attamen in eadem quæstione respondendo ad quæsitum in corpore, adducit nonnullas rationes, quæ satis firmiter hanc sententiam comprobant, & sunt istæ. Ra. pro. Primò, si potentiæ animæ realiter distinguuntur ab anima, sequitur, quod anima non intelligit, nec vult, nec operatur per se, nec formaliter, sed per accidens. Consequens est falsum, & hæc falsitas probatur: quia dicere, quòd anima non habet propriam operationem, est asserere nobilissimam eius carere propria actione. Præterea, omne per accidens reducitur ad aliquid per se; debemus ergo adinuenire aliquod agens, quòd intelligat per se; sentiat per se, &c. Illud non videtur posse poni aliud quàm anima, ergo anima non per accidens, sed per se intelligit, sentit, &c. Consequentia probatur: quia intelligere, est propriè intellectus, velle voluntatis, sentire sensitiui, &c. & per has potentias animæ intelligere, sentire, operari dicitur. Accipio modò, quod intelligere, & sentire, &c. est pati, & ideo quod istæ operationes recipiuntur in his potentijs, alioquin non diceretur intellectus formaliter intelligere, nec sensus formaliter sentire, &c. tunc sic argumentor: Quandocunque aliqua operatio, vel actus recipitur in aliquo distincto realiter ab altero, nec potest recipi in illud alterum, nisi aliquo illo mediante, tunc illa operatio vel actus dicitur recipi per accidens in illud alterum, in quo est mediante alio; vt exempli gratia: Color dicitur recipi per accidens in substantia corporea, quia recipitur mediante superficie: Ita in proposito, si intelligere, sentire, &c. recipiuntur in anima per potentias distinctas realiter ab anima, nec possibile est alio modo recipi, sequitur, quod anima intelligit per accidens, vult per accidens, generat per accidens, &c. quia recipit has operationes per potentias, quæ sunt accidentia, & sunt quid realiter diuersum ab anima. Nec est quòd aliquis dicat: Anima habet hanc operationem dare esse, quia constituit in esse animali, quoniam anima quatenus dat esse, est actus primus, vnde anima dicitur actus primus corporis Physici, sed vltra actum primum, habet etiam actum secundum, inquit enim Arist. Anima est actus corporis Physici organici potentia vitam habentis; vbi per potentia vitam habentis, Aduersarij exponunt, id est potentias operatiuas; ergo, quod Arist. ait animā esse principium operandi, & exercere opera vitæ. Ex his colligitur, quod Anima, & suæ potentiæ sunt idem realiter.

Secundò substantia generatur à substantia, non enim accidens generat substantiam; quod probatur, quia forma generantis, quæ est principium generationis, debet esse nobilior, vel saltem æqualiter nobilis cum eo genito, tam in vniuoca quam in æquiuoca generatione. Hanc propositionem probat diffusè in Theoremate proprio; sed est impossibile formam accidentalem esse nobiliorem, & perfectiorem forma substantiali, ergo potentia si est accidens, non potest esse principium generandi immediatum, & principale. At per Arist. potentia vegetatiua est principium generandi, ergo vegetatiua, & cæteræ potentiæ, non sunt accidentia, sed substantiæ, eadem, quod animæ; Sed 2.

ad hanc

Resp. Caiet. Ad hanc rationem respondent Aduersarij, vt elicitur ex Caietano 1. parte quæst. 54. art. 3. quod verum est quod anima secundum essentiam, est principium primum, & per se, operandi, sed agit mediate, nempe mediantibus formis accidentalibus tanquam instrumentis; sed hæc responsio confirmat propositum nostrum, quia principium primum, & per se operationis est potentia animæ, si ergo animæ essentia primo per se operatur, & operatio primo, & per se est a potentijs, sequitur, quod potentiæ, & animæ essentia sunt vnum, & idem realiter; Consequentia est clara, quod autem operatio primo, & per se sit a potentijs, patet; quia Arist. dixit vegetatiuam esse principium alendi, nutriendi, & generandi, non dixit esse instrumentum, & accidens, quo anima generet, vt patet ex 2. de Anima, cap. de vegetatiua, circa text. 34. 42. & 48. & per totum illud caput; dixit etiam potentiam visiuam esse principium videndi, intellectus etiam est principium intelligendi, intellectus enim est qui formaliter intelligit, ergo si primò, & per se anima intelligit, & non per accidens, necesse est confiteri potentias animæ, & animam ipsam esse idem realiter.

3. Tertiò. Quanto aliquid ordinatum ad finem, attingit finem immediatius, tanto est maioris nobilitatis; Anima est nobilissima forma, ergo asserendum est ipsam immediatè, & per se ipsam attingere finem.

4. Quartò, & formaliter. Eadem sunt principia essendi, & principia operandi, & ea forma, quæ dat esse, dat etiam operari, sed anima est principium essendi, ergo est etiam principium operandi; sed non est principium operandi nisi in ratione potentiæ, ergo potentiæ sunt idem realiter cum anima. Ad hoc respondet Iauellus
Resp. Iau. 2. de Anima, quæstione 22. ex Caietano vbi supra, quod anima est principium operandi mediatum, non immediatum: Hæc responsio confirmat id, quod intendit argumentum nostrum; quia dum dicit quod anima est principium mediatum operandi, fatetur animam, & potentiam esse idem re, quia anima dicitur esse principium operationis, non secundum essentiam; quia sic est actus primus, sed quatenus dicitur potentia dat actum secundum, & est principium operandi, Vnde Aristoteles tribuit operationes potentijs, scilicet, vegetatiuæ, sensitiuæ, intellectiuæ &c. Anima ergo operans, est potentia operans, per aduersarios anima est principium mediatum operans, ergo anima, & potentia sunt eadem res.

Quintò, Aliqua forma inferior anima, 5.
potest esse principium immediatum agendi; patet de calore, & qualitatibus actiuis, aliter esset processus in infinitum; hoc etiam est nobilitatis, ergo hoc multo magis competere debet animæ intellectiuæ, quæ est forma nobilissima.

Pro hac eadem opinione nostra, & contra sententiam D. Thomæ, & Aegidij faciunt rationes nonnullæ Auerroistarum, sentientium in animato esse plures animas: nam nos illas facile soluere possumus; sed secundum opinionem D. Thomæ nequaquam solui possunt, vt suo loco dicemus.

Variæ aliorum sententiæ adducuntur cum suis rationibus, & reijciuntur. Cap. II.

VAriæ sententiæ de hac materia fuerunt antiquitus; Alij enim videntur dicere, quod potentiæ animæ sint partes animæ realiter distinctæ ab inuicem, non tamen ab animæ essentia, & hæc ascribitur à Marguitis Scoti, D. Bonauenturæ, & Ricardo, Pro hac opinione, sunt variæ auctoritates; prima Aristot. 3. de Anima tex. 1. ait *De parte autem animæ*, & intelligit de intellectu; Boetius in libro Diuisionum, dicit: anima diuiditur in potentias, sicut in partes virtuales; Sunt & aliæ plures auctoritates, & rationes. Hanc sententiam Scotus confutat in prædicta quæstione, sed nos de hac opinione loquemur in particulari Theoremate, in quo disputabimus, An vegetatiua, sensitiua, & intellectiua in homine sint tres animæ, realiter ab inuicé distinctæ, vt tenet Zabar. & alij.

Alij verò, & hæc tribuitur Henr. dicunt, quod potentiæ animæ sunt eiusdem Opin. Hēr.
essentiæ animæ, distinctæ tamen inter se realiter. Hæc opinio probatur; quia anima secundum se non dicit potentiam, nam potentia 9. Metaph. definitur per actum, & econ-

& econuerso; anima autem secundum se considerata, non definitur per actum, ergo non est potentia, at essentia animæ sub tali, & tali respectu dicitur talis, & talis potentia; secundum hoc igitur, quod anima secundum se, comparatur ad diuersos actus, sunt in anima diuersi respectus, qui dicuntur diuersæ potentiæ, & per huiusmodi diuersos respectus, anima determinatur ad diuersos actus, quomodo autem determinentur ad diuersos actus, declaratur; quia anima determinatur ad actus potentiarum organicarum, per organa ad intellectum agentem, & voluntatem, quæ sunt potentiæ actiuæ ex comparatione ad obiectum; & hæc determinatio est ex natura potentiarum, quia habet determinationem agens ad intellectum verò possibilem, determinatur ex comparatione ad obiectum, sed per species receptas; quatenus ergo anima consideratur vt est anima organica, est potentia organica, quatenus consideratur vt potest depurare aliquod obiectum, & potest velle illud, est intellectus agens, & voluntas, quatenus recipit species, & intelligibiles, est intellectus possibilis; & sic patet, quod potentiæ nil aliud sunt realiter, nisi ipsa animæ essentia, quæ per varios respectus distinguitur ratione, quorum respectuum potentiæ dicuntur realiter distingui.

Reij- Hanc sententiam reijcit Scotus pluri-
citur. bus rationibus. Primò, quia hæc positio non satisfacit quæstioni [illegible], quo quæritur an potentiæ animæ distinguantur ab inuicem; quia in hac quæstione non quærimus de potentia, vt dicit respectum ad actum, sed quærimus de fundamento illius respectus, quod de potentia, quæ est, vel potest esse principium operationis actiuæ, vel principium receptionis passiuæ; quærimus ergo de proximo fundamento relationis principij ad principiatum, siue de principio immediato actionis, vel passionis, & in hoc sensu probat Scotus, quod opinio Henrici sit falsa; Primò, quia impossibile est absolutum cum relatione facere principium per se vnum. Sed vnum operatiuum per se, est vnum principium per se, ergo impossibile est, quod in ratione principij vnius operatiuum per se, includatur per se relatio; sed intelligere est actus per se vnus, & similiter velle, & ergo impossibile est, quod totum principium includat aliquid absolutum, & respectiuum per se.

Secundò respectus non est de essentia potentiarum passiuarum, ergo nec actiuarum consequentia patet; quia est eadem ratio vtrique, sunt enim omnes potentiæ; Antecedens probatur, tum quia materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem, tum etiam, quia si relatio esset de essentia materiæ, esset absoluta, & esset pars absoluti, & faceret per se vnum cum absoluto; quod est manifeste falsum; Adducit alias rationes Scotus ad hoc, [illegible] quas hic nō refero, quia hæc sententia non habet his temporibus sectatores magni momenti, quamuis [illegible] [illegible] rationes adducta. Ad rationem pro
Ad
hac opinione dicitur, quod anima forma realiter non est potentia, [illegible] vt
ra-
declaratum est [illegible] principium [illegible],
tio.
quia est principium [illegible] quo fundantur respectus potentiæ.

Aliqui alij, vt D. Thomas, & Aegidius,
Opin.
dixerunt potentias animæ esse accidentia de secunda specie qualitatis, & ideo
D. T.
distingui realiter ab essentia animæ, & à seipsis. Pro hac opinione multæ rationes adducuntur à Thomistis, sed duæ praecipuæ adducuntur à D. Thoma in prima parte, quæstione 77. artic. 1. vbi hanc sententiam ex professo stabilit.

Primò, Potentia, & actus pertinent ad
1. p. q.
idem genus, sed actus potentiarum illarum, nempe intelligere, & velle, sunt accidentia animæ, ergo & potentiæ.

Secundò, si potentiæ animæ essent essentia ipsa, semper animæ, sequeretur quod
q. 77.
habens animam, semper actu operaretur; sed anima non semper intelligit, neque semper operatur, ergo. Consequentia probatur: quia sicut, quia anima est actus primus, habens animam semper viuit, ita si esset potentia, & principium immediatum actus secundi, habens animam semper operaretur.

Tertiò, Arguunt alij ex principijs D.
1. 14.
Thomæ. Esse, & operatio, quæ sunt certo distinguuntur realiter; quia esse relatiuum est in genere Substantiæ; operatio verò in genere Accidentis; Hæc propositio

proba-

probatur; quia in solo Deo idem est actio & essentia. Ex hac propositione inferimus: ergo essentia in rebus creatis, & potentia operatiua earum, distinguuntur realiter; Consequentia declaratur: quia diuersorum actuum, diuersa sunt principia operationum, vnumquodque actus proportionatus suo principio; sed esse, & operari, sunt diuersi actus: nam esse, est substantiæ, operari autem est Actus potentiæ operatiuæ; ergo principia eorum, quæ sunt essentia rei, & potentia operatiua, sunt distincta realiter.

4. ra. Quartum argumentum. Essentia animæ est actus primus eius potentiæ; sed non omnes potentiæ sunt actus corporis, nec partis corporis, sed aliquæ sunt inorganicæ, vt intellectus; ergo potentiæ nõ sunt essentia animæ; & confirmatur: quia animæ essentia est simplex, & idcirco non potest esse actus corporis, & separata à corpore [illegible], scilicet intellectum, [illegible] separata.

5. ra. Quintò, Si anima esset idem realiter quod potentiæ suæ, vna non moueret aliam; quod est falsum, vt patet in 3. de Anima, in quo Philosophus dicit, phantasiam mouere appetitum; Consequentia probatur: quoniam Philosophus 8. Physic. probat nihil mouere seipsum.

Aegidius. Aegidius Romanus adducit talem rationem. Accidens variabile, non inest substantiæ, nisi mediante accidente inuariabili: intelligere, & velle sunt accidentia variabilia, & conueniunt animæ mediante intellectu, & voluntate; ergo intellectus, & voluntas, sunt accidentia. Maior probatur: quia maior distinctio non procedit ab vnitate, nisi mediante aliqua minori distinctione.

Herueus. Heruæus arguit sic. Nullum simplex potest esse immediatum principium, & totale diuersarum operationum, & hoc probat in illo: Vbi magis valetur, nam materia vna & simplex, non potest sine medio se, esse principium receptiuum diuersarum formarum alterius rationis, nisi mediantibus dispositionibus quibusdam determinantibus ipsam ad diuersas formas; aliàs enim quodlibet posset fieri ex quolibet, quod est impossibile, 1. Physicorum; & inde, ergo vna essentia simplex, non potest esse principium immediatum diuersarum operationum, vt sunt intelligere, & velle, ergo hoc erit per potentias realiter distinctas.

Iacobus Zabarella libro de Facultatibus Animæ c. 5. aliis argumentis D. Thomæ, quæ efficaciora putat, eandem sententiam probat: & licet aliquantulum discrepet ab opinione D. Tho. tamen hanc sententiam, quod potentiæ animæ distinguuntur realiter ab essentia animæ, & quod sint accidentia de secunda specie qualitatis, iudicat verissimam. Zabarella.

Prima ergo ratio est hæc. Potentia naturalis, siue aptitudo ad operandum, ponitur ab Arist. in secunda specie Prædicamenti Qualitatis: potentiæ animæ sunt aptitudines ad operandum; ergo sunt accidentia de secunda specie Qualitatis. 1. ra.

Secundò, Si anima esset idem quod sua essentia, ipsæ quoque potentiæ essent idem inter se; Consequens est falsum; quia tunc potentia visiua erit idem quod potentia motiua, & potentia olfactiua, & etiam omnes concedunt potentias esse plures, & non vnam; Consequentia est euidens: quia quæ sunt idem alicui tertio, sunt idem inter se. 2. ra.

Tertiò, pro eadem opinione ita argumentatur. Potentia operandi, respicit actum secundum, & operationem ipsam: sed semper perfectior, & nobilior est actus quam potentia ipsum respiciens; ergo si potentia esset talis, & secundum nostram rationem esset anima ipsa, operatio, quæ est accidens, esset perfectior quam anima. 3. ra.

Quartò, Ex dictis D. Thomæ, Sicuti se habet posse ad esse, ita potentia ad essentiam; sed in anima differt esse, à posse: ergo & potentia differt ab essentia; Quod esse differat à posse, probatur: quia anima cum sit actus primus dat esse, non tamen semper dat operari, vt contingit in oculo cæco: nam anima illi oculo dat esse, non tamen dat operari, vt patet: quia non videt cæcus. 4. ra.

Propter has rationes Zabarella conuenit cum opinione D. Thomæ, scilicet, quod potentiæ sint accidentia de secunda specie Qualitatis, & quod reali-

ter di-

ter distinguantur ab essentia animae, & à se ipsis; tamen discrepat ab opinione D. Thomae alio, ut ait cap. 4. quia D. Tho. & Aegidius, existimarunt, quod potentiae sint agentia media inter essentiam animae, & ipsam operationem. Hoc iudicat Zabarella esse falsum, & ait Scoti argumenta esse efficacia contra hoc, & ideo ipse vult, quod istae potentiae sint quaedam accidentia, & aptitudines ad operandũ; vult etiam quod praesupponant aliã priorem naturam, quae est essentia animae, à qua proveniunt ipsae potentiae, tamquam a causa efficiente, non per modum transmutationis, sed per modum emanationis: quae prima causa est etiam immediatum principium operationis intelligendi, & volendi &c. licet ergo istae potentiae sint quodammodo mediae inter essentiam animae, & operationem, non sunt tamen causae mediae: sed essentia ipsiusmet animae est immediatum principium operationis; & haec colliguntur ex 2. 3. & 4. notandis illius 4. cap. quibus declarat Zabarella hanc suam sententiam.

Reijcitur. Verum haec opinio non est sustinenda, ut per rationes Scoti superius adductas satis patet; sed quoniam isti dicunt, quod istae potentiae sunt accidentia de secunda specie Qualitatis, & in hoc faciunt maximam vim, & praesertim Zabarella: ideò hoc est diligenter considerandum. *Potentiae animae non sunt de praedicamento qualitatis.* Pro clara ergo notitia huius rei est notandum, quod potentia duobus modis potest capi; Uno modo pro ipso principio, & vi, à qua aptitudo agendi, & patiendi emanat; Alio modo pro ipsamet aptitudine, & potentialitate agendi, & patiendi, mẽbra illius distinctionis patent: quia aptitudo agendi, & patiendi, est accidens, principium verò à quo emanat haec aptitudo, est forma substantialis compositi; Modo nos ponimus duas Conclusiones, ex quibus comprobatur sententia Scoti, & opinio adversa reijcitur. *1. conclus.* 1. Potentia primo modo accepta est ipsamet essentia formae substantialis. 2. Potentia secundo modo accepta, est accidens de secunda specie Qualitatis. *2. conclus.* Prima Conclusio probatur: quia secundum omnes, forma substantialis est activa, & hoc adversarij fatentur *1. probatur* utique, & probatur: quia forma distinguitur à materia, quia materia est principium passivum, forma verò activum. At non esset activa, nisi secundum essentiam esset principium agendi; si enim hoc principium agendi esset quid extraneum ipsi formae, iam forma non ageret per se, neque esset principium per se, sed per accidens, sicut lignum ignitum calefacit, non per se, sed per accidens; immò in se forma substantialis nullo modo posset dici activa: quia cui non competit ratio denominationis, neque ipsa denominatio ei competere potest; Ratio autem qua aliquid denominatur agẽs, est principiũ, & vis agendi, ergo si tale principium non competit formae substantiali, neque ei cõpetere potest denominatio illa quidditatiue. Praeterea formae substantiales diversae, constituunt diversa composita habentia diversas aptitudines agendi, & patiendi, ergo aptitudo non est primum principium, & vis agendi, sed habet ante se aliud principium, à quo ipsa emanat, & quod est verum, & proprium principium agendi, & patiendi. *2. probatur* Praeterea, si negemus omnem activitatem, & passivitatem à formis substantialibus, erunt earum causae, & accidentia erunt nobiliora eis, & diversitas actionum in substantijs proveniet ex accidentibus, non ex substantijs, nec habebimus viam cognoscendi quomodo una substantia sit nobilior altera; quia via investigãdi hoc est ex effectibus, quae sunt accidentia, & operationes, et passiones, & denique tota philosophia evertetur. *3. probatur* Hoc etiam aperte admittit Zabarella in illo 4. capite, notando quartum, in quo dicit aperte, potentias non esse causam mediam inter animam, & operationem; sed animam ipsam esse immediatum principium operationum in genere causae efficientis; & fatetur rationes Scoti in hoc firmiter concludere adversus Divũ Thomam, qui vult, quod potentiae sint causae mediae inter animam, & operationem in genere causae efficientis. *Nota* Et notandum est, quod forma nedum est principium activum aptitudinis agendi, sed est principiũ passivum, id est principium aptitudinis patiendi, ut declaravi in Theor. quod natura est principium passivum tantũ; primum principium ergo determinatum *Theor. 31.*

agendi,

[illegible] agendi, & patiendi est forma substantialis, & sic patet prima Conclusio. Secunda Conclusio est clara, & de hac magis est controuersia: quia quælibet aptitudo, siue agendi, siue patiendi, quæ consequitur essentiam formæ, fluit a forma & sic illa aptitudo non est substantia: quia in his substantiis corruptibilibus substantia nõ producitur nisi per motum, & mutationem, ergo erunt accidentia: quia accidentia sunt una per modum emanationis à Substantia, & sic est inseparabilis illa aptitudo à forma, & composito, cuius est, & illi soli competit, & semper dicitur accidens proprium, sui unius, dicitur accidens commune, & ex hoc patet, quomodo propria passio dicitur genus, & non distinguitur à subiecto. Si enim propria passio accipitur pro principio aptitudinis, est substantia, non accidens; Si vero accipiatur pro aptitudine emanante a forma, est accidens de Prædicamento Qualitatis.

His habitis, Tertio dico, quod potentia naturalis, & impotentia, quæ ponitur ab Aristot. in secunda specie Qualitatis, est potentia secundo modo accepta. Probatur per rationes adductas nunc pro prima Conclusione: quia potentia primo modo accepta, est essentia, & natura ipsa formæ substantialis, & ideo est ipsamet substantia formæ substantialis; Probatur etiam ex textu Arist. in Prædicamentis cap. de Qualitate, non enim dicit Aristot. ibi, quod omnis potentia naturalis sit Qualitas: sed dicit, quod potentia facilè aliquid faciendi, & facilè aliquid patiendi, est Qualitas: quia facilitas agendi, & patiendi inest rei propter illam qualitatem, quæ fluit à forma substantiali, & hoc confirmatur exemplis Arist. ibi, quibus sic declarat: inquit enim, quod durum dicitur aliquid, quod habet potentiam ad non facilè secari: potentia ergo ad non facilè secari est secunda species Qualitatis; non inquit igitur Aristot. quod potentia absolutè ad non secari, sit species Qualitatis, sed potentia non facilè secari. Ex hoc ergo manifestum est, quod vult secundam speciem qualitatis esse illam aptitudinem, & propensionem, quæ insequitur formam substantialem rei, propter quam res non est potens, vel impotens absolutè (quia hoc quod sit absolutè potens, vel impotens est à forma substantiali) sed propter quam res est facilè potens, vel non facilè potens agere, & pati: quod pertinet ad Qualitatem. Quod etiam declaratur exemplo de elementis: quia cum ignis feratur sursum, non dicimus absolutè propterea à leuitate, sed à forma substantiali ignis; sed a leuitate prouenit facilitas ascendendi sursum, & ideo leuitas est accidens, & inde dicimus ignem habere naturalem potentiam ascendendi sursum, & naturalẽ potentiam ascendendi sursum in igne esse leuitatem, & in terra descendendi deorsum grauitatem &c. Quia ab his qualitatibus habent facilitatem ad suos motus naturales. Ex his etiam est notandum, quod illa duplex potentia declarata, non est univocum alicui generi, quia potentia primo modo est substantia, secundo modo est accidens substantia animi, & accidens in nullo genere conuenium; potentia igitur hæc est transcendens, & dicitur de forma, quæ est substantia, & actus primus & de operatione, quæ est accidens, & actus secundus: nam potentia primo modo dicitur de forma ipsa, potentia secundo modo dicitur de aptitudine fluente à forma, & est accidens: & hoc egregiè confirmatur ex Arist. 9. Metaph. tex. 2. ubi Arist. ex professo agens de potentia, postquã declarauit quid sit potentia absoluta, tã actiua, quàm passiua, quæ continetur sub primo membro a nobis declarato, declarat deinde potentiam, secundo modo dictam, his verbis: *Iterum autem hæ potentiæ dicuntur, aut solum faciendi, aut solum patiendi, aut ipsius bene, quare in harum rationibus insunt aliqualiter rationes priorum potentiarum*, ubi not. est illud verbum (aliqualiter) dicit enim Aristot. quod potentia secundo modo dicta, scilicet potentia bene, vel male faciendi, includit quodammodo rationem potentiæ absolutæ, quasi dicat per quandam similitudinem: non vult ergo, quod utraque potentia contineatur sub eodem genere: quia sic simpliciter potentia secundo modo, includeret rationem potentiæ: sed vult, quod includat solum aliqualiter scilicet per similitudinem, & proportionem; Quod etiam confirmatur, quia

infra textum 3. diuidit potentias in rationales, & irrationales; & potentias rationales dicit esse principia in animatis, potentias verò irrationales esse principia in inanimatis, & dicit omnes artes, & scientias factiuas esse potentias, idest principia efficientia artes mechanicas & morales, esse potentias, idest principia productiua actus moralis. At quis dicet principia prima efficientia humilium artium esse accidentia? Dicemus ergo, quòd potentia propriè accipitur pro principio primo, quod est substantia, & essentia rei, à qua emanat actio ipsa, & aliquando secundario verò pro aptitudine, quae consequitur ipsam formam & essentiam substantiae, & haec est accidens, & secunda species Qualitatis.

His declaratis patet, quòd potentiae animae, non sunt potentiae secundo modo, sed primo modo, & sic non sunt accidentia, sed substantiae. Hoc etiam per rationes Scoti probatum est, tamen vt res certior fiat, aliud idem ex Aristot. comprobatur euidentissimè.

1. ex. [illegible] Arist. in 2. de Anima, textu 13. diuidit gradus vitae in quatuor species, scilicet, in vegetare, intelligere, sentire, & moueri secundum locum, deinde in tex. 19. mouet duas quaestiones Primae. Vtrum vnusquisque horum graduum sit Anima, vel pars Animae. Secunda. Si sit pars, vtrum sit separabilis ab alia loco, & subiecto, aut ratione solùm; & haec sunt verba Aristotel. *Vtrum autem vnumquodque horum est anima, aut pars animae*, & si pars, vtrum sit separabilis ratione solùm, aut etiam loco; deinde soluens secundam, quae ait, quòd de quibusdam est certum, quòd nō sunt separabiles ab inuicem, vt patet in Entomis decisis, in quorum partibus decisis est sensus, fantasia, desiderium, vegetatiuum, appetitus, & motus secundum locum, sed de intellectu est dubium quia videtur quibusdam, quòd sit separabilis ab alia, vt aeternū à corruptibili. Ex his locis desumitur argumētū clarissimū, quòd potētiae animae quae sunt vegetatiua, sensitiua, & caetera, hos enim gradus vitae appellat Arist. potentias tex. 27. eaedē secundū, vt diximus, sunt partes animae, sed cum totū est substantia, partes quoque sunt substantiae, at anima, quae est totum, est substantia, ergo potentiae, quae sunt partes animae, erunt substantiae.

Praeterea quando dicit Arist. quòd de intellectu est difficultas, an sit separabilis, certū est, quòd nō intelligit per intellectū accidens, sed animā intellectiuam, de hac enim lis erat apud antiquos, non dubitabant aliquo, certū est enim, quòd accidēs non est separabile, & maximè hoc exigit Themistius, qui ex hoc loco desumit Arist. sensisse animam rationalē esse immortalem, et quando dicit, intellectū esse immortalem, certum est, eum per intellectum non intelligere aliquod accidens, sed substantiam, & essentiam animae intellectiuae; Si ergo intellect⁹ est substātia, ita quoque vegetatiua, sensitiua, motiua secundum locum, & omnes potentiae, sunt substantiae, quia eadē est ratio de omnibus: cum omnes dicuntur potentiae, & sint. 2.

Praeterea in textu 24. cum dicit 2. de Anima determinat Arist. quòd istae potentiae omnes, non sunt semper in eodem subiecto, sed aliquando adest vna tantum, vt in plantis vegetatiua solùm; et in animalibus brutis vegetatiua, sensitiua, & motiua secundum locum, tandem in homine omnes. Tunc quaero de vegetatiua, quae est in planta, an sit Accidens, vel Substantia? certè dicendum est, quòd est substantia: quia tunc non est pars animae, sed anima, vt ibi dicit D. Thomas in expositione. Tunc arguo: Sed quod est vni substantia, non potest alteri esse Accidens, vegetatiua est Substantia & anima in planta, ergo in homine, & alijs non est Accidens. 3.

Praeterea, probatur quòd istae potentiae sint anima ipsa, & illud primum est illud quo primo viuimus, mouemur, intelligimus, & sentimus est anima, sed intellectiua, sensitiua, vegetatiua, & motiua secundum locum, primo intelligimus, sentimus & mouemur, ergo istae potentiae sensitiua, intellectiua, & aliae, sunt ipsamet Anima; Maior est Arist. 2. de Anima, tex. 24. Minor est clara. 4.

Praeterea in 3. de Anima innumerae auctoritates, ostendentes intellectum esse Substantiam, & animam ipsam intellectiuam, et in primo tex. ait Philosophus: *De parte autem animae*; Si intellectus est 5.

pars

pars animæ, ergo non Accidens; in 4. tex. ait, quod est impossibile intellectum ab obiecto; hoc non potest intelligi de accidente, vt per se patet; quia loquitur de essentia intellectiua, quam ostendit immixtam esse ab omnibus obiectis; in sexto autem tex. ait, intellectum esse immixtum à corpore, & organo corporeo; hoc autem certum est dici de essentia intellectiua animæ, & maximè secundum D. Thomam in septimo ait, animam intellectiuam esse locum specierum non totam, sed intellectum; ergo intellectus est pars integralis animæ, & aliæ potentiæ, scilicet vegetatiua, & cæteræ, sunt partes eiusdem animæ.

Alia multa loca adducit Zabarella, libro de Humana mente, cap. 14. in quibus ostendit Aristot. loqui in 3. lib. contra Diuum Thomam, de intellectu secundũ suam substantiam, ex quibus aduersus ipsum Zabarellam habemus validum argumentum; quia sequitur, quod intellectus non est Accidens, sed Substantia, quod enim secundum se est accidens nullo modo potest de eo tractari, vt est substantia & essentia animæ; sed per te Arist. tractat in 3. de intellectu, vt est anima intellectiua, ergo intellectus secundum se, non est accidens, sed substantia, & essentia animæ intellectiuæ.

Sed diceret forsan Zabarella, quod intellectus duobus modis accipi potest; Vno modo pro intellectiua anima, & sic est Substantia; alio modo pro potentia, & sic est accidens.

Contra. Contra, Hæc distinctio est falsa; nam intellectus propriè, qui est quartus gradus vitæ, est potentia, & vt potentia est pars animæ, & quartus gradus vitæ; Vnde Aristot. 2. de Anima, tex. 27. habet hæc verba. *Potentiarum autem animæ, quæ dictæ sunt, aliis quidem insunt omnes, aliis verò quædam, quibusdam verò vna sola; potentias autem dicimus, vegetatiuam, sensitiuam,*
1 *appetitiuam, secundum locum motiuam & intellectiuam*; hoc quod appellat gradum vitæ intellectiuam potentiam, gradus autem vitæ intellectiuus est Anima intellectiua; non ergo aliud est intellectus acceptus pro potentia, & acceptus pro anima; sed idem realiter, ideo dicitur pars, & potentia animæ, respectu aliarum potentiarum, illius scilicet sensitiuæ, vegetatiuæ, &c. Ex his omnibus colligitur, quod potentiæ animæ sunt potentiæ Substantiales, non Accidentales, & sic non pertinent ad secundam speciem Qualitatis, sed ad Substantiam.

Sententiam Scoti sequuntur omnes ferè Philosophi his temporibus, vt Franciscus Piccolomineus, libro de Mente, capite 10. Mercenarius in suis Dilucidationibus, Ludouicus Buccaferreus, Gregorius Ariminensis, & multi alij, apud quos adsunt rationes non spernendæ; & quod dictum est de vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, dicendum est de generatiue, altrice, & auctrice: sicuti .n. illæ quatuor potentiæ sunt potentiæ animæ intellectiuæ, ita istæ sunt potentiæ animæ vegetalis, quando anima vegetalis est sola, vt in plantis: quando autem vegetalis est simul cũ sensitiua, & intellectiua, istæ tres facultates, generatiua, nutritiua, & cætera, sunt potentiæ quoque animæ sensitiuæ, & intellectiuæ; differunt solum, quia illæ quatuor sunt magis generales, istæ magis speciales; sed omnes sunt potentiæ, & idẽ sunt realiter animæ essentiæ, & distinctæ formaliter ab eadem; idem dicendum est de potentijs sensitiuis, vt visiua, auditiua, &c.

Picc. Mer. Bucc. Greg.

Rationes Aduersariorum soluuntur. Cap. III.

EX dictis patet solutio ad rationes in oppositum. Ad primam D. Thomæ respondet, & simul eum impugnat Scotus loco citato, Nam illa propositio actus, & potentia sunt eiusdem generis, includit æquiuocationem; Duobus enim modis potest accipi potentia; Vno modo, vt est principium operandi, & sic diuiditur in potentiam actiuam, & passiuam 5. & 9. Metaph. vt supra vidimus; Alio modo accipitur potentia, vt contra distinguitur abiecto; propositio allata est vera de potentia hoc secundo modo accepta immò hoc modo accipiendo potentiam, actus, & potentia sunt nedum eiusdem generis, sed eiusdem speciei, & numero, quia idẽ indiuiduum, quod nunc est in actu, prius fuit in potentia; sed de potẽtia in hoc sen- Ad 1.

sit non loquimur in praesentiarum secundo modo: etiam potest considerari actus, & potentia, ut sunt passiones entis, & in hoc sensu patet, quod non sunt eiusdem generis: quia in nullo praedicamento sunt, sed sunt illimitata, ut est ens; & in hoc sensu quoque patet, quod est falsa allata propositio.) Accipiendo autem potentiam primo modo, falsa est illa propositio: quia potentia, quae est principium transmutationis, ut potentia activa & actus illi respondens, non sunt rei existentis in eodem genere, neque in eadem specie, neque in eodem numero; universaliter in eodem numero nunquam. Saepe quia nihil producit seipsum, in eadem specie aliquando sunt, quia homo generat hominem, qui sunt eiusdem speciei: sed etiam saepe sunt in diversis speciebus, & generibus, ut cum Substantia generat Accidens, nam potentia activa Substantiae est in Substantia, actus illi respondens est Accidens; Ecce quod differunt genere & genere generalissimo: quod autem Substantia producat Accidens immediate est sententia Arist. 7. Metaph. in fine textu 32. & ultimo, ubi dicit, quod Substantia non producitur in esse nisi a Substantia, sed quantum, vel quale producitur in esse nullo quanto, vel quali praesupposito in actu, sed solum in potentia. Ex quo apparet, quod Substantia est immediate effectiva Accidentis. De potentia passiva idem patet: quia Accidens, qui est actus, immediate recipitur in Substantia alioquin esset processus in infinitum: oporteret Accidens inesse alteri, & illud alteri, & sic in infinitum.

Potentia autem passiva Substantiae, & actus, qui est Accidens, sunt diversi generis. Item D. Tho. ponit in anima virtutem activam respectu istarum potentiarum: quia eas fluere ab essentia, attribuitur virtuti activae essentiae.

Item ipsemet in 3. Sent. ait, quod essentia animae est immediatum principium, & proximum receptivum istarum potentiarum, quamvis quaecunque sint Accidentia secundum ipsum; tamen secundum eundem, non sunt in eodem genere cum essentia animae: ergo receptivum non est *semper* eiusdem generis cum recepto.

Caiet. Caiet. 1. par. Summae quaest. 77. artic. 1. nititur defendere hanc rationem D. Thomae: & pro solutione adducit hanc distin. quod tripliciter res se habent, quaedam enim sunt essentialiter in genere potentiarum; quaedam vero sunt essentialiter in genere actuum; quaedam participant potentiam & actum.

Ad propositum ait, quod allata propositio (Actus & potentia sunt in eodem genere) intelligitur de potentiis essentialiter (in proposito enim ait esse sermonem solum de his, quae sunt essentialiter in genere potentiarum) ordinatis ad actum, sive sit receptiva, sive sit activa, ut patet in 12. Metaph. textu 26. Neque contra hoc adducitur aliqua instantia, & quod instantiae adductae a Scoto, nil militent contra hoc, satis ultimo ostendere. Sed haec responsio Refellitur. Caietani nihil obest probationibus allatis a Scoto, Etenim illa potentia essentialiter ordinata ad actum, non potest esse nisi potentia, quae contra distinguitur ab actu; haec potentia enim est essentialiter potentia: quia omnino secundum essentiam opponitur actui. At ratio Scoti dicebat, Propositionem illam eiusdem generis esse actum & potentiam, in hoc sensu esse verissimam: sed non esse ad propositum: quia hic non loquimur de potentia quae essentialiter opponitur actui, sed de potentia, quae est principium transmutationis, quae potentia non est essentialiter potentia, sed necessario activa, ut patet de potentia activa: quod enim non est actu, non potest agere: etiam passiva: quod enim non est, non potest transmutari: quod rationes Scoti non militent contra Propositionem in hoc sensu concedimus: sed rationes Scoti procedunt contra potentiam primo modo acceptam, scilicet, pro principio transmutationis, sive sit activa, sive sit passiva: locus autem ille ex 12. Metaph. textu 26. non recte intelligitur a Caietano, ut etiam ostendimus in Theor. de Philosophiae naturalis subiecto, dicit enim ibi Arist. quod omnium Praedicamentorum sunt eadem principia, non absolute, sed secundum proportionem, qualis in omnibus est actus & potentia, quae sunt principia illorum: sed ait Arist. quod non eodem modo in omnibus se habet actus & potentia, quia in aliis materia est potentia, & actus est forma: in aliis vero est potentia, & actus: quia

in o-

antequam essent prius erant in potentia, & postea facta sunt in actu; primo modo actus, & potentia, sunt principia Substantiæ, quæ componitur ex materia, & forma; secundo modo etiam Accidentia cōstant ex actu & potentia: non quia quidē sint composita, ita quod accidens, constet ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit forma, vt arbitratur Caietanus: quia Accidentia sunt formæ simplices; sed dicuntur constare ex potentia, & actu: quia primo erant potentia, & postea facta sunt in actu, sicut dicit Philosophus 1. Physic. ex non domo fieri domum. Sed illum locum Arist. diligenter exposuimus in Theoremate de Subiecto philosophiæ naturalis.

Sed dato, quod Aristot. diceret, vt vult Caietanus, quodquodlibet Prædicamentum constaret ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit actus, ita, quod Accidens, vt Quantitas, & Qualitas, &c. esset quoddam compositum, non est ad propositum: quia hæc potentia essentialiter ordinatur ad actum, vt cum illo coniungatur, & faciat compositum; at nos hic non loquimur de potentia, quæ est pars compositi, sed de ea, quæ est principium operationis.

Præterea, talis potentia ordinata ad actum, est semper passiua, vt patet; nos autem hic loquimur de potentijs, quæ sunt principium actiuum, & productiuum: nō est ergo ad propositum hæc ratio, quæ tali potentiæ innititur, & laborat in æquiuoco. Reliqua quæ dicit Caietanus hic, quilibet ex dictis videre potest, quod non sunt ad propositum.

Iau. Aliter respondet Iauellus in 2. de Anima q. 12. & tali modo videtur interpretari mentem Caietani: dicit enim, quod Propositio ista, & actus, & potentia, sunt eiusdem generis in doctrina Diui Thomæ intelligitur de primo principio actiuo, vel passiuo, quod ex primo intento eius, hoc est ordinatur ad producendum, vel recipiendum aliquem actum primo, & per se, non secundario, & per accidens; modo anima non est ordinata primò ad producendum suas potentias, quæ sunt accidentia, sed ad dandum esse substantiale, & constituere animatum, secundario verò ad producendum potentias; Potentiæ verò ex primo intento suo, hoc est, ordinatæ sunt ad actus suos producendos per se, & non per accidens: ideo potentiæ, & actus sunt eiusdem generis, & consequenter cum actus sint accidentia, potentiæ quoque sunt accidentia.

Sed hæc interpretatio est falsa multipliciter; quia animam dare esse substantiale, & actum primum, est producere potentias; (vt vtar eius modo loquendi, qui tamen est improprius, & falsus) probo; quia quæro à Iauello, quid sit animam dare esse substantiale? certè est constituere viuens, & animal, at constituit viuens per potentiam vegetalem, & animal per sensitiuam, ergo animam dare actum primum & producere potentias, idem sunt: alioquin posset anima dare esse substantiale & actum primum, & non dare viuere, neque esse animal, quod est absurdū; Ex quo habemus duo contra Iauellum; Primum, quod falsum est, animam per se producere actum primum, & per accidens potentias; quia hæc duo sunt vnum, & idem actum; Secundum est, Quod anima, & potentiæ suæ, sunt eiusdem generis; quia actus primus animæ, per se est productio potentiarum: quia non potest dare actum primum, nisi producendo potentias, & consequenter cum, ipsum inferunt, potentias esse substantias: siquidem sunt eiusdem generis cum anima. Insuper dato, quod potentiæ sint accidentia, falsum est, quod anima primo, & per se, non sit ordinata ad producendum eas, quia vt probatum est supra, nunc substantia immediatè producit accidens per se, alioquin accidens primum productum à substantia, non haberet causam productiuam per se, quod est absurdum: quia omne ens non per se, habet causam per se; item accidens proprium, non posset demonstrari de subiecto: quia in demonstratione ponitur solum causa per se.

Arguit etiam Iauellus contra id quod dicit Soncinas, quod actus, & potentia sunt eiusdem generis, est verum de potentia, vt contradistinguitur ab actu: quia nedum est verum, quod sint eiusdem generis, sed eiusdē speciei, & idē numero, per hoc qui sunt termini incompossibiles, vt po- *Ad Soncin.*

Responsio.

potentia obiectiua esse, & adhuc eminentius
Resp. [illegible] ergo distinguuntur realiter [illegible] primo, quod ille, & Caietanus [illegible], dum interpretantur Scotum intelligere per potentiam [illegible] ab actu, potentiam obiectiuam [illegible] absolute intelligere quamcumque potentiam, quae contradistinguitur ab actu, siue sit [illegible] siue [illegible]. Secundo, ad rationem dico, quod Scotus ibi [illegible] dicit quod potentiae, & actus, [illegible] quod sunt in eodem numero, scilicet in [illegible] quia [illegible] sunt in eodem genere, & [illegible] specie, sed etiam in eodem numero.

Ad 2. Ad secundam rationem respondet Scotus [illegible] argumento contra eum, quod [illegible] distinctionem [illegible] Negatur consequentia. Ratio negationis est: quia non valet similitudo, de dare esse & dare operari, anima enim dat esse corpori formaliter & in genere causae formalis, & sic valet dicere anima est actus corporis Physici, & [illegible], ergo corpus Physicum, & [illegible] semper est in actu; est vero causa operationis in genere causae efficientis: non est autem necesse quod causa efficiens semper agat [illegible] ergo animam esse actum primum, & formam corporis Physici, aliquid est, quod efficiat operationem, vel possit efficere, quae illa sunt diuersa genera causarum.

Ratio Caiet. & Jau. Caietanus, & Iauellus ad hanc solutionem dicunt, quod ratio D. Thomae concludit: quia quando dantur duo principia, quorum unum non est expectatiuum sui actus, aliud vero est expectatiuum sui actus, illa sunt diuersa principia, sed essentia animae non est expectatiua sui actus, quia semper dat esse, potentia vero est expectatiua, ergo sunt diuersa principia.

Resp. Sed haec ratio nulla est: quia hoc concluderet, si essent principia in eodem genere causae, sed quia illa principia sunt in diuerso genere causae, non valet, ut dictum est: quia anima, ut est essentia, est causa formalis; ut producitiua operationis, est causa efficiens, [illegible] est formalis, non potest abesse illi, sed secundum aliquid. Caietanus vero [illegible] Ab actu, in quantum actus, non [illegible] potentia: sed anima est actus, [illegible] dicit solum

actum primum, & [illegible] operationem ab
Caietanus. ea, ut est actus primus, [illegible] potentia, ergo anima si est actus, etiam statim operatur.
Resp. Respondetur, quod ab actu in quantum actus est non procedit potentiam sine [illegible] sed non [illegible], quod [illegible] in alio genere: & sic ab anima [illegible] est actus formalis, non procedit potentia in genere causae formalis, sed procedit potentia in genere causae efficientis.

Ad 3. Ad tertiam negatur Consequentia. Ad probationem dico, quod diuersorum actuum diuersa sunt principia, sufficit quod sint diuersa formaliter, unde semper [illegible] essentia animae, & eius potentiae, sint diuersae formaliter, non realiter. Si vero [illegible] ratio, ut est [illegible] Scotus [illegible] cum se habet esse, ad essentiam [illegible] operari, ad potentiam [illegible] proportio, & dicemus: Sicut se habet esse ad operari, ita essentia ad potentiam, sed esse, [illegible] distinguitur ab operari, ergo essentia distinguitur a potentia. Respondet Scotus, quod illa Propositio [illegible] se habet esse, & operari, est falsa, quia esse est idem, quod essentia realiter, nec differt ab illa: sed operari differt realiter a potentia, & [illegible] ab illa.

Ad 4. Ad quartum dico, quod continet expressum [illegible], & contra ipsos est. Nam dicit, quod essentia animae est actus corporis, & [illegible] non est separata secundum essentiam, sed solum secundum intellectum, [illegible] ex hac ratione sequitur, quod anima intellectiua non sit separabilis a corpore, sed accidens ipsius animae, scilicet intellectus, qui est potentia & accidens secundum eos, & sic solum accidens erit separabile, & accidens solum erit immortale non essentia animae: quae in se quam sint absurda, & etiam contra eos, patet. Ad rationem tamen dico, Quod Minor est falsa. Ad probationem [illegible] in Theoremate de Informatione animae intellectiuae, quod licet intellectus non sit virtus organica, tamen est forma informans, & hoc ipsi [illegible] dicere debent, nisi [illegible], & [illegible] haec non sunt incompossibilia, quod anima intellectiua sit simplex, & inorganica, & tamen sit actus informans.

Ad 5. Ad quintum [illegible] quae [illegible] propositio illa de 8. Physicorum, nihil

innixa

mouet seipsum, intelligatur in Theoremate, quod elementa moueant seipsa. Oportere et etiam declarare quomodo phantasia moueat appetitum: sed propter prolixitatem vitandam, dico, quod non est inconueniens, ea, quae formaliter distinguuntur, mouere seipsa ad actum secundum: & sic non est inconueniens, quod idem realiter moueat seipsum hoc modo, licet nihil moueat se, quo ad actum primum.

Ad rationem Aegidij. Scotus eam refellit aduersus Aegidium. Quaero enim verum potentia sit variabilis, necne? si sic, cum anima sit im inuariabilis, sicut potentia, ipsa etiam poterit recipere actus varios sicut potentia: si potentia est variabilis, non poterit recipere per se variabilem, nisi mediante aliquo inuariabili, non ergo potest esse medium, quo essentia recipiat actus variabiles. Ad illud Henrici resp. Scotus, negando illam propositionem scilicet, quod idem simplex non potest esse principium diuersarum operationum: est enim falsa: quia etiam secundum Aduersarios, Substantia animae tunc non posset esse receptiuum immediatum omnium potentiarum; si quis dicat hoc verum esse aeque primo, tamen ordine quodam, ita vt vna recipiatur mediante alia, vel prius natura alia, non esse inconueniens, hoc impugnatur: quia vna forma in corporalibus, non est principium recipiendi alia, vt caliditas in igne, non est principium recipiendi calorem intensiuum in igne, est ratio recipiendi leuitatem, etiam si prius natura recipiatur calor: quia nec leuitas vnquam reperiri potest, nisi vbi esset calor, ex quo calor esset per se ratio recipiendi leuitatem. Sic in proposito etiam si sit prius alia recipiatur, tamen immediate intelligere, & velle, in eadem substantia recipiuntur, scilicet in essentia animae. Quod dicit de materia, quae non recipit diuersas formas nisi mediante determinata, conuincit propositum: quia materia immediate recipit saltem illas dispositiones, quibus ipsa determinatur. Quod autem dicit materiam mediantibus illis dispositionibus recipere formas, falsum est: quia quod est receptiuum, vel ratio recipiendi formam substantialem per se, est de substantia compositi, ergo illud absolutum quod sic disponit materiam, vel est forma substantialis, & sic in composito essent plures formae substantiales, quod ille negat, vel esset simpliciter accidens, & sic accidens esset de essentia compositi, quod est inconueniens; Ratio ergo medium non concludit, sed admittit multas absurditates.

Ad primum Zabarellae, patet ex dictis in 2. cap. quoniam potentiae, quae sunt de secunda specie Qualitatis, sunt aptitudines ad faciliter operandum; sed potentiae animae non sunt aptitudines, sed principia prima, a quibus operationes emanant, illae autem potentiae, patet quod non differunt secundum magis, & minus, sed secundum speciem, & genus: & sic hae rationes eius sunt, ...de materia ergo ... nihil sunt. Vt enim dicit: Sicut se habent actus ad actum, ita potentia ad potentiam, actus autem currendi, & bene currendi, sunt in Praedicamento Qualitatis, ergo potentiae currendi, & potentiae bene currendi sunt in Praedicamento Qualitatis; Maior est falsa, & etiam illi Propositioni consimilem generis sunt actus, & potentiae, quae Propositio est falsa, ex similis quo illa assumuntur, vt declarauimus supra in resp. ad primum D. Thomae. Cum etiam dicit, quod sub potentia absoluta ascribetur potentia bene agendi, ex 9. Metaph. sum dictum est in 2. cap. quomodo illa loca intelligantur: atque etiam ille potentiae non species vnius generis, scilicet potentiae in communi, vt ille dicit, idem dicitur aliquis: sed differunt plus quam genere, & hae potentiae secundo modo dictae, quae sunt accidens continent absolutae, & per quandam similitudinem proportionalis... dicta in vniuersum.

Ad secundum resp. quod sunt accidentaliter, sed differunt formaliter; Quod si quis arguat, vt Zabarella facit, materiae illae formales, per quas potentiae distinguuntur ab inuicem, vel sunt aliquid, vel nihil, non nihil, quia nihil non est causa differentiae: ergo aliquid, & tunc, vel Substantiae, vel Accidens, non Substantiae, quia tunc essent formae substantiales, ergo concluditur, quod sint Accidentia: Rei. Ad argumentum contra nos nihil valet ...

 dicimus,

dicimus, quod illæ [illegible] stantia, nec tamen sequitur, quod sint diuersæ formæ, sicuti nec verum, bonum, & vnum in ente, sunt diuersæ formæ, sed diuersæ formalitates, & realiter eædem. Cum secundo arguitur: Si potentiæ sunt idem realiter, & secundum internam rationem, sequeretur, quod potentia olfactiua, quatenus olfactiua, esset potentia visiua: quia hæc conditio, quatenus, est essentialis conditio, quæ infert potentiæ. Respondetur negando consequentiam: non enim dicimus, quod potentiæ illæ sint idem secundum rationes formales, immò hoc negamus, sed solum dicimus eas esse idem realiter: quia sunt vna res realiter cũ essentia animæ, & cum seipsis: conditio autem illa, quatenus, infert identitatem secundum rationem formalem, vnde licet verum, & bonum à simili sint idẽ realiter in ente, nõ tamẽ valet ex hoc inferri, ergo bonum, in quantum bonũ, est verũ.

Ad 3. Ad tertiam respondetur per dist. superius allatã, quod duobus modis accipitur potentia; Vno modo, prout essentialiter distinguitur ab actu, & sic est vera Minor: sed sic non loquimur in proposito; Secundo modo accipitur pro principio manifestationis, & sic falsa est Minor: quia potentia est nobilior actu illo secundo, scilicet operatione, & de hac loquimur in proposito.

Ad 4. Ad quartum, patet ex dictis ad tertiã pro D. Thoma, falsa enim est illa Minor: Sicut se habet esse, ad operari, ita essentia ad potentiam, quia esse, [illegible], nec distinguitur ab essentia, sed est sibi idem, operari verò, distinguitur à potentia, ideò non est simile.

THEOREMA LXXV.

Potentiæ intrinsecè & essentialiter distinguuntur à seipsis, sed à posteriori per actus, & per obiecta.

Exponitur opinio Scoti, & aliorum opiniones, & rationes refutantur. Cap. unicũ.

EX dictis in duobus præcedentibus Theorematibus satis conspicuè, quomodo potentiæ distinguuntur ad inuicem, & per quid distinguantur, tamen, [illegible] non constat inter [illegible], res breuiter est explicanda. Tota difficultas oritur ex verbis Arist. 2. de Anima, textu 33. & 34. in quibus habetur, quod potentiæ distinguuntur per actus, actus per obiecta, ex hoc enim loco aliqui dicunt, quod essentialis distinctio potentiarum, & à priori, sumitur ab actu, & ab obiectis. Alij verò dicunt, quod potentiæ distinguuntur seipsis formaliter & à priori, per actus verò distinguuntur à posteriori. Hæc secunda opinio mihi verior videtur, & est expressè Scoti, pluribus in locis: sed ex dictis maximè elicitur, quia cum ipsæ potentiæ à se inuicem solum formaliter distinguantur, clarũ est, quod ratio illas distinguens, est ratio formalis vniuscuiusque ipsarum potentiarum: sed hoc expressè dicit, & probat Scotus, qui [illegible] lib. quæst. 12. post H. H. ponit enim hanc distinctionem, per quam explicat allatã propositionem desumptã ex Arist. quod potentias distingui per actus, potest intelligi duobus modis, Vel quod distinguantur per actus essentialiter, & à priori, vel quantum ad manifestationem, & à posteriori; Primo modo ait esse falsum, neque eo modo intelligi debere Propositionem Arist. quia quod est essentiale principij, & ratio distinctiua alicuius ab aliquo, nõ est posterius distincto, sed actus est posterior potentia essentialiter, ergo actus non est ratio, nec principium distinctiuum potentiæ; Maior est euidens: quia principia essentialia distinguentia rem, sunt etiam principia essentialia constituentia rem in esse, & sic præcedunt, non subsequuntur; Minor quoque est euidens, quia actus est effectus proueniens à potentia; effectus autem est posterior causa sua, natura; adeo, quod causa est efficacissima. Hoc idem potest dici, & probari ex Scoto 2. Sent. dist. 1. q. 6. in corpore enim quæsiti probans, quod Angelus, & Anima differunt specie, & quod ratio suæ distinctionis peruenit, quia anima est talis natura, & Angelus talis natura, accipit hanc Propositionẽ, & eam ibi probat; Omne potens agere, est aliquid ens habens actum primum, & in eo est prior actus primus secundus, quàm in comparatione ad actũ secundum, cuius potest esse principium, ita

quòd

quodlibet illud, quod est tale est principium actus secundi, non sit aliud à natura sua, non tamen prima entitas sua est natura sua, vt est principium actus secundi, sed natura sua, vt in se est hoc, & ita prima distinctio entis, non est per naturam suam, inquantum est talis operationis, sed per naturam suam, vt hanc naturam. Sicut per identitatem ipsa sit principium actus secundi. Ex hac ergo propositione declarata, & probata à Scoto, possumus arguere, quod potentiæ primo, & essentialiter distinguuntur per se, sic omne ens, quod est principium alicuius actus secundi, primo est actus primus secundum naturam, & in se, postea est principium actus secundi: sed potentiæ sunt principia productiua actuum secundorum, vt dictum est in præcedentibus, ergo prius sunt entia talia secundum se, & sunt actus primi per se, deinde sunt principia actuum secundorum, ergo potentiæ animæ primo, per se, & essentialiter distinguuntur per seipsas, quam per actus, vel per relationem ad actum secundum. Maior est euidens ex dictis, & adhuc probatur ratione, & exemplo adductis ibi à Scoto, quia omne ens, quod est principium alicuius operationis, idem est principium talis operationis, quia est ens tale, & est talis naturæ, quod exemplo confirmatur. Sol est principium generandi multa mixta in his inferioribus, si modo quæras primam distinctionem Solis à Planta, non est illa potentia, vel principium producendi mixta, sed est forma Solis, & forma Plantæ. Minor est probata satis in præcedentibus, vbi ostendimus, quod potentiæ non sunt accidentia, sed quod sunt substantiæ, & quod virtualiter continentur in anima, & quod maneat distinctæ formaliter, hoc modo itaque dicendum est, potentias animæ distingui à priori.

Ad Arist. resp. Ad Arist. autem dicimus, quod in præcitatis locis, quando dicit, quod potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta, intelligit quantum ad manifestationem, & à posteriori: & confirmatur hoc quia Arist. 2. de Anima, tex. 33. ait quod quia potentiæ distinguuntur per actus, & actus per obiecta, vult prius agere de obiectis, tamquam de notioribus, & per ipsa de actibus; deinde de actibus & tandem de potentijs. Clarum est ergo, quod quando dicit, actus distingui per obiecta, & potentias per operationes, loquitur secundum manifestationem, & à posteriori: quia actus inducunt nos in cognitionem manifestam ipsarum potentiarum. Hanc sententiam optimè explicat, & tuetur Mercenarius in suis Dilucidationibus, & Iandunus 1. de Anima q. 8. & Henricus in suis Quodlibetis, & multi alij.

Possumus etiam dicere, quod potentiæ distinguuntur per actus, & per obiecta tamquam per principia extrinseca, quæ sunt finis, & agens: actus enim est finis potentiæ, & obiectum est causa productiua simul cum potentia actus, essentialiter tamen distinguuntur per se, vt dictum est, & hoc idem Scotus in quodlibetis citato loco dicit.

D. Thomas 1. p. q. 77. artic. 3. examinat causam huius distinctionis ex professo, & apertè dicit, quod potentiæ distinguuntur per actus, & rationem adducit: quia inquit, potentia secundum illud quod est potentia, ordinatur ad actum, vnde oportet rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem ordinatur, & per consequens oportet, quod ratio potentiæ diuersificetur, vt diuersificatur ratio actus. Ex quibus verbis apertè patet, quod vult essentialem differentiam in potentijs, pendere ab actu, sicuti ratio, & essentia potentiæ includit habitudinem ad actum, ad quem ordinatur, quomodo autem obiectum distinguat actum, declarat ibi in reliquo corpore articuli. Hæc certè est opinio D. Thomæ, tamen Thomistæ, vt Caietanus, Iandelus, & alij, quoniam viderunt, quod hæc sententia patitur maximas difficultates, quia actus est posterior potentia, & ideo ratio, & differentia distinctiua essentialis, interna, & à priori, non potest sumi ab actu, varijs modis exponunt. Caietanus interpretatur huiusmodi doctrinam in Commentario, scilicet, quod hæc propositio. Potentiæ distinguuntur per actus, potest habere quatuor sensus, quorum tres adducimus, qui faciunt ad propositum, primus quod quando dicimus, quod potentiæ distinguuntur per actus ly per denotat differentiam distinctiuam, ita quod actus sint principia, quibus formaliter vt proprijs differentijs potentiæ distinguuntur, & hoc est omnino impossi-

D. T.

Interpretatio Caietani, & Iandu. [illegible]

impossibile, quia differentia formalis est interna rei, & est illa eadem, per quam res est talis, cuiusmodi non sunt actus respectu potentiarum. Secundus sensus est, quod sit per alterum principium declarationis tantùm, vt nos diximus; & hunc sensum impugnat Caietanus: quia inquit illum procedere ex ignorantia Philosophiæ naturalis, & ex ignorantia distinctionis inter actus, vt effectus potentiarum sunt, & vt sunt fines earũ: vnde ait: si hanc distinctionem animaduertissent Assertores talis opinionis, & etiam notassent id, quod dicitur in 2. Phys. quod rerum naturalium optima redditur causa a priori, cum ex fine sumitur, non dixissent hanc distinctionem potentiarum per actus, vt per finem esse a posteriori, sed a priori. Caietanus itaque reprehendit hunc sensum in eo, quod nos dicimus esse distinctionem à posteriori, non à priori: ipse verò vult, quod sit à priori quia est per causam finalem, per quam quando ostenditur aliquid, dicitur ostendere à priori, non à posteriori. Tandem ponit sensum, in quo dicit loqui D. Thomam, & est satis implicatus (qui enim intelligat eum, quid [illegible] dicat,) & est quod sit per aliud non principium definitiuum extrinsecum quidem à re, sed intrinsecum definitum rei, ita quod potentiæ distinguuntur per aliud à priori, non tanquam per differentias, nec tanquam per causas omninò extrinsecas, sed tanquam per causas inclusas necessariò in definitionibus potentiarum, inclusas autem dico per additamentum extraneum, quo alterum correlatiuum cadit in definitione alterius. Hæc sunt eius verba formalia, quibus declarat hunc vltimum sensum; quæ verba, quilibet vel parum eruditus considerans, cognoscet continere contradictionem, & tandem nullum sensum facere nisi repugnantem. Sed accipiamus ea in potiori sensu, quem illis adhibere possumus, & vt ea interpretatur quoque Iauellus, scilicet ille quod potentiæ distinguuntur à priori, & ex natura sua per actus, tamen actus sunt principia distinctiua essentialia, neque omnino principia externa, sed ab actibus sumitur tale principium constitutiuum potentiæ, & distinctiuum illius ab alijs potentijs, ad differentiam entis absoluti, quod habet principium distinctiuum essentiale intrinsecum, & ab intrinseco sumptum, adeo quod dicunt potentias esse relatiuas, & sicut relatiua constituuntur in esse, & distinguuntur ab alijs per differentiam sumptam ad suum correlatiuum, quæ est habitudo illa essentialis relatiui ad suum correlatiuum, quæ habitudo est interna relatiuo, sed sumpta ex extrinseco, scilicet ex suo correlatiuo; ita potentiæ distinguuntur per habitudinẽ ad actum, quæ habitudo est interna illi potentiæ, sed tamen sumitur ab externo, scilicet ab actu, ad quẽ habet habitudinem. Verum hæc Opinio in hoc sensu à Thomistis hic exposita, includit repugnantiam, & est falsa. Etenim quidem, ea, quæ dicit aduersus sensum secundum huius Propositionis, quem nos diximus esse verum, nullius momenti sunt, & quod assumit, quod ea, quæ distinguuntur per causam finalem, distinguuntur à priori, & hoc dici expressè in 2. Phys. dico esse falsum: neque habetur in illo secundo, debebat assignare locum, si ibi expressè habetur. Sed pro intelligentia est notandum, vt omnes sciunt, quod causa finalis non causat neque efficit, nisi metaphoricè, est enim prima in intentione, sed vltima in executione, finis mouet efficientem, sed non agit, nec producit realiter; ex quo patet, quod nec etiam finis constituit in esse aliquid realiter; non ergo potest esse finis causa distinguens a priori, quia illa distinguunt à priori, quæ constituunt à priori, & dant esse reale, vt forma, materia, & efficiens; sed finis à posteriori, & ratione termini distinguit; finis enim non habet rationem principij in productione reali, sed habet rationem termini, & distinctio, quæ sumitur à fine, sumitur tanquam à termino & ab effectu, & sic à posteriori, & ab effectu: quia et causa agit solum finaliter, & Metaphoricè, vt dictum est: cum ergo potentias per actus distingui dicimus, est distinctio à posteriori, non à priori. Quo ad opinionem verò in se, secundum hunc sensum expositum ab ipsis, repugnant ea, quæ in præcedentibus dicuntur, quod potentiæ sunt Accidentia, & sunt Qualitates de secunda specie Qualitatis, & hæc sunt distincta, cum vero sic-

Margin notes (left column): 1. sen- sus. — 3. sen- sus, quem impu- gnat Caie. & Ia- uell.

Margin notes (right column): Refel- litur. — Quan- do cau- sa fi- nalis cau- sat. — Opin- io ali- orum re- futa- tur.

rò faciunt; sed potius accidentia de Prędicamento Relationis probatur; quia dicunt, quod ratio, & principium distinctionum illarum potentiarum, sumitur ab externo, scilicet, ab ordine ad differentiam esse absolutam; & Caietanus dicit, quod ista principia distinctiua, sunt inclusa in definitionibus potentiarum per additamentum, sicut enim correlatiuum includitur in sui correlatiui definitione, & hoc est ex se clarum; quia si potentię in sua definitione & in sua natura includant habitudinem ad aliquid extrinsecum, ita quod per illam habitudinem ab alijs distinguantur, certum est quod sunt relatiuę, quia essentia relatiuorum est ad aliud se habere: non ergo erunt absolutę, & sic sibi contradicunt; & licet, ex hoc laqueo

Resp. Caie. exire nequirent, tamen Caietanus hoc in Commentario ad hoc argumentum euitandum confugit ad quandam distinctionem; qua sępè vtitur (& in libro de Ente, & essentia, in quęstione, An inhęrentia sit de essentia Accidentis, & quęstione de indiuiduatione animę intellectiuę) quę distinctio est hęc: quod duplex est absolutum, aliud à termino, & hoc est propriè absolutum, vt substantia, qualitas, &c. hęc enim non habent illum terminum, ad quem dicant habitudinem; respectiuum verò ad terminum est illud, quod respicit essentialiter aliquem terminum, vt pater, filius, &c. & hęc sunt propriè Relatiua, & in genere relationis ponitur; aliud est absolutum, quod dicitur absolutum ab actu, & ab obiecto, & est illud, quod non respicit actum, neque obiectum suum; & relatiuum huic oppositum dicitur relatiuum ad actum, & ad obiectum, sed non ad terminum, & sic non est in Prędicamento Relationis, sed est absolutum. Verum hęc distinctio est voluntaria, est propositio ex Arist. in Prędicamentis; Omnia Relatiua, vel sunt se-

Reijcitur responsio Caietani. cundum esse, vel secundum dici. Relatiua secundum dici, non sunt verè relatiua, quia sic etiam partes Substantię essent relatiua, vt inquit Aristo. capitulo de Relatione; ergo vera Relatiua sunt secundū esse: sed relatiua secundum esse, sic definiuntur ab Arist. Relatiua dicuntur, quorum esse est, omninò ad aliud se habere: illa enim particula, vel quocumque modo ad aliud se habere, pertinet ad relatiua secundum dici; vnde Philosophus corrigendo illam definitionem Relatiuorum, illam partem abscondit, & dicit hanc solam esse veram definitionem. Relatiua dicuntur, quorum esse, est omninò ad aliud se habere: & quorum vnum cognitum est definitè, non potest aliud non cognosci; stante hoc, ita argumentor. Ista relatiua ad actum, & obiectum, et quęcumque alio modo sic se habent, quod eorum esse est omnino ad aliud, ergo sunt propriè relatiua, & debent poni in Prędicamento Relationis, & sic tam relatiua ad actum, quàm relatiua ad terminum, vel obiectum, sunt in Prędicamento Relationis; & consequenter hęc distinctio est nulla. Consequentia patet ex dictis: Antecedens probatur; quia tu dicis quòd in definitione potentię, ponitur habitudo ad actum, & ad obiectum, & Thom. ait, quòd potentia secundum illud, quod est potentia, id est potentia secundum propriam naturam, dicit ordinem ad actum & ad obiectum, ergo potentia, vt potentia secundum se, est propriè relatiuum, quia secundum suam naturam respicit aliud, scilicet, actum, & obiectum. Quod si dicas potentiam non includere habitudinem ad actum ex natura sua, sed esse absolutam, tunc contradicis, & D. Thomę; quia tunc potentia secundum quod potentia, non dicit habitudinem ad actum; nam illa reduplicatiua secundum quod, denotat essentiam formalem potentię, & hoc etiam in sensu tuo; sed erit quid extrinsecum & accidentale, & sic non conueniet illi secundum quod potentia.

Potentia, actus, & obiectum, sunt termini habitudinis potentię, & vniuersaliter omne illud, ad quod aliquid ordinatur, dicitur terminus illius. Non est igitur vera ista distinctio, quod detur aliquod relatiuum, & non sit ad terminum: quia si dicit habitudinem ex natura sua ad aliquid extra se, illud ad quod sic dicit habitudinem, est terminus illius, & per hoc distinguitur ab absoluto: quia absolutū non dicit habitudinem ad aliquid aliud extra se, sed est omninò intra se: in proposito autem, potentia dicit habitudinem ad actum, 2. ratio

ad actum, & ad obiectum per vos, quæ sunt extra potentiam etiam secundum vos Aduersarios; ergo potentiæ secundum hanc sententiam sunt propriè, & per se relatiuæ, & in Prædicamento Relationis.

Opinio Scoti. Est ergo dicendum cum Scoto, quòd potentiæ in se, & secundum suam naturam, sunt absolutæ, quia sunt Substantiæ, & distinguuntur à seipsis, quibus postea adiungitur relatio principij ad principiatum, & causæ ad causatum, & sic extrinsecè, & ratione finis, & effectus distinguuntur à posteriori, vltra distinctionem intrinsecam: omnis enim res prius est hæc, & habet actum primum, & postea, quia habet talem actum primum, est in potentia ad talem actum secundum.

Dubium. Sed circa prædicta occurrit dubium non dissimulandum. Dato enim quod Propositio intelligatur à posteriori, vt nos diximus, videtur adhuc falsa, quia tunc necesse esset, quod quilibet actus diuersus, prodiret à diuersa potentia, & quod quodlibet obiectum diuersum, consideraretur à diuersis potentijs; tamen hoc videmus esse falsum, & probatur de obiecto, quia obiectum visus cadit sub obiecto sensus communis, & obiectum sensus, cadit sub obiecto intellectus; de actibus verò adsunt difficultates in Theologia; respondetur, in Philosophia clarum est, quod actus diuersi specificè non proueniunt ab eadem potentia, nisi illa potentia sit illimitata; sed loquendo de potentijs limitatis, & adæquatis, quælibet habet propriũ actum: & sic potentiæ distinguuntur per actus à posteriori, nam actus vegetandi, non producitur à sensitiua, nec actus visionis producitur à tactu, nec actus intellectus producitur à voluntate; ideo iure dixit Arist. 2. de Anima, tex. 33. Potentiæ distinguuntur per actus, & non vt aliqui dicunt, potentiæ distinguuntur per obiecta; sed postea dixit actus distingui per obiecta, certum est enim quod si obiecta sunt diuersa specie, actus qui fiunt circa illam, erunt quoque diuersæ speciei, quia actus, & à potentia, & ab obiecto producuntur: licet ergo ratione potentiæ, & initiatiuè possent dici idem, tamen terminatiuè & formaliter sunt diuersæ speciei, quia diuersitas in illis est ab obiecto: & sic omnẽ distinctionem in actibus, habemus ex obiecto, ex potentia quandoque nullam, vt quando proueniunt ab eadem potentia; exempli gratia. Sensus visus videt albedinem, & nigredinem, illæ duæ visiones sunt actus specificè diuersi, & hoc illi conuenit non ratione potentiæ, & visus, sed ratione obiecti; Loquendo verò de obiectis ad soluendum dubium, notandum est hæc distinctio, quam Scotus multis in locis

Solu. assignat, sed præsertim primo Sent. d. 3. q. 3. art. 2. C. quòd potentiæ disparatæ tripliciter se habent ad inuicem; aut sunt omninò disparatæ, & contradistinctæ, vel sunt subordinatæ, & si sunt subordinatæ, vel sunt in eodem genere, vt cognitiua superior, & inferior; Vel in alio genere potentiarum, sicut cognitiua, & sua potentia appetitiua. Primo modo potentiæ disparatæ habent omninò obiecta disparata, & diuersa, quia nulla earum, ex quo sunt disparatæ, est per se operatiua circa obiectum, circa quod versatur alia potentia, tales sunt sensus exteriores inter se, vt visus, auditus &c. Secundo modo potentiæ disparatæ habent obiecta prima subordinata, ita quod sicut potentia superior potest habere per se actum circa quodcumque, circa quod potest potentia inferior, ita obiectum primum potentiæ superioris continet sub se obiectum potentiæ inferioris; vnde primum obiectum visus, secundum suam communitatem continetur vt inferius, sub primo obiecto sensus communis. Tertio modo, Si potentia appetitiua adæquaretur cognitiuæ in operando circa quæcumque obiecta, idem esset obiectum primum vtriusque, & sub eadem ratione formali quantum est ex ratione obiecti, licet quo ad rationem potentiarum distingueretur; Si verò non adæquatur, obiectum appetitiuæ erit inferius ad obiectum cognitiuæ, sed sub eodem genere. Ex hoc patet, quomodo sit intelligenda illa propositio: Communes potentiæ distinguuntur per obiecta, est enim vera de potentijs disparatis, non de subordinatis, & illa, potentiæ distinguuntur per actus, est vera de potentijs limitatis, non illimitatis; patet etiam quomodo sit vera illa Propositio: Actus distinguuntur per obiecta, non enim est vera præ-

cisè quia

cijs; quia aliquando distinguuntur à potentijs, sed est vera de aliquibus, & terminatiuè, siue specificatiuè, quia quandoque à potentia, & immatiuè sunt idem, terminatiuè, & ratione obiecti sunt diuersi.

THEOREMA LXXVI.

Non datur sensus agens distinctus realiter à passiuo.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur, & aduersa reijcitur.
Cap. I.

DVo sunt disputanda in praesentis Theorematis cognitione; Primum, An detur sensus agens distinctus à passiuo. Secundum, quomodo sensus passiuus sit actiuus; an scilicet sit totalis causa sensationis, vel potius partialis; & obiectum alia causa partialis, minus tamen principalis. Quo ad Primum, licet Scotus ex professo de hac re non sit locutus: tamen ex ijs, quae dicit multis in locis, colligitur ipsum existimasse, non dari sensum agentem distinctum à patiente, sed sensum ipsum passiuum esse actiuum, & passiuum, diuersa tamen ratione. Hanc esse opinionem Scoti colligimus ex multis locis in 1. Sent. sed praesertim 1. dist. 3. q. 7. 3. exponendo auctoritates adductas pro opinione D. Thomae, & Aegidij; & in eadem quaestione, soluendo primum principale; & 2. Sent. dist. 2. quaest. 10. in principio, ubi ponit quaestionem tam in his locis, praesertim primo, declarans quomodo intelligatur auctoritas illa Philosophi Intelligere est pati. (& nota; quod licet Scotus in textu dicat) hic tamen non determinando (tamen quantum ad hoc, vt in secundo loco citato, se remittit ad hunc locum, & inquit, vt determinatum est in primo, asserendum est hanc esse suam opinionem, licet de hoc esset aliqualis dubitatio apud eū, quando scripsit illam quaestionem in primo Sent.) habet haec verba; Dico quod Philosophus locutus est communiter de potentijs animae, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo, puta de sensu, in quantum est, quo formaliter sentimus; de intellectu, in quantum est, quo formaliter intelligimus; formaliter autem intelligimus intellectu, in quantum recipit intellectionem; quia etsi causet eam actiuè, non tamen dicor intelligere intellectu in quantum causat, sed in quantum habet intellectionem, vt formam, habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere intellectionem, quod idem est, est ipsum esse intelligentem. Nos igitur intelligimus intellectu in quantum recipit intellectionem; ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necesse habuit dicere eum esse passiuum, & quod intelligere est quoddam pati: hoc est, quod intellectio in quantum est quoddam, quo formaliter intelligimus, est forma quaedam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea in quantum est quid causatum ab intellectu.

Haec Scotus, & plura alia addit, ex quibus deduco suam sententiam esse, quod sensus est actiuus, & passiuus, loquitur enim simul de intellectu, & sensu, sed principaliter de intellectu; ita quod indicat eodem modo rem se habere, & de intellectu, & de sensu; & asserit sensum, & intellectum pro tanto dici pati, quia recipiunt sensationem, & intellectionem; non autem quia sint omnino passiui, ita quod nullo modo producant sensationem, & intellectionem; hoc etiam expressè dicit respondendo ad primum principale.

Pro hac opinione non adducit Scotus vllas rationes: quia nulla erat dubitatio suis temporibus, an daretur sensus agens distinctus à passiuo; attamen potest haec sententia probari expressis auctoritatibus Aristot. vt dicemus infrà. Sed prius aduersariorum sententiam exponamus.

Gandauens. 2. de Anima, quaestione 16. Apollinaris 2. quaestione 13. licet in aliquibus differat à Suessana, & alij dicunt, quod praeter sensum passiuum, datur sensus agens, realiter distinctus à passiuo; immo volunt, quod sicuti sunt quinque sensus passiui, ita quoque sint quinque sensus actiui; & hanc sententiam praecipuè duabus rationibus probant. Opin. aduers.

Prima

1. ra. Prima longo sermone exponitur, & quattuor innititur fundamentis, vt videre est apud Gandauensem; sed breuiter eius vis consistit in hoc. Si non daretur sensus agens, &c. sequeretur quod sensatio nullum haberet principium actiuum. Consequens est euidenter falsum. Consequentia verò probatur; quoniam tūc hoc principium esset vel sensus passiuus, vel obiectum, vel aliquid aliud; sed non est sensus passiuus, quia tunc idem esset principium actiuum, & passiuum, siue receptiuum eiusdem, quod est impossibile; neque principium per se actiuum illius sensationis potest esse species, vel obiectum; quia tunc obiectum esset ratio principalis, & causa sensationis, quod est inconueniens: quia tunc sequeretur, quod obiectum, & species esset nobilior sensu, quod est absurdum: quoniam sensus est forma substantialis, obiectum verò, & illa species, sunt accidentia. Consequentia probatur; illud est perfectius altero, cuius perfectissima operatio est nobilior perfectissima operatione alterius: nam operatio indicat essentiam: atqui tunc producere sensationem esset perfectissima operatio obiecti sensibilis, vel speciei: perfectissima verò operatio sensus tunc esset recipere sensationem, ergo obiectum, & species absolutè essent nobiliora ipsomet sensu.

2. ra. Secunda ratio principalis, Principium actiuum sensationis, vel est species sensibilis, vel sensus agens: neque enim aliud esse posse videtur, (nam non potest esse sensus passiuus, vt argumento allato probatum est,) sed non potest esse species sensibilis; quia species sensibilis, vt ipsi dicunt, est principium receptiuum sensationis: nihil autem est principium actiuum, & receptiuum eiusdem; relinquitur ergo, quod necessario detur sensus agens distinctus à passiuo realiter.

3. ra. Tertia, Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia; sed sic est, quod ad hoc, quod intellectus potentialis intelligat intelligibilia, necesse est vt detur intellectus agens distinctus à potentiali, ergo etiam in sensu, ad hoc, vt cognoscat sensibilia, debet dari sensus agens distinctus realiter à passiuo.

Verum hæc opinio apertè aduersatur Aristoteli, nam Aristoteles clarè docet sensus passiuos esse quoque actiuos, ideo vanum est multiplicare entia absque necessitate; præsertim autem secundo de Anima tex. 127. declarat, quod sensus passiui nedum patiuntur à sensibilibus, sed agūt quoque: mouet enim ibi dubitationem; quia si sentire est pati, plantæ quoque sentire videntur, quia patiuntur à tangibilibus qualitatibus, vt à caliditate, & frigiditate; & tamen plantæ non dicuntur sentire. Refutatur. 1. ra.

Respondet Aristoteles, quod hoc euenit; quia ibi non est vis sensitiua; vnde licet plantæ patiantur ab illis qualitatibus, & aer patiatur ab odore, non tamen dicuntur sentire: quia sentire (inquit Aristoteles) est aliquid præter pati, scilicet, quia est agere; quod etiam declarat in fine illius textus 127. Item 2. de Anima, textu 37. asserit sensus esse causas sensationis. Item Arist. 9. Metaph. tex. 16. ait, sentiendi, & videndi munera esse actiones immanentes, ergo sensatio, & intellectio manet in eo, quod illas causat: at sensatio manet in sensu passiuo, ergo causatur à sensu passiuo. Neque valet si quis dicat: Arist. per has auctoritates denotare dari sensum agentem, sed non denotare hunc sensum agentem esse distinctum à passiuo, quoniam in præcitatis locis Arist. expressè loquitur de sensibus passiuis, vt patet, maximè prima, & secunda auctoritate adducta ex 2. de Anima, ratio etiam adducta ex 9. Metaph. concludit euidenter de sensibus passiuis. 2. ra.

Arguit etiam Zabarella: quærendum est enim, an ambo illi sensus sentiant, an solus patiens? si ambo, ergo alter superuacaneus est. Præterea, ergo etiam ambo patiuntur, quia ex Arist. sentire est pati, ergo etiam sensus agens patitur, & sic ab alio agente vsque in infinitum, si verò sensus agens non sentiat, sequitur aliud absurdum, scilicet, non cognoscentem, esse nobiliorem cognoscente. Nec valet responsio Gandauensis, quod agens quatenus agens, est nobilior passiuo: sed passiuus est nobilior quatenus cognoscens; quoniam ex perfectiori operatione infertur maior perfectio absolutè: cum ergo sensus pas- 3. ra.

sus pas-

sus passiuus cognoscat, erit absolutè perfectior agente, & tamē ipse sustinet, quod agens est perfectior patiente, & sustinere habet, quia semper agens est perfectius patiente, ex Arist. 3. de anima, cap. de intellectu agente.

Ad ra. tiones. Ad rationes Aduersariorum. Respondetur ad primam, negando Consequentiam. Ad probationē dicimus, quod principium actiuum partim est species, partim est sensus passiuus, vt probatum est; sed species, & obiectum sensibile est minus principale agens, sensus verò est magis principale; sicuti etiam dicemus loquendo de intellectu.

Ad probationem contra hoc, quia tunc idem ageret, & reciperet, siuè pateretur ab eodem. Respondetur, quod illa propositio, super quam innititur hæc ratio, scilicet, quod idem non potest esse actiuum, & passiuum respectu eiusdem, vera est in agentibus vniuocis non in æquiuocis, vt declarauimus in Theoremate, quod elementa à proprijs formis mouentur; &

Tēr. 62. clarius dicemus in materia de causis producentibus intellectionem ex Scoto in 1. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum pro secunda opinione, vbi optimè explicat hanc propositionem; nunc breuiter dicimus, quod est vera illa propositio de agente vniuoco, quia hæc agentia agit per formam, quam actu habent. Vnde tale agens non potest agere, & pati secundum eandem formam; quia sequeretur, quod posset inducere in se formam, quam actu haberet, & per quā operatur, quod implicat contradictionem: sed in agente æquiuoco non est vera: quia tale potest agere in seipsum, & pati; quia potest inducere in seipsum formam, qua caret per aliam, quam habet, & ita sensus per propriam formam potest agere, & inducere in se sensationem, quæ est alia forma accidentalis, qua carebat. Nec valet, quod aliqui dicunt, quia tunc obiectum erit principale agens. Non valet inquam; quia licet obiectum sensibile concurrat, tamē minus principaliter concurrit: quia solū excitat potentiam sentientem, ei offerendo se, siue suam speciem: sed postea sensus ex illa specie promit sensationem, quā postea ipsemet sensus recipit in seipso.

Ad 2. Ad secundam rationem patet per iā dicta: procedit enim ex illo falso fundamento, quod sensus passiuus non possit producere actiuè sensationem, eò quod nihil potest agere, & pati respectu eiusdem, quod nunc quomodo intelligatur, declaratum est.

Ad 3. Ad tertiam respondetur, quod illa propositio: Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, non est vera vniuersaliter, sicuti nulla comparatio vniuersaliter est vera: sed comparatio valet in hoc solum, quod sicut sensus patitur à sensibili obiecto, ita intellectus ab intelligibili obiecto patitur; & sicut sensus sentiendo patitur passione perfectiua, ita intelligendo patitur, & perficitur passione perfectiua.

Exponitur quot causæ, & quæ concurrant ad generandam sensationem & quomodo actus sentiendi producatur. Cap. II.

EX dictis in præcedenti cap. & ex multis alijs rationibus, quæ apud Gentilem, & alios auctores colligi possunt, qui Opin. Thes. & Burl. eandem sententiam sustinent, satis apertè constat non dari sensum agentem, sed passiuum producere, & recipere sensationē. Modo superest declarare modum productionis sensationis. Sed antequam hoc explicemus, considerandum est, quot causæ requirantur ad sensationem producendam.

Quidam dicunt, quod vltra obiectum sensibile, & sensum passiuum, requiritur aliud agens externum producens speciem sensibilem, quod verò illud sit, discrepant: Quidam, vt Sucssanus dicunt; quod est Deus, quidam alij verò, vt Baccalaureus, dicunt, quod est Cælum, siue Cælestes intelligentiæ agentes per Cælum. Pro hac opinione sunt duæ rationes præsertim.

Prima ratio est. Quoniam species sensibilis, quæ in medio, & in organo sensus producitur, est accidens spirituale: obiectum verò sensibile illius est materialis qualitas: at spirituale est nobilius materiali, ergo si solum obiectū sensibile produceret speciem sensibilem, ignobilius produceret nobilius, quod est inconueniens, mpossibile est: ergo ad ponendum hoc

absolutum

absurdum, ponere aliud agens praeter obiectum sensibile. Et confirmatur argumento sumpto ab intellectu; quoniam Aristoteles vidit, quòd solum phantasma non potest producere speciem intelligibilem, adinuenit intellectum agentem, qui est agens nobilius intelligibili, ergo etiam in sensu hoc dicendum est: hoc autem externum agens nobilius specie intelligibili, non videtur aliud esse, nisi Deus inquit Suessanus; ideo ponit Deum esse causam primam & remotam, quae per medium obiectum materiale tanquam per instrumentum producat speciem sensibilem spiritualem.

2. rô. Boccaferreus verò 2. de Anima lectione 75. videtur dicere, quòd huiusmodi agens sit Caelum, & Intelligentiae per Caelum operantes.

Reÿciuntur. Verum istae duae sententiae, quae in idē coincidunt, quatenus nolunt, quòd species sensibiles producantur ab obiecto materiali sensibili, sed à Deo, sunt reÿciendae; quoniam recurrere ad causas vniuersales, sine necessitate est vanum; In pro-

2. rô. posito autē possumus assignare causam particularem producentem illas species spirituales sine vllo absurdo, absque eo, quòd recurramus ad Deum, & ad agens

3. rô. vniuersale. Praeterea, ista opinio & Suessani & Boccaferrei, videtur asserere species sensibiles produci à Deo immediatè: nā cum natura obiecti sensibilis sit materialis, non potest, neque per se, neque vt instrumentum, producere effectum spiritualem nobiliorem se; ergo Deus erit immediatè producens speciem illam spiritualem, quod est absurdum: quia tunc species non penderent ab obiecto vllo modo; Quòd si intelligat Suessanus, ideo Deū producere mediatè speciem illam spiritualem, quia primo producit obiectum materiale sensibile, deinde per illud producit speciem spiritualem, tunc asserit id, quod negat; quia tunc obiectum materiale immediatè producet speciem spiritualem per propriam naturam, quod ipse negat; Hoc eodem modo aduersus Boccaferreum agere possumus: nam vel intelligentiae immediatè per Caelum producūt has species spirituales, vel mediante obiecto materiali; Si primo, ergo nullo modo pendent tales species ab obiecto materiali, si secundo modo, ergo materiale producit spirituale, quod ipse negabat. Si isti dicunt Deum, & intelligentias sunt causas vniuersales, & principales, obiectū materiale minus principale, Contra hoc, modò, Deus, & Intelligentiae sunt causae omnium rerum, non solum specierum sensibilium, tamen adhuc requirunt causam immediatam particularem, producentem illam speciem spiritualem: nam quisque effectus particularis vltra causam vniuersalē semper habet causam particularem propriam.

Ad primum rationem respondetur, quòd illa Propositio vniuersalis, Omnē spirituale est nobilius materiali, non est vniuersaliter vera; sed solum in substantiis, quia substantiae immateriales sunt nobiliores substantiis materialibus: sed in accidentibus non valet, accidentia enim spiritualia, vt istae species sensibiles, sunt ignobiliora ipsis accidentibus materialibus, sunt enim effectus ipsorum obiectorum, & qualitatum sensibilium, sed minoris entitatis, quàm illae; sicut enim in substantiis substantiae abstractae sunt causae, sed aequiuocè substantiarum materialium, & ideo substantiae materiales deficiunt à perfectione substantiarum immaterialium, ita accidentia materialia, sunt causae accidentium spiritualium, sed quodammodo aequiuocè, non enim illa accidentia sensibilia spiritualia, sunt adeo perfecta, vt sunt ipsae qualitates sensibiles illas producentes; nam species coloris, quae recipitur in perspicuo est ignobilior ipso colore reali; Neque est inconueniens, quòd accidens spirituale producatur à reali, si enim non est inconueniens, quòd vna qualitas producat nobiliorem aliā qualitatem realem, vt calidetas calidiatem, multo minus erit mirum, quòd producant qualitatem ignobiliorem, vt est species spiritualis accidentalis. 124.

Ad secundam negatur similitudo: non enim in omnibus similes sunt sensus, & intellectus, vt declaratum est in praecedenti cap. ad tertiam. Quo ad secundam 125. 2.7rô. determinato, quòd non datur sensus agēs distinctus à passiuis, & quod species sensibiles producuntur ab obiecto sensibili tanquam,

quiritur, quod causæ sensationis tantum modo duæ [illegible], scilicet, obiectum, siue species sensibilis, & sensus potentia.

Opin. D. T. Videndum [illegible], a quonam istorum actiue producatur ipsa sensatio. D. Thom. p. 1. q. 85. art. 2. respondendo ad tertium, & 2. de Anima, textu 149. apertè negat omnem actionem à sensu, & vult, quod sensatio actiue producatur ab obiecto, & quod obiectum per immutationem sensus, producat sensationem: & hæc opinio tribuitur ei quoque à Scoti Magistro; attamen Thomistæ volunt, quod ipse & Scotus concordent, vt patet ex Caietano in Commento illius Articuli, & ex Iauello 2. de Anima, q. 21. quidquid sit de opinione D. Thomæ primo ibi, sustinet, est falsa, & multis rationibus potest improbari, quas adducit Scotus, probando, quod intellectio non producitur à sola specie intelligibili: [illegible] enim est ratio de intellectu, & sensu, quo ad hoc.

Impugnatur.

Pro nunc hæc ratio sufficit, nullus effectus productus à causa æquiuoca, est nobilior causa æquiuoca: sed sensatio est accidens nobilius ipsa specie sensibili, & productum æquiuocè ab illa, ergo sensatio non prouenit à specie sensibili. Maior, & Minor sunt euidentes, & concessæ.

Opin. Græc. & Zabarel. Græci, & Zabarella, libro de Sensu agente, cap. 9. dicunt, totam actionem esse ascribendam animæ soli, vide cap. 2. & refutat opinionem Scoti, qui dicit sensationem partim ab anima, partim ab obiecto produci; Asserunt ergo illi eandem animam, siue facultatem sensitiuam esse, quæ agit, & patitur, tamen varia ratione: nam anima fungitur duobus muneribus; Primò informat organum, & dat ei esse, & facit, vt organum sit receptiuum. Secundò, vtitur organo à se informato ad operandum; Quo ad primum munus, dicitur anima, & sensus pati, quia recipit speciem; Quo ad secundum, dicitur agere, quia speciem receptam iudicat. Sed [illegible] solum negari animam iudicare: est solum animæ, & ratione iudicij, anima dicitur agere, quia tale aliud est sentire, quam iudicare.

Refutatur. Sed hæc opinio confutari potest omnibus illis rationibus, quibus probabimus,

quod sola anima intellectiua non est tota productiua intellectionis, sed requiritur obiectum vt causa partialis; sed [illegible] hæc [illegible] ratione confutatur, quia apud Arist. sentire est pati, dum ergo sensus formaliter sentit, non agit, sed patitur, alioquin si sentiendo ageret, sentire esset agere, & non pati.

Nec valet si dicas, quod sentire dicitur pati, quia in sensatione sensus patitur ab obiecto, quoniam vt ipse Zabarella dicit, sensum pati ab obiecto, non est sentire, quia hæc est prior operatio, quam iudicare, quod quidem iudicare secundum ipsum, est sentire, & præterea nunc obiectum esset causa productiua sensationis, quia in illo actu sensus tantum patitur, & obiectum solum agit, & sic vera esset opinio D. Tho. quam ibi ipsemet Zabarella reiicit, quod sentire esset ab obiecto solum; Si ergo dicamus, quod sentire est iudicare, sentire non erit pati.

Opin. Scoti. Vltimo loco Scotus, vt patet in particulari loco supra, eodem modo iudicat esse dicendum de intellectu, & sensu, & quoniam de intellectione asserit, quod producitur a duabus causis, ab intellectu tanquam a principali, & ab obiecto tanquam a minus principali, idem est dicendum de sensatione, quod producitur ab obiecto, & a sensu actiuè, sed ab obiecto minus principaliter, a sensu verò principaliter, quæ vnitæ, quo modo intelligantur, dictum est supra in 2. cap. & melius declarabitur in Tract. de causis producentibus intellectionem; Probatio illius assertionis colligitur ex confutatione aliarum opinionum, contra quas Scotus probauit, quod nec solus intellectus, nec solum obiectum est causa totius, & productiua intellectionis, sed vtrumque requiritur: quæ probationes, vt dixi fuis [illegible], ne idem sæpius repetamus.

Contra Scotum arguit Zab. Sed contra hanc opinionem Scoti arguit Zabarella eodem libro, cap. 8. & probat, quod nec obiectum sensibile, neque species, possit esse causa efficiens, nec primaria, nec secundaria sensationis, hac ratione: Sensatio est cognitio formaliter, & sentire est iudicare: sed neque species, neque obiectum iudicant, neque cognoscunt, sed sola anima, ergo.

Solu. mod. sentie. [illegible]

Ad hoc patet solutio ex declaratione modi sentiendi: modus autem est hic, vt patet etiam ex solutione primi argumenti principalis in particulari cap. desumpta ex Scoto [illegible], & positione Scoti posita in 1. capite huius Theorematis, obiectum sensibile primo producit speciem sensibilem, & illam imprimit in organo, tunc sensitiua potentia excitata ab illa specie [illegible] apprehendit, & iudicat, siue producit actum sentiendi, & postea hanc sensationem, & actum recipit in se, modo in productione illius actus sensationis, & cognitionis, concurrunt obiectum & sensus, ita quod sicut scientia pariter ex obiecto, & potentia cognoscente, ita sensatio illa oritur ex obiecto, & sensu, alioquin si non penderet sensatio quoque ab obiecto, vna sensatio non distingueretur ab altera, neque sensatio perfectioris sensibilis esset perfectior sensatione imperfectioris sensibilis, & propter alias rationes, quas superius adduximus, dum loquuti sumus de causis productiuis actus intelligendi: nec tamen obiectum dicitur sentire, vel cognoscere, quia non iudicat, nec cognoscit, sed est materia circa quam, siue ex qua producitur iudicium, & cognitio, & sic habet considerationem propriam respectu actus sentiendi, quae reducitur ad efficientem, nam sensatio ipsa habet esse, & ab obiecto, & a sensu, vt diximus, & facta hac productione, actum postea eum sensus recipit in se ipsum sensatiuum, & dicitur proprie & formaliter sentire, quia sentire est actus immanens, & sic sentire est pati, sicut etiam intelligere est pati, vt declarauimus in principio primi cap. Ex his ad argumentum patet. Primo, quod falsum est, quod actus sentiendi non producitur & ab obiecto, & à sensu: nec tamen propter hoc sequitur, quod obiectum iudicet, sicut scientia prouenit ab obiecto, & ab intellectu, neque tamen sequitur, quod obiectum intelligat.

Ad [illegible] etiam, quod sentire formaliter sit iudicare, & sensatio sit cognitio actiua, id est falsum est, quod sensatio sit productio actus sentiendi, quamuis licet illa actio praerequiratur, tamen formaliter sentire est recipere talem actum sentiendi, & sic sentire est pati, sicut etiam visionis est videre, sicut olfactionis est olfacere, &c. sentire est recipere actum sentiendi [illegible], quod si [illegible] produceremus actum intelligendi, sed illum non reciperemus in [illegible] intelligere, quia esse quale, est recipere qualitatem.

Picc. Franciscus Piccolomineus negat species sensibiles producentes sensationem: sed vult, quod ipsa sensatio sit ipsamet species sensibilis. Idem tertio de Humana mente cap. septimo. Sed de hoc in Theoremate de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXVII

Intellectus, & obiectum sunt causa productiua intellectionis.

Thomas 1. & 2. q. [illegible] qui sunt [illegible] doctrinae.

Soluendo quaestione de veritate quaeritur quae sit causa gignens vel causa gignendi eam.

Et quaero, vtrum pars intellectiua proprie sumpta vel aliquid eius sit causa totalis gignens veritatem actualem, vel causa gignendi.

Et arguitur quod non quia 2. de Anima, probat Philosophus, sensum esse passiuum, non actiuum per hoc quod si esset actiuus, semper ageret, sicut si combustibile esset combustiuum semper combureret, ita arguitur in proposito, si pars intellectiua esset actiua respectu intellectionis semper intelligeret & ita sine obiecto quod est falsum.

Confirmatur ratio ex 3. de Anima [illegible] bilis, & sensus est vnus actus, puta sonatio, & auditio est idem actus: ergo a simili [illegible] actiua obiecti, & motio passiua intellectus, quae est intellectio, est idem actus, ergo intellectio est ab obiecto.

Secundo sic 3. de Anima intellectus possibilis est quo est omnia fieri, sicut intellectus agens est quo est omnia facere, ergo intellectus possibilis solum non erit causa actiua respectu cognitionis, sicut potentia passiua non est actiua respectu eiusdem.

Tertio sic, Actiones [illegible] principiis [illegible]

igitur

igitur intellectus, qui est indistinctus, sit principium activum omnis intellectionis, tunc omnes intellectiones essent eiusdem speciei, & similiter intellectiones ergo & omnes habitus, & ita consequenter omnes scientiæ essent eiusdem speciei.

Ad oppositum Auic. 9. Metaph. cap. 13. Immaterialitas est ratio intellectus sicut intelligibilis: igitur intellectus, sive pars intellectiva ex immaterialitate sua ex se sola est activa respectu intellectionis sicut receptiva.

4. 18. Item si abstractum, vel aliquid eius esset ratio formalis agendi: ergo intellectiones abstractorum diversorum specie essent diversæ speciei quod est falsum. Consequentia probatur quia habitus differunt specie, qui sunt à causis diversis speciei, falsitas Consequentis probatur, quia tunc de qualibet specie specialissima esset propria scientia, & ita de pluribus speciebus specialissimis non posset esse vna scientia.

2. de anima text. 33.

5. 18. Probatur etiam idem per Philosophum 1. Ethicor. cap. 7. vbi vult, quod intelligere est propria operatio hominis, secundum quod homo, vnius autem speciei est operatio vna secundum speciem.

Hic mouebitur illud 4. c. 7. & 8. Physi. Ista quæstione est vna opinio, quæ attribuit totam activitatem respectu intellectionis ipsi animæ. Et imponitur Augus. qui dicit 12. super Genesi cap. 28. Quod quia imago corporis est in spiritu, qui est præstantior corpore, ideo est præstantior imago corporis in spiritu, quam ipsum corpus in sua substantia. Et sequitur, nec sane putandum est facere aliquid corpus in spiritum, tanquam spiritus corpori facienti materiæ vice subdatur. Omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa re de qua facit, nec vllo modo præstantior est corpus spiritu: imo spiritus corpore.

Quamuis ergo incipiat imago corporis esse in spiritu, tamen eadem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili, & sequitur, scilicet imago mox, vt oculis visum fuerit in spiritu videntis sine vllo temporalis temporalis interpositione formatur.

Idem in. de Trin. c. 3. Animæ convoluit, & rapit imagines corporum factas in semet ipsa. Et de similitudine dat coniuncti formandis quodammodo substantia sua: servat autem aliquid, quo libere de talium imaginum specie iudicet: hoc est mens, id est rationalis intelligentia, quæ servatur, vt iudicet. Nam illas animæ partes, quæ informantur corporum similitudinibus etiam cum bestiis communes nos habere sentimus: igitur ipsa anima in se format imagines ipsarum corporum vt dicit illa auctoritas, & expressius prædicta.

Pro ista opinione arguit per rationes sic. Ipsa ratione excedit corpus in perfectione: melius est autem omne viuens non viuente secundum Aug. de Ciuit. ergo operatio vitalis non potest esse nisi à principio agendi vitali, vel viuo: illæ operationes cognoscendi sunt operationes vitales, ergo sunt ab ipsa anima sicut à ratione agendi.

Secunda sic. Quanto forma est perfectior, tanto est actualior, & per consequens activior, quia actiuum esse, conuenit alicui in quantum est in actu, sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima: ergo maxime actiua, igitur se habet in ratione actiui, & se sola seipsam mouet in operatione sua, cum etiam hoc possint formæ imperfectiores sicut patet de formis elementorum & quorundam mixtorum.

Tertio sic. Philos. 3. Physic. tex. 15. & 16. Ethic. cap. 5. & 9. Metaph. tex. 16. distinguit inter actionem & factionem, & vult, quod actio proprie dicta manet in agente, sicut exemplificat ibi de speculatione: intellectio igitur proprie est operatio manens in agente: manet autem in parte intellectiua, vt dicit Philo. 9. Metaph. ergo erit ab tali ab agente.

Quarta & est quasi idem. Actio proprie dicta, vt distinguitur contra factionem, denominat agens: intelligere autem denominat hominem secundum partem intellectiuam: ergo est actiue à parte intellectiua, vel ab homine secundum partem intellectiuam.

Contra illam opinionem, quod non sit intenti in Aug. apparet 9. de Trinit. cap. vlt. & 10. de partis. Liquido tenendum est, quod omnis res quam cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim pariter notitia à cognoscente scilicet & cognito. Idem 1. de Trinit. cap. 1. vel 9. Ex visibili, & vidente gignitur visio.

Item 15. de Trin. c. 10. & 14. vt predi-

ctiuo est. Formata quippe cogitatio ab ipsa re, quam scimus: verbum est ergo intenuit attribuere aliquam causalitatem obiecto.

Hoc etiam arguitur ratione sic. Quia tantum sunt quattuor genera causae per se, sicut apparet ex 2. Physi. tex. 28. & 5. Metaphy. tex. 2 ergo illis existentibus in se perfectis, & non impeditis, & sufficienter approximatis sequetur effectus ex illis, si sint causae naturales, vel poterit aliter esse, si sint causae libere agentes, & quia forma habet esse aliquo modo per productionem, & finis sequitur productionem rei in esse, aut si praecedit hoc est, in quantum mouet efficientem ad agendum. Ideo quando duae causae priores ipsa re, scilicet efficiens & materia, sunt in se perfectae, & approximatae, & non impeditae, sequitur effectus, vel saltem potest sequi: ergo si anima est totalis causa actiua notitiae genitae & ipsa est materia disposita siue subiectum receptiuum, vel susceptiuum respectu eiusdem, & ipsa est semper actu praesens, cum sit causa naturalis, semper erit actualis intellectio quaecunque in ea, cuius ipsa est causa, & etiam ipsa est causa de se, vel saltem aliqua, in quam potissimum ipsa potest. Non enim potest opponi non effectus alicuius causae in se, retenta in hac hypothesi, nec non approximatio, nec impeditio, quia nihil videtur tunc impedire.

Instantia de causis accidentis comparatis ad substantiam, excluditur quia substantia est materia in qua. De responsione etiam per impedimentum quaere vbi de virtutibus & statina. Fugere autem ad causam sine qua non, quae requiritur ad hoc, vt notitia gignatur hoc est dicere, quod quatuor per se causae non sunt sufficientes causae, sed requiritur aliquid aliud, a quo res causanda dependet essentialiter: ergo non erunt tantum quattuor causae, siue quattuor genera causarum, sed plura, vel aliquid dependebit essentialiter ab aliquo, quod non est causa eius.

Item omnes causae praeter quattuor dictae sunt accidentales rei igitur non simpliciter res dependet ab eis, nec in esse nec in fieri. Aristoteles, dicit expresse Commen. 2. Physic. summa 30. & 31. Item probat quod non sunt nisi quattuor causae cuiuslibet rei, vel aliqua istarum 2. Physic. tex. 68. 69. & 7. per demonstrationem sufficientiam?

Probatur etiam si approbantur diversi modi ponendi receptiuum siue aptitudinem: siue enim ponatur obiectum necessarium in ratione causae sine qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis si non detur sibi aliqua per se causalitas, cum ipsae per se causae sint perfectae in se, & approximatae, & omni impedimento remoto quomodo saluabit, quod ipsum necessario requiratur, nisi ponendo quinque genera causarum?

Specialiter etiam illud de excitatione, non videtur valere. Quaero enim, quid sit excitare? si aliquid causare in intellectiua potentia: ergo obiectum aliquid causat antequam intellectiua de se agat: ergo intellectiua non est tota causa prima respectu cuiuslibet in se causati, sed etiam obiectum. Si excitare non sit aliquid causare in potentia intellectiua, non aliter se habet in se post excitationem quam ante, & ita non magis excitatur nunc, quam prius. Haec tamen ratio concluderet similiter, vt videtur, contra actionem voluntatis.

Unde ad ipsam responderi potest, quod quando aliquae formae habent essentialem ordinem, ita quod vna recipitur mediante altera in eodem siue sit ratione, siue potentia, & hoc siue ab eodem agente, siue ab alio.

Dato etiam, quod neutra sit ratio recipiendi alteram, nunquam secunda potest induci ab agente in suo receptiuo, nisi prima sit prius inducta.

Exemplum de volitione, & delectatione, ponendo illa esse diversa realiter, nunquam secunda recipitur, nisi prius prima recipiatur cum tamen secunda habeat causam actiuam naturalem perfectam, etiam antequam sit volitio, & in huiusmodi ordinatis negatur Maior, similiter de specie intelligibili ad intellectionem ponendo speciem intelligibilem non esse causam effectiuam, nec receptiuam intellectionis. Similiter de lumine, & si non sit actiuum, neque receptiuum respectu speciei coloris.

Aliter dicitur, quod quandocunque aliquam formam recipit in suo potentiali de necessitate praeexigit aliam formam recipi in suo receptiuo, falsa est illa Maior agens perfectum approximatum passo & non impeditum

posito

possit agere, intelligendo de potentia proxima. Et hoc sine receptione formae posterioris sit à causa posteriori cum receptione formae posterioris. Exemplum, volitio, & delectatio in voluntate sunt simul realiter. Exemplum in anima intellectiva, & volitio, praecedit realiter voluntatis actionem respectu velle sunt in eodem supposito realiter: plantae, non in una materia, nec praecedit. Exemplum de potentia animae & intellectiva si negetur species intelligibilis, & actio tunc detur intellectui, stat in alia, & alio supposito receptiva formae prior, & posterior. Exemplum, lumen in aere et in aqua à Sole.

Nec hic salvatur propositio quod forma prior sit activa respectu posterioris, vel ratio recipiendi sicut lumen in medio respectu speciei coloris: quia si talibus infertur, nihil valet instantia; quia ibi actionem proximam deficere, vel passivam proximam.

In quattuor autem assignatis positis, contra conditio accidit. Nam nec volitio est causa activa delectationis: sed obiectum, nec receptiva, sed voluntas: sic in aliis secundum illas opiniones.

Nec est dicendum, quod Maior illa est vera, nisi ab eodem sint duo effectus necessarii secundum ordinem producibiles, quia etiam non est vera, si necessarius est ordo inter formas à diversis agentibus inducibiles, sicut patet in instantiis positis. Universaliter ergo quaecunque forma, ad hoc ut recipiatur in suo passivo, requirit aliam prius recipi in quocunque. Nunquam accidentium forma secunda est in potentia accidentali ad agendum in receptionem illius, nisi forma prior iam sit inducta, ergo potest dici, quod pro instanti, pro quo causabilis dependet ab alio, quia non est causabilis nisi naturaliter post aliam, quae prius Negative, ... forma posterior, quia ad fieri dependet essentialiter ab alia, quàm à suis per se causis intrinsecis, quae sunt agens, & materia. Concedi potest igitur haec conclusio, quod prius essentialiter non solum convenit esse, ut effectus sit, sed etiam posterius. Vide in tractatu de Primo principio. Tamen non probabiliter negatur illa Maior, nisi assignetur prioritas alterius formae vel ut activi respectu secundae, vel ut rationis recipiendi, vel ut effectus propinquioris causae communis, vel causae necessario prius educitis.

Alia est opinio, quae totaliter est in alio extremo, quae dicit, sicut colligitur ex diversis locis suis opinantis, quod anima intellectiva, ut intellectiva est, nihil habet activitatis, vel causalitatis respectu intellectionis. Non enim habet talem causalitatem intellectus possibilis, sive informatus specie intelligibili, quam ipsi negant, sive nudus quia secundum eos nihil idem potest agere in seipsum, quod probant, quia cum agens sit tale in actu, quale passum est in potentia, ut apparet 3. Physi. in primo de specie, si simul esset, quod idem esset in potentia & in actu. Quod primo videtur esse oppositum primi principii Metaphysi. tum per rationem actus, & potentiae. Et tunc etiam idem esset efficiens & materia, quod videtur esse contra Philos. 2. Phys. Materia & efficiens non coincidunt. Tunc etiam idem referretur ad se relatione reali, quod videtur impossibile, 5. Metaphysi. Propter oppositionem talium relationum. Tandem ad hoc deducunt, quod posset quodlibet in se agere, & movere se, ut quod aer ad praesentiam Solis illuminaret se, & non Sol, & lignum ad praesentiam ignis calefaceret se, & non ignis. Nec esset ratio, quare non esset aliquid natum aliter sic constitutionem actionis movere se: quia non esset unde probaretur, quia quodlibet esset constitutivum ad movendum seipsum in se.

Ex istis propositionibus dicunt, quod agens, & patiens distincta sunt subiecto, & dicunt quod quaecunque difficultates accidunt in aliqua materia, non sunt propter hoc neganda illa principia, quia tunc tolleretur omnis inquisitio veritatis per talia principia negata, qua enim ratione negantur in una materia, & in alia.

Propter idem dicunt, quod intellectus agens non potest aliquid causare effective in intellectu possibili, quia non distinguitur ab eo subiecto, à quo formaliter agunt ... lumine suo praesentando, vel perficiendo, haec illustratio ut sensificata producitur aliquod corpus luminosum, in quo sunt illae duae perfectiones, scilicet diaphaneitas, & ipsa lux, dicitur, quod lux hoc corpus perspicuum facit luminosum non transmutando ipsum à potentia praecedente actu ad talem actum, sed totum simul factum est secundum rationem causae efficientis ab agente extrinseco producente

creat corpus tale, aut tale, ad esse tale. Sed ideo dicitur lux facere illud corpus luminosum, quia est formaliter perficiens illud corpus. Ita est in proposito intellectus agens in ratione causae efficientis, nihil agit in intellectum possibilem, sed qui creauit animam, per modum causae efficientis ipse in ea hanc illustrationem facit, istas potentias simul in eodem subiecto producendo.

Similiter ponunt, quod intellectus agens nullam operationem habet respectu intellectionis, nisi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus scilicet agit ad hoc, vt illud habeat rationem mouentis, & obiecti in actu. ergo ad ipsam intellectionem praeter ista duo intellectus agens nullam actionem immediatè habebit. Quid igitur causabit effectiuè intellectionem?

Respondetur, quod obiectum idem secundum rem efficit intellectionem, & volitionem, & hoc inquantum relucet in phantasmate illustrato ab intellectu agente, nõ effectiuè sed quasi formaliter concurrente, respectu intelligibilis.

Qualiter autem sit possibile phantasma mouere intellectum possibilem, cum tamen virtus phantastica & intellectus possibilis sint in eadem substantia animae, & phantasma non distinguitur subiecto ab intellectu possibili. Dicunt, quod anima potest considerari dupliciter, vel secundum essentiam vel secundum potentias. Primo modo est tota in qualibet parte corporis, & est principium aliquius operationis. Secundo modo, aliqua potentia determinat aliquã partem corporis, vt organica, aliqua non, vt intellectiua; quia ipsa sub ratione talis potentiae non est in illa parte corporis, nec in illa, quia in nulla est, quia per se nec in toto nec in aliqua parte, sicut nec operationes, quae per eam exercentur. sicut ergo potentia, quae esset in alia parte corporis, quam est phantasia, posset immutari ab eo, quod est in phantasia à potentia, quae non est determinata ad partẽ, in qua est phantasia, sed extra illã, sic quod non est ibi plus quam in pede, poterit immutari ab eo, quod est in phantasia: ita in proposito: quia illae potentiae nõ sunt alligatae, & immersae materiae sicut aliae.

Contra istam opinionem. Intellectus agens secundum eam, nihil causat quod sit formaliter in phantasmate, sed solum sit remotiua prohibentium per quandam contractã spiritualem huius lucis ad phantasmata, quarum intimationem facta virtute intellectus agentis, fit informatio intellectus possibilis. Et ex hoc sequitur, quod nihil, quod est in intellectiua parte, vel intellectiuas comprehendit intellectum agentem, & possibilem, habebit aliquam rationem actiui, sive agentis, sed vt rationis agendi est posita [illegible] in intellectiuis, & ita tantum phantasma effectiuè se habet ad intellectionem, vel saltem ibi efficientia aliqua, per quã effectiuè sit irradiatio, vel illustratio super phantasmata illa efficiendo, erit praecise ipsius Dei qui creauit tale lumen in intellectu possibili. Vel ergo Deus agit immediatè ad intellectionem quamcumque, vel tantum phantasma erit causa omnium actionum intellectiuae partis, tam intellectionum, quam volitionum. Nihil ergo aliud à Deo se habet actiuè respectu intellectionis cuiuscumque, nisi phantasma solum. Hoc videtur valde inconueniens, quia vilificat valde naturam animae. Nullum enim videtur perfectiorem phantasma causare posse in intellectu, quae excedit nobilitatem eius, quia effectus aequiuocus non potest excedere causam suam, sed deficit, igitur nihil causatum praecisè à phantasmate, sicut à tota causa actiua, sicut ponit ista opinio de intellectione, potest esse perfectius phantasmate, sed necessariò imperfectius; & ita nulla operatio sicut intellectio erit in homine perfectior phantasmate, quod est absurdum.

Iuxta secundam rationem contra Gosfredum, videtur contra ipsum, quomodo animal phantasiatur absque sensatione exteriori, quid commouet organum ad actum? Nil certè videtur ibi distinctum subiecto, nisi ponat memoriam sensitiuam in alio organo à phantasia, & illa moueret phantasiam ad imaginandum.

Item secundo, ex ista opinione sequitur, quod Angelus in quo non potest poni talis distinctio in subiecto, nullam intellectionẽ possit habere quantumcumque habeat obiecta multa praesentia habitualiter, immò nullam potest habere effectiuè, nisi à Deo, quia opposito posito, intellectus mouet [illegible] à se, vel agens, & patiens erunt indistincta subiecto.

Hoc videtur ipse concedere, quia ponit, quod Angelus possit habere nouam intellectionem, sic mere creditam.

Hæc responsio non videtur Christiani, sed pure Philosophi pagani, cum Angelus multa noua sciat, & sit beatus in operatione sua.

Hoc etiam non euadit. Nullum enim creditum repugnat conclusioni sequenti ex veris principiis. Ex isto autem principio necessario, Agens, & patiens sunt distincta subiecto, sequitur, quod intellectus non potest habere ex se aliquam intellectionem actiue: ergo si oppositum huius Conclusionis est creditum, principium illud ex quo sequitur ista Conclusio, est falsum: hoc magis patet de velle. Constat enim quod primum velle malum Angelus immediatè non habuit à Deo: patet igitur, quod ibi agens fuit indistinctum subiecto à passo.

1. c4. *Tertiò sequitur, quod non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinatè intelligendum requiritur, & sufficit secundum istam opinionem quod phantasmata ordinatè occurrant, quæ occurrentia ordinatè mouent intellectum, sed quod ipsa ordinata occurrant, non potest fieri per habitum in intellectu, quia nihil in passo dat mouenti ordinatè mouere, aut saltem per habitum in phantasia possunt ordinatè occurrere, absque omni habitu in intellectu: ergo &c.*

Confirmatur: quia ideo secundum illos negatur habitus in voluntate quia ipsa faciliter mouetur conformiter intellectui: ergo à simili cum mouetur intellectus à phantasmatibus, eo modo quo occurrunt, sufficit habitus in phantasia ad hoc, quod ordinatè occurrant. Hæc tria argumenta pondero. Fiunt talia argumenta contra eos prima sit.

Tertiò si phantasma causat omnem intellectionem effectiuè, & causa naturalis non agit nisi secundum naturam illam, quæ est eius, phantasma nunquam causabit aliquam intellectionem in intellectu nisi conformem phantasmati. & ita nunquam causabit compositionem falsam repugnantem rationi terminorum, quorum phantasmata sunt in virtute phantastica, aut si quandam modo potest, sicut respondet, quod per vnam oppositam cognitam potest falsam oppositam cognoscere, hoc non est, nisi quia per vnam compositionem veram potest cognoscere oppositam esse falsam. Sed nunquam idem phantasma causabit aliquam intellectionem falsam tanquam veram, vel econuerso.

Et si dicas quod phantasma falsè repræsentat obiectum, ideo causat intellectionem falsam in intellectu. Sequitur, quod idem phantasma manens idem, nunquam poterit causare assensum oppositum, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falsam.

Item quando dicitur, quod intellectio secundum Philosophum est actio manens intra. I. c2.

Respondent quod intelligere secundum modum significandi Grammaticalem significat actiuè, & intelligi passiuè: tamen secundum rem intelligere est passio, & quod intelligitur est agens: Intelligere enim non significat aliquid, vt habet esse in subiecto in se, & absolutè, sed quasi tendens in alterum, vt in obiectum, siue vt in terminum: & quia actionis est procedere ab agente, & tendere in passum, ideo tales perfectiones quæ vere sunt passiones, hoc est manentes in eo, quod denominatur ab eis per modum actionis, dicuntur esse actiones immanentes. Contra. Philosophus distinguens actionem à factione 2. Physicorum, & 6. Ethic. cap. 5. & 9. Metaphys. assignat diuersa principia propria actioni, & factioni, quod non oporteret, si intelligeret quod illud, quod assignat esse actionem, esset passio: quia tunc non oporteret assignare sibi principium actiuum proprium, non enim oportet prudentiam esse actiuam sicut ars est habitus factiuus si actio nihil esset nisi quædam forma recepta in alio, vt in eo quod dicitur agens.

Item habitus non ponitur præcisè ad patiendum, & nihil in passiuo formaliter dispositio ad formam, non enim oportet illud facilitari ad recipiendum quod in se est summè dispositum ad recipiendum, sed intellectus est summè dispositus ad quamcumque intellectionem, quia nihil habet contrarium: ergo non oporteret ponere aliquem habitum in intellectu si præcisè esset passiuus respectu intellectionis. 9. c4.

Probatur prima propositio: quia habitus est quo vtimur cum volumus, & habet vt habentem

[illegible] perficit, & eius cita [illegible] dicere nisi ad [illegible] sufficientiam. Quare ille attribuerit aliquam efficacitatem habitui.

Item quomodo intellectus discurrit syllogizando vel argumentando, sic phantasma causat conuentionem intellectionem. Non enim videtur intelligibile quomodo phantasmata disparentia causant conuentionem differentem.

Confirmatur, quia intellectus comparat [illegible] secundum talem habitudinem quaeris ipsorum ex natura rei, causat relationem rationis. Tunc quando comparat eas, vt differentia, vt contraria, vt totum & partem, & huiusmodi, ergo sola illa collatio nata causare relatio rationis, quae est in esse dato in cognito consequitur extrema ex natura rerum, ergo extrema non sunt causa illius actus collatiui.

Item quomodo causabuntur intentiones Logicae, vel relationes rationis? Si enim phantasma causat omnem intellectionem, quaecumque causata ab eo erit realis, quia illa dicitur esse realis intellectio, quae causatur immediate a re, vel a specie repraesentante rem in se, ergo nulla intellectio causabit intentiones logicas, vel relationes rationis: quia intellectus [illegible] phantasmate sic poterit conferre obiectum ad aliud, quae collatio causat relationem rationis, vel intentionem fundatam in obiecto.

Item, quomodo reflectetur intellectus super actum suum. & hoc quomodo erit in potestate potentia reflectentis. Si enim phantasma causans aliquam intellectionem habet naturaliter causare reflexionem super illam actionem pari ratione, & reflexione reflexionis, & sic in infinitum, vt dicit Aug. 15. de Trin. Si autem non habet causare reflexionem, sed tantum actum absolutum, & postea occurrat aliud phantasma, non videtur posse assignari quomodo possit esse aliqua reflexio super aliquem actum.

Item quomodo illud non vilificat animam quod nimium actionem suam naturalem, quae est perfectio naturalis tam perfecti entis, efficienter causat phantasma. Nullam enim perfectionem videtur posse causare phantasma in intellectu quae excedat nobilitatem eius, quia efficiens aequiuocum non potest excedere causatum aequiuocum, sed deficit: igitur nihil perfecti causatum a phantasmate sicut a causa actiua potest esse perfectius phantasmate, sed imperfectius eo, & nulla perfectio erit in homine maior ipso phantasmate, quod est absurdissimum, & c.

Istarum sex rationum sextam contra opinionem Thomae, & Godfredi.

Prima non cogit contra eos. Quaerit enim difficultatem communem omni opinioni, siue enim phantasma ponitur causa actiua intellectionis siue species intelligibilis siue intellectus, cum quodcumque illorum sit principium naturaliter agendi, non libere, semper aeque potest quaeri, quomodo opposita possunt causare in intellectu, vt nunc opinio vera, vel scientia de aliquo, nunc opinio falsa, vel error de eodem.

Secunda non cogit, quia prudentia ponitur principium actionum propter actum alium qui est extra, ad quem sunt proprius extenditur, vt regula ad regulatum sunt proprius actus artis extenditur ad aliud, quod est factis, licet tamen neuter habitus sit proprie principium actionum respectu sui actus.

Item illud secundi Ethicorum. Habitus est qui habentem perficit, &c. Debet intelligi non effectiue, quia non sic bonum reddit sed tantum inclinatiue.

Quarta concludit contra tertio positionem. Si [illegible] quomodo habitus dicuntur, vt phantasmata ordinate in discursu occurrant: quia ponitur ille habitus in virtute phantastica, non in intellectu quod forte concederet.

Sextum vero quaerit, quomodo in potestate nostra est, quam intellectionem habemus post alteram: & per quid cognoscitur actus, super quem reflectimus. Primum quidem est propter voluntatem. Secundum est per vestigium derelictum ab actu illo, igitur illo derelicto, potest haberi actus reflexus per illud elicitiue, voluntate imperante, & potest non haberi, voluntate imperante aliam intellectionem.

Aliter potest dici, quod cognoscitur per phantasmata, quod primo ostendit obiectum secundo causatum ab obiecto. Tamen non erit necesse ipsum causare intellectionem intellectionis nisi quando voluntas imperat.

Secundam videtur ponderandum. Si nulla comparatio est relatio rationis, quam extrema nata sunt causare in intellectu. Si enim illa propositio est vera, tunc sicut intel-

lectionem

lectiones simplicium comparatorum causentur ab illis, nihilominus comparatio illa, quae est in actu collationis, quo causatur in extremis relatio rationis.

Posset dici, quod aliquo habitudo consequitur extrema, & illa cognitione consequatur extrema cognita, puta qualitas ista est realis, talis non consequitur extrema hinc, nisi necessario in cognitione: possunt tamen ipsa extrema causare actum collativum circa eum, quia valentes imprimit, causato autem actu collationis secundum talem respectum, qui non consequitur extrema in eo causatur relatio rationis.

Tertia opinio ponit, quod intelligibile, ut simpliciter praesens intellectui, non per speciem intelligibilem, sed per phantasma, vel illustratur ab intellectu agente, est in intellectu possibili, ut in memoria, ut autem inventum actum intelligendi, est in eo, ut in intelligentia, cuius notitia terminatur in ipsum obiectum.

Et quantum ad ista duo, intellectus est passivus, videlicet inquantum est memoria habens obiectum simpliciter praesens, & inquantum intelligentia est ab obiecto sic praesente mota ad primum actum intelligendi.

Sed intellectus factus in actu primo naturali acumine suo potest inspicere, & discurrere in unoquoque quid sit, componendo, dividendo differentias convenientes, definiendo, & ratiocinando & sic inquirere quod respectu intellectus simplicis, & propter quod sit respectu complexi, ut respectu conclusionis scibilis.

Et in isto discursu intellectus, inquantum discurrens, est activus, inquantum tamen consequitur est passivus.

Ista idem etiam positionem de passione respectu notitiae primae simplicis, & confusae, & actione respectu notitiae distinctae intelligendae videtur retractare, & corrigere alibi, ubi imponens de principio activo actionum vitalium, scilicet sensitivarum, & intellectivarum, ponit, quod illud principium est aliquid in ipsa anima, & non solum obiectum extra, sicut & in sensu ponit quod species impressa in organo cuiusdam inclinat, & inclinando excitat potentiam, & quasi movet ipsam ad propriam operationem. Ita phantasma in virtute phantastica inclinat intellectum, ita quod intellectus inclinatus sibi ultima dispositione ad elicitandum intellectionem, antequam suam propriam operationem. Et pro ista opinione adducit ibi unam rationem pro illis actionibus, quia sunt vitales, & nobilissimae secundum perfectionem agentis, & alia de actione motiva in agente, & illa sunt proprie actiones, & denominant proprie ipsum agens, sicut lucere se habet ad ipsum lucentem illuminare.

Ad hoc etiam videt ratio Augustini, quod anima format in se imagines corporum, quae tres rationes adductae fuerunt prius pro prima opinione.

Contra. Neutra illarum opinionum, nec retractata, nec retractans, videtur esse vera. Non retractata: quia aut intellectus factus in actu secundum notitiam primam confusam, est activus virtute sua respectu intellectionis secundae, aut virtute illius notitiae primae confusae. Si virtute sua, non videtur rationabile, quod aliqua causa possit esse activa respectu perfectionis in aliqua specie, & nullo modo possit esse causa activa respectu imperfectioris eiusdem rationis.

Intellectio autem confusa, & distincta, alibi videtur esse intellectionis eiusdem rationis, quia eiusdem obiecti, ergo videtur inconveniens, quod intellectus de se possit esse causativus respectu secundae intellectionis, quae est perfectior, & non respectu primae. Si autem dicas, quod respectu secundae est activus virtute actus primi.

Contra: actus imperfectior non potest esse ratio formalis causandi actum perfectiorem, quia tunc non esset unde possit probari Deum esse perfectissimum, quia si effectus posset excedere causam suam totalem in perfectione, cognitio autem distincta est nobilior cognitione confusa, ergo illa confusa non est formalis ratio eliciendi, vel causandi illam distinctam.

Opinio etiam retractans non videtur esse vera: quia quaero, quid intelligatur per inclinationem, aut aliqua forma, quae sit in intellectu, per quam inclinetur, aut nihil. Si nihil, non magis inclinatur nunc, quam prius inclinabatur. Si aliqua forma, aut actus intelligendi, & tunc oppositum opinionis, quia obiectum causabit actum, aut aliquid prius actu intelligendi, ut species, quam ipse negat.

Item in causis essentialiter ordinatis inferior non inclinat superiorem, sed è conuerso: respectu autem intellectionis pars intellectiua est causa superior, quàm species alicuius obiecti, vt patebit in sequenti quæstione, ergo obiectum non inclinat intellectum.

Respondeo non est habitus nec actus nec species sed quoddam quartum.

Contra quamuis hoc statim videatur inconueniens: tamen arguitur sic. Sit illud quartum A. tunc sic. Aut sine illo A. est in intellectu tota virtus actiua, respectu intellectionis huius, aut non. Si sic ergo sine illo potest intellectus in hanc intellectionem: & ita determinationem omnem requisitam: quia hoc, vt hoc, est determinatissimum: & ita A. propter nihil erit necessarium: si non, ergo dat A. virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipsi intellectui, & ita actio non erit ab intra, vt à totali principio actiuo.

D. T. 1. 1. q. 3. 4. 2. *Quinta opinio ponit, quòd species obiecti in intellectu, vel ipsum obiectum in se præsens est gignens, vel est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu. Et ipse intellectus tantummodo se habet tanquam materiale, vel informatus illa specie, vel per obiectum supplens vicem speciei.*

Com. 18. et 5. et 2. de anima 1. 2. cuiusi. 3. de anima *Ad hoc arguitur sic per Comment. 3. de Anima, Comment. 5. intellectus se habet ad formas vniuersales sicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi; anima nostra est infimum in genere intelligibilium sicut materia in genere entium. Et 3. de Anima, & 8. Physic. Intellectus ante habitum est in potentia essentiali, sicut materia ante formam. Et 3. de Anima intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Ex omnibus istis concluditur, potentiam intellectiuam respectu intelligibilis esse purè potentialem, sed quod est purè potentiale, non potest esse principium actiuum alicuius actus, nisi informatum aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.*

Arguitur vlterius, quòd ipsa forma, quæ est principium agendi, sit similitudo obiecti: quia sicut factio est formaliter per formam, qua faciens assimilatur facto: ita actio videtur esse formaliter per illam formam, qua agens assimilatur obiecto: & ita illa similitudo erit formalis ratio agendi.

Ad hoc etiam adducitur, quòd agens indeterminatum, non potest in actionem determinatam, vel circa obiectum determinatum, nisi determinetur: intellectus de se est indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem, ergo ad hoc quòd intelligat aliquid, requiritur determinatio aliqua: illa non est nisi per speciem intelligibilem, igitur illa species intelligibilis requiritur, vt principium determinationis.

Sexta Opinio conuenit in idem quantum ad conclusionem huius quintæ opinionis est, quòd ipsa notitia naturalis genita siue in sensu, siue in intellectu, est species. Aug. q. 83. q. 14. cap. 3.

Et nunc sicut ratio formalis gignendi speciem actualem, quæ dicitur notitia actualis, est ratio obiecti, vel species obiecti in memoria: ita sequitur quo ad propositum, quòd ratio formalis gignendi notitiam actualem, est primum obiectum, vel aliqua species in virtute obiecti.

Et hoc ita, quòd quando obiectum est in se præsens ab eo egreditur, vel generatur species, quæ est intellectio: cum autem non est in se præsens sed per speciem in memoria: tunc per illam speciem, vel virtute illius speciei gignitur alia species, quæ est intellectio.

Pro illa opinione, quatenus dicit speciem intelligibilem esse notitiam actualem, adducitur Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4. vbi inquit: illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur, à solo imprimitur corpore quod videtur: quod autem imprimitur, vel gignitur à solo corpore est species: ergo illa species est visio secundum Augustinum. Hoc idem secundo probatur per Philosoph. 3. de Anima, qui vult, quòd idem sit sonatio, & auditus: quia idem est actus actiui & passiui. Et per Philosophum 3. Physicorum, sed sonatio in actu causat speciem soni in aere: ergo illa species causata, est eadem cum auditione: & ita species intelligibilis, & intellectio idem sunt. cap. 18.

Conclusio istarum duarum opin. vltimarum improbatur per quædam argumenta facta contra opinionem secundam. Nam effectus æquiuocus nō potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed desinit necessariò ab ea. Intellectio esset effectus æ-

quiuo-

gnitactus species intelligibilis: si ab ea sola causaretur, & ita simpliciter esset imperfectior specie intelligibili: quod non est verum.

Illa ratio, quae fuit prima contra secundam opinionem, minus est euidens contra istam: quia species intelligibilis est nobilior phantasmate.

Secunda etiam ratio, & tertia contra secundam opinionem, non sunt contra istam. Aliae sex rationes quas non ponderaui, possunt hic fieri. Nam primo habitus, &c.

Similiter habitus non videtur necessarius, sicut argutum est ibi in quinta ratione. Similiter quomodo fieret discursus. Similiter quomodo reflexio: quomodo causarentur relationes rationis, siue intentiones Logicae. Quomodo complexio falsa cui assentitur tamquam vera, si sola species intelligibilis genita a phantasmate esset ratio formalis omnis intellectionis.

Similiter tunc species esset magis potentia intellectiua, quam intellectus, & ita ipsa separata haberet eundem actum sicut calor separatus calefaceret. Similiter 2. sic intelligere non videretur propriè perfectio ipsius intellectus, quia nihil videtur essentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium se habet in potentia contradictionis, sicut ad accidens per accidens, sicut calefieri non videtur propria perfectio ligni, ex quo lignum se habet ad calorem sicut ad accidens per accidens. sed ita se haberet intellectus secundum illam opinionem, ad speciem intelligibilem quae esset principium intellectionis, igitur & caetera. Similiter tertia tam in sensu quàm in intellectu posita eadem repraesentante maior attentio vel conatus facit actum perfectiorem.

Idem enim habens eandem speciem intelligibilem vel phantasma, perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus quando minus. Ita etiam in sensu eodem obiecto praesente, & in eodem lumine, & in eadem distantia, perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem videndo. Patet etiam ex hoc, quod magis quandoque laeditur visus propter maiorem attentionem, aliis caeteris paribus, nam oculus magis attentus posset vulnerari offendi in visione alicuius, in qua minus aliter offenditur, sicut patet per experientiam. Patet etiam secundum Aug. 2. de Trin. cap. 2. quod in attento multum remanent species post visionem quae non remanet in oculo non attendentis.

Ad illas tres medias potest responderi. Ad primam, quod potentia intellectiua est, qua intelligimus, intelligimus autem ea, inquantum ipsa habet formaliter intellectionem, species autem non est nata habere eam, nec esse ratio habendi illam. Quod adducitur quod etiam separata habet et actum, si intelligatur habere subiectiue: patet quod non videlicet, si effectiuè. Responsio: non habet passum in quod agat, praecipuè si non est nata esse principium agendi in aliud, quia non est factionis principium, sed agentum actionis immanentis in eodem subiecto cum ipsa.

Ad secundam potest dici, quod maior illa, scilicet nihil videtur essentialiter ordinari, &c. Falsa est in his, quae non possunt per se consequi finem ad quem ordinantur, sed tantum actione extrinseci dantis sibi aliquod accidens per quod operatur, & attingat finem suum sic est hic.

Ad tertium, illa attestatio est voluntatis, quae vehementius applicat se ad obiectum potentiae cognitiuae inferior vel superior, tunc patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoscit, licet non agat ad illam secundum actum.

Sed contra secundam opinionem arguitur specialiter, quod ipsa sit falsa, tam in sensu quàm in intellectum sensu, quia si species illa, quae est visio, sit eiusdem rationis cum illa quae est in medio, illa in medio erit formaliter visio, ergo medium formaliter habens eam, erit formaliter videns; Si autem praeter hanc speciem in visu quae ponitur visio, sit alia alterius rationis ab ea, & alia eiusdem rationis cum illa, quae est in medio habetur propositum, scilicet quod licet illud, quod est visio, dicatur species, tamen est aliquid aliud prius eo in oculo & alterius rationis, & illud ut communiter dicitur, est species. Et ita species propriè dicta differt ab actione.

Si dicatur, quod species in medio differt à specie in oculo propter diuersa recipientia, hoc nihil est. quia sicut albedo est eiusdem rationis in lapide, & equo, & ideo visionem

quam

quae erit formaliter albedo, secundum eandem rationem albi, ita si illa qualitas, quae dicitur species, sit consideranda simul in oculo, & in medio, si illa de se sit visio formaliter, visio formaliter erit in utroque & in quocunque est formaliter visio, illud formaliter est videns. Principale etiam propositum patet: quia in oculo caeco, manente tamen sensitivo, ut prius causatur species. Similiter in oculo dormientis aliquis non excitatur ab excellenti sensibili praesente. Non sic aliter aliquis excitaretur a sono excellenti, nisi species esset in aure, tamen in isto non est visio. Ita etiam in oculo bene disposito recipitur aliqua species similiter cadentis cum illa, quae est in medio ex hoc, quod ipsum organum est similis dispositionis cum medio propter perspicuitatem utriusque & diaphaneitatem, ex secundo de Anima. & illa non erit formaliter visio sed prior visione.

Quod etiam hoc de intellectione sit falsum, patet coniungendo aliqua dicta sic opinantis, posuit enim nullam esse aliam speciem ab essentia divina in visione beata, & beatitudinem essentialiter consistere in sola visione. Coniunge illud dictum, quod visio formaliter est species. & sequitur quod beatitudo nostra erit formaliter essentia divina. Probatio: beatitudo formaliter est visio secundum eos, visio formaliter est species secundum eos, species est formaliter essentia divina, ergo essentia divina est formaliter beatitudo nostra: sed haec Conclusio est inconveniens, aut negent illam praemissam quod visio est species, aut ponant, quod essentia divina habet aliam speciem a se aut beatitudinem essentialiter in aliquo, quam in actu visionis.

[illegible]

Si dicatur, ubi est species intelligibilis alia ab obiecto, illa est intellectio, sed ubi non est alia species ab obiecto, ibi intellectio non est obiectum in beatitudine: igitur negarent speciem aliam ab obiecto, & actum, sed non negatur esse alia ab obiecto.

Contra. Nullius obiecti est alia species intelligibilis nisi sola intellectio, secundum istos: igitur cuius obiecti est intellectio alia ab ipso, eius est species intelligibilis: igitur ita debet esse ratio speciei in visione Dei, sicut in intellectione cuiuscunque alterius obiecti.

Nota, quod intellectionis ad obiectum in quantum est mensura intellectionis sive magis proprie loquendo: est causativum, sicut intellectionis, est relatio pertinens ad secundum modum relativorum, sicut filii ad patrem, vel caloris geniti ad calefaciens. Relatio etiam intellectus ad obiectum, ut mobilis ad movens, pertinet ad secundum modum. sicut relatio calefactibilis ad calefactivum, sed praeter istas relationes secundi modi, est alia relatio intellectionis ad obiectum, ut terminati ad terminans. Non enim tantum intellectio est ab obiecto, ut a causa efficiente totali vel partiali, sed est ad ipsum, ut ad terminans, sive ut circa quod ipsa est: differentia istarum relationum. Patet quia utraque est sine alia: Prima sine secunda in calore genito, secunda sine prima in intellectione Sapientis, si fieret immediate a Deo in me.

Prima non est identica: quia idem absolutum posset fieri ab alia causa. Secunda videtur identica: quia nulla ratio natura esse circa obiectum posset esse idem, & non terminari ad idem obiectum. Secunda non est ad aliquam causam, quia positis omnibus causis, praeter hoc requiritur in tali actu aliquid terminans. Patet enim dilectio divina est forma natura efficiens. Patet. Non sunt, quia obiectum, ut est primum circa quod est actus, non est propter quod creatum elicitur actus, nec est materia circa, sive in qua, sive ex qua.

Secunda patet, quia illa non est mensurati quia sit relatio mensurati, sed quia similis est, quia non mutua. Actus enim requirit esse circa quod sit, non econverso, nec sola relatio mensurati est tertii modi, sed omnis similis, scilicet non mutua qualis est terminati ad terminans modo praedicto, tamen & hic concurrit inter eadem absoluta relatio mensurati ad mensuram, sed patet quod formaliter alia ab ista relatione terminati.

Contra secundam, & quartam: quomodo est alicui identica relatio ad non causam, nisi dependeat essentialiter a non causa, & ita quattuor causae non sufficiunt ad esse eius.

Item obiectum potest non esse actu existens, quomodo tunc est eadem relatio, vel etiam realis, cum terminus non sit.

Hae duae rationes videntur concludere quod intellectio est ita forma absoluta sicut albedo. Patet enim: quando fieret intellectio a Deo immediate, ergo ab ipso solo dependet

det essentialiter, quando etiam obiectum causat, non dependet identicè; quia posset eadem aliunde causari; frequenter etiam est circa mouens. Et si dicas, est eius in specie, quod sic sit forma absoluta, vel procedetur in infinitum, & ipsa non est obiectum terminans, sed illud cuius est: quomodo ergo Philosophus septimo Physic. & alia dicta de habitudine procedunt.

Item differentia istarum relationum ponit, quia intellectus quandoque terminatur in intelligendo ad aliquid, à quo non mouetur, puta, Deus ad creaturam, vel ad relationem intrinsecam, vel attributa, cum tamen sola essentia moueat ad intellectionem, alioquin quod esset eius obiectum primum?

Contra, tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad Creaturam, vel ad aliud obiectum.

Item secundo, quare magis vnum motiuum, quàm terminans requiritur ad vnitatem actus.

Ad primum illorum dicitur, quod non potest aliqua relatio tertij modi esse nisi rationis tantum, sicut & illa secundi, quæ essentia diuina dicitur mouere ad intellectionem, & econuerso, sic quia non sit differentia verborum Aristotelis penes esse rei, & rationis sed penes mutuam, & non mutuam, quia si mutuam penes quantum, & quale, substantiale, vel accidentale in illo primo, vel secundo, ita quod quilibet modus possit esse quandoque realis, quandoque rationis.

Ad Quæstionem respondeo, & dico, quod intellectio actualis est aliquid in nobis non perpetuum, sed habens esse, post non esse, sicut experimur. Illius ergo oportet ponere aliquam causam actiuam, & aliquo modo in nobis, aliquin non esset in potestate nostra intelligere, cum volumus, quod
t. 11. est contra Philosophum 2. de Anima, ap-
tex. 60. paret etiam hic quod oportet concurrere animam, & obiectum præsens, & hoc in specie intelligibili, sicut dictum est in præcedenti quæstione: quia alio modo non est præsens, vt actu intelligibile sequendo de sensibili obiecto, & materiali. Dico ergo tunc, quod illius intellectionis non est totalis causa actiua obiectum, nec in se, nec in sua specie: sicut apparet per rationes contra secundam, quintam, & sextam opinionem. Et etiam, quia tunc non posset saluari imago in mente, vt mens est quoad nihil ipsius mentis haberet rationem parentis. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua, vel aliquid eius formaliter, propter rationes factas contra primam opinionem.

Quæ ratio explicat rationem Philosophi in 2. de Anima, de qua tangitur arguendo ad principale ad primam partem, adduntur etiam aliæ probabilitates ad hoc, primo, quia tunc actus, &c.

Et etiam quia tunc actus non esset similitudo obiecti, nec distingueretur essentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causatiuum: esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, posito æquali conatu hinc inde ex parte intellectus. Probatio, quia posita causa totali efficaciter operante sequitur perfectior actio, & ita si anima esset causa totalis, vbicumque ipsa ex parte sui perfectius ageret, ex maiori conatu perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ; quod est contra Philosophum 10. Ethic. 1. ponentem felicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. Videtur etiam, quod tunc esset infinita actiuitas in intellectu, in quantum est actiuus, respectu omnium intellectionum; quia ad vnam intellectionem vnius rationis requiritur aliqua perfectio in causa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem alterius rationis acquiritur alia perfectio, vel maior; ergo habens hanc & illam est perfectius quàm habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, vt totalis causa, est infinitum in perfectione.

Similiter, non videretur, quomodo aliqua tota scientia contineatur virtualiter in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus.

Ex istis soluitur quomodo sic. Si ergo, nec anima sola, nec obiectum solum sit causa totalis intellectionis actualis, & illa sola videntur requiri ad intellectionem, sequitur, quod illa duo sunt vna causa integra respectu notitiæ genitæ.

Et ista est sententia Aug. 9. de Trin. c. 12. sicut allegatum fuit arguendo contra primam opin. Liquido tenendum est, &c.

Quoli-

Qualiter autem hoc sit intelligendum, distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum. Quaedam enim ex aequo concurrunt, sicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus. Quaedam vero non ex aequo: sed habentes ordinem essentialem, & hoc dupliciter, vel sic quod superior moueat inferiorem, ita quod inferior non agat nisi quia mouetur a superiore, & tunc inferior habet a superiore virtutem illam, qua mouet.

Quandoque non, sed formam ab alia, & a causa superiori solam motionem virtualem ad producendum effectum.

Quandoque autem superior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem qua mouet, sed superior de se habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem illam imperfectiorem a superiori, quae est perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius secundae diuisionis de potentia motiua, quae est in manu, & baculo & pila. Exemplum secundi membri, si mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, vt duae causae partiales ordinatae quidem, quia altera perfectior altera: non tamen imperfectior recipit suam causalitatem a causa perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori sed aliquid addit causa imperfectior, intantum quod effectus non solum non potest esse perfectior a causa perfectiori, plus quam ab imperfectiori: immo non potest plus esse a perfectiori tantum, quam ab imperfectiori tantum.

Ad propositum, obiectum intelligibile praesens in se, vel in specie intelligibili, & pars intellectiua, non concurrunt vt causa ex aequo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam, & si alterum esset perfectum, posset habere in se [illegible] causalitatem alterius, sicut si virtus motiua vnius esset perfecta supplet virtutem alterius, & tunc sequitur esset quasi quidam gradus intellectualitatis supplens gradum intellectualitatis deficientem intellectus, & tunc sufficeret perfectior intellectus secundum gradum talem, posset sine specie, & sine obiecto habere actum intelligendi, quod est falsum.

Concurrunt ergo illae duae, vt habentia ordinem essentialem, non tamen primo modo: quia nec intellectus dat obiecto, vel speciei rationem suae causalitatis. Non enim obiectum natum est in se, vel in specie sui facere intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua: nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut praedictum est contra quosdam, & secundam opinionem in ista quaestione.

Sunt igitur causae essentialiter ordinatae vltimo modo scilicet, quod vna est simpliciter perfectior altera, ita tamen, quod vtraque in sua partiali causalitate est perfecta non dependens ab alia.

Si arguatur contra illud, quod in causis talibus essentialiter ordinatis vnum est perfectio alterius, ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus.

Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & tamen hoc sit ratio agendi, ergo vna operatio ipsius intellectus, non habebit vnam formalem rationem agendi: sed erit ab vno per accidens, quale est hoc totum intellectus habens speciem quod est [illegible], quia quidquid non est per se vnum, non per se est ratio formalis agendi.

Respondeo ad primum. Accidit species inquantum est causa partialis respectu actus intelligendi, cum intellectu, vt cum alia causa partiali, quod ipsa perficiat intellectum, quia etsi perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem ad causalitatem intellectus. Exemplum, potentia motiua manus perfecta vel [illegible], impulsum actiuum est, ad diuidendum aliquod corpus, ista motiua, si esset in manu, vel in baculo, posset manus vti ea ad eundem motum; & tamen accideret manui impulsum in ea esse potentia motiua quod in ea actiue esset, & e conuerso quia baculus nullam perfectionem daret manui, pertinentem ad potentiam motiuam, quod apparet: quia aeque perfecta est potentia motiua sine baculo, & ita eodem modo videtur ex parte [illegible] est in alio subiecto manu, vt [illegible] sicut [illegible] ita si esset in manu. Ita in proposito, si species posset esse sine intellectu, intellectui aliquo inhaerentis per modum formae, si ipso modo sufficit

sufficit

milliens esset sufficientes concausæ satis liecitui, sicut sunt istæ duæ causæ scilicet intellectus & species. concurrentes simul ad eandem operationem, in quam modo possunt quando species informant intellectum quod etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile præsens sine specie. illud enim obiectum est causa partialis, & non informat intellectum qui est altera causa partialis sed istæ duæ causæ partiales approximatæ absque informatione alterius ab altera, per solam approximationem debitam, causant unum effectum communiter.

Per idem patet ad secundum, quia in utroque ordine causæ oportet ponere respectu unius effectus unam per se causam, & unam per se rationem causandi ita intellectus in suo ordine causalitatis est unum, & habet unam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causandi est una causa, & habet unam rationem causandi: sed non oportet talem causam, prout complectitur omnes causas partiales habere unam rationem causandi, nisi unitatem ordinis, quia si tamen unitati ordinis concurrat unitas per accidens hoc accidit. sed unitas ordinis est per se. Exemplum: Sol in suo ordine causandi habet unam rationem causandi respectu prolis & pater in suo ordine causandi est una causa unius rationis: sed causa totalis, quæ complectitur patrem & Solem, non habet aliquam unam rationem formalem causandi, sicut non est una causa, nisi unitate ordinis. Et si contingat causas sic ordinatas præter unitatem ordinis habere unitatem per accidens, in quantum scilicet una accidit alteri, hoc non convenit eis per se, inquantum causæ sunt ordinatæ.

Ad secundum si quæratur, non sine causa ponitur fuit impossibile est accidens, quod est principium immanentis, & non transeuntis esse sufficientes consimiliter posse, nisi sit in illo subiecto, & qualiter dicitur accidens. Nunc essentia divina in intellectu beati, est principium intellectionis, quæ non immanet illi essentiæ, nec aliquo ipsa sit forma? Sicut similiter in patria est principium intuitionis sed tamen, &c. in intellectu intuente; igitur intellectio est actio immanens, accipiendo actionem pro operatione.

Contra. Ista non est aliqua actio immanens, & aliqua transiens.

Respondeo, tunc est divisio vocis in significata: aliter actio de genere actionis immanente altera natura scilicet intellectus. & respectu eius est communis [illegible] scilicet obiecti &c.

Ad argumenta quæstionis per ordinem. Primum ad auctoritatem Aug. dico quod imago, quæ gignitur ab eo esse in spiritu apparet, quod intelligitur esse in anima, vel in aliquo animæ, ut in subiecto, & non præcise in corpore sic mixto, aliter non concluderetur illam imaginem esse nobiliorem omni corpore, sicut dicit ipse 12. super Genesim. quod autem est in anima vel in aliquo animæ, ut in subiecto, non est illa species, quæ communiter dicitur species: sed illa recepta in parte organi, quæ est corpus sic mixtum: sed illud quod recipitur in anima, vel potentia animæ est actus cognoscendi, ergo per imaginem intelligit ipse talem actum. Ista glossa arguitur ex dicto eius 11. de Trin. cap. 2. ubi vult, quod informatio sensus, quæ fit a solo corpore. visio dicitur. ista autem informatio est propria species, quæ recipitur in parte organi, in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc. quod dicit, quod gignitur a solo corpore quod videtur Sicut cognitio quod est propria imago, dicitur visio, ita & econtra visio potest dici imago. & multo verius, quia visio simpliciter veritatem est qualitas quædam. & talis qualitas est quædam similitudo obiecti, & sicut perfectior, quam illa similitudo prior quæ dicitur visitata species.

Hoc intellecto faciliter patet resp. ad auctoritatem eius, concedentem quod illam imaginem, quæ est in spiritu causat corpus in spiritu, ut totalis causa: sed ista causat inseminata celeritate, non tamen ut tota causa, sed ipsa, & obiectum. Unde dicit ibid. 12. Genes. quod mox, ut visa fuerit, &c. imaginem quod præsentia obiecti requiritur in ratione visibilis, ut anima faciat in se visionem. & nihil repugnat nisi ut aliquo modo causa partialis, sicut ipsemet exprimit 11. de Trin. cap. 2. & 3. quod a videre & visibili gignitur visio.

Ista consequentia sic intellectum probat [illegible] sua in auctoritate prallegata quod illa propositio, scilicet, quod agens est perfectius patiente non est immediata sed dependet ex istis tribus, scilicet agens est perfectius effectu, & effectus agentis est actio-

ctio

ctus & forma patientis, & actus est nobilior potentia, ergo agens inducens huiusmodi formam est nobilius patiente. Ubi igitur hæ propositiones sunt veræ, ibi propositio sumpta, prout accipit est vera. Ista autem, quod agens est præstantius effectu, non est vera, nisi de causa æquiuoca totali. Potest enim aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectum nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum cælestium potest agere ad generationem mixti, quod est nobilius ipso elemento agente, ut partiali causa. Per illud patet ad secundam auctoritatem August. 12. de Trin. c. 5. Format enim anima in se imaginem, hoc est sensationem, & de se, hoc est, ipsa est in potentia naturali ad sensationem, & non in potentia neutra sicut superficies ad albedinem est in potentia neutra, & non naturali, & illam naturaliter ostendit, cum dicitur de se. Et loquitur ibi tantum de sensationibus, ut apparet, quia dicit ibidem, quod illæ partes animæ, quæ corporum similitudinibus informantur, habeant communes cum bestiis. Hoc verum est de illis, quæ informantur imaginibus, hoc est sensationibus, extendendo nomen imaginis ad sensationem.

Ad rationem primam pro illa opinione dico, quod concludit pro me, quia cognitio cum sit operatio vitalis, non est à non viuo, sicut à totali causa, potest tamen non viuum esse causa partialis alicuius vitæ, vel effectus vitalis, sicut Sol non viuens est causa partialis cum patre ad generandum filium viuum, & multo magis in proposito est possibile: quia hic causa principalior est viua, sicut patebit in sequenti quæstione.

Cum arguitur post de forma perfecta, hoc concludit, quod aliquam actiuitatem habeat respectu propriæ operationis.

Sed quia videtur concludere totalem causalitatem in ea respectu suæ propriæ operationis.

Respondeo quod illa forma ex perfectione sua ordinatur ad habendum aliquam operationem circa totum ens, ut dicitur tertia quæstione huius distinctionis: quia vero non est simpliciter perfecta, quia non est infinita: ideo non potest in se habere totam entis ex ente ergo perfectione cum sua imperfectione concluditur, quod aliquam actiuitatem habeat, non tamen sufficientem, quia non possit habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens, & ideo [illegible] quod forma imperfectior bene possunt esse causæ totales respectu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitatæ ad [illegible] respectu quarum habere totalem causalitatem non concludit aliquam perfectionem actiuam nisi limitatam. Sed in illa forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitas respectu cognitionis entis, tunc enim poni deberet in ea virtus actiua illimitata: sed tamen potest poni causalitas partialis in ea, & partialis in obiecto, ut sic ipsa possit cooperari perfectioni suæ circa quodcunque obiectum & obiectum etiam quodcunque cooperari sibi, magis vel obiectum ad magnam perfectionem eius, & parum ad paruam.

Ad duo argumenta de actione, ut distinguitur contra factionem, & quod actio denominat agens. Concedo, prout enim actionem intelligendo vere manere in agente, non tantum in supposito agente, ita quod non transeat extra suppositum, sed nec transit extra partem intellectiuam in sensitiuam, vel extra intellectiuam in appetitiuam, nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam: sed manet in parte intellectiua, quæ est causa partialis eius. Non autem oportet actionem proprie dictam manere in sua totali, sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

Ad argumentum pro secunda opinione quantum posset ibi tangi, utrum illa causalitas quæ attribuitur parti intellectiuæ, conueniat propter intellectum agentem, vel possibilem? totam illam difficultatem dimitto usque ad [illegible].

Cum probatur, quod possibilis non potest habere illam causalitatem, quia nihil idem agit in se. Respondeo quod illa propositio non est vera, nisi de aliquo agente uniuoco, unde ista probatio eius, quod tunc idem esset in actu, & in potentia, non concludit, nisi quando agens agit uniuoce, hoc est inducit in passum formam eiusdem rationis cum illa, per quam agit. Si enim aliquid sic ageret in se, sequeretur, quod simul haberet formam eiusdem rationis, ad quam mouetur, & dum moueretur ad illam careret illa, & sic simul haberet illam, & non haberet. Sed non sequitur de duabus formis

eiusdem speciei, vel de eadem. In agentib. quae aequiuoca, id est in illis agentibus, quae ad agere non forma eiusdem rationis cum illa ad quam agunt, propositio illa, quod nihil mouet se, non habet necessitatem, nec probatio eius, quod aliquid sit in potentia, & in actu respectu eiusdem aliquid contradictionis. n. ibi agens est formaliter in actu quale passum est formaliter in potentia, sed agens virtualiter est tale in actu, quale formaliter est in potentia patiens, & quod idem sit virtualiter tale in actu, & formaliter tale potentia, nulla est contradictio – ista q. de agentibus aequiuocis, & aequiuocis necessaria est; quia philosophus posuit motum non tantum in genere Qualitatis, sed Quantitatis, & Vbi. In Quantitate autem, & Vbi nullum est agens vniuocum: quia in genere Quantitatis, & Vbi nulla est forma quae sit principium inducendi similem formam, immo (vt generaliter dicatur) quicunque motus est ad formam non actiuam non est ab agente vniuoco: quia ex quo forma talis terminans non est actiua, nulla eiusdem rationis est principium agendi. Sunt igitur apud philosophum multi motus ab agente non vniuoco, id est aequiuoco, & ibi agens est virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia.

5. ph. 6. que & se quit.

Si arguas, ergo in omnibus posset idem esse in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem, & sic quodlibet posset mouere se.

Responsio, quod in ista illatione est non causa, vt causa. Nam in generali ratione actus virtualis, & potentiae ad actum formalem, nulla est repugnantia, quia si ex illa ratione esset repugnantia, tunc, & in quolibet esset repugnantia tamen in aliquo cum actu virtuali concurrit aliquid aliud, propter quod repugnat sibi quandoque esse in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum: esse calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de se non concludit contradictionem, vel repugnantiam, & ideo in nulla subiecto includunt repugnantiam, quod propter hoc non possunt esse simul, nec alterum esse ibi quia alterum. Tandem Sol qui est calidus virtualiter non potest esse calidus formaliter: tamen hoc non est propter repugnantiam internam. Probatur quia Saturnus est frigidus virtualiter, & tamen non potest esse calidus formaliter; ergo actus virtualis non erat in eo causa repugnantiae, sed aliquid aliud, quod est commune Soli, & Saturno, scilicet, quod illa sunt corpora incorruptibilia, & caliditas est qualitas corporis corruptibilis.

Sed si obijcias, quod talia principia Metaphysica, ex quo sunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates speciales.

Respondeo, quod multa sunt principia Metaphysica, quae habent multa singularia falsa; intelligendo autem, quod nihil est in actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quod ista repugnantia accipiatur ex parte, vel ratione actus, & potentiae. Nam est principium Metaphysicum, quia multa singularia satis patenter sunt falsa; ex quo patet, quod illud non est principium Metaphysicum, sed quod nihil est in actu formali, & in potentia respectu eiusdem actus formalis, verum est, quod hoc sit nihil est in actu & in potentia.

Et si nimis contendas, quod etiam loquendo de actu virtuali, & potentia ad formalem actum sit principium Metaphysicum, quomodo ali erant ita caeci & illi fuit videri, vt rationem communium terminorum Metaphysicorum non possent comprehendere, & ex hoc apprehendere veritatem totius complexi, quod ipse ponit principium Metaphysicum? quod non tantum ab aliis non ponitur principium, immo in multis falsum, & nunquam necessarium in rationibus naturalium.

Cum arguitur secundo, ex secundo Physicorum de causa materiali, & efficiente, quod non coincidunt, verum est de materia, quae est in potentia pura sed non de materia secundum quid, qualis est subiectum respectu accidentis. Necesse est enim aliquid idem quandoque esse materiam, & efficiens respectu eiusdem, quod apparet: quia, aliter passiones praedicarentur per se secundo modo de subiecto, quia si praedicatur per se secundo modo de eo, est eius causa materialis, sicut materia est in accidentibus: quia ponitur in definitione eius, vt caliditatem, Si etiam est praedicatio per se, igitur & necessaria; sed quod est sola causa materialis respectu alicuius, non habet

5. 76.

9. me. t. 26.

essentiam.

rem actualitatem respectu eius, ergo oportet intensionem in subiecto materiae ponere in subiecto in actualitatem efficientis, ad saluandum necessitatem.

Quod arguitur vltimo de relationibus, respondeo: Dico quod aliquae relationes oppositae sunt incompossibiles in eadem natura & in eodem supposito, aliquae in eodem supposito, sed non in eadem natura: aliquae nec in eadem natura, nec in eodem supposito. Vnde ex ratione relationum realium in communi, non potest concludi repugnantia earum in eodem.

Exempla praedictorum, causa & causatum in eadem natura & supposito repugnant, quia si non, tunc idem dependeret à se, producens & productum non repugnant in eadem natura, quia natura potest communicari sine diuisione sui, qualis est natura diuina, repugnant tamen in eodem supposito. Mouens autem & motum in eadē natura nec in eodem supposito repugnant, quia hic non ponitur dependentia essentialis, qualem non ponunt relationes causae & causati, nec per idem ponitur, quod idē sit antequam sit, quod penitus videtur ratio producti & producentis: sed tantum ponitur hic, quod idem dependet à se, quantum ad actum accidentalem, sicut motum à mouente dependet quantum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Incompossibilitatem igitur aliquarum relationum oportet reducere ad aliquid incompossibilitatem praeuiam, & vbi ipsa praeuia non inuenitur, ibi nec illa incompossibilitas relationum oppositarum concluderetur.

Hoc etiam amplius declaratur, quia sicut istae relationes producentis & producti, quae sunt repugnantes in eodem supposito, possunt fundari in eadē natura illimitata, sicut in essentia diuina, ita istae relationes mouentis & moti, quae multo minorem habent repugnantiam, fundari possunt in eadem natura aliqualiter illimitata. Quicquid autē est in potentia ad aliquē actum formaliter, & cum hoc habet eandem actualitatem virtualiter sicut cum idē mouet se, est aliqualiter illimitatum. Tenetur non tantum capax illius perfectionis, sed vt causans eam: ibi igitur propter illimitationem aliqualem, bene compatiuntur se istae relationes oppositae.

Contra omnia relatiua sunt eodē modo opposita, ergo eodem modo incompossibilia.

Ad Achillem autem, quod quilibet ponunt, sic. Dico, quod sunt argumentum contra primam opinionem. In exemplo de calido, sine qua non, quod videlicet causa realis & perfecta, & naturalis effectiua alicuius, quia ipsum approximatum tali receptiuo, & non impeditum causet illud, lignum autem semper est approximatum sibi ipsi & sufficienter, & non potest pati aliquod perpetuum impedimentum, quia si ignis non est praesens sibi, quia si ponatur hoc impedimentum, amouetur illud, & non erit impedimentum, si aliud, amouetur illud. Et sic discurrendo per singula, habebitur ibi, per se, lignum & nullo modo impeditum, sequitur si ergo ipsum esset causa actiua totalis respectu caloris, & ipsum est etiam totalis causa receptiua: igitur semper esset calidum: non autem semper est calidum, ergo cum non possit poni non causalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationem, nec propter receptiuam, concluditur, quod in ligno non est causalitas actiua totalis, quod est propositum. Sic igitur non sequitur, mouet hoc se, vt causa totalis, quia nulla talis natura, quae non habent semper actum, sunt causae naturales totales illius actus.

Sed dices, si dicatur lignum esse causam partialem, vt praesente igne cooperetur ad calefactionem sui euentualem effectiuè, vel actiuè partialis. Nec ista cauillatio valet: quia causae duae partiales non ponuntur respectu eiusdem effectus, quarum altera praecise habet totum effectum in virtute sua eminenter vel aequiuocè. Probo, si enim ignis haberet in virtute sua totum effectum, sequitur quod totum potest producere, igitur alia causa partialis nihil potest producere, vel idem bis produceretur, ignis autem quē ex praecedenti argumento concessum fuit habere actiuitatem respectu calefacere in ligno, habet in se virtualiter totum calorem ligni, ergo lignum hic nullam habet causalitatem partialem.

Ad propositum igitur, quia anima non semper est in actu respectu cuiuscunque intellectionis, cum tamen ipsa sit receptiua respectu cuiuscunque intellectionis, & ipsa sit sibiipsi approximata, & non semper impedita, concluditur ipsam non esse causam actiuam totalem, sed aliquid aliud requiritur

quiritur

quiritur: illud autem aliud concluditur esse obiectum, quia eo praesente sequitur effectus, eo non praesente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo, quod ibi est aliqualis in obiecto, nec totalis, quia obiectum propter suam imperfectionem non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem, & illud concluditur, quod cum obiecto requiritur aliqua alia causa alius partialis, non autem alia ab intellectiva, quia ipsa concurrente cum obiecto sequitur intellectio. Sic ergo concluditur, hoc duas esse causas partiales activas et in aliis multis, non quia nihil movet se, nec totaliter, nec partialiter. Illud etiam, quod habetur pro Achille) non videtur multum efficax argumentum, hoc enim videtur esse cautela quaedam diverteudi a parte opponentis ad partem respondentis, quia propter defectum argumentorum, sed dantur tales formam respondentium, ut respondentes faciant argumenta ad probandum unum necessarium, scilicet, quod lignum non calefaciat se.

Ad responsionem Achillis, videtur sequi, quod lignum non calefaciat se, nisi praesente alio, sine quo non, sicut per se voluntas non volificat se, nisi praesente obiecto per cognitionem.

Si etiam dicas, quod semper calefacit alterum, qui habet virtutem calefaciendi.

Respondetur, quod prius calefaciet se, quam aliud, & hoc primum nō est nisi praesente causa sine qua nō. Vel forte nunquā calefacit aliud, sicut nec voluntas volificat aliam voluntatem. Nam concesso, quod aliqua actio de genere actionis sit immanens, dicitur quod quilibet, vel qualiter nō?

Alter contra Achillem, quod praesentibus diversis lignis agentibus similiter dispositis omnia calefiant, praesente autem eodem obiecto, diversis voluntatibus non omni similiter volificantur, 12. Trinit. cap. 6. Aug. igitur hic agit ignis, et nō ibi obiectum quia tunc aequaliter agere ... voluntates.

Contra hoc instatur: quod si voluntates nō similiter patiantur praesente causa sine qua nō hoc est quia agunt libere, & indigentium praesente causa sive qua non, agit naturaliter. Ita probatur hic, quod ignis sit causa localiter quaedam sine qua non, hoc quidem tamen lignum est naturale, voluntas vero libera.

Tertio modo contra Achillem, quia quidquid patitur ab aliquo patitur, ubi ergo aliquid non patitur a se pati, oportet ponere, quod patiatur ab alio, & ubi non potest ab alio oportet ponere, quod a se. Voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo tamen, quia tunc volitio non esset in potestate eius, tum, quia tunc aliquod aliud moveret eodem modo se habens, & respectu eiusdem passi posset indifferenter in utrumque oppositorum, quia voluntas potest velle, & nolle eodem modo praesentatum. Itaque necessarium est attribuere voluntati principaliter motivum suum ad velle, quia ipsa sola habet indifferentiam in agendo, proportionatam tali passio, sed lignum non habet in agendo indifferentiam proportionatam sibi in ratione passi. Est enim receptivum qualitatum disparatarum & contrariarum etiam quarum aliqua intrinsice facta corrumpit ipsum, nec habet principia tot numero. Patet etiam quia nihil univoce movet se, nec manet principium voluntatem quia quaevis posset ita illuminatum, nisi dicendo quodlibet passum in omnes qualitates susceptibiles in ipso etiam corruptivas saltem voluntate autem qualibet in quantum potest est operatio eius, & aliqualis perfectio.

Pro tertia, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad quae oporteat respondere.

Qui vult credere de actu primo simplici, & de secundo distincte cognoscendi, vel illud dictum quartae opinionis, quod spectat inclinat credat, non credenti tamen, non fit articulus fidei, nisi per rationem elucidatur.

Istae tamen duae opiniones scilicet tertia, & quarta quae videntur inter se oppositae, concordantur ad invicem. & confirmatur, & hoc sic. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens est suppositum, ratio agendi est forma elicitiva actionis. In prima igitur actione in intellectum possibilem agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate, est ratio agendi in ipsum, & hoc sequentur illud, quod quod quid est stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agente, & hoc ratione agentis primum impressum in intellectum possibilem est inchoatio habitus intellectus, 4. ...

tualis,

tialis, quia inclinatio non est species intelligibilis, nec forma mouens ad actum intelligendi: quia obiectum est in se præsens quatenus relucet in phantasmate, quia phantasma præsens est intellectui, qui ubique est in corpore. igitur non requiritur aliqua alia species, per quam obiectum sic sit præsens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræsentans ipsum, cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod, respectu intellectionis, quo, quia per ipsam est intellectus in potentia propinqua, & accidentali ad actum intelligendi, sicut per grauitatem est corpus in potentia ad ibi. & etiam est quo, quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectione est etiam quod, quia sibi primo occurrit, sicut secundum Auic. Primum signatum est spetica, nō ut obiectum terminās, sed ut q. quasi deducens, non per collationem, sed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio, & secunda, quo ad hoc, q. prima negat speciem. & secunda cōcedit inclinationem præcedentem actum. Quo ad hoc autem quod prima opinio ponit intellectum esse passiuum respectu primi actus, & actiuum respectu secundi actus, & secunda opinio videtur ponere quod anima sit ipsa elicat actū. Hoc concordatur sic: quia facta tali impressione prima in intellectum possibilem, ipse intellectus occurrit tali passioni, quia omne passum occurrit agenti, inquantum passum nisi sit saluare suum esse, hoc etiam vult Aug. 6. Musicæ, ubi loquitur de illis numeris occursoriis, & de aliis. In isto occursu intellectus, continuo transmittit ad intima sua, & tunc recipit eam ā se intimius, quam possit eam recipere ab obiecto. illi etiam impressioni sic intimatæ occurrit intellectus secundo, & in illo secundo occursu immergit se illi penetrando illam. & in hoc est distincta, & perfecta cognitio intellectus.

Quidquid sit de opinionibus illis, quas istæ medius nititur exponere, arguitur contra multa hic dicta. Quod primo ponit, scilicet quod quid est relucens in phantasmate, esse rationem agendi formalem phantasmati.

Contra: quomodo aliquid est ratio agendi alicui in quo non est formaliter, & sic si quinquo modo, quod quid est, ponatur in phantasmate, cum illud sit esse eius secundum quid, quia secundum esse repræsentati & non secundum aliquid esse existentis quomodo ipsum, quod quid est, secundum illud esse erit ratio formalis agendi aliquā actionem realem, & ita cum illud phantasma, per quod conuenit illud esse, non sit principalis causa agendi secundum esse, nec quod quid est, secundum quid relucit in eo est principalis ratio agendi, quod est contra eos.

Præterea, præter hoc quod quid est quod quid est, stare in lumine intellectus agentis, ni nihil aliud est nisi intellectum agentem esse in anima, & in phantasmate consistens animæ esse phantasma, ergo per ipsum, quando phantasma est in virtute phantastica, fit ista penetratio, & ambitus, & ita erit in phantastico, & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur, si aliquid aliud est quam illa duo esse simul, & sic aliqua actio noua, detur igitur eius terminus nouus, non erit in Phantasmate, igitur erit in intellectu possibili, ergo quod quid est, non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem, quod quid est gradatim modo quod quid est, cum intellectu agente, cogit causando aliquam impressionem nouam in intellectu possibili. Hoc dicit opinio illa prima.

Si dicis alia opin. ponit speciem intelligibilem impressam, ista non ponit speciem talem, sed inclinationem habitus scientialis.

Contra, ista opin. ponit istam impressionem esse primam, qua intellectus est in potentia accidentali, cum tamen prius esset in potentia essentiali: sed si per istam impressionem non est obiectum intelligibile præsens nunc magis quam prius, non magis est nunc in potentia accidentali, quam prius, si est præsens aliquo modo nunc, quomodo non fuit prius præsens illud quo nunc est præsens, est species intelligibilis. Hoc etiam magis apparet ex hoc quod primo si occurrit tali quasi offendenti obiectum propter natam eius continuationem ad ipsum, hoc non posset esse, nisi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem speciei.

Similiter hoc quod dicitur, inclinationē habitus scientialis præcedere actum, non est verum: quia habitus generatur frequentandi. Philosophus loquitur secundum Ethico-

rem generatur ex aliquo actu elicito, & sicut ultimus gradus habitus, generatur ex ultimo actu, ita primus ex primo. Sed quod quicunque gradus habitus est posterior aliquo actu, ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibili, non est aliquid ipsius habitus.

Aegi. 5 f. 9. Hoc confirmatur secundum rationem istius Doctoris, qui exponitur: quia ponit ipsam inchoationem esse essentiam habitus totam.

2. & 3. de anima. Quod ulterius dicitur de occursu illo: ratio occursus non bene assignatur: nec ad intentionem Augustini patiens enim secundum agenti nititur salvare se, & contra agere agenti corrumpenti se. Hic illud agens agit perfectionem & salutem passi: ergo non occurrit ei propter illam rationem, ut salvet se; nec illa est intentio August. Vult enim, quod anima occurrens passioni factae ab aere in aure, vehementius agitat illum aerem, & causat magis auditionem, quam solus sonus causaret, hoc igitur occurrere est ei coagere.

Et tunc breviter respondeo ad August. impressione speciei sensibilis facta in organo, vel speciei intelligibilis facta in intellectu, anima per potentiam talem occurrit id est cum illa specie impressa coagit ad actionem aliquem perfectiorem, quam posset illa species de se sola causare.

Et cum ultra additur de illo duplici occursu, primo occurrit passioni quasi coagenti, post passioni imbibitae, quaero, quid significent ista verba metaphorica: si significet, quod per secundum occursum causatur aliquid perfectius quam per primum, & illud intimius perficit sicut dicitur materia intimius perfici a forma perfectiori, quae magis actuat eam: ergo in secundo occursu non transmittitur passio illa ad intima magis quam prius sed anima coagens illi passioni, causat aliquid perfectius quod est intimius in anima quam illa passio prius causata.

Oportet est, quod intellectus est principium intellectionis, quantum ad substantiam actus: sed obiectum est principium, quantum ad actus specificationem seu modificationem.

Contra: Nihil, nullum est principium intellectio circumscripta modificatione seu specificatione nihil est; ergo, & c. Maior intelligitur de nihilo, quod implicat contradictionem, sed minor probatur: quia prius natura intellectionem practice est aliquid possibile esse, sed intellectio fieri hoc: quod in eodem instanti naturae sit alicuius obiecti, est contradictio, alioquin esset forma nulli adiuncta.

Ad auctoritatem Philosophi 3. de Anima, quod intelligere est pati, quae adducitur pro quinta opin. Hic tamen non determinando dico, quod Philosophus locutus est communiter de potentiis animae, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo, patet de sensu in quantum est, quo formaliter sentimus & de intellectu in quantum est, quo formaliter intelligimus formaliter autem intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem: quia si causet eam active, non tamen dico intelligere intellectum in quantum causat, sed inquantum habet intellectionem ut formam, habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem sive recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligentem, unde igitur intelligimus intellectu inquantum recipit intellectionem.

Ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necessario habuit dicere, eum esse passivum, & quod intelligere est quoddam pati, hoc est, quod intellectio inquantum est quiddam quo formaliter intelligimus, est forma quaedam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea inquantum est quid causatum ab intellectu, si causatur ab eo. Nam si Deus eam causaret, & eam in intellectu nostro imprimeret, non minus ea intelligeremus, sicut dixi de intelligentia actualiter. Ita dico de scire habitualiter, quod intellectus est, quo scimus habitualiter inquantum recipit habitum, non inquantum illum causat si illum causat. Dico igitur quod omnes auctoritates quae sonant passibilitatem intellectus possibilis possunt exponi de eo inquantum eo cognoscimus habitualiter, vel inquantum cognoscimus actualiter. Et isto modo concedo quod est passivus etsi sit activus, non tamen secundum istam rationem sed accidit ei, quod sit activus secundum illam rationem, affirmant ergo istae auctoritates de intellectu, quod verum est quod sit passivus, non loquentes de intellectu sub ratione activi, sed asserentes ipsum habere rationem

receptiui, licet ipsum non dicant non esse actiuum; licet autem ab auctoritate non tenet [illegible].

Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali, non enim intellectus est in potentia essentiali, quia deficiat sibi aliqua [illegible], quantum est ex parte sui, sed intellectus est in potentia accidentali, quando alia causa partialis non est sibi praesens, quam oportet esse praesentem, ad hoc, quod sequatur actus. Et quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali siue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, quae dicit quod intellectus possibilis nihil est eorum, quae sunt ante intelligere, requirit aliam expositionem quam inuentam pertractant aliqui, ut dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilium sicut materiam primã in genere corporalium, quod non est intentio Philosophi: quia potentia ad accidens nunquam fundatur nisi in substantia in actu; intellectio autem, sicut species intelligibilis, non est forma substantialis, sed accidentalis; igitur quod est immediatum receptiuum illius, est aliquid in actu substantiali, aut saltem quod est mediate receptiuum. Et tunc quod immediate recipit, erit aliquis actus accidentalis sicut se habet superficies ad albedinem, intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud in quo recipitur species intelligibilis, vel intellectio, vel illud secundum quod species recipitur in anima, non erit purum potentiale: sed erit aliquid in actu primo, licet iste respectus potentiae non sit aliquid in actu. Cum enim loquor de potentia receptiua albedinis, nõ loquor de potentia, quae dicit respectum ad albedinem: ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia est aliquid in actu, ut superficies, quae est receptiua albedinis. Ita hic, licet ante intellectionem potentia ante actum, quae est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, sicut nec intellectio ad quam est, tamen illud in quo est ista potentia, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis.

Tho. p. p. q. 79. art. 1. Arg. q[illegible] 1. [illegible] q. [illegible] 23.

Non est igitur apud Philosophum intellectus possibilis nihil in actu, sicut est [illegible], sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo, naturaliter intelligimus per modum illa, quae primo occurrunt ex phantasmatibus, sicut dictum est in quaestione secunda huius distinctionis. Nihil igitur ut sumus potentia propinqua intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis: ideo non possumus intelligere intellectum ante intelligere alterius intelligibilis. ergo nec intellectus potest intelligi a nobis ante intelligere alterius intelligibilis, ergo non est intelligibilis ante intellectionem alterius. Ista expositio primum antecedens est verum, sic & consequens: & idem sit intelligendum esse ipsum non esse aliquid eorum, quae sunt ante intelligere, scilicet intelligibilium nobis, quia antequam intelligat nihil sit in actu, sed quia non est aliquid, quod possit per potentiam propinquam intelligi a nobis, ante intelligere alicuius propter intellectionem nostram naturalem incipientem a phantasmatibus.

Et tunc post arguitur de illa similitudine, quod sit ratio tam faciendi, quam agendi. dicitur, quod in faciente, bene forma est ratio faciendi in qua forma factum assimilatur sibi factum; sed in agente nihil est productum nisi ipsa actio. Actio enim est ultimus terminus, nec habet alium terminum, & ideo non oportet quod in agente ratio agendi sit aliquid in quo assimiletur agens alicui alteri producto. Sed dico saltem illa est ratio agendi, in qua agens assimilat sibi productum, scilicet actionem: ipsam tamen concedo quod species illa, quae est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productae, est aliqua ratio agendi, sed non totalis ratio nec etiam ratio principalis, sicut patebit in sequenti quaestione: sed quando duae causae concurrunt, sufficit in propinquiori similitudo formalis, & in remotiori virtualis siue similitudo aequiuoca, & ita intellectus quasi causa superior aequiuoce, & virtualiter assimilatur cognitioni & intellectionali species autem quasi causa propinquior, quasi vniuoce, & formaliter assimilatur ei. q. seq. [illegible]

Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diuersos actus & obiecta. Respondeo, quod alia est indeterminatio materialis propter defectum actus, alia est indeterminatio agentis propter illimitationem.

tionem

tionem virtutis actiuæ, sicut Sol est indeterminatus ad multa generandum. Primo modo, indeterminatum non agit nisi determinetur per aliquem actum, quia aliàs nõ est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo, indeterminatum nulla forma aliã à se determinatur, sed ex se determinatur ad producendum quemcunque effectum, ad quem ex se est indeterminatum. Et hoc præsente passo receptiuo, sicut Sol præsente passo, generat quodlibet generabile ex quo ipsum natum est generari: ita in proposito, indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passiuæ in ordine causalitatis, sed est indeterminatio actualitatis, quasi illimitata, & ideo non determinatur per formam, quæ sibi sit ratio determinatè agendi, sed tantum modo per præsentiam obiecti actiua quod determinatum nata est esse determinata intellectio.

Vel aliter posset dici, quòd sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrente aliqua particulari causa inferiori: sicut Sol ad generandum hominem, concurrente homine agente, & bouem, concurrente boue: non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus qui est causa superior, & causa illimitata, determinatur ad hoc obiectum concurrente causa particulari determinata: puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie. Non enim istud determinans, determinat effectiuè causam indeterminatam superiorem: vt quæ formaliter sicut ratio agendi, sed sic determinat. hoc est virtus actiua superior indeterminata potest indeterminatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Ad argumenta principalia. Ad primũ dico, quòd argumentum Philosophi 2. de Anima hoc concludit, quòd sensus non est causa totalis respectu sensationis: quod concedo, & ita argutum est supra contra primam opinionem, quòd anima non est causa totalis actiua ad intellectionem. Et hoc nõ includit nec concludit, quin sit partialis causa sed non sequitur ex hoc quod semper sit in actu: nisi quando reliqua causa partialis concurrit.

Ad secundum, non tractando illam difficultatem: vtrum actiuitas illa conueniat intellectui agenti, vel possibili: dico, quòd intellectus possibilis, secundum quòd Philosophus loquitur de eo, est illud, quo formaliter formas intelligentes, & eo modo præcisè est quo est omnia fieri: quia, vt dicebatur prius, formæ eo formaliter intelligentes, inquantum recipit, non inquantum agit, licet agat: quia hoc accidit sibi, inquantum est quo intelligimus.

Ad tertium, licet consequentia non sit necessaria: quia Sol potest esse causa multorum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, quæ sufficiunt in ratione causæ effectiuæ ad distinguendum effectus: tamen ad propositum potest concedi consequentia: concludit enim, quòd anima non est causa tot alicuius totalis intellectionum, quot causa effectum est.

Ad primum in oppositum concedo, quòd anima, quia immaterialis est, est receptiua cuiuslibet intellectionis: ipsa etiam est actiua cuiuscunque intellectionis obiecti alterius à se vt causa partialis, & actiua intellectionis de se vt totalis causa: quia vt cognoscens, & vt cognita secundum Aug. 9. de Trinit. cap. vltimo: sed talem intellectionem non habemus pro statu isto: sed ex immaterialitate eius non sequitur, quòd ipsa sit totalis causa cuiuscunque intellectionis obiecti alterius ab ipsa.

Ad secundum concedo Conclusionem, quòd cognitiones diuersarum specierum propria, scilicet virtute ipsarum habita, differunt specie. Quod probo: quia ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur totalis causa diuersæ speciei, vel aliquid in totali causa, diuersum specie ab eo, quod est in totali causa alterius indiuidui: sunt autem ad intellectionem albi, & nigri, necessariò requiruntur aliqua diuersa specie: puta albedo, & nigredo, vel aliqua includentia ipsa: ergo ista duo magis differunt quàm indiuidua vnius speciei, ergo differunt specie.

Ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur necessariò causa alterius speciei: probatur: quia forma est principium agendi, & est formalis terminus actionis: igitur forma vnius rationis perfectè, est quasi eiusdem rationis, respectu termini formalis eiusdem rationis: igitur respectu talis termini non requiritur aliud quo-

ſcius arguis vltrà, quòd tunc omnes habitus talium differrent ſpecie, ſicut & de habitibus qui habentur virtute propria talium obiectorum. & probatur hæc conclusio ſicut præcedens per cauſas.

Et cum dicis, quomodo tunc eſſet vna ſcientia de pluribus ſpeciebus ſpecialiſſimis.

Reſpondeo, quòd vna ſpecies ſpecialiſſima poteſt includere multas alias ſpecies virtualiter ſiue paſſiones earum, ſiue per modum cauſæ ſiue per alium ordinem eſſentialem. & tunc habitus ille, qui eſt formaliter illius obiecti primi includentis alia, eſt virtualiter aliorum obiectorum, licet non formaliter & primo; eſt igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter continentis omnia, quæ continentur in illo: non eſt autem proprius cuicunque virtualiter contento in primo obiecto, ſed qui eſſent proprij illis, eſſent diſtincti, ſicut illa ſunt diſtincta.

Hic quæri poteſt, an intellectus agens ſit principium actiuum reſpectu intellectionis, & ibi tangatur quomodo ſe habeat ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit quid ſit perfecta memoria ſicut Auguſt. loquitur de ea.

Reſtant tamen duo alia difficilia hic & alibi determinanda. ſcilicet de conſeruatione ſpeciei poſt actum contra Auicen. quæ difficultas bene poteſt tangi in vno argumento quaſi præcedenti de ſpecie, & aliud difficile de memoria propriè dicta reſpectu præteritorum, poteſt eſſe quæſtio per ſe, tamen hic quære in 4.

De cauſa principaliori notitiæ.

QVæro de comparatione iſtarum duarum cauſarum partialium, quæ cauſant notitiam genitam. Vtrum principalior cauſa notitiæ genitæ ſit obiectum in ſe, vel in ſpecie præſens, vel ipſa pars intellectiua animæ. Quòd obiectum, probo. Quia illud eſt principalius mouens, quod mouet non motum, quàm quod mouet motum, ſicut apparet in omnibus cauſis eſſentialiter ordinatis. obiectum autem mouet non motum, ſicut habetur à Philoſopho
3. de Anima: intellectus autem non mouet niſi motus. ergo &c.

Item agens aſſimilat ſibi effectum quantum poteſt; ergo illud [illegible] principalius agit [illegible] quod [illegible] intellectus [illegible] latus eſſe [illegible] aſſimilatur obiectum quàm intellectui.

Item vnitas ſcientiæ aſſignatur ex vnitate obiecti virtualiter continentis tantum, non autem tribuitur vnitas intellectus. continentia virtualis reſpectu habitus, continere autem virtualiter conuenit cauſæ actiuæ: ergo principalior cauſa illius habitus erit obiectum quàm intellectus: & ſi cauſa habitus, igitur & actus.

Ad oppoſitum arguitur ſic. Quanto aliquid eſt actualius, tanto formalius & perfectius, tanto & actiuius, ergo anima, quæ eſt forma actualior, multis aliis cauſis concurrentibus erit actiuior: & ita quando concurrit cum eis in agendo erit principalius agens, ſed in intellectione concurrit cum obiecto, tanquam cauſa partialis, igitur in intellectione erit cauſa principalior quàm obiectum.

Item enti ſecundum quid, non conuenit actus ſimpliciter, ſed quando habet eſſe tale ſecundum quid, per aliud ſimpliciter ens, tunc principalius conuenit illi enti ſimpliciter ſi illud aliquomodo ſit actiuum reſpectu eiuſdem. obiectum autem à nobis modo naturaliter intellectum, habet eſſe ſecundum quid tantum in intellectu noſtro, propter eſſe ſimpliciter ipſius partis intellectiuæ: quia obiectum in ea eſt ſicut cognitum in cognoſcente, ergo illius actionis, ad quam illa duo concurrunt, non erit obiectum habens tale eſſe principalis cauſa, ſed pars intellectiua propter quam obiectum habet tale eſſe.

Reſpondeo quòd pars intellectiua habet principaliorem cauſalitatem reſpectu cognitionum, modo nobis naturaliter conuenientium. Probo primo, quia quando cauſarum ordinatarum altera eſt indeterminata ad multos effectus, & quaſi illuminata: altera autem quaſi ſecundum vltimum virtutis ſuæ determinata ad certum effectum: illa quæ eſt illuminatior vniuerſalior, videtur eſſe principalior & perfectior. Exemplum de Sole, & de particularibus generantibus, intellectus autem habet virtutem quaſi illimitatam et determinatam reſpectu omnium intellectionum: obiecta autem à nobis naturaliter cognita, habent virtutem determinatam reſpectu determinatarum intellectionum.

nem, quæ sunt ab ipsis, & hoc secundum vl timum suæ virtutis, sicut quælibet ad intellectionem suā: ergo intellectus est causa vniuersalior, & principalior intellectionis, quàm obiectum pro statu isto.

Secundo: quia illa est principalior causa, quæ agente alia causa cogit, & non econuerso: intellectu autem nostro agente ad intellectionē, obiectum in se, vel in sua specie coagit. Est enim in potestate nostra intelligere: quia intelligimus, cum volumus, 3. de anima. Hoc autem non est propter speciem principaliter, quæ est forma naturalis, sed propter intellectum, quo vti possumus cum volumus. Principalem autem actionem intellectus, sequitur actio speciei, quæ nata est esse semper vniformis ex parte speciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiuæ: puta obiectum beatificum, vt clarè visum, posset poni habere maiorem causalitatem respectu visionis, aut principaliorē, quàm pars intellectiua. Et hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter defectū partis intellectiuæ. Sed de hoc in quarto libro. De obiectis autē, quæ modo naturaliter cognoscimus, prima pars solutionis videtur esse vera. Videtur enim intelligibilium naturaliter à nobis intellectorum species in intellectu esse, quasi instrumentum ipsius intellectus, non motum ab intellectu, vt agat, quasi scilicet, aliquid recipiat ab intellectu, sed quo intellectus vtitur ad suā actionē, vt puta, quādo intellectus agit, species illa, tanquam minus principale agēs, coagit ad idem, vt ad effectum cōmunem.

Contra, ita possumus vti specie, saltem post primum actum, sed non antè: sic nec intellectus in primo, nisi sicut partialis phantasma mouet. Dicō, quòd non ita immediatè: etiam intellectus est magis indeterminatus, vt ostendit prima ratio. Vnde probatur, quòd magis sit in potestate voluntatis vti intellectu quàm specie intelligibili, vtrunque enim ex se est naturale agēs: & quare non vtrunque liberum per participationem? Respondeo nihil est participatiuè prius liberum, nisi quod est in eadem essentia cum voluntate.

Contra, potentiæ organicæ & organa, et extrinseca etiam sunt participatiuè libera. Similiter in potestate nostra non est ali-

tex. 55. et 62.

dist. 49 et ibidē [illegible] q. et 15. et 31. [illegible] 13.

quis actus vegetatiuæ. hoc medium est obscurum: quia dubium est, quæ in nobis subsunt voluntati & quæ non.

Ad primum argumentum dico, quòd duplex est actus intellectus respectu obiectorum, quæ non sunt præsentia in se, qualia sunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus est species, qua obiectum est præsens, vt obiectum actu intelligibile. Secundus actus est ipsa intellectio actualis, & ad vtrunque agit intellectus, non motus ab eo, quod est causa partialis secum concurrens ad illam actionem, licet vnum actum intellectus præcedat motio eius ad alium actum.

Ad primum autem actum agit intellectus agens cum phantasmate, & ibi intellectus agens est principalior causa quàm phantasma, & ambo integrant vnam totalem causam respectu speciei intelligibilis.

Ad secundum autem actum agit pars intellectiua siue intellectus agens siue possibilis non curo modo, & species intelligibilis, sicut duæ partiales causæ, & ibi agit pars intellectiua nō mota à specie, sed prius mouens, scilicet, agens vt species sibi coagat. Sumi igitur dicitur obiectum mouet non motum. Dico, quòd in vtraque motione obiectum est mouens secundarium, licet non sit motum, id est aliquid recipiens in se à principali siue priori mouente.

Cum dicis, quòd intellectus non mouet nisi motus. Dico, quòd non mouet secunda motione, nisi motus priori motione, hæc igitur est comparatio duarum motionum intellectus, non autem duarum causarum partialium concurrentium in vna motione. Si autem compares causas partiales in vtraque motione, dico, quòd intellectus vtrobique mouet non motus à causa partiali concurrente in eadem motione.

Ad secundum argumentum dico, quòd effectus formaliter magis assimilatur causæ proximæ inferiori quàm remotæ & principali perfectiori, sicut apparet de filio respectu patris, & Solis. Vnde illud argumentum est ad oppositum: quia probat, quòd actus intelligendi sit ab obiecto, vt à causa proxima: quia magis sibi assimilatur formaliter: ita tamen species intelligibilis magis formaliter assimilatur phantasmati quàm intellectui agenti, & tamen minus

prima.

principaliter est à phantasmate, quàm ab intellectu agente.

Contra. Cum agens intendat assimilare sibi passum, quomodo principale agens non magis assimilat sibi formaliter?

Respondeo principale agens communiter est æquiuocum, & eminentius habet in se perfectionem effectus quàm causa minor ea. & ideo non magis assimilatur sibi formaliter: quia hoc esset imperfectionis in causa sic assimilari effectui, sed assimilat magis hoc est dat magis formam effectui, per quam sibi assimilat aliquando quàm det agens particulare. & ista assimilatio actiua est ex perfectione causæ, licet non sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilat effectum ei, cui est assimilabilis quàm imperfectior. Magis enim causat effectum qualis ipse causabilis & assimilabilis. Assimilabilis autem est effectus formaliter causæ propinquæ: ideo ipsa causa remotior magis assimilat effectum ipsum effectum causæ proximæ, quàm ipsamet causa proxima sibi.

Quòd enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est à causa remota assimilante filium patri effectiuè quàm ab ista causa propinqua: quia quæ plus dat formæ, qua assimilatur, plus dat effectiuè assimilationem.

Ad tertium dico, quòd vnitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est penes quod scientiæ distinguuntur, non penes intellectum: quia intellectus vnus est respectu omnium scientiarum. & hoc modo distinguendo scientias, illa est vna quæ vt dicit Arist. 1. Post. tex. 43. est vnius subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiam illam virtualiter: sed hoc non est nisi vt causa partialis. Præter enim hoc, intellectus est alia causa partialis continens illam: non est igitur aliud, reducere scientiam ad obiectum primum, quàm in altera causa partiali habente in suo genere ordinem essentialem, reducere ad primum ibi simpliciter, & ab ipso assignare vnitatem effectus in quantum effectus est ab eo, sed cum hoc stat, quòd multa perfectius continentur in reliqua causa partiali.

Consideratur opinio prima, asserens solum intellectum esse causam productiuam intellectionis. Cap. 11.

EX his, quæ dicit Scotus in hac quæstione, vnusquisque satis perspicuè cognoscere potest, quid sit dicendum in hac materia de causalitate intellectionis, tamen quoniam nonnulli ex recentioribus aliquas istarum opinionum sequuntur, ideo illæ, & dicta recentiorum aliquantulum, & breuiter consideranda sunt. Prima itaque opinio est Henrici, & Pomponatii, vt notant Marginales, qui dicunt intellectum esse causam totalem intellectionis. Rationes, quibus innituntur, patent ex ipsomet Scoto. Eandem sententiam sequuntur ex recentioribus Franciscus Piccolomineus lib. 3. de Mente humana, cap. 7. & Iacobus Zabarella libro de Mente agente, cap. 7. & libro de Sensu agente, cap. 8. Et licet hic in loco loquatur solum de sensatione, tamen idem intelligit de intellectione, vt patet ex libro de Sensu agente, circa finem, & ambo mouentur hac ratione: quia intelligere est iudicare & cognoscere, Modo obiectum non potest cognoscere, neque iudicare quia non est vis cognoscitiua, & vt inquit Piccolomineus, nec esse iudex sui ipsius: solus ergo intellectus est causa productiua actum intelligendi, siue ipsam intellectionem: obiectum autem solum aliquid subministrat necessarium ad ipsam intellectionem; sed ipsum obiectum nihil producit. Verum hæc opinio satis superque reiicitur per rationes adductas à Scoto, tum in confirmatione illius opinionis, tum in principio expositionis suæ opinionis R. & præsertim prima ratio habet maximam efficaciam: certum est enim, quòd sunt tantum quatuor genera causarum per se, vt patet ex 2. Phys. & 5. Metaph. & nulla alia causa per se datur, quæ non reducatur ad aliquod horum quatuor generum, cum ergo istæ causæ in se sunt perfectæ, & non impeditæ, & sunt sufficienter approximatæ, necessariò sequitur ab illis effectus, si sint causæ naturales, quæ naturaliter agunt, & necessariò, & si sint causæ liberæ, liberè possunt producere effe-

Opinio Piccolominei, & Zabarellæ, & Pomponatij.

Reiicitur.

1. ra.

ctum

ctum si volunt; Hoc stante fundamento [illegible], sic arguitur, actus intelligendi, siue ipsamet intellectio, est effectus, ergo debet prouenire ab aliqua causa: sed cum [illegible] generatum non habet autem esse à forma taliter, quia sicut sequitur productionem [illegible] esse, licet proueniat in [illegible] [illegible] ut efficientem ad ipsam [illegible] quoque habet esse per productionem efficientis, est enim anima in generatione [illegible] causa [illegible] præcedens non producta; sed vel subsequitur, ut finis, vel concomitatur, ut forma [illegible] ergo, quæ præcedunt [illegible] ad esse, sunt efficiens, & materia: tunc arguitur, quando istæ duæ causæ priores, scilicet materia, & efficiens, sunt in se perfectæ, & approximatæ, & nõ impeditæ, sequitur effectus, ergo si anima est totalis causa notitiæ genitæ, sequitur quod semper in anima erit quæcumque actualis intellectio, quæ in ipsa anima esse potest [illegible] consequentia: quia ipsa anima est subiectum receptiuum, siue materia in qua recipitur tale accidens, scilicet intellectio & est dispositum, & nõ impeditum; quia est talis naturæ, & conditionis secundũ essentiam suam & est sufficiens, quæ [illegible]; etiam ipsamet anima, illa [illegible] aduersarios, est totalis causa efficiens ipsius intellectionis, ergo clarè patet, quòd efficiens & materia, quæ sunt causæ præcedentes ipsã intellectionẽ, & illa distinctio [illegible] sunt causæ perfectæ, & non impeditæ, & sunt approximatæ, quia anima est sibi maximè intima, neque est impedimentum, quia nullum tale, neque fingere possumus, ergo semper in anima est quæcumque intellectio, quæ in ipsa esse potest [illegible] consequens est falsum, vt [illegible] patet, ergo non est dicendum, quòd anima, & intellectus sit totalis causa respectu productionis intellectionis.

[illegible] Certè hæc ratio est efficacissima; sed forsan aduersarij dicerent, quod adest impedimentum: quia deficit obiectum; obiectum enim licet nullam habeat actionem respectu productionis notitiæ, tamẽ disponit, & præparat aliquid necessarium ad ipsam intellectionem, sine quo ipsa notitia haberi non potest.

Sed hæc responsio optimè reijcitur ab eodem Scoto; Quæro enim de hoc obiecto, propter quod requiritur ad notitiam [illegible] quod non potest haberi sine ipso hæc notitia, vel enim se habet vt causa sine qua non, & tunc vt inquit Scotus, est dicere, quòd omnes quatuor causæ per se non sunt sufficientes causæ, sed requiritur aliquid aliud, a quo res causanda dependet essentialiter, ergo & tunc non erunt tantum quatuor causæ; siue quatuor genera causarum, sed plura. Vel illud dependebit essentialiter, & necessario ab aliquo, quod non est causa illius, quorũ [illegible] est contra vniuersam Philosophiam Peripateticam. Secundum implicat contradictionem.

Præterea, omnes causæ præter quatuor dictas sunt accidentales rei, ergo res non dependet simpliciter ab illis, nec in esse, nec in fieri, & consequenter potest poni in esse sine illis, Antecedens est Aristotelis, & omnes illud admittunt, & consequentia est clara; quia causa accidentalis accidentaliter, & non necessariò concurrit ad productionem effectus: ex quo patet, quòd causa sine qua non, non est verè causa per se, sed causa accidentalis; & idem fatetur D. Thomas 4. Sent. dist. 1. q. 1. in prima parte illius quæstionis, & hoc est [illegible] causa enim, quæ nihil penitus facit ad effectũ efficiendo, vel disponendo, nihil causalitatis habet super illum: neq; vel dicerent aduersarij, concurrere obiectum tãquam causam per se necessario disponentem ad intellectionem gignendam, sine qua dispositione ipsa intellectio haberi non posset, & tunc habemus intentum: quia iste necessarius concursus non est cõcursus nisi causalitatis; alioquin effectus siue notitia genita posset causari, & effici absque concurrentia talis obiecti, vt dictum est; ista verò causalitas debet reduci ad aliquod genus illorum quatuor, & videtur, quod ad nullum aliud possit reduci, nisi ad genus causæ efficientis; adeo quod apertè colligitur ex hoc, quod obiectum habet causalitatem efficientem respectu actus intelligendi, siue notitiæ genitæ: quæ autem causalitas sit ista, & quomodo, inferius manifestabitur, dum explicabitur sententia Scoti.

Ex hoc argumento impugnatur diuersi

modè

modi ponendi, tenentium illā opinionē: siue enim ponatur obiectum necessarium in ratione causæ sine qua non, siue in ratione termini, siue in ratione excitantis, semper quæretur ab istis, an obiectum habeat aliquam causalitatem per se, vel non: si per se dicatur, tunc vel datur secundum genus causæ per se, vel necessariò reducitur ad alterum illorū quattuor generum, nec videtur posse reduci nisi ad genus causæ efficientis, vt infra patebit; Sed quidquid sit de hoc, satis est quod pertinet ad vnum illorum quattuor. Si dicatur, quod non habet causalitatem per se, sed per accidens, ergo sequitur, quòd notitia, & actus intelligendi, accidentaliter pendeat ab obiecto, & ab intelligibili, & tunc vlterius sequitur, quòd actus intelligendi possit esse absque obiecto, quod est absurdum manifestum: vt supra ostensum est.

2. rō princ. Habes alias rationes in principio declarationis positionis Scoti ad R. quarū Prima est. Si anima, & intellectus esset totalis causa intellectionis, sequeretur, quòd actus intelligendi, siue intellectio, non esset similitudo obiecti, consequens est falsum: quoniam intellectio est imago, & similitudo rei existens in intellectu; vnde qualis est res, talis debet esse scientia, & cum habemus notitiam alicuius rei, cognoscimus, & habemus illam rem in intellectu, non materialiter, sed per similitudinem suam: sed Consequentis huius falsitas per se satis patet, & maximè conceditur ab aduersarijs, qui dicunt notitiam esse speciem ipsam intelligibilem obiecti, vti re vera est, licet etiam concurrat species intelligibilis, quam ipsi negant, vt suo loco dicam. Consequētia verò probatur: quia si obiectum nullam habet actiuitatē respectu productionis notitiæ genitæ, sed est intellectus, qui illam notitiam de illo obiecto absque cōcursu illius obiecti producit, poterit intellectus ad libitum suū illam formare, & sic ex homine inducere notitiam, quæ habet similitudinem leonis, vel bouis, &c. Hæc Consequentia probatur exemplo; Figulus potest formare ex creta vasa alia pulchra, & in honorem, alia turpia, & in contemptum: nam illa diuersitas in istis vasis, prouenit ex mera voluntate figuli, quia ipse figulus est, qui producit vasa sine concursu cretæ, concurrit quidem creta ad generationem vasis materialiter, sed ad formationē hāc, vel illā, pulchram, vel turpem vasis, nequaquam.

Ad propositum, si obiectum concurrit solum præparando materiam ad intellectionem, sed in ipsa formatione, & productione intellectionis non concurrit obiectum, sed solum intellectus: sequitur, quod intellectus ad libitum poterit quācumque intellectionem formare ex illo obiecto, & non magis necessitabitur producere hanc notitiam, quam illam: sicut nec figulus tenetur ex illa creta formare magis hoc vas, quam illud, sed nō euenit ita in proposito, etiamsi intellectus vellet, cogitur ad producendum ex illo obiecto talem notitiam, quia ex tali obiecto, est apta nata nasci solum talis notitia, adeo quod illa notitia est in obiecto in virtute solum, tūc autem exprimitur, & educitur ab intellectu, & sic intellectus ex subiecto producit notitiam non quam vult, sed quæ nata est ex obiecto generari, & educi. Aptum exemplum ad hoc declarandum potest esse hoc. Aromatarius ex ciceres extrahit succum, & liquorem, qui sit causa efficiens illius succi, certè est aromatarius. Sed certè non potest negari quin etiam ad eum fundum illum succum, concurrat etiam cicer: siquidem ex suis visceribus eductus est ille succus ab aromatario: concurrunt ergo ambo, licet diuerso modo: ita in proposito, intellectus tamquam aromatarius, extrahit ex obiecto eius notitiam, quæ notitia est propria illius obiecti: sed cum hoc stat, quod etiam ipsum obiectum concurrat ad generationem illius notitiæ, cum ex suis visceribus illa educatur, sicuti succus ex cicere. Quod si quis dicat est intellectus solus, qui generat, & educit: sed non potest educere nisi illam notitiam, quæ in illo obiecto reperitur, non tamen obiectum actiuè concurrit. Respondere hoc modo, est sentire nobiscum in re ipsa, quando enim datur aliquis effectus, qui prouenit ex duobus necessariò, & ille effectus dicitur, est ab vtroque, si alterum illorum à quo producitur, non potest illum effectum suo modo producere, sed necessariò eget

exemplum aliud Aromatarij.

aliter, signū est, quod non est totalis causa illius effectus, sed requiritur alterum aliud, ut concausa: at in proposito notitia obiecti non potest produci ab intellectu solo sine obiecti concursu, neque potest illam notitiam determinare suo modo, sed gignere illam, ut requirit obiectum; ergo obiectum quoque est causa productiua illius effectus, scilicet notitiæ genitæ, siue actus intelligendi. Maior est euidens: quia si non requireretur, posset per se causare; Minor quoque patet ex dictis, quoniam notitia est similitudo obiecti, neque sine obiecto producitur: ergo dicendum, quod non solum intellectus concurrit ad intellectionem, sed etiam ipsum etiam obiectum suo modo, & ideo assimilatur sibi notitia.

Ratio breuiter formatur. Aliter potest breuiter formari sic ista ratio; Notitia est imago, & similitudo obiecti, at similitudo naturalis, habet esse imaginis, & habet illud esse per modum emanationis, quia emanat, & prouenit ex re, cuius est similitudo, ergo obiectum est causa effectiua intellectionis: quia ipsa intellectio est imago, & similitudo ipsius obiecti.

3. r. Pic. Tertiò principaliter sequeretur, quod notitia, & actus intelligendi, non distinguerentur essentialiter, propter distinctionem obiecti; Consequens est falsum, quia una scientia distinguitur ab altera per obiectum, siue per subiectum, & unaquæque scientia, & notitia particularis, distinguuntur ab alteris ratione obiecti, ut notitia de homine, & notitia de luna distinguuntur, quia homo, & luna sunt distincta obiecta; Consequentia probatur: quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa per se: si ergo notitia, & actus cognoscitiuus non pendet ab obiecto essentialiter, & per se, neque propter obiectum distinguuntur scientiæ; quod si admittis aliquam pendentiam essentialem, illa non est, nisi causalitatis, & illa non est, nisi causalitatis efficientiæ; ergo obiectum effectiuè concurrit ad generationem intellectionis.

4. r. Quartò etiam sequeretur, quod cognitio, & notitia entis perfectioris, non esset perfectior, quam notitia entis imperfectioris, posito æquali conatu intellectus hominis; Consequens est falsum: quia tunc intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, posito æquali conatu hominis; Consequentia probatur, quia si notitia respiceret obiectum accidentaliter, nec ab illo penderet essentialiter, tunc, quia perfectio actionis pendet ex maiori conatu causalitatis, si ergo anima æquali conatu agat ad intellectionem Dei, & muscæ, erunt notitiæ illæ æquè perfectæ, immo si maiori conatu ageret ad intellectionem muscæ, quàm Dei, esset perfectior notitia muscæ, quàm notitia Dei; quod est et se falsum, & contra Philosophum 10. Ethic. ponentem felicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. 5. r.

Quintò. Obiectum virtualiter continet scientiam, cuius est obiectum, ut in proprio Theoremate diximus, ergo actiuè concurrit ad gignendam scientiam, & notitiam; Ex his omnibus conspicuè patet, obiectum necessariò habere aliquam causalitatem respectu productionis, & actus intelligendi: quo modo sit hanc patet ex dictis à Scoto, in declarando propriam sententiam, & nunc infra breuiter explicabimus.

Ad obiectionem Piccolominei, & Zabarellæ patebit infra, cum declarabimus quomodo generetur cognitio intellectiua in nobis: pro nunc respondemus, ut supra dictum est de sensatione, quod in intellectione sunt duo actus; Primus est productio intellectionis, & expressiuè ipsius; Secundus est receptio ipsius intellectionis in intellectu; Primus actus nō dicitur intellectio, neque intelligere, sed secundus, quia intelligere est pati, ut optimè declarat Scotus in præallegata quæstione, respondendo ad rationes pro quinta opinione, ut exponendo illam auctoritatē philosophi in 3. de Anima: intelligere est pati; ideo ad rationem illorum cum dicunt, intelligere est iudicare, dico, quod hæc propositio est falsa: quia intelligere formaliter est recipere intellectionē: ex [illegible] enim intellectione recepta in ipsa anima, anima sic intelligit: sicuti oculus per receptionē luminis dicitur videre, & ideo quia obiectum non recipit, sed solus intellectus, ideo solus intellectus dicitur intelligere; & licet intellectus simul cum obiecto producant intellectionem, non propter hunc actum dicuntur intelligere, sed quia Ad obiect. Zab.

cie-

tis actum, neque intellectum, quia producere intellectionem, non est intelligere, sed solum recipere intellectionem est intelligere formaliter, vt dictum est.

Ad hanc autem acceptionem sequitur iudicium, & ita cōsecutiuè intelligere est iudicare; Vnde iudicare est colligere Conclusionem alicuius discursus facti, & continuare comparationem inter aliqua; Iudicare ergo non est intelligere formaliter, sed est vna species intellectionis; Intelligere enim est simpliciter apprehendere intellectionem, & cum dicitur ab Arist. 9. Metaph. tex. 16. & alibi, intelligere esse actionem immanentem, accipit ibi pro intelligere, producere intellectionē, quę est actio intellectus agentis, & est immanens, vt in sequenti Theoremate dicetur: non autem accipit pro intelligere formaliter.

Aliae rationes, quae pro aduersarijs adducuntur, vel adduci possunt, soluuntur à Scoto in praeadducta quaestione, respondendo ad argumenta pro illa opinione, ideo non est necesse illa repetere.

Examinatur opinio D. Thomae secundum varias sententias Thomistarum, & secundum eas reijcitur, & tandem breuiter declaratur mens Scoti. Cap. III.

QVae sit vera sententia D. Th. est maxima difficultas inter Thomistas, & nos; sed re vera est ea, quam fere omnes illi tribuunt, scilicet, Scotus in hac quaestione, Zimara, Zabarella in libro de Speciebus intelligibilibus c. 2. & multi alij, & habetur clare in prima parte q. 85. art. 1. 2. & 3. libro de Anima, textu 18. & est haec. Quod intellectus non est causa actiua, neque productiua intellectionis, sed species intelligibilis est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu; ipse verò intellectus tantummodo se habet tanquam materiale, informatum illa specie; ita quòd species intelligibilis impressa intellectui non habet rationem obiecti, sed se habet loco formae, & actus primi, dans esse intellectuale ipsi intellectui; quia intellectus sine ipsa specie non intelligeret: quia intellectus operatur per ipsam speciem, vt ignis per suam formam.

Opin. D. T.

Haec ergo est opinio D. Thomae, quod species intelligibilis est ratio formalis, per quam intellectus intelligit; intellectus verò de se sine specie non est intellectiuus actu, sed potentia, sed solum cum est informatus specie, est intellectiuus actu; fit enim in actu primo per illam speciem. Et haec certè est opinio D. Thomae quia in 1. p. q. 85. art. 2. in corpore articuli, habet haec verba. (*Et ideo dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, vt quo intelligit intellectus.*) Deinde hoc declarat ex quo loco aperte constat, secundum D. Thom. intellectum in se, absque specie intelligibili, non habere actiuitatem circa intellectionem, sed totam actiuitatem esse in specie. Hanc eandem sententiam sequitur Aegidius, vt patet ex dictis à Scoto.

Verum Caietanus 1. par. quaest. 79. art. 2. negat hanc esse sententiam D. Thom. quoniam videbat eam maximis difficultatibus vrgeri, & aliam opinionem Diuo Thomae tribuit; sed more suo satis perplexus est, & anceps, vt semper aliquod subterfugium inuenire possit; primò nanque fatendum esse ex D. Thom. in quodlibet 8. q. 2. art. 1. quod intellectus in actu, se solo, primò concurrit ad intellectionē; & quia opinio recitata non tribuit intellectui vllam actiuitatem, ideo ait illam non esse ad mentem D. Thom. Dicit deinde declarādo D. Thom. quod intellectus secundum se, est in genere potentiae passiuae, & quòd ideo nō habet ex se vllam rationem agendi: sed quando postea intellectus recipit intelligibile in actu, scilicet, speciem intelligibilem, intellectus fit ipsum intelligibile, & tunc accipit quandam rationem agendi, scilicet, per illam formam quam recipit, & quoniam anima non recipit illam formam, & speciem, vt facit materia formā, sed recipit hoc modo, quod intellectus transit in ipsum intelligibile, & ipsum intelligibile imbuitur quodam modo in ipso intellectu, sequitur, quod intellectus, & species, sunt vnum totum, siue vnus actus primus, & tunc potest intelligere, siue producere intellectionem actiuē: nō ergo intellectus se habet merè passiuē, vt receptiuum actionis agentis, vt est materia, quae recipit formam, quae

Opin. Caiet.

est ra-

est ratio formalis agendi [illegible] anima sit in actu ipsius cognoscibilis, & alter materia [illegible] quia materia enim est subiectum, sed anima non est subiectum, sed fit ipsa ens intelligibile actu. Concurrit ergo intellectus [illegible] sed demum concludit, quod intellectus habet quod concurrat ad intellectionem, non ex partiali ratione, vt Scotus, qui vult, quod intellectus absque specie sit per se partialiter productiuus intellectionis, [illegible] quæ habet primo ex specie intelligibili, vt [illegible] intelligit. *Sed ex hoc ipso, quod anima est per se in actu est: ita quod ex hoc quod est anima aliter nata, habet inchoatiuè, quod facta in actu sit actiua.* Hæc est conclusio & sententia Diui Thomæ, secundum Caietanum.

opin. Ian. Iandunus 3. de Anima, tenet, quod solus intellectus concurrat actiuè, non autem species, siue obiectum: sed non vult tamen, quod solus intellectus nudus, sed informatus specie intelligibili, quæ tamen species non concurrat cum intellectu partialiter ad producendum intellectionem: quia solus intellectus habet hanc actiuitatem: sed illa species, & obiectum concurrit tanquam terminus specificans, & determinans intellectionem intellectus, qui intellectus est de se indifferens ad cognoscendum hoc, vel illud obiectum.

opin. Capreol. Capreolus 1. Sent. distinct. 35. quæst. 1. videtur sentire, quod opinio D. Thomæ coincidat cũ opinione Scoti, adeo, quod opinio D. Thom. vario modo à varijs refertur.

Sed quidquid fuerit de eius mente, isti modi ponendi sunt cõsiderandi; sic autem est notandum, quod omnes conueniunt in hoc, præter Capreolum, quod intellectus absque specie nullam habeat actiuitatem, & in hoc primo discrepant à Scoto, qui vult, quod intellectus per se habeat suam actiuitatem, & magis principalem, quam obiectum. Principalis ratio opinionis Thomistarum est, quia intellectus nudus in se, absque specie intelligibili, est in pura potentia passiua, & essentiali, ex Arist. 3. de Anima, tex. 7. Præterea, apud Aristot. intellectus quo intelligimus, est potentia passiua simpliciter, & non secundum quid tantum, alioquin

Fun- dam. Tho.

processus Aristot. in 3. de Anima inter [illegible] ad intelligendum intellectum agentem, esset vanus: quo fundatur super [illegible] passiuitate intellectus. Sequitur etiam [illegible] quam probauit, quod intellectus nudus, & de se, sine specie intelligibili sit actiuus, quod tamen est falsum; supponit etiam, quod intellectus nihil recipiat ab obiecto, & specie intelligibili, sed quod species intelligibilis concurrat solum in ratione obiecti, & tamẽ verum est, quod concurrit quoque in ratione actus, & formæ, quia constituit intellectum in actu primo, & de potentia essentiali reducit ipsum intellectum ad actum primum.

Hæc opinio Diui Thomæ nullo modo videtur approbanda; nam si accipiatur in primo sensu, rationes Scoti, quas facit contra eum, sunt efficacissimæ, & præsertim ea; Quia sequeretur, quod species esset magis potentia intellectiua, quàm intellectus. Consequens est falsum, & contra sententiam omnium; omnes enim fatentur intellectum esse potentiam intellectiuam, non autem speciem; Consequentia verò probatur: quia denominatio debet fieri à nobiliori: at species est nobilior intellectu in ratione productiui intelligentiæ, secundum aduersarios: quia ipsa est ratio formalis actuans intellectum, & productiua intellectionis: intellectus verò est vt materia. impr. 1. ra.

Præterea sequeretur, quod ipsa species separata ab intellectu, produceret intellectionem. Consequens est apertè falsum. Consequentia probatur: quia ratio formalis, & totalis productiua alicuius accidentis, licèt non producit per se absque materia: quia non potest existere absque materia; at si posset existere absque materia, eandem actionem produceret: quia ipsa in productione illius actionis nullum auxilium accipit a subiecto: est enim totalis causa ipsa per se actionis; vnde si calor posset esse absque subiecto, etiam calefaceret, quia ipse calor est totalis causa productiua caliditatis. Vide alias rationes Scoti, quæ quia non tanguntur ab aduersarijs, nihil est, vt circa illas laboremus, sunt enim efficaces, quia illa absurda, quæ enumerat Scotus, euidenter sequuntur 2. ra. aliæ rationes.

quuntur

quantum ad hanc opinionem, vt, quod non daretur discursus, non posset fieri reflexio intellectus super intelligibile, non possent causari secundæ intentiones, &c.

Alia rationes effic. contra eadē opin. Rationes etiam quas facit Soncinas contra secundam opinionem, quæ ascribitur Gotfredo, asserentis solum phantasma esse principium productiuum intellectionis, valdè sunt efficaces contra hanc sententiam D. Thomæ: quia valdè vilificat naturam animæ, asserendo ipsam nullam habere actiuitatem respectu intellectionis.

opin. Caiet. expo. Si autem exponatur mens D. Tho. quomodo exposuit Caietanus in eadem absurda incidit, & maiora.

1. ref. dicta opin. Caiet. Primò etiam Caietanus est perplexus, & sibi contrarius, nam primò asserit & apertè sustinet animam nudam, & sine specie, nullam habere actiuitatem, & illud probat quia ex Aristotele intellectus est pura potentia passiua, &c. vt suprà diximus. Deinde in eodem Commento ait, quod intellectus ex eo, quod est animalis vis, habet inchoatiuè, quod factus in actu sit actiuus. Tunc arguo. Si intellectus quatenus est vis animalis, inchoatiuè habet, vt sit actiuus, quando est factus in actu, ergo quando est in actu, non est totaliter actiuus ratione speciei intelligibilis, sed partialiter ex se, quatenus est vis animalis, quod enim sit vis animalis non habet à specie, sed ex se: at intellectus est actiuus quando factus est in actu inchoatiuè ex se, quatenus est vis animalis, non ex specie, ergo habet aliquam actiuitatem partialem ex se, & non ex specie.

Confirmatur. Confirmatur: quia potentia, quæ de se est de genere potentiæ passiuæ, non potest in se esse inchoatiuè actiua, immò hoc sibi repugnat, & implicat: esse enim inchoatiuè actiuum, est proprium potentiæ, quæ est de genere actiuarum, sed est imperfecta, quæ postea facta perfectior [illegible]; est ergo contradictio, dicere, quod intellectus ex se, vt est nudus, sit potentia merè passiua, & tamen inchoatiuè habeat, vt factus in actu sit actiuus; haberet enim inchoatiuè effectum sibi repugnantem, vt exempli gratia, materia est de se in genere passiuorum, nullo unquam [illegible] quis diceret, quod ipsa ex se habeat inchoatiuè, vt facta in actu, sit actiua: hoc enim repugnat [illegible] naturæ, & nunquam est actiua [illegible], sine facta sit in actu. Quod si dicas animam esse alterius considerationis, quàm materia respectu formæ: licet hæc responsio in se sit voluntaria, tamen rationem in se vitare non potest, quia implicat potentiam esse merè passiuam, & tamen inchoatiuè esse actiuam, vt dictum est.

Secundò. Hæc opinio explicata à Caietano, est idem realiter cum opinione D. Thom. in sententijs libris assignata, & assumptis absurdis D. Thom. vel est omninò est falsa; inquit enim Caietanus, quod intellectus est in potentia essentiali ad obiectum intelligibile, & ideo adueniente obiecto intelligibili sine specie, imbibitur quodammodo hoc intelligibile ab ipso intellectu, ita quod intellectus sit actu ipsum intelligibile, & tunc hoc totum intellectus cum specie est principium actiuum intellectionis. Tunc sic arguo. Intellectus nudus absque illa imbibitione, (vt suis vocabulis vtar) non est actiuus, sed solum fit actiuus per illam imbibitionem speciei, ergo tota ratio productiua intellectionis est à specie, non à toto aggregato, scilicet, intellectu, & specie, etiam quando intellectus est in actu. Consequentia probatur: quia, quod repugnat alicui per essentiam, semper illi repugnabit, nisi essentia commutetur, sed intellectus antequam esset factus in actu a specie, erat de genere passiuorum secundum essentiam, ex Caietano, [illegible] sit in actu à specie, non mutatur secundum essentiam, ergo dum fit [illegible] in actu, etiam illi repugnabit [illegible] uum, quia esse actiuum ex aduersario repugnat intellectus essentiæ, Et hoc sequitur, quod sola species sit tota ratio actiuitatis, & productiua intellectionis: quia talis actiuitas repugnat intellectui in se; Et certè hæc ratio non potest solui à Caietano, nisi incidat in maius absurdum, scilicet, dicendo essentiam intellectus per se, & mutari in hac imbibitione speciei, & transmutari in essentiam intellectus

in a-

in intelligibili: vel ergo Caietanus habet facere intellectum nostrum, & ex illa natura esse actiuum partialiter intellectionis; vel cogitur dicere, quod species est tota ratio producendi eo modo, quo diximus ex proprio sensu D. Thomae.

Confirmatur. Quia illa vnio intellectus ad speciem intelligibilem, est vnio accidentalis: quia species est accidens, quod recipitur in ipso intellectu, ideò per illam receptionem non mutatur natura, & proprietas ipsius intellectus; & licet hoc sit communiter concessum, tamen probatur propter proteruos: quia ex 5. Phys. quatuor sunt species motus, & in substantia solum est generatio, & corruptio; ergo illa mutatio si est substantialis, esset generatio, vel corruptio, non enim est augmentatio, neque diminutio, vt patet, neque est alteratio, quia in hac mutatione non alteratur aliqua qualitas intellectus; ergo haec mutatio est tantum aggregatio, & vnio intellectus, & speciei, quae est mutatio accidentalis; non ergo fit vnum totum per se, sed fit vnum totum per accidens: non ergo mutatur essentia intellectus per illam receptionem speciei.

3. ra. Tertiò. Intellectus factus in actu sic per speciem, non potest habere vnam rationem per se agendi: quia non est vnum per se, sed vnum per accidens: sed sicuti sunt duo entia distincta, quorum vnum est substantia, alterum est accidens, ita habent duas rationes agendi per se distinctas; & si negemus substantiam esse actiuam, quod tamen esse falsum alias ostendimus, sequitur, quod sola species, quae est accidens, erit tota ratio agendi, & sic sequitur primus sensus opinionis D. Thomae, qui superius improbatus est. Ex quo patet esse falsum fundamentum illud Caietani, quod ex intellectu, & illa specie, fiat magis vnum, quàm ex materia, & forma, quia haec vnio intellectus, & speciei, facit vnum per accidens, non per se, sed vnio materiae, & formae facit vnum per se.

Ad auctoritatem autem Auer. 3. Caeli commen. 3. super quam se fundat Caietanus, quae est, quod ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum quàm ex materia, & forma; Respondemus primo, quod illa propositio ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quàm ex materia, & forma, non habetur illa in Auer. sed habetur haec. Ex orbe, & intelligentia fit magis vnum, quàm ex materia, & forma; sed aliqui eam applicant, & hunc faciunt habere sensum, quod ex orbe, & intelligentia fit magis vnum indissolubile, quàm ex materia, & forma, quia vnum ex materia, & forma corrumpitur, & resoluitur: sed illud vnum, scilicet, Caelum, & Intelligentia, licet non sit vnum, vt actus informans materiam, sed vt actus assistens, est tamen maximâ vnione vnum, quia est indissolubilis, & perpetua illa vnio, & sic vera est haec propositio, ex intellectu, idest ex intelligentia, & intelligibili, scilicet orbe, fit vnum magis indissolubile, quàm ex materia, & forma. Vel dicimus, quod haec propositio. Ex intellectu, & intelligibili fit magis vnum, quàm ex materia, & forma, est vera in abstractis à materia, in quibus intellectus intelligens, & intelligibile sunt idem; & de his loquitur ibi Auer. vt optime docet Mercenarius: sed in nobis est omninò falsa, vt patet ex dictis, quia ex specie, & intellectu fit vnum per accidens, non per se, vt dictum est.

Quartò. Nullum accidens perficit essentialiter substantiam, sed species est accidens, ergo non perficit essentialiter intellectum: ergo species illa non constituit intellectum in actu essentiali, vt inquit Caietanus. Minor est clara. Maior probatur; quia tunc accidens esset essentia substantiae, sicuti forma est essentia, & quod quid est compositi, & hoc maximè valet contra Thomistas, qui dicunt quòd sola forma est, quod quid est, & essentia rei; modo si intellectus nudus, & in potentia essentiali per speciem intelligibilem constitueretur in actu primo essentiali, species esset essentia, & quod quid est illius totius constituti in actu primo essentiali, quae omnia absurda maxima sunt, tum quia illud totum est vnum per accidens, tum quia accidens esset essentia, & quod quid est substantiae, quae sunt euidentia absurda.

Opinio Iauelli trahit opinionem D. Th.

D. Th. ad opinionem Henrici nunc adductam in expositionem [illegible], & refutatam; si enim obiectum nullam habet actionem, sed solum requiritur, vt terminus specificatiuus intellectionis, sequitur, quod non requiritur necessario: vel non sunt sufficientia illa quatuor genera causarum per [illegible] rationes ibid. declar. Hinc eadem [illegible] [illegible] est etiam ipse Iauellus perplexus. Primo dicit, quod intellectus solus absque obiecto est causa effectiua intellectionis: Deinde dicit, quod intellectus nihilo non est causa, sed actiuatus specie intelligibili. Deinde dicit, quod obiectum nihil aliud facit in intellectione, nisi quod specificat, & terminat operationem intellectus. Ecce contradictio, quia si intellectus nullo modo est actiuus, sed postea factus in actu per speciem est actiuus ergo species est causa producendi intellectionem, & consequenter non concurrit species solum, vt specificatiua, vel si concurrit solum, vt terminans, & specificans operationem, intellectus ipse per se erit actiuus, & est nihil nisi [illegible] per se [illegible] aliquid à specie. Ex his omnibus patet, quod illae expositiones tendunt in primam expositionem sententiae Diui Thomae, & ideo sunt falsae propter rationes Scoti adductas, vel si discreparent, in se sunt falsae, propter rationes proprias factas.

Quod autem dicunt Caietanus, & Iauellus, quod Scotus non probauit intellectum concurrere actiue, miror: quia [illegible] adductis secundam opinionem, Gothfredi, & Diui Thomae probat speciem non esse totam rationem intellectionis, probat euidenter intellectum esse actiuum, scilicet per illam rationem quia intellectus format secundas intentiones, discurrit, est intellectiuus, &c. & postea ex destructione illarum opinionum sequitur probatio opinionis Scoti. Fundamentum verò eorum, quod intellectus sit in potentia essentiali, est falsum, vt suo loco patebit. Pro nunc dico, vt inquit Scotus, quod quando intellectus est denudatus à specie intelligibili, non dicitur esse in potentia essentiali ad producendum intellectionem; quia sibi deficiat aliqua ratio actiuitatis, ex parte sui: sed quia sibi deficit alia causa partialis concurrens secum ad producendum intellectionem, quae est species. quando autem illa accessit & est praesens, tunc est in actu primo completo, & illa duo faciunt vnum totale principium productiuum intellectionis, sed vtrumque producit suo modo, vt nunc declarabo. Ex his patet veram esse sententiam Scoti: quia cum intellectus non sit totalis causa intellectionis, nec obiectum solum similiter sit totalis causa intellectionis, & tamen ista duo sola requiri videantur ad intellectionem, sequitur, quod illa duo sint vna integra causa intellectionis actualis. Attamen breuiter dicendum est hoc, quod intellectus, & obiectum sunt duae causae partiales, & integrant vnam causam totalem, & concurrunt non ex aequo, sed vt habent ordinem essentialem, non tamen vt alteram talem essentialem habent, quod in causando vna causa dependeat ex altera: sed vnaquaeque habet suam causalitatem propriam, sed sortitur ordinem essentialem quia vna causa est perfectior altera, vt exempli gratia. Si mater ponitur virtutem actiuam habere in generatione prolis, & potentia patris concurrunt vt duae causae partiales ordinatae quidem, quia altera est perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suam causalitatem à causa perfectiori, nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori, sed aliquid addit causa imperfectior, in tantum, quod effectus non solum non potest esse perfectior à causa perfectiori plus quam ab imperfectiori, sed absolute non potest plus recipere esse à causa perfectiori sola, quam ab imperfectiori sola; ita in proposito, vtraque causa est perfecta in suo genere, licet absolute vna sit perfectior altera, intellectus enim est causa perfectior, quam obiectum, attamen obiectum non dependet in sua causalitate ab intellectu, sed illam habet ex se, sicuti nec mater in sua actiuitate pendet à patre, & ita intellectio pendet ab obiecto, & ab intellectu ordinatè, tanquam à duabus causis partialibus, quarum vna est principalior, alia minus principalis: quae, vtrum illarum duarum sit principalior, & declarat Scotus in quaestione Bal-

lium distinctionis, & declarat esse intellectionem, vt est videre in eo. Notandum est autem hic, quod non patet, quaenam differentiae intellectus sit illa, quae est productiua intellectionis, an scilicet sit intellectus agens vel possibilis, sed hoc determinat Scotus in quodlibet quaestione 15. & nos in Theoremate sequenti de hoc tractabimus.

THEOREMA LXXVIII.

Munus intellectus agentis, est abstrahere speciem intelligibilem, & producere actiue actum intelligendi.

Ponitur maxima parte q. Scoti in q. 15. quodlibet ab illis verbis de 2. primi articuli principalis (vsque ad illa verba) de secundo articulo, dico, quod beatus, &c. in quo loco Scotus repetit, & breuiter declarat ea quae in praecedenti Theoremate dicta sunt, scilicet quomodo, & a quo producatur actus intelligendi; deinde egregie explicat naturam intellectus agentis, & possibilis. Cap. I.

De secundo primi articuli principalis dicendum est quod ad actum intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animae intellectiuae, & obiectum aliquo modo praesens, scilicet vel in se, vel in aliquo repraesentante: sed quod illorum debeat poni per se actiuum, respectu intellectionis auctoritates videntur varie loqui. Augustinus 12. super Genes. cap. 16. Nec putandum est, inquit, esse corpus aliquid agere in spiritum quasi spiritus corpori facienti materiae vice subdatur. Omni enim modo praestantior est res quae facit, illa de qua facit; nec vllo modo corpus praestantius spiritu, imo spiritus praestantior corpore. Quamuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in se ipso facit celeritate mirabili.

Item idem 10. de Trinit. cap. 5. anima conuoluit & rapit imagines corporum.

Pro actiuitate tamen obiecti videtur dicere 15. de Trinit. 10. vel 14. formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est quod in corde dicimus. Et ibidem. Ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascitur verbum. Et cap. 12. vel 20. Verbum est similitudo rei notae, de qua gignitur, & imago eius.

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti: quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducitur de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti: quia illud per quod obiectum est praesens sub ratione actu intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud 2. de Anima, quod prius est adductum, scilicet: vniuersalia quodammodo sunt in anima. Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit, ac si diceret: quod quia obiecta intelligibilia sunt praesentia animae, ideo ipsa est in potentia accidentali potens intelligere cum velit.

Sed pro actiuitate potentiae videtur aliquibus esse illud 9. Metaphys. quod speculatio est actio immanens. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantum ab obiecto: non esset ibi actio immanens, sed tantum transiens. tex. 16.

De isto articulo potest dici quod vtrumque concurrit in ratione principii actiui, respectu intellectionis: aliquid scilicet ipsius animae, & ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur habere ab Augustino 9 de Trinit. cap. vlt. Liquido, inquit, tenendum est, quod omnis res quamcunque cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui.

Ab vtroque enim paritur notitia, scilicet a cognoscente, & cognito. Et 11. de Trinitate cap. 2. vel 5. ex visibili & vidente, gignitur visio.

Et licet ibi subdat, informatio sensus, quae visio dicitur, a solo imprimitur corpore quod videtur.

Hoc non est contra illud: quia aequiuoce accipitur hoc nomen visio.

Primo pro actu videndi, secundo, pro ipsa similitudine rei visae, & illa a solo corpore causatur.

Et ista aequiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli.

Pro hac Conclusione videtur esse ratio: quoniam quando obiectum intelligibile est vnita perfecte intellectui, potest habere intellectionem actualem illius obiecti: si non potest

haberi sine principio perfecto actiuo: igitur vel alterum illorum tantū est perfectū principium actiuum, vel ambo integrāt vnum principium perfectū actiuum: ita quod vtrūque sit partiale actiuum. Quod autem neutrum sit pfectū principiū actiuū, probatur.

Primo de obiecto: quia aliquod obiectum non est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile: & principium actiuum perfectum, quando est æquiuocum, necessario est perfectius forma causata.

Secundo probatur idem: quia obiecto existente æque præsenti intellectui, si maior est conatus & maior intentio ad intelligendum, perfectior potest haberi intellectio. Et hoc videtur, quia perfectius vestigium derelinquitur. Igitur maior intentio voluntatis causat aliquo modo perfectionē intellectionem, quod non videretur probabile, si solum obiectum esset causa actiua: tunc enim illud videretur agere secundum vltimum potentiæ, cum sit agens naturale, nō liberum per essentiā. Patet. sed nec liberum per participationem videtur, cum non sit in eadem natura cum voluntate.

Tertio ostenditur idem sic. Operatio illa non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit præcisè mediante aliquo sui accidente per accidens. Exēplum calefacere vel elicē calere, non est p se perfectio ligni calidi: quia nō elicitur ab eo nisi per calorem, qui est accidēs eius: illud autē, à quo elicitur aliud ab omnia est præter intellectum, est eius accidens per accidens: quia quandoque contingenter sunt, quandoque amittitur si solum illud est principium actiuū respectu intellectionis: intellectio non esset propria perfectio intellectus, vel hominis.

Item secundo probatur quod nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria similitudo obiecti. Videtur etiam fieri species ab obiecto, licet non sicut à principio formali intrinseco: tamen sicut à per se principio extrinseco. Videtur etiam essentialiter dependere ab obiecto propter quod refertur ad ipsum in tertio modo relatiuorum. Hoc autem non videretur verū si obiectum esset tantum causa per accidens, vel causa sine qua non.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quamcunque affirmatiuam, siue de intellectu, siue de obiecto. Et tamen quidem est quod vtrunque illorum aliquo modo est actiuum ad intellectionem, sed actiuum partiale: ambo autem integrant vnum actiuum totale.

Sed hic sunt duo dubia. Primum, quomodo ista constituant vnum perfectum principium. Secundum, de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa Augu. Ex ipsa scientia nascitur verbum, quæ videtur facere pro obiecto: & similiter illa Aristotelis 2. de Anima, scientia autem vniuersalium est. [illegible]

Ad primum dico, quòd causæ concurrentes quandoque sunt eiusdem rationis & ordinis, vt plures trahentes nauem: quandoque verò sunt alterius rationis & ordinis. Et hoc dupliciter: quandoque posterior habet virtutem suam à priore. Exemplum Sol & pater in generatione hominis. Quandoque posterior non habet virtutem suam à priore, nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem: ita quod superior principalius agit, & inferior minus principaliter agit. Exēplū forte de patre et matre in generatione prolis, vt enim videtur haberi ex 16. de Animalib. Mater aliquo modo habet actiuē, quod videtur rationabile: cū formā eiusdē speciei consequatur virtus eiusdem speciei. Mas autem & fœmina nō differunt specie, secundum Philosoph. 10. Metaph. Mater autem virtutem suam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundum ipsam virtutem, & agit minus principaliter. [illegible]

Ad propositum, intellectus & obiectum non concurrunt primo modo, quia illæ causæ sic non est multiplicatio ex ratione illarum causarum sed tantum ex defectu virtutis in vna: quia si duplicaretur virtus vnius, ipsa sola sufficeret, non sic hic: quia quantumcunque sit obiectum perfectum, vel intellectus perfectus, neutrum tamen causaret actum sine alio. nec concurrunt secundo modo: quia intellectus non habet virtutem suam actiuam ab obiecto, nec è conuerso. Tertio igitur modo possunt dici concurrere. Quod autē eorum sit principalius, non oportet discutere.

Ad secundum dico, quod illa ratio accipit Aug. pro parente, verbum vero [illegible] ... pa, & verbo [illegible] de scientia [illegible]

& ver-

& verbum gigni dicit: ita quia per scientiam intelligit actum primum, per quem anima est in actu sufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in illo actu primo relucet obiectum: & pro tanto dicitur gigni de obiecto, igitur de scientia gignitur, ut de principio formali gignendi: de obiecto autem relucente in illo principio de memoria verò ut continente illud principium. Ista, quod omnes tales auctoritates Augustini secundum intentionem illius loquuntur pro actualitate obiecti.

tex. co. tex. 5. Consimiliter & illae auctoritates Aristotelis, quae dicunt, quod per scientiam possumus intelligere cum volumus: & in 2. de Anima scientia est universalium, & in 3. de Anima. Cum autem unumquodque fuit, ut habetur suprà.

Et est intelligendum, quod tam Augustinus quam Arist. accipit scientiam non pro habitu acquisito ex actibus frequentatis, & facilitante ad similes actus, sed pro illo, per quod obiectum est praesens, ut actu intelligibile, sive ponatur species intelligibilis, sive aliquid aliud. Scientia enim est illud secundum Aristotelem, secundum quod anima educitur de potentia ad accidentalem. Hoc autem praecedit omnem actualem intellectionem, quia illa est terminus potentiae accidentalis. Scientia autem acquisita ex actibus & facilitans ad considerandum non praecedit omnem actum intelligendi.

2. de ani. 1. & 5. & 3. me tex. 2. & 2. p'ri. me c. 30. Similiter apud Augustinum, Scientia est formalis ratio, secundum quam memoria est pariens, sive gignens. Ista autem scientia acquisita ex multis considerationibus non est formalis ratio gignendi quamcunque intellectionem, immò gignitur ex multis praecedentibus.

Si dicas, quod illa auctoritas 12. super Genes. non affirmat tantum de anima, sed etiam negat obiectum agere in animam.

2. & 3. de ani. Similiter Arist. non tantum concedit obiectum agere, sed videtur negare intellectum agere, quia videtur ponere, quod intelligere sit pati quoddam.

Ad primum posset dici, quod Aug. negat ibi obiectum agere in animam immediatè, ut illud esse materiale, quod habet ex praeanimam.

Ad secundum Arist. videtur sequenter loqui pro actualitate obiecti, & passibilitate potentiae. Causa non est, quia communiter loquens est de potentiis animae, ut quantum sunt illae in quibus formaliter ipsae operationes recipiuntur, puta de sensu loquendum est, quo possumus formaliter sentire, & de intellectu quo intelligere: sicut loquitur de anima ut est illud quo formaliter vivimus; non autem dicit intellectum, quod causet intellectionem, non tamen dicitur intelligere in quantum causat: quia si Deus causaret illam eandem intellectionem, non tamen diceretur intelligere illa intellectione, sed intellectus ille in quo causatur intellectio. Igitur & modo intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectionem. 2. de ani. tex. 24.

Et sic verum est quod intelligere est quoddam pati, quia intellectum intelligere non est nisi ipsum recipere intellectionem. 3. 15.

Illa autem auctoritates quae tangunt si faciunt pro actualitate obiecti, vel non, patet ex quaestione de actu cognoscendi, & appetendi.

De tertio primi articuli principalis. Videndum est, an illud in parte intellectiva, quod est activum ad intellectionem, sit intellectus agens, vel possibilis.

Videtur, quod agens: quia intellectus possibilis recipit intellectionem: si igitur cum hoc sit activus respectu intellectionis, pari ratione posset dici, quod respectu speciei intelligibilis, quam recipit, esset activus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu.

Confirmatur illud, quia activum & passivum distinguunt potentias in anima.

Secundo ad idem sic. Philosophus 3. de Anima. Distinguens intellectum agentem à possibili sic ait. 3. de ani. tex. 18.

Est enim intellectus hic quidem talis, quo est omnia fieri, & de agente: ille autem quo est omnia facere. Ex hoc videtur sequi, quod intellectus agens adaequatur possibili in ratione activi & passivi.

Est igitur activus ad omne illud, cuius possibilis est receptivus, & per consequens ad intellectionem. 3. de ani. c. 17. & 30.

Praeterea ibidem loquitur de intellectu agente. Est sicut habitus quidam, & ut lumen: lumen autem intellectuale videtur esse principium activum cognoscendi veritates intelligibiles, secundum illud 12.

de Trinit. 15. Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, disponente conditore, subiecta sic ista videt in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quae in hac corporea luce circumadiacent.

rex. 13. Praeterea ibidem sequitur: semper nobilius est agens patiente, & principium materia, & habitus de intellectu agente: igitur possibilis est [illegible] in actu, ergo vult, quod intellectus agens est nobilior possibili, vel saltem est aeque nobilis: sed nunc dicitur imago consistit in eo quod optimum est in nostra natura, ut probatur in prima auctoritate per Aug. igitur intellectus agens pertinet ad imaginem, sed eo ipso pertinere ad memoriam partem: sed cum memoria habeat continere obiectum, vel speciem obiecti, & exprimere, vel gignere notitiam actualem eius, patet, quod intellectus agens non potest competere memoriae: quia non est virtus receptiva nec conservativa: igitur convenit sibi secundum scilicet exprimere notitiam.

tex. 19. Sed ex alia parte scilicet intellectus possibilis, arguitur primo per illud Arist. quod intellectus agens est sicut lumen. Commentator vult ibi, quod sicut lumen facit quodammodo potentia colores actu colores: sic intellectus agens facit de potentia intelligibili, actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc praecedit intellectionem.

al. 5. com. Confirmatur per illud 3. de Anima. Commentatoris ubi vult Commentator, quod si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem: igitur non ponitur, nisi ut per ipsum fiat obiectum actu universale: sed hoc praecedit actualem intellectionem.

cap. 19. & seq. Praeterea, secundo secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, ut per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, quod sic intelligi potest.

De ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium & per consequens de ordine corporalium ad ordinem spiritualium: & quare requiritur ibi aliquid transferens primum, ratio videtur esse quia agens quod habet esse corporale non habet rationem agentis nisi in passum corporale propter hoc, quod tale agens requirit passum approximatum sibi localiter, quia si non esset localiter praesens esset tali agenti, quasi non praesens: igitur nunquam aliquod corporale potest esse ratio immediate causandi aliquid spirituale, nisi per consequens transferendo ab illo ordine ad alium ordinem.

Et ista videtur esse ratio Augustini 12. super Genes. Sed quando obiectum sic de actu intelligibili actu intellectum, non transfertur sic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Confirmatur: quia ad hoc quod intellectum actu volitum, non ponitur talis translatio ab ordine in ordinem, & hoc ideo est, quia actu intellectum, est sufficienter proportionatum voluntati.

Cum igitur actu intelligibile habeat esse in memoria intellectiva, sit aeque sufficienter proportionatum intelligibile, ad hoc scilicet, ut sit actu intellectum, sequitur, quod ibi non requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

Praeterea tertio: Si intellectus agens esset per se activus ad intellectionem actualem, pari ratione ubicunque poneretur potentialitas esse activa ad propriam operationem, & cuiuslibet etiam potentiam receptivam talis operationis, sic esset distinguere potentiam agentem, & possibilem: utpote voluntatem agentem, & voluntatem possibilem, secundum communem opinionem, quae ponit voluntatem activam, & etiam receptivam volitionis: & similiter si sensus ponatur activus propter hoc forte, quod sensatio videtur nobilior ipso obiecto sensibili extra, esset distinguendum de sensu agente, & possibili.

Cum igitur Philosophus istam distinctionem de agente & possibili, nusquam ponat ibi, nisi in intellectu, sequitur, quod ista differentia non est propter illa, quae communiter inveniuntur in aliis potentiis, & ita non propter agere & recipere actionem.

Praeterea, quarto videtur esse contra illud idem 9. de Trin. & ult. a cognoscente, & cognito pariter notitia. intellectus autem agens non est cognoscens, sed solum possibilis: igitur ab illo paritur intellectio. & per consequens activus se habet respectu intellectionis.

De isto articulo si prima via teneatur posset dici, quod intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima est, facere de potentia

tentia intelligibili, actu intelligibile: vel de potentia vniuersali, actu vniuersale. Secunda est, facere de potentia intellecto, actu intellectum. Primum intelligitur sic: quod virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu.

Vel aliqua ratio, in qua actu relucet intelligibile, quae breuiter loquendo, dicitur species intelligibilis. Et istam gignitionem realem repraesentatiui de repraesentatiuo, dicitur concomitari quaedam gignitio metaphorice obiecti de obiecto, scilicet intelligibilis de imaginabili: quod ideo metaphorice dicitur, quia tale esse obiectiuum, habet obiectum in repraesentari, quale habet repraesentationem correspondentem, & ad istam translationem reali factam in repraesentatiuo, quando de corporali gignitur spirituale, scilicet de repraesentatiuo singulari gignitur repraesentatiuum vniuersale, consimilis dicitur, vel intelligitur translatio obiecti de corporali ad spirituale, vel de singulari ad vniuersale.

Secunda actio ponetur, per quam de potentia intellecto, fieret actu intellectum: vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correspondens factioni reali ex parte rerum, quibus tenduntur in obiecta: quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio. Et sicut prima translatio de potentia ad actum, sic etiam secunda diceretur fieri per intellectum agentem, et tandem ex parte obiectorum: et hoc metaphorice: quod ex parte illorum in quibus relucent obiecta, et hoc realiter: primo tamen si quod virtute intellectus agentis de phantasmate gigneretur species intelligibilis, & sic metaphorice de potentia intelligibili gignere tur actu intelligibile. Et secundo, virtute speciei intelligibilis gigneretur actualis intellectio: & sic metaphorice obiecto, in obiectis de potentia intellecta fieret actu intellectum.

Consimiliter possent poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspondens isti duplici actioni intellectus agentis: quarum prima esset receptio speciei intelligibilis a phantasmate, per primam actionem intellectus agentis: & secunda esset receptio intellectionis a specie intelligibili, per secundam actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, quod ad memoriam intellectiui

nam pertinent intellectus agens & possibilis. Agens quidem, non quantum ad primam actionem, quae est facere de potentia intelligibili actu intelligibile: immo illius actionis terminus est memoria in actu, quia per illam actionem est intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi praesens. Sed quantum ad secundam actionem quae cum memoria sit exprimere actualem notitiam vel intellectionem: & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istam actionem, intellectus agens, quantum ad secundam eius actionem, includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis, quantum ad primam eius receptionem, qua suscipit actu intelligibile sibi praesens dicitur memoria. Et quantum ad secundam receptionem, scilicet actualis intellectionis dicitur intelligentia.

Et secundum hoc responderi posset ad illa, quae videntur adducta in contrarium, per hoc quod actio abstrahendi, quae est prima actio intellectus agentis, est magis propria sibi quam secunda, quae est causare intellectionem: quia illa potest competere aliis potentiis, nulla autem alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic intelligendo de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium: nam voluntas licet causando actum suum secundum aliquos, per hoc metaphorice transferat obiectum suum de ordine intelligibilium ad ordinem appetibilium, tamen ista translatio non requirit voluntatem agentem sic intelligendo, hoc est praeparantem obiectum suum, vt sit actu volibile, sicut intellectus agens praeparat obiectum suum, vt sit actu intellectum, est actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio praeparans obiectum voluntati. Illa igitur auctoritates affirmant, quod verum est de primo actu intellectus agentis; & si quandoque dicitur, quod propter illum solum ponitur intellectus agens, verum est, vt talis virtus est propria intellectiui, quia est ibi tantum potentia praeparans obiectum praeter secundum eius actum, non est propria in intellectu talis virtus agens: nam aliae potentiae possunt agere ad operationem praesupposito obiecto.

Si vero teneretur alia via, scilicet, quod illud autem, quod est actiuum ad intellectionem est intellectus possibilis: & quod intellectus agens, habet vnicam actionem abstra

bendi obiectum, tunc esset dicendum quod intellectus agens, non pertinet ad memoriam: sed actio eius terminatur ad memoriam: & hoc respectu sensibilium, quia terminatur ad illam formam, per quam obiectū actu intelligibile relucet intellectui & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autem verò intelligibilium, puta spiritualium, nullam actionem omnino haberet, & hoc si talia intelliguntur nõ per speciem: vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc poneretur pertinere ad memoriam, non tamen vt retinens omne repraesentatiuum obiecti actu intelligibilis, sed etiam vt exprimens actiue notitiam actualem.

Et tunc ad illa, quae sunt adducta contra hoc posset responderi.

Ad primum, quod potentia operatiua non est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum; & ideo non pari ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem sicut potest causare intellectionem illam.

Ad cõfirmationem illā diceretur, Quod loquendo de potentia, vt dicit respectum, bene distinguitur in actiuam & passiuam; sed loquendo de illo quod subest respectui, quod communiter intelligimus, cum dicimus potentia, quemadmodum dicimus, quod calor est potentia calefactiua. Sic nõ oportet quod actiuum, & passiuum distinguant ipsam: quia tunc voluntas esset duae potentiae.

Ad aliud cum arguitur secundum Aristotelem quod intellectus agens est, quo est omnia facere: intelligendum est sic facere omnia actu intelligibilia.

Et hoc habetur ex eo quod sequitur quod lumen facit quodammodo potentia colores, actu colores: quia facit eos actu visibiles. Sic intelligendo quod licet natura absoluta coloris, quae est in genere qualitatis, maneat eadem in re, tamen vt sit, non est visibilis intelligendo de potentia propinqua: quia quādo oportet duas causas concurrere ad agendum, vna tantum scilicet secunda, nõ est ī potentia propinquā, nisi alia, scilicet prima concurrat. Ad hoc ergo, quod color agat in visum, requiritur alia causa concurrens ad agēdum, scilicet lumen: ideo tunc solū est color visibilis in potentia propinqua, quando est actu illuminatus. Sic etiā phantasma non potest gignere speciem intelligibilem, nisi cõcurrente actione intellectus agentis.

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucentia in speciebus intelligibilibus quae prius fuerunt in potentia remota, quia tantum relucentia in repraesentatiuo materiali, & repraesentante ea sub ratione singulari. non autem quod agens est, quo est omnia facere actu intellecta.

Cum igitur concluditur adaequatio est intellectus agentis in agēdo ad possibilem in recipiendo, debet inferri vniformiter, de actione, & receptione actu intelligibilis, nō de actione & receptione actu intellecti.

Ad tertium veritas principij videtur in rationibus terminorum, illae autem rationes terminorum vt actu intelligibiles & vniuersales, relucent intellectui per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatē principiorum ī luce intellectus agentis, nō tanquā immediatè causante illā visionē, sed mediatè, causando rõnes terminorum in esse intelligibili, per quas postea causatur act⁹ videndi veritatē principiorū.

Ad quartum diceretur, quod agens est nobilius possibili, praecisè, vt respicit obiecta sensibilia: quia praecisè respectu illorum est agens in intellectum possibilem.

De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionem Aug. 10. de Trinit. cap. 1. memoriae intelligentiae, & voluntatis, comparando ad illam Arist. in intellectum agentem & possibilem, sic sibi inuicem correspondent quod solus possibilis est intelligentia quia solus recipit actum intelligendi. & sic etiam communiter Aristot. loquitur de intellectu: vt est quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionem, etiam possibilis, pertinet ad memoriam inquantum memoria est recipere notitiam habitualem, secundum illud 15. de Trinit. 10. Scientia quam memoria tenemus, & sic loquitur Arist. quandoque de intellectu possibili, vt est quo scimus: siue vt est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia essentiali ad accidentalem.

Sed quo ad alium actum memoriae, qui est gignere notitiam actualem, patet quod hoc competit actiue intellectui possibili per

accidens: quia quando forma actiua est accidens subiecto, actio secundum illam formam per accidens competit eidem, sicut lignum per accidens calefacit. nunc autem illud, quo obiectum actiuè se habet ad gignendam intellectionem, est forma intellectus possibilis: igitur intellectus possibilis saltem per accidens gignit.

Sed si vltrà hoc quaeratur, cui conueniat actus gignendi actiuitatem per se, ipsi parti intellectiuae potest teneri secundum praedicta, vel competere praecisè intellectui agenti, vel praecisè intellectui possibili: & secundum hoc iste, vel ille, diceretur pertinere ad memoriam.

Vel posset poni tertio modo actum gignendi vtrique competere, sed agenti tanquam principaliori, & possibili tanquam minus principali. Nec sequitur, si sint vna natura, igitur non possunt habere respectu eiusdem causalitatem principaliorem, & minus principalem. Patet enim instantia de intellectu & voluntate: quarum vna secundum multos est actiua principaliter, & alia subordinata in aliqua actione, tamen sunt vna natura.

Sed ista instantia secundum aliquos nō est similis: quia tamen vtraque potentia superioritati attingit idem vt causa totalis, sed vna per operationem suam causaliter mouet aliam ad suam operationem.

Breuiter, si non teneretur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relatione reali, sed tantum, quod idem absolutum quodammodo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius diceretur alia, & alia potentia, tunc prima via probabilis videtur.

Exponitur breuiter opinio Scoti de natura intellectus agentis, & possibilis, & comprobatur. Cap. II.

DEterminatum est superius ex Scoto in 1. dist. 3. q. 7. & 8. quod intellectus simul cū obiecto concurrunt ad productionem actus intelligendi: sed ibi non patuit quinam intellectus sit ille, qui concurrit ad intellectionem generandam, an scilicet agens, vel possibilis. In quodlib. autem, q. 15. postquam constituit intellectum simul cum obiecto concurrere ad productionem intellectionis, inquirit an illud, quod est actiuum intellectionis in parte intellectiua sit intellectus agēs, vel possibilis & in hac re, vt patet in textu eius quem in praecedenti cap. posuimus, est problematicus, & asserit posse sustineri, quod intellectus possibilis sit ille, qui est productiuus intellectionis, & similiter posse sustineri, quod sit intellectus agens; vt patet ex textu euidenter. attamen videtur magis declinare ad secundam partem, ideo breuiter opus est colligere mentem Scoti de hac, quid alij sentiant considerabimus. Loquendo de muneribus intellectus agentis, possumus sustinere duas vias: Prima est, quod intellectus agēs habet duas actiones ordinatas: 1. via
Prima est, facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, vel de potentia vniuersali, actu vniuersale. Secunda actio est, facere de potentia intellecto, actu intellectum: in prima actione intellectus agens format ex phantasmate speciem intelligibilem: sed quomodo eam formet, nunc infra diligenter explicabimus, quia est rei magni momenti. Pro nunc sufficit hoc, Dup. actio intel. agē.
quod dum obiectum per phantasma est in phantasia, illustratum intellectu agēti per illud phantasma, intellectus autem agēs, circa illud phantasma versatus ex eo producit quandam rationem repraesentantem actu obiectum, sed vt actu intelligibile, antea enim cum erat obiectum in phantasmate, non erat actu intelligibile, sed solum potentia intelligibile: sed habita hac prima actione intellectus agentis circa illud phantasma, & deducta hac specie, & ratione, in qua obiectum relucet, vt actu intelligibile, tunc obiectum dicitur actu intelligibile. Illa ratio actu repraesentans obiectū intelligibile, dicitur species intelligibilis. Notandum est autem hic, quod haec actio intellectus agentis, est realis: quia terminatur ad terminum realem, qui est illa species intelligibilis: sed hanc actionem realem concomitatur quaedam actio metaphorica ex parte obiecti: quia sicut obiectum reale gignit phantasma, ita phantasma, quod est singulare, & solum imaginabile actu, potentia vero intelligibile,

metapho-

metaphoricè concurrit ad gignitionem illius speciei intelligibilis, quae est vniuersalis, & intelligibilis actu, ita, quod illa species intelligibilis pendet, & ab intellectu agente & a phantasmate: ab intellectu agente pendet, & producitur actione realis phantasmate, per actionem metaphoricam: dicitur autem actio metaphorica, quia est emanatio quaedam, non propriè motus; sed actio intellectus est verè motus, quia transmutat obiectum de vno modo in alium effectiuè, licet sit motus spiritualis.

2. act. Secunda actio fit hoc modo: producta in esse specie intelligibili, intellectus agēs contemplatur illam speciem, quae est obiectum intelligibile actu, & sic producit notitiam illius: sed ad productionem illius notitiae, concurrit etiam ipsamet species agendo metaphoricè, sicuti & phantasma concurrebat ad producendam speciem intelligibilē agendo metaphoricè, & ita patet quomodo intellectio actualis producatur effectiuè ab intellectu, & ab obiecto, ab intellectu realiter, ab obiecto metaphoricè, siue per emanationē, & patet quomodo intellectus agens faciat de potentia intellecto, actu intellectum; nam per primam actionem intellectus, obiectum de potentia intelligibili, factum est actu intelligibile, quia in illa producitur species, per quam obiectum est actu intelligibile, sed tamen nunc non est actu intellecta illa species, & consequenter neque obiectum, sed per secundam operationem intellectus agentis, illa species actu fit intellecta, quia intellectus agens format ex illa specie, ipsamet specie metaphoricè agente quoque ipsam intellectionem, qua intellectione actualiter recepta in intellectu possibili, ipsa species fit actu intellecta. Ponendo has duas actiones competere intellectui agenti, debemus quoque ponere alias duas passiones ordinatas in intellectu possibili, correspondentes illis duabus actionibus intellectus agēis, quarum prima est receptio speciei intelligibilis productae ex phantasmate, & a phantasmate, & ab intellectu agente in prima actione: secunda est receptio intellectionis productae ab intellectu agente, & a specie intelligibili in secunda actione.

Haec est prima via declarandi actiones, & munera intellectus agentis: & puto, quod haec sit vera, & quod ad hanc partem magis declinauerit Scotus, licet alia quoque sit probabilis, & Scotus dicat vtramque posse sustineri. Pro hac via Scotus adducit has rationes dimissis Theologicis.

Prima est. Intellectus possibilis recipit intellectionem, si ergo etiam esset productiuus intellectionis, pari ratione posset dici, quod possibilis quoque esset productiuus speciei intelligibilis, quam recipit: non enim est maior ratio de vno, quam de altero; & ita non requireretur intellectus agens ad vllum actum. 1. ra.

Secunda, actiuum, & passiuum distinguuntur potentiis in anima, vt patet ex Arist. 3. de Anima text. 17. nam propter passionem ait requiri intellectum possibilem; propter actiuitatem probat requiri dari intellectum agentem; non ergo intellectus possibilis potest esse actiuus. 2.

Tertia. Philosophus 3. de Anima, tex. 18. distinguens intellectum agentem à possibili, sic ait, est enim intellectus hic quidem, quo est omnia fieri, & de agente ait, ille autem, quo est omnia facere, ex quo auctoritate videtur accipi, quod intellectus agens, adaequatae possibili in ratione actiui, & possibilis adaequatur agenti in ratione passiui, & sicut possibilis fit receptiuus intellectionis, sequitur, quod agens erit productiuus intellectionis. 3.

Quarta. Sequitur ibidem Philosophus, loquendo de intellectu agente (est sicut habitus quidam, & vt lumen) lumen autem videtur esse principium actiuum cognitionis colorum. 4.

Quinta. Ibidem sequitur Philos. Semper nobilius est agens, patiente, & principium, materia. Deinde loquens de intellectu agente: igitur impassibilis est substantia actu, ex quo patet, quod vult, quod agens sit nobilior possibili, & consequenter, quod sit actiuus, & possibilis passiuus: ex hoc sequitur, quod agens erit productiuus, & effectiuus intellectionis, sicut passiuus est receptiuus eiusdem intellectionis. 5.

Secunda via est haec. Possumus dicere, quod intellectus agens habet vtilitatem

actionem

actionem tamen; scilicet, primam, quae est productio speciei intelligibilis de phantasmate, & transferre obiectum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibili ipsum ad ordinem intelligibilem, & facere ipsum de potentia intelligibile, actu intelligibile: & tunc in intellectu possibili ponentur duae passiones, & vna actio, prima passio est receptio speciei intelligibilis, secunda passio est receptio ipsius intellectionis; Actio vero erit productio intellectionis, Adeo, quod hic erit ordo in tribus intellectionibus, primo intellectus agens ex phantasmate producet speciem intelligibilem, eo modo, quo nunc supra explicauimus primam actionem intellectus agentis, deinde recipitur haec species in intellectu possibili: deinde intellectus possibilis simul cum specie producit intellectionem actualem concurrente specie in actione Metaphorica, vt saepe diximus; Deinde vltimo recipitur intellectio ipsa in ipsomet intellectu possibili.
[illegible] Rationes pro hac via, quas adducit Scotus, nunc infra adducentur, cum adducam omnes rationes aduersantes contra primam viam, quam puto esse Scoti.

Ad rationes autem pro prima via respondet Scotus, & illas soluit; & reuera non cogunt, sicut nec cogunt rationes, quas pro hac secunda via adducit, vnde illas soluit, tamen prima via est probabilior quia cum Arist. tribuat actiuitatem intellectui agenti, & passiuitatem possibili, si nulla absurditas sequitur, videtur quoque attribuendam esse ei actionem, & productionem intellectionis; Quod autem Scotus magis ad hanc partem declinet, quam ad secundam viam, patet ex verbis ipsius illius textus adductis, quae sunt (*Breuiter si non ponatur distinctio potentiarum nec re absoluta, nec relatione reali; sed tantum, quod idem absolutum quodam modo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius, dicitur alia, & alia potentia: tunc prima via probabilis videtur.*) Haec sunt verba Scoti, quibus aperte dicit, primam viam esse probabilem, scilicet, quae tribuit intellectui agenti duplicem actionem illam, quia dummodo, si sustineatur potentias animae non distingui realiter absolute, nec re relatiua; At Scotus sustinet potentias distingui solum formaliter, non realiter absolute, neque relatiua, vt diximus in proprio Theoremate de distinctione potentiarum, ergo secundum Scotum, prima via est magis probabilis. Ostendemus enim infra, quod intellectus agens, & possibilis distinguuntur solum formaliter ab inuicem, vt aliae potentiae, non realiter; *Theo. 71.* sustinendum est ergo, primam viam esse probabiliorem. Sed illa est adhuc magis declaranda, vt veritas magis innotescat, & praesertim declaranda est prima actio intellectus agentis, quia illa recte cognita, multae dubitationes dilucentur.

Est ergo notandum, quod phantasma existens in phantasia, est singulare, & ideo est solum sensibile, & imaginabile, siue phantasiabile, non autem intelligibile, id est tunc non potest cognosci ab intellectu, sed solum cognoscitur a phantasia, tunc hoc phantasma proponitur a phantasia ipsi intellectui, intellectus autem vellet illud phantasma intelligere, sed quia est sibi improportionatum, quia est solum sensibile, tunc, & non intelligibile, ipse intellectus laborat circa illud phantasma, & abstrahit rationem aliquam ideae, sub qua est intelligibile, quae ratio postea dicitur species intelligibilis: & intellectus ob hanc actionem dicitur agens (nam intellectus agens, & possibilis, sunt vnus intellectus realiter, solum differunt formaliter, vt suo loco dicam) haec ratio sub qua obiectum, & phantasma fit intelligibile actu, quae dicitur species intelligibilis, non est ipsa intellectio, sed est species, & imago, siue idolum obiecti, & phantasmatis non amplius in esse singulari, & sensibili, sed in esse vniuersali, & intelligibili, quae potentia actum ipsum intellectionis, & simul cum intellectu agente in secunda operatione producit metaphorice ipsum actum intelligendi, vt probabimus in Theoremate quod datur species intelligibilis ante ipsam intellectionem, & vt vno verbo dicam, species est conceptus vniuersalis illius phantasmatis, adeo quod quae sunt conceptus vniuersales illius phantasmatis, ita sunt

Declaratur 1. actio intell. agentis.

quid sit species intelligibilis.

Theo. 73.

sunt

sunt species intelligibiles illius phantasmatis, & obiecti. Agitur autem hunc ordinem intellectus agens in formanda illas species. Primo format speciem, & conceptum magis vniuersalem, et illorum phantasmate Socratis primo abstrahit; siue format speciem intelligibilem speciei specialissimae, scilicet conceptum hominis, deinde generis proximi, scilicet animalis, & sic deinceps; & notandum, quod non abstrahit primo omnes species, deinde producit intellectionem: sed facta abstractione vnius speciei, vt puta specialissimae, statim intellectus agens simul cum illa specie, quae metaphoricè cogit, vt diximus, producit notitiam actualem illius in intellectu possibili: & hinc diximus speciem specialissimam esse primum cognitum absolutè in Theoremate de primo cognito, habita cognitione speciei specialissimae abstrahit speciem vniuersaliorem sibi propinquiorem, qua habita, statim producit iterum simul ipsa specie cogente actione metaphorica, actualem eius intellectionem in intellectu possibili, vt dictum est, & sic deinceps. Species ergo intelligibilis est conceptus vniuersalis, siue speciei specialissimae, siue generis, qui formatur ab intellectu agente in prima actione, & imprimitur in intellectu possibili, qui conceptus non est actualis intellectio, sed generat actualem intellectionem simul cum intellectu agente, actualis enim intellectio, siue actus intelligendi, non est conceptus ipse, sed consideratio, & cognitio, siue receptio conceptus, quae partim oritur ex ipso conceptu illum exprimente, partim ex intellectu agente, & ideo patet ex hoc, quod necesse est, quod species illa intelligibilis praecedat actum intelligendi, quia est obiectum intelligibile, sine quo non potest fieri intellectio actualis.

Ordo agendi intellectus agentis

Not. Notandum est etiam, quod productio, & formatio illius conceptus, & speciei, non est intelligere formaliter: neque similiter productio actualis notitiae, & considerationis illius conceptus & speciei, est intelligere formaliter, sed receptio illius intellectionis est actualis notitia: quia intelligere secundum Aristotelē formaliter, est pati, vt diximus in praecedenti Theoremate respondendo ad rationem Zabarellae, & Piccolominei. Ex his patet, in quo duplici agit intellectus agens, & quomodo agat, agit enim per primam actionem in phantasma, quia ab illo elicit speciem intelligibilem, hoc enim est depurare phantasma a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, hoc est transferre obiectum de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium, hoc est illustrare phantasma, hoc est facere abstractionem: haec enim omnia idem significant, agit quoque in intellectum possibilem, dum imprimit illum conceptum, & speciem in eo; in secunda actione agit etiam in intellectum possibilem, dum producit intellectionem in intellectu possibili, & illum perficit; & sic est dicendum, quod intellectus agens, agit in phantasma, & in intellectum possibilem: non ergo agit solum in phantasma, vt aliqui volunt, vel solum in intellectum possibilem, vt alij, quorum opiniones infra adducemus, & reijciemus: sed agit in vtrunque. Haec opinio fuit Auerrois, & Scotus ex eo illam desumpsit; nam licet Auerroes sit varius in suis dictis, patet tamen eum hanc duplicem actionem tribuisse intellectui agenti, motus auctoritatibus Arist. nam Arist. 3. de Anima text. 18. declarans officium intellectus agentis, ait ipsum esse sicut lumen, nam sicut lumen facit potentia colores, actu colores, ita intellectus agens facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia: et deinde in decimo septimo verò textu, ex eo quod datur intellectus possibilis, probat dari intellectum agentem, hac ratione: quia omni patienti respondet aliquid agens; 3. et 4. ex quo patet Aristotelem velle, quod detur intellectus agens, vt agat in intellectum possibilem: sed quidquid sit de Auerroe, satis est quod haec opinio est probabilior alijs. Hanc eandem sententiam sequitur Piccolomineus libro primo de Humana mente, cap. 7. ductus praesertim ea ratione, quod Aristoteles comparat intellectum agentem artifici habenti materiam, sed illa verè agunt id, quod principale est, hoc autem est intelligere, ergo agens producit intelligere.

Auerrois opinio.

Aliter explicatur locus Arist. 3. de an.

Et hic

In quo loco fiat depuratio. Ex his etiam patet solutio alterius dubitationis, quae est: In quo loco intellectus agens facit hanc depurationem phantasmatis, an scilicet in phantasia, vel potius in intellectu possibili. Ex dictis enim patet, veritatem parte Scotus in praeallegata quaestione quodlibet. ad IV. quod intellectus agens, facit hanc depurationem circa phantasma, dum est in phantasia: quia phantasia est locus phantasmatum, non autem intellectus possibilis, unde id, quod recipitur in intellectu possibili, non est phantasma, sed quidditas, & species intelligibilis, sive conceptus ille universalis formatus ab intellectu agente, & phantasmate, per quem obiectum & phantasma fit intelligibile actu, ut dictum est, & ideo phantasma non recipitur in intellectu, & ideo in intellectu possibili non potest fieri depuratio illa, sed sic, ut dictum est, in phantasia.

Rationes pro hac opinione. Haec est verior sententia de munere intellectus agentis, quae ex solutione obiectionum in contrarium, & ex confutatione diversarum opinionum, quae ab ea dissentiunt, comprobabitur, & ex deciduis, magis manifestabitur. Pro prima quidem actione intellectus agentis, faciunt omnes rationes, quibus probatur dari species intelligibiles impressas, de quibus infra suo loco tractabimus; pro secunda operatione vero faciunt rationes, quas supra pro hac sententia adduximus.

Adducuntur rationes in contrarium, & solvuntur. Cap. III.

Rationes in contra. [illegible] CONtra ea quae dicta sunt in praecedenti cap. de operationibus intellectus agentis sunt variae difficultates: sed ea quae adducuntur contra primam actionem, examinabuntur in Theoremate, quod datur species intelligibiles impressae. Contra secundam operationem ipsorumque non desunt obiectiones: plurimi enim sunt, qui existimant producere intellectionem esse opus intellectus possibilis, non autem intellectus agentis.

1. Ra. Primo, Scotus arguit sic, Si intellectus agens est qui producit intellectionem, sequitur quod in quacumque potentia, quae patitur agens, & recipere propositum operationem, oportebit dari potentiam agentem distinctam à possibili: quod tamen est falsum, ut patet in sensitiva potentia, quia non datur sensus agens distinctus à patiente. Similiter oportebit distinguere voluntatem in agentem, & patientem: quia voluntas producit volitionem suam, & illam recipit, quod consequens tamen est absurdum.

Secundo, ex Aristotele 3. de Anima, text. decimooctavo, ubi ait, quod intellectus agens est sicut lumen, ubi vult (ut exponit Commentator), quod sicut lumen facit quodammodo potentia colores, actu colores: sic intellectus agens, facit de potentia intelligibili, actu intelligibile: ex hoc habemus, quod actio intellectus agentis terminatur ad obiectum actu intelligibile, scilicet ad primam actionem, quae abstrahit speciem: non ergo habet secundam actionem, quae est productio intellectionis. 2.

Confirmatur ex 3. de Anima, text. 18. ubi vult Commentator, quod si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem. Ex hac doctrina ergo non ponitur intellectus agens, nisi ut per ipsum obiectum, quod est sensibile, & potentia universale fiat actu universale, haec autem actio praecedit productionem actualis intellectionis: ergo non ponitur intellectus agens propter secundam actionem, sed solum propter primam. Confirm.

Tertio, Secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, ut per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, scilicet, de ordine sensibilium, in ordinem intelligibilium: hoc fit in prima actione: ergo secunda actio non competit intellectui agenti. 3.

Quarto arguit Mercenarius in suis Dilucidationibus. Si intellectus agens esset productivum intellectionis, intellectio non esset actio immanens, quod est contra Philosophum nono Metaphysic. text. 16. Consequentia probatur: quia ut ait Philosophus in loco citato: actio immanens est, quae non transit in aliud, sed manet in agente: & in hoc distinguitur ab actione transeunte: Iam vero, si intelligere producitur ab intellectu 4. Mercen.

agente

agente, & recipitur in intellectu possibili; ergo erit transiens, non immanens.

5. Zab. Zabarella libro de Mente agente, capite 7. ita arguit; intellectio est iudicium obiecti, sicut intelligere est iudicare: sed intellectus agens non iudicat, sed solum illustrat phantasmata, & illud illuminat, ac reddit aptum ad producendam speciem in intellectum possibilem, vt dicemus, dum opinionem Zabarellae recensebimus; intellectus autem possibilis est, qui iudicat, ergo intellectus agens non producit intellectionem, & sic deficit ei secunda actio.

Sent. Quo in loco est notandum, quod Piccolomineus libro primo de Mente humana, cap. 7. non refert recte opinionem Scoti; putat enim eum dicere, quod quo ad productionem intellectionis, Scotus est problematicus, & ait posse sustineri tam intellectum agentem, quam possibilem illam producere; magis autem declinat ad primam partem, vt ostendemus; non ergo dicit Scotus, quod intellectus agens perfectiori modo concurrat ad intellectionem, quam possibilis, sed ait, solum agentem illam intellectionem producere cum specie intelligibili; Rationes quas ibi adducit contra sententiam Scoti, non pertinent ad hunc locum, sed suo loco examinabuntur.

Ad tres primas rationes. Ad illas tres primas rationes respondet Scotus sua responsione; omnes enim concludunt, intellectum agentem dari propter primam operationem, quod est verum, quoniam enim intellectus nō habet obiectum sibi de se proportionatū, oportuit, quod natura tribueret animae intellectiuae vim quandam, quae sibi prepararet obiectum, ideo propter primam operationem oportuit sic ponere intellectum agentem in anima intellectiua: & quoniam omnis alia potentia habet obiectum proprium, neque opus est quod sibi illud paretur, ideo nō est necesse quod aliae potentiae, vt sensus, & voluntas, habeant sensum agentem, vel voluntatem agentem distinctam à passiua potentia, quia illae habent obiectum proportionatum à natura; per secundam tamen operationem etiam datus principaliter intellectus agens, quia potentia passiua potest illum habere, tamen cum natura dederit animae rationali intellectum agentem distinctum a possibili, & Aristoteles tribuat eandem actiuitatem intellectui agenti, vt ostendimus per rationes adductas, tamen etiam hoc sit valde probabile, dicimus eandem actionem competere quoque ipsi intellectui. Ad quartam, quae est Mercenarij, respondetur, quod contra nos non concludit, qui sustinemus, quod intellectus agens & possibilis, sunt vna eademque substantia, & quod solum distinguuntur formaliter: eadem intellectio licet producatur ab intellectu agente, & recipiatur in possibili, non tamen propter hoc transit in aliud: quia intellectus possibilis, non est aliud subiectum ab agente, sed idem realiter, solum distinctum formaliter. Ad 4.

Ad quintam iam saepius supra dictum est, quod falsa est illa propositio, quod intelligere sit iudicare, loquendo formaliter, super quam fundatur sua ratio. Neque Arist. in 9. Metaph. tex. dicit, quod intelligere sit actio, & iudicium, vt volunt Mercenarius, & alij, solum ait, quod intelligere est actio immanens, & ponit discrimen inter actionem immanentem, & transeuntem. Quando deinde dicit, intellectum agentem nil aliud efficere, nisi quod illustrat phantasmata, vt lumen; Respondeo, quod falsum est, quod intellectus agens habeat solum illam actionem; illud enim pertinet ad primam actionem: nos autem dicimus, quod vltra illam primam actionem habet hanc secundam. Secundo dico, quod falsum est, quod intellectus agens, illustret phantasmata vt lumen, quod dicit Zabarella, vt infra patebit, dum eiusdem Zabarellae opinionem considerabimus. Ad 5.

Exponuntur aliorum opiniones de muneribus intellectus agentis, & refutantur. *Cap. IV.*

De proposito munere intellectus agentis variae sunt sententiae, & vario modo explicatae, ita, vt longum sit omnium, & singularum opinionum explicare, tamen vt videtur, ad quatuor capita reduci possunt. Aliqui dicunt, quod agit in phantasmata solum, alij, in intellectum possibilem [illegible]

Solum;

exemplis, in vtrumque partē dicunt, intellectum agentem intelligere formaliter.

1. Opinio. In primo capite sunt multi modi dicendi. Primus Henrici in prolog. 1. Sent. quæst. 2. art. 2. & 3. tenet, quòd intellectus agens requiritur solum propter phantasmata, & quòd eius munus sit solùm illuminare phantasma, & nullo modo vult, quòd requiratur propter intellectum possibilem, & consequenter, quòd non agat in illum. Modus autem huius positionis est, quoniam quod intellectus agens, in hac operatione quam habet circa phantasma, abstrahat speciem intelligibilem imprimendam distinctam à phantasmate, hic omnino penitus negat: sed vult, quòd sua tantùm præsentia faciat phantasma intelligibile: secundum eum, phantasma est intelligibile in se per propriam quidditatem: quia continet in se quidditatem rei materialis, sed quia est cum suis conditionibus materialibus, non potest intelligi ab intellectu possibili: adueniente autem lumine intellectus agentis, denudatur illa conditionibus materialibus, & remanet clara quidditas rei materialis. & sic phantasma per seipsum, & per propriā formam, absque vllo alio auxilio intelligitur ab intellectu possibili, quod declarat exemplo. Color est per se, & per propriam formam visibilis, sed dum est in tenebris, nō potest videri actu: adueniente autem lumine actu videtur color, & videtur quidem per propriam formam: quia color per se est visibilis; ita phantasma per se est propriè intelligibile, tamen cum est inuolutum conditionibus materialibus, actu intelligi non potest; adueniente autem lumine intellectus agentis, illuminatur, & tunc intelligibile est per propriam formam, & quidditatem, absque vlla specie intelligibili.

Opin. Caiet. Thom. Caiet. p. p. q. 79. art. 3. in Commentario, tenet intellectum agentem requiri, & propter phantasma, & propter intellectum possibilem: tamen in eadem p. p. q. 85. art. 1. ad quartum, declarando quomodo intellectus agens agat in phantasma, sequitur sententiam Henrici, licet in reliquis postea discrepet, & quoad modum agendi in phantasma. Hic enim vult, quòd intellectus agens, agat in phantasma, non actione positiua, neque actione negatiua: quia nihil imprimit, & nihil remouet à phantasmate, sed sua assistentia illuminat phantasma.

Mercen. etiam in suis Dilucidationibus, tenet intellectum agentem requiri proptereà propter obiectum, vt illud transferat de ordine in ordinem; sed tamen quo ad modum explicandi discrepat, vt infra patebit. Opin. Mercen.

Quidam alii Latini his proximè accedunt, qui dicunt, operationem intellectus agentis, esse agere, & operari circa phantasmata, non actione positiua, sed priuatiua, non aliud positiuum imprimendo, sed solum secernendo ab eis quidditatem, & speciem, & relinquendo conditiones materiales, & indiuiduantes, & adeo intellectus agens potest afferre illam speciem intellectui possibili, qui illam recipit, & cum ea intellectionem producit. 2. opinio.

Tertio loco sunt multi Alexandrei, qui dicunt, intellectum agentem agere in phantasmata, & in eis imprimere aliquid positiuum, nempè, formam quandam spiritualem, quæ possit illa phantasmata agere in intellectum possibilem; Quam opinionem ascribit Franc. Piccolom. Alexand. lib. 3. de Humana mente, cap. 6. & huic opinioni proximè accedit Zabar. libro de Mente, cap. 5. Etenim, licet nō sentiatur intellectum agentem non agere in phantasmata, sed in intellectum possibilem, attamen dicit ex his locis, intellectum agentem cum phantasmatibus esse formam [illegible] intellectum possibilem; & docet magis illam positionem, quòd intellectus agens, agit vt est habitus, & forma phantasmatum, & quod ex intellectu agente, & phantasmatibus conflatur vnum obiectum potens producere in intellectu possibili intellectionem ipsam, quam ipse appellat speciem intelligibilem. Ex his patet, quòd secundum Zabarellam, intellectus agens operatur quoque circa phantasmata aliquid imprimendo: dicit quidem facere ipsum phantasma actu intelligibile, [illegible] ei, vt habitus, & forma. Imò per etiam dicit, ipsum intellectum agentem agere in possibilem, quia est forma phan- 3. opinio.

rum phantasmatis, quod mouet intellectũ possibilem, qui postea motus ab hoc obiecto, facit abstractionem, & intelligit actu; non vult autem, quod intellectus agens, neque hoc modo, producat intellectionem, sed vult, quod sit intellectus possibilis.

Refutantur. 1. 2. opin. Verum istæ opiniones nullo modo sũt sustinendæ. Quo ad illud quod dicunt intellectum agentem agere in phantasmata, dicunt verum: & hoc probatur per rationes, quas illi adducunt: sed sunt postea falsæ, quia negant intellectum agentem agere in intellectum possibilem, scilicet producere intellectionem in intellectum possibilem, sunt etiam falsæ, quo ad modum explicandi operationem intellectus agentis; & prima quidem opinio, quæ est Iandun. Caietani, & aliorum,
1. rõ. deficit. Primò, quia vt inquit Mercenar. quod aliquid sit verè agens, & nihil agat, animo concipere minimè potest, implicat enim contradictionem, agens enim ab actione denominatur: quod si non agit, non video quomodo verè agens dici possit: & dicere, est agens, sed non agit, perinde est, ac si dicamus, agens, non est agens. Secundò, nihil potest extrahere a-
2. liquid de potentia ad actum, nisi mediante actione, atqui illud facere de potentia intelligibili actu intelligibile, est agere & sic illa factio obiecti in esse intelligibili, est actio, & consequenter intellectus agens, est verè agens actione illa, & actio illa est in phantasmata. Tertiò, ista illu-
3. stratio penitus fictitia videtur: quomodo enim intellectus agens, sua præsentia illuminet phantasmata nihil agendo, non est intelligibile, neque enim intellectus agens, est quædam lucerna in anima nostra, quæ illuminet phantasmata, vt lumen colores, vt isti imaginari videntur: si enim esset tale lumen, cum sit agens naturale, eodem modo, & in omnibus ætatibus illuminaret, & sic tam puer, quàm vir sapiens posset facere abstractionem: at videmus, quod non nisi sapientes sciũt facere huiusmodi abstractiones, ergo intellectus agens est virtus actiua, quæ quotidie agendo perficitur, & magis fit apta abstrahere quotidie per studium; & hoc Arist. dicens, intellectum agentem esse vt lumen, & lumen nihil positiui producat in coloribus secundum essentiam, non tamen propter hoc sequitur, quod velit asserere, quod intellectus agens nihil agat in phantasmata, quia lumen quoque agit aliquid spirituale circa colores, quia iungitur illis, vt actus, & forma, & ex illis colores facit visibiles actu, qui prius erant visibiles solum potentia; lumẽ etiam agit in medium, repellendo tenebras, ergo lumen circa colores aliquo modo. Præterea, comparant intellectum agentem nedum lumini, sed arti, naturæ, & habitui, modò ista sunt actiua, & efficiunt verè, ergo & intellectus agens comparatur lumini: quia sicut lumen efficit colores potentia visibiles, actu visibiles, ita intellectus agens, facit phantasma potentia visibile, actu visibile; exempla autem nunquam cum re quadrant per omnia, quia tunc non essent exempla, sed res eadem.

Secunda opinio, quæ dicit intellectum 2.
agentem agere in phantasma, sed actione opin.
negatiua, scilicet, secernendo quiddita- refu.
tem à conditionibus materialibus, nõ est approbanda: quia vt optimè inquit Mer- 1. rõ.
cenarius, hæc non satisfacit quæstioni propositæ de modo operandi intellectus agentis: nam tunc iterum quærimus, quomodo intellectus agens secernat quidditatẽ a conditionibus materialibus, de hoc enim est tota quæstio. Præterea, errant di- 2. rõ.
cendo intellectum agentem agere solum actione priuatiua, non positiua: quia omnis actio priuatiua, præsupponit positiuam, priuatio enim semper supponit positiuum; & hæc propositio alibi est probata. Præterea in materia de speciebus intel- 3.
ligibilibus probatur intellectum esse agentem actione positiua, & ex dictis superius quoque patet, quia intellectus agens non esset verè agens, nisi haberet aliquam actionem positiuam.

Tertia opinio, quæ est Zabarellæ, est quoque falsa. Primò, quia conueniat qui- 3. opi
dem intellectum agere in phantasma, li- nio
cet in verbis discrepet, agit enim iungen- refu.
do se illi phantasmati, vt actus & forma, vt ille dicebat, sed modus ille est impossibilis, ideo sic arguo: Intellectus agens si 1. rõ.
iungitur phantasmati, vt actus, & forma, vel

mi, vel iungitur illi secundum substantiam, vel iungitur secundum accidens, id est, per aliquam qualitatem productam in phantasmate, non secundum, quia tunc intellectus agens faceret phantasma intelligibile actu non per se, sed per accidens; sicuti candela illuminans cameram per lumen suum dicitur illuminare cameram per accidens, non per se: ita si substantia intellectus agentis non est actus, & forma phantasmatis, per quam phantasma est actu intelligibile, sed pro tanto dicitur intellectus agens esse actus, & forma phantasmatis, quia producit qualitatem in phantasmate, per quam phantasma est actu intelligibile, sequitur clarè, quod intellectus agens, erit causa per accidens, quod phantasma actu sit intelligibile. Si verò dicatur, quod intellectus agens sit actus & forma phantasmatis per substantiam suam, est impossibile: quia intellectus agens secundum illos, est Deus, & prima intelligentia, quæ nullius rei materialis potest esse actus, & forma; est enim certum, quod actus immaterialis secundum substantiam, non potest esse actus rei materialis, & maximè prima substantia, quæ est Deus. Præterea volo, quod ex phantasmate & intellectu agente, constituatur unum obiectum per se intelligibile, at ex substantia æterna & mortali, non potest constitui unũ per se, quia substantia æterna nulli est componibilis, ut patet de se.

Alior. Alexand. opin. refellitur. Opinio etiam aliorum Alexandristarum, qui dicunt intellectum agentem imprimere virtutem quandam in phantasmate, reijcitur optimè à Mercenario: quia si intellectus agens imprimit aliquid in phantasma, vel illud est aliquid materiale, vel aliquid immateriale: si est materiale, ergo per illud non poterit phantasma elevari ad gradum immaterialem, & fieri actu intelligibile: si est immateriale, ergo in phantasmate materiali esset aliquod immateriale, quod dici non potest: quia materiale non est subiectum immaterialis, & abstracti.

Præterea, & fortius quæro, quomodo intellectus agens producat hãc virtutem spiritualem in phantasmate, vel enim illam producit per motum & mutationem, & hoc est inconveniens, quia Deus, qui secundum illos est intellectus agens, non agit hoc modo, sed per solam eius cognitionem, neque potest agere, & producere istam virtutem in phantasmate per emanationem, quia Deus non agit in res materiales immediatè, sed solum per causas secundas: oporteret ergo, quod intellectus agens produceret in phantasmate hanc virtutem mediantibus aliis causis, quod est falsum: quia hæc actio, & illuminatio, tribuitur illi immediatè, & sibi ipsi, non aliis causis.

Istæ rationes valent quoque contra Zabarellam, si dicat intellectum agentem esse actum phantasmatis, non secundum substantiam suam, sed secundum aliquam qualitatem productam.

Secundum caput opinionum, est eorum, qui dicunt intellectum agentem requiri solum propter intellectum possibilem, & eius munus esse solum agere in intellectum possibilem, producendo in eo intellectionem ipsam; non vult autem, quod intellectus agens agat in phantasma abstrahendo speciem intelligibilem ex eo, & illud illuminando, ut alij dicunt, sed dicunt, quod phantasma de se est sufficiens ad producendum speciem intelligibilem absque intellectu agente, & hanc sententiam sequitur expressè Gandavensis tertio de Anima, quæstione 25. & 26. 2. ca. opin. Gan. quæst.

Considerando autem hoc, quod dicit operationem intellectus agentis esse producere actum intelligendi, id, quod est verum, sed est falsum in eo, quod negat intellectum agentem operari in phantasmate, ut patet ex iis, quæ supra diximus; & probatur adhuc: quia dicit Aristoteles textu 18. 3. de Anima, intellectum agentem facere potentia intelligibilia, actu intelligibilia, sicuti lumen facit colores potentia visibiles, actu visibiles; Rationes, quæ pro hac opinione adducuntur, concludunt, quod intellectus agens agit in intellectum possibilem, sed non negatur, ipsum agere quoque in phantasmata. t. 18.

Tertium cap. opinionum, est eorum, qui dicunt intellectum agentem agere in phantasma, & in intellectum possibilem. 3. ca. opi.

& hanc sententiam sequuntur Auerroes, D. Thom. Scotus & alij; sed differunt postea, vt dicemus.

D.T. D. Thom. prima parte, quaest. 79. art. 3. & 4. & in Quaestionibus disputatis, de spiritualibus creaturis art. 10. & de Anima art. 4. & 5. quibus in locis de hac re fusissime loquitur, asserit intellectum agentem necessarium esse ex parte obiecti, quia cum apud Arist. formae rerum materialium per se non subsistant, sed solum in materia existant, & quod existit in materia, non sit per se intelligibile actu, sed solum potentia, nos non possemus intelligere formas rerum sensibilium, & materialium, nisi ex parte intellectus daretur aliqua virtus, quae faceret intelligibilia potentia intelligibilia in actu, per abstractionem specierum à conditionibus materialibus. Ex qua opinione videtur, quòd mens D. Thomae fuerit, quòd intellectus agens agat solum in phantasma; & idem hanc opinionem tribuit D. Thomae Zabarella libro de Mente agente, cap. 2. tamen veritas est, quod D. Thomas voluit quoque intellectum agentem agere in intellectum possibilem; nam, vt patet, vult, quòd munus intellectus agentis, propter quod necesse est eum dari, sit abstrahere speciem intelligibilem; modo, dum abstrahit speciem intelligibilem, etiam illam imprimit intellectui possibili, per quam fit in actu, & potest producere intellectionem secundum eum; adeo quòd intellectus agens secundum D. Th. agit in phantasma, ex illo abstrahendo speciem intelligibilem: agit verò in intellectum possibilem, imprimendo in eo speciem; Et haec est mens omnium Thomistarum, vt videre est apud Iauellum in 3. de Anima, in tract. de intellect. agen. Thom. Caiet. etiam in 1. parte quaest. 79. artic. 3. in Comm. ait contra Durandum, intellectum agentem esse necessarium, & propter phantasma, & propter intellectum possibilem. Haec opinio solum à nostra opinione Scotica discrepat: quia ponit, quòd species intelligibilis sit actus intellectus possibilis, de quo disputauimus in Theoremate De Causis producentibus intellectionem, & illam reiecimus: discrepat etiam, quia negat intellectum agentē producere intellectionem; sed vult possibilem tantum: quod in praecedenti cap. diximus Scotum esse problematicum, tamen magis declinare ad eam partē, quòd intellectus agens sit ille, qui producat intellectionem; & hanc sententiam sim confirmauimus.

Caie. Diff. inter D. T. & Caie.

Auer. Auerroes varius videtur in hac re; tamen videtur asseruisse intellectum agentem agere, & in phantasma, & in intellectum possibilem: in phantasma, quia ipsum transfert de ordine in ordinem, & in intellectum possibilem, quia ait, quòd intellectus agens est forma, & actus intellectus possibilis, & propterea vult, quòd sit necessarius propter perfectionem intellectus possibilis; quae opinio Auerrois in eo est falsa, quòd iudicat intellectum agentem, & intellectum possibilem differre realiter; at eius opinionē reiecimus in Theoremate proprio, quòd intellectus agens, & possibilis sunt differentiae animae nostrae. Scotus verò, vt suprà retulimus, ponit intellectum agentem habere duas actiones; Prima est in phantasma, abstrahendo speciem; Secunda est in intellectum possibilem, producendo in eum intellectionem, quae abundè superius probata est.

4. ca. opin. Quartum Caput opinionum, est eorū, qui ponunt intellectum agentem formaliter intelligere, vt sunt Mercenarius, in suis Dilucidationibus loquendo de munere intellectus agentis, & Piccolomineus, libro 3. de Humana mente, cap. 8. Isti tenent, intellectum agentem, & possibilem esse vnum, & idem essentia, & realiter, solum differre ratione, & quatenus agit, dicitur agens, quatenus patitur, dicitur possibilis; dicunt ergo, quòd intellectus agens agit in phantasma actione immanente, scilicet iudicando phantasma, quae actio in phantasma, nil aliud est, nisi apprehensio quidditatis in phantasmate derelictis conditionibus materialibus; Phantasia enim offerret phantasma ipsi intellectui, quod quidem includit quidditatē, sed inuolutam conditionibus materialibus, intellectus autem apprehendit quidditatem non apprehendendo illas conditiones materiales: & hoc modo intellectus agens, dicitur abstrahere à conditionibus materialibus formā, & quidditatem:

tem: abstractio enim mentalis est intelligere vnum sine alio, vt docet Arist. tex. 11. Metaph. c. 3. vbi ait Mathematicum detrahere alia, solum considerare quantum; Sicuti enim sensus videns lac, apprehendit albedinem, quae sui iuris est, derelinquendo dulcedinem, quae non est sui iuris: ita intellectus contemplando phantasma, cognoscit quidditatem, quae sui iuris est, & derelinquit conditiones materiales, quae non sunt sui iuris; & hoc modo dicitur intellectus agens, facere de potentia intelligibili actu intelligibile, sic dicitur illuminare phantasma, & transferre phantasma de ordine, in ordinem. Ex hac deducunt, quod intellectum possibilem, & agens, sunt vnus, sine intellectus quo ad essentiam, & quo ad fundamentum, sed differunt ratione: secundum enim quod diuersa munera subit, diuersa quoque nomina sortitur: Quatenus intellectus est nudus, & denudatus ab omni intelligibili, dicitur possibilis, & quatenus patitur ab obiecto, dicitur etiam possibilis, quatenus recipit intellectionem: sed quatenus intelligit in phantasmate quidditatem, & formam, non intelligendo conditiones materiales, dicitur intellectus agens; Ex hinc etiam deducitur, quod intellectus agens est qui intelligit, non autem possibilis; quia abstrahere vnum ab altero, & intelligere quidditatem sine materialibus conditionibus, est producere actum intelligendi, & intelligere formaliter, & licet dicat Arist. 3. de anima tex. 2 quod intelligere est pati, dicunt hoc non esse intelligendum formaliter, sed debet intelligi concomitanter, quoniam cum intellectus intelligit patitur ab obiecto, & perficitur.

Reii. Zim. Hanc reiiciunt distinctionem Zimarae Thomistae ponentis duas esse abstractiones; Vnam intellectus agentis abstrahentis species intelligibiles, & hanc esse sine cognitione, Alteram intellectus possibilis, quae est cum cognitione, & reperitur; Omnis abstractio est apprehensio vnius, alio derelicto, quae non potest fieri sine cognitione. Cum ergo haec abstractio fiat ab intellectu agente, & sit cum cognitione, dicendum est quod intellectus agens munus est intelligere, non possibilis.

Pice. & Mer. Haec opinio est Mercenarij in suis Dilucidationibus, & Picolominei lib. 1. de Mente humana cap. 7. & 8. Pro hac opinione faciunt omnes rationes, quas supra adduximus ad probandum intellectum agentem esse vere actiuum, & faciunt quo ad illud, quod haec opinio tribuit intellectui agenti actionem circa phantasma, & circa intellectum possibilem, & quo ad hoc admittitur: quo ad modum autem, quo declarant hanc actionem, facit illa ratio, quod abstractio omnis mentalis est, intelligere vnum sine altero, vt probatur ex Arist. 11. Metaph. cap. 3. & alibi; Cum ergo intellectus agens faciat abstractionem, quia illuminat, & facit potentia intelligibile, actu intelligibile, secundum omnes, sequitur, quod munus intellectus agentis sit intelligere, & producere actum intelligendi; quatenus autem patitur ab obiecto, & recipit intellectionem ipsam, dicitur possibilis, & pati, quae passio est concomitans actui intelligendi, non autem intelligere formaliter. Confirmatur: quia intelligere est iudicare; sed dum intellectus agens abstrahit a phantasmate, iudicat illud, quia dicere, quod abstrahit quidditatem, & illam non intelligat, neque intelligat se intelligere, est figmentum, non enim est intelligere, quod aliqua virtus cognoscitiua agat, & non cognoscat se agere.

Refutatur. Haec opinio in tribus deficit. Primo, quia negat intellectum agentem producere species intelligibiles impressas, quas tamen suo loco probabimus, Deficit secundo, declarando modum abstrahendi, & operandi intellectus agentis, nam intellectus agens dum speculatur phantasma, non separat quidditatem a conditionibus materialibus, vt illi dicunt: non enim terminus operationis intellectus agentis in phantasmate, est quidditas vniuersalis, sed est solum singularis, & quidditas particularis; quidditas enim vniuersalis est in pluribus, non in vno solo; humanitas ergo, quae est in Socrate nō est quidditas vniuersalis, sed particularis; quod confirmatur; quia vniuersalis fit ab intellectu, vt etiam ipsi fatentur; non ergo in phantasmate reperiuntur quidditas, & singularitas, quasi duae res diuersae, ita, quod intellectus dum contemplatur phātasma, possit vnum intelligere; & aliud

in singulari: sed omne, quod est in phantasmate est singulare. & in hoc communiter decepti sunt sectatores istius opinionis, & multi alij. Sed intellectus agens est, qui format conceptum, & speciem correspondentem quidditati, & naturae vniuersali specificae, & genericae, vt diximus in materia de primo cognito, & superius
Tho. 86. in 2. dubium Theorematis, & ideo intellectus formando conceptum specificum ex illo phantasmate, intelligit postea illummet conceptum, & illud singulare sub illo conceptu, & specie. & sic illud phantasma, quod prius erat solum potentia intelligibile, fit actu intelligibile, per illum conceptum, & speciem formatam ab intellectu.

Errat tertio illa opinio, quia asserit intelligere formaliter esse agere, quod tamen est contra Arist. 3. de Anima, tex. 2. vbi aperte ait, quod intelligere est pati; Nec valet responsio Marcantonij quod hoc intelligitur non formaliter, sed concomitanter: quoniam Arist. ibi declarat quid sit intelligere: & dicit, quod est sicut sentire, & quod communiter est pati, vel aliquid huiusmodi, nullibi autem dicit Arist. quod intelligere sit agere, & confirmatur: quia text. 12. eiusdem 3. de Anima, mouet dubitationem contra determinata superius & dubitatio est haec. Dictum est, quod intellectus est simplex, & immixtus rebus materialibus, & quod est impassibilis quia nõ corrumpitur ab intelligibili; Dictum est etiam, quod intelligere est pati aliquid, quomodo ergo poterit intellectus intelligere si est impassibilis? & respondet tex. 14. quod passio est duplex, alia corruptiua, alia perfectiua, & ait, quod intelligere est passio perfectiua, non corruptiua, & quod ideo intellectus potest intelligere, ecce quod Aristotel. aperte ait intellectionem esse passionem, non actionem.

Qd intelligere est pati, argum. 3. de Anim. tex. 12.

2. te. Praeterea text. 3. 4. 5. & deinceps, vsque ad 17. text. Arist. aperte dicit, intellectum possibilem esse eum, qui intelligit, non agentem; de agente vero loquens, dicit, quod est in anima perficiente intellectum possibilem, & illuminans phantasmata, non vero dicit, quod per ipsum fit intelligens, Nec valet dicere, quod intellectus agens & possibilis sit sola vna substantia, quae intelligit, quae secundum diuersa munera dicitur agens, & possibilis: quoniam licet hoc esset verum, (quia, vt infra dicemus, distinguuntur formaliter) tamen Aristoteles asserit intellectum intelligere, non vt est agens, sed vt est patiens, & intelligere ait esse pati, non agere: non ergo dicere debemus, quod intellectus intelligat vt agens, & non vt possibilis. Ex his omnibus patet, quod licet ad intelligere concurrat actio, & productio intellectionis: tamen ipsa actio, & productio intellectionis, non est intelligere formaliter, sed vt ita dicam consequens: ipsa vero passio, & receptio intellectionis est intelligere formaliter. Ratio etiam huius superius saepe exposita est, quia species, & forma denominat subiectum cui inhaeret, vt paries dicitur albus, quia recipit albedinem: at sol autem producens albedinem non dicitur albus; ita producens actum intelligendi, sed non recipiens, non denominatur ab eo, nec dicitur intelligens: sed recipiens intellectionem, dicitur intelligens, & ideo cum intellectus possibilis recipiat intellectionem, dicitur intelligere, non autem agens, qui illam producit solum. Ad rationem illam desumptam ex abstractione, quae pro hac opinione adducitur, dico, quod verum est, quod abstractio est apprehensio vnius, alio derelicto; & propter hoc dico, quod intellectus agens, dum operatur circa phantasma, dicitur abstractionem facere, quia dum ex phantasmate format conceptum vniuersalem, siue speciem intelligibilem, & non format conceptum particularem, producit vnum, derelinquendo aliud, & sic dicitur abstrahere: neque enim abstrahere est proprium opus intellectus, sed voluntatis quoque: quia volo hoc, & non illud, & sic abstraho, etiam ars facit abstractionem, & tamen illa non intelligunt. Abstrahere ergo est sumere vnum, non sumendo aliud. Quod si quis quaerat, an intellectus agens in formando hunc conceptum, intelligat, an non? Resp. quod non intelligit formaliter: quia causare speciem, non est intelligere, sed praeparare ea, quae necessaria sunt ad intelligendum, & quia format illa species, sine [illegible]

Ad rat. sup. ex abstract.

Obiec. & respons.

cum ea producit actum intelligendi in intellectum possibilem, & tunc fit intellectio in intellectu possibili. Sed dices: At virtus cognitiua dum operatur cognoscit. fol. 1. Respondeo, quod non semper dum operatur cognoscit formaliter, sed aliquã do disponit se, vel ea, quæ sunt necessaria ad intelligendum, & postea intelligit, ita anima primo per intellectum agentem præparat obiectum intelligibile, & postea fol. 2. intelligit. Possumus etiam dicere, quod intellectus agens, non est virtus cognoscitiua, sed solum productiua, sed est præparatiua obiecti, vt patet ex dictis, & dicendis modo in materia de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXIX.

Dantur species sensibiles, & species intelligibiles.

Ponitur sexta quæstio Scoti ex primo Sententiarum, distinct. 3. quæ solum de hac re pertractat, & est plena subtilissima doctrina. Cap. I.

Circa tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de imagine, quæro primo de memoria. Vtrũ in parte intellectiua propriè sumpta, sit memoria propriè, id est intellectus habens species intelligibiles prior naturaliter actu intelligendi.

Et videtur quod non: quia omnis species impressa ab obiecto, repræsentat illud sub illa sua ratione, qua imprimitur ab eo, & si imprimitur ab alio, adhuc repræsentat sub eadem ratione sub qua repræsentaret si imprimeretur ab obiecto, alioquin non esset vera species eius: sed species quæcunque imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, vt singulare est: quia actio est singularis: ergo species impressa a quocunque non potest repræsentare vniuersale, quale repræsentatur intellectui: ergo nulla species impressa repræsentat intelligibile sub ratione intelligibilis, vel vniuersalis.

Secundo sic. Præsentia obiecti est causa præsentiæ speciei, & non è contra: non enim quia species est in oculo, ideo obiectum est præsens, sed è conuerso. Ergo prima repræsentatio obiecti non est per speciem: ergo in intellectu possibili ponitur species propter præsentiam obiecti.

Tertio sic. Quælibet species si esset in intellectu, esset forma naturaliter agens ad intellectionem, sed multæ possunt esse in intellectu simul si non ponitur: ergo omnes illæ naturaliter agerent ad intellectiones sibi correspondentes, ergo simul essent plures intellectiones in intellectu correspondentes illis pluribus speciebus. Si enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen non esset intellectio secundum eam, sequeretur quod nunquam posset esse intellectio secundum eam: quia causa naturaliter agens, quando agit secundum vltimum potentiæ suæ: si tunc non potest habere effectum, nunquam habebit. Pluralitas autem 1. Ce li, tx. 116. *illa specierum quæ sequitur ex hypothesi, improbatur per illam rationem Algazelis 4. Metaph. Quia sicut vnum corpus non potest simul figurari diuersis figuris, ita nõ videtur idem intellectus posse figurari simul diuersis obiectis: & tamen sequeretur, ponendo simul plures species intelligibiles.*

Quarto sic. Quia tũc videtur sequi, quod intellectus non patitur ab intelligibili, sed tantum patitur passione reali, recipiendo quandam formam, quæ erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, vt subiectum recipit accidens reale, & ita non patitur intellectus inquantum intelligens ab intelligibili, & ex hoc sequitur, quod intelligere non erit motus, vel ad minimum omnis intellectio erit actio eius absoluta, sicut forma illam non habens aliquem terminum extra.

Item posset conseruari species illa sine actu: & ita non necessaria conuersio ad phantasmata.

Item voluntas habet obiectum sufficienter sibi præsens, vt circa illud possit agere, licet nihil recipiat in se ab obiecto: igitur ita potest esse in proposito, inquantum obiectum est terminatiuum actus.

Confirmatur: sicut est præsens voluntati, quia in intellectu: quare non ita de intellectu & phantasmate?

Ad oppositum. Intellectus quandoque est in potentia propinqua, & accidentali ad intelligendum, qui prius fuit in potentia essentiali, & remota: illud autem non est in intellectu, nisi per aliquam mutationem

non obiecti. Patet, quia in obiecto tantum est relatio rationis, ergo ipsius intellectus. Igitur ista mutatio, qua fit ad talem potentiam propinquam, videtur esse ad aliquam formam, per quam obiectum intelligibile est praesens intellectui; quae forma erit prior naturaliter actu intelligendi: quia prior est natura [illegible], qua quis est potens intelligere, quam sit actus intelligendi; illa autem forma quae per obiectum est [illegible], vocatur [illegible] intellectu [illegible] speciem intelligibilem.

Aliter arguitur a generalitate praecedenti sic. Quia aliter se habet intellectus quando est in potentia essentiali, ante addiscere, & aliter quando se habet in potentia accidentali ante intelligere. Obiectum autem se non habet aliter sed eodem modo; intellectus igitur se habet aliter per hoc, quod est mutatus, sed non est mutatus nisi terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma praecedit actum intellectionis, istam non voco nisi speciem.

Hen. qdl. 4. q. 7. 8. & 21. & qdl 5. q. 14. *In ista quaestione negatur, omnis species intelligibilis praecedens naturaliter actum intelligendi propter rationes positas ad primam partem quaestionis.*

Aliter autem ponendi est iste. Habita impressione speciei sensibilis in organum sensus, & toto illo progressu usque ad virtutem phantasticam, intellectus agens abstrahit ab ipso obiecto in phantasmate, & immutat intellectum possibilem ad simplicem apprehensionem essentiae: ita tamen, quod intellectus possibilis nullam speciem impressam recipit a phantasmate: nec est obiectum praesens intellectui, nisi quia species praesens est in imaginatione. Et hoc probatur ex ista deductione. Sensus enim recipit speciem aliam ab actu, vel quia organum est eiusdem rationis cum medio: vel quia species illa recepta, est dispositio propinqua ad actum sentiendi recipiendum: neutrum istorum concurrit in intellectu, est enim intellectus virtus non organica, & de se summe disposita ad actum intelligendi: igitur intellectus nullam speciem recipit priorem actu.

te. c. *Haec dicitur esse intentio Arist. 3. de Anima. ubi commendat antiquos, dicentes animam esse locum specierum non totam, sed intellectivam, hanc autem distinctio Arist. non videtur esse bona intelligendo quod aliae partes non habeant species: quia enim species in parte sensitiva, sed quia aliae partes non habent species, ut locus, sed ut subiecta habent accidentia. Intellectus autem habet eas ut locus: quia ut formam expressam non impressam.*

Hoc etiam accipitur ex eo quod dicitur 3. de Anima. quod speculatur quod quid est in phantasmatibus. & quod phantasmata se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum, & quod nihil intelligimus sine phantasmate. & plura similia dicit Philosophus. te. 31. & 39. te. 30. & 38.

Ex his concludit, quod nullam ponit speciem intelligibilem: quia si ipsa poneretur, intellectus non speculatur quod quid est in phantasmatibus sed in specie intelligibili, similiter non oportet intellectum converti ad phantasmata, sed sufficeret species intelligibilis: in qua haberet obiectum praesens ad quam converteretur.

Sic arguitur contra hoc, quia per Philosophum ibidem necessarium est, quod aut res sint in anima aut species earum, at res non sunt, non ergo species. t. 38.

Dicit, quod ex parte intellectus est species impressa quae est habitus, vel actus, vel species expressa, quae est species in phantasmate, vel quidditas, quae quidditas relucens in phantasmate est species respectu singularis. Non enim hic lapis est in anima, sed quidditas, quae est species respectu huius lapidis.

Haec etiam ponitur intentio Aug. Qui vult, quod Verbum gignitur non ex specie intelligibili, sed ex habitu. Dicit enim 15. de Trin. cap. 10. & 24. Quod ex ipsa scientia, quam memoria tenet nasci, nascitur Verbum & eodem lib. cap. 2. & 18. Gignitur Verbum de scientia quae manet in animo.

Item ad quod aliquid per se, & primo est in potentia per se illud & non aliud recipit ab agente proportionabili: sed virtus apprehensiva per se solum est in potentia ad cognitionem. August. 2. de Trinit. cap. 2. ipsa forma, quae visui imprimitur visio vocatur.

Idem ponit Doctor quidam negando speciem intelligibilem & pertractat illam rationem de organo quae facta est in positione illa. Gof. qdl 9. q. 10. & qd.

Tolle

113. 3. *Ponit etiam aliam rationem talem; quia quaecunque potentia est in potentia primo ordinata ad aliquem actum, primo perficitur secundum illum ab agente proportionato praesente: sed potentia apprehensiua est potentia primo ordinata ad illum actum, scilicet apprehensionem: ergo ab agente proportionato primo potentia perficitur secundum actum illum, qui est apprehendere, & per consequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non speciem.*

Contra istam opinionem arguo sic. Siue
3 de anima tex. 8. *intelligatur singulare, siue non, non est cura ad propositum: certum est enim, quod vniuersale potest ab intellectu intelligi: & magis ponitur à Philosophis, quod intellectus est potentia distincta à potentia sensitiua, propter intellectionem vniuersalis, & propter compositionem, & diuisionem, & propter syllogizationem, quam propter cognitionem singularis, si posset intelligere singulare.*

Ex hoc igitur manifesto, quod intellectus potest intelligere vniuersale, accipio hanc propositionem: Intellectus potest habere obiectum actu vniuersale, perfectè sibi praesens in ratione obiecti prius naturaliter quam actu intelligat. Ex hoc sequitur propositum, quod in illo priori habet obiectum sibi praesens in specie intelligibili. & ita habet speciem intelligibilem priorem actu. Antecedens assumptum videtur satis manifestum, quia obiectum in ratione obiecti, est prius naturaliter actu, igitur vniuersalitas, quae est propria conditio obiecti inquantum obiectum praecedit actum intelligendi. & sub illa ratione oportet obiectum esse praesens: quia praesentia obiecti, praecedit naturaliter actum intelligendi. Consequentiam probo. Primò, ex parte vniuersalitatis obiecti; Secundò ex parte praesentiae. Ex parte vniuersalitatis obiecti arguo sic ex quatuor, quarum duae primae sumuntur ex parte phantasmatis, & repraesentatiui, & duae ex parte intellectus agentis & duae ex parte conuenientiae & minus communis.

Primò arguo sic. Species ex hoc, quod talis species habet talem rationem repraesentandi, & hoc respectu obiecti, sub tali ratione repraesentabilis: ergo eadem species manens, non habet duas rationes repraesentatiuas, nec est respectu duarum rationum repraesentabilium, sed repraesentatur obiectum sub ratione vniuersalis, & singularis requirit duplicem rationem repraesentatiuam, & est respectu duplicis rationis repraesentabilis formaliter, igitur idem manens non repraesentat sic. & ergo phantasma, quod de se repraesentat obiectum sub ratione singularis, non potest ipsum repraesentare sub ratione vniuersalis.

Vel potest sic formari ratio. Eadem species & eiusdem rationis, non est per se repraesentatiua obiecti sub oppositis rationibus repraesentabilibus vniuersalis & singularis. & ratio vniuersalis sunt oppositae rationes in cognoscibili & repraesentabili, ergo nulla eadem species, & vnius rationis, potest esse repraesentatiua alicuius obiecti sub ratione vniuersalis, & singularis. Species in phantasmate repraesentat singulare sub ratione singularis: ergo non potest repraesentare sub ratione vniuersalis idem obiectum.

Maior probatur, quia species sub illa ratione repraesentat obiectum, qua mensuratur ab obiecto: sed eadem non potest mensurari duabus mensuris oppositis, nec è conuerso, sicut mensurata dicuntur, secundum Philosophum 5. Metaphys. ergo eadem species non potest repraesentare duo obiecta opposita: nec idem sub diuersis rationibus obiectiuis oppositis.

Respondetur, quod species eadem sub alio, & alio lumine repraesentat obiectum sub alia, & alia ratione, sicut noctilucentia in lumine diei repraesentant se sub ratione coloratiuis coloratorum: in lumine autem noctis sub ratione lucentium. Sic in proposito per lumen intellectus, & phantasmatis eadem specie potest repraesentare opposita in obiecto.

Contra: Repraesentationem prius naturaliter est aliquid in se, quàm in tali lumine, vel tali repraesentet: quia enim est talis species, ideo congruit sibi lumen, in quo repraesentet vnum, & non aliud: alioquin posset poni, quod eadem species repraesentaret colorem & sonum: quia species illa vt in aere tremulo repraesentaret sonum: quae secundum quod conueniret medium extrinsecum medio connaturali coniungitur organo auditus: vt in aere illuminato, & perspicuo,

& secundum, quod est conveniens organo visus repraesentativo colorem, & tamen possit esse ibi aliqua distinctio repraesentativorum. In illo igitur prius oportet intelligere unitatem speciei in se, quam consequitur unitas repraesentationis, & obiecti repraesentabilis per ipsam, inquantum per ipsam repraesentatur: & ita aliquid, quod est idem in illo priori non potest habere diversam rationem repraesentandi, nec potest repraesentare idem sub alia, & alia ratione repraesentabilis.

Vel forma sic rationem. Lumen non repraesentat: quia lumen in medio est eiusdem rationis sive videam nigrum: quid ergo distinguit essentialiter repraesentativum a repraesentativo? Altera est tamen species, & repraesentativum albi, & nigri: & per consequens distinctio luminis non causat distinctam rationem repraesentandi, vel repraesentati: sed manente eadem natura repraesentativi, semper repraesentat idem repraesentabile, & eiusdem rationis, non est ergo eadem sub diversis rationibus.

Confirmatur ratio: quia repraesentativum in lumine perfectiori non repraesentat aliud, sed repraesentat idem, clarius tamen, ut patet in lumine Solis quam Lunae, ergo licet species in organo phantastico in lumine intellectus agentis clarius repraesentet singulare, ut intellectus possit notius illud intelligere quam in lumine proprio, scilicet phantasmatis, nunquam tamen repraesentabit obiectum universale sub ratione universalis, per quodcumque lumen. Exemplum etiam de noctilucentibus non valet, sed concludit oppositum. Nam quod non, cum eorum repraesentativa repraesentat illum diversimode de die, & de nocte, aliud, & aliud repraesentativum est, non eadem: quia illa tunc repraesentarentur de die, sicut de nocte: quia repraesentativum prius est aliquid in se, quam in tali, vel tali lumine repraesentet, & in alio, & alio repraesentativo repraesentantur diversa in nocte lucentia, habetur propositum, sive idem sit lumen, sive diversum.

Confirmatur: quia lumen non repraesentatur formaliter, nec est ratio formalis repraesentativi: sed tantum est illud in quo aliquid repraesentatur. Videtur ergo, quod quanto lumen est perfectius tanto in ipso praecisius, & distinctius videtur illud, quod repraesentativum repraesentat.

Nec exemplum valet ad propositum, imo est ad oppositum: quia, vel duae qualitates sunt in tali corpore, ut lux & color, quarum altera multiplicat se in lumine maiori praesente alia in minori, quando nihil aliud efficacius movens movet, vel utraque multiplicat se simul in luce maiori, sed efficacius movens tantum percipitur, & minus efficaciter movens non percipitur: sicut stellae de die multiplicant radios suos, sed non videntur: quia aliud luminosum efficacius movet visum.

Vel si una est qualitas sensibilis in tali corpore, ipsa virtualiter continet duo repraesentabilia: solis enim quodammodo continet lucem, cum sit lux in corpore terminato: & ideo in alio lumine causat diversa repraesentativa, aliud scilicet in maiore, & aliud in minore: & ita semper fiet, quod non sit idem repraesentativum obiecti, sub diversa ratione repraesentabilis, quantumcumque aliud lumen, & aliud concurrat.

Si respondeatur, quod idem secundum eandem qualitatem potest esse similis diversis, sicut unum album, secundum eandem albedinem, est simile diversis albis. Hoc nihil est ad propositum: quia in relationibus ordinis essentialis, non potest esse alia, & alia dependentia in aliquo ad duo in eodem ordine, ut puta eiusdem mensurati ad duas mensuras in eodem ordine, nec eiusdem participantis ad duo participata, nec eiusdem effectus ad duas causas totales in eodem ordine, sicut probatum est in quaestione de unitate Dei, ergo in ista relatione, ubi non est tantummodo similitudo, sed imitatio, & exemplat in passivo impossibile est idem absolutum referri ad diversa, & ita non potest esse eadem species in ratione repraesentativi diversorum sub ratione diversorum.

Secundo ad illud primum membrum arguo sic, quia repraesentativum secundum istam virtutem suam repraesentandi obiectum aliquod sub una ratione, non potest simul repraesentare idem, vel aliud sub alia ratione obiecti: sed phantasma in eodem instanti in quo intelligitur universale, secundum istam virtutem suam repraesentabit obiectum ut singulare -

virtuali

virtuti phantasticæ, quia tunc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari, & patet quod secundum totã virtutem phantasmatis, quia aliàs virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectũ actum circa obiectum, sicut obiectum natũ est repræsentari per illud phãtasma: igitur tunc non potest repræsentare obiectum sub alia ratione repræsentabilis.

Item quare non poterit in imaginatiua esse actio respectu obiecti a sua vniuersalis, si potest esse ibi respectu talis obiecti, cum actus sit quædam species?

Ex alio membro arguitur sic. Intellectus agens est potentia merè actiua secundum Philosophum, quia est illud quo est omnia facere, sicut possibilis est, quo est omnia fieri, & secundum Philosophum est sicut ars
3. de Anim. 18. ad materiam, id est ita comparatur ad intellectum possibilem, sicut ars ad materiã, omnis autẽ actio realis habet aliquem terminum realẽ, & vnum, ille autẽ terminus realis non est in phantasmate, quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus.

Quia illud receptum esset extensum, & ita intellectus agens nõ transferret obiectũ ab ordine in ordinem, nec illud esset magis proportionatum intellectui possibili, quàm phantasma. Ergo est in intellectu possibili: quia nihil recipitur in intellectu agente, illud autem primum causatum, non potest poni actus intelligendi, quia primus terminus actionis intellectus agentis, est vniuersale in actu, vniuersale autem in actu, præcedit actum intelligendi, sicut prædictum est in antecedente, quia obiectum sub ratione obiecti præcedit actum.

Non arguitur hic quod phantasma cum intellectu agente, non possit causare intellectionem, sed non intentionem vniuersalis, nisi prius speciem, & in illa sola est actu vniuersale, & actu vniuersale præcedit natura intellectionem sui, & vniuersale est primus terminus eius.

Et confirmatur ratio, quia intellectus agentis est facere de non vniuersali vniuersale, vel de intellectu in potentia, intelle-
com. 18. ctum in actu, sicut dicunt auctoritates Philosophi, & Comm. Vnde Com. 5. de Anima, dicit, quod si essentiæ rerum essent vniuersales, sicut posuit Plato, non indigeremus secundum ipsum, intellectu agente. cũ autem vniuersale inquantum vniuersale, nihil sit in existentia, sed tantum sit in aliquo, vt repræsentante ipsum obiectum sub tali ratione.

Ista verba nullum intellectum habent, nisi quia intellectus agens facit aliquid repræsentatiuum vniuersalis de eo quod fuit repræsentatiuum singularis quomodocunque illud, &c. intelligatur materialiter, vel virtualiter, hoc realiter est facere repræsentatiuum sub ratione vniuersalis, quia actio talis nõ terminatur nisi ad repræsentatiuum obiecti sub ratione vniuersalis, ergo talis actio intellectus agentis terminatur ad formam aliquam realem in existentia, quæ formaliter repræsentat vniuersale in quantum vniuersale, quia aliter non posset terminari actio eius ad vniuersale sub ratione vniuersalis.

Dicetur, quod terminus actionis intellectus agentis, est obiectum vniuersale sub ratione vniuersalis, lucens in phantasmate.

Contra. Vniuersale obiectum sub ratione vniuersalis lucens in phantasmate non habet nisi esse diminutum: quia esse repræsentatum in imagine: sed si aliquod esse habet, hoc est in quantum in aliquo, vt in repræsentante ipsum sub illa ratione vniuersalis, ista scilicet, quod intellectus agens sicut dictum est facere aliquod repræsentatiuum vniuersalis de eo, quod fuit repræsentatiuum singularis, cum terminus actionis realis non sit obiectum habens esse diminutum, vt esse cognitum, vel repræsentatum, sed quid reale, sequitur quod talis actio intellectus agentis, terminatur ad formam realem in existentia, quæ formaliter repræsentatur vniuersale, vt vniuersale, & quam formam realem concomitatur terminus intentionalis, vt obiectum vniuersale secundum esse repræsentatum, quod habet in specie.

Item Secundo. Secundum istam viam, sic. Intellectus agens in ratione actiui, non excedit possibilem in ratione passiui, ergo quicquid causatur ab intellectu agente, recipitur in possibili: ergo primus terminus actionis intellectus agentis, recipitur in possibili. & ita cum prima actio intellectus agentis sit ad vniuersale in actu, illud vniuersale, vel illud quod ipsum habet esse in actu recipitur in intellectu possibili.

Hic

Hic dicitur, quod actione intellectus agentis illuminando remouetur prohibens, sequestrando quidditatem à singularitate, non in essendo, sed in immutando: nec agit in phantasma, nec in intellectum possibilem, sed contingit phantasma virtualiter, hoc si exponitur, in phantasmate est, quid; & hoc in lumine contracto possibili, ipsum autem quid, est motiuum possibilis sic illuminatum, hoc non. Exemplum. Si Sol illuminaret album, & dulce, album tamen tantum illuminatur: dulce sibi coniunctum, non ergo lumen abstrahit colorem à dulcedine, & sequestrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens non immutationem.

Contra: aut quid in phantasmate habet sufficientem virtutem actiuam immutandi possibilem ad intellectionem vniuersalis, & sequitur, quod vniuersale non est terminus actionis intellectus agentis: aut non, & requiritur aliud agens propriè agens eo modo, quo ipsi quid deest virtus actiua propriè.

Item hoc coniunctum quid, non prohibet sicut nec quid esse, ita nec esse motiuum intellectus.

Item remouens prohibens, habet actionem propriam actionis illius, à qua prohibetur: sicut illuminare, & in quod, & ad quem terminum terminatur. Sed hoc soluitur per illud, hoc sic exponitur, quia arguit contra propriè remouens, non contra disponens passum ad recipiendum.

Secundum tertiam viam, arguitur primo sic. Habitus minus vniuersalis, & magis vniuersalis sunt distincti habitus propriè, alioquin Metaphysica, vt Metaphysica, non esset habitus distinctus intellectus, quia esset de vniuersalissimo obiecto ad omnia alia obiecta. habitu autem vniuersaliori contingit vti non vtendo aliquo alio habitu minus vniuersali, ergo contingit habere actum circa vniuersalius, concedo quod respicitur ab habitu illo vniuersaliori non habendo actum circa minus vniuersale: sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi ipsum sub sua ratione sit praesens intellectui sub ratione praesentis: sed non habetur actus intelligendi circa ipsum in ratione praesentis, nisi sub ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse praesens intellectui absque praesentia alicuius minus vniuersalis, sed si praecisè intelligeretur obiectum in phantasmate, nunquam esset motiuum vniuersale praesens nisi in minus vniuersali, quia nunquam nisi in singulari phantasiabili, ergo est praesens in specie intelligibili existente in intellectu.

Item vltimò quo ad hanc viam arguo sic. Vniuersalius nunquam apprehenditur quantum ad suam indifferentiam totam, quando apprehenditur in suo inferiori, tota enim indifferentia vniuersalioris est secundum quod ipsum, vt conceptum, est idem cuilibet inferiori, nunquam autem commune, vt conceptum tantum in inferiori aliquo est idem cuilibet inferiori suo, sed praecisè illi, in quo concipitur, ergo quodcunque vniuersale conceptum in singulari, vel commune in minus communi non concipitur secundum totam suam indifferentiam: potest autem intellectus concipere illud secundum totam suam indifferentiam.

Ergo non concipitur praecisè commune in minus communi, vel vniuersale in singulari, & ita non praecisè concipitur vniuersale in phantasmate: phantasma enim non est propriè nisi ipsius singularis, & hoc singulare est singulare speciei specialissimae: & hoc si phantasia sit sibi approximata ab aliquo debitè propinquato.

De secundo membro, scilicet praesentia obiecti, probatur illa consequentia prima, primò sic. Aut intellectus potest habere obiectum sibi praesens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quod sit praesens alicui potentiae inferiori, aut non: Si non, igitur non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentiis inferioribus: quia si non potest habere obiectum suum sibi praesens sine eis, non potest habere operationem sine eis: igitur nec esse sine eis secundum argumentum Philosophi in primo libro de Anima. Vnde non contingit intellectum separari à corpore, sicut perpetuum à corruptibili, nisi possit habere operationem propriam non dependentem à potentia sensitiua. Si autem potest habere obiectum praesens absque omni praesentia potentiae inferiori, ergo habet. Hic consequentia probatur: quia agentia talis praesentiae obiecti, scilicet phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata in-

1\. de Anima t. 12. & 13. & 26.

tellectui

tellectui possibili, & agunt per modum naturæ & ita causant necessario in illo præsentiam eius est receptiuus, modo obiectum non est præsens intellectui possibili in cognitione abstractiua ante actum elicitum, nisi per aliquod repræsentatiuum, quod voco speciem, & sic habeo propositum.

Secundo sic. Aliæ potentiæ cognitiuæ habent obiectum præsens eis non solum præsentialitate secundaria, scilicet, quia illa sunt præsentia aliis potentiis inferioribus, sed propria præsentialitate, sicut sensus communis habet colorem sibi præsentem, non tantum inquantum est præsens visui, sed quia habet speciem eius præsentem in organo sensus communis. ergo cum hoc sit perfectionis in potentia cognitiua scilicet posse habere obiectum sibi præsens sub ratione, qua est obiectum talis potentiæ, sequitur, quod intellectus non tantum possit habere obiectum sibi præsens: quia præsens est virtuti phantasticæ, sed propria præsentialitate, inquantum scilicet relucet intellectui per aliquod, quod est in intellectu.

Item potentia non potest habere actum nisi circa obiectum sibi præsens. si non potest habere illud præsens, nisi per aliquam aliam potentiam, cui coniungitur contingenter, dependet in operatione sua à tali potentia sibi contingenter coniuncta, & ita est imperfecta: intellectiua certum est, quod non potest habere operationem nisi circa obiectum sibi præsens, & per te non potest habere obiectum præsens sibi, nisi in virtute phantastica, virtus autem phantastica contingenter coniungitur intellectui, inquantum potentia est. igitur intellectus in operatione sua dependet ab illa potentia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc positio ponit in ea imperfectionem potentiæ
8. ph. cognitiuæ. nulla autem imperfectio est
t. 56. ponenda in aliqua natura, nisi necessitas
& 1. appareat in tali natura, ergo imperfectio
de ge talis non est ponenda in intellectu.
ner. Si dicitur, pluralitas non est ponenda,
t. 39. nisi vbi est necessitas, hic autem non est necessitas, cum ita bene possit poni intellectum habere actum sine specie, sicut cum specie, ergo non est ponenda talis species. Respondeo, necessitas est, quando perfectio naturæ hoc requirit: licet autem hoc suppositum, quod est homo, possit habere obiectum sibi præsens in phantasmate, quia homo est, tamen natura intellectualis humilis, vt intellectualis est, non habet obiectum sufficienter sibi præsens, si non habet ipsum, nisi præsentia mendicata à virtute phantastica. Hoc igitur multum vilificat naturam intellectiuam, vt intellectiua est: quia remouetur ab ea illud quod est perfectionis in potentia cognitiua, & inuenitur in potentia sensitiua, vt in virtute phantastica. ponitur igitur hæc pluralitas propter necessitatem, quia propter perfectionem naturæ perfectioris saluandam contra eam quæ sit naturæ imperfectioris, vel saltem æqualem.

Ad quæstionem ergo dico, quod est necesse ponere in intellectu speciem intelligibilem, priorem naturaliter actu intelligendi propter rationes iam positas ex parte obiecti, inquantum vniuersale, & inquantum præsens intellectui. quæ duæ conditiones, vniuersalitas, scilicet, & præsentia præcedunt naturaliter intellectionem.

Hæc etiam videtur intentio Philosophi
3. de Anima, volens quod anima sit quo- t. 37.
dammodo omnia, quasi probando exponit se quod est per sensus sensibilia, & per intellectum, vel scientiam scibilia: quod aliqui exponunt, quod non loquitur vniformi- item.
ter hic, & ibi: quia de sensu loquitur t. 12.
quantum ad speciem impressam, de intellectu autem quantum ad habitum scientiæ.

Sed hæc expositio non videtur esse secun- 1. de
dum intentionem Philosophi: quia sicut aia t.
antiqui posuerunt animam esse omnia rea- 25. &
liter, vt omnia cognosceret: sic Philosophus alibi.
ponit eam esse omnia non realiter sed per quandam similitudinem. Si autem per sensus esset sensibilia propter similitudinem impressam, & per intellectum esset intelligibilia, aut hoc esset propter scientiam, quæ est in intellectu, & ita non esset scibilia propter similitudinem, quia scientia de se non est similitudo intelligibilis circumscripta omni alia specie obiectum repræsentante, aut propter aliquod phantasma repræsentans obiectum intelligibile, & tunc non esset anima intelligibilia omnia per intellectum, sed anima per phantasma, nihil enim esset ibi repræsentans intelligibile nisi phan-

phantasiam tantum, secundum positionem istam.

t. 36. Item Arist. 8. Physicorum vult, quod acquisita scientia reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem: quaero, quid intelligat per scientiam: non habitum sequentem actum, quia quando intellectus agit non fuit in potentia essentiali. Manifestum est igitur quod ad formam praecedentem actum, ergo speciem intelligibilem. Probatio: tum quia phantasma non reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiam accidentalem: tum quia omnis illa scientia, quae dicitur habitus quidditatis per se obiecti, esset in phantasia, ergo ibi esset omnis habitus de eodem: quia secundum Phil. 9. Metaph. idem habitus intellectus, & scientia.

Expressius tamen est ad illud intentio August. Quod deduco sic. Nihil enim sufficienter natum est gignere notitiam actualem, nisi ipsum habeat obiectum praesentialiter, quo ad actum, praesens sibi in se, vel in aliquo repraesentante ipsum: sed negando speciem intelligibilem, tota pars intellectiva non habet ante actum intelligendi obiectum sibi praesentialiter, nec in aliquo repraesentante: ergo negando speciem intelligibilem, nihil in intellectiua parte erit sufficienter natum gignere actum intelligendi. Et ita nihil in parte intellectiua erit sufficienter memoria respectu talium intellectionum, vel gignitiuum, quod negat August. 12. de Trinit. cap. 14. Si respondeas, quod memoria est in parte intellectiua proprie sumpta, per hoc quod intellectus factus est in actu primo intelligendi, & sic est actiuus respectu secundi actus intelligendi, ita quod habens notitiam primam confusam, actiuus est respectu notitiae secundae de notitia.

Contra, hoc est contra opinionem istam, & contra Aug.

Contra opin. Quia ponit, quod vniuersale vt in phantasmate, est ibi quasi in memoria: vt autem mouens ad actum intelligendi est ibi praesens quasi in intelligentia, ergo per istam opinionem nullus actus intelligendi est memoriae, sed intelligentiae.

Est etiã hoc contra Aug. Vt apparet de Trin. 15. c. 21. Memoriae, inquit, tribuentes omne quod scimus, etsi non inde cogitemus. intelligentiae vero proprio modo quandam tribuentes cogitationis informationem, & lib. eodem 15. cap. 7. Nihil intelligimus nisi per intelligentiam. Similiter arguitur ratione: quia actus ille, qui memoria est in actu primo, aut est idem cum illo actu intelligentiae, & tunc idem erit ratio gignendi & genitum: aut erit alius & tunc, vel erit simul cum actu intelligentiae, & tunc duo actus erunt simul. Aut non, & tunc memoria formaliter gignet, quando non erit: est enim memoria formaliter per se per illud quod non est quando gignitur actus secundus.

Si etiam dicas, quod memoria est memoria per habitum scientialem: hoc non stat cum opin. Quia dicit quod per habitum nõ est obiectum praesens nisi in phantasmate, & ideo habentem habitum oportet conuertere ad phantasmata, ad hoc, vt actu intelligat: ergo non est obiectum praesens per habitum scientialem praecise, sed per phantasma, quod non est in parte intellectiua, & hoc magis patebit respondendo ad auctoritates Aug. ponentis scientiam in memoria, & non speciem impressam in intellectu, sicut arguitur ex verbis eius.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiae, per quem reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem respectu actuum, de quibus loquitur Philosophus 3. de Anima, & 8. Physicorum. Praecedit actum intelligendi: ista scientia, quae est habitus, sequitur actus, quia ex eis generatur, vnde illa scientia prima est species quaedam, & habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, non tamen omnis habitus est species. t. 15. & t. 5. t. 36.

Et secundum istos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcunque modum est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum sunt omnia, quae virtualiter continentur in subiecto. Igitur si obiectum vniuersale non sit per suam repraesentationem in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, maxime si phantasmata ordinate concurrent. Et erit explicans omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit ibi fundamentaliter, & perfe-

perfectio eius non erit perfectio intellectus, quod est contra Philosophum. Et cum illa species phantastica virtualiter contineat actum intellectus, sequitur, quod actus ille erit in phantasia.

Ad quaestionem ergo dico, quod oportet ponere in intellectu, ut habet rationem memoriae speciem intelligibilem repraesentantem universale propter actum intelligendi naturaliter, & huius necessitas est duplex.

Una ex conditione per se obiecti, quae est universalitas, quae ut per se ratio obiecti semper praecedit actum, quod non esset nisi illa species impressa in intellectu.

Alia est conditio, & dignitas potentiae superioris, ne ipsa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur, dictum est in praecedenti quaestione.

Ad evidentiam ergo quaestionis sciendum, quod memoria potest accipi tripliciter, vel intellectus sub ratione memoriae.

Uno modo, ut est conservativa specierum praeteritorum, ut praeterita sunt, & isto modo loquitur Philosophus in de Memoria, & reminiscentia. Alio modo, ut est conservativa specierum repraesentantium obiecta sub se, sive sint realiter, sive non.

Et hoc modo loquendo de memoria dico, quod oportet ponere speciem in intellectu, ut habet rationem memoriae, tum propter universalitatem, tum propter dignitatem potentiae.

Tertio modo accipitur prout habet aliquod principium eliciendi aliquam notitiam actualem, quod tamen non movet sive actu secundo, quomodo ponit Avicen. speciem in intellectu nostro, & de isto dicetur in quaestione sequenti. Haec quae supra probavi
tex. 37. videtur esse intentio Philosophi 3. de Anima, ubi dicit, quod anima est quodammodo omnia intelligibilia per intellectum, sicut sensibilia per sensum, quod non potest intelligi per habitum, quia non est similitudo repraesentativa obiecti: quia sequitur actum aliquem habitus autem.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiae, per quem reducitur intellectus de potentia essentiali ad potentiam accidentalem respectu actuum, de quo loquitur Philosophus 3. de Anima, & 8. Physic. necessario praecedit actum intelligendi. Scientia
tex. 15. et 31. t. 32.
autem, quae habitus est, sequitur actum, & quod generatur ex actibus.

Unde ista scientia, quae reducit intellectum de potentia essentiali ad potentiam accidentalem, est species, quae vere est habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu: sed tamen non omnis habitus est species, quia habitus aliqualiter radicatur, & firmatur, non est species, quae praecedit actum nata radicari, & firmari: quia illa postea formatur per actum.

Item secundum istos, non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu nostro, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcumque modum essendi, est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum essendi sunt omnia, quae continentur in ipso obiecto virtualiter: ergo si obiectum non sit per suam repraesentationem in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto, erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, praecipue si phantasmata ordinate concurrant, explicant omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit in phantasia, & perfectio eius, & non erit perfectio intellectus contra Philosophum. Et sic cum ista species in phantasia virtute sua contineat actum intellectus, ergo actus ille erit in phantasia.

Item Augustin. 15. de Trin. c. 4. & 14. c. 3. intelligat Trinitatem, ubi dicit, quod impossibile est accipere imaginem Trinitatis ex anima nostra, vel in mente, nisi per hoc, quod aliquid est in memoria, ex quo exprimitur aliud, tunc arguo sic. Si in mente est aliquid exprimens verbum, quaero, quod illud sit per aliquid intrinsecum, sive existens in memoria, sed non est exprimens verbum nisi memoria habens obiectum verbi praesens intra se, alias non esset exprimens, ergo cum obiectum non sit praesens in memoria quidditative, & realiter, nec ut est in phantasmate, necessario erit praesens per speciem intelligibilem.

Ad argumenta in oppositum principalia primum apparet, quod illud argumentum primum non cogit, quia si valeret, concluderet contra omnem opinionem, quod nullo modo possit intelligi universale, quia nihil esset illud per quod universale repraesentatur

similitudo

similiter repræsentabit, sicut si esset impressum ab obiecto: sed si imprimeretur ab obiecto, imprimeretur à singulari, quia actio est singularis, sicut argumentum dicit. Ideo respondeo, quòd alia potest esse ratio agendi, & alia ratio agentis. Singularitas est conditio agentis, non ratio agendi: sed ratio agendi est ipsa forma existens in singulari, secundum quam singulare agit. Cum ergo accipitur quòd quæcunque species gignitur ab aliquo, repræsentat ipsum secundum illam rationem, secundum quam gignitur ab eo, si intelligatur de ratione gignentis, falsa est: si de ratione gignendi, concedi potest. & tunc non sequitur, quòd repræsentat eum sub ratione singularis, sed sub ratione naturæ, quia ratio naturæ est ratio gignendi.

Sed ista responsio non videtur sufficere: quia ita videretur quòd species in sensu repræsentaret vniuersale, & non singulare, quia ratio gignendi speciem in sensu, non est singularitas, sed ratio naturæ.

Ideo generaliter respondeo, quòd quando species gignitur ab aliquo, sicut à totali causa, repræsentat ipsum sub illa ratione, sub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam repræsentat ipsum concomitanter sub ratione gignentis, aut saltem non sub ratione opposita rationi gignentis, & ideo species in sensu non repræsentat obiectum sub vna ratione vniuersalis quæ est condicio opposita rationi gignentis singularis: sed in proposito obiectum non est causa totalis gignens respectu speciei intelligibilis, quia cum ipso agit intellectus agens sicut partialis causa, & ideo genitam ab istis duabus causis potest repræsentare obiectum sub opposita ratione singularitatis, quæ est ratio gignentis.

Ad secundum de præsentia ista, dico, quòd obiectum respectu potentiæ habet primo præsentiam realem, scilicet approximationem talem, vt possit gignere speciem talem in intellectu, quæ est forma intellectiua.

Secundò, per istam speciem genitam, quæ est imago gignentis, est obiectum præsens sub ratione cognoscibilis, sicut repræsentati. Prima præsentia præcedit naturaliter secundam, quia præcedit naturaliter impressionem speciei, per quam est formaliter secunda præsentia: quando igitur accipitur, quòd species in intellectu non est causa præsentiæ obiecti, dico, quòd falsum est de præsentia sub ratione cognoscibilis, saltem in cognitione abstractiua, de qua modo loquimur. Et cum probatur, quia prius est obiectum præsens, quam species sibi, hoc est verum de præsentia reali, qua agens est præsens passo, & intelligo sic, quòd in primo signo naturæ est obiectum in se, vel in phantasmate præsens intellectui agenti: in secundo signo naturæ, in quo illa sunt præsentia intellectui possibili, vt agentia passo, gignitur species in intellectu possibili, & tunc in tertio per speciem est obiectum præsens sub ratione cognoscibilis.

Ad tertium: Augustinus 10. de Trinit. ponit memoriam esse multarum simul cognitionum habitualiter, sicut patet ibi de perito multarum disciplinarum: ergo oporteret secundum omnem opinionem ponere multa cognita in memoria habitualiter, & illa vt sunt ibi, sunt aliquo modo causa notitiæ genitæ secundum Augustinum. Et non nisi causa naturaliter, quatenus præcedunt actum voluntatis: igitur si argumentum valet secundum omnem opinionem concluderet actualem cognitionem simul esse plurium. Idem 10. de Trin. c. 5. 6. 7. & 14. & 6.

Ideo respondeo sicut dictum est de primo cognito secunda quæstione huius, scilicet distinct. Quia cuiuscunque speciei singulare fortius primo mouet sensum, eius phantasma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectum: & quo ad istum primum actum non est in potestate nostra, quia intelligimus secundum Augustinum 3. de Libero arbitrio. Non est in potestate nostra, quibus visis tangamur.

Sed isto primo actu in potestate nostra, est cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti. De hoc distinct. 3. dicetur. Cum igitur dicitur, aut potest mouere ista species ad intellectionem, aut non. Dico, quòd potest. Sed si alia species fortius mouet, ista impeditur ne modo moueat: potest autem posita per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionem istius, & cuiuslibet alterius obiecti habitualiter cogniti.

Ad Algazelem dico, quòd similitudo nihil valet: quia hic fluitur illud quod est

dicratio impossibilitatis, quod probatur per Aristotelem, & Commentat. 7. Metaphysices vbi volunt, quod rationes oppositorum non sunt opposita in intellectu.

tex. com. 23.

Ad quartum dico, quod non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem speciem realem, sed ab illo obiecto, vt in specie intelligibili, patitur passione intentionali, & illa passio est receptio intellectionis, quæ est ab intelligibili, inquantum intelligibile est, relucens in specie intelligibili, & illud pati, est intelligere, sicut patebit in quæstione proxima.

Cum vltra deducis, quod tunc intellectio non est motus rei ad animam, non sequitur, quia impressio speciei est quidam motus rei ad animam, quatenus res habet esse in illa specie. intellectio etiam sequens speciem impressam est motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectum habet esse in anima actualiter cognitum, quod prius tantum habuit esse habitualiter cognitum, &c.

Ad rationes alterius opinionis: Cum primo arguitur in prima opinione, quod recipere speciem conuenit sensui præcise, quia potentia est organica: dico quod hoc est falsum quia illud nõ est præcisa causa. sed præcisa causa cuiuscumque potentiæ habendi speciem præsentem repræsentantem obiectum suum est, quia ipsa est cognitiua, & natura dedit sibi, vt possit habere obiectum prius naturaliter sibi præsens, quàm cognoscat. sed potentiæ organicæ dedit, vt obiectum sit præsens non in potentia ipsa, sed in organo, hoc est in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa præsentia sufficit, quia totum cõpositum ex parte corporis sic mixta & ex potentia habet speciem, & huic toti sufficienter obiectum est præsens, quando species est in illa parte corporis. Nihil igitur intellectus nihil perfectionis auferatur, inquantum potentia cognitiua est, ex hoc, quod non est organicus, immo magis additur sibi perfectio, sequitur, quod sibi possit esse obiectum præsens ante actum, sicut aliis potentiis: sed illa præsentia non erit per aliquid impressum organo quia non habet organum, ergo erit aliquid impressum illi potentiæ, tale autem impressum repræsentatum, præcedens in potentia intellectiua actum intelligendi, voco speciem intelligibilem. Breuiter igitur dico quod sensus habet obiectum præsens in illa parte corporis, quæ dicitur organum illius sensus: sed intellectus tamen illam præsentiam prioriem actu, quàm ipsum actum habet ratione sui conditionem respicit, & ideo falsum accipitur, quod species talis non est nisi propter organum. Natura enim causat talem partem talis corporis sic mixtam, vt sit perfectibilis à tali potentia animæ & congruat operationi eius: quia materia est propter formam, & non è conuerso ex 2. Physic. Et Commentator primo de Anima. Membra leonis non differunt à membris cerui, nisi quia anima differt ab anima. Non igitur forma est propter materiam, sed è conuerso, & ideo talis pars facta est talis speciei receptiua, vt per talem speciem sit obiectum præsens toti composito, quod est totum organum, vnde prima causa præsentiæ obiecti in specie non est talis dispositio corporis: sed prior causa est, vt potentia apprehensiua habeat obiectum actu cognoscibile sibi præsens: vel in se ipsa, vel in aliquo, quod est pars ipsius organi in tali operatione.

tex. 13. co. 53.

Ad aliud de Philosopho 3. de Anima, quod intellectus est locus specierum, potest exponi, quod intellectus dicitur locus specierum quia saluans, sicut dicitur, quod ipsius loci est seruare locatum. & organa sensitiua potentiæ non sunt loca, quia non ita saluant species receptas in eis: species quippe intelligibiles non videntur deleri, sicut species sensibiles. ita est in organo quod potest corrumpi per contrarium formaliter, vel per dispositionem in subiecto prius disconuenientem tali potentiæ, sicut patet per Philosophum de Memoria, & reminiscentia. Senes & iuuenes idest pueri, sunt male reminiscitiui propter abundantiam humoris minuam & etiam propter indispositionem, & tamen in organo vtroque modo non est species intelligibilis in intellectu, vt per se deleatur per aliquod contrarium ad ipsam, seu per indispositionem receptiui. Alia multa congruentia possent assignari circa illud vocabulum, locus, circa quod non oportet multum immorari.

4. pa. & in tex. pa. 1. & in 32.

ca. 1.

Quod additur de Philosopho, quod speculatur, quod quod est in phantasmatibus

pro omnibus talibus auctoritatibus dico, quod talis est conversio istarum potentiarum scilicet, phantasiae, & intellectus, pro statu isto, quod nihil intelligimus in universali nisi eius singulare phantasiemur, nec est alia conversio ad phantasmata, nisi quod dum intelligens universale imaginatur singulare eius, nec intellectus videt quod quid est in phantasmatibus, sicut in ratione videndi, sed intelligens quod quid est, relucens in specie intelligibili, videt illud in suo singulari, viso per virtutem phantasticam in phantasmate.

Quod additur de August. quod non ponit speciem intelligibilem in memoria sed scientiam.

Respondendo dico, quod ubi ponit scientiam, ibi etiam ponit aliquid, quod includit speciem intelligibilem, licet non utatur isto vocabulo, quia 15. de Trinit. capitulo 10. cum praemisisset ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum. Subdit, quod formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est. Et idem de Trinit. 15. cap. 11. Cum praemisisset, similitudinem visio cogitationis visionis scientiae, subdit. Quando ergo est in notitia, hoc est in verbo tunc est verum verbum. Et eodem capit. 12. Hoc enim est verbum simillimum rei notae, de qua gignitur, & imago eius, quando de visione scientiae visio cogitationis exoritur, subdit. Nec mentiris, quando id dixeris, qui quod scis loqueris. Similiter capite 22. Quando ad notitiam internam acie cogitationis meae adverto, ac si in eius conspectu dico, quod scis &c.

Item 15. de Trinit. 27. Quando loquitur de luce, in qua videntur vera ipsa, inquit, efficacis verbum verum esse in te, quando de scientia tua gignitur id est quando quod scimus dicimus. Haec ille.

Ex istis omnibus apparet, quod illud, quod Augustinus memoriae tribuit scientiae, ut gignenti, exponit se semper de obiecto praesente in memoria. Non est autem obiectum praesens in memoria, et memoria intellectiva est per scientiam, ut est habitus distinctus a specie: ergo oportet, quod illam praesentiam esse intelligentia per speciem intelligibilem, & sub illa ratione, sub qua distinguitur ab habitu scientiae proprie sumpta, & hoc modo etiam debet accipi illud verbum Philosophi, 3. de Anima, qui cum praemisisset, quod anima est quodammodo omnia, subdit, quod per sensum est sensibilia, & per scientiam scibilia. Scientia quippe ibi tam apud Philosophum, quam apud Augustinum in locis praedictis accipitur pro ipsa praesentia habituali obiecti in memoria intellectiva, quae praesentia habitualis est virtualiter scientia: quia in obiecto sic praesente continetur virtualiter tota scientia de tali obiecto.

Hinc species est illa scientia, quae reducit intellectum de potentia essentiali ad accidentalem secundum Arist. 8. Physicorum, com. & 3. de Anima, non autem illa, quae pro- 32. prie dicitur scientia quae est habilitas quae- t. 15. dam derelicta ab actibus: nam ante illam, & 55. ad primum actum considerandi requiritur, quod sit iam reductus intellectus de potentia essentiali ad accidentalem alioquin non operaretur tunc magis quam prius. Unde in cognitione speciei, in qua relucet quidditas dicitur scientia, non tantum virtualiter: quia totam continet, sed formaliter potest dici habitus cognitivus, quia est qualitas mansiva in intellectu disponens ipsum ad actum.

Et ex hoc habetur argumentum pro specie intelligibili: quia non videtur quomodo aliqua scientia tota dici possit una ratione primi obiecti, nisi quatenus illa scientia continetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili, non enim tota illa scientia dicitur una ab obiecto, quatenus relucet in phantasmate: quia illa non esset unitas alicuius habitus intellectualis, sed alicuius imaginabilis.

Quod arguitur postea in secunda opinione, quod potentia, quae est ad aliquem actum ordinata actuatur primo per illum actum: Dico, quod qualibet potentia apprehensiva, ut apprehensiva est, est in potentia ad apprehendere primo primitate perfectionis, licet non primo primitate via generationis: & quandoque primo primitate generationis: quando scilicet obiectum in se est praesens tali potentiae, ut actu cognoscibile ab ea, tunc enim non oportet ante actum in potentia aliquid aliud fieri, in quo ipsum obiectum sit praesens: sed primum, quod fit ab eo est actus: quando autem obiectum non est natum in se esse praesens

sub ratione actus cognoscibilis à tali potentia, tunc qualibet potentia apprehensiua est in potentia ad apprehensionem, & ad illud, in quo cognoscibile erit præsens, & prius ordine originis est in potentia ad habendum huiusmodi præsentiam, quam ad habendum actum, & ita est in proposito. Sensibilia enim non sunt nata in se esse præsentia intellectui sub ratione actu intelligibilium, sed tantum in specie intelligibili possunt sic esse præsentia, & hoc quantum ad intellectionem abstractiuam, de qua est sermo in proposito, & ideo potentia apprehensiua respectu talium est in potentia ad duplicem actum, & ab agente approximato prius ordine originis recipit priorem actum, quam posteriorem, nec tamen intelligo ita istos actus esse ordinatos, quod prior sit ratio recipiendi respectu posterioris: sicut, scilicet superficies est ratio recipiendi albedinem: tunc enim intellectus respectu nullius intelligibilis recipere posset actum secundum, qui est intellectio, nisi prius haberet actum primum: vt speciem eiusdem obiecti, sed intelligo, quod intellectus de se est ratio immediata recipiendi vtrumque actum, ipsi actus tamen inter se sunt ordinati, quando obiectum non est natum esse præsens in se, quia tunc oportet prius naturaliter esse illum actum, quo obiectum est præsens, vt intelligibile, quàm illum, qui elicitur circa obiectum intelligibile, vt præsens.

Si instetur contra istam solutionem, quia nunquam pluralitas est ponenda nisi propter necessitatem, primo Physicorum,
ten. 30. *hic autem non videtur necessitas, quia obiectum videtur sufficienter præsens in phantasmate: ergo non est ponenda illa species in intellectu. Respondeo, quod necessitas est semper dignificare naturam nobilem, quando non apparet aliquid manifestè repugnans: sed magna vilificatio naturæ intellectiuæ, vt intellectiua est, videtur esse, quod non possit habere obiectum suum sibi præsens in se, absque mendicata præsentia à potentijs inferioribus, cum quibus contingenter coniungitur in ratione potentiæ, & tamen quod potentiæ aliæ inferiores possunt habere obiectum sibi præsens vt in se, & si intellectus possit habere obiectum sibi præsens in potentia inferiori, non tamen summam præsentialitatem possibilem præcedere actum intelligendi, & sicut aliis potentijs cognitiuis, ita multo magis isti potentiæ debet concedi obiectum esse summè præsens, quantum potest esse præsens, ante actum cognoscendi. & hic non saluatur nisi in specie intelligibili. Non enim ponitur perfectio summa possibilis potentiæ cognitiuæ, nisi ponatur eam posse conseruare speciem intelligibilem præter actum, & ita habere obiectum suum præsens conseruatum sine actu: quia hoc conceditur sensitiuæ, & perfectionis est in cognitiua, quod non dependeat ab aliqua in cognitione sua, sed quod possit habere obiectum præsens, sine dependentia ad aliam potentiam.*

Disputatur an dentur species sensibiles, & defenditur pars affirmatiua, quæ est Scoti. Cap. II.

LVdouicus Buccaferreus 3. de Anima, Franciscus Piccolomineus l. 4. de Humana mente, cap. 3. & multi alij sensêre, quod non datur species sensibilis distincta ab actu sentiendi: Hanc suam sententiam probant multis rationibus.

Primo, Hæc species sensibilis distincta 1. 18.
ab actu sentiendi, est inutilis: ergo non est ponenda: Antecedens probatur: quia Arist. 3. de Anima, tex. 141. ait, eundem esse terminum rei sensibilis, & sensitiui: at actus sensitiui est iudicium, siue actus sentiendi, ergo actum etiam sensibilis erit aliquod non distinctum à iudicio, & actu sentiendi.

Secundo, Si darentur hæ species distin-
ctæ ab actu sentiendi, tunc possemus sentire 2.
per memoriam absque eo, quod prius sentiremus: quod minimè accidit: nam experientia percipimus solum id memoria seruari, quod prius sensimus.

Tertio apertè Aristoteles has species di- 3.
stinctas ab actu sentiendi reijcit in libro de sensu & sensibili, vbi disputans aduersus Democritum, damnat sententiam eius de modo videndi: volebat enim Democritus visionem fieri per species ex visibilibus prodeuntes; ibi autem Arist. fatetur sensibilia agere: at negat dari species distinctas ab actu sentiendi.

Quarto, quidam ita argumentantur. Di- 4.

species sensibiles spirituales, & distinctae ab actu sentiendi, non sunt necessariae, ergo non sunt ponendae; Probatur antecedens; Obiecta sensuum, & maximè quatuor vltimorum agunt immediatè in sensus materialiter: ergo non est necessaria aliqua species spiritualis; antecedens probatur in singulis illis quatuor sensibus: in tactu non fit sensatio nisi per tactiuas qualitates, nisi per corporeum materialem contactum; ergo necessario agunt materialiter: corpus enim calidum non potest esse contiguum corpori frigido, quin illud calefaciat: etiam quod per actionem illam realem corpus frigidum si vim sentiendi habet, se cognoscit sentire calorem; idem de gustabili dicendum, non enim sentitur nisi gustabile tangat, & agat materialiter in linguam, & illam afficiat sapore materiali. Sonus quoque est realis motus partium aeris: inde flante vento vehementi, feruntur ad aures nostras soni, quos non flante vento non sentiremus; ventus verò aduersus illos pellit à nobis; idem de odoribus qui feruntur ad nos à vento: at si essent species spirituales non sic deferrentur, agunt ergo materialiter, & sic non est necesse ponere has species spirituales, & distinctas ab actu sentiendi. Propter has rationes dicunt non debere nos ponere species sensibiles, & aiunt sufficere obiecta sensibilia, quae per se agant in sensus, emittendo quasdam vapores in medium, quibus perceptis à sensibus, fit sensatio absque vlla specie sensibili praecedente sensationem.

Opin. Caiet. proba tur, ergo refel. litur opin. super rior vali. fica. Ex altera parte Auerroes, Sanctus D. Thom. & omnes ferè alij philosophi statuunt speciem sensibilem dari & illam esse distinctam ab actu sentiendi, & praecedere actum sentiendi; est enim idolum, & imago obiecti: cum enim obiectum sensibile materialiter non possit sentiri, producit speciem sensibilem, quae ipsum repraesentat, & defert potentiae sensitiuae, & proinde potentia sentiens simul cum illa specie tanquam obiecto, producit sensationem, vt diximus in Theorematae de sensu agente, cap. 2. quod ergo detur species sensibilis distincta ab actu sentiendi, probatur in primis à Scoto (licet leuiter): neque enim haec dubitatio tunc temporis erat excitata, quia est omnis clarissima sententia Arist. vt nunc est solum in 3. Sentent. dist. 9. q. 6. in corpore quaestionis, et vel ore est in cap. antecedenti, vbi illam quaestionem addaturus etiam ad sententiam; probatur inquam auctoritate Arist. 3. de Anima, tex. 37. vbi ait Philosophus, quod anima est quodammodo omnia, sed alio, uel so modo quam antiqui asserebant: dicebant enim antiqui, quod anima erat omnia materialiter: at Philosophus ait, quod anima est omnia per similitudinem, & declarat hoc modo suam sententiam; Omnia, quae sunt, vel sunt sensibilia, vel intelligibilia, & rursus, in textu 38. magis hoc declarat: ait enim, quod intellectus quandoque est in actu, & quandoque in potentia: & similiter sensus quandoque est in actu, & quandoque in potentia: quando intellectus est in potentia, ita vt quod nō intelligat actu, tunc est res intelligibiles non actu, sed potentia: quando autem actu illas res intelligit, fit illa res actu, & idem dicit de sensu; Modo constat, quod anima per sensum non fit res sensibiles materialiter: nam homo videndo leonem, non fit leo materialiter, & similiter, neque audiendo sonum, fit sonus materialiter, ergo sequitur, quod fiat res sensibiles solum spiritualiter, & per similitudinem. & sic intellectus etiam fit res intelligibiles per similitudinem, quia recipit in se species rerum intelligibilium: Hoc autem etiam differt ab antiquis, qui dicebant animam esse omnia materialiter; per tantum ergo anima dicitur fieri res sensibiles, quia recipit in se species repraesentantes res sensibiles, & intellectus fit res intelligibiles, quia recipit in se species rerum intelligibilium. Secundo clarissimè Aristot. voluisse dari has species sensibiles distinctas ab actu sentiendi, efficitur ex 2. de Anima, textu 121. vbi enim apertè asserit sensum esse susceptiuum specierum sine materia & exemplificat, vt cera annuli sine ferro, & auro recipit signum; modo forma sensibilis sine materia est ipsa imago spiritualis rei sensibilis, quam nos speciem sensibilem dicimus; Neque aliquis potest cauillare dicendo Aristot. ibi loqui de aliquo vno sensu solum, vt de visu, quoniam ibi procedit ac se loqui de omnibus sensibus:

1. 18.

2. 18.

ait enim: (*Oportet autem vniuersaliter de omni sensu accipere: quoniam quidem sensus est susceptiuus specierum sine materia, &c.*) declarando magis hanc veritatem in illo textu in calce ait, quòd vnusquisque sensus patitur à proprio obiecto, vt visus à colore, gustus ab humore, auditus à sono, &c. sed non patitur ab his obiectis eo modo, quo sunt obiecta, id est, à propria eorum substantia, & materialiter, sed inquantum huiusmodi obiecta repræsentantur per imaginem, & per quandam rationem ipsa repræsentantem; quē locum exponens optimè Auerroes ait: Si sensus reciperet formas sensibiles cum materia, sequeretur sensibilia habere idē esse in anima, & extra animam, quia vtrobique haberent esse materiale, quòd tamen est falsum, quia in anima sunt intentionaliter, extra animam, materialiter. Neque valet si quis dicat, hanc speciem de qua loquitur Aristot. esse eundem actum sentiendi; est enim clarus text. quòd loquitur de imagine, & specie repræsentāte, & mouente potentiam sensitiuam; ait enim, quòd sensus patitur ab obiecto sensibili non materialiter, sed per imaginem, & similitudinem eius, modò actus sentiendi non mouet sensum, sed est effectus motionis, & subsequitur motionem, vt patet. Præterea ait, quòd sensus est susceptiuus specierum sine materia, sicuti cera est susceptiua signi annuli: signum autem annuli non est actus impressionis factæ in cera, sed potius imago annuli repræsentans annulum. Item hæc forma sensibilium sine materia, quam recipit sensus, est permanens, sicuti signum annuli impressum ceræ permanet; at actus sentiendi transit, imago autem illa sensibilis, permanet. Sed hic locus est nimis clarus, ideo ad alia accedamus. Hoc etiam habetur expres-
3. sè textu 3. de Anima, textu 138. ibi enim Arist. repetit eandem sententiam, quam habet textu 121. scilicet, quòd sensus est susceptiuus specierum sensibilium sine materia; & hoc probat, quia abeuntibus sensibilibus insunt sensus, & phantasiæ, quibus sentiunt, id est, abeuntibus sensibilibus, etiam sentimus, signum est ergo, quòd remaneant quædam imagines spirituales in sensibus, & phantasia, quæ repræsentant nobis ipsa sensibilia, quibus sentimus; Modò illa, quæ remanent abeuntibus sensibilibus non possunt esse actus sentiendi, quia isti actus non possunt manere, & esse sine obiectis; ideò abeuntibus sensibilibus, quæ sunt obiecta, non possunt manere actus. Præterea, actus sentiendi non potest haberi nisi adsit obiectum, quod sentiatur. actus etiam ipse sentiendi non potest inseruire pro obiecto; tum, quia ipse eget obiecto ad hoc vt sit; tum, quia actus esset obiectum actus, quod est inconueniens; ergo si abeuntibus sensibilibus materialibus in phātasia fiunt sensationes, & actus sentiendi eliciuntur, necesse est dicere, quòd in phātasia remaneant imagines repræsentantes sensibilia, quæ sunt omninò diuersa ab actu sentiendi, & quas recipiente sensu, & mediante phantasia fiunt sensationes imaginariæ.

Quartò, fortissima ratio desumitur ex dicto Arist. communi, quòd sensibile positum supra sensum, non facit sensationem, sed est necesse quod intercedat medium, nunc ita argumentor. In sensatione potentia sensitiua patitur à sensibili, quia sentire est pati, & non nisi ab obiecto: at obiectum materiale non tangit sensum, quia positum supra sensum non facit sensationem, ergo est necesse, quòd detur aliqua res spiritualis repræsentans ipsum sensibile, quæ per medium deferatur ad organum, & potentiam sensitiuam, à qua sensus patiatur, & sic fiat sensatio. Quòd si quis dicat, sensibile quidem non posse poni supra sensum, quia non fieret sensatio, non tamē propter hoc recurrendum esse ad speciem spiritualem, quoniam sensibile obiectum emittit quosdam vapores, qui deferuntur ad organum sensus, & sic fit sensatio. Contra: Si hoc esset verum, vt optimè notauit Zabarella, valeret solum in sensu olfactus, non enim in alijs sensibus sensatio fit per exhalationem fumorum; sed neque in hoc sensu valet: quia odor habet esse materiale tam in vapore exhalato, quàm in corpore à quo exhalatur vapor; & ideò eadem ratione vtrunque: vnde si corpus à quo exhalatur vapor, positum supra organum, non sentiri potest, neque vapor exhala-

tus positum supra organum poterit sentiri, quia est sensibile materiale: necesse est ergo reperiri speciem repraesentantem ipsum, per quam fiat sensatio, & visio; & per hanc vltimam rationem impugnatur quoque modus, quo aduersarij dicunt fieri sensationem. Iacobus
Opi. Zab. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, capite 5. tenet, quod species nil aliud sit, nisi ipsamet sensatio; in libro autem de Sensu agente, capite 8. & 9. tenet speciem sensibilem distingui à sensatione, & praecedere ipsam sensationem, vt patet in eodem libro, sed praesertim confutando opinionem Scoti ait, quod obiectum non concurrit ad causandum sensationem, sed solum subministrat speciem sensibilem, sine qua fieri non potest sensatio; adeo quod distinguat sensationem à specie, & sic est sibi repugnans: neque haec eius inconstantia potest saluari vllo modo, quia ipse in libro de Sensu agente, capite 5. commendat opinionem Alberti, dicentis qualitates sensibiles producere, & multiplicare in medio species suas: tenet autem in eodem libro de Sensu agente, capite 8. & 9. quod actus sentiendi producitur non ab obiecto, neque à specie sensibili, sed à sola anima: tenet enim, quod sensatio nil aliud sit nisi iudicium factum ab anima de obiecto sensibili, ex quo patet apud eum nullo modo posse esse idem, speciem sensibilem, & sensationem; quia haec producitur ab anima solum, illa ab obiecto solum: ideo, vt sibi
Ad rationes Scoti. Ad 1. apertè contradicens, dimittatur. Ideo ad rationes aduersariorum est respondendum; ad primum facilis est responsio negando sensum illum 141. Aristotel. verum est quidem, quod actus sensibilis, & sensitiui est idem, & hoc dicit ibi Aristot. sicut enim actus agentis, & passi, mouentis, & moti, secundum substantiam est vnus, & idem, tamen est diuersus ratione, vt in eodem tex. docet Arist. & paulo ante in tex. 138. & 3. Phys. circa text. 20. & inde, ita actus sensibilis, & sensitiui est vnus, & idem secundum substantiam, quia sensibile agit, & sensus patitur secundum rationem vero differunt, quia, vt procedit à sensibili, dicitur actio, vt recipitur in sensu, dicitur passio: attamen ex hoc non infringitur sententia nostra, sed potius confirmatur: quia quaerimus, quodnam est illud sensibile, quod producit hunc actum simul cum sensu? certè non est sensibile materiale, quia illud positum supra sensum non facit sensationem, ergo est illa species sensibilis repraesentans obiectum reale & materiale, non ergo ex hoc habetur quod illae species sensibiles sint redundantes.

Ad secundum negatur consequentia Ad 2. quam non probat: seruantur enim quidem in memoria, sed prius praenoscuntur, quia nihil est in memoria, quod non sit praecognitum à sensibus externis, & internis; talis autem eius consequentia, quod si tales species sensibiles darentur, possent seruari in memoria absque eo quod praenoscantur, vnde deducatur, non valet.

Ad tertium dico, quod Arist. sensit visionem fieri per species sensibiles solummodo, ad illud vero de sensu, & sensibili. Ad 3. Respondetur, quod non reiicit Democritum in hoc, quod posuit species ex visibilibus prodire, & recipi in medio, & tandem in oculo, quia etiam hoc admittit Arist. dum sustinet, quod visio fit per receptionem, non per extramissionem: sed reprehendit, quia Democritus putauit, quod visio nil aliud sit, nisi receptio speciei in oculo, qui est organum potentiae visiuae: quod est falsum: quia tunc sequeretur, quod omne illud, in quo reciperetur aliqua imago, videret, & sic speculum, in quo recipiuntur species rerum, videret, quod est absurdum. Visio ergo non est receptio speciei in organo, sed est receptio cognitiua speciei, & iudicium de specie in potentia visiua, sicuti vniuersaliter est omnis sensatio, vt suo loco supra diximus.

Ad quartum, dimissis multis quae dici possent, breuiter conceditur obiectum illud Ad 4. quatenus sensui agere materialiter in medium, hoc enim est necessarium: vt [illegible] color, qui est obiectum visus, agit in medium perspicuum materialiter: sed non propter hoc sequitur, quod non agat etiam ipsum spiritualiter, & producat species spirituales sensibiles, alioquin non posset produ-

ere

cet sensationem, vt ostendimus: quia sensus recipit species sine materia: istas autem species necessario debet recipi, vel in medio, vel in organo; & notandum est, quod istae species dicuntur spirituales, non quia non sint entia realia, quae si non essent entia realia, essent nihil, sed sunt quaedam res tenues, & tenuis entitatis admodum, & sunt imagines, quibus aliae res repraesentantur; & istae habent varios gradus: aliae enim magis, aliae minus accedunt ad materialem naturam. & sic moueri per medium possunt aliquae magis, aliquae minus, vt etiam notauit Zabarella libro de Sensu agente, cap. 6. Respondendum ad vltimam.

Exponitur opinio eorum qui negant dari species intelligibiles impressas.
Cap. III.

NOn leuis est difficultas inter Philosophos, num quid dentur species intelligibiles, quas diximus in Theoremate de operatione intellectus agentis produci per primam operationem eiusdem intellectus agentis. Duae itaque sunt omnino oppositae sententiae. Altera est Scoti, & D. Thom. quos nonnulli alij sequuntur, vt Gregorius Ariminensis, 2. Sent. dist. 7. q. 3. & 1. dist. 3. q. 1. Zimara Theoremate 82. & multi alij, licet Scot. & D. Thom. postea differant quantum ad modum ponendi istarum specierum; nam Scotus vult, quod gerant vicem obiecti, & inseruiant pro repraesentatione ipsius obiecti realis, quod per se non potest esse praesens intellectui. D. Thom. verò vult, quod species ipsa sit forma intellectus, mediante qua intellectus intelligat; De qua re disputauimus in Theoremate de causis producentibus intellectionem: pro nunc sufficit, quod consentiunt, quod dentur species intelligibiles impressae. Alij verò, vt Henricus de Gandauo, Ioan. Bacchonus 2. Senten. d. 3. q. 1. art. 3. Mercurius in suis Dilucidationibus, Franciscus Piccolomineus lib. de Humana mente, cap. 5. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 5. & per totum, Buccaferreus 3. de Anima, lectio 22. & omnes ferè recentiores, negant dari species impressas: sed tamen inter ipsos est aliquod dissidium. Sed pro intelligentia vltimae sententiae nunc est ista Minerua, quid nomine speciei intelligibilis impressae, vt iam ex dictis facile patebit, quid ipsa sit apud eos: ergo species intelligibilis impressa nil aliud est, nisi quaedam imago, & quoddam idolum repraesentans obiectum intelligibile, quod quidem idolum & imago, appellata species intelligibilis, formatur ab intellectu ex phantasmate existente in phantasia; appellatur autem species impressa, quia imprimitur in ipso intellectu ante intellectionem ipsam, & remanet etiam in ipso intellectu post actum intelligendi. Isti ergo qui negant dari has species impressas, dicunt sufficere phantasma absque illa specie; nam phantasma illustratum à lumine intellectus agentis, ostendit, & repraesentat intellectui possibili obiectum intelligibile sufficienter, ita, vt possit haberi intellectio absque vlla alia specie intelligibili: & ipsum phantasma appellant speciem expressam, appellant speciem, quia illuminatum ab intellectu agente, repraesentat obiectum intelligibile; in eo enim relucet: appellatur verò expressa quia non imprimitur, neque remanet in intellectu, sed tantum exprimit, & repraesentat obiectum intelligibile; omnes autem isti, & maximè recentiores, dicunt, ipsam intellectionem actualem esse veram speciem intelligibilem: quia ipsa est res intellecta in esse cognito, quae tantum habet esse in actu, dum fit, & producitur: sed cessante operatione intellectus, ipsa quoque cessat, cum nil sit praeter ipsam actualem intellectionem; & haec potest dici species impressa; quia re vera intellectio actualis imprimitur in ipso intellectu actualiter, nam intellectio est in intellectu tanquam in subiecto, quo ad hoc est postea aliquod paruum dissidium, sed parui momenti; Solum in hoc aliqui discrepant, quia negant hanc intellectionem esse aliquod ens reale, id est, esse qualitatem realem receptam in intellectu, sed volunt esse tantum quandam relationem: quae disputatio non pertinet ad praesentem locum. Redeundo ergo ad nostrum propositum, illi

Duae oppositae senten. 1. est Scoti & D. T. & aliorum.

Opin. Henr. Bacc. Mer. Picc. & Zab. dic. quod non sit

Spec. intell. impress.

qui negant dari species impressas distinctas ab actu intelligendi, quae praecedant actum ipsum intelligendi, & remaneant post ipsum, vtuntur his rationibus, vt Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 6.

1. Primò, si species imprimerentur in intellectu, sequeretur, quod intellectus necessariò semper illam intelligeret, consequens est manifestè falsum, vt patet; Consequentia probatur, quia species non potest imprimi in intellectu, nisi abstracta à materia, & a conditionibus materialibus, secundum mentem Arist. in Comm. 15. & 16. 3. de Anima; omne abstractum à materia est actu intelligibile; immo intellectus, & intellectio ipsa; species ergo quae imprimitur est intellectio, ergo nulla alia species datur, quae sit distincta ab intellectione, & praecedat intellectionem.
2. Secunda vero pro eadem. Secundo formaliter arguit ad versus ponentes species intelligibiles habere rationem obiecti, vt est Scotus, Sic sequeretur necessario stante hac opinione, quod intellectus semper intelligeret; consequens est apertè falsum, consequentia probatur; quia intellectus est semper aptus ad intelligendum, est enim potentia naturalis, habet obiectum actiuum, quod semper est praesens, scilicet illam speciem impressam, ergo semper intelligeret.

3. Tertiò, Nulla forma ab agente producta in patiente, potest habere locum agentis, quia nulla forma agit in suam materiam, in qua est, sed habet potius locum effecti, vt patet de forma ignis in ligno genita, non habet locum efficientis respectu illius, nec materiae ligni, sed solum formae effectae, ergo frustra ponitur haec species intelligibilis à Scoto, vt gerat vicem obiecti, & agat in intellectum, cum
4. hoc munere fungi minime possit. Quartò, si daretur species impressa praeuiens, & manens post intellectionem, sequeretur dari memoriam intellectiuam, consequentia est clara, & consequens est falsum; vt habetur ex Arist. lib. de Memoria, & reminiscentia, vbi Arist. statuit solum memoriam sensitiuam, non intellectiuam. Quintò, argumentantur aliqui alij, vt re-
5. fert Zabarella cap. 5. libri citati, sic. Aristot. 3. de Anima, tex. 5. ait, intellectum nihil esse actu eorum, quae sunt antequam intelligat; at si ponerentur species intelligibilis in intellectu praecedens operationem intellectus, intellectus esset factus aliquid antequam intelligeret; Item text. 14. eiusdem 3. de Anima, habet Aristot. quod intellectus noster antequam intelligat, est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum; non vult ergo Arist. aliquam speciem in intellectu praecedere intellectionem. Huic rationi maximè innititur Baconthorpius 2. Sentent. loco supra citato.
Sextò, satis saluatur intellectio per speciem expressam, id est, per solum phantasma illustratum ab intellectu agente, ergo superfluum est ponere species impressas diuersas ab intellectione, consequentia est clara; quia frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. Antecedens patet: quoniam praesentia obiecti apti nati ad mouendum, potest sine alicuius auxilio producere intellectionem, si nihil impediat. Septimò, forma non potest esse subiectum accidentium, intellectus est forma, ergo non potest esse subiectum specierum, quae sunt accidentia. Octauò, substantia aeterna non est capax accidentium variabilium, intellectus est substantia aeterna, species verò sunt accidentia labilia, ergo intellectus non potest recipere species. 6. 7. 8.

Flor. His rationibus vtitur ferè omnibus Franciscus Piccolomineus quinque libro 3. de Humana mente, cap. 7. & insuper addit has. Nonò, Superius non perficitur ab inferiori, vt à propria forma: at mens est superior quidditate materiali, ergo intellectus non perficitur ab hac specie. Decimò, Si species tot perficerent intellectum, & in illo remanerent, dubium non esset necesse dum colligere volumus, aliquod phantasma speculari, at Aristot. vult, quod tamquam intelligere possumus nisi speculando phantasmata, & similiter dicunt etiam Aristot. quod non possit fieri intellectio sine actione phantasmatis, & hanc rationem vnicum exaggerat Zabarella, capite 8. lib. eiusdem de Speciebus intelligibilibus aduersus Scotum. Vndecimò ex 7. Phys. argumentantur textu 20. vbi Philosophus habet haec verba. (Vt igitur nu- 9. 10. 11.

gar caua

quæ cum dormiens excitatur, aut ebrius esse desinit, aut ægrotus conualescit, fit sciens, quamuis prius non valuerit uti, & agere secundum scientiam, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem redacta mente, inest potentia ad scientiæ usum, ita huiusmodi aliquid fit in prima scientiæ acceptione; perturbationis enim quies quædam fit & tranquillitas &c. & intelligens inquit patet itaque quod alteratio in sensibilibus, & in sentiente animæ parte: in alia autem nulla nisi ex accidenti conspicit Philosophus affirmat in mente nil recipi, sed solum ex ea produci iudicium; quod ex loci etiam confirmat Auerroes.

Io. Bac. Io. Bachonius 3. Sent. pro hac sententia arguit multipliciter, sed maximè innititur secundæ rationi superius adductæ & multis auctoritatibus Auerrois; sed præter eas sic arguit; Si ponatur species impressa, sequitur quod primus actus intellectus erit reflexus, & non rectus; consequens est falsum, ut patet: consequentia probatur: quia aspectus intellectus ad illud, quod est formaliter, & subiectiuè in ipsomet intellectu, est aspectus reflexus: at si ponitur species in quodam esse expresso, & obiectiuo, & non impresso, ut contingit ponendo hanc speciem esse phantasma illuminatum, actus primus intellectus erit rectus, quia actus primus intellectus est aspectus obiecti extra se, & non

33. in se impressi. Item aut intelligere est agere ipsius intellectus, & tunc non oportet ponere speciem impressam: quia potentia actiua nata est ex ipsa producere actū proprium præsente illo, quod causat, quod est species expressa, scilicet phantasma siue aliquid aliud; Aut intelligere est pati causatum ab obiecto, & tunc etiam nō oportet ponere speciem præuiam: quia patiente, quod ponitur causatum ab obiecto, est passio recepta in passo, quæ non

Vlt. ratio est species. Vltimo, obiectum præexigitur potentiæ, quod ad actum suum in quodam esse obiectiuo expresso, non impresso; Antecedens patet, quia hæc unio est cognoscentis, & cogniti, quæ nil aliud requirit, nisi quod cognoscibile sit præsens cognoscenti in esse obiectiuo expresso. Pro hac opinione sunt multæ aliæ rationes adductæ ab Henrico, quas quoniam Scotus in præadducta quæstione adducit, & soluit, nolui repetere.

Allata opinio reiicitur, & sententia Scoti probatur, & declaratur. Cap. IV.

SCotus 2. Sent. dist. 3. q. 6. eximè hanc recitatam sententiam, quam ipse tribuit Henrico, funditus euertere conatur, & oppositam sustinet esse veram, scilicet, quod dantur species intelligibiles impressæ omninò distinctæ ab ipsa intellectione, præcedentes actum intellectionis, & remanentes post ipsum intellectum etiam in intellectu, & hanc probat multis viis, ut patet ex quæstione eius nunc adducta in hoc Theoremate, quæ maxima doctrina plena est; Ego autem aliquas eius rationes breuius quo potero, adducam. Primò supponit Scotus unū, quod ab omnibus conceditur, scilicet, quod intellectus cognoscit uniuersale, immò de uniuersalibus solum sunt scientiæ, non de particularibus, ex hoc supposito manifesto, accipit hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectum actu uniuersale per se sibi præsens in ratione obiecti prius naturaliter, quàm actu intelligat; Ex hac propositione, quod est antecedens, sequitur propositum, scilicet, quod in illo priori habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili, & ita intellectus habet speciem intelligibilem in se prius quam intelligat. Antecedens assumptum est manifestum, quia obiectum in ratione obiecti, præcedit actum potentiæ cuius est obiectum, ergo uniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti, in quantum est obiectum intellectus, ut suppositum est, præcedere debet actū intelligendi, alioquin uniuersale contradistinctum à singulari, non posset intelligi ab intellectu, ut hic obiectum suum. Hoc ergo est clarum, scilicet, quod uniuersale sub ratione uniuersalis, cum sit obiectum intellectus, præcedit actum intelligendi, qui prouenit & ab intellectu, & ab ipso obiecto uniuersali; consequentia verò probatur à Scoto, Primò ex parte uniuersalitatis obiecti, Secundò ex parte præsentiæ obiecti; Ex parte uniuersalitatis obiecti arguit ita: ex rationibus his probat, quod obiectum sub

vniuersale, quod est sic patiens intellectus, est passum per speciem intelligibilem, & sic probat quinque, quod species intelligibilis praecedit actum intelligendi, & istis, quae aliarum suppositum necessario habet concedi ab omnibus ijs, quamuis differat in assignando modum operationis intellectus agentis, quia secundum omnes, intellectus intelligit vniuersale, & quod intelligitur, & cognoscitur ab intellectu, habet rationem obiecti, obiectum autem necessario praecedit actum potentiae, cuius est obiectum, ratio enim formalis obiecti est, quod terminat potentiae a qua postea dum circa illud versa-

1. ro. tur, oritur actio, & operatio. Primo arguit sic. Certum est, quod phantasma, siue species expressa est repraesentatiua singularis, quia est imago, & idolum singularis delati a sensibus externis, & traditi phantasiae; sed nulla eadem species est per se repraesentatiua obiecti sub oppositis rationibus, ratio singularis, & ratio vniuersalis sunt oppositae rationes, ergo phantasma, siue species expressa, quae est omnino eadem species nō potest repraesentare obiectū, & sub ratione singularis, & sub ratione vniuersalis, at repraesentat obiectū sub ratione singularis, ergo non potest repraesentare sub ratione vniuersalis illud idem obiectum, ergo est necesse, quod detur aliqua alia species repraesentatiua obiectum vniuersale. Maior patet: quia enim opposita implicant repugnantiam; Minor

Resp. adu. est clara. Respondetur ab aduersarijs, quod eadem species sub alia, & alio lumine repraesentat obiectum sub alia, & alia ratione, ideo phantasma, & species expressa licet sit eadem, tamen per lumen phantasiae repraesentat singulare, & per lumen intellectus agentis repraesentat vniuersale; Supponunt enim omnes aduersarij, quod phantasma in se claudat naturam vniuersalem cum conditionibus indiuidualibus, & sic aliqui dicunt, quod intellectus agens illuminando phantasma, ostendit naturam vniuersalem, & quidditatem, & sic illam intelligit intellectus possibilis; illi verò qui dicunt intellectum agentem intelligere formaliter, & non possibilem, dicunt, quod praesentia & aspectu phantasmatis, intellectus percipit quidditatem [illegible] quoniam conditiones indiuiduales, & sic dicitur agens. Primum ergo fundamentum est, quod in phantasmate reperitur, & quidditas vniuersalis, & singularitas; ideo diuerso modo potest illud phantasma repraesentare, & singulare, & vniuersale ipsi intellectui. Sed pro Resp. intelligentia falsitatis huius responsionis, est notandum, quod phantasma est singulare, & nullo modo in se claudit naturam, & quidditatem vniuersalem, vt illi supponunt, ita quod intellectus in ipso phantasmate possit intueri, & naturam singularem, & vniuersalem; & per hunc hoc modo phantasma est imago naturalis repraesentans singulare, vt Socratem in phantasia eo modo, quo Socrates est, alioquin non esset vera imago ipsius Socratis, & vniuersaliter singulare quodlibet repraesentatum in phantasia per phantasma est singulare tantum, & non claudit in se naturam, neque quidditatem vniuersalem, ergo neque phantasma potest includere in se naturam, & quidditatem vniuersalem. Maior est clara, Minor probatur; quia vniuersale fit ab intellectu etiam secundum Aduersarios, ergo vniuersalitas non est in re ante operationem intellectus. Praeterea, vniuersale, & quiddi- Prae. tas est, quae est in pluribus, & praedicatur de pluribus, quidditas, quae est in Socrate, est communis vni soli, scilicet ipsi Socrati & non pluribus, ergo quidditas Socratis non est vniuersalis.

Praeterea indiuiduum, & singulare, Prae. claudit naturam, & quidditatem in se, non absolutè, & in sua communitate; quia tunc tota natura humana esset in Socrate, sed claudit naturam, & quidditatem contractam, adeo quod includit solum vnam portionem singularem; sicut in enim, quod natura humana, & vniuersaliter quaelibet natura materialis, communicatur pluribus cum sui diuisione, & singulare, ergo non habere in se quidditatem vniuersalem, sed quidditatem particularem, & contractam; phantasma ergo, quod repraesentat singulare, vt Socratem eo modo, quo est, non potest repraesentare naturam, & quidditatem vniuersalem; quia illa in Socrate non est ex natura rei, sed est postea intellectus noster agere,

qui format hos conceptus vniuersales circa illud phantasma, dum sibi obiectum est à phantasia, & laborat vt illud intelligat, vt diximus in Theoremate de Operatione intellectus agentis.

Constituta ergo hac veritate, quòd phantasma est singulare, & quòd repraesentat solum singulare, ita contra responsionem allatam arguit Scotus. Repraesentatiuum prius naturaliter est aliquid in se, quàm repraesentet; quia enim phantasma, siue species expressa (idem enim sunt) est talis res, ideo est repraesentatiua talis rei: non ergo species, & phantasma habent à lumine, quod sit repraesentatiuum, sed ex propria natura: vnde quia est talis naturae, postea congruit ei tale, & tale lumen, mediante quo repraesentat; & hoc totum probatur: quia alioquin idem phantasma posset repraesentare, & sonum, & colorem, quod est ridiculum. Ex hoc ita argumentatur; Phantasma est res singularis, & repraesentans singulare naturaliter, ergo licet varietur lumen, non tamen propter hoc variabitur ratio eius in repraesentando: immò lumen non repraesentat: sed est causa, vt repraesentatiuum clarius repraesentet: nam cum reperitur species albi, & nigri in medio, tamen non variat illas species, neque mutat illas, sed facit, quòd clarius illae species repraesentantur. Secundò principaliter. Repraesentatiuum repraesentans secundum totam virtutem suam obiectum aliquod sub vna ratione obiecti, non potest simul repraesentare illud sub alia ratione obiecti: sed phantasma in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam suam virtutem repraesentat obiectum vt singulare virtuti phantasticae: quia tunc est imaginatio actualis illius obiecti in singulari, ergo in isto instanti phantasma non potest repraesentare vniuersale. Maior est clara; Minor probatur: quia alias virtus phantastica non posset habere per phantasma magis perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natum est repraesentari per illud phantasma. Tertia ratio principalis est ex parte intellectus agentis; Intellectus agens secundum omnes Philosophos, est potentia actiua merè: quia eius est omnia facere, sicut possibilis est omnia fieri, & est agens verum, & reale, non nomine solum; licet enim agat intentionaliter, & spiritualiter, tamen est agens verum, & reale, sicut etiam entia intentionalia, vt scientiae ipsae sunt entia realia, & qualitates receptae in anima; Hoc constituto, sequitur, quòd terminus actionis intellectus agentis, est terminus realis, & verus; (vnius enim actionis vnus terminus) subinfero amplius; ille terminus actionis intellectus agentis, non est in phantasmate: quia quod recipitur in phantasmate, est extensum, cum sit phantasma quoque extensum, & quantum: vndè tunc ille terminus actionis intellectus agentis esset extensus, hoc autem dato, tunc intellectus agens non transferret obiectum de ordine in ordinem; & est contra naturam ipsius intellectus agentis: qui cum sit virtus omninò immaterialis, non potest producere effectum extensum, & quodammodo materialem: ergo ille terminus recipitur in intellectu possibili: sed ille terminus primus causatus ab intellectu agente, non potest esse actus intelligendi: quia vt supposuimus in principio, obiectum debet praecedere actum potentiae, cuius est obiectum, vniuersale autem est obiectum intellectus, (quia nunc loquimur de cognitione vniuersalis) ergo primus terminus intellectus agentis, est productio vniuersalis obiectiui, illud est species repraesentans vniuersalem naturam, & quidditatem existentem in rebus, ergo à primo ad vltimū, terminus primus actionis intellectus agentis est species intelligibilis praecedēs actū intelligendi, & recepta in intellectu possibili, ergo species intelligibilis impressa datur. Hic nota, quod aliqualiter diuerso modo confeci hanc rationem, ac confecit Scotus, vt tollam responsiones aduersariorum. Quartò, desumpto alio argumento ex operatione intellectus agentis ex tertia via sic arguit; Habitus, & forma magis vniuersalis est diuersus habitu sub habitu, & scientia minus vniuersali, vt patet de Metaphysica, quae est habitus diuersus à Physica, & Mathematica; Hoc supposito, ita argumentatur. Contingit habere

Margin notes: form. rō cōtra resp. — arg. — 2. rō princ. — 3. rō princ. — Nota. — 4. rō sum. ptā ex 3. via.

habere

habitu magis vniuersali, non vtendo aliquo habitu minus vniuersali, ita quod quis habens habitum magis vniuersalem, potest contemplari obiectum vniuersalius, circa quod versatur ille habitus, absque eo quod contempletur obiectum minus vniuersale, circa quod versatur habitus minus vniuersalis: sed non haberet actum intelligendi circa vniuersalius, nisi sit praesens in ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse praesens intellectui absque praesentia minus vniuersalis. Subinferendo si obiectum praecisè in phantasmate intelligeretur, numquam esset magis vniuersale praesens, nisi in minus vniuersali, scilicet in singulari phantasiabili, & sic non possemus contemplari & habere actum circa magis vniuersale, quin etiam haberemus actum circa minus vniuersale, quod esse falsum ex supposito est ostensum; ergo dicendum est, obiectum vniuersale esse praesens, non in phantasmate singulari, sed in specie intelligibili

5. existente in intellectu. Quintò, ex hac eadem via certum est, quod intellectus potest concipere vniuersale secundum totam suam indifferentiam ad inferiora, quae tota indifferentia est, quod vt est conceptum, sit idem omnibus suis inferioribus; sed vniuersale conceptum in aliquo suo singulari tantum, non est idem cuilibet inferiori, sed illi soli; dum enim concipio Socratem esse hominem, non concipio humanitatem vt communem omnibus hominibus, sed vt est in Socrate solum, vniuersaliter ergo vniuersale conceptum in singulari aliquo, non concipitur secundum totam suam indifferentiam, & consequenter neque in phantasmate, quod est singulare alicuius speciei specialissimae; necesse est ergo dari aliquid aliud repraesentatiuum vniuersalis secundum totam suam indifferentiam, quod est species intelligibilis impressa in intellectu.

6. Sextò, ex parte ipsius obiecti sic arguit; Aut intellectus potest habere obiectum sibi praesens in ratione obiecti intelligibilis, absque eo quod sit praesens alicui potentiae inferiori, aut non: si non, ergo non poterit habere aliquam operationem sibi propriam sine potentiis inferioribus, ergo neque poterit esse sine eis, secundum propositionem Philosophi 1. de Anima, tex. 12. & 13. non enim posset separari, seu perpetuum à corruptibili, si non posset habere propriam operationem (Hoc argumentum valet contra tenentes Animam immortalem, & plurificatam in specie, vt tenebat Henricus, & tenent Theologi) si autem potest habere obiectum sibi praesens absque eius praesentia ad potentiam inferiorem, ergo habet: quia agentia talis praesentiae, scilicet phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata, & agunt per modum naturae; modo obiectum non est praesens intellectui ante actum eius, in cognitione abstractiua, nisi in aliquo repraesentatiuo; illud vocatur species intelligibilis, ergo habetur propositum.

Septimò, non ponendo hanc speciem intelligibilem, vilificamus animam nostram intellectiuam; si enim caeterae potentiae inferiores habent obiectum praesens sibi propria praesentialitate, id est non in aliis potentiis, sed in seipsis, vt sensus communis habet speciem coloris sibi praesentem, non tantum in sensu exteriori visus, sed in organo sensus communis, multo magis anima intellectiua, quae est dignior, & nobilior. 7.

Octauò, & sumitur ab Aristot. 3. de Anima, tex. 37. valens, quod anima sit quodammodo omnia, quasi probando hoc ait; quod est omnia sensibilia per sensum, & omnia intelligibilia per intellectum: hoc autem intelligitur aduersus Antiquos, qui dicebant animam esse omnia realiter; ipse autem ait, quod est omnia per similitudinem, modo praedicto, scilicet, per sensum sensibilia, per intellectum intelligibilia. 8.

Sed huic rationi respondent Aduersarij, quod illae similitudines quae sunt in sensu, & intellectu, per quas anima sensitiua est sensibilia, & intellectiua intelligibilia, non sunt species intelligibiles distinctae ab actu intelligendi, & à sensatione, & scientia, sed ipsamet sensatio, & intellectio. Resp.

Sed hanc responsionem infringit optimè Suarez quantum ad intellectum, de quo nunc loquimur, hac ratione. Certum est, quod Arist. vult, quod anima sit omnia, per similitudinem, non materialiter, at scientia praecisè absque specie in- Reic.

telligi-

telligendi, non est similitudo rei intelligibilis, ergo anima non potest esse omnia intelligibilia per scientiam ipsam; Antecedens probatur secundum Aduersarios, & maxime secundum Bucciamum, Piccolomineum & Zabarellam, Actus intelligendi est intellectus iudicium, quod facit intellectus de obiecto proposito ut iudicare sine iudicio, non est similitudo rei iudicatae, sed praesupponit rem iudicatam, & obiectum sibi perfecte circumscriptum; ergo obiecto illo, actus intelligendi non est similitudo rei cognitae, & quidem haec ratio est ita euidens, ut tangat etiam obstinatum: secundum autem aliquem, actus intelligendi est receptio intellectionis, & iudicij factam ab intellectu agente in intellectu possibili, ut diximus in Theoremate, de Causis producentibus intellectionem: unde actus ille recipiendi praecise satis compertum est, quod non est similitudo rei cognitae, sed praesupponit speciem & obiectum circa quod versatur intellectus agens, & aliud est, vera similitudo obiecti, etiam sumptum cum actu ipso intelligendi, & hoc aggregatum est similitudo rei cognitae, sed tunc est talis similitudo non quatenus est scientia, sed propter obiectum & speciem scitam, & contemplatam. Nono arguitur, & ex dictis hoc argumentum desumitur: Intellectio est unio intellectus cum intelligibili; & hoc patet: quia si intelligibile non sit praesens ipsi potentiae intellectiuae, & illi obiecto potentia intellectiua non uniatur, non sequitur actio. Ex hoc sequitur, quod intelligibile spiritualiter imprimatur; nam quomodo erit unio, si intelligibile maneat extra intellectum? Sed huic rationi respondent Aduersarij, et Zabarella, loco citato, quod per hoc argumentum probatur dari speciem impressam, scilicet, eam, quae est intellectio, non aliam speciem intelligibilem, quae sit distincta ab intellectione, & praecedat actum intelligendi, & permaneat post intellectionem. Sed haec responsio non soluit argumentum: nam intellectio ipsa non est obiectum, sed praesupponit obiectum praesens ipsi intellectui spiritualiter, illud autem per quod obiectum est praesens spiritualiter, est species intelligibilis impressa ipsi intellectui possibili, probatur hoc, quia intellectio est unio intellectus cum obiecto intelligibili, omnis unio praesupponit extrema in esse, ergo intellectio actualis praesupponit obiectum in esse potentiali ad actualem unionem in obiecto, ergo actualis intellectio praesupponit obiectum realiter ac esse spiritualiter ipsi intellectui praesens; actualis intellectio, vel est iudicium ut ipsi dicunt, vel receptio iudicij, ut nos dicimus, neutrum autem horum praecise acceptum, est similitudo rei, sed praesupponit ipsam similitudinem de qua fit iudicium, ut nunc supra diximus; Neque possum dicere, quod iudicium de phantasmate quatenus includit actum intellectus, & ipsum phantasma illustratum, sit similitudo obiecti intelligibilis, quia haec similitudo recipitur in intellectu: at phantasma non recipitur in intellectu, sed manet in phantasia. Quod si quis dicat, quando est depuratum a conditionibus individuantibus, manet in intellectu, & non dicimus, quod tunc non est amplius phantasma proprie, sed species intelligibilis proprie: quia dicitur tantum phantasma, cum est in phantasia, & est singulare, sed cum fit universale per operationem intellectus agentis, fit species intelligibilis, & amplius non est phantasma, quia est translatum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium. Haec argumenta probant speciem intelligibilem impressam praecedere actum intelligendi, & quod vero permaneat quoque post actum eundem, ostendemus in Theoremate de Memoria intellectiua. Ex his omnibus rationibus colligitur veram esse sententiam Scoti, scilicet, quod datur species intelligibilis impressa intellectui, distincta ab actu intelligendi, quae praecedit ipsum actum intelligendi, quae etiam remanet post ipsum actum, ita, quod habentes eam possint exire in actum intelligendi quando volunt: quae quidem species intelligibilis impressa, nil aliud est, ut declarauimus fuse in Theoremate de Operatione intellectus agentis, nisi quoddam idolum, & imago obiecti realis extra animam existentis, quae imago, & idolum, vere nil aliud est, nisi conceptus universalis formatus ab intellectu agente ex phantas-

Resp.

Ratio.

Opin. Scoti.

phantas-

phantasmate in prima operatione (sic, vt loco citato fuit expositum), quæ formatio conceptus non est intelligere formaliter, quia intelligere est pati, non agere, vt supra ibidem probauimus, ille autem conceptus formatus ab intellectu agente, recipitur in intellectu possibili, & illa est prima passio respondens primo actui intellectus agentis; deinde intellectus agens illum eundem conceptum, & speciem speculatur, & simul illa mediante specie concurrente producit intellectionem: sed actus iste producendi intellectionem, non est intelligere, quia intelligere est pati, sed intellectio postea recipitur in intellectu possibili, & tunc intellectus dicitur formaliter intelligere dū recipit intellectionem, quia intelligere est pati, vnde sicut qui recipit qualitatem, & non qui producit qualitatem est qualis, ita qui recipit hunc actum intelligendi, & intelligentiā, est intelligens non qui producit: & propter hoc Aristot. tribuit intellectui possibili denominationem intelligentis, non agentis; Hæc est opinio Scoti, quam breuius quam potui, explicaui, & probaui, quæ magis dilucida erit, dum soluere cœperimus rationes in oppositum, propter quas modernis, eam aspernari discedere posuit, licet hoc ex eo accidit semper indicandum, quod ipsam non rectè intellexerunt.

Ad 1. rationem. Ad primam rationem contra sententiam Scoti, quæ est Zabarellæ, nego consequentiam; Ad probationem nego, quòd omne abstractū à materia sit intellectus, & intellectio ipsa; Ad Aristotelem dico, quòd ibi loquitur de intelligibilibus abstractis à materia penitus, vt sunt intelligentiæ, in illis enim est idem intellectus, intelligibile, & intellectio ipsa, sed in intelligibilibus materialibus, non est verum quod intelligibile, vt est abstractum à materia, & habet esse spirituale, in specie sit intellectio ipsa; loquimur autem nūc nos de intelligibili materiali, non de intelligentijs. Quod autem hic sit verus sensus illius textus, conspicitur ex consideratione illius textus, nam textu 13. Aristoteles mouet hanc quæstionem, quomodo intellectus seipsum intelligat: & arguit, quòd non se intelligat: quia aut intelligit se quatenus est intellectus, aut quatenus est intelligibile, sicut alia res, non hoc secundum, quia tunc intellectus non erit simplex, & importaret quid permixtum, videretur quod omne intelligibile erit intellectus, quod est falsum. Hanc dubitationem soluit in textu decimo quinto, & ait intellectum esse intelligibilem quatenus est intellectus, quemadmodum etiam sunt intelligibiles intelligentiæ, quæ sunt verè intelligibiles, non tamen propter hoc sequi, omnia intelligibilia esse intellectum, sed illa solum, quæ sunt actu intelligibilia, quia sunt abstracta à materia penitus, & in eis idem est scitum, & scientia: sed non sequitur, intelligibilia materialia esse intellectum; Ecce ergo, quod quando dicit Aristoteles in separatis à materia esse idem intellectum, & intelligibile, & intellectionem loquitur de abstractis à materia penitus, non de intelligibilibus materialibus, hæc enim per species intelligibiles intelliguntur, quæ sunt quid diuersum ab intellectu, & pro tanto solum dicitur intellectum fieri hęc intelligibilia, quia recipit has species in seipso tamquam accidentia spiritualia.

Ad 2. Ad secundam rationem Zabarellæ Respondetur, quòd licet intellectus in se sit potentia naturalis, tamen est liber per participationem voluntatis, quæ ei præcipit, vt contempletur hoc, vel aliud, & quādoque cesset à contemplatione, ex Scoto, 2. Sententiarum, distinctione 42. quæstione 2. in corpore.

Ad 3. Ad tertiam multa essent dicenda, sed breuiter dicimus, quòd nos non ponimus speciem intelligibilem agere in intellectum, sed ponimus speciem intelligibilē simul cum intellectu agere, & producere intellectionem, ita, quod effectus actionis speciei est intellectio: intellectus enim habens speciem intelligibilem præsentem, est in actu essentiali, & propinquo ad operandum, non quidem, quia de se secundum essentiam ante receptionem speciei intelligibilis esset pura potentia in genere entis, & per speciem sit factus in actu, vt dicit D. Thomas, sed quia licet intellectus in se sit ens actuale, & perfectum, tamen, quia est causa partialis, nec per se solus sine specie intelligibili potest producere intellectionem, quando postea reci-

pit spe-

per speciem, fit principium completum, & ideo tunc dicitur esse in actu essentiali, & in potentia proxima. Pro isto autem intellectus patitur à specie, quia recipit speciem in se, non quia species producat aliquid in intellectu se sola, sed ambo, scilicet intellectus, & species producunt intellectionem, quæ cum sit actio immanens, remanet in intellectu. Præterea cum dicit, forma non agit in subiectum, in quam recipitur, respondeo, quod forma est duplex; alia est quæ recipitur in subiecto dans illi esse, & actum primum, & hæc non agit in illam materiam in qua recipitur; alia est quæ recipitur per modum obiecti in potentia, & de hac nego, quod non agat in subiectum, & in materiam, in qua recipitur eo modo, quo agit obiectum in potentiam, quod est mouere & excitare potentiam.

Ad 4. Ad quartum infra erit particulare Theorema de Memoria intellectiua, tamē pro nunc dico, quod Memoria duobus modis considerari potest: Vno modo quatenus est conseruatiua specierum præteritorum, & est recordatiua illorum, Alio modo, vt est conseruatiua specierum repræsentantium obiectum in se; primo modo loquitur Aristoteles in libro de Memoria, & reminiscentia, & illa dicitur memoria propriè; Secundo modo non loquitur Aristoteles, sed est modus loquendi Latinorum, & maximè Theologorum, qui appellant memoriam hoc modo, scilicet habentem obiectum præsens, & potentem illud intelligere, vnde in Diuinis dicunt Patrem habere memoriam fœcundam, quia habet intellectum, & essentiā Diuinam, quæ est obiectum eius præsens. Dicunt etiam hanc memoriam esse principium productiuum, quia intellectus sic habens obiectum præsens, potest intelligere, cum vult. Nunc ad argumentum respondeo, quod vel in argumento loquitur de memoria primo modo, vel secundo modo: si loquitur primo modo, dico, quod argumentum non est ad propositum, & nego consequentiam; ratio est quia dato, quod non daretur species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, tamen daretur memoria intellectiua, quæ videlicet memoria, vt est conseruatiuā præteritorum, quia vt suo loco ostendam, intellectus recordatur speculationum, & intellectionum quarundam, quæ non cadunt sub obiecto sensus, neque conseruari possunt in phantasia, neque in phantasmate includuntur. Probabo etiam, quod intellectus recordatur etiam omnium, de quibus recordantur sensus. Dico ergo, quod etiam dato, quod species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, non detur, tamen est necesse ponere memoriam intellectiuam. Cum ergo dicunt in argumento: si datur species intelligibilis distincta, &c. sequitur, quod datur memoria intellectiua, nego consequentiam: quia non admissa hac specie, nihilominus daretur memoria intellectiua præteritorum; possumus etiam admittere consequentiam, quia intellectus non potest recordari multarū speculationum vniuersalium, nisi conseruarentur illæ species: sicuti nec possumus habere illas speculationes à principio, nisi mediantibus his speciebus, vt diximus; in actu illo enim recordandi intellectionis præteritæ, includuntur species obiecti, sicuti concurrebat in prima intellectione, & tunc nego falsitatem consequentis; & Ad Aristotelem patebit in proprio Theoremate de Memoria intellectiua quo modo neget memoriam in intellectu. Si verò accipiatur memoria secundo modo, vt nunc propriè loquimur, concedo consequentiam & nego falsitatem consequentis. Ad Aristotelem dico, quod in libro de Memoria, & reminiscentia, non loquitur Aristoteles de memoria hoc modo, sed primo modo, vt diximus. Ex his patet Zabarellam lib. de Speciebus intelligibilibus, capite 6. non rectè intellexisse Scotum, quo ad hanc distinctionem de memoria; & obiectiones, quas ibi adducit contra Scotum, nullius esse momenti: quia non sunt ad propositum; Quod probat Aristotelem in libro de Memoria, & reminiscentia solam concedere memoriam sensitiuam, patebit infra in proprio Theoremate. Ad alteram verò rationem, quia probat has memorias non distingui, patet, quod non est ad propositum, quia non rectè percepit hanc distinctionem. Theor. 80.

Ad 5. Ad quintum in Theoremate quod intellectus agens, & possibilis sint differentiæ animæ nostræ, dicitur quomodo illa auctoritas ex 3. de Anima, text. 5. intelligatur, & alibi tamen prout adducitur in proposito, ad illam, & ad auctoritatem ex texu 14. eiusdem 3. de anima, respondetur, quod intelligere duobus modis potest accipi; Vno modo pro actu intelligendi formaliter sumpto; Alio modo pro aggregato ex omnibus actibus intellectus agentis, & possibilis, concurrentibus ad intellectionem. Primo modo intelligere est ipsa receptio intellectionis, & contemplationis actualis obiecti in intellectu possibili, vt diximus in Theoremate de Munere intellectus agentis, & in hoc sensu non loquitur Philosophus, alio modo accipiendo totum aggregatum, & in hoc sensu loquitur Philosophus; antequam enim intellectus agens operatur nihil recipitur in intellectu nostro, & ipse intellectus est tanquam tabula rasa: sed cum intellectus agens incipit operari, & depurare phantasmata, quod est producere species intelligibiles, tunc incipit intellectus pingi, & recipere similitudinem, quarum intellectionem, & contemplationem actualem cum recipit, dicitur postea formaliter intelligere, & sic patet, quod hæc auctoritas, cui maximè innititur Bacchonius, nullius est momenti.

Ad 6. Ad sextum patet ex rationibus adductis à Scoto pro specie intelligibili, quod solum phantasma non sufficit, tum pro repræsentatione obiecti, tum propter præsentiam obiecti, & multas alias causas.

Ad 7. Ad septimum si concluderet, probaret neque animam posse recipere intellectionem; quia & intellectio est accidens spirituale. Respondetur ergo, quod duplex est forma; Alia abstracta à materia, vt sunt intelligentiæ, & istæ non recipiunt accidentia; Alia est forma informans materiam, & hæc se sola potest recipere accidentia spiritualia, vt sunt istæ species intelligibiles, & intellectiones ipsæ, tamen accidentia materialia non recipit sine corpore.

Ad 8. Ad octauum respondemus, dato, quod anima sit immortalis ad mentem Aristotelis, vt supposuit argumentum (nam si quis teneat ipsam mortalem, vt Alexander in via Aristotelis, argumentum est nullū, quia minor est falsa) dicitur, quod duplex est forma, & substantia æterna; Quædam enim penitus abstracta à materia, & ab ea nullo modo pendens, & de hac est verum, quod nullum accidens variabile recipit, vt est Deus, & Intelligentiæ; Alia est substantia æterna, quę est corpori mortali alligata per informationē, & ab eo pendet in ratione obiecti: pendet enim ex phantasmatibus, vt dictum est, quæ sunt materialia, & caduca, & hæc recipit accidentia.

Ad nonum, superius perfici ab inferiori, contingit duobus modis; Vel essentialiter, Vel accidentaliter; non est inconueniens quod perficiatur accidentaliter, alioquin neque posset recipere intellectionem ipsam, & sic esset contra ipsum Piccolomineum, esset autem inconueniens, quod perficeretur perfectione essentiali. Ad 9.

Ad decimum respondet Scotus in hac quæstione allata, soluendo rationem in tertium pro Opinione Henrici, & in quodam extra, quod incipit. Ad quæstionem igitur, &c. litera S. quod duabus de causis oportet intelligentem phantasmata speculari; Prima, quia est talis connexio istarum potentiarum, scilicet phantasiæ, & intellectus pro isto statu, quod nihil intelligimus in vniuersali, nisi circa singulare phantasiatum. Ad 10.

Pro tanto itaque dicitur intelligens cō uerti in intelligendo ad phantasmata, quia dum intellectus considerat vniuersale, phantasia imaginatur singulare eius, ex quo accidit, quod impedita operatione phantasiæ, impeditur intellectus, sicut operatio sensus communis impeditur, impedita operatione sensuum exteriorum particularium.

Secunda causa cōuersionis intellectus ad phantasmata est, quia intellectus abstrahit speciem à phantasmate, antequam ergo habeat speciem, necesse est quod cōuertatur intellectus ad phantasma, ex quo phantasmate simul cum intellectu agente, intellectus possibilis recipit speciem intelligibilem: recepta autem specie, conuertitur solum propter connexionem il-

istarum potentiarum, & dum convertitur ad phantasma, recipit intensionem actus, quia clarius videt obiectum. Est ergo duplex necessitas conversionis ad phantasmata. Prima est connexio necessaria istarum potentiarum. Secunda, ut recipiat speciem intelligibilem. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, capite 7. contra hanc expositionem Scoti insurgit, & reiicit illam primam causam necessitatis, & solum ait Aristotelem admittere secundam: quia vult Aristoteles quod intellectus semper egeat phantasia movente, & subministrante obiectum & haec est praecisa causa propter quam intellectus necessario convertitur ad phantasmata, quod probat.

1. ad. Primò sic: Aristoteles 3. de Anima, textu 39. Oportet intelligentem phantasmata speculari: at phantasia non dicitur speculari, sed solum intellectus, ergo oportet, quod intellectus, & non phantasia speculentur phantasmata.

2. Secundò, Quando duo ita se habent, quod neutrum est causa alterius, nullus necessarius connexus potest esse inter illa, sed istarum potentiarum actus sic se habent per Scotum post habitam acquisitionem, quia imaginatio non est causa intellectionis, nec econtra; ergo isti actus, & operationes possunt separari. Neque potest dici, quod hoc contingat propter propinquitatem: quia in aliis facultatibus propinquis non videmus hoc evenire; dum enim fit visio, non est necesse, quod fiat auditio. Neque potest dici, quod hoc fiat solum in subordinatis, quia videmus, quod non est necesse, quod phantasia imaginante, sensus exterior sentiat; Neque valet ad propositum exemplum Scoti de Sensu Communi, quia sensus communis est centrum sensuum externorum, neque ab illis se distinguitur, ideo non potest operari, nisi illis operantibus: at intellectus non ita se habet respectu phantasiae, sed est facultas animae separata à phantasia, & habet in se species impressas secundum Scotum, neque eget semper phantasia.

Ad 1. Verum istae obiectiones nullius sunt momenti. Ad primam dico, quod speculari aliquid, contingit duobus modis, Vel immediatè, vel mediatè, intellectus speculatur phantasmata mediatè, scilicet mediante specie intelligibili, in qua species relucent phantasmata: intelligens etiam dicitur speculari phantasmata, quia dum phantasia illa phantasmata phantasiatur, intellectus illa eadem in specie intelligibili intelligit, & dum per speciem intelligibilem illa intelligit, phantasia phantasiatur eadem, & ita propter hanc connexionem dicitur intelligentem phantasmata speculari, non quod intelligens intellectu consideret phantasmata, sed quia intelligente intellectu speciem, phantasia considerat phantasmata, & sic necesse est, quod intelligens speciem, phantasmata speculetur per phantasiam: unde speculari in hoc loco non accipitur propriè, sed largo modo pro cognoscere per aliud.

Ad 2. Ad secundam rationem dico, quod hoc evenit propter propinquitatem, & subordinationem istarum potentiarum: quod autem hoc non contingat in aliis facultatibus propinquis, & subordinatis, est, quia non sunt ita connexae, & connexae, unde etiam stante Opinione Zabarellae hoc concedere debet: quia dum quod intellectus contemplatur phantasma, & non detur species intelligibilis impressa, etiam phantasia imaginatur illud phantasma & tamen sunt distinctae potentiae, neque una eget altera: quia phantasma reponitur in memoria, quae secundū Zabarellam est facultas distincta, & à phantasia, & ab intellectu, quia illa non cognoscit, intellectus autem, & phantasia cognoscunt, ut habemus illo libro, capite circa finem, quae memoria etiam inservit secundum ipsum, & phantasiae, & intellectui, quaero ergo, unde proveniat haec necessitas, quod intellectu considerante phantasma, etiam phantasia illud idem imaginatur, & tamen sunt distinctae facultates, & una sine altera potest legere librum sibi apertum, scilicet memoriam sensitivam, certè aliunde non potest provenire, nisi ex maxima propinquitate, & subordinatione illarum potentiarum. Ad Undecimum dico, quod ex eo loco nil aliud elicitur, nisi quod perturbationes, & alterationes pertinent solum ad animam sensitivam, non ad aliam particulam animae, nisi Ad 11.

ex ac-

ex accidenti; hoc autem non facit ad propositum nostrum: quia recipere speciem intelligibilem, non est alterari proprie, & perturbari, sed solum ex accidente, vt ibi loquitur Aristot. alteratio enim proprie fit in qualitatibus passibilibus, quæ afficiunt animam sentientem proprie.

Ad 12. Ad Duodecimum, quod est Bacchoni. Respondetur, negando consequentiam; Ad probationem dico, quod supra satis exposuimus quomodo, & quo ordine generetur intellectio: diximus enim, quod præsentato phantasmate à phantasia intellectui agenti, intellectus agens illud inspiciens, & considerans, format speciē intelligibilem, hoc est primus actus intellectus, qui est rectus, mox ipsam speciem imprimit intellectui possibili, quam receptam iterum intellectus agens considerans, & iudicans, contemplatus ipsamet specie, exprimit intellectionem, quam intellectionem, & considerationem recipiens intellectus possibilis, dicitur formaliter intelligere; Primus ergo actus intellectus est rectus, scilicet formatio speciei.

Ad 13. Ad decimumtertium dico, quod intellectio formatur & ab obiecto, & ab intellectu: sed ab intellectu magis principaliter, ab obiecto verò minus principaliter; Quod autem ex parte obiecti non requiratur species impressa, negatur: quia superius multis rationibus ostensum est, obiectum non posse intelligi nisi per speciem intelligibilem.

Ad 14. Ad decimumquartum concedo, quod obiectum percipientis potentiæ, quo ad actum suum inesse obiecto sed quod non possit esse præsens in esse impresso, negatur: quia imprimi in forma, non tollit rationem obiecti. Deinde non dicimus obiectum, & speciem recipi, & imprimi in intellectu possibili, intellectum agentem autem esse eum, qui contemplatur illud obiectum, & iudicat, & sic intellectus agens non habet hanc speciem impressam, sed expressam: hoc autem iudicare, & contemplari, quod facit intellectus agens, non dicimus quod sit intelligere formaliter, sed receptio illius iudicij, & considerationis est intelligere formaliter: quia intelligere est pati, & propterea intellectus possibilis est, qui intelligit, non intellectus agens, vt suo loco ostendimus abundè.

THEOREMA LXXX.

Datur Memoria Intellectiua.

Ponitur tota quæstio Scoti quæ habetur 1. Sent. distinct. 3. post q. 6. ex extra, quæ est de Memoria intellectiua, quæ incipit. Cap. I.

SEcundo quæro, vtrum memoria intellectiua sit conseruatiua speciei intelligibilis, cessante actu intelligendi. Videtur quod non: quia si conseruaret vnam speciē, pari ratione, & aliam speciem alterius obiecti, & sic multas simul. Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Probatio falsitatis consequentis: quia species non est nisi quædam configuratio intelligibilis in intellectu, sed in corporalibus est impossibile idem corpus figurari diuersis figuris, ergo similiter impossibile est intellectum simul sic configurari diuersis obiectis per diuersas species, & hæc est ratio Algazelis.

Secundo sic. Omnis qualitas disponens intellectum ad operandum, vel ad operationem, & mansiua in eo, est habitus intellectualis, sed species est qualitas quædam disponens intellectum ad operationem. Igitur si est mansiua post actum intelligendi, sequitur, quod esset habitus intellectualis; sed hoc est falsum: quia species intelligibilis præcedit actum naturaliter, & habitus sequitur, nam generatur ex actibus, ergo.

Contra. Intellectus est in potentia accidentali, non nisi quando habet speciem intelligibilem. Patet ex Philosopho 3. de Anima, & 8. Physicorum.

Hic est vna opinio, quæ imponitur Auic. Auicennæ 6. naturalium, parte 5. cap. 6. vel 7. quod ipse senserit speciem intelligibilem non habere esse mansiuam in anima post actualem considerationem; & dicunt ipsum hoc probare per hoc, quod in organo illius (quia non est virtus cognitiua) potest esse species repræsentatiua obiecti, hoc est, quia organum non est natum cognoscere obiectum sensibiliter, sed in intellectu ex quo est virtus nonorganica, non erit aliqua species repræsentans obiectum, nisi ipsum obiectum

abstractum sit ibi intellectualiter, & secundum actualem considerationem, vel intellectionem. Hanc rationem dicunt ipsum innuere c. 3. post medium, cum dicit, impossibile est formam esse in anima in effectu perfecte, & non intelligi ab ea in effectu perfecte.

D.T. p. 1. q. 79. art. 6. Dicunt quidam, quod haec opinio fuit Auic. quod nulla species manet in parte intellectiua post actum intelligendi, quod videtur quia 6. Natur. alium parte 5. cap. 6. dicit, quod in organo sensus conseruatur species post recessum sensibilis, & hoc solum, quia organum non est natum corrumpere ab actione, sed intellectus non est potentia organica, & ideo de se est dispositus ad recipiendum, non autem ad conseruandum, quia in ipso non potest fieri talis impressio aliqua, sed tantum intellectualis immutatio.

Modus suus est, quod posuit ordinem in intelligentiis: & dixit, vltimam intelligentiam influere speciem in intellectum nostrum, ita quod sicut Plato posuit, quod per conuersionem intellectus nostri ad ideam alicuius rei habeamus scientiam alicuius rei: ita Auicen. posuit quod per conuersionem intellectus nostri ad illam intelligentiam naturaliter influentem, haberemus notitiam & scientiam rei, quam ad sensum etiam disposuit cogitare.

Quod si contra eum tunc diceretur, quod secundum hoc numquam haberemus habitum scientiae, ex quo species non manebant in intellectu nostro, nisi in actuali consideratione, quod tantum erat in actuali conuersione ad illam intelligentiam.

Respondebat secundum quod sibi imponitur, quod ex frequenti conuersione ad illam intelligentiam, generatur quaedam habilitas in homine, quae habitus potest dici, per quam erat facilis, & habilis ad se conuertendum, & per consequens ad actum considerandi secundum scientiam.

An hoc senserit Auicen. an non, non curo: tamen posset bene excusari: nam ipse dicit ibidem, cap. 6. Quod aliquis de quaestione sibi proposita potest habere certitudinem, quod sit eam soluturus, & tamen non habet in promptu solutionem, quod non esset, nisi apud se haberet speciem intelligibilem.

Item cap. 5. vult quod singularia non faciunt aliquam diuersitatem ad intelligendum. Unde vult, quod facta abstractione quidditatis ab vno singulari, non oportet quod fiat ab aliis eandem speciem communicantibus: ipse expresse ibi ponit abstractionem speciei a singulari.

Item parte 4. cap. 1. dicit, quod thesaurus intellectus est memoria, quod nihil esset dicta, nisi species ibi conseruarentur. Et 5. Metaph. dicit, quod species in intellectu respectu intellectus est singularis, sed respectu obiecti est vniuersalis.

Qui ergo vellet saluare Auicen. diceret, vt videtur esse eius intentio, quod duplex est species in intellectu. Vna, quae abstrahitur a sensibilibus, & haec manet, actu intellectus transeunte. Alia, quae habetur ex influxu intelligentiae ad quam conuertitur: & haec non manet, actu intellectus non manente, nec est necesse, quod maneat illa: quia semper intelligentia illa naturaliter influit species in intellectum ad se conuersum per modum, quo aliqui dicunt intellectum, separatum intelligere sed per influxum specierum a Deo, vel ab intelligentia.

Contra illam opinionem, quae diceret, quod non manent species, sicut imponitur Auic. ergo sit. Intellectus habens habitum scientiae, & non considerans actualiter est in potentia accidentali, ex 3. de Anima, sed supposita hypothesi non considerans actu est in potentia essentiali respectu illius. & vocatur potentia essentialis, quando ad hoc, quod exeat in actum, necessario praexigitur, quod acquirat aliquam formam per quam exeat in actum. Tho. vbi supra. t. 16. & 17.

Secundo sic. Nihil praecedens actionem magis requirit actionem coexistentem, quam principium illius actionis, ex quo est prius actione, sicut & principium agendi, sed principium agendi non necessario requirit coexistentiam actionis, quia omnia principia naturalium possunt impediri ab actionibus suis, vt propter indispositionem subiecti, instrumenti, vel organi, & tamen stabunt principia, ergo cum species sit naturaliter prior actione intelligendi, vt patet ex praedictis, non exigit existentiam actionis & sic transeunte, vel non existente actu intellectionis, manebit species intelligibilis.

Tertio sic. Prius natura potest esse sine posteriori, nisi in priori sit necessitas respectiua posterioris, vt est in subiecto respectu proprij accidentis: sed species est prior actu intelligendi, & non facit necessitatem respectu actus intelligendi, tum quia intellectio est voluntaria per participationem, quia intelligimus cum volumus: tertio de Anima, tum, quia non obstante, quod intellectus habeat speciem intelligibilem, potest impediri ab actione, sicut dictum est: ergo, &c.

Quarto sic. Quod est perfectionis in inferiori, est eminentius in superiori eiusdem rationis, & generis, sed transeunte actu imaginationis sine sensitiua parte, retinere species est perfectionis, ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua. Est enim intellectiua eiusdem generis cum sensitiua, pro tanto, quia est cognitiua sicut sensitiua, eminentior tamen. Minor probatur: nam in qualibet perfectionis est quanto minus indiget aliquo extrinseco in sua operatione, sed cæteris paribus, retinendo species, sensus minus indiget extrinsecis in operatione sua, ergo hoc est perfectionis in eo.

Probatur etiam ex alio: quia omne illud, quod arguit independentiam, est perfectionis, sed habere speciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit quod intellectus non dependet ab actu intelligendi, ergo, &c.

Aliqui adducunt vnam rationem ad propositum, quæ magis congruentia est, quam ratio, & est talis. Vniuscuiusque permanentia attenditur penes nobilitatem, vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit, siue recipientis: nam omne quod recipitur, recipitur per modum rei recipientis, non per modum rei receptæ. Cum igitur species sit res nobilis, & recipiatur in intellectu, qui est incorruptibilis, ergo ipsa manebit, actu non manente.

Respondeo, non valet: nam actus est res nobilior quam species, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu, & ipso non manente, non sequitur.

Ad quæstionem igitur dicendum, quod manent species in memoria, actu intelligendi non manente: cuius ratio est, quia vt habetur tertio de Anima, intellectus inquantum intellectum, potest esse sapiens de se, sed de se nullo modo esset sapiens de aliquo obiecto, nisi inquantum esset sibi præsens in ratione cognoscibilis: sed hoc non contingit nisi per speciem intelligibilem, ergo.

Sed tunc restat vna difficultas, cum ex quo habet speciem in qua relucet obiectum, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phantasmata. & quod oporteat conuerti dicit Philosophus tertio de Anima. dicit enim, quod quicquid intelligimus, necesse est simul phantasmata speculari. Hoc etiam ostenditur experientia, quia læso organo, phantasiæ possit esse intellectus in actu recto intelligendi, ex quo species habuisset, cuius contrarium videmus.

Ad hoc respondent aliqui, quod pro tanto oportet fieri conuersionem ad phantasmata, quia proprium obiectum intellectus coniuncti, est quidditas rei materialis, quæ non est præsens nisi existens in hoc, vel in suo particulari, vel singulari: singulariam autem est phantasma, & ideo oportet quod ad hoc, quod intellectus intelligat obiectum suum, quod conuertat se ad phantasma, vt speculetur naturam vniuersalem existentem in particulari.

Sed hæc responsio nulla est: quia aut cognoscit primo singulare, vel vniuersale: non singulare, quia tantum cognoscit singulare per reflexionem, secundum eos: si vniuersale, tunc ergo posit. Nunquam secundum totam suam indifferentiam potest vniuersale cognosci in inferiori, nec tanquam in obiecto, nec tanquam in repræsentatiuo.

Præterea dato quod verum esset, quod quidditas rei materialis esset proprium obiectum intellectus coniuncti, quod tamen falsum est, vt supra est ostensum, tamen ratio sua non est vera. Nam secundum suam rationem, angelus cum cognoscat perfecte quidditatem rei materialis, oportet quod ipsam aspiciat in phantasmate, quod est falsum.

Præterea. Species angeli siue quidditas angelica, non minus existit in supposito suæ speciei, quam quidditas rei materialis in indiuiduo eius: si ergo angelus non abstrahit, nullo modo intelligit quidditatem suæ speciei sub ratione vniuersalis.

Licet ergo quidditas non existat nisi in

suppo-

suppositi, vel singularis, tamen intelligi ab intellectu, non intelligendo, quod existat in eo, & sic falsum est quod assumit, scilicet quod non possit intelligi quidditas, nisi ut existens in singulari intelligatur, non enim est de ratione quidditatis, ut quidditas est, quod in singulari existat, licet non nisi in eo existat realiter.

Ideo dicendum, quod duplex est necessitas conversionis intellectus ad phantasmata. Una est conformitas actionum potentiæ intellectivæ, & phantasiæ, quia quicquid intelligimus in universali, illud idem phantasiamur in suo singulari, & simul necessitas, ex quo accidit quod impedita operatione phantasiæ, impeditur intellectus sicut simul operatio sensus communis, & particularis, & impedita operatione sensus particularis, impeditur operatio sensus communis.

Quo ad causam secundam, vel necessitatem, est intelligendum, quod species intelligibilis abstrahitur à phantasmate, ut alias per ipsum phantasiatur obiectum particulare phantasia. Antequam igitur intellectus habeat speciem, necessario oportet ipsum converti ad phantasmata, sicut proprium passivum convertitur ad suum proprium activum, à quo simul, & ab intellectu agente recipit speciem intelligibilem, & si eam habet, recipit intensiorem actus, quia clarius videt obiectum. Stante n. voluntate ad hoc, & phantasia non fatigata, quanto ipsa est magis in actu ordinata, intellectus intensius videt obiectum suum proprium.

Sed dices, si actus est intensior, quanto plus phantasia est in actu, ergo videtur quod non habeat terminum, cuius falsitas patet in patria.

Dicendum, quod generaliter in his, quæ suscipiunt magis, & minus, sicut in habitibus, non quilibet actus auget habitum, vel saltem ille actus, qui non virtualiter continet ipsam gravitatem. Unde aquam calidam non facit calidiorem modicus ignis, vel modicus calor, puta tepidum, sed calor intensior puta calor, qui virtute est talis. si autem formæ tales habent terminum, non amplius illi actus intendunt habitum, ita in proposito.

Ad argumentum primum dicendum, quod sunt ibi plures simul. Ad probationem dicendum, quod secundum Philosophum 7. Metaphys. & Commentatorem t. 13. quæ oppositionem habent in re, non habent oppositionem in mente, nam species contrariorum simul sunt in anima, cum tamen contraria simul esse non possint in eodem subiecto, possunt tamen aliqualiter esse eadem in esse cognito: nam unum est ratio cognoscendi alterum, sicut rectum est index sui, & obliqui 1. de Anima. t. 25.

Ad secundum dicitur, quod illa species dicitur, & est habitus, non tamen eiusdem rationis cum illo qui per actus acquiritur: natura ex actibus non acquiritur nisi habilitas ad actus consimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præsens, per habitum autem, qui est species, fit præsens.

Hæc Scotus.

VBi est notandum, quod Memoria intellectiva apud Scotum, & communiter apud Latinos, & maxime Theologos, duobus modis accipitur; Uno modo ut est conservativa specierum repræsentantium obiecta in se, & memoria hoc modo accepta, nil aliud est, nisi intellectus habens speciem intelligibilem præsentem sibi, & impressam: & memoria hoc modo est principium productivum perfectum intellectionis: & ad hanc memoriam non pertinet recordatio, & de hac memoria tractat Scotus in 1. dist. 3. q. 6. & quæstio, quæ nunc hic subnectitur, loquitur de hac memoria. notandum.

Memoria autem alio modo accipitur, & proprie, scilicet prout est conservativa specierum præteritorum, ut præteritorum, & hæc dicitur recordatio præteritorum, & hæc memoria est quoque in intellectu, quia intellectus recordatur præteritorum intelligibilium, & de hac loquitur Scotus in 4. Sententiarum quæstione, quam subnectemus hic in 2. cap. & de illa est difficultas an detur. Quia aliqui volunt, quod in parte intellectiva non detur memoria, quæ est recordatio præteritorum; Prima autem memoria pertinet ad traductionem de specie intelligibili, de qua satis locuti sumus in superiori Theoremate, ideo de ea nunc non est sermo: sed so-

[illegible] hanc quaestionem hic adduximus [illegible] veritatem doctrinam, & ut tollendam ambiguitatem in his materijs. Secunda Memoriae exposuimus particularem disputationem, de qua nunc infra.

Ponitur tota quaestio tertia Scoti ex 4. Sententiarum dist. 45. qua Scotus longo sermone, & ex professo loquitur de Memoria tam sensitiua, quam intellectiua. Caput secundum.

TErtio quaero. Vtrum anima separata possit recordari praeteritorum, quae vel in vita coniuncta. Quod non. Philosophus in libro de Memoria, & reminiscentia, ponit, quod memoria est vis sensitiua. Damasc. etiam lib. 2. de memoratiua, ponit idem. Nulla autem sensitiua manet in anima separata quantum ad possibilitatem habendi actum, ergo &c. Praeterea, Obiectum intellectus est vniuersale, vt habetur à Philosopho 1. Physic. & 2. de Anima, sed

t. 4. 0. t. 62. vniuersale abstrahit ab hoc, & nunc fuisse, & fore, & huiusmodi conditionibus re[illegible] existentiae.

Memoria autem respicit conditionem determinatam pertinentem ad existentiam, vtpote praeteritionem, ergo memoria repugnat parti intellectiuae, ergo non manet in anima separata.

Praeterea. Tunc sequeretur, quod pari ratione anima beata haberet recordationem omnium praeteritorum, & per consequens anima beata haberet recordationem peccati commissi.

Consequens est falsum, tum quia Isaia 65. Ecce ego creo caelum nouum, & sequitur.

Obliuioni traduntur angustiae priores. Et Greg. exponens illud, dicit eandem sententiam, tum quia beatus nullam patietur miseriam.

Recordatio autem ista esset causa magnae miseriae, quia magnae displicentiae.

Non enim posset beatus complacere in malo commisso, nec neutro modo se habere, id est nec complacendo nec displicendo, quia non stare hoc cum perfecta charitate, ergo habere displicentiam. & de aliis quae irrecu[illegible]abilia, ergo tristitiam.

[illegible] quia recipisti bona in vita [illegible] [illegible] similiter mala, &c.

[illegible] vult August. super illud Psalmi 103. Sicut filij eius exprobauit, & idem 9. Confess. quod mortui habeant memoriam [illegible] [illegible].

Praeterea. Si non haberent memoriam peccatorum commissorum in vita mortali, non haberent materiam gratias referendi Deo de eius misericordia. & est argumentum Greg. fundantis se super illud Psalm. 88. Misericordias Domini in aeternum cantabo. Quomodo in aeternum misericordias cantabit, qui miseriae non meminerit? 2. mo[illegible] [illegible] ad [illegible], super illud Tob. 3. par[illegible], & me[illegible] [illegible]

Circa istam quaestionem. Primò, inquirendum est an memoria propriè dicta, cuius scilicet est recordari praeteriti, sit in parte sensitiua.

Secundò, an sit in parte intellectiua. In istis autem duobus supponitur quoddam certum vtrique parti commune scilicet, quod aliquis actus cognoscendi praeteritum, vt praeteritum, est in nobis, hoc patet: quod alias deficeret nobis prima pars prudentiae, quae est secundum Tullium recordatio praeteriti. Sequeretur etiam secundo quod virtuosi non possent iustè cognoscere se iustè praemiandos, nec vitiosi se iustè puniendos, quia praemiatio, & punitio sit propter malum vel bonum praeteritum: nec isti, nec illi, ex hypothesi cognoscunt illud praeteritum ab se ipsis, ergo nec iustitiam in praemiatione vel punitione. Haec positio destruit omnem politiam, quia omnem coordinationem in praemiationem vel punitionem iustè secundum legem inferendam. Praeterea, Praeteritum plus habet de veritate, quam futurum. Cuius probatio est: quia veritas futurorum est contingens, praeteritorum necessaria, iuxta illud Philosophi 6. Ethic. hoc solo priuatur Deus, ingenita facere quae facta sunt. Sed possumus habere aliquam cognitionem futurorum, vt futura sunt, vt experimur. Alioquin non possemus nobis prouidere ad procurandum nobis commoda, vel ad vitandum incommoda, ergo multo magis possumus habere aliquam cognitionem de praeteritis vt praeterita sunt, & ita recordationem.

Hoc supposito, tanquam certo, quod possit nobis inesse actus cognoscendi praeteritum, [illegible] praeteritum, vt obiectum [illegible]

aliq.

addo quod ille actus qui dicitur recordari, non est cuiuscumque praeteriti immediatè, sed actuum aliquorum minus praeteritorum, qui infuit ipsi supposito recordanti. Et qui fuit in ipso actu humano, excludendo actus vegetatiuae, & consimiles, siue generaliter corporalibus. Non enim recordor ego quod est te sedisse, nisi quia recordor me vidisse, vel nosse. Unde licet cognoscam me natum sub ratione praeteriti, vel mundum creatum, non tamen recordor illius, vel illius, quia non noui aliquem actum meum in praeterito transeuntem super hoc, vel illud.

Ex hoc ergo ratione nominis, recordatio est cognitio, seu cognitio actus alicuius praeteriti ipsius recordantis, & hoc in quantum praeteriti sequuntur quaedam ex hoc, quod dicitur praeteriti, quaedam autem ex hoc quod talis obiecti. Ex hoc enim, quod praeteriti sequuntur primo quattuor certa, quorum Primum est illud, quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin non esset praeteriti, ut praeteriti. Et istud dictum Philosophi in illo libro, quod memoria habet actum post tempus, debet intelligi per se, ita quod actus recordandi per se, sicut dic recordatio. Sunt autem haec verba sua (post tempus memoria conuenit sit) Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud dictum, vel tempus in quo fuit illud, quod est obiectum recordationis, & instans praesentis perceptionis. Tertium quod obiectum recordationis quando alio modo recordationi non est in se praesens: quia tunc non esset recordatio eius, ut praeteriti. Quartum cum oporteat obiectum aliquo modo esse praesens ad actum, & non potest esse in se praesens, oportet quod sit praesens per speciem. Et tunc potentia recordatiua erit conseruatiua speciei. Ex hoc inquirendo de totali potentia requisita ad recordationem. Siue enim sint duae, quarum una conseruet speciem, alia recordetur, siue sit una, habens utrumque actum, non curo: saltem ad recordationem requiritur conseruatio speciei obiecti recordabilis. Ex recordatione autem illius obiecti specialis, scilicet actu praeteriti ipsius recordantis, sequuntur quattuor certa.

Primum quidem est, quod recordatio est duplicis obiecti: unius remoti, vel ultimi, scilicet, alicuius circa quod recordans quandoque habuit actum humanum, & alterius ut proximi, scilicet, actus humani, & praeteriti tendentis in obiectum illud.

Secundum, quod cum oporteat potentiam recordatiuam habere speciem, & haec species dicta tota sit requisita ad recordationem, & non possit illa imprimi ab obiecto quando non est; vel quando non est in se praesens, necesse est tunc imprimi ab obiecto, quando est actus praesens. illud autem obiectum proximum est actus humanus praeteritus, ergo dum ille fuit, imprimebatur species necessaria.

Tertium, quod nullus potest habere recordationem nisi de actu proprio, & hoc humano: quia per solum illum cognitum, ut obiectum proximum, cognoscitur obiectum eius ut obiectum remotum, & per consequens non potest recordari actus alterius rationis in alio, cuius in seipso recordatur.

Quartum, cum non possit imprimi actus humani praeteriti species in aliam potentiam, nisi cuius ille actus est obiectum, sequitur quod oportet actum cognoscendi praeteritum esse obiectum potentiae recordatiuae. Ex his hoc potest dubium inferri, & est, an recordatiua cognoscat actum illum dum est, cuius ut praeteriti est recordatio tanquam obiecti immediati.

Videtur enim, quod si illum tunc non cognoscat, nec postea recordabitur.

Sed non est probatio necessaria, quia sensus non videtur esse reflexiuus super actum alterius sensus, & ipso, quod non percipiat actum alterius sensus, dum praesens est, tamen apparet demonstratiue, quare non poterit percipere illum ut praeteritum, postquam praeterit saltem illis certis suppositis inquiratur conclusio illius articuli, videtur, quod recordatio non possit poni actus partis sensitiuae, primo ex illa conditione, quae est percipere tempus. Tempus autem est numerus motus secundum prius & posterius. 4. Phys. tex. 101. hoc autem percipi non potest sine collatione posterioris ad prius, collationem autem nullus sensus habere potest: quia hoc est proprium intellectiuae. Praeterea. Dictum est in secundo articulo quod oportet recordantem percipere actum dum est praesens, sed sensitiua non potest percipere actum sentiendi, dum praesens est, saltem non uniuersaliter, quia

quia actus superior sensitiuae non potest percipi ab aliqua virtute, nec ab inferiori nec à [illegible] apprehensiua à sensu, quia non est potentia illa superior, nec supra eas [illegible] & tamen [illegible] in nobis potest esse recordatio, vt experimur, ergo non est illa recordatio generaliter alicuius [illegible].

Sed quamuis arguitur ex quodam quod prius dictum fuit esse dubium, [illegible] ex [illegible]. Sensitiua non percipit proprie nisi qualitatem aliquam sen-
1237 sibilem, vt 2. de Anima Philosophus, vt [illegible] visionem aliquam esse perceptiuam visi, dicit illum esse aliquo modo coloratum: sed non recipit speciem propriam nisi alicuius talis qualitatis: sed sensitiua illa [illegible] est recordatio, non potest aliquo modo poni qualitas sensibilis, quia quacunque sensatione, vt coloris, vel soni, vel saporis, [illegible] potest esse recordatio, ergo illa species requisita ad recordationem, non est sensus alicuius vt potentiae receptiuae. Praeterea, nō oportet ponere in parte sensitiua aliquā operationem sensitiuam, quæ nō potest concludi esse in brutis; hoc probatur: quia in aliquo bruto potest esse excessus sensitiuae quantum ad omnes actus sensitiuos, quos experimur in nobis: sed illa recordatio non potest concludi esse in brutis ex eius actibus.

Probatio minoris. Videntur actus [illegible] ex quibus magis posset concludi, vt pote, quia videtur actus prudentiae, vel prouidentiae, vt patet de formica recolligente grana ad [illegible] locum & tempore determinato [illegible]. Similiter actus vindicandi, vel quasi [illegible] retribuendi [illegible] beneficia [illegible] & [illegible] videtur in brutis [illegible] cognitionem praeteriti vt talis.

1238 Similiter [illegible] actibus pertinentibus ad conseruationem speciei, vt pote de nidificatione [illegible] & [illegible] quae non videntur posse competere eis [illegible] absque cognitione praeteriti, vt praeteriti.

Et quamquam aliqua sunt disciplinabilia, vt vult Philosophus de Memoria & [illegible] & [illegible] quod non est sine memoria praeteriti, vt praeteritum est, & [illegible] recordatione praeteriti, vt praeteriti: ergo nullus actus bruti concludit illum actum inesse bruto.

Minor illa probatur discurrendo per illos actus: de vniformitate enim quantum ad locum & tempus, vt patet de formica, potest saluari per solum appetitum [illegible] & [illegible] quae [illegible] delectabilia sunt [illegible] praeteriti [illegible]: semina delectabilia fuit huic formicae [illegible] & illa species delectabilis [illegible] in phantasia mouebit appetitum sensitiuum ad quaerendum illud [illegible] delectabile [illegible] aduenienda ad illum locum, [illegible] in [illegible] tempore recolligit [illegible] quare est [illegible] delectabile [illegible] grana & [illegible] sunt [illegible] naturalis industriae, sicut alias [illegible] quia formica [illegible] ergo [illegible] recolligit [illegible] grana [illegible] ergo [illegible] recordatio [illegible].

Responsum est quod illa [illegible] delectabilis apprehenditur absque apprehensione praeteriti, vt praeteriti.

Consimiliter dico secundum de vindicta, vel beneficio [illegible] phantasma delectabile placet [illegible] & [illegible] appetitus sensitiuus ad [illegible] conformiter illi obiecto vindicandi, vel benefaciendi [illegible] aliud delectabile, vel [illegible] praesens [illegible].

Et ideo si tempore intermedio suspendatur illa actio per aliud praesens in fine temporis [illegible] illud phantasma mouet, & sequitur [illegible] sensitiuo [illegible] proportionata illi obiecto [illegible] impeditum ab alio obiecto fortiori [illegible] non est ergo hic apprehensio praeteriti, vt praeteriti, sed tantum hoc, quod [illegible] praeteritum [illegible] species magis mouet ad vindictam, vel gratiam, cessante fortiori alio mouente.

Consi-

Consimiliter de tertio, quia delectabile inest brutis his modis cunque, saltem conjunctionem oportet committere intrinsecam ex complexione naturaliter dispositam, vel alteratam ad congregandum talia, & talia ligata ad faciendum nidum, vel ad sic componendum, & illud non est aliud delectabile, complexione tunc aliter se habente, & ex illa delectat eum, non autem quod obviet per tertium, vt quare illum operatur. Quod probatio est: quia si esset aliquod brutum propagatum in primo anno, quod praeviderit sibi necessario in aedificatione, sicut similiter quacunque aliorum, ergo ex argumento praecedenti, vt praeteritum non est ista aedificatio, & contrarium comprimo.

Quantum autem de discipulatione fuit idem soluitur: & connotatur secunda, similiter aliorum per haec. quia ex frequenti sensatione delectabilis & tristabilis coniunctionem, impressum est ipsi animali phantasma delectabile.

Et hoc modo, quod quando cunque mouet vnum statim ex communicatione mouet aliud: ergo quando cibus praesens mouet appetitum ad sumendum, statim phantasma virga percutientis simul mouet, & per consequens tristabile ad fugiendum, ergo ex magna frequentia impressum phantasma huius, vt valde tristabilis, magis retrahit, a delectabili, quam delectabile allicit ad seipsum.

Sustinendo tamen intentionem Aristotelis in illo libello, quod memoria sit in parte sensitiua, possibile respondere ad ista, & quasi extendo ea ad oppositum: Primum enim de perceptione temporis, concedit ibi Aristoteles, dicens, quod potentia sensitiua qua percipimus magnitudinem, percipimus & tempus: nec obstat quod est successiuum, quia motus est successiuus, tamen motus est per se sensibilis ex secundo de anima.

Nec obstat quod dicitur motum, quia tamen motus est per se sensibilis ibidem: & in 4. Physic. capitulo de tempore commento 1. vult Commentator, quod si percipiatur solus motus phantasmaticus, percipitur tempus: sed illud posset exponi, quod talis motus percipitur ab intellectu, non a virtute phantastica.

Ad aliud potest dici, quod aliquis sensus potest recipere speciem alius sensitiui, & speciem illam retinere transfluente actu, & per consequens per illam posset habere actum post tempus, & ita recordari.

Et tunc obiectum illius superioris potentiae sensitiuae, posset contingere, quod recordatur actus eius non comprehensi aliquo sensu, sicut per sensum alium comprehendit recordari proprii actus, vt accipitur ab Augustino 2. de Libero arbitrio, hoc comprehendit superiori respectu actus suae virtutis sensitiuae.

Aliter posset dici secundum quod Philosophus videtur sentire 2. de Anima, quod visibile quo modo sentit se videre, quia visus est aliquo modo coloratus, & ita posset concedi, quod virtutis supremae sensitiuae continetur quodammodo sub obiecto suprema memoratiuae.

Et si arguat reflexionem illius sensitiuae supra se, non magis concludit hic, quam concludat contra Aristotelem de visu percipiente visionem.

Ad argumentum, licet probabiliter possent aliqui brutorum saluare non ponendo memoriam, propter in casu solam imaginationem, quae manet obiecti, quod est praecipue amatum, vel praecipitum, tamen tamen quae videmus in aliquibus brutis, facilius salvatur ponendo in eis memoriam.

De secundo Articulo principali videtur Aristoteles quaedam dicere in illo libro, ex quibus concluditur memoria in parte intellectiua.

Dicit enim: Quorundam intelligibilium memoramur, vt quod triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis & c. Hic quidem, quod didicit, & fuit speculatus.

Respondetur secundum eum ibidem, quod memoria intelligibilium non est sine phantasmate.

Contra. Non propter hoc negandum est memoriam esse in intellectu, sicut non negatur intelligere in intellectu, & tamen secundum eundem ibi, non intelligimus sine phantasmate. Aliter respondetur, quod intelligibilium memoramur per accidens.

Vnde dicit ibi sequens de illis, quare intellectiua, idest partis intellectiuae secundum accidens erit supple memoria, & Damascenus vbi prius intelligibilium, sicut dicimus, memoramur, substantiae autem ipsorum memoriam non habemus.

Contra: Quaecumque virtus cognoscit actum, ut est obiecti, aliquo modo cognoscit obiectum; sed hoc obiectum triangulum habere tres, ut est vel non demonstratum, vel dictum, potest intellectus solus cognoscere, ita quod nullus sensus potest cognoscere illum actum me speculatum fuisse triangulum habere tres.

Praeterea Aristotel. concedit ibi, quod reminiscentia soli homini inest, & hoc vult Aristot. ubi prius capitulo tertio, quia ibi assimilat syllogizationi. Ex hoc arguitur dupliciter. Primo, quia cognitio propria ipsi homini videtur esse ipsius intellectus.

Secundo efficacius: quia cognitio per discursum syllogisticum pertinet ad solum intellectum, huiusmodi est cognitio reminiscentis. Nam reminiscens discurrit a quibusdam notis, ad illud, quod aliqualiter decidit cuius vult recuperare recordationem, & licet non sit ibi syllogismus, quia semper est ex praemissis ad conclusionem, proceditur tamen ibi a contrariis, vel a similibus, vel a quibuscumque habentibus ordinem aliquem ex sentiri ad illud, quod quaerimus: tamen nec talis collatio potest competere virtuti sensitivae, ut videtur: eidem autem virtuti competit discursus, & cognitio terminans discursum: recordari autem terminat illum discursum, ergo, &c. Contra illam rationem obicit. Primo, quia Aristoteles dicit quosdam bene reminisci, quosdam male, propter diversitatem organi, ergo reminiscentia attribuitur parti sensitivae. Praeterea. Quod reminiscentia sit impossibilis, adducitur argumentum, quod recitat Themistius r. Tullio de sermo [illegible], per quod probatur, quod impossibile sit aliquid addiscere: quia aut illud scit prius scitum, & ita non addiscitur: aut non, & ita si occurrit intellectui, nescit illud esse quod quaerit. Hoc quidem argumentum ibi non habet evidentiam: quia quidquid necessario infertur ex propositis necessariis, ex hoc ipso scitur. Nec oportet, quod sciam illud, quod quaesitum scire, nisi in generali, quia quaesitum scire quidquid potest inferri ex illis notis, sed in proposito habet difficultatem.

Arguitur enim sic: Aut ille perfecte oblitus est eius quod est A. aut non; si sic, si per reminiscentiam posset redire ad memoriam eius, nescit illud esse cuius recordationem quaesivit, & per consequens non reminiscitur: quia reminiscens recordatur alicuius de novo, ut prius memorati, & post tempore intermedio obliti, si non est perfecte oblitus A. ergo non potest reminisci A.

Confirmatur primum membrum per A. A nte. memoriam ubi prius cap. 3. Desiderium recordandi in particulari nulli bruto inest, [illegible]
si enim non memorat memorari non desiderat.

Similiter Aristoteles libro 2. videtur ponere memoriam pertinere ad virtutem phantasticam, cum inquit Aristoteles, scilicet partis animae memoria sit manifestum est quando, & cuius phantasia est, illius etiam memoria est, & Damasc. ubi prius. Memoria est imaginatio derelicta a sensu secundum actum. lib. 2. c. 12.

Ad intellectum illarum auctoritatum dico, sicut prius dictum est, quod actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet, proximum, & remotum. Praeteritio autem quandoque requiritur in utroque obiecto, ut ostensum est, quandoque in altero tantum: sensus autem quia non cognoscit obiectum suum, nisi secundum aliquam dispositionem, quam habet dum sentitur, iuxta illud septimo Metaphysicae. Abeuntibus sensibilibus a sensu, non est palam utrum sit an non: ideo non potest habere recordationem actus sui, ut praeteriti, nisi etiam habeat obiectum sensatum, ut praeteritum; quia ut tantummodo sic se habentis, sicut sensibile habetur dum exsistit actus sentiendi: intellectus autem non requirit praeteritionem in utroque obiecto sed tantum in proximo, quia enim actus eius potest esse alicuius, ut est necessarium sicut speculandi triangulum habere tres: ideo actus recordativus illum actum speculandi, potest habere obiectum remotum, non ut praeteritum, sed ut semper uniformiter se habens: Quantum ergo ad illam conditionem, respectu obiecti, remoti scilicet ut praeteritum, tam scilicet remotum quam proximum, ita quod utrumque cognoscatur praeteritum, & necessario, ut praeteritum, memoria est necessario sensitiva, non autem necessario intellectiva, licet sic possit esse etiam, ut statim dicetur in solutione.

Ad aliud dico, quod memoria in parte sensitiua est sufficiens ad operandum sine intellectu, vt patet in brutis, sed è conuerso memoria intellectiua non sufficit ad operandum sine memoria sensitiua, sicut nec possumus sine phantasmate intelligere, ideo non dicunt Arist. hominem benè, & malè memorari, inde quia intellectus eius benè, vel malè conseruet speciem alicuius prius intellecti: sed quia memoria eius sensitiua, quæ concurrit cum intellectiua, etiam ad recordationem intellectiuam est benè, vel malè retentiua, fortè enim species in intellectiua quantumcunque semper conseruet speciem, sed non potest in suum actum, quia species sensibilis deleta est à memoria sensitiua, sine qua illa non sufficit ad operandum.

Prat. 5. com. et 75. 5. ide. in et. & Them. 3. de ani. Hoc probatur primo, quia receptum videtur esse in receptiuo, per modum recipientis, & per consequens cum intellectus sit virtus immaterialis, & immutabilis ab his passionibus corporalibus, videtur, quod species eius maneat indelebiliter; propter hoc enim Aristoteles tantum assignat labilitatem speciei in memoria sensitiua, quia organum eius vel sit patitur, vel moritur. Probatur idem secundo: quia quando aliquis reminiscitur, oportet quod habeat aliquid apud se manens, per quod illud esse sciat cuius prius meminit, & post oblitus est, vt argumentum procedit de seruo fugitiuo. Illud autem manens, non potest poni in parte sensitiua, quia illud est deletum, saltem non remanet perfectè, nec sufficienter ad actum recordandi, ergo probabile est, quod illud sit species in intellectu manens perfectè, & sic recuperata specie in memoria sensitiua, quæ aliqualiter decidit per collationem ad speciem intelligibilem manentem, cognoscitur illud obiectum recordatum esse illud, quod fuit prius memoraliter notum; sic igitur quantum ad primitatem, vel realitatem seu sufficientiam ex se ad actum non semper est memoria in parte intellectiua, sed in sensitiua etiam in nobis.

Dico ergo, quantum ad istum articulum, quod in intellectiua est memoria, & actus recordandi propriè dictus: supposito enim quod intellectus non tantum cognoscat vniuersalia, quod quidem verum est de intellectione abstractiua, de qua loquitur Philosophus: quia sola illa est scientifica, sed etiam intuitiuè cognoscat illa, quæ sensus cognoscit, quia perfectior, & superior cognoscitiua in eodem cognoscit illud quod inferior, & etiam, quod cognoscit sensationes, & vtrumque probatur per hoc, quod cognoscit propositiones contingenter veras, & ex eis syllogizat: formare autem propositiones, & syllogizare, proprium est intellectui. Illarum autem veritas est de obiectis, vt intuitiuè cognitis sub ratione scilicet existentiæ, sub qua cognoscuntur à sensu sequitur, quod in intellectu possunt concurrere omnes conditiones prius dictæ pertinentes ad recordari.

Percipere enim potest tempus, & habere actum post tempus, & sic de cæteris. Et potest breuiter recordari cuiuscunque obiecti, cuius potest memoria sensitiua recordari, quia potest illum actum, qui est proximum obiectum intuitiuè cognoscere quando est, & ita recordari postquam fuit.

Potest etiam recordari multorum obiectorum proximorum quorum non potest sensitiua recordari, vtpotè, omnis intellectionis, & volitionis præteritæ. Quod enim talium recordetur homo, probatur: quia aliàs non posset pœnitere de malis volitionibus, nec posset ex memoria electionum, vt præteritarum, conferre ad futurum, nec per consequens ex eo, quod illa speculatus est ordinare se ad speculandum alia sequentia ex illis, & breuiter omnia destruuntur si intellectionum, & volitionum præteritarum non recordamur.

Illarum autem non potest vnquam aliquis recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus, ergo illa recordatio est propria intellectiua, & hoc ratione obiecti proximi; est etiam alia propria non solum ratione obiecti proximi, sed remoti, vt recordatio, quæ tendit in necessarium, vt necessarium, vt in obiectum remotum, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remoto triangulum habere tres. Nam obiectum proximum recordationis, scilicet actus præcedens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectiuæ.

Sic ergo patet, quod aliqua recordatio est propria intellectus ex ratione vtriusque obiecti, scilicet, tam proximi, quàm

remota, aliqua etiam ratione obiecti proximi est ita propria, quod non posset competere sensui, aliqua ex ratione obiecti proximi competit intellectui, non tamen potest competere sensui. utpote si intellectus intelligit me videre album, & postea intellectus recordatur me vidisse album.

Hoc quidem obiectum proximum & remotum posset esse obiectum recordationis non solum sensitiuae, sed etiam potest esse obiectum recordationis intellectiuae, & est, quando aliquis fit collatio ex tali recordatione per discursum ad aliud syllogistice concludendum, aliud tamen obiectum, ut patet superius, sensibile praeteritum potest esse obiectum proximum nisi tantum recordationis intellectiuae, ut dictum est in articulo praecedenti. Nulla tamen recordatio pertinet ad intellectum, inquantum est praecise abstractiue intelligens. Nulla etiam ex hoc, quod pertinet ad intellectum requirit duplicem praeteritionem, scilicet, in utroque obiecto.

Nulla etiam pertinet ad intellectum, tamquam primarie, & radicaliter sufficiens recordandum, & propter has tres conditiones, vel aliquam earum intelligenda sunt, vel exponenda modo auctoritates Aristot. & aliorum negantium in parte intellectiua memoriam.

Quando enim concluditur contra secundam rationem in illo articulo quod procedit ex dicto reminiscentiae per hoc, quod Philosophus ponit reminisci iam, & non reminisci, id est ex dispositione organi, patet ex dictis, & specialiter ex tertia conditione, & explicatum est supra: quia nihil de seruo fugitiuo est sciatum, si ueni ... [illegible] intelligibilis comprehendatur, & sensitiua aliqualiter perfecta per collationem quam dam, vel usum aliarum specierum similium recuperatur perfectio: non enim semel illud nisi recordatum esse illud quod prius, vel post fuit recordatum, & post obliuionem, per speciem ... [illegible] in intellectu, si per speciem Petri, nisi quiescat in virtute phantastica, licet numquam esset illa: postea tamen occurrente Petro visu, ... [illegible] cognitio ipsum esse Petrum per collationem ad hanc qualitatem intermittentis secundum quod dicit August. 8. de Trinit. cap. 6.

Si quis ui nihil penitus reminiscitur in tali obliuione per cum ad ... [illegible] ad quod possit scire illud esse, quod ... [illegible] fugitiuo ... [illegible] videtur, quod ... [illegible] posset scire illud esse magis, quam de seruo fugitiuo ignorat.

Ad aliud, quod ponitur habitus phantastice sibi non haberet ex hoc cuius de memoria sensitiua, quod nunc praeter illam sensualiter quae est formatus intellectus, ... [illegible] ... [illegible] habitum ... [illegible] esse memoriam ... [illegible] per intellectum, ... [illegible] per phantasiam ... [illegible] esse ... [illegible] auctoritati quarto ... [illegible] si poneretur ... [illegible] non est ad propositum hic de hoc disputare.

Quod additur de ... [illegible] ... [illegible] habeant ... [illegible] obiecti ... [illegible] recordatur ... [illegible] duplicem praeteritionem.

Ad quaestionem ergo patet, quod cum in anima coniuncta sit aliqua memoria intellectiua, illa remanet etiam in anima separata, & per consequens multa habitualis recordatio ... [illegible] ad separationem ... [illegible] & per consequens potest ... [illegible] recordandum ... [illegible] sicut dictum est in praecedenti quaestione ... [illegible] formae intellectualis & specierum ... [illegible] quae potestatis habent ... [illegible] potestatem habent separata, memoria autem sensitiua loquendo de tali potentia ... [illegible] manet in anima separata, sicut nec aliqua potentia sensitiua.

Dato autem quod aliquis est, ... [illegible] sit aliquid quod est formale in potentia sensitiua, tamen potentia sensitiua formaliter includit formam quandam totius compositi ex corpore & mixto, & anima perficiente proportionaliter ad actum correspondentem tali toti, & per consequens tam secundum sensitiuam sit totius, illud non potest competere animae separatae.

Recordatur ergo ... [illegible] ... [illegible] recordatur ... [illegible] quia quidquid ... [illegible] fuit memoria sensitiua, ... [illegible] intellectiua, propter cognitionem ... [illegible] ... [illegible]

actum concernit perfectiorem, sensitiuam perfectam, sed non omni recordatione potest recordari separata, quia paruit consuetudo.

Si obijciatur, sola species in memoria intellectiua non sufficiebat in anima coniuncta ad recordandum, sine alia in memoria sensitiua, vt est dictum in secundo articulo, ergo nec modo sufficiet: quia non est modo perfectior quam prius.

Respondeo vt in praecedenti quaestione dictum, quia nec modo possumus vti specie intelligibili sine phantasmate, et tunc natura praecedenti, non propter maiorem perfectionem, sed quia non est ibi ille ordo illarum potentiarum in operando, qui nunc non est.

Ad argumenta principalia. Ad primum, concedo in beatis esse memoriam sensitiuam, sed ex hoc non sequitur, quod nulla sit in eis intellectiua.

Non enim debet negari superior cognitio, quod est perfectionis simpliciter, vnde si Deus posset habere actum vel tempus, qui haberet vnum actum simul in aeternitate, posset recordari. Et sic scriptura

c. 15. concedit eum recordari, in Threnis Recordare Domine quid acciderit nobis.

Inquantum dubitat ille modus, quia hoc si non est post tempus, consideratur necessari sicut prius tempore. Et nunc illi, et sic quasi post tempus. Angeli autem quia habent vnum intellectionem habent perpetuam, possunt absolute recordari. Falsum est ergo dicere, quod Lucifer non recordatur se peccasse, nec boni Angeli recordantur tales actus intelligibiles habuisse, vel etiam aliquos exteriores circa corpus.

Ad secundum, illae auctoritates loquuntur de intellectu, vt habet intellectionem sicut nunc, qualis est sola, scilicet in abstractiua, et tamen sic non est praecisa a natura intellectus, quia in illa intellectione abstractiua potest intelligi singulare, licet non modo a nobis, de hoc alibi.

Si obijcias, potentia non cognoscens singulare, vt singulare non recordatur, quia

in 3. dist. 3. in 2. q. 2. recordans cognoscit aliquid, vt hoc, et hinc, quod est proprium singularis.

Respondeo, existentia actualis primo concernit naturam: vnde hac natura non existens formaliter, quia hic, sed per naturam, illam etiam naturam, et existentiam intellectio cognitionis singularis intellectus. Et illa cognitio existentiae, vt existentis, sufficit ad hoc, quod etiam possit esse recordatio. Cum ergo dicitis potentia recordatiua cognoscit hoc, vt hoc. Nego. Tu probas, cognoscit aliquid, vt hic et nunc: si intelligas per nunc existens, et per hic in se ipso, concedo, quod cognoscit aliquid vt in se praesentialiter existens, et sic vltra hic et nunc, sunt propria singularis, ita quod non possunt esse naturae, nisi vt singulariter. Licet enim non sint alicuius, nisi quod est in singulari singularitate intrinseca, vel adiuncta, tamen non includunt formaliter nisi per se praesupponunt singularitatem tamquam praecisam rationem secundum quam illa insunt.

Ad alterum dicitur vno modo, quod beati recordantur peccata commissa, non tamen est eis ad poenam sed gaudent de misericordia diuina remittente, et de liberatione a poena. Et probatur hoc per illud Psalmi: Misericordias Domini, vbi Gregorius. Quomodo in aeternum misericordias Domini cantabunt, qui miseriam non meminerunt. Contra licet hoc, quod est Deum remisisse peccatum Petro, includat Petrum peccasse, tamen illa sunt simpliciter differentia intelligibilia, nec secundum includit primum, vt sic patet, quando Petrus peccauit, nec per consequens intelligi. Ergo possibile est intellectum Petri scire eum peccasse, absque hoc quod consideret Deum remisisse illa peccata. Et quamquam contra idea, quod nunquam fit vnus actus solum in Petro, tamen saltem sunt duo obiecta differentia intellectionis, et etiam intellectio eius quod est Petrum peccasse est prior natura. Quaero ergo, hanc intellectionem qua se peccasse recordatur, quis actus voluntatis sequitur? aut vellet sibi complacere, aut vellet sibi displicere, aut neutrum, nec placet nec displicet. Si primum, Petrus malus esset, quia complacet in peccato, quod commisisse se credidit, malus est, quia voluisset eum commisisse, quod scilicet commisisse causat tristitiam, per August. de Ciuit. Dei 14. c. 15. Tristitia est de illis rebus, quae nobis nolentibus accidunt, si neque sic, neque sic, similiter non videtur, si enim viator non potest completa deliberatione recordari peccatorum suorum commissorum, quin detestetur, vel displiceat, aliquem peccatum nimis detestando,

tenendo quanto magis ad hoc tenetur beatus. Patria enim communis magis ligat beatum, quam viatorem, quae est perfecta Dei dilectio, quae semper impellit ad odiendum illud, quod est contra Deum, quando actu cognoscitur, vel cogitatur.

Quod autem adducitur de Psalmo, & ex hoc arguitur misericordiam non canit, qui miseriam non meminit. Respondeo in vniuersali meminit miseriae, sed non in particulari, quia scit iam se esse beatum.

Dico tamen, quod possibile est totaliter deleri a memoria beati peccatum, quod ipse commisit, nec in hoc derogatur beato, tamen videtur pertinere ad beatitudinem accidentalem eius.

Si enim innocens gaudebit de innocentia, speciali gaudio, vt tactum est supra di-
q. 4. stinctione 1. licet ille non possit gaudere de innocentia, quae tunc esset eius falsum gaudium, tamen potest innocentia de eius memoria deleri, vt de illa non habeat aliquam materiam tristitiae. Potest etiam Deus stante memoria habituali peccati commissi, praeseruare beatum, vt nunquam exeat in actum considerandi se illud commisisse, & hoc iterum sufficeret ad excludendam occasionem proximam tristitiae, licet non remotam, nec priuatio talis notitiae habitualis, vel actualis, faceret eum in aliquo imperfectum: quia secundum Tullio, optatius quo-
[illegible] rundam obliuisci turpium, melius est quam reminisci, quod maxime verum est loquendo de illo, qui turpe commisit cui poenale est reminisci; & scriptura dicit, Deum obliuisci peccatorum, & ea esse tecta, quod licet oporteat exponere propter infinitatem intellectionis diuinae, quam nullum cognoscibile positiuum, vel priuatiuum potest subterfugere, tamen quod realiter sint absondita, vel oblita illis, qui commiserunt nullum inconueniens esset.

Si hoc non placet, quia semper remanebit in eis memoria habitualis peccatorum, & quandocumque exibunt in actualem recordationem tunc ad vitandam tristitiam, dicendum est, vel quod Deus suspendat causalitatem illam, quam recordatio nata esset habere respectu tristitiae, & hoc quidem possibile est, sicut suspendit naturalem actionem ignis, respectu puerorum in camino, sed tunc erit miraculum [illegible] dantur, quod non tristentur, vel si fuerit miraculum, oportet dicere quod causa naturalis potest impediri per contrarium excellens, ne causet effectum, & maxime quando contrarium totaliter replet capacitatem passi; ita in proposito, gaudium de obiecto beatissimo replet totaliter capacitatem beati, & ideo non est capax tristitiae, quae nata esset causari per illam recordationem.

Vincit enim illud obiectum in causando gaudium, virtutem illius recordationis in causando tristitiam quia secundum Aristotelem 7. Ethicorum, delectatio vehemens excludit quamcumque tristitiam, non solum contrariam sed etiam contingentem, [illegible] ergo habet nolle respectu illius recordati, ergo non habet quidquid vult, ergo non est beatus, ex 13. de Trinit. cap. 5. Respondeo, Beatus habet quidquid vult de praesenti, vel de futuro, de praeterito autem quidquid vult, hoc est velle non fuisse, non habet: nec hoc arguit miseriam, quia impossibile est praeteritum non fuisse.

Haec Scotus.

Breuiter explicatur mens Scoti, & comprobatur, & rationes ad oppositum refutantur. Cap. III.

QVae sit mens Scoti circa materiam de Memoria, et quaestione recitata euidenter patet. Ipse enim lucidissime quidquid ad illam pertinet considerat, & determinat: breuiter tamen consistit in hoc; primo supponit vnum certum, scilicet, quod aliquis actus cognoscendi praeteritum vt praeteritum, est in nobis: hoc enim patet, & Scotus probat in textu, & addit, quod hic actus de quo recordamur fuisse, debet esse actus humanus, & debet inhaesisse ipsi recordanti; non enim actuum aliorum, de quibus nos non habemus notitiam, recordamur, sed solum actuum nostrorum, quos animaduertimus, & volumus. Secundo supponit quod haec sit communis descriptio recordationis, Recordatio est cognitio, siue cogitatio actus alicuius praeteriti, in quantum praeteriti. Ex hac descriptione sequuntur octo certa, quatuor ex hoc quod dicitur praeteritum quam praesentis, & alia quatuor ex hoc, quod

dicitur

ducitur actus; prima quatuor sunt hæc; Primum est, quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin recordatio non esset præteriti, vt præteriti; Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans, vel tempus in quo fuit actus de quo recordatur, & instans præsens perceptionis illius actus. Tertium, quod obiectum recordationis, quando obijcitur recordationi, non est in se præsens, quia non esset recordatio eius, vt præteriti. Quartum, quod cum obiectum debet esse præsens ad actum, & non possit esse in se præsens, necesse est, quod sit præsens per speciem. Alia quatuor ex parte actus, sunt ista. Primum. Recordatio est duplicis obiecti, vnius remoti, vel vltimi, scilicet alicuius obiecti, circa quod recordans quandoque habuit actum humanum, & alterius proximi, scilicet, actus præteriti tendentis in illud obiectum. Secundum quod species necessaria ad recordationem, imprimitur ab actu, qui actus dicitur obiectum proximum, quando est præsens. Tertium, quod nullus potest habere recordationem, nisi de proprio actu, & eo quidem humano. Quartum, actus cognoscendi præteritum actum, est obiectum potentiæ recordatiuæ.

His ergo tanquam certis, & veris suppositis, inquirenda est conclusio, scilicet, an recordatio præteriti, quæ est memoria propriè dicta, sit in parte sensitiua, & intellectiua. Scotus quo ad memoriam in parte sensitiua, disputat ad vtramque partem, scilicet, quod non sit in parte sensitiua, & quod sit in parte sensitiua: sed tandem concludit cum Arist. quod Memoria propriè dicta, est ponenda in parte sensitiua, & soluit rationes factas in contrarium, vt patet in textu ipsius quæstionis.

Quo verò ad partem intellectiuam est difficultas maior, & de hac loquitur in artic. 2. quæstionis allatæ, & in corpore quæstionis. & breuiter sententia Scoti consistit in hoc, in parte intellectiua est memoria propriè dicta, quæ est recordatio actus præteriti in quantum præteritum probatur; quia in intellectu possunt reperiri illæ octo conditiones, quas nunc supra enumerauimus, quia si etiam intellectus percipere tempus, & habere actum post tempus, &c. Immò intellectus potest recordari & memorari eorum omnium de quibus recordatur, & memoratur memoria sensitiua, quoniam, vt dictum est alias, omnia quæ cognoscuntur à sensibus, etiam cognoscuntur ab intellectu, quia potentia superior, cognoscit omnia, quæ cognoscit inferior, & nobiliori modo, & ideo potest intellectus cogitare actum præteritum, quem habuit circa aliquod singulare, & cognoscere fluxum temporis, quod interfuit inter illam primam cognitionem, & hanc, quam modo habet, & potest habere speciem illius obiecti remoti, quoniam cum illud obiectum sit absens, nec per se cognoscatur, sed per speciem, species erit in intellectu, &c.

De mem. intel.

3. ro.

Clarum est ergo quod cum intellectus cognoscat omnia, quæ cognoscit sensus, quod possit memorari omnium eorum de quibus memoratur sensus, sed vlterius (quod magis probat dari memoriam intellectiuam) Intellectus de aliquibus memorari potest, de quibus nõ potest sensus, ergo præter memoriam sensitiuam datur intellectiua. Antecedens probatur quia intellectus potest memorari multorum obiectorum proximorum, (id est actuum) quorum nõ potest sensitiua, vt patet à actus intellectionis & volitionis præteritæ: quod cum talium recordetur homo, probatur; quia alias non posset pœnitere de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam, conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quod ista speculatus est ordinare se ad speculandum alia sequentia ex istis, & breuiter omnia destruuntur si intellectionis & volitionis non recordamur. Clarum est autem, quod istarum intellectionum non potest aliquis sensus recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus, ergo illa recordatio, & memoria est propria intellectiui, etiam in parte intellectiua, est memoria propria, & recordatio ratione obiecti remoti, vt recordatio quæ tendit in necessarium, vt necessarium, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remoto Triangulum habentem memorans obiectum proximum recordationis, scilicet, actus intellectus

4. ra.

dens

dens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectiuae: neque enim sensus potest cogitare, & cognoscere omnem Triangulum necessario habere tres angulos, sed sensus cognoscit hunc Triangulum habere tres; num verò illud sit necessarium, vel contingens, non cognoscit. Ex his ergo patet, quòd in intellectu est memoria & recordatio praeteriti, & haec memoria est multiplex; Aliqua enim est memoria intellectiua eorum omnium, de quibus est sensitiua; Aliqua est de aliquibus actibus & obiectis propriis, quae non potest competere sensui. Ex his ergo concludimus, quòd datur memoria intellectiua propriè dicta, & distincta à sensitiua. & hoc maximè concluditur ex memoria, quam experimur habere in nobis secundi & tertij generis, quae nullo modo possunt competere sensui.

3. ra. Ad hoc etiam videtur esse mens Aristotelis illo libro de Memoria, & reminiscentia, dicit, quaedam intelligibilium memoramur, vt quòd Triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, &c. & infra, & in hoc quidem, quia didicit, & speculatum est; Ex hac auctoritate colligitur, quòd nos memoramur aliquarum intellectionum, quas non possumus sensibus percipere, neque cognoscere; necesse est ergo, quòd in intellectu sit memoria. Nec valet responsio, quod memoria intelligibilium non est sine Phantasmate: quia non propter hoc est neganda memoria intellectiua sicuti nec negamus intelligere in intellectu, licet intelligere non sit sine phantasmate.

Facile responsio

Nec valet aliorum responsio, qui dicit quòd memoramur intelligibilium per accidens.

Alia responsio

Non valet inquam: quia quaecumque virtus cognoscit aliquod obiectum, ita, quod ipsa sola, & non alia, illud obiectū cognoscere potest, dicitur illud obiectum propriè, & per se, & non per accidens cognoscere, & speculari: & similiter cum recordatur speculasse tale obiectum, propriè, & per se recordari dicitur, alioquin nulla memoria esset per se: sed hoc obiectum, Triangulum habere tres, vt est verum demonstratum, solus intellectus potest cognoscere, non autem vllus sensus; ergo nullus sensus potest cognoscere, nec se speculatum fuisse Triangulum habere tres, ergo recordatio, & memoria huius actus, est propria intellectui, & nulli alicui sensui. Quartò, clarū est, quod manet in nobis habitus scientiarum, & memoria multarum conclusionum concomitantium illum habitum, vt patet de eo, qui habet habitum Philosophiae naturalis, habet memoriam multarum conclusionum demonstratarum in illa scientia, & tales habitus, & notitia illarum conclusionum, non conseruantur in phantasia: quia non cadunt sub obiecto sensus, ergo manent, & conseruantur in intellectu. 4. ra. Ex hoc argumento concluditur, simul dari memoriam intellectiuam, quae est propriè memoria secundum accidens praeteriti, vt praeteriti; & probatur dari etiam speciem intelligibilem impressam distinctam à phantasmate, quae simul cum intellectu facit memoriam secundam, & potentem producere intellectionem, de qua locuti fuimus suprà, solo quarto argumento de memoria intellectiua. Ratio autem est: quia habitus scientialis non potest conseruari nisi prius adsit species intelligibilis obiecti, circa quam tamquam circa obiectum versatur actus intelligendi, & sciendi. Cum ergo seruatur in intellectu scientia ista, Triangulus habet tres angulos pares duobus rectis aequales, seruatur etiam species Trianguli, & scientia illius Conclusionis, non quidem, quod actus cognoscendi, & speculandi illam cōclusionem, seruetur: quia ille actus transijt: sed remanet species intelligibilis Conclusionis, quae nil aliud est, nisi idolum, & conceptus Trianguli, cum connexione illius praedicati, habere tres, &c. (dictum est enim suprà, quòd species intelligibilis nil aliud est nisi conceptus formatus ab intellectu de re.) Cum ergo seruentur habitus speculatiui in intellectu nostro, vt experientia patet: sequitur clarè, quod conseruantur species intelligibiles obiectorum illorum, de quibus sunt tales habitus, & scientiae, sequitur etiam, quod conseruantur illae species cum connexione, & relatione ad alia praedicata, quae demonstrantur de illis in illis habitibus. & sic cum haec neque in phantasia, neque

in vlla

in vllo alio sensu recipi possint, sequitur, quod seruantur in intellectu, & ità in intellectu datur memoria.

Quid sit intellectus in habitu.

Sed oportet hic declarare, quomodo intellectus dicatur in habitu: nam intellectus in habitu & memoria intellectiua, sunt idem, secundum Soncinum, vt videre est in 2. distin. 2. quæst. 6. in 3. quæstione addita est intellectu in habitu concludit dari memoriam intellectiuam. Intellectus itaque in habitu tunc dicitur, quando recepit speciem intelligibilem impressam in se, sed actu illam non contemplatur, sed illam ad suum libitum contemplari potest; & hoc modo loquitur Aristot. in 3. de Anima, textu 8. de intellectu in habitu. Sed hic est difficultas, quomodo tunc dicantur seruari habitus scientiarum in intellectu nostro, non enim seruantur in intellectu nostro solum species obiectorum, circa quas versatur, & negotiatur intellectus, sed seruantur ipsæ scientiæ, & conclusio, vt patet de viris doctis, qui habēt plures conclusiones diuersarum scientiarum in intellectu suo, alioquin non essent capaciores rusticis, & iis, qui nihil vnquam didicerunt. Respondeo vt dixi in Theoremate de muneribus intellectus agentis, quod species intelligibilis, nil aliud est nisi conceptus rei formatus ab intellectu agente. Modò intellectus agens præsentato phantasmate, laborat circa illud phantasma, & format conceptum abstrahendo, & etiam discurrendo, & sic format iudicium sibi de illo phantasmate, atque etiam ipso phantasmate quippe illud [illegible] ad suum, nil aliud est nisi conceptus aggregatus ex diuersis prædicatis, sic fabricatus per diuersos syllogismos, adeo quod in illo conceptu, & specie, includuntur Conclusiones variæ. Cum ergo sunt in intellectu possibili istæ species, & conceptus, tunc intellectus dicitur in habitu, quia habet tunc habitum, & scientiam rerum illarum, sed non actu, sed solum potentia proxima. Cum autem postea intellectus agens promit intellectionem ex his speciebus, & conceptibus, id est, actu istos conceptus, & species speculatur, & intellectus possibilis illam intellectionem actualem recipit, dicitur actu intelligens: tunc ergo intellectus est in habitu, & habet habitus scientiarum, quando habet species intelligibiles rerum, quæ ad aliam scientiam spectant: tunc verò est in actu, quando actu recipit contemplationem actualem illorum conceptuum. Dictum est etiam vbi suprà, quod intellectus agens, non dicitur intelligere, licet promat, & producat intellectionem: quia intelligere est pati. Hinc patet, quomodo intellectus recordatur Conclusionum scientiarum prius: recordatur enim quia species, & cōceptus obiectorum de quibus sunt, seruantur in intellectu, & intellectus postea iterum quando vult, illas iterum Conclusiones speculatur, & intelligit: & quod hoc modo re vera intellectus dicatur in habitu, probabimus modò contra Zabarellam.

Opin. Zab. quo intellectus dicatur in habitu.

Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus cap. 8. declarat quomodo intellectus dicatur in habitu, & inquit, quod intellectus fit in habitu, non quia species intelligibiles seruentur in illo, sed quia ex pluribus actibus, & intellectionibus factus est aptus ad intelligendum, dum cōuertitur ad phantasmata, quod facere non poterat, antequam plures illos actus eliceret. Dat exemplum de manu ad scribendum, quæ in principio est in potentia valdè remota ad scribēdum, sed post plures actus venit in potentiam propinquam, & in habitu: sic etiam intellectus, in principio est rudis, & in potentia valdè remota ad intelligendum, sed postquam exercitatus est per multos actus, fit in potentia propinqua, & in habitu ad intelligendum facilius, dum conuertitur ad phantasmata, adeò, quod secundum ipsum, habitus intellectuales nil aliud sunt, nisi quædam habilitates, & promptitudines ad intelligendum.

Hanc opinionem confirmat autoritate Aristot. 2. de Anima, textu 59. vbi ait, quod sensus naturaliter est similis intellectui in habitu: quod non intelligitur aliter, nisi quia sensus nascitur cum potentia proxima operandi: sed intellectus multum laborat antequam habeat promptitudinem ad operandum: signum est ergo, quod secundum Arist. intellectus in habitu, est intellectus, qui propter multas actiones factus est habilis ad promptè operandum.

Contra

Resp. Contra hanc sententiam arguo: quia non est ad mentem Aristot. nam Philosophus 3. de Anima, tex. 8. ait, quod intellectus, cum est factus singula, tunc est in habitu, & est veluti sciens, qui potest operari, quando vult, & subinfert in eodem tex. quod tunc intellectus non est omninò in actu, sed aliquo modo est in potentia, sed proxima, non remota; Stantis hac intentione Arist. ita argumentor; Tunc intellectus est in habitu, cum est factus singula, sed non fit singula propter habilitatem ad operandum, sed solum cum recipit species rerum, ergo intellectus est in habitu solum, quando habet in se actu species intelligibiles impressas. Maior est Aristot. Minor probatur, quia quando recipit species impressas, fit res illae, quarum species recipit: sed quando non recipit species, licet sit habilis ad operandum, non est factus singula, ergo intellectus secundum Arist. non dicitur factus in habitu per solam habilitationē ad operandum. Ex hoc
resp. Zab. secundam reijcitur assertio Zabarellae, quòd intellectus sit species intelligibilis, & quòd intellectus fiat res per intellectionem; quoniam ait Arist. quod quando intellectus est factus singula, est aliquo modo in potentia, scilicet, proxima: quia est veluti sciens, qui considerare poterit, quando vult: at quando intellectus actu intelligit, & contemplatur, nullo modo est in potentia, sed omnino in actu, ergo non potest dici, quod intellectus actu intelligens, per intellectionem fiat singulae res, quia tunc non esset aliquo modo in potentia, sed simpliciter in actu. Arist. autem dicit, quod cum intellectus est factus singula, est aliquo modo in potentia. Praeterea, intellectus cum est factus singula, ait Arist. quod est in habitu; at si intellectus fit singula per intellectionem, intellectus singula factus, non erit intellectus in habitu, sed intellectus in actu, quia solum tunc fieret singula, quando actu res cognosceret, & contemplaretur.
Ad ratio. Ad rationem Zabarellae dicitur, quod per illam probatur intellectum multum laborare antequam sit in potentia proxima ad operandum, & hoc concedimus: attamen non sequitur, quod fiat in potentia proxima ad operandum, per illam habilitatem solum, sed fit in potentia proxima per productionem speciei intelligibilis, circa cuius productionem multum laborat, vt visum est suo loco.

Sed quod non detur Memoria intellectiua, omnes ferè Antiqui, & Moderni Philosophi probant hoc vno Argumento; quia Arist. in libro de Memoria, & reminiscentia, negat memoriam intellectui, & statuit memoriam sensitiuam tantum, quam vult inseruire, & imaginatiuae, & intellectiuae; At primo quidem imaginatiuae inseruit, secundariò verò, & per accidens, inseruit intellectui. 1. ra. aliora Memo. intel. Secundò, Franciscus Piccolomineus, libro de Sensibus internis, cap. 13. Arguit, & ipse sic. Nouas recipere formas, & tamquam subiectum illas seruare, non potest fieri sine instrumento aliquo corporeo, ergo. 2. ra. Praeterea Memoria est specierum sensibilium complicatarum cum conditionibus temporis, quae singulares sunt; intellectus autem est vniuersalium, ergo. 3. ra. Praeterea, Mens est aeterna, & ita non est obnoxia varietati & alterationi, & sic non potest esse subiectū nouorum accidentium, & variabilium, vt etiā se habet de caeteris à materia solutis. 4. ra.

Pro intelligentia clariori veritatis, & solutione istarum rationum, est notandum, quod re vera datur memoria intellectiua, vt patet per rationes adductas, attamen est considerandum, quod sicuti dicebamus in praecedenti Theoremate, intellectus & phantasia sunt potentiae adeò coniunctae & continuae, quod vna non potest intelligi sine altera; neque enim intellectus potest intelligere aliquam speciem, quin phantasia versetur circa phantasma eiusdem speciei, ita euenit in recordatione, & memoria praeteritorum: non enim intellectus alicuius speciei recordari potest, quin phantasia quoque phantasmatis illius eiusdem speciei non recordetur, & cum phantasia sit radix, & origo intellectionis, consequenter etiam est origo, & radix memoriae intellectus: & hinc fit, quod intellectus dum recordatur alicuius rei intellectae, vt alicuius speciei intelligibilis, habet non solum cognitionem abstractiuam, sed etiam intuitiuam, id est, non speculatur praecisè vniuersale, sed simul speculatur, & intuetur singulare Solu. Rat.

inclu-

iamdictam conditionibus singularibus, quod est intuitiue cognoscere, vt alibi dicimus, & hinc est quod Scotus ait, quod nulla recordatio pertinet ad intellectum, inquantum est potentia abstractiuè intelligens, cum necesse sit, quod in recordatione, dum intellectus speculatur speciē intelligibilem, intueatur quoque singulare materiale propter vicinitatem phantasiæ, quæ quoque tunc imaginatur phātasma singulare; & hæc est vna ex causis præcipuis, propter quam multi dicunt sufficere sensitiuam memoriam, quia dum intellectus intelligit, & recordatur, phantasia quoque recordatur, & phantasia est prima, & principalis radix memoriæ, vnde intellectus non posset per se recordari sine phantasia, sicut nec potest intelligere nisi phantasia conuertatur ad phantasmata, propter connexionem illarum potentiarum pro hoc statu, in quo ex sensibus mendicamus omnem nostram cognitionem; in alio autem statu secundū Theologos, erit alius modus intelligendi quàm per conuersionem ad phantasmata, & sic alius modus memorandi, & propter hoc Arist. dixit memoriam esse in parte sensitiua, & inseruire quoque intellectui.

Not. Est etiam notandum, quod, vt dictum est, actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet proximum, & remotum: obiectū proximum est actus præteritus, obiectum remotum est obiectum, in quod tendebat ille actus: in memoria sensitiua est præteritio vtriusque obiecti, eadem quod illud, de quo recordatur sensus, erat præteritum, & quo ad actum, & quo ad obiectum in quod tendebat actus, & sic sensus non recordatur actus præteriti, quin recordetur etiam obiecti sensati, vt præteriti; Ratio est: quia obiectum sensus sentitur ab eo obiecto semper secundum aliquam dispositionem, quæ postea transit, & sic obiectū illud mutatur, & præteritur: in intellectiua memoria non est præteritio necessariò vtriusque obiecti, sed solum obiecti proximi: sed non est necessaria præteritio obiecti remoti, quia illud potest esse ens necessarium, & sic vniformiter se habens semper, cū potest intellectus recipere illud obiectum vt vniformiter se habens; aliquādo etiam obiectum remotum memoriæ intellectiuæ est præteritum, & recordatur illius vt est præteritum, vt cum recordatur singularium sensitiuè cognitorum, & modo quo à sensibus cognoscuntur; vt diximus etiam supra, sed non est semper necessarium; in hoc ergo differt memoria intellectiua à sensitiua, quia sensitiua requirit præteritionem in vtroque obiecto, intellectiua in altero tātum. Hac de causa sensitiua videtur habere magis rationem recordationis, quàm intellectiua, & propter hoc Aristotel. multum tribuit memoriæ sensitiuæ, & parum intellectiuæ.

Ex his ad rationes in oppositum. Ad primam dico, quod Aristoteles in libro de Memoria, & reminiscentia concedit in homine esse memoriam sensitiuam, quæ inseruit intellectui: sed ex hoc non sequitur, quod in intellectu nulla sit memoria; dixit autem memoriam sensitiuam inseruire intellectui, quia est radix memoriæ intellectiuæ, & intellectus non potest recordari sine sensu, sed sensus potest recordari sine intellectu, vt patet in bestiis; & propter hoc multum tribuit memoriæ sensitiuæ. Ad 1.

Ad secundam, quæ est Piccolominei. Negamus antecedens, scilicet quod nunc formæ non possint recipi sine instrumento corporeo: nam species intelligibiles in intellectu recipiuntur absque vllo instrumento corporeo, tanquam in suo subiecto. Ad 2.

Ad tertiam concedo, quod aliqua memoria est sensibilium specierum, &c. sed nego quod intellectus non possit eorum quoque recordari: nam qui cognoscit quæcumque cognoscit sensus, etiam eorum potest recordari. Negamus etiam, quod omnis memoria sit specierum sensibilium, ostendimus enim non [illegible] quod datur quoque memoria specierum intelligibilium, conseruatiua, quæ est in intellectu. Ad 3.

Ad quartum dico, quod verum est, quod forma omnino abstracta à materia, non est susceptiua accidentium variabilium, vt sunt Intelligentiæ abstractæ? Sed forma, quæ est actus, & forma materiæ, vti est intellectus humanus, est capax accidentium variabilium. Ad 4.

Aliae rationes, & earum solutiones, habentur apud Scotum, quae quia ibi adducuntur, & soluuntur, & ex his facile intelligi possunt, omittimus in praesenti.

THEOREMA LXXXI.

Intellectus agens est differentia animae nostrae.

Exponitur opinio Alexandri. Cap. I.

QVid sit intellectus agens, variae extant sententiae, ideo primo aliorum sententias examinabimus: deinde quid de hoc sentiat Scotus manifestabimus. Putauit Alexander Aphrodisaeus libro 3. de Anima, cap. de Intellectu agente, & eum sequuntur, quod intellectus agens sit Deus, & prima causa. [illegible] est enim Alexander, quod intellectus agens sit Deus, & forma abiuncta per essentiam à materia, & quod nō sit alia nisi omnium prima. Ratio eius fuit, quia caeterae Intelligentiae sunt virtutes particulares, & ad mouendum orbes proprios applicatae, neque habent eam vniuersalem, quae ad rerum omnium regimen extendatur. Sed prima Intelligentia habet vniuersalem virtutem, quia prima non mouet solum primum orbem, sed totum simul caelestem globum, immò & mundum vniuersum, & est omnium rerum prima causa, omnia gubernans, omnia perficiens, omnia continens virtute sua diffusa per omnia. Modo cum haec prima Intelligentia omnibus rebus adsit, illas regat, & gubernet secundum suas proprias naturas, & ideo licet omnibus rebus adsit, non tamē facit omnes res intelligere, sed solum humanum intellectum, quia solus intellectus humanus, qui possibilis dicitur, aptus est recipere lumen diuini intellectus, & fieri intelligens; res verò aliae, quia non habent talem naturam, ideo non intelligunt per operationem intellectus agētis; sicuti etiā videmus lumen solis, cum idē sit, penetrare vitrum, non tamen penetrare lapidem propter diuersas horum corporum naturas, sic calor solis lutum indurat, ceram liquefacit, quoniam agens non agit nisi in patiens idoneum ad recipiendum, & quoniam in hoc mundo inferiori nulla est natura, quae sit susceptiua intellectionis, nisi natura intellectus possibilis, qui est forma hominis, ideo intellectus agens, facit intelligere solum hominem, non alias naturas. Zabarella hanc sententiam sequitur, & maximè [illegible] libro de Humana mente à c. 10. vsque ad finem, & plures alij. Pro hac sententia arguit Zabarella libro de Humana mente cap. 9. & 10. & inde, his rationibus.

Alexander.

1. Intellectus agens, & possibilis, sunt duae substantiae essentialiter distinctae, ergo intellectus agens, est prima forma abstracta à materia, quae est Deus. Antecedens probatur multis argumentis, quae infrà capite 5. adducemus, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem, esse vnam substantiam, & eandem animam. Cōsequentia verò probatur rationibus desumptis ex intellectu patiente, hoc modo. Intellectus possibilis, vel est forma separata à materia, non dans esse homini, vt existimauit Auerroes, vel est forma informans materiam, & constituens hominem, vt Alexander, & Latini tenere dicuntur. Si primo modo, ergo, multo magis intellectus agens erit forma abiuncta à materia; cum intellectus agens ex Aristotele, sit nobilior patiente. Si verò intellectus possibilis est forma informans materiam, & constituens hominem, agens, qui praestantior est patiente, non potest esse forma informans materiam: quia si intellectus possibilis informat materiam, & est forma specifica hominis, ergo quidquid aduenit ei in lumine, & est excellentius ipso intellectu passibili, excedit naturam humanam. Praeterea, non potest agēs esse forma informans, quia nulla forma informans nobilior potest vltimae ac specificae differentiae superuenire; sed ita superueniret, vt natura naturalis iam constituta, & formata; ergo omnibus modis fateri necesse est, intellectum agentem non esse formam alicuius corporis, sed esse substantiam penitus immaterialem: non potest autem esse alia, quā prima, quia caeterae sunt agentia particularia, prima solū est virtus vniuersalis, vt nūc diximus supra, ergo. Secundò, Aristot. 3. de Anima tex. 19. dixit, agentem esse immixtum, separatum, & impassibi- 2.

lem, &

lem, & probauit, quod hæc prædicata competant intellectui agenti, per hoc mediũ; quia intellectus agens est secundum suã substantiam actio: nunc sic arguit, sed, quod est secundum suam substantiam actio, est forma abstracta à materia, ergo intellectus agẽs est forma abstracta à materia: non potest esse vlla alia, nisi prima; ergo intellectus agens est prima, quæ est Deus. Maiorem probat ex vi verborum Græcorum: non enim illa particula secundum substantiam actio, est quarta conditio, vt aliqui Græcæ linguæ ignari existimant, sed est medium ad probandum illa tria prædicata inesse intellectui agenti. Minor est clara ex 12. Metaph. textu 39. vbi apertè ait Aristoteles res separatas à materia, esse idem intellectum, intelligens, & intelligere.

3 Tertiò, Arist. 3. de Anima, textu 20. ait, intellectum agentem esse semper intelligentem, & esse id, quod est, id est quod est actus purus, & ipsamet entitas. Modo hæc omnia sunt prædicata, quæ competunt Menti abstractæ à materia per essentiam, ergo intellectus agens est intelligentia separata à materia per essentiam, non autem alia, quàm prima, vt supra dictum est, ergo intellectus agens est Deus. His tribus rationibus probatur, quod intellectus agens est substantia à materia separata; Alteram verò Consequentiam, scilicet, quod intellectus agens non sit alia intelligentia, quàm prima, probat in sequenti capite, sic. Cum intellectus agens sit forma abstracta à materia, non potest esse vlla præter eas, quæ mouent Orbes, quoniam alia, inferior non datur, secundum Aristotelem, qui nec Dæmones posuit, nec aliquam aliam formam à materia abstractam, præter eas, quæ mouent Orbes, vnde in 12. Metaph. textu 43. & ipse ad numerum Orbium venatus est numerum Intelligentiarum: inter Mentes autem mouentes Orbes, ratio suadet, quod sit prima: quia reliquæ sunt particulares, & proprio Orbi applicatæ, sed prima est vniuersalis, & totum mundum gubernat, & sic assistendo homini, facit illum intelligere, eo modo quo exposuimus in principio huius capitis de mente Alexandri.

Quartò, adducit argumentum ipsius Alexandri lib. 1. de Anima, capite de Intellectu agente, quod putat insolubile, & est hoc. In omni genere, in quo est aliquid per se & primò tale, & aliqua secundariò talia, necessarium est quod illa, quæ sunt secundariò talia, habeant quod sint talia ab illo primo, quod est per se & primò tale. Hæc propositio probatur inductione à Zabarella: in substantia est primum ens, & maximè ens, accidentia verò sunt secundariò entia, ergo accidens est ens propter substantiam; sic inter visibilia primò visibile est lux, & maximè omnium lux solis; ab hac ergo alia visibilia habent vt sint visibilia: sic etiam omnia bona, dicuntur bona per primi boni participationem. Hac propositione sic probata, accipitur pro Maiori propositione; & sub ea accipit hanc Minorem. Sed res separatæ intelligibiles sunt secundariò intelligibiles, ergo non debent dici intelligibiles, nisi ab eo, quod est maximè intelligibile, scilicet ab intelligibili per essentiam; Deus autẽ est maximè omnium intelligibilis, ergo intellectus agens est Deus. 4

Quintò probatur hæc opinio sic; Vis cognoscens quo est præstantior, eo eget externo aliquo præstantiori; patet exemplo: quia oculus corporeus eget lumine externo solis corporei; at mens est vis cognoscitiua præstantior, quia est incorporea & potest dici oculus incorporeus, ergo eget lumine eminentiori, scilicet solis incorporei, qui est Deus, ergo intellectus agens, qui illuminat intellectum nostrum & mentem patibilem, est Deus. Quam sententiam confirmat verbis Aristotelis ex 3. de Anima, superius adductis, textu 20. vbi Aristoteles ait, intellectum agentem esse id, quod est, quæ est propria conditio Dei, in quo solo est idem esse, & essentia, in aliis enim rebus differt esse, ab essentia. 5

Rationes in contrarium adducuntur.
Cap. II.

CONTRA hanc sententiam multi arguunt validissimis rationibus. Primò arguitur sic. Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. vocauit intellectum agentem, Arguitur.

& intellectum possibilem, animæ nostræ differentias: ergo voluit Aristoteles, quod vterque intellectus, scilicet agens, & possibilis, sint aliquid humanum, & animæ nostræ humanæ partes, ergo intellectus agens non est Deus. Huic rationi vario modo respondent Alexandrei, quorum multas adducit, & reijcit Piccolomineus, libro de Mente, capite 10. quas dimitto.

Resp. Zab. Zabarella autem respondet sic, libro de Mente agente, cap. 16. Aristoteles loco citato non dicit intellectum agentem, & patientem, esse duas differentias animæ nostræ, vt sumitur in argumento; sed ait eo loco, in anima nostra esse has duas differentias, scilicet, agentis, & patientis, hoc est in anima dari agens, & patiens, verum est autem Deum esse agens in anima nostra, quia Deus vbique est, & eius lumen iungitur phantasmatibus existentibus in anima, vt perfectio, & sic est agens in anima; est ergo Deus vbique in anima nostra, sed non est animæ nostræ pars, sed extrinsecus adueniens, & hic est sensus, qui colligitur ex illo texto.

Improb. Sed hæc responsio non tollit argumentum: nam certum est quod Aristoteles concludit in illo textu 17. debere reperiri in anima has duas differentias agentis, & patientis, non quo ad actum secundum, sed quo ad actum primum, id est, non intendit ibi concludere quod in anima sit actio, & passio, sed intelligit, quod in anima debet esse vis patiens, & vis agens; quod probatur: quia prius probauit in anima nostra esse intellectum possibilem, quo ad actum primum, & ex eo concludit debere quoque in anima esse intellectum agentem, qui deducat possibilem ad actum, ea ratione, quia omni passiuo respondet suum actiuum proprium: at intellectus possibilis est in anima quo ad actum primum, est enim vis potens pati, ergo intellectus agens quoque debet esse in anima quo ad actum primum, & esse debet vis agens potens deducere possibilem ad actum, & hoc patet clarè ex verbis textus; ait enim Aristoteles, quod in omni genere est aliquid vt materia, & potentia, alterum verò vt causa, & factiuum: nam vtitur his verbis, factiuum, & causa, quæ clarè denotant actum primum, non secundum. Hoc ergo iacto fundamento, nunc sic arguo. Si differentia agens, quæ est in anima, est Deus, ergo Deus quo ad actum primum, scilicet, quo ad substantiam suam, erit differentia existens in anima nostra: sed hoc est absurdum maximum, quod substantia Dei existat in anima nostra, etiam vt assistens, nedum vt pars animæ nostræ: quia secundum Philosophum substantiæ separatæ à materia, secundum substantiam sunt extra mundum, & extra omnem naturam corpoream; quia illæ non sunt in loco. Locus enim est passio corporis naturalis; illæ autem sunt seiunctæ à corpore, ergo prima substantia immaterialis, non est in anima nostra secundum substantiam. Prima etiam substantia ex Aristotele 12. Metaphys. textu 38. 44. & inde, assistit primo Orbi secundum substantiam solum, non autem alijs Orbibus vel alijs rebus, licet omnia gubernet mouendo suum primum Orbem; non ergo assistit secundum substantiam, neque inexistit secundum substantiam animæ nostræ, sicuti nec vlli alteri rei præterquam primo Orbi. Si dicat inesse secundum virtutem, contra: quia tunc in anima nostra nō esset differentia agens secundū actum primum, sed solum secundum actum secundum, neque tunc enim Deus diceretur esse differentia animæ nostræ, quia actio, & operatio Dei esset in anima nostra, sed secundum actum primum in anima nostra nulla esset vis agens, quod est contra intētionem Aristot. vt vidimus in suppositio. Præterea, Aristot. in illo tex. 17. concludit dari in anima aliquid agens particulare, & proprium, respondens intellectui possibili; sed Deus non est agens particulare, & proprium, sed vniuersale, etiā in hac operatione intellectionis, secundum illos: vt patet ex dictis in expositione suæ opinionis; ergo non intelligit Arist. cōcludere hoc agēs esse Deum. Minor vt dictum est clara est & concessa; Maior probatur: quia Arist. sententia est hæc, vt omnia sanè naturā quamuis communē naturam, in qua est aliquid vt materia, quod est potentia omnia illius generis, etiam alterum reperitur,

Argu. 19.

quod

quod est causa, & factiuum omnium [illegible] rum illius generis, ergo necesse est in anima hoc esse differentias, & subsistentiam [illegible]; & est [illegible] hoc quidem in omnia fieri, illud verò in omnia facere. Hoc est [illegible] clarum est, quod in antecedente loquitur Philosophus de agente proprio & particulari, respondente illi passiuo in illa natura, & genere, nō de agente vniuersali: ait enim, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, & est potentia omnia illius generis, reperitur agens quod illi respondet, & facit omnia illa; hoc non intelligitur de agente vniuersali: quia praeter illud dantur agentia propria, & proxima, & illa sunt, quae actiua, & agentia dicuntur in illo genere, & in illa natura. Et confirmatur: quia Aristoteles dicit, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, datur agens, quod est factiuum omnia illa, ergo agens, quod est factiuum omnia illa, debet quoque esse in natura illa, siue pertinere ad naturam illam: non ergo debet esse agens vniuersale, quia non est illius naturae, nec generis. Et confirmatur per exemplum allatum ab eo: ait enim, vt ars ad materiam, modo principium actiuum artis faciens omnia, ad quae est in potentia materia artis, non est agens vniuersale, & Deus, sed est agens proprium, pertinens ad artem; & licet materia, & illud agens, postea inter se differant, hoc nihil refert. satis est quod illi materiae respondet agens, quod est illi appropriatum, & non est agens vniuersa-

Prat. le. Praeterea, illud agens vniuersale concurrit ad omnes res: ideo non erat necesse quod Aristoteles poneret in anima esse hoc agens, siquidem clarum est, quod est in omnibus rebus, loquitur ergo de agente proprio, & particulari: & ita cum [illegible] antecedente, quod in omni natura est patiens, & agens proprium respondens illi patienti, Aristoteles infert, in anima esse has differentias, agens & patiens, concludit in anima esse agens proprium, & particulare respondens illi patienti, non autem agens vniuersale, vti ipsi dicunt. Et confirmatur: quia in omni natura vbi est aliquod patiens, datur aliquod agens proprium respondens illi, & illud particulare, praeter agens vniuersale: vt in omnibus in natura sunt patientia. Caelum est agens illis respondens. Similiter in animalibus, in quibus est principium passiuum, scilicet foemina, est quoque proprium principium actiuum illi respondens praeter agens vniuersale, videlicet masculus; dehinc reliquis rebus, alioquin nō posset aliquid generari, neque moueri. Si ergo in omni natura datur proprium agens particulare, ad quid volumus in actionibus animae confugere ad agens vniuersale, & negare proprium agens, & particulare eiusdem naturae? Per haec eadem argumenta rejiciuntur responsiones aliorum sectatorum Alexandri, qui ad hoc argumentum respondentes, confugiunt ad hoc, quod aiunt in anima esse has differentias agentis, & patientis, quoad actum secundum, quod superius confutatum est.

Secundò principaliter. Si intellectus agens esset Deus, intellectio non esset in nostra potestate; consequens est falsum: quia intelligimus dum volumus. Consequentia probatur: quia illa actio dicitur esse in nostra potestate, quae pendet à principio nostro formali: quae verò pendet à principio externo, in potestate nostra esse non potest, sicut neque illud principium est in potestate nostra. Deus autem est externum principium, ergo si ipse esset intellectus agens, intellectio non esset posita in nostra potestate & voluntate, sed vel omnia semper intelligeremus, vel ea solum, & tunc solum, quae, & quando Deus vellet. 2.

Huic rationi respondet Zabarella, negando consequentiam: Ad probationem dicit, quod esset efficax, si Deus aliquando nobis suam operam recusaret, nec ad nos semper effunderet lumen suum. Sed non ita res se habet, quia lumen suū semper nobis adest: sed ex parte nostra quandoque prouenit defectus: quia vel non habemus habitum, vel organum phantasiae est indispositum. Resp. Zab.

Sed haec responsio impellit Zabarellam in aliud absurdū maius, nempè, quia tunc sequeretur, quod quando homo habet habitum, & organū, & est dispositus, necessariò semper intelligeret, & nedum semper intelligeret, sed ea, quae se- Reijcitur.

mel didicit, semper intelligeret, & contemplaretur; quod consequens est absurdum: nam sæpè quis est dispositus, & habet habitum, & non vult intelligere, neque speculari, nedum ea, quæ semel didicit, sed nihil, sed vult dormire, vel operationi sensitiuæ incumbere. Consequentia verò probatur: quia Deus est agens necessarium, non liberum, de mente Aristot. & ideo semper agit, & eodem modo agit (nam autem est agens liberum, vt supponit Zabarella, vnde transit ad Theologiam, vt semper hanc positionem non auream summat in via Aristot. nunc,) cum ergo semper illuminet phantasma, & phantasma agat in mentem patibilem, quæ similiter sunt agens, & patiens necessarium, ipsa mens non poterit non iudicare phantasma, abstrahere & intelligere, & sic homo dispositus necessariò semper intelligat, & eadem intelligeret si diceremus, intellectum agentem esse partem animæ nostræ, in hoc absurdum non incideremus quia tunc erit sub imperio voluntatis nostræ, vt aliæ potentiæ naturales, & sic intelligeremus cum vellemus.

3. ra. Tertiò principaliter arguo ipsa ratione, quam puto insolubilem. Deus est sua operatio per essentiam, ita quod operatio eius est essentia eius, quod est ex seuerum, & concessum à Zabarella eodem libro de Mente agente c. 9. declarando verba tex. 19. 3. de Anima; ergo si intellectus agens est Deus, operatio intellectus agentis erit substantia Dei. Hoc totum patet; sed falsum est quod operatio intellectus agentis sit substantia Dei, ergo falsum est quoque quod intellectus agens sit Deus. Quod falsum sit, quod operatio intellectus agentis sit substantia Dei, patet ex se, tamen probatur propter protervum. Operatio intellectus agentis secundum Zabarellam, est agere in intellectum patibilem simul cum phantasmate: at actio illa est accidens, non substantia Dei: quod probatur: quia actio illa est motus quidam spiritualis, qui procedit partim ab obiecto, & phantasmate, partim ab intellectu agente, non enim intellectus agens, se solo agit in intellectum patibilem, sed vt forma phantasmatis, ex ipso Zabarella: at substantia Dei non pendet, neque habet esse ab obiecto, & phantasmatibus rerum mortalium, neque ponitur in esse post non esse, vt illa actio, ergo actio illa in intellectum patibilem, non est substantia Dei. Præterea, intellectio nostra est operatio intellectus agentis, & patibilis, Prst. ab vtroque enim pendet tamquam à causis necessario concurrentibus, & agentibus: at intellectio nostra non est substantia Dei, sed accidens, alioquin intelligeremus nos per substantiam Dei formaliter, quia intellectione formaliter intelligimus, ergo intellectus agentis operatio, non est substantia Dei, & consequenter intellectus agens non est Deus.

Quartò principaliter arguit Pomponatius argumento Themistii cum Aristot. 3. de Anima, tex. 20. dicentis, hoc solum immortale, & æternum, illud addit, non reminiscimur autem post mortem, vt dicam non manere esse mentem si sit æternam, quæ quamuis [illegible], attamen non reminiscamur: quare si mens agens esset Deus, tum per eam supremè cognosceremus, & intelligeremus Deum essemus. 4.

Quinta ratio principalis est. Intellectus agens & possibilis sunt vnum in substantia realiter: at intellectus possibilis non est Deus, ergo neque intellectus agens. Minor est clara; Maior probabitur infra, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem, esse vnam substantiam realiter, sed differre formaliter. Adduci etiam alias variæ rationes ab Auerroistis & aliis, sed quia aliquo pacto euadere illas possent Alexandristæ, illas missas facio. 5.

Ad rationes pro opinione Alexandri respondetur. Ad primum, negatur antecedens, scilicet, quod agens & possibilis, sint diuersæ substantiæ realiter distinctæ; argumenta probantia illud infra cap. 5. soluentur. Ad ra. Alexandri.

Ad secundum, argumentum dicendum est considerandum ille tex. 19 quomodo in illo tex. Arist. explicat naturam intellectus agentis; concedo equidem, quod explicat naturam intellectus agentis per illa tria prædicata, dicens, quod intellectus agens, est separatus, immixtus, & impassibilis; & probat hæc prædicata competere intellectui agenti per illam conditionem: quia intellectus agens est substantia 2.

actum, siue operatio (nā ibi per actum intelligit non actum primum, sed actum secundum, vt verba Græca, & sensus textus indicant.) Sed est notandum, quòd cum dicit Aristot. quod intellectus agens, est substantia actu, non vult dicere, quòd intellectus agens sit actu per essentiam, ita quòd actio, & essentia in ipso sint idem, sicut euenit in substantijs abstractis, vt existimat Zabarella, quoniam operatio intellectus agentis est accidens, non substantia ipsius intellectus agentis, sed vult dicere Arist. quòd intellectus agens, est substantia semper actu operans, ita quòd eius natura est operari, & agere, sicuti natura intellectus possibilis est, esse potentia omnia, & fieri omnia; quæ expositio comprobatur: quia iam disseruit de intellectu possibili, & dixit ipsum esse potentia omnia: quod nō intelligit quo ad actum primum, cū intellectus possibilis sit actus primus, nō potentia; sed intelligit de actu secundo, adeò, quòd voluit dicere, quòd natura intellectus possibilis, est recipere omnia intelligibilia, & fieri illa: dixit deinde debere dari agentem intellectum, qui perficeret intellectum possibilem, agendo, & operando; & ideo nunc declarans naturam intellectus agentis, præcipuè notauit illud, in quo intellectus agens differt ab intellectu possibili, quod est, quia natura intellectus agentis est operari, & agere, & perficere intellectum possibilē; sicuti natura intellectus possibilis est perfici, & reddi actu ab intellectu agente; Dum ergo Aristoteles ait, intellectus agēs est substantia actu, non vult dicere, quòd intellectus agens sit actio, & operatio per essentiam, vt accipit Zabarella, & communiter Alexādrini: sed vult dicere, quod intellectus agens est substantia operans, & agens, sicut intellectus possibilis est substantia patiens. Et sic habemus rationem in textu, quomodo per illam conditionē, quòd intellectus agens est substantia actio, probat intellectui agenti competere alia tria prædicata, scilicet, quòd est separatus, immixtus, & impassibilis, nā suprà, loquendo de intellectu possibili, probauerat illa prædicata ei competere; & tamē eius natura non est ita nobilis, sicut natura intellectus agētis: quia intellectus possibilis, est substantia potentialis: sed agēs est substantia actu operans. Infert ergo Philosophus. Hic intellectus agens, est separatus, impassibilis, possibilitate, & immixtus, quoniam est substantia actio, quasi dicat: Si intellectus possibilis est perpetuus, immixtus, & impassibilis, multò magis intellectus agens est dicendus separatus, immixtus, & perpetuus, quia est nobilior, quoniam est substantia non patiens, sed agens, & operans; vnde hanc rationē subiunxit postea in sequentibus verbis textus: semper enim honorabilius est agens, patiente, & principium materia; non ergo ex hoc textu habetur, quod intellectus agens sit sua operatio per essentiam, & consequenter neque habetur, quod intellectus agens sit forma separata, & Deus. Sed potius colligitur, quod est eadē substantia, quod intellectus possibilis: quia habet eadem prædicata, & quòd solum differant formaliter ab inuicem, quia intellectus possibilis esse potentialis, agens verò, est substantia operans; Et hæc expositio nullam vim infert verbis textus.

Ad tertium respondetur, quod Arist. in textu 20. 3. de Anima, loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idē, quod intellectus possibilis: quando enim possibilis per agentem deductus est ad actum, dicitur in actu; Modo Arist. loquitur ibi de hoc intellectu, etiam secundum Alexandrum, & de eo tria dicit. Primò, quod est idem, quod scientia; Secundum, quod hic intellectus in actu est quodammodo posterior ipso intellectu possibili; Tertium, quod hic est separatus à corpore hoc solum, quod est, de hoc intellectu verificatur illud prædicatū, quod actu semper intelligit; Quod verò ait Zabarella Arist. ibi dicere intellectum hunc, qui semper intelligit, esse id, quod est, non est verum: sed Aristot. habet hæc verba: *Separatus est autem solum hoc, quod verè est, & hoc solum immortale, & incorruptibile*; quæ verba faciunt hunc sensum, quod intellectus actu est separatus, sed non absolutè, sed solum quo ad id quod est, id est, est separatus solum quo ad quidditatem, & essentiam, non quo ad alia, scilicet, quo ad intelligere, & reliqua: quia intelligere corrumpi- Ad 3.

tur, licet essentia remaneat: vnde subinfert, quòd non reminiscimur post mortem: quia phantasia corrumpitur, sine qua intellectus adhuc nihil intelligit; Ex quibus verbis etiam patet, quòd ille intellectus de quo loquitur ibi Aristot. non potest dici, quòd sit Deus: quia subdit, quod licet ille intellectus sit separatus, immortalis, & æternus, tamen non recordamur post mortem, Signum est ergo, quòd ille intellectus, de quo ibi loquitur Arist. est ille intellectus, quo nos modo formaliter intelligimus mediantibus phantasmatibus: vnde, si phantasia remaneret post mortem, sicut intellectus ille manet, nos recordaremur; Ex hoc infertur: nos non intelligimus modo formaliter Deo, sed intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo intellectus ille non est Deus, sed pars animæ nostræ; Et confirmatur, quia falsum est, quòd Deus non intelligat corrupta phantasia, sed bene verum est de intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo sequitur, quòd solùm intelligit Aristoteles de intellectu, qui est Deus, sed de intellectu, qui est pars hominis.

44. Ad quartum, quod est argumentum Alexandri respondet Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Humana mente cap. 10. [illegible], sed illæ sunt satis concisæ, & obscuræ responsiones: ideo respondendum est, quòd illa Maior Alexandri non est vniuersaliter vera; sed solum est vera quando coincidit cum illa propositione maxima: Omne ens per participationem reducitur ad ens per essentiam, quæ est verissima; & tunc hic est sensus illius Maioris, quoniam in aliquo genere est aliquid, quod est primò, & per se tale; & aliud est secundariò tale; id est tale per participationem illius, quod est primò, & per se tale; illud quod est secundariò tale, habet ab illo primo, quòd sit tale: & in hoc sensu est vera Maior: sed absolutè sumpta, est falsa, quod probo instantione in exemplo allata à Zabarella. Inter omnia visibilia primum visibile est lux, & maximè omnium lux Solis: & tamē non est verum, quòd omnia alia visibilia habeant à luce Solis, quòd sint visibilia: nam lux ignis non est visibilis propter lumen solis; & lux lapidis pretiosi, non est visibilis per lumen solis; idem videtur in corporibus perspicuis, quæ ergo, quod non est vera vniuersaliter: nam si lux ignis, & lapidis pretiosi, essent visibiles per participationem lucis solis, essent quidem visibiles per lucem solis; sed quia lux ignis, & lux lapidis, sunt per se visibiles, & illa visibilitas non inest illis per aliud visibile, quod ipsi participent, hinc est, quod sunt per se visibiles, licet sint secundariò visibilia; est ergo vera Maior propositio solum tunc, quando illud, quod est secundariò tale, est tale per participationem illius, quod est per se primo tale: sed si sit tale secundariò, quia scilicet non est ita excellens tale in illo genere, vt illud primum, tunc non est vera illa Maior; accepta ergo Maiori in sensu, quo est vera, tunc Minor est falsa: non enim reliqua entia sunt intelligibilia, quia participent Deum, qui est primum intelligibile; sed ipsa per se sunt intelligibilia, quia sunt entia per se distincta à Deo: quia alia est entitas Dei, & alia est entitas creaturarum, licet creaturæ non sint ita excellentia intelligibilia, vti est Deus; Cum ergo dicit in Minori: sed Deus est primum, & per se intelligibile, dicendo, quod est primum, id est excellentissimum intelligibile, reliqua verò sunt secundariò intelligibilia, id est, non ita excellentia intelligibilia, sed si intelligit in Minori, Deus est per se, & primum intelligibile, id est causa, & radix intelligibilitatis, & reliqua sunt intelligibilia per participationem Dei, est falsa: quia ipsa sunt per se intelligibilia, licet effectiuè quo ad entitatem sint à Deo. Quod si quis dicat, entia sūt effectiuè entia à Deo, ergo sunt intelligibilia per ipsum Deum; respondeo, harmonia, & sonus est ab artifice formante effectiuè, ergo harmonia, & sonus est delectabilis per artificem [illegible], valet, loquendo formaliter; sed est verum solum effectiuè; Ita creaturæ sunt entia per Deum, & consequenter intelligibilia per Deum, est verum effectiuè, non formaliter; at in proposito loquimur formaliter, non effectiuè; omnia enim à Deo sunt effectiuè, & consequenter sunt talia natiua. [illegible] effectiuè per Deū, tamen formaliter quælibet est talis per

[illegible]

se, & per suam naturam. Dum ergo dicitur: Omnia entia sunt intelligibilia secundariò, id est, per participationem Dei, est falsum: quia illa sunt primò, & per se intelligibilia formaliter, licet non sint excellentissima intelligibilia, & hoc modo sunt secundariò, intelligibilia.

Ad 5. Ad quintum, Opus præstantius eget lumine præstantiori, respondetur, quod eget lumine præstantiori, sed proprio, non vniuersali, huiusmodi autem est mens hominis, quæ est præstantior sensu; Vel dicamus, & melius, quod frequenter quo facultas est præstantior, eo eget paucioribus extrinsecus. & sic ratio est falsa. Ad auctoritatem ex 4. de Anima textu 20. iam responsum est supra, discutiendo textum principale, quomodo intelligatur ille textus.

Exponitur, & reijcitur opinio eorum, qui dicunt intellectum agentem, & possibilem, esse duas partes realiter distinctas, componentes animam intellectiuam, & eorum qui dicunt solum ratione illas differre. *Cap. III.*

Auer. & Zim. AVerroes è contrario, & multi sui sectatores, & præsertim Zimara, Theoremate 41. & 21. Metaph. tex. 17. tenent, quod intellectus agens, est pars essentialis animæ intellectiuæ, volunt enim, quòd anima rationalis componatur ex duabus partibus substantialibus, tamquã ex materia, & forma; & quòd intellectus possibilis, habeat rationem materiæ, & intellectus agens, habeat rationem formæ. Pro hac opinione variæ rationes, &

1. ra. auctoritates adducuntur. Primò adducitur auctoritas Aristotelis 3. de Anima, textu 1. vbi Aristot. ait. *De parte autem animæ, &c.* quo in loco patet, quod Philosophus appellat intellectum partem animæ; sed intellectus non potest esse pars animæ intellectiuæ, nisi anima intellectiua constet ex partibus, quarum vna, & materialis sit possibilis, altera, & forma-

2. ra. lis sit intellectus agens. Secundò tex. 17. eiusdem 3. de Anima ait Arist. *Necesse est in anima has esse differentias, scilicet intellectum agentem, & patientem* & tamen non dicuntur hos duos intellectus esse animæ differentias, nisi essent duæ partes animæ essentiales. Adsunt deinde variæ auctoritates Commentatoris, quem fuisse huius opinionis, clarum est ex ijs quæ scribit in Commentarijs 3. de Anima, tex. 4. 5. 15. 20. & alibi sæpè. Tertiò, quod con- 3. ra.

stat ex duobus, quorum vnum est pura potentia, & aliud est purus actus, est compositum ex illis tamquam ex partibus essentialibus; sed anima rationalis constat ex intellectu possibili, qui est potentia pura, & ex intellectu agente, qui est purus actus, ergo anima rationalis est composita ex illis tamquam ex partibus essentialibus. Secunda pars Minoris probatur facilè, quod intellectus possibilis, sit pura potentia, & intellectus agens, sit purus actus; nam de intellectu possibili Arist. inquit 3. de Anima, textu 5. ait, quod intellectus nullam naturã habet, nisi quod est possibilis, & quod nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere, de intellectu vero agente ait eodem 3. de Anima textu 19. quod est substantia actus, Cum ergo anima rationalis constet ex his, patet quod est composita ex partibus essentialibus. Quarto, intellectus possibilis de 4. ra.

se non est actus, neque in actu, sed pura potentia, ergo est necesse, quod fiat in actu ab aliquo actu: nihil aliud autem assignari potest, quod faciat actu ipsum intellectum, nisi intellectus agens, ergo anima rationalis componitur ex intellectu possibili, & agente, tamquam ex duabus partibus essentialibus; Antecedens primã probatur: quia quod est actus, vel in actu, activè concurrit ad aliquam operationem, sed intellectus possibilis, non concurrit actiuè ad vllam operationem antequam sit factus in actu ab intellectu agente, ergo intellectus possibilis, est meri potentialis pars animæ. Quintò, Si a- 5. ra.

nima rationalis esset simplex, & non composita ex actu & potentia realiter, intelligeret seipsam per suam essentiam, sicuti substantiæ separatæ, in quibus est idem intellectus, intelligens, & intellectio; sed hoc est falsum: quia anima rationalis non intelligit, nisi per cognitionem aliorum à se. Sexto Zimara Theoremate 6. ra.

41. sic arguit. Sicut innotescit nobis multitudo intellectuum abstractorum

per

per diuersitatem suarum actionum, ita innotescit nobis diuersitas intellectus agentis, ab intellectu possibili, ex eorum actionibus diuersis: sed actiones diuersæ abstractionum indicant diuersa abstracta secundum essentiam, ergo & diuersitas actionum intellectus agentis, & possibilis, indicant nobis diuersitatem secundum essentiam intellectus agentis, & possibilis.

7. ra. Septimò, Aristoteles voluit, quod in anima essent agens, & patiens, vt sunt in qualibet natura, sed in omni natura agens, & patiens, sunt diuersa realiter, quia nihil agit in seipsum, ergo intellectus agens, & possibilis, differunt realiter, & sunt essentiæ diuersæ. Pro hac opinione aliquo modo faciunt rationes Zabarellæ, quibus probat hos duos intellectus non esse per se vnam, & eandem substantiam, quæ infrà adducam postquam opinionem Scoti recitauero, & soluam.

Responsio. Hæc opinio nullo modo est sustinenda, & contra eam valent rationes, quas facit Scotus 2. Sent. dist. 16. Et confutando opinionem Henrici qui dicebat, potentias animæ esse partes animæ realiter distinctas inter se, non tamen ab essentia animæ, nam & ista opinio dicit, quod intellectus agens, & possibilis, sunt duæ partes animæ, ex quibus anima ipsa componitur; possent ergo adduci omnes rationes, quibus probauimus, potentias animæ distingui solum formaliter. Sed pro nunc ex Scoto adducam præcipuè illas rationes, quæ de directo hanc sententiam infringunt.

1. ra. Prima ratio est hæc. Loco citato, dicit [illegible] Theologicus, pars in esse naturali præcedit suum totum origine: sed intellectus agens, & possibilis, & quæcunque alia potentia, sequuntur essentiam animæ, ergo illæ potentiæ non sunt partes animæ. Maior est clara experientia; Minor quoque patet: quoniam intellectus possibilis, non præcedit origine essentiam animæ, alioquin posset esse intellectus possibilis in homine, & tamen ille homo non haberet animam rationalem, quoniam anima rationalis solum habet esse, stante hac opinione, ab intellectu agente, qui est actus possibilium, vniuersum est autem quod in quolibet composito, materia præcedit compositum, non solum origine sed tempore: non ergo intellectus possibilis est pars essentialis animæ rationalis.

2. ra. Secunda ratio. Si intellectus possibilis esset materia intellectus agentis, sequeretur, quòd intellectus non posset informare hominem, consequens est apertè falsum, consequentia probatur: quia quod est potentia, non potest esse actus, & forma, sibi enim repugnat, sed stante hac opinione, anima rationalis esset potentialis partialiter, ergo non potest informare, & actuare corpus; Maior est concessa; Minor probatur: quia potentia receptiua & perfectibilis ab alia potentia, non potest esse minus dependens quam materia ignis, vel alterius corporis, quia vbique est compositio realis ex potentia, & actu; sed materia ignis, siue ignis ipse, non potest inesse alicui, ipsum informando: ergo neque anima potest esse forma, vel actus primus alicuius corporis, qui sunt partis essentialis, scilicet potentiæ repugnat informare, & actuare, cum ipsa sit potentia: ergo tota anima rationalis non potest esse forma informans alicuius corporis.

3. Tertiò. Pluralitas est fugienda, nisi adsit necessitas: sed dicere illos duos intellectus differre realiter, est admittere pluralitatem absque necessitate, quoniam omnia rectè saluare possumus, dicendo, illos distingui solum formaliter, ergo non est ponendum illos distingui realiter.

4. Quartò. Sequeretur quod anima esset substantia composita, quod est falsum: Consequentia patet; Consequentis falsitas probatur: quia Arist. in principio 2. de Anima, tex. 2. diuidit substantiam in tres partes, scilicet in substantiam, quæ est materia, in substantiam quæ est forma & in compositum; Deinde in quarto textu concludit, & probat, quod anima non est substantia, quæ est materia, neque est compositum, sed quod est substantia, quæ est forma & actus, & hæc sunt verba eius: *Necesse est ergo animam substantiam esse sicut speciem corporis Physici potentia vitam habentis.*

5. Quintò. Potentia ad accidens non fundatur, nisi in substantia [illegible]: sed in intellectu possibili fundatur potentia ad recipiendum species, & intellectiones, ergo intellectus possibilis est substantia actu.

non pu

non pura potentia. Hæc tamen desumitur ex Scoto 1. Sententiarum distinctione 3. quæstione 7. Respondetur, quod possibilis non recipit intellectiones, nisi mediante intellectu agente, qui actuat intellectum possibilem, & tunc intelligit.

Contra, Sequeretur tunc, quod intellectus agens quoque esset potentia; probatur Consequentia; quia actus, & forma est, quæ dat esse rei, adeo quod qualis est actus talis est res & natura eius; materia enim nihil agit, sed solum patitur; at per vos intellectus agens est actus possibilis, ita quod intellectus possibilis habet esse ab agente (de se enim est pura potentia) sed intellectus possibilis est receptiuus, & possibilis, ergo intellectus agens quoque est receptiuus, & possibilis quoniam dat esse per informationem intellectui possibili; et talis est intellectus possibilis, qualis est eius forma dans illi esse; sicut diaphanum est receptiuum luminis, & non alia de causa, nisi quia forma diaphani est receptiua luminis, & aqua est calefactibilis, non alia de causa, nisi quia forma aquæ est receptiua caliditatis. Sexto;

6. Intellectus possibilis est actus corporis humani; quemadmodum anima est actus corporis humani, & hoc verificatur de tota anima, non de aliqua eius parte; alioquin anima esset actus; & non actus corporis humani; ergo non est potentia; Consequentia patet; siue dicatur quod intellectus possibilis est actus informans, siue assistens.

7. Septimo. Anima intellectiua est simplicior quam forma naturalis; sed forma naturalis, vt forma lapidis, non integratur ex duabus substantijs, ergo à fortiori, neque anima intellectiua; Maior, & Minor communiter conceduntur.

Alias rationes habes apud Mercenarium, & Piccolomineum, & alios; pauci enim hodie sequuntur illam Opinionem. Rationes adductæ pro illa Opinione infra soluentur, postquam Opinionem Scoti exposuerimus.

D. T. opin. Diuus Thomas, & sui sectatores, vt patet ex Iauello, 3. de Anima, quæst. 2. de intellectu possibili, sustinent, quod intellectus possibilis, non est pura potentia in genere entium, sed solum in genere intelligibilium, vt diximus in Theoremate de causis producentibus intellectionem; tamen cum hoc simul dicunt, quod intellectus possibilis, est potentia animæ intellectiuæ, & quod est accidens, scilicet qualitas de secunda specie; & hoc idem dicunt de intellectu agente, quia sustinent illum quoque esse potentiam animæ, & ipsi communiter sustinent, quod potentiæ animæ sint accidentia, & sic realiter distinguuntur, neque ex eis fit vnú, sed distincti manent. Ab eis discrepat Caiet. in Materia de intellectu agente, in qua sequitur Alexand. Aphrod. Opinionem, quod sit Deus; et eius rationes infra cum rationibus Zabarellæ soluam, scilicet, in cap. sequenti. Non opus est immorari circa confirmationem Opinionis Diui Thomæ; quia sufficiunt ea, quæ diximus in Theoremate de potentijs animæ. Opinio verò Caietani reijcitur per ea, quæ diximus contra Opinionem Alexandri. Tho. 77. Refellitur.

Alij vero ex opposito, vt Piccolomineus lib. primo de Humana mente, cap. 12. & Mercenarius in suis Dilucidationibus, & alij nonnulli dicunt, quod intellectus possibilis, & agens non sunt duæ partes realiter distinctæ, componentes animam intellectiuam, sed est vna essentia vtriusque mentis, & quod solum ratione distinguuntur; quatenus enim mens est nuda à formis, & est in potentia ad recipiendum species intelligibiles, siue intellectiones & patitur, siue excitatur à phantasmatibus, dicitur mens potentia siue intellectus possibilis; quatenus verò species abstrahit, agit, discernit, & componit, dicitur agens. Refellitur Piccolominei & Mercenarij opin.

Probat Opinio eorum rationes, quibus reiecta est sententia illorum, qui dicebant hos duos intellectus, esse duas partes animæ realiter distinctas; nam cum falsum sit, quod isti intellectus sint diuersi realiter, sequitur quod realiter sint vnum, & idem, & sola ratione distinguantur. Vnde ... opin.

Verum hæc Opinio, etsi propinquius ad veritatem accedat, quàm aliæ, tamen absolutè non est vera; potest enim habere duplicem sensum. Primus est, quod intellectus possibilis, & agens, distinguantur ratione tantum, id est ratione ratiocinante, & solum per meram operationem intellectus nostri, sed ex natura rei nullam admit- Refutatur.

admittunt distinctionem; & in hoc sensu
1. ra. non est sustinenda haec Opinio. Ratio est: quia Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias animae: at si ex parte rei nullo modo differrent, sed solum per operationem nostri intellectus, non possent dici differentiae animae: non enim in anima ex propria natura essent, sed essent imaginationes intellectus nostri. Praeterea,
2. Aristoteles 3. de Anima, tex. 17. ostendit dari intellectum agentem in anima, eo quod in eadem anima datur intellectus possibilis: at si idem sunt penitus intellectus possibilis, & agens, ex parte rei, & sola ratione distinguuntur, probaret dari idem ex eo, quod idem datur, & sic esset petitio principij.

3. Denique necesse est ponere aliquam distinctionem ex parte rei in istis intellectibus, ad salvandum aliquas auctoritates Aristotelis, qui saepe hos intellectus appellat partes animae, & illis competere diversa munera; dat etiam eis diversas definitiones: quia dicit 3. de Anima, text. 19. quod intellectus agens est substantia operatio, & text. 5. eiusdem ait, quod intellectus possibilis natura est esse omnia potentia.

Alius sensus istius Opinionis est, quod intellectus possibilis, & agens, sint unamet substantia & essentia realiter, tamen distinguuntur ratione, id est ratione ratiocinata, quod est dicere, differunt formaliter, & ex natura rei; & in hoc sensu est approbanda, & coincidit cum Opinione Scoti, ut patebit ex capite sequenti, & in hoc sensu loqui videtur Mercenarius: quia hos intellectus appellat gradus, & differentias animae, ex qua appellatione videtur, quod non vult illos differre pure per operationem intellectus, sed aliquo modo ex parte rei.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum solvuntur. Cap. IV.

EXpositis aliorum Opinionibus, reliquum est, ut sententiam Scoti explicemus, quae habetur ab eo in Quodlibetis, quaestione 15. id est in calce primi artic. principalis: ubi enim loquendo de intellectu agente, & possibili, habet haec verba. [*Si non ponatur distinctio potentiarum, nec re absoluta nec relativa: sed tantum, quod idem absolutum quodammodo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius actus dicitur alia, & alia potentia; tunc prima via est probabilis.*] ergo Signum est, quod de mente Scoti intellectus possibilis, & agens, sunt duae potentiae animae: appellat enim eos potentias intellectivas; at potentiae animae distinguuntur solum formaliter, non realiter, ut declaravimus in proprio Theoremate, ergo hoc eodem modo dicendum est, quod intellectus possibilis, & agens Theor. 7.
distinguuntur formaliter, non realiter, vel ratione ratiocinante solum. Sic itaque dicta sunt de potentijs animae, dicenda sunt de his duobus intellectibus: & rationes, quae adductae sunt pro comprobanda illa sententia Scoti, & quae dicta sunt pro defensione illius, eadem dicenda sunt pro hac positione comprobanda, & defendenda. Probatur autem praesertim haec Opinio Scoti per rationes adductas in praecedenti capite. Fundamentum opin. Scoti.
Cum enim illi duo intellectus non distinguantur realiter, ut probatum est contra Averroem, neque distinguantur ratione solum, ut probatum est contra Picolomineum, & Mercenarium, sequitur, quod distinguantur solum formaliter, ita quod isti duo intellectus sint duae virtutes, & realitates existentes in anima eadem, quae sunt principia illarum actionum, quas supra cum diximus de eorum muneribus loquentes; & propter hoc Aristoteles appellat illas differentias in anima, & illis diversas definitiones assignat, nec tamen sequitur, quod anima intellectiva sit composita, ut diximus in materia de potentijs, quia pluralitas realitatum non arguit compositionem in re, sed distinctionem formalem solum.

Sed contra hanc sententiam Scoti sunt 1. ra. in oppositum.
rationes multae. In primis arguit Zabarella, libro de Mente agente, cap. 10. quod isti duo intellectus nō possint esse una, & eadem substantia, ex Arist. 7. & 8. Phys. habemus hanc propositionem certam: quod nullum simplex movet seipsum, sed quicquid movet, ab alio movetur. & hoc ve-

rificari

efficeri particulariter de ipsa anima, docet Aristot. in 1. libro de Anima, quando confutat Opinionem illorum, qui dicebant animam mouere seipsam: at Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. admittit intellectum agentem, vt agat in intellectum possibilem, ergo intellectus agens & possibilis non sunt vnamet substantia, & eadem, sed diuersae: quia tunc idem ageret in semetipsum, quod est impossibile,
2. ra. vt vidimus. Secundò, exempla quae adducit Aristoteles in 3. de Anima textu 17. hoc idem ostendunt: nam in tota natura agens, & patiens, sunt distincta secundum substantiam, & omnis ars est distincta à materia, in quam agit: at Aristoteles ait intellectum agentem esse, vt ars respectu patientis, ergo voluit, quòd intellectus agens, & possibilis, sint distincta realiter.
3. ra. Tertiò, hoc idem significat exemplum luminis, nam lumen est essentialiter distinctum à colore, cui imprimitur, & à visu, in quem agit: at voluit Aristoteles quòd eum locum haberet agens in intellectiua anima, quem habet lumen in visione, ergo voluit, quòd agens esset substantia di-
4. ra. stincta à possibili. Quartò Ratio Aristotelis, qua ostendit dari intellectum agentem, hoc idem probat: nam Aristoteles ostendit dari intellectum agentem, eo quod datur intellectus possibilis; at si intellectus agens esset idem realiter quod possibilis, non deberet Aristoteles ostendere, quòd intellectus agens datur, quia possibilis datur: sed solùm deberet ostendere, quòd possibilis agit, & habet vim actiuam, cuius ratione dicitur quoque agens.
5. ra. Quintò, hoc idem apertè manifestare videntur verba Aristotelis in 3. de Anima, textu 19. & 20. in quibus locis ait, quòd agens est honorabilius patiente, & quòd agens est secundum substantiam actio; & quòd est idipsum quod est, scilicet, pura quidditas, purus actus. De intellectu verò possibili, eodem 3. de Anima textu 5. dicit, quòd est pura potentia, ergo, quòd habent diuersas naturas, & essentias. Insuper, dicit intellectum agentem esse semper intelligentem: de possibili verò dicit, quòd non intelligit semper: at eadem substantia non potest dici semper intelligens, & non semper intelligens, ergo isti duo intellectus distinguuntur realiter, & sunt duae diuersae substantiae. Thomas Caietanus 3. de 6. ra. Caiet.
Anima, textu 18. sustinet & ipse, quòd intellectus agens, sit substantia diuersa ab intellectu possibili: quia arbitratur illum esse Deum, vt Alexander Aphrodisieus. Pro se habet primam rationem nunc adductam ex Zabarella: & insuper ita argumentatur. Loquens Aristoteles de intellectu agente, textu 19. ait quòd est substantia actu ens: sed natura intellectualis actu non est potentia animae, quia tunc potentia animae esset perfectiori modo intellectualis, quam ipsa substantia animae, quae est potentia solùm intellectualis in genere intellectualium; cum ergo agens non sit potentia animae, & intellectus possibilis sit potentia animae, dicendum est, quòd intellectus possibilis, & agens, sunt diuersae naturae. Prae- 7. ra.
terea dicit eodem loco, quòd intellectus agens semper intelligit, & quòd est idem quod res scita: sed istae conditiones non possunt verificari de potentia animae: non enim intellectus humanus est idem, quod res scita, nec datur intellectus in nobis, qui semper intelligat, ergo ex his dictis patet, quòd intellectus agens, non est potentia animae: & ita differt realiter, & est diuersa substantia ab intellectu possibili.

Verum istae rationes non cogunt; & ad Ad 1.
primam respondeo, quòd saepius expositum est, quomodo illa propositio, nihil agit in seipsum, intelligatur, & praesertim in Theoremate, quòd elementa mouentur à seipsis, & ibi declarata est intentio Aristotelis in 7. & 8. Phys. ideo nunc breuiter dico, quòd valet in agente vniuoco, non in agente aequiuoco, id est valet in illo agente, qui agit per formam, quae est omninò eiusdem rationis cum forma, quam inducit in passum: nam si tale agens posset agere in seipsum, induceret in seipso formam, quam iam actu haberet, & per quam operatur, quod implicat contradictionem; sed non valet de agente aequiuoco, id est de illo agente, quod inducit formam in passum alterius rationis ab ea, per quam ipsum agens operatur quia non est inconueniens,

quod

quod aliquid sit in actu, & potentia respectu diuersorum; potest enim aliquid esse actu frigidum, & potentia calidum, & sic per motum potest inducere actu in se caliditatem, quam habebat solum potentia.

Ad illud ex 1. de Anima, quod anima non mouet seipsam, dico, quod intelligitur tota illa disputatio, sicuti etiam intelligitur eadem, quam habet in 8. Phys. textu 3. de eadem anima; vnde concedo, quod anima, vt est agens vniuocum, non potest agere in seipsam, sed vt est agens æquiuocum, potest; dum verò producit in seipsam intellectionem concurrente specie intelligibili, est agens æquiuocum.

Præterea, hoc argumentum concludit solum distinctionem formalem, non realem propriè, quam intendunt, quæ est inter rem & rem: sufficit enim quod agés, & patiens, distinguantur ex natura rei. Alij dicunt, quod illa maior est vera solum in motu corporali & materiali, non in motu spirituali, vt est motus animæ in intelligendo, sed prima responsio est realior, quam fusè declarauimus, & tutati sumus contra Zabarellam Theoremate de motu elementorum à seipsis, capite primo & vltimo.

Ad 2. & 3. Ad secundum, & tertium respondetur, quod illa similitudo, & illa exempla, non debent accipi secundum omnimodam similitudinem; quia semper similitudo claudicat, sed debent omnes similitudines, & exempla sumi, quo ad illud solum, quod intendit author. Modo Aristoteles, quando dicit intellectum agentem esse vt ars, & vt lumen, non voluit propter hoc inferre, quod sicut ars, & materia sunt distincta realiter, similiter lumen, & visus, ita intellectus agens, & possibilis sint distincta realiter: sed similitudo consistit tantum in hoc, quod sicuti in generando composito artificiali, requiritur aliquod agés, vt ars, quod deducat de potentia ad actum, & aliquid patiens, vt materia, ita in generatione intellectionis requiritur aliquid, quod habeat rationem agentis, vt ars in artificiatis, & aliquid quod habeat rationem patientis, vt materia: & ita concludit, quod debet dari intellectus agés, & possibilis, quorũ prim⁹ agit, alter patitur.

Ad quartum respondetur, quod probat hos duos intellectus differre formaliter, non realiter; non enim dicimus nos, quod differunt ratione tantum, sicuti argumentum assumit; sed dicimus, quod differunt formaliter, & ex natura rei, licet non differant realiter, quia non sunt duæ res separatæ, vt lignum, & lapis, verum anima est vna res numero, in qua sunt istæ duæ virtutes diuersæ formaliter, & ex natura rei; vnde Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias, non res diuersas. Ad 4.

Ad quintum, dictum est supra soluendo rationes Alexandri, quomodo illi textus exponendi sunt, & intelligendi: nam in tex. 19. loquitur de intellectu agente, in textu 20. de intellectu in actu, in 19. autem habetur, quod differunt formaliter, & quidditatiuè solum: quia habent diuersas definitiones, & diuersas quidditates, non autem concluditur, quod sint diuersæ res realiter separatæ, vt dictum est suprà. Ad 5.

Ad primam pro Opinione contra, qui dicunt hos duos intellectus esse partes essentiales animæ.

Ad primam, quæ est auctoritas Aristotelis ex primo tex. 3. de Anima, respondetur, quod mos Aristotelis est appellare potentias animæ partes, non quia sint reuera partes essentiales distinctæ realiter, sed quia sunt differentiæ & realitates animæ distinctæ formaliter, vt declarauimus supra, & etiam diximus in Theoremate de Potentijs animæ. Ad 1.

Ad secundam auctoritatem ex dictis patet, quia per illam egregiè explicat Aristoteles hos duos intellectus esse duas realitates formaliter tantum distinctas, & non realiter. Ad 2.

Ad tertium negatur Minor, Ad probationem dico, quod quando Aristot. dixit 3. de Anima, tex. 5. quod intellectus possibilis nihil est actu entium, quæ sunt ante intelligere, sed est potentia, vt iterum supra dictum est, non loquitur de potentia essentiali quo ad esse, vt ipsi arbitrantur: quia intellectus possibilis est actu, sed sensus Arist. est, quod intellectus possibilis antequam aliquid intelligat, non est actu unitus cum intelligibilibus sed est verè in po- 3.

in potentia ad recipiendum illa intelligibilia, & sic quo ad actum secundum est in potentia, non tamen ad actum primum: est enim substantia, & actus potens recipere intelligibilia per suas species, & intellectus autem existens, sed non est actu recipiens ante intellectionem, sed solum post intellectionem, sive in intellectione ipsa, adeo quod intellectus possibilis natura, est esse potentia receptiuum obiectorum intelligibilium, quae potentia, vt patet, pertinet ad actum secundum scilicet ad recipere, non ad actum primum.

Ad tertiam auctoritatem autem ex 3. de Anima, tex. 19. diximus supra soluendo argumenta pro Alexandro; Vel dicamus ad auctoritatem illam ex 3. tex. 5. de Anima, vt sequit. Scotus 1. Sent. d. 3. q. 7. Z.

Ad 4. Ad quartum negatur primum Antecedens; Ad probationem dico, quod aliquid esse potentia potentiam, potest intelligi duobus modis, vel respectu intelligibilium, vel in genere entis. Primo modo verum est, quod intellectus possibilis est pura potentia, quia non est actu aliquod intelligibile, sed solum est aptum recipere, & recipit intelligibilia; Sed Secundo modo est actus, & non potentia, & hoc modo loquimur in proposito.

Ad 5. Ad quintum negatur cõsequentia; Ad probationem dico, quod licet anima rationalis sit substantia simplex, non tamen propter hoc potest intelligere se per suã essentiam, vt intelligentia abstracta, quia ipsa est forma informans corpus, & est colligata sensibus, sine quibus nihil intelligere potest, substantiae autem separatae non sunt formae alicuius corporis, sed omnino abstractae, adeo intelligunt se per suas essentias.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod diuersitas realis effectuum, non arguit diuersitatem realem causarum, & principiorũ: quia sufficit est tantum esse distinctionem in principijs, quantum in principiatis, vnde vegetare, sentire, & generare, sunt effectus omnino diuersi realiter, & tamen non arguunt diuersitatem realem in istis potentijs, sed solum formalem, vt suo loco dictum est.

Ad 7. Ad septimum superius respondendo ad secundum Zabarellae, dictum est quo modo illa similitudo Aristot. intelligatur. Ad illas duas rationes Caietani, patet ex dictis in solutione rationum pro Alexandro; ibi enim exposuimus quomodo illi text. intelligantur: nam verum est quod quod in textu 19. loquitur Arist. de intellectu agente, & dicit quid est substantia actu, sed ibi intelligit de actu secundo, non de primo, ita quod est, ac si diceret, est substantia operans: sicut è contra sic intellectus possibilis est potentia recipiens, & patiens, in textu vero 20. loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idem quod possibilis, & ideo profert illa praedicata, quae intelligimus eo modo, quo supra exposuimus.

THEOREMA LXXXII.

Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

Explicatur intellectus propositi Theorematis, & Aduersa obiectiones resoluuntur. Cap. vnicum.

SCotus non loquitur neque tractat ex professo disputationem hanc de partialitate animae, tamen varijs in locis declarat suam intentionem, & sententiam circa hoc, praesertim autem in 4. Sent. distinct. 1. quaestione 3. in corpore, respondendo opinionem D. Thomae, quae ad tertium dicens quaest. sic mouam, statim in principio, & in eodem 4. distinct. 44. quaest. 2. G. nam in his duobus locis, praesertim asserit solam animam intellectiuam esse totam in toto, & totam in qualibet parte: quia ipsa sola inter omnes formas informantes, & perficientes materiam, est inextensa, (sedem autem eius esse in corde ponunt aliqui 1. d. 18. q. 5. H.) sensitiua vero, & vegetatiua, sunt extensae, & sic sensitiua quidem est tota in toto, sed non est tota in qualibet parte, sed pars in parte; idẽ de vegetatiua dicendum est, ad hoc autẽ nullam adducit rationem, sed supponit eam esse veram, attamen circa hoc, sunt varij dubitationes, ideo vt distinctẽ procedamus, primo loquemur de Intellectiua, secundo de alijs Animabus, & sensibilibus. Verum est notandum esse duplex, quod

Not. quod hoc Theorema, potest accipi tribus sensibus, vt omnes communiter loquentes de hac re, affirmant; cum enim omnis Anima habeat essentiam quantitatem, (licet per accidens, cum ad corporis extensionem extensa esse videatur,) & potentias, propositum Theorema potest considerari secundum omnes tres sensus, &
Exp. The. que ad litt. videri, an Anima secundum essentiam primo sit tota in toto, & tota in qualibet parte; Secundo, an Anima secundum quantitatem sit tota in toto, & tota in qualibet parte, & denique an Anima secundum potentias, sit tota in toto, & tota in qualibet parte, vel secundum aliquam potentiam sit in vna parte, secundum aliam in alia parte. Quo ad primam considerationem, propositum Theorema est verum de omni animatarum omnis anima quo ad essentiam est tota in toto, & tota in qualibet parte, & eius intellectus est hic, quod anima non habet partes essentiales, ita quod vna pars eius sit vnius rationis, & altera pars alterius rationis; sic enim esset quidem tota in toto, sed nō esset tota in qualibet parte: nam vna pars non esset in alia, quoniam essent tunc distinctæ, & alterius rationis, & hoc proprium est cuiuslibet formæ simplicis, in qua omnes partes sunt eiusdem rationis, & hoc dico de Anima, & forma in se absque consideratione corporis; potest etiam anima, quo ad essentiam comparari corpori, & sic dicere etiam, quod tota anima, id est, tota essentia, est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, ita quod est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, non autem tota in toto, sed pars in parte, vt existimauit Plato, qui arbitrabatur animam habere varias partes, & illis respondere in corpore varios locos, quæ opinio reijcitur ab Aristot. in 1. de Anima, texto 10. argumento desumpto ab animalibus illis imperfectis, quæ incisa in partes, adhuc viuunt, vt sunt lacertæ: nam cum in cauda lacertæ decisa appareant omnes partes animæ, vt vis motiua, sensitiua, habet enim tactum, & phantasma, &c. vt ibi docet Aristot. signum est quod tota anima, id est, omnes partes animæ sunt in qualibet parte illius animalis, non vna pars in vna parte corporis, & alia pars in alia; sicut ergo anima in se est essentia simplex, & est tota in toto, & in qualibet parte, necesse est etiam, quod sit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, & non pars in parte.

Sed hic est dubium, quia licet anima sit impartibilis quo ad essentiam, tamen non videtur quod secundum essentiam insit omnibus partibus corporis, vnde non parua controuersia est de sede animæ in corpore secundum essentiam. Albertus quidem dicit Animam secundum essentiam, nō inesse omnibus partibus corporis, sed solum inesse membro principio, secundum essentiam & substantiam, in alijs vero animalis partibus esse secundum potentias, quas esse accidentia putat; pro hac opinione arguitur. Dubium an anima sit secundum essentiam in omnibus partibus corp.

Primò, quia si substantia animæ esset in parte corporis, vt in oculo, ibi esset tota substantia animæ, quia substantia, & essentia animæ est impartibilis, hoc autem admisso, vlterius sequeretur, quod amisso oculo, animal moreretur, & ita in reliquo corpore non remaneret anima. Secundò, si Anima secundum essentiam esset in qualibet parte corporis, ergo manus abscisa deberet aliquamdiu viuere, quia si ibi est forma substantialis, illa continetur, nisi propter dispositiones, sed illæ nō fiunt nisi in tempore ergo. Tertiò, Tunc quælibet pars animalis esset animal: consequens est falsum, Consequentia probatur: quia vbi est anima, ibi est perfecta, & integra anima; vbi est perfecta, & integra anima, ibi est perfectum animal. 1. ra. 2. 3.

Sed hæc opinio reijcitur ab omnibus fere, & aduersa sustinetur, nempe, vt diximus, quod essentia animæ est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, hac ratione præsertim; quia si essentia animæ non esset in qualibet parte corporis, sequeretur, quod totum corpus non esset animatum, & sic totum animal non esset animatum; sed si vellet intelligere, quod potentiæ illæ, quæ sunt in alijs partibus, sunt substantia ipsius animæ, tunc est vera eius opinio, & redit in opinionem nostram, quod anima sit in qualibet parte corporis; Si vero dicat esse accidentia, illa non possunt animare, & sic totum corpus Opin. r.

non esset animatum. Secundo Anima secundum Arist. est actus corporis organici: at totum corpus animatum est organicum, ergo anima est actus non unius partis, sed totius corporis, cum totum sit organicum. Est ergo dicendum, quod substantia quidem animae est in toto corpore, & in qualibet parte, sed tamen principaliùs, & principaliori modo est in una parte, quam in alia, scilicet, in membro principali, quod est veluti radix eius, ut in animalibus sanguineis, in corde. Hinc

Ad 1. ad argumenta pro Alberto. Ad primum, neganda est secunda consequentia. Ad probationem dico, quod licet anima sit in oculo meo, secundum essentiam, quia est indivisibilis, non tamen desinit animal vivere amisso oculo, quia non solum est in illo membro, sed in aliis partibus, ideò illud vivere potest illo membro sublato.

Ad 2. Ad secundum; Aliquis dicere posset aliquando membra divisa aliquantulum vivere, ut aliqui dicunt de capite absciso; tamen dicere melius possumus, quod hoc evenit, quia in illis membris, non est anima radicaliter secundum essentiam, sed derivatiuè. Ad probationem, quia ibi est tota anima, quae non corrumpitur nisi propriis dispositionibus. Respondetur, quod hoc est verum de forma respectu totius compositi, quod est perfectibile adaequatum, & respectu membri principalis, non respectu cuiuslibet partis, sed aliquis dicet: partes animalium imperfectorum incisae vivunt, ut patet de entomis, & etiam de plantis. Ad hoc respondetur, quod hoc evenit, quia in illis membrum principium est quidam humor aqueus per totam longitudinem animalis, & plantae diffusus, & homogeneus, quod recipit divisionem, & sic cum partes decisae habeant partem membri principalis. Hinc fit, quod illae partes incisae, aliquandiu vivant.

Ad 3. Ad tertium negamus Consequentiam, quia ad hoc, ut aliquid sit animal, opus est, quod habeat corpus integrum, & organicum, ut possit varias operationes edere, ideo non satis est, quod habeat essentiam animae, & sic reliqua membra, licet habeant essentiam animae, tamen propter hoc non sunt, nec debent dici animalia.

Expl. Considerando autem animam secundum quantitatem, & situm. Theorema est, quod anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, quod est animatum, non est extensa, nec divisibilis, neque habet partem extra partem, sed est indivisibilis, & in hoc sensu, propriè loquitur Scotus, & tunc propositum Theorema est verum solum de anima intellectiua, non de ceteris animabus, quia illae sunt extensae, ita quod anima est tota in toto, sed non tota in qualibet parte, sed pars in parte. cum enim sint materiales, & quantae, & extensae, pars animae, quae se extendit ad caput, non est in pede, & ideo animae illae scindi, & dividi possunt ad divisionem corporum, ut patet in animalibus imperfectis, & plantis, nam in qualibet parte plantae est tota anima secundum essentiam, ut dictum est, sed non est ibi tota secundum extensionem, sed solum una pars, quia hoc modo habet partem extra partem, ut dictum est. Haec sententia Scoti potest probari quoad animam rationalem, quia anima rationalis est immaterialis, & inorganica, ut diximus in Theoremate de immortalitate animae, & ideo cum sit immersa corpori, & organo corporeo, nec sit qualitas, neque etiam per se est quanta, tamen non est inconveniens si dicamus per accidens esse quantam, quia cum informet corpus, & totum corpus, est quodammodo extensa per accidens, quia informat totum corpus, quod est quantum, tamen per se, et distincta est, est inextensa, & hac ratione est indivisibilis, neque una pars eius separari, & scindi potest ab alia, ceterae verò animae, ut vegetatiua, & sensitiua, sunt extensae, & quantae, & ideo sunt divisibiles per se, ut patet in plantis, & in entomis incisis, in quibus partes separatae vivunt, & sentiunt saltem aliquantulum.

[illegible] Theo- ro. D. T. opin.

Sed contra hoc sunt dubia ex duabus partibus, primo enim Diuus Tho. prima parte, quaest. 76. artic. 8. tenet, quod non solum anima intellectiua, sed etiam animae animalium perfectorum sunt inextensae, & non quantae. Secundo, quod diximus non rationalem esse extensam per accidens ipse negat, quia dicit, quod est indivisibilis per se, & per accidens. De hoc secundo dubio non est discrepantia inter D. Tho. & nos, quia ipse dicit, quod quantitas opin. D. T.

tiua: id est diuisibilitas non competit animæ, neque per se, id est secundum essentiam, neque per accidens, id est ratione quantitatis, quæ sibi insit per se, (nam substantia per se non est diuisibilis, sed quantitas, ergo substantia est diuisibilis per accidens, scilicet ratione quantitatis, quæ est sibi iuncta, non per se) ideo ipse dicit animam esse indiuisibilem per se, quia est substantia, & per accidens, quia non habet quantitatem sibi iunctam, vt aliæ substantiæ, per quam sit diuisibilis per accidens, ideo etiam non extensa, scilicet, quod anima est indiuisibilis & inextensa, tum ratione essentiæ, quod suprà determinauimus declarando sensum priorem Thomæ, tum ratione quantitatis absolutè, quia illi non inest quantitas per quam possit dici extensa, & diuisibilis: nos autem appellamus diuisibile per se, quod habet quantitatem annexam essentialiter, diuisibile verò per accidens, quod non habet quantitatem sibi annexam essentialiter, sed iungitur alicui alteri, quod habet quantitatem annexam essentialiter, & ideo dicimus animam esse extensam per accidens, quia informat corpus, quod est quantum per se, neque hoc ipse D. Thomas negaret, sed quo ad primam partem dubij, scilicet, an cæteræ animalium perfectorum animæ, ab intellectiua sint diuisibiles, & extensæ, est alicuius momenti. D. Tho. nullam adducit rationem ad ostendendum illas animas esse inextensas. Sed Caietanus in Commentario illud probare nititur, primo ex ratione, quæ adducitur a D. Tho. sic, illa forma, quæ habet

1. ra. Cai. & D. Tho. diuersam habitudinem ad totum, & partes, est indiuisibilis: sed anima animalium perfectorum diuerso modo respicit totum, & partē, ergo; probatur Minor, quia anima animalium respicit totum, vt proportionatum perfectibile, partem verò, vt improportionatum perfectibile: forma verò diuisibilis extensa respicit æquè totum, & partem, vt proportionatum perfectibile, quia æquè perficit totum, & partem, & ideò manet in parte diuisa: vt patet de anima plantæ, & alijs partibus formarum partialium, & confirmatur hoc ratione, forma extensa cum est diuisa in partes, illa pars decisa retinet eandem speciem, & sic alia forma remanet, à destructione consequentis, ergo illa forma, cuius partes decisæ & separatæ à toto, formam retinere non possunt, & eandem speciem non retinent, non est extensa, vt sunt animæ animalium, ergo non sunt extensæ. Secundo principaliter, forma extensa in maiori quanto est maior, & in minori quanto est minor: at nos experientia videmus sæpè, quod animalia magni corporis sunt debiliora aliquibus animalibus minoris corporis eiusdem speciei, ergo forma illa animalium non est extensa.

Verum hæc sententia non est sustinenda ratione prius allata, quia cæteræ animæ ab anima intellectiua sunt materiales, & mortales, & ipsi corpori commixtæ, etiam secundum Diuum Thomam, ergo necessario sunt quantæ, & extensæ, & hoc est clarum, vt diximus de sensitiua, & vegetatiua in corporibus decisis, at vegetatiua, & sensitiua enthomorum, & animalium perfectorum, sunt eiusdem generis, & differunt secundum magis, & minus in perfectione, quæ non variat speciem, & multo minus genus, ideo si sensitiua enthomorum est diuisibilis, & quanta, etiam sensitiua, & vegetatiua animalium perfectorum. Dicendum est ergo, quod sensitiua, & vegetatiua in animalibus perfectis, actu diuiditur ad diuisionem corporis, sicut etiam diuiditur anima animalium imperfectorum, sed non remanent partes separatæ, propter rationem mox superius adductam: anima enim requirit corpus organicum, & membrum præcipuũ, in quo principaliter residet, & quia in parte decisa non est tale membrum perfectum, vel præcipuum, hinc fit, quod separatæ non manent, & quia quo anima est perfectior, eo corpus magis organicum, & meliori modo dispositũ habet, hinc fit, quod partes animæ talis diuisæ, citius pereunt, quia statim destruuntur [illegible] dēs, & corrumpitur, qua ablata, ipsa quoque quod pereat necesse est. Ad primam

Reijcitur hæc opinio. Ad 1. Caie.

rationem Caietani respondetur, quod illa Maior est insufficiens, & cōsequenter absolutè probata est falsa, nam anima animaliũ imperfectorum, vt lacertæ, habet habitudinem diuersam ad totum, & partes, quia respicit totum, vt adæquatũ, & pro-

proportionatum respicit vero partes, vt inadaequatum, & improportionatum per se. Sibile, & tamen est extensa, & quanta, & diuiditur, vt patet. Per hoc patet ad confirmationem, quia antecedens, & consequens sunt falsa, non enim omnes formae extensae sunt huius conditionis, quod eorum partes separatae manere possint; potest enim esse extensa, licet eius partes separatae non maneant, ac eandem speciem non retineant, vt dictum est de animalibus imperfectis. Ideo formando argumentum in forma sic. Si anima est extensa, eius pars separata manebit & eandem speciem retinebit: sed partes animae animalium perfectorum non manent separatae, &c. ergo animae tales non sunt extensae. Maior est falsa propter rationem adductam.

Ad 2. Secunda ratio principalis facit pro nobis, quia regulariter videmus, quod animalia eiusdem speciei, caeteris paribus, quae sunt maiora multo, sunt fortiora; fortior enim est bos, quam vitulus, & equus magnus quam paruus, & similiter homo magnus quam paruus. Ad argumentum ergo dicendum est, quod illud euenit aliquando propter aliquam indispositionem, sed caeteris paribus, oppositum est verum, adeo quod ex hoc argumento concludimus oppositum.

Dubi[um] 1 [illegible] Sed hic est dubium, quia nos diximus supra, quod in homine est vnica anima, & illa est intellectiua, quae in se continet vegetalem, & sensitiuam tanquam potentias; modo vel in homine intellectiua est extensa, vel dicendum est, quod vegetatiua, & sensitiua animalium perfectorum non est extensa. Ad hoc dubium breuiter

Resp. est respondendum, quod intellectiua continet in se vnitiue essentiam vegetalis, & sensitiuae, vt supra diximus, sed illas continet [illegible] inextensas; & licet sensitiua per se sit [illegible] extensa, & similiter vegetatiua, tamen vt est in intellectiua nequaquam; attamen quia informat corpus iam habens formam mixti, & corporeitatis, fungitur munere eodem, quo anima ipsa sensitiua & vegetalis, si per se adesset: est enim tantae virtutis illa forma intellectiua, quod licet non sit commixta materiae, tamen illi intime inexistit, sicuti si esset illi commixta, sicuti & ipse intellectus, licet non sit commixtus organo corporeo, tamen intime inest ipsi corpori per informationem, ita quod dat illi vitam, & esse operari.

Opin. Zab. de an. [illegible] Ex alia parte principali, sunt dubia ex Zabarella libro de Partitione animae, capite vndecimo. Qui sustinet, quod omnis forma informans est extensa, & quanta, ita quod pars quae inest vni parti corporis, non inest alteri parti corporis, & hoc etiam intelligit de intellectiua.

1. ra. Prima ratio, per hoc distinguitur forma informans ab assistente, quia assistens non est alligata materiae, sed forma constituens compositum in specie, & informans corpus, est alligata corpori, ergo ad diuisionem corporis, consequenter diuiditur.

2. Secundo arguitur ex Aristotele tertio de Caelo textu septimo, vbi dicit, nullum diuisibile esse in indiuisibili aliquo, & contra neque indiuisibile in aliquo non diuisibili inerit.

3. Tertio ex Aristotele octauo Physicorum, textu 78. vbi Aristoteles volens probare primum motorem esse formam abiunctam a materia, hoc fundamentum statuit, quod forma materialis diuiditur ad diuisionem materiae, & corporis, ita, vt in parte materiae sit pars formae, tota forma tota; et si daretur forma aliqua informans materiam, quae in singulis partibus materiae inesset indiuisibiliter, & tota, illud fundamentum Aristotelis euerteretur.

4. Quarto arguitur ex Aristotele secundo de Anima, textu nono, vbi ab oculo ad totum animal argumentatur, & probat ita se habere partem animae ad totam animam, sicut se habet pars animalis ad animal totum; Putat ergo Aristoteles Animam habere partes secundum extensionem, & in parte corporis partem animae esse, totam vero animam in toto animali.

Haec opinio est reijcienda, quoniam, vt diximus, anima rationalis est incorporea, immaterialis, & inextensa, vt etiam ipsimet Zabarella concedit, respondendo ad auctoritates eorum, qui probant animam rationalem esse formam assisten-

tem, in libro de Humana mente, Cum ergo anima rationalis sit inextensa, & incorporea, non possumus dicere, quod illa sit diuisibilis, & quanta; verum enim anima rationalis secundum essentiam nõ est extensa, quia sit nulla substantia, est extensa quo ad substantiam, quia substantia per se est impartibilis, & praecedit rationem quantitatis; sed etiam dico, quòd absoluté est substantia inextensa, quia illi nõ aduenit quantitas per quam fiat extensa, vt aliae substantiae, & in hoc differt à formis materialibus, & corporeis: non ergo est pars in parte; ita quod pars animae, quae est in capite, non sit in pede: quia in anima non possumus reperire huiusmodi partes secundum quantitatem, & ideo sicuti essentia animae, quae est in capite, eadem est in pede, ita eadem pars secundum quantitatem, quae est in capite, est in pede quatenus est ex parte animae, quae est indiuisibilis, tamen per accidens dici potest extensa, quatenus scilicet informat, & dat esse corpori, quod est quantum; & hoc est quod nos decipit, quia enim videmus corpus quantum, non possumus imaginari, quod anima quoque non sit extensa. Sed hoc non debet nos perturbare: quia anima non dat corpori esse extensum, sed forma mixtionis, ipsa anima verò, tantummodo dat corpori vitam, & quia dat vitam omnibus partibus, est in omnibus partibus secundum essentiam, & etiam in se est indiuisibilis; sed potest dici quanta, habita ratione corporis, quod est quantum, & habet esse ab ea, sed hoc est illam esse quantam per accidens. Et si hoc modo intelligeret Zabarella, esset verissimum; sed ipse videtur velle, quòd anima sit extensa secundum se, ita quod ipsa sit quanta vt caeterae formae naturales, licet eius essentia sit non quanta, neque hoc, quod nos dicimus mirum est, sicuti enim dicimus, quòd essentia animae est impartibilis, & tamen est tota in qualibet parte, ita absoluté dicere possumus, animam non esse quantam ex se vllo modo, sed solum in ratione ad corpus, quod ab illa recipit vitam; non est autem inconueniens, quòd aliquod indiuisibile det vitam, & esse vitale alicui corpori, cum illud esse, etiam sit indiuisibile per se; sed esset inconueniens, quod indiuisibile daret esse diuisibile, Nos dicimus primo modo, scilicet, dare esse indiuisibiliter; Aduersarij putant animam dare esse secundo modo, scilicet diuisibiliter.

Idem ad rationes Zabarellae. Respondetur. Ad primam dico, quòd illud non est discrimen formae informantis, à forma non informante, & assistente; sed hoc quod forma informans dat esse specificum siue essentiale composito, & facit vnum per se, sed assistens facit vnum per accidens, neque dat esse specificum, & essentiale: sola ergo illa forma informans dat esse extensum, quae in se est quanta, & extensa, & materialis, quantitas enim insequitur materiam, forma verò, quae non est materialis, neque extensa, non dat esse extensum. Anima rationalis est huiusmodi secundum Aristotelem, & ideo non dat corpori esse extensum, sed illud praecedit in corpore per formam mixtionis aduentum animae. Ad 1.

Ad secundam rationem dico, quòd Aristoteles ibi dicit, quod diuisibile non recipitur in indiuisibili: non autem propter hoc sequitur, quod indiuisibile non possit recipi in indiuisibili secundum quantitatem; vnde non valet consequentia, nam secundum Zabarellam, forma substantialis quaelibet, est indiuisibilis secundum essentiam, & tamen recipitur in materia quanta, apud ipsum, qui sustinet dimensiones interminatas, quae sunt de praedicamento quantitatis, praecedere in materia prima formam substantialem. Ad 2.

Ad tertium dico, quod ibi probat virtutem infinitã non posse esse in magnitudine finita: quia illa tandem consumeretur per ablationem partium, sed hoc non est contra nos: quia nos concedimus formam existentem in magnitudine, & quae est materialis, esse extensam, & diuisã, & ideo illam per ablationem partium cõsumari. & ita ibi concludit Aristoteles primum motorem non habere magnitudinem, neque esse formam materialem, quia mouet per infinitum tempus, non tamen propter hoc sequitur fieri nõ posse, quod aliqua forma immaterialis Ad 3.

ipsamet materiam extensam, absque eo quod ipsa sit extensa, & quanta in sequutionem Aristotelis intendit probare solum, quod primus motor non est virtus in magnitudine, & materialis, & illud per rationem illam ostendit; hoc autem non intendit probare de quacunque forma abstracta, quia de aliqua fuit dubius. Non autem dicimus, animam rationalē esse formam immaterialem, & incorpoream, nullam materiam in se habentem, & solum ratione posse dici materialem, quia est actus materiæ, tamen in se est immaterialis, & inextensa, de qua dubium est, an sit mortalis, vel immortalis apud Aristotelem, vt suo loco diximus.

Ad 4. Ad quartam respondetur, quod ibi Aristoteles appellat visum partem animæ, quia visus est potentia animæ, potentiæ autem, quia virtutè continentur in anima, & formaliter distinguuntur ab ea, ideo quodammodo partes ipsius dicuntur, vt diximus in Theoremate de Potentijs animæ.

Explicatur Theo. in 3. sensu. Considerando itaque Theorema quo ad tertium sensum, scilicet, an anima sit in qualibet parte secundum potentias; Dico, quod est respondendum affirmatiuè: quia cum potentiæ animæ sint ipsamet substantia animæ, & ipsa substantia animæ sit in omnibus, & singulis partibus corporis, necesse est, quod potentiæ quoque sint in illis, non tamen operatur in omnibus locis, & partibus, quia ibi illa non habet organa necessaria. Dicere itaque possumus, potentias esse in omnibus partibus quo ad substantiam, non quo ad operationem, &c.

THEOREMA LXXXIII.

Primū cognitū est species specialissima.

Declaratur sensus Theorematis. Cap. I.

PRO clara notitia huius Theorematis sciendum est, quòd secundum omnes, qui tractant hanc materiam, hic non quærimus primum cognitum in qualibet cognitione: quia in diuersis cognitionibus diuersa quoque sunt prima cognita: cum ergo plures dentur cognitiones, de qua sit sermo, videndum est. Vna est cognitio sensitiua, quæ communis est nobis cum brutis, de hac non loquimur. Alia est intellectiua, & de hac loquimur, & asserimus primum cognitum apud intellectum esse speciem specialissimam, & etiam speciem specialissimam illam, cuius singulare sensus mouet sensum, in intellectione verò triplicem cognitionem possumus ponere; Vel secundum ordinem originis, vel perfectionis, vel causalitatis præcisè; nam sicuti res in se habent triplicem ordinem, ita in cognitione nostra triplicem ordinem habere possunt, quandoque enim ordinantur res secundum viam generationis, vt illa sint prima, quæ habent prius esse in generatione; aliquando illa prima sunt, quæ sunt perfectiora; aliquando illa sunt prima, quæ sunt causæ adæquatæ sui effectus, in præsenti non loquimur de ordine secundo, nec de tertio, sed solum consideramus ordinem generationis, & asserimus in cognitione intellectiua, quo ad ordinem originis primū cognitum esse speciem specialissimam, ita quòd cum quærimus quodnam sit illud, cuius cognitio prius generatur in intellectu? Respondemus, esse speciem specialissimam. Stando autem in hoc ordine originis, adhuc potest esse triplex cognitio nostra, scilicet, actualis, habitualis, & virtualis: Hic non loquimur de cognitione secundo modo; Nec tertio modo, sed de cognitione primo modo, quæ est actualis; ita, quòd cum quærimus, quodnam sit illud, cuius cognitio actualis primo generatur in nobis? respondemus, esse speciem specialissimam. Hæc autem cognitio actualis rursus duplex est; Confusa, & Distincta, loquimur de cognitione confusa, non de distincta. Sed hic notandum est, quòd aliud est cognoscere confusum, & aliud est confusè cognoscere rem; quia cognoscere confusè, est cognoscere, quo ad quid nominis, & non secundum propriam quidditatem, & essentiam; cognoscere confusum, est cognoscere rem confusam, confusum enim est, quod indistinctum est, & quod in se indistinctè multa continet; & hoc confusum est duplex, scilicet, actuale, & potentiale, actuale, vt singulare Notandum.

potentiale, vt vniuersale, non loquimur de cognitione confusa, sed de cognitione confusa actuali; est ergo nunc sensus, & quaestio nostra, quid sit illud, quod primo cognoscitur cognitione indistincta, & confusa; quaerere autem quid sit primum cognitum hoc modo, est quaerere quidnam sit primo, & absolutè cognitum ab intellectu nostro, quando est omnino ignorans, & vt tabula rasa: quia cognitio confusa absolutè praecedit cognitionem distinctam: quia nos primo cognoscimus confuso modo res, mox distinctè, illud ergo, quod erit primum cognitum cognitione confusa via originis, erit primum cognitum ab intellectu absolutè, & sic cum Scotus sustineat, quòd species specialissima sit primum cognitum via originis cognitione confusa, species specialissima absolutè erit primum cognitum secundum Scotum, quidquid dicat Franciscus Picolomineus, lib. 3. de Mente humana cap. 12. vt infra patebit, & inter species specialissimas, illa, cuius singulare fortius mouet sensum.

Opinio Scoti. Cap. II.

SCotus 1. Sententiarum, distinctione 3. quaestione 2. litera K. tenet, quòd primum cognitum ordine confuso actuali cognitione sit species specialissima, vt dictum est, & inter species specialissimas, illa, cuius singulare fortius mouet sensum, & eam multis rationibus comprobat.

1. ff. Primò sic, omnis causa naturalis non impedita agit ad effectum suum secundum vltimum potentiae suae, & sic effectum nobiliorem producit, quem producere valeat: at intellectus, & aliae causae, quae concurrunt ad intellectionem, sunt causae naturales, & non impeditae, ergo producunt nobiliorem effectum, quem possunt producere: at ille effectus non potest esse conceptus alicuius communioris, quia quanto quid est communius, tanto est imperfectius, ergo minus communis; sed hic est conceptus speciei specialissimae: ergo primum cognitum non erit ens, neque magis vniuersale, vt D. Thomas, & alij volunt, sed minus vniuersale, vt est species specialissima. Maior propositio clara est, nam omnis causa naturalis cum sine ratione, & natura agat, si non impediatur tota vi agit, & proptereà nobiliorem effectum producit, quem potest; Minor quoque patet: quia causae, quae concurrunt ad intellectionem, sunt solum phantasma, intellectus agens, & possibilis, vt ego ostendam in disputatione de Officio intellectus agentis; at omnia ista sunt agentia naturalia, quia praecedunt omnem actum voluntatis, ergo.

Secundò sic, Metaphysica est vltima ordine doctrinae, ergo ordine doctrinae multae scientiae praecedunt, & maximè Philosophia naturalis, ergo principia harum scientiarum, & termini illorum principiorum, cognoscuntur prius, quàm principia Metaphysicae cognoscantur, at illi termini scientiarum praecedentium Metaphysicam sunt minus communes, & minus vniuersales termini, & Metaphysicae sunt vniuersaliores, ergo prius cognoscuntur termini minus vniuersales, quàm magis vniuersales, ergo conceptus termini minus vniuersalis est prius cognitus, & sic conceptus speciei specialissimae est primum cognitum. 2. ff.

Tertiò arguit Scotus, Si prius cognoscerentur vniuersaliora, sequeretur quòd intellectus praesentato sibi à sensu singulari, intercederet multum temporis antequam cognosceret illud singulare, quia tunc primo intellectus pertransiret per totam lineam Praedicamentalem à supremo genere antequam deueniret ad hoc singulare: at hoc videmus esse falsum, quia cito intellectus cognoscit illud singulare illa cognitione confusa, scit etenim illud distinguere ab alio, sub illa ratione confusa, ergo primum cognitum est minus vniuersale. 3.

Quartò ex verbis Scoti, quae habet in Solutione cuiusdam argumenti potest formari haec ratio, Illud est primo cognitum, quod faciliùs abstrahitur à singularibus intellectu agenti obiectum: sed minus vniuersale faciliùs abstrahitur, quam magis vniuersale, ergo; Probatur Minor, quia magis vniuersale, est magis insensibile, & magis remotum à sensibus, ideò est maior labor abstrahere conceptum illum

illum

lum remotiorem, quam illum, qui est propinquior singularibus, & certè hęc ratio habet maximam euidentiam, & confirmatur: nam dicit Arist. 1. Poster. textu 12. ea, quę sunt propinquiora sensibus nostris, esse notiora nobis; quod declaratur: quia cum phantasma singulare offertur intellectui agenti, offertur sub accidentibus particularibus, & conditionibus indiuidualibus, cum ipsum phantasma sit singulare: hęc omnia illarum mouent intellectum; intellectus autem debet abstrahere ab hoc singulari phantasmate cum omnibus his conditionibus conceptum magis conuenientem, & magis proximũ illi phantasmati inuoluto illis accidentibus; at hic non potest esse conceptus singularis, quia singulare non cognoscitur; nec magis vniuersalis, quia ille conceptus est valde remotus ab illo singulari phantasmate, & ab illis conditionibus singularibus illud consequentibus: sed ex his omnibus necessariò debet formare in mente sua illum conceptum, cui cõpetant hęc omnia, quę inuoluta sunt in illo phantasmate; Hic nõ potest esse nisi cõceptus speciei specialissimę: quia huic soli omnia illa cõpetunt, Cõceptibus verò magis vniuersalibus illę conditiones competere nõ possunt, & quo magis ascenditur, minus competũt, vt patet: quia magis vniuersalia magis distant à singularibus.

Sed quis diceret: Si intellectus primo intelligeret has omnes conditiones in phantasmate, sequeretur, quod cognosceret distinctè primo singulare illud, dico, quod hoc non sequitur: quia hęc omnia tantum confuso modo generant conceptum speciei in illa prima presentatione phantasmatis: quomodo postea intellectus distinctè cognoscat speciem, & singulare, infra patebit.

Adducuntur obiectiones Aduersariorum contra primam rationem Scoti, & soluuntur. Cap. III.

COntra primã rationem multi multis insurgunt. Primo insurgunt Caiet. lib. de Ente, & essentia, & quidam Moderni cum illo, & Zab. lib. de Ordine intelligendi, & primo contra Maiorem primi argumenti. Vel enim (dicunt ipsi) est falsa, vel nihil concludit: nam vel Scotus intelligit, quod causę naturales primo producunt perfectiorem effectum, quem producere possunt, vel absolutè effectum perfectiorem, quem possunt; si Scotus intelligit modo secũdo, est falsa: quia nulla causa naturalis primo producit effectum nobilissimum, quem absolutè potest, quia natura progreditur ab imperfectis ad perfecta; vt ignis non producit primò calorem in summo, sed paulatim; si intelligit primo modo, nihil concludit: quia dicet Thomista, quod nobilior effectus, quem causę concurrentes ad intellectionem primo possunt producere, est conceptus magis vniuersalis, hoc enim requirit ordo naturę, quę ad imperfectiora; & sic retorquet rationem Scoti contra Scotum. eodem modo respondet Franciscus Picol. Zab. similiter sic insurgit: Si Maior Scoti est absolutè vera, ergo concludit, quod conceptus speciei specialissimę erit primum cognitum cognitione distincta; quia hic est perfectior conceptus quam conceptus confusè cognitus speciei specialissimę. Est ergo dicendum (ait Zab.) quod hęc propositio sumpta absolutè, id est secundo modo, est falsa: quia causa naturalis non potest producere effectum nobilissimum, nisi sit disposita, vt patet de materia prima, quę licet omnes formas recipere possit, non tamen illas recipit primò, quia non est disposita: licet ergo causę producentes intellectionem sint naturales, non tamen in prima cognitione intellectus sunt ita dispositę, vt possint perfectissimum effectum, & conceptum producere; alioquin producerent conceptum distinctum speciei specialissimę, quod est contra Scotum; sustinet enim Scotus, quod conceptus speciei specialissimę, est primum cognitum cognitione confusa, nõ distincta. Ockam dicit, quod ratio Scoti concludit per se, quia cõcedit maiorem, & totum processum syllogismi; sed cum infertur, quod conceptus speciei specialissimę, est conceptus nobilissimus, negat hoc, & subinfert ipse Minorem, quod singulare est nobilius specie specialissima, & propterea Aristot. in Prędicamentis, cap. de Substantia, dicitur, Ockã

quod primæ substantiæ sunt nobilissimę, ergo, &c. omnes ferè Philosophi hanc rationem Scoti contra Scotum, & pro seipsis valere dicunt. Hę obiectiones videntur habere maximam euidentiam; sed hoc euenit, quia hęc optima ratio Scoti à paucis est intellecta; Respondeamus ergo ad has omnes obiectiones, & patebit efficacia rationis Scoti.

Ad primum Caietani, & Pererij dico, quod Scotus intelligit in sua Maiori secundum sensum, ita quod hic est sensus. Causę naturales non impeditę, agunt secundum vltimum suę potentię, & propterea producunt effectum nobilissimum absolutè, quem possunt, adeo causę producentes intellectionem, cum sint naturales producunt conceptum speciei specialissimę, quia est nobilissimus, cum impugnatur, quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum & per exemplum de igne, qui paulatim inducit calorem. Respondeo, quod hę obiectiones nihil obstant propositioni Scoti: quia hoc prouenit, quia corpus, in quod inducitur ignis, non est rectè dispositum & propterea nō statim inducit perfectum calorem, & hac eadem causa natura procedit ab imperfecto ad perfectū, quia agens naturale, vt plurimū reperit resistentiam ex parte passi, at vbi nulla est indispositio, neque resistentia, nulla potest assignari ratio propter quam agēs naturale primo non producat effectū nobiliorem, quē potest absolutè. Scoti autē Maior propositio dicit, quod causæ naturales naturaliter agentes, & nō impeditę, primo producunt effectum nobiliorē, quem possūt absolutè, adeo quod Maior ita circumscripta, procul dubio est vera. Item, quæ in fine producunt nobiliorem effectum tunc sunt optimè disposite, & nullum est impedimentum, ergo et in prima intellectione si sunt dispositæ optimè, effectū nobilissimū producēt. Tota difficultas itaque est in Minori, & hic augetur difficultas, quia accipiēdo Maiorē propositionē rationis Scoti in sensu præexposito, tunc Aduersarij negāt Minorē, scilicet, quod intellectus sit dispositus, & non impeditus, oportet ergo probare Minorem, quam ita probo. Si intellectus in prima intellectione est aliqua indispositio, vel hæc est positiua, vel priuatiua, modo dico, vel hæc indispositio prouenit, eo quia deficit aliquid necessarium, quod ei est necessarium ad intellectionē, & propter defectum illius rei, non potest toto impetu agere, & hæc est indispositio priuatiua, vel hæc indispositio prouenit ex aliquo impedimento positiuo existente in ipso intellectu, quod impediat ipsum intellectum, & debilitet, siue retardet, ita quod non possit toto impetu agere; sed neutrum istorū est dicendum, ergo neque etiam est dicendum, intellectum in prima intellectione esse indispositum. Maior huius rationis est euidens per sufficientem diuisionē: necesse est enim, quod quælibet indispositio contineatur sub altero illorum membrorū; Minor probatur: & primo, quod nihil deficiat, quod requiratur ad intellectionem, etenim solum intellectus agens, & possibilis phantasma, & species intelligibilis requiruntur ad intellectionem, & præter hæc nihil amplius: & hoc conceditur ab Aduersarijs, & ego alibi ostendam in quæstione de Officio intellectus agentis; licet enim aliqui aliorum speciem intelligibilem negent, tamen nemo alia plura requiri ad intellectionem asserit, modo hæc omnia in quacūque intellectione necessariò requiruntur, quia deficiente altero istorum, nulla prorsus intellectio haberi potest, ergo etiā in prima intellectione hæc omnia adesse debent, alioquin, neque illa prima intellectio haberi potest, ergo nulla adest indispositio priuatiua, id est, in prima intellectione nihil necessarium ei deficit; quod verò nulla adsit indispositio impediens, siue, quod nullum adsit impedimentum debilitās, vel retardans, vel prohibens intellectum, quod nos dicimus indispositionem positiuam, probatur, quia illud impedimentum, vel esset ex parte intellectus agentis, vel intellectus possibilis, vel ex parte phantasmatis, non est dicendū quod sit ex parte intellectus agentis, vel possibilis, secundum Latinos, quia tenent, quod intellectus agens, & possibilis, realiter sint vnus intellectus, & vna essentia, quæ est in actu primo perfectè, & sic nullam habet indispositionem, & neque secundum Zabarellam, qui dicebat, quod

intellectus agens est Deus, & intellectus possibilis est potentia pura passiua, dans esse substantiale homini: quia Deus est perfectissimus, & intellectus possibilis est in actu primo perfectus, & est capax omnium intellectionum; & tandem omnes hoc concedere coguntur, quia intellectus est forma substantialis habens omnem perfectionem substantialem sibi requisitam neque suscipit magis, vel minus indies, solum recipit perfectionem accidentalem, cum ea intelligit; Quantum est ergo ex parte intellectus nulla est indispositio, & sic tam in prima intellectione, quam in aliis, praesentato sibi obiecto, totis viribus agere potest, cum quantum est ex se, sit ita perfectus in prima intellectione, quam in aliis: sed neque adest impedimentum ex parte phantasmatis, quia phantasma existens penes intellectum, repraesentat quidquid in se continet, & est repraesentatiuum naturale, ergo nihil impedit, quin intellectus agens, vel secundum alios possibilis, versans circa huiusmodi phantasma, non agat totis viribus, & sic producit conceptum nobiliorem, quem producere potest ex illo phantasmate. Quod si quis dicat, quod intellectus est agens naturale, & agentia naturalia sunt talis conditionis, quod incipiunt ab imperfectis, & tendunt ad perfecta, & sic intellectus prius producit notitiam conceptus imperfectioris, quam magis perfecti, contra hoc iam dictum est, quod si agens naturale sit perfectum, & absolutum, clarum est, quod totis viribus agit quantum est ex se, unde si agentia quaedam naturalia reperiuntur, quae incipiant à minus perfectis, & tendant ad magis perfecta, id eum contingit, ut plurimum, hoc prouenit, quia non statim sunt agentia perfecta, sed paulatim perficiuntur, ut ignis in principio non producit perfectissimum calorem, quia non est ita perfectus, sicuti est in fine. & confirmatur haec ratio Scoti.

Si intellectus non posset producere in prima intellectione cum aliis causis conceptum nobiliorem, quem potest, non posset amplius illum producere, quia in hac prima intellectione, cum sit agens naturale, & similiter aliae causae ad intellectionem conuenientes, sint naturaliter agentes totis viribus; effectum ergo, quem tunc producere non possunt, numquam producere poterunt, nisi perfectiores fiant, quod illis repugnare ostendimus: quia non suscipiunt magis nec minus, & per hoc impugnatur responsio Caietani, dicit enim, quod intellectum nobiliorem conceptum paulatim producere, sicut sunt agentia naturalia, quod prius producunt effectum imperfectiorem, & postea magis perfectum; ut Leo producit Leonem, non tamen in principio generationis producit Leonem, ita intellectus producit primo cognitionem conceptus minus perfecti, ut entis, deinde magis perfecti, & tandem speciei specialissimae, qui est in aliis perfectior. Haec responsio inquam non valet: quia ad productionem Leonis, concurrunt multa alia agentia praeter Leonem, ut Influentiae Caelestes, & Deus, ut alibi ego in hac materia dicam, omittit his, sicut & animalia alia perfectius, quod certum esse potest in generatione Leonis, est productio seminis, quo emisso, Leo nil amplius agit, sed leena fouet, & aliae virtutes caelestes coadiuuant, & perficiunt foetum, & denique quando causae naturales sic paulatim procedunt ad producendum effectum nobiliorem, semper euenit, quia aliquid necessarium eis deest, vel aliquid impedit, ut supra diximus, quoniam penitus est irrationabile dicere, causa est naturalis, & naturaliter agit, & non est impedita, & tamen primo producit effectum ignobiliorem, deinde nobiliorem, hoc ergo non potest euenire in intellectione: quia ad eam nil aliud concurrit, nisi intellectus, & phantasma, quod si intellectus cum phantasmate non potest producere primo effectum nobiliorem, numquam illum producet: quia nulla alia virtus ad hanc intellectionem concurrit, neque ipse intellectus, vel phantasma susciperent perfectionem maiorem, quam habeant in principio, quia utrumque est in actu primo perfecte, & complete, tam in prima intellectione, quam in aliis. Neque similiter valet, quod ait Zabarella, scilicet, quod intellectus possibilis se habeat veluti materia prima, respectu formarum, quae prius recipit formas imperfectas, deinde perfectiores; non valet inquam: quia hoc patitur in

maio-

materia, quia agentia naturalia sunt imperfecta, & impedita, & ideo non possunt primo inducere in materiam primo formam perfectiorem, at si esset agens perfectum, vt Deus, posset statim inducere in materiam primam formam nobilissimã. In proposito autem intellectus est agens perfectissimum in suo genere, & habet totam perfectionem quam habere potest, & est ita potens in principio, quam in fine, loquendo de perfectione essentiali, quæ est causa intellectionis. Neque etiam valet illud, quod inquit Caietanus, scilicet quod intellectus noster non potest cognoscere speciem, nisi prius cognoscat conceptus magis vniuersales, propter coordinationem Prædicamentalem, quoniam hoc quidem verum est in cognitione distincta, in qua vnus conceptus cognoscitur distinctus ab alio, vt etiam infra dicam: sed in cognitione confusa non valet, quia in hac non requiritur cognitio distincta partium, vt cognoscamus totũ, sat est cognitio quædam rudis, & crassa de illa re, quæ nobis offertur per phantasma, & secundum totum, & secundum partes simul.

Ad obiectionem, [illegible] — Ad obiectionem Zabarellæ, & aliorũ, cum impugnãt Minorem huius rationis, dicẽtes, quod si intellectus esset perfectè dispositus, produceret cognitionem distinctam speciei specialissimæ, quia hæc est perfectior conceptus.

Respondeo, & pro responsione notandum est, quod cognitio confusa requiritur tanquam medium ad habendam distinctam cognitionem rei, est enim impossibile, quod cognoscamus aliquid distinctè, nisi præcesserit in nobis aliqua cognitio confusa, & hoc innuit Scotus in illis verbis, quæ leguntur post hanc primam rationem ibi (ordo in generationibus, hic respondet per imperfectum, vt medium) est enim hic sensus, quod sicut in generatione rerum est ordo, ita in cognitione quoque nostra est ordo: sed ordo imperfectum respondet hic vt medium, quia in hac cognitione nostra ordo imperfectum, & confusum, inseruit nobis pro medio ad habendam perfectam, & distinctam cognitionem rei, vnde nisi seruemus hunc ordinem confuso pro medio in cognitione distincta, intellectus noster prima intellectione cognosceret obiectum definitiuè; sed hoc efficere non potest, quia ad cognitionem distinctã requiritur cognitio multarum partium, quas prius cognoscimus cognitione confusa, deinde paulatim distinctè, & sic postea cognoscimus rem definitiuè, & distinctè.

Ad argumentum ergo patet, quod intellectus in prima intellectione non potest cognoscere speciem specialissimam distinctè: sed hoc non prouenit ex parte causarum producentium intellectionem, sed ex parte effectus, scilicet, notitiæ distinctæ, quæ nõ potest poni in esse, nisi præcedat cognitio confusa. Exemplum, vt aliquis alloquatur Regem, necesse est, quod primo alloquatur ministros, qui illum inducant ad Regem, modo quod ille non alloquatur primo Regem, non prouenit ex defectu suo, vel impotentia, sed ex conditione curiæ Regiæ, ita, quod intellectus noster non intelligat primo conceptum distinctum speciei, non est ex defectu intellectus, vel phantasmatis, sed ex conditione cognitionis distinctæ speciei, quæ prærequirit cognitionem confusam, ideo intellectus primò habet cognitionem confusam, & in illa producit effectum nobilissimum. Sed quis dicet, ergo in ordine distinctè cognoscendi via originis primũ cognitum erit species specialissima, propter eandem rationem, quia sunt eadem causæ naturales, & non impeditæ, ergo in isto ordine distinctæ cognitionis producent quoque nobilissimum effectum prius quam possunt; & tamen hoc est contra Scotum, qui sustinet, quod magis vniuersale est primum cognitum in cognitione distincta. Respondemus, quod hoc non sequitur in cognitione distincta, quia in distincta cognitione speciei specialissimæ requiritur cognitio distincta plurium partium ipsam constituentium; ideo oportet, quod intellectus prius illas cognoscat distinctè, deinde cognoscet speciem specialissimam.

Obiectio.

Solu.

Vnde ad tollendum hoc effugium potest sic formari ratio. Causæ naturales, & naturaliter agentes, & non impeditæ, primo producunt effectum nobiliorem, quẽ absolutè possunt in illo ordine efficientis,

quæ prius naturaliter natæ sunt haberi, quando natæ sunt habere varios endinari naturaliter ordinatos: sed sic est; quod causæ producentes intellectionem, sunt naturales, & naturaliter agunt, & nō sunt impeditæ, & naturaliter natæ sunt producere prius ordinem cognitionis confusæ, quàm distinctæ, ergo illæ primo producunt effectum indistinctum, quem absolutè possunt in illo ordine, at ille conceptus est conceptus speciei specialissimæ; ergo species specialissima est primū cognitū.

Responsiones recitationum ad alia argumenta Scoti, non egent noua confutatione, sunt enim illæmet, quæ ibi reijciuntur.

Ad ratio. Ocka. Ad Ockam: qui dicebat, quod hæc ratio probat, quòd singulare est primum cognitum, & quòd ideo hæc ratio facit pro eo; pro nunc respondeo, quod hæc ratio probat illud esse primum cognitum ab intellectu, quod ab eodem intellectu intelligi potest: sed singulare non potest cognosci ab intellectu, pro hoc statu, vt in proprio quæsito ostendam, ideò nihil habet Ockam aduersus Scotum, & pro se, ex hac ratione.

Adducuntur obiectiones contra alias rationes Scoti, & reijciuntur. Cap. IV.

Resp. Caie. AD secundam rationem Respondet Caietanus, quod ipsi non dicunt, quod primum cognitū sint termini Metaphysicales, qui sunt communissimi, quia illi sunt per maximam abstractionem; sed inquiunt, quod significatum entis cōcreti, id est, quidditatis sensibilis particularis, est primum cognitum. Hæc sunt verba eius. Puto quod velit dicere, quod illud concretum particulare, & quidditas particularis, includit in se ens: & quòd ille conceptus entis in illo particulari inclusus, est primum cognitum, non vt est abstractum, sed vt est in illo concreto. Ad Licheto. Sed optimè hoc confutat Lichetus quærens de illo conceptu entis? vel est abstrahens ab illo particulari: & tunc est ille, qui est conceptus Metaphysicalis; vel est conceptus particularis, vt contradistinguitur ab illo vniuersali; & tunc singulare erit primo cognitum, non magis vniuersale, & hoc est per se euidens; manet enim in suo robore ratio Scoti.

Alij respondent aliter, inquit Zabarella: quæro à te Scote, an scientiæ debeant ordinari secundum cognitionem distinctam, vel confusam? si dicas, quod secundum cognitionem distinctam, vt dicendum est, ergo Metaphysica deberet poni in primo loco, quia secundum te, Metaphysica est prima cognitione distincta, & sic argumentum est contra te; si verò dicas, secundum cognitionem confusam debere ordinari scientias, ergo magis communes deberent præcedere, & sic libri de Cœlo, & Mundo, & libri de Anima, deberent præcedere libros Physicorū, quod est manifestè falsum, & sic argumentum habet maximam absurditatem: quia si ordine doctrinæ illud est vltimum, quod est de vniuersalioribus, ergo illud erit primum, quod est de minus vniuersalibus, ergo libri de Animalibus, & cæteri, essent priores libris de Physico auditu, quod est absurdum. Resp. Zab.

Hæc obiectio Zabarellæ nulla est, quia procedit ex falso fundamento, scilicet, quod scientiæ semper debeant ordinari ordine compositiuo, quod est falsum, vt diximus in quæstione de ordine doctrinæ in Logicis Theorematibus: nam ordo doctrinæ non respicit nostram cognitionem distinctam, vel confusam. Vnde Aristot. 5. Metaphysicæ, tex. 1. dixit, quod ordine doctrinæ illud est primum, vnde quis facilius addiscit, nō opponit distinctius; & ideò videmus Aristot. aliquando præponere minus vniuersalia magis vniuersalibus, vt fecit in primo Physicorū, vbi prius egit de principijs corporis generabilis, quàm de principijs corporis naturalis & tamen principia corporis naturalis sunt magis vniuersalia; hoc autem fecit propter nostram faciliorem cognitionem, vt fatetur ipsemet Zabarella in libro de Cōstitutione philosophiæ naturalis; non ergo est de essentia ordinis doctrinæ, vt incipiat semper à magis vniuersalibus, & notioribus nobis cognitione distincta, sed quandoque ab vniuersalibus, quandoque à minus vniuersalibus, & notis nobis cognitione confusā, prout nos facilius res addiscere possumus. Hinc est, quod Aristoteles in ordinandis scientijs præposuit Resp-etur.

Physi-

Physicam Metaphysicam, quia est de rebus facilioribus cognitu nobis, vnde his cognitis, facilius res Metaphysicales addiscimus; que posuit deinde in philosophia naturali libros de Physico auditu libris de Animalibus, quia hoc nostra facilior cognitio expostulabat; & contrario, præposuit libros de Animalibus, plantis, quæ sunt vniuersaliora, quia hoc expostulabat nostra facilior cognitio. Argumentum ergo Scoti habet maximam vim, quia ex eo, quod Arist. primo loco posuit scientias minus vniuersales, quia eius termini sunt faciliores cognitu, elicitur, quod minus vniuersale prius loco cognoscitur, & sic minus vniuersale est primo cognitum, non magis vniuersale.

Ad 3. Ad tertium. Caietanus respondet dupliciter. Primò, quod sufficit, quod primo cognoscat, quod est ens, quia in hoc continentur virtualiter omnes conceptus, ideò hoc habito, statim cognoscit singulare.

Præterea inquit, quod inter hos conceptus non datur ordo essentialis, ideò non est opus quod singulos concipiat.

Responsio. Sed profecto est ridiculum hoc: quia ratio Caietani adducta contra primam rationē Scoti, dicebat, quod natura procedit ab imperfectionibus ad perfecta, & quod magis vniuersalia erant imperfectiora, ergo necessario debet gradatim procedere à cognitione magis confusi ad minus confusum, & sic vsque ad speciem specialissimam, quam sine his medijs cognoscere non potest; immò soluendo rationem primam Scoti, dicebat, quod non potest intellectus primo cognoscere speciem, quia requiritur cognitio generum, & specierum, quæ præcedunt in Prædicamentis, ergo debet ordinatim procedere, ergo sibimet contradicit, nec soluit rationem.

Resp. Zab. Ideò Zabarella, & alij respondēt, quod argumentum hoc est cōtra Scotum; quia sic dicet Thomista, ergo maxima distantia temporis erit ab intelligentia speciei ad cognitionem vniuersalis, quod tamen cognoscimus cito.

Responsio. Contra, concedo, quod multa cito cognoscimus magis vniuersale sicut singulare, quia cum video singulare aliquod, quod sit in debita dispositione, statim cognosco, & distinguo illud ab alijs singularibus, antequam faciā illas abstractiones de diuersis conceptibus magis vniuersalibus: Ex hoc autem sequitur, quod primo cognoscimus singulare sub conceptu minus vniuersali, quam magis vniuersali, ergo si statim cognoscimus, quod est ens, nescimus distinguere illud statim ab alijs rebus singularibus, quia hic conceptus entis non est distinctiuus, sed causa conuenientiæ, & sic aufero totam illam longam verbositatem, qua laborant retorquere argumentum contra Scotum, quem dicere aiunt, quòd non est necesse, quod in ascendendo à specie ad magis vniuersale, cognoscamus omnia intermedia, quod tamen Scotus non dicit; immò secundum Scotum intellectus percepta cognitione confusa speciei, paulatim abstrahit conceptus vniuersales propinquiores ei, & tandem peruenit ad ens, deinde ex tunc dicit in cognitione distincta, & à magis vniuersali ad minus vniuersale, & tandem ad speciem specialissimam descendit.

Ad 4. Resp. Caie. Perer. & Zab. Ad quartum Respondent Caietanus, Pererius, & Zabarella, quod falsum est, quòd facilior sit abstractio speciei, quàm magis vniuersalis, & licet diuersis verbis vtantur, tamen in hunc sensum conueniunt, quia licet ordine Prædicamentali species specialissima sit proximior sensui, tamen hoc non sic se habet respectu cognitionis, sed species generum communiorum sunt propinquiores sensibus, vt species corporis, & animalis, non tamen vt genus est, verum est, quod est longius; sed vt indiuiduum, & vt hoc corpus, est in rebus, & est singulare, & hoc modo magis mouet sensum, & sic intellectus facilius potest abstrahere conceptum corporis, quàm hominis. Similiter Zabarella in hoc coincidit, quia inquit, ille ordo Categoriarum non seruatur necessario in ordine intelligendi, quia non semper à specie specialissima, sed ab indiuiduis generum, vt nūc dixi, incipimus, & sic fit prius abstractio magis vniuersalis, quam speciei specialissimæ.

Responsio. Sed falsitas huius responsionis conuincitur multis; Primò falsum est, quod indiuiduū generis moueat per se solum, quia vt habetur 1. Metaph. in proœmio, natura specifica sola est quæ

moet

mouet sensum, vt ego in proprio quæsito dicam, non genus, neque singularitas. Sed hoc omisso, patet falsitas etiam huius responsionis, ex his quæ dicta sunt in ratione quæsiti: nunquam offertur sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei: immò si offertur indiuiduum generis, offertur mediante indiuiduo speciei: & hoc est clarius, quàm quod probare valeam: certum est enim, quòd sensus noster solum intuetur singularia sensibilia: est autem impossibile, quod detur aliquod singulare sensibile, quod non sit alicuius determinati generis, & non alicuius determinatæ speciei: quomodo poterit præsentari ergo sensui nostro indiuiduum generis sine indiuiduo speciei, & consequenter intellectui, si non datur indiuiduum generis diuisum ab indiuiduo speciei? indiuiduum ergo sensibile, quod offertur sensui, est alicuius determinatæ speciei, & sic in se continet speciem & consequenter omnia genera superiora: sed illa natura specifica est propinquior singularitati, & consequenter sensui, quàm natura generis, modò in arbore Prædicamentali, sed secundum rem ipsam, ergo. Constat enim, quod arbor Prædicamentalis est ordinata secundum ordinem naturalem conceptuum, alioquin Porphyr. & Arist. male Prædicamenta ordinassent; & certè negare, quod indiuiduum generis, non magis distet à singulari sensibili, quàm indiuiduum speciei, non est ingenui Philosophi. Quæ ergo ratio persuadere poterit, quod sensus moueatur à conceptu minus sensibili, & non à magis sensibili, & minus abstracto. Præterea, cum offertur singulare phantasma sensui, & consequenter intellectui, in se ipso claudit omnes conceptus, tam magis vniuersales, quàm minus vniuersales: quia exempli gratia, Socrates est homo, est animal, est substantia, & est ens, omnes illi conceptus sunt naturaliter intelligibiles, & sic aggregati in illo indiuiduo mouent omnes simul intellectum, quia hic motus est naturalis, & sic colligati simul, cum omnes moueant, omnes percipiuntur ab intellectu, (qui quoque naturaliter agit) eo modo quo potest, non enim tunc discernit hoc ab alio, quia hoc facit postea in cognitione distincta potius per imperium voluntatis: omnes autem illi conceptus simul congregati, sunt conceptus integri speciei specialissimæ: quia illa claudit in se omnia superiora, ergo conceptus speciei sic confusus, est primum cognitum, quòd si dicas non omnes mouent simul, sed magis vnum, quàm alter, hoc est falsum: quia cum naturaliter agant, omnes quoque mouent, licet postea vnum magis, quàm alium, hoc nihil refert, tamen admisso illo, dico quòd ille cõceptus magis mouebit, qui erit magis sensibilis, sed ille est magis sensibilis, qui magis appropinquat singularitati, ex Arist. primo Post. tex. 13. hic autem est cõceptus speciei specialissimæ, ergo non cõceptus generis magis remoti, sed cõceptus speciei specialissimæ est primũ cognitũ.

Recentiores verò quidam respondent, hoc argumentum cõcludere de cognitione abstractiua, & habituali, nõ de simplici apprehensione, & originaria de qua dicit se intelligere propositam quæstionẽ: quia inquiunt, pueri cũ primò cõcipiunt animal, non abstrahunt illud à boue, leone, &c. sed simpliciter illud apprehẽdunt. Contra, Omnis cognitio vniuersalium est abstractiua, ergo cognitio, quã habet puer de animali, est abstractiua. Præterea animalis conceptus differt à conceptu singularis indiuidui: ergo dum puer concipit animal, necessariò abstrahit à singulari, quia est diuersus à conceptu singularis. Præterea, puer cũ primo apprehendit animal, non videt animal seiunctum à speciebus, nec videt simul multas species, sed vnã, nec plura indiuidua simul, sed vnũ, in quo apprehendit simul conceptum animalis, & hominis, & huius hominis: est cõceptus animalis cum aggregatione conceptus speciei, & singularis vagi, est conceptus confusus speciei, vt patet, non generis tantum, ergo prima apprehensione puer originaliter apprehendit speciem specialissimam, vt supra arguebamus.

Adductio opinio Gregorij, Ockam, Durandi, Piccolominei, Zabarellæ, & multorũ aliorum cum suis fundamentis. Cap. V.

NVnc aliorum opiniones examinemus, fundamentaque eorum pro comprobatione

tunc aliarum opinionum, militant adversus hanc opinionem Scoti, item videndum est, quid rationis in se contineat. Notandum est, quod aliqui ita distinguunt in praesenti materia: possumus comparare singulare ad vniuersale, & tunc multi dicunt, quod singulare est prius cognitum, Vel possumus facere comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, & tunc aliqui dicunt, quod minus vniuersale est primo cognitum: Aliqui verò dicunt, quod primo cognitum est magis vniuersale: nos autem primo adducemus opinionem existimantium singulare esse primo cognitum, deinde opinionem eorum, qui dicunt esse magis vniuersale, & aliorum, si qui adderunt.

Pri- ma opin. Prima opinio est Gregorij Arimin. Ochami, Durandi, Francisci Piccolominei lib. 1. de Humana mente, cap. 13. Zabarellae, Pererij, Bucini, & multorum aliorum, hi omnes dicunt, quod primum cognitum ab intellectu nostro est singulare.

1. ra. Prima ratio est Gregorij 1. Sent. d. 3. q. 1. artic. 1. & Zabarellae lib. [illegible] suae Philosophiae, qui inscribitur de Ordine intelligendi, cap. 3. quae etiam adducitur ab omnibus sectatoribus huius opinionis. Potentia abstrahens aliquem conceptum ab aliquo, necessariò prius cognoscit illud, a quo abstrahit, quam abstractum; sed sic est, quod intellectus abstrahit à singularibus vniuersale, ergo prius cognoscit singulare, quam vniuersale; Maior patet ex se; quia quomodo posset intellectus abstrahere aliquem conceptum ab aliquo, nisi illud prius cognoscat? nam tunc ab asino singulari posset quis abstrahere conceptum leonis, nisi cognosceret singulare; Minor probatur ex communi omnium sententia; & ex dictis ipsius Aristotelis pluribus in locis, & maximè in 2. Post. cap. vltimo, vbi dicit, quod ex multis experimentis generatur Ars, & scientia, at experientia est circa singularia; praeterea omnes concedunt, quod intellectus comparando plura singularia ad inuicem, ex illis abstrahit communem conceptum & facit vniuersale.

2. Secundò Aristot. docet, omnem nostram scientiam pendere ex cognitione principiorum, & principia ex cognitione singularium, per inductionem, ergo prius ab intellectu cognoscitur singulare.

Tertiò, Illud prius cognoscitur ab intellectu, quod facilius cognoscitur; sed singulare facilius cognoscitur, ergo. Minor probatur, quia singulare est quoddam maximè confusum, & confusum facilius cognoscitur, 1. Physicorum, textu 3. ab intellectu, tum, quia videmus, quod non nisi viri docti cognoscunt vniuersalia, & nisi per cognitionem multorum singularium; tum quia singulare est propinquum sensibus, haec autem ex Aristot. 1. Post. c. 2 sunt notiora, ergo. 3.

Quartò. Hoc significatur Arist. in 10. textu 3. de Anima, cum dicit, intellectum cognoscere carnem, & singulare per solum motionem à sensu factam; quidditatem verò & vniuersalem non nisi ope intellectus agentis illustrantis phantasmata, & hoc attestatur, quod subiungit de linea recta, & flexa, quia manifestum est legentibus eum locum, cognitionem singularis comparari cum linea recta, & vniuersalis cum flexa; quia singulare recta linea fertur à phantasia ad intellectum; sed vniuersale linea flexa, scilicet, per reflexionem luminis intellectus agentis illustrantis phantasmata; dum enim à phantasia, in quam proijciuntur, reflectitur illud lumen ad intellectum, intellectus cognoscit vniuersale. 4.

Quintò. Hoc probatur ex ordine facultatum animae, quia ibi desinit inferior potentia, vbi incipit superior; at sensus exterior desinit in singulari praesente, phantasia verò versatur circa singulare praesens, & vltra absens, intellectus autem mouetur à phantasia imaginante actu singulare, ergo intellectus primo cognoscit singulare. 5.

Sextò, Intellectus est potentia passiua, & non actiua, ergo primum obiectum, quod intelligit, non potest ab ipso intellectu fingi, nec fabricari, ergo intellectus primo res extra animam intelligit; at solum singularia & non vniuersalia sunt extra animam, ergo prius singularia, quam vniuersale intelligit. 6.

Septimò, Ocham sic arguit, Certum est

quod

quòd singulare cognoscitur sub medietate, si ergo non primo cognoscitur, hoc est, quia non potest cognosci per se, sed solum per conceptum speciei specialissimæ, vel vniuersalis: sed hoc est falsum: quia singulare non potest distinctè concipi per conceptum speciei, & vniuersalis: quia illa indifferenter se habent ad omnia singularia, & sic confusè, & non distinctè continet quodlibet singulare.

8. Octauò, Si vniuersale est primo cognitum, aut primo nomina illis vniuersalia, quia cognita essent, vt signum rerum extra, aut quia cognoscerentur, vt quædam res secundum se: sed primum est impossibile: quia signum est alius rei signatum, & sic notitia signi præsupponit notitiam signati; si dicatur secundum, tunc, cum vniuersale sit quædam res particularis, hoc significet, vt vniuersale & plura, sequitur, quòd singulare erit primum cognitum.

9. Nonò, Ponentes vniuersale esse primo cognitum hoc faciunt, vt per vniuersale cognoscamus singularia: sed hoc nihil prodest, quia per vniuersale nō possumus cognoscere singulare, quia vniuersale repræsentat omnia indistinctè singularia, sicut est etiam indifferens ad omnia singularia, sed distinctè nullum, non ergo per conceptum vniuersalis possumus cognoscere singulare.

10. Decimò, Prius cognoscitur singulare maxime intelligibile, vt intellectio, & volitio, quàm vniuersale illi commune, ergo. Antecedens patet, quia quilibet grossus, & rudis nouit per proprium intellectum suam volitionem determinatè, qua vult aliquam rem singularem, & tamen constat quòd talis non habet aliquē conceptum vniuersalem specificum proprium illi, quia hoc est solum virorum sapientū; Consequentia probatur: quia singulare sensibile est intelligibile ab intellectu, ergo est eadem ratio de illo, quæ est de alijs singularibus: sed singulare intelligibile prius cognoscitur, quàm vniuersale sibi commune, ergo.

11. Vndecimò, Quidam alij sic arguunt. Prior est cognitio directa, quàm reflexa: sed intellectus cognoscit singulare, & quę sunt extra animum directè, ea verò, quæ sunt in anima, reflexè, ergo singulare est primum cognitum.

Duodecimò, Intellectus imponit nomina rebus: nomina imponuntur prius singularibus quàm vniuersalibus, ergo. 12.

Decimotertiò, Aristot. in 1. de Anima. ait, quòd vniuersale aut nihil est, aut posterius est: cùm ergo vniuersale, & ordine naturæ, & secundum ens, posterius quid sit, non est inconueniens, quòd etiam sit posterius cognitum, & sic singulare erit primum cognitum. 13.

Decimoquartò. Tandem intellectus practicus secundum nos est prior speculatiuo, quia necessitas, vel etiam voluptatum, quæ pertinent ad humanæ vitæ, & ciuilis societatis conuersationem, cogunt nos prius occupare mentem nostrā in actionibus, quàm in speculationibus: sed hic est, quòd actiones practicæ sunt circa singularia, non vniuersalia, ergo his rationibus moti, quidā dicunt, quòd singulare imaginabile sensibile, & accidentia corporis, scilicet, figura, qualitas, &c. sunt prima cognita. Habes alias rationes infra in Theoremate, quòd singulare non cognoscitur sub proprio conceptu singularitatis pro hoc statu. 14. Pererius.

Prædicta opinio impugnatur, & rationes pro ea soluuntur. Cap. VI.

VErum hic est notandum, quòd singulare cognosci à nobis pro hoc statu, qui solus notus fuit Aristoteli, potest intelligi duobus modis; Vel cognitione intuitiua, vel abstractiua; si Aduersarij intelligerent de cognitione intuitiua, essent cū Scoto, quia vt in sequenti Theoremate manifestabitur, Scotus sustinet, quòd intellectus cognoscit singulare intuitiua cognitione, & hæc est prima cognitio intellectus: sed si intelligant de cognitione abstractiua, est falsa: & quia in hoc sensu loquuntur, illorum opinio non est sustinenda, quia, vt ostendam in sequenti Theoremate, singulare licet per se, & sub conceptu singulari sit cognoscibile cognitione abstractiua, non tamen pro hoc statu potest cognosci sub proprio conceptu singulari: sed cognoscitur solum sub conceptu vniuersalis, & determinatiue conceptus, quem possumus pro Notandum.

hoc

hoc statu habere de singulari, est conceptus speciei cum signo particulari, et determinatus conceptus, quem possum habere de Socrate, est, quod est hic homo: sed proprius conceptus singularis Socratis nō potest haberi, vt puta non possum cognoscere differentiam substantialem indiuidualem, qua differt Socrates à Platone, & à Socrate, veluti facio in homine, quia cognosco hominem sub proprio conceptu suo, quo distinguitur ab aliis speciebus, vt à boue, asino, &c. sed de Francisco non possum scire magis proprium conceptum, quam conceptum speciei specialissimæ, scilicet, quòd est animal rationale, quo modo conceptus, Hic, est conceptus specialis est hominis, dum ergo cognosco, quod Socrates est animal rationale, siue homo, non cognosco Socratem sub conceptu singulari, sed sub conceptu speciei, & sic singulare est primum cognitum, non est autem primum cognitum sub conceptu singulari, sed sub conceptu speciei specialissimæ, adeo, quod primus conceptus, qui recipitur in intellectu de aliquo singulari, non est conceptus singularis vt singulare, sed est conceptus speciei, & sic aute Scotus dicit, primum cognitum esse conceptum speciei specialissimæ, siue speciem specialissimam, quod idem est, quia species specialissima, & conceptus speciei specialissimæ idem sunt: Hoc autem diligentius in sequenti Theoremate declarabimus, & probabitur.

Ex hoc fundamento patet falsitas huius opinionis, & ex eodem patet solutio ad omnes rationes. Formemus ergo hanc distinctionem pro responsione formali ad argumenta. Singulare duobus modis cognosci potest; Vel sub proprio conceptu singularitatis, vel sub conceptu speciei specialissimæ; Primo modo non potest cognosci, & consequenter singulare propriè non potest esse primum cognitum. Secundo modo concedo, quod cognoscitur, & quod est primum cognitum; sed hoc dicere, est dicere speciem specialissimam, vel conceptum speciei specialissimæ esse primum cognitum, vt declarauimus: quia conceptus, quem percipit intellectus de singulari, est conceptus speciei specialissimæ, non singularis.

Ad primum argumentum, pro nunc dico ad Maioræm, quod potentia abstrahens aliquem cōceptum de aliquo, prius illud cognoscit, &c. est vera hæc propositio, scilicet, eo modo, quo potest: nam non est vera absolutè, quod potentia abstrahens aliquem conceptum ab aliquo re perfectè, & secundum propriam quidditatem rem illam, à qua abstrahit conceptum, cognoscat, & sic dico, quod intellectum dum abstrahit à singulari vniuersalem conceptum, cognoscit singulare, sed eo modo quo potest, patet solum illud intelligere sub conceptu speciei specialissimæ, ideò argumentum est pro me. Ad 1. [illegible]

Ad secundum. Per eandem responsionem satisfacio, quia intellectus quidem cognoscit singulare, sed sub conceptu speciei specialissimæ, vt dictum est. Ad 2.

Ad tertium. Dico quod immò singulare est difficillimum cognitu, vt ostendemus: quia non potest cognosci sub proprio conceptu singularis, sed solum cognoscitur sub conceptu vniuersali, facilius autem conceptum cognitum est conceptus speciei specialissimæ, ideò cum dicitur singulare esse facile cognitu, intelligitur eo modo, quo potest intelligi, & per hoc patet ad illas tres suas probationes. Ad 3.

Ad quartum Zabarellæ dico, quod Aristot. ait in illo textu 3. de Anima, quod intellectus cognoscit singulare administratio sensus, & vniuersale seipso: sed non dicit, quòd cognoscat illud sub ratione singularis; Ad id de linea flexa dico, quod Arist. ait, quod intellectus in intelligendo singulare, se habet veluti linea flexa, in intelligendo vniuersale, se habet veluti linea recta, & quod hoc sit verum, hæc sunt verba textus. [*Sensitiuo, quidem igitur calidum, & frigidum iudicat, & quorum ratio quædam caro, alio autem aut separato, aut sicut circumflexa linea se habet ad ipsam cum extensa sit, carnis esse discernit.*] Ex his verbis clarum est quod ait, intellectum sensitiuo cognoscere calidum, & frigidum, & quorum ratio quædam caro est, id est singulare, & deinde subdit, alio autem aut separato, aut se ipso habente sicut circumflexa linea ad seipsam cū extensa sit, carnis esse cognoscit, clarum Ad 4.

est, quod

est, quòd nec intellectum cognoscere: quid dicitur, & esse carnis aliqua facultate separata vel seipso, sed in hac cognitione se habere ad seipsum, vt linea circumflexa, quando est extensa recta, quod ait, quòd intellectus se habet in cognitione vniuersalis, vt linea flexa, sed non quatenus est flexa, sed quatenus est extensa, ergo vult, quòd intellectus cognoscit vniuersale, sicut linea recta, & non flexa. & vt hoc posset verius intellectum illustrare, comparat etiam Aristotel. cognitionem intellectus de singulari lineæ flexæ, quia in prima intellectione, cum singulare offertur à phantasia intellectui, mouet ipsum intellectum, & tunc intellectus reflectit se supra singulare, vt illud cognoscat, & sic in illo cognoscendo se habet vt linea flexa: in cognitione vero vniuersalis se habeat, vt linea recta, quia facta hac reflexione, redit ad cognoscendum vniuersale, & sic quasi, vt linea, quæ prius erat flexa, extenditur, & ab directo postea intelligit vniuersale, & ideo ait, quòd intellectus se habet in intellectione vniuersalis, veluti linea circumflexa, cum fuerit extensa, in illa autem reflexione, quæ fit in cognitione singularis, eget sensu, & laborat, vt cognoscat singulare sub proprio conceptu, & cum non possit, cognoscit, & apprehendit sub propinquiore conceptu, quo potest, vt est conceptus speciei specialissimæ. Vel dicas, quod ibi concludit intellectum cognoscere singulare adminiculo sensus cognitione intuitiua, non abstractiua, & hæc expositio est magis conformis textui.

Ad 5. Ad quintum. Concedo, quòd intellectus incipit à singularium cognitione, sed tamen nego, quod ipsum cognoscat sub proprio conceptu singularitatis.

Ad 6. Ad sextum. Nego, quòd intellectus sit tantum potentia passiua, vt in propria loco declarabimus: adest enim intellectus agens, cuius est omnia facere, hic facit vniuersale, quod postea percipitur ab intellectu possibili.

Ad 7. Ad septimum. Iam dictum est, quòd singulare non potest distinctè cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solum modo cognoscitur sub conceptu vniuersali, ideo quod habet ipse pro absurdo, non est re vera absurdum, vt ipse supponit. Cum verò ait, intellectum non posse distinguere vnum singulare ab altero, patebit Theoremate &c.

Ad 8. Ad octauum respondeo, & dico, quòd hoc argumentum nil aliud concludit, nisi quod intellectus primo simul non potest intelligere plura, sed vnum solum, & consequenter intelligit vniuersale, non vt est plura, vel signum plurium, sed vt est vnum, & dicit vnum conceptum, & hoc nos concedimus; dicimus enim, quòd cum singulare offertur intellectui, intellectus in seipso primo cognoscit conceptum speciei specialissimæ, qui est vnus, sed vnus conceptus communis pluribus, ex hoc autem non sequitur, vt cognoscat illud secundum quod est res singularis.

Ad 9. A nonum. Dictum est, quomodo sub conceptu vniuersalis cognoscitur singulare, & clarius infrà dicetur: non enim vniuersale cognoscitur sub vna specie, et singulare sub alia specie, vt isti supponunt, sed offertur phantasma singulare intellectui, intellectus autem in illo primo intelligit conceptum, quem habere potest, non potest autem habere conceptum singularem, & particularem, ideo percipit, & intelligit eum conceptum vniuersalem, quem habere potest: hic est conceptus speciei specialissimæ, circa quem multum laborat. Ad Decimum. Similiter concedo, quod intellectus primo percipit singulare, sed nego, quod illud cognoscat, & percipiat sub conceptu singulari. Vnde si quæratur à rustico, quid sit illa volitio, non sciet adducere conceptum singularem, sed assignabit conceptum vniuersalem, vt puta quod est quoddam desiderium, & appetitus; ecce, quod non cognoscit primo singularem conceptum, imo nunquam aliquis pro hoc statu hunc conceptum particularem cognoscet. Ad vndecimum. Dictum est quomodo singulare directè, vel reflexè cognoscatur supra ad quintum.

Ad 10.

Ad 11.

Ad duodecimum. Dico, quod hoc fit, quia cognoscit singulare, non sub conceptu singulari, sed vniuersali; Vnde videmus, quod præter singularia speciei homi-

Ad 12.

humanæ, singularia aliarum specierum non habent nomen impositum particulare, sed solum habent nomina specierum, & individuis humanæ speciei imponimus nomina particularia, non quia cognoscamus conceptum particularem huius, vel illius, sed quia cognoscimus conceptũ speciei in illo particulari, vt quòd hoc particulare est animal rationale, & vltra cognoscimus, quasdam differentias accidentales, ex individuatione particulari provenientes, vt est figura, forma, patria, Pater, &c. & propter has huic particulari imponimus hoc nomen particulare Antonius, &c. quod denotant nobis hunc hominem particularem habentem humanitatem, & illa accidentia propria tamen non cognoscimus particularem essentiam eius, vt est singulare.

Ad 12. Ad decimumtertium dico, quòd vniuersale est posterius, quia formatur, & fit ab intellectu agente, vt dicam in Theoremate de munere intellectus agentis & post quam est formatum, intelligitur, & ante ipsius formationem nihil intelligitur, nec singulare, nec vniuersale.

Ad 14. Ad decimum quartum dico, quòd praxis, & operatio practica re vera est circa particularia, immo solum circa particularia, & sic cognitio practica semper tendit ad singularia, non tamen sequitur, quod cognoscat singularia sub proprio conceptu singulari, sed sufficit si cognoscat eo modo quo potest: non potest autem nisi sub conceptu vniuersali, & cum accidentibus illis particularibus proprijs, quæ gerunt vicem proprij conceptus particularis; & ita ratio nihil concludit. Ista autem distinctio, super qua innititur solutio omnium ferè istorũ rationum, in Theoremate sequenti magis confirmabitur.

Exponitur opinio D. Th. & aliquorũ aliorum cum suis fundamentis. Cap. VII.

Opin. D. Thomistarum. POsitio est D. Thomæ prima parte Summæ, q. 85. artic. 3. & in Proemio Physicæ auscultationis & in libro de Ente, & essentia, & Caietani libro de Ente, & essentia, quæstione 1. & omnium Thomistarum, qui dicunt contra, quòd primum
1 ra. cognitum est magis vniuersale, vt ens. Pro D. Thomæ sic arguit Caietanus. Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus entis est imperfectissimus omnium, ergo. Maior probatur ex Aristot. 9. Metaph. vbi dicit, quod imperfectiora sunt priora via generationis, & perfectiora sunt posteriora origine; Minor probatur: quia omnis alius cõceptus addit aliquid supra ipsum ens: at quod addit aliud, se habet vt totum respectu illius, & illud aliud, vt pars, ergo conceptus alius respectu entis se habet, vt totum, & ens vt pars; ergo alius conceptus est perfectior. Secunda ratio, Co- 2 ra.
gnitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio terminorum primorum principiorum, est prima cognitio incomplexa. Antecedens patet: quia notitia principiorum præsupponitur apud omnes, & omnes prima principia concedunt, & sunt nota per se. Consequentia probatur: quia termini debent esse noti, si volumus cognoscere prima principia, quia terminis cognitis cognoscuntur principia; at inter terminos ex quibus principium primum constatur, est ens, ergo in cognitione incomplexa primum cognitum est ens.

Tertia. Arguunt alij ex Arist. 1. Physi- 3.
corum, tex. 3. sunt nobis nota magis confusa, magis autem confusa sunt magis vniuersalia, quia plura continent, quam singularia, & continent in potentia, & non in actu, quæ est causa maioris confusionis, ergo ens est primum cognitum.

Quarta. Per exemplum illius, qui à lon- 4.
ge conspicitur, quia primo videtur ens, postea corpus, postea animal, postea tale animal.

Cum D. Thomæ est Auerroes, & Iandunus, & etiã multi Auerroistæ quoque videntur consentire, & Græci omnes, & Zabarella acriter hanc sententiam contra Scotum tuetur, vltimo lib. suæ Philosophiæ, de ordine intelligendi: tenet enim, quòd comparando vniuersale ad singulare, singulare sit primum cognitũ, & in hoc est cum Gregorio, & alijs, quos supra citauimus: sed faciendo comparationem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, tenet quod magis vniuersale sit primum cognitum. Primum argumẽ- 1 ra.

tum

Zab. enim sumitur ex auctoritate Arist. quòd ab vniuersalibus tamquam à notioribus nobis ad singularia procedere oportet, & hoc probat: quia totum notius est nobis suis partibus, & nomen circuli, quàm definitio circuli, ergo. Si quis dicat, quòd Arist. loquitur ibi de cognitione distincta, dicit, quòd ille ita respondens non intelligit artificium Arist. vnde dicit, quòd verum est, quòd quando Arist. dicit ab vniuersalioribus ad singularia procedendum esse, loquitur de cognitione distincta, quam cognitionem distinctam debet ipse Arist. tradere in illis libris, quam dicit incipere ab vniuersalibus, & tamen ad hoc probandum assumit hanc propositionem: quòd vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, vt patet per illas tres probationes, totum est notius sensu suis partibus, non cognitione distincta, sed confusa: nomen circuli est notius quàm definitio circuli cognitione confusa: & cum pueri primo appellant omnes homines Patres, & fœminas Matres, est cognitio confusa, ita, quod vult, quòd hoc sit artificium Aristot. quòd ex ordine cognitionis confusæ probet ordinem cognitionis distinctæ: sicut enim nobis naturali cognitione, quæ est confusa, sunt notiora magis vniuersalia, sic vult, quòd distincta cognitio incipiat ab vniuersalioribus, & ita ars imitetur naturam, ergo ex sententia Aristot. vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa. Secundo ex dictis Scoti sumit argumentum, quod putat validissimum; Scotus dicit in quæstione sua soluendo argumentum (vt dicam) quod vniuersalia magis, non possunt esse primum cognitum, quia sunt difficilioris abstractionis; accipit hoc dictum, & subinfert Minorem contra Scotum sic; Illud est primum cognitum, quod est facilioris abstractionis, sed magis vniuersale est facilioris abstractionis, quàm minus vniuersale, ergo. Probatur Minor: quia abstrahere est vnum intelligere, & relinquere alterum: at hoc est facilius in magis vniuersalibus, quàm in minus vniuersalibus, Probatur: quia minus vniuersalia habent plures differentias actuales, quàm magis vniuersalia, & propterea difficilius intellectus abstrahit omnes differentias minus vniuersales, quàm illas paucas, quas habet vniuersale magis, ergo magis vniuersale est primum cognitum.

Tertio sensus ostendunt nobis facilius singularia sensibilia magis vniuersalium, quàm minus vniuersalium, ergo prius à nobis cognoscuntur magis vniuersalia. Antecedens probatur, nam accidens corporis sæpius offertur, quàm animalis, vt quantitas, & cum ex multis notionibus conficitur conceptus, sequitur, quòd prius conflabitur conceptus de magis vniuersalibus, quàm de minus vniuersalibus. 3.

Vltimo arguit Franciscus Piccolomineus sic. Scotus primo Metaph. quæst. vlt. & 7. Metaph. quæst. 15. ait, quòd primum quod percipimus, est singulare vagum, & insuper 1. Sent. d. 3. q. 2. ait mentem in sua cognitione sequi sensum; ex his concessis à Scoto ita arguitur; Vt singulare vagum se habet ad distinctum, ita magis vagum, ad minus vagum: at singulare vagum cognoscitur prius distincto singulari, ergo magis vagum prius cognoscitur minus vago: sed singulare magis vagum, repræsentat id quod est magis vniuersale, ergo magis vniuersale est aptum prius nosci, quàm minus vniuersale. Sed notandum, quòd Piccolom. quo ad hoc parum distat à Scoto: quia tenet, quòd ante abstractionem, minus vniuersale est primum cognitum, post abstractionem verò magis vniuersale: nos autem loquimur solum ante abstractionem. Pic.

Soluuntur rationes pro Diuo Thoma, & aliis superius adductis. *Cap. VIII.*

FAlsitas illius opinionis patet ex argumentis adductis pro opinione Scoti, & magis manifestatur ex solutione argumentorum, quæ adducta sunt pro ea.

Ad primum Caietani negatur Maior, scilicet, quòd conceptus imperfectissimus sit primus in cognitione via generationis. Ad 1. rationem.

Ad probationem ex Arist. 9. Metaph.

possint esse variæ responsiones, Primo dico, quòd verum est quando causæ sunt impeditæ: & quia causæ naturales ordinarie requirunt aliquas dispositiones, & concessas, quas statim habere non possunt, hinc est quòd non statim perfectiorem effectum, sed ignobiliorem producunt: at hoc non est verum de causis, quæ concurrunt ad intellectionem, quia illæ ponuntur non impeditæ, sed dispositæ optimè, vt superius discussum est.

2. responsio. Secundo dico, quòd illud verum est in productione perfecta: & propterea si in proposito concludit, concludit in ordine cognitionis distinctæ, in qua est perfecta generatio, & ideo in eo ordine prius producuntur imperfectiora: & hoc pacto cõcedo, quia non est contra nos, sed pro nobis: sed in ordine cognitionis confusæ, non valet: quia hæc est productio imperfecta.

Ad 2. Ad secundum argumentum, Respondeo, quòd cognitio principiorum est prima, sed non absolutè prima, sed est prima in ordine distinctè cognoscendi: ex quo enim homo confusam quandam cognitionem rerum omnium habet, facit illas propositiones vniuersalissimas, & illis assentitur, non autem eueniret alicui hoc, nisi quia exercitatus est in huiusmodi cognitione confusa rerum, & ita ex hac concludit, quod termini illorum principiorum sunt primo cogniti cognitione distincta, non confusa. Præterea, non valet arguere à cognitione illorum principiorum, quæ est complexa, ad cognitionem incomplexam, quia non sunt similes: antequam enim habeatur cognitio complexa principiorũ, opus est multos terminos simplices cognoscere, quoniam ex primis terminis simplicibus apprehensis non innotescunt principia, sed post multum examen terminorum multorum: in apprehendendo autem terminos simplices, & conceptus simplices, non est necesse prius cognoscere alios terminos, sed hic qui sunt sensibiliores, primo innotescunt, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium Respondet Scotus in solutione obiectionum, quas contra se facit, & dicit, quòd Arist. ibi per confusa magis, intelligit, non vniuersale, sed singulare: nam duplex est confusum: aliud actuale, vt singulare: aliud potentiale, vt vniuersale. Arist. ibi intelligit de confuso actuali, quod est singulare, sed nunc essentiale; quod idem est, & quod habetur verum, confirmat autem eo, quod habetur 1. Poster. c. 2. text. 12. quod aliqua sunt notiora nobis, & aliqua natura, notiora nobis, ut esse, quæ sunt propinquiora sensibus, & notiora natura, quæ sunt remotiora à sensibus: & dat exemplum de remotis à sensibus, vt sunt vniuersalia, & de propinquioribus sensibus, vt singularia; qui locus Posteriorum declarat illum locum primi Phys. vt egregiè declarat Vicomercatus; intelligit ergo per confusa magis, singularia, & hæc sunt notiora nobis, à quibus innata est via nobis, vt incipiamus. At dicent, ergo Scotus sibi contradicit: quia tunc sequitur quòd primũ cognitum non erit species specialissima, sed singulare, quod non negamus.

Respondeo, quòd iam dictum est, quod singulare cognoscitur, sed non cognoscitur sub proprio conceptu, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & quòd primus conceptus, qui offertur intellectui nostro, est conceptus speciei specialissimæ. Cum ergo Aristoteles dicit, quod confusa magis, idest ipsa singularia, sunt notiora nobis, intellige eo modo, quo possunt cognosci: at cognoscuntur sub conceptu speciei specialissimæ, & sic singulare erit primum cognitum, & species specialissima primum cognitum; sed species per se primo, singulare non per se primo, sed per speciem, hæc est vera expositio illius loci: dicant quidquid velint alij, & cum probatur, quod vniuersalissima sunt magis confusa, quia continent, non actu, sed potentia, & sic est maior confusio. Respondeo, quòd duplex est confusio, Altera, quæ prouenit ex multitudine rerum, quæ in vno continentur; Alia quæ prouenit ex potentialitate, & hæc opponitur intelligibilitati secundum quod dicere solemus, quod illud est magis intelligibile, quod magis participat de actu, & illud minus intelligibile, quod minus participat de actu, & magis de potentia; Ad propositum, quando ait Aristot. quod magis confusa sunt nobis notiora, intelligit de confusione,

quæ prouenit ex multitudine rerum in vno, & quod sic plura continet, est magis confusum, & nobis notius, non autem de confusione, quæ prouenit ex potentialitate, quia hæc opponitur intelligibilitati, ideo cum vniuersalia contineant plura, sed in potentia, illa non sunt notiora, sed ignotiora: at singularia cum plura contineant in actu, sunt magis confusa, ex si notiora nobis.

Ad 4. Ad quartum de exemplo de illo, qui videt aliquem à longe. Respondet Scotus egregiè, quòd hoc est per accidens, nam prouenit quia illud obiectum non est in debita dispositione, & proximitate ad sensum, & propter hoc obiectum illud non mouet sensum ad cognoscendum se sub propria ratione perfectissima, sed sub ratione imperfecta, & tunc intellectus, qui sequitur sensum, apprehendit illud sub ratione non propria, sed imperfecta: nam Antonius à longe, non manifestat visui sua particularia accidentia, per quæ innotesceret, vt Antonius, sed solùm se illi offert, vt est res, vel lapis, vel vt arbor; denique sub conceptu imperfecto, & ideo sensus exterior defert Antonium ad sensum communem, & phantasiā sub illo conceptu, quo illi oblatum est: & hinc fit, quod intellectus sequens sensum, decipitur, & non cognoscit primo Antoniū sub conceptu minus vniuersali, sed vt est res, & ens: at si sensus sit in debita dispositione, & proximitate, ita quòd percipiat obiectum sub perfectissima ratione, vt Antonium, omninò est dubium, quod deferret idolum Antonij ad phantasiam, & intellectus tunc primo illum cognosceret sub conceptu speciei: intellectus enim sequitur sensum. Scotus autem tenet, quòd species specialissima sit primum cognitum, supponendo, quòd sensus sit in debita proximitate.

Contra hanc responsionem arguit Pererius sic, illud agens, quod remotius magis fortius agit aliquo agente, quod propinquius est, si illud esset proximum sicut illud aliud agens, etiam fortius ageret.

Hanc Maiorē probat à simili; de duobus ignibus, quorum vnus sit paruus, & alius maior, ille, qui est maior, in maiori distantia magis calefaciet, quàm minor, ergo si ille ignis maior propinquius fieret sicut ille ignis minor, procul dubio fortius ageret, quàm ille paruus, ergo est vera Maior; subsumit Minorem sed sic est, quod singularia, & indiuidua magis vniuersalia, vt corpus, & figura, magis mouent etiam si remotiora existant, quàm singularia speciei specialissimæ, vt videmus in exemplis supra adductis, quia Antonius à longe non cognoscitur, vt homo, neque, vt animal primo, sed prius sub ratione figuræ, & corporis: ergo & in proportionata distantia magis mouebit singulare corporis, quàm speciei specialissimæ, ergo prius cognoscitur singulare corporis, & magis vniuersalis, quàm minus vniuersalis, & ipsius speciei. Eodem modo Zabarella eandem responsionem impugnat: quia si magis vniuersale magis mouet à longè, signum est, quòd est fortius, ergo magis mouebit cùm erit in proxima distantia, & sic erit primum cognitum. Sed hæc ratio nihil concludit: quia, vt ait Scotus, ratio generis non est ratio mouendi, quando obiectum distat, vt Aduersarij putant, & male: sed est ratio speciei, quia est perfectior, & quod est perfectius, magis agit à longè, & magis mouet, quàm minus perfectum; sed verè est, quod mouet, vt species, nec cognoscitur, vt species, sed potius sub ratione imperfecta, & magis vniuersali. Respondet Scotus, quia distantia impedit assimilationem, non enim species potest assimilare sibi speciem sensibilem in medio, dum distat nimis, sicut facit quando est in debita distantia; licet ergo species specialissima moueat, non tamen perfectè cognoscit illam sensus: quia ratio speciei non potest assimilare sibi perfectissimo modo speciem sensibilem; & sic ad argumentum negatur, quòd ratio generis, siue magis vniuersalis, magis moueat, quā ratio speciei: imò magis est ratio speciei, quæ mouet quia est perfectior: & quod dicit Piccolomineus contra hoc, quod accidentia generis magis moueant, negatur: immò dicimus, accidentia speciei magis mouere: quia sunt perfectiora. Exemplum de igne nō est ad propositum, quia

Zab.

maior ignis non agit per formam diuersam à forma ignis parui, sed per eandem formam specificè, differt solum, quia forma ignis maioris est intensior forma ignis minoris: in proposito autem forma generis est diuersa à forma speciei; immò facit pro nobis: quia in illo exemplo habetur, quod forma intensior & perfectior, magis mouet: at ratio speciei est intensior in vnitate, quia est perfectior, ergo ipsa magis mouet etiam à longe, quàm forma generis, & magis vniuersalis.

Ad 5. Ad quintum Zabarellæ Respondeo, dimissis innumeris alijs responsionibus, quod Arist. in illo textu loquitur de ordine, quem vult seruare in tractando de quæstionibus principiorum, & ait se velle incipere à magis vniuersalibus, quia vniuersaliora sunt notiora nobis, & concedo, quod ibi intelligit de cognitione confusa, & probationes illæ verè concludunt, quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, neque tamen propter hoc sequitur, quod Aristoteles velit asserere vniuersaliora, secundum quod sunt vniuersalia, esse nobis notiora cognitione confusa minus vniuersalibus, ideo est animaduertenda doctissima distinctio, quam adducit Franciscus Vicomercatus in expositione illius textus, quod vniuersale duobus modis potest considerari; Vel vt pars; Vel vt totum. Considerare vniuersale, vt pars, est considerare illud sub propria ratione: quia re vera vniuersalia sunt partes minus vniuersalium, nam animal est pars hominis, &c. Considerare vniuersale, vt totum, est considerare illud sub extranea, ac accidentali ratione: quia solũ pro tanto dicitur totum, quia potentia inferiora continet, sicuti inferius continet actu superiora. Ad propositum si vniuersale consideretur vt totum, habet quandam similitudinem cum singulari: est enim quodammodo confusum, quia plura habet in se potentia, sicuti singulare, & compositum actu, & ideo secundum hãc considerationem, quodammodo dici potest notius nobis, quam singulare: quia vniuersale habet rationem totius, & confusi, minus vniuersale, & singulare habet rationem partis; Vnde Arist. volens hoc innuere, protulit hæc verba in eo textu *Totum enim secundum sensum notius est, vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit vniuersale, vt partes*, secundum ergo hanc considerationem, non est inconueniens quod vniuersale dicatur notius cognitione confusa, attamen si consideretur vt pars, quæ est propria eius consideratio, est enim re vera pars, non totum, quia actu includitur in toto singulari, vt pars, dicemus, quod est notius nobis cognitione distincta, ad eam enim habendam prius debemus distinctè cognoscere partes, deinde totum distinctè cognoscimus; nos autem in præsenti loquimur de vniuersali, & minus vniuersali secundum propriam considerationem, non secundum similitudinariã, & accidentalem. Aristoteles autem accipit ibi vniuersale, prout est quoddam totum confusum, & secundum significationem accidentalem: quia proposuit agere in tractando de principijs prius de quæstionibus principiorum magis vniuersalibus, quia diuidentibus illis, nunc post ea sunt quæstiones minus vniuersales, & sic vult incipere ab vniuersalibus, quatenus sunt magis confusa: sunt autem magis cõfusa, vt habent similitudinem totius, non secundum propriam naturam, sed accidentaliter, scilicet, ratione continentiæ potentialis, sicut singulare compositum est verè totum, & confusum ratione continentiæ actualis, & hic est verus intellectus illius loci, et optimè legi potest apud Vicomercatum.

Ad 6. Ad sextum negatur Minor. Ad comprobationem dico, quod difficultas abstractionis, non prouenit ab abstractione maiorum, vel paucorum, sed prouenit ex vicinitate, vel longinquitate conceptuum à sensu, & ideo cum magis vniuersalia sint remotiora, fit, quòd difficiliori modo intellectus intelligit conceptus remotiora illorum; Ratio huius dicta est supra sæpius: quia ordo nostræ cognitionis est incipere à propinquioribus sensibus nostris, quia nostra cognitio ortum habet à sensu, & sic conceptus qui sunt propinquiores sensibus, sunt faciliores cognitu, vt dictum est supra in probatione opinionis Scoti, & dicam tractando de Motore intellectus agentis. Præterea, est etiam

falsum,

falsum, quòd conceptus inferior sit plures conceptus, quoniam est tantum unus, sed est perfectius, continens actu superiores: & haec continentia actualis, est causa quod est facilius intelligibile: quia est minus abstractum, & separatum à sensibus. Falsum est etiam, quod abstrahere, sit intelligere unum sine alio, ut suo loco dicam; Vide Theorema de Munere intellectus agentis.

Ad 7. Ad septimum dico, quòd quando sensus est in debita dispositione, tunc nobis ostendit semper sensibilia minus universalia: quia quicquid offertur sensui, est singulare, & sic est determinatae speciei; quòd autem quando non est in debita dispositione, ostendat illud sensibile sub specie magis universalis, hoc est propter distantiam improportionatam, & hoc est per accidens, ut dictum est.

Nunc ad quartum, quod conspicitur ex hoc, si quis offerat mihi aliquod corpus, & ignorem cuiusnam generis sit, sciam tamen quod non est animal tantum, neque figura tantum, sed sciam quod est aliquid determinatae speciei, licet illā non cognoscam distinctè, cognoscam etiam, quòd non est huius speciei, neque huius, &c. hoc autem est cognoscere propriam speciem illius, & conceptum minus universalem, sed confuso modo.

Ad ultimum Pic. Ad ultimum Piccolominei patebit ex dicendis in sequentibus Theorematibus, in quibus declarabitur, quomodo singularia cognoscantur ab intellectu; Pro nunc ad argumentum dico, quod Scotus concedit singulare vagum cognosci primum ab intellectu, sed non dicit, quòd cognoscatur prius, quàm singulare determinatum, & signatum, sine distinctione, ut ipse Piccolomineus dicit, quia secundum Scotū illud non cognoscitur sub proprio conceptu particulari: cognoscere autem singulare vagum est cognoscere speciem specialissimam, ut infrà patebit: & tunc concedimus, quod hic conceptus est primus, qui habetur ab intellectu nostro in cognitione confusa: sed hoc magis patebit ex sequentibus.

Ponitur opinio Zimarae, & Achillini, & reijcitur. Cap. IX.

Zimara, & Achillinus volunt, quod quandoque magis universale, quandoque minus universale sit primum cognitum; quod probant: quia saepè videmus, quod cum alicui offertur herba, cognoscit, quod est herba, sed quae species herbae, non cognoscit: ecce, quòd magis universale tunc prius cognoscitur, quandoque cognoscit speciem, ut cum alicui offertur equus, cognoscit prius quòd est equus, quàm ipsius genus equi: quia in multis ignorantur media genera, ut quod sit proximum genus equi, & mulae: tunc ergo cognoscit prius, minus universale, scilicet speciem, quàm magis universale, scilicet genus. Opin. Zimarae & Achil.

Falsitas huius opinionis quo ad id, quod ait, aliquando prius cognosci magis universale, patet ex dictis nunc suprà: ideo ad argumentum Zimarae per illud exemplum de herba, dico, quòd prima facie, etiam rusticus cognoscit speciem herbae, sed confuso modo, & hoc esse verum probo; si quis interroget eum, an illa herba sit lactuca, aut cicorea, vel aliqua alia species herbae nota, dicet, quod non: sed solum dicet, est herba habens talem figuram, talem colorem, talem saporem, Sicuti etiam si quis peteret à rustico, quid est homo, responderet rusticus est res habens duos oculos in fronte, manus, & pedes, &c. nesciret enim dicere est animal rationale, Haec cognitio, esset cognitio confusa conceptus speciei, non autem generis: quod si solum haberet conceptum generis, nesciret illam herbam distinguere ab alijs herbis, quia conceptus generis non notificat species distinctas: hic autem cognoscit, quòd non est huius, vel illius speciei, signum ergo est, quod aliquam cognitionem de specie eius habet, sed non habet illam distinctè. Respon.

Quid sit primum cognitum cognitione distincta. Cap. X.

Loquendo verò de cognitione illa distincta, asserit Scotus primò con- Quid sit pri

lic se habere: quia primum distinctè conceptum & communissimum, & quæ sunt ei propinquiora, sunt priora ista in ordine cognitionis distinctæ, & quæ sunt remotiora in tali cognitione, sunt posteriora in tali cognitione. Hanc sententiam sic probat. Nihil concipitur distinctè, nisi quando concipiuntur omnia, quæ includuntur in ratione eius essentiali: sed ens includitur quidditatiuè in omnibus conceptibus quidditatiuis inferioribus, ergo nullus conceptus inferior concipitur distinctè, nisi concepto ente; ens autem non potest concipi, nisi distinctè: quia habet conceptum simpliciter simplicem, id est, non habet conceptum aliquem, per quem possit definiri, vel explicari, vt est simplicissimus: ideo vel totus scitur, vel totus ignoratur: ergo potest concipi distinctè sine aliis, & alia non sine eo, ergo ens est primus conceptus distinctè conceptibilis.

2\. Præterea, cognitio distincta habetur per definitionem: sed definitio inquiritur per diuisionem, ex Arist. 2. Post. c. 13. & 14. & inde: sed diuisio incipit ab ente, & à magis vniuersalibus, vt ibidem docet Arist. vsque quo perueniemus ad conceptum proprium definiti, ergo magis vniuersalia sunt nobis notiora in cognitione distincta.

3\. Postrema, probat idem principaliter: quia Metaph. est prima secundum ordinem distinctè cognoscendi, ipsa enim habet certificare principia aliarum scientiarum, ergo termini eius, & eius cognoscibilia, sunt primò distinctè cognoscibilia.

Obiectio. Sed contra hanc rationem obiicitur: quia tunc Scotus sibi contradiceret: quia superius in Theoremate isto dixit, quod Metaph. est vltima ordine doctrinæ: at si ipsa est prima in ordine distinctè cognoscendi, ergo videtur quòd etiam sit prima in ordine doctrinæ.

Solu. Respondet Scotus ipse, quod in his dictis quæ fuerunt Auicennæ prius, non est repugnantia: quia scientiæ inferiores Metaphys. oriuntur ex terminis sensibilioribus, de quibus intellectus habet quandā cognitionem confusam, quæ sufficit ad cognoscendum complexiones illorum terminorum ad inuicem, esse veras, ex quibus complexionibus fiunt principia illarum scientiarum, & idcirco illæ scientiæ nobis sunt faciliores: non tamen propter hoc repugnat, quòd postea procedentes ab illis scientiis specialibus ad vniuersaliores, & ad Metaph. quæ docet distinctè principia aliarum omnium, illos terminos postea distinctè cognoscamus, & sic Metaph. est vltima in ordine doctrinæ, quia est de difficilioribus, & minus sensibilibus, sed est prima in ordine distinctæ cognitionis, quia est de magis vniuersalibus, quorū cognitio requiritur ad distinctam cognitionem inferiorum. His habitis, concludit Scotus, quòd comparando totum ordinē confusè concipiendi, ad totum ordinem distinctè concipiendi, totus ordo confusè concipiendi est prior, & ideo, primum in isto ordine est simpliciter primum: & dicit, quòd cum quæritur absolutè, quodnam est primum cognitum & respondendū est, quòd est species specialissima, & inter illas species, cuius fortius mouet sensum: cum autem solum accidens moueat sensum, species accidentis magis sensibilis, erit primum cognitum absolutè, ab intellectu nostro via originis. Conclusio Scoti.

Quid sit primum cognitum cognitione habituali & virtuali via originis, & quid sit primum cognitum primitate perfectionis & adæquationis. Caput vii.

Diximus in primo capite cum Scoto, quæstionem hanc de primo cognito posse tractari tribus modis; Primo de primo cognito primitate originis, & perfectionis; Secundo, de primo cognito primitate perfectionis; Tertio, de primo cognito primitate adæquationis. Loquendo autem de primo cognito primitate originis & perfectionis, adhuc tribus modis quæstio tractari poterat; Primò, de primo cognito cognitione actuali: Secundo, de primo cognito cognitione habituali, & virtuali; Hucusque egimus de primo cognito cognitione actuali, tam confusa, quàm distincta: sequitur vt agamus de primo cognito cognitione habituali, & virtuali: vt sciamus, quid sit primum cognitum via originis quacunque cognitione: deinde videamus quid sit primo cognitum, primitate perfectionis: & primitate adæquationis.

Vt autem intelligamus, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali, declarandum est, quid sit cognitio habitualis, & cognitio virtualis, prout Scotus hos terminos intelligit, & communiter intelliguntur. Illa ergo est cognitio habitualis, quam natus est habere intellectus de obiecto iam actualiter cognito, dum sibi est praesens in ratione intelligibilis actus. Quod haec sit cognitio habitualis, desumitur ex Aristot. 3. de Anima, textu 8. qui ibi describens intellectum in habitu, ait illum esse talem, cum factus est singula, id est, cum recepit species intelligibiles, quod fit per actualem cognitionem, & potest exire in actum contemplandi cum vult. Quod etiam haec sit intentio Scoti patet ex verbis suis, quae sunt haec. *Habitualem notitiam voco, quando obiectum sic est praesens intellectui, in ratione intelligibilis actu, vt intellectus statim possit habere actum circa illud obiectum.* Ecce non dicit habitualem cognitionem esse illam, qua obiectum est in potentia ad intelligi actu, ab intellectu prima intellectione, vel quam intellectus est aptus natus habere de obiecto prima intellectione, quae postea reducatur ad actum, cum actu intellectus intelligit primo, quae est cognitio potentialis simpliciter, vt male Zabarella libro de Ordine intelligendi cap. 5. & quidam recentiores intellexerunt: quia non inquit cognitionem habitualem esse quando obiectum est praesens intellectui in ratione intelligibilis potentia, sed actu in ratione intelligibilis actu: vult ergo Scotus, quod cum intellectus primo actualiter cognoscit aliquod obiectum, actu recipit speciem, & fit in habitu, & deinde factus in habitu, iterum illud obiectum speculari possit cum vult, & tunc illa secunda cognitio, quam habere potest, dicitur cognitio habitualis, & ad illam intellectus est in potentia, & respectu illius dicitur potentialis non simpliciter, sicuti antequam actu illud obiectum aliquo modo intelligeret: sed dicitur potentialis secundum quid, siue in potentia propinqua, non remota. Ex hoc sequitur Scotum non errasse, hic enim erat secundus error, quem Zabarella, & recentiores Scoto tribuebant] sed vere conuenire dicta de cognitione actuali confusa, & habituali, prout liquet videbimus: quia istae sunt distinctae cognitiones, vt diximus, & ipsi tacentur, quod amplius manifestum erit ex explicatione, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali secundum Scotum. Cognitio virtualis paulò obscurè explicatur à Scoto; sed breuiter, est ea, quam habet intellectus de his, quae veluti partes continentur in obiecto, quod primo, & totaliter terminat intellectionem intellectus e. g. Cum intellectus intelligit hominem, intelligit quoque animal, corpus, & reliqua, quae in homine, tanquam partes eius continentur, non tamen sunt primum, & totale intellectum, cognitio illorum dicitur virtualis: quia intellectus cognoscendo primum obiectum, vt hominem, virtute eius cognoscit quoque virtualiter corpus, &c. Sicut enim proprie illud dicitur virtualiter cognitum, quod non cognoscitur propria cognitione, sed cognitione alterius, licet aliquo modo accipiatur quoque. Verba autem Scoti sunt haec. *Voco autem virtualem cognitionem, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, non autem, vt primum intellectum, siue vt totale terminans intellectionem: sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal in homine, vt pars intellecti, non vt intellectum primum siue totale, terminans intellectionem.* Ex quibus verbis patet colligi sententia, quam praemisimus.

Quid sit cognitio habitualis.

Cognitio virtualis quid.

Posita declaratione terminorum ponit Scotus conclusionem de vtraque cognitione, tam habituali, quam actuali, quae est. In cognitione habituali, & virtuali communiora sunt prius nota via originis, & generationis. Eam probat sic. Conceptus communiores, & imperfectiores, via originis prius concipiuntur, quam minus communes, si seorsum, & per se ab intellectu intelliguntur; at idem ordo seruatur in conceptibus intelligendis, quando virtualiter illi in vno aliquo continentur, & virtute illius recipiuntur in intellectu, qui conciperentur si seorsum manerent.

Conclusio Scoti.

&virtu-

& vnusquisque reciperetur per semetipsum in intellectu, ergo in cognitione habituali, & virtuali, in qua virtute obiecti praesentis intellectui, & actu intelligibilis, generatur in intellectu cognitio conceptuum, qui virtualiter in illo obiecto continentur; prius cognoscuntur conceptus vniuersaliores, & communiores, deinde minus vniuersales. Maior propositio supponitur vt nota ex dictis suprà de cognitione distincta, ostendi enim non posse cognosci aliquem conceptum distinctè, nisi concipiantur omnes conceptus inclusi in illo, & quia vniuersaliores conceptus continentur in inferioribus, & minus communibus, hinc sequitur, esse necessarium vt prius cognoscantur magis vniuersales, deinde minus vniuersales, verum est ergo, quod conceptus magis vniuersales via originis prius cognoscuntur, ergo in cognitione habituali, & confusa, prius cognoscuntur, quàm minores vniuersales. Minor verò probatur à simili: quia sicut diuersae formae perficientes idem perfectibile, ordine quodam naturae sunt mediatius, & immediatius informare, vel perficere illud, ita si eadem forma contineat in se virtualiter perfectionem illarum formarum ordinatarum, quasi consimili ordine naturae perficiet illud perfectibile, e. g. Si forma Substantiae per se esset, & forma Corporis, per se esset, & sic de reliquis, prius forma Substantiae informaret subiectum, quàm forma Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius, quia proceditur à potentia ad actum: ita, si vna forma includat virtualiter omnes illas, ipsa quasi prius perficiet materiam sub ratione Substantiae, quàm Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius; ita in proposito, si obiectum sit praesens intellectui, quod contineat in se virtualiter omnes conceptus vniuersaliores, & minus vniuersales, perficiet intellectum prius sub ratione conceptus vniuersalioris, quàm sub ratione conceptus minus vniuersalis.

Obiectio. Verum hic est obiectio grauis: quia hic ordo videtur esse seruandus quoque in cognitione actuali confusa; nam ordo naturalis, & aptus natus competere intellectui, & rebus intelligendis, debet seruari in actuali intellectione, alioquin frustra daretur talis ordo in illis, ergo male Scotus suprà dixit, in actuali cognitione confusa, primum cognitum esse minus vniuersale; immò haec assertio videtur contraria illi: quia ordo naturalis, & potentialis debet seruari in actuali cognitione rerum, non contrarius.

Respondetur, vt suprà diximus, aliud esse loqui de prima cognitione actuali confusa, & aliud loqui de cognitione habituali, quae praesupponit iam cognitionem actualem confusam acquisitam ab intellectu: nam in prima cognitione offertur obiectum intellectui impressum in phantasmate, cum omnibus conceptibus communibus, & minus communibus, & singularibus, ideo tunc intellectus primò cum apprehendit sub conceptu illo confuso, qui sibi est possibilis in illo ordine cognitionis confusae, qui est conceptus minus vniuersalis, scilicet, speciei specialissimae, vt diximus: at in cognitione habituali offertur idemmet obiectum, sed iam cognitum confusè, quo ad omnes conceptus, tam vniuersales, quàm minus vniuersales, & tunc intellectus incipit denuo intelligere illud obiectum sic iam intelligibile secundum conceptus, quos habet in se, & vult producere cognitionem distinctam, quae requirit, vt prius vniuersaliores, & imperfectiores cognoscantur, quàm perfectiores, ideo ab vniuersalioribus incipit: quia hic ordo naturaliter competit cognitioni distinctae. Vnde supponit Scotus, quòd omnis cognitio habitualis, sit distincta, & quod versetur circa obiectum non omnino ignotum, & potentia intelligibile tantum; sed circa obiectum cognitum cognitione confusa, totaliter, & cognoscibile cognitione distincta, vnde sequitur, cognitionem habitualem mediare inter cognitionem confusam actualem, & cognitionem distinctam actualem. Idem dicendum est de cognitione virtuali: nam primum cognitum, vt pars alterius principaliter cogniti, (quod est esse primum cognitum virtualiter) est ille conceptus, qui est pars vniuersalis illius principaliter concepti: vt si homo sit totale, & primum intelle- Solutio.

ctum

ctum cognitione habituali, ens siue substantia est primum cognitum virtualiter: quia ordine originis, & cognitione distincta, primus conceptus, qui natus sit concipi à parte hominis, est Ens, deinde Substantia, & sic de reliquis.

Quid sit primum cogn. primitate perfect. Loquendo deinde de primo cognito primitate perfectionis, nulla est difficultas, cum pro certo sit illud esse id, quod est perfectius intelligibile: perfectius autem intelligibile, à nobis potest dupliciter intelligi, Aut simpliciter; Aut secundum proportionem; Perfectius intelligibile simpliciter, est illud, quod secundum se est perfectius intelligibile, licet in ordine ad intellectum non perfectè cognoscatur. Perfectius cognoscibile secundum proportionem, est quod perfectius ab intellectu cognoscitur, vt visio candelæ est perfectior quo ad nos, quàm visio Solis: quia nos perfectius videmus candelam, quàm Solem, & candelæ lumen est perfectius visibile nobis, quàm visio Solis Aquilæ: quia nos perfectius apprehendimus lumen candelæ, quàm faciat Aquila lumen Solis: licet Solis lumen simpliciter sit nobilius candelæ lumine. Ad propositum, loquendo de primo cognito primitate perfectionis simpliciter, illud est Deus, etiam naturaliter loquendo, Vnde *Felicitas in quo sit secundum Arist.* Arist. 10. Ethicorum cap. 7. posuit felicitatem in speculatione Substantiarum abstractarum; deinde est species specialissima perfectior in vniuerso, deinde species proxima illi, & sic vsque ad vltimam speciem; & post omnes species specialissimas, primum cognitum est genus proximum abstrahibile à specie perfectissima, & sic semper resoluendo, Et ratio omnium illorum est: quia illa est cognitio perfectior simpliciter, quæ attingit obiectum actualius, & perfectius: nam tales cognitio habet perfectionem eandem ex parte potentiæ, quam habent cæteræ intellectiones, & cognitiones, vel saltem non minorem, habet deinde multo maiorem perfectionem ex parte obiecti, quàm aliæ cognitiones. Ex his duabus autem partibus, scilicet ex parte potentiæ, & ex parte obiecti, oritur nobilitas scientiæ ex Arist. 1. de Anima, textu 1.

Cæterum, ex parte potentiæ esset difficultas, an sit æqualis cognitio Dei, & aliarum rerum sensibilium, posset dici, quod cognitio Dei habet specialem difficultatem: quia intellectus noster magis attingit hæc inferiora, quàm abstracta à materia. Vnde Aristot. 1. de Animalibus, & primo de partibus animalium, capite 5. vult, quod de immaterialibus habeamus minimam cognitionem, tamen vult illam esse desiderabiliorem alijs: et de aliis speciebus, & entibus commentatis, non est difficultas.

Loquendo verò de primo cognito primitate perfectionis secundum proportionem, inquit illa esse primo cognita, & perfectiora cognoscibilia, quæ efficacius mouent sensum, Ratio est: quia intellectus noster plus attingit ad illa secundum gradus cognoscibilitatis eorum, quam ad perfectissima obiecta secundum se, & hac ratione, scilicet, secundum proportionem, cognitio abstractorum dicitur minima respectu cognitionis horum sensibilium materialium. *Prima cognita primitate perfectionis secundum proportionem.*

Loquendo de primo cognito primitate adæquationis, dicendum est illud esse Ens, vt Ens est, hoc enim est obiectum adæquatum intellectus, de quo loquuti sumus suo loco. *Quid sit primum cogn. primitate adæquationis*

THEOREMA LXXXIV.

Singulare est per se cognoscibile.

Exponitur opinio Scoti, & D. Thomæ cum suis fundamentis. Cap. I.

CIrca cognitionẽ Singularis sunt quattuor examinanda, Primum; An Singulare sit per se intelligibile, Secundum, An intelligatur ab intellectu nostro, & quomodo. Tertium. An intellectus noster pro hoc statu cognoscat Singulare sub ratione, & conceptu Singularitatis. Quartum, An sensus cognoscat Singulare. Nunc primum, & secundum discutiamus. Pro intelligentia est notandum, quòd Singulare duobus modis potest cõsiderari; Vno modo, vt abstrahit ab existentia, & ab omnibus accidentibus, vt hic, & nunc, &c. & tale Singulare nihil includit nisi naturam specificam, & differentia- *Quæ sint examinanda de sing.*

ita ca-

entitatem indiuidualem, per quam est hæc; neque est impossibilis hæc abstractio: quia existentia non est propria passio Singularis, sed cuiuslibet entis realis, vt dixi in Theoremate de Actu entitatiuo materiæ, & in proprio Theoremate de Esse, & existentia. Secundo modo consideratur cum existentia, & aliis accidentibus consequentibus, vt cum Quantitate, Qualitate, Tempore, Loco, &c. & sic Singulare est vnum totum aggregatum per accidens, & hoc est Singulare, quod à Thomistis appellatur Singulare materiale, Sensibile, & Signatum, & de hoc erit controuersia inter D. Thom. & Scotum. Sciendum est etiam, quòd duplex est cognitio intellectus nostri circa Singulare, scilicet, abstractiua, & intuitiua; Quæ distinctio infrà cap. 2. declaratur. His præmissis, nunc videamus quid dicat Scotus.

Recol. opin.? Scotus in Quodlib. quæstione 13. art. 2. ad R. & 3. Sent. d. 3. quæstione 11. confutando secundam opinionem ad D. & 2. d. 9. quæstione 2. de locutione Angelorum confutando primam opinionem, quæ ad primum articulum, & 4. Sent. d. 45. quæstione 3. in corpore quæstionis in principio, & in aliis aliis in locis, loquitur de cognitione Singularis; ex quibus habetur quidquid scire possumus de cognitione Singularium. Ex omnibus illis lo-

1. Conc.? cis colligitur in primis hæc conclusio.

Singulare quouis modo acceptum est per se, & secundum propriam naturam singularem cognoscibile ab intellectu nostro, etiam cognitione abstractiua. Ex eisdem locis possumus colligere has rationes pro hac Conclusione ex 2. Sent. distin. 3. quæstione 11. ex solutione primi argumenti pro Henrico possumus colligere hanc rationem, quæ etiam adducitur ab Antonio Andrea pro hac Conclusione.

1. ratio? Omnis entitas realis, est verè per se intelligibilis. Probatur: quia intelligibilitas sequitur entitatem, ens enim est adæquatum obiectum intellectus; Minor probatur: quia Singulare addit super vniuersale differentiam individualem, quæ est entitas positiua, vt patebit ex quæstione de indiuiduatione, etiam existentia est entitas realis, & tempus, & locus, & alia accidentia, quæ constituunt Singulare materiale, & sensibile, sunt entia realia, vt patet ex se, ergo singulare materiale, & vniuersaliter singulare, quomodoque modo acceptum, est per se intelligibile. Ex eodem loco in responsione ad locum [illegible] quæ ad Thomistas Theologice possumus arguere. Si repugnaret Singulari materiali, & sensibili intelligibilitas secundum propriam naturam, & per se, sequeretur, quòd neque Deus posset illud cognoscere: at Deus illud cognoscit, vt concedunt Theologi, ergo. Maior est euidens: quia Deus non potest ea, quæ implicant contradictionem, at si singulari per se repugnaret intelligibilitas, implicaret dicere, quòd Deus illud intelligeret.

Secunda Conclusio pro Scoto. Intellectus cognoscit Singulare secundum naturam singularem cognitione intuitiua. Hæc habetur 4. Sent. distinct. 45. quæstione 3. circa 1. Prima ratio. Quidquid potest potentia inferior cognoscitiua, illud idem potest potentia superior cognoscitiua, & nobiliori modo, sed sensus cognoscit singulare sub propria existentia cum aliis accidentibus, vt tempore, loco, &c. quod est cognoscere obiectum intuitiue, & præsentialiter, ergo intellectus qui est potentia cognoscitiua superior, nobiliori modo potest illud cognoscere, ergo intellectus cognoscit singulare intuitiuè. 1. ratio

Eandem rationem in virtute habet quæstione 13. quodlibetali, vt suprà dixi. Secundò. Intellectus cognoscit propositiones contingentes veras, & ex eis syllogizat, formare autem propositiones, & syllogizare, pertinet ad intellectum; quia hoc est componere, & discurrere, quæ sunt operationes intellectus; at propositiones contingentes constant ex singularibus sensibilibus cum illis accidentibus, hic, & nunc, &c. vt Socrates nunc venit, ergo intellectus cognoscit singulare sensibile, & materiale, sic autem singulare habet rationem obiecti, vt intuitiuè cognitum. Tertio. Distincta memoria est ex distincta apprehensione rei cognitæ: at intellectus habet distinctam memoriam de singularibus cum his accidentibus, ergo. Antecedens probatur in quæstione, An detur memoria intellectiua, & 2. r.

3. r.

patet

patet experientia. Alias rationes quære in Antonio Andræa in hoc quæstio. Hanc opinionem Scoti multi sequuntur ex Antiquis, & Modernis, sed præcipuè his temporibus Zabarella, lib. de Ordine cognoscendi; & has duas rationes valdè exaggerat & Excellentissimus Piccolomineus, libro 1. de Mente humana, omnes enim eorum rationes concludunt intellectum cognoscere singulare intuitiuè, sed non concludunt, quod cognoscat illud abstractiuè sub proprio conceptu singularitatis, vt infra declarabitur Theoremate sequenti.

Zab. Pic.

D. T. Oppositam sententiam tenet D. Thomas. Nam prima parte Summæ, quæst. 86. art. 1. respondendo ad tertium, tenet, quod singulare immateriale, vt intellectus, sit per se intelligibile: sed loquendo de singulari materiali, vt est Socrates, ait, quod hoc per se non est intelligibile, ponit tamen quod est intelligibile indirectè, & per reflexionem: quia postquam intellectus agens abstrauit species intelligibiles per quas intelligit vniuersalia, non potest intelligere secundum eas species, ipsamet vniuersalia, nisi conuertat se ad phantasmata, in quibus intelligit species intelligibiles vniuersalium, & tunc quodam modo dicitur intelligere phantasmata singularia, scilicet, indirectè: quia intelligit species intelligibiles vniuersalium in ipsis singularibus, & tunc format huiusmodi propositiones. Socrates est homo, adeo, quod D. Thom. & Scotus in vno conueniunt, & discordant in duobus; Conueniunt in hoc, quod singulare immateriale, est per se intelligibile, nam Scotus tenet vniuersaliter, quod omne singulare, tam materiale, quàm immateriale, est intelligibile per se, & sic consequenter concedit singulare immateriale esse per se intelligibile. D. Thom. verò solum concedit singulare immateriale esse per se intelligibile; differunt verò in duobus. Primo, quia ait Scotus, quod singulare materiale, & sensibile, cum omnibus conditionibus suis, est intelligibile per se; D. Thom. verò negat. Secundo differunt: quia dicit Scotus, quod singulare materiale, nedum est per se intelligibile, sed de facto intellectus noster illud intelligit intuitiuè, licet non cognoscat illud abstractiuè, sub proprio conceptu singularitatis; D. Thomas verò ait, quod singulare non intelligitur vllo modo in se, ab intellectu, sed solum indirectè, & per speciem vniuersalis; vult enim vt ait, respondendo ad quartum, quod pro tanto singulare intelligitur, pro quanto intelligitur Vniuersale singularis: sed singulare in se neque intelligitur, neque est intelligibile.

Pro prima Conclusione in qua differunt D. Thom. & Scotus adducit D. Th. hanc rationem pro se, contra opinionem Scoti: quia in tantum aliquid est intelligibile, inquantum est immateriale: sed singulare materiale non est sine materia, immò constituitur in esse singulari per materiam: quia in rebus materialibus, principium singularitatis est materia indiuidualis, ergo singulare materiale, non est per se intelligibile; Minor est probata; Maior probatur ab eodem: quia intellectum nostrum intelligit solum abstrahendo speciem intelligibilem ab huiusmodi materia, quæ ergo tali materiæ sunt complicata, non possunt intelligi ab intellectu nostro, & sic non sunt intelligibilia per se, & directè. 1. ar.

Pro hac Conclusione D. Th. argumentatur. Arist. 3. de Anima, text. 13. & 18. ait. Omne actu intelligibile, esse sine materia: materiale verò non esse actu intelligibile, sed potentia solum: singulare ergo materiale, non est actu intelligibile apud Aristot. sed solum Vniuersale, quod est sine materia, & abstractum à singularibus. Præterea, Arist. in tex. 37. diuidit ea, quæ sunt, alia, in intelligibilia, & alia, in sensibilia, ergo signum est, quod non vult, quod ea, quæ sunt sensibilia, sint intelligibilia; Communiter autem dicit Aristot. quod singularia sunt sensibilia: immo si ipsa essent intelligibilia, nulla enim darentur, quæ essent sensibilia, & sic frustra esset illa diuisio Arist. ergo singulare non est per se intelligibile. 2.

Quartò. Si singulare esset per se intelligibile, non esset necesse ponere intellectum agentem, quia hic ponitur, scilicet, vt faciat res potentia intelligibiles, actu intelligibiles. 4.

Quintò.

Quintò, Aristoteles 1. Phys. textu 49. ait, quòd Vniuersale secundum rationem est notum; Singulare verò secundum sensum, ergo intellectus non cognoscit Singulare materiale, & sensibile.

6. Pro hac opinione arguunt quidam Auerroistæ. Quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis: sed intellectus est immaterialis, quia est forma separata à materia, ergo quidquid recipitur in ipso, debet esse immateriale: sed Singulare est materiale, & conditionibus materialibus alligatum, vt sunt hic, & nunc,

7. &c. ergo intellectus non potest intelligere Singulare. Præterea, Intellectus in intelligendo non vtitur organo corporeo, & sic in operatione sua est immaterialis, ergo non potest intelligere, neque recipere materiale quale est Singulare.

8. Octauò, sequeretur, quòd intellectus non distingueretur à sensu; Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia potentiæ distinguuntur per obiecta: si ergo intellectus, & sensus, habent idem obiectum, istæ potentiæ non distinguuntur.

9. Nonò, Aristoteles multis in locis, sed præsertim 2. Posterior. cap. vltimo, & 2. de Anima, textu 60. ponit differentiam inter sensum, & intellectum, per hoc, quòd intellectus est Vniuersalium, sensus verò Singularium; Ecce quòd Aristoteles negat intellectum cognoscere singularia. Dicendum est ergo, quòd intellectus non potest cognoscere Singularia.

2. Cōclus. Pro secunda Conclusione sic arguit D. Thom. Intellectus non potest intelligere actu secundum species intelligibiles, nisi per conuersionem ad phantasmata, in quibus sunt illæ species, ideo est necesse, quod quodammodo etiā intelligat phantasmata intelligendo species vniuersales in illis; at hoc est intelligere non directè, sed cognoscere Singulare in Vniuersali, vel sub specie Vniuersali, idem enim est: ergo intellectus non cognoscit Singulare, vt est Singulare materiale, & sensibile, sed sub specie Vniuersali.

Confutatio Opinionis D. Thomæ. *Cap.* 11.

VErum hæc opinio non est admittenda, propter rationes factas pro opinione Scoti. Ostenditur quo ad primam Conclusionem. Nam omne ens, & quod est ens, est intelligibile secundum propriam naturam: at Singulare materiale, & sensibile, est ens, ergo est per se, & secundum propriam naturam intelligibile; Maior probatur ex Theoremate de Obiecto intellectus, nam ibi ostendimus, quòd ens est obiectum adæquatum intellectus. Tunc sic, Quando statuimus aliquod commune pro obiecto adæquato alicuius potentiæ, quidquid per se continetur sub illo obiecto, etiam mouet per se illam potentiam; Hæc propositio probatur inductione. In obiectis aliarum potentiarum, color pro nunc est obiectum visus, & ideo albedo, rubedo, & cæteræ species coloris, sunt per se visibiles. Item audibile, siuè sonus, est obiectum auditus, ideo quilibet sonus per se est audibilis, & sic de aliis; Minor quoque est clara: certum est enim, quòd Singulare materiale, id est Singulare cum illis conditionibus indiuiduantibus, vt est differentia indiuidualis, quæ secundum Aduersarios est materia signata, est ens reale, & alia accidentia, vt Quantitas, Locus, Tempus, &c. sūt entia realia, ergo omne quod est in Singulari sensibili, est intelligibile, cum sit ens. 1. Cō-clus.

Præterea, quod est in actu, est per se intelligibile: sed singulare est maximè actu inter res materiales, ergo est maximè intelligibile; Maior est clara, quia actus est causa cognoscibilitatis, maximè secundū Aduersarios, sicuti potentia impedit cognoscibilitatem; Minor non eget probatione. 2. id.

Præterea, contra fundamentum eorū arguo sic. Cum dicunt, quòd materia est impedimentum, propter quod Singulari repugnat intelligibilitas, quæro, de qua materia intelligunt. Vel intelligunt de materia, quæ est pars compositi; Vel de differentia indiuiduali; & de vtraque videtur intelligere D. Thom. at materia, 3. id.

quæ est

quæ est pars compositi, non potest esse: quia tunc nulla res naturalis esset per se intelligibilis, quia quælibet est composita ex materia; immò nec vniuersalia ipsa: quia & ipsa constant ex materia, & forma, vt sunt omnes species: & per hanc compositionem differunt ab intelligentijs. Neque potest esse materia signata, siue differentia constituens indiuiduum, quæcumque illa sit pro nunc: quia tunc Angelus, qui est vnus numero, non esset intelligibilis, sustinendo quòd Angeli differant numero, vt ad mentem Scoti sustineo in Disputationibus Theologicis Deo dante; Sed Philosophicè sic illud probo. Quanto aliquid est constitutiuum rei magis actualis, tanto est magis actuale; sed sic est, quòd differentia indiuidualis constituit rem maximè in actu, quia facit vnum numero, ergo differentia indiuidualis est maximè actualis: sed quod est maximè actuale, est maximè per se intelligibile, ergo differentia indiuidualis, nedum erit per se intelligibilis, sed maximè intelligibilis.

2. Concl. Quod verò intellectus intuitiuè cognoscat Singulare, vt Singulare est, patet ex rationibus adductis à Scoto pro hac sua secunda Conclusione, probant enim illæ, quod intellectus noster cognoscit Singulare sub conditionibus materialibus, & sensibilibus, & eædem sunt efficacissimæ: sed quia duabus primis rationibus respondet D. Thom. & Caietanus in Commentario loco citato, responsiones bonas esse affirmat: ideo Primò ostendam responsiones illas nullas esse, Secundò, alias rationes eiusdem Scoti pro eadem Conclusione validissimas adducam.

Resp. D.T. ad 1. rat. Scoti. Ad primam rationem respondet D. Thom. (quæ ratio ab ipso D. Thom. 4. loco adducitur) sic. Quòd virtus superior potest illud, quod virtus inferior, sed eminentiori modo; Vnde in proposito concedit, quòd intellectus cognoscit Singulare, sed inquit, quod illud cognoscit eminentiori modo, quàm sensus; nam sensus cognoscit Singulare materialiter, & concretiuè, sed intellectus cognoscit illud immaterialiter, & abstractè, quod est cognoscere in vniuersali. Ex hac responsione elicitur, quod intellectus non potest intueri Singulare sensibile, sicut complicatum accidentibus materialibus, hic, & nunc: quia talis cognitio ei repugnat, sed pro tanto cognoscit Singulare, quia cognoscit Vniuersale; quod nihil aliud est, quàm Singulare abstractum à materialitate, & conditionibus illis accidentalibus; cognoscit ergo virtus superior, scilicet intellectus, id, quod cognoscit virtus inferior, scilicet, sensus, nempe, Singulare: sed Singulare, vt intelligitur ab ipso intellectu non est amplius Singulare, sed Vniuersale. Per hoc idem respondet ad secundam rationem, & dicit, quòd pro tanto scit formare intellectus hanc propositionem. Socrates est homo, quia cognoscit Vniuersale per speciem intelligibilem, quæ est in Phantasmatibus Singularium, non intelligit quidem Phantasmata, sed solum Vniuersalia in illis, & pro tanto intelligit Singularia, quia intelligit Vniuersalia Singularium, & sic cognoscit hanc propositionem, Socrates est homo: quia cognoscit Vniuersale Socratis. Adeo quod elicitur apertè ex his, quod D. Thomas non vult, quod intellectus intueatur singulare sensibile in se, sed in alio, quod est cognoscere illud solum abstractiuè, & sub conceptu, & specie vniuersalis, & vt inquit Caietanus, non cognoscit singulare in proprio conceptu, & sub propria notitia, sed solum singulariter ex notitia vniuersalis, & sic negat cognitionem intuitiuam singularis materialis. Resp. ad 2. rat. Scoti.

Reijciuntur. Pro confutatione harum responsionum hic est animaduertendum, quòd ad rationes pro prima Conclusione nihil dicunt, scilicet, quod singulare, vt singulare, sit per se cognoscibile cognitione abstractiua: quia sunt per se euidentes. Solum respondent ad rationes pro secunda Conclusione.

Cogn. dupl. intuit. & abst. Ideò, vt hæc res dilucida fiat, notandum est, quòd de singulari duplex est cognitio; Vna intuitiua; Alia abstractiua; Intuitiua est cognoscere singulare, vt existens est cum illis accidentibus, vt Tempore, Loco, Quantitate, &c. Abstractiua est, cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis, vt præscindit ab existentia hic, & nunc, &c. vt puta cognoscere Socratem, non vt existit, neque vt est

hic

hic, & nunc, &c. sed cognoscere proprium conceptum essentialem singularitatis Socratis, quo ex intrinseco Socrates differt numero ab alijs indiuiduis; & differunt istæ duæ cognitiones: quia prima non includit secundam, nec secunda primam, nam contingere potest, quod ego intuear aliquod singulare, vt puta, video aliquod singulare existens in tali loco nunc, sed quid illud sit, an lapis, an lignum, vel quid aliud, ignoro; tunc habeo cognitionem intuitiuam illius singularis, sed non abstractiuam: quia non cognosco conceptum eius, & ignoro quid sit. Aliquando non video aliquod singulare existere, sed ex discursu intellectus mei, & ex alijs rebus & ideis cognitis, venio in cognitionem quid illud sit, vt cognosco intelligentiam Saturni, neque illam vidi. Modo D. Thomas de singulari negat primam cognitionem, scilicet intuitiuam: quia inquit, quòd talis repugnat intellectui nostro: concedit solum secundam, scilicet abstractiuam. Scotus verò vtramque concedit, & quo ad cognitionem abstractiuam singularis, pro hoc statu erunt concordes, vt ostendam in sequenti quæstione, vbi ostendam, quod intellectus noster pro hoc statu non cognoscit singulare sub conceptu singularitatis, licet ipsum in se, vt dictum est, sit per se cognoscibile, sed solum illud cognoscit sub conceptu Vniuersalis, sed quo ad cognitionem intuitiuam discrepat Scotus à D. Thoma, & rationes Scoti nunc adducendæ, probant necessariò nunc, & pro hoc statu dari cognitionem intuitiuam in intellectu, respectu singularis: nempe, quod intellectus cognoscat, & intueatur singulare sensibile, & materiale. Sed nota, quod cognitio intuitiua est duplex; Alia enim est cognitio rei existentis in se, quæ excludit omnem speciem, qualis est apud Theologos cognitio Beatorum in Patria, respectu Dei, qui Deum in seipso vident, absque vlla specie ipsum repræsentante, & qualis esset cognitio oculi, si posset intueri obiectum sensibile, vt parietem sine specie sensibili delata per medium aeris: sic enim esset cognitio intuitiua propriissime dicta. Alia est cognitio intuitiua, quæ est per speciem, sed per speciem sensibilem repræsentantem obiectum sub existentia, & illis conditionibus, quæ vt tunc sunt in illo obiecto sunt, vt in seipso est, & existit, vt est cognitio, quam habet visus de pariete: licet enim non intueatur parietem in se, sed illum cognoscat per speciem sensibilem, quia tamen illa species repræsentat parietem cum existentia, & conditionibus singularibus, ideo illa dicitur cognitio intuitiua.

Huic similis est cognitio intuitiua intellectus: sic enim intellectus intuetur singulare per speciem sensibilem positam in phantasia; quia enim hæc species repræsentat singulare cum sua existentia, & conditionibus consequentibus, ideo dicitur intuitiua, & contradistinguitur ab abstractiua eiusdem intellectus, quæ est cognitio eius per speciem repræsentantem quidditatem tantum, non vt existit, neque vt habet conditiones indiuiduantes, & singularitatem illas consequentes.

Modo quod responsiones allatæ ad rationes Scoti non soluant, probo; non soluit primam rationem: quia maior Scoti est. Quidquid potest virtus inferior, illud idem potest & superior. Respondet D. Thomas quòd est vera cum hac limitatione, sed non eodem modo, quia virtus superior cognoscit eminentiori modo, adeo quod concedit omne illud, quod cognoscit sensus, illud etiam cognoscere intellectum, sed non eodem modo. 1. resp. ad 1. rat.

Tunc sic arguo. Omnis virtus superior cognoscens quidquid cognoscit virtus inferior, cognoscit quodlibet obiectum, quod cognoscitur à virtute inferiori: sed sensus per se, & re vera cognoscit obiectum singulare sensibile, ergo hoc obiectum necessariò debet cognosci ab intellectu, qui est virtus superior. Sed dices, illud cognoscit modo eminentiori, scilicet in vniuersali, Contra. Nihil potest intelligi in alio, quod in illo alio non continetur: sed entitas singularis sensibilis, non continetur in Vniuersali, quia singulare sensibile repugnat Vniuersali, ergo singulare sensibile non potest cognosci sub Vniuersali ab intellectu. Nec valet dicere, quòd singulare nil aliud est nisi Vniuersale, & quod Vniuersale est idem, quòd singulare, sed sine materialitate, & conditio- 1. rõ.

conditio-

conditionibus indiuiduantibus, quia hoc est falsum: nam secundum veritatem Singulare addit super Vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est quid positiuum, etiam secundum D. Thomam quod cumque illud sit.

Præterea, illæ conditiones materiales, vt Locus, Tempus, Quando, &c. sunt etiam realia sensibilia, quæ non clauduntur in Vniuersali, ergo differt Singulare ab Vniuersali: & ideò licet intellectus cognoscat Vniuersale, non propter hoc cognosceret Singulare: quia est res diuersa omnino ab Vniuersali. Similiter nec responsio ad secundam valet, quia dum cognosco Vniuersale, non possum cognoscere per illud Vniuersale Singulare sensibile, quia est obiectum omninò diuersum, immò repugnans Vniuersali, & sic non potest contineri sub Vniuersali. Cum ergo sit certum, quòd intellectus cognoscit hanc propositionem, Socrates est homo, vbi Socrates est singulare sensibile, signú est, quòd intellectus cognoscit hoc singulare Socratem secundùm se, vt est sensibile & materiale, non autem in vniuersali; immò dicere, intellectus intelligit singulare in vniuersali, est dicere, intellectum cognoscit singulare, sed quo ad conceptus vniuersales, non quoad singulare, sed sic cognoscere singulare, non est cognoscere singulare, sed vniuersale, sicut cognoscere de Socrate, quod est Substantia corporea tantum, non est cognoscere ipsum esse hominem, neque esse Socratem.

resp. ad sa rat.

2. Præterea, arguit Scotus 2. Sent. dist. 9. quæstione 2. quòd singulare non possit cognosci per speciem vniuersalis, siue in vniuersali sic. Sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci, sed sic est, quod singulare addit entitatem positiuam super se vniuersale, vt dictum est in quæstione de Indiuiduatione, ergo vniuersale cognitum, non potest esse ratio perfectè cognoscendi singulare secundum totam suam cognoscibilitatem; Vide alias rationes Scoti in eodem loco, quæ quia sunt circa cognitionem Angelorum alias non adducam.

3. Præterea, arguitur ab alijs. Species vniuersalis est indifferens, ad hoc, & ad illud singulare, ergo per speciem vniuersalis non possum magis intelligere Socratem, quàm Antonium, ergo non est dicendum, quod singulare cognoscatur per speciem vniuersalis. Habes alias rationes pro hac Conclusione apud Antonium Andream 7. Metaphysicæ quæstione 15. Conclusio ne prima Animastica, apud Franciscum Piccolomineum, Zabarellam, & alios.

Iauellus 7. Metaphysicæ, quæst. 16. vnica distinctione respondet ad omnia argumenta: quòd intellectum cognoscere Singulare, potest intelligi duobus modis; Vel per se solum, Vel adiutum cogitatiua. Per se solum non intelligit singulare; sed solum mediante cogitatiua; immò dicit, quod est cogitatiua, quæ cognoscit singulare, non autem intellectus. Sed hæc distinctio impugnatur, quia non videtur ad mentem D. Tho. vult enim D. Tho. quòd intellectus Intelligat singulare, licet alio modo, quàm sensus; Sed sic dicere, vt Iauellus dicit, est omninò negare intellectũ cognoscere singulare. Sed quidquid sit de hoc, argumenta facta impugnant directè hanc responsionem, vt patet de primo, & secundo, quia probant, quod intellectus per se intuetur singulare, vt singulare. Etiam tertia ratio adducta pro opinione Scoti eandem validissimè impugnat, secundum enim singularium intelligibilium, quando facimus hanc propositionem, Socrates est homo, non est cogitatiua, quæ facit illam, sed intellectus, quia discurrere, & componere, est operatio propria intellectus, non sensus: dicere autem, quod intellectus facit hanc complexionem, & quod non cognoscat hoc extremum & sciat esse verum complexionem, est dicere apertum mendacium, quomodo enim vnquam quis cognoscet aliquod prædicatum inesse alicui subiecto, si subiectum ipsum in se non cognoscat, cognitio enim complexa præsupponit incomplexam.

Resp. Iau.

Solutio rationum Aduersariorum.
Cap. III.

AD rationes Aduersariorum. Ad primã rationẽ pro prima Cõclusione negatur Maior, quam esse falsam arguendo contra eam ostendimus. Ad probatio-

nem, nego quòd intellectus noster intelligat solum abstrahendo speciem vniuersalem à singularibus; dico etiam, quòd datur duplex cognitio intellectiua, scilicet abstractiua & intuitiua: verum est, quòd cognitione abstractiua non cognoscit singulare, sed cognitione intuitiua maximè.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd reuera ibi Aristoteles quando dixit actu intelligibile esse sine materia, vult intelligibile debere esse vniuersale, quia vniuersale est sine materia indiuiduali, & conditionibus illam consequentibus, & sic hoc est actu intelligibile; Singulare autem, quia est cum conditionibus indiuidualibus, non est actu intelligibile, sed potentia; & quòd hic sit sensus illius loci, probatur: quia si intelligeret ibi de materia, quæ est pars compositi, nulla quidditas materialis esset intelligibilis, & sic de rebus naturalibus nulla esset scientia. Insuper etiam species sensibiles essent per se intelligibiles, vt hæc species albedinis quia est sine materia, quod tamen non intendit ibi Aristoteles. Tamen hoc argumentum non concludit: quia ibi Aristoteles loquitur de cognitione abstractiua, non de intuitiua: nam vt dicam in sequenti, pro hoc statu quem solum nouit Arist. intellectus noster non cognoscit singularia cognitione abstractiua, sub proprio conceptu, sed solum sub conceptu vniuersali: & quia cognitio abstractiua est propria, & vera cognitio intellectiua, et quæ scientiam conficit; Hinc sæpè dicit Arist. quòd intellectus non cognoscit singularia, non tamen negat, quin cognoscat ea cognitione intuitiua: & sic concedo, quòd singulare cognitione abstractiua pro hoc statu, non est cognoscibile actu, scilicet sub proprio conceptu, sed potentia, scilicet in vniuersali, quod quidem vniuersale sic solum est per se intelligibile.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd etiam alia sunt solum intelligibilia, & non sensibilia, alia verò sunt intelligibilia, & sensibilia: & hoc voluit innuere ibi Arist. non enim negauit, quòd sensibilia sint intelligibilia; Vel dicamus, vt suprà, quòd illa distinctio veritatem habet de cognitione abstractiua, de qua ibi Aristoteles loquitur, non de intuitiua; Vnde concedo, quòd alia sunt, quæ sunt intelligibilia in intellectu cognitione abstractiua, & illa nõ sunt sensibilia; & alia, quæ sunt sensibilia, & hæc non sunt cognoscibilia tali cognitione abstractiua: illa sunt vniuersalia, hæc particularia.

Ad quartum dico, quòd intellectus agens ponitur propter cognitionẽ abstractiuam, non propter intuitiuam: est autem valde necessaria cognitio abstractiua, quia hæc est scientialis: sed intuitiua est satis imperfecta pro hoc statu. Ad 4.

Ad quintum dico, quòd Arist. in eo loco & in alijs ubi loquitur de cognitione vniuersalis intellectiua, quia vniuersale solum cognoscitur ab intellectu, non à sensu, & ideo dicit Arist. quòd singulare cognoscitur à sensu, sed non ob hoc negat, quin intellectus idem singulare intelligat. Ad 5.

Ad sextum, pro nunc quocumque modo intelligatur illa propositio, Ad argumentum dico, quòd singulare recipitur primo per proprium phantasma in phantasia, phantasma autem illud non est materiale, sed spirituale, vt patet; & tunc singulare, vt in phantasia existens, obijcitur intellectui agenti, qui de illo pro statu non producit cognitionem abstractiuam sub ratione propria singularitatis, sed solum sub ratione vniuersalis: producit verò de illo, vt est singulare, intuitionem, siue cognitionem intuitiuam, quæ recipitur in intellectu possibili, & tunc formaliter singulare cognoscitur ab intellectu possibili, & sic patet quomodo singulare recipitur in intellectu per modum recipientis. Ad 6.

Ad septimum per eandem responsionem satisfieri potest. Ad 7.

Ad octauum dico, quòd differentia potentiarum per obiecta, est à posteriori, & ideo non est prima, & sic licet haberent idem obiectum, non tamen propter hoc sequeretur, quòd ipsæ potentiæ non essent per se distinctæ: tamen dico, quòd etiam per obiecta distinguuntur, non quidem, quòd vna sit circa vnum obiectum, & alia circa aliud: sed quia vna est circa vnã partem obiecti, vt sensus est tãtũ circa vnã obiecti, scilicet circa singulare, altera verò, sc. intellectus, est circa totũ obiectũ, scilicet singulare, & etiam circa vniuersale. Ad 8.

Ad no-

Ad 9. Ad nonam ex dictis patet. non enim Arist. ponit intellectum differre à sensu, quia sensus sit singularium, & intellectus solum vniuersalium: sed quia sensus est solum singularium, intellectus verò, & vniuersalium & singularium.

THEOREMA LXXXV.

Obiectum intellectus adæquatũ, est ens ex natura potentiæ, sed pro hoc statu est quidditas rei sensibilis.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur. Cap. I.

SCotus q. 14. quodlibetali art. 2. principali, ad N. & 1. Sent. d. 3. q. 3. ad A. & multis alijs in locis, aperte sustinet, quod obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ, non est quidditas rei materialis: sed est ens, quod est commune Vniuocum Deo & Creaturæ, Substantiæ & Accidenti. Pro hac sententia varias rationes adducit. Sed est animaduertendum, quod hæc assertio pertractatur, & in via Theologorum, & in via Philosophorum; & in via Theologorum quidem non potest negari; Principaliter autem Scotus illam pertractat in via Theologorum, & ideo illam examinabo in Theorematibus Theologicis Deo dante; nunc in via Philosophorum illam pertracto. Scotus ergo ponit duas Conclusiones. Prima. Obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ est ens in communi. Secunda. Obiectum intellectus adæquatum pro statu isto, est quidditas rei sensibilis.

Pro prima Conclusione arguit Scotus multis rationibus, precipua est hæc in via Philosophica, quæ simul impugnant opinionem D. Thomæ asserentem, ex natura potentiæ esse quidditatem rei materialis.

1. ra. Prima. Nulla potẽtia fertur in aliquid, quod sit extra obiectum suum adæquatũ. Hæc patet ex se: illud enim est obiectum adæquatum potentiæ, quod adæquat totam virtutem potentiæ, ita quòd potentia illa non potest in aliud, quàm in tale obiectum, alioquin non esset obiectum adæquatum. Hæc etiam patet experientia: quia potentia visiua, non potest in aliud, quàm in colorem, siue in visibile, neque potest cognoscere aliquid sub communiori ratione, quàm sit color, vel visibile. Idem patet de alijs potentijs, in respectu ad obiecta adæquata. Minor. Sed sic est, quòd intellectus noster fertur in aliquid, & illud cognoscit, quod tamen nõ continetur sub quidditate rei materialis, sed solum sub ente in cõmuni, ergo quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum intellectus, sed ens in communi. Minor probatur: quia intellectus noster cognoscit Metaphysicalia, & tamen illa non continentur sub quidditate rei materialis, quia separata sunt à materia, sed solum sub ente. Minor itaque est vera: & sic sequitur Conclusio, quod obiectum intellectus est ens.

Secundò. Nullum desiderium naturale est ad impossibile: quia tunc tale desiderium esset frustra, nihil tale autem facit natura: at intellectus habet naturale desiderium cognoscendi entia immaterialia, quæ non continentur sub quidditate materiali, sed solum sub ente, ergo tale desiderium non est frustra, neque ad impossibile, ergo potest illas substantias intelligere, ergo obiectum intellectus nostri adæquatum, non est quidditas rei materialis, sed ens. Minor probatur: quia intellectus videns effectum, desiderat cognoscere causam, & cognita causa in vniuersali, desiderat eam cognoscere in particulari: entia autem immaterialia, sunt causæ horum effectuum materialium, & ex hoc apparet Minorem esse veram, & consequenter quod obiectum adæquatum intellectus, non est quidditas rei materialis, sed ens in communi. 2.

Tertiò, & concludit, quasi cum prima ratione. Quidquid cognoscitur per se, à potentia cognitiua, vel est eius obiectum primum, vel continetur sub illo obiecto: ens autem vt est communius re sensibili, & quidditati materiali, per se intelligitur à Metaph. ergo ens, & non quidditas rei materialis, est obiectum adæquatum potentiæ intellectiuæ. Maior patet ex dictis in prima ratione. Minor quoque patet: alioquin Metaphysica non esset scientia distincta à Physica. Hæc quo ad obiectum intellectus ex natura potentiæ. 3.

Si verò consideremus potentiam intellectiuam quoad hunc statum, & accipiamus pro obiecto non quodcunque, quod intellectus intelligere potest, sed solum id, quod potest mouere intellectum, ponit aliam conclusionem, quae est, quod obiectum motiuum intellectus, pro hoc statu, est quidditas rei sensibilis. Ex hoc patet quòd Franciscus Piccolomineus non rectè protulit mentem Scoti primo libro de humana mente c. 8. Haec conclusio habetur à Scoto 1. Sententiarum, dist. 3. q. 3. in calce quaestionis, an verum sit obiectum intellectus, soluendo vnum dubium litera F, & quodlibetis, q. 14. loco citato supra. Ad hanc Conclusionem habemus duo fundamenta; vnum secundum Theologos; aliud secundum Philosophos. Secundum Theologos dicemus, quod hoc prouenit ratione legum Diuinae Sapientiae, quibus stabilitum est, quòd pro hoc statu solum illa intelligamus, quorum species in phantasmate relucent. & vltimae ratio talis ordinationis potest adduci poena peccati originalis: nam ait August. de Trinitate, lib. 15. cap. vltimo, vt refert Scotus 2. Sentent. dist. 3. q. 8. soluendo primum principale, quòd causa cur acie fixa non possumus videre ipsam lucem, scilicet aeternam, est infirmitas, & hanc infirmitatem nos contraxisse propter iniquitatem, ipsalem testatur. Sed dimissis fundamentis Theologorum, cum Philosophis dicimus, quòd causa est ordo, & concordia potentiarum naturalium animae in operando, sic enim dispositae sunt, quòd omnes operantur circa idem: ideo, tam sensus exteriores, quam interiores, & intellectus, versantur circa idem: illud enim quod defertur à sensibus externis ad sensus internos, est, quod à sensibus internis cognoscitur, & illud idem phantasma est circa quod speculatur intellectus. Cum ergo omnes istae potentiae concordes sunt in operando, & circa idem, licet diuerso modo, & excellentiori modo vna, quàm altera, sequitur, quod nihil possit mouere intellectum nostrum, nisi quòd mouet sensum: id autem quod mouet sensum, est solum quidditas rei sensibilis, vt dictum est in propositione; ita statuitur à Scoto quidditas rei sensibilis pro obiecto adaequato intellectus nostri pro hoc statu, & tamen quod per quidditatem sensibilem rei, non intelligit solam puram quidditatem sensibilem: sed quicquid includitur virtualiter, vel essentialiter, vel causaliter in illa quidditate sensibili: & hac de causa intellectus potest cognoscere Substantias abstractas, & multa alia, quae non sunt propriè sensibilia per quidditatem sensibilem cognitam; in quod pro hac Conclusione possumus sic arguere; Illud obiectum adaequatum intellectus, quod est aptum mouere potentiam intellectiuam, & illam reducere ad actum: sed sic est, quòd solum illud est quidditas rei sensibilis, ergo quidditas rei sensibilis est obiectum adaequatum intellectus. Minor probata est: quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensu, & ex dictis in ordine intelligendi patet. Maior quoque est clara ex ratione obiecti adaequati; id enim solum est obiectum adaequatum, quod mouet aliquam potentiam, & eam solam, & illa potentia non potest in aliquid aliud praeter quam in illud obiectum, vt supra dictum est.

Hinc patet, quod Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Mente humana, cap. 12. coincidit cum opinione Scoti, licet ipse arbitretur aliud sentire Scotum: nam in eod. c. ait ipse, quod obiectum propriè duob. modis accipi potest; Vel pro omni eo, quod est aptum natum intelligi ab intellectu quouis modo, & sic omnis essentia est obiectum mentis. Ecce quod coincidit cum prima Concl. Scoti, quae est, q. ens est obiectum adaequatum potentiae ex natura potentiae. Dicit deinde, quod accipiendo obiectum propriam adaequatum, pro eo quod est aptum natum mouere mentem, vel per suum phantasma, vel per phantasmata propriorum accidentium existentium in eo, est quidditas rei materialis. Ecce, quod haec Conclusio coincidit cum secunda Conclusione Scoti, quae est, quod obiectum adaequatum pro hoc statu, scilicet obiectum motiuum, est quidditas rei sensibilis, & q. ipse intelligit per quidditatem materialem, idem nos intelligimus per quidditatem sensibilem: quia oes intelligimus illud, quod potest mouere intellectum nostrum ad cognoscendum. Sed tamen est

hoc

hoc notandum, quod melius, & magis proprie loquitur Scotus; quia quidditas rei materialis nō mouet intellectum nostrū: nam vt supra patuit, Substantia non mouet intellectum, neque illum immutat ad sui intellectionem, sed est Accidens; quidditas autem rei materialis significat propriè quidditatem substantiæ materialis: quia materia est Substantia, & pars Substantiæ materialis; ideo non possumus iure, & propriè loquendo, dicere, quod quidditas rei materialis moueat intellectum, sed est Accidens quod est propriè sensibile, & sic quidditas accidentiū est, quæ mouet intellectum, & Substantia dicitur mouere intellectum, pro tanto, quia mouet intellectum, non per se, sed mediantibus accidentibus existentibus in ipsamet substantia, & ideo dicendū, quod obiectum motiuum adæquatum intellectus est quidditas rei sensibilis magis propriè loquendo, & confirmatur, quia dum dicimus quidditatem rei materialis esse obiectum, videmur cōprehendere quidditatem accidentis, quæ primo mouet intellectum, quia accidens non est propriè loquendo materiale, quia non constat ex materia, ex qua, sed solum in qua, vt longo sermone docet Arist. 12. Metaph. textu 26. sed solum dicuntur materialia; quia insunt substantiæ materiali, ideo rectius dicimus obiectum motiuum adæquatum, esse quidditatem rei sensibilis, quia sic explicitè, & propriè exprimimus obiectum motiuum intellectus. Rationes autem quæ adducunt pro quidditate materiali, concludunt (quæ concludunt) pro quidditate sensibili, cum pro vno, & eodem accipiantur.

Exponitur opinio D. Th. cum suis fundamentis, & reijcitur. *Cap. II.*

CIrca primam Conclusionem est dissensio inter Scotum, & D. Th. nam
D. T. D. Th. prima parte, sū. q. 12. art. 4. in corpore, aperte sustinet, quod quidditas rei materialis est obiectū adæquatum intellectus nostri, ex natura potentiæ, quærit enim ibi, an intellectus noster proprijs viribus naturalibus possit videre essentiam diuinam? & respondet negatiuè, adducēs autem rationem dicit, quòd obiectum debet proportionari potentiæ in modo essendi, Vnde si modus essendi rei cognitæ excedat modum essendi potentiæ cognoscētis, necesse est etiam quod cognitio illius rei cognitæ sit supra naturam rei cognoscentis, adeo, quod secundum D. Thom. omnis potentia cognoscens ex natura sua habet, quod cognoscat solum ea, quæ habent eundem modum essendi, quem habet ipsa potentia, & natura cognoscens; quod si habent diuersum modum essendi à re cognita, ipsa res cognita est improportionata tali naturæ cognoscenti, & si illam rem cognoscat, hoc est per modum supernaturalem, non autem naturalem; Ratio huius fundamenti deducitur vlterius ex alio fundamento, nempe, quia cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente; cognitum autem est in cognoscente, per modum cognoscentis, vnde si modus essendi rei cognitæ sit diuersus à modo essendi naturæ cognoscentis, non potest recipi in cognoscente, & sic non potest ab illa natura cognosci; quia pro tanto res cognoscitur, pro quanto est in cognoscente. Hoc habito fundamento, facit distinctionem: triplex est potentia cognoscitiua; Alia est omnino coniuncta materiæ in essendo, & operando, vt sensus, qui vtitur organo in operando; Alia est omnino separata à materia, & in essendo, & in operando, vt intellectus abstractorum; Alia autem est coniuncta materiæ in essendo solum, sed non in operando, vt intellectus noster: quia non vtitur organo, ex quibus, quæ nō habent esse, nisi in materia indiuiduali, & signata, cognoscere est nobis connaturale, eo quod anima nostra, per quā cognoscimus, est forma alicuius materiæ, & sic habent eundem modum essendi res cognita, & potētia cognoscens; hæc autem, quæ sunt in materia signata, habēt duplicem modum essendi in illa; Alia enim sūt omnino in illa, & quo ad esse, & quo ad cognosci, vt singularia, & hæc cognoscit mediante sensu, quia est potentia coniuncta materiæ, & quo ad esse & quo ad operari; alia sūt separata à materia quo ad cognosci, sed non quo ad esse, vt sunt vniuersalia, quæ quidē sunt in singularibus, sed nō

intelligentiæ, ut in singularibus, sed ut abstrahuntur; hæc cognoscit intellectus, qui est potentia cognoscitiua coniuncta materiæ quo ad esse, quia est forma materiæ, sed non quo ad operari, quia operatur sine organo: illa verò, quæ sunt separata à materia quo ad esse, & quo ad cognosci, ut intelligentiæ, cognoscuntur ab intellectu separato à materia quoque, quo ad esse, & quo ad operari, & sic concludit, quod intellectus noster ex natura potentiæ non potest cognoscere essentiã Dei quia est separata à materia, quo ad esse, & quo ad cognosci, & sic habet diuersum modum essendi, à modo essendi intellectus, adeò quod solum anima nostra ex natura potentiæ potest intelligere quidditatem rei materialis, sensus quidẽ res singulares, intellectus verò quidditatem rerum singularium, & materialium: & sic vel inquiunt, quòd de mente D. Thomæ obiectum adæquatum intellectus nostri, ex natura potentiæ est quidditas rei materialis. Hæc est opinio D. Thomæ cum suis fundamentis, ut videre est in præcitatis locis, & alibi sæpè.

Reij- cione. Contra hanc opinionem sunt rationes adductæ nunc supra pro opinione Scoti, secundum Theologos, quod sit falsa ostendo in 4. disp. 4. 2. c. 2. quod verò sit falsa secundum Philosophos, nunc probatur per rationes adductas pro opinione
2. ra. Scoti: probant enim quod nihil minus commune enti, potest esse obiectum adæquatum intellectus, quidditas autem rei materialis est multo minus communis, quàm ens, sequeretur enim quod non possemus habere cognitionem de rebus Metaphysicalibus, neque de intelligentijs, quia non cadunt sub quidditate rei
3. materialis, quod tamen est falsum. Contra hanc eandem opinionem militant rationes, quas facit Antonius Andreas, 2. Metaphysices, quæstione 3. Primum fundamentum, quo hæc opinio innititur, est falsum, & contra ipsum sic arguit Scotus. Verum est quidem, quod obiectum debet esse proportionatum potentiæ, sed hæc proportio non est in modo essendi, sed est proportio mouentis, & mobilis, obiectum enim mouet potentiam ad operandum. Tunc sic arguo. Proportio mouentis, & mobilis requirit dissimilitudinem in modo essendi; sed proportio obiecti, & potentiæ cognoscitiuæ est proportio mouentis, & mobilis, ergo requirit dissimilitudinem in modo essendi circa mouentem, & mobile; falsum est ergo, quod proportio obiecti, & potentiæ debeat esse in modo essendi, quod erat fundamentum opinionis D. Tho. Maior probatur à simili in omnibus, nam actus, & potentia, causa, & effectus, & alia proportionata in actione patet, quod habent dissimilem modum essendi; unde oculus videt Cœlum, & tamen non habet eundem modum essendi cum ipso Cœlo, quia Cœlum est incorruptibile, visus autem corruptibilis; Minor est ex se euidens, & concessa etiam ab illis.

Defensio pro D. Thoma, & confutatio rationum eiusdem. Cap. III.

Ianellus 3. libro de Anima, quæstione de obiecto intellectus possibilis, aperte ait, Scotum, & alios decipi, quia mentem D. Thomæ non perceperunt; unde ait, D. Thomam asserere quoque obiectũ adæquatum intellectus ex natura potentiæ, esse ens; & hoc probat in quæstione prima de obiecto intellectus, quando autem D. Thomas dicit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus, loquitur de obiecto adæquato pro hoc statu, siue de obiecto motiuo intellectus pro hoc statu: manifestum est autem, quod hoc est quidditas rei materialis, & ideo frustra arguunt Scotus, & alij contra D. Thomam. Si hæc sit mens D. Thomæ, patet quod Scotus, & ipse concordes sunt, sed re vera hæc non est mens D. Thomæ, ut patet inspicienti opinionẽ eius, quam retulimus: clarum est enim, quod loquitur D. Thomas de obiecto adæquato intellectus ex natura potentiæ, unde assignans rationem, propter quam quidditas rei materialis est obiectum intellectus, sumpsit fundamentum à natura potentiarum cognitiuarum, non à statu, & dixit animam nostram ex eo, quod est forma materiæ, non posse cognoscere nisi ea, quæ sunt materialia: modo, quod anima sit forma materiæ, competit ei ex propria natura, & per hoc distinguitur ab Ian.

intel-

intelligentijs, ergo cum dicit obiectum intellectus esse quidditatem rei materialis, locutus est de intellectu secundum naturam potentiæ, non pro hoc statu tantum: immo loquendo de cognitione essentiæ Diuinæ, quam secundum Theologos habebit anima nostra in alio statu, ait, quod illam non habebit ex virtute potentiæ propriæ intellectiuæ, sed per lumen gloriæ, & supernaturaliter: quia ex propria virtute solum obiecta naturalia intelligere potest, ergo loquitur ex natura potentiæ in quocumque statu.

Caie. Ideo Caietanus in expositione articuli quarti illius quæstionis 12. multa dicit, vt tueatur D. Thomam, & quorum maxima pars pertinet ad Theologos, attamen prout sufficit ad præsentis quæstionis dilucidationem, pauca quædam adducam, licet difficile admodum sit colligere, quæ sit eius sententia, difficultatibus enim pressus modo in hanc partem, modo in aliam se vertit. Aliter igitur respondet pro D. Th. quam Iauellus, & contendit mentem D. Thomæ esse quod quidditas rei materialis est obiectum adæquatum intellectus nostri ex natura potentiæ, vt patet ex iis, quæ dicit in corpore illius expositionis, & respondendo ad argumenta, & maxime ad quartum, vbi habet hæc verba. Concedo, quod intellectus ex natura sua non potest quidditatiue cognoscere aliam quidditatem quam sit natura animæ nostræ, cum quo tamen stat quod potest per gratiam eleuari ad cognoscendum quidditatiue etiam Deum: non enim inconueniens, potentiam eleuari ad cognoscendum aliquid quidditatiue, quod est extra obiectum quidditatiue cognoscibile a se naturaliter. Ex his verbis apparet, quod secundum eum obiectum adæquatum intellectus ex natura potentiæ cognoscibile, quidditatiue ab ipso est eiusdem ordinis & generis, cuius est anima, neque aliud eius altioris generis, vel ordinis potest intelligi, & percipi ab anima quidditatiue ex natura animæ; anima autem est quidditas materialis, quia est forma materiæ, & sic obiectum eius materialiter, & quidditatiue cognitum, est quidditas rei materialis, quia est eiusdem ordinis cum anima. Si vero loquamur secundum gratiam Dei, potest quidem etiam intellectus noster Deum intelligere, & hoc est, quod dicit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus adæquatum intensiue solum, non extensiue, quia obiectum intellectus extensiue est omne ens, nam anima ex propria natura non potest intendere plus quam in quidditatem rei materialis: sed ex gratia potest extendere se ad cognitionem cuiuslibet entis, etiam extra quidditatem rei materialis, & quia Scotus impugnauit fundamentum D. Thomæ, ex quo hæc Conclusio deducitur, quod erat hoc. Potentia cognoscens, & obiectum cognitum, debent esse proportionata in modo essendi; ex quo postea deducebatur, quod cum anima sit forma in materia, obiectum eius est solum quidditas materialis; illud fundamentum nititur declarare, & corroborare, sed circa hoc multa dicit, quæ quomodo vera sint, studiosus lector discernere poterit (neque enim omnia eius dicta, & Aduersariorum non vera impugnare decreui, sed solum vbi doctrinam Scoti impugnare, & debilitare conantur) quantum tamen pertinet ad præsens negotium, inquit, quod Scotus imponit literæ D. Thomæ falsum, nempe, quod dicat D. Thomas, debere esse æqualitatem, seu similitudinem inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se, (neque enim ait ipse hoc somniauimus) declarat deinde sensum literæ, & fundamentum D. Thomæ satis perplexe, tamen habet hæc verba (litera hic docuit, quod inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se exigitur non excessus ex parte cogniti, & sermo est de non excessu in modo essendi generico, & cognito quidditatiue, ac naturaliter) quæ verba perspectis antecedentibus, sunt implicata satis; tamen videntur inferre secundum Caietanum fundamentum D. Thomæ esse hoc. Debet esse proportio inter cognitum, & potentiam cognoscitiuam, sic, quod cognitio quidditatiua obiecti, non debet excedere modum cognoscendi potentiæ, & insuper debet habere eundem modum essendi, non quidem specifice, sed generice, ita quod debent esse eiusdem ordinis, & generis, non autem cognitum debet esse altioris ordinis, ita quod modus essendi obiecti co-

quia excedat modum essendi potentiæ cognoscitiuæ, quia cognitio huiusmodi cogniti, excedit vires naturæ inferioris. Scotus autem aduersatur D. Thomam existimasse, quòd potentia cognoscitiua & obiectū cognitum sint æqualia & similia in modo essendi specifico: sine quod debeant habere rationem eiusdem speciei; vnde arguebat. Oculus videt Cælum, nec tamen habet eundem modum essendi, quia Cælū est incorruptibile, visus corruptibilis, sicque quòd non habeat eundem modū essendi in natura specifica, quia sunt diuersarum specierum. Sed non valet argumentum, inquit Caietanus, quia sunt eiusdem
155. generis in modo essendi: quia Cælum in quantum est visibile, est minus, & sic cognitum, nempè Cælum non excedit modum essendi oculi. Argumenta autem Scoti concludunt, quòd non possunt esse eiusdem speciei secundum se, & secundū esse reale, & sic non sunt contra D. Thomam. Et hoc fundamento respondet ad obiectiones Scoti, contra fundamentū ab eo adductas, quæ omnes ferè sunt Theologicæ. Ad eam verò rationē, quam ego ex Scoto supra adduxi, inquit, patet, quòd procedit ex falso intellectu fundamenti D. Thomæ, concludit enim quod obiectū & potentia cognoscens, nō possunt esse eiusdem speciei & ordinis secundum esse naturæ, quod non negatur à D. Thoma. Ad rationes contra Conclusionem non respō det, neque illas adducit, forsan quia putauit, quòd essent extra propositum; Verùm
Reijci-
tur. quòd hæc defensio Caietani nulla sit, facile cōspicimus ex rationibus adductis à Scoto; Primò, ipsa Cōclusio est falsa, scilicet, quod quidditas rei materialis sit obiectū adæquatum ex natura potentiæ, vt probāt rationes ibi adductæ, & præsertim illa. Contra responsionē ad rationes cōtra Cōclusionem: Nulla enim potentia potest vllo modo attingere obiectū sibi improportionatum, sed sic est quod Substantiæ immateriales per Aduersarios sunt obiectū improportionatum, & etiam entia metaphysicalia intellectui nostro, ergo intellectus noster nullo modo potest illas attingere, neque perfecto modo, neque imperfecto, quod tamen est falsum: maior patet ex ratione obiecti adæquati, quæ saepe [illegible] est potest [illegible] similis in alijs potentijs, [illegible] visus non potest videre aliquid, quod non sit coloratum, neque enim perfectè, neque imperfectè [illegible] potest videre sonum vel saporem, quia hæc sunt extra suum obiectum adæquatum.

Præterea, desiderium nostrum naturale, non est ad cognoscendum illas Substantias imperfecto modo: sed desiderat illas cognoscere quidditatiuè, ergo ex natura potentiæ est inclinatio ad illas cognoscendas: hoc desiderium non est frustra, ergo dicendum est, quòd intellectus noster non est restrictus ad quidditates materiales cognoscendum ex natura potentiæ, sed vltra se extendit, scilicet ad omne ens. Ad sunt aliæ rationes, quas non oportet recensere.

Quod primum fundamentum, de quo est Caiet. sit falsum, probatur, quia vt videmus in glossa hac Caietani potest habere quatuor sensus ad summum. Primus est, quòd obiectum secundum cognitionem quidditatiuam naturalem, non debet excedere modum cognoscendi potentiæ cognoscentis. Secundus, quod obiectum cognoscens, & potentia cognoscitiua, debent esse æqualia in modo essendi generico: [illegible], debent esse entitatis eiusdem generis. Tertius sensus est, quòd obiectum, & potentia cognoscitiua, licet non sint eiusdem generis, tamen conueniāt in modo essendi generico, vt puta, quia vtrumque est [illegible]. Quartus, quòd obiectū, & potentia, debent conuenire in modo essendi magis generico, scilicet, obiecto, & potentiæ debet competere idem genus cognoscibilitatis, vel cognitionis. Sed pro clara cognitione istius Theorematis, & pro perspiciendis erroribus Caietani, est notandum, quòd verum est quidē, quòd cognitum recipitur in cognoscente per modum cognoscentis, scilicet, quidquid intelligitur ab anima, intelligitur eo modo, quo ipsa anima est apta nata res intelligere: anima autem est apta nata intelligere res solum per abstractionem, & per species intelligibiles, & per phantasmata sensibilia, adeo quidquid intelligit, hoc modo intelligit, & sic sæpes cognitum est in cognoscente per modum cognoscē-

ri, quia recipitur in cognoscente per speciem suam, & mediantibus phantasmatibus.

3. confu. Ex hoc fundamento sequitur falsitas primi sensus: non enim ex hoc sequitur, quod obiectum adæquatum potentiæ nostræ intellectiuæ secundum quidditatiuã, & naturalem cognitionem, non debeat excedere modum cognoscendi potentiæ ipsius intellectiuæ: quia tunc nullum erit obiectum adæquatum intellectus, quia quodlibet ens imperfectissimum, excedit hunc modum cognoscendi intellectus nostri secundum naturalem suam cognitionem quidditatiuam: quoniam secundum suam naturam est cognoscibile immediatè, & absque specie, & absque phantasmatibus, & absque sensuum adminiculo, & lucidiori modo, quàm pro hoc statu cognoscatur, propter enim hanc colligantiam potentiarum sensitiuarum cum intellectu, non potest intellectus cognoscere res perfectiori modo, ut in alio statu lucidiori & excellentiori modo cognoscemus res. & illa erit cognitio quidditatiua, & naturalis rebus ipsis, non supra vires illarum rerum; & hoc ratio apud Theologos vim habet; Præterea, quodlibet ens est cognoscibile, & in facto cognoscitur quidditatiuè ab Angelo quia cognitio quidditatiua rei est perfectior, quàm possit haberi de illa re; Angelus autem perfectissimo modo cognoscit quodlibet ens, etiam imperfectissimum, & hæc non repugnat rebus, imo maximè competit. Angelus autem habet alium modum cognoscendi diuersum ab anima, vt patet; ergo quodlibet ens, excedit secundum propriam cognitionem naturalem, & quidditatiuam modum cognoscendi potentiæ nostræ intellectiuæ; & hæ duæ rationes vitari non possunt à Theologis.

1. ra. Sed Philosophicè ex hac propositione destruitur argumentatio pro ijsdem. Quia tunc omne ens erit obiectum adæquatum intellectus nostri, & nullum ens excedet modum cognoscendi potentiæ intellectiuæ, quod ipsi negant; probatur. Quicquid intelligitur, intelligitur eo modo quo est aptum natum intelligi ab anima. Probatur: nam intellectus possibilis est omnia fieri, quia hoc modo sibi competit, scilicet, per abstractionem intelligere omnia, & intellectus agentis est omnia facere, vt patet ex 3. de Anima, & confirmatur, quia intellectus intelligit omnia materialia, & immaterialia eodem modo, vt patet de entibus Metaphysica libro, & illa est cognitio quidditatiua, alioquin in lib. 12. Metaphysicæ, in quo agitur de substantijs abstractis, non haberemus prædicata quidditatiua de Deo, & Intelligentijs; quando autem de aliquo subiecto habemus prædicata quidditatiua, illud quidditatiuè cognoscimus; Cum ergo omne ens recipiatur in intellectu nostro secundum modum intellectus nostri, & secundum quidditatiuam, & naturalem suam cognitionem, omne ens erit obiectum intellectus nostri, & sic ens in communi erit obiectum adæquatum.

Præterea, ex hoc admisso secundum eum à intellectum, non potest concludi, quod 2. ra. quidditas rei materialis sit obiectum adæquatum intellectus, quia quidditas rei spiritualis, vt species intelligibilis & species sensibilis secundum quidditatiuam essentiam suam non excedunt modum cognoscendi intellectus nostri: ac ipsæ non sunt quidditates materiales, sed spirituales, vt per se patet, & nos declarauimus in Theoremate de lumine, ergo obiectum adæquatum non est quidditas rei materialis, sed quidditas rei sensibilis, vt dicit Scotus in secunda Conclusione, quæ quidẽ Conclusio non est vera, considerãdo capacitatem potentiæ ex natura potentiæ, sed pro hoc statu. Quod si Caietanus velit intelligere de obiecto intellectus pro hoc statu aliquo modo posset conciliari, vt dictum est capite 2. sed ipse intelligit de obiecto adæquato potentiæ ex natura potentiæ.

Præterea, inquit Caietanus in eodem 3. ra. Cõmento, quod radix cognitionis est, vt virtus cognoscitiua fiat res cognita, & hoc fundatur super hoc, quod cognitũ est in cognoscẽte per modum cognoscentis, ex quo deducit, quod si natura cognoscentis est inferioris ordinis, quàm natura cogniti, non poterit cognoscere illud ex proprijs viribus quidditatiuè, quia non põt fieri illud, nisi modo proprio ipsi virtuti cognoscenti, quod est, non esse illud, nisi diminuta quadã participatione, quæ ad visionem,

diminuta, id est ad cognitionem perfectam non sufficit. Hoc fundamentum Caiet. est falsum: quia verum est quidem, quod cognitio fit, quia intellectus fit res cognita: dum enim intellectus intelligit lapidem, fit lapis per similitudinem, quia recipit lapidis speciem; sed dum inquit sequi ex hoc, quod anima nostra non potest intelligere substantias abstractas quidditatiuè, quia nõ potest fieri illas, nisi proprio modo, scilicet, per speciem, quod est fieri illas diminutiuè, consequentia est falsa: quia si haec esset ratio propter quam intellectus non potest intelligere substantias abstractas quidditatiuè, sequeretur quod anima nostra intellectiua non posset intelligere res materiales quidditatiuè, neque seipsam, non res materiales, quia illas intelligit per suas species intelligibiles, & sic fit res materiales diminutè: neque enim anima intelligendo lapidem, fit lapis secundum esse lapidis perfecti, sed secundum esse diminutum, & per similitudinem; neque seipsam: quia intelligit se per species aliarum rerum materialium, & eas dendo aliae res diminutiuè, in illis intelligit seipsam. Haec ergo ratio est vanissima.

2. sens. Secundus sensus, nempè quòd inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi generico, id est quod sint entitatis eiusdem generis, propter hoc enim D. Thom. ponit quidditatem rei materialis esse obiectum adaequatum intellectus, quia anima quoque est quidditas materialis, & sic sunt eiusdem generis in entitate) quoque est falsus: quia intellectus noster intelligit plantas, lapides, & mineralia, & tamen non sunt eiusdem generis cum anima, quia anima continetur sub animali, illa verò nequaquam. Dices, licet non conueniant in hoc genere proximo animali, conueniunt in remoto, scilicet, in substantia corporea. Contra à pari ergo intellectus noster poterit cognoscere ex natura potentiae substantias abstractas, quod tu negas, quia illae quoque conueniunt in genere remoto cum anima nostra: quia continentur sub Substantia, & sunt in Praedicamento Substantiae, vt etiã ipsemet D. Thom. fatetur; Sed dices, conueniunt quidem in genere remoto, & Substantia, sed differunt postea, quia haec est forma materiae, illae sine materia. Contra, sufficit mihi quod conueniant in genere remoto, quia tunc sunt eiusdem ordinis, licet per aliquas differentias postea discrepent, nam etiam homo, & leo sunt sub eodem genere, & tamen per aliquas differentias differunt; vel ergo quando dicis cognitum, & virtus cognoscitiua, debent conuenire in modo essendi generico, intelligis de modo essendi generico proximo, vel remoto: si de proximo, ergo anima ex natura potentiae non poterit cognoscere lapides, neque ligna, quia non sunt sub eodem genere proximo; Si intelligis de remoto, ergo poterit ex natura potentiae intelligere substantias abstractas, quia continentur sub genere remoto, scilicet substantia, & hoc, licet negarent Auerroistae, tamen Thomistae hoc admittunt: quia secundum eos oportet quod aeternum, & corruptibile conueniant in genere Metaphysico, licet non Physico. Praeterea, tunc non posset intelligere ea, 1. rat.
quae sunt in genere proximo, quia esset extra obiectum adaequatum. Praeterea, a- 2. rat.
nima est Substantia. Quantitas, & Relatio sunt Accidentia, Accidens & Substantia in nullo genere conueniunt, & sic differunt in modo essendi generico, & tamen anima cognoscit accidentia quidditatiuè.

Praeterea, proportio obiecti ad poten- 3. rat.
tiam cognitiuam est proportio motoris ad mobile, hoc patet de obiectis aliarum potentiarum cognitiuarum, vt de obiecto sensuum: tunc enim sunt proportionata, cũ mouere possunt potentiam, & talis proportio non requirit similitudinem in modo essendi, sed potius dissimilitudinem, vt patet in obiectis aliarum potentiarum: nam alius est modus essendi visibilis, alius oculi, siue visus.

Nec tertius sensus est verus, scilicet, di- 3. sens.
cere, quod conueniant in modo essendi resp.
generico, quia ambo sunt mixta: quia si similitudo modi essendi esset ratio cur obiectum posset mouere potentiam cognitiuam, quanto obiectum esset similius in modo essendi potentiae, tanto facilius cognosceretur ab illa potentia, & sic illa,

quae

quæ sunt eiusdem speciei cum potentia cognoscitiua, & in proximiori genere, facilius, clarius, & distinctius cognoscerentur: at videmus oppositum, quia intellectus facilius cognoscit accidentia, quam substantias & inter substantias illas, quæ magis distant ab homine, quam hominem, vt lapides, plantas, &c. ex horum enim cognitione venit in cognitionem hominis.

Si quis autem asserat Caiet. loqui in quarto sensu, scilicet, quod inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi cogniti, scilicet, quod obiectum, & potentia sint eiusdem cognitionis generis, improbatur: Cognitum, & potentia cognoscens, non possunt conuenire in modo essendi cognito, nisi quatenus ad entitatem conueniat, quia cognitio, & modus cognoscendi sequitur rem, & qualis est res, talis est eius cognitio, siue modus cognoscendi eum: si enim obiectum cognitum habeat entitatem nobiliorem potentia cognoscente, excedit procul dubio potentiam cognoscentem in modo essendi cognito, vnde est alius, & nobilior modus essendi cognitioni, quæ competit Angelo, quam animæ, ergo proportio in modo essendi cognito, reducitur ad modum essendi secundum entitatem, ergo si inter obiectum, & potentiam per se requiritur modus idem essendi genericè cognitum, requiritur quoque modus essendi idem secundum entitatem: quia hic est radix illius, & tunc sequuntur argumenta Scoti, vt prius. Vel alio modo formetur ratio. Dicere obiectum cognitum quidditatiuè, non debet excedere potentiam cognoscentem in modo essendi, cognito generico (loquendo in hoc sensu) est idem, quod dicere obiectum cognitum quidditatiuè, debet esse cognoscibile eiusdem generis cognitionis, cuius est potentia cognoscens; at quod competat huic obiecto, & huic tale genus, vel tale cognitionis genus, oritur ex entitate talis obiecti: quia cognitio sequitur rem, & illa est vera cognitio, quæ competit rei, sicuti est; non est ergo modus cognoscendi, qui determinet rem cognoscibilem, sed entitas rei cognoscibilis, siue modus essendi rei cognoscibilis est, qui determinat genus cognitionis. Ex hoc colligitur, quod si inter obiectum cognitum requiritur proportio modi cogniti, quod hoc prouenit, quia obiectum, & potentia cognoscens, habent eandem entitatem in genere, & eundem modum essendi in genere; hoc enim est fundamentum identitatis generis cognitionis. Si ergo inter obiectum non requiratur proportio entitatis in genere, neque etiã requiritur proportio modi essendi cogniti generici, siue non requiritur, quod sint eiusdem generis cognitionis: at per argumenta Scoti probatur, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, non requiritur proportio entitatis, siue modi essendi, ergo neque requiritur proportio in modo cognoscendi generico, & sic ruit defensio Caietani.

4. resp. ratio.

Et quod respondet ad exemplum Oculi, & Cæli, quod Cælum habet eundem modum essendi visibilẽ cum oculo, non est ad propositum: quia Scotus solum adducit illud exemplum ad probandum, quod non requiritur inter obiectum, & potentiam proportio in entitate, & in modo essendi reali, & hoc concludit per illud exemplum, quod Oculus, & Cælum sunt diuersæ entitatis, & habent diuersum modum essendi, & tamen Oculus videt Cælum. Præterea, dum dicit Caietanus, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, requiritur idem modus cognitionis in genere vel intelligit, quod requiritur idem modus cognitionis in genere proximo, vel remoto: si primo modo, ergo anima non poterit cognoscere aliquam aliam rem naturalem à se distinctam. Consequens est apertè falsum. Consequentia vero probatur: quia modus cognoscendi aliarum rerum naturalium, est per proprias species: sed animæ modus cognoscendi est non per propriam speciem, sed per species aliorum, vt ipsemet D. Thom. & omnes fatentur, ergo modus essendi cogniti animæ, & aliarum rerum materialium, est diuersus genere proximo. Item, alius est modus cognoscendi Substantiæ, & alius Accidentis, vt in sequenti Theoremate patebit: quia Substantia cognoscitur mediantibus Accidentibus, sed Accidens per seipsum im-

Solu. Caiet. ad argum. Scoti resp. 1. rõ.

2. rõ.

tia autem est Substantia, & non Accidẽs, ergo non posset cognoscere Accidens. Si intelligat de genere remoto, ergo & substantiæ immateriales poterunt quidditatiuè cognosci ab anima nostra, quod ipse negat. Probatur Consequentia: quia habent eundem modum essendi cogniti quem substantiæ materiales, saltem in genere remoto; quia sicuti substantiæ materiales cognoscuntur per effectus, & accidentia naturalia, ita substantiæ abstractæ cognoscuntur per effectus, & accidentia rerum naturalium, vt patet; & eorum cognitio est quidditatiua: quia cognoscimus per conceptus proprios, sicuti etiam de substantijs materialibus intelligamus conceptus proprios per earum effectus. Confirmatur: quia visus percipit
3. ra. colorem, & percipit illum per speciem sensibilem coloris, tamen visus, scilicet potentia visiua, non percipitur ab alia virtute cognoscente eam per speciem aliquam sensibilem, quia potentia visiua non est sensibilis, licet organum eius sit sensibile, sed solum intelligibilis, neque enim ab vllo sensu exteriori potest cognosci, neque consequenter à sensibus internis, quia illi solum cognoscunt ea, quæ sibi subministrantur à sensibus externis; alius est ergo modus cognoscendi colores; alius potentiæ receptiuæ coloris: & est alius non solum speciei, sed generis: quia neque per speciem percipitur, vt color, neque potentia eiusdem speciei, sed à potentia diuersa; non rectè ergo infertur ex hac propositione vera. Obiectum cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis, ergo obiectum, & potentia cognoscẽs, debet habere eundem modum cognoscibilitatis; immò est omnino falsa. Probatur insuper. Angelus cognoscit res materiales, & sic res materiales recipiuntur in
4. ra. Angelo per modum, quo Angelus cognoscit res, ergo res materiales, & Angelus, debent habere eundem modum cognoscibilitatis? at patet, quod non sequitur, sed est falsissimum: solum sequitur ex hoc fundamento, quod potentia cognoscens, non potest cognoscere res, quibus est incompossibilis modus, quo talis potentia cognoscit, vt substantia à sensu.

Obiectiones nonnullæ aduersus opinionem Scoti adducuntur, & remouentur, & an verum sit obiectum Intellectus, aperitur. *Caput Quartum.*

ADductam opinionem Scoti superius explicatam, & probatam, quod Ens sit obiectum Intellectus nostri adæquatum, solent fieri variæ obiectiones, præsertim autem illæ ex Alphonso Toletano 3. de Anima, quæstione 1. desumptæ.

Primò ergo impugnant opinionem in se, quò ad Conclusionem principalem. Illud non est obiectum adæquatum Intellectus nostri, quod excedit improportionabiliter capacitatem intellectus nostri. 1. ra. Huiusmodi est Ens in tota sua latitudine, vt dicitur de Deo, & Creaturis, ergo. Maior est euidens. Minor probatur; quia Ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, ergo excedit capacitatem Intellectus Creati. Consequentia patet: quia Intellectus Diuinus excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati, ergo obiectũ eius quoque excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati.

Confirmatur: Quia quandocumque duo Intellectus se habent per modum excedentis, & excessi, quidquid adæquat capacitatem excedentis, excedit capacitatem excessi: sic se habent Intellectus Diuinus & humanus, ergo. Minor principalis probatur; quia Ens in sua latitudine continet Ens finitum, & infinitum: solus autem Intellectus Diuinus intelligit infinitum, ideo Ens in tota sua latitudine adæquat Intellectum Diuinum, & sic excedit Intellectum creatum.

Secundò, Si obiectum adæquatum Intellectus nostri esset Ens in sua Communitate, sine aliqua restrictione, sequeretur, quòd Intellectus noster posset cognoscere Diuinam Essentiam, quæ est infinita, sub ratione infinita. Consequens est falsum, ergo. Consequentia probatur: 2. ra. quia infinitum continetur sub Ente in Communi accepto; infinitum enim est Ens. Falsitas Consequentis est euidens: quia sequeretur, quod Intellectus humanus

matus esset infinitus, quod est impossibile.

3. ra. Tertiò, Si Ens sub ratione Entis esset obiectum adæquatum Intellectus humani, & creati, sequeretur, quòd Ens infinitum, non esset adæquatum Intellectui creato, sed excederetur ab Intellectu creato: ex quo sequeretur, quòd Intellectus creatus esset plus quam infinitus; Consequens est apertè falsum; ergo. Consequentia probatur; Nullum membrum contentum sub obiecto adæquato alicuius potentiæ, adæquat illam potentiam; sed sic est, quòd infinitum est pars subiectiua entis in Communi, Ens enim in Communi continet sub se Ens finitum, & infinitum; ergo Infinitum Ens non est adæquatum obiectum intellectus creati, sed exceditur ab illo.

4. ra. Quartò, Si Ens inquantum ens, esset obiectum adæquatum Intellectus, sequeretur dari potentiam naturalem passiuam, cui non responderet potentia actiua naturalis: Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: Quia Veritates Theologicæ sunt Entia scibilia, & tamen naturaliter sciri non possunt, sed necesse est reuelari ab Agente supernaturali creato, Intellectus habet potentiam passiuam ad has veritates percipiendas, & non habet actiuam. Falsitas Consequentis probatur: quia nisi daretur potentia actiua proportionata potentiæ passiuæ, illa potentia passiua frustra daretur in rerum natura.

Præterea, potentia passiua naturalis, & potentia actiua naturalis, non potentia supernaturalis, sunt Correlatiua, ergo, posita potentia passiua naturali, debet poni potentia actiua naturalis ei respondēs, quia Relatiua sunt simul natura, & est impossibile dari vnum Relatiuum, sine suo Correlatiuo.

5. ra. Quintò, Opinio Scoti nullam ponit differentiam in Ente, quatenus est obiectum Intellectus Diuini, & quatenus est obiectum Intellectus Creati, quod omninò est impossibile.

6. ra. Sextò, Ponit Scotus multa fundamenta falsa. Primum, quia ponit Ens habere differentias, per quas descendit in sua specialia. Secundo, quia ponit, quòd Ens non prædicatur quidditatiuè de passionibus, & differentijs transcendentibus. Tertium, quia dicit Ens esse vnius rationis ad Deum, & Creaturas, quæ omnia videntur falsa, vt suis locis ostendere se aiunt.

Cæterum istæ obiectiones, quæ potius Theologicæ sunt, quàm Philosophicæ, ex dictis supra, facilè solui possent; magis tamen facilè soluuntur ex prima disputatione primi libri Sententiarum, ex declaratione 1. Argumenti principalis Scoti, quod est illud idem, quod primo hic confitetur ab Alphonso, & ab alijs; & propterea ego aliàs hæc argumenta neglexi, nunc addisco, vt quibusdam satisfaciam. Solu.

Ad Primum negatur Minor. Ad probationem respondetur, quòd aliud est obiectum naturalis inclinationis, & naturalis capacitatis; & aliud est naturalis attingentiæ; Ens est obiectum adæquatum Intellectus creati primo modo tantum; secundo modo est obiectum adæquatum Dei. Quod autem Ens in sua Latitudine, sit obiectum adæquatum primo modo, patet: alioquin Intellectus creatus non posset recipere cognitionem vllam Entis infiniti, vt infinitum est: sicut visus non potest percipere vllam cognitionem soni, quia est extra suum obiectum adæquatum. Et cum arguitur, Ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, ergo excedit potentiam creatam, & ideo illi non adæquatur in capacitate, sed excedit. Ad 1.

Respondeo ex Scoto in primo, distinctione prima, quæstione prima, ad tertium principale, quòd idem est obiectum adæquatū Intellectus Diuini, & Creati, quò ad capacitatem, sed est diuersum, quò ad attingentiam: quia illud idem obiectum cuius vterque intellectus est capax, maiori modo est attingibile à Diuino, quàm à Creato; idest obiectum intellectus Diuini, non est maius in se, neque quò ad capacitatem, sed quò ad actum attingētiæ, quia Diuinus illud attingit secundum omnem modum quo est cognoscibile, non sic Creatus. Exemplum: Visus aliquis perfectus videt album, vt centum, aliquis

alter

alius visus caecutiens, videt illud album, vt decem tantum, obiectum vtriusque visus est idem in ratione obiecti, & ratione capacitatis, sed ratione attingentiae & perfectionis, actus est maior respectu visus perfecti, quam visus caecutientis. Ita Ens in sua latitudine est obiectum intellectus Diuini, & Creati, & nullum est discrimen: sed ratione attingentiae, & actus circa illud maior est respectu intellectus Diuini, quam Creati, quia Diuinus illud percipit sub perfectissima ratione, & omnimodo, intellectus Creatus imperfectissime, & non omnimodo.

Ad 2. Ad secundum negatur consequentia: quia ad cognoscendum effectum infinitum, & ut tamen sub ratione infinita, requiritur virtus actiua in intellectu: non sufficit enim capacitas infinita: intellectum autem creatus habet actiuitatem finitam, ideo non potest attingere obiectū infinitum; verum dico autem intellectum solum passiue concurrere ad intellectionem Dei claram, dico, quod si visio creata infinita dari posset, intellectus creatus illam recipere posset, propter suam capacitatem infinitam: non potest ergo habere infinitam cognitionem; quia illa dari non potest in se, non quia intellectus illius non sit capax si daretur.

Ad 3. Ad Tertium. Negatur Consequentia. Ad Probationem respondetur: quod ens infinitum est pars subiectiua entis in Communi, non vt species essentialiter distincta ab alia specie sub eodem genere, sed vt totum distinguitur à parte: ens infinitum enim se habet veluti totum respectu entis finiti; quia ens diuiditur in illa per gradus intrinsecos, vt albedo in albedinē, vt centum, & in albedinem vt decem, ideò potentia, quae habet pro obiecto adaequato Ens, habet etiam pro obiecto adaequato Ens infinitum, & sic ex neutra parte est excessus.

Ad 4. Ad Quartum. Negatur falsitas Consequentis; quia sufficit, quod in tota coordinatione entium detur agens ipsum deducens ad actum; Et per hoc patet ad primam probationem Consequentis, quod frustra non datur. Ad secundam dicitur, quod potentia actiua & passiua sunt Relatiua, ideò posito vno, ponitur & reliquum; at potentia actiua naturalis, & passiua naturalis, non sunt relatiuae, vndè saepè potentia passiua naturalis, deducitur ad actum per potentiam actiuam supernaturalem, vt in proposito.

Ad Quintum patet ex dictis. Ad primum, quomodo Ens est obiectum Intellectus Diuini, aliter, quàm Humani, licet sit obiectum vtriusque adaequatum: quia Diuini est obiectum adaequatum inclinationis & attingentiae perfectae, Humani est tantum obiectum adaequatum inclinationis. Ad 5.

Ad Sextum iam dictum est de vtraque quae illarum difficultatum in propriis locis, & Theorematibus, ideo non sunt repetenda. Ad 6.

Ex dictis patet, quòd Verum non est obiectum intellectus propriè loquendo; quia non continet sub se omnia intelligibilia; Verum enim, quod est relatiuum, scilicet, conformitas rei ad Intellectum, est passio entis, ideò non continet sub se entia alia vt intelligibilia, neque ipsum ens cum sit eius passio; passio autem non continet sub se suum subiectum, potest tamen aliquo modo dici Verum esse obiectum intellectus: quia Verum est passio entis, quod est obiectum adaequatum Intellectus & dicitur in ordine ad Intellectum. Ens enim pro tanto dicitur Verū, quia est intelligibile ab Intellectu eo modo quo est. An verū sit obiectum intellectus.

Sed de hac re, & de obiecto Voluntatis, an sit Bonum, seorsum tractamus in disputatione. An Intellectus sit potentia nobilior Voluntate, vel è conuerso; res enim haec eget multa discussione, ideò non potest hic pertractari. An bonū sit obiectum voluntatis.

THEOREMA LXXXVI.

Singulare non cognoscitur pro hoc statu, sub conceptu proprio singularitatis, cognitione abstractiua.

Exponitur sententia Scoti cum suis fundamentis; & rationes in oppositum soluuntur. Cap. Unicum.

HAEC propositio habetur in Scoto pluribus in locis, in libris Sent. & praeser-

præsertim 2. Sent. dist. 3. quæst. 11. soluendo secundum rationem pro Henrico, vbi dicit, quòd licet singulare sit per se cognoscibile, non tamen intellectus noster illud cognoscit pro hoc statu; quia hoc est imperfectionis in intellectu nostro; sed in alio statu, vbi intellectus non erit imperfectus, illud cognoscet. Sed clarius habetur 4. Sententiarum, distinctione 45. quæstione 3. respondendo ad tertium principale, vbi dicit, quod singulare est cognoscibile sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua, sed non pro hoc statu. Sed clarissime ponitur in 3. Sententiarum, distinctione 14. quæstione 3. respondendo ad [illegible] principale, vbi docet, quam ob causam intellectus animæ Christi cognoscebat singularia sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua: intellectus autem noster hoc non possit efficere in via. Hanc Conclusionem ponit etiam apertè in 7. Metaphys. quæst. 15. & eam probat, & licet ea, quæ in quæstionibus illis Metaphysicalibus dicit, sint valdè suspecta, quia sunt valdè implicata, neque clara, sed vt plurimum, quid velit asserere cognoscere sit impossibile: tamen hac in re est satis dilucidus & clarus, ideò potest vnusquisque eum locum videre. Ratio fundamentalis huius Conclusionis est hæc adducta in 2. Sent. loco citato, & etiam 1. Sent. dist. 3. quæstione 6. respondendo ad primum principale & in Metaphysica: quia intellectus noster pro hoc statu, non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur à phantasmatibus: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu, neque enim intellectus potest ferre se in aliquam entitatem sine sensu, & hoc euenit loquendo Philosophicè propter ordinem, & connexionem naturalem potentiarum, quæ sic sunt dispositæ: sed secundum Theologos dicimus, quòd euenit propter peccatum, vt ait Scotus ex Augustino 1. Sent. d. 3. q. 3. paulo ante quàm soluat argumenta principalia; sed stando in Philosophia, dicimus, quòd intellectus coniunctus, in hoc statu non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur à phantasmate: phantasma autem non repræsentat rem sub conceptu proprio singularitatis, sed solum sub conceptu naturæ specificæ, & vniuersalis; & ratio huius est: quia natura singularis, siue singularitas, non est ratio motiua potentiæ sensitiuæ, sed natura specifica, licet natura specifica non moueat, nisi vt est existens in singulari, vt optime declarabo in sequenti Theoremate ad mentem Scoti, & re vera secundum veritatem, vbi ostendam, quod sensus non cognoscit singulare sub ratione singularitatis: ita quod veritas huius Theorematis pendet ex veritate sequentis Theorematis. Habemus ergo, quod intellectus pro hoc statu, siue in via Philosophi, qui non nouit alium statum, quàm præsentem, quod intellectus non potest cognoscere singulare sub conceptu singularitatis, loquendo de cognitione abstractiua; quia à phantasmate non potest abstrahere conceptum proprium singularitatis, non enim potest sub alio conceptu intelligere rem, nisi sub eo, quo res mouet sensum: at singulare non mouet sensum, sed solum natura specifica est quæ mouet sensum: & sic intellectus solum abstrahit conceptum vniuersalem; Vnde si quis quærat, quid est Socrates, determinatior conceptus, quem possimus adducere, est dicere: Socrates est animal rationale homo; hic non est conceptus proprius Socratis, sed competit etiam Francisco, & alijs indiuiduis, demptis conditionibus accidentalibus, quæ non pertinent ad quidditatem & conceptum essentialem. Possumus tamen pro hac Conclusione 1. ra.
arguere specialiter sic. Ex Scoto in 7. Metaph. quæst. 15. Omnis potentia cognoscens aliquod obiectum sub propria ratione: potest illud cognoscere, & distinguere à quocumque alio, circumscripto omni alio ab ipso obiecto solo manente; sed sic est, quod intellectus noster non est huiusmodi respectu singularis: ergo non cognoscit singulare sub propria ratione singularitatis; Maior est clara per se; Minor probatur inductione, Accipiatur singulare signatum, vt Socrates: circumscribatur à Socrate locum, tempus, figuram, & omne aliud accidens, quod non est ipsimet singularitas Socratis: nunc intellectus noster nesciet distinguere Socratem ab alio singulari eiusdem speciei, si es

ostendatur, circumscriptis similiter, loco, tempore, &c. Non est ergo dicendum, quod intellectus noster cognoscat illud singulare sub proprio conceptu singularitatis.

Hoc etiam clarum est experientia, quia pro tanto nos cognoscimus aliquod singulare signatum, & scimus illud distinguere ab alijs, quia intuemur in illo accidentia, quae non inueniuntur in alijs; quod si circumscriberemus illa accidentia, profectò ignoraremus illud singulare, neque scimus illud distinguere ab alijs eiusdem speciei, neque alterius. Hinc apparet confirmatio Thomistarum &c. quia cognitio, quam nunc habemus de singularibus, est cognitio intuitiua, quia illa singularia intuetur intellectus noster in specie sensibili; sed non potest intellectus abstrahere ab illa specie sensibili conceptum proprium singularitatis, sed solum conceptum vniuersalis, & sic pro hoc statu non possumus abstractiuè cognoscere singulare sub proprio conceptu, licet intuitiuè cognoscamus singulare vt singulare: sed haec cognitio intuitiua non est scientifica, sed abstractiua est scientifica; Neque istae duae cognitiones coincidunt, vt supra dixi, ideo non valet dicere: cognoscimus singulare intuitiuè, ergo abstractiuè: quia cognoscere singulare intuitiuè, est intueri naturam singularem tantum in accidentibus materialibus inuolutam, sed non secundum conceptus particulares, Sed cognoscere singulare abstractiuè sub proprio conceptu, est cognoscere propriè singularem naturam secundum conceptus particulares, vt puta Socrateitatem sine illis accidentibus, & conditionibus materialibus. Hinc etiam facilè conspicitur, quomodo singulare cognoscitur ab intellectu: nam cum phantasma offertur intellectui, intellectus cognoscit illud phantasma singulare intuitiuè, quia intuetur illud totum, quod sibi à phantasia praesentatur, hoc totum autem est singulare; hoc facto, intellectus agens vult illud singulare cognoscere quid sit, & sic quodammodo reflectit se supra singulare, & auxilio sensus incipit abstrahere conceptus ex illo singulari, siuè formare conceptus de illo, tamen abstrahere, est formare conceptus vniuersales, vt suo loco dicam, & primo abstrahit conceptum speciei specialissimae, & hic incipit cognitio abstractiua: deinde conceptum vniuersalem, speciei proximum, & sic ascendit, vt diximus in quaestione de primo cognito, vsque ad magis vniuersale; modo quando intellectus in initio cognitionis abstractiuae percipit conceptum speciei specialissimae, singularis dicitur cognoscere singulare, quia cognoscit eo modo, quo potest, cum non possit cognoscere illud sub proprio conceptu singularitatis. Habito ordine confuso reflectitur, & descendit vsque ad speciem specialissimam, ibi autem circa singulare laborat iterum, vt abstrahat conceptum proprium, & distinctum singularitatis, & cum illum habere non possit, cognoscit singulare sub natura specifica cum differentia indiuiduali in communi, id est vt est indiuiduum vagum, & hic est determinatus conceptus, quem de singulari pro hoc statu habere possumus, qui conceptus vt patet, non est proprius, & quidditatiuus conceptus Socratis, vel Francisci, sed indiuidui vagi, & indiuidui in communi, nam de Socrate verum est dicere: est aliquis homo, &c. Sed conceptus proprius, & particularis Socratis, qui non possit alijs competere, non potest haberi, vt probatum est.

Quo singulare cognoscatur ab intellectu.

Et sic ad omnia argumenta respondere possumus, quae probant, quod singulare cognoscitur ab intellectu, quod verum est, quia cognoscitur cognitione intuitiua in principio, non abstractiua: loquendo etiam de abstractiua, dicimus, quod cognoscitur etiam cognitione abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, & sic patet ad omnia argumenta Gregorij, & Ochami.

Ad argumenta, quae probant singulare cognosci ab intellectu.

Quo etiam ad ordinem cognitionis dico, quod singulare est primum cognitum cognitione intuitiua, deinde etiam abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptu speciei specialissimae, & tunc dicere, singulare est primum cognitum, est dicere, primum cognitum est species specialissima: quia conceptus primus, quem percipitur ab intellectu de singulari, est conceptus speciei specialissimae; quod autem intelle-

ctus in-

ctus intuetur singulare, & illud cognoscat cognitione intuitiua, non repugnat huic, quod diximus intellectum non cognoscere singulare sub propria conceptu singularitatis cognitione abstractiua: quia illa cognitio intuitiua, non est apprehensio alicuius praedicati, vel conceptus singularis, sed simplex intuitio, vel vt propriè loquar, motio intellectus à singulari, ideo non repugnat, quod intellectus moueatur à phantasmate, & sic inspiciat singulare phantasma: & tamen cum intellectus postea incipit intelligere conceptum & praedicata illius singularis, quae est cognitio abstractiua, incipit à minus vniuersalibus.

Cōtra hanc determinationē sunt multae rationes, quas ex maxima parte adduximus, & soluimus in Theoremate de primo cognito; sed adhuc nonnullae aliae supersunt, quas soluere non erit inutile ad maiorem dilucidationem Theorematis.

1. ra. Arguit Franciscus Picolom. lib. 1. de
in 19. humana mente, cap. 16. speculabor sc.
posita cestas, comparans illa inter se, & cognoscens differentias, & similitudinem illarum inter se, cognoscit illa distinctè, sed sic est, quod homo cognoscit vniuersale, & singulare, & ponit differentiam inter illa & similitudinem, & haec cognitio non fit per sensum, quia sensus non cognoscit vniuersale, ergo hoc facit per intellectum, & mentem, ergo intellectus cognoscit singulare distinctè, vt contradistinguitur ab vniuersali, & consequenter, vt singulare est, ergo intellectus quoque cognoscit singulare.

2. Secundò. Intellectus corrigit sensum 3. de Anima, tex. 17. & confirmatur experientia, quia sensus videns virgam in aqua, iudicat eam esse fractam, quam tamen nō esse fractā, cognoscit intellectus, & sic corrigit sensum: sed virtus dirigens aliquam potentiam circa aliquod, debet cognoscere illud, de quo fit directio, alioquin se haberet, vt si Scita instrueret Arabem, & verum intelligeret quid denotent voces alterius, sed sensus cognoscit singularia.

3. Tertiò. Intellectus format quaestiones ex singularibus, ergo cognoscit singularia. Reliqua argumenta soluta sunt in Theoremate.

4. Quartò. Omnia, quae nos nouimus, ex accidentibus noscimus, ex accidentibus propriis speciei alicuius propriam naturam speciei cognoscimus, ex accidentibus particularibus, venimus in cognitionem substantiae particularis.

5. Quintò. Scotus ex sententia Aristotelis, tum ex quolibeto, Metaph. libri, videtur illi aduersari, ideo dicit pro hoc nostram mentem non posse cognoscere singularia sub propria ratione, quidem, & sub propria ratione singularitatis est falsa. Ad haec argumenta facilis est responsio.

Ad primum concedo, quod intellectus cognoscit differentiam, quae est inter vniuersale, & singulare in communi, & hoc concludit argumentum; sed nego, quod intellectus cognoscat conceptum propriū huius singularis, vt Socratis, vt Socrates est, & dico quod illum non cognoscit, & de hoc nos loquimur.

Sed dices. Intellectus distinguit Socratem à Francisco, ideo, quod distinguit, quia cognoscit naturam specificam hominis non esse totam in hoc indiuiduo, sed partem, & sic distinguit Socratem à Francisco, quia cognoscit Socratem esse hominem hunc, & Franciscum hominem hunc, sed non cognoscit propriam naturam singularem Socratis, neque Francisci.

Ad secundum dico, quod concludit intellectum cognoscere singulare, sed non concludit, quod cognoscat illud sub ratione singularitatis, vt patet, cum neque sensus cum hoc modo cognoscat.

Ad tertium dico, quod facit pro nobis, quia ex eo quod intellectus ex singularibus solum cognoscit conceptus vniuersales, ideo facit vniuersale per inductionem.

Ad quartum dico, quod hoc argumentum facit pro me, quia verum est quod ex accidentibus venimus in cognitionem substantiae, sed adhuc est difficultas de accidentibus particularibus, & singularibus: dico etiam, quod non cognoscimus accidentia singularia sub proprio cōceptu singularitatis, nō enim nouimus cōceptum particularem propriam huius albedinis, qui non conueniat huic alteri albedini: & propterea dico, quod cum non cognoscamus accidentia sub propria natura

singularitatis, sed sub rationibus vniuersalibus, ita etiam non manifestant substantiam singularem sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptibus vniuersalibus.

Ad quintum dico, quod Scotus supponit, quod ens sit obiectum adæquatum potentiæ intellectiuæ ex natura potentiæ, & ideo sequitur, quod singulare sub propria ratione singularis est cognoscibile, & hoc non negat Scotus; sed non propter hoc sequitur, quod intellectus noster attingat cognitionem illius singularis sub natura singulari pro hoc statu: quia multa alia sunt scibilia, de quibus non potest haberi scientia, propter varia impedimenta prouenientia non ex natura obiecti, neque potentiæ, sed ratione meritorum, & sic nô sibi repugnat Scotus.

THEOREMA LXXXVII.

Obiectum sensus est singulare, non sub ratione singularitatis, sed sub ratione vniuersalitatis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & aliorum obiectiones reijciuntur. Caput Primum.

SCotus varijs in locis sustinet, quòd obiectum sensus non est aliquid sub ratione singularitatis, sed aliquid sub ratione vniuersalitatis, & diuersis aliorum probationibus. Scotus præcipuè hoc probat in 2. Sentent. dist. 3. quæstione 1. ad literam C. sed prius declaremus Theorema.

Notandum est, quod in singulari duo sunt. Primò, est ipsa singularitas, siuè differentia indiuidualis, quæ contrahit naturam communem. Secundò, ibi est natura communis, quæ præcedit ipsam differentiam indiuidualem: vt exempli gratia in Socrate est humanitas, quia est homo, & est differentia indiuidualis, quæ contrahit humanitatem, & facit illam particularem, & indiuiduam, quæ est Socrateitas, natura communis, vt diximus in proprio Theoremate, habet vnitatem, quia est vna, quæ tamen vnitas est minor vnitate numerali, quia vnitas numeralis est vltima vnitas, est etiam maior vnitate quacumque vnitate vniuersali, vt in accidentibus, exemplum est: Albedo est natura communis, hæc albedo est particularis, contractum per differentiam indiuidualem, quæcumque illa sit, cognoscitur; ergo singulare sentitur, sed non mouet sensum sub ratione singularitatis, id est illa singularitas, & principium singularitatis nô est ratio mouendi sensum, sed est illa natura communis realis, quæ est in hoc albo, vt albedini natura. Et si quæritur, quid ergo sibi confert singularitas, cum non sit ratio mouendi sensum? Respondet Scotus in 2. Sent. dist. 3. quæst. 1. respondendo ad primum principale, quod singularitas est conditio agentis, non ratio agendi: quia, vt videbimus, actiones sunt singularium: quia licet natura communis sit ratio agendi, tamen est singularis, quod vero, idem quod est prius, quam ... dicimus, vt quod. & propter hoc singularitas dicitur conditio agentis, non ratio agendi: requiritur ergo in obiecto singularitas, vt conditio agentis, non vt ratio agendi, quia est, ac si diceremus, vt ait Antonius Andreas singularitas est causa sine qua non: quia sine singularitate non potest obiectum sentiri, vt albedo nisi sit, &c. Antô. cap. 6. q. 8.

Postquam hoc modo intellexit, probatur à Scoto in 2. Sent. dist. 3. quæst. 1. ad C. Et ista quidem ratio argumentum formaliter nô est in Scoto sic, sed in virtute, aliud enim intendit Scotus. Potentia cognoscens aliquod obiectum sub ratione singularitatis, potest illud distinguere à quocumque alio, quod non est ipsum numero, sed sic est, quod sensus non potest distinguere obiectum, quod cognoscit ab alio, quod non est numero idem cum ipso, ergo non cognoscit obiectum suum sub ratione singularitatis. Minor probatur: quia radij Solis sunt distincti numero, sensus visus cognoscit radios Solis, nec tamen scit illos distinguere, & inuicem numero, ergo non cognoscit illos sub ratione singularitatis. 1. 68.

Item, si per potentiam Diuinam ponerentur duo alba, aliqua in eadem qualitate, & quantitate, quæ essent penitus similia circumscriptis loco, situ, &c. sensus visus non iudicaret illa esse duo alba distincta, Conclusio.

stincta, sed tamen hoc esse non posset, si cognosceret illa sub ratione singularita-tis, ergo est verum, quod sensus visus cognoscit obiectum solum sub ratione vnionis conceptus realis, qui est communis, scilicet sub ratione naturæ communis, ita quod obiectum per se sensus maximum formaliter est natura communis.

2. Secunda ratio potest deduci ex Scoto 2. Sent. dist. 24. quæst. 1. ad secundum. Si singularitas esset obiectum, siue ratio obiectiua sensus, sequeretur, quod quot sunt singularia, tot essent obiecta sensus; sed sic est, quod vnusquisque sensus solum habet vnum obiectum, ergo. Consequentia probatur, cum sensus distinguantur per obiecta, colligitur ergo, quod obiectum debet esse aliquod commune vniuersale, in quo omnia singularia conueniant.

3. Tertiò, potentiæ distinguuntur per obiecta, sine ostenduntur distinctæ per obiecta, quia distinctio illa per obiecta est à posteriori, sed non potest ostendi esse distinctas per singularia, tum quia quot sunt singularia, tot deberent esse potentiæ sensitiuæ, tum, quia singulare idem est obiectum visus, soni, tactus, & huiusmodi, ergo sensus non distinguuntur per singularia, & consequenter singularitas non est ratio obiectiua sensus.

4. Quartò. Sicut se habet potentia materiæ respectu formarum eiusdem naturæ, ita potentia cognoscitiua respectu obiectorum eiusdem generis: sed sic est, quod potentia materiæ respectu formarum eiusdem generis, est vna, non numero, sed vniuersali genere, ergo potentia sensitiua respectu obiectorum eiusdem generis, erit vna, non numero, sed genere illis obiectis respondens, obiectum ergo non erit aliquod vnum numero, & singulare, sed aliquid vnum vnitate vniuoca, scilicet natura communis.

Optim. Zim. Zimara in Adnotationibus in Indumentum 4. Metaph. ter. 2. soluendo argumentum quartum pro Scoto, contra hanc determinationem arguit, & rationes 1. ra. Scoti soluit. Primò arguit, quod obiectum sensationis sit singulare, non natura communis, sic, omnis sensatio extra animam est singularis, ergo obiectum à quo causatur est singulare, & mouet potentiam per vnitatem numeralem, non per vnitatem minorem vnitate numerali. Antecedens patet, Consequentia probatur ex Arist. in 2. Phys. tex. 38. & 5. Metaph. tex. 5. Particularium causæ sunt particulares, & vniuersalium etiam causæ sunt vniuersales.

Secundò, & hæc est principalis ratio, & 2. fundamentum eius, non datur vnitas naturæ specificæ distincta ab vnitate numerali, quæ sit vnitas realis, nempe vnitas naturæ specificæ, qualem existimat Scotus dari, sed omnis vnitas realis est numeralis; vnitas autem specifica est rationis: quia vniuersalia fiunt ab intellectu, non autem ex se in re sunt, & sic vnitas specifica, vel generica, fit ab intellectu, at obiectum mouens potentiam sensitiuam, debet esse vnum vnitate reali, ergo solum singulare, quod est vnum vnitate numerali, est obiectum sensus, non natura specifica. Quod autem non detur natura specifica communis, vel generica, habens proprium vnitatem præter opus intellectus, probat ibi longo sermone. De qua re habuimus propriam disputationem in proprio Theoremate.

3. Tertiò arguitur per auctoritatem Arist. 1. Post. tex. 45. vbi apertè docet, quod sensus non cognoscit vniuersalia, sed solum singularia, & sic. Frustra ponitur illud esse obiectum sensus, quod non cognoscitur à sensu: sed vniuersale ex Aristotele in prædicto loco, non cognoscitur à sensu, ergo vniuersale, siue natura specifica, non est obiectum sensus.

Ad rationem verò Scoti primam, respondet ad Minorem: quod si sensus visus non potest discernere vnum radium Solis ab alio radio, non est, quia radius singularis non moueat sensum visus, sed hoc prouenit, quia illi radij non sunt distincti loco, neque subiecto ad inuicem: natura autem, & conditio sensus est, vt in cognitione abstrahat à materia, non à conditionibus materiæ; conditiones autem materiales sunt existentia, locus, tempus, &c. ideo hi radij, quia non sunt loco, neque subiecto distincti, neque sensatione existentes, hinc fit, quod sensus non potest cognoscere illos radios distinctos ab inuicem numero. Ad 1. ra. Scoti.

Ad aliud de diebus [illegible], quod casus secundum Auicen. est impossibilis: quia daretur penetratio corporum, quae est impossibilis; Vel aliter, quod hoc prouenit, quia tunc sensus decipitur, [illegible] saepe decipitur in iudicando unum esse duo.

Sed quod haec opinio Zimarae sit absurda, & opinio Scoti verissima, conspicitur ex hoc, quod haec responsio allata nullius est momenti: ait enim quod radius singularis est, qui mouet sensum, sed non potest sensus illum percipere sine conditionibus materialibus, licet illum cognoscat sine materia, & ad argumentum ait, quod sensus visus mouetur à radio singulari, signato unitate numerali radij; sed quia conditiones materiales sunt permixtae, et locus, & situs, & tempus, continentia, & caetera, hinc fit, quod non potest distinguere unum radium ab altero.

Contra ex hac responsione sequitur, quod sensus non cognoscit singularem motorem, neque ab illa mouetur; nam si sensus semper cognoscit obiectum cum conditionibus materialibus, ergo cum non cognoscat conditiones materiales, ab ipsis non cognoscit obiectum. Haec consequentia est clara ex dictis, & concessis, subministrat per se dictum, quod cum Oculus videt radium Solis, non cognoscit conditiones materiales vniuscuiusque illorum: quia dicit, quod sunt permixtae, & indistinctae, & quod hac ratione visus non potest cognoscere unum radium, [illegible] sit alter ab illo numero, quia non sunt in diuersis situbus & locis, ergo sensus visus non cognoscit illum singularem radium sub ratione singularitatis.

Praeterea, vel istae conditiones materiales singularis sunt de intrinseca ratione entis singularis, vel non: non est dicendum, quod sint, quia istae sunt posteriores entitate singulari, ab illa enim fluunt, & sunt accidentia: illi ergo non sunt de intrinseca ratione illius: sed tamen prius potest cognosci, absque suo posteriori, ergo entitas singularis radij, potest cognosci à visu, licet visus non cognoscat conditiones materiales radij, & potest cognoscere entitatem singularem illius radij, & sic distinguere illum à caeteris, absque eo, quod cognoscat conditiones singulares illius, & hoc non efficit, ergo singularitas non mouet ipsum.

Ad eius rationes. Ad primam dico, quod si concluderet, valeret etiam de intellectu, quia omnis intellectio est singularis, quaecumque enim intellectio est vna numero, & singularis, ergo obiectum intellectum producens talem intellectionem, debet esse singulare. Quod si velis dicere, quod intellectio vniuersalis, quia est de obiecto vniuersali, à pari ego dicam de sensatione, quod est vniuersalis, quia est de natura communi, sed est in conditionibus singularibus, quia illae sunt conditiones agentis, & ideo ad Aristotelem dico, quod per effectum vniuersalem intelligit effectum communem, qui enim est à causa vniuersali & communi. Sicut effectus particularis prouenit à causa particulari, neque enim causa particularis effectum communem producere valet, & sic effectus particularis est à causa particulari, & vniuersalis ab vniuersali. Vel est dicendum, quod causam vniuersalem producere effectum vniuersalem, potest contingere duobus modis, scilicet, formaliter vel obiectiue. In proposito natura communis existens in singulari, producit sensationem, quae formaliter est singularis, & vna numero, sed obiectiue est vniuersalis, quae est circa obiectum commune.

Ad secundam rationē dictum est principio quaestio.

Ad tertiam dico, quod pro tanto dicimus sensum non cognoscere vniuersalia, quia, quod à sensu cognoscitur, sub conditionibus vniuersalibus non cognoscitur, vt dictum est supra.

Sed contra hanc determinationem sunt multae obiectiones. Prima, quia tunc nulla esset differentia inter obiectum sensus, & intellectus; quia intellectus est circa commune, ergo intellectus, & sensus haberent idem obiectum. Accedunt multae auctoritates Arist. quae sonare videntur, quod sensus sint circa singularia: nam Arist. 1. Metaphysicae dicit, quod cognitiones singularium, maxime sunt propriae sensibus.

Item 2. de Anima habet, quod dum singulare sentitur, vniuersale intelligitur. Item in libro de Somno, & vigilia. Sentire est ipsius singularis. ergo obiectum sensus est singulare, non vniuersale.

Sol. non par. Ad hæc egregiè respondet Scotus in quodlibetis, q. 15. articulo 2. parum infra, ibi enim egregiè Scotus ostendit differentiam, quæ est inter sensum, & intellectum: sicut ergo, quod potentiæ sunt in duplici consideratione, aliæ sunt disparatæ, & aliæ sunt subordinatæ potentiæ: quę sunt disparatę, habent omninò diuersa obiecta, vt visus, auditus, & gustus; aliæ sunt subordinatę, vt sensus communis, & sensus particularis; isti enim sic sunt subordinati, quod vnus est superior, & consequenter habet obiectum vniuersalius, & plura cognoscit, quàm inferior, quia ille sensus superior cognoscit omnia, quę inferior, sed inferior non cognoscit omnia, quę superior; loquor modò in eodem ordine, vt dixi de sensu communi, & sensibus particularibus. Ad propositum applicando, potentię disparatę habent omninò diuersum obiectum: sed subordinatę habent idem obiectum: sed hęc est differentia, quod illa, quę est superior, cognoscit illud obiectum sub aliqua ratione, sub qua inferior illud cognoscere non potest, insuper potest quoque alia multa obiecta cognoscere, quæ non potest potentia inferior: non tamen propter hoc dicendum est, quod potētia inferior cognoscat aliquod obiectum, vel sub aliqua ratione cognoscat idem obiectum, sub qua nō cognoscat potentia superior; & propter hoc ad propositum dicit, quod intellectus, & sensus sunt potentię subordinatę, & intellectus est potentia superior, & sensus est inferior: non ergo debent habere omnimodè diuersa obiecta, quia sunt potentię cognoscitiuę subordinatę, & sunt eiusdem generis, quia ambę cognitiuę sunt, ergo non habent obiecta penitus diuersa, sed solum penes hoc, eorum obiecta distinguuntur, quod vnum est magis commune & magis vniuersale, quam aliud, scilicet obiectum potentię superioris, est magis vniuersale, quæ cognoscit illud sub ratione magis vniuersali, sub qua non cognoscit potentia inferior, quæ est sensus, ergo idem obiectum, tamen diuerso modo poterit cognosci ab vtraque potentia, & nihil mali sequitur.

Ad authoritates adductas. Ad omnes ergo authoritates, quæ dicunt, quod potentiæ distinguuntur per obiecta, dicendum est, quod valet in potentijs disparatis, non subordinatis: & sic cum dicunt, sensus est singularium, & intellectus vniuersalium, non debet intelligi tamquam sint potentiæ disparatæ, sed vt subordinatæ, & sic respōdere debemus ad omnes authoritates, quæ adducuntur in oppositum, vt etiam diximus in Theoremate. Potentiæ distinguūtur per actus, & actus per obiecta. Ad auctoritatem et 1. Metaphysicos, & 2. de Anima, & de Somno, & vigilia dicitur, quod Arist. non vult dicere, quòd obiectum sensus sit singularitas, sed vult notare, quod singularitas est conditio agentis, quia obiectum non mouet sensum, nisi vt est in singulari aliquo, & indiuiduo, vt diximus.

Actiones sunt suppositorum; quomodo intelligatur. Caput secundum.

EX doctrina tradita elicitur, quis sit verus intellectus illius axiomatis: actiones sunt suppositorum, quod solet ex primo Metaph. in proœmio deduci, licet ibi Arist. non habeat hanc propositionem in terminis ibi, sed illam: Actiones sunt circa singularia; tamen ex illa deducitur, nam si actiones sunt circa singularia, tam quam circa obiectum, necesse est quod oriantur etiam à supposito, quod est singulare, vt ab agente: quia singularitas est conditio agentis, vt dictum est supra, ex Scoto: singulare autem & suppositum apud Arist. idem sunt. Sensus autem verus est, quòd actiones sunt suppositorum denominatiuè, non formaliter, nec effectiuè, sed effectiuè, & formaliter, sunt ipsius formæ: hæc expositio habetur ex Scoto in 4. dist. 12. q. 3. ad 2. principale, & 3. Sēt. dist. 12. q. 1. ad 2. principale, & quodlib. 4. in responsione ad 1. principale, de qua re in Metaph. amplius dicemus.

Actiones sunt suppositorum quomodo intelligatur.

Pro nunc probatur: quia forma est, quæ dat esse, & operari cōposito, ratio autem suppositi dat esse singulare, & incommunicabile ipsi cōposito, non esse, & consequen- 1. ra.

sequentem nec operari: quod autem dat esse, & operari, est principium, & ratio agendi: ergo forma est ratio, & principium agendi ipsi composito, non ratio suppositi, non ergo suppositum vt suppositum & singulare, est quod agit propriè & formaliter, sed tantum est id, quod denominatur vltimatè agere.

Confirmatur. Actiones proportionantur suis principiis, at actiones proportionantur formis non supposito: ergo: maior, & minor patent experientia, nam in accidentibus calefactio manat à calore, frigefactio à frigore, viuere ab anima, tale viuere à tali anima, immo in his accidentibus actio manat à forma proximè, à supposito verò accidentaliter, quatenus scilicet substantificat formam accidentalem, ergo actio est formæ verè, & propriè, suppositi verò per accidens, & denominatiuè; quod dictum est de actionib. Accidentium, dicendum est de actionibus Substantiæ: quia venimus in cognitionem substantiæ ex accidentibus. Tandem confirmatur: quia subsistentia, sicut existentia est modus essendi rei, non exit modus essendi rei, non agit, sed res ipsa est quæ agit; at suppositum formaliter est subsistentia in concreto, suppositum enim est natura incommunicabiliter existens, ergo suppositum non agit.

Relinquitur ergo, vt actio sit suppositi, vt vltimatè denominatiuum subsistentia & ratio suppositi requiritur in natura, ad hoc vt possit agere, quia est conditio agentis, sicut diximus suprà de singularitate, quæ non agit, sed est conditio agentis, quæ tamen præcedit necessario ipsam actionem, & per se, non per accidens ad illam requiritur, quia nulla forma neque natura agere potest, nisi prius habeat esse singulare, & suppositale.

Dicitur autem actionem esse suppositi, vt vltimatè denominatis: quia actio eadem quandoque plura denominat, sicut forma à qua manat, inest pluribus, sed subordinatim, vt anima primo inest animali, 2. homini, 3. Socrati: ideo prius denominat animal, 2. hominem, 3. Socratem; ita actio primò inest formæ, & primò illam denominat, 2. compositum, cuius est forma secundum esse essentiale, quod est commune, quod recipit ab illa forma. Tertiò & vltimò denominat suppositum illud, à quo procedit: quia omnis actio est singularis, & procedit à forma existente in vno singulari supposito: quoniam vniuersalia per se existentia separata à singularibus, & per se operantia non dantur. Hanc sententiam tenet [illegible] quoque in Metaphysicalib. [illegible], quam probat argumento Theologico, quia Christus habuit omnes operationes humanas, & consequenter habuit naturale principium humanarum operationum, & tamen non habuit suppositum Creatum. Quod si quis dicat suppositum Diuinum supplet actionem suppositi Creati, falsum est: quia suppositum Diuinum in Christo non supplet subsistentiam Creatam quo ad aliquam actiuitatem, sed solum quo ad terminationem, alioquin aliqua actio ad extra competeret Verbo, quæ non competeret aliis personis, quod est contra illud Axioma Theologicum; Actiones ad extra sunt communes toti Trinitati, quod est efficacissimum argumentum contra ipsum met Suarez, & Thomistas, in materia de valore meriti Christi. Ex dictis patet solutio ad fundamentum Aduersariorum; quod est si suppositum non agit æquè ac natura, sequitur, quod per accidens concurrit modo, & denominatione quadam valde accidentaria actiones ei tribuimus. Resp. n. consequentiam nã valet, quia per se concurrit, quia concurrit tanquã conditio agentis per se necessaria, non tanquã ratio agendi, nã n. natura subsistit agere non potest, vndè potest esse ratio, propter quã natura sit in potentia proxima ad agendũ, & ideo per se concurrit. Ad fundamentum aduersariorum.

THEOREMA LXXXVIII.

Substantia non potest cognosci pro hoc statu sub proprio conceptu quidditatiuo, sed solum sub conceptu entis adminiculo accidentis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & aliorum obiectiones reÿciuntur. Caput Vnicum.

HOc Theorema apertè elicitur ex Scoto 1. Sententiarum, d. 3. q. 1. §. [illegible]

h. &

K. & ex eodem 1. distin. 22. q. 1. in corpore. Probat enim Scotus in primo loco, quod ens est commune Vniuocum Substantiae, Accidenti, & ea ratione maximè, quia si sit Aequiuocum, sequeretur quod non possemus in hoc statu habere conceptum quidditatiuum de Substantia. Ad probandum autem hanc Consequentiam, assumit hanc propositionem: quod Substantia non immutat intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed solum Accidens sensibile; vnde quidquid intelligimus de Substantia, illud abstrahimus à conceptu Accidentis: quod si Accidens, & Substantia in nullo conceptu vniuoco conueniant, sequitur necessariò, quod de Substantia nullum possimus habere conceptum quidditatiuum: at si conueniunt in ente vniuocè, dum abstrahimus ab Accidente conceptum entis, habebimus etiam conceptum quidditatiuum Substantiae: quia si hic conceptus sit illi vniuocus, erit etiam ei quidditatiuus, cum omnis conceptus vniuocus superior, sit de quidditate inferioris. Hanc eandem Conclusionem habet in Collatione 22. quaest. 1. in corpore, & ait se illam probasse in hac tertia distinctione primi libri. Possumus itaque pro hac Opinione Scoti ex ipso sic

2. 16. argumentari. Quaecumque cognitio, quam possumus habere de Substantia, illam habemus mediante Accidente sensibili; Accidens non potest manifestare nobis quidditatem Substantiae, ergo intellectus noster non potest cognoscere quidditatem Substantiae pro hoc statu; Minor probatur: quia Accidens non repraesentat nisi id, quod habet in se, non habet autem in se, neque actu, vt patet, neque virtualiter quidditatem, vel conceptum quidditatiuum Substantiae: quia nihil ignobilius continet virtualiter nobilius in se, sed solum habet conceptum entis actu in se; Maior probatur: quia illud immediatè, & per se cognoscitur ab intellectu, quod immutat intellectum immediatè, & per se; sed Substantia non immutat intellectum immediatè, & per se, sed Accidens sensibile, ergo Substantia non cognoscitur immediatè per se, sed solum cognoscitur eo modo, quo intellectui praesentatur ab Accidente sensibili. Quod Substantia non immutet intellectum immediatè, probat; Quidquid sua praesentia immutat intellectum, eius absentia potest naturaliter cognosci ab intellectu, quando non immutatur. Exemplum est in 2. de Anima, tex. 114. vbi dicitur, quod visus est tenebrae perceptiuus, quando scilicet lux non est praesens, ergo si intellectus naturaliter immutaretur à Substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quando Substantia non esset praesens, posset naturaliter cognosci non esse praesens, & ita naturaliter posset cognosci in Hostia altaris consecrata absentia Substantiae, quod est manifestè falsum secundum fidem. Sed omisso hoc exemplo de fide, ratio est euidens; & ratione naturali potest confirmari, quia certum est, quod quidquid est in intellectu, ortum ducit à sensu, & qui careret omnibus sensibus, si fieri posset, nihil intelligeret: quia ordo naturae est, quod istae potentiae sint subordinatae, ita quod intellectus non potest operari, nisi praecesserit operatio sensus. sensus autem non se profundat vsque ad Substantiam; quod patet considerando obiecta sensuum, quae secundum omnes non sunt Substantia, sed aliquod Accidens sensibile, vt patet ex Arist. 2. de Anima.

Substantia igitur non immutat intellectum immediatè, sed species obiectorum sensibilium primò immutant intellectum, quia illae deferuntur à sensib. ad intellectum: deinde intellectus in illis speciebus sensibilibus intelligit Substantiam per abstractionem, vt diximus loquendo de munere intellectus agentis. Est ergo dicendum, vt ait ipsemet Scotus, & haec sunt eius verba: nos nullum conceptum quidditatiuum habemus naturaliter de Substantia, immediatè causatum à Substantia, sed tantum habemus conceptum causatum vel abstractum primo de Accidente, & illud non est nisi conceptus entis. Quod si quis dicat, haec ratio valet contra cognitionem intuitiuam tantum Substantiae, non contra abstractiuam, quia ad abstractiuam non requiritur, quod obiectum immutet intellectum: dico, quod valet contra vtramque; quia in abstractiua requiritur si non obiectum in se, saltem in sua specie repraesentatum, modo nulla species Substantiae immediatè immutat intel-

lectum, propter rationes allatas, sed est species accidentium, ex quibus postea format

Prat. intellectus conceptus substantiae. Praeterea, cognitio abstractiva substantiae, est originata in intellectu per speciem sensibilem, vt dictum est: nunquam ergo substantia immutat intellectum, & ideo semper stat ratio, quod intellectus noster de substantia non potest habere conceptus proprios, sed eos, quos potest virtute, & mediantib. accidentibus, vel speciebus accidentium.

Diffi-cult. Sed hic est maxima difficultas: nam nos assignamus definitiones quidditatiuas partium substantiae, & distinguimus inter praedicata quidditatiua, & accidentalia, pertinentia ad substantiam: quomodo ergo vera est haec sententia Scoti, quod de Substantia non habeamus praedicata quidditatiua.

Solu. diffi-cult. Respondeo quod illa, quae nos appellamus praedicata quidditatiua substantiae, non sunt vere praedicata quidditatiua, sed gerunt vicem praedicatorum quidditatiuorum: quomodo autem hoc contingat, cognoscitur, notificando quomodo substantia cognoscatur; Dictum est, quod substantia cognoscitur ex accidentibus, quomodo autem substantia cognoscatur ex accidentibus, declarat Scotus 1. Sent. d. 3. q. 1. in corpore quaestionis, et D. August.

Quo substantia cognoscatur. Nos autem declarauimus in Theorematibus Logicis Theoremate de Regressu, & ea omnia per demonstrationem cognoscantur, vbi ostendimus, quod substantia cognoscitur à posteriori ex effectibus & accidentibus suis, vt puta, nos cognoscimus accidentia ista, vt Quantitatem & Qualitatem, & videmus haec accidentia esse distincta, quia vnum sine alio esse potest; videmus etiam, esse aliquid illis substratum, quod semper manet etiam illis corruptis, hoc appellamus substantiam, videmus deinde alias actiones, & effectus illius entis substrati, & sic paulatim venimus in cognitionem eius, mediantibus illis accidentibus & ex diuersis actionibus, & proprietatibus imponimus nomina ipsis substantiis, formamus diuersos conceptus, quos quia videmus huic substantiae, & non illi competere, iudicamus esse illi quidditatiuos, sed re vera non sunt quidditatiui, sed pro hoc statu, & apud Philosophum dicuntur [...] quia ipse nullum alium [...] Addes, quod considerare [...], quod loquendo cum Philosophis Theologus, vt facit Thomistae, & alij multi Latini, Theorema illud est sic sustinendum, vt diximus. Loquendo vero cum puris Philosophis Peripateticis, dicimus, quod de substantia immediatè, & per se, non habemus conceptus quidditatiuos, quia ipsa non immutat intellectum nostrum, sed habentur conceptus quidditatiui à posteriori, & per effectus & accidentia. Haec est germana opinio Scoti, & vera, vt ostendimus. Ex his insuper patet, quis sit ordo nostrae cognitionis intellectiuae, respectu accidentis, & substantiae, nam cognitio confusa accidentis, praecedit origine cognitionem substantiae tam confusam, quam distinctam; quoniam vt dictum est, cognitio substantiae non habetur, nisi ex accidentibus sensibilibus, quibus comparatis per multum examen ad suam causam, quae est substantia, postea intellectus venit in cognitionem distinctam substantiae, at cognitio distincta accidentium, est posterior cognitione distincta substantiae: nunquam enim Accidentia distinctè cognosci possunt, nisi distinctè cognoscatur sua causa: causa accidentium est substantia, ergo substantia prius cognoscitur, quam accidens cognoscatur distinctè.

Thomistae. Sed quo ad vltimum hoc, Thomistae aliam opinionem habere videntur, vt patet ex dictis à Iauello 7. Metaphys. quaest. 5. ponit enim ibi duas conclusiones; quarum prima est, quod substantia quo ad

1. conclus. praedicata communia, à quibus trahitur cognitio confusa eiusdem prius apprehenditur ab intellectu nostro, quam accidens,

1. ratio. Hanc conclusionem probat primo sic. Conceptus substantiae necessario supponitur conceptui accidentis, ergo conceptus substantiae prius apprehenditur quam Accidens. consequentia est nota; antecedens probatur ex Arist. 7. Metaph. t. 4. vbi dicit, quod in definitione accidentis necesse est ponere definitionem substantiae.

2. ratio. Secundo. In Scientia, cuius subiectum est substantia, necesse est ante omnia praecognoscere de subiecto quid est, vt in libro de Anima, & in libro de Caelo manifestum est, ergo ante apprehensionem accidentis cuiuscunque, ne-

cesse

cesse est præcognoscere substantiam Animæ, & Cœli, saltem quò ad prædicata communia. Secunda Conclusio. Substantia quò ad conceptum distinctum, quo apprehendimus eius proprium genus, & differentiam, cognoscitur posterius accidente. Hanc Conclusionem probat, quia genera, & differentiæ nobis innotescunt ex effectibus, & proprijs accidentibus; deinde ponit ordinem nostræ cognitionis, dicens, quòd primo loco intellectus agens producit speciem repræsentatiuam substantiæ, & per hanc intellectus cognoscit substantiam quò ad prædicata communia, & hic est primus gradus. Secundò, per viam sensus cognoscimus accidentia propria substantiæ prius apprehensæ in communi. Tertiò ex his accidentibus deuenimus in cognitionem substantiæ propriam, & distinctam. At allata Opinio non videtur approbanda, propter rationes superius allatas; cum enim substantia non immutet intellectum immediatè, sed mediantibus accidentibus, necesse est, quod primò intellectus cognoscat accidentia, quàm substantias, & sic patet falsitas primæ Conclusionis, & ordinis nostræ cognitionis adinuenti à Iauelio. Ad rationes pro prima Conclusione dico, quòd concludunt de cognitione distincta accidentis; concedimus enim nos, vt suprà dixi, quod accidens non potest cognosci distinctè, nisi cognita sua causa: illa autem est substantia; sed nos dicimus, quod primò cognoscimus accidens confusè, deinde per multam collationem illius ad suam causam, quæ est substantia, venimus in cognitionem substantiæ paulatim, ita quod habita cognitione confusa, tandem acquirimus distinctam præcedente illa collatione effectus, & accidentis ad causam, & substantiam. Secunda conclusio est pro nobis, vt patet ex dictis. Hanc eandem sententiam tuetur cum Scoto Franciscus Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente, capite 21. dubitatione quarta.

THEOREMA LXXXIX.

Habitus dicitur practicus ab obiecto.

Exponitur opinio eorum, qui negant habitum dici practicum ab obiecto, sed à fine, vel aliunde, & reijcitur, & veritas declaratur. Caput Vnicum.

GOffredus de Fontibus ait, quod ab alio habitus dicitur practicus, & ab alio Intellectus; ait, quod habitus dicatur practicus ab obiecto, & sic habitus speculatiuus, & practicus secundum eū differunt secundum differentiam formalem obiectorum, quæ est, quòd obiectum practici est operabile, obiectum speculatiui non est operabile, & sic habitus practicus, & speculatiuus differunt per hanc differentiam formalem obiectorum, operabile, & nō operabile; intellectus practicus verò & speculatiuus differunt solum per differentiam quandam accidentalē, quæ est finis, siue ordo actualis ad opus, nam intellectus dum apprehendit, & intelligit aliquod obiectum operabile, non statim dicitur practicus, sed requiritur, quòd intellectus ordinet illud obiectum actualiter ad opus, non potest autem ordinare ad opus, nisi sit motus a fine. Intellectus ergo fit practicus à fine, quia intellectus à fine mouetur ad ordinandum actum, obiectum operabile ordinatur ad opus; ordo autem hic actualis obiecti operabilis ad opus, accidit illi obiecto, licet illi non accidat ordinabile esse, & consequenter quoque accidit ei finis propter quem fit talis ordo actualis: & ideo licet habitus, & actus de tali obiecto sint practici ex obiecto, siue ex differentia formali obiecti, tamen intellectus non est practicus ex eo, sed ex fine, scilicet, ex ordine actuali ad opus: ab alio ergo habitus est practicus, & ab alio intellectus. Habitus est practicus à differentia formali obiectorum, intellectus à fine, qui facit, vt ordinetur obiectum illud actu ad opus.

Contra hanc opinionem arguit Scotus in 1. Sentent. in prologo, quæst. de praxi, & probat, quod habitus dicatur practicus à fine, & sic falsum erit, quòd ab alio habitus

habitus

habitus sit practicus, & ab alio intellectus, sed vtrumque erit practicum à fine.

Auctoritas est Arist. 2. Metaph. tex. 3. finis speculatiuæ est veritas, & practicæ opus, ergo habitus à fine, est practicus, & consequenter ab eodem intellectus, & habitus sunt practici.

2. Secundo, habitus practicus esset in intellectu speculatiuo, & intellectus non diceretur practicus ab illo, quod est inconueniens: quia habens habitum denominatur secundum naturam habitus.

Resp. Respondet Gotfredus ad primam rationem, quod verum est, quod practicus habitus denominatur à fine, sed remotè, nō proximè, intellectus autem proximè: quia Theorica ordinatur ad opus, non actu, sed potentia; quia est de obiecto operabili, aptitudine; ethica hoc autem requiritur ordinatio actualis habitus ad opus, quàm facit intellectus, motus ex fine; habitus ergo aptitudine ordinatur ad opus, & sic opus est finis habitus, sed remotè; habitus intellectus verò proximè. Habetur aūt hoc actualis intellectus, est diuersus ab habitu practico ab obiecto, & primus habitus non sufficit absque hoc secundo; primus denominatur à fine, sed remotè, & ab obiecto proximè, & per se, hic secundus à fine, & obiecto, sed proximè & per se à fine.

Ad secundum dicit, quòd tunc intellectus potest dici denominatiuè practicus, secundum quid, non simpliciter, scilicet faciendo denominationem ab habitu solum.

Contra resp. Contra arguit Scotus, ergo habitus, & actus practicus, esse possunt in intellectu speculatiuo, quod est falsum; Consequentia patet; quia habitus practicus ex obiecto, poterit esse in intellectu, absque eo quod intellectus actualiter ordinet illum habitum ad opus, hoc est inconueniens in se, tamen apud Gotfredum non esset inconueniens; Sed contra. Non est necesse multiplicare hos habitus in intellectu: quia primus habitus practicus ex obiecto, sufficit: nam dum actu intellectus ordinat habitum ad opus ex imperio voluntatis, non dat aliam rationem illi conformem rationi, praeter eam quam naturaliter habet ab obiecto, & consequenter habitus generatus ex illis actibus, non habet diuersam rationem à primo habitu, & sic non est diuersus; Antecedens patet; quia actus practicus, & habitus practicus ab obiecto, sunt de eodem obiecto.

Præterea sequeretur quod multa accidentia eiusdem speciei, essent in eodem intellectu, & realiter distincta de eodem obiecto, quod est falsum; Nec sufficit distinctio voluntatis, ad distinctionem illorum actuum, vel habituum; non enim possumus dicere, quod illi duo habitus sint diuersæ speciei ratione ordinis voluntatis, quia modo voluntatis, vel non ordinis, non potest facere, quod distinguantur specifice: sed requiritur, quòd obiectum sit distinctum specificè, quod clarum est, & ipse concedit, vt supra patet; concedit enim habitum practicum dici ab obiecto practico, licet postea non concedat intellectum esse practicum ab obiecto, sed à fine.

Tertiò arguit contra opinionem in se; 3.
Subiectum magis denominatur à conditione per se, & essentiali sui accidentis, quàm à conditione accidentali eiusdem, ergo si per se intellectus potest dici practicus ex conditione accidentali sui habitus, vel actus, scilicet, ex ordine voluntatis ordinantis actus illius obiecti ad aliud, multo magis potest dici practicum à conditione essentiali eiusdem habitus, vel actus, quæ est, quod est essentialiter practicus, & de sui natura ordinabilis ad opus ex obiecto, vt actus Artis Medicinæ; quare potius debet dici practicus ab ordinatione ipsius voluntatis ad aliquod particulare opus, quàm à propria natura, quæ est, quod est ordinabilis ad hoc particulare opus, hoc enim est sibi essentiale, illud accidentale. Concludit ergo, quod intellectus dicitur practicus ab eo, quo habitus, siue actus dicitur practicus, sed illi ab obiecto, ergo & intellectus ab obiecto, sed cum hoc discrimine, quia obiectum denominat actum, & habitum per se, intellectum verò per accidens; eo enim, quod denominat habitum, qui est accidens existens in intellectu, denominat quoque ipsum intellectum; obiectum ergo respectu intellectus est accidens per accidens, ad est, alii accidit per aliud accidens, scilicet, per habitum,

habitum, & sic denominat illum.

2. opin. Secunda opinio, quæ tribuitur Henrico, dicit, quod habitus, & actus dicuntur practici à fine, & in hoc dissentit à præterita opinione: quia illa dicebat habitum, & actum dici practicos ab obiecto: sed intellectum dicebat fieri practicum à fine, adeo quod volebat habitum dici practicum ab vno, & intellectum ab alio; Hæc autem vult, quod habitus, & actus, & intellectus, dicantur practici ab vno, & eodem, scilicet, fine.

1. ra. Pro hac opinione arguitur Primo sic. Habitus dicitur practicus, vel à fine, vel ab obiecto: non ab obiecto: quia intellectus extensione fit practicus, ex Arist. 3. de Anima, tex. 49. Hoc nō potest intelligi, nisi quod ille intellectus, qui prius erat speculatiuus, fit practicus, se extendendo ad aliquid extra se, scilicet ad opus, ergo circa idem obiectum potest esse consideratio practica, & speculatiua: quia dum intellectus considerat illud obiectum, non se extendendo ad opus, est speculatiuus: dum autem considerat, sed se extendendo, fit practicus.

Opin. Greg. de Arim. 1. sē. Sustinet eandem opin. Greg. de Arimino, & adducit exemplum q. 5. Prologi, ar. 1. ad declarandum hanc rationem. Potest enim quis scire de ira, quod est ebullitio sanguinis circa cor: hæc est notitia speculatiua, potest etiam scire, pro qua causa, & qualiter est eliciēda, & hæc est notitia practica, non ergo ab obiecto habitus dicitur practicus, sed ab alio, scilicet à fine, à quo mouetur ad extensionem ad opus.

2. Secundò confirmatur; quia medicina est tota de eodem obiecto, & tamen alia est practica, alia speculatiua, ergo non ab obiecto est habitus practicus.

3. Tertiò, actus practicus dicitur bonus, vel malus, moraliter, bonitas, & malitia moralis, competunt actui ex circunstantijs, vna autem ex primis circunstantijs est finis, ergo à fine debet dici actus, vel habitus practicus.

4. Præterea, arguit sic Gregorius. Stante hac opinione, sequeretur, quod de nulla re mundi posset haberi scientia speculatiua: Consequens est falsum & contra Scotum, qui concedit dari aliquas scientias speculatiuas; Consequentia probatur; quia nulla res est in mundo, quæ non sit bona, & per consequens, quæ non contineat virtualiter aliquam notitiam directiuam operationis voluntatis circa ipsam.

Quinto arguit. Quilibet actus speculatiuus tendit in scire, tanquam in proprium finem; practicus verò tendit in operari, vltra scire, tanquam in proprium finem, ergo à fine distinguuntur isti habitus. Vtraque pars antecedentis patet ex se, Consequentia est clara. 5.

Hæc Conclusio probatur multis auctoritatibus: nam Philosophus 2. Metaphysices, textu 3. ait, quod Theoricæ finis est Veritas, practicæ verò, Opus. 6.

Item 3. de Anima, textu 49. Intellectus practicus differt à speculatiuo, fine.

Contra hanc positionem doctissimè arguit Scotus, primo sic. 7.

Argu. 1. contra positionem. Quando dicimus, quod intellectus extensione fit practicus, vel intelligimus de extensione actuali, vel de aptitudinali: nō de actuali, vt probatū est à Scoto in quæstione citata in 3. articulo, quia tunc faber actu non operans, non haberet cognitionem practicam: intelligitur ergo de extensione aptitudinali; Tunc sic arguitur: Sed aptitudo non conuenit vni naturæ, & eadem alteri naturæ repugnat, nisi propter aliquod absolutum in illis naturis, propter quod huic conuenit, & alteri repugnat, quia enim hæc natura est talis, ideo illi hæc aptitudo repugnat, hæc ergo aptitudo, per quam dicitur aliqua scientia practica, supponit aliquod absolutum intrinsecum in illa scientia, siue habitu: hoc autem absolutum, non potest esse nisi aliqua causa illius scientiæ à qua illa scientia est: hæ sunt tantum intellectus, & obiectum, ergo illa aptitudo conuenit illi scientiæ, vel ab intellectu, vel ab obiecto: sed non ab intellectu, quia tunc omnis scientia esset practica, cum omnis scientia sit pariformiter ab intellectu, ergo sibi conuenit ab obiecto; Hoc argumentum pulcherrimum est, & concludit, sed habet aliquam difficultatem, quam de medio tollit Scotus.

Resp. Primò posset respondere Henricus, quod finis quoque est causa scientiæ, immo quod est prima causa, quia finis est

causarum

omnium prima, ex Auicenna sexto Metaph. & ita concedendo, quæ dicta sunt in argumento potest finis esse causa propter quam illi scientiæ conueniat talis aptitudo. Hanc obiectionem tollit Scotus; quia finis non est causa, nisi quando mouet in ratione amati, & desiderati, quod fit à voluntate; at illa aptitudo dirigendi opus, conuenit scientiæ, siue finis sit amatus, siue non, immò etiam si voluntas non sit coniuncta intellectioni, & nullam habeat actionem, hæc aptitudo conuenit scientiæ, non potest ergo hæc aptitudo causari à fine, siquidem illa non est causa, sine qua etiam effectum causatur. Secunda. Finis est aptus natus amari, antequam hæc aptitudo sit in scientiis, ergo hæc aptitudo causatur à fine. Hæc obiectio est ridicula: quia effectus nihil habet à causa, eo quod causa est apta nata causare, sed oportet quod actu causet, ideo hæc aptitudo non concludit propositum. Præterea, vel finis causat vt elicitus extra ipsum habitum ab ipso habitu, & sic non: quia sic est posterior habitu, & habet rationem effectus, effectus autem non distinguit causam; Vel finis causat, vt intentus, & consideratus: sed non vt intentus, quia sic etiam est posterior ipso habitu realiter; si enim intenditur ab habitu, ergo habitus præcedit ipsum finem, & consequenter ante finem habitus habet hanc aptitudinem, ergo finis causat vt consideratus; sed vt consideratus, sic habet rationem obiecti, non finis, non ergo finis, sed obiectum est causa aptitudinis huius extensionis. Præterea, sequeretur, quòd moralis scientia non esset practica, quia ordinatur ad felicitatem, ex primo, & 10. Ethic. quæ felicitas ex 10. consistit in speculatione, non praxi: non ergo finis efficit scientiam practicam; Nec quando dicitur intellectus extensione, fit practicus, intelligitur extensione ad praxim, vt ad finem, sed extensione aptitudinali ad praxim, quæ aptitudo causata est ab obiecto. Hoc argumentum habet quasdam responsiones, & confutationes, quas propter prolixitatem omitto: vide illas in Scoto.

Ponit ergo propriam sententiam, quæ est. Habitus non dicitur primo practicus ab actu suo, quia hic actus habet ab alia causa priori, quòd sit practicus, vt nunc visum est; neque à fine habitus dicitur practicus, vt dictum est contra Henricum, sed ab obiecto, tamen potest dici aliquis habitus practicus à fine, non in quantum finis est, sed in quantum est obiectum. Hoc vltimum probat sic, quo ad ambas partes; quo ad primam partem, scilicet, quod habitus quandoque dicatur practicus à fine, probat: quia quandoque prima principia practica sumuntur à fine praxis, & ita ille finis habet rationem causæ, & virtualiter includit totam illam notitiam, & ita illa notitia habet illam quidditatem, & aptitudinem ab illo fine.

Secúda pars probatur, scilicet, quòd à fine dicitur practicus, sed non in ratione finis, sed obiecti: quia idem finis praxis dat talem aptitudinem illi scientiæ, sicut dat naturam habentem talem aptitudinem, quia ille finis est obiectum includens principia, & per illas Conclusiones, & ita totam notitiam, & hoc probatur: tum, quia finis, vt finis, non causat, nisi vt amatus, & desideratus, vt dictum est, tum propter alias rationes, quæ sunt in textu Scoti; & per rationes contra alios nunc adductas.

Ad primum, argumentum nihil concludit, quia falsum est, quod de eodem obiecto possit esse scientia speculatiua, & practica, Ad probationem per illa exempla, falsum est, quod de ita ex propria ratione formali possit haberi simul practica, & speculatiua scientia, primo, & per se: quia vna cognitio illi conuenit per se, & altera per accidens, vt suprà dictum est. Sic de febribus, de herbis, plantis, &c. Ad auctoritatem Arist. 3. de Anima. Intellectus extensione fit practicus, dictum est, quòd ibi loquitur de extensione aptitudinali, quam habet ab obiecto habitus, non de actuali, vt suprà nunc probatum est; Possumus etiam dicere, quòd practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habituum, & accidentales intellectus: vnde licet intellectus extensione fiat practicus, tamen hoc non sequitur de habitibus, scilicet, quòd habitus dicatur practicus ab extensione actuali ad opus, sed solum ex obiecto, à quo primo habet hanc

hanc aptitudinem extensionis ad opus.

Ad 2. Ad secundum argumentum dicitur, quod tota medicina re vera est practica quia est de obiecto operabili, & tota est apta nata dirigere praxim: tamen medicina distinguitur in duas partes, scilicet, in partem, quae est de vniuersalibus causis, & curis, & in partem, quae est de particularibus causis, & curis, & quia illa vniuersalior est magis remota à praxi, illa autem de particularibus est proximior praxi, & operi, hinc est, quod medici illam appellant speculatiuam, & hanc practicam, sed re vera vtraque pars est practica, quia vtraque versatur circa obiectum idem operabile, licet vna proximior sit praxi eliciendae, & altera magis remota.

obiec. Greg. Obiicit hic Gregorius: quia pars Medicinae speculatiua non versatur circa curas, neque in vniuersali, neque in particulari, quia tunc pertineret ad practicam, contra quam distinguitur.

Praeterea, Auicenna dicit illam partem speculatiuam esse verè speculatiuam, Auicennae autem debemus credere: quia erat doctissimus. Ratio etiam Scoti, propter quam non vult, quod illa pars medicinae sit verè speculatiua, est fallax: quia inquit, ex principijs speculatiuis non possunt deduci Conclusiones practicae; quoniam hoc non est inconueniens: quia ex principio speculatiuo, & practico, sequitur Conclusio practica, vt exempli gratia, ex hoc principio.

Contraria contrarijorum oppositione curanda sunt, & ex hoc alio practico, talis aegritudo est ex superabundantia caloris, sequitur haec conclusio practica, ergo talis aegritudo est curanda per appositionem frigidorum.

Resp. Ad haec respondetur ad primum; pars medicinae, quae speculatiua dicitur, tractat de cognitione humorum, & membrorum corporis humani in quibus, & ex quibus pendet sanitas, & infirmitas corporis humani, & docet quomodo contraria sint, & quomodo conueniunt, & hoc modo agit de curis in vniuersali, & quia ex cognitione horum innotescit quomodo curari debeant infirmi, ergo ordinatur ex natura sua ad opus, & illa est verè practica.

Ad Auicennam dico, quod locutus est in hoc conuenientem distinctionem Medicorum, non autem Philosophorum. Ad obiectionem contra rationem Scoti, dico, quod exemplum concludit, quia vtraque propositio est practica, vt patet.

Ad tertiam negatur, quod omnis actus sit primo bonus ex circumstantia finis, imo est bonus ex circumstantia obiecti, vt diligere Deum, est actus bonus ex obiecto: falsum est ergo, quod à fine, vt distinguitur contra obiectum actus moralis, accipiat primo bonitatem. Alias responsiones habes apud Scotum. Ad 3.

Ad quartum respondetur, negando consequentiam; Ad probationem dico, quod omnis res est bona bonitate entis, non tamen omnis res est operabilis, id est, talis naturae, quod sit obiectum alicuius operationis, vt Corpus naturale, Caelum, Elementa, Ens in communi, vt Ens &c. neque enim circa illa aliquid homo operari potest: quia non sunt propter opera nostra, Cum ergo obijciuntur nobis, & illa speculamur, cum possint gignere in nobis notitiam, quae sit directiua nostrae praxis, & operationum circa ipsa, siquidem circa illa non habemus vllam operationem (loquendo nunc in Philosophia Arist.) at corpus sanabile, motus, virtutes, sunt obiecta operabilia, circa quae nos operamur cum illa, obijciuntur nobis, eorum cognitio est directiua nostrarum operationum circa illa; illa enim cognoscimus, vt sciamus quomodo circa illa operari debeamus, eorum ergo notitia est directiua praxis, quia sunt obiecta operabilia. Ad 4.

Ad quintum concesso Antecedenti, nego Consequentiam, quae non probatur: nam si actus tendit in scire, tantum est, quia est de obiecto scibili, non operabili, vt dictum est. Ad 5.

Ad illas auctoritates ad primam de 2. Metaphysicae 3. dico, quod speculatiua, & practica habent diuersos fines, intra genus cognitionis; Sed prior distinctio in eis est ex obiecto, vt dictum est. Ad.

Ad aliam de 3. de Anima, dico, quod finis duobus modis potest intelligi; Vno modo, vt contradistinguitur ab obiecto, & sic non intelligit Aristoteles; Alio modo, vt coincidit cum obiecto, & sic extenditur, vt dictum est saepè. Ad.

THEO-

THEOREMA X C.

Vltima realitas formæ est principium indiuiduationis substantiæ materialis.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

DE hac materia loquitur Scotus pluribus in locis, ut in quodlib. q. 2. art. 2. sed præcipuè agit de ea in 2. Sent. distin. 3. à quæst. 1. usque ad sextam inclusiuè, ubi multorum opiniones damnat, & tandem q. 6. suam sententiam aperit, & comprobat. Quoniam autem hæc materia difficilis est, & quæ sit sententia Scoti, non facilè percipitur, decreui primò mentem Scoti aperire, & comprobare, deinde aliorum opiniones examinare.

opin. Scoti. Hæc est proculdubio opinio Scoti, quam explicat diffusè in corpore illius q. 6. Primò supponere debemus, quòd datur natura communis quæ contrahitur ad unitatem singularem, & indiuiduatur per aliquas differentias, & hoc supponere debemus, loquendo contra illos, qui negant dari naturam communem realem extra intellectum: sed volunt quòd omne Ens reale extra animam sit singulare, unde illi dicunt, non esse quærendam causam indiuiduationis substantiæ materialis: quia dicunt, quòd quæcumque substantia materialis de se est una & singularis, sed potius est quærenda causa, quomodo sit uniuersalis.

Contra quam opinionem disputat Scotus in 2. Sententiarum, distin. 3. quæst. 1. & nos suo loco de hac re disputabimus. Quo in loco non possum non mirari Zimaram & Thomistas & maximè Caietanum, qui & ipsi cum illis sentiunt, non dari ullam naturam communem præter opus intellectus. & postea cum aliis quærunt, quodnam sit principium constitutiuum indiuidui: quod nil aliud est, quàm quærere per quid natura communis contrahatur ad esse singulare, & indiuiduatur: qui apertè sibi contradicunt, sed de hoc alias. Proponit ergo Scotus suam sententiam, & postquam ostendit, quòd tale contrahens non est negatio, neque ullum accidens, statuit esse asserendum, quòd est aliqua entitas positiua substantialis: quæ autem entitas sit, hoc longo sermone declarat; declarat autem eam maximè per comparationem ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica: est enim imaginandum, quòd sicuti differentia specifica adueniens generi, tanquam materiæ, constituit speciem: ita differentia indiuidualis adueniens speciei, constituit indiuiduum; Cum ergo sit maxima similitudo inter entitatem, à qua sumitur differentia specifica, & inter entitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis, hanc entitatem indiuidualem nititur declarare per comparationem ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica, quæ est nota; differentia autem specifica, siue entitas, à qua sumitur differentia specifica, potest comparari ad tria, ad inferius, ad superius, & ad æquale: Sic primo modo illi differentiæ specificæ, siue entitati, à qua sumitur differentia specifica, repugnat per se diuidi in plura specie, & propter hoc repugnat etiam toti, scilicet speciei, cuius illa est pars: ita in proposito, huic differentiæ indiuiduali, siue entitati, à qua talis differentia sumitur, repugnat per se diuidi in quascumque partes subiectiuas & per illam repugnat toti indiuiduo, cuius ipsa est pars; tantummodo differentia est in hoc, quia unitas illa naturæ specificæ est minor hac unitate numerali, & propter hoc illa non excludit omnem diuisionem, quæ est secundum partes subiectiuas, sed solum illam, quæ est secundum partes essentiales, & specificas, hæc verò excludit omnem, & quamcumque diuisionem. Comparando verò differentiam specificam ad id, quod est supra se, realitas illa, à qua sumitur differentia specifica, est actualis respectu realitatis generis; actuat enim, & contrahit genus, quod erat potentiale, ad esse specificum; ita in proposito, entitas illa indiuidua est actualis respectu speciei; quia contrahit speciem potentialem ad esse indiuiduale, idest differentia in hoc, maximè, ut facit ad propositum, quod differentia specifica constituit compositum, cuius est pars, in esse quidditatiuo, quod esse est esse commune, & plurifica-

Contradictio [illegible] 24. [illegible]

bile

sistet sed haec entitas, à qua sumitur differentia individualis, constituit compositum, cuius est pars, scilicet, individuum in esse alterius rationis, scilicet, in esse subiicibili, & materiali, quod declaratur: quia apud Philosophum saepe quidditas dicitur forma, & omnis quidditas est praedicabilis, & sic differentia specifica constituit compositum, cuius est pars, scilicet, speciem in esse praedicabili: sed haec differentia individualis non constituit suum compositum in esse praedicabili; quia illud non est quidditas, neque universale, sed est singulare, quod de nullo praedicatur, sed solum subiicitur praedicationi aliorum, quae omnia praedicantur de illo, sed solum constituit in esse subiicibili; quia autem esse subiicibile est ratio materiae; Hinc est, quod Scotus hanc entitatem, à qua sumitur differentia individualis, appellat materiam. Tertiò, differentia specifica potest comparari ad id, quod est sibi simile, scilicet, ad aliam differentiam specificam. & tunc licet aliquando contingat quod aliquae differentiae specificae non sint primo diversae, sed conveniant in aliqua ratione communi: tamen ultimae differentiae specificae sunt primo diversae, ita quod in nulla ratione communi conveniunt, quae possit habere rationem speciei, sed sunt primò diversae species, & seipsis distinctae, & non per aliud. In proposito differentiae individuales assimilantur differentiis specificis ultimis, quia sunt primò diversae in nulla communi ratione numerali convenientes.

Quae sint primo diversa.

Ubi nota, quod ex Aristotele 10. Metaphysicae tex. 12. apertè illa dicuntur primo diversa, quae se totis differunt, exemplum affertur à Scoto 1. Sent. dist. 7. q. 1. §. Ad argumenta igitur in oppositum, &c. respondendo ad primum: Differentiae individuales sunt primò diversae: quia secundum totam suam rationem formalem, una nō est alia; individua verò ut Petrus, & Franciscus, non sunt primo diversa; quia conveniunt in specie hominis, & ideo non differunt secundum se tota, sed solum secundum unam partem, id est, per differentiam individualem; sicut etiam rationale, & irrationale sunt primò diversa, & tamen homo, & brutum, non sunt primo diversa: quia conveniunt in genere. Solae ergo ultimae differentiae sunt primo diversae; quia in sua propria ratione formali, una non includit aliquid alterius. Ex nota, quod licet communiter in praedicamentis superioribus assignentur, ut in Ente Substantia, & similibus: hoc non impedit: quia sic nulla dari possent entia, quae essent primo diversa, & tamen omnes concedunt ultimas differentias esse primo diversas. Sufficit ergo, ut secundum ultimas suas rationes formales sint ultimò distinctae, & nihil ut sic habeant commune. Si quis arguat, ergo constituta in esse per has differentias individuales, non erunt eiusdem ultimae speciei, quod tamen falsum est; quia individua hominis sunt eiusdem speciei. Respondetur ex Scoto, quod non valet arguere ab individuis ad differentias individuales: individua enim sunt eiusdem speciei, quia ultra differentiam individualem includunt speciem, sicut species praeter differentiam specificam includit genus, & ideo sunt eiusdem generis: sed differentia individualis, quia est ultimum divisibile, in nullo cum alia differentia convenit: puta nominetur Socrateitas differentia individualis Socratis, & Platonitas differentia individualis Platonis: Socrateitas, & Platonitas in nullo conveniunt, sed sunt primò diversa, ut rationale & hinnibile sunt primò differentia, & tamen homo, & equus non sunt primò diversa, sed sunt eiusdem generis.

Scotus.

Habita hac declaratione de natura, & conditione differentiae, sive entitatis, à qua sumitur differentia individualis, declarat quarum sit entitas haec, à qua sumitur differentia individualis, & quaerit, num quid sit materia, vel forma, vel compositum: & respondet, quod neque materia, neque forma, neque compositum est talis entitas, in quantum quodlibet illorum est natura; Rationem adducit: quia natura, & quidditas, de se non est haec, sed est indifferens ad esse hanc, & non esse, & ita nullum illorum est principium individuationis; quid ergo erit haec entitas? Respondet, quòd est ultima realitas entis, quod est materia, vel ultima realitas formae, vel compositi: quodlibet enim illorum

illorum enim entium est commune, & tamen est determinabile: quamuis enim quodlibet illorum sit vna res, potest tamen distingui in plures realitates formaliter distinctas, quarum hoc, non est illa; & sic in forma est vna realitas, quia forma est natura formaliter, in illa adhuc sunt plures realitates, quarum vnaquaque est entitas singularis formaliter; Idem dicendum de materia, & de composito; adeo quod secundum Scotum neque materia, neque forma, neque compositum ex illis, vt species, est principium indiuiduationis, sed vltima realitas materiæ, vel formæ, vel compositi, quodnam autem horum sit, non determinat.

Quædam dubitationes circa opinionem Scoti, soluuntur, & eadem opinio comprobatur. Cap. II.

Primum notandum. PRimo notandum, quod huiusmodi entitas, à qua sumitur differentia indiuidualis, non est res realiter distincta à materia, vel forma, vel composito, sed realitas materiæ, vel formæ, vel compositi, tantum formaliter distincta ab eis; ut denotandum quod hæc entitas non est extrinseca ipsi indiuiduo, neque est alia res adueniens ipsi speciei, sed est solum realitas ipsius formæ, vel materiæ, vel compositi, quæ ipsam speciem diuidit, & determinat ad esse indiuiduale, & singulare; sicut etiam realitas, à qua sumitur differentia specifica, non est res distincta realiter à genere, sed solum formaliter: non enim rationalitas est res realiter distincta ab animali, sed solum formaliter, & est realitas vltima animalis, quæ ipsum animal contrahit ad esse hominem; Vnde omnes dicunt, quod species illas differentias habet à genere, vt dicit Porphyrius in capite de Differentia.

Secundum notandum. Notandum est secundo, quod appellat hanc entitatem, siue realitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis, nomine materiæ: quia constituit in esse subiectibili, & contrahit quidditatem: omne autem contrahens, & constituens in esse subiecibili, habet rationem materiæ. & Arist. appellat illud nomine materiæ; ita quod materia duobus modis accipitur apud Aristotelem; Vno modo pro eo, quod est receptiuum formæ; & hoc modo accipitur in libris Physicorum, & alibi. Secundo pro omni eo, quod contrahit quidditatem aliquam, & hoc modo accipit Aristoteles 12. Metaphysicæ text. com. 49. quando dicit vnum esse numero plurium, quia non habet materiam: intelligens autem non de materia, quæ est receptiua formæ, sed de materia, quæ est ratio contrahens quidditatem, vt dicam suo loco, & hæc est mens Scoti tam in 2. Sententiarum loco citato, quam in quodlibetis, quæstione 2. articulo 2. Quare in eo auctum est error illorum, qui dicunt Scotum dicere materiam totius esse principium indiuiduationis: deceperunt enim Primo, quia Scotus nunquam appellauit hanc realitatem, à qua sumitur indiuiduatio, materiam tantum, sed solum dixit esse materiam, vt est videre in vtroque loco, tam in 2. Sent. quam in Quodlibetis, & in Metaphysicalib. 12. sed neque hoc dicere potest: quia vt declarauimus ex Scoto in Theoremate, quod totum est alia entitas à singularibus, materia nulla respondet formæ totius: forma autem totius est quidditas in abstracto resultans ex vnione partium, vt in homine humanitas: materia autem, est totum concretum correspondens illi quidditati in abstracto, scilicet illa entitas totalis, vt homo. Modo quisque videt hoc pugnare cum sententia Scoti: dicit enim Scotus, quod neque materia, neque forma, neque compositum, vt sunt natura, sunt principium indiuiduationis, sed esse, vel realitatem materiæ, vel formæ, vel compositi; quæ principaliter non est materia totius; & licet Antonius Andreas 5. Metaph. q. 3. oppositum sentiat, tamen ratio ab eo nil dissentire cogit. Quia de re etiam patet Zabarellum, Mercenarium, & Franciscum Piccolomineum, mentem Scoti non recte percepisse. Ant. And. Zab. Mer. Pic. Notandum est etiam, quod illud nomen, Hæcheitas, vel vt alij legunt Hæcceitas, vel vt alij, Hæcentitas, non inuenitur apud Scotum, sed a quibusdam Scotistis adinuentum est formale, vt rei claræ obscuritatem ostenderent, vt fuit mos multorum illorum. Verum cum Scotus non determinauit, quæ nam

realitas sit hæc, à qua sumitur differentia individualis, scilicet, an sit realitas materiæ, vel formæ, vel compositi: non erit abre determinare, quænam sit hæc realitas. Ego itaque asserendum esse realitatem ultimam formæ. Ratio est hæc: forma est quæ constituit rem in esse: id quod autem dat esse, dat etiam distinctionem à quocunque alio, quod non est ipsum, cum ergo forma specifica constituat naturam in esse specifico, & actuet materiam, & compositum resultet ex ea, & materia, ita dicendum est, quod realitas formæ ultima, sit ea, quæ constituat in esse individuali, & actuet ultimam realitatem materiæ, ex qua realitate materiæ, & realitate formæ, resultat individuum; cum enim materia non habeat rationem constituentis, sed potius constituti, realitas ultima materiæ non potest esse tale principium individuationis, neque ultima realitas compositi, potest esse tale principium; quia illa est, quæ resultat, & habet esse à constituente, & ideo non potest esse constituens; erit ergo principium individuationis ultima realitas formæ specificæ: forma enim universaliter de se est multiplicabilis numero, non per materiam, neque per aliquid aliud, ut infra ostendetur loquendo de substantijs abstractis; Neque in hoc contradicimus Scoto, quia ipse asserit tantum quod ultima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, est tale principium, tamen noluit postea determinare quodnam istorum sit re vera tale principium; Nos autem ex suis principijs, & ratione duce, hanc determinare possumus, ut iam nunc dictum est, & notandum, quod hic loquimur de principio individuationis per se, & interno, non de externo & accidentali, quia accidentale, & externum sunt accidentia illa, de quibus Porphyrius capite de Specie, scilicet, locus, tempus, forma, &c. Comprobatur hæc opinio Scoti ex confutatione aliarum opinionum, tamen Scotus duas rationes adducit particulariter pro ea, quarum prima est.

Quæ realitas sit principium individuationis.

Duplex principium individuationis per se, & per accidens.

1. rat. Vnitas in communi sequitur entitatem in communi, quia unitas est passio entis, ergo quæcunque unitas respicit aliquam entitatem, & sic unitas simpliciter, qualis est unitas numeralis, cum detur rerum natura secundum omnes habebit maximam, & propriam entitatem sibi correspondentem; sed hæc entitas non potest esse entitas naturæ, quia illam consequitur unitas specifica: igitur ad hanc unitatem numeralem consequitur alia entitas realis determinans illam entitatem naturæ, & simul cum illa faciens individuum, sicuti unitas numeralis claudit & determinat unitatem specificam; hæc entitas, ut patet necessariò est substantiæ: quia in substantia naturaliter datur hæc unitas numeralis, non potest autem esse entitas naturæ, ut dictum est, sed est infra illa, ergo sequitur, quod hæc sit ultima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, quod est natura.

Secunda ratio. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primò diversa. Hæc est Maior, quæ probatur: quia alioquin non daretur status in differentijs. Sensus est: Omnis differentia, per quam aliqua differunt, debet ipsa esse quid diversum, vel includere aliquid in quo illa, quæ differunt, nullo modo conveniant, sed secundum illud sint primò diversa; Probatur: alioquin si ea differentia non sit primò diversa, vel non includat aliquid primò diversum, non dabitur status in illis differentijs, quia illa non essent differentia per illam differentiam, sed convenirent; opus est ergo, quòd omnis differentia differentium reducatur ad aliqua primò diversa. Subiungitur Minor: sed individua propriè differunt, quia sunt diversa entia, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primò diversa; hæc primò diversa non sunt natura in hoc, & in illo: quia quod est causa convenientiæ formalis, non est causa distinctionis realis, natura autem est causa convenientiæ individuorum ad invicem, ergo non est causa distinctionis illorum: & sic nec materia, nec forma, nec compositum, ut sunt natura, sunt causa realis distinctionis: quia hæc non sunt primò diversa in hoc, & in illo individuo, sed sunt eadem; Neque hæc primò diversa possunt esse negationes, quia ultra rationes, quas propter hoc adducam, omnis negatio præsupponit positivum; & sic negatio non potest esse 2. rat.

primum distinctiuum, neque potest esse aliquid accidens, quia hoc est posterius substantia, vt suo loco dicetur. Relinquitur ergo, quod sit realitas vltima, vel materiae, vel formae, vel compositi. Addamus nunc: sed haec non potest esse vltima realitas materiae, neque compositi, vt supra diximus, ergo erit vltima realitas formae: & ita sicuti differentiae educuntur ex potentia, & addunt ipsi illud generi, [illegible] ad speciem [illegible] formae, quae [illegible] formae, quae sunt [illegible], sed possumus illas appellare, vt Socrateitates, [illegible] & addunt speciei, & [illegible] ad esse indiuiduale, & [illegible] His rationibus Aduersarij [illegible] respondere: sed in confirmatione eorum opinionis, horum responsiones considerabimus, quod fiet, confirmando opinionem Auerroistarum, quod forma sit principium indiuiduationis, infra capite nono.

Rationes Aduersariorum contra opinionem Scoti. Cap. III.

1. 18. Her- uæi. ADuersus Scotum insurgunt multi, sed praecipue Herueus Quodlibeto 3. quaestio. nona, & impugnat dupliciter Scotum. Primò, quando Scotus ait, principium indiuiduationis non posse sumi à materia, neque à forma, quia sunt communes omnibus indiuiduis, vel intelligit, quod sint communes secundum rem extra animam, aut intelligit, quòd solum sunt communes secundum rationem; Si intelligit primo modo, vt re vera intelligit Scotus, est falsum: quia tunc daretur aliquod vniuersale actu extra animam, quod est falsum, ex Aristot. 1. de Anima, textu 8. vbi ait, quod vniuersale, aut nihil est, aut posterius; Vniuersale ergo fit solum ab intellectu, Et confirmatur: quia tale vniuersale, aut per se subsisteret, & hoc est absurdum, Vel esset in singularibus, & tunc esset singulare: quia quidquid est in singularibus, est singulare; Si verò Scotus intelligat de communitate secundum rationem, hoc non impedit: quia similiter ab omnibus realitatibus illis, siue vt ipsi vocant Haecceitatibus, poterit abstrahi aliqua ratio communis singulis Haecceitatibus, & ita si propter talem communitatem, neque materia, neque forma possunt esse principium indiuiduationis, neque Haecceitates, siue illae realitates.

Secundo quaerit Herueus, quid sit illa realitas, siue Haecceitas, quam ponimus principium indiuiduationis? Vel est Substantia, vel Accidens; si Substantia, vel materia, vel forma, vel compositum; Si Accidens, vel absolutum, vel respectiuum; si absolutum, vel Quantitas, vel Qualitas: sed nihil horum dicere potest Scotus, quia laberetur in opinionem, quam reijcit in 2. Sententiarum, ergo Haecceitas nihil est. 2. 18.

Caietanus libro de Ente, & essentia, capite 2. aduersus Opinionem Scoti quatuor rationibus arguit; Prima est haec. Omnis actus singularis praeexigit potentiam singularem, quam actuat: sed Haecceitas, siue illa realitas est actus singularis, ergo praeexigit potentiam singularem, quam actuat. Sed illa potentia est natura, seu natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum Haecceitatis, & ita Haecceitas non est principium indiuiduationis. Propositiones assumptae (in ipse) sunt Scoti in hac materia, tamen probat Maiorem ex Aristot. 2. Physic. textu 38. vbi docet comparationes causarum ad [illegible], quod forma particularis praeexigit materiam particularem; ergo forma particularis potentiam particularem. 1. 18. Caie.

Secundo Caietanus arguit sic. Illa, quae sunt principium indiuiduationis, sunt se ipsis primò diuersa; Haecceitas Socratis, & Platonis non sunt seipsis primò diuersae, ergo illae non sunt principium indiuiduationis. Maior est Scoti, Minor probatur; Id, quod conuenit magis cum vno, quam cum altero, non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit. Sed Haecceitas Platonis magis conuenit cum Haecceitate Socratis, quam cum Haecceitate albedinis, ergo & Haecceitates Platonis, & Socratis non sunt primò diuersae. Maior Syllogismi patet ex terminis; Minor probatur Primò: quia Haecceitates Socratis, & Platonis conueniunt in specie Haecceitates Socratis, & albedinis differunt genere. 2. 18.

genere. Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur: magis autem assimilantur, quæ sunt magis comparabilia: Hæcceitates autem Socratis, & Platonis sunt magis comparabiles, quàm Hæcceitates Socratis, & albedinis; sicut vniuersaliter res eiusdem Prædicamenti sunt magis comparabiles, quàm res diuersorum Prædicamentorum.

3. ra. Tertiò, sic arguitur, quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei, præexigit necessariò distinctionem ipsorum; proprietas indiuidualis, puta Socrateitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni, qui est eiusdem speciei, ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionem Socratis à Platone, & sic proprietas indiuidualis non est, qua primò Socrates distinguitur à Platone. Conclusio est contra Scotum: Præmissæ autem sunt sic. Maior est eius in Quodlibetis, quæst. 2. Minor verò est Conclusio Scoti, ergo ex seipso conuincitur falsus Scotus.

4. ra. Quartò hæc positio contradicit Peripatetico 12. Metaphysices textu 49. fit hæc Consequentia. Si primum Cælum, id est primum principium, est vnum specie, & plura numero, ergo habet materiam multam; Hæc Consequentia esset nulla, si principium indiuiduationis esset Hæcceitas, & non materia. Quòd autem glossa Scoti exponentis ibi per materiam proprietatem indiuidualem, sit destructiua textus, probatur per Commentatorem ibi, & per textus antecedentes, vt ex textu 40. & sequentibus, vbi Arist. ait, motorem Cæli non habere materiam, & loquitur de materia ad Vbi, & ad Esse. Eadem glossa improbatur ex 5. Metaphysices, tex. 12. vbi ait Arist. quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem. Item ex 1. Cæli, tex. 92. & quando dico Cælum dico materiam. Vbi Aristot. & Auerroes assignant vnitatem, & pluralitatem Indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus ex materia.

1. ra. Bacc. Primus Baccon[illegible] 3. Senten. dist. 8. q. 2. art. [illegible] contra hanc opinionem Scoti sic arguit, in [illegible]. Hæcceitas, quam

2. ra. ponit Scotus esse principium indiuiduationis, non est Relatio, neque aliud Accidens ex Scoto, sed est quid absolutum, ergo vel est materia, vel forma, vel compositum, vel aliud quartum ab his in genere substantiæ, quod est contra Aristot. qui numquam diuisit substantiam in aliud ab his tribus. Possumus etiam formare alteram rationem ex his, quæ dicit ibi, &c. Hæc realitas habet rationem actus, quia contrahit speciem, habet rationem potentiæ: quia ipsa est, quæ contrahitur, per distinguitur à realitate specifica secundum Scotum, sed quæ sunt actus, & potentia, sunt realiter distincta, quia opponuntur. ergo hæc realitas, & natura distinguuntur realiter contra Scotum, & consequenter cum hæc realitas non sit materia, neque forma, neque compositum, erit quarta substantia realiter distincta ab his, quod est contra Arist. qui solum triplicem substantiam admittit.

Paulus Soncinas 7. Metaph. q. 3[illegible]. contra hanc opinionem Scoti quatuor rationibus arguit. Primo sic: Scoti positione, sequitur, quod quodlibet indiuiduum sit tria indiuidua: Consequens euidenter falsum est, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: quia in quocumque sunt tres Hæcceitates, ibi sunt tria indiuidua, per Scotum: in quolibet indiuiduo sunt tres Hæcceitates, ergo in quolibet indiuiduo sunt tria indiuidua. Maior est Scoti; Minor etiam probatur: quia vult Scotus, quod alia sit Hæcceitas siue realitas materiæ, & alia realitas formæ, & alia compositi; Modo hæc tria sunt in quolibet indiuiduo, ergo quodlibet indiuiduum est triplex indiuiduum. 1. ra. Soncin.

Secundò sequeretur, quod forma vniretur materiæ mediante aliqua alia realitate præter realitatem formæ; Consequens est falsum, & contra Arist. 8. Metaph. tex. 16. & 2. de Anima tex. 7. Consequentia probatur; Hæc realitas, siue Hæcceitas, quam ipse appellat modum intrinsecum formæ, est alia à realitate, qua forma est natura & etiam est sibi intimior quàm vnio formæ ad materiam, quia forma potest esse sine materia, sed non potest esse sine hac realitate. His stantibus, sic arguit: Hæcceitas forma est intimior formæ, quàm vnio formæ ad materiam, ergo dum forma vnitur materiæ, prior natura superuenit hæc hæcceitas, quàm vnio illius ad materiam, ergo vnio præsupponit [illegible] 2. ra.

Hæcceitatem, & consequenter illa media. 3. ra. Tertiò sequeretur, quòd materia separata ab omni forma, esset nedum in actu entitatiuo, sed etiam in actu formali: Consequens est falsum, & etiam contra Scotū, ergo & Antecedens. Consequentia probatur; quia per se haberet propriam Hæcceitatem, sed illa Hæcceitas est actus formalis, probatur: quia per se determinat materiam, vt sic hanc, determinare autem est proprium actus formalis: sic enim determinare est qualificare; & magis confirmatur: quia Scotus dicit, quòd comparata ad materiam, illam qualificat, & 4. ra. determinat. Quartò Hæcceitas Socratis, & Hæcceitas Platonis, solum differunt numero, & sunt eiusdem rationis, ergo oportet quærere aliquid per quod distinguuntur, & per consequens ipsæ non sunt primò distinctæ. Nec valet responsio, quòd ista sint primò, & se ipsis diuersa; quia ens quidditatiuè de illis prædicatur. Adsunt multæ aliæ rationes, quas adducendo alias opiniones recensui, omnes rationes enim pro opinione D. Thomæ, & Auerroistarum, & aliorum faciunt contra opinionem Scoti.

1. ra. Merc. cona. & A. chill. ni. Mercenarius in suis Dilucidationibus particulariter cōtra Scotum arguit. Hæc vltima realitas entis Scoti, est materia totius, per Scotum; sed hæc non datur apud Arist. ergo, Antecedens multipliciter probatur ab eo. Item Achillinus lib. 1. de Elementis, & c. 16. conclus. 8. arguit contra Scotum, sed non est digna, vt addatur, ex dictis enim facilè soluitur.

Solutio istarum rationum. Cap. IV.

PRo solutione istarum rationum non sunt iacienda alia fundamenta; quia ea, quæ exposuimus in declaratione Opinionis Scoti, quicunque rectè intellexerit opinionem Scoti, facilè has obiectiones Ad 1. Herm. de medio tollet. Ad primam itaque Herui concedo, quòd neque materia, neque forma possunt esse principium indiuiduationis, quia sunt communes omnibus prædicando secundum rem. Ad impugnationem contra hoc: quia tunc daretur vniuersale, &c. dico, quòd datur natura communis realis existens in rerum natura, quæ de se est indifferens ad esse vniuersale, & ad esse indiuiduale, vt in proprio quæsito ostendam. Arist. autem pro nunc loquitur de vniuersali completo, non de tali natura communi.

Præterea, ibi Arist. loquitur contra Platonem: nos autem non sumus cum Platone. Quòd autem materia, & forma, vt sunt partes, minimè constituant vnam naturam realem communem pluribus secundum rem, præter rationes adductas proprio loco, potest sic probari: quia si istæ naturæ communes, vt homo animal, &c. vt sunt communes, habent esse solū à ratione, erunt tantummodo dum fiunt, sicuti & secundæ intentiones; quæ habent esse per opus intellectus, sunt solū, dum fiunt, quod quàm sit absurdum, ex se patet. 1. ra. quod detur natura realis communis.

Præterea, Scientiæ, quæ sunt de his naturis communibus, essent Scientiæ rationales, quia essent de entibus rationis, non realibus, quale autem est obiectum, talis est Scientia. 2. ra.

Præterea homo, & bos, non differrent realiter, neque animal, & lapis, sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui negat has species differre solū per opus intellectus, similis est illi, qui negat ignem calefacere, indiget enim verberatione. Neque valet, si quis dicat, differūt realiter, quia differunt numero, nō valet inquam, quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem, nam Franciscus differt à Socrate, & ab hoc equo numero tamen, postea rursus differt ab hoc equo, alio modo, quo non differt à Socrate, & hæc est præter opus intellectus, & realis; nam alter est equus, & Franciscus est homo, & certè, qui negat ista, est dimittendus. 3. ra.

Ad secundum argumentum Heruei dico, quòd ista realitas est substantia, & est vltima realitas formæ, neque tamen incidit Scotus in alias Opiniones, quas reijcit, vt visum est in declaratione suæ Opinionis. Ad secundum.

Ad argumentum Primum Caietani dico, quòd Maior in eo sensu, quo ipse accipit, est falsa; neque est Scoti in eo sensu; quòd probatur; quia actus, qui cōstituit, & determinat aliquod indeterminatum, Ad primū Caie.

non præsupponit illud esse determinatũ: sed est actus ipse, qui illud indeterminatum determinat, vnde actus specificus non præsupponit potentiam specificam, (nisi intelligat de potentia logica, quæ est non repugnantia) sed præsupponit solum genericam; ipse autem actus specificus est, qui determinat potentiam specificam, restringendo, & arctando potentiam genericam, quæ erat indeterminata. Ideo respondeo, quod actus est duplex, Primus, & Secundus; vera est propositio de actu secundo, non de primo, vt nunc visum est: nos autem in præsenti loquimur de actu primo, qui dat esse, & constituit in esse. Vera est autem de actu secundo: quia actus singularis agit, & operatur in potentiam singularem, actus vniuersalis in potentiam vniuersalem, & ita actus vniuersalis producit effectum vniuersalem, actus particularis effectum particularem; & hoc modo intendit Aristoteles 2. Physic. t. 38. vbi ait, quod omnis causa proportionatur suo effectui, vniuersalis, effectui vniuersali, & particularis, particulari; & sic Scotus vsus est hac propositione in hoc sensu.

Ad 2. Ad secundum Caietani ex se patet quid dicendum; Dico igitur, quod illæ realitates sunt per se primo diuersæ, & non magis conueniunt vna cum alia, quàm cum altera. Ad impugnationem dico, quod vltima realitas, quæ constituunt in esse indiuiduali Plato, æquè diuersa est ab vltima realitate albedinis, & Socratis, quantum est ex conditione talis realitatis; quia ab omnibus numero differt æquè, licet posita inter illas alia differentia quæcunque adsit, vt diuersitas specifica, vel generis. Hoc nihil efficit: quia hæc differentia non inest illis, vt sunt vltimæ realitates, sed vt sunt sub diuersis generibus & speciebus. Satis est, quod numero æqualiter differant ab inuicem, & quod secundum suum totum esse formale, vna non includat aliquid alterius, vt dictum est. Præterea, nos loquimur de indiuiduis eiusdem speciei, non de indiuiduis diuersarum specierum, & generum: in indiuiduis autem eiusdem speciei, patet, quod vna realitas non differt magis ab vna, quàm ab alia; etenim etiam quærimus principium indiuiduationis, quæritur quæ sit ratio distinctionis numeralis in eadẽ specie: quia distinctio specifica, & generica aliunde petitur.

Ad tertiam Caietani dico, quod illa Maxima debet sic intelligi, quod repugnat vna, & eadem alteri, per exigit distinctionem ipsorum: addi debet, nisi illud sit distinctiuum ipsorum; modo in proposito illæ realitates sunt principia distinctiua illorum, ideo non præexigunt aliam priorem distinctionem. Scotus autem protulit hanc propositionem de ijs, quæ non sunt distinctiua, sed præsupponunt distinctionem, vt sunt proprietates, de quibus loquitur ibi, & in his valet. Vide eum in Quodlibetis, quæstione 2. art. 1. considerando primam rationem versus finem, ad literam C.

Ad quartam rationem Caietani, & ad illas authoritates dicam soluendo rationes pro Opinione D. Thomæ, infra. Ad 4.

Ad primam Bacchoni pro solutione est notandum illud, quod in declaratione Opinionis Scoti tetigimus, nempè, quod vt habet ipsemet Scotus in corpore illius quæsiti, & 1. Sent. distin. 8. quæst. 3. in corpore quæsiti, differentia specifica quandoque à re sumitur, & quandoque à realitate sumitur, quando sumitur à re, tũc addit aliquid supra genus, vt cum corpus contrahitur per animatum, hæc enim est forma, quæ aduenit corpori; quando sumitur à realitate, non addit aliquid supra genus, vt sunt vltimæ differentiæ, quod conspicitur in accidentibus, dum enim color contrahitur per albedinem, nigredinem, &c. non contrahitur per illas tanquam per res: quia illæ non sunt formæ diuersæ aliquam formam addentes ad colorem, sed sunt realitates coloris, quæ contrahũt illum sicut in substantijs materialibus vltimæ differentiæ, vt differentiæ contrahentes animal, non sunt formæ, & res extra accidentes, & aliquid addentes animali, sed realitates generis, quæ contrahunt ipsum ad vltimas quidditates, in quas est diuisibile. Ad 1. Bacchonl.

Ad propositum illæ differentiæ indiuiduales non sumuntur à re, sed à realitate formæ, vt diximus, & sic illa realitas non differt realiter à forma, cuius est realitas, neque est alia res ab illa, sed solum

differt formaliter, & est alia realitas ab illa. Nam ad argumentum dico, quod hæc realitas non est accidens, sed substantia; non tamen est quarta res à materia, forma, & composito, sed eadem res quod forma, sed solum alia realitas ab ea distincta formaliter. De his autem distinctionibus suo loco dictum est.

Ad 2. Per idem ad secundum patet; quia nõ est necesse, quod quæ sunt actus & potentia, semper distincta sint realiter, sed sufficit ut distinguantur formaliter.

Ad 1. Ad primum argumentum Pauli Soncinatis, negatur Consequentia. Ad probationem negatur Minor; ad probationem dico, quod Scotus non vult, quod in quolibet indiuiduo sint tres realitates, siue hæcceitates, sed vult ipse tantum, quod principium indiuiduationis est vltima realitas vel materiæ, vel formæ, vel compositi, adeo quod vult, non quamlibet realitatẽ esse principium indiuiduationis, sed aliquam illarum, quam nos postea diximus esse vltimam realitatem formæ.

Ad 2. Ad secundum nego Consequentiam. Ad probationem dico, quod forma potest duobus modis considerari; Vno modo vt natura; alio modo vt est contracta ad esse indiuiduale. Primo modo vnitur materiæ immediatè. Secundo modo concedo, quod vnitur materiæ mediante hac realitate: hæc enim realitas, est principiũ indiuiduans, & contrahens formam, & materiam ad esse indiuiduale; neque hoc est inconueniens, neque contra Arist. si enim est principium indiuiduationis naturæ, porrò est necessarium, quod ipsa natura, & forma mediante hac realitate contrahatur ad esse indiuiduale.

Ad 3. Ad tertium, si aliquid efficacitatis haberet, concluderet magis contra eos, qui ipsi sustinent, quod materia sit principiũ indiuiduationis, nam sic: Ergo materia erit actus formalis, nedum actus entitatiuus; nos autem respondemus, quòd licet materia habet proprias realitates, non tamen illæ sunt principium indiuiduationis; sed sunt realitates formæ, quia illæ sunt, quæ agunt, realitates materiæ vero patiuntur, immo determinantur ab his realitatibus formæ.

Ad 4. Ad quartum dico, quod illæ realitates formæ sunt primò diuersæ; Ad probationem cum dicit, quod Ens prædicatur de illis quidditatiuè, & sic non sunt primò diuersæ; Ad hoc dico, quod Ens non prædicatur de vltimis differentijs quidditatiuè sed essentialiter, vt in materia de vniuocatione in hoc proposito dicam: sed præterea dico, quod vltimæ differentiæ dicuntur primò diuersæ, quia sunt vltimæ quidditates indiuisibiles in alias quidditates, & sic vna differt ab alia non per aliam differentiam; quia sic partim conueniret cum illa alia differentia vltima, & partim non conueniret, & sic non essent primò diuersæ; Sed sunt diuersæ, quia seipsis omninò distinguuntur ab inuicem, & sic licet habeant ens commune ipsis, & etiam alia genera, tamen dicuntur primò diuersa; quia ipsa sunt vltima distinguentia indistinguibilia; & propter hoc ait Scotus, quod ens non est vniuocum prædicatum de eis in quid, sed quod tantum essentialiter includitur in illis, id est, ens non prædicatur de vltimis quidditatibus indiuisibilibus indistinguibiliter includentibus ens per modum communis, & diuisibilis, ita sunt illæ differentiæ indiuiduales, sunt enim primò diuersæ, quia sunt vltimum indiuisibile, in quod resoluitur ens, quod vt sic, & secundum suum esse formale, cum nulla alia conuenit.

Ad Mer. Ad Mercenarium ex dictis patet, quòd vana est, & similis tota illa disputatio, quam habent Sarnanus, & ipse, nec enim alter eorum mentem Scoti percepit, neque rationes eius intellexit, neque enim dixit materiam totius esse principium indiuiduationis, sed vltimam realitatem entis, quam nos diximus esse formam, quam realitatem dixit habere rationem materiæ, quia consistit in esse subsistibili, vt materia, non in esse quidditatiuo. Constat autem quod hæc non est materia, quæ dicitur materia totius, vt patet ex Theoremate de distinctione totius à partibus, vbi materiam totius, & formam totius declarauimus; eam autem dari eo modo, quo ibi declarauimus, nemo negare audebit, neque rationes Mercenarij contra eam militant.

Opinio eorum, qui dicunt negationes esse principium individuationis, & eorum, qui ponunt esse existentiam, & earundem confutatio. Cap. V.

DEclarata Opinione Scoti, quam ceteris veriorem puto, oportet aliorum Opiniones adducere, & considerare, ex confutatione enim earum patebit Opinionem Scoti esse verissimam.

Septem ad summum sunt Opiniones in hac materia. Aliqui enim existimauerunt, quòd nullum debeat dari principium individuationis, & quòd talis quæstio sit frustra: sed quòd debeat potius quæri, per quid natura fiat vniuersalis, & debet pro causa assignari intellectus, quia aiunt, quòd quælibet natura est de se hæc, & singularis, de qua infra Theoremate 91. & Alij dicunt, quòd principium individuationis sint negationes. Alij, quòd sit Quantitas, Alij, quòd Existentia quam Scotus recitat 2. quæstione illius tertiæ distinctionis, & eam tribuit Henrico. Alij, quòd sit materia signata; Alij, quòd sit forma, & tandem adest Opinio Scoti, quam vidimus.

1. rat. Prima Opinio, quæ asserit negationem esse principium individuationis, vtitur his rationibus, Individuatio dicit solùm negationem duplicem, ergo non est quærere de aliqua causa, quæ sit eius principium. Antecedens probatur: quia vnum numero, & individuum est, quod est diuisum à quocumque alio, siue non idem cū quocumque alio, & indiuisum à seipso, hæc ergo duplex negatio diuisionis est principium individuationis, vt Socrates est vnus numero, quia non est idem cum Platone, nec cum quocūque individuo, & ipse in plures homines non potest diuidi.

2. Secunda ratio est hæc; Si principium individuationis esset quid positiuum, vel illud esset materia, vel forma, vel aliquid consequens materiam, vel formam, & illud esset absolutum: vel respectiuum: sed non potest esse materia, propter rationes quas infra nos contra hanc Opinionem adducemus, quarum vnam possumus adducere pro nunc, quæ est, quòd in fundamento naturæ nihil est diuisum, ex Arist. 2. Metaph. tex. 17. Neque forma: quia nō per seipsam: quia sic est natura, & natura non est causa distinctionis, sed communicatiæ ergo per aliquid aliud, & sic quæram de illo, vsque in infinitum; Neque potest esse aliquid consequens absolutum: quia adhuc quæram de illo, si est absolutum, vel est materia, vel forma, neutrum autem esse potest eadem ratione, neque potest esse aliquid respectiuum, quia respectus præsupponit fundamentum absolutum, & sic iste respectus non individuat ipsum. Has duas rationes adducit Scotus pro hac opinione, sed cum hæc Opinio non sit sustinenda, ipsam confutat his rationibus.

Primò, nihil repugnat alicui per solā priuationem, vel negationem: sed per aliquid positiuum internum, ergo diuidi in partes subiectiuas, non repugnat huic lapidi, vel huic homini per negationem, vel priuationem in ipsis. Probatur Antecedens: quia negatio tollit solùm potentiā proximam ad agere, vel pati, sed non ponit repugnantiam in illo ente ad aliud agere vel pati. Exēplum. Intelligatur Substantia cum negatione Quantitatis scilicet substantia non quanta, tunc substantia non est diuisibilis actu, neque potentia proxima, illa enim negatio tollit potentiam proximam diuisibilitatis in substantia, tamen non ponit repugnantiam formalem in substantia ad diuidi: non enim, quia substantia non est quanta, ideò illi repugnat diuidi, quia sibi sic repugnaret recipere quantitatem: sed substantia intellecta vt non quanta, potest recipere quantitatem; similiter non habere visum tollit potentiam proximam videndi, sed non ponit repugnantiam, quia potest stare eadem natura positiua cum opposito illius negationis, scilicet, potest habere visum, quia illi non repugnat, licet illum non habeat, & ego non sum Episcopus, non tamen mihi repugnat esse Episcopum. Ad propositum, principium individuationis est principium, quo alicui repugnat diuidi in plura numero subiectiuè, ergo principium individuationis non potest esse negatio, sed erit aliquid positiuum.

Rejicitur.

2. Secundò nihil formaliter constituitur per negationem in perfectiori entitate, quam sit illa entitas, quæ præsupponitur negationi: sed prima substantia, & Indiuiduum per principium indiuiduationis cõstituitur in perfectiori entitate, quàm sit illa, quam prius habebat, ergo tale principium non est negatio. Probatur Maior: quia si negatio constitueret in perfectiori entitate, ipsa esset entitas positiua formaliter. Probatur Minor: quia indiuiduũ est prima substantia, quæ ex Arist. in Prædicamentis est maximè substantia, & magis substantia, quàm secunda; substantia autem prima cõstituitur in tali esse per principium indiuiduationis, & distinguitur à secunda substantia.

3. Tertiò, hæc positio non satisfacit quæstioni: quia adhuc quæstio manet; nam si dicas, lapis non est plurificabilis in plures subiectiuè, quia est indiuisus à se, & non idem cum alijs, adhuc quæro, propter quid repugnat sibi non diuidi à seipso, & esse idem cum alijs, & sic omnino confugere habes ad aliquod positiuũ. Alias rationes habes apud Scotum 2. Sentent. dist. 3. quæst. 2. vide ibi.

Ad 1. huius opin. Ad rationes pro hac Opinione. Ad primam negatur Antecedens. Ad probationem dico, quòd falsum est, quòd indiuiduum solum dicat illam duplicem negationem, vt in proprio quæsito ostendam. Præterea, dato, quòd diceret illam duplicem negationem, non tamen sequitur, quin hæc duplex negatio insit illi per aliquid positiuum.

Ad 2. Ad secundam dicimus, quòd non est materia, neque forma, neque accidẽs, sed vltima realitas formæ, vt suprà declarauimus.

2. opi. Quidam alij existimauerunt principium Indiuiduationis esse existentiam. Pro hac Opinione Scotus nullam rationem adducit: sed ipse pro ea talem rationem confingit. Actus determinat, & distinguit, ergo vltimus actus determinat, & distinguit; sed vltimus actus est actus existentiæ, quia omne aliud est, & actus est in potentia ad ipsum; ergo existere, siue existentia est principium indiuiduationis. Verum cum neque hæc sit sufficiens, aduersus eam sic argumentatur. Illud, quod præsupponit distinctionem alterius, non est prima ratio distinguendi illud, sed existentiæ determinatum præsupponit distinctionem, & determinationem essentiarum, subsequitur enim existentia ad esse essentiæ, quia quælibet essentia existit, nõ ergo existentia potest esse principium cõstituendi essentiam siue eam substantialem. Et non valet dicere, quòd existentia sequitur ad esse omne, præter quam ad esse indiuiduale, hoc enim est falsum: quia prima substantia maximè existit; & sic si existentia est posterior essentijs alijs, & substantijs, multò magis erit posterior prima substantia, cui principaliter competit existentia. Et confirmatur: quia in coordinatione Prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationem circumscripto quocunque, quod nihil est illius coordinationis: ergo sicut inuenitur supremum genus in quolibet Prædicamento, & genera intermedia, & species secundum esse essentiæ, ita etiam debet reperiri infimum, quod est indiuiduum, & singulare absque omni existentia. Confirm.

Præterea, neque hæc Opinio satisfacit quæstioni: adhuc enim est quærendum, à quo existentia contrahitur ad esse hãc, est enim existentia de se communis, sicut & natura, & est de se indifferens ad esse vniuersale, & esse singulare, vnde tam homo existit, quam hic homo, vt dictum est in quæstione de actu entitatiuo materiæ, & dicam in quæstione, an natura cõmunis habeat esse reale, vel solum sit entitas rationis. 2. ra.

Ad ratio. 2. huius opin. Ad rationem pro Opinione respondet Scotus et dictis, quòd actus essentialis distinguit essentialiter, sicut actus accidentalis distinguit accidentaliter. Existentia est quodammodo actus accidentalis: quia sequitur ad actum essentialem, prius enim res constituitur in esse suo essentiali, deinde ad illum sequitur existentia. & ita Indiuiduum constituitur prius in esse indiuiduali per principium internum essentiale: deinde ad illud sequitur existentia particularis. Existentia ergo constituit vltimatè indiuiduum in esse, quia est vltimus actus, sed cum sit actus accidentalis, constituit in esse accidentale: & actus verò actus substantialis per se ipsi dant esse, quam

non di-

nem dicimus esse vltimam realitatem formæ.

Opinio eorum, qui asserunt principium individuationis esse Quantitatem, & eiusdem confutatio. Cap. VI.

QVidam alij, vt Goefredus, & quidã alij, asseruerunt principium individuationis esse Quantitatem.
1. ra. qui pro se habent has rationes. Prima, quod conuenit vni per se, competit cuilibet alteri per illud: sed diuidi in partes, est proprietas, quæ solum competit Quantitati ex 5. Metaphys. tex. 18. ergo conuenit substantiæ per Quantitatem, & sic Quantitas est principium individuatio-
2. ra. nis. Secunda ratio. Hic ignis non differt ab illo igne, nisi quia forma differt à forma, nec forma differt à forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ, nec pars materiæ ab alia parte materiæ, nisi quia est sub alia parte Quantitatis, ergo hæc distinctio huius ignis, ab illo, reducitur ad quantitatem tanquam ad primũ distinctiuum & diuisiuum, ergo quantitas est principium individuationis, & quidem illud, est id, quod est primum distinctiuum, & constitutiuum individui. Ter-
3. ra. tiò. Generans generat aliud propter diuersitatem materiæ, ex Aristotele 7. Metaph. tex. Comm. 28. sed sic materia ista geniti præsupponitur necessariò quanta, & sub Quantitate distincta, ergo Quantitas est principium distinctionis substantiæ materialis. Antecedens probatur quo ad primam partem: quod hæc materia geniti præsupponatur quanta, quia agens naturale non potest agere nisi in quantũ. Quò ad secundam partem etiam probatur, scilicet, quod hæc materia sit sub Quãtitate distincta à materia generantis: quia certum est, quod non potest esse quantitas generantis, quia illa præcedit, sicuti generans præcedit genitum. Cum ergo hæc quantitas præsupponatur genito, & sic causa distinctiua geniti, est dicendum,
4. ra. quod sit principiũ individuationis. Hęc Scotus. Pro hac Opinione alij quidam sic arguunt, secundum Auerroem, 1. Phys. tex. 6. & secundum Aristot. 5. Metaphys. tex. 1. Omnis distinctio, aut est secundum formam, aut secundum quantitatem: sed inter ea, quę sunt eiusdem speciei, non est distinctio secundum formam: quia est forma specifica, & quidditatiua, in qua conueniunt, ergo est secundum quantitatem. Secundò, vel individua distinguũt aliqua differentia essentiali vel accidentali, 5. ra.
non per substantialem, quia vltima differentia substantialis est specifica, in qua omnia individua illius speciei conueniũt, ergo erit accidentalis: sed primum omnium accidentium est quantitas, ergo quantitas erit præcipua causa distinctionis numeralis. Vltimò confirmatur exem- 6. ra.
plo aquæ, quæ si diuidatur in tres partes, quælibet pars aquę existit vna numero, & est distincta à qualibet alia parte numero, et hæc distinctio, & multiplicatio aquarum, non aliunde orta est, quam ex diuisione secundum quantitatem, vt patet in hoc exemplo, etiam iudicio sensuum, ergo quantitas est principium multiplicationis numeralis, & distinctionis individuorum, & sic Individuationis principium, & radix erit quantitas.

Contra hanc Opinionem diffusè Sco- Scot.
tus arguit 2. Sent. in d. dist. 3. q. 4. Nos breuiores, & faciliores hic adducemus, quilibet videre poterit apud Scotum ibi primò. Si quantitas est principium individu- 1. ra.
ationis, erit quantitas terminata, quia interminata est indistincta, & confusa in materia prop: igitur quantitas terminata, est posterior substantia composita, quia consequitur formam in composito, principium autem constitutiuum in esse alicuius, est prius illo, ergo quantitas non potest esse principium individuationis substantiæ materialis.

Præterea, Prædicamenta sunt impermixta, & nihil vnius Prædicamenti con- 2. ra.
stituitur in esse, per aliquid alterius Prædicamenti, ex secunda regula Antepraedicamentali. Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ, non enim lineæ constituuntur in esse per colorem, vel aliquid alterius Prædicamenti, nec sic. Ergo individuum, quod est prima, & principalissima substantia, & fundamentum aliarum substantiarum, non constituetur in esse per

aliquid

quantitatem, quod est accidens, & alterum Prædicamentum.

3. ra. Tertiò Accidentia consequuntur substantiam, & insunt substantiæ tamquam in subiecto: sed substantia non est subiectum accidentis, nisi vt est completa, & perfecta, & maximè accidentis terminati, non loquendo modo de dimensione interminata, non est autem substantia completa, & perfecta, nisi substantia composita, ergo substantia prius est completa, & hæc quam sit quanta, & sic quantitas non potest esse principium indiuiduationis substantiæ materialis.

4. ra. Quartò Generatio substantialis terminatur ad substantialem: at si quantitas esset principium constitutiuum indiuidui, generatio terminaretur ad Quantitatem, & ad accidens per se, quod omnes vident quàm sit absurdum.

5. ra. Quintò prima substantia esset ens per accidens, quia esset aggregatum ex substantia, & accidente, sed de ente per accidens nulla est prædicatio per se, de prima substãtia autem omnia superiora per se prædicantur, quia est vltimum subiicibile, ergo prima substãtia non est ens per accidens, & sic non constituitur in esse indiuiduali per Quantitatem. Alias rationes vide apud Scotum.

Ad 1. Ad rationes Opinionis. Ad primam respondetur, quod duplex est diuisio; Alia est diuisio totius continui quantitatiui in partes quantitatiuas, & alia est diuisio totius vniuersalis in partes subiectiuas. Aristot. loquitur de prima diuisione, non de secunda. Concedimus autem nos, quod totum cõtinuum diuiditur in partes, per quantitatem, sed hoc non valet de toto vniuersali, hoc enim sine quantitate diuiditur in suas species, & species in sua indiuidua, per quid positiuum eiusdem generis.

Ad 2. Ad secundam rationem falsæ sunt illæ duæ propositiones: prima; quòd forma differt à forma nõ alia de causa, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ, & quod hæc pars materiæ differt ab alia parte, quia recipitur in alia quantitate, prima est falsa: quia forma est, quæ dat esse, & distinctionem materiæ, & illam determinat, non è conuerso, Similiter secunda est falsa, quia prior est distinctio partium materiæ, quàm quantitatis, quia hoc aliquid, & indiuiduum est subiectum huius accidentis, quod est quantitas, & sic prius est diuisa, & determinata materia, ex qua constituitur in esse indiuiduũ, quàm sit distincta quantitas, quæ inest illi substantiæ tamquam in subiecto.

Ad tertiam negatur, quòd generatio sequitur materiam, ita quod quantitas materiæ præsupponatur generationi, hoc enim est falsum; sed concomitanter requirit quantitatem in materia, quia inducit talem formam in tali materia, & generat tale compositum, ad quod consequitur tanta quantitas; illa autem propositio vulgata, quod agens particulare non attingit ad substantiam materiæ, sed solum in quantum quantam, si intelligatur, quòd quantitas si ratio mediante qua agens attingat materiam, est falsa, si autem intelligatur concomitanter, concedo, neque est contra nos. Ad 3.

Ad quartum dico, quòd est distinctio secundum formam; sed hæc est duplex; Alia enim est distinctio simpliciter per formam, vt est distinctio specifica, alia est per realitatem formæ, & hoc modo est ista, quæ est inter indiuidua. Ad 4.

Ad quintum patet per idem, quod licet distinctio est substantialis; falsum est autem, quod distinctio substantialis vltima, fit per formam, quia vltima est per realitatem vltimam formæ. Ad 5.

Ad sextum, diuisio aquæ potest considerari duobus modis, vel enim est diuisio aquę, vt totius in partes integrales, & quantitatiuas, & hanc concedo esse per quantitatem, vel est diuisio aquę in suas partes subiectiuas, quarum vnaquęque est aqua singularis, & aqua in communi, prædicatur per se, de illis, & hęc non fit per quantitatem, sed per vltimam realitatem formæ aquæ. Declaratio huius responsionis patet ex responsione ad secundum, & tertiã pro hac opinione: aquę enim forma in homogeneis non determinat sibi certam quantitatem; & ideò indiuidua in homogeneis fiunt per simplicem distinctionem, vide Theor. 36. Ad 6.

Opinio

Opinio D. Thomæ, & Mercenarii; & eius confutatio. Cap. VII.

QVæ sit opinio vera D. Thomæ, est satis controversum inter Thomistas; Certum est quidem D. Thomam asserere, materiam signatam esse principium individuationis; Scotus tamen in 2. Sent. d. 3. q. 5. ei tribuit, quod asserat, materiam absolutè esse principium individuationis, & quidem hæc est sententia D. Thomæ 3. p. q. 77. art. 2. & pro hac opinione faciunt auctoritates Arist. adductæ supra cap. 3. à Caietano. Verum, quia difficile est sustinere hanc opinionem, quoniam materia vt sic, videtur esse pars speciei, & naturæ communis, non individui, & particularis: ideo Thomistæ communiter, D. Thomam per materiam intelligere materiam signatam; sed quæ sit hæc materia signata, contendunt ad inuicem Thomistæ, tamen omnes conueniunt in hoc, vt ait Caietanus, in expositione libri de Ente, & essentia: quia omnes concedunt, quod duo concurrunt ad individuationem, scilicet, Materia, & Quantitas: sed in hoc differunt, quia aliqui volunt, quod materia signata sit aggregatum ex Materia simul, & Quantitate, & quod Materia det incommunicabilitatem à se, & Quantitas distinctionem ab aliis; & hanc non approbat Caietanus; sed eam sequitur Paulus Soncinas, 7. Metaphysices, quæstione 33. & 34. pro se adducit rationes illas, quas ex Scoto nos nunc adduximus pro Gotfredo, quibus probabat, quod individuum est actu distinctũ ab alio, per quantitatem: sed quia illæ iam solutæ sunt, non est immorandum circa illas. Rationes verò, quas adducit ad probandum, quòd materia sit principium individuationis, nunc cum rationibus Caietani adducentur.

Alij verò, cum quibus est Caietanus, & Iauellus, 5. Metaphysices, quæstione 15. volunt, quod materia signata, sit materia non vt est sub quantitate actu, sed materia prout est capax, & receptiua huius quantitatis, non illius, adeo quod materia signata secundum Caietanum, est materia cum relatione ad quantitatem, & vult, quod hæc relatio, siue capacitas, & potentia in materia ad quantitatem, sit ipsamet materia realiter, sicut potentia materiæ ad formam, est idem realiter materiæ. Opinionem hanc secundum sensum Caietani sequitur Aegidius Quodlibeto 1. q. 7. art. 1. vt ei tribuit Scotus, immo Caietanus trahit mentem D. Tho. ad hanc opinionem Aegidii, vt vitet argumenta facta contra quantitatem, sed vera enim hæc non est opinio D. Tho. vt infra dicã, dicit ergo Aegidius, quod signatio materiæ, licet causaliter insit sibi à quantitate, tamen signatio hæc materiæ præcedit extensionem quantitatis sicut extensio materiæ præcedit extensionem quantitatis in materia, velut vniuersaliter omnis Substantia præcedit Quantitatem, & Accidentia; neque hæc signatio est quid realiter distinctum à substantia materiæ, sed benè distincta à signatione quantitatis.

Vnde sicuti materia habet suas partes per se, sine quantitate: ita habet suam signationem sine quantitate; habet tamen hanc signationem causaliter à quantitate, quia dependet à quantitate: patet autem quod hæc est eadem opinio Caietani, quia hæc signatio est capacitas illa huius Quantitatis, & non illius, & est idem realiter illi materiæ, quæ tamen illi materiæ inest per quantitatem, sicut secundum ipsum Caietanum potentia materiæ ad formam substantialem, est materia realiter, tamen inest ipsi materiæ à forma.

Pro hac opinione sic declarata, arguit Caietanus tribus mediis. 1. ar. Caie. Primo sic. Illud est principium individuationis intrinsecum, cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale communicatur particulari: sed materiæ signatæ est huiusmodi: ergo materia signata est principium individuationis. Maior est concessa ab omnibus, Minor probatur. Illud primò competit materiæ signatæ, quod circumscripto quocunque alio sibi conuenit, & ipsa circumscripta nulli alteri competit. Hæc est Arist. 1. Posteriorum, sed non communicari pluribus, vt vniuersale particularibus impetit materiæ signatæ circumscripto quocunque quasi existente in materia sensibili, & circumscripta ipsa materia signata, nulli compe-

competit, ergo primo competit materiæ signatæ non communicari pluribus, vt vniuersale. Adhuc probatur Minor quo ad vtramque partem: & quo ad primam sic. Id, quod materia signata præcise sibi propria sibi vendicat, ita quod sub eius opposito non est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocumque alio; hæc patet ex terminis: sed sic est, quod incommunicabilitas competit materiæ signatæ præcisè, vt est signata, ita quod sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, scilicet, vt est communicabilis; non enim materia proprii indiuidui potest intelligi communicabilis, ergo incommunicabilitas competit materiæ signatæ primò. Secunda pars minoris etiam probatur per exemplum: quia circumscripta à Socrate materia signata, certũ est, quod Socrates non remanet hic: quia neque eius forma remanebit, cum non adsit materia, in qua existat.

2. ra. Secunda ratio. Quod fieri potest per pauciora æquè, & benè, absurdum est fieri per plura: sed sic est, quod potest sufficienter saluari indiuiduatio per materiam signatam, ergo frustra quæruntur alia principia; Minor probatur: quia ipsi respondent ad omnes rationes Aduersariorum, & tollunt omnia inconuenientia.

3. ra. Tertiò arguitur authoritatibus Aristotelis, & hæ adducuntur ab omnibus Thomistis, sunt autem illæ, quas supra adduxi in tertio capite pro quarta ratione Caietani, & præter illas, Aristotel. 5. Metaph. tex. 12. ait, vnum numero esse id, cuius materia est vna; vnde definit vnitatem numeralem per materiam, ergo materia est ratio vnitatis numeralis, & 7. Metaphys. ait, quod generans generat aliud, propter materiam, ergo materia est causa diuersitatis; & hoc passim habetur in multis aliis locis: at materia per se vna est, & indeterminata, & indifferens, ergo opus est quod illi accedat illa signatio, siue ordo, & dependentia ad quantitatem determinatam, & sic indiuiduatur, & est principium indiuiduationis.

Mercen. Archangelus Mercenarius in suis Dilucidationibus, in hac propria disputatione his authoritatibus, maximè innititur, & per illas arguit aduersus Scotum, & istiusmodi opinionem, quæ est opinio D. Tho. comprobat.

Paulus Soncinas præter has authoritates adducit vnam rationem, quæ in summo est hæc. Quod est causa primæ non essendi in alio, est principium indiuiduationis: quia indiuiduum excludit in sua ratione formali incommunicabilitatem, at materia est prima causa non essendi in alio, ergo probatur Minor: quia materia est primum non receptibile in alio, si enim materia reciperetur in alio, oporteret, quod illud aliud esset magis potentiale materia; nihil autem est potentialius materia; Cum ergo ipsa materia non sit receptibilis in alio, sed ipsa recipiat alia, est causa non essendi in alio, & sic est principium indiuiduationis. Pro hac opinione solent variæ aliæ rationes adduci, sed istæ sunt, quæ à præcipuis Thomistis adducuntur. Sonc. 1.

Contra opinionem D. Thomæ in primo sensu, scilicet, quod materia absolutè sumpta sit principium indiuiduationis, arguit Scotus in 2. distin. 3. quæst. 5. & authoritatibus Arist. & ratione, ad quas Aduersarii nihil dicunt, quia non possunt D. Thomam in alio sensu sustinere quam primo, ergo arguit authoritate Arist. 7. Metaph. tex. 59. in illis verbis. *Palam autem est, quod anima, &c.* loquens de partibus diffinitionis, dicit, quod duplex est forma, & materia, & compositum, quod ex eis fit, scilicet, vniuersale, & particulare, ex materia, & forma, in vniuersali, fit homo, aut animal in communi, ex materia verò, & forma particulari, fit homo in particulari, vt Callias, & Socrates. Ex quo colligit, quod materia, & forma in vniuersali sunt partes definitionis, non materia, & forma in particulari. Et superius in eodem 7. tex. 33. in illis verbis. *Homo autem, aut Equus, &c.* dicit, quod homo, & equus considerata in vniuersali, constant ex materia, & forma determinata, non secundum esse singulare, sed secundum esse vniuersale specificum; singulare verò vt Socrates, constat ex vltima materia. Ex his locis conspicuè apparet, quod materia in se considerata, non est ratio indiuiduationis, & singularitatis alicuius Sub- Arg. Scot.

stantiæ.

stantiæ; sed est pars speciei, & vniuersalis; sed ratio indiuiduationis est vltima materia, vel materia hæc; Vnde quærendum remanet per quid materia fiat vltima materia, & hæc, & singularis. Præterea, in 12. Metaph. tex. 27. ait, quod principia secundum esse vniuersale, sunt eadem specie, scilicet, materia, & forma in omnibus; sed singulariter sunt diuersa: quia alia est materia tua, & alia est materia mea, & alia est forma tua, & alia est forma mea: ergo ita concedit distinctionem formæ, sicut & materiæ in particulari, & ita vnitatem materiæ in communi sicut formæ: & ideo debet quærere, quomodo materia sit hæc: ergo materia non est principium indiuiduationis. Præterea, ex Aristot. 7. Metaph. tex. 34. & inde, materia est de essentia substantiæ compositæ, puta hominis: at illud compositum non potest esse de se hoc, vt probatum est supra cap. 3. ergo neque materia, quæ est pars eius, potest esse de se hæc: quoniam non posset esse compositum commune, & eiusdem rationis in diuersis, quia quodlibet, quod est de essentia eius, posset esse eiusdem rationis cum eis. Vltimò arguit per rationem. Materia est eadem in genito, & corrupto: sed genitum, & corruptum differunt numero: ergo materia vt est in genito, & corrupto, non potest esse eadem numero, quia tunc, & genitum, & corruptum essent idem numero: si enim principium essentiale maneret idem numero, necesse esset, vt compositum vtrumque corruptum, & genitum, essent vnum numero. Est ergo dicendum, quod est vna specie, non numero, in genito, & corrupto; & ideo quærendum est, quodnam sit aliud, per quod materia sit vna numero, & substantia indiuiduatur. Secundum hunc sensum ergo hæc opinio est falsa, & ideo Thomistæ in hoc sensu eam non sustinent.

Contra eandem sententiam, vt exponitur à Thomistis, nimirum, intelligendo per materiam, non materiam absolutè, sed materiam signatam, arguitur quoque: & primò contra primum sensum, quem sequitur Soncinas.

Ad 1. Nullum Ens per accidens est principium constitutiuum Entis per se: aggregatum ex materia, & quantitate, est Ens per accidens, ergo non potest esse principium constitutiuum indiuidui, quod est Ens maximè per se, itaque propositio patet.

Ad 2. Secundò, Quantitas est accidens, & nullum accidens est principium internum constitutiuum substantiæ, quia tunc substantia non esset Ens per se, sed Ens per accidens; quod quam sit absurdum, patet. Præterea, omnes rationes supra factæ contra quantitatem, quæ erat opinio Gotfredi, valent etiam contra hanc opinionem; quia ipsi asserunt materiam per se, non esse sufficiens principium indiuiduationis, sed requiri quantitatem, supra autem ostenditur, quod Quantitas non potest esse tale principium, & maximè hæc concludit contra D. Thomam, qui non vult, quod vllum accidens præcedat formam substantialem in composito.

Resp. Mer. Sed Mercenarius, qui eandem opinionem quam D. Thomas de principio indiuiduationis sustinet, dicit, non esse inconueniens accidens præcedere formam substantialem in composito: quia ipse sustinet, quod dispositiones accidentales præcedunt formam substantialem, & quod agens materiam prius sic disponit per accidentia, & sic fit hæc ante aduentum formæ, & sic forma indiuiduatur per materiam.

Et cum arguitur contra, quia Substantia præcedit Accidens, & quod ideo non possunt illæ dispositiones, & quantitates præcedere ipsam formam substantialem. Respondet, quod Substantia potest duobus modis considerari, Vel vt Substantia; vel vt Indiuidua, verum est autem, quod substantia, vt substantia, præcedit accidens, sed non vt indiuidua, sicuti paries præcedit albedinem absolutè, sed paries albus est posterior albedine, vt effectus formalis est posterior causa formali.

Reijcitur. Sed neque ipse vitat vim argumentorum: quia, omissa modo disputatione illa, an accidentia præcedant formam substantialem in composito, de qua suo loco, certum est quod etiam dato quod illa accidentia, & dispositiones præcedant, quod tamen est falsum, non tamen dant esse indiuiduale composito; Probo: quia esse indiuiduale, est esse maximè substantiale:

Si ergo

Si ergo illa accidentia darent esse indiuiduale, darent esse substantiale, quod repugnat illis, & postea forma substantialis esset superflua.

Praeterea, dare esse indiuiduale, est constituere entitatem indiuidui: sed accidentia non possunt constituere entitatem substantialem, ergo. Praeterea, non vitat argumentum; quia quaero de illis dispositionibus, Vel sunt internum principium indiuidui, vel non; si non, non sunt ad propositum, quia nos quaerimus principium internum indiuiduationis; si internum, ergo illae dispositiones sunt essentiale principium substantiae primae; & sic substantia primò constituetur in esse, per accidens. Praeterea, ens per accidens, vt est illa materia cum illis dispositionibus, erit principium constitutiuum entis per se; quae omnia per se esse absurda, conspicuum est. Responsio etiam ad argumentum, quod substantia praecedit accidens, est nullius valoris; quia sic arguo. Per se substantia, vt substantia, praecedit accidens; at substantia, vt indiuiduum, est maximè substantia, ergo substantia vt indiuiduum praecedit maximè accidens. Minor probatur: quia substantia vt species, vel vt genus, est secunda substantia, siue substantia vt communicabilis est secunda substantia: sed vt incommunicabilis, est maximè substantia, quia prima est fundamentum aliarum. Praeterea, esse communicabile, vel incommunicabile, est passio consequens entitatem, quia incommunicabilitas, est alicuius entitatis incommunicabilitas, prius ergo indiuiduum est ens, quam sit incommunicabile. Tunc sic. Nullum ens substantiale accipit suas proprietates ab accidente; quia proprietas est effectus formalis proueniens à forma substantiali talis entis, vt risibilitas in homine prouenit à rationali: at incommunicabilitas, est proprietas entitatis indiuidualis, ergo non dependet à quantitate tanquam à causa formali; Minor quoque est clara.

Exemplum illud de pariete albo, non est ad propositum; quia esse album in pariete, non est effectus formalis intrinsecè consequens entitatem parietis, sed est accidentalis, & externus posterior ipso pariete, & ideo non est mirum, si non potest inesse parieti, nisi per albedinem; quod si esset effectus intrinsecè proueniens à pariete, vt incommunicabilitas ab indiuiduo, non posset inesse parieti ab accidente posteriore ipso pariete.

Contra opinionem Caietani insurgit Scotus validissimè, 2. Sententiarum, distinctione 3. q. 4. dans opinionem Aegidij confutat; haec enim, vt suprà diximus, coincidit cum opinione Aegidij: & Caietanus vt vitaret argumenta Scoti, quae videbat efficacissima, inuitam D. Thomae videtur trahere ad hunc sensum; arguit ergo primò sic Scotus. Contra Caie.

Haec positio includit contradictionem duobus modis. Primò, quia est impossibile, quod id, quod dependet à posteriori, sit idem à priori naturaliter; & maximè quando est prioritas, & posterioritas secundum rem, quia idem esset prius, & posterius respectu eiusdem, quod implicat. Minor, sed sic est, quod substantia est prior quantitate etiam per Aduersarium, ergo id, quod est causatum per quantitatem, siue dependens, & praeexigens naturam quantitatis, vt est haec signatio in materia & capacitas quantitatis, non potest esse idem realiter substantiae, alioquin esset prior, & posterior quantitate realiter, immo haec signatio haberet esse ante causam suam, scilicet, ante Quantitatem, siquidem est idem realiter cum materia, quae est Substantia, & praecedit Quantitatem. 1. ra.

Secundò. Illud, quod est conditio causae in causando, non potest habere esse à causato; quia tunc causa in quantum sufficiens, & apta ad causandum, produceretur à causato, & sic causatum esset causa sui ipsius; quia esset causa sui ipsius causae, in quantum illud causat, quod implicat euidentissimè. 2.

Sed ista signatio, & capacitas materiae, est conditio necessaria in materia ad causandum postea quantitatem in materia ipsa per eam, ergo haec signatio, & capacitas quantitatis in materia, non potest prouenire, neque causari à quantitate; quia tunc, quantitas, quae postmodum sit signationis, esset causata à signatione simul cum materia.

Tertiò

3. Tertiò quæro, quid est quantitatem causare hanc signationem in materia? Vel enim est causare aliquid, quod præfuit in materia, & tunc non causatur à quantitate; si enim præfuit ante quantitatem, quomodo causatur à quantitate? ergo erit aliquid posterius, sed hoc est impossibile; quia deberet causari à quantitate in genere causæ efficientis; at quantitas non est forma actiua. Præterea, tunc prius inesset accidens, scilicet, quantitas ipsi indiuiduo, quàm esset indiuiduum, quod est contra ipsos. Hanc secundam probationem non habet Scotus, sed tamen est efficax.

4. Quartò. Quare quantitas magis determinat huiusmodi signationem realiter eidem materiæ, quàm qualitas quantitati? cùm ipsa qualitas etiam sit per se forma informans quantitatem.

Quintò. Hæc quantitas, qua materia est signata, vel est terminata, vel interminata; non terminata: quia illa sequitur esse formæ in materia, & consequenter consequitur singularitatem in substantia; neque interminata: quia illa manet eadem in generato, & corrupto. Alia varia argumenta adducit Scotus contra hanc positionem, quæ ibi videre poteris, ea enim omittemus, quia hæc & alia, quæ non adducam, sufficiunt ad commendandam hanc opinionem: tum, quia prolixitas huius quæstionis legentes tædio afficit.

Resp. Caie. Ad 1. Caietanus lib. de Ente, & essentia, his rationibus respondere nititur; & ad Primam rationem negat Maiorem; & ratio negationis est, quia proportio materiæ signatæ ad quantitatem, est proportio potentiæ ad proprium actum; unde, sicut potentia materiæ ad formam substantialem, est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet à forma substantiali, quæ est posterior, ita non est inconueniens, quòd hæc signatio, & capacitas materiæ signatæ, sit idem realiter materiæ, & tamen dependeat à quantitate; propter argumentum autem distinguit, quod potentiam esse priorem & posteriorem, potest intelligi duobus modis.

Vno modo quo ad causam materialem, & sic potentia est prior forma, & hæc signatio est prior quantitate.

Alio modo in genere causæ formalis, & sic forma est prior materia, & quantitas hac signatione materiæ; neque hoc est inconueniens; quia causæ sunt sibi inuicem causæ, ex 2. Phys. textu 30. & per hoc negat Maiorem. Ad probationem inquit, quòd non est inconueniens, quòd aliquid sit prius, & posterius eodem, in diuersis generibus causarum; in proposito autem sunt diuersa genera: quia signatio est prior quantitate in genere causæ materialis, posterior in genere causæ formalis, per hanc distinctionem respondet ad omnia argumenta.

Ad secundum respondet ex eodem fundamento, negat enim Maiorem, nam falsa est in diuersis generibus causarũ, quomodo est in proposito, quia materia signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, quantitas verò est causa signationis materiæ in genere causæ formalis. Ad 2.

Ad tertium dicit, quod quantitatem causare in materia hanc signationem, est agens facere hanc materiam capacẽ quantitatis huius, & non illius: & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ, vt actus, per quem fit talis capacitas; agens verò vt efficiens. Ad 3.

Ad quartum, non rectè illam conficit, vt fatetur Scotus; ideo neque ad illam respondet in proposito. Ad 4.

Ad quintam dicit, quòd hæc quantitas signans materiam, est terminata, neque ob hoc, licet ipsa sequatur ad esse formam; quia etiam forma substantialis sequitur potentiam materiæ, & tamen hæc potentia causatur à forma; & sic permanens in hoc suo fundamento prius dicto, concedit hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis; quantitatem verò esse causam formalem huius substantiæ; hæc Caietanus. Ad 5.

Confutatio responsionum Caietani, & solutio rationum. Cap. VIII.

COntra has responsiones non esset arguendum, cùm ipsæ ex seipsis absurditatem ostendant, nisi auctoritas viri aliquando moueret ad credendum, ipsas aliquam speciem veritatis habere. Primò itaque

itaque ostendam rationes has Scoti esse validas, Deinde ipse alijs rationibus adversus Caietanum insurgam. Quo ad primum, vanum est prorsus hoc fundamentum Caietani, quo omnes has omnes rationes solvere nititur, scilicet, quod haec signatio, & potentia receptiva quantitatis in materia causetur à quantitate, & similiter, quod materia sit causa quantitatis, & quod haec causatio fiat in diversis generibus causarum, scilicet, materiali, & formali, ut dictum est supra, & quia innititur maxime exemplo de potentia materiae respectu formae substantialis, & ait, quod potentia materiae est causa materialis formae, sed postea forma est causa formalis potentiae materiae, hoc est dicta eiusdem, ex hoc enim patebit vigor nostrarum rationum, & ineptia responsionum Caietani.

Not. In primis est considerandum quid intelligat Caietanus, cum inquit, quod materia est causa materialis formae, & forma est causa formalis potentiae materiae, & omisso primo membro, scilicet, quod materia sit causa formae, quod aliquo modo admittere possumus, quia forma naturalis educitur de potentia materiae, & sic materia potest dici causa formae. Considerandum est secundum membrum, scilicet, an forma sit causa formalis materiae, sive potentiae materiae: cum dicit formam esse causam formalem materiae, non potest intelligere, quod forma causet entitatem materiae, quia si materia est fundamentum, ex quo forma materialis educitur ab agente, forma non potest causare entitatem materiae, quomodo ergo verum est dicere, quod forma est causa formalis materiae? certe forma dat esse materiae hoc unico modo, quod nullibi ab ipso conceditur in alijs locis, scilicet, quia dat actum materiae, & illam perficit: materia enim de se est informis, indeterminata, & imperfecta, forma autem dat illi actum, & perfectionem, adeo quod causatio, quam habet forma circa materiam, non est circa entitatem materiae, quia entitas materiae praesupponitur formae, cum sit illa, ex qua forma educitur ab agente, sed est circa perfectionem, & actum materiae, qui terminatur ad esse compositi, & certe haec est causalitas formae in materia, & qui alio modo vult illam causalitatem explicare, vult praestare, non veritatem, sed falsam cavillationem sequi. Quando autem Arist. 2. Phys. tex. [illegible] ait, quod aliquando causae sunt sibi invicem causae, intelligit secundum modum proprium cuiuslibet causae, & sic materia est causa efficientis eo modo, quo causat materia, & efficiens est causa materiae, eo modo, quo efficiens causat, & sic forma est causa materiae eo modo, quo forma causat, forma causat autem modo, quo praedictum est, scilicet, perficiendo materiam, & constituendo in esse compositum, non dando esse absolute materiae. Secundo supponendum est, quod potentia materiae per nos, est passio propria materiae, per Thomistas est ipsamet essentia, & entitas materiae, ut patet in quaestione de [illegible], adeo quod magis urgebit ratio contra eos, tunc enim sic arguo. Forma non potest causare entitatem materiae, neque aliquid quod sit de essentia eius; patet ex primo supposito, quia forma educitur de materia; at potentia est essentia, & entitas materiae, ergo potentia materiae non causatur à forma, sed praesupponitur formae, & hoc est, quod communiter dicitur tam ab illis, quam ab omnibus, quod formae materiales educuntur de potentia materiae: falsum ergo [illegible] est quod potentia materiae causetur formaliter à forma, quod potius oppositum est verum, quia potentia materiae dat esse formae, cum forma ex ipsa potentia materiae, quae est essentia materiae educatur. Ita in proposito, cum per te sit similitudo, si haec potentia, & signatio materiae est idem realiter cum materia, immo est ipsamet materia, non potest habere esse à quantitate, sed solum quantitas potest per se illam capacitatem, & potentiam perficere, & reducere ad actum quantitativum, ut facit forma substantialis potentiam materiae, & hoc est dare esse formale: at patet, quod dare tale esse formale, non est causare ipsam signationem, & potentiam materiae ad quantitatem, quia iam praesupponitur, sed est illam actuare, & perficere. Hinc patet, quod argumenta Scoti habent maximam vim. Neque valet haec so-

[Marginal notes, right: "2. sup."; "Arg. 1. Scoti [illegible] firm."]

hæc solutio, cum innitatur falso fundamento. Primum quidem argumentum concludit, quia hic est contradictio, quod ista signatio sit materiæ, quæ præcedit quantitatem, & tamen producatur à quātitate, tunc enim esset prior, & posterior respectu quantitatis. Nec valet dicere, quod sit prior in causa formali: quia licet verum sit, quòd materia, & hæc signatio (dato quòd sit realiter materia) sit causa quantitatis in esse materiali, non tamē quantitas est causa huius potentiæ, & signationis in genere causæ formalis, siquidem, potentia ad quantitatem, siue signatio, non producitur quantitate, sed solum actus, & perfectio huius signationis, scilicet, ipsum compositum quantum, est enim aliud, quod producitur à quantitate formaliter, vt declaratum est, nos autem cum Caietano loquimur de illa potentia, & signatione in se, non de perfectione, & actualitate illius, hæc autem non dependet à quantitate, vt à causa formali, nec vllo modo.

2. arg. Per hoc idem, patet falsitas responsionis ad secundum argumentum. Si enim materia signata, id est materia cum hac capacitate, est materialis causa quantitatis, quæ postea actu exhibit in indiuiduo quantitatis, non potest esse causa huius signationis, & capacitatis formaliter: quia materia præsupponitur cuicumque causalitati formæ, nedum accidentali, sed etiam substantiali, & sic nec materia, nec aliquid de essentia materiæ, potest esse terminum causalitatis formalis, non ergo signatio illa materiæ cum sit essentia materiæ, & præcedat materialiter quantitatem, potest causari formaliter posteà à quantitate.

Item dicere, quòd quantitas causat hanc signationem in genere causæ formalis, est dicere, vt dictum est, quòd quantitas perficit, & actuat potentiam illam materiæ, sed illam potentiam in se ipsa præsupponit.

3. In responsione ad tertium, sibi contradicit, habetur enim ex eo, quod agens efficit illam capacitatem in materia, non quantitas, sed agens efficit illam propter quantitatem, siue in ordine ad quantitatem; Modo sic dicere, est dicere, quod quantitas est causa finalis. Siquidem dicit, quòd pro tanto quantitas est causa huius signationis, quia agens efficit illam signationem propter ipsam quantitatem. Sed dices, forma, & finis coincidunt; quandoque verū est, sed causalitas formæ, & causalitas finis propriè loquendo non coincidunt, vt patet ex se, quia causalitas finis est motio metaphorica, quia est mouere agens, causalitas formæ est actuare, & perficere, & constituere aliquid in esse.

Si ergo quantitas est causa finalis, quia mouet agens ad causandū illā potentiā in materia propter se, hæc non est causalitas formæ, & sic non coincidunt in proprio.

Præterea, si illa signatio ponitur in esse per causalitatem efficientis, non pertinet per causalitatem formalem quantitatis. Ex dictis in primo supposito, & secundo, patet impugnatio responsionis ad quintum.

Præter rationes Scoti possumus sic arguere. Ait Caiet. cum Themistius conuenire in hoc, quod duo concurrunt ad indiuiduationem, scilicet materia & quātitas; tunc sic: Vel materia ex se sufficit, & tunc superuacanea est quantitas; Vel materia cum quantitate, & sic prima substantia dependet à quātitate in esse, quod est falsum: quia substantia constitueretur in esse per accidens, & sic accidens esset de ratione interna essentiali primæ substantiæ, quod est falsum, vt patet, quod si Caietanus non habet hoc pro inconueniēti, scilicet quòd differentia, & ratio constitutiua in esse primā substantiā, sit accidēs, & aliquid alterius Prædicamenti, vt dicit in responsione ad sextum, poterit etiā dicere, quod non est inconueniens, quòd species substantiæ constituatur in esse per accidēs aliquod, vt per albedinē: quia si prima substantia constituitur in esse per aliquod extra Prædicamentū Substantiæ, multo magis possunt constitui secundæ substantiæ, quæ sunt imperfectiores substantiæ. Sed contra obstinatum quid plura?

Secundo ait Caietanus, materiā in or- a.
dine ad quātitatē, siue materiam signatā, quæ est principium indiuiduationis, tunc admittit Caietanus respectiuo esse principium indiuiduationis, (nam illa signatio materiæ, vel est quantitas, vel ordo mate-

tiç ad quantitatẽ, & sic est relatio, & sic nul-la respectiua potest constituere in esse ab-solutum, & maximè substantiale, prima autem substantia est absoluta, ergo.

Tertiò, secundum Thomistas, & com-muniter, prius respicit formam substan-tialem, quam accidentalem, ergo prius perficitur per formã substantialem quã per accidentalem, ergo nec quantitas, nec ordo ad quantitatem est principiũ indiui-duationis, sed potius forma substantialis, vel ordo ad formam substantialem, si or-do, & relatio possit esse tale principium.

Ad prima. Ad rationes Thomistarum. Ad primã Caietan. negatur Maior, & ad probatio-nem eius etiam negatur Minor, & ad proba-tionem eius adhuc negatur Minor, quæ est, incommunicabilitas competit mate-riæ signatæ propriè, vt est signata: quia ta-lis incommunicabilitas non competit il-li, vt est signata propriè, sed propter vlti-mam realitatem formæ ipsam materiam indiuiduantem, ad quam postea sequitur talis quantitas, & signatio, & licet materia signata non sit intelligibilis sub oppo-sito modo, non tamen propter hoc hæc incommunicabilitas ei competit per se, & primò, sed propter vltimam realita-tem formæ, vnde etiam indiuiduum non est communicabile, verumtamen hæc incom-municabilitas ei competit per se primò, Ad 2. sed per vltimam realitatem formæ. Ad se-cundam, patet per rationes factas aduer-sus hanc opinionem, quia varia inconue-nientia occurrunt. Ad tertiam rationem, quæ innititur auctoritatibus respondet Scotus ad omnes illas auctoritates in hac dist. 3. sed maximè in 3. quodlibeto, arti-culo 2. circa finem, & in expositione in li-bros Metaphysices, & inquit quod Philo-sophus in diuersis locis diuerso modo ac-cipit materiam; Vno modo accipit in 1. Physicorum vbi appellat materiam id, quod est receptiuum formarum, & quod facit compositionem actu simul cum for-ma. Alio modo accipitur materia pro um-mero, quod contrahit aliquam quidditatem, & ipsam determinat. Ad proposi-tum, prima auctoritas de 12. Metaphys. tex. 49 distinguitur de materia accepta se-cundo modo, quæ est differentia indiui-dualis, non de materia partis, & ita Aris. ibi probat essentiam primi Motoris non esse multiplicatam numero: quia in eo non est vlla differentia contrahens illam quidditatem, sed est de se hæc.

Per hanc distinctionem respondet aliq; ad omnes alias auctoritates, vbi Aristot. ait, materiam esse causam distinctionis numeralis, quod ibi accipit materiam non pro receptiua formæ, sed pro mate-ria partis, quæ est propriè materia, sed pro contrahente, & determinante quid-ditatem, qualis est illa entitas indiuidua-lis, quæ est materia impropriè dicta, sed dicitur materia pro tanto, quia contrahit in esse subiectiuo.

Alia Caiet. & Merca. Sed impugnat Caietanus vbi supra, & Mercenarius in disputatione prima, & se-cunda aduersus Scotum, de principio indiuiduationis aduersus expositionem Scoti, ad primã auctoritatem de 12. Me-taphys. tex. 49. quod hæc glossa non valet, quia Arist. ibi loquitur, quando primũ motorem carere materia ad Veniã ad Si-militudinem dicit in textu 49. quod est v-nus numero, quia caret materia, intelligit de materia partis, qua carere primum motorem etiam ostendit.

Mercenarius verò quod in alijs auctoritatibus non valeat glossa Scoti, & maxi-mè ad auctoritatem illam de 7. Metaphy-sices tex. 28. sic argui. Ait Aristoteles vnum numero est, cuius materia est vna, Diuer-sa numero, quorum materiæ diuersæ. Tunc sic. Illa materia est causa vnius nu-mero, quæ est causa distinctionis nume-ro, sed hæc est materia ex qua, & mate-ria partis, ergo probatur Minor auctori-tate Arist. 7. Metaph. tex. 28. vbi Aristot. quod generans generat simile propter ma-teriam, & Socrates, & Callias differunt numero propter materiam, & quod hic intelligat materiam partis, probatur per eius verba, quæ sunt. *Iã verò talis species in his car-nibus, & ossibus, Callias, & Socrates, & ipsa sunt ma-teria ex qua, & partis.* Confirmatur ex eadẽ 1. expositione eodem 7. Metaph. tex. 35. vbi ait, quod cùm sit ex vltima materia, singu-lare esse per vltimam materiam nõ intelli-git entitatem indiuidualẽ, vt putat Scot. sed materiam partis: nam inquit, Socrates autem, & ex hoc corpore in commune sit homo, ita ex hac anima, & ex hoc cor-

pore

pore sit hic homo; at hoc corpus est vltima materia, & est materia partis. Con-
4. firmatur ex 1. Cæli tex. 93. & 94. cum enim Philosophus in textu 93. dixisset quod ideo mundus est tantum vnus numero, quia constat ex tota materia; tum hanc in textu 94. declarans sic dicit, vt si ex omnibus carnibus, & ossibus vna quædam fieret caro & vnum os, vna esset tantum numero forma, & vnus tantum numero homo, & non plures, quoniam vna esset tantum eius materia, & non plures: patet autem quod caro, & ossa sunt materia partis, ergo intelligit per materiam, materiam partis.
5. In secunda disputatione addidit hanc rationem: Numerus oritur ex diuisione continui, quia prout continuum diuiditur, ita numerus oritur, & augetur, sed continuum est materia quantitate affecta, ergo pluralitas numeralis oritur ex diuisione materiæ quantæ.

Responsio ad auctoritates allatas. Pro responsione ad has auctoritates notandum est, quod sæpe Arist. variè locutus est de materia; quandoque enim dicit materiam esse principium, & causam vnitatis numeralis, vt conspicitur ex adductis auctoritatibus; quandoque etiam dicit, quod materia est causa vnitatis genericæ, vt patet expressè in 5. Metaph. textu 12. vbi declarans, quæ sint vnum genere, ait: *Dicuntur autem vnum, & quorum genus vnum differentiis oppositis differentiis*; & inde exemplificat, *vt Homo, Canis, Equus, vnum quidem, quia omnia animalia, & modo itaque simili sicut materia vna*. Vbi expressè dicit, quod Homo, Equus, & Canis, sunt vnum, sicut illa sunt vnum, quorum materia est vna: at hic intelligit, quod sunt vnū genere, ergo quorum materia est vna, sunt vnum genere, non numero, & alibi sæpè alio modo.

Cum ergo vario modo loquatur Arist. de materia in causando vnitatem, auctoritates eius exponendæ sunt conformiter rationi; cumque insufficiens sit [illegible] quoque vbi Arist. ait, quod forma est, quæ facit hoc aliquid, modo hoc aliquid est singulare, ergo debemus sequi rationem, & ideo cum ratio indiuiduans sit contrahens quidditatem in esse subjectibili, iure dici poterit materia, & sic cum Aristoteles ait materiam esse causam indiuiduationis siue vnitatis numeralis, debemus exponere per materiam entitatem indiuidualem, quæ est vltima realitas formæ, & hoc modo quidem exponere debemus auctoritates illas, quæ non loquuntur expressè de materia partis, vt est illa de 5. Metaphys. tex. 12. dum ait, illa sunt vnum numero, quorum materia est vna, id est illa sunt vnum numero, quorum vnica est ratio contradictionis; quæ enim habent plures rationes contradictionis, sunt pluribus communicabilia, & sic non sunt indiuidua, sed quæ habent vnicam rationem contradictionis, per quam constituta sunt, tam sunt singularia, & non sunt pluribus communicabilia, non enim hoc exemplificat de materia partis, neque vllum aliud verbum addit, per quod cogimur eum intelligere de materia partis.

Ad auctoritates autem, quæ loquuntur expressè de materia partis, vt est illa de 7. Metaphys. tex. 28. alio modo est respondendum et dicitur expressè ab ipsomet Scoto in 7. Metaphys. textu 28. in expositione, vbi adducit nunc aliquam expositionem ad auctoritatem adductam, deinde aliam, quam magis commendat.

Alia solutio ergo est, quod materiam esse causam indiuiduationis, potest duobus modis intelligi, Vel quod sit causa prima & principalis, & hoc negat, quia hæc est forma producit rationem: quia sicuti forma est, quæ dat esse, est etiam ea, quæ dat distinctionem ab alio; Alio modo, quod materia sit causa concomitans, siue minus principalis, & sic materia est causa indiuiduationis, quia ad constitutionem indiuidui factam à forma, sequitur vnitas numeralis in materia, cum sit pars indiuidui. Per hoc idem respondetur ad auctoritatem illam de 1. Cæli, tex. 49. Dicimus enim quod ratio principalis, quia mundus est numero vnus, non est materia, sed forma: si enim multiplicarentur formæ mundi in hac materia, essent plures mundi, & multiplicarent materiam, sicuti faciunt aliæ formæ.

Per idem respondetur ad auctoritatem de 7. Metaphys. textu 33. Ad Caietanum

concedo equidem, quod licet 12. tex. 50. Metaph. probat materiam partis, quæ est potentia, non inesse primo Motori, non tamen propter hoc sequitur, quod in tex. 49. postea intelligat de illa materia partis, sed loquitur de ratione indiuiduali, quia illa, quæ sunt plura numero, habent multam materiam, id est sunt quidditates, non de se hæc, sed habent plures differentias indiuiduales, per quas sunt pluribus communicabiles, quæ in quidditate primi Motoris non reperiuntur; & ita quidditas, quæ est de se hæc, etiam ipsa est vnum numero. Cui non placet hæc responsio, afferat secundam, cui proximè accedit responsio Zabarellæ ad has auctoritates in suo libro de Constitutione indiuidui, capite 10. & aliorum Modernorũ tenentium, formam esse principium indiuiduationis.

Ad 4. Ad rationem Pauli Soncinatis peccat per æquiuocationem, duplex enim est receptibilitas, sicuti duplex est communicabilitas; Vna est receptibilitas, quæ respicit formam, & de hac concedo, quòd materia est vltimum receptibile; Alia est receptibilitas, quæ respicit communicabilitatem superioris, & quo ad hanc, nego materiam esse vltimum receptibile, sed illud est vltima realitas formę, siue rationes indiuiduales.

Opinio eorum, qui asserunt formam esse principium indiuiduationis.

Cap. IX.

VLtimo loco accedunt, qui sustinent formam esse principiũ indiuiduationis. Quid Auerroes senserit in hac materia, non est facilè cognoscere, siquidem ita variè locutus est, vt modo videatur asserere id esse materiam, modo formam;
Auerroist. tamen plurimi Auerroistæ iudicant ipsum sensisse formam esse principium indiuiduationis; & huius quidem sententiæ
Achillinus. fuit Achillinus 1. libro de Elementis, cap. 26. Conclusione 8. & Ioannes Bacchonius
Bacconius 4. Sententiarum dist. 11. quæst. 2. articulo 2. & Plusquam Commentator in secundum librum Artis paruæ Galeni, & multi alij, qui dicunt, formam solam esse principiũ indiuiduationis, materiam autem esse principium per accidens, quatenus est subiectum formæ.

Pro hac opinione primo sic arguitur. 1
Materia vna est communis omnibus formis generabilibus, & corruptibilibus; forma verò vna est tantum vnius materiæ, ergo principium indiuiduationis est forma, non materia. Probatur Antecedens, quò ad vtramque partem; quia vna materia est subiecta infinitis formis, non simul, sed successiuè, vt patet in continua generatione; at vna forma neque simul, *Resp.*
neque successiuè pluribus materiebus cõ *Auer.*
municatur, sed vni solum. Consequentia etiam probatur; nam indiuiduum est incommunicabile, igitur cum forma sit maximè incommunicabilis, vt visum est, & materia valde communicabilis, forma erit principium indiuiduationis.

Secundò. Nihil potest constituere alterum sub opposita ratione suæ naturæ; sed 2.
materia est communis, ergo non potest constituere in esse incommunicabile; forma autem est incommunicabilis, ergo ipsa erit hoc principium indiuiduationis.

Tertiò Achillinus loco citato Conclusione 9.

Illud est principium indiuiduationis, quod est principium distinctionis à priori ab alijs, & principium essendi; sed per formam vnus distinguitur ab alio, & constituitur in esse, ergo forma est principiũ indiuiduationis. Minor probatur auctoritate Aristot. 7. Metaph. tex. 49. vbi inquit. Actus est qui separat, & qui distinguit; & ex Aristot. auctoritate eam adducente Auerroe in primo de anima, tex. 54. vbi dicit, quòd membra Cerui non differunt à membris Leonis, nisi quia anima Cerui differt ab anima Leonis. Distinctio ergo est ab anima, & à forma, non à materia.

Ioannes Bacchonius 3. Sent. d. 12. q. 2. *Bacc.*
articulo 2. multas rationes ex Auer. & auctoritates eiusdem adducit pro hac opinione; sed quia parui momenti sunt, & ex dicendis facilè soluentur, ad vitandam prolixitatem omittuntur.

Alij verò Auerroistæ sustinent quod forma, & materia sunt principium indiuiduationis; sed forma principaliter, materia verò minus principaliter; & huius principium

Opin. Zim. cipum Auctor est Zimara, in proprio quæsito, qui dantur tres Conclusiones.

1. Conclus. Prima: Principia interna individui sunt materia, & forma, quam sic probat: principia essendi rei, sunt etiam principia individuationis, & unitatis numeralis, quia ens, & unum sunt idem, ex 4. Metaph. textu 3. quæ ergo sunt principia entitatis singularis, sunt principia unitatis singularis. Hæc autem principia essendi sunt materia, & forma absque dubio, ergo.

2. Conclus. Secunda Conclusio, forma est magis principalis causa, materia verò minus principalis, quam etiam sic probat. Illud est principalior causa, à qua res primo habet esse, sed primò res habet esse à forma, ergo.

Item auctoritate Aristot. 2. de Anima, tex. 2. Forma est substantia, per quam est hoc aliquid.

3. Conclus. Tertia Conclusio est de principio externo, quæ sunt illa accidentia enumerata à Porphyrio, de quibus non est difficultas.

Zab. Pic. Hanc eandem sententiam postea secuti sunt quidam Moderni, ut Iacobus Zabarella, in lib. de Constitutione individui. Franciscus Piccolomineus libro 3. de Materia, capite 17. & aliis. Ait enim Zabarella, quod materia est causa, sine qua non, forma autem est causa principalis. Et utitur iisdem rationibus, quas supra adduximus. Alio modo autem declarat opinionem hanc, ut videbimus infra.

Refutatio. Contra hanc Opinionem maximè faciunt rationes illæ duæ, quas adducit Scotus ad comprehendendam suam Opinionē, & quas supra capite 2. adduximus, neque eas hic repetere breviter erit inutile, propter responsiones Adversariorū. Probo itaque quod forma nullo modo possit esse principium individuationis, neque principale, neque minus principale, sic.

1. ra. Cuilibet unitati respondet propria entitas, sed unitas numeralis est maxima unitas, ergo illi competit maxima entitas, sed illa entitas non potest esse natura, quia illā sequitur unitas specifica, neque entitas generica, quia illam sequitur unitatem genericā: debet ergo esse aliqua alia entitas diversa ab entitate generica, & ab entitate naturæ specificæ, & à partibus suis, quæ sunt materia, & forma, ergo forma non potest esse principium individuationis, sed erit aliqua alia entitas inferior, ut supra diximus; & maximè concludit hæc ratio contra formam, quia forma est quæ dat esse materiæ specificæ. Maior propositio est evidens, quia Unum, & Ens convertuntur, & ideo si datur Unum, datur Ens illi Uno correspondens, & si Unum est diversum, diversum quoque erit Ens illi correspondens. Sed adhuc magis probatur in Theoremate quod datur natura communis præter opus intellectus. Minor quoque probatur: quia si eadem entitas corresponderet entitati genericæ, & specificæ, sequeretur, quod idē ens esset unū numero, & specie, & sic quod esset idem & non idem, secundū idē, nempè secundū propriam entitatem esset communicabile pluribus, & incommunicabile pluribus, quod implicat contradictionem.

Secunda ratio. Omnia differentia differentium debent reduci ad aliqua primò diversa, alioquin daretur processus in infinitum in differentibus, sed forma in hoc individuo, & in illo, non sunt primò diversa, immò sunt causa identitatis, & similitudinis individuorum, ergo forma non potest esse principium individuationis. 2. ra.

Zimara primæ rationi respondet negando Minorem, negat enim, quod detur unitas realis alia præter unitatem numeralem, Sed hæc propositio est Arist. 5. Metaph. textu 12. dicit, quod quadruplex est unum, scilicet numero, genere, specie, & proportione (patet autem, quod ibi loquitur de unitatibus realibus, unitas enim proportionis, quæ est minor unitas, est realis, neque enim hoc negare poterit, nisi etiam asserat omnem proportionem, & similitudinem esse ens rationis, quod est per se absurdum) Si ergo minor unitas, scilicet proportionis, est realis, certè maior unitas erit quoque realis, qualis est generica, & specifica; Sed de hac satis abundè locuti sumus in Theoremate, quod datur natura communis realis extra animam: Unde si datur natura communis realis, quia quale est Ens, talis est Unitas, cum Unum sit passio Entis, datur quoque necessariò Unitas realis illi respondens, quæ non est numeralis. Resp. Zim. ad 1. rat.

Ad secundam rationem diuersi diuersas responsiones afferunt. Soncinas in suo Dilucidario, libro 5. quæst. 5. respondet, quod indiuidua sunt primò diuersa in coordinatione Prædicamentali, non autem secundum rationem differentiæ, & diuersitatis.

Sed vt inquit Mercenarius, hæc responsio nullius est momenti, nec est ad propositum, nam cum indiuidua eiusdem speciei per aliqua distinguantur, vel ipsa sunt primo diuersa vel nõ; si sic, habemus propositũ, & quærimus, quæ sint hæc, ergo per alia distinguuntur, quia ex Arist. 10. Met. & 12. in hoc differunt, primò diuersa, & diuersa tantum, quia illa distinguuntur seipsis, hæc verò per aliud, est ergo vera illa Maior, quod omnis differentia debet reduci ad aliqua primò diuersa, indiuidua autem differunt, vt patet, vel ergo differunt per aliqua primò diuersa, vel per aliqua, quæ non sunt primò diuersa, si secundum, ergo illa adhuc per alia, & sic indiuidua non essent vltima diuisa, si primum, habetur propositum, quia hæc primò diuisa non sunt materia, neque forma, neque enim hæc sunt primò diuersa.

respõ. Zim. & Zabar. Ideò Zimara aliter respondet, & concedit, quod indiuidua differunt per aliqua primò diuersa; sed cum ait, hæc primò diuersa nõ sunt materia, neque forma, hoc negat, & ad illa, quibus indiuidua sunt primò diuersa, esse formas substantiales, hoc eodem modo responderet Zabarella, & alij qui sunt huius Opinionis.

Contra hanc Opinionem arguo, & suppono primò vnum, quod conceditur ab omnibus, nempè, quod forma dat esse rei per informationem, & per inhærentiam sui ipsius intrinsecam rei compositæ, & constitutæ per ipsam, vt forma facit ignem, quia ipsa inhæret, & informat materiam ignis, & fit pars eius, vnde ex hoc euenit, quod qualis est forma, tale est cõpositum constitutum per formam. Hoc stante, quæro, an forma sit entitas vniuersalis, vel particularis, vel indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatem, si dicas vltimum, nunc apertè sequitur, quòd ipsa non potest esse principium indiuiduationis, immò ipsa indiget aliquo alio ipsam indiuiduante, & determinante ad singularitatem, siquidem ipsa de se indifferens est ad singularitatem, & vniuersalitatem, quodcumque autem sit aliud, illud erit principium indiuiduationis; si autem forma sit entitas vniuersalis, tanto minus potest constituere indiuiduum, quia vt dictum est in supposito, forma constituit rem quam constituit per informationem, & inhærentiam intrinsecam sui, cum re, quam constituit: & sic sequitur necessariò, quod tale est compositum, qualis est forma. Si ergo forma est entitas vniuersalis, constituet compositum vniuersale, non particulare: nam nihil dat, quod non habet, neque constituit rem sibi opposito modo, qui sibi competit: si verò dicatur, quod sit entitas singularis: Contra, ergo forma non poterit constituere in esse suam naturam specificam, & sic natura specifica, vt sic, non habebit esse à forma: quia si forma est entitas singularis, necessariò compositum, quod habet esse per formam, erit singulare, & sic natura non habebit esse per formam, quod tamen est falsum: quia si forma non dat esse naturæ specificæ, à quo ergo habebit esse natura specifica? cum omne esse sit à forma.

Huic rationi, quam efficacissimam, & insolubilem puto quatuor modis ab Aduersarijs responderi posset. respõ. ad Adu.

1. Primò dicet Zimara, duplex est forma, Alia vniuersalis, & hæc constituit speciem, siue naturam specificam, Alia particularis, & hæc constituit indiuiduum.

2. Secundò dicet fortasse, forma vt est entitas realis, est singularis, & sic constituit indiuiduum singulare, forma autem, vt dat esse naturæ specificæ, & vniuersali nõ est entitas realis, sed rationis, quia non datur illa natura communis, quæ sit ens reale, sed ens rationis tantum.

3. Tertiò, alij responderent, vt Zabarella, Forma duobus modis considerari potest, Vel vt dat esse essentiæ; Vel vt dat esse existentiæ, vt dat esse essentiæ, est vniuersalis, vt dat esse existentiæ, est singularis, & constituit indiuiduum. Quartò, Alij, vt

4. Pererius responderent, quòd forma de se nec est vniuersalis, nec particulare, sed est vniuersalis per abstractionẽ intellectus, est autem singularis per productionem

agentis:

agentis: nam quod producitur ab agente in materia quadam singulari, & per dispositiones quasdam singulares, necesse est, quòd sit singulare; forma itaque fit singularis extrinsecè, id est, vel ab agente, vel à dispositionibus ipsis.

Resp. 1. re-spons. Contra Primam responsionem arguo. Tunc sequeretur, quod in quolibet indiuiduo essent duae formae substantiales, vna qua esset homo, & altera, qua esset hic homo; siquidem Socrates est homo, & est hic homo: hoc autem quam absurdum sit, ex se patet; & licet aliqui admittant in composito plures formas substantiales, non tamen dicunt, quod in composito singulari adsit vna forma, qua est homo, & in specie, & altera, qua sit singularis, & hic homo; quod si hoc admittant non esse inconueniens, dimittendi sunt, & ducendi, ad contradictiones, quia omnes isti Aduersarij sic vbique concedunt, quòd est eadem forma, qua Socrates est homo, & hic homo.

Resp. 2. & pla-cuit dari natu-ram com-munem. Contra Secundam nõ est hic multum laborandum, quia in proprio Theoremate ostensum est, quod natura communis specifica est natura realis, & entitas realis extra intellectum, & propterea forma continens illam entitatem, est forma realis, & extra intellectum: & propterea si forma est de se singularis, non poterit dare esse naturae communi. Possumus etiã sic arguere. Forma, quae de se est haec, non potest per se intelligi, vt vniuersalis, neque vt dans esse vniuersale; quia intellectus intelligens rem sub opposito modo rei, est intellectus falsus, & plenus deceptione, ergo si forma est de se haec, & particularis, vt est Ens reale, nõ pòt per vim rationis esse vniuersalis, & dare esse naturae vniuersalis. Si dicas: Intellectus abstrahit à formis particularibus, formã vnã vniuersalẽ, & hęc constituit speciẽ. Contra, ergo Socrates est in specie hominis, nõ per propriã formã realẽ, quę sibi dat esse reale, sed per illam formam abstractã ab intellectu, siquidẽ illa nõ est forma specifica, nec faciens speciem, hęc verò facit speciẽ. Hoc autem est absurdum: quia tunc haec propositio non esset vera ex parte rei. & realiter Socrates est homo, sed solum quia Socrates ex parte rei non esset homo, sed solum per operationẽ nostri intellectus, qua cessante, Socrates non esset homo: at certè negare quod nullo intellectu cogitante Socrates sit homo, est negare sensũ. Item à pari posset à forma particulari Socratis, & huius Leonis, & huius Bouis abstrahere vnam formam communem specificam, siquidẽ per Aduersarios forma specifica est forma cõfecta ab intellectu, cur autem hoc non facit intellectus, certe opus est, quod respondeant, quia est repugnãtia ex parte rei, siue opere intellectus. Ita nisi Socrates, Plato, &c. haberent vnã formam realem communem à parte rei, intellectus non posset ab eis illam abstrahere, quod etiam ipsi fatentur loquendo de munere intellectus agentis. Item probo, quod forma non sit singularis, neque de se haec, quia quod est de se hoc, est primo diuersum à quocumque alio, & sic non est causa similitudinis cum alio, sed causa diuersitatis: at Aristot. 7. Metaph. tex. 17. contra Platonem ait, non esse necesse ponere Ideas propter generationẽ, quia agens naturale habet similitudinẽ ex forma, distinctionem vero ex materia: ergo forma est causa similitudinis, & intendit similitudinem realem, vt est specifica, non per rationem, ergo forma non est de se haec, & singularis.

Contra tertiam responsionem primò. Contra 3. hęc non est ad argumentum: quia oportet respõdere, an forma sit vniuersalis, vel singularis, vel indifferens, & tunc quodcunque dabitur, impugnabitur, vt supra. Similiter, debet dicere, an sit vna, vel plures, & arguitur, sicut bene supra; Sed videtur dicere, quod forma de se sit indifferẽs, & quod modo dicatur vniuersalis, modo particularis, quatenus dat esse essentię, est vniuersalis; quatenus dat esse existentię, est singularis. Sed contra. Eadem forma non potest formaliter dare duos modos essendi oppositos: at supra probatũ est, quod esse vniuersale, & singulare, sunt modi oppositi essendi, quia vnum est communicabile, & aliud incommunicabile. Antecedens probatur: quia forma dat esse per informationem. Praeterea, tunc forma abstracta non esset principium indiuiduationis, sed essentiae, quia singularis quaedam forma vt dat esse essentiale, est principium Prat

individuationis. Forma ergo non se sola sed cum existentia est principium individuationis. Sed hæc Opinio supra capite 5. confutata est, quia existentia est passio entis, & subsequitur ad entitatem realē; prius ergo habet entitatem propriam cōpletam individuam, quā ut existat, & sic existentia non potest esse principium individuationis.

Contra Quarta responsio est penitus absurda, quia agens est principium externum, non internum; nos hic loquimur de interno. Tertio quia forma de se est indifferens ad esse singulare, & universale, non potest esse principium primum individuationis; quod si illa fiat singularis per dispositiones illas intrinsecè inductas ab agente, ergo illæ dispositiones erunt primum principium individuationis: sed hæ dispositiones sunt accidentia, ergo accidentia erunt primum principium individuationis; quam Opinionem ipsi quoque reijciunt, & ego supra reieci.

In quo sensu opinio hæc sit vera. Cap. X.

PEr rationes factas in præcedenti capite contra hāc Opinionem patet, qđ nisi aliter declaretur, nō est vera; si autem exponatur alio modo, quem forsan ipsi sub nube viderunt, erit vera, & omnino conveniet cum Opinione Scoti.

Sciendum est itaque Primò, quòd forma quæcumque de se est cōmunis, quia forma est, quæ cōstituit quidditatem rei, quæ quidditas de se semper est communicabilis, & secundum quod sunt formę, ita sunt magis, & minus cōmunicabiles; nō loquor modo de abstractis à materia.

Secundò sciendum est, quod forma habet varias realitates, per quas est contrahibilis, & communicabilis pluribus, ut dictum est supra capite 3. [illegible] Theoremate [illegible]; Forma specifica ergo est communis, & communicabilis; sed est communicabilis quia habet diversas realitates, & per has est cōmunicabilis; rationalitas enim est forma realis communis, sed in ea clauduntur multæ realitates, quas nomine proprio ignoramus, & illæ sunt, quæ dāt esse individuū; una enim realitas dat esse huic individuo Socratis, quam pro nunc possum appellare Socrateitatem; alia dat esse Platoni, & hāc appellabimus Platonitatem, & sic de alijs; adeo quod sicut hæc forma, animal, est communicabilis per varias realitates, quarum una est rationalitas, & aliæ differentiæ contrahentes alias species, ita rationalitas est cōmunicabilis per has realitates, Platonitas, Socrateitas, & quæ dicuntur differentiæ individuales: istæ autem realitates non distinguuntur ab invicem per alias differentias, sed sunt primo diversæ, & istæ sunt quæ appellantur formæ particulares; et realitas illa qua Socrates est [illegible], dicitur forma particularis Socratis; sed non est forma distincta realiter à rationalitate in communi, sed est eadē realiter cū forma, quæ dat esse in specie, sed solū distinguitur formaliter ab ea, & huius ratio aliunde peti non potest, nisi quia sunt talis conditionis, & naturæ.

Quidditates autem abstractę, ut intelligentiarum, non habētes huiusmodi realitates, secundum Philosophum, ideo non multiplicantur plures in una specie. Distinguendum est igitur sic: forma duobus modis accipi potest; Uno modo pro forma communi, Alio modo pro ultima realitate formæ; in primo sensu est falsa, in secundo est vera: patet autem quod hæc Opinio hoc modo declarata, est eadem Opinio Scoti. Ex his patet responsio ad rationes in oppositum.

Ad primam rationem patet: quam Commentator, cum inquit una forma est unius materiæ, distinguo, Vel accipis formam pro forma propriè, & tunc nego illam propositionem, quia forma est natura, & natura est communicabilis pluribus materijs, quia pluribus individuis; Vel intelligis pro forma ultimam realitatē formæ, quæ nunc dici potest forma particularis, & de hac concedo, & [illegible]. Ad rationes in oppositum.

Per eandē distinctionē respondetur ad secūdam; verū enim est, quod forma per realitatē ultimę formę, nō est cōmunicabilis, sed forma in se est communicabilis. Ad 2.

Per idem ad tertiū: nō enim forma est causa distinctionis in se, sed forma, quę est ultima realitas formæ, & qui in Aristotele quod forma est, quę distinguit, & separat, vel intelligit, quo ad quidditates, & sic loquitur Ad 3.

quitur

quitur de forma in se; vel si loquitur de distinctione numerali, intelligit de forma, quæ est vltima realitas formæ, & per hanc distinctionē vniuersaliter respondetur ad omnes auctoritates Arist. in [illegible] tamē locis citatis ab Achil. Arist. non loquitur de distinctione numerali, sed quidditatiua.

Ad Zim. Ad Zimarā similiter respōdetur, quòd si accipit formā in se absolutè, illa non est principiū essendi indiuiduū, quia est cōis; si verò accipit formā pro vltima realitate formæ, sic est vera, & concedo, quod talis realitas est principium essendi indiuiduū, & quod est causa indiuiduationis, & sic vtramque eius Conclusionem concedo, & etiā tertiam, de qua nulla est difficultas, & hæc sit finis istius tertiæ difficultatis.

Quodnam sit principium indiuiduationis accidentium. Cap. Vltimum.

EX cognitione principij indiuiduationis substantiæ materialis, facilè elicitur, quodnam sit principium indiuiduationis accidentium; Qua in re inueniuntur sunt duæ opiniones. Prima est, quòd indiuiduantur per subiectum in quo existūt. Hæc opinio est D. Thomæ, p. p. q. 29. artic. 1. vbi apertè ait, quòd substantia indiuiduatur per seipsam, accidentia verò indiuiduantur per subiectum, quod est substantia. Idem habet alibi passim, vt eadem p. p. q. [illegible] art. [illegible] & alibi aiunt tamen quidam, eum hanc sententiam limitare, ac dicere, veram esse in alijs omnibus accidentibus præterquam in Quantitate, quam ait per seipsam indiuiduari; quod innuit quoque Caietanus eadem p. p. q. 29. art. 1. eum postea sequuntur locis citatis cæteri Thomistæ, & alij multi. Fundamentum principale pro hac opinione est id, quod adducit Caietanus p. p. q. 29. art. 1. nimirum: quia accidens in esse dependet à subiecto, quod est substantia, substantia autem non dependet ab accidente, neque ab vlla alia re, ideò substantia indiuiduatur per seipsum, loquendo in communi, accidens verò à substantia. Consequētia probatur, quia vnaquæque res indiuiduari debet ex eisdem principijs à quibus habet esse. Præterea, nisi accidentia indiuiduarentur à subiecto, duo accidentia eiusdem speciei, solo numero differentia, possent manere in eodem subiecto; sed Consequens est falsum, Consequentia est euidens, quia identitas numeralis subiecti, non impediret posse distinctionem inter talia accidentia. Falsitas Consequentis probatur quoque: quia duo colores numero, vel duæ albedines, non possunt recipi in eodem subiecto.

Ex altera parte Scotus in 4. dist. 12. q. 1. confutando primam rationem Ægidij apertè tenet accidens nō indiuiduari per substantiam, & hoc tenet vniuersaliter de omni accidente, quod etiam potest haberi ex dictis supra, tractando de indiuiduatione substantiæ materialis. Fundamentum principale est, quia nihil vnius generis, & Prædicamenti ponitur in esse per aliquid alterius Prædicamenti, & præsertim hoc verificatur de primo in illo Prædicamento, cuiusmodi sunt singularia in vtroque Prædicamento; sed Substantia, & Accidentia, sunt in diuersis Prædicamentis, ergo. Maior patet, quia Prædicamenta sunt impermixta; & præterea Accidens singulare, secundum se consideratum, non esset vnum sine per se, sed per Accidens; scilicet, compositum ex Substantia & Accidente, quod est absurdum.

Præterea, in quolibet genere est reperire supremum in illo genere, & omnia media genera, & species, ergo est inuenire quoque infimum per se in illo genere, de quo omnia illa prædicentur alioquin prædicationes superiorum de inferioribus in illis generibus, non essent per se, sed per accidens; quia supremum esset per se de illo Prædicamento Accidentis, singulare esset partim illius Prædicamenti, partim Substantiæ, principiū enim indiuiduationis per se, & intrinsecum, de quo nunc loquimur, intrinsecè constituit indiuiduum, adeò si sit substantiale, substantia intrinsecè constituet accidens, quod est absurdum.

Præterea, si accidentia numero differrēt per subiectum substantiale, nulla duo, vel plura accidētia, neduū eiusdem speciei, sed neque diuersarum specierum, possent esse in eodem subiecto; Consequens est apertè falsum: quia in eodem indiuiduo

uitum substantiae est quantitas haec, & qualitas haec: nam in eadem parte lactis est albedo, & dulcedo, quantitas, & qualitas, & diuersae qualitates specie, & numero diuersae. Consequentia est euidens; quia idem principium indiuiduationis non potest esse principium indiuiduationis plurium indiuiduorum numero, sed vnumquodque constituat proprium indiuiduum; Hanc eandem sententiam sustinent quoque Suarez in Metaphysica disputatione quinta, sectione septima, & alij, & ex dictis supra amplius potest probari.

Ad rationes Aduersariorum. Ad fundamentum Aduersariorum, respondeo, quod pendere ab alio, contingit duobus modis; Vno modo, quo ad esse essentiae intrinsecum; Alio modo, quo ad esse existentiae, & quo ad esse existentiae adhuc duobus modis; Vno modo, quod dependens non habeat aliam existentiam nisi subiecti; Alio modo, quod licet habeat propriam existentiam, non possit tamen per se existere, sed necessario alij coexistat propter suam imperfectionem, dico, quod accidens pendet à substantia nō quo ad esse essentiae, sed existentiae solum, & quo ad hoc non primo sed secundo modo tantum. Ex hoc autem non sequitur, quòd substantia debeat esse principium indiuiduans internum ipsius accidentis, quia illud pertinet ad esse essentiae, non existentiae.

Ad secundum in propria disputatione in Metaph. ostendam duo accidentia manere posse in eodem subiecto; interim vide tertio Sententiarum disput. & de duabus filiationibus in Christo, quae diximus in nostris disputationibus Theologicis.

THEOREMA XCI.

Intelligentiae secundum Philosophum non sunt plures numero distinctae.
Cap. Vnicum.

Disputatio magna inter Thomistas & Scotistas. DE Indiuiduatione substantiarum abstractarum, est maxima disputatio inter quosdam Thomistas, & quosdam Scotistas. Aliqui enim Scotistae, de mente Scoti, & hoc in via Arist. asserunt, quod in substantijs abstractis datur pluralitas numeralis, & quod in vnaquaque specie sunt plura indiuidua, quae distinguuntur numero; e contrario Thomistae asserunt, quod in huiusmodi substantijs sub eadem specie non possunt esse plura indiuidua numero. Ego autem hanc contentionem inanem, & vanam existimaui, quia si Scotum diligenter legissent, vtrique ipsius sectatores profitentur, se hac in re aduersari Scoto non suffragari, cognouissent. Vt ergo clarè pateat, quae sit mens Scoti in hac materia, sciendum, quòd haec disputatio potest tractari, vel secundum Theologos, vel secundum Philosophos: si secundum Theologos, non est dubium, Scotum asserere in vna specie posse esse plures Angelos numero distinctos; sed secundum hunc sensum modo non disputamus; sed in quaestionibus Theologicis de hoc fiet sermo: si verò loquamur secundum Arist. Scotus 2. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum principale, clarissimè mentem suam explicat, & sustinet ad mentem Philosophi, intelligentias non esse distinctas numero, sed specie solum, ita quòd non vult, quod in vnica specie sint plures Angeli, sed vult, quod vnū indiuiduum constituat vnam speciem, ita quòd conuenit in conclusione cū Thomistis, sed differt in ratione; ratio enim Scoti non est ratio, quam alij adducunt: ait enim Scotus, quòd hoc euenit, quia Philosophus concessit hanc propositionem, omne illud, quod non habet materiam pro parte quidditatis, est idem primo sui, quod quid est; & omne tale, quod quid est, est de se hoc, & sic est hoc per se, & indiuisibilem: sed quod quid est rerum cum materia coniunctarum, non est de se hoc; quia non est primo idem cum re, cuius est quod quid est, sed secundario. Sed vnde est, quod Arist. existimauit, quòd quod quid est in separatis à materia, sit de se hoc; in concretis verò cum materia, non sit de se hoc, sed sit diuisibile in plura numero? Respondet Scotus quòd causa fuit; quia Philosophus posuit esse formaliter necessarium, omne illud quod non habet materiam partem sui, & ideò quidquid potest esse in illo quod quid est necessario in eo est. Si ergo esset multiplicabile tale quod quid est, & quidditas eius, esset necessariò se in plura

Mens Scoti aperitur. Dub. Solu.

in plura indiuidua,] hæc multiplicatio indiuiduorum in ipsa esset actu; si autem esset multiplicabilis, esset multiplicabilis in infinitum, vt sunt cæteræ quidditates, ergo in quocumque quod quid est, & in quacumque quidditate separata, essent infinita indiuidua actu, quod est impossibile. (Alij verò dicunt, & Thomistæ hoc tenentur dicere, si volunt stare in suis principijs, licet aliqui fugiant, quod ratio, propter quam quidditates substantiarum abstractarum non sunt multiplicabiles numero, est quia carent materia, & quantitate, quæ erant principia indiuiduationis, vt vidimus supra in præcedenti disputatione de substantijs immaterialibus.) in hoc verò differt Theologus à Philosopho, quia Theologus negat illud principium Philosophi: quidditas non habens materiam, est formaliter necessaria: & hac de causa etiam Theologus habet dissentire in Conclusione à Philosopho, quæ ex illo principio pendet, & sic vbi Philosophus ex hoc principio deducit, ergo quælibet intelligentia est de se hæc, quia si esset multiplicabilis, esset multiplicabilis in infinitum; quidquid autem sibi esse potest, actu adest: quia in separatis à materia, idem est esse, & posse; Theologus non debet talem conclusionem deducere, sed potius oppositam; si rationes eum cogant, vt in præsenti faciunt, veluti obsidam in Theologia: hoc enim modo concordare cum Philosopho non est rectè Philosophari nec Theologicè sentire. Cùm itaque in Conclusione non sit dissensio: solum de ratione Conclusionis est disputandum, neque multum in hac immorari opus est; optimè enim rationem aduersariorum confutat Mercenarius in hoc quæstio, solum in eo est reprehendendus, quod tribuit Scoto in via Aristot. sensisse intelligentias differre numero, & multiplicari in specie, quod tamē falsum est, vt diximus. Dicunt ergo Aduersarij, quod ratio propter quam vnaquæque intelligentia constituit vnam speciem, est de se hæc, & consequenter est distincta ab vnaquaque alia intelligentia specie, quia caret materia signata, quæ est principium indiuiduationis, & multiplicationis numeralis. Cæterum hoc falsum est: quia

1. ra. contra Thomist.

nulla res potest fieri hæc, & specie distincta ab alia per negationem primò, sed solùm per positiuum aliquod adueniens; vel per propriam entitatem, quæ de se sit hæc, & talis: negatio enim sicut non potest constituere entitatem in esse, sic non potest esse prima, & formalis ratio distinctionis alicuius ab alio. Vnde possumus ita argumentari; Omnis distinctio realis primò, inter aliqua duo, est per quid positiuum. Hæc probatur: quia negatio semper præsupponit positiuum: at carentia materiæ est priuatio quædam & negatio, ergo ipsa non potest esse principium distinctionis inter intelligentias. Minor est clara, & concessa; immò ex hoc habetur efficax argumentum contra Thomistas de principio indiuiduationis in substantia materiali, quia si materia, & quantitas est principium multiplicationis numeralis, ergo carentia ipsius materiæ, & quantitatis, siue habitudinis ad quantitatem, est principium constituens quidditatem multiplicabilem, & de se hanc. Hoc autem est falsum: quia nullum priuatiuum, vt dictum est, est principium distinctionis, sed præsupponit positiuum. Consequentia patet: quia si præsentia materiæ est causa vnius effectus, ergo existente absentia eiusdem, talis effectus non habebit esse: at effectus materiæ per te est communicabilitas numeralis, ergo hic effectus cessat, cessante tali causa. Secundò et Aristot. 7. Metaph. tex. 41. & 3. de Anima, tex. 9. in separatis à materia, idem est quidditas, & indiuiduum: at quidditas substantiarum abstractarum non constituitur in esse per carentiam materiæ: ergo neque indiuiduum, quod est idem cum sua quidditate, constituitur in esse per talem carentiam materiæ. Tertiò idem Arist. 8. Metaph. vltimo, ait: *Quæ neque sensibilem, neque intelligibilem materiam habent, sicut sunt substantiæ separatæ, statim sunt Ens, & Vnum*. ergo non per carentiam materiæ & quantitatis.

t. 18.

t. 16.

Sed contra hanc opinionem videntur esse duæ Authoritates Aristot. Prima est in 11. Metaph. tex. 49. in quo loco ait Philosophus, quòd non possunt esse plures primi Motores, hac ratione: quia essent velut homines, qui sunt vnum specie, & plures

Dub.

plures

plures numero; sed qui sunt plures numero, & vnum specie, multam habent materiam; primus Motor autem caret materia, & propter hoc plures non possunt esse Motores; ergo videtur, quod Aristot. pro causa non multiplicationis numeralis in intelligentijs assignet carentiam materiae. Respondetur secundum Scotum in hac dist. 3. quaest. 6. soluendo argumenta pro opinione D. Thomae: nam exponit hunc locum sic, quod potest intelligi de forma realitate continuo individuantem, quia illa, quae sunt vnum specie, & plura numero, habent multam materiam, id est, plures rationes individuantes: sed primus Motor non habet talem materiam, quia sua quidditas non est contrahibilis per tale principium, neque per aliud, quia est de se haec, & non est indiuiduabilis. Vel dicamus quod, quae sunt vnum specie, & plura numero, habent plurimam materiam, hoc intelligitur de materia partis, quoniam tales quidditates, quae sunt coniunctae cum materia partis, sunt multiplicabiles, quia non sunt de se haec, & consequenter primus Motor, quia eius quidditas est segregata à materia, non est multiplicabilis, & sic nõ est indiuisibilis; & tunc semper exponitur de materia partis: non ergo carentia materiae, est prima causa non multiplicationis numeralis, sed quasi secundaria, & consecutiua; prima autem est, quia tales quidditates sunt de se haec, ex eo enim quod primus Motor est talis naturae, & quidditatis, quod est incommunicabilis,

Alia resp. concomitanter caret materia partis. Vel dicas, quod auctoritas loquitur de materia partis: sed ratio illa est à concomitantibus, quia enim quidditas multiplicabilis habet annexam materiam secundum eum: quidditas verò incommunicabilis non habet materiam, ideo Aristot. ait primũ motorem non esse vnum numero, quia quidditas non est plurificabilis numeraliter; quod verò non sit multiplicabilis numero, probat à concomitanti, quia non habet materiam.

2. Secunda Auct. est Aristot. in 3. de Anima, 9. tex. & 7. Metaph. tex. 41. vbi ait, quod in separatis à materia, idem est, quod quid est, cum illo cuius est; sed in concretis cum materia, nõ est idem quod quid est, cum illo cuius est; ex quo deducunt, quod materia sit causa propter quam indiuiduum non est idem cum sua quidditate; sed est quid diuersum; ergo materia est causa indiuiduationis, quod differt à quidditate per ipsam materiam, per quam est quid quo(?) ... particularizatum, & contractum, & sic differt.

Respondetur, quòd primò falsum est, quod in concretis cum materia, non sit idem quod quid est, cum illo cuius est, vt patet 7. Metaph. tex. 20. Est ergo idẽ; sed sensus illius auctoritatis est, quod in concretis cum materia, quod quid est, nõ est idem cum illo cuius est, primò, sed secundariò; quoniam tale, quod est materiale, non est de se hoc, & indiuisibile, sed multiplicabile, & sic diuiditur in indiuidua, quae indiuidua differũt ab illo, quod quid est, non per materiam primò, quia illa includitur in quod quid est materiale, sed differunt per differentiam indiuidualem. Vnde expressè ait Aristoteles, aliud est caro, & carnis esse, vbi exponitur carnem per singulare; non ergo in concretis cũ materia, singulare differt à suo, quod quid est primò, sed secundariò, neque illa differentia secundaria est propter materiam, sed propter principium indiuiduationis; & quia illud, quod quid est, non est de se hoc, sed connexio materiae est causa remota; talia enim sunt omnia, quod quid est, cum materia coniuncta, ex quo enim sunt communicabilia, ideo habent materiam, non è conuerso; substantia autem abstracta à materia, est de se haec, & indiuidua, adeo quod in ipsa est idem vnitas specifica, & numeralis; quia eius quidditas est indiuisibilis, & incommunicabilis, vt dictum est.

THEOREMA XCII.

Anima intellectiua indiuiduatur per seipsam, non per vnionem ad corpus.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Caput I.

Circa hanc materiam non parua fit [illegible] est inter Scotistas, & Thomistas. [illegible]

Scotus

Scotus in quodlib. quæst. secunda, in principio, vbi quærit, an hæc propositio, in Diuinis solum sunt duæ productiones, teneatur sola fide, vel etiam ratione; ibi adducit vnam opinionem, quæ dicebat, quod tenetur ratione, & hanc præcipuè: quia forma eiusdem speciei non potest multiplicari, nisi secundum materiam: at in Diuinis, non est materia, ergo ibi non possunt esse plures Filij, nec plures Spiritus sancti. Hanc opinionem Scotus reijcit, & probat, quòd innitatur falso fundamento: quia innititur huic propositioni: Forma eiusdem speciei, non potest multiplicari, nisi per materiam, & quod sit falsa, post multas rationes adducit hanc. Anima intellectiua in hominibus est eiusdē speciei, & non habet materiam, & prius natura, quam vniatur corpori est de se hæc, & terminus creationis, ergo illa propositio est falsa. Ex eo loco apertè colligitur, quod Scotus iudicauit animā intellectiuam esse indiuiduatam per seipsam, & de se esse hanc, non per materiam, nec per quantitatem. Hanc eandem sententiam colligimus ex secundo Sent. dist. 3. quæstione 7. ratione quarta pro sua Conclusione; ibi enim quoque sustinet plures Angelos esse in eadem specie Theologicè loquendo, & illos indiuiduari per proprias hæcceitates. Hanc opinionem nonnullis rationibus sic confirmat.

1. ra. Anima prius naturaliter est terminus creationis, quam sit vnita, & infusa corpori, ergo prius naturaliter est hæc, & singularis, quàm vnita corpori, ergo singularitas eius præcedit vnitatem ad materiam, sed vnde est singularis, est indiuidua, & distincta à quocumque alio; ergo anima humana habet vnitatem à seipsa, & sic per seipsam est indiuidua, non per vnionem ad materiam. Antecedens est communiter concessum, non dico enim, quod præcedat tempore, sed natura. Consequentia probatur per Aristotelem, 5. Metaphysices, capite de Priori, vbi ait; *Aliqua secundum materiam, & substantiam sunt priora quæcumque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis*; adeò, quod in his verbis ait Philosophus, quod illa sunt priora natura aliquo, quæ possunt esse sine alio sine contradictione, id est sine repugnantia, & contradictione, licet actu vnum non sit sine alio, & hoc etiam confirmatur ex 7. Metaphysices, vbi dicit, quòd Substantia est prior natura Accidente, quia sine contradictione est separabilis ab accidente, licet nunquam separetur, at anima vt est terminus creationis Diuinæ, nedum secundum essentiam, & substantiam, sed etiam secundum existentiam actualem per Diuinam potentiam potest esse absque materia, ergo est prius hæc per se, quam sit vnita corpori: similiter non potest esse in materia, nisi sit hæc. Quod si quis dicat, animam intellectiuam esse indiuiduam, non per vnionem actualem animæ ad corpus, sed per vnionem aptitudinalem ad corpus. Contra, hæc aptitudo insequitur esse animæ, ergo prius est anima, hæc quam sit apta vniri huic corpori, ergo hæc aptitudo nō potest esse causa indiuiduationis. Tunc sic arguitur, quòd conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit huic per se, secundum illud in quo illa distinguuntur, sed aptitudo animæ ad hanc materiam conuenit huic animæ, & alteri non, ergo hæc aptitudo competit huic animæ non secundum illud in quo conueniunt, sed secundum illud quo distinguūtur, ergo prius sunt distincta numero, nō ergo illa aptitudo est causa distinctionis numeralis, sed ipsamet anima.

Secūdò, aptitudo dicit relationem: sed relatio non potest constituere absolutū, cuiusmodi est anima, ergo. Antecedens est clarum, quia aliter posset intelligi esse ad se, & esse absolutum, quod est falsum: quia aptitudo aliud respicit.

Secunda ratio. Quo aliquid est extra suam causam, & intellectum, eo est hoc primo: sed sic est, quòd quæcumque entitas absoluta est per propriam entitatem particularem extra intellectum, & suas causas, quia per entitatem vniuersalem potius est in intellectu, & in suis causis, quàm extra, ergo entitas particularis cuiuslibet est principium suæ indiuiduationis, non materialiter. Confirmatur Minor: quia entitas particularis est, quæ primo recedit à nō esse ad esse, illa enim est, quæ generatur, ergo illa est causa indiuiduationis suæ, & licet concurrat materia, 2.

& for-

& forma; nulla tamen illarum est causa essendi primo illi individuum.

3. Tertia ratio potest desumi ex secundo Sententiarum; quia si omnis distinctio numeralis esset per materiam, animae humanae, quae carent materia, non distinguerentur numero, sed specie: quia non habent materiam; quod tamen est falsum; ergo materialitas non est causa individuationis animae intellectiuae. Haec difficultas habet locum apud quaestionem de principio individuationis, quia haec pendet ex illa.

Opinio Caietani & Thomistarum. Cap. II.

CAietanus libro de Ente, & essentia, cap. 4. exponit mentem D. Thomae, & soluit has rationes Scoti, militant enim contra D. Thomam, qui sustinet, quod materialitas, siue materia signata, quae est materia cum aptitudine ad formam hanc, est causa individuationis. Mentem D. Thomae ait esse, quod anima intellectiua individuetur per suam commensurationem substantialem ad corpus suum. Commensuratio enim dupliciter potest considerari; Vel ut est relatio; Vel ut est commensuratio substantialis, & coaptatio substantialis rei. In proposito, anima intellectiua individuatur sua commensuratione substantiali ad corpus proprium, & hoc declarat, quia sicut de essentia animae humanae in communi est, quod sit proportionata corpori Physico organico, quod ponitur in eius definitione, ita haec anima est perfectiua, & proportionata ita huic corpori, quod non illi; & sicut commensuratio ad corpus humanum, non sequitur animam iam humanam, sed facit ipsam animam esse humanam, & constituit illam in esse humano: ita substantialis commensuratio huius animae ad hoc corpus, non sequitur esse huius animae; sed constituit illam animam hanc. Antecedens probat, scilicet quod anima humana constituatur in esse, per illam proportionem ad corpus humanum: quia per hanc primo distinguitur ab anima bruti, quia illa est actus corporis bruti, haec autem est actus corporis humani. Probat hanc positionem auctoritate Aristotelis in primo libro de partibus animalium, quia inquit quod differentiae diuidentes aliquid, debent esse distinguentes per se ipsum, quod tale, ut differentiae diuidentes animal non debent esse album, & nigrum; quia non diuidunt animal per se, quia cum albo, & nigro stat natura animalis, ergo istae differentiae diuidentes animam corporis Physici erunt hae, quod est actus corporis talis, & talis; & ita quaelibet anima distinguetur realiter ab altera anima per commensurationem substantialem ad hoc corpus, & ad illud, quae commensuratio non est quid absolutum à suo perfectibili, & receptiuo, sicut nec ipsa anima est quid absolutum à suo perfectibili, quod est corpus; & quia Scotus hoc non animaduertit, sed iudicauit animam esse absolutam à corpore, ideo posuit in animabus idem principium individuationis, quod posuit in substantijs absolutis.

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

REuera haec opinio Caietani est ualde obscura, & ipse ualde perplexus, ut varia dicat, neque ipse scire uidetur quid dicat; uidetur enim dicere, quod illae commensurationes, quas esse dicit principium individuationis animae, esse accidentia, dicit enim in initio 4. capitis illius disputationis, quod non debet haec positio probari quia supra probatum est, quod omnis distinctio numeralis prouenit à Quantitate, ergo illae commensurationes debent esse species Quantitatis, vel Relationes fundatae super quantitate corporis ad animam, vel fundatae in anima ad quantitatem illam corporis, alioquin non poterunt esse radix distinctionis numeralis animarum: quia sola quantitas per eum est talis radix; cum posset declarare suam hanc positionem, appellat has commensurationes substantiales commensurationes dum loquitur ab argumentis Scoti, illas appellat substantiales; rursus dicit, quod sunt distinctae à termino, sed non à subiecto; secundum eum autem illa sola substantia est distincta à subiecto & recepto, quia non recipitur in alio, ergo illae commen-

commensurationes erunt accidentia aliqua, adeo quòd quàm sit vana hæc opinio per se patet. Possumus autem breuiter sic arguere. Istæ commensurationes, vel sunt species substantiæ; vel accidentia substantiæ, ergo etiam ipsi animæ, cum ipsa sit simplex substantia, absque vlla compositione partis, vel realitatis accidentis, nullum accidens dat esse substantiæ, vt in quæstione de indiuiduatione disputauimus, ergo hæc positio quocunque modo, vel est falsa, vel non discrepat à Scoto, quod tamen ipse intendit: ideo mirror hanc voluisse suam esse sententiam.

Ponit, quòd anima est indiuidua per comparationem, & commensurationem aptitudinalem ad materiam hanc quantitate signatam, quæ est in hac anima, nõ in illa, & consequenter, quod materialitas cum tali quantitate sit principium indiuiduationis, materia enim quatenus habet hanc commensurationem, & ideo contra illam valent rationes superius factæ contra materiam signatam, hæc enim positio ex illa fundamentum habet, & hoc voluit dicere Caietanus quando in principio huius suæ positionis ait, quòd non opus est probare: quia supra probatum est quantitatem signatam esse principium distinctionis numeralis. Secundo quis dicat, quod hæc commensuratio est ab ipsa anima, [illegible] & etiam potest impugnari quia hæc commensuratio nil aliud est, nisi quædam aptitudo insequens animam, vt [illegible] prius hæc quam sit commensuratio substantiæ, ergo hæc commensuratio non est prima ratio distinctionis numeralis; quod optimè probatur per rationes Scoti allatas. Relinquitur ergo solum, quod responsiones, quas affert ad argumenta Scoti, excludamus.

Resp. Caie. con. ratio Scoti. Ad primum argumentum concedit, quod anima non indiuiduatur per vnionem actualem, sed per vnionem aptitudinalem, quæ est illa commensuratio substantialis, vt dictum est, argumentum verò concludit de vnione actuali. Ad illud
Resp. ad primum. contra hanc responsionem. Respondet,
Responsio. quod admittit hanc propositionem falsam, quod anima sit prius hæc, quam habeat illam aptitudinem substantialem commensurationis, vnde falsa est illa Maior argumenti formati ad hoc, scilicet, quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi competere per aliquod commune, sed per aliquod, per quod prius distinguatur quia illud ipsé est causa distinctionis & non præexigens distinctionem, vt rationale, & irrationale, nam irrationale repugnat homini, & conuenit bruto & rationale competit homini, & repugnat bruto, & tamen nõ præexigit aliquid distinctiuum, sed ipsa est differentia distinctiua, immò à pari posset argui contra Scotum, quòd hæcceitates non essent distinctiuæ, sed præexigerent aliquid prius distinctiuum, quod Scotus non concederet.

Responsio ad hoc primum argumentum est nulla: negat enim hanc propositionem, quod aptitudo insequatur esse rei; & dicit, quod aptitudo quandoque constituit rem in esse, & ideo non est posterior. Contra, aptitudo est passio consequens ad rem, sicut risibilitas, disciplinabilitas, sunt passiones hominis, & tamen nil aliud sunt, nisi aptitudines ad ridendum, & discendum, ergo aptitudo consequitur ad rem, & qui negat hoc est de numero eorum, quibus dicitur: Contra negantes principia non est disputandum; at constitutionem in esse, præcedit rem, quia est principium rei, vt materia, & forma, & genus, & differentia ad rem, quando hæc constituunt per rationale, dico, quod hæc non sunt aptitudines ab alia forma principi resultantes, sed sunt principia constitutiua: rationale enim non est aptitudo hominis, sed principium essentiale actuale primum constituens hominem: at illa commensuratio per te est aptitudo huius animæ.

Resp. ad secundum. Idem ad id de hæcceitatibus, illæ non sunt passiones, sed differentiæ constituentes in esse indiuiduali, vnde Maior propositio secundi argumenti Scoti, valet de passionibus, non de differentijs, dicit enim sic quando aliquid conuenit vni, & repugnat alteri, id est quando vna passio competit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi conuenire per aliquid commune illis, sed per aliquod non commune.

mune, est verissima; vnde esse leue in Frãcisco, & tardum in Petro, non competit illis per speciem: quia essent eiusdem leuitatis, sicuti ambo sunt visibiles, ergo per aliquod non commune, vt per complexionem, quæ est vna in Francisco, & altera in Petro; valet itaque de passionibus, quæ sunt posteriores; de his loquitur ibi Scotus, non de differentijs constitutiuis: & hoc etiam manifestat modus loquendi; dicit enim, quod competit vni, & repugnat alteri; & cætera ... autem, sine non competit illi subiecto, supponit subiectum iam habere esse, & passionem inesse illi, ergo dum dicit, quòd competit vni, & repugnat alteri, loquitur de eo, quod illis competere potest, dum sunt in esse; hæc est passio, quæ consequitur.

Resp. ad secũdũ. Ad secundum argumentum contra hãc responsionem Respondet, quòd illa aptitudo est relatio, non ad terminum, sed ad receptiuum, & hoc non est inconueniens: quia hoc modo quoque quantitas, & qualitas sunt relatiua, & tamen sunt absoluta. Replicatur. Contra hanc responsionem alias ostensum est quòd hæc distinctio est nulla: scilicet, in quæstione de inhærentia, an sit de essentia accidentis; quære ibi. Pro nunc sic arguo. Respectiuum ad subiectum per Caietanum in loco citato, est quod recipitur in alio tanquam in subiecto, ita, quòd per se stare non potest, & hoc modo substantia, non est respectiua, sed solum omne accidẽs: at ipse ait, quòd aptitudo est substantia, & non accidens, ergo non potest esse relatiuum, vt ad subiectum, & sic si est relatiuum, erit, vt ad terminum, & sic erit accidens respectiuum, vt paternitas &c.

Resp. ad secũdũ principale. Ad secundum principale negat primam Maiorem: scilicet, quòd res sit hæc primo per illud, quod est extra suas causas, & intellectũ: inquit enim, quòd res per aliud est, & per aliud est hæc, per esse est, per hæcceitatem est hæc, ergo falsa est Maior. Minor quoque est falsa: scilicet, quod res primò sit extra suam causam, & intellectum, per suam entitatem: quia res non est primò extra suas causas per se, sed per suam existentiam actualem.

Replicatur. Contra, Maior est verissima, quòd probatur: quia primum esse quod habet res extra suas causas, est esse hoc particulare; quia solum singularia sunt quæ generantur, & producuntur; & natura communis solum in illis habet essentiã, ergo prius res est sub esse vniuersali, quam indiuiduali, & particulari: quia generationes terminantur ad particulare, non ad vniuersale, siue ad commune. Hoc stante, patet veritas Maioris; dicit enim sic: res est hæc primò per illud, per quod est extra suas causas; probatur: quia producitur primò in esse singulari, & particulari, ergo per esse singulare & particulare primò est extra suas causas, & consequenter est hæc. Minor quoque per hoc probatur: quia res particularis est hæc primò per seipsam, scilicet, per suam differentiam indiuidualem, quæ non est existentia actualis: quia hæc est posterior ad res, & subsequitur iam iam indiuiduatam, ideo non potest esse principium indiuiduationis. Contra hanc positionem arguit Scotus, Vide in quæstione de principio Indiuiduationis suprà.

Ad tertium principale, negat consequẽtiam: non enim sequitur, quòd animæ non distinguantur specie, sed bene de intelligentijs valet: quia animæ distinguuntur per proprias commensurationes, licet non habeant materiam. Angeli verò non possunt hoc modo distingui, ideo benè concludimus, in Angelis non est materia, ergo distinguuntur specie: quia ibi nulla alia differentia est, hic verò adsunt propriæ commensurationes, vt dictum est. Resp. 3. Contra hanc responsionem: Vel hæc commensuratio pendet à materia, vel ab anima; si à materia, ergo essentia, & singularitas animæ pendet à materia, quod est falsum: quia tunc esset materialis; quia quod habet esse internum per principium materiale, est materiale: anima per se habet esse indiuiduale, quod est esse internum, & per te per mensurationem pendentem à materia, & consequenter materialem, ergo est materialis, & hoc est quod concludit argumentum; Si non pendet à materia, sed ab anima, est alia responsio, contra quam argutum est suprà; quia tunc esset aptitudo animæ, quæ est posterior anima, & consequenter, non potest esse principium indiuidua- Replicatur.

le. Ad

ke. Ad argumentum propositionis Caietani, ad illam propositionem Maioris, cũ dicitur, quod est de essentia animae humanae in communi, quod sit proportionata corpori Physico organico, &c. Respondeo, quod duobus modis potest intelligi aliquid esse de essentia, siue esse essentiale alicui. Vno modo in primo modo dicẽdi per se, & hoc modo ergo illam proportionem, & commensurationem esse de essentia animae. Alio modo aliquid est de essentia, siue essentiale alicui, quod illi competit in secundo modo dicendi per se, ita concedo, quod illa proportio est de essentia animae in communi; quia est eius propria passio, ex eo enim quod est forma talis, & talis, ei competit informare tale, & tale corpus: patet enim quod haec proportio est quidam respectus consequens formam tanquam fundamentũ, & corpus vt terminum, & consequenter praesupponit formam, quae est substantia absoluta in suo esse, & sic cum non verificetur hoc de proportione animae in communi, neque verificatur de proportione huius animae particulari. Cum inquit, quod illa proportio est comparatio, quae ponitur in definitione animae assignata ab Aristot. in 2. de Anima, dum dixit, Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ecce quod ait, est actus, est perfectio, ergo illa proportio, & comparatio, quae explicatur per illud verbum actus, illi competit in primo modo dicendi per se, non in secundo modo, vt dicebam.

Ad rat. Caiet.

Respondeo, quod clara est intelligentia illius definitionis nam ibi Aristoteles per actum non intelligit aliquam relationem, sed actum primum, qui est substantia; Vnde, ibi se declarat, quod anima est actus, non secundus, sed primus, qui est forma dans esse, sicut actus secundus est operatio ipsius formae, vel ipsa forma operans; Modo satis patet quod relatio nõ est actus primus, cum neque sit substantia, neque sit principium operationis. Insuper Aristoteles in calce 1. libri de Anima, contra antiquos, & in initio 2. statuit animam esse substantiam, non accidens; dum ergo dicit, quod anima est perfectio corporis Physici, & actus eius, non intelligit per actum relationem illam, neque in illa definitione ponitur vlla relatio, neque accidens. Illud quidem verum est, quod cum anima sit forma, & omnis forma sit forma corporis, ad animam sicuti ad formam, sequitur illa habitudo, & proportio ad corpus, tanquam quaedam propria passio: sed neque forma, neque anima esse suum substantiale recipit ab illa ratione, sed praecedit illam, saltem natura. Ad Auctoritatem Aristotelis ex 1. de partibus animalium, concedo illam, scilicet, quod differentiae diuidentes, debent esse distinguentes per se, & eo quod tale, sed cum inquit huiusmodi esse tales commensurationes, hoc nego, propter rationem nunc dictam; Quae autem sint hae differentiae, iam nunc abunde supra declarauimus in dilucidando opinionem Scoti.

THEOREMA XCIIII.

Natura communis habet esse praeter opus intellectus.

Positio Scoti cum suis fundamentis. Caput I.

SCotus libro 2. *Sententiarum*, distinctione 3. quaestione 1. adducit quandam opinionem, quae existimabat, quod natura sit de se haec, & particularis: ita quod non oportet quaerere causam, propter quam ipsa indiuiduatur, cum ipsa per se sit indiuidua, sed potius est quaerenda causa, propter quam ipsa fiat vniuersalis, & pro causa assignandus est intellectus, solum enim intellectus est, qui facit illam vniuersalem; Vnde natura habet duo esse; Vnum verum, extra suas causas. Aliud in anima, & secundum hoc est vniuersalis, adeo quod vniuersalitas, & communitas in natura, est ab intellectu. Ipse Scotus ẽ conuerso probat, quod natura communis habeat esse reale extra animam, & prius sit communis, & deinde contrahatur ad singularitatẽ per differẽtias indiuiduales, his rationib. Primò. Si natura de se esset singularis, non posset intelligi sub opposito modo, scilicet sub esse vniuersali, sed hoc est falsum, ergo, Cõsequẽtia probatur: quia intellectio sequitur rẽ, & qualis est res, talis

Rat.

talis intellectio esse debet. Falsitas Consequentis est euidens: quia intelligere hominem esse quid commune individuis, 4. 14. est vera, non falsa intellectio. Secundò, quod est omnis vnitate reali, minori vnitate numerali (id est quod est vnum vnitate generica reali, non est de se hoc, & singulare, sed quid commune, vt est natura lapidis, & natura hominis, &c. habet vnitatem realem minorem vnitate numerali; ergo natura communis non est de se hac & particularis, sed est realis, & communis. Maior est euidens ex se. Minor probatur: quia si natura non habet vnitatem realem minorem vnitate numerali, sequitur hoc absurdum, quod non daretur alia vnitas realis praeter numeralem: hoc autem est falsum: & haec falsitas probatur praecipuè quatuor vijs.

Primò; In vnoquoque genere est vnū, quod est metrum & mensura omnium, quae sunt in illo genere, quae omnia sunt realia, & realiter mensurata, ex Aristotelo. Metaph. tex. 2. Ens autem reale, non mensuratur realiter ab ente rationis, eo modo, quo dicit Aristot. quia Ens rationis non est metrum Entis realis; vnitas ergo illa mensurantis est realis, non potest autem esse vnitas numeralis: quia secundum Philosophum in 3. Metaph. in indiuiduis non est hoc prius, illud vero posterius, textu 11. ergo vnitas non potest esse mensura alterius indiuidui: quia illud mensuratum, non est aliquod singulare, ergo mensurans, in vnoquoque genere est aliqua prima species, & sic vnitas mensurantis est specifica. Illa vnitas mensurantis est realis, & tamen alia ab vnitate numerali, ergo illa natura specifica, cuius est haec vnitas, est realis, vt habet hanc vnitatem.

Secundò, eadem falsitas probatur: ait Aristot. 7. Phys. tex. 29. Comparatio fit in specie Atoma, quia est vna natura, non in genere, quia genus non habet talem vnitatem. Hac auctoritate Arist. intendit, quòd natura specifica habet vnam vnitatem realem, in qua fit comparatio, quam non habet genus, alioquin, si vnitas speciei esset rationis, non diceret Arist. quod esset diuersa ab vnitate generis: quia & illa per aduersarios est rationis, ergo praeter vnitatem numeralem, datur alia vnitas, quae est realis, & communis.

Tertiò, 5. Metaph. cap. de ad aliquid, istae relationes de identitate, aequalitate, & similitudine fundantur super vnum, ita quod Relatio non est realis, nisi fundetur super aliqua vnitate reali: quae enim sunt idem, vel aequalia, vel similia, conueniunt in aliqua vnitate reali, quae sunt idem. Haec vnitas non est numeralis, quia nihil idem numero, est aequale & simile sibi, ergo est aliqua alia vnitas, non alia nisi Specifica, vel generica. Quartò, vnum oppositionis realis sunt extrema realia, sed sic est, quod ista extrema sunt vnum & non vnitate numerali, vt album & nigrum, ergo datur vnitas realis, quae non est numeralis.

Tertiò principaliter, si omnis vnitas realis est numeralis, ergo omnis diuersitas realis est aequalis, ita quod omnia essent aequè distincta: & sic non magis distinguerentur lapis à Socrate, quam Socrates à Platone; neque posset intellectus abstrahere aliquod commune magis à Socrate & Platone, quam à Socrate, & linea: Consequens est falsum, vt patet. Consequentia probatur: quia vnum, & multa, idem & diuersum, sunt opposita, ergo quot modis dicitur vnum, tot modis dicuntur, & reliquum oppositorum, ergo cuilibet vnitati respondet propria diuersitas, & è conuerso. Si ergo datur vnitas realis numeralis tantum, ergo solum datur diuersitas numeralis tantum. Tertio pri[n]cipal[iter] aequali[ter].

Quartò, idem probatur: quia si in re est tantum vnitas numeralis realis, ergo quaecumque entitas est in re, est vna numero: at quae sunt vnum numero, sunt primò diuersa, ergo hoc, & illud, secundum omnem entitatem, quam habent, sunt primò diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia quo ad rem, quod est falsum. 4.

Quinta ratio; Vniuersale quoque esset primum significatum. 5.

Sexta si istae naturae communes, vt homo, animal, & caetera, vt sunt communes, habent esse solum à ratione erunt tantummodo dum fiunt: sicut & secundae intentiones, quae habent esse per opus intellectus, tunc solum dum fiunt: quod quam sit absurdum, vt separet. 6.

Praeterea, scientiae, quae sunt de his na- 7.

turis

ptatis communibus, essent scientiæ rationales, quia essent de entibus rationis, nō realibus: quæ autem est obiectum talis est scientia.

8. Octauo, Homo, & Bos non differunt realiter, neque animal, & lapis, sed solum ratione, & per operationem intellectus, qui asserit has species differre ratione. & solum per opus intellectus tantum, est similis illi, qui negat ignem calefacere: indiget enim verberatione; Neque valet, si quis dicat, differunt, quia differunt numero, non valet inquam: quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum communem, Franciscus differt à Socrate, & ab hoc equo numero, tamen postea rursus differt alio modo ab hoc equo, quo non differt à Socrate, & hæc differentia est præter opus intellectus, nam ille est equus, Franciscus verò est homo, & certè, qui negat ista, est dementandus.

9. Nono Arist. 1. Post. cap. 5. tex. 39. declarans secundam errorem circa vniuersale, asserit, quòd quando dantur plures species, quæ habent genus innominatum, si quis monstret prædicatum eius generis de omnibus illis speciebus simul, vel distinctim, non est propositio vniuersalis, quia illud prædicatum inest primo illi generi: ex hoc deducitur, quòd ex parte rei natura generis est diuersa ab omnib. suis speciebus & singularibus, etiam simul sumptis.

10. Decimo Arist. 1. Post. tex. 81. improbat opinionem Platonis de Ideis, sed concessit dari vniuersale in multis, de quo est scientia, & concessit illud esse diuersum à singularibus ex parte rei: quia singularia corrumpuntur, sed illud vniuersale est æternum: neque illud vniuersale est ens rationis: quia ens rationis non est æternū, sed contingens, ergo datur natura communis per se distincta à singularibus, ex parte rei. Propter has rationes Scotus sustinet, quòd natura communis, vt humanitas, siue homo, habet esse reale extra suas causas, & non est de se hæc, siue singularis, sed est indifferens ad esse singulare, & esse vniuersale, & propterea potest esse vniuersalis, & particularis, erit particularis si contrahatur per differentias indiuiduales; erit vniuersalis, si ab intellectu reducatur ad esse vniuersale, quod consistit in dici de multis, natura ergo secundū se præcedit & vnitatem singularem, & vniuersalitatem completam, sed potest esse vniuersalis & particularis, & secundū hanc Entitatem intelligitur à Metaph. & definitur: hanc intelligit Scotus non esse de se hanc, & particularem. Sed nota, quòd quando dicimus, quod intellectus facit vniuersalitatem in rebus, non est intelligendum, quòd intellectus faciat illud vniuersale realiter, ita quod vniuersale sit solum opus intellectus: quia ante illā denudationem, iam ibi est illa natura communis in re, antequam habeat rei esse in intellectu: sed dicitur fieri vniuersale, quia vniuersale, vt dicitur 1. Post. tex. 81. est quod est in multis, & dicitur de multis, potentia proxima, & actu, modò illa natura communis in re, vt est ante actum, & proximè, non dicitur de multis, nec est in multis, sed de se est indifferens ad esse vniuersale, & particulare, sed secundario esse in multis, & sic vniuersale completè. Intellectus enim est ille, qui facit illam actu vniuersalem, quod declaratur sic ex Arist. 1. Post. tex. 81. Vniuersale est, quod est vnum in multis, & de multis, natura autem illa communis, vt præcedit actum intellectus, non est actu vnum in multis, & de multis, sed solum remotè: tunc enim solum est vnum in multis, & de multis proximè & actu, quando actu concipitur ab intellectu illa natura esse idem cū hoc, & illo & illo indiuiduo, & facit prædicatū mentis illum, hoc est hoc, quando autem natura consideratur ante intellectus apprehensionem, non verificatur de ea proximè prædicatio naturæ de indiuiduis, hoc est hoc, sed solum remotè, & potentialiter: propter hoc igitur, quia intellectus est qui facit talem naturam communem actu prædicari de indiuiduis per dictionem dicendo hoc est homo, ideò intellectus dicitur facere vniuersale in rebus, & sic vniuersale est ab intellectu completiuè, sed fundamentaliter est reale in re, differentijs indiuidualibus vero fit particularis. Notandum est etiam, quod non vult Scotus, quòd hæc natura communis sit separata à suis singularibus, & per se existens: quia sic esset Idea Platonis, vt habetur ex responsione ipsius ad secundam

Opin. Scoti de ea natura

Nota.

obiectionem factam contra se, & ad argumenta principalia, sed vult quod nullum habeat esse, nisi in suis singularibus. Sed tamen, vt dictum est, habet suum esse reale per se distinctum ab esse numerali, & vnitatem communem distinctam vnitate numerali, ita quod hæc natura homo, non est quid pure fabricatum ab intellectu: sed natura communis realiter dicta in omnes homines, & habens propriam existentiam, licet actu non sit separata à singularibus, quia omne Ens reale habet propriam existentiam, vt suo loco dictum est.

Rationes Aduersariorum contra Scotum, solutiones ad rationes Scoti ab eisdem allatæ, & earundem confutatio. Caput II.

Caiet. CAietanus libro de Ente, & essentia cap. 4. arguit contra Scotum, tribus rationibus præcipuè; existimat enim quod natura quidem sit ens reale extra animam, sed non vt est communis: sed vt est particularis, & vna numero: sed quo ad esse commune, est vna formaliter: at sic non est extra animam, sed solum in intellectu; hoc voluit inferre ipse articulo 5. in solutione primi dubij, dum posuit differentiam inter Scotum, & D. Thomam, & etiam articulo 2. ponendo illas tres Conclusiones, sic; obscurus sit, quod ergo natura communis non sit ens reale extra suas causas, vt est communis, primò probat sic. Quod est existens in rerum natura, debet habere quidditatem existentem per se in rerum natura: sed vnitas communis, siue natura communis, non habet hanc quidditatem existentem per se in rerum natura distinctam à singularibus, ergo Maior est cla-

1. ra, Alioquin non existeret per se, Minor etiam patet: quia natura communis solum habet esse in particularibus, non per se. Hæc

2. est prima ratio Caietani in virtute. Secundo, Omnis res existens in rerum natura, est res particularis, nulla vnitas communis extra animam est res particularis, ergo non existit. Maior est omnium Peripateticorum. Minor probatur, quia res particularis est alicui suo supposito propria, aliter non esset particularis: sed res communis nullius est particularis, ergo non datur huiusmodi vnitas vniuersalis. Hæc ratio est 3. declarata prima. Tertio. Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, prædicatur sine aliqua additione, & simpliciter de supposito illius naturæ: sed per Scotum, communitas sequitur naturam humanam ratione sui, ergo communitas prædicatur de supposito illius naturæ, processus bonus, sed conclusio falsa, ergo aliqua præmissarum: non Maior, vt probabitur, ergo Minor; sed Minor est Conclusio tua, ergo ô Scote est falsa tua opinio; falsitas Conclusionis probatur, hæc enim propositio est falsa. Socrates est communis. Maior probatur: quia quæ sequuntur realiter naturam communem, etiam prædicantur de suis inferioribus; quia enim homo est rationalis, ideò Socrates est rationalis, &c. et sic ergo habemus, quod natura vt est communis, non habet esse extra animam, siue, quod communitas non competit ei vt est res, sed solum ab intellectu, & sic habet esse commune ab intellectu solum.

Pro solutione argumentorum Scoti animaduertit duo fundamenta, in quibus ait errasse Scotum. primum inconueniens argumentis Scoti est æquiuocatio huius termini, per se, siue ex se, quia potest duobus modis accipi, vno modo positiuè, & sonat natura ex se, id est cum suppositis, & non solitariè, alio modo ex se accipitur negatiuè, & sonat naturam ex se sine suppositis, & solitariè: Scotus in suis argumentis quando dicit, natura de se est communis, accipit naturam per se primo modo, quod est falsum, quia sic natura est particularis, & non communis: secundo modo autem est communis: sed illa tunc natura nihil est, nisi ens fabricatum à ratione. Secundus error Scoti, & fundamentum Caietani est, quod non valet processus à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito, cum reduplicatione, vt si dicis, homo in eo, quod homo, non est albus, ad hoc non sequitur, ergo homo in eo, quod homo, non est albus; quia tunc homo nunquam posset esse albus: at argumenta Scoti habent huiusmodi processum, arguit enim sic natura, vt natura, non est de se hæc, ergo natura, vt natura, est communis, & non propria: natura communis enim idem est, quod non

Ad rat. Scoti.

propria;

propria; huiusmodi processus ergo nullus est. per haec ait Caietanus, omnia argumenta Scoti solui possunt.

Sonc. Paulus Soncinas 7. Metaph. quaest. 40. disputat de hoc: sed ipse est cum Scoto: dat enim distinctionem, quod natura potest tripliciter considerari; Vno modo secundum se, & hoc pacto dicit naturam esse vnam, & vnitate minore reali; Secundo modo, vt est in suis inferioribus, & sic nec est vna, nec plures per se, sed per accidens; Tertio, vt est in intellectu nostro per speciem intelligibilem, & hanc probat non esse vnam vnitate reali, & hoc non est contra Scotum: quia & Scotus concedit, vt diximus, quod natura fit vniuersalis ab intellectu, & vt est in intellectu, non habet esse reale, sed per intellectum; tunc enim est vniuersale complete; ideo argumenta eius facta pro hac Conclusione, non sunt contra Scotum.

Bacc. Ludouicus Baccaferreus lib. primo de Anima, tex. 8. sustinet in hoc opinionem Thomistarum, & praeter eorum rationes, adducit hanc. Pluralitas entium est fugienda, sed ponere hanc naturam communem distinctam à singularibus, est multiplicare entia sine necessitate; sed sufficit entitas indiuidualis; quod confirmatur: quia omnis res, à qua habet esse, habet etiam esse vnum, & indiuiduum, & sic solum dantur indiuidua particularia, quae realia sunt, non autem illa natura communis. Dat etiam aliquas responsiones ad aliquas rationes Scoti: sed quia ex confutatione aliarum responsionum hae quoque facile confutantur, non oportet illas adducere.

Suarez. Franciscus Suarez in sua Metaph. disp. 6. sect. 1. & initio, aduersus realem entitatem naturae communis, multa disputat, & est adeò prolixus, vt quemlibet patientissimum fatigare possit, & tandem solo fundamento Caietani innititur, quòd haec natura communis non habet existentiam in rerum natura extra singularia, & quod ideo non potest habere vnitatem realem, neque ipsa entitas valet per se manere, vt est praecisa à suis indiuiduis, hae autem videntur esse suae rationes praecipuae disputatione 5. sect. 1. & disp. 6. sect. 2. & alibi.

1. ra. Si natura communis per se est vna, vel est vna per vnitatem numeralem, vel est vna per vnitatem vniuersalem; Primum repugnat, & destruit sententiam Scoti, Secundum dici non potest: quia vnitas vniuersalis, non datur ex parte rei distincta à singularibus: & ideo inter illa non potest esse distinctio ex parte rei, sed solum per intellectum. Secundo, Non potest dari distinctio realis ex parte rei praecedens operationem intellectus, nisi inter entitatem realem, & modum eius: sed in proposito non datur ex parte rei natura communis, ergo illa ex parte rei non potest distingui à differentia indiuiduali; Minor probatur: quia, quod per se est in rerum natura, est existens extra causas suas: hoc autem est solum singulare, & sic, si natura illa datur, debet esse singularis, non vniuersalis; quia nihil potest esse terminus causarum, & habere existentiam, nisi quod est singulare. Tertio, Illa non distinguuntur ex natura rei, quae per Diuinam potentiam non possunt seiunctim manere; sed natura communis, & differentia indiuidualis, per Diuinam potentiam non possunt seiunctè manere, ergo non distinguuntur ex natura rei. Ad rationes autem Scoti Respondet, non ad omnes, sed ad aliquas, per vnicum fundamentum, quod omnes probant naturam communem habere vnitatem formalem, quam ipse non vult esse realem, sed solā rationis, & si est aliquo modo realis, est realis fundamentaliter, quatenus intellectus in indiuiduis reperit similitudinem, & conuenientiam quandam formae, à qua abstrahit, & format vnitatem illam formalem. 2. 3. Ad rationes Scoti.

Dilucidatio opinionis Scoti, & confutatio rationum, & solutionum ad rationes Scoti nunc adductarum. Cap. III.

AD ostendendam veritatē opinionis Scoti, non sunt adducenda alia fundamenta, praeter adducta in opinione Scoti comprobanda, sed solum videndū est, numquid argumenta Scoti per ea quae dicit Caietanus, & alij, soluantur, nec ne, & denique soluendae sunt rationes oppositae. Prima quidem ratio est optima, & nullo pacto ad eam accommodatur responsio

Instā. ex dictis Caietani: ait enim Scotus obiectum potentiæ naturaliter adæquatum intellectus, ergo intelligitur primo obiectum ab intellectu eo modo, quo est ante intellectus operationem; ergo [illegible] ens reale extra animam est singulare, non potest intelligi sub ratione vniuersalis: quia sic intelligeretur aliter quàm sit; at intellectio debet sequi [illegible] res ex se est singularis, ergo solum vt singularis debet intelligi, [illegible] debet intelligi; Respō. Quòd si tu dicas: Natura habet vnitatem formalem secundum quam est communis, & secundum hanc potest intelligi ab intellectu, Replic. vt talis est vnitas specifica. Contra: Vel hæc vnitas communis formalis est realis, & extra omnem intellectum, vel est rationis; si secundum, sequitur argumentum, vt prius, quia intellectus non intelligit rem sicuti est extra nisi est realis vt fatetur Caietanus, nunc quæro; Vel est vnitas alicuius entis realis, Vel entis rationis; non rationis, quia vnitas realis, vel non potest esse passio entis rationis, ergo entis realis, si entis realis, vel entis singularis, vel communis, non singularis, quia eidem enti non potest competere duplex vnitas opposita, esset enim contradictio; Insuper singulare, & indiuisum esset commune multis, quod implicat: non ergo singulari competit vnitas communis, & specifica secundum [illegible] omnia singularia habent secundum se vnitatem singularem, ergo hæc vnitas formalis communis, quæ contradistinguitur ab vnitate numerali, erit vnitas entis realis communis; hæc est natura communis, ergo non video quomodo per dicta Caietani possit solui hæc ratio; immo per dicta eius habemus argumenta contra ipsum validissima; quando enim dicit, quòd Socrates habet vnitatē numeralem, & præter hanc habet vnitatem formalem specificam, qua est homo, & conuenit cū illis hominibus in hoc conceptu formali homo. alia ratio noua contra Caie. Quarto, hæc vnitas specifica formalis cōpetit Socrati vel per vim intellectus, vel ratione entitatis singularis, vel entitatis communis; non per intellectum, quia Socrates, & Plato non sunt eiusdem speciei soli per vim intellectus, non ratione entitatis singularis, quia per illam Socrates differt ab alijs hominibus particularibus, ergo per aliquam entitatem communem omnibus, quæ [illegible] est diuisa in omnibus illis; Hæc est natura communis realis eo modo, quo sustinet Scotus. ergo velis, nolis, fateris id quod negas tu. Fortasse dices, hæc natura communis, vt humanitas, solum est in singularibus, non est per se separata, sed vt communis non potest dici ens reale. Responsio.

Contra, ens reale illud dicitur, quod habet esse extra intellectum, & realiter, licet per se solum non existat: nam hoc pacto nec forma substantialis posset dici ens reale, quia non est sine materia, & composita: tamen non valet dicere, forma substantialis non manet per se solum considerata, ergo est ens rationis; insuper ostenditur in quæstione de esse, & essentia, quod essentia est composita sub natura communi, & materia per se, & forma per se existit, quia sunt extra suas causas realiter. Præterea, sequeretur, quod secundæ substantiæ non essent entia realia, vt animal, corpus animatum, & cætera, et essent entia rationis; & quia secundæ substantiæ sunt communes, & dum animal definitur, non definiretur ens reale, sed ens rationis, & passio animalis, vt esse sensibile, non esset passio propria entis realis, sed entis rationis; vel si entis realis, esset passio propria huius indiuidui, quod est ridiculum; quia quæ sunt propria entis particularis, non possunt competere pluribus; sic discurre per reliqua. Præterea, certum est quod Socrates est magis vnus cum Antonio, quàm cum hoc equo, quæro, quæ vnitas sit illa: si dicas, rationis: Contra, quia cessante operatione cuiuscumque intellectus, Socrates est magis vnus cum Antonio, quàm cum hoc equo, ergo hæc vnitas præcedit operationē intellectus, sed hæc vnitas est vnitas naturæ specificæ, ergo natura specifica est quid reale ex parte rei; si dicas, quòd est realis, habeo intentum. Fortasse quis dicet Socrates, & Antonius non sunt vnum realiter per aliquam naturam cōmunem realem, sed per propriam naturam particularem, quam habent. Contra hoc nihil est: quia per naturam particularem sunt diuersi numero, non ergo per eandem

Replicatur. 3. alia ratio confirmatur.

[illegible]

possunt esse vnum; necesse est ergo quod in eis sit aliqua entitas communis, per quam sunt vnum, quia vnitas sequitur entitatem, vt etiam ipsi fatentur.

Præterea, nemo negabit, Socratem esse magis similem Antonio, quam huic equo, & hæc similitudo est ex parte rei præter opus nostri intellectus, similitudo ex Arist. 5. Metaphy. tex. 20. est Relatio, quæ fundatur super vnitate, hæ enim tres relationes Identitas, Similitudo, & Aequalitas, fundantur super vnum, hæc ergo similitudo Socratis, & Antonij fundatur super vnũ, sed hoc vnũ est quid reale, quia hæc similitudo est realis, & consequenter ens reale, ens autem reale, non fundatur super ens rationis, ergo hæc vnitas est realis, cui respondet propria entitas non est entitas indiuidualis, quia in tali entitate non fundatur relatio illa similitudinis, sed potius relatio diuersitatis, quia per entitatem numeralẽ differũt, ergo est entitas naturæ communis diuersã ab entitate particularis, & hæc ratio magis valet in proposito, quia Socrates, & Antonius non propriè sunt similes: quia similitudo fundatur in Qualitate, at ista duo indiuidua nedũ similia sunt in Qualitatib. sed in Substantia, similitudo autem Substantiæ est propriè Identitas, quæ similiter fundatur in vno vt idem ait Aristoteles. Conueniũt ergo in aliqua vna substãtia, hæc nõ est particularis, vt patet, & est etiam declaratum, ergo est substantia communis.

Per has rationes patet, quod responsio Suarez ad rationes Scoti nulla est, probãt enim, vt visum est, naturam communem habere propriam entitatem distinctam à parte rei, ab entitate indiuiduali, & habere propriam vnitatem formalem realem distinctam ab vnitate numerali, & ideò non est amplius circa hoc laborandum, argumenta sunt fortissima, neque ex dictis Caietani vel aliorum, aliæ responsiones adaptari possunt, quam prædictæ, quæ quam falsæ sint, ex dictis patet.

Ad rationes Aduersariorum.

Pro solutione rationum Aduersariorũ in hac quæstione de entitate reali naturæ, Notandum est, quod aduersariorum fundamentum totum est hoc, quod quia natura communis, vt sic considerata, non existit per se, sed solum in suis indiuiduis, ideo non possunt capere, quomodo possit dici vna vnitate reali, & habere esse reale extra suas causas. Ideo notanda est distinctio per quam cognoscitur causa eorum ignorationis, & eorum obiectiones soluuntur.

Distinctio est hæc, aliud est aliquid præscindere ab entitate alicuius alterius, & aliud est præscindere ab existentia illius, potest enim esse quod aliquid præscindat ab entitate alicuius, & tamen non præscindat ab existentia illius, idest potest esse, quod aliquid habeat entitatem propriam distinctam ab entitate alicuius, & tamen non possit existere sine existentia illius (non quod non habeat propriã existentiam: quia omne ens reale habet propriam existentiam: sed propter ordinem vniuersi, non possunt seiunctim existere) exempli gratia, forma non potest existere sine materia in rerum natura, tamen entitas formæ est alia entitas ex natura rei, & realiter distincta ab entitate materiæ, & hoc aduersarij non negabunt, vnde simili argumentatione possumus eorum errorem detegere, si quis ita argumentaretur, forma, non potest existere per se in rerum natura, vt præscindit à materia, ergo forma non est entitas præcisa, & distincta ex natura rei à materia; quis non videt hanc consequentiam esse ridiculam? & ita in proposito arguunt Aduersarij; Natura communis non potest se sola existere in rerum natura, sed solum existit in suis singularibus, ergo natura communis non est entitas distincta, & præcisa ex natura rei à suis singularibus, ecce, quod est similis argumentatio, ad quam eodem modo respondemus, quia non valet arguere à non præcisione existentiæ ad non præcisionem entitatis, sicuti ergo forma est entitas realis ex natura rei distincta à materia, licet non possit per se existere, sed semper existat in materia, ita natura communis est entitas realis ex natura rei præcedens operationem intellectus, distincta ab entitate indiuiduali, licet seorsum existere non possit, nisi in omnibus suis singularibus. Sed diceret aliquis, natura est diuisa, ergo non est vna realiter: quia est diuisa realiter, vt dicitur quod non est vna numero, quia numero est diuisa,

sed est vna specie, quæ vnitas realis est minor vnitate numerali: vnde Socrates, & Antonius sunt magis vnum ex parte rei, quàm Socrates, & hic lapis; & quia Aduersarij vident illam naturam non esse vnam numero, putant nullo modo ex parte rei esse vnam, sed decipiuntur: quia & vnitas specifica, & generica sunt vnitates reales, vt probant argumenta adducta: sed minores vnitate numerali.

Ad duo argu. Scoti. Per hæc patet ad duo prima argumenta Scoti: quia falsum est, quòd non detur natura communis realis existens præcisa a singularibus, licet non existat seiuncta a singularibus, vt dictum est. Ad tertium

Ad 3. negatur Maior: quia Deus non potest separare risibilitatem ab homine, & tamen risibilitas, & homo ex natura rei, & non per intellectum distinguuntur.

Ad fundamenta Caietani in quibus dicit patere quid sit dicendum ad argumenta Scoti, dico ad Primum, quòd natura Scotus accipit naturam solitariè sine suis indiuidualibus proprio conceptu naturæ, & hanc non solum dicit esse realem: sed probat; & rationibus Scoti nihil respondetur, vt visum est.

Ad 2. Ad secundū dico, quòd Scotus non arguit a propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito: sed à negatione vnius contrarij ad affirmationem sui contrarij; quæ consequentia ex Arist. c. de Oppositis, est validissima, quando contraria non habent medium, vt si dicam, numerus binarius non est impar, ergo est par, est bona Consequentia: quia inter hæc contraria non datur medium. Ita pariter dicens natura non est de se hæc, & particularis, ergo est communis, est bona Consequentia: quia inter esse particulare, & vniuersale, nullum est medium & hoc pacto procedunt argumenta Scoti: multa enim procedunt ostendendo, quod natura sit aliqua vna communis, & sic concludunt, quod non sit vna vnitate particulari, & alia ostendunt, quod non sit vna vnitate numerali, & sic concludunt, quod est vna vnitate

Ad 1. rat. Caie. communi. Ad rationes Caietani: Ad primum negatur maior. Ad probationem dico, quod non dicit Scotus, quòd natura humana sit per se existens, sine sit subsistens extra singularia: quia sic esset Idea Platonis: sed ait, quòd natura communis considerata in seipsa absque singularitate, est realis: quia non est quid per actum intellectus effectum, sed habet entitatem realem ex se existentem, hæc tamen existentia non est seiuncta a subsistentia singularium, sed simul sunt, & ita coexistunt: quia natura communis existit, dum in singularibus.

Per idem patet ad secundum: negamus enim Maiorem, quia natura communis, licet non subsistat, tamen existit, et dicitur est in singularibus: quia omne illud existit, quod habet esse, præter opus intellectus, sic est talis natura communis. Ad 2.

Ad tertium dico, quòd peccat per fallaciam, nam fit transitus à prædicatis primæ intentionis, ad prædicata secundæ intentionis, & est ac si dicas: Omne quod competit animali, competit speciebus animalis, vt Homini, & equo, & c. sed animali competit hoc prædicatum genus, ergo debet competere homini, quod est falsum: quia homo, non est genus. Ita cum dicit, naturæ competit hoc Prædicatum commune, ergo debet competere singularibus, dico, quod non valet, quia fit transitus à Prædicatis primæ intentionis ad Prædicata secundæ intentionis, valet autem illa regula tantum stando in Prædicatis primæ intentionis, non in Prædicatis secundæ intentionis. Ad 3.

Sed aliquis contra hanc Solutionem arguet. Si hæc solutio est vera, sequitur, quod si ratio Caiet. non concludit, nec concludet ratio Scoti in 2. Sent. d. 3. q. 1. ad principale in oppositum, qua probat, quod substantia materialis non sit de se hæc, & indiuidua, arguit enim sic. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocumque sit: igitur si natura lapidis, de se est hæc, in quocumque est natura lapidis, illa natura esset hic lapis. Consequens est absurdum, loquendo de singularitate determinata, de qua est quæstio. Sed ratio illa Scoti valet, ergo & ratio Caietani.

Respondetur, non esse eandem argumentationem Doctoris nostri, & Caietani, neque Maiorem esse eandem, similiter neque Minorem: nam Maior Caiet. est hæc. Quod de se competit superiori, per

se conti-

se competit, siue prædicetur de inferiori contento sub eo; vnde subinfert: sed per se esse commune competit per se naturæ communi, ergo debet competere quoque omnibus contentis sub se: sed suppositum continetur sub natura communi, ergo cõmune debet prædicari, & inesse supposito particulari, quod est absurdum. At Scoti maior est hæc. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocumque sit. Vide quam diuersa sit hæc Maior ab illa Caietani; ille dicit, quod inest per se naturæ, inest suis inferioribus; hic ait, quod inest naturæ per se, inest eidem naturæ in quocumque sit. Vnde infert Scotus Consequentiam hanc: ergo si natura lapidis est de se hæc, in quocumque erit lapidis natura, illa natura erit de se hæc; & sic illa natura esset hic lapis, quod bene sequitur: quia solũ singulare est de se hoc. Consequens autem illud est falsum, ideo & antecedens, scilicet, quod natura sit de se hæc. Non est ergo eadem ratio Caietani & Scoti: & illa Scoti concludit, non illa Caietani: quia maior illa Caietani non est vera, nisi in Prædicatis primę intentionis, non in Prædicatis secũdę intentionis. Quod si quis illam rationem Scoti retorqueat contra nos, sic arguendo; Quod cõpetit alicui naturę secundum se, illud ei inest in quocumque sit: sed esse commune per se inest naturæ, ergo inest ei in quocumque sit: sed natura est in singulari, ergo singulare erit commune; tunc assumptum in subsyllogismo est distinguendũ: quod natura duobus modis considerari potest. Vno modo vt natura, alio modo, vt hæc natura, vt natura est communis, vt hæc natura, siue vt contracta, non est cõmunis. Ad propositum non dicit Scotus, quod esse commune insit naturæ secundum se absolutè, & quomodocumque cõsideratæ; sed impugnat quod insit ei in se consideratæ absolutè, vt est indifferens ad esse vniuersale actu, & esse singulare actu: at quando est in singulari, non est ibi secundum hanc indifferentiam: sed vt est contracta per differentiam indiuidualẽ. Vnde Maior Scoti debet intelligi cũ hac glossa, quod inest alicui absolutè secundum se, & quomodocumque consideratũ, non est ab eo inseparabile, & inest ei in quocumque est: Aduersarij autem illi, quos Scotus ibi impugnat, dicebant, quod natura secundum se, absolutè, & quomodocumque considerata, est de se hæc, & propterea bene concludit aduersus illos, quod natura in lapide erit hic lapis, non autem valet contra nos; quia dicimus illud Prædicatum commune in esse naturæ consideratæ præcisè in esse suo formali, & indifferenti vt natura est, non vt est contracta ad singularitatem. Ad rationem Boccaferri dico, quod nullius est momenti, propterea quod apparet euidens necessitas admittendi naturam cõmunẽ realem, vt patet ex dictis in explicatione opinionis Scoti, & in solutione rationum Aduersariorum. Ad rat. Bocc.

Responsiones Zimaræ ad rationes Scoti, & earundem confutatio. Cap. II.

Zimara in annotationibus super Iandunum libro secundo Met. q. 2. articulo secundo, soluit multas rationes Scoti factas in hac materia, & primo nititur soluere rationem illam, qua Scotus probat dari in rerum natura vnitatem realem minorem vnitate numerali, quæ innitebatur auctoritate Arist. *In omni genere datur vnum, quod est metrum & mensura omnium.* &c. Respondet Zimara, quod hæc ratio petit principium: quia supponit illud quod debet probare, supponit enim, quod mensurata in aliquo genere sint realia, & realiter mensurantur: at hoc est quod est in controuersia: quia vel sunt realia realitate singulari, & hoc est contra Scotum; vel realitate distincta à singularitate, & hoc erat probandum, ergo petit. Vnde respondet, quod illa mensurata sunt realia, sed realitate singulari, non realitate distincta à singulari, quia vniuersalitas est ab intellectu agente, non tum quo ad esse cognitum, sed quo ad esse in multis, & dici de multis: itaque vniuersalitas vniuersaliter est ab intellectu, licet fundamentaliter sit extra rem, scilicet in singularibus. Zim.

Contra hanc responsionẽ probo, quod Scoti ratio non petat, sed sit efficacissima, ratio Scoti innititur auctoritati Arist. & nihil supponit, nisi auctoritatem Aristot. Replicatur.

Vide-

videamus sensum illius auctoritatis, & erit clara ratio Scoti. Ait Aristot. in vnoquoque genere est vnum, quod est metrum & mensura omnium. Scotus dicit, quòd hæc mensura est realis, & communis: tu dicis, quòd est rationis; videamus, verum horum sit verum. Aristot. autem habet hanc propositionem in 10. Metaph. tex. 2. circa medium, vbi inquit, quòd illud, quod est primum in vnoquoque genere, ideò est primum, quia est mensura, & metrum aliorum in eo genere, & hoc maximè competit generi quantitatis, vnde ab ipsa descendit ad alia genera, quia in quantitate primum est vnitas, & est propter hoc primum, quia est metrum, & mensura aliarum quantitatum, quia quantitas cognoscitur per mensuram, & metrum, quæ est sibi propria; hæc autem mensura est vnitas, vnde per vnitates, ex quibus numerus cognoscitur quanta sit quantitas. Hæc profectò dicit Arist. ibi, ex quo postea etiam in aliis generibus per similitudinem datur vnum, quod est metrum, & mensura omnium in suo genere, sicut vnitas in quantitate, illud primum autem est id, quod est primum in quocunque genere; modò quæro à te, per vnitatem ibi intelligit ne vnitatem, quæ est singulare, vel vnitatem, quæ est species numeri, & principium numeri secundum esse specificum? Certè dicere, quòd ibi intelligit de vnitate numerali, est destruere textum: quia esse mensuram, & metrum generis quantitatis, non competit vni indiuiduo, sed speciei primæ, quæ est illius generis, & hoc est, quod ipse Arist. explicat: si enim intelligeret, quòd vnitas hæc, id est vnum indiuiduũ, vnitatis esset metrum, non posset competere alteri vnitati; quia quod competit vni indiuiduo solum, non potest alteri competere, si autem competit alteri vnitati, & omni vnitati numerali, hoc est, quia competit vnitati specificæ, in qua conueniunt, ergo intelligit vnitatem, quæ est species; tunc sic quæro, an mẽsuret realiter, si dicis, quòd non, ergo dum dicimus, hic numerus binarius est par, & ternarius est impar, non erit verum ex parte rei, quia numerus, & vnitas non mensurat realiter, quod tamẽ est ridiculum dictu, ergo dicẽdum, quod mensurat realiter, si sic, ergo est mensura realis, quia mensura rationis non mensurat ex parte rei, sed solum per intellectũ, si est mensura realis, ergo vnitas specifica est realis. Quòd dixi de vnitate, dico de cæteris, quæ sunt mensura, & metrum omnium.

Ad secundam rationem Respondent, quòd verum est, quod comparatio fit in specie atoma, sed non tamen propter hoc sequitur, quod detur aliqua vnitas extra animam realis, correspondens huic naturæ, in qua fit comparatio, sed solum illa vnitas est ab intellectu, vt dictum est.

Contra hanc responsionem est clarè in semet ipsa. & ratio Scoti non indiget additionibus, ratio propter quam Aristot. ait comparationem fieri in specie Atoma, est, quia illa est maximè vniuoca, genus autem non est ita vniuocum, quia alibi dixit in genere multæ latent æquiuocationes, si ergo entitas specifica est vniuoca, & propriè vniuoca, debet esse realis, ita quòd debet includi in suis inferioribus, non solum quo ad nomen, & quo ad conceptum solum formatum ab intellectu, sed quo ad substantiam, & realitatem, vnde vniuoca definiuntur esse illa, quorum nomen, & ratio substantiæ secundum illud nomen est in suis inferioribus, ergo homo non est solum in suis inferioribus quo ad nomen, & quo ad intellectum, sed quo ad rem, ergo homo in se est aliqua res, præter intellectus operationem: non enim conceptus rei est vniuocus propter operationem intellectus: sed ex parte rei ante omnem operationẽ intellectus, quia conceptus sequitur rem, & sicut res sunt actuales, ita conceptus eisdem respondent ex natura rei. Vnde dicebat Aristot. in primo Perihermenias, quod res, & conceptus, sunt iidem apud omnes gentes, sicuti voces, & literæ sunt ad placitum, & hoc est vis rationis Scoti.

Ad tertiam rationem respondet, quòd istæ relationes, idem simile, & æquale: nõ fundantur sub aliqua vnitate reali minore vnitate numerali, sed solum vnitas illa est vnitas rationis fundata super vnitatẽ numeralem particularem, quæ est potentialis, à qua intellectus accipit vnitatem specificam, ipsam conficiendo. Vnde illa

æqua-

æqualitas, & similitudo non fundatur super aliqua vnitate reali actuali, sed solum rationis, quæ fundamentaliter est realis.

Respōsio. Hæc solutio non est ad argumentum Scoti, quia Scotus illam directè impugnat: probat enim quòd illa vnitas specifica super quam fundatur æqualitas, & similitudo, est realis formaliter, per hoc medium, quia istæ relationes sunt reales, vt patet, sunt enim præter opus intellectus: at relatio realis debet habere fundamentum reale, alioquin nõ erit realis relatio, sed rationis, ergo vnitas illa super quam fundatur, debet esse realis quod patet clarè inuenti has relationes; Si duo dicuntur æquales in magnitudine, oportet, quòd nedum illa duo sint realia, sed oportet, quod magnitudo vtriusque conueniat in aliqua vnitate reali, vt in bicubitalitate, vel tricubitalitate & hęc bicubitalitas est vnitas quędam realis formaliter, alioquin illa duo non essent vtrumque bicubitum, si illa vnitas bicubitalis non esset realis, nec ipsa ęqualitas esset ęqualitas realis, & sic valet de vnitate actuali: quia per actualem vnitatem sunt ęqualia; Similiter identitas, illa enim dicuntur idem albedine, quę habent eandem vnam albedinem re, quia si haberent diuersam ex parte rei, tam non essent vnum albedine, quæ sunt idem entitate, habent vnam entitatem, ergo illa entitas, est vna in illis, & vna realiter, si sint entia realia, & tamen non est numeralis: quia per illam sunt duo, nec possent dici idem, quia identitas est relatio, quę requirit extrema realiter distincta. Clarum est ergo quòd argumentum Scoti probat illam vnitatem, super quam fundatur identitas, & cæteras, esse realem.

Ad 5. Ad quintum respondet per idem fundamentum, scilicet, quòd talis vnitas est rationis, non realis. Per hoc idem fundamentum

Ad 6. ad sextum. Sed nota quòd necessitate cogente ratione concedit quòd natura communis est realis, sed addit, quòd illa realitas nil aliud est, nisi ipsum singulare: quia illa vnitas non distinguitur à singulari, sed est ipsum singulare, vnde videtur existimare Scotum putasse quòd illa natura habeat esse extra sua singularia, quemadmodum dicebat Plato: sed falsum dixi, quòd non sic existimauit Scotus, neque hoc somniauit, vt patet ex eius dictis: sed quęrit de illa natura, quæ est in Socrate, vt de illa humanitate Socratis, de animalitate, & huiusmodi, num sit eadem, quę est Socrateitas, Platoneitas, & huiusmodi, & solum distincta per intellectum, vel potius sit entitas realiter distincta à Socrateitate, licet non existat per se, sed solum in Socrateitate.

Vnde si dicas primò Antonius, & Franciscus erunt idem ratione non aliqua natura reali, quę est humanitas, sed solum per rationem, & ex parte rei nullam realem communitatem habebunt; immò ille conceptus, homo animal, erit conceptus rationis, non realis, & sic Ens rationis erit vniuocum enti reali, scilicet Socrati, & Platoni, quę omnia quàm absurda sint, nemo est qui non videat. Scotus autem sustinet secundam partem.

Ad 7. Ad septimam rationem vide propriam disputationem de sensu, an sentiat singulare sub ratione singularitatis, in quæstionibus Metaphysicę, primo lib. Vide Theoremate 87.

THEOREMA XCIV.

Ens dicit vnum conceptum formalem ex parte rei præcisum à suis inferioribus.

Exponitur, & comprobatur propositum Theorema. Caput primum.

DE conceptu Entis est non parua dissensio inter Metaphysicos; & quia maxime necessaria pro disputationibus futuris, ideò est explicanda. Notandum est ergo, *quòd duplex est conceptus*, vt omnes ferè fatentur. Alius dicitur formalis, alius obiectiuus: Formalis conceptus est conceptio ipsa intellectus circa rem; conceptus obiectiuus est res ipsa, quę concipitur ab intellectu, quatenus obiicitur ipsi intellectui; conceptus hominis formalis est intellectio ipsa hominis in intellectu meo; conceptus obiectiuus est homo ipse intellectus, & repręsentatus illa actu intellectionis. In proposito dubium est, an ens habeat vnum conceptum formalem, Dub. diff. prop.

tialem, & aliqui videntur dicere, quod non habent vnum conceptum formalem, vt sunt illi, qui volunt ens esse non vniuocū, sed analogum. Illi enim volunt, quòd sicut Ens est analogum, & nō vniuocum, ita non posse parere conceptum realem per se vnum distinctum, & præcisum à suis inferioribus, sed conceptus eius esse multiplex, licet per proportionem, & similitudinem videatur vnus, vt canis, si concipiatur, vt est commune ad hominē, & piscium, non potest concipi vnus, quia res significata non est vna, sed plures, & si concipiatur, vt competit vni soli, vt puta homini, tunc postea non consideratur secundum totam suam communicationem.

Reso-lutio. Sed hæc opinio a nonnullis non conceditur, quia nos in præsenti consideramus Ens, vt Ens est, id est, hanc vocem Ens, & quærimus an ei competat vnus proprius conceptus, non autem consideramus Ens, vt extenditur ad ea, quæ sub ipso sunt, sicut cum quærimus conceptum animalis, consideramus animal, vt abstrahit à suis inferioribus, & est in se quid vnum & dicimus, quòd habet proprium cōceptum distinctum à suis inferioribus, non autem consideramus animal, vt est in suis inferioribus participatum; quia sic non est vnum, neque habet vnum conceptum; quòd autem huic nomini ens vt ens est, competat vnus conceptus proprius formalis, patet experientia, audito enim nomine entis, experimur mentem nostram non distrahi, neque diuidi in plures conceptus, sed potius colligi ad vnum, sicut cum concipit hominem, animal, & similia, experimur etiam nos intelligere per Ens conceptum quendam, qui est diuersus ab omnibus conceptibus suorum inferiorum, vt a Substantia, Accidente, &c. ergo est vnus conceptus in se, diuersus ab alijs, quòd autem aduersarij negant Ens importare vnum conceptum per se distinctum ab alijs, nihil est, quia à simili nos possemus negare animal importare vnum conceptum per se, quia animal est quid diuisum in plures species animaliū, vt est homo, equus, leo, quæ sunt multum diuersæ.

De ob-iectiuo. De conceptu obiectiuo consequenter dicitur, qui enim negant ens habere vnū conceptum formalem, negant illud quoque habere conceptum per se vnum obiectalem formali respondentem, & conuerso quia asserunt ens habere vnum conceptum formalem, dicunt habere conceptum obiectalem illi respondentem, licet in hoc postea varij varia dicant, quæ potius obscurant huius difficultatis intelligentiam, quam vllo pacto illustrent. [illegible]

Dicimus ergo, quòd Enti respondet conceptus obiectiuus, qui non dicit Deū, nec Creaturam, nec substantiam, nec accidens, ex se, & expressè, sed conceptum vnum communem omnibus his. Immo amplius addimus, quòd hic conceptus obiectiuus ex parte rei est præcisus ante operationem intellectus à suis inferioribus, quia cum dicimus ens, intelligimus rem & conceptum, qui ex se ante omnem operationem intellectus non est substantia, nec accidens præcisè, sed quid illis commune. Opinio propria.

Sed contra hanc sententiam insurgunt omnes negantes vniuocationem entis, & multi alij eandem sustinentes, vt sunt illi, qui negant naturam communem habere aliquam realitatem per se distinctam à singularibus. Ratio-nes ex oppo-sito.

Vnde Suarez in sua Metaph. tomo primo, disputatione secunda, sectione tertia, licet sustineat ens habere proprium conceptum formalem distinctum à conceptibus formalibus inferiorum, tamen negat huiusmodi conceptum ex natura rei, siue ante operationem intellectus esse distinctū à conceptibus formalibus inferiorum, sed vult ex parte rei esse idem cum illis, & solum ratione distingui, neque vult conceptum obiectalem, siue obiectiuum esse ens extra animam positiuum, sed esse ens rationis: quia entia rationis sunt obiectū intellectus, & negationes, & priuationes, quæ non sunt entia positiua. Quod autem entis conceptus obiectiuus in re ipsa ante intellectum, non sit aliquo modo distinctus, vel præcisus ab inferioribus, probat. Sua-rez.

Primò sic. Si ens in communi & substantia, quæ est inferior ex natura rei distinguuntur, vel se habent, vt totum, & pars, seu vt includens, & inclusum, vel omnino, vt contradistincta, sed neutro 1. ra.

modo

modo se habere possunt, ergo.

Non secundo modo, quia hoc nemo dicit, & apertè est falsum; quia tunc substantia praecisè in se accepta, non includeret ens; quia ab illo contradistingueretur: at clarum est, quod ens includitur in conceptu essentiali substantiae; nec primum, quia si ens est totum, & substantia est pars; tunc substantia posset resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos. Consequentia est clara: quia constaret ex potentia, & actu, vt ex conceptu contracto, & contrahente. Falsitas consequentis probatur ex parte entis, & modi contrahentis. Ex parte entis probatur: quia si conceptus entis ex parte rei est distinctus à modo, quo contrahitur ad substantiam; quaero quale ens sit illud, quod intelligitur manere praeciso, & ablato illo modo contrahente, aut enim est commune abstractum à singularibus omnibus, aut ens determinatum, & singulare. Non primo modo, quia tunc daretur vniuersale per se existens in re ipsa vniuersaliter, quod repugnat: quia omne ens per se existens, est singulare; si secundo modo, sequitur, quod conceptus ille entis in communi ex parte rei, non est distinctus à singulari, & à suo inferiori, sed est idem, & sic non est opus quod ad hoc, vt conceptus entis in communi determinetur ad tale ens, inter ea distinctio ex natura rei signetur.

Secundo id ostenditur ex parte modi contractiui entis; vel enim in illo includitur ens, vel non: si non, nihil est, ergo substantia nihil addit suprà ens, ergo non distinguit, nec contrahit: quia quod nihil est, haec munera obire non potest; si autem includitur, de illo modo redit quaestio, an distinguatur ex natura rei, ab ente in communi, vel non. Si non, idem potest dici de substantia; si sic, iterum, ille modus poterit resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos, vt dictum est de ente in communi, & sic dabitur processus in infinitum. Vel formatur ratio sic breuius, & clarius. Si Ens & Substantia distinguuntur, vel distinguuntur vt omninò contradistincta, vel vt includens, & inclusum, non primum: quia tunc substantia non esset ens vt dictum est. Nec secundum, quia tunc substantia posset resolui in duos conceptus distinctos ex natura rei, quorum vnus esset contrahens, scilicet ratio substantiae, & alius contractus, scilicet ratio entis; hoc autem est falsum. Probatur tam ex parte Entis, quam Substantiae, qui est modus contrahens. Ex parte Entis sic, nam tunc ens vt praescinditur à substantia, vel est ens in communi, vel ens particulare, non primum, quia tale ens est nihil reale. Praeterea cum reperiatur in qualibet substantia particulari, est quid singulare non quid vniuersale: ergo est ens particulare, tunc quaero an in eo sit distinctio ex natura rei inter rationem entis in communi, & tale ens, vel non. Si primum, ergo ille conceptus entis particularis, est diuisibilis in duos conceptus distinctos ex natura rei, & sic erit processus in infinitum. Si non, ergo à simili modo est necessarium dicere, quod ratio entis in communi distinguatur ex natura rei à ratione substantiae, quae est modus contrahens.

Secundo principaliter. Conceptus entis in communi praescinditur nedum à Creaturis, sed etiam à Deo, sed in Deo non distinguitur conceptus entis in communi ab ente infinito, ergo neque in caeteris entibus. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia tunc sequeretur, quod Deus esset compositus ex duobus, ex natura rei distinctis. Praeterea, sequeretur, quod in re daretur aliqua ratio prior ipso Deo, quod est falsum; quia Deus est primum ens duratione, perfectione, & natura. 4.

Tertio. Sola distinctio conceptuum nostrorum, quibus aliquid concipimus per modum communis, & particularis, non indicant sufficienter distinctionem ex natura rei in se concepta. Ergo neque illam indicant in conceptu entis respectu inferiorum, ergo nulla est talis distinctio. Vltima consequentia patet: quia nulla distinctio est ponenda sine necessitate. Prima consequentia patet etiam, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero. Primum verò antecedens probatur primo in diuinis. 5.

Nam conceptus personae diuinae communis est tribus diuinis personis, & tamen

in vtraque ratio perfecte distinguatur non ex natura rei, sed ratione solum. Probatur etiam in communibus Deo, & Creaturis, vt patet de ente, ens enim in Deo non distinguitur ex natura rei ab ente infinito, sic sapientia increata in Deo, & sapientia in communi, non distinguuntur ex natura rei, alioquin ibi non esset summa simplicitas, neque sapientia creata & sapientia in communi ex natura rei distinguuntur, quia deberet dari ratio sapientiæ in communi à parte rei distincta à sapientia creata, & increata, quod est absurdum, quia quidquid est in sapientia creata, illud totum est creatum, & sic sapientia creata non potest constare ex aliquo communi sapientiæ increatæ, quia illud esset increatum.

Probatur ex rationibus communibus solis rebus creatis, quia vniuersale non dicit naturam vnam realem distinctam ex natura rei à particularibus, vt suo loco patebit, & probatur ratione: quia conceptus superiores, & inferiores possunt variari infinitis modis pro subtilitate intellectus nostri & modo concipiendi nostro supposito aliquo modo similitudinis conuenientiæ, aut eminentiæ ipsarum rerum, alioquin si requireretur ad has distinctiones formandas distinctio ex natura rei in re, sequeretur, quòd in quacunque re essent infiniti modi distincti ex natura rei, quibus illa se constituitur, & ab alijs plene distinguitur. Quod confirmatur exemplo; Lumen solis habet virtutem illuminandi, & exsiccandi, ab ea virtute potest intellectus varios conceptus abstrahere, quos omnes existimare ex natura rei distinctos, stultum est, & sine fundamento.

Reijcitur. Pro impugnanda hac opinione non est opus iacere alia fundamenta, quam ea, quæ iecimus Theoremate, quòd natura communis habet esse reale præter opus intellectus, & propriam vnitatem; ideo rationes sunt ex eo petendæ, declarauimus enim ibi, quomodo vniuersaliter natura communis sit ex parte rei distincta à singularibus, & sic valet etiam in proposito; ens enim in communi est entitas & natura communis non Physica, sed Metaphysica realis, distincta à suis inferioribus, vt à Substantia, & Accidente, præter opus rationis, propter eandem rationem, licet aliquo modo differat; quia ens est quid transcendens, ibi autem præsertim est sermo de natura specifica, & generica, quæ sunt limitatæ. Pro nunc sufficiat hæc ratio; Quòd si vniuersalia, & naturæ communes, de quibus sunt scientiæ reales, vt Metaphysica, & Physica, non sint entia distincta à particularibus, quo ad entitatem, licet non quo ad existentiam, sequitur hoc absurdum, quòd nulla erit differentia inter Vniuersalia, quæ dicuntur entia rationis & considerantur à Logica, vt est Genus, Species, & cætera, & inter vniuersalia illa realia; Falsitas consequentis est clara, & concessa communiter. Consequentia probatur: quia entia rationis formantur ab intellectu fundamento reperto in re, vt genus est conceptus formatus à ratione fundatus in entibus realibus, & per hoc differt à figmento; ergo si homo, & animal similiter est ens formatum ab intellectu propter fundamentum repertum in singularibus, & in se nullam dicit entitatem realem ex parte rei, vt præscindit à singularibus, non differt ab ente rationis; & hæc ratio est clara; In hoc ergo stat differentia, quòd Vniuersalia realia, sunt naturæ communes reales ex parte rei in se, & præscindunt à singularibus; licet non existant sine singularibus; sed entia rationis formaliter habent esse per operationem intellectus. Quòd autem ens dicat proprium conceptum distinctum à suis inferioribus ex parte rei: Efficaces sunt rationes, quas facit Scotus pro vnitate rationis entis, præsertim prima, quæ in proprio Theoremate dissolutæ sunt. Ad has autem rationes facilè respondetur.

Ad 1. Ad primam pro solutione notandum est, quòd alia est distinctio formalis, siue ex natura rei, & alia est distinctio realis, vt patet ex formalizantibus, & communiter omnia superiora, distinguuntur à suis inferioribus formaliter, vt animal à rationali, vt diximus in Formalitatibus. Ad argumentum, ergo dico, quòd ens, & substantia, se habent vt pars, & totum; Ad probationem contra hoc concedo Consequentiam, & nego falsitatem Conse-

quen-

sequentia. Ad probationem ex parte entis concedo, quod ens illud, quod remanet distinctum, est ens abstractum à singularibus, illud enim formaliter differt à Substantia, Accidente, & ab aliis inferioribus: sed cum infert, ergo est ens per se existens separatum à singularibus, & sic est Idea Platonis, quod est inconueniens.

Respondeo, ens esse separatum, & abstractum à singularibus, duobus modis intelligi potest; Vel quod sit abstractum quo ad entitatem solum; Vel quo ad entitatem & existentiam: valeret Consequentia si ens esset abstractum à suis inferioribus & quo ad entitatem, & quo ad existentiam: sed nos dicimus esse solum separatum quo ad entitatem, non quo ad existentiam: quæ distinctio est satis declarata, & probata in Theoremate de natura communi.

Vnde ens illud, quod præscindit à substantia est idem realiter quod [illegible], & est ens particulare realiter, [illegible] formaliter est distinctum [illegible], sicut animal, quod [illegible] est eadem entitas, quæ rationalis realiter, sed diuersa formaliter: quia aliud est rationale, vt est animal, & aliud, vt est rationale, & hic datur [illegible] conceptus entis, non est amplius compositus: sicut enim rationale diuiditur in conceptum animalitatis, & rationalitatis, & conceptus animalitatis est vltimus, nec amplius diuiditur, ita substantia diuiditur in ens, & proprium conceptum & hic datur status. Per hoc idem ad aliam partem dicendum: modus enim includit entitatem realiter non formaliter, & sicut rationale includit realiter animal, non formaliter adæquatè: quia alia est ratio animalis, alia ratio rationalis adæquatè, & ibi datur status.

Sed contra quis arguet, ex præscindit entis conceptum à substantia ergo substantia non est ens, quia si ens præscindit conceptum entis à substantia, substantia non potest esse ens: quia esset ens, & non ens. Respondetur hoc procedere contra quodcumque superius respectu suorum inferiorum; nam etiam conceptus animalis est præcisus à conceptu hominis & bouis, vnde à pari posset argui.

Ergo homo non est animal: quia iam præscindit animalis conceptum ab homine. Respondeamus ergo, quod præscindit conceptum entis, vt in se non contractè consideratur, sed non vt est contractum ad substantiam, & sic dico, quod substantia est ens, non in communi, sed est ens contractum ad substantiam: sicut homo non est animal in communi, sed animal contractum per rationale primo animal esse.

Ad secundum dico, quod ens diuiditur in ens infinitum, & finitum, per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem, vt dicam in Theoremate proprio. Ad 2.

Ad tertium negatur primum Antecedens. Ad probationem per exemplum de persona in Diuinis dico, quod persona in Diuinis dicit conceptum realem, sed negatiuum communem ex natura rei, distinctum à personis particularibus, sicut alia communia. Ad 3.

Ad secundam & tertiam probationem, iam dictum est supra, & infra magis patebit proprio Theoremate, an Deus sit in genere, quod distinguitur ex natura rei à Deo, & tamen Deus est simplex. Quomodo autem ens, sapientia, bonitas & huiusmodi, licet prædicentur de Deo, & sint quid commune Deo, & Creaturis, non tamen faciunt compositionem: quia illa nõ diuiduntur per differentias oppositas, sed per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem.

Quædam obiectiones aliorum. *Cap. II.*

CONtra dicta sunt quædam obiectiones Aduersariorum quorundam, qui 1. ob. sustinent ens non dicere conceptum realem præcisum à conceptibus suorum inferiorum, & obiectiones procedunt ex duplici capite, Primò, quod assertio mea, qua dico ens dicere cõceptum præcisum ab inferioribus, non sit ad mentem Scoti, Secundo, quod sit falsa.

Primam probant primò: quia Scotus in 1. dist. 3. q. 2. soluens argumentum Henrici habet hæc verba. *Respondeo non sequentia non valet: Socrates enim & quantum*

Socrates,

Socrates est singulare, & tamen à particulari plura possunt abstrahi prædicata, & ideo singularitas alicuius non impedit quin ab eo, quod singulare est, possit abstrahi aliquis conceptus communis: & licet verba notanda sint sequentia quidquid est ibi in re, singulare, sit in existendo ex se, ita quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem, tamen illud idem potest concipi, vt hoc in re, & quodammodo indistincte, & ita vt singulare, vel vt commune. Ex his verbis Scoti videtur elici, quod Scotus velit conceptum entis, de quo ibi loquitur, non esse desumptum ab aliqua realitate communi Deo, & creaturæ præcisa ab vtroque, quæ sit contracta per aliquid aliud ad singularitatem: sed conceptum entis esse abstractum ab ipsa singularitate per opus intellectus nostri. Confirmatur, quia Scotus soluendo illud argumentum, concedit in Deo non esse plures realitates, quarum vna sit communis, & contrahibilis, alia singularis, & contrahens ad esse singulare Dei: at si ens diceret realitatem communem præcisam à realitate Dei, & creaturæ, deberet contrahi per realitatem singularem constituentem Deum in esse Dei, & sic Deus constaret ex realitate contrahibili, & contrahente.

2. Secundò, Scotus 1. dist. 8. quæst. 3. soluendo illud argumentum Henrici, quod erat: Quæ sunt primò diuersa, in nullo conueniunt; at Deus & creatura sunt primò diuersa, ergo in nullo conueniunt. Respondet his verbis. *Ad secundum patebit in artic. 2. quòd Deus, & creatura, non sunt primò diuersa in conceptibus, tamen sunt primò diuersa in realitate: quia in nulla realitate conueniunt.* Ex hoc loco clarissimè elici videtur, quod ens in communi, non dicat realitatem præcisam à suis inferioribus, sed solum dicat conceptum formatum ab intellectu nostro, quia cum Deus, & creatura secundum Scotum conueniant in ente in communi, si ens in communi diceret realitatem præcisam, Deus, & creatura conuenirent in aliqua realitate, quod negatur à Scoto.

3. r. Tertiò probatur ex eadem quæst. litera L. ubi enim probat Scotus, quod Deus non est in genere: quia tunc realitas illa generis vel esset necesse esse, vel non necesse esse, &c. addit hæc verba. *Sed hæc ratio probat, quòd necesse esse nihil haberet commune cum aliis, quia intentio illa communis est non necesse esse, correspondens intentioni entis, quæ est communis Deo, & creaturæ.* respondet dicens, *Respondeo intentio intellecta id est entis, non includit necessitatem, seu possibilitatem, sed est indifferens, illud autem in re, quod correspondet intentioni, id est entis, in hoc, id est in Deo est necesse esse, in illo vt in eo quod est creatura, est possibile esse.* Ecce quòd Scotus non vult, quod enti in communi in re correspondeat realitas communis; sed Deo Deitas, quæ est necesse esse, & creaturæ ratio creaturæ, quæ est possibilis esse, licet ratio entis abstracta per intellectum ab vtroque modo abstrahat; & quod hæc sit intentio Scoti, patet, quia statim addit, quod intentioni generis correspondet propria realitas & similiter alii intentioni communi id est entis.

Confirmatur, quia ibidem Scotus ait, cum dicimus Deus est ens, hic solum est compositio conceptuum, quæ compositio est signum identitatis significatorum.

Tandem confirmatur ex 1. distin. 26. litera Y. vbi Scotus à relationibus Diuinis conceptum communem realem abstrahi posse asserit, & tamen relationibus diuinis nulla realitas communis est, cum sint primò diuersæ. 4. r.

Confirmatur, Scotistæ celeberrimi, vt Lichetus, Vigerius, Trombeta, & alij, hanc eandem esse opinionem Scoti docent, & eam approbant.

Quò ad secundum verò principale, scilicet, quod falsa sit opinio nostra, scilicet, quòd ens dicat conceptum præcisum à suis inferioribus à parte rei, probant primò; Si ens diceret conceptum præcisum à suis inferioribus, sequeretur Deum esse compositum saltem compositione Metaphysica, hoc est absurdum, ergo. Consequentia probatur: quia Deus constaret ex duplici realitate, quarum vna est contracta, scilicet, realitas entis; Altera est contrahens, scilicet, realitas Deitatis. Contra opin. nostr. 1. r.

Quòd si dicas ens contrahitur per modos intrinsecos, ideo Consequentia non valet.

Contra hæc responsio primò supponit

unum falsum, scilicet, unam realitatem communem posse contrahi ad plura realiter distincta, per modos intrinsecos, quod est falsum: quia modus intrinsecus quicumque sit, est extra essentiam, & quidditatem illius, cuius est modus, & non variat illud essentialiter, ergo non potest esse prima ratio contrahendi realitatem communem ad plura essentialiter distincta; Consequentia probatur: quia prima ratio contrahendi realitatem communem, ad aliud particulare sub illa realitate communi, est de quidditate, & essentia illius particularis, & facit illud essentialiter diversum: at modus intrinsecus neque est de quidditate, neque facit differre essentialiter, ergo modus intrinsecus non potest esse huiusmodi distinctiuum. Minor est communiter concessa à Scotistis. Confirmatur: quod non est differentia essentialis, non potest facere differre essentialiter; modi intrinseci non sunt differentiae essentiales, ergo non possunt facere differre essentialiter.

Supponit secundò, quod finitum, & infinitum sint modi intrinseci entis, qui cum enti adveniunt, Deum, & Creaturam constituunt; quod falsum esse, quia secundum Scotum, 1. dist. 2. infinitas est modus intrinsecus Deitatis, & ideo supponit Deum iam constitutum in esse, non constituit eundem, ergo est ratio contractiua entis ad Deum.

Tandem admissis his suppositis, responsio non soluit argumentum: quia cum realitas communis à potentialitate liberari non possit, in Deo esset realitas aliqua potentialis, scilicet realitas entis, & alia actualis, scilicet infinitas; & sic Deus esset compositus.

2. rã. Secundò principaliter, Quidquid est in Deo, est de se hoc, ergo non est ibi realitas contracta per modum intrinsecum ad Deitatem, Antecedens patet: quia Deus est de se singularissimus: at si in eo esset ratio communis contrahibilis, non esset de se hic, & singularissimus, haec est ratio Henrici.

3. rã. Tertiò. Si ens diceret realitatem communem Deo, & Creaturae Deus, & Creatura non essent primò diversa; Consequens est falsum, ergo. Consequentia probatur: quia primò diversa, se totis differunt, & in nullo conveniunt. Confirmatur: quia primò diversa ex Scoto in 2. dist. 3. sunt in duplici differentia; Quaedam sunt primo diversa in realitate communi; & haec illa sunt, quae nullam realitatem communem habent. Quaedam verò sunt primò diversa in conceptu, & haec illa sunt, quae nedum realitatem, sed nec ullum conceptum communem habent, ut sunt ultimae differentiae, ergo si Deus & Creatura habent realitatem entis communem, non sunt primò diversa.

Quartò. Si ens diceret realitatem communem Deo, & Creaturae, vel illa realitas est 4. rã.
necesse esse positiuè, vel non: neutrum istorum dici potest, ergo. Maior patet: quia membra illa contradictoriè opponuntur, ideò alterum illorum est necessariò dandum; Minor probatur, & Primò, quo ad primam partem. Si illa entitas communis esset necesse esse positiuè, iam creatura esset necesse esse positiuè, quod est absurdum. Quo ad secundam partem probatur: quia sic in Deo esset aliquid, quod non est necesse positiuè, quod ab omnibus, ut erroneum reprobatur.

Quintò probatur, & declaratur simul, 5. rã.
quod conceptus entis, etiam si non sit praecisus à suis singularibus à parte rei, sed solum per operationem nostri intellectus, possit dici conceptus realis. Declaratur autem hoc modo, inquiunt. Res duobus modis potest intelligi; Uno modo distinctè; Alio modo indistinctè & confusè, siue adaequatè, & inadaequatè; Primo modo res intelligitur adaequatè, quando intelligitur in conceptu repraesentare rem sicut est; Secundo modo verò, scilicet indistinctè, & inadaequatè, res intelligitur dupliciter; Uno modo cum concipitur sub conceptu aliquo communi, cui à parte rei realitas aliqua correspondet, ut cum Socrates concipitur sub conceptu hominis, vel animalis: conceptui enim hominis, vel animalis correspondet realitas vera à parte rei. Alio modo cum concipitur sub aliquo conceptu communi, cui à parte rei non correspondet aliqua realitas, tamen propter similitudinem quam habent illae res à parte rei, videtur ei correspondere aliqua realitas, sicut reperitur in

correspondeat: exemplum differentiæ specificæ animalis, præter rationale, comprehenditur sub conceptu quodam communi, quem explicamus per irrationale, cui vt patet nulla realitas correspondet, qui ergo intelligit differentiam specificam bouis, sub conceptu irrationalis, concipit illam indistinctè inadæquatè, & confuso modo, & hic modus est diuersus à primo modo concipiendi aliquod confusè, & indistinctè: nunc addunt, quòd vterque conceptus sit communis, sub quo res concipiuntur indistinctè est realis. Probatur de primo: quia ei correspondet realitas communis à parte rei. De secundo probatur: quia licet illi conceptui non correspondeat realitas realis communis, correspondent tamen res particulares habentes aliquam similitudinem inter se, ratione cuius potest intellectus abstrahere illum conceptum communem, & hoc pacto dicunt conceptum entis in communi esse conceptum realem, licet ei non correspondeat à parte rei realitas præcisa à singularibus à parte rei: sufficit n. quod ei correspondeat Deus, & Creatura in esse singulari, quæ habent aliquam similitudinem, à qua intellectus sufficienter conceptum abstrahere potest. Hæc omnia quibusdam authoritatibus Scoti comprobare nituntur, sed quia ex dicendis facilè reijciuntur, breuitatis causa eas omitto.

Obiectiones aliquæ soluuntur, & opinio authoris magis confirmatur. *Cap. III.*

Licet ex dictis in hoc Theoremate c. 1. Theoremate 95. quòd Deus non sit in genere, Theoremate 97. quomodo ens diuidatur in decem Prædicamenta. Theoremate 9[illegible] de natura communi, Theoremate 95. de vniuocatione entis, & alibi dictis, hæ obiectiones facilè quoque dilui possint, nihilominus, breuiter eas dissoluere volui.

Opinio aliorum reiicitur. Quod autem attinet ad primam partem, scilicet quòd opinio Scoti sit, Ens in communi dicere conceptum realem præcisum à suis inferioribus à parte rei propter hæc quæ adducta; lege Scotum in 1. dist. 8. q. 3. littera Y. ad primum argumentum principale, dicit enim habet hæc verba. *Concedo quod iste conceptus dictus de Deo, & de Creatura, sit quid contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale contrahibile*. Ergo per Scotum conceptus entis contrahitur conceptus cui aliqua realitas realis ex parte rei non respondet, non potest contrahi verè & realiter, vt de se patet. Sequitur Scotus ibi hoc egregiè declarans, & mouet dubium contra determinationem ibi factam, quæ erat, quòd licet ens sit commune Deo, & Creaturæ, tamen Deus non est in genere: quia conceptus entis communis ad Deum, & Creaturam, non est conceptus generis: quia non est potentialis, nec contrahibilis per differentias oppositas: sed solum per modos intrinsecos. Contra hoc autem est dubium illud: quia conceptus contrahitur ad Deū, & Creaturam, per modos intrinsecos, scilicet per finitum, & infinitum: illud à quo desumitur conceptus entis, videtur esse potentiale, & habere rationem generis ad realitatem contrahentem, ex quo sequitur postea, quòd res composita ex realitate potentiali, & ex realitate contrahente, sit composita, & in genere, vnde in proposito sequeretur, quòd Deus esset compositus ex realitate entis in communi, & ex realitate infiniti, & hæc compositio esset ex parte rei: quia ipsæ realitates sunt distinctæ ex parte rei, quod autem Deus sit compositus, sicut inconueniens, quia Deus esset in genere.

Respondet Scotus hoc egregiè declarando, quòd illud à quo accipitur conceptus communis entis, distinguitur ab illo à quo accipitur conceptus proprius, sicut modus intrinsecus, non sicut distinguitur realitas, & realitas, sed sicut realitas, & modus proprius eius, & intrinsecus, conceptus autem generis & differentiæ requirunt distinctionem realitatis, & realitatis, non autem tantum distinctionem realitatis, & eius modi. Dat exemplum de albedine, nam albedo in communi, & albedo vt decem gradus, non distinguuntur vt realitas potentialis, & realitas actualis, sed vt realitas, & modus eius intrinsecus: ideò albedo vt decem, non est composita, sed est concepta minus perfectè, quàm si conciperetur absolutè, & sub omnibus gradibus albedinis in Deus

compo-

componitur ex ente, & infinitate, sed ens, & infinitas, non se habent, vt entitas potentialis & actualis, sed vt realitas, & modus eius; infinitas enim est modus intrinsecus entis. & ens infinitum non est quid compositum ex realitate potentiali, & actuali; sed est realitas entis concepta cum omnibus gradibus intrinsecis entis, & perfectè, sicut ens infinitum est realitas entis concepta cum omnibus gradibus entitatis, & imperfectè. Vnde Scotus ibi paulò infrà applicando hæc ad propositum, habet hæc verba: *Requiritur igitur distinctio inter illud à quo accipitur conceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, id est inter rem, & modum eius intrinsecum, vt est infinitas, & finitas, non vt distinctio realitatis, & realitatis, sed vt realitatis, et modi eius intrinseci;* & paulò infrà: *Sed conceptus generis, & differentiæ, requirunt distinctionem realitatum, non tantum eiusdem realitatis perfectè, & imperfectè conceptæ.* Apertè ergo Scotus supponit illud à quo sumitur conceptus entis in communi, esse realitatem realem, non tamen esse genus, vt est & communis contrahibilis, quia illam appellat hoc nomine *realitatis*. & hoc est ibi adeò clarum, vt non egeat declaratione; nam non solum conceptus Scoti consuluere Aduersarij, sed ipsa verba textus. Declarat etiam ibi Scotus, quid sit modus intrinsecus, & quomodo differat à differentia; quem locum, & similes, si vidissent Aduersarij, non dicerent secundum Scotum ens in communi non habere realitatem propriam, vt contrahitur per modos intrinsecos; nec dicerent non habere conceptum præcisum realem à suis inferioribus. Possem alias auctoritates Scoti adducere, sed hæ sufficiant, quia est proprius locus.

Ad 1. Ad primam rationem Aduersariorum. Illa loca, quæ adducuntur ab Aduersarijs, nihil eis fauent, immò ex eis optimè conspicitur Aduersarios nutritos esse in doctrina Caietani & Suarez, & proinde non posse rectè intelligere Scotum. Ad primum ergo ex 1. Sententiarum distinctione 3. quæstione 2. soluendo argumentum Henrici, dico, quòd licet Socrates sit singularis, & quidquid est in eo, sit singularis, tamen ab eo possunt abstrahi plura Prædicata & plures conceptus; neque singularitas Socratis hoc impedit, quia includit in seipso plures naturas communes, vt humanitatem, animalitatem, substantiam, ens &c. non in esse communi, sed singularitatis, & contracto: & ideo possunt abstrahi prædicata, quibus ipsæ realitates, & naturæ communes in esse communitatis, & reali, non singularitatis, in contracto respondent, vt clarè ostendimus in Theoremate de natura communi. non ergo habetur ex hoc loco, quòd conceptus communes, quia Socrati contrahuntur, vt quod Socrates sit homo, animal, ens, sint puri conceptus formati ab intellectu, quibus à parte rei non respondeat realitas communis, vt ipsi somniant; eadem enim est ratio de homine, animali, & ente. non possunt autem Aduersarij dicere, hominem, & animalitatem, non dicere realitatem realem communem à parte rei præcisam à suis singularibus.

Ad secundam patet ex dictis suprà, sensum esse, quòd Deus & Creatura sunt primò diuersa in realitate non quacumque, sed potentiali, & generica; quia Deus non est in genere, neque Ens commune Deo & Creaturæ, est genus; quia realitas communis, quæ ei respondet, non est potentialis, & contrahibilis per differentias & consequenter non est generica; sed habet realitatem contrahibilem tantum per modos intrinsecos, vt diximus in Theoremate, an Deus sit in genere, & suprà explicauimus. Ad 2.

Ad tertium dico Primò, quòd illa verba non sunt ex vero textu Scoti, sed sunt addititia. Secundò dico, quòd non adducuntur fideliter, vt est videre in textu; Tertiò dico, quòd non discrepant à superioribus, quia illa verba *illud autem in re, quod correspondet intentioni*, apertè indicant Scotum indicare aliquid in re correspondere illi intentioni: illud autem in re est realitas communis, quæ in Deo est necesse esse, in creatura est possibilis, sicut substantia in Deo est infinita, in Creatura est finita. Cum verò subdit, et intentioni generis correspondere propriam realitatem, non sic alij intentioni communi, intelligit de realitate potentiali, hæc enim Ad 3.

soli generi competit, speciei enim correspondet propria realitas, nec potest aduersarios hoc negare: alioquin etiam correspondet propria realitas, quæ tamen certè est realitas realis, sed non est potentialis, vnde non potest negare ibi Scotus vniuersaliter, quòd nulli intentioni præter generis, competat realitas propria, & ipse loquitur vniuersaliter, nec nominat eam, hæc enim sunt verba, *& non sic alij intentioni communi*.

Quod deindè ait ibidem Scotum dicere, quòd cum diuinitas Dei est ens, ibi solùm est compositio conceptionum, &c. hoc non inuenio apud Scotum, solùm ait ibi, quòd prædicata, quæ dicuntur de Deo, sunt illimitata non in genere, & sic ens, sapientia, bonitas, &c. quatenus prædicantur de Deo, sunt illimitata, & transcendentia, quòd si adessent, deberent intelligi iuxta similem expositionem.

Ad 5. Illud verò ex dist. 26. de conceptu communi ad relationes personales in Diuinis, est alia quæstio, & petit illam difficultatem. An persona dicat conceptum realem. De qua in opere Theologico disseco, quem si illi recentiores Scotistæ vidissent, vel legissent Scotū in 1. dist. 26. Ad quæstionem secundam ad primum istorum dico, &c. cognouissent quàm aberrent in hac re, ideò illos remitto ad eum locum, quem in nostris Disputationibus Theologicis abundè explicauimus, prout ibi dico, à relationibus diuinis posse abstrahi communem conceptum realem negatiuum, non positiuum; Quomodo autem aliquis conceptus possit esse realis, & tamen negatiuus, non positiuus, legant ibi: at conceptus realis communis Deo, & Creaturæ, non est conceptus negatiuus, sed positiuus: ideò necessariò ei respōdere debet aliqua realitas positiua, non autem conceptui communi realis eo modo à relationibus Diuinis.

Quòd verò ait præcipuos Scotistas aliam opinionem sustinere, non est curandum, quia etiam in alijs rebus pessimè Scotum intellexerunt, quod patet ex eo fundamento quod posito esse Achillem ægyptium, nempe omne ens rationis, esse relationem, & fieri per opus intellectus: nō hoc enim solùm est contra Scotum, sed cōtra omnes Philosophos, & Theologos, quia communiter appellamus illud ens rationis, quod habet esse præcisè per solam operationem intellectus. Vnde datur illa solemnis distinctio, alia distinguuntur sola ratione, alia ex parte rei, vt cum Thomistæ dicunt relationes in Diuinis distingui sola ratione, non ex natura rei, & nos negamus, nullus intelligit actus collatiuos intellectus, sed solùm disputatur an id per quod distinguuntur, siue an distinctio ipsa sit quid à parte rei, vel sit præcisè opus intellectus, quòd si concedant ibi esse actum collatiuum intellectus, pari modo poterit fingi ens in communi, habere esse per actum collatiuum intellectus comparantis Deum, & Creaturam ad inuicem, in illo conceptu communi entis, cui in re nihil commune respondet. Vndè licet respectu Dei, & Creaturæ, vt sunt in re distincti, possit dici quid reale, tamen vt significat quid commune, esset purum ens rationis, hoc autem est, quod nos dicimus esse falsum.

Quantum ad secundum principale, an scilicet opinio mea sit vera, non est renouandum, quia ex dictis patet, quòd mea ratio principalis habet vim, quia si ens vt in communi accipitur ad Deum, & Creaturam non dicit realitatem realē, obiectalem, præcisam à suis inferioribus, non potest esse vniuocum Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, sicut si animal non diceret conceptum obiectalem realem præcisum à suis inferioribus, non posset prædicari vniuocè de illis, quia quod in se non est realitas, non potest realiter includi, & prædicari de suis inferioribus actualiter formaliter; conceptus autem vniuocus prædicatur, & includitur actu. Opinio nostra est vera.

Ad primā rationē pro hac parte, quòd Deus esset compositus per differentias, respondeo responsione allata ab eis, quæ est responsio Scoti, scilicet, non valere cōsequentiam: quia ens non contrahitur ad Deum, & Creaturam per differentias: sed per modos intrinsecos. Ad primam rationem contra hoc, concedo non suppōnere vnum realitatem communem, posse contrahi ad plura realiter distincta per Ad 1. ration.

cta per modos intrinsecos; si enim dicimus ens diuidi, & contrahi ad decem Prædicamenta; Ad rationem contra hoc, respondetur, quod Deus, & Creatura, propriè loquendo, non differunt essentialiter: sed sicut perfectissimum, & minus perfectum in infinitum; quod declaro, illa differunt essentialiter, quæ per differentias sub eodem genere constituuntur in diuerso esse formali & essentiali: differentia enim, vt rationale, est actus extrinsecus, qui adueniens animali, generi, illud actuat, & contrahit ad hominem, & facit differre à bruto, non sic est modus intrinsecus; quia non est quid extrinsecum essentialiter à realitate, cui aduenit, vt cum albedo diuiditur per albedinem vt centum, & albedinem vt decem; albedo vt centum, non variat essentiam albedinis, nec differt essentialiter ab albedine; sed solum vt albedo particularis ab albedine in communi, & albedo vt decem, & albedo infinita, si daretur, non differt essentialiter, & specificè, propriè loquendo, sed solum vt perfectum in infinitum; & minus perfectum in infinitum; ita creatura differt à Deo: quia Deus est ens infinitum, Creatura est ens finitum. Hæc autem differentia non est propriè essentialis. Et per hoc patet ad confirmationem: Supponit enim quòd modus intrinsecus debeat esse differentia essentialis, quod est falsum.

Ad secundam rationem contra secundum suppositum dico, reuera nos supponere finitum, & infinitum esse modos intrinsecos entis. Ad rationem contra hoc: quia infinitas est modus intrinsecus Deitatis; quæ est, secundum Scotistarum magna doctrina, Dico quòd est indistincta argumentatio; nam stant simul, quod infinitas sit modus intrinsecus entis, & simul Deitatis; sicut rationale dicitur differentia animalis, & hominis; animalis: quia ipsum diuidit, & contrahit; hominis: quia ipsum constituit; ita infinitum est modus intrinsecus entis, quia ipsum diuidit, Dei, quia ipsum constituit non vt differentia, sed vt gradus intrinsecus.

Ad rationem verò ipsam, quæ dicit eo responsionem non soluere: quia, realitas communis entis, non solum à potentialitate, iam patet ex dictis, quod illa realitas entis, non est potentialis ad modum suum intrinsecum; quia ille modus non est differentia, sed modus entis; natura est diuersa à differentia, sicut albedo non est potentialis ad decem gradus albedinis.

Ad secundam rationem principalem patet ex eodem; realitas enim contrahibilis est duplex; Alia communis, quæ contrahitur per differentiam indiuidualem ad esse indiuiduum, & singulare, & sic ens non contrahitur in proposito per infinitum ad Deum: sed per differentias genericas, & specificas ad sua inferiora. Alio modo contrahitur aliquid ad aliquod, per modos intrinsecos, vt albedo in communi ad albedinem vt centum, & hoc modo concedere aliquid commune Deo, non est inconueniens, nec tollit singularitatem Dei; quia ens contractum per infinitum, est singularissimum, nec tamen compositum, sed simplicissimum vt dictum est. Ad 2. rat.

Ad tertiam iam responsum est ex Scoto, quod Deus, & Creatura sunt primò diuersa, non omninò, ita quod in nulla realitate conueniant: sed quia non conueniunt in realitate generica, & potentiali; Vbi nota vt diximus in Theoremate de indiuiduatione substantiæ materialis, capite 1. quod aliqua non dicuntur primò diuersa: quia in nulla realitate conueniunt; quia tunc differentiæ specificæ vltimæ animalis, non essent primò diuersæ, quod tamen est falsum; etiam differentiæ indiuiduales eiusdem speciei sunt primò diuersæ, & tamen hæc omnia conueniunt in realitate substantiæ, & animalitatis: sunt enim omnia hæc substantiæ in obliquo, & continentur in animali, & homine, indistinctè; differentiæ autem substantiæ, & animalis conueniunt in animali quoniam species, & indiuidua illas accipiunt à genere, & à specie. Sed dicuntur primo diuersæ, quia se totis secundum rationes proprias formales, quibus differunt. Ad 3.

Ad quartam, responsum est in Theoremate 95. cap. vltimo. Ad secundam rationem Aureoli, & ad primam Pauli Soncinatis, dico, tamen insuper nunc, quod ens in sensu est necesse esse, neque tamen Ad 4.

necesse esse, quia abstrahit ab vtroque, sicut animal in se non est rationale, neque irrationale actu, sed vtrumque permissiuè, siue potentialiter, ita est necesse esse, & non necesse esse potentia, & permissiuè. Cum arguitur contra, quia inter contradictoria non datur medium, ideo aut est necesse esse positiuè, vel non est necesse esse positiuè. Respondeo, quòd determinatè non est necesse esse, neque non necesse esse, sed indeterminatè est vel necesse esse, vel non necesse esse, sicut animal non est determinatè rationale, nec irrationale, sed indeterminatè est rationale, vel irrationale: se habet enim commune potentiale ad differentias oppositas ipsum contrahentes, sicut propositiones contradictoriæ de futuro contingenti, quarum nulla determinatè est vera, vel falsa, indeterminatè verò altera est vera, & altera est falsa, vt si dicas Socrates cras leget, & cras non leget, determinatè loquendo, nulla est vera, & nulla est falsa: & tamen inter contradictoria non datur medium. Respondeum ergo, quòd in contradictorijs altera pars semper est vera, & altera falsa, vel determinatè, vel indeterminatè in proposito altera est vera, & altera falsa indeterminatè, non determinatè, & ita ens in se non est necesse esse, neque non necesse esse determinatè, sed indeterminatè, quia potest cōtrahi ad necesse esse, vel ad non necesse esse.

44. Ad quintum illud fundamentum, quo declarant suam positionem, assumunt falsum scilicet, quòd conceptus ille communis, cui non correspondet realitas communis, sed res particulares sit realis positiuè; est enim falsum: quia ille conceptus est formatus præcisè ab intellectu, & ideò est opus rationis actualiter, formaliter, vt patet, & ideò de eo vt sic, non potest esse scientia: nec est aliquid reale in se, quia cessante operatione intellectus, nihil reale commune remanet: esse enim, quod conceptus ille habet in singularibus, non est commune, sed singulare: ideò ille conceptus, vt sic non habet aliquid realitatis ab illis, & ita hac ratione non potest dici realis.

Præterea, reflecto rationem contra eos: aiunt enim, singularia habere aliquam similitudinem, & conuenientiam inter se, ratione cuius potest ille conceptus communis abstrahi ab illis; Quæro quid sit illa similitudo, & conuenientia inter illa indiuidua. Vel enim est aliquid essentiale illis commune, & sic habeo intentum, quia hoc erit realitas, super quam fundatur conceptus, vel est aliquid formatum ab intellectu, & sic non erit conuenientia, super quam possit fundari ille conceptus; sed erit similitudo, & conuenientia ficta. Sed de hac re plura diximus in Theoremate, de veritate naturæ communis.

THEOREMA XCV.

Ens vniuocè dicitur de Deo, & Creatura, Substantia, & Accidente.

Exponuntur isti termini Vniuocum, Æquiuocum, Analogum, ab vno, & ad vnum. & ostenditur, quomodo Analogia stet cum Vniuocatione. Caput I.

Licet huiusmodi disputatio sit tota Metaphysicalis, attamen, quia est quoddam principium maximum, quod omnibus disputationibus inseruit, & ab ipso pendeant multæ assertiones Scoti, ideò opus est de illa verba facere, & quoniam maxima est æquiuocatio in his terminis, Æquiuocum, Analogum, Vniuocum ab vno, & ad vnum; decerno prius hos terminos declarare; deinde rem ipsam aggredi. Quo ad primum, circa hos terminos Æquiuocum, & Vniuocum clara est sententia Arist. in Antepredicamentis dicentis: *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est diuersa secundum illud nomen. Vniuoca verò dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen.* Ex quo loco colligitur, quòd illud est nomen vniuocum, quod est commune pluribus secundum nomē, & secundum definitionem, quod nobis indicat illa particula, *secundum illud nomen*, quæcumque enim aliqua inferiora conueniunt in aliquo communi nomine, & in ratione communi secundum illud nomen, illud commune nomen est vniuocum, quia est commune illis, & eis

dicitur

dantur in illis, & quoad nomen, & quoad definitionem, vt Animal, respectu Hominis, & Equi; nam Equus & Homo conueniunt nomine Animal, & ratione Animalis, adeo quod licet Homo, & Equus, vt sunt diuersæ species, habeant diuersas definitiones, tamen, vt conueniunt in illo communi nomine, Animal, habent eandem definitionem, quæ est, esse substantiam animatam sensibilem. E conuerso, *Aequiuoca dicuntur, quorum nomen solum est commune, sed ratio substantiæ, & definitio est diuersa, vt canis respectu Animalis latrabilis, Piscis marini, & Sideris Cœlestis*, est enim commune solum, quo ad nomẽ, non quoad rationem, & definitionem, quia Canis, in communi, non habet vnam definitionem, & rationem substantialem in qua conueniant Animal latrabile, Piscis marinus, & Sidus Cœleste. Hucusque conueniunt omnes.

Et ex his colligunt circa controuersiã, in vniuoco nomine requiri has duas conditiones.

Prima, quòd habeat conceptum per se vnum distinctum à conceptu inferiorum.

Secundam, quod iste conceptus sit inclusus in suis inferioribus, quæ duæ conditiones patent in exemplo allato ab Aristot. animal enim habet conceptum per se, distinctum à conceptu Hominis, & Bouis, & eius conceptus clauditur in illis inferioribus: est difficultas de modo: an iste conceptus dum participatur ab inferioribus, debeat participari æqualiter, vel nihil impediat vniuocationem, etiam si participetur secundum prius & posterius, & ordine quodam ab inferioribus, & in hoc discrepant Scotistæ à Thomistis & à quibusdam alijs: nam alij dicunt, quòd illud nomen, quod habet conceptum participatum in inferioribus ordine illo secundum prius & posterius, est analogum, & est distinctum ab vniuoco; illud verò nomen, cuius conceptus participatur æqualiter à suis inferioribus, est vniuocum. Scotistæ verò concedunt illud nomen, quod sic participatur secundum prius, & posterius, esse Analogum, & concedunt Analogum distingui ab Vniuoco formaliter, ita quod alia est vnitas Vniuoca, & alia est vnitas Analogica formaliter, tamen sustinent, cum hoc Analogiam stare cum Vniuocatione, ita quod Analogum est Vniuocum, licet non omne Vniuocum sit Analogum. Vt autẽ hoc distinctè cognoscatur, declarandum est breuiter, quid sit nomen Analogum. Vbi dimissis multis subtilitatibus, & nugis, quæ nõ faciunt ad propositum, dico breuiter, quòd duplex est Analogum; Alterum quod propriè dicitur Analogum, & est id, quod est vnum proportione, siue similitudine. Exempla plura habemus apud Arist. in libris de Animalibus, vt membrum, quod est principium vitæ in animali, est vnum analogicè, siue vnũ analogia: non enim id in omnibus est cor: sed solum in sanguineis, in alijs verò, quæ sanguine carent, est aliquid cordi, proportione, & similitudine respondens, quod fungitur eo munere in ijs animalibus, quo fungitur in animalibus sanguineis cor. Hoc genere analogiæ dicuntur vnum os & spina, quia eisdem muneribus funguntur. Et notandũ quod in his non est dependentia vnius ab altero, vel ab vno tertio: sed solum inter ea est proportio, & similitudo, & propter hoc dicuntur vnũ proportione: & hæc est verè Analogia; & hoc modo vnũ est vnũ Analogicè, quæ ab alijs dicitur communiter Analogia proportionis, vniuersaliter ergo omnia, quæ in aliquo similia sunt, possunt dici vnum Analogicè, hoc modo.

Aliud gen' Analogiæ est attributionis, siue cõparationis, quæ propriè dicitur ab Arist. ab vno, siue ad vnũ, de qua loquitur Arist. in principio 4. Metaph. & hoc modo illa dicuntur vnum, quæ ab vno aliquo, ad quod habent attributionem, dependent, quatenus talia sũt, vt sana omnia dicuntur quatenus referuntur, & comparantur ad sanitatẽ corporis, quæ finis est, & sic sanum, est vnũ Analogicè, siue vnũ Analogia attributionis, quod est idẽ dictu, quod hoc nomen, sanum, est nomen commune ab vno, & ad vnum. Hæc vnitas attributionis est ea, de qua ait Scotus 1. Sent. dist. 8. q. 3. respondendo ad tertium, & eadem 1. distinct. 3. quæst. 3. Q. respondendo ad secundum cõtra Vniuocationẽ entis, quòd est vnitas minor vnitate Vniuocationis, & quod tamen stat cum vnitate Vniuocationis, quod sit minor vnitas patet: quia

quæ sunt vnum per attributionem, non est necesse quod attribuantur ad illud primum, secundum eandem rationem, sed sufficit si attribuantur ad illud primum secundum aliquid commune ad aliquo modo ex parte causæ sit intrinsecum, siue extrinsecum, vt patet in hoc exemplo Arist. Medicina Dieta, & Vrina, dicuntur sana in ordine ad sanitatem animalis: ecce omnia illa attribuuntur ad sanitatem, vnde omnia sana sunt: non tamen attribuuntur ad sanitatem sub eadem ratione quia Medicina dicit attributionem ad sanitatem, quatenus est effectiua sanitatis. Vrina quatenus est signum sanitatis, Dieta quatenus est conseruatiua sanitatis, & sic de aliis: at ea, quæ sunt vnum vnitate Vniuocationis, dicuntur vnum, quia includunt eandem rationem intrinsecè, quam primum includit, licet illa ratio, & natura sit prius, & excellentiori modo in vno, quam in alio, vt homo, equus, leo, & similia, includunt animalis rationem; Vnde ergo inquit Scotus, quod vnitas attributionis, est vnitas minor vnitate Vniuoca, quia ad vnitatem Analogiæ attributionis sufficit, quod attributa habeant attributionem ad vnum, siue intrinsecè, siue extrinsecè, hoc nihil refert, sed ad vnitatem vniuocam requiritur, quod vniuocata includant rationem eandem intrinsecè, vt dictum est.

Vnitas Analogia stat cũ vniuocatione. 1. Ph. Quod modo ista vnitas Attributionis possit stare cum vnitate Vniuocationis, probat in citatis locis q. Aristoteles decimo Metaphysicæ concedit ordinem essentialem inter species eiusdem generis, quia ibi vult, quod in quolibet genere sit vnũ primum, quod est metrum, & mensura omnium aliorum in illo genere, mensurata autem habent essentialem ordinem ad mensuram, & tamen non obstante hac attributione, quilibet concederet, vnum esse conceptum generis distinctum à conceptibus suarum specierum, & quod vniuocè dicitur de illis, aliàs genus non prædicaretur in quid, de pluribus differentibus specie, si enim genus non haberet conceptum aliarum, à conceptibus specierũ, nullus conceptus diceretur in quid, de pluribus: sed tantum quilibet de seipso, & tunc nihil prædicaretur, vt genus de specie, sed vt idem, de eodem. Ecce quod attributio specierum ad vnum primum, non tollit Vniuocationem specierum in genere, Ita in proposito in ratione entis est vnitas attributionis, quia accidens habet dependentiam ad substantiam, & ens finitum, ad infinitum; tamen cũ hoc stat vnitas Vniuocationis, quia stat vnitas vnius conceptus abstrahibilis, vt patuit de conceptu generis respectu suarum specierũ: & probat insuper: quia nunquã aliqua comparantur, vt mensurata, ad mensuram, vel excessa, ad excedẽs, nisi in aliquo vno conueniant, sicut enim cõparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco. 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis cõparatio est in aliqualiter vniuoco: quãdo enim dicitur hoc est perfectius illo, si quæratur quid perfectius, oportet ibi assignare aliquid cõmune vtrique extremo comparationis, non enim Homo est perfectior Homo, quã Asinus, sed perfectius animal. Et ita, si aliqua cõparantur in entitate, in qua est attributio vnius ad alterum, hoc est perfectius illo, quid perfectius, ens perfectius, ergo oportet entitatem aliquo modo esse communem vtrique extremo, & sic patet quomodo cum vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis; Vnde licet ens sit ad vnum, & dicatur vnum per attributionem, non ob hoc sequitur, quin sit vniuocum.

Confirmatur rursus, hanc Analogia esse, aliquo pacto Vniuoca, siue posse stare cũ Vniuoca hac communicatione. Propositio est Relatio, quæ fundatur super vnitatem ex Arist. 5. Metaph. c. de Relatiuis, vbi dicit tres esse, scilicet, Æquale, Idem, & Simile fundari super vnum, sed omne Analogum attributionis, includit similitudinem: conueniunt enim simul, & in vnum per similitudinem, & per attributionem, ergo illa similitudo fundatur in aliqua vnitate rei communis sibi omnibus, secundum quam sit similitudo, & attributio, ergo illud Analogũ est aliquo modo vnũ, & sic ei non repugnat stare cum Vniuoco, licet formaliter nõ sit Vniuocũ, nec ita perfectè vnum sit Vniuocum. Confirm.

Verũ est hic notandũ, quod Analogia, proportionis, quãdoque est Æquiuoca; vnde si fundetur super nomine tãtum, & tũc est Analogia Æquiuoca, vt homo

viuus, & homo pictus, sunt vnum proportione Aequiuoca, & ridere in homine, & ridere in pratis, sunt vnum proportione Aequiuoca; non enim similia sunt in aliquo modo, sed solum impositione nominis; si vero proportio, & similitudo fundetur in re aliquo modo, est vnitas Attributionis, quae est minor vnitate Vniuoca, non tamen Aequiuoca, sed quasi media inter Vniuocum, & Aequiuocum; Quod vero arguunt aliqui, quod vnitas analogiae nō mediet inter vniuocum, & aequiuocum, quoniam inter contradictoria non datur medium, at esse commune pluribus secūdum rationem, quod constituit vniuocū, & non esse commune secundum rationē, quod constituit aequiuocum, sunt contradictoria, & ideo Analogum, vel dicit rationem communem pluribus, & sic est vniuocum; vel non dicit rationem communem pluribus, & sic est aequiuocum, ergo verè est medium, nihil valet contra me; Scotus enim ait, quod vnitas attributionis, non est formaliter vnitas vniuocationis, sed minor, ergo etiam secundum Scotum est vnitas aliquo modo media; Ideo ad rationem dico, quod esse commune secundum nomen & rationem competit quomodo Analogo, vt visum est, sed modo differenti ab Vniuoco puro; Concedo ergo, quod Analogum stat cum Vniuoco, & est aliquo modo Vniuocum, non tamē Analogum est formaliter Vniuocum, vt declaratum est, sed secundum suam rationem formalem, dicit vnitatem minorem vnitate Vniuocationis.

Dilucidatur prima ratio Scoti, qua probat ens esse vniuocum Deo, & Creaturae, Substantiae, & Accidenti. Cap. II.

ESt modo maxima difficultas, an ens sit commune vniuocum substantiae, & accidenti, Deo, & Creaturae; partem affirmatiuā sustinet Scotus vbique, sed praecipue 1. Sent. dist. 3. q. 1. respondendo ad quaestionem B. Verum, vt rationes eius magis dilucidē appareant, notandum est, quod duo probanda sunt, vt clarè conspiciatur ens esse vniuocum.

Primum est. Quod ens dicit conceptū vnum per se verè, & propriè.

Secundum. Quod iste conceptus includitur per se in substantia, & accidente, & in suis inferioribus, haec enim duo ad perfectam vniuocum requiruntur, vt vidimus supra.

Probat ergo Scotus, quod ens dicat vnum conceptum per se distinctum à conceptibus suorum inferiorum; ad hoc enim sequitur postea, quod sit inclusum in suis inferioribus, & assumit hunc terminum Deus, & probat, quod conceptus entis est vnus, & diuersus ab alijs conceptibus inferioribus. Ratio prima est haec.

Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius. Haec est maior. Sed intellectus hominis viatoris, potest esse certus de Deo, quod sit ens, & esse dubius, an sit finitum, vel infinitū, creatū, vel increatū, ergo intellectus viatoris in Deo habet conceptū entis, alium à conceptib. finiti, & infiniti, creati, & increati; & ita ex se conceptus entis est neuter: sed in vtroque illorum includitur, ergo est vniuocum; Maior istius rationis est clara: quia subiectum includit praedicatum, vt patet, & probatur: Quia nullus idem conceptus est dubius, & certus eidem intellectui: quia est aperta repugnantia, dicere, quod intellectus meus de eodem conceptu rei sit certus, & dubius, cum certum, & dubium, sint contraria, vt caliditas, & frigiditas, quae eidem subiecto simul nunquā inesse possunt.

Minor probatur: quia quilibet Philosophus fuit certus, quod illud, quod ipse ponebat primum principium, erat ens, vt qui dicebat ignem esse principiū, certus erat, quod ignis erat ens, & ille qui ponebat aquā, certus erat, quod aqua erat ens, sed quilibet Philosophus fuit dubius, an illud quod ipse ponebat esse primū principium, esset ens creatum, vel increatum; neque erat certus, an esset primum ens, vel non primum, non erat certus, quod esset increatum, vel primum: quia tunc fuisset certus, de falso, falsum enim est, quod ignis sit ens increatum, & primum: at de falso non potest quis esse certus, vt de vero: quia falsum non est scibile: neque erat certus, quod esset ens creatum,

& productum, & non primum, quia cum non potuisset simul esse primum principium, &c. ergo vera Minor, scilicet, quòd intellectus hominis pro hoc statu & vita, potest esse certus de Deo, & quantum alias, quod sit ens, & potest simul esse dubius, an sit creata, vel increata. Ex hoc sequitur clara Conclusio, quod iste conceptus entis est diuersus ab alijs conceptibus, & illa diuersitas est ex parte rei, & ipsiusmet entis. Ex hoc habet euidentiam illa alia Consequentia, quam facit Scotus, ergo cōceptus est vnus, & neuter eorum, quia nisi esset vnus, & neuter eorum, non posset diuersificari ab illis. Alia etiam Consequētia patet: scilicet, quod sit inclusus in illis; quia iam in Minori dicebamus, quòd intellectus est certus de Deo, quod est ens, sed dubitat, an sit creatum, vel increatū, ergo signum est, quod admiscetur in creato, & in increato reperiri hunc conceptum entis, si enim arbitraretur ens non includi increato, & creato, frustra quæreret, an Deus, sit ens creatum, vel increatum, primum, cum iam sciret Deum esse ens, & ens non includitur in creato, & in increato. Confirmat Scotus hanc suam rationem: quia aliquis videns Philosophos discordare in asserendo, quodnam sit primum principium, potest esse certus, de quocumque illorum, quòd posuerunt illud primum principium esse ens, & tamē propter contrarietatem ipsorum potest simul esse certus, quod quilibet dubitabat verum tale principium sit hoc ens, vel illud, vt ignis, vel aqua; ecce quod ignis, & aquæ sunt alij conceptus ab entis conceptu. Insuper si tali dubitanti fieret demonstratio destruens, quòd ignis non sit primum ens, sed quod sit quid posterius primo ente, propter hoc non destrueretur ille conceptus primus sibi certus quem habuit de igne, scilicet, quòd sit ens, sed saluaretur in illo conceptu particulari, de igne, per hoc autem maximè probatur, quod conceptus entis manet inclusus in inferioribus, quia ille iam erat certus, quod ignis erat ens, aqua erat ens, & huiusmodi, quia certus erat, quòd primum principium erat ens, & consequenter oportebat, quod ista essent ens, cum asseteret ignem esse primum principium. Hæc ratio certe est euidentissima.

Huic rationi respondent Thomistæ, vt Caietanus, lib. de Ente & essentia c. 1. & Iauellus 4. Metaph. q. 1. quos etiam sequitur Franciscus Piccolomineus, lib. de Cælo c. 14. & alij. Quod ista ratio si quid concludit, concludit alietatem conceptus entis à conceptu suorum inferiorum, sed nō concludit vniuocationem; Quod gratis conceditur, quia ipsi, vt videbimus, sustinent, quod ens sit Analogum non Vniuocum; quia volunt nunquam analogum stare cum vniuoco. Resp. Thom.

Verum pro clariori notitia, & vt facilè varias euasiones tollere possimus, est notandum quod vt in 1. cap. posuimus, Arist. vniuocum nomen dicit esse illud, quod habet duas conditiones. Primā, quod habeat vnicum conceptum. Secundā, quod includatur in suis inferioribus secundum nomen & secundum rationem; hæc enim sunt verba formalia Arist. in Antepredicamentis. *Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen*; omne ergo quod est commune pluribus secundum nomen, est etiam secundum rationem substantiæ, secundum illud nomen absque dubio est vniuocū, siue postea sit cōmune illis pluribus ordine quodam, & secundum prius & posterius, hoc nihil refert, sufficit quod habeat conditiones requisitas, quas assignat Aristot. si enim aliquæ aliæ requirerentur, & istæ non sufficerent, esset diminutus Arist. non addidit autem Arist. ad hoc, quod nomen sit vniuocum, quod eius conceptus æqualiter participetur à suis inferioribus, & exemplificat de animali viuo, cuius conceptus participatur secūdum prius, & posterius, vt supra diximus, & infra dicemus, sed pro nunc hoc sufficit, quod ad vniuocationem Arist. nullam aliam conditionem assignat, nisi, quod sit commune pluribus secundum nomen & secundum rationē, & per hoc distinguitur ab æquiuoco. Nota.

Et ex hoc habetur impugnatio illius responsionis, quam communiter adducunt Thomistæ: Ens est Analogū, non vniuocum; quia licet includatur in suis inferioribus, includitur tamen secundum prius & posterius, & Analogicè; tollitur inquam:

quia

quia non propter hoc tollitur, quin claudantur in illis secundum conceptum suũ, & consequenter vniuocé; non sufficit ergo dicere, includitur Analogicé, ergo non Vniuocé, quia modus non variat rem, modo autem ille, est modus quo ens clauditur in suis inferioribus, non ergo valet inferre ex modo, negationem absolutam inclusionis conceptus. Stante hoc fundamento, hæc responsio reijcitur apertè ex dictis in probanda secunda Consequentia facta in ratione ista nunc: nam cum dicit Scotus in Minori, quod aliquis potest esse certus de Deo, quod est ens, & potest dubitare, an sit creatum, vel increatum, certum est, quod arbitratur increatum, & creatum claudere in se conceptum entis, & esse entia, alioquin si creatum, & increatum, non clauderent in se ens, esset impossibile, quod illi dubitanti posset in animum cadere Deum posse esse increatum, vel creatũ, cum iam sciat Deum esse ens; Ratio itaque concludit, ens includi in increato, & creato, & primò, & non primò secundum nomen, & secundum conceptum, & substantiam suam; Quod autem includitur in aliquibus, secundum nomẽ, & rationem, est Vniuocum, ergo ens est Vniuocum. Præterea concedit, quod hæc ratio concludat conceptum entis esse alii, & neutrum à conceptibus inferiorum; tunc quæro vel substantia, & accidens includunt istum conceptum entis, vel non; si non, ergo non possunt dici entia; Et hæc propositio est falsa, substantia est ens, & accidens est ens, sicuti ista, homo est lapis, quia homo non claudit in se conceptum lapidis; si autem claudit, vt fateri habent, quia omnia superiora includuntur actu in inferioribus, ergo vniuocè prædicantur ens de substantia, & accidente, quia includitur secundum nomen, & secundum rationem in substantia, & accidente.

Aliorum resp. Alij respondent concedendo Maiorẽ, sed ad Minorem dicunt, quod qui cognoscit de Deo, quod est ens, & de Creatura, quod est ens, & dubitat postea, an sit finitum, vel infinitum; est certus de aliquo vno conceptu disiuncto: sed dubitat tamen de qualibet parte disiuncti, & consequenter, (vt arbitror eos velle dicere) dubitat, an conceptus disiunctus claudatur in partibus conceptus disiuncti, & sic dubitant, an sit Vniuocus, sed hæc solutio est nulla, quia primo hęc responsio concedit, quod ens est conceptus vnus per se, neuter à conceptibus suorum inferiorum. Ex quo claré habemus, quod ens non est nomen Aequiuocum, quia nomini Aequiuoco non respondet vnus per se conceptus: sed est purum nomen commune; & hoc est quod primo intendit ratio Scoti, vt supra diximus: quod modo iste conceptus vnus entis, claudatur in substantia, & accidente, creato, & increato, & alijs inferioribus, patet per rationes nunc adductas contra responsionem Caietani. resp.

Alij respondent, quod ens, quod dicitur de Deo, & ens, quod dicitur de Creatura, non important vnum conceptum, sed duos conceptus, qui propter maximã propinquitatem, & similitudinem videntur vnus conceptus. Hanc responsionem euertit Scotus in littera; quia destruit viã inueniendi conceptum vniuocum, quia dicam quoque animal, quod dicitur de Homine, & animal, quod dicitur de Asino, non importare vnum conceptum, sed duos, qui propter similitudinem videantur vnus. Habes alias rationes ibi apud Scotum. Præterea si illi essent duo conceptus, & intellectui viderentur vnus, deciperetur intellectus, cum esset intelligere aliter ac sit. Insuper est impossibile, quod si sint duo diuersi conceptus, intellectus apprehendat vt vnum. Probatur hæc propositio, quia quotiescumque intellectus apprehendit aliquem conceptum propriũ, apprehendit illum sub ratione propria; sed ratio propria illi est alteri incompossibilis, ergo dum intellectus apprehendit conceptum proprium alicuius rei, distinguit illum à quacumque alia re: quia talis conceptus est incompossibilis cuicumque alij rei, ergo si conceptus entis, quod dicitur de Deo, & conceptus entis quod dicitur de Creatura, sunt diuersi, nunquã poterunt videri idem conceptus intellectui apprehendenti illos veré. Aliorum resp.

Alij respondent, quòd hæc ratio nihil concludit: quia illa Maior est falsa; quod probatur exẽplis. Primo, Sint tres in vna camera obscura, qui vocentur hoc nomine Socrates, aliquis illorum petenti me

cessan-

existentem in illa camera, tunc certus sū quod Socrates me percussit, dubito autē vtrū hic, vel ille Socrates, ergo Socrates importat vnum conceptum communem pluribus? Non valet; Similiter, ponatur piscis marinus in sacco vno, & animal latrabile, qui quoque dicitur canis, in eodem sacco, aliquis eorum moueatur, tunc certus sum quod ille qui mouetur, est canis, dubito tamen, an sit piscis marinus, vel canis latrabilis, ergo canis, importat conceptum communem vtrique: non valet, ergo. Illa Maior est falsa. Item, certum est quod vniuersale, id est, natura communis secundum Scotum, est ens reale, secundum D. Thom. est ens rationis: vterque istorum est certus, quod vniuersale est, dubitat autem an sit reale, vel rationis, ergo conceptus entis est vnus, & neuter à conceptu entis realis, & rationis: non valet; quia illis nihil est commune vniuocum. Istæ obiectiones adducuntur ab Antonio Trombetta in sua quæstione de vniuocatione entis, & multa dicit, vt illas soluat, quibus dimissis, breuiter dici potest, quod licet prima facie videantur efficaces, vt solent omnes fallaciæ, tamen cum recte rationem Scoti consideramus, euanescunt. Notandum est ergo, quod maior Scoti dicit sic. Intellectus certus de vno conceptu in aliqua re, & dubius de alijs illius rei, habet conceptum de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius. Hęc propositio est certa, & clara, vt suprà probauimus; modo in exemplis allatis non affertur aliquis conceptus vnius rei, de quo intellectus sit certus, & aliqui, de quibus sit dubius: sed solum affertur effectus, qui prouenit ab altera illarum causarum, sed ignoratur à quanam proueniat; Cum enim dicitur in primo exemplo, Certus sum, quod Socrates me percussit: ecce hic est effectus, qui est mihi notus, ignoro autem quis Socrates fuerit, id est quæ fuerit causa determinata huius meæ percussionis. Idem de secundo exemplo, notus est effectus canis mihi; notus est enim motus, sed ignoro cuius canis, vt causæ sit effectus. Ecce quod in his exemplis non datur vnus conceptus notus, & alter ignotus, sed effectus notus, & ignoratio, cuius causæ determinatæ sit effectus; & ideo non sunt ad propositum. In tertio vero exemplo non datur aliquis cōceptus de quo vterque Scotus, & Diuus Thom. sint certi, licet dentur conceptus de quibus sint dubij: sed disputant de primo conceptu vniuersalis, an sit ens reale, vel ens rationis; Exempla ergo ista nō sunt ad propositum, quia non sunt similia.

Aduertendum.

Notandum est autem ad vberiorem doctrinam, quod ens, quod est commune enti reali, & enti rationis, non habet vnicum conceptum communem, præter opus intellectus, sed est nomen æquiuocum purum, siquidem sic intelligunt antiqui Philosophi cum concipiebant Deum, erant certi, quod est ens, id est ens reale existens in rerum natura; Ecce quod habebant vnum conceptum realem, præter opus intellectus de Deo, dubitabant autem de aliis, scilicet an sit primum, vel non primum, creatum, vel increatum. Nota etiam quod hæc ratio supponit dari cōceptum communem pluribus, vt omnes concedunt, nemo enim negat dari conceptum vniuocum, licet disputetur, qualinam sit ille, & stante hac suppositione communissima, ratio est efficacissima: quia concludit talem conceptum communem esse in illo, de quo intellectus in illa re est certus, tunc enim necessario ille conceptus de quo intellectus est certus, est alius, & neuter ab aliis conceptibus, de quibus est dubius, & inclusus in illis, vt diximus supra declarando hanc rationem; quia intellectus non potest esse certus, & dubius de eodem conceptu, ergo est vniuocum. Hoc argumentum probat etiam, quod ens sit vniuocum Deo, & Creaturæ: potest autem per idem probari quod sit vniuocum Substantiæ, & Accidenti: quia Philosophi disputant de lumine, an sit substantia, vel accidens, & tamen sunt certi, quod lumē est ens reale, ergo est alius conceptus à substantia, & accidente, & vniuocē inclusus in illis.

Aduertendum.

Adducuntur aliæ rationes ad eandem vniuocationem probandam. Cap. III.

SEcundò principaliter arguit Scotus ad eandem Conclusionem; & Primò facit,

In 1. d. 3. q. 3.

facit, & probat hoc fundamentum, quod in intellectu viatoris, non potest naturaliter causari aliquis conceptus simplex, nisi ille qui fieri potest à phantasmate, siue ab obiecto relucente in phantasmate, & ab intellectu agente. Hoc fundamentum probat sic. Nullus conceptus causatur naturaliter in intellectu viatoris, nisi ab his, quæ sunt motiua intellectus nostri naturaliter, hæc autem motiua naturaliter sunt solum obiectum in phantasmate, & intellectus agens, ergo nullus alius conceptus simplex fit naturaliter in intellectu nostro, pro hoc statu, nisi qui causatur ab obiecto in phantasmate relucente & intellectu agente. Secundò supponit, quod conceptus ille ens dicitur de Deo, qui secundum aduersarios non est Vniuocus, sed Analogus sit perfectior, & præstantior conceptu Creaturæ; tunc sic arguit. Obiectum quodcumque, siue relucens in phantasmate, siue in specie intelligibili, cum intellectu agente vel possibili cooperante (non vult modo disputare, quinam intellectus sit, qui producat intellectionem, de qua re suo loco) secundum vltimum virtutis, facit in intellectu sicut effectum sibi adæquatum, conceptum suum proprium, & conceptu omnium essentialiter, & virtualiter contentorum in ipso: sed ille conceptus ens, qui ponitur Analogus dictus de Deo, non est essentialiter, vel virtualiter inclusus in isto, neque est iste per Aduersarios: quia dicunt non conuenire in aliqua ratione cum illo obiecto virtualiter, & consequenter in illo non contineri virtualiter, ergo ille conceptus non potest produci in intellectu nostro ab obiecto relucente in phantasmate. Sed hoc est falsum; patet enim, quod Philosophus naturaliter habet multos conceptus de Deo, ergo dicendum est virtualiter contineri in obiecto naturali intellectus, & consequenter conuenire in aliquo conceptu vniuoco cum creatura. Minor patet ex secundo supposito: nihil enim nobilius, & prius, virtualiter clauditur in ignobiliori, & posteriori. Maior quoque est clara: quia nihil agit vltra propriam virtutem.

Resp. Caie. Huic rationi respondet Caietanus loco citato, & negat Maiorem, dicens, eam esse diminutam: quia non solum obiectum potest producere cognitionem sui, & suorum effectuum, quos in se continet causaliter, sed etiam eorum, quos continet participatiuè: ad propositum, obiectum existens in intellectu, est creatura, & est effectus Dei: omnis autem effectus participat causam suam, & sic continet suam causam, non virtualiter, neque essentialiter, sed participatiuè, & sic potest gignere notitiam suæ causæ; Neque est necesse, quod tale continens participatiuè, sit prius & nobilius contento; sed necesse est quod sit ignobilius: Cum itaque omnis creatura contineat Deum participatiuè, potest gignere conceptum de Deo. Hæc responsio confirmat rationem Scoti: nam concedit, quod Creatura participat Deum, vel virtutem Dei, tunc; sic non potest participare virtutem Dei nisi participet entitatem cum Deo, quia virtus sequitur entitatem, & sicut in Deo est infinita virtus, quia entitas infinita, ita in creatura cum sit virtus finita, adest entitas finita. Cum ergo creatura participet virtutem Dei; debet quoque participare entitatem cum Deo, & sic ens, siue entitas est commune vniuocum Deo, & creaturæ. Præterea, quæ aliquam rem participant realiter, conueniunt in illa re realiter, & illa res participata est illis communis, adeo quod licet in participando detur gradus, & ordo, tamen id, quod participatur, est eiusdem rationis in omnibus; exempli gratia, Dulcedo à melle participatur & à lacte, licet participetur aliquo ordine, & secundum prius, & posterius, tamen dulcedo lactis, & mellis est eiusdem rationis, & vniuocatio; quia si dulcedo mellis, & lactis essent diuersæ rationis, & non vniuocæ, non dicerentur participare dulcedinem eandem, sed diuersam; neque illa continentia posset dici participatio: quia participatio est captio partis alicuius totius communis. Patet ergo quod necesse est quod illud, quod participatur sit vniuocum, & eiusdem rationis in participatis. Cum ergo dicimus, quod Creatura participat Deum, necesse est quod in Deo sit aliquod commune reale vniuocum, quod à Creatura participetur quod si sint omnino diuersæ rationes in

omnibus

omnibus iis conceptibus, creatura nō potest participare Deū. Effectus ergo participat causam tunc solum, quā conuenit cum sua causa in aliquo conceptu; quod si sint omnino in omnibus diuersa, non poterit dici, quod effectus participet causam; quod etiam communi vsu loquendi confirmatur; quia dicimus creaturam participare bonitatem Dei, virtutem, cognitionē, quia hæc omnia sunt in Deo, & Creatura, & licet sint in Deo perfectissimo modo, in Creatura imperfectè, tamen ratio bonitatis communis, est eadem in Deo, & Creatura; sed Deus eam includit secundum summum gradum, & simpliciter, Creatura autem valdè imperfectè.

Præterea ratio Scoti stat in suo robore; Licet enim Creaturæ vt effectus Dei, contineant Deum in se participatiuè, nisi etiam contineant causaliter aliquem conceptum communem vniuocè sibi & Deo, numquam poterunt causare cognitionē conceptus alicuius de Deo. Probo hoc Assumptum: quia causæ producentes intellectionem, reducuntur ad causam efficientem; modo causa efficiens non potest producere effectum, qui non continetur in ea virtualiter, vt patet; quia nihil agit vltra vires suas, ergo effectus non potest gignere & producere conceptum de causa, nisi contineat illum conceptum in se virtualiter, (licet contineat illam causam participatiuè, vt dicunt; quia illa continentia virtualis, & illa continentia participatiuè, non sunt eiusdem rationis, sed diuersæ) non potest autem continere in se virtualiter illum conceptum, quia in nullo cum eo conuenit, & est omnino alterius rationis ab ea, & superioris nobilitatis. Certum est etiam secundum Aduersarios, quod naturaliter venimus in cognitionem abstractorum ex sensibilibus phātasmatibus; si ergo abstracta cum sensibilibus in nullo conceptu vniuoco conueniunt, est impossibile habere naturaliter aliquem conceptum verum de abstractis per hæc phantasmata inferiora, non enim cognita vna re disparata, per eam cognoscimus aliam disparatam; vt per conceptum Equi, non cognoscimus Hominem; quia sunt conceptus disparati, & diuersi. Quod confirmatur exemplo, quo etiam dicam, quòd Hominis phantasma possit producere conceptum, & notitiam Angeli in intellectu nostro, quia conueniunt in ente, & substantia; in nullo conuenirent Homo & Angelus, id est licet phantasma hominis posset gignere in intellectu nostro conceptum entis & substantiæ, in quibus conuenit cum Angelo, non tamen posset gignere conceptum incorporeitatis, & aliorum, in quibus differt Homo ab Angelo. Ideo Iauellus aliter respondet huic rationi, & inquit, quòd ratio Scoti peccat in hoc: quia supponit, quod ens Analogum, vt ipsi ponunt, dicat plures conceptus, & alterius rationis, hoc enim dato, ratio Scoti haberet aliquam vim; quia ostendit, quod si conceptus de Deo, & cōceptus dictus de Creatura, sint diuersi, nullus conceptus de Deo haberi poterit naturaliter; Sed hoc ipsi non dicunt; immo asserunt ens esse Analogum, ita, quod habet vnum conceptum, sed ille participatur à suis inferioribus secundum prius, & posterius & ordine quodam. Resp. Iau.

Hæc responsio similiter confirmat rationem Scoti; quia concedit, quod ens habeat vnum conceptum, qui includitur in suis inferioribus, secundum eandem rationem realem licet ordine quodam. Diximus autem suprà, quod huiusmodi conceptus Analogus, est etiam Vniuocus, & pluries hoc probatum est suprà; & ratio ista adhuc idem confirmat, vt visum est; & in hoc est differentia inter Scotum & D. Thomam, siue Thomistas, qui ipsi fatentur nolunt, ens esse Vniuocum, sed purum Analogum. Scotus autem sustinet illud esse Vniuocum, & simul Analogū. Ratio etiam probat, quod conceptus entis dictus de Deo, nedum debet esse Analogus, sed Vniuocus; alioquin naturaliter non posset haberi à Viatore, quod est aperte falsum. Refu.

Tertia ratio principalis Scoti. Omnis inquisitio Metaphysi. cognitionis Dei procedit sic: Primò consideramus rationes formales rerum in se; Deinde ablata imperfectione, quam habent in Creaturis, transferimus in Deum, cum omni perfectione; ergo necesse est, quod ratio illa formalis dicatur Vniuocè de Deo, & de Creatura; Exemplum videmus in ratione intel- 3. ra. Princ.

lectum

fectionem secundum suam rationem formalem dicere perfectionem, illam attribuimus Deo, remota quacumque imperfectione; idem dicendum de voluntate, de sapientia, & aliis attributis, secundum Theologos.

Quod si quis dicat: Alia est ratio formalis intellectus, vt reperitur in Deo, & alia, vt est in creatura. Hoc ratiocinanti quia tunc ex creaturis nihil, & falso concluderemus aliquem conceptum de Deo; neque esset vera ista: Deus est intelligens. quod non magis concluderemus, quod Deus est sapiens formaliter ex ratione sapientiae, quam apprehendimus ex creaturis, quam quod Deus est lapis; si enim sunt omnino diuersae rationes, ex vno non potest concludi aliud.

Huic rationi respondent Caietanus, & ceteri Thomistae, persistendo in eadem ratione: vnde negant consequentiam, & dicunt sufficere analogiam illius rationis formalis. Sed haec responsio iam suprà est confutata, & hanc rationem non tollit, quia illa ratio formalis si sit purè Analoga, & non Vniuoca, vt ipsi dicere debent, erit in se diuersae rationis, & non poterit inducere cognitionem, & conceptum certum de abstractis, sed falsum, vt dictum est. Praeterea, si intellectus, vt dicitur in nobis, & vt dicitur in abstractis, non conuenit, nisi in proportione, & analogia pura, non essent verae illae: Deus habet intellectum, Deus est ens, & similes; sed essent verae proportionaliter, id est, quod in Deo non est intellectus, sed aliquid proportione quadam remota omni vniuocatione, respondens intellectui; Similiter Deus non erit ens, sed aliquid simile enti, remota omni vniuocatione, & sic de aliis: Fatentur enim, quod non est eadem ratio formalis intellectus, entis, & aliorum in Deo, & in nobis, sed solum Analogicè, purè, quod est per quandam attributionem, & similitudinem sine Vniuocatione omni: hoc est contra Theologos, & Philosophos: nam ponimus in Deo intellectum ex Aristot. in 12. Metaph. text. 39. [illegible], & voluntatem, & sapientiam secundum Theologos, secundum eandem rationem, quam ponimus in nobis, ablata solum imperfectione: auferre autem imperfectionem à re, vel addere perfectionem, nō est mutare rationem formalem rei: quia magis, & minus non variant speciē; Necesse est ergo dicere, quod illi conceptus Metaphysici, dicti de Deo, & Creatura, non sunt solum Analogicè, & per similitudinem, sed etiam Vniuocè, sicut suprà diximus Analogiam stare cum Vniuocatione, alioquin non essent verae propositiones formatae à nobis de abstractis, cum huiusmodi conceptibus; Quod si quis dicat, conceptum entis, qui dicitur de Deo, & qui de Creatura, habere in se quandam similitudinem, per quam intelligere possumus vnum ex alio, fatentur tunc esse vniuocum, quia non possunt esse similes in se, nisi rationem aliquo modo Vniuocam includant, licet cum maximis differentiis, hoc enim est Vniuocum Analogum, vt suprà dixi. resp.

His tres rationes latius pertractat Scotus 1. Sent. dist. 8. quaest. 3. & adducit varias responsiones, quae ab Henrico, & antiquis adducebantur: quas, quoniam ibi confutantur, non adduco, solum adduxi praecipuas, quae à posterioribus productae sunt.

Quarta ratio desumitur ex Arist. apud Scotum, in eadem quaest. & est haec. Substantia non immutat immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionē sui, sed solum accidens sensibile; Cum ergo solum accidentia sint, quae immutant intellectum nostrum, opus est, quod si intellectus noster habet aliquem conceptum quidditatiuum de substantia, illi sit abstrahibilis ab accidentibus: at nullus [illegible] conceptus ab accidente potest abstrahi, qui conueniat Substantiae simul cum accidente, nisi ens, ergo si neque ens sit Vniuocum, nullus conceptus Vniuocus, & Quidditatiuus de substantia habebitur, qui explicet, & ingrediatur essentiam substantiae. 4.

Huic rationi respondet C[illegible] aliquid quia haec ratio [illegible] exposite, [illegible] substantiae [illegible] intellectum, [illegible] Resp. [illegible]

Quinto arguo [illegible] & ratio illa nihil est [illegible] lud vt nomen Vni[illegible] ne de pluribus [illegible]

[illegible]

cundum rationem eandem: sed ens prædicatur de pluribus inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, ergo ens est nomen vniuocum suis inferioribus.

Maior est Arist. in Antepraedicamentis, & ab omnibus conceditur. Minor verò probatur: quia quod inferiora contenta sub ente includant rationem entis, patet; quod etiam includant nomen entis, id est, conceptum, probatur: quia ens realiter describitur esse illud, quod habet esse in rerum natura, præter opus intellectus, vel similibus verbis eundem conceptum significantibus: modo patet, quod quodlibet eo accepta sub ente, vt est substantia, & accidens, includit huiusmodi conceptum entis, quia de quolibet verum est dicere, quod est in rerum natura præter opus intellectus, ergo ens est vniuocum.

Resp. ad æquiuocum. Huic rationi respondent, qui dicunt ens esse Aequiuocum, quod ens nullum habet vnum conceptum, neque definitionem, sed purum nomen, & quod propterea non potest esse commune pluribus secundum rationem, & quod ratio, & descriptio assignata, est definitio verbalis.

Reijc. Contra. Si hæc responsio istorum valeret, sequeretur, quod neque substantia, neque vllum genus generalissimum, sit vniuocum. Consequens est apertè falsum. Quod si quis concedat de substantia, quod non sit vniuocum, neque supremum genus in Cathegoria Substantiæ, ne fiat contentio in verbis, accipiamus illud, quod est supremum genus in Cathegoria Substantiæ, siue illud sit Corpus, siue Substantia, dico, quod hoc non erit Vniuocum, quod tamen omnes habent pro absurdo manifesto; Hoc probatur: quia huiusmodi genus generalissimum, nullam habet definitionem, neque enim habet suprà se genus, quod ingrediatur eius definitionem: solum ergo poterit describi eius conceptus, vt substantia sic describitur. Substantia est, quæ in subiecto non est; hoc enim modo sæpè Aristot. ponit discrimen inter substantiam, & accidens, & in Prædicamentis tali descriptione describit substantiam; Modo ego quoque dicam hanc descriptionem esse verbalem. Est ergo dicendum, quod cum ista sint suprema, scilicet ens reale, & genera generalissima, propter hoc non habent perfectas definitiones, tamen habent conceptus suos, qui per descriptiones explicantur, & ideo cum dicuntur de suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, siue secundum hos conceptus explicatos per suas descriptiones, ens, & genera generalissima sunt vniuoca. Quod etiam confirmatur; quia Aristot. quando in Antepraedicamentis describendo Vniuoca dixit: *Vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem*, per rationem substantiæ intellexit conceptum quidditatiuum, non definitionem propriam: patet; quia in capite de Substantia, explicando proprietates substantiæ, dixit: substantiæ esse proprium, prædicari Vniuocè: sed hoc non competere soli substantiæ, sed etiam differentijs substantialibus, vt rationali, & alijs. Modo clarū est, quod rationale, & huiusmodi differentiæ, non habent proprias definitiones: quia non habent alias differentias, neque habent in recto genus supra se, vnde si quis definire vellet rationale, non diceret rationale est animal, quia animal non prædicatur in recto de rationali; necesse ergo erit describere eam meliori modo quo fieri poterit, & ita prædicabitur Vniuocè de suis inferioribus, scilicet indiuiduis suæ speciei, & tamen non habet definitionem propriè dictam. Clarum est ergo, quod Aristot. per rationem substantiæ intellexit conceptum quidditatiuum, siue per definitionem, siue per descriptionem explicetur. Cum itaque ens sit commune pluribus secundum nomē, & secundum rationem, & secundum conceptum quidditatiuum, est dicendum, quod sit Vniuocum: qui verò concedunt, ens non esse Aequiuocum, sed habere proprium conceptum, siue sit Analogum, siue non, non possunt vitare quin sit Vniuocum, quia cui competit definitio Vniuoci assignata ab Aristot. est Vniuocum, sed sic est, quod enti, vt visum est, competit definitio Vniuocorum, ergo est Vniuocum; Nec valet afferre diuersas differentias inter Vniuocum, & Analogum, illæ enim non assignantur ab Aristot. & etiam non auferunt Vniuocationem, vt visum est su-

est supra, & dicemus respondendo ad rationes Adversariorum. Concludendum est ergo, quod ens Univoce, & Analogice praedicatur de suis inferioribus, & quod Analogia stare potest, & stat in praesenti cum Univocatione. Alias rationes habes apud Antonium And. In. Canonicum & Anton. Trombetam. Sed istae sunt principia, desumpta ex ipsimet Scoto. Rursus habes alias rationes in Theoremate, sicut dividitur in decem Praedicamenta, per modos essendi.

4. metaph. qu. 1. 4. ph. qu. 2. 4. metaph. qu. 1. The. 97.

Explicatur quomodo ens praedicetur de suis passionibus & ultimis differentiis. Cap. IV.

POstquam probavit Scotus, quod ens Univoce praedicatur de Deo & Creatura, Substantia, & Accidente, in 3. quaest. dem 3. distin. respondendo ad quaest. ait, quod licet ens univoce praedicetur, non tamen est univocum Praedicatum in quid, de omnibus per se intelligibilibus: Ex quo nata est via dicti, inter Scotistas quod aliud est, Univoce praedicari, & aliud esse univocum Praedicatum, & volunt, quod ens univoce praedicetur de omnibus per se intelligibilibus: sed nolunt quod sit univocum praedicatum; Quae distinctio ab aliis varijs modis explicatur; Sed quia haec distinctio parit maximam confusionem in hac materia, & est commentum quorundam non intelligentium Scotum, licet in aliquo sensu sit admittenda, & admittatur etiam Scotus alibi, vide Scotum in 1. Senten. d. 7. quaest. 2. §. quarto videndum est, &c. & quae dicemus diximus in disput. Theologicis. ideo declaranda est sententia Scoti in hac re, ut quid ipse de univocatione entis senserit, unusquisque aperte cognoscat. Notandum est ergo, quod Scotus loco citato inquit: quod ens non est univocum dictum in quid, de omnibus per se intelligibilibus, quia non de ultimis differentijs, neque de proprijs passionibus, ubi est advertendum, quod non negat ens univoce praedicari de omnibus per se intelligibilibus: quia si probavit, quod ens univoce dicitur de Creatura & Deo, de Substantia, & Accidente; Modo sub his quatuor terminis continentur omnia per se intelligibilia; si autem modo ponere ens esse univocum de omnibus per se intelligibilibus, sibi expresse contradiceret; Nec valeret solutio illa quod Scotus dicat ens non esse univocum praedicatum, non autem non univoce praedicari, ut quidam Scotistae respondent, quia clarum est, quod illud quod univoce praedicatur, appellatur univocum praedicatum: & ideo si haec est vera, ens univoce praedicatur, etiam haec est vera ens est univocum praedicatum; Esset ergo ridicula responsio, ultra quod non est ad mentem Scoti. Dicendum est igitur, quod Scotus loco citato, non negat ens univoce praedicari de omnibus per se intelligibilibus sed negat ens univoce praedicari in quid, de omnibus per se intelligibilibus, & hoc est quod clare ipse dicit, & paucis dicit, licet pauci, vel nullus, quod viderim, illud animadverterint; sed opus est hoc declarare, videtur enim prima facie quoddam magnum absurdum.

Sciendum est ergo, quod duplex est praedicatio perfecta, scilicet, in quid, & in quale, ex Porphyrio. Genus, & Species praedicantur in quid; Differentia vero, Proprium, & Accidens, in quale, illa in quale essentiale; ista, in quale accidentale; Omnia ergo Genera, & Species, appellantur praedicata quidditativa: quia praedicantur in quid, & illa in illis subiectis inferioribus, in quibus clauduntur, dicuntur claudi, & inesse quidditative. Differentia vero dicitur praedicatum qualificativum, quia qualificat, & determinat, licet sibi intrinsece, & propterea differentiae non dicuntur claudi, & inesse quidditative suis subiectis, sed potius qualificative, sed essentialiter. Ex hoc apparet quod quae praedicantur in quid, cum sint sola Genera & Species, habent rationem totius, & determinabilis, & communicabilis inferioribus. Differentia autem non habet rationem determinabilis, & totius, sed solum habet rationem determinativi, & qualificativi, quia determinat, & qualificat aliud commune substantialiter, cum illi dat esse tale. Ex his apparet propositio, quam inquit Scotus, quod ens praedicatur univoce de omnibus, sed non praedicatur univoce de omnibus in

quiditatiuè non prædicatur de vltimis differentijs in quid; Ratio est, quia licet ens includatur in vltimis differentijs vniuocè, id est secundum nomen, & secundum rationem; tamen non includitur in eis vt aliquid totum, & vt communicabile pluribus & determinabile, quia tunc illa differentia vltima adhuc esset diuisibilis, quod est inconueniens, cum sit vltima differentia; includitur ergo in vltimis differentijs vt determinatiuum, quia illa differentia non est diuisibilis, sed vltimum determinatiuum entis, & sic ens prædicatur de vltimis differentijs vniuocè, non in quid, sed in quale, vnde dato, quod vltima differentia sit A. hæc propositio, A. est ens, non est in quid, sed quasi per accidens, quia est in quale, vt ait respondendo ad primum argumentum factum contra vniuocationem entis lit. N. Similiter prædicatur de proprijs passionibus vniuocè, sed non in quid, quia neque in illis includitur, vt aliquid totum communicabile pluribus, sed includitur in illis tanquam in vltimum terminum suum, & ideo vltimæ differentiæ, & propriæ passiones entis appellantur à Scoto conceptus simpliciter simplices, id est non resolubiles in vlteriores conceptus, quia sunt vltimi termini entis, non amplius diuisibiles, nec determinabiles. Et nota ad vitandum ambiguitatem, quod etiam prædicata sumpta ex differentijs, & in se differentiæ appellantur quandoque, & sæpè prædicata quidditatiua, vt rationale, dicitur prædicatum quidditatiuum, & in primo modo dicendi per se hominis, sed tamen nõ dicuntur prædicata quidditatiua, eo quod prædicentur in quid de suo subiecto, non enim prædicantur in quid, sed in quale: sed dicuntur prædicata quidditatiua, quia pertinẽt ad quidditatem rei, ideo in alio sensu illa accipiuntur, cum prædicata quidditatiua dicuntur, atque in præsenti nos loquimur. Vnde potest formari talis distinctio; Prædicatum aliquod esse quidditatiuum, vel prædicari in quid, potest duobus modis intelligi; Vno modo quatenus pertinet ad essentiam rei in primo modo, & sic concedimus ens esse prædicatum quidditatiuum, & prædicari in quid, de omnibus etiam differentijs vltimis, alio modo quatenus tale prædicatum prædicatur in quid, & hoc modo negamus ens esse prædicatum quidditatiuum respectu vltimarum differentiarum, & propriarum passionum, & in hoc sensu loquimur in præsenti, & per hanc distinctionem soluuntur omnes obiectiones Thomistarum, quia *Thomist.* non intelligunt positionem Scoti; Prædicatio vero entis de suis passionibus nullo modo est in quid, sed in quale, vt declaratum est, quia ens includitur in illis per modum qualificantis, & determinantis, non per modum determinabilis.

Quod autem hæc sit sententia Scoti, patet *1. ra. Scoti.* ex probationibus suis: probat enim quod ens non prædicetur in quid de vltimis differentijs duabus rationibus; Prima. Si vltimæ differentiæ includunt ens quidditatiuè, certum est, quod differunt, ergo aliquibus differentijs differunt; vel ergo illæ aliæ includunt iterum quidditatiuè ens, & sic aliquibus differentijs different, & dabitur processus in infinitum, vel stabitur ad differentias vltimas, quæ non includant ens quidditatiuè, Hæc ratio clarissimè probat ens non prædicari in quid de differentijs vltimis, modo, quo exposuimus, non autem probat, quod ens non sit vniuocum prædicatum de vltimis differentijs.

Secunda ratio. Omnis res composita, *2. ra.* componitur ex actu, & potentia, & ex determinato, & determinabili, & sic entia composita vltimo resoluuntur ad potentiam vltimam, & actũ vltimum, quæ sunt simpliciter simplicia; & sic vniuersaliter omnis conceptus resoluitur ad conceptũ determinabilem tantum, & ad conceptũ determinatiuum tantũ: conceptus determinabilis tantũ, est ens; conceptus determinatiuus tantũ, est conceptus vltimæ differentiæ, ergo isti conceptus sunt primò diuersi, ita quod vnus nihil includit alterius; non ergo est eis aliquid commune, vt Genus, neque ipsum Ens est veluti Genus ipsis vltimis differentijs, sed solum includitur in illis: quia conceptus vltimarum differentiarum sunt termini, & extremitates entis, vt diximus: & sic patet, quod includitur ens in vltimis differentijs secundum nomen, & rationem & consequenter Vniuocè, sed non includitur vt Genus, & vt determinabile, & consequen-

tes

ter non prædicatur in quid, de illis. Pro-
bat idem de proprijs passionibus entis;
quia propria passio prædicatur per se se-
cundo modo de suo subiecto; Modò pro-
priæ passiones, & vniuersaliter prædicata,
quæ sunt in secundo modo dicendi per se,
includunt suum subiectum in definitione
propria, vt addimus, ergo subiectum non
prædicatur de suis passionibus in primo
modo, & sic non prædicatur quidditati-
uè, cum Genera, & Species, quæ quidditati-
uè prædicantur, vt ostendimus, prædicē-
tur de suis inferioribus solum in primo
modo, non de suis proprijs passionibus.
Secundò, ens diuiditur quidditatiuè in
ens increatum, & in decem Genera: patet
enim quod ens de his prædicatur quiddi-
tatiuè & includunt ens, vt determinabi-
le, & communicabile, (quod non est ve-
rum de ente increato, quia illud non est
determinabile, vt Genus, vt infrà dicet
Scotus:) at passiones entis non sunt ali-
quod Prædicamentum, neque aliqua pars
illorum: quia sunt transcendentia; ergo
sequitur, quod non includunt ens quid-
ditatiuè, sed solum qualificatiuè. & vt ex-
tremitates vltimæ, vt dictum est: non pro-
pter hoc tamen sequitur, quod ens sit Ge-
nus, sed solum, quod est commune, vt Ge-
nus, & plus quam Genus, cum sit transcē-
dens, De quo nunc loquemur dum disputa-
bimus de modo, quo ens descendit in de-
cem Prædicamenta.

Soncin. Jan. Ex his patet, non esse ad propositum ra-
tiones quas faciunt Paulus Soncinas, in
4. Metaph. q. 19. & Iauellus eodem 4. q. 5.
quia non percipiunt mentem Scoti, ne-
que enim negamus ens includi in passio-
nibus, & differentijs: sed negamus inclu-
di, vt determinabile: ipsi verò arbitrantur
nos dicere, ens esse extra vltimas differen-
tias, & passiones eius omninò. Ad argu-
mentum ex 3. Metaph. tex. 10. responde-
tur in capite sequenti ad primum, ad a-
lia duo Iauelli patet ex distinctione iam
suprà allata in hoc capite. Item patet, ea
non esse ad propositum, quæ tanta proli-
Suar. xitate verborum dicit Suarez in sua Me-
taph. disp. 2. sect. 5. per vltimam differen-
tiam enim intelligit Scotus differentiam,
quæ non est amplius diuisibilis in alias à
quacumque illa sumatur, ut ipse se de-
clarat in exempli gratia. Sensitiuum non
est vltima differentia, quia & illa diuidi-
tur in alias rationales: ergo est vltima dif-
ferentia specifica, & indiuidualis vltima
absolutè, & sic patet quòd non sunt ad
propositum illius rationes; Quomodo au-
tem in illis claudatur ens, secundum Sco-
tum, iam dictum est.

Adducuntur rationes præcipuè aduersus Vniuocationem entis, & variæ opiniones aduersæ explicantur. Cap. V.

DEclarata veritate, Scotus aduersus
eam multipliciter arguit, tum ex
propria mente, tum ex fundamentis alio-
rum. Arguit Primò in illa met 3. d. q. 3. sic 1. et 2.
Philosophus 3. Metaphy. tex. 10. habet,
quod ens non est Genus, & adducit hanc
rationem; quia nunc differentia non esset
ens: at si ponatur ens commune dictum
in quid de pluribus specie differentibus
(quod sequitur si ponatur esse vniuocū)
ens erit Genus. Secundo Arist. 4. Metaph. 2.
tex. 2. vult, quod ens dicatur de entibus,
sicut sanum de sanis, & vult, quod Meta-
phys. sit una scientia, non quia illa om-
nia, de quibus est Metaphysica, dicantur se-
cundum unum, sed ad unum, scilicet non
Vniuocè, sed Analogicè, ergo ens est Ana
logum, non Vniuocum. Item 7. Metaph.
tex. 15. dicit Accidentia sunt entia, sicut
Logici dicunt, non ens esse ens, & non sci- 3.
bile esse scibile, & sicut dicitur salubre, in
omnibus illis exemplis non est vniuoca-
tio entis, quod dicitur de pluribus, ergo ne-
que entis, immò in his exemplis uidetur
pon' æquiuocatio entis, quod dicitur ens.
Item Porphyrius ait. Si quis omnia entia 4.
uocet, æquiuocè nuncupabit. Item 1. Phys.
tex. 13. principium est contra Melissum, 5.
& Parmenidem, quod ens multiplicetur,
& arguit quod si omnia sint unum ens, er-
go omnia sunt, uel hoc unum ens, uel il-
lud, quod non sequeretur si ens esset uni-
uocum, sicut non sequitur, omnis homo
est unus homo, ergo uel iste unus homo,
uel ille unus homo. Sextò per rationem, si 6.
esset uniuocum ad decem Prædicamenta,
ergo descenderet in illa per aliquas dif-
ferentias; Sint igitur istæ differentiæ A. &
B. aut igitur istæ includunt ens quiddita-

[illegible] Si primum, ergo in quolibet eorundem generum generalissimi committitur nugatio, quia assumeretur talis differentia cum ente in conceptu illius generis generalissimi: Aut est dicendum, quod istae differentiae sint non entia: quod enim non includit ens, est non ens, & tunc sequitur peius absurdum, quod non ens erit de conceptu entis. Adducit Scotus alias rationes contra vniuocationem entis, ex Henrico in 8. dist. 1. q. 5. in principio.

1. ex Henrico. Prima. Illis, quae sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, nihil est commune vniuocum, Deus, & Creatura, sunt omnino, & immediate sub extremis contradictionis, scilicet sub dependere, & non dependere: quia Deus non dependet, Creatura dependet, sub causato, & non causatum, esse ab alio, & non ab alio; ergo nihil eis est commune Vniuocum.

2. Secundo. Omnis conceptus communis est neuter, respectu illorum quibus est communis: sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum: quia est alter eorum, ergo Deo, & Creaturae, qui sunt sub contradictoriis, nihil est commune Vniuocum; & haec ratio est confirmatio praecedentis.

3. Tertio. Primo diuersa in nullo conueniunt: sed Deus est primo diuersus à quacumque Creatura, alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita non esset simpliciter simplex, ergo Deus in nullo conuenit cum creatura, & sic nec in aliquo communi conceptu Vniuoco.

4. Quarto. Vbi est vnitas attributionis solum, non potest esse vnitas vniuocationis: sed creaturae ad Deum opus est ponere vnitatem attributionis in ratione entis, ergo in ratione entis in illis non est Vniuocatio.

Caie. 3. ra. Caietanus libro de Ente, & essentia capite 2. aduersus hanc vniuocationem entis, arguit quinque.

Primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuocati, habet aliquid plus quam reliquum vniuocatum: substantia, & accidens sunt vniuocata per nostrum ente, ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoca, scilicet entis, quam substantia. Discursus bonus, sed Conclusio falsa, ergo altera praemissarum: non Maior, quia illa habetur ex Antiquedicamentis, ergo Minor, sed Minor est Conclusio Scoti, ergo falsum est, quod ens sit commune ratione substantiae, & accidentis. Sequitur Conclusio habetur 7. Metaphysicae t. 2. & 3. vbi dicitur, quod in ratione accidentis in quantum ens, ponitur substantia: ac in ratione, & conceptu substantiae, vt est ens, non ponitur neque accidens, nec substantia: quia secundum Aristot. & Commentatorem, conceptus substantiae abstrahit ab vtroque, similiter ab accidente, & à substantia.

2. Secundo. Ens est vniuocum praedicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiue inclusum, ergo erit genus, quod est falsum. Consequentia tenet ex definitione generis, Scotum etiam illam concedit 1. Sent. d. 3. q. 3. soluendo primum argumentum contra vniuocationem entis. Antecedens est Scoti quo ad primam, & secundam partem, quo ad tertiam vero, scilicet quod ens nõ includatur quidditatiue in aliqua differentia, probatur: quia tunc acciperetur aliquod genus, & illi addatur differentia nõ vltima, erit nugatio, quod est inconueniens; Probo consequentiam quia in illo genere bis poneretur ens eodem modo, scilicet, semel ratione Generis, & semel ratione Differentiae, & sic ponitur superaugentia et posita.

3. Tertio si est vniuocum substantiae, & accidentis, ergo in ratione substantiae ponitur ens, ergo in definitione hominis explicite ponitur ens, hoc est inconueniens, contra Aristotelem & communem viam, ergo & Antecedens. Prima consequentia probatur: quia omne superius vniuocum explicite ponitur in definitione essentiali sui inferioris: sicut animal ponitur in ratione hominis explicite. Secunda consequentia probatur auctoritate Aristotelis posita in 2. lib. Topi. illa, scilicet, quando aliquid ponitur in definitione alicuius, loco eius si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus, cum ergo substantia ponatur in definitione hominis, & loco substantiae liceat ponere rationem substantiae, & in ratione substantiae explicite ponitur ens, sequitur quod in definitione hominis debeat poni ens explicite, et clarior sit definitio hominis.

1. Sequela probatur

Aureolus, vt refert Ioannes Canonicus 1. Physicorum, quaest. 3. habet opinionem

Ioan. Ca.

nimem ab aliis diuersum; tenet enim, quod conceptus entis nullam dicat rationem communem, in qua conueniant omnia entia; sed vult, quod ens sit spoliatum, & denudatum ab omni ratione. Si hæc sit positio ipsius, fatetur habere, quod ens sit æquiuocum, quia purum nomen absque conceptu communi pluribus est æquiuocum, vt supra diximus. Rationes itaque probantes hanc opinionem, contradicunt positioni nostræ, ideo sunt adducendæ, & eo magis; quia putat se demonstrare.

1. ra. Prima ratio est hæc. Conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, & nulla sibi facta additione, non habet in se aliquam vnam rationem communem, sed est omnes rationes confusè, & indistinctè; conceptus entis est idē omnibus rationibus nullo penitus addito, ergo. Maior habet duas partes, vnam negatiuam, aliam affirmatiuam. Negatiua probatur; quod ille conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, non habeat aliquam rationem communem, quia tenet, alt ipse, virtute illius principij, quæcumque vni, & eidem sunt eadem, eodem modo identitatis, quo sunt idem in illo tertio, sunt idem inter se; Declaratur; quia omnia entia habent proprias rationes, & diuersas, vt entia sunt, quia sunt entia diuersa, ergo nō possunt esse penitus idem alicui vni rationi; quia saltem addunt aliquam propriam rationem illi; pars affirmatiua probatur: quia nisi ille conceptus in idem coincideret cum omni ratione determinata, etiā si esset confusus, & indeterminatus, non coincideret cum omnibus. Minor probatur: quia illud additum esset ens, & sic non esset aliquid diuersum ab ente, & consequenter Minor est vera.

2. ra. Secunda ratio, quam appellat demonstrationem. Nullus conceptus, qui diuiditur per differentias, inter quas non est dare medium, per abnegationem, & indifferentiam vtriusque, est verus, sed est denudatus ab omni vna ratione: sed conceptus entis diuiditur per absolutum, & per respectiuum, quorum nulla est mediū per abnegationem extremorum, ergo conceptus entis non habet vnam rationem. Maior patet: quia si illud est commune, & diuiditur per differentias, oportet quod illa ratio communis sit indifferēs rationibus diuidentibus; Minor etiam probatur: quia non potest imaginari aliqua ratio, quæ non sit absoluta, vel respectiua. Iandunus 4. Metaph. q. 1. arguit primo sic. Il- Iand. 1. ra. lud quod est vniuocū, habet rationem & conceptum distinctū à conceptu inferiorum; sed ens non habet cōceptum vnū distinctum à cōceptu suorum inferiorū, ergo. Minor probatur: quia ens in sua communitate consideratū, nihil dicit, nisi primum rerum, & suum esse est in decem Prædicamenta inclusum, adeo quod suum esse formaliter est substantia, accidēs, & cetera Prædicamenta. Confirmatur: Nullū 2. significatū termini essentialiter prædicatur de modo essendi à quo sumitur ratio ipsius termini, id est, Nullū subiectū prædicatur de differentia, à qua constituitur in esse, vt animal essentialiter non prædicatur de sensibilitate; sed ens prædicatur essentialiter de esse formaliter, quia esse formaliter, est ens, ergo ens non dicit vnum conceptum, & significatum per se.

Tertio ab aliis arguitur. Definitio quid 3. nominis illius subiecti, quod habet conceptum proprium, differt à definitione quid rei eiusdem, sed sic est quod in ente eadē est definitio quid nominis, & quid rei, ergo. Maior patet exēplo de animali, in quo alia est definitio quid rei, & alia quid nominis, & in aliis. Minor quoque de se est euidens. Si quæratur enim quid significat ens; Respondetur, quod illud, quod est in rerum natura; & quæris definitionem quid rei, idem respondebitur.

Paulus Soncinas 4. Metaph. quæst. 4. Soncinatis. varias rationes adducit, quarum multæ coincidunt cum multis iam supra adductis; præsertim tamen sic. Quidditas entis præcisa, & abstracta, aut est necesse, aut non est necesse; si est necesse, ergo omne ens est necesse, quod est absurdum; si non est necesse, ergo aliquid est in Deo, quod non est necesse esse.

Secundo, omne quod est vniuocum, cō- 2. trahitur per aliquid, quod est extra rationem sui, vt dicit Philosophus 7. Metaph. sed nihil est extra rationē entis, quia ens prædicatur de omnibus nedum identicè,

sed sol analogum, ergo ens non est vniuocū. Reliquæ rationes partim superius adductæ sunt, partim ex se facile solui possunt.

Suessanus. Suessanus 1. Metaph. q. 1. & q. 4. multipliciter arguit contra vniuocationem entis, sed præcipuè his. Illud in quo vnum per se, & essentialiter antecedit aliud, non potest esse illi vniuocum, sed Deus antecedit essentialiter omnia entia in ente, ergo non potest in ente vniuocè conuenire cum alijs entibus.

2. Secundo. Ad, quod per essentiam capit aliquid, non potest conuenire vniuocè cum illis, qui capiunt illud per participationem, sed Deus est ens per essentiam, cætera sunt entia per participationem, ergo ens non est illis vniuocum. Maior probatur, quia idem Socrates, & Plato conueniunt vniuocè in humanitate, quia capiunt humanitatem per essentiam, ergo per conuersionem per contrapositionem, quæ non capiunt idem per essentiam, non possunt in eodem conuenire vniuocè.

Arg. Tertio ex Aegidio, nullum vniuocū saluatur in vno simpliciter, & in alijs secundum quid, sed ens saluatur in Deo simpliciter, in alijs secundum quid, quia Deus est ens simpliciter, alia entia sunt entia secundum quid. Ex his patet quæ Aduersarius habeat Scotus in hac positione.

Quat. opin. Sunt ergo ad summum quatuor opiniones contrariæ.

Prima, quod ens sit æquiuocum, quam sequitur Porphyrius, & multi ex Græcis illam sequi videntur, & pro hac opinione faciunt illæ auctoritates, & rationes, quæ videntur probare, ens non habere vnum proprium conceptum distinctum à suis inferioribus.

2. opi. Secunda est, quod ens neque sit vniuocum, neque æquiuocum, neque analogū, sed quidam conceptus confusus, & indistinctus, vt videtur dicere Aureolus.

3. Tertia est, quod ens sit non vniuocum, neque purum æquiuocum, sed analogū, vt Thomistæ, Auerroistæ, & multi ex Modernis.

4. Quarta est Scoti, quod sit vniuocum, & analogum, quam supra probauimus.

Opiniones aduersariorum ex dictis reijciuntur, & eorum rationes soluuntur.
Cap. VI.

Ex dictis supra patet falsitas illarum opinionum, quod ens non sit æquiuocum, et dicebat prima opinio, expresse conuincitur ex prima ratione adducta 1. capite, & ex vltima in 3. capite, & etiam ex alijs, sed ex illis duabus præsertim, ibi enim ostenditur, quod ens habet conceptum vnum per se distinctum à suis inferioribus, & quod non sit purum nomen. 1. opi. reijc. Opinio verò Aureoli re ipsa coincidit cū opinione eorum, qui dicūt esse Analogū. Opin. Aureoli. Vel indistinctum, dicere enim, quod ens nō sit purum nomen, sed quod habeat conceptum cui correspondeat aliqua vna ratio communis, in qua communicent sua inferiora. Possumus ergo ita eum impugnare; Vel ens est purum nomen, nullum habens conceptum proprium, vel non: si primum, cum est impugnatum solem rationibus, quibus supra distinxi nunc impugnari, ens esse æquiuocum; si non est purum nomen, sed habet conceptum ex parte rei, ergo in se est conceptibile, & intelligibile: sed quod est conceptibile sub aliqua ratione est conceptibile: ergo videtur contradictio dicere quod ens habeat conceptum, & illi conceptui nulla respondeat propria ratio, cum conceptus, & ratio, quæ intelligitur, sint idem: omnis conceptus nil aliud est, nisi intellectio concepta ab intellectu de aliqua re intelligibili. Dicere etiā, quod ens habeat conceptum, sed illum esse indistinctum, & confusum, est fateri ens habere proprium conceptū distinctum ab alijs, quia omne commune est indistinctum, & confusum, cum potētia omnia inferiora contineat, & omnia entia diuersa in illo vno communi contineantur. Denique si statuat ens non esse æquiuocum, ergo erit, vel Analogum, vel vniuocum, vel simul vtrumque, cum secūdum omnes Philosophos nullus medius conceptus detur. Tertia vero opinio, quæ est Thomistarum, & Auerroistarum, quod ens sit purum analogum, & non vniuocum, reijcitur per rationes assignatas à Scoto, iam adductas 2. & 3. capite, quam Opi. Tho. reijc.

etiam

etiam ipsi ponunt, ens esse Analogum, non contradicunt nobis: quia & nos asserimus esse Analogum; sed dum negant esse vniuocum, in hoc dissentimus, & rationes adductæ pro parte Scoti, vt patet, sunt efficaces. Reliquum est itaque vt rationes oppositas soluamus, ex quarum solutione intellectu magis confirmabitur opinio nostra.

Ad. ratio. adu. Ad primam rationem respondet Scotus loco citato. Primò, quod ratio illa posset negari: quia quæ dicit Philosophus in 3. Metaphysicæ disputando in vtramque partem non tamen tenendum est, quod illa ratio sit bona, ait Scotus: quod magis concludit pro nobis, quàm pro Aduersarijs. Formaliter itaque respondendum negamus consequentiam vltimam, scilicet, quod si ponatur ens esse vniuocum, sequatur, quod ens sit genus, quia ad hoc quod aliquis conceptus sit genus, multa alia requiruntur, quæ non sunt in conceptu entis, vt mox dicam. Sed est modo considerandum, qua de causa ens non sit genus, & Aristoteles ibi neget ens esse genus, cum prædicetur in quid, de suis inferioribus. Re-

Quare ens non sit genus spondet Scotus, quod Aristoteles ibi negauit ens esse genus, non quia ens sit æquiuocum, vt Aduersarij quidam dicebant; sed quia ens est nimis commune, prædicatur enim per se de aliqua differentia, quod non competit generi, & ideo enti non potest competere ratio generis. Sed in hoc Scotus sibi contradicere videtur: diximus enim suprà ex eodem Scoto, quod ens non prædicatur in quid, de vltimis differentijs. Huic contradictioni respondet ipse, quod duplex est differentia, scilicet, vltima differentia, & non vltima differentia; quando dicit suprà, quod ens non prædicatur in quid de differentijs, intelexit de vltimis differentijs, vt etiam ibi exposuit se: quia vltimæ differentiæ sunt simpliciter simplices: sed aliæ differentiæ, quæ non sunt vltimæ, quia non sunt simpliciter simplices, includunt ens quidditatiue, & nedum, vt determinatiuum, sed vt determinabile. Vnde hæ differentiæ, sensibile corporeum & huiusmodi, diuiduntur, & resoluuntur in alias differentias, vt genus in species, & ideo claudunt ens in quid. Ad propositum modo Aristoteles negat ab ente rationem generis, quia ens est nimis commune, quia prædicatur per se in primo modo de istis differentijs non vltimis, quod generi competere non potest: nam genus de nulla differentia prædicatur in quid, siue illa sit vltima differentia, siue non: ens autem prædicatur in quid de differentijs non vltimis, ergo ens non potest esse genus. Minor nunc est declarata. Maior ostenditur à Scoto in octaua distinctione Primi quæstione tertia hac ratione: quia genus est semper potentiale ad differentiam, per quam contrahitur, & sic est determinabile per illam, & ideo non prædicatur in quid de illa; sed in quale, vnde ista: Rationale est animal, non est in quid, sed in quale rationem, & discrimen suprà diximus capite 4. sed si dicam rationale est ens, est in quid, & per se in primo modo: non ergo ens prædicatur in quale de differentijs non vltimis, sed in quid; genus verò prædicatur semper in quale de quacunque differentia, vt si dicam rationale est animal, non est vera quidditatiuè in primo modo, sed qualificatiuè, & determinatiuè, & propter hanc suam communitatem, ens non est genus. Sed hic est dubium, quia si differentiæ non vltimæ includunt ens quidditatiuè, ergo dum tales differentiæ adduntur generi, fit nugatio, vt cum dico, substantia corporea, habes bis idem: ens quia ens clauditur in substantia, & in differentia illa corporea: quod videtur absurdum. Respondet Scotus, & responsio consistit in hoc, quod si ens, quod clauditur in differentijs quidditatiuè, & additur generi, adderetur solum quidditatiuè, esset nugatio vt si dicere animal, rationalitas: quia in his duobus clauditur ens solum quidditatiuè, sed quoniam additur nedum quidditatiuè, sed etiam denominatiuè, ideo non fit nugatio, vt cum dicimus animal rationale, rationalitas enim in se claudit ens quidditatiuè, sed cum additur generi, claudit etiam ens denominatiuè, non est autem inconueniens, quod aliquod commune denominet seipsum particulariter sumptum, & vario modo conceptum: sicut albedo potest denominare ens, animal hominem, & similia absque nugatione, vel bonum dicas, quod

Dub.

non est nugatio: quia non ponitur his ens eodem modo conceptum. Vnde licet in differentia claudatur ens, & in genere claudatur ens diuerso tamen modo, & sub diuersis conceptibus, & ideo non fit nugatio, quia in genere clauditur solum quidditatiuè, in differentia quidditatiuè, & denominatiuè, vnde in hac non fit nugatio, animal rationale, quia rationale licet includat ens quidditatiuè, tamen vltra hoc denominat, & determinat animal, sed in ista fit nugatio, animal, rationalitas: quia in rationalitate nulla est denominatio, & determinatio respectu animalis.

Adu. Ad secundam rationem ex 4. Metaph. respondet, quod ibi non negat ab ente absolutè vniuocationem, sed negat vniuocationem Physicam, non Logicam, siue Metaphysicam, id est, dicit, quod ens non habet vnitatem naturæ Physicæ, sed tamen non negat, quin habeat vnitatem conceptus; Vbi est notandum, quod duplex est vniuocatio, Physica, & Metaphysica, (nota, quod ex hoc loco Scotistę sumunt distinctionem illā de triplici vniuocatione, scilicet Physica, Logica, & Metaphysica; sed Scotus ponit solum duos modos, Physicam, & Logicā, & vnitas Logica, & Metaphysica secundum horum descriptiones coincidunt: sed quidquid sit de hoc, parum refert.) Vniuocatio Physica fit solum vbi est vnitas naturæ specificæ, & hæc est maxima vniuocatio. Vnde dicit Philosophus in 7. Physic. quod in genere multæ latent æquiuocationes, quia in genere non est vniuocatio Physica, scilicet vnitas vnius naturæ specificæ, sed multæ naturæ adunantur sub vno conceptu generis, qui conceptus generis etiam respicit vnam, sed magis communem, vt diximus in Theoremate, Vniuersale dicit vnam naturam communem realem. Dicit ergo Philosophus, quod ens, non est ad vnum, id est, non est vniuocum, Physicè, tamen non negat, quod sit vniuocum Logicè, & Metaphysicè, & hoc generis vniuocationis datur, alioquin nullum genus esset vniuocum. Ad id vero quod dicitur, quod est ad vnum, & analogum; respondet, quod quæ sunt ad vnum, non habent aliquod commune vniuocum Physicè: sed habent aliquod commune vniuocum Logicè, & Metaphysicè, quia quæ sunt ad vnum, habent diuersitatem realem naturæ, cum ea tamen stat vnitas conceptus abstrahibilis ab eis, vt patet in exemplo de genere, habet enim Aristoteles 10. Metaphysices texto 4. quod in speciebus eiusdem ordinis datur ordo essentialis: quia in quolibet genere est vnum primum, quod est metrum, & mensura omnium eorum, quę sunt in suo genere, licet ergo species habeant attributionem ad vnum primū illud generis, non tamen propter hoc sequitur, quin genus dicat vnum conceptū realem vniuocum speciebus, quia si genus non haberet conceptum proprium distinctum a conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur in quid de illis speciebus: sed tantum quilibet de seipso. Ecce, quod etiam Scotus hic concedit vniuocationem, & analogiam stare simul, scilicet, vniuocationem Logicam, siue Metaphysicam de qua in præsenti loquimur, vt est vniuocatio generis.

Ad tertiam Respondet Scotus, quod ex Paragrapho vltimo illius materiæ habetur declaratio, & intellectus illarum auctoritatum; quærit enim ibi Philosophus, quorum sit definitio, & determinat, quod per se primo est substantiæ per se, sed non primo est accidentis, vt Quantitatis, Qualitatis, & similium: per accidens verò, & secundum quid, est entis per accidens, vt hominis albi; & adducit rationem istorum: quia substantia est ens per se, & primò, sed accidens est per se ens, sed non primò, est ens per se, quia Aristotel. 5. Metaphys. texto 14. diuidens ens per se, dixit, aliud est substantia; & aliud quantitas, & cætera, sed non est ens per se primò, quia pendet à substantia, sed ens per accidens, quia non est ens per se, neque primò, neque secundò, non habet definitionem per se, sed solum secundum quid. Ex his patet quomodo illæ auctoritates intelligantur: accidentia enim non sunt entia, quia non sunt per se primo entia, & hoc modo, quod non est scibile per se primo, dicitur non scibile, licet sit scibile per se, sed secundo, & vna dicitur substantia per se primo, sed per se secundo: notant ergo illæ auctoritates attributionem, & ordinem accidentis ad

substan-

substantiam, sed cum hoc ordine stat vniuocatio ipsorum in ente.

Ad 4. Ad quartam respondet, quod allegat Aristot. sed vbi hoc dicent Arist. non habetur: in Logica quidem nullibi habetur, in Metaphysica dicit, quod iam allegatum illud est expositum, quare auctoritas illa nulla est.

Ad 5. Ad quintam, quae innititur auctoritati Aristot. ex 2. Physic. dicit Scotus, quod principium Aristot. est, quod ens dicitur multipliciter, sed ibi Arist. per multipliciter, non intelligit aequiuocè sed quod ens dicitur multipliciter, id est, de multis, hoc modo enim sufficit ipsi Aristot. ad arguendum contra Parmenidem, & Melissum, & destruendum opinionem illorum; dicebant enim omnia esse vnum ens; Sicut ergo si quis diceret omnia esse vnum animal, contra eum possemus arguere distinguendo animal, & quaerendo de quo animali intelligat; animal enim dicitur de homine, equo, leone, & alijs: vel ergo intelligit, quod omnia sunt vnus homo, vel vnus equus, & huiusmodi; ita Philosophus arguit contra Parmenidem & Melissum, dicebant enim omnia esse vnum ens; tunc arguit. Ens dicitur multipliciter, scilicet de aqua, aere, & huiusmodi, vel ergo omnia sunt vnus aer, vel aqua, & similia non tamen propter hoc tollitur vniuocatio entis. Cum ergo dicebatur in argumento, quod si ens esset vniuocum, non valeret consequentia patet hoc nihil impedire, immò optimè sic tenet ad probationem contra hoc concedit, quod illa consequentia non valet absolutè, valet tamen contra illos Philosophos, quia illi dixerunt omnia esse vnum ens determinatè, non autem esse vnum ens in communi & in confuso & sic valet Consequentia si omnia sunt vnum ens determinatè, ergo vel hoc vnum ens, vel illud, vnde si ipsi intellexissent omnia esse vnum in communi & in confuso; consequentia Arist. peccaret per fallaciam consequentis, sicut peccat ista. omnis homo est vnus homo, ergo ille vnus homo vel ille vnus homo, non enim valet Consequentia formaliter descendendo à praedicato termino confuse accepto ad particularia determinata, vt si quis diceret substantia corporea est animal, ergo est homo, vel equus, & huiusmodi, quia hoc praedicatum, animal, stat confusè, & se tenet confuso modo, & indeterminatè; ita dicere: Omnia sunt vnum ens in communi, ergo omnia sunt hoc vnum ens, vel illud vnum ens, non valeret, sicuti neque illa; omnis homo est vnus homo, ergo, vel hic homo, vel ille homo, quia in antecedente homo se tenet confusè pro specie.

Sexta. Ad sextam patet ex dictis ad argumentum primum, & ideo Scotus nihil respondet ad illam rationem; Dico ergo, quod ens diuiditur in decem Praedicamenta, per modos intrinsecos, vt inferius patebit, qui includunt ens quidditatiuè, nec tamen sit negatio propter rationem ibi dictam, neque quia scilicet non ponitur ens, in his eodem modo conceptum ex natura rei.

Ad 1. rat. Hen. Ad primam rationem Henrici respondet Scotus, quod Henricus in Minori, vel intelligit, quod Creatura, & Deus sunt praecisè illa extrema contradictionis; vel intelligit quod tam Deus, quam Creatura est aliquid, cui conuenit alterum extremum contradictionis. Si intelligat primo modo, Minor est falsa: quia Deus non est praecisè haec negatio, scilicet, non esse ab alio, neque Creatura est praecisè illa negatio, non necesse esse, si verò intelligat secundo modo, tunc maior est falsa quae erit haec; illa quibus conueniunt extrema contradictionis, non vniuocantur in aliquo, nam omnia per se dicendentia aliquod commune, sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipso diuiso, ita in proposito Deus, & Creatura possunt secundum se recipere praedicationem contradictionis, vt necesse esse, dicitur de Deo, non necesse, dicitur de Creatura; tamen potest esse aliquod substratum illis commune; illa autem propositio, inter contradictoria non datur medium, valet de his, quae sunt actu: quia omne quod est actu, est sub altero extremo contradictionis, non autem valet de his, quae sunt potentia: quia ista sunt sub neutro extremo contradictionis, quantum est de se, possunt tamen fieri sub vtroque extremo contra- *Inter extrema contradictoria datur medium de potentia*

[illegible] dictionis non finaliter, sed divisim.

Car. Ad 2. Ad secundum, quae est confirmatio ipsius, Respondetur, quod conceptum communem esse neutrum, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod sit neutrum formaliter, & hoc modo concedimus; quia conceptus communis formaliter est alius à particularibus, in quos dividitur, & sic conceptus entis, est alius formaliter à conceptu creati, & increati; Alio modo intelligitur, quod sit alius praedicatiuè, id est quod non praedicetur de vllo contradictoriorum, & hoc est falsum; quia praedicatur de vtroque contradictoriorum, vt animal, licet sit alius conceptus formaliter à rationali, & irrationali, tamen de vtroque praedicatur.

Ad 3. Ad tertiam respondetur, quod Deus, & Creatura, non sunt primo diversa in conceptibus, licet in realitatibus nullo pacto conueniant; Ideo conceptus entis dividitur per modos intrinsecos, qui nō sunt differentiae, & sic ens dividitur per infinitum, & finitum, & tamen ens finitum nō est compositum, sicut nec ens infinitum; nec est inconueniens, quod Deus hoc modo conueniat cum creatura, & distinguatur etiam ab ea, cum sit sine compositione, vt infra dicam in disputatione, an Deus sit in genere.

Ad 4. Ad quartam dicitur, quod immo cum vnitate Vniuocationis stat vnitas attributionis, licet non sit formaliter illa, vt supra declarauimus capite 1. 2. & 3. & hic locus est ille praecipuus, ex quo colligitur, quod vnitas Analogiae stat simul cum vnitate Vniuoca.

Ad 1. Caie. Ad primum argumentum Caietani respondetur, negando falsitatem Conclusionis; Ad probationem dico, quod 7. Metaphysicae. 2. habetur, quod in definitione accidentis ponitur substantia; sed hoc dicit Aristot. de definitione accidentis, vt accidens est, non vt accidens est ens; & hoc ipsi Thomistae concedunt, qui ex eo loco sumunt argumentum ad probandum, quod inhaerentia aptitudinalis sit de essentia accidentis; dicunt enim, quod Aristot. ponit discrimen accidentis à substantia, quia in accidentis definitione includitur inhaerentia ad substantiam. Vnde haec sunt verba formalia Aristot. *Accidens est ens eo quod entis, quae alio modo ponuntur in Praedicamentis; Accidens est quod semper est in subiecto, id est in substantia.* Ecce quod haec definitio est accidentis, vt accidens est, & contradistinguitur à substantia; non autem est accidentis, vt ens est; non est autem inconueniens, quod vnum vniuocatorum secundū proprias definitiones aliquid claudat, quod non claudatur in alio, vt homo, & equus, diuersas habent definitiones, vt sunt particulares species; sed vt animalia, habent eandem definitionem omnino; ita substantia, & accidens propriè accepta, habent proprias, & diuersas definitiones; sed vt conueniunt in ente, eadem est definitio, siuè descriptio accidentis, & substantiae.

Ad secundum argumentum, patet responsio ex dictis in solutione primi argumenti Scoti. Caietanus enim sumpsit hoc argumentum ex Scoto, & in eo fecit vim; quia non intellexit solutionem Scoti. Ad argumentum itaque nego vltimam partem Antecedentis, scilicet, quod ens non includatur quidditatiuè in differentijs; quia clauditur in differentijs non vltimis, vt declaraui soluendo primum Scoti; Ad probationem dico, quod non committitur nugatio, vt ibi exposui; quia esset nugatio si ens eodem modo, & sub eodem conceptu poneretur bis in genere, sed non ponitur bis sub eodem conceptu, & eodem modo, quia ens, vt clauditur in differentijs non vltimis, habet etiā rationem determinatiui, & qualificatiui, & sic includitur quidditatiuè quidem, sed cum hoc etiam determinatiuè, adeo quod cum vnitur differentia generi, clauditur ens bis in genere, sed diuerso modo, & quando differentia additur generi, licet in seipsa claudat ens quidditatiuè, tamen vnitur generi, vt claudit ens determinatiuè, & denominatiuè. Praeterea, valent contra eam rationes allatae contra modum dicendi sequentem. Ad 2.

Ad tertium argumentum dico, quod concludit: quod si est vniuocum, debet poni in definitione hominis, ad clariorē definitionem hominis, & hoc non est inconueniens: tamen quando res est per se clara, negligitur explicitè poni superius: quia iam in alijs inferioribus implicitè claudit[ur]. Ad 3.

claudit[ur]

clauditur, ideo, sufficit dicere: homo est animal rationale: quia cum dicimus, animal, dicimus corpus, substantiam, ens, si tamen vellimus explicitè dicere: homo est ens, substantia, animal rationale, est explicatior definitio, & Aristoteles in prædictis locis dicit, quod ratio definiti debet poni loco definitionis, ut definitio sit explicatior, non absolutè; Ratio ergo illa
Præt. est nullius valoris. Præterea, si ratio illa valeret, non tantum concluderet de ente, sed de substantia, & de quocumque superiori Vniuoco, & sic in definitione speciei specialissimæ, necesse esset ponere omnia genera superiora explicitè: quod tamen non fit, quia superfluum est; quandoque tamen in usu venit, ut cum non est ita clarum, illa superiora claudi in definitum.

Ad 1. Aur. Ad primam rationem Aureoli, dimissis aliorum responsionibus, negamus illam Maiorem, est enim falsissima, & manifestè; immò eius contradictoria est verissima; quia licet competit omnibus Vniuocis, nam conceptus cuiuslibet Vniuoci est idem omnibus rationibus suorum inferiorum, ut in illo conueniunt nulla penitus acquisita, & nulla ei facta additione; quia quando fit ei additio, non est amplius conceptus communis, sed contrahitur per illam additionem, & fit particularis. Ad hoc sequitur ergo, quod necesse est, quod conceptus communis, qui est idem omnibus rationibus suorum inferiorum, habeat rationem, quæ sit idem cum rationibus suorum inferiorum, nulla sibi facta additione; & sic videmus, quod conceptus substantiæ in seipso nulla sibi facta additione est idem omnibus suis inferioribus, & habent consequenter rationem communem, in qua omnia inferiora participant, & communicant: & licet postea ab inuicem differant; sat est, quod quatenus in illo conceptu conueniunt, habeant eandem definitionem. Ad probationem dico, quod illa propositio non est ad propositum, neque illa propositio deducitur ex illo principio; sed ex eo principio deducitur solum, quod eo modo, quo rationes inferiores sunt eædem in ratione communi, sicut ente, sunt eædem inter se, quod est verissimum: quia in illa ratione conueniunt, scilicet in ente; quia entia sunt ita in seipsis conueniunt, quia sunt entia, & cum negat hoc, dicit, quod entia inferiora non differunt ab inuicem, quatenus entia; sed quatenus sunt talia, & talia entia, conueniunt in ratione communi entis, sed differunt in rationibus particularibus, sicut homo, & equus, conueniunt in animali, differunt verò, ut est homo, & ut est equus; ideo arguere sic, entia particularia differunt, & non sunt idem inter se, sunt particularia, ergo neque ut conueniunt in illo communi, est committere fallaciam consequentis, quia ex illo principio non deducitur illud consequens.

Ad secund.

Ad 2. Ad secundam rationem Aureoli, quam vocat demonstrationem, Maior, & Minor sunt falsæ; Maior, quia implicat contradictionem: dicere enim, quod sit aliquis conceptus, qui diuidatur per differentias oppositas, & tamen non sit indifferens, siue non habeat rationem indifferentem ad illas, est contradictio; quia si diuiditur per differentias oppositas, necesse est, quod sit quid illis commune, & de neutra differentia actu, sed utraque potentia, uti videmus euenire in omnibus vniuocis: nam animal, quod diuiditur per rationale, & irrationale, est neutrum actu, sed utrumque potentia; Maior ergo includit contradictionem, scilicet, quod aliquæ differentiæ diuidant aliquod commune, & illud commune non sit aliquid diuersum, & indifferens medium per abnegationem utriusque differentiæ actualiter. Minor quoque est falsa: concedo quidem, quod ens diuiditur per absolutum, & respectiuum; sed nego, quod ens non sit commune eis, & medium per abnegationem utriusque extremi. Ad probationem, quæ est, quod
Ad probation. absolutum & respectiuum sunt contradictoria, inter quæ non datur medium ullum, neque per abnegationem extremorum; nego, quod absolutum, & respectiuum, siue esse à se, & esse ad aliud, sint contradictoria; sunt quidem disparata, ut substantia, & accidens, sed non contradictoria. Præterea, ea, quæ sunt solo extremis contradictionis, nihil impedit, quin sit aliquid commune vtrique, ut diximus ad primum Henrici, quod confirmatur, quia si valeret illud argumentum, neque animal

mal

nis esset vniuocum rationali, & irrationali, neque esset medium per abnegationem extremorum: quia hæc est vera, omne animal, vel est irrationale, vel rationale, adeo quod nullum est animal, quod non contineatur sub aliqua illarum duarum; ergo animal non dicit vnum conceptum per se medium, non valet: vt patet, Quomodo autē intelligatur illa propositio: Inter contradictoria non datur medium, dictum est suprà ad primam Henrici, ergo neque in proposito valet: Omne ens, vel est absolutum, vel respectiuum, ergo ens non dicit vnum conceptum per se neutrum, & medium ab increato, & creato, & ente quod per se est, & quod est in alio non valet.

Ad 1. Iand. Ad primam rationem Ianduni negatur Minor, Ad probationem eius dico, quòd ens non dicit purum nomen, quia sic, neque esset Analogum, quod ipse negat: sed habet proprium conceptum, secundum quem est commune substantiæ, & accidenti, vt supra ostendimus: vnde substantia non est purum ens, sed tale ens, & accidens est tale ens, & sic differt substantia ab accidente: quod si quis contendat de illo conceptu, dicendum est, quod sicuti primum genus in Categoria Substantiæ est vniuocum alijs inferioribus, & tamen non habet definitionem completam, sed solam descriptionem, ita in proposito euenit.

Ad 2. Ad secundam rationem Iandunii respondetur, quod ens nullam habet differentiam à qua constituatur in esse, quia est communissimum, & non contrahitur ad esse aliquod particulare. Præterea, non est genus: & hac de causa prædicatur de omnibus inferioribus in quid animal verò, quia est genus, non potest prædicari de suis differentijs in quid, vt diximus suprà, soluendo primum argumentum adductum à Scoto, tertia distinctione primi.

Ad 3. Ad tertiam dicitur. Quod si in ente eadem est definitio quid nominis, & quid rei, hoc euenit propter maximam eius communitatem; & hoc idem euenit in generibus generalissimis, in quibus eadem est definitio quid nominis, & quid rei, & tamen sunt Vniuoca, vt patet de Qualitate, & Substantia, & alijs.

Ad 1. Sanc. Ad primam Pauli Soncinatis respondetur vt ad secundam Aureoli, scilicet, quod quidditas, & ratio entis, abstrahitur à necesse esse, & non necesse esse, siue contingens esse, quia actu non est necesse esse, neque non necesse esse, sed vtrumque potentia, sicuti animal non est actu rationale, neque irrationale, sed potentia vtrumque; ideo falsa est illa Maior. Ad illud de contradictorijs dictum est suprà, soluendo primam rationem Henrici, quod ens non est vniuocum extremis contradictionis, sed ijs, quæ sunt subiecta contradictionis, vt sunt Deus, & Creatura, quorum alteri competit necesse esse, alteri non necesse esse.

Ad 2. Ad secundam dicitur, quod ens contrahitur per modos intrinsecos, non per differentias, vt infra patebit: reliqua, per dicta facilè soluuntur.

Ad 1. Suess. Ad primam Suessani negatur Maior, quia dictum est, quod vnitas Analogiæ stat cum Vniuocatione.

Ad 2. Ad secundam dico, quòd Minor potest habere duplicem sensum; Primus est, quod Deus sit fons, & radix entitatis, & illam habeat à se, & non ab alio: Creatura verò, & alia, habeant esse ab alio: & hoc modo Minor est vera: sed Maior est falsa: quia cum hoc stat, quod Deus, & Creatura, conueniant in essentia entis.

Alio modo potest intelligi, quod Deus sit ens per essentiam, ita quod solus Deus includat ens secundum essentiam, & secundum conceptum suum: creatura verò nequaquam, sed quodammodo per accidens, & tunc Minor est falsa; quia tam Deus, quàm Creatura includit essentiam, & naturam entis, licet Deus excellentissimo modo, Creatura, infimo modo.

Ad rat. Aegi. Ad rationem Aegidij patet, quod concludit ens esse Vniuocum Analogum: negatur ergo Maior: scilicet, quod nullum vniuocum saluetur in aliquibus simpliciter, in aliquibus verò secundum quid, accipiendo hic, secundum quid, secundum esse eiusdem rationis, sed tamen ignobiliter: ita, quod sit sensus, quod aliquod vniuocum saluetur in aliquibus nobiliori modo, & per prius, in alijs verò

ignobi-

ignobiliori modo, scilicet, per posteriora. Reliquae rationes ex his facilè solui possunt, quas breuitatis causa omisimus.

THEOREMA XCVI.

Deus non est in genere.

Exponitur mens Scoti, & probatur. Caput Primum.

HÆc quoque quaestio: An Deus sit in Genere, est merè Metaphysica, & Theologica; attamen, quia ex eius cognitione est videre quoddam principium, quod iuuat ad multas alias difficultates soluendas, ideo nunc illam examinare decreui; & eo magis, quia maximam lucem praebet praehabito Theoremati, quod ens sit vniuocum inter obiectiones enim, illa erat valida: quia si ens est vniuocū Deo, & Creaturae, videtur quod ens sit genus, & consequenter, quod Deus sit in genere: ideo declarandum est, quomodo ens est commune vniuocum Deo, & Creaturae, & tamen non est genus. Scotus itaque 1. Sent. dist. 8. q. 3. quaerit, an cum simplicitate Diuina stet, quod Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, id est, an Deus cum sit simplicissimus, possit contineri sub genere, vel saltem aliquod praedicatum eius possit cōtineri sub genere: & respondendo ad quaesitum, duas adducit opiniones extremas.

Duae opiniones extremae.

Prima est negatiua, quae asserit, nullū conceptum esse genericum, sed neque vniuocum esse communem Deo & Creaturae; adeo quod nec Deus, nec aliquid dictum de Deo, contineatur sub aliquo genere, neque sub aliquo conceptu communi vniuoco, quae fuit opinio Henrici, & aliorum, qui negant vniuocationem entis, quas supra adduximus.

Altera est opinio affirmatiua, quae asserit, quod Deus non solum continetur sub aliquo conceptu vniuoco generico, ita quod Deus est in genere & multa dicta de Deo sunt in genere; quae opinio tribuitur à

Opin. Scoti.

Magistro Alberto de Saxonia, & Roberto Olchot; Scotus tenet mediam opinionem, vt ipse dicit, respondendo secundum propriam mentem, ad quaesitum, scilicet, quod Deo, & Creaturae est aliquod commune vniuocum, scilicet ens, vt ostendimus in superiori Theoremate, in quo discordat à prima opinione negatiua: sed tamen tenet, quod ille conceptus non est genus, & sic discordat à secunda opinione affirmatiua, & quoniam primam partem superius probauerat: & nos in praecedenti Theoremate de illa satis superque locuti sumus. Secundam partem probat in corpore quaesiti, de qua nunc habemus sermonem. Probat ergo Scotus, quod nec Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, praesertim duobus medijs. Primum sumitur ex infinitate; Secundum ex simplicitate.

Prima ratio est haec. Conceptus habens indifferentiam ad aliqua, ad quae non potest conceptus generis esse indifferens, non potest esse conceptus generis: sed quidquid dicitur communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum; nullum autem genus est indifferens ad finitum & infinitum, ergo talis conceptus communis dictus de Deo, & Creatura, non est genus, & consequenter Deus non est in genere, nec aliquid dictum de Deo eadem ratione; quia quidquid est in Deo, est ipsemet Deus. (Omisit aliud membrum, & ad finitum: quia addit aliud membrum Scotus propter relationes Diuinas, quas fatetur, neque finitas, neque infinitas esse, quae disputatio est merè Theologica, & ad praesens negotium nihil conducit) Maior est euidens per se: quia subiectum includit praedicatum, est enim, ac si dicat, conceptus cui repugnat proprietas generis, nō potest esse generis conceptus: qui est communis Deo repugnat proprietati, & naturae generis, ergo ille conceptus non est genus. Minor ergo in qua est tota difficultas, probatur à Scoto, & quia habet duplicem partem, vtramque probat: prima pars Minoris est, quasi quidquid dicitur Communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum; Quia probatum est quod Deus, & quidquid dicitur de Deo, est infinitum formaliter (non loquor modo de relationibus Diuinis)

1. 18. Opin. Scoti.

Creatura verò, & quidquid est in Creatura, est finitum formaliter; Conceptus ergo qui est communis Deo, & Creaturæ, debet esse indifferens ad finitum, & infinitum, sicuti omnis conceptus communis superior est indifferens ad conceptus inferiores.

Secunda pars minoris est, quod nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & infinitum. Hanc partem probat, & probatio est diligenter annotanda, quia in ipsa consistit declaratio totius naturæ generis; Probatur ergo sic: Genus sumitur à realitate, quæ secundum se est potentialis ad realitatem à qua sumitur differentia, sed nullum infinitum est potentiale ad aliquid; quia infinitum non est componibile, sed est summè simplex; Maior huius argumenti in qua consistit tota natura generis, probatur primo authoritate Aristot. 8 Metaph. cap. 5. vbi Arist. ait: *Oportet terminum*, scilicet, definitionem, *Esse orationem longam quia significat aliquid de aliquo, ita quod oportet illud esse materiam, & illud esse formam*; Constat autem quod Aristot. per materiam intelligit genus; quia ponitur in definitione vt materia, differentia verò habet rationem formæ.

2. ra. Secundo probatur ratione; quia si illa realitas, à qua accipitur genus, esset verè tota quidditas rei, non autem pars potentialis ad differentiam, vt ad formam, genus solum definiret completè, & differentia esset superuacanea, definitio etiam constans ex genere, & differentia, non indicaret idem primo definito, quia vnaquæque res est semel ipsa; Hæc autem Definitio indicaret bis eandem rem; & sic non esset idem definitio primo, & adæquatè; sed definitio in duplum excederet definitum: quia idem bis diceret. Vt autem hæc ratio, & natura generis melius cognoscatur, pertractat Scotus hanc rationem, & eam declarat sic; In aliquibus creaturis, siue in aliquibus entibus, excepto Deo, genus & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, sicut ponendo plures formas in homine, animal acciperetur à sensitiua, & rationale, sub intellectiua, (hoc dicit causa exempli quia licet Scotus sustineat in eodem composito plures formas substantiales, non tamen sustinet in homine plures animas numero distinctas,) Hoc exemplo apparet, quod res, à qua sumitur genus, est re vera potentialis, & perfectibilis à re, à qua accipitur differentia: aliquando ibi non sunt res, vt in accidentibus, id est aliquæ aliæ res sunt, in quibus non accipitur genus à re, neque differentia ab alia re: quia in illis rebus non est res, & res, sed ibi est tantum realitas, ita quod ab vna realitate rei, accipitur genus, ab altera realitate accipitur differentia, vt in colore contingit, color enim non est res diuersa ab albedine, sed solum realitas diuersa, & perfectibilis à differentia albedinis, quæ similiter differentia albedinis non est res, sed realitas, quæ est actus, & perficit colorem constituendo albedinem, sed est notandum quod licet actu non prius sit color, deinde aduenit albedo perficiens, sed actu vtrumque simul producantur, ab agente in eodem toto, & proinde albedo non composita, sed sit forma simplex: tamen considerando vtramque realitatem secundum se, color est potentiale, & perfectibile ab albedine: adeo, quod si color per se produceretur sine albedine, verè color esset potentialis ad albedinem, & perfectibilis ab ea, & albedo esset composita. Ex his patet, quæ sit natura generis; Vel enim genus est conceptus sumptus à re potentiali perfectibili à re, à qua sumitur differentia, vel genus conceptus sumptus à realitate potentiali perfectibili à realitate à qua sumitur differentia: adeo quod semper genus est quid potentiale, & quid perfectibile, & ablata hac potentialitate, & perfectibilitate à conceptu, ille conceptus nunquam erit generis. Ex hoc apparet probatio secundæ partis Minoris, scilicet, quod nullum genus potest esse indifferens ad infinitum, & finitum: quia infinitum nunquam est potentiale, & perfectibile ab alio, & sic genus, vel conceptus generis, cum semper sit potentiale, non potest claudere infinitum sub se; quia quidquid clauditur in genere, est perfectibile, & potentiale: genus ergo claudit solum in se finitum, & sic manet probata clarè secunda pars Minoris, scilicet quod genus non est in-

differens

differens ad infinitum, & finitum: & quod non claudit infinitum, & finitum indifferenter: nullum ergo prædicatum quod dicitur de Deo, est in genere, nec est genus, quia omnia illa sunt infinita, vel indifferentia ad infinitum, & finitum, & sic non sunt potentialia, neque perfectibilia, & consequenter, non sunt genera, neque sunt in genere.

Resp. Greg. Huic rationi respondet Gregorius de Arimino, 1. Sent. dist. 8. quæst. 3. Primo, quod Auctoritas Arist. de definitione ex 8. Metaph. tex. 9. non est ad propositum: quia Aristot. ibi loquitur de substantia composita, ideò per illam auctoritatem non potest concludi aliquam compositionem in accidentibus, neque in substantiis simplicibus; Præterea ait, quod genus non est pars rei, sed est totum & Philosophus non ait, quod genus sit materia, sed vt materia, quod intelligitur per assimilationem; quia sicuti forma adueniens materiæ, complet rem, ita differentia adueniens generi, complet definitionem speciei: si etiam genus haberet rationem partis, tunc substantiæ simplices non essent in genere, quia non habent partem. Ad rationem autem negat consequentiam. Ad probationem dicit, quod differentia ponitur ad significandum explicitè totam essentiam definiti, sed iam genus per se totam illam essentiam significabat, sed non explicitè & sic in definitione non est nugatio, significant etiam diuerso modo, & sic nihil valet quod dicitur, quod non significarent idem primo.

Refutatur. Sed hæc sunt adeò fatua, vt vix refutatione egeant; Prima responsio reijcitur: quia licet Aristot. ibi loquatur de substantia composita, non tamen propter hoc sequitur, quod non habeatur ex eo loco, quod genus habet rationem materiæ, id est potentialis, differentia verò rationem formæ, id est, actus, quod est intentum Scoti. Quod vero ait, non per hoc concludi compositionem in accidentibus, vt substantiis simplicibus: dico, quod illud quod est in genere, est compositum, vel componibile, species est composita, genus est componibile, differentia est compositiua, & sic genus est potentiale, differentia est actus, & compositiua, & hoc est quod intendit Scotus: & nihil est in genere, quod non cadat sub aliquo horum trium membrorum, quorum neutrum dici potest de Deo, quia Deus licet sit actus, non tamen est alicuius potentiæ perfectiuus: vnde accidentia licet non componantur ex re, & re, vt dictum est: tamen componuntur ex realitate, & realitate, & sic quodlibet accidens continetur sub altero illorum trium membrorum; Quod verò dicit genus ex Arist. non esse materiam, sed vt materiam, concedimus: sed si differentia perficit definitionem speciei, vt forma materiam, nonne genus habet rationē partis, & perfectibilis vt materia? Ad illud de substantiis simplicibus, vt est materia, & forma, quod non essent in genere, quia non habent partes, dico, quod sunt in genere, quia sunt partes à non ergo sunt in genere, vt substantiæ compositæ, sed vt partes ipsarum. Responsio verò ad rationem patet ex se, quam sit falsa; quoniam clarum est, quod genus, & superiora, non sunt actu sua inferiora, sed potentia: ideo, cum dico animal, non dico hominem, nisi potentia: quomodo ergo genus potest explicare illud, quod non actu continet in se? Præterea, clarum est, quod differentia contrahit, & actuat genus, & constituit talem speciem in actu, alioquin esset superflua vt dicebatur in ratione. Dicere autem quod ponitur ad explicandum essentiam definiti explicitè, est nihil dicere, quia neque implicitè per genus explicatur tota species, nisi vt dictum est in potentia, & in confuso sine in vniuersali: sed propria essentia non habetur; immò, neque in vniuersali, & in confuso genus continet speciem, nisi quia etiam includit in confuso differentiam: quia differentia est pars essentialis speciei re distincta à genere; Est ergo impossibile concipere, vel explicare, vel implicitè speciem sine differentia: sicuti est impossibile concipere totum absque suis partibus. Sed sunt etiam rationes, quæ ut probari possint, manent etiam in suo robore illæ rationes, quod sit esset nugatio, & idem bis diceretur, tunc enim tota essentia hominis explicaretur per genus, & rursus tota per differentiam, per genus implicitè, per diffe-

sentiam explicat, ergo sufficeret sola differentia, & sic superfluum esset genus, quia iam dicis, quod differentia explicat explicatiò essentiam rei, iam in definitione non quaerimus aliud, nisi cognitionem explicitè rei, ergo si per solam differentiam habemus, superfluum est genus.

Alia resp. neg. Responsio ad aliud argumentum probans quod definitio non indicaret idem primo definito, nulla est; Primò, quia patet, quod differentia non explicat aliquo modo definitum, sed solum perfectè explicat; explicat enim id, quod genus non explicabat; Deinde, quia non solum, quia licet diverso modo in definitione eadem res explicentur, cum tamen bis explicantur, non est idem primo illi definito: quia illa res est tantum eadem semel, definitio verò bis illa explicat, & sic non convertitur definitio cum definito, neque est adaequata.

2. rō Scoti. Secundo ex eodem medio arguit Scotus (& ex hoc medio clarè elicitur, quid sit modus intrinsecus secundum Scotum.) conceptus speciei non est tantum conceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdem realitatis, quia tunc albedo posset esse genus, & gradus intrinseci albedinis possent esse differentiae specificae. (Nota hic, quod modus intrinsecus appellatur à Scoto gradus intrinsecus rei, unde ex Scoto, modi intrinseci non sunt aliud, quam gradus intrinseci rei, quod est notandum.) Hac accepta pro Maiori, subinfert Minorem: sed illa per quae commune ad Deum, & Creaturam contrahitur, sunt modus, & gradus intrinseci illius rei communis, scilicet, finitum, & infinitum, qui nihil sunt, nisi gradus intrinseci entis, ergo illa contrahentia non possunt esse verae differentiae, neque cum contracto constituunt compositum, ut est species, immò talis conceptus constitutus ex tali communi contracto, & ex modis intrinsecis contrahentibus est simplicior, quàm possit esse conceptus speciei, immò est simplicissimus, quia hic nulla adest compositio.

qd sit mod' intrins. Scoti.

3. rō ex 1. medio. Ex hoc patet, quod ens non est genus, quia tunc ens infinitum esset species. At ens infinitum non est species, quia non est compositum, ut est species, sed est quid simplex, & ratio huius est: quia ut dictum est supra, genus est quid potentiale, & differentia est quid actuale, & quodammodo quid contractum à genere, unde facit veram compositionem. At ens cum contrahitur à suo modo, & gradu intrinseco, non est potentiale, neque contrahitur ab aliquo perfectibili, sed solum dividitur in suos gradus intrinsecos, ut infra solvendo primum argumentum Scoti, clarius dicetur.

Ex secundo medio, scilicet, ex necesse esse, tertio loco arguit sic. Si necesse esse, includit in se genus, vel genus, sive conceptus generis, est necesse esse ex se, vel non, si sic, ergo genus semper habet differentiam actu in se, quia genus non est in actu ultimo sine differentia. Quod autem est ex se necesse esse, est ex se in actu ultimo, si enim non est in actu ultimo, sequitur, quod necesse esse sit compositum ex eo quod non est necesse esse, quod implicat contradictionem. Ex hoc colligitur quod necesse non includit genus. At Deus est ex se necesse esse, ergo Deus non includit in se genus, non ergo Deus est sub genere, sive in genere, quia tunc includeret in se genus. Hoc quod dictum est de Deo, concludendum quoque esse dicendum de iis, quae praedicantur de Deo formaliter, (quod addit propter relationes Divinas.) Ratio est: quia quod est in genere, est limitatum; quidquid verò dicitur de Deo formaliter, est illimitatum, & infinitum.

Hanc rationē retorquere nititur Gregorius adversus Scotum, quia Scotus ponit ens esse univocum Deo, & Creaturae, tunc sic arguitur. Ens, vel est necesse esse ex se, vel non: si sic, ergo Creatura est necesse esse, quia ens est commune Creaturae, & Deo; si non: ergo necesse esse constituitur ex eo, quod non est necesse esse, quod est absurdum. Resp. Greg.

Deinde rationem solvit, dicens, quod intentio generis dicitur de Deo, tamen non est necesse esse, neque pars, vel aliquid intrinsecum eius, quod est necesse esse, licet significet id, quod est necesse esse, & etiam id, quod non est necesse esse.

Sed atque responsio est illius nomen Resp.

Sc.

ti, & reflexio facile vincit, reflexio quidem nulla est: quia non est par ratio de genere, & de ente, quia genus non tantum est indifferens ad necesse esse, & non necesse esse neque est determinatum ad alteram partem, sed genus est determinatum ad alteram partem scilicet, ad non necesse esse: quia est potentiale, Vnde, cum dicimus ens, vel est necesse esse, vel non necesse esse, Ad hanc Maironis dicit, quod est vtrumque indeterminatè, & neutrum determinatè, vt diximus in Theoremate de Vniuocatione entis, soluendo primum argumentum Henrici. Sed de genere hoc dici non potest, quia genus est potentiale, & vera, si genus esset necesse esse, necessario adhuc semper haberet differentiam, vt probabat argumentum Scoti, & tunc non esset amplius genus, sed natura eius destrueretur, quae est quod sit potentiale: non ergo genus est indeterminatum, sed determinatum ad non necesse esse; ideo valet argumentum, genus vel est necesse esse, vel non: si non, est potentiale, ergo non clauditur in necesse esse, quia necesse esse, tunc esset compositum, ex non necesse esse, si dicas est necesse esse, destruit naturam generis: quia tunc necessario habebit differentiam, quia per illam est in actu vltimo, & quod est necesse esse, est in actu vltimo ex se, non potest dicere quod genus est indifferens eadem ratione, quia natura generis tunc destrueretur, quoniam illa est quod sit potentiale, & consequenter pertinet ad non necesse esse. Hoc membrum relinquit Scotus quia ex se est manifestissimum. Replicatio verò nulla est; quia aliud est loqui de intentione generis, aliud de re concepta, & significata, per intentionem generis, licet intentio generis, quae est relatio rationis, non sit pars rei: tamen res primae intentionis, quae significatur per illam intentionem, semper est pars inferioris, vnde genus secundum nomen, diuiditur in suas species per differentias, & licet genus, id est, respectus rationis, non sit pars hominis, tamen animal, quod significatur per genus, est pars hominis. Semper, genus, & intentio ipsa generis, habet rationem partis sui inferioris, quia illa res, quae in genere significatur, quae de sui natura est pars inferiorum specierum; est ergo ridiculum dicere, quod genus significat necesse esse, & non necesse esse, & tamen est pars, quia cum illae sunt differentiae generis, necesse est quod genus diuidatur per illas, & constituantur in species quarum erit pars, & respectu earum erit potentiale, & si Deus sit species generis, cum Deus sit necesse esse, genus erit pars necesse esse, & inclusum essentialiter in necesse esse.

Praeterea, probatum est, quod genus quantitatiue suo nō necesse esse, nō ergo significat necesse esse, neque est quid indifferens, & commune ad necesse esse, & nō necesse esse, sed solum significat aliquid quod non est necesse esse.

Sed nunc est dubium, quaenam sint illa praedicata, quae de Deo dicuntur formaliter, vt sapiens, bonus &c. Dub.

Respondet Scotus, quod illa dicuntur praedicata transcendentia quia illa praedicata sunt communia Deo, & Creaturae, & consequenter, sicut ens quod est commune Deo, & Creaturae, nō est genus, sed praedicatum transcendens, ita bonum, sapiens, &c. Vnde sapientia infinita conuenit Deo, sapientia finita conuenit Creaturae, sed sapientia indeterminatè, & in communi, competit vtrique formaliter, & ita sicut ens, est transcendens, ita sapientia, & reliqua praedicata, sunt transcendentia, sicut etiam ens diuiditur prius per finitum, & infinitum, qui sunt modi intrinseci, deinde finitum in decem Praedicamenta, similiter per modos intrinsecos, ita sapientia, bonitas, & alia diuiduntur per infinitum, & finitum, finita competit Creaturis, & pertinet per illa, infinita vero competit Deo. Quae sunt praedicata transcendentalia.

Sed nunc est aliud dubium, quomodo verum sit quod sapientia, iustitia, &c. sint praedicata transcendentia, videtur enim hoc esse falsum, quoniam transcendentia sunt communia omnibus entibus: sapientia non competit omnibus entibus, neque iustitia, ergo videtur male dictum, quod illa praedicata sint transcendentia; Respondet Scotus, quod sicut de ratione generis generalissimi, non est habere plures species sub se, sed non habere aliud genus supra se, sicut hoc Praedicamentum, Quando, quia non habet supra se genus, Dub. Resp.

ens generalissimum, licet habeat paucas species vel nullas: sic transcendens proprium habet, quod non habeat supra se aliquod genus sub quo contineatur. Quod autem sit convertibile ad ens, hoc illi accidit, quod declarat exemplis. Ens non tantum habet passiones simplices convertibiles sicut unum, verum, bonum &c. sed habet aliquas passiones disiunctas ubi opposita distinguuntur contra se, sicut necesse esse, & possibile, actus, potentia, &c. Modo sicut passiones simplices convertibiles sunt transcendentes, quia consequuntur ens, in quantum est non determinatum ad aliquod genus, ita & passiones disiunctae sunt transcendentes, & utrumque membrum illius disiunctionis est transcendens, quia neutrum illorum membrorum formaliter determinat nisi uni enti, ut in ista disiunctione necesse, vel possibile, necesse competit uni soli, scilicet Deo, & tamen necesse est praedicatum transcendens, quia non continetur sub genere. nam ens necesse videlicet non est genus, sed quid illimitatum, ita ad ipsa praedicata, licet sapientia, & iustitia non competant multis entibus, tamen quia supra se non habent aliquod superveniens genus, sunt praedicata illimitata; solum ergo illud est transcendens praedicatum de omnibus entibus, quod convertitur cum primo transcendenti, scilicet cum ente.

Adducuntur quaedam Argumenta Scoti facta contra 2. & eorum solutiones, ex quibus clarius confirmatur praedictum Theorema, & declaratur; quid sit medius intrinsecus. Caput II.

2. ob. IN praedicta quaestione 3. Scotus ante oppositum, adducit quaedam Argumenta, ex quorum declaratione valde dilucidatur illud Theorema. Primum argumentum. Ens est conceptus communis dictus in quid de Deo, & Creatura, ut dictum est in materia de Univocatione: sed conceptus communis non potest determinari ad Deum & Creaturam, nisi contrahatur per aliquem conceptum determinantem: sed conceptus determinans habet rationem Qualis, & differentiae, ergo conceptus determinans habet rationem generis, ergo ens est genus.

Secundo. Avicenna 2. Metaph. cap. ens in subiecto, & ens non in subiecto non habent medium, ergo Deum si est ens, erit sub aliquo istorum disiunctorum; sed non est ens in subiecto, ergo erit ens non in subiecto. Ens non in subiecto est substantia, ergo Deus est substantia, sed substantia est genus, ergo Deus est in genere. 2.

Tertio. Sapientia dicitur de Deo, & Creatura, secundum eandem rationem formalem ut probatum est in Theoremate de Univocatione, ergo dum contrahitur sapientia ad Divinam, & humanam, dividitur in species, & sic sapientia dicta de Deo est una species, & sapientia dicta de Creatura est alia species, ergo sapientia in communi est genus. 3.

Quarto. Boetius in libro de Trinitate videtur dicere, quod in Divinis manent decem genera, ergo. 4.

Quinto. Philosophus 10. Metaph. tex. 7. dicit esse unum primum substantiae, quae est mensura aliarum, & Commentator dicit eam esse primum Motorem. Tunc sic. Sicut in aliis generibus a substantia primum est aliquid illius generis, ita in substantia primum erit aliquid generis substantiae, ergo primus Motor erit de genere substantiae. 5.

Sexto potest concipi substantia creata, & increata, & neuter conceptus est simpliciter simplex, ergo resoluendo remanebit ratio substantiae indifferens ad utrumque contrahens, & sic substantia indifferenter accepta, videtur habere rationem generis. 6.

Septimo. Simplicitas Dei non excludit eum a genere; quia Angeli sunt simplices, & immateriales, & tamen ponuntur in genere; etiam accidentia sunt simplicia & tamen ponuntur in genere, ergo Deus est in genere. 7.

Ad primum Argumentum respondet Scotus, quod conceptus dictus de Deo & Creatura, in quid ut est ens, contrahitur per aliquos conceptus dicentes qualitatem: conceptus ille communis dictus de Deo & Creatura non est genus, neque illi conceptus contrahentes sunt differentiae Ad 1.

eius ille conceptus contrahibilis est prędicatum transcendens, & conceptus contrahentes sunt modi intrinseci illius, non differentiae, vt in proposito, ens est conceptus, & prędicatum transcendens, infinitum, & finitum, sunt modi intrinseci eius; Verum investigandum quomodo illi conceptum contrahentes contrahant, & habeant rationem Qualitatis, & tamen non sint differentiae, & similiter cum sit contractum per hos conceptus, & non sit genus, & sua finitum non sit quid compositum, opus est declarare quid sit modus intrinsecus.

Decl. qd sit mod' intrinsecus.

Modus intrinsecus rei (vt habet Scotus in hoc eodem loco) nihil aliud est, quam gradus intrinsecus realitatis rei, vnde Scotus in secundo argumento superius allato in prima q. per eosdem accipit modum intrinsecum, & gradum intrinsecum realitatis rei, & in hac dilatione, & in solutione huius argumenti declarat, sumpto exēplo albedinis, albedo enim est realitas, & haec habet suos gradus, quia quaedam quae est intensa, quo ad decem gradus, quaedam quae quo ad octo, & illi gradus intrinseci albedinis, sunt modi intrinseci albedinis; vnde si albedo diuideretur in albedinem vt sex, & in albedinem vt decem, haec diuisio non esset per differentias, sed per gradus, & modos intrinsecos albedinis, & in hoc differt modus intrinsecus à differentia, quia differentia habet rationē extrinseci alicui, & perfectiui, & conceptus generis qui contrahitur per differentias, habet rationem potentialis, ita quod differentia videtur esse quid extra rationē generis. Vnde in quocunque gradu intelligatur animalitas, nunquam experietur in ea rationalitas, vel irrationalitas, quia rationale est quid extrinsecum ab animali. Hinc fit, quod cum rationale ad animal aduenit, facit compositionem, & sic homo est compositum: sed gradus intrinsecus realitatis, vt gradus decimus albedinis, cum aduenit albedini, non facit compositionem, quia non est quid extrinsecum albedini, sed quid intrinsecum [illegible] albedinis, solum facit albedinem esse perfectiorem [illegible]; quia si [illegible] rei, variat esse [illegible], & constituit aliam [illegible] gradus intrinsecus additus rei, non variat eam, neque diuersam constituit, sed solum perfectiorem facit, Haec est differentia inter modū intrinsecum & differentiam.

Sed vlterius est declarandum, quomodo conceptus communis contrahatur per modum intrinsecum cum enim videatur quod realitas, & conceptus communis, possit contrahi per hos modos intrinsecos, quia videretur contrahi per seipsum, similiter ergo est declarandum, & hoc est illud, in quo laborat Scotus in praesenti. Declaratur autem hoc modo. Quaelibet qualitas potest duobus modis intelligi.

[illegible]

Vno modo in confuso, absque certa cognitione, & consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, vt intelligendo albedinem in communi, non considerando intensionem albedinis, siue sit quo ad octo, siue quo ad decem gradus.

Secundo modo potest considerari realitas cum modo intrinseco, vt cum intelligo albedinem quo ad decem gradus, differunt isti duo modi cognoscendi, quia primo modo est cognitio imperfecta, & habemus conceptum albedinis, vt dicimus imperfectum; secundo modo habemus conceptum perfectum albedinis, primus est conceptus communis omni albedini, secundus est proprius huic albedini decē graduum, vnde conceptus albedinis in se, absque consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, potest esse communis, & de facto est communis huic albedini vt octo, & huic vt decem, &c. & tunc fit proprius, & distinguitur ab alijs, cum consideratur vt octo, distinguitur enim ab albedine quae consideratur, & est, vt decē, & ab ea, quae consideratur vt sex, sicut ergo animal in communi est indifferens ad rationale, & irrationale, & antequam limitatur rationale, animal non distinguitur ab irrationali, sed est quid commune, cū vero limitatur, & consideratur, cum rationale contrahitur, & non est amplius quid commune, sed fit particulare, & proprie homo, ita realitas in communi, absque consideratione graduum, est communis, sed cum consideratur, & ista contrahitur per gradus suos intrinsecos, vt per octo gradus, per decem, &c. diuiditur in va-

rias partes, & non est amplius quid commune, sed sit conceptus proprius. Ex his clarè apparet, quid sit modus intrinsecus, & quomodo possit dari conceptus communis, qui contrahitur per alios conceptus dicentes quale, & tamen ille conceptus contractus, non est genus, neque conceptus contrahentes sunt differentiae, quia genus, & differentia requirunt diuersas realitates: sed conceptus transcendens & modus intrinsecus, requirunt eandem realitatem, solum sub diuersis gradibus conceptam, & participatam; Patet etiam, quomodo idem non contrahitur per seipsum, nisi dicamus commune contrahi per suos gradus internos, quod non est inconueniens: esset inconueniens, quod idem commune contraheretur per ipsum commune; Hoc modo euenit in proposito de ente: ens enim est conceptus, & quaedam realitas communissima, habet suos gradus intrinsecos, per quos diuiditur, quorum primi sunt, infinitas & finitas, Diuiditur ergo in istos, vt in suos gradus, non autem, vt in differentias, quia finitas, & infinitas non habent rationem extrinseci, & qualificantis ens, quia ita est simplex ens finitum, & ens infinitum, sicuti est ens, & sicuti albedo, vt decem, non est compositior albedine, vt sex, neque albedo, vt decem, & albedo, vt sex, sunt compositiores albedine in communi: ita ens infinitum, non est magis compositum ente finito, neque vtrumque est magis compositum ente in communi, quod non possumus dicere de animali rationali, & animali irrationali respectu animalis, quia animal rationale, est procul dubio aliquid magis compositum, quàm animal.

Ad 1. Per haec patet ad Primum argumentum, quod ens non est genus & per idem soluuntur multa argumenta Aduersariorum, qui non possunt capere, quomodo ens sit vniuocum Deo, & Creaturae, & nõ sit genus; Quod si quis obiiciat, ens, vt est contrahibile ad infinitum, & finitum, est potentiale. Respondeo, quod propriè non est potentiale, sed indifferens, vt declaratum est.

Ad 2. Ad secundum patet etiam Responsio ex dictis: Solutio ad argumenta pro opinione Roberti Olchot, quod Deus est ens formaliter, & non est in subiecto, sed cum infinitum, ergo est substantia: negatur consequentia: quia ens, quod non est in subiecto, est duplicis generis; Aliud enim est illimitatum; & aliud est limitatum: ens nõ in subiecto illimitatum, non est substantia, quod est genus generalissimum, sed ens limitatum non in subiecto, constituit genus generalissimum substantiae. Sed dices, Deus dicitur substantia, ergo Deus continetur sub substantia. Dico, quod tūc hoc praedicatum substantia, est transcendens, & idem est, ac si dicamus, Deus est ens infinitum, non existens in subiecto; tribuitur ergo nomē substantiae Deo quo ad perfectionem, non quo ad imperfectionem: & quia substantia, vt est genus, habet annexam imperfectionem, scilicet, potentialitatem, vt dictum est, ideo substantia, vt est conceptus generis, non praedicatur de Deo, sed vt transcendente. Obiect. Substantia.

Ad tertium dicitur similiter, vt dictum est suprà in primo capite, quod illa praedicata Sapientia, Iustitia &c. sunt praedicata transcendentia & quatenus transferuntur ad Diuina, non transferuntur secundum rationem generis, & differentiae, vt dictum est de ente, ita dicendum est de reliquis praedicatis, quae competunt Deo, & Creaturae. Ad 3.

Ad quartum, dico, quod Damascenus, nullibi dicit expressè Deum esse in genere propriè: sed in multis locis in quibus videtur dicere Deum esse in genere, est exponendum, quod per genus intelligit transcendens, & sic ait in Elementario, cap. 8. Genus generalissimum substantiae, continere supersubstantialiter increatam Deitatem, cognoscibiliter autem, & contentiue omnem Creaturam; vbi patet, quod non accipit genus generalissimum substantiae propriè, vt est potentiale, sed secundū quod est transcendens; vnde ait, genus generalissimum substantiae continere supersubstantialiter increatam Deitatem, id est excellentissimo modo, & non modo ordinario quo exteriae Creaturae continentur in ipso genere substantiae: quia Creaturae continentur in substantia, vt est genus propriè, sed Deus continetur in Ad 4.

sub-

substantia vt est transcendens, apud Damascenum, ergo idem est genus generalissimum in proposito quod transcendens.

Ad 4 Boet. Ad illud Boetium respondet Scotus, quod nusquam dixit duo genera manere in Diuinis, & consequenter neque differentias generum, neque modos, neque rationes eorum, quia hæc omnia sunt limitata, sed quia voluit dicere, quod in Deo sint substantia, & relatio. Respondetur, quod intelligit remanere duos modos prædicandi, scilicet, modum prædicandi relatiui, & modum prædicandi essentialis, quos modos appellat Diuus Augustinus ad se, & ad aliud: prædicata ad se, Boetius appellat substantialia, & ad aliud relatiua, & propter hoc videtur dicere, quod duo illa genera maneant in Diuinis. Sed iam dictum est, quod hæc prædicata accipiuntur transcendentaliter, non vt sunt in genere.

Ad 5. Ad quintũ respondetur, quod id, quod est mensura aliorum in genere substantiæ, est prima substantia illius generis, cui competit varias, loquendo de mensura intrinseca; primus motor autem est mensura extrinseca, nedum substantiæ, sed aliorum generum: est tamen principaliter substantiæ, & sic vel Auerroes non habet intentionem Arist. vel loquitur est de mensura extrinseca. Ad rationem verò, antecedens est verum de mensura intrinseca, non de extrinseca.

Ad 6 Ad sextum respondetur, quod si diuisa sit substantia in creata, & increata, non accipitur ibi substantia pro conceptu generis generalissimi, quia increata substantia repugnat generi, vt dictum est, sed accipitur tunc substantia pro ente in se, & non in alio, cuius conceptus prior est, & communior conceptu substantiæ, vt est genus, vt supra diximus.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod perfectissima simplicitas repugnat generi, scilicet illa simplicitas, quæ excludit compositionem rei, & rei, realitatis, & realitatis. At Angelus, licet sit simplex, quia non constat ex re, & re, tamen secundum aliquos est compositus ex realitate, & realitate, vel saltem, vt diximus supra, licet actu non sit compositus ex realitate, & realitate, est tamẽ componibilis, ita quod constet ex realitate potentiali, ad aliam realitatem perfectiuam: quia supra diximus, quod omnis creatura est componibilis, cum nõ habeat omnem perfectionem possibilem: realitas autem infinita, vti est realitas Dei, non est possibilis, nec perfectibilis ab vlla alia: & hac de causa Deus non potest esse in genere; Intelligentiæ etiam recipiunt propriam intellectionem, quæ est accidens secundum Theologos.

Expenduntur rationes Aduersariorum, probantes Deum esse in genere, & soluuntur; ac earum opiniones falsas esse ex dictis ostenditur. Cap. III.

De hac materia sunt dissensiones ex duabus partibus. Aliqui contendunt ostendere, quod Deus est in genere. Alij ex aduerso ostendere nituntur, quod nec Deus, nec Angeli sunt in genere. Primò examinabimus rationes pro prima opinione, Deinde rationes pro alia.

Bacc. Ioãnes Bacchonus 1. Sent. dist. 9. quæst. vnica, licet non teneat absolutè Deum esse in genere, (vt ipse ait) tamen impugnat rationem fundamentalem Scoti, propter quam sustinet, Deum non esse in genere, quæ erat, quod genus est semper potentiale, & idem, quod est in genere, est potentiale, quod dici non potest de Deo, qui est actus infinitus, & purissimus. Pro impugnando autem hoc, assumit, quod genus quodlibet diuiditur per duas differentias, quarum vna est positiua alia est priuatiua. Secundo assumit, quod differentia priuatiua quandoque significat rem imperfectam, vt cum substantia diuiditur per animatũ, & inanimatũ: aliquando significat aliquid perfectum, vt cum diuiditur per corporeũ, & incorporeum; incorporea enim significat quid nobilius, quam corporea. Vnde Porphyrius cap. de Differẽtia, dicit quod immediatè additum Deo, separat nonã Deo, his assumptis, sic arguit. Illud cui cõpetit determinari per differentias, est res generis: sed Deo competit determinari per differẽtias, quia dicitur de Deo, quod est substãtia incorporea, independens, im-

mortalis, & ergo Deus est rei generis, & consequenter est in genere.

2. Secundò. Impugnat aliud fundamentum Scoti, arguendo, quod infinitum non est in genere sit posita linea infinita, nihilominus linea est in genere, scilicet in Quantitate, ergo infinitas non ponit aliquid extra genus. Antecedens probatur: quia linea infinita recipit praedicationem Quantitatis essentialiter: quia haec est propositio essentialis, Linea infinita est Quantitas.

3. Tertiò, Infinitum, & finitum, competunt Quantitati, ergo infinitum est in genere.

4. Quartò. Cui competit ratio formalis generis, est in genere, sed Deo competit ratio formalis generis, ergo. Minor probatur: quia Deo competit Relatio, & Actio formaliter quae sunt genera, ergo.

5. Quintò. Illud quod descendit in inferiora per differentias, est genus, & illud, quod continetur sub illis differentiis, est in genere: sed substantia dividitur per corporeum, & incorporeum ex Porphyrio, & sub incorporea continetur Deus, ergo Deus est in genere. Dicit tamen, quod non debemus dicere absolutè Deum esse in genere, sed cum depuratione imperfectionis [illegible], quod retinet formalem rationem generis, sed aufert omnem imperfectionem.
Reij- Haec opinio de se est eadem cum opi-
citur. nione Scoti, sed secundum modum opinandi est falsa, & implicat contradictionem. Nam cum dicit, quod genus potest transferri ad Diuina, cum depuratione & & ablatione imperfectionis, vel intelligit de rebus, quae in generibus sunt, ut est Substantia, Relatio, &c. Vel intelligit de ipsismet generibus formaliter sumptis, ut [illegible] habet, & ut eius exempla, & rationes indicant, coincidit cum opinione Scoti, quia & nos ponimus substantiam, & relationem in Diuinis, ablata imperfectione, & limitatione: sed tunc non sunt amplius illi conceptus, conceptus generis, sive generici sed sunt transcendentes: quia implicat dicere, quod illi conceptus sint in genere, & sint illimitati, & sine imperfectione, ut diximus est: Sapientia enim, Bonitas, Relatio, & quae conueniunt Deo, & Creaturae, secundum propriam rationem formalem, sunt illimitata; sicut enim & primum conceptum est in sua maxima communitate, ut est communis finito, & infinito, postea dividuntur in sapientiam finitam, & infinitam, ut ergo sapientia finita, bonitas, & reliqua, sunt finita, & in genere; illa autem praedicata finita, non possunt tribui Deo, secundum sunt huiusmodi, quae sunt in genere, quia sic sunt finita, manent ergo in Diuinis depurata limitatione, & imperfectione, & tunc sunt praedicata transcendentia, non generica. Vidit Ioannes Baconius, quod haec depuratio ponebat hos conceptus extra genus, & sic debere esse illimitatos, ideo nisus est eam vitare per hoc, quod si depuratio limitationis a relatione, poneret relationem extra genus, poneret etiam eam extra rationem formalem relationis. Sed haec Consequentia est nulla, ut visum est, concedimus enim, quod Relatio, & alia manent in Deo secundum suam rationem formalem, sapientia enim manet in Deo secundum rationem formalem sapientiae: non tamen dicimus illa manere secundum rationem generis, sed ut transcendentia, & hoc probauimus, secundum mentem verae opinionis, haec positio implicat contradictionem: quia ponit, quod ratio generis possit depurari a limitatione, quod implicat, quia illimitatum opponitur [illegible], immo contradicit ei, quod est in genere, id enim dicitur illimitatum, quod non est in genere; quomodo ergo ratio ipsiusmet generis potest esse illimitata? est ergo impossibile, quod Deus retineat formalem rationem generis, & sit illimitatus.

Ad rationes autem pro eius opinione. Ad 1.
Ad primam dico, quod si ipsa concluderet, concluderet maximum absurdum, quod neque ipse admittere posset, scilicet, quod Deus esset compositus, si non ex positiuo, & positiuo, saltem ex positiuo & priuatiuo: quia Deus est simplicissimus, ut omnes, & Philosophi, & Theologi asserunt. Consequentia probatur: quia dicit, quod genus diuiditur per differentias duas, quarum una est positiua, altera priuatiua, & quod priuatiua quandoque dicit perfectionem, ut in proposito, & quod [illegible] substantia diuiditur per corporeum, & incorporeum, Deum conti-

netur

arguitur. netur sub substantia incorporea: Tunc Angelus sit. Ergo substantia incorporea est quid compositum, in quo substantia est potentiale, incorporea est differentia; hoc autem est manifestè falsum: quia Deus non componitur, neque ex positiuo, neque ex priuatiuo. Quod si quis dicat, non est inconueniens, quod Deus componatur ex priuatiuo dicente perfectionem, *Reiectio.* Contra, inconueniens est, ponere in Deo potentiam, & actum, siue actus dicat perfectionem, vel imperfectionem, ergo quæcunque sit illa differentia, dummodo habeat rationem differentiæ quæ est actuare, & contrahere genus, non potest poni in Deo, aliquin hæc propositio esset vera, Deus est compositus, quam propositionem Theologi in Deo omnino abhorrent, neque Aris. ipse admittit: quia potentia semper habet annexam imperfectionem, & ipse in 12. Metaph. tex. 30. & inde & vbique, in Intelligentiis negat omnem potentiam, & compositionem; sit ergo dicendum, quod ratio illa non concludit.

Ad 1. fundamentum Porphyrij. Ad illud primum fundamentum assumptum, quod genus diuiditur per duas differentias, quarum vna est positiua, & altera est priuatiua, dico, quod hoc est falsum, licet Porphyrius diuidendo genus substantiæ, exemplificauerit de huiusmodi differentiis, & nos communiter ad imitationem Porphyrii sic diuidamus genera per differentias positiuas, & priuatiuas; Sed dico, quod omnis differentia diuidens, & contrahens genus, est positiua; Probatur: quia differentia est actus, & contrahit, & ponit in esse: At nulla priuatio ponit in esse, non dat esse substantiæ, nec dat esse specificum, vt patet; differentiæ ergo contrahentes animal, non sunt rationale, & irrationale; sed rationale & hinnibile, mugibile, &c. & sic de aliis est dicendum; Sed quia differentiæ contrahentes genera, si vna est cognita, reliquæ nos latent; volentes diuidere illud genus, accipimus differentiam notam, & priuationem illius, per quam reliquas omnes differentias intelligimus, & hoc fit ad vitandum prolixitatem cuiusque. Vnde irrationale non est differentia vna specifica animalis, sed plura continet sub se, vt omnia bruta. Ad propositum ergo cum dicimus Deus est substantia incorporea, independens, &c. illæ priuationes non sunt differentiæ, sed pure negatiuæ, quæ describunt nobis Deum; definitio autem per negationes propriè conuenit illimitatis, de quibus cum non possimus ostendere quid sint, ostendimus quid non sint; vnde cum dicimus Deum esse incorporeum, independentem, immaterialem, &c. tantum abest vt per hæc fateamur ipsum esse in genere, quod potius per hæc remouemus ab ipso omne genus, & omnem imperfectionem; non est ergo verum, quod substantia incorporea sit vna species substantiæ, sed est prædicatum transcendens, & ita de reliquis; Sed contra aliàs admisimus, & communiter admittimus substantiam incorpoream esse primam speciem substantiæ; Respondeo, quod tunc loquimur secundum vsum communem, vt suprà diximus, non propriè, & eam admitto esse primam speciem substantiæ, quatenus incorporea, innuit primas differentias positiuas diuidentes substantiam contra corpoream, quas quia vel ignoramus, vel nolumus statim recitare, eam adducere, per illam significamus.

Ad secundum Resp. Scotus, postquam rationem D. Thomæ repetiuit, quia ipsemet D. Tho. probabat Deum non esse in genere; hanc enim obiectionem facit aduersum se, & validiori modo, sed solutio breuiter hæc est; quod duplex est infinitum, scilicet, simpliciter, & secundum quid; infinitum simpliciter, est illud, quod ex nulla parte excedi potest, & dicit summam perfectionem infinitam secundum quod est, quod non dicit summam perfectionem, & licet in vna re non possit excedi, in multis aliis potest excedi; primo modo est Deus, secundo modo est linea, quia linea est infinita, solum quoad dimensionem longitudinis, non tamen est ens summum, quod non possit excedi in entitate, & in omnibus perfectionibus; Quando autem dicit Scotus, quod infinitum non potest esse in genere, loquebatur de infinito simpliciter, non de infinito secundum quid; & per hoc patet quoque ad tertium. *Ad 2. & 3.*

Ad quartũ negatur Maior. Ad proba- *Ad 4.*

tionem iam dictum est, quod relatio, & actio, vt dicuntur de Deo, sunt prædicata transcendentia.

Ad 5. Ad quintum patet ex dictis, quod incorporeum independens, non sunt differentiæ contrahentes substantiam, sed negationes, quæ nobis describunt Deum.

Greg. Ariminensis contra Scotum. Gregorius de Arimino, 1. Sentent. distinctione octaua, quæstione 3. aduersus opinionem Scoti, multis modis insurgit; Primo impugnat fundamentum opinionis Scoti. Secundo ipsammet conclusionem euertere nititur. Quo ad primum, asserit opinionem Scoti esse falsam: quo ad id, quod genus habet rationem partis, & partis potentialis, & hoc falsum esse probare nititur, tam in substantia, quam in accidente.

1. ratio. Prima ratio est hæc. Si genus haberet rationem partis, sequeretur, quod non plus genus prædicaretur in quid, de specie, quam differentia. Consequens est falsum, ergo & antecedens, & nihil amplius dicit.

2. Secundo. Si genus haberet rationem partis, genus sumeretur à forma, vt exempli gratia. Animal à sensitiua. Rationale ab intellectiua, (dato quod essent diuersæ formæ) tunc sic subsumere: sed nulla forma est perfectibilis ab alia; quia omnis forma perficit materiam non formam; dato etiam, quod plures formæ essent in eodem composito, ergo tunc genus non habebit rationem partis perfectibilis.

3. ratio, quod accidentia sint composita. Quo ad accidentia verò probat, quòd realitas, à qua sumitur genus accidentis, non sit potentialis, respectu realitatis à qua sumitur differentia accidentalis. & quod in hac quoque Scotus defecerit, primo sic. Ponit Scotus in accidentibus compositionem realitatis, & realitatis, ergo non minus est compositum rei, & rei in accidentibus, quam in substantia; Consequentia probatur: quia vel illæ realitates sunt res, (nisi ad placitum velint appellare componentia accidentia, realitates, componentia verò substantiæ res) & tunc habetur propositum; Vel sunt diuersæ realitates, & tamen vna res simplex per identitatem; ita quod inter ipsas est distinctio formalis, non realis: & tunc quæro de illis realitatibus, an vna sit eadem ex natura rei, rei communi, id est speciei, vel non: si non, ergo non est eadem rea cum alia realitate, & sic sunt duæ res, si sic, cum illa formalitas aliquo modo distinguatur ab ea re communi, necessario distinguetur per aliam formalitatem, & sic dabitur processus in infinitum: Consequentia prima probatur: quia per Scotum nihil potest eodem primo cum aliquo conuenire, & ab eo distingui, illa formalitas conuenit cum re communi, ipsa, ergo seipsa non potest ab illa distingui, sed necessariò per aliam formalitatem, deinde illa per aliam, & sic in infinitum.

Secundò, Scotus sibi expressè contradicit; nam in Reportatis, dist. 33. quæst. 2. asserit, quod forma accidentalis est simplex, & nullo modo composita ex realitatibus, Dicit etiam, quòd in tali forma non est alia realitas, à qua sumitur genus, & alia, à qua sumitur differentia; verba autem Scoti, vt refert Gregorius, sunt ista. vult ostendere Scotus, quod aliqua quandoque sunt eadem simpliciter, & tamen non adæquatè, & ait sic. Nisi etiam multa essent eadem simpliciter, quæ non sunt adæquatè eadem, sequeretur, quod forma accidentalis, vt albedo, esset composita realiter, nam si ratio communior à qua sumitur ratio generis, esset alia realitas ab ea, à qua sumitur ratio differentiæ specificæ albedinis, tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus, quod negatur communiter; Sunt ergo vna realitas hæc duo in albedine, & tamen neutrum adæquatè est realitas albedinis per se, quoniam tunc vnum, vel reliquum superflueret. Hæc Scotus In quibus verbis apertè videtur Scotus sibi contradicere, quo ad conclusionem, quòd accidentia sint composita, & quo ad fundamentum Conclusionis, quia negat aliam esse realitatem, à qua sumitur genus, & aliam à qua sumitur differentia.

Secundò principaliter probat, quòd Deus sit in genere, & primo probat, quòd res, quæ importatur per hoc nomē, Deus, sit in genere, Secundò, quòd prædicata dicta de Deo, sint in genere. Primò probat hac Quod Deus sit in genere. 1. ratio.

hac ratione. Omne quod prædicatur in quid de aliquibus specie differentibus, est genus ad illa: sed spiritus prædicatur in quid de Deo, & Angelis, ergo spiritus est genus ad Deum, & Angelum, ergo Deus est in genere, spiritus autem est in Prædicamento Substantiæ, ergo Deus est in genere Substantiæ. Maior patet ex definitione generis; Si etiam negetur Maior, tunc etiam negari poterit, quamlibet aliam rem esse in genere: quia non habebimus vllam rationem ad hoc probandum. Minor verò patet: quia si quis interrogetur, Quid est Deus, verè respondemus, est spiritus, vt Ioan. cap. 4. Deus spiritus est. Prædicatur etiam de Angelis, in quid, quia in scripturis Michael, & Angeli dicuntur spiritus superiores: ergo est genus, & dicitur secundum eandem rationem, vt genus dicitur de speciebus.

2. ra. Secundo principaliter arguit auctoritatibus Aristotelis in 12. Metaphysices volens de Deo loqui, qui est substantia, diuidit primo ens in substantiam, & in alia Prædicamenta, deinde diuidit substantiam in insensibilem, & sensibilem, corruptibilem, & æternam, ergo substantia æterna sub qua continetur Deus secundum Aristotelem est in Prædicamento Substantiæ, de prædicatis verò, quæ de Deo dicuntur, patet, quod sunt in genere, quia de Deo dicuntur, Pater, Filius, Creator, Principium, & plurima similia, quæ in diuersis Prædicamentis re vera continentur, & illa re vera, & propriè dicuntur de Deo, secundum omnes Catholicos.

Resp. Hæc opinio Gregorij ex dictis superius contra opinionem Bacchoni, redditur falsa: ideo non est immorandum circa illam: iam enim satis diffusè probatum est, quod genus est potentiale, & quod ideo si Deus esset in genere, necesse esset quod Deus esset compositus, vel compossibilis, quod est maximum inconueniens, & propter alias rationes superius adductas, ideo eius rationes soluendæ sunt.

Ad 1. Ad Primam respondetur, negando Consequentiam, quia non probat ratio negationis est: quia differentia non prædicatur in quid, rationem cuius adduximus in disputatione de Vniuocatione entis, q. 4.

Præterea, falsitas Consequentis non probatur ab eo: et nos Consequens illud non habemus pro inconuenienti, quia genus est tantum pars speciei, & differentia est altera pars, ergo non plus debet prædicari genus de specie, quam differentia: sed hæc non est ratio propter quam genus prædicatur in quid, de specie, & differentia in quale quid, sed ea, quam superius citato diximus, scilicet, quia differentia habet rationem qualificantis, & determinantis substantialiter, ideo prædicatur in quale: genus verò habet rationem determinabilis, & propter hoc prædicatur in quid, ideo hæc instantia non est ad propositum: sed fundamentum ex quo deducitur, est pro nobis quia ostendit genus esse potentiale respectu differentiæ, & consequenter habere rationem partis.

Ad secundam respondetur, quod res generis sumitur quidem à parte, vt à forma aliqua priori, cum impugnatur: quia nulla forma perficitur per aliam. Respondetur, quod forma illa, à qua sumitur ratio generis, constituit aliquod totum simul cum materia, quod postea totum est perfectibile ab alia forma, vt mixtum est constitutum per formam substantiæ mixti, & tamen est postea perfectibile ab anima, quæ est alia forma; forma itaque generis cum det esse toto, quod est genus, dicitur esse res, à qua sumitur genus, neque ipsa perficitur à forma subsequente, sed est totum illud, quod perficitur: debebat autem probare ipse, quod forma generis non possit hoc modo perfici ab alijs formis; Sed de hoc re abunde locuti sumus in materia de pluralitate formarum in eodem composito.

Ad primum, de accidente in formalitatibus infra diffusè declarabitur, quæ differentia sit inter rem, & realitatem, pro nunc quantum ad argumentum sufficit, dico, quod si Gregorius rectè considerasset Literam Scoti, vidisset hoc argumentum, & sequens, in quo dicit Scotum sibi contradicere, non esse ad propositum. Dico igitur, quod in accidente non est compositio actualis, sed potentialis: dicebat enim Scotus, quod realitas, à qua sumitur genus, est potentialis, & perfectibilis

Ad 1. de accidente.

à rea-

à realitate à qua sumitur differentia; si autem vna non perficiatur, vt euenit in accidentibus, hoc accidit, quia vtraque realitas est idem realiter alicui toto, quod primo producitur ab aliquo agente, in quo ambæ simul producuntur; & sic actu vna non perficit aliam, & consequenter accidens illud, vt albedo, non est actu compositum, sed forma simplex; tamen si illæ realitates non essent idem illi toto, & consequenter non simul producerentur in illo, sed vna prius, altera posterius, vna esset perfectibilis ab alia, & actu perficeretur, vt realitas coloris à realitate differentiæ constituentis albedinem. Ecce, quod argumentum tuum non est ad propositum; quia Scotus non dicit in accidentibus actu esse compositionem realitatis, & realitatis, sed dicit absolutè aliam esse realitatem generis, aliam differentiæ, & vnam esse perfectibilem per aliam, & licet quandoque hæc actu non verificentur, vt in accidentibus, tamen potentialiter semper est verum. Vel dicas, quod accidens est forma simplex, quia non constat ex re, & re, sed ex realitate, & realitate, plures autem realitates non auferunt simplicitatem, vt diximus in disput. de Attributis in Theologia.

Ad 2. Ad secundum, patet per hoc, quia in Reportatis non sibi contradicit: nam vtrobique dicit accidentalem formam, vt est albedo, non esse compositam actu; & ratio huius adducta est nunc: sed realitas generis, & realitas differentiæ, facta est vnamet realitas ab agente, propter identitatem quam habent in illo toto; sunt ergo idem realiter, quia vna sola realitas facta sunt actu, tamen in se secundum propriam naturam sunt duæ realitates, & vna est perfectibilis ab alia; & sic patet propositum Scoti in eo loco, nempe, quod supra sunt idem, neque tamen dixit quid idem; Neque sibi contradicit, quia sunt idem realiter, diuersa formaliter.

Ad 1. Ad primam rationem contra Conclusionem. Ad Maiorem dico, quod in illa definitione subintelligitur vna particula, quod genus possit diuidi, & actuari per differentias; alioquin si aliquid prædicaretur in quid, de pluribus differentibus specie, & tamen non posset diuidi per differentias, non esset genus; quod autem subintelligatur hæc conditio in genere, licet non apponatur ibi à Porphyrio, colligitur ex capite de Differentia, vbi dicit differentiam esse diuisiuam generis, & constitutiuam speciei; & ex Aristotele, vt dictum est supra. Tunc Minor est insufficiens; quia licet spiritus prædicetur in quid, de pluribus differentibus specie, tamen vt dicitur de Deo, & est prædicatum transcendens, neque includit hanc potentialitatem, & sic non est conceptus generis.

Ad 2. Ad secundam, quæ est authoritas Aristotelis, dico, quod si Gregorius vidisset Commentatorem, & eius sequaces, qui sustinent, quod nedum Deus non est in genere, sed quod neque genere substantiæ abstractæ, sunt in genere, & dicunt substantiam esse æquiuocum nomen, & corpus de Prædicamento substantiæ esse primum genus vniuocum, non dixisset esse clarum Aristotelem sensisse Deum esse in genere. Dicimus tamen nos, quod re vera Aristoteles diuidit ens in decem Prædicamenta, & Substantia est primum Prædicamentum, & quod substantiæ abstractæ comprehenduntur sub Substantia, quod est primum Prædicamentorum. Sed tamen Aristoteles cum postea loquitur de quidditate primæ substantiæ, & reperit eam esse infinitam, perfectissimam, nullo modo potentialem, & nulla carentem perfectione, tunc illam eximit à genere aliarum substantiarum, & dicit esse substantiam, sed substantiam perfectissimam, infinitam, &c. adeo quod non amplius accipit substantiam pro substantia, quæ est genus, quia hæc est potentialis, & perfectibilis, sed accipit Substantiam pro substantia cum omni perfectione, quæ tunc est prædicatum transcendens. Appellauit autem Aristoteles Deum substantiam, quia hoc est nobilius prædicatum, quod de aliqua re possumus habere per hoc nomen. Quod si magis proprium prædicatum habuisset, eo illum nuncupasset, vt eum à nomine generis segregaret, quod etiā patet; quia Substantiæ, quæ est Prædicamentum, substat accidentibus: sed prima Substantia nequaquam, quia in ea nullum est accidens,

etiam secundum Aristotelem, sed per tantum dicitur Substantia, quia per se stat, & non est in alio.

Ad 3. Ad tertium dictum est, quod illa prædicata sunt transcendentia, & declaratum est quomodo nunc supra contra Brachunem. Opinio eorum, qui negant Angelos esse in genere, quæ est omnino opposita in proprio Theoremate 64. est disputata, ubi est ostensum, quod omnes intelligentiæ præter primum, sunt in genere.

THEOREMA XCVII.

Ens dividitur in decem Prædicamenta per modos intrinsecos.

Exponitur veritas, & Adversarii rejiciuntur. Cap. unicum.

Ex determinatis in superioribus parte, quod Ens dicit conceptum communem univocum Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti & consequenter decem Prædicamentis; quia ens. Prima divisione linquendo de ente reali, (quia ens ut commune ad ens reale, & ad ens secundæ intentionis, non est univocum, sed æquivocum) dividitur in ens finitum, & infinitum (dimitto enim istam divisionem in ens quantum, & non quantum, quia est mere Theologica.) Deinde ens finitum, & creatum dividitur in decem Prædicamenta; Dictum est etiam, quod ens non est genus, oportet modo declarare quomodo ens descendat in decem Prædicamenta, an per modos essendi, an per modos prædicandi.

Ant. And. De hac re loquitur Antonius Andreas 5. Metaphysicæ, quæstione 7. & optime confutat opinionem illam, quæ asserit ens descendere in decem Prædicamenta per modos prædicandi, multis rationibus, sed præcipue, quia modus prædicandi præsupponit modum essendi: ideo divisio per modos prædicandi, non potest esse prima, sed præsupponit divisionem per modos essendi; hoc autem quomodo intelligi debeat, patet ex dictis supra, sicut enim ens contrahitur per finitum & infinitum, ita ens finitum contrahitur, & dividitur in decem Prædicamenta per modos essendi intrinsecos entis, sive per gradus intrinsecos; Quæ autem differentia sit inter modum intrinsecum, & differentiam, iam ostendimus supra in Theoremate. An Deus sit in genere, cap. 2. ubi etiam defendimus, & declaravimus, quomodo possit ens contrahi per hos modos, & tamen non sit genus; & hic est notandum, ut inquit Antonius Andreas in hac quæstione, & ex dictis deducitur, quod divisio entis in decem Prædicamenta, est immediata, ita quod ens finitum immediate descendit in decem Prædicamenta; quod etiam ex dictis colligitur, unde divisio ista entis in substantiam, & accidens, non est prior divisione entis in decem Prædicamenta, sed est eadem bimembris explicata, sub accidente enim intelliguntur reliqua novem Prædicamenta. Not ādum.

Sed occurrit dubitatio, & communiter sic cum Themistio etiam Caietanus libro de Ente & essentia, capite 1. Paulus Soncinas decimo Metaphysicæ, Iavellus, & omnes de mente D. Thomæ tenent, quod ens non sit univocum, & ideo nolunt, quod possit contrahi, & dividi neque per modos intrinsecos, neque per differentias, sed volunt, quod ens per se sit quædam similitudo Analogica omnium graduum entis, realiter vero sit esse cuiuslibet gradus entis particularis, sive sit gradus generalis, sive specificus, sive individualis, & ideo dicunt, quod decem prima genera sunt primo per se diversa, in nullo uno communi univoco convenientia; & ideo ens non descendit in decem Prædicamenta per modos intrinsecos essendi, sed solum per modos prædicandi, quia ens nihil commune est secundum rem, sed solum secundum prædicationem. Themista

Pro hac opinione istis medijs arguit Caietanus loco citato.

Primum est auctoritate Aristot. 5. Metaphi. textu 16. ubi solvens quæstionem: Quare quidditas sit una, dicit, quod in substantijs separatis non est quærenda alia causa, quia in eis non est nisi forma, quæ statim seipsa est ens, & unum, & sic dicit quemadmodum ens statim seipso est Substantia, & Quantitas, &c. Prædicamenta, non expectans aliud facientes ipsa naturas prædicamentales. Ex qua 1.

auctori-

authoritate sic arguit Caietanus. Si ens significat realitatem priorem Prædicamentis, ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad Prædicamenta: Consequentia est clara & concessa à nobis: Consequens autem est contra Aristotelem, ergo Antecedens est falsum, quia à destructionem Consequentis, valet Consequentia ad destructionem Antecedentis.

2. Secundo arguit auctoritate Commentatoris.

3. Tertio in corpore quæsiti in declaratione secundæ Conclusionis sic arguit. Si ens dicit gradum superiorem ad substantiam, & genera, & species entis, sequitur, quod passiones entis non erunt in illis generibus, & speciebus præcisè sumptis secundum esse eorum genericum, & specificum; sed hoc Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Probatur Consequentia: quia animal dicit alium gradum ab homine: quia homo consideratur præcisè, vt rationalis: at secundum suum esse specificum, non includit passiones generis; nam homo, vt est rationalis, non est sensibilis, sed vt animal, ergo à pari, si ens est gradus supra substantiam in substantia, & in animali, & aliis entibus, non erunt passiones entis, accipiendo hæc entia secundum gradus genericos & specificos: falsitas Consequentis probatur: quia homo præcisè, vt rationalis, est verum ens, ergo quod passiones entis non petunt ei secundum gradum specificum, quia verum est passio entis; & magis vrget: quia prima propositio, siue Antecedens, est Scoti 2. Senten. distinctione 3. quæst. 1.

4. Quarto arguitur, quæcumque sunt primò diuersa, in nullo conueniunt: decem Prædicamenta sunt primò diuersa, vt inquit Porphyrius in Prædicabilibus, & Aristot. 3. Physic. tex. 4. ait, quod Substantiæ, Qualitati, & Quantitati nihil est commune secundum rem, ergo.

Reiicitur. Hæc opinio reijcitur ex dictis in materia de Vniuocatione entis: quia iam probatum est, quod ens est Vniuocum, & consequenter necesse est, quod si transit in decem Prædicamenta, descendat, vel per differentias, vel per modos intrinsecos: potest autem descendere per differentias, ergo per modos intrinsecos, vt dictum est.

Quod autem ens dicat conceptum vnum per se Vniuocum, præter rationes ibi adductas, confirmatur adhuc, loquens Aristot. 4. Metaph. tex. 2. quod de ente in communi, est scientia, quæ est Metaphysica: de puro nomine, vel de similitudine Analoga, quæ non dicit aliquam entitatem secundum se, nulla est scientia, quia tunc esset scientia de puro nomine: scientia autem est de re, & scientia realis est de ente reali, Metaph. autem est scientia realis, & maxima scientia. 1. 2.

2. Præterea, illi fatentur, quod ens est subiectum in Metaph. at nullum æquiuocum potest esse subiectum scientiæ, quia scientia non est de æquiuocis: sed nomen cui non respondet gradus distinctus entitatis, est purum nomen sine re, ergo est Æquiuocum: si dicas, est Analogum, sic arguo: Vel est tale Analogum, cui respondeat vna distincta ratio diuersimodè participata, vel non: Si secundo modo, est purum Æquiuocum: si primo modo, est Vniuocum: quia nomen cui competit ratio vna communis pluribus, est Vniuocum ex definitione Arist. in Anteprædicamentis. Neque illud diuersimodè participari ab aliquo aliquid impedit: quia non apponitur in definitione Æquiuocorum assignata ab Arist. Sufficit ergo si habeat nomen commune, & rationem communem secundum illud nomen.

3. Præterea vel enti, vt est similitudo Analoga, respondet aliqua vna ratio, vel non: si non, ergo est purum nomen absque conceptu, & sic est Æquiuocum, quod ipsi negant, vt vidimus in quæstione de vniuocatione. Si verò aliqua ratio ei respondet, ergo ei respondet aliquis gradus entitatis secundum suam communitatem, secundum quam competit ei talis ratio, & definitio. Consequentia probatur: quia omnis definitio, siue ratio, & conceptus, est rei significatiuus, & explicatiuus: quia ex primo Periherm. voces significat conceptus, & conceptus res, ergo si ens habet rationem, & conceptum, in illa sua communitate, ergo habet entitatem, alioquin haberet conceptum, & non rem, quod implicat; quia conceptus

dicit

est de re, & significat rem.

2. ad probat. Secundò principaliter enti in commu- ni competunt passiones, vt vnum, verum, bonum, &c. & non competunt enti nisi in sua maxima communitate, sed puro non mini non competit vlla propria passio, ergo ens in communi dicit aliquam rem, & entitatem realem.

Ad rationes principales. Ideò ad omnes rationes respondetur, quòd ens contrahi per aliquid, duobus modis potest intelligi; Vno modo quod contrahatur per aliquid extrinsecum, vt per differentias, quo modo genus contrahitur ad species; Alio modo, quod contrahatur per aliquid intrinsecum enti, non distinctum ab ipso, neque mutans essentiam eius, vt per suos modos vel gradus intrinsecos, Aristot. negat primum modum, non secundum; quae responsio vltrà quod habemus ex dictis suprà etiam expressè adducitur à Scoto in expositione illius tex. scilicet, 26. octaui Metaph. Hoc eodem modo potest responderi ad Commentatorem, licet non sit multum aestimanda eius Auctoritas, cum sit contrariae sententiae.

Ad 3. Ad tertium. Negatur falsitas Consequentis. Ad probationem, cum dicitur, quod rationale vt rationale, siue homo praecisè vt rationalis, est verum ens; nego hanc propositionem, est enim falsissima; sicut enim haec est falsa, homo praecisè vt homo, est sensibilis; ita ista, homo vt homo, vel vt rationalis, est verum ens, est falsa. Ratio est: quia ista praedicata, licet insint realiter homini, non tamen insunt illi per se primo, & vniuersaliter, & quatenus ipsum, sed per se secundò, sed illud praedicatum, homo est rationalis, est praedicatum, quod inest homini primo, & secundum quod ipsum, si ergo circumscribantur ab homine omnia superiora, vt quod sit substantia, animal, &c. & considerentur praecisè, vt rationalis de homine, non verificabuntur illa praedicata, quae ei competunt ratione superiorum, & sic ista non erit vera, homo est sensibilis, homo est corpus, quia haec praedicata non insunt homini, quatenus homo, sed quatenus est animal, & substantia: est ergo falsa illa propositio quam reputat verum Caietanus, & Consequens quod habet pro absurdo, est verissimum, & propositio Scoti est verissima.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd licet Porphyrius existimauerit decem Praedicamenta nullum habere conceptum Vniuocum supra se, tamen in hoc non creditur ei: quia pro se adducit Aristot. qui vbi illud dixerit non apparet. Ad Aristot. verò in 3. Physic. & alibi, vbi dicit, quod Substantiae, Quantitati, Qualitati, &c. nihil est commune, & sunt primò diuersa, est respondendum, quod ibi nihil est commune vt genus, vt intendit ibi Aristot. tamen nihil impedit, quin sit ens aliquid commune vniuocum transcendens. Sunt ergo decem genera primò diuersa, quia in nullo genere conueniunt, tamen non propter hoc sequitur, quod non conueniant in ente Vniuocè, quod est transcendens.

THEOREMA XCVIII.

Intellectio & volitio sunt qualitates. In intellectione, volitione, sensatione, & alijs operationibus immanentibus, est per se mutatio. Notitia, volitio, &c. sunt termini mutationis, non tamen dicuntur generari, neque produci.

Tractatur quaestio Scoti ad literam quae habetur in fine quaestionis sextae, tertia distinct. 1. Sent. in qua breuiter, & dilucidè haec tria Theoremata Scotus diligenter examinat, & comprobat, quae quaestio incipit.

Caput Primum.

Quaeritur vtrum in intellectu nostro sit actualis notitia genita, vel producta. Arguo, quod non. Actionis non est actio, nec vt termini, nec vt subiecti, nec passionis est passio 5. Physic. Sed notitia actualis est actio, vel passio, ergo ipsa non est genita, vel producta, quia tunc esset alia passione, vel actione, & ita esset terminus actionis, vel passionis. Minorem probo primò sic. Notitia est actus secundus, sed omnis actus secundus est actio, vel passio, ergo. Secundum sic. Nullam entitatem consistit praecisè in fieri, & successione, nisi t. c. 10. & 11. 12.

tur, nisi sit actio, vel passio, notitia non est permanens, ergo &c.

1.16. Tertio sic. Philos. 9. Metaph. distinguit actionem in immanentem, & transeuntem: sed notitia est operatio immanens, ergo est actio, quia continetur sub una specie actionis, scilicet immanentis.

Secundo sic à principali. Augustin. 4. super Genes. cap. 8. dicit, quod aer praesente lumine non est factus lucidus, sed fit: quia si factus esset lucidus, & non fieret, absente corpore luminoso maneret lucidus. Ex his habeo, quod illud quod factum est intrat, & de se manet, sed illa notitia non manet: ergo non est facta, nec est genita.

t. 11. 27. et 32. Tertio sic. Philosophus 7. Metaphy. probat, quod forma non est generata, sed tantum compositum: sed notitia non dicit compositum, sed tantum formam, ergo &c.

Contra. Augustin. 9. de Trinitate c. 12. & 15. liquido tenendum est, quod omnis res quamcunque cognoscimus, cum generat in nobis notitiam sui, ab utroque enim notitia paritur & à cognoscente, & à cognito, & aliquanto inferius, partum mentis antecedit appetitus quidam quo id, quod nosse volumus quaerendo, & inveniendo, nascitur proles notitia ipsa.

1 quaestio. Hic sunt tres breves quaestiones. Prima, cuiusmodi entitas sit intellectio, & volitio & huiusmodi operationes immanentes.

Ubi intelligendum est, quod ut ex divisione tali patet, non sunt Substantiae: quia intellectio adest, & abest praeter subiecti corruptionem, nec Quantitas, quia non est nisi in corporibus, vel in pluribus realiter distinctis, ut numerus; Nec sunt Habitus, nec Positio, nec Quando, nec Ubi: quia haec dicunt habitudinem ad corpora, vel sunt passiones corporalium, nec aliquid aliorum, ut Actio vel Passio, aut Relatio: ergo Qualitas. Quod autem dico de intellectione, hoc idem dico de volitione, auditione, & sic de aliis operationibus immanentibus.

Et Primo probo, quod non sit Relatio, nec Actio, nec Passio, quia operatio immanens est ultima perfectio naturae absolutae operantis: sed nulla Relatio, Actio, vel Passio est huiusmodi, ergo &c. Tamen bene potest importare Relationem. Minor patet quod, scilicet, ultima perfectio naturae non sit Relatio. Relatio enim perfectionem non importat, inquantum huiusmodi, & quod ultima perfectio esset Relatio, repugnantiam includit: nec est Actio, quia Actio non perficit agentem, sed passum.

Praeterea, Actionis est aliqualis terminus realis. Hic autem praeter intellectionem non est aliqualis terminus, nec est Passio, quia non esset ultima perfectio, quare &c.

Secundo probo specialiter de quolibet. Primo, quod intellectio non sit Relatio, sic. Augustin. 7. de Trinitate, cap. 1. Omnis essentia, quae Relative dicitur, est aliquid excepto eo quod Relative dicitur, &c.

Sed intellectio subest Relationi, quia dicitur Relative ad obiectum. Sicut enim scientia refertur ad scibile, ut mensuratum ad mensuram, 5. Metaphysicae, & intellectio, ergo secundum eum, & absolutum summi, sive positivum suum, non est Relatio. Quod autem non sit Actio, vel Passio, probo sic. Actio, & Passio sunt aliquas terminos accidentalis esse per ipsas: sed operationes immanentes sunt ultimi termini, quibus nihil accipit esse, non anima, nec obiectum, nec enim obiectum accipit esse per ipsas. lib. 1. 9. 29.

Quod si dicas, quod cum per illas habitus generatur, habitus est terminus dictarum operationum, & sic sunt Actio, vel Passio.

Dicendum, quod dicta obiectio magis est ad oppositum. Nam quod non est forma activa, non est principium formale inducendi aliquam formam, sed per operationes immanentes inducitur habitus qui est aliqua forma, ergo operationes immanentes non sunt Relatio, Actio, vel Passio, aliter ergo quia virtualiter continent habitum, ipsum generant, & inducunt.

Ad argumentum tamen licet sit ad oppositum, dicendum, quod actio illa quae praeit, est ad terminum, non potest intelligi sine termino: sed operationes huiusmodi possunt intelligi sine habitu, & esse, ut patet in habitualibus habitum intensissimum, ut in beatis, ergo proprie non dicunt terminos quasi intrinsecos, sed quasi consequentes, & accidentales. Cum ergo huiusmodi operationes aliquid sint, & probatum est, quod non sunt Substantia, nec Relatio, nec

Actio,

Actio, aut Passio, neque Quantitas, vel aliquid extrinsecus adueniens, relinquitur quod sunt in genere Qualitatis. Et constat quod non sunt in tertia, vel quarta specie: quia talia solum sunt corporalia: nec in secunda: quia illa sunt naturalis potentia, vel impotentia. Sunt ergo in prima in qua tradit est omnis perfectio substantiæ spiritualis, quæ non est Deus, vel quæ non est de eius substantia: ergo Qualitates.

2. qu. Secunda quæstio est. An, ad huiusmodi operationes sit aliqua per se mutatio. Et est dicendum breuiter, quod sic.

t. 12. & 13. Quod patet. Nam secundum Philos. 6. Physic. mutari, est aliter se habere nunc, quam prius: sed intellectus actu intelligens, se habet aliter nunc, quam prius: ergo verè est mutatio per se. ergo propriè mutatio ad huiusmodi operationes terminatur.

3. qu. t. 22. 29 et 25. Tertia quæstio. An huiusmodi operationum sit productio, vel generatio: vbi intelligendum, quod secundum Philosophum 7. Metaphysic. forma per se non generatur, sed compositum tam in generatione substantiali, quam secundum quid; & ista ratio est: quia omne quod fit, fit ex materia tanquam ex eo, quod est pars ipsius quod fit. Cum igitur materia non sit pars nisi compositi, generatio per se solum erit compositi.

Primo. Generatio cum sit via de non esse, ad esse, illius per se est generatio, cuius per se est esse: compositi autem, siue suppositi per se est esse: ergo, &c.

Secundum ergo intentionem Philosophorum: Quod per se generatur, est diuisibile in duo, scilicet, in materiam, & formam. Et ideo dixerunt quidam quod formas accidentales habet suam potentiam ex qua fit, & suam formam, tanquam intrinseca sui generis. Quod non videtur: quia accidentia non habent materiam, ex qua, sed in qua. Necesse ad intentionem Philosophi quilibet intelligit, quod compositum in generatione per accidens, per se generatur. Compositum dico ex subiecto, & accidente: sicut suo exemplo ostendunt, & ratio sua est; quod generatur, ex eo generatur, quod præexistebat.

2. ma seph. t. 14. 7. & 22. Ergo dicendum est quod cum notitia possit esse terminus mutationis, non tamen generatur nec producitur: sed per se intellectus desinens, vel potius homo intelligens, quia actiones sunt suppositorum, quare, &c.

Contra hoc arguo, quod intellectus nosciturus non per se generatur: quia non est ens per accidens, ergo non est per se terminus generationis.

Item notitia est per se terminus productionis, quia mutationis: sed omne tale producitur, ergo notitia producitur, & generatur.

Ad primum dicendum, quod est ens secundum quid, & per accidens est simpliciter per accidens. & secundum quid, sicut homo mortuus est homo secundum quid, simpliciter autem dicitur homo mortuus: generatio ergo simpliciter est in substantia, secundum quid verò in accidentibus, primo de generatione, generatio ergo rudis per accidens. & secundum quid, est generatio simpliciter per accidens, & secundum quid. t. 17. & de ratione phys. tur.

Ad secundum dicendum, quod est terminus alterationis, & mutationis: terminus autem alterationis est forma, & similiter mutationis, non tamen productionis, vbi intelligendum, quod mutatio est per se mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis. Illud autem dicitur propriè alterari, & mutari, quod de non tali, fit tale: quia de non albo, album, de non calente, calens: forma ergo, qua fit tale, propriè est terminus mutationis, non tamen mutatur, sed tantum mutabile mutatur. Productio autem propriè est solius termini, cui per productionem acquiritur esse. Cum ergo forma quæ est mutationis terminus, non habeat esse propriè, sed sit illud quo compositum habet esse, ideo ipsa non dicitur produci, nec esse terminus productionis, sed tantum compositum, siue illud compositum sit ens per se, siue per accidens. Et huius ratio differentia patet: quia de termino mutationis, vel de forma, non dicitur quod mutetur, vel alteretur, sed est terminus mutationis tantum: de termino autem generationis, & productionis dicitur, quod est generatum, & productum, siue generatur, & producitur.

Ex his corollarie patet conclusio, quod intelligere, & velle, in [illegible] per [illegible] productiones, vel per consequens [illegible] actiones naturales, quæ sunt generationes & [illegible]

[illegible]

spirare. Intelligere enim & velle in Deo, actus operativi sunt, quibus ipse beatus quasi perfectus, non autem sunt productivi. Ex quo patet, quod nec notitia simplex, nec amor simplex sunt rationes productivae, sine quibus personae non producuntur, ut quidam dicit, & superius est improbatum. Unde intelligere, & velle, in nobis non sunt actiones, vel passiones, ut dictum est. Dicere autem, sive intellectionem producere, & spirare, seu amorem elicere sunt actiones in nobis, & genere actionis, vel quasi de genere actionis, quare &c.

Hen. ubi supra. dist. 4. q. 2.

Ad argumenta principalia. Ad primum dicendum, quod maior est vera, sed Minor est falsa. Ad evidentiam autem eius, & argumentorum, quibus ipsa Minor probatur, intelligendum, quod actio proprie sumpta, tres habet proprietates.

Una est, quod est in continuo fieri: quia enim dependet ab agente in secundo, & ultimo instanti, & in primo, imo in quolibet quamdiu durat.

Secunda proprietas est, quod est circa aliquod receptivum, in quo est, ut in subiecto: nam actio non est in agente, sed in passo.

Tertia proprietas est, quod est circa aliquem terminum, ad quem terminatur, qui esse accipit per eam. Idem intellige de passione. Operationes ergo immanentes assimilantur actioni, & passioni in prima conditione & secunda, non autem in tertia, quae est completiva.

Ad argumentum ergo primum quo praedicta Minor probatur, concedo, quod est actus secundus, nego tamen, quod omnis actus secundus sit Actio vel Passio, imo est Qualitas.

Ad secundum dicendum, quod assimilatur in secunda conditione, unde lumen, etsi sit etiam continuo, non tamen est Actio, sed Actionis terminus.

Ad tertium dicendum, quod divisio Actionis quaedam est immanens, quaedam transiens: Uno modo est Aequivoci sive vocis in sua significata.

Alio modo Univoci sive generis in suas species. Si enim accipiamus Actio transiens, & Operatio immanens, quae est intelligere, velle, videre, & huiusmodi, significata sunt unius vocis tantum, scilicet, Actionis, & nullius Univoci. Si autem dicatur Actio quaedam est transiens, quaedam immanens, ut electio intellectionis, quae etiam actio sit, & ipsa intellectio, tunc est divisio Univoci in suas species.

Ad secundum principale dicendum, quod non intendit Augustinus negare lumen esse, vel fieri ab agente, & factum esse simul, sed non permanet sine praesentia agentis, sicut nec creatura rationalis conservatur in gratia sine divina praesentia, cum ad hoc ipse eam inducit.

Ad tertium patet per praedicta in tertia quaestione, quare, &c.

Declaratur quomodo actiones immanentes, & habitus generati ex illis, sint Qualitates. Cap. II.

QUod actiones immanentes sint qualitates, satis aperte patet ex his, quae docet Scotus in his tribus quaestionibus hucusque. Idem efficaciter probat in Quodlibetis, quaestione 13. articulo 1. & tandem in [illegible] dunt per habitus generatos per actiones illas immanentes. (Verum quomodo Actio sit Relatio vide Theorema 41. & in nostris disputationibus Theologicis ultimo editis in 1. Sent. disp. 5. cap. [illegible] & per totum.)

Prima ratio. Ultima perfectio substantiae vivae, non est relatio sola: at operatio vitalis intelligere, sentire, & caetera, est ultima perfectio substantiae vivae, ergo non est sola relatio. Maior patet, quia sola Relatio non appetitur a natura, & ab electione perfectissima, ut patet: sed ultima perfectio appetitur, & naturaliter, & ex electione perfectissima, ergo. Minor probatur per Philosophum 10. Ethicorum, & primo, ubi vult, quod finis ultimus, qui est felicitas consistit in intelligere, & 12. Metaphysicae, 9. ait, quod si Deus non esset actu sua intellectio non esset perfectissimus, & beatissimus. 1.

Secundo. Nulla Relatio realis potest esse nova sine novitate alicuius absoluti, vel in subiecto, vel in termino: sed operatio potest esse nova sine novitate alicuius prioris absoluti, ergo. Maior probatur per Philosophum 5. Physicorum. 2.

corum.

tes: et, ubi negat motum in Ad aliquid, eadem ratione patet: quia Relatio realis propriè dicta, necessario sequitur extrema simul posita, & ita non potest esse nova sine mutatione aliqua in extremis. Minor probatur quo ad subiectum: quia subiectum erit de potentia accidentali ad actum, non de potentia essentiali, & sic non recipit aliquam formam de novo per talem operationem: quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali, sed essentiali. Quo ad terminum etiam patet: quia dictum est, quod in visibili per hoc, quod videtur, nihil novi recipitur.

Tertiò, Relatio realis, posito in esse fundamento, & termino, ponitur quoque ipsa in esse necessario: at ipsam potentiam operativam non necessariò concomitatur operatio actualis, posito obiecto, ergo. Hanc rationem aliter format Scotus. Istae rationes concludunt tantum de operationibus immanentibus, ut Scotus aperte declarat; concludunt etiam de habitu: quia rationes immanentes sunt idem quod habitus, differunt solum, quia habitus est in facto esse, operationes sunt habitus in fieri. Unde Scotus ponit has operationes in prima specie Qualitatis, in qua continentur Habitus, vide Scotum Quodlibet. q. 13. & particula principali; Vide etiam quomodo istae operationes sint Relationes, quatenus sunt Actiones. Theoremate 41. & in Disp. nostris 2. Senten. disp. 3. de Actionibus immanentibus. Aliqui tamen videntur oppositum dicere. Paulus Soncinas in 9. Metaphys. in proprio quaesito de hac materia tractat, & sentit cum Scoto, scilicet quod sint Qualitates. Zabarella etiam libro de Speciebus intelligibilibus cap. 5. agit de hac re circa medium, & recenset Opinionem quorundam, dicentium, intellectionem, & scientiam esse relationem, sed qui isti sint, ipse non dicit, nec ullas pro eis rationes adducit, & sententiam eandem habet cum Scoto. Quo ad habitus verò Francisc. Piccolom. in sua Morali tenet, quod Scientia, quae est habitus, sit Relatio, non Qualitas; de qua re nunc dicemus: sed de actionibus ipsis immanentibus nihil dicit. Sunt ergo istae Actiones immanentes Qualitates, & ideo debent esse in aliqua specie Qualitatis: & cum non possint esse in secundo, nec in tertia, nec in quarta, erunt in prima adeo quod erunt dispositiones ad Habitum; actiones enim istae tam sensus, quam intellectus faciè mobiles sunt ab intellectu, & à sensu, in quo recipiuntur, & iteratae saepius generant habitum. Et notandum quod dum ait Scotus hic, quod in prima specie Qualitatis est omnis perfectio substantiae spiritualis, quae non est Deus, vel quae non est sua substantia, loquitur secundum Theologos, non secundum Philosophos, quia Aristoteles tenet, quod intellectio, in intelligentijs est idem quod essentia, & intellectus intelligentiae. Sed Theologi tenent intellectionem Angelorum esse accidens perficiens accidentaliter intellectum Angelicum, sicut intellectio nostra est accidens perficiens intellectum nostrum etiam secundum Aristotelem. Notandum est insuper, quod istae sunt Qualitates spirituales, non corporales; naturam autem, & entitatem harum spiritualium qualitatum explicavimus in Theoremate quodam de lumine; & sunt Qualitates perficientes animam; unde Aristotel. 3. de Anima dicit, animam pati passione perfectiva, non corruptiva, & ideo non est inconveniens, quod intellectus hac alteratione spirituali perfectus asseratur, & per hoc solvuntur multae auctoritates, & rationes probantes has actiones non esse Qualitates, sed Relationes: quia essent in anima intellectiva alterationes, quod negat Aristoteles. Dicimus enim eum negare alterationes corporales, & materiales, non spirituales, & perfectivas.

Soncinas. Zabarella. Piccolom. Notandum. Notandum. The. 65.

Exponitur sententia Aliorum & reijcitur.
Cap. III.

EX dictis à Scoto satis aperte patet, quod intellectio, sensatio, & habitus generati ex ipsis, sint Qualitates, & haec etiam est communior Opinio, ut dixi. Attamen Aliqui sunt, qui è contrario putant, quod scientia, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sint Qualitates, sed Relationes: quorum praecipuus est Franciscus Piccolomineus in sua Philosophia Pic.

Morali, gradu 5. cap. 5. & quod non sint Qualitates, his rationibus præsertim probare conantur.

1. rat. Primò. Ratio Arist. quam fecit 7. Physicorum tex. 20. ex mente eius est falsa; ibi enim Philosophus vult ostendere, quod in mente non est alteratio: & id probat, quia scientia maximè ad aliud refertur, & fit scientia aliqua consideratione: esset Qualitas mentis, ea ratio esset inanis, quia diceremus in mente esse alterationem, quatenus scientia Qualitas est, & ad Qualitatem est alteratio.

2. rat. Esset etiam falsa ratio Arist. quam adducit in eodem 7. tex. 20. dum dicit (*Vt igitur dormiens, cum excitatur, non dicitur sciens fieri, quamuis prius non vteretur vt sciens, sed solo impedimento ablato sciens apparet, ita qui à principio acquirit scientiam, per solam remotionem perturbationis, redditur sciens. &c.*) His verbis enim aperté asserit Philosophus, in mente nullam recipi Qualitatem, dum homo non sciens, redditur sciens.

3. rat. Tertiò. Si virtus mentis, vt est scientia, prudentia, &c. esset Qualitas, tunc se haberet in mente eo modo, quo se habet virtus sensitiua ad sensitiuam, & ita sicut in sensitiua est alteratio per acquisitionem habitus virtutum, sic esset alteratio in mente. At Aristot. colligit in calce tex. 20. ex eo quod in mente nulla sit permutatio, alterationem attinere ad partem animæ sentientem, & ad nullum aliud, nisi ex accidenti.

4. Quartò Habitus non est Qualitas, sed Relatio, sed scientiæ, & huiusmodi sunt Habitus, ergo non sunt Qualitates, sed Relationes. Maior probatur à Piccolomineo in sua Morali, gradu secundo, cap. 7. præsertim hac ratione: quia Philosophus errasset 7. Phys. textu 12. dum ostenditur in prima specie Qualitatis, non esse motum, fieri per modo (quia habitus sunt virtutes, & vitia, virtus autem, & vitium, eorum sunt, quæ sunt Ad aliquid; at ea, quæ sunt Ad aliquid, nec sunt generationes, nec per se termini generationis, & motus,) nam possemus dicere, quod Habitus, vt Qualis, est terminus generationis, & motus; ergo videtur ex his dicendum, quod scientia, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sint Qualitates sed Relationes. Vnde ipse Piccolomineus indicat solum habitus mentis quatenus referuntur ad facultatem sentientem, vt ad memoriam, & phantasiam, sine quibus isti habitus in mente consistere non possunt, dici Qualitates, quia facultas sentiens cum sit corporea mota, potest alterari, & sic recipere potest Qualitates. Si verò referantur ad mentem, cum ipsa sit immaterialis, nullam qualitatem recipere potest, & sic scientia, volitio, & huiusmodi, sunt Relationes tantum: nempe habitudo sola intellectus ad obiectum, quæ iudicatur bipedum. Addit insuper Piccolomineus, in Philosophia Morali secundo gradu, cap. 7. Habitum non esse speciem Qualitatis, & ideo negat esse quatuor species qualitatis, sed ait esse duas tantummodo, cum Habitum, & Dispositionem, naturalem potentiam, & impotentiam, & relinquit solum duas vltimas species. Pro hac sententia arguit primo sic, Aristot. 7. Physic. tex. 20. ait, motum alterationis esse solum in tertia specie Qualitatis, quæ est Passio, & passibilis qualitas, non prima id est in Habitu (Deinde Philosophus in eodem loco ait quod in parte sensitiua est alteratio, & motus) et si habitus est species qualitatis diuersa à tertia specie, & consequens primam, sequitur contra Philosophum quod in prima specie sit motus (quia in anima sensitiua acquiruntur habitus per motum!) ergo habitus non est prima species Qualitatis; neque hoc argumentum solui potest per communem responsionem expositorum, sed solum asserendo habitum nō esse Qualitatem. Hoc argumentum est obiectio, quam in eo cap. facit Piccolomineus, quam ait non posse solui per communem expositionem. Duas esse tantùm species Qualitatis in tā in e mente & c. cal.

2. Secundò, Habitus, & Dispositio dupliciter considerari possunt. Vno modo abstractè, & sic sunt Relationes, vt patefecit Arist. 7. Phys. tex. 17. & sequentibus; Secundo modo, vt sunt talis Qualitatis Habitus, & Dispositio, & tunc Habitus nil aliud est nisi illamet Qualitas, quatenus est de difficili mobilis à subiecto; Vel est Dispositio quatenus est de facili mobilis à subiecto; nā esse facilè, vel difficilè mobile

bile à subiecto, non est Qualitas sed Modus, quo Qualitas informat subiectum, & sic Habitus, non distinguitur à Qualitate inhærente, sed est eadem, solum addit firmitatem, & stabilitatem inhærentiæ.

3. Tertio, Arist. in 7. Phys. ait, Animæ Habitus esse Qualitates scilicet de tertia specie, in qua etiam sunt ipsa obiecta sensibilia; & iure profecto; quia illi habitus nil aliud sunt, nisi ipsamet sensibilia in esse cognito, quæ non recipiuntur in anima, nisi mediante aliqua mutatione corporea, & spirituum. At Arist. in Prædicamentis, dicit, quod locutus est populariter, nõ secundum veritatem, vt etiam Græci expositores dicunt.

Resp. Verum hanc sententiam Piccolominei quoad primam partem, ex dictis in præcedenti cap. ex Scoto, patet esse falsam, ideo ad rationes eius est respondendum.

Ad 1. Ad primum autem formaliter Respondet Scotus, in Quodlibetis loco citato, articulo 2. respondendo ad secundum argumentum adductum in eodem capite, & dat triplicem responsionem. Primã, quod non esset inconueniens, dicere quod Aristot. loquitur ad mentem Platonis, qui negabat generari de nouo scientiam in nobis, sed volebat dari solum reminiscentiam, & sic Aristot. secundum opinionem Platonis procedens, dicit scientiam esse in nobis sine generatione, & sine alteratione: sed secundum propriam mentem, quæ est, quod scientia de nouo acquiratur, nõ est vera; & hanc expositionem videtur Scotus elicere ex Commentatore ibidem, in fine Commenti; Dat deinde aliam expositionem, quæ est, quod Aristot. vult, quod illa forma solum sit per se terminus motus, quæ primo per motum, & mutationem acquiritur; forma verò illa, quæ non acquiritur propria acquisitione, sed subsequitur ad aliam formam primò per motum & mutationem acquisitam, vt est Relatio, non est per se terminus motus, vel mutationis, siue ad illam non est per se motus, vel mutatio: & quoniam intellectio & habitus non est primus terminus mutationis, sed subsequitur ad sensationem, & alterationem factam in sensu, sicut enim primo mouet sensum, & intellectionem in intellectu, sed primo causat sensationem: exterius enim mouet, deinde causat intellectionem: adeo, quod intellectio, licet sit Qualitas, tamen non est primus terminus motus, vel mutationis. Ad has autem Qualitates non vult Arist. quod sit per se primo motus, idem negat motum, & alterationem in anima intellectiua; quia tales Qualitates non sunt primi termini mutationis, vt dictum est.

Est autem notandum, quod, vt inquit Scotus in eodem loco, habitus includit etiam respectum ad scibile: quæ relatio fundatur in illa qualitate, quæ dicitur scientia, & terminatur ad scibile, & idem dicendum de actione immanente, sed nõ est solum illa relatio, sed aliquid cui inest Relatio, tunc ad Argumentum Piccolominei dico, quod Aristoteles considerat habitum, vt dicit hanc Relationem, & ideo ad ipsam non est alteratio. Cum infertur, ergo saltem, ex ea parte, qua est Qualitas, esse poterit terminus alterationis, non sequitur: quia, vt dictum est, ad tales qualitates, quæ non acquiruntur per mutationem primo, sed sequuntur ad aliam formam prius acquisitam mutatione, non vult Philosophus, quod sit per se motus & alteratio, sed solum per accidẽs. Notandum.

Per hoc idem patet ad secundum pro tanto; ait enim scientiam fieri in nobis perturbationibus ablatis, quia vult illam qualitatem, esse verum terminum motus alterationis, quæ primo per alterationem acquiritur, ea autem est qualitas acquisita in sensitiua parte, scilicet sensatio, ad quam postea sequitur intellectio. Ad 2.

Per idem patet ad tertium: dictum est enim, quomodo ad intellectum est motus solum per accidens. Ad 3.

Ad quartum dictum est respondendo ad primum: idem enim est. Tertio loco Scotus in eodem Quodlibeto dat aliam distinctionem, quæ est omnino vera, licet non deducatur ex loco citato Aristotelis & est, quod Aristoteles appellat alterationem & motum illum solum, qui fit in subiecto mutabili, & alterabili, & deinceps corporeo, cuiusmodi non est intellectus; & ideo negat in mente alterationẽ: sensus verò, quia est corporea, & diuisibilis potentia, ideo ait in ea fieri alterationem, & motum, non in mente alterationem, Ad 4.

autem, & alteratione spirituali, non loquitur Arist. intellectio autem est terminus motus spiritualis, & per hunc satisfacit per ordinem ad omnes rationes adductas. Accipe quam vis.

An species Qualitatis sint quatuor. Quo ad aliud verò, scilicet, an sint quatuor, vel duæ tantum species Qualitatis. Scotus vbique tenet, quod sint quatuor, de Habitu, & Dispositione ostendimus nunc, & ex Quodlibetis, quæst. 13. & ex 1. Sententiarum, dist. 17. q. 2. post R. §. Ad primum argumentum; De secunda specie Qualitatis diximus in Theoremate de potentijs animæ, an sint Accidentia, vel Substantiæ, dico ad rationes Piccolomini.

Ad 1. Ad primam dico, quod Aristoteles in 2. Physicorum, tex. 20. negat solum ad habitum mentis esse motum, non vniuersaliter ad omnem habitum: ideo ille locus non impedit, quin habitus sensitiuæ partis possit per alterationem acquiri, & quod in habitus aliquando non possit esse motus.

Ad 2. Ad secundum iam responsum est, quomodo habitus dicatur Ad aliquid.

Ad 3. Ad tertium negatur Aristotelem dicere, habitus animi esse Qualitates de tertia specie. Ad rationem dicimus, quod non sunt repræsentationes sensibilium, quia illæ sunt phantasmata, sed sunt cognitiones habituales productæ ex sensu, & phantasmate ab intellectu.

THEOREMA XCIX.

Stellæ agunt in hæc inferiora.

Ponitur tota quæstio tertia, ex 2. Sentent. distinct. 14. in qua Scotus exactè loquitur de actione, & influentia stellarum, quæ incipit. Cap. 1.

Circa tertium, scilicet, vtrum stellæ agant in hæc inferiora, Arguitur; quod non secundum Philosophum 7. Physicorum: Oportet mouens, & motum esse simul, vel immediatè, vel mediante medio; sed stellæ, & hæc inferiora non sunt simul. Patet: quia multum distant; nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio; quia illud medium esset aliquis Orbis, vel aliqui Orbes. Huiusmodi autem Orbes non recipiunt impressiones tales, quibus scilicet hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur, ergo, &c.

Præterea. Si stellæ agerent in hæc inferiora, cum ipsa determinatè agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, similiter quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret. Cœli 2. tex. & 16. et 18.

Præterea. Si agerent in hæc inferiora: hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem; non primo modo quia motus localis non est qualitas actiua, nec principium agendi, cum tantum sit Vbi fluens, & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem nec accidentalem. Nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalem, quia tunc stante motu, scilicet, si starent, possent agere, & per consequens stante cœlo, & cessante motu, possent esse alterationes, & huiusmodi mutationes, & motus in istis inferioribus; quod est contra Aristotelem qui vult, quod primo motu cessante impossibile est esse aliquem alium inferiorem. 8. Ph. & 2. de gen. & corr.

Contra Genes. 1. dicitur de stellis, quod posita sunt in firmamento, vt sint in signa, & tempora, & non solum actiuæ, & terræ, vt exponit Magister.

Præterea 2. Physicorum, dicit Arist. Homo generat Hominem, & Sol. Et 2. de generatione, dicit, quod motus Solis in circulo obliquo, est causa perpetuæ generationis, & corruptionis in istis inferioribus. t. 26. t. 56.

Præterea ratione sic. Si stellæ non haberent aliquam actionem in hæc inferiora, frustra ponerentur variæ stellæ in Orbibus: nam Orbis in se vniformis est, & natura Orbis vniformis, & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturæ stellarum.

Dico ad quæstionem, quod stellæ habent actionem in hæc inferiora in elementa mixta inanimata, & animata irrationalia. Ita elementa habent actionem duplicem: & quo ad alterationem, & quo ad generationem. Accedente enim Sole, & aliis stellis calidis

calidis ad zenith alicuius regionis, alicuius stellæ superioris, ut ignis, & aer, augmentantur & inferiora: Stellis autem & aqua minuuntur & econverso ut accidit superioris; & è contrario recedente Sole, & accidentibus stellis efficientibus frigidum, ut est Saturnus & Mercurius, accidit generatio elementorum, aquæ & terræ.

Et si dicatur, quod tunc sphæra aquæ erit aliquando maior, aliquando minor; & etiam videtur esse mutanda, si non tantum augmentatur unum elementum, quanto non aliud minuitur. Dico, quod sicut accedente planeta, puta Sole ad zenith huius regionis, generatur ibi per hanc accessionem plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione, generatur plus proportionabiliter de elemento frigido, & minuitur de calido; & sic generatur ibi æqualitas quo ad totum.

Præterea secundo. Stellæ habent actionem quo ad loci mutationem. Superior enim pars aeris fertur circulariter ad motum cæli; quod patet: quia impressiones ignitæ, ut Cometæ & huiusmodi, quæ in illa aeris generantur, videmus transferri circulariter: & multo magis sphæra ignis, quæ est propinquior cælo movetur motu circulari ad motum corporis cælestis.

Præterea, Corpora cælestia non solum causant motum in aliis elementis sibi propinquis, sed in remotioribus, ut in aqua.

Nam Luna causat motum in mari, qui vocatur fluxus & refluxus, & causas supponunt Astrologi per experimentum, quod Luna habet dominium super humida, sicut Sol super sicca. Super quamcunque enim regionem elevatur Luna, aqua maris ascendit directè tanquam ad eius causam suam: sic, quod aqua maris in illo loco, qui directè supponitur circulo Lunæ, est altior quàm in quocunque alio loco.

Ista autem linea habetur per lineam ductam à centro terræ ad orbem Lunæ. Ista enim linea necessario transibit per locum illum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquæ.

Quomodo autem ista elevatio fiat effective à Luna diversimode dicitur.

Uno modo ponitur, quod Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquam maris, sicut magnes trahit ferrum.

Alio modo dicitur, quod hoc fit propter diversificationem angulorum, quos faciunt radii Lunæ super aquas in principio ortus Lunæ, & in medio cæli existentis. Ponitur exemplum de pulvere in olla super ignem: & de vapore resoluto à cibo faciente animal dormire: De hoc nihil ad præsens.

Prima opinio fuit Albumasar, 2. Maioris Introductorii in Astronomia. Sed si ponendo unum illarum, quæ communis est utrique, scilicet, quod tumor ille semper sit in directo Lunæ, ubicumque sit Luna: sequitur quod ille tumor circuit totam terram in tanto tempore quanto Luna circuit suum orbem per motum firmamenti: scilicet 25. fere horis: quia Luna ab ortu eius usque ad eius iterativum ortum, continuat plus temporis quàm sit dies naturalis, habent rationem per spatium temporis in quo oriuntur 13. gradus æquinoctiales: quia in una revolutione firmamenti tantum pertransit Luna: de spatio motu suo proprio, qui est ab Oriente contra motum firmamenti: sed elevatio 13. graduum æquinoctialis facit unam horam: & sic sequitur quod Luna pertransit orbem suum in 25. horis, minus duobus gradibus. & tumor aquæ in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus Mediterraneis, & fluminibus ratio est: quia inundatio aliarum maris tunc est directè tumor Oceani, in directo alicuius regionis, & tumor Oceani in directo motus Lunæ. Pars autem aquæ eiusdem tumoris existens in Oceano, fluit ad loca & alveos humiliores vicinos propter naturalem gravitatem aquæ, & fluunt tunc maria Mediterranea.

Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ, recedit tumor prædictus: & per consequens in loco Oceani, ubi prius fuit aqua eminentior, & maior in mari, & in fluminibus Mediterraneis, tunc per recessum illius tumoris fit aqua illa humilior illorum, & sic aquæ inundantes ad loca illa vicina fluminarum, propter loci humilitatem; ex eadem lege naturæ fluunt ad Oceanum. Et hæc est causa in generali fluxus & refluxus maris.

Sed mare Mediterraneum magnum, quod descendit ab Occidente, in Orientem, dum-

dens Italiam ab Aegypto, & ab aliis regionibus Africæ, & Asiæ, non fluit ex illa causa ita sensibiliter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitū ex parte Orientis versus Hispaniam, quæ vocatur angustia maris: regulariter tamen non accidit in aliis maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano tanto citius fluunt: sicut maria Septentrionalia, præcipuè mare inter Norvegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maria autem distantia tardius.

Sed quare bis in die fluit, & refluit. Albumasar ubi supra dicit, quod Luna in quartis terræ oppositis: ita quod sicut in quarta Orientali inter Orientem, & Meridiem, dum Luna est in ascendendo super hemisphærium, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna à puncto Meridiei ad Occidentem continuè incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente sub terram, usque ad angulum mediæ noctis fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ opposita in qua tunc est Luna: & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de aliis.

Sed quæ sit causa huius, ipse non dicit: Nam videtur, quod radii Lunæ non possint penetrare terram, & ideo videtur, quod eandem effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali sub terra, eandem causet tunc per radios suos reflexos à firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

Secundo dico quod planetæ, & stellæ habent actionem super mixta: nam mixta imperfecta, ut impressiones quædam generantur ab illis: nam materia illarum impressionum quæ est vapor, non eleuatur ad locum generationis illarum, nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stellæ: & hoc maximè patet in stellis Comatis quæ non tantum mouentur ab Oriente, in Occidens sequendo motū Cæli: sed ab Aquilone in Austrum, sequendo scilicet, determinatū motum alicuius planetæ, à qua generatur.

Sed dices, ex quo habent talem causalitatem Stellæ, & Orbes super inferiora, quæ quidem causalitas est determinata, & necessaria: quare non indicant determinatè Astrologi de effectibus eorum.

Dico quod causa huius est: quia non sciūt perfectè qualitates, & virtutes calorum, & Stellarum concurrentium ad talē effectum, quas si cognoscerent, possent de his indicare: & ideo credo, quod Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quod possunt de his benè indicare, & quo ad tempus, quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatē, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellam. Poterunt enim scire, quod non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire si erunt venti dissipantes, & in qua situ: & ubi dissipabuntur, & cadent.

Hæc verò omnia, quia non plenè nouerunt Astrologi, ideo nec plenè, nec perfectè nec semper de his possunt indicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere quod nimis est difficile indicare de talibus.

Tertio dico, quod habent actionem in mixta perfecta inanimata, ut sunt metalla, quæ in quibusdam regionibus generantur ex constellatione habente respectum ad illam regionem, & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

Quarto dico, quod habent actionem super animata, alterando scilicet corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animæ perficienti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem: & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum, quæ sunt corpora mixta possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis: ut nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenientem sensui: & ita posset organum corrumpi, & lædi, & per consequens, possunt habere aliquam actionem quo ad intellectionem quodammodo: quia si deordinatur sensus in actu suo, per consequens, deordinatur intellectus, ut patet in Phreneticis, & Lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quoad hoc, potest esse causa deordinationis in voluntate.

Potest enim appetitum sensitiuum alterare, ut magis inclinetur ad hoc, quam ad illud.

Et quia in viatore voluntas rationalis inclinatur ad prosequendum, quod est sensi-

tiu

ter appetitur ab appetitu æstiuo: ideo hoc modo inclinant voluntatem planetæ, & alia corpora cælestia. In nullo tamen necessitatur absolutè voluntas propter hoc, sed ex sua libertate potest contraire, & propter illam pronitatem ad sequendum appetitum sensitiuum contra dictamen rationis, quam causant corpora cælestia, accidit frequenter Astrologos verè prænosticare de moribus hominum, puta, quod erunt luxuriosi, vel per huiusmodi constellationes natiuitatis, non quod ita eueniat necessariò quod non possit aliter esse de his, quæ dependent à voluntate rationali, si homo vellet magis sequi, per voluntatem legem rationis, quàm sensus: sed cogitationes hominũ pronæ sunt ad malum Genes. 8. & Ecclesiastes 1. Peruersi difficilè corriguntur, et stultorum infinitus est numerus.

Ad Primum argumentum dico, quod sufficit, quod agens, & patiens sunt simul, vel secundum contractum, vel mediante aliquo medio; sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quod non oportet, quod medium sit capax actionis secundum eandem rationem cum extremo, idq. perfectè dicitur esse alterabile; sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis, hoc est capax cælum. Omnis enim pars cæli, quæ potest esse sub specie pyramidibus, potest esse tenebrosa, patet de Luna, & alijs, quæ patiuntur tenebras, & huiusmodi. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rete medium facit stuporem, qui tamen stupor non est in rete.

Ad secundum dico, quod circumscripto omni libero arbitrio Humano, Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate, & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in causibus in potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuare vaporem, de necessitate generaret pluuiã. Si vero fortior causa in oppositum eueniret, de necessitate impediretur, & hoc notum est ab Angelo: & secundum hoc, quidquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis, non euenit contingenter, ita quod possit non euenire.

Sed quid de infirmitatib. Agunt ne ad hoc? Dico quod sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in remittendo, & intendendo qualitates, & huiusmodi. & sic est conueniens, & necessarium, quod bonus medicus habeat scientiam Astronomiæ; possunt enim propinare aliquo tempore medicinam, quæ interficit, quæ tamen alio tempore liberaret.

Ad tertium dico, quod non possunt tantum per motum localem: quia omnis forma absoluta est perfectior respectiua: ergo oportet, quod sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem quod concedo.

Tu dicis contra. Quia tunc si planeta, vel corpus caleste staret, causaret. Concedo, causaret quantum de se esset: nec enim motus localis facit ad actionem suam: latio enim, vel motus solis requiritur ad hoc, vt adducat agens. Patet 2. de Gener. nec valet illud, cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum conuenientiam, & non essentialiter respectu aliorum, non oportet quod ipso destructo, alia à destruantur.

Exponitur, quæ sit sententia Scoti, circa influxus. Cap. II.

Difficilis est hæc materia, & inter Philosophos Antiquos, & Recentiores fuit exagitata, & pro vtraque parte sunt validissimæ rationes, & grauissimi Philosophi; De qua re potest inspici Franciscus Piccolomineus, libro de Cælo, cap. 38. 39. & 40. Zimara Theoremate 45. & alij multi.

Scotus in hac materia nullam opinionem tangit, nec refutat, sed videtur supponere esse veram opinionem Astronomorum, qui concedunt influxus varios Planetarum distinctos à motu, & mutationes; tamen ex alia parte, cum agit de actione Lunæ in aquam, propter quam generantur fluxus, & refluxus Maris, & de alijs actionibus Planetarum, nunquam segregat has actiones à motu, & lumine, quapropter iudico Scotum media via quandam procedere.

Duæ enim sunt extremæ opiniones hac in materia. Quidam dicunt corpora Cælestia, & stellas agere in hæc inferiora lumine, & motu, sed præter hæc duo dicunt *Duæ extremæ.*

Prima opin. 1. opi. Cælum efficiendo virtutem suam in hæc inferiora latenter, per quoddam occultum instrumentum, quæ sit distinctum instrumentum à motu, & lumine, vnde vnicuique corpori cælesti tribuunt propriam virtutem, qua latenter influant in hæc inferiora, etiam absque motu, & lumine.

2. opi. Alij ex opposito volunt, quod Cælum agat in hæc inferiora duobus instrumentis tantum scilicet, motu, & lumine, nullumq; alium effectum produci à Cælo in nos, nisi lumen, & motum, quæ duo instrumenta efficiunt postea apud nos quemcunque effectum productum à Cælo ex sola varietate intensionis, & remissionis luminis, & motus, sine aliqua distinctione, & differentia sumpta ex propria aliqua conditione corporum quorum sunt.

3. opi. Tertia est opinio media, quod corpora cælestia prædita sint varijs, & distinctis virtutibus, & illas in hæc inferiora distinctos, & varios effectus producant; tamen instrumenta quibus vtuntur in communicando has virtutes, & qualitates, solum sunt lumen, & motus: ideo quod lumen, & motus, vt sunt distincti Orbis, & Syderis, etiam sunt prædita aliqua facultate distincta, non ex sola intensione, & remissione luminis, & motus pendente.

Hæc mihi rationabilior videtur, & minores habere difficultates, quam sequitur quoque Picolomineus, libro de Cælo cap. 4. Hæc eadem mihi videtur esse de mente Scoti, qui licet tribuat virtutem Cælo, & Syderibus, vt Lunæ super aquam, non tamen eam virtutem seiungit à lumine, & motu, & nullam virtutem corporum cælestium videtur concedere communicari his inferioribus, nisi aliqua ratione sed mediantibus lumine, & motu.

Quod autem hæc opinio sit verior, patet, quia reliquæ duæ opiniones extremæ, habent obiectiones difficillimas, quæ solui non possint.

1. opi. reijc. Prima quidem opinio quæ ponit influxus, & vult, quod Cælum agat in hæc inferiora tertio instrumento distincto à lumine, & motu, patitur has difficultates.

1. ra. Primò, quod potest fieri per pauciora æquè, & benè, superfluum est fieri per plura; omnia autem possumus saluare ponendo Cælum vti motu, & lumine tanquam instrumentis, ergo superfluum est ponere alia instrumenta; quod lumen communis sufficiat, patet secundum hanc nostram tertiam viam mediam: quia ponimus Sydera habere proprias qualitates, sed eas mortalibus communicare mediantibus motu, & lumine, & proinde lumen vnius talis corporis habere talem virtutem, vt aliquam habere aliam virtutem, &c. Sed qui negant influxum, vt illi de secunda opinione, & volunt omnia saluare per intensionem, & remissionem luminis, & caloris, non possunt saluare Sideris opera, vt patebit per dubia, quæ contra eam tangentur. Et confirmatur hæc ratio, quia certissimum est, quod cælum idem agit in hæc inferiora, quia est continuum huic orbi mortali, vt habet etiam Aristoteles in 1. Meteororum, & omnis actio Physica fit per contactum corporalem: at cælum tangit hæc inferiora solum lumine, & superiora corpora huius mundi inferioris, scilicet, ignem per contactum corporalem, & sic ad motum suum mouet ignem, & calefacit. Hæc verò inferiora mouet per lumen tantum, ergo præter lumen, & motum, non datur aliud instrumentum, per quod agat in hæc inferiora. Confirmatur.

Quod si quis recurrat ad actionem spiritualem dicendo, quod agit spiritualiter; hæc responsio non soluit, quia quæro de actione illa spirituali, Vel est pure spiritualis, quod nullo modo est corporalis, vt sunt Intelligentiæ, & talis actio non prouenit à corpore, quia aliàs esset nobilior agente, & causante; Vel est spiritualis, quia non est multum materialis, & crassa, sed tenuissima, vt est lux, & lumen, & vt sunt species sensibiles receptæ in organis, vt diximus in Theoremate de lumine, & de sensu agente, & tales actiones necessariò recipiuntur à corpore, & sic per corpora debent deferri ad nos, & ad hæc inferiora: nullum est autem corpus, per quod deferri possint, nisi lumen, quia solum lumen effunditur à Syderibus, & tendit ad nos: motus autem non est corpus, sed actio corporis, vt est motus ergo illa, quæ effunduntur per motum solum, pertingit ad corpora mota à cælo, & mota ab eis, cuiusmodi est elementum Obij. Respo. Theor. 26.

ignis,

igni, & superior portio aeris. Sed haec inferiora, solo lumine, & virtute delata per lumen, gubernantur a Caelo; ponere ergo instrumentum aliud ab his duobus, est multiplicare superuacaneum, & loqui sine ratione.

2. opi. Negã. 3.ra. Alia etiam opinio omninò negans influxum, id est negans corporibus Caelestibus proprias quasdam virtutes quibus agant in haec inferiora, distincto modo, & volens omnem varietatem effectuũ prouenire ex remissione, vel intensione luminis, & motus, patitur maiores difficultates; primò quia frigiditas, quae est vna ex quattuor primis Qualitatibus, non penderetur a Caelo, quod tamen falsum est: quia sicuti reliquae primae Qualitates à Caelo pendent, & conseruantur, ita & frigiditas. Quod autem quattuor Elementa, & primae Qualitates pendeant, & conseruentur à Caelo, patet ex Arist. 1. Meteororum, propter hoc enim ponitur hic Orbis inferior continuus Caelo, vt ab ipso regatur; quod si quattuor primae Qualitates non conseruarentur, nec penderentur à Caelo, hic Orbis inferior nõ posset gubernatione, & conseruatione sui permitti, quia omnia sunt ex quattuor elementis.

Resp. repu. Nec valet responsio eorum qui dicunt frigiditatem produci à calore Caelesti, qui est penes lumen, & motum vniuersale: quoniam calor Caelestis, & Elementaris, sunt eiusdem speciei: vnde calor Caelestis auget calorem elementarem, & calor caelestis cum illis elementaribus sunt eiusdem calor: sed calor Elementaris non producit frigiditatem, aliquin destrueret frigidum, ergo nec calor Caelestis, cum sit eiusdem speciei.

Alia resp. repu. Nec valet responsio aliorum, qui dicunt cęlum ex approximatione producere calorem, ex remotione, & ex distantia, frigiditatem; quoniam tunc frigiditas, quae est vna ex primis Qualitatibus, & est quid positiuum: quia calidum, & frigidum opponuntur formaliter, & positiuè, non priuatiuè, ex Aristotele in Post praedicamentis, cap. de Oppositis) produceretur ex accidenti, neque haberet causam per se, quod est absurdum, vt patet: praeterea, omne priuatiuum supponit positiuum, priuatio enim cum nihil ex se formaliter sit, non potest esse prima causa alicuius rei, sed necesse est quòd supponat aliquid positiuum. Nec valet responsio Zimare Theoremate 45. quòd causa positiua frigiditatis, est causa particularis, non vniuersalis, scilicet, venti, vel vapores eleuati ab aqua, & à terra; quoniam frigiditas nedum generatur quo ad partes, sed quo ad totum, & pendet in esse à causis conseruantibus, & dantibus illi esse; ideo debent habere causam vniuersalem dantem illi esse, & etiam conseruantem. Praeterea, etsi cętera Elementa solum quo ad partes generentur, & tamen habent causas vniuersales positiuas conseruantes ea in esse quo ad totum, ergo frigiditas sic se habere debet; quia est qualitas positiua, non priuatiua, vt dictum est, opponitur enim formaliter calido, non priuatiuè. Alia resp. repu.

Praeterea, nec varietates temporum, pluuiarum, caliditatum, serenitatis, infirmitatum, valitudinis, & aliarum rerum Meteorologicarum, patet quòd per solum motum, & lumen, si non sint praedita diuersis virtutibus, non possunt rationabiliter assignari. 3. rat.

Sed contra hoc quòd dicimus virtutem cęlestem communicari his inferioribus per lumen, & motum, sed per se etiam per lumen, & non per occultam qualitatem distinctam à lumine, & motu, vt illi dicunt, sunt varia dubia. Du. cõtra propositum.

Primò, quia in visceribus terrae generantur multa metalla, sine virtute luminis, vel motus, quia nec radij luminis nec motus pertingunt vsque ad partes illas, sed calor, & lumen fit in superficie terrae, & habet fines suos, & terminos, nec potest pertingere vsque ad partes illas in quibus generantur metalla, & maximè, quia ei obsistit terrae frigiditas. 1.

Praeterea videmus ferrum Magnete aspersum, verti ad Polum Arcticum, vt patet in instrumento nautico, & in horologijs solaribus, idem de Heliotropio, & flore maris; Nec valet dicere, quòd fiat ex lumine: quia nullo existente lumine, fit, cum nam sunt in tenebris tempestatum, in noctibus cum lumen non adest; ergo dicendum est haec fieri per aliquam virtutem occultam. Respondetur ad haec dubia. 2.

dubia, quòd vt dictum est, necesse est virtutem cælorum deferri ad hæc corpora per aliquod instrumentum: illud autem non ponitur lumen, vel motus; quia lumen exit à corpore luminoso, & tangit hæc corpora, & sic potest varias qualitates imprimere in ea.

Ad 1. Ad primum ergo dicitur, quòd calor genitus à lumine, penetrat viscera terræ, sicut etiam & frigus genitum à cælo penetrat viscera terræ, & hoc magis, & minus secundum virtutem, & aspectum Syderis à quo producitur. Præterea, lumen illas virtutes, & qualitates producit in terra, non quatenus per calorem agit tantum, sed vt habet virtutem vnitam et impressam à Sydere, à quo procedit; Vnde videmus in visceribus terræ fieri exhalationes generantes terræmotus, & alias impressiones calidas, & frigidas, quæ proueniunt à corporibus cælestibus quidem, sed mediante lumine agente in terram, & illas virtutes, & qualitates imprimente.

Ad 2. Ad secundum similiter dicitur, quod eodem modo lumen agit in illos lapides, in Magnetem, in Helitropium, in aquam maris; & cum dicitur, quod hæc de nocte fiunt, vbi nullus est radius luminis, dico, quòd licet sint tenebræ ad nostrum Hemisphærium propter recessum Solis, tamen adsunt alia Sydera illuminantia, & licet vapores, & nubes, ea impediant, nihilominus semper splendent, & sic semper per lumen agunt; & sic non deficit lumen totaliter; ideo semper illuminatur aer, vel multum, vel parum, & sic semper effunditur virtus ad hæc corpora per lumen, licet vario modo, quod etiam est causa varietatis effectuum. Haberent enidentiam rationes, si lumen ageret ex intensione, & remissione solum; sed dicimus, quòd agit ex qualitate impressa sibi à Sydere, & sic varios effectus producit, licet sit remissum, vel intensum.

Aliter modò dicendi. Cui hæc media opinio non placet, quia videtur valde difficile saluare, quomodo virtutes syderum deferantur ad corpora hæc inferiora, & illo mediantibus producant effectus, quos producunt in his inferioribus, posset dicere, quòd ad actionem physicam non requiritur necessariò contactus corporeus, sed requiritur solum proportio agentis & passi; ideo, cum datur agens proportionatum, & passum proportionatum, fit actio, licet illa localiter distent. Quod autem non requiratur contactus corporeus, probauimus in Theologicis Disputationibus, quas nuper edidimus ex Scoto, in 1. Sent. dist. 37. ideo vide Disput. 32. cap. 4. vbi ex Scoto probauimus agens posse agere in passum distans, proportionatum. Quod verò ait Arist. ad actionem physicam requiri contactum corporeum, hoc est propter ordinem vniuersi, non de interna natura agentis, & passi; & ideo non quodlibet agens agit in passum sibi immediatè contactum, sed solum in illud, quod est sibi proportionatum, & agit in illud etiam si sit distans, & aliud corpus, in quod non agat, mediat. Vnde non est dicendum, Astra agere per lumen, vel motum, vel aliquam occultam qualitatem, quia non requiritur hic contactus, sed solum, quia est agẽs proportionatum tali passo; ideo, licet sit distans, hoc nihil impedit, approximatio enim vt diximus, est necessaria, propter ordinem vniuersi, non ex natura intrinseca agentis, & sic debet intelligi propositio Aristot. Mouens, & motum, debent esse simul.

THEOREMA C.

Sensus interni sunt tantum tres.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. *Cap. I.*

MVlta addere debebamus in hac secunda editione, quia multæ aliæ materiæ pertinentes ad Philosophiam naturalem explicatæ à Scoto, & tractatæ à Philosophis, desiderantur in hoc opere; sed quia commodius alibi de his tractabimus, hæc tria Theoremata tantum addere libuit, quia habent maximam connexionem cum alijs materijs Animasticis in hoc Opere explicatis. Grauis autem est difficultas de numero internorum sensuum, propter quòd variæ extant sententiæ. Primò explicabimus opinionem Scoti, Deinde videbimus, quid alij sentiant.

Opin. Ant. And. refe. Antonius Andreas 1. Metaph. q. 5. aperte cum Auicenna ponit quinque sensus internos, scilicet, sensum communem, quem quoque ait vocari Phantasiam; Imaginatiuam, Cogitatiuam, Aestimatiuam, & memoratiuam. Ego autem puto hanc sententiam non esse conformem doctrinae Scoti, & esse falsam, non est conformis doctrinae Scoti, quia licet nullibi, quod ego viderim, rem hanc Scotus ex professo tractet, tamen ex iis, quae dicit in 1. Sent. d. 3. q. 2. F. ibi, quinto dico, elicitur Scotum non admittere Cogitatiuam, neque Aestimatiuam, & de Cogitatiua probatur: quia ponentes Cogitatiuam, dicunt munus eius esse facere compositionem inter ea, quae conseruantur in imaginatione, vnde per hanc potentiam aiunt nos posse cogitare solem viridem, vel montem aureum; at Scotus in praecitato loco, asserit hoc munus esse Imaginatiuae, ergo apud Scotum Cogitatiua non contradistinguitur ab Imaginatiua; Aestimatiuam quoque ibidem Scotus confutando Henricum, reijcit: dicebat enim Henricus, quod nos venimus in cognitionem Dei & eorum, quae competunt ei ex speciebus Creaturarum cognitis scilicet suffodiendo sub illis speciebus inuestigando ea, quae competunt Deo, & dabat exemplū: Sicut Aestimatiua in brutis sub speciebus sensatis cognoscit intentiones non sensatas, vt nociui, & proficui, quae numquam ceciderunt sub aliquo sensu particulari: at Scotus inquit Henricum ibi adducere falsum, ad confirmationem falsi, etiam ostendit, quod Aestimatiua illa est figmentum; quia si agnus fugit lupum, & sequitur ouem, non est, quia suffodiat aliquam intentionem non sensatam ex sensibilibus speciebus notis: sed quia species sensatae repraesentant sensibilia conuenientia, & tunc agnus sequitur ea, vel disconuenientia, & sic fugit. Vnde si per miraculum ouis quantum ad accidentia externa mutaretur in lupum, & tamen retineret naturam ouis, nihilo minus agnus fugeret ouem sic mutatam, & tamen nulla esset intentio nociui sub illis speciebus. Haec ergo Aestimatiua apud Scotum est figmentum, & apud eundem ille effectus, fuga, & prosecutio, sunt effectus appetitus sensitiui, qui fugit disconuenientia, & sequitur conuenientia: qui appetitus sensitiuus est in omnibus animalibus, etiam imperfectis, quod notat Zabarella, lib. de Facultatibus Animae, cap. 12. Asserit etiam Antonius Andreas, vbi supra, quod Sensus communis vocatur Phantasia, & est idem quod phantasia. Hoc etiam secundum Scotum est falsum; quia Scotus vbique loquitur de Phantasia & de Sensu communi tamquam de duobus sensibus internis distinctis, sed praesertim 1. Sent. dist. 3. q. 6. post E. vbi probat necessitatem speciei intelligibilis ex praesentia obiecti ratione secunda; ibi enim aperte tenet, Sensum communem esse aliam virtutem cognoscitiuam distinctam à Phantasia, quoniam arguit à minori sic. Sensus communis est virtus sensitiua cognoscitiua, & tamen habet speciem praesentem non solum in exterioribus sensibus, sed in proprio organo, ergo multo magis Intellectus, qui est virtus cognoscitiua superior, debet habere obiectum sibi praesens, non solum in phantasia, sed in propria praesentialitate, inquantum relucet intellectui aliquid, quod est in intellectu, illud autem est species. & in eadem quaestione ad 3. habetur idem clarius. Refellitur quod sensus communis sit idem ac phantasia.

Dicimus ergo, quod secundum Scotum sunt tres Sensus interni tantum, scilicet, Sensus communis, Phantasia, siue Imaginatiua, & Memoria; Quae opinio etiam est vera de mente Aristotelis; nam ipse Aristoteles in 2. de Anima, posuit tantum Sensum communem, & Phantasiam; in libro vero de Memoria, & reminiscentia, ponit alterum Sensum internum, scilicet, Memoratiuum, vt patet; & confirmatur: quia pluralitas non est ponenda sine necessitate: sed hic non est necessitas, quia possumus saluare omnia munera, quae tribuunt Cogitatiuae, & Aestimatiuae per Imaginatiuam. Tertio, potentiae sensitiuae, & materiales, distinguuntur per organum: quia vnaquaeque debet habere proprium organum, at in cerebro secundum Anatomistas sunt tantummodo tres ventriculi, siue tres cauitates, sensus autem interni sunt potentiae materiales organicae, ergo non possunt esse nisi tres, Opinio vera est esse tres sensus internos. 2. ra. 3. ra.

neque

neque potest dici, quod ventriculus medius interius cellulis potentijs sensitiuis, vt dicit Auicenna, quia vt dicunt Anatomistæ, ille ventriculus medius est ex omni parte æqualis, neque est magis capax in vna parte, quam in alia, sed se habet ad modum canalis, siue vesticæ, vel foraminis; at potentiæ diuersæ, requirunt organa diuersa: quia instrumentum quod accommodatur ad vnam operationem, nō accommodatur alteri operationi illius potentiæ, & sensus interiores, sunt diuersæ potentiæ, & habent diuersa munera, ergo non possunt vti omnes tres eodem organo.

q. ra. Quarta. Certum est, Aristotelem voluisse compositionem, & diuisionem, & multo magis discursum esse operationes solius intellectus, vt patet in 3. de Anima, tex. 21. & inde, ideo vanum est ponere aliquam facultatem sensitiuam esse Ratiocinatricem, vel componentem ac diuidentem Cogitatiuam, & Aestimatiuam, per illos Doctores componunt ac diuidunt, [illegible] discurrunt, ergo sunt eijciendæ. Auerrois præcipuus autem fuit hæc Cogitatiua, vt saluaret hominem intelligere: & videtur hanc esse eius formam informantem, quæ ex coniunctione intellectus intelligere: sed Scotus, & nos, alibi, scilicet, in Theoremate de Multiplicatione

Theo. 70. Intellectus, & secundum Aristotelem, & secundum veritatem, ostendimus, esse opinionem falsissimam. Sed est obiectio;

Obiectio. quia in somnum Intellectus non operatur, neque sensus externi quia sunt ligati per somnum, & tamen discurrimus, & facimus compositionem quarundam rerum, quas nunquam vidimus, componimus, diuidimus, facimus monstra, imaginamur Montem aureum, &c. ergo, hæc

Solu. præstantur à sensibus internis. Respondetur quod hæc omnia fiunt à Phantasia, siue ab Imaginatiua, vt dicebat Aristoteles. 3. de Anima, tex. 156. & probatur: quia Phantasia ex Arist. eodem 3. de Anima, tex. eodem, in vltimis verbis, est motus ab externo sensu factus. Proinde, nihil potest esse in Phantasia, quin prius fuerit in Sensibus externis; species ergo, illorum singularium, quæ demandata fuere ad sensum communem, in Phantasia manent, & dicuntur Phantasmata, quæ demū sit per mixtionem assumuntur ipsi Phantasiæ, & ex hoc accidit, quod imaginatur Montem aureum, quia habet Phantasma auri, & habet Phantasma montis: accidit autem quod Phantasma Auri, & Montis in vnum complicata, se præsentant Phantasiæ, & tunc apprehendit Montem aureum, Hæc ergo apprehensio, non est vera compositio, ita quod Phantasia enunciet hoc de hoc, sed est apprehensio simplex, quia [illegible] offeruntur ei tanquam entia singularia, & tanquam vnum sit compositum; Hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolomineus, libro de Sensibus internis, cap. 12. eamq. esse Græcorum omnium testatur, quam varijs rationibus comprobat; alijs relictis.

Aliorum opiniones adducuntur, & reprobantur. Cap. 11.

EX his facile confutamus aliorum opiniones de numero sensuum internorum, quæ ad summum sunt quatuor.

Opin. Tarta. Prima asserit sensum internum esse vnicum tantum, quam Tartaretus in 2. de Anima, in suis recollectis, & sequitur. Hanc eandem opinionem sustinet Halensis 2. par. quæst. 70. Membro 2. & Aquinas illi 2. 19. quam ita declarant; Sensus internus est consideratus secundum substantiam, & essentiam, vnus: similiter vero considerentur quoad munera diuersa, quæ obeunt, sic diuersa sunt; Sed hæc diuersitas, & distinctio, est tantum non realis; est ergo vna interna facultas secundum essentiam,

1. ra. sed ratione sunt plures. Præcipuum fundamentum est: quia munera ista [illegible] munera, quæ prodeunt dicuntur ab istis diuersis sensibus, vt puta à Phantasia, à Sensu communi, & alijs, posse saluari in vnico sensu: & quia pluralitas non est ponenda sine necessitate, vnus, non plures,

Aquinas. est ponendus sensus internus. Hæc opinio in aliquo sensu est vera, tamen in proposito est falsa: est vera, considerando hos sensus internos realiter, sic enim identificantur cum anima sensitiua realiter, quæ est vna, & ideo realiter sunt vna substantia, & essentia, vt dixi in Theoremate de Distinctione potentiarum animæ

Theo. 71.

inter se, & ab anima: Sed considerando hos sensus formaliter, vt in præsenti consideramus, sunt distincti formaliter, quia sunt diuersæ potentiæ animæ, quæ non ratione, sed formaliter ad inuicem distinguuntur, vt ostensum est in prædicto Theoremate.

1. Probatur Primò, quia hæc opinio est contra Aristotelem, qui vt diximus sup. 3. de Anima, tex. 155. & inde, distinguit Phantasiam à Sensu communi, & alibi à Memoria.

2. Secundò, quia munera Sensus communis, & Phantasiæ, sunt omninò diuersa: quoniam Sensus communis immutatur à sensibus externis: vnde illis quiescentibus, & nihil præsentantibus, ipse quoque quiescit, & absentibus illorum actionibus, nihil operatur. Phantasia verò immediatè mouetur à Sensu communi, & quiescentibus sensibus externis, & absentibus, operatur, obiectis realibus ipsa ea percipit, & iudicat; ergo diuersa sunt munera horum sensuum; & per hoc soluitur eius fundamentum.

2. opinio. Fonsecæ 5. Metaph. c. 28. q. 7. & Colleg. 4. de An. Secunda opinio est eorum, qui asserunt sensus internos esse duos tantum: sed ibi inter se differunt aliqui etiam vt Fonseca 5. Metaph. c. 28. q. 7. sect. 4. ponit hos duos esse Sensum communem, & Phantasiam, Memoriam verò vult eandem esse cum Phantasia; quam opinionem etiam commendat Collegium Conimbricense, 4. de Anima, (secundum eorum partitionem) cap. 2. quæstione 2. & probant in primis: quia Aristot. 3. de Anima, vbi ex instituto de Sensibus internis loquitur, tantum verba facit de Sensu communi, & Phantasia: & licet Arist. in lib. de Memoria, & reminiscentia, loquatur de Memoria, non tamen propter hoc dicitur, quod loquatur de Memoria, quatenus sit sensus distinctus à Phantasia: quia in 1. capite illius libri, ponit actum memorandi in ea potentia animæ, in qua est Phantasia, siue actus imaginandi, ergo potentia memorandi non est distincta à potentia imaginatiua.

2. Secundò confirmatur à simili, quia Intellectus, & Memoria intellectiua, secundum omnes, non distinguuntur, sed sunt vna, & eadem potentia, sed à diuersis actibus, diuerso nomine nuncupantur: quatenus enim Intellectus actu intelligit Intellectus dicitur, quatenus verò habet speciem intelligibilem præsentem, & potest mittere in actum intelligibilem, dicitur Memoria intellectiua; ita Phantasia quatenus conseruat species sensatas, dicitur Memoria, quatenus verò iudicat, & componit, dicitur Phantasia. Alij verò hos duos sensus internos ponunt esse Sensum communem, & Cogitatiuam: sub Sensu communi ponunt Phantasiam, sub Cogitatiua ponunt Memoriam. Alij verò volunt hos duos sensus esse facultatem iudicandi, & facultatem conseruandi, ita quod illi ponunt facultatem cognoscitiuam internam nihil esse vnicam potentiam, vt Sensum communem, Phantasiam, Cogitatiuam, & si aliter dicatur ab alijs. Memoriam verò alteram. Fundamentum illorum duarum opinionum quæ ad id, in quo conueniunt, scilicet, de numero sensuum internorum, est, quod in cerebro sunt tantummodo duo ventriculi distincti, qui habent diuersa temperamenta, ideo sunt quoque duo sensus interni. Aliorum opinio. Alia opin.

Primus modus huius opinionis, licet videatur habere aliquam probabilitatem, tamen est contra Aristot. & falsus; quod ostenditur: quia Aristot. venatur numerum sensuum, præsertim ex diuersitate operationum, & ex diuersitate organorum, propter hoc distinxit Sensum communem à Sensibus externis, scilicet, quia sensus externi non possunt iudicare obiecta diuersa sensibilium, ideo oportuit dari Sensum communem qui iudicaret, & discerneret differentias obiectorum sensuum externorum, vt album à dulci; & consequenter Phantasiam esse diuersam à Sensu communi: quia ipsa iudicat de sensibilibus etiam ipsis absentibus, quod non facit Sensus communis, & ideo, cum sit operatio diuersa, diuersam quoque esse Phantasiam iudicauit; ita in proposito apertè in libro de Memoria, & reminiscentia, ostendit Aristot. operationem Memoriæ esse diuersum à Sensibus, & à Phantasia; inquit enim, quod operatio, & actus Memoriæ, non est sensorum, sed illi pertinent ad scientiam, quæ ab aliquibus æstimatiua dicitur Primus modus falsus impugnatur.

neque

neque est præsentium, quia hæc pertinet ad sensum, sensus enim solum præsentia cognoscit; & cum præsentium cognitio alia sit considerare, alia verò sit intelligere, nullum horum inquit Aristot. est memorari, sed dicuntur considerare, & intelligere, & sunt actus virtutis Cognoscitiuæ, siue sit Sensus, siue sit Intellectiua. Cum ergo memoriæ sint respectu præteritorum, cognitio ergo eius, non est per actus, qui nunc fiunt, sed qui facti fuerunt, vt aliquis recordatur, quia vel vidit, vel audiuit, &c. Cum ergo operatio Memoriæ sit diuersa ab operationibus Phantasiæ, vt quia est cognitio, sed per actus præteritos, non præsentes, Phantasiæ verò actus sit cognitio per actus de præsenti factos, sequitur quoque, Sensum esse diuersum à Phantasia. Secundo habet organum diuersum à Phantasia, quia idem Aristot. quærens quare aliqui facilè addiscunt, sed difficilè memorantur, aliqui è conuerso difficilè addiscunt, sed facilè memorantur, respondet, quod hoc accidit, quia illi, qui de facili addiscunt habent temperamentum molle & humidum, in quo facilè imprimuntur species, & facilè etiam elabuntur, sicut qui imprimit aliquid in aquam, vel ceram, è conuerso ij qui facilè memorantur, sed difficilè addiscunt, habent temperamentum siccum, & durum, ideo difficilè imprimuntur species, sed quando postea sunt impressæ, de difficili elabuntur, vt qui imprimit aliquid in lapide marmoreo, difficilè imprimit, sed durat per multum tempus. Ex his patet, organum Memoriæ debere esse siccum, potentiarum verò cognoscitiuarum, humidum, & molle, ergo organum Memoriæ est diuersum ab alijs, & consequenter Memoria est diuersa ab alijs. Neque valet responsio eorum, dum dicunt organum Phantasiæ proprium esse tali temperamento, & mediocritate, vt & non difficilè recipiat, & recepta diu retineat, est enim hoc contra experientiam, quia videmus facillimum esse cognitionem sensibilium simplicium, vt sic etiam actu præsentiarum, illa cognoscimus: ad hoc verò, vt illorum memoremur, necesse est iterare sæpè ac sæpius actus cognitionis, vt Memoriæ infigantur; signum est ergo, quod organum Memoriæ naturaliter est siccum, & omnino diuersum ab organo Phantasiæ, quæ est facultas cognoscens præsentia tantum. Ad rationes pro illa opinione. Ad primam respondetur, quod si locus ille Aristot. 1. de Memoria, & reminiscentia debet intelligi, vt illi dicunt, sequeretur pertinere ad Sensum communem: quia ille est primo sensitiuum, quod tamen ipsi non admittunt; Est ergo dicendum, quod verum est quidem, quod in 2. lib. de Anima, locutus est tantum de Sensu communi, & Phantasia, non de Memoria: sed voluit differre in alium locum sibi commodiorem, tractat enim ibi de alijs pertinentibus ad sensus, vt est lib. de Sensu, & sensibili, & ideo hoc nihil est; Quòd verò in libro de Memoria, dicat Aristot. Memoriam esse in Phantasia, falsum est: verba Aristot. sunt hæc (*Quare intellectus secundum accidens vtique erit, per se autem primi sensitiui* (*supple*) Memoria) & sensus est, quod Memoria inseruit per accidens Intellectui, per se verò Sensui, quia recordamur intelligibilium & sensibilium, sed recordamur sensibilium perceptorum à Sensu communi, & consequenter à Phantasia per se, Intelligibilium verò per accidens, scilicet, mediantibus illis Phantasmatibus sensibilibus repositis in Memoria. *Ad 1. opin.*

Ad 2. Ad secundam respondetur, quod Memoria in hoc sensu accepta, scilicet, pro Intellectu, & obiecto præsente, est Memoria impropriè dicta, quæ potius est in vsu apud Theologos, quam Philosophos, Memoria autem apud Philosophos est recordatio præteritorum, vt diximus in Theoremate, de Memoria Intellectiua, ideo hoc sensu nihil concludit ad propositum, vbi de Memoria secundum Philosophos & sensitiua Memoria loquimur.

Alia opin. reijcitur. Altera opinio reijcitur per idem fundamentum; ostensum est enim quod nedum Memoria, & Phantasia distinguuntur; sed etiam Sensus communis, & Phantasia, præsertim, quia Sensus communis immutatur à Sensibus externis immediatè, Phantasia mediante. Sensus communis apprehendit tantum obiecta præsentia, ac simul cum Sensibus externis: Phantasia verò

sia verò

sa vero apprehendit absentia, & quiescentibus externis sensibus, Sensus communis apprehendit tantum Phantasmata sensata & ex illis etiam non sensata, ergo diuersa officia, & diuersas potentias arguunt.

Ad fundamentum illorum dicendum, quod falsum est, duos tantum esse ventriculos, vt supra diximus. Deinde hoc fundamentum est satis dubium, aliqui enim Anatomistæ volunt illos esse duos, alij tres, alij quinque, alij vnum, adeo res satis est dubia.

Tertia est Auerrois, in libro de Memoria, & reminiscentia & in 3. libro de Anima, Com. 6. quem sequitur quo ad hoc D. Thom. p. p. quæst. 78. artic. 4. & Caietanus ibi in Commentarijs, & alij, qui asserunt quatuor esse Sensus internos, scilicet, Sensum Communem, Phantasiam, Memoriam, & Cogitatiuam in homine, loco cuius, in brutis volunt esse Æstimatiuam. De tribus prioribus sensibus non est difficultas, sed tota res consistit in Cogitatiua, quam esse necessariam probant. Primò sic Arist. 2. de Anima, tex. 15. dicit hæc verba: [Phantasia non fit sine sensu, & sine hac non fit Æstimatiua.] Ex hoc patet, quod Aristot. præter Phantasiam, concedit vim Æstimandi, siue cogitandi. Secundo Aristot. in libro de Memoria, & reminiscentia, concedit dari vim reminiscendi: sed reminiscentia fit cum discursu, discursus autem competit tantum virtuti cogitatiuæ, ergo Aristot. admittit cogitatiuam. Tertio, datur facultas, quæ circa singularia componit, diuidit, & ratiocinatur, insuper excitat appetitum ad prosequendum, vel fugiendum, hæc non est Intellectus, neque Phantasia, ergo.

Quarta opinio est Auicennæ, in 6. librorum Naturalium, parte 4. cap. 1. & Magni Alberti, in 2. de Anima, qui supra illos quatuor addunt Æstimatiuam, propter eam rationem, scilicet, vt ex speciebus sensatis cognoscat, & subfodiat intentiones insensatas, vt dicit Antonius Andreas.

Sed omnes illæ opiniones refutantur facilè per argumenta superius adducta, & præsertim, quia munera illarum potentiarum, scilicet, Cogitatiuæ, & Æstimatiuæ, pertinent vel ad Intellectum, vel ad Phantasiam, ideo non debent illæ potentiæ multiplicari.

Ad primum pro tertia opinione, dico, quod Aristot. in 2. de Anima, textu 15. cum dixit, Æstimationem mediare inter Sensum, & Phantasiam, per Æstimationem non intellexit aliquem sensum medium, sed iudicium Mentis, à quo ille distinguit Phantasiam, sicut & ab alijs sensibus.

Ad secundum respondetur, quod Aristot. ibi innuit tantummodo, quod reminiscentia fit adiutorio Mentis, vnde non est in Brutis, nisi Metaphoricè.

Ad tertium respondetur, quod illa facultas est Phantasia, quæ iudicat hoc, vel illud bonum, secundum quod hoc, vel illud est sibi iucundum, vel non iucundum, & ita prosequitur, vel fugit. Phantasia quoque est, quæ excitat Intellectum, quia ipsa est quæ illi offert obiectum, Phantasia enim perscrutando Phantasmata excitat Intellectum.

THEOREMA CI.

Appetitus non distinguitur à virtute cognoscente.

Aliorum opiniones reijciuntur, & probatur opinio Scoti.

Caput Primum.

EST magna difficultas, an appetitus sit potentia distincta à virtute cognoscente, & de numero appetituum D. Tho. p. p. quæst. 78. artic. 1. & 2. quem sequitur Zabarella, lib. de Facultatibus Animæ, cap. 12. dicunt, appetitum esse distinctam potentiam à virtutibus cognoscitiuis & esse triplicem. Ratio Diui Thomæ sic videtur esse hæc: quia aliud videtur esse finis appetitus absoluti, aliud videtur esse finis appetitus virtutis cognoscitiuæ: nam visus appetit solum obiectum visibile ad videndum, animal autem appetit illud obiectum ad alios vsus; Cum ergo alterius sit finis appetitus simpliciter naturalis, & finis appetitus virtutum cognoscitiuarum, operationes sunt variæ, &

næ, & distinctæ, & consequenter cum ex operationibus distinguantur potentiæ, virtus cognoscitiua, & virtus appetitiua, erunt diuersæ potentiæ, & virtutes. Zabarella verò hoc idem probat authoritate Aristot. 2. de Anima, tex. 27. vbi Arist. enumerans potentias animæ, enumerat appetitiuam facultatem, vt ab alijs distinctam, inquit enim. *Potentias vero dicimus vegetatiuam, appetitiuam, sensitiuam, motiuam secundum locum, at intellectiuam, vegetatiuam, & sensitiuam sunt distinctæ potentiæ, ergo & appetitiuam debet differre ab alijs.* Idem dicit alibi sæpe Aristoteles.

Secundò, ex muneris discrimine distingui videntur, quæ enim munera diuersa habent, diuersas quoque essentias habere cogimur: quia si diuersæ sunt, diuersas operationes habent; quod autem sint munera diuersa, virtutis appetitiuæ, & virtutum cognoscitiuarum, probat hoc modo. Cognoscere, & sentire, fit per transitum obiecti ad animam, in cognitione enim obiectum quodammodo ad animã trahitur, at in appetitu anima potius trahitur ad obiectum prosequendum, ergo operatio diuersa est, & consequenter quoque sunt diuersæ potentiæ. Insuper, potentia cognoscens, est recipiens obiectum, at appetitus est propensio ad prosequendum, ex his sequitur, quod appetitus distinguitur à virtutibus cognoscitiuis, & quod est verum.

Ex altera parte Scotus in 3. *Sent. d.* 17. quæst. 1. in corpore, quæst. videtur velle, quod appetitus sensitiuus, de quo modo loquimur, non distinguatur à virtute cognoscitiua, siue apprehensiua: quoniam inquit ibi, quod præter appetitum sensitiuum, qui consequitur virtutem imaginatiuam, est necesse quod ponantur tot appetitus distincti, quot virtutes apprehensiuæ distinctæ ponuntur. Insuper dicit, quod sicut Phantasia imaginatur obiecta omnium sensuum, & in præsentia illorum, & absentia, ita suo appetitu delectatur in illis, si sint conuenientia, vel dolet de illis, si sint disconuenientia; hoc idem etiam est dicendum de alijs sensibus particularibus. Ex his videtur velle Scotus, quod appetitus nihil aliud sit, nisi propensio naturalis potentiæ sensitiuæ ad obiectum: si enim illud obiectum sit conueniens potentiæ apprehendenti illud, prosequitur: si sit disconueniens, fugit, & consequenter appetitus non est virtus distincta à potentia cognoscente, sed est eadem realiter cum illa, siquidem est eius inclinatio naturalis, inquantum respicit obiectum determinatum, & tale. Quæ sententia videtur quoque esse Auerrois, in 12. Metaphy. tex. 39. vbi dicit, etiam de mente Alexandri, quod voluptas consequitur comprehensionem, sicut vmbra corpus: at videmus, quod potentia apprehendens obiectum aliquod, si est conueniens, gaudet & habet voluptatem, non alia de causa, nisi quia obiectum est conueniens; si verò non est conueniens, tristatur, si sunt actus appetitus, qui illi sunt eiusdem virtutis cognoscitiuæ, vt dictum est: quia virtus cognoscitiua est, quæ apprehendendo delectatur, vel tristatur, ergo virtus appetitiua non distinguitur à virtute cognoscitiua. Ex hoc aperte patet, quod appetitus multiplicatur apud Scotum, & hoc est clarum. Videtur etiam elici ex dictis, quod appetitus non distinguitur à virtute cognoscente (licet apertè hoc non dicat Scotus, propter rationes superius assignatas) & confirmatur authoritate Arist. 3. de Anima, tex. 29. vbi aperte dicit, quod appetitus vitandi, vel prosequendi, neque inter se, neque à sensu re distinguantur, sed solum ratione, & verba eius sunt hæc; *Et non aliud est appetitiuum, & fugitiuum neque à se inuicem, neque à sensitiuo; sed esse aliud est.*

Hanc eandem sententiam Scoti, quantum ad multiplicationem, videtur sequi Franciscus Piccolomineus, lib. de Sensibus internis, capite vltimo, conditione tertia, ait enim appetitum tribus modis considerari posse, Vel ratione fundamenti, Vel rationem propria: Vel ratione obiectorum; Primo modo est vnus appetitus, quia fundamentum principale est vnum, scilicet Phantasia, & hoc est fundamentum denominationis, vt etiam dicebat Scotus: quia in illo completur actus appetendi: nam Phantasia est quæ iudicat iucundum, vel aduersum, propria ratione verò, & ex parte obiectorum, multiplicatus ait,

[illegible] sicut esse appetitum, quem facultates cognoscentes [illegible] Sanctum [illegible], quod appetitus non distinguitur à virtute cognoscente, accipiendo appetitum pro facultate appetitiua, & [illegible] Phantasiam quatenus apprehendit aliquid sensibile, tanquam vtile, & delectabile, vel aduersum, & reddit animal procliue ad prosecutionem, vel fugam: & hoc intelligit de appetitu perfecto, & completo, quia ille est solum in Phantasia: & propterea illa sola appellatur appetitiua; aliae verò virtutes, & sensus cognoscentes sunt appetitus imperfecti, & proinde in omnibus animalibus etiam imperfectis, praeter sensus externos, est Phantasia, licet in perfectis sit perfecta, in brutis verò sit imaginatio confusa.

Ad 1. rationem, quae est D. Thomae. Ad primum rationem, quae est D. Thomae, respondetur, assumere falsum; quoniam falsum est, quod appetitus animalis appetat res sensibiles propter aliud [illegible] quam propter vsum sensuum externorum, quoniam res sensibiles nullo vsui inseruire possunt nisi vsibus externorum sensuum, quorum sunt obiecta; substantia enim non est sensibilis, omnia alia accidentia vel sensata propria, vel communia, quae omnia percipiuntur à sensibus externis: & [illegible] obiectorum cum his sensibus externis, sequitur tristitia vel gaudium, & deinde fuga, vel prosecutio. Praeterea, dato quod argumentum concluderet, sequeretur appetitum esse distinctum à sensibus externis, non tamen à Phantasia, quia Phantasia est quae cognoscit vtile, & nocuum, ac variis sensibus illa commendat.

Ad 2. Ad secundam rationem, quae est authoritas Aristotelis dico, quod ibi per appetitum intelligit Phantasiam siue Imaginatiuam in communi, prout continet sub se Imaginatiuam perfectam, & imperfectam, vnde in textu 2[illegible] [illegible] in omnibus [illegible] Phantasiam, & Desiderium: quia in vtraque parte est voluptas, & tristitia; est ergo appetitiua potentia quidem, sed tamen non est realiter distincta à sensu [illegible] constitueret alium gradum vitae, & sic essent quinque gradus vitae contra Aristotelem [illegible] 2. de anima 2[illegible], scilicet, Vegetatiuus, Sensitiuus, Intellectiuus, Appetitiuus, & Phantasia. Vel dicamus, quod sufficit distinctio formalis inter Sensitiuam, & Appetitiuam. Insuper, deberet habere propria organa distincta à Phantasia, & à Sensibus cognoscentibus, quod tamen est falsum.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod illa cunctera non sunt ita diuersa, vt constituant diuersas potentias: quia ille tractus est propter determinationem consequentem cognitionem virtutis cognoscitiuae, vnde est potius propensio, & proprietas cognoscentis, quam alia potentia distincta.

THEOREMA CII.

Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti.

Adducitur, & confutatur opinio eorum, qui asserunt intellectum possibilem esse puram potentiam. Cap. I.

Duplex difficultas. DVplex est difficultas circa hanc propositionem, Primo, [illegible] ex Arist. deducitur, & reuera ipsius Aristotelis assertum [illegible] de anima textu [illegible] ex quo [illegible] [illegible] Auerroes praecipue, & [illegible] sequentes eum. Secunda difficultas est de eius veritate. Quantum ad primum non desunt viri docti, qui asserunt propositionem istam non esse ex dictis Aristotelis & maxime in illo 4. textu 3. de Anima, quod ostenditur sic. Clarum est, quod haec propositio formaliter non habetur in textu, vt videre vnusquisque potest. Si ergo in illo textu continetur, implicite [illegible] necesse est, at neque hoc verum esse videtur: quod ostenditur [illegible] Auer. quod Arist. in illo textu [illegible] Intellectum possibilem esse immixtum à subiecto, & à corpore, ita quod [illegible] argumentatio Arist. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti; at intellectus recipit, siue intelligit omnia materialia, ergo non debet esse [illegible] materialis, sed immixtus, & denudatus à corpore, & à materia. Materiam [illegible] explicite non est in textu [illegible]

[illegible]

gli[illegible] quia intus existens, prohibet extraneum, [illegible] ergo [illegible] sit materiae, & corpori [illegible] illa materia, & forma corporis impediret illum à receptione & possessione aliarum. Verum haec non est argumentatio Arist. etenim solum dicunt illi, neque scriptum Arist. est istic, quem [illegible] Auer. [illegible] Aristoteles [illegible], quod intellectus potentialis, siue possibilis est pura potentia, & [illegible] in qua nulla determinatam naturam habet, vt posset colligi [illegible] Volunt etenim Alex. Aphrodis. & Caietanus in 3. de Anima, & alii eorum sectatores, quod Intellectus possibilis, nullam habeat naturam determinatam, sed sit pura potentia, vt volunt Thomistae esse materiam primã; quod probant à simili, quia sicut si materia prima haberet aliquam determinatam formam, non posset recipere omnes alias formas, ita intellectus possibilis si haberet aliquam determinatam formam, & naturam, non posset intelligere omnia, quia illa forma, & natura determinata impediret receptionem aliorum, & esset eis extraneum [illegible]. Quod confirmant: quia sicut si oculus haberet colorem flauum in seipso, omnia flaua iudicaret, & lingua affecta bile amara, iudicat omnia amara, ita intellectus si haberet aliquam naturam determinatam, non posset intelligere, neque iudicare alia, neque illa recipere. Ad propositum ergo volunt Arist. in illo 4. tex. probare Intellectum non esse aliquid determinatae naturae, sed esse meram potentiam, vt possit recipere omnia intelligibilia; & eum probasse esse immixtum, dicunt debere intelligi duobus modis. Primo modo, quod est immixtus ab intelligibilibus, quia non communicat cum rebus intelligibilibus in natura, & principiis, ex quibus ipsae res constant, & hic sensus est is, quem significauit Arist. in 3. de Anima 5. texto, dum dixit intellectum debere esse impassibilem, passione scilicet corruptiua; secundo modo est immixtus: quia non communicat Intellectus cum rebus, nec simpliciter quantum ad constitutionem naturae, sed nec quantum ad rationem cognitionis, vt volebat Plato, qui ponebat Ideas, siue rationes cognoscibilium in animo, & propterea volebat intellectum esse immixtum rebus intelligibilibus, & ideo quantum ad [illegible], & quantum ad has [illegible] sic [illegible] ergo Arist. [illegible] dixit Intellectum esse immixtum [illegible] quentur de hoc secundo immixtione, [illegible] quod vult, quod Intellectus [illegible] sit [illegible] est non immixtus, nec determinatus per aliquam actualem similitudinem, vel ideam [illegible], sed est omnino pura potentia respectu obiectorum intelligibilium, & quoniam omnia intelligit, necesse est quod ipse in se sit omnino [illegible] nullam habens determinatam naturã: quia illa determinatio ipsum impediret à receptione aliorum intelligibilium. Argumentum ergo sic est [illegible]. Omnis intelligens patiendo, & recipiendo species debet esse immixtum, & est non immixtum per aliquam actualem similitudinem sibi [illegible] ad ea quae recipit, & intelligit: at intellectus intelligit omnia possibili modo, ergo intellectus debet esse immixtus ab omnibus obiectis, ita vt nullam aliorum obiectorum actualem similitudinẽ in se contineat. Maiorem probant quia alienum intus apparens prohibet, atque [illegible] probat. Minor ergo [illegible] quaecunque aliqua facultas est natura determinata, est impedita à receptione alieni. Maior ergo probatur sic. Facultas intellectiua determinata, est impedita à receptione aliorum, intellectus intelligit omnia, ergo intellectus debet esse immixtus ab omnibus, & ideo non debet esse determinatae aliquid, sed esset indeterminatus in se, & esset indeterminatus & potentia omnia. Haec opinio est subtilis, & ingeniosa, (& vno excepto) vera mihi videtur. Illud quidem certum est, quod propositio illa: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, in sensu, quo illam intelligunt Auer. non habetur ab Aristotele in illo 4. textu 3. de Anima, neque est vera, vt dixi à principio: tamen in vero sensu non potest negari quin sit Aristotelis, & non dubitatur ex eo textu 4. Similiter certissimum est quod Aristoteles in 4. textu non loquitur de immixtione intellectus à corpore, vt voluit Auer.

Argumentũ

Sed

sed loquuntur de immistione ad obiecta, vt alias dixi, & infra patebit. Tamen illud mihi probari non potest, quod asseruit Aristoteles in illo 4. textu probare intellectum esse puram potentiam, & nullam habere determinatam naturam, nisi hanc propositionem valeamus ad bonum sensum; nam ista propositio potest duobus modis intelligi; Vno modo, quod intellectus essentia non sit substantia aliqua vna determinata in genere entium, sed sit pura potentia. Secundo modo, quod in genere entis, & substantiae sit determinata quaedam natura, tamen non habeat in se vllo modo aliquid de rerum, nec materialiter, nec spiritualiter, sed sit tanquam in potentia ad omnia illa. Hic secundus sensus est verus, vt infra patebit, & si hoc modo ipsi intelligerent, essemus concordes, & hunc sensum videntur amplecti aliqui: nam ad illud argumentum, quod afferri solet contra hanc positionem, scilicet, quod intellectus est facultas viuentis formae, omnis forma est actus; ergo est determinatum, & non est pura potentia, Respondent, quod intellectus duobus modis potest considerari, scilicet subiectiue, & obiectiue; primo determinatum subiectiue, sed est indeterminatus obiectiue. Ex qua responsione videntur velle, quod ipsa potentia sit essentia, & substantia quaedam determinata in se, tamen ratione obiectorum sit indeterminata, vt quae nullum obiectum habeat actu in se materialiter, aut spiritualiter, per quod determinetur. Tamen ipsi accipiunt primum sensum; Quae fuit opinio Alexandri Aphrodisei, qui 1. libro suo de Anima, cap. de Intellectu speculatiuo, & 2. libri cap. de Intellectu materiali considerans id, quod ab Aristotele dicitur in textu 14. 3. libri de Anima. Intellectum esse vt tabulam rasam, in qua nihil est depictum; inquit [illegible] scriptionem, [illegible] possibilis enim est in [illegible] [illegible] potentia [illegible]. Ex quibus [illegible] Alexandrum [illegible] Intellectum non esse [illegible] aliquam, sed solum [illegible] [illegible] ipsius animae [illegible]

Du- plex [illegible]

intelligibilia; Quam opinionem defendere volentes sectatores Alexandri ab obiectionibus Auerrois, quarum praecipua est, quia Aristoteles in 3. libro agit de Intellectu, qui est substantia, respondent hoc esse falsum; sed Aristotelem loqui in 3. de potentia animae rationalis, non de ipsa anima rationali, quae est forma hominis, & idem in 4. textu cum concludit Aristoteles Intellectum esse [illegible], loqui voluit de potentia animae, non de forma; & denique in 5. textu cum definit Intellectum esse potentiam, similiter voluit enim definire potentiam, non essentiam, atque aliquam formam substantialem. Verum hoc [illegible] mihi placere potuit, Primum quia concedo quod agat Aristoteles in 3. libro de Anima, de potentia animae, quae est Intellectus, sed nō sequitur propter hoc eum non agere de substantia, & forma hominis; quia vt dixi in Theoremate de Distinctione potentiarum, potentiae animae non sunt accidentia, vt voluerunt D. Thom. Zabarella, & alii; sed sunt substantiae: ideo Intellectus quoque licet sit potentia, tamen est etiam formaliter substantia, & forma substantialis hominis; ergo non est pura potentia in genere entis, sed est determinata forma substantialis. Confirmatur: quia potentia duobus modis potest accipi; Vno modo pro carentia alicuius formae aptae natae, vt est potentia materiae primae; Alio modo accipitur potentia pro virtute, & facultate, siue principio actiuo productiuo actionum operationum, quemadmodum loquitur Aristoteles de potentia 9. Metaphys. loquendo de potentia actiua, & passiua; ad propositum tamen Alexander dicens Intellectum esse puram potentiam videtur accipere primum sensum [illegible], & potentiam [illegible], non tantum [illegible] promptitudinem, & carentiam formarum recipiendarum; at hoc est falsum; quia potentiae animae non solum sunt passiuae, sed etiam principaliter sunt actiuae, quia sunt principia productiua suarum operationum, vt patet de sensibus praecipue, et etiam de Intellectu, vt ostendimus in Theoremate de [illegible], Intellectus, [illegible] Diui Thomae, [illegible], [illegible] Intellectum [illegible]

Resp. 1. [illegible]

Theo. 31.

2. [illegible]

Th. [illegible]

terre pessima; obiectum vero solum actiue, ergo Intellectus non est pura potentia, & penitus indeterminata in genere entis, sed aliquid, nisi velimus fateri esse substantiam, vt nos dicimus, erit accidens quoddam determinatum. Probatur Consequentia, quia pura potentia, & entis in genere indeterminatum, non potest esse principium determinatae operationis: Intellectus autem est principium determinatae operationis, ergo est determinata forma.

3. Tertio potestas pura, vt est Intellectus, de numero illorum non patitur, neque recipit, sed est ratio recipiendi, & patiendi, quemadmodum est, quod recipit materiales formas, non est potentia primae materiae, sed materia ipsa, potentia vero existens in materia, est ratio ipsi materiae recipiendi: at Aristoteles 3. de Anima, ait hanc potentiam, scilicet Intellectum recipere, & pati, non autem esse rationem recipiendi, & patiendi, ergo illa potentia Intellectus non est pura potentia indeterminata in genere entis, quandam ergo essentiam determinata in se, existens tamen potentia ad recipiendum omnia intelligibilia, & denique est ipsamet anima intellectiua.

4. Quarto Aristoteles 3. de Anima, tex. 8. & 18. ait Intellectum intelligendo fieri omnia: at aptitudo recipiendi non dicitur fieri aliquid, sed subiectum potens & aptum fit illud, quod recipit: sic etiam potentia primae materiae non dicitur fieri lapis, vel homo, sed est materia, quae per receptionem formarum diuersarum dicitur fieri hoc, vel illud.

5. Quinto Aristoteles 4. textu arguit ex auctoritate Anaxagorae, Mentem debere esse immixtam: in hoc enim laudat Aristoteles Anaxagoram, ergo accipit Mentem debere esse similem Menti, quam ponebat Anaxagoras esse secretam à Chao: at haec non erat pura praeparatio, sed essentia, & forma formarum, ergo haec Mens, quae immixta statuitur ab Aristotele, vt volebat Anaxagoras, non est immixta, id est indeterminata in genere entis, ita quod non sit aliqua forma, vel essentia determinata in se, vt colligunt Aduersarij: sed est essentia segregata ab omni corporeo. Concluditur ergo, Intellectum esse formam quandam & aliquid determinatae naturae, potentem recipere omnia intelligibilia. Plurima alia adduci possent, sed haec satis sint.

Ad rationes pro opinione, dico, quod concludunt potentiam intellectiuam non includere in se aliquod obiectum externum: quia tunc illud impediret, & viciaret iudicium: sed non concludunt potentiam esse omnino purum nihil; nam aer recipiens perspicuum, non est in se purum non ens, sed est quaedam species entis determinata, scilicet aer, & visus recipiens omnem colorem, non est nihil, sed aliquid; & materia prima recipiens formas, non est nihil, sed aliquid determinatum in generatione entis, est enim substantia ingenerabilis, & aeterna: ideo etiam Intellectus recipiens intelligibilia, est aliquid in se determinatum in generatione entis, existens tamen in potentia ad recipiendas formas. Concludimus ergo, Intellectum esse puram potentiam ratione obiectorum intelligibilium, non autem esse in ratione entis puram potentiam. Atque in hoc sensu elici ex Aristotele in illo 4. textu, 3. de Anima, ex eiusdem rationibus aperte colligitur.

Ad obiect. opin. | Conclusio.

Quomodo allata propositio intelligatur, opinio Auerrois, & eiusdem confutatio. Caput II.

NVnc de veritate propositionis superest disserendum. Primo loco occurrit Auerroes, qui multis in locis glossat hanc propositionem, sed praesertim 2. Cæli, Com. 67. & 2. de Anima, Com. 67. praecipue tamen eam pertractat 3. lib. de Anima, textu 4. & ibi eam declarat, & probat; Ait ergo, vt videre est apud eum clare, & omnes ei tribuunt, vt Zimara, Theorem. 83. Mercenarius, Piccolomineus & alij pertractantes hanc propositionem, quod propositio allata est intelligenda sic. Quod omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti, secundum speciem, non secundum genus, maxime remotum. Adiungit Auer. in 2. de Anima, textu 67. vt notat Zimara, in citato Theoremate, quod haec propositio est vniuersaliter vera, tam in receptione materiali, quam in receptione spirituali, ita quod recipiens aliquid

aliquid spiritualiter, vt oculus colorem, debet esse denudatum à natura illius recepti spiritualiter, secundum speciem, non autem secundum genus, & maximè remotum, vt oculus non debet carere natura lucidi, sed natura coloris. Recipiens autem aliquid materialiter, debet esse denudatum à natura recepti materialiter, secundum speciem, non autem secundum genus, & maximè remotum, ita quod recipiens non sit substantia recepti in specie, vt materia prima recipiens formam aquæ, non debet esse forma, & substantia aquæ. Iuxta hunc sensum idem Auerroes 3. Cœli, & mundi Comment. 67. dicit, quod si sit aliquid recipiens omnes formas, oportet absolutè, & simpliciter illud subiectum esse denudatum ab omni forma, ita, quod non sit aliqua illarum, nec habeat aliquam ex aliis formis, quia recipit sibi propriam: scilicet indifferenter se habens ad omnes formas. & hoc modo se habet materia prima respectu formarum materialium in receptione materiali, & Intellectus possibilis eodem modo se habere debet in receptione spirituali intelligibilium; si verò subiectum non sit receptiuum omnium obiectorum, sed tantummodo aliquorum, non debet esse denudatum ab omnibus secundum speciem, sed tantummodo ab illis obiectis, quæ recipit: & hoc modo Elementa non debent carere propriis formis: quia non sunt receptiua illarum, sed formarum mixtorum; sunt enim Elementa subiectum secundarium. Notandum est insuper, quod cum in propositione illa dicitur, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, ibi per naturam recepti, secundum speciem intelligitur natura & essentia materialis, non spiritualis, ita quod sensus est, quod omne recipiens non debet communicare in natura, & essentia specifica materiali illius quod recipit, sed debet esse denudatum à natura specifica materiali, & reali illius: & hoc verum est, tam in receptione materiali, quàm spirituali: si enim recipiens recipiat aliquid materialiter, vt materia prima, formaliter debet esse denudatum à natura illa materiali, & realiter esse materiali, & substantiali specifica; Si etiam recipiat illud spiritualiter, vt oculus colorem, debet etiam esse denudatum à natura materiali, & specifica ipsius coloris. Vnde oculus non est materialiter coloratus, alioquin secundum Auerroem, oculus non posset recipere speciem coloris, quæ species est spiritualis. Hunc sensum tribuit Auerroi Mercenarius, & tamen colligitur ex dictis Auerrois, ex hoc enim deducit, Intellectum esse immunem ab esse materiali rerum materialium: quia omnes res materiales intelligit; ergo debet esse denudatum ab illis secundum esse specificum materiale, & proinde in se non potest esse aliqua forma materialis. Ratio Auerroes pro hac sua opinione habetur tex. illo quarto, in 3. de Anima, quæ est: Si recipiens non esset denudatum à natura specifica recepti, sequeretur, quod idem reciperet seipsum, & quod idem esset mouens, & motum, quod est apertè falsum; Consequentia probatur: quia quæ sunt eiusdem speciei, quidquid per se conuenit vni, conuenit quoque alteri. & ideo si fuerint duo indiuidua eiusdem speciei, quorum vnum esset recipiens alterius, similiter posset recipere seipsum; Hoc modo format hanc rationem Zimara in Auerroe. Theoremate 81. Sequeretur etiam, quod idem esset mouens, & motum, & consequenter in actu & in potentia.

Hæc expositio Auerrois patitur magnas difficultates. & Primo quantum ad receptionem materialem Scotus 2. Sent. distinct. 13. quæstione vnica §. Hic est vna opinio Auicennæ, &c. aduersus eam ita arguit. Si glossa hæc Auerrois valeret, scilicet, quod recipiens materialiter aliquid, debeat esse denudatum à natura specifica recepti, sequeretur, quod materia prima existens sub forma aquæ, posset recipere formam ignis; Consequens est impossibile: quia forma ignis, & forma aquæ, sunt incompossibiles in eodem subiecto; Consequentia est euidens: quia tunc materia est denudata à natura specifica ignis. Hoc argumentum facit Auerroes contra se, 3. Cœli, & mundi Com. 67. Sed illud soluit sic: Quod formæ Elementares licet sint diuersæ speciei, tamen sunt eiusdem ordinis in substantialitate:

simento In ratio differant à formis mixtorum, idcirco potest vna forma Elementalis recipi in subiecto, & materia, cum materia denudetur à forma alterius Elementi: quia sunt quasi eiusdem speciei. Vnde propositio illa debet intelligi, quòd recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum speciem, vel secundum genus proximum, non secundùm genus remotum. Vnde materia habens formam Elementi, potest recipere simul formam mixti, nec debet denudari à forma Elementi, vt recipiat formam mixti: quia formæ Elementorum, & formæ mixtorum non sunt eiusdem speciei, neque etiam eiusdem ordinis in substantialitate, siue eiusdem generis & proximi in substantialitate, sed eatenus sunt eiusdem generis remoti. Contra hanc responsionem arguit Scotus sic. Si hæc responsio valet, sequitur, quòd lapis existens lapis, possit recipere animam intellectiuam, & nihil amplius dicit Scotus. Sed declaratur ratio: quia responsio asserit, quòd recipiens debet esse denudatum à natura specifica recepti, & à genere proximo, non à genere remoto. Scotus arguit contra, Lapis existens lapis, est denudatus à natura specifica, & à genere proximo animæ rationalis, vt patet: conueniunt enim solum in genere remoto, vt in substantia, ergo. Consequentia valet, quòd lapis poterit recipere animam Intellectiuam, hæc ratio est efficacissima, & concludit: nam si Elementum potest recipere formam mixti absque corruptione propriæ formæ, quia formæ Elementi, & forma mixtorum non conueniunt in genere proximo, ita lapis existens lapis, absque eo quòd forma eius corrumpatur, poterit recipere animam Intellectiuam: quia non conueniunt in genere proximo, sed remoto.

[Resp. ad ratio.]

2. ra. Secundò, Aqua habens caliditatem remissam vt duo, potest recipere caliditatem intensam, vt quatuor, quæ est eiusdem speciei cum caliditate remissa vt duo, ergo falsum est, quòd recipiens debeat esse denudatum à natura specifica.

3. ra. Tertiò, ratio propter quam recipiens debet esse denudatum à natura specifica recepti, est quia formæ specificæ, & eiusdem substantialitatis repugnant sibi, & sunt sibi incompossibiles, vt dicit Com. 67. Cæli, & mundi textu 67. at formæ diuersorum generum remotorum etiam repugnant, & sunt incompossibiles sibi inuicem, vt forma ferri, & forma plantæ, in eodem subiecto, ergo cum sit eadem ratio vtrobique, recipiens debet esse denudatum à natura recepti, non solum secundum speciem, sed etiam secundum genus remotum.

[Respo. ad positionem Auerrois quoad receptionem spiritualem. 1. ra. 2. ra.]

Quantum verò ad receptionem spiritualem, est falsa; quod probatur Primò: quia oculus suffusus colore croceo, videt colorem croceum alterius icterici; hoc enim conspicuum est: quoniam si duo accipiantur icterici, vnus videt colorem croceum alterius icterici, ergo habens aliquam naturam, & formam materialiter, potest recipere eandem secundum esse spirituale, & intentionale. Confirmatur: quia si accipiatur cristallum affectum aliquo colore reali, vt colore viridi; illud cristallum recipit colorem eiusdem speciei existentem alteri subiecto, vnde per illud cristallum coloratum defertur ad oculum, vt patet inspicienti per inspicilla colorata. Insuper si accipiatur cristallum nullo colore affectum, recipit speciem alterius cristalli, vnde videns per inspicilla, videt illud aliud cristallum, ergo habens aliquam naturam specificam materialiter, potest recipere eandem secundum esse intentionale, & ita redditur falsa illa expositio, quòd recipiens spiritualiter debeat esse denudatum à natura specifica materiali illius recepti. Rationes pro Auerroe quomodo concludant, dicetur infrà c. 4.

[Rationes pro Auerroe soluuntur in fine c. 4.]

Sententiæ aliorum adducuntur, & reijciuntur. Cap. III.

FRanciscus Piccolomineus libro 5. de Humana mente, cap. 5. exponens intellectum propositionis illius, consentit cum Auerroe, sed magis rem explanat; inquit ergo, quòd prædicta propositio est vera cum duplici limitatione. Prima est, quòd est intelligenda de eo, quod se primo recipere debet, non de eo, quod per consecutionem, & ex accidenti recipit. Altera limitatio est, quod recipiens debet esse

esse denudatum specie, non genere, neque gradu; ab eo, quod recipere debet, (quid tamen intelligat per gradum, non sibi constat: quia paulò infra colligit hanc Conclusionem, Recipiens vel realiter, vel spiritualiter, vel cum cognitione vel sine cognitione, debet in specie, vel in gradu esse realiter nudatum eo. Vbi videtur sibi contradicere, etenim ibi dicit, non debere esse denudatum genere, nec gradu, hic verò dicit, debere esse nudatum specie, & gradu. Propositionem ergo acceptam cum his duabus limitationibus inquit Piccolomineus esse veram, tam de receptione reali, quàm intentionali, siue spirituali; Vnde

1. con clus. profert tres Conclusiones. Primam, Recipiens aliquid realiter, debet realiter esse nudatum eo, vt nec sit id, nec id in se habeat. Hoc probat exemplo de materia, &

2. loco. Secunda est Cõclusio. Esse spirituale existens in aliquo, nec impedit, nec pro-

3. dest, pro receptione similis. Tertia. Recipiens aliquod spiritualiter, neque est, neque includit realiter id, quod est recipiendum; & in hoc sensu ait Aristot. hanc propositionem accepisse in 3. de Anima, textu 5. Fundamentum est eadem ratio Auerrois, ne scilicet idem agat in seipsum, & sit agens, & patiens.

Reijciuntur tres conclus. Hæc opinio cum sit eadem cum opinione Auerrois, paulò amplius declarata, per easdem rationes reijcitur, per quas reijcitur sententia Auerrois; & primo quidem loquendo de receptione reali, falsa est Prima conclusio Piccolominei, propter rationes adductas supra contra Auerroem sequeretur enim, quòd lapis existens lapis, posset recipere animam intellectiuam: & ferrum existens ferrum, formam plantæ: quia lapis, & ferrum, nudata sunt à specifica natura animæ rationalis, & formæ plantæ, non genere remoto. Tertia Conclusio quoque est falsa, scilicet in receptione spirituali: quia tunc anima rationalis non posset intelligere seipsam, quia est ipsamet nedum specie, sed numero realiter, quod est per se falsum. et patet ad respondet huic rationi. & contra Mercenarius in suis Dilucidationibus, per primam limitationem respondet, est enim vera de eo, quod per se primo recipitur in anima, non de eo, quod recipitur consequenter, & ex accidenti: anima autem non recipit speciem sui per se primo, sed secundario, & ex accidenti: quia intelligit se per species aliorum; At hæc responsio est resp. 1.

nulla, & probatur ex fundamento regulæ assignato quoque ab eo, nam ideo recipiens potest recipere aliquid quia est denudatum ab eo, & est in potentia ad illud: at potentia receptiua est denudata nedum ab eo, quod primo recipit per se primo, sed etiam ab eo, quod recipit ex consequenti, nisi enim esset eo denudata, non posset illud percipere, nec primo, nec ex consequenti, siue ex accidenti, quia eadem est ratio vtriusque.

Præterea, quod recipitur ex consequenti 2.

mouet potentiam, & agit in ipsam, non primo sed ex consequenti, ergo si esset idem quod potentia, & facultas, idem esset mouens, & motum, si non in his, quæ primo se mouent, saltem in his, quæ secundariò, & ex accidenti mouentur: hoc autem non minus repugnat, quàm primum: nam quod est idem alicui, non potest recipi in illo, quia recipiens tunc tam esset in potentia respectu illius; sed in actu, implicat autem dicere, quod idem sit in potentia, & in actu respectu eiusdem simul, & semel; tertio, ratio Scoti, quam facit 1. Sententiarum distinct. 3. quæstione 8. soluendo tertium principale, est efficacissima; est autem hæc. Intellectus intelli- 3.

git omne ens, ex Aristotele 3. de Anima, textu 4. ergo intellectus stante expositione Piccolominei erit nihil. Consequentia est euidens: quia si anima esset aliquid, esset intelligibilis, quia esse ens, est intelligibile, quia omne ens est intelligibile, & receptibile in Anima, at recipiens est denudatum à natura specifica reali recepti, ergo anima esset denudata à seipsa. Præ- 4.

terea dicunt, quod anima ad hoc vt per intellectionem recipiat omnia obiecta, necesse est esse denudatam à natura specifica illorum tantum: at anima percipit obiecta non solum secundum speciem, sed secundum genus proximum & remotum, ergo potentia debet esse denudata à natura recepti, etiam secundum genus, aliàs quin idem secundum genus esset recipiens, & receptum, mouens, & motum,

quod eidem ratione implicat contradictionem. Exemplis declaratur. Primo. Accipiatur idem oculus, & praeter naturam affectus, vt colore flauo, secundum istos, non poterit recipere speciem coloris flaui, extra ipsum positi; tamen experientia ostendit contrarium: nam si obijciatur color flauus oculo flauo, iudicabit de illo, quod patet quia iudicabit de figura coloris, quemadmodum sit, modo figura est sensibile commune, quod non potest agere per se sine actione sensibilis proprij; patitur ergo oculus flauus à colore flauo; deinde oculus naturaliter affectus est aquea perspicuitate, & tamen percipimus perspicuitatem aqueam, videmus enim aquam esse transparentem. Idem patet in alijs sensibus, vt febricitans qui habet linguam amaram, propter bilem in ea aspersam, percipit amaritudinem externam, vt [illegible]: ergo falsa est haec propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum eo realiter.

Resp. Pic. At respondet Piccolomineus, quod color ille flauus praeter naturam receptus in oculo, & humor biliosus in lingua, sunt aliena ab organis gustus, & visus, & ideo, vt aliena percipi. Contra, asserit Piccolomineus, quod ista propositio est vera hoc modo, quod recipiens non est id, neque habet id, quod recipit ad propositum; Verum est quidem, quod organum oculi non est color flauus, neque organum gustus est bilis, neque illa qualitas amaritudo; tamen non ob hoc sequitur, quod oculus & gustus non habeant in se colorem flauum, & bilem, ideo nisi hoc melius declaretur, argumentum stat in suo robore: quia organum oculi, & organum gustus, non sunt denudata realiter ab illis Qualitatibus; & denique argumentum vltimum sumptum à perspicuitate oculi, concludit: nam organum oculi, est naturaliter perspicuum perspicuitate aquea, & tamen percipit speciem perspicuitatis aqueae; ergo falsa est ista propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum realiter à natura recepti.

Gandauensis super 3. de Anima, quaestione [illegible] propositionem, propositionem dicit esse veram, sub hac tamen distinctione; Aliquid dicitur esse ab alio denudatum dupliciter; Vno modo secundum existentiam, sicut dicimus, quod Socrates est separatus à Platone, & vniuersaliter quaecumque quorum vnum est in termino alteri, secundum existentiam. Alio modo aliquid dicitur denudatum ab alio secundum essentiam, vt cum vnum non includit aliud in sua essentia, sicut dicimus materiam esse denudatam forma, secundum essentiam, tunc inquit, quod ad illa propositio est vera in secundo sensu, non in primo, ita quod sensus propositionis est, quod omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum essentiam: quod facit hunc sensum; Recipiens non est idem essentialiter cum natura recepti; in primo vero sensu est falsa; quia non est necesse, quod recipiens sit denudatum à natura recepti secundum existentiam; probatio: quia oculus recipit colores, & tamen oculus non est denudatus à colore secundum esse, quod autem oculus sit coloratus, probatur ex Aristot. in libro de Sensu, & sensibili, vbi inquit, quod omnia corpora colore participant; vnde cum oculus corpus sit, sequitur quoque ipsum esse coloratum: sed tamen quia secundum essentiam non est coloratus, sed solum secundum existentiam, quia oculus non est eiusdem speciei cum colore, ideo potest recipere colores. Pro hac eadem adducitur ratio ex Sensu tactus; Sensus enim tactus recipit tangibiles qualitates, & tamen non est denudatus à tangibilibus Qualitatibus secundum existentiam: quia Sensus tactus consistit in quadam mediocritate primarum qualitatum, ex Arist. 2. de Anima, in tractatu de Tactu. t. 18. t.

Verum haec opinio Gandauensis, quo ad primam partem, quae conuenit cum Auerroe, scilicet, quod recipiens debeat esse denudatum à natura recepti secundum essentiam, reijcitur per rationes factas contra Auerroem. Quo ad secundam partem quoque est falsa, & haec reijcitur à Zimara citato Theoremate 83. & à Mercenario in suis Dilucidationibus: quia Arist. propositionis intellectus est, quod recipiens sit denudatum à natura recepti dupliciter; Primò, quod sit denudatum

tum

rum secundum essentiam, & substantiam, ita vt substantia recipientis, non sit substantia recepti; Secundo, quod sit denudatum quo ad esse, siue quo ad existentiam, ita, quod recipiens in se non habeat receptū; alioquin Aristot. non concluderet in illo 4. tex. 3. de Anima, Intellectum esse denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed solum secundum essentiam: et concludit Intellectum non solum non esse idem specie cum intelligibilibus, sed neque continere in seipso intelligibilia secundum esse, siue secundum existere, Vnde in 5. textu deducit, Intellectum nihil esse actu eorum, quae sunt ante intelligere. Confirmatur: quia Arist. propositio, *Intus enim apparens prohibet extraneū*: quae est probatio illius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, est vera, siue intelligatur primo, siue secundo modo: intus enim apparens, siue secundum essentiam, siue secundum existentiam, prohibet extraneum, vt patet de amaritudine existente in lingua, & de flauo colore in oculo icterici: ergo haec expositio non est bona. Ad rationem patebit vltimo cap. in fine. *Confirmatio*

Caie. Quidam alij dicunt, quod haec propositio est intelligenda, ita, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, tanquam a ratione recipiendi: vnde conueniunt isti cum Gandauense, quod recipiens non debeat esse denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed addunt, quod natura illa inexistens non sit tanquam ratio recipiendi: quia tunc à tali debet esse denudatum. *Impu.* Verum haec opinio iure reijcitur à Mercenario: quia non est de intentione Arist. quoniā tunc ex demonstratione facta textu 4. Aristot. non concluderet Intellectum debere esse denudatum ab omnibus intelligibilibus secundum existentiam, sed solum tanquam à ratione recipiendi; Consequentia est euidens: quia illa Conclusio deducitur ex virtute illius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Si itaque ista propositio non intelligitur quoad existentiam, sed quo ad rationem recipiendi, etiam solum concludet Intellectum ab omnibus intelligibilibus denudatum esse, sed solum tanquam à ratione recipiendi; Consequens autem est falsum: quia tex. 5. concludit ex dictis, quod Intellectus nihil est actu eorum quae sunt, antequam intelligat: Sed est potentia omnia.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum soluuntur. Cap. IV.

HAnc propositionem perpendit Scotus 3. Sentent. distinctione 14. quaest. 3. soluendo tertium argumentum principale. Et quia haec propositio: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, potest intelligi duobus modis; Vno modo in communi, vt se extendit ad receptionem realem, & intentionalē, sed quae fit sine cognitione, vt receptio luminis in perspicuo; Secundo modo in speciali, & contractè, vt se extendit ad receptionem spiritualem, quae fit cum cognitione; Scotus eam considerat tantum, quatenus est contracta ad receptionem per cognitionem factam, & proinde considerat, quomodo veritatem habeat in potentijs cognoscitiuis, vt sunt Sensus, & Intellectus, quae cognoscunt per receptionem specierum spiritualium suorum obiectorum. Ex quo statim apparet, quam inconsultè, & incautè Franciscus Piccolomineus lib. 2. de Humana mente, cap. 4. & 5. legerit Scotum: quippè qui Scoto tribuit, quod in eo loco asserat hanc propositionem: Omne recipiens, &c. verificari tantum de potentijs organicis, & materialibus, non de Mente, siue Intellectu, neque in vniuersali esse veram: patet enim legenti Scotum haec dicenda haec apud ipsum non reperiri: sed Scotus ostendit solum se velle considerare quam veritatem habeat haec propositio in potentijs sensitiuis, & in Intellectu, non autem quomodo vniuersaliter sit vera; *[illegible]* Tamen, quoniam vt dictum est, haec propositio duobus modis considerari potest, Primo modo in vniuersali, & in sua maxima communitate, vt se extendit ad omne recipiens tam in esse reali, quam intentionali; Alio modo potest considerari contractè, vt se extendit ad potentias cognoscitiuas; Nos vtrumque sensum consideremus. Accipiendo ergo propositionem in primo sensu,

[illegible] *[illegible]*

reali, est vniuersaliter vera; scilicet, tam in receptione reali, quàm in receptione spirituali; sed est intelligenda in hoc sensu, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali recepti, & secundum essentiam, & secundum existentiam, adeo, quod essentialiter non debet esse idem cum recepto, nec includere receptum in seipso. Fundamentum huius assertionis ex Francisco Piccolomineo libro 3. de Humana mente, capite 5. desumitur ex conditione agentis, & ex conditione recipientis; ex conditione agentis: quia nihil agit in seipsum, sed in contrarium priuatiuum; ex conditione verò recipientis: quia debet esse in potentia, & priuatum eo quod recipere debet: nisi enim recipiens esset priuatum eo, quod recipit, illud nunquam recipere posset. Verum ista non sufficiunt ad verificandam hanc propositionem: nam stante simul, quod Materia prima accepta vna forma, sit denudata alia forma, & sit in potentia ad illam, & tamen manente forma priori in materia, non potest recipere alias formas: manente enim forma aquæ in materia, materia est denudata forma ignis, & est in potentia ad illam, & tamen illam recipere non potest. Si itaque illa propositio est vera. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, non pendet solum ex illo fundamento, sed requiritur aliquid aliud. Præterea, tunc probatio Aristotel. quæ dicit: Intus existens prohibet extraneum, non esset ad propositum: sed deberet dicere, Intus existens prohibet recipi seipsum, quia iam tunc non esset in potentia ad seipsum, sed esset in actu. Aliqui Alexandrini dicunt, rationem regulæ esse; quia si quid per naturam vnum includit, definitum est ad illud, nec amplius est indifferens, vt lingua includens bilem, determinatur ad amaritudinem, & ideo cuncta iudicat amara; Sed hæc expositio, & ratio, non est vera, nec Aristoteli consona: quia Aristotel. non dicit, quod intus apparens potentiam illam contrahat ad vnam partem, & auferat eius indifferentiam: sed quod prohibet alienum. Præterea, vt 1. capite late probatum est, necesse est, quod potentia receptiua sit determinatæ naturæ, ad hoc, vt recipere possit, alioquin esset nihil, & pura potentia, quæ nihil recipere posset.

Est itaque dicendum, quod propositio ista fundatur super duplex principium.

Primum est illud, quod assignauit Piccolomineus, scilicet natura agentis, & natura recipientis, quia enim nihil agit in seipsum, neque recipit seipsum; item nihil recipit id, quod iam habet, sed id quod est in potentia: hinc oritur, quod debet esse denudatum ab illo, quod recipit, secundum essentiam, & secundum existentiam.

Secundum fundamentum est: quia duæ formæ, vel numero, vel specie, vel genere distinctæ, non possunt recipi in eodem subiecto numero simul, & semel, propter formalem incompossibilitatem, repugnat enim duas animas numero distinctas, esse in eodem corpore numero, & vniuersaliter vnicuique formæ respondet determinatum subiectum: ideo dum materia prima est actu sub forma ignis, non potest esse sub forma aquæ; & dum est sub hac forma aquæ, non est sub alia forma aquæ, & virtute huius principij valet probatio Aristotel. Intus enim existens prohibet extraneum; Cum enim aliqua forma recepta est in materia, siue sit recepta naturaliter, ita quod sit idem cum recipiente, siue extrinsecè inhæreat, illa impedit aliarum receptionem. Vnde sensus est. Omne recipiens plura, realiter debet esse denudatum ab essentia, & existentia vniuscuiusque recepti: quia intus apparens prohibet extraneum, & cætera. Hinc est, quod illud quod est receptiuum aliquorum, debet esse denudatum ab illis omnibus, & ab vnoquoque illorum; Quod verò recipit omnia, debet esse denudatum ab omnibus recipibilibus, & à quolibet, vt possit illa omnia recipere, vt patet de materia prima, quæ cum sit receptiua omnium, est denudata ab omnibus, & à qualibet forma. At quis obijcere posset: dum materia est sub forma Elementi, recipit formam mixti, ergo falsa est secunda propositio assumpta, quod duæ formæ diuersæ specie, vel genere, non possint esse in

Resp. se in eodem recipiente numero simul, & semel. Respondeo, quod materia recipiens formam aquæ & Elementi, non est idem recipiens, quod recipit formam mixti; forma enim mixti non inhæret immediatè materiæ primæ, sed recipiens eius proximum, & immediatum est corpus Elementare: ideo non concludit; quia non est vnum recipiens, sed duo diuersa recipientia sunt. De propositione in hoc sensu mota est locutus Aristoteles 3. de Anima textu 4. & 2. de Anima, tex. 71. & 118. In receptione etiam spirituali idem euenit: quia aer idem recipit colorem spiritualiter, quia aer non est coloratus realiter, neque secundum essentiam, neque secundum existentiam.

Secundus sensus propositionis explicatur. Secundus sensus propositionis est, accipiendo propositionem contractè, vt solum se extendit ad receptionem spiritualem, quæ fit per cognitionem. Scotus itaque 2. Sententiarum distinct. 3. quæstione 8. soluendo rationem principalem, asserit intellectum verum huius propositionis in potentijs cognoscitiuis esse, quod recipiens debet carere suo obiecto secundum esse materiale, & sensibile, & non tantum actu, sed etiam potentia, ita, quod non sit receptiuum illius secundum esse materiale, nec actu, nec potentia. Ratio autem est: quia potentia receptiua per cognitionem recipit species spirituales obiectorum, non ipsa obiecta materialiter, vt patet de sensu, & intellectu; Ad hoc autem, vt possit recipere illas species spirituales, debet esse ita disposita, vt illas recipere valeat: at communiter quidquid est receptiuum formæ sine materia, non est receptiuum formæ cum materia: quia oppositæ dispositiones requiruntur in istis receptiuis: ideo quod recipit materialiter, non potest recipere spiritualiter, & quod recipit spiritualiter aliquid, non potest illud recipere materialiter, sicut apparet de colore, cuius receptiuum secundum esse materiale, est superficies corporis terminati, receptiuum autem eius sine materia, est corpus perspicuum, siue non terminatum. Cum ergo sensus recipiat obiecta sensibilia sine materia, & similiter Intellectus, necesse est quod Sensus, & Intellectus sint denudati, & immuni ab eorum obiectis, secundum esse materiale; Insuper quia species sensibiles obiectorum sine materia recipiuntur in organis sensuum, necesse est quod organum sensus licet sit in se materiale, nec actu, nec potentia sit aptum natum recipere obiectum cum materia, sed solum sine materia. Verum quia organum cuiuslibet sensus est receptiuum aliquorum obiectorum secundum esse materiale, habet aliquam determinatam naturam materialem, & corpoream: quod si organum sensus non esset receptiuum alicuius obiecti secundum materiam, sed omnia reciperet sine materia, necessariò in se esset immateriale, quia si esset materiale, esset alicuius determinatæ naturæ corporeæ, propter quam reciperet aliqua materialiter, & proinde non posset recipere omnia materialia obiecta sine materia: quia id quod reciperet cum materia, non posset recipere sine materia: quia requiritur opposita dispositio in receptiuo rerum spiritualium, & in receptiuo rerum corporalium, & materialium. Ex hoc sequitur propositum Philosophi 3. de Anima, textu 5. quod Intellectus, quia intelligit omnia, sit inorganicus: si enim esset organicus, organum esset determinatæ naturæ corporeæ, & proinde reciperet aliqua cum materia; quæ autem reciperet cum materia, non posset recipere sine materia, & proinde illa non posset intelligere. Quod si quis obijciat, Aristoteles in illo 4. textu 3. de Anima, asserere Intellectum esse immunem ab obiecto intelligibili, quo ad esse spirituale, quia aduersus Platonem tenet, quod Intellectus est denudatus formis, & Ideis rerum intelligibilium, cuius oppositum tenebat Plato. Respondeo hoc esse falsum: quia esse Spirituale, & Ideale non impedit receptionem spiritualem aliarum rerum spiritualium: alioquin sequeretur, quod quando Intellectus noster habet vnam speciem intelligibilem vnius obiecti, non posset recipere aliam, quod manifestæ experientiæ aduersatur. Sed rursus aliquis alius obijciet. Sensus gustus, siue organum eius, recipit saporem materialiter, vt patet de febricitante recipiente atram bilem in lingua, & tamen *Obiectio.* *Solu.* *Alia obiect.*

recipit

recipit eandem spiritualiter, iudicat enim bilem esse amaram, immò omnia alia etiam iudicat amara. *Sol.* Respondet Scotus, quod Sensus tactus habet particularem difficultatem, in eo enim non est certum, quod recipiat simul cum materia, & sine materia, & quia gustus proximè accedit ad tactum, vt habet Aristot. 2. de Anima, cap. de Sensu gustus, & tactus, ideo hoc requirit particularem disputationem; nihilominus dicendum est, quod neque etiam organum tactus recipit obiecta materialiter, vt dixi in theoremate de Speciebus sensibilibus, & intelligibilibus: quia sensibile positum supra sensum, non facit sensationem; quod est verum de omnibus sensibus, vt alias dicam. Dico ad argumentum, quod amaritudo secundum materiam, non inhaeret organo gustus, qui est infra carnem linguae, quidquid aliud sit, sed solum inhaeret carni, species autem eius saporis, scilicet amaritudinis, defertur ad organum gustus, & deinde sensus gustus iudicat; Similiter color flauus inhaeret exteriori tunicae oculi, quae non est organum, sed organum est intra oculi tunicam. *Differentia opin. Scoti ab alijs.* Verum aliquis forsan dubitabit, quod opinio Scoti coincidat cum sententia assertione Francisci Piccolominei, qui dicebat, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali illius, quod recipit spiritualiter: hoc autem videtur quoque dicere Scotus, dum asserit, recipiens non debere recipere obiectum materialiter, sed esse immixtum ab illo. Sed est latum discrimen: nam Piccolomineus cum Auerroe, & plures alij, volunt, quod recipiens in nullo esse reali, sit tale in specie, & in genere proximo, quale est receptum spiritualiter in suo esse reali. vnde limitant illam Regulam, quod intelligitur recipiens debere esse denudatum specie, non genere: at Scotus non dicit hoc, immò habet totum oppositum: quia vult, quod recipiens spiritualiter, possit esse tale, quale est receptum secundum esse reale, nedum specie, & genere, sed numero: vnde inquit, Intellectus potest intelligere se spiritualiter, & suos habitus, & quodcumque in se habet, & tamen non est denudatus à seipso, neque specie, sed neque etiam numero, vt patet, quoque ab alijs ipsum informantibus, vt ab habitibus, sed [illegible] in se actu realiter habet, & tamen spiritualiter recipit. Item, potest Intellectus intelligere Intelligentias, & secundum Theologos, Anima separata intelligit aliam animam separatam, & tamen sunt eiusdem speciei. Sententia ergo Scoti est, quod recipiens spiritualiter, non debet esse talis dispositionis, quod possit recipere obiecta secundum suum esse materiale, & corporeum, sed solum debet esse aptum natum recipere illud spiritualiter. Siue possit in se recipiens quo ad esse reale sit corporeum, vel idem specie, vel genere, vel numero, cum recepto quo ad esse reale. Hoc nihil refert, vt patet de organo sensuum, quod est materiale, & tamen recipit spiritualiter species, & ita sensus illius propositionis: Intellectus est immixtus ab intelligibilibus, est hoc, quod Intellectus non recipit obiecta secundum esse materiale, neque illis fit commixtus, neque fit illa, quo ad esse materiale, sed solum illa recipit, & fit illa secundum esse spirituale. Hinc est, quod oculus licet sit perspicuitatis aqueae, potest recipere speciem perspicuitatis aqueae: quia licet secundum esse reale sit eiusdem speciei, non tamen est aptum natum recipere ipsam aquam, vel perspicuitatem aquae realiter. Ex his facile solui possunt quaecumque difficultates quae in oppositum adduci possent. *Quare oculus perspicuitatis aqueae recipiat speciem spiritualem perspicuitatis aqueae.*

Ad rationes pro Auer. Ad rationes pro Auerroe patet, quod magis concludunt pro nobis, quam pro ipso; Si enim loquamur de receptione reali, concludunt, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum essentiam, & secundum existentiam, vt dictum est in hoc capite in principio: si enim recipiens contineret receptum secundum essentiam, & existentiam, tunc verum esset, quod idem moueret, & moueretur, & quod idem reciperet seipsum; si verò loquamur de receptione spirituali, quae fit per cognitionem, non est inconueniens, quod idem secundum esse reale, recipiat seipsum secundum esse intentionale, & ita diuerso modo consideratum, & actione aequiuoca agat in seipsum, & moueat se, ac moueatur.

Ad ra-

Ad r. Gandauensis.

Ad rationes Gandauensis. Ad primam, negatur quod oculus sit coloratus; Ad probationem dico cum Mercenario, quod color bifariam accipi potest; Primo modo latè, pro qualitate visibili, vt etiam lucem comprehendit, & hoc modo oculus est coloratus, id est, lucidus; Alio modo color accipitur propriè pro mixtione resultante ex lucido, cum opaco, & sic falsum est, quod oculus sit coloratus. Aristoteles loquitur de colore primo modo, non secundo modo.

Ad secundum Gandauensis respondetur, quod tactus consistit in mediocritate qualitatum tangibilium, ideo hanc mediocritatem non percipit, sed solum excessus qualitatum tangibilium, & ab illis est denudatus.

TRACTATVS DE FORMALITATIBVS

EXPONITVR MENS, ET PROPOSITVM Auctoris, & Tractatus. Caput Primum.

EXtat Tractatus quidam in Schola Scotistarum, vulgo nuncupatus Tractatus Formalitatum, in quo quidem multa explicantur, & disputantur, quæ sunt scitu digna; sed certè multa alia à quibusdam hic commiscentur, quæ ego nunquam audire, nec perlegere potui, cum in se ipsis intelligibilitatem, ne dicam veritatem vllam non contineant, sed sunt commenta, & fictiones quorundam, qui doctrinam Scoti satis per se subtilem, & obscuram, magis inuoluere voluerunt, & quod magis piget, est, quod hæc plano esse asserta Scoti tradunt, nec tamen vbi ea dicat Scotus, assignant, cum nec illa somniauerit Scotus. Propterea operæpretium esse duxi, si breuiter, quid in his Formalitatibus rectè, & verè, & ad mentem Scoti disputatur, seorsum segregarem, & clarius explicarem, relictis his commentis, quæ doctrinam Scoti potius obfuscant, quam eam quid minimum iuuent. In primis hic magna est contentio de subiecto huius tractatus, & de definitione Formalitatum, quæ omnia vanitates sunt. Vt igitur veritas cognoscatur, breuiter est notandum, quod antiqua fuit disputatio, & modo etiam viget inter Thomistas, Auerroistas, & quosdam alios, ex vna parte, & Scotistas ex alia, de distinctione rerum inter se. Thomistæ, & alij volunt, quod omnis distinctio reducatur ad duo membra, scilicet, ad distinctionem rationis, & ad distinctionem realem: ita quod volunt, quod omnis res distinguatur ab alia realiter, vel ratione tantum; Scotus verò, & Scotistæ, quod detur plures distinctiones, quàm istæ duæ, & præsertim contendunt, quod detur quædam alia media distinctio, quæ dicitur distinctio formalis, quæ non est rationis, nec realis, sed media, & per excellentiam dicitur formalis, & occasio huius quæstionis ortum habet ex Sacra Theologia in Mysterio Trinitatis; quia cum persona Diuina constituatur in esse ex essentia, & relatione, & essentia sit communicabilis, & persona incommunicabilis, non videtur posse saluari talis persona cum vnitate essentiæ, nisi ponatur aliqua distinctio inter essentiam, & relationem, quæ constituit suppositum, & ista distinctio præcedat operationem intellectus, quia essentia realiter est communicabilis, & persona incommunicabilis ante quamcumque operationem intellectus; nec tamen dici potest essentiam, & relationem distingui realiter; quia Theologi non volunt hoc modo loqui, quod essentia, & relatio distinguantur realiter; & sic Scotus adinuenit hunc medium modum, quod essentia, & relatio distinguantur formaliter. Thomistæ verò volunt, quod solum distinguantur ratione.

Ortum etiam habuit hæc quæstio ex distinctione attributorum in Diuinis perfectionibus, ex vna parte Diuo Thoma & suis sequacibus, quod distinguantur solum ratione; & ex altera parte Scoto, & suis sequacibus, quod distinguantur non solum ratione, & per operationem intellectus, sed ex parte rei ante omnem operationem intellectus, quod distinguuntur realiter, & sic adinuenit hanc distinctionem mediam, quæ dicitur distinctio formalis. Ex his constat [illegible] hæc distinctio formalis, quæ est media inter distinctionem [illegible]

[illegible]

alem, & [illegible] datur [illegible]; & hinc [illegible] ex vna parte, & altera [illegible]. Sed cum [illegible] difficultatibus, [illegible] est, vt Scotistæ multi à principalis propositi deuiauerint, & interpræ[illegible] in hac quæstione innumeras alias quæstiones, quæ aliis in locis à Scoto pertractantur, & nunquam distinctionem attulerunt plus æquo. Ex hoc patet, quis sit scopus Formalitatum, & quid Formalitatum tractatus contineat, & quid sit ipsa Formalitas; nam scopus tractatus Formalitatum, est, probare dari distinctionem formalem. Vnde tamen [illegible] propriam quæstionem principalem, vt Antonius Sirectus, qui dicitur Magister Formalitatum, quem postea cæteri formalistæ secuti sunt, eam quæstionem exprimendo, sub hoc titulo.

[illegible] (margin note)

Verum illa, quæ distinguuntur realiter, distinguuntur formaliter; patet etiam ex hoc, quid sit tractatus Formalitatum; est enim quæstio in qua quæritur, an detur distinctio formalis distincta à distinctione reali, & à distinctione rationis. Ex quo patet, frustra illos laborare, qui dum quærunt subiectum huius tractatus, volunt hic reperire conditiones [illegible] assignatas ab Aristotele, vt quod habeat principia, partes, &c. cum tale subiectum solum reperiatur in scientijs perfectis de aliqua re cognoscenda, & subtilis hic verò pertractatur vnica quæstio in qua nullum est subiectum propriè, & verè dictum, sed scopus Auctoris mouentis illam pro subiecto, satis impropriè vsurpatur.

Cur inscriptio. Cur vero inscribatur hic tractatus de Formalitatibus, est aperiendum. Sciendum est, quod hæc distinctio formalis, quam contendunt Scotistæ dari, non cadit inter rem, & rem, sed inter realitatem, & realitatem, siue inter rem, & realitatem; appellamus autem rem [illegible] ens reale per se existens in rerum natura, extra suas causas, siue sit substantia, siue accidens, vt Socrates, Plato, hoc lignum, &c. realitas verò appellatur illud [illegible], quod est in rerum natura præter operationem intellectus, sed non existit per se seiunctum à subiecto, & loco ab alio, sed existit in aliqua re, aliquo [illegible] modo ex parte rei sine operatione intellectus, distinctum à re cum qua est, & ab alia; vt in anima est vna res, intellectus, & voluntas in anima, dicuntur realitates animæ, sunt enim quid reale præter opus rationis existentia in anima, sed non existunt per se [illegible] loco, & subiecto ab anima, & à se inuicem, vt res, sed existunt simul in eadem re; tamen ex parte rei habent aliquam distinctionem, & [illegible] sine operatione intellectus, ab anima, & inter se. Aliud exemplum, vt in albedine color, & disgregatiuum. Ad propositum, distinctio formalis non cadit inter rem, & rem, vt inter Socratem, & Socratem, & Socratem, & hoc lignum, & lignum, & album, sed inter illas realitates, siue inter rem, & realitatem; placet enim Scotistis, quod Intellectus & Voluntas in anima sunt vna res, & sunt idem realiter, tamen distinguuntur formaliter, quia sunt diuersæ formalitates. Sic attributa in Diuinis non distinguuntur formaliter, non realiter, quia sunt vna res, scilicet Deus ipse; tamen distinguuntur formaliter; sic Essentia, & Relatio in Diuinis, non distinguuntur realiter, sed formaliter. Hinc fit, quod cum hæc distinctio formalis cadat inter has realitates, quæ dicuntur quoque formalitates, tractatus hic, & hæc quæstio appellata est quæstio de Formalitatibus, & sic à subiecto materia, in qua sit hæc distinctio formalis, [illegible] est hæc inscriptio, & denominatio.

Illæ realitates enim dicuntur formalitates, non quia sint formæ, vel à diuersis formis, sed quia sint quasi diuersæ formæ, vnde deriuantur à forma, & sic diminutiuè dicuntur formalitates; Intellectus enim, & voluntas in anima, color, & disgregatiuum in albedine, non sunt diuersæ formæ, sed sunt quidam [illegible] in natura rei diuersæ præter operationem intellectus, vnde illis competunt diuersæ rationes, sub quibus concipiuntur ex parte rei, & propter hoc ab aliquibus dicuntur formalitates [illegible], quod est ratio concepibilis præter operationem intellectus. Ex his [illegible] patet, quid contineat [illegible] & circa quæ versatur [illegible], quomodo [illegible] & nullo modo ad [illegible]

[illegible]

non omnia tangemus, sed breuiter, & quod erit explicandum, explicabimus, quod verò non, omittemus, & neglibimus; Nunc verò rem ipsam aggrediamur.

Rationes pro opinione Aduersariorum adducuntur. Cap. II.

PRimùm liceat quæ est rationes, & fundamenta adducere, quibus Aduersarij maximè innituntur. Pro opinione namque Thomistarum, & aliorum, eandem opinionem sequentium, quæ est, quod non detur hæc tertia distinctio media, quæ formalis dicitur, solent variæ rationes adduci; præcipuæ autem videntur esse istæ, quas Scotistæ in medium proferunt, & soluunt.

1. Primò, quæ est maior, & fundamentum principale opinionis Aduersariorum, est hoc: Nulla propria passio protenditur vltra proprium subiectum, & adæquatum subiectum: sed distinctio est passio entis, ergo non protenditur vltra ens: sed ens est duplex tantum, scilicet reale, & ens rationis, vt patet 5. Metaph. ergo omnis distinctio, vel est realis, vel est rationis; ergo nulla datur distinctio media, vt est distinctio formalis, sed necessariò cadit sub altero membro, nempè, sub reali, vel sub distinctione rationis.

2. Secundò, quæcunque distinguuntur numero, distinguuntur realiter, sed quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur numero, ergo distinctio formalis est eadem, quod distinctio realis. Maior patet, quia quæ distinguuntur numero, vnum absque contradictione potest esse sine altero, Minor probatur, quia quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur quidditatiuè, & quæ distinguuntur quidditatiuè, distinguuntur specificè, sed distinctio specifica est maior, quàm distinctio numeralis, & maior, arguit minorem, quæ enim specie distinguuntur, etiam numero distincta sunt; ergo à primo ad vltimum, quæ formaliter distinguuntur, etiam realiter distinguuntur.

3. Tertiò, quæ habent formas diuersas realiter, distinguuntur realiter, & essentialiter; patet per se: sed quæ distinguuntur formaliter, habent diuersas formas ex vi vocabuli, ergo quæ distinguuntur formaliter distinguuntur realiter.

Quartò, omnis distinctio formalis, est inter formalitates, sed formalitas, quæ est res, ergo distinctio formalis erit realis, & sic distinctio formalis est distinctio realis, quia illa est distinctio realis, quæ est inter rem, & rem; Maior est clara. Minor probatur: accipiamus duas formalitates, & dicantur A. & B. vel A. & B. sunt aliquæ res, vel non; si non, ergo sunt nihil, quia res, & nihil sunt immediata; si sunt res, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur quoque realiter. 4.

Quintò, quæ distinguuntur ex natura rei sunt distincta realiter; patet ex vi vocabuli, dicere enim, aliqua distinguuntur ex natura rei, est dicere, illa distinguuntur ex parte rei, siue realiter; sed quæ distinguuntur formaliter distinguuntur ex natura rei, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur realiter. Minor probatur quia certum est, quod quæ distinguuntur formaliter, non distinguuntur per operationem intellectus, quia tunc esset distinctio rationis, ergo distinguuntur ex natura rei. 5.

Sextò, quod est substantia, est res vera, sed formalitas substantiæ est substantia, ergo est res, & consequenter distinguuntur ab alia formalitate realiter. 6.

Septimò quæcunque habent diuersas definitiones, distinguuntur realiter: sed quæ distinguuntur formaliter, habent diuersas definitiones, ergo. Maior probatur: quia definitio rationes differentiales in ea inclusas, videtur sufficere ad distinctionem realem. 7.

Octauò, si quæ sunt idem realiter, distinguerentur formaliter, sequeretur, quod ab vno, & eodem sumerentur [illegible], & distinctio secundum rem, quod implicat contradictionem. 8.

Nonò, essentia, quidditas, & res sunt vnum, & idem: at quæ distinguuntur formaliter, habent diuersas essentias & quidditates, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur per diuersas res, & sic realiter distinguuntur. 9.

Decima ratio est Theologica, quæ in 10.

Diuinis ubi propriè excitatur hæc quæstio: confirmant ut omnes rationes aliæ. Omnis differentia rationis facit compositionem rationis; ergo omnis differentia ex natura rei, facit compositionem ex natura rei: sed in diuinis, & in simpliciter simplici, nulla est compositio; ergo ibi nulla est distinctio ex natura rei. & sic inter essentiam & relationem in Diuinis nulla est distinctio ex natura rei, nec etiam inter attributa Diuina; sed solum distinctio rationis. Aliæ rationes quoque ab alijs adducuntur, sed hæ sunt potissimæ, quibus Aduersarij tollere de medio nituntur distinctionem formalem.

Opinio Aduersariorum reijcitur. Cap. III.

Dist. rei. VT veritas huius disputationis plenius intelligatur, est notanda diligenter ista distinctio, quæ etiam hanc litem dirimit, & opinionem Scoti esse veram, vel saltem rationabiliorem esse ostendit. Cum loquimur de distinctione, & identitate reali, & de re, duobus modis loqui possumus. Primo modo intelligendo per rem omne illud, quod non est, nec sic per puram operationem intellectus nostri, sed est in rerum natura ante quamcumque operationem nostri intellectus: & sic distinctio realis omnis illa dici potest, quæ cadit in rebus, cessante, & circumscripta operatione intellectus: & tunc verum est, quòd omnis distinctio, vel est à parte rei, sine opere intellectus nostri, vel est ex parte intellectus nostri cogitantis, & operantis tantum, & in hoc sensu loquuntur Aduersarij. Verum non est hic quiescendum: res enim sic communiter accepta, est multiplex, & inter se res ipsæ variæ, & diuersis modis distinguuntur: ideo vt tollatur omnis ambiguitas, & æquiuocatio, oportet dicere, quòd hæc distinctio, quæ est ex parte rei, est multiplex, neque vnico modo fit, & hinc fit quòd Scotistæ multiplicauerunt distinctionem istam ex parte rei, de qua multiplicatione postea dicemus; pro nunc, vt pertinet ad propositum, oportet necessariò hanc distinctionem, quæ est ex parte rei, diuidere in duas distinctiones: nam quæ distinguuntur ex parte rei, quædam ita distinguuntur, quòd vna potest esse sine altera, absque contradictione ab intrinseco proueniente, vt Socrates, & Plato, animal, & arbor, substantia, & accidens: nam licet accidens non possit actu reperiri per se, sine substantia, hæc repugnantia non prouenit ab intrinseco, ita quòd accidens sit aliquid substantiæ, & non habeat proprium esse suum extra causas suas, sed prouenit ratione ordinis vniuersi. Vnde videmus, quòd hoc accidens corrumpitur, in hoc, & illo subiecto, absque subiecti corruptione. Ista ergo, quæ sic sunt entia, existentia extra causas suas, quorum vnum potest esse sine altero absque contradictione, dicuntur propriè res: & distinctio quæ cadit inter ea, dicitur distinctio realis propriè, & est maxima distinctio: quia est inter rem, & rem. Alia autem sunt, quæ distinguuntur ex parte rei, id est sine operatione intellectus, non tamen ita distinguuntur, quòd vnum possit esse sine altero absque contradictione, immò sunt à se inuicem inseparabilia, tamen ex parte rei habent essentiam, & naturam diuersam, etiam nullo intellectu cogitante: & ista dicuntur non res, sed realitates rerum, quæ plures possunt esse in eadem re, vt Intellectus, & Voluntas in anima Intellectiua; Vnum, Verum, Bonum in ente; Rationalitas in homine; ista enim sunt entia realia, verè existentia in rerum natura: tamen ita se sic sunt connexa, quòd vnum esse non potest sine altero, absque contradictione in rerum natura; neque enim Ens potest esse, & nõ esse, Vnum, Verum, Bonum, &c. nec potest esse anima rationalis, quin sit Intellectus, & Voluntas: sunt ergo ista entia, vera entia realiter: tamen sunt ex parte rei ante operationem intellectus quoquo modo diuersa, & distincta.

Hæc distinctio appellatur à Scoto, & suis sequacibus, distinctio formalis, quæ vt patet, etiam ipsa est ex parte rei, & sine operatione intellectus, & hoc nomine potest dici realis: tamen, quia non est maxima distinctio ex parte rei, & non est inter rem & rem, propriè dictã, vt supra explicauimus, dicitur propriè

nostræ distinctio formalis.

Hinc patet in quo consistat punctus difficultatis inter Adversarios, & nos; negant enim Adversarij, dari hanc distinctionem formalem, & eam esse ex parte rei, & admittunt solum distinctionem realem propriè dictam ex parte rei; tamen aliqui sunt, qui illam concedunt, sed sub alio nomine, scilicet sub nomine distinctionis rationis ratiocinatæ; distinguunt enim distinctionem rationis in duas species, scilicet in distinctionem rationis ratiocinantis, & hoc modo distinguuntur illa, quæ solum per operationem intellectus distinguuntur, & in distinctionem rationis ratiocinatæ, & hoc modo distingui illa, quæ per rationem quidem distinguuntur, sed ratio reperit occasionem, & fundamentum in re, quæ tandem fere coincidit cum hac distinctione formali, quam nos diximus esse mediam, si explicetur recte: tamen re vera non conveniunt, nec sunt idem, secundum expositionem quorundam Thomistarum, vt patet in quæstione de distinctione attributorum in Deo, & de potentijs animæ; volunt enim quod distinctio ex natura rei, sit ex parte rei fundamentaliter tantum, non actualiter: sed actualiter perficiatur ab intellectu. Nos verò volumus, quod & fundamentaliter, & actualiter distinctio sit ex parte rei. Sed vt omnis ambiguitas tollatur, nos dicimus, illa distingui formaliter, quibus ex parte rei nullo cogitante intellectu competit diversa quidditas, & essentia, ita quod actu est distinctio in re sine opere intellectus, non autem fundamentaliter tantum, ita, vt perficiatur ab intellectu, vt patet in exemplis adductis; Quod si hoc modo Adversarij intelligunt distinctionem rationis, ratiocinatæ, sunt nobiscum: si verò aliter, dissentiunt. Modo quod detur talis distinctio formalis, est probandum, deinde rationibus Adversariorum satisfaciemus.

Opin. Scoti probatur. 1. ra. Primo quidem Theologicè facilimè probatur pluribus rationibus, de quibus in quæstionibus Theologicis; hic nunc vna, vel altera tantum contenti erimus; Prima desumitur ex Scoto 1. Senten. distinct. 8. quæst. 4. confutando opin. D. Th. de dist. attributorum, & est hæc. In Deo reperitur Intellectus, & Voluntas secundum propriam rationem formalem suam, ante quamcumque operationem nostri intellectus. Vnde nullo cogitante intellectu creato in Deo est intellectus, & voluntas secundum propriam rationem, & formaliter; hoc de se patet: alioquin quando dicimus in Divinis Filium produci per modum intellectus, hoc non esset quid reale, sed quid intentionale, & sic Trinitas in Divinis, & emanationes, essent quid intentionale: si enim principia emanationum essent in Deo intentionaliter tantum, consequenter etiam, & reliqua, quæ proveniunt ab eis, essent intentionalia, & non realia; Hoc supposito facto, probo quod intellectus formaliter distinguitur à voluntate in Deo; Intellectus, & Voluntas distinguuntur in Deo, sed non distinguuntur realiter, nec ratione tantum, ergo distinguuntur formaliter; Maior propositio est evidens, patet enim, quod cum dicimus Intellectum, & Voluntatem, non significamus eandem rem, sed quid diversum quocumque modo illud sit pro nunc diversum; Minor habet duo membra; Primum, quod non distinguuntur realiter, per se patet; quia Intellectus Divinus non potest esse sine Voluntate, nec per se existere, neque vllus Theologus dicit, quod Intellectus, & Voluntas Dei distinguantur realiter, vt personæ Divinæ; loquimur enim nunc hic de distinctione reali propria, quæ est inter rem, & rem; Secundum membrum est, quod non distinguuntur ratione; quod probatur sic: Si Intellectus, & Voluntas solum per rationem distinguerentur, sequeretur, quod ex parte rei idem esset principium Filij, quod est Spiritussancti, & sic quando dicimus Filium produci per Intellectum, & Spiritumsanctum per Voluntatem, hæc diversitas esset tantum per nostrum modum intelligendi, sed ex parte rei non minus posset dici Spiritumsanctum produci per Intellectum, & Filium per Voluntatem: quia ista duo principia essent solum distincta ratione. Sed ista sunt erronea, & falsa; quia illæ productiones, & emanationes essent entia intentionalia, & entia rationis, quod est blasphemum. Nec valet responsio Caietani, & aliorum Thomistarum,

Resp. Caiet. de ratione eorum. rerum, vt Suarez, Molina, Vasquez, & aliorum, quod distinctio Intellectus, & Voluntatis est in Diuinis formaliter fundamentaliter, non formaliter actualiter; nam si fundamentaliter, & non actualiter distinguitur Intellectus à Voluntate in Deo, ergo Filius formaliter actualiter nō producitur per Intellectum, nec Spiritussanctus actualiter formaliter, per Voluntatem; Sed tum per Caietanum Intellectus, & Voluntas sint idem actualiter formaliter, erit verum dicere, ex parte rei, Spiritussanctus actualiter formaliter producitur per voluntatem; Consequentia declaratur quia si Intellectus Diuinus, & Voluntas, non distinguuntur actualiter formaliter ex parte rei, ergo sunt idem actualiter formaliter ex parte rei; Consequentia patet: quoniam idem actualiter formaliter, & non idem actualiter formaliter, sunt contradictoria, inter quæ non cadit medium; Si autem Intellectus, & Voluntas sunt idem actualiter formaliter ex parte rei, ergo qua ratione dicimus Filium produci per modum Intellectus, & Spiritumsanctum per modum Voluntatis, poterimus dicere, quod Spiritussanctus producitur per modum Intellectus, & Filius per modum Voluntatis ex parte rei quia Intellectus, & Voluntas sunt idem ex parte rei actualiter formaliter. Præterea, dicit Caietanus, quod Intellectus, & Voluntas formaliter fundamentaliter distinguuntur quia licet essentia Diuina in sua ratione formali contineat omnia attributa formaliter, vt Intellectum, Voluntatem, &c. tamen formaliter essentia Diuina exequitur ita cuiuslibet attributi propria, ac si illud attributum esset formaliter, & actu distinctum ab aliis; vt Intellectus à Voluntate, & propter hoc etiam dicit, quod Intellectus, & Voluntas ante omne opus intellectus distinguuntur non formaliter, sed virtualiter. At ex hac responsione sequitur, quod ante operationem intellectus nostri, essentia esset quæ generaret, & spiraret, vt principium proximum quo, quod est falsum; Probo Consequentiam, quia dicit, quod essentia Diuina exequitur propria cuiuslibet attributi, ac si illud esset actu distinctum ab aliis: at generare, est proprium Intellectus, vt principium proximum quo, spirare est proprium voluntatis, vt principium proximum quo, ergo si essentia exequitur propria intellectus, essentia est principium proximum, quo formaliter ex parte rei Filius producitur, & essentia est principium proximum quo formaliter Spiritussanctus spiratur à Patre, & Filio; Insuper si virtualiter tantum distinguuntur, & non actu, sequitur vt in primo argumento dicebamus, quod non minus erit verum dicere Spiritussanctus actualiter formaliter producitur per intellectum, &c.

2. rei Caiet.

Secundum argumentum Theologicum omnino quoque efficacius est, quod supponitur à capite tertio, certum est secundum Theologos, quod persona Diuina constituitur ex essentia, & relatione saltem secundum D. Thom. at essentia est communicabilis ex parte rei, persona est incommunicabilis ex parte rei, & hæc incommunicabilitas inest personæ per relationem personam constituentem: hoc totum est certum; tunc sic, quandocumque sunt aliqua duo, quorum vnum distinguitur ab altero per solam operationem intellectus, sed ex parte rei sunt omnino idem, si ambo constituunt tertium, alterum illorum non potest dare constituto modum essendi oppositum alteri constituenti: sed sic est, quod relatio dat personæ, quæ est constituta ex essentia, & ipsamet relatione oppositum modum essendi ipsi essentiæ, ergo relatio distinguitur ab essentia, non sola ratione, sed ex parte rei. Minor est clara; Maior quoque est euidens: quia si aliqua duo ex parte rei sint omnino idem, & solum per operationem intellectus nostri distinguuntur, quando veniunt in constitutionem alicuius tertij (præterquam quod non faciunt constitutionem ex parte rei) vnum non potest dare esse diuersum ab altero ex parte rei, quia ex parte rei tum sunt omnino idem.

3. rei Caiet.

Tertiò certum est, quod essentia diuina non est distincta à tribus personis realiter, quia in Diuinis esset quaternitas, quod est hæreticum, nec est diuersa solum per operationem intellectus nostri: quia tunc ex natura rei non competerent

alia

alia prædicata essentiæ, & alia personis; de essentia enim verum est dicere est tantum vna, est communicabilis, &c. quæ prædicata non competunt Diuinis personis; Insuper dicimus, Pater generat, Filius spirat, &c. quæ non competunt essentiæ, ergo essentia distinguitur à personis aliquo modo ex parte rei; Hanc appellamus distinctionem formalem, ergo distinctio formalis datur. Sed vt aliquas rationes Philosophicas adducamus, & vt hæc disputatio ab omnibus intelligatur, notandum est illud, quod habet Arist. in principio Primi Perihermenias, scilicet, quod nomina significant conceptus, quos in mente habemus; conceptus autem significant res, ex hoc deducto, quod quando nos explicamus aliquam rem per diuersa prædicata, illa prædicata cum sint voces, & termini, significant conceptum, & illi conceptus significant res proprias, non quid fabricatum ab intellectu: licet enim nomina sint imposita ad placitum, tamen res, quibus sunt imposita, non sunt ad placitum, sed in rerum natura: non significant autem semper res, quarum vna possit esse sine alia absque contradictione; non enim risibile significat rem, quæ possit esse sine homine, idem de viuo, [illegible], &c. quæ non possunt esse sine ente, &c. & istæ dictæ sunt realitates, istæ ergo entitates significatæ per hæc prædicata, non sunt entia rationis, alioquin omnia, quæ intelligimus, essent entia rationis, siquidem illa percipimus, & intelligimus per conceptus, & prædicata ea significantia; Stante hoc fundamento, arguitur sic, vnicuique competunt diuersa prædicata, vt homini competunt intelligere, [illegible] disciplinæ capax, &c. & ista prædicata competunt homini ex parte rei: quia nullo intellectu operante insunt ipsi homini, at ista prædicata significant res, non autem res per se existentes, & quarum vna possit esse sine altera: quia ista prædicata sunt inseparabilia ab homine, neque etiam distinguuntur sola ratione ab homine, & inter seipsa, ergo entitates significatæ per illa prædicata, distinguuntur formaliter. Quod si quis dicat hoc non valere, quia etiam dicimus homo est species, animal est genus, &c. quæ prædicata insunt homini, & animali, & tamen non significant entitates ex natura rei distinctas. Respondetur, quod illa prædicata, species, genus, &c. non sunt imposita ad significandum res reales, sed ad significandum res intentionales fabricatas ab intellectu nostro: immò vt fiat differentia inter prædicata realia, & intentionalia, debemus ponere distinctionem formalem: nam prædicata realia distinguuntur formaliter inter se, non autem prædicata intentionalia. Vnde consequenter ad hoc diximus in Theoremate de Pluralitate formarum, contra Iandunum, & alios, quod in composito non sunt tot formæ, quot prædicata, quia prædicata quandoque sumuntur à realitatibus, non à formis; est ergo sæpè vna res tantum, & tamen ibi sunt plures formalitates, & realitates quæ formaliter distinguuntur.

Theo. 18.

5. Secundo probatur auctoritate Aristotelis qui 3. Physicorum texta 18. & 19. vsque ad 24. mouet vnam dubitationem an motus sit vnus; & arguens ad partem negatiuam, inquit, quod non videtur vnus, quia motus est ab agente ad passum: actio autem, & passio non videntur vnum motus; & soluens quæstionem, inquit, quod motus, qui est inter agens, & patiens, est vnus numero, sed plures ratione, vt est in agente, est actio, vt est in patiente est passio. Ex quo patet, quod si quæratur ab Aristotele an actio, & passio sint diuersi motus realiter, respondebit Aristoteles nequaquam, sed bene, tamen ait, quod actio, & passio, distinguuntur ratione, id est formaliter: nam actio, & passio non distinguuntur per opus nostri intellectus, experimur enim in effectu, & ex parte rei, quod non solum fundamentaliter, sed actu ante operationem intellectus agere non est pati, nec actio est passio, ergo intelligo, quod sunt diuersi ratione, id est quidditate, & essentia, & ex parte rei, ergo ex Aristotele datur distinctio realis, cum qua stat distinctio formalis. Alia argumenta habemus apud Formalistas.

4.

Ratio

Rationes pro Aduersariis soluuntur.
Caput [illegible]

Resolutio. RAtiones omnes Aduersariorum facile soluuntur, sed [illegible] per illam distinctionem, quam in initio capitis praecedentis explicauimus. Dico igitur, quod distinctio realis, duobus modis accipi potest; Vno modo, pro omni illa distinctione, quae est praeter opus intellectus nostri, & sic omnia, quae distinguuntur aliquo modo ex parte rei, possunt dici realiter distingui; & hoc modo currunt argumenta Aduersariorum; & sic concedimus, quod ea, quae distinguuntur formaliter, distinguuntur quoque realiter, id est distinguuntur aliquo modo ex parte rei sine opere intellectus; Alio modo accipitur distinctio realis propriè, scilicet, pro illa distinctione, quae cadit inter rem, & rem, quarum vna potest esse sine altera, absque contradictione intrinseca, & hoc modo non concludunt argumenta Aduersariorum; Nos autem superaddimus illis [illegible], quod inter distinctionem realem propriè acceptam, & largè distinctionem per opus rationis, tamen cadit distinctio media, quae non est inter rem, & rem; sed inter realitatem, & realitatem, quam nos appellamus distinctionem formalem.

Ad 1. argumentum. Hinc ad Primum argumentum, concedimus totum primum Syllogismum: sed cum dicit in Minori Prosyllogismi, Omne ens, vel est reale, vel rationis, respondeo; Quodcumque ens, vel est reale, id est [illegible], vel est rationis, id est per opus intellectus, & hoc modo concedo, quod omnis distinctio, vel est realis, vel rationis; sed nego quod omnis distinctio sit realis, id est inter rem, & rem, vel rationis, id est per opus intellectus nostri, quia inter illas distinctiones media distinctio formalis, & ex natura rei.

Ad 2. Ad Secundum, nego Minorem. Ad probationem, concedo primam propositionem, quod quae distinguuntur formaliter, distinguuntur quidditatiuè; & cum dicit, quae distinguuntur quidditatiuè, distinguuntur specificè, hoc ab aliis haec propositio negatur, & tamen habetur quia distinctio specifica, propriè loquendo, est rerum, non realitatum; distinctio formalis vero est realitatum. Declaratur distinctio specifica propriè loquendo, esse, quae cadit inter species specialissimas; (quae enim differunt specie subalterna, potius dicuntur differre genere, quam specie,) & comprehendunt non solum species in communi, & praecisas à singularibus, sed simul complectuntur naturam communem, & singularia, & sic Homo dicitur specificè differre à Leone, quia Homo est natura communis, complectens omnes Homines, & Leo est natura communis complectens omnes Leones; quae duae naturae communes, cum suis singularibus, differunt maximè realiter, id est, non solum numero, vt indiuidua eiusdem speciei, sed magis, quia addunt differentiam specificam, quae est penes naturam communem, & ipsa quoque est realis, & maxima ex parte rei: quia videmus maximè differre Socratem ab hoc boue. Differentia vero formalis tantum est inter realitates, quae ab inuicem in actualis existentia separatae manere non possunt, vt Intellectus, & Voluntas in Anima, quae secundum nos, sunt ipsamet essentia animae rationalis, & eadem res realiter, & tamen habent rationem formalem, siue conceptibilitatem distinctam, vt Vnum, Verum, & Bonum in ente. Tamen accipiendo distinctionem specificam largè, pro distinctione quae est inter aliqua secundum conceptum, & quidditatem propriam, quaecumque illa sit, potest concedi illa Maior; Sed cum ait, distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, nego hanc propositionem, quia licet distinctio specifica sit maior, quam numeralis, non tamen semper arguit, & infert distinctionem numeralem, vt actus, & potentia specificè distinguuntur, & tamen non distinguuntur numero, Item in Socrate Socratitas, & Socrates, distinguuntur specificè, & tamen non distinguuntur numero; Item, in lacte dulcedo, & albedo distinguuntur specie, licet non distinguantur numero, secundum Thomistas, qui aiunt, accidentia indiuiduari ex indiuiduatione subiecti; modo, subiectum dulcedinis, & albedinis Alia solutio.

in lacte, est idem numero, ergo & illa duo accidentia sunt idem numero, licet secundum nos, & rei vera differant numero; & sic de multis alijs. Non ergo semper distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, sed aliquando, scilicet, quando est differentia specifica propriè, id est sumitur à diuersis naturis communibus habentibus propria indiuidua, & singularia quae existere possunt quaelibet eorum sine alijs naturis, non autem hoc verificatur de differentia specifica impropriè accepta, quae est propriè differentia formalis, vt dictum est.

Vel respondeamus vt infrà, cap. vltimo, negando Maiorem; est enim falsum, quod quaecumque distinguuntur numero, distinguuntur realiter, accipiendo distinctionem realem in sensu, quem supra explicauimus, id est pro differentia, quae est inter rem, & rem: similia enim differunt numero sic, quae tamen non differunt realiter, vt vnum attributum ab alio, & voluntas, & intellectus in anima, Vnum, Bonum, & Verum in ente, & sic de alijs: ideo est notandum, quod aliquid differre numero, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod differat subiecto ab alijs, vt loquuntur Graeci, & hoc pacto illa solum distinguuntur realiter, quae sunt res vnitiuo separatae, & vnum existere potest, vel actu existit sine altero, vt Socrates, & Franciscus, & similia; vel quae sunt in diuersis subiectis, vt albedo Socratis, & albedo Platonis. Alio modo aliqua differunt numero: quia ratione propriae realitatis differunt, ita quod vnum non est alterum, & vnum, quantum est ex sua ratione formali, posset esse sine altero, si esset tantae entitatis, vt posset per se existere, & sic in eodem subiecto possunt esse plura numero distincta, & tamen non sunt subiecto distincta; Exemplum; In eodem subiecto sunt plura accidentia numero, vt in lacte eodem, est dulcedo, & albedo, quae numero differunt: in eodem Ente est Vnitas haec, Bonitas haec, & Veritas haec. Quod pariter ita sunt in diuersis Praedicamentis; & in vnoquoque Praedicamento sunt omnia pertinentia ad complementum illius Praedicamenti: quia Praedicamenta sunt impermixta, ideo singularia vnius Praedicamenti, non constituuntur per aliquid alterius Praedicamenti, nunquam fieri posset vt aliquid vnum numero, esset secundum essentiam in varijs Praedicamentis, contra secundam Regulam Antepraedicamentalem Aristotelis, Diuersorum generum, &c.) hoc pacto diuersae formalitates differunt numero in eodem subiecto, & illa, quae hoc modo differunt numero, non est necesse vt semper differant realiter: sicut albedo, & dulcedo in lacte: sed sufficit, quod differant formaliter; vt Vnitas, Bonitas, & Veritas in eodem ente; illa ergo propositio, Quaecumque differunt numero, differunt realiter, non est vniuersaliter vera, nisi in ijs, quae differunt numero: quia sunt in diuersis subiectis; in alijs verò fallit; & praesertim in iis, quae differunt numero ratione propriae realitatis.

Ad tertium negatur, quod ea, quae distinguuntur formaliter, distinguuntur per formas distinguuntur enim per formalitates, & realitates; non per formas. Ad 3.

Ad quartum Respondetur vt dictum est secundum tamen breuiter dicitur, quod formalitas est res, accipiendo rem prout distinguitur ab ente rationis, non propriè, prout accipitur in distinctione reali. Ad 4.

Ad quintum Respondetur, quod quae distinguuntur ex natura rei, distinguuntur realiter, non propriè, sed prout distingui realiter est idem quod distingui praeter operationem intellectus. Ad 5.

Ad sextum dicitur, quod formalitas substantiae, est realiter substantia, & substantia omnis est res, vt res accipitur communiter pro ente, quod non fit per operationem intellectus; non tamen verum est quod omnis substantia tam in recto, quam in obliquo, id est omne quod est aliquid substantiae, sit res propriè dicta: nam rationale est substantia, & tamen non est res per se existens sine animali, & sine homine. Ad 6.

Ad septimum respondetur vt ad secundum. Ad 7. & 8.

eandem, & per hoc idem patet ad octauum.

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis, quod verum est, quod res, & quidditas sunt idem, accipiendo rem, vt contradistinguitur ab ente per operationem intellectus facto.

Ad 10. Ad decimum respondetur communiter, quod non valet Consequentia, quia ad faciendam compositionem, necesse est quod aliquid habeat rationem actus, & aliquid potentiæ, & tunc fit compositio: sed quandocunque non adueniet ratio potentiæ, & actus, ibi non eueniet compositio. Ad propositum, non semper quæcumque distinguuntur formaliter, habent rationem actus, & potentiæ, vt sunt attributa, & relationes in Deo, in quibus non faciunt compositionem. Sed de his vberius agam in Disputationibus Theologicis fauente Deo.

Considerantur duæ diuisiones: Altera est entis in ens reale, & rationis; Altera est de triplici esse, scilicet, essentiæ, existentiæ, & subsistentiæ. Cap. V.

Consi-derandū. HVcusque probatum est dari distinctionem formalem contra Thomistas, & alios extra Scholam Scoti. Supersunt modo non pauca dubia, & contentiones inter Scotistas circa declarationem istius distinctionis formalis.

Primo est dubium de numero distinctionum: ex dictis enim tres tantum sunt distinctiones, & tres identitates eis respondentes, nempè identitas, & distinctio rationis, identitas, & distinctio realis, identitas, & distinctio formalis, quæ est media inter distinctionem realem, & rationis.

Est ergo primum dubium principale, an dentur plures aliæ distinctiones præter has tres.

Secundum dubium principale est in declaratione istius distinctionis formalis. Antequam autem hæc dubia examinentur, oportet considerare quasdam diuisiones prævias, quas Scotistæ præmittunt, quarum cognitio non est inutilis. Antonius Sirectus, quem omnes alii sequuntur in quæstione de Formalitatibus, antequam respondeat ad propositum difficultatem, præmittit quasdam diuisiones, quarum Prima est hæc. Ens diuiditur in ens reale, & ens rationis; & subinfert, quod hæc est diuisio Æquiuoca Analogi in sua Æquiuocata Analogata. Hic nonnulli introducunt quæstionem de vniuocatione entis: sed hæc est aliena à præsenti instituto, & de ea agimus suo loco. Notanda est tamen breuiter solutio cuiusdam contradictionis, quæ apparet in Scoto: nam Scotus 1. Sentent. distinct. 3. quæstione 3. A. & quæst. 2. in corpore principali, dum loquitur de vniuocatione entis, apertè disputat de ente reali, quod est commune Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti: & hoc etiam statuit obiectum adæquatum Intellectus, vt suo loco diximus: nec vnquam dixit, quod ens commune enti reali, & enti rationis, sit vniuocum. Et secundum hunc sensum loquuntur omnes Scotistæ, cum dicunt ens esse vniuocum; tamen ipsemet Scotus in tertia quæstione Quodlibetali, articulo 1. in principio, apertè dicit, quod ens communissimè acceptum, potest se extendere ad ens reale, & ad ens rationis, & vniuersaliter ad quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, posset poni obiectum adæquatum intellectus nostri, & attingit, quod non curat, an hæc communitas entis, ad ens reale, & ens rationis, sit communitas Analogiæ, vel Vniuocationis, & addidit rationem: quia nihil potest esse intelligibile, quod non includat rationem entis hoc modo, quoniam includens contradictionem, non est intelligibile, est ergo contradictio in dictis Scoti. Respondent communiter, & recte omnes Scotistæ, quod duplex est obiectum Intellectus, scilicet motiuum, & terminatiuum; motiuum est, à quo mouetur Intellectus; terminatiuum est, quod non mouet, sed producitur ab Intellectu, & postea ab ipsomet Intellectu cognoscitur, vt sunt secundæ intentiones, quia ergo cognitum Intellectus terminatur quoque ad ista entia rationis, cognoscuntur enim ab Intellectu & tamen Intellectum non mouent, hinc fit, quod

Contradictio in Scoto.

Solu.

[illegible] rationis dicitur [illegible] quia terminatum Intellectus. Ad contrarium argumentum dicitur, quod ens reale est obiectum adaequatum, commune, ens vero commune ad ens reale, & rationis, est obiectum adaequatum termini Intellectus.

Aliud dub. Sed nunc est aliud dubium: quia si ens commune ens reali, & rationis, si est obiectum Intellectus; debet habere aliquam unitatem, non ergo erit Aequivocum, ut dicunt Scotistae, & alij Formalistae; sed erit Univocum, vel Analogum. Ad hoc respondet Valerius, quod habet unitatem proportionis, & tamen est Aequivocum; & hoc modo etiam alij respondent, & responsio est bona: nam ut diximus in Theoremate de Univocatione entis, capite 1. Analogia proportionis, & attributionis, licet proprie accepta sit unitas minor unitate univocationis, tamen etiam quandoque fit cum Aequivocatione, ut quando fundatur super nomina, non super rem, ut ridere in homine, & in prato est Aequivocum Analogum, secundum proportionem: ridere enim in homine, & in prato ex parte rei nullo modo univocatur, sed solum secundum impositionem nominis, quia communiter dicitur homo ridere, cum exultat: & prata cum florent, dicuntur ridere; etiam Animal latrabile, Piscis marinus, & Sydus caeleste, dicuntur Canes, per communem appellationem, sed ex parte rei nulla est convenientia: tamen ridere secundum communem modum loquendi, proprie competit homini: pratis vero per similitudinem quandam, sed quae tota ficta est ab homine; & in hac proportio est Analogia Aequivoca; ita in proposito, ut etiam dicit Scotus in tertia Quodlibetali, secundum communem appellationem, omne illud, quod est conceptibile sine contradictione, sive sit ens reale, sive sit ens rationis, dicitur res: & ita ens rationis dicitur res, & conveniunt in hac voce (Ens) quae significat quid conceptibile ab intellectu secundum communissimam appellationem hominum: tamen ex parte rei nullam habent convenientiam, & sic est nomen Aequivocum, & tamen est etiam Analogum: quia ens reale proprie, & vere dicitur ens, & res, ens vero rationis, tantum per quandam similitudinem proportionalem appellatur ens, & res; & sic ens commune ens reali, & rationis est Aequivocum Analogum, habet ergo unitatem proportionis Aequivocae. Sed dices, quod est Aequivocum non potest poni obiectum Intellectus. Respondeo, quod obiectum motivum Intellectus non potest esse aequivocum: sed hoc non est necessarium de obiecto terminativo. Ex hoc patet etiam quomodo intelligibilitas competat secundis intentionibus: competit enim eis non primo, sed secundario: quia non sunt entia vera, sed ficta ab Intellectu.

Alia divisio communiter assignatur, sed praesertim a Scoto, 3. Sententiarum, distinctione 6. quaestione 1. in principio solutionis quaestionis, quae est, quod triplex est esse, scilicet, Subsistentiae, Existentiae, & Essentiae. Esse subsistentiae competit enti, quod est incommunicabile, ut quis, & ut quod. Quid autem sit esse incommunicabile, ut quod, & ut quis, declaratur per suum oppositum; illud est communicabile, ut quod, quod habet inferiora sub se, de quibus praedicatur, ut homo de individuis; & per oppositum incommunicabile, ut quod, est, quod non habet inferiora sub se, quibus communicetur, & de quibus praedicetur, ut Socrates, &c. communicabile ut quo, est, quod dat esse formale alicui rei: & sic omnis forma tam substantialis, quam accidentalis, dicitur communicabilis ut quo: talis autem denominatio in usu recepta est: quia si quis quaerit, quo homo est homo, respondemus rationali: adeo quod omnis forma sit, qua res est talis forma dicitur communicabilis ut quo; e contrario, illud est incommunicabile, ut quo, quod non est forma, nec dat esse formale alicui rei. Ad propositum individua de Praedicamento Substantiae dicuntur incommunicabilia, ut quod, & ut quo: quia non habent inferiora sub se, de quibus praedicentur, nec sunt formae dantes esse alicui rei, & illa individua dicuntur habere esse subsistentiae: quia sunt incommunicabilia, ut quod, & ut quo.

(In margine: 3. di. 6. q. 1. — Esse subsistentiae quid.)

Esse

Esse subsistentiae igitur est existere extra causas suas per se, & non in alio, cuiusmodi est esse solum substantiae primae. *Esse existentiae quid.* Esse existentiae, est esse extra suas causas praeter operationem Intellectus, & sic omne illud, quod est in rerum natura extra causas suas, & extra Intellectum, dicitur habere esse existentiae; unde hoc esse est universalius, quam esse subsistentiae: quia esse subsistentiae competit tantum primis substantiis; at esse existentiae omnibus Praedicamentis, & partibus Substantiae, ut Materiae per se, Formae per se, Quantitati, &c. *Esse essentiae quid.* Tertio loco est esse essentiae, quod ponitur a multis, sed quid illud sit, non convenit inter omnes; Pro intelligentia est notandum, quod esse essentiae venit ab essentia; essentia autem est, quae explicatur per definitionem, & dicitur quidditas: quod ergo habet quidditatem, & definitionem, habet quoque essentiam, & consequenter quoque habet esse essentiae, quod est dictum habet esse cognitum, sive esse cognoscibile; Multa autem sunt, quae habent hoc esse essentiae solum, sine esse subsistentiae, vel existentiae, ut rosa in hieme, quae nullibi est. & Creaturae in Mente Divina antequam sint productae ad extra. & denique omne illud, quod habet esse in causis suis tantum, & non actu extra suas causas; haec enim entia sunt cognoscibilia per suam essentiam, & quidditatem, sed extra suas causas non sunt, nec existunt. *Quid sit esse essentiae.* Est modo non levis disputatio, an hoc esse essentiae sit aliquid esse reale, distinctum ab esse existentiae; ita quod res cum habet esse essentiae habeat esse reale, licet non extra suas causas, & non habeat esse existentiae. *Henricus.* Henricus, ut recitat Scotus, 1 Sententiarum distinctione 36. in principio quaestionis, ponit, quod esse essentiae sit esse reale distinctum ab esse existentiae, Unde volunt, quod esse, quod habent Creaturae in Mente Divina, antequam actu creantur, sit aliquod esse reale ipsarum Creaturarum, quod possit simul cum existentia facere compositionem. *Tho.* Thomistae eandem sententiam sustinent: quoniam dicunt res creatas esse compositas ex esse, & essentia, ita, quod volunt essentiam rei esse quid distinctum realiter ab existentia eius, & facere compositionem cum illa. *Zab.* Zabarella quoque libro 1. de Materia, cap. 12. ponit hanc distinctionem; Entitas potest sumi duobus modis; Primo quod ipsa possit significare essentiam, nempe, cum sumitur entitas pro genere rerum, ut animal significat essentiam hominis; significat vero existentiam, quod est accidens intentionale, cum sumitur pro accidente quodam intentionali, adveniente ipsi essentiae, dicitur enim, quod existentia nil aliud sit nisi accidens intentionale adveniens enti habenti essentiam. *Scot.* Sed hanc sententiam reiicit Scotus cum multis rationibus, De quibus realiter in Theologia; Sufficiant hae rationes pro nunc; si illud esse, quod Creaturae habent in Mente Divina, esset esse reale Creaturarum, Creaturae non crearentur in tempore a Deo quia creatio est productio ex nihilo, & transitus a non esse penitus ad esse, nihilo praesupposito; At iuxta hanc sententiam, Creatio non esset productio ex nihilo omnino, sed ex aliquo ente reali, & sic creatio non esset creatio sed generatio, sive quaedam alteratio. 2. Secundo Philosophice, si rosa in hieme, & universaliter ens quod habet esse in causis suis, habet verum esse reale, sequitur, quod quando producitur ab efficiente, non producitur nisi secundum novum respectum ad efficientem, scilicet, quia prius habebat esse reale, sed uno modo, nunc autem postquam productum est, habet idem esse, sed alio modo, scilicet existentiae; non producitur, ergo res ab efficiente simpliciter, sed solum secundum diversum respectum, sive producitur tantum novus respectus in eadem re. Immo sequitur, quod res ab efficiente producatur non simpliciter, sed secundum quid, scilicet, secundum existentiam; tamen secundum entitatem realem iam erat in esse, dum habebat esse essentiae; Vel est dicendum, quod idem ens reale bis producitur; Primo, cum habet esse essentiae; Secundo, cum habet esse existentiae. *Zab. refut.* Quae vero dicit Zabarella, sunt multo magis absurda, scilicet, quod existentia sit accidens intentionale; quia tunc res cum inciperet esse existentiae,

tam

non vera ens produceretur realiter, sed intentionaliter: quod patet etiam per exemplum ipsius Zabarellæ, cum enim dicimus Cometa est, existente Cometa, vera est propositio realiter, non intentionaliter: at si existentia esset accidens intentionale, sequeretur, quòd esset vera intentionaliter, non realiter. Præterea, per ipsum, forma dat existentiam materiæ, ergo forma deret esse intentionale materiæ, & sic omne esse, quod haberet, materia à forma, esset intentionale, & non reale. Est ergo dicendum, quod esse essentiæ, est esse cognitum tantummodo, si formaliter, & in seipso consideretur: & si est aliquo modo ens reale, nihil aliud est nisi sua causa, vt rosa in hieme habet esse essentiæ, illud esse vt est rosæ, est solum esse cognitum, quia essentia rosæ est cognoscibilis, & cognoscitur: sed ipsa rosa nullum esse reale habet secundum esse formale rosæ, sed esse reale quod rosa nunc habet, nihil aliud est, nisi esse causarum, in quibus est, vt esse spirituum in quibus est virtualiter, & esse Creaturarum reale in Mente Diuina, nil aliud est, nisi esse ipsiusmet Dei. Sed dices, illæ creaturæ in Mente Diuina, & rosa in hieme, sunt quid potentiale, possunt enim esse, & erunt, ergo non sunt purum non ens. Respondeo, quòd eorum esse, est potentiale quidem, sed quod est potentiale purum, in se nihil est, esse enim illud potentiale, est potentiale potentia obiectiua, quæ formaliter, vt consideratur in ipsa rosa, & in Creaturis, & in Mente Diuina, est potentia Logica, id est non repugnantia, vt diximus in Theoremate de Actu
Theo. 11. entitatiuo materiæ, declarando potentiam obiectiuam, & sic concludimus, quòd esse essentiæ, cum est quid reale, non manet distinctum ab esse existentiæ. Hanc eandem sententiam sequutus est
Pico. Piccolomineus lib. 1. de Materia, capite 7. & eam probat hac præsertim ratione: quia demptis primis substantijs, nihil est aliorum remanere, in Philosopho in prædicamento substantiæ; existentia autem propriè est primarum substantiarum (accipiendo nunc existere pro esse extra causas suas) essentiæ autem de quibus sunt scientiæ, abstrahunt ab existentia, & à singularibus, sed sine illis primis substantijs minimè sunt, ergo essentia non seiungitur sine existentia in esse reali, sed solum est diuersa, quo ad esse cognoscibile.

Quædam aliæ præambulæ diuisiones adducuntur. Cap. VI.

TErtia diuisio est, quod ens rationis est triplex, scilicet, ens rationis subiectiuè, ens rationis obiectiuè, & secunda intentio. Primum est omne illud, quod ponitur in Mente, & Intellectu tanquam in subiecto, vt habitus scientiarum, &c. Secundum est omne illud, quod potest intelligi ab Intellectu, & hæc duo entia rationis, in se sunt entia realia, sed denominatiuè dicuntur entia rationis, quia eorum subiectum est Intellectus, vel ipsa sunt obiectum Intellectus. Tertium est ens, quod fit ab Intellectu per actum comparatiuum Intellectus vnius obiecti ad alterum, vt secundæ intentiones, & de hac diuisione nulla est dubitatio. 3. diuisio.

Quarta diuisio, ens reale primo sua diuisione diuiditur in ens quantum & non quantum. De hac diuisione est magna controuersia inter Theologos: sed hæc quæstio est mere Theologica: quia excitatur propter relationes originis constituentes Diuinas personas, quæ secundum Scotum, nec dicunt perfectionem, nec imperfectionem, de qua re loquitur Scotus in 5. quæstione Quodlibetali; itaque de hac re erit sermo in proprio loco, Deo dante: hic enim præter institutum tractatur. 4. diuisio.

Alia diuisio est, Ens aliud est finitum, & aliud infinitum; & iterum, ens aliud est absolutum, & aliud est respectiuum, quæ duæ diuisiones conceduntur ab omnibus. 5. diuisio.

Alia diuisio est, Relatio est duplex, alia intrinsecus adueniens, & alia extrinsecus adueniens. Relatio intrinsecus adueniens est, quæ positis extremis in esse, illam consurgit virtute extremorum, vt sunt septem relationes de quarto Prædicamento, scilicet, de Prædicamento, Ad aliquid. Relatio extrinsecus adueniens est, quæ positis extremis in esse, non statim consurgit, sed requiritur aliqua cau- 6. diuisio. Relatio duplex.

quia causa externa, vt praesentia corporis mei in platea, non enim statim cum positum est corpus meum in esse, & posita est platea in esse, insurgit relatio praesentialitatis in corpore meo ad plateam: sed requiritur aliqua causa externa, vt puta motus corporis mei ad plateam, & huiusmodi sunt sex vltima Praedicamenta. De his Relationibus extrinsecus aduenientibus, est maxima contentio inter Scotistas, & alios Doctores. Sed de hoc habebimus particularem Disputationem in Quaestionibus Metaphysicalibus, Vide in 4. Sentent. disp. 2. q. 2.

7. diuisio. Alia diuisio est. Ens finitum diuiditur in Substantiam, & Accidens, siue in decem Praedicamenta: & nota, quod cum Ens finitum diuiditur in Substantiam, & Accidens, Substantia non complectitur Deum: quia Deus non est in genere, vt suo loco dicemus. Substantia autem quae est in genere, vel est completa, vt compositum; vel incompleta, vt materia, & forma, quae sunt partes substantiae compositae.

8. diuisio. Accidens etiam duobus modis accipitur; Vno modo pro omni eo, quod licet sit idem realiter cum aliquo, tamen non est de definitione illius, vt propria passio respectu subiecti. Secundo modo accipitur accidens pro eo, quod accidentaliter perficit aliquid, iam in se perfectum essentialiter, & hoc est proprie accidens, quod definitur esse illud, quod adest, & abest, praeter subiecti corruptionem.

9. diuisio. Res etiam duobus modis potest accipi, Vno modo, vt venit a reor reris, quod est opinor, & sic omne quod est res realiter existens in rerum natura, siue sit ens opinabile, & habens esse solum obiectiue, potest dici res; Alio modo potest accipi res, prout venit a ratus, rata, ratum, quod est firmum, & sic solum ens quod habet esse extra causas suas, dicitur res. Multas alias diuisiones pertinentes ad Vniuocationem Entis, hic ponunt Scotistae, quarum aliquas non puto recte adductas esse: alias vero puto superuacaneas; de quibus omnibus abunde loquuti sumus in Theoremate de Vniuocatione Entis, & ad hunc tractatum non spectant.

Est denique vna diuisio, quae multum inseruit huic nostro Instituto; scilicet, quod Ens diuiditur in Ens simplex, & in Ens compositum; Simplex dicitur multis modis. 10. diuisio.

Primo modo dicitur simplex, quod non est compositum, nec componibile: & hoc modo solus Deus dicitur simplex: quia est summe simplex, & omne aliud a Deo est compositum, vt compositio opponitur summae simplicitati. 11. di simplex.

Secundo modo dicitur simplex, quod non habet conceptum quidditatiuum, & qualificatiuum, id est quod non constat ex aliquo, quod habeat rationem generis, & alio quod habeat rationem differentiae: differentia enim qualificat substantialiter ipsum genus, & hoc modo illud dicitur simplex, quod habet conceptum simpliciter simplicem, id est quod non est resolubile in alios conceptus ipsum explicantes, & definientes, vt sunt Ens, & passiones Entis, modi intrinseci, & differentiae vltimae, de quibus loquuti sumus in Theoremate, Quod Deus non est in genere; Ista autem, quae sunt simpliciter simplicia actu simplici distincte possunt cognosci: vnde, vel totaliter sciuntur, vel totaliter ignorantur: quia non habent aliquid secundum quod possint sciri, & aliquid secundum quod possint ignorari, quae autem opponuntur huic simplicitati, sunt illa, quae constant ex genere, & differentia, & ex conceptu determinabili, & determinatiuo.

Tertio modo aliquid dicitur simplex, quia non est compositum ex re, & re, cuiusmodi sunt omnia Accidentia, Materia prima, Forma substantialis; compositio huic opposita, est compositio ex materia, & forma.

Quarto modo simplex dicitur illud, quod non est mixtum, vt Caelum, quatuor elementa, quae licet composita ex materia, & forma, tamen sunt simplicia: quia non sunt mixta, Mixtio autem est compositio, huic simplicitati opposita.

Tandem duplex est adhuc compositio, scilicet, compositio ex his, & compositio cum his, compositio ex his, facit compositum essentiale, vt Socrates constans ex anima, & corpore, dicitur esse compositum Duplex compositio.

sitam ex his, scilicet, ex materia, & forma: quia materia, & forma faciunt vnum per se. Compositio cum his, est compositio, & vnio eorum, quæ non faciunt vnum per se, sed vnum per accidens, vt substantia cum albedine in homine, vel substantia cum substantia, vel accidens cum accidente; Et hæc distinctio est notanda: quia tollit multas ambiguitates.

Solent etiam Scotistæ ponere hic aliam diuisionem entis, in dependens, & non dependens; & sic introducere quæstionem, an dependentia Creaturæ ad Deum, distinguatur realiter ab ipsa Creatura; sed quia hæc quæstio non pertinet ad propositum nostrum, & disputatur à Theologis in 2. Sentent. distinct. 1. ideo illam omitto. Omitto etiam diuisionem entis in necessarium, & contingens, & quæstiones motas ab aliis circa ipsum, vt non pertinentes ad hanc materiam, & alias diuisiones entis, & difficultates circa ipsas; quia de his tractabimus in Metaphysica.

Expositio communiter sententiæ Scotistarum, de numero distinctionum, & identitatum. Cap. VII.

His permissis, quorum cognitio non nihil iuuat ad dilucidandam hanc materiam, ad propositum principale est accedendum. Primo autem adducam opinionem communem Scotistarum de numero distinctionum, & identitatum principalium, & de definitionibus earundem. Secundo dicam quod sentio. Quo ad Primum, Antonius Sirectus, qui vocatur Magister Formalitatum, Mauronus, Trombetta, & Valonus, quos omnes fere alij sequuntur, asserunt septem esse identitates, & distinctiones illis respondentes; non solum enim admittunt distinctionem formalem, quæ medet inter distinctionem realem, & rationis, sed volunt præter eas tres, dari alias quatuor, scilicet distinctionem ex natura rei; distinctionem essentialem; distinctionem se totis subiectiue; & distinctionem se totis, obiectiue.

Declarant ergo has distinctiones, per ordinem, Primo loco ponunt distinctionem, & identitatem rationis, quas optimè declarant per duas Conclusiones.

Prima illa sunt idem ratione, quæ habent conceptum omnino indistinctum à parte Intellectus, vt homo est idem sibi ipsi, & omnia, quæ sunt idem tertio modo dicendi per se, 1. Poster. cap. 4.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ratione, quæ distinguuntur per actum collatiuum intellectus præcise; vel vt alij dicunt, per solam operationem intellectus: vt in omni propositione in qua prædicatur idem de seipso, subiectum, & prædicatum distinguuntur ratione, v. g. Homo est Homo, hic ex parte rei, inter hos duos terminos nulla est differentia; sed sunt omnino idem, distinctum ex parte intellectus distinguuntur: quia vnum est prædicatum, alterum est subiectum.

Ex dictis deducitur, quod distinctio rationis cadit inter entia rationis inter se, & inter entia rationis, & entia realia, vt genus, & species distinguuntur ratione; item genus, & animal, quia ambo, vel alterum extremorum, est ens rationis; & nota quod hæc est distinctio rationis ratiocinatæ, non rationis ratiocinantis, siue rationis ratiocinatæ, quia hæc à Scotistis appellatur distinctio formalis, & ex natura rei. Et tamen est discrimen, quod supra explicauimus.

Sed aliqui obiiciunt contra hanc distinctionem; nam videtur vana: quia omnis distinctio quæ non sortitur robur à re, videtur vana, distinctio illa rationis est talis, ergo.

Secundo, Intellectus intelligens rem aliter quam sit, est falsus: ergo si Intellectus intelligat rem esse distinctam, & non sit distincta, intellectus falso intelliget.

Respondetur communiter ad primum, quod distinctio rationis est vana, si non sortitur robur à re, vel à non repugnantia rei.

Per idem ad secundum: nam intelligere rem aliter quam sit, contingit duobus modis; Vno modo, quod intelligat rem sub modo repugnanti, & sic Intellectus est falsus; Alio modo, quod intelligat rem alio modo quam est, sed non sub modo repu-

repugnanti, & sic non est falsus; Vel dicere possumus, quod sicut duplex est ens, scilicet, realis, & rationis, distinctio rationis similiter oritur ab ente rationis, sicut realis ab ente reali, & per hoc patet etiam ad secundum argumentum, quod si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, & non sit distinctum ratione, est falsus Intellectus, sed si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, licet ex parte rei nulla sit distinctio, dummodo ex parte rationis adsit haec distinctio, non est falsus Intellectus.

2. distinctio, & identitas princ. Secunda distinctio, & identitas principalis est identitas, & distinctio ex natura rei, quae declaratur per duas Conclusiones.

Prima est. Illa sunt idem ex natura rei, de quibus duo praedicata opposita seclusa opere intellectus, verificari nō possunt.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ex natura rei, de quibus duo contradictoria verificantur seclusa opere intellectus: adducunt exemplum de definito, & definitione, quia seclusa opere intellectus, definitio est constitutiva, definitum est constitutum: illa verò sunt idem ex natura rei, inter quae cessante operatione intellectus, nulla cadit distinctio ex parte rei.

3. distinctio, & identitas. Tertia distinctio, & identitas principalis, est *formalis*. Pro intelligentia cuius est notanda una divisio, quam omnes Scotistae ponunt, & nos pluries supra tetigimus, nempè quod formale venit à forma, sed forma accipitur pluribus modis.

Primo modo accipitur pro altera parte compositi, quae cum materia constituit compositum.

Alio modo accipitur pro forma totius, de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus: alio modo accipitur pro accidente, ut albedo dicitur forma accidentalis, alio modo accipitur pro intelligentia separata, quia intelligentiae dicuntur formae abstractae: nullo horum modorum accipitur in proposito forma; Denique accipitur forma pro quacumque ratione, sub qua ex natura rei aliquid potest concipi, quod est idem quod realitas sive formalitas, & hoc modo accipitur in praesenti, & ab hac forma desumitur formale, & denique identitas, & distinctio formalis.

His sic stantibus ponitur prima Conclusio à Mag. Formalitatum. Illa sunt idem formaliter, quorum unum includit alterum in sua ratione formali, & per se primo modo, intelligunt autem hanc definitionem in hoc sensu, quod inferiora sint idem suis superioribus: quia inferiora includunt superiora in primo modo dicendi per se: at nolunt superiora esse sic idem formaliter suis inferioribus, quia superiora non includunt inferiora in sua ratione formali. 1. conclus.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur formaliter, quae habent aliam, & aliam formalitatem, quarum neutra includit alteram in sua ratione formali, & per se primo modo, quam etiam intelligunt in praeallegato sensu. 2. conclus.

Quarta identitas, & distinctio principalis est realis, quae similiter explicatur duabus Conclusionibus. Prima est. Illa sunt idem realiter, quae sic se habent, quod unum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo haec impossibilitas non proveniat à causa extrinseca, & quod unum respectu alterius non sit originans, & aliud originatum, & quod nō sint in pluribus rebus distinctis realiter. Distinctio realis 1. conclus.

Ponitur prima particula conditionalis, ad denotandum quod aliqua distinguuntur realiter, & tamen unum non potest separari ab altero, propter causam extrinsecam illa contingentem, ut Caelum, & eius motus: motus enim Caeli, secundū Philosophū, non potest separari à Caelo, & tamen est realiter distinctus à Caelo.

Secunda particula ponitur propter Divinas personas, quarum una non potest ab altera separari, & tamen distinguuntur realiter. Sed hoc est peculiare personarum in Trinitate.

Tertia conditio ponitur propter Relationes, ut paternitas & filiatio, quae distinguuntur realiter, & tamen una, non potest esse sine altera, & tamen de his est manifestū, quod distinguuntur realiter, quia sunt in subiectis realiter diversis.

Secunda Conclusio est. Illa sunt distincta realiter, quorum unum potest manere sine altero sine contradictione; vel 2. conclus.

sunt

sunt in diversis rebus realiter distinctis, vel vnum est producens; & aliud est productum.

Prima Conclusio probatur à Scoto longo sermone, in 4. Sententiarum, distinctione 1. quæstione 5. præsertim sic. Nihil est idem realiter A, sine quo A, potest esse realiter sine contradictione, quia aliter idem simul esset, & non esset, quod videtur esse oppositum primi principij, duo contradictoria non possunt inesse eidem, secundum idem. Ex quo primo principio, videtur statim concludi diversitas entium; quia si de aliquibus dicantur contradictoria, eo modo quo dicuntur de eis, videntur non esse idem; & confirmatur ratio; quia si ista propositio negetur à protervo, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero, non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari; diceret enim protervus, quod Socrates, & Plato, sunt idem realiter, & si arguas contra, Socrates potest esse sine Platone, ergo distinguuntur realiter; negaret hanc consequentiam; quia negat propositionem cui innititur, nempè, quod illa, quorum vnum potest esse sine altero, distinguuntur realiter. Contra definitionem hanc arguit Caietanus, & alij, quorum confutationem habes in 2. Sentent. dist. 8. c. 1.

Obiectiones Caietani, & aliorum contra definitionem distinctionis, & identitatis realis habentur in secundo Sententiarum distinct. 8. cap. 1.

5. distinctio. Quinta distinctio, & identitas est essentialis; Sed est hic notandum, ne in æquivoco laboremus, quod identitas essentialis capitur dupliciter; Vno modo pro illa identitate, qua aliqua idem efficiuntur vni essentiæ singulari, & sic inter identitatem essentialem, & realem, nulla est differentia, præter quam in Divinis; quia tres personæ Divinæ sunt eædem realiter vni essentiæ singularissimæ; & per consequens dicuntur esse idem essentialiter, & tamen inter se distinguuntur realiter; in Creaturis verò, quæ sunt eædem vni essentiæ singulari, sunt etiam idem realiter, absque vllo dubio.

Alio modo illa dicuntur esse idem essentialiter, quæ sunt de essentia alicuius, sunt quæ concurrunt intrinsecè ad constituendum essentiam alicuius, & sic animal, & rationale sunt idem essentialiter; quia sunt de essentia hominis. Sed in præsenti maximè loquimur secundum primum modum, & hinc est Prima Conclusio; Illa sunt idem essentialiter, quæ identificantur vni essentiæ singulari. Secunda Conclusio. Illa distinguuntur essentialiter, quæ non identificantur alicui vni essentiæ singulari.

Sexta distinctio & identitas est se totis subiectivè, de qua sunt duo modi dicendi; Primus. Illa dicuntur esse idem se totis subiectivè, quæ quidditativè conveniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per realitatem differentiæ; quæ verò non conveniunt in tali realitate quidditativè, distinguuntur se totis subiectivè. Alius modus dicendi est, quod illa sunt idem se totis subiectivè, quorum realitates possunt simul esse in eodem vel per identitatem realem, vel per modum informantis, vel informabilis; & per oppositum illa distinguuntur se totis subiectivè, quorum realitates non possunt esse simul in eodem numero altero prædictorum modorum; & in hoc sensu, omnia quæ sunt in eodem individuo, sive sint superiora, sive accidentia absoluta, sive respectiva, sunt idem se totis subiectivè, & è converso duo contraria, vel opposita relativa, distinguuntur se totis subiectivè, quia non possunt esse in eodem subiecto. 6. distinctio.

Septima distinctio, & identitas est se totis obiectivè, quæ declaratur per duas Conclusiones, quarum Prima est. Illa sunt idem se totis obiectivè, de quibus potest prædicari aliquod prædicatum quidditativè, sive illud sit limitatum, sive illimitatum, sive dicat realitatem potentialem, sive non. Secunda Conclusio. Illa distinguuntur se totis obiectivè, de quibus non potest prædicari tale prædicatum quidditativè, ex quo deducunt, quod Deus & Creatura, & omnia Prædicamenta sunt idem se totis obiectivè, passiones verò entis, & vltimæ differentiæ, & ipsum ens, sunt diversa se totis obiectivè; quia nec ens, nec vllum prædicatum est, quod de illis quidditativè prædicatur. Hæc vtitur 7. distinctio.

manifes

similiter a Scotistis tractantibus de Formalitatibus acceptantur, & pro veris admittuntur.

Reijcitur communis sententia circa assignationem identitatis, & distinctionis formalis, & quis sit germanus sensus ad mentem Scoti declaratur. Cap. VIII.

DVo sunt, quae ipse nunquam probare potui in hac communi sententia Scotistarum. Primum est, intellectum definitionis identitatis; & distinctionis formalis, quem ipsi afferunt. Secundum est, numerus distinctionum, & identitatum principalium; Quoad Primum, vt innotescat veritas, examinare necesse est sententiam Sireclii, & aliorum eum sequentium, & eorum fundamenta, quae vt pateant, sciendum est, quod Scotus 1. Sentent. d. 2. quaest. 7. in corpore quaestionis loquens de identitate & distinctione formali, habet haec verba: *Voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur sic idem, includit illud, cui sic est idem in sua ratione formali per conceptum per se primo modo* (Et haec idem repetit in eodem 1. Sent. dist. 8. q. 4. & ad quaestionem; & magis se declarat his verbis. *Hoc declaro: quia includere formaliter, est includere aliquid in ratione sua essentiali: ita quod si definitio includentis assignaretur, inclusum esset definitio, vel pars definitionis.*) Haec definitio assignata à Scoto, ita intelligitur à Magistro Formalitatum, quem sequuntur Mauritius, Valonum, & alij; quod illud, quod includit alterum, sit idem formaliter includenti; vnde deducunt hoc Corollarium. Quod inferius est idem formaliter suo superiori; quia includit superius in primo modo per se; sed superius non est idem formaliter suo inferiori, vt homo est idem formaliter animali; sed animal non est idem formaliter homini: quia animal non includit hominem in sua definitione formali. Antonius Trombetta verò in suis Formalitatibus contradicit Magistro Formalitatum, & ex opposito vult, quòd superius sit idem formaliter inferiori, non autem inferius superiori; & sic fit magna contentio inter Formalistas. Ego autem hanc pugnam semper inanem existimaui, & neutram opinionem veram esse arbitror.

Probo itaque esse impossibile, quod si superius sit idem formaliter inferiori, inferius non sit idem formaliter superiori, & è conuerso, quod si inferius est idem formaliter superiori, est impossibile, quod superius non sit idem formaliter inferiori, & primo sic; Identitas, aequalitas, & similitudo, ex Aristotele 5. Metaphysices capitulo de Ad aliquid, tex. 20. & ex Scoto in expositione eiusdem, sunt relationes primi modi, & fundantur super vnum: at Relationes primi modi sunt mutuae, ita quod vnum extremum refertur ad alterum, & alterum ad primum, (solum enim Relationes tertij modi sunt non mutuae, vt scientia, & scibile, vt eadem tradit Aristoteles aperte, & Scotus in expositione.) ergo identitas in quocunque fuerit: si datur, vt per Magistrum Formalitatum inferius est idem Formaliter superiori, ergo superius quoque erit idem inferiori; alioquin identitas non esset relatio mutua.

Sed respondet Mauritius apud Valonem, quod non valet consequentia: Relationes primi modi sunt mutuae, ergo si inferius est idem formaliter superiori, etiam superius quoque erit idem inferiori. Ratio negationis est: quia in quantum formaliter est dictio distrahens, & sic non valet, quod si est relatio ex vna parte, sit quoque ex alia, & consequenter sit mutua. Maurit. resp.

Sed reuera haec responsio est mera euasio argumenti; quia siue formaliter sit dictio distrahens, siue non, hoc non tollit, quin identitas formalis sit relatio primi modi. Similiter distinctio formalis, quae fundatur super vnum, etiam est mutua ex Aristotele, & Scoto in illo 5. Metaphysices; vel enim concedunt identitatem formalem esse relationem primi modi; vel non: si negant, contradicunt Aristoteli & Scoto, qui ponit identitatem, aequalitatem, & similitudinem: quae fundantur super vnum in primo modo relationum; si concedunt, quod competit ge- reijc.

neri.

neri, competit quoque speciebus, illæ relationes primi modi sunt mutuæ ex Aristotele ibi, vt dictum est, & distinguuntur à relationibus tertij modi per hoc, quod illæ sunt mutuæ, illæ nequaquam, ergo identitas formalis est mutua. Præterea, dicere, quod formaliter sit dictio distrahens, est mera euasio: quia formaliter est dictio, & modus specificans identitatem, & distinctionem; nam plures sunt species identitatum, vt patet ex eorum opinionibus, scilicet rationis ex natura rei, &c. vt ergo intelligamus quænam identitas sit hæc, dicimus identitas, & distinctio formalis. Præterea, dictio distrahens, est quæ diminuit, & destruit rem cui adiungitur, vt si dicam homo pictus, vel homo mortuus: nam hæc dictio, mortuus, destruit hominem; nam homo mortuus, non est amplius homo; at hæc dictio formaliter non destruit identitatem, nec distinctionem, sed solum specificat; alioquin si destrueret identitatem, & distinctionem, identitas formalis, & distinctio formalis, non essent vera identitas, nec vera distinctio, sicut homo mortuus, non est verus homo.

alia resp. Alia responsio eiusdem addicta à Vasone, scilicet, quod in inferiori est relatio identitatis formaliter, in superiori verò est terminatiuè, similiter est falsa: quia tunc hæc relatio identitatis formalis, non esset primi modi, quia non esset mutua, quod est contra Aristotelem, vt dictum est.

resp. Val. Valonus cognoscens has responsiones non sufficere, ipse aliter soluere nititur, & ait, quod identitas est relatio mutua, quandocumque in vtroque extremo est eadem ratio fundandi, sed in proposito non est eadem ratio in inferiori, & superiori, quia superius non habet eandem rationem fundandi, quam habet inferius.

refut. Sed nec ipsa est alicuius momenti: quia hæc identitas fundatur in vnitate formali, siue formalitatis alicuius, quæ est vna, & eadem in duobus; alioquin si non est in vtroque illorum, alterum non potest dici esse idem illi: quoniam nunquam erit illi idem formaliter, nisi in vnitate formali conueniat cum illo, est ergo eadem ratio fundandi in vtroque.

Præterea æqualitas, similitudo, & identitas, sunt eiusdem rationis: quia sunt in primo modo, & fundantur super vnum: at non est intelligibile, quod æqualitas, & similitudo non sint mutuæ; non enim est intelligibile, quod Socrates sit similis Petro, & tamen Petrus in eodem genere similitudinis non sit similis Socrati, idem de æqualitate ergo etiam non est intelligibile, quod inferius, vt homo sit idem animali, & animal non sit idem homini, eodem genere identitatis: at per ipsos homo est idem formaliter animali, ergo animal quoque erit idem formaliter homini, quia æqualitas, similitudo & identitas sunt eiusdem rationis, & modi, nempe primi.

Præterea confirmatur: quia nulla duo reperiri possunt, quæ essent idem formaliter; quoniam nulla duo reperiri possunt, quæ se mutuo includant in suis definitionibus quidditatiuis, & in primo modo. Solum enim inferius includit superius; at superius non includit inferius, & tamen hoc consequens est absurdum: quia quod competit generi, competit quoque speciebus; at identitati in genere competit mutuitas, quia est in primo modo relationum, ergo etiam competere debet suis speciebus, ergo, & identitati formali, quæ est species identitatis; cætera etiam species identitatis sunt mutuæ, vt identitas realis, ex natura rei, &c. ergo, & identitas formalis debet esse mutua.

Præterea, sequeretur, quod si inferius est idem superiori formaliter, sed superius non est idem formaliter inferiori, ita superius distingueretur formaliter ab inferiori. Sed inferius non distingueretur formaliter à superiori, quod implicat contradictionem. Consequentia est euidens: quia non esse idem formaliter, & distingui formaliter æquipollent.

Præterea, vbi est fundamentum relationis, ibi est relatio, quando relatio est intrinsecus adueniens, vt est identitas formalis: sed in vtroque extremo illorum, quæ dicuntur idem formaliter, est fundamentum identitatis formalis, scilicet, vnitas formalis, ergo identitas formalis est

relatio

relatio mutua, & in vtroque extremo. Minor probatur; quia inferius non potest esse idem formaliter superiori, nec vniuersaliter aliquid potest esse idem alicui, nisi conueniat cum illo in aliqua vnitate; si ergo inferius est idem formaliter superiori, necesse est, quod inferius, & superius conueniant in aliqua vnitate formali, quia si superius nihil habet commune cum inferiori in quolibet genere vnitatis formalis, nunquam inferius poterit esse idem illi superiori; si enim est illi idem, necesse est, quod in aliqua formalitate sit idem. Ex hoc clarè patet, quod in vtroque extremo est fundamentum identitatis, scilicet vnitas formalis, siue vnitas alicuius formalitatis, ergo identitas formalis est mutua, & in vtroque extremo fundatur.

Contra eos etiam est locus Scoti in Reportatis 1. libro, distinctione 33. quaestione 2. quem locum citant pro se Mauritius, & Valdunus; postquam enim Scotus dixit, quod homo est idem formaliter animali, paulo infra ait, homo, & animal sunt idem, identitate non adaequata (intelligit de identitate formali, vt infra patebit) ecce quod putat Scotus, quod identitas sit mutua, quia dicit de vtroque illa esse idem; illi enim nolunt, quod possit dici, homo, & animal sunt idem formaliter; quia haec propositio, secundum eos est falsa: quia animal non est idem homini; sed volunt quod dicamus, homo est idem animali tantum: at Scotus ait de vtroque, quod sunt idem.

Opin. auctoris. Reiecta igitur hac expositione, quae prorsus vana est, licet ex verbis Scoti primo aspectu habeat magnam probabilitatem, ego puto germanum sensum distinctionis, & identitatis formalis esse hunc. Illa sunt idem formaliter quae habent eandem definitionem, siue eandem conceptibilitatem ex parte rei; illa verò distinguuntur formaliter, quae non habent eandem definitionem, nec conceptibilitatem ex parte rei. Assignant Magister Formalitatum, & sui sequaces, hunc sensum distinctionis, & identitatis formalis: sed aiunt, hoc esse impropriè, & abusiuè vt identitatis formalis; vt ex dictis iam patet, quod eorum expositio, & sensus, est improprius, & falsus; hunc autem esse germanum, nunc probabimus.

Quando Scotus dicit 1. Senten. dist. 2. quaest. 7. H. H. & alibi, vt citauimus supra (voco identitatem formalem, vbi illud quod dicitur sic idem, includit illud cui sic est idem, in ratione sua formali, & per consequens in primo modo dicendi per se) sensus est, voco identitatem formalem, illam identitatem in qua aliqua conuenire dicuntur, quia habent eandem definitionem in primo modo dicendi per se, quae ergo habent eandem definitionem, sunt idem formaliter: quando enim sunt aliqua duo, quae habeant eandem definitionem quidditatiuam, vt Socrates & Plato, vnum includit alterum in sua ratione formali, in primo modo dicendi per se: quia definitio quidditatiua vnius est definitio quidditatiua alterius; verum est notandum, quod haec identitas formalis est duplex, vt notat Scotus egregiè in Reportatis, distinct. 33. quaest. 2. Alia enim est identitas formalis adaequata, & Alia est identitas formalis inadaequata; identitas formalis adaequata est, quando definitio vnius, nil aliud continet, nisi illud, quod continetur in definitione alterius; inadaequata verò est, quando vnum continet aliquid quod continetur in definitione alterius: sed tamen vel aliquid adiungit, vel aliquid minuit, & tunc ista duo dicuntur idem formaliter, sed inadaequatè, & adducit exemplū Scotus in Reportatis, quod Aduersarij habent semper prae manibus, nec illud intelligunt, vt homo, & animal sunt idem formaliter, sed inadaequatè: quia definitio animalis est eadē quae definitio hominis: & definitio hominis est eadem, quae definitio animalis, sed inadaequatè: quia vt ibi inquit Scotus, definitio hominis plus includit, quā definitio animalis, scilicet, rationale: animalis etiā definitio habet aliquid, quod nō habet definitio hominis, scilicet, communicabilitatem pluribus speciebus, ecce sensum optimè declaratū à Scoto: homo & animal sunt idem formaliter; quia includunt eandem definitionem, siue eandem conceptibilitatē ex parte rei praeter opus intellectus: nam homo est substantia ani-

mata sensibilis, etiam animal est substantia animata sensibilis; sunt ergo idem formaliter: quia vnum includit aliud in sua ratione formali mutuo; at non sunt idem formaliter adæquatè, quia animal includit aliquid, quod non includitur in homine, scilicet, communicabilitatem ad plures species; etiam homo includit aliquid, quod non includitur in animali, scilicet rationalitatem. ergo homo, & animal non sunt idem adæquatè formaliter. Hæc idem habes apud Scotum 1. Sentent. dist. 13. quæst. 1. §. Ad quæstionem respondeo, vbi declarat, quomodo emanationes formaliter primo se totis, differant, vbi declarat quomodo aliquæ primo formaliter distinguntur, aliqua verò formaliter differant, sed non primo, his verbis. Distingui autem primo formaliter, non est distingui per aliquod inclusum in vno aliquo, & in aliquo conuenire; sed se totis formaliter distingui etiam si per impossibile omne aliud à ratione sua circumscribatur &c. vide ibi. Si verò animal nihil includeret, nisi quod includit homo, & homo nihil includeret, nisi illud præcisè, quod includit animal, essent idem formaliter, & adæquatè: dat exemplum Scotus ibidem de definitione, & definito, nihil enim includitur in definito, quod non includatur in definitione, nec aliquid ponitur in definitione, quod illud totum nō contineatur in definito.

Hoc est illud idem, quod dicit Scotus in 1. Sententiarum, distinctione 8. quæstione 4. respondendo ad quæsitum (includere formaliter, est includere aliquid in sua ratione essentiali, ita quod si definitio includentis assignetur, inclusum est tota definitio, vel pars definitionis) quem locum Aduersarij non possunt declarare; quia si intelligatur vt ipsi dicunt, scilicet, quod inferius tantum est idem formaliter suo superiori, nunquam inclusum est tota definitio, quia superius nunquam est tota definitio inferioris, sed semper est pars.

Sensus germanus ergo est, quod quando est identitas formalis adæquata, inclusum est tota definitio: quia includens nil aliud includit, nisi inclusum, vt definitum nil aliud continet, nisi definitionem; & sic de alijs. Quando vero aliqua duo habent eandem definitionem, vnum potest dici tota definitio alterius, quia si assignetur vnius definitio, est tota definitio alterius.

Sed quando non est identitas formalis adæquata, tunc inclusum est pars definitionis alterius, vt definitio animalis, est pars definitionis hominis, & definitio hominis est pars definitionis animalis, vt declaratum est.

Viso quid sit identitas formalis, ex opposito patet quid sit distinctio formalis: ipsa enim est quoque duplex, scilicet, distinctio formalis adæquata, & distinctio formalis inadæquata; distinctio formalis adæquata, est, quando vnum in sua ratione formali, & in primo modo dicendi per se, non includit vllo pacto alterum, nec vt totum, nec vt partem, Qualitas, & Relatio, & denique, quæ omnino diuersam definitionem, & conceptibilitatem habent: Distinctio formalis inadæquata est, quando aliqua duo in aliquibus prædicatis quidditatiuis, & formalibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, vt homo, & animal, sicut enim dicuntur idem formaliter inadæquatè, ita possunt distingui formaliter inadæquatè: quia in aliquibus prædicatis, & formalitatibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, & sic non sunt idem adæquatè formaliter.

Ex his patet, quomodo Scotus intelligat essentiam Diuinam, & Relationes, siue Proprietates personales in Diuinis distingui formaliter, est enim hæc ratio: quia si Essentia Diuina definitur, & Relatio quoque definiatur, nullo pacto formaliter conueniunt. Quando autem Scotus in reportatis, distinct. 33. ait Essentiam, & Relationes non esse idem adæquatè, non loquitur in hoc sensu, in quo nos nunc loquimur: sed sensus eius est, quod non sunt idem adæquatè absolutè: quia licet sint idem realiter, tamen non sunt idem formaliter, & sic non sunt adæquatè idem, id est, absolutèque quia non sunt idem formaliter, licet sint idem realiter; quia habent definitiones omnino diuersas, quarum vna non includit aliam adæquatè, nec inadæquatè; etenim Essentia Diuina, & Re-

& Re-

& Relationes, in nullo prædicato conueniunt, sed sunt omninò diuersæ formalitates, nedum adæquatè, sed etiã inadæquatè. Item Attributa Diuina: quia nulla definitio vnius, adæquatè est definitio alterius, neque vllum prædicatum quidditatiuum vnius Attributi, vel saltem non omnia, includuntur in definitione quidditatiua alterius Attributi; propter hoc distinguuntur formaliter, habent enim ex parte rei cessante omni opere intellectus, diuersas conceptibilitates, siue quidditates: & propter hoc, dicuntur diuersa formaliter. Sed de his fusius alias in Theologia.

Disputatur de numero distinctionum, & identitatum principalium.
Cap. IX.

SEcundum principale dubium, propter quod sententia communis mihi non probatur, est circa numerum distinctionum principalium, & identitatum. In primis arbitror, quod distinctio formalis, & ex natura rei, sint vna met distinctio, & identitas. Quod probo ex definitione distinctionis, & identitatis, ex natura rei superius allata, quam omnes Scotistæ concedunt. Quæ definitio est hæc.

1.

Illa sunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita secluso opere intellectus, verificari non possunt; illa verò distinguuntur ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita verificari possunt; at prima definitio verificatur solum de iis, quæ habent easdem definitiones, & formalitates, siue conceptibilitates ex parte rei.

Secunda definitio, scilicet, definitio distinctionis ex natura rei verificatur solum de iis, quæ habent diuersas formalitates, & definitiones ex parte rei, quarum vna non includit alteram in sua ratione formali, ergo identitas ex natura rei, & distinctio ex natura rei, sunt idem quod identitas formalis, & distinctio formalis. Assumptum patet: quia quæ sunt idem formaliter adæquatè, habent omnino eadẽ prædicata, & quæ competunt vni, competunt & alteri; quæ verò distinguuntur formaliter, sunt quæ habẽt diuersas quidditates, & consequenter de illis verificantur prædicata opposita.

Accedit, quod nunquam Scotus dixit, distinctionem formalem distingui à distinctione ex natura rei; neque enim assignant locum Formalistæ; ex dictis autem Scoti colligitur oppositum: quia 1. Sent. distinct. 2. loco citato ait, quod distinctio illa, quæ est inter Essentiam, & Relationes, quam vocat formalem, vt supra ostendimus, est minima distinctio in suo ordine, id est inter omnes, quæ præcedunt operationem intellectus, & propter hoc ait esse immanifestum, 2.

Præterea, in eodem loco ait Scotus, quod hæc distinctio formalis, appellatur ab aliis distinctio rationis, non vt ratio accipitur vt formatur ab intellectu, sed vt accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus; at Formalistæ dum loquuntur de distinctione ex natura rei, dicunt, quod ab aliis appellatur distinctio rationis non ratiocinantis, sed ratiocinatæ, & quod est minima inter distinctiones ex parte rei; ergo hæc distinctio ex natura rei, est idẽ quod distinctio formalis; item Scotus ibidem magis declarando hanc distinctionem formalem habet hæc verba. [*Breuiter dico, quod in Essentia Diuina ante actum intellectus, est entitas A. & entitas B. & hæc non est formaliter illa, ita quod intellectus paternus considerans A. & considerans B. habet ex natura rei, vnde illa compositio sit vera A. non est formaliter B. non autem præcisè ex aliquo actu intellectus circa A. & B.*] Ex his aperte patet, quod apud Scotum, idem est distinctio, & non identitas formalis, quod distinctio, & non identitas ex natura rei. Hoc idem patet ex communi modo loquendi, quo vtitur Scotus, aliquando enim & indifferenter vocat distinctionem formalem distinctionem ex natura rei, & è conuerso. 3. 4. 5.

Sexto, & vltimò distinctio formalis cadit inter diuersas formalitates, & realitates: sed distinctio ex natura rei, sic habet hoc modo, ergo sunt vnum, & idem. Accedit, quod cum Scotistæ volunt declarare distinctionem ex natura rei adducunt exemplum de definitione, & definito ut 6.

Scotus in Reportatis, vt cap. praecedenti vidimus adducit illud exemplum ad declarandum distinctionem formalem, ergo identitas & distinctio ex natura rei, & formalis, idem sunt, quae vero dicunt Mauritius, & Valentia, vt tueantur has identitates, & distinctiones esse diuersas, nullius sunt momenti, & propterea ista omitto.

Quantum ad alias identitates, illas puto supervacaneas, nam identitas essentialis, si Philosophicè procedamus, est idem quod distinctio, & identitas realis, vt diximus suprà declarando eam, capite 7. in Theologia verò est diuersa, vt ibidē diximus. At distinctio, & identitas se totis subiectiuè, accepta in primo sensu, est idem quod vnitas, & pluralitas genericè, in secundo sensu est idem, quod vnitas numeralis, & pluralitas numeralis, At lata est differentia inter identitatem, & vnitatem: sunt enim diuersae passiones entis; & insuper vnitas est quid largius quam identitas. Vnde vnitas numeralis, quae est maxima vnitas, secum patitur omnes distinctiones, & praesertim distinctionem realem: nam homo albus, est vnum numero tamen homo, & albus, realiter distinguuntur. Item Socrates est vnus numero, & tamen anima, & corpus distinguuntur realiter, Non autem & Scotistae profitentur hic intelligere numerum identitatum non vnitatum, alioquin debebant numerare vnitatem genericam, specificam &c. Verum est quod quandoque identitates, & vnitates confunduntur. Identitas verò, & distinctio se totis obiectiuè nulla est: nihil enim reperitur, quod non communicet cum ente & cum aliis, & ideo omnia sunt idem hoc modo. Sed isti Scotistae illam ponunt, quia tenent illud falsum fundamentum, quod ens non praedicetur in quid de suis passionibus, & vltimis differentijs. Sed illud nos declarauimus in Theoremate de vniuocatione
Theor. 91. entis, ideo hic non est repetendum. Multa alia dicta à diuersis in illis Formalitatibus possunt reuocari in dubium: sed quia sunt parum vtilitatis, & breuitas iuuat intelligentiam, hic finem impono.

Variae obiectiones aduersus doctrinam superius traditam de distinctionibus, & identitatibus. *Cap. X.*

LIcet ex dictis hucusque in hoc tractatu Formalitatum facilè possint dissolui omnes difficultates incidentes circa distinctiones, nihilominus ad maiorem praedictorum declarationem, & confirmationem decreui addere nonnullas obiectiones quae solent facessere aliquibus negocium, & illas dissoluere; Et licet haec dis-
Obiect. 1.
Susp. circa dist. form. putatio sit tota Metaphysica, & ego Deo dante editurus sim Metaphysicam Scoti, in qua omnia ad Metaphysicam spectantia dilucidare tentabo multaque ad philosophiam naturalem pertinentia addam: tamen quoniam hic Tractatus de Formalitatibus peculiariter de hac re agit, ne eadem materia varijs locis dissecetur, has difficultates hic subiungere decreui.

Primo ergo est difficultas contra distinctionem formalem. Suessanus 1. Metaphys. disput. 1. quaest. 2. argumentatur aduersus distinctionem formalem, siue ex natura rei, primo, quod non sit Peripatetica, quia Aristot. 5. Metaphys. cap. de eodem (texu 1) 5. enumerans modum, quo aliquid dicitur idem, vel diuersum, non ponit hanc identitatem, vel distinctionem ex natura rei. Ait enim Aristot. ibi: Omnia quae sunt, esse eadem, aut non eadem: si eadem, aut per se, aut per accidens, si per accidens, vel quia eidem ambo accidunt, aut quia alterum alteri, si eadem per se sunt, erunt vel specie, vel numero, aut substantiae ratione eadem eruntque autem sunt non eadem, haec sunt, vel quia plures species aut materiae, aut ratio substantiae non eadem, si verò differentia, aut genere, aut specie, aut proportione, ex hac diuisione Aristot. patet manifeste, quod haec identitas, siue distinctio formalis non datur.

Secundo, ens non praedicaretur in quid de passionibus & vltimis differentijs, quod tamen est falsum, etiam secundum Scotum verumque praedicetur de illis; Consequentia probatur: quia si ens distinguitur formaliter à propriis passionibus, & vltimis

diffe-

differentiis, non includitur in quidditate, & essentia illorum, & consequenter non praedicatur in quid, de illis.

3. Tertio sequeretur, quod inter ens realiter, & nihil, daretur medium, scilicet ens formaliter, at hoc est falsum; quia tunc sequeretur, quod daretur aliquis alius conceptus tertius, qui non esset ens realiter, nec ens formaliter, & tamen esset ens reale, quod est absurdum. Probatur Consequentia: quia conuenientia est relatio realis, & omnis relatio realis fundatur super fundamentum reale, ergo ista conuenientia habet fundamentum reale, istud erit ens, & ita erit tertius conceptus.

4. Quarto. Intellectus est certus de A- passione, quod sit ens, & dubitat an sit ens formaliter, vel ens realiter; igitur datur diuersus conceptus entis, qui non est ens formaliter, neque ens realiter, & ita est tertius conceptus, quod est absurdum.

Argu. ex 2. cap. Ex alio capite arguitur. Non videntur istae tres distinctiones, scilicet, distinctio rationis, distinctio formalis, siue ex natura rei, & distinctio realis, esse sufficientes, sed aliquas alias requiri; quod primo manifestatur sic. Partes continui dum sunt in continuo, distinguuntur ab inuicem: quoniam sunt partes alicuius totius integralis, vt partes corporis homogenei, siue heterogenei; & tamen non distinguuntur ratione: quia praeter operationem intellectus diuersae sunt; Neque realiter: quia sunt vna res realis, vt Mare Mediterraneum, & Oceanus est vna res, & haec linea est vna res; non ergo sunt duae res, neque formaliter, quia habent eandem rationem formalem, siue conceptum formalem, ergo aliqua alia distinctione distinguuntur; quae ab aliquibus appellatur distinctio formalis potentialis, & ab aliis distinctio potentialis tantum, quoniam illae partes actu non distinguuntur, sed potentia; Similiter materia, & forma vere distinguuntur, neque tamen distinguuntur realiter: quia faciunt vnum compositum, quod est vna res. Neque ratione tantum, vt patet; Neque etiam tantum formaliter: quia possunt separari, & per se existere, vt anima rationalis, & corpus, & communiter materia sine forma existere potest. Item positiuum, & priuatiuum, vt motus, & quies, distinguuntur, neque tamen videntur reduci ad aliquod genus illarum trium distinctionum. Item includens, & inclusum distinguuntur, neque videtur reduci ad aliquod genus istarum trium distinctionum, ergo videtur quod non sint sufficienter enumeratae omnes distinctiones rerum.

Ex alio cap. oritur difficultas, scilicet, contra definitionem distinctionis realis: nam Paternitas, & Filiatio, distinguuntur realiter, neque tamen vnum potest esse sine altero absque contradictione intrinsecus proueniente: quia relatiua sunt simul natura. Praeterea, animal, & rationale, videntur distingui realiter, quia animal potest esse sine homine: quia omne prius potest esse absque posteriori, vt substantia absque accidente, & tamen dictu est, quod distinguuntur solum formaliter. Praeterea, ab aliis varia signa adducuntur, quae videntur necessaria ad cognoscendam distinctionem realem, vt sunt actualis separatio distinctorum, distinctio existentiarum eorundem, diuersa productio, & corruptio eorundem, ratio producentis, & producti in eisdem, de quibus nos nullam fecimus mentionem, & tamen sine illis non potest rite cognosci distinctio realis rerum. ex 3. c. arguitur.

Quarto loco, ex alio capite oritur etiam difficultas: quoniam identitas, & vnitas, similiter pluralitas, & diuersitas, idem videntur esse, at Arist. sufficienter enumerauit modos vnitatis, & pluralitatis, in 5. Metaph. tex. 13. & alibi saepe in illis quatuor speciebus, scilicet, vnum numero, vnum specie, vnum genere, & vnum proportione; ergo illae distinctiones sunt superfluae. 4. Ex 4. c.

Praedictae obiectiones soluuntur. Cap. XI.

Verum obiectiones istae nullius sunt momenti; ideo ad primam ex 1. c. respondetur, quod distinctio, & identitas formalis, clauditur in illo ... posito ab Aristot. Eadem substantia ratio- Ad 1.

ne, & diuersæ substantiæ ratione, quia illa sunt idem formaliter, vel diuersa formaliter, quæ habent eandem, vel diuersam definitionem, vt late diximus supra, declarando, quid sit distinctio, & identitas formalis.

Ad 2. Ad secundam respondetur vt diximus Theoremate de Vniuocatione entis, cap. 4. quod prædicari in quid, de aliquo, potest intelligi duobus modis, Vno modo, vt est idem, quod includi in essentia & quidditate alicuius, quod est idem, quod inesse alicui in primo modo dicendi per se, & in hoc sensu nunc non loquimur, nec loquitur Scotus, quia cum ens vniuocè prædicetur de vltimis differentijs, & proprijs passionibus; & propter hoc etiā clauditur in essentia illorum directè, vt superius Vniuocum in suis inferioribus Vniuocatis, etiam prædicatur in quid, hoc modo de illis, ideo accipiendo prædicari in quid, prout superius directè includitur in inferioribus vniuoce, sic ens prædicatur de omnibus in quid: sed accipiendo prædicari in quid, prout est superius prædicari vt aliquid determinabile, & vt communicabile suis inferioribus, & vt genus, vel species de illis; dicendum est ens non prædicari in quid: quia non prædicatur de suis proprijs passionibus, & vltimis differentijs vt aliquid commune, & determinabile, sed vt aliquid determinatiuum, & qualificatiuum, vt dictum est hic ibi, & dicetur in quarto Metaphysicæ quæstione 5. Dicit ergo Scotus, quod ens prædicatur de proprijs passionibus, non in quid, id est non primo modo, sed in secundo modo dicendi per se, præcisè propter hoc: quia communiter contingit subiectum prædicari de suis passionibus in secundo modo; ens autem non prædicatur vt genus de illis, quomodo prædicantur illa, quæ de suis inferioribus directè prædicantur in primo modo, non autem dicit, quia non fateretur quod ens clauditur in illis directè, & essentialiter; Ex quo colligitur, quod licet differentiæ vltimæ, & propriæ passiones entis, sint idem realiter cum ente, tamen differunt formaliter ab ente in communi sumpto, quia ens in communi, clauditur in aliis omnibus vt aliquid determinabile; in his

Ens nō prædicatur in quid de suis passionibus.

verò vt determinatiuum, & qualificatiuum; & ideo varia prædicata, & opposita competunt ei, his duobus modis sumpto.

Ad 3. Ad tertium negatur consequentia, Ad probationem respondetur, quod ens reale communiter dicitur illud, quod contradistinguitur ab ente rationis: hoc autem ens est multiplex: quia aliud est res, & aliud est realitas, vt animal est aliud ens reale, quàm sensibilitas, & tamen vtrumque est ens reale, Dico ergo ad argumentum, quod non est inconueniens dari ens commune reale, ad ens reale acceptum vt est res, & ad ens reale acceptum pro realitate: quæ tamen communitas non est generica, nec specifica, sed transcendens, sicut est ipsum ens. Vel si hoc asserere non possunt Aduersarij; dicas esse vnitatem per modum totius in partes integrales, & per hoc patet.

Ad 4. Ad quartum, neque enim est conceptus communis, vt genus, vt vel vt species, sed transcendens, vel vt totum integrale respectu suarum partium; diximus enim Theoremate 37. quod ens descendit in decem Prædicamenta, non per differentias, sed per modos intrinsecos; ergo ens in communi, est ens aliud realiter distinctum ab entibus inferioribus; sicut ergo aliquis intellectus potest esse certus, quod hæc linea est Quantitas, & tamen dubitare, an sit bipedalis, vel pedalis, & tamen conceptus ille non est diuersus à conceptu illarum partium in ratione quantitatis; ita intellectus potest esse certus de aliquo ente, quod est ens reale, & esse dubius, an sit ingradibilium, quod possit per se existere, vel non possit per se existere, quod sit res, vel quod sit realitas, neque tamen hic conceptus est diuersus à conceptibus illorum entium, in quantum entia sunt, sed erit solum dubius de eorum differentijs, & entitate propria, sicut ens in communi ad ens absolutum, & respectiuum, non est diuersum ab vtroque in quantum entia sunt, sed secundum suas rationes particulares.

Obiectiones. Ad obiectiones ex secundo capite patet, quod hæ tres distinctiones sunt suffi-

cientes

cientes: quia omnes aliae distinctiones ad has tres reducuntur, vt dictum est capite 2. ; Ideo ad primum exemplum de partibus integralibus alicuius totius, dico, quod distinguuntur realiter, non actu, sed quia vna pars potest esse sine altera, vt mare Oceanum potest esse sine Mediterraneo, etiam pars corporis Heterogenei, vt manus sine alijs partibus, licet enim postea sit imperfectum, nihil obstat, & partes lineae sine alijs partibus lineae, quae ab alijs dicuntur distingui potentialiter, nulla enim est contradictio illas partes sic separari actu; Sunt ergo vna res totalis, & plures partiales; & hoc sufficit, vt possint separari; Idem dicendum de materia, & forma; inter positiuum verò, & priuatiuum, & inter priuatiuum, & priuatiuum, cadit distinctio realis, quae dicitur distinctio realis priuatiua, vel negatiua; priuationes enim & negationes distinguuntur sicut positiua, quibus opponuntur: & ideo qualis est distinctio inter positiua proportionaliter, est inter priuationes illis oppositas.

Obiectiones 3. Ad obiectiones ex 3. capite, quae procedunt contra distinctionem realem. Respondetur. Ad Primum, quod procul dubio rectè est assignata definitio distinctionis, & identitatis realis, quod probatum est in cap. 7. declarando distinctionem, & identitatem realem ex Scoto, ad quas rationes Aduersarij nihil dicunt, ideo ad argumentum dicendum, quod dum assignauimus definitionem distinctionis realis in 2. cap. adiunximus tertiam conditionem scilicet dummodo non sint in pluribus rebus distinctis quam oppositas propter relationes oppositas, vt ibi diximus, quas esse realiter distinctas est euidens, cum sint in subiectis realiter distinctis; quod autem dicit Iauellus 12. Metaph. quaest. 7. quod non potest separari effectus à relatione dependentiae ad causam efficientem vel subiectum à propria passione propter dependentiam effectus ad causam, tamen distinguuntur realiter, supponit falsum: quia ex hoc ipso quod separari non possunt, etiam per potentiam Dei absolutam, concluditur, quod sint eadem propter rationem adductam à Scoto in probatione definitionis distinctionis realis, dicimus enim relationem creationis in creatura esse idem realiter cum creatura, vide in 2. Sent. distinct. 1. quaest. 5.

Iauellus.

Ad secundum. Ad secundum respondendum est in 8. cap. vbi dictum est, quod animal, & homo distinguuntur formaliter inadaequatè: sed sunt idem realiter, & cum dicitur, quod animal potest esse sine homine, respondetur esse falsum: quia superiora actu sunt in inferioribus, & sine inferioribus esse non possunt, ideo est impossibile separare actu superiora ab inferioribus in re, ita quod vnum existat, & aliud non existat.

Ad tertium. Ad tertium, fateor à varijs varia signa assignari: nam ad distinctionem realem alij assignant diuersitatem existentiarum; alij diuersitatem generationum, ita quod quae habent diuersas existentias, vel diuersis generationibus generantur, distinguuntur realiter: alij alteritatem causae & effectus, vel producentis, & producti, vel suppositorum, alij omnia ista ponunt, alij aliqua tantummodo sufficere existimant. Ad distinctionem formalem assignant praesertim hoc signum, quod alterum extremum est res, & aliud est modus, & alij aliquid aliud: sed haec omnia varias difficultates patiuntur, & sunt obscura, & prolixa nimis, & ea, ex ea quo vera sunt coincidunt cum opinione Scoti, Est ergo dicendum, quod verum, & germanum signum cognoscendi, quando aliqua distinguuntur realiter, desumitur ex definitione distinctionis realis, cum illis tribus conditionibus, scilicet, ex separabilitate vnius ab altero, sine vtraque extrema per se separata in esse possint, siue vnum sine altera, vt probatum est per rationes; Adiunctae autem sunt illae tres conditiones in definitione identitatis realis, dummodo impossibilitas non proueniat ab extrinseco, & non sint alterum productiuum, & productum, neque sint in diuersis differentiae productis, quae solent explicari per illam conditionem, dummodo inter ea non sit essentialis dependentia, quia quando inter aliqua vnum est essentialiter dependens, vt est inter causam, & effectum, inter producens, & productum, &

Fon. 5. Met. l. 5. c. 6. q. 1. & Suar. 7. Metaph. disp. 6. sec.

quæ ideo sunt in pluribus realiter distinctis, tunc est manifesta eorum distinctio, licet ad actum non possit reduci eorum separatio propter aliquod impedimentum, vt duæ relationes oppositæ non possunt separari ab inuicem, sed tamen eorum distinctio realis est manifesta, quia sunt in distinctis realiter. Item motus cæli est distinctus ab ipso cælo, & producens, ac productum in eadem essentia, vt Diuinæ Personæ. At hic obijciunt hoc signum separationis valere ad cognoscendum res illas realiter distingui, quæ hucusque separatæ sunt ab inuicem à natura, vel Deo, tamen non est signum adæquatum: quia adhuc multa sunt, quæ distinguuntur realiter, ac separari possunt, quæ tamen à Deo, neque natura hucusque separantur, vt materia, & forma cæli, ergo separatio non est signum sufficiens ad cognoscendum distinctionem realem omnium: & ideo alia signa sunt quærenda. Respondetur, quod ea quæ adhuc neque à natura separata sunt, neque à Deo, iudicanda sunt esse eadem realiter nisi eorum inseparabilitas actualis proueniat ex aliqua illarum trium conditionum; Exemplum; Motus cæli à principio mundi numquam à cælo est separatus, & tamen distinguitur realiter; ratio est: quia impeditur à causa externa, scilicet, ab Intelligentia.

Præterea, satis est, quod cognoscatur non esse contradictio intrinseca, quod res separentur, licet postea hæc separatio actu numquam facta sit, hoc nihil impedit; An verò sit contradictio hoc separari ab illo, cognoscitur ex cognitione essentiæ rerum; Separabilitas ergo est verum signum desumptum ex definitione distinctionis realis, signum etiam clarum, & certum discernendi distinctionem formalem petendum est ex definitione eiusdem: quæcumque enim habent diuersam incompossibilitatem ex parte rei, ita, quod de eis possint verificari prædicata contradictoria, illa distinguuntur formaliter quæcumque illa sint.

Ad [illegible]

Ad obiectiones ex quarto capite. Pro intelligentia notandum est, quod identitas est passio diuersa ab vnitate, vnde numeratur ab Aristotele in 4. Metaphysicæ textu 4. tamquam diuersa ab vno, & est de numero passionum disiunctarum, siue oppositarum, quas ibi, & in sequentibus in eo libro, ac decimum, & vndecimum textum assert, & declarat. non est tamen diuersa ab vnitate tamquam sit diuersæ speciei, sed est diuersa tamquam species à genere, quoniam identitas, similitudo, æqualitas, sunt species vnitatis, & fundantur in vnitate, vt docet Scotus in Commentario illius libri textu 4. circa finem, & desumitur ex eodem Aristotele in lib. 5. textu decimoquinto, circa medium, vbi habet hæc verba. Palam quia identitas, vnitas quædam plurium essendi; ex quo patet, quod identitas fundatur in vnitate: et tex. vigesimo, eiusdem libri habetur, quod identitas, æqualitas, & similitudo, fundantur super vno. Etiam colligitur ex Scoto in 1. dist. 2. quæst. 4. G. Gabi Scotus enumerans species vnitatis, ex parte rei, quinto loco ponit vnitatem simplicitatis, quam appellat veram identitatem, & sexto loco enumerat vnitatem sufficientia siue identitatem formalem: inquit enim esse multos gradus vnitatis; In primo gradu est vnitas aggregationis, quæ est minima vnitas; in secundo gradu est vnitas ordinis, quæ addit aliquid supra vnitatem aggregationis, in tertio est vnitas per accidens, in qua vltra ordinem, est informatio sicut accidentalis vnius ab altero eorum, quæ sic sunt vnum; in quarto est vnitas per se compositi, ex principijs essentialibus ex per se actu, & ex per se potentia; in quinto est vnitas simplicitatis, quæ est verè identitas: quidquid enim est ibi realiter, est idem cuilibet, & non tantum est vnum illi vnitate vnionis, sicut in alijs modis; ita adhuc vltra omnes istos modos est identitas formalis; Ex his omnibus infertur necessitatem ponendi distinctiones illas tres, scilicet, rationis, realem, & formalem: quia in qualibet vnitate reperitur quandoque aliqua illarum distinctionum; & de distinctione quidem rationis, patet: nam in vnitate numerali, quæ est maxima, stat distinctio rationis: quia Socrates ipse potest esse distinctus à seipso considerato quandoque vt subiectum, quandoque vt prædicatum propositionis alicuius, & ideo innume-

numeris modis, vt diximus in declaratione distinctionis rationis: per intellectum enim sæpè distinguimus ea, quæ nullo modo ex parte rei distincta sunt. Distinctio autem realis, est in vno numero clarè: nam Socrates est vnus numero, quia ex Aristotele in eodem 5. libro, texto 15. Vnum numero est, cuius materia est vna. Socratis autem completè existentis, est materia vna, scilicet, illa tota, quæ est; attamen in Socrate multa sunt, quæ realiter distinguuntur, & diuersa sunt realiter, vt forma & materia, substantia, & accidens & alia huiusmodi.

Adest etiam distinctio formalis, vt inter intellectiuam, & sensitiuam animam, inter sensus externos, & internos, inter colorem, & disgregatiuum in albedine, & huiusmodi; multo magis in vnitate specifica, etiam generica est diuersitas realis: quia primo adest pluralitas numeralis individuorum, quæ est maxima distinctio realis; Deinde est distinctio aliarum rerum, quæ quoque est in indiuiduis, vt substantiæ, & accidentis: nam Substantia in homine, & Quantitas eius realiter distinguuntur; sicut in Socrate; erit ergo necessarium præter vnitates distinctè assignare identitates, & diuersitates, siue distinctiones. Hæc eadem doctrina sumitur ex Aristotele 10. Metaphysic. texto 9. & 10. Sed aliquis obijciet; Distinctio realis videtur esse idem quod distinctio numeralis, & distinctio formalis idē quòd distinctio specifica, ergo non sunt multiplicãdæ istæ identitates, & distinctiones.

Obiectio.

Respondetur, quod lata est differentia inter distinctionem numeralem, & distinctionem realem: quia distinctio, siue pluralitas numeralis, est inter indiuidua, vel singularia eiusdem speciei, vel diuersarum, quæ sunt entia completa, vt inter Socratem, & Petrum, vel hanc albedinem, & illam, quæ subiecto differunt, & vnum actu est separatum ab altero; at distinctio realis in plus se habet, quia non solum est inter illa, quæ actu separata sunt, sed inter illa, quæ actu coniuncta sunt in vno subiecto, sed separari possunt, vt inter substantiam & accidens, & materiam, & formam & alia huiusmodi. Distinctio etiam specifica propriè est inter species diuersas completas: sed distinctio formalis est inter species, & genera, vt inter animal, & hominem, & inter formalitates rerum eiusdem speciei & denique inter illa, de quibus verificari possunt duo contradictoria, quæ non videntur esse propriè diuersæ speciei, vt sunt res, & modus eius; ens & existentia: accidens, & modus eius essendi qui est esse in alio, & alia huiusmodi, &c. Hæc de distinctionibus, & identitatibus.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff, Et Tabula per se patet.

Censuram Subtilis & doctissimi Operis huius adhibuit correctoriam, Illustrissimorum Rei literariæ Triumuirum concessione, & admodum Reuerendi Auctoris Theologi assensu, Doct. Huppertus Faber, Vbius, Agrippinas, Germanus, I. C. minimus, Anno partus Virginis Deiparæ 1622. Finemq. imposuit ipsis Idibus Quinctilis, Venetijs.

VENETIIS, MDCXXII.

Apud Franciſcum & Felicem Bertonos, fratres germanos.